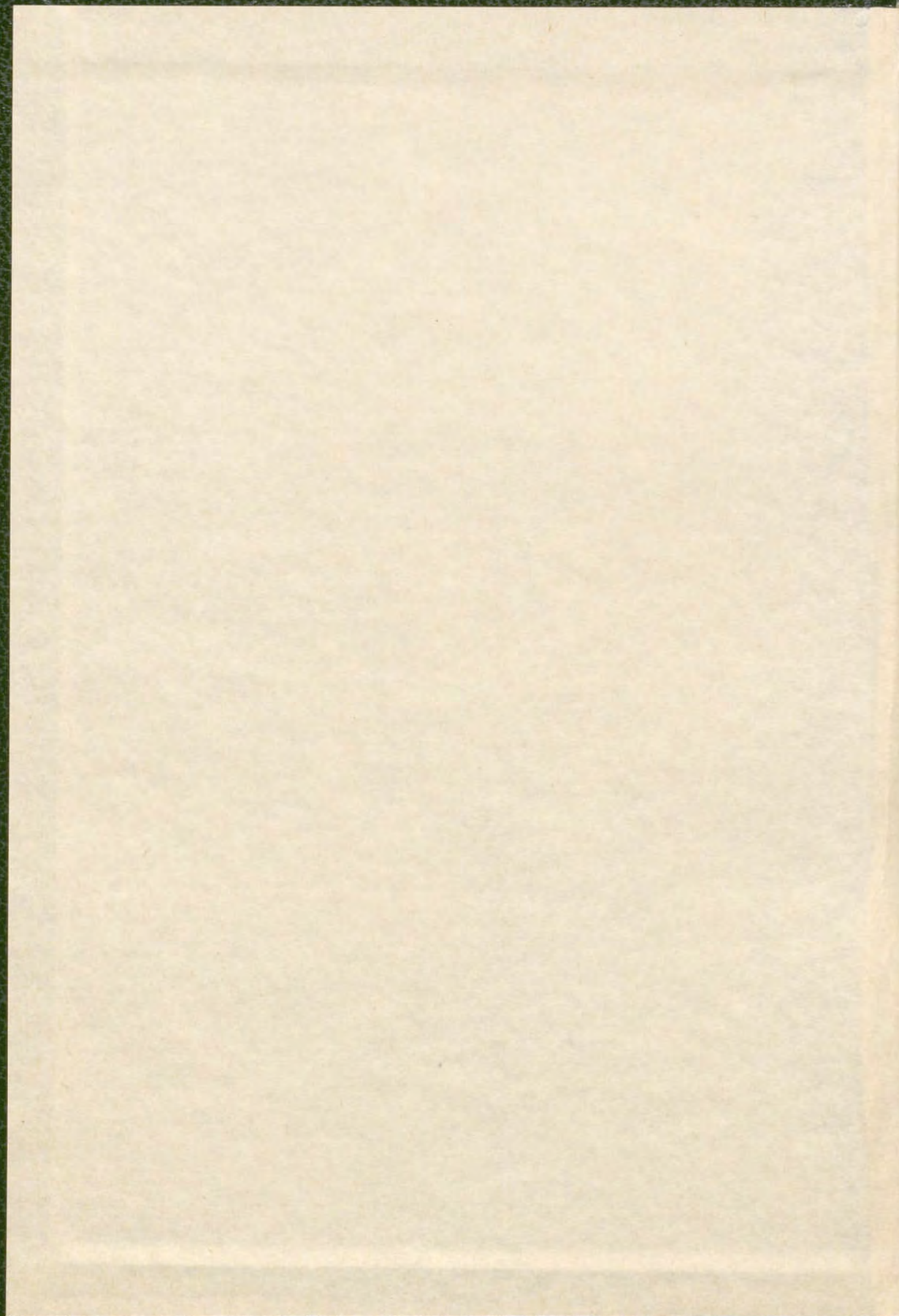

DICCIONARI
BIOGRÀFIC
DEL MOVIMENT
OBRER
ALS PAÏSOS
CATALANS

Edicions Universitat de Barcelona

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

DICCIONARI BIOGRÀFIC
DEL MOVIMENT OBRER
ALS PAÏSOS CATALANS

DICCIONARI
BIOGRÀFIC
DEL MOVIMENT
OBRER ALS PAÏSOS
CATALANS

Coordinat per
María Teresa Martínez de Sas (segle XIX)
Pelai Pagès i Blanch (segle XX)

Edicions Universitat de Barcelona

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2000

Aquesta publicació ha comptat amb una col·laboració del Comissionat per a Universitats i Recerca i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició, desembre del 2000

© Edicions de la Universitat Barcelona i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000

ISBN: 84-8415-243-X

ISBN: 84-8338-227-X

Dipòsit legal: B. 41.368-2000

Impress a Novagràfik, S. L. - Pol. Ind. Poinvasa - Vivaldi, 5 - 08110 Montcada i Reixac

Consell de redacció

Casimir Martí i Martí
María Teresa Martínez de Sas
Joan Oliver i Puigdomènech
Pelai Pagès i Blanch
Susanna Tavera i García

PRÒLEG

Quan l'any 1991 el Centre per a la Investigació dels Moviments Socials (CIMS) de la Universitat de Barcelona va començar a discutir la possibilitat de realitzar un Diccionari Biogràfic del Moviment Obrer als Països Catalans, en cap cas podríem imaginar que gairebé al cap de deu anys veuríem culminada la tasca amb la publicació final del llibre que ara el lector té a les mans. En primer lloc perquè les dificultats inicials amb què es va enfrontar un projecte d'aquestes característiques semblaven infranquejables. Més tenint en compte que el CIMS recuperava un vell projecte, encapçalat per Casimir Martí, i que s'havia iniciat, sense que arribés a bon port, a començaments dels anys setanta.

Ara, però, en els inicis dels noranta, el tema de l'obrerisme, del moviment obrer, dels *obrers*, en el sentit més ample de la paraula, ja no estava de moda —com ho havia estat en el decurs dels anys setanta i part dels vuitanta—, en les recerques històriques que, dins i fora de la Universitat, hom considerava políticament correctes, i a l'hora de buscar fonts de finançament vàrem topar amb la incomprensió més absoluta. Només la tossuderia d'uns quants membres que formàvem l'equip inicial —la profunda convicció que sense el moviment obrer, sense l'aportació de les obreres i els obrers la història dels Països Catalans esdevenia incompreensible—, la generositat de la iniciativa privada —la confiança dipositada en el projecte per Jordi Porta, el director de la Fundació Jaume Bofill—, l'impuls inicial ofert per la Universitat de Barcelona i, finalment, la col·laboració de la *Dirección General de Investigación Científica y Técnica del Ministerio de Educación y Cultura*, feren possible que allò que era un projecte de bones intencions acabés convertint-se en una realitat perfectament a l'abast.

Superats els obstacles financers inicials, sens dubte els més importants, calia definir les característiques del projecte. Disposàvem, com a models, dels dos diccionaris que amb unes característiques similars s'han publicat fins ara a França i a Itàlia, el monumental *Dictionnaire Biographique du Mouvement Ouvrier Français*, dirigit per Jean Maitron, i *Il movimento operaio italiano: dizionario biografico: 1853-1943*, dirigit per Franco Andreucci. Però érem conscients que les especificitats del moviment obrer als Països Catalans li atorgaven una entitat diferenciada, i que calia adaptar els models existents a la història pròpia.

En primer lloc, calia delimitar el caràcter del personatge que calia biografar. Un diccionari biogràfic del moviment obrer d'entrada suposa limitacions. Però no volíem caure en el tòpic de reproduir les biografies dels personatges més coneguts —aquells que sovint ja estan biografats a d'altres diccionaris i enciclopèdies— ni limitar-nos a l'estricta camp de l'obrerisme sindicalista i laboral. El grup de recerca va dissenyar, en primera instància, quatre models de fitxa diferents: el dirigent obrer d'àmbit local, el dirigent obrer d'àmbit comarcal i el dirigent obrer d'àmbit nacional. També hi havia aquell altre dirigent d'àmbit estatal i internacional, que sovint, a més, havia deixat obra escrita. La intenció era abraçar la realitat de l'obrerisme en la seva globalitat territorial, el conjunt de poblacions i comarques dels Països Catalans on hagués existit una presència activa de l'obrerisme militant. Amb el benentès que es tractava de recuperar la història d'aquells que havien tingut una intervenció destacada i una experiència rellevant i havien ocupat càrrecs de responsabilitat en el moviment. El llistó, a la

fi, el vàrem situar ben baix: per al segle XIX, han estat incorporats dirigents obrers i sindicals, però també tots aquells que en un moment determinat havien estat signataris de manifestos i documents polítics o sindicals significatius. La raó d'aquesta incorporació és que vàrem pensar que la signatura d'un document socialment o políticament representatiu reflectia en la situació concreta del vuit-cents un elevat nivell de compromís per part del seu signatari. Per la mateixa raó —el compromís amb el moviment obrer—, al segle XX hem incorporat també tots aquells obrers que en algun moment de la seva militància varen ostentar la delegació del seu partit o del seu sindicat en un congrés, conferència o assemblea representativa. El Diccionari recull, doncs, moltes biografies de personatges dels quals només coneixem una actuació puntual, però rellevant, al si del moviment obrer.

Altrament, calia definir allò que enteníem per obrerisme, perquè teníem clar que no volíem fer un Diccionari únicament d'obrers industrials. Per una banda, és indiscutible que a la història dels Països Catalans contemporanis el moviment pagès ha tingut una importància cabdal en molts moments de la seva evolució. Hem incorporat, per tant, en la mesura que ha estat possible, la pagesia militant. I tots aquells altres sectors de la societat que des dels diversos camps polítics o socials —des del republicanisme, des del món de les arts, de la literatura, o des del món del treball en el sentit més ampli— han tingut una intervenció significativa en el moviment obrer. En aquests casos, el risc era que eixampléssim tant el ventall que el Diccionari quedés desnaturalitzat de contingut. Per aquesta raó, finalment, el Diccionari només recull aquells personatges que varen tenir una intervenció o una influència clara —i a vegades també una militància— dins del moviment obrer, i la seva biografia s'ha realitzat destacant bàsicament aquesta vinculació.

També calia obrir el Diccionari a tots aquells corrents polítics i ideològics que han existit dins del moviment obrer. Per aquesta raó hem procurat que hi fossin representats no només els sindicats i partits anomenats de *classe*. En la mesura de les possibilitats de la recerca, hem incorporat també representants del sindicalisme catòlic de totes les etapes i representants de l'anomenat sindicalisme lliure. Únicament hem exclòs el sindicalisme vertical del període franquista perquè hem considerat que la CNS i l'Organización Sindical Española eren organismes corporatius i verticals que a la pràctica varen funcionar sempre com a aparells d'estat.

Un col·lectiu que hauríem volgut que quedés més ben representat en el Diccionari és el de les dones. Per la importància quantitativa i qualitativa que varen desenvolupar en la producció industrial —particularment en la indústria tèxtil— i en molts moments del desenvolupament de les lluites obreres. Però desgraciadament aquesta presència històrica no sempre ha quedat reflectida en les fonts històriques convencionals. I tret d'aquelles poques dones que varen jugar un paper de primer ordre en la vida política i social catalana, només hem pogut recollir la presència femenina en alguns casos quan trobem les dones desenvolupant tasques de solidaritat, a partits i sindicats, o en els moments de crisi social o política aguda, com quan, durant la Setmana Tràgica barcelonina, varen sortir al carrer amb una actitud clarament insurreccional. Durant la Segona República i la guerra civil, amb la formació d'organitzacions específicament integrades per dones, aquestes apareixen amb més freqüència. Però en molt poques ocasions les trobem ostentant càrrecs de representació política o sindical.

Un altre element de definició de les característiques del Diccionari ens remetia, necessàriament, a la seva delimitació cronològica. Per una banda, era més o menys clar l'inici del període: i vàrem fer coincidir l'origen del moviment obrer amb la formació de les primeres associacions nítidament obreres que existiren als Països Catalans, a partir de 1840, amb el benentès que durant els anys anteriors es produïren moviments i fenòmens que ja cal vincular directament a les noves formes de lluita social que apareixen amb l'obrerisme contemporani. Sovint el problema resideix en el fet que els protagonistes eren anònims i només quan hi intervenia una instància judicial amb funcions repressives hem pogut conèixer el nom i els cognoms dels protagonistes. Això és el que s'esdevé sobretot durant els anys de les bullan-

gues i dels motins populars que es produïren els anys anteriors a 1840. A partir d'aquesta data apareixen ja dirigents més estables que, de totes maneres, desapareixen en restablir-se situacions repressives i d'intolerància antisindical. La cronologia del segle XIX, justament, ve determinada per les escasses situacions de permissivitat que es produïren durant el segle: després del trienni 1840-1843 caldrà esperar el bienni progressista, de 1854-1856, perquè retrobem, de bell nou, encara que d'una manera conjuntural, un obrerisme militant. A partir de 1868, però, quan s'introduïren les concepcions internacionalistes a l'estat espanyol, el moviment obrer va mantenir ja una estabilitat i una permanència que no es veié trencada quan l'any 1874 s'inicià una nova etapa de repressió i intolerància.

Després de la crisi finisecular —determinada per l'onada terrorista i els processos de Montjuïc— el segle XX inaugura una cronologia específica que manté unes fites molt determinades: la Setmana Tràgica de juliol de 1909, i, sobretot, l'auge del sindicalisme a partir de 1917, marquen una nova fase en el desenvolupament del moviment obrer, que va passar per una important expansió en els anys següents. La generació sindicalista d'aquest període, que va sobreviure al pistolerisme, tingué un destacat protagonisme durant els anys republicans, la guerra civil inclosa. Durant aquests anys la classe obrera fou, certament, la gran protagonista de la història del nostre país, i no és estrany que entre 1931 i 1939 es produís la presència més important d'obreres, d'obrers i de camperols en la vida pública catalana. L'any 1939 marca una profunda ruptura històrica, que va conduir els dirigents obrers dels Països Catalans a la presó, a l'exili o davant dels piquets d'execució. La Dictadura franquista va desestructurar de tal manera el moviment obrer i la societat en el conjunt de l'estat espanyol, que l'existència d'una resistència heroica durant la immediata postguerra només s'explica per la naturalesa d'una militància obrera, foguejada en una lluita de dècades, i que en cap cas volia considerar la derrota de 1939 com a definitiva. A partir dels anys seixanta, amb els nous canvis estructurals que va experimentar la societat espanyola i catalana, va aparèixer una nova generació de militants obrers, que ja no havien fet la guerra, i que mantingueren la seva continuïtat fins a 1975, quan amb la mort del dictador s'inicià la transició cap a la democràcia. L'any 1975 i l'inici de la transició foren els límits que ens vàrem imposar en la recerca, amb el benentès que únicament es depassarien aquests límits cronològics en el cas d'aquells militants que ja havien iniciat la seva militància durant el franquisme i la varen prosseguir durant la transició i la democràcia.

El Diccionari —queda clar ja a aquestes alçades— inclou les treballadores i els treballadors dels Països Catalans. En un país normal no caldria explicar aquest abast geogràfic. És cert que hauríem pogut recórrer a la fórmula menys compromesa, antany utilitzada, de «Catalunya, País Valencià i les Illes», però si ho haguéssim fet així traïríem el caràcter real del Diccionari i abonaríem una polèmica que, en cap cas, no ens interessa des d'un punt de vista científic. L'abast territorial del Diccionari és el d'una història comuna i alhora diversa d'unes terres i d'uns homes que han mantingut durant els darrers vuit segles una unitat cultural i lingüística inqüestionable. Durant els darrers dos-cents anys aquesta unitat històrica s'evidencia encara més en l'àmbit de l'obrerisme, quan s'han anat teixint entre les obreres i els obrers dels diversos territoris vincles i interrelacions indubtables, en particular a partir de la introducció de l'internacionalisme.

Per la mateixa raó de les vinculacions indestriables hem incorporat també, quan ha estat possible, militants i dirigents obrers del territori de la Franja de Ponent i, sovint, també han estat biografiats dirigents aragonesos que, tot actuant bàsicament a l'Aragó, varen desenvolupar una tasca en estret contacte amb el Principat o, alternativament, amb el País Valencià. És conegut que una de les deus de l'anarquisme català del Principat radicava justament a l'Aragó. No hem incorporat, en canvi, la Catalunya Nord al nostre Diccionari. I des d'aquesta perspectiva, per tant, la història nacional està amputada. Però en aquest cas la raó era ben simple: el moviment obrer a les comarques catalanes del nord dels Pirineus ha estat més vinculat

a l'evolució històrica de l'estat francès que a la de l'estat espanyol i tenia, per tant, una altra dimensió històrica. Però, en canvi, es fa difícil plantejar l'existència del trentisme català sense el valencià i a l'inrevés. Mentre que la dimensió «catalanobalear», per exemple, en els orígens del comunisme ve donada per la mateixa història.

A l'hora de procedir a la realització del Diccionari vàrem pretendre que aquesta història, al mateix temps unitària i diversa, quedés ben reflectida. Per aquesta raó hom va procedir a la constitució d'equips de treball al País Valencià i a les Illes Balears, que coordinats, respectivament, per Albert Girona i Sebastià Serra, varen posseir un funcionament autònom, limitat únicament per l'existència d'uns criteris i d'unes normes que havien d'ésser necessàriament comuns a tots els equips de treball. Els coordinadors del Consell de Redacció de la Universitat de Barcelona es van limitar a coordinar el conjunt d'equips de treball i a unificar —quan calia— les biografies a partir dels criteris comuns.

La complexitat del treball va créixer considerablement en iniciar la redacció del segle xx. Per al segle xix, els períodes cronològics estaven molt ben delimitats, i, pràcticament, fins a 1868 l'obrerisme organitzat, amb nom i cognoms, es limitava al Principat de Catalunya. A més, l'equip de treball inicial es va beneficiar de la feina que ja havia portat a terme Casimir Martí durant els anys setanta i que va posar de manera incondicional a la nostra disposició. A partir del banc de dades biogràfic procedent del fons de Casimir Martí, la redacció del segle xix es va portar a terme, pràcticament, des de Barcelona.

Per al segle xx, calia no només posar en funcionament els equips territorials del País Valencià i les Illes, sinó també equips territorials en el conjunt de comarques catalanes: Jaume Barrull, Josep Clara i Xavier Pujadas varen coordinar, respectivament, els equips que varen funcionar a les comarques de Lleida, de Girona i de Tarragona, mentre que vàrem intentar buscar responsables a cada una de les comarques barcelonines. El nostre intent no sempre fou reeixit, i en alguns casos ens va ser impossible cobrir el buit a determinades comarques. Però en altres, com el Vallès Occidental, el Bages, el Baix Llobregat, el Maresme, el Baix i l'Alt Penedès, el Garraf, el Berguedà o Osona, hom va trobar professionals que assumiren el repte de fer una feina que sovint requeria una investigació prèvia. En un cert sentit, el Diccionari també és un reflex de la situació en què es troba la recerca sobre moviment obrer a les diverses comarques dels Països Catalans.

Per alguns casos concrets, també vàrem incorporar a l'equip de col·laboradors especialistes en diversos aspectes del moviment obrer, com és el cas de David Ballester pel que fa al moviment sindical socialista, d'Emili Ferrando per al sindicalisme catòlic sota el franquisme, o de Jordi Pomés per al moviment rabassaire. Mentre que una part important del moviment obrer sota el franquisme la va assumir la Fundació Cipriano García de CCOO. La feina dels diversos equips territorials es va completar des de Barcelona amb el buidatge sistemàtic, amb pretensions d'exhaustivitat, de l'abundant bibliografia existent sobre el segle xx i de la premsa que des de l'exili varen publicar les diverses organitzacions sindicals i polítiques a partir de 1939 fins, en molts casos, l'actualitat.

El resultat final de la recerca i de la redacció definitiva s'ha concretat en aquestes més de dotze mil biografies recollides en el Diccionari, resultat final de moltes hores de treball, de molts esforços col·lectius i de no pocs maldecaps.

La recerca i la redacció final del Diccionari no haurien estat possibles sense la col·laboració de nombroses persones i institucions que és obligat destacar en el capítol d'agraïments. En primer lloc, cal esmentar Jordi Porta i la Fundació Jaume Bofill, que ja havien tingut una participació important en l'etapa inicial de redacció en els anys setanta, i que ara han estat decisius per a la culminació del projecte. La *Dirección General de Investigación Científica y Técnica del Ministerio de Educación y Cultura* va col·laborar amb l'aportació de dos importants ajuts, que varen permetre cobrir totes les despeses d'infraestructura de la recerca. La Universitat de Barcelona, en especial el seu rector, doctor Antoni Caparrós, va assumir el projecte

com a propi i va donar-li suport a l'inici de la seva elaboració i també a l'etapa final, a l'hora de buscar recursos per a la seva publicació. La Generalitat de Catalunya, mitjançant el Comissionat per a Universitats i Recerca i del Departament de Cultura, va atorgar un ajut per a l'edició i difusió. El doctor David Serrat, tant durant els anys en què fou vicerector de Recerca de la Universitat de Barcelona, com quan passà a ser director general de la Recerca de la Generalitat, es va mostrar especialment interessat que poguéssim culminar satisfactòriament la tasca i la poguéssim publicar. Per a la publicació, hem gaudit d'un important ajut de la CIRIT. Durant una fase del procés de redacció vàrem rebre també una petita contribució de la Institució Valenciana d'Estudis i Investigació de la Diputació de València.

A banda d'aquests ajuts institucionals, han estat nombroses les persones que han col·laborat desinteressadament en la recerca. D'antuvi hem d'assenyalar la participació de Fundacions privades, directament implicades en el projecte, com són els casos de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC, de la Fundació Rafael Campalans —en la persona del seu president Isidre Molas— i de la Fundació Andreu Nin. Molts dels biografiats que encara són vius han acceptat obrir-nos les seves vides perquè, amb rigor crític, poguéssim completar unes biografies que sovint eren extraordinàriament complexes. En Manel Alberich, a més, no va estalviar esforços per fer-nos arribar informacions i sovint autobiografies, redactades a mà, de nombrosos militants del POUM. A tots ells el nostre agraïment més sincer. Des de la coordinació del Diccionari volem donar gràcies també a tots els col·laboradors i redactors que, ens consta, han esmerçat moltes hores de treball i grans dosis d'entusiasme per portar a terme al més satisfactòriament possible la seva tasca. En aquest punt volem recordar, en especial, una persona que s'havia compromès a col·laborar en el Diccionari, però que, malauradament, va morir abans que pogués culminar-ho. Es tracta de Mari Carme García-Nieto, que des de la Fundació Utopia s'havia implicat amb interès i il·lusió en el nostre projecte.

Finalment, i ja des d'ara, volem donar les gràcies també a totes aquelles persones que vulguin fer-nos arribar correccions, dades noves o ampliacions de qualsevol de les biografies recollides en el Diccionari. Conscients de les nombroses llacunes existents, la nostra intenció és, en properes edicions, rectificar tots els errors que puguin existir-hi, ampliar les dades biogràfiques que puguin mancar-hi i introduir aquelles noves biografies que puguin enriquir el Diccionari. Així, aquest esdevindrà encara més una obra col·lectiva i un instrument d'infraestructura cultural imprescindible per a la història comuna dels Països Catalans.

PELAI PAGÈS

*Director del Centre per a l'Investigació dels
Moviments Socials (Universitat de Barcelona)*

REDACTORS I COL-LABORADORS

CATALUNYA

Teresa Abelló i Güell	doctora en història i professora d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Jordi Amat Teixidó	doctor en història contemporània
Pere Anguera Nolla	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili
Ramon Arnabat Mata	llicenciat en història contemporània
Albert Arnavat Carballido	llicenciat en història contemporània
David Ballester Muñoz	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona
Jaume Barrull i Pelegrí	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Lleida
Emili Bayón del Puerto	llicenciat en història contemporània
Santiago Bocanegra Vaquero	llicenciat en història contemporània
Pere Bosch Cuenca	llicenciat en història contemporània
Montserrat Cañadas Castillo	llicenciada en història contemporània
Josep Cara Rincón	historiador
Josep Casanovas Prat	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Vic
Josep Clara Resplandís	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Girona
Margarida Colomer Rovira	llicenciada en història contemporània
Isidre Costa Ribera	advocat
José Fernández Segura	llicenciat en història contemporània
Emili Ferrando Puig	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Ramon Llull
Ramon Fons Vilardell	llicenciat en filosofia i lletres
Agustí Fuentes Martínez	llicenciat en història
Agustí García Larios	llicenciat en història contemporània
Juanma García Simal	documentalista de la Fundació Cípriano García-Arxiu Històric de la CONC

Antoni Gavaldà Torrents	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili
Jordi Ibarz Gelabert	llicenciat en història contemporània
Josep Illa Codina	llicenciat en història
Jordi Jané Roca	llicenciat en història contemporània
Antonieta Jarne Mòdol	doctora en història i professora d'història contemporània de la Universitat de Lleida
Josep Lluís López Bulla	sindicalista i director del Centre d'Estudis i Recerca Sindical
Jesús López Jiménez	llicenciat en història contemporània
Rafael Luque Fernández	llicenciat en història contemporània
Martí Martí, Casimir	doctor en història i exdirector de l'Arxiu Nacional de Catalunya
María Teresa Martínez de Sas	doctora en història i professora d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Andreu Mayayo Artal	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Ma Pilar Molina Javierre	llicenciada en història contemporània
Rosa Monturiol Sabaté	llicenciada en història contemporània
Eduard Navarro Domènech	llicenciat en història contemporània
Elisabet Oliver Frauca	llicenciada en història contemporània
Pagès Blanch, Pelai	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Assumpció Pomares Esclapez	llicenciada en història contemporània
Jordi Pomés i Vives	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona
Xavier Pujadas i Martí	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat Ramon Llull
Juanjo Romero Marín	llicenciat en història contemporània
Joan Sagués San José	llicenciat en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Lleida
Ferran Sánchez Agustí	historiador
Carles Santacana Torres	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Jaume Serra Carné	llicenciat en història contemporània
Francesc Serra Sellarès	llicenciat en història
Isaac Soca Torres	llicenciat en història contemporània
Susanna Tàvera García	doctora en història i professora d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Javier Tébar Hurtado	llicenciat en història contemporània i secretari de la Fundació Cirpiano García-Arxiu Històric de la CONC

Vicenç Valentín López	licenciat en història contemporània
Joan Villarroya Font	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona
Ricard VinYES Ribas	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona

ILLES BALEARS

Sebastià Serra Busquets (Coordinador)	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de les Illes Balears
Neus Escandell i Tur	doctora en història
David Ginard Féron	doctor en història i professor d'història econòmica de la Universitat de les Illes Balears
Antoni Marimon Riutort	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de les Illes Balears
Andreu Murillo Tudurí	licenciat en història i professor d'història contemporània a l'extensió de Menorca de la UNED
Emilià Páez Cervi	licenciat en història

PAÍS VALENCIÀ

Albert Girona Albuixech (Coordinador)	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat de València
Consuelo Cegarra Guaita	licenciada en història contemporània
Javier Navarro Navarro	licenciat en història i professor d'història contemporània de la Universitat de València
Ramon I. Rodríguez-Bello	licenciat en història contemporània
Josep Miquel Santacreu Soler	doctor en història i professor d'història contemporània de la Universitat d'Alacant

SIGNATURES DELS COL·LABORADORS

AAC	Albert Arnavat Carballido	JIG	Jordi Ibarz Gelabert
AFM	Agustí Fuentes Martínez	JJR	Jordi Jané Roca
AGA	Albert Girona Albuixech	JLJ	Jesús López Jiménez
AGL	Agustí García Larios	JLLB	Josep Lluís López Bulla
AGT	Antoni Gavalrà Torrents	JMSS	Josep Miquel Santacreu Soler
AJM	Antonieta Jarne Mòdol	JNN	Javier Navarro Navarro
AMA	Andreu Mayayo Artal	JPV	Jordi Pomés Vives
AMR	Antoni Marimón Riutorn	JRM	Juanjo Romero Martín
AMu	Andreu Murillo Tudurí	JSC	Jaume Serra Carné
APE	Assumpció Pomares Esclapez	JSSJ	Jordi Sagués San José
CCG	Consuelo Cegarra Guaita	JTH	Javier Tébar Hurtado
CMM	Casimir Martí Martí	JVF	Joan Villarroya Font
CST	Carles Santacana Torres	MCC	Montserrat Cañadas Castillo
CR	Consell Redacció	MCR	Margarida Colomer Rovira
DBM	David Ballester Muñoz	MPMJ	Ma Pilar Molina Javierre
DG	David Ginard Féron	NE	Neus Escandell Tur
EBP	Emili Bayón del Puerto	PAN	Pere Anguera Nolla
EFP	Emili Ferrando Puig	PBC	Pere Bosch Cuenca
END	Eduard Navarro Domènech	PPB	Pelai Pagès Blanch
EOF	Elisabet Oliver Frauca	RAM	Ramon Arnabat Mata
EPC	Emilià Pàez Cervi	RFV	Ramon Fons Vilardell
FSA	Ferran Sánchez Agustí	RIRB	Ramon I. Rodríguez Bello
FSS	Francesc Serra Sellarès	RL	Rafael Luque Fernández
ICR	Isidre Costa Ribera	RMS	Rosa Monturiol Sabaté
IST	Isaac Soca Torres	RVR	Ricard Vinyes Ribas
JAT	Jordi Amat Teixidó	SBV	Santiago Bocanegra Vaquero
JBP	Jaume Barrull Pelegrí	SSB	Sebastià Serra Busquets
JClAR	Josep Clara Resplandís	STG	Susanna Tavera García
JCP	Josep Casanovas Prat	TAG	Teresa Abelló Güell
JCR	Josep Cara Rincón	TMS	Maria Teresa Martínez de Sas
JFS	José Fernández Segura	VVL	Vicenç Valentín López
JGS	Juanma García Simal	XPM	Xavier Pujadas Martí
JIC	Josep Illa Codina		

ESTRUCTURA I CARACTERÍSTIQUES TÈCNIQUES DEL DICCIONARI

El Diccionari manté l'estructura alfabètica pròpia d'una obra d'aquestes característiques, organitzada a partir de la inicial del primer cognom del biografat. S'ha optat únicament per aquesta estructuració i no per la cronològica per la dificultat que comportava la delimitació en el temps en moltes biografies de persones la vida de les quals s'encavalcava en èpoques històriques diferents i àdhuc entre els dos segles.

Sempre que és possible les referències al nom del biografat s'ofereixen completes, amb el nom i els dos cognoms, però a vegades el segon cognom ha estat impossible de conèixer i en alguna ocasió fins i tot el nom és desconegut. Quan se sap, també s'assenyala el malnom pel qual era conegut un biografat. En algun cas, molt pocs, un personatge ha passat a la història justament pel seu malnom. I així ha estat recollit. Quan és possible les biografies van encapçalades per l'ofici i/o professió del biografat i per la seva militància política o sindical. Les dades referides al lloc i any de naixement i de mort les hem considerades fonamentals, però no sempre ha estat possible d'esbrinar-les. En aquests casos s'ha inclòs només la dada coneguda. I quan no s'en coneixia cap s'ha optat per la fórmula d'assenyalar el segle en què havia centrat la seva actuació. Al costat del nom de la població de naixement i mort, si es tracta de poblacions petites, s'ha inclòs també el nom de la comarca. En les biografies s'ha procurat recollir els aspectes més significatius i destacats de la vida de cada biografat, però bàsicament s'ha intentat ressaltar els càrrecs públics que havia desenvolupat, tant dins dels partits o sindicats com fora, i també ha interessat posar en relleu, si s'esqueia, les funcions de representativitat política o sindical.

En dirigents que han deixat una obra escrita, la biografia va acompanyada sempre de les publicacions més importants de cada biografat. Altrament, s'ha optat per incloure una bibliografia i referències bibliogràfiques o de fonts només en aquelles biografies que disposessin d'una extensió mínima de quinze o més línies. D'aquesta manera hom ha intentat evitar la reiteració d'obres generals, d'actes de congressos i de dades i referències de menor entitat que haurien enfarfegat la lectura.

PRINCIPALS SIGLES D'ORGANITZACIONS POLÍTIQUES, SINDICALS I SOCIALS UTILITZADES

ACO	Acció Catòlica Obrera
ADCI	Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria
ADEV	Associació Democràtica d'Estudiants Valencians
ADPC	Associació Democràtica Popular de Catalunya
ADS	Aliança de la Democràcia Socialista
AIT	Associació Internacional de Treballadors
ANFD	Aliança Nacional de Forces Democràtiques
ANJE	Alianza Nacional de la Juventud Española
APEI	Associació Professional d'Estudiants Eivissencs
ARAC	Agrupació Regional d'Acció Catòlica
ASA	Acció Social Agrària
ASO	Aliança Sindical Obrera
ASUTH	Alternativa per un Sindicat Unitari de Treballadors d'Hosteleria
ASV	Agrupació Socialista Valenciana
ATB	Associació de Teixidors de Barcelona
ATV	Associació de Teixidors de Vic
BIT	Bureau International de Travail
BOC	Bloc Obrer i Camperol
CADCI	Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria
CCOO	Comissions Obreres
CCR	Centre Cultural Recreatiu
CDC	Convergència Democràtica de Catalunya
CDS	Centre Democràtic i Social
CEDA	Confederación Española de Derechas Autónomas
CENU	Consell de l'Escola Nova Unificada
CFPC	Consell de Forces Polítiques de Catalunya
CGT	Confédération Générale du Travail
CGTSR	Confédération Générale du Travail Syndicaliste Révolutionnaire
CGTU	Confederació General de Treballadors Unitària
CHE	Comité de Huelga Estudiantil
CHO	Comité de Huelga Obrera
CISL	Confederació Internacional de Sindicats Lliures
CITE	Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers
CNCA	Confederació Nacional Catòlica Agrària
CNR	Comitè Nacional de Reconstrucció
CNS	Central Nacional Sindicalista
CNT	Confederació Nacional del Treball
COCL	Confederació d'Obrers Catòlics del Llevant
CONC	Comissió Obrera Nacional de Catalunya
CRF	Centre Republicà Federal
CRTC	Confederació Regional del Treball de Catalunya
CSC	Convergència Socialista de Catalunya

CSUT	Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors
DRV	Dreta Regional Valenciana
EFAO	Esquerra Federal Agrària Obrera
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
FAI	Federació Anarquista Ibèrica
FASO	Federació Agrària Social Obrera
FCCB	Federació Comunista Catalanobalear
FCI	Federació Comunista Ibèrica
FCTAC	Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya
FCTE	Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament
FCTT	Federació Catalana de Treballadors de la Terra
FEIS	Federació d'Estudis i Investigacions Socials
FETE	Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament
FETRADE	Federación de Trabajadores del Derecho
FIJL	Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries
FIMOC	Federació Internacional de Moviments Obrers Cristians
FJC	Federació de Joves Cristians
FLP	Frente de Liberación Popular
FNC	Front Nacional de Catalunya
FNEC	Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya
FNIF	Federació Nacional de la Indústria Ferroviària
FNOAE	Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya
FNTT	Federació Nacional de Treballadors de la Terra
FOBE	Federació d'Oficials Boters d'Espanya
FOBRE	Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola
FOC	Front Obrer de Catalunya
FOS	Federació Obrera de Sabadell
FOSIG	Federació d'Organismes Sindicals de la Indústria Gastronòmica
FOTRE	Federació d'Oficials Tonelers de la Regió Espanyola
FOUS	Federació Obrera d'Unitat Sindical
FRAP	Front Revolucionari Antifeixista i Patriòtic
FRE	Federació Regional Espanyola
FRR	Fraternitat Republicana Radical
FRSO	Federació Regional de Societats Obreres
FSAAC	Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp
FSAC	Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya
FSB	Federació Socialista Balear
FSC	Federació Socialista Catalana
FSF	Forces Socialistes Federals
FSL	Federació Sindicalista Llibertària
FSOAF	Federació Sabadellenca d'Obrers de l'Art Fabril
FST	Federació Sindical de Treballadors
FSV	Federació Socialista Valenciana
FTRE	Federació de Treballadors de la Regió Espanyola
FUE	Federació Universitària Espanyola
FUNVES	Fundació Valenciana d'Estudis Socialistes
GABOCS	Grups d'Acció del Bloc Obrer i Camperol
GARS	Grups d'Acció i Reflexió Socialistes
GEIS	Grups d'Estudis i Iniciatives Socialistes
GEPCI	Gremis i Entitats de Petits Comerciants i Industrials
GOES	Grups d'Obrers d'Estudis Socialistes
GSEC	Grup Sindical d'Escriptors Catalans

GTE	Grup de Treballadors Espanyols
HOAC	Hermandad Obrera de Acción Católica
HOACF	Hermandad Obrera de Acción Católica Femenina
ICO	Institut de Cultura Obrera
IEL	Institut d'Estudis Laborals
IRS	Izquierda Republicano-Socialista
JAO	Junta d'Associacions d'Olot
JARE	Junta d'Auxili als Republicans Espanyols
JCC	Joventut Comunista de Catalunya
JCI	Joventut Comunista Ibèrica
JEL	Junta Española de Liberación
JJCC	Joventuts Comunistes
JJLL	Joventuts Llibertàries
JJRR	Joventuts Radicals
JJSS	Joventuts Socialistes
JOAC	Joventut Obrera d'Acció Catòlica
JOC	Joventut Obrera Catòlica
JOCF	Joventut Obrera Catòlica Femenina
JSUC	Joventut Socialista Unificada de Catalunya
LCR	Lliga Comunista Revolucionària
MCC	Moviment Comunista de Catalunya
MCE	Moviment Comunista d'Espanya
MIL	Movimiento Ibérico de Liberación
MLE	Movimiento Libertario Español
MMTC	Moviment Mundial de Treballadors Cristians
MOAC	Moviment Obrer d'Acció Catòlica
MSC	Moviment Socialista de Catalunya
MSEC	Moviment Social d'Emancipació Catalana
NIU	Nueva Izquierda Universitaria
OCEBR	Organització Comunista d'Espanya Bandera Roja
OPCD	Orientació Catòlica i Professional de Dependents
OICE	Organización de Izquierda Comunista de España
OIT	Organització Internacional del Treball
ORT	Organització Revolucionària de Treballadors
OSO	Oposició Sindical Obrera
OSR	Oposició Sindical Revolucionària
PCC	Partit Comunista Català/Partit Comunista de Catalunya/Partit dels Comunistes de Catalunya
PCE	Partit Comunista d'Espanya
PCEU	Partit Comunista d'Espanya Unificat
PCI	Partit Comunista Internacional
PCIB	Partit Comunista de les Illes Balears
PCOE	Partit Comunista Obrer Espanyol
PCP	Partit Català Proletari
PCPE	Partit Comunista dels Pobles d'Espanya
PCPV	Partit Comunista del País Valencià
PCR	Partit Comunista Revolucionari
POUM	Partit Obrer d'Unificació Marxista
PRC	Partit Republicà Catalanista
PRDF	Partit Republicà Democràtic Federal
PRFM	Partit Republicà Federal de Mallorca
PRR	Partit Republicà Radical

PRRSC	Partit Republicà Radical Socialista de Catalunya
PRRSE	Partit Republicà Radical Socialista d'Espanya
PRSI	Partit Radical Socialista Independent
PSAN	Partit Socialista d'Alliberament Nacional
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya
PSI	Partit Socialista de les Illes
PSM	Partit Socialista de Mallorca
PSOE	Partido Socialista Obrero Español
PSP	Partit Socialista Popular
PSPV	Partit Socialista del País Valencià
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
PTE	Partit del Treball d'Espanya
PURA	Partit d'Unió Republicana Autonomista
RSDC	Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya
SABC	Sindicat Agrícola de Badalona i Canyet
SAGS	Sindicat d'Arts Gràfiques i Similars
SDEUB	Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona
SDEUV	Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de València
SERE	Servei d'Evaüació dels Republicans Espanyols
SIA	Solidaritat Internacional Antifeixista
SOC	Solidaritat d'Obrers Catalans
SODSC	Secretariat d'Orientació per la Democràcia Social Catalana
SOV	Sindicato de Oficios Varios
SRI	Socors Roig Internacional
SSOO	Sindicats d'Oposició
STC	Sindicat de Treballadors de Calella
SUT	Sindicat Unitari de Treballadors
SVI	Socialistes Valencians Independents
UCL	Unión Comunista de Liberación
UDC	Unió Democràtica de Catalunya
UDP	Unió Democràtica de Pensionistes
UDPV	Unió Democràtica del País Valencià
UEAP	Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris
UFEH	Unión Federal de Estudiantes Hispanos
UFNR	Unió Federal Nacionalista Republicana
UGSOC	Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya
UGT	Unió General de Treballadors
UNE	Unión Nacional Española
UOB	Unió Obrera Balear
UPV	Unitat Popular Valenciana
URC	Unió de Rabassaires de Catalunya
USC	Unió Socialista de Catalunya
USOC	Unió Sindical Obrera de Catalunya

A

Abad, Francesc, internacionalista a Gràcia (segle XIX). A començaments de 1872 constà com a secretari corresponsal de la federació local de Gràcia (Barcelona), adherida a l'AIT. [CR]

Abad, J., el Poca-roba, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). El febrer de 1932 va encapçalar l'assalt a l'Ajuntament de la ciutat per part d'activistes de la CNT-FAI, que acabà amb la rendició dels revoltats davant de tropes vingudes de Barcelona. Durant la guerra civil, va pertànyer als sectors faistes partidaris d'emprar la repressió violenta per a defensar la revolució a la rereguarda. El gener de 1939, greument malalt, fou detingut a casa seva per les tropes franquistes que acabaven d'entrar a la ciutat. [JLJ]

Abad, Rafael, paperer i internacionalista a Alcoi (segle XIX). Va assistir, com a delegat dels treballadors d'Alcoi, al Congrés de la Secció Espanyola de l'AIT de Còrdova (1872). [STG]

Abad, Salvador, calderer i representant mutualista a Barcelona (segle XIX). Signà, com a representant del Centre d'Oficials Calderers en coure de Barcelona, el document de l'1 de maig de 1890, titulat *Als cossos legisladors* i que recollia els acords del Congrés de París de 1889. Fou lliurat al governador civil de Barcelona i s'hi denunciava les condicions del proletariat nacional i internacional. Fent ús del dret de petició exigien, en primer terme, l'establiment legal de la jornada de vuit hores, l'existència d'una legislació laboral i les millores socials i econòmiques de la classe obrera. [RMS/APE]

Abad Aura, Rafael, paperaire i dirigent internacionalista (Alcoi 1841?-?). Resident a Alcoi, carrer de Sant Tomàs número 19. Va represen-

tar la Secció de Paperaires d'Alcoi als congressos de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, que van tenir lloc a Alcoi l'octubre de 1871 i a Barcelona l'octubre de 1872. Pel desembre del mateix any, assistí al III Congrés de la Federació Espanyola de l'AIT, celebrat a Còrdova, on s'imposaren les tesis antiestatalistes i antipolítiques d'inspiració bakunista. D'aquest congrés va sortir la resolució que va decidir dissoldre l'antic Consell federal, per transformar-lo en una comissió federal d'estadística i correspondència, amb seu a la ciutat d'Alcoi en un clar intent descentralitzador i de la qual fou membre. És aleshores que desenvolupà la seva principal tasca sindical, signant nombroses cartes en nom de la nova Comissió Federal al llarg de 1873. La proclamació de la I República, el febrer de 1873, i els fets d'Alcoi, durant el mes de juliol, van suposar el punt àlgid de l'enfrontament entre el republicanisme reformista (benèvol) i les tesis insurreccionalistes de la Comissió Federal; arran de la repressió posterior a l'aixecament d'Alcoi, la comissió va instal·lar-se a Madrid. Sembla que havia estat ferit durant els disturbis del 9 de juliol; un comunicat de la Comissió Federal es preocupava a l'agost per la seva recuperació, dies més tard Francesc Tomás se li adreçava per tal que, davant el gran nombre de detinguts internacionalistes, el Consell local d'Alcoi nomenés alguns delegats per a participar al congrés de l'AIT que havia de celebrar-se el setembre a Ginebra. Fou processat en rebel·lia per sedició, assassinat (l'alcalde Albors) i incendi, durant la seva participació en la revolució alcoiana; a la instrucció judicial figurava amb 32 anys d'edat. El novembre de 1873 es trobava a Madrid com a delegat de la regió de l'Est, a la nova Comissió Federal de l'AIT espanyola reconstituïda, després de la repressió governamental contra l'insurreccionalisme cantonalista. [EBP]

Bibliografia: NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne, 1868-1888*. Revisat i editat per René Lamberet. Dordrecht, 1969. SECO SERRANO, Carlos. *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española*. Vols. I i II. Barcelona, 1969. MARTÍNEZ DE SAS, Ma Teresa. *Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vols. IV, VII. Barcelona, 1979-1982.

Abad de Santillán, Diego, pseudònim amb el qual va ser conegut el publicista i dirigent anarquista Sinesio Baudilio García Fernández (Reyero, Lleó, 1897-Barcelona 1983). Va néixer en un llogarret perdut dels Picos de Europa lleonesos i, segons el testimoni de les seves memòries, aquell era un lloc «marginat de tot contacte amb el món exterior». La seva era una família d'obrers i camperols pobres: l'avi matern es guanyava la vida fent de minaire a Andalusia, la mare havia rebut en herència alguns tros de terra, insuficient per a la supervivència familiar, i el pare era ferrer, com tots els seus ascendents. El 1905, va marxar a l'Argentina amb la família i s'instal·laren a Santa Fe, on ja havien treballat abans el seu pare i altres parents que els havien precedit. Allí s'inicià en diversos oficis; el 1913, va tornar a Lleó i va estudiar el batxillerat a l'Institut local, i el 1915, «després d'algunes aventures intrascendents a Barcelona i Bilbao», va començar Filosofia i Lletres a la Universitat de Madrid. El 1916, mentre s'entregava ja a una vida «inconformista i bohèmia» que el mantenia força allunyat de les aules, va fer les primeres col·laboracions periodístiques, signades amb el pseudònim que sempre va utilitzar després. L'any següent, el 1917, un any de presó tancà la primera etapa activista de la seva vida. Quan el 1918 va instal·lar-se de nou a l'Argentina, primer amb la seva família a Santa Fe i el 1919 a Buenos Aires, el seu activisme estava ja ideològicament decantat: col·laborava regularment amb la premsa obrera i, especialment, amb el grup anarquista editor de *La Protesta*, l'òrgan de la FORA. El 1922, va viatjar a Alemanya per estudiar medicina però també perquè aquell era «el centre estratègic europeu amb més possibilitats revolucionàries». Aquell mateix any va assistir, com a delegat de la FORA, al primer congrés de l'AIT a Berlín i, el 1925, al segon, celebrat a Amsterdam; el 1926 va fer-se càrrec a Buenos Aires de l'edició de

La Protesta i del seu suplement. El 1930, fugint del cop d'estat del general Uriburu, va anar a Montevideo, i, el 1931, va assistir al congrés de la CNT i, després, al de l'AIT, ambdós a Madrid; però no tornà de manera estable a Espanya fins al 1933, fugint aquest cop de la policia argentina que estava al corrent dels preparatius insurreccionals del grup d'Abad (Ramón Franco els havia ensenyat la fabricació d'artefactes i estaven en tractes amb aquest republicà extrem espanyol per a la compra d'armes procedents de la fàbrica d'Eibar). A Barcelona ja va ser protagonista l'any 1934 d'un dels intents més seriosos de posar fi a la crisi que per a la premsa anarquista havien estat els últims moments del primer bienni republicà. Va integrar-se a la redacció de *Solidaridad Obrera*; es va responsabilitzar de la direcció de *Tierra y Libertad*, el periòdic de la FAI; impulsà la revista *Tiempos Nuevos* (el primer número va sortir el maig de 1934 i el gener-febrer de 1936 va passar a dependre del Comitè Peninsular de la FAI), i, finalment, apadrinà la creació del grup Nervio. Amb el suport de JL de Barcelona i valent-se del control assolit al Comitè Peninsular de la FAI (Abad va ser el seu secretari durant 1935), Nervio va enfrontar-se al grup Nosotros responsabilitzant-lo del fiasco provocat a la CNT per la seva línia insurreccional i, en especial, pel fracàs de l'aixecament anarquista del desembre de 1933. De fet, en tan sols uns mesos Abad i la seva imatge d'intel·lectual obrer amb ulleres fosques de carei s'havien fet molt visibles en mitjans anarquistes catalans. Quan la guerra civil espanyola esclatà el juliol de 1936, encara que —segons el testimoni no gens favorable de García Oliver— no va distingir-se enfront dels militars rebels, va formar part del departament de Guerra del Comitè de Milícies Antifeixistes que dirigia García Oliver mateix. Entre el desembre de 1936 i l'abril de 1937 va fer-se càrrec de la conselleria d'Economia al segon i tercer govern Tarradellas. I, encara que el maig de 1937 va intervenir activament en la pacificació de la rereguarda barcelonina, ell mateix va reconèixer que llavors ja estava allunyat de la línia governamentalista anarquista com a conseqüència d'un conjunt de fets. Entre ells: la seva pròpia sortida del govern català tot just un mes abans; l'escàndol que va acompanyar les intervencions bèl·liques del Batalló de la Mort, format a iniciativa d'A-

bad el març de 1937, amb diners de la conselleria d'Economia, i, en darrer lloc, el fracàs dels plans concertats el mateix maig de 1937 entre anarquistes i combatents antifeixistes italians, com el giellista Carlo Rosselli i l'anarquista Camillo Berneri, per a atacar les trameses bèliques de Mussolini als rebels franquistes, bé al seu pas entre les illes de Còrsega i Sardenya, bé en aigües de Mallorca. Segons Abad, aquests plans havien estat interceptats pel fet que el socialista Prieto, el ministre de Navegació i Aire en el govern Largo Caballero, no va entregar als anarquistes l'armament necessari. La revisió pública de la incorporació anarquista a la política de guerra, iniciada el 1937 des del Comitè Peninsular de la FAI per Abad de Santillán, coincidí amb la reactivació de la seva tasca com a publicista anarquista. L'estiu de 1938, va treure la revista *Timón* (juliol de 1938) i va reactivar les Ediciones Tierra y Libertad o la feina de traductor, iniciada els anys vint a Alemanya amb les obres completes de Bakunin, per exemple. El gener de 1939, va passar la frontera amb França, poc abans de caure Barcelona en mans de l'exèrcit rebel; va escapar després del camp d'internament de Sant Cebrià i, a través dels USA, va tornar a l'Argentina. El seu exili va estar marcat per les tasques publicístiques i militants: va treure la segona època de *Timón* i, sense abandonar els seus propis escrits, va treballar com sempre havia fet traduint textos afins o en l'elaboració de la *Gran Enciclopedia Argentina* (iniciada la seva publicació el 1957) i a la *Gran Enciclopedia de la Provincia de Santa Fe* (publicada a partir de 1967). El 1982, va tornar a Espanya, s'instal·là a Barcelona, un any abans de morir. [STG]

Publicacions: LÓPEZ ARANGO, E. & ABAD DE SANTILLÁN, D. *El anarquismo en el movimiento obrero*. Barcelona, 1928. ABAD DE SANTILLÁN, D. *Los anarquistas y la reacción contemporánea*. Mèxic, 1925; *La Asociación Internacional de Trabajadores y las diversas tendencias del movimiento obrero*. Mèxic, 1925; *El movimiento anarquista en Argentina, desde sus comienzos hasta 1910*. Buenos Aires, 1930; *La FORA, ideología y trayectoria del movimiento obrero revolucionario en la Argentina*. Buenos Aires, 1933; *El organismo económico de la revolución. Cómo vivimos y cómo podríamos vivir en España*. Barcelona, 1936; *La revolución y la guerra en España. Notas preliminares para su historia*. Barcelona, 1937; *Por qué perdimos la guerra. Una con-*

tribución a la historia de la tragedia española. Buenos Aires, 1940; *Contribución a la historia del movimiento obrero español*. 3 vols. Puebla (Mèxic), 1962; *Estrategia y táctica. Ayer, hoy y mañana*. Mèxic DF, 1971; *El anarquismo y la revolución en España. Escritos 1930-1938*. Madrid, 1976; *Historia de la revolución mexicana*. Mèxic DF, 1976; *Memoorias, 1897-1936*. Barcelona, 1977; *Alfonso XII, la II República, Francisco Franco*. Madrid, 1979; *El pensamiento de Rudolf Rocker (Presentación, traducción y selección por ...)*. Mèxic DF, 1982.

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. KERN, R. *Red Years / Black Years*. Philadelphia, 1978. MIRÓ, F. *Cataluña, los trabajadores y el problema de las nacionalidades*. Mèxic DF, 1967. PORTER, D. (ed.). *Vision on Fire. Emma Goldman on the Spanish Revolution*. Nova York, 1985. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*. 3 vols. París, 1971; del mateix autor, *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964. SANZ, R. *El sindicalismo y la política. Los «Solidarios» y «Nosotros»*. Tolosa, 1966; del mateix autor, *El sindicalismo español antes de la Guerra Civil*. Barcelona, 1976. SEMPRÚN-MAURA, C. *Revolució i contrarevolució a Catalunya, 1936-1937*. Barcelona, 1975. TAVERA, S. & DA CAL, E. U. «Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario». A: *Historia Contemporánea*. 1993, núm. 9, Bilbao, pàg. 167-190.

Abad Silvestre, Àngel, traductor, periodista i sindicalista (Vitària 1936). Es va traslladar a Barcelona l'any 1948. A la Universitat de Barcelona va ser escollit delegat del SEU cap a meitat dels cinquanta. Va prendre contacte amb gent de la NIU el 1957, i aquell mateix any va tenir la seva primera detenció arran d'una vaga d'estudiants a la facultat de Medicina, i va ser expulsat del districte universitari per un període de tres anys. Va marxar a Madrid i va tenir relacions amb la direcció del FLP, que fou detinguda el 1959; en aquell moment, amb altres militants, varen decidir reconstruir el Comitè Nacional del FLP, on va militar fins al 1962. Després de viatjar per tota Espanya i Europa, va tornar a Barcelona i va ser detingut una altra vegada, l'any 1962, i traslladat a Madrid, on va complir més de dos anys de condemna. A la presó va conèixer militants comunistes i l'any 1965 va ingressar al PSUC. L'any 1966 va entrar a treballar a Talleres Gráficos Iberoamericanos com a corrector tipogràfic, va començar

a contactar amb les Comissions Obreres i va formar part dels impulsors de les primeres comissions d'arts gràfiques. Fins a l'any 1969 va ser detingut cinc vegades per la seva activitat a les CCOO. L'any 1969 va ser detingut novament, amb l'estat d'excepció del 7 de febrer, i condemnat pel TOP a vuit anys, dels quals en va complir quatre a les presons de Barcelona, Sòria, Jaén i Palència. A la presó de Sòria es va organitzar dins el PCE. [JTH]

Abadía, Santiago, militant anarquista a Barcelona (segle XX). El 1926, amb més d'una cinquantena d'altres destacats dirigents àcrates, empresonats com ell a Barcelona, va signar una «carta oberta als camarades anarquistes», publicada a *La Protesta* de Buenos Aires i a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona, per adherir-se, en nom de la CNT catalana, al segon Congrés de l'AIT i exigir fidelitat pel que s'anomenava «la idealitat anarquista en el moviment sindical» i el que creien que era l'herència de la primera Internacional a Espanya. [STG]

Abayà Garriga, Francesc, tintorer, dirigent sindical i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Proper, ideològicament, al pensament anarquista, desenvolupà una intensa activitat sindical en el darrer terç del s. XIX, des de diverses organitzacions i societats de resistència obrera. Durant els anys 1870 i 1871 va ser membre de la Junta de la Societat d'Oficials Tintorers de Barcelona. L'any 1872, participà de manera destacada en el Congrés Constitutiu de la Unió Manufacturera (Barcelona, 7-11 de maig de 1872), tot intervenint en el míting conclusiu que tingué lloc en el teatre de La Sarsuela de la capital catalana. Després del congrés, passà a formar part del Consell de la Unió Manufacturera, en representació dels obrers tintorers de seda i de cotó. Va ser reelegit membre del Consell, en el segon congrés que aquella organització celebrà a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1872, compartint el càrrec amb Jaume Dux, Tomàs Valls, Antoni Ochando, Gabriel Albagés, Josep Ferrando i Josep Seguí i Valls. Aquesta reelecció es confirmà en el tercer congrés (Barcelona, 10-15 de novembre de 1872) i en el quart (Sabadell, 13-19 d'abril de 1873). El mes d'agost de 1872 fou nomenat secretari de redacció de *La Revista Social*, òrgan

dels obrers manufacturadors d'Espanya, que s'havia decidit publicar durant el congrés constitutiu del mes de maig. A causa d'aquest nomenament, va haver de traslladar-se a Manresa (Bages), ciutat on residí fins al 15 de novembre de 1872. Posteriorment, visqué a Gràcia, des d'on prosseguí la seva tasca a *La Revista Social*, fins que el gener de 1873 fou reemplaçat per Gabriel Albagés. Com a membre del Consell de la Unió Manufacturera, va recolzar i impulsar diverses accions i propostes, entre les quals destaca un llistat de reformes socials immediates presentat a les Corts constituents de la Primera República Espanyola (Corts de l'1 de juny de 1873). D'aquest conjunt de reivindicacions, hom en destaca algunes com la jornada laboral de vuit hores, l'ensenyament laic, gratuït i obligatori, i la prohibició de treballar per als infants menors de 12 anys. Conjuntament amb Maurici Roca, Pere Montaña, Tomàs Valls, Antoni Ochando i Josep Vicenç, va redactar la memòria presentada al sisè Congrés dels Manufacturadors (agost 1873), on es definia l'estructura de la Unió. Segons aquest text, el sindicat estava descentralitzat i constituït per les corporacions següents: Federació dels Teixidors a mà, Federació de Les Tres Classes de Vapor, Federació de Tintorers, Federació d'Obrers del Cànem i Federació d'Obrers del Gènere de Punt. Pel novembre de 1873 formà part de la Comissió Provisional d'Obrers de l'Art de Tintar i Rams Annexos, de la Regió Espanyola de l'AIT, i, més tard, va ser membre de la Comissió Federal de la Internacional (1876-77). Bé que continuà exercint un paper actiu en el període de la restauració borbònica, d'ençà la dècada dels vuitanta va haver de desenvolupar una tasca abnegada en la lluita de les societats de resistència (1881-89). Durant aquests anys, va ser membre de la Federació local de Sant Martí de Provençals, des d'on recolzà el *Manifest a tots els treballadors de la Regió Espanyola* (febrer de 1886), impulsat per la Federació local de Barcelona i de clara significació collectivista. En defensa d'aquest manifest, va prendre la paraula en l'acte celebrat al Círculo Ecuéstre el 29 de juny de 1886 i advocà per la unitat des de la resistència i la solidaritat entre els diferents organismes obrers. El novembre de 1893 hom l'involucrà en l'atemptat al Teatre del Liceu, fet pel qual fou detingut i posteriorment posat en llibertat. Com a cloenda de la

seva densa activitat sindical, va ser dirigent de la Unió Obrera Comarcal d'Arts i Oficis de la Conca del Ter (1900) i impulsà una campanya a la *Revista Blanca* en favor de la celebració d'un ampli congrés de «totes les entitats de treballadors de la regió espanyola», que es resumeix en el *Manifest de Manlleu* (de 24 de gener de 1900). Aquesta iniciativa, que finalment no prosperà, tenia per objecte la creació d'una gran Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, de la qual ja havia redactat un projecte d'estatuts, junt amb altres dirigents de l'òrbita anarquista. Encara va representar la Societat del Ram de l'Aigua i l'Art Fabril al I Congrés de Solidaritat Obrera, que se celebrà a Barcelona els dies 6 al 8 de setembre de 1908. A banda dels escrits i documents ja esmentats, va publicar diversos articles de caire social i en defensa de la unitat sobre la base sindical a *La Federación Igualadina* (1883-84), *La Autonomía* (1883-84), *El Productor* (1902) i *El Trabajo* (1904-1905). Ja al final de la seva vida residí, en plena misèria, a la ciutat de Manlleu, i morí en edat avançada, durant la primera dècada del nou-cents. [XPM]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Barcelona, 1969. MORA, Francisco. *Historia del socialismo obrero español*. Madrid, 1902. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Abella, Àngel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va assolir visibilitat durant els primers anys de la Dictadura de Primo de Rivera. El 1924 donava suport als plantejaments revisionistes del Comitè Regional de Catalunya, que residia a Mataró, i de Peiró i Pestaña, entre d'altres, per tal de compatibilitzar el funcionament confederal amb les disposicions legals dictades per Primo i aconseguir així la reorganització legal dels Sindicats Únics. El gener de 1925, va signar, des de la presó i junt amb els esmentats Pestaña i Peiró, una apel·lació als sindicats de Barcelona, favorable a l'esmentada revisió dels principis confederals, en què s'exigia la separació d'àmbits entre grups anarquistes i sindicats. Que la CNT era «un organisme proletari de classe i no un partit polític» va ésser, de fet, l'argument d'un nou manifest, signat el gener de 1926 per Abella, també amb Peiró i Pestaña, enfront de les aspiracions d'un

moviment obrer netament anarquista difoses pel grup que editava *El Productor*. La seva presència confederal va difuminar-se en arribar la II República. [STG]

Bibliografia: ELORZA, A. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista de Trabajo*. 1972, núm. 39-40, Madrid, pàg. 123-477.

Abella, Ferran, confiter i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, va formar part de la junta revolucionària, composta bàsicament per menestrels, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. [PPB]

Abella, Joan, publicista, socialista i demòcrata a Barcelona (segle XIX). Icarí i més tard dirigent del partit demòcrata de Barcelona. Durant els dies que van seguir la revolució de juliol de 1854, publicà un periòdic clandestí titulat *El Genio de la Libertad*, l'únic periòdic demòcrata que s'arribà a publicar durant el Bienni Progressista. Aparegué el dia 18 de juliol de 1854. Prohibit pel capità general de Catalunya, Ramon de la Rocha, perquè no havia complert els requisits de la llei d'impremta, canvia el títol pel de *La libertad. Órgano de pueblo*. Sembla que desaparegué el dia 30 de juliol d'aquell any. Pronuncià un encès discurs sobre la llibertat de reunió en un míting organitzat pel partit demòcrata i celebrat al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona el 8 d'octubre de 1854. Aquest mateix dia, en ser proposat el seu nom per a formar part del comitè electoral, exclamà: «ciutadans, jo no puc ser elegit. Jo pertanyo a la classe dels desheredats». [MCC]

Bibliografia: BENET i MARTÍ. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Abella, José, militant anarquista (segle xx). Al final de la guerra, pertanyia al Comitè Peninsular de les Joventuts Llibertàries. A l'exili mexicà va ésser expulsat de la CNT, hipotèticament a començaments de la dècada de 1940 —segons Garcia Oliver—, per obeir les consignes del Partit Comunista d'Espanya. Aquesta mesura va quedar teòricament anul·lada en reconèixer els cenetistes exiliats a Mèxic el Comitè Nacional de l'interior i passar a ésser el

comitè mexicà tan sols un organisme de relació i ajut exterior. [STG]

Abella, Josep, dirigent anarcosindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Va representar els sindicats de l'Hospitalet al Ple regional de la CNT catalana del 2 al 4 d'agost de 1931. El gener de 1938, va representar la Federació local de CNT-FAI, també de l'Hospitalet, al Ple nacional ampliat, celebrat a València, i va participar en els treballs de la ponència que va elaborar el dictamen sobre retribucions salarials en el període revolucionari. [STG]

Abella, Josep, pagès, militant socialista a Barberà de la Conca (Barberà de la Conca, 2-Tarragona 1939). Fou membre de la Secció local de la UGT de Barberà de la Conca (Conca de Barberà) durant la guerra civil de 1936-1939. En finalitzar el conflicte bèl·lic, fou empresonat, processat per un jutjat militar, sentenciat a mort i executat. [XPM]

Abella, Miquel, dirigent societatari a Barcelona (segle XIX). Membre de l'Associació de Socors Mutus dels treballadors de Barcelona que fou empresonat juntament amb 46 obreres i obrers més a mitjan 1853. Jutjats per una comissió militar, tots ells van presentar una exposició al Congrés de Diputats amb data de 8 de novembre de 1853. Aquest document va ser publicat a *El Clamor Público* el 9 de desembre del mateix 1853 i era subscrit per 47 obrers, pertanyents al Banco de Socorros Mutuos, que es queixaven de la dissolució de la societat esmentada i de la injusta persecució que patien. També criticaven el ban del capità general de 16 de setembre de 1853 pel qual es posava fora de la llei a tota la classe obrera. Es demana a les Corts justícia i dret d'associació per als treballadors. La seva signatura va aparèixer també el 10 de juny de 1864 al document-manifest de l'anomenada «fracció socialista barcelonina», que defensava una inclinació del Partit Democràtic vers actituds socialitzants. El document en qüestió s'inscriu dins la polèmica que d'ençà l'estiu de 1863 enfrontà demòcrates socialistes encapçalats per Pi i Margall i individualistes agrupats a l'entorn de Castelar. Els de Barcelona es decantaren llavors pel socialisme perquè la «democràcia proclama la llibertat de dret i aquest la tradueix en fets». [RMS/STG]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir, *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista 1854-56*. Barcelona, 1976. ARTOLA, Miguel, *Partidos y programas políticos, 1808-1936*. Madrid, 1977. MARTÍ, Casimir, *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959.

Abella, Ramon, manobre i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació de l'Edificació. També va ser el representant del Sindicat de l'Edificació de Barcelona, que dirigia, en el Ple de Sindicats de la Federació local de la UGT l'any 1938. Es va exiliar a Xile. [DBM]

Abella, Víctor, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). El 28 de setembre de 1908, va assistir, en representació de les Joventuts Socialistes de la ciutat comtal, a la Conferència de Delegats que va aprovar la reorganització de la Federació Socialista Catalana i la publicació de *La Internacional*, el seu òrgan portaveu. [STG]

Abella Trillas, Pablo, treballador portuari i socialista a Barcelona (segle XX). Era conductor de carretons elèctrics i el maig de 1932 fou elegit vocal obrer del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció Carretons Elèctrics. Era vicepresident de la Unió General de Conductors de Carretons Elèctrics del Port de Barcelona de la UGT el juliol de 1936. [JIG]

Abellà Pallàs, Joan, Joan de cal Ribetes, administratiu (Montblanc 1905-Elna, Rosselló 1955). Fill de pagès, abandonà ben aviat el conreu de la terra per fer de comptable a la casa d'adobs del senyor luc Farré. Influït pels corrents catalanistes i obreristes, va donar suport a la Coalició d'Esquerres (majoritària a les eleccions municipals d'abril de 1931) i, posteriorment, fou membre fundador del BOC i sindicalista actiu de la UGT. De la seva activitat cívica destaca els cursets de català per a adults, principalment pagesos i treballadors, organitzats conjuntament amb el vallenc Manuel González Alba. L'any 1935 signà la petició de permís per a celebrar la manifestació commemorativa de la proclamació de la II República, el qual no fou concedit. Tanmateix, la manifestació s'efectuà i fou dissolta brutalment per la Guàrdia Civil.

Detingut i apallissat, va ser traslladat a la presó de Tarragona, d'on seria alliberat dies més tard, després de pagar una multa de 50 pts. L'any 1936 encapçalaria el sector bloquista montblanquí que faria cap a la fundació del PSUC. Després de participar activament al front de guerra i a la revolució, prengué el camí de l'exili, del qual ja no tornaria mai més. [AMA]

Abellà Pallàs, Josepa, la Pepa de cal Ribetes, treballadora del tèxtil (Montblanc 1909). Protagonista destacada de la llarga vaga, onze setmanes i tres dies, de la fàbrica de teixits del senyor Cardús, que sotragà la vila ducal l'any 1932. La vaga fou un èxit i s'aconseguien les millores salarials i el control de la borsa de treball. Tot amb tot, les divergències amb la direcció local de la CNT conduïren a la ruptura amb aquest sindicat i l'afiliació a la UGT de la majoria de les vaguistes. D'aquesta manera, la CNT començava a perdre la seva hegemonia sindical indiscutible en el sector de la indústria i el comerç. Tot seguint les passes de son germà, l'any 1936 ingressà a les JSUC. La manca d'homes, car la majoria eren al front, la portà a l'Ajuntament, el 1937, en representació del PSUC. A la fi de la guerra fou acollida per uns parents de la Barceloneta. Tanmateix, fou detinguda i empresonada. L'any 1946 tornà a Montblanc per fer-se càrrec dels seus pares i ajudar-los a les feines del camp. Ben aviat, però, compaginaria la feina de pagès amb la seva professió en una fàbrica tèxtil del poble veí de Vilaverd. Malgrat els antecedents i les circumstàncies, continuà la seva tasca sindical com a representant de les treballadores fins a la seva jubilació. [AMA]

Abellan, Francesc, socialista a Barcelona (segle xx). Entre el gener del 1925 i l'agost del 1929 va exercir de tresorer de l'Agrupació Socialista de Barcelona. El 1929 va ser escollit també vocal segon del comitè executiu de les Joventuts Socialistes. [DBM]

Abelló, Higini, fonedor de ferro i sindicalista a Reus (segle xx). Va assistir, com a representant de la Societat de Fonedors de ferro de Reus, al Congrés Obrer Català en el qual es constituí Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona els dies 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Abelló, Tomàs, cooperativista i internacionalista (segle XIX). Va participar al I Congrés Obrer Espanyol, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona, el juny de 1870. Malgrat no aparèixer a la llista inicial de representants, va signar la proposta alternativa al dictamen sobre l'organització social defensada per Josep Roca i Galès i un grup de congressistes, en què es proposava la participació de la classe obrera en la política, el foment del cooperativisme, la lluita per una legislació social i laboral, i el foment de la instrucció primària i elemental per a afavorir el desenvolupament de la indústria i l'agricultura. Aquesta proposta va estar finalment desestimada, no sense provocar una forta discussió. [APE]

Abelló Pomés, Josep, dependent de banca, sindicalista (Valls 1898-?). A la Dictadura de Primo de Rivera era soci del Centre de Lectura de Valls i afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. El novembre del 1924, en crear-se la secció d'esports dels republicans, va formar part de la primera junta com a vicepresident, quan l'entitat va prendre el nom d'Atlètic Vallengenc. A la República assistí, el juliol del 1933, en representació del Banc Espanyol de Crèdit, a la col·locació de la primera pedra del Grup escolar, nineta dels ulls de les esquerres valenques. El gener del 1938 era integrat dins el Sindicat de Treballadors del Crèdit i de les Finances de la UGT de Valls, amb el càrrec de secretari de Legislació, Cultura i Propaganda. [AGT]

Abós i Serena, Miquel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels deportats al presidí de la Mola (Maó) amb el vaixell *Giralda*, junt amb Salvador Seguí, Lluís Companys i altres dirigents obrers i polítics esquerrans, el novembre de 1920, com a conseqüència de la política repressiva del governador civil de Barcelona, el general Martínez Anido. A la sortida de la presó, va assistir a la Conferència de la CNT de Saragossa, celebrada el 1922. El juny de 1931 va participar en el congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid i va formar part de la comissió que havia d'entrevistar-se amb el ministeri del Treball de la República per negociar la jornada de set hores de treball a les mines i l'augment de salari. [TMS/PPB]

Abraham Abraham, Mateu, pèrit mercantil i socialista a Mallorca (segle xx). Nascut cap al

1912, durant la Segona República milità dins la Joventut Socialista de Palma. El 1936 fou elegit secretari del Comitè Provincial pro Olimpíada Popular. Participà en l'expedició mallorquina a aquesta olimpíada. Per aquest motiu, l'alçament militar de juliol de 1936 el sorprenué a Barcelona. Després de la guerra tornà a Mallorca i participà en la reorganització del PSOE en la clandestinitat. Morí durant la transició democràtica. [DG]

Abreu Orta, Joaquim, militar, polític i periodista (Tarifa, Cadis, 1782-Cadis, 1851). És un dels introductors del socialisme a Espanya, en la seva versió fourierista. Fill d'una família d'arrel nobiliària i acomodada (ell mateix seria un propietari agrícola benestant), va participar en la guerra de la Independència. Renunciant a la carrera naval per la política, s'arreglerà en la facció més radical del liberalisme, per la qual cosa va sofrir exili el 1817. Durant el Trienni Liberal va ser elegit diputat provincial per Algesires (1820-1822) i a les Corts extraordinàries de 1822. El 1823 va ser condemnat a mort per haver votat a favor de la deposició de Ferran VII, per la qual cosa va tornar a exiliar-se, primer a Anglaterra i més tard a Bèlgica i França. És aquí on entra en contacte amb l'obra de Fourier (1833). Gràcies a l'amnistia de 1834, Abreu pot tornar a Cadis des d'on emprendre la feina de donar a conèixer les doctrines de Fourier. Fou llavors quan inicià la seva relació, essencialment periodística, amb el moviment obrer català. Entre 1835 i 1836 publicà, al periòdic progressista barceloní *El Vapor*, una sèrie de cinc articles, sota el pseudònim Proletario. Farà també, a través de la premsa, una personal interpretació dels successos de 1835, en primer lloc, de l'incendi de la fàbrica dels Bonaplata i del manifest de Joan Muns, dirigent del sindicat de teixidors de Catalunya. La seva posició davant l'incendi el porta a analitzar la situació del proletariat en la societat capitalista, situació que explica (però no justifica) la destrucció de les màquines. D'altra banda, creu que la lluita sindical no condueix sinó a un enfrontament amb els capitalistes i per tant a la derrota. «No es en el presente orden social donde se ha de encontrar satisfacción a vuestros infortunios. No lo busquéis en él, predicando alzar vuestros salarios por la violencia.» [JBP]

Publicacions: ABREU Y ORTA, Joaquín. *Opúsculo sobre la inmoralidad de las rentas de loterías y re-*

forma que a juicio del autor conviene introducir en esta rama. Cadis, 1841.

Bibliografia: MALUQUER DE MOYES, Jordi. *El socialismo en España. 1833-1868.* Barcelona, 1977.

Abril, Antoni, paleta i simpatitzant de l'AIT d'Arenys de Munt, Maresme (segle XIX). Mantingué contactes amb la Comissió Federal, el juny de 1873, per aconseguir que la Secció de Paletes d'Arenys s'integrés a l'AIT. [RMS]

Abril, Enric, flequer i comunista (Argentona 1887?-Mataró 1978). Fou membre del Partido Socialista Obrero Español des de la seva joventut. Va militar també a la Unió de Rabassaires, de la qual fou fundador i responsable a la comarca del Maresme. Fou el fundador del Partit Comunista a la comarca del Maresme. Encara que després d'aquestes actuacions mai no va ocupar un càrrec polític o sindical d'importància, va estar estretament compenetrat amb la lluita comunista. La seva tenaç actitud militant va ser seguida per quatre de les filles, Pepeta, Lucrècia, Montserrat i Margarida, que van tenir una activitat destacada al PSUC, especialment Margarida. Després de la guerra civil, es va exiliar a França, on va viure a Gurcy-le-Chatel (Seine-Marne) amb una de les filles treballant tots dos de lleynataires. A la seva tornada a Catalunya es va instal·lar a Mataró, on va viure els últims anys acompanyat de la seva filla Margarida i el seu gendre Josep Serradell (Roman). Va morir amb més de 90 anys. [TMS]

Abril, Josep, socialista (segle XIX). El 10 de juny de 1864, signà el document favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Abril, Salvador, dirigent socialista a Argentona, Maresme (segle XX). En constituir-se l'Aggrupació Socialista d'Argentona, el 9 d'abril de 1911, en fou el primer president. Actiu propagandista del socialisme a la comarca del Maresme, durant la segona dècada del segle, participà, sempre en la delegació d'Argentona, al III Congrés de la Federació Socialista Catalana, que tingué lloc a Mataró el maig del 1913, i al VI Congrés que se celebrà a Tarragona el juliol del 1916. En aquesta darrera reunió prengué part en els debats sobre eleccions, el problema econòmic, la guerra i el nacionalisme. [PPB]

Abril González, Margarida, destacada dirigent comunista i obrera tèxtil (Argentona 1910). Filla de l'activista obrer Enric Abril, va viure des de la seva infantesa en un ambient republicà i socialista. Començà a treballar als 14 anys en una fàbrica tèxtil de Mataró i de seguida es va afiliar a la CNT, sindicat majoritari llavors a la comarca del Maresme. Des del final de la dictadura del general Primo de Rivera i l'inici del govern del general Berenguer, formà part de la Junta del Sindicat de la CNT en l'empresa on llavors treballava. Va fundar amb altres joves la Joventut Comunista a Mataró i el Maresme, organització de la qual fou responsable i càrrec que combinà amb la seva participació en la direcció de les Joventuts de Catalunya, al costat de Lina Òdena, amb qui tingué una gran amistat. Arran dels fets d'Octubre de 1934 i seguint les orientacions de la Internacional Juvenil Comunista marcades en el VII Congrés de l'Internacional Comunista, va formar part activa en la lluita que desembocà a la creació de la JSUC. Després dels fets de Maig de 1937 i de la crisi plantejada a la JSUC amb la substitució en la secretaria de Martí Salvat per Wenceslao Colomer, va formar part del Comitè executiu de la JSUC. També durant la guerra civil va tenir una gran activitat en feines de propaganda, entre les quals destacà la seva participació en el Congrés Català de la Dona Jove, en el periòdic *Juliol*, i en els fronts d'Aragó i Lleida, on va treballar en l'organització de la JSUC amb Pere Ardiaca. El 1939 va sortir de Barcelona cap a França amb Santiago Carrillo i altres dirigents de la JSUC. Fou internada en el camp de concentració d'Argelers d'on va poder fugir, i a París va col·laborar en la reorganització de la JSU. Perseguida en esclatar la Segona Guerra Mundial, a pesar de l'ajuda de Patricio Azcárate, exambaixador de la República Espanyola en el Regne Unit, fou processada i expulsada de França. Ajudada de nou per Azcárate i el govern de la República a l'exili, va embarcar a Bordeus rumb als Estats Units, d'on sortí cap a Mèxic amb els seus companys de la JSU, Fernando Claudín i Wenceslao Colomer, entre d'altres. Durant la seva estada a Mèxic, on es va casar amb Josep Serradell (Roman, de 1942 fins al juny-juliol de 1943), a més de treballar en la reorganització de la JSU, la seva principal tasca, impulsada per les direccions del PCE i el PSUC, fou pre-

parar-se políticament amb la perspectiva de la seva incorporació al treball clandestí a Catalunya, on va arribar la tardor de 1943. Les seves discrepàncies amb les direccions del partit a Barcelona i Madrid la van fer decidir a treballar pel seu compte i crear petits nuclis de la JSU. Les dificultats polítiques i econòmiques del seu treball d'organització en la clandestinitat foren solucionades amb l'arribada d'alguns companys —entre ells es trobava Josep Serradell— procedents d'Amèrica, els quals es van incorporar al treball clandestí substituint els responsables de l'organització del PSUC a Barcelona, que havien caigut en mans de la policia, i gairebé van començar de bell nou l'organització del partit. A partir de llavors va iniciar la reorganització de la JSU i va ajudar a constituir una Direcció Nacional de la JSU de Catalunya, integrada per ella mateixa, com a responsable polític, Joaquim Gil, responsable d'organització, Joan Rius, responsable sindical, Arturo Pascual, de Propaganda, Josep Serradell, de treball de masses, Casassas i Victòria Pujolar, del treball a la Universitat. El seu treball en la clandestinitat va durar fins a la tardor de 1946, en què va sortir de Catalunya cap a París, on va contactar amb el Secretariat del PSUC; és llavors quan va iniciar el seu treball en el partit i va deixar el de Joventut. A París va formar part de la Comissió del PCE-PSUC pel treball amb les organitzacions franceses i va desenvolupar una tasca important en l'organització de la Unión de Mujeres Españolas. L'agost de 1948 (quan ja es gestava la crisi dins els comunistes espanyols), va formar part del Secretariat del PSUC, juntament amb Pere Ardiaca i Josep Serradell, i la seva gestió es va caracteritzar per la marginació del secretari general del PSUC, Joan Comorera, cosa que facilità el control del partit català a Santiago Carrillo. En aquest sentit, l'agost de 1949, va escriure un important article a *Lluita*, òrgan oficial del PSUC, però llavors controlat pel corrent espanyolista, en el qual va defensar la necessitat de l'ajut del PCE per a assolir que el PSUC es convertís en un partit marxista leninista stalinista i abandonés les velleïtats nacionalistes petitburgeses. A finals d'agost de 1949, fou suspesa com a militant pel secretari general del PSUC. El 1956 formà part del nou Comitè Central del PSUC, del qual era secretari Josep Moix, i, juntament amb Pere Ardiaca i

Josep Serradell, en va portar la direcció efectiva col·laborant, entre altres importants activitats, en els periòdics *Treball*, *Juliol* i la revista de la Unió de Mujeres de España. A la mort del general Franco, tornà a Catalunya i va formar part del Comitè Central i de l'Executiu del PSUC. També va participar en la Comissió d'Organització del Comitè Central i va portar la responsabilitat de diverses comarques, juntament amb les tasques generals de la direcció del partit. El 1982 va abandonar el PSUC i es va integrar al Partit dels Comunistes de Catalunya, on va treballar en qüestions d'organització i en la Comissió Internacional del PCC en relació amb les Associacions d'Amistat amb diversos països exsocialistes, fonamentalment amb l'ex-URSS. El 1995 va continuar formant part del Comitè Central del PCC, encara que, per la seva edat, no té responsabilitats concretes. [TMS]

Bibliografia: CAMINAL, M. *Joan Comorera (I): Catalanisme i Socialisme (1913-1936)*. Barcelona, 1984. *Joan Comorera (II): Guerra i Revolució (1936-1939)*. Barcelona, 1984. *Joan Comorera (III): Comunisme i Nacionalisme (1939-1958)*. Barcelona, 1985. Dades biogràfiques proporcionades per Margarida Abril mateix el 1995.

Acero, Rupert, representant sindical i polític a Tortosa, anarquista (segle xx). Membre de la Secció local de la CNT a Tortosa, ocupà un càrrec de representació municipal en aquella ciutat a partir de 1937. Fou un dels primers membres de la CNT local a formar part del nou consistori nomenat per ordre de la Delegació d'Ordre Públic de la Generalitat de Catalunya, després dels successos de maig de 1937 i prèvia una etapa de quatre mesos sense representació cenetista a la corporació municipal. Va ser designat regidor junt amb vuit representants més del sindicat anarquista en la sessió constituent celebrada el 29 de setembre de 1937. [XPM]

Acher, Joan Baptista. Vegeu: Vila Franquesa, Alfons.

Achón, Antoni, dirigent internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va signar el 21 de febrer de 1873 la proclama antimilitarista, contrària a les quintes, que els dirigents obrers de l'AIT de Barcelona van dirigir als soldats que defensa-

ven la República. La dita proclama fou publicada l'1 de març a *La Federación* i va ser signada per 60 dirigents obrers de Barcelona. Alguns dels signataris de la proclama van ser detinguts després de distribuir-se l'escrit. [RMS/VVL]

Acín Aquilué, Ramón, anarcosindicalista, artista plàstic i professor de dibuix (Osca 1888-1936). Encara que desenvolupà l'activitat política i professional en la seva vila natal, va estar vinculat en alguns moments de la seva vida a Catalunya. El 1913, juntament amb Àngel Samblancat i Federico Urales, va iniciar la publicació de l'efímer setmanari barceloní *La Ira*. La seva amistat amb Maurín el va portar, vers 1919, a ajudar-lo en les seves activitats polítiques per terres de Lleida. Va col·laborar, cap als anys vint, a *Solidaritat Obrera*, i el 1930 va contribuir econòmicament a la transformació d'aquest periòdic en diari. Morí afusellat a l'inici de la guerra civil. [TMS]

Acín Mas, Vicenç, ferroviari i comunista a Barcelona (segle xx). Milità al Bloc Obrer i Camperol durant la Segona República. Dirigent del sindicat ferroviari de la CNT, havia participat en la insurrecció de gener de 1932, per la qual fou processat durant un temps, i fou expulsat de la direcció del sindicat quan va prendre part en el míting de l'1 de maig de 1932 amb els dirigents del BOC. Fou candidat per la província de Barcelona a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932. [MPMJ]

Acosta Olmos, Enríque, metal·lúrgic i sindicalista (Palma del Riu 1953). Al començament del decenni dels setanta, emigrà a Mallorca. Participà en la creació de la comissió obrera del metall i formà part de la coordinadora general de Comissions Obreres de Mallorca (1973). El setembre de 1977, fou elegit membre del secretariat de la Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears. Militant del PCE, es mostrà disconforme amb la línia eurocomunista d'aquest partit i s'integrà (1984) dins el Partit Comunista dels Pobles d'Espanya —PCPE. [DG]

Acuña, Antoni, dirigent socialista a Tortosa (segle xx). Membre i dirigent del PSOE a

Tortosa, donà suport a les forces sindicals tortosines en el context de la conflictivitat laboral existent a la capital del Baix Ebre i altres poblacions de la comarca entre maig i juny de 1936. En nom del partit socialista, participà activament en el primer gran acte sindical unitari de Tortosa, celebrat el primer de maig de 1936 al cinema Doré d'aquella ciutat. En aquest acte reivindicatiu prengué la paraula juntament amb els representants de la CNT, la UGT i el Centre Obrer de Corporacions local, ja en un clima pre-revolucionari i de gran tensió pels conflictes vaguístics al camp i a diverses indústries de la comarca. [XPM]

Adam i Lecina, Miquel, nom amb què fou conegut l'empleat de correus i militant comunista Miquel Sánchez Gómez (Saragossa 1903-Girona 1992). Nascut a Saragossa per raons de feina, es traslladà a Barcelona i més tard a Girona. Durant la Segona República Espanyola milità en la Federació Comunista Catalanoblear i en el Bloc Obrer i Camperol. Fou candidat a les eleccions a diputat a Corts constituents de la República per Girona (28 de juny de 1931) i al Parlament de Catalunya per Barcelona (20 de novembre de 1932). El novembre de 1931 va formar part de la comissió encarregada de redactar la tesi nacional de la Federació Comunista Catalanoblear. Fou expulsat del BOC, acusat de treball fraccional durant el 1933 i ingressà al Partit Comunista de Catalunya. El 1936 fou un dels fundadors del PSUC a Girona. S'exilià a Mèxic acabada la guerra i més tard participà en la revolució cubana. Retornà a Girona després de la mort de Franco i el 1982 se separà del PSUC i fou un dels fundadors del Partit dels Comunistes de Catalunya. [PPB/JClAR]

Adelantado, Joaquim, anarquista a Blanes (segle XX). Formà part del Grup de Blanes, constituït entorn a Manuel Buenacasa, i juntament amb aquest i amb José Alberola, Ramón Suñé i Ramón Domínguez va integrar el grup editor que, el 2 d'octubre de 1925, va signar l'article de presentació del periòdic *El Productor*, publicat a Blanes fins a gener de 1926, en què es traslladà a Barcelona i va lluitar contra els partidaris de l'anarcosindicalisme. [TMS]

Adell, Domènec, obrer metal·lúrgic, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va esdeve-

nir vocal del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona que el juny del 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. [DBM]

Adell Adell, Joan, dirigent radical socialista al Baix Ebre (segle XX). Era natural d'Alfara de Carles. Fou seguidor de les tesis republicanes, federalistes i socialitzants divulgades per Marcellí Domingo a la comarca del Baix Ebre. El febrer de 1933 va ser un dels impulsors de l'organització del Partit Republicà Radical Socialista Català a Tortosa. Com a tal s'integrà en el primer comitè local d'aquest organisme a l'esmentada ciutat i participà en el Primer Congrés Comarcal del PRRSC, celebrat el mes de maig de 1933. L'any 1934 va ser retingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port de Tarragona, per la seva participació en els fets del mes d'octubre del mateix any. [XPM]

Adell Vidal, Ramon, dirigent sindical i picapedrer a Ulldecona (segle XIX). Delegat del Centre de Societats d'Ulldecona i dels Picapedrers de Tortosa al Primer Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona del 18 al 26 de juny de 1870 al Teatre Circ. Va intervenir en la primera sessió de presentació on donà constància del projecte de constitució de la Societat d'Ulldecona i explicà el funcionament de la de picapedrers de Tortosa mitjançant una quota fixa setmanal i conforme als principis de la Internacional. Absent de les deliberacions i votacions sobre la resistència, la cooperació i l'organització social dels treballadors. Es va limitar a dir «Protesto» en la votació sobre l'actitud que havia d'adoptar la Internacional respecte a la política. Formà part dels delegats catalans partidaris del cooperativisme i el politicisme, derrotats en el congrés pels bakuninistes aliats amb sindicalistes catalans. [RMS]

Bibliografia: ARBELOA, Víctor Manuel. *Primer Congreso Obrero Español. Barcelona 1870. Estudio preliminar y notas de...* Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Adrián, Miguel, societari anarquista (segle XX). Va assistir, com a representant de la societat d'agricultors del Villar de l'Arquebisbe (Serrans, País Valencià), al segon Congrés de la

Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, celebrat a València els dies 1, 2 i 3 de maig de 1914. [TMS]

Adrián Baldrés, Joaquim, jornaler, dirigent socialista local a Alacant (segle XIX). Va ser un líder destacat durant els primers moments del socialisme alacantí. Fou membre fundador de la primera Agrupació local del PSOE configurada el 21 de gener del 1891. En les eleccions generals de 1893 va ser el candidat del PSOE juntament amb Pablo Iglesias per la circumscripció d'Alacant. Sots obtingué 131 vots. [JMSS]

Adrián Fuster, Miquel, lampista i sindicalista (Castelló de la Plana 1910). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Valls on residia. Fou un dels que s'integrà a la Junta del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, adherit a la CNT, el 1931, en qualitat de tresorer. Tot just esclatada la guerra, marxà al front amb un grup de deu persones de l'ERC, el grup Gal·lès, tot i que era del PSUC. A la guerra va ser fet presoner. A la postguerra ingressà a la presó de Tarragona procedent de la de Valls el 18 d'octubre de 1939; jutjat el 23 d'octubre, li sortí una pena de 15 anys. El febrer del 1940 va ser traslladat a la presó de Barcelona. El febrer del 1944 obtingué la liquidació total de la condemna. [AGT]

Adroher i Pascual, Antònia, mestra d'escola i militant de la FETE i del POUM (Girona 1913). Germana d'Enric Adroher, Gironella. Després d'acabar els estudis de magisteri a la Normal de Girona, fou mestra de l'escola d'Ultramort (1934 a 1936) i s'adherí a la FETE. Arran del procés revolucionari de 1936, va ser la primera dona que desenvolupà un càrrec polític en el municipi de Girona, on es responsabilitzà de la conselleria de Cultura i Propaganda, d'octubre de 1936 a febrer de 1937, com a representant del POUM. Formà part de la secció gironina del CENU i treballà novament de mestra en una escola de Girona. Exiliada el 1939, passà per diversos camps de concentració fins que pogué establir-se a Perpinyà. La seva casa del carrer Printemps fou el centre de resistència de tota la branca del POUM. En la nova etapa democràtica, l'any 1976, s'integrà amb el seu marit Carmel Rosa, més conegut

per Roc, al Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE). [JClAR]

Bibliografia: FABRE, Jaume & HUERTAS, Josep M. «Antònia Adroher, una gironina del POUM». A: *L'Avenç*, 32, novembre 1980, pàg. 699-702. ADROHER, Antònia. «Records de joventut: la República i la guerra civil». A: *La guerra civil a les comarques gironines (1936-1939)*. Girona, 1986, pàg. 5-22.

Adroher i Pascual, Enric, mestre d'escola i dirigent polític més conegut amb el sobrenom de Gironella (Girona 1908-Barcelona 1987). Va iniciar la seva activitat política l'any 1928 com a militant de la FAI. A començaments del 1930 va passar al marxisme. Estudiant de magisteri a Girona, va estudiar pedagogia a la Universitat de Madrid, on va participar en els moviments revolucionaris del període final de la monarquia d'Alfons XIII. Militant de la Federació d'Estudians Hispànics, amb un grup d'estudians madrilenys el desembre de 1930 va marxar a Jaca i va col·laborar amb Fermín Galán i García Hernández en la fallida insurrecció que pretenia la proclamació de la República. El gener o febrer de 1931 fou detingut per ser un dels dirigents del moviment estudiantil de Madrid capdavanter de les seves activitats contra la monarquia. En constituir-se el Bloc Obrer i Camperol, el març de 1931, fou nomenat membre del seu comitè executiu, càrrec que renovà en el segon Congrés del BOC, que se celebrà l'abril de 1934. El novembre de 1931, ja proclamada la Segona República, va formar part de la comissió designada amb l'objectiu de redactar la tesi internacional del BOC, i el mes següent va prendre part en un míting, presidit per Maurín, per a commemorar el primer aniversari de la insurrecció de Jaca. L'any 1934 organitzà la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament, de la qual fou secretari general, i va formar part del secretariat regional de la UGT de Catalunya. Va participar a les jornades d'octubre de 1934, per les quals fou detingut. En constituir-se el Partit Obrer d'Unificació Marxista, fou membre del seu comitè executiu. Col·laborador habitual de *La Batalla*, l'any 1936 va publicar a *La Nueva Era*, la revista teòrica del POUM, articles sobre economia i temes escolars. El juliol de 1936, quan va esclatar la guerra civil, fou un dels membres més actius del comitè executiu del POUM; s'encarregà d'organitzar l'escola d'aviació, la

caserna Lenin i l'hotel Falcón, nova seu del POUM. L'agost de 1936 va substituir Josep Rovira com a representant del POUM en el comitè central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, fou comissari general dels Transports de Catalunya i formà part del comissariat de Guerra de Catalunya. El desembre de 1936 participà en el comitè central ampliat del POUM, que es desenvolupà durant la crisi del govern de la Generalitat, i firmà el manifest en què s'acusava el PSUC d'haver provocat la crisi amb l'objectiu de foragitar-ne el POUM. Després dels fets de Maig de 1937, durant la repressió contra el POUM, reorganitzà el comitè executiu i ocupà el càrrec de secretari polític fins que fou detingut el 19 d'agost de 1937. Fou pres a la presó Model de Barcelona des del 25 d'agost de 1937 al 20 d'agost de 1938, quan fou traslladat a la presó d'estat del carrer Déu i Mata de Barcelona. Processat amb la resta de membres del comitè executiu del POUM pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de la República, i jutjat per espionatge i alta traïció, fou condemnat a quinze anys de «separación de la convivencia» pel delictes de rebel·lió, en sentència del 29 d'octubre de 1938. Acabada la guerra, passà a França, des d'on marxà a Mèxic el juliol de 1940. En contacte amb altres refugiats d'arreu d'Europa que es reunien al Centre Cultural Ibero-Mexicà, fou un dels impulsors de les *Proposicions per a una Declaració de Principis* del moviment Socialisme i Llibertat, signat el 25 de març de 1943 per militants de la CNT, la FAI, el PSOE, la UGT, el POUM i diverses organitzacions socialistes europees. Col·laborà a la revista *Mundo. Socialismo y Libertad*, portaveu del moviment, que va aparèixer a Mèxic des del juny de 1943 fins a juliol de 1945. Acabada la guerra mundial i retornat a Europa, va residir a París i a Brussel·les. El febrer de 1947 fou un dels organitzadors del Moviment Socialista pels Estats Units d'Europa, organisme que va reunir socialistes i sindicalistes de diversos països europeus i que havia de transformar-se en el Moviment d'Esquerra Europea; en fou secretari general fins al 1964. Durant aquests anys, fins a gener de 1976, dirigí també el Centre Europeu de l'Empresa Pública, organisme que agrupava les grans empreses públiques dels nou països que integraven el Mercat Comú i dels països associats. Participà en el Congrés de la Haia, d'on sorgí el maig de

1948 la constitució del Moviment Europeu, i entre 1948 i 1974 fou secretari general del Consell Federal Espanyol del Moviment Europeu, càrrec des del qual va organitzar el juny de 1962 l'anomenat «contuberni de Munic», la primera reunió des de la guerra civil de l'oposició espanyola de l'interior i de l'exili, que agrupà des de sectors monàrquics fins a socialistes. Entre 1973 i gener de 1976 fou president del Casal Català de Brussel·les. Després de la mort de Franco, retornà a Barcelona i en el decurs de 1976 reorganitzà els antics militants del POUM. Va crear un secretariat polític del POUM, que va convergir, el novembre de 1976, en el Partit Socialista de Catalunya-Congrés, del Consell general del qual fou membre. En fundar-se el Partit dels Socialistes de Catalunya, l'estiu de 1978, va passar a ser-ne també membre del Consell nacional fins a la seva mort. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vols. Barcelona, 1974-1977. ALBA, Víctor & ARDEVOL, Marisa (ed.). *El proceso del POUM (Junio de 1937-octubre de 1938). Transcripción del sumario, juicio oral y sentencia del Tribunal Especial*. Barcelona, 1989. IGLESIAS, Ignacio & ALBA, Víctor. *L'aventura del militant. Fets i records, 1930-1950*. Barcelona, 1994. PUIG, Lluís Maria de. *Gironella, la izquierda europeísta*. Madrid, 1999.

Adrover Font, Pere, el Iaio, vidrier i sindicalista (Palma 1910-Camp de la Bóta, Barcelona, 1952). El 1936, era secretari de les Joventuts Llibertàries del Masnou (el Maresme). Amb l'alçament militar de juliol, s'incorporà a la columna anarquista de Los Aguilucho. Després de la guerra es refugià a França. Detingut per la Gestapo, passà els anys de la guerra mundial al camp de concentració nazi de Mauthausen. Amb la derrota de l'Eix, aconseguí entrar clandestinament a Barcelona. Fundador, el març de 1947, del Movimiento Libertario de Resistencia que encapçalava Josep Lluís Facerias, participà en les principals accions armades que aquest grup desenvolupà a Catalunya. Fou el principal responsable de dos atemptats contra Franco, el maig de 1947 i el juny de 1949. El juliol del 1947, dirigí l'escamot que executà Eliseu Melis Díaz, antic dirigent confederal acusat de delator. Cometé diversos atracaments i col·locà més de cent artefactes explosius. Detingut el 5 de novembre de 1949, fou

jutjat el febrer de 1952 i executat un mes després. [DG]

Bibliografia: BAYO, Eliseo, *Los atentados contra Franco*. Barcelona, 1976. TÉLLEZ, Antonio, *Sabaté, Guerrilla urbana en España (1945-1960)*, Barcelona, 1992.

Adset, Josep, picapedrer i propagandista a Santa Coloma de Queralt (?-Barcelona 1892). De jove fundà una cooperativa de teixidors a mà a Santa Coloma de Queralt. Va ser membre de la comissió federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Als primers anys de la Restauració, destacà com a animador i divulgador de la premsa clandestina editada per la Federació barcelonina, especialment *El Municipio Libre* i *El Orden*. Va figurar entre els fundadors del diari *El Productor*, el febrer del 1887, i en fou el primer administrador. Contrariat pels acords presos al Congrés de València de 1888, limità des de les primeries de 1889 les seves activitats al nivell local estrictament barceloní. [SBV]

Agramunt, J., militant de la Regional valenciana de la CNT (segle xx). Va participar assíduament com a col·laborador al diari *Solidaridad Obrera* de València a partir de març de 1931. [JNN]

Aguadé, Josep, boter a Reus (segle xx). Dirigent de la Secció local de Boters de Reus i de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya, l'any 1928 va ser secretari de la FOBE, adherida a la UGT. [RAM]

Aguadé Gatell, Joan, Joan cabaler, pagès, dirigent sindical (Vilabella del Camp 1910). Estudià als germans de Sant Gabriel, a Valls. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser empresonat al vaixell *Manuel Armús*, a Tarragona. En el període entre les eleccions de febrer del 1936 i l'esclat de la guerra, era considerat una persona destacada d'opinió. Durant la guerra va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes de la població. L'agost de 1936 entrà a l'Ajuntament pel Sindicat de Treballadors Independents i participà activament a la Comissió de Refugiats. El febrer de 1937, en una remodelació de l'Ajuntament, hi figurà en qualitat d'enquadrat a la Unió de Rabassaires, essent, a més, escollit alcalde. El maig de 1937 tancà el cicle com a

secretari del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Varis, ja que aquest sindicat es passà en bloc al Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, i no participà en aquesta nova comesa. L'agost de 1937 presentà la dimissió d'alcalde per la situació anormal en què es trobava la Unió de Rabassaires, i tot i que en un principi els regidors no l'acceptaren, es consumà ben aviat. L'octubre del 1937 anà a la guerra, per lleua. Per les autoritats franquistes va ser acusat d'inspirador de l'organització a la seva vila i de persona destacada en la direcció de formació de milícies. Acabada la guerra passà a França a un camp de presoners i el 1944, a Alemanya, durant un període de quinze mesos. A França es casà i treballà de sastre. Retornà a la seva vila nadiua el 1970. [AGT]

Aguadé Pons, Pau, cal Llucià, cooperativista i pagès (Vilabella del Camp 1897-1956). Va ser el secretari perpetu del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Vilabella, sindicat orientat cap a la línia dels rabassaires, a partir de març del 1936. Va actuar des de la creació del sindicat, el març de 1933, fins a l'acabament de la guerra. Passats els anys de repressió, residí a la població. [AGT]

Aguadé Prim, Joan, Joan de la Sió, pagès, cooperativista (Vilabella del Camp 1911-1984). A la República, entre el febrer i el juliol de 1936, ja era una de les persones destacades de la vila per la seva activitat sindical. El maig de 1937 la junta directiva del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Varis decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT i en formà part, de la primera junta, com a emissari. Va pertànyer també a la collectivitat agrícola. El 24 de juny del 1939 va ser jutjat a Tarragona pels fets de guerra. El 1943 residia a la població en llibertat condicional. Morí d'accident, aixafat per un carro. [AGT]

Aguado, Francesc, líder sindical anarcosindicalista a Elx (segle xx). Va tenir un paper molt destacat en la difusió de les idees anarcosindicalistes i en l'organització inicial de la CNT a Elx. El 1913 va pronunciar una conferència sobre l'estat del sindicalisme d'aquesta ciutat per tal d'organitzar una societat local d'oficis diversos. Entre les seves activitats també cal destacar la direcció d'un comitè pro solidaritat amb els revolucionaris de Mèxic creat el 1911

a Elx; la seva participació com a representant dels àcrates il·licitans en el míting contra el projecte de llei de repressió del terrorisme i el de pro presos, celebrats respectivament el juny de 1908 i el gener de 1912 a Alacant, i els enfrontaments contra els socialistes locals. En les activitats del Primer de Maig de 1915 va firmar un pamflet en contra dels actes organitzats pels socialistes locals, on també criticava el PSOE i la UGT per no haver-se adherit al congrés per la pau mundial organitzat a El Ferrol pels llibertaris. Va ser el representant dels anarcosindicalistes il·licitans en el I Congrés de la Confederació Regional de Llevant celebrat a València el desembre de 1919 i en el Congrés Nacional de la CNT del mateix any a Madrid. [JMSS]

Aguado, Miquel, militant socialista valencià (segle xx). Va col·laborar assíduament com a cronista de guerra per al diari *Adelante*, òrgan de la Federació Socialista Valenciana. [CCG]

Aguado Temprano, Florián, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou vocal obrer efectiu del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega en general, el maig de 1932. Durant la vaga portuària d'abril de 1933 fou un dels vocals del dit Jurat Mixt que dimitiren del seu càrrec en favor de la vaga i de la representació obrera per part del Sindicat del Transport de la CNT. Després de la guerra va incorporar-se al Sindicat vertical i el gener de 1941 fou un dels oradors en l'acte nacionalsindicalista realitzat al port per commemorar l'entrada dels nacionals a Barcelona. Fou designat pel delegat provincial de Treball a Barcelona per a ocupar diversos càrrecs de representació sindical en organismes portuaris de gener de 1944 a octubre de 1947. [JIG]

Aguarod, Àngel, societatari i socialista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1883, en el moment de la seva constitució, era membre, amb funcions de secretari, de la comissió dirigent de la Lliga Nacional de Resistència, creada a Barcelona amb l'objectiu de reunir totes les societats obreres de resistència aïllades. [PPB]

Agasca Gabín, Pedro, estibador i ugetista a Barcelona (Alcubierre, Osca, 1889-?). Xofer

de camió i després descarregador de bacallà, fou vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de la Pesca Salada del Port de Barcelona l'octubre de 1927. Fou un dels dirigents de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona que signà un manifest on es justificava l'adhesió a la UGT d'aquesta entitat l'octubre de 1931. Fou escollit vocal obrer del Jurat Mixt del Port, Secció de Càrrega, Descàrrega, Estiba i Desestiba el maig de 1932. Treballà per a la Companyia Transmediterrània fins a juliol de 1936, quan junt amb d'altres fou expulsat del treball portuari pels anarcosindicalistes; va ingressar a la columna Carles Marx. Després de la guerra civil tornà a treballar al port fins a 1956. [JIG]

Agudo Bataller, Joana, treballadora metal·lúrgica i d'ensenyament i sindicalista (Begur, Baix Empordà, 1949). Durant la seva estada a la universitat (1966-1971), va participar al SDEUB i va militar al FOC fins a l'inici dels setanta, que va passar a la LCR. En aquest últim partit, hi va estar fins al 1981. Entre els anys 1967 i 1971, va treballar a l'empresa Emerson del metall, on va prendre contacte amb la CO de l'empresa i posteriorment amb la Coordinadora de Sectors de CCOO de Barcelona. El 1976, a l'escola Tramuntana, participa a les CCOO d'Ensenyament i l'any 1981 forma part del Comitè d'Empresa de l'Ajuntament de Barcelona per CCOO, treballant a l'Escola Ferran Tallada. Des del 1993 treballa a Brussel·les a la Confederació Europea de Sindicats (CES). [JTH]

Agüera Garcia, Joaquim, el Joaquín, jornaler, sindicalista (Arboleas, Almeria, 1905) La seva activitat, la va desenvolupar a la Riba, Alt Camp, on havia arribat durant la República. En aquest període era de la CNT, i va continuar-hi durant la guerra. Va entrar al consistori local l'agost del 1937, fins a l'abril de 1938, en què va ser mobilitzat per a fer treballs de fortificació. El 7 de novembre de 1939 va passar per un consell de guerra a Tarragona. El juny del 1943 residia a la localitat. [AGT]

Agüero Moreno, Juan, sindicalista a Sant Just Desvern (segle xx). Com a membre de la CNT, va ésser regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1937. [AGL]

Aguilà, Bartomeu, pagès i sindicalista a Manlleu (segle XX). Fou delegat, en representació dels pagesos de Manlleu, al congrés convocat per la Confederació Regional Solidaritat Obrera, que se celebrà els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910, i que culminà en la constitució de la Confederació Nacional del Treball (CNT). En el decurs del congrés va formar part de la ponència que va emetre un dictamen sobre l'organització de la pagesia. [PPB]

Aguilà, Josep, militant sindicalista de Lleida (segle XX). Durant la Segona República Espanyola va participar, com a delegat del Sindicat d'Arts Gràfiques de Lleida, en representació de setanta-dos adherits, al Ple regional de la CNT, que se celebrà a Sabadell l'abril de 1932, i on la majoria anarquista expulsà els sindicats que estaven sota el control del BOC. [PPB]

Aguilar, Artur, mestre i socialista a Barcelona (segle XX). El juliol del 1932 fou escollit president en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Aguilar, Dolores, militant anarquista (Aguilas, Múrcia, 1899-Tolosa de Llenguadoc 1974). De molt jove va emigrar a Barcelona, on va aprendre de llegir i escriure. Companya del militant anarquista Miguel Aguilar, arran de la seva activitat sindical durant la Dictadura de Primo de Rivera, hagué d'exiliar-se a França amb tota la família. Durant la República va compartir amb el seu company la militància en el Sindicat Únic de Productes Químics de Barcelona. Després de la guerra s'exilià, primer a Mèxic i després a França, on prosseguí la militància dins la CNT fins a la mort. [PPB]

Aguilar, Emilio, militant anarquista a Orà (Algèria) (?-Plateau d'Assi, França, 1988). D'origen espanyol, durant els anys de la Segona República va formar part del grup que va organitzar la solidaritat amb els refugiats que s'escapaven de la repressió dels anys 1934 i 1935 i fou un dels acusats en el procés Orà-Casablanca, que el tingué retingut uns mesos. En esclatar la guerra civil es traslladà a Barcelona, on va militar en el Sindicat de la Fusta i en el Grup Anarquista de Pedralbes. En acabar la guerra fou processat i condemnat per pròfug de l'exèr-

cit francès. Va retornar a Orà i d'allà passà a Plateau d'Assi, a l'Alta Savoia, on va participar en les activitats sindicals de la CNT a l'exili. [PPB]

Aguilar, Francesc, pescador i militant anarquista (Sant Carles de la Ràpita 1908-Lourdes, França, 1973). De molt jove es traslladà a Barcelona, i va residir al barri de la Barceloneta, on exercí de pescador. Fou militant actiu del Sindicat de la Indústria Pesquera de la CNT i la seva activitat militant li valgué que patrons i armadors de vaixells li declarassin un «pacte de la fam». Després de la guerra de 1936-39, en què combaté al front, marxà a l'exili. Passà pels camps de concentració d'Argelers, Sant Cebrí de Rosselló i el Barcarès, a la Catalunya Nord, i en esclatar la guerra mundial fou enquadrat a les companyies de treballadors espanyols que varen construir una línia de defensa a les Ardenes, a la frontera amb Bèlgica, per tal de reforçar la línia Maginot. Més tard va estar reclòs al camp de Gurs amb el grup de treballadors estrangers que s'encarregava de l'enterrament dels jueus, que morien al camp en nombre de quinze a vint diaris. Acabada la guerra mundial, fixà la residència a Lourdes, on continuà essent militant actiu de la CNT de l'exili fins a la seva mort. [PPB]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*. Tolosa de Llenguadoc, 25 de gener de 1973.

Aguilar, Miquel, militant anarquista i sindicalista a Barcelona (1896-Mèxic 1954). Militant de la CNT des del període de les grans lluites sindicals de 1917-1923, fou membre del Comitè pro Presos de Catalunya. L'any 1921, en plena repressió governamental contra la CNT, fugí d'Espanya i es refugià a França, d'on fou expulsat el 1927 per dedicar-se a activitats revolucionàries. Durant la República milità en el Sindicat de Productes Químics de Barcelona, i formà part de nombroses comissions sindicals creades per negociar amb la patronal les bases de treball del seu sindicat. Participà en la majoria de moviments insurreccionals que protagonitzaren els anarquistes durant la República, i fou deportat a Bata, a l'Àfrica occidental espanyola, el febrer de 1932; estigué detingut en nombroses ocasions, com a pres governatiu, a la presó Model de Barcelona. En esclatar la guerra civil passà a presidir el Sindicat de Pro-

ductes Químics i va participar activament en l'organització de les indústries de guerra de Catalunya. Fou també tresorer del comitè regional de Catalunya de la CNT. Després de la guerra passà a França, però el 1940, arran d'una ordre d'expulsió, es va traslladar a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: CNT. Tolosa, 10 octubre de 1954. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Aguilar Alòs, Josep, activista de CCOO a Sabadell (segle XX). Fou un dels organitzadors de les Comissions Obreres locals durant la dècada dels seixanta. El 4 de maig de 1967 fou detingut per la seva participació en una de les reunions clandestines celebrades al bosc de St. Julià, coneguda popularment per la Batalla de Sant Bernat. [EOF]

Aguilar Boixadera, Francesc, ebenista i dirigent sindical i polític a Lleida (segle XX). Militant del Sindicat de la Fusta de la CNT, va començar a col·laborar a *La Señal*, el periòdic quinzenal dirigit als ferroviaris que publicava Joan Farré des del setembre de 1929. El maig de 1930 amb altres joves lleidatans va firmar el manifest on es donava a conèixer la constitució de la nova agrupació Joventut Esquerrana que l'any 1931 es va adherir al Bloc Obrer i Camperol. Membre de la comissió organitzadora de la nova Federació Local Obrera de Lleida, era dirigent dels Comitès d'Oposició Sindical Revolucionaris, on s'agrupaven els comunistes que militaven a la CNT. Assistí com a delegat per Lleida i per Balaguer al congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid els dies 11 al 16 de juny de 1931, però no tingué veu ni vot per acord pres en el congrés d'expulsar els polítics dels càrrecs de direcció del sindicat. Havia estat candidat per Lleida a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Elegit reiteradament president del Sindicat de la Fusta, fou delegat a la Conferència regional de la CNT que se celebrà a Lleida el desembre de 1931, i on fou rebutjat per «polític» i expulsat finalment de la CNT, com ho seria en el seu conjunt la Federació Local de Lleida, controlada pel BOC, en el Ple regional celebrat a Sabadell l'abril de 1932. Fou candidat per la província de Lleida a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 1932. El maig de 1933 par-

ticipà en l'organització de la Unió Local de Sindicats de Lleida, que agrupava els sindicats controlats pel BOC, i formà part, com a tresorer, del seu primer Comitè de Relacions. El 9 de desembre de 1933 va firmar el manifest constituïu de l'Aliança Obrera de Catalunya en representació dels sindicats expulsats de la CNT i el mes de gener de 1934 es tornava a presentar a les eleccions municipals per Lleida. Durant la guerra civil, ja constituït el POUM, representà aquest partit a l'Ajuntament que es va formar l'octubre de 1936. Fou detingut, en plena repressió contra el POUM, l'abril de 1938. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. BARRULL I PELEGRÍ, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990.

Aguilar Callejas, Matías, militant comunista a Terrassa (Frailes, Jaén, 1916-Terrassa 1980). En esclatar la guerra civil el 1936, es va apuntar com a voluntari per anar a lluitar a favor de la República. A la fi de la guerra fou enviat a camps de concentració i va romandre dos anys empresonat a Granada. En sortir fou detingut de nou, però s'escapà de la presó. Va viure amagat fins que el 1955 va arribar a Terrassa, on el 1959 s'afilià al PSUC. Detingut el mateix any, en va romandre quatre a la presó Model de Barcelona. Fou un dels pioners de les Comissions Obreres de Terrassa. [PPB]

Aguilar Carceller, Vicente, descarregador i sindicalista a Barcelona (Cinctorres, els Ports, 1897-?). Era president de la Secció del Carbó mineral del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya de la CNT el juliol de 1937, data en què fou elegit per a aquest càrrec. Tornà a treballar al port el gener de 1946 i l'octubre de 1947 fou escollit vocal obrer en la Subcomissió Permanent, l'òrgan de representació del Sindicat vertical als organismes portuaris, en les primeres eleccions sindicals celebrades al port de Barcelona després de la guerra civil. Des de l'abril de 1951 fou vocal suplent de la dita entitat i el gener de 1959 de nou ocupà el càrrec de titular. [JIG]

Aguilar Esteban, Juli, paleta i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Durant la guerra civil de 1936 a 1939 va ser secretari del Sin-

dicat de la Construcció i Derivats de Vilanova afiliat a la UGT. [RAM]

Aguilar Martínez, Juan Ramón, El Comandante, camperol i comunista a Sabadell (Guardahortuna 1914). Va lluitar durant la guerra civil al Cerro de la Mata i al XIV Cos d'Exèrcit, i rebé el sobrenom d'El Comandante. Acabada la guerra, restà com a guerriller a la Sierra fins que fou detingut, sota l'acusació d'«odio político» i d'haver assassinat un sergent de la Guàrdia Civil de Guardahortuna. Fou condemnat a vuit anys de treballs forçats en la construcció del canal d'Extremadura del Plan Badajoz. Acabada la pena, es dirigí a Sabadell, on s'instal·là al barri de la Creu de Barberà i començà a treballar en els sectors de la construcció. Com a representant del ram, ingressà a les CCOO locals i fou un dels principals impulsors de la línia més combativa del sindicat. Entre altres accions, es destacà per la seva participació en el conflicte de la SADEM (Sociedad Anónima de Edificaciones Mecanizadas) l'octubre de 1964. A partir d'aquí, s'anà aproximant a la via xinesa al socialisme i participà de ple en les seves reunions constitutives, les Assemblees dels Salesians celebrades el desembre de 1966 al barri de St. Oleguer. Aquesta nova opció política i sindical quedà del tot reafirmada el maig de 1967 quan, coincidint amb l'escissió del PSUC per l'aparició a la palestra antifranquista del PCE m-l, decidí marxar definitivament de la coordinadora general de CCOO. [EOF]

Aguilar Murillo, Francisco, paleta, sindicalista i comunista a Sabadell (segle xx). Fou un dels membres que organitzà la Joventut Comunista a Sabadell. La seva militància política i sindical es desenvolupà dins els rengles del PSUC, des del seu ingrés el 1967. Com a home d'acció participà en diverses manifestacions obreres (Primer de Maig de 1967) fins que el 20 d'octubre del mateix any fou detingut en una reunió sindical. Passà pel TOP i va ser condemnat a dos anys de presó. L'estiu de 1971 va rebre el càrrec de representant dels treballadors de la construcció de Ciutat Badia, en el comitè local del PSUC, i com a tal es manifestà en la vaga general d'aquell mateix any. El 1972 assolí un dels principals llocs en la direcció de les JJCC locals, posició a través de la qual impulsà

l'organització de les assemblees democràtiques a la ciutat. [EOF]

Aguilar Pérez, Ramon, militant anarquista a Badalona (?-Montereau, França, 1958). Propagandista del comunisme llibertari i militant de la CNT des de l'època de la Dictadura de Primo de Rivera, es dedicà a l'obra escolar i durant la República i la guerra civil va crear i sostenir l'escola Salut i Alegria, basada en idees naturistes i ecològiques. S'exilià a França després de la guerra. [PPB]

Aguilera, periodista i republicà radical a Barcelona (segle XIX). Membre de la redacció del diari barceloní *El Republicano*, de la qual també formaven part Joan Manuel Carsí, Narcís Monturiol i Abdó Terradas. El 13 de novembre de 1842 fou detingut, per ordre del governador civil de la província, juntament amb Francesc de P. Cuello, Casals, i Torrents, membres del mateix diari, com a conseqüència dels aldarulls produïts per la protesta contra els burots o portallets de Barcelona. L'actitud dels redactors del diari, que incitava a la revolta, va estar durament criticada per Etienne Cabet a la seva crònica «Bombardement de Barcelonne, ou Voilà les Bastilles!», amb data de gener de 1843, que qualificava la seva política d'immadura i poc responsable. [APE]

Aguilera, José, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig del 1887 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener del 1889. [TMS]

Aguilera Garriga, Pere, pagès i dirigent rabassaire (Rubí 1901). Fou un dels dirigents de la Unió de Rabassaires durant els anys vint. El 1926 accedí com a vocal al comitè central d'aquest sindicat. El màxim càrrec, l'ocupà el 1928 quan en fou escollit vicepresident. Ja a finals de 1922 havia format part de la comissió organitzadora del primer congrés d'aquesta Unió celebrat el 6 de gener de 1923. Fou col·laborador del setmanari *La Terra*, portaveu de la Unió de Rabassaires, i dels setmanaris republicans *La Lluita* de Rubí i *La Acció* de Terrassa. El juliol de 1933 va entrar a formar part, com a representant de la Unió de Rabassaires, de la Comissió Arbitral sobre conflictes de contractes de conreu del

partit judicial de Terrassa. A nivell local va ser el dirigent més important del moviment rabassaire i republicà de Rubí durant els anys vint i trenta. El 1922 essent un dels principals fundadors de la Unió de Parcers de Rubí, n'esdevingué el president. Pel que fa a l'aspecte polític, de 1930 a 1932 i a partir de 1935 va ser president del potent Centre Democràtic Republicà de Rubí. A través de la candidatura d'aquest Centre, sortí escollit com a regidor municipal en les eleccions de l'abril de 1931. Ocupà a partir d'aquest moment el càrrec de primer tinent d'alcalde. El gener de 1934 fou escollit alcalde. Fou empresonat arran dels fets d'Octubre d'aquell any. Va ser alliberat el febrer de l'any següent. El febrer de 1936 recuperà l'alcaldia, que mantindria fins al febrer de 1937 com a membre d'ERC, moment en què fou mobilitzat cap al front. Recuperà novament l'alcaldia l'octubre del mateix any, encara que un pacte entre el PSUC i la CNT dins el municipi la hi arrabassà ja definitivament l'abril de 1938. Es va exiliar a França un cop acabada la guerra. En tornar mesos després, fou empresonat i condemnat a mort per un consell de guerra. Finalment, però, fou indultat. En la transició democràtica tornà a ser escollit regidor per ERC el 1979 i mantingué el càrrec fins al 1983. [JPV]

Bibliografia: BAFALLA i GALIMANY, Ramon: «El moviment rabassaire rubinenc entre 1922 i 1931». A: *Bulletí Grup Col·laboradors Museu Rubí*. 1991, núm. 34, març. FERRER-DOMINGO, Josep. «Entrevista a Pere Aguilera i Garriga». A: *Endavant*, 1979, maig.

Aguilera Vázquez, Joan, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). En representació de la CNT, fou regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat el 1938. [AGL]

Aguiló, Jaume, socialista a Mallorca (segle XX). El mes de novembre del 1908 fou elegit vocal obrer, juntament amb Francesc Roca i Bartomeu Puig, a la Junta local de Reformes Socials. [TMS]

Aguiló, Joan, representant dels treballadors i filador a Barcelona (segle XIX). Va substituir, juntament amb Joan Beltran i Tomàs Colomer (més moderats), Josep Barceló, Ramon Maseras i Joan Gual en la direcció dels filadors de Barcelona l'octubre de 1854 per decisió de 800

filadors reunits. Aquest canvi va suposar una tendència més moderada que permeté arribar a un acord entre els fabricants de filats i els obrers sota la presidència de Madoz sobre el problema de les selfactines. El 18 d'octubre de 1854 Joan Aguiló, Tomàs Colomer i Joan Beltran, en representació dels filadors, els fabricants i Pascual Madoz, signaren un conveni pel qual les màquines selfactines tornarien a funcionar com abans del 14 de juliol del mateix any. També es va estipular que l'horari de treball seria de 12 hores i mitja diàries i s'augmentava en mitja l'hora que es tenia per a dinar. Igualment s'expressava el desig per totes les parts de resoldre els conflictes pacíficament. [RMS]

Bibliografia: BENER, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista 1854-56*. Barcelona, 1976.

Aguiló, Víctor R., socialista a Sóller (segle XX). Juntament amb Joan Casanovas, fou un dels socialistes, units al ressorgiment sindical, que va començar a actuar a Sóller entre 1931-1932. [TMS]

Aguiló i Arrufà, Ramon, advocat a Catalunya (segle XX). Va actuar com a defensor de militants de la CNT durant el període de la intensa repressió que sofrí el moviment obrer català entre 1919 i 1923. [PPB]

Aguiló Moleras, Antoni, teixidor i activista obrer (Cambrils 1818-Barcelona 1855). Va participar en el robatori amb assassinat del Mas de Sant Jaume, prop d'Olesa de Montserrat (el Baix Llobregat), el 29 de març de 1855. Fou detingut el 14 d'abril juntament amb J. Poyo, Antoni Geis, Francesc Arqué, Jaume Torres i Mateu Valldeperas, i empresonat a Barcelona. Condemnat a mort per un consell de guerra, va declarar al fiscal Maximilià Pérez la implicació de Josep Barceló en el delictes esmentat i aquest fou detingut el 27 d'abril de 1855 i executat posteriorment. En un informe de l'Alcaldia de Barcelona, demanat pel capità general Juan Zapatero el 15 d'abril, consta com a vidu de 37 anys, amb domicili al carrer de la Cera 45, botiga. Fou executat el 24 d'abril de 1855 a Barcelona, en un acte públic on va donar mostres de manca total de control. [RMS]

Aguirre, Manuel, filador i dirigent sindical a Barcelona (segle XIX). El 24 de novembre de 1871 va dimitir del seu càrrec com a membre de la Junta de la Secció de Filadors de la Unió de les Tres Classes de Vapor de Barcelona juntament amb els altres components de la Junta. [RMS]

Aguirre, Pietat, militant comunista a Barcelona (?-París 1948). Companya del dirigent de la UGT Manuel Aragó, director general de Treball de Catalunya, durant la guerra civil de 1936-1939 fou militant del PSUC. Fou responsable del Comitè d'Ajut al Front —organisme creat pel CADCI— i de la colònia infantil Ferrer i Álvarez, que també havia organitzat el Centre de Dependents. En acabar la guerra s'exilià a Mèxic, on fou responsable de les dones del PSUC de Mèxic, membre de la Comissió Femenina del Casal Català i de la Junta directiva de l'Agrupació de Dones Mariana Pineda. L'any 1945 marxà a França, on ocupava la secretaria d'organització del Comitè Departamental del Sena de la Unió de Dones de Catalunya. [PPB]

Bibliografia: *Lluita*. Tolosa de Llenguadoc, 10 de març de 1948.

Aguirre Tolosana, Fernando, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Agulla, Joan, treballador d'Arts Gràfiques i sindicalista a Sabadell (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat d'Arts Gràfiques de Sabadell al Ple Regional dels Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Agulló, B., internacionalista d'Alcoi (segle XIX). Membre del Consell local d'Alcoi que envià una carta a la Comissió Federal el 23 de març de 1874 en la qual informà de la situació de la federació alcoiana. [RMS]

Agulló, Joan, filador de llana i associacionista de Sabadell (segle XIX). Membre de la Comissió Mixta que es formà per solucionar el conflicte dels filadors de llana de Sabadell i Terrassa que culminà en la vaga del 19 de març de 1855. Signà l'acord entre fabricants i obrers

davant el governador i les delegacions de Terrassa i Sabadell el 21 d'abril de 1855 a Barcelona, on quedaren estipulades les tarifes i s'acordà un horari de dotze hores de treball diàries. (Vegeu: Samaranch, Josep.) [RMS]

Agulló, Josep, anarquista valencià (segle XX). Obrer i líder anarquista partidari de la integració en la Tercera Internacional, el 1919 va escriure en defensa d'aquestes tesis a *La Revuelta*, setmanari anarquista tercerista. [AGA]

Agulló Sempere, Manuel, militant socialista al País Valencià (Elx 1885-Grenade sur Garonne, França, 1968). Va formar part del primer comitè de la Joventut Socialista Obrera que es va crear a Elx el 9 d'agost de 1904. Ja com a militant del PSOE va participar a la guerra civil i el març de 1939 s'exilià a Algèria, on passà pels camps de concentració i companyies de treballadors del nord d'Àfrica. A la fi de la guerra mundial va ocupar diversos càrrecs dins del PSOE i la UGT d'Orà. L'any 1962 es traslladà a França. [MPMJ]

Agúndez Moreno, Miguel, treballador de la construcció i sindicalista (Alcántara, Càceres, 1942). Va començar a treballar l'any 1962 a la construcció a Madrid, on va contactar amb militants de CCOO com Francisco García Salve i amb militants del PCE. L'any 1963 va arribar a Blanes a treballar a Safa i va començar a militar al PSUC del Baix Tordera l'any 1964. L'any 1965 va contactar amb CCOO mitjançant la Coordinadora de Girona. Els anys 1966 i 1967 va formar part de la Coordinadora de Presos Polítics del Maresme. Acomiadat arran d'una vaga l'any 1970, va entrar a treballar a Construcciones Gallart l'any 1971, on va ser escollit enllaç sindical a les eleccions sindicals de 1975. Aquesta empresa va desaparèixer el 1978 i aquest any va començar a treballar a la Federació de Construcció de CCOO de Catalunya. L'any 1981 va passar a militar al PCC i el 1999 ho feia a EUiA. [JGS]

Agustench Cucurull, Josep, Pep de Patró, pagès, sindicalista (Valls 1894-Bernay, França, 1968). Militant cenetista dins l'òrbita dels trennistes. Soci de la Societat Agrícola de Valls, afí al grup del líder agrari i sindical Josep Piñas. El juny del 1931, en l'aprovació dels estatuts del

Sindicat de Treballadors del Camp, afecte a la CNT, va ser escollit tresorer. El novembre del 1937 va ser escollit també tresorer de la col·lectivitat agrícola de Valls, i el novembre del 1938 se'l troba com a secretari. El juny de 1938 va ser secretari de paraula al Ple comarcal de Sindicats CNT, Grups Anarquistes i Joventuts Llibertàries, celebrat a Valls. El novembre del 1938 entrà al govern municipal, en qualitat de regidor, per substituir un militant que se n'havia anat al front, essent alhora el representant de la CNT a la Junta Passiva. Acabada la guerra s'exilià a França, on fou reclus a camps de concentració fins al final de la guerra mundial. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Agustí, Antonio, militant anarquista a la Franja de Ponent (Seròs, el Segrià, 1900-Tuïr, Rosselló, 1958). Va militar a la CNT a Fraga, on va participar en el procés de col·lectivització agrària durant la guerra civil. Finalitzada aquesta, es va exiliar a França, on organitzà i dirigí l'orquestra Familiar Agustí, molt coneguda als Pirineus Orientals. [MPMJ]

Agustí, Eduard, treballador mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Milità a la CNT i participà, en representació del Sindicat de Constructores Mecànics de Barcelona, al congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny-1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Agustí, Ventura, picapedrer i dirigent sindical anarquista a Reus (Barcelona, ?-?). S'instal·là a Reus de picapedrer en companyia del seu cunyat. D'una certa instrucció i d'un temperament franc, actuà i fou conegut dintre el Sindicat Únic. Va ostentar diversos càrrecs sindicals i patí nombrosos escorcolls policíacs. Durant la guerra civil ocupà diversos càrrecs municipals, que va exercir amb honestat, entre d'altres el de regidor de Cultura des d'on va intentar crear una escola de Belles Arts que havia de dirigir l'escultor Pau Figueres. Acabada la guerra s'exilià a Tolosa. [PAN/AAC.]

Agustina, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat del Vidre de Barcelona al Ple regional de sindicats de Catalunya, que es reuní a l'Ateneu Republicà Radical de Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931, on es va discutir la posició que havia de prendre la CNT davant la repressió republicana i les futures accions de la CRT de Catalunya. Va participar a l'Assemblea Extraordinària celebrada pel Sindicat Únic de l'Alimentació, el mes de novembre de 1932 a Barcelona, en què es condemnà el trentisme i s'expulsà a Ricard Fornells, president del sindicat. [MPMJ]

Agut, Joaquim, militant anarcosindicalista al Matarranya (la Freixneda, el Matarranya, ?-Montpeller, França, 1973). Inicià la seva militància a la CNT als 17 anys. Durant la II República, representà la CNT en plens cenetistes celebrats a Vall-de-roures i assistí també a plens regionals, a Casp, de la CNT d'Aragó. Participà a la guerra civil i s'exilià a França el 1939. [MPMJ]

Agut, Manuel, militant anarquista (la Torre del Comte, el Matarranya, 1906-Vendôme, França, 1948). Fou un dels organitzadors més importants de la CNT al Baix Aragó i a la comarca del Matarranya. Va formar part del Comitè revolucionari durant el moviment insurreccional del 1933 i organitzà l'assalt a la caserna de la guàrdia civil de Vall-de-roures. Fou detingut, processat i patí presó a Beceit, Vall-de-roures, Alcanyis, Saragossa i Burgos. Alliberat poc després, va haver de fugir a la muntanya amb motiu dels fets d'Octubre de 1934. En esclatar la guerra civil va formar part del comitè comarcal de Vall-de-roures i del comitè regional d'Aragó de la CNT, i a la Torre del Comte fou secretari de la col·lectivitat agrícola i del Consell municipal. Després dels fets de Maig de 1937, fou detingut per Líster, segrestat i a punt d'ésser afusellat. A la retirada d'Aragó va ocupar un càrrec a les Indústries de guerra de Barcelona. El 1939 s'exilià a França i fou internat al camp de Bram. [MPMJ]

Bibliografia: CNT, 19 de març de 1948.

Agut Armer, Josep, pintor, escultor i escenògraf castellanenc (Castelló 1910-Mèxic DF 1984). Va cursar estudis de peritatge mecànic a l'Escola Industrial de València i després co-

mençà a treballar al Servei de Defensa contra Plagues de l'Institut de Investigaciones Agrícolas de Madrid. S'afilià al PCE en iniciar-se la Segona República i desenvolupà una important activitat propagandística, en especial durant la revolució d'Astúries de 1934. Arran d'aquesta tasca, fou detingut i empresonat. En començar la guerra civil va participar a la lluita contra els militars sollevats al Quarter de l'Albereda de València. Més tard s'incorporà a l'Aviació republicana i va combatre als fronts de Madrid, Teruel i de l'Ebre; assolí el grau de capità i la menció a la Medalla del Valor de l'Exèrcit Popular. Acabada la guerra va passar a França i romangué un quant temps al camp de concentració d'Argelers. El juny de 1939 embarcà cap a Mèxic. En aquest país treballà com a dissenyador industrial i, posteriorment, s'incorporà al món del cinema, especialment com a ambientador, decorador i escenògraf en diversos films mexicans i nord-americans. També va realitzar durant el seu exili diverses pintures i escultures, així com reproduccions per al Museo de Antropología i per al Museo de Cera de Mèxic. [JNN]

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francisco. *Un arte valenciano en América. Exiliados y emigrados*. València, 1992. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Agut i Borrell, Pere, el Tibat, pellaire i militant cenetista (Calldetenes 1901-Vic 1939). Membre de l'Associació Obrera de Vic, l'any 1932 n'era vocal de la junta directiva. Durant els anys trenta, va participar activament en el moviment sindical dels obrers del ram de la pell de la ciutat de Vic. Va formar part de les milícies antifeixistes de Vic l'any 1936. L'any 1937 va ser elegit vocal del comitè d'empresa de l'agrupament d'empreses col·lectivitzades Indústries de Pells de Vic. L'agost de 1937 va ser detingut per la guàrdia d'assalt i empresonat a Vic durant uns dos mesos. Detingut l'any 1939 per les tropes franquistes, va ser tancat novament a la presó de Vic, on segons el testimoni d'altres presos era objecte de forts maltractaments i va morir en circumstàncies poc clares. [JCP]

Aicart, Ismael, telegrafista i militant anarquista al País Valencià (segle XX). Va militar a la

CNT a Alcora, Castelló de la Plana, on va tenir una important participació el 19 de juliol de 1936, i va actuar al front en columnes confederals. Acabada la guerra civil, va passar a França, on fou reclòs a camps de concentració i companyies de treball. L'any 1942 fou deportat als camps nazis de Gusen i Mauthausen, on restà fins a la fi de la guerra mundial. Va tornar a França, on va morir a l'hospital de Narbona el 12 d'abril de 1948. [MPMJ]

Aicart, Josep, militant confederal i llibertari (segle XX). Morí assassinat a la ciutat de Barcelona, entre 1919 i 1923, pels Sindicats Lliures. [MPMJ]

Aiguader i Miró, Jaume, polític, metge i escriptor (Reus, Baix Camp, 1882-Mèxic 1943). Molt preocupat per les qüestions socials, participà activament en la vida política. De família republicana benestant, va estudiar Medicina a Barcelona, on participà en bullangues catalanistes, i es doctorà a Madrid. Vinculat a sectors socialistes i anarquitzants, des del Centre de Lectura de Reus ideà l'any 1911 l'organització del I Congrés d'Ateneus de Catalunya, celebrat els dies 15, 16 i 17 d'abril. Atret pels problemes higienístics i socials, cooperà amb els nuclis sindicalistes i presidí l'Ateneu Enciclopèdic Popular entre 1919 i 1923. Formà part del sector de metges que tenien voluntat de canviar l'orientació del Sindicat de Metges, i que van aconseguir introduir en el butlletí la secció de Medicina Social i van plantejar la necessitat de renovació de la medicina catalana a través del sindicat. L'any 1923 fou fundador de la Unió Socialista de Catalunya. Entre maig de 1924 i finals de 1925 participà en el debat que tingué lloc a la *Justícia Social* sobre evolució i revolució, signant amb el pseudònim Cott de Reddis. Sense abandonar la USC, ingressà posteriorment a Estat Català, del qual fou un dels dirigents en la clandestinitat durant la Dictadura de Primo de Rivera. El juny de 1928 formà part, en nom d'Estat Català, del primer comitè revolucionari que s'organitzà a Catalunya al voltant dels homes de *L'Opinió*, i participà, des de les seves planes, al debat sobre l'arrelament de l'anarcosindicalisme a Catalunya i la manca d'influència del socialisme, en el qual prengueren part també Joan Peiró, Joaquim Maurín, Andreu Nin, etc. L'any 1926 fou empresonat du-

rant sis mesos, i poc abans de caure la dictadura, el 1929, tornà a la presó per un mes. Col·laborador de la *Revista del Centre de Lectura de Reus* (1926), de la *Revista d'Igualada* (1929) i de *Ginesta*, òrgan d'estudiants i obrers (1929), fou redactor de la revista quinzenal *Ideari*, que va aparèixer l'11 de novembre de 1929. El 1926 havia fundat també la col·lecció científica *Monografies Mèdiques*. Signà el *Manifest d'Intelligència Republicana*, publicat per *L'Opinió* el 2 de maig de 1930, on es demanava suport a l'exèrcit i a tot el poble per a possibilitar el trànsit pacífic a la República. Participà a la reunió del pacte de Sant Sebastià l'agost de 1930 en representació d'Estat Català, i fou designat membre del Comitè Revolucionari allà creat. El 1931 publicà *Catalunya i la Revolució*, on explicava la seva participació en les conspiracions contra la dictadura. El setembre de 1930 formà part del Comitè pro Llibertat, que el 16 d'octubre es transformà en Comitè Revolucionari de Catalunya i en què representà tant Estat Català com la USC. Participà en totes les tasques conspiratives dels republicans i en la campanya pro amnistia. El mes de març de 1931 intervingué de manera destacada en la constitució de l'Esquerra Republicana de Catalunya i en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit en la candidatura de Barcelona presentada pel partit. L'abril de 1931, proclamada la República, fou elegit regidor i després alcalde de Barcelona (1931-1933). Fou diputat a Corts constituents en representació de l'ERC el 1931 per Barcelona ciutat, i fou reelegit en les eleccions del novembre de 1933, per Barcelona província, i del febrer del 1936 altra vegada per Barcelona ciutat. Durant els primers anys de la República col·laborà a *La Rambla de Catalunya*, a *La Humanitat*, que dirigí durant un període, a *Lluita* i a *Som*. El 1934 dirigí també *Pamflet, revista nacionalista i revolucionària*. Després dels fets del 6 d'octubre del 1934 fou novament empresonat. Durant la guerra civil (1936-1939), fou ministre sense cartera en el segon govern de Largo Caballero (novembre del 1936) i ministre de Treball i Assistència Social als dos governs presidits per Juan Negrín, constituïts el maig de 1937 i l'abril de 1938. L'agost del mateix any dimisití pel desacord amb la creació de tribunals especials militars i pel tractament donat a les indústries de guerra de Catalunya.

L'any 1939 s'exilià a França, on col·laborà al periòdic *El Poble Català* i a la *Revista de Catalunya*, editats a París. El 1941 marxà a Mèxic, on continuà col·laborant a la premsa i escriví una biografia de Miguel Servet, publicada pòstumament (1945). [MPMJ]

Publicacions: *Aspecte social de les infeccions sexuals en el matrimoni*. Barcelona, 1912; *Nova tasca de l'ateneu. Cultura professional. Problema de l'habitació sana i a bon preu*. 1922; *La fatiga obrera*. Barcelona, 1929; *La lleialtat a l'època*. Barcelona, 1929; *Amb Catalunya i per Catalunya*. Barcelona, 1930; *Catalunya i la Revolució*. Barcelona, 1931. i *Les estadístiques de la mortalitat espanyola, catalana i barcelonina*. Barcelona, 1935.

Bibliografia: ALCARAZ, RAMON. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987. BALCELLS, ALBERT. *La polèmica del 1928 entorn de l'anarquisme a Catalunya*. Barcelona, 1973. BELLMUNT, Domènec de. *Homes de la terra*. Barcelona, 1935. POBLET, Josep M. *Jaume Aiguader. Una vida «amb Catalunya i per Catalunya»*. Barcelona, 1977.

Aiguaviva Vila, Silvio, anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, l'any 1949 fou durant uns mesos, fins que fou detingut per la policia el mes d'abril, secretari de propaganda del comitè regional de la CNT de Catalunya i reponsable de la publicació de *Solidaridad Obrera*. [PPB]

Airiguirigoitia, Fernando, militant anarcosindicalista al Bages (Sant Sebastià, Euskadi, 1913-Brussel·les 1965). Participà a la guerra civil en les files confederals i acabada aquesta fou detingut a Barcelona. Empresonat a Montjuïc, va romandre durant vuit anys a diverses presons, fins que fou traslladat al Marroc espanyol, on formà part d'un batalló de treballadors. S'evadí i aconseguí arribar al Marroc francès, des d'on es traslladà a Brussel·les, on va morir. [MPMJ]

Aixelà, Pere, internacionalista (segle XIX). Va signar el 21 de febrer de 1873 una proclama antimilitarista. (Vegeu: Achón, Antoni.) [RMS]

Alà, Josep, teixidor i republicà federal a Barcelona (segle XIX). Figura com a candidat obrer republicà federal a les eleccions municipals de Barcelona de juliol de 1873. [RMS]

Alabern, Bartomeu, fuster i dirigent obrer a Barcelona (segle XIX). Va signar amb 36 obrers

associats, que representaven els teixidors, impressors, blanquejadors, tintorers, espardeñers, sabaters, mitgers, fusters, pintors, filadors, serradors i clavadors de Barcelona, una exposició a les Corts el 28 de febrer de 1841. En el document es demanava la intervenció del govern per a pacificar les relacions entre els treballadors i empresaris, s'elogiaven els beneficis del dret d'associació obrera i es proclamava l'amor dels treballadors per la llibertat civil i política. També reclamaven instrucció gratuïta a les ciutats fabrils i mesures proteccionistes per a la indústria. [RMS]

Alaiz de Pablo, Felipe, periodista anarquista (Bellver de Cinca 1887-París 1959). Va néixer a l'Alt Aragó: el pare, un militar que havia lluitat a la guerra de Cuba, s'havia retirat allí amb la graduació de capità i la mare, una dona culta, era d'ascendència benestant. La família, que devia tenir a Lleida alguna propietat rural, es traslladaria a la capital de la terra ferma, essent Alaiz un adolescent, per atendre a l'educació dels fills (tres noies i un noi). Estudià, primer, als instituts d'Osca i Lleida; després, seguint la voluntat del pare, per a pilot de la marina mercant, possiblement a Madrid. Mal estudiant des de jove, abandonà els estudis quan estava a punt d'acabar-los i de seguida es dedicà al periodisme. Inicià les seves col·laboracions a *El Sol* de Madrid (1912-1914), segons els seus biògrafs anarquistes, seguint un oferiment de José Ortega y Gasset. També va escriure per a *La Revista de Aragón*, òrgan regeneracionista aragonèsista, gairebé «costista», i el 1914 ja dirigia el setmanari *Aragón*, portaveu de la Unió Aragonesa, un grup autonomista i antilerrouxista format per federals i membres de la conjunció republicanosocialista. Entre 1915 i 1920, o potser abans, inicià el seu activisme polític junt amb Gil Bel, Joaquim Maurín, Àngel Samblancat i Ramón Acín (Bel i Maurín eren llavors republicans, Samblancat estava, segons Alaiz, en el Sinaí de sus truenos costistas y pegaba muchas palizas a la caciquería, i Acín, vell company d'estudis a Osca, era l'únic que, com ell mateix, ja era anarquista). Amb Acín va fer, el 1919-1920, el setmanari anarquista *Floreal*. El 1920, estava a Tarragona fent *Fructidor* amb l'impressor anarquista Hermós Plaja; el 1921, feia *Claridad* a Saragossa de nou amb Acín; i, el 1922, feia el setmanari *Vo-*

luntad de Saragossa, una publicació de molt impacte pel to directe del que publicava i la qualitat del format. *Voluntad*, la feia amb el poeta Torres Tribó, tots dos, junt amb els germans Ascaso i un grupat d'anarquistes aragonesos més, eren del grup anarquista que portava el mateix nom, és a dir, *Voluntad*. El 1922-1923, Alaiz passà als mitjans anarquistes de Barcelona (s'ha parlat d'una presència anterior a la ciutat comtal, l'any 1918); de Barcelona passà a València i Sevilla, on es féu càrrec, com a director, de l'edició andalusa de la *Soli*. De retorn a Barcelona, o potser des d'abans ja, intensificà els contactes amb *Los Solidarios*, el grup anarquista d'acció de més anomenada llavors. Li fou fàcil gràcies al tracte amb els germans Ascaso, aragonesos com ell, i als contactes activistes que havia tingut a Tarragona amb Joan Garcia Oliver. Es transformà llavors, junt amb Liberto Callejas, en la ploma periodística de l'esmentat grup: tots dos van fer, l'any 1923, *Crisol*, un periòdic de gran format que *Los Solidarios* repartien de franc. El 1924, estava detingut a la presó Model de Barcelona. Allí va escriure la seva única novel·la llarga, *Quinet* (1924), i se sumà a la campanya per l'indult del dibuixant anarquista Alfons Vila i Franquesa (Shum), que havia estat condemnat a mort. Sortí aviat i, el 1924-1925, estava de codirector de la *Revista Nueva* de Barcelona, amb el també anarquista Antonio García Birlán, Dyonisios (en aquesta publicació signà també com a Rodela i Calatraveño). Alhora participava a la redacció d'*El Día Gráfico* (el periòdic del republicà radical Joan Pich i Pon) i feia un conte setmanal per al dominical de l'esmentat periòdic. Per poder viure, traduïa també. Va fer la versió castellana de *Servitud* (*Memòries d'un Periodista*), la novel·la de Joan Puig i Ferrer, que publicà Editorial Juventud. Aquests foren els anys en què es transformà definitivament en un periodista marcat per un estil de vida bohèmia, en part, herència dels hàbits modernistes i, en part, pràctica imposada per l'activisme subversiu. El 1930, a la fi de la Dictadura de Primo de Rivera, va ésser director del setmanari anarquista *Tierra y Libertad*. D'allí saltà, l'estiu de 1931, a *Solidaridad Obrera*, amb la manifesta oposició d'aquells anarcosindicalistes que desconfiaven de l'obert antagonisme que manifestava vers l'enquadrament sindical. Quan dimití el seu equip «trentista», assumí la direcció de

la *Soli* per un curt espai de temps, entre octubre de 1931 i gener de 1932. Empresonat arran de l'aixecament de l'Alt Llobregat, cessà momentàniament a la direcció del diari, però hi tornà l'abril del mateix any, confirmat pel Ple de Sabadell l'abril de 1932 i estant encara a la presó. Dimetí el 6 de setembre de 1932, com a resposta per les diferències que sorgiren entre ell i el comitè de la Regional catalana de la CNT. Recobrà la llibertat pels volts de novembre de 1932. El «raptor de sabines» (aquest era el seu malnom) col·laborà llavors a diferents indrets, en especial a les publicacions que editava la família Montseny. El 1933, va escriure *Cómo se hace un diario*, una petita monografia editada per la Biblioteca del Militante Autodidacta del republicà Alfonso Martínez Rizo, un excapità d'enginyers proper a Francesc Macià. Quan esclatà la guerra civil, fou l'encarregat de transformar en periòdic diari el setmanari *Tierra y Libertad* de la FAI. No ho va aconseguir i el desembre de 1936 va ser substituït a la direcció. Marxà a Lleida, s'encarregà d'*Acracia* i s'oposà activament al «governamentalisme» de la CNT-FAI. Acabada la guerra marxà a l'exili. Durant l'ocupació alemanya va estar en un camp de càstig del Midi francès; després del 1945, va viure a l'Arieja; finalment, es traslladà a París per malviure fins a la seva mort en un hotelet de Montmartre. Alaiz mateix havia resumit la seva vida poc abans, en carta adreçada a Josep Peirats: «no soy más que una cosa por vocación y por oficio: periodista». [STG]

Publicacions: *Quinet*. Barcelona, 1924; *Un club de mujeres fatales* (La Novela Ideal, 241). Barcelona, 1932; *Maria se me fuga de la novela* (La Novela Ideal, 303). Barcelona, sd.; *Los Aparecidos* (La Novela Ideal, 381). Barcelona, 1933; *Vida y muerte de Ramón Acín*. Barcelona, 1938; *Para que la propaganda sea eficaz*. Barcelona, 1937; *Arte de escribir sin arte*. Tolosa de Llenguadoc, 1946; *Hacia una Federación de Autonomías Ibéricas* (col·lecció de 17 fascicles publicats a Bordeus apartir de 1945); *Tipos Españoles*, 2 vols. París, 1965.

Bibliografia: CARRASQUER, F. *Felipe Alaiz. Estudio y antología por... del primer anarquista español*. Madrid, 1981. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992. «Felipe Alaiz, anarquista heterodoxo». A: *Ruta*. Any IX, 2a època, núm. 35, 1-VI-1978.

Alandi, Josep, anarcosindicalista al País Valencià (segle XX). Militant de la CNT valencia-

na, va ser sotssecretari del ministeri de Comerç, quan era ministre Juan López. Va col·laborar a la revista *Libre-Studio* de València durant els anys de la guerra civil. [JNN]

Alapont García, Francesc, administratiu i militant socialista a València (?-València 1966). Fou militant del PSOE i de la UGT i fundador del Sindicat Provincial del Personal d'Obres del Port de València. En acabar la guerra civil, fou expulsat del seu càrrec i empresonat durant diversos anys. En sortir de la presó, va formar part dels comitès del PSOE i de la UGT clandestins i fou novament empresonat. Cap a 1964 reingressà al càrrec de funcionari administratiu d'Obres del Port de València, des d'on reagrupava els antics militants de la UGT. [MPMJ]

Alarcón, José, propagandista anarquista a Barcelona (segle XX). Col·laborà amb diferents articles a *El Cosmopolita* (1901), *El Proletario* (1902) i *El Trabajo* (1904-1910). Va romandre empresonat a la Presó Cel·lular de Barcelona, des d'on va escriure l'article «Ataques de ... epilepsia», publicat a *Tramontana* el 14 d'agost de 1907, en el qual replicà als atacs lerrouxistes contra els dirigents de la Solidaritat i defensà que aquesta havia de ser un organisme de recol·lament i suport col·lectiu contra la tirania governamental i l'explotació capitalista. [MPMJ]

Alarcón, María, militant anarquista a Catalunya (Carboneras, Almeria, 1905-Llimotges, França, 1988). Va tenir una activa actuació durant els esdeveniments revolucionaris de 1932 i 1933 a la conca minera de l'Alt Llobregat, on residia. Fou companya del militant anarquista Bartolomé Hernández. Acabada la guerra civil es va exiliar a França. [MPMJ]

Alarcón Arroyo, Antonio, miner i militant anarquista al Bages (? 1897-Bort-les-Orgues, França, 1949). Miner a les mines de Balsareny i Sallent i militant de la CNT des de 1917, va prendre part en vagues i conflictes de la zona. Durant la guerra civil va treballar a la rereguarda sense estalviar esforços. Després de la guerra va patir les misèries dels camps de concentració. Va morir a l'exili als 52 anys. [MPMJ]

Alarcón Ortega, Juan, obrer i militant anarquista (Los Gallardos, Almeria, 1915-Riom,

França, 1974). Vers els 15 anys es traslladà a Barcelona, on treballà en una fàbrica de pintures, i residí a la barriada del Bon Pastor. Milità a les Joventuts Llibertàries i, en esclatar la guerra civil, una paràlisi infantil l'impedí d'anar al front i fou delegat de la CNT a la indústria de guerra. L'any 1939 marxà a l'exili a França, fou internat a camps de concentració i el 1941 era cuiner, a Riom, en un grup de sabaters de les companyies de treballadors espanyols. L'any 1942 fundà la Federació local de Riom de la CNT i, després de la guerra mundial, ocupà càrrecs a Riom i treballà de torner. [MPMJ]

Alarcón Pérez, Julio, militant sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre del Sindicat Lliure constituït a Barcelona l'octubre de 1919, fou identificat com a pistolero que realitzava atemptats contra dirigents i militants de la CNT. [MPMJ]

Alari, Juan, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre del 1888, i fins a l'agost del 1890, va formar part del comitè de l'Aggrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Alari Vidal, Josep, Pep Masió, pagès i sindicalista (les Pobles, la Llitera, 1905-?). El 1921 era soci de la Societat d'Obrers del Camp. El gener de 1933 entrà a la junta de l'entitat Juventut Republicana Federal d'Aiguamúrcia, essent nomenat vocal segon. El maig de 1933, en la renovació de junta de la societat Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires» de la població, va ser escollit comptador de la junta que es va formar. El febrer de 1934 va ser nomenat alcalde del barri, separat l'octubre i reposat el febrer del 1936. El juny del 1937 va ser nomenat per la CNT per a formar part de la Junta Municipal Agrària. El 26 de maig de 1939 va ingressar a la presó provincial de Tarragona lliurat per la guàrdia civil del Pont d'Armentera i va ser jutjat militarment el 3 de juliol; li sortí reclusió perpètua que complí des del setembre, en part, a la presó provincial de Barcelona. El maig del 1943 era empresonat al camp de treballadors d'Organyà, a Lleida. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1983.

VENTURA SOLÉ, Joan: *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Alàs, Joan, paleta i dirigent obrer a Sabadell (segle XIX). Com a representant dels obrers de la construcció de Sabadell, va formar part de la Comissió mixta d'obrers i patrons que havia de resoldre els desacords salarials amb la patronal sabadellenca del ram, i que havia estat sol·licitada al governador civil per la Junta Central de la Classe Obrera de Barcelona. La reunió, prevista per al 8 d'abril de 1855, va haver de ser ajornada davant l'absència dels patrons. Finalment es va celebrar el 19 d'abril del mateix any, a les dependències de l'Ajuntament de Sabadell. [APE]

Alàs Borguño, Emili, comunista a Sabadell (segle xx). Militant del PSUC, fou conseller a l'Ajuntament de Sabadell a principis del 1937. Fou un dels membres de la comissió local, controlada pels homes de la FLS-UGT, encarregada de pactar amb els sindicats anarquistes la participació de la CNT dins el govern municipal, el febrer de 1937. El 31 de març del mateix any, per les necessitats de la guerra, s'incorporà al front com un dels darrers voluntaris. [EOF]

Alastuey Andía, Tomàs, obrer de la construcció i anarcosindicalista (Sos del Rey Catòlico, Navarra, 1894-Lleida 1940). Residia a Tremp, on treballà a l'empresa Arregui S.A. Constructores i militava a la CNT. En esclatar la guerra civil fou un membre destacat del comitè anti-feixista local i se'l considerava un dels protagonistes més actius de la repressió dels primers mesos de la guerra. L'octubre de 1936 formà part, en representació de la CNT, de la comissió municipal de Seguretat Interior i Defensa. Detingut a la fi de la guerra, fou afusellat a Lleida el 28 de maig de 1940. [PPB]

Alauch Jérica, Carmen, revoltosa i radical a Barcelona (segle xx). Fou membre de la secció femenina del partit radical al Clot. Dona d'un pescador, sòcia de les «damas rojas» i notòria agitadora lerrouxista, inicià la seva carrera de combatent al carrer durant els fets de la Setmana Tràgica barcelonina. Participà activament en l'atac a la comissaria de policia del barri del Clot, el 26 de juliol de 1909, i, una vegada aconseguida la posició, l'endemà continuà re-

clutant joves adolescents per prosseguir la batalla. Típica representant de les dones que van actuar durant la setmana, al final de la lluita fou acusada d'haver afavorit la rebel·lió militar, però en la transcripció publicada no va aparèixer cap disposició sobre el seu cas, probablement perquè els seus veïns del Clot no van testimoniar en contra seva. [TMS]

Bibliografia: ULLMAN, J. C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas económicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Alba, Josep, Magalló, dirigent ugetista valencià (segle XX). Va ser un dels dirigents més valuosos i prestigiats de la UGT a Silla durant els anys trenta. Fou nomenat president del Consell municipal d'aquesta localitat el 12 d'abril de 1937, càrrec que va exercir fins al final de la guerra. [CCG]

Alba, Víctor, nom amb què és conegut l'escriptor, periodista i polític Pere Pagès i Elies (Barcelona 1916). Estudià a l'Escola del Mar de Barcelona i l'any 1932 ingressà a les joventuts del Bloc Obrer i Camperol. Participà en els esdeveniments d'octubre de 1934, que l'obligaren a amagar-se. Fundador de l'Associació d'Estudiants Revolucionaris, el desembre de 1934 va prendre part al Congrés Internacional d'Estudiants contra la Guerra i el Feixisme, que se celebrà a Brussel·les. Inicià al mateix temps la tasca periodística com a redactor a *Última Hora*, *La Humanitat* i *La Rambla*. Membre del POUM, en esclatar la guerra civil fou secretari de redacció del diari *Avant* i, després, redactor del diari *La Batalla*, portaveu del POUM. Fou membre també del comitè executiu de la Joventut Comunista Ibèrica, les joventuts del POUM, i responsable del seu setmanari, *Juventud Comunista*. En iniciar-se la repressió contra el POUM, després dels fets de Maig de 1937, s'allistà a l'exèrcit republicà i estigué destinat a Castelló de la Plana i Alacant. En aquesta darrera ciutat fou membre de la redacció del diari *Adelante*, que publicava l'esquerra socialista partidària de Largo Caballero, i a finals de l'any 1938 fou detingut per la policia política republicana. En acabar la guerra fou detingut i reclòs a la presó d'Alacant i al Palau de les Missions de Barcelona, fins al desembre de 1941. Va participar en les activitats

clandestines del POUM, fins que fou detingut de nou el novembre de 1942 i va romandre a la presó Model de Barcelona fins a l'agost de 1945, data en què passà a França. Va residir a París, on col·laborà amb Albert Camus a *Combat*, i on va començar a publicar els seus primers llibres d'assaig i d'història, *Insomnie Espagnole* (1946) i *Histoire des Républiques Espagnoles* (1948). Posteriorment va passar a Mèxic, on va treballar com a redactor del diari *Excelsior*. Autor de nombrosos llibres sobre temes sud-americans, de caràcter social i econòmic, l'any 1956 es va traslladar a Washington, on fou traductor de l'OMS i cap d'edicions de l'Organització d'Estats Americans. L'any 1962 va fundar a Mèxic el Centre d'Educació i Desenvolupament Social i va dirigir la revista *Panoramas*, fins al seu tancament a finals de 1965. De retorn als Estats Units va treballar en l'organisme internacional de relacions dels sindicats nord-americans amb els sud-americans, va impartir classes sobre ideologies i moviments socials a la Universitat de Kansas, a l'American University de Washington i a la Universitat de Kent i va col·laborar a les revistes socialistes americanes *The New Leader*, *Dissent* i *New Politics*. A finals dels anys 60 va començar a fer estades a Barcelona, on col·laborava amb els Grups Obrers Autònoms, que, dirigits per Manuel Murcia, s'havien separat de CCOO, Va recollir les seves impressions del retorn a Catalunya en els seus assaigs *Return a Catalunya* (Barcelona 1970) i *Catalunya sense cap ni peus* (Barcelona 1971). Autor prolífic, va iniciar també la sistemàtica tasca de recuperació de la història del moviment obrer català i de reivindicació de l'actuació del POUM durant la guerra i la postguerra amb la publicació de nombrosos llibres, on combinava la recerca, la memòria i el combat ideològic i polític, entre els quals destaquen *El marxisme a Catalunya, 1919-1939* (Barcelona 1974-1975), amb quatre volums, *Els problemes del moviment obrer a Catalunya* (Barcelona 1976), *La revolució espanyola en la pràctica. Documentos del POUM* (Gijón 1978), *El Partido Comunista en España* (Barcelona 1979), etc. L'any 1990 va publicar *Sísif i el seu temps*, les seves memòries en dos volums, centrades en bona part en els anys republicans. A començament dels anys noranta, instal·lat definitivament a Sitges, ha intervingut en l'edició d'*El proceso del POUM* (Junio de

1937-octubre de 1938). *Transcripció del sumari, judici oral y sentència del Tribunal Especial* (Barcelona 1989), a partir de la documentació que es conserva sobre el procés del POUM, i de *L'aventura del militant. Fets i records, 1930-1950*, recopilació de records de militants supervivents del POUM (Barcelona, 1994), [PPB]

Alba Carbonell, Rafel, pagès i anarcosindicalista a Jesús i Maria (Jesús i Maria 1918-Taragona 1941). Militant de la CNT de Jesús i Maria (Montsià), destacà com a membre del Comitè Revolucionari local constituït en les jornades posteriors a l'alçament militar de juliol de 1936. Detingut per les tropes franquistes, fou processat, sentenciat a mort per un tribunal militar i executat. [XPM]

Alba Polo, Otilio, comptable i comunista (Barcelona 1915-1941). Militant del PSUC, era integrant d'un dels primers grups clandestins que varen actuar a Barcelona en la immediata postguerra, encapçalat per Alejandro Matos Herrero. Era el responsable de propaganda i havia aconseguit establir contacte amb la direcció de Perpinyà. Detingut per la policia, fou jutjat i condemnat a mort. Fou afusellat a Montjuïc, juntament amb Pere Pons Albesa. [MPMJ]

Alba Villanueva, Manuel, militar i anarcosindicalista (?1890-Argelers, Vallespir, 1950). El 19 de juliol de 1936, quan va advertir les maniobres dels militars insurrectes, es va posar en contacte amb els treballadors i els va obrir les portes de la caserna del Grau (València) per obtenir ajuda per sufocar la rebel·lió. Temps després es va unir a la CNT i una vegada a l'exili va formar part de la federació local d'Argelers, on va viure treballant de pagès fins a la seva mort. [TMS]

Albagés, Francesc, dirigent internacionalista a Barcelona (segle XIX). La seva activitat dins el moviment obrer va estar sempre lligada a la del seu germà i coreligionari, Gabriel. Des de juliol de 1872 apareix com a aliancista. L'1 d'agost de 1872 va ser un dels membres fundadors de l'Aliança de la Democràcia Socialista, mitjançant la redacció del manifest *Qüestió de l'Aliança*. El seu compromís va arribar també al

terreny cultural, participant com a membre a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona. Anselmo Lorenzo va dir d'ell que era un dels joves que dirigien «a Barcelona, a Catalunya, i es podria dir, a tota Espanya, el moviment obrer revolucionari». Tanmateix va ser un íntim col·laborador d'A. Lorenzo en la reconstrucció de l'Aliança des de març del 1874. Quatre mesos després —el juny— els seus esforços, junt amb els del seu germà i A. Lorenzo mateix, van assolir l'èxit aconseguint reorganitzar l'Aliança a Barcelona. La seva obra no es va aturar amb aquesta represa d'activitat, i durant el 1877 i part del 1878 formà part de la Comissió Federal de l'Aliança, mantenint principis de tipus collectivista. Després d'aquesta data sembla que va abandonar la seva activitat dins el moviment obrer però no les seves idees, ja que el 1913 A. Lorenzo parlà d'ell com un dels pocs supervivents de l'Aliança. [JRM]

Bibliografia: NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. ABAD DE SANTILLÁN, D. *Contribución a la Historia del Movimiento Obrero español*. Puebla, Mèxic, 1962.

Albagés, Gabriel, teixidor de vels i dirigent internacionalista (segle XIX). Vef de la vila de Gràcia, carrer de l'Esmeralda núm. 3. Membre de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, del qual fou bibliotecari el 1872. A principis d'aquest mateix any, formà part d'una comissió de la Societat de Teixidors de Vels de Barcelona per tal de construir la Federació d'Oficis d'aquesta ciutat. La prompta celebració del Congrés de l'AIT a Saragossa (abril), en el qual va acudir com a delegat, d'una banda, i el procés de formació de la Unió Manufacturera, per l'altra, van paralitzar les feines d'aquella comissió. Membre del Consell de la Unió Manufacturera després del seu tercer congrés (Barcelona, novembre de 1872), va ocupar primer una secretaria de propaganda i després la d'exterior. Entre gener i abril de 1873 dirigí *La Revista Social*, òrgan de la Unió Manufacturera. El 4 d'agost de 1872, va publicar a *La Federación* de Barcelona una carta de rèplica a Paul Lafargue, sobre l'Aliança de la Democràcia Socialista, de la qual era membre, on puntualitzava la seva intervenció en el Congrés de Saragossa que Lafargue havia pres com a referència en les seves acusacions contra l'Aliança. El

mateix agost de 1872, signà l'opúscle col·lectiu *Cuestión de la Alianza*. En proclamar-se la República (febrer 1873), prengué part activa en l'agitació política organitzada per l'AIT. I així, intervingué en el míting que el 13 de febrer reuní a la plaça de Catalunya de Barcelona més de trenta mil treballadors i on es reclamà armar el poble, autonomia municipal i reformes socials. El 25 del mateix mes, apareix com a signant d'un manifest antipolític i antimilitarista. Anselmo Lorenzo parlà d'ell com un dels joves que el 1874 dirigien el moviment revolucionari a Barcelona, Catalunya «y puede decirse toda España». [JBP]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región española (1870-1874)*. Vols. I i II. Barcelona, 1970. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región española de la AIT (1872-1874)*. Vols. IV i V. Barcelona, 1979. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Albagés, J. teixidor de vels i internacionalista (segle XIX). Participà en les sessions privades del Congrés de Saragossa de 1872 i signà la protesta dels delegats criticant la suspensió d'aquest per part del governador. [RMS]

Albagés, Rafael. teixidor mecànic i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Acomiadat de la fàbrica de Barcelona on treballava, va publicar el 9 de juliol de 1871 un escrit de protesta al setmanari barceloní *La Federación*. [RMS]

Albajes, José, periodista llibertari (?-Le Puy, França, 1965). Va col·laborar en el diari *La Tierra*, des d'on va defensar la postura aliancista: la unió dels treballadors sota l'Aliança Obrera Revolucionària. En els primers dos anys de la guerra espanyola i durant la direcció de Jacinto Torryo (novembre de 1936-maig de 1938), fou redactor de *Solidaridad Obrera* i va col·laborar, especialment, en les pàgines d'*Espanya Lliure*. Exiliat a França després de la guerra civil, va viure a Le Puy, on començà un llibre sobre la revolució espanyola que no va acabar i on va morir després d'una llarga malaltia. [TMS]

Albareda, Joan. socialista (segle XIX). Signà el document el 10 de juny de 1864 favorable al

socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Albareda, Pere, sindicalista a Sant Pere de Ribes (segle XX). Durant la guerra civil de 1936 a 1939 fou President del Sindicat de Professions i Oficis Varis de Ribes. [RAM]

Albareda, Salvador, obrer del tèxtil i comunista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Federació Comunista Catalanoblear i del Bloc Obrer i Camperol, l'agost de 1931 va formar part de la Comissió de Cooperatives, dependent del Comitè Central de la FCCB. Militant de l'Oposició Sindical Revolucionària (OSR) al si de la CNT, el 31 de juliol del mateix any 1931 participà en una assemblea general del sindicat fabril i tèxtil, on, davant l'agudització dels conflictes en el ram tèxtil, va proposar la formació de consells de fàbrica i piquets, enfront de la proposició anarquista d'ocupació de fàbriques que defensaven García Oliver, Cortés i Montserrat. Posteriorment, gràcies a una aliança amb els trentistes, fou president del Sindicat de Treballadors de la Indústria Fabril i Tèxtil, però en ésser empresonat fou substituït pel sindicalista G. Zarraluqui. [TMS/PPB]

Albaricías, Rafaela, associacionista a Barcelona (segle XIX). Empresonada el 1853, el 8 de novembre d'aquell any signà una exposició al Congrés de Diputats. (Vegeu: Abella, Miquel.) [RMS]

Albaricías, Francesc, militant sindicalista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la CNT, va participar a la conferència celebrada els dies 8, 9 i 10 de juliol de 1922 a Blanes, convocada pel comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, en representació del Sindicat Únic de la Fusta de Barcelona. La conferència se celebrà en un moment de tolerància governamental. [MPMJ]

Albarracín, Luciano, forner i internacionalista a València (segle XIX). Probablement la seva principal activitat com a membre de la FRE de l'AIT es va desenvolupar a València el 1872. Durant aquest any va servir de suport al tercer Consell Federal de la Regió Espanyola de l'AIT que inicià les seves sessions el 17 d'abril a València i en el qual Severino Albarracín, ne-

bot de Luciano, ocupava el càrrec de secretari de la comarca del sud. El Consell federal va utilitzar el seu nom i adreces (carrer Larga de Engonari, núm. 11, baixos, i carrer de la Figuera de les Escoles Pies, 9, baixos) per a la correspondència amb la comarca del nord i centre, així mateix com a adreça del Consell federal mateix. El setembre d'aquest any formà part de la junta de la secció de forners de la FRE de l'AIT de la ciutat de València. [TMS]

Albarracín Broseta, Severí, mestre d'escola i destacat dirigent internacionalista (Llíria 1850-Barcelona 1878). La seva primerenca militància va ésser a la Joventut Republicana de València, on es va encarregar de l'ensenyament dels fills dels socis del Centre Republicà Instructiu, fins que fou expel·lit. El seu protagonisme al si de la Internacional va començar el 1872, quan va assistir com a membre de la Internacional —no com a delegat— al segon Congrés de la FRE de l'AIT que va tenir lloc a Saragossa (abril 1872), on va ser triat, en substitució de F. Mora, per a formar part del tercer Consell federal, integrat fonamentalment per aliancistes, en què va ocupar el càrrec de secretari de la comarca del sud. En representació del Consell federal va prendre part del tercer Congrés de la FRE, celebrat a Còrdova (desembre 1872-gener 1873), on integrà la comissió que va elaborar el dictamen sobre els «Medis d'establir escoles purament internacionals al més gran nombre possible de poblacions» i va ésser elegit vocal de la nova Comissió federal —organisme que substituïa l'anterior Consell federal— la qual estaria ubicada a Alcoi. La comissió inicià els seus treballs el 7 de gener de 1873 i en aquesta sessió fou elegit secretari de l'interior i, pocs dies més tard, designat secretari corresponsal interí de les comarques del sud i centre. Aliancista exaltat, va ésser una peça clau dins la radicalització de la Comissió federal que culminà, després de multitud d'activitats que incitaven a la revolució social, en els esdeveniments alcoians de juliol de 1873. Va dirigir, com a membre de la Comissió federal, la vaga general en demanda de millores laborals, iniciada el 8 de juliol, la qual va ésser el preludi de l'esclat revolucionari a Alcoi, i també, el dia 9, va encapçalar la comissió d'internacionalistes que s'entrevistà amb el batlle republicà federal Albors per exigir-li la dimissió i

imposar-li la cessió del seu comandament a una junta revolucionària al capdavant de la qual hi seria ell mateix; aquesta junta es va fer càrrec de la situació per poc temps, ja que les notícies de l'avanç de l'exèrcit van motivar la fugida de la comissió, encara que pocs dies després una altra junta revolucionària—integrada per internacionalistes de segona fila— va prendre de nou el poder. Va ésser considerat promotor de la revolució alcoiana i com a tal requerit per la justícia per a respondre als càrrecs de sedició, incendi i assassinat, però ja havia fugit tot salvant la documentació de la Internacional; fou declarat processat en rebel·lia. Va continuar formant part activa de la Comissió federal establerta a Madrid. Durant aquesta etapa de fortes persecucions va treballar activament per la reorganització de la FRE, esquivant en algunes ocasions les perquisicions de la policia. Cap al 9 d'abril de 1874 va ésser detingut, en sortir de correus, on havia portat un paquet per a Catalunya de 4.130 exemplars del *Manifest de la Comissió federal. A tots els treballadors de la Regió Espanyola*; per evitar que es descobrís la seva personalitat, ja que estava encausat pels esdeveniments d'Alcoi, es va fer responsable dels impresos Nemesio Gili —internacionalista, metge, advocat i antic secretari del president Figueras—, el qual va al·legar que Albarracín era el seu criat; finalment, i després que González Morago pagués una fiança, va ser posat en llibertat; pocs dies després s'exilià a Suïssa, portant documents falsos, els de Gabriel Albagés, internacionalista barceloní i membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista. Arribat a Suïssa va anar en primer lloc a Locle, on els camarades de la Federació del Jura li van proporcionar feina dins el ram de la rellogeria, tasca que no va poder aprendre. Després marxà a Neuchâtel, on treballà com a gravador i va traduir l'obra de Guillaume *Esquisses historiques*. Membre del Comité Fédéral Jurassien i del Comité de la Internacional va anar a Berna per assistir al congrés d'octubre de 1876, i allí va veure els delegats espanyols Soriano i Viñas. Aquest darrer el recriminà per no adaptar-se a un treball regular i va fer seva la crítica de Guillaume, el qual comparava Albarracín amb un llangardaix a qui solament agradava estar present el sol, i també va rebutjar la seva traducció de l'obra de Guillaume; Albarracín no va prendre part del congrés. Finalment es va instal·lar a

Chaux-des-Fonts, on va treballar com a pintor de parets i es va relacionar amb Kropotkin, amb qui travà amistat i inicià als assumptes espanyols. La feina especialitzada del treballador suís i la manca d'acció revolucionària van anar minant el seu cos i agreujant la seva malaltia; així, aprofitant el canvi de circumstàncies de la política espanyola, es va fer eco de la crida de la comissió federal i tornà a Espanya. Ja instal·lat a Barcelona, confiava en l'esclat d'un moviment polític (insurrecció republicana dels partidaris de Ruiz Zorrilla) que servís per a aconseguir la revolució social; i en aquest sentit va escriure, a partir de juliol de 1877, algunes cartes als seus amics suïssos. De tota manera el seu maximalisme revolucionari, crescut sobretot a Suïssa per la seva relació amb Kropotkin, Guillaume, Pindy i Brousse, va anar cedint davant el panorama que ofería la Internacional a Barcelona, on fins i tot l'Aliança estava dividida. Agreujada la seva tisi, va morir el 5 de febrer de 1878, assistit pel metge internacionalista García Viñas, el qual va testimoniar que fins a l'últim moment de la seva vida la principal preocupació va ésser la causa proletària i que el seu darrer record fou la revolució alcoiana. [TMS]

Bibliografia: MORATO, J.J. *Líderes del movimiento obrero español. Selección, presentación y notas por V.M. Arbeloa*. Madrid, 1972, pàg. 48, 89, 119. NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. AIT. *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. 2 vols. Barcelona, 1969. AIT. *Cartas, Comunicaciones y Circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española*. 7 vols. Barcelona, 1972-1987.

Albatero, J., boter, societari i blasquista a València (segles XIX-XX). Va viure al Grau (València), on va fundar el Casino Republicà. Formà part de la Societat de Boters. Va morir, jove encara, d'un accident el 1906. [TMS]

Albelda, Elvira, militant comunista valenciana (segle XX). Fou regidora de l'Ajuntament de València en representació del PCE durant la guerra civil. Va ser una de les integrants de la representació del PCE que tornà al consistori després de l'expulsió dels regidors del POUM. [CCG]

Albelda Conejero, Teodor, dirigent comunista castellanenc (segle XX). Va formar part del comitè assessor del Comitè Executiu Antifeixista de Castelló com a representant del PCE el 1936. [JNN]

Albendiz Barreda, Nicolás, treballador del transport i sindicalista (Huelva 1930). Arribà a Barcelona l'any 1956, i començà a treballar a Tramvies de Barcelona a partir de 1960. Participà en la creació de la Comissió Obrera de Transports a partir de 1962. Assistí a l'assemblea fundacional de les Comissions catalanes, el 1964. L'any 1966, fou escollit enllaç sindical, i arribà a ésser vocal provincial i vicepresident de la UTT del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNS. El 1966 passà a ésser responsable de la Coordinadora del Transport de CCOO de Barcelona i membre de la Unió local de Barcelona. El 1967 fou destituït de tots els càrrecs sindicals, com a represàlia pel seu activisme a CCOO. L'any 1960 havia començat la militància al PSUC, essent entre 1967 i 1970 responsable polític de Tramvies de Barcelona. Acomiadat de Tramvies el 1970, fou readmès amb l'amnistia laboral de 1977. El 1978 fou escollit membre del Consell nacional de la CONC, a més d'ésser membre de les comissions executives de la Federació de transport estatal fins a 1980, i de la Comissió executiva de la mateixa Federació de CCOO de Catalunya entre 1978 i 1990. L'any 1980, amb motiu del II Congrés del sindicat, fou nomenat president de la Comissió de Garanties, i en els següents mandats, III i IV, fou membre d'aquesta mateixa comissió. El 1987 passà a ésser president de la Comissió de Control Administratiu i de Finances, i en els següents congressos, V i VI, ha estat membre i secretari respectivament d'aquesta comissió. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC.

Albentosa Almela, Bernat, llaurador i militant socialista valencià (segle XX). Fou elegit regidor de l'Ajuntament d'Alzira el 1931 en representació del PSOE. Va formar part de la Junta gestora d'aquest consistori després de les eleccions de febrer de 1936. [JNN]

Alberich, Josep, pagès i sindicalista a la Canonja, Tarragonès (segle XX). Durant la guerra civil fou membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [PPB]

Alberich i Olivé, Manuel, tenidor de llibres i militant socialista (Barcelona 1914). Fou militant del Bloc Obrer i Camperol des de febrer de 1933. Dirigent del Sindicat Mercantil de Barcelona, va participar activament a la primera vaga general mercantil que va tenir lloc a Barcelona el novembre de 1933. Fou membre actiu de l'Aliança Obrera i el 6 d'octubre de 1934 va participar a la vaga general i, després de la rendició de la Generalitat, va formar part de la columna militar de l'Aliança Obrera que va marxar cap a l'Arrabassada i arribà a Sant Cugat, on després d'enfrontar-se amb la guàrdia civil es va dissoldre. Militant del POUM, des que es va constituir aquest partit, el gener de 1936 fou candidat a secretari general del CADCI, en una candidatura que presidia Jaume Cardús (ERC), i que fou derrotada. En esclatar la guerra civil fou designat intendent general de la caserna Lenin de Barcelona, càrrec que ocupà fins als fets de Maig de 1937. Després d'aquesta data marxà al front, destinat a la 153 Brigada mixta de l'exèrcit de l'est, d'una de les quals companyies fou cap d'intendència. Exiliat a França el 1939, fou internat al camp de concentració d'Argelers i retornà clandestinament a Barcelona el gener de 1941. Es reintegrà al POUM, fou secretari polític del comitè local de Barcelona el 1943 i l'any 1944 passà a formar part del comitè executiu del POUM fins a l'any 1947. El juny de 1945 formà part de la delegació de l'interior, juntament amb Miquel Utgés, que es traslladà a França amb l'objectiu d'entrevistar-se amb Josep Rovira i evitar la ruptura del POUM a l'interior, com ja s'havia produït a l'exili després de la constitució del MSC. Fou detingut el 1946, el 1948 i finalment el maig de 1952, en la caiguda que va representar la desorganització del POUM a l'interior. Després de la mort de Franco, formà part del Secretariat Polític del POUM, que el novembre de 1976 es va incorporar al Partit Socialista de Catalunya-Congrés, del Consell general del qual fou membre fins que el juny de 1978 es va constituir el Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE. Fou membre del Comitè de Con-

flictes del nou partit i més tard del seu Consell nacional. [PPB]

Bibliografia: «Història del socialisme a Catalunya», A: *Debat*, 1978, núm. 4 i 5, juliol. IGLESIAS, I. & ALBA, V. (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Alberola Navarro, Josep, mestre i teòric anarquista, molt prestigiós a l'àmbit del País Valencià (Ontiñana, Osca, ?-Mèxic 1967). Procedent de la CNT aragonesa, destacà com a orador abans de la guerra, i també com a professor racionalista. El 1918, va dirigir l'Escola del Clot (també anomenada Farigola i Natura). L'any següent va assistir al congrés de la Comèdia i el 1922-23 va intervenir en una gira de propaganda per Llevant. També participà en mítings a Gijón i altres pobles d'Astúries. El 1925 va figurar en el grup editor d'*El Libertario*, on va difondre les seves creences anarquistes en la línia d'Abad de Santillán i López Arango. El 1926 residia a València, on es va oferir per dirigir una escola racionalista d'ensenyament primari. Es va adherir individualment a la FAI, quan es va fundar aquesta a la ciutat de València, el 1927. Fou mestre en escoles racionalistes i sindicals a Xàtiva, Alaior, Fraga, València, Viladecans i Manresa, durant el període 1931-33. El 1930 havia participat al gran míting barcelonès contra la repressió i en favor de l'amnistia dels presos, al costat de Companys, Savorit i Rovira. L'any següent també va col·laborar al multitudinari míting faista del 15 d'abril. Durant els anys de la República, apareix adscrit al corrent més anarquista. Va participar al congrés del Conservatori com a delegat pels sindicats de Gironella, Manresa, Berga, Navars, la Pobla de Lillet i Sallent, i va defensar l'anarquisme pur. Va rebutjar les federacions nacionals d'indústria defensant la idea de les comunes lliures, perquè considerava que les primeres afavorien la burocràcia i el centralisme. El 1931, fou nomenat redactor de *Solidaridad Obrera*. En esclatar la guerra, va ser nomenat conseller d'Instrucció del Consell de Defensa d'Aragó, càrrec que va exercir des de la seva fundació fins a desembre de 1936, i on exposà i defensà la tesi de prendre Saragossa sense crear un front. Seguidament, formà part del Consell municipal de Fraga, i es va enrolar poc després en la 127 Brigada anarquista. Amb la desfeta, va exiliar-

se a França, i després a Mèxic, on va fundar el col·legi Cervantes i on fou professor de literatura al col·legi Madrid. Fou assassinat en aquest país el 1967. Va col·laborar en les següents publicacions: *Tierra y Libertad* (Mèxic), *Revista Única*, *El Productor* (Blanes), *La Revista Blanca*, *La Protesta* (Buenos Aires), *Proa*, *Cénit*, etc. Va ser, a més, durant dos anys, administrador de Solidaridad Obrera. [JNN]

Publicacions: *Interpretación anarquista de la Revolución*. Lleida, 1937.

Bibliografia: PEIRATS, Josep. *La CNT en la revolución española*. París, 1971. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1988.

Alberola Suriñach Navarro, Octavio, enginyer, escriptor i anarquista (Alaior, Menorca, 1928). Fill d'una família llibertària originària de l'Aragó, passà la guerra a Fraga, València i Barcelona. Amb la seva família s'exilià a França el 1939 i l'any següent marxà a Mèxic, on estudià enginyeria civil. A Mèxic organitzà les Joventuts Llibertàries, i fou detingut durant algun temps el 1946. El 1949 va escriure el llibre *Determinismo y libertad, los problemas de la ciencia*. A partir de 1962 passà a residir a França, on s'integrà al grup secret de la Defensa Interior, creat per la CNT, la FAI i la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, a fi de reactivar la lluita contra el règim franquista. Des d'aquest càrrec programà diversos atemptats contra Franco, que resultaren fallits. Fou detingut a Bèlgica el 1968 sota l'acusació d'intentar el segrest del ministre franquista Alberto Ullastres, i durant algun temps fou detingut també a França el 1974. Col·laborador a la premsa anarquista europea, el 1975 va publicar *El anarquismo español y la acción revolucionaria*. El 1997 va sortir en defensa dels dos anarquistes Francisco Granados i Joaquín Delgado, que havien estat a les seves ordres, i que foren afusellats el 1963, sota l'acusació falsa d'haver col·locat unes bombes a la Delegació Nacional de Sindicats i a la Direcció General de Seguretat de Madrid. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÉ. *La oposición libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993; «El movimiento libertario español. Pasado, presente y futuro». Suplement de *Cuadernos de Rueda Ibérico*. París, 1974.

Albert, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Cap al 1920 va formar part del grup cenequista partidari d'una entessa amb la UGT per a posar fi a l'onada repressiva i a les actuacions del «sindicat lliure». El 15 de novembre de 1920, en nom de la CNT i juntament amb Salvador Seguí, i González, es va posar en contacte amb la Secretaria de la UGT per mirar de ratificar el pacte de col·laboració i fer acabar la vaga de Riotinto. Pocs dies després fou comissionat per la Confederació Nacional a Madrid per a parlar amb la UGT de la vaga de Barcelona, declarada per la CNT per temps indefinit. Encara que fou detingut —el 9 de desembre de 1920 restava en presó—, va poder parlar amb membres de la Comissió Executiva de la UGT, els quals van decidir no secundar la vaga. (Potser és el mateix personatge que el societari Miguel Albert i l'anarcosindicalista Miguel Albert). [TMS]

Albert, Anton, mitger i dirigent local dels teixidors a Olot (segle XIX). President de la Societat Obrera de Mitgers d'Olot, el 2 de setembre de 1842, va signar un document en representació dels mitgers d'Olot on s'agraeix l'actuació del governador civil Tomàs Bruguera; el 25 i 26 de setembre del mateix 1842, participà en una funció cívica religiosa per celebrar la fundació de quatre societats d'ajut mutu; el 7 d'octubre d'aquell any signà un document on els obrers demanen a l'Ajuntament ajut per fundar una fàbrica. [RMS]

Albert, Antoni, ebenista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou secretari de la Societat d'Oficials Ebenistes de Barcelona a mitjan 1869. Amb motiu de les eleccions a Corts constituents realitzades el febrer de 1869, va signar l'abril del mateix any el manifest del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona, on es recolzava els diputats republicans federals elegits per Barcelona, juntament amb destacats dirigents obrers com Rafael Farga Pellicer, Jaume Balasch, Juan Nuet i d'altres. En el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat del 18 al 25 de juny de 1870 al Teatre del Circ de Barcelona, hi va participar com a delegat de la Societat d'Ebenistes. En el congrés, va formar part de les comissions encarregades d'elaborar els dictàmens sobre el tema del cooperativisme i sobre l'apoliticisme. En el primer dictamen,

va defensar l'orientació revolucionària que rebutjava els principis cooperativistes, seguint la línia bakuninista, majoritària en la direcció del congrés. En el segon dictamen, en canvi, tot i defensant els principis bakuninistes, va reconèixer que els principis apoliticistes no podien anar en contra de les actituds individuals, i va manifestar que els obrers podien tenir i defensar les idees polítiques que millor els convinguessin. En el debat al voltant de la futura seu del Consell federal de l'AIT, va defensar, juntament amb Domènec Gras, els que proposaren València com a seu de la propera Conferència i Barcelona com a seu del Consell federal, en contra de la proposta majoritària que defensava l'opció de Madrid com a seu del Consell federal i que va ser finalment acceptada. En la intervenció com a delegat de la Societat d'Ebenistes va denunciar les dures condicions de treball que patien aquests treballadors. El seu relat dona una idea clara de la precària situació dels tallers i dels conflictes generats entre els grans patrons i els jornalers de l'ofici. Tanmateix manifestà la debilitat de la societat que representava, atribuint-la a la repressió que es va generar amb el fracàs de la Revolució de 1868 i que quedà reduïda a un nombre aproximat de seixanta associats a Barcelona. Fou un dels impulsors de la creació de la Unión de Trabajadores de Maderas Finas y del Mueblaje de las Habitaciones de Barcelona, amb seu al carrer de la Lluna núm. 4, botiga, que celebrà el primer congrés el maig de 1872 i en el qual va resultar escollit membre del Consell directiu. Amb aquest càrrec va signar el manifest de 12 de juliol del mateix any, publicat el 21 de juliol a *La Federación* —òrgan del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona dirigit per Rafael Farga Pellicer—, on es recolzava la posició dels antics aliancistes per tal d'estimular l'associacionisme obrer i la constitució de federacions obreres marcadament antiautoritàries. Va destacar com a militant actiu durant les mobilitzacions i vagues obreres de l'any 1872, en les quals apareix, possiblement com a comissionat de l'AIT, a Saragossa. En carta al Consell local de Saragossa de 23 d'octubre signada per Francisco Tomás —secretari general del Consell Federal de la Regió Espanyola de l'AIT—, fou felicitat per l'èxit de les accions. [APE]

Bibliografia: NETILAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española de la AIT (1872-1874)*. Transcripción, estudio preliminar, notas e índices por Carlos Seco Serrano (vols. I i II) y María Teresa Martínez de Sas (vols. III al VII). Barcelona, 1972-1987. 7 vols. ARBELLOA, V. M. *I Congreso Obrero Español*. Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Albert, Eduardo, sindicalista a Barcelona (segle XX). Va assistir, com a delegat de Constructores d'Arques i Bàscules de Barcelona, al primer congrés obrer de la Confederació Nacional del Treball, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Albert, Isidre, societari a Barcelona (segle XX). Va assistir, com a delegat dels oficials paletes de Gràcia, al congrés constitutiu de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Albert, Joan, societari a Barcelona (segle XX). Va assistir, com a delegat dels escultors tallistes de pedra i marbre, al congrés constitutiu de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Albert, Miquel, anarcosindicalista (segle XX). D'origen català, cap als últims anys de la dictadura del general Primo de Rivera estava reclus en el penal de Burgos. En el moment de la proclamació de la República va formar part del comitè, integrat per elements anarcosindicalistes i entre els quals figurava Joan Garcia Oliver, que va impulsar la proclamació de la República a la ciutat de Burgos. Durant la guerra civil va col·laborar amb el Comitè de Milícies Antifeixistes fent tasques d'espionatge, encarregades per Joan Garcia Oliver. (Vegeu: Albert, anarcosindicalista, i Miquel Albert, societari.) [TMS]

Albert, Miquel, activista obrer a Premià de Dalt (segle XIX). Fou detingut el 2 de desembre de 1855, juntament amb Joan Cabot, Mateu Comas, Sebastià Mas (o Mai), Jaume Sisa (o Lisa), Bonaventura Fontanil (o Fontanilla), Miquel Tiós i Pau Carreras (o Cabrera), tots de Premià de Dalt, acusats «de paralizar los trabajos de al-

gunas fabricas de dicho punto, y coartar la libertad de otros trabajadores» el 7 i 8 de novembre del mateix any. A finals de gener de 1856 van ser sotmesos a consell de guerra. [RMS]

Albert, Miquel, societari (segle XX). Va representar, juntament amb Pedro Casals, la Societat Obrera de Cilindradors, Aprestadors i els restants acabats de peces, en el Congrés Obrer de Barcelona, celebrat el 30 i 31 d'octubre de 1910. (Vegeu: Albert i l'altre biografat amb el mateix nom de Miquel Albert.) [TMS]

Albert Grau, Josep, dirigent obrer local a Vilassar de Dalt (segle XIX). Membre de la Junta de la Societat Obrera de Vilassar de Dalt (Maresme), signà un document el 27 de març de 1855 on es declarava la no intervenció de la classe obrera de Vilassar de Dalt en l'atemptat que va sofrir, el 12 del mateix mes, el fabricant local Pau Prats. També es proclamava el desig, per part dels treballadors locals, d'«emplear medios legales y equitativos» per a evitar l'ús de la violència. [RMS]

Albert Lillo, José, mestre i militant socialista alacantí (Pinoso 1910-?). Fill del mestre José Albert Rico, va cursar estudis de medicina a la Universitat de València i, finalment, es graduà com a mestre a l'Escola Normal d'Alacant. Va arribar a ser director de l'escola Gabriel Miró d'Oriola. Des de molt jove milità a les Joventuts Socialistes, i més tard ingressà al PSOE i a la FETE. La seva tasca pedagògica estigué inspirada per les idees de la Institución Libre de Enseñanza i pel programa d'ensenyament socialista. En esclatar la contesa, va allistar-se a l'Escola Popular de Guerra de l'Arma d'Artilleria de Lorca (Múrcia). Participant a la batalla de l'Ebre aconseguí el grau de tinent. Treballà donant classes a l'Escola d'Oficials Antitanquistes de Falset (Tarragona). Acabada la guerra passà a França i fou internat al camp de concentració de Sant Cebrià. Posteriorment, s'exilià a Mèxic i fundà en aquest país el col·legi Ruiz Alarcón, a la localitat de Texcoco. També donà classes al Colegio Madrid. El 1945 abandonà la docència i començà a treballar per a la indústria farmacèutica. [CCG]

Bibliografia: GARCÍA, Manuel (ed.), «Exiliados», *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Albert Marrugat, Francisco, sindicalista ugetista a Barcelona (segle XX). Va formar part, com a representant de la UGT, del Comitè per la coordinació dels serveis d'ensenyança, creat a Barcelona el 27 de juliol de 1936. [TMS]

Albert Nolla, Joan, militant comunista a Barcelona (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol, formà part de la comissió electoral del partit, constituïda l'agost de 1931, i fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals celebrades el 14 de gener de 1934. [PPB]

Albert Redondo, Camil, marmorista, líder anarcosindicalista del camp valencià (Sueca 1896-Gandia 1939). Autodidacte, en la seva joventut va recórrer diversos països (Algèria, Itàlia, Estats Units i França) i va exercir diferents oficis. Quan va tornar a Sueca el 1920 va organitzar les Joventuts Llibertàries i la CNT d'aquesta localitat. Va ser detingut a conseqüència de la repressió posterior a l'atemptat contra el governador civil de València, Muñoz Pérez, el 1921. Es traslladà a Gandia el 1922, i detingut de nou el 1924. Participà en la reorganització de la CNT valenciana el 1930, actuant en diferents mítings. Amb el començament de la guerra civil, va ser nomenat conseller de l'Ajuntament de Sueca i delegat per als refugiats. Fou també secretari de la col·lectivitat camperola de la CNT de Sueca, així com del ram de cambres d'aquest sindicat. Va ser detingut al port d'Alacant el 1939 i empresonat a Bétera i Sueca. Finalment va ser afusellat a Gandia l'agost d'aquell any. [CCG]

Bibliografia: GRAS, Matilde. «Camilo Albert. Memòries de la viuda d'un sindicalista suecà». *Quaderns de Sueca*. 1981, Sueca, núm. 2.

Alberti, sindicalista a Barcelona (segle XX) Cap al 1919 formà part del grup de Salvador Seguí i també per aquestes dates va fer un projecte d'una casa per als sindicats. El 1920 integrà, juntament amb Andreu Nin, Salvador Seguí, i Pey entre d'altres, el Comitè regional de Catalunya de la CNT, el qual clandestinament celebrava les seves sessions en un local del Poble-sec. [TMS]

Alberti, Claudio, sindicalista i treballador del suro (Palamós 1895?-Rabat 1957). Va militar des de molt jove a la CNT i el 1926, empaïtat

per la patronal, es va exiliar primer a Algèria i després al Marroc, on es va instal·lar i es va relacionar amb els grups de la SIA. [TMS]

Albertí, Ramon, picapedrer i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870 constava com a membre de la Secció de Picapedrers de la Federació local de l'AIT de Girona. [RMS]

Albertí Caubet, Bartomeu, electricista i sindicalista a Palma (1901-1971). En el decenni dels vint formà part de la lògia maçònica Renovació, de Palma. Durant la Segona República (1931-36), fou un dels principals dirigents de la Confederació Regional del Treball de les Balears-CNT. Fou redactor de *Cultura Obrera*, corresponsal a Mallorca de CNT i secretari de l'Ateneu Sindicalista. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, aconseguí fugir de l'illa. Durant els anys quaranta, fou el principal responsable de la CNT clandestina a Mallorca, la qual representà dins el Comitè provincial de l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques. [DG]

Albertí Moll, Joan, pagès i comunista (Capdepera, Mallorca, 1910-París 1979). Durant la II República, s'afilià a la Joventut Socialista. El 1936, fou elegit secretari general de les Joventuts Socialistes Unificades de Capdepera. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, es negà a incorporar-se a l'exèrcit nacional. L'agost de 1936, fou detingut i empresonat a les presons de Manacor i Illetes. Sotmès a consell de guerra (setembre de 1937), fou condemnat a mort. Commutada la pena, passà al centre de reclusió de Formentera, on s'integrà dins l'organització del Partit Comunista d'Espanya—PCE. Tornat a Mallorca, organitzà el Comitè local de Capdepera del PCE. El 1946, esdevingué responsable polític del PCE a les Balears. Detingut, fou torturat i empresonat (1948-50). El 1955, fou jutjat i condemnat a deu anys de presó. Fugí de l'illa (1956) i s'establí a França. [DG]

Albiach Vicent, Salvador, comunista a Badalona (segle XX). El 19 d'octubre de 1936 representà el PSUC a l'Ajuntament de Badalona. El 28 de febrer de 1938 era nomenat conseller regidor 3r i durant uns mesos formà part de la comissió de govern municipal. [PPB]

Albigés, Pau, sastre i dirigent associacionista a Barcelona (segle XIX). El seu nom apareixia en el document fundacional de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, el 24 de gener de 1855. El 15 de març de 1855, signava un altre escrit adreçat al governador civil, en resposta a la circular d'aquell, feta arran dels disturbis que havien tingut lloc a diverses localitats industrials de la província. Va participar, igualment, com a representant de la classe dels sastres en la redacció d'un altre escrit enviat l'11 de maig de 1855 al governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, després dels entrebancs posats per les autoritats al funcionament de les associacions obreres amb el ban del 30 d'abril de 1855; el document va estar signat pels representants de 49 localitats i pels dirigents de 23 associacions de la província de Barcelona, on es reafirmaven públicament en la seva adscripció al règim liberal progressista. [CR]

Albiñana, Isidre, teixidor i societatari a Barcelona (segle XIX). Treballador associat a la Societat dels Teixidors Mecànics. Va ser jutjat arran dels incidents ocorreguts a la fàbrica Roses, del carrer Trentaclaus de Barcelona, el 28 de desembre de 1855, provocats per l'acomiadament d'un obrer. Aquest incident desembocà en una vaga de tots els treballadors del centre que reclamaven l'admissió del seu company i amb forts enfrontaments amb els mossos d'esquadra i la Milícia Nacional. Aleshores el capità general, Juan Zapatero, va exigir que els vuit obrers detinguts passessin a jurisdicció militar. El 7 de gener de 1855 foren jutjats sumàrrissimament i ell va ser condemnat a dos anys de presó. [CR]

Albiñana, Joan B., sindicalista a Terrassa (segle XX). El setembre de 1936 fou representant de la UGT a la Delegació Comarcal de l'Escola Nova Unificada, i participà activament en la incautació de diversos edificis religiosos de la ciutat. [JLJ]

Albiñana Guíjarro, Enric, sindicalista a Sitges (segle XX). Va ser dirigent local de la CNT a Sitges i elegit delegat de la FLSU de Sitges al Ple municipalista de la CNT de l'any 1938. [RAM]

Albinyana Olmos, Josep Lluís, polític socialista i advocat laboralista (València 1943). Als

començaments dels anys setanta va ficar-se amb el grup democratacristià madrileny mitjançant la seva defensa de presos polítics al Tribunal de Orden Público de Madrid. Va entrar en política mitjançant la Unió Democràtica del País Valencià (UDPV), que deixà el 1972. El 1972 va participar en el Congreso de Abogados de León, on va contactar amb Pablo Castellano i Fernando Múgica, mitjançant els quals formà part en la Federación de Trabajadores de Derecho (FETRADE) d'UGT. Després del Congrés de Suresnes (França) del PSOE, va ficar-se en aquest partit, tot i que la Federació valenciana va refusar-lo per la seva procedència «burguesa». Després d'un curt temps seria elegit per a formar part de l'Ejecutiva Federal del PSOE (1976-1979), diputat per València (1977-1979) i primer president del Consell Preautonòmic del País Valencià (1978-1979). [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Sociología y política del socialismo valenciano, 1939-1989*. València, 1990.

Albiol, Francesc, dependent mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del CADCI, va ser secretari d'Interior (també anomenat de Control) en el comitè executiu de la federació local de Barcelona de la UGT entre l'agost del 1936 i el maig del 1937. [DBM]

Albiol, Gabriel, anarcosindicalista i pescador (Vinaròs 1906?-1980). Va començar les seves lluites contra la patronal pesquera abans de la guerra civil espanyola, al si de la CNT. Després del 19 de juliol va contribuir activament a la creació de la collectivitat pesquera de Vinaròs. Durant la guerra, i després del tall de Llevant, formà part dels grups guerrillers que protagonitzaven desembarcaments en la zona dominada pels franquistes. Després de la contesa es va exiliar a França, on va pertànyer a la federació local de Llemotges. Morí durant la primera tornada a Espanya. [TMS]

Albornà, MarceHí, jornaler a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent camperol de la CNT a l'Alt Penedès, fou escollit delegat dels camperols vilafraquins al Congrés Regional de Camperols de Catalunya de la CNT l'any 1936. [RAM]

Alcaide, Daniel, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Fou un dels redactors, durant la seva segona època iniciada el 15 de juny de 1930, de la publicació anarcosindicalista igualadina *El Sembrador*. Va assistir al congrés extraordinari de la Confederació Nacional del Treball, celebrat a Madrid de l'onze al setze de juny de 1931, en representació dels Sindicats Fabril i Tèxtil, del Sindicat de la Pell, el de la Construcció, del Transport, de la Fusta, i de les federacions obrera i comarcal, tots ells d'Igualada. [TMS]

Alcaide Rodríguez, Domingo, anarquista (Aldea de Rey, Ciudad Real, 1903-Brive, França, 1985). Cap als anys vint, per evitar el servei militar, va fugir a França, on va contactar amb els grups anarquistes espanyols existents en aquell país. Després es va instal·lar a Brussel·les fins a la proclamació de la Segona República Espanyola. Durant la guerra civil de 1936 dirigí una collectivitat a Catalunya. El 1939 es va exiliar amb la seva família i va patir internaments en camps de concentració. Amb la reorganització del moviment llibertari a l'exili va reprendre l'activitat organitzativa i va ser fins a la seva mort secretari del SOV de Brive. [TMS]

Alcaine Jerez, Francesc, mestre d'escola i militant anarquista (Sant Sadurní d'Anoia 1909-1992). Com a sergent de complement va participar en la insurrecció republicana de Jaca, el desembre de 1930, per la qual fou represaliat. Durant els anys de la República exercí de mestre a Can Batista de Sant Sadurní i esdevingué l'ideòleg de la CNT local. Va prendre part a la guerra civil, després de la qual fou internat al camp de concentració de Burgo de Osma. Traslladat a Barcelona i jutjat en consell de guerra, fou condemnat a 30 anys de presó. Fou alliberat a finals de 1943, i fins a la seva jubilació va exercir el magisteri a Barcelona. [MPMJ]

Alcalá (?), sabater i societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1869 dirigia la Societat Cooperativa d'Oficials Sabaters. La Igualdad, de Barcelona. [CR]

Alcalde, Romuald, treballador tèxtil i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels comissionats de Les Tres Classes de Vapor que participà a la manifestació del 12 de juliol de

1873. En aquesta es demanaren explicacions al govern republicà, davant la «tímidesa» de l'exèrcit a l'hora de reprimir les partides carlines en contrast amb la duresa contra els aixecaments cantonalistes d'Alcoi, Cartagena i Andalusia. Participà també en la vaga general declarada a Barcelona el 14 de juliol de 1873. [EBP]

Alcántara Arellano, Felipe, treballador i sindicalista (Fraga 1926). Va arribar a Catalunya l'any 1966. Féu estudis primaris i, al llarg de la seva vida, va treballar al camp recollint olives, d'aprenent de fuster, de minaire a Mequinensa i a Torrent de Cinca durant més de 20 anys i finalment fent de manobre a Hispano Suïssa fins que es va jubilar. Va ser enllaç sindical, jurat d'empresa i vicepresident de la UTT del Metall. Va militar en sectors de CCOO i del PSUC. Va ser regidor de l'Ajuntament de Sant Feliu pel PSUC durant onze anys. Durant tota la seva vida va desenvolupar una intensa activitat sindical i política. [JFS]

Alcántara i Gusart, Manuel, publicista, catalanista i socialista (segle XX). Va formar part del grup d'Esquerra Catalanista, dirigit per Rovira i Virgili i separat de la UFNR, el qual donà el seu suport a Martí Julià després del fracàs de la UFNR el 1914. Fou membre de la USC des de la seva fundació el juliol de 1923. Va ser empresonat arran del cop d'estat del general Primo de Rivera i fou un col·laborador destacat de la *Justícia Social* en la seva segona època. [TMS]

Alcantarilla, José, dirigent comunista al País Valencià (?-front de Guadalajara 1937). Milità a les Joventuts Socialistes i l'octubre de 1934 s'incorporà al Bloc Obrer i Camperol, on destacà en els càrrecs de l'Aliança Obrera Juvenil i en el Sindicat de Treballadors Administratius. Amb 23 anys fou secretari de les Joventuts del POUM i va tenir una activa participació durant les jornades de juliol de 1936 a València que iniciaren la guerra. Es posà al capdavant de les milícies del POUM que sortiren a alliberar Terol, on fou ferit. Comandant de la 21 Brigada mixta en què foren convertits el primer i el segon batallons de milicians del POUM de València, passà a combatre al front del Centre a Madrid. Després del fets de Maig de 1937, i durant la repressió contra el POUM, fou em-

presonat, però alliberat sense formació de causa fou destinat al front de Guadalajara a la 27 Divisió, controlada pels comunistes, i morí el mateix dia de la seva incorporació a files, sense que mai s'hagi aclarit si fou com a conseqüència d'una acció bèl·lica o assassinat per militants comunistes. [PPB]

Bibliografia: *La Batalla*. París, 15 de setembre de 1946.

Alcaraz González, Alfons, ferroviari i militant anarquista a Martorell (?-Torrelles de Foix 1990). Membre de la CNT, treballà a la Companyia Ferroviària de Catalunya (FFCC). En esclatar la guerra fou voluntari a la columna Durruti i participà en la presa de Casp i d'altres accions militars al front d'Aragó, fins que marxà al front de Madrid. El maig de 1937 participà en els enfrontaments armats que varen tenir lloc a Barcelona i més tard prengué part a la batalla de l'Ebre. Després de la guerra passà a França, però retornà a Espanya, i fou empresonat a Pamplona i a la Model de Barcelona. Condemnat a deu anys de presó, en va complir tres. [MPMJ]

Alcarraz, Francisco, anarcosindicalista (Lorca, Múrcia, 1901?-Vauvert, França, 1961). Participà com a voluntari en la guerra civil de 1936, i el 1939 va ser empresonat pels guanyadors de la contesa. Impossibilitat de trobar feina a Lorca per estar fixat per anarquista, va emigrar a Barcelona on va treballar a la fàbrica de ciments Sansón. En contacte amb vells militants de la CNT, fou un dels reorganitzadors de la federació local de l'Hospitalet, fins que, localitzat per la policia, es refugià a Vauvert (Gard), on es dedicà al treball de la terra i continuà fidel a la CNT ocupant el càrrec de secretari de la federació local de Nimes. [TMS]

Alcázar Aznar, Ángel, treballador de banca i militant obrer cristià (Tarassona, Saragossa, 1928). De família obrera, als disset anys deixà el poble natal i emigrà a Barcelona, on entrà a treballar al Banc Espanyol de Crèdit, empresa en la qual romangué fins a la seva jubilació. Al Turó de la Peira entrà en contacte amb militants de l'HOAC i el 1957 decidí formar part de l'organització. Fou nomenat, el 1958, membre de la Comissió Diocesana i representant en

ella del sector del Turó de la Peira. El 1960 assumí dintre la comissió la responsabilitat d'Enquadrament, càrrec pel qual també va ser proposat a nivell nacional. En els primers anys dels seixanta la seva activitat difusora fou especialment intensa. Creà diversos grups HOAC entre els membres de la banca que feren possible, després, la creació de les primeres comissions obreres del sector. El 1960, en el context de l'estabilització econòmica, participà activament en la campanya contra l'atur organitzada per l'HOAC. Com a responsable d'Enquadrament, animà els militants cap al compromís sindical i polític clandestí, participà en els GOES que funcionaren a nivell de tot l'Estat i el 1964, juntament amb Antoni Navarro, fou creador de l'Escola de Formació Social. A partir de 1962, i com a fruit del seu treball entre els companys de banca de Barcelona i Lleida, decidiren la creació de la primera Comissió Obrera de Banca. Posteriorment es posà en contacte amb militants cristians, socialistes i comunistes presents en altres indústries com Montesa, Siemens, La Maquinista, Cerdans, etc. i el novembre de 1964, en la cèlebre reunió a la parròquia de Sant Medir, crearen la primera Comissió Central Obrera de Barcelona. En fou el primer secretari i el 20 de febrer de 1965 va ser detingut, empresonat i jutjat conjuntament amb els altres màxims dirigents de Comissions de Barcelona. En l'última etapa franquista, sense deixar la militància hoacista, fou impulsor del moviment de Comunitats Cristianes Populares i de Cristians pel Socialisme. En la dècada dels vuitanta formà part, de nou, de la Comissió Diocesana de l'HOAC de Barcelona i desenvolupà tasques d'iniciació a la militància cristiana. Posteriorment creà la plataforma Solidaritat contra l'Atur i fou igualment fundador del collectiu eclesial Comitè Óscar Romero i del moviment Kairós. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum, pàg. 535-538. Barcelona, 1994. *Una experiencia de formación permanente. Equipo HOAC de Badalona*. Barcelona, 1984.

Alcàzar Zambrano, Eduard, Federico García o El Bambi, radiotècnic i dirigent polític i sindical (Xèrica 1931). En la guerra civil va haver

de fugir caminant de Màlaga a Almeria junt amb la seva família. Als catorze anys començà a treballar d'aprenent. El 1949 ajudà a fugir un guerriller que el posaria en contacte amb el PCE el 1950. El 1951 el PCE li encarregà de treballar dins l'HOAC. El mateix 1951 fou un dels encarregats de facilitar la fugida als guerrillers de Múrcia i d'arreplegar signatures per a recolzar «la crida d'Estocolm». El 1952 fou detingut i engarjolat durant sis mesos per pertànyer a l'organització clandestina del PCE. Després del seu alliberament, va fer tasques de bústia i correu. El 5 de maig de 1958 va acudir al congrés a Berlín d'un comitè ampliat del PCE. Tornà a ser detingut, empresonat i torturat el novembre de 1958 per ser secretari d'Organització del Comitè Regional del PCE i condemnat a deu anys, quatre dels quals va complir a Burgos. El 1962, en llibertat condicional, va començar a fer cursos de marxisme en el seu domicili. El 1965-66 fou elegit delegat sindical. El 1966 participà en la creació de les CCOO de València, essent elegit primer secretari general. El 1967 va encarregar-se de la infraestructura de la reunió nacional de CCOO en el Barri del Cristo (València). Va tornar a ser detingut el novembre de 1968, torturat i engarjolat a la presó provincial de València. El 1970 el PCE el traslladà a Romania; passant per França, amb un estat de salut crític, va participar a Radio Pirenaica. El 1976 tornà a Espanya, on va formar part de la Comissió de Garanties i Control de CCOO de València. En els noranta va fundar l'Associació Antonio Maceo de Solidaritat amb Cuba i el 1993 va participar en la campanya electoral recolzant activament la coalició Esquerra Unida. [RIRB]

Bibliografia: Arxiu de CCOO del País Valencià.

Alcobé Biosca, Josep, mestre de Lleida (1907?). Va ser un dels membres del grup Batec, moviment de renovació pedagògica fundat a la Lleida dels anys vint. Participà en l'acte de presentació de la FETE a Lleida el desembre de 1933, sindicat en el qual arribaria a ocupar la secretaria d'organització. De fet, bona part dels mestres del grup Batec entrarien al sindicat socialista. També fou un dels organitzadors de l'associació nacionalista La Palestra a Lleida el 1931. Durant la guerra treballà per les noves institucions que regien la cultura i l'ensenyament.

ment, i a l'ajuntament que es va constituir a la ciutat el 22 d'octubre de 1936 va ocupar la conselleria d'higiene i sanitat, en representació de la UGT i el PSUC. [JSSJ]

Alcocer, Josep, pagès i comunista a Cornellà (segle XX). En el Ple de sindicats constituït de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FTTE), que es va celebrar a Barcelona el 9 i 10 de setembre del 1936, va ser escollit secretari administratiu del seu comitè executiu. En el decurs del primer congrés, celebrat a Barcelona entre el 23 i 27 de gener del 1937, va ser nomenat secretari d'organització. [DBM]

Alcocer Gil, Pedro, militant anarcosindicalista a Terrassa (Alhabia, Almeria, 1906). El 1920 emigrà a Barcelona, on va entrar en contacte amb la CNT. Dos anys després, es traslladà a Terrassa. Va ingressar a la FAI i, durant els anys de la República, va formar un grup d'acció anomenat els Chiquillos de Pedro. Amb ells va participar, entre d'altres fets, a l'assalt a l'Ajuntament el febrer de 1932, i al de la presó de la ciutat durant la insurrecció d'octubre de 1934, essent detingut en diverses ocasions. Des de l'inici de la guerra civil fins a mitjan 1937, a través de diferents càrrecs, fou el màxim responsable de l'ordre públic a la ciutat. Obertament partidari de l'ús de mètodes violents per a defensar la revolució a la rereguarda, les autoritats franquistes i altres sectors revolucionaris li van atribuir la majoria dels assassinats produïts a la ciutat. A finals de 1937 marxà al front, i va passar a França al final de la guerra. Després d'uns anys a Veneçuela, on fou detingut diverses vegades, el 1953 es va instal·lar definitivament a França. [JLJ]

Alcodori, José, anarcosindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1936). Fou president del Sindicat de l'Alimentació i com a tal va assistir al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. Possiblement va pertànyer a la secció de forners, adherida a la CNT. Formà part del Comitè de Defensa de Catalunya i morí a les avançades de la posició defensada pels anarquistes en la Rambla dels Estudis, prop de les Drassanes, la tarda del 19 de juliol de 1936. [TMS]

Alcón Celma, Marcos, anarquista a Barcelona (segle XX). Afiliat al Sindicat del Vidre de la CNT, fou un dels que des del cop d'estat del general Primo de Rivera van pensar en la necessitat de constituir una Federació Anarquista Ibèrica i va pertànyer al grup que el 1927 va prendre l'acord de crear-la. Va intervenir en la reorganització de la CNT el 1930 i, arran de la revolta de gener de 1932 i de la dimissió del comitè dirigit per Ángel Pestaña, va formar part del Comitè Nacional de la CNT. Durant la guerra civil de 1936 s'integrà al Comitè de Milícies Antifeixistes, substituint Durruti —quan marxà cap al front— com a cap dels Transports de guerra, càrrec que va desenvolupar amb absoluta fidelitat als criteris de Joan García Oliver fins a la desfeta del comitè. També durant la contesa va formar part, en representació de la CNT i al costat del seu germà Rosalio, de la Comissió Interventora dels Espectacles Públics de Catalunya, dependent del departament d'Economia de la Generalitat, formada a Barcelona el 19 de gener de 1938. Va tenir un paper important en l'organització de la producció cinematogràfica de documentals i noticiaris bèl·lics, tasca per la qual comptà amb la col·laboració del seu cunyat Joan Saña. Es va exiliar a Mèxic, on va integrar-se al grup de la Delegació del Moviment Llibertari que defensava criteris oposats al grup Ponència, el qual s'emparava sota les sigles de l'antiga CNT. Encara era viu quan va morir el seu germà Rosalio el 1973. [TMS]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Alcón Celma, Rosalio, anarcosindicalista a Barcelona (?-1973). Des del Sindicat del Vidre va col·laborar amb els nuclis cenetistes de Barcelona durant la dictadura del general Primo de Rivera. Va deixar, juntament amb el seu germà Marcos, el seu treball en el vidre i formà part, en representació de la CNT, de la Comissió Interventora dels Espectacles Públics de Catalunya, dependent del departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya, formada a Barcelona el 19 de gener de 1938. [TMS]

Alcover Alcodosi, Vicente, activista sindical i muntador de tubs (València 1950). Va treballar a la Unió Naval de Levante, des de 1976. Fou

jutge d'empresa. President de la UTT provincial del metall de València, va participar en les CCOO de València. [RIRB]

Alcubierre, Miguel, anarquista a Barcelona (segle xx). D'acord amb els postulats de la FAI, va col·laborar, junt amb Joan Garcia Oliver, en la campanya contra Àngel Pestaña i els nomenats reformistes dins la CNT, arran del fracàs del moviment insurgent de l'Alt Llobregat el gener de 1932. També, aquest mateix temps, va iniciar des del Sindicat del Vidre de Barcelona, al costat de Marcos Alcón Celma, una ofensiva contra la federació local de Tarragona, acusant-la d'atemptar contra els principis de la CNT. [TMS]

Alcubierre Pérez, Miquel, treballador metallúrgic i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del PCC i company de Del Barrio al grup comunista de la barriada de Sants durant l'etapa republicana, per treballar plegats a l'empresa Lámparas Z del carrer de les Corts. Quan els comunistes, amb l'esmentat Del Barrio i Antoni Sesé al capdavant, varen aconseguir el control del Secretariat Regional de la UGT el juny del 1936, va ser un dels homes que els va fer costat, encara que formalment mai no va exercir cap responsabilitat en el màxim organisme de direcció del sindicat. Formà part del comitè de Catalunya de la UGT durant la guerra civil en representació de la federació metallúrgica. Paral·lelament també va ser director general de Transports de la Generalitat de Catalunya. Va ser escollit secretari general de la federació del metall de la UGT en el decurs del primer congrés de la federació d'indústria el setembre del 1938. Després de la guerra sol·licità ajut al SERE i es va exiliar a la República Dominicana i després a Mèxic. Es va desvincular del PSUC i formà part del Secretariat regional de la UGT a l'exili que encapçalava Miquel Ferrer a Mèxic, concretament en la secretaria de Serveis Socials i Ajut a l'Interior. [DBM]

Aldabaldetrecu, Cristóbal, anarcosindicalista a Barcelona (?-Mèxic DF 1948). D'origen basc, va arribar a Barcelona vers el 1913, on va contactar amb la CNT. Home d'acció i vinculat al grup Nosotros, va lluitar als carrers de Barcelona els dies 18, 19 i 20 de juliol de 1936 contra

els militars insurrectes. Juntament amb Domingo Ascaso va comandar una de les primeres columnes anarcosindicalistes que de Barcelona va sortir al front d'Aragó amb la qual va prendre Barbastro, Grañén i Vicién, i arribà finalment al cementiri d'Osca. En va deixar el comandament quan la fusió de les columnes donà pas a les divisions militaritzades. El gener de 1939 sortí de Catalunya cap a França, d'on va partir a Mèxic. Pobre i malalt va ingressar al Departament d'Indigents a Mèxic DF, on va morir. [TMS]

Aldave Rebullida, Enric, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Durant 1937 va ser regidor per la CNT al Consell municipal. El desembre del mateix any, esdevingué el primer alcalde anarquista de la història de Terrassa, fruit d'un pacte UGT-CNT proposat pel PSUC per tal de fer sortir ERC del govern municipal. Pocs mesos després va haver de marxar al front. Al final de la guerra passà a França, on va col·laborar amb la comissió dedicada a ajudar tant els anarquistes exiliats com els que s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Aldemo, Ramon, internacionalista a Sarrià, Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de Passarís. Fou el destinatari de 25 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874, arran de la dissolució de l'AIT pel decret de García Ruiz, i amb un peu d'impremta fals —Verviers, Bèlgica. El document, atribuït a Severino Albarracín, és un recordatori de les idees i objectius de l'AIT, necessari en aquells moments de persecucions. [TMS]

Alegre, militant anarquista (segle xx). El seu nom figurava com a secretari d'una Lliga de Militants de la CNT d'Espanya, que es va constituir a París i que el setembre de 1924 distribuïa un manifest en què es propugnava la formació de lligues de militants confederals a escala local perquè preparassin l'enderrocament de la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Alegre, Amàlia, militant revolucionària a Barcelona (segle xx). Durant l'hivern de 1917-1918 va encapçalat el moviment de dones que protestaven per l'encariment dels preus de les

subsistències provocat per les exportacions espanyoles a Europa en el marc de la Gran Guerra. Durant una setmana centenars de dones obreres portaren a terme manifestacions al carrer i assalts a fleques i comerços a Barcelona. Encapçalà la comissió de dones que s'entrevistà amb el governador civil de Barcelona i que aconseguí la disminució d'un trenta per cent dels preus dels queviures. La seva acció fou recordada en una cobla popular que es cantà per molts pobles de Catalunya. [PPB]

Alegret, Carles, sindicalista i teixidor a Barcelona (segle XIX). A principis de gener de 1872, va ser membre de la Junta de la Secció de Teixidors Mecànics de les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, juntament amb Jaume Augé, Pere Badalona i Bartomeu Badals. Aquesta junta va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871. [EBP]

Alegret, Narcís, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document, del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Alegret Cardona, Josep. Quetrocus, paleta per compte propi, activista polític (el Pont d'Armentera 1891-1944). A l'esclat de la República va integrar-se al consistori essent escollit primer tinent d'alcalde, fins al maig del 1933. El setembre de 1933 participà com a soci del Comitè Republicà Federal de la població a la reunió on es concretà la dissolució de l'entitat que s'integrà amb els rabassaires per formar el Centre d'Esquerres que es va adscriure a l'ERC, aspecte en el qual hi votà en contra. A la guerra va formar part del consistori, pel PSUC, des del novembre de 1937 fins al final de la guerra. S'encarregà de la comissió d'Instrucció Pública. [AGT]

Alegret Rovira, Josep, Pep del Babbab, parcer i activista polític (el Pont d'Armentera 1888-1960). A la República era afiliat a la Unió de Rabassaires. A la guerra va ser vocal de la junta dels rabassaires i regidor pel PSUC des de novembre del 1937 fins a final de la conflagració. El juny de 1943 residia a la població. [AGT]

Alegret Vidal, Antoni, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat vicepresident de la

junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca, en el moment de la seva constitució l'agost de 1920. El gener de 1921 passà a ser-ne el president. Durant la guerra civil, impulsà la formació de la UGT a Tremp. [PPB]

Alegrí, Enric, militant socialista al Gironès (segle XX). Membre de la Unió Socialista de Catalunya, fou el primer secretari de la Junta Directiva de la USC a Girona, quan es va constituir la secció local del partit el 18 de juliol de 1931. [PPB]

Alegría, Juan Manuel, Juanón, psiquiatre i socialista (segle XX). D'origen peruà. Va estudiar medicina a València. Va pertànyer a executives provincials del PSOE al País Valencià a la fi dels anys seixanta i abans de 1975. [RIRB]

Alemán, Jacint, polític comunista a Elx (segle XX). Es va afiliar el 1917 a les Joventuts Socialistes d'Elx. Va participar a la vaga general d'agost de 1917. Es va afiliar al Partit Comunista durant la dècada dels vint. En aquest període, va ser empresonat durant tretze mesos per la seva activitat política. Es convertí en secretari general del Comitè Provincial alacantí del Partit Comunista el 1932. Participà a la revolució d'octubre de 1934. Acabada la guerra s'exilià al nord d'Àfrica i posteriorment a l'URSS, on s'establí definitivament. [JNN]

Alemany, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona al Ple Regional de Sindicats que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Alemany, Ferran, dirigent de la CNT a Barcelona (?-Tolosa de Llenguadoc, França, 1985). Durant la guerra civil fou agregat al Comitè regional de Catalunya per la Federació de Sindicats Únics de Barcelona, i en representació d'aquesta federació fou delegat al Ple econòmic que se celebrà a València el gener de 1938. Fou un dels signants del *Dictamen sobre planificació industrial*. A la fi de la guerra fou enviat en missió a Alacant, d'on passà al nord d'Àfrica. Es traslladà a França i, resident a Tolosa, fou nomenat secretari del Secretariat Intercontinental de la CNT d'Espanya a l'exili. Va morir

l'onze de desembre de 1985, als 78 anys d'edat. [PPB]

Alemany, Francesc, manobre i militant sindicalista a Calella (segle xx). Va participar al primer Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona els dies 6 al 8 de setembre de 1908, com a representant de la societat de manobres de Calella. [PPB]

Alemany, Francesc, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre del 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Alemany, Joan, militant sindicalista a Barcelona (segle xx). Durant el període de vigència del pistolisme (1919-1923) fou una de les víctimes cenetistes de la repressió practicada tant per Martínez Anido com pels pistolers de la patronal. [PPB]

Alemany, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Va ser secretari d'actes de la Federació Socialista de Catalunya entre el març del 1926 i el 1929. [DBM]

Alemany, Josep, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar al congrés constituent de la CNT celebrat els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910 a Barcelona, en representació de la Societat de carregadors i descarregadors de ferrocarrils i carruatges de Barcelona. [PPB]

Alemany, Rafael, societatari a Mallorca (segle XIX). Va participar en una crida feta als obrers, el 29 de desembre de 1869, per tal que agrupessin les seves forces. A principis de 1870, ocupà el càrrec de secretari del Centre Federal de les Societats Obreres de les Balears. [CR]

Alemany, Sebastià, internacionalista a Mallorca (segle XIX). Cap a finals de 1870, era membre de la Federació local de l'AIT de Palma. [EBP]

Alemany Hilari, Francesc, Cisquet del flare, pagès i sindicalista (el Pont d'Armentera 1885-Aiguamúrcia). El novembre del 1931 participà en la creació de l'entitat Federació Social d'Agricultors, amb la finalitat de defensa judicial dels pagesos sense terra pròpia o de petits pro-

pietaris, signant els estatuts i essent, alhora, el vicepresident de la primera junta. El maig del 1938 s'integrà al consistori pel PSUC. Traspassà al barri de la Planeta, terme d'Aiguamúrcia. [AGT]

Alentorn, Pere, comunista a Barcelona (segle xx). Dirigent del Bloc Obrer i Camperol, a l'inici de la Segona República, el maig de 1931, va firmar, juntament amb altres dirigents, una carta oberta adreçada al general de la divisió de Catalunya, Eduardo López Ochoa, en la qual es demanava la dissolució de la guàrdia civil. [PPB]

Alentorn Tarragó, Ramon, pagès i anarquista (Flix 1897-Tarragona 1939). Destacat militant cenetista a Flix (Ribera d'Ebre), fou president de l'Ateneu Recreatiu L'Obrera d'aquella ciutat. L'entitat, que passà sota domini de la CNT i la FAI durant el període revolucionari encetat el juliol de 1936, acollí la major part d'anarquistes locals. Posteriorment, a la fi del conflicte armat, va ser detingut i sentenciat a mort per un jutjat especial que l'acusà, entre altres delictes, d'haver participat en els successos de la Fatarella de gener de 1937. Va ser executat. [XPM]

Alepuz Alaman, Josep, anarcosindicalista a Badalona (segle xx). El febrer de 1938 fou conseller regidor 4t de l'Ajuntament de Badalona, tot formant part de la Comissió de govern, en representació de la CNT. L'octubre de 1938 abandonà el càrrec quan fou mobilitzat per a marxar al front. [PPB]

Alerini, Charles, químic i destacat dirigent bakuninista (Bastida, Còrsega, 1842-?). Fou un dels homes més significatius que després dels fets de França de 1871-1872 van refugiar-se a Espanya, en concret a Barcelona. Químic i antic professor de matemàtiques, igual com altres fundadors de l'AIT no proletaris, pensava que obrer era tot aquell que era explotat. I així, va ser un actiu internacionalista a França i un puntal decisiu de la Regional espanyola i de la Federació de Barcelona més en concret. Havia estat secretari de la Secció internacionalista de la Barceloneta, als Baixos Alps, i gerent de *Rappel de Provence* a Ais de Provença. El maig de 1871, va ser detingut a Canes, acusat d'incitar

a la guerra civil i de pertànyer a l'AIT. El desembre d'aquell any, figurava a la Comissió departamental de Marsella i l'any següent participa a la Commune d'aquesta ciutat, per la qual cosa va ser condemnat a mort, si bé va aconseguir escapar a Espanya abans de ser detingut. A Barcelona, va ingressar a la Federació local de l'AIT, en la Secció de llengua francesa, amb Brousse i Camet, amb els quals va fundar *La Solidarité Révolutionnaire*, publicació del Comitè de Propaganda Revolucionària de la França Meridional i que va sortir entre el 10 de juny i l'1 de setembre de 1873. Com a membre de la Federació barcelonina, va ser delegat espanyol al congrés de la Haia de l'AIT (1872), al congrés extraordinari organitzat per la facció bakunista a Saint-Imier i al de Ginebra de setembre de 1873, convocat pels antiautoritaris com a Sesé de l'AIT. Des de 1871 era membre de la bakunista Aliança de la Democràcia Socialista, i fou un dels signants de l'opuscle *Cuestión de la Alianza*, publicat el 1872. Era, segons el testimoniatge d'Anselmo Lorenzo, més partidari de la violència que de la persuasió, per la qual cosa no van entendre's mai. Empresonat a Cadis, molt probablement a causa d'haver participat en algun alçament cantonalista, va negar-se a escapar-se en una fuga preparada, el 1875, per Malatesta, que per suggeriment de Bakunin havia viatjat a Espanya amb aquesta finalitat. Alliberat cap al novembre de 1877, s'estableix al Jura suís, on era membre de la Federació francesa de l'AIT. Indultat de la pena de mort al 1879, va anar allunyant-se de la militància i de les idees internacionalistes. El 1881 vivia a Egipte, morí en data i lloc desconeguts. [JBP]

Bibliografia: *Actas de los consejos y Comisión Federal de la Región española (1870-1874)*. Vols. I i II. Barcelona, 1969; *Cartas, comunicaciones y circulares de los consejos y Comisión Federal de la Región española de la AIT (1872-1874)*. Vols. V i VI. Barcelona, 1979. LIDA, Clara. *Anarquismo y revolución en la España del siglo XIX*. Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Aleró, Antoni, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'agost del 1891 i, fins al gener del 1892, ocupà el càrrec de vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Alert, Rossend, agricultor a Esparreguera (segle XX). Fou regidor d'Agricultura de l'Ajuntament d'Esparreguera el 1936 en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Alert i Marí, Francesc, agricultor a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la junta directiva de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei entre juliol i octubre de 1916, en què aquesta entitat s'integrà a la Federació Local de Sindicats Obrers. [AGL]

Alès López, Joan, socialista a Pineda, Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el febrer de 1934, passà a formar part, com a vocal primer, del Consell directiu de la Secció de Pineda de la USC. [PPB]

Aleu Botxaca, Joan, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Estudiant a l'Escola del Treball, dirigida per Rafael Campalans, participà, atret per aquest, en la fundació de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1923. Membre de la Junta de l'Institut d'Alumnes de l'Escola del Treball, durant la Dictadura de Primo de Rivera fou detingut acusat de participar en l'assalt de les Drassanes de Barcelona el novembre de 1924. L'agost de 1925 va participar en l'acte de comiat que les Joventuts Socialistes oferiren a Serra i Moret quan es va exiliar de Catalunya i l'agost de 1927 esdevingué secretari de la Junta directiva de l'Ateneu Polytechnicum de Barcelona. El març de 1930 fou un dels signataris de l'anomenat *Manifest d'intel·ligència republicana*, que preconitzava la instauració de la República. El març de 1931, en l'assemblea de reorganització de la USC, formà part de la Junta directiva de la secció local de Barcelona i el juliol del mateix any formava part de la comissió de propaganda i organització de la USC per a Lleida. Fou membre també de la Junta Executiva Comarcal del Barcelonès, on exercia de secretari administratiu, escollida l'abril de 1932. En esclatar la guerra civil, va formar part, en representació del Comitè de la Universitat Industrial de Catalunya, del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), quan es va constituir aquest organisme el 27 de juliol de 1936. A l'exili fou un dels fundadors del primer secretariat del MSC, constituït a Tolosa de Llenguadoc el gener del 1945. Des del Consell directiu d'aquesta organitza-

ció, va donar suport a l'aspiració de consolidar el MSC com a força política permanent, idea defensada també per Pallach, Serra i Moret, i Brufau. Assistí al Consell de Coordinació del MSC, celebrat a Tolosa el novembre del 1950, on el moviment s'estructurà com a partit polític, i durant aquests anys formà part del Consell del MSC a l'exterior. [PPB/TMS]

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÀLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. RUBIOL G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995.

Alfarache, Progreso, militant anarcosindicalista a Barcelona (?-Mèxic 1964). Destacat dirigent de la CNT de Barcelona, va desenvolupar un important paper en la reorganització del sindicalisme català durant els anys finals de la Dictadura de Primo de Rivera. El 1928 col·laborava intensament en el setmanari, publicat a Vigo, *Despertad!*, amb els pseudònims Alejandro i Antonio Rodríguez. El 4 d'agost escrivia l'editorial «Nuestro camino», on assenyalava la línia ideològica del setmanari. Partidari, juntament amb Juan López, Ángel Pestaña i d'altres d'impulsar la reorganització confederal des de posicions possibilistes, el desembre de 1928 va participar en la constitució del grup Solidaridad i l'abril de 1929 prenia part en la proposta de constituir la Unió de Militants llançada des de *Despertad!*, que va motivar una dura polèmica amb Joan Peiró. A començaments de 1930 integrava el grup cenetista, més homogeni ideològicament, que publicava a Barcelona *Acción*, de la redacció del qual formà part, i *Mañana*, i el 27 de juny de 1930 era nomenat secretari del Comitè Nacional de la CNT. El mes d'agost de 1930 era present, juntament amb Rafael Vidiella, a la firma del pacte de Sant Sebastià, i va prendre part, tot assistint a les reunions que se celebraven a casa del capità Alejandro Sancho Subirats, a la conspiració militar-faista a favor de la República que va ser avortada l'octubre de 1930. Fou detingut el 26 de setembre de 1930, en un viatge conspiratiu que realitzava a Jerez de la Frontera, i en vigílies de la proclamació de la República encara era a la presó. El mes de juny de 1931 era redactor de *Solidaridad Obrera* i el mateix mes va prendre part, com a delegat per Barcelona, en representació del comitè nacional, al congrés extraordinari que la CNT va

celebrar a Madrid. En la pugna per sostreure la CNT del control de la FAI, es va situar en posicions moderades i sindicalistes, va participar en les reunions que celebraren els moderats i formà part, juntament amb Agustí Gibanel i Ricard Fornells, de la comissió que havia de redactar el *Manifest dels Trenta*, que va veure la llum pública l'agost de 1931. El desembre del mateix any formava part de la delegació d'Arts Gràfiques de Barcelona en el Ple regional de la CNT i l'abril de 1932 participava en el Ple regional de Sabadell, on els sindicats trentistes foren expulsats de la CNT. Sense abandonar la seva militància sindicalista, després de la guerra civil s'exilià a Mèxic, on formà part d'una de les tendències en què es fragmentà el moviment llibertari. Retornà de l'exili el 1946 i formà part del comitè nacional de la CNT, que dirigí Enrique Marco Nadal, fins que fou detingut el març de 1947. Posteriorment retornà a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: ELORZA, ANTONIO. «La CNT bajo la Dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1974, núm. 44-45. Madrid, pàg. 315-617. VEGA, EULÀLIA. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1930.

Alfaro Tanco, Ángel, treballador de banca i sindicalista (Murillo el Fruto, Navarra, 1948). El 1964 va ingressar a CCOO i durant la clandestinitat va prendre la responsabilitat d'organitzar les CCOO al Banco Guipuzcoano. Va participar en la Coordinadora Local de Banca de Barcelona a partir de 1969 i ja en l'època legal de CCOO va ser secretari general de Banca de CCOO de Catalunya. Militant del PSUC des del 1966, va ser detingut l'any 1973 per la seva pertinença a aquest partit. [JTH]

Alfèrez, Luis, revoltós radical a Barcelona (segle XX). Durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica de 1909 va encapçalar un grup de revoltats que el dia 27 de juliol va cremar la residència dels frares franciscans i va assaltar i saquejar el convent de les monges caputxines de clausura, al barri de Sant Gervasi de Barcelona, fets pels quals fou jutjat el gener de 1910. [PPB]

Alferra, Joaquín, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, el 1934 fou director del Teatre de Masses, la companyia teatral del BOC, que havia estat fundu-

da el 1931 com a Teatre Proletari, i que oferia representacions teatrals per tot Catalunya. [PPB]

Alfonso, sindicalista als Monjos (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació de la Federació Local de Sindicats dels Monjos, al Ple regional de Sindicats de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Alfonso, Joaquim, polític, demòcrata radical i blanquista a València (segle XIX). Fou membre destacat de la tertúlia socialista coneguda amb el nom de «la sociedad del mortero», pel fet que es reunia a la rebotiga del farmacèutic valencià Capafons, societat de caire blanquista, molt influïda pel nebot de Blanquí mateix, el metge francès Grillè Lacambre. Va ser diputat a les Corts constituents de 1854. [APE]

Alfonso, Salvador, polític republicà a València (segle XIX). Antic col·laborador d'una associació blanquista, va ser elegit diputat a Corts per València en les eleccions de 1868. El mateix any va viatjar amb Giuseppe Fanelli des de Barcelona a València, en companyia d'Élisée Reclus. En carta datada l'11 de maig de 1869 lliurada per Mikhaïl Bakunin a Guillaume, director del periòdic *Le Progrès*, apareix a la relació de persones de l'Estat espanyol que hauren de rebre el citat diari. Entre aquestes destaquen Juli Rubaudonadeu i T. González Morago, de Madrid, i J. L. Pellicer i R. Farga Pellicer, de Barcelona. [APE]

Alfonso Vidal, Roberto, militant anarquista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra civil espanyola fou dirigent de la Federació Local de Sindicats de la CNT de Barcelona, de la qual va ostentar la representació en diverses ocasions. Durant els fets de Maig de 1937 acompanyà Garcia Oliver a la reunió que aquest va mantenir amb representants de la UGT i amb Lluís Companys al Palau de la Generalitat, per intentar retornar a la calma i que paressin els enfrontaments. El seu nom fou proposat per a ocupar la conselleria de Sanitat i Assistència Social del govern de la Generalitat format el 28 de juny de 1937, però que mai no es va constituir per l'oposició explícita de la CNT. El març de 1938 fou nomenat vicepresident, represen-

tant la CNT, en el comitè nacional d'enllaç constituït per la CNT i la UGT. [PPB]

Algerri, Josep, comunista al Principat (segle xx). Membre del Partit Comunista Català, que liderava Jordi Arquer, el març de 1931 va passar a formar part del Bloc Obrer i Camperol, i contribuï a tasques d'organització del partit a les comarques de Lleida, on participà en actes de propaganda a Torrelameu i col·laborà a *Avant*, l'òrgan del BOC a Lleida. [PPB]

Alguacil Pascual, Ascensión, obrera tèxtil i militant anarcosindicalista (Saragossa 1914-Marignane, França, 1986). De jove es va traslladar a viure a Barcelona, on treballà a la indústria tèxtil, ingressà a la CNT i milità a les Joventuts Llibertàries. En esclatar la guerra civil, es va col·locar a les indústries de guerra. Exiliada a França el febrer de 1939, a la retirada de Catalunya, fou internada en el camp de concentració de Sarlat, on va romandre fins a l'agost de 1944, quan, en els darrers temps de l'ocupació alemanya, va tenir un paper important a favor de la resistència. [PPB]

Aliaga, Lluís, pagès i sindicalista a Alfafar, País Valencià (segle xx). Va participar al VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles i similars d'Espanya, celebrat a València el desembre de 1918, en representació de la Societat de Treballadors del Camp «La Estrella del Camp» d'Alfafar, que tenia 250 associats, i formà part d'una de les ponències que es constituïren durant el congrés. [PPB]

Aliaga, Serafi, dirigent anarquista (Alacant 1915-?). Secretari general de les Joventuts Llibertàries a València, va aconseguir gran rellevància dins la FIJL durant el període bèl·lic (1936-39). El novembre de 1937, va intervenir en un míting a València, representant el comitè nacional de la CNT. Al congrés de la FIJL de febrer del 38 va ser nomenat per a ocupar la presidència de l'Aliança de la Joventut Antifeixista. Un mes després va signar, en representació de la FIJL, el pacte d'unitat entre la CNT i UGT. Assistí en aquells mesos, com a secretari general de la FIJL, als comitès nacionals d'aquesta organització, la CNT i la FAI. Va pressionar, al costat de Marianet i d'Horacio Prieto, perquè la CNT es reincorporés al govern. Fina-

[itzada la guerra, fou membre del consell general del Moviment Llibertari Espanyol a França (1939), abans de marxar cap a Mèxic. En aquest país va ser expulsat de la CNT, acord que quedà sense efecte. No obstant, en decantar-se progressivament pel comunisme, ingressà finalment al PCE davant la crítica dels seus antics companys. [JNN]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PEIRATS, Josep. *La CNT en la revolución española*. París, 1971.

Aliagas Esteban, Ignacio, comunista a Sabadell (segle XX). Fou un dels principals dirigents comunistes que actuà a Sabadell des de la fi de la guerra civil fins a mitjan anys seixanta. Acabada la guerra complí dos anys de condemna a diversos batallons disciplinaris de penats. El 1942 fou novament empresonat amb motiu de les commemoracions del Primer de Maig. Arribà a Sabadell el 1945 i ingressà a les files del PSUC. A partir d'aquí, juntament amb altres militants destacables com Mingo Ferrer o M. Pac Vives, inicià la seva radicalització cap a l'esquerra i esdevingué un dels màxims defensors del corrent proxinès local (PCE m-l), fet pel qual fou progressivament arraconat dins el Comitè local del PSUC. Tot i això, encara el 1964 aconseguí assumir breument la responsabilitat del PSUC, després d'haver estat detingut l'anterior dirigent sindical, Tena. Des d'aquesta nova posició de força, i ajudat pels partidaris de Mao i de la violència, començà a difondre en el si del partit la tesi del PCE m-l, per la qual cosa en fou definitivament expulsat el 1964. [EOF]

Aliart, Albert, obrer del paper i sindicalista a Mataró (segle XX). Milità a la CNT i assistí, en representació del Sindicat del Paper cartró de Mataró, al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Alias, Antonio, miner i militant anarquista (Soras, Almeria, 1901-Brive, França, 1986). Des de molt jove treballà a les mines de Sallent, on ingressà a la CNT. La seva militància sindical el portà sovint a la presó tant en temps de la Dictadura de Primo de Rivera com sota la República. Durant la guerra civil fou voluntari a la columna Durruti i participà també en les pa-

trulles de control de Barcelona. Es va exiliar a França el 1939, però durant una temporada va retornar a Espanya, on va prosseguir la lluita clandestina contra el franquisme. [PPB]

Alias Pino, Joan Josep, ferroviari, sindicalista i socialista (La Carolina, Múrcia, 1898-?). Fou dirigent local de la UGT i de la Federació Catalana del PSOE a Vilanova i la Geltrú. Formà part de la Secció ferroviària de la UGT a Vilanova durant els anys trenta. L'any 1937 fou conseller de l'Ajuntament de Vilanova en representació de la UGT i del PSUC. [RAM]

Alias (o Elías), Francesc, obrer mitger i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va participar, junt amb 36 obrers més, en una exposició adreçada a les Corts, el 28 de febrer de 1841. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) Signà també un altre escrit adreçat al regent, el general Espartero, el mes de juny de 1841. [EBP]

Alias González, Manuel, treballador del tèxtil i de la mineria, sindicalista berguedà (Sorbas, Almeria, 1951). Militant de CCOO i del PSUC. Va ser un dels fundadors del sindicat a Berga. A finals de 1966, va fundar amb altres companys el sindicat a MABSA, l'empresa on aleshores treballava. Fou un dels firmants de la convocatòria d'una manifestació per a l'1 de maig de 1968 davant del CNS, que no es va poder celebrar perquè el lloc estava ocupat per la Guàrdia Civil. El 1969 es va dissoldre el sindicat i el partit a Berga, i ell deixà la militància. El 1976 va entrar a treballar a Carbons de Berga i aquí es va tornar a afiliar al sindicat i al partit. El 1977 va assistir al IV congrés del PSUC a Barcelona, va ser-ne militant durant tres anys. El desembre del mateix any es va tancar amb gairebé 300 miners dins la mina com a acte de protesta contra un pla de reconversió de l'empresa, que volia acomiadar molts treballadors. D'aquí se'n va derivar una vaga general a tota la comarca del Berguedà. El conflicte va durar uns cinc dies i finalment l'empresa va cedir a les reivindicacions dels treballadors. Posteriorment es va presentar a les eleccions sindicals de 1978, i com a conseqüència va ser membre del comitè d'empresa de Carbons de Berga i també fou secretari d'acció sindical de CCOO al Berguedà. Al cap de tres anys deixà els càrrecs que tenia, però tornà a reaparèixer a finals

de 1983 com a secretari general de la secció sindical del sindicat a les mines. Aquest càrrec, el va mantenir fins al 1986, any en què es presentà altre cop a les eleccions sindicals com a cap de llista de CCOO, i arribà a ser president del comitè d'empresa de Carbons de Berga. El maig de 1987 va dimitir irrevocablement dels seus càrrecs. El 1991 va tancar l'empresa i deixà de treballar. El 1999 vivia a Berga. [JJC-JJR]

Alier, Antoni, obrer i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El mes de gener de 1873, ocupava la secretaria de la Secció d'Oficis Diversos de la Federació Local de Barcelona de l'AIT. [CR]

Aligué, Frederic, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Dirigent de la CNT des dels inicis, fou detingut el 1913 per la seva participació en una vaga general. El juliol de 1937 va ser regidor al Consell municipal. [JLJ]

Alimon, Josep, representant sindical de la UGT a Sabadell (segle XX). L'agost de 1936, just esclatada la guerra civil, assumí la representació sindical de la UGT (Secció tèxtil) en la Comissió local d'Indústries de guerra. Participant així en les necessitats plantejades pel Comitè local de Defensa-Milícies Antifeixistes d'unir els esforços de les diferents empreses de caràcter industrial per adaptar-se a les necessitats del front. [EOF]

Alió, Manel, forner i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de Ferlandina, número 22, botiga. Va ser membre del Consell pericial interí de les Seccions de Forners d'Espanya de la FRE de l'AIT, a Barcelona, l'any 1873. [APE]

Aliqué, Dionís, teixidor i associacionista a Terrassa (segle XIX). Va ser membre de l'Associació de Teixidors de Terrassa durant el Bienni Progressista. Com a tal figurava a l'exposició, de caire conservador i oportunista, adreçada al governador civil de Barcelona l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Alís, Manuel, flequer i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Representant dels flequers associats de Barcelona. L'abril de 1873 va sig-

nar una crida als obrers del ram on es defensava la necessitat d'afiliar-se. Durant el conflictiu estiu de 1873, el seu nom tornà a aparèixer, al peu d'una convocatòria per a la celebració d'un congrés el 25 de juliol. El novembre, després de la repressió contra la Internacional, figurava entre els dirigents del ram de flequers de Barcelona. Pel desembre fou membre de la Junta de l'Ateneu de la Classe Obrera de Barcelona. [CR]

Alkalay, Salomon, militant anarquista a Barcelona i Lleida (1902-Montpeller 1988). Originari de Bulgària i resident a França, en esclatar la guerra civil espanyola es va traslladar a Barcelona; aquí fou destinat pel comitè regional de la CNT de Catalunya a la col·lectivitat de la Granadella, on exercí de mestre a les escoles de la localitat i on va passar tota la guerra. Exiliat a França el 1939, va patir camps de concentració. El 1945 es va traslladar a Montpeller, on va continuar militant a la CNT i ocupà càrrecs locals i regionals, fins a la seva mort. [PPB]

Alloza, Emili, socialista (segle XX). Fou un dels protagonistes de la crisi que es produí entre els militants del PSOE a l'illa de Mallorca, especialment entre els militants de Palma, i que va tenir el seu punt àlgid l'octubre de 1931. [TMS]

Alloza i Martín, Manuel, treballador del ram de la restauració, sindicalista i comunista (Barcelona 1903-Mèxic 1990). Va treballar de reboster, pastisser, agent comercial i tècnic en hostaleria, realitzant les seves feines en la pastisseria Llibre i altres establiments de Barcelona. Va militar al PCC durant la Segona República. Fou secretari general de la Federació d'Organismes Sindicals de la Indústria Gastronòmica (FOSIG) des del juliol de 1936, quan Manuel Trueba s'incorporà al front, i membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la seva Federació d'Indústria durant la guerra civil. En el decurs del III Congrés regional de la UGT de novembre de 1937, va ser triat secretari de treball del Secretariat de la UGT de Catalunya i va militar al PSUC. Després de la guerra civil es va exiliar a França i fou intern del camp d'Argelers. El 1940, es va traslladar a la República Dominicana amb el vaixell *Cuba*. El

1944 s'establí a Mèxic, on fou agent de vendes, administrador i director de diversos restaurants. Va ser auxiliar del diputat mexicà José Salvador Zuno. [TMS]

Almagro, Pere, militant comunista al Principat (segle xx). Membre del PSUC des de la seva fundació, durant la guerra civil assolí el grau de capità. Acabada la guerra, fou deportat al camp d'Argelers. Escrivent a la 227 companyia, s'ocupà de la confecció amb la màquina d'escriure dels portaveus comunistes *Treball, Mundo Obrero* i *Reconquista de España*. Denunciat per les seves activitats, el 28 d'octubre de 1941 passà a una altra companyia amb nom fals, fins que fou descobert per la Gestapo i deportat a un camp de concentració nazi, on morí. [PPB]

Almarcha Hernández, Luis, religiós i sindicalista catòlic valencià (Oriola 1887-Lleó 1974). Cursà estudis eclesiàstics al seminari d'Oriola i a la Universitat Gregoriana de Roma. Doctor en Dret canònic i promotor del sindicalisme catòlic a Alacant, va fundar el 1919 la Federació de Sindicats Agrícoles Catòlics de la Vega Baixa, fou conseller de la Caixa d'Estalvis de Nostra Senyora de Montserrat i el 1933 va crear l'Institut Social. El 1914 passà a dirigir la revista *La Lectura Popular*, d'orientació integrista. El 1924 fou nomenat vicari general de la diòcesi d'Oriola i les freqüents absències del bisbe Irastorza el van convertir en l'home clau en la diòcesi els anys de la Segona República. Després de la guerra civil va ser nomenat vicari capítular d'Oriola i el 1944, bisbe de Lleó. Procurador en les Corts franquistes des del 1942 per designació directa del cap de l'Estat, fou Assessor Nacional Eclesiàstic de Sindicats des del 1948, i intervingué en la redacció de nombroses lleis en defensa del sindicalisme vertical. A Lleó va crear el Centro de Estudios e Investigaciones San Isidoro. [AGA]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. *Las luchas sociales en la Provincia de Alicante (1890-1931)*. Alacant, 1988. CASTILLO, Juan José. *El sindicalismo amarillo en España*. Madrid, 1977.

Almazán, Joaquín, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupa fins al febrer de 1890. [TMS]

Almeda, Joan, tipògraf i militant socialista a Alcoi (segle XIX). Es va presentar a les eleccions legislatives per la circumscripció d'Alcoi, a les llistes que, encapçalades per Pablo Iglesias, va presentar el PSOE l'any 1891. [PPB]

Almela, Joan, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1889 va ser elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol de 1889. [TMS]

Almela, Josep, militant anarquista al País Valencià (València 1887-Marsella 1969). Tècnic en agricultura, fou militant de la Confederació Regional de la CNT del Llevant i durant molts anys va ocupar el càrrec de secretari general del comitè nacional de la Federació Nacional de Camperols de la CNT. Els seus coneixements en agricultura li varen servir per a organitzar i orientar les col·lectivitzacions agràries que es varen produir al País Valencià en esclatar la guerra del 1936-39. El març de 1939 era membre del comitè nacional del Moviment Llibertari, on compartia els afers sindicals i econòmics amb José Grunfeld. Exiliat al Marroc francès, més tard passà a Marsella, on va formar part de la Federació local de la CNT fins a la seva mort. [PPB]

Almela Melià, Joan, tipògraf, periodista i escriptor, socialista valencià (segle XX). Fill de Joan Almela Santafé, un dels fundadors i primers dirigents de l'Agrupació Socialista Valenciana, i d'Empar Melià (que després es convertiria en la companya de Pablo Iglesias). Valencià de naixement, va desplegar, però, la seva activitat política i periodística majoritàriament a Madrid. Va destacar, dins l'àmbit socialista, en les qüestions relacionades amb l'educació i la cultura, sempre amb l'objectiu de propagar el socialisme. Per això, va desenvolupar una ampla trajectòria periodística i una intensa activitat com a publicista, editant contes, poemes, obres teatrals, etc. Com a periodista, col·laborà en *El Socialista* —especialment en la secció «Cuartillas volanderas»— i en altres publicacions com *La Lucha de Clases*, *Acción Socialista* i *Renovación*. Va fundar i dirigir, junt amb Matías Gómez Latorre, *La Revista Socialista* (1904-1906), difusora de l'obra de desta-

cats teòrics socialistes espanyols i estrangers. El 1908, va encetar la publicació de la revista setmanal *El Cuento Infantil*, junt amb el dibuixant D. A. Villar. Va crear, poc després, amb Tomás Álvarez Angulo la revista *Vida Socialista* (1910-1914), de la qual fou director fins a principis de 1911, càrrec que li va costar un consell de guerra, motivat per un article aparegut a la revista i signat per Pablo Iglesias. Preocupat per l'educació de la classe obrera, participà en les iniciatives de la Societat d'Escoles Laïques. Defensor d'un ensenyament militant, va escriure per encàrrec d'aquella societat les *Cartillas para enseñanza racionalista*. Anticlerical convençut, va escriure l'obra *Moral católica y moral socialista*, on atacava els valors cristians i defensava el laïcisme. Va participar també en l'Escuela Nueva de Núñez Arenas, formant part del seu grup promotor (Urbano, Bernaldo de Quirós i Ovejero) i donant classes d'art i literatura, així com en un curs sobre el socialisme en diversos països celebrat des de novembre de 1913 fins a febrer de 1914. Va mantenir una estreta relació amb els grups artístics socialistes, col·laborant amb la Joventut Socialista madrilenya i amb el grup Educación y Cultura. Va escriure, com a propagandista, els fullets polítics *A los jóvenes*, *A los campesinos* i *La guerra y la patria*. Va difondre el pensament marxista amb la traducció dels llibres *El socialismo y los intelectuales* de Lafargue i, junt amb Pablo Iglesias, *La doctrina socialista de Karl Kautsky*. Almela Melià va dedicar-se també a la recopilació de l'obra de Pablo Iglesias amb la publicació, el 1920, d'una selecció dels seus articles, *Propaganda Socialista*. El seu objectiu era fer una col·lecció exhaustiva dels escrits, discursos i cartes del fundador del PSOE, projecte truncat per l'esclat de la guerra civil. Finalitzada aquesta, va exiliar-se a Mèxic, on va col·laborar en *El Socialista* que es publicava en aquell país. Com a escriptor, tractà quasi tots els gèneres literaris. La seva poesia i les seves obres teatrals són de temàtica eminentment social, releguen el seu valor estètic a un pla secundari i accentuen l'interès propagandístic. De la seva obra narrativa, cal destacar els seus contes, publicats a les revistes *La Revista Socialista* («Cuentos para futuros socialistas», 1906) i *El Socialista* («Cuentos infantiles», 1908, i «Cuentos verosímiles», 1926). [CCG]

Publicacions: *Lucha: drama en un acto y dos cuadros en prosa*. Madrid, 1905. *Ganarás el pan*. Madrid, 1906. *Aventuras de un niño déspota*. Madrid, 1906. *Caridad*. Madrid, 1906. *Juan Soldado*. Madrid, 1906. *El pobre Pepín*. Madrid, 1906. *Los rechazados; Criminal; Del presidio*. Madrid, 1906. *El repatriado*. Madrid, 1906. *Alma rebelde. Prosas y versos*. Madrid, 1908. *El ciegucecito*. Madrid, 1909. *Sindicatos católicos y sindicatos revolucionarios*. Madrid, 1909. *Los emigrantes*. Madrid, 1909. *El hijo del minero*. Madrid, 1909. *Fía en Dios*. Madrid, 1909. *El día de mañana: comedia en un acto*. Madrid, 1910. *Los predilectos: comedia dramática de un acto y dos cuadros*. Madrid, 1910. *La leona: drama en un acto y dos cuadros*. Madrid, 1910. *Teatro de vida y esperanza*. Madrid, 1911. *Andanzas castellanas*. Madrid, 1918. *A los jóvenes*. Madrid, 1919. *A los campesinos*. Madrid, 1920. *Ecos de España*. Sevilla, 1923. *Pablo Iglesias, rasgos de su vida íntima*. Madrid, 1926. *Leyendas y evocaciones de la Serranía*. Madrid, 1929. *Manual de reparación y conservación de libros, estampas y manuscritos*. Mèxic, 1949. *Higiene y terapèutica del libro*. Mèxic, 1956.

Bibliografia: TUÑÓN DE LARA, Manuel. *Medio siglo de cultura española (1885-1936)*. Madrid, 1977. DE LUIS, Francisco. *Cincuenta años de cultura obrera en España, 1890-1940*. Madrid, 1994.

Almenara, Pere, socialista a Tarragona (segle xx). Fou delegat de l'Agrupació Socialista de Tarragona al VI congrés de la Federació Socialista Catalana, que tingué lloc a Tarragona el juliol de 1916. [PPB]

Almendros, Joaquim, militant socialista i comunista a Barcelona (segle xx). Membre de la Federació Catalana del PSOE, en representació de la qual va formar part del primer Comitè Executiu provisional del PSUC, quan es va constituir aquest partit el 23 de juliol de 1936. En esclatar la guerra civil va tenir un paper molt destacat en la secretari militar del PSUC i representà aquest partit en el Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya. Membre del Comitè Central del PSUC elegit a la primera Conferència Nacional celebrada el juliol de 1937, va continuar essent membre del Comitè Executiu del PSUC. Després de la guerra civil va ser expulsat del Comitè Central, acusat d'haver desertat, i més tard fou expulsat del partit. És autor de *Situaciones españolas 1936-1939. El PSUC en la guerra civil*. [PPB]

Almirall Llozer, Valentí, advocat i polític (Barcelona 1841-1904). Membre d'una família

benestant, va adquirir una sòlida formació cultural. Estudià Belles Arts, filosofia i el 1863 es llicencià en dret. A començaments dels anys 60 freqüentava els pisos i tallers de Barcelona on es desenvolupava el teatre català. Participà en la tertúlia de la botiga de Frederic Soler, Pitarra, on va entrar en relació amb Anselm Clavé, Josep-Lluís Pellicer i d'altres. Membre del partit demòcrata, el 1865 va participar, juntament amb Narcís Monturiol i Víctor Balaguer, en una conspiració revolucionària que l'obligà a exiliar-se. Durant la revolució de Setembre de 1868 va prendre part en l'assalt de l'Ajuntament de Barcelona, en el qual foragitaren l'alcalde-corregidor. Adscrit a la branca més intransigent del republicanisme federal, el 1868, amb Gonçal Serraclara i Manuel de Lasarte, fou un dels organitzadors del Partit Republicà Federal a Catalunya, presidí el Club dels Federalistes, dirigí *El Federalista* i col·laborà a la *Revista Republicano-Federal* i al setmanari anticlerical *La Trona*. Abocat a una intensa tasca propagandística del federalisme, participà en el pacte de Tortosa (maig de 1869), fundà *El Estado Catalán* (juliol de 1869) i va prendre part en la insurrecció federal de setembre de 1869 per la qual fou deportat a les Balears, amb una condemna de dotze anys. S'escapà amb altres presos i passà primer a Alger i després a Marsella. Amnistià, el 1870 retornà a Barcelona, on fou elegit regidor de l'Ajuntament. L'abril de 1870 va participar en el motí contra les quintes, amb motiu del qual va fundar, un mes més tard, el setmanari *La Campana de Gràcia*. En proclamar-se la I República, Clavé, president de la Diputació de Barcelona, el nomenà director de la Casa de Caritat. Entre març i juny de 1873 residí a Madrid, on publicà *El Estado Catalán*, i en retornar a Catalunya, descontent de l'evolució de la República, dirigí l'Escola Industrial i Mercantil de Sabadell, fins al cop d'estat de 1874. Apartat uns anys de la vida política, el 1878 publicà dues novel·les i el recull d'articles *Escritos catalanistas. El renacimiento catalán, las leyes forales y el carlismo en Cataluña*, i era escollit president de l'Ateneu Lliure de Barcelona. El 1879 inicià la publicació del *Diari Català*, el primer diari escrit íntegrament en català, i que representava la transició de les posicions federalistes que havia defensat sempre cap a un catalanisme progressista que començaria a formular ara. El 1880 va

promoure i presidir el I Congrés Catalanista i un any després trencava definitivament la seva vinculació amb el federalisme i amb Pi i Margall. Bolcat a la constitució orgànica del catalanisme, el 1882 creava, amb els homes de *La Renaixensa*, el Centre Català, del qual esdevingué president; el 1885 era el redactor i ponent de la *Memòria en defensa dels interessos morals i materials de Catalunya*, el conegut *Memorial de Greuges*, i el 1886 publicava *Lo catalanisme*, la primera exposició doctrinal que sistematitzava les idees bàsiques del catalanisme contemporani, i *Espanya tal cual es*, un recull d'articles originàriament publicats en francès. La seva oposició al projecte d'Exposició Universal de Barcelona de 1888 fou una de les causes de l'escissió del Centre Català que es produí el 1887 i que, a partir d'aquests moments, deixà Almirall com el representant d'un catalanisme laic, republicà, progressista i d'esquerres, però marginal i cada vegada més aïllat. Com a marmessor de Rossend Arús, de 1893 a 1895 constituí la Biblioteca Arús de Barcelona. I el 1896, en prendre possessió del càrrec de president de l'Ateneu Barcelonès, per al qual havia estat escollit, cridà l'atenció sobre els processos de Montjuïc. En morir, va llegar la seva casa a l'Ajuntament de Barcelona i els seus llibres a la Biblioteca Arús. [PPB]

Publicacions: *Bases para la Constitución federal de la Nación Española y para la del Estado de Catalunya*. Barcelona, 1868; *Lo catalanisme: Motius que l'ilegitiman, fonaments científics y solucions prácticas*. Barcelona, 1886. *Artículos políticos: «Diari Català» (1879-1881)*. Barcelona, 1984. *Societat i cultura: artículos culturales al «Diari Català» (1879-1881)*. Barcelona, 1985.

Bibliografia: FIGUERES, Josep M. *El primer Congrés Catalanista i Valentí Almirall*. Barcelona, 1985; *Valentí Almirall, forjador del catalanisme polític*. Barcelona, 1990. ROVIRA i VIRGILI, Antoni. *Valentí Almirall*. Barcelona, 1936. LLORENS, MONTSEIAT. «Valentí Almirall i Llozer (1841-1904)». A: J. VICENS i VIVES. *Industrials i polítics (segle XIX)*. Barcelona, 1958, pàg. 409-413.

Almuní Bonet, Joaquim, cal Joaquín, paperer i activista polític (la Sénia 1888). La seva activitat, la va desenvolupar a la Riba, on havia arribat a començament de segle. El setembre de 1924 participà a l'acte de constitució de la germandat d'ajuda de Sant Andreu Apòstol. L'abril de 1932 era un dels socis iniciadors de

l'entitat Penya Recreativa que acabava d'iniciar el seu rumb. Afiliat al PSUC local, va ser regidor de l'Ajuntament des de novembre de 1937 fins al final de la guerra, i arribà a ser alcalde circumstancial, escollit, uns quants dies. Com a regidor va encarregar-se de la presidència de la Comissió de Proveïments. El juny de 1943 residia a la població. [AGT]

Alocen Alocen, Josep, Pep moliner, pagès i sindicalista a Montferri (segle xx). El gener de 1937 va trametre informació a la Federació Regional Catalana de Treballadors de la Terra de Barcelona i ho acompanyà d'una carta, en qualitat de secretari de la Societat de Treballadors de la Terra i Oficis Diversos de la UGT local, en què explicava com actuaven els partits polítics i sindicats de la població. El 1944 residia a Vilafranca del Penedès. [AGT]

Alomà Sanabras, Josep, paleta i anarcosindicalista a Tarragona (el Catllar, Tarragonès, 1909-Tarragona 1993). Dirigent de la CNT, era membre de la Comissió de Propaganda de la Federació local de Tarragona. El 6 d'agost de 1936, tot just iniciada la guerra civil, formà part, en representació de la CNT, del Comitè del Front Antifeixista de Tarragona, tot presidint la Comissió de Cultura. Formava part de la mateixa regidoria de Cultura quan el 22 d'octubre del mateix any continuà representant la CNT a l'Ajuntament tarragoní. Des de la conselleria, el desembre de 1936 constituí la Secció de Cinema Cultural. D'ençà de la fundació, el 28 de novembre de 1936, fou president de l'Ateneu Libertari. Autodidacte, fou col·laborador habitual del *Diari de Tarragona*, del qual esdevingué director. Durant aquest període fou assessorat per mossèn Pere Batlle, a qui havia alliberat a finals de juliol de 1936. Dimití de l'Ajuntament i abandonà la direcció del diari el setembre de 1937, quan a finals de mes fou mobilitzat per a anar al front i esdevingué comissari de l'exèrcit. El maig de 1937 fou un dels fundadors de la cooperativa de consum La Reguladora de Ventas. CNT. Des d'octubre de 1936 fins a juliol de 1937 fou president de la delegació comarcal del CENU. [PPB]

Bibliografia: PIQUÉ I PADRÓ, Jordi. *La crisi de la reguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*, Barcelona, 1998.

Alomar, Pere, agricultor a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Fou membre de la Unió de Rabassaires i, en la seva representació, alcalde quart de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat el 1937. [AGL]

Alomar Cifre, Víctor, periodista i polític (Palma, Mallorca, 1910-1983). Fill de l'escriptor i polític Gabriel Alomar Villalonga. Estudià medicina a la Universitat de Barcelona, però no es llicencià. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Barcelona. Dirigí (1937) l'òrgan dels refugiats socialistes mallorquins *Suplement de «El Obrero Blear»* i promogué la utilització de la llengua catalana dins aquesta publicació. Quan el seu pare fou nomenat ambaixador de la República a Egipte, l'acompanyà en qualitat de secretari. Més tard, fou nomenat cònsol a Alexandria. Al final del decenni dels cinquanta, tornà a Mallorca i es dedicà al periodisme. Militant històric del PSOE, durant la transició democràtica passà al Partit Socialista de Mallorca —PSM. [DG]

Alomar Villalonga, Gabriel, professor, escriptor i polític (Palma, Mallorca, 1873-el Caire 1941). Estudiant de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, s'inicià en el modernisme, però molts dels seus postulats estètics bàsics els compartí amb els noucentistes, si bé aquests no el tenien per un dels seus, justament pel seu posicionament polític. Fou el primer a plantejar a Catalunya l'apropament entre nacionalisme i socialisme, entre catalanisme i obrerisme. «Harmonización de la corriente socialista con la nacionalista», una llarga sèrie publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña* entre 1902 i 1916; *Negaciones y afirmaciones del catalanismo* (1910), i *Catalanismo socialista* (1910) estan en aquesta línia. Afirmà el caràcter complementari entre socialisme i nacionalisme, amb el liberalisme com a eix central i en una perspectiva futurista. En *El futurisme* (1905), va defensar que hi ha en les societats dues fórmules d'expressió d'impossible conciliació: la que s'alimenta de la tradició i la que afirma i formula el futur. El catalanisme, va dir, és fill, com totes les qüestions contemporànies, de la Revolució francesa. La seva primera expressió va ser tradicionalista, de defensa. Assumeix el nacionalisme com a front d'oposició a la crisi de 1898, a la decadència espanyola.

«Regionalisme i descentralització», publicat a *La Veu de Catalunya* el 1901, és la seva primera declaració ordenada sobre la qüestió catalana. Val a dir que es tracta, però, d'un nacionalisme tamisat pel federalisme. «El nacionalisme —diu— té un límit en la plena autonomia, no així la descentralització, que és una tendència il·limitada». El 1904, en el plebiscitat plantejat per la visita reial a Barcelona, va prendre partit per la minoria republicana dirigida per Jaume Carner i contra la Lliga de Prat. Aleshores, passà a escriure a *El Poble Català* i a militar en el Centre Nacionalista Republicà i més tard en la UFNR. Catalunya, pensà aleshores, ja era catalanista, però això és insuficient. «Per sobre la nació —escriu en *El liberalisme català* (1904-1905)—, per sobre la pàtria, hi ha l'individu, que és la humanitat mateixa. Per sobre el principi de la llibertat nacional hi ha, doncs, el principi de la llibertat individual». Aquest liberalisme seu no està pas renyit amb el socialisme, potser al contrari, ja que la socialització dels mitjans de producció «posa a l'abast de tothom la manera d'ordenar la seva vida i el seu treball, trenca la traba econòmica, darrera coacció contra la llibertat personal». I així, arribem a un «tercer moment» del catalanisme obrerista, després d'una etapa regionalista dirigida pels «rics» i una altra etapa dirigida per la petita burgesia. Fou partidari de la creació d'un partit laborista català, i va entrar a formar part successivament del Bloc Republicà Autonomista, pel qual fou diputat el 1919, i de la Unió Socialista de Catalunya des de la seva fundació el 1923, en la qual fou president de la primera Junta directiva i col·laborador habitual de *Justícia Social*. La dictadura del general Primo de Rivera representà un tall definitiu en la seva activitat política, malgrat que el 1931 fos elegit diputat a les Corts constituents, tant per la llista de la USC com per la Coalició Republicana de Mallorca, finalment optà per aquesta última acta. L'any 1932, causà baixa de la USC, de la qual s'havia anat distanciant, i entre aquest any i 1934 fou ambaixador d'Espanya a Roma i a partir de 1937 ministre plenipotenciari al Caire, on moriria l'any 1941. [JBP]

Publicacions: *El futurisme i altres assaigs*. Barcelona, 1970. *Sobre liberalisme i nacionalisme*. Palma de Mallorca, 1988.

Bibliografia: ALBERTÍ, Santiago. *El republicanisme català i la Restauració monàrquica (1875-1923)*.

Barcelona, 1972. ALCARAZ I GONZÁLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Alonso, Andrés, militant anarquista a Barcelona (Cuevas de Alzamora, Almeria, 1913-Decazeville, França, 1975). Resident a Barcelona des del 1922, durant la República i la guerra civil fou un actiu militant de la CNT. El 1939, amb la derrota de la República, fou detingut, però aconseguí escapar-se i el 1948 passà clandestinament la frontera. Exiliat a Decazeville, fou secretari de cultura i propaganda de la Federació local de la CNT fins a la seva mort. [MPMJ]

Alonso, Blas, marbrista i militant anarquista a Barcelona (Madrid 1900-Cyranó-Cambo-les-Bains, França, 1959). Resident des de molt jove a Barcelona, fou membre del Sindicat de la Construcció de la CNT, secció de marbristes, on va desenvolupar una activitat destacada en l'àmbit de la defensa dels ideals anarquistes, i durant la guerra ocupà càrrecs de responsabilitat. Exiliat a França el 1939, fou delegat al primer congrés que la CNT va celebrar a París, després de la guerra, l'any 1945. [MPMJ]

Alonso, Ginés, fuster i militant anarcosindicalista a Barcelona (1911-Lavelanet, França, 1988). Fou militant de la CNT i destacat membre de la maçoneria. Membre del Sindicat del ram de la fusta de la CNT, en esclatar la guerra civil va enfrontar-se a la insurrecció armada, es va ocupar d'activitats de tipus cultural i propagandístic i participà en la fundació de Popular-Film, amb Mateo Santos i Puig Elías. S'exilià el 1939 a França i el maig de 1945 va intervenir en el primer congrés de la CNT celebrat a París després de la guerra, on formà part de la ponència de premsa i propaganda. [MPMJ]

Alonso, Lorenzo, obrer de l'alimentació i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou membre de la CNT i va participar, com a delegat del Sindicat de l'Alimentació de Sabadell, a la Conferència regional de Sindicats de la CNT de Catalunya que se celebrà a Barcelona el maig-juny de 1931 i al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Alonso, Miguel, sindicalista català (segle xx). El gener de 1925, signà junt amb altres companys empresonats, entre els quals es trobaven Àngel Pestaña i Antoni Soler, un manifest adreçat als sindicats de Barcelona, on s'exigia la reorganització urgent dels Sindicats Únics així com la incorporació a llurs rengles de nous efectius generacionals, per tal d'impedir l'allunyament, ja important, dels militants sindicals de base. L'esmentat manifest va ésser publicat a *Solidaridad Proletaria* el 24 de gener de 1925. [STG]

Alonso Alonso, Ceferino, treballador de l'alimentació i sindicalista (Rollán, Salamanca, 1948). El 1966 va ser escollit enllaç sindical i vocal provincial del Sindicato del Azúcar i de la Alimentación de la CNS fins a 1975. El 1968 va formar part de la Coordinadora local de Barcelona de CCOO en l'aparell de propaganda. A partir de 1973 va participar en la Coordinadora general de CCOO d'Espanya i la Coordinadora de la CONC fins a 1975. Va participar en la infraestructura del Consell de Forces Polítiques de Catalunya entre 1968 i 1969, i de l'Assemblea de Catalunya entre 1971 i 1973. Va ser representant de CCOO a la Comissió de Solidaritat entre 1969 i 1971. Des de 1976 és membre de la direcció i secretari d'organització de la Federació d'Alimentació de CCOO de Catalunya. Va començar a militar al PSUC l'any 1968, fins a 1982, que va passar a formar part del PCC. Des de llavors és membre del comitè central del PCC. [JGS]

Alonso Alonso, Ponciano, Mingo, militant anarquista a Barcelona (?-Bordeus 1973). Membre de la CNT i de la FAI, va formar part del grup Los Anónimos, i durant molts anys va representar el Sindicat del Transport de Barcelona als plens i congressos confederals. El juliol de 1932 i el març de 1933 era secretari del Sindicat del Transport de Barcelona. Durant la guerra civil espanyola, va formar part, amb altres militants, del Consell municipal de Barcelona, constituït el 21 d'octubre de 1936, en representació de la CNT. Fou també secretari de la Federació Regional de Transport de Catalunya de la CNT el juliol de 1937 i el setembre de 1938. Exiliat a França després de la guerra, durant més de quinze anys va animar una escola a Bordeus. [JIG/MPMJ]

Alonso Elies, Santiago, Trampes, obrer metallúrgic, dirigent sindical i polític a Badalona (? 1897-Camp de la Bóta 1939). Milità a la CNT i als grups anarquistes de la FAI. Treballava a la fàbrica Metalgraf de Badalona, d'on va ésser acomiadat amb altres militants cenetistes, l'any 1920, per la seva actuació sindical. Amb l'adveniment de la Segona República, s'afilià a l'ERC. Des de finals de l'any 1931 fins a l'acabament de la guerra, exercí el càrrec de segon cap de la guàrdia urbana de Badalona. A l'entrada dels franquistes a Badalona, fou detingut, jutjat en consell de guerra i afusellat. [JVF]

Alonso Mira, José Ma., miner, obrer ferroviari i militant anarquista (La Carolina, Jaén, ?-Moral de Calatrava, Ciudad Real, 1957). Fou militant del Sindicat Ferroviari de la CNT, a Barcelona i Vilanova i la Geltrú, on treballà en els tallers de la companyia Madrid-Zaragoza-Alicante (M.Z.A.) i mantingué una destacada militància sindical. Després de la guerra civil s'exilià a França, on va patir camps de concentració i va militar a la CNT de Vannes i de París. L'any 1947 es traslladà a Espanya, on participà en tasques de reorganització de la CNT. Detingut el mateix any, fou condemnat a 23 anys de presidi pel delictes de rebel·lió, en complí deu al penal del Dueso. Va morir pocs mesos després de la sortida de la presó. [MPMJ]

Alonso Ramos, Jesús, sindicalista a Lleida (segle xx). En representació de la CNT, entrà a l'Ajuntament de Lleida el 7 de juliol de 1937 per formar part de la comissió d'hisenda. [JSSJ]

Alorba, Santiago, revoltós insurreccionalista a Monistrol de Montserrat (segle xx). Fou considerat el cap d'un grup de quaranta homes que durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica, el dia 30 de juliol de 1909, es van traslladar des de Monistrol a Sant Vicenç de Castellet, on varen destruir vies de ferrocarril, varen incendiar 29 vagons carregats que romanien a l'estació de la població i varen enderrocar línies de telègraf. Després dels esdeveniments aconseguí escapar-se i fugir, probablement, a França. El juny de 1910 un tal Santiago Alorda —que possiblement és ell mateix— figurava com a vicepresident del Comitè per a la Defensa d'Espanyols Expatriats, que s'havia constituït a Perpinyà. [MPMJ]

Alorda, Antoni, militant anarquista a Barcelona (1916-1984). Als setze anys va ingressar a les Joventuts Llibertàries del barri de Gràcia de Barcelona. Durant la República fou detingut, com a membre del Comitè regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, i enviat a la presó de València, on el va sorprendre la guerra el juliol de 1936. Alliberat al cap de poc temps, participà activament en la lluita contra els militars revoltats i ocupà càrrecs de responsabilitat en el Comitè de Milícies de València. Després de la guerra passà a França, va estar un temps en el camp de Setfont i el 1940 residia a Marsella. Va participar en el primer congrés que la CNT va convocar a París després de la guerra, l'any 1945, i va prendre part en tots els plens i congressos celebrats a l'exili i, després de la mort de Franco, en la tasca de reconstrucció de la CNT a l'Estat espanyol. [MPMJ]

Alorda, Bartomeu, sabater i internacionalista a Barcelona (segle XIX). D'origen mallorquí, participà al I Congrés Obrer de Barcelona el juny de 1870 i a finals d'aquell any era membre de la federació local de l'AIT de Barcelona. Durant els primers mesos de 1871, fou representant del Consell local de l'esmentada federació. Va ser membre de l'Aliança per la Democràcia Socialista. [CR]

Alorda, Sebastià, sabater i sindicalista a Mallorca (segles XIX-XX). El 1872 era un dels dirigents més destacats del Centre Federal de Societats Obreres de Palma, adherit a l'AIT. Representà la societat obrera de sabaters d'aquesta capital en el III Congrés de Sabaters de la Regió Espanyola (Barcelona 1873). Posteriorment, va ser un dels principals impulsors de la reorganització del moviment obrer mallorquí en els anys vuitanta del s. XIX. El 1881, participà en la fundació de la Unió Obrera Balear —UOB—. També impulsà la federació local de Palma de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola —FTRE—, de caràcter anarquista. Col·laborà en el periòdic *Unión Obrera Balear* i fou membre de la comissió organitzadora d'un mont de pietat (1883), però no va poder fer ingressar la UOB en la FTRE. Fou el primer president de l'Ateneu Obrer Balear (1890). El 1914, ja major, presidí la Comissió Propagadora de la Federació Regional Sindicalista, que aviat es convertí en la Federa-

ció regional de Solidaritat Obrera, adherida a la CNT. [AMR]

Alós, Gaspar, militant sindicalista a Barcelona (segle XX). Durant el període de vigència del pistolisme (1919-1923), fou una de les víctimes cenetistes de la repressió practicada tant per Martínez Anido com pels pistolers de la patronal. [MPMJ]

Alós Sansaloni, Vicent, militant comunista valencià (segle XX). Destacat membre del PCE a Alzira, fou nomenat vocal de la Junta gestora de l'Ajuntament d'aquesta localitat l'abril de 1936. [JNN]

Alou, Camil, comunista a Badalona (segle XX). En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè de Milícies i de Salut Pública de Badalona, en representació del PSUC. [PPB]

Alpini, Bruno, militant anarquista italià (Milà 1904-Barcelona 1934). Era amic de Bonaventura Durruti, que havia conegut durant l'exili d'aquest darrer a Bèlgica. Treballava de sabater al carrer Rogent de Barcelona, on residia com a refugiat. Escapat del règim feixista italià, portava a terme accions de solidaritat i recolzament en la lluita contra el règim mussolinià, sense que oficialment mai no s'haguessin reconegut activitats en el si de l'anarquisme català. Fou detingut per la policia l'abril de 1934 i aparegué mort el mateix dia amb sis trets al cap al carrer barceloní de la Creu Coberta. La nota de premsa oficial que va donar a conèixer la policia deia que havia estat detingut quan efectuava un atracament i que la mort es produí quan intentà escapar mentre era conduït a comissaria. [MPMJ]

Alpuente, Luciano, militant anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1949). Fou membre de les Joventuts Llibertàries i va participar activament durant la postguerra en la resistència armada contra el franquisme. Va morir en un enfrontament armat contra la policia a la Gran Via de Barcelona el dia 14 d'octubre de 1949. [MPMJ]

Alsina, socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Joventut Socialista de la ciutat comtal, participà en la clausura de la Conferència

d'Agrupacions socialistes catalanes que, el desembre de 1910, reorganitzà la Federació Socialista Catalana. En el decurs del 1911 fou un actiu propagandista del socialisme i prengué part en mítings contra la Llei de Jurisdiccions, contra la guerra al Marroc i en l'acte de commemoració dels esdeveniments de juliol de 1909. [PPB]

Alsina, socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener del 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Alsina, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, a la fi de la Dictadura de Primo de Rivera figurava com a col·laborador de la revista quinzenal *Ideari*, apareguda l'11 de novembre de 1929 com a òrgan d'expressió de la USC. [MPMJ]

Alsina, Cristòfol, societari a Barcelona (segle XIX). El seu nom aparegué en un document, signat per 46 obrers empresonats, publicat el 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [EBP]

Alsina, Francesc, metallúrgic i sindicalista a Mataró (segle XX). Milità a la CNT i fou delegat del Sindicat de la Metallúrgia de Mataró al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Alsina, Ignasi, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre del Comitè local de Barcelona de l'AIT, fou un dels signants d'una «Protesta de l'Associació Internacional dels Treballadors, Federació barcelonina», publicada al setmanari *La Federació* el dia 29 de març de 1871. [CR]

Alsina, Jeroni, activista obrer a Barcelona (segle XIX). A finals de juny de 1855, el seu nom apareix avalant el manifest titulat *Lamentos de la classe obrera*, que presenta la situació del moment tal com és viscuda pel col·lectiu dels obrers, ataca els patrons i surt en defensa de l'associació obrera. Aquest document pot ser considerat el preludi de la vaga general, declarada a Barcelona el dia 2 de juliol de 1855. Va formar part del comitè de vaga, que publicà el

dia 5 d'aquell mes un document on es donaven explicacions sobre les causes del conflicte i es comunicava la decisió de mantenir l'aturada fins que tornessin els comissionats obrers que havien acudit a Madrid. El 28 de març de 1856 fou citat pel fiscal militar, probablement perquè respongués a càrrecs relacionats amb les responsabilitats que havia assumit durant la vaga general. [CMM]

Alsina, Joan, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1897). Fou acusat de coautor, amb cooperació directa, de l'atemptat atribuït a Tomàs Ascheri. La sentència dictada contra ell especificà que va recaptar fons per a la compra d'explosius i adquirir, juntament amb altres acusats, la bomba que, presumptament, llançà Tomàs Ascheri el 7 de juny de 1896 en el carrer Canvis Nous de Barcelona, al pas de la processó del dia de Corpus. Després d'un llarg procés, conegut per Procés de Montjuïc, ple d'irregularitats, falsedats i cruels tortures, fou condemnat a pena de mort el 28 d'abril de 1897 i executat el maig d'aquell any. [TMS]

Alsina, Joan, obrer del tèxtil de colors i destacat dirigent obrer a Barcelona (segle XIX). Membre de la Societat de Teixidors, creada el 1840 i de la qual seria director el 1856, i destacat dirigent obrer durant l'anomenat Bienni Progressista (1854-1856). La seva activitat se situa en un obrerisme de caràcter sindicalista: lluitar per millorar les condicions de treball i pel dret d'associació; associacionisme de base proudhoniana (potser a través de Pi i Margall), en el sentit que l'organització política seria absorbida per l'organització econòmica. I així, fou membre de la comissió mixta que elaborà (gener-març de 1855) el conveni col·lectiu del seu ram. El juliol de 1855, durant la vaga general de Barcelona contra les mesures repressives del capità general Zapatero, juntament amb Joaquim Molar i Pere Francesch, teixidors de vells, anirà comissionat a Madrid per negociar amb el govern la llibertat d'associació i la regulació de les condicions de treball. Acabada la vaga, junt amb Molar, es quedà a Madrid fins a finals de juliol per tal de gestionar l'edició del setmanari *El Eco de la Clase Obrera*, que apareixeria, allí, el 5 d'agost. L'octubre següent, també amb Molar, tornà a Madrid per lliurar a les Corts l'*Exposició de la classe obrera*, un

document en defensa del dret d'associació avaluat per trenta-tres mil signatures, de les quals vint-i-dues mil eren catalanes; la publicació, però, del projecte de llei sobre la indústria manufacturera va desplaçar aquella exposició. Amb el seu company Molar va presentar unes *Observaciones al proyecto de Ley* que havien redactat amb la col·laboració de Pi i Margall i que defensarien davant la comissió corresponent de les Corts; llavors, va pronunciar el seu discurs el 9 de novembre, amb un to que la premsa burgesa madrilenya qualificaria de doctrinari i polèmic. Després de fer constar les seves dificultats per la utilització d'una llengua que no era la seva, va centrar el discurs en tres punts: contra la limitació imposada a les associacions obreres, principalment al nombre de socis i a la capacitat de federar-se entre elles; contra la prohibició de la contractació col·lectiva, i, finalment, sobre la composició dels Jurats Mixtos; en resum, pensava que el projecte del govern progressista atenia principalment els interessos de la classe patronal. Aquest cop, l'estada a Madrid es prolongaria fins al 14 de gener de l'any següent, mentrestant (l'11 de novembre) els dos delegats catalans rebien un homenatge organitzat pels obrers madrilenys. El maig de 1856, apareix, encara, com a membre del comitè que negociava la qüestió dita de la «mitja hora», mesura amb què alguns fabricants tractaven de rescabalar-se de concessions anteriors. [JBP]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Alsina, Pau, obrer del tèxtil, del ram de la seda, i destacat dirigent obrer (Barcelona 1830-1897). Molt probablement va iniciar-se en el moviment obrer acudint a uns cursos nocturns que sobre «ciència social» organitzaven els cabetians barcelonins i on coneixeria Monturiol, Sunyer Capdevila i els germans Clavé, entre d'altres. El 10 de juny de 1864, apareix entre els signants del manifest a favor de la tendència socialista dins el Partit Democràtic, sector agrupat entorn del periòdic *La Discusión* i per als quals socialisme significava suavitzar les diferències socials millorant les condicions de vida de les classes treballadores a partir de la intervenció de l'Estat. L'any següent, desem-

bre de 1865, va estar entre els assistents al congrés obrer celebrat a Barcelona i organitzat per la publicació de caràcter cooperativista *El Obrero*. El 1868 pren part activa en la revolució de Setembre; es va apoderar amb altres companys de l'Ajuntament de Barcelona i fou nomenat vocal de la Diputació Provincial. S'afilià al Partit Federal. El Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona, del qual fou soci, el presentà com a candidat a les Corts constituents en les llistes federals; elegit diputat el gener de 1869, es convertí, així, en el primer obrer català i espanyol que obtenia un escó a la Cambra legislativa. Anselmo Lorenzo deixaria una descripció molt negativa seva —escrita molts anys després, quan les diferències polítiques entre ells eren abismals— i si aquesta podia ajustar-se a la realitat del seu físic era injusta pel que feia a la seva activitat parlamentària. Juntament amb Fernando Garrido, va presentar una proposició perquè s'investigués la situació de les classes treballadores per tal d'adoptar mesures per millorar-la; així mateix, l'abril de 1869, va presentar a les Corts una exposició contra la reforma aranzelària liberal, avalada per la signatura de cent vint mil obrers catalans. Va votar contra la Constitució monàrquica de 1869 i contra l'elecció d'Amadeu de Savoia com a nou rei d'Espanya. Va participar activament en el sollevament armat federal de setembre-octubre d'aquell mateix any, formant part de la Junta Superior Revolucionària de la Província de Barcelona, per la qual cosa es va haver d'exiliar, a Lió, on va guanyar-se la vida com a obrer del tèxtil. De retorn de l'exili i reincorporat al Congrés dels Diputats, va presentar (abril 1870) la sol·licitud d'una llei que restaurés els tribunals mixtos d'arbitratge laboral, proposició que acompanyava amb vuit mil signatures d'obriers i patrons catalans. L'any 1871 va ser elegit senador. Durant la República, va formar part de distintes candidatures federals i va participar, alhora, en les disputes fraccionals i en els esforços per aconseguir la unitat del republicanisme federal. La seva activitat política coincidí amb el procés que conduí la Federació barcelonina de l'AIT i la Regional espanyola en general cap a l'apoliticisme d'inspiració bakuninista. I així, el 1872, fou àmpliament derrotat en les eleccions de delegats de la Federació de Barcelona per a anar al congrés de l'AIT la Haia. El juliol de l'any

següent, i a proposta seva, la Societat de Teixidors de Vels es va retirar de la Internacional, acusant la direcció i el periòdic *La Federació* de fer política, tot i que estava prohibit, i que la feien antirepublicana, actitud que amenaçava de dividir aquella societat i les seccions. Reincorporat al seu ofici, en el qual era molt expert, va aconseguir una bona posició. Políticament, va estar afiliat al Centre Republicà Històric de Barcelona, arrengrat amb el possibilisme de Castelar i la maçoneria. Quan va morir era conserge d'un museu barceloní. [JBP]

Bibliografia: LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Alsina, Rosa, militant anarquista al Baix Empordà (segle XX). Fou companya de Francesc Isgleas, destacat dirigent de la CNT. Va tenir una destacada participació en totes les lluites sindicals que va portar a terme, primer a Sant Feliu de Guíxols i després a Barcelona. Durant la guerra civil va compartir totes les responsabilitats del seu company. El 1939 es va exiliar a França, on va morir l'any 1967. [MPMJ]

Alsina, Tomàs, teixidor i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió que, a Barcelona, elaborà el conveni col·lectiu del ram de teixits de colors (19 de gener, 9 i 15 de març de 1855). Durant la vaga general de juliol de 1855, fou convocat amb altres obrers i patrons, el dia 6, pel capità general, Juan Zapatero, que volia ser informat sobre la situació. Juntament amb Joan Farré i Jaume Sirera, denuncià el dia 26 de gener de 1856 un fabricant del ram, Jaume Gelber, perquè no observava els compromisos que figuraven en el conveni col·lectiu. [CMM]

Alsina Bilbeny, Eduard, Cinto de la Palla, maquinista, dirigent sindical (Badalona 1889-Barcelona 1921). Maquinista i mecànic. Anarquista i militant sindicalista revolucionari. De família benestant, de molt jove abraçà les idees anarquistes. Maquinista de la Companyia de Ferrocarrils MZA, fou acomiadat l'any 1912 arran de la vaga de ferroviaris del mes d'octubre. Dos anys després fou readmès i definitiva-

ment acomiadat després de la vaga general revolucionària de l'agost de 1917, en la qual tingué una destacada participació. Davant la persecució policíaca i patronal, i com a bon mecànic ajustador, va instal·lar un taller mecànic i treballà per compte propi. Continuà militant en l'organització obrera confederal, i els pistolers del Sindicat Lliure atemptaren dues vegades contra la seva vida. Finalment fou assassinat per pistolers del Sindicat Lliure el 22 de juny de 1921, al carrer Espaseria de Barcelona, quan sortia d'entrevistar-se amb el general Martínez Anido al seu despatx del Govern Civil de Barcelona. L'entrevista havia estat un parany preparat pel mateix Martínez Anido. El seu assassinat fou molt sentit a Badalona, i la CNT decretà una vaga general de protesta observada per tots els treballadors i d'una manera gairebé general, per tot el comerç de la ciutat. [JVF]

Bibliografia: MANENT I PESAS, JOAN. *Records d'un sindicalista llibertari català 1916-1943*. París, 1976.

Alsina Cabrera (o Cabero), Joan, mecànic i militant comunista a Sitges (segle XX). Durant la Segona República Espanyola milità al Bloc Obrer i Camperol i en el congrés que celebrà l'abril de 1934 fou nomenat membre del comitè central del partit en representació de la província de Barcelona, càrrec que continuà desenvolupant quan es constituí el POUM el setembre de 1935. Va participar en la reunió del comitè central de gener de 1936 que va elaborar la posició del POUM davant les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la guerra civil, fou membre del Comitè local de Milícies Antifeixistes de Sitges. Detingut després del fets de Maig de 1937, ingressà a la presó Model de Barcelona el 23 de juliol de 1937, amb 38 anys d'edat, processat per assassinats i cementiris clandestins pel jutge especial Bertran de Quintana i per ser membre del POUM pel Tribunal d'Espionatge de València. Li foren dictades sengles ordres de llibertat el maig de 1938 i sortí de la presó el 15 de maig de 1938. [MPMJ]

Altavàs, Marià, tapisser i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del Centre Instructiu d'Oficials Tapissers de Barcelona. Va signar, el 1r de maig de l'any 1890, el manifest anomenat *Als cossos legisladors*, lliurat al go-

vernador civil de la província de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [APE]

Altadill, Joan, anarcosindicalista a Tortosa (segle xx). Membre de la CNT a Tortosa, formà part del primer grup de regidors confederals del consistori de la ciutat que s'integrà a l'Ajuntament després dels fets de Maig de 1937. [XPM]

Altadill, Sebastià, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit comptador de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupa fins al juliol de 1892. [TMS]

Altadill Teixidor, Antoni, escriptor i propagandista cabetà (Tortosa 1828-Barcelona 1880). Personatge molt conegut dins el món literari barceloní de mitjan segle XIX, signà moltes de les seves publicacions amb el pseudònim Antonio de Padua i publicà en castellà un gran nombre d'obres tant de novel·la com de teatre i reculls poètics. Fou membre del grup redactor del setmanari cabetà *La Fraternidad*, dins el qual col·laborà també en la redacció de *Almanaque Democrático para el año bisleso de 1864*. Participà del corrent de pensament positivista i racionalista del grup, n'evidencià les influències en la novel·la *Barcelona y sus misterios* (1860), on seguí els models francesos de Sue i Hugo, que va ser editada amb litografies d'Eusebi Planas. En la seva joventut va ser secretari de Narcís Monturiol i viatjà a Amèrica per recaptar diners destinats a l'experiència de l'Ictineu. El desembre del 1868, va escriure una història de la revolució de Setembre i va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Durant la Primera República Espanyola, fou governador de Guadalajara i Múrcia. [SBV]

Publicacions: *Barcelona y sus misterios* (1860); *Jaimé el Conquistador* (1862); *La monarquía sin corona. Grandezas y miserias de la Revolución de Septiembre de 1868*.

Bibliografia: RIERA TUÈBOLS, S. *Narcís Monturiol. Una vida apassionant, una obra apassionada*. Barcelona, 1986.

Altafulla, Dalmira, militant anarquista al Baix Empordà (Calonge 1897-Sainte-Colombe, França, 1977). Fou companya d'Ignasi Altafulla, dirigent comarcal de la CNT, amb qui va començar, fins al 1939, totes les vicissituds de les

lluites sindicals vinculades a la indústria surotapera. Després de la guerra civil, s'exilià a França. [MPMJ]

Altafulla, Ignasi, militant anarquista al Baix Empordà (Calonge 1895-Sainte-Colombe, França, 1961). Membre de la CNT, des de molt jove, abans de la Dictadura de Primo de Rivera, va participar en les vagues de la indústria surotapera a Palamós. En esclatar la guerra civil va tenir un paper important a la comarca, on va destacar per la seva activitat en els primers dies de la guerra i va formar part de la collectivitat que es va constituir a Calonge. Després de la guerra es va exiliar a França, on va formar part de la Federació Local de la CNT de Tuïr. [MPMJ]

Altarriba, Josep, filador i societari a Manlleu, Osona (segle XIX). El desembre de 1841, constà com a comissionat del ram de filadors a l'Associació de Teixidors de Manlleu, fundada l'any 1840, i dependent de l'Associació de Teixidors de Vic. [CR]

Altarroba, Benito, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre del 1887. [TMS]

Altred Fornet, Trinitat, periodista i polític radical a Barcelona (segle xx). Durant la Setmana Tràgica de Barcelona de 1909 era el director d'*El Progreso*, el portaveu del partit Republicà Radical (Ierrouxista), i fou acusat de la responsabilitat d'haver publicat articles provocatius pocs dies abans d'esclatar la rebel·lió. Detingut i acusat de rebel·lió militar, fou posat en llibertat el novembre de 1909 i finalment exonerat de tot càrrec el març de 1910. [MPMJ]

Altès (o Altis), Francesc, boter i sindicalista a Reus (segle xx). Durant la Segona República era secretari de la Federació nacional d'obres boters d'Espanya, amb seu al carrer de Sant Pau, 6, de Reus, i el maig de 1932 firmava una breu notícia històrica de la federació on assignava que els boters havien decidit ingressar a la UGT el 1930, després d'uns anys d'haver estat integrats a la CNT. [MPMJ]

Altès Brunet, Josep. pagès i sindicalista a Alcover (segle xx). El març de 1938, en la constitució del Comitè Comarcal de les Joventuts Socialistes Unificades de l'Alt Camp, addictes del PSUC, hi figurà nomenat com a secretari de Producció. S'exilià a Mèxic. [AGT]

Altès Mariné, Manuel, l'Aranya, paleta i sindicalista (Alcover 1889-?). Fill de Josep Altès Tell. L'agost de 1931, va formar part de la primera junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors d'Alcover amb el càrrec de comptador i, el mateix mes, de la primera junta local del BOC, amb el càrrec de vocal primer. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser detingut al vaixell presó *Manuel Arnús* al port de Tarragona. El novembre del 1936 era el secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT, que englobava 453 afiliats i que comprenia les seccions de paletes i manobres, pagesos, espartenyeres, fusters, fabril i tèxtil, metallúrgia i terrissaires. El gener del 1937 s'incorporà a l'Ajuntament pel PSUC i va encarregar-se de la comissió de Serveis i Obres Públiques. A la postguerra va ser acusat d'haver estat un dirigent en època de guerra, membre del Comitè revolucionari, component de l'Ajuntament. Marxà a l'exili, a Mèxic. [AGT]

Altès Tell, Josep. Pep de Propso, pagès i dirigent sindical a Alcover (segle xx). El 1918 era president de l'entitat Unió Arrendatària i Jornallera d'Alcover, propera a tesis anarcosindicalistes. Va ser assassinat per un propietari, a resultes de la direcció que duïa de la vaga de jornalers, la qual durà més de dos mesos. A la República el seu nom va ser honorat pels elements obreristes amb el rètol d'un carrer, encara que a la postguerra va ser retirat. [AGT]

Altès Teresa, Salvador, Colombrí, pagès i cooperativista (Alcover 1899-1978). Participà a la junta del Sindicat Agrícola local. El 1932, en constituir-se l'Associació d'Agricultors d'Alcover, entrà a la primera junta com a vocal segon. El 1934 renovà la seva participació a la junta en qualitat de vice secretari. L'entitat, el gener de 1934, era adherida a la Unió de Rabassaires, central a la qual estava afiliat. [AGT]

Altimir, Joan, mecànic a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou un dels principals orga-

nitzadors de Solidaritat Obrera a Vilafranca del Penedès durant la primera i segona dècada del segle xx. Va ser elegit president de la Federació Local Obrera de Vilafranca l'any 1911 i, el mes d'agost d'aquest any, fou un dels dirigents de la vaga general declarada a Vilafranca, motiu pel qual fou detingut i empresonat fins al mes de gener de l'any 1912. [RAM]

Altimira, obrer del vestit i sindicalista a Catalunya (segle xx). El març de 1936 firmava, en representació de l'Associació Obrera del Vestit, un manifest adreçat a tots els treballadors de Catalunya, a favor de la unitat sindical, preparatori de la Conferència d'Unitat Sindical que animava el Partit Obrer d'Unificació Marxista. [PPB]

Altimira, Josep. obrer del ram de la llana i societarí a Sabadell (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Teixidors de la seva localitat. Participà el 1854 en la fundació del Mont de Pietat de la Classe Obrera de teixidors de la indústria de la llana, com també en la creació de la primera escola nocturna obrera integrada en el Casino Català Industrial de Sabadell. El novembre de 1854 s'integrà a la comissió mixta que va discutir una nova tarifa per rams, dintre la nova política pactista que encetà el Bienni Progressista. [EBP]

Altimira, Miquel, teixidor i societarí a Vic, Osona (segle XIX). El març de 1841 va ocupar el càrrec de vocal segon a la Junta de la Societat de Teixidors de Vic, constituïda el mes de març de 1841. El 18 de setembre de 1842 fou exclòs del seu càrrec amb el president de la societat, Joaquim Tussell, l'oïdor de comptes, Antoni Compta, i el vocal segon Miquel Altimira, acusats de mala gestió dels fons econòmics de la societat. [CR]

Aluco, Lluís, militant comunista al Maresme (Pineda, ?-Tolosa de Llenguadoc 1947). Milità a les files del PSUC durant la guerra civil i formà part del Grup Cortada. Exiliat a França el 1939, els alemanys volien deportar-lo a Alemanya, però s'escapollí i passà a lluitar a la resistència contra l'ocupació nazi. Detingut de bell nou per la Gestapo, fou alliberat per un grup de guerrillers quan anaven a afusellar-lo. [MPMJ]

Alujas, Joan, ferrer i sindicalista (?-Vilafranca del Penedès 1933). Va ser un dels principals organitzadors de les societats obreres a l'Alt Penedès durant les dues primeres dècades del segle XX. La primera dècada es dedicà a l'organització dels sindicats d'ofici de Solidaritat Obrera a Vilafranca del Penedès, i l'any 1908 va ser nomenat secretari de la Societat d'Obrers del Ferro i Constructors de Carruatges. Aquest mateix any va iniciar, junt amb altres obrers societaris, la publicació d'un setmanari obrer vilafranquí, *La Voz del Obrero* (1908-1909). Destacà la seva activitat com a organitzador de la Federació local de Solidaritat Obrera a Vilafranca els anys 1908-1911 i de l'Ateneu Obrer. També va col·laborar en diferents ocasions, l'any 1910, al periòdic *Solidaridad Obrera*, amb articles sobre la situació obrera a Vilafranca. Va ser un dels principals dirigents de la vaga general a Vilafranca l'agost de 1911, motiu pel qual va ser detingut i empresonat. Els anys 1914 i 1915 dedicà molts esforços a organitzar els pagesos de Vilafranca, cosa que finalment aconseguiria formant una potent secció d'agricultors associada a la CNT. Els anys de la Primera Guerra Mundial dedicà els seus esforços a lluitar contra la carestia dels productes de primera necessitat i col·laborà en diferents setmanaris locals de caire republicà com *Fructidor* i *Panadés Republicano*. L'any 1920, arran de la dissolució de la FLO, fou empresonat de nou. [RAM]

Alvarado, germans, sindicalistes a Barcelona (segle XX). Militants dels Sindicats Lliures creats el 1919 a Barcelona pel tradicionalisme, foren acusats de ser dels més destacats pistolers que portaren a terme atemptats contra militants de la CNT. [MPMJ]

Álvarez, guarnicioner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va participar a la reunió celebrada el 29 de desembre de 1908 de la Federació local barcelonina de Solidaridad Obrera, en la qual es va acordar nomenar un nou Consell directiu de la Confederació regional de Catalunya. Álvarez hi figurava com a vocal en representació del Sindicat de Guarnició i Corretja. [MPMJ]

Álvarez, militant anarquista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil, en el Consell de la

Generalitat en què la cartera de Proveïments fou ocupada per Josep J. Domènech (setembre-desembre de 1936), fou secretari de la Direcció General de Proveïments de la Generalitat i delegat de compres. Després d'abandonar el càrrec, va sortir al pas des de *Solidaridad Obrera* de les declaracions que féu el desembre de 1936 Joan Comorera, el nou conseller de Proveïments, que acusava Domènech de l'escassetat d'aliments que patia Barcelona. [MPMJ]

Álvarez, Àngel, dependent de comerç i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, l'any 1933 va aconseguir que la Unió Ultramarina, un sindicat gremial de dependents de comerç, s'integrés al Front Únic Mercantil, que animaven els militants del BOC, i participés en la primera vaga general mercantil de novembre de 1933. Posteriorment milità al POUM i fou president de la Unió Ultramarina. El 1939 s'exilià a França, on fou internat al camp de Sant Cebrià. Fou traslladat al camp de represàlies de Vernet d'Ariège i d'allà a Alemanya, on morí víctima d'un bombardeig durant la Segona Guerra Mundial. [MPMJ]

Álvarez, Daniel, dirigent comunista a Cornellà (?-Cornellà de Llobregat 1985). Va participar a la guerra civil en una companyia de carrabiners i després de 1939 es va incorporar a la lluita clandestina contra el franquisme. Militant del PSUC, fou membre de la direcció local del partit de Cornellà i quan es va produir l'escissió del Partit dels Comunistes de Catalunya, l'any 1982, fou membre del Comitè comarcal del Baix Llobregat, on s'ocupà de la responsabilitat de les finances. [MPMJ]

Álvarez, Delio, dirigent anarquista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil espanyola va ostentar diversos càrrecs de responsabilitat en representació de la CNT. El març de 1938 la seva firma apareixia, amb la d'altres dirigents, en el *Programa de Unidad de acción entre la UGT y la CNT* i el maig de 1938 va assistir, formant part de la delegació de la CNT, a la reunió que es va celebrar amb representants de la FAI i la FIJL, per tal de resoldre la crisi interna que afectava el moviment llibertari. Exiliat a França el 1939, acompanyava Marià Rodríguez Álvarez, Marianet, el secretari general de

la CNT, quan aquest morí ofegat al riu Marne, prop de París. [MPMJ]

Álvarez, Elvira, militant anarquista de Sant Andreu del Palomar (?-Castres, França, 1954). Companya de Juan Gómez, el Yesero, membre destacat del Sindicat de la Construcció de la CNT, hagué de patir la duresa de la repressió durant el període de 1919 a 1923. Després de la guerra civil, s'exilià a França, i durant la guerra mundial va perdre un fill en els camps de concentració d'Alemanya. [MPMJ]

Álvarez, Ernesto, periodista llibertari i tipògraf (?-Valladolid 1902). Va formar part de les assemblees de treballadors de Madrid des de novembre de 1872. Juntament amb Francesc Ruiz i altres militants anarquistes creà *La Bandera Social*, setmanari anarquicocollectivista (15 de febrer de 1885-21 de gener de 1887). Firmà el 20 de gener de 1891 el *Manifest del Cercle de Treballadors de Madrid a tots els obrers d'Espanya*, en què es rebutjava la política i es preconitzava l'organització de la classe obrera l'u de maig, i les vuit hores de treball. En un moment d'abassegament de la premsa anarquista, va continuar publicant *La Anarquía*, des del 18 d'agost de 1890 fins al 15 de juny de 1893. Es mantingué actiu també col·laborant en mitjans i conferències. En la seva fugida, per la persecució del govern, va arribar a Sabadell, el 1893. S'allotjà a casa de Jaume Sallent, on es va dedicar a escriure i a traduir, per tal d'imprimir *La Protesta*. També va convertir la casa de Sallent en un centre de discussió i agitació. Col·laborà, entre altres publicacions, en *La Idea Libre*, *Bandera Roja*, *Apuntes Ortogràfics*, i *La Asociación*. Davant la manca en les necessitats més bàsiques de la seva família, tornà a Valladolid, on va morir al cap de poc temps. [MCC]

Bibliografia: CASTELLS. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. II. Sabadell, 1977. ÁLVAREZ DE JUNCO, José. *La ideología política del anarquismo español*. Madrid, 1977.

Álvarez, F., enquadernador i ratllador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la constitució del Consell interí de la Unió d'Obrers Noògrafs i Branques Annexes. Fou elegit secretari econòmic de la junta que sortí del Congrés constitutiu del ram dels noògrafs, celebrat el 13 d'octubre del 1872. [MCC]

Álvarez, Lluís, comunista a Barcelona (segle XX). Dirigent del Partit Català Proletari durant la Segona República, formà part en representació del PCP del primer comitè executiu provisional del PSUC, en el moment de la seva constitució el 23 de juliol de 1936. Durant la primera Conferència nacional del PSUC, celebrada el juliol de 1937, fou escollit membre del Comitè central, càrrec on va romandre fins a la fi de la guerra civil, quan en fou separat oficialment acusat de covardia en la retirada del front d'Aragó. Un temps després abandonà el PSUC. [MPMJ]

Álvarez, Marià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Álvarez, Miquel, comunista (segle XX). Formà part del primer comitè executiu provisional del PSUC (comorerista) que es constituí el primer de febrer de 1950, després de l'expulsió de Comorera del PSUC. [PPB]

Álvarez, Valentín, vidrier i militant anarquista (Gijón 1906-Orleans, França, 1986). Va treballar a Badalona en el ram del vidre. Durant la guerra civil fou voluntari de la columna Durruti i va combatre als fronts d'Aragó i de Madrid. El 1939 s'exilià a França, però durant un temps va participar en les guerrilles a les muntanyes d'Astúries, d'on va retornar a l'exili amb una bala al cos. Va formar part de la Federació local d'Orleans de la CNT. [MPMJ]

Álvarez, Vicente, advocat laboralista i comunista a València (segle XX). Va defensar multitud de causes obreres durant el franquisme. Fou un dels fundadors de les Comissions Obreres Anticapitalistes. Va estar lligat al MC, a la Lliga Comunista i a la UPV. Fou detingut en la manifestació del Primer de Maig de 1977. [RIRB]

Álvarez Boquera, Llorenç, ferroviari i sindicalista (l'Ametlla 1904-?). Fou un dirigent local de la UGT a Vilanova i la Geltrú. Va ser conseller en representació de la UGT i del PSUC a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú els anys 1937-1938. [RAM]

Álvarez de Arcaya, José, militant anarquista a Barcelona (Vitòria. ?-França 1962). Originari

de Vitòria, fou militant de la CNT i va tenir una participació destacada en la lluita contra la Dictadura de Primo de Rivera. Traslladat a Barcelona durant la República, prosseguí la seva activitat sindical. Durant la guerra va anar al front amb la columna Durruti. L'any 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. Reingressà a l'Estat espanyol per combatre contra el franquisme, fou pres i va romandre onze anys a la presó. En sortir en llibertat es tornà a exiliar a França, on residí fins que se suïcidà. [MPMJ]

Álvarez Espinosa, José, polític radical i revolucionari a Premià de Mar (segle xx). Membre del Partit Republicà Radical, als 25 anys d'edat era secretari de l'Ajuntament de Premià durant la Setmana Tràgica del 1909 i el dia 28 de juliol va assistir a una reunió amb Ferrer i Guàrdia en què hom va decidir proclamar la República a Premià. D'acord amb els plans de Ferrer, Álvarez va entregar als revoltats de Premià carrabines dipositades a l'Ajuntament de Premià, on fou constituïda una junta revolucionària i proclamada la República. Durant el judici contra Ferrer i Guàrdia va declarar inculcant-lo d'instigar la rebel·lió al Maresme; la seva declaració, juntament amb la d'altres polítics radicals, fou determinant en la condemna a mort de Ferrer. [MPMJ]

Álvarez Fernández, Lluís, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle xx). Membre de l'executiva del Sindicat Mercantil de la UGT durant la guerra civil, un cop mobilitzat va exercir com a comissari en la Comandància de Lleida. [DBM]

Álvarez Galindo, Asdrúbal i Aníbal, germans, militants anarquistes a Barcelona (segle xx). Durant el període de 1919 a 1923 varen formar part de les organitzacions terroristes que portaven a terme atemptats contra la patronal i les autoritats. La seva detenció, durant el període en què Martínez Anido fou governador civil de Barcelona, va ser considerada molt important en la progressiva desarticulació de la infraestructura terrorista de la capital catalana. [MPMJ]

Álvarez Garrido, Melecio, cambrer i dirigent anarquista a València (?-Paterna, València 1940). Va ser membre destacat del Sindicat de Gastro-

nomia de la CNT valenciana durant els anys trenta. Representà la FAI al si del departament de Salut Pública del Comitè Executiu Popular de València i al Tribunal Popular de Justícia valencià. Fou un dels principals organitzadors de la Primera Columna Confederal de Llevant i comissari de la 82 Brigada mixta. Va ser detingut i afusellat. Tenia 43 anys. [CCG]

Álvarez Sañalado, José, El Gallo, revoltós i revolucionari a Barcelona (segle xx). Durant la Setmana Tràgica de 1909, amb 27 anys d'edat, va encapçalat un grup de revoltats al barri de Gràcia que el dia 27 de juliol va assaltar una armeria, on es va apoderar de 33 escopetes, 89 revòlvers i un bon nombre de municions que va repartir entre els insurrectes de les barricades, fets pels quals fou jutjat l'octubre de 1909. [MPMJ]

Alzina (o Alsina), Antoni Maria, tipògraf, sindicalista i polític (Capdepera 1881-Palma 1935). El 1913, s'afilià a la Unió Tipogràfica Balear, de la qual fou president (des de 1914). De formació autodidàctica, assolí una important preparació cultural i promogué l'Escola de la Casa del Poble, de Palma. Fou director d'*El Obrero Balear*. Dirigent de l'Agrupació Socialista de Palma, després de la Revolució soviètica esdevingué el capdavanter dels terceristes mallorquins. Amic personal d'Antonio García Quejido, el 1921 abandonà el PSOE i impulsà la fundació de l'Agrupació Comunista, adherida al Partit Comunista Obrer. Entre 1921 i 1922, dirigí *El Comunista Balear*. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, impulsà la reorganització de la Unió Tipogràfica Balear (1925-28) i retornà al PSOE (1926). [DG]

Alzina Sancho, Jaume, cartògraf i polític (Capdepera, Mallorca, 1890?-Cartagena 1942). Cartògraf de l'armada, estigué destinat a Vigo, Granada i Madrid. Es retirà amb la Llei Azaña (1931) i s'instal·là a Capdepera. Durant la Segona República, fou president de l'Agrupació Socialista de Capdepera. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fugí amb una barca a Menorca. Durant la guerra es reincorporà a l'armada i col·laborà en l'òrgan socialista menorquí *Justicia Social* amb el pseudònim Jas. Des d'agost de 1937, fou president de la Federació Socialista Balear. També fou presi-

dent (agost de 1937-juny de 1938) i secretari (des de juny de 1938) del Secretariat Antifeixista de Mallorca a Menorca. Acabada la guerra, s'exilià a França i fou internat en un camp de concentració. Al començament del decenni dels quaranta tornà a Mallorca i fou empresonat. Morí, oficialment, d'una malaltia de fetge, a la presó militar de Cartagena. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Alzina Sancho, Nicolau, polític (Capdepera, Mallorca, 1919-Palma 1987). Fill de Jaume Alzina Sancho. Militant de la Joventut Socialista Unificada durant la Segona República, fou detingut poc després de l'alçament militar de juliol de 1936. Fou condemnat a sis anys de presó per excitació a la rebel·lió. Entre 1936 i 1942, passà per diverses presons i batallons disciplinaris de Mallorca, Catalunya i el Marroc. Evadit, s'establí a Alger i a França, on s'afilià al PCE. Tornat a Mallorca (1952), col·laborà en la reorganització del PCE en la clandestinitat i fou corresponsal de Radio España Independiente a l'illa. Entre 1979 i 1981, fou regidor de l'Ajuntament de Capdepera pel Partit Comunista de les Illes Balears —PCIB. [DG]

Amado, teixidor i sindicalista a Sabadell (segle xx). A principis de segle muntà una fàbrica a l'Argentina. De retorn a Sabadell participà en l'anarcosindicalisme local i fou un gran amic dels dirigents Josep Miquel i Miquel Bertran. Assistí assíduament a reunions clandestines de la CNT que tingueren lloc al Molí d'En Dou, prop del riu Ripoll, i a l'església romànica de Barberà. Prengué part activa en l'organització de la Federació Obrera de Sabadell (FOS). Finalment fou detingut per la guàrdia civil i empresonat el març de 1919 per la seva participació en la vaga de la Canadenca, juntament amb altres dirigents de la FOS. [EOF]

Amador, Progreso, anarcosindicalista (segle xx). Procedia del partit radical. A l'inici dels anys vint fou designat, pel comitè provincial de la CNT de Barcelona, per a realitzar tasques de propaganda a la província de Tarragona. [TMS]

Amador i Obón, Antoni, anarquista i periodista (segle xx). Va treballar al diari lerrouista

El Progreso, on estava encarregat de fer la informació dels centres oficials. Assistí al segon congrés de la CNT, celebrat a Madrid el desembre de 1919 (Congrés de la Comèdia). Va participar en els plens de la CNT del començament dels anys vint, i després del nomenament de Severiano Martínez Anido com a governador de Barcelona (novembre de 1920) va prelu·diar en un dels plens l'accentuació de la repressió. El 30 de novembre del mateix 1920 fou tancat, juntament amb altres periodistes, polítics i dirigents sindicals, al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, i poc després fou traslladat al castell de la Mola (Maó). Als inicis de la dictadura del general Primo de Rivera, fou redactor del diari *La Lucha Obrera*, des d'on va lluitar, juntament amb Viadiu, Maurín i Diarot, contra el que anomenaven «l'exclusivisme» anarquista de la CNT; aquesta postura fou confirmada en el seu article «Del pleno de la Barceloneta al de Granollers», aparegut a *La Lucha Obrera* el primer de gener de 1924, en el qual va fer pública la seva separació de la CNT. [TMS]

Amador Llevaria, Josep, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril del 1937 va ser escollit secretari d'actes del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Amantegui Albis, Miquel, sabater i polític (es Castell, Menorca, 1904-Maó 1995). El 1924, emigrà a Cuba. Tornat a Menorca (1933), organitzà el PCE a es Castell. Fou detingut arran dels fets d'Octubre de 1934. Durant la guerra civil, fou alcalde des Castell (agost 1936-març 1937 i juny-juliol 1937). Durant el seu mandat, promogué la incautació de finques, controlà els abastaments i creà una escola graduada. El febrer de 1939, s'exilià a França. Considerat pels franquistes responsable directe dels assassinats del vapor *Atlante* de Maó, fou condemnat (1940) a quinze anys d'estranyament i inhabilitació pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques. Durant la Segona Guerra Mundial participà en la resistència antinazi a França. Emigrat a Cuba, col·laborà amb la revolució castrista de 1959. El 1995, tornà a Menorca. [DG]

Amat, Luis, anarquista (1918-1985). Va militar en la FIJL en la província d'Almeria des de 1935. Perseguit pels falangistes, es va traslladar a Barcelona el 1936, on, en esclatar el sollevament militar, es va enrolar en la 133 Brigada mixta. Ferit durant la contesa, al final d'aquesta es va exiliar a França. Obligat pels alemanys a treballar en la base submarina de Marsella, va participar en un sabotatge i intentà tornar a Espanya. Detingut per la guàrdia civil, fou obligat a complir el servei militar al Marroc, i en acabar es va instal·lar definitivament a Provença. [TMS]

Amat, Pere, dirigent anarcosindicalista a Sax (segle xx). Va presidir una de les sessions del Congrés provincial de 1919 de la CNT a Alacant. En aquest congrés fou nomenat delegat per al Congrés regional de la CNT. [JMSS]

Amat, Ramon, barriler i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Va participar en el primer Congrés Obrer Espanyol, que es va celebrar a Barcelona el juny de 1870, com a delegat de Tarragona i l'únic barriler representant a tot el congrés. Sindicalista moderat, es va oposar al capitalisme i a la manera com el dictamen plantejà el tema de la resistència enfront de la defensa de les caixes d'estalvis i societats d'ajudes mútues. D'altra banda, va votar a favor de la cooperació, no com una branca de producció i consum, sinó solament si pogués servir com a mitjà indirecte per a alleugerir la vida dels obrers. També votà a favor de l'organització composta per la unió de les federacions. [MCC]

Amat, Tomàs, socialista a Barcelona (segle xx). Va integrar la comissió provisional formada el 17 de juliol de 1931 i destinada a la fundació de la Joventut Socialista de Catalunya (JSC). També va participar en la primera assemblea de la JSC, celebrada el 24 d'agost de 1931, en què fou elegida la direcció de l'organització de la qual va formar part. Així mateix va estar present en el I Congrés de la JSC que va tenir lloc els dies 8 i 9 de setembre de 1934 en el qual fou elegit membre del nou comitè executiu que sortí del congrés. Va representar la USC en alguns actes politicoculturals abans de l'inici de la guerra civil de 1936. [TMS]

Amat Angelet, Frederic, anarquista (segle xx). Va participar activament en les lluites que van tenir lloc a Barcelona durant la Setmana Tràgica de 1909, per la qual cosa fou processat. Com que no es va poder demostrar la seva vinculació amb els que van enfrontar-se a l'exèrcit, va ser posat sota jurisdicció civil, acusat solament del delicte comú d'incitar a la sedició. [TMS]

Amat Blasco, Salvador, jornaler i militant socialista valencià (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament d'Alzira el 1931 en representació del PSOE. Fou reelegit el 1934 i, més tard, va ser nomenat vocal de la junta gestora que es formà en aquesta localitat després de febrer de 1936. [JNN]

Amat Guivernau, Anton, ca l'Anton del Pau del Blai, pagès i activista (Nulles 1908-1990). Fill d'Antoni Amat Pallarès i germà de Josep i Samuel. A l'esclat de la guerra va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. El juliol de 1936 s'incorporà a l'Ajuntament com a regidor, essent-hi un mes just. Acabada la guerra ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls, el 6 de setembre de 1939; jutjat el 15 de setembre, li sortí la pena de cadena perpètua. El desembre va ser traslladat a la presó de Barcelona i el juliol de 1943 se li commutà la pena a 12 anys i 1 dia. [AGT]

Amat Guivernau, Josep, Pepitu de ca l'Anton del Pau del Blai, pagès i activista sindical (Nulles 1912-Alemanya, ?). Fill d'Antoni Amat Pallarès i germà d'Anton i Samuel. Sindicalista destacat de la CNT durant la República. Durant la guerra va pertànyer al Comitè i a l'Ajuntament. En aquesta darrera comesa, i fins a anar al front, hi va participar des del desembre del 1936 fins al juliol del 1937, encarregat de la Comissió d'Ajut al Refugiat i de la dipositoria. Exiliat, el maig del 1943 era a França. Morí en un camp de concentració alemany. [AGT]

Amat Guivernau, Samuel, fuster i pagès, col·lectivista (Nulles 1917). Fill d'Antoni Amat Pallarès i germà d'Anton i Josep. El desembre de 1936, en qualitat de secretari de la col·lectivitat agrícola Carles Marx, signà l'acta d'incautació i constitució del Consell d'Administració per a l'explotació d'una finca. El febrer de 1996, vivia a Vilabella. [AGT]

Amat Pallarès, Antoni, l'Anton Amat, pagès i sindicalista (el Catllar 1879-Nulles 1953). La seva activitat, la va dur a terme a Nulles, població on fixà la residència just en néixer. Pare de l'Anton, Josep i Samuel, activistes locals. Soci i vocal de la junta el 1930 de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, entitat de caràcter mutual. Va ser regidor de l'Ajuntament a partir del maig del 1938, per la CNT, i fou escollit alcalde segon i responsable de la comissió de Sanitat i Treball. Va ocupar un càrrec a la collectivitat agrícola. Les forces franquistes afirmaren que durant la guerra havia tingut una actuació extremada. El maig de 1943 residia a Nulles. [AGT]

Amat Picón, Rafael, anarcosindicalista (Alicún, Almeria, 1907-Eyrargues, St. Remy de Provença, França, 1991). Va emigrar a Catalunya i, instal·lat en el popular barri de la Torrassa (l'Hospitalet de Llobregat), s'adherí a la CNT. Va participar, des de l'inici de la guerra civil de 1936, en la defensa de Barcelona contra els militars insurrectes, i fou un dels assaltants de la caserna d'infanteria, Pedralbes 14 (caserna Bakunin), a la ciutat comtal. Al final de la contesa, es va exiliar a França, on va treballar de pagès. Va viure a Marsella, on fou tresorer de la federació local, i després a Eyrargues. [TMS]

Ambrós, Josep, socialista a Riba-roja d'Ebre, a la Ribera d'Ebre (segle xx). En constituir-se la Joventut Socialista de Riba-roja el dia 1 de novembre de 1911, ocupà el càrrec de president del comitè interí que es constituí. [PPB]

Ambrós, Josep, teixidor de llana a mà i societatari a Sabadell (segle XIX). L'abril de 1871 constà com a membre de la junta de la Secció de Jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor, de Barcelona. Va dimitir de la junta el 24 de novembre sense que en constin els motius. El 1873 va pertànyer el Centre de les Societats Obreres de Sabadell, com a representant del seu ofici. [MCC]

Ambròs Mut, Antoni, sabater, sindicalista i polític a Palma de Mallorca (segle xx). Fou secretari de la Sociedad de Obreros cordeleros y artes similares, de Palma (1929). Fundador del PCE a Mallorca, en fou un dels principals diri-

gents durant la Segona República (1931-36). Al començament de la guerra civil fou detingut. El 1939, fou sotmès a un expedient de responsabilitats polítiques. [DJG]

Ambrosio, Gregorio, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels militants de la CNT ferits en l'etapa de l'agreujament de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Ameijeiras Blanco, Pedro, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT, durant la postguerra franquista fou membre, en representació de la Federació Regional del Llevant, del Comitè nacional de la CNT, el sisè de la postguerra, que es constituí en un ple de regionals clandestí celebrat a Madrid el març de 1944. Es mantingué com a membre del comitè nacional quan el juliol de 1944 entrà a la Secretaria general de la CNT Sigfrido Català, del qual fou la seva mà dreta, i fou detingut amb Català el març de 1945. [PPB]

Amela Bou, Baptista, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Amella, Antoni, jornaler a l'Alt Penedès (segle xx). Va ser nomenat representant dels camperols del Penedès al Congrés regional de Camperols de Catalunya (CNT) de l'any 1936. [RAM]

Amenós, Pau, pagès i dirigent sindical a Sabadell (segle xx). Fou un dels responsables principals de l'organització de la Unió de Rabassaires a Sabadell (Cafè Ibèric, 1923), juntament amb el sindicalista federal Josep Orpella, el lliurepensador radical Astre Jané i el dirigent obrer Ramon Rosas. Una de les seves actuacions més destacables, com a defensor dels drets dels rabassaires, tingué lloc a Barcelona el 23 de gener de 1923 en el marc del I Congrés de la Unió, participant de ple en tot el debat sobre el pacte de parceria. [EOF]

Amenós Gabarro, Àngel, anarcosindicalista (Igualada 1889-Lieja 1963). Ja el 1906 havia format part d'un grup anarquista, fet que el va portar unes quantes vegades a la presó. La seva activitat sindicalista s'accentuà a partir de l'a-

bril de 1932, moment en el qual va participar, com a representant del Sindicat de la Pell d'Igualada, en diversos actes de protesta per la deportació de treballadors feta pel govern republicà poc temps abans. El 1933 essent ja un destacat faista igualadí, va participar, en representació del Sindicat Únic de Treballadors de Santa Coloma de Queralt, en el Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat Barcelona del 5 al 13 de març d'aquell any. Interessat pel problema dels pagesos (sembla que era propietari d'algunes terres), va participar com a representant d'Igualada en el Ple regional de Pagesos de Catalunya, celebrat els primers dies de gener de 1937, on va formar part de la comissió que elaborà un dictamen sobre la fórmula necessària per a harmonitzar el valor dels productes agrícoles en relació amb el cost de la seva producció. Exiliat després de la guerra civil, es va instal·lar a Lieja, on es va mantenir fidel a les seves idees anarcosindicalistes. [TMS]

Bibliografia: VEGA, E. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques de la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980. *Le Combat Syndicaliste*, 19/12/1963 i 2/1/1964.

Amet i Prunera, Josep, simpatitzant internacionalista a Santa Coloma de Queralt, Segarra (segle XIX). Subscriptor del periòdic internacionalista de Madrid *El Condenado*, la Comissió Federal de la Regió Espanyola li demanà que organitzés la federació local de la seva localitat, en carta de 13 de juny de 1873. [APE]

Ametller, Juli, pagès a Guardiola de Font-rubí, Alt Penedès (segle XX). Va ser president del Sindicat d'Oficis Varis de la UGT de Guardiola de Font-rubí durant la guerra civil de 1936 a 1939. [RAM]

Ametlles (o Ametller), Joan, delegat sindical (segle XIX). Va figurar com un dels 40 vocals de què constava la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona el febrer del 1869, societat fundada el 1868 i constituïda pels diversos sindicats obrers barcelonesos. [MCC]

Amigó, socialista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou militant de la USC i la UG-SOC. Va formar part de la direcció de la fede-

ració local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va reconstituïr el juliol del 1936. Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació Fabril i Tèxtil, la qual va presidir en aquells anys. [DBM]

Amigó, Constantí, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la Comissió revisora d'actes del Congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. Així mateix, en aquest congrés, juntament amb Antoni Cortés, va representar vuit-cents treballadors. [TMS]

Amigó, Pere, agricultor a Molins de Rei (segle XX). Fou membre, entre 1910 i 1912, de la junta directiva de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei. [AGL]

Amigó Coll, Joan, agricultor i polític a Molins de Rei (segle XX). Inicià l'activitat política el 1895, essent regidor republicà de Molins de Rei entre 1895 i 1899 i entre 1903 i 1909 i alcalde d'aquesta vila entre el febrer i el juny de 1909. Va ésser, entre 1910 i 1912, membre de la junta directiva de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei. [AGL]

Amigó Queraltó, Antoni, anarcosindicalista (1910-Sant Feliu de Llobregat 1964). Afiliat des de molt jove a la CNT, va participar en la guerra civil de 1936; ferit en un braç, li va quedar inutilitzat. Amb una certa inquietud cultural, des de llavors va ocupar el càrrec de director d'un centre de readaptació per a joves dependent de la CNT. També va ocupar el càrrec de conseller municipal i es dedicà a l'ensenyament d'adults. Finalitzada la contesa, es va exiliar a França i va passar pel camp d'Argelers. Milità a la CNT de Perpinyà i fou membre del Comitè departamental de la Lliga de Mutilats de guerra. Va viure després a Tolosa i a París, i davant la dificultat de trobar feina, es va traslladar a Sant Feliu de Llobregat, on residien la seva dona i un fill. [TMS]

Amigó i Rodríguez, Manuel, comunista (1902-Sant Boi de Llobregat 1984). Cap al 1936 era militant de la UGT. Va col·laborar al setmanari *Foc Nou*, aparegut a mitjan setembre de 1936 i portaveu dels obrers manuals i intel·lectuals de

la indústria incautada empresa Dubler de Sant Boi de Llobregat. Fou un dels fundadors del PSUC a Sant Boi el 1936, i el responsable polític del partit en aquesta vila durant els vint darrers mesos de la guerra civil. [TMS]

Amir Gruañas, Santiago. El Sheriff, forner i anarquista (Palamós 1916-Barcelona 1952). Durant la guerra civil fou militant del POUM. Exiliat a França el 1939, durant la guerra mundial milità a Estat Català i formà part d'una cadena d'evasió que, al servei dels britànics, col·laborava en la recuperació de soldats aliats caiguts a França. Acabada la guerra civil, formà part d'un grup de maquis. Detingut, fou jutjat en consell de guerra el 6 de febrer de 1952, condemnat a mort i afusellat el 14 de març del mateix any, juntament amb quatre militants anarquistes més. [PPB]

Amorós, Àngel, sindicalista a la Pobla de Claramunt (segle xx). Va assistir, com a representant del Sindicat Únic de Treballadors de la Pobla de Claramunt, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Amorós, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Amorós, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va intervenir en la creació de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, societat fundada el 1868 i constituïda pels diversos sindicats obrers barcelonesos, i que va publicar el manifest *Als Obrers de Catalunya*, on es demanà la celebració d'un congrés obrer català. Va ser un dels signants d'aquest manifest, juntament amb trenta delegats sindicals més. A mitjan 1869, es va fer càrrec de la presidència de la Societat Cooperativa de Teixidors de Vels de Barcelona. Va ser censor de comptes del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona, i signà amb altres líders sindicals unes circulars emeses per l'esmentat centre on es donava suport a la candidatura federal en les eleccions parcials per a escollir els diputats per la circumscripció de Barcelona l'abril de 1869. [MCC]

Amorós, Francesc, socialista a Barcelona (segles XIX-XX). El febrer del 1888, va ser elegit bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any, en què va ser designat secretari de l'interior, lloc que ocupà fins al febrer de 1889. Des del juliol del 1892 ocupà el càrrec de vicepresident d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. L'agost de 1903 va ser escollit president del Cercle Socialista de l'agrupació de Barcelona del Partit Obrer. [TMS/DBM]

Amorós, Jaume, militant anarcosindicalista (Vilafranca del Penedès 1920). Militava a les JJLL des de l'any 1935 i el 1938 fou membre del Comitè regional de la FIJL a Catalunya. S'exilià el 1939 i participà en la resistència francesa contra la invasió nazi. Acabada la guerra mundial, es reincorporà a la militància dins la CNT i la FIJL. Representà aquesta en el congrés de les joventuts llibertàries italianes que se celebrà el 20 de juliol de 1946. Retornat a Barcelona el mes de setembre de 1946, formà part del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i s'incorporà a la redacció del seu portaveu, *Ruta*. Fou detingut per la policia a finals de 1946, si bé sortí de la presó el juliol de 1947. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *CNT 1939-1951*. Barcelona, 1982.

Amorós, Miquel, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Participà a la reunió convocada el 25 d'abril de 1891 al Teatre dels Camps de Sabadell, per tractar de la celebració del Primer de Maig. En aquesta assemblea defensà la celebració de la vaga només en el dia primer i l'endemà reintegrar-se al treball. [MCC]

Amorós, Miquel, calderer del ferro i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 constà com a representant de la Societat de Calderers de ferro de Barcelona. [CR]

Amorós i Fa, Josep, vidrier i sindicalista de Vimodrí (segle XX). Milità a la Confederació Nacional del Treball. L'any 1931 fou elegit regidor a l'Ajuntament dins l'única candidatura presentada, marcadament d'esquerres. El setembre de 1936 formà part de la junta directiva

del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, amb la responsabilitat de bibliotecari. [AMA]

Amorós i Giral, Joan, comunista a Tremp, Pallars Jussà (segle xx). Militant del PSUC i la UGT, entrà a formar part de l'Ajuntament de Tremp el 19 de febrer de 1937. Es féu càrrec dels proveïments, i presentà la seva dimissió el 6 de juliol de 1937, en desacord amb la manca de coordinació que existia en la política de proveïments. [PPB]

Amorós Pons, Romeu, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions legislatives a les Corts de la República, celebrades el 19 de novembre de 1933, pel districte electoral de Barcelona província. [PPB]

Amorós Sanmartí, Joan, sindicalista a Sabadell (segle xx). Anarcosindicalista local jutjat el gener de 1910 per la seva participació durant el fet de la Setmana Tràgica. La seva militància dins la Federació Obrera de Sabadell (FOS) el portà a participar activament en tota la conflictivitat obrera local, i molt especialment la generada durant la vaga de juliol a desembre de 1910 a la fàbrica tèxtil de la Seydoux, de propietat francesa. Una de les seves iniciatives més destacades en aquest conflicte fou l'intent d'aconseguir el recolzament de la patronal sabadellenca mateix contra els esmentats fabricants francesos. Iniciativa que féu pública amb un article a *El Trabajo*, titulat «A los obreros en general», el 27 d'agost de 1910. [EOF]

Ample Fuster, Jaume, republicà i publicista a València (segle XIX). Va ser un dels dirigents més destacats del republicanisme a València a mitjan segle XIX. El 1837 va promoure la creació d'un periòdic democràtic i, des de 1842, va estar estretament relacionat amb els grups cabetians i fourieristes i, en general, amb els corrents utòpics de l'Estat espanyol. La seva adaptació a aquests grups es va fonamentar més en la defensa de l'opció republicana que no pas en l'ideal comunista. Va sintonitzar amb els republicans catalans i es mostrà partidari de la república federal, tal com va manifestar al diari *El Republicano* (19 d'octubre de 1842), periòdic en el qual va col·laborar. Redactà el fulllet *Voz del que ve, o épocas de la tiranía*, publicat a *La*

Fraternitat (número 18 del 5 de març de 1848), diari fundat el novembre de 1847 i presentat com l'òrgan del partit socialista espanyol, que en realitat era l'òrgan del grup cabetià d'utòpics de Barcelona caracteritzat pel seu moderantisme no revolucionari, i que fou dirigit per Narcís Monturiol entre d'altres. El mateix any 1848 col·laborà amb Jeroni Bibiloni, catedràtic d'Humanitats Castellanes de l'Institut Balear. Les seves col·laboracions també aparegueren en la secció «Pequeña correspondencia» del periòdic fourierista madrileny *La Organización del Trabajo* (1 de març de 1848 al 16 de maig de 1848). [VVL]

Bibliografia: MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España, 1833-1868*, Barcelona, 1977.

Amposta, Pere, treballador del calçat, sindicalista i comunista a Sitges (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou un dels dirigents del Sindicat Únic de Constructores del Calçat de Sitges, que després d'una inicial afiliació a la UGT en proclamar-se la República es passà a la CNT. Va representar aquest sindicat a la Conferència Regional de la Confederació regional del Treball de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. El juny de 1933 el sindicat es donà definitivament de baixa de la CNT. [TMS/PPB]

Amuriza Esquivell, Dionís, socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1934 va ser escollit comptador de l'agrupació de Barcelona del PSOE. [DBM]

Andaluz, Miquel, socialista a Barcelona (segle xx). El gener del 1925 va formar part de la junta directiva de l'Agrupació Socialista de Barcelona com a vocal. [DBM]

Andrade Rodríguez, Juan, escriptor, periodista i polític (Madrid 1897-1981). Va començar a militar l'any 1914 a les files de les Joventuts Radicals —Ierrouxistes— de Madrid, i durant els anys 1915-16 fou redactor en cap del periòdic *Los Bárbaros*. L'any 1916 ingressà en el Grup d'Estudiants Socialistes, va col·laborar a *Nuestra Palabra* i entre 1919 i 1920 va dirigir *Renovación*. Entusiasta de la revolució russa d'octubre de 1917, l'any 1919 va entrar en contacte amb Roy i Borodin, delegats de la III

Internacional que propiciaren la creació del partit comunista a l'Estat espanyol. Fou uns dels organitzadors de l'escissió d'abril de 1920 que va transformar les Joventuts Socialistes en el primer Partido Comunista Español. Fou membre del comitè executiu del PCE i director del setmanari *El Comunista*. Quan el setembre de 1921 es fundà el definitiu Partido Comunista de España, fou nomenat membre del comitè executiu del nou partit i director fins a 1926 del seu portaveu, *La Antorcha*. Durant aquest temps va patir presó per la seva militància comunista en diversos períodes dels anys 1921, 1923, 1924-25 i 1926. A partir de 1923 va iniciar la seva col·laboració habitual a *La Batalla*, publicada a Barcelona per Joaquim Maurín, i fou corresponsal de dues revistes publicades per la III Internacional, *La Internacional Comunista* i *La Correspondance Internationale*. Crític amb les noves directrius polítiques que va començar a prendre la Internacional sota el guiatge de Stalin, i que també afectaven el PCE, a partir de 1926 va anar abandonant la seva activitat política i el 1928 fou expulsat del PCE. Els darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera, es dedicà a una intensa activitat editorial i periodística. Fou redactor del diari *El Sol*, va publicar la revista *Postguerra* i fundà l'editorial Cénit i les Ediciones Hoy. En contacte amb sectors de l'oposició trotskista, gran amic i col·laborador d'Andreu Nin, en iniciar-se la Segona República fou un dels organitzadors de l'Oposició Comunista Espanyola, membre del seu comitè executiu fins a l'any 1932 i va dirigir la seva revista teòrica, *Comunismo* (1931-1934). Quan es va crear el POUM el setembre de 1935 passà a ser membre del comitè central del nou partit i secretari del Comitè regional de Madrid. El gener de 1936 signà, en nom del POUM, el Pacte de Front Popular. En esclatar la guerra civil, es traslladà a Barcelona, on s'incorporà al comitè executiu del POUM, va dirigir l'Editorial Marxista i va col·laborar assíduament a *La Batalla*, on publicava una «Nota política diària» i analitzava les vicissituds polítiques i els problemes més rellevants que anava plantejant la revolució. Durant els enfrontaments de maig de 1937 a Barcelona, fou encarregat pel comitè executiu del POUM d'establir relacions amb el comitè regional de la FAI, a qui va proposar, sense èxit, la constitució d'un Front Revolucionari que di-

rigís la lluita i n'orientés els objectius. Detingut a Barcelona, el 16 de juny de 1937, juntament amb altres dirigents del POUM, va romandre a la presó fins a la fi de la guerra. Fou jutjat l'octubre de 1938 pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció, en el procés contra el comitè executiu del POUM, i condemnat a 15 anys de presó. Poc abans de l'entrada de l'exèrcit franquista a Catalunya, aconseguí evadir-se de la presó i el febrer de 1939 passà a França, on es reincorporà al comitè executiu del POUM. Amb la invasió alemanya de França, es va veure obligat a formar part d'un grup de treballadors i el març de 1941 fou detingut per les autoritats de Vichy i jutjat amb altres membres del POUM per un tribunal militar francès, que el condemnà a cinc anys de presó. Estigué reclòs a la presó de Montalban, al presidí major d'Eysses, al camp militar de Mauzac i a la presó militar de Bergerac, d'on fou alliberat l'agost de 1944 pel batalló Llibertat, un grup guerriller format per militants de la CNT i del POUM. A la fi de la guerra mundial passà a residir a París, des d'on es va mostrar contrari a la tendència encapçalada per Rovira que va culminar amb la creació del Moviment Socialista de Catalunya i va auspicar la continuïtat del POUM, del comitè executiu del qual va continuar formant part. L'any 1971 va publicar un extens prefaci al recull d'articles d'Andreu Nin *Los problemas de la revolución española* i va participar en trobades i va dictar conferències en què reivindicava la història del POUM i la pròpia història. Va abandonar per primera vegada el seu exili l'any 1978. [PPB]

Publicacions: *China contra el imperialismo*, Madrid, 1928; *La burocracia reformista en el movimiento obrero*, Madrid, 1935; *L'assassinat de Andrés Nin. Ses causes, ses auteurs*, París, 1939; *Apuntes para la Historia del PCE*, Barcelona, 1979; *La revolución española, día a día (1936-1937)*, Barcelona, 1979; *Recuerdos personales*, Barcelona, 1983; *Notas sobre la guerra civil (Actuación del POUM)*, Madrid, 1986.

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vols. Barcelona, 1974-1977. PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Andrés Andrés, Tomàs, anarcosindicalista (Pedralba 1913-Barcelona 1982). Coneixedor de les idees de Kropotkin, Fauré, Reclus, Malatesta i d'altres, va ser format com a militant per

Narcís Poymerau, Intervingué en la revolta anarquista de gener de 1933. Per aquesta acció va ser condemnat a tres anys de presó. Alliberat a l'inici de 1936, participà activament en la lluita de 1936-39 com a comissari de cultura. Acabada la contesa, va fugir en companyia d'Ernesto Solano cap a les muntanyes i després s'assentà a Barcelona. Va combatre en la clandestinitat en tasques de propaganda; posteriorment s'establí de transportista, ofici que no abandonaria fins a la seva mort. A la mort de Franco, participà en la reorganització de la CNT i col·laborà en diferents publicacions del moviment llibertari com *Tierra y Libertad* (Mèxic) i *Solidaridad Obrera*. [JNN]

Publicacions: *Algo más sobre la comunidad de Pedralba*. Barcelona, 1978; *Un amor truncado o el ideal que no muere*. Barcelona, 1979.

Andrés i Pastor, Enric, forner i militant comunista a Barcelona (segle xx). Fou candidat pel Bloc Obrer i Camperol a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, pel districte vuitè de la ciutat de Barcelona. [PPB]

Andrés Montoliu, Àngel, miner i comunista (Sant Corneli 1925). Va entrar en contacte amb el PSUC del Berguedà per mediació de Pedro Gallardo, El 1959 va ser detingut per la policia quan preparava, junt amb altres obrers, la vaga general pacífica del 18 de juny de 1959. Com a conseqüència d'aquest fet va estar un any a la presó Model esperant ser processat. El 21 de juny de 1960 es tramità la causa 862-59, en la qual se l'acusava de ser membre del PCE i de fer accions terroristes per tal d'introduir l'ideari marxista. També se l'acusà de rebre propaganda comunista, que després va difondre, entre la qual hi havia: *El Mundo Obrero*, *Treball*, manifestos, fulls volants, etc. Va mantenir diverses entrevistes amb Pedro Gallardo, al seu propi domicili, amb la finalitat de reorganitzar el partit a la comarca del Berguedà. En una d'aquestes entrevistes es va acordar la manera d'establir les cotitzacions dels militants. Ell recaptava la quantitat i la passava a Gallardo. Els fets foren considerats pel Juzgado Nacional Especial Militar de Actividades Extremistas com un delictes de rebellió. Condemnat a nou anys de presó, només en va complir tres al penal de Burgos. El 1977 vivia a Berga. [JCR-JJR]

Andrés Raich, Joan, dirigent sindical a Sabadell (?-Barcelona 1939). Fou un dels principals dirigents de la Federació Local de Sindicats (FLS) a Sabadell durant la dècada dels trenta. Durant la guerra civil, assumí el càrrec de secretari d'actes i d'estadística de la federació, moment en el qual aquesta passava d'actuar d'un àmbit local a comarcal (4 de desembre de 1937). La seva activitat política i sindical es veié sobtadament interrompuda en morir, víctima d'un bombardeig. [EOF]

Andreu, anarcosindicalista a Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre (segle xx). Com a representant del sindicat de Riba-roja d'Ebre, va assistir al Ple de la regional catalana de la CRT, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Andreu, Antoni, pagès a Valls (segle xx). Va ser un dels sis components de la primera Comissió de treballs de les terres, associació creada a Valls, a partir del 1911, per defensar-se de l'augment dels preus de l'arrendament de les terres per part dels propietaris. Aquesta comissió es formà a la Societat Agrícola de Valls i l'any 1912 evolucionà cap a la formació definitiva de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi. Tant l'una com l'altra tenien un fort component àcrata. [AGT]

Andreu, Miquel, pintador i associacionista a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de 1841 signà, juntament amb 37 obrers associats, l'exposició al regent del regne, Baldomero Espartero, publicat per *El Constitucional* el 27 de juny de 1841. En aquest document es va denunciar el contraban i es demanava la derogació de la llei que permetia introduir teixits estrangers. [MCC]

Andreu Alegret, Josep, cal Quicarills, pagès rabasser i barber diumenger, sindicalista (el Pont d'Armentera 1892-1978). A la guerra va ser dirigent de la Unió de Rabassaires. El juny de 1943 residia a la població. [AGT]

Andreu Busquets, Josep, pagès i sindicalista (Bràfim 1900-1959). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola Agricultors Rabassaires local amb el càrrec de secretari. [AGT]

Andreu Canalda, Lluís, sastre i socialista a Barcelona (segle XX). Comptador del grup barceloní del PSOE el 1910-12 i el 1916. Va ser al llarg dels anys vint quan adquiriria un gran protagonisme en el marc de la Federació Regional de la UGT. Primer tresorer de la regional (1922-25), tot seguit en va ser escollit president (1925-28). El 1927, al costat del seu company de direcció Josep Hugué, es va veure immers en la crisi que afectà el sindicat i el seu protagonisme va minvar considerablement. Així, a partir d'aquell moment, només va exercir durant uns mesos com a tresorer de la Federació Catalana del PSOE entre 1930 i 1931. [DBM]

Andreu Coch, Abelard, pagès i cooperativista (Vila-rodonà 1903-1953). Participà al Sindicat Agrícola en diverses tongades, essent vocal de la secció de crèdit, del 1929 al 1932, i secretari d'aquesta secció el 1932-33 i de la secció de compres el 1937. Signà per ordre del declarant Anton Vives Mesegué, el setembre del 1936, l'ocupació efectuada pel Comitè Antifeixista de Vila-rodonà de la farmàcia de la població, propietat de Josep M. Ferrer Ferrer, i de les botigues de gra i de roba de Josep Rovira Ferré. El maig de 1937 era el president de la secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola de la vila, i en ús del càrrec demanà al consistori de guerra que se'ls llogués un forn de pa per cobrir la demanda que tenien dels seus associats. [AGT]

Andreu Colomer, Manuel, polític i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va tenir un paper destacat en els primers anys de la història de la CNT. El 1915, quan es va produir la reorganització del sindicat anarcosindicalista, després d'uns anys de clandestinitat, en fou el nou secretari general i dirigí el seu òrgan de premsa, *Solidaridad Obrera*. El 1916 mantingué una àrdua i violenta polèmica amb l'anarquista Mas-Gomerí, quan en una conferència pronunciada a Barcelona sobre sindicalisme va qualificar l'anarquisme de «lirisme literari». Va dimetir de la direcció del diari després de la polèmica que va provocar la sèrie d'articles que va publicar el 1916 sota el títol «¿Es un principio de libertad el reconocimiento de las pequeñas nacionalidades?», però el 1917 encara col·laborava a la *Soli* amb articles contra l'intervencionisme espanyol a la guerra europea i

el juny del mateix any publicava una sèrie d'articles on feia diverses consideracions sobre el congrés que tenia anunciat la CNT i que finalment se celebraria el 1918. Distanciat progressivament del sindicalisme i de la CNT, durant la Segona República i la guerra civil milità a Acció Catalana Republicana, el qual partit va representar a l'Ajuntament de Barcelona, l'octubre de 1936, tot ocupant la regidoria d'Estadística. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. *Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España 1914-1923*. Barcelona, 1978.

Andreu Company, Gregori, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la guerra civil de 1936-1939, fou regidor per la CNT al Consell municipal en diverses ocasions. [JLJ]

Andreu i Fontcuberta, Joan, pagès, representant sindical i polític, anarquista a Tortosa (segle XX). Milità en la secció local de la CNT de Tortosa, en representació de la qual va ser elegit regidor a l'Ajuntament el mes d'octubre de 1936. Com a tal formà part del primer govern municipal de la ciutat, al costat dels representants del PSUC, ERC, AC i Unió de Rabassaires, que hom constituí un cop dissolt el Comitè Antifeixista local (agost a octubre de 1936). En el marc del nou govern tortosí, s'integrà en els treballs de les comissions municipals dels departaments d'Agricultura i de Finances. Des d'aquest darrer àmbit, col·laborà en la creació d'un fons local per a la limitació de l'atur forçós a Tortosa i s'oposà sense èxit a la dissolució del cos de milícies antifeixistes i a la seva militarització posterior. Així, com la resta de representants cenetistes al consistori, Andreu i Fontcuberta abandonà forçosament el càrrec arran dels enfrontaments violents de maig de 1937, en els quals participà de manera activa contra les forces d'ordre públic. Per bé que en un primer moment escapà de la ciutat abans de l'arribada d'autoritats militars provinents de València, posteriorment fou detingut i declarat autor de rebel·lió militar contra les forces lleials a la Generalitat de Catalunya i al govern de la República. Considerat un dels dirigents cenetistes locals en el conflicte de maig, i malgrat la

petició de pena de mort per part del fiscal, el Tribunal Popular de Tarragona que el jutjà el va condemnar a 20 anys de reclusió, el 2 de juliol de 1937. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Memòries, Revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Evocacions 36-39. La Guerra Civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989.

Andreu Murtró, Llorenç, el Llorenç, sindicalista (Vila-rodona, 1888-?). La seva activitat sindical, la va dur a terme a Vilabella. L'octubre de 1932 va ser un dels signants dels estatuts del Centre Republicà Democràtic de Vilabella per a presentar-los a l'aprovació del governador civil. A la guerra va formar part del Comitè de Milícies Antifeixistes. El setembre de 1936 va ser designat interinament com a vigilant de nit per l'Ajuntament, fins al febrer de 1938 que va dimitir. El maig de 1937 formava part de la junta directiva del sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Varis que decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. A la nova junta ocupà el càrrec de caixer. L'octubre de 1937 va ser nomenat president del sindicat ugetista local, càrrec en el qual va ser ratificat el febrer del 1938. L'abril del 1938 el sindicat el nomenà per a participar en la constitució del Front Popular Antifeixista local. Acabada la guerra, s'exilià. [AGT]

Andreu Seano, José, metal·lúrgic, saliner i militant anarcosindicalista alacantí (Oriola, Alacant, 1908). Es traslladà amb la seva família molt aviat a Barcelona i més tard a Torrevella (Alacant). Començà la seva militància al si de la CNT i la FAI d'aquesta última localitat. Va ser un dels principals organitzadors de les Joventuts Llibertàries i dels grups anarquistes de Torrevella als anys finals de la Dictadura de Primo de Rivera i a l'inici de la Segona República, i un dels fundadors de l'Ateneu Racionalista i de la Federació local de la CNT. A partir de 1936 va ser representant del sindicat anarquista al comitè del Front Popular d'aquest municipi, delegat de la col·lectivitat de camperols, conseller provincial a la Diputació d'Alacant i responsable dels grups de defensa de la CNT. També formà part de la Comissió d'Avituallament del Consell municipal i de la Comissió de Control de les Salines de Torrevella, en representació de la CNT. Integrant de la Columna de

Ferro, arribà a ser comissari de la 4a companyia de la 83 Brigada mixta. Els últims dies de la guerra fou un dels detinguts al port d'Alacant. Internat al camp d'Albatera, aconseguí fugir-ne al cap de pocs dies. Continuant la seva militància en la clandestinitat —especialment a Barcelona— i la lluita guerrillera, es convertí en un dels fundadors de la 1a Divisió de Guerrillers Confederales Durruti i participà en la preparació d'un atemptat contra Franco. Perseguit per la policia, passà el 1947 a França, on ha viscut fins a l'actualitat. [CCG]

Andrómeda, Antonio, militant sindicalista a Catalunya (segle XX). Adscrit a les posicions trentistes de la CNT, col·laborà al setmanari *Cultura Libertaria*, que es publicà a Barcelona entre novembre de 1931 i febrer de 1933. [PPB]

Andújar, Martí, barber i militant anarquista a Sallent (1905-Ribesaltes, Rosselló, 1986). Afiliat a la CNT des de molt jove, la seva barberia va servir de tapadora de moltes activitats sindicalistes, sobretot en períodes de clandestinitat. Va conèixer la presó Model de Barcelona en diverses ocasions. Exiliat a França el 1939 va participar en el maquis de la Muntanya Negra. [PPB]

Anfruns, Eudaldo, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Àngeles, Vicenta, obrera tèxtil i sindicalista (Barcelona 1908-Jalon de Provence, França, 1991). Afiliada des de la seva joventut al Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT de les barriades del Clot i el Poblenou de Barcelona, fou activa militant anarcosindicalista fins a la guerra civil. Companya de Manuel Edo, el 1939 es va exiliar a França on fou, fins a la seva mort, una destacada militant de la CNT de Provença. [PPB]

Angiolillo, Michele, tipògraf i anarquista italià (Formia, Itàlia, 1872-Bergara, Guipúscoa 1897). Partidari de l'acció directa, a començaments de 1896 va arribar a Barcelona, on treballà en els tallers d'un diari barceloní, mantingué contacte amb anarquistes catalans, llegia assíduament el

periòdic *La Cuestión Social* i es manifestà partidari dels insurrectes cubans. Més tard viatjà per França i Bèlgica i el 1897 treballava de tipògraf a Londres, on arribaren seixanta-tres dels inculpatos en els processos de Montjuïc i desterrats pel govern espanyol. Sembla que participà en el míting celebrat a Trafalgar Square, on els desterrats mostraren els senyals de tortura i les atrocitats comeses a Barcelona. Disposat a venjar els anarquistes executats en els processos de Montjuïc, es traslladà a París, on rebé ajuts econòmics, segons algunes fonts, d'independentistes cubans per tal de portar a terme un atemptat contra el president de govern espanyol Cánovas del Castillo. El dia 10 de juliol de 1897 arribava a Madrid i, fent-se passar per periodista, es traslladà al balneari de Santa Àgueda (Guipúscoa) on estiuejava Cánovas, contra el qual el dia 8 d'agost disparà tres trets que el feriren mortalment. Després d'afirmar que ja havia venjat els seus germans de Montjuïc, no va intentar fugir. Fou condemnat a mort i executat a garrot vil a la presó de Bergara. [PPB]

Bibliografia: NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*, Madrid, 1983.

Anglada, obrer fabril i socialista a Sant Hipòlit de Voltregà, Osona (segle xx). Entre 1914 i 1915 participà en diversos mitings societaris i fabrils, sempre representant Sant Hipòlit, en diverses poblacions del Ripollès i Osona, com Sant Quirze de Besora, Manlleu, Roda de Ter i Torelló. [PPB]

Anglada, Adela, revoltosa insurreccionalista a Barcelona (segle xx). Durant els fets de la Setmana Tràgica barcelonina, dirigí, juntament amb Rafael Fernández (Noi de la Veu), l'incendi de l'església parroquial de Sant Pau del Camp i del convent de les monges jerònimes de Barcelona, esdevingut el dia 27 de juliol de 1909. [PPB]

Anglada, Antoni, impressor i societatari a Barcelona (segle XIX). Signà una exposició a les Corts el 28 de febrer de 1841. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) També un altre document, datat el 16 de juny de 1841, dirigit al regent del regne, Baldomero Espartero. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [MCC]

Anglada, Josep, paleta i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870 va constar com a membre de la secció de paletes de la Federació local de l'AIT de Girona. [CR]

Anglada, Llorenç, pagès i dirigent rabassaire a Mataró (segle XX). Durant la guerra civil de 1936-1939, representà la Unió de Rabassaires en el Consell municipal de Mataró que es constituí el 21 d'octubre de 1936. [PPB]

Anglada, Pau, socialista a Badalona (segle XX). Fou col·laborador del setmanari *La Guerra Social*, que va aparèixer a Barcelona com a «òrgano de la Federació de agrupaciones socialistas de Catalunya», entre maig de 1901 i finals de 1903. [PPB]

Anglada, Ramon, assaonador i dirigent societatari a Barcelona (segle XIX). Va pertànyer a la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, creada el mes de gener de 1855 per a actuar com a mitjancera en els conflictes laborals. Davant la creixent conflictivitat laboral, el 14 de març va ser convocada pel governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, per a confirmar la seva finalitat. En aquesta reunió, les dues parts van condemnar els desordres i atemptats que sovint es produïen. Aquest acord es concretà en la publicació de dos documents, una circular emesa pel governador i una declaració dels dirigents obrers, amb data de 15 de març i adreçada al governador civil en la qual figurà la signatura d'Anglada com a representant dels assaonadors. [MCC]

Anglada, Salvador, dirigent carlista a Barcelona (segle XX). El 10 d'octubre de 1919 va presidir, juntament amb dos altres destacats dirigents del carlisme barceloní, Pere Romà i Miquel Junyent, la reunió celebrada a l'Ateneu Obrer Legitimista en la qual es varen constituir els Sindicats Lliures de Catalunya. [PPB]

Anglada Rodelles, Jaume, sindicalista berguedà, militant del PSUC i la UGT de Casserres (segle XX). Va entrar a l'Ajuntament de Casserres l'octubre de 1936 com a delegat del partit i del sindicat. Va ocupar la conselleria de cultura i fou l'encarregat de signar els papers de tràmit ordinari, en absència d'alcalde. El gener de 1937 fou escollit delegat del Comissa-

riat de Propaganda al poble i el març fou escollit alcalde. L'octubre del mateix any fou víctima d'un acte de protesta, en què uns obrers van rodejar casa seva i van obligar-lo a anar a l'Ajuntament. La força pública ho va solucionar. Arran d'aquest esdeveniment va dimitir irrevocablement de tots els càrrecs. Per solidaritat s'hi van afegir tots els altres membres de la comissió municipal i deixaren Casserres sense Consell municipal fins al final de la guerra. [JCR-JJR]

Anglarill Escola, Ramon. teixidor i associacionista a Cardona (segle XIX). Signà una exposició publicada i dirigida al governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, el dia 11 de maig de 1855 en la qual, prudentment, els signants van reafirmar la seva adhesió al règim liberal i van condemnar l'absolutisme. (Vegeu: Aliqué, Dionís.) [MCC]

Anglas i Sarlat, Francesc, teixidor i sindicalista (Mataró 1901-1988). Treballava de teixidor a Ca l'Asensio de Mataró. Va estar afiliat a la UGT i al PSOE. Durant la Segona República va ser regidor de l'Ajuntament de Mataró, i durant la guerra civil, secretari del Consell municipal. En acabar la guerra, es va exiliar a França i va estar als camps de concentració de Sant Cebrià i d'Argelers. Acabada la Segona Guerra Mundial, es va quedar a França fins al 1944, en què va retornar a Mataró. Va ser detingut, jutjat i condemnat a una pena de sis anys, però només va estar empresonat quinze mesos a la Model de Barcelona. Va sortir en llibertat vigilada. [MCR]

Anglès, F. pagès i dirigent de la CNT al Pla de Cabra, l'Alt Camp (segle XX). Durant la guerra civil de 1936-1939 participà en el Ple regional de Camperols de Catalunya, de la CNT, que tingué lloc el gener de 1937, i formà part de la ponència que elaborà el dictamen sobre la sindicació obligatòria dels pagesos. [PPB]

Anglès, Frederic, obrer marbrista a Barcelona (segle XX). Participà com a delegat, en representació dels obrers marbristes de Barcelona, al Congrés Obrer Català que s'hi celebrà els dies 6 al 8 de setembre de 1908, i en el qual es constituí la Solidaritat Obrera. [PPB]

Anglès, Jaume, boter i sindicalista de Sant Martí de Provençals (segle XIX). Dirigent històric de la secció local de boters de Sant Martí de Provençals (1885-1904) que tenia prop de cinc-cents afiliats. Va ser delegat d'aquesta secció al 19è (1891) i 30è (1902) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Fou dirigent de l'esmentada federació de boters i membre de la seva comissió pericial els anys 1887, 1894 i 1904. Tingué un paper decisiu en la marxa de la federació i escrigué diferents articles al seu òrgan de premsa, *El Eco de Toneleros* (1887). [RAM]

Anglès Farré, Antoni, Manco, vidrier i sindicalista de Vimbodí (segle XX). El renom de Manco li ve de son pare, el qual perdé un braç treballant al forn de vidre. Màxim dirigent local de la CNT, formà part, el juliol de 1936, del Comitè de Milícies Antifeixistes, i presidí el Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, sorgit de la fusió de la Unió d'Obrers Agrícoles, el Sindicat Vimbodinenc de Pagesos, Sindicat de Viticultors i Societat Agrícola, el setembre de 1936. El mes d'octubre de 1936 fou elegit alcalde en el marc del nou Consell municipal integrat només per afiliats a la CNT. Durant la revolució, exercí les funcions de secretari de la col·lectivitat agrària, la dels molins de farina i la fàbrica de vidre. [AMA]

Anglès Ferré, Josep. Pepet Robat, pagès i sindicalista de la CNT (el Pla de Santa Maria 1901-?). El febrer del 1931, en la constitució del Centre Radical Socialista del Pla de Cabra, va ser un dels signants dels estatuts i en la primera junta en va ser el secretari. El juliol de 1932 fou un dels assistents a la constitució del Sindicat Únic de Treballadors del Pla de Cabra. El 1932, durant la República, va ser nomenat per l'Assemblea Regional Camperola, celebrada a Vilafranca del Penedès, com un dels deu oradors que havien de fer mitings a poblacions del país per eixamplar el moviment associatiu pagès cenetista. Tanmateix, durant aquests anys era articulista de *Solidaridad Obrera*, de Barcelona. A la guerra, va ser del comitè, de l'Ajuntament i president de la col·lectivitat a partir de novembre de 1936. Va participar al Ple Regional de Camperols de Catalunya, a Barcelona, el gener de 1937 col·laborant en la redacció d'una ponència que duia per títol

¿Quines actituds han d'agafar els pagesos de la CNT davant de la sindicació forçosa? El maig de 1937 assistí a Barcelona al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Collectivitats. El gener de 1938 se li lliurà la credencial per a assistir al Ple Regional de Camperols, per celebrar a Barcelona. Va morir a la presó. [AGT]

Anglès Pruñosa, Jaume, obrer boter i polític radical a Barcelona (segle XX). Membre del Partit Radical Lerrouxista i antic diputat per aquest partit, participà com a delegat, en representació dels obrers boters de Barcelona, al Congrés Obrer Català que se celebrà a la ciutat comtal els dies 6 al 8 de setembre de 1908, i en el qual es constituí la Solidaritat Obrera. Durant les sessions congressuals va participar en la comissió que elaborà el dictamen sobre l'organització de congressos, i firmà la moció que declarava injusta i errònia una informació que havia donat sobre el congrés Juan José Morato en un diari madrileny. Va prendre la paraula en la sessió de clausura del congrés en nom dels republicans radicals. Participant actiu en les campanyes contra la guerra del Marroc, sembla que durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909 havia estat intimidat a punta de pistola perquè participés en la rebel·lió, cosa que els rebels no aconseguiren. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Anglès Rocías, Pau, obrer i sindicalista (Vilanova i la Geltrú 1900-?). Treballador de la fàbrica Pirelli, fou un dels organitzadors del Sindicat de la CNT en aquesta fàbrica i en aquesta vila. L'any 1936 fou conseller a l'Ajuntament de Vilanova en representació de la CNT. [RAM]

Anglès Roig, Antoni, Anton de Latà, pagès i activista polític (el Pont d'Armentera 1910-Tarragona, ?). Membre del PSUC, va ser regidor i alcalde durant la guerra. S'integrà a l'Ajuntament a partir del novembre de 1936 fins a l'abril de 1937, en què dimití, encarregant-se de l'alcaldia tercera i de la dipositaria. El juny retornà al consistori per fer-se càrrec de la co-

missió d'Assistència, i el mes següent va ser nomenat alcalde; en presentà la renúncia al cap de pocs dies, però hi fou ratificat, fet que implicà que el partit retirés els dos consellers que tenia. Traspassà a Tarragona a la dècada dels vuitanta. [AGT]

Anguera, Joan, sindicalista a Reus (segle XX). Dirigent de l'Associació d'Art Fabril de Reus, participà en les lluites sindicals de les primeres dècades de segle a la ciutat, igual com en el llarg conflicte social de 1915. [PAN/AAC]

Anguera, Josep, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril del 1890 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona. [TMS]

Anguera Fàbregas, Isidre, pintor de la construcció i sindicalista a Barcelona (?-Veneçuela 1963). Amic personal de Salvador Seguí, milità a la secció de pintors del Sindicat de la Construcció (CNT) de Barcelona i participà intensament en les lluites sindicals del període 1918-1923. El 1939 s'exilià a França, des d'on aconseguí traslladar-se a Santo Domingo i Veneçuela. [PPB]

Anguiano Mangado, Daniel, ferroviari i dirigent socialista espanyol (Logronyo 1882-Mèxic, ?). Va viure la seva joventut a Catarroja (l'Horta), on s'afilià al republicanisme blasquista fins que el 1905 s'integrà en el socialisme valencià. Líder del Sindicat Ferroviari de la Companyia del Nord, fou durant molts anys l'home fort del sindicalisme ferroviari valencià, adscrit a la UGT, així com un dels principals impulsors del sindicalisme socialista al País Valencià. Entre 1912 i 1921 es convertí en un dels màxims dirigents espanyols de la UGT i del PSOE. Organitzador de la vaga ferroviària de juliol de 1912, fou nomenat secretari del PSOE en el congrés d'aqueix mateix any, i vicesecretari de la UGT el 1914. En el congrés del PSOE d'octubre de 1915 va ser elegit secretari-tresorer i el maig de 1916, de nou vicesecretari del sindicat socialista. Dirigent de la vaga d'agost de 1917 i membre del comitè de vaga preparat pel PSOE i la UGT junt amb Largo Caballero, Besteiro i Saborit, fou detingut i jutjat per consell de guerra a trenta anys de reclusió, que va passar al Penal de Cartagena. Es

presentà a les eleccions legislatives de 1918 per València i fou elegit diputat dins el bloc de socialistes, republicans i reformistes. Va ser el primer diputat socialista elegit al País Valencià. Al congrés del PSOE de 1918 fou designat secretari general i el 1919, quan es discuteix la qüestió de la Tercera Internacional, va defensar el criteri d'adhesió. Declarat tercerista, fou enviat com a delegat al Congrés de la Internacional junt amb Fernando de los Ríos, i assistí a les sessions de Petrograd i Moscou de juliol i agost de 1920. De tornada a Espanya, va defensar la integració, davant la direcció del PSOE i en el congrés d'abril de 1921. Derrotades les tesis de l'ala esquerrana del partit, abandonà el PSOE amb Núñez de Arenas i García Quejido, entre d'altres, que van fundar el Partit Comunista Obrer Espanyol. El novembre de 1922, quan s'aprovà la fusió del PCE i el PCOE, Anguiano fou apartat de la direcció del nou partit comunista. La participació del grup provinent del PSOE en la nova organització fou escassa i el 1923 García Quejido, Lamonedà i Anguiano abandonaren el PCE. Els dos primers tornaren al partit socialista. No així Anguiano, que es quedà sense militar en cap organització durant aquests anys. Dirigent del Sindicat de Treballadors del Petrolí de la UGT durant els anys trenta, el 1937 fou nomenat vocal del comitè nacional i el 1938, de la comissió executiva del sindicat. Va morir a l'exili mexicà, durant la postguerra. [AGA]

Bibliografia: TUÑÓN DE LARA, Manuel, *El movimiento obrero en la historia de España*, Madrid, 1985; *Historia del socialismo español*, Barcelona, 1989.

Anoro Callén, Enric, militant comunista català (?-1972). Membre del PSUC, va participar com a capità de l'Exèrcit Popular a la guerra civil, on va perdre un braç. Després de la derrota de 1939 prosseguí la lluita en clandestinitat i fou detingut, empresonat i torturat en diverses ocasions. Va morir, víctima d'accident, a l'edat de 57 anys. [PPB]

Añover, treballador de l'Ajuntament de Barcelona i comunista (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació de Funcionaris Municipals. [DBM]

Anselmo, Josep, blanquer, periodista i dirigent sindical (Igualada, ?-Barcelona 1939). Era un dirigent molt preparat i capaç, de ploma àgil i de paraula fàcil, de gran austeritat, d'integritat i dedicació completa a l'ideal. L'any 1923 era dirigent del sindicat de la CNT igualadí juntament amb Joan Ferrer i Farriol. Va ser redactor d'*El Sembrador* (CNT), publicació d'Igualada el 1926 i entre 1930 i 1934. El febrer de 1933, en una vaga de protesta contra la deportació de cenetistes, va resultar ferit al tòrax en evitar que un guàrdia disparés contra un company, el consell de guerra posterior el va absoldre. Es va traslladar a Manresa el mateix any i va passar a dirigir *El Trabajo* de Manresa. Va formar part del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa el juliol de 1936 en nom de la CNT. Va anar voluntari al front d'Aragó amb la Primera Centúria Roja de Manresa. Va col·laborar en el setmanari *El Trabajo*, reaparegut el 1937. Va formar part del quart Consell Municipal de Manresa (març-maig de 1938), al departament de Proveïments, on treballà per donar acolliment als refugiats. Va ser redactor del diari *Catalunya*, òrgan de la CNT durant 1937 i 1938. Va morir lluitant desesperadament contra l'exèrcit franquista a les rodalies de Barcelona poc abans de la caiguda de la ciutat. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres, *Història gràfica de Manresa. La Guerra Civil (1936-1939)*, Manresa, 1992-1993. FERRER FARRIOL, Joan, *Costa amunt*, Val-de-Marne, 1975.

Antequera Barbero, Francisco, sindicalista (Lobres, Granada, 1934). Militant de CCOO d'ençà de 1963, participà en la fundació del sindicat a Blanes, la comarca de la Selva, i Girona. Pensionista per invalidesa, d'ençà de maig de 1967, ja que va ser atropellat per un camió mentre repartia fulls volants clandestins on es demanava el dret a cobrar l'atur. Ha intervingut a quasi totes les vagues convocades a Girona i província, i durant els primers temps del sindicat, tenia al seu poder la multicopista per a realitzar tots els fulls de propaganda des d'Arenys de Mar fins a Portbou. Ha participat a diversos congressos. [JAT]

Antequera Sánchez, Miquel, socialista a Barcelona (segle XX). El maig del 1931 va ser escollit tresorer de l'Agrupació Socialista de la Barceloneta. [DBM]

Antic i Camprubí, Marcel·lí, editor i llibreter (Gironella 1895-San José de Costa Rica 1968). Des del 1915 fou mestre d'escola a Terrassa, a la Casa de la Caritat de Barcelona i a l'Escola del Treball de Badalona. L'any 1928 fundà les edicions Proa, on va conèixer Andreu Nin i va establir-hi una bona amistat, i l'any 1935 creà l'editorial Atena, que es va distingir per publicar obres teòriques i polítiques d'autors marxistes dissidents. Quan Nin fou conseller de Justícia de la Generalitat, durant la guerra civil, el nomenà vocal del Comitè de Serveis Correcionals de Catalunya en representació de les organitzacions obreres (octubre del 1936). L'any 1939 s'exilià a Tolosa de Llenguadoc i el 1949 s'establí definitivament a San José de Costa Rica, on fundà la Librería Latina. [PPB]

Antich, Josep, metge i socialista a Barcelona (segle xx). Durant els anys 1914 i 1915 va pronunciar una sèrie de conferències a centres socialistes i obrers de Barcelona, amb títols tan expressius com «Los causantes de la ignorancia del pueblo», «Los causantes de la miseria del pueblo» o «Los accidentes de trabajo ante la justicia social». El 1916 firmava un article al setmanari socialista de Reus *La Justicia Social*. [PPB]

Antiga, Ramón, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Antó, Emili, militant anarcosindicalista a les comarques tarragonines (?-Tolosa de Llenguadoc, França, 1991). Militant des de molt jove a la CNT, el 1939 es va exiliar a França, on fundà, i en fou el primer secretari, les Joventuts Llibertàries de Tarn i Garona. El 1945 va representar Montalban en el Ple Confederal de la Regional núm. 2, i fou l'inspirador de la idea de constituir l'Escola de Militants en el si de la CNT. [PPB]

Antón, Lino, barreter i internacionalista a Barcelona i Alacant (segle XIX). Secretari de l'exterior de la Secció de Barreters de la Federació Barcelonessa de l'AIT, des de novembre de 1872 fins a principis de l'any següent. El 21 de febrer de 1873, signà un document conjunt amb altres dirigents obrers, aliancistes i apolítics, amb el propòsit d'advertir els soldats de

no confiar en el nou règim republicà. L'abril del mateix any accedí al càrrec de vocal del consell pericial de la Federació de les Seccions de Barreters d'Espanya, un cop dimití l'anterior consell amb seu a Sevilla. Cap el setembre del 1873, a causa de les persecucions governamentals per l'esclat cantonalista, es va instal·lar a Alacant, on tractà de reorganitzar la federació local amb l'ajuda d'Antonio Jornet. [EOF]

Antón, Miquel, obrer barreter i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El seu domicili, carrer de Mercaders núm. 42 de Barcelona, fou la seu de la Unió de Barreters de la FRE de l'AIT i serví de «bústia» a la Comissió de la FRE de la AIT per a repartir els nous reglaments organitzatius que van sortir del Congrés de Còrdova (desembre 1872-gener 1873). [EBP]

Antón Rubio, Tomás, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1932). Als 15 anys va entrar a l'Escola d'Aprenents de Pegaso, on va sortir d'operari i va ser acomiadat al cap de poc temps. Va ser readmès l'any 1977 amb l'amnistia laboral i va treballar fins a l'any 1985: a Fenwick (1960-64) i a Aiscondel (1972), on va ser escollit enllaç i membre del jurat d'empresa. L'any 1957 va ingressar al PSUC i el 1964, en el procés de creació de Comissions, va organitzar amb altres companys les CCOO a Cerdanyola. Dins de CCOO, va ocupar el càrrec de secretari general de la Federació de Pensionistes i Jubilats del Barcelonès durant els anys de 1990 al 1997. [JGS]

Anton Ruiz, Valentí, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). El gener de 1937, en plena guerra civil, era secretari del Sindicat Únic d'Higiene i Sanitat de la CNT de Tarragona, i en un article que publicà a *Llibertat* de Tarragona admetia que arran del decret de sindicació obligatòria s'havien afiliat als sindicats elements indesitjables. [PPB]

Antonés, Joaquín, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871 va constar com a membre de la junta de treballadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona. Va continuar figurant al càrrec el juliol de 1871. Ell i la resta de la junta van dimitir el 24 de novembre de 1871, sense que en constin els motius. [MCC]

Antoni, l'Andorrà, militant anarcosindicalista (segle xx). Militant de la CNT, després del fracàs de la insurrecció republicana de Jaca de desembre de 1930 va participar en una operació de compra d'armes a Besiers que un emissor del sindicat de Barcelona va portar a terme amb l'objectiu de participar en la conspiració que preparava el comitè revolucionari republicà amb la perspectiva de proclamar la República. [PPB]

Antonijuan, Joan, obrer espardenyer i militant sindicalista a Blanes (segle xx). En representació de la societat La Cotorra, dels obrers espardenyers de Blanes, va participar en el I Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. En una de les sessions del congrés va prendre la paraula per exposar el conflicte que estaven afrontant els espardenyers de Blanes i per sol·licitar la solidaritat del congrés. [PPB]

Antonio, Luis, treballador d'arts gràfiques i anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, en la immediata postguerra, a finals de 1943 o començaments de 1944, formà un comitè regional de la CNT de Catalunya, que tingué una vida efímera, a fi de substituir el que havia dirigit Miralles. [PPB]

Antonio Rodríguez, Jacint, el Carboner, pagès i sindicalista (Portugal 1888), La seva activitat, la va desenvolupar a la Riba, població on residia. Va ser empresonat al vaixell presó *Manuel Arnús*, al port de Tarragona, a conseqüència dels fets d'Octubre de 1934. El juny del 1936 era el president del Sindicat d'Oficis Varis, adscrit a la UGT, sindicat que comptava amb 120 afiliats-cotitzants; a més, el sindicat havia ingressat al Secretariat Regional de la UGT de Catalunya el juny de 1933. A la guerra va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. El gener del 1937 fou president del Sindicat Agrícola local. [AGT]

Antosa (o Antoiga), Jeroni, obrer del ram del cànem i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signants de la proclama antimilitarista de 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) Constà, l'octubre de 1873, com a membre de la Federació dels Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, que

convocà el seu congrés a Valls, l'Alt Camp, el 18 d'octubre. [CR]

Aparici, Manuel, lliurepensador radical a València (segles XIX-XX). Membre del grup Büchner, que es definia com a societat de propaganda materialista a les darreries del segle XIX, començaments del XX, a la ciutat de València. El seu nom apareix vinculat a la proposta que va fer l'esmentat grup perquè totes les societats lliurepensadores i radicals assistissin col·lectivament al jutjat municipal a fi d'inscriure civilment els seus fills. [PPB]

Aparicio, Tomàs, militant anarquista a Catalunya (segle xx). Fou un dels firmants de la *Carta abierta a los camaradas anarquistas*, subscripta per setanta-quatre anarquistes presos a la presó Model de Barcelona el març del 1925 i publicada al setmanari barceloní *Solidaridad Proletaria*. La carta ha estat considerada transcendental en la història del moviment anarcosindicalista espanyol perquè no només denunciava les desviacions sindicalistes de l'anarquisme sinó que apuntava els raonaments que menaren a la creació de la FAI el 1927. [PPB]

Aparicio Avenillas, Enrique, barber i militant anarquista a Barcelona (?-França 1950). Originari de l'Aragó, va manifestar les seves primeres inquietuds militants a Saragossa durant els anys 1916 i 1917. Emigrat a Barcelona, milità a la CNT, on fou el primer president del Sindicat de Barbers de la ciutat comtal. El desembre de 1919 participà al congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid i el seu nom figura entre els signants de la important declaració de principis aprovada per la CNT en l'esmentat congrés. Amic personal de Salvador Seguí, va patir un atemptat a casa seva, del carrer Robadors de Barcelona, per part dels pistolers del Sindicat Lliure. Durant la guerra civil fou el secretari de la Collectivitat de Barbers de Barcelona. El 1939 es va exiliar a França. [PPB]

Bibliografia: CNT, 27 d'agost de 1950.

Aparicio Gil, Àngel, cambrer i militant sindicalista (Albalate del Arzobispo 1914-París 1956). Membre de la CNT des de molt jove, va formar part de la Secció de Cambrers de la

CNT de Saragossa. En esclatar la guerra civil el 1936 treballava al balneari de Panticosa, des d'on va passar a Catalunya, a partir de França. Va participar en tasques revolucionàries a Puigcerdà, la Seu d'Urgell i Lleida. S'incorporà al front, com a comissari d'Intendència, amb la 121 Brigada de la 26 Divisió. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. Va morir d'accident. [PPB]

Ara, Antoni, militant comunista a Barcelona (segle xx). Membre del PSUC, fou l'encarregat de la impressió de *Treball*, l'òrgan central d'aquest partit, a l'interior de Catalunya entre 1948 i 1951, any en què fou detingut amb la caiguda col·lectiva que afectà també Gregori López Raimundo. Va romandre quinze anys a la presó. [PPB]

Arabit Cantó, Manuel, dirigent sindical local a Elx (segle xx). Sota la seva presidència es procedí el maig de 1976 a l'elecció de la primera Comissió Executiva Provincial de la UGT, després d'un procés de reorganització iniciat dos anys abans. [JMSS]

Aracena, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, durant la guerra civil, en representació de la Federació de la Pell. [DBM]

Aragay, Joaquina, obrera tèxtil a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Fou integrant, en representació de la CNT, del comitè d'empresa a la fàbrica Gabriel Vila Coll de Sant Feliu de Llobregat. [AGL]

Aragay, Pau, filador i societari (segle XIX). El 29 de desembre de 1854 apareix com a signant d'una petició, en companyia d'altres obrers de la fàbrica Vallés Germans, en què se sol·licita l'acomiadament de Felip Fortuny, treballador qualificat de deslleial i provocador. [CR]

Aragay i Davi, Amadeu, polític i dirigent rabassaire (Sabadell 1886-Mèxic 1966). Proponent del republicanisme federal, milità a les Joventuts Radicals (Ierrouxistes) de Sabadell i des dels setmanaris *El Combate* i *¡Rebeldes!* de Sabadell i *Revolución* de Barcelona va atacar el moviment de Solidaritat Catalana. En diverses

ocasions fou regidor de l'Ajuntament de Sabadell. Apartat progressivament del partit Ierrouxista, es vinculà al republicanisme nacionalista i des de començaments de 1921 va participar, amb Layret, Companys i d'altres, en les gestions per a la formació de la Unió de Rabassaires, constituïda el 1922 i de la qual esdevingué un dels més importants dirigents. Col·laborador a *Terra Lliure*, va escriure el drama *Terra Nostre (el rabassaire)*, estrenat al Teatre Principal de Terrassa el 12 d'abril de 1925, on feia una proposta interclassista per a resoldre el problema agrari. Fou un dels signataris del manifest d'Intel·ligència Republicana, el març de 1930, i el 14 d'abril de 1931 ocupà amb Companys l'Ajuntament de Barcelona, des d'on proclamà la República. Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya, fou diputat a Corts constituents de la República, on intervingué en el debat sobre la Llei de Bases de la Reforma Agrària. El setembre de 1931 va intervenir en l'acord que es formalitzà entre la Unió de Rabassaires i l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, conegut per «pacte de la Generalitat», segons el qual els parciers-rabassaires feien concessions als propietaris en les seves reivindicacions. A finals de 1932 ocupà la secretaria general de la Unió de Rabassaires i l'any següent publicava *El problema agrari català*, on defensava les reivindicacions rabassaires. Progressivament marginat de la Unió de Rabassaires, a mesura que es produïa una radicalització de la pagesia, fou formalment expulsat del sindicat pagès en el seu congrés celebrat el maig del 1936. Amb l'esclat de la guerra civil, el novembre de 1936 passà a formar part del Comitè Permanent d'ERC, com a secretari d'actes i comptabilitat. El 1939 s'exilià a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire 1890-1936*. Barcelona, 1968. MAYAYO, Andreu. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya, 1893-1994*. Barcelona, 1995. VINYES, Ricard. *La Catalunya Internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*. Barcelona, 1983.

Aragó, Josep, militant comunista a Borriol, Castelló de la Plana (segle xx). El març de 1932 fou designat president del Bloc Obrer i Camperol de Borriol, en inaugurar-se el Bloc en aquest municipi de la Plana Alta. [PPB]

Aragó i García, Jaume, militant anarquista i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909. Al matí del 26 de juliol, juntament amb l'anarquista Francisco Miranda, va intentar organitzar un grup d'homes a la Rambla per assaltar la comissaria de policia. Es va escapolir abans no fos detingut i no va poder ésser processat. El 1917 fou un dels reorganitzadors de La Naval, el sindicat de mariners de Barcelona. Militant de la CNT, el 1919, en èpoques del congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid, figurava com un destacat dirigent sindicalista. L'octubre de 1929 va recolzar Joan Peiró des de les pàgines d'*Acción Social Obrera* de Sant Feliu de Guíxols, en la polèmica que l'enfrontava amb Àngel Pestaña pels intents d'un sector de la CNT de participar en els comitès paritaris fomentats per la Dictadura. Juntament amb Manuel Mascarell, era un dels homes de confiança de Peiró. Col·laborador habitual de *Solidaridad Obrera* durant la Segona República, en esclatar la guerra civil, va representar la CNT a l'Ajuntament de Barcelona: el dia 21 d'octubre de 1936 era nomenat regidor i s'ocupava de la regidoria de vigilància municipal a l'Ajuntament presidit per Carles Pi i Sunyer. I el novembre de 1936 representà l'Ajuntament barceloní en la Junta d'Obres del Port de Barcelona. [JIG/PPB]

Bibliografia: ELORZA, Antonio, «La CNT bajo la Dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*, 1973, núm. 44-45, Madrid, ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Aragó Mercader, Manuel, administratiu i dirigent sindical a Manresa (segle xx). Va ser candidat de les llistes de Federació Social Republicana de Manresa (continuadora del Partit Radical). Va anar a treballar a Barcelona com a comptable d'una empresa tèxtil. Va ser secretari del CADCI sota la presidència de Manuel Aznar. També estava afiliat al PSUC i fou company de la també dirigent comunista Pietat Aguirre. Durant la guerra va ser director general de Treball de la Generalitat i després sotssecretari de la conselleria de Treball de la Generalitat. El juny de 1942, Moix, Molinero i Aragó, en nom de la UGT, van signar un pacte d'unitat d'acció on es ratificaven els punts bà-

sics de l'Aliança Nacional de Catalunya. Es va exiliar a Mèxic, d'on va retornar a mitjan anys cinquanta. Va tenir dificultats per a trobar feina i la policia li va fer alguns escorcolls. Segons Jacint Carió, va morir de resultes d'una pallissa que li va donar la policia. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La Guerra Civil*. Manresa, 1990-1993. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelona, 1985. *El Pou de la Gallina*, núm. 19, Manresa.

Aragón Crespillo, Juan, treballador de l'empresa química IQA i sindicalista (Palenciana, Còrdova, 1922). Va arribar a Tarragona l'any 1956, i quan va començar a treballar a Abonos Tarraco inicià la seva tasca sindical. Va entrar l'any 1966 a IQA, on va intervenir en l'organització de la CO de l'empresa, i va començar a participar en la Coordinadora Local de CCOO de Tarragona. Militant del PSUC des del 1956, va ser responsable polític i de moviment obrer del barri de Bonavista de Tarragona. [JTH]

Aragonès, sindicalista a Rubí (segle xx). Milità a la CNT i fou delegat per la Federació Local de Sindicats de Rubí al Ple Regional de Catalunya que la CNT va celebrar a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Aragonès, Joan, boter a Barcelona (segle xx). Dirigent de la Secció de Boters de Barcelona i de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya els anys vint. [RAM]

Aragonès Arderol, Jaume, cambret i comunista a Barcelona (segle xx). En el decurs del congrés constituent de la FOSIG, gener del 1936, va ser nomenat vocal quart del seu comitè central. Militava sindicalment en el Sindicat de Dependents de Taulell de la Indústria Hotelera i Cafetera de Barcelona. [DBM]

Aragonès Fortuny, Pere, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Aran Trullàs, Josep, delineant i socialista (Terrassa 1945). Provenent de la JOC, el 1963 inicià el seu treball a l'empresa AEG de Terrassa i el mateix any impulsà la Comissió Obrera a AEG.

Cap a 1964-1965 s'integrà al FOC i els darrers anys, abans de la dissolució, va formar part de l'executiva. Participà activament a les vagues de 1969 i 1970 a AEG, arran d'aquesta última va ser detingut i empresonat durant més de quatre mesos i sortí en llibertat condicional. També el 1970 es vinculà a la LRC, on milità fins a 1979 formant part del comitè central i de l'executiva en repetides ocasions. El 1971, quan van iniciar el seu procés judicial, passà a la clandestinitat i l'octubre de 1973 fou jutjat en rebellia. Amnistià el 1976, el mateix any inicià la seva militància a la UGT, i el 1977, amb la legalització dels sindicats, formà part del Comitè Federal del Metall del sindicat socialista. Acollit a l'amnistia laboral el 1978, es reintegrà a AEG el març de 1979 i aquest mateix any ingressà al PSC. Ha estat membre de l'executiva de la UGT de Terrassa i secretari d'organització de la comarca del Vallès. En representació del PSC, el 1983 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Terrassa, càrrec que ha mantingut en les següents eleccions municipals. Des de 1995 ocupà, fins a l'actualitat, el càrrec de tinent d'alcalde del citat Ajuntament. [TMS]

Arana, Josep, impressor (segle XIX). El 6 de febrer de 1841, demanà a l'Ajuntament de Barcelona, amb Fèlix Comas i quatre treballadors més del mateix ram, permís per a instal·lar un teatre particular i fer-hi representacions els dies festius. [CR]

Aranàs, Vicenç, activista obrer (segle XIX). Fou un dels signants de la proclama antimilitarista de 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Aranda, Alberto, mecànic torner i comunista (Madrid 1904-1997). A la fi dels anys vint treballà a la Companyia del Metropolità de Madrid, on fou dirigent de la secció sindical de la UGT. Militant del POUM des de començaments del 1936, en esclatar la guerra civil va participar en la defensa de Madrid, fou instructor militar dels combatents al front de Guadalajara i caigué ferit a Sigüenza. Evacuà a Barcelona, va passar a combatre al front d'Aragó. En plena repressió contra el POUM, després dels fets de Maig de 1937 actuà d'enllaç entre el comitè executiu clandestí del POUM i els diver-

sos grups de militants dispersos en les diferents unitats dels fronts. S'exilià a França després de la caiguda de Barcelona i patí camps de concentració. Participà en la resistència contra el nazisme i després de la guerra mundial des del sud de França actuà com a responsable dels passos de frontera i comunicacions amb l'oposició organitzada a l'interior del país. Exiliat, primer a Dijon i després a Ceret, el 1990 retornà a Madrid, on participà en les activitats de la Fundació Andreu Nin fins a la seva mort. [PPB]

Bibliografia: SOLANO, Wilebaldo, «Los nuestros: Alberto Aranda». A: *Iniciativa Socialista*. 1997, juny, núm. 45, Madrid.

Aranda, Antoni, obrer de la indústria gastronòmica, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va militar a la UGSOC i després a la FOSIG, quan aquesta es va constituir el gener del 1936. Va ser membre del comitè executiu del Sindicat de Consergeria i Cambra. [DBM]

Aranda, J., ferroviari i sindicalista a Manresa (segle XX). Milità a la CNT i fou delegat per la Secció Ferroviària de Manresa en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Aranda, Màxim, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle XX). Fou membre de la Societat d'Art d'Imprimir de Tortosa en la dècada dels trenta. Addicta a UGT, aquesta societat de treballadors donà suport organitzatiu per a la constitució l'agost de 1936 d'una col·lectivitat obrera en els tallers de l'Editorial Catòlica de Tortosa, prèvia incautació acceptada pel Comitè de Front Popular i l'Ajuntament de la ciutat. Aranda va ser un dels impulsors de la col·lectivitat, que s'anomenà La Gràfica (17 d'agost de 1936) i que passà sota control de la UGT. Com a tal fou un dels responsables de la impressió i edició del setmanari *Lluita*, òrgan tortosí d'UGT i PSUC entre 1936 i 1938. [XPM]

Aranda, Vicent, militant anarquista a Barcelona (segle XX). D'origen valencià, en esclatar la guerra civil, durant la jornada del 19 de juliol de 1936, va participar en les lluites de barricada i va prendre part en la presa de la caserna d'arti-

lleria de l'avinguda Icària a Barcelona. Actiu home d'acció, s'incorporà voluntàriament a l'escorta del dirigent de la FAI Joan Garcia Oliver, a qui acompanyà permanentment en l'exercici dels càrrecs públics que va exercir durant la guerra. Acabada aquesta, s'exilià a Mèxic, on abandonà l'anarquisme per passar a militar a les files del comunisme. [MPMJ]

Arans Nin, Joan, anarcosindicalista a les comarques penedesenques (segle xx). Fou un dels principals organitzadors de la CNT al Garraf i l'Alt Penedès durant la Segona República. L'any 1931 representà el SUT de Vilafranca i de Vilanova al congrés de la CNT. L'any 1938 era membre del comitè de la Federació Regional de Camperols de Catalunya (CNT) i participà activament en la seva tasca divulgadora i organitzativa arreu de Catalunya. [RAM]

Arasa, Josep, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle xx). Integrat en la Societat d'Art d'Imprimir de Tortosa i a UGT, fou un dels impulsors de la col·lectivitat La Gràfica, constituïda a la capital del Baix Ebre l'agost de 1936. (Vegeu: Aranda, Màxim.) [XPM]

Arbana, sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle xx). Va intervenir, en representació dels Sindicats de l'Hospitalet, a la conferència regional de la CNT que se celebrà a Barcelona el maig-juny de 1931. [MPMJ]

Arbat, Eudald, societatari a Barcelona (segle xx). Signà el document de 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [SBV]

Arboix, socialista al Maresme (segle xx). Propagandista del socialisme, va participar en diversos mítings a Arenys de Mar i Mataró durant l'any 1914. El 1915 va participar en un míting a Girona organitzat per l'agrupació socialista local; hi figurava com a originari d'Arenys de Mar. [PPB]

Arboix i Camps, Damià, dirigent local de la CNT a Campdevànol (segle xx). Va participar com a orador en molts dels actes organitzats per la CNT a la comarca del Ripollès durant els anys trenta. Era soci de la cooperativa obrera de consum La Confiança Campdevanolenca, on va tenir problemes amb els membres de la

junta directiva que no volien deixar el local de l'entitat per a celebrar-hi actes del sindicat anarquista. El 1936 va ser un dels principals membres del comitè antifeixista de Campdevànol en representació de la CNT. [JCP]

Arbona, Alfred, treballador del sector del petroli i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació del Petroli. Acabada la guerra, es va exiliar a la República Dominicana. [DBM]

Arbona, Manuel, sindicalista al Baix Llobregat (segle xx). Milità a la CNT i participà, en representació del Comitè pro Presos del Baix Llobregat, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Arbonés, Antoni, fuster i sindicalista a Lleida (segle xx). Membre de la CNT, fou delegat pels fusters de Lleida al congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Sants (Barcelona) el juny-juliol de 1918. [MPMJ]

Arbonés Agustín, David, militant comunista català (?-Riba-roja d'Ebre 1987). Membre del PSUC, va participar a la guerra civil com a comissari de la 123 Brigada mixta de la 27 Divisió. El 1939 es va exiliar a Mèxic, on va prosseguir la seva militància clandestina. El maig de 1946 es traslladà a França, des d'on, pel setembre del mateix any, entrà clandestinament a Catalunya. Fou detingut i empresonat, la primavera de 1947, i condemnat a quatre anys de presó en el mateix procés que va condemnar a mort Puig Pidemenu i altres militants del PSUC. Fou regidor pel PSUC a l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre a les primeres eleccions municipals democràtiques del 1979. [MPMJ]

Arbós, obrer tèxtil i socialista a Osona (segle xx). L'any 1915 participà en diversos mítings a Manlleu, Roda de Ter i Sant Hipòlit de Voltregà, sempre com a membre del comitè de la Federació Nacional de l'Art Tèxtil. L'any 1914 apareixia un Arbós socialista de Mataró i l'any 1916 un Josep Arbós propagandista socialista de Barcelona. [PPB]

Arbós, Guillem, sabater i internacionalista de Palma, Mallorca (segle XIX). L'any 1870 va ser considerat un dels principals dirigents de l'embrionari moviment obrer palmèsà, juntament amb F. Tomàs, paleta, i J. Sánchez, ebenista. A finals d'aquest any era citat com a membre del consell redactor d'*El Obrero*, setmanari que va ser fundat per Francesc Tomàs el novembre de 1869. A principis de 1871 va formar part del consell local de l'AIT i del consell de redacció de *La Revolució Social* de Palma, juntament amb J. Sánchez, F. Tomàs, M. Ferran i J. Rogue, continuant la tasca del desaparegut *El Obrero*. Com a secretari del consell local de l'AIT, va participar en la polèmica entre marxistes i bakuninistes que va portar a l'expulsió dels primers de la Federació Regional Espanyola de l'AIT el juny de 1872. Quan *La Emancipación*, òrgan dels marxistes espanyols, va assenyalar Francesc Tomàs com un dels traïdors als principis de la Internacional, la federació de Palma es pronuncia en defensa seva, amb un acord signat per Guillem Arbós com a secretari de l'exterior del consell local, on s'assenyalava que «els atacs contra el Consell Federal i gent com Tomàs recolzen la conducta d'aquest, amb idees collectivistes, anarquistes i atees», i s'indicava que amb aquests atacs l'única cosa que es pretenia era desacreditar per desorganitzar i destruir la Internacional. [END]

Bibliografia: *Actas de los consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Barcelona, 1969. GABRIEL, P. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Arbós, Miquel, calderer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, va participar, representant el Sindicat de Calderers en Coure de Barcelona, al congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Sants (Barcelona) el juny-juliol de 1918. [MPMJ]

Arcas Merlos, Agustí, tramviàire, anarcosindicalista, trentista i comunista a Barcelona (segle XX). Milità en el PCC i la CNT en l'etapa republicana fins que va ser expulsat del sindicat en presentar-se com a candidat a les eleccions del 1933, llavors s'arreglerà amb els trentistes. Poc després s'afilià a la UGT i va es-

devenir un cas excepcional entre els ugetistes catalans en tenir un càrrec en una federació nacional d'indústria del sindicat, en aquest cas la del transport. Un cop esclatada la guerra civil, va haver de fugir de Montsó, on representava el Comitè del Transport del PSUC, per les amenaces que els confederals feien sobre la seva persona. Es traslladà a Madrid i es protegí amb una identitat falsa, Antonio Ortiz, treballant al costat d'Hernández Zancajo en la Federació Nacional del Transport. Va ser escollit vocal de l'executiva d'aquesta federació després del congrés que aquesta realitzà a València. Després va ser reclamat per Comorera per a fer-se càrrec de la secretaria general de la federació local de Barcelona de la UGT el deu de maig del 1938, un cop mort en accident l'antic secretari Francisco Jiménez i en substitució del secretari interí Baldomero Guisado. En representació de l'esmentada federació barcelonina va intervenir en el comitè de Catalunya del sindicat al llarg del 1938. Després de passar pel camp d'Agde, en l'exili va viure a l'URSS i a Cuba, on va ser tècnic de transports públics, i va retornar a Barcelona un cop restablerta la democràcia. [DBMJ]

Archiaga, Salvador, sindicalista a Figueres (segle XX). Milità a la CNT i participà, en representació de la Federació Obrera de Figueres, al congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Sants (Barcelona) el juny-juliol de 1918. [MPMJ]

Archs, Manuel, obrer tèxtil i anarquista català (?-Barcelona 1894). Havia estat detingut arran dels incidents que varen tenir lloc durant la celebració de la jornada del Primer de Maig de 1890. Fou acusat de complicitat amb Paulí Pallàs, en l'atemptat que aquest va cometre el 24 de setembre de 1893 contra el capità general de Catalunya Martínez Campos a la Gran Via de Barcelona. Fou detingut després de la bomba del Liceu. Sense que es pogués demostrar cap vinculació amb Pallàs, fou jutjat, condemnat a mort l'abril de 1894 i afusellat al castell de Montjuïc. [MPMJ]

Archs, Ramon, obrer metal·lúrgic i sindicalista (Barcelona 1888-1921). Fill de Manuel Archs, el seu nom apareix per primera vegada vinculat a l'atemptat que va sofrir el rei Alfons XIII a la

Rue de Rivoli de París el 31 de maig de 1905. Fou president del comitè del Sindicat de la Metallúrgia de la CNT de Barcelona l'any 1919. Era considerat un dels militants del sector dur de la CNT en contra de la patronal, inspirador del pistolisme sindical. Fou detingut i empresonat el 1919 a la presó Model arran de l'assassinat de Graupera, el president de la patronal. L'any 1920, en plena repressió contra la CNT, fou nomenat secretari del Comitè Regional de Catalunya de la CNT, que acordà l'assassinat d'Eduardo Dato. Detingut després de l'assassinat de Dato, el març de 1921, morí assassinat en ser-li aplicada la llei de fugues. El seu cos fou trobat al carrer Vilà i Vilà de Barcelona. [MPMJ]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. *Solidaridad Obrera*. 20 d'agost de 1942, Mèxic.

Archs i Colomé, Pere, anarcosindicalista a Ripoll (segle xx). Va ser el representant de la CNT de Ripoll al ple regional que aquest sindicat va celebrar a Sabadell l'any 1932. Va col·laborar esporàdicament en el setmanari *Sembrar*, òrgan de la CNT a Osona i el Ripollès, des d'on atacava els membres del Partit Comunista de Catalunya de Ripoll. El 1937, era secretari general de la CNT de Ripoll i membre del comitè comarcal de la CNT del Ripollès. Conseller a l'Ajuntament de Ripoll des de l'octubre de 1936, va ocupar el càrrec d'alcalde entre els mesos de juliol i agost de 1938. [JCP]

Arcón Cervera, Vicent, jornaler i militant socialista valencià (segle xx). Destacat membre del PSOE a Alzira, fou nomenat vocal de la Junta gestora de l'Ajuntament d'aquesta localitat l'abril de 1936. [JNN]

Arcos, Federico, mecànic i anarquista a Barcelona (segle xx). En esclatar la guerra civil el juliol de 1936 fou un dels fundadors, juntament amb Abel Paz i Llibert Sarrau, del grup anarquista Quijotes del Ideal, integrat a les Joventuts Llibertàries de Catalunya. [PPB]

Arcos, Josep, armer i internacionalista a València (segle XIX). Durant els primers mesos de 1873 ocupà el càrrec de tresorer del Consell federal interí creat per iniciativa de la nova fede-

ració madrilenya de signe marxista i anti bakuninista, oposada a la comissió sorgida del congrés de Còrdova (desembre 1872-gener 1873). [EBP]

Ardanuy Ranuy, Ramon, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril del 1937 va ser escollit comptador del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FO-SIG-UGT. [DBM]

Ardèrius, Antoni, militant comunista català (?-Tolosa 1972). Militant des de molt jove al moviment obrer, el 1936 s'afilià al PSUC, amb el qual partit participà a la guerra civil. El 1939 s'exilià a França, on passà per camps de concentració i lluità contra l'ocupació alemanya. Fou dirigent del PSUC al departament de Tarn i durant el franquisme portà a terme importants missions polítiques a l'interior de Catalunya. [MPMJ]

Ardèvol, Teresa, comunista a Tarragona (segle xx). Militant del PSUC, durant la guerra civil va intervenir, amb més o menys freqüència en tasques propagandístiques a Tarragona. [PPB]

Ardiaca, Lluís, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, fou col·laborador de la revista quinzenal *Ideari*, apareguda el novembre de 1929. Va participar en l'assemblea d'organització de la USC que va tenir lloc el 22 de març de 1931 i en l'assemblea del mateix dia on se'n va constituir la secció de Barcelona, de la junta directiva de la qual va formar part. Una vegada proclamada la República, el juliol de 1931 va començar a col·laborar al periòdic, portaveu del partit, *Justícia Social*, i va formar part de la comissió de propaganda i organització que es constituí per la circumscripció de Lleida. El 8 de març de 1933 va presidir a Barcelona una reunió preparatòria de la Joventut Socialista de Catalunya i el 19 d'abril del mateix any participà en l'assemblea constitutiva de la Joventut Socialista de Catalunya, del comitè executiu de la qual fou membre. Al II Congrés de la USC, celebrat a Barcelona l'abril de 1933, va presentar la proposta, que no fou aprovada, d'integrar els diputats de la USC en la minoria parlamentària del PSOE. El 1935 formava part de les ponències conjuntes que es constituïren en-

tre el Partit Català Proletari i la USC en la perspectiva de la constitució del futur Partit Socialista de Catalunya. Després de la formació del PSUC, el juliol de 1936, va formar part de la Comissió agrària, adjunta al comitè executiu del nou partit. Durant la guerra civil fou secretari del Consell d'Agricultura de la Generalitat i el 9 d'octubre de 1936, en una emissió radiofònica, es manifestava contrari a la revolució econòmica al camp i partidari de convertir l'agricultura en indústria de guerra amb l'objectiu que Catalunya s'autoabastés de productes agraris. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987.

Ardiaca i Martí, Pere, dirigent comunista català (Balaguer 1909-Moscú 1986). Fill de pagesos, va estudiar al seminari de la Seu d'Urgell, que abandonà el 1923. Tres anys més tard es traslladava a Barcelona, on va treballar en un bar del Poble-sec i va entrar en contacte amb cercles anarquistes. El 1929 va fugir a França per no haver de fer el servei militar i va residir a Arles (Vallespir), Nîmes i Besiers, on ingressà el mateix any al Partit Comunista francès. Retornà a Barcelona el 1931, amb l'objectiu de complir els deures militars, i s'afilià a la Federació Comunista Catalanoblear i al Bloc Obrer i Camperol. A les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 fou candidat del BOC per la província de Lleida. Aquest mateix any s'afiliava al Partit Comunista de Catalunya, i en creava a Balaguer una secció local. El 1934 passà a residir a Barcelona, on s'integrà a la direcció del PCC tot dedicant-se professionalment a la política i col·laborant a *Octubre*. En constituir-se el PSUC, el 23 de juliol de 1936, fou nomenat membre del comitè executiu i director de *Treball*, òrgan del nou partit, des d'on es distingí pels seus articles de línia política i d'atacs contra el POUM. Durant els mesos que durà la guerra civil tingué un paper destacat en la vida política del PSUC, a desgrat que Togliatti el considerés persona d'«absoluta inconsistència política». Home d'aparell, alineat amb Rafael Vidiella en l'anomenat sector espanyolista, acostumava a representar el comitè executiu del PSUC en els actes públics. L'abril de 1937 participà activament en la difusió del Pla de la

Victòria i durant els fets de Maig de 1937 a Barcelona parlà per la ràdio. Tingué una participació destacada en la I Conferència Nacional del PSUC, celebrada el juliol del 1937, on presentà un informe titulat *Per un partit marxista-leninista*, i on fou elegit de bell nou membre del comitè executiu del PSUC. A la retirada de Catalunya fou acusat per Togliatti de covardia i en el comitè central d'Anvers, celebrat el març de 1939, fou apartat de la direcció del PSUC i separat del Comitè Central sota l'acusació de no haver complert les seves obligacions els darrers dies abans de l'ocupació de Barcelona. L'octubre de 1939 fou detingut a Nîmes i enviat al camp de concentració de Vernet d'Arieja; va poder escapar-se'n i es traslladà a Santo Domingo, on residí deu mesos, i més tard a Cuba, on va dirigir *Per Catalunya!*, òrgan del PSUC. El febrer de 1946 retornà a França i es féu càrrec de la secretaria general del PSUC de l'Haute Garonne. En el decurs de 1948 es reincorporà al secretariat del PSUC i quan l'any següent va esclatar la crisi provocada per Joan Comorera s'alineà amb la majoria que aconseguí l'expulsió del secretari general. L'any 1950 des de *Lluita* participava en la campanya de calúmies contra Comorera, que considerava agent de l'imperialisme. L'octubre de 1956, quan es va celebrar el primer congrés del PSUC, fou nomenat membre del seu comitè executiu. Membre del Comitè Central del PCE des del 1960, el mateix any es traslladà a Barcelona per treballar clandestinament a l'interior del país. Portava la secretaria de redacció, edició i distribució de *Treball*, i va impulsar la creació d'*Horitzons*, apareguda el gener de 1961 i més tard convertida en *Nous Horitzons*, on col·laborà, tant amb el seu nom, com amb els pseudònims de Lluís Rebert, Pere Abadal i Jordi Català. Fou el secretari de la comissió que va redactar el fascicle *El problema nacional català, primera part. Antecedents històrics (1961)*. Fou detingut, amb altres dirigents del PSUC, el 16 de desembre de 1962 i, jutjat en consell de guerra el 30 de març de 1963, fou condemnat a 23 anys de presó, que complí a les penitenciaris de Barcelona, Madrid, Burgos, Jaén, Segòvia i Palència. En sortir de la presó el 10 de març de 1971 es reincorporà a la lluita política clandestina. Va representar el PSUC en el Consell de Forces Polítiques de Catalunya i el gener de 1973, en el tercer congrés del

PSUC, retornà al comitè executiu. Després de la mort de Franco, fou candidat per Lleida a les eleccions generals de juny de 1977 i de març de 1979, sense resultar elegit. El 1980, a les primeres eleccions autonòmiques, fou elegit diputat al Parlament de Catalunya, i el gener de 1981, en el cinquè congrés del PSUC, i en plena ofensiva dels sectors més prosoviètics del partit contra la línia eurocomunista oficial, en fou elegit president, càrrec del qual fou destituït el juliol de 1981. Expulsat del PSUC el desembre de 1981, juntament amb altres dirigents considerats prosoviètics, l'abril de 1982 fundà el Partit dels Comunistes de Catalunya, del qual esdevingué president i candidat a les eleccions generals d'octubre de 1982 i autonòmiques d'abril de 1984. Participà també en la constitució, el gener de 1984, a Madrid, del Partido Comunista de los Pueblos de España, del comitè central del qual fou membre. El desembre de 1985 va patir una hemorràgia cerebral i morí d'una aturada cardíaca a Moscou, on havia anat a recuperar-se. [MPMJ]

Bibliografia: *Avant*. 11 de novembre de 1986. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III vols. Barcelona, 1984-1985.

Ardiaca Mas, Joana, obrera i revoltosa radical a Barcelona (segle XX). Filla d'un anarquista que havia complert condemna a Montjuïc l'any 1899, s'afilià a les «dames radicals» del Partit Radical lerrouxista. Durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909 va contribuir a proclamar la vaga general, i va participar en l'atac contra comissaries, convents i en combats de carrer. Acusada d'«instigadora, organitzadora i directora dels fets», fou detinguda i processada. Sense que se li hagués pogut provar res, fou posada en llibertat el 10 de novembre de 1909 i finalment exonerada de tot càrrec el març de 1910. [MPMJ]

Ardid Bernal, Lorenzo, metge, republicà i dirigent radical (?-Barcelona 1914). Originari de l'Aragó, va participar en la tercera guerra carlina amb el grau de tinent. Republicà d'antiga tradició federal i llarga experiència revolucionària, era conegut per les pràctiques mèdiques de no cobrar als coreligionaris pobres. Desenganyat del republicanisme federal, s'afilià al Partit Radical d'Alejandro Lerroux. L'any 1909 fou encarregat per aquest de la di-

recció de les activitats obreres del partit, amb l'objectiu de contrarestar l'acció entre els obrers del grup sindicalista de Solidaritat Obrera. Regidor de l'Ajuntament de Barcelona, formà part del grup d'acció que havia de mobilitzar els obrers en la campanya contra la guerra del Marroc. Durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909 s'entrevistà a la Casa del Poble de Barcelona amb Francesc Ferrer i Guàrdia, a qui manifestà l'actitud del Partit Radical de desvincular-se dels esdeveniments d'aquelles jornades. A desgrat de tot, fou detingut quan formava part d'un grup enfront de les casernes de la guàrdia civil i Solidaritat Obrera l'acusà d'haver donat les ordres de procedir a la crema de convents. Actuà com un dels acusadors més contundents en el judici contra Francesc Ferrer i Guàrdia. [MPMJ]

Bibliografia: ROMERO MAURA, Joaquín. *La Rosa de fuego*. Barcelona, 1975. ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Ardit Rebull, Joan, estudiant i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituï el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Arellano, Angelita, militant anarquista a Catalunya (?-Montalban, França, 1947). Havia estat companya de Joan Garcia Oliver, i sempre va militar dins l'anarquisme. La seva mort, a començaments de 1947, a l'exili francès de Montalban, va motivar una agra disputa entre les dues fraccions de l'escindida CNT. [MPMJ]

Arellano, Antonio, militant sindicalista (Fraga 1909-Tolosa de Llenguadoc 1980). Durant la Dictadura de Primo de Rivera va fundar a Fraga la societat cultural La Aurora, un dels objectius de la qual era la lluita contra l'analfabetisme entre les classes populars. En proclamar-se la República organitzà el Sindicat de Treballadors d'Oficis Diversos de la CNT, i s'involverà en múltiples tasques culturals. Arran de la repressió motivada per la revolució d'Astúries d'octubre de 1934, es féu càrrec de l'escola moderna que s'havia instal·lat a la població i exercí de mestre mentre durà la detenció del seu professor. Amb l'esclat de la guerra civil

del 1936 fou membre del Consell municipal de Fraga i participà activament en les col·lectivitats agrícoles fragatines. El 1937, durant un viatge a Lleida, fou detingut pels comunistes del camp d'aviació de la capital del Segre i sotmès a tortures. A la caiguda de Fraga s'incorporà a l'exèrcit republicà, a la 26 Divisió, i participà en la campanya de Catalunya. Exiliat a França el 1939, passà pel camp de concentració d'Agde, des d'on fou enviat amb una companyia de treball a fortificacions. Acabada la guerra mundial s'instal·là a Agen i es dedicà, fins a la seva mort, a treballar la terra. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*, 6 d'abril de 1980, Tolosa de Lengüadoc.

Arens, Boi, societari a Gràcia (segle XIX). Fou membre de la junta consultiva d'una societat de socors mutus a Gràcia. Signà un document l'1 de gener de 1842, publicat a la premsa, de protesta contra la supressió governamental de les societats de socors mutus. [CR]

Aresté, Jaume, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'abril del 1888 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec en el qual, probablement, fou reelegit el gener del 1891. També el 1888 fou comissionat per a recollir les inscripcions al partit. Consta també com a comptador des de l'agost del 1891 fins al gener del 1892 i com a president el juliol del 1892. [TMS]

Aresté Aresté, Josep, militant comunista a Maials, Segrià (Maials 1909-Gusen, Alemanya, 1942). Membre del BOC i del POUM, el 1939 s'exilià a França. Fou detingut pels alemanys i empresonat al camp d'extermini nazi de Gusen 2, on morí electrocutat a la fil·lerrada del camp, quan membres de les SS es disposaven a massacrar-lo. [MPMJ]

Argelaga, P., tintorer i internacionalista a Sants (segle XIX). Fou secretari de la mesa del congrés de la Federació de Tintorers i Rams Annexos de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, celebrat a Sants el setembre de 1873. [CR]

Argemí, empleat de correus i comunista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil fou

membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació de Correus. [DBM]

Argemí, Bartomeu, socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol del 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec en el qual fou renovat al març del 1887 i que va exercir fins a l'1 de juliol del 1888. [TMS]

Argerich, Joan, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). El 1933, essent president del Sindicat de l'Art Fabril, va ser detingut després d'uns incidents revolucionaris. El 1937 fou regidor per la CNT al Consell municipal. [JLJ]

Argila, professor i militant anarquista a Barcelona (segle XX). Egipci de naixement, durant la Segona República militava a la CNT i exercia de professor a l'acadèmia Berlitz. Representant a Barcelona del Comitè Panislàmic, en esclatar la guerra civil, a instàncies de Joan Garcia Oliver, va intervenir en les negociacions amb el Comitè d'Acció Marroquí, que no reeixiren, i tenien per finalitat aconseguir el suport dels nacionalistes marroquins a favor de la República. Posteriorment, Garcia Oliver el col·locà com a cap del Servei d'Informació del departament de Guerra del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya. [MPMJ]

Argila, José, descarregador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Era el president de la Societat d'Obrers Descarregadors de Carbó Vegetal en els Molls de Barcelona 'El Porvenir' quan es constituí l'entitat l'octubre de 1906. [JIG]

Argilaga Algueró, Serafi, pagès i anarcosindicalista (Darmós 1904-Tarragona 1939). Dirigent de la CNT local de Darmós (Ribera d'Ebre), va ser nomenat president del Comitè Antifeixista d'aquella població, constituït posteriorment a l'alçament militar de juliol de 1936. Condemnat a mort per un tribunal militar en finalitzar la contesa bèl·lica, fou executat. [XPM]

Argilés, Josep, militant sindicalista i comunista a Lleida (segle XX). Dirigent de les Joventuts

Comunistes del Bloc Obrer i Camperol durant els anys inicials de la Segona República, fou un destacat activista sindical. L'octubre de 1930 formà part de la junta directiva del sindicat mercantil de la CNT, amb el càrrec de bibliotecari. El desembre de 1931 participà, en representació del Sindicat Metal·lúrgic de Lleida, en el Ple regional que la CNT celebrà a la capital del Segrià. [MPMJ]

Argilés Domínguez, Manuel, ferroviari a Lleida (segle xx). Nascut a Balaguer, va entrar a l'Agrupació Socialista de Lleida, fundada el 1931, des de les Joventuts de l'Ugetista Sindicat Nacional Ferroviari. Ocupà una de les places que corresponien a UGT i PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 22 d'octubre de 1936, i formà part del departament d'urbanització i obres. El 1937 era un dels vocals del comitè local del PSUC, com a secretari administratiu. [JSSJ]

Argudín, Agustí, obrer del ram de l'aigua i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser representant dels sindicats d'aigua, gas i electricitat en el Ple de sindicats de la federació local de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Argüelles de Paz, Bernabé, anarcosindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1943). Militant de la CNT d'origen aragonès, durant la guerra civil fou comandant de la 127 Brigada (la Roja y Negra). Detingut en acabar la guerra, s'escapà de la presó d'Osca amb altres militants anarquistes l'any 1940 i es refugià a Barcelona, on establí contacte amb Joaquim Pallarés i col·laborà en la reorganització del moviment anarquista. Organitzà, amb altres militants aragonesos, una comissió interregional de Catalunya i Aragó de la CNT. Detingut el març de 1943, fou jutjat, condemnat a mort i ajusticiat a garrot vil, a la mateixa presó Model, amb vuit companys més. [PPB]

Arguilés, Dionisi, militant sindicalista a Badalona (segle xx). Va assistir al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid els dies 11 al 16 de juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Badalona, que comptava amb 1.050 adherents. [MPMJ]

Argulló Zurbano, Jaume, obrer anarcosindicalista a Terrassa (Alacant 1897-Terrassa 1936). Militant de la FAI, l'agost de 1936 fou detingut per les autoritats revolucionàries acusat d'haver fet escorcolls sense autorització. Després de ser alliberat i lliurat al Comitè d'Investigació de la FAI, va aparèixer mort als afores de la ciutat. [JLJ]

Arias, militant sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT durant la Segona República, integrà el comitè del Sindicat de l'Alimentació de la CNT de Barcelona. Adscrit a la tendència faista, hi obrí i participà activament l'assemblea extraordinària del Sindicat de l'Alimentació de Barcelona que se celebrà el novembre de 1932 i que expulsà Ricard Fornells, destacat dirigent trentista que presidia el sindicat. [MPMJ]

Arias, Josep, barber a Vilafranca del Penedès (segle xx). Va ser president de la Societat d'Oficials Perruquers i Barbers de Vilafranca adherida a la Confederació Regional de Sindicats Lliures l'any 1929. [RAM]

Arias Gómez, Francisco, obrer de químiques i sindicalista (Benamejí, Còrdova, 1936). Durant l'adolescència va treballar al camp i després va estar cinc anys com a voluntari a les forces aèries. L'any 1960 es va traslladar a Barcelona on treballà en diverses empreses del Baix Llobregat (Macosa, Neyrpic, Coeme i Pirelli-Moltex). Es va jubilar anticipadament per invalidesa total. Va ser enllaç i jurat d'empresa, militant del SOC i fundador de les CCOO a l'empresa Pirelli juntament amb altres militants catòlics i comunistes. Va militar a Bandera Roja i al PSUC. Va pertànyer a l'HOAC i a les Comunitats Cristianes Populares. [JFS]

Arimon Bernardí, Ricard, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle xx). Representant local de la Federació d'Empleats i Tècnics (FET) durant la guerra civil. El 4 d'agost de 1936, juntament amb Francesc Romeu Tiana, ingressà en el Comitè Central de Defensa-Milícies Antifeixistes, presidit aleshores pel dirigent sindical Josep Moix Regàs, per tal d'organitzar una comissió d'indústries de guerra i donar resposta a les necessitats del front. [EOF]

Arín i Simó, Francesc, metal·lúrgic i dirigent sindical a Barcelona (? 1891-?). Militant de la CNT, formà part de la tendència moderada del sindicat, juntament amb Salvador Seguí, Pestaña i d'altres. L'octubre de 1920, com a president del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona, dirigí la vaga dels metal·lúrgics barcelonins que acabà amb un acord amb la patronal. El novembre del mateix any fou empresonat al vaixell *La Giraldà*, del port de Barcelona, en iniciar-se la repressió antisindicalista després del nomenament de Martínez Anido com a governador civil de Barcelona. Participà, en representació del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona, en la conferència dels sindicats catalans, celebrada a Blanes els dies 8, 9 i 10 de juliol de 1922, i en el ple regional de la CNT que se celebrà al local La Naval de la Barceloneta el gener de 1923, i on presidí una de les sessions. Quan el 1923 no trobà feina com a metal·lúrgic per estar inclòs a les llistes negres de la patronal, es posà a treballar en la descàrrega del peix fresc, on arribà a convertir-se en capatàs. Després de la Dictadura de Primo de Rivera desenvolupà un paper important en la reconstrucció de la CNT. A començament del 1930 formava part de la tendència Solidaridad, precedent del trentisme, i de la redacció del setmanari Acción, que va començar a aparèixer a Barcelona el 15 de febrer de 1930. Bolcat a la tasca de reconstrucció de la CNT, el maig del mateix any intervenia en un acte de propaganda al cinema Modern de Mataró, organitzat pels sindicats mataronins, i l'agost participava en un míting a favor de l'amnistia al Teatre del Bosc de Barcelona. El juny de 1930 va entrar a integrar el comitè nacional de la CNT i va succeir Progreso Alfarache en el càrrec de secretari. Va prendre part en les reunions del comitè revolucionari creat a Catalunya per potenciar la revolució, però en nom del comitè nacional de la CNT s'oposà als contactes conspiratius que el comitè regional de Catalunya i la FAI mantenien amb els polítics republicans. El 1930 era president del Sindicat del Peix Fresc de la CNT. El gener de 1931 era a la presó Model de Barcelona on, amb altres sindicalistes, firmava el document *A los comités confederales*, als quals instava que portessin a terme una campanya per tal d'aconseguir la seva llibertat. El mes de febrer de 1931 va participar activament en l'intent de legalitzar la CNT i s'entrevistà, amb una delega-

ció cenetista, amb l'almirall Aznar, els dies 26 de febrer i 2 de març de 1931. A finals de març de 1931 explicava les seves gestions a l'article publicat a *Solidaridad Obrera* «Por el funcionamiento legal de la Confederación Nacional del Trabajo». El juny de 1931, després de la proclamació de la República, va tenir una participació destacada en el congrés extraordinari que va celebrar la CNT a Madrid. Fou president del Sindicat del Transport de Barcelona de juliol de 1931 a juliol de 1932. Clarament decantat cap a posicions moderades, va prendre part a la reunió celebrada al Sindicat del Transport de Barcelona que va examinar la situació interna de la CNT, i d'on va sorgir el *Manifest Trentista*, publicat a finals d'agost de 1931. Arín fou qui va fer la proposta de publicar un manifest firmat personalment per militants. Fou col·laborador del setmanari *Cultura Libertaria*, que va començar a sortir a Barcelona el novembre de 1931. Va participar en el Ple regional de Sabadell l'abril de 1932, on es consagrà l'escissió dels sindicats trentistes, i el maig de 1932 en un míting d'afirmació sindical organitzat per la federació local de Sabadell on definia la posició de la CNT respecte a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. El juliol de 1932 fou expulsat del Sindicat del Transport i aleshores constituí el Sindicat de la Indústria Pesquera de Barcelona, que fou un dels sindicats trentistes, i que presidia encara el febrer de 1936. Membre de la Federació Sindicalista Llibertària (FSL), havia de presidir el primer míting que aquest nou organisme havia de celebrar el 9 d'abril de 1933, però que no va poder començar per l'oposició de la CNT, i el gener de 1934, una vegada consumat l'abandonament de Pestaña de la FSL, en fou nomenat vicesecretari. [JIG/MPMJ]

Bibliografia: MANENT I PUSAS, JOAN. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París, 1976. VEGA, EULÀLIA. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Ariño, Maria, militant comunista a Reus (segle XX). Membre del primer grup de joves comunistes organitzat de la província de Tarragona, a Reus el 1920, amb el qual va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb

la direcció del PCE, féu costat a Maurín i ingressà al BOC. [PAN/AAC]

Ariño Millán, Juan, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Arisa, Bartomeu, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1888 va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec en el qual, probablement, va ser renovat l'agost de 1888 i que va exercir fins al febrer del 1889. [TMS]

Ariza González, Tiburcio, militant anarquista valencià (?-València 1936). Fou delegat de centúria de la Columna de Ferro. Va ser acusat de la mort de l'uetista Pardo Aracil. Va caure mort a finals d'octubre de 1936 en un enfrontament amb la Guàrdia Popular Antifeixista quan es trobava de servei a la ciutat de València. El 30 d'aquest mes la Columna de Ferro va fer una crida a tots els seus membres per a participar en el seu sepeli i realitzar una manifestació de protesta. Quan la comitiva que portava el fèretre va passar per la plaça de Tetuan, es creuaren tirs entre els comunistes i els assistents a la manifestació, amb el resultat final de nombrosos ferits i morts. Aquests incidents són coneguts com els fets d'Octubre. [CCG]

Arjona Luque, José, treballador del sector químic i sindicalista (Palenciana, Còrdova, 1921). Va arribar a Tarragona l'any 1959 després d'haver treballat al camp i en la construcció a Jaén, on va militar a les Joventuts Comunistes. Va començar a treballar a l'empresa de químiques IQA l'any 1964. L'any 1960 havia contactat amb el PSUC i va prendre part en l'organització del partit als barris de Bonavista i Torreforta; fou responsable polític del comitè de Tarragona del PSUC. L'any 1966 va assistir a la primera reunió de CCOO a Tarragona formant part de la Coordinadora local de Tarragona. Va ser enllaç sindical l'any 1964 i vocal provincial del Sindicat de Químiques de la UTT de Tarragona. [JTH]

Arlandis i Esparza, Hilari, obrer marbrista i dirigent sindical i polític (València 1888-Figueres 1939). Militant destacat de la CNT al

País Valencià, aviat es manifestà com un dels exponents més entusiastes de la revolució russa. Obligat a exiliar-se durant un temps a França, d'on retornà el 1918, el 1919 era l'encarregat del Comitè pro Presos de la CNT al País Valencià. Va participar, com a delegat en representació de la federació local de Cullera, al congrés que la CNT va celebrar al Teatre de la Comèdia de Madrid, el desembre de 1919, i on va destacar per la seva intervenció entusiasta a favor de l'adhesió de la CNT a la Internacional Comunista. Com a representant de la Regional valenciana va participar al Ple clandestí de Regionals de la CNT celebrat a Barcelona, l'abril de 1921, i on fou designat per a formar part de la delegació que havia d'assistir al congrés fundacional de la Internacional Sindical Roja, que s'havia de celebrar a Moscou. Juntament amb Maurín, Nin, Ibáñez i Gaston Leval, va participar en el congrés de la Profintern el juliol de 1921, i va assistir a reunions amb el Secretariat de la Internacional Sindical. Després d'una breu detenció a Alemanya, retornà a Espanya i va començar a publicar des del País Valencià el periòdic *Acción Sindicalista*, setmanari on es defensava la necessitat de mantenir la CNT dins la Internacional Comunista. Va participar, com a únic membre de la segona delegació cenetista assistent a Moscou, a la conferència de la CNT celebrada a Saragossa el juny de 1922, on va presentar el seu informe contrastat i contradictori amb el d'Àngel Pestaña. La conferència de Saragossa va decidir la separació de la CNT de la Internacional Comunista, actitud que Arlandis mateix va considerar sectària. El desembre de 1922, després de fusionar el seu periòdic amb *Lucha Social* de Lleida, per publicar el nou setmanari *La Batalla*, va participar en la constitució dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris. Des de València estant ingressà al Partido Comunista de España i el juliol de 1923 va assistir en representació de la Federació Valenciana al II Congrés del PCE, on mantingué una actitud d'oposició al Comitè Central, preconitzà l'abstenció electoral del partit i passà a formar part del nou Comitè Central. El juny de 1923 havia iniciat la seva col·laboració al periòdic *La Correspondance Internationale*, portaveu de la Internacional, i el desembre de 1923 començaria a col·laborar a *Lucha Obrera* de Barcelona. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va passar

a residir a Barcelona i quan es constituí, la tardor de 1924, la Federació Comunista Catalano-balear, en fou un dels dirigents. El 1924 publicà el fullet *Los anarquistas en Rusia*, i el novembre de 1924 fou designat de bell nou membre del Comitè Central del PCE. A començaments de 1925 estava detingut a la presó Model de Barcelona, on va romandre força temps. Durant els anys finals de la Dictadura de Primo de Rivera va participar activament en la crisi que afectava el PCE. Va prendre part, com a únic delegat de la Federació Comunista Catalanobalear, a l'anomenada «conferència de Pamplona», que se celebrà, però, a Bilbao, el març de 1930, i va intentar que els comunistes catalans no trenquessin amb la Internacional Comunista. Membre del comitè executiu de la Federació Catalana, en constituir-se el Bloc Obrer i Camperol passà a formar part del Comitè Central i fou candidat per la ciutat de Barcelona en les llistes del BOC a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i a les Corts constituents de la República el 28 de juny de 1931. Retornat a l'activitat sindical, va assistir, com a delegat de l'Associació Obrera d'Arts Gràfiques de Terrassa i del Sindicat de Treballadors de Tàrraga, al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el mes de juny de 1931, però la seva representativitat fou impugnada i n'acabà essent expulsat per comunista declarat. Definitivament crític contra l'anarquisme, durant els mesos de juliol i agost de 1931 va publicar una sèrie d'articles a *La Batalla* contra la CNT tot configurant una tendència dins el BOC que va evolucionar ràpidament cap al PCE. Tot i que l'agost de 1931 formava part, encara, de la comissió sindical del BOC, i col·laborava també a *L'Hora*, l'octubre del mateix any es feia pública la seva expulsió «a causa del seu treball fraccional i dels seus actes d'indisciplina». Reingressat al PCE, l'estiu de 1932 fou fundador, juntament amb Ramon Casanelles, Josep del Barrio i d'altres, del feble Partit Comunista de Catalunya, tot formant part del seu Buró polític i col·laborant a *Catalunya Roja*. Fou candidat pel PCC a les eleccions autonòmiques del 20 de novembre de 1932 i a les legislatives del 23 de novembre de 1933. Membre del sector més radical del PCC, va assistir al VII Congrés de la Internacional Comunista celebrat a Moscou l'estiu de 1935, que va implicar un profund viratge en la política dels partits comunistes. A

les eleccions de compromissaris per a l'elecció de Manuel Azaña com a president de la República l'abril de 1936, sortí elegit per la circumscripció de Barcelona ciutat, en representació del Front d'Esquerres de Catalunya. Contribuí a la creació del comitè d'enllaç entre els quatre partits que el juliol de 1936 varen acabar unificant-se i creant el PSUC. Durant la guerra civil fou membre del comitè central del nou partit i creà i dirigí l'Escola de Comissaris de Guerra de Sant Cugat del Vallès. Va morir, en plena evacuació de Catalunya, víctima d'una bomba de l'aviació franquista. [PPB]

Bibliografia: ARDIACA, Pere. «Hilari Arlandís». A: *Lluita*. Tolosa de Llenguadoc, 31 gener de 1947. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. PAGÈS, Pelai. *Historia del Partido Comunista de España (Desde su fundación en abril de 1920 hasta el final de la Dictadura de Primo de Rivera, enero de 1930)*. Barcelona, 1978.

Armaches Espinol, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Exercí com a vocal en el primer comitè de la Federació local de Barcelona entre el maig del 1931 i el febrer del 1932. [DBM]

Armadas, Francesc, societari a Barcelona (segle XIX). Assistí com a delegat al congrés del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona de 12 i 13 de desembre de 1868. Es va incorporar, el febrer de 1869, com a vocal a la direcció central de la mateixa entitat. [SBV]

Armangon, Ramón, socialista a Manresa (segle XIX). El juliol de 1887 fou elegit tresorer i vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa. [TMS]

Armasall, Agustí, societari a Badalona (segle XIX). Acusat de pertànyer a una societat obrera de Badalona, junt amb 13 persones més, fou jutjat per un consell de guerra i declarat en rebel·lia, el 18 d'octubre de 1855. [SBV]

Armejach Virgili, Josep, cal Masot, pagès i dirigent sindical (Aiguamúrcia 1907). El novembre de 1931, en la constitució de la Societat Sindicat Agrícola Agricultors Rabassaires d'Aiguamúrcia, va signar els estatuts de la comissió organitzadora i va ser escollit vocal de

la junta. El juny de 1935 era el paqueter del diari barceloní del BOC. *La Batalla*. Va ser secretari i president de la Cooperativa Agrícola, secretari de la Unió de Rabassaires, fundador del POUM, president del Comitè de Milícies Antifeixistes i alcalde de la població i responsable d'Assistència Social des del novembre de 1936 fins al novembre de 1937, en què va presentar la dimissió pel fet de ser del POUM. El juny de 1937 va ser nomenat president de la Junta Municipal Agrària. El juliol del 1938 va marxar al front i fou destinat al Parc Samà, a la cuina. A la retirada va passar per Reus, l'Arboç i Sabadell, ciutat on es quedà ja que hi vivien dues germanes. Va estar amagat fins al febrer de 1939 i retornà cap a Aiguamúrcia. El maig de 1996 residia a la població. [AGT]

Armengod, A., anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Afiliat a la CNT, durant la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a França. El març de 1927 fou un dels signants del manifest *Los trabajadores españoles refugiados en Francia, por la Confederación Nacional del Trabajo*, en què es fomentava l'afiliació dels cenetistes exiliats a la CGTSR francesa, com a base per a la reorganització de la CNT a Espanya. [MPMJ]

Armengol, obrer metal·lúrgic i militant anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). En plena reorganització de la CNT, a mitjan juliol de 1930, va formar part de la junta directiva del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. [MPMJ]

Armengol, societari a Barcelona (segle XIX). Fou un dels represaliats pel general Zapatero el 1855. [CR]

Armengol, Bernat, sindicalista a Barcelona (segle xx). Afiliat a la CNT, va ser actiu durant el període de vigència del pistolisme dels anys 1919-1923. L'any 1919, empresonat a la Model de Barcelona, era membre del Comitè pro Pressos. Posteriorment, va ser contractat pel comisari de policia Manuel Bravo Portillo per a assessorar l'enginyer Barret, i acabà com a pistolero dels anomenats Sindicats Lliures. [MPMJ]

Armengol, Blas, ferroviari i socialista a Barcelona (segle xx). El maig del 1932 va ser esco-

llit president del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Armengol, Francesc P., socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol del 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març del 1887, data en la qual fou elegit secretari de l'exterior fins a l'1 de juliol del 1888. [TMS]

Armengol, Joaquim, socialista a Barcelona (segle xx). Destacat militant de la Unió Socialista de Catalunya, va participar en l'acte de comiat que se celebrà a Barcelona, en un restaurant de Collserola, el 29 d'agost del 1925, quan, en plena Dictadura de Primo de Rivera, Manuel Serra i Moret decidí abandonar Catalunya i autoexiliar-se. Durant la dècada dels cinquanta formà part del Consell directiu del MSC a l'exterior. [MPMJ]

Armengol, Jaume, rabassaire i federal de Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent del Partit Republicà Democràtic Federal i president de la secció vilafranquina de la Federació d'Obrers Agricultors l'any 1895. Participà directament en l'organització dels rabassaires durant els conflictes originats per la crisi de la fil·loxera els anys 1893-1895 al Penedès. [RAM]

Armengol, Joan, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1888, va ser elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec en el qual va ser renovat l'agost de 1888 i que va exercir fins al febrer de 1889. Novament, i fins a l'1 d'agost de 1890, fou designat vocal de la mateixa agrupació el 27 de juliol de 1889 i el febrer de 1890. [TMS]

Armengol, Josep, boter a Barcelona (segle xx). Fou dirigent de la Secció Local dels Boters de Barcelona i de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya durant els anys vint i trenta del segle xx. [RAM]

Armengol, Josep, rabassaire de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent rabassaire al Penedès i organitzador de la Federació d'Obrers Agrícoles. Participà en els congressos d'aquesta federació i en la lluita rabassaire dels anys 1893-1895 al Penedès. [RAM]

Armengol, Marian, artista i revolucionari a Terrassa (segle XX). El 1937, va guanyar un concurs de cartells antifeixistes, amb el lema «Som forts». [JLJ]

Armengol, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Bolaño, Jordi, pagès i sindicalista (Vilabella 1887-1964). El febrer del 1938 va incorporar-se com a vocal a la junta del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, en un moment en què els ànims, sembla, anaven a la baixa. [AGT]

Armengol Cañellas, Joan, ca l'Antònia del Jaume, pagès i sindicalista (Vilabella 1907-1991). L'any 1933 va ser el president de la societat local Montepío de Socorros Mutuos de San José. El novembre de 1936 va ser regidor de l'Ajuntament de la població pel Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT; en presenta la dimissió el desembre al·legant la disconformitat de criteris amb altres companys, però no la hi acceptaren. Ingressà com a voluntari al Cos de Carrabiners. [AGT]

Armengol Casañas, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Miserachs, Jaume, Met, metallúrgic, dirigent sindicalista i comunista a Manresa (segle XX). Impulsor del Partit Comunista a Manresa el 1928 juntament amb Isidre Casajonana. Directiu de la Penya Renovació de Manresa, entitat de caràcter políticocultural d'esquerra. El gener de 1931 era president del Sindicat Metallúrgic de la CNT, però aviat en quedà desplaçat per la seva militància política comunista. El 1932 va ser elegit president comarcal del BOC. Candidat per aquest partit en les eleccions al Parlament de Catalunya per Barcelona província, formà part de la candidatura comunista a les municipals de gener de 1934 a Manresa. Va ser el director de la revista *Front*, òrgan del BOC al Bages-Berguedà l'any 1934. Va passar a formar part del POUM des de la fundació. Formà part del Consell municipal de

Manresa des de la constitució, el 19 d'octubre de 1936, fins al 26 d'octubre de 1937, on va ser membre dels departaments d'Assistència Social, Foment i Agricultura. Va ser el darrer director i durant uns mesos d'*El Pla de Bages*, diari obrer suprimit el juliol de 1937. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República (1931-1936). La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1990-1993. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Armengol Rull, Francesc, ca la Llebreta, pagès i sindicalista (Renau 1908). La seva activitat el va dur a Nulles, on fixà la residència a inicis dels anys vint. El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. A la guerra va pertànyer al Comitè i després a l'Ajuntament, per la CNT, des del juliol del 1937 fins al març del 1938; s'hi encarregà de la comissió de Finances i de la dipositaria municipal. Posteriorment va ser cridat per lleva. Ingressà a la presó provincial de Tarragona el 19 d'abril de 1939. Va ser jutjat militarment a Tarragona, procedent de la plaça de Valls, el 10 de maig de 1939; li sortí cadena perpètua, que complí en part a Sant Miquel dels Reis, a València, a partir de la sentència. El juny del 1943 se li comutà per la definitiva de sis anys i un dia. El maig del 1943 residia a Nulles i després passà a Barcelona; regentava una porteria, on vivia el febrer de 1996. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SANTESMASES OLLÉ, Josep. *Història economico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles*. Valls, 1993. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Armengol i Sebastià, J., socialista a Barcelona (segle XX). Publicista del socialisme durant la segona dècada del segle, col·laborà esporàdicament a *La Justícia Social* de Reus i publicà els fullets *La política en el Partido Socialista i Los convencidos*. [PPB]

Armengol Tarrida, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme

dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Tarrida, Francesc. socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Tarrida, Hilari. socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Tarrida, Joan. socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengol Tarrida, Josep. socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Armengual, Vicente. anarquista a Barcelona (segle XX). El març de 1925 figurava entre els signants de la *Carta abierta a los camaradas anarquistas*, escrita des de la presó Model de Barcelona, que defensava el sindicalisme com a instrument de l'anarquisme per a assolir els objectius. [MPMJ]

Armingau, Antoni, treballador del tèxtil a Manresa (segle XX). Treballava a la fàbrica de Bertran i Serra, i el 1936 estava afiliat a la UGT. Durant la revolució de 1936 va ser membre del comitè de la fàbrica collectivitzada i membre del consell de l'empresa collectivitzada que tenia diverses fàbriques. El 16 de novembre de 1937 va ser elegit president del consell de l'empresa Bertran i Serra collectivitzada. [JSC]

Arnal, Adolfo, anarquista (Saragossa 1913-Terol 1938). Membre de la CNT i de la FAI, fou un dels més destacats dirigents del sindicalisme cenetista aragonès. L'any 1936 fou nomenat secretari de la Federació Local de Sindicats de Saragossa, càrrec que ocupà fins a l'inici de

la guerra civil. Formà part del Consell de Defensa d'Aragó, que es constituí a Fraga a meitats d'octubre de 1936, en el qual organisme ocupà les responsabilitats d'Economia i Proveïments i, a partir de desembre de 1936, d'Agricultura. Tot i que va veure amb simpatia el moviment collectivista agrari que es va desenvolupar a la rereguarda aragonesa, no hi va participar institucionalment. Mobilitzat el març de 1937, fou el cap d'un dels batallons de la 126 Brigada mixta (28 Divisió) i morí el febrer de 1938 durant l'ofensiva franquista que va recuperar Terol. [MPMJ]

Bibliografia: CASANOVA, Julián. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa, 1936-1938*. Madrid, 1985.

Arnal, Gregorio, ferrer i sindicalista a Binaced (Azara, Osca, 1903-Auzat, França, 1976). De molt jove s'afilià a la CNT. El 1936, amb l'esclat de la guerra civil, s'incorporà a la collectivització de Binaced, davant la qual se situà quan els comunistes van intentar dissoldre-la, i la dirigí fins a la fi de la guerra. S'exilià a França el 1939 i s'incorporà a la Federació Local d'Auzat fins a la seva mort. [MPMJ]

Arnal, Joan, impressor i publicista, socialista a Reus (segle XX). Impressor d'ofici, dedicat a la defensa de la classe obrera i del socialisme, fou militant de l'Agrupació Socialista de Reus, fundada el 1905, i de la Joventut Socialista de Reus. Col·laborà al periòdic nacionalista republicà *Foment* (Reus 1911-1912), al literari *Foc-Nou* (Reus 1911), a *La Justicia Social* (Reus 1909-1916), òrgan de la Federació Catalana del PSOE, amb una vintena d'articles reivindicatius, publicats entre 1911 i 1916, com a membre de la Joventut Socialista, i al diari *Ciutat* (Reus 1928). [PAN/AAC]

Arnalda, Juan, sindicalista a Catalunya (segle XX). El març de 1938, en plena guerra civil, apareixia com a representant de la CNT, en la signatura del *Programa d'unitat d'acció entre la UGT i la CNT*. Dos mesos més tard formava part de la delegació cenetista, que es reunia amb el comitè peninsular de la FAI per tal de resoldre les diferències que existien entre ambdues organitzacions del moviment llibertari. [MPMJ]

Arnall, Frederic, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou acusat de formar part del comitè revolucionari que havia de declarar la vaga general a Barcelona el setembre del 1911. Detingut amb altres dirigents sindicals, més tard negà l'existència de l'esmentat comitè i del complot que li atribuï la policia en cartes obertes publicades als diaris *El País*, el 25 de setembre de 1911, i *El Progreso*, el 19 de febrer de 1912. [MPMJ]

Arnan, Sebastià, comunista a Sitges (?-Buchwald, Alemanya, 1941). Milità en el POUM. Va desenvolupar diversos càrrecs en el partit i va tenir un destacat paper en el moviment sindical local. Durant la guerra va impulsar la col·lectivització. S'exilià a França el 1939 i fou detingut pels alemanys. Morí afusellat per les SS. [MPMJ]

Arnau, perruquer i sindicalista a Tarragona (segle xx). Dirigent de la CNT, el 1920 participà en actes de propaganda sindical en diverses poblacions de les comarques tarragonines. [MPMJ]

Arnau, socialista a Malgrat de Mar, Maresme (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, participà, com a representant de afiliats de la USC de Malgrat, a l'acte de comiat que se celebrà a Barcelona, en un restaurant de Collserola, el 29 d'agost de 1925, quan Manuel Serra i Moret, en plena Dictadura de Primo de Rivera, va decidir abandonar Catalunya i autoexiliar-se. [MPMJ]

Arnau, Anna, obrera tèxtil i militant socialista a Reus (segle xx). Formà part del grup fundador de l'Agrupació Femenina Socialista de Reus, constituïda el novembre de 1912, de la qual era tesorera. [PAN/AAC]

Arnau, Antoni, activista obrer (segle XIX). Signà el document de 21 de febrer de 1873, ressenyat a la biografia d'Antoni Achón. [SBV]

Arnau, Ciril, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28 de juny-1 de juliol de 1918, en representació del Sindicat de Picapedrers de Montjuïc. [MPMJ]

Arnau, F., metallúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, va participar, tot representant el Sindicat de la Metallúrgia de Barcelona, al Ple Regional dels Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març del 1933. [MPMJ]

Arnau, Frederic, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou l'administrador de *Solidaridad Obrera* durant la guerra civil espanyola, substituït a començaments del 1938 per Alfonso Nieves Núñez per tal d'aconterar el director del diari Jacinto Torयो. [MPMJ]

Arnau, Jaume, societatari a Tarragona (segle XIX). A les primeries de 1871 fou representant d'una societat de paletes de Tarragona. [CR]

Arnau, Josep, sindicalista a Mataró (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de l'Art Fabril i Gèneres de Punt i del Sindicat de la Fusta de Mataró en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Arnau, Manuel, comunista (segle xx). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit al II Congrés del PSUC celebrat el 1965. Va pertànyer també al comitè executiu. [PPB]

Arnau Cots, Jaume, treballador del cautxú i dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Va fer de grum al Casino de Manresa i el 1932 va entrar a la fàbrica Pirelli, on desenvolupà la tasca sindical als rengles de la CNT. Va participar en els moviments insurreccionals de gener i desembre de 1933, fou empresonat uns quants dies arran del 6 d'octubre de 1934. Representà el Sindicat del Cautxú al Ple Intercomarcal de Sindicats de juny de 1935. El gener de 1936 va representar el mateix sindicat a la conferència extraordinària de la CNT. Amb la revolució de juliol de 1936 va formar part del comitè d'empresa col·lectivitzada Pirelli. Mobilitzat, va ser comissari de companyia i va acabar la guerra al front del centre. Va ser empresonat a Barcelona uns tres anys. Ja en llibertat, es va establir de sabater a Barcelona. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Tipos manresanos (II)*. Barcelona, 1995. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El movi-*

ment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República. Manresa, 1988.

Arnau i Casé, Joan, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Va ser delegat al Congrés Confederal de la CNT a Madrid el 1919 en representació de la Societat de Carreters, amb 245 afiliats, i del Sindicat Únic del Ram de la Pell, amb 200 afiliats. El 1922 fou elegit secretari del Sindicat de la Construcció. El 1923 era el vicepresident de la CNT de Manresa. [JSC]

Arnau Plana, Josep, cambrer i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, era el secretari del Comitè Comarcal de Tarragona del sindicat anarcosindicalista. Entre el 26 de desembre de 1936 i l'agost de 1937 fou delegat d'Economia de la Regió III. Des d'aquest càrrec, el març de 1937 advertia a totes les empreses que no tinguessin el comitè de control legalitzat que se'ls suspendrien les operacions bancàries i comercials. El setembre de 1937 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Tarragona. [PPB]

Aroca Brilles, Joaquim, ceramista i comunista a Barcelona (segle xx). Milità al Partit Comunista Català i col·laborà a *L'Opinió* durant els anys 1928-1929 i a *L'Andreuenc* (1930). El juny de 1930 fou escollit membre de la junta del Sindicat de la Construcció de la CNT, en la seva assemblea constitutiva. El març de 1931 passà a militar dins el Bloc Obrer i Camperol, i fou candidat pel districte 2n de Barcelona a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Formà part de la comissió de cultura del BOC, constituïda l'agost de 1931, i de la que es creà el novembre de 1931 amb l'objectiu d'elaborar la tesi nacional del BOC per al seu segon congrés. Actiu propagandista per les comarques barcelonines, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, del 20 de novembre de 1932, per la ciutat de Barcelona, i el 1933 era membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). Morí de tuberculosi. [MPMJ]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Arola, Antoni, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Representant del sindicat del

seu ofici durant l'any 1870. Al començament d'aquest any apareix com a signant de la convocatòria de las juntes de la Societat de Tintorers d'Encarnat. Membre de la Federació d'Obrers de l'art de tenyir de la Regió Espanyola de l'AIT el novembre del 1873. [CR]

Arolas, Eugeni, socialista a Barcelona (segle xx). Destacat militant de la Unió Socialista de Catalunya, patí presó a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera, durant els anys 1924 i 1925. [MPMJ]

Arolas, Francesc, sindicalista i paleta a Barcelona (segle XIX). Va ser representant de la Societat de Paletes de Barcelona a mitjan 1870. Tanmateix apareix com a representant de la junta de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT l'octubre de 1872. El 10 de maig 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribí.) [JRM/TMS]

Arom (o Arrou), Ramon, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat, en representació de la Societat de Constructors de mosaics hidràulics i pedra artificial de Barcelona, al primer congrés que la CNT celebrà a la ciutat comtal el setembre de 1911. En el decurs de les sessions congressuals va intervenir en contra del dictamen sobre l'organització sindical de les dones i fou nomenat membre de la mesa de la quarta sessió. [MPMJ]

Arpa, Antoni, associacionista a Sabadell (segle XIX). Figurà en una comissió de diferents obrers de Sabadell que, en la segona quinzena d'octubre de 1855, lliurà a mans del general Espartero un parell de pantalons especialment elaborats per treballadors d'aquella ciutat fabril, amb l'objecte de manifestar al president del govern l'agraïment per l'interès que en diverses ocasions havia promès de prendre's per la qüestió del treball. En aquella audiència, els obrers sabadellencs van demanar llibertat per als companys empresonats i el retorn dels confinats. [CMM]

Arqué, Joaquim, obrer tèxtil i sindicalista (segle XIX). El 24 de març de 1855 és declarat comissionat obrer de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona. Juntament amb Valentí Mangrané i Maurici Roca, va ser l'encarregat de fer d'intermediari en els conflictes laborals a la zona del Maresme i del Barcelonès nord. [JRM]

Arquer i Saltor, Jordi, empleat de comerç, dirigent obrer i escriptor (Barcelona 1906-Perpinyà 1981). Inicià la seva militància en les files del republicanisme federal. Fou soci del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona i membre de la seva secció de treball. Va col·laborar en el seu òrgan de premsa, *Lluita*, des d'on va combatre els sectors més reformistes. El 1923 col·laborà a *La Terra*, l'òrgan de la Unió de Rabassaires de Catalunya que dirigia Lluís Companys, i entre 1923 i 1926 va escriure a *Justícia Social*, el portaveu de la Unió Socialista de Catalunya. Durant la Dictadura entrà en contacte amb l'Estat Català de Francesc Macià, però a partir de 1926-1927 es va inscriure en el nucli revolucionari de l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona que organitzava uns seminaris d'estudis marxistes, des d'una vessant eminentment cultural. Durant l'any 1928 va entrar en contacte amb un grup d'obers d'avantguarda que funcionava a Lleida, i a l'estiu del mateix any va viatjar a París, on es va entrevistar amb Joaquim Maurín. Juntament amb Domènec Ramon i Amadeu Bernadó va fundar, durant la tardor de 1928, el Partit Comunista Català, que es basava en els quatre punts d'una declaració de principis que havia elaborat Arquer mateix: materialisme històric, lluita de classes, dictadura del proletariat i dret dels pobles a l'autodeterminació. Des de 1928 i durant tot 1929 va col·laborar habitualment a *L'Opinió*, on va participar en la polèmica sobre l'arrelament de l'anarquisme a Catalunya i va polemitzar amb Joan Peiró sobre el concepte d'acció directa. En l'article «El partit de demà», publicat el 30 de novembre de 1929, parlava de «fer el partit polític obrer, organisme combatiu i disciplinat, dotat d'òrgans de propaganda i elements d'agitació. Inflexible en l'oposició contra la burgesia i més encara contra totes les tendències reformistes del moviment obrer». Va col·laborar també a *La Señal*, de Lleida, que havia co-

mençat a aparèixer el 1929, i a *L'Andreuenc*, de Barcelona, que va aparèixer el dia 1 de gener de 1930 i l'abril va passar a convertir-se en *Treball*, del qual va esdevenir redactor. El 1930 va traduir, anotar i introduir *El comunisme i la qüestió nacional i colonial*, amb textos de Lenin, Stalin i Bukharin i va publicar *Les interpretacions del marxisme*. Contrari a les tendències apolíticistes de l'anarcosindicalisme, durant l'any 1930 es va manifestar ferm partidari d'iniciar un procés d'unificació entre el Partit Comunista Català i la Federació Comunista Catalanoblear, que liderava Maurín, procés del qual havia de sortir el Partit Polític Obrer. Acusat d'injúries contra la monarquia, per una conferència pronunciada a Vilafranca del Penedès, fou detingut el juny de 1930 i va romandre a la presó fins al 25 d'agost de 1930. L'octubre de 1930, en plena reorganització del moviment obrer, va participar en l'assemblea constitutiva del Sindicat Mercantil, de la junta directiva del qual formà part, i fou nomenat delegat del Sindicat al Comitè de la Confederació Regional de Catalunya. A finals de novembre de 1930 va encapçalar el grup majoritari del Partit Comunista Català que va decidir unificar-se amb la Federació Comunista Catalanoblear i constituir el Bloc Obrer i Camperol, per bé que el congrés formal de fusió es va realitzar el dia 1 de març de 1931. Fou candidat pel BOC a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte quart de la ciutat de Barcelona i l'abril de 1931 figurava també com a redactor del setmanari *L'Hora* i era un dels col·laboradors habituals de *La Batalla*. En el BOC fou membre del comitè central i del seu comitè executiu i va formar part de la comissió encarregada de redactar la tesi nacional del partit. Al mateix temps era membre de l'Escola Marxista i el responsable d'impartir curssets sobre història dels moviments políticsocials. El 1931 va escriure el fullet *De Pi i Margall al Comunisme*, on presentava el pensament de Pi i Margall com l'antecedent de les idees comunistes, i el 1932 va publicar *Los comunistas ante el problema de las nacionalidades ibéricas*, on defensava el dret a l'autodeterminació dels pobles i criticava l'actitud d'anarquistes, socialistes i del PCE enfront de la qüestió catalana. El maig de 1931 firmà, juntament amb altres dirigents comunistes, una carta oberta al general de la divisió de Catalunya, Eduardo

López Ochoa, en què es demanava la dissolució de la guàrdia civil, i a finals de mes o començaments de juny fou processat, juntament amb Jaume Miravittles, per injúries a la guàrdia civil. En representació del Sindicat Mercantil va participar a la Conferència Regional de la CNT, celebrada el 31 de maig i l'1 de juny de 1931, i fou candidat del BOC per la ciutat de Barcelona a les eleccions legislatives de juny de 1931. El juliol del mateix any formava part de la delegació del BOC que havia d'anar a Moscou per resoldre les diferències amb la Internacional Comunista. L'abril de 1932, durant el segon congrés de la Federació Comunista Catalanobalera, fou un dels redactors de la tesi sobre la qüestió nacional, i de bell nou fou candidat del BOC a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, a les eleccions a diputats a Corts el 19 de novembre de 1933 i a les municipals del 14 de gener de 1934. En el terreny sindical, una vegada expulsat el Sindicat Mercantil de la CNT, va participar en la vaga que aquest sindicat va convocar l'octubre de 1933, i dirigí el seu òrgan de premsa, *Treball*. El gener de 1934 va participar, com a representant dels sindicats expulsats de la CNT, en el primer míting que l'Aliança Obrera va celebrar al Palau d'Arts Decoratives de Barcelona. L'any 1934 publicava el fullet *L'evolució del problema agrari a Rússia. Des de la servitud feudal al comunisme*. Després del 6 d'octubre de 1934 passà a la clandestinitat i quan es constituí el POUM, el setembre de 1935, va assistir a la seva reunió constitutiva i passà a formar part del comitè executiu del nou partit. Col·laborà a *La Nueva Era*, òrgan teòric del POUM, des d'on el gener de 1936 criticava la concepció que els comunistes tenien del Front Popular. L'any 1936 va traduir i anotar el llibre de Marx *Crítica del programa de Gotha*, prologat per Maurín. Impulsor del Front Únic dels Treballadors del Comerç, tingué un paper dirigent en la vaga mercantil de juny de 1936. Amb l'esclat de la guerra civil va dirigir, juntament amb Grossi, la primera columna de voluntaris del POUM que va marxar cap al front d'Aragó i va prendre Tardienta i Sariñena. Fou comissari polític de la divisió Lenin i es manifestà partidari que les zones aragoneses que estaven sota el control militar de les milícies catalanes fossin incorporades a Catalunya. El desembre de 1936 parti-

cipà al Ple del Comitè Central del POUM, que es desenvolupà durant la crisi del govern de la Generalitat, firmà el manifest del POUM davant aquesta crisi i fou designat com un dels redactors de la ponència política i de la ponència sobre les nacionalitats que s'havien de discutir en el pròxim congrés del POUM, que mai no es va celebrar. L'any 1937 va prologar les *Intervenciones parlamentarias* de Joaquim Maurín i el fullet que recollia la polèmica Maurín-Carrillo, que havia tingut lloc el 1935. Després dels enfrontaments de maig de 1937, fou detingut el 16 de juny de 1937 amb el comitè executiu del POUM i traslladat a València, però va quedar en llibertat el 27 de juliol perquè el jutge de València no va trobar matèria delictiva contra ell. En sortir de la presó va formar part del comitè executiu clandestí del POUM i féu gestions a favor dels presos del POUM prop del ministre del govern de la República Julián Zugazagoitia i del comitè nacional de la CNT. Tornà a ser detingut el dia 29 de juliol de 1938. Jutjat l'octubre del mateix any, amb la resta de membres del comitè executiu del POUM, pel Tribunal Especial d'Espionatge i Alta Traïció, fou condemnat a onze anys de «segregació de la convivència», com a «còmplice del delictiu» de rebel·lió, perquè no era a Barcelona durant els fets de Maig de 1937. Acabada la guerra marxà a l'exili, primer a França i després a Mèxic, fins que s'establí a París i a Perpinyà. Progressivament desvinculat del POUM, durant un temps milità en el Moviment Socialista de Catalunya. Va col·laborar a revistes d'exili publicades a Mèxic, com *Mundo*, *Endavant*, *L'Insurgent*, *Quaderns de l'Exili* i *La Nostra Revista*, a *Ressorgiment* de l'Argentina i *Germanor* de Xile. El 1943 va publicar a Mèxic *El futur de Catalunya i els deures polítics de l'emigració catalana*. Després de la mort de Franco va intentar un efímer retorn a la política i va crear, sense gens d'èxit, el Bloc Obrer i Camperol dels Països Catalans. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vols. Barcelona, 1974-1977. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974; Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937). Barcelona, 1977.

Arqués, Josep, sindicalista a Badalona (segle XX). Milità a la CNT i durant els anys del pis-

tolerisme, de 1919 a 1923, passà als Sindicats Lliures i esdevingué un dels pistolers més destacats de la ciutat, que actuava sota la direcció d'altres exdirigents anarquistes. [MPMJ]

Arqués, Ramon. obrer portuari i socialista a Barcelona (segle XX). Quan es va constituir la Federació Nacional de Sindicats Obrers dels Ports d'Espanya el gener del 1931, va formar part del seu comitè nacional com a comptador. [DBM]

Arràez Martínez, Lluís, empresari i dirigent socialista a Elda (?-Alacant 1940). Va tenir un paper destacat en l'organització del PSOE a Elda durant els anys 1920 i 1930. Els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera es presentà a les eleccions municipals com a candidat del PSOE, amb resultats dolents. Fou un dels representants dels socialistes de la província d'Alacant en el congrés extraordinari del PSOE del 1927 i en el congrés extraordinari de la Federació Socialista de Llevant del 5 de gener de 1930 celebrat a Alacant, on fou elegit membre de l'Executiva Federal de Llevant del PSOE. En les eleccions municipals del 1931 es va presentar en la candidatura republicana-socialista a Elda i fou elegit regidor amb 774 vots. Va presidir l'onzè congrés de la Federació Socialista de Llevant celebrat a Villena el 25 i 26 d'octubre de 1931, on es va decidir dissoldre la federació i crear-ne una en cada província. L'octubre de 1934 el governador el va fer cessar de regidor, però després de les eleccions de febrer de 1936 el nou governador el reincorporà a la regidoria. El 26 d'abril de 1936 va resultar elegit compromissari per Alacant per a l'elecció del president de la República amb 144.071 vots. Durant la guerra civil va ser jurat del Tribunal Popular d'Alacant, constituït l'1 de setembre de 1936. El 5 d'octubre de 1936 va formar part de la Junta Provincial que havia de substituir l'antiga Diputació Provincial i va ser elegit per votació president d'aquesta corporació provincial. Després el govern de la República el nomenà governador de Màlaga i va exercir aquest càrrec fins a l'ocupació de la plaça per les tropes nacionals. Tot seguit ho seria d'Almeria, fins a incorporar-se a l'exèrcit. Fou comissari del Batalló de Rereguarda d'Alacant número 10. També fou membre de l'executiva provincial de la Federació Provincial

Socialista d'Alacant fins al seu cessament a finals de 1938 com a conseqüència dels enfrontaments entre l'executiva nacional del PSOE i l'executiva alacantina de tendència caballerista. El principal càrrec que desenvolupà en aquesta federació provincial fou el de secretari general. En acabar la guerra civil va intentar fugir pel port d'Alacant i per Gibraltar, però fou detingut i jutjat en el consell de guerra celebrat a Alacant el 16 d'abril de 1940. Fou condemnat a mort per les seves responsabilitats polítiques i executat. [JMSS]

Bibliografia: SÁNCHEZ RECIO, Glicerio. *Las responsabilidades políticas en la posguerra española. El partido judicial de Monóvar.* Alacant, 1984.

Arreguì, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat d'Intel·lectuals de Barcelona al Ple Regional dels Sindicats Confederales de Catalunya, que se celebrà l'agost de 1931. [MPMJ]

Arrespierre, sobrenom d'un obrer sindicalista de Girona (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat Únic de Treballadors de Girona, a la conferència de sindicats catalans convocada pel Comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya i que se celebrà a Blanes el juliol de 1922. [MPMJ]

Arrià Borràs, Jeroni, ebenista i comunista (Vilanova de la Barca 1908-?). Va ser un dels regidors del PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937. [JSSJ]

Arrom Julià, Gabriel, Gaspar Aribau, economista i polític (Santa Maria, Mallorca, 1911-Madrid 1990). El 1932, es traslladà a Girona i s'afilià al PSUC. Membre de la Comissió Politicomilitar d'aquest partit, el febrer de 1939 marxà a la Unió Soviètica, on s'incorporà a l'aparell de la III Internacional. Es doctorà en Ciències Econòmiques i fou catedràtic de l'Escola Superior de Comerç de Moscou. Membre del comitè central del PSUC des del primer congrés (1956), l'any 1962 passà la frontera amb Gregorio López Raimundo per fer-se càrrec de la direcció del partit a l'interior de Catalunya. Substituí Pere Ardiaca, detingut i empresonat, en l'organització de professionals i intel·lectuals i en relacions amb

altres organitzacions polítiques. Viatjà a Mallorca en diverses ocasions per assessorar l'organització il·lenca del PCE. En el segon congrés del PSUC (1965) fou elegit membre del comitè executiu i en el vuitè congrés del PCE (1972) formà part del comitè executiu. Especialista en qüestions socioeconòmiques, destacà per la seva contribució a l'anàlisi de la qüestió agrària. Després de la legalització del partit, i malgrat ser ratificat com a membre del comitè central i comitè executiu en el quart congrés (1977), es traslladà a viure a Madrid i deixà les seves responsabilitats polítiques dins del PSUC. A Madrid continuà la tasca política dins el PCE i dirigí una cooperativa de construcció d'habitatges per a treballadors. El 1984, passà al Partit Comunista dels Pobles d'Espanya i formà part del seu comitè central. Publicà nombrosos treballs sobre l'economia catalana a *Nous Horitzons* i *Nuestra Bandera*. [DG/AMA]

Arrodo, Julián, anarquista a Barcelona (Vilafranca, Navarra, 1917-Dijon, França, 1990). Va arribar molt jove a Barcelona, on s'afilià a les Joventuts Llibertàries de la Bonanova. En esclatar la guerra civil s'allistà a la columna Durruti, amb la qual va anar a combatre al front d'Aragó. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració i companyies de treball. Instal·lat a Dijon, fou tresorer de la Federació Local de la CNT i del Sindicat d'Oficis Diversos, i col·laborà amb Quico Sabaté durant l'estada que aquest féu a Dijon. [MPMJ]

Arrons (o Arrom o Arom), Bartomeu, picapedrer i societarí a Barcelona (segle XIX). Domiciliat a Barcelona, carrer de Sant Pau, 52, 3r. Com a representant dels picapedrers de Barcelona, el seu nom figura en el document fundacional de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, de Barcelona, datat el 24 de gener de 1855, i també en l'escrit que les organitzacions obreres dirigiren al governador civil de la capital catalana, el març d'aquell any, en el qual deploraven els excessos comesos en alguns conflictes laborals de determinats pobles industrials de Catalunya. La seva signatura torna a aparèixer en una exposició, datada el dia 11 de maig de 1855 i dirigida també al mateix governador civil, després que aquella autoritat, en un ban del dia 30 d'abril d'aquell

any, hagués pres disposicions contràries al lliure funcionament de les associacions obreres. Hi ha dades per a pensar que, arran d'aquell ban, la irritació entre els responsables obrers era notable. Tot i això, l'exposició dels obrers tenia un to conciliador i oportunista. Figurà també com a membre de la comissió que el dia 5 de juliol de 1855, en plena vaga general, féu circular un document en el qual es reafirmava la continuació de la vaga fins que tornessin de Madrid els dirigents obrers que hi havien estat enviats per a parlamentar amb el govern. L'alcalde del barri on habitava va emetre a favor d'ell un certificat de bona conducta, en el qual es feia constar que sempre l'havien vist treballar en el seu ofici, que vivia honradament com un jornal·ler i que no figurava per a res en política. [CMM]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Arroyo, Francesc, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Des del juliol del 1937 fou tresorer del Grup Cultural Pablo Iglesias, entitat que es va crear per acollir aquells socialistes que havien estat refractaris a la creació del PSUC un any abans. [DBM]

Arroyo Lozano, Antonio, dirigent polític i sindical del PSUC a Sabadell (?-Sabadell 1959). Membre actiu del comitè local del PCE a Còrdova durant els anys quaranta. Quan aquest comitè fou capturat de ple per la guàrdia civil, aconseguí escapar i, per aquest motiu, se'l considerà un dels deladors dels seus companys i fou denunciat al si del partit. Fugint del partit i perseguit per la guàrdia civil arribà a Catalunya; començà a treballar en una pedrera de Barcelona, on fou conegut amb el nom fals de Joaquín. També així fou conegut més tard al barri de St. Oleguer (Sabadell), on s'instal·là a principis de 1950. Amb l'ajut de la seva dona i d'altres joves simpatitzants comunistes, sobretot immigrants andalusos, començà a organitzar a principis del 1952 l'embrió del que seria el comitè local del PSUC. El 25 de gener de 1954 participà en la que havia de ser la primera reunió formal del PSUC des de la fi de la guerra civil. La seva mort, l'abril de 1959, marcà l'inici d'una escissió profunda dins del PSUC sabadellenc. [EOF]

Arroyo Sainz, Manuel del, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Arrufat, Ramon, sabater, dirigent sindical i polític a Barcelona (segle XIX). Consta com a membre del Consell de la Federació d'Obrers del Calçat a principi de gener del 1873, fou escollit en el congrés del ram celebrat a Maó el mes de desembre de l'any anterior, 1872. A finals de 1879 es trobava, amb Josep Pàmies i Josep Caparó, en el grup de quadres sindicals que, provinents de l'AIT i no conformes amb els autòritaris, constituïren el primer nucli del PSOE. Aquest primer nucli socialista de Barcelona, format en bona part per sabaters, va revisar la primera redacció del programa del PSOE, elaborat pel grup socialista de Madrid encapçalat per Pablo Iglesias. Després de ser introduïdes algunes de les modificacions proposades pels catalans, es va aprovar el 18 d'abril de 1880, i encara clandestinament, i es va imprimir primer a Madrid i després a Barcelona. A mitjan 1881, conjuntament amb desenes de fundadors del partit en la clandestinitat, entre els quals es trobaven els seus companys suara citats, va signar un nou manifest-programa, ara de l'anomenat Partido Democrático Socialista Obrero Español. Aquest manifest es va publicar a *El Obrero*, l'òrgan de Les Tres Clases de Vapor, i comportà una separació respecte del nucli socialista madrileny, ja que, amb uns plantejaments molt més reformistes que els del primer manifest, es declarava favorable a la col·laboració de classes i es postulava l'aliança d'aquest nou partit amb altres partits burgesos que haurien de ser els promotors dels canvis. El nou partit, a causa del buit que per raons diverses li feren els partits republicans i els obrers, majoritàriament anarquistes, no reeixí. A finals de 1881 es donà un apropament cap al nucli socialista madrileny. El febrer de 1890 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins a l'1 d'agost del mateix 1890. Des del juliol de 1892 ocupà el càrrec de president d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'agrupació de Barcelona. [JIG/TMS]

Bibliografia: MORATO, Juan José. *El Partido Socialista Obrero*. Madrid, s.a. CASTILLO, Santiago. *His-*

toria del Socialismo Español (1870-1909), Vol. I., Barcelona, 1989.

Artal, Armand, líder camperol de la Federació Regional de Camperols de Llevant de la CNT (segle XX). Fou membre del Comitè Regional de la CNT de Llevant durant la guerra civil. [JNN]

Artal, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou elegit membre de la junta directiva del Sindicat de la Construcció de la CNT, en l'assemblea de constitució que se celebrà al Teatre Espanyol de Barcelona el juny de 1930. Ocupà el càrrec de delegat al Comitè Nacional de la CNT. El març de 1931 era un dels dirigents cenetistes que romania com a detingut governatiu a la presó Model de Barcelona. [MPMJ]

Artal, Joaquim Miquel, anarquista i escultor (Barcelona 1885-Ceuta 1910). Nascut a Barcelona i fill d'un barber, havia estat educat, com a orfe, al Col·legi dels Infants Orfes de Barcelona. Treballava al taller de l'escultor barceloní Joan Nadal. El 12 d'abril de 1904, en una visita que Antonio Maura, president del Consell de Ministres, va fer a Barcelona, va intentar assassinar-lo clavant-li un ganivet de cuina tot cridant «Viva la anarquía». En el moment de l'atemptat tenia dinou anys d'edat i era considerat de temperament tímid, apocat, introvertit i solitari. Detingut per la policia, el juny de 1904 fou jutjat i condemnat a disset anys de reclusió, que complí a la presó de Ceuta, on va morir un any més tard. Des de la presó va explicar a *El Rebelde* de Madrid que havia comès l'atemptat contra Maura, entre altres raons, «porque en él se personificaba la más alta representación del principio de autoridad». El 8 de setembre de 1904 va publicar també el conte *En la batalla*. [MPMJ]

Bibliografia: NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983.

Artés, Miquel, mestre i socialista a Barcelona (segle XX). El juliol de 1932 fou escollit vocal en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Artés, Vicent, mestre i anarcosindicalista (Cu-

llera 1902-Lourdes 1988). Molt influït per les idees àcrates, milità a la CNT i va exercir la professió de mestre en una escola racionalista. En començar la guerra civil va ingressar a la Marina, on va lluitar durant tota la contesa. Acabada aquesta, es va exiliar a França i va ser internat en diversos camps de concentració; també conegué les Companyies de Treball organitzades pel govern francès. Finalitzada la Segona Guerra Mundial, es va instal·lar a la localitat de Lourdes, on va organitzar, junt amb altres companys, la Federació Local de la CNT. Va exercir càrrecs en aquesta federació, i en fou delegat en el congrés de Llemotges. Col·laborà també en la premsa confederal durant el seu exili i va escriure dues peces teatrals, representades a Tarbes. [CCG]

Arteu Vidal, Ramon. teixidor, activista sindical i comunista a Sabadell (segle xx). Començà la seva activitat sindicalista, sota la Dictadura de Primo de Rivera, quan ingressà al Centre Republicà Federal (CRF), on va cursar els primers estudis marxistes. El 1927, juntament amb altres companys comunistes, formà el Centre Cultural Recreatiu (CCR), plataforma a través de la qual establí contacte amb els membres del PCC. El març de 1931, participà en la creació del Bloc Obrer Camperol (BOC) en el bar Ballart de Terrassa. Publicà diversos articles de pensament marxista en el setmanari local *El Federal*, dirigit per Pere Rocabert. El 1935 es destacà com un dels principals creadors del POUM local. Durant la guerra civil, va entrar a l'Ajuntament com a conseller del POUM, i prengué una posició conciliadora davant els intents de minimitzar la participació dels homes de la FAI dins l'equip de govern. [EOF]

Artigas, treballador del ram mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat, en representació del Sindicat Mercantil de Barcelona, a la Conferència Regional de Catalunya de la CNT que se celebrà a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny del 1931. [MPMJ]

Artigas, Domènec, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Artigas, Isidre, obrer de la construcció i sindicalista (Alcorisa, Terol, 1901-Besiers, França, 1964). Educat a l'escola dels jesuïtes de la seva població natal, passà a actuar en centres republicans fins que arribà a Barcelona, on s'afilià a la CNT. La seva activitat dins el Sindicat de la Construcció el menà a la presó tant en temps de la monarquia com durant la República. Va tenir una activa participació durant la guerra i el 1939 s'exilià a França. [MPMJ]

Artigas, Jaume, boter a Barcelona (segle XIX). Fou un dels més importants dirigents de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1895-1904) i en va formar part de la comissió pericial a començaments del segle XX, quan tenia uns 1.500 afiliats. [RAM]

Artigas, Joan, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou el president de la Societat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona i el seu Radi «La Col·lectiva» en el moment de la seva constitució, el setembre de 1906. [JIG]

Artigas, Josep, activista federal i sindicalista a Sabadell (?-Sabadell 1921). Es destacà com un dels homes d'acció de l'obrerisme local a principis del segle XX. El 2 de setembre de 1921 fou víctima dels atacs dels homes del Sindicat Lliure al carrer Bonavista, on vivia. Un mes més tard, el 14 d'octubre, va morir com a resultat d'aquella agressió. Amb motiu d'aquest fet, la Federació Obrera de Sabadell (FOS) va editar uns fulls volants, titulats *Los Iconoclastas*, on sembla que es denunciaven els autors reals de l'assassinat. [EOF]

Artigas i Buxeda, Eusebi, metal·lúrgic i comunista a Sabadell (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, es presentà a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte 6è de Sabadell. Existeix un Eusebi Artigas que fou membre de la Jove Atlàntida, la institució que es constituí el desembre del 1922 dins l'Ateneu de Sabadell i es mantingué fins a l'arribada de Primo de Rivera. L'abril de 1929 fou col·laborador de la col·lecció editorial, que aplegava gent d'esquerres. La Fona. [MPMJ]

Artigas i Galceran, Esteve, espartenyer i dirigent sindical a Girona (l'Escala 1889-Toès, el

Conflent, 1943). Com a dirigent de la Federació Sindicalista Llibertària, el 1934 signà el manifest de constitució del comitè gironí de l'Aliança Obrera. D'octubre de 1936 a febrer de 1937 va formar part del consell municipal de Girona en representació del Partit Sindicalista. Durant la guerra civil va actuar com a guardià a la presó de Girona. S'exilià el 1939. Després de passar per diversos camps de concentració, s'establí a Toès, on treballà de carboner. [JClar]

Artigas Palau, Ramon, Ramon Samanat, pagès a compte d'altri i barber, sindicalista (Bràfim 1912-1995). A la República va tenir una actuació destacada a la població per la UGT. Durant la guerra, segons els informes de la guàrdia civil, va pertànyer a l'ERC, a la CNT i al POUM, tot i que quan participà a l'Ajuntament, integrat a la comissió d'Agricultura, entre l'octubre de 1936 i el juliol de 1937, ho va fer per les sigles del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos de la UGT. L'1 d'agost de 1939 va ser entregat per la força pública de Valls a la presó de Tarragona, per la qual cosa se'l jutjà militarment a la postguerra, a Tarragona, el 12 d'agost de 1939; li sortí una pena de vint anys de reclusió temporal. [AGT]

Artonedá (o Antoneda), Ramon, militant anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Fou membre del comitè nacional de la CNT, encapçalat per Francesc Arín i Àngel Pestaña, entre d'altres, que fou nomenat el juny del 1930, fins al congrés extraordinari que se celebrà a Madrid el juny del 1931. Havia participat, en representació del comitè nacional, a la Conferència Regional de Catalunya de la CNT que se celebrà a Barcelona el maig-juny de 1931. [MPMJ]

Arús Arderiu, Rossend, periodista, dramaturg i republicà federal (Barcelona 1845-1891). Va arrencar-se amb les tesis d'Almirall, al qual va fer costat tant en el Primer Congrés Català, en què va ser secretari, com en la crisi del Centre Català. Va ser, també, un dels capdavanters de la maçoneria catalana de l'època, president del Gran Capítol Català i fundador de la Gran Lògia Simbòlica Catalana (1886). Com a periodista va col·laborar, entre altres publicacions, a *Tramuntana*, *Diari Català* i *La Campana de Gràcia*. Com a dramaturg va practicar

una literatura de caràcter costumista i popular. El 1895, els seus marmessors, Almirall i Antoni Farnés, seguint les seves instruccions, van donar els vint-i-cinc mil volums de la seva biblioteca a l'Ajuntament de Barcelona per crear una biblioteca pública que portaria el seu nom i que es convertiria en un dels centres especialitzats per a l'estudi de la maçoneria i el moviment obrer i que acabaria recollint moltes més donacions, especialment de militants llibertaris. Amb el seu llegat es construiria, també, l'escola pública i la casa consistorial de l'Hospitalet de Llobregat i l'escola pública de Das (Cerdanya), el poble dels seus pares. [JBP]

Bibliografia: SÁNCHEZ I FERRÉ, Pere. *La maçoneria a Catalunya, 1868-1936*. Barcelona, 1990.

Asbert, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vocal de l'Aggrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al juliol de 1892. [TMS]

Ascaso Abadía, Alejandro, fuster i anarquista a Barcelona (segle xx). Originari de la població aragonesa d'Almudévar (Osca), fou el segon en edat dels germans Ascaso. Fixà la residència a Barcelona, on en els anys del pistolisme, anterior a la Dictadura de Primo de Rivera, milità en el Sindicat de la Fusta de la CNT i esdevingué home d'acció. Fou membre del grup activista Los Solidarios, integrat, entre d'altres, pel seu germà Francisco, Durruti i García Oliver. El març de 1925 arribà, amb Gregorio Jover, a Mèxic, on s'ajuntà amb el seu germà Francisco i amb Durruti. Participà en les peripècies que el grup va viure per terres americanes. De Mèxic viatjaren a Cuba i Xile, per culminar la seva trajectòria a Argentina, on arribaren a començament d'agost de 1925. Va desaparèixer poc temps després de la seva arribada a Buenos Aires, i es va desvincular del moviment anarquista. [MPMJ]

Bibliografia: PAZ, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977.

Ascaso Abadía, Domingo, forner i militant anarquista a Barcelona (Almudévar, ?-Barcelona 1937). Originari de la població aragonesa d'Almudévar, era el germà gran de la família Ascaso. Treballà en un forn de pa a Saragossa, on l'any 1920 fou l'autor de l'atemptat que costà la vida al redactor en cap de *El Heraldo*

de Aragón, que havia denunciat els soldats sollevats, el gener a la caserna del Carme. Instal·lat a Barcelona, milità al Sindicat de l'Alimentació de la CNT. L'any 1921 es va entrevistar amb Durruti a la primera visita que aquest va efectuar a Barcelona. Molt unit al seu germà Francisco, l'octubre de 1922 s'integrà al grup d'acció Los Solidarios. Al inici de la Dictadura de Primo de Rivera, s'escapolí de la gran batuda policial que es va produir el març de 1924, i va romandre amagat al cementiri del Poblenou. Marxà a París, on ja residien el seu germà Francisco i Durruti, amb la missió d'accelerar un moviment revolucionari que preveia una acció guerrillera als Pirineus que havia de crear un clima revolucionari a l'interior de la península. Va formar part de la comissió encarregada d'organitzar l'expedició i d'obtenir l'armament necessari per a l'expedició de Vera de Bidasoa que es produí el desembre de 1924. A començaments de 1929 estava exiliat a Brusselles, on per sobreviure venia mocadors i objectes d'escriptori. Retornà a la proclamació de la República i milità a la FAI, on formà part del grup dels Indomables. Participà en la insurrecció anarquista de gener de 1932, per la qual fou detingut i deportat. El juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, organitzà la columna Ascaso, que va combatre al front d'Osca i que abandonà quan fou militaritzada i es convertí en la 28 Divisió. Com a delegat del Front d'Aragó havia participat en el Ple de locals i comarcals que havia convocat el Comitè Regional de Catalunya pocs mesos després d'iniciada la guerra. Morí a la Gran Via de Barcelona, en els enfrontaments que s'hi produïren la primera setmana de maig de 1937. [MPMJ]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977.

Ascaso Abadía, Francisco, forner, cambrer i anarquista (Almudévar, Osca, 1901-Barcelona 1936). Fill de pagesos pobres, de molt jove es traslladà a viure a Saragossa, on treballà de forner i cambrer. A partir de 1916 milità als sindicats anarcosindicalistes aragonesos i ben aviat es manifestà com un home d'acció. Fou redactor de *La Voluntad*, periòdic de vida efímera que es començà a publicar a Saragossa el 1918-1919. El desembre de 1920 fou empresonat a la presó de Predicadores, acusat de l'atemptat que

va cometre el seu germà Domingo contra el redactor en cap de *El Heraldo de Aragón*, que es manifestava obertament antianarquista i havia denunciat uns soldats sollevats a la caserna del Carme el mes de gener. Va romandre dos anys a la presó, on va caure malalt pels maltractaments rebuts. En sortí l'any 1922 a causa de les pressions obreres, i al cap de poc temps va assistir a una reunió del grup d'acció Los Justicieros, on va conèixer Bonaventura Durruti, amb qui tot seguit va iniciar una vigorosa amistat i compenetració. Amb Durruti l'agost de 1922 es va traslladar a Barcelona, on establiren contacte amb els militants de la CNT del Sindicat de la Fusta, que eren els més radicals, i publicaren el setmanari *Crisol*, administrat per Ascaso. L'octubre de 1922 el grup es va transformar en Los Solidarios, del qual també varen formar part, entre d'altres, Aurelio Fernández, García Oliver, Gregorio Jover i Ricardo Sanz. Impulsaren la celebració d'una conferència de grups anarquistes catalans i balears que constituí la Comissió Regional de Relacions Anarquistes, en el si de la qual Ascaso s'encarregà de la secretaria general. El 1923 participà amb García Oliver en l'atemptat que a Manresa va costar la vida a Langüfa. un dels dirigents dels Sindicats Lliures, i, juntament amb Torres Escartín i Aurelio Fernández, va intentar atemptar contra Martínez Anido, perseguint-lo fins a Sant Sebastià i La Corunya, d'on retornaren a Barcelona. Va intervenir en les gestions per a alliberar Durruti, detingut a Madrid, i es va desplaçar a Sant Sebastià i d'aquí a Saragossa, on va participar en l'assassinat del cardenal-arquebisbe de Saragossa Soldevila, el dia 4 de juny de 1923. El dia 28 de juny fou detingut i restà a la presó de Predicadores fins al mes de desembre, en què es fugà saltant per una finestra i es traslladà a Barcelona. Instaurada ja la Dictadura de Primo de Rivera, juntament amb Durruti s'exilià a París, on s'instal·là el gener de 1924 amb la missió de crear un centre revolucionari. Treballà en una fàbrica de tubs de plom. L'estiu de 1924 fou membre de la comissió encarregada d'organitzar la fracassada expedició que tingué lloc el mes de novembre a Vera de Bidasoa i que preveia la invasió de grups de guerrillers espanyols per la frontera francesa. El desembre de 1924, acompanyat per Durruti, va marxar cap a Amèrica, on ambdós es van destacar pels assalts a entitats

bancàries, realitzats a diversos països amb l'objectiu de recollir sis milions de pessetes que necessitaven per a alliberar 126 anarquistes tancats a les presons espanyoles. Primer, van arribar a Cuba, on treballaren com a portuaris a l'Havana; d'aquí es traslladaren a Mèxic, d'on retornaren a Cuba, varen marxar a Xile i acabaren el periple americà a argentina, acompanyats ara per Gregorio Jover i Alejandro Ascaso. A Buenos Aires, on arribaren l'agost de 1925, assaltaren el Banco de San Martín i, perseguits per la policia l'argentina, passaren a Montevideo, des d'on el febrer de 1926 embarcaren cap a Europa. El maig de 1926 arribaren a París, després de fer escala a Santa Cruz de Tenerife, i el juliol fou detingut, amb Jover i Durruti, per la policia francesa acusat d'organitzar un atemptat contra Alfons XIII, de visita a la capital francesa el 14 de juliol de 1926. Jutjat amb la resta de companys, l'octubre de 1926, sota l'acusació d'utilització d'armes, ús de passaport fals i rebellió, fou condemnat a sis mesos de presó. Durant el judici varen reconèixer que volien segrestar el rei per provocar la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera. Va romandre a la presó fins al mes de juliol de 1927, una vegada resolta la demanda d'extradició que sol·licitaven els govern de l'Argentina i Espanya i després d'una intensa campanya internacional a favor dels anarquistes espanyols. El mateix mes de juliol Ascaso i Durruti foren expulsats a la frontera amb Bèlgica i la policia belga els expulsava, per la seva banda, a França. El novembre de 1927 tornaven a ser detinguts a Lió i condemnats a sis mesos de presó sota l'acusació d'haver infringit la llei d'estrangeria. En sortir de la presó, l'octubre de 1928, foren expulsats de França. Després de residir clandestinament a Brussel·les, París i Berlín, a començaments de 1929 els fou permès residir legalment a Brussel·les, on Ascaso realitzà treballs diversos. Va retornar a Barcelona, immediatament després de la proclamació de la República, el 14 d'abril de 1931, i amb Durruti, Garcia Oliver i d'altres va constituir el grup d'acció Nosotros, més radical que la FAI, oposat a la República i abocat a mantenir una situació clarament prerevolucionària. Actiu propagandista de les idees més radicals de l'anarquisme, col·laborà sovint a la *Solidaridad Obrera*, s'afilià al Ram de l'Aigua del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona, i par-

ticipà al Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona, celebrat el setembre de 1931, que el nomenà per a formar part del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. L'octubre de 1931 fou detingut per la policia i el febrer de 1932 patí deportació cap a Bata i les Canàries amb el vaixell *Buenos Aires*, a conseqüència del moviment revolucionari del mes de gener a l'Alt Llobregat. Alliberat el setembre de 1932, al cap de pocs dies prenia part en un míting d'afirmació sindical al Teatre del Conservatori de Manresa i participava en la polèmica contra el sector trentista de la CNT. El gener de 1933 acceptà el pla insurreccional elaborat per Garcia Oliver i formà part del comitè revolucionari que tirà endavant la frustrada insurrecció del dia 8 de gener a Barcelona. Amagat durant un temps, fou detingut a començaments d'abril de 1933 a Sevilla, juntament amb Durruti, i passà a la presó del Puerto de Santa María la major part de l'estiu fins que fou alliberat el mes d'octubre. De retorn a Barcelona, treballà de cambrer. Participà activament en la campanya a favor del boicot a les eleccions de novembre de 1933 i va prendre part en el míting organitzat per la FAI al Palau de les Arts Decoratives de Montjuïc. Impulsà el moviment revolucionari de desembre de 1933 i a començaments de 1934 esdevingué, de manera accidental, secretari general del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, des d'on va intervenir la primavera d'aquell any a favor dels vaguistes de Saragossa que estaven portant a terme una vaga general. Va participar al Ple de regionals de la CNT que es va celebrar a Madrid el juny de 1934 i on es va denunciar l'actitud de la CNT asturiana per haver firmat el pacte d'Aliança Obrera amb la UGT. Durant els esdeveniments del 6 d'octubre del 1934, sembla que va redactar el manifest en què la CNT es desmarcava de la revolta encapçalada per la Generalitat i va declarar acabada la vaga general des dels micròfons d'una ràdio oficial. Aquesta actitud li va valer la seva substitució per Josep J. Domènech com a secretari general de la CNT de Catalunya. Va participar, en representació del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona, en el congrés que la CNT va celebrar a Saragossa el maig de 1936. Membre del Comitè de Defensa Confederat de Catalunya, en esclatar la insurrecció militar a Barcelona el 19 de juliol de 1936 es va posar al capdavant dels militants confederals que varen

sortir al carrer a combatre els militars i va morir el dia 20 de juliol en el setge de la caserna de les Drassanes. La seva mort el va convertir en un heroi i la seva agitada vida ben aviat assolí una aurèola mítica per a la militància anarquista internacional. [MPMJ]

Bibliografia: CÁNOVAS, Cervantes. *Durruti, Ascaso, Jover*. Tolosa 1945. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977.

Ascaso Budría, Joaquín, anarquista aragonès (1907-Veneçuela, ?). Va néixer el 1907. Cosí de Francisco Ascaso, fou membre de la CNT i de la FAI. Durant la insurrecció anarquista de desembre de 1933 fou delegat per Aragó per a formar part del Comitè Nacional Revolucionari que, integrat per Durruti, Mera i Isaac Puente, havia de dirigir el moviment des de Saragossa. Fou empresonat al penal de Burgos fins a l'amnistia decretada a finals d'abril de 1934. El 19 de juliol de 1936 es trobava a Barcelona, on va assistir a una reunió del grup Nosotros, convocada per García Oliver als locals del Club Marítim. Va marxar al front d'Aragó amb la columna Durruti, i més tard es va unir a la columna Ortiz. Fou president del comitè revolucionari de Casp i assistí, en representació de la columna Ortiz, al Ple regional de la CNT celebrat el 6 d'octubre de 1936 a Bujaraloz, i fou un dels signants de la ponència que decidí la constitució del Consell de Defensa d'Aragó. En formar-se aquest, el 17 d'octubre de 1936, n'esdevingué el president, càrrec en el qual fou ratificat quan, després de les negociacions amb el govern de la República, que portà a terme el mes de novembre, el 17 de desembre de 1936 es produí una remodelació del Consell. Mantingué també negociacions amb el govern de la Generalitat de Catalunya, que s'oposava al reconeixement del Consell. El 14 de gener de 1937 fou designat delegat i representant legítim del govern de la República a l'Aragó. Estigué involucrat en els esdeveniments que, a conseqüència dels enfrontaments de maig de 1937 a Barcelona, es produïren en el front d'Aragó. Després de la dissolució del Consell d'Aragó, l'11 d'agost de 1937 fou detingut amb la resta de membres del comitè regional de la CNT i, acusat per «robatori de joies», va romandre aproximadament un mes a la presó, ja que fou alliberat el 18 de setembre de 1937.

Marginat pels dirigents del moviment llibertari, entre el novembre de 1937 i el març de 1938 va redactar tres informes i una carta sobre la seva actuació com a president del Consell. A començaments de 1938 participà en l'anomenat «Plan Camborio», dissenyat per García Oliver, que preveia l'organització d'una guerrilla anarquista a Andalusia, a la rereguarda franquista. El setembre de 1938 el Comitè Nacional de la CNT l'expulsà del sindicat i el mes següent el Ple Nacional del Moviment Llibertari l'acusà de «quixotisme». A partir d'aquest moment va desaparèixer de tota activitat sindical. L'any 1948 marxà a Veneçuela. [MPMJ]

Bibliografia: CASANOVA, Julián. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa, 1936-1938*. Madrid, 1985.

Ascaso Budría, Maria, sindicalista i anarquista (Quinto de Ebro 1900-París 1955). Germana de Joaquín Ascaso, que fou president del Consell d'Aragó, i cosina de Francisco Ascaso, era companya del també militant anarquista Miguel Jiménez. Va iniciar la seva tasca al si de la CNT el 1917 a Saragossa, on fou detinguda en diverses ocasions. Més tard es traslladà a Barcelona, on prosseguí la seva militància confederal i sofrí presó el 1925 en plena Dictadura de Primo de Rivera. S'exilià a França el 1939. [MPMJ]

Ascheri Fossati, Tomàs, anarquista (Marsella 1869-Barcelona 1897). De temperament inquiet, va ser seminarista, mariner i desertor de l'exèrcit. Sembla que va arribar a Barcelona cap al 1883 i es va posar en contacte amb Martí Borràs i la seva família. Després del suïcidi a la presó de Martí Borràs (1894), es va casar amb la seva dona, Francesca Saperas. A finals de juliol de 1895 inicià la tasca de confident de la policia francesa per afavorir, segons ell, els seus companys anarquistes, ja que podia desfer els plans que es tramessin contra ells. Cap al març de 1896 encetà una col·laboració temporal amb la policia barcelonina. Fou un dels anarquistes i afíns detinguts a Barcelona arran de la repressió que seguí l'atemptat comès al carrer barceloní de Canvis Nous, al pas de la processó del dia del Corpus, el 7 de juny de 1896. Durant el procés, en el qual va actuar de jutge el tinent coronel Marzo, va ser considerat un dels principals implicats en l'atemptat. Finalment, quan

es donaren per finalitzades les declaracions (va signar tot el que li presentaren, forçat per innumbrables tortures) i després d'un judici ple d'irregularitats i falsedats, el 28 d'abril de 1897 fou condemnat a mort, acusat de ser el principal responsable de la preparació de l'atemptat i l'autor material (fets desmentits per la majoria dels estudis que hi ha hagut del procés). Fou executat juntament amb José Molas, Antonio Nogués, Lluís Mas i Juan Alsina. [TMS]

Bibliografia: NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Barcelona, 1983.

Asdrúbal, germans, anarquistes a Barcelona (segle XX). Destacats partidaris de l'acció directa, durant els anys de vigència del pistolisme, entre 1919 i 1923, formaren un grup terrorista, que fou durament represaliat per la policia. [MPMJ]

Asencio, Josep, comunista a Pineda de Mar, Maresme (segle XX). Militant de les Joventuts Socialistes Unificades, va representar aquesta organització en el Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda que es va constituir el juliol de 1936, en iniciar-se la guerra civil. Va pertànyer al Comitè d'Abastaments. [PPB]

Asencio, Roman, sabater i sindicalista a Elx (segle XX). Havia estat fundador del Gremi de Sabaters i del Cercle Obrer Il·licità. Va morir el 12 d'octubre de 1971 als 94 anys d'edat. [MPMJ]

Asens Huguet, Josep, sacerdot obrerista (Alforja 1923). Estudià al Seminari de Tarragona i fou ordenat sacerdot el 22 de gener de 1950. El 1949, essent encara seminarista, conegué Guillem Rovirosa i amb la col·laboració de Domingo Caamaño fundà l'HOAC a Tarragona ciutat, a Valls i a Reus. Nomenat consiliari del Centre de Dolor, a partir de 1952 organitzà els Equips de Dolor, que agrupaven obrers malalts i que s'estengueren per diferents indrets de Catalunya. Tingué igualment contactes amb el còtollengo del P. Alegre de Barcelona i amb més còtollengos d'altres llocs de l'Estat. Com a consiliari nacional dels Equips de Dolor, s'ocupà d'escriure i enviar a tots ells unes circulars amb l'objectiu de mantenir-los units i fermes, al mateix temps que els informava dels últims esdeveniments eclesials i obrers. Més de cent

circulars componien aquesta relació epistolar que tingué una periodicitat bimensual i que es va allargar des de 1952 a 1976. Va ser igualment impulsor de les Nits Apostòliques, reunions nocturnes de militants que tenien per objectiu reforçar l'espiritualitat cristiana i obrera. D'esperit cooperativista i comunitarista, promogué a Reus centres de cultura nocturna i l'Escola Comarcal Puigcerver, de tarannà autogestionari i basada en la pedagogia activa i moderna. Inicià una assessoria jurídica per a la defensa dels drets dels treballadors i diverses experiències cooperatives en l'àmbit de la producció. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum. Barcelona, 1994, pàg. 244-252. «Reus i los equipos de dolor de la HOAC». *Boletín HOAC*. 1961, núm. 326, la desena d'abril, Madrid.

Asens Giol, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (?-Seynod, França, 1985). Destacat dirigent de la CNT, el juliol de 1936 era secretari de la Federació Local de Sindicats de Barcelona, i membre del Comitè Regional de Catalunya de la CNT i del Comitè de Defensa Confederal. En esclatar la guerra civil, el dia 20 de juliol de 1936, integrà la delegació cenetista que s'entrevistà amb Lluís Companys, el qual va reconèixer el mèrit anarcosindicalista en la derrota de la rebel·lió militar a Barcelona. Formà part, des de la seva constitució el dia 23 de juliol, del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, on s'encarregà de l'organització de les patrulles de control. L'abril de 1938 era nomenat, també en representació de la CNT, membre del comitè executiu del moviment llibertari constituït per la CNT, la FAI i la FIJL. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. El 1943 va formar part del Comitè del Moviment Llibertari, coordinat amb l'organització a l'interior d'Espanya, i no va abandonar mai la seva militància confederal. [MPMJ]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Asensi, socialista a Catalunya (segle XX). Dirigent de la Joventut Socialista de Catalunya, les joventuts de la USC, fou un exponent de la radicalització que sofrí el socialisme català du-

rant la República. El març de 1934 signà, amb altres dirigents de les joventuts socialistes, un document en què qualificava la col·laboració governamental dels socialistes de «sacrifici» a «les justes reivindicacions dels treballadors» i de «claudicació». [MPMJ]

Asensí, Joan, dirigent alacantí de les JSU (segle XX). Al congrés d'aquesta organització celebrat el 2 de gener de 1937 a Alacant, fou elegit membre del nou comitè provincial, i ocupà el càrrec de secretari en l'apartat esportiu. [CCG]

Asensí, Sebastià, serrador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Director de la Societat Obrera de Serradors, com a tal va participar en la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, el 1855. El mateix any, va firmar el manifest contra els excessos violents d'aquells dies, document també signat pel governador civil i per altres membres de la Junta de Directors de la Classe Obrera. El dia 11 de maig de 1855, representant la seva societat de serradors, va signar una exposició de recolzament del Bienni Progressista. (Vegeu: Albigés, Pau.) [JRM]

Asensí, Vicenç, ebenista i destacat dirigent internacionalista a València (segle XIX). Membre de la Federació Valenciana de l'AIT i de l'Aliança de la Democràcia Socialista, desenvolupà la seva activitat principal com a integrant del tercer Consell de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, amb seu a València entre 1872 i 1873. L'abril de 1872 va ser escollit membre i secretari econòmic del Consell federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Com a secretari econòmic, la seva tasca fonamental s'encaminà a resoldre els conflictes del pagament de les quotes dels associats i de la comptabilitat del Consell. Durant el període que va romandre en el Consell federal va presidir-ne nombroses sessions. Juntament amb Francesc Tomàs, Vicenç Rosell i Vicenç Torres, s'oposà a la dimissió d'Anselm Lorenzo del càrrec de secretari general del Consell federal, el juny de 1872. El 27 de setembre del mateix any va ser reafirmat per votació com a secretari econòmic del Consell, càrrec que ja no abandonaria fins al gener de 1873. El Consell federal l'elegí per a formar part de la delegació de cinc representants que va participar en el

tercer Congrés de la Regió Espanyola de l'AIT a Còrdova (desembre de 1872-gener de 1873). En aquest congrés, on també assistí en qualitat de delegat de les Federacions Locals del Grau (País Valencià) i de Terrassa, fou testimoni de les deliberacions sobre l'Aliança de la Democràcia Socialista, en les quals no pogué prendre part pel fet de ser-ne membre. En el marc del congrés de Còrdova abandonà la secretaria econòmica del Consell, fet que es confirmà en l'elecció de càrrecs de la primera sessió de la comissió federal, celebrada a Alcoi el 7 de gener de 1873. [XPM]

Bibliografia: *Actas de los consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. 2. Barcelona, 1969. NETTLAD, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Asensio, obrer de la fusta i sindicalista a Badalona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de la Fusta de Badalona, en la conferència regional de Catalunya que la CNT va celebrar a Barcelona el 31 de maig-1 de juny de 1931. [MPMJ]

Asensio, Emilio, obrer d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (Madrid 1907-París 1987). Originari de Madrid, es traslladà de molt jove a Barcelona. Milità en el Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona de la CNT i durant la República treballà com a maquinista de rotativa als tallers de la *Solidaridad Obrera*. El juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, fou un dels promotors de la columna Durruti, de la qual fou delegat de guerra en el comitè del sector Farlete, i participà en la batalla de l'Ebre com a comandant d'un batalló d'infanteria. Després dels fets de Maig del 1937 va representar el Sindicat d'Arts Gràfiques a la Federació Local de Barcelona de la CNT. El 1939 s'exilià a França. [MPMJ]

Asensio Badia, Eduard, socialista a Pineda de Mar, Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el febrer de 1934 fou nomenat secretari del Consell directiu de la secció de Pineda de la USC. [MPMJ]

Asensio Badia, Llorenç, socialista a Pineda de Mar, Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, s'incorporà a la segona junta de la USC de Pineda com a vocal i el

febrer de 1934 fou nomenat president del seu Consell directiu. L'agost del 1937, durant la guerra civil, era secretari general del PSUC del radi de Pineda. [MPMJ]

Asensio Capilla, Bonaventura, socialista a Barcelona (segle xx). Exercí de tresorer en el segon i tercer comitè de la Federació Regional de Catalunya de la UGT (1925-28). [DBM]

Asensio Tendero, José M^a, operador de cinema i comunista a València (?-Paterna 1940). Fou un dels fundadors del Bloc Obrer i Camperol a València durant la Segona República i, posteriorment, milità al POUM. Morí afusellat, a l'edat de 37 anys. [MPMJ]

Asensio Torres, Jesús, oficinista i sindicalista a Tarragona (segle xx). Militant del CADCI i de la UGT, fou secretari d'organització de la federació comarcal del sindicat socialista durant la guerra civil. Amb motiu del seu càrrec sindical, l'octubre de 1937 va intervenir en la reclamació d'augment de salari que els obrers metal·lúrgics feren als patrons. El 18 de novembre de 1937, en el moment de la seva constitució, representà la UGT en el Comitè del Front Popular Antifeixista de Tarragona. El gener de 1938 s'entrevistava a Barcelona amb el sotssecretari del ministeri de Defensa Nacional per denunciar sabotejadors i emboscats entre els ferroviaris tarragonins. [PPB]

Asín, Antonio, paleta i sindicalista a Barcelona (Mequinensa 1906-Ais de Provença, França, 1960). Originari de Mequinensa, des de molt jove va residir a Barcelona. Destacat militant del Sindicat de la Construcció de la CNT del barri de Gràcia, va tenir una important activitat tant en períodes de clandestinitat com de tolerància. El 1936, amb l'inici de la guerra civil, va anar a combatre al front d'Aragó, on fou ferit en diverses ocasions. El 1939, ferit de gravetat, s'exilià a França, on patí camps de concentració. Durant l'ocupació nazi de França fou detingut per la SS i torturat. Morí a l'hospital d'Ais de Provença. [MPMJ]

Aso, Àngel, metal·lúrgic i sindicalista a Sabadell (segle xx). Militant de la CNT, participà, com a delegat del Sindicat de la Metal·lúrgia de Sabadell, en el Ple Regional de Sindicats Únics

de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març del 1933. [MPMJ]

Aso, Juan Bautista, anarquista a Barcelona (segle xx). Membre de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va participar als tallers de *La Vanguardia*, juntament amb Felipe Alaiz, Alfredo Martínez i Josep Peirats, en l'intent fracassat de convertir el setmanari *Tierra y Libertad* en diari. Formà part del Comitè Regional de les JJLL el novembre de 1936 i el seu nom apareixia en la signatura del pacte juvenil que creava un comitè d'enllaç, establert el 17 de novembre de 1936, entre les Joventuts Llibertàries de Catalunya i les Joventuts Socialistes Unificades del PSUC. [MPMJ]

Aso, Pedro, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, fou un dels animadors més actius de l'Ateneu del Poblet, al carrer Marina de Barcelona. En esclatar la guerra civil, fou membre del Comitè Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya fins a la celebració del primer congrés, el juny de 1937, quan amb la resta del comitè presentà la dimissió. [PPB]

Assa, Albert, comunista a Barcelona (Istanbul 1906-?). D'origen turc, va arribar a Espanya, com a membre de les Brigades Internacionals, el 1937. Fet presoner el 1938, fou alliberat el 1940. Aleshores es traslladà a Barcelona, on el juny de 1941 contactà amb la direcció clandestina del PSUC i fou cooptat pel comitè executiu de l'interior com a secretari d'informació. Detingut entre mitjan setembre i començaments d'octubre de 1941, mantingué l'activitat política a la presó Model de Barcelona. Gràcies a un document de presó atenuada falsificat, es fugà el 20 de juny de 1943. Va romandre a Barcelona, clandestinament, fins que fou detingut de bell nou, el juny de 1944. [PPB]

Asturiak, S., anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de la FAI i de la CNT, el març de 1931 des de la presó Model de Barcelona va publicar un article a *Acción*, on advocava per la tolerància entre els sectors anarquistes i anarcosindicalistes barcelonins i avisava del perill que un enfrontament entre els diversos sectors anarquistes fos aprofitat pels comunistes per a apo-

derar-se del control de la CNT. El novembre de 1932 va intervenir en un míting antieleccoral i d'afirmació sindical a Barcelona. És autor del fulllet *Extremistas!*, publicat a Barcelona el 1933 pels *Cuadernos Rojo y Negro*. [MPMJ]

Atienza Díaz, Gonzalo, serraller i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Natural de Melgar de Yuso, Palència, el 1935 havia estat detingut i condemnat per l'Audiència de Burgos a tres anys de presó, que complia en el penal del Dueso (Santander) quan s'inicià la guerra civil. Va combatre als fronts del Nord i de Catalunya amb el grau de capità. Militant de la CNT, a començaments de 1943 havia constituït un grup de barriada a Barcelona i el febrer de 1944 va participar en la reunió de delegats de barriada de la ciutat comtal on es reconstituï la Federació Local de Sindicats, de la qual fou elegit secretari. Fou membre, en representació de la Regional catalana, del comitè Nacional de la CNT que es constituï a Madrid el març de 1945 i es va mantenir en el càrrec després del Ple de Regionals que se celebrà a Carabaña (Madrid) el juliol de 1945. Detingut l'octubre de 1945 amb la resta de membres del Comitè, fou jutjat en un consell de guerra, que tingué lloc a Alcalá de Henares el 21 de març de 1947, i condemnat a trenta anys de presó. En aquells moments tenia 42 anys d'edat. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÍ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993. MOLINA, J. M. *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*. Mèxic, 1976.

Aub Mohrenwitz, Max, novel·lista, dramaturg, poeta i crític literari (París 1903-Mèxic 1972). És un dels més notables escriptors en llengua castellana del segle xx. Fill de pare alemany i mare francesa, va traslladar-se amb la seva família a València el 1914, fugint de la guerra europea. Estudià a l'Institut Lluís Vives de València, i es va integrar plenament en la vida d'aquesta ciutat (com va dir Aub mateix: «cadascú és d'on fa el Batxillerat»). Va treballar de viatjant comercial i visità gran part d'Europa (França, Alemanya, la Unió Soviètica, etc.). Començà a escriure a principis de la dècada dels vint. La seva primera obra teatral —*Crímen*— és de l'any 1923. S'integrà en els

corrents d'avantguarda de la literatura espanyola d'aquests anys (surrealisme, dadaisme, etc.) i va estar influït per la lectura d'Ortega y Gasset i els autors del Barroc espanyol. Va col·laborar en revistes com *Alfar*, *La Revista*, *Azor*, *Elix*, *España i Revista de Occidente*. Les seves primeres obres el fan apropar a la Generació del 27; és l'etapa que ell mateix va denominar de «literatura deshumanitzada i elitista», exemples de la qual són: *Geografía* (1929), *Teatro incompleto* (1931), *Fábula verde* (1933) i *Luis Álvarez Petreña* (1934). La seva vida intel·lectual durant els anys de la República va ser molt activa. Publicà nombrosos articles en diaris i revistes (col·laborà en la revista poètica *Carmen*, editada per G. Diego). El govern republicà li va concedir diversos càrrecs culturals. Va ser director del Teatre Universitari de València (1935-1936). Començada la guerra civil, fou nomenat director del diari socialista *Verdad* (1936) i va ocupar-se de la secretaria del Consell Nacional de Teatre de la República (1937-1939). El 1937 fou designat agregat cultural a l'ambaixada espanyola a París, càrrec que li va permetre col·laborar en l'organització del pavelló de la República Espanyola de l'Exposició de París de 1937. Durant els anys de la contesa va escriure les peces teatrals recollides en *Teatro de circunstancias* (1936), en defensa de la ideologia d'esquerres. És l'inici d'una nova etapa en l'obra d'Aub, més compromesa políticament i socialment, amb un major contingut històric i crític, dins els corrents realistes. Dins el mateix context bèl·lic va iniciar les col·laboracions en treballs cinematogràfics amb la realització (conjuntament amb André Malraux) del film *Sierra de Teruel* (1938). Acabada la guerra civil, s'exilià a França. Va ser acusat de comunista i internat en diverses presons i camps de concentració d'aquest país (Niça, Marsella, París i Vernet). Finalment, després de ser deportat a Algèria (camp de Djelfa), va poder fugir cap a Mèxic, on s'instal·là definitivament el 1942. Va col·laborar amb els organismes culturals oficials mexicans i participà intensament en les activitats socials i polítiques dels refugiats espanyols (es va convertir en un dels membres més actius de la Unión de Intelectuales Españoles de México). Es dedicà a la docència a l'Institut Cinematogràfic mexicà (1943-1951), essent des de 1948 assessor de la Comissió Nacional de Ci-

nematografia. Posteriorment, el 1961, va ser nomenat director dels Serveis de Comunicació Audiovisual de la Universitat de Mèxic. El 1955 es va nacionalitzar mexicà i des de l'any 1964 es va convertir en editor de la revista *Los Sesenta*. Al seu exili en aquest país, va crear la major part de les obres de la segona etapa literària, més prolífica i oberta a diversos gèneres. La temàtica de la seva obra es va centrar en la guerra civil i l'exili. Amb freqüència, als seus articles i converses, Aub comentava: «el tema que em preocupa és el de Larra, el de Galdós o Machado, el d'Ortega; Espanya». Inicià el 1943 la redacció del seu cicle narratiu més important, entorn de la guerra civil, titulat *El laberinto mágico*, amb un to clarament realista i pessimista: *Campo cerrado* (1943), *Campo de sangre* (1945), *Campo abierto* (1951), *Campo del moro* (1963), *Campo francés* (1965) i *Campo de los almendros* (1968). Els seus assaigs *Discurso de la novela española contemporánea* (1945) i *La poesía española contemporánea*, del mateix any, suposaren la confirmació teòrica de la ruptura de l'autor amb el seu esteticisme anterior. La seva obra dramàtica va tractar temes com són: la denúncia de la guerra i de l'exili (*San Juan*, 1944, o *Los trasterrados*, 1943-44), la situació dels intel·lectuals als règims dictatorials, la postura de l'Església catòlica, l'actuació soviètica a Alemanya després de la Segona Guerra Mundial, la figura del Che Guevara o la guerra de Vietnam. En totes aquestes obres, igual com en les seves novel·les més remarcables d'aquest període (*Yo vivo*, 1953; *Las buenas intenciones*, 1954, i *La calle de Valverde*, 1961), el tema central és l'home en relació amb el medi social. La seva obra també es caracteritza per l'ús d'un humor d'arrels crítiques i morals (amb les biografies de personatges inventats en *Jusep Torres Campalans* —1958— i *Antología traducida* —1963). Va escriure també relats curts com els recopilats en *Ciertos cuentos* (1955), *Cuentos mexicanos* (1959) i *La verdadera historia de la muerte de Francisco Franco* (1960). Va realitzar també incursions en el món cinematogràfic col·laborant amb Luis Buñuel en el guió de *Los olvidados*. Va visitar Espanya en dues ocasions als seus darrers anys de vida (1969 i 1972). El diari del primer d'aquests viatges va ser el material d'una de les seves últimes obres: *La gallina ciega* (1971). [JNN]

Aubareda Calbet, Matías, Macià Vidal, pagès i cooperativista (Valls 1868-Rodonyà 1942). La seva activitat, la va desenvolupar a Rodonyà on residia. Dirigent de la CNT, era soci del Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción, de base d'esquerra. El maig del 1934 l'Ajuntament el va nomenar caporal del sometent indicant que era un «home que ha compartit el seu sacrifici en bé de la República». El setembre de 1936 era membre del Comitè de Milícies Antifeixistes local. L'octubre de 1936 va ser escollit segon alcalde, per l'ERC fins a la remodelació del juny del 1937. Va ser jutjat en un consell de guerra a Tarragona, el 27 de juliol de 1939, i li sortí una pena de trenta anys de presó. [AGT]

Aubí, Joaquim, el Gordo, vidrier i anarquista a Badalona (segle xx). Militant de la FAI, va formar part dels grups de defensa confederal. Durant la República va tenir una destacada participació en el tiroteig que es va produir el primer de maig de 1931, a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, amb motiu d'una manifestació anarquista que tingué lloc després del míting commemoratiu de la festa dels treballadors. Posteriorment va assaltar una entitat d'estalvi de Mataró. En esclatar la guerra civil del 1936 fou un dels protagonistes de la repressió incontrolada dels primers mesos a Badalona. Exiliat el 1939, anà a parar a Cuba, on fou expulsat de la CNT, acusat d'actuar al servei de la policia de Fulgencio Batista. [MPMJ]

Aubia Boada, Estanislau, Estenis de ca Joan de l'Hort, pagès i sindicalista (Nulles 1911). Germà de Salvador. Va ser regidor de l'Ajuntament de guerra pel PSUC, a partir de l'octubre de 1936 fins a l'octubre del 1937; s'encarregà de la comissió de Cultura i fou secretari de la Unió de Rabassaires. Els civils, a la postguerra, posaren que havia actuat de manera moderada. Ingressà a la presó provincial de Tarragona el 27 de setembre de 1939, lliurat per la guàrdia civil de Valls. Jutjat militarment a Tarragona el 30 de setembre, li sortí llibertat total. Tot i així, el juliol del 1943, el tinent jutge instructor de Capitanía Militar demanava on havia fixat la residència. El 1943 residia, altre cop, a la població, on encara continuava el febrer de 1996. [AGT]

Aubia Boada, Salvador, Salvador de Joan de l'Hort, pagès i sindicalista (Nulles 1908-França,

?). Germà d'Estanislau. Abans de la guerra era una de les persones destacades de la població, com a dirigent de la UGT. Durant la guerra, va ser regidor de l'Ajuntament per la UGT i pel PSUC, entre l'octubre del 1937 i el maig de 1938, integrat a la comissió d'Agricultura. El gener de 1937, era el president de la Junta de la Casa del Poble pel Partit Socialista Unificat de Catalunya, radi de Nulles, i com a tal demanà a la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya per legalitzar la incautació d'una finca urbana de Josep Boada Pallarès. Acabada la guerra, s'expatrià a França. [AGT]

Aubia Gené, Josep, ca l'Aubia, pagès i cooperativista (Nulles 1891-?). Treballava també fent la feina d'enterraments quan convenia. A la República era el dirigent de la Unió de Rabassaires local, i com a tal estava afiliat a l'ERC. Tanmateix era el major contribuent local de riquesa urbana. Va formar part del Consell directiu del Sindicat Agrícola Popular de Nulles, el sindicat d'esquerra, com a vicepresident, a la collita del 1935-1936. A la guerra va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes i, a partir d'octubre del 1936, va ser alcalde; dimití el febrer del 1937. Així mateix va ser un dirigent de la collectivitat agrícola. Ingressà a la presó de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls, el 16 de desembre de 1939; jutjat a la capital del Tarragonès el 18 de gener de 1940, fou posat en llibertat sense càrrecs. El maig del 1943 residia a Soses (el Segrià) i segons l'informe dels civils de la Causa General sense haver passat per un consell de guerra, aspecte que no concorda amb la realitat. [AGT]

Aubray, Gonzalo, sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar al Ple econòmic que la CNT va celebrar a València el mes de gener del 1938. Com a representant de la Federació Local dels Sindicats Únics de Barcelona, era un dels signants del dictamen sobre la creació d'una agència sindical d'assegurances. [MPMJ]

Audenis, Pere, blanquer i internacionalista a Reus (segle XIX). L'agost del 1873 apareix com a membre del consell local de l'AIT de Reus. [JRM]

Audet i Castells, Àngel, fuster a Molins de Rei (segle xx). Primer president, l'any 1912, del

sindicat d'ofici Societat d'Obrers Fusters de Molins de Rei. [AGL]

Augé, Jaume, sindicalista i teixidor mecànic (segle XIX). Va ser un dels membres de la junta de la secció de teixits mecànics que van dimitir en bloc de la Unió de Les Tres Seccions del Vapor el 24 de novembre de 1871. No tenim informacions de la causa d'aquesta dimissió massiva. [CR]

Augé i Vilamitjana, Pau, manobre i dirigent local cooperativista a Ripoll (Berga, ?-Girona 1939). A principis de la dècada dels trenta era el president de la cooperativa obrera de consum L'Econòmica Ripollenca. Membre de l'ERC, l'any 1936 va ser el representant d'aquest partit al Comitè Antifeixista de Ripoll, en va dimitir per estar en desacord amb les morts a la rereguarda. Incorporat a l'exèrcit republicà, va exercir de comissari polític. Detingut l'any 1939, va ser executat a Girona. [JCP]

Augés Farré, Marcel, metal·lúrgic, dirigent sindical i polític a Manresa (segle xx). Va ser un dels principals dirigents obrers de Manresa durant la República. El 1930 formà part de la junta del sindicat del metall adherit a la CNT. El 1931 era el secretari de la Federació Local de la CNT. El setembre de 1931 donà suport al Manifest dels Trenta. Sota la seva direcció, el Sindicat de la Metal·lúrgia de Manresa va encapçalar la creació dels Sindicats d'Oposició dins la CNT el gener de 1933 i va dirigir un manifest als sindicats anarcosindicalistes perquè rebutgessin la direcció faista de la CNT. En total 47 sindicats catalans van respondre a la crida i esdevindran els Sindicats d'Oposició. Escrivia a la revista *El Trabajo* editada a Manresa i a *Cultura Libertaria*. Els manresans Augés i Alegret van presidir el primer Comitè del Front Únic de la Metal·lúrgia de Catalunya, creat el 1934. El juny d'aquest any era elegit president del Comitè d'Enllaç dels Sindicats de la Metal·lúrgia a Catalunya, que agrupava 12 sindicats i representava 14.000 afiliats. Entre el 19 de juliol i el 10 d'agost de 1936 va ser elegit president del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa, representant els Sindicats d'Oposició, i va impulsar la integració dels Sindicats d'Oposició de Manresa a la UGT. A partir de llavors va ser un destacat di-

rigent de la UGT i del PSUC. Va formar part del Consell municipal de Manresa com a representant del PSUC des del 19 d'octubre de 1936 fins al 31 de maig de 1938 i va ser president del departament de Defensa i d'Indústries de Guerra, després de Foment, i també conseller regidor. Des del 14 de maig de 1937 era president de la Junta de Defensa de Manresa. Després de la guerra vivia a Tolosa, on era un comunista actiu. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1992 i 1993. SERRA i CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya*. Barcelona, 1980.

Auladell, Joaquim, societatari a Sant Andreu de Llavaneres (segle XIX). Va ser el representant de la societat obrera de Sant Andreu de Llavaneres a la redacció d'una exposició de recolzament al Bienni Progressista, signada l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Auleda, Frederic, anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Membre de la CNT, el seu nom apareix com un dels signants del *Manifest trentista* que destacats militants anarcosindicalistes varen donar a conèixer l'agost del 1931 per tal de reafirmar els seus principis sindicalistes i qüestionar l'hegemonia de la FAI al si de la CNT. [MPMJ]

Aulinas, Valentí, socialista a Campdevàno, Ripollès (segle XX). Durant la guerra civil va ser el secretari del Sindicat Fabril i Tèxtil de la UGT de la localitat, el qual agrupava un miler d'afiliats. [DBM]

Aumatell i Casellas, Lluís, paleta i dirigent local del POUM a Vic (segle XX). L'any 1936 va ser l'únic representant del POUM al Comitè Antifeixista de Vic, posteriorment va ser conseller a l'Ajuntament de Vic, fins que l'any 1937 van il·legalitzar el seu partit. Aquell mateix any va ser empresonat a Vic. [JCP]

Aunés Plou, Josep, jornaler a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Fou un dels principals organitzadors de la CNT durant la Segona República a Santa Margarida i els Monjos. Fou nomenat representant del SUT dels Monjos a la

Conferència Regional Extraordinària de la CRTC (CNT) l'any 1936 i, a l'inici de la guerra, marxà al front com a milicià voluntari. Quan tornà fou conseller a l'Ajuntament dels Monjos en representació de la CNT durant els anys 1937 i 1938. També va ser escollit com a delegat per a representar el SUT al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT de l'any 1937. Al final de la guerra s'exilià a França. [RAM]

Auqué, Antoni, socialista (segle XIX), Apareix entre els signants del document del 10 juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ausió i Coll, Miquel, paleta i dirigent local de la CNT a Vic (segle XX). Va ser el primer president de l'Associació Obrera de Vic, quan l'any 1930 va ser reorganitzada. El 1931 va deixar el càrrec de president de la junta de l'associació, però va continuar estretament vinculat a la direcció d'aquella entitat obrera, i va ser delegat als plens de regionals de la CNT celebrats a Sabadell el 1932 i 1933. També va participar en el Grup de Cultura Llibertari vinculat a l'Associació Obrera de Vic. [JCP]

Ausó Chacopino, Ramon, en Pitxorro, pescador i sindicalista (Alacant 1901-Palma 1936). De molt petit, la seva família s'instal·là en el barri de Santa Catalina (Palma). Anarcosindicalista, va ser un dels principals dirigents de la CNT a Palma durant la Segona República. Impulsà la societat obrera Sindicat Únic del Mar i la vaga que realitzà aquesta associació de novembre de 1931 a febrer de 1932. Fou assassinat l'agost de 1936 a ses Quatre Campanes (Palma). [AMR]

Autadell, Antoni, internacionalista a Sant Cugat del Vallès (segle XIX). Fou el destinatari a Sant Cugat del Vallès de deu exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [EBP]

Avellà Rodon, Josep, pagès i dirigent sindical a l'Alt Camp (Fontscaldes, Valls, 1908). De família pagesa, treballà la terra, conreant terres en règim de parceria. Fou un dels fundadors de

la CNT a la seva vila, pels volts de l'any 1929-1930. Militant destacat, fou secretari de la comarcal Valls-Montblanc per dues vegades durant la Segona República. Articulista esporàdic a *Solidaridad Obrera*, de Barcelona. Arran dels fets d'Octubre del 1934, va ser empresonat al vaixell presó ancorat al port tarraconí, i alliberat posteriorment mitjançant una fiança de disset mil pessetes, que pagà un vallenc defensor de la causa obrerista. Com a militant de la CNT oficial fou el delegat comarcal al congrés nacional de la CNT del 1936, a Saragossa. Va pertànyer al comitè vallenc en temps de guerra, i posteriorment fou regidor d'Hisenda a l'Ajuntament. De la seva etapa de regidor al consistori es deu l'enderroc del convent de les Monges Mfínimes, el qual serví per a esponjar el nucli central de Valls. El juliol del 1937 era secretari del Comitè Comarcal de la CNT, càrrec del qual dimití el febrer del 1938. Tanmateix, el juliol del 1937 se l'havia nomenat secretari de l'Ateneu Llibertari de Valls. Participà en la redacció d'escrits a la consolidació d'*Acció Sindical*, periòdic cenetista de la comarcal de Valls i Montblanc en temps de guerra. Fou mobilitzat i anà a la guerra, tot i que després es va poder incorporar a la Divisió 26, la qual era formada, majoritàriament, per militants de la CNT. El 10 de febrer del 1939 entrà a França, lloc on encara residia el 1996. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Els artífexs del setmanari cenetista de guerra "Acció Sindical". Valls (1936-1939)». A: *Cultura*. 1985, Valls.

Avellà Rodon, Ramon, pagès a jornal, sindicalista (Fontscaldes, agregat a Valls, 1905-1939). El novembre del 1936 era el president del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT de la localitat i el gener de 1937 era alcalde pedani. Participà al Ple de Sindicats i Col·lectivitats de la CNT-FAI que se celebrà a Barcelona el gener de 1938. Quan el març de 1938 el seu germà anà al front, va ser nomenat per la Federació Local de Valls per a substituir-lo com a regidor de l'Ajuntament, en representació de la barriada de Fontscaldes, tot i que el juliol la plaça encara estava per cobrir; cessà de regidor l'agost per la mateixa causa. A la retirada de la guerra va desaparèixer al front, sense que se sàpiga on va morir. [AGT]

Avellà Tous, Ezequiel, ca la Manyareta, emblanquinador per compte propi, sindicalista (el Pont d'Armentera 1905-1983). El maig de 1931 participà en l'acte de constitució del Comitè Republicà Federal de la població. El novembre de 1931 participà en la creació de l'entitat Federació Social d'Agricultors, amb la finalitat de defensa judicial dels pagesos sense terra pròpia o de petits propietaris, signant els estatuts i essent, alhora, el recaptador de la primera junta. Es presentà com a suplent per la col·lecció guanyadora d'Esquerra Republicana Socialista, el gener de 1934, al consistori local, i per aquest motiu va ser nomenat regidor l'agost del 1936, en ser retirats els dos components que s'havien presentat per les dretes. En la primera remodelació seriosa de l'Ajuntament, el novembre de 1936, hi quedà integrat pel POUM i en la del març del 1937, per la CNT; s'encarregà en segons quins moments de la dipositaría municipal, de la comissió d'Indústria i Comerç, d'Hisenda, d'Instrucció Pública i de Serveis i Obres Públiques. El maig cessà del consistori per anar al front. El juny de 1943 residia a la població. El juliol la benemèrita omplí un informe políticossocial i indicava que durant la guerra estava afiliat al POUM i al sindicat de la FAI. En l'aspecte social assenyalaren que havia intervingut en la subhasta de mobles i roba requisades a persones de dreta. Acabaven indicant que no havia comparegut davant d'un consell de guerra. [AGT]

Avellaneda, Encarnación, La Castiza, revoltoosa radical a Barcelona (segle XX). Durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol de 1909 va intervenir activament en la lluita de barricades del Paral·lel, com a ajudant de la comandant en cap Josefa Prieto, que encapçalava un grup de revoltats a les barricades. Va ser jutjada per aquests fets l'octubre de 1909. [MPMJ]

Avellaneda, Ramon, obrer internacionalista a Terrassa (segle XIX). Amb domicili al carrer de Serrano núm. 22 de Terrassa, fou el destinatari de 150 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramón.) [CR]

Avellaneda Camins, Pompili, escriptor, poeta, pintor i dirigent sindical (Sabadell 1936-

1989). A principis dels anys seixanta entrà a treballar com a cap de personal a la naixent empresa Unitat Hermètica S.A. Destacat com un dels sindicalistes del barri de la Creu Alta més actius, s'afilià a la JOC (Joventut Obrera Catòlica), on ja de ben jove havia ocupat diversos llocs de responsabilitat, com a delegat comarcal, delegat diocesà i, finalment, membre del Consell nacional a partir del congrés d'Oviedo, el 1961. Fou un dels fundadors locals de CCOO, participà amb la gent del Front Obrer de Catalunya (FOC) en l'organització de la vaga d'autobusos, amb motiu del Primer de Maig de 1964. Fou detingut juntament amb una trentena de companys més de la JOC, com Casimir Garcia i Simón Saura entre d'altres, i traslladat primer a la comissaria i després a la presó Model de Barcelona, on restà dos mesos i mig. Fou processat pel Tribunal de Orden Público (TOP) i, un any després, la causa fou sobreseguda. A partir d'aquí l'embòlia soferta i l'hemiparèsia subsegüent l'apartaren de totes les activitats polítiques i sindicals, el 1966. [EOF]

Avellí Blai, Pere, anarquista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà la FAI en el Comitè Popular Antifeixista que es constituí a la Bisbal en esclatar la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 representava la CNT en el nou consistori i el 10 de març de 1937 passava a convertir-se en l'alcalde de la vila. [PPB]

Avendaño, treballador de la indústria química i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la federació d'Indústries Químiques. [DBM]

Àvila, Rafael, sindicalista a Barcelona (segle XX). Va participar activament, en representació de la Societat de l'Art d'Imprimir de Barcelona, al primer congrés que la CNT va celebrar a la ciutat comtal el setembre de 1911. En el decurs de les sessions congressuals va formar part de diverses comissions encarregades d'elaborar dictàmens, va intervenir en les discussions i va presidir la cinquena i la sisena sessió del congrés. [MPMJ]

Ayamí, Joaquim, obrer tèxtil i militant sindicalista a Reus (segle XX). Membre actiu de

diversos sindicats reusencs, com l'Associació d'Art Fabril, participà en les lluites socials de les primeres dècades de segle a Reus. Formà part d'una comissió de vaga durant el llarg conflicte social del 1915 a Reus. [PAN/AAC]

Ayamí i Baudina, Lluís, periodista i polític (Barcelona 1899-Mèxic 1979). Inicià la tasca periodística el 1919 al setmanari esportiu *Fútbol*. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va començar a escriure a la premsa d'esquerres. Fou redactor de *La Nau*, *La Ciutat*, *La Nau dels Esports*, *La Rambla* i *La Rambla de Catalunya* i col·laborà a *La Publicitat*, *La Humanitat* i altres empreses periodístiques vinculades al nacionalisme republicà. Militant de l'Esquerra Republicana de Catalunya, durant la Segona República va escriure *Amb els braços oberts*, *Reportatge de l'Estatut* (1932) i *Macià. Trenta anys de política catalanista* (1933). Proper al president Lluís Companys, fou l'únic periodista que va romandre a l'interior del Palau de la Generalitat la nit del 6 d'octubre del 1934. Fruit de la seva experiència fou el llibre *El sis d'octubre tal com jo l'he vist* (1935), on evidenciava un distanciament de la política d'Esquerra Republicana i un progressiu decantament cap a posicions obreristes. En esclatar la guerra civil el juliol de 1936 s'afilià al PSUC, i el desembre de 1936 esdevenia director del setmanari *Support*, òrgan del Socors Roig Internacional. Fou director també de *La Rambla*, impulsor de la revista *Meridià* i durant els darrers mesos de la guerra dirigí també *Treball*, portaveu del PSUC. Conegut amb el sobrenom professional de Balduino, fou president de l'Agrupació Professional de Periodistes de Barcelona. El 1939 s'exilià a Mèxic, on col·laborà a *La Revista dels Catalans d'Amèrica* (1939). El setembre de 1940 fou expulsat del PSUC, juntament amb altres militants, per haver estat sorprès en una reunió fraccional. Prosseguí la seva tasca periodística col·laborant a *Endavant*, òrgan del Moviment Socialista de Catalunya, la *Nova Revista* i el diari mexicà *El Día*. Presidí la Unió de Periodistes Catalans a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: VINYES, Ricard. *La Catalunya Internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*. Barcelona, 1983. *Treball*, 20 de desembre del 1979.

Aymerich, pagès i sindicalista a Amposta (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del

Sindicat de Pagesos d'Amposta al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Aymerich, Antoni, obrer del sector de la llana i sociari a Olot (segle XIX). Va ser secretari de l'associació del seu ram a Olot. El 16 de desembre del 1841 va firmar un manifest on es reclamava la unitat dels obrers. L'any següent, el 7 d'octubre, apareix entre els obrers que van adreçar una sol·licitud a l'Ajuntament d'Olot per reclamar suport per a la instal·lació d'una fàbrica que hauria de ser dirigida pels obrers mateixos. [CR]

Aymerich, Joan, sindicalista del Bloc Obrer Camperol a Sabadell (segle XX). Fou un dels quadres locals del BOC quan aquest es constituí formalment el març de 1931. Participà en els preparatius de la Vaga Revolucionària del 6 d'octubre de 1934. Juntament amb Vila, fou representant del BOC en el Comitè Revolucionari que ratificà l'Aliança Obrera. La seva trajectòria sindical anà acompanyada de l'amistat d'altres dirigents sabadellenes membres de la Federació Local de Sindicats (FLS), com Josep Moix, al qual ajudà quan aquest prengué via cap a l'exili, a finals de l'octubre de 1936. [EOF]

Aymerich, Josep, militant sindicalista a Barcelona (segle XX). Durant el període de vigència del pistolisme (1919-1923) fou una de les víctimes cenetistes de la repressió practicada tant per Martínez Anido com pels pistolers de la patronal. [PPB]

Aymerich Banús, Josep, Miona, pagès i cooperativista (Vallmoll 1909). El desembre de 1936, quan s'omplí l'acta de constitució formal del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de la població, en fou nomenat secretari de la junta directiva, aspecte que va ser criticat durament des d'*Acció Sindical*, periòdic cenetista, assenyalant que «obrava per despit, ja que mentre ell treballava de jornalier tenia abandonades les seves terres i quan el Comitè va enviar un obrer per treballar-les no ho va voler perdonar». El setembre de 1937 va anar a la guerra, forçós, destinat a les oficines de Transmissions i Enginyers, a Andalusia, fins al març de 1939 en què es presentà a Baza (Granada). Les autori-

tats franquistes el qualificaren d'indiferent. A la postguerra ha fet de cambrer, a Valls, ciutat on passà a residir. [AGT]

Aymerich Gras, Salvador, tècnic tèxtil, sindicalista i polític (Sabadell 1908-Madrid 1972). Cursà els seus primers estudis al Col·legi Mercantil i més tard a l'Escola d'Arts i Oficis de Sabadell. Treballà molts anys com a teixidor a l'empresa Fonolleda, on arribà a ser l'encarregat dels telers per la seva experiència com a tècnic tèxtil. Activista comunista i un dels principals fundadors del Centre Cultural Recreatiu (1927), establí contacte i gran amistat amb els que més tard, el 1931, formarien el Bloc Obrer i Camperol (BOC), tals com Joan Vila, Ramon Arteu, Joan Bartomeu, Galileu Molins i Josep Farràs entre d'altres. També fou un destacat militant dels sindicats tèxtils, on participà amb càrrecs de responsabilitat i direcció. El 1935 ingressà en el comitè local del POUM i fou un dels primers d'incorporar-se al Front d'Aragó amb motiu de l'alçament militar del 1936. L'agost de 1936 fou destacat a Sariñera, Osca i Leciñena (Saragossa). Com a comissari polític formà part d'una brigada de la 29a Divisió Lenin. Després dels fets de Maig de 1937, fou empresonat. En ser alliberat de nou, fou nomenat comandant de l'exèrcit republicà i incorporat al front de Madrid. A l'acabament de la guerra civil fou internat en un camp de concentració i, més tard, traslladat al penal d'Ocaña i posteriorment empresonat a Carabanchel. Fou condemnat en un consell de guerra a la pena de mort. El 1944 fou posat breument en llibertat i novament detingut per a ser-li aplicada la sentència capital. Avisat per la família i amics, es féu escapol i marxà de Madrid. Després de set mesos retornà a la capital sota nom fals. El 1945 establí contacte amb el líder del POUM, Joaquim Maurín, que vivia al mateix edifici del carrer de la Montera. A Madrid es dedicà al negoci de la llenya, fins al dia de la seva mort. Fou enterrat al cementiri de l'Almudena i recordat com un dels grans lluitadors al servei del socialisme. [EOF]

Ayora Guia, Llorenç, miner i militant anarquista (Fígols 1926-Decazeville 1964). Durant la guerra civil va viure com a refugiat amb una col·lectivitat aragonesa al País Valencià, a Xiva. Acabada la guerra va treballar de miner a l'A-

ragó i aviat va iniciar el combat clandestí. Amb un grup de miners va organitzar un grup guerriller que va combatre a les muntanyes del Maestrat i a la serra de Beceit, fins que el 1948 va abandonar el maquis i es va exiliar a França. [PPB]

Aysa, Tomàs, El Nano, paleta i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del sindicat de la construcció de la CNT del barri de Gràcia, durant la guerra civil fou delegat en el Consell d'empresa on treballava. El 1939 s'exilià a França i va residir a Caen, on fou nomenat comptador per la Federació Local de la CNT, i a Normandia, on va ingressar a la colònia agrícola Aymare. [PPB]

Ayuda, Julián, sindicalista a Tamarit de Llitera (?-Caussade, França, 1966). Milità a la CNT i durant la guerra civil del 1936-1939 fou un dels organitzadors de la collectivitat de Tamarit. Exiliat a França el 1939, va residir a Caussade, on fou secretari de la Federació Local de la CNT i delegat de la Solidaritat Internacional Antifeixista. [PPB]

Azcón Galve, Pascual, sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou membre del Sindicat de Treballadors de Sant Boi de Llobregat i Rodalia, del qual esdevingué vicesecretari el 1930. [AGL]

Aznar Cuartero, Pau, mestre i periodista, dirigent polític a Badalona (segle xx). Mestre i periodista, fou fundador i director del setmanari local *El Clamor*. A les eleccions municipals del 1931 es presentà per Alianza Republicana, coalició electoral de la qual el Partit Radical era el nucli principal. Sortí elegit regidor i, com a tal, formà part del primer consistori republicà a Badalona. Més tard abandonà el Partit Radical i es definí com a independent. Milità al Bloc Obrer i Camperol, del comitè central del qual era membre el 1933. En el III congrés del BOC, celebrat l'abril de 1934, fou designat també membre del comitè central, en representació de les comarques barcelonines. A les eleccions municipals del gener de 1934 es presentà com a candidat a les llistes del BOC. Fou president de l'Aliança Obrera de Badalona. Després dels fets d'Octubre fou empresonat fins al gener de 1935. En esclatar la guerra i constituir-se

el PSUC, passà a militar en aquest partit, del qual arribaria a ser el secretari general local. Durant un curt període de temps (agost-octubre, 1937) fou conseller de Finances de l'Ajuntament. Morí a l'exili. [JVF]

Aznar Ivorra, Joaquín, tintorer i internacionalista a Alcoi (Polop 1832?-?). Fou membre de la comissió interina de la Unió d'Obrers de la Llana d'Alcoi. Participà en la revolució cantonalista d'Alcoi del mes de juliol de 1873. Fou acusat de sedició, incendi i violació de domicili. A la instrucció judicial constava com casat i de 41 anys d'edat. Encara estava en presó el 1876, però el 1881 constava al sumari de la causa com no processat. [TMS]

Aznar i Saserra, Pere, dependent de comerç, polític i sindicalista (Roses 1907). L'any 1928 ingressà al Partit Comunista Català. Participà en l'assemblea constituent del Sindicat Mercantil, que se celebrà el 2 d'octubre de 1930, i on fou nomenat membre de la junta directiva. Membre del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), el 1931 era un destacat dirigent del Partit Català Proletari i dirigí importants vagues de dependents. Fou cap de redacció de *L'Insurgent* i la nit del 6 d'octubre de 1934 era secretari general del comitè revolucionari que es constituí als locals del CADCI. Secretari general del Partit Català Proletari, després de la mort de Jaume Compte, formà part de la delegació del PCP que arribà a un acord inicial de fusió amb la Unió Socialista de Catalunya el juliol de 1935. Fou candidat pel Front d'Esquerres de Catalunya a les eleccions de febrer de 1936 per la circumscripció de Barcelona ciutat, i escollit diputat al Parlament espanyol. El juliol del 1936 participà en la fundació del PSUC i fou designat membre del comitè executiu del nou partit. A la primera conferència nacional del PSUC, que se celebrà el juliol del 1937, formà part de la presidència efectiva i fou elegit membre respectivament dels comitès central i executiu. L'any 1938 fou nomenat director general de Treball i Assistència Social. El 1939 s'exilià a França des d'on va marxar cap a Santiago de Xile. Acusat de negar-se a sortir cap a Amèrica com a delegat de la direcció del PSUC, fou separat del comitè central d'aquest partit a l'anomenat Comitè Central d'Anvers, on causà baixa també del seu comitè

executiu. Expulsat del PSUC el setembre de 1944, a finals d'any s'afiliava al Partit Socialista Català, que s'havia constituït a Mèxic a partir de dirigents i militants del PSUC. Durant el seu exili a Xile fundà l'entitat Amics de Catalunya, dirigí el periòdic *Retorn*, on signava amb el sobrenom de Pere Roig, i col·laborà activament amb el Centre Català de Santiago de Xile. Es casà amb la també destacada militant i activista Dolors Piera. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Azorín Serrano, Rafael, picapedrer, sindicalista i polític (Hellín, Castella-la Manxa, 1936). Al començament del decenni dels cinquanta, emigrà a Mallorca per treballar en la construcció. El 1960, s'incorporà a l'organització clandestina del PCE. Entre 1965 i 1967, fou responsable d'organització del comitè provincial i connectà amb els nuclis del partit a diversos pobles de Mallorca. El 1968, participà en la fundació de la primera comissió obrera a l'illa. Organitzà diverses protestes laborals, fet pel qual fou detingut (1969). S'encarregà (1970) de l'aparell de propaganda del partit. Fou membre (1973) de la Coordinadora General de CCOO a Mallorca. Participà (1974-75) en les discussions del conveni de la construcció i en la mobilització dels aturats. El setembre de 1977, fou elegit membre del secretariat de la Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears. Disconforme amb la línia eurocomunista del PCE, el 1984 participà en la fundació del Partit Comunista dels Pobles d'Espanya —PCPE— a Mallorca. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Azuara, Isabel, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC durant la guerra civil, formà part de la presidència efectiva de la I Conferència Nacional del PSUC que tingué lloc a Barcelona el juliol de 1937. [PPB]

Azzati Cutanda, Arnaldo, periodista, traductor i militant comunista valencià (València 1913-1986). Fill del conegut polític republicà Fèlix Azzati, va cursar estudis a l'Institut Lluís Vives de València i a l'Institut d'Ensenyament Superior Gorki de Moscou, dependent de la

Unió d'Escriptors de l'URSS. Va aconseguir una plaça de funcionari a la Diputació de València el 1932. Ingressà al Partit Comunista el 1934. Va col·laborar a la revista *Nueva Cultura* i al diari *Verdad*, òrgan del PCE valencià. Formà part de la Generació Valenciana dels Trenta, més propera a les idees marxistes. Acabada la guerra civil passà a França i fou internat al camp de concentració d'Argelers. L'abril de 1939 va poder marxar cap a l'URSS. En aquest país treballà com a redactor de la secció espanyola de l'emissora Ràdio Moscou i també a l'edició en castellà del setmanari *Tiempos Nuevos*. També va ser cap de redacció del butlletí informatiu setmanal de la Casa d'Espanya a Moscou. Al mateix temps continuà la tasca com a traductor (especialment de literatura russa al castellà) i va escriure diversos treballs literaris: *Ensayo crítico de Larra, Estudio del teatro clásico español: Lope de Vega i Comentaríos a Don Quijote de la Mancha*. Retornà a Espanya després de la mort de Franco. [JNN]

Bibliografia: GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Azzati Descalci, Fèlix, periodista i polític republicà (Cadis 1874-València 1929). Des de molt jove treballà en diversos tallers i va adquirir la seva formació en l'Escola d'Arts i Oficis de València. Amic i fidel seguidor de Vicent Blasco Ibáñez, passà a col·laborar molt aviat en el diari *El Pueblo*. Lluitador radical, republicà i anticlerical durant el primer terç del segle xx, va destacar com a orador fogós i demagog, i com a polític astut. Faldiller i barallós, es va batre en duel tretze vegades. El 1900 es va casar amb Esperança Cutanda, essent el primer matrimoni civil celebrat a València. Després de la ruptura de Blasco Ibáñez amb Rodrigo Soriano, passà a dirigir *La barraca*, periòdic popular força combatiu. Les denúncies que va provocar l'edició d'aquest diari el dugueren al desterrament a París. El 1907 va comprar a Blasco la propietat d'*El Pueblo* i va començar la seva carrera política al capdavant del blasquisme, el qual contribuï a reorganitzar acostant-se al moviment obrer valencià. Fou diputat a Corts per València el 1910, 1914, 1916, 1918, 1919, 1920 i 1923. Crític amb els plantejaments nacionalistes valencians, va combatre el

projecte de Solidaritat Catalanovalenciana. Durant aquests anys sempre va comptar amb el suport electoral dels anarcosindicalistes. La seva actuació a la vaga ferroviària de juliol de 1917 a València fou considerada com la d'un agent provocador del govern. Amb motiu de la Primera Guerra Mundial desenvolupà una campanya en favor de les potències aliades. En vespres de la Dictadura de Primo de Rivera, distancià el seu partit del lerrouxisme, prenent el nom de Partit d'Unió Republicana Autono-

mista. El 1929, poc abans de morir, va vendre *El Pueblo* a Sigfrid Blasco Ibáñez. [AGA]

Bibliografia: LEÓN ROCA, José Luis. *Vicente Blasco Ibáñez*. València, 1967. LEÓN ROCA, Francisco. *Blasco Ibáñez. Política i periodisme*. València, 1970. RUIZ MANJÓN, Octavio. *El Partido Republicano Radical (1908-1936)*, Madrid, 1976. AGUILÓ LUCIA, Lluís. *Sociologia electoral valenciana (1903-1923)*. València, 1976. REIG, Ramir. *Obrers i ciutadans. Blasquisme i moviment obrer. València, 1898-1906*. València, 1982; i *Blasquistas y clericales*. València, 1986.

B

Bacardí (o Bacardit), contramestre i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou dirigent de la Federació Obrera de Sindicats de Sabadell, des dels anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera. En representació de la federació local, va assistir a un Ple de la Regional de la CNT, que se celebrà en un molí vell, al bosc de Can Vilar de Sabadell, el 1927 o 1928. Prosseguí la seva militància durant els anys de la Segona República. [PPB]

Bacás Gabriel, Emilio, estibador i sindicalista (Barcelona 1889-1954). Fou elegit vicepresident de l'Agrupació d'Obrers de la mútua de Sant Pere Pescador de Barcelona el març de 1927 i, un any més tard, el febrer de 1928 fou nomenat president de la dita entitat. Fou vocal del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de Vaixells a partir de l'octubre de 1927. Durant 1928 fou vocal de la mútua de Sant Pere Pescador de Barcelona i vicesecretari de l'esmentat organisme paritari, i el desembre se'l nomenà vocal comptador d'aquest comitè. Fou vocal obrer efectiu del Jurat Mixt del Port de Barcelona, Secció de Càrrega, Descàrrega, Estiba i Desestiba des de maig de 1932 a juny de 1936. [JIG]

Bach, Antoni, sindicalista a Terrassa (segle XX). Va ser regidor per la UGT al Consell municipal el 1937. [JLJ]

Bach, Ernest, militant socialista a Catalunya (segle XX). Fou redactor de *La Internacional*, l'òrgan de la Federació Catalana del PSOE, des de l'inici de la seva aparició, el novembre de 1908, i també de *La Publicidad*. El desembre de 1908 i els primers mesos de 1909 va polemitzar en diverses ocasions des de la premsa amb el sindicalista Josep Prat. [PPB]

Bach, Ramon, ebenista a Barcelona (segle XIX). Signa com a representant de l'associació

obrera corresponent l'exposició de 8 d'agost de 1854, en la qual, amb dinou altres dirigents obrers, proclamaven els interessos comuns entre fabricants i obrers, rebutjaven la responsabilitat dels delictes comesos la nit del 14 de juliol d'aquell any a Barcelona i demanaven el retorn dels fabricants a la ciutat perquè posessin en funcionament els establiments fabrils. [CMM]

Bach i Fornells, Josep, treballador del tèxtil i anarquista (Berga 1910-Rodez, Montpeller, 1995). Militant de la Federació Local de la CNT de Berga, Va entrar a la CNT el 1931 i va participar en la seva refundació després del període dictatorial. Va ser cofundador de les Joventuts Llibertàries de Berga, que ja funcionaven des de 1934 encara que oficialment no es van fundar fins al juliol de 1936, de les quals fou secretari. El novembre del mateix any va marxar voluntari a la columna Terra i Llibertat, allà també va formar part de la delegació de Sanitat junt amb Ramon Casals. Quan van militaritzar la columna, va tornar a Berga perquè no ho va acceptar. En acabar la guerra va marxar a França, on participà en l'Agrupació de Berguedans a l'exili i en diferents aplecs de aquesta organització va realitzar. [JCR-JJR]

Bach i Galí, Valentí, obrer tèxtil i militant sindicalista a Sabadell (segle XX). Dirigent destacat de la Federació Obrera de Sindicats de Sabadell. En representació dels teixidors mecànics de la llana de Sabadell, fou delegat al congrés que la CNT celebrà a Barcelona el setembre de 1911, i participà en una de les ponències que havia de presentar dictàmens sobre diversos aspectes que interessaven el congrés. Va ser un dels dirigents de la vaga tèxtil que va tenir lloc els darrers dies de juliol i primers d'agost de 1913. El dia 4 d'agost va presidir el míting convocat en contra de la repressió. Fou encau-

sat per injúries a la monarquia i hagué de pagar 4.000 pessetes de fiança. [PPB]

Bachero, Domènec, obrer de la pell i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1965). Vell militant de la CNT, sofrí persecucions i empresonaments per tots els règims polítics. Fou delegat, en representació del Sindicat de la Pell de Barcelona, a la Conferència Regional de Catalunya de la CNT celebrada a final de maig-començament de juny de 1931. El 1940 fou condemnat a mort, pena que li fou commutada a trenta anys. El 1952 va sortir de la presó en llibertat vigilada, i es va reintegrar a l'activitat clandestina dins la CNT. Va ser detingut en tres o quatre ocasions més. [PPB]

Bachero Castells, Vicenç, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou membre del Comitè de Milícies Antifeixistes de Sant Just Desvern el 1936, en representació de la CNT, i, posteriorment, regidor al consistori de la vila fins al juliol de 1937, i alcalde tercer (octubre 1936-juny 1937). [AGL]

Baches, Constantin, militant anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Durant la guerra civil del 1936-1939 fou comissari polític als tallers d'aviació de Sabadell, i com a tal va elaborar un informe, datat el 27 de març del 1937, on denunciava la situació d'inactivitat que patia la fabricació d'avions a Catalunya com a resultat de l'actitud governamental. [PPB]

Bachs, Ferran, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Badaló, Rosa, activista obrera (segle XIX). Va ser citada en un ofici dirigit per l'alcalde de Barcelona al de Sant Martí de Provençals, de 22 de maig de 1855, com a acusada d'haver abandonat el treball i amenaçada per aquell motiu amb multa o arrest. [CMM]

Badalona, Pere, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1872 era entre els membres de la junta de la secció de teixidors mecànics de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. (Vegeu: Alegret, Carles.) [JRM]

Badals, Bartomeu, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de l'any 1872 era membre de la junta de la secció de teixidors que formava part de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de la ciutat comtal. (Vegeu: Alegret, Carles.) [JRM]

Badell, Teodora, obrera tèxtil i sindicalista a Barcelona (?-Tolosa 1984). Afiliada a la CNT, va ser activa militant del Sindicat Fabril i Tèxtil i va participar en les vagues de 1917 contra l'augment del cost de la vida. L'any 1925 s'integrà en el grup que va difondre les idees anarquistes a través de *La Revista Blanca* i les seves publicacions i destacà per les seves tasques solidàries a favor de presos i perseguits. Durant els moments de més agitació política de la República i la guerra civil tingué cura dels fills de Frederica Montseny. A la fi de la guerra, el 1939, s'exilià a França i a París s'ocupà de la custòdia dels documents orgànics de la CNT perquè no caiguessin a mans de la Gestapo i de la policia espanyola. [PPB]

Bibliografia: *Cenit*. 1984, núm. 93.

Badell Baucells, Joan, calderer i sindicalista (l'Arboç 1899-?). Fou dirigent obrer local a Vilanova i la Geltrú durant la Segona República. Milità al Bloc Obrer i Camperol i el gener de 1934 encapçalà la candidatura a les eleccions municipals. Militant del POUM, formà part de la Secció Ferrovitària de Vilanova. En esclatar la guerra civil, fou membre del Comitè de Defensa local i va representar el POUM a l'Ajuntament vilanoví entre el 6 d'agost de 1936 i el 8 d'octubre de 1937. [RAM/PPB]

Badenas, Miquel, Ciaco, obrer del transport i sindicalista a Barcelona (Aranyuel 1900-Houches, França, 1948). Originari d'Aranyuel, a Castelló de la Plana, era un actiu militant del Sindicat del Transport de Barcelona, on va destacar sobretot en les lluites sindicals del port. El 19 de juliol de 1936, a l'inici de la guerra civil, fou ferit greument en els combats que varen tenir lloc a la plaça de Catalunya de Barcelona. S'exilià a França el 1939 i morí a causa de l'explosió d'una barrinada. [PPB]

Badia, sindicalista a Valls (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat, en representació de la

federació local de sindicats de Valls, al Ple Regional de Sindicats de Catalunya de la CNT, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Badia, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1931 era secretari exterior de la Junta del Sindicat d'Arts Gràfiques, Paper, Cartró i Similars de la CNT a Barcelona. [PPB]

Badia, Àngel, anarquista a Barcelona (Saragosa 1922-Marignane, França, 1992). Resident a Barcelona des de molt jove, va militar activament a les Joventuts Llibertàries del Poblenou. El 1939 s'exilià a França, on va conèixer camps de concentració i treballà en els pantans de l'Arieja. Milità a les Joventuts Llibertàries de Tolosa de Llenguadoc, on formà part del grup artístic, i va participar en la construcció del túnel del Canal de Provença. Malalt de silicosi, s'instal·là finalment a Marignane, i va pertànyer a la Federació Local de la CNT, de la qual fou secretari i delegat en diverses ocasions. [PPB]

Badia, Antoni, fuster a Barcelona (segle XIX). De família de fusters, va ser un dels firmants de l'exposició de 16 de juny del 1841 al regent Espartero. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [JRM]

Badia, Antoni, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny del 1887 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Badia, Boi, calafat i activista societari a Barcelona (segle XIX). En la reunió de 24 de gener de 1855, en la qual quedà constituïda a Barcelona la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, figura com a representant dels obrers associats del seu ofici. En igual concepte, signà el document de 15 de març del mateix any, en què es condemnaven els desordres públics que s'havien produït arran de la campanya de convenis col·lectius en diverses poblacions fabrils de Catalunya. En un ofici de 8 de gener de 1856, el governador civil de Barcelona el cita com a director de l'associació obrera del seu ofici, domiciliat al carrer de Santa Bàrbara, núm. 13, 2n pis, de Barcelona. Apareix també com un dels signants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) El

6 d'agost de 1869, va formar part de la Comissió d'Obrers Calafats de Barcelona que signà un pacte amb els capatassos del ram, per establir les condicions de treball d'ambdues categories laborals. [CMM]

Badia, Delfí, militant anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). El 1932 va participar en l'assalt a l'Ajuntament de la ciutat per part d'activistes de la CNT-FAI, motiu pel qual fou detingut i sotmès a consell de guerra. Durant la guerra civil va ser membre del Comitè d'Investigació de la FAI, grup partidari d'emprar la repressió violenta per a defensar la revolució a la rereguarda. [JLJ]

Badia, Emili, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Badia, Francesc, paleta i associacionista a Sabadell (segle XIX). El fet de no saber llegir i escriure no va ser un obstacle perquè formés part de la Comissió Mixta de la Construcció el 19 d'abril de 1855. [JRM]

Badia, Jaume, militant socialista a Catalunya (segle XX). Fou vicesecretari del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya el 1903. El 17 d'octubre de 1903 era un dels firmants del manifest *A los obreros del Arte fabril*, que denunciava la situació d'abandonament i desorganització en què es trobaven els treballadors fabrils a l'Estat espanyol. [PPB]

Badia, Joan, agricultor de Molins de Rei (segle XX). Membre de la junta directiva de la Societat d'Agricultors i Vinicultors de Molins de Rei l'any 1904. [AGL]

Badia, Joan, fuster i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels fundadors de la Unió de Treballadors en Fustes fines i del mobiliari de les habitacions, de la FRE de l'AIT, que es va constituir el juny del 1872. Formà part del primer consell d'aquesta agrupació d'ofici. [JRM]

Badia, Manuel, barber i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels dos delegats que pre-

sentà l'adhesió al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908, en nom de la Nova Societat d'Oficis Perruquers i Barbers de Barcelona. [PPB]

Badia, Pau, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la secció de paletes i peons de la federació local barcelonesa de l'AIT l'any 1873. Participà en la redacció de la carta apareguda el 6 de setembre de 1873 al setmanari *La Federación* de Barcelona, on es va criticar el sector d'aquesta federació que es va reunir al teatre La Sarsuela de Barcelona el 6 de juliol de 1873. En la mateixa carta es negava que la secció de paletes i peons s'hagués dissolt. [JRM]

Badia, Sebastià, militant anarcosindicalista a Terrassa (?-Pamiers, França, 1950). Durant els anys 30 va pertànyer al sector més maximalista de la CNT-FAI. Fou detingut el 1933 per haver participat en una revolta revolucionària. A finals de 1936 fou vocal de la CNT a la Junta Local de Seguretat, òrgan encarregat de vetllar per l'ordre públic i la seguretat de la ciutat. El 1939 va exiliar-se a França, on col·laborà amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Badia Arnal, Marcial, impressor i activista socialista (Tortosa 1882-Mèxic 1947). D'ofici tipògraf, fou durant anys un eficient activista socialista, amb una gran facilitat per a escriure. Instal·lat a Tarragona, fou redactor de *La Aurora Roja*, portaveu de la Federació Obrera de Tarragona. El 1909, en quedar-se sense feina, es traslladà a Reus, on ingressà a l'Agrupació Socialista. Proposà i impulsà la idea de publicar un periòdic de propaganda socialista, *La Justicia Social*, òrgan de la Federació Catalana del PSOE (Reus 1909-1916). Hi col·laborà assíduament, entre 1909 i 1914, amb una cinquantena d'articles, signats amb el pseudònim Emebea, fins que es donà de baixa de l'Agrupació Socialista el març de 1914. Fou dirigent de la Societat Tipogràfica de Reus. Col·laborà a *La Reforma* (Reus 1903-1905), *Foc Nou* (Reus 1910-1911), *El Obrero Gráfico* (Madrid 1915) i al diari nacionalista republicà *Foment* (Reus 1918-1933). El 1934 dirigí el setmanari *L'Onada Roja* de l'agrupació de Reus del PSOE. El

1918 adquirí una llibreria on es reunia una tertúlia política i literària. Durant la guerra civil fou director del *Diari de Reus* (1936-1939), portaveu del Comitè Antifeixista on publicava quasi diàriament un llarg editorial. En acabar la guerra hagué d'exiliar-se a la República Mexicana, on morí. [PAN/AAC]

Bibliografia: ANGUERA-CABRÉ. *Ideologia i història dels diaris reusencs en català*. Reus, 1979. ARNAVAT, A. *Classe contra classe. El conflicte social del 1915 a Reus*. Reus, 1985. CAPDEVILA, Maria Dolors & MASGRAU, ROSE. *La Justicia Social*. Barcelona, 1979. GORT, J. M. *Selecció de reusencs notables*. Reus, 1953. OLESTI. *Diccionari Biogràfic de Reusencs*. Reus, 1991. RECASENS, Josep. *Vida inquieta*. Barcelona, 1985.

Badia Colomer, Marcial, escriptor i militant socialista (Reus 1906-Mèxic.?). Fill de Marcial Badia Arnal, tipògraf socialista, en compartia la ideologia socialista avançada. Exercí diversos oficis, fou un escriptor de ploma fàcil i hàbil, i la majoria dels seus escrits són de contingut ideològic i social. Col·laborà en diverses revistes i periòdics catalans amb treballs en prosa i en vers, i entre 1929 i 1936 una editorial de Barcelona li publicà algunes novel·les curtes que tingueren èxit. El 1924 era secretari de l'Associació d'Obrers de la Casa Espinós, piròtècnia on treballava en la secció de cartonatge. Durant la República i la guerra civil col·laborà, dins l'òrbita del PSUC, en els periòdics reusencs *Foment* i *Diari de Reus* (1936-39). Es mostrà partidari de superar les disputes internes i fer un front comú per guanyar la guerra abans que fer la revolució. El 1939 s'exilià i s'instal·là a Mèxic. [PAN/AAC]

Badia i Matamala, Antoni, dependent de comerç i socialista a Barcelona (segle XX). Fou un dels dirigents del socialisme català més importants de la primera dècada de segle. El 1903 presidia l'Associació de Dependència Mercantil de Barcelona, en representació de la qual, a més de la de l'Associació d'Auxiliars de Farmàcia, va assistir el febrer de 1904 al II Congrés de la Federació Nacional de Dependents de Comerç celebrat a Saragossa. El setembre de 1905 tingué una destacada participació al tercer congrés de l'esmentada federació, celebrat a Madrid. Dirigent de la Federació Socialista Catalana, fou un dels impulsors de la Soli-

daritat Obrera. El 7 juny de 1907 presidí la reunió celebrada a Barcelona encaminada a la seva constitució, i en va formar part de la comissió organitzadora, en representació de l'Associació de Dependència Mercantil. En declaracions a *La Publicidad*, del dia 30 de juliol de 1907, exposava els objectius societaris de la nova entitat i al mateix temps expressava el propòsit de la Solidaritat de refundar totes les escoles sostingudes per societats obreres. Formà part del consell directiu de la Solidaritat Obrera, tot ocupant la secretaria de la comissió administrativa i de foment, i fou l'administrador del setmanari del mateix nom que es començà a publicar l'octubre de 1907. Participà actívement en el I Congrés de la Solidaritat Obrera que se celebrà el setembre de 1908, integrat en la comissió que informà sobre el punt de l'ordre del dia referit a la tàctica de lluita en cas de vaga i intervenint en la majoria de discussions. Fou reelegit, successivament, com a tresorer, membre del consell directiu de Solidaritat Obrera, el desembre de 1908 i l'abril de 1909. Quan els lerrouxistes varen intentar apoderar-se de la Solidaritat Obrera, a partir de la tardor de 1908, va impulsar la campanya de boicot contra el diari radical *El Progreso*, que llançà la Solidaritat Obrera, i que li valgué la rèplica d'una campanya de calúmnies per part dels radicals. El partit republicà radical l'acusà d'ésser un confident de luxe del governador civil de Barcelona Ossorio i Gallardo. Col·laborador de *Tierra y Libertad*, fou redactor de *La Internacional*, l'òrgan de la Federació Catalana del PSOE, que inicià la seva publicació l'octubre de 1908. Durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909, va realitzar gestions, juntament amb Fabra i Ribas i Josep Comaposada, per intentar que els republicans nacionalistes, i especialment Jaume Carner, acceptessin dirigir la revolta popular. Desvinculat de la Solidaritat Obrera, no va assistir al congrés d'octubre-novembre de 1910 que va constituir la CNT, i la seva presència política es va eclipsar completament després de la Setmana Tràgica. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Badia Joval, Arcadi, obrer de la llana i sindicalista (Sabadell 1893-1980). Durant la vaga general de 1902, amb deu anys d'edat, va eremar la barraca de burots de can Cuadras, a Sabadell. Membre de la Federació Obrera, l'octubre de 1910 va participar en la vaga tèxtil. Milità a la CNT i fou delegat pel Sindicat de Sortejadors de la llana de Sabadell al congrés de la Conferència Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants el juny-juliol de 1918. Maçó, l'any 1923 va participar en la construcció del Centre d'Estudis Psicològics. Durant la República milità en el partit radical, del qual va acabar donant-se de baixa, assessorà els sindicalistes locals en esdeveniments capitals i, com a maçó destacat, fou membre de la societat filantròpica La Emancipación. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. I-VI. Sabadell, 1980-1982.

Badia Plasencia, Francesc, escultor i militant comunista valencià (Foios, l'Horta, 1907). Va cursar estudis a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles de València coincidint amb artistes com Manuela Ballester, Francesc Carreño, Rafael Pérez Contel i Josep Renau. En proclamar-se la Segona República participà a València en l'exposició de la Sala Blava, organitzada per l'Agrupació Valencianista Republicana, i col·laborà com a il·lustrador a diverses publicacions com *Taula de Lletres Valencianes* (1927-30) i *Nostra Novela* (1930-31). Durant els anys trenta desenvolupà una important tasca militant dins el PCE i la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (UEAP). En esclatar la guerra civil marxà cap al front com a milicià de l'Exèrcit Popular i ocupà el càrrec de comissari polític. Així mateix, va portar a terme una destacada tasca propagandística al si de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València, realitzant obres escultòriques i confeccionant el periòdic mural *Ofensiva*. Acabada la contesa, fou detingut i fins a 1943 va romandre a la presó Model de València, on treballà al taller d'imatgeria religiosa amb altres artistes valencians. En sortir-ne, va sobreviure fent treballs d'escultura religiosa, al mateix temps que es dedicà a l'escultura artística i participà en diverses exposicions. El 1947 va decidir-se per l'exili i passà la frontera francesa clandestinament per establir-se definitivament a París. En aquesta ciutat va organitzar un

taller de ceràmica artística i va continuar la seva tasca escultòrica; participà en exposicions a França i Itàlia i al Salon de Mai de París en diferents anys. A partir de 1971 tornà a Espanya en algunes ocasions per participar en diversos actes i exposicions: Ateneo de Madrid (1971), Sala Vincent Van Gogh (Vigo 1974), Sala Fauna's (Madrid 1980). El 1985 el seu poble, Foios, li va retre un homenatge organitzant una exposició de la seva obra. [CCG]

Bibliografia: BLASCO CARRASCOSA, Juan Ángel. *La escultura valenciana en la Segunda República*. València, 1988. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995. PÉREZ CONTEL, Rafael. *Artistas en Valencia (1936-1939)*. València, 1986.

Badia Ribas, Josep, paleta i militant obrer a Molins de Rei (segle XX). Va ser un dels membres fundadors de l'Aliança de l'Obrer Paleta de Molins de Rei el 1903. Un any després ja era vocal d'aquesta societat. Finalment, el 1910 apareix com a tresorer de la junta directiva de la Societat d'Agricultors d'aquesta mateixa ciutat. [JRM]

Badia Torras, Lluís, professor i militant obrer cristià (Callús 1919). De família pagesa, estudià Magisteri i posteriorment es llicencià en Filosofia i Lletres. Acabats els estudis exercí de mestre en una escola professional existent a la Colònia Vidal i més tard creà i dirigí l'Escola Diocesana de Formació Professional, que depenia del bisbat de Solsona i tenia la seu a Navars. Va ser, el 1945, un dels impulsors a la diòcesi de Solsona de l'especialització obrera en la seva rama juvenil, la Joventut Obrera d'Acció Catòlica (JOAC). El 1949 passà a formar part de l'HOAC i fou elegit Vocal d'Estudis del Consell Comarcal de l'Alt Llobregat. A partir de 1951, aconsellat per Guillem Rovirosa, deixà l'HOAC i es dedicà a engegar l'apostolat rural. Conjuntament amb Rovirosa, preparà el primer butlletí d'apostolat rural, anomenat *Boletín de Llamada*, i en va fer una primera experiència de funcionament a la diòcesi de Vic en el mateix moment en què es creà a Madrid el Secretariat Nacional d'Apostolat Rural dels Homes d'Acció Catòlica. Animà els cristians pagesos perquè s'unissin a aquest secretariat d'àmbit estatal i se subscriguessin al nou butlletí *Ensayo de Boletín de Apostolado Rural*,

anomenat *Vida Rural* a partir de 1953, del qual fou director durant dos anys. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la historia de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum. Barcelona, 1994, pàg. 83-87.

Badoni, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Afiliat a la CNT, fou vocal de la junta del Sindicat de la Construcció elegida a l'assemblea de constitució del sindicat que se celebrà al Teatre Espanyol de Barcelona el dia 1 de juny del 1930. [PPB]

Badori, Pipes, militant anarquista a Barcelona (segle XX). Actiu militant de la CNT, es distingia sobretot en els períodes de clandestinitat com a membre del Comitè pro Presos de la Confederació Regional del Treball de Catalunya. Fou especialment intensa l'activitat que va desplegar durant l'any 1930 a les barriades del Poblenou, Sant Martí de Provençals i Sants, de Barcelona. [PPB]

Badosa, Esteve, filador, sindicalista (segle XIX). Fou membre des de l'abril al juliol de 1871 de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. [APE]

Badosa i Arxer, Josep, sindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Fou membre el gener de 1872 de la junta de la Sociedad Fraternal del Arte Taponero de Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà. L'octubre del mateix any la federació local, composta per les seccions de tapers, paletes, agricultors, manyans, sabaters i rajolers, formalitzà l'adhesió a la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Però l'octubre de 1873 la Secció de Tapers es va separar de la federació local per discrepàncies internes. [APE]

Badrinas Casanovas, A., sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant del Centre de Dependents del Comerç i la Indústria, el 1919 va ser vocal obrer a la Junta Local de Reformes Socials, organisme encarregat de supervisar el compliment de la legislació laboral. [JLJ]

Baduell, Jaume, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener del 1889 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona,

càrrec que va exercir fins a l'abril del 1890. L'abril del 1891, i fins a l'agost del 1892, va exercir novament el càrrec de president de l'agrupació tarragonina. [TMS]

Baduell, Manel, picapedrer i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Va participar, com a delegat dels picapedrers de Tarragona, en el Congrés dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871. [APE]

Báez, Manuel, sindicalista a Catalunya (segle XX). Membre del comitè nacional de la CNT en representació de Catalunya, durant la guerra civil, el seu nom apareix com a signatari d'un document de novembre de 1936, conjuntament amb la UGT, en què s'anuncia l'inici de negociacions en vista a la unitat. El març de 1938 signava també el pacte d'Unitat d'Acció entre la CNT i la UGT. [PPB]

Baget i Elias, Joan, teixidor i sindicalista a Reus (segle XIX). Va ser secretari de la Societat de Teixidors de Cotó de Reus a finals de 1870. [APE]

Bagué, Pere, llauner i associacionista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat en la travessia de Sant Ramon, 38, 3r pis, va ser representant dels obrers en una comissió mixta nomenada pel governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, i convocada pel mateix alcalde de Barcelona, el 5 de maig de 1855, i que va reunir-se el desembre del mateix any per tal de negociar el conveni col·lectiu dels llauners. [APE]

Bagué, Salvador, teixidor i sociatari a Mataró (segle XIX). Va ser vocal de la Junta de Treballadors del Tèxtil de Mataró l'abril de 1841. [APE]

Bagués, comunista a Barcelona (segle XX). Milità al BOC i formà part de la comissió de control administratiu del partit designada pel seu comitè central, que es nomenà l'agost de 1931, i de la comissió formada el novembre de 1931 i que havia d'elaborar la tesi sobre les cooperatives per al segon congrés del BOC. [PPB]

Bagó, Miquel, comunista a Girona (segle XX). Durant la Segona República i la guerra civil es-

panyola milità al POUM de Girona, on fou membre del comitè del partit. Exiliat el 1939 a França, visqué a Angulema, fou secretari de departament de la secció del POUM i tresorer del Casal Català. [PPB]

Baiges, Francesc (o Josep), escultor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels delegats que presentà l'adhesió al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre del 1908, en nom de la Societat d'Escultors Tallistes. [PPB]

Baiges, Joan, pagès a Tortosa (segle XX). Participà, com a delegat dels pagesos de Tortosa, en l'assemblea d'agricultors que se celebrà el 25 de maig de 1913 al Centre de Societats Obreres de Reus amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola de la província de Tarragona. [PPB]

Baiges, Josep, ferroviari i socialista a Binèfar (segle XX). L'any 1916 la seva signatura apareixia en una informació local al setmanari *La Justícia Social* de Reus. [PPB]

Baiges, Llorenç, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre del 1888, i fins a l'agost del 1890, va participar en el comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. També constà com a membre del mateix comitè entre l'agost del 1891 i el setembre del 1892. [TMS]

Baiges, Ramon, dirigent socialista a Tortosa (segle XX). En representació de l'Agrupació Socialista tortosina fou delegat a la conferència de reorganització de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a Barcelona el 28 de setembre de 1908. [PPB]

Baila, Joaquim, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle XX). De filiació ugetista, s'incorporà a la Societat d'Art d'Imprimir de Tortosa i fou un dels impulsors de la col·lectivitat La Gràfica, constituïda a mitjan agost de 1936. [XPM]

Bailó, Benet, militant sindicalista a Barcelona (segle XX). Durant el període de vigència del pistolisme (1919-1923) fou una de les víctimes cenetistes de la repressió practicada tant

per Martínez Anido com pels pistolers de la patronal. [PPB]

Bajatierra Morán, Mauro. forner, periodista i anarquista (Madrid 1884-1939). Forner de professió i autodidacte, esdevingué un personatge clau de l'anarquisme madrileny des del 1908 fins a 1936. Detingut permanentment sota qualsevol sospita, mai no se li pogué provar cap delictes. Formà el grup Los Iguales, i fou responsable d'haver portat Salvador Seguí a pronunciar la conferència a l'Ateneu de Madrid el 1919, després de la vaga de la Canadenca. Formà part del comitè organitzador i participà activament en el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid que la CNT celebrà el desembre de 1919, sobre el qual va escriure uns *Comentarios al 2º Congreso de la CNT de España celebrado en Madrid desde el 10 al 18 de diciembre de 1919* (1919). Col·laborà al periòdic *Lucha Social*, que Maurín començà a publicar a Lleida a les darresries de 1919. El març de 1921 fou detingut amb motiu de l'atemptat que costà la vida al president del Consell de Ministres, Eduardo Dato, i va romandre dos anys a la presó inculpat d'haver coordinat l'atemptat comès pels catalans Casanellas, Nicolau i Mateu. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, mantingué correspondència amb Abad de Santillán, a qui, en una carta del 14 de gener de 1925, explicava tota la gènesi de la fracassada insurrecció de Vera de Bidasoa, que s'havia de realitzar en coordinació amb una revolta anarquista a Barcelona. L'octubre de 1930, a finals de la Dictadura de Primo de Rivera, juntament amb Salvador Quemades i Rafael Vidiella, s'havia de posar al capdavant de la revolta que havia de portar a terme la CNT amb els militars dissidents Sancho Subirats i Ramon Franco. Col·laborador permanent de la *Solidaridad Obrera* de Barcelona i de *CNT* de Madrid, durant la guerra civil fou corresponsal de guerra als fronts i sovint enviava també cròniques al diari *Catalunya*, que la CNT va publicar a Barcelona en català. Edità el fullet *Bases que la CNT presenta a la UGT para unificar la acción de las dos organizaciones*, datat a Barcelona el 12 de febrer de 1938. Va morir els darres dies de març de 1939, a Madrid, quan va rebre a trets, des de casa seva, l'exèrcit franquista a la seva entrada a la capital de la República. Autor d'obres de teatre i novel·les socials, va escriure, entre d'altres, els opuscles, tots ells

sense data, *La violencia social-fascista, Los ateneos libertarios, Consejos revolucionarios i Cómo deben resolver los campesinos el problema de la tierra*. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *Durruti*, Barcelona, 1977. MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España, 1914-1923*. Barcelona, 1975. PRIETO, Horacio M. «Mauro Bajatierra». A: *Polémica*. 1987, núm. 29, setembre.

Bala i Bergé, Manuel, rabassaire i comunista a Cerdanyola del Vallès (segle XX). Militant de primera hora de la Federació Comunista Catalanoblear a Cerdanyola, fou detingut per la policia el novembre del 1924. Durant la Segona República milità al Bloc Obrer i Camperol, i el novembre del 1931 formà part de la comissió encarregada de redactar la tesi agrària per al segon congrés del partit. Fou candidat del BOC en representació de la província de Barcelona a les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1932 i a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre del 1933. El 1933 era membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). [PPB]

Balada, Joaquim, sindicalista a Tortosa (?-París 1950). Militant de la CNT, durant la guerra civil va exercir diversos càrrecs de responsabilitat comarcal; entre d'altres, va tenir una destacada gestió a la conselleria de cultura de Tortosa. S'exilià a França el 1939. [PPB]

Balada Gual, Sergi, comunista a Barcelona (Vilanova i la Geltrú,?-Cuautila, Mèxic, 1962). Originari de Vilanova i la Geltrú, milità al BOC i al POUM. Fou condemnat a mort per la seva participació als fets d'Octubre de 1934. Presidí el sindicat tèxtil de la central sindical controlada pel POUM, la Federació Obrera d'Unitat Sindical. Durant els primers mesos de la guerra civil comandà una columna de milícies que va prendre part en els combats d'Estrecho Quinto, al front d'Osca. L'octubre de 1936 Andreu Nin, com a conseller de Justícia de la Generalitat, el nomenà fiscal del primer Tribunal Popular de Barcelona. El 1939 s'exilià a Mèxic, on va treballar com a agent de vendes. [PPB]

Balagué Llop, Josep, Pep de Favara, pagès i dirigent sindical a Vallmoll (Favara, ?-França, ?). Els civils, en un informe de postguerra, van

assenyalar que va pertànyer al comitè. L'octubre de 1936 era regidor per la CNT; en va dimetir el novembre per anar al front, voluntari, amb la columna Llibertat. El mateix novembre va caure ferit a Madrid. El febrer del 1937 entrà a la junta del Sindicat Agrícola com a vocal, i en cessà a l'agost. Retornà del front i es reincorporà com a regidor a l'Ajuntament el novembre de 1937, fins a l'abril de 1938 que tornà al front; en aquest període que va ser a la vila fou el president de la Comissió de Sanitat, Cultura i Assistència Social. El gener de 1938 era el president del Sindicat de Treballadors del Camp CNT-AIT. El 1939 s'exilià a França. [AGT]

Balaguer, Antoni, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona el gener de 1872, presidida des del gener d'aquest any per Josep Bragulat, que va substituir l'anterior junta dimitida el 24 de novembre de 1871. [APE]

Balaguer, Emili, socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de les Joventuts Socialistes de Palma, a començaments de segle, va protagonitzar, amb altres dirigents joves, la revitalització del socialisme juvenil, que abandonà el caràcter recreatiu que tenia, i li conferí un caràcter netament polític. El seu nom figurava en la convocatòria d'un míting que se celebrà el 24 de juliol de 1910 a favor de la llibertat de cultes i de consciència. [PPB]

Balaguer, Eugeni P., dirigent socialista a Alcoi (segle XX). Va participar activament en l'organització del PSOE a Alcoi durant la Dictadura de Primo de Rivera. Va acudir juntament amb Francesc Payà com a representant dels socialistes alcoians al congrés extraordinari del PSOE de l'any 1927. El 1930 era secretari de la comissió executiva de la Federació de Joventuts Socialistes de Llevant. En les eleccions municipals de 1931 fou elegit regidor a l'Ajuntament d'Alcoi. El 1934 el féu cessar el governador de la província d'Alacant. Després de les eleccions generals de 1936, tornà a l'Ajuntament en ser rehabilitat pel nou governador civil. [JMSS]

Balaguer, Jaume, socialista a Mallorca (segle XX). Militant de l'Agrupació Socialista de Pal-

ma de Mallorca, fou un dels firmants, amb altres socialistes locals, de la carta publicada l'agost de l'any 1931 en què denunciava la decisió de presentar candidat propi a les eleccions complementàries a Corts, presa en un referèndum adoptat entre tots els militants de l'illa. Fou expulsat, amb la resta de firmants, el dia 20 d'octubre de 1931. [PPB]

Balaguer, Josep, pescador i sindicalista (Vinaròs 1897-Llemotges, França, 1967). Milità a la CNT i el 1921 va promoure a Vinaròs la societat de pescadors «La llum del dia», base del Sindicat Únic d'Oficis Diversos. Va tenir un paper destacat a totes les lluites sindicals de la ciutat durant els anys vint i trenta. Durant la guerra civil va participar en la collectivitat de pescadors. Exiliat el 1939 a França, una malaltia a la vista li provocà la ceguesa total els darrers anys de la seva vida. [PPB]

Balaguer, Josep, sindicalista a València (segle XIX). Membre de la junta directiva del Centre Federatiu de les Societats Obreres Valencianes, amb el càrrec de tresorer, i que estava presidit per Miquel Fons, amb Lluís Parres com a vicepresident, Joaquim Pérez en el càrrec de secretari i Francesc Vives en el de vicesecretari. Aquest centre, fundat a finals de juliol de 1870, està relacionat amb el tipus de moviment associatiu que s'inicià a Barcelona després de la revolució de 1868. [APE]

Balaguer, Pau, filador de selfactines i societatari a Barcelona (segle XIX). A mig març de 1855, consta com a signant de dos escrits dirigits al governador civil de Barcelona, en els quals, en franca contraposició amb els dirigents obrers més radicals del ram corresponent, s'acceptava el funcionament de les màquines selfactines i es proposava la discussió d'un nou conveni collectiu. [CMM]

Balañà, Josep, camperol a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Va ser delegat del Sindicat de Treballadors de la Terra de Vilanova (UGT) al congrés de l'any 1937. [RAM]

Balañà, Lluís, former i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va assistir al Primer Congrés Obrer, celebrat al Teatre del Círc de Barcelona, del 18 al 25 de juny de 1870, actuant com a de-

legat de la Societat de Forners de Barcelona. En la seva intervenció, i en nom dels seus representats, exposà les dures condicions de treball que suportaven, degudes principalment a les llargues jornades i al poc jornal que cobraven. Igualment lamentava la debilitat de la Societat de Forners, que de cent cinquanta socis havia quedat reduïda a només una vintena d'associats. També va manifestar que aquesta situació era conseqüència de la repressió derivada de la revolució de 1868, però també deguda a la ineficàcia del dirigent que presidia la societat. Durant el congrés va recolzar les postures sindicalistes però situant-se, en el tema de la participació política de la classe obrera, amb els seguidors de la línia apolítica. En la discussió del dictamen sobre el cooperativisme, s'alineava amb el grup bakunista, majoritari en l'organització del congrés, contrari a la solució cooperativa com a forma d'emancipació dels obrers. [APE]

Bibliografia: ARBELOA, V. M. *I Congreso Obrero Español. Estudio preliminar y notas de...* Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Balañà Inglès, Josep. Pep Pereflor, jornaler i sindicalista (Figuerola del Camp 1898-1982). Pels fets d'Octubre de 1934, havent estat nomenat alcalde segon, va ser conduït al vaixell presó al port de Tarragona; fou destituït de regidor per la candidatura d'esquerres, després d'actuar-hi des del maig de 1933. El febrer de 1936 es reintegrà al càrrec i va tenir activitat efectiva a partir del juliol de 1936 i fins al novembre de 1937. Pertanyia al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, i com a tal participà en la junta del Sindicat Agrícola, el 1938. A la postguerra anà a França i en retornar ingressà a la presó provincial de Tarragona el 10 d'octubre de 1940. Passà per un judici de guerra, amb data 1 de maig de 1941, que el condemnà a pena de mort, però indultat a cadena perpètua, en complir 30 anys. El febrer del 1942 va ser conduït a la presó de Barcelona. [AGT]

Balañà Montalà, Joan. Joan xiulet, pagès i sindicalista (Figuerola del Camp 1907). El juliol de 1936 entrà al consistori pel PSUC; revalidà la regidoria l'octubre del 1936, tot i que aquell mateix mes va haver de dimitir perquè

va permetre que milicians vallencs agafessin armes de la població. El gener de 1937 va ser restituït de regidor per la UGT i se'l nomenà responsable de Cultura. El desembre de 1936 assistí a l'assemblea constitutiva de la comarcal de Valls de la Federació Comarcal de Treballadors de la Terra UGT, on fou nomenat secretari d'actes i escollit com a secretari d'organització. Tres mesos després, va ser escollit secretari general de la comarcal pagesa. Va ser nomenat delegat comarcal de Proveïments de la Generalitat de Catalunya, a Valls, càrrec que exercí des de maig de l'any 1937. L'agost es va integrar al renovat secretariat de la UGT de la comarca. Acabada la guerra, s'exilià. El setembre de 1996 encara residia a França. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Balañà Pallejà, Francesc, ebenista, militant sindicalista (Reus 1895-Barcelona 1976). Fill de boters, de jove fou membre actiu de diversos sindicats reusencs, com l'Associació d'Art Fabril, de la qual fou secretari. Participà activament en les lluites socials de les dues primeres dècades de segle a Reus. Formà part d'una comissió de vaga durant el llarg conflicte social del 1915 a Reus. Col·laborà al periòdic *Acción Fabril, Órgano de la Federación Textil y Fabril de España* (Mataró 1915). En els anys vint, féu de viatjant de comerç d'una fàbrica de teixits de seda reusenca i entrà en contacte amb la família Viladomiu, importants industrials cotners barcelonins, amb els quals s'associa i, juntament amb Narcís Paricio Fonts, funda el 23 de juliol de 1925, la important factoria La Industrial Sadera S.A. de Reus, com a soci i gerent, fins que es jubilà. Establí la seva residència a Barcelona, i el despatx a Sant Feliu de Llobregat. [PAN/AAC]

Bibliografia: ARNAVAT, A. *Classe contra classe. El conflicte social del 1915 a Reus*. Reus, 1985. Informació oral de Josep M. BALAÑÀ.

Balañà Tardíu, Sadurní, cal Sadurní, pagès i sindicalista (Figuerola del Camp 1892-Valls 1984). L'octubre del 1931 va ser un dels cinc signants de la comissió organitzadora dels estatuts del Sindicat Únic de Treballadors del Camp. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser conduït i tancat al vaixell presó al port de Tar-

ragona. A la guerra va ser membre del comitè i dirigent de la col·lectivitat a la seva vila nadiua. Pertanyia al Sindicat d'Oficis Varis de la CNT; essent president del comitè local el desembre de 1936, com a tal participà a la junta del Sindicat Agrícola, el 1938, i al consistori, des del juliol del 1936 com a mínim fins al març del 1938. Es va exiliar a França. [AGT]

Bibliografia: CAMPOS I TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987.

Balaña Vidal, Josep, Pep Fraret, pagès i sindicalista (Figuerola del Camp 1900-França, ?). Membre del POUM i de la CNT. Va ser tancat pels fets d'Octubre de 1934 al vaixell *Manuel Arnús*, al port de Tarragona. L'octubre del 1936 entrà al consistori per la CNT, i fou nomenat president de la comissió de Governació i alcalde. El novembre del 1937 passà a ser regidor. Pertanyia al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, i com a tal participà a la Junta Municipal Agrària, i al consistori municipal, el 1938. El 1939 s'exilià a França. [AGT]

Balander, Lluís, naturista a Barcelona (segle XX). Fou tresorer del comitè directiu de la Federació d'Entitats Naturistes de Catalunya, que fou constituïda en la reunió que se celebrà a Barcelona el 3 de juny de 1928, i que tenia per objectiu guanyar adeptes a la causa de l'individualisme llibertari a través del naturisme. [PPB]

Balash, Jaume, fonedor del ferro i dirigent sindicalista (segle XIX). Republicà federal, evolucionà després vers el bakuninisme internacionalista i arribà a ser un aliancista destacat. Va començar a fer-se visible a partir de 1868, quan va signar, junt amb els dirigents obreristes més destacats del moment, la crida —*A los Obreros de Cataluña*— que va precedir la celebració del Primer Congrés Obrer Català el mes de desembre del mateix any. Llavors va formar part del nucli directiu de la Direcció Central de Societats Obreres de Barcelona (des del febrer de 1869 va ser un dels dirigents que es van alternar a la presidència) i, alhora, dels nuclis dirigents de l'obrerisme federal barceloní: a les eleccions municipals del desembre de 1868 va integrar aquesta candidatura i l'abril de 1869 va donar suport als candidats federals a les

eleccions. En aquesta mateixa direcció política van manifestar-se el gener de 1869 quan, per a explicar llurs actituds favorables al proteccionisme, ell i altres dirigents obreristes escrigueren: «el poble vertader, el que treballa i paga, vol totes les llibertats, però no vol el lliurecanvisme... perquè vol la llibertat de treball... però si bé som vertaders liberals, no som partidaris de la llibertat per morir-nos de fam, com succeiria si s'implantés el lliurecanvi a Espanya» (*La Alianza de los Pueblos*, I-II-1869). Des de llavors i fins a la celebració del Congrés Obrer de Barcelona (juny de 1870), junt amb altres dirigents societaris barcelonins, entre ells Farga Pellicer, evolucionaren vers el bakuninisme. El juny de 1870, al primer Congrés Obrer de Barcelona, es manifestà ja clarament en favor de la Internacional i les seves estratègies i tàctiques. En aquesta ocasió, va representar la Societat de Fonedors i Esmotlladors de Ferro de la ciutat comtal, però al congrés celebrat per la FRE de l'AIT a Còrdova (desembre 1872-gener 1873) va anar, en canvi, com a representant de la federació local barcelonina. Les seves conviccions bakuninistes el portaren a signar l'agost de 1872 els estatuts de l'Aliança de la Democràcia Socialista i, en arribar la Primera República, va manifestar junt amb altres aliancistes catalans un activisme prominent. El febrer de 1873, va participar en un míting, a la plaça de Catalunya, per a demanar en aquella ocasió plena autonomia per als municipis, així com la reducció de la jornada laboral i l'augment dels salaris. Pocs dies més tard, va signar una proclama antimilitarista i, el juny de 1873, el manifest de l'AIT que reclamava l'armament del poble i la instauració de municipis lliures i autònoms. El 1876-1877, per tant ja en plena restauració monàrquica, encara formava part de la Comissió Federal de l'AIT. Però llavors era un dels partidaris del clandestinisme que, junt amb García Viñas i Trinidad Soriano, van ésser derrotats el setembre de 1881 per la tendència anarcosindicalista que, encapçalada per Farga Pellicer, decidí la reorganització de la FTRE. En aquells moments era, segons el testimoni de García Viñas, un home «de caràcter tranquil, molt intel·ligent, ponderat i eminentment pràctic». Si no va participar a les tasques de la FTRE —la nova versió de la FRE de l'AIT— va ser «per creure funesta per a la revolució l'organització pública de la Federació

Regional» —de nou, segons García Viñas. També va ésser força actiu a les tasques propagandístiques i culturals de l'obrerisme barceloní: el 1873 estava a la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera i, aquest mateix any, feia d'administrador del periòdic *La Federación*. [STG]

Bibliografia: LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969, i *Miguel Bakunin. La internacional y La Alianza en España (1868-1873)*. Estudio preliminar y notas por Clara E. Lida. Nova York, 1971. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Balasc Gasull, Alfons, fuster i socialista a Barcelona (1892-1950). Fundador del Sindicat de Fusters de la UGT, del qual també va ser president. Va ser comptador del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT entre el juliol i el desembre del 1930. Un cop acabada la guerra civil es va exiliar a França i va ser internat al camp d'Argelers entre finals de gener i el setembre del 1939. Poc després va retornar a Barcelona. [DBM]

Balat i Geli, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Balaué, Fermí, sindicalista a Catalunya (Beseit, ?-Miranda, França, 1972). Originari de Beseit, Terol, de molt jove va marxar a Catalunya. Militant de la CNT, el 19 de juliol del 1936 es trobava a Girona, on va formar part del comitè revolucionari. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Balcarda, Pau, activista obrer a Sant Andreu de Palomar, Barcelona (segle XIX). Fou detingut el 2 d'agost de 1855, al local de la Societat Obrera de Tallers Mecànics del carrer de la Cendra, s.n., de Barcelona. [CMM]

Balcells (o Balsells), Fèlix, escultor tallista i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el Primer Congrés Obrer, celebrat al Teatre del Círc de Barcelona del 18 al 25 de juny de

1870. En la intervenció, en nom dels seus representats, manifestà que la necessitat d'associar-se dels treballadors d'aquest ram els havia portat a fundar la Societat Cooperativa de Tallistes, integrada llavors per cinquanta socis. Va definir aquesta societat com a reivindicativa, per a millorar les condicions econòmiques dels obrers i amb l'objectiu de perfeccionar la qualitat de l'ofici. En la discussió sobre el dictamen al voltant del cooperativisme, va mostrar la seva oposició als principis defensats pel grup bakuninista encapçalat per Rafael Farga Pelliçer, que rebutjaven les idees cooperatives. En la seva exposició, defensà el model cooperatiu clàssic com a mitjà directe i radical per a aconseguir l'emancipació social dels treballadors contra el capital. El dictamen fou aprovat per majoria, encara que ell es va abstenir en la votació. En el debat que discutia el dictamen sobre l'apoliticisme, la seva postura hi era contrària, i en aquest sentit va manifestar la necessitat de la participació política dels obrers per a aconseguir una millor posició política que impediria la involució cap al model absolutista. Contràriament al seu criteri, aquest dictamen també va estar aprovat per majoria. En aquesta ocasió es trobava entre els absents a la votació. [APE]

Bibliografia: ARBELLOA, V. M. *El Congreso Obrero Español. Estudio preliminar y notas de...* Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959.

Balcells, Josep, boter a Torredembarra (segle XX). Dirigent de la Secció Local dels Boters de Torredembarra i de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya, la dècada dels vint del segle XX. [RAM]

Balcells, Josep, sindicalista a Igualada (segle XX). Va representar la UGT en el Comitè Antifeixista que es va crear a Igualada a l'inici de la guerra civil, el juliol de 1936. [PPB]

Balcells, Lluís, barber i comunista a Mataró (segle XX). Membre del BOC, l'any 1932 formà part del comitè central de la Federació Comunista Catalanoblear. En constituir-se el POUM el setembre de 1935, integrà també el comitè central del nou partit. El gener de 1936

va participar en el Ple Extraordinari Ampliat d'aquest organisme, on es va decidir la inclusió del POUM a la candidatura del Front d'Esquerreres de Catalunya que havia de presentar-se a les eleccions de febrer del mateix any. L'octubre de 1936 era un dels representants del POUM a l'Ajuntament de Mataró constituït en aquella data. [PPB]

Balcells, Pau, funcionari de la conselleria de Justícia de la Generalitat i comunista a Terrassa i Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació del Sindicat de Funcionaris de la Generalitat. Ocupà la Secretaria d'Agitació i Propaganda. Treballà a la conselleria de Justícia al costat de Rafael Vidiella i Roldán Cortada. Paral·lelament va presidir l'Associació d'Amics de l'URSS. En l'exili a França va formar part del Secretariat Regional d'obediència comunista sota la direcció de Josep Moix. [DBM]

Balcells Dalmau, Ramon, Ramon del Pla, pagès i activista politicoindustrial (el Pla de Santa Maria 1896-Tarragona 1939). La seva activitat, la va dur a Alió. A la guerra va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. Se'l proposà de regidor a l'Ajuntament per l'ERC el novembre de 1937, però fou vetat per un escrit de tres regidors —dos del PSUC i un de la CNT—, que allegaren que era directiu de la col·lectivitat de pagesos i pertanyia a la FAI. Quan acabà la guerra, marxà, però va retornar aviat. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 30 de març de 1939 i afusellat a la mateixa plaça el 22 d'abril. [AGT]

Balcells Pijoan, Florenci, Florencio de Fontana, pagès i cooperativista (Ollers, poble del municipi de Barberà de la Conca, 1893-Vallmoll 1969). El desembre de 1936, quan s'omplí l'acta de constitució formal del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de la població de Vallmoll, en fou nomenat tresorer de la junta directiva. L'abril de 1941 l'alcalde l'acusà, conjuntament amb molts altres veïns, de la destrossa del patrimoni eclesial i del de les propietats de cinc veïns, assenyalant que ara es trobava residint a la població. [AGT]

Balcis, Francesc, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El juliol del 1886 fou

elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre del 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer del 1892. [TMS]

Baldé, Isidre, forner i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va ser representant dels forners associats de Barcelona des de l'any 1873. Com a tal va signar una crida als obrers de l'ofici perquè s'associessin. [APE]

Baldera Aznar, Ramon, revoltós a Barcelona (segle XX). Participà en les lluites de carrer durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909 a Barcelona. Sense tenir cap paper dirigent, el seu nom destaca perquè fou el primer implicat en els esdeveniments jutjat per un tribunal militar, immediatament després d'acabats els fets. El seu judici tingué lloc el dia 2 d'agost de 1909 sota procediment sumaríssim, fou declarat culpable de rebel·lió militar i condemnat a cadena perpètua. [PPB]

Baldó, Rafael, militant anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Fou membre del comitè nacional de la CNT, encapçalat per Francesc Arín i Àngel Pestaña entre d'altres, que fou nomenat el juny del 1930. Participà al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny del 1931 i al Ple Regional de la CNT de Catalunya, celebrat l'agost de 1931, sempre en representació del comitè nacional cenetista. [PPB]

Baldó i Bou, Frederic, sindicalista (?-Madrid 1972). Originari d'Alcoi, milità a la CNT i després de la guerra civil patí camps de concentració a Vernet, el Conflent. Resident a l'interior d'Espanya, fou corresponsal habitual a les publicacions que la CNT publicava a l'exili francès, *L'Espoir* i *Le Combat Syndicaliste*, on escrivia amb els pseudònims de Federico Boleira i Simplicio. [PPB]

Baldrich, Carles, l'oncle, sindicalista a Barcelona (segle XX). Originari de la barriada de Sant Andreu del Palomar, fou membre del Sindicat Lliure de Barcelona, durant el període de 1920-1923, i es distingí per les seves accions com a pistolero participant, l'any 1923, en els assassinats de Francesc Layret i Salvador Seguí. [PPB]

Baldú, Josep, comunista a Catalunya (?-Montpeller 1989). Militant del PSUC, va participar a la guerra civil del 1936-1939. El 1939 s'exilià a França i va col·laborar activament amb el Partit Comunista francès a Perpinyà. Durant molts anys fou responsable i redactor d'un article en català al diari comunista francès *El treballador català*. [PPB]

Balduch, Joaquim, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). Va formar part del comitè executiu del Sindicat de Cambrers (FO-SIG). Director de l'òrgan *Ressorgir* i membre del Consell Gastronòmic durant la guerra civil. [DBM]

Balestegui, A., obrer aeronàutic a Sabadell (segle xx). Durant la guerra civil del 1936-1939, fou membre del comitè de tallers de l'empresa aeronàutica naval instal·lada a Sabadell, i com a tal signà un informe, el dia 10 de març de 1937, on s'explicava l'oposició dels treballadors de l'empresa a la decisió que havia pres el govern de la República de traslladar la fàbrica a Cartagena, el desembre de 1936. [PPB]

Balet, Joan, sindicalista a Manresa (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat per la Federació Local dels Sindicats de Manresa, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Sants el juny-juliol de 1918. [PPB]

Balius i Mir, Jaume, activista anarquista (Barcelona 1904-Hyères, França, 1980). Fill de casa bona (el pare era corredor reial de comerç), va estudiar primer als jesuïtes de Casp i, després, a col·legis privats de Saragossa i Girona, els darrers cursos del batxillerat (1917-1920). Adolescent encara, es va fer de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. Començà la carrera de Medicina a Barcelona el curs 1920-1921, però no passà del segon any i, estant encara a la Facultat, agafà una malaltia venèria, les seqüeles de la qual el marcaren la resta de la seva vida. Coix i amb progressives dificultats al braç, s'amargà visiblement. El 1922, s'afilià a Acció Catalana; participà a les manifestacions catalanistes del 1923 i, aquest mateix any, es va inscriure a l'exèrcit de Catalunya que deien organitzar els seguidors de Francesc Macià a Estat Català. El 1925, signà el manifest

catalanista de Bandera Negra, fou empresonat per participar al complot de Garraf, però en no ser encausat marxà a l'exili a finals del mateix any. A Perpinyà primer i, des de la tardor de 1926, a París es bellugà sempre prop d'Estat Català. El 1927-1928, però, la policia francesa ja l'identificava com a habitual dels mitjans anarquistes. Tot i això, no s'atansà definitivament als cercles llibertaris fins al 1932, després d'una etapa d'aproximació, els nivells de la qual són incerts, als comunistes antiestalinians del BOC. Amb grup d'afinitat anarquista propi, Balius fou processat després de l'aixecament anarquista del gener de 1933 per «sedició», i es féu visible als mitjans periodístics confederals des del juliol de 1933. Va escriure per a *Solidaridad Obrera*, també col·laborà a *Tierra y Libertad* i a *Solidaridad*, el periòdic que substituï la *Soli* l'abril de 1934 quan aquesta patí una de les acostumades clausures. Finalment, després de l'estiu de 1934, consolidà la seva posició a CNT de Madrid com a corresponsal des de Barcelona, cridat per Liberto Callejas llavors director. Balius mateix assegurà haver portat la campanya contra Miguel Badía, el cap de policia a Barcelona, un conegut nacionalista d'Estat Català. Com a periodista, s'especialitzà en el columnisme d'actualitat política, especialment catalana, un gènere del qual foren reflex els opuscles que publicà el 1935, en un moment de momentani allunyament dels mitjans periodístics. Entre aquests opuscles destaca el dedicat als fets d'Octubre de 1934. Recobrà el protagonisme periodístic durant la guerra civil; l'estiu i la tardor de 1936, a la *Soli* i, des del gener de 1937, com a director de *La Noche*, un periòdic que, tot i no ésser òrgan de CNT-FAI, era controlat per la Federació Local de la CNT a través de la cooperativa creada pels treballadors d'aquest vespertí el mateix juliol del 1936. En els primers mesos de 1937, es distingí en l'anomenat «plet dels periodistes confederals», enfront de la nova direcció de la *Soli* i els comitès nacional i regional català de la CNT. Com a plataformes del seu antagonisme, utilitzà el control sindical dels periodistes dins la CNT, aconseguit durant el desembre de 1936, i la seva participació al Grup Sindical d'Escriptors Catalans (GSEC), afecte a la CNT i format aquell mateix mes. La cristallització del seu descontent arribà amb l'enfrontament respecte al «governmentalisme» confederal i, connec-

tant amb el malestar de les milícies anarquistes davant la militarització, creà l'agrupació anarquista Los Amigos de Durruti a començaments de març de 1937. A partir de l'11 de maig també fou el principal animador d'*El Amigo del Pueblo*, el periòdic portaveu de Los Amigos de Durruti. Participà activament en els fets de Maig de 1937, el moment estel·lar de Los Amigos de Durruti, però no fou empresonat fins que a la segona meitat de maig criticà la política del govern Negrín en un editorial d'*El Amigo del Pueblo*. Ingressà de nou a la Model el juny, però li fou concedit l'avorament el règim atenuat per malaltia. Alliberat a finals de setembre, va fugir de Barcelona per evitar una tercera detenció. Sortí cap a l'exili per la Tor de Querol; estigué a París distanciat dels mitjans confederals; marxà després a la República Dominicana i, l'estiu de 1946, ja era a Mèxic. Va viure a Jalisco i a Cuernavaca, passant després més de dos anys al Sanatori Espanyol de Ciutat de Mèxic, en una situació de precarietat absoluta. En començar la dècada dels seixanta, estava de nou a París, gràcies a l'ajut de Grandizo Munis, el qual el relacionà amb membres del Frente Obrero Revolucionario, un petit grup trotskista. Però continuava essent anarquista. Quan va refer els contactes amb els coreligionaris tractà de reorganitzar Los Amigos de Durruti i edità quatre números d'*El Amigo del Pueblo* a París. Gràcies a la relació amb Joan Ferrer, començà a col·laborar el 1964 a *Le Combat Syndicaliste*, l'òrgan dels cenetistas francesos de París i portaveu dels llibertaris espanyols exiliats també a París, i des del 1965, a *Terra Lliure*, el portaveu de la Regional catalana a l'exili. Adues col·laboracions acabaren el 1978. Va morir a la Maison de Beau Séjour, anomenada la Casa dels Pàries pels anarquistes exiliats que hi vivien. [STG]

Publicacions: *De Jaca a Octubre*. Barcelona (1935); *¡Octubre Catalán!* Barcelona, 1935; i *El Nacionalismo y el Proletariado*. Barcelona, 1935.

Bibliografia: TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992. TAVERA, S. UCELAY DA CAL, E. «Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938». A: *Historia Contemporánea*. 1993, núm. 9, pàg. 167-190.

Ballabriga, Antoni, militant anarquista a Catalunya (segle xx). Membre de la CNT, el seu

nom apareix com un dels signants del manifest trentista que destacats militants sindicalistes van donar a conèixer l'agost del 1931 per tal de reafirmar els seus principis sindicalistes i qüestionar l'hegemonia de la FAI al si de la CNT. [PPB]

Ballach, I., sabater i sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, va prendre part, en representació del sindicat de sabaters La Armonia de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que va tenir lloc a Sants el juny-juliol de 1918. [PPB]

Ballano Bueno, Adolf, anarquista i sindicalista a Barcelona (segle xx). Destacat militant de la CNT, va participar a la conferència dels Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Blanes el juliol de 1922. A l'inici de la Dictadura fou detingut juntament amb Aurelio Fernández i patí repressió. Durant els anys 20 col·laborà amb el periòdic anarquista aragonès, publicat a Saragossa, *Voluntad*, i a finals de la Dictadura de Primo de Rivera formà part del grup anarquista barceloní Sol i Vida, que publicà les revistes *Ètica* (1927-1928) i *Iniciales* (1929-1936). En esclatar la guerra civil s'incorporà a la columna Durruti i en fou nomenat delegat per a organitzar el sindicat d'oficis diversos adherit a la CNT i el comitè revolucionari a Pina de Ebro. L'octubre de 1936 formà part a Fraga del Consell de Defensa d'Aragó, on s'ocupà del departament de Justícia i Ordre Públic, i el desembre del mateix any, en la renovació del Consell, definitivament instal·lat a Casp, s'ocupà de l'Ordre Públic. Tingué una gran influència en les activitats de la Junta de Seguretat d'Aragó, que es constituí el gener de 1937. Abandonà el departament d'Ordre Públic, el juny de 1937, quan les competències en aquesta matèria passaren a ser controlades pel govern de la República, i esdevingué conseller d'Informació i Propaganda. Detingut a la presó de Casp, després de la dissolució del Consell, l'agost del 1937, encara estava empresonat el novembre del mateix any sense que fos acusat de cap delictes. [PPB]

Bibliografia: CASANOVA, Julián. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa, 1936-1938*. Madrid, 1985.

Ballart Armengol, Magí, pagès de Solivella (segle xx). Després de la destitució del Consell

municipal per ordre governativa, el mes de desembre de 1937, s'integra al nou Consell municipal en representació de la CNT. [AMA]

Ballbé (o Vallbé/Vallvé), Eusebi, obrer del tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Assistí al I Congrés Obrer Espanyol, celebrat el juny de 1870 a Barcelona, i va ser membre de la comissió que elaborà el dictamen sobre la resistència. Va votar afirmativament els quatre dictàmens presentats al congrés. L'abril del 1871 constà com a membre de la junta de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, càrrec del qual va dimitir el 24 de novembre del mateix any. Va intervenir, el dia 12 de maig, en l'acte del Teatre de la Sarsuela de Barcelona, al final del congrés constituït de la Unió Manufacturera, celebrat del 7 a l'11 de maig de 1872. [CR]

Ballbè Prunés, Eduard, obrer tèxtil i sindicalista (Terrassa 1915). Durant la Segona República fou militant de la Unió Socialista de Catalunya. Membre de l'Associació d'Empleats i Tècnics i de la UGT, el 1936 fou regidor per aquest sindicat al Consell municipal de la ciutat. Alhora va ser vocal del POUM al Comitè d'Indústria, òrgan encarregat de coordinar el procés de collectivització de les fàbriques. El 1937, a causa de l'ofensiva del PSUC contra el POUM, fou acusat de feixista i expulsat de la UGT. Va marxar al front, i lluità a l'Aragó i a Llevant. Un cop acabada la guerra civil, va restar amagat fins al 1945, any en què va tornar a Terrassa. [JLJ]

Ballespir Piñol, Manel, sindicalista agrari a Lleida (segle XX). Quan, el setembre de 1936, diversos sindicats agraris locals van unificar-se en la Unió de Rabassaires, Ballespir va ser nomenat secretari del Consell directiu del nou sindicat com a representant de la Unió Provincial Agrària, de tendència poumista. Posteriorment entrà en l'Ajuntament de Lleida que es constituï el 22 d'octubre de 1936; era un dels tres regidors de la Unió de Rabassaires. Va ocupar una vocalia al departament d'Assistència Social, presidit pel cenetista Latorre. Tornà a formar part de l'Ajuntament a començaments de juliol de 1937. També durant el període de guerra va ser vocal en la Junta Municipal Agrària de Lleida. [JSSJ]

Ballesta, Casto, miner i sindicalista (Mazarrón, Múrcia, 1912-París 1979). De molt jove abandonà Mazarrón per instal·lar-se a Cardona, on treballà a les mines. S'afilià a la CNT i participà activament en la insurrecció anarquista de gener del 1933, i des de la clandestinitat col·laborà en la reorganització dels quadres de defensa confederal. Intransigent en la defensa de les posicions anarquistes, sovint patí presó a Manresa i a Barcelona. Va participar en les jornades de juliol del 1936 que varen iniciar la guerra civil, i en el moviment collectivista. Fou secretari del Consell administratiu de la col·lectivitat minera de Sallent. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Ballesta Castelló, Sebastià, empleat de comerç i anarquista a Alacant (?-Alacant 1989). Militant actiu de la CNT i de la FAI, l'any 1936 era secretari del comitè provincial alacantí de les Joventuts Llibertàries. Va intervenir en actes de propaganda, en emissions radiofòniques i va col·laborar en el diari *Liberación*. Participà en la guerra civil. El 1939 s'exilià al nord d'Àfrica, on sofrí camps d'internament i companyies de treballadors al Sàhara. Amb el restabliment de la democràcia, a partir de 1975, retornà a Alacant, on es reincorporà a la CNT. [PPB]

Ballesté, fuster i socialista a Reus (segle XX). El primer de maig de 1910 va presidir el míting que va tenir lloc a la ciutat de Reus, i va prendre part també en el míting a favor de la vaga de serrallers que es va produir també a Reus el març de 1911. [PPB]

Ballester, Artur, pintor, dibuixant i cartellista valencià (València 1892-1981). Va instruir-se en belles arts, primer a l'Escola d'Arts i Oficis de València i després a l'Acadèmia de Sant Carles de la mateixa ciutat. Entre 1908 i 1913 es va iniciar en la il·lustració de revistes (*El Cuento del Dumenche*, *La Traca Nova*, *Rondalles Noves* i *El Guante Blanco*), fullets i llibres. En el camp del cartellisme i del disseny gràfic, va rebre la influència del modernisme que es practicava a Barcelona, Londres i París. Treballà durant els anys vint i trenta com a il·lustrador de les editorials valencianes i catalanes dissenyant portades d'un bon grapat de llibres fins al 1936 (entre les quals destaquen les de les novel·les de Vicent Blasco Ibàñez). Rea-

litzà, alhora, publicitat i altres treballs de caire comercial. Arribada la guerra civil, es dedicà quasi totalment al cartellisme, i es convertí en un dels principals artistes de la propaganda gràfica de guerra en el bàndol republicà. Afilliat al Sindicat Únic de Professions Lliberals de la CNT, va realitzar els seus cartells principalment per a aquesta organització en els tallers de la Impremta Ortega. Destaquen: *Un marino, un héroe; Campesino, trabaja para el pueblo que te ha liberado; Si queréis evitar las colas. Llor a los héroes; Salud, heroico combatiente de la libertad*, i *Campesino: éste es tu puesto*. Ballester treballà també durant els anys de guerra fent cartells per a la Central d'Exportació de Cítrics, la Federació Regional de Camperols de Llevant, la conselleria de Cultura i Propaganda de València (amb el cartell *El País Valencià a l'Avantguarda d'Ibèria*), el PSOE i els ministeris de Treball i de Propaganda. Especialment famós va ser el seu cartell *Cómo ayudar a los hospitales de sangre*, el qual va cobrir la façana de l'Ateneu Popular de València l'any 1937. Altres treballs seus durant el període 1936-1939 foren la il·lustració de les revistes *Umbral* i *CLUEA* i de les Tarjetas Postales Infantiles, amb textos d'Antonio Machado. Acabada la guerra, va sobreviure fent retrats per encàrrec, cobertes per a enciclopèdies religioses, estampes de la ciutat i calendaris. Es mantingué al marge de qualsevol activitat pública fins a 1979, quan comencen a fer-se exposicions i homenatges a la seva obra. [JNN]

Bibliografia: (Catàleg d'exposició). *Arturo Ballester 1890-1981*. Barcelona, 1986. GARCÍA GARCÍA, Manuel. «Arturo Ballester». A: *Ballia*. 1986, núm. 3, València.

Ballester Arnau, Bartolomé, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou vocal de l'Agrupació d'Obrers de la mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona de febrer a juny de 1924. També fou vicepresident de l'esmentada entitat de setembre de 1926 a març de 1927, data en què en fou elegit president. Era vocal de la mútua de Sant Pere Pescador el gener de 1932. [JIG]

Ballester Campmany, Juli, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la junta de la Unió Obrera de Paletes de Molins de Rei (1913). [AGL]

Ballester i Pallarol, Vicenç, obrer tèxtil i comunista (Barcelona 1914-1991). Militant del BOC i del POUM, durant la Segona República tingué una destacada activitat sindical al sindicat del ram de l'aigua de la CNT i a la Federació Obrera d'Unitat Sindical. Membre del comitè local del POUM de Barcelona, durant els enfrontaments del 19 de juliol de 1936 fou ferit en els combats que tingueren lloc a la plaça de la Universitat. Durant la repressió contra el POUM, fou detingut, el juliol de 1937, a la presó Model de Barcelona, d'on fou alliberat un mes més tard, i tornà a ser empresonat el desembre de 1938. Exiliat a França el 1939, retornà a Espanya, on prosseguí la seva militància clandestina en el POUM. Durant un temps milità al Moviment Socialista de Catalunya, i en els darrers anys del franquisme intentà des de Barcelona la reconstrucció del POUM. [PPB]

Ballester Lloret, Joaquim, advocat i sindicalista catòlic a València (Tormos 1866-València 1951). Gran propietari agrícola, va estudiar Dret a València, però aviat s'instal·là a Gandia, on es va convertir en el personatge clau de la militància catòlica de la Safor. Dirigent de la Lliga Catòlica a València entre el 1901 i el 1908, destacà com a promotor del sindicalisme catòlic valencià col·laborant amb el P. Vicent, encara que la seva activitat se centrà a la Safor. El 1903 fou nomenat president de la cooperativa La Unió Catòlica Gandiense i l'abril de 1916 participà en la creació de la Federació Valenciana de Sindicats Agrícoles, de la qual fou vicepresident. Durant el Trienni Bolxevic va impulsar l'enquadrament dels mitjans propietaris i els jornalers agrícoles en els sindicats catòlics, i en aquests anys va promoure la creació de Caixes Rurals catòliques en nombroses localitats valencianes. El 1919 participà activament en les campanyes de difusió del sindicalisme agrícola catòlic per Espanya amb Antonio Monedero, president de la Confederació Nacional Catòlica Agrària, i Herrera Oria. El 1920 fou designat membre del consell directiu de la CNCA. El 1923 s'oferí a la Dictadura, i fou nomenat caporal de districte del Sometent i alcalde de Gandia entre 1924 i 1926. Durant la Segona República, es convertí en un dels màxims dirigents provincials de la Dreta Regional Valenciana i candidat a Corts en les eleccions

de 1933 i 1936. Es va sumar al sollevament franquista i col·laborà amb la dictadura en la postguerra. [AGA]

Bibliografia: GARRIDO, Samuel. *Los trabajadores de las derechas*. Castelló, 1986; i *El sindicalisme catòlic a La Safor*. Gandia, 1987. CASTILLO, Juan José. *Proprietarios muy pobres*. Madrid, 1979.

Ballester Vilaseca, Antoni, escultor valencià (València 1910). Va cursar estudis a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles junt amb Francesc Badia i Pérez Contel. El 1929 guanyà el concurs internacional per a realitzar el *Monumento de los españoles a la independencia de Uruguay* i va fer el seu primer viatge a Amèrica. En proclamar-se la Segona República va participar en la mostra col·lectiva de l'Agrupació Valencianista Republicana (1931). Ingressà a la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (UEAP), de la qual va ser un dels membres fundadors, així com de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València. Col·laborà a la revista *Nueva Cultura*. Durant els anys trenta desenvolupà també una important tasca docent a l'Institut Blasco Ibáñez de València (1933), va obtenir un accèssit al Concurs Nacional d'Escultura (1934) i, finalment, el 1935, guanyà el premi nacional d'escultura. En esclatar la guerra civil treballà activament dins l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València i al Taller de Propaganda de les Milícies Populars; realitzà també cartells propagandístics. Fou milicià de l'Exèrcit Popular lluità al front de Terol el 1937. Aquest mateix any participà al pavelló de la República Espanyola de l'Exposició de París, amb l'obra escultòrica *Los vencedores de Brihuega*. El 1938 va formar part de la Secció de Propaganda del Comissariat de l'Exèrcit de Llevant. Durant els anys de la contesa, continuà la tasca artística col·laborant a les revistes *Nueva Cultura* i *Comisario* i fent il·lustracions per a l'antologia *Canciones de lucha*. Acabada la guerra, fou detingut i empresonat successivament a Montolivet i València. Va ser el fundador del Taller d'imatgeria religiosa de la presó Modelo de València, en el qual treballaren coneguts artistes valencians. Durant la postguerra va guanyar-se la vida realitzant imatges religioses per encàrrec (1940-46). El 1947 es va exiliar a Mèxic i treballà a l'empresa de foneria Vulcano, creada per altres exiliats espanyols. Després de fer algunes es-

cultures religioses, començà una etapa de col·laboració amb l'arquitecte exiliat Félix Candela (1954-1957) i s'especialitzà en escultura monumental. El 1958 aconseguí el Premio Nacional de Escultura de Mèxic amb l'obra *Maternidad mexicana*. El 1960 marxà cap als Estats Units, s'instal·là a la ciutat de Los Angeles, on treballà en obres de caràcter públic i religiós. El 1963 tornà a València, i es dedicà els últims anys a una tasca artística més personal i a col·laborar amb la indústria ceràmica. El 1986, coincidint amb els actes de commemoració del 50 aniversari de la guerra civil, l'Ajuntament de València organitzà una mostra retrospectiva de la seva obra. [JNN]

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francisco. *Un arte valenciano en América. Exiliados y emigrados*. València, 1992. BLASCO CARRASCOSA, Juan Ángel. *La escultura valenciana en la Segunda República*. València, 1988. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995. PÉREZ CONTEL, Rafael. *Artistas en Valencia (1936-1939)*. València, 1986.

Ballester Vilaseca, Manuela, pintora i artista valenciana (València 1908-Berlín 1994). Va cursar estudis en l'Escola de Belles Arts de Sant Carles a València durant el període 1923-1928. Durant la Segona República, es va casar amb el pintor Josep Renau. Va col·laborar en les revistes *Estudios* (1929-1937), *Orto* (1932-1934), *Nueva Cultura* (1935-1937), etc. Els anys 1936-1939, va dirigir la revista *Pasionaria* (1936-37) i va participar en la defensa del patrimoni artístic espanyol així com en l'Exèrcit Popular. Va ingressar al Partit Comunista. Finalitzada la contesa, es va exiliar amb la família a Mèxic (1939-59), on realitzà cartells, dibuixos i pintures conjuntament amb Josep Renau. Posteriorment s'exilià a Berlín, RDA (1959-1989), i continuà en aquella ciutat la tasca artística. El 1979 tornà a València i va fer algunes exposicions (Galeria Estil, 1980, i Torre de Torrent, 1982). Com que no va poder sobreviure a la seva terra, retornà a Berlín, on va residir fins a la seva mort. [JNN]

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francisco. *Un arte valenciano en América. Exiliados y emigrados*. Valencia, 1987.

Ballesteros, Enric, sindicalista a Mataró (segle xx). El 21 d'octubre del 1936, en plena guerra

civil, fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Mataró en representació de la CNT, [PPB]

Balletbó, Josep, oficinista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Va ser secretari de l'Associació Mutual de Dependents d'Escriptori de Vilafranca del Penedès l'any 1918, [RAM]

Ballobar, Ramon, anarquista (Calaceit, Terol, 1911-Narbona, França, 1973). Milità a la CNT i va participar activament a la guerra civil. Acabada la guerra, formà part del maquis fins que fou detingut i empresonat a la presó de València, de la qual fou alliberat. S'exilià a França el 1956 i participà fins a la seva mort a la Federació Local de Maureilhan (Hérault). [PPB]

Ballvé, Miguel, anarcocol·lectivista (Cervià de les Garrigues 1899-l'Albí 1979). Va participar activament en l'organització de la col·lectivitat del seu poble natal des de l'inici de la guerra civil de 1936. Després de la contesa, es va exiliar a França i fou internat al camp de concentració d'Argelers, on va promoure una mena de menjars col·lectius. Es va instal·lar definitivament a l'Albí, on ocupà un càrrec en el comitè local de la CNT. També ingressà a la SIA. [TMS]

Balsells, Josep, obrer de la indústria de la pell i internacionalista a Reus (segle XIX). Amb domicili al carrer de Palo Santo, número 4, segon. Va formar part de la Unió dels Obrers en Pells de la FRE de l'AIT de Reus, el maig de 1873. [APE]

Baltà, Toribi, tipògraf i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol. Amb motiu de les eleccions a diputats, el manifest-programa fou publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol de 1881. La publicació d'aquest document a Barcelona fou una de les primeres aparicions públiques del Partido Socialista Obrero Español, fundat reservadament a Madrid el 1879, encara que el grup barceloní es va anar distanciant dels socialistes madrilenys. [TMS]

Baltà Huix, Miquel, pagès de Blancafort (segle xx). El setembre de 1936 participà, com a delegat del Sindicat d'Oficis Diversos, en el Ple Regional de Camperols de la CNT. Ocupà el càrrec de primer tinent d'alcalde, en repre-

sentació de la CNT, en el Consell municipal constituït l'octubre de 1936. [AMA]

Baltrina, Gregori, revoltós i incendiari a Barcelona (segle xx). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909. El dimarts dia 27 de juliol encapçalava el grup que va incendiar l'església parroquial de Sant Martí de Provençals i va intentar volar un pont del ferrocarril, fets pels quals fou jutjat el desembre de 1909. [PPB]

Balulls, Josep, obrer de la pell i internacionalista de Reus (segle XIX). Després del III Congrés de la Internacional espanyola (Còrdova 1872), fou nomenat responsable de la nova Unió d'Obrers de la Pell, secció d'ofici de caràcter estatal amb seu al carrer Palo Santo núm. 4, 2a de Reus. [EBP]

Balús, Francesc, socialista a Barcelona (segle XIX). El 18 de juliol del 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri del Clot. [TMS]

Bañeras, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Banet, Josep, mecànic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Sembla que va formar part dels Sindicats Lliures. Posteriorment fou un dels signants del *Manifest Sindicalista* de l'1 de gener de 1926 i un dels fundadors de l'òrgan pestaïnista *Vida Sindical*. [TMS]

Bañón, Vicenç, sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar, en representació dels obrers constructors de pianos de Barcelona, en el congrés constituït de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Baños, Bartolomé, sindicalista i polític a Terrassa (Torrepacheco, Múrcia, 1930). El 1955 va emigrar a Terrassa, on va tenir contactes amb la Joventut Obrera de Catalunya i, poc després, s'afilià al PSUC. Durant la dècada dels 60, va participar en diversos moviments de protesta i d'oposició al règim franquista, i va

contribuir de manera activa a la formació de CCOO. Detingut en repetides ocasions, fou empresonat de 1960 a 1962, el 1964 i el 1971. Un cop recuperada la democràcia, va ser regidor pel PSUC a l'Ajuntament de Terrassa de 1981 a 1983. [JLJ]

Banqué i Palau, Sergi, militant comunista català (?-Moscou 1972). Resident a Moscou, era membre del comitè d'organització del PCE a l'URSS. Treballava com a enginyer a la fàbrica d'automòbils Likhatxov de la capital russa, on va morir, a l'edat de 31 anys. [MPMJ]

Banqué Martí, Bonaventura, obrer i militant comunista (Falset ?-Moscou ?). Fill de miners, entrà a treballar ja de nen. El 1920 es trasllada amb la família a Reus, on comença l'ofici de pastisser. El 1922, fou detingut i maltractat per la policia, igual com quatre membres més de la seva família, acusats d'haver ajudat a sortir d'Espanya el presumpte assassí d'Eduardo Dato. El 1931 col·laborava en el diari nacionalista republicà *Foment*, el 1934 publicava poesies al *Diari de Reus*, i el 1935 a *Les Circumstàncies*. El mateix 1935 estrenà a Reus la comèdia titulada *Rosarito*, i el poema en quatre actes *La Verge Malaurada*. El 1939, al final de la guerra civil, s'exilià a Mèxic. [PAN/AAC]

Banqué Martí, Carme, militant comunista (Falset, ?-Moscou, ?). Filla de miners, entrà a treballar ja de nena. El 1920 es trasllada amb la família a Reus, on entrà a treballar en la indústria tèxtil. Membre del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, a Reus el 1920. Va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín i ingressà al BOC. Militant del PSUC des de la fundació el 1936, acabada la guerra civil el 1939 s'exilià a Moscou. [PAN/AAC]

Banqué Martí, David, militant comunista (Falset, ?-Moscou, ?). Fill de miners, entrà a treballar de rentaplats a Reus quan encara era un nen. El 1920 fou membre del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, a Reus, i fou l'encarregat de la recollida i distribució d'*El Comunista*, revista del PCE,

així com del cobrament de les subscripcions. El 1922, fou detingut i torturat per la policia, igual com quatre membres més de la seva família, acusat d'haver ajudat el presumpte assassí d'Eduardo Dato, i complí una condemna de 26 mesos. Durant la Dictadura de Primo de Rivera era encara militant de la CNT. Va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear del PCE. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín i ingressà al BOC, del qual fou expulsat el 1931. Aquell any participà en la creació del Centre Marxista a Reus, adherit al PCE, i en la cèl·lula del Partit Comunista a Tarragona. Militant i activista del Partit Comunista de Catalunya, des del 1932, participà en el I Congrés del PCC a Barcelona el 1934. Militant del PSUC des de la fundació el 1936. El 1939, s'exilià a Moscou. [PAN/AAC]

Bibliografia: ANGUERA, Pere. «Notes per a la història del BOC/POUM», dins *A bodes em convides*. Reus, 1987. BANQUÉ, J. «Memòries. Comunistes i catalans». A: *Nous Horitzons*, 1971, núm. 23-24, Mèxic.

Banqué Martí, Josep, dirigent comunista (Falset, ?-Moscou, ?). Fill de miners, entrà a treballar ja de nen. De jove, en la Cooperativa Obrera El Porvenir de Falset, participà en l'organització d'un grup llibertari el 1918, i del Sindicat Únic, afiliat a la CNT, per tots els pobles del Priorat. Participa en la primera vaga pagesa a Falset el 1919. El 1920 es trasllada amb la família a Reus, on treballa de peó de magatzem; fou delegat del Sindicat Únic durant la vaga del transport. Aquell any és membre del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, a Reus, i se subscriu, i l'ajuda a difondre, a *El Comunista*, revista del PCE. El 1922 participà en el congrés de la Federació Regional Catalana de la CNT, a Lleida, on defensa la creació d'un partit obrer de classe. El 1922, fou detingut i torturat per la policia, amb quatre membres més de la seva família, acusat d'haver ajudat a sortir d'Espanya el presumpte assassí d'Eduardo Dato; complí una condemna de més de tres anys, durant la qual comença a llegir materials marxistes. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou secretari de la federació local de la CNT. Va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear del PCE. En produir-se la rup-

tura de la FCCB, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín i ingressà al BOC, del qual fou expulsat el 1931. Aquell any participà en la creació del Centre Marxista a Reus, adherit al PCE, i en la cèl·lula del Partit Comunista a Tarragona. Membre del primer comitè polític del Partit Comunista de Catalunya, des del 1932, participà en el I Congrés del PCC a Barcelona el 1934. El 1936, en la fundació del PSUC, fou elegit secretari d'organització del comitè comarcal de Reus. A la I Conferència Nacional del PSUC a Barcelona fou elegit membre suplent del comitè central. Responsable del PSUC a Reus durant la guerra civil, el 1939 s'exilià a Moscou. [PAN/AAC]

Bibliografia: ANGUERA, Pere. «Notes per a la història del BOC/POUM», dins *A bodex em convides*. Reus, 1987. BANQUÉ, J. «Memòries. Comunistes i catalans». A: *Nous Horitzons*. 1971-72, núm. 23-24, Mèxic. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Banús, anarcosindicalista al Ripollès (segle XX). Assistí, com a representant del Sindicat de la Comarca del Ter i del Freser i del Sindicat de Campdevànol, al Ple de la Regional Catalana de la CRT, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Banús, Antònia, vanovera i internacionalista a Reus (segle XIX). Va ser membre del Consell local de l'AIT de Reus, per la secció de vanoveres, l'agost de 1873. La seva secció participà activament en la recollida de diners per ajudar els internacionalistes presos i emigrats com a conseqüència de la repressió governamental contra la insurrecció cantonalista durant l'estiu de 1873. [APE]

Baqué, Àngel, miner i anarcosindicalista a Fígols (segle XX). Era treballador de les mines de Fígols, a l'empresa Carbons de Berga. Va ajudar a muntar el sindicat a la zona junt amb Baltasar Martínez a l'inici de la República. El gener de 1932 va participar, activament, en la vaga revolucionària, de caràcter llibertari, de Fígols. Com a conseqüència, fou detingut i empresonat a la Model de Barcelona. Per aquest motiu fou donat de baixa de l'empresa. Després va anar a treballar a Sallent. [JCR-JJR]

Baqué, Gaspar, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baqué (o Vaqué), Josep, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 constà com a representant de la Societat de paletes de Barcelona i membre de la secció barcelonina de la Internacional. Va obtenir 46 vots dels 5.934 de recomptats en les eleccions de la federació de Barcelona celebrades l'agost de 1872 per a elegir els representants del Consell federal de l'AIT al Congrés Internacional de la Haia; finalment va guanyar la candidatura formada pels aliancistes Farga Pellicer, Alerini, González Morago i Nicolau Alonso Marselau. El 14 d'octubre de 1872 va ser designat delegat per la comarca de l'Est de la Unió dels Obrers Constructors d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT. També va ser nomenat tresorer de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona el novembre del mateix any i el desembre de 1873 encara constava en aquest càrrec. Signà amb els seus companys de la federació local barcelonina la proclama de l'AIT de Barcelona, de l'11 de juny del mateix any, que convocava l'endemà els obrers republicans al míting de la plaça Catalunya i posterior manifestació per a mostrar el seu descontentament, exigir la dimissió del municipi i convocar eleccions populars per proclamar la república democràtica federal. Així mateix va signar, juntament amb els altres comissionats de la federació barcelonina, la declaració *A todos* el 16 de juliol de 1873, on s'estipulaven els acords de la reunió del dia 13 del mateix mes sobre la vaga general no insurreccionalista celebrada el dia 14 per a protestar per l'actitud repressora del govern en els successos d'Alcoi i en la passivitat en la guerra contra els carlins. Constava amb domicili al carrer de la Lluna 13, 4t. [RMS]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972. NETTLAU, Max. *La première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Baqué, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baqué, Pere, obrer del tèxtil i dirigent a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Societat de Cilindradors i Aprestadors de Barcelona. Va signar, el 1r de maig de l'any 1890, un manifest adreçat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [APE]

Baqué, Ramon, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baqué i Caellas, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baqué i Font, Antoni, mecànic torner i comunista (Aiguafreda 1914-la Seyne, França, 1945). Destacat militant del Bloc Obrer i Camperol i del POUM d'Aiguafreda, durant la guerra civil, fou detingut amb altres militants del POUM d'Aiguafreda per repartir fulls considerats clandestins, i sota l'acusació de derrotisme fou empresonat a la Model de Barcelona el 20 de febrer de 1938. El 23 d'abril del mateix any era enviat a camps de treball, sense que constés el seu retorn a la presó. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Baqué i Font, Josep, dirigent local del POUM a Aiguafreda (segle XX). Va presidir el comitè antifeixista de la localitat el 1936, on el seu partit va dominar la població en els mesos que van seguir l'esclat de la guerra civil. [JCP]

Baquer, José, sindicalista a Rubí (segle XX). Assistí, com a representant del Sindicat Únic de Treballadors de Rubí, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Baquero, Ángel, sindicalista a Barcelona (1907-Agen 1991). Militant de la CNT en el ram de la fusta, va tenir una destacada actuació en les JLL del barri barceloní de la Torrassa. Durant la guerra civil de 1936 lluità en la 26 Divisió. Exiliat a França, va passar per camps de concentració i s'instal·là definitivament a Agen, on va treballar en la federació local i en

la Lliga de Mutilats del departament d'Olt i Garona. [TMS]

Baqués Duran, Pau, pagès i dirigent sindical rabassaire (Subirats 1894-Montpeller 1990). Formà part del comitè central de la Unió de Rabassaires des del 1928, com a vicesecretari, i es mantingué en aquesta junta al llarg dels anys trenta. El 1933 passà a ser secretari del sindicat, càrrec que mantingué almenys fins al 1936. El 1927 formà part de la comissió rabassaire que es traslladà a Madrid per negociar amb diferents ministres qüestions relatives a la reforma dels contractes de conreu. Durant la República va formar part com a membre de la Unió de Rabassaires dels tribunals d'arbitratge entre propietaris i rabassaires del districte judicial de Vilafranca del Penedès. Fou un dels fundadors de la Societat de Rabassaires de Sant Pau d'Ordal (Subirats) el 1923 i des de la primera junta exercí de secretari de l'entitat. A més, era corresponsal de *La Terra* a la seva localitat. Hi escriví també algun article. Arran dels fets d'Octubre de 1934 fou detingut en el mateix vaixell presó que Lluís Companys. A partir de l'esclat de la guerra el 1936 centrà la seva actuació a la ciutat comtal i fou regidor d'abastaments de l'Ajuntament de Barcelona com a representant de la Unió de Rabassaires. En aquest període també fou cap del districte segon d'aquest Ajuntament. El 1939 s'exilià a França. Durant l'exili rebé a casa seva el president Companys. Posteriorment s'entrevistà en alguna ocasió amb el president Tarradellas. [JPV]

Baradat, Baldomer, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Baradella, Esteve, filador i activista societari a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). Va ser director interí de la classe de filadors de màquines selfactines de Vilanova i la Geltrú el 2 d'octubre de 1855. El 28 de setembre de 1855 va fer un recurs al governador civil, Ciril Franquet, perquè actués de mitjancer davant el director de la fàbrica Marqués, Puig y Companyia (coneguda per Fàbrica Puig-uríguer), per un cas de

coacció comès contra Josepa Juncosa, filadora de la mateixa fàbrica que havia participat en una vaga per reivindicar l'acord del conveni signat el mateix any de 1855. La coacció va consistir en l'amenaça d'acomiadament del seu marit (amb el càrrec de contramestre dels telers) i de dues de les seves cunyades, treballadores de la fàbrica, i l'expulsió de la casa on vivien, que era dels mateixos propietaris. [VVL]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Barañe, Rafael, impressor i associacionista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de Santa Anna 2, 3r, va formar part, com a vicedirector, de la junta central de la Societat d'Oficials Impressors escollida el 4 de juny de 1855. [VVL]

Barat Agon, Joan, forner i sindicalista berguedà (Berga 1905-Barcelona 1939). Durant l'època republicana va militar a ERC, tanmateix en arribar la guerra i crear-se la UGT i el PSUC, s'afegí, des del primer moment, en aquest sindicat i en aquest partit. El 9 de juny de 1937 entrà a l'Ajuntament, com a conseller, en representació de la UGT. El 26 d'octubre de 1937 la UGT i el PSUC el van fer cessar i el substituïren en les activitats municipals. Va ser inspector de Proveïments, junt amb Josep Soler Ros. En acabar la guerra va ser detingut i afusellat al Camp de la Bóta. [JCR/JJR]

Barata, Miguel, sindicalista al Vallès Oriental (segle XX). Va assistir, com a representant dels Sindicats Únics de Treballadors de Granollers i la Garriga, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Baratau, Salvador, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baratech Alfaro, Feliciano, sindicalista i periodista a Barcelona (segle XX). Procedent de la facció carlina radical, fou un dels fundadors dels Sindicats Lliures a Barcelona l'octubre de

1919, on va exercir el càrrec de secretari. Va pertànyer a l'elit culta del sindicat, encarregada, entre altres funcions, de donar forma a la seva ideologia. Encara que d'origen no català, sembla que no va realitzar un paper significatiu en la política espanyolista del sindicat. La seva visió sobre l'actuació de l'obrerisme en el primer quart del segle XX i, especialment, la història del sindicat que va ajudar a néixer, juntament amb l'exposició d'una part del seu ideari —impregnat d'aspiracions corporativistes i amb clares idees condemnatòries al sistema democràtic parlamentari—, està condensada en la seva obra, publicada a Barcelona el 1927, *Los sindicatos libres en España: su origen, su actuación, su ideario*. El 1925 va dimitir dels seus càrrecs en la Confederació Nacional de Sindicats Lliures i el 1930 va ajudar Eduardo Aunós a organitzar l'efímer Partit Laborista. [TMS]

Bibliografia: WINSTON, Colin M. *La clase trabajadora y la derecha en España 1900-1936*. Madrid, 1989.

Barba, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XX). Es va adherir, juntament amb Manuel Badia, en representació de la nova Societat d'Oficials Perruquers i Barbers de Barcelona, al congrés constitutiu de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Barba Roca, Pau, teixidor de telers mecànics i dirigent societari a Barcelona (segle XIX). Tenia el domicili al carrer Príncep de Viana, 13, 4t. Figurà entre els dinou representants de les associacions obreres que, el dia 8 d'agost de 1854, en ple període de paralització del treball pel còlera i per les conseqüències del conflicte de les selfactines, signaren un document de to conciliador dirigit als barcelonins: s'hi proclamaven els interessos comuns de patrons i obrers, s'hi refusaven les responsabilitats del conjunt de la classe obrera en els delictes d'incendi de fàbriques i de destrucció de maquinària, comesos en la nit del 14 al 15 de juliol d'aquell any, i s'hi demanava tant el retorn a Barcelona dels fabricants que, per por a l'epidèmia del còlera i a les alteracions de l'ordre públic, havien abandonat la ciutat, com la reobertura de les fàbriques per a tornar a ocupar els obrers. La seva signatura aparegué en els

convenis collectius del ram de teixits mecànics, aconseguits la primera quinzena d'agost de 1854, el 4 de novembre del mateix any. El 24 de gener de 1855, participà en l'acte fundacional de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, de Barcelona, de la qual fou designat vicepresident. El dia 10 de març d'aquell any, intervingué a Sallent en la signatura del conveni col·lectiu del ram de teixits mecànics entre obrers i patrons de la localitat. Aquells mateixos dies de març, el seu nom figura avaluant un escrit dirigit al governador civil de Barcelona, on es deploraven els excessos comesos en alguns conflictes laborals de certs pobles industrials de Catalunya. Signà també un altre escrit dirigit al mateix governador civil el dia 11 de maig de 1855, després que aquella autoritat hagués publicat un ban el dia 30 d'abril on es posaven dificultats al funcionament de les associacions obreres. Fou designat membre de la junta mixta de patrons i obrers, formada a finals de maig de 1855 amb l'objecte d'intervenir en els conflictes laborals, i, juntament amb altres dirigents obrers, signà el full *Lamentos de la classe obrera*, que circulà abans de la vaga convocada el dia 2 de juliol i presentava la situació dels obrers, atacava els patrons i sortia en defensa de l'associació obrera. Formà part del comitè de l'esmentada vaga, que, el dia 5 de juliol, donà a la publicitat un escrit en el qual es mantenia la convocatòria de vaga fins que tornessin de Madrid els comissionats obrers que havien estat enviats a parlamentar amb el govern. El capità general Juan Zapatero el tenia conceptuat, juntament amb Ramon Maseras i Pere Puigventós, com a principal agitador de la classe obrera. Perseguit pel tribunal militar, hagué de passar a la clandestinitat. Un escorcoll dut a terme el 2 d'agost de 1855, en els locals de la Societat de Teixidors Mecànics, carrer de la Cendra, sense número, posà en mans de l'autoritat militar una carta en la qual Barba es dirigia als seus companys de junta defensant-se contra la difamació de què havia estat objecte en relació amb l'administració dels béns de la societat, atacant els qui traïen l'associació, recomanant als dirigents que tractessin bé els socis i reivindicant la seva actuació sacrificada en benefici de la causa obrera. Acusat, com altres dirigents obrers, d'haver-se passat al costat dels carlins, i d'haver-se apoderat dels fons de la societat, es defensà en una carta datada a

Londres —referència tal vegada destinada a sembrar la confusió entre els qui el perseguien per arrestar-lo— i publicada el dia 3 d'octubre de 1855 al diari *El Centinela Barcelonès*. [CMM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Barbarà, Marcellí, socialista (segle XX). Va formar part de la Comissió Provisional de la Joventut Socialista de Catalunya, constituïda el 17 de juliol de 1931, arran de la renovació de la USC pocs dies abans. [TMS]

Barbarà i Comas, socialista a Mataró (segle XX). El 2 de febrer de 1924 assistí, com a delegat per Mataró, a una conferència de delegats de les agrupacions socialistes catalanes del PSOE que va confirmar les bones relacions inicials entre la USC i el PSOE. [TMS]

Barbarà Lucas, Pascual, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Barbat, Amadeu, socialista a Cornudella (segle XX). Va participar com a delegat de l'Agrupació Socialista de Cornudella al IV Congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Reus a finals de juny de 1914. [PPB]

Barbat Grau, Josep, jornaler i sindicalista als Monjos (segle XX). Durant la Segona República va ser un dels fundadors de la UGT al municipi de Santa Margarida i els Monjos, sobretot del seu sindicat del ciment. L'any 1934, arran dels fets d'Octubre, fou empresonat. Durant la guerra civil va ser membre del comitè de control de la fàbrica de ciment Freixa i conseller a l'Ajuntament dels Monjos per la UGT els anys 1937 i 1938. [RAM]

Barber Piris, Floreal, sindicalista i polític (Alaior, Menorca, 1914?-Maó 1939). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de la Joventut Socialista de Maó. El 1934, fou detingut l'agost a causa dels incidents produïts durant la vaga de Casa Codina, a Maó, i arran dels fets d'Octubre. Durant la guer-

ra civil fou comissari polític, secretari d'organització i propaganda de la Federació Provincial de les Joventuts Socialistes Unificades (des de desembre de 1936) i president de la Federació Local de Societats Obreres (febrer-juliol de 1937). Fou executat a la Mola de Maó. [DG]

Barberà, fonedor i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb els companys Marín, Solà i Gil va assistir, com a delegat dels fonedors de ferro de Barcelona, al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 al 30 de juny de 1918. [TMS]

Barberà, Àngel, sindicalista a Santa Coloma de Cervelló (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló (13-X-1936-25-I-1939) en representació de la UGT. [AGL]

Barberà, Guillem, treballador fabril i propagandista del socialisme a Reus (segle xx). Durant els anys 1910-1913 va participar en diversos mítings societaris a Reus a favor de l'associacionisme obrer i amb motiu de vagues. [PPB]

Barberà, Josep, metal·lúrgic i militant anarquista a Barcelona (?-Tarascon, França, 1951). Resident a Sants, fou un actiu militant del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT. A partir de 1907 milità a Solidaridad Obrera, des d'on va mantenir àrdues controvèrsies amb els joves bàrbars del partit radical de Lerroix. El 1911 fou un dels socis fundadors de l'Ateneu Racionalista, del carrer de Vallespir, i soci fundador també de l'Escola Luz. Durant els anys de pistolisme (1919-1923), va prendre part activa en contra dels pistolers dels Sindicats Lliures, i fou detingut en diverses ocasions per la policia política d'Arlegui. Acompanyat sempre per la seva companya, Azucena Blanch, filla d'un dels supervivents dels processos de Montjuïc i de l'antiga Federació Obrera Regional Espanyola, va morir a l'exili. [MPMJ]

Bibliografia: CNT, 14 d'octubre de 1951.

Barberà, Santiago, paperaire i internacionalista d'Alcoi (segle XIX). Ocupà el càrrec de secretari de la Secció de Paperaires alcoiàns. L'a-

gost de 1873, va tenir un enfrontament amb la Comissió Federal de l'AIT (traslladada a Madrid després dels fets d'Alcoi del mes de juliol), davant la sospita que aquella havia deixat sense fons la caixa de resistència de la Secció dels Paperaires. Acusació que la Comissió Federal negava taxativament. Pel desembre d'aquell any, durant la vaga dels obrers de la llana d'Alcoi, continuava al capdavant de la secció del seu ofici. [EBP]

Barberà Andreu, Josep Ma., matrisser-ajustador i dirigent sindical (Valls 1952). Va estudiar Oficialia industrial metal·lúrgica a l'Escola del Treball, a Valls, a la nit. Tingué les primeres relacions amb el moviment obrer a partir de 1971, en contactar amb militants de Tarragona que treballaven a Valls. El 1972 milità a Plataformes Anticapitalistes, a Valls, nucli de 6-7 persones, fins a 1977. El 1977 entrà al PSUC local i a CCOO. Des de finals de 1977 fins a 1984 va ser el secretari general de la Unió Comarcal de CCOO. El 29 de setembre de 1979 s'aconseguí una important mobilització, que aturà pràcticament la població, amb la vaga quasi general per al rebuig a la implantació de l'Estatut del Treballador. [AGT]

Barberà Blas, Antoni, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Va pertànyer a la direcció de la Federació Catalana del PSOE com a representant de Mataró (1926) i com a vicesecretari el 1931. Des del març d'aquest darrer any i fins al juny del 1933 també exercí de vicesecretari de la Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. Fou tresorer de l'Agrupació Socialista de Barcelona (1929), de les Joventuts Socialistes (1929) i dels Amics de la Casa del Poble (1932). De l'Ateneu Socialista va ser vicepresident (1926-28), secretari (1928-30) i vocal (1930-32). Igualment en els anys trenta fou responsable de la Secció de Propaganda del Grup Socialista de la Casa del Poble. Des del punt de vista sindical, formà part del comitè de la Federació Regional de la UGT de Catalunya com a comptador (1929-30) i va ser secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona el 1929 i vocal l'any següent. Com a membre de la FC PSOE, va formar part de la delegació que es va entrevistar oficiosament amb els dirigents de la USC a l'Ateneu Barcelonès a mitjan 1932 per a començar a establir

relacions entre ambdós partits en vista d'una possible unió. El 1936, ja militant a la USC, exercí com a vocal de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemònies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Barberà Caberol, Josep, sindicalista a Lleida (segle XX). Fou un dels regidors de la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937. [JSSJ]

Barberà i Peradejordi, Daniel, socialista a Mataró (segle XX). A la primeria d'abril de 1934 va formar part del Consell executiu de la Federació Comarcal del Maresme de la USC, i l'agost de 1934 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró. [TMS]

Barberà Sarasol, Lluís, representant sindical i polític a Tortosa, anarquista (segle XX). Membre de la secció local de la CNT a Tortosa, s'incorporà en el primer grup de regidors cenetistes, al consistori d'aquella ciutat, constituït a l'Ajuntament després dels fets de Maig de 1937. [XPM/CR]

Barberà Vidal, Carles, cuiner i comunista a Barcelona (segle XX). En el decurs del congrés constituent de la FOSIG, gener del 1936, va ser escollit vocal primer del seu comitè central. Militava en l'Artística Culinària de Catalunya. Durant la guerra civil, l'abril del 1937, va ser escollit president del Sindicat de la Indústria Gastronòmica Col·lectivitzada de Barcelona. Militava en el Sindicat de l'Artística Culinària-UGT. [DBM]

Barberà Vilagrassa, Marià, pagès, militant socialista i cap del comitè local a Caseres (Caseres 1905-Tarragona 1940). Fou militant del PSUC a la localitat de Caseres (Terra Alta) durant la guerra civil, i cap del comitè local que hom hi creà després de l'alçament de juliol de 1936. Acabat el conflicte, va ser empresonat a la presó tarragonina de Pilats, processat per un jutjat especial i sentenciat a mort. Fou executat poc després, el juliol de 1940. [XPM]

Barberillo (sobrenom), anarquista a Barcelona (segle XX). Junt amb Benito Ruiz (Luzbel) fou

un dels ajudants d'Aurelio Fernández en els serveis de seguretat interior del departament de Governació de Barcelona en els primers mesos de la guerra civil de 1936. [TMS]

Barbieri, Francesco, anarquista (?-Barcelona 1937). D'origen italià, es va traslladar a Espanya per combatre al costat dels anarquistes contra el sollevament militar iniciat el juliol de 1936, i es va instal·lar a Barcelona, a la plaça de l'Àngel, amb altres anarquistes italians. Fou assassinat pels comunistes, junt amb Camillo Berneri, la nit del 5 al 6 de maig de 1937. [TMS]

Barceló, Antoni, picapedrer i sindicalista a Tarragona (segle XIX). A començaments de 1871 constà com a representant de la Societat de Picapedrers de Tarragona. [CR]

Barceló, Baptista, impressor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869 figura entre els quaranta vocals de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. Probablement és el mateix Barceló que, a mitjan 1869, apareix com a director de la Societat Fraternal d'Oficials Impressors de Barcelona, fundada l'octubre de 1868 i adherida posteriorment al Centre Federal de les Societats Obreres i finalment a la Internacional. Ocupava el mateix càrrec a principis de 1870, signava els comunicats de la societat només amb el cognom. [VVL]

Barceló, Joan, espartenyer, dirigent sindicalista i polític socialista a Elx (segle XX). Va protagonitzar les principals activitats del socialisme i del moviment obrer il·licità entre la conjuntura crítica del socialisme al País Valencià de 1907 i la crisi de l'Agrupació Socialista d'Elx i del moviment obrer en els anys vint. El 1907 l'agrupació d'Elx tenia 136 afiliats, mentre que el PSOE a tot el País Valencià només en tenia 323, incloent-hi els il·licitans. El 1908 era president de l'Agrupació Socialista d'Elx i també tenia fortes vinculacions amb les associacions obreres locals. Era un dels dirigents del Sindicat del Ram de l'Espardenya i Similars d'UGT. El 1910 figurava en la directiva del Cercle Obrer Il·licità. El 1917 era representant regional en el comitè nacional d'UGT. També estava en el comitè central de la Federació Nacional d'Obrers Espardenyers d'UGT. El més

destacat de la seva activitat política fou el fet que el 1908, sota la seva presidència, es va publicar per primera vegada un periòdic portaveu de les societats obreres locals i de l'Agrupació Socialista d'Elx titulat *Trabajo*, el qual primer fou mensual i després setmanal. Es publicà fins al 1924. Va ser un candidat permanent en les llistes del PSOE presentades en les eleccions municipals d'Elx, encara que amb poca fortuna. També va col·laborar activament en la vaga general d'agost de 1909 en protesta contra la guerra del Marroc, per la qual cosa va ser processat, i en la vaga general d'agost de 1917. La seva participació en aquesta darrera vaga tingué importants implicacions estatals. El març de 1917 va acudir a Madrid a la reunió del comitè ampliat de la UGT i els representants de la CNT per a organitzar la vaga. Després de la vaga fou empresonat al Castell d'Alacant, d'on sortiria el novembre. El 1921 públicament es va manifestar favorable a la Internacional de Viena i contrari a la III Internacional. Respecte a la seva activitat sindical, tingué un paper destacat en diverses accions reivindicatives de caràcter laboral entre les quals hi ha la vaga espanyola de 1922 a Elx que seguiren vora 2.000 obrers. La seva principal contribució al sindicalisme va ser la constitució de la Federació Nacional d'Obrers Espanyols el 1913. Aquell any, juntament amb Francesc Garcia, va dirigir la comissió organitzadora d'aquesta federació i dugueren a terme el congrés fundacional celebrat al Teatre Llorente d'Elx l'agost del 1913. Dedicà molt de temps en el comitè central de la federació, fins que el 1920 aquesta va començar una nova etapa dirigida fonamentalment des de la Vall d'Uixó. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

Barceló Cassadó, Josep, filador i dirigent societatari (Mataró 1824-Barcelona 1855). Fill d'un teixidor de lli, natural de Banyoles. La seva primera aparició coneguda en l'escena de la lluita obrera va tenir lloc el juliol de 1854, al costat de Ramon Maseras, Miquel Guilleumas, Antoni Gual i Josep Nogués, que encapçalaren la tendència dels filadors associats més radicalment contraris a les màquines automàtiques de filar, anomenades selfactines. En aquelles circumstàncies de canvi polític a Barcelona, als principis del Bienni Progressista, la força d'a-

quella tendència fou tal, que el capità general, Ramon de La Rocha, es considerà obligat a publicar un ban (25 de juliol de 1854) en el qual prohibia aquelles filadores amb gran «convicció de ánimo». A primers d'agost, aquell grup de filadors sostingué a la premsa una polèmica sobre el mateix tema amb Laureà Figuerola. En els mesos subsegüents, sembla que aquell grup d'obers va quedar d'alguna manera marginat de la direcció de la Societat de Filadors. Barceló formà part de la Milícia Nacional com a capità d'un batalló de caçadors. Per votació popular, fou elegit com a compromissari en les eleccions per a designar alcalde i regidors de l'Ajuntament de Barcelona (novembre de 1854). Arran d'aquelles eleccions, van entrar a formar part de la corporació municipal tres dirigents obrers: Àngel Chufresa, Joan Miralles i Antoni Flotats. Laureà Figuerola, en la sessió de Corts de 19 de maig de 1855, féu encara esment de Barceló, i també de Maseras, com a exemples prototípics de la intransigència obrera. En aquella data, Barceló ja havia estat detingut per una suposada participació en un robatori i assassinat comesos el dia 29 de març de 1855 en el mas de Sant Jaume, prop d'Olesa de Montserrat. Les autoritats de Barcelona manifestaren l'esperança que la condemna de Barceló davant els tribunals constituïria una frenada per a la marxa ascendent de les associacions obreres en la lluita per establir condicions de treball pactades col·lectivament amb els patrons. Tant la instrucció de les causes com el consell de guerra al qual van ser sotmesos el conjunt dels acusats del crim del mas de Sant Jaume, ofereixen motius abundants per a sospitar que la decisió d'eliminar Barceló va tenir un pes superior al de la vàlida discutida de les proves en les quals la sentència condemnatòria es va fundar. El dia 4 de juny de 1855, el tribunal dictà contra Barceló la pena del garrot, que va ser executada el dia 6 del mateix mes. És molt probable que Barceló tingués esperances de ser alliberat per un cop de força dels seus companys, que no es produí. El dia de l'execució, la ciutat de Barcelona havia estat ocupada militarment pel capità general, Juan Zapatero. Testimonis oculars destacaren la serenitat de Barceló, tant en el trajecte cap al patíbul, que va recórrer fumant un gros cigar i saludant els coneguts, com en els moments anteriors a l'execució, en què, amb veu enèrgica, va tornar a

proclamar la seva innocència. Tal com ho notifica la premsa, l'endemà de l'execució, que va ser pública com era costum, al cadafal on Barceló havia rebut garrot, instal·lat tocant a la porta de Sant Antoni de Barcelona, grups de canalla de la barriada s'entretenien en la representació de les escenes presenciades el dia anterior. [CMM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Barceló Faix, Pau, fotògraf i militant comunista a Barcelona (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol, l'agost de 1931 formava part del servei de premsa del partit, i fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Durant la guerra civil, ja en el POUM, fou capità de transports de l'exèrcit republicà. [MPMJ]

Barceló i Maynou, Bartomeu, paleta, dirigent sindicalista de CCOO i polític comunista (Tordera 1911-Calella 1994). Als 14 anys formà part de la comissió del Centre Obrer de la Fàbrica Llobet. Participà directament dins les activitats del Sindicat Fabril d'Obrers en Genèeres de Punt (Centre Obrer del Tèxtil), era militant de la USC. Durant la guerra lluità amb el Vè Regiment de la XI Divisió. El 1939 conegué l'exili francès i diversos camps de concentració. Tornà a Espanya el 1956 i continuà lluitant per les llibertats democràtiques. Detingut el 1959, complí condemna al penal de Burgos fins al 1963. Contribuí a organitzar els primers nuclis de CCOO a Calella (1968-1969); actiu militant comunista del PSUC i constant organitzador de tota mena de reunions clandestines, ajudà a confeccionar el periòdic clandestí *Full* (que apareix entre 1972 i 1976). Fou mestre polític de Paco Frutos (el noi de Can Mies), quan aquest encara treballava a la fàbrica SAFA de Blanes. Barceló fou sempre el responsable de la Unió Local de Calella, amb més de 800 afiliacions el 1976. Era a més una persona d'alçada ètica exemplar, molt apreciat tal com es pogué veure a l'homenatge multitudinari que se li tributà el 1990 amb la presència de Rafael Ribó i Paco Frutos. Fou persona autodidacta, de tarannà obert i dialogant. [JAT]

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. «Ha mort un sindicalista calellenc: Bartomeu Barceló i Maynou». A: *El Nou Nunci*. 1994, abril, núm. 30, Calella.

Barceló Marquet, Fortunat, paleta i militant anarquista a Falset (els Guiamets 1912-Taragona 1940). Afiliat a la CNT, fou membre del comitè local de Falset durant la guerra civil. Detingut per les tropes franquistes, fou sentenciat a mort i executat. [XPM]

Barcelona, Gonzalo, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels cenetistes ferits en l'etapa de l'agreuiment de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Bárcena, Alejandro, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Assistí, com a representant de la subsecció dels ferrocarrils MZA del Sindicat de Ferroviaris de Barcelona, al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Bárcena, Francisco, anarquista (segle XX). Fou un dels setanta-quatre firmants de la *Missiva oberta als camarades anarquistes*, encapçalada per Salvador Cornill i Antoni Sesé i escrita des de la presó de Barcelona el 26 de març de 1925. Aquesta carta, que condemnava l'heterodòxia sindicalista, se situa dins la crisi plantejada en el moviment anarquista per la polèmica sobre les relacions entre anarquisme i sindicalisme. Probablement inspirada per José Alberola i Jaume R. Magriñá, fou dirigida a *Solidaridad Proletaria*, que la va publicar en el número del 24 de març de 1925. [TMS]

Barco Hernández, Francesc, treballador del ram de gas i electricitat i socialista a Barcelona (segle XX). Un dels homes de més dilatada i important trajectòria en els rengles de les organitzacions socialistes catalanes en els anys vint i principis dels trenta. El 1920 va ser comptador de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Va exercir el mateix càrrec entre el 1922 i el 1925 en el comitè executiu de la Federació Regional de la UGT. La seva continuïtat en el càrrec va provocar en aquest any la dimissió de quatre membres del comitè executiu com a preludi de la greu crisi que havia d'afectar la regional uge-

tista poc després. El gener del 1926 i conjuntament amb Joan Sánchez Marín, entre d'altres, va ser suspès de militància i se'n proposà l'expulsió de la UGT com a resultat del seu enfrontament amb la direcció regional del moment. El 1925 també era al capdavant de la direcció regional del partit, encara que un enfrontament amb Joaquim Escofet el foragità temporalment de tot càrrec de responsabilitat. Quan de nou va entrar a formar part del comitè regional, tresorer el 1930, va exercir paral·lelament de president del Sindicat de Gas i Electricitat. El 1931 va formar part de la redacció de l'òrgan de l'Agrupació Socialista de Barcelona *Tribuna Socialista*. El febrer del 1932 va ser un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble i membre de la Comissió Revisora de Comptes del Grup Socialista de la Casa del Poble el gener del 1932. A partir del juny del 1933 exercí com a tresorer de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona, nom que prengué llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. Finalment, el 1933, en el camí de la fusió amb la USC el trobem, sempre al costat de Martínez Cuenca, com a tresorer de la direcció regional del partit i com a membre de la Comissió Reorganitzadora de la Federació Local de Barcelona de la UGT, creada amb la voluntat d'apropar el sindicat a la USC. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Originalitats i hegemonies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Barcons Barcons, Joaquim, socialista a Pineda de Mar, Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el febrer de 1934 fou nomenat membre del Consell directiu de la Secció de Pineda de la USC, amb funcions de vocal segon. [PPB]

Barcons Barcons, Josep, socialista i comunista a Pineda de Mar, Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'octubre de 1931 era membre de la comissió executiva de la USC de Pineda de Mar. El juliol de 1936 passà a militar al PSUC i representà aquest partit a l'Ajuntament pinedenc entre juliol de 1937 i setembre de 1938. Ocupà la regidoria de Cultura. [PPB/TMS]

Barcons Cardona, Josep, pagès i anarcosindicalista a Olvan (Olvan 1906-?). En constituir-

se l'Ajuntament el 28 de juliol de 1936, hi va entrar de regidor. A la reconstitució de l'Ajuntament del 14 d'octubre de 1936 ell no va formar part del consistori. També integrà la Junta Municipal Agrària del poble. Va formar part del comitè del Front Popular d'Olvan i entrà a la corporació municipal en representació del dit comitè. L'agost de 1937 en fou escollit secretari. Acabada la guerra, fou detingut i condemnat a la pena de 30 anys de treballs forçats al Coll de Nargó, on tingué una trobada amb Marcel·lí Massana. [JCR-JJR]

Barcons Solé, Joaquim, associacionista a Sabadell (segle XIX). Va formar part d'una comissió d'obres de Sabadell que s'entrevistà a Madrid amb Espartero l'any 1855. (Vegeu: Arpa, Antoni.) [VVL]

Bardavio, Climent, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Membre, en representació de la UGT, del Comitè de Milícies Antifeixistes el 1936. [AGL]

Bardina Gatell, Nicasi, el Nicasi, pagès i sindicalista (Perafort 1904-Alió 1975). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Alió. A la guerra, l'octubre de 1936, va ser regidor del consistori per la CNT. El Fiscal Instructor de la Causa General l'abril del 1943 demanà on era localitzable; els civils li contestaren que residia a la població. [AGT]

Bardina Meler, Manuel, descarregador i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou vicepresident de la Cooperativa de Treball al Carbó Vegetal «La Protectora», el setembre de 1934, quan aquesta es va constituir. Era un dels delegats de compres de la Col·lectivització del Carbó Vegetal del Sindicat de Transports de la CNT de Barcelona el setembre de 1936. [JIG]

Bardit, sindicalista a Taradell (segle XX). Com a representant del sindicat de Taradell va assistir al Ple de la Regional Catalana de la CRT, celebrat el 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Bardoll, Jacint, obrer internacionalista de Sabadell (segle XIX). Va formar part dels grups obreristes renascuts durant la dècada dels noranta del segle XIX, partidaris del col·lectivisme i l'acció directa. Membre del Círculo Libre

Obrero, fou detingut junt amb altres activistes anarquistes l'1 d'abril de 1891 acusats de dinamiters. El dit Círculo fou clausurat el mateix 1891, però els seus membres continuaren actuant al llarg dels anys següents. [EBP]

Bardoy, Boi, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels cenetistes assassinats en l'etapa de l'agreuiment de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Bardullas Juárez, Alexandre, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Barea, Francesc, treballador del ram de l'aigua i socialista a Barcelona (segle XX). Fou el delegat del sector de l'aigua, gas i electricitat en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT constituït el març de 1933. [DBM]

Barella (Barelle), Jaume, ebenista i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 va signar el document anomenat *A los obreros de Cataluña*, en el qual es feia una crida per a la celebració d'un congrés de tots els obrers de Catalunya i que va tenir lloc els dies 12 i 13 del mateix mes i any. El febrer de 1869 figura entre els quaranta vocals de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. A principis de 1870, convocà ordinàriament, signant els comunicats només amb el cognom, les juntes de la Societat Cooperativa d'Ebenistes de Barcelona, probablement en qualitat de dirigent. [VVL]

Bargalló, Miquel, pagès i dirigent societari a Mont-roig, Baix Camp (segle XX). Participà, com a delegat dels pagesos de Mont-roig, a l'assemblea d'agricultors que se celebrà el 25 de maig de 1913 al Centre de Societats Obreres de Reus amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola de la província de Tarragona. Va prendre part també en diversos mítings socialistes el 1914 i el 26 de desembre de 1914 va pronunciar la conferència «Ventajas que el obrero puede alcanzar por medio de la cooperación de consumo», a la Societat Obrera de Pradip. [PPB]

Bargalló, P., teixidor i societari (segle XIX). Membre de la comissió d'obrers que el 17 d'agost de 1843 van constituir un conveni col·lectiu entre els fabricants de roba de cotó i els obrers d'aquest sector. Aquest conveni començà a regir a partir de l'1 de setembre del mateix any. [VVL]

Bargalló Palau, Joan, barreter i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1873 apareix com a representant de la federació local barcelonina de l'AIT. El 21 del mateix mes i any, signà un document en el qual un conjunt de dirigents obrers barcelonins invita els soldats a no refiar-se de les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achon, Antoni.) [CR]

Bargalló Segarra, Joan, escultor, marbrista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del nucli dels aliancistes, fins a la dissolució, i militant a l'Associació Internacional de Treballadors, a partir de la fundació el 22 de juny de 1870. Va participar en el Congrés Obrer de Barcelona, on formà part de la comissió que elaborà el dictamen sobre l'organització social dels treballadors, i va recolzar la línia aliancista del nucli dirigent internacionalista. Va ser representant del Consell local de Barcelona de l'AIT en la conferència de València de setembre de 1871 amb el grup de Josep Prat, Francesc Vidal i Rafael Farga Pellicer; defensava sempre les postures bakuninistes de l'Aliança i mantenia públicament una actitud crítica en les conferències i congressos als quals assistí; hi destacà la crítica constant a l'AIT, que sota el seu criteri mancava d'operativitat i claredat d'idees. Va signar l'informe que, amb el títol de *Proposición que la conferencia de delegados de las Federaciones Locales de la Región Española, verificada en Valencia el día 10 de septiembre de 1871*, va presentar a la conferència de Londres, en el qual s'informava del projecte d'organització social de les classes treballadores, i que va estar aprovat a la conferència de setembre. També va signar una proclama, distribuïda el 21 de febrer de 1873 i dirigida als soldats, on se'ls cridava a defensar la república federal i s'assenyalava que no es refiessin de les promeses del règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) El mes de març del mateix any va formar part d'un grup d'internacionalistes que van entregar un document a la

Diputació de Barcelona en què es demanava la proclamació de la república democràtica federal. [VVL]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española de la AIT (1872-1874)*. Transcripción, estudio preliminar, notas e índices por Carlos SECO SERRANO (vols. I i II) y María Teresa MARTÍNEZ DE SAS (vols. III al VII). Barcelona, 1969-1987. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. LIDA, Clara. *Antecedentes y desarrollo del movimiento obrero español, 1835-1888*. Textos y documentos. Madrid, 1973.

Bargués Casanova, Antoni, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels cenetistes ferits en l'etapa de l'agreuiment de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Barjau Riera, Felip, barber, dirigent sindical i polític (Sant Martí de Provençals 1894-Ciutat de Mèxic 1952). Barber d'ofici, des de molt jove va començar la seva actuació en les lluites sindicals. El 1911 actuà intensament en La Societat d'oficis diversos de Sant Martí. Fou un dels editors d'*El Sindicalista*. Va participar activament en la vaga carrilaira del mateix any i en la formació de societats obreres que més endavant havien d'esdevenir els sindicats. Fou secretari i representant de l'Art Fabril el 1913. La vaga general de La Espanyola, després Fabra i Coats, d'aquell any, li costà l'exili. Allí va aprendre l'ofici de barber, i alhora fou l'època en què començà la seva formació. El 1916 era altre cop un dels dirigents de la vaga general del ram de la construcció. Es va haver de tornar a exiliar. Dos anys més tard, el tornem a trobar a Barcelona llançant novament a la lluita: comença la batalla dels Sindicats Únics. L'any 1918 era elegit membre de la Comissió de Propaganda del Comitè Regional de Treball. L'any 1919 fou confinat a Terol. Una curta estada a Reus significà l'aparició d'una publicació anomenada *Fructidor*. Fou en aquest període, quan passà dos anys a la presó de Valls. L'any 1923, s'instal·là a Badalona, on treballà en el seu ofici de barber a la Cooperativa d'Obrers Barbers. Fou enllaç políticomilitar del Comitè Regional de la CNT, que durant aquells anys residia a Badalona. Aquest càrrec el portà a entrevistar-se diverses vegades amb

el capità Fermín Galán, aleshores empresonat a Montjuïc. L'any 1926 era el secretari de la Federació Local dels Sindicats de Barcelona. Des del 1928 va ser secretari de la Cooperativa La Moral de Badalona —càrrec que va tenir fins al juliol de 1937. A finals de l'any 1930 es distancïà de la CNT, en considerar que s'havien apoderat d'aquesta central sindical persones que la duïen vers uns camins de perillós aventurisme social i polític; i formà part del nucli fundador de la Unió Socialista de Catalunya. En proclamar-se la República, fou diputat provincial de l'Assemblea General de la Generalitat. Va sortir escollit diputat al Parlament espanyol l'any 1933, «l'obrer perruquer de Badalona», pel districte de Barcelona. Durant la guerra civil va ser membre fundador i destacat dirigent del PSUC. Formà part del Consell d'Economia i, com a membre destacat de la vida cooperativista, es definia com a cooperativista i revolucionari. Fou vicepresident del comitè executiu de la Federació de Cooperatives de Catalunya i l'any 1938 va ser elegit president d'aquesta mateixa federació. També s'encarregà de dirigir la Casa de Caritat de Barcelona, i va ser president de l'Associació de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya. L'exili el dugué a Mèxic. Fou expulsat del PSUC l'any 1943. Fundà el Partit Socialista Català, hereu d'un manifest que es titulava *Moviment Social d'Emancipació catalana*, de l'any 1941. Continua la tasca de cooperativista participant en una cooperativa d'habitatges per a exiliats. En fer fallida, en sortí fiador i perdé tots els cabals d'anys de dur esforç. [JVF]

Barlet, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Barnadas, Benet, obrer societari a Vilassar de Dalt, Maresme (segle XIX). Apareix, el 9 de març de 1843, juntament amb Ignasi Toronell i d'altres, signant una petició al governador civil, per la qual sol·licitaven establir una fàbrica organitzada i dirigida pels obrers en aquella localitat. [CR]

Barnadet (o Bernadet), Joan, obrer associacionista (segle XIX). Va ser membre de la

junta de l'Associació de Treballadors de Vic (ATV) l'any 1842. (Vegeu: Baucells, Antoni.) [END]

Barnal, Maurici, serrador mecànic i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Barnedes, sindicalista a Salt (segle XX). Junt amb Fontané, va representar el sindicat de Salt en la Conferència Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [TMS]

Barnils Serret, Bartomeu, anarcosindicalista (Centelles 1902-Castres, França, 1989). Va viure a Sabadell on va militar en la CNT i on fou durant anys el delegat del Comitè pro Presos. Va desenvolupar una gran activitat durant el trentisme i els primers anys de la guerra civil. El 29 d'octubre de 1936 va portar, al costat del conseller de l'Ajuntament, Abad, la direcció del Cos d'Investigació i Patrulles de Control. Formà part de l'Ajuntament de Sabadell, en la renovació del consistori feta el 3 de març de 1937, com a membre de la CNT encarregat de les Indústries de Guerra, encara que va durar molt poc de temps en el càrrec ja que es va acusar els cenetistes de mala gestió. Fou mobilitzat el 1938 i ingressà en la 119 brigada de la 26 Divisió. Exiliat el 1939, va passar pel camp de concentració de Vernet, d'on va sortir amb les companyies de treball a la frontera alemanya. Després de la retirada dels alemanys va arribar al sud de França i finalment s'instal·là a Castres, on va militar en la Federació Local de la CNT de la localitat fins a la fi de la seva vida. [TMS]

Bibliografia: *Cenit*. 1989, núm. 323. CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de la oposició*. Vol. V. Sabadell, 1982.

Barniol, Miquel, sindicalista a Berga (segle XX). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat en arribar la República, i fou vocal de la Junta constitutiva de la societat Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els

seus contorns, constituïda el maig de 1931. [JCR/JJR]

Barniol, Ramon, pagès i sindicalista a Berga (segle XX). Amb la constitució del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, hi va entrar en representació del sindicat Unió de Rabassaires, fou president de la conselleria d'Agricultura i vocal de la d'Assistència Social i Cementiri. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, el 8 de març de 1937, va ser president de la conselleria d'Agricultura i vocal de la d'Assistència Social, Sanitat i Cementiri, de la de Treball i de la de Finances i Transports. El 26 d'octubre de 1937 tornà a entrar a l'Ajuntament en representació del sindicat Unió de Rabassaires, i fou vocal de la conselleria de Finances, de la de Treball i Obres Públiques i de la de Proveïments; també va formar part de la Comissió Municipal de Refugiats. El 13 de desembre de 1937 renuncià als seus càrrecs municipals per malaltia. L'11 de febrer de 1938 fou substituït definitivament. [JCR-JJR]

Barniol Tarrés, Antoni, moliner i sindicalista (Berga 1885-?). Va ser un dels membres més destacats al sindicat Unió de Rabassaires de Berga i, posteriorment, s'afilià a la FAI. Durant la guerra va ser milícia a les ordres del Comitè Revolucionari de Berga. El novembre de 1939 se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, acusat, entre altres coses, d'haver participat activament en les collectivitzacions i en l'assalt als franciscans; d'aquestes acusacions en resultà la pena de mort. No se sap si la pena es va arribar a complir. [JCR-JJR]

Barnola, Bonaventura, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Baró, A., sindicalista a Barcelona (segle XX). Va assistir, com a representant del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Baró, Emili, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 15 d'agost de 1872

figura entre els membres que varen formar part del consell interí de la Unió dels Obrers Noògrafs i Rams Annexos, per a l'organització del congrés constituïu del ram, que va estar convocat per al 13 d'octubre del mateix any. En aquest congrés fou elegit secretari corresponsal per a la comarca del nord. [CR]

Baró, Josep, sindicalista i metge a Barcelona (?-Barcelona 1936). D'origen català, va exercir la seva professió de metge a Oliana (Alt Urgell) i Barcelona. De procedència carlina i partidari de la fracció radical va col·laborar amb el combatiu seminari carlista *La Trinchera*. Fou un dels fundadors dels Sindicats Lliures, creats a Barcelona l'octubre de 1919, i en la reunió fundacional fou elegit secretari de la nova sindical. Dins el sindicat va complir un important paper en el àmbit del contingut intel·lectual i de la propaganda, en el primer aspecte va insistir en la catalanitat dels Lliures. Va ser un assidu col·laborador de l'òrgan dels Sindicats Lliures *La Unión Obrera* i es va oposar, juntament amb el principal ideòleg del sindicat, Ramon Sales, a la sindicació obligatòria en el IV congrés de la Confederación Nacional de Sindicatos Lliures, celebrat el 1929. El 1931 va tornar al partit carlista. A favor dels militars sollevats el 18 de juliol de 1936, va participar en els combats que van tenir lloc a Barcelona l'endemà. Acorralat pels partidaris de la República, fou afusellat pocs dies després. [TMS]

Bibliografia: WINSTON, Colin M. *La clase trabajadora y la derecha en España*. Madrid, 1989.

Baró Dejú, Joan, pagès de Molins de Rei (segle XX). Fou secretari, el 1910, de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei. [AGL]

Baró i Jové, Àngel, paleta i militant comunista a Lleida (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte 3r de Lleida. [MPMJ]

Baró Romà, Miquel, sindicalista a Sant Julià de Cerdanyola, Berguedà (segle XX). Militant de la UGT, el 27 de juliol de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola com a conseller i delegat de la UGT. El 22 d'octubre de 1936 es van agregar els municipis de Brocà i Sant Julià de Cerdanyola per crear el municipi

pi de Guardiola de Berguedà, ell va entrar a l'Ajuntament formant part de la comissió de Foment com a vocal. També formà part del Consell escolar. El 25 d'abril de 1937 es va fer una nova reestructuració a l'Ajuntament i passà a ser el president de la comissió de Foment, i també va ser vocal de la de Cultura. El 21 de novembre de 1938 fou elegit alcalde de Guardiola de Berguedà, també va passar a ser el president de la comissió de Governació. [JCR/JJR]

Barón, Juan, anarquista i editor a Barcelona (segle XX). Dins el corrent anarcocomunista de les darreries de finals del segle XIX, en els primers anys del segle XX fou, junt amb Francisco Cardenal, un dels editors de *Tierra y Libertad*. [TMS]

Barón Fernández, Josep, metge, escriptor i militant comunista valencià (Barcelona 1904). Va estudiar medicina a les universitats de València i Madrid, i s'especialitzà a l'Escola de Puericultura d'aquesta última ciutat. Afilliat en la seva joventut a la FUE i a les Joventuts Comunistes, va ingressar més tard al PCE. Va aconseguir una plaça de puericultor de l'Estat i va arribar a ser nomenat president d'honor de la Sociedad Valenciana de Pediatría. Va ocupar el càrrec de cap provincial d'Higiene Infantil de Terol i Jaén durant la Segona República. Fou nomenat cap de la Secció d'Higiene Infantil del primer govern de Negrín (1937-39). Més tard s'encarregà de la direcció de Sanitat de l'Exèrcit Popular a l'Ebre. En acabar la contesa, marxà cap a França i treballà com a metge dels refugiats espanyols a Perpinyà. Arribà a Mèxic el juliol de 1939, on alternà la tasca mèdica amb l'ensenyament d'Higiene Escolar a l'Institut Luis Vives i a l'Academia Hispano-Mexicana. El 1948 abandonà el PCE i cinc anys més tard retornà a Espanya; s'establí com a metge a la Corunya i a València. És membre de les Reials Acadèmies de Medicina de Galícia i València. Va escriure diversos assaigs científics i històrics. [CCG]

Publicacions: *Andrés Vesalio*. Madrid, 1969; *Miguel Servet*. Madrid, 1970; *Historia de la circulación de la sangre*. Madrid, 1972; *José Rizal*. Manila, 1983; *Marat*. Mèxic, 1984; *Los movimientos insurreccionales valencianos durante la Primera República*. València, 1994.

Bibliografia: CRUZ, José Ignacio. *La educación republicana en América (1939-1992)*. València, 1994. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Barquet, Joan, pagès i internacionalista a Olesa de Montserrat (Vallès Occidental) (segle XIX). Fou membre de la Secció Local de Pagesos de la FRE de l'AIT de la citada localitat, l'any 1874. Fou el destinatari de 50 exemplars del manifest de la Comissió Federal als treballadors de Espanya, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramón.) [VVL]

Barquet, Simó, sabater i societatari a Barcelona (segle XIX). Va participar en el banquet que celebrava l'acte de constitució de La Asociación de Socorros Mutuos de Barcelona, inspirada per La Sociedad de Mutua Protección de Tejedores de Algodón de Barcelona, dirigida per Joan Muns, signant el manifest de 18 de gener de 1841 com a secretari de la Junta Central, a la qual pertanyia la Sociedad de Oficiales Zapateros i el Taller de la Sociedad de Oficiales Zapateros (sembla que cooperativa de l'anterior). Va signar en el seu càrrec de secretari, el 20 de gener de 1841, el *Reglamento para Régimen y Gobierno de la Junta Central directiva de las Asociaciones de Socorros Mútuos*. El mateix any i després d'un conflicte intern a la societat, fou acusat de malversar-ne els fons i destituït dels càrrecs. [VVL]

Barrabeig Vilella, Ramon, metal·lúrgic i dirigent sindical (Valls 1938). El 1957 s'afilià a la UGT clandestina i al PSOE, tot a través de Barcelona. El 1960 era el coordinador sindical de la UGT de la comarca de l'Alt Camp, amb feines com repartir propaganda i captar nous militants. Durant la dictadura no va tenir passaport i, a més, li era vetat anar al País Basc, Navarra i Astúries, a conseqüència d'haver estat fixat per les seves activitats sindicals. Assistí al congrés de Suresnes, a França, travessant la frontera amagat al maleter d'un cotxe. El 1975 el sindicat s'organitzà a través de Tarragona i el 1977 es nomenà un secretari general per a la comarca, responsabilitat a la qual accedí a partir del 1979 i fins al 1994, exceptuant un període de dos anys per problemes de salut. Alhora, i per aquest càrrec, formava part del secretariat de Tarragona. Participà al primer congrés de la

UGT catalana, a Barcelona, i formà part del Comitè Nacional UGT-Metall, a Catalunya. A partir d'aquí, va ser també el secretari de la rama del metall valenciana. El 1981-83 va ser escollit primer secretari del metall de la província de Tarragona, fins a la seva retirada, el 1994, altre cop per problemes de salut. Ha participat en conteses electorals a les llistes del PSC-PSOE, sempre ocupant llocs testimonials. Ha obtingut reconeixement a la seva tasca a través del Premi Primer de Maig, lliurat pel sindicat tarragoní, el 1994, a la seva tasca feta per convicció i sense afany de protagonisme, i una placa a Mataró, lliurada per Nicolás Redondo, en commemoració del centenari del sindicat. [AGT]

Barrabés, Nicolás, Fortunato Barthe, Fulgencio Martínez, anarquista i publicista (Graus, Osca, 1885-Port-de-Bout, França 1962). De molt jove va passar a França, on va adquirir la nacionalitat francesa. Participà en la Primera Guerra Mundial i ferit en la contesa es va recuperar en un hospital de Biarritz. Una vegada guarit, en lloc de tornar al camp de batalla va tornar a Espanya, on va canviar els seus ideals socialistes, influïts per Jean Jaurès, per les idees àcrates i s'instal·là a Barcelona amb el pseudònim de Fortuné Barthe. A partir de 1915-16 va col·laborar a *Solidaridad Obrera* i a diverses publicacions llibertàries com *Tierra y Libertad*, *La Voz del Cantero*, *Generación Consciente* o *Crisol*, òrgan del grup anarquista barceloní Los Solidarios. Va assistir al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 juny a l'1 de juliol de 1918, en representació de «La Fraternal» Oficis varis, Peons Paletes, Mecànics, Fusters, Paletes i la Constància Barberil, sindicats tots ells de Palafrugell. Durant els anys vint va treballar activament en grups àcrates barcelonins, ja que no sols escrivia diàriament a la premsa anarquista sinó que feia conferències, entre les quals sobresurt la de l'estiu de 1923 sobre l'Escola Moderna en el Centre Racionalista del carrer Sant Pau de Barcelona, o defensava la puresa de la CNT oposant-se des de les planes de *Solidaridad Obrera* a la gestió de Maurín en la sindical anarquista, amb l'argument que volia marxistitzar-la. Durant la Dictadura de Primo de Rivera retornà a França, on en record d'un conegut es va fer

anomenar Fulgencio Martínez, nom pel qual fou conegut fins al final dels seus dies. Després del massiu exili de 1939 va col·laborar assíduament a la premsa llibertària, en particular a *Espoir*, *CNT* de Tolosa i *Solidaridad Obrera* de París. [TMS]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*. 1914/1962; *Espoir*. 15/4/1962.

Barrachí, Joan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels cenetistes ferits en l'etapa de l'agreujament de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Barrachina, Francesc, picapedrer i internacionalista (segle XIX). El 1873 consta com a delegat de la Secció de Picapedrers de Barcelona, en el Consell de la Unió dels Obrers Constructors d'Edificis de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Cap a l'agost de 1873 va rebre una ordre de detenció contra ell i altres companys, entre els quals destaquen Rosell, Valero, S. Juan, i Casetas, com a conseqüència d'haver participat en la vaga de filadores de València d'aquell any. [VVL]

Barrachina Esteban, Francesc, líder sindicalista catòlic al País Valencià (segle XX). Vinculat als moviments catòlics valencians des de molt jove, l'abril de 1919 va participar en l'acte constitutiu de la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant, en què fou elegit president. Col·laborador habitual de la premsa catòlica valenciana i de *La Paz Social*, revista d'acció sindical catòlica, va pertànyer a diversos grups polítics catòlics valencians. Entre 1901 i 1908 fou dirigent de la Lliga Catòlica, el 1921 del Partit Social Popular i el 1923 es va presentar en la candidatura de l'ARAC, l'Agrupació Regional d'Acció Catòlica. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou nomenat regidor de l'Ajuntament de València, diputat provincial i membre de l'Assemblea Nacional Consultiva. Amb la fundació de la Dreta Regional Valenciana, va passar a col·laborar amb el partit de Lucia com a sindicalista catòlic i dirigent de la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant. Membre d'Acció Catòlica, el 1922 fou designat directiu del Secretariat d'Obres Socials i el 1930 va participar en els Cursos Populars d'Estudis Socials de la Dreta Regional Valenciana. [AGA]

Bibliografia: GARRIDO, Samuel. *Los trabajadores de las derechas*. Castelló, 1986; i *El sindicalisme catòlic a La Safor*. Gandia, 1987. GONZÁLEZ SOBACO, Antonio. *Los partidos políticos durante la Segunda República en Castellón*. Castelló, 1986. VALLS, Rafael. *La Derecha Regional Valenciana (1930-1936)*. València, 1992.

Barranco García, Diego, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels cenetistes ferits el 13 d'abril de 1923 a Barcelona, després de restablir les garanties constitucionals el 1922. [TMS]

Barranco García, Luisa, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou una dels cenetistes ferits a Barcelona, juntament amb el seu germà Diego, el 13 d'abril de 1923, després de restablir les garanties constitucionals el 1922. [TMS]

Barranco Hanglin, Antoni, ferroviari i anarcosindicalista (Tànger 1907-París 1992). El seu avi matern era Edward Hanglin, periodista àcrata amic de Bakunin i de Fermín Salvochea. Als setze anys la seua família es va traslladar a València. S'afilià molt aviat al Sindicat de la Construcció de la CNT, i participà en vagues i en altres activitats. Als divuit anys va ingressar com a mossò en la companyia del Ferrocarril Central d'Aragó, i es convertí en un dels principals líders sindicals dins d'aquesta. Intervingué activament per a suprimir els salaris de fam, i entrà en la Federació Nacional de la Indústria Ferroviària de la CNT, on arribà a ser delegat al seu comitè nacional. A conseqüència d'aquesta activitat sindical fou traslladat per la companyia a Terol, on va constituir el primer Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT i va fundar el diari local *Despertar Campesino*. Participant en la revolució d'Astúries, fou empresonat per aquest motiu. El 1934 va sortir de la presó i acomiadat de la companyia ferroviària tornà a València. Amb el triomf del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936, l'empresa de ferrocarrils es va veure obligada a readmetre tots els acomiadats. A finals de 1936, marxà a Madrid com a assessor ferroviari del Consell de Transports i Avituallament de la Junta Delegada de Defensa de Madrid. Tingué una molt important intervenció en un pla traçat per a l'aprovisionament d'aliments per a aquesta ciutat. Finalitzada la guerra, fou capturat al port d'Alacant i

traslladat al camp de concentració d'Albatera, del qual va aconseguir fugir cap a València. A partir d'aquest moment començà la seva activitat clandestina dins la confederació, i viatjà per tot l'Estat per tal d'assolir la reorganització de la CNT, a més de portar a terme la publicació de diferents diaris i revistes clandestines. El 1945 va ser detingut per la policia a Madrid, arrest del qual va aconseguir fugir demanant asil polític a l'ambaixada anglesa, fent valer el seu cognom matern. Durant els anys 1945 i 1946 els arxius de la CNT foren conservats per Barranco dins d'aquesta ambaixada. Les pressions del règim de Franco, que demanava el lliurament de Barranco, obligaren la CNT a facilitar-li la marxa clandestina a França. En aquest país, continuà la seua lluita antifranquista en tasques de propaganda exterior i d'ajuda a la resistència interior. Realitzà nombrosos viatges clandestins a Espanya per donar suport als militants que hi lluitaven. Va promoure la creació de la Comissió d'Amics de la CNT d'Espanya, que demanava la solidaritat internacional amb la CNT de l'interior. Va participar en diferents institucions creades a França contra el règim de Franco: Centre d'Estudis Econòmics i Socials, España Libre, Círculo García Lorca, etc. Va mantenir els seus darrers anys de vida un contacte permanent amb l'Agrupació Local de la CNT de París. [CCG]

Barranquero, Salvador, socialista a Reus (segle xx). El gener de 1913 va formar part, com a vocal, del nou comitè de la Joventut Socialista de Reus. [PPB]

Barrau Roy, Matilde, anarquista a Barcelona (1888-1958). Companya del cenetista barceloní Ramon Franquet, va col·laborar amb les organitzacions anarquistes, especialment en l'àmbit de l'ajuda als presos, abans i després de la guerra civil de 1936. El 1939 es va quedar a Catalunya, on morí anys després, lluny del seu company exiliat a Seix (Arieja). [TMS]

Barreira, comunista a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Militant del PSUC durant la guerra civil, formà part, en representació de Roses de Llobregat, el nom que adoptà Sant Feliu durant la guerra, de la presidència efectiva de la I Conferència Nacional del PSUC, que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937. [PPB]

Barrena, Liberto, anarcosindicalista (Muez, Pamplona, 1898-Orleans 1989). Va militar des de jove en el Sindicat del Metall de Barcelona de la CNT en el qual va ocupar alguns càrrecs. Exiliat a França el 1939, va continuar fidel a les seves idees fins a la seva mort. [TMS]

Barrena Ruiz, Pedro Alfonso, obrer metallúrgic i sindicalista (Calamonte, Badajoz, 1935). Va arribar a Catalunya l'any 1962. A partir de 1965 va formar part del comitè local del PSUC de Mataró i de la coordinadora local de CCOO d'aquesta mateixa localitat. [JTH]

Barrera, sindicalista a Monistrol (segle xx). Va representar el Sindicat de Monistrol en la Conferència Regional de la Confederació del Treball de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. Possiblement és el militant anarcosindicalista de cognom Barreres que el 1931 ocupava el càrrec de secretari del Sindicat Únic de Monistrol. [TMS]

Barrera, G., socialista (segle xx). Fou un dels catorze membres de la USC que van signar, amb altres diferents forces polítiques, el *Manifest d'Intel·ligència Republicana*, obra essencialment de R. Campalans, publicat el 2 de maig de 1930 per *L'Opinió*. [TMS]

Barrera, Joaquim, cintaire i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser treballador de la Fàbrica de Cintes de Cotó d'Ignasi Balcells, amb domicili al carrer de Tallers, número 9, primera, de Barcelona. Va ser designat el 24 de setembre 1855, amb Francesc Pich, per a denunciar al governador civil els abusos comesos per l'empresari Ignasi Balcells. En l'exposició de motius al governador civil, va criticar l'industrial acusant-lo d'antiliberal i procliu al Carlisme. Publicà un article a la premsa (sense data ni nom de la publicació) explicant aquest problema i agraint al director del diari, Ramon Boladeras, el seu interès pel cas i que fes pública la situació. [VVL]

Barrera, Manel, internacionalista a Barcelona (segle XIX). La seva activitat com a militant internacionalista va estar relacionada amb els sectors dels sindicalistes societaris i prorepublicans de l'AIT, igual com Manel Bochons,

Joan Nuet, i Bragulat, oposats tots ells al grup aliancista radical que encapçalava Josep Garcia Vinyes, durant les lluites internes que es produïren al si de la federació barcelonessa de la Internacional. Va signar la carta del 14 de juliol de 1873, publicada a *La Independencia* el 15 de juliol, on s'aclaria el sentit de la manifestació del 13 del mateix mes en què es produïren aldarulls i atacs a alguns centres religiosos. En aquesta carta s'afirmava que l'objectiu de les mobilitzacions va estar lluny dels fets que es produïren posteriorment. La signaren, entre d'altres, Ramon Franqueza, Pere Vila, Ramon Samsó, Ferran Samsó. Probablement és el mateix Barrera que figurà com a tresorer del Consell local de la federació barcelonina de l'AIT que cessà en el seu càrrec l'11 de gener de 1873. [VVL]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Barrera i Maresma, Martí, sindicalista i polític (la Bisbal d'Empordà 1889-Barcelona 1972). La seva trajectòria política va començar a les Joventuts de la UFNR, de les quals arribà a ser president a Arenys de Mar, on treballava en una fàbrica. Establert a Barcelona, tingué una participació molt activa als moviments sindicals en els quals va col·laborar amb Salvador Seguí; fou membre del comitè sindicalista de l'Assemblea de València (1916) i dirigent del comitè regional de la CNT a Espanya. Després de la crisi que va patir el periòdic anarcosindicalista *Solidaridad Obrera* el 1917, solucionada amb l'elecció d'Àngel Pestaña com a nou director, en fou elegit, a proposta de Salvador Seguí, administrador, i des del seu càrrec va col·laborar en la reestructuració del diari formant part d'una comissió consultiva, juntament amb Joan Peiró i Josep Viadiu, entre d'altres. El 1920, juntament amb Lluís Companys i Salvador Seguí entre d'altres, fou un dels polítics i dirigents sindicalistes catalans que van ser tancats al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, i després deportats al Castell de la Mola (Maó), on passà setze mesos. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va dirigir la Tipografia Cosmos, centre de producció ideològica pròxim a l'anarquisme, on es va editar, destinat a l'exportació, el llibre de Santillán i López Arango sobre l'anarquisme en el movi-

ment obrer. També durant aquests anys, per la seva sensibilitat nacionalista i obrerista —encara que ja no estava integrat en la Confederació Nacional del Treball—, es va convertir en un interlocutor privilegiat en els contactes entre els grups obrers i el partit Estat Català, sobretot a través de Jaume Aiguader; també fou important la seva ajuda a elements cenetistes, desorganitzats amb la clausura dels seus centres. El març de 1930 fou un dels signants del manifest polític, estretament vinculat al futur partit Esquerra Republicana, que sota l'epígraf *Intelligència Republicana*, i encapçalat per J. Aiguader Miró, es va publicar a Barcelona, en el qual es demanava la instauració d'una República democràtica. El 1932 resultà elegit diputat al Parlament català per Esquerra Republicana i diputat a les Corts espanyoles el 1936. Fou conseller de Treball de la Generalitat de Catalunya als governs de 1933, 1934 i, després d'un parèntesi forçós —la seva condemna a 30 anys pels fets d'Octubre de 1934—, altra vegada el 1936. La seva ideologia dins Esquerra Republicana estava llavors dins el corrent republicà, democràtic i catalanista en aliança amb els sectors més obreristes del partit, i en oberta oposició al corrent nacionalista radical i independentista d'Estat Català, enfrontament que es manifestà també en el govern de la Generalitat i que els fets d'Octubre de 1934 acabarien d'aguditzar. Però a desgrat de la seva postura, en desacord amb els successos del 6 d'octubre, fou condemnat el 6 de juny de 1935 per sentència del Tribunal de Garanties Constitucionals a trenta anys de reclusió major juntament amb els altres components del govern de la Generalitat, i el 24 del mateix mes fou traslladat al penal de Cartagena. Amb el triomf del Front Popular a les eleccions de 1936 va retornar a la conselleria de Treball fins a l'agost d'aquell any; la seva actuació en aquest càrrec es va distingir per la seva capacitat conciliadora i per l'impuls donat a convenis col·lectius de caràcter progressista. Durant la guerra civil va ocupar la presidència de la Comissió de Responsabilitats Polítiques, on defensà els drets i les normes jurídiques sota qualsevol fanatisme. Es va exiliar el 1939 i s'establí a Montpeller. El 1950 tornà a Barcelona. [TMS]

Bibliografia: IVERN, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*. 2 vols. Barcelona, 1988-1989. TAVERA, Susanna. *Solidaritat Obre-*

ra. El fer-se i desfer-se d'un diari anarcosindicalista (1915-1939). Barcelona, 1992.

Barreras, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Barrero Ardinas, Àngel, sindicalista (Llanes, Astúries, 1935). Militant de la UGT des de 1952, fou secretari general de la UGT i del PSOE a Alemanya. El 1963 tornà a Espanya i s'instal·là (1965) a Mallorca. Participà en la reorganització de la UGT a l'illa. Entre 1977 i 1979 fou secretari general d'aquest sindicat a les Balears. [DG]

Barrés, Pedro, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Barrientos (o Barriendos) Girach, Vicenç, sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la federació local barcelonesa, va assistir al congrés extraordinari de la Confederació Nacional del Treball, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931; així mateix representà la mateixa federació al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CRT, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. Fou també un dels membres de la CNT que l'octubre de 1936 va participar en la reorganització del consell municipal de Barcelona i va actuar com a conseller de l'Ajuntament barceloní, constituït el 21 d'octubre de 1936. [TMS]

Barril, Ignasi, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). De l'abril al juliol de 1871 formà part de la junta de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. [CR]

Barrio Navarro, Francisco del, comunista (Valladolid, ?-el Bruc, Anoia, 1933). Treballador de la casa Lámparas Z de Barcelona, com el seu germà José del Barrio fou secretari d'organització del PCC. Va col·laborar a *Frente Único*, setmanari del Comitè Nacional de Reconstrucción (CNR) que es va publicar a Barcelona des del 9 de juliol de 1931. Morí d'acci-

dent de moto en un dels revolts del Bruc, juntament amb Ramon Casanellas Lluch, quan es dirigien a un míting a Igualada abans de prosseguir a Madrid, on havien d'assistir a un ple del CC del PCE. [TMS]

Barrio Navarro, José del, metal·lúrgic i comunista (Valladolid 1907-París 1989). Fill d'un ferroviari republicà i d'una simpatitzant socialista que a partir de 1920 es va inclinar al comunisme, el 1915, un any després de la mort del seu pare i per motius econòmics es va traslladar a Barcelona, on va restar fins al 1919. De nou a Valladolid va fer els estudis de primària i es va iniciar en l'ofici de mecànic. Als 16 anys, poc abans del cop d'estat de Primo de Rivera, es va afiliar a la CNT i un any més tard, militant ja del Partit Comunista, va anar a Barcelona de nou amb la finalitat d'ajudar millor la família. Seguint les directrius del PCE, va col·laborar en l'organització d'una nova Federació Comunista Catalanoblear del comitè de la qual va formar part; constituï també l'organització juvenil del partit, de la qual fou secretari. A les acaballes de 1927 fou designat pel PCE per a ocupar la secretaria general de la Unión de Juventudes Comunistas de España, càrrec que implicava la pertinença al comitè executiu del PCE. El 1928 va anar com a únic representant del PCE (els altres foren arrestats abans de passar la frontera) al VI Congrés de la Internacional Comunista a Moscou. El 1930, de tornada de nou a Barcelona, va entrar a treballar a Lámparas Z. Allí va treballar fins a 1936 i durant aquest temps va militar al Sindicat de la Metal·lúrgia i al del Vidre de la CNT, però el 1933 fou expulsat del sindicat per haver-se presentat com a candidat pel Partit Comunista a les eleccions a diputat d'aquell any. Fou membre del comitè central i de l'executiu del Partit Comunista de Catalunya, fundat l'estiu de 1932, fins a la constitució del PSUC el juliol de 1936, del qual va ser un dels fundadors i representà el corrent més radicalitzat. El juliol de 1934 anà de nou a Moscou, formant part d'una delegació del PCE per a discutir amb el comitè executiu de la IC els problemes de la revolució a Espanya, i a la tornada a Barcelona va passar a ser secretari de la UGT de Catalunya. En esclatar la guerra civil, formà part del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya per la UGT. Però va responsa-

bilitzar-se en les qüestions militars i marxà al front. Fou, juntament amb Manuel Trueba, un dels dos caps comunistes que van dirigir els 1.200 homes del PSUC al front d'Aragó. Va presidir la I Conferència Nacional del PSU, celebrada a Barcelona a finals de juliol de 1937, en la qual sortí nomenat membre del comitè executiu del partit; la seva presència en la directiva del partit li va ocasionar, molt d'hora, dures crítiques per part de comunistes de l'exterior —significativament de Togliatti— i de la cúpula del PCE, que l'acusaven de desviacionista-nacionalista-petitburgès, acusacions que es van accentuar al final de la guerra, quan fou titllat de sectari i d'haver rivalitzat amb altres caps comunistes com Líster o Modesto. Exiliat, no sense haver cobert la retirada de l'organització, i reduït al camp de concentració de Sant Cebrià (Rosselló), va proposar, juntament amb Benejam, García Matas i Perramon, la convocatòria d'una reunió que es materialitzà en el Comitè Central d'Anvers, celebrat a París els dies 2 i 3 de març de 1939, en la qual es tractava d'esbrinar la responsabilitat del partit en la derrota militar. També, en el Comitè Central d'Anvers, va deixar clar que el PSU era un partit de nou tipus, fruit de la unificació socialista i comunista que calia mantenir, sobretot en el que feia referència a la concepció de partit nacional i independent del PCE. Fou elegit en aquesta conferència membre del comitè executiu. Va formar part d'una delegació del PSUC, integrada també per Joan Comorera i Miquel Serra Pàmies, per a discutir amb una delegació del PCE a la Internacional Comunista la seva actuació durant la contesa. Encara que a Moscou va moderar molt la seva bel·ligerància —qualitat innata al seu caràcter autosuficient, tossut, crític i dissident, qualificat per alguns de sectari—, va defensar la seva oposició respecte a l'alineament del PSUC amb el PCUS, fet que confirmà la seva necessària marginació de la direcció del PSUC i la seva caiguda. Però va superar la primera crisi de desunificació del partit i el 9 de setembre de 1940 va escriure un article amb el títol «Missió històrica a complir pel PSUC» en el qual va estar d'acord amb Comorera en la necessària bolxevització del partit per a fer-lo mereixedor de ser la Secció Catalana de la Komintern i transformar-lo en un partit marxista-leninista-estalinista. Tot i que les reunions realitzades a Moscou van acabar el

juliol de 1939, va restar a la capital soviètica uns mesos més. La Internacional li encomanà, junt amb el seu vell company de partit Miquel Serra Pàmies, la supervisió de les organitzacions del PSUC a Amèrica Llatina, Japó i els Estats Units, i a finals de 1939 fou enviat a Xile, via Vladivostok. El 1940 residí a Santiago de Xile organitzant els militants del PSUC, treballant per poder viure i planejant l'anada a Mèxic, fet no desitjat pels seus companys del comitè executiu. El 1941, seguint les consignes del partit, es va traslladar a Buenos Aires, amb documentació falsa, on treballà en la clandestinitat per organitzar una xarxa d'enllaç amb Catalunya i la tramesa de propaganda. Fou rellevat del seu càrrec a l'Argentina i expulsat del PSUC en una cerimònia que va tenir lloc a Santiago de Xile, el 8 de gener de 1943; això va provocar el segon moment àlgid dins la crisi de «bolxevització» del PSUC. Considerat pels comunistes des de la seva expulsió com un trotskista infiltrat, agent de la burgesia i un dels grans renegats, traïdors al partit, en van prohibir tàcitament un possible retorn. Traslladat a Mèxic i amb altres expulsats va formar una agrupació que es deia Acció pel Redreçament del PSUC a l'exili, dedicada en part a la crítica de la política del secretariat del PSUC. El 1944, amb documentació xilena falsa, es va enrolar com a mariner per intentar arribar a França, cosa que aconseguí dos anys després. El 1948 va fundar, junt amb Félix Montiel, el Movimiento de Acción Socialista i es va convertir en un fervent «titista», tot i que aviat va trencar també amb aquesta línia. El MAS, dissolt per les autoritats franceses el 1958, va resistir en la clandestinitat fins a 1963, que fou definitivament liquidat. Resident a París fins a la seva mort, va fer freqüents estades a Sitges i Barcelona. Durant el període democràtic, milità en el Partit dels Socialistes de Catalunya. [TMS]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1985. PIERA, Sebastià. «Ha mort Josep del Barrio». A: *Treball*. 1a quinzena de novembre de 1989. FABRE, Jaume & HUERTAS, Josep M. «Conversa amb José del Barrio. Primers temps comunistes». A: *L'Avenç*. 1980, núm. 27.

Barriobero y Herrán, Eduardo, advocat i polític (Torrecillas de Cameros, Logronyo, 1880-Barcelona 1939). Des de jove s'afilià al repu-

blicanisme federal que animava Francesc Pi i Margall i a la maçoneria. A partir de 1913 fou diputat a Corts i el 1921 esdevingué un dels advocats més actius en la defensa de sindicalistes catalans de la CNT. Resident a Madrid, sovint es traslladava a Barcelona per assistir a judicis. Se li atribueix haver estat el veritable inspirador i dirigent de l'atemptat comès pels anarquistes catalans Casanellas, Nicolau i Mateu, que va costar la vida al president de govern Eduardo Dato. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va promoure nombroses conspiracions, s'exilià en dues ocasions i va conèixer presó onze vegades. En el darrer període de la monarquia, el febrer-març de 1931, va acompanyar dirigents de la CNT en una entrevista amb el cap de govern, l'almirall Aznar, per tal d'aconseguir la legalització dels sindicats cenetistes. Fou diputat a les Corts constituents de la República (1931), des de les quals tingué una destacada participació contra l'actuació governamental a Casas Viejas. Presidí el Partit Republicà Federal i fou Gran Mestre de la Maçoneria. Va continuar exercint d'advocat de la CNT en les persecucions sofertes pels anarcosindicalistes durant la República. Poc temps després d'iniciada la guerra civil es traslladà a Barcelona, i el 31 d'agost de 1936 substituï Àngel Samblancat al capdavant del Comitè Revolucionari de Justícia de Catalunya i de l'Oficina Jurídica que s'havia constituït al Palau de Justícia de la ciutat comtal poques setmanes després de l'inici de la guerra sota el control dels elements més radicals de la CNT i de la FAI. Barriero eixamplà les atribucions de l'Oficina Jurídica, la convertí en un òrgan de poder executiu per a intervenir en qüestions per les quals no estava facultada per decret. En el llibre *Un Tribunal revolucionari*, que va publicar a Barcelona el 1937, afirmava que havia resolt prop de 6.000 casos. Dissolta oficialment l'Oficina Jurídica per Andreu Nin, pel decret de 18 novembre de 1936, García Oliver, ministre de Justícia del govern de la República a partir del 4 de novembre de 1936, li va oferir el càrrec de fiscal general de la República, que rebutjà. Després dels fets de Maig de 1937, actuà com a defensor del judici a què foren sotmesos noranta-un militants de la CNT el juliol de 1937, amb motiu dels esdeveniments armats que havien tingut lloc a Tortosa. Poc temps després, descobertes les irregularitats i extralimitacions comeses al capdavant de l'Oficina

Jurídica, fou empresonat el dia 14 d'octubre de 1937, inicialment acusat d'un delictes d'evasió de capitals i posteriorment en un sumari per roboratori. El desembre de 1937 escrivia des de la presó Model de Barcelona una carta exculpatòria de les acusacions rebudes, però no consta que la CNT portés a terme cap mobilització especial. Empresonat durant tota la guerra, Franco se'l va trobar a la presó i el dia 7 de febrer de 1939 era condemnat per un consell de guerra a la pena de mort i afusellat tres dies més tard. Autor d'obres literàries i polítiques, havia traduït al castellà obres d'autors clàssics. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAGÈS, Pelai. «La Administración de Justicia en Catalunya durante la guerra civil española (1936-1939)». A: *Justicia en Guerra*, Madrid, 1990.

Barrios, Ramon, socialista a Barcelona (segle xx). L'agost del 1932 va ser escollit tresorer de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Barris, Josep, dirigent obrerista local a Torelló (segle xx). President de Les Tres Classes de Vapor a Torelló l'any 1905, va tenir cert protagonisme, a principis del segle xx, en la lluita per fer complir als fabricants la jornada laboral que marcava la llei. [JCP]

Barris Batlle, Jaume, pagès i comunista (la Bisbal d'Empordà 1906-Girona 1941). Militant del Bloc Obrer i Camperol i del POUM, fou un destacat activista en les lluites agràries dels anys de la República. Durant la guerra civil fou vicepresident de la Cooperativa Popular de Producció i Consum La Bisbalenca. En acabar la guerra, fou detingut, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Barriuso Salvador, Julià, ferroviari i comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. Durant la guerra civil va pertànyer al PSUC i va ser el representant del Sindicat Nacional Ferroviari en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT el 1937. [DBM/PPB]

Barros Suárez, Ramon, socialista a Barcelona (segle XX). El maig del 1934 va ser escollit tresorer de l'agrupació de Barcelona del PSOE. [DBM]

Bars, Ramon, teixidor i societari a la Pobla de Lillet (segle XIX). Fou director de la Societat de Teixidors de Protecció Mútua de la Pobla de Lillet, a mitjan 1869. Fent ús del seu càrrec, elaborà un document en el qual es comunicava als socis l'expulsió d'alguns membres de l'esmentada societat per haver fet costat als fabricants davant d'un conflicte laboral. [CR]

Bars Corominas, Miquel, comunista i sindicalista berguedà (segle XX). Pertanyia al PSUC i a la UGT de Berga. Va ocupar la Comissió de Governació i l'Administrativa de la Propietat Urbana com a representant del Comitè de Radí de Berga, dins la nova reestructuració dels representants del PSUC a les diverses comissions de govern de l'Ajuntament de Berga al 9 de març de 1938. Designat pel PSUC per a entrar a l'Ajuntament el 31 de març de 1938, el 15 d'abril va obtenir el càrrec de conseller, com a representant del seu partit. L'11 de maig de 1938, en una reconstitució de l'Ajuntament i les conselleries, va ser vocal de la conselleria de Sanitat i Assistència Social, i membre de la Junta Administradora de la Propietat Urbana. El 30 de setembre de 1938 fou designat per a ocupar una vacant a la Junta de Defensa Passiva en nom del PSUC. Igualment el mateix dia va ocupar la conselleria de Treball de l'Ajuntament de Berga. El 31 de setembre de 1938, en una reorganització de les conselleries, va ser vocal de la conselleria de Proveïments. [JCR-JJR]

Barthe, Fortunato. Vegeu: Barrabés, Nicolás.

Bartolí, Domènec, litògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Participà en la formació del Consell Interi de la Unió dels Obrers Noògrafs i Rams Annexos de Barcelona, constituït el 15 d'agost del 1872. El 13 d'octubre del mateix any, el congrés constitutiu del ram l'escollí per al càrrec de tresorer. El setembre de 1873 accedí al càrrec de secretari general de la Unió i, fent ús del seu càrrec, en convocà un congrés per celebrar a la ciutat d'Alcoi i que va tenir lloc el 13 d'octubre del mateix any. [EOF]

Bartolí i Guiu, Josep, sindicalista, pintor i il·lustrador gràfic (Barcelona 1911). Col·laborà, particularment amb dibuixos polítics, en diverses publicacions barcelonines com *La Humanitat*, *L'Opinió* o *L'Esquella de la Torratxa* i en els anys 1933 i 1934 realitzà a Barcelona, amb èxit, una exposició de dibuixos. Fou un dels organitzadors del Sindicat de Dibuixants de Catalunya de la UGT i n'esdevingué dirigent el 1936. El 1939 s'exilià a França, però el 1940 tornà a Barcelona. El 1943 arribà a Mèxic on l'any següent va publicar *Camps de concentració*, un llibre testimonial de dibuixos amb textos de Narcís Molins i Fàbrega. Col·laborà en diverses revistes dels EUA i treballà a Europa amb el Mouvement Socialiste pour les Etats Unis d'Europe. Va col·laborar com a dibuixant a la revista antifranquista de Nova York *Iberia*, que dirigia Victoria Kent. Ha il·lustrat diverses obres a Europa i Amèrica i també ha fet nombroses exposicions entre les quals destaca «Apunts de guerra», feta als Estats Units. [TMS]

Bibliografia: *Diccionari dels Catalans d'Amèrica: contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic*. Vol. I. Barcelona, 1992-1993. CAÑAMERAS, Jaume. *Conversa amb Bartolí*. Barcelona, 1990.

Bartolí Llorach, Josep, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1894-?). Signà com a membre del Comitè Antifeixista de Vila-rodona, el setembre del 1936, l'ocupació, efectuada pel comitè, de la farmàcia de la població, propietat de Josep M. Ferrer Ferrer, i de les botigues de gra i de roba de Josep Rovira Ferré. En temps de guerra va entrar dues vegades al govern municipal: una, el setembre de 1936, per l'ERC, a resultes de la substitució de la minoria dretana, i la segona, el juny de 1938, pel sindicat de la CNT. Acabada la guerra marxà a l'exili, a França. [AGT]

Bartolí Partagás, Joan, descarregador de peix fresc i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era un dels membres de la Comissió de Secció dels Treballadors del Peix Fresc del Sindicat Únic Regional de Transports Marítims i Terrestres i Similars de la Regió Catalana de la CNT l'agost de 1923. Fou un dels reorganitzadors de la dita secció quan aquesta s'incorporà de nou al Sindicat de Transport de la CNT de Barcelona el maig de 1931. [JIG]

Bartolomé España, Agustí, jornalero i dirigent socialista valencià (segle XX). Fou elegit regidor de l'Ajuntament d'Alzira a les eleccions municipals de 1922 i de 1931 en representació del PSOE. Fou nomenat vocal de la Junta gestora d'aquest consistori l'abril de 1936. [JNN]

Bartomeu Ibars, Pere, anarcosindicalista a Vilada, Berguedà (segle XX). El 14 de juliol de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, hi va entrar en representació de la CNT i fou el responsable de la comissió de Finances. El 8 d'agost de 1937 va passar a ser el secretari de l'Ajuntament. El 5 de novembre de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, va passar a ser el responsable de la comissió de Finances i Assistència Social. L'1 de juny de 1938 va prendre la presidència de la corporació municipal en una sessió prèvia a la reconstitució de l'Ajuntament i el 16 de juny va ser elegit alcalde de Vilada. [JCR/JJR]

Bartomeu Valls, Joan, obrer tèxtil i militant comunista a Sabadell (Sabadell, ?-Ambernac, França, 1944). Amb altres militants comunistes de Sabadell, durant la Dictadura de Primo de Rivera, es reunia a l'entitat Centre Cultural Recreatiu, constituït el 1927. Membre del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte 4t de Sabadell. En fundar-se el POUM, el setembre de 1935, fou un dels elements més actius del nou partit a Sabadell. Iniciada la guerra civil, el 31 de juliol de 1936 comandà una columna de milicians d'artilleria que va anar a combatre al front d'Aragó, a Alcalá del Obispo. Col·laborà a *Impuls*, l'òrgan sabadellenc del POUM, on deplorava els atacs comunistes contra el partit. El 1939 s'exilià a França i va combatre a la resistència contra els alemanys, que arribaren a posar preu a la seva captura. Va morir, en una emboscada al poble d'Ambernac, a la Charente, el 27 de juliol de 1944. [MPMJ]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'Oposició*. Vol. V «Guerra i revolució». Sabadell, 1982.

Bartomeus, Joan, socialista a Manlleu (segle XIX). El març del 1889 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al juliol del

1890. Va ser reelegit en el mateix càrrec l'abril i el desembre del 1892. [TMS]

Bartomeus, Joaquim, estampador (a bac o amb perrotina) i societatari a Barcelona (segle XIX). Representant de l'associació obrera d'estampadors de Barcelona durant el Bienni Progressista. L'onze de maig del 1855 signà un document, dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Bartomeus, Magí, socialista a Puig-reig (segle XIX). El setembre del 1887 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Puig-reig, càrrec que va exercir fins al maig del 1888. [TMS]

Bartra, Ramon, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol del 1891 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost del 1892. [TMS]

Bartra, Vicenç, socialista a Mataró (segle XX). L'agost de 1934 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró. [TMS]

Bartralat Torrents, Ramon, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Fou un dels impulsors de l'Ateneu Socialista de Barcelona del qual va ser tresorer entre el 1924 i el 1932, i també secretari general en aquest darrer any. Exercí també en aquest període diversos càrrecs en la Federació Socialista de Catalunya: secretari general (1926-29) i secretari-comptador (1929-30). El 1930 va ser dipositari del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona, president del Grup Socialista Obrer de Gràcia (1932) i soci número dos dels Amics de la Casa del Poble. La seva activitat disminuï en els anys republicans i només és localitzat com a vicepresident de la Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE entre el març del 1931 i el juny del 1933. Reaparegué el març del 1936 com a president de la recentment reoberta Casa del Poble, ara ja com a militant de la USC. [DBM]

Bartrina, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Dirigí, juntament amb Agustí Comas, la junta directiva de la Secció del Districte VIII de Barcelona (Gràcia) de la USC, constituïda el 7 de novembre de 1931. [TMS]

Bartrolí, Joan, pagès a Sant Martí Sarroca (segle xx). Va ser president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Sant Martí Sarroca l'any 1937. [RAM]

Baruta, anarquista a Barcelona (segle xx). Era el secretari de Frederica Montseny i va resultar ferit a Barcelona durant els fets de Maig de 1937, juntament amb Mariano R. Vázquez, en un tiroteig dirigit al corse de la llavors ministra de Sanitat. [TMS]

Bas Ballester, M., pagès a Castellví de la Marca (segle xx). Va ser president del Sindicat de Treballadors de la Terra (UGT) de Castellví de la Marca durant la guerra civil. [RAM]

Bas i Socias, N., socialista a Barcelona (segle xx). Des del 10 de novembre de 1906 fins al 31 de març de 1907 fou l'administrador de la revista socialista barcelonina *La Il·lustració Obrera*, dirigida per J. Comaposada; en aquesta última data fou substituït per Constantí Perlasia. Encara que fou un socialista convençut, sembla que no formava part de l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Basart, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar els obrers constructors de pianos en el congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona entre el 28 de juny i l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Basart i Carreras, Josep, taper i societari a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). A principis de gener de 1872 havia estat el secretari segon de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper, de St. Feliu de Guíxols. [CR]

Bascompte Soler, Gaietà, anarcocol·lectivista (Avià, Berguedà, 1917-Houilles-Argenteuil, França, 1974). De molt jove va pertànyer a les JJLL de Berga i en esclatar la guerra civil fou un dels primers que va treballar en la comarca a favor del procés de les col·lectivitzacions. Finalitzada la seva tasca organitzativa i deixant les col·lectivitats en funcionament, va formar part de l'exèrcit de l'Ebre fins al final de la contesa. Detingut en acabar la guerra, va estar pres a Terrassa fins que, condemnat a mort, fou traslladat a la presó Model de Barcelona, on al cap de quatre anys va rebre l'indult. Exiliat a

França el 1945, arribà a la regió parisina, s'hi va instal·lar i va continuar la seva militància en la CNT. [TMS]

Baset, Ignasi, teixidor i societari a Mataró (segle XIX). El maig de 1842 ocupà el lloc d'encarregat segon de la Societat de Mútua Protecció de Teixidors de Mataró. [CR]

Baset, Joaquim, teixidor de cotó i societari a Mataró (segle XIX). Dirigent obrer que ocupà el càrrec de director de la Societat de Mútua Protecció de Teixidors de Mataró (carrer de St. Sadurní, 34), els mesos de juliol a octubre de 1841. Durant aquest període s'hagué d'encarar a la crisi del sector tèxtil català, provocada per l'entrada en vigor dels nous aranzels, i a la conflictivitat obrera que se'n derivà. En aquest sentit, signà un conjunt de notes, adreçades a la Junta Directiva de l'Associació de Mútua Protecció de Vic, que informaven dels problemes que estaven afectant la tal associació. [EOF]

Basols, Francesc, teixidor a mà i societari a Barcelona (segle XIX). El març de 1855, conjuntament amb altres dirigents d'associacions obreres, signà un document dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albígés, Pau.) [CR]

Basón, Joan, anarquista a Barcelona (segle xx). Va formar part, juntament amb un grup de militants encapçalat per Ignasi Clarià, del Consell directiu de la Federació Regional de les Societats Obreres, amb seu a Barcelona, organització relacionada amb la Federació Regional de Resistència de la Regió Espanyola. Aquest grup de caire anarquista va intervenir, mitjançant la FRSO, en l'organització de la vaga dels metal·lúrgics de Barcelona que va tenir lloc el febrer de l'any 1902. [VVL]

Basora Alzamora, Isidre, militant i activista anarquista a Cambrils (Cambrils 1908-Besiers, França, 1986). Militant cenetista des de la seva joventut, fou detingut durant els fets d'Octubre de 1934 i traslladat al vaixell *Manuel Arnús* de Tarragona. Més tard, participà activament des de la CNT en els esdeveniments revolucionaris posteriors a l'alçament de juliol de 1936. L'any 1939 s'exilià a França, on va romandre en un camp de refugiats i posteriorment passà a la resistència contra l'ocupació nazi. A partir de

1945 fou un dels pioners de l'organització de la Federació Local de la CNT a Besiers, on milità fins a la seva mort. [XPM]

Basora Hernández, Camil, pagès i anarquista (Reus, ?-Pau, França, 1983). Membre de la CNT, actuà en l'impuls dels Ateneus llibertaris locals del Baix Camp. L'octubre de 1934 fou detingut junt amb el grup de reusencs acusats de participar en la vaga general revolucionària del sis d'octubre, i empresonat al vaixell *Manuel Arnús* que estava ancorat al port de Tarragona a manera de presó flotant. Posat en llibertat, el juliol de 1936 s'incorporà al desenvolupament del procés revolucionari local i fou nomenat delegat de Proveïments a Reus. L'any 1939 s'exilià a França, on va romandre com a refugiat fins que s'incorporà a treballs agrícoles. Acabada la Segona Guerra Mundial, fou un dels primers impulsors de la secció local de la CNT a l'exili, al municipi francès de Condom. Posteriorment es traslladà a Pau, on morí. [XPM]

Bibliografia: CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El sis d'Octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. *Cenit*. 1983, núm. 36.

Bassa, Miquel, teixidor de cotó i societatari a Vilassar de Dalt (segle XIX). Com a membre d'una associació filantropica dels teixidors de cotó de Sant Genís de Vilassar, el 9 de març de 1843 signa, junt amb Ignasi Toronell i Benito Barnadas, una petició dirigida al governador civil de Barcelona, per a crear una fàbrica a càrrec dels obrers mateixos. [EOF]

Bassons, Joaquim, vidrier, dirigent obrer i anarcosindicalista (Barcelona 1903-La Bastide de Rouairais, França, 1993). Destacà per una activa militància a la CNT, ocupant diversos llocs de responsabilitat. Va ser secretari del grup anarquista La Verdad, a València, entre els anys 1920 i 1922. El 1928 fou membre de la Federació de Sindicats de Badalona i l'any següent accedí al càrrec de secretari de la Secció d'Autobusos del Sindicat de Transport i Comunicacions de Barcelona. Va ser representant del Sindicat del Vidre de Barcelona, l'any 1930, en el comitè regional de Catalunya de la CNT i membre del comitè nacional de la Federació de Vidriers i Similars d'Espanya, amb seu a Mataró, l'any de la proclamació de la II República,

període en què va estar detingut i empresonat en diverses ocasions; coincidí en la presó de Barcelona amb Lluís Companys, Àngel Pestaña, Joan Peiró, etc. Fou significativa la seva activitat, durant el període de la guerra, en la qual participà en el Comitè d'Incautació d'Autobusos; després formà part del Comitè de Control i del Consell de Transports Públics Urbans de Barcelona, i n'ocupà el càrrec de secretari, quan es collectivitzaren els transports públics. Exiliat al final de la guerra, va estar empresonat en camps de concentració a França, país on residí. A Saint-Pons, on treballà com a vidrier, va rebre diversos premis relacionats amb la seva professió. La seva activitat sindical va continuar a l'exili i prengué part en la reorganització de la CNT. [VVL]

Bastèlica, André, obrer tipògraf, periodista i militant bakuninista exiliat a Barcelona (Bastia 1845-Marsella 1884). Va ser corresponsal del *Courrier Français* el 1866, feina que li va permetre conèixer l'existència de la Internacional. S'hi afilià i el 1868 va arribar a la direcció de la secció marsellesa i també fou membre del Consell general de l'AIT. Finalitzat el quart congrés de l'AIT a Basilea el setembre de 1869, inicià una gran activitat per tot França, amb què aconseguí l'adhesió a la Internacional de nombroses associacions obreres. Va col·laborar amb *L'Egalité* de Gènova, *L'Internationale* de Brussel·les i *La Marseillaise* de París. El setembre del 1870 organitzà l'alçament de Marsella en unió d'altres ciutats del sud de França. Va ser perseguit per aquest motiu i s'amagà a Espanya. En nom de les seccions franceses de la Internacional participà en el primer Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona, el juny de 1870, amb veu però sense vot, donada la seva qualitat d'estranger. Va obrir la secció inaugural del congrés Farga i Pellicer, i deixà després la presidència a Bastèlica, que arribà a presidir les dues primeres sessions. En el seu discurs insistí en les formulacions aliancistes i va fer una lloança a la vida lliure en el règim de l'anarquia. En la primera sessió d'aquest congrés es va acordar d'enviar una comunicació, firmada per ell i d'altres, al Congrés General de l'AIT, on es va mostrar la seva adhesió a aquesta. Preparà juntament amb Amselmo Lorenzo i d'altres el dictamen sobre la cooperació i l'organització social dels treballadors, discutit en

el congrés. Tornà a Marsella el 1871, durant el període de vida de la Comuna. Desenvolupà el càrrec de director de contribucions indirectes de la Comuna i quan aquesta experiència es va enfonsar, fugí a Londres, on va arribar el 12 d'agost, amb moltes condemnes darrere seu. Assistí a la conferència de Londres el setembre de 1871. Exiliat a Suïssa i amic de J. Guillaume, treballà de tipògraf gràcies al certificat tramès pels internacionals de Barcelona que confirmaren la seva admissió com a obrer tipogràfic a la Unió Tipogràfica de Barcelona. El 1872 va ser acusat pels marxistes de simpatitzar amb Napoleó III. J. Guillaume i F. Engels també l'acusaren de bonapartista, però continuà treballant a la impremta fins al 1875. Expulsat a Ginebra, fundà *Le Progrès de Léman*. Va ser indultat i tornà a Marsella el maig de 1879. [MCC]

Bibliografia: TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972. AMARO DEL ROSAL. *La violencia, enfermedad del anarquismo. Antecedentes e historia del movimiento sindical en España. S. XIX*. Barcelona, 1976.

Basterra, Ramon, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Va ser membre de la federació local de Badalona de la CNT i membre del Comitè pro Presos de la mateixa ciutat en els anys 1920 i 1922. Ha estat considerat un militant experimentat que va ajudar a mantenir l'estructura sindical davant l'empresonament massiu de dirigents i militants cenetistes durant el període en el qual els generals Miguel Arlegui i Severiano Martínez Anido van estar al capdavant del Govern Civil de Barcelona. [VVL]

Bastid Peris, Ricard, pintor, escriptor i militant comunista valencià (València 1919-Buenos Aires 1966). Va cursar estudis a l'Institut Lluís Vives de València i posteriorment a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles. Va militar a la FUE (1935-39) i arribà a ocupar el càrrec de secretari d'aquesta organització a l'Escola de Sant Carles. Més tard, ingressà al PCE (1936-39). En esclatar la guerra civil, va enrolar-se al Primer Batalló del Front de la Joventut i, posteriorment, a la 44 Brigada mixta de l'Exèrcit Popular. Va ser membre de les Milícies de Cultura. Acabada la guerra, va viure amagat a València i es traslladà el 1945 a Madrid, on va

treballar en tasques de reconstrucció de la FUE junt amb Ricard Muñoz Suay. Continuant la seva militància clandestina, va ser detingut el 1946, i internat durant tres anys a les presons d'Alcalá de Henares i Ocaña. En sortir-ne, treballà en diversos oficis i recuperà la seva carrera com a pintor de caire social i compromès; en aquesta època elaborà un manifest amb el títol *Carta a los pintores jóvenes*. Va ser detingut de nou el 1955 i processat en un consell de guerra l'any següent. Finalment va aconseguir arribar a França i més tard exiliar-se definitivament a l'Argentina. En aquest país va continuar la seva activitat artística i cultural, i freqüentà els cercles d'exiliats republicans espanyols a Buenos Aires. El Cercle de Belles Arts de València va organitzar una exposició homenatge a la seva vida i obra el 1988. [CCG]

Publicacions: *Puerta del Sol*. Buenos Aires, 1959; *Los años enterrados*. 1959 (inèdit).

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francisco. *Un arte valenciano en América. Exiliados y emigrados*. València, 1992. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Bastida Montañés, Antoni, dirigent socialista castellonenc (segle XX). Va formar part el 1936 del comitè assessor del Comitè Executiu Antifeixista de Castelló com a representant del PSOE. [JNN]

Bastit, Enric, nacionalista valencià (segle XX). Va pertànyer a l'Agrupació Nacionalista Valenciana, amb la qual va concórrer a les eleccions generals de 1933 dins el Front d'Esquerres, sense aconseguir escó. El 1935, quan aquesta agrupació es va fusionar amb altres entitats, es creà el Partit Valencianista d'Esquerra. Bastit, nacionalista avançat i més identificat amb el marxisme, va abandonar l'agrupació i va fundar —el 1936—, amb altres companys del sector més esquerrà, l'entitat Nova Germania-Esquerres Nacionalista Valenciana. Va participar en l'intent d'aquesta organització de crear un partit socialista unificat al País Valencià que, a l'estil del PSUC a Catalunya, ajuntés el valencianisme amb el comunisme i el marxisme, la qual cosa el va fer acostar cada vegada més a l'òrbita d'influència del Partit Comunista. [CCG]

Basuldo, Ramon, teixidor de llana a Sabadell (segle XIX). Va formar part de la comissió dels teixidors de llana que el 16 d'octubre de 1868 va elevar una exposició a la Junta Revolucionària de Sabadell sobre els perjudicis que els produïen els telers mecànics i la manca de feina que patia el sector. S'hi demanava a la junta que actués d'intermediària davant dels patrons, la qual cosa s'aconseguí el 27 d'octubre del mateix any. [END]

Basuldo i Nonell, Andreu, mestre d'escola i anarquista a Sabadell (segle XX). Va ser director de l'Escola Progressista de Sabadell a principis del segle XX. Fou membre del grup de la vella militància de la Federació Obrera de Sabadell des de 1910, organització que va precedir la CNT. [VVL]

Batalla, Carles, militant socialista a Barcelona (segle XX). Va pertànyer a la Unió Socialista de Catalunya. Fou redactor del periòdic *La Justicia Social*. L'any 1933 va publicar, en aquest periòdic, una crítica al Projecte de llei de contractes de conreu presentat per Pere Coromines, conseller de Justícia i Dret del govern de la Generalitat, projecte que acusava de classista, publicat el 21 de abril d'aquell any. Malgrat tot, la USC va votar a favor del Projecte de llei especial per a la resolució del conflicte de contractes de conreu, de gener, aprovat el 23 de juny de 1933. [VVL]

Batalla, Francesc, associacionista a Barcelona (segle XIX). A principis del 1871 figurava com a membre de la Comissió d'Auxilis als obrers de Barcelona, víctimes de l'epidèmia de la febre groga o de l'atur. [CR]

Batalla, Josep, dirigent sindical a Valls (segle XX). Dirigent àcrata, col·laborador entre 1914 i 1916 del quinzenal *La Voz del Campesino*, òrgan de la Federación Nacional de Obreros Agricultores y sus similares de España (FNO-AE). Formà part del comitè de la Federación Nacional de Campesinos, en data indeterminada anterior a 1915. L'octubre del 1915 participà en un miting a Alcover per donar escalf a la creació d'una escola seguidora de la ideologia de l'Escola Moderna. Per l'article «Lo que le sucede al hijo del proletario» patí consell de guerra, acusat d'haver atacat «els nobles senti-

ments militars», per la qual cosa va ser engarjolat a la presó de Pilats, a Tarragona, a finals del 1915 i el 1916, per un període de sis mesos. [AGT]

Batalla, Ramon, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Batalla Antich, Agustí, pagès i sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la Unió de Rabassaires, el 22 d'octubre de 1936 era nomenat regidor d'Agricultura de l'Ajuntament de Tarragona. El setembre de 1937 passà a ocupar la regidoria de Proveïments. [PPB]

Batalla Batet, Isidre, Isidre teixidor, pagès i sindicalista (Rodonyà 1910). El novembre de 1931 va formar part, com a secretari, de la comissió organitzadora de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires, i quedà amb el càrrec efectiu a la constitució efectiva. L'actuació més descarnada que se li coneix va ser la protesta, junt amb més de cent persones, dones i homes, a la sessió municipal ordinària d'octubre de 1932, contra el secretari de l'Ajuntament, del qual demanaven la substitució pel fet d'haver-se mostrat parcial a favor dels propietaris en contra dels rabassaires, aspecte que l'Ajuntament no aprovà. La seva activitat professional coneguda durant el període de març del 1934 fins a l'octubre del mateix any va ser que va ocupar la secretaria interina de l'Ajuntament. El 1996 residia a l'Hospitalet de Llobregat. [AGT]

Batalla i Maguet, anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser representant del Sindicat de la Fusta de Sabadell de la CNT, als comicis de la Regional de la CRT de Catalunya, celebrats a Barcelona els dies 31 de maig, 1 de juny de l'any 1931. [VVL]

Batalla Magrinyà, Josep, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). El maig del 1936 va ser escollit vocal primer de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. [DBM]

Batalla Ollé, Emili, l'Emilio, pagès i dirigent politic Sindicalista (Alió 1889-1949). A la guerra va ser un dels dirigents del sindicat de la UGT. Va actuar de regidor a l'Ajuntament des de l'octubre de 1937 fins al maig de 1938 representant el PSUC, dimís per problemes de salut. En exercici del càrrec, va intervenir en la incautació d'un edifici per a col·locar-hi refugiats. L'abril de 1943 residia a Alió i no havia estat jutjat en consell de guerra. [AGT]

Batalla Saperas, Josep M., Pep de Pastoret, sindicalista (Alió 1900-1990). A la guerra va ser regidor i segon alcalde des de l'octubre de 1936 per la CNT. El juny de 1938 va ser separat del consistori pel fet que el seu fill s'havia passat de bàndol. [AGT]

Batallé, Manuel, boter a Barcelona (segle xx). Va ser un dels reorganitzadors de la Secció Local de Boters de Barcelona els anys vint. [RAM]

Bataller López, Daniel, administratiu i dirigent sindical (València 1937). Va militar en la Federació Sindical de Trabajadores, de caràcter catòlic, en el centre de Marxalenes. Element actiu de les CCOO, fou encarregat de les tasques de tresoreria de la Comissió Coordinadora Provincial i responsable de la comissió de treball de la branca de banca. Va ser el primer detingut el 8 de novembre de 1968, dins l'«operació central» per la Brigada politicossocial, per les seves tasques sindicals dins les CCOO. Va ser torturat per la policia i va intentar infructuosament suïcidar-se per a no denunciar els seus companys. Fou acomiadat del treball, el 1968, per les seves tasques sindicals. [RIRB]

Batés, Ramon, pagès i dirigent camperol a Rubí (segle xx). Va ser, juntament amb Pere Esmendia, ambdós veïns de Rubí, membre fundador del poderós i influent sindicat camperol Unió de Rabassaires de Catalunya el 1922. [VVL]

Batet Carbonell, Ramon, pagès a Masllorç (segle xx). Durant la guerra civil, va ser president del Sindicat de Treballadors del Camp (UGT) de Masllorç. [RAM]

Batet Esteve, Enric, dependent i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, fou nomenat regidor de Cultura de l'Ajuntament de Tarragona el setembre de 1937. Des d'aquest càrrec portà a terme diverses iniciatives com la instal·lació d'una cantina escolar al convent de l'Esperança, el juny de 1938, o l'organització d'uns cursets a l'aire lliure als afores de la ciutat per a evitar la por que generaven els bombardeigs, el juliol del mateix any. [PPB]

Batista, peó d'indústria, militant anarcosindicalista a Reus (segle xx). Conegut activista anarcosindicalista a Reus. El gener de 1921, després de ser tirotejat, el local de la CNT de Reus, per pistolers del Sindicat Lliure vinguts de Barcelona, perseguí els pistolers i, enfrontant-s'hi a trets de revòlver, en matà un i en ferí un altre. No va fugir, fou detingut i processat. Llavors tenia uns 30 anys. [PAN/AAC]

Batista, Francesc, comunista i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, el març de 1934 era vicesecretari de la Federació Local de Sindicats d'Indústria de Barcelona, que abraçava els sindicats controlats pel BOC i pels trentistes, que havien estat expulsats de la CNT. [PPB]

Batista, Francesc, repartidor, dirigent i activista anarquista a Tortosa (Tortosa, ?-1937). Militant anarquista, assolí un protagonisme rellevant en el reduït però actiu nucli de la FAI tortosina després dels fets de juliol de 1936, i fins als successos de maig de 1937. L'agost de 1936 fou designat com a únic representant de la FAI al Comitè Antifeixista local, que substituï el consistori i el Comitè de Front Popular instaurats en iniciar-se el conflicte bèl·lic. Des d'aquest càrrec assumí una actitud bel·ligerant respecte als sectors conservadors i catòlics de la ciutat i s'oposà notablement a l'alliberament del bisbe de Tortosa, Fèlix Bilbao. Durant l'inici del mes de maig de 1937 actuà, junt amb el dirigent extremeny Manuel Carrozas, en l'organització de la FAI i la CNT tortosines davant la progressiva conflictivitat amb els militants socialistes i republicans. Va intervenir en els successos de maig a la capital del Baix Ebre, moment en què fou greument ferit en un tiroteig amb les forces d'ordre públic quan es dirigia a l'estació del

ferrocarril amb altres militants anarquistes armats. A causa de les ferides morí a l'hospital de Tortosa el 5 de maig, fet que causà un fort impacte entre els cercles anarquistes de la comarca. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Evocacions 36-38. La guerra civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989.

Batista Manco, Francesc, maoner i anarcosindicalista a Tortosa (segle XX). Membre del Sindicat Únic de Treballadors del ram de maoners de Tortosa i la seva comarca. Participà activament en el conflicte laboral que afectà aquest sector entre maig i juliol de 1936, i que acabà amb la convocatòria de la primera vaga dels maoners tortosins. Coincidint amb el conflicte general del sector de la construcció a Catalunya, aquesta vaga esclatà a causa de l'oposició entre treballadors i empresaris sobre la garantia de tots els llocs de treball per a 1937. En finalitzar el conflicte, el juliol de 1936 Batista entrà a formar part, junt amb Josep Rodríguez Ferré, de la comissió tècnica entre obrers i patrons que sorgí de les noves bases d'entesa. Aquestes garantien, entre altres coses, una renovada escala salarial, així com un major control sindical per part de la CNT. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Batlle, Enric, socialista a Barcelona (segle XIX). Des del juliol del 1892 ocupà el càrrec de vocal d'una comissió administrativa integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [TMS]

Batlle, G., mecànic i comunista a Barcelona (segle XX). Va pertànyer a l'organització Oposició Sindicalista Revolucionària, que actuava com a grup autònom dins els sindicats UGT i CNT. El juny de 1931 va ser dirigent de l'OSR, integrada a la UGT de l'Automòbil de Barcelona. [VVL]

Batlle, Jaume, fuster a Vilafranca del Penedès (segle XX). Va ser el principal organitzador dels fusters vilafranquins durant la segona dècada del segle XX. L'any 1911 va ser nomenat president de la Societat Protectora d'Ebenistes i

Fusters de Vilafranca i participà en diferents reunions amb els fusters d'altres indrets de Catalunya. [RAM]

Batlle, Josep, ferrer, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser representant, juntament amb Salvador Figueras, del Sindicat de Constructors de Carruatges i Ferradors al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28, 29 i 30 de juny, i l'1 de juliol de l'any 1918. [VVL]

Batlle, Miquel, internacionalista a Barcelona (segle XIX). D'origen polític republicà federal, figurà com a delegat en el Congrés Obrer celebrat a Barcelona el 13 de desembre de 1868. El 29 de març de 1871, membre ja del comitè local de la federació barcelonina de l'AIT i partidari dels mètodes pacífics i democràtics dins la Internacional, fou un dels subscriptors de la Protesta de l'AIT, federació barcelonesa. L'agost del 1872, va formar part de l'Aliança de la Democràcia Socialista i, com a tal, signà el fulllet *Quèstió de l'Aliança*, on es presentaven els objectius de l'Aliança, es feien públics els estatuts i es declarava que com a tal organització ja havia estat dissolta abans del congrés de Saragossa (abril de 1872). [CR]

Batlle Coll, Josep, estampador i societatari a Barcelona (segle XIX). Representant dels treballadors del ram dels estampats de Barcelona, durant el Bienni Progressista participà en un moviment de protesta obrera en contra de les pràctiques repressives emprades per la nova autoritat suprema del Principat, el general Manuel de la Concha. Fou un dels dinou representants de tota la classe obrera que el 8 d'agost de 1854 va signar una comunicació adreçada als ciutadans de Barcelona. A l'escript, proclamaven els interessos comuns que lligaven fabricants i obrers, rebutjaven la responsabilitat dels delictes comesos la nit del 14 de juliol i demanaven el retorn dels fabricants a Barcelona per tal que es possessin en funcionament, altra vegada, els establiments. Posteriorment, en una conjuntura de gran conflictivitat obrera, formà part d'una reunió entre fabricants i obrers convocada pel mateix governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, per al dia 21 de gener de 1855; d'aquesta en sortí la signatura del conve-

ni collectiu del ram dels estampats de Barcelona. Posteriorment aparegué com un dels signataris del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. [EOF]

Batlle Hugué, Josep, obrer i anarcosindicalista (Vilanova i la Geltrú 1894-1956). Treballador de la fàbrica Pirelli, fou un dirigent sindical de la CNT en aquesta empresa durant la Segona República. L'any 1938 va ser conseller a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú en representació de la CNT. [RAM]

Batlle Porta, Josep, el boxejador, paleta i sindicalista (Tarragona 1904-Roda de Berà 1936). L'abril del 1931 era el conserge del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, sindicat adherit a la CNT, del qual ell formava part integrat a la secció de paletes. El maig del 1932 va ser el president del sindicat. Activista radical, va boicotejar, conjuntament amb d'altres, un míting rabassaire celebrat a la Societat Agrícola de Valls, el juliol de 1932, en el qual parlaren Lluís Companys i Amadeu Aragay. Va ser el militant faista més destacat que va encapçalat el moviment en contra de la majoria cenetista val·lenca que duia el pes de l'escissió, englobats com eren a la línia trentista. El seu escrit, a *Solidaridad Obrera* de Barcelona, el febrer del 1933, encapçalant la veu de la protesta per l'aprovació val·lenca del *Manifest dels Metallúrgics de Manresa*, és l'esglaió del trencament de la CNT a Valls i comarca. A la República, va fer un robatori d'edredons; en fou defensat per l'advocat Tomàs Caylà, líder dels tradicionalistes, i s'adherí a aquesta nova causa. El 17 d'agost de 1936, militants de la FAI val·lenca l'assassinaren prop de Roda de Berà. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (la revolució traïda)*. Valls, 1992.

Batlle Salvat, Josep, ebenista i anarcosindicalista a Barcelona (Maspujols, Baix Camp, 1892-?). Es traslladà de molt jove a Barcelona, on milità al Sindicat de la Fusta de la CNT i esdevingué un destacat home d'acció. A començaments dels anys 20 va participar activament en l'organització del Sindicat Únic de la Fusta a Reus, i va fer

una bona amistat amb Garcia Oliver, amb qui col·laborà quan aquest s'establí a Barcelona. En els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera, va prendre part activament en la lluita contra els sindicats lliures i els pistolers de la patronal. El desembre de 1922 fou detingut, jutjat i condemnat per haver participat en l'atemptat contra un confident del general Arlegui que s'havia infiltrat dins la CNT. El 1934, durant la Segona República, fou secretari de la Comissió pro Presos de la CNT, encarregat d'estudiar les causes en què estaven processats els membres de la CNT i repartir-les entre els lletrats de què disposava el sindicat. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, formà part del Comitè Revolucionari de Justícia de Catalunya, tot constituint la totpoderosa troica que, juntament amb Eduardo Barriobero i Antoni Devesa, s'emparà de l'Oficina Jurídica de Catalunya, que allargà la seva actuació més enllà de la dissolució que sofrí el novembre de 1936. Fou cap, a més, de les patrulles de control que depenien de l'Oficina Jurídica. Després dels fets de Maig, en plena crisi de l'hegemonia de la CNT, fou detingut i ingressà a la presó Model de Barcelona el 14 d'octubre de 1937. Inculpat i absolt per l'atemptat frustrat que sofrí el president de l'Audiència de Barcelona Josep Andreu i Abelló, fou processat juntament amb Barriobero i Devesa en el sumari per evasió de capitals pel jutge especial de Contraban. El 20 d'abril de 1938 fou traslladat a la presó de l'estat de Barcelona i, en acabar la guerra civil, l'exèrcit franquista se'l trobà a la presó. Fou jutjat en consell de guerra sumaríssim el 2 d'agost de 1943 i condemnat a mort. La màxima pena li fou commutada per la de 30 anys, i sortí en llibertat vigilada als anys 60, quan retornà al seu poble d'origen. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1981. PAGÈS, Pelai. *La presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona, 1996.

Batllia, Ramon, obrer del ram del tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1872 ingressà en el Consell de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. [CR]

Batllori, Josep, obrer mecànic i socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'abril de 1888 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar,

càrrec en el qual, probablement, fou reelegit el gener de 1891. Va presidir el míting que tingué lloc el 15 de juliol de 1888, i va representar la seva agrupació al primer congrés del partit, celebrat del 23 al 25 d'agost de 1888. Consta també com a president de la mateixa agrupació des de l'agost de 1891 fins al gener de 1892. Potser és la mateixa persona que Josep Batllori de Sant Martí de Provençals, que l'u de febrer del 1892 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Batllori, Josep, teixidor i societari a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). A finals del 1855 fou escollit per al càrrec de secretari de la Societat de Teixidors de Sant Andreu de Palomar. [CR]

Batllori, Pau, teixidor de cotó i societari a Barcelona (segle XIX). Afiliat a l'Associació de Teixidors de Barcelona, com a tal participà en el moviment de reivindicació pel dret d'associació sota la regència d'Espartero. En aquest sentit, el 7 de gener de 1842, conjuntament amb Joan Muns i altres dirigents obrers barcelonins, signà un escrit de protesta adreçat al regent del regne, Baldomero Espartero, per la supressió de les associacions obreres. Participà també en l'elaboració d'un document enviat als diputats i senadors a les Corts per Catalunya, com a forma d'agraïment per la seva tasca en la defensa de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona (20 d'abril de 1842). [EOF]

Batllori, Romuald, estampador i societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 fou un dels representants de la Societat d'Estampadors i Peons de Barcelona. [CR]

Batllori Ventura, Joan, anarquista a Barcelona (segle XX). Va ser detingut, juntament amb destacats militants anarquistes com Pedro Vandellós o els germans Asdrúbal i Aníbal Álvarez Galindo, a Barcelona, acusats de terroristes, i posteriorment assassinats en l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, l'any 1920, essent governador civil de Barcelona el general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Batsali/Batselí, Josep, teixidor a mà i internacionalista a Olot (segle XIX). Va ser membre de

la federació local de l'AIT d'Olot, i com a tal va ser un dels 19 delegats catalans que van participar al congrés de la Internacional celebrat a Saragossa, en representació de la indústria tèxtil cotonera. Al final del congrés va signar amb la resta de delegats un escrit en protesta contra la prohibició governativa del desenvolupament del citat congrés, i el maig de 1872 consta com a perseguit pels agents de l'ordre. [CR]

Bau, Emili, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues entre els anys 1918 i 1923. [VVL]

Bau, Josep, serrador i societari (segle XIX). Va signar l'exposició del 16 de juny de 1841, on es justificava l'actuació de l'Associació de Teixidors de Barcelona (ATB) a la manifestació del 7 de juny del mateix any. En aquesta, dotze mil persones convocades per l'ATB es concentraren per evitar la subhasta de productes confiscats als contrabandistes i es van produir crits contra les fàbriques, la qual cosa va fer reaccionar l'Ajuntament, que elaborà unes normes per convocar els comissionats d'obrers per responsabilitzar-los de moviments il·legals. La reacció del moviment obrer va ser l'exposició a la regent del 16 de juny de 1841, signada per representants de tretze oficis que es van solidaritzar amb l'ATB, entre els quals i en representació dels serradors hi era ell. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [END]

Bibliografia: OLLÉ I ROMEU, Josep Maria. *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843*. Barcelona, 1973.

Baucells, Antoni, societari a Vic (segle XIX). L'any 1841 era dirigent d'una societat obrera de Vic, la qual era integrada en l'Associació de Treballadors de Vic (ATV), organització que no va aconseguir articular un moviment obrer fort a causa de les fortes divergències existents al seu si. [END]

Baucells (o Bausells) Joaquina, obrera societària a Barcelona (segle XIX). Va ser una de les disset dones signants de l'*Exposició de los Obreros barceloneses al Congreso de los Diputados* del 8 de novembre de 1853, conjunta-

ment amb trenta homes. En aquesta exposició, els obrers i obreres del Banc de Socors Mutus es queixaven de la dissolució dels «montepios» decretada pel capità general, la qual cosa els feia perdre els fons d'ajut als obrers amb problemes, i de la repressió que les autoritats estaven exercint contra les associacions d'obrers. [END]

Baudin, Joan, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants del document *Protesta de la Asociación Internacional de los Trabajadores, federación barcelonesa*, del 29 de març de 1871, com a membre del comitè local. En el document s'assenyalava que el canvi social s'havia de produir pacíficament i amb el consentiment del poble, i que prèviament calia una etapa d'estudi i propaganda. [END]

Bauló Isern, Miquel, ceramista i sindicalista (Gandesa 1893-Barcelona 1979). Natural de Gandesa, de ben jove es traslladà al barri de Sants de Barcelona, on ingressà al Sindicat de Ceràmica adscrit a la CNT. Participà en els conflictes de la vaga de la Canadencs i més tard s'incorporà en càrrecs de responsabilitat a la Secció de Porcellana del Sindicat de Ceràmica, fins a ocupar el lloc de delegat de secció. Actiu dins la CNT durant la guerra civil, s'exilià a França l'any 1939 i fou internat al camp de refugiats de Bram fins que l'any 1940 inicià treballs en el sector agrícola. Va residir a Thézan, i a partir de 1944 participà en l'organització de la Federació Local de la CNT a l'exili, a la zona d'Aude. L'any 1967 retornà a Barcelona. [XPM]

Bauzà, Antoni, paleta i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). Paleta amb una sòlida formació ideològica. Va ingressar a Joventuts Socialistes, durant la Primera Guerra Mundial, pertanyent a la tendència «tercerista», corrent situat entre UGT i CNT. Durant els anys 1918-19 va ser el secretari de la Societat d'Oficis Diversos de Palma, La Emancipación. Dins de Joventuts Socialistes s'emmarcava en el corrent caballerista, raó per la qual el desembre de 1920 va demanar, amb d'altres, l'ingrés del PSOE a la Tercera Internacional. Aquest mateix any va ser el secretari general del Sindicat Únic de Paletes de Mallorca, sindicat format

majoritàriament per comunistes però filial a la CNT. El 24 de maig de 1921 amb altres membres del corrent «tercerista» abandonen l'agrupació socialista i una setmana després presenten el reglament d'una agrupació comunista adherida al Partit Comunista Obrer. Comença ara la seva col·laboració en el periòdic *El Comunista Balear*. Justament un article publicat per Bauzà en aquesta revista en què criticava la guerra del Marroc el va portar a la presó. L'octubre de 1929 es va celebrar el V congrés de la UGT de les Balears i es va consumir la ruptura entre comunistes i socialistes. En aquest congrés Bauzà va criticar durament la política organitzativa de la UGT, una política que provocava l'atomització i l'excessiva autonomia organitzativa de les agrupacions locals de paletes i feia minvar l'eficàcia sindical. Les seves crítiques a la política ugetista van continuar ara des del periòdic *Nuestra Palabra*. El 25 de febrer de 1931 a l'article «Los Socialistas y el Comitè Paritario» va censurar l'acceptació per part de la UGT dels comitès paritaris. Per Bauzà la millor i més efectiva arma del moviment sindical era la vaga, i els comitès paritaris tenien com a objectiu, justament, evitar la vaga. El 1931 va néixer el *Periódico Obrero* òrgan del Partit Comunista: el maig aquesta revista passà a ser l'òrgan de l'agrupació comunista palmesana i Bauzà en fou el director. Va aprofitar el càrrec per a introduir textos marxistes, acompanyats pels seus propis comentaris. El gener de 1932 i fins a mitjan 1933 va ser empresonat pels comentaris publicats sobre les vagues dels obrers del port. Ja alliberat, el 1934 va començar a fer propostes en favor de la unitat sindical. El setembre d'aquest mateix any va ser expulsat del Partit Comunista per acusar de sectaris els comunistes als periòdics *El Obrero Balear* i *La Batalla*, aquest últim de Barcelona. Després de la seva expulsió, va formar a Palma un grup del Bloc Obrer i Camperol, que posteriorment es va integrar al POUM. [JRM]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Bauzà Far, Jaume, sabater, sindicalista i polític (ets Hostalets, Palma, 1881-Porreres 1936). A partir del 1906, ocupà càrrecs a la Federació de Societats Obreres de Palma. Afiliat al

PSOE, el 1907 impulsà la creació d'un efímer grup de joves. El 1910, fou un dels signants del manifest de concentració republicanosocialista i el 1911 féu part del comitè de la Conjunció Republicanosocialista de Mallorca. Va ésser president de la Societat Obrera de Sabaters, de Palma, La Igualtat (1910) i de la Federació de Societats Obreres (1910 i 1912-13). En aquella mateixa època s'enfrontà al dirigent socialista Llorenç Bisbal, amb el qual polemitzà en diverses ocasions. El 1913, era president de la Federació Socialista Balear, però aquell mateix any fou expulsat del PSOE. Cap al 1914, impulsà la creació del Sindicat Obrer del Calçat, de Palma, del qual fou secretari i que era adherit a la CNT. El 1920-21, fou secretari de la Federació Regional del Treball a Mallorca, vinculada a la CNT. El 1926, ja formava part de la UGT i ocupava el càrrec de president d'aquest sindicat a les Balears. Poc després fou secretari general de la UGT (1926-31). A les eleccions municipals d'abril de 1931, va ésser elegit regidor de Palma pel PSOE. Quan es proclamà la Segona República, fou un dels dirigents del PSOE i de la UGT més importants a Mallorca. L'estiu de 1931, s'escindí amb Jaume Garcia i crearen el Partit Socialista Independent. Cap al 1935, reingressà en el PSOE. Empresonat a l'inici de la guerra civil, fou assassinat probablement al cementiri de Porreres. Col·laborà a *El Obrero Balear*. [AMR]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Baya, Joan, paleta i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat del Sindicat d'Oficials i Aprenents Paletes de la ciutat de Barcelona, al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat els dies 6 al 8 de setembre de l'any 1908, acte fundacional d'aquesta organització de caire anarquista i embrió de la futura CNT. [VVL]

Bayarri, Ignasi, tipògraf i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ocupar el càrrec de secretari corresponsal per la comarca de l'Est de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola de l'AIT, després de ser escollit en el transcurs del congrés que aquesta organització va celebrar a Barcelona el 13 d'octubre de 1872. [END]

Bayo i Benlloch, Vicenç, anarcosindicalista a Barcelona (Espadella, Castelló, 1905-Toló, França 1977). Nascut al País Valencià, va emigrar a Barcelona l'any 1925, on establí contacte amb grups esperantistes i va ingressar a la CNT. Per les seves activitats sindicals, va haver d'exiliar-se a França durant la Dictadura de Primo de Rivera, i residí a Solliers-Pont (Var), ciutat en la qual freqüentava cercles esperantistes, naturistes i anarquistes. La seva activitat com a esperantista el va dur a assistir a congressos internacionals arreu del món. A Toló va continuar militant en la CNT i en l'associació la Libre Pensée. L'any 1936 va tornar al seu poble i col·laborà en la Col·lectivitat Confederal. En acabar la guerra civil, l'any 1939, va ser detingut, torturat i empresonat durant un llarg període de temps. Un cop en llibertat, marxà clandestinament d'Espanya per exiliar-se de nou a França, on prosseguí l'activitat sindical en la Federació Local de Llyèrs. [VVL]

Bayona, Francesc, terrissaire i internacionalista (segle XIX). Membre del Consell local de l'AIT de Sabadell, l'agost de 1872 formava part de la comissió de propaganda, i el desembre de 1872 se'l cita com a representant del Consell Local dels Terrissaires de Sabadell, que tenia la seu compartida amb els paletes al carrer Del Así, s/n. [END]

Bayona, Gerard, socialista a Lleida (segle XX). Va formar part del Comitè Revolucionari UGT-PSOE encarregat de preparar el moviment d'octubre del 1934 com a delegat de la província de Lleida. [DBM]

Bazán Castro, Joan, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit secretari de la Federació Catalana d'Empleats de Banca i Borsa en el congrés tingut a Terrassa a principis de novembre del 1933. En el decurs d'aquest acte es va ratificar, no sense força discrepàncies internes, l'ingrés de la federació en la UGT com a Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi (UGT), que continuava tenint el periòdic *Esforç* com a òrgan de premsa. [DBM]

Bazart, Jaume, socialista a Mataró (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró,

càrrec que va exercir fins al 24 de juny del 1888. [TMS]

Bea Fabrè, Alexandre, reboster i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril del 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Rebosters, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Beguer Sancho, Elies, l'Elies, paleta i sindicalista a Alió (segle xx). De jove passà per Alió a buscar feina, provinent de Torrecilla de Alcañiz, Terol, on era segurament militant cenetista. Durant la guerra va ser regidor en la remodelació efectuada el desembre de 1936, alcalde segon des del febrer del 1937; ocupà la presidència de la comissió d'Assistència Social i Cultura, tot i que actuà d'alcalde per malaltia del titular. El setembre va ser escollit alcalde, i mantingué aquest càrrec fins al maig del 1938, en què dimití perquè, sorprenentment, no pertanyia a la central sindical que representava. S'exilià. [AGT]

Beiga, Josep, pintador a mà i sindicalista (segle XIX). Va ser membre del Consell de la Unión de los Obreros Manufactureros en representació del seu ofici el juny de 1872. [CR]

Belanguer García, Ramon, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou tinent d'alcalde del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Belastegui, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser representant per Barcelona del Sindicat de l'Automòbil de la CNT, juntament amb Enric Verdú, a la direcció de la Confederació Regional de Treball de Catalunya el març de l'any 1933. [VVL]

Belda Galbis, Ricard, militant cenetista valenciana (segle xx). El febrer de 1937 va ser nomenat vocal-conseller de la nova gestora municipal d'Agullent, en representació de la CNT, i s'integrà a les comissions d'Avituallament, Assistència Social i Cultural, Economia i Ordre Públic. El setembre de 1938 va marxar a lluitar al front. [CCG]

Belda, Joaquina, militant comunista a Terrassa (segle xx). El 1937 va ser membre actiu del

Comitè pro Homenatge a l'URSS, i va participar en diversos mítings. [JLJ]

Belinchón, Mercedes, la Niña de la minifalda, advocada laboralista i comunista valenciana (Cuenca 1951). Formada al despatx laboralista de Manuel del Hierro, va començar la seva vinculació al moviment obrer valencià el 1966 als actes assemblearis de les escoles de Sant Vicent Ferrer de València. El 1969 ingressà en el PCE, i s'encarregà de la distribució de la propaganda ideològica i obrera a les Facultats. El 2 de maig de 1971 hagué de fugir de la Brigada politicosocial i va romandre oculta tres mesos. El 1974 fou expedientada amb altres companys pel rector de la Universitat de València Bàguena. Advocada laboralista de CCOO al País Valencià, va participar en tasques d'organització sindical fins als anys vuitanta en què, sense perdre la relació amb el sindicat, s'inicià en l'àmbit privat de la seva professió. [RIRB]

Belis, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat del Sindicat d'Arts i Oficis de Barcelona en el congrés nacional convocat per la Confederació Regional de la Solidaritat Obrera, celebrat al Palau de Belles Arts, de la ciutat comtal, els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de l'any 1910, data fundacional de la Confederació Nacional del Treball-CNT. Al congrés va tenir un paper destacat, participant en l'elaboració de la ponència i presidint la 5a sessió. En el 3r tema de l'ordre del dia de la 1a ponència, que plantejava la necessitat o no de constituir-se en una confederació nacional, malgrat no haver-hi unanimitat en el sí de la comissió, recolzà l'acord que establí la constitució de la CNT. Fou delegat del mateix sindicat barceloní al I Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8, 9 i 10 de setembre de l'any 1911, i participà com a ponent en la 3a sessió. [VVL]

Bell, Aleix, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser acusat de participar en els incidents que acabaren amb la crema de la fàbrica El Vapor del carrer de Tallers el 6 d'agost de 1835, i per això fou afusellat amb dues persones més el 10 del mateix mes. [END]

Bellatriu, Pau, camperol i sindicalista a Mataró (segle xx). Fou dirigent de la Unió de Ra-

bassaires a Mataró; com a representant d'aquesta organització, va ser nomenat conseller de l'Ajuntament mataroní, que es va constituir el 21 d'octubre de l'any 1936. [APE]

Bellavista i Gual, Ladislau, vidrier i sindicalista (Mataró 1889-Aspres-sur-Büech, França, 1961). Des de molt jove va destacar en l'activitat sindicalista entorn de l'anarcosindicalisme. L'any 1913 va col·laborar en l'organització d'una vaga per reivindicacions laborals, per la qual cosa va ser perseguit i empresonat. L'any 1921 va organitzar la CNT a la comarca del Maresme i va ser membre destacat d'aquest sindicat. El 15 de gener de 1926 va signar un manifest, juntament amb Ramon Molist, Joan Peiró i altres sindicalistes, en defensa del sindicalisme i de la legalització de la CNT, en el qual es declaraven neutrals davant de la lluita política dels partits. Va treballar a la Cooperativa del Vidre de Mataró, on, l'any 1934, va tenir un càrrec de direcció. Va ser un dels que van constituir els sindicats d'oposició dins el corrent trentista. L'agost de 1936, va participar en el Consell d'Economia Municipal de Mataró i va ser-ne vicepresident i, a partir dels fets de Maig de 1937, va ser regidor d'Economia i Treball de l'Ajuntament. Acabada la guerra civil, va anar a França amb la seva família i allà va morir la seva única filla a causa d'una greu malaltia. Es va quedar a viure a França. [MCR]

Belles, Martí, sabater i internacionalista a Torredembarra (segle XIX). Va ser membre de la secció del seu ram del poble, la qual havia de constituir amb la dels boters la federació local durant l'any 1873. [END]

Bellès García, Recaredo, sindicalista i polític (Culla, Alt Maestrat, 1904-Vilada, Berguedà, 1979). Militant de la UGT i el PSUC, a Vilada, el 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la UGT, i s'incorporà a la comissió de Governació i a la de Defensa. El 6 de març de 1937, hi va haver una reorganització de l'Ajuntament, en la qual fou nomenat responsable de la comissió de Transports. El 2 de maig va dimitir de les seves responsabilitats municipals. El 14 de juliol de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, fou el responsable de la comissió de Proveïments. Amb la reconstitució del 5 de novembre de 1937 hi va ser present en

representació del PSUC; fou el responsable de la comissió de Transport. Amb la nova reconstitució de l'Ajuntament del 16 de juny de 1938 ja no hi va ser present. [IST]

Bellido, Francisco, anarcosindicalista a Montcada (segle XX). Fou delegat de la Unió de Treballadors de Montcada al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny del 1931. [SBV]

Bellmont, Josep, serraller i societatari (segle XIX). A mitjan 1869 i fins a 1870 va ocupar el càrrec de director de la Sociedad Nueva de Cerrejeros, de Barcelona. [END]

Bellmunt, anarcosindicalista a Castelló de la Plana (segle XX). Va participar en la reorganització de la CNT durant els anys 1930-31. Va presidir el míting d'afirmació sindical celebrat per la CNT de Castelló a mitjan octubre de 1931. [JNN]

Bellmunt, Lluís, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels organitzadors de la vaga del ram tèxtil promoguda per la Federació Obrera Sabadellenca l'agost del 1913. El 4 d'aquest mes va ser detingut i processat per coaccions, i se li va imposar una fiança de 4.000 pessetes. [SBV]

Belloque, Emilio, anarcosindicalista a València (segle XX). Va representar els ebenistes valencians al primer congrés de la CNT, el setembre del 1911. Integrat al primer grup de ponències, apareix com a signant de tots els dictàmens. Igualment, va formar part de la mesa de la tercera sessió, i intervingué al llarg de la quarta reclamant que el sindicat treballés pel millorament dels salaris i el reconeixement de les societats obreres. [SBV]

Bellostes i Vilanova, Pere, carter i dirigent del POUM a Figueres (Girona 1905-Caracas, ?). Va ser membre del comitè antifeixista i regidor de l'Ajuntament de Figueres, d'octubre de 1936 a mitjan 1937. Era afiliat a la lògia maçònica de la ciutat. S'exilià el 1939. [JClAR]

Bellot, anarcosindicalista a Anglès (segle XX). Va ser delegat d'Anglès al ple regional de la CRT de Catalunya d'agost del 1931. [SBV]

Bellorell, Joan, Busquets, socialista (segle xx). Membre del POUM, l'hivern de 1942-43 va entrar a Catalunya, juntament amb Josep Pallach, per integrar-se al nucli format al voltant de Josep Pané i Miquel Utgés. Detingut Pallach, contactà amb altres socialistes entre els quals van destacar Edmon Vallès, Pere Cuixart i Xavier Cruanyes, que havien format el Partit Treballista Català. Després de la celebració de la I Conferència del socialisme català a l'interior, de fet l'organització del MSC a l'interior, el 5 de gener del 1947, fou l'encarregat de portar a la impremta el material que li facilitaven els membres del grup intel·lectual, destinat a la publicació d'*Endavant*. Va fer un film sobre Pau Casals i, des de l'inici de l'exili el 1939, fou amic personal de Josep Pallach el qual ajudà durant la seva estada a França. [TMS]

Bellvehí, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bellver, Eusebi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bellver García, Severí, militant poumista valencià (segle XX). Va ser nomenat el 1936 membre del comitè de la Federació Sindical d'Agricultors Arrossers en representació del POUM. [JNN]

Bellvert, Pere, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat del sindicat de la pell de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [SBV]

Belmonte i Fernández, Emili, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Va ser detingut juntament amb els dirigents i militants cenetistes, de Badalona, Salvador Ruiz Pérez i Josep Poblet, el dia 26 d'agost de 1918, acusats d'encapçalar la vaga de la fàbrica badalonina Cros. De resultes de la manifestació que es va produir a la plaça de les Cases Consistorials de la ciutat contra la seva detenció varen ser assassinats quatre manifestants, tres ferits de bala i cinquanta contusionats. L'endemà va

ser declarada la vaga general en protesta per aquest fets. [VVL]

Belmonte i Pérez, Ezequiel, sastre i socialista (Oriola, ?-València 1963). Va ser membre fundador de l'Agrupació Socialista d'Oriola del PSOE, i dirigent de les seccions de la UGT, activitat per la qual fou perseguit i detingut l'any 1934. En finalitzar la guerra civil, l'any 1939, no va voler exiliar-se i, en quedar-se a Oriola, fou detingut per l'exèrcit franquista i tancat a la presó de Sant Miquel. Va morir a València ciutat en la qual residia des de 1962. [VVL]

Beltran, obrer de la llana i internacionalista a Alcoi (segle XX). Va ser membre del comitè local de l'AIT d'Alcoi i recomanat pel consell local quan es traslladà a Madrid per trobar feina, la qual cosa al final no va aconseguir. També va mantenir contacte epistolar amb la comissió federal, la qual en una carta donava suport a la seva propaganda contra el jesuïtisme burgès i explicacions sobre la futura comissió d'obrers de la llana. [END]

Beltran, Bartomeu, filador i sociari a Barcelona (segle XIX). Com a comissionat dels filadors barcelonins, el 14 d'octubre de 1840 va subscriure el document on els signants demanaven la intervenció de les autoritats per a regular els salaris. Com a conseqüència d'aquesta sol·licitud, l'Ajuntament el convocà amb tres obrers més a una reunió el 4 de gener de 1841 per a trobar possibles solucions. L'1 de gener del mateix any va participar en el banquet dels treballadors, on va ser escollit membre de la junta provisional de l'associació de treballadors barcelonins representant els filadors, i on va fer un brindis que deia: «Si del bien queréis gozar/ A los amos respetar/ Vivan los liberales». [END]

Beltran, Joan, filador a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels participants en les negociacions entre fabricants i treballadors l'octubre de 1854 sota la presidència del governador civil Pascual Madoz. [END]

Beltran, Miquel, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'a-

nomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Beltran, Miquel, anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Va participar juntament amb els dirigents Rosas i Mersell, com a representants del Sindicat Fabril i Tèxtil de Sabadell de la CNT, als comicis de la Regional de la CRT, celebrats a Barcelona els dies 31 de maig, 1 de juny i 2, 3 i 4 de juliol de l'any 1931. Va assistir com a delegat del mateix sindicat del tèxtil sabadellenc al congrés de la CNT celebrat a Madrid a mitjan juny d'aquell mateix any. [APE]

Beltran Blanqué, Josep, treballador del tèxtil a Monistrol de Montserrat (segle xx). L'any 1931 era el president del Sindicat Únic de la CNT que llavors tenia 1.600 afiliats. Al mateix temps era militant del BOC, portat per uns militants a Monistrol de Montserrat. Va participar, en representació de la Federació Local de Sindicats de Monistrol, als comicis de la Regional de la CRT de Catalunya que es varen celebrar a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, i l'agost del mateix any. L'octubre de 1931 Beltran i quatre dirigents més del sindicat van ser expulsats del sindicat per la seva militància política. El març de 1932 van crear un sindicat autònom. [JSC/APE]

Benabent, Adelino, sindicalista a Quatretonda, la Vall d'Albaida (segle xx). Participà al congrés de la Federació Nacional d'Obrers de l'Agricultura i Similars d'Espanya, celebrat a València el desembre del 1918, tot i pertànyer a una entitat no federada. S'integrà a la 10a ponència. [SBV]

Benaches, Salvador, associacionista a València (segle XIX). L'abril de 1870 va ser vocal de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras de València. [CR]

Benafres, Pau, internacionalista a Sitges (segle XIX). Va ser membre de la federació local de l'AIT, i com a tal se li enviaren 25 exemplars del manifest als treballadors d'Espanya fet el 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [END]

Benages Sánchez, Francesc, comunista a Badalona (segle xx). Militant de la Unió Socialis-

ta de Catalunya, el juliol de 1935 fou elegit vicepresident del comitè executiu de la Secció local de la USC de Badalona. Milità a la UGT i, en esclatar la guerra civil, al PSUC. El juliol de 1936, formà part, en representació de la UGT, del Comitè de Milícies i de Salut Pública de Badalona. El 19 d'octubre de 1936 representà el PSUC a l'Ajuntament badaloní, i s'ocupà del departament d'Abastaments. El 1939 s'exilià. [PPB]

Benagues, Jesús, anarcosindicalista a Mataró (segle xx). Va representar el sindicat de pagesos de Mataró al ple regional de la CRT de Catalunya de març de 1933. [SBV]

Benaiges Sastre, Salvador, el Terrible, manobre i sindicalista (Valls 1896-Tarragona 1936). És un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril del 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT. El maig de 1931 va ser nomenat president del sindicat. A la República, va fer un roboratori d'edredons i fou defensat per l'advocat Tomàs Caylà, líder dels tradicionalistes, per la qual cosa es passà a defensar aquestes idees. El 1936 militants de la FAI valenciana li passaren factura assassinant-lo, el 17 d'agost de 1936, prop de l'aqüeducte del pont del Diable. [AGT]

Benajes, Bartomeu, teixidor barceloní i societatari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants de la carta apareguda a *La Asociación de Barcelona* el 6 de juny de 1866, on s'explicava l'origen de la cooperativa *La Propagadora del Trabajo*, considerada la primera cooperativa constituïda a Barcelona, i es denunciaven certes irregularitats de la Compañía Fabril de Protección Mutua, fundada l'any 1842 dins la societat de teixidors. [CR]

Benavides, Manuel D[omínguez], escriptor i periodista (Puentearreas, Galícia, 1895-Mèxic 1947). Després de les seves novel·les inicials, durant els anys de la Segona República es va orientar cap a obres amb clares intencions polítiques i revolucionàries, com *Octubre Rojo* (1930) i *Un hombre de treinta años* (1933), i fou autor d'*El último pirata del Mediterráneo* (1934), reportatge polèmic, que tingué nombroses edicions, sobre la vida del financer mallorquí Joan March i Ordinas. El 1939 s'exilià a

Mèxic, on el 1946 s'afilià al PCE i prosseguí la producció literària amb llibres i novel·les sobre la guerra civil espanyola, com *Los nuevos profetas* (1942), *La escuadra la mandan los cabos* (1944) i *Guerra y revolución en Cataluña* (1946), on defensava les posicions del PCE i del PSUC. [MPMJ]

Benedito, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat dels barbers barcelonins al ple regional de la CRT de Catalunya d'agost de 1931. [SBV]

Benejam Català, Jordi, comunista a Barcelona (Ciutadella, Menorca, 1914). Militant del PCC, un cop esclatada la guerra civil va presidir la Federació Fabril i Tèxtil, i en fou secretari general, amb només 23 anys. La va representar en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT. Membre del comitè central del PSUC des del febrer del 1937 i de l'executiva el 1939. Va exercir de conseller de l'Ajuntament de Barcelona des d'octubre del 1936. Un cop mobilitzat esdevingué comissari de Sanitat de l'exèrcit de l'Est. Es va exiliar a Mèxic. Va ser present en la fundació del Moviment Social d'Emancipació Catalana el 1940, que l'any següent va esdevenir Partit Socialista Català, embrió del MSC en què va militar. [DBM]

Benet, anarcosindicalista a Reus (segle xx). Fou delegat de Reus al ple regional de la CRT de Catalunya d'agost de 1931. [SBV]

Benet, Jaume, vidrier i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar, com a delegat dels vidriers de la societat La Tierna Semilla, del barri barceloní del Poblenou, al primer congrés de la CNT, el 1911, i s'afegí a la ponència sobre la unificació amb la UGT. El juliol del 1918, representà els vidriers del Poblenou al congrés de la CRT de Catalunya. [SBV]

Benet Ferrando, Joan, comunista a Tortosa (segle xx). Procedent de la militància socialista local, s'integrà al nucli originari que constituí el PSUC a Tortosa els mesos de juliol i agost de 1936. Com a tal, a primers d'agost fou membre del primer comitè executiu del nou partit a la ciutat, en qualitat de secretari de Mi-

lícies. L'octubre de 1936 va ser nomenat secretari d'organització de la secció local del Socors Roig Internacional. [XPM]

Benet Pinyana, Joan, polític i dirigent radical socialista a Tortosa (Tortosa, ?-Barcelona 1964). Establí, de molt jove, una estreta relació d'amistat i afinitat ideològica amb el polític tarraconí Marcellí Domingo, en l'àmbit republicà, federal i autonomista a Tortosa. Com a membre de la Unió Republicana local fou representant d'aquell districte en l'assemblea constitutiva de la Unió Federal Nacionalista Republicana de 1911, i ferm partidari de la unitat entre republicans i socialistes en una estratègia conjuncionista. L'abril de 1931 encapçalà la llista municipal republicana que rebé un ampli suport a les urnes, i fou elegit alcalde de la ciutat poc després que ell mateix proclamés el nou règim republicà des de l'Ajuntament. L'any 1933 entrà a formar part del directori del Partit Republicà Radical Socialista Català. En els comicis locals de gener de 1934 fou reelegit en una candidatura amb radicalsocialistes, PSOE i ERC, i passà a ser tinent d'alcalde de la ciutat. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, va ser nomenat president del comitè d'enllaç de Front Popular a Tortosa. El 1937 passà a ser un dels màxims dirigents de l'ERC a Tortosa, en integrar-se sota aquelles sigles el nucli marcel·linista local. L'any 1939 s'exilià a França, on restà fins a 1947. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-39. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Benet Soria, Eugeni, associacionista a València (segle XIX). L'abril de 1870 va ser vocal de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras, de València. [CR]

Benito, comunista a Barcelona (segle xx). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació del Transport Terrestre. [DBM]

Benito, Lorenzo, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat del Sindicat de la Sanitat de Barcelona a la conferència regional de la CRT de maig de 1931, i del de Catalunya al congrés extraordinari de la CNT el juny de 1931. [SBV]

Benito Casado, Temístocles, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou nomenat tresorer del Sindicat del Transport de la CNT el juliol de 1932 i el juliol de 1933 encara conservava aquest càrrec. Va ser delegat d'aquest sindicat del transport al ple regional de la CRT de Catalunya de març de 1933. [SBV/JIG]

Benlliure, Antoni, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Llum i Força de Barcelona al ple regional de la CRT de Catalunya de març del 1933. [SBV]

Benvingut, L., contramestre i anarcosindicalista (segle XX). Va ser delegat dels contrames-tres d'El Radium al congrés de la CRT de Catalunya de juliol de 1918. [SBV]

Berbegal, Daniel, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en esclatar la guerra civil fou membre del seu comitè regional fins a la celebració del primer congrés, que tingué lloc el juny de 1937, quan presentà la dimissió amb la resta del comitè. L'11 de juliol de 1937 participà al Ple nacional de la Federació Ibèrica de les Joventuts Llibertàries, que se celebrà a València, on fou nomenat membre del comitè peninsular. [PPB]

Berbis Bosque, Romà, pagès, rabassaire i anarquista (Prat del Comte 1915-Tarragona 1943). Fou militant de la Unió de Rabassaires a Prat del Comte (Terra Alta) i exercí com a secretari de la CNT a la mateixa localitat. Després de la guerra civil fou detingut i empresonat a la presó de Pilats de Tarragona. Sentenciat a mort pel Jutjat Especial de Liquidacions, va ser executat. [XPM]

Berdejo Giménez, Víctor, militant comunista a Madrid i Barcelona (El Buste, Saragossa, 1899-Barcelona 1947). Procedent de l'Esquerra Comunista, durant la guerra civil va ser membre del comitè local de la secció del POUM de Madrid. S'enrolà al batalló Lenin, del qual fou pagador habilitat. Després dels fets de Maig de 1937, durant la repressió contra el POUM, va ser detingut i processat. Acabada la guerra va ocupar càrrecs dirigits al POUM de la clandestinitat a Barcelona, on va ser detingut i empresonat a la Model. El 1947, amb tuber-

culosi, va ser alliberat i va morir, seguidament, a l'hospital de Sant Pau. [JRM/PPB]

Berenguer, Josep, envernissador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat de la Societat d'Envernissadors de Pianos de la ciutat comtal a les reunions preparatòries del primer congrés obrer de la CNT que es van realitzar a la capital catalana el 8 de setembre de 1911. [JRM]

Berenguer, Sara, obrera de la confecció i anarquista (Barcelona 1919). Filla d'una família llibertària, va néixer al barri del Poble-sec. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va intensificar l'activisme revolucionari. Va col·laborar amb el Comitè Revolucionari de les Corts, amb la FAI i amb el Comitè Regional de les Indústries de l'Edificació, la Fusta i la Decoració. Militant de les Joventuts Llibertàries, participà en tot tipus d'activitats culturals. A començaments de 1938 s'integrà a la Secció del Combatent de la Solidaritat Internacional Antifeixista i posteriorment fou nomenada secretària de Propaganda del comitè regional de Catalunya de Mujeres Libres. Exiliada a França el 1939, va prendre part en la resistència contra els nazis. Resident a la regió de Besiers, va participar activament en la SIA i, a partir de meitats dels anys 60, va incorporar-se a la redacció de *Mujeres Libres en el Exilio*. Ha publicat les seves memòries *Entre el sol y la tormenta (Treinta y dos meses de guerra 1936-1939)* (Barcelona 1988). [PPB]

Berenguer, Vicenç, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser un dels tres delegats de la Societat de Cilindradors i Prestadors de Barcelona que va assistir a la reunió preparatòria del primer congrés obrer de la CNT el 8 de setembre de 1911 a la ciutat comtal. [JRM]

Berenguer Brilles, Joan, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la junta directiva de la Federació Obrera de Molins de Rei el 1916. [AGL]

Berenguer Cros, Josep, advocat, dirigent radicalsocialista i polític republicà (Tortosa 1895-Colòmbia 1979). Molt vinculat a l'èxit popular de Marcellí Domingo a Tortosa, fou un dels

polítics radicalsocialistes locals amb més projecció a l'Estat espanyol durant la Segona República. Milità en la Unió Republicana de Tortosa, recolzà les tesis federalistes i socialitzants de Domingo i mantingué una important relació amb el Centre Obrer de Tortosa i amb els nuclis sindicalistes i d'esquerra de Barcelona durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera. El juny de 1931 fou elegit diputat a les Corts constituents republicanes amb la candidatura que integrava radicalsocialistes, Esquerra Republicana i republicans tarragonins. Promogut a Madrid pel ministre Domingo, arribà a director general de duanes durant la presidència de Manuel Azaña. L'any 1933 accedí al consell directiu del Partit Republicà Radical Socialista català i el gener de 1934 fou elegit alcalde de Tortosa. Després dels fets d'Octubre de 1934 fou empresonat, acusat de permetre l'entrada clandestina d'armes per a reforçar la vaga general revolucionària i les forces obreres en la seva etapa al capdavant del servei de duanes. Amb el triomf del Front Popular, el febrer de 1936 recuperà l'alcaldia de Tortosa fins que la formació d'un comitè antifeixista local l'agost de 1936 l'apartà del càrrec. En acabar la guerra s'exilià a Colòmbia. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Evocacions 36-38. La guerra civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989.

Berenguer Parramon, Pere, sindicalista i militant de la UGT i ERC de Saldes (Saldes 1886-1947). Va entrar a l'Ajuntament el 30 de juliol de 1936 com a representant de la UGT i ERC del poble. El novembre del mateix any va formar part de la comissió d'Hisenda. [JCR-JJR]

Berga, Joan, publicista sindical a Mataró (segle XX). Va ser un dels col·laboradors habituals de l'*Albada*, òrgan del Sindicat Tèxtil de la Llana de la federació local de la CNT de Mataró. Es va publicar mensualment del maig de 1931 al setembre de 1934, i es va caracteritzar per la seva orientació laboral i sindical i d'enfrontament als plantejaments de la FAI. [JRM]

Bergalí, Esteve, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la junta directiva, a càrrec de la secció de paperers, de la Federació Obrera de Molins de Rei, el 1918. [AGL]

Bergaló, Andreu, teixidor a Tiana (segle XIX). Va ser un dels signants d'un manifest de resposta al ban del governador civil Franquet de 30 d'abril de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [END]

Bergalló, P., obrer a Reus (segle XIX). L'agost de 1843 va formar part de la comissió encarregada de denunciar els infractors d'un conveni signat entre fabricants i obrers. [END]

Bergés, camperol i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat de la societat de camperols de Barcelona, de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, a la conferència regional celebrada el 31 de maig i l'1 de juny de 1931 a Barcelona. [JRM]

Bergés, F., militant anarquista (Cretes, el Matarranya, 1907-Agen 1959). Durant la guerra, va ser un dels precursors de la collectivització al seu poble, cosa que va fer que hagués d'exiliar-se, a la fi del conflicte. A França, va ser un dels membres de la resistència a la zona dels Pirineus. [JRM]

Bergós, Timoteo, El Abuelo, obrer de la construcció i militant anarquista (la Torre del Comte, el Matarranya, 1891-Montpeller 1958). Ja el 1933 va ser empresonat durant vuit mesos al penal de Saragossa per la seva participació en una insurrecció anarquista en aquell mateix any. En esclatar la guerra, va deixar el poble natal i passà cap a Gandesa, on se sumà a la columna de Tarragona. Perduda la guerra, va emigrar a França i s'instal·là i milità a Montpeller. [JRM]

Bermejo Raposo, Andreu, anarquista a Sabadell (1903-Ciudad Bolívar, Venezuela, 1971). Militant del sector de la FAI de Sabadell, fou molt bel·ligerant amb els trentistes. El març de l'any 1937 va ser nomenat conseller de l'àrea industrial a l'Ajuntament de Sabadell, gràcies al pacte entre forces republicanes i anarquistes de la ciutat. L'abril de 1937, com a responsable de les indústries que proveïen de roba l'exèrcit republicà, va denunciar les pràctiques dilatòries i fraudulentas de la conselleria d'Economia de la Generalitat que impossibilitava el compliment de les comandes del ministeri de Defensa per part de les indústries de la llana sota control de la CNT. Tanmateix va fer cara

als elements que provocaven la repressió contra la CNT al si de l'Ajuntament mateix. Acabada la guerra, es va exiliar a Venèçuela, on va tenir un destacat paper a la reorganització de la CNT formant part de la Federació Local de Puerto Ordaz, on treballava de venedor. [JRM]

Bernabé, Antoni, militant anarquista (Cuevas de Almazora 1905-Tolosa 1979). Des que era un infant va treballar a les mines de pirites i plom de Mazarrón, i ben aviat va traslladar-se a Barcelona. A la ciutat comtal es va integrar als sindicats de Transports i Espectacles Públics de la CNT. Durant la guerra va ocupar càrrecs de responsabilitat en aquest últim sindicat. Derrotada la República, es va exiliar a França, on residí fins a la seva mort. [JRM]

Bernabé, Josep, militant sindical al Masnou (segle XX). Delegat del Sindicat Únic del Vidre del Masnou al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933, on va recolzar l'informe del comitè regional. [JRM]

Bernabé, Vicenç, forner i internacionalista a Xàtiva (segle XIX). Va ser secretari de la secció de forners, el 1873, i va connectar amb el membre de la Comissió Federal de la FRE de l'AIT Miguel Pino, el qual l'animà a organitzar els internacionalistes de la seva vila dins l'AIT. [END]

Bernabeu, Àlvar, treballador del metall i sindicalista (Belchite 1894-Buenos Aires 1975). Molt jove va establir-se a Badalona i va ingressar al Sindicat del Metall. La seva activitat sindical el va portar a presó durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera. Instaurada la República, va ser delegat del Sindicat del Metall de la CNT de Badalona al Ple regional de la CNT pels comicis de la Federació Regional de Catalunya celebrat a Barcelona l'estiu de 1931. Aquest mateix any, de l'11 al 16 de juny, va assistir, també com a delegat dels metal·lúrgics de Badalona, al congrés extraordinari de la CNT a Madrid. Ja el 1932 va ser uns dels responsables del manifest que denunciava la complicitat del Govern Civil en els atacs contra militants anarquistes amb els pistolors dels Sindicats Lliures. El 14 de desembre de 1932 va ser un dels oradors del míting celebrat

al Cinema Victòria de Badalona, on es va reafirmar la vocació sindical de la Federació Local de la CNT, i se situà al costat dels sectors trentistes. Així mateix va ser un dels firmants del manifest *A los Trabajadores de Badalona*, aparegut a la revista *Cultura Libertaria* el 21 de desembre de 1932, que criticava les accions del Comitè Regional de la CNT envers els militants i seccions trentistes de Sabadell, tot reivindicant el caràcter sindicalista sense renunciar al caire anarquista propi de la CNT. L'any següent tornà a ser delegat del sindicat de la metal·lúrgia de Badalona al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, convocat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. Finalitzada la guerra, va exiliar-se a França, on, passant pels camps de concentració, s'establí a Decazeville, fins al 1953, any en què va marxar cap a Buenos Aires. A la capital argentina es va integrar en el sindicat anarquista d'aquell país, FORA, on va residir fins a la seva mort. [JRM]

Bibliografia: VEGA, Eulalia. *El Trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT. (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Bernabeu, Gonçal, metal·lúrgic i dirigent cetnista alcoià (segle XX). Formà part de la comissió de control de la indústria metal·lúrgica alcoiana creada per la CNT pocs mesos abans del sollevament militar de 1936. En esclatar la contesa, va ser un dels principals organitzadors de les Indústries Metal·lúrgiques Alcoianes Socialitzades. Va ser designat president del Consell directiu d'aquest organisme. També ocupà el càrrec de conseller de control i estadística del Consell Econòmic Políticocial d'Alcoi durant la guerra. [JNN]

Bernabeu, Josep, publicista llibertari a Sabadell (segle XX). Membre de la Federació Obrera de Sabadell, de maig de 1907 al març de 1908, es va encarregar de la direcció d'*El Trabajo*, portaveu llibertari de l'esmentada federació local, de caràcter quinzenal. [JRM]

Bernabeu, Rafael, obrer d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser un dels delegats de la societat L'Art d'Imprimir, adherit a Solidaritat Obrera, que va participar en una reunió extraordinària el 8 d'octubre de 1908 per a posar fi a la divisió entre les socie-

tats del metall i les d'arts gràfiques. Igualment el 6 de novembre del mateix any va formar part de la junta arbitral establerta per L'Art d'Imprimir i *El Progreso*, portaveu lerrouxista, per arribar a un acord que acabés el boicot dels obrers d'aquesta societat al dit periòdic. Del 8 al 10 de setembre de 1911 va participar en el primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona, treballant en un dels grups de discussió de les ponències referides a l'abolició del treball a preu fet, la igualtat dels jornals, el salari mínim, la jornada laboral i els contractes col·lectius. [JRM]

Bernabeu, Rafael, treballador tèxtil i dirigent anarcosindicalista local a Alcoi (segle XX). Va participar el 1910 en el congrés de constitució de la CNT en representació de la Unió de l'Art Fabril d'Alcoi. En el citat congrés fou nomenat per a la comissió revisora de les actes del congrés i va participar en una ponència sobre el treball de la dona. [JMSS]

Bernabeu Molinos, Josep, treballador tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Teixidor mecànic de llana a Sabadell i membre de la Federació Obrera de Sabadell. Com a delegat dels teixidors mecànics de la seva ciutat va participar del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910 al congrés constituïu de la Confederació Regional del Treball de Catalunya. Continuant la seva activitat sindical a Sabadell, formà part el 25 de juny de 1913 del comitè de teixidors mecànics de llana que va elaborar la plataforma laboral per negociar amb els patrons del sector i ell mateix participà en les negociacions. La negativa dels empresaris a acceptar les peticions obreres va desembocar en una vaga. Com a dirigent d'aquesta vaga, va ser detingut el 4 d'agost i va ser acusat d'incitació a la rebel·lió. [JRM]

Bernabeu Vilaplana, Gerardo, dirigent anarcosindicalista alacantí (segle XX). Va formar part del Comitè d'Enllaç Provincial UGT-CNT constituït a Alacant l'octubre de 1937 en representació d'aquest últim sindicat. [CCG]

Bernades, Pere, marbrista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser un dels tres delegats de la Societat d'Obrers Marbristes de la ciutat de Barcelona al primer congrés, i constituïu,

de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [JRM]

Bernadit, Francesc, socialista a Puig-reig (segle XIX). El setembre del 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Puig-reig, càrrec que va exercir fins al maig del 1888. (Potser és la mateixa persona que Francisco Bernardino.) [TMS]

Bernado, Jacinto, militant anarquista (Calaceit 1913-Perpinyà 1993). Militant de la CNT, va ser un dels organitzadors de la col·lectivitat del seu poble, i s'afegí després a la columna Durruti. Ferit a Artesa de Segre, va ser evacuat a Barcelona i al cap de poc va haver de començar la fugida cap a França, on va ser empresonat al camp de concentració d'Argelers. Alliberat, va ser un dels reorganitzadors del moviment llibertari a França. [JRM]

Bernado, Jaume, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XIX). És un dels 24 membres del comitè de la secció de paletes i peons, de la federació barcelonesa de l'AIT, que signà el 28 d'agost de 1873 una carta, publicada al setmanari *La Federación* del 6 de setembre del mateix any, en la qual es combatia una altra organització del mateix ram, escindida de la secció de la Internacional. En aquesta carta denunciaven la nova organització d'estar promoguda per antics paletes que havien esdevingut encarregats a les obres, els criticaven que haguessin exclòs de la nova societat els peons i que només hi admetessin els paletes, negaven que els escissionistes tinguessin tants socis com afirmaven tenir, i els acusaven d'ésser socialistes. [JIG]

Bernadó Coll, Francesc, fuster i anarcosindicalista a Tremp (segle XX). El 1920 va ser un dels fundadors del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca (CNT). El 27 de juliol adreçà un manifest. *A todos los trabajadores*, en el qual convocava a un míting d'organització del sindicat, que fou formalment constituït l'agost del mateix any. Absent de Tremp durant un temps, probablement perquè ocupà un càrrec en el comitè provincial de la CNT, hi retornà el febrer de 1921, arran de la vaga dels treballadors del canal, i aleshores signava la documentació com a secretari general

del sindicat. Arran d'aquesta vaga fou expulsat per ordre governativa de Tremp. Exercí també de mestre racionalista en el si del sindicat. [PPB]

Bernadó i Calcató, Amadeu, periodista i comunista (Barcelona 1899-París 1974). De molt jove treballà de tipògraf i s'inicià a la vida política al voltant de la Unió Catalanista del doctor Martí i Julià. El 1918 fou un dels fundadors de la Joventut Socialista «La Renaixença» i el 1922 passà a formar part d'Estat Català. Va pertànyer al directori interior del partit liderat per Francesc Macià i juntament amb el doctor Aiguader s'ocupà, des de Catalunya, dels preparatius de l'acció de Prats de Molló. El 1926 actuava d'enllaç entre Estat Català i la CNT, a través de Pere Massoni, i participà a la «sanjuanada». Progressivament distanciat d'Estat Català, la tardor de 1928 participà amb Jordi Arquer i Domènec Ramon en la creació del Partit Comunista Català i dirigí *Treball*. A partir de 1930 col·laborà intensament al setmanari *L'Opinió*, on el 2 de maig de 1930 el seu nom figurava entre els signants del *Manifest d'Intel·ligència Republicana*. Contrari a la integració del PCC dins el Bloc Obrer i Camperol, va mantenir la propietat de *Treball*, que convertí en *Treball, tendència*, fins a la seva desaparició l'abril de 1931. Amb la proclamació de la República s'integrà al grup dissident d'Estat Català que dirigia Jaume Compte, on impulsà la celebració d'una conferència nacional obrera que mai no se celebrà. Al mateix temps militava a la CNT, i era vocal del Sindicat d'Arts Gràfiques. El 1932 s'afilià a la Unió Socialista de Catalunya i el gener del 1934 s'ocupà de la secretaria de redacció de *Justícia Social*. Va participar en els esdeveniments del 6 d'octubre del 1934, però va poder escapar-se de la repressió. En esclatar la guerra civil i constituir-se el PSUC, fou cap de redacció de *Treball*, càrrec que mantingué durant gairebé tota la guerra, i fou president del Consell de Treball de la Generalitat quan la conselleria de Treball fou ocupada per militants del PSUC (Valdès, Comorera i Vidella). El 1939 s'exilià a França, passà pel camp de refugiats de Prats de Molló i participà en la resistència contra l'ocupació alemanya. Fou detingut en diverses ocasions. Després del 1945 es reincorporà a la vida política en el

PSUC, traduït al català el *Manifest del Partit Comunista* i a partir de 1949 es va adscriure a les posicions nacionalistes i titistes de Joan Comorera i fou expulsat del PSUC. Va deixar una novel·la autobiogràfica inèdita, *Els engabiats*, i va publicar a diverses revistes d'exili treballs sobre la història del moviment obrer català al segle XIX, que en tres ocasions, els anys 1948, 1964 i 1965, li valgueren el Premi Companys als Jocs Florals de la Llengua Catalana. [MPMJ]

Bibliografia: ARNAU, Roger. *Marxisme català i qüestió nacional*. 2 vols. París, 1974. RODÉS, Jesús M. & UCCELAY DA CAL, Enric. «Una vida significativa: Amadeu Bernadó». A: *L'Avenç*. 1978, núm. 11, desembre.

Bernal, obrer d'arts gràfiques i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou membre del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona de la CNT, dominat pel BOC. El 7 d'abril de 1931 va ser elegit vocal de la junta administrativa d'aquest sindicat. [JRM]

Bernal, Vicenç, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Pot ser que sigui el mateix que es presentà a les eleccions de 1898, com a candidat pels federals a Tarragona. [JIG]

Bernal Gràcia, Gregori, obrer a la Colònia Güell, Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Membre del Partit Sindicalista i dels Sindicats d'Oposició i president de la CNT a la Colònia Güell entre el 1936 i 1938. [AGL]

Bernaldo, August, dirigent comunista a Sabadell (segle XX). Militant del POUM a Sabadell, el març del 1937, després d'un acord entre la CNT i les forces republicanes de la ciutat, va ser nomenat membre de la conselleria de governació municipal. [JRM]

Bernard (o Bernat), Gabriel, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març del 1887 fou elegit vocal de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre del 1888. L'agost del 1890 figurà com a president de l'agrupació i l'agost del 1891, probable-

ment, fou designat per al mateix càrrec fins al setembre del 1892. [TMS]

Bernardino, Francesc, socialista a Puig-reig (segle XIX). El maig del 1888 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Puig-reig. (Potser és la mateixa persona que Francesc Bernadit.) [TMS]

Bernat, Josep, tipògraf i polític a Palma (1910?-1936?). Des de 1930, fou un dels principals dirigents de les Joventuts Socialistes a Mallorca. Adscrit a la tendència prietista del PSOE, fou secretari comptador de la Federació Socialista Balear (des de 1933) i secretari general de la Unió General de Treballadors de les Balears (des de 1935). Fou assassinat durant la guerra civil. [DG]

Bernat, Maurici, serrador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels dos representants de l'associació de serradors mecànics que signaren el manifest del Primer de Maig de 1890 lliurat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [END]

Bernat, Nicolau, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, el juny de 1937 participà al I Congrés Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en el qual intervingué com un dels delegats procedents del front. [PPB]

Bernat Martorell, Gregori, cuiner (Vilafranca del Penedès, ?-Marsella 1950). Dirigent del SUT-CNT de Vilafranca durant la Segona República i la guerra civil, del qual fou secretari l'any 1932. També va ser president del Sindicat d'Indústries Sanitàries i delegat del SUT de Vilafranca al Ple Ampliat de Federacions Locals i Comarcals de la JJLL de Catalunya l'any 1938. Al final de la guerra s'exilià a França, on passà tres anys als camps de concentració, que el deixaren amb una salut malmesa; això va fer que passés els tres darrers anys de la seva vida en hospitals i sanatoris. [RAM]

Bernat Rius, Antoni, treballador tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Militant l'abril de 1934 del Sindicat Unió de l'Art Fabril i Tèxtil de Sabadell. Delegat de la Federació Local de Sindicats sabadellenca en la constitució del

Comitè de Defensa i Milícies Antifeixistes de la població el 22 de juliol de 1936. Pagador de la columna Alpina, després batalló Alpí, des de la seva creació amb membres del PSUC i alguns del POUM el desembre de 1936 fins a la dissolució l'abril de 1937. Continua essent secretari administratiu de la Federació Local de Sindicats quan aquesta es convertí en Federació Comarcal de Sindicats el 4 de setembre de 1937. [JIG]

Bernat Setó, Pascual, metal·lúrgic i sindicalista a Sabadell (1905-?). Fou membre de la Federació Local de Sindicats sabadellenca i un dels dirigents de la vaga general d'un dia realitzada el desembre de 1934 per protestar contra la reintroducció de la jornada laboral de 48 hores, amb motiu de la qual resultà detingut. Des del 24 d'agost de 1936 va pertànyer a la Secció Metal·lúrgica del comitè local de la Comissió d'Indústries de Guerra de Sabadell. Fou nomenat el 19 de gener de 1937 conseller municipal de l'Ajuntament per l'ERC. Presidí el ple de sindicats catalans celebrat el 1938 amb motiu de l'enduriment de les condicions de treball, i on mantingué un dur enfrontament amb el delegat del govern central. Fou empresonat el febrer de 1939. Detingut el setembre de 1943, acusat de fer pintades antifranquistes. [JIG]

Bernat Setó, Ricard, sindicalista i dirigent polític a Sabadell (segle XX). Membre de la Federació Local de Sindicats a Sabadell i militant del PCC el 1936. Representant d'aquest partit en el Comitè de Defensa i Milícies Antifeixistes de Sabadell quan aquest es constituí el juliol de 1936. Fou l'organitzador i secretari general dels Amics de l'URSS, entitat adscrita al PSUC sabadellenc, així com president del Socors Roig Internacional. Presidí, el juny de 1937, la comissió sabadellenca que marxà cap al front de Madrid amb aliments, llibres i material sanitari. [JIG]

Bernaus, Juan, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou representant de la Societat de Forners La Espiga en el primer congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [JIG]

Bernejo, Manuel, home d'acció a Barcelona (segle XX). Activista mort en l'intent d'atemp-

tat contra el governador civil de Barcelona, Martínez Anido, realitzat la nit del 21 d'octubre de 1922. [JIG]

Berneri, Camillo, professor, teòric i propagandista anarquista (Lodi, Itàlia, 1897-Barcelona 1937). Militant socialista a la regió italiana de Reggio Emilia, el 1915 es va adscriure a l'anarquisme. Antimilitarista intransigent durant la Gran Guerra, el 1917 saludà amb entusiasme la revolució russa i fins al 1922 va mantenir una actitud de defensa de Lenin i dels soviets russos, si bé no va deixar d'ésser crític amb els bolxevics. Professor de filosofia entre 1923 i 1926 a diversos instituts italians, finalment s'hagué d'exiliar i fins al 1936 va viure a diferents països europeus. Amb l'esclat de la guerra civil espanyola, el juliol de 1936, arribà a Barcelona, on es responsabilitzà del reagrupament i de l'organització dels voluntaris italians que arribaven per combatre el feixisme. Marxà al front d'Aragó, però per problemes de salut hagué d'abandonar la primera línia de foc. De retorn a Barcelona publicà el periòdic *Guerra di classe* i va col·laborar en les tasques de propaganda i formació cultural dels voluntaris italians. Amb la documentació que va trobar a l'arxiu del consolat italià de Barcelona, va publicar *Mussolini a la conquesta de las Baleares* (Barcelona 1937). Crític amb la participació governamental dels anarquistes, a començaments de maig de 1937 sortia en defensa del POUM. El dia 5 de maig de 1937, en plena lluita de barricades a Barcelona, era detingut a la seva residència barcelonina, juntament amb el seu company Francesco Barbieri, per una patruella de la UGT i de la policia, i el seu cos apareixia l'endemà assassinat. Exponent d'un humanisme anarquista, de component ètic i utopista, el seu pensament es distingí també per la voluntat de diàleg i de col·laboració amb els altres corrents de l'esquerra revolucionària. [PPB]

Publicacions: *Mussolini, gran actor*. València, 1934. *Mussolini a la conquesta de las Baleares*. Barcelona, 1937. *Guerra de clases en España*. Edició a càrrec de Carlos M. Rama. Barcelona, 1977. *Humanismo y anarquismo*. Edició d'Ernest Cañada. Madrid, 1998.

Bibliografia: MADRID SANTOS, Francisco, *Rivoluzione e contrarivoluzione in Europa (1917-1937)*. Camillo Berneri: un anarchico italiano (1897-1937). Pistoia, 1985.

Bernet, Rafael, teixidor i sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle XX). Fou un dels dos representants dels teixidors mecànics de Sant Feliu de Codines en el primer congrés de Solidaridad Obrera celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [JIG]

Berni, Ramona, teixidora i dirigent anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Des de jove va actuar dins els sindicats i va participar activament en les lluites sindicals dins les fàbriques i en altres conflictes socials. Va formar part dels grups específics anarquistes, en especial Los Solidarios. Sovint participava en mítings sindicals de la CNT. El març de 1938 va participar en un míting al Teatre Kursal de Manresa en un acte del Front Popular Antifeixista, en representació de la CNT. [JSC]

Bernich, sindicalista a Manresa (segle XX). Fou el delegat enviat per la Intercomarcal Manresa Berga al Ple regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat entre maig i juny de 1931. [JIG]

Bernich Morer, Joan, terrorista anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser acusat de construir quatre bombes de tipus Orsini descobertes a Sabadell el desembre de 1893, i el juny de 1895 va ser acusat de pertànyer al grup anarquista barceloní Benevento. [END]

Berruezo Lloret, Josep, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Membre de la CNT de Cornellà de Llobregat, alcalde de la vila l'any 1938. [AGL]

Berruezo Silvente, José, manobre i mestre a Santa Coloma de Gramenet (Mazarrón, Múrcia, 1895-Ais de Provença, França, 1990). Detingut diverses vegades abans de 1914 en les vagues minaires de Mazarrón. Va emigrar a Barcelona amb la seva família el 1919, on participà en la vaga de la Canadenca. Treballà a Camarasa en la construcció d'una presa elèctrica. Fugí a Marsella davant l'amenaça d'ésser empresonat, però tornà al cap de pocs mesos. S'establí el 1920 a Santa Coloma de Gramenet, on participà en la formació de l'Ateneu Instructiu Colomenc i en la Casa del Poble. Fou corresponsal d'*El Diluvio* i de *Solidaridad Obrera* i mestre racionalista a Sant Adrià del

Besòs. Nomenat alcalde de Santa Coloma en els darrers anys de la guerra civil, s'hagué d'exiliar el gener de 1939. [JIG]

Publicacions: *Contribución a la historia de la CNT de España en el exilio* (1967) i *Por el sendero de mis recuerdos* (1987).

Bibliografia: *Polémica*. 1990, octubre-novembre.

Bertobillo Molas, Josep, miner i anarcosindicalista a Fígols (l'Hospitalet de Llobregat, Barcelonès, 1925-Vilada, Berguedà, 1949). Va ser un dels organitzadors de la CNT, de manera clandestina, durant el franquisme. Va col·laborar amb el grup de Marcel·lí Massana. Va ajudar a l'assalt dels sous setmanals de les mines de Fígols el 9 de novembre de 1947. La seva missió era fer un senyal quan s'acostés el comboi. Al final l'intent va ser un fracàs total. Aquest fet, entre d'altres, li va costar la vida, perquè l'11 de novembre de 1949 fou detingut. Se l'acusà d'intent d'apropiació i de tenir relacions amb la guerrilla de Massana. Va ser traslladat al calabós de la guàrdia civil de Berga junt amb Joan Vilella i Josep Puertas. Va poder escapar saltant d'un balcó; malgrat això, fou denunciat per un individu d'ideologia oposada a la seva. El 14 de novembre de 1949, a prop del pont de Vilada, al Berguedà, i sense judici previ, se li aplicà la llei de fugues. [JCR-JJR]

Bertomeu Garcia, Josep, boter a Reus (segle xx). Dirigent de la Secció Local de Boters de Reus i de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya (adherida a la UGT) durant la dècada dels vint. [RAM]

Bertomeu Garcia, Josep, militant i activista anarquista a Tortosa (segle xx). Durant la guerra civil fou militant de la CNT a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), pertanyent al municipi de Tortosa. Com a tal fou encausat en el sumari sobre els fets de Maig a Tortosa, acusat de participar en els aldarulls contra les forces d'ordre públic, i qualificat de «militant radical i amb procediments agressius». [XPM]

Bertral, Reis, Josepa Blanes, comunista a Barcelona (segle xx). Dirigent d'Estat Català, durant la guerra civil formà part del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya en representació d'aquella organització, per bé que responia ja als interessos del PSUC. A l'e-

xili, fou la receptora d'una «Carta oberta de Joan Comorera a Reis Bertral, dirigent d'Estat Català», escrita probablement a les darreries de 1948, poc abans d'esclatar la crisi Comorera. En el primer congrés del PSUC, celebrat a París l'agost de 1956, fou elegida membre suplent del comitè central, i renovà el càrrec en el segon congrés de 1965. Fou elegida, així mateix, membre del comitè central, en el quart congrés que se celebrà a Barcelona l'octubre de 1977. [PPB]

Bertran, Antoni, boter de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Era membre del Partit Republicà Democràtic Federal i dirigent de la secció de Vilafranca de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1885), que tenia uns 130 afiliats. Fou membre de la comissió consultiva de la federació de boters l'any 1881 i representant dels boters vilafranquins al novè i desè congrés de l'esmentada federació els anys 1881 a Reus i 1882 a Tarragona. [RAM]

Bertran, Bartomeu, filador i líder sindical (segle XIX). Resident a Barcelona, comissionat pels treballadors del seu ram el 1840 en les negociacions que es dugueren a terme amb els fabricants respecte als salaris. Juntament amb Ramon Mercader, va firmar una exposició dirigida a l'Ajuntament de la seva ciutat, amb data 14 d'octubre de 1840, respecte al reduït salari que cobraven els filadors. [CR]

Bertran, Domènec, rabassaire de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent de la secció local de Vilafranca de la Federació d'Obrers Agrícoles, de la qual fou membre de la junta directiva la darrera dècada del segle XIX. Es distingí per la seva capacitat organitzativa en el conflicte rabassaire els anys 1893-1895. [RAM]

Bertran, Eusebi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bertran, J., sindicalista a Terrassa (segle xx). Militant de la tendència trentista de la CNT, fou el vicepresident de l'Ateneu d'Estudis Socials a Terrassa quan aquest es constituí el setembre

de 1933, vinculat a la Federació Sindicalista Llibertària. [JIG]

Bertran, Joan, paleta i líder societari (segle XIX). Domiciliat a Barcelona, al carrer del Carme, 96, 3r, o al carrer de Sant Vicenç, 19, 2n. Com Pau Barba, fou un dels dinou representants de les societats obreres de Barcelona que signaren el document de 8 d'agost de 1854, i participà en la fundació de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, de Barcelona, de la qual fou designat secretari el mateix dia de la constitució, 24 de gener de 1855. El dia 7 de març del mateix any, en nom d'aquella junta, dirigí una instància al governador civil de Barcelona per demanar que aquell organisme obrer pogués actuar com a mitjancer en els conflictes laborals que es plantejaven en molts pobles industrials de Catalunya, i el dia 24 del mateix mes comunicà a la mateixa autoritat civil el nomenament de tres comissions encarregades d'aquella activitat mediatora. Ell mateix intervingué en aquell sentit, el dia 8 d'abril de 1855, en un conflicte declarat a Sabadell. També com Pau Barba, signà el document del dia 11 de maig de 1855, dirigit al governador civil de Barcelona. Durant la vaga general declarada el 2 de juliol, aparegué com a secretari de la comissió de vaga, i formà part de la comissió ciutadana oficial que es dirigí a Madrid a parlar amb el govern. El mes d'abril de 1856, fou objecte d'investigació per part del fiscal militar, quan el seu nom havia desaparegut dels documents obrers i ell es trobava ja, probablement, en la clandestinitat. Amb motiu d'aquelles investigacions, l'alcaldia de Barcelona certificà que havia observat una conducta irrepressible, tant des del punt de vista moral, com del polític. [CMM]

Bibliografia: BENET & MARTÍ. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Bertran, Joaquim, sindicalista a Sabadell (segle XX). Representà, amb altres companys, la Federació Local de Sindicats de Sabadell en el Ple Regional de Sindicats de la CNT celebrat el març de 1933. [JIG]

Bertran, Josep, manyà i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870 cons-

ta com a membre de la Secció de Serrallers de l'AIT en la ciutat de Girona. Escollit representant de la dita secció, va participar en el Congrés d'Obrers Constructores de la Regió Espanyola de l'AIT, que se celebrà a Barcelona el 25 de març de 1871. [CR]

Bertran, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels membres de la nombrosa delegació catalana enviada al congrés de la CNT celebrat a Madrid el desembre de 1919, el conegut per congrés del Teatre de la Comèdia. [JIG]

Bertran, Josep, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Fou un dels dirigents obrers del Centro de las Sociedades Obreras de Sabadell que el 18 de febrer de 1873 firmen un document dirigit al poder executiu per tal que fixi la durada màxima de la jornada de treball. [JIG]

Bertran, Josep, teixidor i líder sindical (segle XIX). Com a director de la classe de cilindradors i aprestadors de la ciutat de Barcelona, el 28 d'abril de 1856 firmà un escrit en què demanava permís a l'alcalde constitucional de la ciutat per a poder instal·lar una escola professional per als membres de la seva especialitat. Potser és el que es troba entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. [JIG]

Bertran, Josep, treballador del ram del cànem i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El desembre de 1872, constava com a membre del consell interí de la Federació d'Ofici d'Obrers del Cànem, de la Regió Espanyola de l'AIT. Aquest consell interí va ser qui convocà un congrés dels treballadors del cànem, a Barcelona, el 2 de febrer de 1873. [CR]

Bertran, Lluís, boter i sindicalista a Vilafranca (segle XX). Va ser representant dels boters de Vilafranca a la Junta de Reformes Socials local l'any 1923 i defensor de les tendències reformistes a l'interior d'aquesta secció. [RAM]

Bertran, Lluís, mestre, anarquista i radical a Barcelona (segle XX). Va formar part, a principis de segle, de la Comissió de Foment i Propaganda del Consell directiu de la Federació Regional de Societats Obreres, amb seu a Bar-

celona, organització de signe bakuninista. Professor racionalista, durant la primera dècada del segle passà a militar en el Partit Radical de Lerroux. Formava part del grup d'«anarquistes domesticats» que Lerroux es vantava d'haver incorporat al partit per a mobilitzar la classe obrera de Barcelona. Fou un dels fundadors d'*El Descamisado* i *La Rebel·dia*. Professor d'un centre radical ubicat en l'aleshores suburbi industrial del Clot, estava integrat al Grup Barceloní per a l'Educació Racional de la Infància. Era també el conseller legal de les «dames roges». Va participar a la Setmana Tràgica de juliol de 1909 i, el 1911, va escriure el fullet «Yo Acusó». *El Testamento de Ferrer*, on acusava Soledad Villafranca de no haver complert el mandat de Ferrer i Guàrdia. [APE/JIG/PPB]

Bertran, Roc, dirigent societatari a Olot (segle XIX). Consta com a president d'una associació obrera de la vila d'Olot, l'agost i setembre de 1841. [CR]

Bertran Alquesa, Francesc, xofer de camió, descarregador i anarcosindicalista (Arnes, Tarragona, 1893-?). Fou elegit vicepresident de l'Associació de Carregadors i Descarregadors de Carbó Vegetal «La Protectora», l'octubre de 1929, quan es constituïa aquesta societat. Continuant amb aquest càrrec el març de 1932, fou tresorer de la Cooperativa de Treball al Carbó Vegetal «La Protectora» a partir de setembre de 1934. Fou detingut el 1939 i condemnat a 20 anys de reclusió temporal. Sortí en llibertat condicional el 1943 i tornà a treballar al moll de 1944 fins a 1958. [JIG]

Bertran Carbonell, Jaume, treballador de la fàbrica Pirelli i socialista (Vilanova i la Geltrú 1938). Fill d'un militant del POUM conegut com «el ferrer de mar», visqué en un ambient propici per a interessar-se per les llibertats polítiques i la justícia social. El 1954 entrà a treballar de vailet d'encàrrecs a l'empresa Pirelli i començà la seva activitat política al voltant de vells militants marxistes i sectors progressistes cristians. A la dècada dels seixanta, després de mantenir contactes amb el POR i el PSUC, es va afiliar al FOC i formà part del seu comitè polític des de 1966 fins a 1969, any en què s'inicià la crisi de l'organització. Entre 1964 i

1966 participà activament en la creació de CCOO a Vilanova, on va ser un dels dirigents del sindicat, tant a nivell local com de la fàbrica Pirelli. A les eleccions sindicals de 1966, guanyades pel nucli relacionat amb CCOO, va ser nomenat president de la part Social del Sindicat Mixt i escollit pels seus companys com a membre del Consell Provincial dels Treballadors. Milità activament a CCOO fins a 1976, any en el qual el PSUC obté el control de l'organització. Es va afiliar, al moment de la seva constitució, al PSC-Congrés i fou membre de la mesa del Consell nacional en el moment de la seva dissolució per fusionar-se amb la Federació Catalana del PSOE per crear el PSC. En aquest darrer ha estat membre del seu Consell nacional i ha format part d'executives locals i de federació fins al 1999. L'any 1979 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Vilanova i diputat provincial, càrrecs que va mantenir fins al 1995. [TMS]

Bertran Casanova, Salvador, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle XX). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al quart congrés que realitzà la seva federació nacional. El congrés se celebrà a Madrid a principis de setembre del 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència d'acció cultural. [DBM]

Bertran i Pou, Antoni, treballador del ram de la llana i societatari a Olot (segle XIX). Va signar, conjuntament amb altres treballadors d'Olot, una exposició datada el 8 de gener de 1842 i dirigida al regent del regne, el general Espartero, en la qual es denunciava el contraban. [CR]

Bertran i Sùria, Antoni, cambrer i dirigent polític (l'Arboç, Baix Penedès, 1903). Fou membre fundador de la Federació Obrera de Sindicats de la Indústria Gastronòmica, FOSIG. Procedent del PCC, ingressà al PSUC quan aquest es fundà el 1936. Des d'aleshores fou membre del seu comitè central, ratificat per aquest càrrec en la I Conferència Nacional del PSUC celebrada el 24 de juliol de 1937. Fou director general de Proveïments a la conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya du-

rant la guerra civil, Exiliat el 1939, arribà a Mèxic el 1940 procedent de la República Dominicana. Continua en el comitè central del PSUC després de les depuracions de l'estiu de 1943. L'agost de 1949 constituí amb d'altres el comitè executiu del PSUC i l'octubre del mateix any, fou un dels membres de l'executiva que es negaren a recolzar les tesis de Joan Comorera sobre la independència del partit respecte del PCE. Més endavant fou expulsat del PSUC. En l'exili es va mantenir en el seu ofici tot dirigint i fundant diversos restaurants i sales de festes. [JIG]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera. Guerra i Revolució. (1936-1939)*. Volum II. Barcelona, 1984; *Joan Comorera. Comunisme i Nacionalisme. (1939-1958)*. Volum III. Barcelona, 1985.

Bertran Oleart, Miquel, teixidor, sindicalista i dirigent polític (Sabadell 1892-Tulcingo Hidalgo, Mèxic, 1957). Treballador tèxtil, el 1909 participà en els aldarulls de la Setmana Tràgica a Sabadell, i fugí durant un breu temps a Alemanya. El 1910 dirigí les reivindicacions dels teixidors mecànics sabadellencs. Fou director el 1916 de *Germinal*, la revista de la Federació Obrera de Sabadell, i dirigí aquest any la vaga tèxtil de la població. Participà el 1917 en la vaga general revolucionària i s'hagué d'exiliar a Lió. En tornar, no pogué treballar en el seu ofici per la marginació dels patrons, i el 1918 acudí al congrés de la Confederació Regional Catalana de la CNT representant els rajolers de Sabadell. El 1926 s'estrenà la popular opereta catalana *Cançó d'amor i de guerra*, de la qual era autor. Fou un dels reorganitzadors de la CNT a Sabadell el 1930, i de nou representà el Sindicat Tèxtil en el congrés de la CNT de juny de 1931. Dirigí, el 1933, la revista *Vertical* de la Federació Local de Sindicats sabadellenca. Activitat destacada en els fets d'Octubre de 1934, quan esdevingué alcalde de Sabadell durant un dia. Sortí exiliat, i quan tornà, el 1935, anà a la presó. Després de juliol de 1936 fou nomenat primer tinent d'alcalde i conseller de Serveis Municipals a Sabadell. Exercí d'alcalde durant uns pocs dies el gener de 1939. Exiliat a Mèxic, milità en el PSUC i fou director d'una fàbrica de mantes. [JIG]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. III-V Sabadell. 1978-1982. CRT

DE CATALUNYA: *Memoria del Congreso celebrado en Barcelona los días 28, 29, 30 de Junio y 1 de Julio del año 1918*. Barcelona, 1918. *Le Combat Syndicaliste*. 17 d'agost de 1957.

Bescós Saso, Dolores, corresponsal a Barcelona (segle xx). Era el contacte postal de la correspondència dirigida al Comitè Nacional de la CNT el juny de 1924. En aquesta data fou detinguda conjuntament amb el dit Comitè Nacional i anà a la presó. [JIG]

Besnard Eugène, Pierre, ferroviari i líder anarcosindicalista internacional (Montreuil-Bellay, França, 1886-Bagnolet, França, 1947). Fou secretari general el 1921 dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris, corrent organitzat dins la Confederació General de Treballadors a França. Vinculat, des de 1925, a l'anarcosindicalista Associació Internacional de Treballadors, AIT. De 1930 a 1936 els seus escrits foren publicats periòdicament a la premsa anarcosindicalista espanyola com ara *Acción, Solidaridad Obrera* i *Cultura Libertaria*. El 1936 participà en la creació dels comitès anarcosindicalistes per la defensa del proletariat espanyol, i fou elegit secretari de la conferència d'aquests comitès celebrada l'octubre de 1936. Enviat a Barcelona per l'AIT, participà en la propaganda internacional en favor de l'Espanya republicana i intentà intermediar en la compra d'armes per a la CNT. [JIG]

Besora Pasquina, Joan, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). El maig del 1936 va ser escollit vocal segon de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. [DBM]

Besora Hernández, Camil, el Pataquer, tractant en patates i militant anarcosindicalista a Reus (segle xx). Forma part del Sindicat Únic Agrícola, i de la CNT la dècada de 1920 i la de 1930. Militant d'acció, participà en diverses accions de sabotatge, reflex a Reus dels moviments insurreccionals de la CNT, el gener de 1932. Fou detingut i empresonat en diverses ocasions. [PAN/AAC]

Bessó, socialista i societari a les Borges Blanques, les Garrigues (segle xx). L'abril de 1914 va presidir el míting sobre l'organització obrera que Recasens va convocar a les Borges

Blanques i el novembre del mateix any participava, juntament amb Recasens i Andreu Nin, al míting inaugural de l'Agrupació Obrera de les Borges Blanques, que comptava amb 250 associats. [PPB]

Bestard, Antoni, sabater i dirigent anarcosindicalista a Inca (segles XIX-XX). Fou membre destacat de l'associació obrera de sabaters La Justícia d'Inca, adherida l'agost de 1914 a la Federació Balear de Sabaters de la Federació Regional de Solidaritat Obrera i el 1922 a la Confederació Regional del Treball de les Balears de la CNT. El març de 1915 participà al Primer Congrés Balear de Sabaters a Alaró, on mantingué posicions cenetistes enfrontades a les socialistes de La Igualtat de Palma. El 1916, va ésser membre de la comissió pro subsistències, fundada amb el suport del Foment del Civisme i de la Cambra de Comerç per controlar la Junta Provincial de Subsistències del govern. Durant els avalots obrers del 1919 (saqueig de botigues de queviures), produïts a Inca per manca de provisions i que motivaren la repressió al carrer de l'exèrcit i de la guàrdia civil, hi tingué una participació assenyalada i fou detingut. [EPC]

Bestard, Bartomeu, fuster, sindicalista i polític a Mallorca (segles XIX-XX). Va ésser un dels impulsors de la celebració del Primer de Maig a Palma en els anys noranta del segle XIX. Així, fou un dels oradors l'any 1892, en què parlà en català, i 1894. Va ésser un dels principals dirigents de La Igualtat i de la Federació Local de Societats Obreres a l'inici del segle XX. El 1892, fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista de Palma i un dels primers dirigents del PSOE a Mallorca. [AMR]

Betriu Vives, Joan, pagès i sindicalista a Tremp (segle XX). Representà el Sindicat Agrícola Cooperatiu de Tremp, adscrit a la Unió de Rabassaires, a l'Ajuntament de Tremp que es constituí el 20 d'octubre de 1936. Presentà la dimissió el 30 de gener de 1937, arran d'una discussió sobre l'enderroc de la torre de la sagristia. [PPB]

Beur Mañosa, Jaume, anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels obrers anarcosindicalistes sabadellencs detinguts el març de

1920 amb motiu de l'atemptat i assassinat de Teodor Jenny, fabricant de la població. [JIG]

Bey, Fèlix, pintador i líder societari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió que reinstal·là la Societat de Pintadors, el 17 de maig de 1843. [CR]

Bianya Sicres, Esteve, teixidor i socialista a Pineda de Mar, Maresme (Pineda de Mar 1907-?). Fou un dels quatre membres de la comissió executiva de la secció de la USC a Pineda de Mar quan aquesta es constituí l'octubre de 1931. Regidor de l'Ajuntament pinedenc des de les eleccions de gener de 1934, el febrer de 1934 fou escollit alcalde tercer, i presidí la comissió de Foment. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, milità en el PSUC i formà part del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda, tot integrant el Comitè de Defensa. Fou un dels responsables de la primera expedició de milicians de Pineda al front. Va formar part també del primer Ajuntament de guerra com a alcalde segon i el 20 d'agost de 1936 fou elegit president de la comissió de Foment. [PPB/JIG]

Bibet, Ramon, líder societari a Vic (segle XIX). Comissionat en la fàbrica d'Antoni Canadell de Vic, el març de 1841. [CR]

Bibiloni Llaneres, Jeroni, religiós franciscà exclaustrat (Palma de Mallorca, 1802-1876). Influït per l'utopisme d'Étienne Cabet i pel grup icarià de Barcelona, fou l'introduïdor de les teories del socialisme utòpic a Mallorca. Publicà l'any 1848 el fullet *Cristianos socialistas*, en el qual sostenia que als Evangelis es trobaven els veritables fonaments teòrics del socialisme i que les comunitats cristianes primitives, en la pràctica de compartir els béns, oferien el model que calia seguir. Aquest escrit va ser elogiat pel setmanari *La Fraternidad*, dirigit per Narcís Monturiol i òrgan dels cabetians barcelonins, que en reproduí llargs fragments. En els ambients eclesiàstics, aquell escrit no despertà interès fins que, arran de la revolució que aquell any es produí a França, es començà a entreveure la incidència que les idees comunistes podien tenir. Reconvingut pel bisbe de Mallorca, Rafael Manso, Bibiloni li presentà un escrit de descàrrec titulat «Disertación-polémica sobre la igualdad y la propiedad

social en sus relaciones con la ley natural y la ley evangélica, en la cual se intenta explicar el objeto que tuvo su autor al escribir el folleto titulado *Cristianos-socialistas*. En aquell text, manifestava que el dret de propietat privada mereixia el seu respecte, que la seva única intenció havia esta divulgar la doctrina de Jesucrist, i que el cristianisme no estava en contradicció amb l'abolició de la propietat privada, per tal com les primeres comunitats cristianes l'havien practicada. Aquella retractació, una mica retocada, fou donada a la publicitat l'any 1855 amb el títol «Explicaciones que en descargo de su conciencia y rectificación de sus ideas, presentó el autor del folleto titulado *Cristianos-socialistas* al Ilmo. Sr. Obispo D. Rafael Manso, obispo entonces de la diócesis de Mallorca y actualmente de Zamora». Bibiloni, des del socialisme utòpic, probablement no del tot abandonat si pogués constar com a autor d'uns articles publicats sense signatura a *El Iris del Pueblo*, derivà cap al partit democrata i cap al federalisme, sense renunciar al seu catolicisme i sense deixar de mantenir estretes relacions amb els seus germans franciscans fins a la mort. [CMM]

Bibliografia: MIR I MAYOL, Gregori. «El socialisme utòpic de Jeroni Bibiloni». A: *Lluc*. 1972, setembre, pàg. 21-24. MAS I VIVES, J. «El pensament democrata, Tensions ideològiques a Mallorca entorn del Bienni Progressista». A: *Randa*. 1978, 8, pàg. 125-150. FULLANA I PUIGSERVER, Pere. *El catolicisme social a Mallorca (1877-1902)*. Barcelona, 1990, pàg. 55-60.

Biel, Gregori, metal·lúrgic i sindicalista a Badalona (segle XX). Fou un dels membres de la comissió reorganitzadora del Sindicat de la Metal·lúrgia a Badalona, un dels més actius de la població en el procés de reconstrucció de la CNT el 1930. [JIG]

Bielsa, Carles, líder societari a València (segle XIX). L'abril de 1870, figura com a vocal de la junta del Centre Federatiu de les Societats Obreres de València. [CR]

Bienzobas, Luis, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels delegats de la Societat d'Invàlids «La Oportuna» de Barcelona al congrés de la CNT celebrat en aquesta ciutat el setembre de 1911. Va intervenir activament

en els debats sobre els drets i deures dels invàlids en la CNT i denuncià la persecució que patien de les autoritats. Actuà com a secretari en la cinquena sessió del congrés. [JIG]

Biesto, sindicalista a Canet de Mar (segle XX). Fou un dels delegats enviats pel sindicat de Canet de Mar al Ple regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat entre maig i juny de 1931. [JIG]

Bigatà, Antoni, manobre i societari a Sabadell (segle XIX). Analfabet, va ser membre de la comissió mixta del ram de la construcció constituïda a Sabadell l'abril de 1855. [END]

Bigatà, Pere, socialista (segle XX). Procedent de la Unió Socialista de Catalunya, fou un dels primers integrants del Moviment Socialista de Catalunya, creat el gener del 1945 a Tolosa de Llenguadoc. En representació de la USC, formà part del primer Consell directiu del MSC, constituït a finals del 1945. [TMS]

Bigorra, Francesc, operari cristaller i sindicalista a Badalona (segle XIX). Va signar per la societat del seu ofici a Badalona el manifest de l'1 de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [END]

Bigorra, Josep, mosso de cafè a Valls (segle XIX). El novembre de 1872 va tenir contacte epistolar amb la Comissió Federal de la FRE de l'AIT, el qual l'encoratjava per a organitzar la federació local de la Internacional a Valls. [END]

Bigorra Gatell, Antoni, boter i sindicalista a Valls (segle XX). El desembre del 1929 participà a la reunió constitutiva de l'Ateneu Popular de Valls. És un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril del 1931, que posteriorment s'adherí a la CNT, signant els estatuts. A la reunió va ser nomenat secretari interí. Va formar part de la junta definitiva com a vocal 5è. A la República, va muntar una societat de boters, amb un tal Freixes, i des de llavors es va desentendre del moviment. A la guerra, la CNT l'intentà recuperar per presentar-lo com a regidor, però no ho acceptà. [AGT]

Bila, Jaume, obrer sociatari a Barcelona (segle XIX). Va participar en el banquet dels treballadors de l'I de gener de 1841, on es formà una junta provisional que representarà el conjunt dels treballadors barcelonins. [END]

Biladrosa, Josep, dirigent sociatari (segle XIX). És un dels obrers i obreres firmants del document anomenat *Exposició dels obrers barcelonins al Congrés de Diputats*, de data 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [JIG]

Bilas, Valentí, teixidor a Sabadell (segle XIX). Va ser membre de la comissió de teixidors de llana que el 16 d'octubre de 1868 va enviar una exposició a la Junta Revolucionària de Sabadell sobre la problemàtica que patia aquest sector. [END]

Bilbao, Santiago, manobre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels militants veterans encarregats de la reorganització de la CNT a partir de març de 1930. Orador en el míting celebrat al Palacio de Bellas Artes de Barcelona el Primer de Maig de 1931, on s'elaborà una llarga llista d'exigències obreres, encapçalà amb altres dirigents de la FAI la manifestació de treballadors concentrada en finalitzar el dit míting per a portar les reivindicacions al Palau de la Generalitat. Representà el Sindicat de la Construcció de Barcelona en diversos congressos de la CNT, el congrés extraordinari celebrat a Madrid el juny de 1931, els comicis de la regional catalana celebrats a Barcelona entre maig i agost de 1931, i en el ple regional de sindicats únics de Catalunya a Barcelona el març de 1933. Després de la guerra marxà a l'exili. [JIG]

Bibliografia: BRADEMAS, J. *Anarcosindicalismo y revolución en España, 1930-1937*. Esplugues de Llobregat, 1973. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT. (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Bilbao Castellanos, Crescenciano, metal·lúrgic i socialista a Barcelona (segle XX). Membre de la burocràcia del partit que va viure a Barcelona durant uns mesos el 1931, probablement com a delegat de la direcció central per a intervenir en la crisi que afectava llavors la Federació Catalana del PSOE. El febrer del 1931 entrà a formar part del comitè del Sindicat Me-

tallúrgic com a secretari. En el mes de maig va ser nomenat president del Grup Socialista de la Casa del Poble i en el mes de setembre va substituir Jové Surroca en la presidència de la Federació Regional de la UGT fins a la celebració del vuitè congrés el desembre del mateix any, en què abandonà Catalunya per traslladar-se, en tasques de propaganda, a Huelva. Durant l'etapa republicana va ser diputat del PSOE. Un cop esclatada la guerra civil, exercí com a sotssecretari d'Armaments i comissari general de l'Exèrcit de Terra amb Indalecio Prieto com a ministre. Es va exiliar a Mèxic. [DBM]

Bilbeny i Robert, Ramon, sindicalista (Mataró 1903). Destacat dirigent d'ERC de Mataró i militant del sindicat de la CNT. El 1936 va ser vocal en el Consell d'Economia de l'Ajuntament de Mataró i, després dels fets de Maig de 1937, regidor de Finances. [MCR]

Binimelis, Jeroni, ferrer i dirigent anarcosindicalista a Mallorca (segles XIX-XX). Fou membre destacat de la societat obrera La Metal·lúrgica i el 1911 en propicià la ruptura amb la Federació Local de Societats Obreres de Palma, amb el nom de Sindicat Metal·lúrgic Balear i la seva afiliació a la Confederació Regional del Treball de les Balears de la CNT. Entre el 1912 i el 1914 va ésser articulista del periòdic anarcosindicalista *El Rayo*. Participà en la comissió pro subsistències, creada el 1916, amb la participació del Foment del Civisme i de la Cambra de Comerç, per fiscalitzar la Junta Provincial de Subsistències del govern. [EPC]

Biosca, Antoni, oficinista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Va ser un dels principals impulsors de la reorganització de l'Associació Mutual de Dependents d'Escriptori de Vilafranca els anys vint i en va ser el president durant els anys 1928-1930. [RAM]

Biosca Biosca, Gregori, pagès i dirigent sindical (Albatàrrec 1908). Arrendatari de la Unió Llaical de Beneficiats de la Catedral de Lleida, va presidir la Unió de Colons de la comarca de Lleida, creada el 1931 per negociar millores contractuals i fins i tot la compra de les terres als beneficiats. Militant del BOC i del POUM i de la Unió Provincial Agrària i des de 1936 de la Unió de Rabassaires, la qual va representar

al Tribunal Popular de Lleida a partir d'octubre de 1936. [JBP]

Biosca Torres, Francese, periodista a Terrassa (segle xx). El 1932 va dirigir el diari local de la Lliga, *El Dia*; el 1937 tornà a dirigir-lo, aquest cop com a òrgan d'expressió del PSUC a la ciutat. [JLJ]

Biosca Sánchez, Esteve, filador, dirigent sindicalista i alcalde republicà (Castellbell i el Vilar 1905-Barcelona 1939). Va començar a treballar als set anys als filats de la fàbrica Borràs. Durant la República va fundar el sindicat de la CNT que es va alinear amb el sector trentista i d'Oposició. Representà el Sindicat Únic de Treballadors de Castellbell i el Vilar en el Ple regional de Sindicats de la CNT celebrat el març de 1933. Va ser elegit alcalde per ERC el 1934. Durant la guerra, va continuar essent alcalde. La seva actuació tant sindical com política va ser moderada i pacífica. El 1939 es va amagar però després va tornar al poble, la guàrdia civil el va detenir i el va torturar a Sant Vicenç de Castellet. Després el van portar a Barcelona, on fou afusellat. [JSC/JIG]

Bisa, Gregorio, treballador de la fusta i anarcosindicalista a Barcelona (?-1970). Membre del Comitè de Relacions del Ram de la Fusta, participà en els aldarulls produïts a Barcelona amb motiu de l'arribada dels fills dels vaguistes de Saragossa el maig de 1934. Fou un dels representants del Sindicat de la Fusta en el congrés de la CNT celebrat a Saragossa el maig de 1936. Durant la guerra civil efectuà diverses accions amb un grup de dinamiters darrere les línies enemigues. Fou nomenat president del Consell econòmic del Sindicat de la Fusta. El 1939 s'exilià a l'Arieja, a França. Tornà a Espanya pocs mesos abans de morir. [JIG]

Bisbal, Elies, paleta i sindicalista (segle XIX). Fou un dels 24 membres del comitè de la Secció de Paletes i Peons de la federació barcelonesa de l'AIT, que signà el 28 d'agost de 1873 una carta, junt amb Jaume Bernadó, que fou publicada en el setmanari *La Federació* el 6 de setembre del mateix any, en la qual es combatia una altra organització del mateix ram escindida de la secció de la Internacional. [JIG]

Bisbal Barceló, Llorenç, sabater i polític socialista (Alcúdia 1876-Palma 1935). Fill d'una família modesta que el 1888 es traslladà a Palma. La seva relació amb els socialistes i el moviment obrer partí, segons ell, de la impressió que rebé en escoltar un míting al Teatre Balear d'Antoni Garcia Quejido l'abril del 1889. S'integrà a La Igualdad, societat obrera dels sabaters de Palma, com a membre de la comissió de propaganda i de la qual fou secretari per primera vegada el 1901. En aquell temps degué afiliar-se a l'Agrupació Socialista de Palma, del Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE—, i des del principi el seu paper dins el grup socialista i el moviment obrer illenc havia de ser sempre important com a orador, propagandista, publicista, organitzador i militant. A partir de 1904, ocupà càrrecs de responsabilitat dins l'agrupació, secretari (1904-1906) i vicepresident (1907-1908). Fou membre del comitè executiu de la primera Federació Socialista Balear (1913-1915) i secretari de la Federació de Societats Obreres de les Balears (1914). També va ésser redactor i director, en diverses ocasions, d'*El Obrero Balear* (1900-1910 i 1913). La seva relació amb el socialisme català fou estreta en temps d'Antoni Fabra i Ribas, quan aquest, el 1908, reorganitzà la Federació Socialista Catalana. La relació Fabra Ribas-Bisbal perdurà durant un temps amb cartes d'aquell enviades des de París i publicades a l'òrgan de premsa socialista mallorquí. D'altra banda, quan el 1913 es reuní el congrés constituent de la Federació Socialista Balear i hom en discutí el reglament i els estatuts, el model explicitat fou el català. El 1916, creà una comissió pro subsistències, i el 1917, acusat d'ésser autor d'un full considerat injuriós per un fabricant sabater, fou desterrat a 25 km de Palma. Així, marxà a Sóller, on fundà l'agrupació socialista i la casa del poble. Aviat aconseguí el perdó i tornà a Palma. A la mort de Francesc Roca, el 1917, esdevengué el cap del socialisme local. Fou, de bell nou, director d'*El Obrero Balear* (1918-1920), secretari de l'Agrupació Socialista (1918-1919), president de la Federació de Societats Obreres (1917), i regidor de Palma, entre 1918 i 1921, càrrec des del qual denuncià corrupcions administratives i defensà la municipalització de les principals subsistències. Després d'uns temps difícils per al socialisme mallorquí, aconseguí un redreçament del seu partit

sota la Dictadura de Primo de Rivera, i unificà el moviment obrer illenc mitjançant la creació de la Unió General de Treballadors de les Balears, sota l'explícita adscripció a la UGT. Quan es proclamà la República —abril del 1931— fou elegit batlle de Palma, encara que en dimetí l'octubre del mateix any quan, majoritàriament, l'Agrupació Socialista s'oposà a prosseguir l'aliança amb els partits republicans. Des de la batllia, les seves preocupacions bàsiques foren: l'atur, la lluita contra la corrupció, la mediació en els conflictes socials i la millora de les condicions laborals dels treballadors municipals. Tot un conjunt de temes com l'avantprojecte i projecte d'Estatut d'Autonomia, l'amnistia, la petició de la separació de l'Església i l'Estat, la petició de l'expulsió dels jesuïtes i ordes religiosos, foren debatuts i aprovats mentre ell presidí el consistori. En els seus articles, conferències i mítings, hi destacaren temàtiques com l'anàlisi de les diverses conjuntures polítiques, la tàctica que cal seguir, els aspectes teoritzants o els problemes i la protesta social. Va polemitzar, sovint i amb duresa, amb altres publicacions, com *La Gaceta de Mallorca*, *La Almudaina*, *Última Hora*, per temes com el clericalisme, les organitzacions obreres i el sindicalisme groc, etc. El maig del 1932, va ésser elegit president de la Federació Socialista Balear, que el va fer allunyar de l'activitat concreta. Dimetí d'aquest càrrec per raons de salut. [SSB]

Bibliografia: GABRIEL, P. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GABRIEL, P. «Llorenç Bisbal i Barceló: dirigent socialista de Mallorca». A: *Lluc*, 1976, novembre, 3-6, Palma. SERRA BUSQUETS, Sebastià. «Pensament i actuació de Llorenç Bisbal i Barceló, dirigent socialista mallorquí (1876-1935)». A: *Mayurqa*, 1989, 22, Palma, pàg. 937-946.

Bisbe, Jaume, pintor, sindicalista i anarquista a Barcelona (segle XX). Vell anarquista, relacionat amb Francesc Ferrer i Guàrdia, durant 1907 va col·laborar, amb aquest i amb Anselmo Lorenzo, en el procés de gestació de la Solidaritat Obrera. Va participar en la reunió preparatòria que impulsà Lorenzo amb diversos representants sindicals i l'octubre de 1907 figurava en el primer Consell directiu de la Solidaritat Obrera, integrant la Comissió Administrativa i de Foment, com a representant de la Societat de Pintors de Barcelona. Fou designat

també director, i responsable davant les autoritats, del setmanari *Solidaridad Obrera*, que començà a aparèixer el 19 d'octubre de 1907, i el març de 1908 substituïa Antoni Colomé en el càrrec de secretari general de la Solidaritat, segons sembla per indicació de Ferrer i pel seu domini del francès. Des del nou càrrec va convocar el Primer Congrés Obrer de la Solidaritat, que se celebrà el setembre de 1908 a Barcelona, i en el decurs del qual abandonà la Secretaria General. El setembre de 1911 va participar en el Primer Congrés Obrer de la CNT, com a delegat de la federació local d'Igualada. En el decurs de les sessions congressuals va mantenir una actitud molt activa, i entre altres actuacions firmà el dictamen que va refusar el sindicalisme de base múltiple, i fou el proponent del text sobre la fusió entre la UGT i la CNT. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Biscamps, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869 era un dels 40 vocals, segurament delegats de les distintes seccions obreres de Barcelona, que componien la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [JIG]

Biscarri, socialista a Sabadell (segle XX). Durant els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934 fou membre, en representació del PSOE, del comitè de l'Aliança Obrera de Sabadell i del comitè revolucionari local que va proclamar la República Catalana i va hissar la bandera roja al costat de la catalana a l'Ajuntament. [MPMJ]

Bizcaus, Jaume, sabater i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat dels sabaters de la societat La Armonia de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera que se celebrà a la ciutat comtal el setembre de 1908. [MPMJ]

Bladé, Jaume, activista obrer (segle XIX). Jutjat a Barcelona en consell de guerra sumaríssim, el 9 d'agost de 1854, per haver intentat alliberar Joan Vives, que conjuntament amb Francesc Pérez i Miquel Martí, treballadors de l'enderrocament de les muralles de la ciutat, havien participat en la destrucció d'una fàbrica de filats anomenada dels Semolers, el juliol de

1854. Se li van aplicar els atenuants de no haver consumat l'atemptat i que qui conduïa el detingut no eren membres de la força pública. Condemnat a quatre mesos, després fou indultat amb els altres, que havien estat condemnats a mort, com a resultat de la política d'apaivagament i conciliació del nou cap de l'Exèrcit a Catalunya, Manuel de la Concha. [JIG]

Blaja, Jon, sindicalista a Tremp (segle xx). El gener de 1921 fou nomenat vocal de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca. [PPB]

Blajé, Josep, pintador i societatari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió que reinstal·là la Societat de Pintadors, el 17 de maig de 1843. [CR]

Blanca Pérez, Antoni, funcionari, periodista i socialista alacantí (?-Alacant 1984). Va dirigir la secció de cinema de l'Ateneu d'Alacant durant la II República. També, durant un període, el diari del PCE alacantí *Nuestra Bandera*. Trencà amb l'organització comunista poc abans de finalitzar la contesa. Acabada aquesta, s'exilià a Algèria i romangué uns quants mesos als camps de concentració d'aquest país. Després d'exercir en diversos oficis, aconseguí una feina a la banca. Arran de la independència d'Algèria, es traslladà a França. Durant el seu exili, col·laborà freqüentment a les pàgines d'*El Socialista*. Tornà a Espanya després de la mort de Franco. [CCG]

Blanca Pérez, Josep, militant comunista alacantí (?-Alacant 1983). Va militar a les Joventuts Socialistes Unificades. Acabada la guerra civil, es va exiliar al nord d'Àfrica i es va establir definitivament a l'URSS. Treballà en una fàbrica de tractors a Gorki. Va lluitar a l'Exèrcit Roig durant la Segona Guerra Mundial i col·laborà a les edicions de Ràdio Moscou en castellà. Retornà a Espanya a finals de la dècada dels seixanta. [CCG]

Blancafert i Riera, Joan, paleta i dirigent cooperativista local a Vic (segle xx). President l'any 1920 de la Unió d'Oficials Paletes de Vic. El 1922, va ser elegit membre de la Cooperativa Obrera Flequeria Mútua de Vic i, el 1927, president, va exercir també càrrecs directius

dins la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic. [JCP]

Blanch, Alexandre, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Blanch, Cebrià, associacionista a Sant Pere de Premià (segle XIX). Va ser representant de Sant Pere de Premià per Les Classes de Teixits (1855). Visqué activament un període de gran conflictivitat social a tot Catalunya, centrat en les demandes salarials i de condicions de treball dels obrers, i la persecució sindical per part de les autoritats (1854-55). El mes de maig de 1855 va subscriure el document de resposta al ban signat per Cirià Franquet com a governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [XPM]

Blanch, Cinta, anarcosindicalista a Aldover, Baix Ebre (?-Mondonville, França, 1986). Milità a la CNT i durant la guerra civil fou un dels pilars de la col·lectivització agrícola que s'organitzà a Aldover. El 1939 s'exilià a França i s'establí a Mondonville. [MPMJ]

Blanch, Francesc, mestre i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou secretari general de la FETE (UGT) a les comarques tarragonines. En diverses col·laboracions a la premsa local, com *Acció* i *Llibertat*, defensà la coeducació i criticà durament la política que desenvolupava la Generalitat en matèria escolar. [PPB]

Blanch, Francesc, sindicalista a Flix (segle XX). Fou delegat per l'Associació Obrera de Flix al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Blanch, Joan, comunista a Barcelona (segle XX). Originàriament milità a Estat Català i l'any 1926 va participar en el complot de Prats de Molló, encapçalat per Francesc Macià. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va romandre exiliat a Brussel·les, on es posà en contacte amb els grups trotskistes belgues i espanyols. Des dels inicis de la II República s'organitzà dins l'Oposició Comunista (trotskista) i milità al Bloc Obrer i Camperol, d'on fou expulsat, amb

altres militants trotskistes, a començaments de novembre de 1931. El 1935, amb la constitució del POUM, passà a militar al nou partit, i va desaparèixer, en plena guerra civil espanyola, amb fons econòmics del partit destinats a la compra d'armament a Bèlgica. [MPMJ]

Blanch, Joan, pagès i sindicalista (Aldover, Baix Ebre, 1902-Mondonville, França, 1979). Milità a la CNT i la seva activitat durant la República li comportà presó en els vaixells ancorats al port de Barcelona. Amb l'esclat de la guerra civil organitzà la collectivització agrícola d'Aldover, fins que arran dels fets de Maig de 1937 fou desorganitzada per les forces d'assalt que el govern va enviar a Tortosa. Arran d'aquests esdeveniments marxà al front, on va romandre fins a la fi de la guerra. El 1939 s'exilià a França, va patir camps de concentració i continuà militant a la CNT fins a la seva mort. [MPMJ]

Blanch, Josep, sindicalista (Arnes 1905-Les Cabannes, França, 1982). Originari d'Arnes, es va traslladar a viure a Sant Sadurn d'Anoia, on el 1931 fou un dels organitzadors del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT. En esclatar la guerra civil, el juliol del 1936, va participar en la collectivització de l'empresa Codorniu, on treballava. S'exilià a França el 1939 i va mantenir la militància confederal fins a la seva mort. [MPMJ]

Blanch, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Blanch i Masdeu, Àngel, escriptor i dirigent del BOC i del POUM a Olot (Olot 1903-Banyoles 1987). Fou secretari de l'organització local del BOC. El 1934 va ser condemnat a sis mesos i un dia de presó, per la seva participació en els fets d'Octubre. Formà part del comitè antifeixista d'Olot en representació del POUM. Col·laborà a *La Batalla* i *Camarada*, portaveus del POUM. S'exilià a França el 1939. [JClAR]

Blanch i Ramis, Emili, obrer de la construcció i sindicalista a Lleida (segle XX). Militant de la CNT, l'any 1922 fou el secretari d'una col·lectivitat del ram de la construcció de Lleida, for-

mada per obrers boicotejats per la patronal, i durant la guerra civil de 1936-1939 la CNT lleidatana el nomenà inspector tècnic del mateix ram. El 1939 s'exilià a França. [MPMJ]

Blanch Puig, Joan, pagès i sindicalista (Palau de Santa Eulàlia, Alt Empordà, 1898-Mataró 1977). Va residir a la població de l'Armentera, on fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i membre del primer Ajuntament republicà. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou el president del Sindicat de Pagesos de la població i secretari del Consell d'Administració i Confiscació de Béns. Tingué una important intervenció en el fet que l'Armentera fos una de les poques poblacions de Catalunya on no es varen produir víctimes mortals per la repressió republicana a la rereguarda i en més d'una ocasió s'enfrontà amb elements de fora de la població que pretenien «fer neteja». Detingut el març de 1939, fou empresonat a Figueres. jutjat en consell de guerra sumaríssim el 26 d'abril de 1939 a Girona, fou condemnat a vint anys de presó, sota l'acusació d'ésser membre del POUM, d'haver format part d'un dels comitès que havien actuat a l'Armentera i d'haver firmat «las órdenes de incautación de fincas pertenecientes a vecinos afectos a la Causa Nacional». Fou alliberat el 17 de maig de 1944. En sortir de la presó, va marxar a Mataró, on va seguir fent de pagès fins a la seva jubilació. [PPB]

Blanch Viu, Antoni, Toio, obrer tèxtil, sindicalista i activista (Manresa, ?-Tarragona 1936). Va participar en els fets de la Setmana Tràgica esdevinguts a Manresa el 1909, en els quals el comerciant Joan Jorba Rius va fer fotografies que serviren per a l'acusació i condemna de diverses persones, entre elles Antoni Blanch. Durant l'època de Martínez Anido vivia a Barcelona, on formava part d'un grup d'acció. Va ser empresonat. Amb la República va ser alliberat i retornà a Manresa. Treballava al tèxtil. Va participar en els fets del 6 d'octubre de 1934 i fou empresonat a Barcelona. Despatxat de la feina, la recuperà el febrer de 1936. Esclatada la revolució, marxà voluntari al front d'Aragó amb la Centúria Roja de Manresa. Va denunciar Joan Jorba davant el Tribunal Popular de Tarragona, bé que fou salvat pels seus treballadors. Morí en accident d'automòbil. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història Gràfica de Manresa. La guerra civil*. Manresa, 1992. *El Pla de Bages*, 26-12-1936.

Blanchart, Bernat, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Blanco, Avelino, militant anarquista (segle XX). Dirigent de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries durant la guerra civil espanyola, fou designat membre del comitè peninsular de les Joventuts Llibertàries en el Ple celebrat a València el juliol de 1937, quan ocupà la secretaria d'informació, propaganda i tresoreria, i en el segon congrés celebrat el febrer de 1938, com a delegat al comitè peninsular de la FAI. [MPMJ]

Blanco, Joaquim, sindicalista i anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1933). Membre de la CNT, fou un actiu home d'acció. Durant els anys del pistolisme, entre 1919 i 1923, va prendre part en les lluites contra els sindicats lliures i va assassinar, al carrer del Carme de Barcelona, un advocat que havia defensat militants de la CNT i actuava com a confident de la policia. Detingut, fou condemnat a 27 anys de presó. Fou un dels setanta-quatre anarquistes presos a la Model de Barcelona que firmà la «Carta abierta a los camaradas anarquistas» publicada a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona el març de 1925 i on es plantejava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la FAI. L'any 1928 s'escapolí de la presó de Figueres i travessà la frontera amb França. Detingut a l'estació de Montpeller, el govern de la Dictadura de Primo de Rivera en demanà l'extradició, que fou concedida, a desgrat de la intensa campanya que s'organitzà a França en contra. Va sortir de la presó amb la proclamació de la República, l'abril de 1931, i s'incorporà al Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT. Membre del Comitè Revolucionari, participà en l'aixecament anarquista que va tenir lloc el 8 de gener de 1933 i va morir el mateix dia en els tiroteigs que es van produir a la Rambla barcelonina, a la seu del Sindicat Gastronòmic. [MPMJ]

Bibliografia: *Solidaridad Obrera*. 15 febrer 1947, Alger. PEIRATS, José. *La CNT en la revolución española*. Tom I. París, 1971.

Blanco, Leandro, militant anarquista a Catalunya (segle XX). Fou habitual col·laborador del diari *Solidaridad Obrera*, portaveu de la CNT, durant la guerra civil espanyola, en el període en què Jacinto Toranzo en fou el director, entre novembre de 1936 i maig de 1938. [MPMJ]

Blanco, Lluís, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT l'estiu del 1937, va esdevenir secretari de cultura física en el seu comitè executiu. [DBM]

Blanco, Rafael, metal·lúrgic i militant anarcosindicalista (Bilbao, segle XX). Estudiós i coneixedor de la ideologia anarquista. Segons Garcia Oliver, servia per a tot, per a organitzar i escriure, per a parlar i «para parar en seco al más plantado». Era un perfecte sindicalista d'acció, format sota la influència de la militància barcelonina. Procedent de Bilbao, es traslladà a Reus cap al 1919, i fou decisiu per a la constitució del Sindicat Únic del Metall a Reus, on treballà en una foneria de ferro. El 1920, per indicacions del dirigent anarquista Eusebio Rodríguez (a) El Manco, es traslladà a viure una temporada a Tarragona, on moriren abatuts a trets dos presidents consecutius del sindicat catòlic La Cruz Armada. Retornà a Reus i reprengué el treball a la foneria. Vivia en una fonda d'un militant anarcosindicalista, no fumava ni bevia, ni anava al cinema, però llegia molt. A finals de 1921, immediatament després que fou abatut a trets el president del Sindicat Lliure de Reus, es traslladà a Barcelona, on entrà en contacte amb Àngel Pestaña i el grup d'acció de Cusí Cañellas, oriünd de Reus. [PAN/AAC]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JUAN. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1981.

Blanco, Ramon, tallista i destacat dirigent internacionalista (segle XIX). S'incorporà al Consell Federal de l'AIT, amb seu a València, el 27 d'abril de 1872, substituint Pel·legrí Montoro com a secretari per la comarca del Nord. Des del seu nomenament i fins a final de 1872 participà, exercint de vegades com a president o secretari, en diverses reunions ordinàries i extraordinàries del Consell, en les quals el tema principal eren les repercussions dels congres-

sos de la Haia i Saint-Imier. Va figurar entre els convocants del míting de la plaça Catalunya de Barcelona de l'11 de juny de 1873. [SBV]

Blanco Blanc, Antoni, xocolater i dirigent sindical (Sanui, la Llitera, 1902-Camp de Gusen 1941). Xocolater d'ofici, inicià l'activitat sindical l'any 1920 a la CNT. Membre del Comitè Nacional Revolucionari de la CNT, amb seu a Badalona. Va ésser detingut i processat diverses vegades per les seves activitats sindicals i ideològiques. Durant la guerra exercí diversos càrrecs que l'organització obrera confederal li encomanà. Home de confiança de Joan Peiró, aquest l'incorporà al ministeri d'Indústria quan ell en fou el titular, en el govern de Largo Caballero. Exercí les funcions de director de la fàbrica de productes químics «Casa Cros col·lectivitzada», de Badalona, des de mitjan 1937 fins a l'acabament de la guerra. Exiliat a França, fou incorporat a una companyia de treballadors estrangers. Detingut pels alemanys el maig de 1940, fou deportat al camp de concentració de Gusen. [JVF]

Blanes, Joan, militant anarquista a Terrassa (segle XX). Va prendre part a la vaga general revolucionària que els grups anarquistes de Terrassa van decretar el febrer de 1932 en protesta per les deportacions que havien tingut lloc amb motiu de la insurrecció anarquista del mes de gener. Detingut arran dels enfrontaments armats que van produir-se la nit del 15 al 16 de febrer, fou processat i condemnat a uns quants anys de presó. [MPMJ]

Blanes, Josep, paperer i internacionalista a Cocentaina, Comtat (segle XIX). Fou membre de la secció de paperers de la federació local de Cocentaina, a finals de 1873. [EOF]

Blanquer Soler, Joan, polític i socialista (Manacor 1898-1936). A partir de 1907-08, va ésser un dels principals dirigents de l'Agrupació Sindicalista de Manacor. El 1912, fou un dels delegats que assistiren al congrés fundacional de la Federació Socialista Balear. El 1920, amb el suport dels liberals, va ésser elegit regidor de Manacor. El 1931-32, continuava essent un dels principals dirigents socialistes en aquesta ciutat. Era propietari d'un cafè. Gaudí d'anomenada per les seves caricatures, que sovint eren de caràcter polí-

tic. L'agost de 1936, fou assassinat en el cementiri de Son Coletes. [AMR]

Blanquet i Fontdevila, Josep, comunista a Tremp, Pallars Jussà (segle XX). En representació del PSUC i la UGT fou regidor de l'Ajuntament de Tremp, que es constituí el 20 d'octubre de 1936. Deu dies després abandonava el càrrec per incompatibilitats. [PPB]

Blanxart, Pere, confiter i pastisser i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, en representació del Centre de Confeters i Pastissers. Va subscriure el manifest del Primer de Maig de 1890, lliurat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EOF]

Blas, Antonio, anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels setanta-quatre anarquistes presos a la Model de Barcelona que firmà la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», publicada a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona el març de 1925 i on es plantejava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la FAI. [MPMJ]

Blas Cornet, Pere, activista a Barcelona (segle XIX). Participà a Barcelona en la bullanga del dia 5 d'agost de 1835, que culminà en l'incendi de la fàbrica Bonaplata. Acusat d'ésser un dels responsables més significats de l'assalt a la duana de la ciutat, fou afusellat el dia 10 d'agost de 1835. [PPB]

Blasco, Francisco, pistoler dels sindicats lliures a Barcelona (segle XX). Durant els anys del pistolisme, entre 1919 i 1923, es va destacar, juntament amb el pistoler conegut com el Panxeta de Sants, per les seves actuacions en contra dels militants de la CNT de la indústria del vidre. [MPMJ]

Blasco, Joan, obrer del calçat i sindicalista a Mallorca (segle XX). Entre 1899 i 1905 fou un destacat militant de «La Igualtat» Societat de Constructors de Calçat, una de les societats obreres més importants de Mallorca durant aquells anys. [MPMJ]

Blasco, Josep Lluís, líder ugetista castellonenc (segle XX). Va ser membre del Comitè Executiu

Antifeixista de Castelló en representació de la UGT quan es va constituir aquest organisme el 1936. [CCG]

Blasco, Manuel, mariner a Benicarló (segle XIX). Membre de la Secció de Toners a Benicarló, fou l'encarregat de reorganitzar la Secció d'Oficis Diversos, davant la desfeta ocasionada per la repressió governamental a causa de la insurrecció cantonalista de l'estiu de 1873. [EOF]

Blasco, Miquel, manobre i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Secció de Manobres i Peons de la federació local barcelonina de l'AIT, quan aquesta publicà, el setembre de 1873, el comunicat on es desmentia el rumor de la seva dissolució, tot acusant de secessionistes un grup de professionals que s'havia reunit al teatre de La Sarsuela de Barcelona el juliol del mateix any. [XPM]

Blasco Ferris, Manuel, dirigent socialista valencià (segle XX). Fou membre de l'últim comitè de l'Agrupació Socialista Valenciana que va actuar fins al final de la guerra civil. El seu càrrec era de secretari administratiu. Va morir el 1955. [CCG]

Blasco Ibàñez, Vicent, escriptor i polític republicà (València 1867-Menton, Provença, 1928). Procedent de família aragonesa, es llicencià en Dret per la Universitat de València el 1888, i des de molt jove va cultivar el periodisme. Influït per Constantí Llombart, es va vincular breument a la Renaixença i col·laborà a l'almacenat *Lo Rat Penat* i a la revista *El Turia*. Durant aquest període inicial va escriure algunes narracions en català (*La torre de la Boatella*, 1883, i *Fatimah*, 1884). El 1893, després de la mort de Llombart, trencà amb la Renaixença i va passar a adoptar una actitud contrària a la del valencianisme de Teodor Llorente. A partir de 1887 inicià les seves publicacions únicament en castellà amb *Fantásias, leyendas y tradiciones*, d'estètica romàntica i historicista. Afilliat al partit republicà federal, va començar la seva activa vida política de la mà de Pi i Margall, al servei del qual va posar els seus dots d'orador i periodista. Promotor d'empreses periodístiques, el 1889 va fundar *La Bandera Federal*, setmanari del partit. Durant aques-

ta etapa va escriure una *Historia de la revolució española en el siglo XIX*, publicada el 1893 en tres volums i amb pròleg de Pi i Margall, i dues novel·les fulletonesques, *La araña negra* i *¡Viva la República!*, aparegudes el 1892, que s'insereixen en la seva línia d'agitador demòcrata i anticlerical. La seva oposició frontal al sistema polític de la Restauració el va obligar a exiliar-se a París el 1890, on contactà amb la narrativa francesa naturalista. De nou a València, els anys següents, els va dedicar a l'activitat polícoliterària, multiplicada amb la fundació el 1894 del diari *El Pueblo*, decisiu en la formació del republicanisme blasquista i en el primer obrerisme valencià. En aquest diari va publicar el cicle de novel·les valencianes dedicades als ambients i problemes de la València del segle XIX, com ara *Arroz y tartana* (1894), *Flor de mayo* (1896), *La barraca* (1898), *Entre naranjos* (1900) o *Cañas y barro* (1902). El 1896 liderà la ruptura del republicanisme federal, escindit entre la tendència defensada per Pi i Margall i la revolucionària sustentada per Blasco i altres radicals. Convençut de la renovació organitzativa i ideològica del republicanisme, creà el seu propi partit i la seva acció política assolí una considerable repercussió popular a València. Una incessant campanya d'atacs als governs caciquils des de les planes d'*El Pueblo* li valgué processos, empresonaments i un nou exili el 1896. Dos anys després fou elegit diputat a Corts per València, i repetí escó en les legislatures de 1899, 1901, 1903, 1905 i 1907. Orador fàcil i brillant, aconseguí una aurèola de prestigi personal i grans sectors de l'opinió pública i obrera valenciana es mogueren poderosament influïts pel seu ascendent. L'èxit de Blasco consistia en la manera de fer política i en el contingut del seu projecte de transformació social. La primera es basava en un funcionament de partit modern, en contacte amb els electors i amb una organització capaç de mobilitzar les masses. El segon era socialment progressista, anticaciquil i laicista. Des d'*El Pueblo* va secundar l'acció de Lerroux al Principat, oposant-se al moviment de la Solidaritat Catalana i tractant de provocar-ne la impopularitat al País Valencià. El 1903 hagué d'enfrontar-se amb la dissidència del seu col·laborador Rodrigo Soriano, que provocà incidents d'extrema violència a València. El 1904 es traslladà a Madrid i, finalment, el 1908 aban-

donà la política activa. Durant aquests anys publicà la sèrie de novel·les de tesi social, com ara *La catedral* (1903), *El intruso* (1904), *La bodega* (1905) i *La horda* (1906). El 1909 realitzà un viatge a l'Argentina, que donaria per fruit el llibre *La Argentina y sus grandezas*. L'any següent hi tornà, decidit a emprendre-hi unes temptatives de colonització ramadera i agrícola amb emigrants valencians, de les quals desistí el 1913 enmig d'un desastre econòmic. Marxà a París, on havia de sorprendre'l la guerra mundial, i s'alineà amb els aliadòfils. De les seves observacions com a testimoni d'aquell conflicte sorgiren les novel·les *Los cuatro jinetes del Apocalipsis* i *Mare Nostrum*, que li van donar gran fama i li obriren el mercat nord-americà, tant de llibreria com de cinema. Acabada la guerra féu estades a Mèxic i als Estats Units. El 1923, resident a França quan Primo de Rivera prengué el poder, escriví alguns opuscles agressius contra Alfons XIII i el dictador, i tornà a la novel·la històrica, però amb intencions patriòtiques (*El papa del mar*, 1925, i *En busca del Gran Khan*, 1928) i als llibres de viatges (*La vuelta al mundo de un novelista*, 1925). Finalment, cal ressenyar la seva activitat editorial amb la creació de les editorials Sempere i, sobretot, Prometeo, mitjançant les quals féu una important tasca de divulgació cultural entre les capes populars valencianes. El seu cos fou traslladat i enterrat a València el 1933. [AGA]

Bibliografia: LEÓN ROCA, José Luis. *Vicente Blasco Ibáñez*. València, 1967. LEÓN ROCA, Francisco. *Blasco Ibáñez. Política i periodisme*. València, 1970. TORROSA, Pilar. *Tres mujeres en la vida y la obra de Vicente Blasco Ibáñez*. València, 1972. RUIZ MANSIÓN, Octavio. *El Partido Republicano Radical (1908-1936)*. Madrid, 1976. AGUILÓ LUCIA, Lluís. *Sociología electoral valenciana (1903-1923)*. València, 1976. REIG, Ramir. *Obrers i ciutadans. Blasquisme i moviment obrer*. València, 1898-1906. València, 1982; i *Blasquistas y clericales*. València, 1986. CULLA i CLARÀ, Joan. *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1905-1923)*. Barcelona, 1986. ÀLVAREZ JUNCO, José. *El Emperador del Paralelo*. Madrid, 1990.

Blavia, Josep, sindicalista a Manresa (segle XIX). Fou un dels principals representants de la junta local de Les Tres Classes de Vapor de Manresa. Participà activament en direcció d'una protesta obrera que, amb el suport de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, aconseguí

mobilitzar bona part de la classe treballadora de tot Catalunya, durant els mesos de març i abril de 1890. Aquesta manifestació, coneguda popularment arreu per la Vaga de Solidaritat amb Manresa, estigué secundada per més de cinquanta mil obrers i tingué com a motor principal la reivindicació de la jornada laboral de les vuit hores. L'enfrontament entre obrers i fabricants es resolgué finalment en el Govern Civil de Barcelona, amb un conveni que estipulava la creació d'una comissió mixta de negociació i la fi de la vaga general (12 d'abril de 1890). [EOF]

Blaya Pagán, Josep, mestre i comunista a Tarragona (segle XX). Militant del PSUC, durant la guerra civil fou el director del periòdic del partit a Tarragona *Endavant*, i l'octubre de 1937 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Tarragona en representació del PSUC. En el decurs de l'any 1938 tingué diverses intervencions a propòsit del frau que existia en les targetes de racionament. [PPB]

Blàzquez Arroyo, Joan, doctor en dret i escriptor comunista a la Vall d'Aran (Bossòst 1914-Salé, Marroc, 1974). El 1936 havia estat alcalde de Bossòst en representació de la UGT i president de la Junta d'alcaldes de la Vall d'Aran. Militant del PSUC, en esclatar la guerra civil era president de la Federació Universitària Espanyola de la Facultat de Dret de Madrid. Durant la guerra fou comissari del batalló de xoc «Konsomol» de la 95 Brigada i de la 60 Divisió als fronts d'Aragó i de Catalunya. El 1939 s'exilià a França, passà al camp de concentració de Prats de Molló i, entre l'octubre de 1941 i el 31 de desembre de 1942, va participar activament a la resistència contra els nazis. El dia 1 de gener de 1943 fou detingut a Tolosa de Llenguadoc, l'abril del mateix any ingressà al camp de concentració de Noé i posteriorment al de Vernet d'Arieja, d'on s'evadí el 25 d'octubre de 1943. Amb el nom de «general Cèsar» fou nomenat general en cap de l'Estat Major de les F.F.I. espanyoles i el dia 1 de desembre del 1944 general en cap de l'Estat Major de l'Agrupació dels Batallons de Seguretat, fins a l'alliberament de França. Va tenir al seu comandament uns 10.000 homes, amb els quals va portar a terme 930 sabotatges i 512 combats contra l'enemic, va fer 9.800 presoners i 3.000

morts a l'ocupant. Pels seus mèrits a la resistència, el juliol del 1946 fou nomenat cavaller de la Legió d'Honor francesa. El 1949, a instàncies del PCE, fou traslladat a Praga, on fou catedràtic de llengua espanyola. Posteriorment treballà al Consell Mundial de la Pau a Viena i a partir de 1959 residí al Marroc. [MPMJ]

Bibliografia: «Lluita» (França), 20 de desembre de 1946. SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *Maquis a Catalunya*. Lleida 1999.

Blázquez de Pedro, M., propagandista de l'anarquisme (segles XIX-XX). A les acaballes del segle XIX i començaments del segle XX col·laborà en diverses publicacions anarquistes com *El Porvenir del Obrero* de Maó, *Huelga general* de Barcelona, *El Rebelde* i *Germinal*. Fou autor també de diversos fullets. [MPMJ]

Blema, comunista a Catalunya (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol, l'agost del 1931 era designat pel comitè central de la Federació Comunista Catalanoblear per a formar part de la Comissió de Cooperatives del partit. [MPMJ]

Bley Escolà, Gregori, paleta i dirigent societa-ri a Sabadell (segle XX). A les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera, dirigí l'entitat sabadellenca La Emancipación, de la qual esdevingué secretari durant la Segona República, quan va crear la Lliga Laica Femenina que posà en funcionament les guarderies per a nens d'obers i el cos d'infermeres laiques. [MPMJ]

Bo i Negre, Antoni, dirigent local de les JJLL a Ribes de Freser (segle XX). A principis dels anys trenta enviava cròniques des de Campdevànol al setmanari *Sembrar*, òrgan de la CNT a Osona i el Ripollès. En els anys de la guerra civil va ser un dels principals activistes de l'Ateneu Llibertari de Ribes de Freser. Va dirigir el setmanari, de les JJLL de Ribes de Freser, *Pluma Libre*, aparegut per primera vegada el 21 d'agost de 1936. [JCP]

Bo i Singla, Ignasi, escriptor i periodista (Barcelona 1872-1923). Republicà federal, va treballar com a tipògraf i, entre altres publicacions, va col·laborar, amb un article sobre Ibsen, a *La Anarquía* de Madrid. Dirigí *El*

Campesino, òrgan de la Federació de Treballadors Agrícoles de la Regió Espanyola, el sindical pagès creat pels republicans federals a les darreries del segle XIX i que tingué especial incidència entre els rabassaires de la comarca del Penedès. Fou detingut i processat el 1896, sota l'acusació d'ésser el coautor d'uns fulls subversius. Posteriorment col·laborà a *El Poble Català* (1916) i al diari de la Lliga *La Veu de Catalunya*, amb el pseudònim de Roc Guinart. És autor del llibre *Montjuich. Notas y recuerdos históricos* (Barcelona 1917), que conté nombroses referències sobre els processos de Montjuïc de finals del segle XIX i la situació carcerària en què visqueren molts obrers represaliats. [MPMJ]

Boada, Anton, pagès a Sant Cugat Sesgarrigues, Alt Penedès (segle XX). Durant la guerra civil va ser president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Sant Cugat Sesgarrigues. [RAM]

Boada, Joan, pagès a Sant Cugat Sesgarrigues (segle XX). Va ser el president (1938) i el secretari (1936) del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Sant Cugat Sesgarrigues durant la guerra civil. [RAM]

Boada, Josep, sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou delegat de la federació local de Societats Obreres de Terrassa al congrés obrer celebrat a Barcelona els dies 30 i 31 d'octubre i l 1 de novembre de 1910, en què es constituí la Confederació Nacional del Treball. [PPB]

Boada, Marià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Boada, Martí, flequer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). La seva principal activitat en el terreny sindical es desenvolupà durant els conflictes del pa de 1855 a Barcelona. El mes de maig de 1855 va intervenir en les jornades reivindicatives en les quals els oficials flequers de Barcelona demanaven un increment salarial i que esdevingueren una veritable vaga del sector. Durant els fets, va instigar alguns companys flequers en l'intent de plantejar negociacions salarials amb la patronal. Per aquest

motiu fou encausat als jutjats de la capital catalana. [XPM]

Boada Calzada, Sants, prevere i reformador social catòlic (Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà, 1874-1936). Destacat partidari de les reformes que milloressin la condició social de l'obrer, portà a terme una extensa tasca localitzada a Sant Feliu. Sempre des d'una perspectiva catòlica, el 1905 fundà l'Asil Dòminical i l'Institut Popular; El 1907 creà un Ateneu Social, organitzat en diverses seccions —cultura, teatre, esport, etc.— i al si del qual constituí un any després una cooperativa de consum. El mateix any 1907 inaugurà una Caixa d'Estalvis per a obrers. Culminà la seva tasca institucional amb la creació el 1917 d'un Patronat d'Obreres, al mateix temps que iniciava una escola per a infants. Promotor d'innombrables activitats, com conferències, classes nocturnes, «setmanes socials», etc., actuava de conciliari i alhora exercia responsabilitats directives a totes les institucions que havia creat. Polèmic tant per a nombrosos sectors de la dreta local com per a les organitzacions anarquistes, majoritàries a Sant Feliu, fou detingut en iniciar-se la guerra civil, i morí assassinat la nit del 30 d'octubre de 1936, com a represàlia de l'atac fet pel creuer franquista *Canarias* a la badia de Roses. [PPB]

Bibliografia: JIMÉNEZ, Àngel. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*. Sant Feliu de Guíxols, 1995.

Boada Iglesias, Josep, sindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Va ser president de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols (la Selva), el gener de 1872. [CR]

Boada Mercadé, Eduard, cal Bonet, pagès i cooperativista (Nulles 1903). El 1928 la Societat Agrícola «Los Amigos», qualificada d'obrer pel registre general del Govern Civil de Tarragona, modificà els estatuts, essent-ne ell el secretari impulsor. Va ser secretari també del Consell directiu de la secció de Viticultura del Sindicat Agrícola Popular de Nulles, en el període de 1929 a 1936. Quan el 1921 es posà en funcionament la secció de crèdit del Sindicat Agrícola Popular, del qual era soci, destacà per ser un dels socis que deixà més diners a la secció de crèdit per ajudar-ne les altres. El

1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. A la guerra va entrar a formar part del Consell executiu de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (FSAC), a la reunió de febrer de 1937 celebrada a Valls, amb el càrrec de secretari-comptador. [AGT]

Boada Pedru, Pere, Peret del Po, músic i simpatitzant polític (Barcelona 1910). La seva activitat, la va desenvolupar a Nulles, on residia des de la dècada dels trenta. Va ser regidor pel PSUC, en temps de guerra, encara que per poc temps, en concret des de l'octubre al desembre del 1936. Ingressà a la presó de Tarragona lliurat per la guàrdia civil de Valls, el 6 de setembre de 1939, i jutjat el 15 de setembre li sortí una pena de trenta anys, que va ser-li commutada per 20 anys i 1 dia. L'1 d'abril de 1941 va fer demanda de ser destinat al cor musical de la presó de la Punxa, petició que va aconseguir per la seva qualitat de tenor. El febrer del 1942 va ser traslladat a la presó de Barcelona. El gener de 1996 residia a Nulles. [AGT]

Boadella i Font, Manuel, militant comunista al Masnou (?-París 1978). Membre del Partit Comunista de Catalunya durant la II República, el juliol de 1936 fou un dels fundadors del PSUC al Masnou i, a partir del mes d'agost, el primer secretari general del Radi del Masnou. El 1939 s'exilià a França i va prendre part a la resistència contra els nazis. Les seves despulls foren traslladades al Masnou. [PPB]

Boades Vendrell, Domènec, refinador de sucre i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Delegat per la secció d'obrers de les refineries de sucre de la ciutat comtal, signà junt amb Francesc Paradell l'adhesió d'aquell col·lectiu obrer al manifest reivindicatiu que el primer de maig de 1890 fou entregat al governador civil Luis Antúnez, en nom dels treballadors catalans. (Vegeu: Abad, Salvador.) [XPM]

Boal, Evelio, obrer tipògraf i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1921). Originari de Valladolid, des de molt jove va residir a Barcelona, on s'afilià a la CNT i col·laborà al setmanari *Tierra y Libertad* amb el pseudònim de Chispazos. Actor aficionat dirigí el Grup Artístic Teatral del Centre Obrer del carrer Merca-

ders de Barcelona. L'any 1908 formava part de la junta del Sindicat de l'Art d'Imprimir, que va portar a terme la vaga contra el diari lerrouxista *El Progreso*. Després de la vaga general revolucionària d'agost de 1917, fou designat delegat del Sindicat d'Arts Gràfiques al comitè nacional de la CNT. Com a primer secretari del comitè, s'ocupà de la redacció de les actes, la correspondència amb l'executiva de la UGT, i l'organització sindical a les dues Castelles. El gener de 1919, en plena campanya repressiva a causa de la vaga de la Canadenca, fou empresonat a la Model barcelonina, i alliberat després d'una petició col·lectiva de més de cinquants presos al capità general de Catalunya, Milans del Bosch, on es feia constar que estava greument malalt de tuberculosi. Alliberat a través de les gestions que va realitzar Francesc Layret, es reincorporà al comitè nacional de la CNT, del qual fou nomenat secretari general, i es dedicà a la tasca de reorganització sindical. Considerat per Manuel Buenacasa com el «veritable científic de l'organització», el desembre del 1919 impulsà el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid, i hi participà activament. Hi inicià la discussió sobre el tema de la fusió amb la UGT i fou confirmat com a secretari general de la CNT. A començaments de setembre de 1920 va realitzar un viatge a Madrid amb Salvador Seguí i Salvador Quemades per tal de firmar un pacte defensiu amb la UGT i evitar noves repressions. Participà al Ple de regionals, que se celebrà a Barcelona l'octubre de 1920, on fou intensament debatut i finalment confirmat el pacte amb la UGT. Amagat per l'increment de la repressió antisindical que s'inicià el novembre de 1920, va ésser localitzat i va tornar a ser empresonat a començaments de març de 1921 a la Model barcelonina, durament colpejat i torturat per la policia, i morí assassinat, víctima de la llei de fugues, a Barcelona la matinada del 18 de maig (o el 12 de juny segons unes altres fonts) de 1921, poc temps després d'ésser alliberat. [PPB]

Bibliografia: BUENACASA, Manuel. *El movimiento obrero español, 1886-1926 (Historia y crítica). Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966. MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España (1914-1923)*. Barcelona, 1978.

Boallo, Ricard, camperol al Vendrell (segle XX). Dirigent camperol de la CNT durant la Se-

gona República. Va ser nomenat representant del comitè comarcal del Vendrell al Congrés Regional de Camperols de la CNT l'any 1936. [RAM]

Bobé, Jaume, socialista a Sant Joan de Vilassar (segle XIX). El febrer del 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar, càrrec que va a repetir el febrer del 1888 i l'agost del 1891. [TMS]

Bohaca Birbe, Miquel, anarcosindicalista a Tremp, Pallars Jussà (segle XX). Militant de la CNT, l'octubre de 1936 fou designat regidor de l'Ajuntament de Tremp i ocupà el càrrec fins al 10 de novembre de 1936, quan fou nomenat cap de la delegació del departament de Finances de la Generalitat a la Regió IX. Després dels fets de Maig de 1937 tornà a representar la CNT en el poder municipal. Detingut després de la guerra, fou condemnat a mort i, per bé que li fou commutada la pena, restà diversos anys a la presó i posteriorment patí condemna de desterrament de Tremp durant uns quants anys. [PPB]

Bochons, Enric, manobre i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la Secció de Manobres i Peons de la Federació local de Barcelona de l'AIT que, el setembre de 1873, féu públic un comunicat al periòdic *La Federación* on en desmentia la dissolució i acusava de secessionista el grup de professionals que el 6 de juliol d'aquell any s'havia reunit al teatre de La Sarsuela de la capital catalana. [CR]

Bochons, Manuel, paleta, dirigent sindical i internacionalista que evolucionà vers el reformisme socialista a les darreries de la dècada de 1870 (?-Barcelona 1905). Les primeres notícies del seu activisme són posteriors a l'anomenada revolució «Gloriosa». Des del 1869, va formar part de l'equip directiu del Centre Federal de Societats Obreres de Barcelona. El 1870, va participar al Congrés Obrer de Barcelona com a delegat de la Societat Fraternal Cooperativa d'Oficials Paletes de Barcelona, de la qual era alhora secretari. A l'esmentat congrés, va ésser secretari de taula el dia d'obertura i membre de la comissió encarregada de dictaminar sobre la Internacional i la política, en què defensava personalment l'abstencionisme polític de les

organitzacions obreres. Els anys següents, va continuar la tasca internacionalista com a secretari de Correspondència de la Secció d'Oficials Paletes, adherida a l'AIT, i, d'ençà l'agost de 1872, com a secretari de la Unió de Constructors d'Edificis de la FRE. També va assistir al congrés celebrat per l'AIT espanyola a Còrdova (desembre 1872-gener 1873), però aquest cop ho va fer en delegació de les federacions locals de Sant Feliu de Guíxols, Llagostera i Palamós. Finalment, va participar activament en la projecció cultural de l'obrerisme català com a membre de la junta directiva de l'Ateneu Català de la Classe Obrera des del 1873. Segons Max Nettlau, també va formar part dels nuclis bakuninistes integrats a l'Aliança de la Democràcia Socialista. Amb motiu de l'agitació popular, que a Barcelona i altres indrets acompanyà l'arribada de la Primera República, va formar part del grup d'internacionalistes i aliancistes que obertament es manifestaren en favor de la República federal i de la dissolució de l'Exèrcit. Les paraules «que cadascú faci el que ha de fer», pronunciades per ell des del balcó de Can Gibert a la plaça Catalunya el juliol de 1873, varen aixecar soroll a la ciutat i, sobretot, l'espantament dels sectors no revolucionaris. Tot i això, el dirigent obrer es va desmarcar en aquella circumstància dels insurreccionalistes que, en aquells mateixos dies, tractaven de promoure un aixecament. En puntualitzacions posteriors, publicades per la premsa obrera, ell mateix va explicar l'abast i la intenció del seu parlament. Aquest no anava més enllà de mostrar la necessitat d'enfrontar-se als «clubs i conspiracions carlines» que s'amagaven a les esglésies de Barcelona i perseguir-los «com un sol home», un cop neta la ciutat, fins als amagatalls de la muntanya. Però les seves intencions no varen quedar notòriament clares fins que en aquells mateixos dies va renunciar a integrar-se en una junta revolucionària que es va formar a Barcelona. L'agost del mateix 1873, enmig de la crisi oberta entre els diferents sectors dirigents de la FRE local, va ésser escollit administrador de la federació barcelonina, en substitució de l'aliancista Miguel Nacher. El 1876, formalment dins l'AIT encara, va refer junt amb sindicalistes reformistes com Pamias, Ramón Lostau i Bragulat, el Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, reclamant per a aquesta entitat les pertinences de l'Ateneu Ca-

talà de la Classe Obrera que era tancat des del gener de 1874. En aquest marc, l'any següent va formar part, també, del grup promotor d'una conferència de delegats obrers. El 1880, va donar suport a la publicació d'*El Obrero*, dirigida per Josep Pamias i a les planes de la qual ell mateix va col·laborar assíduament. El 1881, va participar en una segona conferència obrera que aplegà 127 delegats en representació de 34 societats i 14.842 adherents. Finalment, integrà la comissió que el maig de 1881 va promoure la creació a Barcelona del Partit Democràtic Socialista Obrer. L'u de gener de 1883, en el moment de la constitució, fou el tresorer d'una Lliga Nacional de Resistència, que tenia per objectiu agrupar totes les societats obreres de resistència aïllades. [STG]

Bibliografia: IZARD, Miquel. *Revolució Industrial i Obrerisme. Les Tres Classes de Vapor a Catalunya (1869-1913)*. Barcelona, 1973. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Bochons, Vicenç, manobre i internacionalista (segle XIX). Va formar part de la Secció de Manobres i Peons de la Federació local de Barcelona de l'AIT. El setembre de 1873, aquesta secció féu públic un comunicat al periòdic *La Federación* on desmentia el rumor de la seva dissolució i acusava de secessionistes els integrants del grup de professionals que el 6 de juliol d'aquell any s'havia reunit al teatre de La Sarsuela de la capital catalana. [XPM]

Boet Marín, Antoni, dirigent anarquista a Sant Carles de la Ràpita (segle XX). Membre de la CNT a Sant Carles de la Ràpita (Montsià), va ser un dels dirigents locals del sindicat més destacats durant els primers mesos de la guerra civil. Fou representant de la CNT al nou govern municipal constituït el 26 d'octubre de 1936. Essent el conseller de més edat del consistori, fou president interí de l'Ajuntament fins que passà el càrrec al nou president electe i membre d'Esquerra Republicana de Catalunya. Des de l'Ajuntament, el novembre de 1936 fou designat president de la conselleria local d'Economia, i membre de la comissió de Defensa del municipi. [XPM]

Bofarull, Francesc, teixidor i socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1889, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol de 1889. Així mateix, el febrer de 1890 i fins l'agost d'aquell any, fou designat vicepresident segon de la citada agrupació. Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, en representació de la Societat de Teixidors de Seda. [EOF/TMS]

Bofarull, Màrius, boter a Tarragona (segle XX). Fou dirigent de la Secció Local dels Boters de Tarragona i de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya durant la dècada dels vint del segle XX. [RAM]

Bofarull Casas, Josep, Pipeta, jornaler i treballador de la Societat Agrícola, cooperativista (Valls 1899-1974). Vinculat a la Societat Agrícola de Valls, va ser en successives juntes secretari de l'entitat i, com a tal, comissionat en diversos assumptes: el 1933, congressista al I Congrés d'Economia Agrícola; el 1935, per a resoldre la reobertura de l'entitat després d'un tancament; el 1936, conjuntament amb el president, signant l'acta d'ocupació del Sindicat Agrícola, de base dretana, per a celler, i el molí d'oli d'un particular. El 1952 va ser un dels que remogué la somorta vida val·lenca amb la presentació d'una candidatura d'oposició a la junta de la Societat Agrícola, que significà que per primera vegada durant el franquisme nou-cents socis votessin en una elecció democràtica, i alhora política, per regenerar l'entitat. Els darrers anys va treballar de comptable a la COVACO, cooperativa val·lenca de construcció. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Bofarull Feliu, Jaume, pagès a Calafell (segle XX). Secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Calafell durant els anys de la guerra civil. [RAM]

Bofia, obrer fabril i dirigent societari i socialista a Torelló, Osona (segle XX). Entre 1911 i 1913 es va destacar com a actiu propagandista de l'associacionisme obrer a la comarca d'Osona. Va participar en mitings organitzats per la

Federació de l'Art Fabril a Ripoll, Manlleu, Sant Hipòlit de Voltregà i Torelló. [PPB]

Bofill, obrer transportista i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, fou membre de la comissió del ram del transport de Badalona a l'assemblea de reorganització que tingué lloc el 18 de maig de 1930. [PPB]

Bofill, Joan, agricultor de Molins de Rei (segle XX). Membre de la junta directiva de la Societat d'Agricultors i Vinicultors de Molins de Rei el 1904. [AGL]

Bofill, Josep, manobre i internacionalista a Barcelona (segle XIX). A les darrereries de 1870 formà part, en qualitat de secretari, de la comissió que hom creà a Barcelona per ajudar els obrers necessitats a causa de l'atur i de la febre groga. Va ser membre de la Secció de Manobres i Peons de la Federació local de Barcelona de l'AIT que, el setembre de 1873, féu públic un comunicat on desmentia la seva dissolució i acusava de secessionista el grup de professionals que el 6 de juliol d'aquell any s'havia reunit al teatre de La Sarsuela de la capital catalana. [XPM]

Bofill, Ramon, representant obrer a Sabadell (segle XIX). L'estiu de 1854, en un moment de grans dificultats per als treballadors sabadellencs, fou membre d'una comissió obrera que representava 125 treballadors sense feina davant l'Ajuntament de la ciutat. L'esmentada comissió, integrada per quatre membres, sol·licità l'ajut al consistori a causa de la greu crisi fabril que patia la localitat i els estralls produïts per l'epidèmia del còlera. [XPM]

Bofill, Sebastià, taper i sindicalista a Palafrugell (segle XIX). Va desenvolupar la seva principal activitat sindical l'any 1870, com a president de la Unió Taper de Palafrugell (Baix Empordà), societat de resistència. [XPM]

Bogatell Comajuncosa, Josep, agricultor de Molins de Rei (segle XX). Membre de la junta directiva de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei el 1910. [AGL]

Bogatell Comajuncosa, Magí, agricultor de Molins de Rei (segle XX). Era secretari, el

1912, de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei. [AGL]

Boguñà, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). Va participar, en representació de la Subgrupació de Sant Andreu de Barcelona, a la conferència que els socialistes catalans varen celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908, on es decidí la reorganització de la Federació Socialista Catalana i l'aprovació dels seus estatuts. [PPB]

Boher, Salvador, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, fou membre del comitè executiu de la Secció de Barcelona-Centre de la USC, en la reorganització que tingué lloc el dia 20 de març de 1936. [PPB]

Bohigas, Josep, obrer tèxtil i sindicalista al Bages (segle XX). Militant de la CNT, en representació del ram de l'aigua, formà part de la comissió reorganitzadora de la CNT al Bages, nomenada per l'assemblea sindical que va tenir lloc a Manresa el 15 de juny de 1930. [PPB]

Bohigas, Víctor, teixidor i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Participà en la configuració inicial de l'internacionalisme local. El febrer de 1870 fou un dels creadors, i futur president, de la Societat Cooperativa de Producció de Jornalers i Teixidors Mecànics de Cotó. [EOF]

Bohigas i Coll, Narcís, anarquista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà la FAI en el Comitè Popular Antifeixista que es constituí a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 formà part del nou Ajuntament, com a alcalde 4t. En la reorganització municipal que va tenir lloc el març de 1937, representà la CNT. [PPB]

Bohigas Serra, Joan, treballador del tèxtil a Manresa (segle XX). Va treballar en la reorganització del Sindicat del Fabril i Tèxtil de la CNT a Manresa l'any 1930. El gener de 1931 era el president del Sindicat del Fabril i Tèxtil (CNT) de Manresa. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 va formar part de la Candidatura Obrera d'orientació comunista impulsada pel BOC. [JSC]

Boi. Vegeu: Estany, Josep.

Boigas Garcia, Joan, pagès, representant i activista sindical a la Cava (segle XX). Membre i dirigent del Sindicat de Pagesos de La Cava durant la dècada dels trenta. L'octubre de 1934 fou detingut, portat a Tarragona i acusat de participar en la vaga general i en els successos d'octubre a Tortosa. El juliol de 1936, poc abans d'esclatar el conflicte bèl·lic, fou designat membre de la Junta Arbitral del Districte de Tortosa, que encara havia de resoldre el contenciós local entre pagesos i propietaris iniciat amb l'aplicació de la llei de contractes de conreu. [XPM]

Boils Conejero, Carles Salvador, delineant industrial i dirigent sindical comunista (València 1932). Procedent del sindicalisme catòlic, va militar a l'HOAC del centre de Marxalenes i en la Federación Sindical de Trabajadores. De 1953 al 1956 va viure a Santo Domingo, fins que fou expulsat. De tornada a Espanya va col·laborar en l'organització de la FST espanyola, de la qual fou elegit secretari general. De 1956 al 1961 va viure a Madrid. El 1966 va participar en la taula fundacional de les CCOO de València essent membre de la Comissió Coordinadora Provincial i de la Comissió de Treball en la branca de Metall i Transport. Com a organitzador de l'assemblea Interbranques d'Onda, el novembre de 1968 fou detingut dins «l'operació central», torturat i condemnat a sis mesos de presó. L'abril de 1969 tornà a les tasques sindicals per refer durant uns mesos les CCOO de València, fins que les detencions d'octubre de 1970 l'obligaren a exiliar-se. Tot i això, va ser jutjat en rebel·lia i condemnat a quatre anys i sis mesos de presó. Nomenat per la Coordinadora General de CCOO membre de la delegació exterior, durant aquest període va alternar l'activitat sindical en el diari *Le Monde*, d'on fou delegat sindical per la CGT, amb les trobades periòdiques amb el sindicalisme internacional europeu. Implicat en el sumari 981./7c del 28 de novembre de 1974, on l'acusaven de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de CCOO, li van imposar 12 anys de condemna. El març de 1976 va tornar a València, on fou jutjat i condemnat a un any de presó, que no va complir per acollir-se a un indult general. El

1976 fou proposat membre del Secretariat General de la Coordinadora General de CCOO i del Secretariat Provincial de València. Fou secretari general de les CCOO de València fins al 1978. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *El movimiento obrero en el País Valenciano (1939-1976)*. València, 1976.

Boira, sindicalista a Badalona (segle xx). Fou delegat pel Sindicat de la Pell de Badalona als comicis celebrats per la Confederació Regional del Treball de Catalunya els mesos de maig-juny de 1931 al Palau de Projeccions de Barcelona. [PPB]

Boix, cambrer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fill d'un tipògraf que pertanyia al grup editor de *Tierra y Libertad*, fou el primer president del Sindicat de la Indústria Hotelera, Restaurants, Cafès i Annexos, sorgit el 1919 de la fusió entre la societat de cambrers L'Aliança i la societat de cambrers i cuiners La Concòrdia. Una vegada incorporat el nou sindicat a la CNT, presidí el comitè de vaga que portà a terme una vaga general del ram a Barcelona. [PPB]

Boix, Camil, León Roch, socialista a Barcelona (segle xx). Actiu propagandista de les Joventuts Socialistes de Barcelona, el 1913 va participar en actes de propaganda a Reus, Barcelona i Mataró i va publicar diverses col·laboracions a *La Justicia Social* de Reus. [PPB]

Boix, Josep, obrer rodellaire i sindicalista a la Selva (segle xx). L'1 d'abril de 1915 va esdevenir president de la Federació Rodellaire Espanyola, que es constituí a la Celler de Ter i va domiciliar la seva seu a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Boix, Miquel, manobre i internacionalista a Llagostera (segle XIX). A finals d'agost de 1873 fou membre i representant del Consell local de l'AIT al municipi de Llagostera (Gironès). [XPM]

Boix, Miquel, sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació dels constructors de caruatges i ferrers de la ciutat comtal, participà al primer Congrés Obrer que la CNT celebrà a Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Boix Berenguer, Lluís, llaurador i sindicalista (Gironella 1910-?). Va ser un dels principals organitzadors i impulsors del Sindicat de Treballadors del Camp de Gironella; demanà permís a l'Ajuntament, el 30 d'octubre, el 5 i el 13 de desembre, de 1931, per a reunir-se i poder organitzar i crear el dit sindicat, que finalment es va dir Associació de Treballadors de la Terra de Gironella, sindicat que el 1932 demanà el vot per ERC. [JCR-JJR]

Boix i Campos, Francesc, fotògraf i comunista (Barcelona 1920-París 1951). En esclatar la guerra civil s'afilià a les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (PSUC), i col·laborà com a fotògraf a l'òrgan de premsa *Juliol*. El 1939 s'exilià a França i va formar part de companyies de treballadors, amb les quals fou enrolat a l'exèrcit francès. El juliol de 1940 fou detingut pels alemanys. Traslladat al camp d'extermini de Mauthausen, les fotografies que hi robà i duplicà a les SS alemanyes esdevingueren un document esfereïdor contra la barbàrie nazi del camp, i varen servir per a inculpar els responsables en el judici de Nuremberg. Va morir a l'exili. [PPB]

Boix Lluch, Isidor, enginyer industrial, llicenciat en dret i sindicalista (Barcelona 1939). L'any 1958 va ingressar al PSUC, i es va veure obligat a exiliar-se a la RDA l'any 1961; tornà a Barcelona el 1964. Va ser membre del comitè executiu del PSUC des del 1970 al 1976 i membre del comitè central del PCE del 1971 al 1977. Dins del PSC va ser membre del Consell federal des del 1978 al 1980, moment en el qual torna a militar en el PSUC. La seva militància sindical va estar sempre lligada a CCOO, des de l'any 1965 fins a l'estat d'excepció del 1969. A partir de llavors fins al 1975 va ser responsable de Moviment Obrer del Comitè Executiu del PSUC. Després de treballar a diferents empreses (Lámparas Z, Siemens, Banco Urquijo i Solvay) es va vincular al despatx dels advocats laboralistes Albert Fina i Montserrat Avilés, des de l'any 1975 fins al 1978. L'any 1976 va publicar el llibre *Conversaciones sindicales con dirigentes obreros* juntament amb Manuel Pujadas. També ha publicat diversos articles a *Cuadernos para el Diálogo*, *Mundo Diario* i *El Periódico*. [JTH]

Boix Lluch, Quim, enginyer industrial, treballador del metall, sindicalista i polític (Barcelona 1945). Ha treballat a Iberia Radio (1970), Vídua de Tolrà (1971), Brown Boveri (1974-1977), i a l'Ajuntament de Montcada i Reixac des del 1981. Va començar la seva trajectòria sindical al SDEUB l'any 1963. L'any 1964 va ingressar al PSUC dins el Comitè Universitari, i entre el 1969 i el 1976 va ser representant del PSUC a les comissions de Solidaritat amb els Presos Polítics de Barcelona. L'any 1970 va entrar a CCOO i participà en la creació de la primera CO d'Iberia Radio. L'any 1975 va ser escollit membre del jurat d'empresa de Brown Boveri i l'any 1977 delegat sindical i membre del comitè d'empresa. L'any 1977 va ser també secretari d'organització de la CONC. El 1982 va participar en la creació del PCC, el 1984 en la del PCPE i, expulsat del PCC l'any 1995, continuà la seva activitat com a membre de la direcció del PCPE fins a l'actualitat (1999). [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxú Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Boix Segarra, Joan, internacionalista a Reus (segle XIX). Fou representant de la Secció de Timers al Consell local de l'AIT de Reus (Baix Camp), l'agost de 1873. El juny de 1885 va ser un dels membres convocants del frustrat Congrés de la Comarca de Catalunya de la FRE de l'AIT que s'havia de celebrar a Vilanova i la Geltrú (14 de juny de 1885), on figurava com a contacte. El congrés de Vilanova fou suspès i traslladat a Barcelona, ciutat en la qual es pogué celebrar del 19 al 21 de juliol del mateix any. [XPM]

Boixader, F., advocat a Barcelona (segle XX). Fou defensor dels sindicalistes de la CNT durant els anys de vigència del pistolisme, entre 1919 i 1923. [PPB]

Boixader, Joan (o Julià), cadiraire i socialista a Barcelona (segle XX). Militant del Centre Obrer de Barcelona, fou membre de la comissió organitzadora del congrés obrer que se celebrà a Barcelona l'agost de 1888, on quedà constituïda la UGT i on participà en representació de la Societat de Cadiraïres de Boga, de Barcelona. [PPB]

Boixader, Josep, socialista a Manresa (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, esdevingué vicepresident de la USC de Manresa quan el dia 3 d'agost de 1933 tingué lloc la unificació entre les organitzacions locals de la USC i del PSOE. [PPB]

Boixader i Bonet, Lluís, dibuixant i comunista a Catalunya (segle XX). L'any 1926 va participar en l'intent d'invasió de Catalunya encapçalat per Francesc Macià a Prats de Molló. Durant la República ocupà càrrecs de responsabilitat en el govern de la Generalitat i en el CADCI. Militava a Estat Català-Partit Proletari, liderat per Jaume Compte, i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. El 1936 s'afilià al PSUC. L'any 1980 militava a l'Agrupació del PSUC de Berga i era president de l'Agrupament de Sobrevivents de la gesta de Prats de Molló. A finals d'aquest mateix any va marxar a residir a França. [PPB]

Bojous, Francesc, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Teixidor de professió, el març de 1841 va formar part de la junta directiva de l'Associació de Mútua Protecció de la ciutat de Vic. [CR]

Boladeras Carmona, Antoni, taxista i militant anarquista a Terrassa (segle XX). Durant els anys 50 va participar en el procés de reorganització de la CNT a la ciutat. Fou detingut i condemnat, el 1958, a dos anys de presó per pertinença a organització clandestina. [JLJ]

Bolado, Pelayo, sindicalista (segle XX). Membre de la CNT, els dies 26 de febrer i 2 de març de 1931 va formar part de la delegació cenetista que va visitar el cap del govern, l'almirall Aznar, amb l'objectiu de sol·licitar-li la legalització de la CNT. [PPB]

Bolaño Armengol, Francesc, Sisquet Bolaño, cafeter i pagès, cooperativista (Vilabella 1898-1963). Durant la República, va ser regidor. El febrer del 1934 entrà a la junta del Sindical Agrícola i Caixa Rural de Vilabella amb el càrrec de vocal, i en anys posteriors en va ser el comptador i el tresorer. Durant la guerra, continuà essent regidor, a partir de l'agost de 1936,

per l'ERC. Va anar a la guerra per lleva. No se'l jutjà militarment. [AGT]

Boldó, Francesc, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle xx). Fou militant de la UGT tortosina. S'incorporà a la Societat d'Art d'Imprimir d'aquella ciutat i fou un dels impulsors de la col·lectivitat La Gràfica, constituïda a mitjan agost de 1936 a Tortosa. [XPM/CR]

Boldú, Camil, pagès i sindicalista al Priorat (segle xx). Durant la guerra civil de 1936-39 fou membre del Comitè Regional de Camperols de la CNT en representació del Priorat. Formà part de la delegació que mantenia relacions amb la UGT i la Unió de Rabassaires i participà en el Ple de camperols que la CNT celebrà a Barcelona el 5 de gener de 1937. En el Ple que se celebrà l'abril de 1937 passà a ocupar la secretaria de relacions econòmiques. [PPB]

Boldú, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona, fundada el 1855 per un nucli de treballadors de la Societat d'Obrers de la Indústria Tèxtil de Cotó. El 24 de març del mateix any aquesta junta el nomenà, al costat de Manuel Escoder i Josep Grasetes, delegat d'una de les tres comissions que havien de «conciliar els interessos i llibertat de fabricants i obrers», en els conflictes laborals que s'havien suscitat en diversos municipis catalans. Com a comissionat de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, visità les localitats de Vic, Sant Andreu de Palomar, Caldes de Montbui, Sant Feliu de Codines, Sentmenat, Castellterçol, Moià, Sant Celoni, Granollers, Sabadell, Centelles, Roda de Ter, Manlleu, Prats de Lluçanès, Vilanova de Vilamajor i Berga, on es reuní amb les respectives comissions de patrons i caps municipals. La seva tasca en la junta fou fonamental per a assolir convenis salarials entre obrers i patrons en aquest conflicte. [XPM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Boldú, Pere, pagès i sindicalista a Arbeca, les Garrigues (segle xx). Militant de la CNT, era secretari general de la Federació Comarcal de la CNT de les Garrigues. Durant la guerra civil participà en el Ple de camperols que la CNT celebrà a Barcelona el 5 de gener de 1937 i formà part de la comissió que va elaborar el dictamen sobre el valor dels productes agrícoles respecte als costos de producció. [PPB]

Boldú, Simó, teixidor i dirigent sindical (segle XIX). Desenvolupà la seva activitat fonamental com a membre de la Societat de Teixidors de Barcelona, en diferents càrrecs i accions de responsabilitat durant els primers mesos de 1842. El gener de 1842 va ser secretari de la junta consultiva de la Societat de Teixidors. Durant el mateix mes de gener, fou un dels signataris del document que s'adreçà al general Espartero en contra de la disposició governativa que manava la dissolució de les associacions obreres (9 de desembre de 1841). En confirmar-se l'esmentada disposició, va ser nomenat comissionat, al costat de Joan Muns, per a viatjar a Madrid com a representant obrer contra la supressió de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors del Cotó. Les seves gestions a la capital de l'Estat, que també eren recolzades per l'Ajuntament de Barcelona i altres instàncies i personalitats, resultaren un èxit i el govern Espartero cedí en el dret d'associació dels obrers, encara que amb certs requisits. El 20 d'abril de 1842, en tornar de Madrid, ell i altres representants dels treballadors associats elevaren escrits d'agraïment als diputats i senadors catalans. Els seus esforços en favor de l'associacionisme i la solidaritat dels treballadors foren considerats un èxit, momentani, de la classe obrera del país. [XPM]

Boldú Esteban, Francesc, obrer de la construcció i socialista (Barcelona 1904-Auch, França, 1965). Des de molt jove va residir a Vinaròs, on milità activament al PSOE i a la UGT i ocupà càrrecs de responsabilitat. Participà a la guerra civil i l'any 1939 s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Bolea, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou greument ferit, víctima de la llei de fugues, vigent a Catalunya durant el període àlgid del pistolisme, entre 1919 i 1923. [PPB]

Bolinches, Vicent, dirigent socialista valencià (segle xx). Va ser un destacat militant de l'Aggrupació Socialista Valenciana els anys trenta. Va ser nomenat director del Banc Exterior d'Espanya a Londres durant la guerra civil. Acabada la contesa, s'exilià a Veneçuela. [JNN]

Bolíngas, Josep, tapisser, activista a Barcelona (segle XIX). Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, com a representant del Centre Instructiu d'Oficials Tapissers de Barcelona. Va subscriure el manifest reivindicatiu que l'1 de maig de 1890 fou entregat al governador civil Luis Antúnez, en nom dels treballadors catalans. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EOF]

Boliox, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871, constà com a membre de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. Hi continua el juliol del mateix any. [CR]

Boliox, Mendizabal, anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Membre de la CNT durant els anys 30, el 1939 va exiliar-se a França, des d'on emigrà a Veneçuela el 1948. Va ocupar diversos càrrecs dins la comissió encarregada d'ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a la ciutat. [JLJ]

Boltà/Bultà, Esteve, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1872, constà com a membre de la secció de la Unió de les Tres Seccions de Vapor de Barcelona que va substituir la junta dimitida el 24 de novembre de 1871. [CR]

Boltaina, Sebastián, anarquista a Vall-de-roures, el Matarranya (Mazaleón, Terol, ?-Montpeller 1955). Des de molt jove va residir a França, on es consagrà a la causa de l'anarquisme. Amb la proclamació de la Segona República, va retornar a Espanya i va militar activament a la CNT de Catalunya. En esclatar la guerra civil, s'incorporà a la federació local de Vall-de-roures i fou membre del consell de

les col·lectivitats agrícoles que es fundaren a la comarca del Matarranya. Fou empresonat per les tropes de l'11a Divisió de Líster, que posaren fi a les col·lectivitzacions aragoneses, la seva vida va córrer perill, fins que fou alliberat amb els membres del Comitè Regional de la CNT de l'Aragó. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Boluda Soler, Sara, socialista al País Valencià (segle xx). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE en el País Valencià a la fi dels seixanta. [RIRB]

Bonacasa, Frederic, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1873, apareix com a representant de la secció de sastres de la federació local de Barcelona de l'AIT. [CR]

Bonada, Agustí, teixidor mecànic a Barcelona (segle XIX). Com a comissionat corresponent a l'associació del ram, de la qual va ser secretari, signà els convenis col·lectius de primer d'octubre i de 4 de novembre de 1854. El juliol de 1855, formà part de la comissió mixta de regidors de l'Ajuntament de Barcelona i d'obres que es traslladaren a Madrid per negociar amb el govern de l'Estat el final de la vaga començada el dia 2 d'aquell mes. En retornar a Barcelona, es va haver de fer escàpol per evitar la repressió militar. [CMM]

Bonafont, Antònia, activista obrera a Barcelona (segle XIX). Fou una de les disset dones que figuren entre els quaranta-set obrers empresonats per ordre de l'autoritat militar, signants d'una exposició elevada a les Corts espanyoles el 8 de novembre de 1853 en defensa del dret d'associació obrera. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CMM]

Bonafont, Francesc, tramviàire i sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la Societat Unió Tramviàire de Barcelona, va formar part, com a vocal, de la Comissió de Propaganda del primer Consell directiu de la Solidaritat Obrera, la constitució de la qual es va donar a conèixer l'octubre de 1907. [PPB]

Bonafont i Ros, Baldomer, dependent de sastreria i socialista a Reus (segle xx). Destacat dirigent del socialisme català i reusenc de

la segona dècada del segle. Fou l'administrador del periòdic *La Justicia Social*, de Reus, a la seva aparició el novembre de 1909. Presidí l'Associació de Dependents de Comerç de Reus i formà part del Comitè Regional de Catalunya de la Federació Socialista Catalana. El juny de 1914 va participar, en representació d'aquest organisme, al quart congrés dels socialistes catalans que va tenir lloc a Reus. [PPB]

Bonafulla, Leopold, nom amb què fou conegut l'anarquista barceloní Joan Baptista Esteve (segle xx). Sabater d'ofici —posseïa un taller al barri de Gràcia, que sovint li servia de lloc de reunió i discussió—, fou un destacat propagandista de les idees anarquistes. Entre 1901 i 1906 dirigí *El Productor*, l'òrgan llibertari que havia creat Teresa Claramunt, amb qui l'uní una estreta relació, i fou un dels inductors a la vaga general de febrer del 1902, per la qual fou empresonat. A finals de 1902, amb Teresa Claramunt, realitzà un viatge de propaganda per la baixa Andalusia i creà una «cooperativa intel·lectual» per afrontar les despeses que ocasionava *El Productor*. Entre 1903 i 1904 va mantenir una àrdua polèmica amb *Tierra y Libertad*, que a Madrid animava la família Montseny. El 1908, sempre amb Teresa Claramunt, dirigí *El Rebelde*. Va prendre part a la manifestació del 18 de juliol de 1909, prèvia a l'esclat de la Setmana Tràgica barcelonina, sobre la qual va escriure *La Revolución de Julio en Barcelona*, un llibre que ha estat considerat fonamental per al coneixement dels esdeveniments d'aquells dies. Va participar, en representació del centre obrer Luz del Porvenir, de Bujalance, Andalusia, al congrés constituent de la CNT que va tenir lloc a Barcelona els dies 30-31 d'octubre i 1 de novembre del 1910. Suspecte d'haver estat confident de la policia, sense que mai es pogués demostrar res ni que existissin testimonis feaents, s'anà distanciant de l'anarquisme organitzat. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, féu de mestre a l'escola racionalista del carrer de Santa Àgueda de Gràcia i fou empresonat a la Model quan tenia més de setanta anys. Va morir a Barcelona poc després sense haver abandonat mai les idees àcrates. [PPB]

Publicacions: *Generación Libre. Los errores del neo-malthusianismo*. Barcelona, 1905; *Hacia el porvenir*. Barcelona, 1905; *Criterio libertario*. Barcelona, 1905; *Los dos polos sociales*. Gràcia, sd. *La familia libre*. Barcelona, sd. *La Revolución de Julio en Barcelona*. Barcelona, 1910.

Bibliografia: DÍAZ DEL MORAL, Juan. *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas. Córdoba (Antecedentes para una reforma agraria)*. Madrid, 1973. ROMERO MAURA, Joaquín. «La Rosa de Fuego». *El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*. Barcelona, 1974. CNT. 17 de juny de 1971.

Bonany Torremò, Josep, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Olvan (segle xx). Era un dels delegats del Sindicat Únic d'Oficis Varis a la colònia Rosal. El 14 d'octubre de 1936, en reconstituir-se l'Ajuntament, hi va entrar en representació de la CNT i va formar part de la comissió de Treball i de la de Cultura. El 28 de desembre de 1936, en tornar a canviar l'Ajuntament, va ser alcalde tercer i va formar part de la comissió de Treball i de la de Cultura. El 25 de març de 1937 va presentar una proposta, junt amb Jaume Carreras, per a aconseguir la segregació de la colònia Rosal, que estava repartida entre tres municipis: Avià, Berga i Olvan. El 22 de juliol es va fer una reestructuració a l'Ajuntament d'Olvan, fou escollit alcalde tercer i participà en les comissions de Treball i Cultura. El 7 de juny de 1938 va aconseguir el càrrec de conseller de Proveïments. [JCR-JJR]

Bonastre Ferrer, Joan, pagès i transportista, dirigent sindical rabassaire i polític (segle xx). Tingué les seves principals actuacions sindicals i polítiques a Masquefa, d'on seria el màxim dirigent rabassaire i republicà i on era popularment conegut pel nom d'El Laio. Fou un dels principals fundadors de la Unió de Rabassaires el 1922 i el màxim dirigent rabassaire de l'Anoia fins al 1924. Va formar part de la primera junta del sindicat com a vocal. El novembre del mateix 1922 va accedir per dos anys a la vicesecretaria de l'entitat. També va pertànyer fins al 1924 a la junta administrativa de *La Terra*, portaveu de la Unió de Rabassaires. Fou un dels principals propagandistes d'aquest sindicat en els primers anys i actuà com a orador en innumbrables mítings en les principals comarques vitícoles del país. Fou un dels comissionats rabassaires, encapçalats per Lluís Com-

panyans, que es desplaçaren a Madrid a negociar amb el govern el febrer de 1923 i el març de 1924. El novembre de 1924 fou expulsat de la Unió per decisió de l'assemblea de delegats a causa de divergències sindicals i polítiques amb la direcció. El 1934 era vocal del Jurat Mixt de Treball Rural de la Província de Barcelona, el qual es dedicava, entre altres coses, a afrontar mesures per a la crisi vinícola. Malgrat l'apartament de la Unió, continuà treballant activament dins una trajectòria sindical sensible a les reivindicacions rabassaires i al problema vitivinícola. Sempre, però, en un to crític cap a la Unió de Rabassaires. Durant la Segona República, s'oposà a la política que sobre el conflicte rabassaire, duia l'ERC des de la Generalitat. Sobretot a partir del moment en què Marcellí Domingo se separà de la trajectòria política del partit de Macià i Companys, ja que Bonastre seria un seguidor incondicional de Domingo al llarg de la seva carrera política. Va ser militant del Partit Republicà Radical Socialista. Durant la guerra estigué acostatat al PSUC. Políticament fou un dels principals líders republicans del districte de Sant Feliu del Llobregat durant els anys deu i vint. En aquests anys fou regidor diversos cops de l'Ajuntament de Masquefa. Fou alcalde de Masquefa durant la República, càrrec que mantingué fins abans de la guerra. Durant aquest conflicte bèl·lic mantingué una regidoria com a representant del PSUC i tingué un paper destacat a frenar els intents repressius contra la dreta local. [JPV]

Bonavia, Ramon, pintor i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació de la Federació Local de Pintors de Barcelona, fou delegat al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a la ciutat comtal el setembre de 1911. [PPB]

Bonavia Calverol, Pere, mecànic ferroviari (Espolla 1901). Formà part del Sindicat Ferroviari de la UGT i va ser un dels responsables de la Casa del Poble a Vilanova i la Geltrú. Durant la guerra civil va ser conseller de l'Ajuntament de Vilanova en representació de la UGT i del PSUC (1937 i 1938). [RAM]

Bondi, Jordi, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Des de juliol de 1937 fou vocal del Grup Cultural Pablo Iglesias, entitat que es va crear per acollir aquells socialistes que havien

estat refractaris a la creació del PSUC un any abans. [DBM]

Bonell, Joan, manobre i sindicalista a Premià de Mar (segle xx). Va representar la Societat de Manobres de la seva localitat en el primer congrés de Solidaritat Obrera que se celebrà a Barcelona el setembre de 1908, i en el qual adherí la societat que representava al nou sindicat acabat de constituir. [PPB]

Bonells Tolosa, Jaume, propietari i dirigent sindical pagès i republicà (Martorell 1875-?). Tot i la seva condició de ric propietari, la seva militància republicana el sensibilitzà en la qüestió sindical rabassaire i fou un dels fundadors i dirigents de la Federació de Rabassers de Catalunya constituïda a Martorell el 1907. Membre en la primera junta el 1908, n'ocupà la vicepresidència el 1917 i 1918. Donada la radicalització sindical que experimentà aquesta federació a partir de 1919, Bonells se'n separà i passà a col·laborar en el Sindicat Vitícola Comarcal de Martorell, del qual seria també dirigent. El 1928 n'era el secretari. Políticament fou un dels líders del centre republicà martorellenc El Progrés, de tendència republicana radical. Arribà a ser president d'aquesta entitat el 1915 i el febrer de 1916 presentà la dimissió. Fou un dels principals col·laboradors econòmics de l'entitat. Els anys deu fou, en diverses ocasions, regidor de l'Ajuntament de Martorell. [JPV]

Bonet, socialista a Badalona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, fou delegat al I Congrés Nacional de la USC que se celebrà al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932. Acabat el congrés, va defensar la proposició que presentava la secció de Badalona, i que fou rebutjada per 40 vots contra 8, segons la qual en el futur el partit no havia de fer aliances, tractes ni pactes amb cap partit d'ideologia burgesa. [PPB]

Bonet, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bonet, B., adober i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar, com a delegat del Sin-

dicat d'Adobers «La Unió Pòpular» de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Sants (Barcelona) el juny-juliol de 1918. [PPB]

Bonet, Bernat, sindicalista a Badalona (segle XX). Milità a la CNT i fou un dels dirigents històrics del sindicalisme badaloní de les primeres dècades del segle, juntament amb Joan Peiró, Dimes Bussot, Sebastià Clara, Eduard Alsina i d'altres. [PPB]

Bonet, Damià, socialista a Reus (segle XX). El gener del 1913 fou nomenat president del comitè de la Joventut Socialista de Reus. El juny del 1914 va participar, com a delegat de la Joventut de Reus, en el quart congrés de la Federació Socialista de Catalunya que va tenir lloc a Reus, en el decurs del qual fou designat com a secretari de la mesa interina del congrés en la seva sessió inaugural. [PPB]

Bonet, Frederic, tapisser i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat dels oficials tapissers de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera que se celebrà a Barcelona el setembre de 1908. [PPB]

Bonet, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou elegit suplent de Josep Bragulat en la Junta de la Unió dels Obrers Manufacturers d'Espanya, en el segon congrés d'aquesta, celebrat a Barcelona els dies 2 al 4 d'agost de 1872. [CR]

Bonet, Joan, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Unió de Fusters de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Sants (Barcelona) el juny-juliol de 1918. [PPB]

Bonet, Josep, anarquista i propagandista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT i de la FAI, el 1931 col·laborava esporàdicament a *El Luchador*, el setmanari que publicava a Barcelona la família Urales. Col·laborador també de *Tierra y Libertad*, cap al juliol de 1932, mentre era pres Felipe Alaiz, director de la *Solidaridad Obrera*, fou nomenat redactor del diari sindicalista, juntament amb Arturo Parera, Osés Hidalgo i Miquel Terrén, pel Comitè Regional de Catalunya de la CNT. Fou autor del fullet an-

ticipacionista *Al servicio del comunismo libertario*, publicat abans de la guerra civil. [PPB]

Bonet, Llorenç, internacionalista a Terrassola, el Penedès (segle XIX). Fou el destinatari a Terrassola de 50 exemplars del *Manifiesto* de la comissió federal als treballadors de Espanya, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Alde-mo, Ramon.) [EOF]

Bonet, Lluís, naturista i individualista llibertari a Barcelona (segle XX). Fou membre, com a vocal, del Comitè Directriu de la Federació Naturista, sorgida de la reunió que se celebrà a Barcelona el dia 3 de juny de 1928 i que aplegà diverses agrupacions naturistes de Catalunya vinculades a l'individualisme llibertari. [PPB]

Bonet, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bonet, Pere, internacionalista a Ènguera, València (segle XIX). Domiciliat al carrer Sant Tomàs, 9. Membre de la federació local d'Ènguera de la FRE de l'AIT. Després del III Congrés de la FRE (Còrdova, desembre 1872), es mantingué fidel als postulats anarquistes. [EOF]

Bonet, Ramon, pagès i sindicalista a l'Alt Camp (segle XX). Fou delegat de la Federació Agrícola de Valls i el seu Radi al quart congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles (CNT) que se celebrà a Vilanova i la Geltrú el novembre de 1916 i en el decurs del qual va formar part de diverses ponències. [PPB]

Bonet, Robert, sindicalista (segle XIX). Participà en el congrés obrer català, celebrat el 15 de desembre de 1868 a Barcelona, com a delegat per Martorell. En una de les seves intervencions va convidar els assistents a la vigilància, per tal que no succeís llavors «com a 1854, que ens refiàvem massa en la promesa dels drets que no ens van donar». [CR]

Bonet, V., obrer de Sant Boi de Llobregat (segle XX). Durant la guerra civil, va ser membre d'UGT i col·laborador del setmanari *Foc Nou*, editat pels treballadors de l'empresa Dubles. [AGL]

Bonet Ancejo, Baldomer, radical i incendiari a Barcelona (segle xx). Membre del sector més extremista del Partit Radical, lerrouxiista, va tenir una activa participació durant els fets de la Setmana Tràgica de juliol del 1909. Va prendre part a la reunió que dirigents radicals varen dur a terme el dissabte dia 24 de juliol a la Casa del Poble per decidir la participació en la vaga general. El dimarts dia 27 de juliol va encapçalat un grup d'incendiàries que va intentar cremar l'escola de les germanes de la Immaculada Concepció de la Verge Maria a l'Eixample barceloní i que n'acabà cremant l'església. Detingut i processat, fou absolt el maig de 1910 per un tribunal civil format per jurats simpatitzants amb l'acusat. El setembre de 1909 havia testificat contra Ferrer i Guàrdia, assenyalant-lo com un dels possibles organitzadors de la rebel·lió armada. [PPB]

Bonet Bertran, Ramon, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril del 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Dependents de Taulell, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Bonet Cercós, Jaume, comptable i sindicalista (Lleida 1903-Cervera 1938). Afiliat a Jovenut Republicana abans de la guerra. Va ser membre de la junta directiva de la Unió d'Empleats d'Oficines i Despatxos de la UGT. També fou directiu de la Cooperativa Popular Lleidatana, cooperativa de consum fundada el 1937 i controlada pels comunistes. En representació del PSUC, fou designat regidor a l'Ajuntament de Lleida el 28 d'octubre de 1937 i el 5 de gener nomenat conseller d'Hisenda. Es va mantenir en el càrrec fins a l'ocupació, ja que fou un dels quatre regidors, juntament amb l'alcalde Manuel Magro, que integraven el comitè municipal permanent del 29 de març de 1938, cinc dies abans de l'ocupació de Lleida. Va morir en un atac de l'aviació rebel. [JSSJ]

Bonet Fita, Isidre, pagès de Vimbodí (segle xx). Fou membre del Consell municipal l'octubre de 1936, en representació de la CNT. [AMA]

Bonet Giró, Magí, el Bon Minyó, contramestre (Valls 1910-Juvigny s/ Andaine, França,

1995). Treballava al sector del tèxtil, pertanyia al Ràdium. A la República es va afiliar al POUM. A la guerra va ser xofer del partit al qual era afiliat. El novembre de 1937, en la unificació de vuit organitzacions juvenils de la ciutat de Valls per formar la Federació de la Jovenut Antifeixista Valença, hi participà en representació del Grup Alpí Vallenc i sortí escollit com a vicesecretari. Tanmateix, l'única organització que no s'hi integrà va ser les Jovenuts Llibertàries. L'abril del 1938 se n'anà al front per lleva. Acabada la guerra, s'exilià, i després de passar per diversos camps de refugiats va fixar la residència en una granja agrícola, al Departament de l'Orne, a la Bretanya francesa, des d'on treballà en profit del cooperativisme, impulsant la creació de cooperatives de producció i distribució. Pertanyia a la resistència i amagava aviadors a les tines. Per aquest motiu l'any 1980 va rebre la Medalla de Bronze del Crèdit Agrícola de mans del president de la República francesa, i el 1986 l'Orde del Mèrit Agrícola del Ministeri d'Agricultura. [AGT]

Bonet i Cuitó, Pere, tipògraf, sindicalista i comunista (Lleida 1901-París 1980). Va començar a treballar als deu anys com a aprenent de caixista en una impremta. Militant de la CNT a Lleida, fou detingut arran de la vaga general revolucionària de l'agost del 1917 perquè formava part de la Junta d'Obrers Tipògrafs i Impressors. A les darreries de 1919 va publicar, juntament amb Joaquim Maurín, el setmanari *Lucha Social*, òrgan dels sindicats de Lleida i de la seva província, que defensava dins la CNT la revolució russa. Es va traslladar a residir a Barcelona quan el desembre de 1922 va començar a sortir des de la ciutat *La Batalla*, portaveu dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris; s'encarregà de la composició i en fou membre de la redacció. L'estiu del 1923 va mantenir contacte amb el polític i escriptor italià Dino Tranquilli (Ignazio Silone) i la tardor de 1924, ja instaurada la Dictadura de Primo de Rivera, s'incorporà a la Federació Comunista Catalanoblear. Fou detingut el 18 d'octubre de 1924 i ho tornà a ser de bell nou a començaments del 1928. El mateix any 1928 s'exilià a París, on col·laborà en les Edicions Europa-Amèrica, que dirigia Maurín, i quan s'iniciaren les primeres discrepàncies al si del PCE, fou

delegat per la FCCB perquè mantingués contactes amb el comitè executiu del PCE. Retornà a Barcelona el febrer de 1931 i en constituir-se el Bloc Obrer i Camperol, el març de 1931, passà a ser membre dels comitès central i executiu del nou partit i el juliol de 1931 fou proposat com un dels delegats que havia de viatjar a Moscou per resoldre les discrepàncies entre la FCCB i la Internacional Comunista. Candidat per Barcelona a les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931, ho fou també, i sempre per Barcelona, a les de Corts constituents (28 juny del 1931), al Parlament de Catalunya (20 novembre del 1932), a diputats a Corts (19 de novembre del 1933) i a les municipals del 14 de gener del 1934. Secretari sindical del BOC, milità al Sindicat d'Arts Gràfiques, Paper, Cartró i similars de la CNT i el juny de 1931, després de la conferència regional de la CNT de Catalunya (maig-juny), va dirigir una campanya a favor de la llibertat de tendències dins el sindicat i a favor de la unitat sindical. Expulsat de la CNT després del Ple regional de la CNT de Sabadell d'abril de 1932, dirigí la Federació de Sindicats Expulsats de la CNT, la qual representà en el Comitè de l'Aliança Obrera, quan s'organitzà el desembre del 1933. Fou confirmat membre dels comitès central i executiu en el III Congrés del BOC que se celebrà l'abril de 1934. En el decurs del 1934 s'entrevistà en diverses ocasions amb membres del comitè regional de Catalunya de la CNT per intentar atreure's el sindicat dins l'Aliança Obrera. Emprisonat arran dels esdeveniments d'octubre del 1934, va participar el setembre del 1935 en la reunió de fusió entre el BOC i l'Esquerra Comunista, que va culminar en la constitució del POUM, del comitè executiu del qual formà part. S'ocupà, juntament amb Nin, de les tasques sindicals del nou partit i presentà l'informe sindical en la reunió del comitè central del POUM que se celebrà el gener del 1936. Durant la guerra civil, fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Barcelona en el consistori presidit per Carles Pi i Sunyer, que es constituí el 21 d'octubre del 1936. Fou un dels signataris del manifest del comitè central ampliat del POUM, publicat el desembre del 1936 davant la crisi del govern de la Generalitat que va representar l'exclusió governamental del POUM. Detingut el 16 de juny del 1937, en plena repressió contra el POUM, fou processat pel Tri-

bunal Central d'Espionatge i Alta Traïció i condemnat, el novembre de 1938, amb la resta de membres del comitè executiu del POUM, a la pena de quinze anys de reclusió a camps de treball. S'alliberà a Agullana amb altres presos a les darreries del mes de gener de 1939 i s'exilià a França. Durant la guerra mundial fou detingut pel govern de Vichy i conduït a camps de càstig. Resident a París, continuà essent membre del comitè executiu del POUM, i col·laborà a *La Batalla* de l'exili. A meitats dels anys 70 era president de la Federació d'Entitats Catalanes de l'Exili i de l'Emigració i presidia també el Casal de Catalunya de París. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. PLANES, Jordi. «Fundador i dirigent del POUM. Pere Bonet vol tornar de l'exili si...». A: *Carnígo*. 20 de març de 1976.

Bonet i Gaja, Lluís, anarcosindicalista a Gurb (segle XX). Dirigent local de la CNT, va ser el president del comitè antifeixista de Gurb l'any 1936. [JCP]

Bonet Sanjuán, odontòleg (València 1912). Va participar en els moviments estudiantils contra la Dictadura de Primo de Rivera. Al començament de la guerra civil era el secretari sindical de les JSU de València, de la qual fou posteriorment nomenat president. Durant la seva presidència, es varen unificar les joventuts d'altres forces polítiques a la JSU, que després configuraren l'Alianza Juvenil Antifascista. Durant la guerra civil, va estar integrat en la Sanitat de Campanya i desenvolupà, alhora, accions d'alfabetització popular entre els soldats. A la fi de la guerra civil, provà de fugir pel port d'Alacant, però va ser emprisonat en el camp de concentració d'Albatera (Alacant), fins que el traslladaren a València, on restà en presó durant dos anys. La seva clínica fou centre principal d'encontre antifranquista, sindical i polític, durant la dictadura. [RIRB]

Bonifaci i Mora, Josep, metge i polític comunista (Llimiana 1895-Barcelona 1989). De família catalana de metges rurals que es remunta als inicis del segle XIX, va cursar el batxillerat a Lleida, la carrera de medicina a Barcelona, que finalitzà el 1916, i el doctorat a Madrid. De molt jove, el 1910, es va posar en contacte amb

la Joventut Republicana de Lleida, la ideologia de la qual era essencialment catalanista. Posteriorment, a l'arribada a Barcelona, va connectar amb la Unió Catalana de Martí Julià, encara que la seva activitat dins el partit fou mínima, i quan Esquerra va fer el pacte amb els radicals de Lerroux (pacte de Sant Gervasi, 1914), es va retirar de la militància política i es dedicà a la medicina, especialment a la seva formació pràctica a l'Hospital de Sant Pau. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va establir estretes relacions amb Jaume Compte i, quan Jaume Aiguadé fou empresonat, va haver de fer-se càrrec de la direcció d'organització d'Estat Català; en aquesta situació, el 1930, va anar a Brussel·les, cridat per Francesc Macià, per informar-lo de la situació política, encara que a l'arribada de Macià a Barcelona, es va allunyar del partit. Quan esclatà el sollevament feixista, exercia de metge en el balneari de Caldes de Boí, i pocs dies després de l'inici de la guerra tornà a Barcelona amb la seva dona i, de seguida, els primers dies d'agost de 1936, es va afiliar al PSUC, recentment constituït, i a la UGT, tot i que la seva formació marxista-leninista era llavors molt precària. Durant la guerra civil, afermada la seva concepció de la necessitat d'una praxi mèdica pública i amb caràcter social, fou secretari regional de la Federació Sanitària de la UGT, vicepresident del Sindicat Nacional de Metges d'Espanya i membre del Consell d'economia de Sanitat de la conselleria de Treball. El setembre de 1938 fou nomenat director general d'Assistència Social del ministeri de Treball de la República, càrrec que no va exercir gaire temps ja que pocs mesos després es va ocupar personalment del trasllat de José Díaz a l'URSS, per a tractar amb més mitjans la greu malaltia d'estómac que patia; d'aquesta manera inicià la funció de metge al servei de la direcció del partit, activitat en la qual destaca la seva atenció a Dolores Ibarruri. Després de la derrota de 1939, encara que el seu destí era Mèxic, l'inici de la Segona Guerra Mundial el va fer decidir restar a l'URSS, on va treballar amb l'equip de sanitat del Kremlin. L'octubre de 1946 marxà de la Unió Soviètica i s'instal·là a París, on va col·laborar a *Lluita* amb articles teòrics sobre sanitat. Després, a Tolosa, va prestar els seus serveis de metge a l'Hospital Varsòvia durant més de dos anys (1948-1950) i va realitzar una important tasca de modernitza-

ció i racionalització del vell hospital. El 1950, quan el govern francès va il·legalitzar els comunistes, fou deportat a Còrsega, on va restar fins al juny de 1951, primer a Calacuccia i després a Tavera, d'on fou recollit per un vaixell de càrrega polonès que el va traslladar fins a Gdańsk. De seguida va partir a Txecoslovàquia, on va treballar de metge fins a 1963, en què va anar a Romania, on també exercí la seva professió. Durant l'estada a Praga, fou designat membre de la delegació del comitè central del partit, encara que la seva aportació, poc important, es limitava a presidir la Comissió d'Educació Política de la delegació, càrrec en el qual fou reelegit en el quart congrés del partit. El 1956, en el primer congrés del PSU —al qual no va assistir per haver acompanyat la delegació del PC d'Espanya al VIII congrés del Partit Comunista de Xina—, fou nomenat membre del comitè central i membre del Consell executiu, càrrec que va mantenir fins al quart congrés, ja en la legalitat, a Barcelona (1977), i a partir de llavors fou membre d'honor del comitè central del PSUC i del PCE. Tornà a Barcelona, temporalment el 1970 i definitivament l'abril de 1971, i hi va viure mig reclòs fins a la mort del general Franco. [TMS]

Bibliografia: BONIFACI, Josep. «Els comunistes som gent honrada». A: *Treball*. 11/9/1977. «De Llimiana al Kremlin. Josep Bonifaci». Entrevista realitzada per Francesc Farràs. A: *Nuestra Utopía*. 1986, PSUC, Barcelona, pàg. 186. «Autobiografia». A: *Nous Horitzons*, núm. 116, pàg. 44-47, Barcelona. PÀMIES, Teresa. «Darrer viatge del company Boni». A: *Treball*. 1a quinzena de maig de 1989.

Bonilla Albadalejo, Antonio, sindicalista (província d'Almeria 1909-Saragossa 1981). Va variar molt el seu lloc d'actuació. Va arribar al Berguedà a les darreries de la dècada dels deu, desterrat d'Andalusia pel seu activisme sindical. Els anys vint el trobem treballant a la fàbrica Asensio, «el Canal», a Berga, on va esdevenir amic i mestre —entre d'altres— de Ramon Casals, que seria el cap més visible a la vaga del 1928 a la colònia Rosal. Més tard va arribar a Barcelona, procedent de Portman (Múrcia), i poc temps després, amb la legalització de la CNT en finalitzar la Dictadura de Primo de Rivera, s'adherí al Sindicat de Productes Químics de Barcelona. Acomiadat de la casa Tussell del Poblenou a conseqüència d'u-

na vaga general promoguda per la CNT, va treballar de maoner en la bòbila del barri de la Salut de Badalona, fins que fou detingut i empresonat a la Model de Barcelona, on va romandre tres anys, fins al 20 de juliol de 1936, que fou alliberat pels seus companys anarquistes. De seguida s'integrà en les milcíes i es va dirigir al front d'Aragó, on trobà el seu amic Durruti el qual li va confiar la responsabilitat d'un sector de la columna del seu nom. Va conduir el famós vehicle blindat King Kong, i era alhora el delegat general de tots els blindats. El novembre de 1936 va anar amb part de la columna Durruti i Durruti mateix al front de Madrid. Va ser qui informà Durruti dels esdeveniments a la ciutat universitària i fou present al moment de la mort del dirigent anarquista. A la mort de Durruti es va negar a col·laborar amb el general Miaja, encara que continuà lluitant a l'Aragó, on compartí amb Ricardo Rionda la responsabilitat de l'antiga columna Durruti. Finalitzada la contesa, fou evacuat a la República Dominicana i després a la de l'Equador, on va mantenir relacions orgàniques amb la militància dispersa per Amèrica. Va tornar a Espanya el 1973 i es va instal·lar al barri del Torrero de Saragossa on, en reorganitzar-se la CNT, va ocupar llocs de responsabilitat tant en la federació local de la capital aragonesa com en el comitè regional d'Aragó. Autodidacte, va col·laborar en diverses publicacions anarquistes, especialment el butlletí de la CNT de Saragossa. [TMS/JCR/JJR]

Bibliografia: *Espoir*: 21/6/1981; *Le Combat Syndicaliste*: 5/2/1981.

Bonjorn Camprubí, Ramon, obrer vidrier i dirigent sindical (?-Badalona 1930). D'ofici vidrier i militant cenetista, fou assassinat l'octubre de 1930 per pistolers del Sindicat Lliure durant el conflicte metal·lúrgic de la fàbrica G. de Andreis Metalgraf Española, coneguda a Badalona per la Llauna. [JVF]

Bonnard, Léopoldine, mestra racionalista a Barcelona (segle xx). Professora de cert renom en el moviment lliurepensador parisenc, el 1899 es va casar consensualment amb Francesc Ferrer Guàrdia. D'aquesta unió va néixer Leopold Ferrer, conegut per Riego. En companyia de Ferrer retornà a Barcelona, on col·laborà com a professora a l'Escola Moderna. [TMS]

Bono, Enrique, sindicalista (segle xx). Militant de la CNT, fou un dels fundadors del periòdic impulsat per Àngel Pestaña *Vida Sindical*, i un dels signants, juntament amb una vintena de militants confederals, del manifest sindicalista *A los trabajadores y al lector*, que acompanyà la sortida del periòdic *Vida Sindical* el 15 de gener de 1926. [TMS]

Bonsoms Roig, Anselm, sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Membre de la Federació Obrera de Molins de Rei, la qual presidí entre 1926 i 1928. [AGL]

Borbolla, Josep Lluís, paleta (València 1925-1977). Va emigrar durant 14 anys a França, on va formar part de la comissió francesa per a l'emigració. El 1953 tornà a Espanya. Despatxat en nombroses ocasions per les seves tasques sindicals a Dragados i el Psiquiàtric de Bétera, el 1965; Sicop i Cervezas el Àguila el 1973; Entrecanales y Távora, IV Planta i Constructora el 1974. Fou detingut en més d'una ocasió per les forces d'ordre públic, l'última de les quals el 1976, amb motiu de la vaga general de la construcció de tot Espanya. De 1973 a 1976 va encapçalar tot tipus de vagues regionals i nacionals. [RIRB]

Bordas, Ramon, teixidor de vels i sociari a Barcelona (segle XIX). La seva signatura apareix a l'exposició de 8 d'agost de 1854. (Vegeu: Bach, Ramon.) [CR]

Bordas Julià, Jaume, pagès a Molins de Rei (segle xx). President, el 1904, de la Societat d'Agricultors i Vinicultors de Molins de Rei, i membre la junta directiva, el 1912, de la Societat Agrícola de Molins de Rei. [AGL]

Bordas Roig, Onofre, sindicalista a Molins de Rei (segle xx). President entre 1936 i 1937 de la Federació Obrera de Molins de Rei. [AGL]

Bordería, Agustí, camperol i sindicalista socialista agrícola valencià (segle xx). President de les sessions del Tercer Congrés de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars, celebrat a Alzira l'octubre de 1920, fou un dels màxims impulsors del sindicalisme agrari socialista valencià. Col·laborador de Pere García i García, va participar en la creació

d'aquest primer sindicalisme agrícola de caràcter socialista a la Ribera fins a la creació el juny de 1930 de la Federació Nacional de Treballadors de la Terra, adscrita a la UGT. [AGA]

Bordós, Jaume, boter i societarí a Barcelona (segle XIX). Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, com a representant de la Societat d'Oficials Boters de Sants. Va subscriure el manifest reivindicatiu que l'1 de maig de 1890 fou entregat al governador civil Luis Antúñez, en nom dels treballadors catalans. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EOF]

Bordoy, Jaume, boter (segle XIX). Dirigent de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola, en fou el secretari general l'any 1887, quan tenia 1.400 afiliats. [RAM]

Borguñó, Benet, rabassaire i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Fou nomenat tresorer de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels interessos rabassaires enfront dels propietaris. Residia al carrer de l'Estrella, núm. 13, de Sabadell. [PPB]

Borguñó Suñé (o Soler), Antoni, sindicalista a Sabadell (segle XX). Membre de la Federació Obrera de Sabadell, fou un dels organitzadors i dirigents de la vaga de l'art fabril que es va iniciar a Sabadell el 27 de juliol de 1913. Detingut el 7 d'agost següent, fou encartat, juntament amb Valentí Bach Galí, per injúries contra la monarquia i se li van demanar quatre mil pesetes de fiança. [TMS]

Bori, Ramón, anarcosindicalista (Manlleu 1908-Tolosa 1993). Oposat al règim dictatorial del Primo de Rivera, es va expatriar a França als setze anys. Allà, al costat de companys exiliats com ell, va madurar les seves inquietuds llibertàries i es va lliurar de ple als treballs de la CNT. La seva militància li va ocasionar persecucions i arrestos de la policia, de manera que durant els últims anys de la Dictadura va passar llargues temporades a la presó. Durant la guerra civil de 1936 ocupà càrrecs de responsabilitat dins la CNT. Al final de la contesa, es trobava casualment a Madrid, i es va poder amagar fins a 1947, any en què va passar a França;

s'instal·là a Tolosa, on va viure fins a la seva mort i on va treballar amb la militància exiliada. [TMS]

Borillo, Vicenç, Vicentet, obrer soldador i dirigent sindical (Vila-real, Castelló de la Plana, 1907-Tolosa de Llenguadoc 1980). Soldador d'ofici i militant cenetista. De molt jove es traslladà a viure a Badalona, on fou un actiu militant del moviment llibertari. Treballador de la CAMPSA, fou un dels encarregats d'organitzar sindicalment els obrers del petroli de tot Espanya. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou membre del Comitè Regional de la CNT, que tenia la seu a Badalona. Exiliat a França, tornà a Catalunya poc abans de la proclamació de la Segona República. En finalitzar la guerra civil, s'exilià definitivament a França. Fou membre del Secretariat Intercontinental de la CNT a l'exili i del Consell Nacional de la SIA a França. [JVF]

Borja i Sebastià, Jordi, urbanista i polític (Barcelona 1941). Ingressà al PSUC el 1960 a la Universitat i dos anys després s'hagué d'exiliar a París, on continuà la seva formació universitària. Participà activament en l'anomenada «cèl·lula d'intel·lectuals», formada per estudiants i professors majoritàriament exiliats, fins que, arran del conflicte Claudín/Semprún (PCE) i Francesc Vicens/Solé Tura (PSUC), quedà «desorganitzat» del partit. L'any 1968 visqué la revolta dels estudiants a París i l'any següent, amb altres professors universitaris, fou detingut arran de l'estat d'excepció. Fou un destacat dirigent de Bandera Roja, a la fundació de la qual contribuí, i a començaments dels anys setanta es manifestà com un dels fermes impulsors de la integració al PSUC, la qual es produí l'any 1974. Fou cooptat pel Comitè Central. Membre actiu del Centre d'Estudis d'Urbanisme de Barcelona, la seva dedicació política se centrà en els temes municipals i els moviments cívics populars. Considerat com el cap visible del sector més «dretà» o «socialdemòcrata» del PSUC, formà part del grup dirigent sorgit del quart congrés (1977) i assumí la responsabilitat de política municipal. La seva tasca es traduí en uns resultats excel·lents en les primeres eleccions municipals (1979) tot i que fou exclòs de la candidatura de la ciutat de Barcelona. L'any 1980 fou elegit

diputat al Parlament de Catalunya, on destacà per les seves contribucions a la comissió de Política Territorial. Representant del sector més combatiu dels «eurocomunistes», es distingí per la seva bel·ligerància contra la direcció formada pels «leninistes» i «prosoviètics». L'any 1983 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, i deixà posteriorment la militància del PSUC. Del 1987 al 1995 col·laborà estretament amb l'alcalde Maragall ocupant-se de les relacions internacionals de l'Ajuntament de Barcelona. Reconegut per tothom per la seva vàlua professional, la seva independència de criteri i la seva radicalitat política, en els darrers anys ha fet costat a Iniciativa per Catalunya. [AMA]

Borjas Ruiz, Àngel de, polític radical i advocat a Barcelona (segle xx). Originari de Sevilla, de família republicana, va exercir d'advocat a Barcelona. Va militar a la Unió Republicana des de la seva constitució, va ingressar al partit radical de Lerroux i participà activament en les campanyes polítiques del partit entre el 1906 i el 1911. Juntament amb Rafael Guerra del Río, fou el dirigent més important de les Joventuts Radicals cap al 1909. Va ser un dels fundadors del combatiu setmanari *La Rebeldía*, òrgan de la JJRR, i formà part de la plantilla editorial d'aquest periòdic. Participà activament en els fets de la Setmana Tràgica barcelonina (juliol 1909) i, seguint la trajectòria dels radicals d'atreure les masses treballadores, va participar en un gran míting, organitzat per anarquistes sabadellencs, celebrat el 23 de juliol de 1909 a Sabadell. Al final dels fets de juliol de 1909 fou interrogat, processat i condemnat a presó per la seva actuació, pena que complí en la Model de Barcelona. En les eleccions de març de 1911 fou proclamat pel seu partit candidat per Barcelona a la Diputació provincial. Guanyà les eleccions i exercí el càrrec fins al maig de 1915. Durant aquesta última etapa destacà la seva relació amb el Centre de la Dependència Mercantil. Va escriure un fullet on criticava els republicans per no haver defensat F. Ferrer, *El fin de una leyenda: España ante el proceso Ferrer*, publicat a Barcelona. [TMS]

Bibliografia: ULLMAN, J. C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas económicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona 1972.

NAVARRO, E. *Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-1914)*. Barcelona, 1915.

Bormago, Rafael, activista a Barcelona (segle XIX). Junt amb Joan Vilella i Joan Capdevila, apareix com a presumpte autor de l'incendi de la fàbrica Castells de Barcelona, la nit del 14 al 15 de juliol de 1854, durant la lluita contra les màquines filadores selfactines. [CR]

Bornau, Leonor, comunista coneguda a la clandestinitat amb el nom de Teresa Bonet (segle XX). Formà part del nucli dirigent del PSUC sorgit a l'exili parisenc. L'any 1962 acompanyà Gregori López Raimundo i Gabriel Arrom a la delegació del Comitè Central enviada a l'interior de Catalunya per a fer-se càrrec de la direcció. Responsable de l'organització de la ciutat de Barcelona fins a la sortida de la presó de Miquel Núñez (1967) i responsable de l'edició de *Treball* amb Josep M. Sendrós, fou elegida membre del Comitè Executiu i del Secretariat en el II congrés (1965). Després de la legalització dels comunistes prioritzà el seu treball polític dins el PCE, del qual ja havia estat elegida membre suplent del Comitè Central en el VI congrés (1960), i mantingué els seus càrrecs executius dins el PSUC fins al V congrés (1981). Com Gabriel Arrom, Josep Gros i altres dirigents del PSUC, establí la residència a Madrid. [AMA]

Borobio, José, animador de «varietès» i cenetista a Barcelona (segle XX). Nascut a l'Argentina, aquest sindicalista és a la memòria dels seus coreligionaris un home pintoresc i misteriós que feia vida de nit i, segons Joan Ferrer, anava per teatres del Paral·lel, quan sortia de la redacció de *Solidaridad Obrera*, per guanyar-se la vida fent d'hipnotitzador. Va pertànyer a la primera redacció de la *Soli*, el 1915-1916, i la va dirigir durant uns mesos aquest darrer any, fins a l'octubre. El 1917, anà a Madrid com a emissari del Comitè Regional de la CNT catalana per trobar els responsables de la UGT i discutir amb ells alguns aspectes del pacte establert per ambdues sindicals a Saragossa, el juliol de 1916, per a exigir del govern Romanones la reducció del cost de la vida. S'enfrontà als ugetistes i condemnà les seves posicions proaliencistes, adoptant una actitud que

fou considerada germanòfila. Tornà a la direcció de *Solidaridad Obrera* el 1917, fins que l'octubre/novembre del mateix any protagonitzà un gran escàndol periodístic i confederal. Empenyorat per raons diverses i poc clares, entrà en tractes amb el consolat alemany i n'acceptà un suborn a canvi del qual la *Soli* publicà informació favorable als interessos germànics (també hi estigué implicat l'administrador del diari). Quan l'afer saltà, alguns sindicats demanaren el boicot al diari, la redacció de la *Soli* dimiti i una comissió sindical passà a fer-se càrrec dels afers administratius del diari. Pestaña n'ocupà la direcció quan no hi havia ni paper ni diners per a sortir l'endemà. [STG]

Bibliografia: BAR, A. *La CNT en los años rojos (del sindicalismo revolucionario al anarcosindicalismo, 1910-1926)*. Madrid, 1981. MEAKER, G. H. *La Izquierda Revolucionaria en España, 1914-1923*. Barcelona, 1978. PESTAÑA, Á. *Lo que aprendí en la vida (I)*. Bilbao, 1971. PORCEL, B. *La revuelta permanente*. Barcelona, 1978.

Boronat, anarcosindicalista a Vilassar de Dalt (segle xx). Juntament amb Adolf Ballano va representar els sindicats de Vilassar de Dalt a la conferència de tots els sindicats catalans, convocada pel comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya aprofitant l'ordre d'aixecament de les garanties constitucionals a la província de Barcelona, donada pel govern de Madrid, i que va tenir lloc els dies 8, 9 i 10 de juliol de 1922 a Blanes. [TMS]

Boronat, Miguel J., socialista a Barcelona (segle xx). El 2 de desembre de 1935 va ocupar la direcció, junt amb Joan Forment, del Consell executiu de la Secció de la USC de Sants-Hosptafrancs. [TMS]

Boronat Feliu, Guillem, mestre i sindicalista (Valls 1895-1956). Afiliat a les Joventuts Socialistes Unificades de Valls, l'octubre del 1938 formava part del Comitè Local de les Joventuts amb l'encàrrec del secretariat de Relacions Comarcals i del Comitè Comarcal com a secretari d'Organització, reafirmat al Ple comarcal de desembre. Per aquesta responsabilitat, i com a component de la comissió de Relacions Comarcals, va presidir el Ple comarcal de novembre. El mateix mes era secretari general de la UGT de Valls. El 31 d'agost de 1939 in-

gressà a la presó provincial de Tarragona. El 10 d'octubre va ser jutjat per un tribunal militar a Tarragona que li imposà una pena de 20 anys de presó, però li fou rebaixada a 6 anys i 1 dia. El febrer del 1940 va ser traslladat a la presó de Barcelona. [AGT]

Boronat Pellicer, Ramon, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona el juny de 1910, i es va mantenir en el càrrec fins a gener de 1911 quan, en plena vaga portuària, presentà la dimissió al·legant motius de salut. Fou un dels vocals obrers suplents del Comitè Paritari Permanent de la Càrrega i Descàrrega de la Fusta del Port de Barcelona escollits l'octubre de 1927. [JIG]

Boronat Planas, Òscar, obrer del mosaic i sindicalista (Valls 1912-São Paulo, Brasil, 1983). Va ser un dels iniciadors de l'Ateneu Popular de Valls, el desembre de 1929, i el paqueter d'*El Luchador*, de «La Novela Ideal» i de *La Revista Blanca*, editades per Federico Urales. A l'etapa republicana, el setembre del 1933, va ser vicesecretari a la primera junta de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. Col·laborador del setmanari socialista vallenc *Treball*, «*Setmanari d'avançada*», a l'època de la República, el setembre del 1936 hi constava com a redactor. El 1933, junt amb altres cenetistes, va formular petició a la Societat Agrícola de Valls per a celebrar un míting contra la guerra i alhora es convertia en un dels signants d'un «Manifest contra la guerra» que aparegué al periòdic *Treball*. Als inicis de la guerra, féu un canvi radical i deixà la CNT per s'afiliar-se al PSUC. Va ser un dels que comandà la columna de Valls que anà voluntària al front, pel PSUC. A la guerra l'acompanyà la seva dona. Acabada la guerra, s'establí al Brasil. [AGT]

Bibliografia: GALVADÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989, Valls; i *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Boronat Segarra, Jaume, pagès i sindicalista (Montferri 1905-Nulles 1971). La seva activi-

tat, la va desenvolupar a Nulles, on arribà a la dècada dels trenta. Cenetista, a la República actuà en els partits que es presentaren pel Front Popular. Durant la guerra, va formar part de l'Ajuntament com a regidor des del desembre del 1936 fins al maig del 1938, i segons la guàrdia civil de postguerra, la seva actuació, cal qualificar-la de moderada. Al consistori va integrar-se a la comissió d'Ajut als Refugiats i a la d'Assistència Social. El novembre de 1937 va ser vicepresident de la primera junta formada a la nounada secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular de Nulles. Ingressà a la presó de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls, el 27 de setembre de 1939, i jutjat el 30 de setembre, li sortí llibertat sense càrrecs. El juliol del 1942 el jutjat militar preguntà al director de la presó quan se l'havia posat en llibertat. El 1943 residia a Nulles, i la benemèrita indicà, sorprenentment, al Fiscal Instructor de la Causa General de Tarragona, que no havia passat per un consell de guerra. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SANTEMASES OLLÉ, Josep. *Història econòmica-social de les cooperatives agrícoles de Nulles*. Valls, 1993. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Borràs, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). L'1 de juny de 1931, en l'assemblea celebrada en el Teatre Espanyol de Barcelona, fou elegit vocal de la Junta del Sindicat de la Construcció de la CNT. [TMS]

Borràs, sindicalista a Cervera (segle XX). En representació del sindicat de Cervera, assistí a la conferència regional de la CRT de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [TMS]

Borràs, socialistes i llibreters (segle XIX). Amb aquest cognom figuren un pare i un fill que juntament amb Abdó Terrades, Montaldo, Monturiol i Cuello, foren uns dels introductors de les doctrines de Cabet a Catalunya. [TMS]

Borràs, Andreu, sindicalista (Rubí 1910-Bordeus 1981). Va ingressar de molt jove en la CNT i arribà a ser un actiu militant formant

part del comitè de fàbrica de l'empresa Rubí Industrial on treballava, per la qual cosa fou detingut en diverses ocasions per la policia i també boicotejat per la patronal i l'empresa mateix. En esclatar el moviment de 1936 marxà voluntari al front d'Aragó, on fou nomenat comissari polític d'una bateria d'artilleria pesada, i al final de la contesa fou internat en el camp de concentració d'Alacant, d'on va fugir i després de moltes vicissituds va anar definitivament a França. Allà passà per camps de concentració i companyies de treball i també formà part de la resistència antinazi i fou detingut per la policia francesa a Tolosa. Finalitzada la guerra es va instal·lar a Bordeus, on s'integrà a la federació local i ocupà càrrecs de responsabilitat. [TMS]

Borràs, Antoni, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va representar la Societat de Cilindradors i Aprenentadors de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, que se celebrà a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [PPB]

Borràs, Antoni, socialista a Mallorca (segle XX). Cap al 1931-1932 fou un dels responsables, juntament amb Pere Mas, de l'Agrupació Socialista de Santa Maria (Mallorca). [TMS]

Borràs, Baldomer, internacionalista a Reus (segle XIX). L'agost de 1873 figurà com a membre del Consell local de l'AIT a Reus, per la secció de vanovers. [CR]

Borràs, Bartomeu, sabater i socialista a Palma de Mallorca (segle XX). El 1902 va formar part, juntament amb Llorenç Bisbal entre d'altres, d'una comissió de propaganda encarregada d'escampar, a partir del nucli de Palma, l'associacionisme socialista per tota l'illa de Mallorca. [TMS]

Borràs, Carles, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Fou un dels vells militants badalonins que van ajudar a orientar les lluites i l'organització dels joves cenetistes de la localitat durant els anys 1921 i 1922. [TMS]

Borràs, Cèsar, pagès i dirigent rabassaire (segle XX). Formà part del comitè d'enllaç que la

UR establí amb la FCTI-UGT l'octubre del 1936. [DBM]

Borràs, Cristòfol, treballador del comerç i sindicalista a Mallorca (segle xx). Va participar com a orador en un acte celebrat el 29 d'octubre de 1911 a la ciutat de Palma de Mallorca i organitzat per la societat La Igualdad, amb motiu d'una campanya de protesta contra l'acord municipal de fixar un arbitri sobre la carn i no voler apel·lar als impostos directes. [TMS]

Borràs, Domènec, teixidor de llana i federalista a Sabadell (segle XIX). Era membre de la Societat de Teixidors de Llana de Sabadell. El 20 de març de 1868 va fer d'intermediari en un conflicte entre els teixidors de seda i els seus patrons. Poc després, el 3 d'octubre d'aquest mateix any, formà part de la Junta Revolucionària de Sabadell, mitjançant la qual va arribar a ser conseller a l'Ajuntament de la mateixa ciutat. [JRM]

Borràs, Emili, manobre i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la Secció de Manobres i Peons de la federació local de Barcelona de l'AIT que, el setembre de 1873, féu públic un comunicat on desmentia la seva dissolució i acusava de secessionista el grup de professionals que el 6 de juliol d'aquell any s'havia reunit al teatre de La Sarsuela de la capital catalana. [CR]

Borràs, Esteve, teixidor de llana i sindicalista a Sabadell (segle XIX). El setembre de 1868 va ser un dels creadors d'una comissió de teixidors de llana. L'octubre del mateix any va redactar un informe per a la Junta Revolucionària de Sabadell on plantejava les mesures a prendre per millorar la situació dels teixidors de llana de la ciutat. [JRM]

Borràs, Fermí, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Fou president del Sindicat Obrer de Productes Químics de Badalona, i, en representació de la Secció d'Oficis Diversos de la seva localitat, va assistir al congrés celebrat a Barcelona per la CRT de Catalunya els dies 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. Sembla que, després de la vaga que va tenir lloc a la fàbrica badalonina de productes químics Cros S.A. l'agost del mateix 1918, fou expulsat de l'organit-

zació confederal i anys més tard esdevingué un dels més importants comerciants de ciments i materials per a la construcció de Sant Adrià del Besòs. [TMS]

Borràs, Francesc, boter a Barcelona (segle XX). Dirigent i organitzador de la secció local de Barcelona de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1895-1904) quan tenia prop de 200 afiliats. Assistí com a delegat de la seva secció al 30è (1902) i 32è (1904) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Borràs, Francesc, militant anarquista a Gràcia (segle XIX). El primer de juliol de 1883 va publicar a *La Autonomía*, òrgan obrer de la federació d'Igualada de la Federació Regional Espanyola, un article on reivindicava el comunisme anarquista d'inspiració francesa. [JRM]

Borràs, Jacint, periodista i anarcosindicalista a Lleida (segle XX). Cap al 1931 fou el màxim dirigent de la CNT a la província de Lleida. Membre del comitè regional i secretari del comitè provincial, assistí al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931, amb les representacions del Sindicat de Treballadors d'Arbeca, el Sindicat Únic d'Alfaràs i la Secció d'Oficis Diversos de Cervera. Fou un dels protagonistes de la polèmica entre anarquistes i membres del BOC i de la FCCB respecte a qüestions organitzatives, en definitiva, el control dels sindicats, que fou especialment greu a Lleida des de setembre de 1931. En el Ple provincial, celebrat el 6 de setembre de 1931, es mostrà partidari de l'organització dels sindicats en federació provincial i no en organitzacions comarcals com propugnaven els comunistes. Va adoptar la mateixa postura en la seva intervenció en el mitjant que va tenir lloc a la ciutat del Segre els primers dies de desembre d'aquell 1931 i en el qual van participar també Àngel Pestaña, Emili Mira i Francisco Martínez «Arín». Malgrat tot, el març de 1932, fou expulsat del seu càrrec de delegat del comitè regional pels sindicalistes del BOC, amb gran força a Lleida en aquells moments. Durant la guerra civil dirigí el periòdic de la CNT, adreçat al camperolat, *Campo*, que propicià les collectivitzacions camperoles. [TMS]

Bibliografia: BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974. BARRULL I PELEGRÍ, J. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990.

Borràs, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el novembre de 1946 fou nomenat membre del comitè regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Eduard Esteve. Era el delegat a l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques de Catalunya. [PPB]

Borràs, Jaume, boter a Reus (segle XIX). Dirigent de la secció local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1890-1904), que tenia uns 300 afiliats, i membre de la Comissió Pericial de la citada federació els anys 1895 i 1901. [RAM]

Borràs, Joan, comunista a Barcelona (segle XX). Exercí com a secretari d'Organització en el comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el vuit d'agost del 1936 i el maig del 1937. [DBM]

Borràs, Josep, pagès i dirigent societatari a Reus (segle XX). Fou elegit tresorer del comitè executiu de la Federació Agrícola Provincial de Tarragona, a l'assemblea constitutiva de pagesos que va tenir lloc al Centre de Societats de Reus el 25 de maig de 1913. [PPB]

Borràs, Martí, el Marràs, anarquista i orfebre (?-Andorra 1981). Per evitar el servei militar va abandonar la seva Catalunya natal i passà a França, on es va posar en contacte amb destacades personalitats de l'anarquisme francès i internacional. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va servir de gran ajuda als companys emigrats, fet que li va ocasionar el malnom d'«el cònsol». El 1931, amb la proclamació de la II República, retornà a Catalunya i milità al Sindicat de la Metal·lúrgia, en la secció de metalls preciosos. Al final de la guerra civil, es va exiliar novament i va patir els camps de concentració i les companyies de treball. Va residir a París i Tolosa i finalment es va instal·lar a Andorra. [TMS]

Borràs, Mateu, militant internacionalista a Barcelona (segle XIX). El primer de setembre

de 1872 consta com a membre del Consell de la Unió de Constructores de Calçat de la Federació Barcelonesa, amb seu al carrer de la Llana, 25, 1r, de Barcelona, consell adherit a la Regió Espanyola de l'AIT. [JRM]

Borràs, Salvador, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1946). Fou un destacat militant del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. Exiliat a França després de la guerra civil, va tornar a Espanya per por a la repressió nazi. Arribat a Barcelona, es va amagar en una cova de la muntanya de Montjuïc, on va viure durant quatre anys i on va morir. Les seves restes van ser trobades dies després del seu traspàs. [TMS]

Borràs Casanova, Joan, pintor i cartellista valencià (l'Olleria 1909-?). Estudià a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles de València i a la de San Fernando de Madrid, sota el magisteri de Josep Garnego i Alda. Gràcies a una beca de la Diputació, es va poder traslladar a Madrid, on va realitzar la primera exposició en el Cercle de Belles Arts (1934), presentat per Marià Benlliure. Hi entrà en contacte amb M. Benedito Vives i Romero de Torres. Durant la guerra civil, va treballar en la CNT realitzant cartells propagandístics. Posteriorment se'n va anar a Sud-amèrica, i s'instal·là definitivament a València el 1959. [CCG]

Borràs Cuixells, Joan, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Membre de la junta directiva de la Llar Obrera de Molins de Rei el 1912. [AGL]

Borràs Gorga, Joan, comunista i hotelier (Tarragona 1897-Mèxic D.F. 1959). Cursà estudis de comptabilitat i fou dirigent de la Federació d'Organismes Sindicals de la Indústria Gastronòmica a Barcelona i conseller de l'Ajuntament de Barcelona pel PSUC des del 21 d'octubre de 1936. Exiliat a Amèrica després de 1939, va treballar en el ram de la restauració i l'hoteleria a la República Dominicana, Estats Units (Washington) i Mèxic. [TMS]

Borràs Javé, Martí, cordoner i anarquista obrer a Barcelona (?-Barcelona 1894). Cordoner treballador al sector del calçat. El 29 de març del 1871, com a membre del comitè local

de Barcelona de l'AIT, va participar en la redacció de la *Protesta de l'Associació Internacional dels Treballadors federació barcelonesa*, on va fer palesa la seva postura política dins els corrents de l'època. Per a ell tot canvi social havia de ser pacífic i amb el consentiment del poble. Amb el pas del temps la seva actitud va anar decantant-se cap a posicions més radicals. Des del 22 de setembre de 1872 va ser el secretari de la Unió de Constructors de Calçat de la Regió Espanyola i constituí a casa seva la seu de la unió. El 1881, durant el congrés de Barcelona, va ser un dels oradors que es va oposar a l'entrada del partit socialista de Pablo Iglesias a l'aliança. Poc temps després, va ser el propagador del comunisme anarquista francès, i no va tardar gaire a formar un grup —fonamentalment a Gràcia, el seu barri— d'anarcocomunistes. El maig del 1883, amb la secció de Gràcia, va publicar un document, conegut com el «Projecte de reglament de la federació de la regió espanyola», on demana la supressió del consell comarcal o, per defecte, del consell regional. El seu grup no va trigar a fer sortir una publicació quinzenal; el 18 d'abril del 1886 va néixer *La Justicia Humana*, que va desaparèixer el 25 de novembre del mateix any. Malgrat tot, el seu grup anarcocomunista va intentar una altra vegada tenir un òrgan d'expressió, amb més èxit que l'anterior; des del 2 de juny del 1888 fins al 6 de juliol de l'any següent van publicar quinzenalment *Tierra y Libertad*. Va estar implicat a l'atemptat contra Arsenio Martínez Campos perpetrat a la Gran Via barcelonina (23 de setembre de 1893). Detingut, va ser empresonat i el 7 de maig de 1894, després d'escriure una carta a la seva dona, Francesca Saperas, va suïcidar-se. [JRM]

Bibliografia: NETILAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. ABAD DE SANTILLÁN, D. *Contribución a la Historia del Movimiento Obrero español*. Cajea, Puebla-México, 1962.

Borràs Masagué, Francesc, sindicalista a Sabadell (segle XX). Cap al 1918 fou secretari de la Cooperativa Obrera Sabadellenca, pantalla legal de la Federació Obrera de Sabadell (FOS). [TMS]

Borràs Martorell, Enric, Enric Badoret, pagès i sindicalista a Rodonyà (el Montmell, ?)

(Barcelona, ?). Va néixer en una masia de la Juncosa del Montmell, municipi del Montmell, al Baix Penedès. Va dur a terme la seva activitat sindical Rodonyà. En la constitució de la Unió de Rabassaires local de l'any 1931, va estar-hi afiliat. A la República, era de tendència d'esquerres, i fou dirigent de la CNT. El setembre de 1936, com a integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes local, va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. Durant la guerra, entrà al primer consistori de l'octubre de 1936 com a regidor, per la Unió de Rabassaires, fins a l'octubre de 1937, que va ser escollit alcalde tercer. Tancà el cicle a partir del juliol de 1938 fins a l'acabament de la guerra, en ser escollit alcalde. Així mateix va tenir un càrrec directiu al Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción. Va ser jutjat en un consell de guerra a Tarragona, el 27 de juliol de 1939. El juny de 1943 residia a la població en llibertat condicional. El 1943 la guàrdia civil li va fer, igual com a altres ciutadans de la població, un informe personal positiu on posava que durant la guerra la seva actuació va ser moderada i havia observat bona conducta privada. Fixà la residència a Barcelona, on traspassà. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Borràs Quadres, Antoni, comunista a Igualada (segle XX). Militant del PSUC, en esclatar la guerra civil, esdevingué el secretari general del partit a Igualada. Va formar part de l'Ajuntament igualadí que es va formar l'octubre de 1936, on s'ocupà de la regidoria d'Estadística i Indeterminada. El gener de 1937 fou nomenat delegat comarcal de Proveïments de la Generalitat a l'Anoia. El març de 1938 formava part de l'Ajuntament, dins la regidoria de Sanitat i Assistència Social. [PPB]

Borràs Saperas, Salud, anarquista i modista (Barcelona 1872?-París 1954). Filla de Francesca Saperas i del vell internacionalista Martí Borràs, secretari durant molts anys de la secció espanyola clandestina de la I Internacional, va militar des dels disset anys en el moviment anarquista. Menuda, morena i de vius ulls negres, patí, des de molt jove, les greus conse-

qüències dels processos repressius contra els militants obrers que van tenir lloc a les darres del segle XIX. Poc després del suïcidi del seu pare a la fortalesa de Montjuïc (1894), foren implicats en el procés de Montjuïc (1896) la seva mare i el seu promès, el també anarquista Lluís Mas, amb el qual es va casar dues hores abans de l'afusellament per legalitzar el fill que esperava d'ell. La seva tasca dins el moviment anarquista fou, com la de moltes dones anònimes, contribuir a crear la faceta humana i pràctica del moviment: va fer de correu amb els presos, va establir els contactes amb els comitès en els temps de clandestinitat, va enterrar en secret els seus morts, va practicar la solidaritat i la fraternitat fins a extrems límits: sostingué amb el seu treball la seva mare i la seva germana Antonieta, carregada de fills i vídua també d'un anarquista assassinat a Montjuïc, Baldomer Oller, i obrí casa seva als perseguits i amb un d'ells, Octave Jahn, refugiat francès, es tornà a casar. Cap al 1910 marxà a Mèxic amb el seu marit, heroi romàntic, el qual va lluitar i morir a la revolució mexicana. També a Mèxic va morir el seu fill i poc després, cap al 1917, tornà a Catalunya. Fou llavors quan va poder transmetre els seus «coneixements» pràctics de la història de l'anarquisme a les noves generacions de dones, i fou llavors quan Frederica Montseny va poder portar un ram de flors a l'anònima sepultura dels companys condemnats a mort en el procés de Montjuïc. Patí la guerra civil i l'exili i va morir a l'hospici de la Salpêtrière de París, on vivia recollida. [TMS]

Bibliografia: MONTSENY, Federica. «Medio siglo de anarquismo. Salud Borrás ha muerto». A: *CNT*, 5/9/1954.

Borrel (o Borrell), Josep, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març del 1887 fou elegit vicepresident de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre del 1888. [TMS]

Borrell, Francesc, jornaler a Calafell (segle XX). Fou organitzador dels camperols de Calafell a la CNT durant la guerra civil, en representació dels quals assistí al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT de l'any 1937. [RAM]

Borrell, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Borrell, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Propagandista del socialisme i del cooperativisme durant els primers anys de la segona dècada del segle, va participar en l'acte de cloenda de la conferència d'agrupacions socialistes catalanes, que es va celebrar a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de 1910 i on es va reorganitzar la Federació Socialista Catalana. [PPB]

Borrell, Joan, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre del 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Borrell, Josep, boter a Barcelona (segle XIX). Dirigent de la secció local de Barcelona de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1885-1890). Participà en diferents tasques organitzatives de la Federació de Boters i escrigué alguns articles a *El Eco de Tonderos* (1887). [RAM]

Borrell, Josep, camperol a Bellveí (segle XX). Dirigent del sindicat camperol de la CNT a Bellveí durant la guerra civil, en representació del qual assistí al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT de l'any 1937. [RAM]

Borrell, Josep, metal·lúrgic a Sabadell (segle XX). Va representar la Unió d'Obrers Metal·lúrgics de Sabadell al primer congrés de la CNT (Barcelona, 8/10 de setembre de 1911). [STG]

Borrell, Pere, militant anarquista a Barcelona (segle XX). El 1926, amb més d'una cinquantena d'altres destacats dirigents àcrates, empresonats com ell a Barcelona, va signar una «carta oberta als camarades anarquistes», publicada a *La Protesta de Buenos Aires i a Solidaridad Proletaria* de Barcelona, per adherir-se, en nom de la CNT catalana, al segon congrés de l'AIT i exigir fidelitat pel que s'anomenava «la idealitat anarquista en el moviment sindical» i el que creien que era l'herència de la primera Internacional a Espanya. [STG]

Borrell Admetlla, Joan, pagès i sindicalista a Tremp (segle xx). Representà la Unió de Rabassaires a l'Ajuntament de Tremp, el 30 d'abril de 1937, quan substituï Joan Betriu, que havia dimitit. [PPB]

Borrellas, Joaquim, societari a Barcelona (segle XIX). Va subscriure el document de 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Borrull, Joan Baptista, treballador tèxtil a Premià de Mar (segle xx). El setembre de 1908 va assistir, en representació de l'Art Fabril de Premià, al Congrés Obrer que va decidir la creació de la Solidaritat Obrera. [STG]

Borrull, Josep, líder anarcosindicalista valencià (1908-1935). Als disset anys, va ser nomenat secretari de la societat de fusters La Unión. Treballà en la Mutualitat d'Accidents de Mestres Fusters de València. Va participar en la vaga del ram de la fusta amb l'arribada de la República i col·laborà en la reconstrucció de la CNT en aquells anys. Va ocupar la secretaria del Sindicat de la Fusta de la CNT a València, i hi formà part de la seva federació local. Signà, el 1931, el manifest titulat *La misió de la classe obrera en esta hora*, com a representant del Sindicat de la Fusta cenetista. Va formar part del sector trentista de l'anarcosindicalisme valencià i es va convertir en secretari del comitè regional de Sindicats d'Oposició a València. Fou designat administrador del seu òrgan d'expressió, *El Combate Sindicalista*. Va participar en la constitució d'un Ateneu Sindicalista Llibertari a València el juliol de 1932. [JNN]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Bort, anarcosindicalista a Torelló, Osona (segle xx). Va assistir, en representació dels Sindicats Únics de Torelló, al Ple regional de la CNT catalana del 2 al 4 d'agost de 1931. [STG]

Bort, Carles, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou amic personal del dirigent sindicalista Josep Canela i, per tant, proper al cercle de Seguí. Va caure assassinat a Barcelona el 29 de novembre de 1920, dos dies després que Canela mateix,

per individus que victorejaven els Sindicats Lliures. [STG]

Bort Vela, Josep, periodista i escriptor (Alcalà de Xivert, Castelló, 1905). Es va iniciar en el periodisme col·laborant als diaris valencians *El Pueblo* i *El Liberal* i a la *Gaceta de Bellas Artes* de Madrid. Encara que milità al Partit Radical Republicà i participà en alguns mítings d'aquest partit a la província de Castelló durant els anys trenta, col·laborà també a la premsa anarquista. Va escriure durant els anys 1936-1939 a *Solidaridad Obrera* de Barcelona, amb el pseudònim d'Ariel. Finalitzada la guerra, va exiliar-se a França i fou internat en diversos camps de concentració. A partir de 1945, va reprendre la seva activitat periodística i ocupà el càrrec de director dels diaris *La Reconquista de España* (Vierzon) i *La Nouvelle Espagne* (París). Va residir també a Iugoslàvia, on treballà com a cap de redacció de les emissions en castellà de Ràdio Belgrad i com a lector d'espanyol de la Universitat d'aquesta ciutat. Col·laborà també durant el seu exili a la revista *Senyera*, de Mèxic. Publicà *La angustia de vivir (Memorias de un emigrado republicano español)*. Madrid, 1977. [JNN]

Bibliografia: GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995. GONZÁLEZ SOBACO, Antonio. *Los partidos políticos durante la Segunda República en Castellón*. Castelló, 1986.

Bosch, Alexandre, funcionari de l'Ajuntament de Barcelona i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser el representant del Sindicat de Funcionaris Municipals en el Ple de Sindicats de la federació local de Barcelona de la UGT l'any 1937. [DBM]

Bosch, Andreu, socialista a Sitges (segle xx). Destacat dirigent sitgetà del socialisme durant la segona dècada del segle. Va participar en nombrosos mítings i actes de propaganda i fou habitual col·laborador del periòdic publicat a Reus *La Justicia Social*, entre 1910 i 1915. Va participar com a delegat de l'Agrupació Socialista de Sitges a la conferència d'agrupacions socialistes catalanes, celebrada a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de 1910, on es va reorganitzar la Federació Socialista Catalana i on va presidir una de les sessions congressuals. Fou delegat de l'Agrupació i la Joventut de Sit-

ges al IV Congrés de la Federació Socialista Catalana, celebrat a Reus el juny de 1914, i al V Congrés que se celebrà a Sitges el maig del 1915. [PPB]

Bosch, Àngel, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la UGT a Vilanova i la Geltrú, assistí com a delegat seu al Ple de Comarcals de la UGT l'any 1936. [RAM]

Bosch, Antoni, adober d'Olot (segle XX). Va representar els obrers del seu ram al primer congrés de la CNT celebrat a Barcelona els dies 8 al 10 de setembre de 1911. [STG]

Bosch, Antoni, serrador a Barcelona (segle XIX). El 28 de febrer de 1841, com a representant del seu ram, va subscriure el document que, sobre la situació dels obrers, van dirigir les associacions obreres barcelonines al Congrés. [CR]

Bosch, Francesc, teixidor de cotó, activista associacionista a Barcelona (segle XIX). Com a representant vocal de l'Associació de Teixidors de Cotó, signà un manifest on s'anunciava la necessitat de crear una nova fàbrica que disminuís l'atur creixent i, al mateix temps, s'aprofitava per a reforçar les bases ideològiques del moviment associacionista que l'impulsava (26 de setembre de 1842). [EOF]

Bosch, Jaume, obrer tèxtil i comunista a Sabadell (segle XX). Procedent del Partit Comunista Català, que dirigia Jordi Arquer, milità al Bloc Obrer i Camperol, i fou membre del seu comitè central, almenys durant els anys 1932-1934, en plena Segona República. [PPB]

Bosch, Joaquim, boter a Reus (segle XX). Dirigent de la Secció Local de Boters de Reus i de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya (UGT) durant la dècada dels vint del segle XX. [RAM]

Bosch, Josep, filador a Barcelona (segle XIX). Figurà dins el grup de filadors que, a mitjan març de 1855, van proposar una transacció en la qüestió del funcionament de les filadores selfactines, rebutjada pel sector més radical dels filadors. [CR]

Bosch, Ramon, boter a Barcelona (segle XIX). Dirigent de la secció local de Barcelona de la

Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1885-1890). Fou delegat de l'esmentada secció al 17è (1889) congrés de la Federació de Boters i escrigué alguns articles al seu òrgan d'expressió, *El Eco de Toneleiros* (1887). [RAM]

Bosch Añón, Àngel, llibrer, comerciant i militant anarcosindicalista valencià (segle XX). Va ser membre del Consell Municipal de València durant la guerra civil en representació de la CNT. Acabada la guerra, continuà la seva tasca militant a la clandestinitat. Va treballar a la Mútua Ibèrica d'Assegurances, on actuaven nombrosos cenetistes valencians. Formà part del comitè nacional de la CNT constituït a València el 1947-1948, i hi ocupà el càrrec de vice-secretari. Fou detingut junt amb la resta d'aquest comitè el juliol de 1949. Utjat en consell de guerra el 24 de març de 1950, fou condemnat a 20 anys de presó, que el 1958 encara complia al penal de Sant Miquel dels Reis. [CCG/PPB]

Bosch Areny, Àngel, dirigent del PSUC de Lleida (segle XX). Va ser conseller de Governació en l'Ajuntament constituït a Lleida el 22 d'octubre de 1936, en el qual també hi era el seu germà Pere en representació d'ERC. Un altre germà, Enric, fou regidor poumista en el comitè municipal del setembre anterior. Àngel Bosch, que va ocupar la secretaria militar del comitè local del PSUC, fou un dels membres de la presidència de la conferència de Lleida del partit, celebrada els dies 2 i 3 de febrer de 1938, un dels darrers actes públics importants dels comunistes a Lleida. [JSSJ]

Bosch Areny, Enric, dependent de comerç i dirigent sindical (Lleida 1909-?). Militant del POUM, fou un dels dos representants de la Unió Local de Sindicats al primer Ajuntament revolucionari constituït a Lleida el 9 de setembre de 1936, en el qual va encapçalar el departament de Proveïments. [JSSJ]

Bosch Bauzà, Francesca, política (Palma 1932-1992). D'origen burgès, estudià en un col·legi de monges. Després de separar-se, al final del decenni dels cinquanta, exercí diverses activitats laborals, com la d'encarregada d'una papereria i telefonista en un hotel. Més tard,

impartí classes particulars d'idiomes. El 1963, ingressà en el PCE. Formà part del comitè provincial de les Balears des de 1965. Organitzà un grup de Dones Democràtiques i fou elegida (1972) secretària general del partit a les Illes. Des d'aquest càrrec, protagonitzà el procés de consolidació organitzativa del PCE en els darrers anys del franquisme i els primers de la transició. Formà part dels organismes unitaris de l'oposició antifranquista, com la Mesa Democràtica (1972-74) i la Junta Democràtica (1974-76). L'agost de 1975, ingressà en el comitè central del PCE. Encapçalà la llista del PCE al Congrés per les Balears en les eleccions de juny de 1977 i obtingué 14.160 vots, però no fou elegida. Després del fracàs electoral, abandonà la secretaria general (1978). Disconforme amb la línia eurocomunista del PCE, participà en la fundació (1984) del Partit Comunista de Balears —PCB—, secció regional del prosoviètic Partit Comunista dels Pobles d'Espanya —PCPE. Des de 1984, fou directora de l'òrgan del partit, *Nostra Paraula*. [DG]

Bibliografia: CANYELLES, Bartomeu & VIDAL, Francesca. *L'oposició antifranquista a les Illes*. Palma, 1977; GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*, Palma 1994; *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. II. Palma, 1988, pàg. 228.

Bosch Borda, Ramon, cambrer i comunista (Linyola, la Noguera, 1905). Afiliat al PSUC per qüestions laborals, va ser integrat en l'Ajuntament constituït a Lleida el 28 d'octubre de 1937, fins que fou substituït el 5 de gener de 1938. [JSSJ]

Bosch Corbella, Càndida, anarcosindicalista a Igualada (segle xx). Va representar la CNT-FAI a l'Ajuntament igualadí que es va constituir el març de 1938, en plena guerra civil. [PPB]

Bosch Garcia, Antoni, Cesari, pagès i sindicalista (el Milà 1901). L'agost del 1931 participà com a assistent a la constitució del Centre Republicà Federal de la població i va ser escollit comptador de la primera junta; ho fou, almenys, fins a l'any 1934. Durant la guerra, va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixistes de la població i regidor de l'Ajuntament. El novembre de 1936 signà els estatuts de constitució del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT local, i en la primera junta directiva

quedà com a president. Va ingressar a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Valls, el 19 de febrer de 1939, i jutjat el 15 de març de 1939, li sortí reclusió perpètua. El mes de maig se'l traslladà a Sant Miquel dels Reis. El juny del 1943 li fou rebaixada la pena a 6 anys i 1 dia. L'octubre del 1944 se li liquidà la condemna. [AGT]

Bibliografia: VENTURA SOLÉ, JOAN. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Bosch Gispert, Josep, pagès i sindicalista a Sant Miquel de Cladells, la Selva (segle xx). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Treball Col·lectiu de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Bosch Granja, Joan, Xandrus, pagès i activista politic Sindicalista (Alcover 1903-França, ?). L'abril del 1931 va ser escollit president del consistori i després alcalde president de la comissió gestora fins a la sessió inaugural del juny. El 1933 es reincorporà al consistori. El mateix any era el president de l'Ateneu de Lectura d'Alcover. El febrer de 1933 formà part de la fundació del Centre d'Unió d'Esquerres Republicanes d'Alcover. El 1934 era president de l'Associació d'Agricultors d'Alcover. L'entitat, el gener de 1934, era adherida a la Unió de Rabassaires. El 1936 va ser president del Sindicat Agrícola, membre del comitè, dirigent d'una sindical i capitanejà patrulles o bé hi va tenir una actuació destacada. En aquesta darrera època, era afiliat de la FAI. A la conflagració va ser per un període de temps cap de la Delegació d'Abastaments a Tarragona, ciutat on residí. S'exilià a França, on passà pel camp de refugiats d'Argelers. Sol·licità per retornar el 1948 i posteriorment el 1962, per la qual cosa es demanà informació de la guàrdia civil i de l'alcalde; tots dos informes, escrits en termes semblants, foren contraris als interessos del demandant. [AGT]

Bosch i Guitart, Domènec, fuster i comunista a Sabadell (segle xx). Durant els darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera es reunia, amb altres militants comunistes, al Centre Cultural Recreatiu sabadellenc. Militant del Bloc

Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte segon de la ciutat de Sabadell. Afiliat al POUM, en esclatar la guerra fou comissari polític en la cinquena expedició de milicians del POUM que el setembre de 1936 varen marxar cap al front d'Oscu. El juny de 1937, en plena repressió contra el partit, es donà de baixa del POUM i s'afilià al PSUC. [MPMJ]

Bosch Mortes, anarcosindicalista (segle xx). Militant de la CNT, va ésser cap de l'estat major de la 32 Divisió i, com a tal, va veure's involucrat el 1938 en enfrontaments amb els comunistes d'aquesta formació i per aquesta raó va ser empresonat. [STG]

Bosch Pareras, Anna, treballadora del metall i sindicalista (Barcelona 1950). L'any 1968 va ingressar a CCOO en ple procés d'organització de la Coordinadora de la comarca del Vallès Oriental. L'any 1969 va militar al PSAN i el 1971 va passar a formar part del PSUC, fins a l'any 1983. Durant aquest període, va ser responsable política del Comitè Local de Mollet del Vallès i del Comitè Comarcal del Vallès Oriental. Va ser alcaldessa de Mollet del Vallès entre els anys 1979 i 1983, durant la primera legislatura democràtica, i membre del comitè central del PSUC entre el IV i el V congressos. L'any 1984 va passar a ser delegada de CCOO de Caixa de Sabadell i presidenta del comitè d'empresa d'aquesta entitat. [JGS]

Bosch Pons, Antoni, sabater, sindicalista i polític (Ciutadella, Menorca, 1919). Durant la guerra civil s'incorporà a l'exèrcit republicà. Destinat a Catalunya, s'afilià a les Joventuts Socialistes Unificades i al PSUC, i ingressà al comissariat polític. Amb la caiguda de Catalunya, s'exilià a França. Tornat a Espanya, fou jutjat i condemnat a trenta anys de presó. El 1945, fou alliberat i tornà a Ciutadella. Durant els dècennis dels cinquanta i dels seixanta, col·laborà en les activitats clandestines del PCE. [DG]

Boscà Cano, Eugeni, administratiu, dirigent obrer i comunista (València 1932). S'incorporà al Partit Comunista a València l'octubre de 1961. L'any següent va col·laborar en la campanya de suport valencià als obrers en vaga d'Astúries. Va estar implicat junt amb altres

sindicalistes i estudiants en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i fou condemnat en consell de guerra a un any de presó per les acusacions de rebellió militar, pertinença al Partit Comunista, activitats sindicals i organització de les vagues d'abril i maig de 1962. [RIRB]

Boselga, Manuel, anarcosindicalista a Olesa de Montserrat (segle xx). Militant de la CNT, va encapçalar la representació dels Sindicats Únics d'Olesa al Ple regional de Catalunya del 5 al 13 de març de 1933. [STG]

Bosque, Guzmán, militant comunista (1910-Aguessac, Avairon, 1988). Va atansar-se al Partit Comunista de Catalunya el 1935; l'estiu de 1936 va passar al PSUC i va marxar al front d'Aragó, on va actuar com a comissari. Exiliat al final de la guerra, va ésser internat als camps d'Argelers i d'Agde; després de l'ocupació nazi, va ser detingut i internat, primer, al camp Sainte Anne i deportat, després, a l'illa Aurigny (a la Mànega). Després de la guerra, va instal·lar-se a París i des d'allí va col·laborar en les tasques de formació, premsa i propaganda comunista de l'interior. [STG]

Bosque Barberan, Pere, pagès i col·lectivista (Calanda, Terol, 1904-?). La seva activitat, la va desenvolupar a Nulles, on va arribar a la dècada dels vint. El desembre de 1936 i el gener de 1937, en qualitat de vocal de la col·lectivitat agrícola Carles Marx, signà l'acta d'incautació i constitució del Consell d'administració per a l'explotació de vuit finques propietat de diversos veïns. Durant la guerra, va ser el president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT i, com a tal, l'abril de 1938 fou requerit per a assistir, obligatòriament, al judici que se celebrà a Tarragona contra tres veïns. Acabada la guerra, marxà de la població. [AGT]

Bosquet Farnós, Ramon, empleat de banca i sindicalista (Benifallet 1878). Va desenvolupar la seva activitat a Valls, on residia. El 1932 era secretari de l'Associació d'Empleats de Banca de Valls que formava part, com a secció, de la Federación Española del Crédito y de las Finanzas, adherida a la UGT. El 1936, a l'esclat de la guerra, en continuava essent el secretari, però ara com a Sindicat de Banca, Borsa i Es-

talvi, sindicat que en bona part subvencionà la Granja Avícola que es creà a la ciutat. Va col·laborar esporàdicament al setmanari socialista vallenc *Treball*. El gener del 1937 va ser designat per a assistir al congrés extraordinari del ram, a Barcelona. [AGT]

Bossoms, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat del Vidre al comitè regional de la CNT catalana que, el juny de 1930, tenia la seva seu a Badalona. [STG]

Bossoms, socialista a Sabadell (segle XIX). Figura representativa del socialisme local a finals del segle XIX. Tingué una presència notable en la celebració del Primer de Maig de 1891. A l'assemblea general del Teatre dels Camps (26 abril 1891), juntament amb altres socialistes, s'oposà frontalment a la majoria de dirigents internacionalistes (Trullàs, Agustí Serra, Josep Miquel i Monné, entre els més destacats). [EOF]

Bota, Ramon, obrer tèxtil i sindicalista a Puig-reig, Berguedà (segle XX). Militant de la CNT, va encapçalar la representació dels Sindicats Únics de Puig-reig al Ple regional de Catalunya del 5 al 13 de març de 1933. [STG]

Botán, Bonaventura, sindicalista (segle XIX). Va participar al I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a delegat de la Cooperativa de Picapedrers de Montjuïc. Va formar part de la comissió que elaborà el dictamen sobre la resistència. El seu vot fou afirmatiu en els quatre dictàmens, amb la qual cosa es va alinear incondicionalment amb el sector bakunista. [CR]

Botang, Ventura, picapedrer i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Botella, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de Soldadors i Ajudants de Barcelona al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Botella, Francesc, socialista a Barcelona (segle XX). El juny de 1932 formà part de la junta executiva de la Unió Socialista de Catalunya. Va presidir un míting convocat al teatre Triomf de Barcelona amb motiu de l'1 de Maig de 1933. [TMS]

Botella, Gabriel, sindicalista a Manresa (segle XIX). Va ser membre de les Seccions de Les Classes de Vapor de Manresa el febrer de 1873. [MCC]

Botella Asensi, Evaristo, impressor i dirigent polític republicà local (Alcoi 1880-1939). Era germà del ministre de Justícia de 1933 Joan Miquel Botella Asensi. Evaristo fou un home compromès en la política d'Alcoi des del 1922, any en què fou elegit regidor en representació d'un dels principals sectors dels veïns republicans de la ciutat agrupats en el Partit Alcoià. Va saber guanyar-se la simpatia dels obrers alcoians de diverses tendències i va tenir un paper important en l'organització clandestina del Partit Republicà Radical Socialista a Alcoi el 1928. Fou elegit vicepresident de la junta municipal d'aquest partit el 1930. En les eleccions municipals de 1931 fou elegit regidor dins la candidatura del Partit Republicà Radical Socialista. El 1932 va ser alcalde accidental per malaltia del titular i el 1933 fou elegit alcalde fins a 1934, any en què el feu cessar el governador de la província d'Alacant. El desembre de 1933 havia ingressat a Esquerra Radical Socialista. El 1936 tornà a ser alcalde d'Alcoi quan fou rehabilitat l'Antic Ajuntament pel governador civil. Durant l'alçament militar de juliol del 1936, aconseguí que el regiment d'Alcoi no se sumés a la rebel·lió. L'octubre de 1936 va dimetir com a alcalde en fer-se evident que la ciutat estava en mans dels sindicats obrers i els partits del Front Popular. El 26 de març de 1939 fou condemnat a mort per un tribunal militar i fou afusellat el 23 de setembre en el forat d'un túnel del nonat ferrocarril Alacant-Alcoi. [JMSS]

Bibliografia: SANTACREU SOLER, Josep Miquel. *Evaristo Botella, Alcalde d'Alcoi*. Conferència inèdita pronunciada en el Centre Municipal de Cultura d'Alcoi el 22 de desembre de 1987.

Botella Asensi, Joan Miquel, advocat i dirigent polític republicà nacional (Alcoi 1884-Mèxic 1942). Destacat polític i dirigent espanyol de pensament social i partidari d'encarrilar

el moviment obrer per la via legal. Va començar a prendre part activa com a agitador en les vagues d'Alcoi des que Alfonso XIII prengué el poder el 1902. Posteriorment va formar i impulsar el republicanisme alcoià. La primera gran empresa de la seva vida fou el setmanari republicà *Fraternidad*, que aparegué el 12 de gener de 1907 a Alcoi i del qual fou director. Els articles que publicà en aquest periòdic el dugueren sovint a la presó d'Alcoi i a l'Audiència d'Alacant. En les columnes d'aquesta publicació dugué endavant una campanya contra els pro Canalejas de la ciutat. El juny de 1908 aconseguí fama de bon orador en un míting organitzat pel *Diario de Alicante* a Alacant contra el projecte de la llei de terrorisme. La participació en la jornada violenta de 1909 que tingué lloc a Alcoi contra la guerra del Marroc el conduí a la presó d'Alacant, on quasi fou afusellat. El seu primer gran combat polític a Alcoi fou radicalment contrari a Canalejas. S'enfrontà contra Canalejas en les eleccions a diputats del 1910 pel districte d'Alcoi, encara que no aconseguí guanyar-lo. En les eleccions municipals del 1911 assolí el primer escó de regidor municipal com a republicà radical. El mateix any obtingué la constitució de la Casa del Poble a Alcoi com a centre de reunió i acollida i com a cooperativa obrera. Per aquells anys ja figurava en la directiva nacional del Partit Radical. A l'edat de 30 anys va decidir estudiar i finalitzà la carrera de dret el 1918 a Madrid, on va obrir un bufet en associació amb Álvaro de Albornoz. Aquest any fou nomenat president de la Junta Municipal Central del Partit Radical. Fins a l'any 1923 va ser secretari de la Lliga dels Drets Humans, presidida per Unamuno. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, es va dedicar al seu treball d'advocat. El 1928 començà com a secretari general en l'organització clandestina del Partit Republicà Radical Socialista en desconfiar de l'actitud poc clara de Lerroux. Va participar en la temptativa de Sánchez Guerra contra la Dictadura i en la del Comitè Revolucionari Republicà. El fracàs de la primera el conduí a les presons militars de Madrid i en el de la segona fou detingut a Xàtiva i conduït a la presó Modelo de Madrid, on estigué 20 dies. El 1931 s'encarregà d'una campanya d'acció propagandística a favor de la República per les províncies de València i Alacant. Només es proclamà la República, va

ingressar a la UGT. En les eleccions a Corts constituents de 1931 es va presentar en una candidatura formada per la coalició de socialistes, radicalsocialistes i republicans independents per la circumscripció d'Alacant. Obtingué l'escó de diputat amb 64.899 vots. Va ser membre de la Comissió Parlamentària encarregada de redactar la Constitució de la Segona República. En les discussions parlamentàries sobre la Constitució, es va mostrar clarament anticlerical en recolzar l'article 26 de la Constitució espanyola de 1931 i enfrontar-se a Albornoz en l'assumpte de la dissolució de la Companyia de Jesús. L'actitud marcadament anticlerical de Botella va motivar fortes discrepàncies dins el seu partit i en el tercer congrés d'aquest, celebrat en la primavera de 1932 a Santader, seria expulsat del partit. En la tardor de 1932 va fundar el partit Esquerra Radical Socialista. L'activitat parlamentària de Botella estigué sempre compromesa amb la seva ideologia radical socialista i va defensar la reforma agrària, va atacar el monopoli de CAMPSA i fou partidari de la justícia social. En cap moment no va perdre el contacte amb la seva ciutat natal on tenia el seu districte electoral. Feia visites freqüents, pronunciava discursos i escrivia en periòdics locals. A finals de 1933 fou durant 80 dies ministre de Justícia en el gabinet de Lerroux, fins que va perdre el seu escó de diputat en les eleccions generals d'aquell any. En les següents eleccions generals de 1936 el seu partit va ser exclòs del Front Popular i Botella no es va presentar a les eleccions. Durant els mesos següents i fins que va començar la guerra civil va compilar els seus discursos i els va publicar amb breus comentaris en un llibre titulat *Una línea política*. En aquest llibre definia la base del seu pensament i la seva idea de República social. Durant la guerra civil, en dissoldre's el seu partit polític, es va dedicar al seu ofici d'advocat i va gestionar operacions d'importació de queviures per a la República, per la qual cosa viatjava a França. El 1939 s'exilià des de Barcelona a França primerament i després a Mèxic. En aquest últim país va simpatitzar amb el president Cárdenas i va justificar jurídicament i social l'acord del president de nacionalitzar les empreses petroleres mitjançant el llibre *La expropiación en el derecho mejicano. El caso del petróleo*. Poc després moria en el Sanatori Espanyol d'u-

na perforació de la vesícula biliar. Va deixar sense acabar una obra titulada *El caso de España*, on reflexionava sobre l'origen i la naturalesa de la tragèdia espanyola. [JMSS]

Publicacions: *Una línea política*. Madrid, 1936; *La expropiación en el derecho mejicano. El caso del petróleo*. Mèxic, 1941.

Bibliografia: MIRÓ, Adrián. *El combate político de Juan Botella Asensi*. Alacant, 1981. RUIZ MANJÓN, Octavio. *El Partido Republicano Radical 1908-1936*. Madrid, 1976.

Botella Botí, Laureà, serraller mecànic (Alcoi 1831?-Barcelona 1891). Va ser delegat per la secció d'obrers del ferro d'Alcoi en el Congrés d'Obrers del Ferro que es va celebrar a Alcoi mateix del 20 al 25 de febrer de 1873. Va ser detingut a València arran dels successos d'Alcoi el 20 de juliol de 1873, i processat en rebel·lia per sedició, incendi i robatori. A la instrucció judicial de la causa figurava amb 32 anys d'edat. Va passar els darrers anys a Barcelona. [MCC]

Botella i Moya, Vicenç, comunista a Barcelona (segle xx). Fou un dels dirigents polítics i obrers detinguts el novembre de 1920 que van ser tancats al vaixell *Giralda*, ancorat al port de Barcelona, i deportats al presidi de la Mola (Maó). Posteriorment, membre ja del Partit Comunista Català, fundat per Jordi Arquer el 1928, va signar el *Manifest d'Intelligència Republicana*, publicat pel diari barceloní *L'Opinió* el 2 de maig de 1930. Integrà el Comitè Revolucionari de Catalunya, constituït el 16 d'octubre de 1930, i assistí, en representació del Partit Comunista Català, a la primera reunió del comitè, celebrada l'endemà de la fundació. També durant aquest temps formà part del «comitè dels cinc», organització secreta revolucionària que va tenir com a objectiu la lluita contra la Dictadura i que estava integrada, a més de Botella mateix, per Joan Peiró, Desideri Trilles, Joan Lluhi, Antoni Xirau. El desembre del 1930, davant la repressió organitzada després de la insurrecció de Jaca, va signar, juntament amb Jaume Aiguader Miró, M. Carrasco i Formiguera i Joaquim Maurín, entre d'altres, un manifest en el qual es demanava la instauració de la República. Militant del Bloc Obrer i Camperol, a partir de l'agost de 1931, formà part de la comissió de Socors Roig Inter-

nacional, dins l'aparell organitzatiu de la FCCB i del BOC. [TMS]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Botella Lillo, Carlos, líder sindical anarquista local a Alacant (segle xx). Va ser una persona molt activa en els actes de propaganda llibertària celebrats a la província d'Alacant, sobretot a partir de 1911. Fou el relator del míting contra el projecte de llei de repressió del terrorisme convocat al Teatro Circo d'Alacant el 7 de juny de 1908. Tingué una activitat destacada a l'Ateneu Sindicalista d'Alacant fundat el novembre de 1911. Va assistir al Primer Congrés de la CNT celebrat a Barcelona el 1911 en representació de diverses societats obreres d'Alacant, com ara la de Pintors Decoradors «La Lucha», i va intervenir en el míting de clausura d'aquest congrés. Va presidir diversos mítings pro presos celebrats a la mateixa ciutat entre 1912 i 1915. En el Congrés Provincial de la CNT de 1919 desenvolupà una activitat força important en presidir el míting de clausura i tres de les set sessions. Va acudir en representació dels anarcosindicalistes alacantins al I Congrés de la Confederació Regional de Llevant i al Congrés Nacional de la CNT celebrats el 1919 a València i Madrid respectivament. El 1937 va exercir un càrrec polític com a regidor de la CNT en el Consell municipal d'Alacant. [JMSS]

Botella Sebastià, Felip, militant i activista anarquista a Tortosa (segle xx). Militant de la CNT a Jesús i Maria, durant la guerra civil fou encausat en el sumari sobre els successos de maig de 1937 a Tortosa, acusat de participar en els enfrontaments al carrer. [XPM]

Botey, Francesc, anarcosindicalista a Premià de Mar (segle xx). Va representar els 800 afiliats al Sindicat Únic de Treballadors de Premià de Mar al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març del 1933. [TMS]

Botey, Francesc, demòcrata socialista (Barcelona, segle xix). Signà, el 1864, amb altres demòcrates barcelonins un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Botey, Joan, militant anarcosindicalista a Terrassa (?-Marsella 1948). Durant els anys 20 fou membre del grup impulsor de la CNT a la ciutat. El 1939, en acabar la guerra civil, s'exilià a França i col·laborà amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a la ciutat. [JLJ]

Botey, Josep, fuster a Barcelona (segle XIX). Signà, el 28 de febrer de 1841, un manifest dirigit als diputats a Corts on es defensaven les associacions de treballadors. El 27 de juny de 1841 va signar una exposició, dirigida al regent del regne, on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Botey Latrilla, Antoni, obrer litògraf i dirigent sindical (Badalona 1914-Barcelona 1993). Obrer litògraf de la fàbrica G. de Andreis Metalgraf Española, «la Llauna», tal com se l'anomena a Badalona. Com a sindicalista milità al Sindicat de Litògrafs de la UGT. Fou secretari i membre del Comitè de Milícies i de Salut Pública de Badalona, encarregat de la Caixa Immobiliària durant els primers mesos de la guerra civil. Estava molt vinculat a Joan Peiró i Joan Manent, dirigents històrics de la CNT. Incorporat a l'Exèrcit Popular de la República, fou destinat a la 33 Divisió, al front de Guadalajara, on, al final de la guerra, va caure presoner. jutjat i condemnat a presó, en sortir de la Model passà a residir a Barcelona. [JVF]

Botí Soler, Josep, obrer teixidor d'Alcoi (segle XIX). Militant internacionalista d'Alcoi, el seu domicili —Forn del Vidre, 6, 3r— fou la bústia de correspondència de la comissió federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT durant els mesos de 1873 en què la direcció internacionalista va residir a la capital de l'Alcoià. En representació de la secció local d'Alcoi, participà al Congrés Internacionalista de Còrdova (desembre 1872-gener 1873), i en el debat sobre el lloc on calia celebrar el següent congrés votà per la candidatura d'Alcoi. El juliol de 1873 va participar en la revolució cantonalista i internacionalista de la seva ciutat natal. Fou detingut i processat per «sedició como jefe» i el 1876 encara romaní a la presó. A la instrucció judicial de la causa figurava com a casat i de 36 anys d'edat. [PPB]

Bibliografia: ARACIL, Rafael & GARCIA BONAFÉ, M. «Clase obrera y revuelta social: la identidad del cantonalismo alcoyano de 1873». A: *Estudios de Historia Social*. 1978, octubre-desembre. Madrid. *Asociación Internacional de los Trabajadores. Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vols. III, IV, V, VII. Barcelona, 1979-1987. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Botifoll Fontanet, Pere, fuster, dirigent sindical i polític (Manresa 1861-?). El maig de 1886 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol del 1887, data en la qual fou designat president d'aquest organisme. Va participar en el congrés de fundació de la UGT el 1888. El 1900 era president de l'Agrupació Socialista de Manresa. El 1902 sol·licità permís per a fer una reunió en nom de la Societat d'Oficials Fusters de Manresa. El 1911 sol·licita al Govern Civil la legalització per a la Federació de Societats Obreres de Resistència de Manresa i Comarca, de la qual serà president l'any 1912. El 1911 era solter. Possiblement és el mateix Pere Botifoll que el 27 de juliol de 1889 fou elegit bibliotecari de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que li fou revalidat el febrer de 1890 i l'1 d'agost del mateix 1890 i que mantingué fins a l'agost de 1891. Des del juliol del 1892 ocupà el càrrec de vocal d'una comissió administrativa integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [JSC/TMS]

Botines, Llorenç, aprestador i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Membre del Centre de Societats Obreres de Sabadell. Cap a febrer de 1873, signà amb la resta dels dirigents obrers locals un document dirigit al poder executiu on es demanava la fixació de la jornada de treball. [JIG]

Botxaca, MarceHí, socialista a Barcelona (segle XX). Va formar part de la junta directiva de la Joventut Socialista de Catalunya que sortí de la primera assemblea de la JSC, celebrada el 24 d'agost del 1931. El setembre de 1934 fou designat membre del comitè executiu per al congrés de la JSC que tingué lloc els dies 8 i 9 de setembre de 1934. [TMS]

Bou, Joan, internacionalista al Papiol (segle XIX). Cap al novembre de 1872, la seva adreça, carrer Ferrocarril núm. 7, va ser utilitzada pel

Consell local de la FRE de l'AIT per a la seva correspondència. [TMS]

Bou, Josep, societari (segle XIX). El seu nom consta entre els comissionats obrers que van actuar d'intermediaris en les negociacions per als convenis col·lectius en diverses localitats del Bages, del Baix Llobregat, de l'Anoia i d'altres, el mes de març de 1855. [CMM]

Bou Soms, Joaquim, rabassaire i comunista de Premià de Mar (segle XX). A l'inici de la Segona República milità al Bloc Obrer i Camperol, per la qual organització fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, pel districte setè de la ciutat de Barcelona. Formà part de les diverses comissions agràries del BOC encarregades d'elaborar les tesis agràries, fins al 1932, i col·laborà a *La Batalla*. Aleshores fou expulsat del BOC en sostenir les posicions de l'Esquerra Comunista. Com a militant d'aquesta organització trotskista, liderada per Andreu Nin, va formar part de la redacció del setmanari *El Soviet*, va desplegar una gran activitat per tot el Maresme i va publicar el fullet *Vida campesina* (1932). El setembre del 1935 va ingressar al POUM i en esclatar la guerra civil fou el cap d'una patrulla de control. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Bové, Josep, manyà i societari a Reus (segle XX). Juntament amb Manuel Orios, va representar els manyans de Reus al congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Bové Borràs, Joan, Joan de Bové, pagès i col·lectivista (Vallmoll 1886-1968). El 1930 el sector obrerista afí a les tesis de la CNT de les comarques de Tarragona discutia a través de la premsa sobre la necessària organització page-sa. Bové, en representació de la comarcal de Valls, conjuntament amb dos representants de les comarcals del Vendrell i de Montblanc demanaren des de les pàgines d'*Acció Social Obrera*, de Sant Feliu de Guíxols, la Federació Nacional de Camperols, l'estudi de si calia un mitjà de premsa pertinent i l'actitud que s'havia de prendre respecte al cooperativisme, as-

pectes que no van poder ser tractats per la negativa a donar el permís del governador de Tarragona. L'abril del 1933 s'havia decantat per les tesis de la CNT-FAI, i consegüentment escriví esporàdicament a través de *Solidaridad Obrera*, de Barcelona. Durant la guerra va ser el president de la col·lectivitat agrícola de Vallmoll. El desembre de 1936 va ser nomenat per la comissió de la Secció del Treball Col·lectiu per a dirigir les tasques agrícoles i administratives. L'abril del 1937 era el president de la col·lectivitat, adscrita al Sindicat de Treballadors del Camp de la CNT-AIT. Exiliat a França, el maig de 1946 aportà diners per ajudar les persones de la comarca que es trobaven en dificultats. [AGT]

Bové Ollé, Ramon, cal Janes, jornaler i activista politicosindical (Mollerussa 1899-la Riba 1947). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a la Riba, on vivia. Membre del comitè i del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT durant la guerra. Participà al consistori durant l'octubre del 1936, en representació del PSUC, radi de la Riba, essent nomenat conseller segon. El 18 de juliol de 1937 participà a la Primera Conferència Comarcal del PSUC, celebrada a Valls, representant la cèl·lula de Professions Diverses de la Riba. Ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Valls, el 4 d'abril de 1939. El 14 d'abril va ser jutjat militarment a Tarragona i li sortí 30 anys de reclusió perpètua. El 27 de maig va ser enviat a Sant Miquel dels Reis —València. El juliol de 1943 se li commutà la pena a 12 anys, que complí en part. [AGT]

Bibliografia: VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Bové (o Bover o Bobé?) Rijo, Climent, treballador tèxtil, sindicalista i internacionalista destacat (segle XIX). Va participar, els anys 1840-1846, en l'organització de les primeres societats de resistència del Principat, i experimentà a bastament les calamitats que es varen succeir després d'aquesta florida primerenca. Especialment les de la crisi dels anys 1866-1868, quan —segons testimoni d'ell mateix— els 3.000 adherits a una societat obrera catalana varen retrocedir fins a arribar a ésser 50. El 1868, va signar la crida per a la celebració del

Congrés Obrer de Barcelona, el juny de 1868. Entre el maig de 1870 i el novembre de 1871 va ésser president de Les Tres Classes de Vapor. També va participar activament en el Congrés Obrer de Barcelona del juny de 1870, aquest cop com a delegat de l'esmentat sindicat tèxtil. En aquesta ocasió, va col·laborar junt amb Anselmo Lorenzo, Trinidad Soriano i Jaume Balasch, entre d'altres, a les tasques de la comissió que elaborà el dictamen sobre la Resistència Obrera; va presidir el debat sobre aquest mateix tema i en la seva defensa va pronunciar en català una sèrie de petits parlaments perquè, segons va dir, «estava més versat en parlar» aquesta llengua que no pas la castellana. A les seves intervencions, el «ciudadà» Bové va fer palesa la urgència amb què s'havien de promoure les caixes de resistència, com a mitjà de lluita i preparació per a una futura emancipació dels treballadors, essent presentada aquesta darrera com a aspiració política màxima de l'AIT. Finalment, no va pertànyer mai a l'Aliança de la Democràcia Socialista, malgrat l'evidència de la seva alineació prop dels bakuninistes a l'esmentat Congrés de Barcelona. L'abril de 1871, va ésser detingut arran d'una vaga als locals de Les Tres Classes, la unió sindical que presidia, acusat d'haver participat en uns incidents ocorreguts a la fàbrica del carrer de l'Aurora de Barcelona. La seva detenció i el posterior escorcoll dels arxius de l'esmentada unió s'inscriuen al marc de repressió desfermada arran dels fets de la Comuna de París. Ell mateix havia signat poc abans el *Manifiesto de algunos partidarios de la Commune a los poderosos de la tierra*. Traslladat el juny d'aquell mateix any al castell de Montjuïc, on també hi era Gaspar de Sentiñón, va ésser-li denegada la llibertat condicional; finalment fou amnistià el setembre de 1871. Des de llavors no es varen tornar a tenir notícies militants d'aquest dirigent obrerista. [STG]

Bibliografia: ARBELOA, VÍCTOR Manuel. *Primer Congreso Obrero Español. Estudio preliminar y notas de...* Madrid, 1972. IZARD, Miquel. *Revolució Industrial i Obrerisme. Les Tres Classes de Vapor a Catalunya (1869-1913)*. Barcelona, 1973. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Bové Vidal, Josep, conductor i socialista a Barcelona (segle xx). Va ser vicepresident de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre el febrer i l'agost del 1924, també exercí com a vocal primer de la junta directiva de l'Ateneu Socialista entre el juliol del 1926 i l'octubre del 1928. Representà el Sindicat del Transport Terrestre en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va crear el març del 1933. [DBM]

Bover Arqué, Joan, obrer i militant anarquista (segle xx). Militant cenetista i dels grups anarquistes de les comarques tarragonines. L'any 1923, fugint de la persecució de què era víctima a la seva terra, anà a viure a Badalona, on actuà fins a l'acabament de la guerra. Exiliat a França, se'n va perdre totalment el rastre tant d'ell com de la seva família. [JVF]

Bover i Bover, Joan, anarquista (segle xx). Cap al 1920, juntament amb Joan Garcia Oliver, entre d'altres, formà part del grup anarquista Regeneración. Posteriorment es traslladà a Saragossa, on continuà participant en la lluita anarcosindicalista. [TMS]

Boxader, José, socialista a Barcelona (segle XIX). El 18 de juliol del 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de la carretera de Mataró. [TMS]

Boxadós, Joan, cadiraire i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Societat de Cadiraire de la localitat. Signà, en representació d'aquesta societat, el document lliurat al governador civil de la província l'1 de maig de 1890, on, conjuntament amb la resta de societats obreres de la ciutat, es reclamava l'establiment de la jornada laboral de 8 hores i la limitació del treball infantil i femení. [JIG]

Boyé, Hermenegildo, paleta i anarcosindicalista a Barcelona (?-França 1946). A la primera dècada del segle xx va col·laborar amb la Societat de Paletes i Peons de la Construcció de Barcelona, activitat que li valgué l'internament en la presó Model de Barcelona unes quantes vegades. Després de la fundació de la CNT, milità activament al Sindicat Únic del ram de la construcció. Fou detingut i deportat durant l'e-

tapa d'agreuament de la lluita social a Barcelona, reprimida des del Govern Civil per S. Martínez Anido (1920-22). A l'inici de la República fou fundador i principal animador de l'Ateneu Llibertari i de l'escola racionalista Armonia, de Sant Andreu de Palomar. En esclatar la guerra de 1936 va formar part del comitè de barri. Acabada la contesa civil, s'exilià a França. [TMS]

Bragulat, Josep, filador del cotó, dirigent sindical i internacionalista destacat (segle XIX). Va separar-se, a finals de la dècada de 1870, de l'apoliticisme internacionalista per a inclinar-se vers el reformisme sindical i polític. Les primeres notícies de la seva militància el col·loquen a la presidència del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor, el gener de 1872. Poc després, el maig de 1872, va tenir participació activa en la creació de la Unió d'Obrers Manufacturadors o Unió Manufacturera, que aplegava preparadors, filadors i teixidors mecànics o a la mà de cotó, seda, vellut, lli i cànem, així com dibuixants, gravadors, caladors, tintorers, estampadors a mà, obrers del ram de l'aigua i altres rams annexos. Abans, l'abril d'aquell mateix any 1872, havia participat a les tasques del segon congrés de la FRE, celebrat a Saragossa. I, fos pel rebuig amb què a l'esmentat comici els bakuninistes acolliren una petició de reducció de jornada laboral, fos perquè des d'antuvi les seves conviccions sindicalistes estaven fortament arrelades, el cert és que aquest dirigent del tèxtil manifestaria de llavors endavant un comportament sindicalista fortament antibakuninista. Paul Lafargue, que assistia amb nom fals a l'esmentat congrés de Saragossa, va tractar d'establir coneixença amb el dirigent català, sobretot perquè era un personatge molt conegut als ambients polítics barcelonins i perquè era igualment evident la seva oposició al bakuninisme. En efecte, a la correspondència entre Engels i Lafargue, aquest darrer diu que, com que el president de Les Tres Classes de Vapor era l'home «més intel·ligent i revolucionari» que assistia al congrés, havia volgut incorporar-lo al nou Consell federal. Però segons Nettlau, era un moderat que sabia on anava i que no es va deixar enlluernar pels cants de sirena dels partidaris de Marx. Els intents de Lafargue provocaren un cert confusionisme i aquesta situació s'intensificà quan li va manifestar les se-

ves distàncies respecte dels bakuninistes que participaren al congrés de la Haia el setembre de 1872: per uns, era ja un reformista, segons els altres, tan sols un societari. Les sospites respecte d'aquest suposat reformisme s'aferrissaren quan els adherits de Sant Vicenç de Castellet, instigats per ell mateix, es negaren davant l'AIT a fer efectives les seves quotes; més encara, quan tractà de desautoritzar la tasca dels delegats a la Haia, assenyalant un seguit d'anomalies a la seva elecció. Però la dinàmica d'aquestes actituds va quedar clara quan, en carta adreçada per Bragulat mateix a Francesc Tomàs, va retreure-li que el que li desagradava d'alguns internacionalistes era que fossin massa anàrquics. Definitivament, tal com assenyala Josep Termes, sols exterioritzava les actituds obreristes més típicament societàries de l'internacionalisme català. Durant l'agitació popular que a Barcelona i altres indrets acompanyà l'arribada de la Primera República, va ésser força actiu. El mes de març va signar, amb altres internacionalistes també, un manifest entregat a la Diputació de Barcelona en favor de la República Democràtica Federal. El maig, davant la convocatòria d'eleccions a Corts constituents, explicà que la seva lluita en favor de la República no li feia oblidar que els objectius darrers eren el socialisme internacionalista, manifestant-se, un cop més, com a sindicalista col·lectivista i apolític, però no antipolític, sinó pròrepublikà. La seva actuació va ésser també força destacada en l'agitació de l'estiu de 1873, en que es tornà a distanciar dels sectors radicals, en aquesta ocasió, dels partidaris de l'insurreccionalisme. El mes de juny va formar part de la comissió de vigilància dels interessos de la federació i de la democràcia, que malgrat anul·lar els intents dels sectors que volien constituir un comitè de Salut Pública, no va aconseguir el vistiplau del govern. El 12 de juliol, Les Tres Classes de Vapor varen convocar una jornada d'atur per exigir que les autoritats actuessin amb urgència enfront dels carlins. L'endemà de nou va parlar als manifestants per demanar-los adhesió a la República federal i calma davant els esdeveniments i, un cop fallida la defensa d'Igualada enfront dels carlins, es va posar al capdavant del quart batalló que es va formar com a resposta immediata. D'ençà el 1876, el seu distanciament de l'AIT va estar marcat per l'atansament a posicions sindicalistes reformis-

tes com les de Josep Pamias, Ramon Lostau i Manuel Bochons, entre d'altres. Amb ells va refer el Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, reclamant per a aquesta entitat les pertinences de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, que era tancat des del cop d'estat del gener de 1874. El 1880, va donar suport a la publicació d'*El Obrero*, l'òrgan de Les Tres Classes de Vapor, dirigit per Pamias i a les planes del qual ell mateix va col·laborar assíduament. Finalment, va donar suport el 1881 a la creació a Barcelona del Partit Democràtic Socialista Obrer, un clar precedent del PSOE. [STG]

Bibliografia: IZARD, Miquel. *Revolució Industrial i Obrerisme. Les Tres Classes de Vapor a Catalunya (1869-1913)*. Barcelona, 1973. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Bramon i Franch, Isidre, Sastre, dirigent camperol (Porqueres 1909-Girona 1939). El gener del 1934 va ser escollit regidor per ERC a Porqueres, i en fou destituït arran dels fets d'Octubre d'aquell any. Pocs dies abans de les eleccions del febrer de 1936, fou detingut a Banyoles, implicat amb un grup que intentava transportar armes a aquesta població. Després de l'esclat de la guerra, va formar part del comitè de Banyoles i, més endavant, de l'Ajuntament de Porqueres com a representant de la CNT, fins al setembre del 1937, quan s'incorporà al servei d'armes. Participà en la fundació de la federació local de Sindicats Únics de Banyoles l'octubre del 1936 i en la del Sindicat Únic de Camperols de Banyoles i el seu radi el gener del 1937. Morí afusellat pels franquistes. [PBC]

Branca, Silvestre, fonedor a Barcelona (segle XIX). Signa el document de 8 d'agost de 1854, el contingut del qual ha estat ressenyat en la biografia de Pau Barba. [CMM]

Branch Brusi, Josep, activista obrer a Igualada (segle XIX). A començaments d'octubre de 1855 fou jutjat en consell de guerra, juntament amb altres obrers, acusat d'haver ferit el fabricant igualadí Ramon Godó, la seva muller i el majordom de la fàbrica, el juliol de 1855, en el

decurs de la vaga general que va tenir lloc aquell estiu. [CR]

Brandt, Willy, polític i estadista alemany (Lübeck, Schleswig-Holstein, 1913-Unkel 1992). Militant de les joventuts socialistes alemanyes, el 1931 va formar part del Socialische Arbeiterpartei (SAP), una fracció d'esquerra del partit socialista. El 1933, en pujar al poder Hitler, s'exilià a Noruega, on fou representant de les joventuts del seu partit en el Buró Internacional d'Organitzacions Juvenils Revolucionàries. El febrer del 1937, en plena guerra civil espanyola, es traslladà a Barcelona per col·laborar amb el POUM. Va residir durant un temps a l'Hotel Falcón, on va coincidir amb George Orwell, va representar el seu partit davant del POUM i va publicar, en col·laboració amb aquest partit, *Die Spanische Revolution*, publicació del POUM, en alemany, del qual aparegueren set números entre desembre del 1936 i maig del 1937. El mes de març del 1937 va romandre al front d'Oscà amb la divisió Lenin. Decebut pel desenvolupament de la guerra i per la repressió comunista contra el POUM, va abandonar Barcelona el juny del 1937. Va escriure nombrosos articles, cartes i informes sobre la guerra civil espanyola on exposava la seva posició, i el juliol del 1937 va presentar la ponència «Un any de guerra i de revolució a Espanya», que fou adoptada com a posició oficial pel SAP. En síntesi, es mostrava d'acord amb l'estratègia del POUM, però manifestava el seu desacord en aspectes essencials, com les collectivitzacions, que qualificava de «capitalisme sindical», i una gran preocupació per les lluites al si del bàndol antifeixista. Crític amb el PCE i el PSUC, va considerar la guerra civil espanyola com «l'esdeveniment més gran de la història del moviment obrer internacional des de la gran revolució russa». Durant la Segona Guerra Mundial va viure exiliat a Suècia. El 1945 retornà a Alemanya i ingressà al partit socialdemòcrata. Fou alcalde de Berlín (1957-66), president del partit socialdemòcrata (1964-1988) i canceller de la República Federal Alemanya (1969-1974). [PPB]

Bibliografia: GARCÍA DURÁN, Juan. «Willy Brandt en la guerra civil española». A: *Polémica*. 1985, gener-març. *El País*, 15 de març de 1994.

Branqué, David, militant comunista a Reus (segle XX). Membre del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, a Reus el 1920. Aquest grup va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanobalear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, el nucli reusenc féu costat a Maurín, i ingressà al BOC. [PAN/AAC]

Brau, Eusebio, metal·lúrgic i anarquista a Barcelona (segle XX). Fonedor d'ofici i home d'acció, l'any 1922 fou membre del grup Los Solidarios. Juntament amb Durruti, posà en funcionament un taller clandestí de fosa on fabricaven bombes de mà. L'u de setembre de 1923 va participar a l'assalt de la sucursal del Banc d'Espanya de Gijón, i dos dies més tard, refugiat en una casa de camp, en plena muntanya, protagonitzà un enfrontament armat amb la guàrdia civil. [PPB]

Bravo, socialista a Barcelona (segle XX). Entre el novembre del 1931 i l'agost del 1932 va exercir com a vocal de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Bravo, Francesc, comunista a Cervera (?-?, 1941). Militant del PSUC, fou organitzador i responsable de les Joventuts Socialistes Unificades de Cervera. [TMS]

Bravo, Francisco, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels ferits durant l'agreguement de la lluita social a Barcelona a començament de la dècada de 1920. [TMS]

Brazales, Antoni, dirigent sindical a Palma de Mallorca (segle XX). El 1906 era secretari de la Federació de Societats Obreres de Palma. El 1925 fou elegit membre de l'executiva de la UGT de Balears, càrrec que ocupà fins al 1929, quan va ésser elegit comptador de la UGT de Balears. [AMR]

Breguet Soler, Cristòfol, activista obrer a Sitges (segle XIX). El juny de 1856 fou jutjat en consell de guerra, acusat, juntament amb deu obrers més, d'haver provocat desordres laborals a Sitges. [CR]

Brell, Aleix, activista a Barcelona (?-Barcelona 1835). Prengué part a Barcelona en les bu-

llangues de juliol-agost de 1835, que culminaren en l'incendi de la fàbrica Bonaplata. Acusat d'incendiari, fou afusellat el dia 10 d'agost de 1835. [PPB]

Brell, Domènec, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va representar el Sindicat de Llum i Força de Barcelona al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març del 1933. [TMS]

Brell i Manuel, Baptiste, militant llibertari valencià (Benissanó 1871-1955). Va participar des de molt aviat en la lluita sindical. Va residir a Massamagrell, on va portar a terme una important tasca organitzant el gremi de forners dins la naixent CNT. Va destacar en la vaga general de 1917 i la seva activa militància li va costar el desterrament el 1920. A l'esclat de la guerra civil, malgrat la seva edat avançada, s'enrolà en les milícies anarquistes sota el comandament del seu fill. Finalitzada la contesa, fou condemnat a mort (junt amb altres familiars). Aquesta pena li fou commutada, encara que va patir alguns anys de presó. Una vegada alliberat, va continuar militant a la clandestinitat fins a la seva mort. [CCG]

Brell Piñol, Joan, dirigent anarquista valencià (València 1908-?). De família llibertària, va estar marcat en la seva infantesa pels desterraments i persecucions que va patir el seu pare. Milità al ram de la fusta de la CNT. El 1936, essent secretari general de la Federació Local de Foios, es va incorporar a les milícies anarquistes. Dirigí la centúria de la Pobra de Farnals, integrada finalment en la Columna de Ferro. Va lluitar a Somosierra, fins al final de la guerra. Després de la seva detenció a Loma Quemada, va passar per diferents camps de concentració i presons: monestir de Santa Espina, monestir del Puig, Las Corneras (Valladolid), Madrid, València i Sant Miquel dels Reis. En aquesta última presó fou condemnat a mort el 1941. Finalment, commutada la pena, va ser alliberat el 1946. Tornà a la presó l'any següent i, després de fugir, inicià una tasca clandestina que va acabar amb la seva detenció el 1958. Alliberat finalment, continuà treballant dins l'organització cenetista i participà en la defensa dels jubilats. [JNN]

Brell Piñol, Josep, militant anarquista (Massamagrell 1919-Paterna 1940). A l'escalat de la guerra, malgrat la seva joventut, va prendre les armes i es va enrolar a la llegendària Columna de Ferro, que combaté al front de Terol. Va rebre instrucció a l'escola de formació militar de Burjassot. Es reincorporà posteriorment a la seva columna, ja militaritzada, i continuà lluitant fins al final de la contesa. Acabada aquesta, va ser detingut i empresonat a Sagunt i València. Va ser finalment afusellat a Paterna. [CCG]

Brendel, Jordi, militant socialista valencià (segle XX). Va ser col·laborador del diari de la Federació Socialista Valenciana *Adelante* durant els anys de la guerra civil. [JNN]

Bría, Pere, socialista a Puig-reig (segle XIX). El setembre del 1887 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Puig-reig, càrrec que va exercir fins al maig del 1888. [TMS]

Bricollé i Raventós, Pere, rabassaire i comunista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions del Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre del 1932, per la circumscripció de Barcelona província, i obtingué 1.915 vots. Durant la guerra civil milità en el Partit Socialista Unificat de Catalunya, el qual representà en diverses ocasions a l'Ajuntament: fou conseller-delegat de Treball l'octubre del 1936, conseller-regidor de Governació el maig del 1937, sense que el seu nomenament fos acceptat per la CNT, i regidor entre novembre del 1937 i juny del 1938. [PPB]

Brillas, Antoni, ebenista i societari a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Cabanes, va representar la Unió del ram de l'ebenisteria al Congrés Obrer regional de Catalunya, celebrat a Barcelona, sota l'impuls de Solidaritat Obrera, els dies 30 i 31 d'octubre i l'1 de novembre de 1910. [TMS]

Brillas, Domènec, calderer en coure i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de

Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Brinardelli Giménez, Bartolomé, estibador i sindicalista (?-Barcelona 1936). Fou president de l'Agrupació d'Obrers del Montepio de Sant Pere Pescador de Barcelona de juny de 1922 a maig de 1923, en què dimití per malaltia. Fou escollit vicepresident de la mateixa entitat el febrer de 1924, i es mantingué en el càrrec fins al febrer de 1925. Fou elegit vocal obrer del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de Vaixells l'octubre de 1927. [JIG]

Broquets, Pere, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre del 1887. [TMS]

Bros, Llorenç, sabater i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Membre del Centre de Societats Obreres de Sabadell. Cap a febrer de 1873, signà amb la resta dels dirigents obrers locals un document dirigit al poder executiu on es demanava la fixació de la jornada de treball. [JIG]

Brosa, E., socialista a Gràcia (segle XIX). El març del 1887 fou elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins a l'1 de juliol del 1888. [TMS]

Brosa, Llorenç, camperol a Sant Llorenç d'Hortons (segle XX). Assistí com a delegat del SUT de Sant Llorenç d'Hortons al Congrés Regional de Camperols de Catalunya, l'any 1936. [RAM]

Broto i Trillo, Agustí, manobre i anarcosindicalista (Montsó, Osca, 1880-Gourdon, França, 1962). Marxà de casa seva als 12 anys, era autodidacte i peó d'ofici; resident a Calella d'ençà els primers anys 20, treballà de manobre i picapedrer. Activista de la CNT, formà part de la FAI i participà en els grups anarquistes locals, bo i sortint d'excursions llibertàries. Com a president del Sindicat Únic de Calella (anomenat Sindicat de Treballadors de Calella i rodalies —STC/CNT) el 1931, promogué diverses vagues, especialment als sectors de la construcció i del tèxtil, i el 10 de setembre d'a-

quell any era detingut per la Guàrdia Civil; es-tigué empresonat al vaixell presó *Antonio López*, al port de Barcelona, on els amics l'anaven a visitar, portant-li menjar, periòdics i solidaritat. Quan als pocs mesos es produí una amnistia, fou rebut a Calella amb orquestra i banderes de la CNT com un heroi popular. Impulsor de l'anarcosindicalisme a la veïna vila de Pineda de Mar, amb la seva influència es formalitzà el 14 d'octubre d'aquell any la creació del Sindicat Únic de Treballadors de Pineda i rodalies; també sabem que obligà a fer una vaga, als treballadors de Sant Pol de Mar. El juliol de 1936 es destacà en l'organització de les Milícies Antifeixistes de Calella, de les quals fou el responsable visual, conegut pel seu tarannà força impetuós i expeditiu. El 28 de febrer de 1939 marxà cap a l'exili i passà per diversos camps de concentració; posteriorment, formà part de la resistència antinazi. [JAT]

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. *República i Guerra Civil a Calella —1931-1939*. Mataró, 1994. ALCALDE, Carmen. *Federica Mutseny. Palabra en Rojo y Negro*. Barcelona, 1983.

Broto Villegas, César, oficinista i anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Era natural de Saragossa. Militant de la CNT, el 1943 o 1944 formà part, per Lleida, del Comitè Regional de Catalunya encapçalat per Mas Valois i substituït Joan Ferrer a la secretaria de la CNT catalana el 1945. El maig de 1945 participà, com a representant de l'interior, en el congrés que celebraren a París les federacions locals de l'exili, i on arribà quan el congrés estava a punt d'acabar, però va ser a temps de refusar l'ajut en militants que ofería a l'interior l'exili francès. El juliol del mateix any va assistir al Ple de regionals que tingué lloc a Carabaña, prop de Madrid, i on fou nomenat secretari del comitè nacional de la CNT. Detingut, amb la resta del comitè, el 18 d'octubre de 1945, fou jutjat el 21 de març de 1947 en consell de guerra i condemnat a trenta anys de presó. En aquest moment tenia 31 anys. L'any 1958 encara continuava tancat a la presó de Sant Miquel dels Reis de València. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGÚ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993. MOLINA, J.M. *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*. Mèxic, 1976.

Brou, Àngel, boter a Barcelona (segle xx). Dirigent de la Secció de Boters de Barcelona i de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya durant la dècada dels vint del segle xx. [RAM]

Brousse, Paul, doctor en medicina per la Universitat de Montpeller, internacionalista i socialista reformista francès (Montpeller 1844-Neuilly-sur-Marne, França, 1912). Actiu a la Internacional d'ençà 1872 i expulsat de la seva secció aquell mateix any, passà a Barcelona, on va crear la primavera de 1873 un Comitè de Propaganda Revolucionària Socialista per a la França Meridional. Aquest comitè edità *Solidarité Révolutionnaire*, un full anarquista que arribava al país veí i era distribuït clandestinament. De retorn a França, va dirigir-se a Suïssa per assistir al sisè congrés de l'AIT (Ginebra, 1-6 de setembre de 1873) com a delegat de la Internacional francesa i, també, en representació de la Federació Regional Espanyola, representació compartida amb Alerini, Marquet, Farga Pellicer, i García Viñas (amb aquests dos darrers va aturar-se després a Berna per visitar Bakunin). Anarquista convençut fins al 1879, va evolucionar després vers el socialisme possibilista i fou promotor i un dels principals oradors del congrés celebrat per aquest corrent polític a París el 1889. [STG]

Bibliografia: MAITRON, Jean. *Dictionnaire Biographique du Mouvement Ouvrier Français*. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona 1971.

Bru, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit vicepresident 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec que va exercir fins a l'agost de 1888. [TMS]

Bru Sans, Josep, funcionari municipal i sindicalista a Tarragona (segle xx). Funcionari municipal adscrit a la regidoria de Proveïments, de l'Ajuntament de Tarragona, durant la guerra civil fou secretari del Comitè Comarcal de la UGT i, com a tal, va representar la demarcació tarragonina en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT. Entre altres actuacions, el juliol de 1936 va dirigir l'expedició cap a Barcelona destinada a intercanviar una partida d'ous per bacallà sec i llet condensada. Ha deixat un relat inèdit sobre els fets de Maig

de 1937 a Tarragona. L'any 1996 encara vivia. [DBM/PPB]

Brufau, Enric, polític socialista (Agramunt, l'Urgell, 1900-Canet de Rosselló 1966). La seva idea de combinar el socialisme amb el catalanisme el portà a militar a la Unió Socialista de Catalunya. Finalitzada la guerra civil espanyola de 1936 s'exilià a França, on va participar en la resistència i aprengué l'ofici de paleta per a mantenir la mare i una germana. Fou un dels fundadors del Moviment Socialista de Catalunya i en formà part del primer comitè directiu, constituït a finals de 1945, i dirigí la publicació socialista *Endavant*. Va escriure un llibre de poesies sobre l'Urgell i col·laborà en la premsa socialista de l'exili, especialment *Mirador* i *Endavant*, amb articles que versaven sobre els problemes del camp. Abans de la seva mort, va poder retornar, ja malalt, a Agramunt durant unes breus vacances, però n'esperava la tornada definitiva a la caiguda de la dictadura. [TMS]

Bibliografia: PALLACH, Josep. «L'Enric Brufau». A: *Endavant*. 1966, núm. 152.

Brugalada, Dolors, comunista (? 1919-Badalonà 1982). Va militar a les JSUC i, durant la guerra civil espanyola de 1936, fou una important activista del Casal Trifón Medrano, situat al barceloní carrer d'Avinyó. També durant la contesa, destacà en les tasques de mobilització juvenil, i el 1937, secretària ja de les JSUC, participà en la creació de l'Aliança Nacional de la Dona Jove en representació de les JSUC. El 1939 passà a França amb un nombrós grup de noies de les Joventuts, però, al cap de pocs mesos, fou retornada a Espanya. Amb altres companyes, organitzà clandestinament la Solidaritat amb els Presos, activitat que li costà la detenció i dotze anys de presó. Casada ja amb José Ramírez i amb quatre filles, s'exilià a França, on va passar quinze anys treballant com a dona de fer feines. El 1978 retornà a Catalunya i s'instal·là a Badalona, on, durant l'etapa final de la seva vida, impulsà el moviment veïnal i l'acció feminista. El 1979 fou elegida membre del comitè local del PSUC, sense ser a la llista oficial. El 8 de març del 1981 fou l'organitzadora i presentadora de la Jornada Internacional de la Dona Treballadora. Donà el seu cos a la ciència. [TMS]

Bibliografia: PÀMIÉS, Teresa. «En la mort de Dolors Brugalada». A: *Treball*. 29/4/1982, AADD. «Tot recordant a Dolors Brugalada». A: *Treball*. 13/5/1982.

Brugué i Marquès, Miquel, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). Representà el PSUC a l'Ajuntament bisbalenc, que es constituï el 4 de novembre de 1936. [PPB]

Bruguera, confiter i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació dels confiters i juntament amb S. Seguí, Saví, Sedó i Badia Matamala, va formar part de la comissió organitzadora de Solidaritat Obrera, designada el 13 de juny de 1907. [TMS]

Bruguera, Guillem, pintor i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de Pintors «La Siempreviva» de Barcelona al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Bruguera, Miquel, socialista a Roda (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre del 1887. El març del 1889 fou designat secretari l' d'aquesta agrupació. [TMS]

Bruguera i Costa, Pere, cambrer i comunista a la Bisbal d'Empordà, Baix Empordà (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol durant la Segona República, el 1933 fou membre del comitè central del partit. Posteriorment fou un dels dirigents locals del POUM, i durant la guerra civil fou membre del Comitè Popular Antifeixista de la Bisbal i representà el POUM al Consell municipal que es formà l'octubre de 1936 i estigué vigent fins al març de 1937. [PPB]

Bruguera Masriera, Josep, ferroviari i militant obrer cristià (Vilassar de Mar 1906). Tota la seva vida laboral, la va desenvolupar a la RENFE com a tècnic electricista. Fou membre de la Federació de Joves Cristians de Catalunya abans de la guerra civil i va contribuir el 1946 al naixement de l'apostolat obrer i de l'HOAC tant a nivell estatal com de Catalunya. Va ser oficialment proposat a la primera Setmana Nacional per a president nacional de l'HOAC, però la impossibilitat de fer la permuta en el seu específic

lloc de treball, a Madrid, féu inviable l'operació. Fou nomenat llavors vocal de la Comissió Nacional i portaveu en el seu si de la zona catalana. Fou igualment president de l'HOAC diocesana de Barcelona entre 1951 i 1953. Amb altres dirigents nacionals, viatjà per tot Espanya impulsant l'apostolat obrer. [EFP]

Brugueras, Pau, teixidor a mà i internacionalista a Badalona (segle XIX). Militant internacionalista, el febrer de 1872 figurava com a responsable de la federació local de Badalona de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, en representació de la qual va participar al Congrés Obrer que la Internacional va celebrar a Saragossa l'abril de 1872. [PPB]

Brugués, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bullers Solé, Salvador, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Bullet, Joan, dirigent obrer (segle XIX). Signà la proclama dels dirigents obrers de Barcelona als soldats el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [RMS]

Brunet, Antoni, xocolater i revolucionari a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, fou membre de la junta revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. L'any 1843 comandava el primer batalló de la milícia nacional i en imposar-se els moderats al poder fou empresonat l'any 1845. Durant el Bienni Progressista, de 1854-56, fou capità de la companyia de granaders de la milícia. [PPB]

Brunet, Francesc d'Assís, teixidor del cotó a Barcelona (segle XIX). Com a vocal de la junta consultiva de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Barcelona, el 7 de gener de 1842 figurava com un dels firmants de l'exposició al regent del regne, general Espartero, contra l'ordre que prohibia l'existència de les societats

obreres. El dia 20 d'abril de 1842 firmava, així mateix, l'escrit, adreçat als diputats i senadors catalans, d'agraïment pel suport rebut a favor del dret d'associació. [PPB]

Brunet, Manuel, obrer espartenyaiere a Barcelona (segle XIX). En nom de la comissió organitzadora dels obrers espartenyaieres de Barcelona fou un dels firmants del text lliurat al governador civil de Barcelona el Primer de Maig de 1890, jornada que per primera vegada a la història se celebrava a Catalunya com a festa internacional dels treballadors. (Vegeu: Abad, Salvador.) [PPB]

Brunet Pàmies, Manuel, Manuel del Cantarèr, pagès i sindicalista (Alcover 1894-1983). El 1934 entrà a la junta de l'Associació d'Agricultors d'Alcover en qualitat de vocal. L'entitat, el gener de 1934, era adherida a la Unió de Rabassaires. Nomenat alcalde segon, per l'ERC, a resultes de les eleccions del gener del 1934, s'encarregà de la comissió de Foment. El maig va ser facultat pel consistori per a assistir a Vilafranca del Penedès a l'acte del traspàs dels Serveis d'Agricultura a la Generalitat de Catalunya. L'octubre va ser cessat de regidor i el febrer del 1936 recuperà el càrrec, fins a l'octubre del mateix any. [AGT]

Brunet Riera, Valentí, pagès i dirigent sindical a Manresa (segle XX). En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 va presentar-se en la llista de Concentració Republicana de Manresa que agrupava el bloc de les esquerres que guanyarien les eleccions. L'any 1933 era president de la Unió de Rabassaires de Manresa. Durant la guerra va entrar al cinquè Consell municipal de Manresa, format el 31 de maig de 1938, i va integrar-se al departament d'Agricultura. [JSC]

Brunet Señal, Ernest, fuster i dirigent comunista (Manresa 1912). De família conservadora, va ingressar al sindicat manresà de la Fusta de la UGT. Es va afiliar al PSUC des de la seva fundació. El març de 1937 va incorporar-se a l'Exèrcit Popular de la República, a la 30 Divisió, abans dita Macià-Companyys. Des del front feia de corresponsal al diari *UGT*, editat a Manresa. Va ser nomenat comissari polític de batalló. Va ser als fronts de Terol, Castelló i Ex-

tremadura. El van fer presoner el 1939, a Belalcázar (Còrdova). Juliat a Puente Genil, va ser condemnat a cadena perpètua. A les presons on fou confinat va estar organitzat amb els comunistes i va fer estudis de periodisme. El Nadal de 1945 el van alliberar perquè el metge va creure que tenia una greu malaltia del cor i es moriria aviat. Amb la llibertat condicional tenia ordre de viure desterrat a Sant Vicenç de Castell, però hi va passar pocs mesos. Sortit de la presó, va entrar en contacte amb el PSUC de Manresa a través del seu dirigent, Cèsar Roman. El 13 de juliol de 1953 va ser detingut per associació il·legal junt amb dos comunistes més de Manresa. Va sortir de la presó Model de Barcelona el 18 de març de 1954, sense judici i després de pagar 5.000 ptes. de fiança. Tornà a Manresa, i al PSUC, on va formar part del comitè local diverses vegades. Afilliat a CCOO des dels inicis, va ser membre de l'executiva del Sindicat de Jubilats i Pensionistes de Catalunya i president del mateix sindicat a Manresa. Al congrés del PSUC de març de 1985 era a la presidència en representació del Grup de Jubilats. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La Guerra Civil*. Manresa, 1993. SARDANS, Jordi. «1936: neix el PSUC com a partit unitari». A: *El Pou de la Gallina*. 1988, núm. 13, Manresa.

Bruno, Josep, internacionalista a Sant Pau d'Ordal (segle XIX). Corresponsal de l'AIT a la localitat. Cap a l'abril de 1874, la comissió federal de la Internacional li va trametre, a través del Consell local de Barcelona, deu exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ser distribuïts en la seva població. [JIG]

Bruno Mas, Martí, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). El 1910 va participar en el congrés fundacional de la CNT. El 1936 fou regidor al Consell municipal de la ciutat. L'any següent va ser delegat regional del Comitè d'Abastos de Barcelona. Després de la guerra civil va exiliar-se a París, des d'on col·laborà amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs. Va morir a l'exili el 1963. [JLJ]

Brusset (o Brucet) i Gelmà, Jaume, pagès, sindicalista i comunista a Maçanet de la Selva

(?-Maçanet 1937). Durant la guerra civil fou president de la secció local de la Unió de Rabassaires de Maçanet, secretari local del PSUC i batlle de la població. En l'exercici dels seus càrrecs, va morir assassinat el dissabte 21 de març de 1937, sense que se'n coneguïn els autors ni les causes. [PPB]

Buades Pons, Gabriel, sabater i sindicalista (Inca 1903-1938). Provenia d'una família pagesa. El 1921 ja era subscriptor de *Cultura Obrera*, un setmanari anarcosindicalista editat a Palma. El 1929, marxà a París, d'on retornà el 1931. Autodidacte, adquirí una gran cultura i a partir d'octubre d'aquell mateix any col·laborà sovint, en castellà, a *Cultura Obrera*. Els seus articles tractaven sobre la situació obrera i l'atur, la denúncia del poder, la revolució social i la importància de la cultura. El 1932, fou nomenat secretari de la societat obrera *La Justicia*, d'Inca. El 1935, en el local d'aquesta mateixa societat, fundà un Ateneu Popular, que tenia una biblioteca i un grup teatral. Empresonat a l'inici de la guerra civil, fou condemnat a mort i executat. Els seus germans Bartomeu i Francesc també foren detinguts. Bartomeu fou alliberat aviat, però Francesc, també anarquista, patí set anys i mig de presó i un de desterrament. [AMR]

Bibliografia: BUADES, Joan. «Esberlar la història: Gabriel Buades, inquer, sabater, revolucionari». A: *Lluc*. Mallorca, 1986, núm. 727, pàg 4-6.

Buchacas, Juan, anarcosindicalista a Sallent (segle XX). Va representar el Sindicat Únic de Treballadors de Sallent al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març del 1933. [TMS]

Budessa, Carme, sindicalista i anarquista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent vilanovina de la CNT, formà part de la Federació Local i Comarcal de Vilanova i de les JLL. L'any 1938 assistí com a delegada de les JLL del Garraf al Pla Ampliat de Federacions Locals i Comarcals de les JLL de Catalunya. [RAM]

Budó i Bota, Santiago, lampista i dirigent del PSUC a Girona (Sant Feliu de Guíxols 1906-Perpinyà 1984). Va formar part del consell municipal de Girona, del juny de 1937 al gener de 1939. Detingut pels franquistes, fou condemnat

a sis anys i un dia de presó. En sortir-ne, participà en la reorganització clandestina del partit; va ser vocal de propaganda del comitè provincial. Fou novament detingut de l'abril de 1945 al maig de 1946. Per evitar que la policia el responsabilitzés de la col·locació d'explosius, l'abril de 1947 marxà a França. [JClAR]

Buenacasa, Manuel. fuster, militant anarcosindicalista, publicista i organitzador sindical a l'Aragó, Catalunya i la Savoia francesa (Casp 1886-Bourg-les-Valence, França, 1964). El 1906, després de cursar estudis com a novici en un convent franciscà de Villanueva del Ariscal (Sevilla), va instal·lar-se a Saragossa, es va incorporar a la Societat Obrera local i de seguida va ésser escollit secretari. El 1910, va assistir al congrés fundacional de la CNT al Palau de les Belles Arts de Barcelona, junt amb el representant o representants societaris de Saragossa. Visità de nou Barcelona el 1913, però no va ser fins al final de la I Guerra Mundial que s'incorporà als medis sindicalistes catalans. Abans, fugint de la policia espanyola, ja s'havia exiliat a França en dues ocasions i havia passat així mateix per les presons de Sant Sebastià, Gijón, Saragossa, Madrid i, finalment, de Barcelona, on va fixar la residència el 1918. Va assistir al congrés de Sants, com a delegat del Ram de la Fusta de Barcelona i, en aquesta mateixa assemblea sindical, va ser designat secretari del comitè nacional de la CNT. Com a tal, va formar part de l'excursió de propaganda encarregada de difondre els Sindicats Únics del Llevant i Andalusia, però va ésser detingut abans d'acabar-la. El 1919, també com a secretari del comitè nacional de la CNT, va ésser l'encarregat d'organitzar el congrés extraordinari del Teatre de la Comèdia de Madrid. El 1921, va assumir de nou la direcció de *Cultura y Acción*, el portaveu de la Regional cenetista de l'Aragó, la Rioja i Navarra, en la capçalera de la qual ja havia estat director el 1910, quan tot just començava la seva carrera militant. El juny de 1922 també va ésser l'encarregat d'organitzar la conferència cenetista de Saragossa. Aquest comici retirà l'adhesió de la CNT a la Internacional Comunista, decidí la incorporació a l'AIT i recordà que la funció «política» de la confederació estava en la pressió conquerida en qualitat de la seva pròpia força. El novembre de 1923, va ser detingut, junt amb altres di-

rigents i obrers afiliats als Sindicats Únics, i des de llavors la seva actuació militant va distingir-se per la defensa estricta del comunisme llibertari i de l'apoliticisme, enfront d'aquells anarcosindicalistes i coreligionaris seus —Pestaña i Peiró, principalment— que per passar la tempesta primoriverista pretenien adequar els trets sindicalistes dels organismes confederals als designis polítics del dictador. El gener de 1924, va ser detingut de nou, junt amb altres companys, com ell mateix, de la redacció de *Solidaridad Obrera*. No hi ha constància de quant durà aquest tancament ni tampoc del que hi ha de veritable en les acusacions que el Sindicat de la Fusta i la Federació Local de Barcelona formularen aquest mateix any contra un Buenacasa hipotètic confident de la policia. Segons Garcia Oliver, la manca de contundència en la resposta de Buenacasa condemnà a la «mort civil» un dirigent «que, desaparegut Seguí, compartia amb Pestaña el liderat de la CNT». El 1925, va sumar-se de nou a les crítiques que *La Protesta* argentina adreçava a un Pestaña qualificat de «buròcrata sindicalista». Aquest mateix any, com a agregat al Comitè de Relacions de la Federació de Grups Anarquistes d'Espanya, intensificà la seva posició en favor d'un «moviment obrer netament anarquista». Entre l'octubre de 1925 i el gener de 1926 va dirigir *El Productor*, el periòdic de Blanes que, en aquesta darrera data, traslladà a Barcelona —amb la col·laboració del grup anarquista de Blanes que Buenacasa mateix liderava junt amb Ramón Suñé. El 1926, s'exilià a França, possiblement després d'un empresonament de dos mesos que coincidí amb el soroll polític aixecat per la Sanjuanada. Al país veí, se sumà a les activitats dels anarquistes exiliats, principalment a la redacció de *Prismas* (Besiers), portaveu oficial de la Federació de Grups Anarquistes de Llengua Espanyola i corresponsal oficinós de la nova Federació Anarquista Ibèrica. Però va fracassar en l'intent d'editar a Tolosa *El Sembrador*. Tot i això, va ser visible l'oposició que va exercir des de Besiers a la participació anarquista en les conspiracions antiprimoriveristes junt amb els «polítics» que preparaven el cop de Sánchez Guerra. Segons Joan Manent, «Buenacasa mantenia el criteri ortodox que la CNT i el moviment llibertari no havien de fer cap mena d'aliança, encara que fos de caire revolucionari, amb els partits polí-

tics». Retornà a Espanya, probablement a Barcelona, el 1928 i marxà de nou a França l'any següent, després de fer-se visible altre cop enfront del «desviacionisme» de Pestaña, llavors junt amb Peiró i Eusebi Carbó. Expulsat definitivament de França el 1930, va tornar a Catalunya a temps de participar en la reorganització dels Sindicats Únics de la CNT i d'assumir altra vegada la defensa de l'ortodòxia sindical anarquista, aquest torn enfront dels intents sindicalistes d'impulsar les federacions d'indústria. La seva oposició a les esmentades federacions va fer-se especialment visible arran de la celebració del congrés nacional extraordinari de la CNT (Madrid, juny 1931), que, finalment, va donar-hi el seu vistiplau. Tot i el protagonisme indiscutible que havia assolit en etapes precedents de la CNT, la seva estrella empal·lidà a mesura que els enfrontaments entre anarquistes radicals i «trentistes» escindien la militància anarcosindicalista; de fet, va ésser en va que el 1933 tractà de promoure una via conciliadora des del seu llibre *La CNT, los Treinta y la FAI*. El 19 de juliol de 1936, va participar, junt amb els companys del seu grup d'afinitat, en els enfrontaments als militars rebels en els carrers de Barcelona. Va encarregar-se després, a proposta del comitè nacional de la CNT, de l'Escola de Militants, instal·lada al mateix edifici CNT-FAI de la Via Laietana, però de seguida deixà Barcelona i va anar al front d'Aragó junt amb un fill seu que havia de morir un any més tard. L'hivern de 1939 va creuar la frontera francesa, va passar per un camp d'internament, marxà confinat la regió del Roine el 1941 i, el 1943, va instal·lar-se a Valença, al departament del Drôme, on col·laborà activament amb la resistència francesa i tractà d'organitzar clandestinament la CNT espanyola. Va romandre a l'exili francès un cop acabada la Segona Guerra Mundial. [STG]

Publicacions: BUENACASA, M. *La política y los obreros*. Saragossa, 1910; *Contra la guerra*. Barcelona, 1915; *¿Qué es el Sindicato Único?* Sant Sebastià, 1919; *El terrorismo blanco*. Saragossa, 1920; *Problemas fundamentales*. Besiers, 1925; *El movimiento obrero español. Historia y crítica, 1886-1926. Figuras ejemplares que conocí (1928)*. París, 1966; *La CNT, los Treinta y la FAI*. Barcelona, 1933; *Manual del militante*. Barcelona, 1937; *Perspectivas del movimiento obrero español*. Mèxic DF, 1964.

Bibliografia: BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Cam-*

perol (1930-1932). Barcelona, 1974. ELORZA, A. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista de Trabajo*. 1972, núm. 39-40, Madrid, pàg. 123-477; i «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». *Revista de Trabajo*. 1973-1974, núm. 44-45, Madrid, pàg. 311-617. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. MANENT, J. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París, 1976. MEAKER, G. H. *The Revolutionary Left in Spain, 1914-1923*. Stanford (Cal.), 1975. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*. 3 vols. París, 1971; i *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964.

Buendía, Leonardo, anarquista del Llevant (segle XX). Va representar el Sindicat Obrer de Beniaján al congrés extraordinari del Teatre de la Comèdia de Madrid del desembre de 1919. En aquella ocasió, va defensar l'ortodòxia de l'ideal àcrata, el qual va definir com la mateixa «perfecció de la humanitat» i, en nom dels seus representats, va oposar-se així mateix a la fusió entre CNT i UGT. [STG]

Bueno, Joaquim, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bueno, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bueno, Roberto, militant anarcosindicalista al Vallès Occidental (segle XX). Va representar els Sindicats Únics d'Arts Gràfiques de Sabadell al Ple regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [STG]

Bueno Gil, Miquel, Miquel Solano García, Solano, miner i sindicalista berguedà, membre molt destacat de la CNT, partidari de la FAI (Moros, Saragossa, 1882-Mauthausen 1944). Vivia amb sis miners més, de Fígols, en un pis del número 4 de les Voltes d'en Clarís, a Berga, on es van dur a terme reunions d'obers, prèvies a la vaga revolucionària del gener de 1932. La constant entrada i sortida de gent al pis va aixecar sospites i, després de la detenció d'un dels obrers, s'hi va presentar el capità de la guàrdia civil amb dos guàrdies, que foren re-

buts amb dues bombes d'escassa potència que van ferir lleument el capità i un dels guàrdies; això va passar a la tarda del dia 21. L'endemà, va arribar el regiment núm. 25 i, més tard, el batalló núm. 2, que foren rebuts amb bombes casolanes i trets. Finalment, després d'una llarga i tensa situació, van detenir els obrers. De la casa van treure un gran nombre d'explosius casolans i diverses armes de tota classe. Miquel Bueno va ser empresonat a la Model per aquests fets. Durant la guerra, va recórrer la zona de Sant Llorenç de Morunys, la Coma i Berga amb un camió que duia al darrere tot de matalassos i una metralladora força rudimentària; es va parlar de «la banda del Bueno», però això és un fet molt mitificat. En acabar la guerra, marxà cap a França amb els fills i el gendre, Josep Ester, i el gener de 1941 s'incorporaren a la resistència, al grup de Francisco Ponzán, encarregat principalment de l'evacuació d'aviadors aliats. L'octubre de 1943 la Gestapo va localitzar a Banyuls de la Marenda (el Vallespir) la casa que tenien llogada, i el van detenir, a ell i el seu fill, Miquel Bueno i Vela. El 29 d'octubre van detenir la seva filla, i l'endemà, Josep Ester, a Tolosa. Després de la detenció va ser dut amb la família a diferents camps de concentració, fins a Mauthausen. En Miquel no va arribar a entrar al camp, fou conduït al castell de Hartheim, on fou objecte d'experiències científiques, i finalment va morir a la cambra de gas. [JCR/JJR]

Bibliografia: ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. TÉLLEZ, Antonio. *La red de evasión del grupo Ponzán*. Barcelona, 1996.

Bueno Vela, Alfonsa, sindicalista berguedana, militant de la CNT (Moros, Saragossa, 1919?-Tolosa de Llenguadoc 1979). En acabar la guerra, es va exiliar a França. El gener de 1941 es va integrar, junt amb la seva família i el seu marit, Josep Ester, a la Resistència, al grup de l'aragonès Francisco Ponzán, grup que fou després la xarxa Pat O'Leary i que va arribar des de Tolosa a Perpinyà i des del mar a la Cerdanya. L'octubre de 1943 la Gestapo va localitzar a Banyuls de la Marenda (el Vallespir) la casa que tenien llogada, i va detenir el seu pare i el seu germà; el 29 d'octubre la van detenir a ella i l'endemà el seu marit. Després de la detenció la van deportar amb la seva família a diferents camps de concentració, concretament ella va

ser internada a Ravensbrück, la resta de la família a Mauthausen, on mataren el seu pare i on posteriorment fou duta. Mentre va estar a Ravensbrück va ser objecte d'experiments que li van suposar seqüeles durant tota la vida. Va ser condecorada amb les més altes distincions per part dels aliats. [JCR/JJR]

Bibliografia: CATALÀ, Neus. *De la resistència y la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelona, 1984. PONS PRADES, Eduard. *Morir por la libertad. Españoles en los campos de exterminio nazis*. Madrid 1995.

Bueno Vela, Josep, miner i anarcosindicalista berguedà (segle xx). En acabar la guerra es va exiliar a França. El gener de 1941 es va integrar, junt amb la seva família i amb el seu cunyat Josep Ester, a la Resistència, al grup de l'aragonès Francisco Ponzán, grup que fou després la xarxa Pat O'Leary i que va arribar des de Tolosa a Perpinyà i des del mar a la Cerdanya. L'octubre de 1943 la Gestapo va localitzar a Banyuls la casa que la família tenia llogada, i els va detenir, a ell i el seu pare, Miquel Bueno i Gil, també la seva germana i Josep Ester, a Tolosa. Després de la detenció, va ser dut amb la seva família a diferents camps de concentració; ell, el seu pare i el seu cunyat foren traslladats a Mauthausen el 23 d'abril de 1944. A Mauthausen va ser considerat, igual com el seu cunyat, un *Nacht und Nebel*, «nit i boira», és a dir que podien ser executats en qualsevol moment. Va ser de la CNT dins el camp. [JCR/JJR]

Buera, Josep, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle xx). Milità a la UGT de Tortosa. S'incorporà a la Societat d'Art d'Imprimir d'aquella ciutat i fou un dels impulsors de la col·lectivitat La Gráfica, constituïda a mitjan agost de 1936 a Tortosa. [XPM]

Bueso García, Adolfo, tipògraf, militant socialista, confederal després i finalment comunista antiestalinista (Valladolid 1889-Barcelona 1979). Fill d'un barreter valencià, arribà a Barcelona als nou anys, treballà de seguida en un establiment d'impremta i s'estrenà a l'activisme polític durant la Setmana Tràgica, de la qual les seves memòries manifesten encara un viu record. Entre 1911 i 1914, va fer el servei a l'Àfrica; retornà a Barcelona a temps de participar, durant els anys de la I Guerra Mundial,

en l'increment de les activitats sindicals i, tot just arribar, va ésser escollit vicesecretari de la Junta de l'Art d'Imprimir. En representació d'aquest organisme, s'integrà al Comitè de Defensa Obrera i, engrescat pel seu germà gran i mentor polític Joaquín, s'afilià a les Joventuts Socialistes. L'agost de 1917, aconseguí, amb una colla de companys, l'aturada als tallers dels principals diaris de Barcelona i, un cop restablerta la normalitat, per escapar de la policia, va fugir a Valladolid, on va estar-se amb una germana seva fins a l'octubre del mateix any. Reintegrat a Barcelona, participà en la campanya pro amnistia, en representació del Comitè pro Presos, i, el 1918, defensà accions conjuntes entre les Societats Obreres de les Arts del Llibre, el jove Sindicat Únic d'Arts Gràfiques i altres nuclis sindicals que romanien independents. Poc abans del març de 1919, demanà l'entrada a la Confederació del Treball, sobretot perquè els seus companys estaven llavors a l'Únic i perquè, segons un article que ell mateix publicà a *España Nueva* de Madrid, «la majoria dels obrers catalans estaven a la CNT». El 1921, s'atansà als ambients anarquistes, que ell mateix qualificaria ja sempre de «pintorescs i picarescs»: va integrar-se, aparentment, sense gaire èxit i amb poca convicció ideològica, al grup d'afinitat Redención, junt amb el sastre Ansúrez i altres companys (entre ells dues dones), dels quals s'allunyà aviat. El maig de 1922, acceptà la proposta de Pere Foix i Viadiu d'anar a València i treure allí *Solidaridad Obrera*, sota la direcció d'Alaiz i amb un equip de tipògrafs valencians que Bueso mateix ajudà a reclutar entre els del Sindicat d'Arts Gràfiques, del qual arribà a ser secretari. Va tornar a Barcelona arran del seu encausament per un article periodístic; va fer-se càrrec de la secretaria d'impremta del reorganitzat Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona i, poc després de l'assassinat del Noi del Sucre, patí un judici sindical per la seva suposada implicació l'any 1919 en l'assassinat d'un company sindicalista. Sortí absolt, però aquest fet el va deixar a precari i va ser detingut; abandonà la Model poc abans del cop de Primo i va ésser llavors que inicià el seu atansament vers Maurín i els comunistes del grup de *La Batalla*. En aquest periòdic va publicar, primer, escrits sobre actualitat sindical; després, va fer-se càrrec del procés d'edició. Va ser empresonat de nou el 1924; jutjat

junt amb el comitè executiu del Partit Comunista d'Espanya, no va recobrar la llibertat fins al juliol de 1927. Va responsabilitzar-se del llavors clandestí Sindicat d'Arts Gràfiques, però anà de nou a la Model, a mitjan 1929; va estar-se allí dos mesos i, en sortir, es va fer càrrec del Socors Roig i començà a treballar a la tipografia Cosmos que havia obert Martí Barrera, al cor mateix del carrer Sant Pau, i que conservava la vella tradició artesanal d'ésser «a més de taller, una mica casino i un xic acadèmia o ateneu». El 1930, va participar en la reorganització dels Sindicats Únics; va ser el secretari de la Junta d'Arts Gràfiques d'ençà el 25 de maig de 1930 i, a més a més, representà el seu sindicat al comitè regional de la CNT. També va participar en els preparatius tècnics per a la reparició del periòdic *Solidaridad Obrera* i, arran de les detencions que seguiren l'aixecament fracassat del desembre de 1930, passà a la secretaria del comitè regional de la CNT catalana. També va col·laborar, després de l'adveniment de la República, en la reorganització d'altres àmbits sindicals que, com el del Tèxtil, semblaven atreure més intensament els obrers de Barcelona i de fora d'ella. Com a representant del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, va anar al congrés extraordinari de la CNT (Madrid, VI-1931) i va participar activament en l'aprovació del dictamen sobre les Federacions Nacionals d'Indústria, tal com establí l'estratègia de l'oposició comunista confederal. La intensa activitat sindical que va desenvolupar a partir d'aquells moments, a la Junta d'Arts Gràfiques (ell i els seus coreligionaris creien haver-ne aconseguit ja el control l'abril del 1931), va fer que fos un dels sindicalistes comunistes antiestalinistes visibles en l'oposició confederal als anarquistes. De fet, la seva presència encara va ésser acceptada sense problemes pels anarcosindicalistes a la conferència regional catalana del maig/juny de 1931. Però l'octubre del mateix any 1931, ja va ésser rebutjat dues vegades consecutives com a representant del seu sindicat al comitè nacional de la CNT (ho havia d'ésser encara dos cops més abans d'acabar l'any). El desembre, també de 1931, fou rebutjat de nou, aquesta volta al Ple regional de la CNT catalana. Tot i això, defensà en les seves intervencions la línia comunista antiestalinista, és a dir, la unitat sindical entre trentistes, anarquistes i comunistes con-

federals. L'enfrontament entre anarquistes i comunistes dissidents pel control dels impressors no es va resoldre definitivament fins a l'estiu de 1933: el juny, dues juntes rivals encara reclamaven la legitimitat representativa. El setembre, els dirigents comunistes, junt amb alguns anarcosindicalistes de l'oposició confederal, van decidir crear el Sindicat d'Arts Gràfiques i Similars, el qual s'integrà l'abril de 1934 al Front Únic d'Arts Gràfiques i, el maig de 1936, a la FOUS. Bueso era llavors el secretari del SAGS i va tenir una actuació molt visible al conflicte d'aquest ram que es plantejà entre maig i juliol del mateix 1936. Mentrestant, també s'havia distingit a les activitats de l'Aliança Obrera, havia participat en la revolta del sis d'Octubre i, segons ell, havia donat suport al nounat POUM tan sols «per inèrcia». El 19 de juliol, va participar en els combats dels carrers de Barcelona enfront dels militars sollevats i, un cop estabilitzada la situació, va controlar la impremta d'*El Correo Catalán*, als tallers de la qual va fer-se llavors *La Batalla*. El 13 d'octubre de 1936, va ser nomenat fiscal del tercer Tribunal Popular de Barcelona. El maig de 1937, per a afrontar la repressió desfermada contra el POUM, marxà a València i tractà inútilment de normalitzar la situació del Sindicat d'Arts Gràfiques, adherit llavors a la UGT i, malgrat la normativa d'aquesta, deslligat de la Federació Gràfica Espanyola. Potser va ser aquest fracàs la raó del seu immediat retorn a la CNT. El juliol de 1937, es refugià a Campdevànol; tornà a Barcelona i, finalment, sortí cap a la frontera francesa el 24 de gener de 1939; s'instal·là a França i no tornà a Catalunya fins gairebé trenta anys més tard. [STG]

Publicacions: *Como fundamos la CNT*. Barcelona, 1976; *Recuerdos de un cenetista. De la Semana Trágica (1909) a la Segunda República (1931)*. Barcelona, 1976; *Recuerdos de un cenetista (II). De la Segunda República al final de la Guerra Civil*. Barcelona, 1978.

Bibliografia: ALBA, V. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. Vol. I. «Història del BOC». Barcelona, 1974. BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, A.: «Els comunistes dissidents i els sindicats a la Catalunya Republicana». A: *L'Avenç*, 1990, novembre, núm. 142, pàg. 22-28.

Bueso García, Joaquín, tipògraf, sindicalista i militant socialista a Barcelona (Valladolid?

1878-Barcelona 1920). Segons el seu germà Adolf, Joaquín s'inicià en les lluites socials el 1898 i, fins al 1910, «va ser un dels més actius i abnegats lluitadors i organitzadors» obrers. El 1908, pertanyia al Partit Radical, estava a *El Progreso*, era amic personal de Lerroux i es va distingir com a dirigent de l'Art d'Imprimir en la campanya societària contra La Neotipia, una impremta, creada per un grup d'antics anarquistes i en la qual alguns treballadors havien estat suposadament vexats. De fet, era el conflicte entre «radicals» i Solidaridad Obrera: alguns testimonis asseveraren que per aquesta raó va passar-se a l'anarquisme en una data incerta, entre 1908/1909, però d'altres —entre ells Seguí— assenyalaren que mai no va ser anarquista i que les seves posicions eren —com ell mateix va indicar— estrictament sindicalistes. Sí que és segur, en canvi, que participà en el congrés fundacional de la CNT i que elaborà el dictamen sobre la vaga general. El 1910, va redactar, junt amb altres companys, el *Dictamen sobre la protecció obrera enfront de les conseqüències de la guerra* (aquest text també va endegar les discussions sobre el mateix tema en el I Congrés de la CNT, celebrat al Palau de les Belles Arts el 1911). L'agost de 1911, va intervenir, en nom de Solidaridad Obrera, al Teatre de la Marina de Barcelona, en un míting contra la guerra, en el qual van participar dirigents sindicals d'UGT i CNT. Arran d'aquesta intervenció, va ser encausat i internat a la Presó Cel·lular de Barcelona, des d'on va dirigir una emotiva carta als companys congressistes reunits al I Congrés de la CNT (Barcelona 8/10-IX-1911). En aquest comici resultà designat per a ocupar-se de la direcció del periòdic *Solidaridad Obrera*, però, influït per les lectures que li havia proporcionat el doctor Pla i Armengol, abandonà la CNT i, l'octubre de 1911, s'afilià al PSOE, on va destacar com a militant de la tendència sindicalista catalana. El 1912, Bueso ja col·laborava al setmanari *Justicia Social* (que dirigia a Reus Fabra Ribas). Intensificà aquestes col·laboracions el 1915, quan va polemitzar amb la publicació anarquista *Tierra y Libertad*, sovint amb el pseudònim d'Orberosa. [STG]

Bibliografia: BAR, A. *La CNT en los años rojos (Del sindicalismo revolucionario al anarcosindicalismo, 1910-1926)*. Madrid, 1981. CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los oríge-*

nes de la CNT, Madrid, 1976. ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». A: *Revista de Trabajo*, 1973-1974, Madrid, núm. 44-45, pàg. 311-617. ROMERO MAURA, J. *La Rosa de Fuego. Republicanos y anarquistas: la política de los obreros barceloneses entre el desastre colonial y la Semana Trágica: 1899-1909*. Madrid, 1975.

Bufill, Eduardo, sabater i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Bufill, Jaume, sindicalista i teixidor de Vilanova de Vilamajor (segle XIX). L'11 de maig de 1855 va ser un dels signants de l'exposició adreçada al governador civil on es rebutjava la violència obrera esdevinguda el mes d'abril anterior. Aquest manifest era resposta a un ban restrictiu del Govern Civil respecte a les associacions obreres, i per aquest motiu els dirigents obrers manifestaren el seu suport al règim liberal del Bienni. (Vegeu: Albigés, Pau.) [JRM]

Bufill, Lluís, relacionat amb medis societaris i anarquistes catalans (segle XX). Segons el testimoni poc fiable de Constant Leroy (pseudònim de Miguel Villalobos Moreno), va assistir a mitjan setembre de 1911 a la reunió, suposadament secreta, organitzada pel Subcomitè pro Revolució Espanyola, junt amb els delegats obrers que acabaven de sortir del I congrés de la CNT i amb altres dirigents anarquistes, socialistes i republicans de tot l'Estat, a més dels representants de les joventuts i el partit lerrouxista. L'esmentat grup preparava, en estreta relació amb nuclis revolucionaris instal·lats a París, la vaga general que l'octubre següent provocà la dissolució de la CNT. [STG]

Buigas Torras, Víctor, teixidor i sindicalista a Sabadell (1837-?). Membre, després de juny de 1877, del consell directiu de la Cooperativa La Obrera Sabadellense. Com la resta de la direcció de l'entitat, la seva incorporació al càrrec s'efectuà en substitució dels líders obrers locals perseguïts en el context repressiu posterior a 1872. [JIG]

Buil Bafaluy, Josep, pagès i dirigent rabassaire (Piera 1865-1937). Fou un dels fundadors i principals dirigents de la Unió de Rabassaires. El 1922 formà part de la primera junta d'aquest sindicat com a vicesecretari. Participà com a orador en les campanyes d'implantació de la Unió els primers anys d'aquest sindicat. Els anys trenta participà en les campanyes de revisió de contractes de conreu i fou un dels comissionats de la Unió per a entrevistar-se amb el governador civil, Anguera de Sojo, per negociar l'anomenat pacte de la Generalitat amb l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. A nivell local fou l'organitzador dels rabassaires de Piera i el 1923 en va ser nomenat president de la societat local. També se li reconeix haver estat el principal líder rabassaire de la comarca de l'Anoia, on treballà intensament per aconseguir l'organització dels pagesos en societats locals per a adherir-se posteriorment a la Unió de Rabassaires. [JPV]

Buil Castan, Josep, pagès i dirigent rabassaire a Piera (segle XX). Dirigent de la Unió de Rabassaires els anys trenta, substituï el seu pare, Josep Buil Bafaluy, com a líder rabassaire en la comarca de l'Anoia a partir de 1933. En aquest any va entrar a formar part del comitè central de la Unió de Rabassaires i es mantingué en el càrrec fins acabada la guerra. Durant 1933-34 fou un dels vocals representants de la Unió en la Comissió Arbitral de Conflictes de Contractes de Conreu del districte d'Igualada. A partir de 1933 fou el delegat comarcal de la Unió a l'Anoia i orientà les lluites rabassaires d'aquesta comarca al llarg dels anys trenta. [JPV]

Buil i Navarro, Eduard, periodista i dirigent socialista (València 1898-1973). De ben jove ocupà la secretaria de la Joventut Nacionalista Obrera, constituïda el 1921, i ingressà a Lo Rat Penat, societat que el va guardonar amb els títols d'Honorable Escriptor (Jocs Florals de 1930) i de Mestre en Gai Saber (Flor Natural el 1931). Escriptor compromès amb el procés de redreçament lingüístic i cultural dels valencians i d'ideals progressistes, s'afilià aviat al Partit Socialista. Va ser col·laborador de les revistes *Taula de Lletres Valencianes*, *El Camí*, *Pensat* i *Fet* i *Revista València*. Moltes de les seves comèdies, poemes i textos narratius foren publicats a les col·leccions literàries Teatro

Valencià, Nostre Teatre, Nostra Novel·la, El Conte del Dumenge i Galeria d'Obres Valencianes. Es va fer càrrec, el 1937, de la direcció d'*Adelante*, òrgan de la Federació Socialista Valenciana, i del diari *La Correspondencia de Valencia*. Fou redactor també d'*El Mercantil Valenciano* i de *Verdad*. Va presidir l'Associació de la Premsa i el Sindicat Professional de Periodistes. Fou membre de l'últim comitè de l'Agrupació Socialista Valenciana durant la guerra civil, i ocupà el càrrec de secretari d'Informació i Premsa. A finals de març de 1939 començà l'exili, que el va portar a Marsella i Orà, on va ser internat en un camp de concentració. Posteriorment va ser traslladat a camps de treball al Marroc i Algèria. Després d'obtenir la llibertat, va aconseguir un treball a Casablanca. En aquesta ciutat va reprendre la tasca de creació literària. Com a periodista, publicà en francès cròniques de la Segona Guerra Mundial, les quals li possibilitaren l'ingrés a la Fédération Internationale des Journalistes. Va representar també les seves obres de teatre a Casablanca. Obres seves escrites a l'exili són: les novel·les *Madres*, *Entre la Mezquita y la Sinagoga* i *El gran naufragio*; els llibres de versos *El alma de las cosas*, *En lengua de Castilla*, *Antología poética de la guerra y el exilio* i *Versos a los míos*; la comèdia *Tres refugiados en Orán* i les memòries *Cuadernos de viajes i Els amics que se n'anaren*. L'any 1966, es jubilà i s'instal·là definitivament a la ciutat de València, però vigilat encara per la policia. Va col·laborar a *La Hoja del Lunes* i a *Valencia Atracción*. En aquests anys, va guanyar també diversos premis de poesia. El 1969, llegí un recull de poemes en el Casal Valencià de París i el 1971 publicà a la revista *Senyera*, òrgan dels valencians exiliats a Mèxic, el poema *Als valencians absents*. El 1972, va ser publicada una selecció dels seus millors versos, amb pròleg de Manuel Sanchis Guarner. [CCG]

Publicacions: *A través d'una vida. Versos valencians*. València, 1972.

Bibliografia: CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. RIBELLES COMÍN, Josep. *Bibliografía de la Lengua Valenciana*. Madrid, 1984. CALAFAT, Francesc, i altres. *Obres impreses en català al País Valencià (1900-1931)*. València, 1989.

Buiria i Rogel, Josep, empleat de comerç, sindicalista i dirigent comunista i socialista (Giro-

na 1906-Barcelona 1994). De jove es traslladà a viure a Lleida, on va transcórrer la seva militància política i sindical. Durant la Segona República, fou militant del Bloc Obrer i Camperol i col·laborà a *Avant*, que els bloquistes de Lleida varen començar a publicar a Balaguer. Membre del Sindicat Mercantil de Lleida, va participar en la conferència regional que la CNT va celebrar a Lleida el desembre del 1931 i el 1933 proposava que els sindicats controlats pel BOC s'integressin a la CNT o a la UGT. Quan el maig del 1933 es va constituir la Unió Local de Sindicats de Lleida, esdevingué secretari del seu Comitè de Relacions. Participà en els fets del sis d'Octubre del 1934, pels quals patí presó durant un temps, i l'estiu del 1935 era un dels col·laboradors del setmanari *Polèmica*, que militants del BOC publicaven a Lleida. Milità en el POUM des de la seva constitució, i en esclatar la guerra civil, el juliol del 1936, formà part del seu comitè militar, que presidia Josep Rovira. L'octubre del 1936 fou un dels representants del POUM a l'Ajuntament de Lleida. Exiliat al sud de França el 1939, participà en la resistència contra els nazis, fou detingut i jutjat per un tribunal militar a Montalban el novembre del 1941. Emprisonat al camp de Vernet i al camp de concentració nazi de Mauthausen, en fou alliberat a la fi de la Segona Guerra Mundial. Va fixar la residència a Perpinyà, des d'on fou un permanent col·laborador de Josep Pallach. Va participar en la constitució del Moviment Socialista de Catalunya i fou el responsable de la publicació d'*Endavant* i dels comunicats de premsa emesos pel MSC. Al mateix temps, es responsabilitzà del pas per la frontera de perseguits pel franquisme. En l'àmbit sindical, va reorganitzar la UGT de Catalunya i des del 1957 formà part del seu Secretariat a l'exili i n'era responsable de les publicacions. Va col·laborar en l'Aliança Sindical Obrera (ASO), que aglutinava militants de la UGT, de la CNT i sindicalistes cristians. El 1966 era jutjat en rebel·lia per la seva militància a l'ASO. Va pertànyer al consell consultiu del president de la Generalitat Josep Tarradellas. Retornat a Barcelona el 1976, a l'inici de la transició democràtica, havia participat en la fundació del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya, el novembre del 1974, i continuà militant en el PSC-Reagrupament quan aquest partit es constituí el 1976.

Després de la mort de Pallach, el gener del 1977, s'integrà al Secretariat Permanent del Partit, sota la direcció del nou secretari general, Josep Verde i Aldea; però el setembre del mateix any formava part del Grup d'Estudis i Iniciatives Socialistes, que presidia Teresa Juvé, vídua de Pallach, i a finals de novembre abandonà definitivament el partit, en desacord amb la seva política sobre la unitat socialista. [PPB]

Bibliografia: BARRULL i PELEGRÍ, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995. «Josep Buïria, hombre de confianza de Josep Pallach, murió ayer en Barcelona». A: *La Vanguardia*, 3 de juny de 1994.

Buixelles, comunista antiestalinista a Catalunya (segle XX). Va assistir a la reunió ampliada del CC del POUM, celebrada a Barcelona el 5/6 de gener de 1936, amb assistència dels delegats de les seccions més importants del nou partit. [STG]

Buixó o Buxó, socialista a Mataró (segle XX). Milità a l'Agrupació Socialista de Mataró durant la segona dècada del segle; els anys 1912-1913 formava part de la minoria socialista a l'Ajuntament mataroní. [PPB]

Buján Vilas, Agustí, mariner i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou membre del Comitè de Defensa Confederal. El novembre de 1936 la federació local de la CNT tarragonina el nomenava delegat del Sindicat del Transport Marítim i les Juntetes Directives de Militants, cap polític del nou regiment. [PPB]

Bujosa Sans, Julià, mestre d'obres, polític i dirigent sindical a Calvià (segle XX). El 1924, presidí la delegació de Calvià que assistí a la inauguració de la Casa del Poble, de Palma. El 1925, era un dels dirigents de la Federació Obrera Calvianera, entitat que representà en el congrés fundacional de la UGT de Balears. Afiliat al PSOE, a les eleccions municipals repetides de maig de 1931, va ésser elegit regidor i ocupà la batllia. L'octubre de 1934 fou destituït i recuperà el càrrec el febrer de 1936. Durant la seva administració es realitzaren diverses obres públiques. Fou destituït quan s'inicià la guerra civil. [AMR]

Bulart, José, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Bulart, Pere, semoler i societatari a Barcelona (segle XIX). Va formar part d'una comissió d'obrers fideuers i semolers que, l'1 de maig de 1855 van demanar al governador civil que es pogués celebrar una reunió entre aquests i els fabricants. [CR]

Buldó, Joan, blanquer i internacionalista a Reus (segle XIX). Fou secretari d'Interior del Consell local de Reus. No obstant, a partir de novembre de 1872 assumí les funcions de corresponsal de l'AIT, en absència del secretari d'Exterior de la seva entitat. Durant la Primera República, l'abril de 1873, presidí una reunió a Reus on es promogué la candidatura d'un obrer internacionalista a les eleccions a diputats en les Corts constituents. [JIG]

Bulffi Quintana, Lluís, propagandista anarquista a Barcelona (segles XIX-XX). Va difondre a Catalunya les teories neomaltusianes de càire anarquista defensades a França per Paul Robin, en un intent de donar una nova sortida teòrica a l'anarquisme. Un nombre important d'anarquistes varen ser seduïts per aquestes teories; consideraven que podia ser el camí per a arribar a la revolució; aquesta es realitzaria de manera pacífica i per mitjà de l'educació de la classe obrera. Aquesta creença en l'educació com a arma revolucionària sintonitzava amb bona part del corrent pedagògic anarquista i també amb el feminista, però per als neomaltusians es tractava fonamentalment d'educació sexual. Entre els anarquistes destacats que van col·laborar amb ell en destaca el teòric sindicalista Josep Prat. A finals del segle XIX, creà a Barcelona una Lliga Neomaltusiana, anomenada també Liga de la Regeneración Humana. El 1900 assistí a París a la Conferència Internacional de Lligues Neomaltusianes, organitzada per l'esmentat Paul Robin; fou en aquest moment que es constituí la Federació Universal de Lligues Neomaltusianes, en què fou reconegut com a delegat dels seguidors de Catalunya i de tot l'Estat espanyol. L'objectiu de la federació era «fer tot el necessari per tal que tots els humans coneguessin bé les lleis relacionades amb

el creixement biològic de la població, les seves conseqüències, i els mitjans de lluita científica per a arribar a ser més feliços i millors». Tot intentant dur a terme aquesta tasca, el 1904 començà a publicar la revista *Salud y Fuerza!*, que subtitulà «Revista mensual de la Sección Española de la Liga de la Regeneración Humana»; en fou el director fins a la seva desaparició l'any 1914. En tant que director d'aquesta publicació, va ser detingut i empresonat diverses vegades acusat de cometre delictes contra la salut pública així com d'escàndol públic. Va ser l'ànima del neomalthusianisme a Catalunya; a més a més de la revista, controlava l'editorial del mateix nom, una biblioteca i una clínica per a obrers. Defensant les seves idees publicà *Exposición de las doctrinas Neo-malthusianas, i ¡Huelga de Vientres!* La revista, i amb ella el neomalthusianisme orientat per ell, van desaparèixer l'1 de maig de 1914, moment en què es perd també la pista del seu director. [TAG]

Principals publicacions: *Exposición de las doctrinas Neo-malthusianas*, Barcelona, s.a.; *¡Huelga de Vientres!* Barcelona, s.a.

Bibliografia: ABELLÓ, T. «La Qüestió social i el Neomalthusianisme». A: *Universitas Tarraconensis*. V. 1982-1983.

Bulló, Josep, societari a Sabadell (segle XIX). Membre de la comissió que, l'any 1855, lliurà l'obsequi d'un parell de pantalons al cap del govern, general Espartero. (Vegeu: Arpa, Antoni.) [CMM]

Bundó, Antoni, pagès a la Bisbal del Penedès (segle XX). Va ser dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a la Bisbal del Penedès, l'any 1936 n'ocupà el càrrec de secretari. [RAM]

Bunud, Vicenç, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Burcet, José, fuster i sindicalista al Maresme (segle XX). Va representar els fusters de Calella al congrés de Sants, celebrat per la Regional catalana de la CNT el 28-30 de juny i 1 de juliol de 1918. [STG]

Burdoy, Boi, militant anarcosindicalista (segle XX). Segons Peirats, resultà greument ferit, en aplicació de la «lleï de fugues», els anys 1919-1923. [STG]

Burés, Oleguer, oficial veler, ferroviari i vigilant nocturn (segle XIX). En una data incerta començà a recórrer cafès, tavernes i berenadors, junt amb Josep Anselm Clavé, per interpretar composicions del mateix Clavé. D'ençà de 1845, Clavé va fer «pinya» amb ell i amb l'enfardador de robes Jacint Carbonell per «fer música més bona», amb la finalitat de millorar la cultura obrera. Aquests esforços redundaren el mateix any 1845 en la creació de l'agrupació coral La Aurora, que, el 1850, es transformà en la societat de resistència obrera La Fraternitat. [STG]

Burgarà, Andreu, societari (segle XIX). Figura com a comissionat per a la missió d'intermediari en conflictes laborals, en el document de 24 de març de 1855. (Vegeu: Bertran, Joan.) [CMM]

Burgay Luciano, Lleó, anarcosindicalista a Tortosa (segle XX). Membre de la secció local de la CNT a Tortosa, formà part del primer grup de regidors cenetistes al consistori d'aquella ciutat que es va integrar a l'Ajuntament després dels fets de Maig de 1937. L'octubre del mateix any ocupà el càrrec de delegat d'hospitals de la ciutat. [XPM]

Burgell Monge, Joaquim, societari a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). A començaments de gener de 1872, figura com a vocal tercer de la Societat de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols. [CR]

Burgos, treballador de la sanitat i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va representar el Sindicat de Sanitat de Barcelona al Ple de la regional catalana de la CNT celebrat a Barcelona els dies 2 al 4 d'agost de 1931. [STG]

Burgueras, Francesc, obrer societari a Sabadell (segle XIX). El 1852, juntament amb altres obrers sabadellencs, influïts per societats secretes, creà la societat mútua de socors La Fraternidad, que, considerada com a mont de pietat, fou aprovada pel governador civil de

Barcelona, Manuel Lasala, el 26 de gener de 1853. [PPB]

Burgues Aguiló, Tomàs, Trompón, pagès i representant anarquista (Batea 1910-Tarragona 1942). Fou membre de la CNT a Batea (Terra Alta) i representant d'aquella organització al comitè local durant la guerra civil. Acabada la contesa, fou detingut per les autoritats franquistes i reclòs a la presó de Pilats de Tarragona. Condemnat a mort, fou executat. [XPM]

Burguès Serra, Marià, ceramista, republicà i simpatitzant anarquista a Sabadell (Sabadell 1851-1932). Home lliurepensador, àcrata i ateu. Fou una de les personalitats més representatives de la vida social, política i cultural de la ciutat, en el segle XIX i principis del XX. Iniciat en els secrets de la terrissa pel seu pare i amb Pau Sibina, de Mataró, esdevingué un ceramista de formació àmplia. Treballà a Sabadell, Mataró, Coïmbra, Muel, Manisses i a la Bisbal. Ja la dècada dels seixanta s'integrà activament en el moviment federalista sabadellenc, essent-ne un dels principals difusors, especialment entre els obrers i sectors més populars de la ciutat. En el context de la revolució de 1868, fou un dels representants del Cercle Republicà Federal. Protagonitzà la revolta del 6 d'abril de 1870 contra les quintes, de gran violència a Sabadell. Aquell mateix any, fou pròfug pel servei militar, i es refugià a Tuïr, el Rosselló, on va acabar l'ofici. De retorn a Sabadell, encetà una fase de gran activitat, tant en el terreny artístic com polític. Va ser director del setmanari *Los Desheredados* i va actuar, entre altres fets socials, a la vaga de les Set Setmanes (25 maig-17 juliol, 1883). Va fer diverses intervencions públiques en el Congrés dels Diputats; escenari on posà de manifest, com a representant demòcrata federal, el seu antagonisme amb una de les figures més destacades de la burgesia local, P. Turul. A tombants de segle, continuà mantenint contacte amb els internacionalistes, anarquistes, del Grup d'Estudis Socials de la Federació Obrera Sabadellenca. Fidel a la seva formació republicana en la defensa de la classe obrera, treballà en l'ampliació de la Cooperativa la Sabadellenca i creà, juntament amb Francesc Borràs i Jaume Xercavins, una Caixa d'Invalidesa i Orfanat (13 març 1904). La Dictadura va designar el seu obrador com a Es-

cola Municipal de Ceràmica. La República conferí el seu nom al carrer de Foment, que va ostentar fins que el 1939 entraren els franquistes i el rebatejaren per Vila Cinca. [EOF]

Principals publicacions: *Sabadell del meu record*. Sabadell, 1930.

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II. Sabadell, 1977.

Burguet, Raimundo, terrorista (segle XX). A conseqüència de la seva identificació i de la d'altres amics seus com a còmplices de Joan Rull i Queraltó, va ésser detingut l'abril de 1907, després de l'esclat a Barcelona de dues bombes que causaren una víctima. [STG]

Burillo, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Lleida (?-Lleida 1933). Va representar el Sindicat de la Construcció de Lleida a la conferència regional de la CNT catalana celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. Va morir a l'intent d'assalt de la caserna La Panera, incident que s'inscriu en l'aixecament anarquista i antirepublicà del 8 i 9 de gener de 1933. [STG]

Burrut, Vicenç, boter (segle XX). Fou dirigent de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola i el seu tresorer l'any 1903, quan tenia 2.600 afiliats. [RAM]

Burrut, Vicenç, socialista a Barcelona i a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol del 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de «Trulla». El mateix juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre del 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer del 1892. [TMS]

Burunat, Emili, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1909 fou president de la junta directiva del Sindicat de l'Art Fabril, de nova creació. [JLJ]

Busqué, Jeremies, obrer i sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1913, essent president del Sindicat de l'Art Fabril, fou detingut durant tres dies amb motiu d'una vaga general que provocà enfrontaments amb la Guàrdia Civil.

El 1929 va ser vocal obrer a la Delegació Local del Consell de Treball, òrgan dedicat a vetllar pel compliment de la legislació laboral. [JLJ]

Busqué, Josep, rabassaire al Maresme (segle XX). En representació de la UR, va formar part de l'Ajuntament de Mataró, constituït el 21 d'octubre de 1936. [STG]

Busqué, Ramon, adobador i sindicalista a Igualada (segle XX). Va representar els adobadors d'Igualada al congrés de Sants, celebrat per la Regional catalana de la CNT el 28-30 de juny i 1 de juliol de 1918. [STG]

Busquets, Agustí, obrer fideuer i semoler de Barcelona (segle XIX). Entre els mesos de març i maig de 1855 va formar part de la comissió d'obres del ram encarregada de negociar un conveni col·lectiu amb els fabricants. [CR]

Busquets, E., socialista a Barcelona (segle XX). El 1929 va ser nomenat vocal del comitè executiu del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona de la UGT. [DBM]

Busquets, Gabriel, treballador tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va representar els treballadors del gènere de punt al congrés fundacional de la CNT, el 30/31 d'octubre i l'1 de novembre de 1910, al Palau de les Belles Arts de la ciutat comtal. [STG]

Busquets, Joan, dirigent comunista a Terrassa (segle XX). Els anys setanta, va ser el responsable polític del PSUC a la ciutat i s'encarregà de qüestions organitzatives. [JLJ]

Busquets, Joan, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny del 1886 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març del 1887. [TMS]

Busquets, Ramon, Banyoles, terrorista a Barcelona (segle XX). Segons el llistat publicat a *España Nueva* de Madrid per les Joventuts Sindicalistes de Barcelona el 17-IX-1920, va actuar contra els sindicalistes de la CNT, per compte dels Lliures. En concret, el Banyoles va ésser detingut per la col·locació d'una bomba en una fleca de la Barceloneta. [STG]

Busquets Elias, Josep, Pep Elias, mosso i republicà (Bràfim 1908-?). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local amb el càrrec de vocal. El gener de 1933 cessà de la junta de l'entitat Centre Republicà local. El juny del 1933 demanà, conjuntament amb dos veïns, que l'Ajuntament fes el Registre de Col·locació Obrera, aspecte pel qual el consistori evacuà consultes al governador civil de com s'havia de realitzar. Anà a viure a Reus, on presumiblement traspassà. [AGT]

Busquets i Cornellà, Florenci, pagès i sindicalista a Sant Hilari Sacalm, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Crèdit de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Busquets i Molas, Esteve, periodista, escriptor i dirigent catòlic obrer (Roda de Ter 1908-Barcelona 1991). La seva infantesa, la passà a Ripoll, on ben aviat sentí la vocació cap a la literatura i el periodisme. El seu primer treball com a periodista, el portà a terme a Manresa, on fou contractat com a cap de redacció del diari *Patria*. Posteriorment es traslladà a Barcelona. Militant de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, exercí de cap de redacció i de sots-director de *Flama*, òrgan dels fejecistes, i de director de *l'Avant*, portaveu dels adolescents de la federació. El 1935 se n'anà a Tarragona per fer-se càrrec de la direcció de la revista *Catalònia*. Acabada la guerra, on fou ferit en la batalla de l'Ebre, va poder entrar a treballar com a redactor d'*El Correo Catalán*, periòdic al qual estarà lligat la major part de la seva vida. L'estiu de 1946, cridat per mossèn Albert Bonet, es traslladà amb tota la família a Madrid per fer-se càrrec d'un periòdic de tipus social per a les quatre branques obreres de l'Acció Catòlica. En no reeixir això, la jerarquia el nomenà vocal de Premsa de la comissió nacional de l'HOAC i director del nou periòdic que acabava de crear l'HOAC, el *¡Tú!* Sota la seva direcció, esdevingué un diari setmanal de caràcter social, valent, atrevit i excel·lentment formatat, l'única premsa obrera legal no sotmesa a la censura estatal. Des de les seves pàgines exercí la de-

núncia social i la reflexió crítica. Formà part del que a Madrid anomenaven «l'equip català de l'Acció Catòlica Espanyola», juntament amb mossèn Evaristo Feliu, el cardenal Pla i Deniel, mossèn Albert Bonet, Guillem Rovirosa, Francesc Costa i Torró, Emilio Sarto i la seva germana Montserrat, aquests tres últims redactors del *¡Tú!* Sofrí repetides amenaces per part de falangistes i el director general de Premsa mateix li retirà el carnet de periodista. Amb l'objectiu de fer un periodisme viu i participatiu va crear per tot l'Estat un cos de redactors i corresponsals a partir d'uns Cursos de Periodisme que s'impartien principalment per correspondència. Les dones d'Acció Catòlica el publicaren més endavant amb el nom de *Veinte lecciones de periodismo apostólico*. Més de dos-cents obrers i obreres van seguir aquests cursos, que arribaren a donar-se fins a Colòmbia. El març de 1951, després d'haver recolzat des de les seves pàgines la vaga de tramvies de Barcelona i quan la tirada havia arribat a 43.000 exemplars, dels quals 5.000 es venien a Barcelona, el *¡Tú!* no pogué resistir les pressions del govern i fou suspès definitivament. Busquets es quedà sense feina i durant uns quants mesos Rovirosa li va cedir la direcció del *Boletín HOAC*. El 1953 tornà a Barcelona i s'integrà de nou a la redacció d'*El Correo Catalán*, on ocupà diversos càrrecs fins a la seva jubilació. Entre altres distincions va rebre els premis de periodisme Ciutat de Barcelona (1959), Eugeni d'Ors (1966) i Bravo (1973). [EFP]

Publicacions: *Quaranta anys de periodisme barceloní*. Barcelona, 1976.

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la historia de la HOAC en general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, 1 volum. Barcelona, 1994, pàg. 409-421. FERRANDO PUIG, Emili. «Esteban Busquets ha muerto». A: *Noticias Obreras*, 16-2-92, núm. 1.066, Madrid, pàg. 39-41.

Busquets Mercadé, Daniel, Daniel Colomé, conserge i sindicalista (Bràfim 1889-1967). Participà en el consistori local per la CNT, des del setembre de 1938 fins al final de la conflagració. El novembre del 1938 s'integrà en una de les comissions, en concret la de Finances. [AGT]

Busquets Queralt, Joan, Xerf, pagès i dirigent sindical (Valls 1909-Tarragona 1940).

Cenetista moderat de la rama trentista. Als setze anys era soci de la Societat Agrícola i el 1931 s'afilià al Sindicat de Treballadors del Camp, afecte a la CNT. Va ser vocal de la junta i president de la Societat Agrícola del 1934 al 1938. Durant la guerra va ser regidor municipal i president de la comarcal de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (FE-SAC). Anà a la guerra per lleva, i pres a Cardona fou traslladat al camp de presoners de Puebla de Caramiñal —Corunya. En el judici de guerra se li imputaren fets que no va cometre, com ara que havia estat del comitè vallenc. Se'l condemnà a mort pel fet que representava un càstig per a la Societat Agrícola, ja que durant el seu mandat se sap que funcionava molt bé, aspecte que alguns comerciants vallencs no veien de bon grat per als seus interessos especulatiu. Les imputacions falses que van cometre sis dels tretze acusadors, motivà que haguessin de tornar a declarar, avalats en aquest segon cas per les manifestacions i insinuacions del segon alcalde vallenc de la postguerra, Josep M. Fàbregas Cisteré. Va ser afusellat a Tarragona a la muntanya de l'Oli-va. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls)*. Valls, 1985.

Busquets Vilanova, Josep, pagès, cooperativista i sindicalista (Valls 1873-?). Soci de la Societat Agrícola de Valls, el 1903 proposà, i li va ser acceptat, que el 20% dels guanys del joc de la pula passés a la Caixa d'Invàlids que tenia l'entitat, per a l'ajuda de socis desvalguts. Va ser un dels components primerencs de la Comissió de Treball de les Terres —1911—, societat nascuda a l'aixopluc de la Societat Agrícola de Valls, associació sorgida per defensar-se dels abusos dels propietaris a fer pagar arrendaments crescuts o no voler pagar millores als parcers. Les seves propostes, quasi sempre guanyadores, implicaren la configuració del primer sindicalista agrari vallenc a la seu de la Societat Agrícola. El 1911 va ser l'impulsor que tot soci de la Societat Agrícola de Valls o de qualsevol societat federada de la classe obrera de la Federació Local de la Classe Obrera que fes d'esquirol en el treball agrícola o industrial fos expulsat de les dues societats ressenyades. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associalisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Bussot i Raurich, Dimes, mecànic i anarcosindicalista (Sant Feliu de Guíxols 1894-Vallbona, França, 1981). Resident a Badalona, milità a la CNT i, en representació de la federació local badalonina del sindicat, va participar al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, on fou membre d'una de les meses de discussió. Posteriorment es traslladà a Girona. Participà, en representació del Sindicat de Girona, a la conferència regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, al Palau de Projectacions de Barcelona. Fou president de la Federació de Cooperatives de les comarques gironines i membre del consell municipal de Girona, d'agost de 1937 a gener de 1939. [JClar/PPB]

Bustamante, Moisés, sindicalista de la CNT a Barcelona (segle XX). El seu nom figura entre els dels assassinats a la ciutat de Barcelona els anys 1919-1922. El llistat va ésser publicat a l'opuscle *Ideas y Tragedia* del Comitè pro Presos de Catalunya. [STG]

Busté, Eusebio, dirigent anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va assistir al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933, en representació del Comitè pro-Presos de Barcelona. [STG]

Bustillo, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la CNT a Vilafranca del Penedès durant la Segona República. L'any 1932 va ser president del SUT de Vilafranca. [RAM]

Butchacas Vilaseca, Joan, teixidor i jornaler de potasses (Sallent 1898-Perpinyà 1983). Militant de la CNT, durant la Segona República fou president del Sindicat Fabril de Sallent i participà en la insurrecció anarquista del gener de 1932. En esclatar la guerra civil, presidí el Comitè Antifeixista local des del 20 de juliol fins al 14 d'octubre de 1936 i va romandre com a regidor de l'Ajuntament fins a l'octubre de 1937. Marxà voluntari al front amb una colum-

na anarquista i el gener de 1939 es va exiliar a França. Va participar a la resistència contra l'ocupació nazi durant la Segona Guerra Mundial. [FSA/PPB]

Butí, Antoni, pagès a Sant Pere de Ribes (segle XX). Dirigent camperol de Ribes que va ser el president de la Col·lectivitat Agrícola de Ribes l'any 1937. [RAM]

Butí, Josep, pagès a Sant Pere de Ribes (segle XX). Dirigent de la UGT a Ribes, l'any 1936 fou nomenat secretari del Sindicat de Professions i Oficis Diversos de Ribes. [RAM]

Butsems, Baldiri, contramestre i dirigent societatari a Barcelona (segle XX). Va representar els contramestres de la societat El Radium de Barcelona al congrés de Sants, celebrat per la regional catalana de la CNT el 28-30 de juny i 1 de juliol de 1918. [STG]

Buxadé, Juan, fonedor de ferro i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va representar els fonedors de ferro a la reunió prèvia al primer congrés de la CNT celebrat a Barcelona el 8/10 de setembre de 1911. [STG]

Buxadera, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit vicepresident 1r de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que fou revalidat el febrer del 1890 i que ocupà fins a l'1 d'agost d'aquest any. [TMS]

Buxadera, Josep, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El juliol del 1886 fou elegit vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec que li fou renovat el 30 d'octubre del 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer del 1892. [TMS]

Buxeda, Llucià, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març del 1887 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny del 1887. [TMS]

Buxó, Joaquim, sastre i internacionalista (segle XIX). El desembre de 1870 era membre de la secció de sastres de la federació local de Girona de l'AIT. [CR]

Buyé, Pere, societari (segle XIX). L'octubre de 1841 figura com a secretari d'una societat obrera de Sant Genís de Vilassar. [CR]

Buyó Recasens, Josep, Pep del Mio, pagès i guardatermes, cooperativista (Vallmoll 1903-1993). El desembre de 1936, quan s'omplí

l'acta de constitució formal del Sindicat d'Oficis Varis de la UGT de la població, en fou nomenat vicesecretari de la junta directiva. Va anar a la guerra, a Infanteria, i es presentà a les autoritats franquistes, el gener de 1939, a Vallmoll. Va ser qualificat d'afecte pel nou règim. [AGT]

C

Caamaño Díaz, Carme, dirigent comunista alacantí (segle XX). Va ser secretària general de l'Agrupació de Dones Antifeixistes d'Alacant durant la guerra civil. El novembre de 1937, va ser nomenada vocal del nou Comitè d'Enllaç provincial PSOE-PCE, en representació d'aquest últim partit. [CCG]

Caamaño Louro, Domingo, botiguer i militant obrer cristià (Lira, la Corunya, 1911-Tarragona 1989). De família catòlica tradicional, estudià al Seminari i posteriorment emigrà a Cuba. A la tornada treballà de policia armada i més tard de botiguer en una petita tenda de comestibles propietat seva. Una xerrada sentida a Guillem Rovirosa el 1950 li despertà la vocació apostòlica obrera, que conservà fins a la seva mort. Fou en dos períodes president de l'HOAC de Tarragona i el seu màxim impulsor i difusor. Va donar curssets i xerrades de tipus obrer i cristià per tota Espanya acompanyant Guillem Rovirosa, Mn. Canamasas, Tomás Malagón i altres dirigents hoacistes. Els anys 60 es traslladà amb tota la família al barri obrer de Bonavista. Allí va ser uns dels fundadors i primer secretari de l'AAVV del barri i impulsor del Casal dels Jubilats i del Moviment Ciutadà Popular de la comarca. Va ser igualment un dels fundadors d'una guarderia que atenia els nens de les mares treballadores, després reconvertida en l'Escola Pública Verge de Lourdes. Amb altres cristians va fundar la Comunitat Cristiana de base dels barris de la Floresta i Bonavista. La seva casa restà oberta a anarquistes, socialistes, comunistes, i era pas obligat per a tots aquells militants que s'instal·laven al barri i buscaven informació i contactes. Al final de la dictadura i animat per Alfons Carles Comín, Miquel Jordà i el P. García Nieto, entrà a formar part del PSUC i de CCOO, juntament amb el seu inseparable amic hoacista Salvador Escobar. Fou

elegit el 1979 conseller de Sanitat de l'Ajuntament de Tarragona, càrrec en el qual estigué tres anys, treballant en la conselleria d'Acció Ciutadana, en el sector de la «tercera edat». Per motius de consciència abandonà el càrrec però fins als últims dies de la seva vida es mantingué actiu en favor dels jubilats i pensionistes del seu barri. Diversos homenatges deixaren constància de l'estimació que Caamaño despertà entre els seus amics i veïns de Tarragona. [EFP]

Bibliografia: *Domingo Caamaño, honesto y solidario*. Tarragona, 1991. FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum. Barcelona, 1994, pàg. 228-230.

Caba, Heribert, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat, en representació de la Dependència Mercantil de Barcelona, al congrés obrer celebrat a la ciutat comtal els dies 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910, on es constituí la CNT. [PPB]

Cabacés, Miquel, boter de Reus (segle XX). Dirigent de la secció local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1895-1904). Fou el secretari general de la Federació de Boters els anys 1903 i 1904 i un dels seus principals organitzadors a començaments del segle XX. [RAM]

Caballé, Antoni, mecànic i anarcosindicalista a Reus (segle XX). Membre de les Joventuts Libertàries de Reus. Fou elegit membre d'un comitè de defensa llibertari durant els fets de Maig de 1937, i actuà d'enllaç entre els comitès regionals de Catalunya. En acabar la guerra civil hagué d'exiliar-se a França, on fou internat al camp de refugiats d'Argelers. Treballà en un grup de GTE en els boscos dels Alps marítics. [PAN/AAC]

Caballé, Bartomeu, sindicalista a Mallorca (segle xx). Membre de la Federació d'Obrers del Mar i Transports Marítims, el juliol del 1915 actuà com a delegat del sindicat prop de la societat La Marítima Terrestre, que agrupava els treballadors del moll de ciutat, en el conflicte que a Palma enfrontava els obrers portuaris amb la patronal. [PPB]

Caballé, Jaume, obrer de la construcció i sindicalista a Badalona (segle xx). Militant de la CNT, tingué una activa participació en les lluites sindicals durant els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera. A la primavera de 1930, fou un dels encarregats de la reconstrucció del Sindicat de la Construcció a Badalona, el qual representà al Ple de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona l'agost del 1931. [PPB]

Caballé, Joan, fuster i sindicalista a Vic (segle xx). Membre de la CNT, participà en representació dels fusters i ebenistes de Vic en el congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Barcelona els dies 28 de juny a l'u de juliol del 1918. [PPB]

Caballé, Tomàs, comunista a Tarragona (segle xx), militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions legislatives de novembre de 1933 per la circumscripció de Tarragona. [PPB]

Caballé Arasa, Francesc, anarcosindicalista a Tortosa (segle xx). Membre de la secció local de la CNT a Tortosa, ocupà càrrecs de responsabilitat política al municipi durant el període de guerra civil, entre els anys 1936 i 1937. El 28 d'agost de 1936 passà a formar part del Comitè Antifeixista de Tortosa en nom de la CNT, organisme que substituï el consistori anomenat de Front Popular, que encara governava a la ciutat tot i l'esclat bèl·lic. Un cop dissolt aquell comitè l'octubre de 1936, passà a integrar el grup cenetista del nou Ajuntament, des d'on s'incorporà a les comissions municipals de cultura i obres públiques. L'estiu de 1937, fou acusat d'haver participat en els enfrontaments amb les tropes d'ordre públic a Tortosa durant els successos del mes de maig. Jutjat a Tarragona, hom l'acusà d'incórrer en rebel·lió militar i fou condemnat a 20 anys de presó. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Evocacions 36-38. La guerra civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989.

Caballé Pallàs, Francesc, comunista a Badalona (segle xx). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions generals del novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona província. En representació del PSUC, fou membre del Comitè de Milícies i de Salut Pública de Badalona, en iniciar-se la guerra civil el juliol de 1936. [PPB]

Caballé Parsell, Ramon, carreter i revoltós a Barcelona (segle xx). Membre del partit republicà radical del Poblenou, participà activament a la revolta de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. El dijous dia 29 de juliol encapçalà un grup d'insurrectes que reconstruïren les barricades al barri del Poblenou i presentaren resistència a la guàrdia civil, fins que foren derrotats i detinguts en un terrat del carrer Dos de Maig. Jutjat el setembre de 1909, fou condemnat a mort, sentència que li fou commutada per la de cadena perpètua en una presó de màxima seguretat. Va escriure una carta als dirigents radicals Alejandro Lerroux i Emiliano Iglesias per agrair-los la intervenció que havien tingut a favor seu. [PPB]

Caballero, Manuel, socialista a Barcelona (segle xx). Fou el secretari del Centre Socialista al districte I de la ciutat de Barcelona, en constituir-se l'onze de setembre de 1911. [PPB]

Caballol Costa, Francesc, dirigent de la CNT a Lleida (1911?). Va arribar a la ciutat des de Barcelona poc després del sollevament militar de juliol de 1936, i entrà a l'Ajuntament constituït el 22 d'octubre de 1936; es mantingué com a regidor en el que es va formar a primers de juliol de 1937. [JSSJ]

Cabañas, Enric, publicista i associacionista a Barcelona (segle XIX). Fou director de la revista quinzenal *El Nível*, publicada a Barcelona entre el novembre de 1871 i el gener de 1872, com a òrgan d'una Associació Nacional de Treballadors, hostil a la Internacional, que va tenir una vida molt curta i no va deixar cap pressó entre els obrers catalans. [PPB]

Cabanas, Miquel, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març del 1887 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny del 1887, data en la qual en fou designat president. [TMS]

Cabanas, Pere, manobre i sindicalista a Badalona (segle XX). Milità a la CNT i fou delegat dels manobres badalonins al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona el juny-juliol del 1918. [PPB]

Cabanas Zárate, Francesc, publicista i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Cabané Mas, Vicenç, teixidor i dirigent sindicalista (Mataró 1876-Sabadell 1926). Traslladat a Sabadell amb la seva família essent un noi de deu anys, esdevingué aviat un dels més importants sindicalistes locals. Als 23 anys era secretari de la Societat de Teixidors Mecànics en Llana, la més important i nombrosa societat obrera sabadellenca (812 associats el 1899), integrada en la Federació Obrera Sabadellenca (FOS). Essent un dels principals organitzadors de la Federació Sabadellenca d'Obrers de l'Art Fabril, el 20 de setembre de 1903, en fou elegit secretari. Va impulsar la creació, en el transcurs de la celebració del II Congrés de la Federació Regional de l'Art Fabril —que es féu a Sabadell durant els dies 22 i 23 de maig de 1904—, de la Federació Fabril d'Espanya, de la qual esdevingué el secretari general, i l'encarregat de la coordinació i preparació del III Congrés. Fou també un dels impulsors, a finals d'octubre de 1904, de la Federació Catalanobaleare d'Art Fabril, constituïda igualment a Sabadell. Durant l'agost del 1905, fou delegat per la Societat de Teixidors Mecànics en Llana al III Congrés de la Federació Fabril d'Espanya, que se celebrà durant els dies 8 al 10 al local de La Protectora Civil de Terrassa. L'hi veurem exercint la presidència. L'any de 1906 fou el secretari de la Societat d'Auxilis Mutus La Emancipación. Entre 1910 i 1911 ocupà la presidència de la Fraternitat Republicana de Sabadell. Elegit vocal-obrer de la Junta de Reformes Socials de

Sabadell per la FOS a finals de 1904, hi fou nomenat secretari, càrrec en el qual fou reelegit successivament i on es mantingué ininterrompudament fins a l'any 1923. En la seva qualitat de vocal-obrer de la Junta de Reformes, ostentà la presidència de la Junta Municipal del Cens Electoral entre octubre de 1907 i el mateix mes de 1909. Durant l'any de 1922 dugué a terme una important tasca per a federar les petites germandats, societats d'auxilis i mútues obreres locals, la qual cosa es traduí, cap al maig, en la creació de la Federació de Germandats, Monts de Pietat i Mútues de Sabadell. [RL]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'Oposició*. Vol. III. «O tot o res, 1904-1918». Sabadell, 1978. LUQUE I FERNÁNDEZ, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*. Tesi de Màster en Història Contemporània, UAB, 1996. *El Trabajo*. Núm. 78 (12.IX.1903), 79 (finals de setembre de 1903), 99 (30 de juliol de 1904). AHS. Expedients de Governació, 138/1928. *Entidades y Corporaciones. Federación de Hermanidades de Sabadell. Memoria, 1927*.

Cabané Sans, Josep, teixidor i republicà federal a Sabadell (1840-?). Encapçalà, cap a octubre de 1868, una comissió de teixidors de llana que es dirigiren a la Junta Revolucionària per queixar-se de l'atur provocat per la introducció dels telers mecànics a la seva localitat. El 1869 participà en la constitució del Club Federal de Sabadell. Presidí, cap a juliol de 1871, l'acte d'unificació de les societats obreres de la població dins el nou Centre de Societats Obreres de Sabadell i les seves rodalies. Fou alcalde de Sabadell de febrer de 1872 a l'agost de 1873, llevat de maig a juliol de 1872. Exercint aquest càrrec, fixà diverses multes per obligar els patrons a complir el que s'havia signat en algunes bases de treball. Era, cap a 1892, regidor republicà a l'Ajuntament, i es mantenia actiu políticament encara el 1895. [JIG]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'Oposició*. Vol. I «Prolegòmens». Sabadell, 1975; i *Sabadell, informe de l'Oposició*. Vol. II «República i acció directa». (1868-1904). Sabadell, 1977.

Cabanés, treballador sanitari i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació de Sanitat. [DBM]

Cabanes, Josep, ebenista i sindicalista a Catalunya (segle xx). Participà en el Congrés Obrer celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a l'1 de novembre del 1910, on es constituí la CNT. Hi representà la Unió del Ram d'Ebenisteria, sense que hi consti la població. [PPB]

Cabanes i Garcia, Josep, dirigent sindical (Sant Julià de Vilatorrada 1910-?, 1938). Arribà a Banyoles el 1933 des de França, on havia estat expulsat d'una cooperativa després de promoure una vaga. Membre de la CNT, amb l'esclat de la guerra va formar part del Comitè de Guerra de Banyoles i l'octubre del 1936, i fins a l'agost del 1937, fou regidor en representació de l'esmentat sindicat. Durant la guerra, ocupà el càrrec de secretari general del Sindicat Únic a Banyoles. Col·laborà a *Gerona-CNT*, òrgan del sindicat a la província de Girona, amb cròniques en què reclamava la necessitat de la unitat de les forces antifeixistes per a guanyar la guerra. Va morir al front. [PBC]

Cabedo, Francesc, ebenista i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat del ram de l'ebenisteria de Barcelona en el congrés que va celebrar la CNT en el Palau de Belles Arts de Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Cabestré, Raimon, socialista a Mataró (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al 24 de juny del 1888. [TMS]

Cabeza, Miquel, propagandista i socialista a Barcelona (segle xx). Membre de la Joventut Socialista de Barcelona, fou un dels dirigents més destacats del grup Acció, que l'any 1910 va crear una biblioteca del mateix nom destinada a publicar obres de caràcter socialista i que es va fusionar amb la revista *Vida Socialista*, de Madrid. Fou col·laborador puntual de *La Justicia Social* de Reus. El juliol del 1910 va participar en un míting sindicalista de la Unió Ferroviària i l'agost del mateix any figurava com a secretari de la junta directiva de la Secció de Obreros Ferroviarios de la Región Catalana, una junta voluntàriament formada per «compañeros no ferroviarios, con el fin de que las poderosas Compañías explotadoras no puedan descargar sus iras contra los camaradas que se

atrevan a ponerse frente a frente de los modernos señores feudales». [PPB]

Cabo Vives, Francesc de, empleat de comerç i dirigent comunista (Buenos Aires 1910-Barcelona 1997). Residia a Barcelona des de l'any 1916. Educat políticament a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el març del 1931 s'afilià al Bloc Obrer i Camperol per indicació d'Andreu Nin, fou secretari de la secció d'Horta del BOC i l'agost del 1931 fou nomenat membre de la comissió de cultura pel comitè central escollit en el segon congrés del BOC. Militant de la CNT, va representar el Sindicat Mercantil de Barcelona a la conferència regional que el sindicat anarquista va celebrar a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny del 1931. Col·laborador del setmanari *L'Hora*, el novembre del 1931 fou expulsat del BOC, acusat de fraccionalisme trotskista. Aleshores passà a incorporar-se a l'Oposició Comunista Espanyola, que el 1932 es denominà Esquerra Comunista d'Espanya. Fou membre del comitè local de Barcelona de l'organització que dirigia Andreu Nin, administrador del setmanari *El Soviet* i a partir de la tardor del 1932 secretari administratiu del comitè executiu de l'Esquerra Comunista, que exercí amb el sobrenom d'Ergino Goñi. Fou detingut el 30 de maig de 1932 amb tota la plana major de l'Oposició de Barcelona. L'abril del 1934 va firmar, en representació de l'Esquerra Comunista, el manifest constituït de l'Aliança Obrera de Barcelona, del comitè local de la qual va formar part. Va intervenir en els fets del sis d'Octubre del 1934, i durant l'any 1935 va publicar clandestinament *L'Estrella Roja*. Oposat a la tàctica de l'entrisme al si dels partits socialistes que preconitzava Trotski, es manifestà partidari de la unificació de l'Esquerra Comunista amb el BOC. La reunió constitutiva del POUM, resultat final d'aquesta unificació, que es produí el 29 de setembre del 1935, es va celebrar al seu domicili particular del carrer Montserrat de Casanovas, 24, del barri d'Horta. Fou membre del comitè central del nou partit, i en els primers mesos de la guerra, secretari d'Andreu Nin per a afers del partit. Marxà al front d'Aragó el setembre del 1936, i s'incorporà a la 29 Divisió, on organitzà el batalló de sapsadors-minadors. Dissolta la 29 Divisió, després dels fets de Maig del 1937 i en plena repressió contra el POUM, va

retornar al front, on ingressà a la brigada internacional Garibaldi, fins que fou ferit al front d'Aragó, el març del 1938. Acabada la guerra, marxà a França, des d'on va passar a l'Argentina, gràcies al fet d'haver conservat la nacionalitat argentina de naixement. Va residir a Buenos Aires, Colòmbia i Veneçuela i a partir del 1963 va retornar a Buenos Aires. Durant el llarg exili americà treballà en diversos editorials, el 1946 es féu càrrec de l'administració de la revista *Catalunya*, i milità en el Partit Socialista Argentí. El 1982 retornà definitivament a Catalunya, on fou president de la Fundació Andreu Nin i es dedicà a la reivindicació de la memòria històrica del POUM i de Nin. Autor de diversos treballs històrics, que han restat inèdits. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, FRANCESC. *Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)*. Barcelona, 1977. PAGÈS, PELAI. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Cabot, Joan, activista obrer a Sant Pere de Premià (segle XIX). A finals de gener de 1856 fou jutjat per un consell de guerra amb altres obrers, acusats de «paralitzar los trabajos de algunas fábricas» i «coartar la libertad de otros trabajadores» durant els dies 7 i 8 de novembre de 1855 a Premià de Dalt. [PPB]

Cabot, Teresa, treballadora tèxtil i socialista a Reus (segle XX). Militant socialista, fou elegida presidenta de l'Agrupació Femenina Socialista de Reus, en la seva constitució el novembre de 1912. Participà en diversos mítings socialistes i societaris. [PAN/AAC]

Cabotà, Josep, metal·lúrgic i socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de la societat obrera la Metal·lúrgica de Mallorca, el juliol del 1919 dirigí la resistència al locaut que la patronal havia decretat contra els obrers metal·lúrgics i que culminà, després de setze setmanes, amb una solució favorable als obrers. [PPB]

Cabotà, Miquel, socialista a Mallorca (?-Palma de Mallorca 1918). Jove socialista de Palma, va participar en la protesta popular contra la crisi de subsistències del 18 de febrer de 1918, que es concretà en el saqueig de les tendes de carbó, i fou ferit per trets de la guàrdia civil. La seva mort, el dia 28 de febrer, va mo-

tivar una manifestació popular de protesta en la qual participaren unes 5.000 persones. [PPB]

Cabra Massana, Miquel, sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1992). Originari del Berguedà, visqué a Barcelona, on posseïa una acadèmia que durant el franquisme fou utilitzada sovint per a reunions clandestines. Afiliat al Sindicat de Professions Liberals de la CNT, durant la transició democràtica fou un dels fundadors del Sindicat de l'Ensenyament i a començament dels anys 80 participà en l'aparició a Barcelona de la revista *Polémica*. Va morir a l'edat de 78 anys. [PPB]

Cabré, Amadeu, pagès i socialista a Riudecols, Baix Camp (segle XX). Fou president de la Societat de Pagesos de Riudecols en el moment de la seva constitució el març de 1910. Regidor a l'Ajuntament de Riudecols el 1913, fou delegat per l'Agrupació Socialista de la mateixa població al III Congrés de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a Mataró el maig de 1913. [PPB]

Cabré, Andreu, sindicalista i anarquista a Barcelona (segle XX). Destacat militant de la CNT, fou ferit greument en un atemptat comès per pistolers del sindicat lliure durant els anys 1918-1923. Durant la Dictadura de Primo de Rivera va romandre empresonat a la Model de Barcelona, des d'on signava juntament amb Àngel Pestaña i altres destacats sindicalistes una carta, publicada a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona del 24 de gener de 1925, on es constata el fracàs de la reorganització dels sindicats. El març de 1925 el seu nom apareixia també a la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», publicada a *Solidaridad Proletaria* i subscripta per setanta-quatre anarquistes presos, on s'exposava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la Federació Anarquista Ibèrica. [PPB]

Cabré, Joan, demòcrata socialista a Barcelona (segle XIX). Signà amb altres demòcrates barcelonins el 1864 un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cabré, Joan, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, l'octubre

de 1923 era membre de la junta del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona, en nom de la qual s'oposava al tancament del sindicat que havia decretat la federació local després del triomf del cop d'estat del general Primo de Rivera. [PPB]

Cabré, Joan, socialista a Gràcia (segle XIX). El gener del 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març del 1891. [TMS]

Cabré, Pau, anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», subscripta per setanta-quatre anarquistes presos a la Model de Barcelona i publicada el març de 1925 a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, on s'exposava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la Federació Anarquista Ibèrica. [PPB]

Cabré, Ramon, militant sindicalista a Riudecols, Baix Camp (segle XX). Participà en diversos actes de propaganda societària a pobles de la comarca del Baix Camp, al voltant de 1910. [PAN/AAC]

Cabré Daroca, Ramon, Pilot, paleta en atur i sindicalista (Valls 1904-1976). Fill de Ramon Cabré Forés. En l'aspecte professional, també treballà a la Telefònica. A la Dictadura de Primo de Rivera era afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. Formava part de l'Ateneu Popular, el 1929, i de l'Ateneu Sindicalista Llibertari l'any 1931. Va ser un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril del 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT; nomenat secretari exterior pertanyent al ram dels serveis públics. Inicià, el 1933, els tràmits per constituir el BOC a Valls, essent un dels cinc signants de la comissió organitzadora i dels estatuts. Més endavant va ser del POUM. Durant la guerra ajudà a salvar part del patrimoni artístic val·lenc, com a component que era de l'Escola del Treball, entitat que, sota l'excusa d'un museu, s'encarregà d'aquesta comesa. Llavors pertanyia al sindicat de la UGT. Acabada la guerra s'exilià i quan va poder sortir del camp de presoners francès va fer de llenyataire. Al cap d'uns quants anys retornà a Valls i treballà de polidor. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i Camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca». A: *Quaderns d'Història Contemporània*. 1991. Tarragona.

Cabré Forés, Ramon, Pilot, cambrer i sindicalista (Valls 1870-1953). Pare de Ramon Cabré Daroca. Treballava sovint a l'Hotel París, i alhora ajudava a servir on sortís feina. Durant un temps va ser el cafeter del local dels Tradicionalistes, al carrer d'en Bosch. El 1930 va ser vocal de la junta de la Societat de Cambrers, Cuiners i Similars, entitat creada a Valls el gener de 1928. L'entitat sempre va ser afí a la CNT i arran de la dissidència dels trentistes va formar part dels Sindicats d'Oposició. [AGT]

Cabré i Pallars, Rossend, dependent de comerç, empleat del metro i comunista (Xerta, Baix Ebre, 1910). Durant la Segona República va militar al Partit Comunista de Catalunya, va contribuir a la fundació de les publicacions *Juventut Proletària* i *Octubre* i fou membre de la redacció de *Treball*. El juliol de 1935 va formar part de la delegació catalana que va assistir a Moscou al V congrés de la Internacional Comunista. Ingressà al PSUC quan es constituí aquest partit el juliol del 1936 i en el decurs de la guerra civil fou membre, amb càrrecs de responsabilitat, de l'exèrcit de la República. El 1939 es va exiliar a Mèxic, on el 1941 abandonà el PSUC i va passar a militar al Moviment Social d'Emancipació Catalana. El 1953 va col·laborar a la Conferència Nacional Catalana. Fou col·laborador de *Pont Blau* i *Xaloc*. [PPB]

Cabrera, comunista a Tortosa (segle XX). Fou un membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la demarcació tortosina. [DBM]

Cabrera, Mingo, anarquista, militant i impulsor de la CNT a Amposta (segle XX). Conegut amb el sobrenom de Llúpia, fou un dels propagadors del sindicat anarquista a Amposta durant la dècada dels vint. Junt amb l'arribada de simpatitzants cenetistes que havien contactat amb els nuclis exiliats o residents a França, contribuï a la difusió clandestina d'aquell sindicat i a la seva incipient organització a la zona

del Montsià en el període de la Dictadura de Primo de Rivera. [XPM]

Cabrera, Vicenç, obrer fonedor del ferro i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'any 1873 representava la secció de fonadors de la federació local barcelonina de l'AIT. El 25 de febrer de 1873 figurava entre els signants d'un comunicat, adreçat als soldats i publicat al diari republicà *La Independència*, que propugnava lluitar contra «los reaccionarios de todos los matices». [PPB]

Cabrera Català, Ramon, militant socialista i representant del PSUC a Tortosa (segle XX). Integrat en la secció tortosina del PSUC des de la seva creació, esdevingué l'únic representant d'aquell partit en la primera comissió administrativa que junt amb el comitè antifeixista local substituï l'Ajuntament de Front Popular a finals d'agost de 1936. L'any 1937, fou designat per la nova majoria del PSUC com a regidor i delegat d'allotjaments del consistori reorganitzat després dels fets de Maig. Exiliat a França en acabar la contesa civil, retornà a Catalunya. Aviat, però, participà en activitats clandestines contra el règim franquista, fet pel qual patí detencions i tortures. Morí poc després d'ésser alliberat. [XPM]

Cabrera Mira, Vicent, dirigent destacat del sindicalisme catòlic a la ciutat d'Alacant (segle XX). Entre 1914 i 1921 fou president del Cercle Obrer d'Acció Catòlica d'Alacant. La seva actuació més destacada des d'aquest cercle fou la construcció d'un barri obrer al Pla del Bon Repòs d'Alacant. La primera illa de cases va inaugurar-se el 1918. Aquest projecte comptaria amb el beneplàcit dels empresaris alacantins i del ministeri de Governació, que entre 1914 i 1916 li concediria quantioses subvencions. També fou president de La Unió Obrera el 1920, un sindicat catòlic fortament implantat entre els obrers del port d'Alacant gràcies al recolzament dels capatassos, consignataris i comerciants de l'esmentat port. El 1919 ensopegaria amb greus problemes laborals en oposar-se als promotors d'una reforma del sindicalisme catòlic encapçalada pel canonge José Cilleros i pel sacerdot valencià Rafael Lillo, que tenia per únic i principal objectiu enfrontar-se amb el moviment obrer de les esquerres.

El 1919, gràcies als treballs de Rafael Lillo, s'havia creat a Alacant el Sindicato Católico. [JMSS]

Cabruja i Mateu, Josep, viatjant (Malgrat de Mar 1883-?). Militant del PSUC i de la UGT a Girona. Fou membre del consell municipal de Girona, d'octubre de 1936 a febrer de 1937 i d'octubre de 1937 a gener de 1939. El 1937 va dirigir la Cambra del Viatjant i el seu portaveu, *Viatge*. [JClAR]

Cabruja Martra, Magí, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, participà en l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció que se celebrà el dia 1 de juny del 1930 al Teatre Espanyol de Barcelona, i on fou elegit membre de la junta del sindicat. En plena guerra civil fou un dels representants de la CNT a l'Ajuntament de Barcelona que es constituï el dia 21 d'octubre del 1936. [PPB]

Cadellaus, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al febrer de 1890. [TMS]

Cadena Astals, Pere, decorador i sindicalista a Sabadell (segle XX). Un dels principals creadors i dirigents del Sindicat d'Artistes, Dibuijants, Pintors i Escultors professionals enquadrats a la Federació Local de Sindicats (FLS), juntament amb Gustau Vila i Bergadà. El novembre de 1936, juntament amb altres comunistes com Josep Castells, director de *Vertical*, muntà una comissió de propaganda de la FLS-UGT. [EOF]

Cadena i Cots, Valentí, agricultor i sindicalista a Gironella (segle XX). De nacionalitat andorrana, treballava a Cal Basacs. Durant la guerra fou un membre destacat del Comitè Revolucionari de Gironella i un gran impulsor de les col·lectivitzacions. En acabar la guerra s'exilià a l'estranger amb la família. El 1943 li fou obert un expedient per responsabilitats polítiques. [JCR/JJR]

Cadena i Macià, Benet, obrer tèxtil i anarquista (Gironella 1908-Veracruz, Mèxic, 1979). Milità des de molt jove a la CNT de la seva lo-

calitat natal. El febrer de 1932 va participar en els esdeveniments de Terrassa, on uns grups anarquistes varen declarar la vaga general revolucionària en protesta per les deportacions que varen sofrir els militants anarquistes que havien intervingut en la fracassada insurrecció del mes de gener del mateix any. Fou detingut, processat i condemnat a presó a la Model de Barcelona, d'on s'escapà, el desembre del 1933, a través d'un túnel que enllaçava amb les clavegueres. S'exilià a França, d'on retornà després de les eleccions de febrer del 1936. En esclatar la guerra civil, es posà al capdavant de les milícies confederals de Gironella, posteriorment va formar part de la columna Durruti al front d'Aragó i, més tard, fou un dels responsables de la fàbrica d'armes de Terrassa. El 1939 s'exilià a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: *Espoir*, 11 de juny de 1979.

Cadevall, Amadeu, sindicalista a Sant Vicenç de Castellet (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Sant Vicenç de Castellet al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [PPB]

Cahué, Amadeu, obrer, sindicalista i polític a Terrassa (?-front d'Osca 1937). El 1932 fou dirigent del Sindicat de Contramestres El Ràdium. El setembre de 1935, després d'haver militat a la UGT i al Bloc Obrer i Camperol, esdevingué un dels principals dirigents locals del POUM. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, marxà al front d'Aragó, al sector d'Osca, on fou un comandament de la 129 Brigada de la Divisió 29. Morí durant l'ofensiva contra Osca, el juny de 1937. [JLJ/PPB]

Caicedo Paredes, Miguel, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1984). Havia militat a les Joventuts Llibertàries. Després de la guerra civil hagué d'exiliar-se. De retorn a Barcelona, en els darrers anys del franquisme col·laborà activament en la reorganització de la CNT i durant la transició democràtica fou un dels promotors de la revista barcelonina *Polèmica*. Va morir als 65 anys d'edat. [PPB]

Caimari, Onofre, obrer fideuer i societatari a Palma de Mallorca (segle XIX). A comença-

ment de 1870 figura com a president de la Societat de Treballadors de les fàbriques de fideus de Palma. [CR]

Caixal, Pelegrí, teixidor i sindicalista (segle XIX). Va participar com a delegat dels teixidors de vels al I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870. Partidari del cooperativisme i de la participació política obrera, fou un dels 17 delegats que no va votar positivament cap dels dictàmens aprovats pel congrés, en el qual triomfaren les tesis bakuninistes. [TMS]

Caixal Llauredó, Josep, cambrer i anarcosindicalista (Reus 1892-Rosario, Argentina, 1962). S'afilià a la CNT el 1921 i fou un destacat dirigent del Sindicat Gastronòmic. Durant la Dictadura de Primo de Rivera féu gestions prop de l'advocat tarragoní Cañellas, per aconseguir l'alliberament de Joan Garcia Oliver, amb qui va mantenir relacions durant un temps. El 1936, en esclatar la guerra, residia a Tarragona, on era membre de la Comissió de Propaganda i Cultura de la federació local de la CNT de Tarragona i el 22 d'octubre de 1936 fou nomenat regidor de l'Ajuntament tarragoní. Delegat del Consell Comarcal, el maig de 1937 era un dels fundadors de la cooperativa de consum «La Reguladora de Vendes. CNT». El 1939 s'exilià a França, on va conèixer camps de concentració i companyies de treballadors. El 1955 es traslladà a l'Argentina. [PPB]

Caja, Prudenci, dirigent anarcosindicalista castellonenc (segle xx). Líder de la federació local de la CNT de Borriana, va participar en nombrosos mitjans i tasques de propaganda durant la reorganització del sindicat anarquista al País Valencià els anys 1930-1931, entre els quals destaca l'acte d'afirmació sindical organitzat a Castelló l'octubre de 1931. Va escriure també a *Solidaridad Obrera* de València. Milità en la tendència sindicalista i es va adherir als Sindicats d'Oposició, col·laborà assíduament a *El Combate Sindicalista* de València. Posteriorment, ingressà al Partit Sindicalista i va pertànyer al seu comitè provincial, on ocupà el càrrec de secretari. [CCG]

Calabuig, Josep, militant cenetista valencià (segle xx). En esclatar la revolta militar de ju-

liol de 1936, era secretari del Sindicat de Gastronomia de la CNT valenciana. Va intervenir en la collectivització de la indústria hotelera a València durant els anys de la guerra. Acabada la contesa, continuà la tasca professional i arribà a convertir-se en director de l'Acadèmia Berlitz a València. [JNN]

Calabuig, M., dirigent cenetista valencià (segle XX). Delegat d'Arts Gràfiques a la federació local de València. Va assistir al Ple del comitè regional de la CNT valenciana el 1932, en què es mostrà partidari de l'entesa entre la tendència faista i la sindicalista. [JNN]

Calaf, Josep, demòcrata socialista, a Barcelona (segle XIX). Signà amb altres demòcrates barcelonins, el 1864, un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Calaf Colet, Joan, jornaler agrícola a Vilobí del Penedès (segle XX). Dirigent dels camperols de la CNT a Vilobí durant la guerra civil. Va ser conseller de l'Ajuntament en representació de la CNT l'any 1936. [RAM]

Calaf Valldosera, Francesc, Sisquet Xocolates, pagès per compte propi i sindicalista (Bràfim 1889-1951). A la República, va tenir una actuació destacada, a la població, per la CNT; i al Sindicat Agrícola local, en fou membre de junta i posteriorment, el 1933 i el 1934, president. Ostentant aquest càrrec va ser delegat per a representar l'entitat per a redactar el reglament interior de la Cambra Oficial Agrícola de Tarragona, i el juliol del 1935 l'entitat acordà adherir-se a la Unió de Sindicats i Pagesos de Catalunya. L'agost de 1937 era president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de la CNT. Regidor a l'Ajuntament de la vila entre l'octubre del 1937 i l'agost de 1938, va ser donat de baixa per la comarcal val·lènca. Va ser jutjat a Tarragona; el 6 de juliol de 1939; l'abril del 1943, era tancat a la presó a Barcelona. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-41. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona 1931-1941*. Tarragona, 1993.

Calafell, Francesc, dirigent cooperativista i fuster de ribera (segle XIX). El 6 de desembre

de 1868 va subscriure una crida als obrers de Catalunya, promoguda per la direcció central de les Societats Obreres de Barcelona, en la qual es demanava la celebració d'un congrés obrer català que, de fet, es va celebrar aquell mateix mes. A mitjan de 1869 apareix com a director de la Societat Cooperativa de Fusters de Ribera, càrrec que continuava ocupant a l'inici de 1870. [CR]

Calafell, Francesc, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vicepresident 1r de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al juliol de 1892, que va ser designat tresorer. [TMS]

Calafell i Cruañes, Miquel, ajustador mecànic i anarcosindicalista (Arenys de Munt 1911-Xile 1968). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil el juliol del 1936 fou president del Comitè Revolucionari d'Arenys de Munt i esdevingué un dels dirigents més destacats de la CNT-FAI de la població del Maresme durant el període bèl·lic. Presidí el Consell Municipal pràcticament durant tota la guerra, des del 2 de desembre de 1936 fins al 22 de gener de 1939. [PPB]

Calafell i Galí, Manuel, Cala, fideuer i dirigent sindical local a Vic (Manresa 1898-Lézig-nan, França, 1974). Va ser el principal dirigent del sector sindicalista de la CNT a Vic. L'any 1930 va encapçalar la comissió que va organitzar l'Associació Obrera de Vic, on va treballar dins la comissió de cultura. Va participar en nombrosos actes com a orador a tota la comarca d'Osona, alguns al costat de Joan Peiró. Va dirigir el setmanari *Sembra*, òrgan de la CNT d'Osona i el Ripollès, entre els anys 1931 i 1933, on va publicar molts editorials i cròniques. L'any 1933, en escindir-se de la CNT els Sindicats d'Oposició, va ser apartat de la direcció de *Sembra*, perquè es va alinear amb la posició d'aquests últims. El març de 1936, en reintegrar-se a la comarca d'Osona els Sindicats d'Oposició amb la CNT, va tornar a entrar en aquest sindicat. L'octubre de 1936, va ser nomenat conseller a l'Ajuntament de Vic en representació de la CNT, on es va encarregar del tema dels proveïments. L'any 1936 va ser representant de la comarca d'Osona en el consell provincial de proveïments. En ser apartat el

sector faista de l'Ajuntament, arran dels fets de Maig de 1937, Manuel Calafell va quedar com a cap dels cenetistes dins l'Ajuntament de Vic. Després de la guerra civil s'exilià a França, on passà per camps de concentració. [JCP/MPMJ]

Calavera Barrafon, Francesc. Cisco de la Parellada, pagès i sindicalista (Fraga 1907). La seva activitat, la va dur a Cabra del Camp. A la República era militant de la CNT. A la guerra va pertànyer al comitè i va fer de jutge municipal, tot i que la seva actuació més important va ser com a regidor, ja que participà al consistori a partir de novembre del 1936, integrat en la comissió de Defensa i Finances fins al febrer del 1937, en què marxà voluntari al front. Una segona tongada de regidor, la va tenir des de l'octubre del 1937 al març del 1938 treballant a les comissions d'Obres Públiques i Agricultura; en dimití un altre cop per retornar al front. El febrer de 1937 era el president de la CNT. El maig de 1937 assistí a un Ple de Camperols a Barcelona en representació de la Col·lectivitat d'Agricultors CNT-AIT de Cabra del Camp. El 23 de febrer de 1940 va ser lliurat a la presó provincial de Tarragona pels civils del Pont d'Armentera. jutjat militarment en aquesta plaça el 3 de maig del 1940, li fou imposada una pena de 15 anys. El 1940 i el 1941 redimí condemna per ser del cor musical de la presó i per haver aprovat el curs d'analfabetisme. El febrer del 1942 va ser traslladat a la presó de Barcelona. El maig de 1943 sortí en llibertat. El març de 1996 residia a Gavà. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Calavera Barrafon, Josep. Pepet de la Parellada, xofer i pagès, dirigent sindical (Fraga 1903-Reus, ?). La seva activitat, la va dur a terme a Cabra del Camp. Abans de la guerra pertanyia a la CNT. A l'esclat de la revolta va ser nomenat jutge municipal. Requisà el camió d'un veí per participar activament en els fets de Solivella, en què va sufocar la resistència de persones addictes al feixisme que no acceptaren la victòria de les forces populars en contra dels rebels. El desembre del 1936 presidí, en qualitat de president del sindicat de pagesos de la CNT, un acte de propaganda celebrat a la seva localitat. Va ser un dels organitzadors de

la col·lectivització de la població. El maig de 1937 intervingué al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Col·lectivitats de la CNT que se celebrà a Barcelona, en representació de la col·lectivitat de la seva població, amb la representació de 80 afiliats. El maig del 1943 ingressà a la presó provincial de Tarragona lliurat pels civils del Pont d'Armentera. El 10 de novembre del 1943 va ser sentenciat pel delictes d'adhesió a la rebel·lió a una pena de 20 anys i 1 dia. Tanmateix redimí pena per estar al cor musical de la presó. El maig del 1945 se li concedí la llibertat condicional sense ser desterrat. El novembre del 1946 va ser indultat de la pena principal. [AGT]

Calbet, Francesc, boter i internacionalista a Cadaqués (segle XIX). El 13 de setembre de 1873 va remetre a la Comissió Federal Espanyola de l'AIT una carta en què informa que la Secció de Boters de Cadaqués no està del tot formada. [JRM]

Calbet Boronat, Pere. Peret del Pardal, pagès i cooperativista (Vallmoll 1894-1972). El desembre de 1936 van ser convocats, per la Federació Catalana de Treballadors de la Terra de la UGT, els diversos pobles de l'Alt Camp. L'al·ludit hi assistí per Vallmoll i al cap de pocs dies s'omplí l'acta de constitució formal del Sindicat d'Oficis Diversos, del qual ell fou nomenat president de la junta directiva, aspecte que va ser criticat durament des d'*Acció Sindical*, periòdic cenetista, assenyalant-lo que «difícilment es trobaria un home tan ignorant en qüestions socials». L'octubre de 1937 entrà de regidor a l'Ajuntament pel PSUC. L'abril del 1940 era qualificat de desafecte per les noves autoritats. [AGT]

Calbet Pié, Eugeni, pagès i sindicalista (Renau 1921). La seva activitat sindical, la va dur a terme a Vilabella. L'octubre de 1937 va ser nomenat secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, ratificat el febrer de 1938. L'abril del 1938 el sindicat el designà per a participar en la constitució del Front Popular Antifeixista local. L'abril de 1996 residia a Vilabella. [AGT]

Calbet Ribas, Josep, cal Ferrots, pagès i activista polític (Renau 1892-Tarragona 1979). La

seva activitat politicosindical, la va exercir a Vilabella. El novembre de 1936 entrà com a regidor a l'Ajuntament per l'ERC, integrat en la comissió de Foment, fins al febrer de 1937. L'octubre de 1937 repetí mandat, essent escollit alcalde segon, però ara sota les sigles del Partit Socialista Unificat de Catalunya, i ocupà la presidència de la comissió de Refugiats. El febrer de 1938 va ser escollit alcalde i ocupà la presidència de la comissió de Governació; en va presentar la dimissió l'abril de 1938, però fou reposat el desembre del mateix any. Fou president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. Passada la guerra, s'exilià. [AGT]

Calcus, Manuel, anarquista a Barcelona (segle xx). Fou un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», subscripta per setanta-quatre anarquistes presos a la presó Model de Barcelona i publicada el març de 1925 a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, on s'exposava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la Federació Anarquista Ibèrica. [MPMJ]

Calderé, sindicalista a Gavà (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació del sindicat de Gavà, al Ple de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Calderé, Manuel, sindicalista a Terrassa (segle xx). Militant de la CNT, l'any 1933 era membre del Comitè Regional de Catalunya. Va participar, en representació del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Terrassa, al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [MPMJ]

Calderé, Ramon, comissionat obrer a Sabadell (segle XIX). Conjuntament amb d'altres, el setembre de 1854, es presentà a l'Ajuntament de la seva localitat per demanar un socors per als obrers aturats arran del tancament, per manca de fil, de les fàbriques tèxtils de la població. [JIG]

Calderer i Montraveta, Josep, anarcosindicalista berguedà (Berga 1903-Perpinyà 1964). El 13 de desembre de 1937 va entrar a l'Ajuntament de Berga, en representació de la CNT, per

substituir Manuel Pons. El 9 de maig de 1938 es va incorporar al servei d'armes. [JCR/JJR]

Calderó, Pau, associacionista i teixidor de vels, resident a Barcelona (segle XIX). El 8 d'agost de 1854 signà una exposició de diversos representants de societats obreres, dirigida als ciutadans barcelonins. (Vegeu: Bach, Ramon.) A la primeria de novembre de 1854 formà part d'una comissió mixta de l'Art Major de la Seda que, finalment, va acordar signar un conveni col·lectiu entre fabricants i obrers del ram. Fou elegit compromissari, pel districte de Sant Pau, a les eleccions municipals de Barcelona de novembre de 1854. [CR]

Calderón Font, Bartolomé, republicà radical a Barcelona (segle xx). Era secretari del dirigent radical Emiliano Iglesias, el director del diari *El Progreso*. Durant els fets de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol del 1909 va estar en contacte amb el sector més extremista del partit i fou l'enllaç, en algun moment, entre Iglesias i Ferrer i Guàrdia. Va participar en el «consell de guerra» que va tenir lloc a les oficines de la revista *La Guerre Sociale* de París el dia 22 d'octubre de 1909, a instàncies de Fabra Ribas, per defensar-se de la campanya que contra ell havia desenvolupat l'extremista radical Miguel Villalobos Moreno. [MPMJ]

Caldú, Arseni, sindicalista a Fòrnols de Tarragona (?-Laragne, França, 1965). Militant de la CNT, va participar activament a la insurrecció del 6 d'octubre de 1934 a la comarca de Vall-de-roures, on la CNT es féu amo de la situació durant tres dies, fins que forces governamentals procedents de Tarragona varen derrotar els insurrectes. Durant la guerra civil, ocupà càrrecs de responsabilitat. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració i companyies de treball. [MPMJ]

Calduch, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, morí assassinat, a mans dels pistolers dels sindicats lliures, en el període immediatament anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Calero Morcillo, Antonio, panyer i comunista valencià (El Bonillo 1934-València 1993). Mi-

litant del PCE des de 1967, va estar vinculat a la cèl·lula del barri de Sant Joan Bosco i a les primeres CCOO valencianes. El novembre de 1968 fou detingut i jutjat junt amb altres companys sindicalistes comunistes. [RIRB]

Calet, Tomàs, fuster i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Membre de la direcció de la Federació Obrera de Molins de Rei l'any 1918, en representació de la branca de fusters. [AGL]

Call, Francesc, dirigent societatari i teixidor de vel·ls a Barcelona (segle XIX). L'11 de juny de 1841 va signar una exposició, dirigida a l'Ajuntament de Barcelona, on es denunciava el contraban, i un altre document el dia 16 d'aquell mateix mes, al regent del regne, el general Espartero, amb igual finalitat. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [TMS]

Callado, Agapito, jornaler a Vilanova i la Geltrú (segle XX). President de la secció vilanovina del Sindicat d'Indústries d'Edificació, Fusta i Decoració de la CNT. Durant la Segona República i la guerra civil, participà activament a la CNT de Vilanova. [RAM]

Callau, Joan, forner de l'Espuga de Francolí (segle XX). El juliol de 1936 cremà les escriptures de propietat i els deutes del seu forn i s'integrà a la col·lectivitat esperonada per la CNT tot fent-se càrrec de l'agrupació de forners i pastissers del forn col·lectiu. [AMA]

Callau Climent, Josep, militant socialista (Tortosa, ?-l'Enveja 1937). Formà part de la secció del PSUC a Tortosa des de la seva formació, l'agost de 1936. Poc després dels successos de maig de 1937, encara en un clima de conflicte amb elements de la CNT, morí en un enfrontament armat a l'Enveja quan es disposava a perseguir militants o simpatitzants anarquistes protagonistes durant els esmentats successos a Tortosa. [XPM]

Callau Martí, Marià, contramestre tèxtil (el Perelló 1902-Marsella 1945). Destacat militant del sindicat tèxtil de la CNT a Vilanova i la Geltrú. Va ser regidor d'aquesta vila en representació de la CNT els anys 1936, 1937 i 1938. [RAM]

Calle Mancilla, Francisco, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT durant el franquisme, fou elegit secretari del comitè nacional de la CNT a l'interior, en el ple nacional de regionals celebrat a Madrid l'abril de 1962. Va mantenir el càrrec a Barcelona, fins a la seva detenció el 7 de febrer de 1964. Fou jutjat i condemnat pel Tribunal d'Ordre Públic en un judici celebrat a Madrid el 4 d'agost de 1964. [PPB]

Calleja, Alexandre, obrer d'arts gràfiques i socialista a Barcelona (segle XX). Va ser comptador de la federació regional de la UGT durant quatre mesos des de l'abril del 1930. Militant de la Unió Obrera de l'Art d'Imprimir, va ser un home fidel a Joaquim Escofet en la crisi que travessava la regional ugetista en aquells moments. [DBM]

Calleja Alonso, Francisco, descarregador i anarcosindicalista (Seseña, Toledo, 1896-Barcelona 1962). Era descarregador de carbó mineral i fou un dels oradors en el míting organitzat pel Sindicat del Transport de la CNT, el març de 1933, per preparar la vaga portuària d'aquell any. Poc després, també el març de 1933, era detingut injustament acusat d'haver estat l'autor de l'atemptat contra un empresari portuari; se l'alliberà uns quants dies més tard quan va poder demostrar la seva innocència. Fou escollit president de la Junta Benèfica de la Secció del Carbó Mineral del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya de la CNT el juliol de 1937. Fou depurat el 1939 i no pogué tornar a treballar al moll fins al 1946. [JIG]

Callejas, Liberto, pseudònim amb el qual fou conegut, segons unes fonts, Alexandre Perelló Sintes i, d'acord amb d'altres, Alexandre Callejas Pons, treballador d'oficis diversos i anarquista (Maó 1884-Mèxic 1969). Fill d'un vell republicà federal i maçó, va passar part de l'adolescència a Mallorca. Arribà a Barcelona pels volts de 1917. El 1919 estigué empresonat a la Cel·lular de Barcelona. El 1922 anà a València, junt amb Alaiz, com a redactor de la *Solidaridad Obrera*, encarregada de substituir la de Barcelona, llavors prohibida governativament. Junt amb una altra vintena d'activistes anarquistes, va participar l'octubre de 1922 en

la creació del grup anarquista Los Solidarios. En estreta col·laboració amb Felipe Alaiz, el 1923 va fer *Crisol*, un periòdic de gran format que es feia amb diners de Los Solidarios i es repartia gratuïtament. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, marxà a l'exili. El 1925 era a París, vivia al passatge de Bouchard, treballava com a fuster i portava el periòdic *Iberión*. El Ple regional de la CNT catalana de l'11 al 13 d'octubre de 1931 el designà redactor de *Solidaridad Obrera*. El comitè regional el posà interinament al capdavant del diari l'estiu de 1932 per a substituir Alaiz, que estava empresonat, i en dimitir definitivament aquest, el 6 de setembre, fou ell l'encarregat de portar la direcció de la *Soli*. Confirmat com a tal per una àmplia majoria sindical al Ple regional del març de 1933, fou reelegit de nou a l'escrutini realitzat el 28 de juny del mateix any 1933. Va estar al capdavant del diari, com a mínim, fins al desembre de 1933. L'abandonà per iniciativa pròpia, superat pels problemes desfermats arran de l'escissió sindical dels anys 1932 i 1933 i els aixecaments anarquistes d'aquest darrer any. Els primers dies del setembre de 1934 anà a Madrid, designat director del periòdic *CNT*. Tornà a Barcelona, després de l'octubre de 1934, quan el portaveu confederal madrileny fou suspès. Passà per Barcelona i el 1935 era a Maó, on va consolidar el setmanari *Fructidor*, òrgan de l'Ateneu Racionalista i de les Jovenuts Llibertàries de Menorca. Escollit de nou director de *Solidaridad Obrera* per votació sindical el juny de 1936, hagué d'afrontar els problemes periodístics dels primers moments de guerra. Però, fou destituït el 7/8 de novembre de 1936; coincidint amb la decantació de CNT-FAI, es decantà vers el col·laboracionisme governamental. Llavors, no sols abandonà la direcció del diari, sinó que dimití també a la presidència del Sindicat de Periodistes de la CNT i, malgrat el requeriments de la cúpula confederal, ni tan sols volgué presentar com a exdirector de la *Soli* l'informe reglamentari al Congrés Regional de Catalunya el febrer/març de 1937. Es retirà al Sindicat d'Espectacles, i fent d'acomodador de cinema manifestava des d'*Idees*, el periòdic de la comarcal del Baix Llobregat, el seu desacord vers el col·laboracionisme anarquista. Tornà a la *Soli* el maig de 1938, encarregat a la redacció d'assumptes sindicals per Josep Viadiu, el nou director. Al final

de la guerra civil, s'exilià i va morir a Mèxic. Havia estat un activista d'hàbits bohemis (no tingué ofici fix i va fer de tot per sobreviure, fins d'enterraments), un anarquista contrari a l'enquadrament sindical i, finalment, un periodista neomodernista, que els seus companys recordarien pel caràcter rígid dels seus principis i pel que anomenaven actituds pròpies d'un franciscanisme ateu (segons Joan Garcia Oliver, acostumava a postillar els seus comentaris parlant del «germà llop» i de les «germanes aigües» del pobret d'Assís). [STG]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera, El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Calles, Lleó, ferroviari i comunista a Barcelona (segle XX). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació del Sindicat Nacional Ferroviari. En l'exili a França va formar part del Secretariat Regional d'obediència comunista sota la direcció de Josep Moix. [DBM]

Callés, Marcel, demòcrata socialista a Barcelona (segle XIX). Signà el 1864 amb altres demòcrates barcelonins un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Callifar, Jaume, pintor i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació, juntament amb Salvador Seguí, de la societat de pintors La Nueva Semilla, de Barcelona, va participar al I Congrés de Solidaritat Obrera, que es va celebrar a la ciutat comtal el setembre del 1908. [MPMJ]

Callís, sindicalista a Barcelona (segle XX). Va tenir una participació activa en el moviment vaguístic que s'inicià a Barcelona el maig de 1901, amb motiu de la vaga de tramvies; detingut amb altres dirigents dels treballadors barcelonins, fou tancat al vaixell *Pelayo*. [MPMJ]

Callís, Francesc, anarquista a Barcelona (segle XIX). Fou acusat de còmplice en l'atemptat del 7 de juny de 1896, el dia del Corpus Cristi a Barcelona. Arran d'aquest atemptat, va ésser detingut i condemnat a 20 anys de presó. Va so-

breviure a aquest procés i recorregué, juntament amb Tarrida de Marmol, Europa per mostrar les tortures a què fou sotmès. Aquestes manifestacions van tenir ressonància a tota la premsa europea. [MCC]

Callís, J., forner i anarcosindicalista a Barcelona (?-Sant Feliu d'Avall, Rosselló, 1973). Des dels 12 anys residia a Barcelona, on va anar a aprendre l'ofici de forner. Milità, primer, a la societat d'obres forners La Espiga, adherida a la UGT, i, posteriorment, passà a la societat de forners anarcosindicalista, on exercí càrrecs de responsabilitat. En esclatar la guerra civil del 1936, marxà voluntari al front d'Aragó, on dirigí la col·lectivitat de forners encarregada de fabricar el pa per a les unitats anarquistes. Passà a l'exili el 1939 i s'establí a Sant Feliu d'Avall, on va morir, als 80 anys d'edat. [MPMJ]

Callol, Francesc, pagès i anarcosindicalista a l'Alt Empordà (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil del 1936-39 militava al Partit Sindicalista d'Àngel Pestaña i era membre del Comitè Regional de Camperols de la CNT, en representació de la comarca de l'Alt Empordà. Va participar en el Ple Regional de Camperols de Catalunya que se celebrà a Barcelona el gener del 1937, i signà la ponència referida a la sindicació obligatòria de la pagesia. A les darreries de setembre de 1937 fou nomenat membre del Consell d'Agricultura de la Generalitat en representació de la CNT, però fou obligat a dimitir i a deixar el càrrec a Ramon Oriol. [MPMJ]

Calls, Carles, socialista al Maresme (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril del 1934 era elegit, com a vocal, membre del comitè executiu de la Federació Comarcal del Maresme de la USC, i després dels esdeveniments d'octubre del 1934 passà a ser-ne secretari. [MPMJ]

Calmet, Antoni, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit secretari 2n o vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol del 1887. [TMS]

Calomarde i Costa, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou

un dels trenta-sis sindicalistes i homes d'esquerra que féu empresonar al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, Martínez Anido, el novembre de 1920, en assumir el càrrec de governador civil de Barcelona. El dia 1 de gener del 1926 signava el manifest *A los trabajadores y al lector*, que acompanyava l'aparició del primer número de *Vida Sindical*, publicat a Barcelona el gener de 1926, on un grup de militants confederals, encapçalats per Àngel Pestaña i Joan Peiró, es manifestaven partidaris de la legalització de la CNT. [MPMJ]

Calonge, Antoni, filador i societari a Barcelona (segle XIX). A la primeria de juny de 1856 formà part de la Comissió Obrera de Solidaritat, integrada per diverses societats de treballadors de la filatura, afectats per l'anomenada qüestió de la mitja hora. [CR]

Calonge, Ramon, societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870, consta com a representant de la Societat d'Oficials Fusters de Ribera de Barcelona. [CR]

Calopa Cejuela, Ramon, professor i anarquista a Sabadell i Barcelona (?-1984). Durant la guerra civil, va representar la CNT a l'Ajuntament de Sabadell, constituït el 17 d'octubre de 1936, i el 3 de març de 1937 passà a ocupar-se de la regidoria d'Obres Públiques, que mantingué fins al 22 de maig del mateix any, quan amb la resta de militants de la CNT abandonà el consistori sabadellenc per discrepàncies amb Josep Moix. Durant la clandestinitat franquista, fou secretari del comitè regional del sindicat anarquista i presidí la cooperativa Fons Laboral de Cultura. Posteriorment es va vincular al grup de *Solidaridad Obrera*, de la redacció de la qual formava part. Va morir passats els 70 anys. [MPMJ]

Calopa Cuixart, Antoni, demòcrata socialista a Barcelona (segle XIX). Signà amb altres demòcrates barcelonins, el 1864, un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Calpe, Mateu, societari a Vilassar de Dalt (segle XIX). A finals de març de 1855, va signar, com a director primer de la junta d'una associació obrera de Vilassar de Dalt, un document

en el qual, davant l'atemptat contra un fabricant de la població, es rebutjava la intervenció de la classe obrera en el fet i es manifestava el desig d'aconseguir millores, però amb exclusió de la violència. [CR]

Calpe i Pérez, Eduard, vidrier i sindicalista (Barcelona 1899-Mataró 1984). Des de molt jove es va destacar per la lluita dins el moviment obrer. Durant els anys de repressió de Martínez Anido, va ser detingut i amenaçat de mort pels pistolers de la patronal, però l'atzar va fer que pogués escapar-se'n. Va estar amagat i més tard va fer de vidrier a Badalona, on va conèixer Joan Peiró, amb el qual el 1928 es retrobà al Forn del Vidre de Mataró. Es va fer militant de la CNT quan va ingressar a la Cooperativa del Forn del Vidre, en la qual va tenir càrrecs de direcció. Durant la guerra civil, va anar al front i es va distingir per càrrecs de responsabilitat a la divisió Vivancos. Després de la guerra va marxar a l'exili i passà per alguns camps de concentració, fins que va ser detingut per la Gestapo, que el va conduir als camps de la mort d'Alemanya, però es va poder escapar. Passant per França, va tornar a Mataró l'any 1947. Continuant amb el seu entusiasme i energia, va fundar una de les primeres associacions de jubilats al carrer Beat Oriol. [MCR]

Calpena Joven, Dimes, dirigent socialista (el Pinós de Monòver, les Valls del Vinalopó, 1884-París 1963). Fou fundador de les seccions locals de la UGT, del PSOE i de la Casa del Poble a la seva població natal. El 1917 va participar en la vaga general revolucionària, per la qual fou empresonat. En proclamar-se la República, l'abril del 1931, fou escollit regidor i alcalde socialista de Pinós i durant la guerra civil fou comissari d'armaments. El 1939 s'exilià a Orà, des d'on passà a França. Va residir, primer, a Fumel, a Lot-et-Garonne, i més tard a París, sense abandonar mai la seva militància socialista. [MPMJ]

Calsina, Ignasi, jornaler tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Membre de Les Tres Classes de Vapor i del Centre de Societats Obreres de Sabadell. Cap al febrer de 1873, signà amb la resta dels dirigents obrers locals un document, dirigit al poder executiu, on es demanava la fixació de la jornada de treball. [JIG]

Calvé, manobre i comunista a Barcelona (segle XX). Exercí com a Secretari d'Agitació i Propaganda de la federació local de Barcelona de la UGT entre el 8 i el 30 d'agost del 1936, quan abandonà el seu càrrec en haver trobat un treball fix. [DBM]

Calvé, Just, forner i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació dels sindicats del ram de les Arts Blanques. Un cop creuada la frontera en retirada el 1939, va ser internat en el camp de Bram, després s'exilià a Xile. [DBM]

Calvet, Antoni, pagès i sindicalista a Pedralba, els Serrans (segle XX). Va participar, representant la societat obrera La Unión, de Pedralba, al VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que es va celebrar a València el desembre del 1918. Va formar part d'una de les ponències encarregada d'elaborar els diversos dictàmens sobre els temes que va tractar el congrés. [MPMJ]

Calvet, Esteve, sindicalista llauner a Barcelona (segle XIX). Va participar a la fundació de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, el 24 de gener del 1855, sota el beneplàcit del governador civil. Aquesta Junta Central era un òrgan coordinador entre una trentena de societats obreres i el governador civil, on participava com a representant dels llauners. Posteriorment, el 15 de març del mateix any, va signar el manifest que desautoritzava els excessos violents esdevinguts en altres pobles industrials i poc després, l'11 de maig de 1855, va firmar un altre manifest, en la mateixa línia que l'anterior, en què es repudiava la violència obrera, s'acceptava el liberalisme i es renunciava a l'enfrontament amb el capital. (Vegeu: Albigés, Pau.) [JRM]

Calvet, Pere, pagès, socialista i comunista a Mataró (segle XX). El juliol del 1925 va lliurar, conjuntament amb Joan Duran i Manuel Vigil, al general Ruiz del Partal com a representant del Directori el Programa Obrero Agrícola de Catalunya emanat del darrer congrés de la federació regional catalana de la UGT; de caire moderat i possibilista, cercava la intervenció de l'Estat en les qüestions socials en la línia uge-

tista d'aquell moment. Quan es va constituir la Federació Regional Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FITTE) en el Ple de Sindicats que se celebrà el nou i deu de setembre del 1936, en va ser escollit secretari general. En el decurs del primer congrés celebrat entre el 23 i el 27 de gener del 1937 va ser ratificat en el càrrec, quan la FCTT ja agrupava 70.000 afiliats davant dels 7.000 representats en l'esmentat Ple de Sindicats del setembre anterior. En la seva representació va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Calvet Martín, Lluís, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle xx). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al quart congrés que realitzà la seva federació nacional. El congrés se celebrà a Madrid a principis de setembre del 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència de bases de treball. [DBM]

Calvet i Móra, Josep, jornaler agrícola, dirigent rabassaire i polític (Argentona 1891-Bogotà 1950). Pagès de professió, tot i que ho va combinar amb altres feines com la de cambrer i la de minaire. Als tretze anys inicià l'activitat sindical fundant a Argentona un sindicat d'oficis diversos afiliat a la UGT. L'any 1916 va organitzar al seu poble una vaga de jornalers agrícoles que va durar tres dies i va contribuir en la creació de la societat agrícola La Redemptora. El 1928, La Redemptora va ingressar a la Unió de Rabassaires i va ser llavors quan Josep Calvet va entrar en relació amb Lluís Companys i amb persones destacades de la política. El 1929 aquesta societat adoptà les bases del cooperativisme socialista que Josep Calvet hi havia anat incorporant i va canviar el nom pel de La Redempció. Va destacar també en la lluita contra la monarquia i el caciquisme en l'època de la restauració borbònica i durant la Dictadura de Primo de Rivera. A Argentona, va organitzar un grup anticaciquista anomenat Els Galeotus que, a partir de revistes i actes reivindicatius, combatia el poder del cacic local conegut amb el pseudònim d'El Groc. A fi de lluitar contra aquest cacic des de l'Ajuntament,

es va presentar a diverses eleccions municipals, però en cap ocasió no va resultar elegit. En aquesta línia, i en un ambient més ampli, va participar, al costat de Lluís Companys, en la conspiració contra la Dictadura que Sánchez Guerra va encapçalar l'any 1929. Va ser elegit alcalde d'Argentona del primer Ajuntament republicà el 1931. En aquesta època va donar suport a ERC, tot i que sempre va mantenir les sigles de la UR. Aquest suport es va veure afeblit a causa de la política agrària del govern de la Generalitat, pel retard amb què es duia a terme la reforma agrària catalana. El 1933, en nom de la UR, va presentar al president Francesc Macià un manifest en el qual es podia comprovar que aquest sindicat ja no es conformava amb el programa d'ERC del 1931. El setembre de 1933, en nom de la UR, va provocar la dimissió de Pere Mies per la seva política antirabassaire. A partir del moment en què va ser elegit president de la UR (1932), es va potenciar la política cooperativista i sindical i ja no es va donar tanta importància a la qüestió jurídica de la propietat de la terra. En aquest context, la UR va convocar una assemblea en què es va aprovar declarar-se com a organització de classe i independent de tota força política, i els líders rabassaires ja no es van presentar més en les llistes electorals sota les sigles d'ERC sinó amb les seves pròpies d'UR. Això ja ho havia fet Josep Calvet a les municipals de 1931 i a les eleccions a diputats de les Corts de la República el novembre de 1933, a les quals es presentà en coalició amb ERC i USC, i ho va repetir a les de febrer de 1936 dins el Front d'Esquerres. A partir de 1933, es va decantar per la política de la USC i més encara quan, el gener de 1934, Joan Comorera va regentar la conselleria d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya i, a través d'una llei de sindicats agrícoles, va afavorir la política sindical i cooperativista que Josep Calvet havia iniciat. Comorera fou decisiu per a l'aproximació entre la UR i la USC. El 16 de novembre de 1933 va signar el manifest de constitució de l'Aliança Obrera. L'abril de 1934, Josep Calvet i Joan Comorera la van abandonar perquè aquesta organització els demanava que trenquessin amb el govern de la Generalitat i, en aquells moments, tant l'un com l'altre no ho consideraven políticament bo. En les eleccions de diputats a Corts de 1933, obtingué 142.947 vots. Va defensar la

Llei de contractes de conreu conjuntament amb els altres diputats d'ERC a les Corts de la República. En els fets d'Octubre, no va secundar la vaga, tot i així molts rabassaires es van sumar a les mobilitzacions. Durant la repressió que va seguir aquells esdeveniments, Josep Calvet i els membres del Consell general de la UR que no havien pres part a la revolta i continuaven en llibertat van defensar el sindicat demostrant que era una organització de caràcter econòmic i no polític, i que no havia patrocinat el moviment. Va intervenir defensant la posició dels pagesos davant els jutjats municipals i, pel maig de 1935, va adreçar un manifest al president de la República, en nom de la UR, en el qual es feia ressò de la repressió a què eren sotmesos els pagesos del camp català. A partir d'aquell moment, Josep Calvet i una bona part dels dirigents de la UR van començar a treballar en un projecte d'aproximació de les classes treballadores del camp i les de la indústria, per a formar un front únic d'esquerres amb l'aliança de la petita burgesia. Fou en aquell temps quan va visitar Lluís Companys i els consellers Joan Comorera i Joan Lluhí a la presó del Puerto de Santa Maria, on també van parlar d'aquest projecte. En les eleccions del febrer de 1936, va sortir elegit diputat per la coalició del Front d'Esquerres, i al cap de poc temps es va separar del grup parlamentari d'ERC i es va incorporar al grup parlamentari comunista. A partir de la fundació del PSUC, el juliol de 1936, es va acostar a aquesta formació política, donades les seves simpaties per la USC i Joan Comorera. Entre finals de 1936 i principis de 1937, va ingressar al PSUC, com a militant de base i com a dirigent de la UR, i va restar-hi fins a la seva mort. Va ser conseller d'Agricultura durant tota la guerra civil i tots els càrrecs polítics de la Generalitat relacionats amb l'agricultura van ser regentats per persones de la UR. El seu programa, en aquelles circumstàncies, consistia a fer la revolució democràtica tot defensant el govern de la Generalitat i el de la República contra el feixisme, i aquests objectius passaven per guanyar la guerra i també per dur a terme les transformacions econòmiques i socials que la República no havia pogut fer en el seu moment. El 3 de gener de 1937, quan es va constituir la junta directiva de la FSAC, en va ser elegit president. El gener de 1937, els rabassaires van veure satis-

fetes les seves aspiracions amb el decret de la conselleria d'Agricultura que anul·lava els contractes de conreu que estaven en vigor el 9 de juliol de 1936 i que obligaven els conreadors a pagar als amos les contribucions que després pagarien al govern. A principis de setembre de 1936, la conselleria d'Agricultura va inaugurar unes emissions de ràdio dedicades als camperols catalans on Calvet, a través d'aquests programes radiofònics, transmeté l'esperit solidari i revolucionari que va ajudar a combatre el desànim i les restriccions provocades per la tragèdia de la guerra i els imminents atacs feixistes. Va mantenir fins al final de la guerra l'esperança en la victòria i la voluntat de combatre l'enemic. En el seu exili a França i després a Bogotà, no va deixar mai de lluitar per la formació del govern de la Generalitat i del de la República, i per la unió del front d'esquerres. Els intents per aconseguir aquests objectius van ser molt laboriosos; al final es va veure marginat per les forces anticomunistes i es va recloure en el treball de pagès en una casa de Bogotà sense perdre l'esperança de retornar al seu país. [MCR]

Bibliografia: COLOMER RÒVIRA, Margarida. *Josep Calvet i Móra. La trajectòria d'un rabassaire argentí 1891-1950*. Argentona, 1996.

Calvet Perramon, Josep, forner, sindicalista i socialista (Santa Coloma de Farners 1893-Mataró 1981). Va ser secretari de la UGT de la comarca del Maresme durant la Segona República i va tenir un càrrec a l'executiva del PSOE de Mataró. Va ser un dels impulsors de les col·lectivitzacions del sector dels forners a la ciutat. Va assistir, com a delegat del PSOE, al congrés federal de Madrid l'octubre de 1932 i el mateix any va ser membre del Comitè Mixt de la Generalitat de Catalunya. El juliol de 1936 va passar a militar al PSUC, durant la Segona República i la guerra civil va ser regidor de Sanitat i de Finances de l'Ajuntament de Mataró. Quan va acabar la guerra, es va exiliar a França, va estar reclòs als camps de concentració de Sant Cebrià i Bram. En acabar la Segona Guerra Mundial, va treballar de forner a Bourges (Cher) i l'any 1954 va tornar a Mataró. Quan va arribar va estar condicionat per una llibertat vigilada i controlat mensualment, tot i que no va ingressar a la presó. Durant el

franquisme, va tornar a ingressar al PSOE. [MCR]

Calvo, Casimiro, anarcosindicalista a l'Aragó i Catalunya (Lécera, Saragossa, 1904-Tolosa de Llenguadoc 1955). Originari de la població aragonesa de Lécera (Saragossa), on fundà el Sindicat Únic Confederal i en fou membre de la junta directiva. En esclatar la guerra, formà part del Comitè Revolucionari i dirigí la col·lectivitat agrícola fins a la seva incorporació a la 25 Divisió. Des del front d'Aragó, prosseguí la guerra a Catalunya, i el 1939 s'exilià a França, on va conèixer camps de concentració i companyies de treballadors. [MPMJ]

Calvo, Eduardo, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la Societat de Fusters de Sants, va integrar la Comissió d'Ensenyament en el primer comitè directiu de la Solidaritat Obrera, la constitució de la qual es va donar a conèixer l'octubre del 1907. [MPMJ]

Calvo, Emiliano, anarcosindicalista a València (segle XX). Militant de la CNT durant la postguerra, fou membre del Comitè Regional del Llevant, amb la responsabilitat de Defensa, durant els anys 1939-1940. Integrà, a més, el Comitè Permanent, format per les secretaries de Defensa i Organització. [PPB]

Calvo, Joaquim, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Fou un dels membres del piquet de la Federació Obrera Sabadellense detinguts el 16 de juny de 1899, per insultar la guàrdia civil, durant la vaga de les filatures d'estam a la seva localitat. Després de la manifestació, realitzada per un nombrós grup d'obriers de la mateixa població que en reclamava l'alliberament, cessà la seva detenció. [JIG]

Calvo, José, anarcosindicalista (Ohanes, Almeria, 1904-Montpèller 1948). Emigrà als Monjos, on l'any 1917 s'afilià a la CNT. En esclatar la guerra civil, participà com a voluntari en una columna confederal i assolí el grau de capità per mèrits de guerra. Fou fet presoner durant la retirada, prop de Figueres, el 1939, i traslladat a un camp de concentració de Barbastre, on va romandre quatre mesos, fins que s'escapà. S'exilià a França, on participà en la resistència contra l'ocupació nazi. [MPMJ]

Calvo, Josep, mestre i socialista a Barcelona (segle XX). El juliol del 1932 fou escollit tresorer en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Calvo Casas, Joaquim, jornaler del ciment als Monjos (segle XX). Dirigent de la CNT a Santa Margarida i els Monjos durant la Segona República i la guerra civil i reorganitzador del Sindicat del Ciment de la CNT l'any 1931. L'any 1936 va ser el representant de la CNT al comitè del municipi i regidor durant els anys 1936 i 1937, sempre en representació de la CNT. [RAM]

Calvo Nebot, Adelina, infermera i militant anarquista (Barcelona 1908-Perpinyà 1987). Milità a la CNT i el 1936, en esclatar la guerra civil, va sortir com a voluntària per anar al front d'Aragó, on fou infermera en diversos hospitals. Posteriorment actuà com a infermera als hospitals de sang de Sitges i de Vilafranca del Penedès i a l'hospital de la Bonanova de Barcelona. El 1939 s'exilià a França, on patí els camps de concentració. Va residir a Perpinyà, on fou activa militant de la CNT i de la Solidaritat Internacional Antifeixista (SIA). [MPMJ]

Calvo Sahún, Sebastián, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Originari de l'Aragó, abans de la guerra civil havia actuat en lluites sindicals durant un temps a França. Féu la guerra civil als fronts d'Aragó i Catalunya. Exiliat a França el 1939, va tenir una activa intervenció en la resistència francesa contra els alemanys. Sota comandament anglès va portar a terme un assalt contra una caserna de la Gestapo i fou responsable d'una cadena d'evasió, accions per les quals fou condecorat pels aliats. En acabar la guerra mundial, retornà a Barcelona, on milità a la CNT, i el 1946 era president del Sindicat de la Construcció. Detingut en diverses ocasions, a començaments de 1952 era membre del comitè regional de la CNT de Catalunya i fou jutjat el 5 de febrer de 1954 en consell de guerra i condemnat a cinc anys de presó. Posteriorment, a instàncies dels militants del seu sindicat, entrà en el sindicalisme oficial, on encara romania durant la transició democràtica. [PPB]

Bibliografia: MOLINA, J.M. *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*. Mèxic, 1976.

Calzada Jubany, Pere, venedor ambulat de roba i dirigent del PSUC de Lleida (1897-?). Va entrar a l'Ajuntament de Lleida el 30 de juny de 1937 i s'hi incorporà al departament d'hisenda. En reestructurar-se el partit després de l'ocupació d'una part de la província, va ser nomenat secretari de finances del comitè comarcal Segrià-Urgell del PSUC. [JSSJ]

Cámara Fernández, Manuel, metal·lúrgic i sindicalista (Pastrana, Castella-La Manxa, 1947). Ingressà a les Comissions Obreres (1967) i al PCE (1970). Dirigent juvenil de CCOO a Madrid, fou condemnat a onze anys de presó i fugí a Mallorca. Entre 1973 i 1974, participà en l'organització de CCOO i del moviment veïnal a Mallorca. Exiliat a França, el 1976 retornà a l'illa i esdevingué el màxim dirigent de CCOO a les Balears. Fou secretari general de la Confederació Sindical de CCOO de les Balears entre 1977 i 1996. Ha estat membre de la comissió executiva confederada de CCOO i del comitè central del PCE. [DG]

Camarasa, Ginés, dirigent anarcosindicalista alacantí (Villena 1899-Barcelona 1972). Va actuar com a simple militant dins la CNT fins al 1939, any en què es traslladà a viure a Barcelona. En aquesta ciutat va iniciar una important tasca d'organització del sindicat a la clandestinitat. Ocupà la secretaria de la CNT catalana en distintes ocasions durant els anys quaranta. Va ser detingut el 1941, 1945 i 1947 en batudes de la policia dins els medis anarquistes. Continuà treballant per a l'organització els anys cinquanta, fins a la seva detenció el 1958. Va constituir conjuntament amb José Bueso i Germen Esteve un Comitè Nacional Provisional, la secretaria del qual ocupà Ismael Rodríguez el 1960. Va aconseguir escapar-se d'una ràtzia policial el 1962. Els anys seixanta estigué al capdavant del comitè nacional que va succeir Giménez, i criticà les activitats del «cincpuntisme». La seva vida de clandestinitat i constants fugides li va provocar malalties, les quals finalment li acceleraren la mort. Durant trenta anys fou un personatge decisiu en la vida orgànica de la CNT catalana, on ocupà diversos càrrecs. [CCG]

Bibliografia: *Frente Libertario*. 1972, julio, núm. 22.

Camargo, Pasqual, comunista a Mataró (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre, en representació del PSUC, de l'Ajuntament de Mataró que es constituí el 21 d'octubre del 1936. [MPMJ]

Cameron, Rafael, sindicalista a Barcelona (segle xx). Havia militat a la CNT i havia estat delegat del Sindicat Únic d'Arts Gràfiques. El seu nom va aparèixer al setmanari madrileny *España Nueva*, del dia 17 de novembre de 1920, en un manifest de les Joventuts Sindicalistes de Barcelona on es denunciaven els noms dels qui formaven les bandes de pistolers dels Sindicats Lliures. [MPMJ]

Camet, Camille, anarquista a França (segle XIX). Va participar en la Commune de París i es va exiliar arran de la repressió protagonitzada pel govern de Thiers. Instal·lat a Barcelona, a principis de 1870 ingressà a la federació barcelonessa. Va escriure a *La Solidarité Révolutionnaire*, que va aparèixer el 10 de juny de 1873; era l'òrgan dels exiliats francesos editat pel Comitè de Propaganda Revolucionària Socialista de la França Meridional. [MCC]

Camín, Alfredo, anarquista a Catalunya (segle xx). Durant la guerra civil espanyola va participar en el II congrés de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, que va tenir lloc al Teatre de la Metal·lúrgia de València el febrer del 1938, on fou nomenat membre del nou comitè peninsular de la FIJL, com a secretari militar de l'Aliança Juvenil Antifeixista. [MPMJ]

Caminal, Josep, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol del 1887. [TMS]

Camíño Torrado, Manuel, treballador de Telefònica i sindicalista (Madrid 1947). Va començar a treballar a Telefònica l'any 1970, any en què va entrar al PSUC com a responsable polític de l'empresa i a CCOO com a membre de la Coordinadora de Transports de CCOO de Barcelona. [JGS]

Caminos, Cesáreo, sindicalista al País Valencià (segle xx). Militant en els Sindicats de l'Operació de València, el maig de 1933 publicava un article a *El Combate Sindicalista*, de València, on criticava la vaga general de quaranta-vuit hores que havia convocat el comitè nacional de la CNT, els dies 9 i 10 de maig del 1933, i que culminà en un rotund fracàs. Caminos apuntava que el comitè nacional havia convocat la vaga per tenir un pretext per a ajornar el congrés de la CNT que s'havia de celebrar el mateix mes de maig. [MPMJ]

Camins, Benet, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de la Victòria, 5, 3r, de Barcelona, el febrer de 1873 figurà com a secretari general de la Federació d'Ofici dels Obrers Estereotoms (talladors de pedra), constituïda al congrés que va tenir lloc a Barcelona el 5 de desembre de 1872. [CR]

Camisón, José, ferroviari i militant anarquista valencià (segle xx). Va néixer a Castelló de la Plana i es va traslladar a Madrid, on va transcórrer bàsicament la seva militància sindical. Membre de la CNT, el 1931 fou fundador de la Federació Nacional de la Indústria Ferroviària, i va desenvolupar càrrecs de responsabilitat al comitè nacional. Actiu militant durant els anys de la República, en esclatar la guerra civil participà en l'assalt de la caserna de la Montaña i fou comissari de l'exèrcit. Acabada la guerra, no s'exilià. Fou detingut el 1941 i morí afusellat. [MPMJ]

Campà, Joan, mestre i sindicalista a Terrassa (segle xx). Durant la Segona República fou director de l'Escola Racionalista Ferrer i Guàrdia de Terrassa. El setembre de 1936 va ser representant de la CNT a la delegació del Vallès Occidental de l'Escola Nova Unificada, i va participar activament en la incautació de diversos edificis religiosos de la ciutat. Durant el franquisme va estar exiliat a Veneçuela, des d'on col·laborà amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Campalans i Puig, Rafael, polític, enginyer industrial i pedagog (Barcelona 1887-Torredembarra 1933). De família de menestrals, va estudiar a l'Escola de Catalunya i després a

l'Institut General Tècnic, i acabà el batxillerat amb la màxima qualificació. Als quinze anys començà la seva activitat política; fou el primer president de l'Agrupació Escolar Doctor Robert i destacà en les joventuts escolars nacionalistes. El 1904 ingressà a l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona, on continuà alternant els estudis amb la política; en aquest mateix any començà a col·laborar com a redactor a *El Poble Català*. De les seves nombroses inclinacions culturals destacà l'afecció a la poesia, que mantingué tota la vida, i quedà patent el 1909 quan guanyà un important premi en els Jocs Florals d'aquell any. Tot just graduat, el 1911 guanyà un premi del ministeri d'Instrucció Pública per a ampliar estudis d'arquitectura industrial a l'estranger. Va recórrer diferents països europeus i féu llargues estades a Lovaina i Charlottemburg, encara que per a la seva trajectòria política van ser decisius els sojorns a França i Alemanya; a París, a través del socialista català Antoni Fabra i Rivas, va conèixer Jean Jaurès, i a Alemanya es posà en contacte amb la socialdemocràcia alemanya i austríaca i escoltà els debats sobre el tema de les nacionalitats i de l'Estat plurinacional; aquesta base teòrica li va permetre trobar fonaments socialistes a les propostes de Gabriel Alomar que, encara que fou el primer a formular la necessitat de vincular socialisme i catalanisme, partia únicament del republicanisme catalanista. A la tornada a Barcelona el 1914, Enric Prat de la Riba li encomanà la direcció dels serveis d'Obres Públiques de la tot just estrenada Mancomunitat de Catalunya, feina que compaginà amb la tasca de professor a l'Escola Superior d'Agricultura de la Mancomunitat i a l'Institut d'Electricitat i Mecànica Aplicada, ambdós de la Universitat Industrial, i a l'Escola de Bibliotecàries, a la qual s'ha d'afegir la professional d'enginyer. El 1915, a més de publicar la seva primera obra tècnica, va assistir, pensionat per l'Ajuntament de Barcelona, com a delegat de l'Associació d'Enginyers Civils, al Congrés Internacional d'Enginyeria de San Francisco de Califòrnia, on es va interessar, especialment, pels treballs d'enginyeria municipal i urbanització; també aquest 1915 va començar a col·laborar amb *La Revista*, la publicació més característica del noucentisme, tasca que mantingué tota la vida, encara que anys més tard inicià, des del camp socialista, una crítica dels valors ètics del noucentisme. En

aquest temps començà la seva actuació com a conseller tècnic del Consell d'Investigació Pedagògica de la Diputació Provincial de Barcelona, institució que el 1916 prengué el nom de Consell de Pedagogia i que pretenia actualitzar, inspeccionar i assessorar els centres d'ensenyament dependents de la Diputació. El 1918 fou nomenat director de l'Escola del Treball, aleshores coneguda per l'Escola del Poble, tasca que li permeté realitzar un dels principals objectius vocacionals i desenrotllar la seva faceta personal de pedagog: la formació professional i cultural dels treballadors de Catalunya. Aquest mateix 1918 ingressà en la federació catalana del PSOE, després que aquest partit en l'onzè congrés, celebrat a Madrid a finals d'aquell any, incorporés al seu programa el reconeixement de l'especificitat nacional de Catalunya; durant la seva militància en els rengles socialistes, tot i reconèixer que el catalanisme era una nosa per al desenvolupament del socialisme a Catalunya, defensà que la manera de superar l'obstacle passava per la solució del plet català; propugnava també que per lluitar per l'autonomia i la democràcia havien d'estar ben diferenciades esquerres i dretes a fi d'atreure les masses treballadores a la construcció nacional de Catalunya pel camí de bastir un socialisme català. Després del fracàs de la campanya de 1918 i 1919 per l'establiment d'un règim autònom a Catalunya i a causa del progressiu allunyament del moviment catalanista de les masses obreres durant els agitats anys de la dictadura, va participar amb Francesc Layret, Manuel Serra i Moret, Gabriel Alomar i d'altres en el projecte d'establir a Catalunya una plataforma socialista que lluités per la concessió de l'autonomia; aquesta idea, encara que llavors no prosperà, cristallitzà els anys següents, en els quals va continuar lluitant per unir el moviment catalanista i el moviment obrer, a desgrat de l'oposició d'alguns veterans socialistes catalans, incapaços d'entendre els seus plantejaments i que van arribar a una acarnissada polèmica al començament del 1923; dins aquest enfrontament verbal i escrit amb Antoni Fabra i Ribas, que sostenia la incompatibilitat entre els idearis del socialisme i el catalanisme, va pronunciar la cèlebre conferència «El socialisme i el problema de Catalunya», la qual fou de seguida publicada. Aquesta nova faceta de la seva personalitat, que es posà de manifest als inicis de 1923,

significà un canvi en la seva vida pública ja que fou quan es donà a conèixer al gran públic com a brillant orador i polemista i també com a promotor del Comitè d'Actuació Civil que organitzà una campanya contra la nova espiral terrorista i, de resultes d'aquesta, sofrí un atemptat del qual sortí il·lès. El 8 de juliol de 1923, al costat del seu amic Manuel Serra i Moret, entre d'altres, va crear, i va participar en el manifest fundacional, la Unió Socialista de Catalunya, de la qual va ser elegit president Gabriel Alomar com a predecessor de la idea i com a signe de la continuïtat en els contactes amb el grup de Francesc Layret. Poc temps després l'Agrupació Socialista de Barcelona, a pesar del suport al nou agrupament de socialistes catalans de provada fidelitat al PSOE, el va expulsar del seu si junt amb els principals dirigents de la USC. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera va mantenir una actitud inequívoca de refus al règim i, junt amb els seus companys de USC condemnà la col·laboració del PSOE amb la Dictadura, considerant la decisió perjudicial per a la difusió de les idees socialistes, especialment a Catalunya, on existien forces que podrien aprofitar els resultats d'aquesta decisió política; des del 3 de novembre de 1923 fins al 1926, fou l'ànima, al costat de Manuel Serra i Moret, del setmanari *Justícia Social*, periòdic escrit totalment en català, i que iniciava la segona època de l'antic òrgan de la Federació Catalana del PSOE. El 1924 va dimitir —poc temps abans ho havia fet del seu càrrec a la Mancomunitat— de la direcció de l'Escola del Treball, dimissió recolzada per més d'un centenar de professors i part de l'alumnat del centre; aquest suport li va permetre la fundació de l'Ateneu Politecnicum, que prosseguí les ensenyances de l'Escola del Treball i del qual, anys després, fou també director. Durant aquests anys es va veure obligat a tornar a la indústria privada i es dedicà a una intensa feina de traductor i d'autor d'articles tècnics. A partir de 1928, any en el qual va morir la seva primera dona, Conxita Permanyer, col·laborà en el setmanari *L'Opinió* i donà suport a diverses empreses protagonitzades per grups de l'esquerra catalana que pretenien la caiguda del règim. El 1930, amb l'arribada al govern del general Dámaso Berenguer, restituit en el seu lloc de director de l'Escola del Treball, va iniciar una campanya en pro d'un règim republicà mode-

rat, intentant tranquil·litzar una part de l'opinió pública i possibilitant un ampli front dels partits i moviments d'esquerres; el març de 1931 declinà l'oferta d'ingressar a Esquerra Republicana de Catalunya, encara que, com a membre de USC, formà coalició amb aquest partit per anar a les eleccions municipals del 12 d'abril, en les quals fou elegit regidor pel districte VI de Barcelona. Fou un dels nous regidors que el 14 d'abril van proclamar la República al consistori barceloní i després, al costat de Francesc Macià, la República catalana. Durant el primer govern de Macià fou nomenat conseller d'Instrucció Pública, càrrec del qual dimití al cap de pocs dies. En les eleccions de juny de 1931, dins la mateixa coalició que en les municipals, resultà elegit diputat a les Corts de la República, responsabilitat que mantingué fins a la seva mort. Va ser un dels sis redactors que, reunits a Núria, van elaborar el text de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, aprovat per la majoria del poble català en el plebiscit del dos d'agost de 1931, i en qualitat de diputat de la Minoria Catalana defensà l'Estatut a les Corts de la República. El juliol de 1933 assistí al congrés de reunificació de la Federació Catalana del PSOE amb la Unió Socialista de Catalunya, una part, solament, del socialisme català, ja que no hi participà l'Agrupació Socialista de Barcelona; semblava, però, que s'iniciava el camí, pel qual tant havia lluitat, de l'autèntica «unió» dels socialistes de Catalunya. El després no el va veure, ja que el setembre d'aquell any morí ofegat a la platja de Torredembarra. [TMS]

Publicacions: *Els problemes de l'educació del poble*. 1922, octubre; *El socialisme i el problema de Catalunya*. 1923, febrer; *Als joves. Paraules d'un socialista als estudiants de Catalunya*. 1923, març; (Conferències reed., Barcelona, 1985). *Nacionalisme i nacionalisme*. 1923, agost (reed., Barcelona, 1983). *Catalanisme i Socialisme, el debat de 1923*. 1923, Barcelona (reed., Barcelona, 1985). *Hacia la España de todos. Palabras castellanas de un diputado por Cataluña*. 1932, Madrid; *Política vol dir pedagogia*. 1933; *Socialisme i bolxevisme*. 1932-1933 (obra pòstuma; reed., Barcelona, 1985).

Bibliografia: RIERA I TUÈBOLS, S. «Rafael Campalans, enginyer i polític. A: *L'Avenç*, 1979, núm. 16. BALCELLS, A. *Rafael Campalans, socialisme català. Biografia i textos*. Barcelona, 1985.

Campamany Rifé, Isidre, paleta a Martorell (segle XX). Membre del nucli impulsor de la

creació de l'Associació de Paletes de Martorell el 1913. [AGL]

Campanera, Joan, jornaler del camp a Castellví de la Marca (segle XX). Organitzador del Sindicat Camperol de la CNT a Castellví de la Marca durant la guerra civil, en va ser el representant al Congrés Regional Camperol de Catalunya de la CNT el setembre de l'any 1936. Participà activament en la collectivitat agrícola del municipi, que fou una de les més importants del Penedès. [RAM]

Campanera, Pere, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Fou un dels dirigents obrers locals que signà, cap al juliol de 1883, un full volander titulat «Obreros de Sabadell», en un dels darrers esforços obreristes per tirar endavant la vaga per a la reducció de la jornada de treball que ja durava més de cinc setmanes. [JIG]

Campanera Coll, Romà, cal Ritu, parcer i cooperativista (Bràfim 1887-1956). El 1935 s'integrà a la junta del Sindicat Agrícola ocupant la vicepresidència de la secció de compravenda i la de crèdit. El febrer del 1934 entrà al consistori per l'ERC, enquadrat en la Comissió de Foment; en fou separat l'octubre i reposat el febrer de 1936. El juliol del 1936 va ser escollit segon tinent d'alcalde i el juliol de l'any següent va participar en la Comissió d'Agricultura; va deixar les tasques municipals l'octubre del 1937. [AGT]

Campanera Vives, Anton, Anton Esperit, pagès i sindicalista (Bràfim 1897-1983). L'octubre del 1937 entrà al consistori per la Unió de Rabassaires; escollit alcalde segon, s'incorporà, a més, a la comissió d'Abastaments. L'abril del 1943 residia a la població, segons un informe de la benemèrita. No va passar per un consell de guerra. [AGT]

Campany Rovira, Cándido, jornaler agrícola a Sant Cugat Sesgarrigues (segle XX). Dirigent dels camperols de la CNT a Sant Cugat Sesgarrigues i conseller d'aquest sindicat a l'Ajuntament l'any 1936. [RAM]

Campanyà, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el

Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Campillo, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el juliol del 1931 era membre de la junta administrativa del Sindicat d'Arts Gràfiques, Paper, Cartró i similars. [SBV]

Campillo Tomás, Baldomero, jornaler del ciment a Vallcarca (segle xx). Va ser el president del Sindicat del Ciment de la UGT a Vallcarca durant la guerra civil i que comptava amb 150 afiliats. [RAM]

Campdelacreu, Elies, societari i sabater a Barcelona (segle XIX). El 28 de febrer de 1841 va signar una exposició als Diputats a Corts sobre la situació dels obrers. També va subscriure, el 16 de juny d'aquell any, l'exposició al regent del regne, el general Espartero, on es denunciava el contraban. (Vegeu: Alabern, Bartomeu i Andreu, Antoni.) [CR]

Camps, Tomàs, internacionalista a Palma (segle XIX). A finals de 1870 figurà com a membre de la federació local de l'AIT de la ciutat de Palma. [CR]

Campistrou i Prunés, Enric, sindicalista a Terrassa (segle xx). Durant la guerra civil formà part del grup que va implantar l'ortodòxia prosoviètica del PSUC en detriment del POUM. El juny de 1937 va ser elegit secretari de Control del Consell executiu de la UGT local. Dos mesos després fou nomenat conseller municipal per la UGT, per a cobrir una vacant ocasionada per la inhabilitació forçosa dels representants del POUM. [JLJ]

Campmajor, Pere, sindicalista i teixidor a Granollers (segle XIX). Va signar el manifest dels representants de les societats obreres l'11 de maig del 1855 on, com a resposta al ban restrictiu del governador civil, es confirmava l'adhesió dels dirigents obrers a l'Estat liberal i s'oposava a la violència obrera. (Vegeu: Albí-gés, Pau.) [JRM]

Campo, anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Representà el Sindicat de la Pell de Manresa a la conferència regional de la CRT de Ca-

talunya celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [SBV]

Campo, Luís, anarquista a Barcelona (segle xx). Va figurar entre els signants d'una «Carta abierta» que, publicada el març del 1925 als diaris *La Protesta* i *Solidaridad Proletaria*, reclamava la creació d'una federació anarquista. [SBV]

Campo, Marcelino Manuel del, fuster i anarquista (?-Barcelona 1924). Fill d'un mestre d'escola, era originari de Saragossa. Home d'acció, va formar part del grup Los Justicieros, que es creà el 1920 i que va actuar, fonamentalment, a Sant Sebastià i a Saragossa. Va participar en l'organització d'un atemptat contra el rei Alfons XIII, que es preparava a Sant Sebastià a través d'una mina que havia de conduir sota mateix del gran saló del Casino Gran Kursaal. L'agost de 1922, després de la ruptura del grup Los Justicieros, s'uní a Durruti i Ascaso en el grup Crisol i va marxar amb ells cap a Barcelona. A la ciutat comtal l'octubre de 1922 el grup es va transformar en Los Solidarios, del qual també varen formar part, entre d'altres, Bonaventura Durruti, Aurelio Fernández, García Oliver, Gregorio Jover i Ricardo Sanz. En instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, va formar part d'un Comitè Nacional Revolucionari, creat el mateix any 1923 a València, a fi de coordinar les activitats de la CNT i dels grups anarquistes. Fou víctima d'una batuda policíaca que va tenir lloc a Barcelona el 24 de març de 1924: quan anava a ser detingut per dos policies que fingien ser companys perseguits, s'inicià un tiroteig al mig del carrer, el resultat del qual fou la mort de dos dels policies i d'ell mateix. [PPB]

Bibliografia: Paz, Abel. *Durruti. El proletariado en armas*. Barcelona, 1977.

Campomanes, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar el Sindicat de Fabricants de Cilindres («cilindrosos») i similars al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat el juny-juliol de 1918 a Barcelona. [SBV]

Campomar Jaume, Gabriel, metallúrgic, sindicalista i polític a Palma (segle xx). Membre de les Joventuts Socialistes, el 1921 participà en la fundació de l'Agrupació Comunista de

Palma, adherida al Partit Comunista Obrer. Fou administrador dels periòdics comunistes *El Comunista Balear* (1921-22) i *Nuestra Palabra* (1931-36). Fou empresonat arran dels fets d'Octubre de 1934. Sembla que durant la guerra civil fou assassinat. [DG]

Campos, anarcosindicalista a Sitges (segle xx). Va representar el sindicat del Calçat de Sitges a la conferència regional de la CRT de Catalunya l'agost del 1931. [SBV]

Campos, Evangelista, dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Militant destacat de la FAI a València durant els anys trenta, fou membre del Comitè Regional de Llevant de la CNT, on va passar a defensar les postures del sector més radical del moviment llibertari valencià junt amb els faistes Cano Carrillo, Josep Pros i Josep Miró. Responsable de Defensa del Comitè Regional de la FAI durant la guerra civil, ocupà també el càrrec de conseller de Relacions del Consell Provincial de València el 1937. [AGA]

Campos, Fèlix, perruquer i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar el sindicat *El Progreso*, de perruquers i barbers, de Barcelona, al primer congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona el setembre de 1908. [SBV]

Campos, Francesc, treballador del transport i anarcosindicalista a Badalona (segle xx). L'abril del 1930 formava part de la direcció del Sindicat del Transport de la CNT a Badalona, des d'on treballà en diverses iniciatives per reconstruir el sindicat. Com a representant del seu sindicat, participà al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny del 1931, així com a la conferència regional de la CRT de Catalunya, l'agost del 1931. Alineat amb les posicions trentistes, va intentar que al Sindicat del Transport de Badalona predominés aquesta tendència, sense èxit; en fou expulsat el setembre del 1933. [SBV]

Campos (o Campo), Matías, sindicalista a Bétera (segle xx). Representant la Societat de Treballadors i Oficis diversos de Bétera, participà al 6è congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, celebrat a

València el desembre del 1918, integrat a la 8a ponència. [SBV]

Campos, Miguel, internacionalista a Castelló (segle XIX). Cap a l'octubre de 1872, el Consell Federal de la Internacional, assabentat de la seva adreça i del seu ideari, li va proposar d'organitzar la federació local de l'AIT de Castelló, la localitat on residia. [JIG]

Campos, Severí, dirigent anarquista valencià (segle xx). Col·laborador del diari *Solidaridad Obrera* de València. Conegut militant de la FAI, va ser un dels seus escriptors més importants. Treballà durant els anys trenta a diverses escoles racionalistes de Catalunya. Desenvolupant una gran activitat dins la FAI, es convertí en secretari del comitè regional d'aquesta organització a Catalunya. Participà al Ple Regional de Sindicats de la CNT i Federacions de Grups de la FAI celebrat el 14 de juny de 1937, on es va discutir la participació al govern de la Generalitat. Durant la guerra civil, col·laborà assíduament a la revista *Ideas*, portaveu del moviment llibertari del Baix Llobregat, des d'on denunciava la degeneració de la revolució. Acabada la guerra, va exiliar-se. Figurà com a col·laborador de la revista *Cénit*, publicada a Tolosa. Posteriorment marxà a Mèxic, d'on retornà els anys setanta. [JNN]

Campos Martínez, Francesc, obrer vidrier i del transport i militant anarquista (Mazarrón, Múrcia, 1905). L'any 1917 es traslladà a Badalona, seguint la seva família. Entrà d'aprenent de vidrier a la fàbrica Vidriera Badalonesa. A conseqüència d'una greu malaltia deixà l'ofici de vidrier i passà a fer de xofer. L'any 1928 començà a militar clandestinament a la CNT. A partir de l'any 1930 organitzà el sindicat del transport a Badalona. Aquest mateix any fou detingut durant la vaga metal·lúrgica de La Metalgraf. El 1931 va ser escollit, pel sindicat del transport, delegat al congrés extraordinari celebrat a Madrid el juny de 1931 per la CNT. Adherit al manifest dels trenta, fou expulsat de la CNT i formà part de l'Aliança Obrera. Durant la guerra civil, fou secretari de la Federació Local de Sindicats des del setembre de 1936 fins al maig de 1937. Posteriorment, i fins a la seva mobilització, fou director de la col·lectivitat del transport. Exiliat a França, formà part de dife-

rents companyies de treballadors. Acabada la Segona Guerra Mundial, fou elegit, l'any 1946, secretari del Comitè Regional de la CNT de Marsella. L'any 1948 tornà a Badalona, on encara residia el 1997. [JVF]

Campos Pizà, Alfred, sindicalista a Sitges (segle XX). Fou dirigent de la Federació Local de Sindicats Únics de Sitges de la CNT durant la guerra civil i representant d'aquesta al Ple Municipalista de la CNT el setembre de 1938. [RAM]

Campos Terré, Sebastià, periodista, escriptor i militar, destacat republicà a Tortosa i Tarragona (Tarragona 1911-Barcelona 1939). Nascut a Tarragona, destacà aviat com a periodista a la premsa local. Amb només 21 anys, el 1932 es traslladà a Tortosa per ocupar el càrrec de director d'*El Pueblo*, òrgan de premsa republicà local, de tendència radicalsocialista i fidel a les directrius de Marcel·lí Domingo. Des d'aquesta plataforma diària, entre 1932 i 1933 Campos va obtenir una gran rellevància entre l'opinió esquerrana i socialitzant tortosina, allunyada dels posicionaments d'ERC crítics amb la política reformista dels governs republicans i socialistes de l'Estat. L'octubre de 1934 defensà una actitud hostil amb el nou gabinet radicalcedista i simpatitzà amb la vaga general revolucionària del sis d'octubre. Fou detingut i empresonat durant un mes i mig al vaixell *Manuel Arnús* de Tarragona. Després del triomf electoral del Front Popular, fou secretari personal de Marcel·lí Domingo en el ministeri d'Instrucció Pública. De Madrid estant, el juliol de 1936 s'incorporà a les milícies populars i finalment acabà amb el grau de comandant a Barcelona. Detingut per les tropes franquistes, fou jutjat per un tribunal militar i executat al Camp de la Bota de Barcelona. A banda de la seva producció periodística, el 1935 publicà una obra sobre la repressió de 1934 a les comarques de Tarragona: *El sis d'octubre a les comarques*. [XPM]

Bibliografia: SUBIRATS, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Campos Velasco, Santos, ferroviari i dirigent sindical a Lleida (1903-?). Va ser secretari del sindicat ferroviari anarquista i vicesecretari del comitè comarcal permanent del Segrià de la

CNT durant la guerra. Fou designat per a ocupar una de les places que corresponien a la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 22 d'octubre de 1936. Posteriorment va ser un dels representants cenetistes al Front Popular Antifeixista de Lleida. [JSSJ]

Camprodón, Domènec, teixidor de vels i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribí.) [TMS]

Camprodón, Xirola, teixidor i societatari a Manlleu (segle XIX). Va signar una carta, dirigida a Pau Vila, membre de la junta de Vic, per demanar-li ajuda per a la celebració d'una reunió, el 24 d'abril de 1841 a Manlleu, amb la finalitat de la creació d'una societat obrera en aquesta localitat. [TMS]

Camprubí, Joan, teixidor de vels i activista obrer a Barcelona (segle XIX). El juliol de 1855 va participar a la vaga general de Catalunya i l'abril de 1856 el fiscal militar demanà informes a l'Ajuntament de Barcelona sobre l'activitat de Camprubí en les indagacions que feia tocant a la vaga de 1855. L'alcalde de barri informà favorablement sobre ell, i l'alcalde de Barcelona en va certificar la bona conducta, abstenint-se de fer cap esment a la petició del fiscal militar. [CR]

Camprubí, Josep, teixidor de vels (segle XIX). Va ser membre de la Comissió mixta de les fàbriques de teixit de cotó amb màquines Jacquard, convocada pel governador civil Ciril Franquet per a la negociació i signatura del conveni d'aquest ram, que fou signat el 26 de febrer de 1855 a Barcelona. El 10 de març de 1855, en representació de la Junta Central de les Classes Obreres, va signar el conveni col·lectiu de la Societat de Teixidors Mecànics de Sallent, juntament amb Pau Barba i altres treballadors de Sallent. El maig del mateix any va ser president de la Societat Obrera de Teixidors de Vels de Barcelona. Va signar un manifest (*Diari de Barcelona*, 6 maig de 1885) relatiu a un conflicte en la fàbrica de Francesc Quinglés, fabricant de teixits mesclats amb mà-

quines Jacquard, on constà com a president de la Junta Central de les Classes Obreres. Va signar el manifest com a comissionat de la classe obrera de Catalunya, amb el títol de «Lamentos de la clase obrera de Cataluña», publicat a *La Corona de Aragón* el 28 de juny de 1855 arran de la dissolució i prohibició de les societats obreres; aquestes mesures van estar acompanyades de l'empresonament dels dirigents i militants obrers i de l'apropiació dels fons de les societats, realitzada pel capità general de Catalunya Juan Zapatero, el 21 de juny de 1855, amb la justificació que no s'havia complert el que es deia al ban de 30 d'abril, del governador civil de Barcelona Ciril Franquet. La Junta Central de les Classes Obreres va remetre al governador civil un document amb el qual intentaven emparar-se en la normativa del ban, sense aconseguir-ho donat que cap d'aquestes societats no fou il·legalitzada, malgrat que la resposta oficial de Franquet va ser el 9 de desembre. També signaren una carta l'11 de maig, dirigida al general Espartero, en la qual demanaven la convocatòria de comissions mixtes per a la negociació dels convenis, així com la llibertat d'associació enfront de la patronal. Aquell mateix any es redactà el manifest, possiblement de Francesc Pi i Margall, *L'Exposició de la Classe Obrera a les Corts*, on es va demanar el reconeixement del dret d'associació obrera; iniciada una campanya de recollida de signatures arreu de l'Estat, signaren prop de trenta-tres mil obrers. La signatura de Camprubí apareix en l'esmentat manifest, que va fer-se públic a *El Eco de la Clase Obrera*, de Madrid, el 16 de desembre, en forma de crida dels obrers de Madrid als obrers catalans. [APE]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Camps, anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Va representar el Sindicat de l'Alimentació de Manresa al ple regional de la CRT de Catalunya l'agost del 1931. D'altra banda, fou un dels 41 cenetistes manresans que el setembre del 1931 s'adheriren al manifest trentista. [SBV]

Camps, anarcosindicalista a Santa Coloma de Gramenet (segle XX). Representant el sindicat

local de Santa Coloma, va participar en la conferència regional de la CRT de Catalunya els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [SBV]

Camps, Eudald, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Camps, Francesc, treballador del ram de la llana i societari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Carders de Barcelona, el febrer del 1856 fou escollit representant de la Societat de Paraires. [CR]

Camps, Joan, fuster i societari a Barcelona (segle XIX). En un banquet de treballadors, presidit per Joan Muns i celebrat l'1 de gener del 1841, pronuncià un brindis. En català, Camps va desqualificar els atacs dels moderats contra les organitzacions de treballadors. El 18 de gener del mateix any, en qualitat de president de la junta central de les Associacions de Socors Mutus, signà un manifest on explicava la intenció de la junta de canalitzar els ajuts mutus de les diferents societats, així com defensar els interessos de les classes treballadores. [SBV]

Camps, Joaquim, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Camps, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Camps, Ramon, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Fou detingut arran de la vaga de juliol de 1855, i enviat a presidi, a València o Cartagena. [SBV]

Camps Celma, Ramon, obrer tèxtil, sindicalista i polític (Terrassa 1894-1971). El 1918 era el màxim dirigent de l'Agrupació Socialista terrassenca. Com a representant d'aquesta, durant els anys 20 va ser vocal obrer de la Junta Local de Reformes Socials, organisme mixt encarregat de supervisar el compliment de la le-

gisllació laboral. El 1931, essent membre electe, pel Centre Republicà Obrer, del primer consistori de la Segona República, fou alcalde de Terrassa de març a desembre de 1932. Durant la guerra civil va ser director del Sanatori de Torrebónica. Posteriorment va treballar a la Caixa de Terrassa i a la Caixa de Pensions. [LJ]

Camps Genés, Pere, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou un membre de la direcció de l'Aliança d'Obrers Paletes a Molins de Rei l'any 1910. [AGL]

Camps i Illa, Jaume, sindicalista i polític comunista i socialista (Sabadell 1910-Ciutat de Mèxic 1984). Membre als anys vint del grup anarcosindicalista Ateneu Idea i Cultura, va integrar-se a la FLS, la primavera de 1930, de la mà de Josep Moix. Fou un dels fundadors, l'abril del 1932, del Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell. Seguint Moix, i com la resta de la FLS, el 1933 s'allunyà radicalment de l'òrbita confederal arran de l'expulsió dels trentistes. El 1934 va esdevenir president del Sindicat de Tècnics de Sabadell, i més tard vicepresident de l'organització catalana, presidida per Ruiz i Ponsetí; va maldar per bastir un sindicalisme en català. Col·laborà al *Diari de Sabadell*, *La Humanitat*, *Treball* i *Meridià*. Molt actiu durant els fets del 6 d'octubre a Sabadell, en peticions posteriors demanà la fi de les tortures. Seguí Moix en el seu apropament a la Komintern. El juny del 1936 va dirigir amb èxit, en estreta col·laboració amb elements pòmistes, la vaga d'empleats de Sabadell, i participà amb Moix en converses amb Serra i Moret i Comorera, en els inicis del moviment fundacional del PSUC. L'agost del 1936 s'afilià a la UGT i al PSUC, seguint el pacte d'entrada massiva d'antics militants de la FLS signat per Moix. L'octubre d'aquell any va incorporar-se a l'Ajuntament de Sabadell, com a conseller de finances, per la Unió de Rabassaires. El febrer del 1937 representà Sabadell en la comissió d'estudi del problema de l'habitatge, i va intentar refer l'estructura exportadora de la indústria tèxtil sabadellenca, activitat que intensificà, després d'un breu pas pel front, aquell mateix any. Va incorporar-se al Consell d'Economia de la Generalitat a finals de 1937, pel PSUC, sempre ocupant-se de la

situació de les exportacions, i fou secretari de Moix quan aquest arribà al ministeri. Exiliat amb ell, va col·laborar amb el Servicio de Evacuación de Republicanos Españoles, i continuà militant activament al PSUC. Del camp de Setfont, al Llenguadoc, passà a Bèlgica, la Gran Bretanya, els EUA i finalment Mèxic. Signatari del manifest *A tots els treballadors del PSUC* de novembre de 1940, va distanciar-se de Moix i del partit arran del cas Comorera, i finalment en fou expulsat. El març del 1941 va signar el manifest *A tots els treballadors de Catalunya dispersos pel món. A tots els obrers i camperols de Catalunya*, i per tant figurà entre els fundadors del Moviment Social d'Emancipació Catalana, esdevingut Partit Socialista Català el juliol del 1942, del qual arribà a formar part del consell executiu. Malgrat haver recuperat el passaport espanyol el 1958, restà a Mèxic, on als anys seixanta succeí Castelaó, a la mort d'aquest, com a president del pacte Galeusca (Galícia, Euskadi, Catalunya). Tornà a Catalunya el 1979, però sense instal·lar-s'hi. [SBV]

Bibliografia: MANENT, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Barcelona, 1992. CASTELLS, A. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vols. IV-V. Sabadell, 1980-1982. CAMINAL I BADIA, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelona, 1984.

Camps Montraguill, Ramon, Ros de Campets, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1891-1963). Pertanyia al sindicat de la CNT. Entrà a l'Ajuntament de guerra l'octubre de 1936, com a segon alcalde, i va participar a les comissions de Treball i Obres Públiques i a la de Proveïments. El desembre, a conseqüència de la dimissió de l'alcalde, va prendre possessió de l'alcaldia, càrrec que ratificà en altres ocasions fins al juliol de 1937. El desembre de 1936 agafà la presidència de la comissió de Seguretat Interior i Proveïments i Economia. El novembre retornà al consistori integrant-se a la comissió d'Assistència Social. El desembre de 1937 va ser escollit president de la nova junta directiva de la col·lectivitat agrícola per la collita que tot just començava, i alhora vicepresident del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-rodona. El març de 1939 ingressà a la presó de Tarragona. Va ser jutjat a Tarragona el 12 de maig de 1939, amb una pena de 20 anys. El juliol de 1939 va ser traslladat a la presó central

d'Astorga. El juny de 1942 li va ser commutada la pena a 12 anys i 1 dia. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Camps Pajerols, Pere, fuster i anarcosindicalista berguedà (Berga 1914-?). Va ser un dels principals organitzadors de la cooperativa de pintors de Berga, que depenia de la CNT; tanmateix, després se'n va separar, i era l'únic fuster que anava per lliure. En acabar la guerra, va ser detingut i acusat, entre d'altres, d'escorcolls en domicilis de la gent de dretes i saqueigs d'esglésies, per la qual cosa fou condemnat a 15 anys de reclusió temporal. En conseqüència fou reclòs a la presó de Sant Miquel dels Reis, a València, d'on va sortir per anar a treballar a la reconstitució de Belchite; posteriorment va tornar a Berga. [JCR/JJR]

Camps Vives, Antoni, cuireter i dirigent sindical (Manresa 1899-Mauthausen 1941). Dirigent del sindicat del cuiro de la CNT, va ser detingut el gener de 1932 arran de la vaga general revolucionària que esclatà a l'Alt Llobregat. El major protagonisme de Camps va ser durant la guerra civil dins el Comitè Central Antifeixista de Manresa, com a màxim responsable de seguretat i de governació des del 10 d'agost, i després dins el Consell municipal de Manresa des del 19 d'octubre de 1936 fins al 31 de maig de 1938, a partir de llavors va ser nomenat conseller-delegat i responsable d'hisenda fins al final de la guerra. Es va exiliar, va ser internat en camps francesos i després va ser deportat a Mauthausen juntament amb el seu fill i allí van morir tots dos. En entrar a Mauthausen, es va esfondrar. Poc abans de morir va confessar a Jacint Carrió que, respecte a les morts dels primers mesos de la guerra, en la majoria dels casos els milicians actuaven pel seu compte, el comitè desconeixia realment què passava. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil*. Manresa, 1992 i 1993. ROIÀ, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Cañadas, Francisco, sindicalista socialista a Barcelona (segle XX). Comptador de la Secció d'Obrers Ferroviaris de la Regió Catalana, als

anys deu va col·laborar en el sector amb elements anarcosindicalistes. El 1910, era membre del Grup d'Estudiants Marxistes i del grup Acció. Durant els anys 1910 i 1911 va firmar diverses col·laboracions des de Barcelona al periòdic socialista de Reus *La Justicia Social*. [PPB/SBV]

Cañadas, Pedro, sindicalista a Sant Jordi, al Baix Maestrat (segle XX). Participà, com a representant de la Societat de Peons Jornaleros de Sant Jordi, al congrés de la Federació Nacional d'Obrers de l'Agricultura i Similars d'Espanya, celebrat a València el desembre del 1918, bo i no estar associada la seva societat. Participà en els treballs de les ponències 1a i 7a. [SBV]

Canadell, Bonaventura, obrer tèxtil i sindicalista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). En un informe redactat per Anselmo Lorenzo el setembre de 1871, indica que Canadell està formant una federació local a Sant Andreu de Palomar amb seu al carrer Llabré núm. 7. Dos anys després, l'octubre de 1873 consta com l'enllaç sindical entre l'AIT i el sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. L'abril del 1874 la seva adreça era el carrer Tramuntana, 47. Durant la Restauració prosseguí la seva militància dins Les Tres Classes de Vapor: el desembre de 1884 i el gener de 1886 era el representant general del sindicat tèxtil i el novembre de 1886 n'esdevenia el president. [JRM/PPB]

Canal, Esteve, pagès, sindicalista de Berga (segle XX). Membre del sindicat Unió dels Rabassaires de Berga. El 22 de gener de 1937 va entrar a l'Ajuntament en substitució de Joan Casafont, que va dimitir perquè deixava de treballar la terra. El febrer de 1937, va formar part d'una comissió que havia de presentar, abans del dia 21, projectes de municipalització de la llum i el transport, a la Generalitat. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937, va ser vocal de la conselleria de Proveïments i de la de Cultura i Governació. El 12 d'abril de 1937 va deixar el càrrec a l'Ajuntament per incorporar-se al front. [JCR/JJR]

Canal, Fèlix, anarcosindicalista a Olot (segle XX). El 1918 va representar la federació local

d'Olot al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona. [SBV]

Canal, Josep, internacionalista (segle XIX). Va ser elegit secretari corresponsal del Consell de la Unió de Treballadors del Camp, amb seu a Reus, al congrés del ram, celebrat a Barcelona els dies 18 al 22 de maig de 1873. El novembre d'aquell any, durant la crisi de la Unió, va dimetir del càrrec. [TMS]

Canal, Lluís, fuster serrador i dirigent sindical a Manresa (segle XX). El gener de 1930 era president del Sindicat de la Fusta de la CNT a Manresa i va dirigir amb èxit una vaga total del ram. Es van aconseguir unes bases de treball amb notables millores per als serradors manresans. El Sindicat de la Fusta, amb uns 300 afiliats, sempre va estar molt organitzat i actiu. Va formar part de] nucli dirigent de l'anarcosindicalisme manresà durant tots els anys de la República i va impulsar la creació dels Sindicats d'Oposició. El seu pensament quedà reflectit en nombrosos articles publicats a la revista obrera manresana *El Trabajo*, el tret més remarcable del qual és el sindicalisme com a eix vertebrador de la revolució social. El setembre de 1931 va encapçalar el manifest local d'adhesió al *Manifest dels Trenta* publicat a Barcelona. Va promoure la creació de la Federació Nacional de Sindicats de la Fusta, però va tenir l'oportunitat de la direcció cenetista barcelonina. Després de la integració dels Sindicats d'Oposició a la UGT, l'agost de 1936, va mostrar-se crític amb la marxa de les coses i el caràcter polititzat del sindicat. [JSC]

Bibliografia: SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Canal Arderiu, Josep, anarcosindicalista (Puig-reig, Berguedà, 1906-Brive, França, 1960). Va actuar en la CNT del seu poble natal i en esclatar la guerra civil de 1936 va impulsar les col·lectivitats de la seva comarca i va lluitar en la contesa. Exiliat a França, el 1940 fou deportat pels nazis a Mauthausen, d'on va sortir el 1945 i s'instal·là a Brive. [TMS]

Canalda, E., anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Com a representant del Sindicat Obrer de Joieria i Argenteria, participà al Con-

grés Obrer Nacional, convocat a Barcelona l'octubre-novembre del 1910. Possiblement és el mateix Francesc Canal que representà el mateix sindicat al primer Congrés Obrer de la CNT que se celebrà el setembre de 1911. [SBV]

Canaleta Roset, Josep, pagès i sindicalista a Barberà de la Conca, la Conca de Barberà (segle XIX). Fou un dels dirigents de la Societat de Treballadors Agrícoles de Barberà, fundada el març de 1894. [TMS]

Canaleta Tous, Josep, l'hereu Costa, pagès (Barberà de la Conca 1868-?). Fou membre fundador de la Societat de Treballadors Agrícoles i un dels tres signants de la seva legalització el 1894, en qualitat de secretari de la junta directiva. Participà activament en el conflicte social desenvolupat entre 1894 i 1896, que donà l'hegemonia social als pagesos enfront dels propietaris. En aquest sentit, destaca la seva activitat desfermada contra els esquiroles contractats dels pobles veïns i la de la seva dona, Maria Cabestany Fabregat, com una de les principals instigadores dels aldarulls de les dones, del mes de maig de 1894, que feren «esquellots» contra els esquiroles. El juny de 1895 fou regidor a l'Ajuntament, dins la candidatura abonada per la Societat de Treballadors, i elegit primer tinent d'alcalde fins al 1899. La vinculació com a parcer amb el propietari i dirigent republicà Joan Esplugas i Moncusí sembla que és l'origen de la seva actitud contrària als plantejaments socialistes i «internacionalistes» del president de la Societat, Victòria Figarola, el qual seria ben aviat desplaçat de la direcció del sindicat. D'aquesta manera, Joan Esplugas controlà electoralment el cens majoritari de Barberà de la Conca en benefici personal i del partit republicà fins al 1918. [AMA]

Canalias, Antoni, sindicalista internacionalista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'abril de 1874 consta com a membre de la federació local de Sant Martí, situada a la carretera de Mataró núm. 287, 2a. Com a tal va assistir al congrés per a la reorganització de la federació que va començar el 28 de desembre de 1874 i que continuà a principis de 1875. En aquest congrés es van aprovar els nous reglaments re-

ferits a tallers col·lectius i tallers cooperatius. [JRM]

Canalias Mestre, Ramon, representant de joieria a Barcelona (segle xx). Destacat dirigent obrer a Molins de Rei, a l'Ajuntament del qual va ser regidor entre 1918-1923, en representació de la minoria obrera integrada per membres de la Federació Obrera de Molins de Rei —d'altra banda, també va presidir aquesta entitat entre 1922-1923—, i entre 1930-1934, en representació de la Unió Socialista de Catalunya. Amb la proclamació de la Segona República, fou elegit alcalde de la vila, càrrec que ocupà fins a 1934 (14.IV.1931-18.I.1934). [AGL]

Canals, fuster i anarcosindicalista al Bages (segle xx). L'agost del 1930 era membre de la junta del Sindicat de la Fusta del Bages. [SBV]

Canals, Domènec, comunista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle xx). El 3 de març de 1938 va entrar a l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners, en representació del PSUC. A la remodelació municipal que es va produir el maig de 1938 va ocupar la regidoria de proveïments. [PPB]

Canals, Sebastià, anarcosindicalista a Badalona (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Canals Blanch, Jaume, fuster a Molins de Rei (segle xx). Membre del nucli impulsor de la Societat d'Obrers Fusters de Molins de Rei, de la qual fou secretari el 1912. Amb posterioritat, entre 1931-1934, va ser regidor local en representació de la Unió Socialista de Catalunya. [AGL]

Canals Bofill, Miquel, fuster a Molins de Rei (segle xx). Membre de la direcció de la Societat d'Obrers Fusters de Molins de Rei el 1912. [AGL]

Canals Fenes, Sebastià, forner i comunista a Terrassa (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte quart de

Terrassa. Possiblement és el Canals que representava el Sindicat de l'Alimentació de Terrassa en el Ple regional de la CNT catalana celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Canals i Cabrisses, Pere, metal·lúrgic i comunista (Cadaqués 1908-el Pirineu 1945). Va pertànyer al Centre Republicà Federal de Sabadell, a la Casa del Poble de Reus, al Partit Comunista Català i a la secció catalanoblear del PCE, de la qual fou dirigent a Mallorca. Fou empresonat arran dels fets d'Octubre de 1934. El juliol de 1936 va partir cap a Barcelona amb l'expedició olímpica mallorquina i no pogué retornar a l'illa pel fet d'haver-hi triomfat els sollevats. Aleshores s'integrà al PSUC i fou alcalde de Cadaqués. El 1937 era secretari del comitè comarcal del PSUC a Girona i membre del comitè central del mateix partit. Col·laborà habitualment a *Front*, òrgan gironí del partit. Durant l'any 1938 formà part de l'Ajuntament de Girona. S'exilià a Xile, però retornà clandestinament a Catalunya, per ordre del PCE, per fer-se càrrec de la direcció del partit a l'interior. Atesa la seva vinculació amb Monzón i Trilla, els dirigents de França es malfiaren d'ell i el cridaren perquè es presentés a Tolosa. Llàvors va ser assassinat pel mateix partit en un dels passos del Pirineu. [JClAR]

Bibliografia: GABRIEL, P. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. CAMINAL, M. *Juan Comarera. Comunisme i nacionalisme (1939-1958)*. Barcelona, 1985, volum III. CLARA, J. *El personal polític de l'Ajuntament de Girona (1917-1987)*. Girona, 1987.

Canals Romà, Joan, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou elegit secretari del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona el març de 1923. Era president del Sindicat d'Obrers Carregadors i Descarregadors de Bales de Cotó el juny de 1926. Fou nomenat vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent del Cotó l'octubre de 1927. Fou un dels representants del dit comitè en el Comitè General del Port de Barcelona a partir de maig de 1929. Elegit vocal obrer del Jurat Mixt del Treball al Port, Secció de Càrrega i Descàrrega de Cotó el maig de 1932, va mantenir-se en el càrrec fins al maig de 1933, que fou baixa per malaltia. Era president de la Societat d'Obrers Carregadors i Descarregadors de Cotó del Sin-

dicat de Transport de la CNT el juliol de 1937 i el gener de 1939 treballava a les oficines de la Collectivitat de Treballs Portuaris. [JIG]

Canamasas Camprubí, Domènec, sacerdot i viceconsiliari nacional de l'HOAC (Santa Eulàlia de Riuprimer, Osona, 1927). Després d'estudiar en el seminari de Vic i de ser ordenat sacerdot el 1950, fou destinat a la parròquia de Castellbell i el Vilar on exerceí de vicari-mestre. Malalt de tuberculosi, el metge l'envià dos anys per a recuperar-se a Madrid, on estudià Doctrina Social de l'Església a l'Institut Lleó XIII i on conegué Guillem Rovirosa. Consiliari de l'HOAC de Vic, el 1955 el bisbe Dr. Masnou li donà permís per a quedar-se a Madrid i donar suport a Rovirosa en la tasca apostòlica hoacista. El cardenal Pla i Deniel el nomenà viceconsiliari nacional de l'HOAC i ell restà a la capital d'Espanya col·laborant amb la Comissió Nacional, fins a 1968, any de la crisi de l'HOAC i dels moviments apostòlics. [EFP]

Bibliografia. FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la historia de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesis doctoral. II volum. Barcelona, 1994, pàg. 113-116.

Canas Montserrat, Antoni, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle xx). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al quart congrés que realitzà la seva federació nacional. El congrés se celebrà a Madrid a principis de setembre del 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència de bases de treball. [DBM]

Candel Tortajada, Francesc, escriptor (Casas Altas, el Racó d'Ademús, 1925). Resident des de petit a Barcelona, a les seves obres es féu ressò dels problemes de la immigració i del món obrer en general, reflectits en les seves novel·les i en molts dels seus assaigs. Especialment significatives són obres com *Donde la ciudad cambia de nombre* (1957), centrada en la vida dels suburbis i que provocà una gran polèmica, *Els altres catalans* (1964), una crònica de la immigració, *Trenta mil pessetes per un home* (1968), *Los que nunca opinan* (1971). Vinculat a organitzacions i partits d'esquerres,

a les eleccions de 1977 formà part de la candidatura unitària de l'Entesa dels Catalans al senat i fou senador fins al 1979. La seva experiència quedà reflectida a l'obra *Un charnego en el senado* (1979). Sovint ha col·laborat a la premsa diària, amb temes sempre de denúncia social. [PPB]

Cando Cando, Daniel, ajustador muntador, tècnic municipal i sindicalista comunista (la Corunya 1943). Traslladat a Barcelona des d'infant, va entrar a l'escola d'aprenentatge de la Maquinista Terrestre i Marítima, on cursà, durant els anys 1958 a 1961, formació professional de primer grau i sortí amb l'ofici d'ajustador muntador. Treballà a la MTM fins a 1968, que va ser acomiadat per motius sindicals. El 1961 inicià la militància al FOC, a través d'un nucli que va començar a l'escola d'aprenents, entorn al professor de moral mossèn Dalmau i després va formar part, fins a la crisi de 1969, de l'organització del FOC a la fàbrica. Va participar en la formació de la primera Comissió Obrera de la MTM durant les vagues de 1962, en solidaritat amb la mineria asturiana. El 1964 fou un dels fundadors de les Comissions Obreres de Catalunya a l'assemblea de Sant Medir. Entre 1966 i 1969 va ser membre de la Coordinadora del Metall de CCOO de Barcelona, de la coordinadora local d'aquestes, que reunia els diferents gremis de les CCOO de la ciutat, i representant d'aquesta coordinadora a la Comissió Obrera Nacional de Catalunya. Detingut en una de les mobilitzacions que organitzà CCOO, el TOP el va condemnar a un any de presó, que complí entre 1969 i 1970. El mateix 1970 i fins a 1976, va ser membre de l'organització comunista Lucha de Clases. També el 1976 va ser acomiadat per motius sindicals del seu lloc de treball com a mecànic a l'empresa Cinematografia Marín. Fou membre de les direccions executives del Partido Comunista de Unificación i del Partit del Treball de Catalunya entre 1976 i 1981. El 1979 reingressà a la MTM per aplicació de l'amnistia laboral, i hi treballà fins a 1987. Posteriorment es dedicà a tasques de formació a escoles tallers municipals. Militant del PSC des de 1998, inicià al següent any la tasca de comissionat de l'alcaldia, de Barcelona Solidària, a l'Ajuntament de Barcelona. [TMS]

Cané Barceló, Pere, obrer i militant anarquista (Barcelona 1896-Mèxic 1973). Obrer vidrier i dirigent cenetista. De molt petit es traslladà amb la seva família a Badalona. Entrà a treballar d'aprenent a la fàbrica de vidre Costa i Florit. En aquesta fàbrica, hi treballava Joan Peiró, i Pere Cané fou posat al seu costat com a aprenent d'ofici. Aquest fet serà cabdal per a la resta de la seva vida, ja que, captivat per la personalitat de Peiró, en fou des d'aquells moments deixeble i col·laborador. Ben aviat va ocupar responsabilitats dins l'àmbit sindical, sempre en els rengles de la CNT. Fou secretari de la Societat d'Obrers Vidriers, i repetides vegades formà part del Consell de la federació local. Quan l'any 1916 s'edità a Badalona la revista quinzenal *La Colmena Obrera*, òrgan de la federació local de les Societats Obreres de Badalona, hi escriví diverses vegades. L'any 1919 marxà a Sevilla, enviat per la Societat d'Obrers Vidriers, per potenciar l'organització sindical en aquella ciutat. Per aquestes activitats fou detingut i empresonat dos anys a Sevilla. De retorn a Badalona, participà activament en les diverses conspiracions contra la Dictadura de Primo de Rivera. El més important, però, fou la seva participació en la conspiració que, des de la seva cel·la de Montjuïc, preparava el capità Fermín Galán. Aleshores, a Badalona, hi residia el comitè regional de la CNT de Catalunya, el secretari del qual era Joan Peiró, així com el Comitè Nacional Revolucionari CNT-Grupos Anarquistas, del qual Cané formava part. Fracassada la conspiració, hagué d'emprendre el camí de l'exili cap a França. De retorn a Badalona l'any 1930, participà activament en la vaga metallúrgica de la Metalgraf. Fou de bell nou detingut i empresonat. En el moment de proclamar-se la II República era secretari de la Federació Local de Sindicats, i pocs mesos més tard, secretari general de la Federació Nacional de la Indústria Vidriera. Delegat per diferents sindicats locals, participà, el juny de 1931, en el congrés extraordinari de la confederació, celebrat a Madrid. En la pugna dins els rengles confederals entre sindicalistes i la FAI, fou un dels trenta signants del manifest de l'agost de 1931, el conegut manifest dels trentistes. Expulsat de la CNT, participà, l'agost de 1933, en la fundació dels Sindicats d'Oposició. En aquest moment treballava com a funcionari municipal a l'Ajuntament de Badalona. Com a

membre de l'Aliança Obrera, participà en els fets d'Octubre de 1934 i a finals d'aquest mes fou detingut i no assolí la llibertat provisional fins al març de 1935. L'agost d'aquest mateix any tornava a ingressar a la presó per complir una condemna de sis mesos, acusat de desarmar uns guàrdies municipals durant els fets d'Octubre. Fins aquell moment de la seva vida havia estat trenta-dues vegades a la presó. En esclatar la guerra civil, formà part del Comitè de Salut Pública, encarregat de l'economia. El 19 d'octubre del 1936, amb la renovació de l'Ajuntament, fou escollit regidor d'Economia. En ser nomenat Joan Peiró ministre d'Indústria, ocupà la sotssecretaria d'aquest ministeri, primer a Madrid i després a València. De retorn a Badalona, ocupà diferents càrrecs al consistori fins que el 12 de maig de 1938 va ser escollit alcalde de la ciutat. El gener de 1939 empenyé el camí de l'exili, primer a França i posteriorment a Mèxic. [JVF]

Bibliografia: MANENT I PESAS, JOAN. *Records d'un sindicalista llibertari català. 1916-1943*. París, 1976. VILLARROYA I FONT, JOAN. *Revolució i guerra civil a Badalona. 1936-1939*. Badalona, 1985.

Cañego Cañego, Félix, taxista i comunista valencià (Mota del Cuervo 1943). Durant els anys 1970-1975 va desenvolupar tasques sindicals i participà en tot tipus de reunions i actes reivindicatius del sindicat de CCOO. El 1976 fou elegit membre de la Junta Directiva Sindical de les CCOO a València. [RIRB]

Canela, paleta i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la FAI. Va ser delegat de Barcelona a l'assemblea constituent del Sindicat de la Construcció, l'1 de juny de l'any 1930, i va ser elegit membre de la junta del sindicat presidida per Ricard Sanz. Va participar en el Congrés dels Sindicats celebrat a Barcelona entre els mesos de setembre i octubre de 1931, i fou elegit delegat per al congrés regional, juntament amb F. Ascaso i amb Porquet. [APE]

Canela, Josep, sindicalista a Barcelona (2-Barcelona 1923). Va ser delegat per Catalunya al congrés de la CNT, celebrat a Madrid l'any 1919, juntament amb Salvador Seguí, Àngel Pestaña, Joan Peiró i Andreu Nin. Va ser un dels signants de la declaració de principis de la CNT resultant del congrés. L'any 1923 va ser

assassinat en un atemptat organitzat pel Sindicato Libre al bar El Ciclista de la plaça Bon-succés de Barcelona. En el mateix atemptat va resultar ferit el dirigent Andreu Nin. [APE]

Canela, Lluís, societari a Alcover, Baix Camp (segle XX). Fou el president de la societat de resistència Unió Arrendataria y Jornalera d'Alcover, en el moment de la seva constitució l'octubre de 1913. [PPB]

Canela Barberà, Lluís, paleta i obrerista (Alcover 1907). A l'inici de la guerra va ser del comitè. Entrà al consistori alcoverenc pel POUM el gener de 1937, i ocupà la presidència de la comissió de Treball i Obres Públiques. També va pertànyer a la col·lectivitat. S'exilià a França. [AGT]

Cañellas, Francesc, paleta a Palma de Mallorca (segle XIX). Apareix, cap al 1872, com un dels membres més destacats de la federació local de Palma de Mallorca, conjuntament amb Guillem Arbós i Sebastià Alorda. [EOF]

Cañellas, Francesc, socialista (segle XIX). Aparegué com un dels signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cañellas, Joaquim, societari a Barcelona (segle XIX). Recolzà amb la seva signatura el document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Més endavant, el febrer de 1869, figurà com a vocal de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Cañellas, Josep, paleta i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). El 29 de desembre de 1869 la seva signatura aparegué en una crida als obrers per a anunciar la formació del Centre Federal Palmèsà sota la direcció de Francesc Tomàs. L'abril de 1870 fou escollit per al càrrec de secretari de la Societat de Paletes de Palma. Posteriorment accedí a membre del Consell local de la Federació Palmesana de l'AIT, es mantingué en aquest càrrec fins a principis del 1871; fent ús d'aquest, signà un manifest en contra de la guerra francoprussia-

na. A mitjan 1872 encara constava com un dels dirigents obrers més destacats de la federació, tot i la repressió desplegada contra els internacionalistes. [EOF]

Cañellas, Pere, socialista a Mallorca (segles XIX-XX). Dirigent de la federació local de societats obreres de Palma a les darreries del segle XIX, fou president durant els anys 1899-1900 del Centre Instructiu Obrer, que havia estat creat el 1897 com a escola obrera i lloc de conferències. [PPB]

Cañellas, Ramon, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representant la societat de flequers La Espiga, de Barcelona, participà al Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona l'octubre-novembre de 1910. [SBV]

Cañellas Cusi, Joan, dirigent anarcosindicalista a Reus (segle XX). Anarquista d'acció, anà a viure a Barcelona. Formà part del cercle d'Àngel Pestaña, i dirigí un grup anarquista d'acció, segons Garcia Oliver «de armas tomar». [PAN/AAC]

Cañellas Quetglas, Jaume, mestre d'obres, sindicalista i polític (Marratxí, Mallorca, 1897-Palma 1953). Ingressà en el PCE el 1921. Fou candidat a regidor de l'Ajuntament de Palma pel PCE en les eleccions municipals d'abril de 1931. Dirigent sindical del ram de la construcció, el 1932 fou elegit president del sindicat. Durant el Bienni Negre (1933-35), fou secretari polític del comitè regional del PCE. Al començament de la guerra civil, s'amagà al Pla de na Tesa (Marratxí). Més tard, però, es presentà a les autoritats, i fou tancat a la presó de Can Mir (Palma) i al camp de concentració de Sóller. El 1942, participà en la reorganització del PCE a Mallorca i n'esdevingué el màxim responsable. Detingut (1946), s'allunyà de l'activitat política clandestina. Morí arran d'un accident laboral. [DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Cañellas Vidal, Pere, sindicalista al Vendrell (segle XX). Dirigent de la federació local de la

CNT al Vendrell durant la II República i la guerra civil. Ocupà diferents càrrecs en l'esmentada federació i fou un dels principals responsables de la gran afiliació cenetista a la vila del Vendrell. [RAM]

Canelles i Miquel, Francesc, forner i comunista a Terrassa (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte tercer de Terrassa. [MPMJ]

Canes, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Canet, Agustí, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Canet, Pau, sindicalista i teixidor a Centelles (segle XIX). Va ser un dels signants del manifest dels dirigents de les diferents societats obreres l'11 de maig del 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [JRM]

Canet Cabellón, Vicent, artista plàstic (València 1887-1951). Format a l'Escola de Belles Arts de València, guanyà el 1909 la medalla de coure d'Art Decoratiu a l'Exposició Regional Valenciana. Va dedicar-se primordialment al cartellisme, en què destacà per les seves obres per a distintes edicions de les Falles de València i la Fira de Juliol. En esclatar la guerra civil, va ser escollit pel seu compromís polític responsable del taller d'arts plàstiques de l'Aliança d'Intel·lectuals Antifeixistes de València, lloc on va realitzar la part més significativa de la seva cartellística de guerra. Compatibilitzà aquest càrrec amb la docència a l'Escola d'Arts i Oficis Artístics de València. Acabada la contesa, va ser sentenciat a una llarga condemna per les seves activitats polítiques. [CCG]

Canibell Masbernat, Eudald, tipògraf (Barcelona 1858-1928). En els anys 1877 i 1878 va començar a treballar al taller tipogràfic La Academia, propietat del republicà federal Evarist Ullastres i dirigida per Rafael Farga Pellicer. Va militar en la Societat Tipogràfica de Barcelona, organització sindical i assistencial creada el 1879, de la qual va ser primer president Tomás Gallego i a la qual varen estar associats molts dels antics dirigents bakuninistes de l'AIT, com Antoni Pellicer, Anselmo Lorenzo o Josep Lluas. L'any 1881 es va separar de la Societat Tipogràfica per les desavinences polítiques amb la direcció de l'entitat, que acusaren de reformista. A mitjan 1882 va participar en la fundació de la Solidària, amb el grup escindit de l'anterior societat, com ara Antoni Pellicer, Josep Lluas, entre d'altres. El mateix any la Solidària es va afiliar a la FTRE. Des de 1883 figura també com a secretari de la secció de sociologia a l'Associació d'Obrers Tipogràfics. De 1882 a 1883 fou membre de la comissió federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, per compte de la qual el mateix 1883 viatjà per diversos països d'Europa. A partir de l'any 1884, fou secretari del Consell de redacció del diari *La Asociación* (Barcelona, 1883-1889), òrgan de l'esmentada Associació d'Obrers Tipogràfics. A la mort d'Evarist Ullastres, que també editava el diari *La Tramontana*, l'antic director Josep Lluas va esdevenir propietari, i Canibell a ser membre de la redacció. Va passar a fer-se càrrec de la redacció de *La Tramontana*, juntament amb Emili Guanyabens, Anselmo Lorenzo i Codolosa, per la incapacitat per malaltia de Josep Lluas l'any 1890. El mateix any fou nomenat director de la Biblioteca Arús, a conseqüència de la seva amistat amb Valentí Almirall, on va desenvolupar una important tasca com a historiador del moviment obrer, preocupant-se de recollir i classificar la documentació, els arxius i les publicacions que li encomanaren, i realitzant les notes biogràfiques de Farga Pellicer, Pellicer Paraire i Anselmo Lorenzo, les quals van ser utilitzades per altres historiadors com Manel Reventós o Max Nettlau per a interpretar molts passatges dels seus estudis sobre la Internacional a Espanya. Abandonada la seva militància activa com a dirigent sindical, va desenvolupar tasques lligades al seu ofici de tipògraf i al dibuix, en què guanyà alguns pre-

mis internacionals. El 1897 va fundar l'Institut Català de les Arts del Llibre amb Josep Lluís Pellicer. Va ser director artístic de l'Anuari Tipogràfic Neufville (1910-1914). [VVL]

Bibliografia: *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española de la AIT (1872-1874)*, Transcripción, estudio preliminar, notas e índices por Carlos Seco Serrano (vols. I i II) y María Teresa Martínez de Sas (vols. III al VII). Barcelona, 1972-1987, 7 vols. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Cañizar, Eugeni, anarcosindicalista (la Torre del Comte, el Matarranya, ?-Castelldefels 1979). Com a militant de la federació local de la CNT del seu poble, va participar en la insurrecció de desembre del 1933, per la qual fou detingut. Durant la guerra va formar part del batalló guerriller de Ramiro; no podent passar a França, aconseguí arribar a Terrassa, on visqué amagat uns anys. El 1949 va intentar passar la frontera amb la seva companya, però va ser detingut. [SBV]

Cañizares, treballador del calçat i anarcosindicalista a Sitges (segle XX). Va assistir al ple regional de la CRT de Catalunya, d'agost del 1931, representant el Sindicat del Calçat de Sitges. [SBV]

Cañizares, Tomàs, treballador de la pell i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representant el Sindicat de la Pell de Barcelona, assistí a la conferència i ple regionals de la CRT de Catalunya de maig-juny de 1931 i al congrés extraordinari que la CNT va celebrar a Madrid el juny de 1931. [SBV]

Cañizares Doménech, José, treballador de la terra, dirigent sindical i polític a la província d'Alacant (segle XX). Fou el més destacat impulsor del sindicalisme agrari d'ideologia socialista afecte a la UGT a la província d'Alacant durant el primer terç del segle XX. Treballador de la terra a Villena, des de ben jove estigué vinculat a la societat d'obriers agricultors La Constància de la seva localitat. Quan el 1919 el PSOE va començar una campanya de captació dels bracers de la terra, va contri-

buir de manera destacada a difondre el sindicalisme socialista. Fou un dels fundadors de la Federació Comarcal Agrària de Villena el 1920, de la qual seria secretari. En el segon congrés d'aquesta federació, celebrat el gener de 1921, va defensar que els seus integrants ingressaren en la UGT i que aquesta federació de Villena s'adherís a la Federació Regional Llevantina. Pel seu impuls, entre d'altres, es crearia la Federació Regional d'Agricultors de Llevant, com a resultat de la fusió de les diverses organitzacions agràries socialistes comarcals i provincials. El novembre de 1922 va acudir al congrés nacional d'UGT, en representació de la secció de la Federació Comarcal Agrària de Villena, per tal de crear una federació nacional d'agricultors. Allí fou nomenat per a formar part de la comissió que estudiaria els estatuts de la Federació Nacional d'Agricultors, llavor de la posterior Federació Espanyola de Treballadors de la Terra. El 1923 fou elegit vocal suplent per al comitè encarregat de dur endavant la Federació Nacional de Treballadors de la Terra. Després del llarg parèntesi de la Dictadura de Primo de Rivera, i en constituir-se el gener de 1930 la Federació Nacional de Treballadors de la Terra, ocupà el càrrec de secretari provincial d'Alacant d'aquesta federació fins al final de la guerra civil. A banda de la seva activitat per a desenvolupar el sindicalisme agrari socialista afecte a UGT, també va destacar com a polític provincial del PSOE. Es va presentar a les eleccions generals de 1931 en una candidatura resultat d'una coalició entre el PSOE i el Partit Republicà Radical Socialista. Obtingué 26 441 vots, però no li correspongué cap escó. En canvi, en les eleccions de compromissaris per a l'elecció del president de la República del 26 d'abril de 1936, resultà electe amb 149 175 vots. Formà part del Comitè Provincial del Front Popular, en representació dels Treballadors de la Terra, que el 18 de juliol de 1936 es va posar al costat de la República, i de la Comissió gestora de la Diputació d'Alacant i de l'efectiva, nomenada el 29 de setembre de 1936 pel governador civil d'Alacant, de la qual fou president provisional per ser el conseller de més edat. Durant la postguerra se li aplicà la Llei de responsabilitats polítiques, amb una sanció econòmica de 350 pessetes, 15 anys d'inhabilitació i 15 anys d'estranyament. [JMSS]

Bibliografia: FORNER MUÑOZ, Salvador. *Industrialización y movimiento obrero, Alicante 1923-1936*. València, 1982.

Cañizares Penalva, Antonio, cosidor i dirigent socialista local a Elx (segle XX). Va començar la seva activitat política en la Joventut Socialista il·licitana, la qual arribaria a dirigir el 1919. Participà activament en les tasques de propaganda i les de col·laboració amb l'Agrupació Socialista local. El 1919 fou processat per un tribunal militar per reproduir un text de José Calleja en la convocatòria d'un míting sobre la Revolució Russa. En realitat féu referència als esdeveniments russos contínuament des del 1918 per afrontar els problemes d'Espanya. Representà la Joventut il·licitana al Congrés de la Federació de Joventuts Socialistes d'octubre de 1915 i al V Congrés de les Joventuts Socialistes celebrat a Madrid el desembre de 1919. El 1920 es va mantenir al marge de l'escissió d'una part de les Joventuts Socialistes que acabà propiciant la creació del Partit Comunista d'Espanya. Pertanyia a la línia d'actuació moderada que recolzava els candidats del PSOE en les eleccions municipals i polemitzava amb els anarquistes. El setembre de 1920 va participar en la constitució de la Federació de Joventuts Socialistes de Llevant a València. En les eleccions municipals de 1920 fou l'únic regidor socialista electe, encara que el seu nomenament fou impugnat pels conservadors perquè no havia complert els 25 anys quan se celebrà l'elecció; però, com que els havia complert abans de prendre possessió del càrrec, la Comissió Provincial no acceptà la protesta dels conservadors. Llavors els dirigents tradicionals del socialisme il·licità s'havien apartat de la política activa o es dedicaven bàsicament a la lluita sindical. L'actitud belligerant dels conservadors contra la vida política dels socialistes il·licitans conduí a la seva destitució com a regidor el 1921. En els anys de la crisi socialista motivada per l'escissió comunista de 1921, les seves iniciatives permeteren l'existència d'una mínima organització local i la publicació del periòdic *Trabajo*, de la qual fou director, però no va aconseguir impedir que desaparegués l'Agrupació Socialista local. Durant 1922 la Joventut Socialista va substituir l'Agrupació Socialista. Després de diverses crides i gestions protagonitzades per Cañizares, el 4 de febrer de

1923 ell mateix presidí una reunió en la qual els socialistes il·licitans acordaren reorganitzar la seva Agrupació Socialista. L'hostilitat dels conservadors aconseguí que fos desterrat. Tornà a Elx el 1927, després de ser absolt del càstig de desterrament. Poc després es desplaçà a Pueblo Nuevo del Terrible per ocupar el càrrec de secretari general de la Federació de Sindicats Miners de Peñarroya. En cap moment no deixà de col·laborar en les publicacions socialistes locals *Trabajo* i *El Obrero*. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

Cano, Enrique, anarcosindicalista a Gavà (Puerto Lumbreras, Múrcia, 1896-Carcassona 1961). Va emigrar a Catalunya, residí a Gavà. El juliol de 1936 va ser un dels organitzadors i director de la Col·lectivització Agrària de Gavà. Després de la guerra va haver d'exiliar-se a França. [APE]

Cano, Miquel, socialista a Barcelona (segle XX). El 1902 va ser escollit president del Cercle Socialista de l'Agrupació Barcelonesa del Partit Obrer, que llavors tenia la seu al carrer d'Escudillers i que havia estat creada el 1888 per Toribio Reoyo. [DBM]

Cano Carrillo, Salvador, mestre i periodista anarquista (Mojácar, Almeria, 1900-?). Va traslladar-se molt aviat des del seu poble natal a València. S'apropà al món llibertari a partir de 1919. Va treballar especialment com a professor en una escola racionalista i més tard com a periodista. És en aquesta tasca on va destacar la seva activitat anarquista des de llocs tan importants i diversos com corresponsal del diari *CNT* i de *Solidaridad Obrera* de Barcelona; redactor de *Fragua Social*; director de *Nosotros* i col·laborador de *La Revista Blanca*. Va dedicar molts dels seus articles a la temàtica pedagògica i cultural. Membre de la FAI, va defensar en molts mítings les decisions del Ple de l'organització celebrat a València el 1937 i la participació de la federació en la política republicana. Va ser nomenat finalment secretari del comitè regional valencià de la FAI. Acabada la contesa va exiliar-se. Col·laborà en distintes publicacions llibertàries a l'exili, com és el cas de *Cé-nit* (Tolosa). [JNN]

Publicacions: *Valerio Orobón Fernández*, Caracas, 1976.

Bibliografia: GIRONA, Albert, *Guerra i Revolució al País Valencià, 1936-1939*. València, 1986. GUARDIA, Isidro, *Conversaciones sobre el movimiento obrero*. Madrid, 1978.

Cano Casado, Àngel, miner, obrer de la construcció i anarcosindicalista (?-Puy-de-Dôme, França, 1976). Va treballar en les mines de Río Tinto a Huelva. Va ser perseguit per la seva militància sindical a la CNT, per la qual cosa va fugir a Alacant l'any 1934. Va ser dirigent del Sindicat de la Construcció, on va destacar especialment durant la vaga de 1936. En el mateix any fou membre del comitè d'enllaç UGT-CNT de la construcció. En acabar la guerra, es va exiliar, primer a Orà (Algèria) i després a S. Eloy-Les Mines. [APE]

Cano Forés, Josep Maria, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Fou militant de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre, al terme municipal de Tortosa. El desembre de 1937 fou encausat com a membre actiu dels grups cenetistes que actuaren a Tortosa durant els enfrontaments de maig de 1937 amb les forces d'ordre públic. [XPM]

Cano García, José, metal·lúrgic i sindicalista (Tarazona de la Mancha 1935). Arribà a Barcelona el 1958, i començà a treballar a Motores Diesel Matacás de Sant Feliu de Llobregat. Fou càrrec sindical del jurat d'empresa entre 1963 i 1975, i va participar en les coordinadores de CCOO del Baix Llobregat. Fou nomenat president de la UTT de Sant Feliu de Llobregat entre 1966 i 1975, i membre de la junta de presidents i vicepresidents del metall del Baix Llobregat entre 1967 i 1975. Va ser vocal provincial del metall des de 1966 al 1975. Entre 1975 i 1982 fou càrrec sindical al comitè d'empresa de Matacás, i secretari general de CCOO del metall del Baix Llobregat entre 1975 i 1978. Amb posterioritat fou secretari general de la Federació del Metall de la CS de la CONC, entre 1981 i 1985. L'any 1985, amb la fusió d'Enasa-Pegaso, fou escollit novament membre del comitè fins al 1988. Aquest any passà a formar part de la Federació de Pensionistes i Jubilats de CCOO de Catalunya fins a l'actualitat (1999). Fou militant del PSUC a

partir de 1962 fins al 1998, quan passà a formar part del PSUC-Viu. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García - Arxiu Històric de la CONC.

Cano Navarro, Manuel, treballador de la indústria química (cautxú), dirigent sindical i polític (Serón 1928). Fill de pare miner i afiliat a la CNT. La família va emigrar a Cardona el 1932, però en haver estat despatxat de la mina el seu pare, el 1935, van anar a viure a Manresa. El pare, voluntari al front de Madrid, hi va morir. Cano començà a treballar als 13 anys i el 1946 entrà a la Pirelli. Es posà en contacte amb l'HOAC, participà en les seves reunions. Creia que amb els jurats d'empresa es podien aconseguir millores per als treballadors i per aquest motiu va participar en diverses etapes en el jurat d'empresa. De tant en tant la policia li feia saber que el tenia controlat. Entre 1976 i 1981 va formar part del comitè d'empresa de la Pirelli. El 1977 va afiliar-se a la UGT i el 1978 fou elegit secretari general de la UGT del Bages, càrrec que va tenir fins al 1988. Va ser persona clau en la reorganització del sindicat en uns moments de màxima conflictivitat laboral i de molta tensió sindical. Com a dirigent sindical, va tenir una actitud prudent, lluny del maximalisme que segons ell porta el treballador al desastre. El 1978 es va afiliar al PSC. L'any següent va ser elegit conseller de l'Ajuntament de Manresa a les llistes del PSC, on anava darrere de Joan Cornet, que fou elegit alcalde. Va ser elegit de nou conseller en les eleccions municipals de 1983, de 1987 i de 1991. Representava la presència de la UGT i dels treballadors industrials en les candidatures socialistes. [JSC]

Bibliografia: *El Pla de Bages*, 26 de setembre de 1983, *Regió 7*. 19 d'abril de 1984. SARDANS, Jordi. «1922 Pirelli s'installa a Manresa». A: *El Pou de la Gallina*. Manresa, 1989, núm. 28.

Cano Pérez, Luis, anarcosindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Membre molt actiu durant els anys trenta, va pertànyer als sectors més radicals de la CNT, i fou regidor de Guerra de l'Ajuntament durant la guerra civil. Se li atribuï la direcció de les patrulles de control. [CST]

Cano Ruiz, Benjamí, mestre d'escola, traductor i anarcosindicalista a Gavà (La Unión 1908). Entre els anys 1931 i 1932 va ser director d'escola primària a Gavà. En aquells anys va ser secretari regional de la Federació d'Escoles Regionalistes de les JJLL de Catalunya i director de l'Institut de les JJLL. Va dirigir les revistes *Tiempos Nuevos* i *Porvenir*. L'any 1940 s'exilià a Mèxic, on va treballar com a mestre particular i com a corrector en el món editorial. Va desenvolupar tasques de direcció en les editorials Aguilar, Azor i Olimpo. Va ser fundador de l'editorial Ideas, i col·laborador en el diari mexicà *El Nacional*. Va ser director, durant trenta anys, de la revista *Tierra i Libertad*. [APE]

Publicacions: *Luzcinda. Anarquismo i consumismo. El hombre y su conducta, El hombre, ente social. Excursión sobre los fundamentos históricos del anarquismo. Ricardo Flores Magón, su vida y su obra. ¿Que es el anarquismo?*

Cano Ruiz, Ramon, anarcosindicalista a Gavà (segle XX). Va ser representant del Sindicat Únic de Treballadors de Gavà de la CNT, al Ple de la Regional de Sindicats Obrers de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de l'any 1933. [APE]

Cano Ruiz, Tomás, anarcosindicalista a Barcelona (?-Múrcia 1987). Militant de la CNT i de la FAI, va ser redactor de *Solidaridad Obrera* i membre del consell de redacció que va ser elegit en el Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona l'11 i el 13 d'octubre de l'any 1931. Va participar en el míting pro presos celebrat al Palau de les Arts Industrials de Barcelona, l'agost d'aquell mateix any, juntament amb Joan Garcia Oliver i Gregori Jover. L'any 1932, a conseqüència de les insurreccions de l'Alt Llobregat del mes de gener, va estar detingut al costat de la resta de membres del consell de redacció de *Solidaridad Obrera*. En acabar la guerra civil, es va exiliar, primer a Amèrica, i després a París; de retorn a Espanya, visqué a València i a Múrcia. [APE]

Publicacions: *Miguel Bakunin*.

Bibliografia: PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. París, 1971. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT*. Barcelona, 1980

Cañomeras Comellas, Jaume, teixidor de llana, sindicalista i republicà federalista a Sabadell (segle XIX). Durant el Bienni Progressista (1854-1856) va ser membre de la Societat de Teixidors de Llana de la seva ciutat. Dins d'aquesta associació, el 1854, va fer de representant a la signatura d'un conveni amb els patrons del sector. Va formar part de la Milícia Nacional i va tenir un paper molt destacat en l'aixecament republicà de 1867. [JRM]

Canonge, Fructuós, demòcrata a Barcelona (Montbrió 1824-?). Va començar com a venedor ambulat als Encants barcelonins i a la fi dels seus dies era cavaller dels ordes d'Isabel la Catòlica, de Carles III i d'Amadeu I. Va arribar a Barcelona el 1831 i, s'inscriví com a aprenent de serraller. La seva formació va ser autodidacta. Va deixar l'aprenentatge per incorporar-se a la carrera militar als quinze anys i fins a 1851 va ser soldat d'artilleria. Va fer de prestidigitador i animador del carnestoltes barceloní i també va ser propietari d'un establiment d'enlustrament, primer a la plaça Reial i després a la plaça del Teatre de Barcelona, on van ser ben conegudes les seves idees democràtiques. Amb la insurrecció de juliol de 1856 va ser una més de les víctimes de la repressió del general Zapatero. Va ser acusat de dirigir la resistència a les barricades i jutjat formalment per això en consell de guerra el 6 d'agost de 1856. Sentenciat com a culpable va ser deportat a l'Havana, ciutat de la qual va retornar a Barcelona acabada la condemna. [JRM]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Cánovas, José, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit secretari Ir del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Cánovas Cervantes, Salvador, periodista ultrarepublicà i filoanarquista (?-Caracas 1950). Personatge controvertit, irònicament batejat per Benavente amb el malnom de Ni-ni (perquè no era «ni Cánovas, ni Cervantes»), va fer-se un primer renom germanòfil com a director de *La Tribuna*, un periòdic que va publicar-se a

Madrid des del 1912 amb el finançament del català Pere Milà i Camps. Cánovas era, segons Eduardo Zamacois, que també escrivia a *La Tribuna*, un home d'una «osadía rayana en la inconsciencia, que, sin saber escribir, se autotitulaba periodista». Potser per això va provar fortuna a la política, però el 1914 va ésser derrotat com a candidat independent per Almansa, tot i comptar amb l'ajut dels mauristes locals. Des dels tallers tipogràfics que eren propietat seva, va tractar de promoure sense èxit un periòdic finançat per la Confederación Nacional Católica Agraria. Va dirigir *La Tierra*, el periòdic que aparegué el 16 de desembre de 1930, 48 hores després de l'aixecament de Jaca, amb l'explícita intenció d'ésser, davant un hipotètic triomf de la conspiració antimonàrquica, el primer a saludar la Segona República. No va ésser així, però diari i director es transformaren fins al juny de 1935 en els portaveus de l'extrema esquerra republicana favorable a la CNT i contrària, per tant, als governs dels dos biennis, el de l'esquerra i el de la dreta. De fet, *La Tierra* va ser el portaveu dels anarquistes radicals catalans, com a mínim, fins que aquests van aconseguir el ple control de *Solidaridad Obrera*, el portaveu de la CNT. Un cop assolit, el paper hegemònic que l'anarcosindicalisme català desenvolupava a tot Espanya i les dificultats de la *Soli* mantingueren aquestes funcions de *La Tierra*. Cánovas va haver de recórrer a l'ajut solidari dels seus lectors més joves, agrupats a les Peñas de la Tierra, i, segons alguns testimonis, també a fonts menys transparents: Pedro Sainz Rodríguez, el 1931 diputat monàrquic a les Corts constituents i, el 1932, conspirador proper a Sanjurjo, assenyala a les seves memòries que, durant la campanya pels anomenats fets de Casas Viejas, Cánovas va rebre diners de la dreta monàrquica en un «sobre que li entregava ell mateix». El novembre de 1936, va incorporar-se a la redacció de *Solidaridad Obrera* de Barcelona, junt amb Zamacois i el poeta Enrique López Alarcón. Tot i l'oposició que aquestes incorporacions despertaren en determinats sectors de CNT-FAI, els articles de Cánovas es transformaren en un referent periòdic de la revolució anarquista i, com a tals, van ésser editats per la regional catalana de la CNT. En acabar la guerra, va marxar a l'exili. A finals de 1947 s'instal·là a Caracas i mantingué obert l'intercanvi de col·laboracions perio-

dístiques amb la *Soli* de París. Va morir, «perseguit i desatès, vell i esgotat» després de la «cuartelada» veneçolana del 1948. [STG]

Publicacions: *Proceso histórico de la Revolución Española*. Barcelona, 1937.

Bibliografia: GÓMEZ APARICIO, P. *Historia del periodismo español. De la Dictadura a la Guerra Civil*. Madrid, 1981. SÁIZ RODRÍGUEZ, P. *Testimonio y recuerdos*. Barcelona, 1978. SEOANE, M. C. & SÁIZ, M. D. *Historia del periodismo en España*. 3 «El siglo XX: 1898-1936». Madrid, 1998. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarcosindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992. ZAMACOIS, E. *Un hombre que se va (Memorias...)*. Barcelona, 1964.

Cánovas del Castillo, María, treballadora de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle XX). L'abril del 1937 va ser escollida vocal, pel Sindicat de Cambra i Annexos, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIGUGT. [DBM]

Cantano Palma, Antonio, Breña, obrer de la construcció i dirigent sindical (Loja, Granada, 1927). El 1956 arribà al Pirineu lleidatà on treballà en la construcció d'embassaments de l'empresa ENHER. A principis dels anys seixanta es traslladà a Lleida, on treballà com a obrer de la construcció en diverses empreses. Inicià la seva trajectòria assistint a les reunions de caire sindicalista que tenien lloc a l'HOAC i fou un dels fundadors de CCOO a la ciutat el 1967. El 1968 ingressà al PSUC, on formà part en diverses ocasions del comitè local. Elegit enllaç sindical, participà activament en els conflictes a les empreses Fomento de Obras y Construcciones, el 1970, i Cubiertas y Tejados, el 1975, la qual cosa li valgué estar inclòs llargament en les «l·listes negres». Assistí, com a membre de la delegació de Lleida, a la primera assemblea de l'Assemblea de Catalunya el novembre de 1971, i participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. Fou un dels 113 detinguts a l'església Santa Maria Mitjancera de Barcelona, l'octubre de 1973, acusat de formar la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya. Des de 1979 fins al 1983 fou regidor de l'Ajuntament de Lleida per la llista del PSUC. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Cantarell Llopart, Climent, manobre i anarcosindicalista (Granollers 1907-?). Va actuar a Pineda de Mar. Militant de la CNT, el setembre de 1935 formà part de la junta directiva de l'Ateneu de Divulgació Social. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda, en nom de la CNT-FAI, i integrà el Comitè d'Abastaments. El 31 d'octubre de 1936 passà a formar part de l'Ajuntament, on fou nomenat alcalde 2n, amb les responsabilitats d'economia i treball. Deixà l'Ajuntament el 7 de març de 1937. [PPB]

Cantera Credo, Eloi, sindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la UGT tarragonina, el 25 de setembre de 1938 substituï Josép Catalán com a secretari de la federació comarcal de la UGT del Tarragonès. [PPB]

Cantero Muñoz, Francisco, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (Alcolea, Còrdova, 1949). Va arribar a Catalunya l'any 1963. En les eleccions sindicals de 1966 va ser escollit president del jurat d'empresa, i des de llavors va participar en la coordinadora de CCOO de Mataró. Va militar també a les Joventuts Comunistes des de 1966 i posteriorment al PSUC. [JGS]

Cantijoch, Ramon, teixidor d'estampats i dirigent societari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels fundadors de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, creada a Barcelona el 24 de gener de 1855. Signà un conveni col·lectiu del ram de teixidors d'estampats el 26 del mateix mes de gener. El març de 1855, com a director del ram, signà un document, adreçat al governador civil, en què es deplorava els excessos comesos en alguns conflictes laborals de certes localitats industrials de Catalunya. També va subscriure, l'11 de maig d'aquell any, una exposició dirigida al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) El mateix mes de maig, davant un conflicte sorgit al ram de la filatura, formà part de la comissió mixta de patrons i obrers prevista al mencionat ban. Finalment, el maig de 1856, va integrar la co-

missió de solidaritat, constituïda pels dirigents obrers de diversos rams de la producció per a recolzar els obrers filadors, afectats pel conflicte anomenat de la mitja hora. [CR]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Cantó, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Santasusana i Turó, representà els obrers constructors de carrosseries per a automòbils de Barcelona, al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre del 1911. [TMS]

Cantó, Rogelio, teixidor i dirigent sindical a Alcoi (segle XX). Sembla que va arribar en aquesta població a principis de segle, procedent de Terrassa com a conseqüència d'una vaga del tèxtil que va haver-hi en aquesta localitat. Representà la Societat de Teixidors Mecànics L'Única d'Alcoi en el Congrés Obrer Nacional celebrat a Barcelona entre el 30 d'octubre i l'1 de novembre de 1910, on es constituï la CNT. Va formar part de la cinquena ponència que va estudiar els mitjans per a aconseguir la jornada de vuit hores, el salari mínim, el caràcter que ha de tenir la vaga general i la solidaritat entre les societats federades davant la repressió de la força pública. Nogensmenys, sembla que era socialista perquè no va participar en la ponència que va proposar la creació de la CNT i el 1911 l'Agrupació Socialista d'Alcoi el va enviar a Banyeres per a organitzar els obrers paperers d'aquella localitat. [JMSS]

Canudas, Joan, socialista a Torelló (segle XIX). El maig del 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Canudas, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (1909-França 1963). Va ser militant de les Joventuts Llibertàries. A l'inici de la guerra civil, l'any 1936, s'allistà a les milícies, va lluitar en el front d'Aragó i participà en la batalla de l'Ebre. Exiliat al final de la guerra, va estar empresonat als camps de concentració de França fins a l'any 1943, que va fugir i retornà a Espanya. Va ser detingut i reclòs a la presó de Betanzos, de la qual va fugir i va reprendre l'exili a França. De nou va ser tancat en camps de concentració. Després del seu pas per la re-

sistència en el maquis, es va instal·lar a Marsella, l'octubre de 1944, on va treballar com a descarregador de moll. [VVL]

Canudas, Llorenç, teixidor i activista a Barcelona (segle XIX). Va ésser detingut el 28 de desembre de 1855 pels disturbis a la fàbrica Rosés de Barcelona. Jutjat en consell de guerra, el 7 de gener de 1856, va resultar absolt. [CR]

Canut Martorell, Dantón, mestre valencià i anarcosindicalista (València 1907-Mèxic DF 1990). Es va graduar com a mestre a l'Escola Normal de València, on cursà estudis de 1924 a 1928. Va ser mestre a les escoles de la Casa de la Democràcia del PURA valencià. Milità a la CNT i va ser un dels organitzadors del Sindicat de Mestres de l'organització anarcosindicalista a València. Durant la guerra civil, va treballar al ministeri d'Instrucció Pública i fou un dels mestres que acompanyà l'expedició dels Niños de Morelia, que arribà a Mèxic el juny de 1937. Va viure exiliat en aquest país des d'aquell any i treballà com a professor de l'Institut Nacional de Pedagogia i com a funcionari d'educació del govern mexicà. Ocupà els càrrecs de cap del Servei de Documentació Pedagògica i assessor del Consell Nacional Tècnic de l'Educació. Va treballar també en l'organització de colònies escolars en aquell país. [JNN]

Bibliografia: CRUZ, José Ignacio. *La educación republicana en América (1939-1992)*. València, 1994. GARCÍA, Manuel (ed.). *«Exiliados». La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Canyades, Francesc, polític, publicista i historiador republicà i socialista (segle XX). Originàriament militant de la CNT, va col·laborar, però, a *Justícia Social* a la seva segona època. Ingressà a ERC arran del segon congrés d'aquesta formació (octubre de 1933), i fou una de les principals figures del corrent anomenat «obrerista», centrat en el comitè de redacció del setmanari *Mall*. Les seves obres *El comunismo* (1931) i *El socialismo* (1932) foren de gran importància en la divulgació del marxisme a Catalunya, en un sentit continuador de la tradició positivista. [SBV]

Canyelles, Josep, treballador tèxtil i sindicalista de Puig-reig (segle XX). Durant la guerra va ser membre del Comitè Revolucionari de

Puig-reig, càrrec que deixà el 4 d'agost de 1936, ja que en aquella data es va afiliar al Ràdium i es començà a preparar tècnicament per a dur la seva tasca professional i en conseqüència no disposava del temps necessari per a complir les responsabilitats municipals. El 31 d'octubre de 1936 es va incorporar a la columna Carles Marx i marxà al front. [JCR/JJR]

Caparó, Josep, sabater internacionalista, primer, i socialista, després, a Barcelona (segle XIX). El setembre de 1872, formava part del Consell de la Unió de Constructores de Sabates de la Regió Espanyola. A partir de l'octubre del mateix any, s'encarregà del secretariat corresponent de les comarques del nord, sud, oest i centre a l'esmentat Consell i, des del febrer de 1873, representà la secció de sabaters a la federació local barcelonina. Després es decantà vers posicions socialistes i, el 1881, va ser el primer signant del manifest-programa del Partit Socialista Obrer. Com que ja era molt conegut dintre i fora dels medis obrers per la seva facilitat de paraula i la sinceritat d'opinió, el 1886 va participar, junt amb Pablo Iglesias i com a president del comitè del Partit Socialista Obrer a Barcelona, en la campanya de propaganda d'*El Socialista* per diverses poblacions catalanes. El 21 de febrer, en un míting al Circ Equestre de la plaça Catalunya, afirmà arribada l'hora de tenir «política pròpia» i d'abandonar la confiança en els partits democràtics burgesos: «Quiéren darnos libertad y democracia, pero ninguna reforma social». El juliol de 1892 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [STG]

Bibliografia: CASTILLO, Santiago. «Una década de socialismo en Cataluña (1886-1895)». A: *Estudios de Historia Social*, 1991, núm. 54-55, pàg. 137 i ss. MARTÍNEZ DE SAS, Mª T. *El socialismo y la España oficial*. Madrid, 1975.

Capdeaga, Jacint, constructor de carruatges i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser representant del Sindicat de Constructores de Carruatges en Fusta de Barcelona, en el primer congrés de Solidaridad Obrera, celebrat a Barcelona els dies 6 i 8 de setembre de l'any 1908. [VVL]

Capdevila, Àngel, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va representar el Sindi-

cat d'Obrers Fusters de Saragossa, i el de Sant Martí, en el primer Congrés Obrer, celebrat a Barcelona els dies 8 i 9 de setembre de l'any 1910, en el qual va ser membre de la mesa en la quarta sessió. [VVL]

Capdevila, Joan, activista a Barcelona (segle XIX). Amb altres dos treballadors fou acusat de l'incendi de la fàbrica Castells, el juliol del 1854. Citat pel jutge del districte de St. Bertran de Barcelona, es trobava en parador desconegut. Apareix com un dels signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [SBV]

Capdevila, Joan, socialista a Barcelona (?-1947). Va ser representant de la Unió Socialista de Barcelona en el Consell executiu de la USC, del qual va ser elegit secretari general el 17 d'abril de l'any 1931. Aquell mateix any, en el primer congrés de la USC, celebrat els dies 2, 3 i 17 d'abril al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona, va ser nomenat secretari d'actes. L'any 1933, en el Congrés d'Unificació Socialista de la USC i de la FSC-PSOE, dels dies 14 i 15 d'abril, va ser elegit tresorer. La seva posició política va ser contrària a la tendència que propugnava la fusió de la USC amb els comunistes i els marxistes revolucionaris, posició que el va portar a quedar al marge de la fusió de la USC en el PSUC, l'any 1936. [VVL]

Capdevila, Manuel, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Fou el secretari de la reunió convocada per entitats obreres de Sabadell, al Teatre dels Camps l'abril del 1891, que redactà el manifest traslladat a la patronal on es demanava el reconeixement del Primer de Maig i la jornada de vuit hores. Va aparèixer mencionat en les diligències judicials endegades pel tancament del Círculo Libre Obrero de Sabadell, arran de les mobilitzacions del Primer de Maig de 1891. [SBV]

Capdevila, Pau, dirigent sindical a Valls (segle XX). Persona adscrita al primer sindicalisme vallenc àcrata, el qual va escriure al quinzenal *La Voz del Campesino*, periòdic que s'editava a Valls per a tot l'Estat. Per la militància republicana se'l considerava l'hereu del mestre sindicalista Salvador Ciutat, que configurà el primer nucli a Valls. [AGT]

Capdevila, Rafael, socialista a Reus (segle XX). Fou designat tresorer del comitè de la Joventut Socialista de Reus, el gener de 1913. [PPB]

Capdevila i Puig, Andreu, tintorer i anarcosindicalista (Cardedeu, Vallès Oriental, 1894-Rennes, França, 1987). Va residir a Barcelona, i milità a la CNT des de l'edat de 13 anys. Treballador a la Companyia de Filatures Fabra i Coats, fou dirigent del sindicat tèxtil de la CNT, actuà a Sant Andreu de Palomar. En esclatar la guerra civil, va participar contra la insurrecció militar i va prendre part a l'assalt de la caserna d'Artilleria, que va permetre l'armament dels militants de la CNT. Membre del Consell d'Economia en representació de la CNT, actuà com a president en funcions d'aquest organisme i presentà a discussió el decret de collectivitzacions i control obrer. El 16 d'abril de 1937, va ser nomenat conseller d'Economia del govern de la Generalitat de Catalunya, per la CNT i posteriorment tornà a presidir el Consell d'Economia de Catalunya. L'any 1939 es va exiliar a França, on va continuar militant a la CNT i va col·laborar en les seves publicacions d'exili. [VVL/PPB]

Capdevila Marca, Josep, cuiner, sindicalista i marxista revolucionari (Reus 1897-Caracas 1969). Va ser dirigent del Sindicat Autònom de Cuiners de Barcelona, durant la Dictadura de Primo de Rivera. L'any 1930 es va afiliar al BOC, on fou dirigent de l'organització de defensa enfront de la repressió, el sabotatge i els atacs de la policia política. Ingressà al POUM l'any 1935. Membre del comitè local de Barcelona, participà en mítings de propaganda i durant la guerra civil va ser membre del comitè militar del POUM a la ciutat comtal. S'exilià acabada la guerra. [PPB/VVL]

Capdevila Masalias, Antoni, pagès de Solivella (segle XX). Fou membre del Consell municipal des de l'octubre de 1936 en representació de la UGT i del PSUC. [AMA]

Capdevila Muixí, Ramon, pagès i sindicalista de la Unió de Rabassaires de Berga (segle XX). El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament en representació del sindicat Unió de Rabassaires i va ser vocal de la conselleria de Go-

vernació, de la de Sanitat i Assistència Social, a més va participar en la Junta Administradora de la Propietat Urbana. El 9 de maig de 1938 es va incorporar al front. [JCR/JJR]

Capdevila Sánchez, Ramon, sindicalista (segle XIX). Fou delegat dels obrers de cotxes i ferradors de cotxes al congrés de Barcelona de 1870. Va arrelgar-se amb les posicions majoritàries, votant afirmativament les ponències sobre resistència i cooperació. Va estar absent en la votació sobre organització i votà en contra de la participació obrera en la política. [SBV]

Capdevila Tapiador, Antoni, obrer i sindicalista catòlic (Reus, ?-1920). President del Sindicat Catòlic Libre de Trabajadores de Reus, fou abatut a trets el 24 de novembre de 1920, en un atemptat dels anarcosindicalistes d'acció, emmarcat en l'espiral de violència política i social que visqué tot el país els primers anys vint. Era casat i tenia quatre fills, un d'ells seminarista a Tarragona. [PAN/AAC]

Capell, Joan, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou el primer president del Sindicat Únic de Tremp i la seva comarca, a la seva constitució l'agost de 1920. [PPB]

Capell Piñol, Lluís, sabater i dirigent anarquista a Lleida (Puigverd de Lleida 1896-?). Va viure uns anys a Mèxic. Un cop retornat a Lleida i iniciada la guerra, ocupà diversos càrrecs en les institucions revolucionàries de la ciutat. Va ser secretari de la Junta Municipal Agrària i representant de la FAI al comitè del Front Popular Antifeixista. També fou alcalde de Lleida des del 24 de setembre de 1937 fins al 28 d'octubre del mateix any, en què hagué de deixar el càrrec per ordre de la Generalitat per no constar com a veí de la ciutat. [JSSJ]

Capella, Eduard, llaurer i associacionista a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer Gignàs, 24, 2n, el maig de 1855 va formar part de la comissió mixta del ram per a establir un conveni col·lectiu. [CR]

Capellades, Melcior, sabater i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Un dels principals dirigents obrers de Vilafranca durant

la segona dècada del segle XX. Va organitzar la Federació Local Obrera de Vilafranca i participà com a representant seu en el Congrés Obrer de la Solidaritat Obrera de l'any 1908 a Barcelona. Va ser el president del Sindicat de Sabaters de Vilafranca, que era un dels pocs sindicats no barcelonins adherits a la Solidaritat Obrera. La seva activitat sindical continuà fins als anys vint, ocupant fins aquesta data diferents càrrecs a la Federació Local Obrera de Vilafranca i participant activament en tantes vagues i mobilitzacions obreres com hi hagué en aquella dècada. [RAM]

Capellas Escalé, Josep, anarcosindicalista (Navarces 1899-França 1990). Va iniciar la militància llibertària a França, després d'haver desertat de l'exèrcit i fugir a França, l'any 1920. El 1929 va ser amnistià i retornà a Barcelona, on participà en els grups anarquistes de l'Ateneu Llibertari i de la CNT de Gràcia. A l'inici de la guerra civil, l'any 1936, va organitzar la Indústria Làctia Socialitzada de Barcelona. En finalitzar la guerra es va exiliar de nou a França, i va combatre en els grups del maquis de Robert de Laurens i de la CNT durant els anys 1943 i 1944. Aquell mateix any va ser secretari de la Federació Local de Lluçanet (Erau) de la CNT. El 1970 va participar en la creació de la Société Crématisse du Languedoc. [VVL]

Capellas Soldevila, Martí, cambrer i comunista a Sabadell (segle XX). Durant el I Congrés de la FOSIG celebrat a Barcelona el 16 i 17 de gener del 1936 va ser escollit vicepresident del seu comitè central. Militava en el Sindicat de Cambrers. [DBM]

Capllonch, J., ferrer i associacionista a Palma (segle XIX). A començaments de 1870, va assumir les funcions de president de l'Associació Local d'Obrers Ferrers de Palma. [CR]

Carallar, Jaume, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Caralt, Agustí, sindicalista (segle XX). Va ser membre del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya, el 17 d'octubre de l'any 1903. [VVL]

Caralt, Jaume, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Va ser l'organitzador i dirigent del Sindicat del Ram del Paper i les Arts Gràfiques de la CNT a Vilanova l'any 1936 i durant la guerra civil. [RAM]

Caralt, Josep, filador i societari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Recasens, 2, 1r, va ser majordom de la preparació. L'any 1855 va dirigir una societat de jornalers. [CR]

Caralt i Torrents, Josep, masover i sindicalista agrari a Vic (segle XX). Va ser dirigent del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic. El 1935 el van desnonar de les terres que treballava. El setembre de 1936 va ser nomenat representant del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic al Comitè Comarcal de Milcíes Antifeixistes d'Osona, dissolt un mes després. L'octubre d'aquell mateix any va ser nomenat conseller a l'Ajuntament de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1937. [JCP]

Carandell, anarcosindicalista a Anglès (segle XX). Va representar el Sindicat d'Anglès de la CNT a la Conferència de la Regional Catalana, celebrada el dies 31 de maig i 1 de juny de l'any 1931, a Barcelona. [VVL]

Carballeira, Àngel, mariner i anarcosindicalista a Barcelona (Galícia, ?-Tolosa de Llenguadoc 1963). Gallec d'origen, va residir a Gràcia (Barcelona) durant els anys trenta. Va ser militant dels grups d'acció de la CNT, en els quals va créixer el seu prestigi com a dinamiter. El 1933 va estar pres a la Model de Barcelona per la seva participació en les revoltes de gener d'aquell any. Es va exiliar a França i va residir a Tolosa de Llenguadoc fins a la seva mort. [VVL]

Carballeira Lacunza, Raúl, llibertari i internacionalista (Juárez, Argentina, 1918-Barcelona 1948). De molt jove va abandonar la casa paterna i va fer de rodamón pel seu país natal; des d'aleshores s'apropà a l'anarquisme. En

esclatar la guerra civil, atret per la revolució espanyola, es va embarcar de polissó a Montevideo, junt amb Sergio Chávez i Gerardo F. Ruffinelli, i va arribar a Barcelona a finals de 1937, on de seguida es va posar en contacte amb les Joventuts Llibertàries. L'abril de 1938 fou un dels milers de voluntaris que va anar al front d'Aragó responent a la crida del govern Negrín als membres de la CNT. La disciplina de l'exèrcit va xocar, molt aviat, amb el seu antimilitarisme i abandonà el front. De tornada a Barcelona va ingressar a les Joventuts Llibertàries de Faros i va freqüentar el local de la federació local de la Porta Ferrissa. Durant aquest temps va lluitar per l'objectiu revolucionari anarquista enfront de la suposada marxització de la CNT i la FAI de Catalunya. A finals de gener de 1939, davant la imminent caiguda de Barcelona, es va exiliar a França, on va ser internat al camp de concentració de Sant Cebrià. Després d'un llarg pelegrinatge per diferents camps de refugiats, on va ampliar la seva formació d'autodidacte en el camp de les idees anarquistes, i arribada la invasió de França pels nazis, va col·laborar amb la resistència, principalment fent de correu d'un costat a l'altre de França. Finalitzada la Segona Guerra Mundial, va formar part del primer comitè de les JLL i col·laborà a *Impulso*, que es publicava a Tolosa. Davant la permanència del règim del general Franco a Espanya, cap al 1946 va iniciar la tasca de reorganització dels grups anarquistes de l'interior. Amb diferents noms —Julio Heredia, Armando Lacunza, Eduardo Lafuente— va burlar la persecució de la policia espanyola durant dos anys. Finalment, la Brigada Social el va localitzar i l'acorralà en un amagatall de la vessant de Montjuïc, a Barcelona, on va morir fent cara a la policia el 26 de juny de 1948. [TMS]

Bibliografia: GARCÍA, V. & ALAIZ, F. *La FIIJ en la lucha por la libertad. Raúl Carballeira y Amador Franco*. París, 1961.

Carballo, Àngel, obrer del ram de l'edificació i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de la Construcció en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març del 1933. [DBM]

Carbó, anarcosindicalista a Valldaroca (segle XX). Va ser representant del Sindicat de Valldaroca, a la conferència de la Regional Catalana de la CNT, celebrada a Barcelona el 31 de maig i 1 de juny de 1931. [VVL]

Carbó, Enric, obrer metallúrgic i comunista al Port de Sagunt (segle XX). Fou un dels primers militants del Partit Comunista al País Valencià. Posteriorment, durant els anys de la Segona República, va militar a l'Esquerra Comunista i el febrer del 1934 va firmar, en representació d'aquesta organització, el manifest constitutiu de l'Aliança Obrera del Port de Sagunt. [MPMJ]

Carbó, Francesc, faixaire a Olot (segle XIX). El 1842 presidia l'associació obrera dels faixaires de la ciutat d'Olot. Aquests, juntament amb els teixidors, els mitgers i els pellaires, van constituir, possiblement el 1841, la Junta d'Associacions d'Olot (JAO). El 2 de setembre del 1842 la JAO publicà un manifest de suport i agraïment pel seu comportament amb les societats obreres al governador civil de Girona, Tomàs Bruguera, que acabava de ser traslladat a Ciudad Real. El manifest fou signat per Francesc Carbó, pels faixaires; A. Roca, pels teixidors; E. Valls, pels pellaires, i A. Albert, pels mitgers. El 7 d'octubre d'aquest mateix any va subscriure una petició, dirigida a l'Ajuntament de la localitat, on sol·licitava ajuda per establir una fàbrica que havia de ser dirigida pels obrers mateixos. [TAG]

Carbó, Jaume, obrer de la construcció i sindicalista a Terrassa (segle XX). Milità a la CNT des de la dècada de 1910. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou un actiu col·laborador de la Mutualitat Cultural i Cooperativista, sota la qual s'aixoplugava la CNT, aleshores clandestina. Després de la guerra civil, s'exilià primer a França i després a Mèxic. Allí va participar durant molts anys en diverses tasques culturals amb el grup Tierra y Libertad, i alhora col·laborava amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassençs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Carbó, Jaume, socialista a Barcelona (segle XIX). Des del juliol del 1892 ocupà el càrrec de vocal d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelo-

na. Possiblement és el mateix Jaume Carbó que fou secretari de l'agrupació de Barcelona de la Federació Socialista de Catalunya i va representar el comitè de Barcelona en el Congrés Socialista, celebrat a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de l'any 1910. [TMS/VVL]

Carbó, Joan, pagès a Subirats (segle XX). President del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Lavern (Subirats), que comptava amb 30 afiliats l'any 1937. [RAM]

Carbó, Ramon, camperol i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser representant de la Societat d'Obrers Agricultors de Barcelona de la CNT, al 4t congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, celebrat a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de l'any 1916, amb una activa participació en la primera ponència i com a secretari de la tercera sessió, el dia 22. [VVL]

Carbó Comas, Teresa, obrera i comunista (Begur, Baix Empordà, 1908). De petita es va traslladar amb la família a Palafrugell, on amb catorze anys va entrar a treballar en una fàbrica de suro. En contacte amb esperantistes de Barcelona, el 1928 passà a viure, amb el seu company Morell, a Barcelona. Milità a la Federació Comunista Catalanobaleà, i fundà a Sants una escola esperantista, a la Cooperativa les Flors de Maig, que el 1930 es transformà en una acadèmia on s'impartiren classes de cultura general, de marxisme, etc. Militant del BOC i del POUM, en esclatar la guerra civil fou una de les organitzadores del Socors Roig, i va ocupar-se del servei d'hospital. Després dels fets de Maig de 1937, arran de la detenció d'Andreu Nin, anà a la prefectura de policia de Barcelona per veure si el localitzava i es convertí en la darrera militant del POUM que el va veure viu. Detinguda, passà tres mesos i mig a la presó. El 1939 s'exilià a França i durant la guerra mundial va participar en la resistència contra els nazis. [PPB]

Carbó Ginesta, Lluís, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). El maig del 1936 va ser escollit tresorer de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. Durant la guerra civil va formar part del tribunal popular número 1 en representació de la UGT. [DBM]

Carbó i Carbó, Eusebi, periodista i sindicalista (Palamós 1883-Mèxic 1958). Influït per les idees paternes, de molt jove s'incorporà a la Joventut Federal de la seva vila natal i, com altres joves federals de Palamós, va ampliar la formació política llegint obres de Godwin, Proudhon, Bakunin i Kropotkin, fet que el va orientar vers el col·lectivisme i el sindicalisme i, de seguida, a l'anarquisme. Aviat es va traslladar a Barcelona, i un dels seus primers contactes va ser amb Anselmo Lorenzo, vell conegut de la família Carbó. A la ciutat comtal començà una intensa activitat i no va trigar gaire a convertir-se en un destacat militant del sindicalisme català. Als divuit anys va ser empresonat per primera vegada, restà cinc mesos a la presó; el fet es repetí trenta-vuit vegades al llarg de la seva vida i comptabilitzà un total de quelcom més de deu anys a la presó, sense que mai hagués estat processat. Cap al 1905 es va relacionar amb els components del grup Avenir, fundat a les darreries del segle XIX i integrat per una colla d'anarquistes que parlaven i escrivien en català. El 1915 va dirigir el periòdic *Reivindicació*, del qual van sortir uns 26 o 27 números i que es va editar primerament a Sabadell i després a Barcelona; des de les seves pàgines va defensar la revolució mexicana i, particularment, l'agrarisme d'Emiliano Zapata, però la principal preocupació fou la defensa de la posició pacifista de l'anarquisme peninsular durant la Primera Guerra Mundial, enfront del grup àcrata que en defensava la participació al costat dels aliats. Durant bastants anys va residir a València, on havia publicat el seu primer article en el periòdic anarquista *El Corsario* i on va dirigir la *Solidaridad Obrera* de la capital del Túria; a València continuà exercint les seves capacitats de polemista tant per escrit com oralment i també va fundar i dirigir el periòdic *La Guerra Social*, en el qual va defensar la revolució russa, postura que encara mantingué el 1919 quan al congrés celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid, els dies 10 a 18 de desembre, va parlar a favor de l'ingrés de la CNT en la III Internacional i va presentar la proposta, junt amb Ángel Pestaña, Evelí Boal i Manuel Buenacasa, entre d'altres, que la finalitat que ha de perseguir la CNT és la implantació del comunisme llibertari; en aquest congrés fou designat amb Quemades i Pestaña per a viatjar a Rússia, viatge que, finalment, faria solament Ángel Pesta-

ña el 1920. Va viatjar per diferents països europeus i americans; va fer llargues i freqüents estades a Itàlia, especialment entre 1917 i 1920; allí va conèixer Malatesta, que el va impressionar amb pregonesa i del qual va fer seus els postulats relatius al sentit imperialista de la Gran Guerra; també va establir contacte amb Fabbri i Borghi, entre altres anarquistes i sindicalistes revolucionaris italians; va acompanyar Armando Borghi en viatges de propaganda i anys després l'anarquista italià recordaria com l'oratória de Carbó va ajudar a reforçar la postura dels sindicalistes revolucionaris italians. Aquestes influències es van traslluir als seus articles de les *Solis* de Barcelona i València. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, es va exiliar a Perpinyà, on treballà de taxista i va intervenir en les conspiracions contra el règim; destacà en el complot de Prats de Molló el 1926, al costat dels nacionalistes catalans. El 1929 va intervenir, al costat de Joan Peiró, en la polèmica amb Ángel Pestaña per la qüestió dels comitès paritaris. Pel juny de 1930 va ser designat redactor de *Solidaridad Obrera* de Barcelona, que va reaparèixer poc temps després sota la direcció de Joan Peiró; signà els seus articles amb una X, un de tants pseudònims emprats al llarg de la seva vida i entre els quals sobresurten Negresco, Mario Negro, Gustavo, Simplicio; el 1935, per discrepàncies amb el nou director del diari, Manuel Villar, va abandonar la redacció de *Solidaridad Obrera* i va fundar el setmanari *Más Lejos*, on va deixar clara la seva postura contra la participació oberta o amagada dels membres de la CNT en les eleccions legislatives de 1936 i contra l'aliança amb els socialistes, problema que es va plantejar seriosament després dels fets d'Octubre de 1934; per aquestes opinions va ser jutjat i, finalment, absolt al Congrés de la CNT celebrat a Saragossa el maig de 1936. En el transcurs de la guerra civil, va ocupar càrrecs en el comissariat de Propaganda i en el Consell d'Economia de la Generalitat de Catalunya i també al ministeri d'Estat del govern de la República Espanyola. El 1937 dirigí a Barcelona el diari *Catalunya*, òrgan de la CNT i escrit en català. Amb la caiguda de la República, es va exiliar a França i després a la República Dominicana, on va viure a la localitat de San Juan de Managua i des d'on va col·laborar amb *Cultura Proletaria*, periòdic que dirigia Marcelino García a

Nova York. Finalment es va establir a Mèxic, on ocupà el càrrec de secretari general de la Delegació General de la CNT. El 1945 refusà formar part del govern republicà a l'exili presidit per José Giral, i aquest mateix any publicà la seva principal obra. Va morir acompanyat de la segona dona, Margarida Gironella. [TMS]

Publicacions: *En la línea recta. El naturismo y el problema social.* Barcelona, 1930; *La bancarrota fraudulenta del marxismo.* Mèxic, 1941; *Reconstrucción de España. Sus problemas económicos, políticos y sociales.* Mèxic, 1945.

Bibliografia: FOIX, P. *Apòstols i Mercaders.* Barcelona, 1976. PEIRATS, J. *Figuras del movimiento libertario español.* Barcelona, 1977.

Carbó i Garriga, Josep Proudhon, escriptor i anarquista (la Bisbal d'Empordà 1904). Va treballar com a traductor a la Companyia Franco-Espanyola del Ferrocarril de Tànger-Fes, al Marroc. Va ser col·laborador del comissariat de Propaganda de la Generalitat. En finalitzar la guerra, es va exiliar primer a França, després a la República Dominicana i, finalment, a Mèxic l'any 1941. Va col·laborar amb les revistes *Tierra y Libertad* i *Aspectos*, i als diaris *El Día* i *l'Adunata dei Refrattari*, portaveu dels anarquistes italians a Nova York. [VVL]

Carbó Mas, Pere, sindicalista i polític comunista a Terrassa (segle XX). Va ser dirigent local del POUM i de la UGT durant la Segona República. En els primers mesos de la guerra civil fou membre actiu de diversos comitès de fàbrica. El febrer de 1937 fou nomenat regidor al Consell municipal. Durant els mesos següents, en ser víctima de la campanya de desprestigi del POUM organitzada pel PSUC, hagué d'abandonar la seva activitat política i sindical a la ciutat. [JLJ]

Carbó Pérez, Juan Bautista, militant cenetista valencià (segle XX). Va ser sergent de la 82 Brigada durant la guerra civil. Posteriorment, ocupà el càrrec de secretari de la federació local de la CNT de València. Va desenvolupar una important tasca militant a la clandestinitat i arribà a ser president de la Mútua Ibèrica d'Assurances a València. [CCG]

Carbonell, dirigent obrer a Berga (segle XIX). Dirigia una societat obrera a Berga. Després de

la vaga general del 2 de juliol del 1855, seguida unànimement pels obrers catalans, fou represaliat i estranyat primer a Madrid i posteriorment a Valladolid. [TAG]

Carbonell, Baldomer, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juny del 1887. Fou representant dels serrallers i els vidriers del Centre Local de Mataró en el congrés fundacional de la UGT celebrat a Barcelona el juny de 1888. En aquest congrés fou un dels cinc membres de la comissió redactora del document de definició i objectius del nou sindicat. [JIG/TMS]

Carbonell, Eloi, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser tresorer del comitè executiu de la federació regional de la UGT entre l'abril i el juliol del 1930. [DBM]

Carbonell, Ferran, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou el president de la Germandat de Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fusta del Port de Barcelona el desembre de 1890, quan va constituir-se aquesta entitat. [JIG]

Carbonell, Jacint, enfardador de robes i músic a Barcelona (segle XIX). Fou un dels membres del tercet musical format per Josep Anselm Clavé a principis de la dècada de 1840. Amb aquest tercet va recórrer els ambients obrers de la ciutat per difondre la idea de crear una associació de resistència amagada sota l'aparença d'una agrupació musical. [JIG]

Carbonell, Jaume, pagès i sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Dirigent pagès local i president de la Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat el 1922. [AGL]

Carbonell, Jaume, socialista a Mataró (segle XX). Fou el representant de la Joventut Socialista de Mataró en la conferència de delegats de col·lectivitats socialistes de Catalunya, celebrat el 28 de setembre de 1908 a Barcelona, per a reorganitzar la Federació Socialista Catalana. [JIG]

Carbonell, Joaquim, internacionalista a Mataró (segle XIX). Resident al carrer San Pedro

69, l'any 1873 fou l'enllaç entre la Comissió Federal de l'AIT espanyola i el Consell Local de Mataró. L'abril de 1874 va rebre 100 exemplars del Manifest que la Comissió Federal redactà després del fracàs dels intents insurreccionalistes de l'any anterior. (Vegeu: Aldemo. Ramon.) [TAG]

Carbonell, Josep. peó i militant anarcosindicalista a Reus (segle xx). Des de jove fou militant obrerista i anarquista, bon coneixedor dels seus ideals. Des del 1918 col·laborà amb Garcia Oliver en l'organització dels Sindicats Únics a Reus i a la comarca, de la Federació comarcal de Sindicats de Reus, adherida a la CNT, i d'una federació local de grups anarquistes. Secretari del Sindicat del Transport de la CNT. Participà en nombrosos conflictes laborals i socials a la ciutat, com el de 1915. El 1920 fou detingut per la policia, acusat de participar en l'atemptat contra el president del Sindicat Lliure de Reus, i empresonat al castell de Pilats de Tarragona. [PAN/AAC]

Carbonell, Josep. socialista a Sitges (segle xx). Actiu propagandista i dirigent del socialisme sitgetà durant la segona dècada del segle. Col·laborà a *La Justicia Social* de Reus, presidí diversos mitings públics i el 25 de juliol de 1914 va pronunciar la conferència en commemoració del XX aniversari de la fundació de l'Agrupació Socialista, que portava per títol «Programa del Partido Socialista. Fundación de la Agrupación Socialista de esta localidad e historia del movimiento obrero en Sitges». El maig del 1915 fou un dels delegats al cinquè congrés de la Federació Socialista Catalana que se celebrà a la vila de Sitges. [PPB]

Carbonell, Josep. teixidor i societari a Vic (segle xix). El 1841 formava part de la junta directiva de la Societat obrera de Vic Societat de Mútua Protecció, i posteriorment la dirigí. Vivia al núm. 12 del carrer de Sant Antoni d'aquesta localitat. [CR]

Carbonell, Llorenç, pagès a Molins de Rei (segle xx). Membre de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei, de la qual va ser tresorer el 1916. Aquest mateix any, culminat el procés d'agrupament sindical molinenc amb la creació de la Federació Obrera local, en fou membre de la junta directiva. [AGL]

Carbonell, Tomàs, boter a Vilafranca del Penedès (segle xix). Dirigent de la secció local de Vilafranca de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1885). Representant de la secció vilafranquina al 9è congrés de la Federació de Boters (Reus, 1881). [RAM]

Carbonell Calbet, Sixte, Sixto de ca la Badoña, pagès i sindicalista (Valls 1906-1984). Tenia afició al cant, que exercia a l'entitat de l'Aroma Vallenca. En l'aprovació dels estatuts del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, el juliol de 1937, hi consta com a secretari del sindicat. Per aquest motiu va ser delegat de la Cèl·lula del Radi de Valls per a participar a la conferència comarcal preparatòria de la Conferència Nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Per la secció «Noticiari del partit», publicada al periòdic comunista *Treball*, sabem que era de la lleva del 1927. Al retorn de la guerra va treballar en un negoci propi de venda de fruita. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30.

Carbonell i Riera, Eudald, socialista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Jaume Compte, Pere Aznar i d'altres, fou un dels fundadors l'octubre de 1932 del Partit Català Proletari. Fou candidat per aquest partit a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. Formà part de la delegació del Partit Català Proletari en les converses mantingudes l'estiu de 1935 amb la USC en el procés d'unificació del socialisme català. [JIG/PPB]

Carbonell Jabayoles, Vicent, miner i sindicalista de Fígols, veí de Ceres (Relleu de la Marina 1906-?). Va ser militant de la CNT i partidari de la FAI, prengué part a la vaga revolucionària de caràcter llibertari de Fígols, el gener de 1932, i essent membre del comitè de control de les mines fou detingut durant unes hores. Després dels fets del 1932 deixà de ser de la CNT, fins al 1936, en què s'hi reincorporà. En esclatar la guerra, va ser milicià a les ordres del comitè, fins que marxà voluntari al front, a la columna Durruti. Quan va tornar del

front, va ser vocal de la CNT-FAI de Fígols i delegat del comitè a les mines. En acabar la guerra, fou detingut a Figueres per la guàrdia civil. Tanmateix va poder passar la frontera i el 1939 es trobava al camp de Vernet, el Conflent. Se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, acusat de molts delictes, com el saqueig de l'església de Sant Corneli i diversos assassinats; d'això, en resultà, el 16 de juny de 1943, una condemna de vint anys i un dia de presó, no commutables; però el 1944 encara estava il·localitzat i el 1950, sobresegut l'expedient, quedà exempt de responsabilitats polítiques. [JCR/JJR]

Carbonell Manyé, Jaume, comunista a Catalunya (? , 1907-Crimea, URSS, 1966). Fou un militant revolucionari des dels anys d'estudiant. El 1936 ingressà al PSUC, des de la seva fundació, i en fou un quadre dirigent. [JIG]

Carbonell Plana, Salvador. Salvador dels Ceguets, pastisser i sindicalista (Vallmoll 1914-Valls 1983). Home d'àmplia cultura, va ser col·laborador d'*Acció Sindical*, periòdic de la CNT de la comarcal Valls-Montblanc. Abans de la guerra, residí un quant temps a Valls. A la guerra, va anar a la 45 Brigada mixta i el van fer presoner a València, el març de 1939. Aconseguí la graduació de capità. Passà per un consell de guerra i va fregar els tres anys de presó. L'abril de 1941 l'alcalde l'acusà, conjuntament amb molts altres veïns, de la destrossa del patrimoni eclesiàstic i de les propietats de cinc veïns, assenyalant que era engarjolat. Els darrers anys de la seva vida va fer de comptable a la Cooperativa Agrícola de Vallmoll. [AGT]

Carbonell Santacruz, Lorenzo, comerciant i dirigent polític republicà (Alacant 1883-1968). Cronològicament fou el tercer personatge més destacat de la història del republicanisme a Alacant juntament amb Eleuterio Maisonnave i Antoni Rico Cabot. Va començar la seva participació en el món de la política als 21 anys com a vicepresident de la Joventut Republicana a Alacant. Des del principi va treballar per unir les forces republicanes i fou secretari del Cercle Unió Republicana, encara que acabà vinculant-se al lerrouxisme. Es va presentar com a candidat de la Joventut Republicana Radical en les eleccions municipals d'Alacant de maig de

1909 i fou elegit regidor pel districte vuitè, tot i els impediments propis del caciquisme. El 16 de juliol de 1911 es va inaugurar a la barriada de Benalua d'Alacant un Cercle Republicà pel qual havia treballat intensament i del qual seria vicepresident. En l'escissió republicana de 1912 es va alinear amb Antonio Rico Cabot, el seu mestre en política, en la Concentració Republicana Autònoma. En les eleccions municipals de 1911 havia estat elegit regidor per la candidatura dels republicans autònoms. Conjunturalment es va separar de la Concentració entre 1912 i 1917. El 1917 es va reconciliar amb la Concentració per tal de reorganitzar-la i es va alinear amb Marcellí Domingo. En les eleccions municipals de 1917 es va presentar com a candidat republicà per l'Aliança d'Esquerres i fou elegit de nou regidor pel districte vuitè d'Alacant. En les següents eleccions no resultaria electe, com a conseqüència de les accions pròpies del caciquisme. En plena Dictadura de Primo de Rivera, el 1926 va participar en la creació de l'Aliança Republicana a Alacant, la qual presidí el 1928. En crear-se el partit Republicà Radical Socialista fou elegit vicepresident de la junta provincial del partit el 1930 i president de la junta municipal d'Alacant el 1931. Entre 1930 i 1931 va fer una forta campanya contra el cunerisme. En les eleccions municipals de 1931 va encapçalar la candidatura antimonàrquica que guanyà les eleccions. El 16 d'abril fou elegit alcalde d'Alacant fins que l'octubre de 1934 per iniciativa governamental serien suspesos els càrrecs municipals. Entre les seves actuacions més importants des de l'Ajuntament cal destacar que iniciara el procés de municipalització de les aigües potables, la urbanització de la Muntanyeta, urbanització de la Platja de Sant Joan i del Cap de l'Horta. El 1933 ingressà en la Legió d'Honor francesa com a conseqüència de la seva postura davant la Primera Guerra Mundial a favor de França i les bones relacions mantingudes amb Orà des de l'Ajuntament. En els començaments de 1936 el governador civil d'Alacant va restablir l'Ajuntament suspès l'octubre de 1934 i Carbonell tornà a encapçalar l'alcaldia d'Alacant. En començar la guerra civil, tingué una participació decisiva en la salvaguarda del Llenç de la Santa Faç i el 25 de setembre de 1936 fou destituït del càrrec d'alcalde per un Consell d'administració municipal

creat de manera revolucionària el 12 de setembre. Entre novembre de 1937 i maig de 1938 fou comissari polític en les obres d'ampliació de l'aeròdrom de Rabassa d'Alacant. El 5 de juliol de 1937 fou nomenat cònsol honorari dels Estats Units Mexicans per a les províncies d'Alacant, Albacete i Múrcia. En acabar la guerra civil, s'exilià a Orà, fins a 1960, que retornà definitivament a Alacant. El 4 de novembre de 1939 havia estat condemnat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques, entre altres sancions, a una multa de 100.000 pessetes. [JMSS]

Bibliografia: RAMOS, Vicente. *Lorenzo Carbonell, alcalde popular de Alicante*. Alacant, 1986.

Carbonell Subirachs, Fèlix, paleta a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Membre de la Joventut Radical local, la qual presidí el 1912. Impulsor de la creació, en un procés d'integració, del Sindicat d'Oficis Diversos a Sant Feliu de Llobregat el 1918. Com a membre d'aquest sindicat fou detingut el 4.V.1918. [AGL]

Carceller, Josep, treballador de les arts gràfiques i socialista a Barcelona (segle xx). Entre l'agost del 1929 i el gener del 1930 exercí com a vicesecretari de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Substituí durant uns mesos d'Antoni Barberà com a comptador del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT entre el 1929 i el 1930, moment en què era també vicesecretari de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. El juliol de 1930 va ser escollit tresorer de la Cooperativa Internacional Socialista. [DBM]

Carceller, Manuel, sindicalista al Berguedà (segle xx). Amb la constitució, definitiva, del nou Ajuntament de Berga el 20 d'octubre de 1936, va entrar-hi en representació de la CNT; fou president de la conselleria de Proveïments i vocal de la d'Agricultura. El 16 de novembre de 1936 el van fer cessar del càrrec a la conselleria de Proveïments, tot i que el dia trenta, després de diverses discussions, es va sotmetre la qüestió a votació i va tornar a ocupar el càrrec en la dita conselleria. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple—, va continuar mantenint els mateixos càrrecs dins

l'Ajuntament. El 22 de març, la CNT el va substituir junt amb Vinyes, com a representants a l'Ajuntament, per Josep Ester i Ramon Casals. [JCR/JJR]

Carceller, Pere, rajoler i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels delegats de l'entitat Mosaics i Pedra Artificial de Barcelona al congrés de la CNT celebrat en aquesta ciutat el setembre de 1911. [JIG]

Carceller Cerveró, Francesc, dirigent anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Membre destacable de la Federació Local de Sindicats (FLS). Abans de la proclamació de la Segona República, secundà la decisió política, presa pels dirigents anarcosindicalistes Bartomeu Vinyas i Josep Moix i Regàs, de retardar l'ingrés de la FLS en el Comitè Revolucionari (14 de desembre de 1930). Fou detingut per la seva participació en els fets d'Octubre de 1934, juntament amb altres «militants especials». El 27 d'agost de 1935 fou capturat i posteriorment empresonat en règim d'incomunicació durant quinze dies. El 5 de febrer de 1936, quan faltaven pocs dies per a la victòria del Front Popular, fou condemnat a un any de presó. Quinze dies després se li concedí la presó atenuada i es reincorporà a les tasques de la FLS. El 29 d'octubre de 1936 ingressà en el Cos d'Investigació, format per la Comissió de Defensa en substitució de les Milícies Antifeixistes. [EOF]

Carché, Mateu, sindicalista i teixidor de Vilassar de Dalt (segle XIX). Va ser un dels firmants d'una exposició al governador civil el 11 de maig del 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Cardell, Antoni, sabater i socialista a Lluçmajor (segle xx). Figura destacada de les societats obreres socialistes de l'illa de Mallorca. Assistí al tercer congrés de la Federació Socialista Balear que se celebrà a Lluçmajor els dies 25 i 26 d'abril de 1914, en representació de l'agrupació d'aquesta localitat. [TAG]

Cardell, Julià, adobador i dirigent sindical a Palma de Mallorca (segle xx). El 1900, fou un dels fundadors de la Unió d'Adobadors. Participà com a orador en el míting del Primer de Maig de 1903 i 1904 a Palma. Aquest darrer

any, era secretari de la Federació de Societats Obreres de les Balears. [AMR]

Cardell Monserrat, Sebastià, sabater, dirigent sindical i polític a Lluçmajor (segle XX). Formà part de la junta directiva del sindicat obrer La Recompensa del Treball (1911) i fou president de l'Agrupació Socialista de Lluçmajor (1914). Aquell mateix any representà la seva agrupació en el III Congrés de la Federació Socialista Balear. [AMR]

Cardellà Ferré, Joan, ca Cardellà, esparter i activista a Valls (segle XX). Castellè destacat, pujava a la colla Nova a dosos. A la Dictadura de Primo de Rivera, va penjar una bandera catalana a l'església de Sant Joan i els civils donaren 5.000 ptes. a qui la tragués, per la manera com era penjada que no es podia treure, sense aconseguir que ningú s'hi apuntés. Quan pels anys 1929-1930 es creà la Federació Comunista Catalanoblear a la comarca de l'Alt Camp i la Conca de Barberà, sortiren a la palestra quatre militants que pertanyien al BOC. Ell va ser l'únic que es va significar a partir d'aquell moment, igual com ho féu durant els fets d'Octubre del 1934 i a la guerra. Durant la guerra civil, muntà una cooperativa d'esparters i corders. Va ser mobilitzat per lleva i al front va ser purgat, assassinat, per pertànyer al POUM. [AGT]

Cardenal Ugarte, Francisco, militant anarquista a Barcelona (segle XX). Al voltant de l'any 1909 era l'editor del periòdic *Tierra y Libertad*. De tendència anarcocomunista, va criticar durament els anarcosindicalistes per considerar-los reformistes. El 26 de juliol de 1909 va ser detingut al barri de les Drassanes de Barcelona acusat d'agitació social, i això va impedir que els consells de guerra el poguessin implicar als fets de la Setmana Tràgica. El 18 de setembre de 1911 va ser arrestat una altra vegada, ara a Madrid, per incitació a la vaga revolucionària. [JRM]

Cardeñas, Pere Màrtir, teixidor i demòcrata (segle XIX). Membre del Partit Democràtic a Barcelona. L'1 de gener de 1841 va participar en un banquet dels treballadors i va formar part de la comissió mixta del 8 de gener, il·limitadament autoritzada per a resoldre les qüestions

que es presentaven a la indústria tèxtil, i de la junta directiva de la Societat de Protecció Mútua, de la qual va cessar el març del mateix any com a secretari. El 28 de febrer de 1841 va subscriure pels teixidors una exposició sobre la situació dels obrers, als diputats a Corts, on es negaven les acusacions contra els obrers catalans «d'exclusivisme», es criticava els lliurecanvistes, i se sol·licitava un impuls a la instrucció primària i la defensa de les associacions de treballadors com a germen de la civilització. L'any 1848 va ser un dels donants en suport de l'assaig icarià. L'octubre de 1854 va ser escollit membre del comitè electoral del Partit Democràtic en un acte celebrat a l'Ajuntament barceloní, juntament amb Narcís Monturiol i sis persones més. El primer de gener de 1861 va subscriure una convocatòria als botiguers revenedors interessats a formar part de l'Associació de Socorros Mutuos, on constava com a primer director de l'associació. [END]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX*, Barcelona, 1976. OLLÉ I ROMEU, Josep M. *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843*, Barcelona, 1973.

Cardó Calderó, Antoni, mestre i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou el president de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Cardó Ollé, Josep, el Siscu Mestret, pagès i sindicalista (Aiguamúrcia 1904-Brasil 1994). El novembre de 1931, en la constitució de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» d'Aiguamúrcia, va signar els estatuts com a membre de la comissió organitzadora i va ser escollit vocal de la junta que es va formar. L'agost de 1937, en la signatura del projecte d'estatuts del Sindicat de Treballadors de la Terra, afecta a la UGT, hi consta com a secretari. En temps de guerra se'l nomenà encarregat d'ensenyar la instrucció als joves de la població que havien d'anar al front. [AGT]

Cardó Prat, Ramon, miner i sindicalista de la Nou, Berguedà (Saldes 1889-?). Afiliat a la CNT, en arribar la guerra va entrar a l'Ajuntament de la Nou en representació d'aquest sindicat. L'octubre de 1939 se li va obrir un expe-

dient per responsabilitats polítiques on era acusat, entre altres coses, d'haver participat en la destrucció d'imatges de la Clusa i d'haver estat de l'Ajuntament; li'n resultà una condemna de vint anys de presó menor; no se sap si va complir la pena. [JCR/JJR]

Cardona, Antoni V., barber i internacionalista a Ciutadella, Menorca (segle XIX). El desembre del 1871 es va adherir individualment a l'Associació Internacional de Treballadors, la qual el va empènyer a constituir una federació local de l'AIT a Ciutadella. El 1872 aquesta federació local estava constituïda; en formaven part, a més del mateix Cardona, Jaume Guitart, Miquel Venys i Josep Llorens. [TAG]

Cardona, Francesc, socialista a Sabadell (segle XX). El març de 1911 fou designat vicepresident de l'Agrupació Socialista de Sabadell, dos mesos després de la seva reorganització i ingressat al PSOE. [PPB]

Cardona, Frederic, socialista a Barcelona (segle XX). Fou el president de la junta directiva de la secció de la USC de Sant Gervasi quan aquesta s'organitzà a finals de 1931. Representant aquesta secció, fou un dels membres de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC en constituir-se aquesta l'abril de 1932. [JIG]

Cardona, Josep, obrer anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou membre del Consell de Col·lectivitats de Casp. [JLJ]

Cardona, Jaume, sindicalista (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny del 1870, tot i que és l'únic delegat del qual no hi ha constància, ni de la localitat d'on procedia ni de la societat o societats obreres que representava. Figura entre els 17 delegats que no van votar positivament cap dels dictàmens presentats al congrés, la qual cosa fa suposar que era favorable al cooperativisme obrer i a la participació d'aquests en política, i que donava suport al grup reformista de Josep Roca i Galés. Es va abstenir de votar el dictamen d'orientació revolucionària sobre la cooperació. Tanmateix va signar una contraproposta reformista presentada

per Roca i Galés a l'esquema d'organització esbossat pels internacionalistes radicals. S'oposava a la formació de societats d'ofici locals federades entre elles i agrupades en la federació regional amb la finalitat d'establir un front de resistència contra el capital, així com també de constituir l'embrió de l'organització futura de la societat. En el moment de votar el dictamen referent a la participació política, el seu nom desapareix de les llistes de votants, i ni tan sols figura entre els absents en la votació. [TAG]

Cardona, Narcís, anarcosindicalista (la Sénia, Montsià, 1898-Cabestany, el Rosselló, 1952). Fou un dels fundadors del Grup Confederal de la Sénia. El 1936 fou membre actiu de la col·lectivitat local de la població, s'hagué d'exiliar el 1939. [JIG]

Cardona Falcó, Joan, socialista i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la Federació Local de la UGT a Vilanova durant la Segona República i la guerra civil. Va ser regidor per la Unió Socialista de Catalunya a Vilanova els anys 1931-1934 i per la UGT l'any 1936. [RAM]

Cardona Navès, Pere, mecànic i comunista a Barcelona (segle XX). Procedent de les files del catalanisme, el 1930 militava al Partit Comunista Català i era director del seu òrgan de premsa, *L'Andreu i Treball*. El 1931 ingressà al Bloc Obrer i Camperol i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 pel districte novè, el del Clot, de la ciutat de Barcelona, on obtingué 142 vots. Durant la guerra civil, fou militant del POUM. [MPMJ]

Carduñas (o Carduñes, Cardonets o Corduñels), Salvador, sabater i sindicalista (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny del 1870 com a delegat de la Societat Obrera de Sabaters de Barcelona. Va votar positivament les quatre ponències alineat amb la tendència bakunista del congrés. Junt amb altres representants, va redactar i presentar el dictamen al voltant de l'actitud de la Internacional en relació amb la política. En aquest, juntament amb un plantejament apoliticista, es formulava de manera embrionària una posició antiestatista. [TAG]

Cardús, Jaume, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Catalanista, era afiliat també al CADCI. Durant la Segona República, en plena efervescència política i social, encapçalà la Minoria d'Oposició a la junta directiva del CADCI, que el 17 d'agost de 1934 va triomfar a les eleccions a la direcció. President del CADCI, fou empresonat a conseqüència dels esdeveniments del 6 d'octubre de 1934. Deixà la presidència del CADCI després de les eleccions que se celebraren el 29 de febrer de 1936, una vegada recuperada la normalitat institucional. [PPB]

Cardús, P., sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou un dels dos representants del Sindicat del Gas i Electricitat de Sabadell en el Ple Regional de Sindicats de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Caretà Reixach, Antoni, pagès i dirigent rabassaire (Artés 1901-Barcelona 1939). Afiliat a la Unió de Rabassaires, fou membre de la comissió formada el 1932 per a resoldre els conflictes sorgits després de l'acord a què havien arribat. Actuà d'interventor per a candidats d'ERC en totes les eleccions del període republicà i es presentà a les municipals en la candidatura del Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya, però no sortí elegit. Fou responsable d'Assistència Social i Proveïments en el primer Comitè d'Enllaç Antifeixista; secretari-comptador en el que es reorganitzà el setembre, i conseller en cap quan el novembre de 1936 es pogué constituir el Consell municipal. El 1937 fou substituït per Quintí Coll i passà a Proveïments. Acabada la guerra, romangué a Avinyó, on fou detingut el març i passà a disposició de la justícia militar, acusat d'adhesió i de rebel·lió i d'assassinat. Condemnat a mort, fou executat. [JIC]

Carriñena, S., dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Delegat del Sindicat Únic d'Alimentació de València al Tercer Ple Regional de la CNT de Llevant el gener de 1932. Defensor de la tendència més radical, va demanar la destitució del comitè regional. [CCG]

Carlé, Martí, socialista a Barcelona (segle XIX). Va ser company i amic de Narcís Monturiol. El juny de 1846, tots dos, van crear la re-

vista *La Madre de Familia*, publicació que tan sols va arribar a vuit números. Tanmateix ambdós van ser els editors de la revista *La Fraternidad*, l'òrgan dels cabetians barcelonins. Va ser el propietari de la Libreria Oriental, on el 1848 va publicar la primera edició del *Viatge a Icària*. Poc després va fer socis de la seva impremta-libreria els cabetians Rovira, Montaldo i el mateix Monturiol. A la fi del Bienni Progressista, gener de 1856, va fugir de la repressió política i es va trobar amb Monturiol a Cadaqués. [JRM]

Carles, Joan, paleta i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre del 1870 era membre de la secció de paletes de la federació local de Girona de l'Associació Internacional de Treballadors. [CR]

Carles i Masó, Josep, dirigent camperol (Banyoles 1906-?). Vinculat al Sindicat Agrícola de Banyoles (el seu pare n'havia estat president), pocs dies després de la proclamació de la Segona República va participar en la fundació d'Acció Social Agrària de Banyoles i Comarca (ASA), que el maig del 1932 esdevindria Acció Social Agrària de les Terres Gironines. Després del trencament d'aquest darrer, s'integrà en la Federació Agrària Social Obrera de Banyoles (FASO), com a membre de l'ASA local. Paral·lelament va participar en la fundació de la Federació Provincial de Treballadors de la Terra el setembre del 1933, de la qual fou vocal. Regidor de l'Ajuntament de Banyoles des de les eleccions de gener del 1934 per la FASO, fou destituït i empresonat arran dels fets d'Octubre del mateix any. L'estiu del 1935 es veié implicat en una onada d'aldarulls al camp (incendis de collites, tala d'arbres...), que el portaren novament a la presó. El juliol del 1936, ja vinculat a la Unió de Rabassaires, va formar part del comitè de Banyoles i, més endavant, s'integrà com a regidor d'aquesta mateixa ciutat fins al setembre del 1938 en representació de la UR. Després de la guerra civil s'exilià a Prada, des d'on va assumir l'administració del portaveu de la UR, *La Terra*, i d'on no tornaria. [PBC]

Carlos Vila, Josep, ferroviari i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, el setembre de 1937 fou designat regidor de l'Ajuntament tarragoní per a substituir els

regidors sindicalistes que havien dimitit per incorporar-se a l'exèrcit. [PPB]

Carmona, Vicente, fuster ebenista i activista anarquista (ca. 1860-Barcelona 1928). Nascut al País Valencià, va viure i treballar a Saragossa. Als voltants de 1905 va ingressar a la Societat de Carpinteros y Ebanistas de Zaragoza, societat de la qual fou president. Va ser un dels més importants activistes de l'acció directa (fet molt ben amagat per ell mateix) que va realitzar a llocs com València, Saragossa i especialment a Barcelona. [JRM]

Carmona Olmedo, Manuel, socialista a Barcelona (segle xx). El maig del 1931 va ser escollit secretari general de l'Agrupació Socialista de la Barceloneta. [DBM]

Carmona Toribio, Joaquín, treballador del tèxtil i sindicalista (Villacarrillo, Jaén, 1936). Va participar en el moviment de les Comissions al tèxtil a partir del 1962, i va militar al PSUC des del 1963. L'any 1975 va ser detingut arran d'una reunió de CCOO a Vic. [JGS]

Carné, Francesc, sociatari (segle XIX). Signà, com a representant dels treballadors, el conveni col·lectiu del ram de teixits mecànics, el novembre del 1854. Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Carné, Josep, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Arran de la vaga de juliol de 1855 a Sabadell, fou detingut i deportat a Sevilla o Còrdova. [SBV]

Carné, Pere, sociatari a Vilassar de Dalt (segle XIX). Fou primer director de la Societat de Protecció Mútua de Sant Genís de Vilassar, el 1842. Com a tal, va signar el 26 de setembre d'aquell any un escrit on es cridava els obrers de la població a cooperar amb la Societat. Posava l'exemple dels treballadors olotins, que després d'uns moments difícils a causa de la influència de veus malintencionades ara romanién fermament units. [SBV]

Carné, Rafael, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Carné Mata, Antoni, teixidor a mà i dirigent obrer a Barcelona (segle XIX). Va establir a Valls la Societat d'Artesans Teixidors a Mà, adherida a l'Associació Internacional de Treballadors. A començaments del 1872 va promoure, en aquesta mateixa localitat, la formació de la Unió Manufacturera. A finals d'abril d'aquell any fou detingut, acusat de proferir amenaces contra el fabricant Josep Berenguer, així com d'associació il·lícita pels seus esforços a estructurar l'associacionisme obrer a Valls; a principis de maig fou posat en llibertat. Participà el 12 de maig del 1872 en l'acte constituent de la Unió Manufacturera, el sindicat que englobava tots els obrers relacionats amb el tèxtil i que va ser el resultat de la unió de la Federació de Les Tres Classes de Vapor i de la Societat de Teixidors a Mà. Fou membre del Consell de la Unió, en representació dels teixidors a mà. El maig del 1873 es presentà a les eleccions de diputats a Corts amb els federals; fou elegit pel districte de Mataró. Essent diputat, el jutge municipal de Valls presentà un suplicatori a les Corts per poder continuar la causa instruïda contra ell en aquella localitat l'any anterior; l'autorització fou desestimada per la Comissió parlamentària. Com a diputat va intervenir en les sessions parlamentàries en què es van tractar el fets d'Alcoi, i va investigar els expedients de contraban contra les fàbriques de Giral, Triadó i Sagristà de Figueres. A proposta seva, les Corts van atorgar un vot d'agraïment a la classe obrera de Barcelona i entorns per les accions que aquesta va emprendre contra els carlins el juliol del 1873. L'agost d'aquell mateix any presentà a les Corts un projecte de llei per a regular la jornada de treball en les fàbriques de vapor, tallers i altres establiments de caràcter industrial o fabril, la qual no podria excedir les nou hores útils diàries. El projecte anava també signat per Joan Pla i Mas, diputat per Terrassa; Salvador Sampere i Miquel, diputat per Igualada; Josep Bach i Serra, diputat per Vic; Joan Tutau, diputat electe per Vilademuls (Girona) i ministre d'Hisenda; Francesc Companys, diputat per Vilafranca del Penedès, i Francisco García López, diputat electe pel districte de La Latina de Madrid. La proposta fou presa en consideració, però quedà pendent d'aprovar. [TAG]

Carnero, Antonio, impressor i anarquista a Barcelona (segle XX). Era membre del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT el novembre de 1936, quan fou nomenat director general de presons per Joan Garcia Oliver. [JIG]

Carnet (o Carné), internacionalista a Valls (segle XIX). El febrer de 1872, residint a Valls, va efectuar una sol·licitud personal d'adhesió a la Internacional. Investigat, car no se'l coneixia, finalment fou admès però a Manresa, on es traslladà mentrestant. [SBV]

Carnicer, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). Formà part com a vocal del primer comitè nacional de la Unió General de Treballadors que va residir a Barcelona. Aquest havia sortit del congrés constitutiu celebrat en aquesta ciutat del 12 al 14 d'agost del 1888. [TAG]

Carod Lerin, Saturnino, pagès i anarcosindicalista (Moneva, Saragossa, 1903-1988). D'origen camperol, en acabar la guerra mundial va abandonar el seu poble i emigrà a França, des d'on es traslladà a Barcelona. Treballà com a obrer de la construcció i s'afilià a la CNT. Actiu sindicalista, es negà sempre a ocupar càrrecs de responsabilitat. Als 20 anys deixà d'ésser analfabet. Durant els anys del pistolisme, formà part d'un grup d'acció, i perseguit per la policia hagué de fugir a França, on residí fins a la fi de la Dictadura de Primo de Rivera. Decretada l'amnistia el 1931, amb la proclamació de la República, retornà de l'exili i fixà la residència a Saragossa, on de seguida ocupà càrrecs importants dins el sindicat. El 1936 era membre del Comitè Regional de la CNT d'Aragó i secretari d'agitació i propaganda, càrrec des del qual va participar en la reorganització dels sindicats camperols de l'Aragó. El 18 de juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, fugí de Saragossa i es traslladà, primer, al Baix Aragó i després a Tortosa, on constituí una columna militar que tingué l'assessorament del tinent de la guàrdia civil Ferrer. La columna Carod-Ferrer va combatre primer a Calaceit i després passà al front de Saragossa, s'instal·là a Azuara i Fuendetodos. Amb la militarització de les milícies, la columna s'integrà a la 25 Divisió, de la qual esdevingué comissari polític. S'oposà a la collectivització total de la terra, i va romandre al front fins a la fi de la guerra, al port d'A-

lacant. Fou detingut i reclòs un quant temps al camp d'Albatera, d'on fugí. Passà a França, on patí camps de concentració. En plena postguerra, a començaments dels anys 40, retornà clandestinament a Espanya per reorganitzar la CNT, fins que el 1942 fou arrestat, sotmès a dos consells de guerra i condemnat a mort. Commutada la pena de mort per la de trenta anys, va romandre 18 anys a la presó, fins que va sortir en llibertat el 1960. Va treballar en transports i en espectacles públics. Va participar activament en la reorganització de la CNT. [MPMJ]

Bibliografia: CASANOVA, Julián. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa, 1936-1938*. Madrid, 1985. FRASER, Ronald. *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros. Historia oral de la guerra civil española*. II toms. Barcelona, 1979. *Polémica*. 1988, març, núm 31.

Carol Miró, Josep, pagès (Tarragona 1891- Barcelona 1939). Com a dirigent de la CNT-FAI de Molins de Rei va formar part del Comitè de Milícies Antifeixistes de Molins de Rei l'any 1936. Morí afusellat per les tropes franquistes al Camp de la Bóta. [AGL]

Carola i Rigat, Agustí, jornaler i dirigent local de la CNT a Campdevàrol (?-Ripoll 1934). President del Sindicat Únic de Treballadors de Campdevàrol a principis dels anys trenta. Arran dels fets d'Octubre de 1934, el dia 9, quan tenia 41 anys, va morir pels trets d'uns carrabiners, juntament amb dos obrers més, a la carretera que va de Campdevàrol a Ripoll. Els tres morts eren de Campdevàrol i feien d'enllaç entre els comitès de vaga de les dues poblacions: van ser tirotejats quan anaven amb bicicleta fins a Ripoll. [JCP]

Carrasco, Francesc, sindicalista de la CNT a Alacant (segle XX). Formava part de la plana major del sindicalisme alacantí de la dècada de 1910. Fou un dels delegats alacantins al Congrés Nacional de la CNT celebrat a Madrid el desembre de 1919. A primers de 1920 fou deportat amb motiu de l'explosió d'algunes bombes durant els esdeveniments de la vaga que llavors enfrontava els sindicalistes i els esquerrals al port d'Alacant. [JMSS]

Carrasco, Magí, pagès i anarcosindicalista a Santa Coloma de Queralt (segle XX). Fou re-

presentant del Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Queralt en el Ple de Pagesos de la CNT del Congrés Regional de Camperols de Catalunya celebrat el setembre de 1936 a Barcelona. [JIG]

Carrascosa, Josep, obrer del vidre i sindicalista a Mataró (segle XX). Va participar com a delegat del Sindicat Únic del Vidre de Mataró al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Carrasquer Launed, Félix, Carles Launed, pedagog i activista llibertari a Barcelona i l'Aragó (Albalat de Cinca 1905-Thil, França, 1993). Fill de la classe mitjana rural i de formació autodidacta, es va dedicar a la pedagogia i a tàctica revolucionària. La seva inadaptació a l'escola tradicional va fer que als 14 anys decidís traslladar-se a Barcelona, on va treballar com a aprenent de forner. El 1923 la mort de la seva mare el va portar, altra vegada, al seu poble, curull ja de lectures llibertàries. Allí va conèixer Felipe Alaiz, germà de la dona que en el futur seria la segona esposa del seu pare. Tornat a Barcelona el 1925, va entrar en contacte amb el grup d'albalatencs que es reunien a la plaça de Catalunya de la mà dels quals va ingressar a la CNT i a la FAI. El mateix any la seva àvida intel·lectual el va fer associar-se a l'Ateneu Enciclopèdic i la cooperativa del Fons Laboral de Cultura. La manca de treball el va empènyer, primer, cap a Viladecans, a Madrid, després, i finalment el 1929 al seu poble. Ràpidament va organitzar-hi una escola nocturna, fent servir nous mètodes pedagògics —Freire, un model maièutic—, i una agrupació cultural de lectura, teatre i conferències que poc després es va estendre a quatre pobles més de la comarca. La seva tasca pedagògica no li va limitar les activitats sindicals i el 1930 va col·laborar en la creació d'una associació de jornalers i petits propietaris per a la compra d'unes terres i persuadir els camperols que reservessin una finca a per collectivitzar. Així, abans de 1933, any en què va perdre totalment la vista, a la seva comarca hi havia 24 sindicats amb 4.000 camperols afiliats; a més, quan va esclatar la insurrecció pel comunisme llibertari a l'Aragó, el 80 per cent del seu poble va recolzar les collectivitzacions. La repressió posterior el va fer fugir i refugiar-

se a Lleida. El 1935, amb els seus germans, va instal·lar-se a Barcelona i amb l'ajuda de l'ateneu de les Corts va fundar l'Escola Elis Reclus, en la qual implementà noves pedagogies —mètode Decroly. Aquest experiment educatiu va ser interromput per la guerra. El 17 de juliol va proposar com a urgent al Comitè Regional de la CNT la creació d'una Universitat Popular amb uns 3.000 militants amb l'objecte de formar quadres revolucionaris. Aquest mateix dia va ser nomenat membre del Comitè Peninsular de la FAI. Nomenat director de la Maternitat, poc concorde amb la seva vocació, l'octubre ja estava a Casp participant com a delegat al Congrés Extraordinari de Collectivitats Camperoles, on va defensar la necessitat d'una federació aragonesa de collectivitats. Després de febrer de 1937 va desenvolupar el seu somni d'Universitat Popular, l'Escola de Militants de Montsó, autogestionada tant educativament com econòmica. Els esdeveniments militars van obligar a traslladar-la primer a Vilassar de Mar, després a Llançà —sota el nom de Granja-Escola Sebastià Faure— i finalment a St. Vicenç dels Horts el 1938. Finalitzada la guerra civil, es va refugiar a França, on el 1941 va ser detingut per la policia francesa i internat al camp de concentració de Vernet i després a Noèr, del qual va escapar el 1943. El juny de l'any següent va arribar clandestinament a Barcelona i es féu càrrec del secretariat del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. Detingut el 1945 i alliberat poc després, va arribar a la secretaria del Comitè Nacional de CNT. Detingut a Madrid el 1947, va ser empresonat amb una condemna de 25 anys, en va complir 12. Excarcerat el 1959, es va traslladar a França, on es dedicà a l'edició de treballs llibertaris per a la introducció clandestina a Espanya, com va ser *Proyección* (1963-67), 18 números amb un tiratge de 1.500 exemplars cadascun, o els papers del *Centro Investigador de Sociología Sindical* (1969-70), 5 números amb un tiratge de 3.000 i 4.000 exemplars. El 1971 es va instal·lar definitivament a Barcelona, si bé mai no va abandonar la seva vella vocació pedagògica que el portava sovint a Thil (França), on havia fundat la seva última granja-escola. Les seves cendres van ser portades al riu Cinca, el refugi de la seva primera rebel·lió. [JRM]

Publicacions: *La Escuela de Militantes de Aragón. Una Experiencia de Autogestión Educativa*. Barce-

lona, 1978; *Una Experiencia de Educación Autogestionada. Escuela Eliseo Réclus*. Barcelona, 1981.

Bibliografia: FRASER, R. *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros. Historia oral de la guerra civil española*. 2 vols. Barcelona, 1979.

Carrasquer Launed, Francisco, professor i anarquista (Albalat de Cinca, Osca, 1915). Després d'exercir diversos oficis, el 1936 residia a Barcelona on feia de mestre en un ateneu llibertari. En esclatar la guerra civil marxà al front amb la 119 Brigada de la 26 Divisió, en la qual arribà a capità d'Estat Major. El 1939 s'exilià a França, passà set mesos al camp de concentració de Vernet i treballà a diverses poblacions en tasques agrícoles. El 1943, tot escapant de les persecucions dels nazis, entrà clandestinament a Espanya, on fou detingut durant set mesos. Després de complir el servei militar a l'Àfrica, fou membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya; detingut de bell nou a Barcelona, va romandre sis mesos a la presó. El 1949 retornà clandestinament a França. Estudià a la Sorbona, on fou durant un temps secretari de la Unió Federal d'Estudiants Hispans, i es doctorà en llengua i literatura espanyoles. Resident a Holanda des del 1953, a partir de 1964 fou professor de la Universitat de Leiden. Autor de tres llibres de poesia i d'una tesi sobre Sender, el 1981 va prologar i realitzar una antologia de treballs sobre l'anarquista aragonès Felipe Alaiz. [PPB]

Bibliografia: AADD. *El movimiento libertario español. Pasado, presente y futuro*. París, 1974. ALAIZ, Felipe. *Estudio y antología por Francisco Carrasquer del primer escritor anarquista español*. Madrid, 1981.

Carratalà, anarquista a Barcelona (1902-Réalville, França, 1979). Durant el conflicte civil va ser el secretari del Sindicat d'Espectacles Públics de la CNT a Hostafrancs. A la fi de la guerra va escapar a França, hi va ser detingut i deportat al camp de concentració nazi de Mauthausen, on va passar cinc anys. [JRM]

Carratalà Ramos, Rafael, Veritas, obrer manual i líder socialista local a Alacant (segles XIX-XX). Fou un dels principals iniciadors del socialisme a Alacant. Membre del grup de lliurepensadors d'Alacant anomenat Pau, va propiciar l'organització d'una secció de la Federa-

ció Tipogràfica el 1882. Era corresponent d'*El Socialista* i el 1889 va organitzar la primera commemoració de la Comuna a Alacant. Fou membre fundador de l'Agrupació Socialista d'Alacant el 21 de gener de 1891 i posteriorment president. El 1895 es va presentar com a candidat del PSOE pel districte de Sant Anton en les eleccions municipals, però no fou elegit. Sovint utilitzava el pseudònim de Veritas per a signar els seus fullets i articles que publicava a *El Grito del Pueblo*, *El Mundo Obrero*, *La Nueva Era* i *La Revista Socialista*. El seu fullet més significatiu fou *Socialismo y Anarquismo (consideraciones sobre una y otra escuela)*, de 1902, amb el qual contribuïa a les polèmiques entre socialistes i anarquistes per tal que els socialistes trobessin el seu espai. Des de 1905 s'enfrontà amb Verdes Montenegro, que havent arribat a Alacant el 1901, es convertí ràpidament en el dirigent indiscutible dels socialistes alacantins i el desplaçà. [JMSS]

Carrau, Joan, socialista a Vilassar de Mar (segle XIX). El febrer del 1887 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar, càrrec que va repetir el febrer del 1888. [TMS]

Carrau, Josep, socialista a Vilassar de Mar (segle XIX). L'agost del 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar. [TMS]

Carré, Joan, societari a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la junta de la Secció de Jornaleros de la Unió de Les Tres Classes de Vapor el gener del 1872. [CR]

Carré i Torras, Miquel, internacionalista i paperer a Banyoles (Porqueres 1841-?). Representant local de l'AIT el 1873, l'octubre del 1973 fou acomiadat i arrestat per fer propaganda contra la república burgesa. Fou regidor de l'Ajuntament de Banyoles el 1890 i el 1891 pels republicans. [PBC-SBV]

Carreño, Francisco V., socialista a Mataró (segle XX). Destacat dirigent de la Joventut Socialista de Mataró durant la segona dècada del segle, actuà en mítings i actes públics a Barcelona i altres indrets de Catalunya i col·laborà esporàdicament a *La Justicia Social* de Reus.

El maig de 1913 fou delegat de la Joventut Socialista de Mataró al III congrés de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a la capital del Maresme, en el decurs del qual actuà com a secretari en una de les sessions i hi prengué la paraula en alguna ocasió. [PPB]

Carreño González, Manuel, jornaler del ciment als Monjos (segle XX). Organitzador i principal dirigent del Sindicat del Ciment de la CNT a Santa Margarida i els Monjos durant la II República i la guerra civil. En el mateix període va ser un dels principals organitzadors de la Federació Local de la CNT, que comptà amb 400 afiliats l'any 1931, i de la Federació Comarcal Obrera de la CNT durant la II República. Va representar aquesta FL al Ple de la Confederació Regional del Treball de Catalunya l'any 1931 i va ser el president del Comitè d'Incautació de la Fàbrica de Ciment Freixa, situada al mateix municipi durant tota la guerra civil. [RAM]

Carrera, Ferran, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 1871 era membre de la junta de la secció de teixidors mecànics del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona. [CR]

Carrera Panes, Ramon, pagès i sindicalista a Lleida (1878-?). Durant la guerra participà en col·lectivitzacions de terres, va ser president de la Junta de Camins i Sequiatges de l'Ajuntament de Lleida i un dels regidors de la CNT en l'Ajuntament constituït el 28 d'octubre de 1937. [JSSJ]

Carreras, internacionalista a Alfafar, l'Horta (segle XIX). Va haver d'abandonar la localitat després dels fets insurreccionalistes del juliol de 1873. [TAG]

Carreras, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC i la UGSOC, va formar part de la direcció de la federació local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va reconstituir el juliol del 1936. [DBM]

Carreras, E., sindicalista camperol al Masnou (segle XX). Representant de les associacions de camperols del Masnou al Ple Regional de Camperols de Catalunya de la CNT a inicis del

gener de 1937. A les seves allocucions va advocar per la instauració de cooperatives de producció i distribució i per l'abolició de les taxes sobre els productes agropecuaris. [JRM]

Carreras, Francesc, ebenista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre molt actiu als inicis del sindicalisme anarquista a Barcelona. Ja l'octubre de 1907, com a delegat de la Societat d'Ebenistes de Barcelona, va formar part de la comissió d'ensejament del primer consell directiu de Solidaridad Obrera. L'any següent, del 6 al 8 de setembre, també essent delegat del seu sindicat local d'ofici va participar al primer congrés de Solidaridad Obrera. La seva activitat sindical es va consumir amb la participació en el primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Una altra vegada com a representant de la Societat d'Ebenistes de la ciutat comtal, va col·laborar a la ponència sobre l'anivellament dels salaris, a la qual es va oposar defensant, però, l'establiment del salari mínim: tanmateix, participà en la comissió revisora de les actes del congrés. [JRM]

Carreras, Francesc, socialista a Llançà (segle XX). Participà en el míting socialista que va tenir lloc a Llançà amb motiu de la inauguració de l'Agrupació Socialista local, el dia 1 de maig de 1913, i en mítings posteriors. [PPB]

Carreras, Francesc, socialista a Manresa (segle XIX). El juliol de 1887 fou elegit secretari 2n o vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa. [TMS]

Carreras, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Amb el mateix nom, el 1870 apareix un individu com a secretari de la Societat de Filadors de Llana, de Sabadell. [CR]

Carreras, Josep, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la federació local barcelonina de l'AIT, l'any 1871 formava part del comitè local. El 29 de març d'aquest any signà la «Protesta de la Asociación Internacional de los Trabajadores. Federación barcelonesa», publicada al periòdic internacionalista *La Fede-*

ración, on es posava de manifest que el canvi social no podia venir de manera immediata i mitjançant la revolució violenta, sinó que s'havia de produir pacíficament i amb el consentiment del poble, cosa que només podia esdevenir després d'una etapa d'estudi i propaganda. L'octubre del 1872 era corresponal per la comarca del Nord de la Unión de los Obreros Constructores de la Región Española de l'AIT. [TAG]

Carreras, Josep. Mariné, teixidor i activista a Barcelona (segle XIX). Participà en els disturbis de la fàbrica Rosés de Barcelona el 1855. Fou detingut per la policia el 28 de desembre del 1855, jutjat en consell de guerra (7 de gener del 1856) i condemnat a deu anys de presidi. [CR]

Carreras, Josep, sindicalista a Manresa (segle XX). Va ser delegat al congrés de la CNT celebrat a Madrid el 1919 pel Sindicat Únic del Ram de l'Alimentació i Similars, de Manresa, que tenia 350 afiliats. [JSC]

Carreras, Josep Maria, barber i sindicalista a Sant Martí de Provençals (segle XX). Obrer molt actiu als inicis del sindicalisme anarquista català. El diumenge 2 de setembre de 1906 va ser un dels oradors del míting del Teatro Condal de Barcelona, on va fer una dura crítica a Lerroux. Cinc dies després va publicar una carta al periòdic *El Poble Català* on tornava a criticar el polític radical, especialment pel seu recolzament a les fraternitats obreres, les quals qualificà d'esquirols. L'octubre de 1907, com a delegat del Sindicat de Perruquers i Barbers de Sant Martí, va formar part del primer Consell directiu de Solidaridad Obrera. L'any següent, entre els dies 6 i 8 de setembre, també com a delegat del seu sindicat d'ofici, va participar en el primer congrés de Solidaridad Obrera. La seva trajectòria va culminar amb la participació al segon congrés de Solidaridad Obrera, o Congrés Obrer Nacional —el congrés constitutiu de la CNT; 30, 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910 a Barcelona—, representant el Sindicat de Perruquers i Barbers de Sant Martí i fent de secretari de la mesa del congrés a la sessió de clausura. En aquest congrés va participar en diverses ponències, en destacaren les dedicades al treball femení i la referida a l'organització sindical que va proposar la unifi-

cació en una confederació de tots els sindicats locals no adscrits a la UGT. [JRM]

Bibliografia: DÍAZ DEL MORAL, Juan. *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas*. Madrid, 1928.

Carreras, Lluís, republicà i internacionalista (segle XIX). Immediatament després dels fets de la Commune de París va publicar *París a sangre y fuego. Jornadas de la Commune* (Barcelona 1871), resultat de la gran expectació que la revolució parisina havia despertat entre el públic barceloní. En aquella època fou redactor del periòdic *El Comunalista*, subtítulat «Diario republicano democrático federal socialista», que es publicà a Barcelona l'agost de 1872. Posteriorment, igual com altra gent d'ascendència republicana, com ara Rossend Arús o Conrad Roure, col·laborà en el periòdic anarquista *La Tramontana* (1881-1893), que dirigia el reusenc Josep Llunas. És en aquesta època d'internacionalista que *La Revista Social* el cita situant-lo a Reus com a organitzador del que ha de ser el III congrés de la Federació de Treballadors, que es reuní a València l'octubre del 1883. [TAG]

Carreras, Mateu, terrissaire i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Vivia a Sants. El febrer del 1872 era membre del Consell pericial de la Federació de l'Ofici de Terrissaires de la RE de l'AIT. A partir del mes de setembre d'aquell mateix any fou secretari general de la Unió dels Treballadors del Camp de la Regió Espanyola de l'AIT, càrrec que mantenia el mes d'abril de 1873. [TAG]

Carreras, Pau, associacionista a Premià de Dalt, Maresme (segle XIX). Va participar en l'onada de desordre i d'agitació generalitzada que es va viure en la major part dels centres fabrils del Principat entre juliol i novembre del 1855; es reclamava el reconeixement legal del dret d'associació, la limitació de la jornada laboral, la creació de jurats mixtos, i el dret dels obrers a ingressar en la Milícia Nacional. Fou acusat de parilitzar la feina d'algunes fàbriques de Sant Pere de Premià els dies 7 i 8 de novembre; el 2 de desembre fou jutjat per un tribunal militar. [TAG]

Carreras, Rosita, mestra d'escola i anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1946). A comença-

ments dels anys 40, en plena postguerra franquista, fou membre del comitè regional de les JJLL de Catalunya. Fou detinguda per la policia el 1944. Morí de tuberculosi a l'edat de 25 anys. [PPB]

Carreras Cervero, Vicent, militant sindicalista valencià (segle xx). Va ser membre destacat del Partit Sindicalista a València durant la guerra civil. Formà part del Consell Provincial de Seguretat valencià durant els anys de la contesa en representació d'aquell partit. [JNN]

Carreras Font, Jaume, treballador tèxtil i anarcosindicalista d'Olvan, Berguedà (segle xx). Era un dels delegats del Sindicat Únic d'Oficis Diversos a la colònia Rosal. Fou delegat del Sindicat Únic de Treballadors de la mateixa colònia al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. Va ser el president del comitè del Front Popular d'Olvan i el representant d'aquest comitè a l'Ajuntament, a partir del desembre de 1936. El 14 d'octubre de 1936, en reconstituir-se l'Ajuntament, en va formar part com a regidor, en representació de la CNT, i el 28 de desembre de 1936 de la Comissió de Defensa. El 8 de març de 1937, va formar part de la d'Agricultura. El 25 de març de 1937 va presentar una proposta a l'Ajuntament d'Olvan per aconseguir la segregació de la colònia Rosal, que estava repartida entre tres municipis: Avià, Berga i Olvan. [JCR/JJR]

Carreras i Salleras, Joan, escriptor i comunista a Figueres (Figueres 1905-Mèxic 1986). El 1932 ingressà a la lògia maçònica de la ciutat. Procedent d'Estat Català, l'octubre de 1932 encapçalà el grup que constituí Avançada d'Empordà. Influït per Jaume Miravittles, aquest grup es transformà el març de 1933 en la secció de Figueres del Bloc Obrer i Camperol. El mateix any era membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica. Militant del POUM des del setembre de 1935, fou membre del comitè antifeixista i regidor de l'Ajuntament, d'octubre de 1936 a agost de 1937, en què fou empresonat arran del procés repressiu engegat contra el seu partit. S'exilià el 1939. A Mèxic, on arribà el 1942, va assolir el grau màxim de la maçoneria i fou designat gran secretari general del Grande Oriente Español. [JClAr/PPB]

Carreras Vicens, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Carreras Villanueva, Bruno, activista llibertari a Barcelona i França (Puebla de Alfidén, Saragossa, 1890-?). La seva militància va estar vinculada a Catalunya i després a França al llarg dels anys vint. Amb bones qualitats per a l'oratoría, també va escriure alguns articles a la premsa llibertària com el que es publicà el 9 de juliol de 1927 a *Acción Obrera*, on apostava pel model dels anarquistes francesos: un sindicat de masses amb uns grups dirigents revolucionaris. A començament d'aquest any 1927 va ser nomenat pel Comitè Nacional de CNT secretari a París de la secció francesa de la mateixa organització. Durant la seva estada a França va participar al congrés anarquista d'Hay-les-Roses, va freqüentar la Librería Social Internacional, i va formar part del Comitè pro Presos. El 16 de juny de 1928 va assistir al Ple nacional clandestí de la CNT a Barcelona i en retornar a França va ser detingut i empresonat, acusat de falsificació de documents. [JRM]

Carreres i Palet, Joan, enginyer i comunista (Cercs 1894-Mèxic 1970). Va estudiar enginyeria tèxtil a Terrassa. Va servir com a director en algunes empreses d'aquest ram; integrat a Acció Catalana i poc després al PSUC, fou un dels fundadors del grup Palestra. Ja a la guerra civil va desenvolupar un alt càrrec a la direcció general de Comerç Exterior, dependent de la conselleria d'Economia de la Generalitat. A la fi del conflicte es va exiliar a Mèxic, on l'any 1953 va participar a la Conferència Nacional Catalana. Durant l'exili va publicar un parell de treballs sobre la indústria tèxtil. [JRM]

Carrero Sancho, Ángel, obrer metal·lúrgic i militant comunista (Villaverde, Madrid, 1916-Barcelona 1949). Originari de Madrid, operari del metall, durant la guerra civil va ser oficial de l'Estat Major de l'Exèrcit Popular. Un cop acabada la guerra, la seva preparació militar el va portar a convertir-se en el cap de les unitats guerrilleres de Catalunya del PSUC, des de desembre de 1945. El gener de 1947 una detenció en cadena va provocar la «caiguda dels vuitan-

ta», un dels cops més durs al PSUC, i l'empressonament de Carrero. jutjat per un consell de guerra el 13 i 14 d'octubre de 1948, va ser afusellat al Camp de la Bóta. [JRM]

Carreté, Jaume, fuster i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Carrió Català, Andreu, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). L'abril del 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Cambrers, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona. FOSIG-UGT. [DBM]

Carrió Vilaseca, Jacint, dependent de comerç, dirigent sindical i polític (Manresa 1916). Dirigent de l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria (ADCI) de Manresa, en fou membre de la junta directiva amb el càrrec de vicepresident. Políticament estava afiliat a ERC des de 1933. L'agost de 1937 es va incorporar a l'Exèrcit Popular, a la XIV Brigada Mixta Internacional. El 1939 va ser internat al camp de concentració de Sant Cebrià, el desembre formà part de la 115 companyia de treballadors espanyols i treballà a la línia Maginot. El juny de 1940 era presoner de guerra dels alemanys, el desembre va ser deportat al camp d'extermini de Mauthausen. Va aconseguir sobreviure fins al 5 de maig de 1945, en què els americans alliberaren el camp. Dels 21 manresans que hi van ser internats, sols en van sortir vius vuit. El 15 d'octubre de 1946, com a secretari departamental d'ERC a la Dordonya, participà en l'organització de l'homenatge a Lluís Companys fet a Périgueux. El gener de 1949 va retornar a Manresa. El 1955 fou detingut en relació amb la seva actuació com a enllaç sindical. El 1976 ingressà de nou a ERC i el 1978 en fou elegit president de la delegació de Manresa. Va ser candidat a les llistes municipals (1979 i 1987) i del Parlament (1980). El 1990 era el president del nou partit Esquerra Catalana a Manresa. El 1991 va ser elegit conseller de l'Ajuntament de Manresa com a independent en la llista del PSC, elecció que tornà a revalidar el 1995. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República (1931-1936). La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1990-1993. ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. SARDANS, Jordi. «1934-1939. Implantació de l'Associació de Dependents (ADCI)». A: *El Pou de la Gallina*. 1989, Manresa, núm. 19. SERRA I CARNÉ, Jaume. *Història de la Ciutat de Manresa 1900-1950*. Manresa, 1991.

Carrion, Jonàs, ferroviari i comunista a Tarragona (segle XX). Va participar activament en la creació de l'òrgan oficial dels ferroviaris comunistes de Lleida *La Señal*, que va aparèixer per primer cop l'1 de setembre de 1929. Va publicar al número de primer de gener de l'any següent, des de Tarragona, un article en què s'enfrontava obertament amb el Sindicat Nacional Ferroviari de la UGT i manifestava una clara inclinació cenetista. [JRM]

Carrion, Julià, militant comunista valencià (segle XX). Va ser un dels signants del manifest de constitució de l'Aliança Obrera Antifeixista del País Valencià el 1934, en representació dels comunistes valencians. [CCG]

Carrion i Juan, Ambrosi, escriptor i acadèmic a Barcelona (St. Gervasi de Cassoles 1888-Cornellà de Conflent 1973). Doctor en Filosofia i Lletres, va ser professor i bibliotecari a la Universitat de Barcelona. Va ensenyar història del teatre. El 1912 va guanyar, amb un poema, els Jocs Florals de Barcelona. Durant l'any 1924 es va traslladar a París, on va rebre les influències del teatre social de Hauptmann i D'Annunzio, per bé que ha estat considerat l'epígon del teatre modernista. Va retornar a Barcelona per fer-se càrrec de la direcció d'escena al Liceu i, el 1929, de la del Teatre Grec. Va fundar El Teatre Català, va ser professor a l'Escola Catalana d'Art Dramàtic de Barcelona. També va ser director de l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona, els anys de la Primera Guerra Mundial, lloc on va fer algunes conferències sobre literatura russa amb Andreu Nin i Joan Puig i Ferrer. Durant la Segona República, milità a la Unió Socialista de Catalunya. Esclatada la guerra civil, va ser nomenat director del Teatre de Guerra de la Generalitat; exiliat a París el 1939, va ser president del Casal de Catalunya. El gener de 1945 fou un dels fundadors del Moviment Socialista de Catalu-

nya i formà part del seu primer consell directiu, que es constituí a finals del mateix any. [JRM]

Publicacions: Drames: *Tribut al Mar* (1911), *El Fill de Crist* (1912), *L'altre Fill* (1918), *Cap de Flames* (1918), *El Figueiral* (1925), *Niobe* (1928), *Pirateria* (1928), *La Força Cega* (1933), *L'Ombra* (1935), *A Posta de Sol* (1935). Poesia: *Poemes*, *El Comte Arnau* (1972). Narrativa: *Una Jovenut*, *Tragèdia d'un pobre home* (1924).

Carrozas Borrallo, Antonio, anarcosindicalista a Tortosa (Valverde de Mérida, ?-Tortosa 1937). Germà del dirigent extremeny Manuel Carrozas, formà part del grup tortosí de la CNT que participà activament en la vida política local entre agost de 1936 i maig de 1937. Per bé que no exercí càrrecs municipals, va intervenir en l'organització local del sindicat durant aquell període. Durant els fets de Maig de 1937 participà en els enfrontaments armats amb socialistes i policia als carrers de Tortosa, on morí després d'ésser ferit a trets des d'una posició de les forces d'ordre públic. [XPM]

Carrozas Borrallo, Manuel, oficinista i anarcosindicalista a Tortosa (Valverde de Mérida 1904-Tarragona 1939). D'origen extremeny, arribà a Catalunya i s'establí a Barcelona on, en la dècada dels trenta, treballà com a oficinista en els despatxos de la fàbrica de cerveses Damm. S'afilià a la CNT i, tot just es materialitzà l'alçament militar de juliol de 1936, fou enviat per la direcció regional del sindicat a Tortosa, on arribà junt amb un grup de militants de la FAI i amb el seu germà Antonio. Des del mes d'agost, es féu càrrec de l'organització de la CNT-FAI local i el 19 d'octubre, en dissoldre's el Comitè Antifeixista, s'incorporà al grup municipal de la CNT, participà en la comissió de seguretat interior i fou designat com a president del departament de Defensa de l'Ajuntament. Hegemònic en la direcció del grup anarquista de Tortosa fins al maig de 1937, va tenir greus enfrontaments amb els republicans i socialistes locals en un context de progressiva conflictivitat entre els grups antifeixistes. Durant els successos de maig de 1937 a Tortosa, tingué un paper destacat en la direcció dels cenetistes que ocuparen l'edifici de la Telefònica i una caserna local. Per bé que va poder fugir de la ciutat, fou declarat en rebel·lia militar i considerat el màxim responsable dels fets, i en

conseqüència fou jutjat i condemnat a mort pel Tribunal Popular de Tarragona. Més tard va ser detingut i hom revisà i commutà la pena màxima. Exiliat a França el gener de 1939, passà inexplicablement a la zona franquista per Irun, on fou detingut i empresonat. El maig de 1939 va ser traslladat a la presó de Pilats i després a Tortosa. Retornat a Tarragona, va ser condemnat a mort per un jutjat militar d'urgència, intentà una evasió frustrada i finalment fou afusellat. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Carsi, Albert, geòleg i militant llibertari (?-Perpinyà 1960). Va començar la militància llibertària donant classes i conferències als ateneus i altres centres de cultura de Barcelona. La seva vinculació amb el món radical de començament de segle, l'avalua el fet que la seva companya, Pilar, era la germana de Blasco Ibáñez. El 27 de juliol de 1936, en virtut del decret de la Generalitat sobre l'Escola Nova Unificada, va ser nomenat representant del Sindicat de Professions Liberals de la CNT al comitè de la conselleria de Cultura encarregat de posar en funcionament aquesta reforma educativa. Avançada la guerra, es va traslladar al Masnou per dirigir un laboratori d'investigació per al desenvolupament de productes per a les indústries de guerra. A la fi de la guerra, va fugir cap a França, on va ser detingut i enviat als camps de presoners d'Argelers, St. Cebrià i Barcarès. Va establir-se a França. [JRM]

Carsi (o Carsy), Joan Manuel, periodista i revolucionari a Barcelona (segle XIX). D'origen valencià, però establert a Barcelona, tingué un destacat paper durant el període de les bullnigues que coincidí amb la regència del general Espartero. Redactor d'*El Republicano*, era antic oficial dels cossos francs de la milícia. Durant la revolta de la ciutat contra Espartero, el novembre de 1842, signà una proclama en què propugnava que la milícia elegís una junta revolucionària. A partir del dia 16 presidí la Junta Popular Directiva Provisional, formada bàsicament per menestrals, i que dirigí la revolta, fins que el dia 27 de novembre la junta fou destituïda per elements més moderats i Carsí fou

embarcat, el dia 30, en el vaixell francès *Méléagre* en direcció a l'exili. [PPB]

Cartañà, Ramon, escriptor societari i polític a Barcelona (?-1891). Es troba entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Col·laborà en l'equip de redacció del setmanari *El Obrero*, fundat per Antoni Gusart, on escrigué poesies i algun article. Va participar en el congrés obrer organitzat per aquest setmanari, i va ser un dels qui firmà el document que, segons resolució del 25 de desembre de 1865 de l'esmentat congrés, es dirigí al president del Consell de Ministres per demanar llibertat d'associació per als treballadors. Va figurar en la candidatura federal que es presentà per l'Ajuntament de Barcelona el desembre de 1868, però no resultà escollit. Va participar en la cèlebre reunió entre Josep Fanelli i una vintena de líders societaris de Barcelona, a principis de 1869, que hom ha situat com a fundació de la secció barcelonina de l'AIT i origen de la influència de l'internacionalisme a Espanya. En el context de l'escissió del Partit Republicà Federal, en què se separà l'obrerisme del republicanisme, participà en l'intent de fundació d'una Associació Nacional de Treballadors. Aquesta temptativa, que pot situar-se dins els rengles de l'obrerisme reformista, no va reeixir. Així la nova organització no va anar gaire més enllà de la publicació d'una revista quinzenal, *El Nivel*, en la qual els promotors començaren a publicar els seus estatuts. Figurà de nou en una altra candidatura per l'Ajuntament de Barcelona el juliol de 1873. El 1888, com a representant del grup *El Nuevo Horizonte*, de Vilassar de Mar, era un dels qui firmaren la convocatòria al congrés fundacional de la Confederación Autnómica de Enseñanza Laica, per celebrar el 23 i 24 de setembre del mateix any. [JIG]

Principals publicacions: *Tres años de revolución en España* (1869), *Dios y el Diablo* (1871), i *Dios, el Mundo y el Hombre* (1885).

Bibliografia: GÓMEZ CASAS, Juan. *Historia del Anarcosindicalismo en España*. Madrid, 1969. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del Anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. NETTLAU, Max. *La première internationale (1868-1888)*. París, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. 1864-1881*. Esplugues de Llobregat, 1972.

Cartañà Plana, Palmir, l'Escarrítx, xofer-mecànic i sindicalista (Valls 1909-Tarragona 1940). També va treballar al gel i, després, de xofer al Vallenc, línia que feia el trajecte de Valls a Tarragona. Va ser un dels 38 iniciadors de l'Ateneu Popular de Valls, entitat creada el 1929. L'abril del 1937 s'integrà a la junta de la Federació Local de la CNT, provinent del ram de Transports, i va ser nomenat, alhora, membre del secretariat. A la postguerra ingressà a la presó provincial de Tarragona, el 4 d'abril de 1940, procedent del camp de concentració de Portaceli, de València, i de la presó de València en què va romandre des del desembre del 1939 a l'abril del 1940. Jutjat per un consell de guerra el 18 d'abril del 1940, fou afusellat. [AGT]

Carulla, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Carulla Saltó, Jaume, el barberet, barber i polític (Juneda 1904-Barcelona, ?) La seva activitat, la va dur a Valls, ciutat on residia des dels anys vint. El febrer de 1933, en constituir-se el Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya de Valls, va ser escollit a la primera junta directiva amb el càrrec de vocal. A la República, era de l'ERC de Lluhí i Vallescà, del diari *L'Opinió*, els quals a Valls, a l'esclat de la guerra, s'afiliaren al PSUC. El gener del 1937 va formar part de la Comissió Organitzadora dels Barbers. Marxà voluntari al front amb el batalló vallenc Treball, i quan dos dels seus capítostos s'escapoliren del front, ell féu el mateix, i va tornar a treballar a l'ofici que tenia. Per aquesta acció el SIM l'agafà i el posà en un camp disciplinari a Lleida, però en veure que era del PSUC l'alliberaren. Al final de la guerra era ferit. Ingressà a la presó cel·lular de Barcelona, lliurat per la policia armada el març del 1942, i el 19 d'abril una parella de la guàrdia civil el traslladà a la presó provincial de Tarragona, des d'on se'l deixà en llibertat el dia 28. [AGT]

Carulla Soler, Ramon, obrer a Molins de Rei (segle XX). Membre de l'agrupament Llar Obrera de Molins de Rei el 1916 i impulsor del procés d'agrupament obrer que menà a la creació de la Federació Obrera local, de la qual fou dirigent. [AGL]

Carulles, anarcosindicalista a Martorell (segle XX). Fou delegat dels sindicats locals de Martorell a la Conferència Regional Catalana de la CNT, celebrada el 31 de maig i 1 de juny de 1931 a Barcelona. [JRM]

Carups, sindicalista a Manresa (segle XX). Fou delegat de la Federació Local de Manresa al Ple Regional de la CNT de Catalunya celebrat el 2, 3 i 4 d'agost de 1931 a Barcelona. [JRM]

Carvajosa, Francisco, socialista a València (segle XX). Militant destacat del PSOE al País Valencià en els últims anys del franquisme, va participar en activitats polítiques i sindicals. Fou membre de l'executiva provincial del PSOE a València. [RIRB]

Casablanca Juanicó, Miquel, comptable i socialista (Sabadell, ?-Barcelona 1981). Durant els anys de la Segona República milità al Bloc Obrer i Camperol i al POUM a Sabadell. Afiliat al CADCI i al Sindicat d'Empleats i Tècnics de la CNT, l'any 1933 fou membre del comitè de vaga de Sabadell durant la vaga general del comerç que tingué lloc el mes de novembre d'aquell any. El juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, participà a la Comissió d'Afers Civils i Administratius de l'Ajuntament sabadellenc. El setembre del 1936 marxà al front d'Osca, i el maig de 1937 va participar en els enfrontaments que varen tenir lloc a Barcelona, on formava part de la delegació de la 29 Divisió. Va retornar al front i acabà la guerra com a tinent d'intendència. Després d'escapolir-se de la València ocupada el 1939, va romandre amagat a Barcelona durant més d'un any. Amb Miquel Utgès va començar a organitzar els primers grups del Front de la Llibertat. L'any 1944, juntament amb un grup reduït de militants, va trencar amb el POUM i va començar a organitzar el Moviment Socialista de Catalunya, encapçalat per Josep Rovira i Josep Pallach. L'any 1949 cedí el seu domicili de Barcelona per a la celebració del III congrés del MSC. Conegut amb el nom de guerra de Domènec, fou detingut el 1958. L'any 1976 s'incorporà al PSC i entre 1979 i 1980 fou primer secretari de la federació de Barcelona del PSC i vicepresident de l'Associació de Veïns de Sant Andreu en el moment de la seva mort. [MPMJ]

Bibliografia: FABRE, Jaume & HUERTAS, Josep M. «Miquel Casablanca: mig segle defensant la mateixa trinxera». *L'Avenç*. 1981, novembre, pàg. 12-16.

Casabó, Francesc, flequer i associacionista a Barcelona (segle XIX). El 1869 presidia la Societat d'Obrers Flequers de Barcelona. De 1870 a 1871 formà part, com a tresorer, del comitè creat a Barcelona per socórrer els obrers afectats per l'atur i l'epidèmia de febre groga que envaià la ciutat. Posteriorment, el juny del 1873, era membre del Consell pericial del ram de forners de Barcelona, que convocà un congrés d'obers del ram del 5 al 25 de juliol d'aquell mateix any. [CR]

Casabona Mercadé, Eduard, Plano, hortolà i republicà històric (Vila-rodona 1878-?). La seva activitat pública començà essent vocal del Comitè Republicà de la vila el 1903; regidor del 1910 al 1914, repetí com a regidor síndic el 1923-24. Una segona activitat va ser a la Societat de Treballadors Agrícoles de Vila-rodona, de la qual fou vicepresident el 1920-21 i vocal de la secció de Crèdit del 1923 al 1925. Dirigent destacat durant la República i la guerra per l'ERC, el 14 d'abril de 1931 prengué possessió de l'alcaldia com a president del Comitè Republicà local fins a finals de mes. El març de 1934 encapçalà una carta de 69 veïns, a l'Ajuntament, per la qual demanava que unes obres que s'havien de començar, s'executessin per administració per tal de paliar l'atur forçós que hi havia al municipi, aspecte que fou acceptat pel consistori revocant l'acord que tenien establert. A la guerra, va signar l'ocupació de finques, l'agost de 1936, per la UR. Al període bèl·lic va ser jutge popular. Acabada la conflagració, s'exilià primer a França i després, possiblement, a Cuba. [AGT]

Casabona Solé, Jacint, Cintu Massió, pagès i cooperativista (Vila-rodona 1895-1981). El període de 1934-1936 va ser vocal de la secció d'adobs i diverses matèries del Sindicat Agrícola de la vila. El juliol de 1937 el consistori el nomenà vocal per la comissió pericial encarregada de la formació del repartiment de rústica, ratificat el desembre del mateix any. El mateix desembre va ser escollit vocal de la nova junta directiva de la col·lectivitat agrícola per la collita que tot just començava. [AGT]

Casacuberta, Miquel, socialista a Roda (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre del 1887. [TMS]

Casacuberta, Vicenç, teixidor i societatari a Manlleu (segle XIX). Va ser elegit director tercer de la Societat de Teixidors de Manlleu el 2 de desembre de 1841. [CR]

Casadella, Antoni, pagès i comunista a Olot (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol durant la Segona República, dirigia l'Associació Sindical de Treballadors del Camp de la Comarca d'Olot, que es fundà el juliol de 1933 i que disposava d'uns mil afiliats. [PPB]

Casademunt Matas, Josep, membre de les Joventuts Comunistes a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil va ser un dels membres de les Joventuts Socialistes Unificades més bel·ligerants contra el POUM, el qual acusava de grupuscle conspiratiu feixista. El 1938 va ser destituït del comitè barcelonès de les JSU per haver estat inculpat de feixista. No obstant, el comitè executiu de les Joventuts Socialistes Unificades no en va acceptar l'expulsió pel seu entusiasme a la campanya contra el POUM. [JRM]

Casadesús, Bartomeu, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny del 1886 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec en el qual fou renovat el març del 1887. [TMS]

Casadesús, Francesc, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny del 1886 fou elegit vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març del 1887. [TMS]

Casadesús, S., tintorer i internacionalista (segle XIX). Va ser elegit president de la mesa del congrés de la Federació de Tintorers i branques annexes de la Regió Espanyola de l'AIT, que se celebrà a finals de setembre de 1873 a Sants (Barcelona). [CR]

Casadevall, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, en

iniciar-se la guerra civil passà al PSUC. Fou elegit membre del comitè central en la I Conferència Nacional del partit que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937. Molt probablement va morir a la immediata postguerra. [PPB]

Casadevall, Francesc, teixidor de telers mecànics i associacionista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Societat Obrera de Teixidors de Barcelona, el juny de 1856 va ser citat a declarar pel fiscal militar Manuel Plasencia com a oïdor de comptes de l'esmentada societat, juntament amb Miquel Pagès, oïdor, Marcia Casanovas, secretari, i el director Josep Serra, que no es presentà. Van ser acusats de reunir-se al carrer de la Cendra, sn. [RMS]

Casado, Antonio, militant anarquista (Albalat de Cinca, ?-Périgueux 1958). Molt jove, el 1921, va traslladar-se a treballar a Barcelona, on va ingressar a l'organització confederal. Tres anys després va estar implicat en els fets de Vera de Bidasoa i sobretot en l'atac a les Drassanes el 8 de gener de 1924. Per aquesta raó va exiliar-se a França. Va retornar al seu poble, Albalat, i el desembre de 1933 va participar en l'intent revolucionari —els tres dies de comunisme llibertari— d'Aragó. Quan va iniciar-se la guerra civil, residia al seu poble natal. Després del conflicte va fugir cap a França, on va viure fins a la seva mort. [JRM]

Casado Belmonte, Juan, anarquista (1914-Montpeller 1974). Va ingressar a la CNT de Barcelona a començament de l'any 1931 i va participar ràpidament en la insurrecció de gener de 1932 a la ciutat comtal. Va ser detingut i deportat a les colònies africanes. Quan va retornar a Barcelona, va ser empresonat a la Model. Durant la guerra civil va ser nomenat delegat de Defensa, cap de Milícies i capità de la II Companyia del batalló d'Antonio Cheri durant la batalla de l'Ebre. A la fi del conflicte va fugir cap a França, on va ser capturat pels nazis i internat al camp de concentració de Lorient-Rochelle. Va escapar-se'n poc després i s'integrà al maquis. En acabar la guerra europea va establir-se a Bédarieux, on va participar en la creació de la Federació Local de la CNT. Posteriorment es va traslladar a Montbazin i a Montpeller. [JRM]

Casadó Nolla, Josep, pagès i dirigent societa-ri a la Serra d'Almos, Ribera d'Ebre (segle XX). El 1913 fou president de la Societat Agrícola de Serra d'Almos i participà en mitjans a Guai-mets (Priorat) i a Tivissa (Ribera d'Ebre). El 25 de maig de 1913 fou delegat per Serra d'Almos a l'assemblea de pagesos celebrada a Reus el 25 de maig de 1913, on es constituí la Federa-ció Agrícola de Tarragona. [PPB]

Casafont, Joan, pagès i sindicalista de Berga (segle XX). Amb la constitució, definitiva, del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, hi va entrar en representació del sindicat Unió de Ra-bassaires i va formar part de la conselleria de Proveïments. El 22 de gener de 1937 dimití del seu càrrec perquè en aquell moment ja no tre-ballava la terra; fou substituït per Esteve Canal, d'Unió de Rabassaires de Berga. El 31 de se-tembre de 1938 es reestructuraren les conselle-ries i passà a ser president de la conselleria de Proveïments i vocal de la de Finances. [JCR/JJR]

Casafont Calvés, Esteve, comunista a Guar-diola de Berguedà (segle XX). Fou militant del POUM. Va entrar a l'Ajuntament del recentment creat municipi de Guardiola de Berguedà el 22 d'octubre de 1936 com a delegat del seu partit. Fou vocal de la comissió de Foment. [JCR/JJR]

Casafont Camps, Josep, Pruna, militant anar-quista (Berga 1908-1996). Va marxar voluntari a la columna Terra i Llibertat. Va ser cofunda-dor de les Joventuts Llibertàries de Berga el 19 de juliol de 1936, tot i que ja funcionaven com a grup des del 1934. El març de 1938 va entrar a formar part del consell de la Solidaritat Inter-nacional Antifeixista (SIA) local de Berga amb el càrrec de vocal. El mateix any van demanar la seva quinta i, junt amb Ramon Casals, va anar a la columna 153, antiga Terra i Llibertat, a Montsó. Els franquistes el van detenir i el van posar a treballar en un batalló disciplinari. [JCR/JJR]

Casajoana i Simonet, Isidre, vetaire, dirigent polític i sindical a Manresa (segle XX). El 1912 ja era el secretari de la Societat de Treballadors en Cintes de Cotó de Manresa. Va ser delegat al congrés de la CNT celebrat a Madrid el 1919 en

representació de la Societat Fabril Cotonera, que tenia 5.000 afiliats. Com a militant de la CNT, estava vinculat al grup comunista del pe-riòdic *La Batalla* els anys 1922 i 1923. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va haver d'ex-iliat-se a França. El 1928 impulsà la creació del Partit Comunista Català a Manresa. Va par-ticipar activament en la Penya Renovació, entitat politico-cultural progressista. En les elec-cions del 12 d'abril de 1931 a Manresa, va encapçalar la Candidatura Obrera. Era presi-dent del Sindicat de Vetaires de Manresa, adhe-rit a la CNT i que tenia 530 afiliats el 1931. Va ser expulsat de la CNT l'estiu de 1931 per raó de la seva militància política comunista i lla-vors el sindicat que dirigia des de feia anys va esdevenir autònom. Era membre de la Comis-sió Sindical del BOC. En el segon Congrés d'a-quest partit, l'abril de 1932, fou elegit membre del comitè central. En les eleccions a diputats de 1933 es va presentar a les llistes del BOC per Barcelona província. Va encapçalar la Candida-tura Comunista a les municipals de Manresa el 1934. Des del 19 de juliol de 1936 va formar part del Comitè Revolucionari i Antifeixista de Manresa com a secretari i després com a comp-tador, en representació del POUM. Entre el 19 d'octubre de 1936 i el 26 d'octubre de 1937 formà part del Consell municipal de Manresa com a membre de diversos departaments. Grà-cies als seus contactes a França, va aconseguir els plànols de la metralladora Hotchiss, que a principis de 1937 ja es fabricava a Manresa. En ser il·legalitzat el seu partit, va ser empronat a la presó de Manresa, on es trobava el 1939. Va exiliar-se a França i finalment va anar a viure a Andorra, on morí solter. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfi-ca de Manresa. La guerra civil*. Manresa, 1992 i 1993. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys. (1930-1932)*. Barcelona, 1974. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Ber-guedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Casajuana, Jaume, treballador del ram del vestir i representant sindical anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En nom del Sindicat del Vestir de Barcelona, va ser delegat al Ple Regional de la CRT, celebrat l'agost de 1931, i al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalu-nya, celebrat el març de 1933, ambdós a la ca-pital catalana. [XPM]

Casal, Miquel, socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener del 1890 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Casali, Lluís, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 formava part de la Sociedad de Tintoreros de Encarnado, de Barcelona, amb el càrrec de tresorer. [CR]

Casals, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels dos delegats del Sindicat de la Pell de Barcelona al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat l'agost de 1931 a la ciutat comtal. [JIG]

Casals (o Casal), Benet, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El seu nom figurà entre els membres de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona a partir de l'abril de 1871. Signà la proclama dels dirigents obrers barcelonins als soldats el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Antoni Achón.) El 7 de juny del mateix any, com a president de les Tres Classes de Vapor, signà el manifest *Al pueblo, al ejército, a la armada y a los Voluntarios de la República*. (Vegeu: Tomàs Valls.) Participà en la reunió obrera del 13 del mateix mes convocada per decidir si es faria vaga els dies que coincidissin amb les eleccions municipals. També va signar la declaració *A todos*, que sortí a Barcelona el 16 de juliol de 1873 i fou reproduïda a *La Federación* el 19 del mateix mes. Va estar vinculat a la línia moderada seguida pels obrers del tèxtil durant la República. [RMS]

Casals, Josefina, socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de les Joventuts Socialistes de Catalunya (PSOE), el març de 1936, en el moment de la seva constitució, formà part del comitè executiu de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, sorgides de la unificació de les Joventuts Socialistes i les Joventuts Comunistes. [PPB]

Casals, Josep, anarcosindicalista a Berga (segle XX). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat a en arribar la República. Així fou el vicesecretari de la junta constitutiva de la societat Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns, constituïda el maig de 1931. [JCR/JJR]

Casals, Josep, teixidor i associacionista a Vic (segle XIX). Domiciliat al carrer del Gurb 12, va ser nomenat comissionat de la fàbrica de Ramon Casals el maig de 1842. A partir de l'agost del mateix any signà diversos acords com a secretari de la Societat de Teixidors local, i el gener de 1843 en va ser elegit president. [RMS]

Casals, Pere, treballador tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels dos delegats de la Societat Obrera de Cilindradors, Aprestadors i Altres Acabats de Peces de Barcelona, enviats al Congrés Obrer Nacional d'octubre i novembre de 1910 en el qual es constituí la CNT. [JIG]

Casals, Rosa, treballadora tèxtil, sindicalista i socialista a Reus (segle XX). Militant socialista, fou elegida secretària de l'Agrupació Femenina Socialista de Reus, en la seva constitució el novembre de 1912. Participà en diversos mítings socialistes i societaris. [PAN/AAC]

Casals, S., socialista a Mataró (segle XIX). L'agost del 1889 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'octubre del 1890. [TMS]

Casals, Salvador, teixidor i societari a Olot (segle XIX). A mitjan 1869, constà com a president de la Junta Obrera de la Societat de Teixidors d'Olot (Garrotxa). [CR]

Casals Cabanellas, Joaquim, Pau de la Marineria, activista a Barcelona (segle XIX). Va ser citat a declarar pel fiscal militar Miguel Tenorio el 20 de juliol de 1855 en la causa seguida per les ferides rebudes per Josep Germà i Francisc Pont el 27 de juny. També van declarar amb ell Pere Oliva i Permanyer —Peretó de l'Era— i Josep Fàbrega —Maco. [RMS]

Casals Camps, Ramon, miner, sindicalista i polític a la Nou, Berguedà (la Nou 1901-?). Va ser militant d'ERC i en arribar la guerra s'afilià a la UGT, sindicat en representació del qual formà part de l'Ajuntament, durant la guerra i fins a l'entrada dels nacionals al poble. El 1939 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, del qual resultà una condemna de dotze anys i un dia de reclusió temporal el 1940; el

seu expedient es va sobreseure el 1945. [JCR/JJR]

Casals i Pérez, Núria. treballadora del metall i sindicalista (Barcelona 1951). Començà a organitzar-se políticament a partir del 1970 en el Moviment Comunista, partit en el qual deixà de militar l'any 1992. Militant a CCOO des del 1971, la seva activitat sindical destacà a l'empresa Talleres AFA, el 1974, on formà part del grup que creà la comissió obrera de l'empresa. A partir de llavors es vinculà a la coordinadora local del metall de Barcelona, assistí a les reunions de la CONC i de la comissió local de Barcelona. Participà en les eleccions sindicals de 1975 i fou escollida enllaç i vicepresidenta de l'agrupació d'electricitat i electrònica. Des de 1976 formava part del grup de direcció de la CONC i assistí a les reunions generals de CCOO d'Espanya. El 1977 va ser cap de la Secretaria de la dona de la CONC, responsabilitat que ocupà fins a l'any 1988. Durant el mateix període es vinculà al moviment feminista, on ha desenvolupat la seva activitat, des de finals dels anys vuitanta, participant en la creació de Ca la Dona. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Casals i Vidal, Francesc Xavier, viatjant de comerç i sindicalista (Barcelona 1880-1954). Milità a la Unió Catalanista i fou un estret col·laborador del doctor Martí i Julià i de diverses publicacions nacionalistes com *Gent Nova*, *Renaixement* o *La Nació*. Soci del CADCI, el 1920, en iniciar-se el període de radicalisme social a Catalunya, fou nomenat president de l'entitat. Detingut a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera, romangué a la presó fins al gener de 1924. Després de la proclamació de la República, fou reelegit president del CADCI, a l'assemblea celebrada el 26 de juny de 1932, però el mateix any fou nomenat conseller de Treball i Assistència Social del govern de la Generalitat, càrrec en el qual romangué fins a l'octubre de 1933. [PPB]

Casals Orrìols, Ramon, Ramonet xic, treballador del tèxtil i dirigent anarquista (Berga 1908). Va ser un dels màxims representants de

la CNT del Berguedà. La seva afiliació sindical el 1926 va ser fruit de contactes amb vells militants que va conèixer a la fàbrica Asensio (el Canal). Això ho va afermar amb la lectura de diferents publicacions anarquistes de l'època. Es caracteritzava per la seva actitud totalment pacífica i racional. El 27 d'abril de 1928, va assistir a una reunió entre patrons i obrers de l'Alt Llobregat, com a representant dels obrers, per reclamar la jornada laboral de vuit hores; enfront hi havia la Delegación Regional del Ministerio de Trabajo. Igualment també va participar activament a la vaga del tèxtil de les darrerries dels anys 20 que va afectar tot el Llobregat, i en resultà acomiadat de l'empresa de la colònia Rosal. Més tard fou readmès, però per solidaritat envers els companys acomiadats, no ho acceptà. La vaga va fracassar arreu, però a Berga la van mantenir durant un mes, i fins aconseguiren la solidaritat de les botigues. El 1931 ell i d'altres reorganitzaren el sindicat traient-lo de la clandestinitat; ell en fou secretari del tèxtil fins al març de 1938. Va assistir a altres reunions amb la patronal per aconseguir acords d'augment de salaris. Va ser el corresponent de premsa llibertària al Berguedà, com *El Luchador* i *La Revista Blanca*. El 1934 va participar en la creació de les Joventuts Llibertàries de Berga, tot i que oficialment no es fundaren fins al 1936. El 18 de juliol de 1936 va anar a Manresa per informar-se sobre l'aixecament, en tornar a Berga van ser deturats per la guàrdia civil, però sense conseqüències. També col·laborà en la creació de la Unió de Hermanos Proletarios, el 19 de juliol en record dels fets d'Astúries, i encapçalà el Comitè de Milícies Antifeixistes de Berga. Amb la col·laboració de persones expertes en art, va impedir la crema irracional de les esglésies de Berga. El 25 de juliol es va crear de manera oficial el Comitè Revolucionari de Berga, i ell en va formar part. Igualment intervingué en la creació de les Milícies Antifeixistes, l'endemà, de les quals fou president. En Ramonet, i en definitiva tot el comitè, va ser acusat de feixista per la seva actitud de moderació i respecte. Per aquest fet se li prohibí el pas per Sallent. El novembre de 1936 marxà al front com a voluntari de la columna Terra i Llibertat, va ser l'encarregat de sanitat de la columna. Va combatre als voltants de Madrid. El març de 1937 assistí a València, junt amb Josep Viladomiu de Gironella, a un

congrés dels voluntaris de la columna Terra i Llibertat, on s'acordà acceptar la militarització. Ell, però, no va acceptar la militarització i després tornà a Berga. Un cop aquí va entrar a l'Ajuntament, el 22 del mateix mes, on va actuar com a tinent d'alcalde fins al març de 1938, que fou mobilitzat i va anar al front amb la columna 153, antiga Terra i Llibertat, junt amb Josep Casafont, Ramon Vila i d'altres. A l'Ajuntament, també formà part de la comissió de Proveïments, arribà a ser conseller de Proveïments, i entrà a la Comissió municipal de refugiats. Com a tasques dins l'esmentada comissió, va anar a veure el conseller de Governació de la Generalitat, el 17 de febrer de 1938, per intentar solucionar la manca de recursos econòmics per ajudar els refugiats. Quan l'exèrcit republicà fou derrotat, va exiliar-se a França. Va estar als camps d'Argelers, Agde, Sant Cebrià, el Vernet i Noèr. Un cop a l'exili, per la seva popularitat a Berga, va rebre la petició d'organitzar el Sindicat Falangista a Berga, cosa que va rebutjar rotundament per ètica ideològica. Després va passar a formar part de l'Agrupació de Berguedans a l'Exili, en què va col·laborar assíduament al seu butlletí i també participant en diferents aplecs de l'esmentada agrupació. Va anar a viure, junt amb Ramon Sant, a lo-Mas d'Asil, departament de l'Arieja, i el 1997 vivia en una residència a Err (França). [JCR/JJR]

Bibliografia: MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep. *La guerra civil al Berguedà 1936-1939*. Barcelona, 1991. FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat*. Barcelona, 1981. MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep. «Cinquanta anys de la guerra civil (IV). Ramon Casals i Orriols, Ramonet Xic». *Revista 'el Vilatà'*, núm. 56 i 57.

Casals Ribera, Ramon, sindicalista agrari a Vilada, Berguedà (1890-?). El 16 de juny de 1938, en reconstituir-se l'Ajuntament, va entrar-hi en representació d'Unió de Rabassaires, fou el responsable de la comissió d'Agricultura. [JCR/JJR]

Casals Sarradell, Joan, flequer i anarcosindicalista a Barcelona (?-Melun, França, 1977). Fou membre del Sindicat de l'Alimentació de la CNT a Barcelona. El novembre de 1932 fou el secretari de nom en l'assemblea del seu sindicat celebrada per expulsar Ricard Fornells. Ocupà diversos càrrecs de responsabilitat al

Sindicat de l'Alimentació després de 1936. El 1939, quan s'exilià a França, fundà una cooperativa de flequers a Brie-Comte-Robert. [JIG]

Casamartina Estrada, Pere, militant comunista de Berga (Berga 1916). Va pertànyer a ERC, des dels inicis de la fundació del partit fins al 1935. Sindicalment va entrar a la CNT el 1931 quan estava fent d'aprenent de fuster, ja que era l'únic sindicat amb pes que hi havia a Berga, ell era més partidari de la UGT. El 1934 va deixar aquest ofici i va entrar a treballar a la carnisseria que tenia la seva família; per aquest motiu va haver de deixar el sindicat. Va participar en els fets d'Octubre de 1934 rodejant la caserna de la guàrdia civil per evitar que fessin cap sortida. El 1935 fou cofundador de la secció de Berga del Partit Comunista de Catalunya. A l'esclat de la guerra, ja dins el PSUC, va marxar voluntari amb la Centúria dels miners de Fígols de la brigada del partit destinada a Tardienta, Aragó. S'hi va estar fins que els miners es van desmobilitzar; tot i això, es va tornar a incorporar a la mateixa columna fins a l'octubre de 1938. Aleshores van cridar la seva quinta i va anar a Madrid amb el Tercer Cos de l'Exèrcit, on va entrar als serveis secrets del partit. En acabar la guerra, fou detingut a Berga, el 27 d'abril de 1939, i es va estar 14 dies a la presó de la localitat. El 24 de juliol el van jutjar i condemnar a 15 anys de presó. El van portar a la Model i d'aquí al campament de treball de Belchite. El 22 de desembre de 1942 li van concedir la llibertat condicional. El 1997 vivia a Berga. [JCR/JJR]

Casamitjana, Joan, teixidor i associacionista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Va ser vocal de la junta de l'Associació de Teixidors del seu poble, i com a tal va ser un dels signants de la proclama feta amb motiu de l'aniversari de la creació de l'associació, feta el 9 de setembre de 1841. [CR]

Casaña Conte, José, ferroviari (Sariñena, Osca, 1911-?). Va entrar a l'Ajuntament de Lleida el 30 de juny de 1937 en representació del PSUC. [JSSJ]

Casanellas Lluch, Ramon, metal·lúrgic i polític comunista (Barcelona 1897-el Bruc, Anoia, 1933). Militant precoç, el 1905 ja s'encarrega-

va de transportar pistoles i municions a les vagues de metal·lúrgics. El 1911 organitzà una vaga d'aprenents al seu taller en contra dels maltractaments de mestres i encarregats. Abans de 1918 esdevingué escorta de Salvador Seguí, però en aquesta data hagué de fugir a França per la seva participació en les vagues d'aquell any. Tornà el 1919 i integrat al sector més jove i violent de la CNT n'esdevingué membre dels grups d'acció. El 1921 marxà a Madrid, on fou un dels tres protagonistes de la mort a trets de Dato, el president del Consell de Ministres. Aconseguí escapar i després de romandre amagat durant dos mesos a Bilbao, a càrrec del cap comunista Pérez Solís, passà a França i d'allí a l'URSS, on a principis de 1922 demanà l'ingrés al Partit Comunista Soviètic. El 1924, després de passar per la Universitat Obrera de Sverdlov, a Moscou, ingressà a l'Exèrcit Roig, on ascendí fins a comandant mecànic. Enviat per la Internacional Comunista a Mèxic, va estar durant tres anys per Amèrica organitzant el moviment comunista i treballant com a xofer, peó o carregador per subsistir. El juny de 1931 tornà a Espanya i participà al costat de Pepe Díaz en un míting del PCE al Teatre Maravillas de Madrid. El febrer de 1932, com a membre del Buró Polític del PCE, va intervenir al 4t congrés d'aquest partit a Sevilla. Dies després fou detingut a Carmona i expulsat per no tenir permís de residència car s'havia nacionalitzat rus. Tornà clandestinament a Barcelona i a finals de 1932 participà en la creació del PCC i en resultà escollit primer secretari general. El febrer de 1933 fou detingut de nou i empresonat a la Model de Barcelona. L'octubre de 1933 trobà la mort en un accident de trànsit quan anava a Madrid per participar en un ple del PCE. [JIG]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. Barcelona, 1975. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Casanova, militant anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Nom, presumiblement, d'un militant de la CNT, procedent del sindicat portuari i resident a la Barcelona de la immediata postguerra franquista. A començaments dels anys 40, fou el primer secretari de la Federació Local de Sindicats de la CNT de Barcelona. [PPB]

Casanova, Amadeu, camàlic d'equipatges i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era el president de la Societat de Treballadors del Transport d'Equipatges del Port de Barcelona La Unió quan aquesta deixà d'actuar el juliol de 1908. [JIG]

Casanova, Josep, internacionalista a Badalona (segle XIX). Membre del Consell local de Badalona de l'AIT el 1874, amb domicili al carrer St. Pere 100, fou el destinatari dels 100 exemplars del *Manifesto* que envià la comissió federal als internacionalistes de Badalona. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JRM]

Casanova, Marià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Casanova, Ramon, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signataris de l'exposició adreçada al general Èspartero, el 7 de gener de 1842, on es defensaven les associacions obreres. També va signar els documents dirigits, respectivament, als diputats i als senadors per Catalunya, el 20 d'abril de 1842, en els quals s'agraïa el recolzament rebut per a mantenir la Societat de Protecció Mútua de Teixidors del Cotó de Barcelona. [CR]

Casanova Colomer, Rafael, jesuïta i comunista (València 1934). Treballador a Manufacturas de Precisión, participà en tot tipus d'activitats obreres antifranquistes durant els anys setanta, i va col·laborar en la creació de CCOO a València. [RIRB]

Casanova Cremades, Onofre, carter i sindicalista (Quart de Poblet 1887-Valls 1949). La seva activitat sindical, la va dur a Valls. A la Dictadura de Primo de Rivera era soci del Centre de Lectura de Valls. Durant un temps, abans de la República, va ser guàrdia civil. El juny de 1937, com a secretari de Propaganda de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya de Valls, va participar al comitè executiu de la FNEC de la UGT a Barcelona per discutir si la federació havia de separar-se o no de la UGT, a fi i efecte de formar una unió estudiantil sense adscripció sindical, aspecte que s'aprovà. El ju-

l'11 de juliol de 1938 era delegat de la Cèl·lula de Funcionaris de l'Estat i com a tal devia prendre part a la Conferència Comarcal, preparatòria de la Conferència Nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Acabada la guerra, va ser depurat; traslladat a Casas Ibáñez (Jaén), retornà a Valls al cap d'un temps. [AGT]

Casanova Gramage, Josep Maria, dirigent cenetista valencià (segle XX). Fou un dels principals líders i organitzadors de la CNT a Agullent (la Vall d'Albaida) durant la guerra civil. Va ser vicepresident de la Gestora Municipal d'aquesta localitat, en representació de la CNT, i va ocupar a més la comissaria d'obres públiques i sanitat. El novembre de 1938 va ser elegit alcalde, càrrec que va exercir fins al final de la guerra. [JNN]

Casanovas, Bartomeu, terrissaire i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Durant una reunió del seu ofici celebrada a Sants el 6 de juliol de 1873, en va convocar una altra de caràcter general, per al 15 d'agost següent, per tal de constituir una associació d'obrers terrissaires. [CR]

Casanovas, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Casanovas, Jaume, internacionalista i ebenista a Barcelona (segle XIX). El març de l'any 1873 constava com a secretari de la secció barcelonesa de la Unión de Obreros de Maderas Finas i Mueblaje de las Habitaciones de l'AIT. [CR]

Casanovas, Joan, metge i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou membre de la junta directiva del Sindicat de Professions Liberals de la UGT de Tarragona. [PPB]

Casanovas, Josep, activista radical a Barcelona i Cabriels (segle XIX). Va ser un dels signants de l'*Exposició Obrera a les Corts de l'11 de maig de 1855*. (Vegeu: Albigés, Pau.) Un any després, el juliol de 1856, va participar en els moviments populars insurreccionals contra la reacció moderada. Fets pels quals fou detingut el 20 de juliol

d'aquest mateix any, acusat d'haver participat en la lluita des de les barricades. [JRM]

Casanovas, Josep, associacionista i teixidor a Sant Cugat del Vallès (segle XIX). Va ser un dels dirigents de societats obreres que va signar una exposició adreçada al governador civil l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Casanovas, Josep, associacionista i teixidor de Cabriels (segle XIX). Va ser un dels dirigents de societats obreres que va signar una exposició adreçada al governador civil l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Casanovas, Josep, boter a Reus (segle XX). Dirigent de la secció local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1895-1904) i un dels seus principals reorganitzadors a començaments del segle XX. Fou delegat de la secció reusenca al 30è (1902) i 32è (1904) congrés de la Federació de Boters i, l'any 1901, membre de la seva Comissió Pericial. [RAM]

Casanovas, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Casanovas, Josep (fill), socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Casanovas, Marçal, teixidor mecànic i societatari a Barcelona (segle XIX). El juny de 1856 era el secretari de la Sociedad de Tejedores de Telares Mecánicos de Barcelona. Després que el president d'aquesta associació signés una exposició adreçada a les Corts el 18 d'abril del mateix any on denunciava la inseguretat en què es trobava la classe obrera, Casanovas va ser citat pel fiscal militar perquè declarés sobre les reunions clandestines de la seva associació. [JRM]

Casanovas, Marià, teixidor i sindicalista a Barcelona (Alcanyís, segle XIX). Va començar la seva activitat sindical a la Sociedad de Tela-

res Mecànics de Barcelona i en la seva seu al carrer Cendra fou detingut el 2 d'agost del 1855. Posteriorment va mantenir la militància i el febrer de 1869 va reaparèixer com un dels vocals de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Casanovas, Miquel, dirigent comunista a les Balears (segle xx). Va ser un dels candidats comunistes a les eleccions a Corts el novembre de 1933. [JRM]

Casanovas, Q., teixidor de llana i sindicalista anarquista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la societat La Justiciera, formada per uns 400 operaris del gènere de punt de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Sants a finals de juny de 1918. [JRM]

Casanovas, Sebastià, mestre i anarquista a Manresa (segle xx). El 1910 era el president del grup àcrata Humanidad Libre, de Manresa. Anteriorment havia estat mestre a l'Ateneu Obrer Manresà. L'agost de 1910 va ser detingut sota l'acusació d'haver provocat una explosió amb dinamita contra el convent de les monges Reparadores de Manresa. Va ser processat. [JSC]

Casanovas, Sebastià, socialista a Caldes de Montbuí (segle xix). El juny de 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbuí, càrrec que va exercir fins al març de 1887. En representació d'aquesta agrupació socialista, assistí al congrés del Partit Socialista Obrer, celebrat a Barcelona del 23 al 25 d'agost del 1888. Fou així mateix un dels signants del programa del Partit Socialista, publicat a *El Socialista* el 7 de setembre de 1888, en qualitat de representant de l'Agrupació Socialista de la seva localitat. [JRM/TMS]

Casanovas Blanch, Pelegrí, sindicalista i calafat de Barcelona (segle xix). El 9 de febrer de 1850 va ser un dels fundadors de la Compañía de Carpinteros de Ribera, societat de caire mutualista. El setembre de 1855 aquesta societat es va transformar en Sociedad de Obreros Calafates, de la qual Casanovas va ser el caixer. Un any després, el Govern Civil va ordenar la dissolució d'aquesta societat. [JRM]

Casanovas Bofill, Josep, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou membre del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta, del qual fou tresorer el 1904. El 1916, amb la creació de la Federació Local de Societats Obreres de Molins de Rei (Federació Obrera), aglutinadora de totes les forces sindicals vilatanes, en fou membre de la junta directiva com a vocal. [AGL]

Casanovas Brunet, Miquel, mestre anarquista a Manresa (segle xx). Va destacar en la reorganització de la CNT a Manresa el 1930-1931 i va signar el manifest que s'hi va fer per adherir-se al del sector dit trentista de la CNT l'estiu de 1931. President de l'Ateneu Cultural Popular de Manresa de la CNT, clausurat després del 6 d'octubre de 1934, que durant la guerra es va anomenar Ateneu Popular Llibertari, era el mestre de l'escola racionalista que hi funcionava durant la Segona República i que durant la guerra i la revolució es va dir Escola Ferrer i Guàrdia. [JSC]

Casanovas Codina, Josep, boter, militant i dirigent socialista a Reus (segle xx). Formà part de la Junta Local de Reformes Socials de Reus, constituïda el 1904. Participà, la tardor de 1905, en la fundació de l'Agrupació Socialista de Reus, de la qual fou nomenat president del primer comitè. Fou candidat socialista a l'Ajuntament de Reus a les eleccions municipals del 12 de novembre de 1905, en què fou dels candidats menys votats. [PAN/AAC]

Casanovas i Maristany, Joan, polític catalanista i advocat (Sant Sadurní d'Anoia, Alt Penedès, 1890-Valràs, França, 1942). Llicenciat en dret, el 1911, es dedicà a la defensa dels sindicalistes perseguïts i per això fou detingut diverses vegades. Fou militant del Partit Republicà Català i diputat provincial per Vilafranca del Penedès de 1919 a 1923. Junt amb Lluís Companys, fou detingut el juny de 1924, després de la mort violenta del botxí de l'Audiència de Barcelona el 28 de maig d'aquell any, acusat de ser membre del Sindicat Únic de la CNT. A partir de 1931 ocupà diversos càrrecs en el govern de la Generalitat i també en el Parlament de Catalunya. [JIG]

Publicacions: *El sindicalismo en el Pretorio* (1924).

Casanovas Mateu, Blai, pagès a Font-rubí (segle xx). Fou secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Guardiola de Font-rubí l'any 1937. [RAM]

Casans, Josep, pagès i sindicalista a Massanassa, l'Horta del Sud (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp «El Sustento», de Massanassa, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Casant, Francesc, ebenista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'any 1873 fou dirigent de la secció barcelonina de la Unió dels obrers de fustes fines i mobles de cambres, adscrits a la Federació de la Regió Espanyola de l'AIT. [CR]

Casaprima Martínez, Victorià, sastre, dirigent polític (Lugo de Llanera, Astúries, 1888-França 1949). La seva activitat, la va dur a terme a Valls, on residia des de la dècada dels deu. A la Dictadura de Primo de Rivera era afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. A la República, era de l'ERC de Lluhí Vallescà, del grup del diari *L'Opinió*, i quan vingué la guerra aquest grup vallenc republicà s'afilià al PSUC. Alcalde republicà de Valls per l'Esquerra Republicana de Catalunya, des de les eleccions de gener de 1934, passà el tràngol dels fets d'Octubre de 1934. Jutjat per l'autoritat militar, li van sortir sis anys i un dia de presó i el febrer del 1936 va ser reposat novament. L'octubre del 1936, en la constitució del primer Ajuntament de guerra, va ser regidor per l'ERC, i en va cessar a la remodelació d'octubre del 1937. El maig de 1938, en reunió organitzativa del comitè executiu del Socors Roig Internacional de Valls, entrà a la junta com a president, en representació del PSUC. Acabada la guerra, passà pel camp de presoners d'Argelers. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls a sol i serena. (Abans de la guerra civil)*. Valls, 1976. CUSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GALVÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola*

de Valls: 1888-1988). Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Casas, anarcosindicalista a Vinyoles d'Orís, Osona (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Vinyoles d'Orís. [XPM]

Casas, Antoni, treballador de la fusta i anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Fusta de Manresa. [XPM]

Casas, Francesc, faixer i societari a Olot (segle XIX). La seva signatura apareixia en el document adreçat a l'Ajuntament d'Olot el 7 d'octubre de 1842. En aquell escrit, es demanava ajut al consistori per poder establir una fàbrica, que seria dirigida pels obrers mateixos. [CR]

Casas, Francesc, societari a Barcelona (segle XIX). Signatari del document adreçat al regent el dia 7 de gener de 1842, i de l'agraïment als diputats i senadors per Catalunya, fet el 20 d'abril d'aquell mateix any. [CR]

Casas, Joan, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol del 1887. [TMS]

Casas, Llorenç, anarquista (segles XIX-XX). Escriptor ocasional d'articles sobre sindicalisme i anarquia. Arran de la desfeta del moviment àcrata després del procés de Montjuïc, emigrà als EUA, des d'on va col·laborar amb alguns articles a *La Revista Blanca*. [EBP]

Casas, Llorenç, fuster i anarcosindicalista a Cornellà (segle xx). Fou delegat de la societat de fusters de Cornellà, amb uns cinquanta socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Casas, Manuel, dirigent socialista valencià (segle xx). Va ingressar a l'Agrupació Valenciana

del PSOE el 1888. Participà el gener de 1891 en l'aniversari de la Comuna de París. Va exercir càrrecs dins l'organització els primers anys del segle xx. [CCG]

Casas, Teresa, mestra i política a Terrassa (segle xx). Durant els anys 60 va ser dirigent local del PSUC, i participà activament en la lluita antifranquista des del sector de l'ensenyament. [JLJ]

Casas Armengol, Esteve, anarcosindicalista a Bagà, Berguedà (segle xx). Va ser propietari de la seu del Sindicat Únic de Bagà, clausurat el novembre de 1931 per ordre del Govern Civil de Barcelona. Tot i que ells es consideraven legals per estar adherits a la CNT, les demandes i peticions per a reunir-se i per a organitzar el sindicat únic es repetiren al llarg de la República —1931, 1932, 1935— i obtingueren respostes negatives des de l'Ajuntament i el Govern Civil, per la proximitat a Fígols i pel substrat anarcosindicalista de la comarca. [JCR/JJR]

Casas Armengol, Lluís, sindicalista de la Unió de Rabassaires de Bagà, Berguedà (segle xx). Va entrar a l'Ajuntament el 14 d'octubre de 1936. Escollit conseller segon, igualment va obtenir el càrrec de vocal de la comissió de Foment. El 26 de desembre del mateix any va passar a formar part de la comissió de Pastures. El 29 de maig de 1937 entrà a la comissió pericial. L'agost de 1937 fou elegit conseller de Proveïments substituïnt Ramon Roca Companyó. El 27 d'octubre del mateix any hi va haver una nova reestructuració a l'Ajuntament: ell va entrar, com a vocal, a la comissió de Proveïments. [JCR/JJR]

Casas Carné, Pere, obrer i sindicalista a Terrassa (segle xx). Militant de la UGT, va ser conseller d'Abastaments al Consell municipal d'octubre de 1936 a gener de 1937. [JLJ]

Casas Casals, Josep, sindicalista a Bagà, Berguedà (segle xx). Va ser secretari del Sindicat Únic de Bagà, clausurat el novembre de 1931 per ordre del Govern Civil de Barcelona. (Vegeu: Casas Armengol, Esteve.) [JCR/JJR]

Casas Cazorla, Antonio, treballador del tèxtil i sindicalista (Santacruz, Almeria, 1916). Va arribar a Barcelona l'any 1928. Va començar la

seva activitat sindical el 1933, amb una vaga general del ram de l'aigua per a demanar estabilitat laboral. Durant la guerra civil, va militar en les Joventuts Llibertàries i va participar en diversos fronts de guerra; fou detingut un cop acabada la guerra i empresonat. A partir de 1943 va viure a Terrassa. L'any 1955 va prendre contacte amb el PSUC, i el 1957 va ser detingut a Terrassa per la seva activitat política, jutjat per un consell de guerra i condemnat. L'any 1960 va tenir una altra detenció i va ser condemnat a sis anys, dels quals va complir més de tres anys a Barcelona i Burgos i va ser indultat. L'any 1965 va entrar a treballar a l'empresa Gartex, durant cinc anys, i l'any 1966 va sortir escollit enllaç sindical, membre de la Junta Social del Tèxtil i vocal provincial; va organitzar les CCOO en aquesta empresa. Va participar en l'activitat de la coordinadora local de Comissions de Terrassa. Arran d'una condemna, l'any 1975 va passar a la clandestinitat, a Barcelona, i després es va veure obligat a marxar a París fins a finals del 1976, quan va tornar a Terrassa acollit a la Llei d'amnistia política. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i mitjà sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García —Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Casas Giró, Magí, panset, pagès per compte propi i sindicalista (Valls 1908-Hondan, França, 1942). Fill de Josep Casas Magriñà. El setembre del 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. El gener de 1937 va ser facultat pel Sindicat de Treballadors del Camp de Valls, addiete a la CNT, per a assistir al Ple Regional de Relacions Camperoles, representant una sindical de 958 treballadors, i el gener de 1938 per a participar en el Ple de Sindicats i Col·lectivitats a celebrar a Barcelona, amb una representació de 1.000 afiliats. S'exilià a França, però traspasà quan tenia els papers a punt per a pujar al vaixell que havia de traslladar-lo a Amèrica del Sud juntament amb la seva dona. [AGT]

Casas Godessart, Carme, treballadora sanitària i sindicalista (Alcalá de Gurra, Oca, 1921). El 1936 va ingressar a les JSU d'Almacelles. En finalitzar la guerra, es va exiliar a Lagogne (França). Va participar a la Resistència

al costat de Cristino García. La persecució de la Gestapo la va fer tornar a Espanya el 1948. Va residir primer a Saragossa, on es va encarregar d'organitzar el PCE del sector d'Aragó, Rioja i Navarra. En aquesta zona es va produir una caiguda molt important l'any 1945 i es va traslladar a Madrid, on va ser detinguda el setembre. Empresonada a Predicadores (Saragossa), va sortir en llibertat provisional el 1947. Es va instal·lar a Tarragona, on el seu marit, Leandre Saún, estava condemnat a pena de mort. Va organitzar el PSUC al sud de la província i el 1962 va tornar a França per enllaçar i coordinar el PSUC de Tarragona i comarques amb la direcció del partit a París. El 1948 va trobar la primera feina estable a la clínica Monegal. L'any 1967 va entrar a l'Hospital Joan XXIII de Tarragona, on va ser enllaç sindical (1973). Des dels seus inicis, cap al 1966, va participar en la creació de les CCOO tarragonines, i també en la seva coordinadora local. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Casas i Busquets, Joaquim, impressor, socialista i comunista (Blanes 1911-Mataró 1993). Quan tenia cinc anys, la seva família es traslladà a Lloret, i quan en tenia set va passar a residir definitivament a Mataró. Des de molt jove va treballar de tipògraf a ca l'Abadal i hi va aprendre l'ofici d'impressor. Va alternar els estudis als Escolapis amb els de l'Acadèmia Musical Mariana del Foment Mataroní. Va formar part de la societat Iris, entitat cultural i representativa dels anys vint i trenta de Mataró. També va ser soci actiu de l'Associació de Música. La seva inquietud cultural el va portar a freqüentar cercles on va tenir ocasió de conèixer persones rellevants, no sols de la cultura, sinó també de la política, especialment de caire republicà i socialista de base nacionalista. Poc abans de la proclamació de la República, va anar a rebre Francesc Macià a la frontera, juntament amb altres persones de Mataró i d'arreu de Catalunya. El 1932, va fer el servei militar a l'Àfrica i quan va tornar decidí vincular-se políticament a la USC. L'agost de 1934, va ser elegit secretari del comitè comarcal del Maresme d'aquesta entitat. Va participar activament en els fets d'Octubre de 1934 a Barcelona. El

26 de juliol de 1936, va ser un dels fundadors del PSUC a la comarca del Maresme. Mai no va tenir cap càrrec destacat dins el partit, però va dur a terme una activitat molt significativa per mitjà de la seva col·laboració a la premsa local. Cal destacar els seus articles a la revista *Combat* —en la qual també col·laboraven Joan Peiró i Julià Gual— i al *Diari de Mataró*, que després del cop d'estat del juliol de 1936 es va dir *Diari Llibertat*. En aquest diari es van fer famosos els seus articles amb atacs virulents creuats entre ell i Joan Peiró, originats per les acusacions que Peiró feia als comunistes de perseguir el POUM i de ser els responsables dels fets de Maig de 1937. En aquest mateix diari va escriure les cròniques dels consells de guerra contra els militars que es van revoltar a Mataró. Poc després que fossin dictades les sentències, juntament amb Julià Gual, Joan Peiró i l'alcalde Salvador Cruixent, va signar un manifest on es demanava l'indult de les penes de mort. Sense cap afany d'obtenir càrrecs polítics, es va distingir per la seva tasca organitzadora en tots els actes del PSUC i en la defensa pública del seu programa. Durant la guerra va estar al front de Terol i després al d'Extremadura, compartint les activitats militars amb la redacció d'articles al diari *Llibertat*. Amb els records d'aquesta experiència, va escriure més tard *Diari d'un Soldat*. Acabada la guerra va tornar a casa seva i la policia el va detenir i empresonar. Va ser condemnat a cadena perpètua, però al cap de quatre anys va sortir en llibertat provisional, amb la condició de residir a més de 25 km de Mataró. Per aquest motiu va anar a viure a Barcelona. Aquesta situació va comportar que, quan Franco anava a Barcelona, havia d'ingressar a la presó i no en sortia fins que el «Caudillo» no se n'havia anat. Així i tot, va continuar militant al PSUC i duent a terme, clandestinament, la seva feina i els contactes amb altres militants. Arran d'aquesta activitat política, a mitjan anys quaranta torna a ser detingut, però en aquesta ocasió va ser per pocs mesos. En sortir de la presó no va trobar feina a Mataró i va treballar a la impremta Porcar de Sants. Més tard va muntar una botiga d'accessoris de cotxe al carrer de la Mercè de Mataró. Després va treballar en la venda i difusió de publicacions de català. Arran del procés de Comorera, es va desvincular del PSUC. Amb Joan Masjuan va fundar l'Associació de Música de

Mataró i, amb Lluís Terricabres, el Racó, que va ser una secció del Casal de l'Aliança Mataronina amb la missió d'organitzar tertúlies amb personalitats destacades del món cultural, científic i polític. Més tard, amb Jaume Llavina, va ser fundador de l'Òmnium Cultural de Mataró. En el camp literari, va destacar pel seu treball periodístic a la premsa local, abans esmentada, i també a la de Barcelona, com a *La Humanitat*, *L'Opinió*, *Treball* i *Justícia Social*. El 1955 va publicar la seva primera novel·la, *L'enterrament*, que va ser tot un èxit i es va reeditar repetidament en diverses col·leccions. Després va escriure *La insòlita aventura d'Elisenda Camprubí*, *Cel·luloide ranci*, *Diari d'un soldat*, *Cara i creu*, *El Maresme*, en diferents versions i il·lustrades, i *Festival de cendra*. També va escriure *El Mataró d'ahir, d'avui i de demà*, en gran format i il·lustrat en color. Va escriure i publicar un bon recull de contes, llibres infantils i moltíssims articles i reportatges periodístics a *Destino*, *Quart Creixent* i *Tele/Estel*. Com a periodista, també va escriure en castellà a *Diario de Mataró*, on va signar amb el pseudònim Arco una sèrie d'articles que són la crònica del Mataró d'aquella època franquista. Durant els darrers anys del franquisme i els primers de la transició política, col·laborà setmanalment al programa radiofònic «Paraula i Pensament» de Ràdio Nacional d'Espanya a Barcelona, juntament amb Maria Matilde Almedros, en unes emissions en català que es van fer populars arreu de Catalunya. Les darreres obres seves publicades van ser *Notes d'un estiu en sol major* i *Sota l'amenaça del forat d'ozó*. [MCR]

Casas Llibre, Domènec, radical i extremista a Premià de Mar. Maresme (segle XX). Militant del Partit Radical (lerrouxista), era alcalde de Premià de Mar i dirigent del centre radical de la localitat durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol del 1909. El dia 28 de juliol va mantenir una reunió amb Ferrer i Guàrdia, en la qual es va negar a proclamar la República, però quan, finalment, la República fou proclamada a Premià el mateix dia, la creença generalitzada era que Casas n'era l'impulsor. Escàpol després dels esdeveniments, va declarar en la causa contra Ferrer, a qui acusà d'haver impulsat el moviment revolucionari a tot Catalunya. [MPMJ]

Casas Magriñà, Josep, pagès per compte propi i sindicalista (Valls 1872-1948). Pare de Magí Casas Giró. Soci de la Societat Agrícola de Valls. Va ser un dels sis components de la primera Comissió de Treballs de les Terres, associació creada a Valls, a partir del 1911, per defensar-se de l'augment dels preus de l'arrendament de les terres per part dels propietaris. Aquesta comissió sorgí a la Societat Agrícola de Valls i l'any 1912 evolucionà cap a la formació definitiva de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi, de la qual va ser un dels màxims dirigents. En temps de la República se significà per continuar defensant idees d'avançada. El març del 1934 era vocal del comitè local de la Unió Socialista de Catalunya, de la secció de Valls. El març de 1936 estava dins el comitè de la secció local de la USC, amb el càrrec de depositari. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Casas Picas, Jacint, comunista al Berguedà (Bagà 1900-?). Militant del PSUC i sindicalista de la UGT, va entrar a l'Ajuntament de Bagà el 14 d'octubre de 1936. Fou escollit conseller tercer i ocupà el càrrec de vocal en la comissió de governació. El 24 de maig va presentar la dimissió de tots els càrrecs. Malgrat això, més tard va tornar a entrar a l'Ajuntament. Així, el 30 de gener de 1937 fou elegit conseller de Sanitat i Assistència Social. El 9 d'octubre del 1937 va entrar en una comissió, presidida pel conseller d'Assistència Social, que estava destinada a la distribució i organització dels nous refugiats que havien arribat al poble. El 29 de gener de 1938 fou escollit alcalde en representació del partit i del sindicat. [JCR/JJR]

Casas Raga, Salvador, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou vicepresident del Sindicat de Treballadors de Sant Boi i els seus contorns el 1930. [AGL]

Casas Sala, Francesc, advocat i polític (Manresa?-Terol 1936). Era un famós advocat laboralista que a les eleccions de febrer de 1936 va ser elegit diputat per Castelló per Izquierda Republicana. Un cop esclatada la guerra, va orga-

nitzar una columna de voluntaris per a anar al front de Terol, però els guàrdies civils que hi anaven es van passar al bàndol rebel i el van assassinar. L'Ajuntament de Barcelona li va fer un homenatge el 18-4-1937 i li dedicà l'antic carrer Duque de la Victoria, igualment va fer la ciutat de València i la ciutat de Manresa, la qual li dedicà l'antic carrer de Sant Andreu l'11-9-1936. Havia estat membre del grup impulsor del diari d'esquerres *El Dia* de Manresa. [JSC]

Casampere, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va presidir una reunió general d'obres, la tarda del primer de maig de 1891, amb poca concurrència. [MCC]

Casayas Rubinat, Concepció, teixidora i dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle XX). El 1923 formava part de la directiva de la Federació Local de Manresa com a vocal. [JSC]

Casasnovas, Joan, socialista a Sóller (segle XX). Juntament amb Víctor R. Aguiló, fou un dels socialistes, units al ressorgiment sindical, que va començar a actuar a Sóller entre 1931-1932. [TMS]

Casasnovas Riera, Miquel, sabater i polític (Ciutadella 1904-Palma 1986). Militant del Partit Comunista d'Espanya, fou un dels fundadors d'aquesta organització a Ciutadella. A les eleccions a Corts de novembre de 1933, formà part de la candidatura del PCE per les Balears. Durant la guerra civil, participà en el desembarcament del capità Alberto Bayo a Mallorca (agost-setembre 1936). Entre 1937 i 1938, fou alcalde de Ciutadella. Durant el seu mandat, s'oposà als actes de violència contra religioses i persones de dretes, i intentà rellançar la indústria sabatera de la ciutat. Acusat de malversació, es va veure obligat a dimitir i s'allunyà del partit. Amb la rendició de Menorca a l'exèrcit franquista (febrer de 1939), fou detingut, jutjat i condemnat a mort, pena que li fou commutada. Fou empresonat a Menorca i Barcelona (1939-43), i desterrat a Palma (1943-51), on fou detingut i processat (1946) per activitats clandestines. [DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD FÉRON, David. *La resistència anti franquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991.

Casasola, José, mestre i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Anteriorment havia treballat com a teixidor. Mestre racionalista i amic de Francesc Ferrer i Guàrdia, fou professor de l'Escola Moderna de Barcelona. Quan el 1906 l'escola fou clausurada, arran de la detenció de Ferrer, passà a dirigir la nova escola racionalista anomenada Colegio de la Placa. En representació de la Societat de Professors Racionalistes de Barcelona, l'octubre de 1907 va formar part de la comissió d'ensenyament del primer Consell directiu de Solidaritat Obrera. El juliol de 1909, en el moment de la constitució, fou president del Grup Barceloní per a l'Educació Racional de la Infància. [MPMJ]

Casassas i Miralles, Xavier, socialista i empleat de banca a Barcelona (segle XX). El 1958 fou el fundador de la Solidaritat d'Obrers Catalans (SOC), organització sindical de la qual va ser secretari general. El setembre del 1971, dins el moviment de lluita per aconseguir un inici de representació democràtica, es presentà, juntament amb Joan Barenys, a les eleccions per procuradors a Corts pel terç familiar a Barcelona. La seva candidatura per al districte XII de la ciutat comtal fou rebutjada per la junta electoral. El 1974 participà en la conferència fundacional del Reagrupament, en la qual intervingué amb l'informe sindical. El 27 de novembre, deu dies després de la fundació del RSDC, juntament amb Pallach, Barrera, Cuito i altres socialistes espanyols, entre els quals es trobava Felipe González, fou detingut per la policia, acusat de reunió il·legal. Participà en els Consells Polítics del partit. [TMS]

Casaus, Nicolau, sindicalista a Igualada (segle XX). Militant de la UGT, durant la guerra civil espanyola va formar part, en representació del sindicat socialista, del Comitè d'Enllaç Comarcal que es va constituir entre la UGT i la CNT el maig de 1938. Era el secretari de l'esmentat comitè. [PPB]

Casavella, Antoni, socialista a Mataró (segle XIX). L'agost del 1889 fou elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'octubre del 1890. Probablement, des d'aquesta data fins al juliol del 1891, va ser designat tresorer de la mateixa agrupació. [TMS]

Cascales Nicolás, Pere, miner i destacat sindicalista de Bagà (Alacant 1895-Barcelona 1940). Militant de la CNT i de la FAI, va participar activament en la vaga general revolucionària de gener de 1932 a Fígols. Durant la guerra, en un principi va ser milicià a les ordres del comitè i després marxà voluntari al front, a la columna Durruti, amb la qual lluità com a capità de dinamiters. El 10 de juliol de 1940 fou afusellat al Camp de la Bóta. Per justificar-ho, l'any 1944 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques en què se l'acusà, entre altres coses, de set assassinats —gent de drètes, un capellà i un tinent de la guàrdia civil—, per la qual cosa fou condemnat a pena de mort, de manera irrevocable. [JCR/JJR]

Casellas, Joan, obrer internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va rebre 200 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*. La seva adreça com a responsable de la Federació Local de les Corts de Sarrià era al carrer Urgell núm. 29. 1r. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [EBP]

Casellas, Joaquim, fuster i internacionalista a Girona (segle XIX). Pel desembre de 1870, figurava com a membre de la secció de fusters de la federació local de l'AIT a Girona. [CR]

Casellas, Joaquim, sindicalista a Mataró (segle XIX). Era tresorer de la Unió de Les Tres Clases de Vapor de Mataró, el mes de juny de 1871. [CR]

Casellas Huguet, Anselm, pagès a Santa Oliva, Baix Penedès (segle XX). Secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Santa Oliva, l'any 1937, que comptava amb 20 afiliats. [RAM]

Cases, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya l'abril de 1932, formà part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC en representació de la secció I del districte X (Sant Martí de Provençals), i també, com a vocal, de la Junta Executiva Comarcal. Va mantenir el càrrec en les remodelacions que es varen produir el 25 de juny i el 17 de desembre de 1932. [MPMJ]

Cases, Manuel, socialista a València (segle XIX). Fou un dels promotors del grup del PSOE valencià que, entorn a 1886, es va desenvolupar, ajudat per la presència d'Antonio García Quejido. [TMS]

Cases, Pere, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit al II congrés del PSUC celebrat el 1965. Va pertànyer també al seu comitè executiu. [PPB]

Cases Alfonso, José, operador de cinema i anarcosindicalista (Massanassa, València, 1920-Barcelona 1998). Durant la guerra civil va escapar-se de casa i marxà voluntari al front. Després de 1939, passà per diversos camps de concentració, estigué empresonat a Canàries i fou condemnat a mort. La pena li fou commutada i quan sortí de la presó fou desterrat a 300 km del seu lloc d'origen. Arribà a Barcelona i desenvolupà tota la seva vida militant a la CNT durant la dictadura franquista. Tingué una actuació sindical molt destacada durant el franquisme i també en la transició, fou detingut nombroses vegades. Secretari d'Informació del Comitè Regional de Catalunya el 1946-47, fou detingut i torturat a la comissaria de policia de Barcelona el 1947. Posteriorment, els anys 1963-64, participà en la reorganització de la CNT i en la constitució de l'Aliança Sindical Obrera. Detingut el febrer de 1964, fou jutjat i condemnat, en un judici celebrat a Madrid el 4 d'agost del mateix any, pel Tribunal d'Ordre Públic. Ocupà diversos càrrecs en el Sindicat Vertical de l'Espectacle i arribà a ser membre del Consell econòmic de l'Ajuntament de Barcelona com a representant del «tercio sindical». Participà molt activament en la reorganització de la CNT a partir de 1975, visitant i ajudant a organitzar els sindicats locals d'Igualada, Terrassa, Sabadell i moltes altres viles catalanes. Fou processat en el cas Scala, acusat d'encobriment i condemnat a dos anys de presó. El 1979, en el procés de secessió de la CNT, fou un dels qui lideraren el sector sindicalista. Arran d'això, fou assaltat a la porta de casa seva i uns desconeguts li donaren una pallissa que li produí el trencament de diverses costelles i altres danys. Continua la militància com a secretari general d'Espectacles Públics de Barcelona, però també en altres responsabilitats de direcció

sindical, primer a la Confederació Catalana del Treball i després a la Confederació General del Treball. El 1997 fou atropellat per un vehicle i ja no es recuperà fins a la seva mort. [PPB/JIG]

Cases Aparicio, Josep, socialista i sindicalista a València (segle xx). Militant destacat del PSOE i de la UGT al País Valencià entre el 1935 i el 1975, fou membre durant molts anys de l'Executiva Provincial del PSOE a València. [RIRB]

Cases Fusté, Antoni, fuster i sindicalista a Manresa (segle xx). Fou dirigent del Sindicat de la Fusta de Manresa (CNT) el 1931. Després el sindicat va passar a formar part dels Sindicats d'Oposició i quan aquests van ingressar a la UGT a primers de setembre de 1936, es va integrar en l'executiva. Es va afiliar al PSUC i en representació d'aquest partit va formar part del primer Consell municipal de Manresa, creat el 19 d'octubre de 1936, i en va ser vocal del departament de Proveïments. El gener de 1937 va cessar en aquesta representació municipal. [JSC]

Casetes, internacionalista a València (segle XIX). Fou membre de la Federació de l'AIT de València. Va ser detingut arran de la vaga de les filadores l'agost de 1873. [MCC]

Casillas, Agustín, sindicalista a Badalona (segle xx). Fou delegat de l'agrupació sindical de la Solidaritat Obrera de Badalona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Cassà, comunista a Girona (segle xx). Dirigent local de la secció del Bloc Obrer i Camperol a Girona durant la Segona República, el setembre de 1931 va presidir un míting en el qual, entre altres oradors, participaren Jaume Miravittles i Joaquim Maurín. [PPB]

Castada, Antoni, socialista a Vic (segle XIX). El juny del 1887 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic. [TMS]

Castales, J., treballador tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels tres delegats dels Oficis de Funció d'Aigua i Rams Annexos

enviats al congrés fundacional de la UGT celebrat a Barcelona l'agost de 1888. [JIG]

Castán Bistuer, José, estibador, capatàs i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels detinguts, el juliol de 1903, acusats d'agredir els carreters durant la vaga dels descarregadors del carbó mineral al port de Barcelona. Fou nomenat delegat de la Societat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fusta a Barcelona a la Unió Local de Sindicats el setembre de 1904. Fou president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona el gener de 1921 quan aquesta societat se separà del Sindicat Únic del Ram del Transport de la CNT. L'agost de 1922 fou nomenat president del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona, càrrec del qual dimití un mes després. El març de 1926, quan va promoure la creació de l'Associació de Capatassos del Port de Barcelona, la policia plantejà reticències a la legalització d'aquesta per haver-se signat en les vagues del transport de la CNT, per les seves idees anarquistes i per haver causat lesions a un patró, i posterior fugida a França amb els fons del seu sindicat; també per haver estat processat i empresonat per atemptat als agents de l'autoritat. Tot i els dits antecedents, fou elegit vicepresident de la dita entitat patronal el maig de 1926 i renovat en el mateix càrrec el febrer de 1927. [JIG]

Castañé, Josep, treballador del ram dels teixidors de llana i activista a Sabadell (segle XIX). La seva actuació reivindicativa s'inicià durant el trienni esparterista (1840-43). Al llarg de la primera Dècada Moderada, s'apropà al moviment republicà d'oposició a Narváez. Arribat el Bienni Progressista (1854-56), i donat el nou clima de relatiu reconeixement del moviment associatiu, va representar la Societat de Teixidors de Llana en la comissió mixta del seu ram, formada el 30 d'abril de 1855. La tornada a la repressió obrera que suposà el segon període moderat el situà de nou a l'oposició al règim, des d'on desenvolupà un activisme considerable: en conflictes laborals, boicotejant actes oficials, mentalitzant els obrers dels grups corals i dels monts de pietat, atiant el foc contra els abusius impostos de consum, etc. Amb l'esclat de la Revolució de Setembre el 1868, formà part de la Junta revolucionària i de les

Milícies dels Voluntaris de la Llibertat de Sabadell. [EBP]

Castañer, Joaquim, mariner i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A les darreries de l'any 1870, fou membre de la federació local de l'AIT de Palma de Mallorca. [CR]

Castañer, Ramon, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista d'Espanya, fou candidat a les eleccions a Corts constituents de la Segona República, el 28 de juny de 1931, per la ciutat de Barcelona. [PPB]

Castaño, Francesc, socialista a Mallorca (segle XX). Fou un dels presidents de la Unió Cotonera de Palma, ajudat per Andreu Garcia com a secretari, durant el conflicte del ram tèxtil de 1925-1926. [TMS]

Castaño Colomer, Josep, oficinista i dirigent obrer cristià (Barcelona 1931). Fill de pares emigrats i treballadors, va estudiar Peritatge i Professorat Mercantil. Dels 14 als 25 anys treballà a la fàbrica tèxtil RIFA SA i entre 1962 i 1975 a l'empresa de material de laboratori C. R. Mares SA. De ben jove, a l'edat de 15 anys, ingressà a l'Orientació Catòlica i Professional del Dependent (OCPD), formà part d'un grup de JOC i s'apassionà per l'evangelització i promoció de la classe obrera. Des del seu grup de JOC de Sant Francesc de Paula fomentà el lligam i la coordinació dels diferents grups existents a Barcelona. El 1950 assistí al Congrés Internacional de la JOC a Brussel·les i l'any següent fou elegit president diocesà de la JOC de Barcelona, membre de la Comissió Nacional de la JOC i vocal responsable de la Zona Catalana. Emprengué una intensa activitat militant i apostòlica: viatges, cartes, gestions, contactes, xerrades. Pràcticament féu d'enllaç entre el nivell estatal i el català. Juntament amb altres dirigents jocistes, Leonard Ramírez, mossèn Casas, mossèn Cuspineda, Miquel Juncadella, etc., estengué la JOC per altres ciutats i pobles de Catalunya, promogué les Assemblees Trimestrals de Militants i confeccionà i edità el butlletí de la JOC titulat *Responsables*. Més que a Bèlgica, on la JOC potenciava un sindicalisme cristià, mirà cap a França, on la JOC i l'ACO fomentaven el diàleg amb els no creients i eren partidàries d'un compromís sin-

dical plural i aconfessional. L'assistència als congressos internacionals de la JOC li permeté el contacte i la connexió amb militants obrers i amb els exiliats. A partir de 1954 el Secretariat Internacional de la JOC li encomanà la traducció, impressió i distribució en castellà de la revista de la JOC internacional. De 1956 a 1959 es traslladà a Brussel·les per formar part del Secretariat Internacional de la JOC. Assumí la tasca de la relació amb tots els països de parla hispànica, la confecció de les diferents revistes del Secretariat i la preparació de la documentació tècnica per als viatges que Cardijn i altres dirigents internacionals feien per tot el món. Igualment organitzà viatges, visites i trobades, redactà i traduí cartes i executà altres tasques organitzatives. De tornada a Barcelona, recuperà el lloc de treball a C. R. Mares SA i durant tota la dècada dels seixanta i fins al 1975 exercí de jurat d'empresa en primer lloc i d'enllaç sindical després, col·laborà en la fundació d'USO i de Comissions Obreres i mantingué contactes amb militants socialistes i futurs dirigents convergents. El 1962 entrà a formar part de l'ACO, de la qual fou actiu militant, al mateix temps que va ser un dels fundadors i col·laboradors de l'Editorial Nova Terra i membre de l'associació Amigos de las Naciones Unidas. Durant els anys setanta es mantingué en el seu compromís obrer, eclesial i intel·lectual. Escriví diversos articles a la revista de l'ICESB *Quaderns d'Orientació Familiar*, i a *Sentit*, revista de la Junta Diocesana d'Acció Catòlica. S'integrà a la junta de govern de l'ICESB, on fou responsable de la formació sindical i obrera i s'especialitzà en temes cooperatius. Igualment realitzà un seriós treball de recerca sobre la JOC estatal i catalana fruit del qual foren els dos llibres publicats sobre el tema. De 1975 a 1981 va ser escollit director de la Fundació Roca i Galés i també director de la Institució per la Promoció del Cooperativisme. El 1981 fou nomenat per la Generalitat de Catalunya director general de Cooperatives i entre 1985 i 1996, director de l'Institut de Promoció i Formació Cooperativa. Entre 1990 i 1996, any aquest últim de la seva jubilació, formà part de l'Equip de Recerca vinculat a l'Aliança Cooperativa Internacional, escriví diversos articles i llibres sobre el tema i va ser consultat sovint per cooperatives, organismes i institucions públiques i privades. [EFP]

Publicacions: *Historia de un militante jocista — Fernando Estivill*, Barcelona, 1964. *Memòries sobre la JOC a Catalunya 1932-1970*, Barcelona, 1974. *La JOC en España 1946-1970*, Salamanca, 1978. *Manual de Constitución y Funcionamiento de la Cooperativa*, Barcelona, 1996. *Règim Fiscal de les Cooperatives*, Barcelona, 1996. *Conflictos respecto a la Práctica de los Principios y Valores Cooperativos. El caso de España*, Bilbao, 1996.

Castañes Benavent, Antonio, pintor i anarcosindicalista a València (segle xx). Militant de la CNT durant la postguerra franquista, a començaments de 1948 fou nomenat secretari nacional de la CNT, amb residència a València i que en la pràctica actuava també com a secretari regional del País Valencià. El març de 1949 va constituir, juntament amb militants del PSOE i monàrquics dissidents, com el general Aranda, el Comitè interior de coordinació. Detingut el 17 de juliol de 1949, fou jutjat el 24 de març de 1950 i condemnat a trenta anys de presó, que el 1958 encara complia al penal de Sant Miquel dels Reis. [PPB]

Castany, Isidre, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la secció de teixidors mecànics de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona; ocupà aquest càrrec des de l'abril fins al novembre de 1871; aquest darrer mes va dimitir, junt amb la resta de la junta, sense que se'n sàpiguen els motius. [CR]

Castany, Pere, paleta a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou un dels principals dirigents obrers de Vilafranca durant la segona dècada del segle xx. Va organitzar la Federació Local Obrera de Vilafranca i participà com a representant seu en el Congrés Obrer de la Solidaritat Obrera de l'any 1908 a Barcelona. Va ser el president del Sindicat de Paletes de Vilafranca, que era un dels pocs sindicats no barcelonins adherits a la Solidaritat Obrera. La seva activitat sindical continuà fins als anys vint; ocupà fins aquesta data diferents càrrecs a la Federació Local Obrera de Vilafranca i participà activament en les vagues i mobilitzacions obreres que hi hagué en aquells anys. La més important va ser la vaga que endegà la societat de paletes per la jornada de les vuit hores, la primera que es feia amb aquest objectiu a l'Alt Penedès. També va ser l'editor del primer setmanari obrer del Penedès, *La Voz del Obrero*, que sor-

tí des de final de l'any 1908 fins al 1909, i que tenia com objectiu estendre l'organització i la cultura obrera a la comarca. [RAM]

Castell, Joaquim, treballador tèxtil i sindicalista (segle xx). Va representar l'Art Tèxtil de Barcelona al I congrés de la CNT, que es va celebrar al Palau de les Belles Arts de Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [STG]

Castell Papell, Felip, Estrada, mecànic i dirigent sindical (Barcelona 1938). Als pocs anys de vida es traslladà a Balaguer (la Noguera). Encetà l'activitat clandestina ingressant al PSUC a finals dels anys cinquanta i formà part del primer comitè local del partit a Lleida en la dècada dels seixanta. Fou l'eix a partir del qual s'aglutinà un primer nucli de militants a Balaguer, d'on fou membre, en repetides ocasions, del comitè local. Va ser un dels fundadors de CCOO a Lleida el 1967 i el màxim impulsor del seu creixement a les comarques de Lleida, especialment en les poblacions de Balaguer, la Poble de Segur (el Pallars Jussà) i el Pont de Suert (l'Alta Ribagorça). Fou una peça clau en la confecció i la distribució de premsa i propaganda del partit en els diversos nuclis de militants. Assistí, com a membre de la delegació de Lleida, a la primera assemblea de l'Assemblea de Catalunya el novembre de 1971 i participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. Des de 1979 fins al 1983 fou regidor de l'Ajuntament de Balaguer per la llista del PSUC en ésser la candidatura guanyadora. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Castellà, Josep, socialista a Mataró (segle XIX). L'agost del 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró. [TMS]

Castellà i Rigau, Esteve, pagès i sindicalista a Viloví d'Onyar, la Selva (segle xx). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre del comitè executiu provisional de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Castellà Trulls, Agustí, xofer i militant comunista a Barcelona (segle XX). En representació del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del dia 12 d'abril del 1931 pel districte vuitè de la ciutat de Barcelona. Durant la guerra civil milità al POUM. [PPB]

Castellana, Josep, anarcosindicalista (Igualada, Anoia, 1882-França?, 1952). Fou president del Sindicat Únic d'Igualada i membre de l'ateneu Porvenir. [JIG]

Castellano, Jaime, pagès i sindicalista a Benaguasil, el Camp de Túria (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Benaguasil, al 6è congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Castellano Alcázar, Silverio, militant anarquista (el Pilar de la Foradada, Baix Segura 1912-París 1978). Era orfe de pare des dels cinc anys i, per aquesta raó, va haver de marxar amb la família a Sevilla i Jerez de la Frontera, on va iniciar el seu atansament als medis anarcosindicalistes el 1931, essent un adolescent encara. A la capital andalusa, va formar part dels grups anarquistes d'afinitat i va exercir càrrecs de responsabilitat al Sindicat Únic de la Construcció. Després de 1948, va passar 12 anys empresonat als penals del Dueso i Ocaña, a causa de la seva pertinença al comitè nacional de la CNT de l'interior. Va marxar a l'exili francès després d'ésser alliberat i s'integrà a la Federació Local de la CNT a París. [STG]

Bibliografia: *Espoir*. 25-IX-1978, Tolosa.

Castellano Blázquez, Alejo, treballador de la construcció i sindicalista (Aldeanueva del Camino, Cáceres, 1948). Va arribar a Badalona l'any 1967 i va començar a treballar a Indústries Fleck. Va militar a les Comissions Obreres Juvenils l'any 1968 i va participar en la Coordinadora de la construcció de Barcelona. Alhora va ingressar al PSUC. [JGS]

Castellanos Remesal, Conchi, treballadora del metall i sindicalista (Écija, Sevilla, 1949). L'any 1967 va arribar a Badalona i va entrar a

treballar a Pihet, on va ser escollida membre del jurat d'empresa a les eleccions sindicals del 1971 i del 1975. Dins les CCOO, va participar a la Coordinadora de CCOO de Badalona a partir del 1970. Va començar a militar al PSUC l'any 1967, i l'any 1982 va passar al PCC; tornà de nou al PSUC l'any 1987. Des del 1991 i fins al 1995 va ser regidora de l'Ajuntament de Badalona per IC-PSUC, i l'any 1997 va passar a militar a EUiA. [JTH]

Castellet, Josep, sindicalista a Caldes de Montbui (segle XX). Representà els picapedrers i llamborders de Caldes de Montbui, al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Castellet Canudas, Enric, barber i sindicalista (Berga 1919). Va ingressar a la CNT el 1936. Durant un temps també va treballar al sector tèxtil. Va ser durant aquesta època que formà part del comitè obrer de control de la fàbrica tèxtil d'Anton Tort a Berga. El 1937 va participar en el Consell regulador del salari repartint diners als qui no tenien sou. Fou cofundador de les Joventuts Llibertàries de Berga el 1936, tot i que com a grup ja funcionaven des del 1934. En va ser secretari general de la secció de Berga el 1937, fins que fou mobilitzat el 10 de març de 1938. Va ser delegat polític de la CNT a les premilitars de la quinta del 1939 fins que a finals de 1938 un decret va anular aquest càrrec. El març de 1938 va anar al front amb el primer batalló de la 134 Brigada mixta, 31 divisió del 10è cos d'exèrcit. Fou el barber de la plana major del batalló. Igualment va ser el secretari del comissari. Després del conflicte bèl·lic no va marxar a l'exili i fou detingut el 28 de febrer de 1939. Se l'acusava erròniament de ser comissari de la CNT i el van portar a la presó de Berga, on va estar un mes. El 30 de març fou traslladat a la Model, on també va ser acusat de cremar l'església d'Espinalbet i Corbera, Castellar del Riu, i de ser secretari del sindicat. El 18 d'abril fou jutjat i condemnat a la pena de mort. Aquesta pena li fou commutada el 18 de maig per una de trenta anys. El 5 de juny el van traslladar amb vaixell a la presó de St. Miquel dels Reis de València. S'hi va estar quatre anys i mig. En va sortir el 8 d'agost de 1943 en llibertat condicional. Va anar a Berga i s'hagué d'incorpo-

rar al Batalló disciplinari de soldats penats, amb el qual va anar a Algesires i a Tarifa. El 1997 vivia a Barcelona. [JCR/JJR]

Castellet Dagà, Jacint, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou tresorer de la Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei el 1904. [AGL]

Castellet Dagà, Joan, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del grup fundador de la Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, de la qual fou secretari el 1904, i membre de la junta directiva com a destinador de la molinenca Societat d'Agricultors el 1910. [AGL]

Castellet Selva, Cebrià, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou vicepresident de la Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei el 1910. [AGL]

Castelló, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Fou membre del Comitè Nacional de la CNT els anys 1927 i 1928 quan aquest va residir a Mataró. Tot i ser considerat un militant de prestigi, fou contestat pels sectors més anarquistes. [JIG]

Castelló, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat d'Oficis Diversos de Tarragona. [XPM]

Castelló, Agustí, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit al II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Castelló, Josep, mecànic i militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Seminarista, deixà els estudis i es dedicà a l'acció revolucionària. Era instruït, amb uns certs coneixements científics. Va aprendre a fer de mecànic i durant algun temps va donar conferències divulgatives, principalment a l'Ateneu Obrer de Reus i al Centre Enciclopèdic. A causa d'una forta commoció familiar, es deprimí i es dedicà a la beguda. Va morir alcoholitzat. [PAN/AAC]

Castelló, Nicolau, teixidor i societaire a Arenys de Mar (segle XIX). En representació de l'Asso-

ciació de Teixidors d'Arenys de Mar, conjuntament amb un gran nombre de representants d'associacions filantròpiques de la província de Barcelona, signà una exposició adreçada al governador civil l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [EOF]

Castelló, Pere, societaire a Badalona (segle XIX). Representant de l'Associació de Socors Mutus de Badalona. El 2 de gener de 1842 signà una carta de protesta en contra de la real ordre que manava la dissolució de totes les societats de socors mutus, i de suport a la Junta Central de Catalunya. [EOF]

Castelló Avellí, Napoleó, anarcosindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà la CNT a l'Ajuntament que es constituí a la Bisbal el 4 de novembre de 1937. Fou president del Consell 3r. [PPB]

Castelló Guasch, Joan, impressor, escriptor i polític (Eivissa 1911-Palma 1984). Durant la Segona República, es va afiliar a la Unió Tipogràfica de la UGT d'Eivissa. Militant de la Joventut Socialista, entre 1931 i 1933 col·laborà en *El Obrero Balear*. A causa d'un article publicat en aquest setmanari, fou processat (1932) i s'establí a Mallorca. El maig de 1932, assistí al congrés constituent de la Federació Socialista Balear, en representació d'Eivissa. Retirat de la política, publicà diversos llibres de narracions, rondalles d'Eivissa i Formentera, cuina i cultura popular. Fou president de la Casa d'Eivissa a Mallorca. [NE/DG]

Castelló Pena, Serafí, picapedrer, llibreter i sindicalista (Tarragona 1893-Eure, França, 1943). La seva activitat principal, la desenvolupà a Valls, on havent arribat en temps de la Dictadura de Primo de Rivera, regentà una llibreria. El setembre del 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari, signant els estatuts en nom de la comissió organitzadora. No va anar a la guerra a causa de la seva condició malaltissa. La junta de la Federació Local de la CNT, el setembre del 1936, el nomenà redactor del setmanari *Acció Sindical*, de Valls, d'imminent aparició. En el curs de la guerra, reforçà la base de Tarragona i el 22 d'octubre de 1936 fou designat regidor de l'Ajuntament tarrago-

ní. L'abril de 1937 formà part de la Comissió especial per a l'Administració de la Propietat Urbana de Tarragona. Un mes més tard fou un dels fundadors de la cooperativa de consum La Reguladora de Vendes. CNT, i el 17 de juny de 1937 era nomenat secretari de la Federació Local de Tarragona de la CNT, en substitució de Ferran Lazcoz, quan aquest fou mobilitzat. Exercí el càrrec fins a la fi de la guerra. El 1939 passà a França junt amb la cúpula cenetista de la comarca de Valls-Montblanc. A l'exili va estar al camp de presoners de Sant Cebrià. [AGT/PPB]

Castelló Pocurull, Joan, comptable (Lleida 1905). Va ser un dels regidors del PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937 fins que l'abandonà el 5 de gener de 1938. Va ser designat conseller de finances. Entre 1939 i 1940 va passar uns mesos a la presó de Lleida. [JSSJ]

Castelló-Tárrega Arroyo, Josep, advocat i periodista socialista castellonenc (Castelló 1904-Mèxic DF 1982). Va cursar estudis de dret a la Universitat de València. S'afilià molt jove al PSOE. Va ser delegat al congrés d'aquest partit celebrat el juliol de 1931. Va tenir una activitat militant molt destacada en mítings i campanyes electorals dels socialistes castellonencs durant la Segona República. Els anys de la guerra civil, va exercir el càrrec de fiscal de l'Exèrcit Popular. Es va exiliar al nord d'Àfrica, a França i, finalment, a Mèxic, on va treballar com a redactor i director de la revista *Siempre*. Fou cap de redacció i director de *Senyera*, butlletí mensual de la Casa Regional Valenciana a Mèxic. [JNN]

Bibliografia: CORTÉS, Santiago. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Castellote Domènech, Rafael, iaio, mosso de comerç i comunista (Alzira 1920). El 1931 va fundar les JJCC d'Alzira i ingressà al PCE el 1938. Guerriller durant la guerra civil, el 1939 fou detingut, torturat i forçat a treballar de franc a la font de la Figuera. Vocal provincial del comerç tèxtil en el franquisme, va actuar com a enllaç del PCE amb les CCOO. Fundador el 1964 de la cèl·lula comunista del barri de

Torreïel a València ciutat i responsable de l'organització del PCE al Port de Sagunt, fou delegat en el comitè comarcal i en el comitè provincial del PCE. Detingut el novembre de 1968 i el novembre de 1974, fou acusat de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de CCOO. [RIRB]

Font: Arxiu de CCOO del País Valencià.

Castellote Targa, Mariano, paleta i anarquista a Barcelona (segle XX). Va dirigir un grup de paletes reunits a la plaça de toros de Les Arenes el 1890 per demanar la jornada de 8 hores. El 1901 era un dels membres del Consell directiu de la Federació Regional de Societats Obreres a Barcelona. En aquest mateix any, 1901, fou defingut amb motiu de la seva participació en la vaga de tramviàries de Barcelona i portat a les bodegues del *Pelayo*, ancorat al port. El setembre de 1902 tornà a ésser detingut per participar en una vaga de paletes a Barcelona. En el IV Congrés de la Federació Regional de Societats Obreres, celebrat a Sevilla el maig de 1904, fou un dels oradors més destacats. El 1907 representà el Sindicat de Paletes de Barcelona i al grup 4 de Maig, l'editor de *Tierra y Libertad*, en algunes de les reunions preparatòries del procés constitutiu de Solidaridad Obrera. El juliol de 1909 fou un dels tres oradors en el míting celebrat a Terrassa, organitzat per la Federació Obrera Local per manifestar-se en contra de la guerra del Marroc i on participaren conjuntament anarquistes, socialistes i sindicalistes. El 26 de juliol de 1909 fou detingut per la seva exhortació a la gent reunida a la Rambla de Barcelona i incitar a atacar la policia. Per aquesta oportuna detenció no se'l pogué acusar d'haver participat en l'aixecament revolucionari de la Setmana Tràgica de 1909. [JIG]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Catalunya. Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Esplugues de Llobregat, 1972.

Castells, Àngel, filador i sindicalista (segle XIX). Fou membre de la junta de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor fins al mes de novembre de 1871, data en què dimití junt amb la resta de la junta. [CR]

Castells, Antoni, paleta i sindicalista a Terrassa (segle xx). Fou delegat de la societat de paletes de Terrassa al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Castells, Frederic, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya l'abril de 1932, formà part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació del districte VI de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Castells, Jaume, anarcosindicalista a Capellades (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únies de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Capellades. [XPM]

Castells, Joan, ebenista i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Castells, Joana, mestra i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol del 1932 va ser escollida vocal en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Castells, Salvador, camperol internacionalista a Martorell (segle XIX). Fou responsable d'organitzar la Secció d'Agricultors de la seva localitat, adscrita a l'AIT de la FRE. La seva adreça, l'estiu de 1873, era al carrer de Sant Bartomeu núm. 5, a Martorell. [EBP]

Castells Batlle, Vicenç, simpatitzant anarquista i federalista a Sabadell (segles XIX-XX). Després de la desfeta política que per als progressistes de tota mena va suposar la restauració canovista (1874), fou membre de la Institución Libre de Enseñanza i de La Emancipación a Sabadell. A finals de l'any 1877 formà part del grup fundador de la societat espiritista La Fraternidad, segona d'aquesta naturalesa que es va crear a Sabadell. Arran de la relativa tolerància

política encetada pel nou govern Sagasta a partir de 1881, participà en tasques de secretari al setmanari obrer anticlerical *Los Desheredados*, publicació que a partir de 1885 va subtitular-se «Periódico anarquico-colectivista» i que, fins i tot, no rebutjava l'acció directa, malgrat que la seva principal tasca editorial va ser sempre anticlerical. Encara el 1903 protagonitzà un sonat incident, com a guàrdia de consums, en escorcollar el carruatge cardenalici, de visita a Sabadell, davant la resistència de les autoritats conservadores municipals. [EBP]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*, vol. II. Sabadell, 1977.

Castells Candiri, Josep, Caviar, Pep de la Rosa o Joan de la Son, sindicalista a Sabadell (Santa Perpètua de Mogoda 1896-1980). De jove ingressà en el sindicat del metall i participà en la vaga del gener a febrer de 1916 i en els fets revolucionaris de 1917. Dirigent de la Federació Local de Sindicats, arribà a ser director de *Vertical*, setmanari i òrgan de la FLS. Gaudí sempre de la confiança de Josep Moix, dirigent de la FLS, i li féu costar davant l'escissió trentista, la reinstauració de la República i la lluita del 6 d'octubre de 1934. El novembre de 1936, juntament amb altres comunistes sabadellencs, muntà una comissió de propaganda de la FLS-UGT, vinculada al Sindicat d'Artistes. Participà en la delegació local del Consell General de les Indústries Tèxtils i Annexes, iniciada el 21 de març de 1938, com a representant i home de confiança de la FLS. [EOF]

Castells Ferrer, Jaume, llaurador, sindicalista i militant socialista valencià (Benissa 1942). Va pertànyer a l'HOAC i a les Juventudes Rurales de Acción Católica, i ingressà en les CCOO el 1968. Vinculat a Promociones y Lecturas SA (PROLESA) i Cuadernos para el Diálogo, es va incorporar al PSOE el gener de 1975, així com a la secció camperola de la UGT valenciana. Elegit diputat pel PSPV-PSOE des del 1977, ha estat membre de l'executiva nacional del PSPV-PSOE des del 1979 i ha participat en tots els congressos del PSPV-PSOE. [RIRB]

Castells Hugas, Josep, jornaler i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou militant de la CNT i

president de la Cooperativa l'Obrera Sabadellenca (24 de novembre de 1918), pantalla legal de la Federació Obrera de Sindicats (FOS). [EOF]

Castells i Masferrer, Aleix, el Pare dels Pobres, teixidor i dirigent local socialista (Roda de Ter 1867-Barcelona 1933). Va ser un dels primers dirigents socialistes a Osona, vinculat al PSOE i a la UGT. Era un dels principals puntals del nucli socialista que, des de principis del segle xx, hi va haver a la població de Roda de Ter. Entre 1903 i 1906 va ser regidor a l'Ajuntament. El 1908 va ser un dels dos delegats de la Unió Fabril de Roda al congrés obrer de Barcelona on es va constituir la Solidaritat Obrera. Membre de la societat L'Auxili Obrer de Roda, entitat fundada el 1921 relacionada amb la UGT. L'any 1930 va impulsar la reconstitució de l'Agrupació Socialista Obrera de Roda, que fundada el 1913 havia funcionat un petit període de temps; en va ser el president i va participar en nombrosos actes públics a la comarca de caràcter polític i sindical. Dins els cercles socialistes comarcals, era considerat «l'avi» del moviment socialista osonenc, a causa de la seva llarga militància. Els últims anys de la seva vida, els va dedicar a intentar que l'empresa Societat Anònima Cooperativa del Ter, que en el seu origen el 1881 tenia un caràcter cooperatiu, recuperés l'esperit cooperativista amb què havia nascut, el qual havia perdut en bona part amb el pas del temps. Quan dirigia les intenses gestions per convertir en una autèntica cooperativa la Societat Anònima Cooperativa del Ter, va emmalaltir i va morir en el transcurs d'una operació quirúrgica; a l'acte d'enterrament civil celebrat a la casa del poble de la UGT de Barcelona, hi van assistir delegacions de la UGT i el PSOE de Roda, Manlleu, Mataró i Sitges. [JCP]

Castells Ibars, Andreu, sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou tresorer del Sindicato de Trabajadores de San Baudilio de Llobregat y sus Contornos el 1930. [AGL]

Castells Jorba, Antoni, obrer i sindicalista a Terrassa (segle xx). El 1910 va ser vocal obrer a la Junta Local de Reformes Socials, òrgan mixt encarregat de supervisar l'aplicació de la

legislació laboral. El 1913 fou detingut amb motiu d'una vaga de l'Art Fabril, i alliberat als pocs dies. [JLJ]

Castells Oliván, Manuel, sociòleg i socialista (Hellín, Albacete, 1942). El 1958 inicià els estudis de Dret i Econòmiques a la Universitat de Barcelona fins al 1962 en què, per motius polítics, s'exilià a França. Membre del FOC des de la seva creació, formà part del comitè executiu de l'organització fins al seu exili. A França va finalitzar els estudis universitaris i es doctorà en Sociologia. Ha estat professor a l'École des Hautes Études de París i a les universitats de Berkeley i Autònoma de Madrid, on ocupà la càtedra de Sociologia. Durant les dècades de 1970 i 1980 es dedicà a l'estudi del fet urbà des de pressupòsits marxistes i d'acord amb l'estructuralisme. Interessat per la crisi del comunisme soviètic, des de 1984 ha investigat periòdicament a Moscou, Leningrad i Novosibirsk. Fruit de la recerca va publicar el 1992 *La nueva revolución rusa*. El 1996 va aparèixer *La era de la información*, una important aportació metodològica. [TMS]

Castells Santoña, Joan, radical i revoltós a Barcelona (segle xx). Porter del Centre Radical del Poblenou durant la Setmana Tràgica barcelonina del juliol del 1909, el dia 29 de juliol va distribuir armes —que havien estat preses els primers dies de la revolta a la policia i al sometent— entre un grup de rebels dirigits per Ramon Caballé, a qui va acompanyar a les barricades. Detingut amb la resta del grup en un terrat del carrer Dos de Maig, fou posat en llibertat perquè, segons sembla, no va proferir cap amenaça ni portava cap mena d'arma. [MPMJ]

Castelltort, Rafael, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1931 formà part de la Comissió Permanent de Propaganda i Organització a les comarques tarragonines que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. Col·laborà a l'òrgan del partit, *Justicia Social*, en temes sobre la qüestió rabassaire. [MPMJ]

Castellví, Boi, socialista (segle xix). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Castellví, Llorenç, sabater i sindicalista (segle XIX). Va ser representant a mitjan 1870 de la Societat d'Oficials Sabaters de Barcelona. [CR]

Castellví, Pau, sindicalista a l'Arboç (segle XX). Dirigent de la Federació Local de la CNT a l'Arboç i representant del Sindicat Únic de Treballadors d'aquesta vila al Ple Municipalista de la CNT de setembre de 1838. [RAM]

Castellví, Roseta, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, l'agost del 1931 formà part d'una de les comissions que es constituïren, dependents del comitè executiu, per afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. [PPB]

Castillo, treballador del transport i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat del Transport de Tarragona. [XPM]

Castillo, Àngel, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió General de Treballadors durant la Segona República, era un dels col·laboradors del periòdic *La Internacional*, que es començà a publicar el juny de 1931 com a òrgan de la Federació Socialista Catalana i de la UGT de Catalunya. [PPB]

Castillo, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). El juny de 1933 va ser escollit vicesecretari de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona, nom que va prendre llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. [DBM]

Castillo, B., barber i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la societat nova d'oficials perruquers i barbers de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. En el decurs del congrés es manifestà partidari de la convocatòria de vaga gene-

ral, sempre que sigui indispensable, i firmà una proposició de condemna contra el govern argentí. [MPMJ]

Castillo, Bautista, sindicalista (segle XX). Cap a l'abril del 1909 va ocupar el càrrec de vocal de la junta directiva de la confederació Solidaritat Obrera. [TMS]

Castillo, Bautista, treballador de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En nom del Sindicat de la Construcció de Barcelona, fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [XPM]

Castillo, José, impressor i anarquista a Barcelona (segle XX). Treballador del sector de les arts gràfiques, era un dels anarquistes que durant la Dictadura de Primo de Rivera es reunia al local del Sindicat de la Construcció de la CNT per apartar la Confederació de la línia reformista en què creïen que havia caigut. El Primer de Maig de 1931 fou el president d'un comitè de la FAI celebrat al costat de la CNT per difondre les consignes anarquistes entre els treballadors d'aquesta central sindical. Durant la guerra civil, fou el secretari del Comitè de Coordinació Local de la FAI de Barcelona. [JIG/PPB]

Castillo, José, sindicalista (segle XX). Representant de la societat dels perruquers La Nueva, el 29 de desembre del 1908 fou elegit vocal del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. [TMS]

Castillo Alzaga, Ernest, ferroviari i sindicalista a Lleida (?; 1900-París 1948). Fou secretari del Comitè Organitzador dels Ferroviaris de Lleida i fundador del Sindicat Ferroviari de la UGT a les comarques lleidatanes. [JIG]

Castro, Libertad, anarquista (?-París 1981). El juliol de 1936 va marxar cap al front d'Aragó amb Los Aguiluchos de les Corts. Després, amb altres companyes de Mujeres Libres, va conduir tramvies collectivitzats a la ciutat de Barcelona. A l'exili, va participar en les activitats de la Mutualitat Ferroviària, especialment als seus festivals benèfics. Tot i això, després de la seva mort, era recordada en mitjans anar-

quistes de l'exili com una companya anònima, coneguda per ésser la muller de B. López Salvador, secretari de la FNIF. [STG]

Castro, Policarp, tipògraf i dirigent internacionalista a Madrid i Barcelona (segle XIX). El mes de gener de 1869, va signar, junt amb altres tipògrafs —Farga Pellicer, Poysols, Gallego—, un full en nom de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona en el qual es demanava als treballadors que votessin els candidats republicans federals i lluitessin contra l'abstenció obrera en aquelles eleccions a diputats per les Corts. Participà en el congrés de la Internacional, celebrat a Saragossa el mes d'abril de 1872, on s'havien d'enfrontar les tesis bakuninistes i les marxistes. Va formar part d'un grup de militants de Madrid, Sevilla i Màlaga, oposats a l'aparell organitzatiu de la capital espanyola, però que també es mostraven contraris a l'essencialisme obrerista més radical. Ell opinava que era obrer «todo el que hace un trabajo útil a la humanidad, no siendo contrario a la justicia y a la moral». També va assistir, com a delegat per la secció de tipògrafs de Madrid, al Congrés de Noògrafs de l'AIT, fet a Barcelona durant el mes d'octubre de 1872, allà va ser nomenat secretari de la nova Unió de Noògrafs: aquest càrrec l'obligà a traslladar el domicili a la ciutat comtal. Igualment, va participar en el congrés de la FRE a Còrdova (desembre de 1872-gener de 1873), on els internacionalistes espanyols es mostraren contraris a les resolucions del congrés de la Haia. A finals de 1873 continuava ocupant la secretaria de la Unió de Noògrafs. Tornà a aparèixer durant la constitució de la Societat Tipogràfica de Barcelona, el mes d'agost de 1879, formant part de la junta directiva. Donada la repressió que patia el moviment obrer, aquesta societat era presentada com una organització pública amb finalitats assistencials. Encara en formava part el 1884. [EBP]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne, 1868-1888*. Dordrecht, 1969. PAZ, Abel. *Los internacionales en la Región Española, 1868-1872*. Barcelona, 1992. TÉRMEZ, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España, 1864-1881*. Barcelona, 1972.

Castro, Rafael, sabater i sindicalista a Arenys de Mar (segle XIX). Bé que no era membre de la

secció d'oficis diversos de la federació local de l'AIT a Arenys, fou elegit per a representar-la durant el III congrés de la Internacional, celebrat a Còrdova a finals de desembre de 1872. [CR]

Castró o Cartró, Ramon, fabricant o venedor de llumins i activista a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, va formar part de la junta revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que la dirigia. [PPB]

Castro Bautista, Juan, paleta i sindicalista (Osca 1907-?). Va ser un dels regidors de la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937, en el qual va ocupar diversos càrrecs relacionats amb el departament d'obres. Com a representant del seu gremi, formà part de la caixa immobiliària municipal. El 1940 va ser mobilitzat i destinat al Parc de Recuperació de Material d'Enginyers (Madrid). [JSSJ]

Castro Estellés, Juan Domingo, metal·lúrgic i comunista (València 1925-Ibi 1993). Empresonat el 1962 per activitats sindicals a MACOSA, s'afilià al PCE el 1963. Detingut el juny de 1964, fou condemnat a quatre mesos d'arrest major. Membre de les CCOO de l'empresa MACOSA, el 1966 va participar en la fundació de les CCOO de València. Organitzador de les manifestacions del Primer de Maig de 1967 i de 1968, fou detingut de nou el novembre de 1968. [RIRB]

Castro Martínez, Juan Domingo, metal·lúrgic i comunista valencià (? 1952). Treballador de la Unió Naval de Levante, fou un líder destacat de CCOO a València. Acusat de propaganda il·legal i associació il·lícita, va estar implicat en el Sumario 981./7c del 28 de novembre de 1974, on el ministeri fiscal li demanà cinc anys de presó. [RIRB]

Casulà, Antoni, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). L'any 1881 fou el secretari del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Català, Antoni, camperol i anarcosindicalista (la Pobla de Cérvoles 1893-Montpeller 1985).

Durant la guerra civil va ser un dels dirigents de les collectivitats al seu poble natal. En finalitzar la guerra civil, l'any 1939, va haver d'exiliar-se a França. Després del seu pas pels camps de concentració, s'establí a Montpeller com a camperol. [APE]

Català, Camil, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Català, Fidel, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, com a delegat de la societat d'oficials paletes de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Català Deu, Josep, pagès i sindicalista (Pica-moixons, agregat de Valls 1893-Valls 1957). L'any 1917 era de junta de la Societat Agrícola Cooperativa, amb el càrrec de comptador. El març de 1938 era el vicesecretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT de la seva localitat, sindicat que constava de 30 afiliats, vuit dels quals eren al front; el problema més important que tenia era no haver-se creat la Junta Municipal Agrària. [AGT]

Català Pla, Rafel, anarcosindicalista, representant sindical i polític a Tortosa (segle XX). Fou membre de la secció local de la CNT a Tortosa, des d'on ocupà càrrecs de responsabilitat en els mesos inicials de la guerra civil. El 19 d'octubre de 1936, ja dissolt el Comitè Antifeixista de la ciutat, passà a formar part del grup cenetista que representà els anarquistes al nou Ajuntament. Poc després, entrà com a comissionat als departaments de cultura i treball del consistori. Després dels successos de maig de 1937, abandonà l'Ajuntament com a conseqüència del nou mapa polític municipal que deixà momentàniament fora del consistori la representació cenetista. [XPM]

Català Sanmartín, Damià, periodista, escriptor i militant anarquista valencià (Gandia 1910). Va cursar estudis de batxiller a València i de medicina a la Universitat de Barcelona. En

aquesta última ciutat va entrar en contacte amb el moviment llibertari i amb els cercles literaris i artístics d'avantguarda. Ingressà a la CNT cap a finals de la Dictadura de Primo de Rivera. Partidari dels esports, va fundar el Club de Natación y Sports a Gandia el 1930. Fou un membre destacat de les Joventuts Llibertàries valencianes abans de la guerra civil. Pacifista convençut, va ocupar el càrrec de secretari comarcal de la Lliga dels Drets de l'Home durant els anys trenta. Va acudir com a participant a la primera Olimpíada Popular de Barcelona per celebrar el juliol de 1936. En esclatar el sollevament militar es va enrolar com a voluntari i treballà de sanitari. Es va embarcar en l'expedició republicana a Mallorca. La tardor de 1936, va organitzar la divisió Gandia, amb la qual lluità al front de Terol. Formà part del comitè de redacció de la revista *1º de Enero*, òrgan d'expressió de la 81a Brigada mixta, de la qual va ser comissari del quart batalló. També ocupà el càrrec de comissari de guerra de sanitat del 19 cos d'exèrcit. Finalitzada la guerra, va ser detingut i romangué alguns anys a les presons de Gandia i València, on redactà la seva obra *Naves de Ensueño*. Tornà a Gandia el 1946 i hi treballà com a professor. L'any següent tornà a ser detingut acusat d'activitats a la clandestinitat. En sortir de la presó, el 1948, passà a França, on treballà en diversos oficis. A partir de 1950 fou corresponsal a França del diari *El Comercio de Lima*, especialment en l'apartat esportiu i cultural. El 1973 va retornar a Gandia, on recuperà la seva activitat cultural i literària. [JNN]

Publicacions: *Ramar*. València, 1947; *La sombra de Tehoura*. 1979; *Naves de Ensueño*. 1980; *Gandia, del mar en la orilla*. 1982; *Gandia: pinceladas de historia local*. Gandia, 1983; *Brasas sin ceniza: memorias de un exiliado tardío*. Gandia, 1984.

Bibliografia: MONJO, Joan M. «Damián Català, retrato de una generación». Pròleg al llibre *Gandia: pinceladas de historia local*. Gandia, 1983.

Català Tineo, Heleni, dirigent anarquista valencià (segle XX). Va ocupar el càrrec de vicepresident del Consell Municipal de València, constituït el febrer de 1937, en representació de la FAI. [JNN]

Català Tineo, Sigfrid, dirigent anarcosindicalista valencià (València 1906-1979). Membre

d'una família d'arrels llibertàries. El seu pare, Vicent Català, pertanyia al grup fundador de l'Escola Moderna de València. Va militar des de molt jove a la CNT, adscrit al Sindicat de la Pell. Treballà també des dels dotze anys a la impremta de *Solidaridad Obrera* en la seva etapa valenciana. Partidari de la tendència moderada dins la CNT, es va adherir als Sindicats d'Oposició i va representar-los al Ple de l'organització a València el febrer de 1936, on es va decidir la reunificació. Fou secretari de la Federació Local de Sindicats i del Comitè Regional de 1937. A l'esclat de la guerra va ocupar diversos càrrecs de rellevància; director general de Comerç al ministeri de Juan López, governador civil de Cuenca (1937-1939) i representant del Comitè Regional d'Aragó al Ple Econòmic realitzat per la CNT a València el 1938. A la postguerra va romandre a l'interior. Fou detingut durant un temps al camp de concentració d'Albatera. En sortir, es féu càrrec de la secretaria general de la CNT valenciana, que, amb la col·laboració de Manuel Morell, esdevingué la regional cenetista més ben organitzada i coherent de tot l'Estat espanyol a la immediata postguerra. Fou nomenat secretari nacional de la CNT al Ple de regionals de San Fernando, celebrat el juliol de 1944. A més, va ser un dels fundadors de l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques, de la qual fou secretari, càrrec que ocupà fins a la seva detenció el 7 de març de 1945. Condemnat a mort, se li va commutar la pena per onze anys de presó, sentència que va complir a Sant Miquel dels Reis (València). Després del seu alliberament, es va decantar per la tendència més reformista i sindicalista dins els antics militants de la CNT, en la línia de Juan López. [JNN/PPB]

Bibliografia: GUARDIA, Isidro. *Conversaciones sobre el movimiento obrero*. Madrid, 1978.

Catalán, Àngel, fariner i militant anarquista a Barcelona (?-St. Denis, França, 1971). Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va incorporar-se a l'activisme sindical; en concret, va fer-se visible a la secció de fariners de la barriada barcelonina del Clot. Durant la Segona República, va prendre part en les insurreccions anarquistes, especialment la del gener de 1933, ocasió en la qual va ésser detingut al passeig de Colom de Barcelona. El 19 de juliol de 1936,

va participar en els combats contra els militars rebels i, durant la resta d'aquell estiu, en les patrulles de defensa i control. En un moment encara incert, durant la mateixa guerra civil, va presidir el Sindicat de l'Alimentació de Barcelona. Quan va morir, formava part de la Federació Local de Saint-Denis de la CNT a l'exili. [STG]

Bibliografia: *Espoir*, 12-III-1972; i *Le Combat Syndicaliste*, 13-I-1972.

Catalán, Francesc, dirigent anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Fou representant del sindicat del ram de l'aigua de Sabadell en el Congrés Regional de la CNT, celebrat a Sants (28 de juny a 1 de juliol de 1918), on es va donar naixença als Sindicats Únics. [EOF]

Catalán, Francisco, anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT durant la primera postguerra franquista, el maig de 1946 fou membre, com a delegat de la regional catalana, del Comitè Nacional de la CNT, encapçalada per Enrique Marco Nadal, i s'ocupà de la secretaria de Premsa i Propaganda. [PPB]

Catalán, Francisco, carreter i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era el president de la Societat de Carreters de l'Ajuntament de Barcelona, el gener de 1911, quan fou detingut, acusat de realitzar coaccions sobre els conductors de carros que no secundaven la vaga del sector. [JIG]

Catalán, Jaume, treballador d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació d'Arts Gràfiques. Es va exiliar a Xile. [DBM]

Catalán, Juan, socialista a Barcelona (segle xx). Entre 1913 i 1916 firmà nombroses col·laboracions al setmanari socialista de Reus *La Justicia Social*, la qual cosa fa suposar que es tracta del pseudònim d'un destacat socialista barceloní. [PPB]

Catalán Villaescusa, Josep, ferroviari, sindicalista, socialista i comunista (Almansa 1896-Muret, França, 1958). Militant socialista des de molt jove, va ser un dels organitzadors del mo-

viment socialista i sindical des de les files de la Joventut Socialista de l'Agrupació Local d'Almansa (Albacete). Inicià la seva vida laboral a la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de España, però es traslladà poc temps després a Reus i a Tarragona, ciutat en la qual treballà en l'organització del Sindicat Nacional Ferroviari. Militant del PSUC i dirigent del Sindicat Nacional Ferroviari durant la guerra civil, era el secretari de la federació local de la UGT de Tarragona. L'agost de 1936 fou un dels 12 membres que formà part del jurat popular encarregat de jutjar els delictes de rebel·lió militar. El 22 d'octubre de 1936 representà el PSUC a l'Ajuntament tarragoní. Durant la crisi de la UGT estatal, motivada per la caiguda de Largo Caballero, va mantenir una reunió amb aquest el novembre de 1937, per bé que la UGT tarragonina mantingué la fidelitat a la direcció catalana. Secretari de la Federació Comarcal del Tarragonès de la UGT, va abandonar el càrrec, després d'una forta polèmica, el 25 de setembre de 1938. Hom ha considerat que va dirigir la UGT tarragonina durant la guerra civil de manera decidida i amb una gran disciplina interna. L'any 1939, en acabar la guerra civil, s'exilià a Muret, França, i va continuar la seva tasca militant en l'agrupació local de la UGT, de la qual fou fundador. Va participar, així mateix, en el comitè del Secretariat Regional de Catalunya de la UGT i en els Grups Departamentals de l'Haute-Garonne. [APE/PPB]

Bibliografia: PIQUÉ I PADRÓ, Jordi. *La crisi de la rereguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona, 1998.

Catasús, Manuel, pagès al Pla del Penedès (segle XX). Secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT al Pla del Penedès (amb 56 afiliats) durant la guerra civil. [RAM]

Catasús Borrós, Jaume, pagès al Pla del Penedès (segle XX). Dirigent de la UGT del Pla del Penedès i regidor en representació seva a l'Ajuntament l'any 1937. [RAM]

Catasús Masdeu, Francesc, obrer anarcosindicalista a Terrassa (1899-1934). El gener de 1933 fou detingut després d'haver participat en una insurrecció revolucionària. El desembre del mateix any va tornar a ser detingut i va ser mort per la Guàrdia Civil, segons fonts po-

licials quan intentava escapar, bé que les organitzacions obreres van veure-hi un cas clar d'aplicació de la llei de fugues. Aquest fet tingué com a conseqüència directa una important radicalització del clima social de la ciutat. [JLJ]

Catchot Cardona, Fratern (Maó 1912?-Fort d'Illetes, Calvià, Mallorca, 1939). Durant la guerra civil, s'incorporà al PCE i fou elegit (desembre de 1936) secretari d'organització d'aquest partit a Maó. El febrer de 1937, fou elegit vocal de la Federació Local de Societats Obreres. Va ser comissari de batalló. Fou executat el desembre de 1939. [DG]

Catchot Cardona, Josep, sindicalista a Menorca (segle XX). Durant la guerra civil fou vocal de la Federació Local de Societats Obreres (des de febrer de 1937) i tresorer del Comitè Provincial d'Amics de la Unió Soviètica (des de novembre de 1938). [DG]

Catot, Carles, peó d'estampats i societatari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels vocals de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, després de la Revolució de Setembre de 1868. A principis de 1870, signà una convocatòria de la societat de peons d'estampats de la ciutat comtal. [CR]

Cats, Joan, teixidor mecànic i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribí.) [TMS]

Caules Joan, Antoni, cambrer i socialista (Maó 1903-1966). Va ser un dels fundadors de la Societat de Cambrers de Maó de la UGT, l'any 1928, en la qual va militar, i ocupà diferents càrrecs de responsabilitat, fins a la seva mort. [APE]

Caupena i Nogué, Jordi, sindicalista i obrer del tèxtil (Tordera 1949). Als 13 anys entrà a treballar al laboratori químic de la SAFA (Blanes). De la mà de Paco Frutos, s'afilià a CCOO als 16 o 17 anys. Aviat iniciaren reivindicacions en una empresa que tenia entre 3.000 i

4.000 treballadors; també imprimiren un butlletí, *Adelante*, que serví per a anar coordinant el moviment i perdre la por. Fou detingut diverses vegades, la primera quan tenia 17 anys, arran d'una manifestació a Blanes contra l'atur, organitzada per CCOO i l'HOAC. La segona vegada el 1969, ja acomiadat Paco Frutos i havent esdevingut ell el màxim responsable sindical a la SAFA, on encapçalà tot un seguit d'accions reivindicatives que culminaren amb la vaga general de la SAFA, que tingué lloc el juliol de 1970. Va ser detingut un mes, fou jutjat pel TOP a Madrid i absolt per manca de proves. Es volien acomiadar 160 persones, però el governador civil n'autoritza 16, entre les quals Jordi Caupena. [JAT]

Caus Vila, Ramon, comunista a Igualada (segle xx). Representà el PSUC a l'Ajuntament igualadí que es constituí el 31 d'octubre de 1936. Abandonava el seu càrrec municipal el 3 d'abril de 1937, quan es va incorporar al front. [PPB]

Cavall Cunill, Montserrat, obrera anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Activa militant de la CNT, va ser feta presonera en acabar la guerra civil per les seves activitats durant el període revolucionari. Després de ser alliberada, continuà la lluita antifeixista en la clandestinitat. El 1957 va tornar a ser detinguda a Terrassa juntament amb altres companys de la CNT, i condemnada a un any i mig de presó per pertinença a organització il·legal. [JLJ]

Cavallé, Francesc, treballador del cava a Sant Sadurní d'Anoia (segle xx). Va ser un dels principals dirigents i el president de la Federació Local d'Alimentació de la UGT a Sant Sadurní durant la guerra civil. [RAM]

Cavallé, Josep, militant sindicalista a Reus (segle xx). Participà com a delegat obrerista en diversos conflictes socials els primers anys de segle, com el del 1915. Durant aquest, fou membre d'una comissió de vaga que arribà a un acord amb la patronal, i de la comissió que fou empresonada durant uns dies. [PAN/AAC]

Cavallé Magriñà, Josep, fideuer i sindicalista (Valls 1900-1947). Va ser un dels set signants en la constitució del Sindicat d'Alimentació i

similars, adscrit a la UGT, en temps de guerra. El setembre del 1936 va ser escollit per a representar el sindicat al Comitè Comarcal de la UGT, amb la secretaria d'organització. L'octubre del 1938 representava el Comitè Comarcal de la UGT als organismes Pro Recollida de Draps i Pro Ambulància Hospital Comarcal, representació que ostentava encara el desembre. [AGT]

Cavallé Nutó, Jaume, sabater pegot i sindicalista (Valls 1906). El desembre del 1929 va ser un dels assistents a l'acte de constitució de l'Ateneu Popular de Valls. A principis de la República, va ser un dels iniciadors de la Cooperativa de Sabaters val·lenca. Component quasi permanent de la Federació Local de Sindicats Únics de Valls, pel ram de la Pell de la CNT, en va ser el secretari des de l'agost de 1937 fins a finals del 1938. El desembre de 1937, en la formació del secretariat de la federació local va ser-ne nomenat vicesecretari i el mateix mes era el secretari del comitè de la federació local. El maig de 1939 entrà a la presó de Tarragona, procedent de la de Valls, a l'espera del judici de guerra, que es féu efectiu el 23 de maig. Li sortí la pena de trenta anys de reclusió perpètua, que complí entre la presó tarragonina i la de Cuèllar, on va ser traslladat el mes d'agost. El gener de 1943 se'l posà en presó atenuada, ja que se li va rebaixar la condemna a 12 anys i 1 dia. Posteriorment se li aplicà l'expulsió de residència de Valls. [AGT]

Bibliografia: GAYLADÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989. Valls. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid. 1983. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona. 1939-1941*. Tarragona. 1993.

Cayla, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cazurro, Andreu, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cebrià i Ginesta, Josep, pagès i sindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà la Unió de Rabassaires a l'Ajuntament que es constituí a la Bisbal el 21 de maig de 1937. [PPB]

Cebrián, R., anarcosindicalista a València (segle XX). Fou un dels delegats de la Federació Local de Sindicats d'Indústria de València que participà en el Ple Nacional Econòmic de la CNT celebrat en aquesta ciutat el gener de 1938, i va signar el dictamen sobre planificació industrial presentat en aquesta reunió. [JIG]

Cebrián, Samuel, jornaler a Vallcarca (segle XX). Fou dirigent i secretari de la Secció de Treballadors del Ciment de la UGT-Vallcarca (amb 150 afiliats) durant la guerra civil. [RAM]

Celdraú, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Vestir de Barcelona. [XPM]

Celma, anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, el juliol de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Félix Carrasquer, i va romandre en el càrrec fins que fou detingut el novembre de 1946. S'ocupava de la secretaria de Pro Presos. [PPB]

Celma, E., portuari a València (segle XX). L'any 1900 va ser president d'una de les societats obreres del port de València. Va signar una nota de protesta dirigida als treballadors del port, contra la campanya de la patronal, organitzada per la Societat la Marítima Obrera. [APE]

Cendra, Narcís, societari a Barcelona (segle XIX). Ocupà el càrrec de president d'una comissió, creada a Barcelona els darrers mesos de 1870, amb la finalitat de socórrer els obrers en atur i els afectats per l'epidèmia de febre groga que patia la ciutat. [CR]

Cendrós Torres, Josep, paleta i sindicalista (Valls 1906-Maracaibo, Veneçuela, 1986). Va ser alumne de l'Escola Moderna de Valls. En l'àmbit sindical pertanyia al Sindicat de Construcció de la CNT. Participà, en representació del sindicat, en la Federació Local de Sindicats

Únics, almenys des de l'agost del 1937 fins a finals d'any; hi aportà propostes com ara que els consellers de la CNT informessin la població de manera clara de la manca de pa als forns durant onze dies el mes de novembre, a fi de salvaguardar el nom del sindicat. Anà a la guerra i s'exilià a França. Posteriorment embarcà cap a Maracaibo (Veneçuela), on va residir i morir. Retornà un cop a Catalunya. [AGT]

Ceneza, Tomàs, anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Llum i la Força de Manresa. [XPM]

Cent, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, participà, com a delegat del Sindicat Mercantil de Barcelona, en representació de 5.000 adhérents, al Ple regional que la CNT celebrà al Centre Republicà Radical de Barcelona els dies 2-4 d'agost de 1931. [PPB]

Centelles i Osso, Agustí, fotògraf i militant comunista (València 1909-Barcelona 1985). Es traslladà molt jove amb la seva família a Barcelona. A principis dels anys trenta va començar a treballar com a fotògraf de distints diaris barcelonins (*Diario Gráfico*, *La Humanitat*, *Última Hora*, *Diario de Barcelona*, *La Vanguardia*, *La Rambla*, *La Publicitat* i *L'Opinió*), primer en l'àmbit dels esports i els esdeveniments oficials, i més tard retratant aspectes de la política de la vida quotidiana. Es va afiliar al PSUC. El 19 de juliol de 1936 és l'únic reporter que surt als carrers de Barcelona a cobrir la informació. Va marxar al front d'Aragó amb les milícies populars com a informador gràfic, i va fotografiar les batalles de Belchite i Terol. El setembre de 1937 assumí la direcció de la Unitat de Serveis Fotogràfics dels Exèrcits de l'Est. Tres mesos després fou nomenat cap del gabinet fotogràfic del Departament Especial d'Informació de l'Estat. Finalitzada la guerra, va passar a França i va ser internat al camp de concentració d'Argelers. El 1942 es va unir a una organització clandestina de la Resistència francesa formada per espanyols refugiats. El 1944 retornà clandestinament a Barcelona. Al cap de dos anys decidí presentar-se a les autoritats. Fou jutjat i condemnat a dotze anys de pre-

só per la seva afiliació al PSUC i per la seva tasca de corresponsal de guerra. Aconseguí finalment la llibertat condicional, encara que inhabilitat per a l'exercici de la seva professió. Després de la mort de Franco, va ser progressivament reconegut com un dels pioners del reportatge gràfic. El 1984 va rebre el Premi Nacional d'Arts Plàstiques. [CCG]

Publicacions: *Visions de guerra i de reraguarda*. Barcelona, 1937; *Els catalans a la República i a la Guerra. Anys de mort i d'esperança*. Barcelona, 1977 (conjuntament amb Eduard Pons Prades); *Catalunya republicana i revolucionària*. Barcelona, 1982 (conjuntament amb Gabriel Jackson); *En ese preciso instante*. València, 1984.

Bibliografia: *Agustín Centelles (1909-1985): fotoperiodista*. Barcelona, 1988; *Historia de la Fotografía Valenciana*. València, 1990.

Centelles Vilamunt, Josep, humorista, tallista, federal i sindicalista a Sabadell (1881-?). Membre del Centre Republicà Federal (CRF) i president del consell directiu de la Federació Obrera de Sabadell (FOS, 1910). Fou empresonat per haver estat el cap de la Junta Revolucionària, durant la Setmana Tràgica. Fou condemnat a pena de mort pel consell de guerra del 26 de gener de 1910. Canalejas l'indultà i li commutà la pena de mort per la de cadena perpètua. Fou extradit el primer de setembre de 1910. Representant de la línia més a l'esquerra del federalisme local, la seva enemistat amb Bru Lladó (CNT) li costà l'expulsió del partit i del local del CRF. A finals de 1922, participà en la campanya nacional pro amnistia pels detinguts, impulsada pel Comitè Regional de Catalunya (CNT); fou l'encarregat de l'obra entallada que aparegué en una de les targetes postals difoses durant la campanya contra l'aplicació de la llei de fugues, establerta sota les ordres de Martínez Anido. El 1931, proclamada la Segona República, fou marginat progressivament del CRF i exclòs definitivament del nou Ajuntament republicà, per ordre del subsíndic Joan Baulanas Mañosa. A finals de 1939 fou empresonat a la Model, juntament amb altres dirigents destacats com Josep Moix Devesa (JSU), Josep Aymí Larrosa (POUM), entre d'altres. [EOF]

Cerdà, Antònia, dirigent socialista valenciana (segle XX). Va ser presidenta de la Societat

d'Obreres «La Unió» d'Alzira i vocal de la Junta Gestora del consistori d'aquesta localitat, constituïda l'abril de 1936, en representació del PSOE. [CCG]

Cerdà, Josep, internacionalista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'any 1873 va ser membre i representant de la federació local de l'AIT a Sant Martí de Provençals. El mes de setembre d'aquell mateix any hom creà una comissió de treballadors del consell local de Barcelona que, a instàncies de la Comissió Federal, s'encarregà de visitar-lo per conèixer els motius de la seva reiterada incomunicació respecte als òrgans superiors de l'AIT espanyola. [XPM]

Cerdà, Tomàs, filador i dirigent sindical a Barcelona (segle XIX). Resident a Barcelona, carrer de Sant Martí, número 13. Desenvolupà la seva principal activitat com a director de la Societat de Filadors de Barcelona, l'any 1856, en un període de gran conflictivitat social a Catalunya, i de repressió, que s'inicià amb la vaga general de juliol de 1855. La matinada del 20 de març de 1856 fou detingut a Barcelona, sota l'acusació d'haver amenaçat de mort alguns obrers no associats que es resistien a abandonar les màquines en què treballaven. Fou encausat i jutjat per un consell de guerra a la Ciutadella de Barcelona, el 4 d'abril. El fiscal del cas, Luciano Sánchez, demanà contra ell deu anys de presidí. Malgrat els bons informes de les autoritats municipals, on s'afirmava que Tomàs Cerdà era «subjecte que reuneix bones circumstàncies i una bona conducta irrepreensible, així pública com privada», no pogué escapar a la repressió del tribunal militar. Finalment fou condemnat a la pena de confinament a territoris d'ultramar; fou desterrat a la ciutat de l'Havana (Cuba), el 25 d'abril de 1856. El seu cas, així com d'altres de similars, provocà que l'Associació de Filadors de Barcelona elevés un document de queixa a les Corts espanyoles, el 18 d'abril de 1856. [XPM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Cerdà Borràs, Agustí, obrer a Molins de Rei (segle XX). Fou president de la Federació Local

de Societats Obreres de Molins de Rei (Federació Obrera) durant el període 1932-1934. [AGL]

Cerdà Gaitán, Fernando, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (Pedro Abad, Còrdova, 1927). Va arribar al Prat de Llobregat l'any 1950 i va començar a treballar a Papelera Española. Va ingressar al PSUC l'any 1956 i l'any 1958 va ser detingut junt amb Miguel Núñez. A les eleccions sindicals del 1957 va ser escollit enllaç sindical i el 1960 va ser membre del jurat d'empresa. A partir de 1964 va participar en la Coordinadora de CCOO del Prat de Llobregat i en la Coordinadora comarcal del Baix Llobregat. [JGS]

Cerdà i Sunyer, Ildefons, enginyer, urbanista i polític (Centelles 1815-Caldas de Besaya, Santander, 1876). Després de viure la bullanga de 1835 a Barcelona, es desplaçà a Madrid, on entre 1836 i 1841 estudià enginyeria a l'Escuela de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos, i fou influït pel clima progressista que hi imperava i que considerava la utilització de la tècnica com un dels mitjans més importants per a la modernització del país. Membre del Cos d'Enginyers de l'Estat, entre 1841 i 1849 fou destinat successivament a Terol, Tarragona, Girona i Barcelona, on finalment s'establí després de renunciar al càrrec de funcionari. A partir d'aquest moment, inicià la seva carrera científica i política. Membre del partit progressista des de l'etapa madrilena, inicià les seves reflexions sobre la ciutat i l'espai urbà, a partir dels canvis tècnics, socials i econòmics que s'estaven produint a la societat del Vuit-cents, i en estret contacte amb els medis més radicals de Barcelona, influïts pel socialisme utòpic. Establí amistat amb Narcís Monturiol i el 1850 fou diputat a Corts per Barcelona. Durant el Bienni Progressista (1854-56), fou comandant del batalló de sapadors de la milícia nacional i síndic de la ciutat de Barcelona. Tingué una participació destacada en el decurs de la vaga general de 1855, ja que formà part, en representació de la milícia, de la comissió mixta que viatjà a Madrid per intentar resoldre la vaga. Del seu contacte amb els responsables obrers de Catalunya, que considerà «personas, todos ellos, sea dicho en obsequio de la verdad, de sano criterio y de un talento natural muy despejado»,

sorgí la necessitat de redactar la *Monografía estadística de la clase obrera en Barcelona en 1856. Espécimen de una estadística funcional de la vida urbana, con aplicación concreta a dicha clase* (1867), un estudi sociològic i una font històrica de primera magnitud, elaborat per Cerdà amb l'objectiu de prestar «un gran servicio a la clase obrera». Al mateix temps, arran de l'enderrocament de les muralles de Barcelona i de la Ciutatdella, i de la necessitat d'eixamplar la ciutat, inicià les seves preocupacions urbanístiques quan el 1855 aixecà el plànol del Pla de Barcelona, i va elaborar un primer avantprojecte de reforma i d'eixample de la ciutat que finalment fou aprovat per reial ordre el 1859. El Pla Cerdà, basat en l'homogeneïtzació i la racionalització de l'espai social, va restar molt desvirtuat en la seva futura aplicació, però va servir de base per a la redacció de la *Teoría general de la urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la reforma y ensanche de Barcelona* (Madrid 1867), la seva obra cabdal. En esclatar la Revolució de Setembre de 1868, entrà a militar en el partit republicà federal, i durant el Sexenni tornà a tenir una vida política molt activa: fou vicepresident de la Diputació de Barcelona, va intervenir en els debats per a la proclamació de la República i de l'Estat català, i, proclamada ja la República, esdevingué president de la Diputació barcelonina. Amb la salut delicada, i amb greus dificultats econòmiques, visqué els seus darrers dies al balneari de Besaya, a Santander. [PPB]

Bibliografia: DDAA. «Cerdà: un pasado como futuro». A: *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*. 1974, núm 100. Barcelona. ESTAPÉ, Fabià. «La vida y obra de Ildefonso Cerdà». A: CERDÀ, Ildefons. *Teoría general de la urbanización y aplicación de sus principios a la reforma y ensanche de Barcelona*. Madrid, 1968. GRAU, Ramon & LÓPEZ, Marina. «Cara i creu de l'urbanisme cerdanià» i «Les batalles per l'Eixample». A: *Exposició Universal de Barcelona. Llibre del Centenari*. Barcelona, 1988.

Cerdà Mulet, Gabriel, sindicalista i polític a Mallorca (segle XX). Militant del PSOE, formà part de l'expedició mallorquina a l'Olimpíada Popular i per aquest motiu l'alçament militar de juliol de 1936 el sorprenué a Barcelona. Participà en el desembarcament del capità Alberto Bayo a Mallorca (agost-setembre de

1936). Després de la guerra, tornà a Mallorca i fou condemnat a dotze anys de presó. Alliberat, fou desterrat de l'illa. Durant els anys quaranta, treballà a l'empresa Dragados y Construcciones. S'incorporà a l'organització clandestina del PSOE a Mallorca i encapçalà el nucli d'aquest partit al barri del Molinar (Palma). [DG]

Cerdán, Antonio, comunista a Barcelona (?-Perpinyà 1970). Fou un destacat militant de les Joventuts Comunistes Ibèriques (POUM) al barri de Gràcia durant la Segona República. El juliol del 1936, en esclatar la guerra civil, va marxar al front d'Aragó, on va perdre un braç a l'acció del Molí d'Osca. Després dels fets de Maig del 1937, durant la repressió estalinista, va actuar a la clandestinitat. El 1939 s'exilià a França i el 1941 fou detingut a Montalban i jutjat en consell de guerra pel govern de Pétain. Absolt, en ésser alliberat el 1942 es traslladà a Barcelona, on fou detingut per la policia i empresonat a la Model. En sortir de la presó, es traslladà a França. [PPB]

Cerdán Francés, Esteban, treballador del metall i sindicalista (Tosos, Saragossa, 1931). L'any 1955 va arribar a Barcelona i l'any 1962 va entrar a treballar a Laforsa. L'any 1966 es va fer militant de CCOO, i participà en la CO de l'empresa i en la Coordinadora comarcal de Comissions. Va començar a militar al PSUC el 1969. [JGS]

Cerdán i Tato, Enric, periodista i escriptor (Alacant 1930). Lluitador antifranquista alacantí d'idees comunistes, durant la guerra civil va viure amb la família a Madrid, Barcelona, el Masnou, la Seu d'Urgell i Perpinyà. Acabada la guerra, la seva família tornà a Espanya i fou detinguda i empresonada en un camp de concentració prop del Bidasoa. El 1947 ingressà en l'Acadèmia General de l'Aire i el 1951 se'n va sortir pel seu expedient familiar i per raons de salut. Durant els anys cinquanta i seixanta va participar activament en la reconstrucció del moviment obrer valencià, i va col·laborar en tota mena d'activitats contra la dictadura, motiu pel qual fou detingut en diverses ocasions. L'any 1972 va ser processat pel TOP per un informe serià publicat a *Primera Pàgina* amb el títol «Desde Alcoi, la voz del Trabajo». El 22 d'abril de 1974 fou empresonat i jutjat pel TOP

per una suposada pertinença al Comitè Provincial del PCE i la policia el privà del passaport durant tres anys. També fou multat per assistir a una reunió de la Junta Democràtica d'Alacant. El novembre de 1975 fou novament detingut per formar part de la Junta Democràtica del País Valencià i el 1976 ho tornà a ser en una manifestació pro amnistia. L'indult el deslliuraria d'un nou procés. Fundador del Club d'Amics de la UNESCO, ha col·laborat com a crític i articulista en la redacció de diaris i revistes com ara *Primera Pàgina*, *La Verdad*, *La Marina*, *Cambio 16*, *Cuadernos Hispanoamericanos*, *Papeles de Son Armadans*, *Primer Acto* i d'altres. Doctor *honoris causa* en literatura per la World University d'Arizona (EUA) i en lletres pel Centre International de Recherches Universitaires, ha publicat nombroses novel·les. Entre els distints guardons amb què compta figura el premi de la crítica del País Valencià. A la seva ciutat natal ha exercit els càrrecs de cronista oficial i cap de premsa de l'Ajuntament. [RIRB]

Publicacions: *Un agujero en la luz; La primera piedra* (1966); *El lugar más lejano; El tiempo prometido; Cazar ballenas en los charcos bajo la luz; cenital; Literatura Soviética en esquema; Todos los enanos del Mundo; Las coplas del buen retiro (o cancionero del WC); E. Cerdán Tato a los claros varones: notas cronológicas; Historia del cliente bajo el franquismo.*

Bibliografia: FABREGAT, AMADEU. *Partits Polítics al País Valencià*. València, 1976.

Cerezo, Enric, dirigent socialista valencià (segle xx). Va ser candidat a les llistes del PSOE a les eleccions de febrer de 1936, i elegit finalment diputat a Corts per la província de València. [JNN]

Cerezo Herrero, Pedro, estibador i sindicalista (Jumilla, Múrcia, 1886-?). Era estibador de fustes al moll i fou elegit president del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona, el 1922, quan es va constituir aquest sindicat. Fou vocal obrer suplent del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Fusta el maig de 1932. Va ser depurat el 1939 i no tornà a treballar al moll fins al 1946. [JIG]

Cerrato Muñoz, Sebastián, paleta, dirigent obrer i comunista valencià (Mèrida 1914). Fou

el president del Centre Social de Càritas a Quart de Poblet (València). Va estar implicat junt amb altres companys comunistes en la Causa n.ºm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i condemnat a un any de presó per l'acusació de rebel·lió militar i pertinença al Partit Comunista a València. [RIRB]

Cervelló, Joaquim, minaire i activista sindical a Sabadell (segle XX). Militant de la FAI i representant del sindicat de miners. Després de l'expulsió dels sindicats de Sabadell de la CNT (10 de setembre de 1932), esdevingué un dels membres més actius del Sindicat d'Oficis Diversos, juntament amb Nasare, Peret Beltran, Fortuny i Miquel Pérez. El 1937 continuava essent un dels principals representants dels miners, militant més actiu, dins la CNT. [EOF]

Cervelló, Josep, obrer tèxtil, sindicalista i comunista (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol i militant de la CNT, durant la Segona República, almenys durant el 1931 va dirigir l'Oposició Sindical Revolucionària —els grups sindicals controlats pel BOC— del Tèxtil dins la CNT. [PPB]

Cervelló, Pere, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va signar, en nom de la Germandat de Pintors a Mà, el document lliurat al governador civil de Barcelona el primer de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TMS]

Cervelló Rodon, Josep, paleta i dirigent sindical (Valls 1906-Barcelona 1994). Va començar a actuar a Barcelona a la FAI, i a Valls a partir del 1934. Afilliat al Sindicat de la Construcció de la CNT, en la reformulació que es féu del sindicat, l'octubre del 1936, per tal de participar-hi les quatre seccions que la componien, s'integrà a la junta per la Secció Paletes i Manobres, on va ostentar el càrrec de president. Fou membre de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT. En l'àmbit associatiu, va formar part de la primera junta directiva de l'Ateneu Llibertari, com a president, el juliol del 1937. L'agost de 1937 la CNT el nomenà perquè representés la sindical al consell directiu de la Caixa Immobiliària, organisme que estava comandat des de l'Ajuntament. Va ser tinent d'alcalde de l'Ajuntament en temps de guerra per la CNT, adscrit a

Obres i Serveis Públics des de l'octubre del 1937 fins al maig de 1938. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Cervera, Antoni, pagès i sindicalista a Pedralba, els Serrans (segle XX). Fou delegat de la Societat Pagesa de Pedralba al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Pagesos que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. Membre del comitè de la Federació Agrícola de les Societats Obreres del País Valencià, formà part de la comissió que s'encarregà de rebre les credencials dels delegats que participaren en el 4t congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles i similars d'Espanya, que se celebrà a València els dies 25-27 de desembre de 1918. Actuà de secretari al congrés, on representà el comitè de la Federació Regional Valenciana, firmà una de les ponències i formà part d'una comissió congressual. [MPMJ]

Cervera, Manuel, picapedrer i societari a Barcelona (segle XIX). L'any 1880 figurava com a dirigent de la societat obrera del seu ofici, que comptava amb 410 socis. El 10 de maig 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [CR]

Cervera Badia, Antònia, comunista (Guimerà 1907-Sant Feliu de Llobregat 1989). Militant en el PCC des de l'any 1932, participà en la fundació del PSUC, l'any 1936, i va ocupar càrrecs en la direcció d'aquest partit a Barcelona durant la guerra civil. L'any 1939, s'exilià a França on passà pel camp de concentració d'Agde; residí des de l'any 1945 a Llemotges. [APE]

Cervera Bermell, Josep, sindicalista al País Valencià (?-València 1955). Fou secretari del Comitè Regional de la CNT valenciana el 1931. Partidari de la tendència sindicalista, va rebre molts atacs del sector més radical del Comitè Regional. Això va fer que presentés la dimissió el gener de 1932. Va unir-se als Sindicats d'Oposició del País Valencià i el 1934 fou

elegit secretari Comitè Regional. Durant la guerra civil havia estat membre de la delegació de Premsa i Propaganda del Comitè Executiu Popular de València, i realitzà diversos viatges a París per comprar material de guerra. Havia estat també delegat del Comitè Regional del Llevant al subcomitè nacional de la CNT, que s'havia constituït després de la separació de Catalunya de la resta de l'Espanya republicana, l'abril de 1938. En acabar la guerra civil, a començaments de maig de 1939 s'integrà al primer Comitè Nacional de la CNT que es formà després de la guerra, encapçalat per Esteve Pallarols, i fou detingut el febrer de 1940. jutjat en consell de guerra el novembre de 1944, fou condemnat a dues penes de presó, de setze i vint anys, respectivament. [CCG/PPB]

Cervera Pastor, Josep, restaurador d'art i sindicalista (Barcelona 1924-1993). Va treballar en el món de les obres d'art i va ser el restaurador del retaule de l'altar major de la Gleba, Osona. Va pertànyer al PSUC des dels anys cinquanta; abans havia tingut vincles amb militants anarquistes. A partir de 1966 va participar en el moviment de les CCOO, i va desenvolupar la seva activitat a la Coordinadora de la Construcció i a la Coordinadora Local de Barcelona de Comissions fins al 1975. [JTH]

Cervere, Eduard, treballador de la pell i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Ram de la Pell a Barcelona. [XPM]

Cerveró, Artur, sindicalista (segle xx), Junta-ment amb Josep Closas, representà els paletes de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Cesa, Josep, representant sindical anarquista a Rubí (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Rubí. [XPM]

Cespón Sánchez, Manuel, sabater i sindicalista a Mallorca (?-Palma de Mallorca 1936). D'origen peninsular, durant la Segona República fou

un dels principals dirigents del PCE a Mallorca. Fou vicesecretari del sindicat de sabaters La Igualtat, delegat de la fàbrica Ca N'Estrany, i membre destacat del Socors Roig Internacional. Fou assassinat el setembre de 1936. [DG]

Céster (o Séster) Barrera, Manuel, descarregador i socialista a Barcelona (?-Barcelona 1936). Era descarregador de bacallà i fou elegit vocal obrer suplent del Comitè Paritari Permanent de la Pesca Salada l'octubre de 1927. Va ser un dels dirigents de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona signants, l'octubre de 1931, d'un manifest en què es justificava l'ingrés d'aquesta entitat a la UGT. Fou elegit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Pesca Salada, el maig de 1932. Era membre del PSUC el juliol de 1936 quan fou assassinat, en companyia de Desideri Trilles, en un enfrontament amb militants de la CNT. [JIG]

Cetina, Vicenç, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Construcció de Manresa. [XPM]

Chacón Giménez, Antonio, Ruben, obrer de la construcció i dirigent sindical (Pruna, Sevilla, 1932), Arribà a Lleida a principis dels anys seixanta per treballar com a obrer de la construcció en diverses empreses. Inicià l'activitat clandestina el 1964 ingressant al PSUC, d'on fou membre, en repetides ocasions, del comitè local. El 1967 fou un dels fundadors de CCOO a la ciutat. Detingut diverses vegades, fou processat per un tribunal militar en consell de guerra, acusat d'insultar i agredir les forces d'ordre públic durant l'intent de manifestació de l'1 de Maig de 1969, per la qual cosa fou condemnat a set mesos de presó. Elegit enllaç sindical, participà activament en els conflictes a les empreses Fomento de Obras y Construcciones, el 1970, i Cubiertas y Tejados, el 1975, la qual cosa li valgué estar inclòs llargament en les llistes negres. Formà part de la delegació de Lleida a la primera assemblea de l'Assemblea de Catalunya, el novembre de 1971, i participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÓDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL., 1996.

Chalet, Francisco, pagès i sindicalista a Vinaròs, el Baix Maestrat (segle XX). Fou delegat de la Societat Agrícola de Vinaròs al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914, durant el qual actuà com a secretari de mesa en una sessió. [MPMJ]

Champsaur, Baltasar, catedràtic d'institut a Palma (segles XIX-XX). D'ideologia republicana i obrerista, el 1897 fundà a Palma el Centre Instructiu Obrer. El 1898, era catedràtic de francès de l'institut de Girona. El 1911, donà suport a la Conjunció Republicano-Socialista. [AMR]

Chan, Octavi, dirigent societatari a València (segle XX). Va participar en les mobilitzacions que emmarcaren l'organització de societats de resistència al capital, a començaments del segle XX. Va ser acusat d'anarquista en el context d'una sèrie de xocs sorgits arran de la celebració de l'1 de Maig de 1901 quan socialistes, anarquistes i republicans valencians no aconseguiren esborrar les seves diferències tàctiques i estratègiques. [STG]

Charles, José, anarcosindicalista (?-Jasque, França, 1947). Milità activament al Sindicat Ferroviari de Lleida. Durant les jornades de juliol de 1936, fou membre del Comitè Revolucionari Ferroviari d'aquesta ciutat. A l'exili, treballà en la reorganització anarcosindicalista i ocupà diverses vegades el càrrec de secretari de la federació local de Plaisance (Gers). [TMS]

Chatart, Josep, filador de llana i societatari a Sabadell (segle XIX). Com a representant dels treballadors, signà el pacte del ram de la filatura de llana l'abril del 1855. L'octubre del 1856, presentà un reglament per crear una mutualitat de filadors de llana a la seva localitat. Esmentat entre els obrers assíduament presents en els cercles federals sabadellencs entre 1856 i 1866. [SBV]

Chavarria Altadill, Emili, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Militant de la CNT-FAI a Jesús i Maria, durant la guerra civil va ser encausat en el sumari sobre els fets de Maig de 1937 a Tortosa, acusat de participar en els enfrontaments al carrer. [XPM]

Chavarria Domingo, Ramon, internacionalista a Tortosa (segle XIX). Va ésser secretari, cap a mitjan 1871, del Consell Local de l'AIT de Tortosa. [CR]

Chaves, Vicente, pagès i sindicalista a Fuentesrobles, la Plana d'Utiel (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp «La Constancia» de Fuentesrobles, en el VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Chicharro Manero, Tomás, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1942). En acabar els estudis, va entrar a l'escola d'aprenents de La Maquinista Terrestre y Marítima (MTM), on va relacionar-se amb militants de l'HOAC, i poc després va ingressar en aquesta organització durant els anys cinquanta. El 1959 va passar al FOC, i va desenvolupar la seva tasca sindical en l'organització de la CO de MTM. Va ser detingut el 1962 arran d'una vaga i empresonat a Carabanchel, on va contactar amb militants i dirigents d'organitzacions antifranquistes. En sortir de la presó, el 1964, va passar a militar al PSUC. Va ser un dels fundadors de CCOO l'any 1964 a l'assemblea de Sant Medir, i dirigent de la coordinadora de la CONC, i va participar en la coordinadora general de CCOO d'Espanya. Va ser detingut en diferents ocasions, i jutjat pel TOP. Amb motiu de l'estat d'excepció l'any 1969, i davant els judicis pendants, va haver d'exiliar-se; va residir a París fins al 1977 i hi va ésser secretari del Casal de Catalunya. Va formar part del secretariat de la CONC des del 1978 fins al 1987. L'any 1998 passà a formar part de la secretaria de relacions internacionals de la CONC. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Chinchilla, Joan, sabater i internacionalista a Alcoi (segle XIX). Fou corresponsal de la Secció de Sabaters de la federació valenciana de l'AIT, el febrer del 1873. El juliol d'aquell any formà part de la comissió que s'entrevistà amb l'alcalde d'Alcoi en els prolegòmens de la jornades revolucionàries, i potser va formà part de la Junta Revolucionària que havia de substituir les autoritats municipals. [SBV]

Chirivella, socialista al País Valencià (segles XIX-XX). Membre del grup socialista de Martínez Andreu, participà en la refundació de la Societat de Blanquers, el 1899, i la va allunyar d'antigues posicions anarquitzants. El mateix any participà més personalment en la constitució de la Societat de Sabaters. El 1904, fou acusat, en el context de l'enfrontament entre blasquistes i socialistes, de fer-se passar per sabater o sastre per controlar la Societat. [SBV]

Chirona Candel, Francesc, militant anarquista valencià (segle XX). Va ser elegit regidor del Consell Municipal de València constituït el 3 de febrer de 1937, en representació de la FAI. [CCG]

Chiva, Juan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Cap al juny de 1930 formà part, com a representant del Sindicat Fabril i Tèxtil, del comitè de la regional catalana de la CNT, traslladat llavors a Barcelona. Representà els 30.000 afiliats del Sindicat Tèxtil i Fabril de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. El gener de 1932, des de la presó Model de Barcelona, signà el document «A los Comitès confederales», encapçalat per Bernat Pou Magriña i Francesc Arín, en el qual, a més d'iniciar una campanya per aconseguir la seva llibertat, protestaven contra la inactivitat dels dirigents anarcosindicalistes que els havien succeït. [TMS]

Chueca, sindicalista i comunista a Barcelona (segle XX). Des de la presó Model, donà suport a una «Carta oberta», signada per 72 sindicalistes presos i publicada a *La Protesta* de Buenos Aires (29-III-1925). Es tractava d'un document adreçat «a los camaradas anarquistas», amb la intenció de defensar la «unitat moral» entre sindicats i grups revolucionaris i afrontar així

els perills del possibilisme polític de determinats sectors dirigents confederals (eren els moments que Pestaña i altres pensaven adaptar els Sindicats Únics a les exigències primoriveristes i donar resposta així a la crisi iniciada amb la clausura de la CNT el maig de 1924). Possiblement és el mateix Chueca que va formar part, a partir d'agost de 1932, de la Comissió d'Organització del BOC, elegida al segon congrés de l'esmentada organització. [STG]

Bibliografia: ELORZA, A. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista de Trabajo*. 1972, Madrid, núm. 39-40, pàg. 123-477.

Chueca Cuartero, Miguel, mestre, en ocasions va fer de fuster i encofrador, anarquista a l'Aragó (Saragossa 1900?-París, ?). Fill de llauradors, va estudiar magisteri a la seva Saragossa natal i, de seguida, va atansar-se a l'activisme estudiantil, especialment a la FUE, i, després del 1924, vers el sindicalisme revolucionari. Des de llavors, potser influït pels seus germans José i Àngel (el primer, escriptor anarquista), va identificar-se plenament amb la generació de joves militants anarquistes que irrompia a la vida pública i que, la dècada següent, va controlar els càrrecs confederals a l'Aragó. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va marxar a Barcelona, on fou empresonat —segons les fonts anarquistes— al castell de Montjuïc i d'on va sortir amb la salut i la capacitat de visió molt malmeses. El 1928-1929, de retorn ja a Saragossa, va impulsar els comitès de les Joventuts Republicanes locals, de les quals va ésser vicepresident, així com animador principal de les seves campanyes, especialment de la iniciada contra la política nord-africana de la monarquia espanyola. Va ésser en aquests moments, que a la seva defensa del federalisme, va incorporar-hi la de l'internacionalisme revolucionari i el comunisme llibertari fins a integrar-los en una particular visió, segons la qual la república resultava la plataforma ideal per a assajar el col·lectivisme i caminar vers una societat futura plenament igualitària. El 1930, va col·laborar en el setmanari *Cultura y Acción*, que llavors dirigia Victoria-no Gracia i que després va dirigir ell mateix. El 1931, va considerar acabada la tasca de les Joventuts Republicanes i les va transformar en

les Joventuts Revolucionàries de l'Aragó, de les quals va ésser vicepresident. També va ésser el propulsor i director de *La Antorcha*, el setmanari de les esmentades Joventuts (sembla que van publicar-se'n vuit números, dels quals, es diu, n'arribà a vendre entre 2 i 3.000 còpies). Se li atribueix així mateix la iniciativa d'alliberar, amb motiu de la proclamació de la Segona República, els anarquistes empresonats al Torreno de Saragossa. Durant els anys republicans, va mantenir l'estil de bohèmia revolucionària que li era característic i, per aquest motiu —no tenia domicili fix—, aconseguí burlar la vigilància policial. Tot i això, acostumava a declarar-se en vaga de fam quan se'l privava de llibertat i, amb aquest recurs, aconseguí la destitució del director de la presó. L'octubre de 1934, va fugir en una locomotora de la MZA, amb l'ajut de companys de la CNT. Els dies immediatament anteriors al 19 de juliol de 1936, va entrevistar-se amb el governador civil per demanar-li armes. A Alcanyís, l'octubre de 1936, va ésser designat pel Comitè Regional de la CNT per a ocupar el departament de Treball al Consell d'Aragó, amb seu a Fraga i integrat només per anarquistes arran del fracàs de les gestions amb socialistes i republicans. Per trobar solució als problemes polítics del Consell, va entrevistar-se la tardor de 1936, junt amb els companys Joaquín Ascaso i Benito Pabón, amb Lluís Companys, primer, i amb Largo Caballero i Azaña, després. Va continuar a Treball després de la reorganització del Consell d'Aragó el desembre de 1936 i, el 12 de gener de 1937, va ocupar-ne una de les vicepresidències. Durant tota la guerra civil, va manifestar-se partidari de les actituds més «dures», en certa manera «anti-governamentalistes», amb l'argument que ell era el més anarquista de tots. En concret, des de l'Aragó estant i fent molt visible la vinculació d'aquest front amb els esdeveniments polítics de la rereguarda catalana, va ajudar econòmicament la publicació d'*El Amigo del Pueblo*, el portaveu periòdic de Los Amigos de Durruti, potser perquè Jaume Badius i Francisco Carreño, tots dos impulsors de Los Amigos, havien destacat en la propaganda del col·lectivisme aragonès durant els primers mesos de guerra. Després de la dissolució del Consell, va tornar al front i, el setembre de 1937, va integrar-se al Comitè Regional de la CNT d'Aragó i, en representació

d'aquest organisme, al nou Front Popular Anti-feixista. Després de l'ensulsiada, va marxar a l'exili francès; el 1944, formava part ja del comitè nacional sortit del Ple celebrat a Tolosa el 1944; a París (maig de 1945), va responsabilitzar-se de la secció d'Aliança i Relacions Públiques al Comitè Nacional del MLE —CNT a l'exili—, designat al I Congrés del MLE; a Tolosa, els anys posteriors, va assumir en diferents ocasions responsabilitats al Comitè Nacional de la CNT a l'exili i, així mateix, va prendre part activa en el publicisme anarquista i especialment el diari *CNT* (signava Tío Calzones), potser perquè congeniava amb Alaiz, el director del diari, aragonès com ell. A més, sovint era Chueca qui es responsabilitzava de fer *CNT* perquè Alaiz no se n'encarregava amb regularitat; però això no implica que Chueca no representés en realitat un estil de militància molt proper a la bohèmia revolucionària d'Alaiz (d'ell deien els seus correligionaris que li agradava el «desarreglo permanente» i que, per aquest motiu, el càrrecs orgànics li venien amples). L'anada de Chueca a París va coincidir amb una etapa d'allunyament respecte dels mitjans confederals. Va morir víctima d'un accident de trànsit. [STG]

Publicacions: *De julio a julio. Un año de lucha.* (Text dels treballs continguts en l'extraordinari de *Fragua Social*, de València, del 19 de juliol de 1937). Oficinas de Prensa y Propaganda de la CNT. A.S.

Bibliografia: BERNECKER, W. L. *Colectividades y revolución social.* Barcelona, 1982. ESTEBAN, M. & ORDOBAR, D. «Miguel Chueca ha muerto». A: *Espejo*: 12-III-1967; també «Necrológica». A: *Le Combat Syndicaliste*. 20-I-1966. CARRASQUER, F. *Las colectividades de Aragón. Un vivir autogestionado, promesa de futuro.* Barcelona, 1986. CASANOVA, J. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa. 1936-1938.* Madrid, 1985. KELSEY, G. *Anarcosindicalismo y estado en Aragón, 1930-1938. ¿Orden o paz pública?* Madrid, 1994. AADD. *La oposición libertaria al régimen de Franco, 1936-1975. Memorias de las III Jornadas Internacionales de debate libertario.* Madrid, 1993.

Chufresa, Àngel. teixidor de vels i dirigent associacionista a Barcelona (segle XIX). Va estar membre de la Junta Consultiva de la Província de Barcelona, el juliol de 1854. El mes de setembre va signar la proclama dirigida a Espartero en la qual es pretenia el reconeixement que la ciutat de Barcelona havia estat la primera a

l'Estat espanyol a recolzar el pronunciament de 14 de juliol a Vicálvaro; entre els sotassignants es trobaven el governador civil Pascual Madoz i el capità general Juan Zapatero. Va signar també el 25 de novembre de 1854 en la comissió que recaptava fons per a l'homenatge a Pascual Madoz, primer governador civil del Bienni Progressista. L'onze de novembre consta com a membre de la Comissió per l'habitació per a les classes obreres. El 19 de novembre de 1854 va estar escollit compromissari per a participar com a candidat per les eleccions municipals de 26 de novembre; elegit regidor juntament amb Antoni Flotats, ambdós obrers, va mantenir una actitud de retraïment davant les seves responsabilitats i també davant de la confiança dels que els votaren. Les excuses van estar variades i complexes, i arribà fins i tot a publicar una carta el 5 de gener de 1855; en va rebre una dura crítica per la negativa gestió municipal a *El Eco de la Clase Obrera*. Excercent de regidor, va estar comissionat a Madrid, amb el recolzament del diputat Francesc Camprodon i la resta de diputats catalans, amb la subscripció de l'Ajuntament i de la Junta Central de la Classe Obrera i en nom dels interessos de la indústria, per a expressar la negativa a acceptar el nou projecte sobre la llei d'aranzels plantejada pels diputats Sánchez Silva, i Corredí. En les dues estades que va fer a Madrid va entrevistar-se amb el general Espartero, el març de 1855, amb O'Donnell i amb el ministre de Finances Juan Bruil, el desembre del mateix any. Malgrat la poca eficàcia de la comissió, la proposta de llei no prosperà. Va ser nomenat sotstinent d'una companyia de caçadors (també consta com a granader) de la Milícia Nacional. Com a dirigent obrer, va participar en la Comissió Mixta que discutia el conveni de l'Art Major de la Seda, que sota la presidència del governador civil Franquet va reunir els representants dels fabricants Josep Reig, Josep Vilumara i Jacint Barran, i els representants obrers Joaquim Molar, Pau Calderó i Chufresa mateix l'1 de novembre de 1854. Va ser nomenat per a participar en la comissió que hauria de discutir el conveni dels obrers de les fàbriques de teixit de cotó amb màquines jacquard de Barcelona amb els obrers Joaquim Molar i Josep Camprubí, però fou substituït, arran dels seus viatges a Madrid per Pau Sule (o Soler), el 26 de febrer de 1855. Durant la

vaga general de juliol, signà dos documents, el primer el 2 de juliol —pel qual fou cridat a declarar davant el general Zapatero—, i el segon el 9 del mateix mes, juntament amb el governador civil, l'alcalde i la resta de la corporació municipal, en què exhortava la classe obrera perquè no secundés la vaga general. Encara que d'orientació moderada, a la sessió municipal del dia 2 de juliol, Chufresa exposà els antecedents d'aquella qüestió, tot deplorant la manera en què les autoritats havien tractat el tema, i es manifestà partidari de l'associacionisme obrer moderat. [VVL]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Chust, Francesc, sindicalista a València (segle XIX). Fou un dels vocals, cap a l'abril de 1870, de la junta directiva del Centre Federatiu de les Societats Obreres de València. [CR]

Cicuéndez, Luis, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Tarragona. [PPB]

Cid, Agustí, empleat de comerç, sindicalista i comunista a Barcelona (segle XX). Originari d'Amposta, des de molt jove va residir a Barcelona, on treballà com a dependent de comerç i fou dirigent del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. Militant del Partit Català Proletari, el juliol del 1936, en esclatar la guerra civil, passà al PSUC i a la UGT. El novembre de 1937 participà al III Congrés de la UGT de Catalunya, on fou elegit membre del nou secretariat. El 1939 s'exilià a França i fou internat al camp de concentració de Setfont, d'on s'escapolí. Segons sembla, després s'exilià a la República Dominicana i a Mèxic. L'any 1949 es trobava a França durant la crisi Comorera i feu costat al secretari general del PSUC, en contra del secretariat i del PCE. El febrer de 1950 formava part del comitè executiu provisional del PSUC (comorista). Després d'abandonar la militància política, va retornar a Catalunya, on morí. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Vols. II i III. Barcelona, 1984-1985. MURIÀ, José M. *Diccionario de los catalanes de México*. Mèxic, 1996.

Cid, Màxim, mestre d'escola i anarquista a Tremp, Pallars Jussà (?-Cellers, Pallars Jussà, 1936). D'origen castellà, havia treballat en el magisteri catòlic i durant la guerra civil, el 19 de juliol de 1936, es trobava a Barcelona, però el mateix dia o l'endemà arribà a Tremp acompanyat de milicians armats i es féu amo de la situació. Durant els primers mesos de la guerra, formà part dels diferents comitès locals i comarcals de la CNT-FAI, s'integrà al Comitè Antifeixista de Tremp i fou el màxim protagonista de la repressió a Tremp i a la seva comarca. L'octubre de 1936 formà part de la comissió municipal de Finances i Cultura i el 10 de novembre de 1936 fou regidor municipal. De caràcter intransigent, morí assassinat pels seus propis companys el 31 de desembre de 1936, sota l'acusació d'haver abusat sexualment d'un infant refugiat. [PPB]

Bibliografia: PRATS I ARMENGOL, Francesc. *La ciutat de Tremp durant la Segona República i la guerra civil (1931-1938)*. Barcelona, 1990.

Cid Curto, Joan, comptable, sindicalista i anarquista a Tortosa (Tortosa 1905-Tarragona 1942), militant de la CNT a la Cava, fou nomenat secretari del sindicat arrosser d'aquella localitat tortosina durant els anys de la guerra civil. Finalitzada la contesa bèl·lica va ser empresonat a la presó de Pilats de Tarragona. El maig de 1942, previ judici sumaríssim, fou condemnat a mort i executat. [XPM]

Cid Estrada, Joaquim, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Fou militant de la CNT a Jesús i Maria (Tortosa) i restà com a encausat durant el judici pels successos de maig de 1937, acusat de participar activament en els enfrontaments als carrers de Tortosa. [XPM]

Cid Matas, Josep, ferroviari i anarcosindicalista (?-Perpinyà 1956). Inicià la seva militància durant la Dictadura de Primo de Rivera, a la Secció Ferroviària del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNT. L'any 1931 va participar en la creació de la Federació Nacional d'In-

dústries Ferroviàries. Durant la guerra civil va formar part del Comitè Regional de Ferrocarrils de Catalunya, i va assistir com a delegat al Ple Nacional de la Federació del Transport de la CNT, celebrat a Madrid l'any 1936. Va formar part del consell de redacció de *Nuestro*, òrgan de la Federació del Transport de la CNT a Catalunya. En finalitzar la guerra, va haver d'exiliar-se a França. L'any 1947 va formar part del Comitè Nacional de la Federació del Transport de la CNT a l'exili. [APE]

Cid Padron, Adolf, tècnic en electricitat, destacat sindicalista berguedà (Sant Feliu de Guíxols 1943). Va traslladar-se a Berga el 1969. L'any 1971 va entrar a treballar a la tèrmica de Fígols (FECSA), on començaran a organitzar-se sindicalment. Va ser un dels fundadors de les Comissions Obreres del Berguedà. Va ser delegat sindical al CNS de FECSA. Va ser sempre delegat sindical a FECSA. El 1977, amb les primeres eleccions sindicals, va ser secretari general de CCOO a la comarca del Berguedà —ho va ser fins al 1994, excepte un parèntesi de cinc anys aproximadament a la dècada dels vuitanta. També el 1977 va participar en la tançada de la mina de Fígols. Va estar també molt de temps al comitè central de FECSA, on exercí diversos càrrecs a nivell comarcal i local. Va participar en les vagues fruit de les reconversions del tèxtil. A les primeres eleccions democràtiques es va presentar a la llista d'Entesa, i entrà com a regidor a l'Ajuntament de Berga. A les eleccions municipals de 1983 va ser el cap de llista del PSUC a Berga, fou, doncs, també regidor en aquesta segona legislatura. L'any 1987 es va presentar a les llistes d'Iniciativa per Catalunya a les eleccions municipals de Berga. El 1999 continuà essent membre de l'executiva de CCOO. [JCR/JJR]

Ciges Aparicio, Manuel, periodista i literat (Ènguera, Alacant, 1873-Àvila 1936). Participà com a soldat en la guerra de Cuba, on els seus escrits contra el general Weyler li valgueren dos anys de presó. A la seva tornada a Espanya, va militar en el Partit Socialista, col·laborà en la seva premsa i traduí obres de líders del moviment com Jean Jaurès (1906). Durant algun temps figurà com un dels intel·lectuals del partit. Publicà llibres en algunes editorials socialistes, com el grup Acción de Barcelona. El

1909 va tenir problemes amb la justícia militar, que el van obligar a exiliar-se a França. Posteriorment, gràcies a l'ajuda d'Ortega y Gasset, va poder establir-se de nou a Espanya i col·laborà en les redaccions dels diaris *Vida Nueva*, *El País* i *El Imparcial*. La seva trajectòria política posterior el va portar al partit d'Acción Republicana i en fou diputat durant la Segona República. Fou també governador civil d'Àvila. Amb l'esclat de la revolta el 1936, va ser jutjat i executat el mateix any. [JNN]

Publicacions: *Del cuartel y la guerra*, 1906. *Del periódico y la política*, 1907. *Del cautiverio*, 1908. *Los vencedores*, 1910. *Los vencidos*, 1910. *Del hospital*, 1925. *España bajo la dinastía de los Borbones 1701-1031*, 1932.

Bibliografia: CUADRAT, Xavier, *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. *Los orígenes de la CNT*, Madrid, 1976.

Cinca, Manuel, fonedor i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va participar en l'acte fundacional de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera de Barcelona, el 24 de gener de 1855. Aquell mateix dia fou designat vocal de la Junta. El mes de març fou un dels signants d'un document adreçat a Ciril Franquet, governador civil de la província, on els dirigents obrers deploraven els incidents ocorreguts en alguns centres industrials de Catalunya, i demanaven la creació de jurats mixtos per tal de conciliar les dues parts en conflicte. [EBP]

Cinca Vilagener, José, tipògraf i anarquista (Manresa?-Salindres, França, 1963). De jove, va haver de marxar a Tarragona fugint de la guàrdia civil i, allí, va treure, junt amb Felipe Alaiz, el periòdic confederal *El Trabajo*, potser l'any 1920, coincidint amb la primera estada d'Alaiz en aquesta capital mediterrània. També va participar, amb Garcia Oliver, en la constitució de la Federació Comarcal de Sindicats de Reus (CNT). Va anar a Sabadell durant la Dictadura de Primo de Rivera i va instal·lar-s'hi allí fins al final de la guerra civil. Va treballar, primer, a la redacció de *Superación*, el portaveu de la FLS de Sabadell, però no sembla haver-se destacat durant la resta d'aquest període de clandestinitat confederal. El 1931, va assistir al Congrés de la CNT de Madrid, en representació del Sindicat Únic d'Arts Gràfiques de Sabadell i de la FLS, i hi va formar part de la

comissió encarregada d'elaborar la Ponència sobre publicacions confederals. En aquesta ocasió, va mostrar-se molt crític respecte a la participació del Comitè Nacional (Pestaña) en diverses plataformes de lluita política abans de l'adveniment de la Segona República, i, després d'aquest, d'haver pactat la pau social amb els polítics republicans. Això no obstant, també va manifestar-se contrari als militants faistes, la participació dels quals a les tasques del congrés tractà d'impedir, amenaçant junt amb d'altres sindicalistes sabadellencs amb la seva retirada del congrés. Uns mesos després, amb motiu del plet confederal entre anarquistes i «trentistes», va arrencar-se amb el seu amic Alaiz, però també amb Lladó, Ricceti i altres anarquistes radicals de Sabadell, amb els quals va impulsar el nou Sindicat d'Oficis Diversos de Sabadell, que va restar afecte a la CNT. Testimonis verbals asseguruen la seva participació en els actes de violència sindical registrats el 1932/1933 a Sabadell amb participació de «moixistes» i anarquistes radicals. A principis de 1936, va fer-se especialment visible als actes de propaganda que van precedir les eleccions del Front Popular (en concret, en un míting contra la pena de mort i el feixisme, celebrat el 19 de gener). El juliol, quan esclatà la guerra, pertanyia al Comitè de Propaganda del seu sindicat i, en representació de la CNT-FAI, va formar part de la Comissió d'Indústries de Guerra de Sabadell, creada l'agost de 1936; l'octubre del mateix any, va responsabilitzar-se de la Regidoria d'Indústries de Guerra, en constituir-se el nou Ajuntament; i, el febrer de 1937, quan els comunistes aconseguiren el control de la Conselleria de Defensa com a conseqüència de la reorganització municipal, va anar a la Comissió Permanent de la Conselleria d'Obres Públiques, així com a la d'Indústries de Guerra. Durant els fets de Maig, va mantenir contactes amb les patrulles anarquistes que controlaven els carrers de Barcelona, així com amb els delegats del Comitè Regional de la CNT; per aquest motiu, va ésser acusat pels seus companys de consistori i va haver d'abandonar-lo definitivament. A l'exili francès, va treballar gairebé fins a la seva mort a la fàbrica de productes químics de Salindres. [STG]

Bibliografia: Actes Municipals. Ajuntament de Sabadell. A.107 i A.108. CASTELLS, A.: *Sabadell. L'in-*

forme de l'oposició. Vols. IV-V, Sabadell, 1980-1982; *CNT: Memoria del Congreso Extraordinario celebrado en Madrid los días 11 al 16 de junio de 1931*, Barcelona, 1932; VEGA, E.: *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*, Barcelona, 1980, «Necrològica» a *Es-poir*, 15-X-1963, i *Le Combat Syndicaliste*, 5-IX-1963.

Ciprés, comunista a Barcelona (segle XX). Fou Secretari de Relacions de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre l'agost del 1936 i el maig del 1937. [DBM]

Cirach, Manuel, anarcosindicalista a València (segle XX). Fou delegat de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT de València al Ple Nacional Econòmic de la CNT celebrat en aquesta ciutat el gener de 1938. Fou un dels qui va signar el dictamen presentat en aquesta reunió sobre distribució dels aliments disponibles. [JIG]

Cirera, anarcosindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional dels Comicis de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat del Prat de Llobregat. [XPM]

Cirera, Pau, farmacèutic i escriptor, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser un dels més destacats impulsors i dirigents de la USC, partit en el qual ocupà diversos càrrecs locals i nacionals. En fou membre del Comitè Executiu Nacional l'any 1935, i membre del comitè executiu de l'activa Secció de Barcelona-Centre, l'any 1936. El maig del mateix any, durant la celebració del congrés extraordinari de la USC, fou elegit secretari general del mateix partit. Va ser un dels principals promotors del procés de negociació que portaria a la fusió dels comunistes catalans. El 22 de juliol de 1936, com a representant a la USC, va assistir a l'acte fundacional del PSUC, en formà part del comitè executiu provisional i ocupà la vocalia d'Agricultura i Esport. El febrer de 1950, va pertànyer al Comitè Executiu Provisional del PSUC (comorerista). Com a divulgador del marxisme a Catalunya, cal destacar la seva traducció, directa de l'alemany, del *Manifest Comunista*, realitzada durant els seus anys de militància a la USC. [APE]

Cirera, Pere Màrtir, teixidor a mà i representant sindical a Vilassar de Dalt (segle XIX). El 1870 representà els teixidors a mà de Vilassar de Dalt en el congrés de l'AIT a Barcelona. [JAT]

Cirera, Ramon, sindicalista a Tremp (segle XX). L'agost de 1920 fou nomenat comptable del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca. Va mantenir el càrrec a la nova junta directiva del sindicat formada el gener de 1921. [PPB]

Cirera, Serafí, impulsor d'una entitat obrera a Vilassar de Dalt (segle XX). Fou fundador de l'entitat de Vilassar de Dalt L'Estrella (1885), organitzada en diverses seccions i amb un profund caràcter obrer. Aquesta entitat s'estructurà com a caixa de resistència i tingué un paper molt important en la vaga de Can Mañé (1915). L'entitat fou dissolta el 1939. [JAT]

Ciscar Peiró, Josefina, llicenciada en Dret i socialista (Miramar 1952). Vinculada al moviment obrer des de molt jove, va pertànyer al despatx laboralista de Manuel del Hierro junt amb altres coneguts advocats socialistes, com ara Josep Lluís Albiñana, Ricardo Peralta Ortega, Joan Antoni Lloret o Mercedes Belinchón. El 1975 es va integrar en la UGT de València, on desenvolupà tasques professionals significatives, com ara la recuperació de les antigues «Casas del Pueblo» i del patrimoni sindical socialista. El 1979 fou elegida regidora de l'Ajuntament de València pel PSPV-PSOE. [RIRB]

Ciurana, sindicalista a Catalunya (segle XX). Participà al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball i en el decurs del qual firmà una de les proposicions aprovades pels congressistes. [MPMJ]

Ciurana, Josep Maria, fuster i representant sindical anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En nom del Sindicat de la Fusta de Barcelona (CNT), fou delegat al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931 i al Ple regional de la CRT celebrat a Barcelona l'agost del mateix any. [XPM]

Ciurana, Pere, sindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la Segona República, fou un element destacat de l'Associació d'Empleats i Tècnics. Fou empresonat per la seva participació en els fets d'Octubre de 1934, i amnistià el febrer de 1936. [JLJ]

Ciurana Oliva, Josep, metallúrgic i sindicalista (Valls 1913-1950). Militant trentista de la CNT. Durant la guerra destacà per ser un prolífic articulista del setmanari *Acció Sindical*, portaveu de la CNT de la comarcal de Valls-Montblanc; signava també amb el pseudònim de Jociol. Va ser comissari de la 2a Companyia, 25 Divisió, 118 Brigada, 2n Batalló, companyia formada bàsicament per voluntaris valencians i comarcans al front d'Aragó. Va ser ferit al front. A punt d'acabar la guerra, amb el grau de tinent, hauria pogut embarcar quan es trobava a la zona republicana del centre, però preferí córrer la mateixa sort que els seus companys. Va ser fet presoner i condemnat a vint anys, que començà a complir a la presó d'Alacant. Morí a conseqüència d'una malaltia que va contraure a la presó. [AGT]

Ciurana Segura, Domènec, camperol i militant socialista (la Sénia 1885-1936). Milità activament i fou membre del Centre Obrer de Corporacions i de la Casa del Poble del municipi de la Sénia (Montsià). En esclatar la guerra civil, s'afilià a la Federació Comarcal de la Unió General de Treballadors i fou designat com a guàrdia nocturn de la localitat i de l'edifici consistorial. La matinada del 19 d'octubre de 1936 fou assassinat junt amb un company ugetista, en els anomenats fets de la Sénia. Els successos, ocorreguts en un marc de progressius enfrontaments entre socialistes i cenetistes de la zona, donaren com a resultat dos morts, la crema dels arxius municipals i l'acusació d'assassinat a membres anarquistes del municipi. Considerat un màrtir dels treballadors, els actes de l'enterrament i les manifestacions posteriors aplegaren bona part de la militància socialista comarcal i constituïren l'inici de la radicalització del conflicte entre cenetistes i ugetistes de la zona, acabat tràgicament el maig de 1937. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Ciuró, Ramon, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el congrés constituïu de la Unió General de Treballadors (Barcelona, agost de 1888) i durant uns mesos fou el secretari del primer Comitè Nacional de la UGT que residí a la ciutat comtal. Possiblement és el R. Ciuró que participà al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball i en el decurs del qual firmà una de les proposicions aprovades pels congressistes. [MPMJ]

Ciutat, Salvador, teixidor i sindicalista a Valls (Valls, ?-Barcelona, ?). Sindicalista del Fabril, se'l considera el precursor de tot el sindicalisme valencianista, mestre de la segona fornada formada per Pau Capdevila, F. Jové i Fidel Martí. La seva figura física és descrita de quan era vell, prim, amb una barba curta que impregnava una fesomia astuta i intel·ligent. La seva activitat a Valls va fer que fos permanentment perseguit i que s'hagués de traslladar a Barcelona. Va viure molts anys a Sants i va ser l'animador de l'Ateneu Racionalista, indret on se celebrà, el 1918, el Congrés de la Regional Catalana de la CNT. [AGT]

Civera Martínez, Marí, comptable, publicista i sindicalista (València 1900-Mèxic 1975). Va estudiar comptabilitat i treballà en una fusteria del Grau valencià mentre dedicava llargues estones a l'estudi de l'economia, el coneixement de la qual va considerar sempre fonamental per al progrés social. Va arribar a l'activitat política amb el prestigi d'haver estat l'editor i principal impulsor dels *Cuadernos de Cultura* (València, 1930-1932), una col·lecció de petit format, d'aparició quinzenal i contingut força eclèctic, encara que sempre dominat per les posicions sindicalistes del seu director. La col·lecció restà oberta a la col·laboració de destacats republicans i, fins i tot, conservadors, llavors antimonàrquics; arribà a editar pels volts d'un centenar de títols i acomplí la pretensió de «difondre entre el proletariat coneixements científics de tot tipus» (els *Cuadernos de Cultura* eren distribuïts per la revista *Estudios*, també valenciana). Un altre fet que el 1931 li donà força visibilitat va ésser l'edició d'*El sindicalismo. Historia, filosofía, economía*, un text que arribà a tirar 10.000 còpies. Civera va dir-

gir després de la revista mensual *Orto* (València, 1932-1933), un intent «de lligar doctrinalment el marxisme i l'anarcosindicalisme», en la qual va publicar treballs de publicistes sindicalistes i polítics d'arreu (Nin, Renau, Pestaña, Orobón Fernández, Armand). Va ésser en aquests anys que va establir els termes de la seva particular síntesi entre marxisme i sindicalisme que l'allunyà definitivament de les posicions anarquistes que, segons ell, eren un seriós impediment per a qualsevol «coordinació lògica». En el marxisme reconeixia, en canvi, una superior pretensió analítica. El 1933, marcà un tall a la seva vida: va treure una plaça per oposició a l'Institut del Vi i, per aquesta raó, s'instal·là a Madrid, ja que —segons ell mateix va confiar a l'anarcoindividualista francès Emile Armand— «les edicions anaven tan malament que no permetien viure d'elles i, pel contrari, elles vivien del seu sacrifici». El març de 1934, va donar el seu suport a Àngel Pestaña i va sumar-se a la seva iniciativa de fundar el Partit Sindicalista. L'estiu de 1936, va responsabilitzar-se de la direcció de *Pueblo*, antic diari blasquista de València i va ésser membre fundador de la secció d'Estudis Econòmics de l'Institut d'Estudis Valencians (1937). El 28 de novembre de 1937, a Barcelona, va substituir Pestaña al capdavant de *Mañana*, el periòdic de la Federació Catalana del Partit Sindicalista, i l'11 de desembre, després de la seva mort, a la presidència del propi partit. De fet, va ésser Civera qui va prologar *¿Debe disolverse el Partido Sindicalista?*, el text d'una conferència pronunciada per Pestaña a València el 13 de desembre de 1936, la qual és considerada el testament polític d'aquest coreligionari seu. Al final de la guerra civil, va passar la frontera francesa, va estar reclòs al camp d'Argelers i, en un moment incert, va exiliar-se a Mèxic. Des de 1943, treballà com a gerent de producció a l'editorial mexicana Uteha, junt amb Estanislau Ruiz i Ponseti i Agustí Cabruja, aquest darrer també antic membre del Partit Sindicalista. A Mèxic, Civera col·laborà a les revistes i publicacions *Mediterrani* (1944-1946), *Quaderns de l'Exili* (1943-1947), *Orfeó Català* (1962-1974), *La Humanitat*, l'òrgan de l'ERC (2a època, 1942-1949), i la revista bibliogràfica *Horizontes* (1958-1967), fundada i dirigida pel sindicalista Pere Foix i Cases. [STG]

Publicacions: *Sindicalismo*. València, 1930 (núm. 1 de Cuadernos de Cultura); *La formación de la economía política*. València, 1930; *El marxismo. Origen, desarrollo y transformación*. Madrid, 1930; *El sindicalismo. Historia, filosofía, economía*. València, 1931; *Socialismo*. València, 1931; *El sindicalismo y la economía actual*. Madrid, 1936; *España contra el fascismo*. Madrid, 1937; *Rebelión del hombre*. Mèxic, 1948; *El sindicalismo. Origen y doctrina*. Mèxic, 1963.

Bibliografia: ARTAL, F., i altres. *El pensamiento económico català durant la República i la Guerra, 1931-1939*. Barcelona, 1976. CABRUJA, A. «A la mort del sindicalista Mari Civera». A: *Serra d'Or*. VIII-1976. Barcelona, núm. 203, pàg. 24. *Diccionario dels catalans d'Amèrica*. Vol. I, Barcelona, 1992. ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». A: *Revista de Trabajo*. 1973-1974, Madrid, núm. 44-45, pàg. 311-617. LERA, A. M^a de. *Àngel Pestaña. Retrato de un anarquista*. Barcelona, 1978. PANTAGUA, X. *Educación y economía en el sindicalismo de Mari Civera*. València, 1979; i, del mateix autor, *La sociedad libertaria. Agrarismo e industrialización en el anarquismo español, 1930-1939*. Barcelona, 1982. ROCA, F. «Mari Civera, 1909-1975» A: *Tele-Express*. 9-IX-1975, Barcelona.

Civit (o Sivit), Francesc, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener del 1892 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any, data en la qual fou reelegit comptador. [TMS]

Civit Cendra, Anton, l'Anton de Blancafort i Esperanto, pagès, sindicalista, republicà radical, socialista i esperantista a Montblanc (segle XX). De forta tradició familiar republicana, abandonà la Unió Republicana i feu costat als radicals lerrouxistes, que l'any 1907 fundaren la Joventut Republicana Instructiva i, més tard, la Casa del Poble. L'any 1913 creà la secció agrícola de la Casa del Poble, de la qual es faria càrrec de la màquina de batre a partir de 1921. Al costat de la seva activitat sindical i cooperativa, convé subratllar el seu anticlericalisme militant i la seva tasca en pro de la laïcitat dels costums, sobretot pel que fa als enterraments civils i el foment de les manifestacions i celebracions del Primer de Maig. En aquest sentit, destaca la seva faceta com a introductor de l'esperanto, nom amb què inscriuria un dels seus fills i que ben aviat substituï al seu renom tradicional. L'any 1919 donà vida, dins la Casa del Poble, a l'agrupació socialista vinculada a

la Federació Catalana del PSOE. Durant la II República presidí la Comissió Arbitral del Districte del Partit Judicial de Montblanc per a resoldre els conflictes derivats dels contractes de conreu. A la fi de la guerra civil, abatut i demoralitzat per la magnitud de la tragèdia, se suïcidà tot passant la frontera francesa. [AMA]

Civit Debat, Pau, pagès de Blancafort (segle XX). Membre del Consell municipal l'octubre de 1937, en representació del PSUC. [AMA]

Civit Pere, Josep, treballador en una destil·leria de Montblanc (segle XX). Durant la guerra civil fou representant del POUM en el comitè de Milícies Antifeixistes, encarregat d'obres públiques i foment, i membre del consell d'administració de la fàbrica Alcohols Montblanc requisada al propietari Josep Contijoch. [AMA]

Clapès, Jeroni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar com a delegat en el congrés obrer, el desembre de 1869, que es va celebrar a Barcelona, convocat per la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. El febrer de 1869 va figurar com a vocal d'aquesta Direcció Central. [CR]

Clarà, Antoni, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Va formar part de la comissió d'obres que, en la reunió general del 18 de setembre de 1842, va denunciar el president de l'associació, Joaquim Tusell, i dos membres més de la junta per mala administració. [CR]

Clarà, Francesc, assaonador i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del comitè local de la federació barcelonesa de l'AIT. Firmà un document, el 29 de març de 1871, titulat «Protesta de l'Associació Internacional dels Treballadors Federació Barcelonesa» i que va publicar *La Federació* el mateix dia. Aquest document, nascut arran de l'actuació antiinternacionalista per part del govern, assenyalava que el canvi social s'havia de produir pacíficament i amb el consentiment del poble. [MCC]

Clarà, Francesc, taper i associacionista a Palafrugell (segle XIX). L'abril de 1870, va ser vocal de la junta de la Unió Taper de Palafrugell, societat de resistència. [CR]

Clarà, Joan, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El març de 1889 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda. [TMS]

Clara i Dalmau, Ferran, escriptor i dirigent de la UGT i el PSUC clandestí a Girona (Calonge 1907-Girona 1989). Fou detingut l'octubre de 1934. El 1936 va ser membre del comitè local de la UGT, en representació dels treballadors de la banca, i tresorer del comitè executiu del mateix sindicat. Durant la guerra civil, sense marxar de Girona, assolí el grau de capità de l'exèrcit republicà. El 1939 fou condemnat a vint anys de presó. En assolir la llibertat condicional el 1943, participà en la reorganització clandestina del PSUC, n'assumí la secretaria política del comitè provincial fins al 1945. Per aquestes activitats clandestines va ser novament detingut d'abril de 1945 a maig de 1946, però no fou jutjat per associació clandestina fins al 1954; la condemna dictada fou inferior al temps de presó soferta preventivament. En els darrers anys de la seva vida, es dedicà a escriure versos, que foren premiats en concursos de la tercera edat. És l'autor de la lletra de l'himne dels clubs de jubilats Sant Jordi. [JClàR]

Clara i Sardó, Sebastià, surotaper i administratiu, anarcosindicalista (Sant Feliu de Guíxols 1894-Barcelona 1986). Crescut a pagès, a casa d'uns oncles que li feien de pares, anà a una escola laica de Sant Feliu. Adolescent encara, treballà a pagès, a la indústria surotapera del seu poble i, com a manobre, a la carretera de Sant Feliu a Tossa. Després de treballar amb els surotapers de la Gasconya, marxà a París, on va viure de prop l'escissió que la Primera Guerra Mundial provocà en l'anarquisme internacional. Quan era secretari de la Federació de Grups Llibertaris Ibèrics a la capital francesa, fou detingut i conduït a la frontera espanyola. Arribà a Mataró el 1917 i participà en conflictes vaguístics arreu de la comarca. El 1919, instal·lat a Salt, ajudà a organitzar els Sindicats Únics de la federació comarcal de Girona, de la qual fou secretari. Destacà com a propagandista a la premsa sindical, però deixà aquestes tasques el 1922 quan, havent-se guanyat fama de dots oratoris, intensificà la seva participació a gires propagandístiques per tot Catalunya. Desterrat per la Dictadura de Primo

de Rivera arran de la vaga de surotapers de 1927, marxà de nou a França (Montalban). Fou nomenat redactor de *Solidaridad Obrera* pel Ple regional de la CNT catalana del 6 de juliol de 1930. Arribà a ésser l'home fort de la redacció, assumí momentàniament la direcció del diari entre octubre de 1930 i juny de 1931. El 30 d'agost signà l'anomenat *Manifest dels Trenta* i el 22 de setembre de 1931 dimití, junt amb Peiró i la resta de la redacció, del diari. Culminava així el seu distanciament respecte a la intransigència antirepublicana adoptada per influents sectors de l'anarcosindicalisme català i, en especial, de la FAI. Els mesos següents es manifestà a favor d'un sindicalisme neutre, compatible amb activitats polítiques. Progressivament distancià tant de la CNT com de la Federació Sindicalista Llibertària, s'incorporà a la secció d'Estadística del departament de Treball de la Generalitat de Catalunya i col·laborà amb l'ERC. El 1936, amb el retorn dels Sindicats d'Oposició confederals a la CNT, es va fer càrrec de la secció de funcionaris del Sindicat de Serveis Públics de la CNT i va ser nomenat delegat d'aquest sindicat al comitè regional de Catalunya. En caure Barcelona, marxà a l'exili i retornà de França el 1941. [STG]

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992. VEGA, E. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Clarà Munné, Francesc, comunista a Igualada (segle XX). Militant del POUM igualadí, va formar part del Comitè Antifeixista constituït a l'inici de la guerra civil, el juliol de 1936. El 9 de gener de 1937 s'integrà a l'Ajuntament, tot substituint el també militant del POUM Rosend Torras. [PPB]

Claramon, Magí, paperer i internacionalista (segle XIX). Paperer barceloní, representant de la federació local barcelonina al congrés de Còrdova, de desembre de 1872 a gener de 1873. [CR]

Claramonte, Àngel, mestre i polític a Terrassa (segle XX). Durant els anys 60 va ser dirigent

local del PSUC, i participà activament en la lluita antifranquista des del sector de l'ensenyament. [JLJ]

Claramonte, Josep, anarcosindicalista (?-Barcelona 1922). Cap d'un grup d'acció anarquista de la ciutat comtal. Participà en l'atac a un míting d'Alejandro Lerroux, a la plaça de bous de Sevilla, que dissolgueren a trets. Va ser assassinat per la policia la nit del 22 al 23 d'octubre de l'any 1922, juntament amb quatre militants més i un agent infiltrat per la mateixa policia, en una confusa detenció en la qual se l'acusava per la seva suposada implicació en un intent d'atemptat contra el general Severiano Martínez Anido, governador civil de Barcelona. [APE]

Claramunt, Isidre, pagès a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou el principal dirigent dels rabassers i jornalers agrícoles de Vilafranca durant la primera i segona dècada del segle XX. Va organitzar una secció camperola adherida a *Solidaridad Obrera* i a la Federació Local Obrera els anys 1909-1910. Va participar en el congrés constituent de la CNT l'any 1910 i va ser el redactor de la ponència agrícola. [RAM]

Claramunt, Isidre, rabassaire a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent del Partit Republicà Democràtic Federal i de la Federació d'Obrers Agrícoles, organització de la qual fou el president els anys 1893 i 1894 en ple conflicte rabassaire per la crisi de la fil·loxera. També va ser membre de la junta directiva de la secció local de Vilafranca la darrera dècada del segle XIX. Fou un dels dirigents rabassaires penedesencs més destacats durant aquests anys. [RAM]

Claramunt, Isidre, sindicalista a la Conca de Barberà (segle XIX). Va intervenir al míting de clausura d'un anomenat III congrés de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, celebrat al Vendrell el 5-6 de gener de 1896, i, enmig de l'entusiasme dels assistents, va explicar la trajectòria, plena d'incidències, de la vaga iniciada a Barberà a les darreries de 1894, com a resposta a la pretensió patronal de modificar les clàusules dels contractes de conreu. [STG]

Claramunt, Joan, obrer i sindicalista anarquista a Sant Feliu de Guíxols (segle XX). Fou

delegat de la Federació Local de Sindicats de Sant Feliu de Guíxols, amb quasi 300 socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants l'estiu de 1918. [JRM]

Claramunt, Joan, pagès i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat, Baix Llobregat (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Sant Feliu de Llobregat, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. En el congrés firmà una de les ponències i va prendre part en els debats. [MPMJ]

Claramunt Bella, Miquel, comunista a Igualada (segle XX). Militant del PSUC igualadí, a finals de febrer de 1937 entrava a formar part de l'Ajuntament igualadí. Poc temps després, el 3 d'abril de 1937, s'incorporava a l'exèrcit. [PPB]

Claramunt Cervera, Emília, activista anarcosindicalista a Sabadell i a Barcelona (segle XX). Filla del dirigent Josep Claramunt Creus. Participà en la Setmana Tràgica i tingué una actuació notòria durant la vaga de la Seydoux (31 de novembre i 1 d'octubre 1910). Juntament amb Balbina Pi, encapçalà una manifestació feminista i de protesta obrera a favor de l'abaratiment de les subsistències, del 23 al 28 de gener 1918. [EOF]

Claramunt Codinachs, Francesc, obrer tèxtil de Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Integrant a començament del segle XX del sector més esquerrà del partit lerrouxista de Sant Feliu de Llobregat. Va participar activament en la creació el 1913 de la Societat d'Oficis Diversos (La Vària), de la qual fou membre de junta aquest any, i el 1914 de l'associació de resistència solidària L'Energia, de la qual fou vicepresident el mateix any. [AGL]

Claramunt Creus, Josep, dirigent anarquista a Alcoi (segle XX). Era natural de Barbastre i va contribuir a impulsar la segona etapa de l'anarquisme a Alcoi des de 1906, on passava llargues temporades. Les seves activitats més destacades a Alcoi foren col·laborar en la confecció del setmanari anarquista *Humanidad*, fundat per

Miquel Martínez Bosch el 1906. Va participar en els esdeveniments a Alcoi d'octubre de 1906, arran de la visita de l'arquebisbe de València. Intervingué en el míting de la vaga tèxtil d'Alcoi l'estiu de 1907. Constantment s'enfrontava amb els socialistes i amb els radicals de Botella Asensi. L'enfrontament més dur fou el d'octubre de 1908 amb motiu de la celebració, per part dels radicals, d'un homenatge a l'alcalde d'Alcoi, Agustí Albors, víctima dels successos de la revolució del «Petroli» de 1873. Va estar condemnat a pena de mort pels fets de la Setmana Tràgica a Sabadell, on el 1909 era el cap de la Junta Revolucionària. Li fou comutada la pena per la de cadena perpètua i després per la de desterrament a la frontera francesa. En ser amnistiàt, va anar a Alcoi, el 1910, on de nou fou detingut i empresonat a Alacant. [JMSS]

Claramunt Creus, Teresa, teixidora, dirigent i lluitadora anarcosindicalista destacada (Barbastre 1862-Barcelona 1931). Tot i que va néixer a l'Aragó, va créixer a Sabadell i a estones a Alcoi, on es traslladava sovint la seva família perquè el pare era un obrer muntador de filatures. La seva primera acció militant destacada va ésser la de la dita «vaga de les set setmanes», iniciada a Sabadell el juliol de 1883 per exigir salaris més alts i millors condicions de treball. Pocs mesos després del tancament d'aquests esdeveniments amb la intervenció armada del sometent, va contraure matrimoni amb Antoni Gurri Bergés, un teixidor de Granollers i com ella mateixa un obrerista molt actiu. De fet, ja llavors formava part de la plana major de l'anarcosindicalisme sabadellenc, la seva iniciació havia estat fruit de l'assistència a un seguit de conferències pronunciades per Tarrida del Màrmol. El 1884, va participar en la creació a Sabadell mateix de la Secció Vària de Treballadors Anarcocol·lectivistes, per tal de «coadjuvar a l'emancipació dels éssers dels dos sexes», i el mes d'octubre en resultà escollida secretària. La presidenta va ésser Federacion López Montenegro i l'altra secretària, Gertrudis Fau. En una segona reunió i a petició de Claramunt, les obreres de Sabadell varen aprovar un pla per a potenciar llur instrucció: «Por turno y en las primeras cuatro horas de la mañana de cada día pasen las compañeras de cada calle a la casa de la que, estando más ins-

truida enseña a las demás, tanto en labores como en administración casera, lecturas, escritura, cuentas, etcétera». Sense abandonar aquesta tasca, de llavors endavant sovintejaria l'assistència a les reunions plenàries de la FTRE amb la propaganda societària. Se la recorda com «amena i vibrant oradora» en societats d'oficis i cercles obrers de Barcelona, i comarques. El 1888-1889, va haver de marxar a Portugal per veure's implicada en l'escalada de violència que va tenir per escenari Sabadell. El novembre de 1893, va ésser empresonada al castell de Montjuïc, després de la bomba del Liceu de Barcelona, i hi va tornar el 1896, arran de l'esclat d'una altra, al carrer de Canvis Nous, quan passava la processó del Corpus, que va provocar sis morts i més de 40 ferits. Junt amb joves intel·lectuals d'ideologia anarquitxant, com Pere Coromines, i amb un grupat d'anarquistes tan destacats com Anselmo Lorenzo, Joan Montseny i Fernando Tarrida del Màrmol, es va veure implicada en el famós procés de Montjuïc. A ella i al seu marit, se'ls va demanar cadena perpètua, però després en fou confirmada l'absolució pel Tribunal Suprem. Tot i així, el pas per la fortalesa militar li deixà empremtes profundes. Va ésser torturada i, segons testimonis d'un familiar seu, això li provocà la paràlisi que seria, finalment, causa de la seva mort. Alliberada el juliol de 1897, va ésser deportada a Anglaterra junt amb Federico Urales, el seu marit i 26 persones més. Allí participà activament en la campanya a favor dels companys que encara romanien tancats, i en van ressaltar la tasca pel fet d'ésser des del juliol de 1896 delegada de les dones de Catalunya a la maçoneria. Ella i el seu marit marxaren més tard a França, on treballaren tots dos de teixidors, primer a Roubaix i després, vivint miserablement, a París. El 1898 va tornar a Espanya i, si bé encara va participar activament en la campanya contra el procés de Montjuïc, la seva actuació militant va desenvolupar-se ja sempre a Barcelona. A principis del segle XX, va fer-se visible als medis revolucionaris que, convertits a la tàctica de la vaga general, participaren en els grans intents vaguífics d'aquells anys. Des del 1901, la seva col·laboració va ésser destacada a la segona època del periòdic *El Productor* (1901-1906), que dirigí Leopoldo Bonafulla (pseudònim de Joan Baptista Esteve), i segons alguns també ella fou una promo-

tora important d'aquesta publicació. Aquest mateix any 1901, va ésser empresonada per la seva encesa defensa de la vaga de tramviaires del mes de maig, junt amb José López Montenegro, el seu nou company sentimental, Marià Castellote i Ramon Sempau. El 1902, va ésser, junt amb Marià Castellote, la principal oradora a l'acte on es va decidir la vaga general que començaria el 17 de febrer; participà aquest mateix any en una excursió de propaganda pel sud d'Espanya. Detinguda després de la Setmana Tràgica, va ésser deportada a Saragossa, on va promoure l'adhesió de la federació obrera local a la CNT i la vaga general convocada per la sindical anarcosindicalista el setembre de 1911. Acusada d'amagar a casa seva perseguits per la justícia, va ésser detinguda a la presó de Predicadores de la capital aragonesa i sotmesa a judici militar. Segons Manuel Buenacasa, que el 1922 era secretari de la Federació Local de Sindicats Únics de Saragossa, ella va actuar prop del grup anarquista Los Solidarios com a instigadora principal de l'assassinat del cardenal Soldevila, arquebisbe de Saragossa. Malalta, va retornar a Barcelona el 1924 i va viure apartada de la vida militant la resta de la Dictadura de Primo de Rivera. Va morir l'11 d'abril de 1931, poc abans de la victòria republicana a les eleccions municipals. Com gairebé tota la resta de companys anarcosindicalistes, col·laborà assíduament a la premsa llibertària. L'alliberament de la dona, així com temes organitzatius i tàctics varen ésser els més assíduament tractats als escrits que va publicar, entre d'altres, a *Los Desheredados* (Sabadell 1882-1885), *La Revista Blanca* (Madrid 1898-1905), *El Porvenir del Obrero* (Mahón 1899-1914), *El Productor* (1901-1905) i la revista anarquista anglesa *Freedom*. Fins i tot va provar sort en el terreny dramàtic amb una peça petita, *El mundo que muere y el mundo que nace*, que el 1896 va ésser representada al Teatre Circ Barcelonès, amb el local rodejat per forces de la guàrdia civil. Tot i aquesta tasca periodística, molt característica de l'autodidactisme obrerista, Teresa Claramunt no va ésser mai una publicista. Si la seva activitat militant ha d'ésser reduïda a estereotips, el seu va ésser —segons l'esmentat Manuel Buenacasa— l'activisme propi d'una Lluïsa Michel. Posseïa «intel·ligència, gran cultura i una valentia extraordinària». Però, tot i haver estat reconeguda pels seus companys

com a «figura senyera de l'anarquisme ibèric i internacional» i «oracle, guia i consellera» del moviment obrer, la seva activitat ha estat molt de temps a l'ombra. Ni tan sols és citada a les memòries dels companys més propers. S'ha dit que per ésser dona. Però, sobretot, perquè va ésser un tipus desacostumat de militant, el del que Andreu Castells anomena «una imatge massa realista de la xinx de fàbrica». Proverbial resulta encara la seva participació en un míting obrer de Barcelona l'any 1902, embarrassada, amb paraula abrandada, donant-se cops al ventre inflat, i cridant, per vèncer les rences dels obrers que no volien anar a la vaga: «Aquest fill meu no serà un covard com vosaltres!» Segons paraules exagerades, potser, de Soledad Gustavo, una altra dona anarquista, va ésser: «Alma bien templada, se jugó la vida en más de una ocasión, para participar o llevar a cabo algún hecho en que un hombre habría fracasado indudablemente, pero en el que una mujer tenía probabilidades de éxito, porque hay que decirlo bien alto, Teresa Claramunt ha sido en su juventud la única mujer revolucionaria que hubo en España». [STG]

Publicacions: *La mujer. Consideraciones generales sobre su estado ante las prerrogativas del hombre*. Maó, 1905; *Y Dios, ¿qué es?* 1905, La Corunya.

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. II. Sabadell, 1977. ITURBE, Lola. *La Mujer en la Lucha Social y en la Guerra Civil de España*. Mèxic DF, 1974. HUERTAS CLAVERÍA, J. M. *Obrers a Catalunya. Manual d'Història del Moviment Obrer (1840-1975)*. Barcelona, 1982.

Claret, Jaume, internacionalista a Sant Vicenç de Castellet (segle XIX). Cap al novembre de 1872 va servir de «bústia» per a la correspondència del Consell local de la FRE de l'AIT de Sant Vicenç de Castellet. [TMS]

Clarià, Ignació, anarquista i republicà radical (segle XX). Des del 1901, al moment de la seva fundació, va ser director del periòdic llibertari, fundat per F. Ferrer, *La Huelga General*. També en aquestes dates, juntament amb Mariano Castellote i Juan Bason, entre d'altres, va formar part del Consell directiu de la Federació Regional de Societats Obreres amb seu a Barcelona. Participà en la vaga general del febrer del 1902, a Barcelona, on fou ferit de gravetat pels soldats que hi van intervenir. Recuperat de

les ferides a l'Hospital Militar de Barcelona, fou jutjat i complí condemna per complicitat en l'organització de la vaga i per propaganda antimilitarista. Un any després, des de les planes de *La Huelga General*, va narrar la seva experiència i la d'altres participants en l'esmentada vaga i va escriure un fullet titulat *Por qué de la huelga General*, que es va traduir al francès, pel qual fou condemnat a dotze anys de presidi major per provocar a la rebel·lió militar, per sedició militar, per inducció a la deserció, rebel·lió i sedició. També en aquest temps va escriure *Manual del Soldado*, pel qual esperava igualment ser condemnat. Des de *La Huelga General*, escriví altres articles antimilitaristes, entre els quals destaca «Ecce Militarismo», datat a la presó de Barcelona el 20 d'agost del 1904. En la presó inicià els seus contactes amb A. Lerroux, que finalment n'aconseguí l'excarceració. El 1908 figurà ja com a cap de tallers del periòdic lerrouxista *El Progreso*, tot i que continuà mantenint una estreta relació amb F. Ferrer i amb el vell patriarca anarquista Anselmo Lorenzo. Va estar enmig d'un complicat afer dins les societats de tipògrafs barcelonines i, en no poder controlar els afectes a l'anarquisme, es va inclinar per organitzar una nova Societat de Tipògrafs integrada pels treballadors d'*El Progreso*. Al llarg de la seva vida va fer de vincle, primer entre els anarquistes i Ferrer i Guàrdia i posteriorment entre aquest i A. Lerroux. [TMS]

Bibliografia: CUADRAT X, *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. Los orígenes de la CNT. Barcelona, 1976; ULLMAN J. Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Clariana, Josep Maria, comunista conegut a la clandestinitat amb el nom de Bruno (Manresa 1933–Montignac, França, 1990). Els seus pares, militants del PSUC, s'exiliaren a França després de la guerra i s'instal·laren al poble de Montignac, al departament de la Dordonya. Afiliat a la JSU, el 1960 fou cridat a París per a fer-se càrrec del funcionament del dispositiu clandestí de la direcció del PSUC. Fou el responsable, amb l'ajut del PCF, de la direcció tècnica i de seguretat del segon (1965) i tercer (1972) congrés del partit celebrats a França, així com de les diverses reunions del comitè

central. A partir del tercer congrés fou elegit responsable de la secretaria de finances i de la instal·lació del comitè executiu a l'interior de Catalunya. Amb la legalització del partit i la celebració del 4t congrés (1977), formà part del nucli dirigent com a membre del comitè executiu i del secretariat, continuant la seva responsabilitat en l'àrea de finances. Peça clau de l'aparell del partit, en el 5è congrés (1981) mantingué els seus càrrecs tot fent costat als «leninistes». El retorn dels eurocomunistes al 4t congrés (1982) el relegà de la secretaria política, però es mantingué al comitè executiu fins a la seva mort. De la seva activitat política destaca la direcció de la Festa de Treball (1977-1989), la manifestació politico-cultural de masses més important de Catalunya en els primers anys de llibertat. Prototipus del militant comunista disciplinat, d'una sola peça i «cul de ferro», cal subratllar la seva meticulositat en el treball polític que contrastava amb la seva passió pel ball i el ciclisme, activitats que practicaria de manera desenfrenada sobretot a partir d'una operació a cort obert a què fou sotmès l'any 1976. Casat amb una francesa i amb dos fills, la mort el sorprengué de sobte l'agost del 1990 al poble de la seva adolescència. Fou enterrat al cementiri de Montignac, on descansen ven les despulles de la seva mare. [AMA]

Clariana Simats, Florenci, paleta i dirigent sindical a Manresa (segle XX). Membre de la direcció del Sindicat de la Construcció de la UGT a Manresa que el 1933 tenia 183 afiliats. El 1934 va ser detingut com a presumpte autor d'haver ferit a trets el fotògraf Jaume Casals Comellas i el mossò Pere Cantó Garriga en una topada entre grups feixistes i antifeixistes. Va ingressar al PSUC. El 1937, en una baralla va matar a trets Paulí Hernández, obrer anarquista. Detingut, uns mesos després va ser alliberat i va retornar a Manresa. Es va incorporar a l'exèrcit al front d'Osca. Acabada la guerra va ser internat en un camp de concentració francès. [JSC]

Clariana Tous, Agustí, paleta i dirigent politicosindical (Valls 1905-Lió 1995). Fill d'Agustí Clariana Vallvé, assassinat pel franquisme, a Tarragona, i germà de Maria, militant del PSUC. D'idees nacionalistes, l'abril del 1932, en constituir-se la Unió Socialista de Catalunya

—Secció de Valls—, entrà a la junta com a vocal. Participà en les eleccions municipals de gener de 1933 a la candidatura del Front Únic d'Esquerres, com a primer suplent, per la USC. Passà a la palestra municipal el febrer del 1934 per substituir el diputat vallenc Carles Gerhard Ottenwaelder. El març del 1934, en la renovació reglamentària del Consell directiu de la USC, va ocupar-se de la secretaria general. El 1934, arran dels fets d'Octubre, va ser engarjolat a tres anys i un dia. Va ser reposat al consistori el febrer del 1936. Durant la guerra, va ser jutge popular de la ciutat, a partir del juny del 1937. El juny del 1937 va ser nomenat secretari d'Organització de la UGT dins el Comitè Executiu del Radi i alhora es va convertir en un dels dos homes forts del PSUC a Valls. El setembre, com a secretari d'Organització inserí al setmanari *Treball* la notícia de l'expulsió de militants. El juny del 1938 es va incorporar al front. Part de la militància comunista dissident l'acusà de ser qui ordenà la repressió del POUM, a Valls, que implicà que tres vallencs fossin passats per les armes. Acabada la guerra, anà a l'exili i no retornà mai. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls a sol i serena. (Abans de la guerra civil)*. Valls, 1976. CUSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, 1996, Valls, núm. 30. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva)*, 1936-1939. Valls, 1982.

Clariana Tous, Maria del Carme, sindicalista (Valls 1911-Barcelona 1992). Germana d'Agustí i filla d'Agustí Clariana Vallvé. El setembre del 1936, en la constitució de la Secció Femenina del Partit Socialista Unificat de Catalunya a Valls, va ocupar el càrrec de secretària d'Organització i Administració. El maig del 1938, va ocupar la secretaria general i en aquesta data tenim constància del seu casament al domicili patern, ja que el pare era malalt. [AGT]

Clariana Vallvé, Agustí, paleta autònom i activista (Valls, ?-Barcelona 1940). Pare d'Agustí i de Maria Clariana Tous. Durant la guerra,

treballà a la Clínica Militar de Valls. Va ser afusellat pels franquistes al Camp de la Bóta, en represàlia, sobretot, per la fugida del seu fill a França, i també perquè havia rentat la cara del difunt Tomàs Caylà, líder dels tradicionalistes catalans, un cop era assassinat davant per davant de la casa on vivia, [AGT]

Claus, Salvador, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de Tècnics en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. [DBM]

Clavé Camps, Josep Anselm, músic, poeta i polític (Barcelona 1824-1874). Fill d'un fuster menestral, de ben jove es va dedicar a cantar per cafès i tavernes. Atret per les idees republicanes més radicals que defensava Abdó Terrades, l'any 1843 va participar en la revolta de la Jamància. A començaments de 1845 va participar en una bullanga contra les lleves que el portà a la presó de la Ciutatella. De la presó estant ideà, juntament amb Oleguer Burés i Jacint Carbonell, la creació d'una societat obrera de resistència que podria viure de la música. Sorgí així La Aurora, una mena d'orquestrina que actuava per tavernes, cafès i festes populars i que es va donar a conèixer públicament en la festa del Carnestoltes de 1846. Vinculat al socialisme utòpic que animava Monturiol, l'objectiu sociopolític de La Aurora era aconseguir l'educació moral dels obrers, a partir de la presa de consciència de la pròpia dignitat de classe. L'any 1850 en va canviar el nom per La Fraternidad, la primera societat coral existent a l'Estat espanyol que, formada per una quarantena d'homes, basava la seva acció en els valors «de Progrés, Virtut i Amor». La Fraternidad era, al mateix temps, una societat de socors mutus i una agrupació coral, el model de la qual ben aviat fou seguit en barris i poblacions obreres del voltant de Barcelona. Durant el Bienni Progressista (1854-56), participà activament en la vida política com a membre del partit democràticorepublicà. Tingué una destacada actuació efímera el 14 de juliol de 1854, durant la destrucció de les selfactines, les màquines de filar, i es presentà a les eleccions municipals del mes de novembre del mateix any per la parròquia de Sant Agustí. El seu activisme li valgué que quan el general Zapatero fou nomenat capità

general de Catalunya, el març de 1856, Clavé fos confinat a Palma de Mallorca. A començaments de 1857 retornà a Barcelona i canvià el nom de la societat coral La Fraternidad pel d'Euterpe, arrendà els jardins de la Nimfa, que ben aviat foren coneguts com els jardins d'Euterpe, i el dia 5 de juliol del 1857 inicià una nova etapa de concerts que de bell nou donaren una enorme difusió al cant coral. La proliferació de les societats «euterpensas» seria l'origen dels anomenats Cors de Clavé. Durant aquests anys en què Clavé mateix componia la música i les lletres de les cançons, eren habituals temes referits al món del treball, com *Els pescadors* (1861), *La verema* (1862) i sobretot *La maquinista* (1867), o a la vida política, com l'obra coral *La Revolució* (1868), escrita en memòria d'Abdó Terrades, o la versió catalana de l'himne revolucionari francès *La Marsellesa* (1871). Fundà i dirigí el periòdic *El Eco de Euterpe* (1859) i *El Metrónomo* (1863) i el 1862 interpretà, per primera vegada a Catalunya, la marxa del *Tannhäuser* de Wagner, que el convertia en l'introducció del wagnerisme als Països Catalans. Detingut el 1867, arran de la insurrecció antimoderada d'aquell any, fou confinat uns mesos a Madrid, i en esclatar la Revolució de Setembre de 1868 retornà a la vida política. Fou membre de la Junta Revolucionària i de l'Ajuntament de Barcelona el 1868 i exercí importants responsabilitats polítiques dins el partit federal. Fou redactor del setmanari *La Vanguardia* (1868) i *El Estado Catalán*, que dirigia Valentí Almirall, i participà en el pacte de Tortosa (1869). Des del federalisme intransigent, evolucionà progressivament cap a posicions més moderades. L'any 1873 presidí la Diputació de Barcelona i fou diputat a Corts per Barcelona i durant la Primera República esdevingué governador civil de Castelló de la Plana i de Tarragona. [PPB]

Bibliografia: MESTRES, Apelles. *Clavé, la seva vida i les seves obres*. Barcelona, 1876. GUANSÉ, Domènec. *Josep Anselm Clavé, apòstol, agitador i artista*. Barcelona, 1966. POBLET, Josep M. *Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1874)*. Barcelona, 1973. VINYES, Ricard. «Cant, ball i festa en la cultura obrera». *Acàcia*, 1992, Barcelona, núm. 2.

Claveria, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el 3 de març de 1936 encapçalà, juntament

amb Modest Valls, la comissió reorganitzadora del partit al districte barceloní de Sant Gervasi, després de la crisi soferta pels esdeveniments d'octubre de 1934. [MPMJ]

Clemente, treballador de banca i comunista a Barcelona (segle xx). Exercí com a secretari administratiu de la federació local de Barcelona de la UGT entre el 8 i el 21 d'agost del 1936. [DBM]

Clemente, Miquel, dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Ingressà al Partit Sindicalista quan es va constituir la seva agrupació de València el 1934 i va pertànyer al seu comitè provincial, on ocupà el càrrec de secretari administratiu. [JNN]

Clemente Conte, Alfredo, treballador bancari i sindicalista (Barcelona 1953). El 1971 va formar part de la CO del Banco Central i va participar en la coordinadora local de Barcelona de CCOO. A partir de 1973, com a membre de la local, va començar a participar en la coordinadora de la CONC i en la coordinadora general de CCOO d'Espanya. El mateix 1973, en representació de Comissions, va participar en les reunions de l'Assemblea de Catalunya, i fou un dels 113 detinguts el 28 d'octubre d'aquell any. A les eleccions de 1975 va sortir escollit jurat d'empresa. Des de 1970 va militar en el MSC, i a partir de finals de 1974 va passar a formar part del PSUC, i del 1978, de l'executiva de la CONC i del consell confederal. Va ser secretari general de la Unió de Sindicats de CCOO del Barcelonès entre 1984 i 1996. El 1977, en el IV congrés del PSUC, va ser membre del comitè central i desenvolupà la seva activitat al comitè de Barcelona. El 1981, en el V congrés, va tornar a ésser membre del comitè central. A partir de 1982 va passar a formar part del PCC, com a membre del seu executiu, i també de l'executiu del PCPE fins a 1987. Com a membre del PCC va participar en la creació d'IC el 1986. És del grup dels Almendros que van tornar al PSUC el 1987 i va participar en el congrés de la unitat dels comunistes, en el XII congrés del PCE; va passar a ser membre del comitè central del PCE i de l'executiu del PSUC. Va ser el segon candidat d'IC a les eleccions europees el 1987. Entre aquest any i 1997 va formar part de la direcció d'IC. El 1997 va passar a formar

part del PSUC-Viu, com a membre de l'executiva i responsable d'organització. A partir del 1998 va formar part del Consell Nacional d'EuiA, i també va ser membre del comitè executiu del PCE. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Clemente García, Ramón, activista revolucionari i carboner a Barcelona (? 1887-Barcelona 1909). Home d'escasses llums, va participar en actes macabres durant la Setmana Tràgica barcelonina i fou detingut per la guàrdia civil el dimecres 28 de juliol. Fou condemnat a mort i executat, el 4 d'octubre del 1909, no per haver ballat amb el cadàver d'una monja jerònima sinó per ajudar a aixecar una barricada, i, per tant, per participar en la rebel·lió militar. [TMS]

Climent, obrer d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar en l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT que se celebrà al local de la Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona el maig de 1930 i en el decurs de la qual fou elegit membre de la junta directiva del Sindicat amb el càrrec de delegat al comitè regional. [PPB]

Climent, Ferran, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Oficis Diversos de Santa Coloma de Farners. [XPM]

Climent, Josep, internacionalista a Tarragona (segle XIX). Fou un dels tres internacionalistes que van quedar a Tarragona a l'inici de l'any 1874, després del començament de les persecucions contra la Internacional. La comissió federal de la FRE de l'AIT va dipositar en ell la seva confiança per a la reorganització d'aquella federació local. [TMS]

Climent, Josep, teixidor metàl·lic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Junt amb Joan Mora, representà els teixidors metàl·lics i constructors de somiers de Barcelona al primer congrés de

Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Climent, Ramon, mestre i comunista a Barcelona (segle XX). Fou el secretari administratiu en el comitè executiu de la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE-FETE-ITE) del Secretariat Regional de la UGT des del desembre de 1936. [DBM]

Climent Caudet, Joan, estibador i sindicalista a Barcelona (Traiguera, el Baix Maestrat, 1886-?). Era secretari del Sindicat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes del Port de Barcelona i el seu Radí l'octubre de 1925. Fou elegit vocal obrer suplent del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Fusta el maig de 1932. Fou depurat el 1939 i no tornà a treballar al moll fins al 1944. [JIG]

Climent i Corbera, Eliseu, editor i sindicalista estudiantil valencià (Llombai, la Ribera Alta, 1940). Llicenciat en Dret per la Universitat de València, va participar en la creació del sindicalisme estudiantil a la Facultat de Dret de València en la dècada dels seixanta, que donaria lloc al Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris. Durant aquests anys fou també organitzador i militant destacat del Partit Socialista Valencià (PSV), fins a la seva desaparició el 1968, així com animador de revistes nacionalistes com *Diàleg* i *Concret*. Com a editor, s'ha de destacar la seva labor de promotor de les revistes *El Temps*, fundada el 1984, *L'Expill*, dirigida per Joan Fuster, i *Daina*. Fundador i propietari de la llibreria i de l'editorial Tres i Quatre, oberta l'any 1968, és responsable dels premis literaris Octubre. El 1971 va crear el Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma, i el 1978, Acció Cultural del País Valencià, de la qual és secretari general. Així mateix, és membre i fundador de les fundacions Renau, Ausiàs March, Centre Carles Salvador, Huguet, i Fundació Congrés de Cultura Catalana, i de la Universitat Catalana d'Estiu, i vicepresident de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, entre d'altres. Està en possessió de la creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya i ha obtingut el premi d'honor Jaume I, atorgat per la Fundació Jaume I el 1989. [RIRB]

Climent Pons, Emili, anarquista (1899?-Montalban, França, 1982). El 1928 fou secretari de l'Ateneu Naturista Eclèctic, des d'on mantenia correspondència en nom de la Federació Local de Grups Anarquistes. Fou també secretari de l'Ateneu Llibertari del Clot i actiu integrant dels primers grups específics de la barriada. Va marxar a l'exili francès al final de la guerra civil, passà per camps d'internament i va ésser deportat al nord d'Àfrica. Llavors, va assumir la secretaria de la Federació Local de la CNT d'Orà i, també, la de tot el nucli confederal de l'Àfrica del nord. Va retornar a França el 1970 i treballà per a la SIA. [STG/JIG]

Clivillé, Daniel, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el setembre de 1931 passà a formar part, amb el càrrec de secretari, del Consell directiu de la Joventut Socialista de Catalunya. En la reorganització soferta el març de 1933 per la JSC, formà part del seu comitè executiu. [MPMJ]

Clivillés, J., ebenista i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Clivilles, Tito, boter a Reus (segle XX). Dirigent i reorganitzador de la secció local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola, de la qual va ser president els anys 1900-1902. [RAM]

Clofent Olivar, Antoni, pagès i anarcosindicalista a Montblanc (segle XX). Fou membre del Consell municipal l'octubre de 1936, en representació de la CNT. El 4 de maig de 1937 va fer-se càrrec de l'Ajuntament tot ocupant-lo per la força, i tot seguit ordenà el repartiment d'armes i municions als milicians de la CNT i el POUM. Escamots armats de la CNT i el POUM controlaren l'accés i les sortides de la vila, mentre que els militants de la UGT, el PSUC i l'ERC restaven concentrats als locals respectius. Després de conèixer el fracàs de la insurrecció als carrers de Barcelona, ordenà el repliegament dels escamots i es retirà de la Casa

de la Vila sense oposar cap mena de resistència. [AMA]

Clop i Urpí, Salvador, pastisser, comunista i socialista (Barcelona 1917). El 1933 ingressà a la Unió Professional Obrera de Pastissers i Rebosters de Catalunya, de la junta de la qual va formar part com a vocal de cultura. Militant del BOC des d'octubre del 1934, a la constitució del POUM (setembre 1935) fou designat primer secretari de la Joventut Comunista Ibèrica del Poble-sec. Durant la guerra civil, va combatre al front d'Osca i, a la rereguarda, va treballar activament al Sindicat de Pastissers. Després dels fets de Maig del 1937, retornà al front dins un batalló de la CNT i fou comissari polític de companyia. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració i formà part d'una companyia de treballadors espanyols. Durant l'ocupació alemanya de França, participà en els grups d'evasió dirigits per Josep Rovira. Detingut per l'exèrcit alemany, fou enviat a Alemanya a treballar en una fàbrica de material de guerra, on va romandre setze mesos. Retornà a Espanya i fou incorporat a la lleua del 1944. Acabada la guerra mundial, va reprendre els contactes polítics amb militants del POUM i, en produir-se l'escissió que creà el Moviment Socialista de Catalunya, s'incorporà a aquest darrer. El 1953 formà part de la comissió executiva del MSC i fou el responsable de la reorganització de la UGT de Catalunya. Detingut el 1958, patí presó a Carabanchel. A les darreries del franquisme va formar part de Convergència Socialista de Catalunya i, a partir del 1976, del Partit Socialista de Catalunya. Des de la instauració de la democràcia, el 1977, ha estat elegit conseller municipal del districte de Nou Barris de Barcelona, secretari general de la Federació Nacional de Jubilats i Pensionistes de la UGT de Catalunya, membre del Consell Nacional de la UGT de Catalunya, vicepresident de l'Associació d'Excombatents Socialistes de la República i coordinador del Cercle d'Antics Militants del POUM. El 1994 la Fundació Comaposada-Campalans li atorgà el guardó dels premis Ir de Maig. [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, Ignacio & ALBA, Víctor (ed). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994. *La Vanguardia*. 21 febrer del 1994.

Clopés i Villacrosa, Pere, pagès i sindicalista a Riells de la Selva (segle XX). Durant la guerra civil, fou president de la Unió de Rabassaires de Riells i alcalde de la població. L'abril de 1938 fou assassinat en l'exercici dels seus càrrecs, oficialment, per «incontrolats», però sense que mai se'n coneguessin els autors ni les causes. [PPB]

Clos, Andreu, constructor de pianos i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Constructors de Pianos de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Clos, J., comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC durant la guerra civil, va pertànyer a la secretaria sindical. Fou elegit membre del comitè central del partit en la I Conferència Nacional que se celebrà el juliol de 1937 a Barcelona. Acabada la guerra, fou expulsat del PSUC en l'anomenat Comitè Central d'Anvers, que se celebrà a París el març de 1939, acusat formalment d'haver desertat. [PPB]

Clos Garriga, Enriqueta, mestra i anarcosindicalista a Figueres (?-1982). Va ser secretària de la Federació Local de Sindicats de la CNT a Figueres, on va desenvolupar la seva tasca docent a l'Escola Nova Unificada. En acabar la guerra civil, va haver d'exiliar-se. [VVL]

Clos Sicília, Josep, carceller i polític comunista a Terrassa (segle XX). El setembre de 1936 arribà a la ciutat com a cap de la presó amb la missió d'organitzar el PSUC local, que fins aleshores gairebé no tenia implantació a la ciutat. Ho va fer atraient-se els sectors moderats de la CNT i organitzant una campanya de desprestigi i d'acusacions contra el POUM. Al final de la guerra civil marxà a França, on va ser empresonat i reclòs al camp de refugiats de Vernet. [JLJ]

Closa, Jaume, internacionalista a Igualada (segle XIX). Fins al febrer de 1873 va ocupar el càrrec de secretari de l'exterior del Consell local d'Igualada de la FRE de l'AIT i, posteriorment, la seva adreça (Sant Jordi, 12, 2n, Igualada) va ser utilitzada com a centre de correspondència d'aquesta federació local. [TMS]

Closas, Josep, paleta i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Artur Cervero, representà els paletes de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. Així mateix, amb Jaume Gudayol, representà els paletes de Gràcia al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre del 1911. [TMS]

Closas, Josep, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'abril del 1888 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al gener del 1891. També el 1888 fou comissionat per a recollir les inscripcions al partit. [TMS]

Closas, Pere, sindicalista a Barcelona (segle xx). Representant dels paletes de Barcelona, el 29 de desembre del 1908 fou elegit vocal del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. [TMS]

Clots, Andreu, constructor de pianos i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Josep Ribalta, representà els constructors de pianos de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre del 1911. [TMS]

Clua, Jaume, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol i de la UGT, durant la Segona República tingué càrrecs de responsabilitat orgànica dins la secció d'Estacions del sindicat socialista. [PPB]

Coca, Lluís, mariner i internacionalista a Tarragona (segle XIX). Estava domiciliat al carrer del Lleó, número 3, del Port de Tarragona. Va participar en la vaga dels mariners de Tarragona, l'any 1874. En relació amb aquesta vaga, va ser la persona designada per la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT com a contacte amb els mariners federats de Cadis. [APE]

Coca, Joaquim, sabater i anarquista a Barcelona (segle xx). Dirigent dels obrers sabaters de començaments de segle, passava per ser un anarquista exaltat. Fou un dels dirigents de la vaga que els sabaters barcelonins protagonitzaren la primera dècada del segle i en el decurs de

la qual s'enfrontà a les posicions moderades que defensava Josep Comaposada. Posteriorment emigrà a l'Argentina, on milità a les files socialistes i arribà a diputat al Parlament argentí. [PPB]

Coca, Josep, sindicalista a Tremp (segle xx). Fou elegit vicepresident del Sindicat Únic de Tremp i la seva comarca el setembre de 1920. [PPB]

Coca, Víctor, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del comitè local de Barcelona de l'AIT, l'any 1871. El 29 de març del mateix any va signar, en nom del comitè local de la federació de Barcelona, un manifest titulat «Protesta de l'Associació Internacional dels Treballadors: Federació Barcelonesa», publicat com a suplement de *La Federación* el mateix dia. En el document l'AIT es defensava de les acusacions fetes per certa premsa de fer servir elements estrangers per a impulsar la revolució social a Espanya. L'AIT, negant aquesta acusació, va aclarir que en cas de voler fer la revolució, cosa llunyana per a l'organització en aquells moments, no els caldria aquest tipus de política. [APE]

Coca Boronat, Carles, pagès i sindicalista (Vilabella 1915-?). El febrer de 1937 entrà al consistori vilabellenc, en representació del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos de la UGT. Dos mesos després, l'abril del 1937, va dimitir per anar al front, cridat per lleua. Passada la guerra, va ser tancat a la presó, lliurat per la força pública. Va ser jutjat a Tarragona el 24 de juny de 1939, amb una pena de vint anys. L'1 de setembre de 1939 va ser enviat a la presó de Barcelona. El març del 1941 se li va commutar la pena per 12 anys i 1 dia. [AGT]

Coca Fontanals, Amadeu, jornaler a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Dirigent de la CNT de Santa Margarida i els Monjos, va ser un dels principals organitzadors de la Secció de Camperols d'aquest municipi durant la Segona República i la guerra civil i s'alineà amb les postures faistes dins aquest sindicat. Els anys 1936 i 1937 va ser regidor en representació de la CNT i dirigent de la collectivitat dels Monjos. [RAM]

Coch, Joan, obrer federal a Barcelona (segle XIX). Fou inclòs en la candidatura del Partit Republicà Federal per a participar en les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona de gener de 1870, encara que les relacions entre l'obrerisme barcelonès i el federalisme s'havien trencat oficialment el setembre de 1869. A la mateixa llista figurava com a representant de les societats obreres. Va sortir elegit, junt amb Josep Lluís Pellicer, el 15 de gener de 1870. [APE]

Coch, Rafel, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Coch Sánchez, Ramon, sindicalista a Vimboadí (segle XX). Fou membre del Consell municipal des del juny de 1937, en representació de la UGT, de la qual era secretari d'organització. [AMA]

Coderch, Josep, teixidor i societari a Olot (segle XIX). El setembre de 1842 era membre de la junta directiva de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors d'Olot que va portar a terme una decidida política per a estendre l'associacionisme a la regió, davant la postura de l'empresariat que feia servir la mida de les peces per a retallar els salaris. [APE]

Codina, Antoni, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la federació del Transport Marítim. Es va exiliar a Xile. [DBM]

Codina, Celdoni, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou president de la Societat d'Oficials Tintorers de Barcelona, a mitjan 1869. Va ser delegat per Barcelona al Congrés d'Obrers Tintorers de Catalunya, inaugurat a Barcelona el 29 de gener de 1871. Va participar en l'acte de clausura al Congrés constituent de la Unió Manufacturera, celebrat a Barcelona en el Teatre de la Zarzuela del 7 al 12 de maig de 1872, al qual assistiren al voltant de sis mil treballadors. [APE]

Codina, Estanislau, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser secretari de l'interior de la federació local de Barcelona de l'AIT des de finals de 1872 a principis de 1873. [CR]

Codina, Francesc, teixidor d'estampats i societari (segle XIX). Va ser membre de la comissió de pintadors que, l'any 1843, intentà refundar l'associacionisme mutualista dels obrers d'estampats de Barcelona, després de la dissolució de la Societat de Socors Mutus de Pintadors de Barcelona. Per aquest motiu, el 17 de maig del mateix any signà, juntament amb Fèlix Bey i Josep Blaje, la convocatòria d'una reunió general per celebrar el diumenge dia 21 del mateix mes, en el local conegut per Rajoleria de Francesc Amat. [APE]

Codina, Isidre, manyà i societari a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Junta Consultiva de la Província de Barcelona, el juliol de 1854. Figurà entre els 19 representants de societats obreres de Barcelona que, l'agost de 1854, van publicar un document. (Vegeu: Bach, Ramon.) També apareix com a compromissari a les eleccions municipals de 19 de novembre de 1854, pel districte de Sant Josep de la ciutat de Barcelona. [CR]

Codina, Jaume, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol del 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Codina, Joan, teixidor i societari a Badalona (segle XX). Va ser director de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Badalona el 1842. El 14 de setembre del mateix any signà, com a director, un document d'exhortació als obrers a favor de l'associacionisme mutualista, prenent com a exemple els obrers de Barcelona. El document va ser publicat a *El Constitucional* el 20 de setembre del mateix any. [APE]

Codina, Josep, internacionalista a Reus (segle XIX). Amb domicili al carrer del Canyís, número 1, de Reus, va ser director de la Comissió de la Unió d'Obrers en Pells de l'esmentada ciutat l'any 1873. Aquesta Unió pertanyia a la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [APE]

Codina, Josep, manyà i anarquista a Sabadell (?-Barcelona 1894). Va ser acusat de participar en diversos atemptats. Detingut durant la repressió antianarquista deguda a la bomba del Liceu de Barcelona, va ser torturat a Montjuïc i afusellat el 21 de maig de 1894. [APE]

Codina, Josep, socialista a Manlleu (segle XIX). El març del 1889 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al juliol del 1890. L'agost del 1891 fou novament elegit tresorer. lloc que continuava ocupant l'abril del 1892 i el desembre d'aquell any. [TMS]

Codina, Josep, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'agost del 1891, i fins al gener del 1892, ocupà el càrrec de vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Codina, Sever, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (segle XX). Representà els obrers aprestadors i premsadors de Terrassa, i els teixidors de la mateixa ciutat, al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Codina i Espino, Joan, dirigent local de les JSC a Manlleu (segle XX). El 1936 va formar part del comitè antifeixista de la població. Va dirigir el quinzenal *Alba Roja*, òrgan de les JSC de Manlleu. [JCP]

Codina i Vivet, Joan, Juan de Catalunya, obrer manual, dirigent socialista i cooperativista (Manlleu 1875-Barcelona 1939). Membre del PSOE, va ser un dels principals impulsors del nucli socialista que des de principis del segle XX hi havia a Manlleu. Orador a la majoria dels actes organitzats pels socialistes osonencs, va ser un gran propagador del socialisme a la comarca. Feia de corresponsal de la zona de l'Alt Ter pel setmanari *La Justicia Social*, on sovint signava amb el pseudònim de *Juan de Catalunya*; també va escriure en altres publicacions periòdiques com *La Internacional*. L'any 1912 va ser regidor a l'Ajuntament de Manlleu. El 1930 va promoure la reorganització de l'Agrupació Socialista Obrera de Manlleu, de la qual va ser nomenat president. Inicialment molt crític amb el catalanisme, va atacar públicament la USC,

que acusava de ser un sector més del catalanisme i de no practicar la lluita de classes. Tot i així, va participar en actes a la comarca al costat de Manuel Serra i Moret (USC), de qui destacava, entre altres coses, el fet que hagués traduït al català el *Manifest Comunista*. La seva posició respecte a la USC va canviar quan, l'any 1933, la USC va absorbir la Federació Catalana del PSOE, l'Agrupació Socialista Obrera de Manlleu, que ell presidia, es va integrar a la USC i, després de la ruptura d'aquestes dues organitzacions, el 1934, el nucli socialista de Manlleu va continuar al costat de la USC. En el camp del cooperativisme, era un soci actiu de la Cooperativa Mútua de Pa i Queviures de Manlleu, la més gran de la comarca d'Osona. Les seves dues principals preocupacions van ser treballar per aconseguir fomentar l'esperit cooperatiu entre els socis i estructurar una organització cooperativista comarcal a través d'una federació. Va escriure nombroses cròniques i articles d'opinió a *Acción Cooperativista*. Detingut l'any 1939, va ser executat al Camp de la Bóta. [JCP]

Codina Soler, Ramon, administratiu i dirigent polític (Gironella 1919). El seu pare era de la CNT i, després, del BOC i POUM. Va fer estudis de batxillerat, portava la biblioteca del sindicat cenetista, escrivia al periòdic de Gironella, col·laborava amb ERC. Va treballar d'administratiu a l'Ajuntament de Gironella. Voluntari a les milícies populars, després ingressà al cos de carrabiners. Anà al front amb la 60 Divisió 4t Batalló (Balaguer, l'Ebre), i fou ferit a la Fatarella. Es va afiliar al PSUC i, restablert, es reincorporà al front i va ser ferit de nou. Va ser evacuat a França, a l'hospital de Doma (Dordonya). El van portar al camp de concentració de Sant Medard-en-Jala, vora Bordeus, on els feien treballar en la construcció d'una gran base de submarins. Dins el camp, estava organitzat amb els comunistes, que feien sabotatges. Es va escapar de Bordeus junt amb el seu pare, també pres, i es va incorporar al maquis. El seu grup, manat pel comandant Carlos, de Mataró, va alliberar Agen. Els van ordenar de fer el pas cap a Espanya; van passar per la Vall d'Aran, però un grup d'una trentena, dirigits per Carlos, havia d'anar cap a Jaca; Codina era comissari de batalló. A Barbastre, Codina i quatre més van ser fets presoners. A Lleida van trobar-se amb els

detinguts a la Vall d'Aran. Va sofrir tortures a la presó perquè declarés. Condemnat a 20 anys, va anar al penal de Sant Miquel dels Reis (València), on el PCE tenia una organització; els presos van fer accions de protesta i va ser castigat i traslladat al penal de Burgos. Allí el PCE estava molt organitzat i duia una intensa vida política i formativa, Codina n'era un quadre formador. El 1953 va sortir de la presó. Va anar a Manresa, on vivien els seus pares, i es va casar. Cap a finals del franquisme va tornar a establir contacte amb el PSUC i a treballar-hi activament. Va ser secretari general del Sindicat de Pensionistes de CCOO de Manresa i també de la província de Barcelona. Va ser candidat en les eleccions municipals per IC l'any 1995. [JSC]

Codinach (o Codina), Francesc d'Assís, obrer del tèxtil i sindicalista (segle XIX). Va ser representant de la societat Les Tres Classes de Vapor de Sallent al primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat del 18 al 25 de juny de 1870 al Teatre del Circ de Barcelona. En les votacions dels dictàmens va mantenir una postura aparentment ambigua; així, mentre sobre la cooperació i l'organització va estar amb la majoria dels congressistes, significativament votà en contra de les propostes del grup majoritari bakuninista en els dictàmens sobre resistència i apoliticisme. La seva postura recolzà el corrent sindicalista partidari de l'acció en política. [APE]

Codinach, Pere, pagès i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Fou delegat de la Societat de Pagesos de Sant Feliu de Llobregat al V congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya que se celebrà a Saragossa els dies 22-24 de maig de 1917, en el decurs del qual actuà de secretari d'una de les sessions. [MPMJ]

Còdol, Josep, teixidor i societari a Palma de Mallorca (segle XIX). A principis de 1870, fou director de la Societat de Teixidors de Palma. [CR]

Codolà, Joaquim, socialista a Mataró (segle XX). Fou delegat per la Joventut Socialista de Mataró al III congrés de la Federació Socialista Catalana, que es va celebrar a la capital del Maresme el maig de 1913. [PPB]

Codolà, Llorenç, fuster modelista i dirigent obrer a Barcelona (segle XIX). Fou un dels directors de les trenta societats obreres que, reunides a Barcelona el 24 de gener de 1855, acordaren la creació de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona. Més endavant, el març del mateix any, signà un document dirigit al governador civil de Barcelona. El text anava recolzat per tots els directors de les societats obreres més importants de la ciutat. Tots ells reivindicaren el dret d'associació i condemnaren els abusos comesos en alguns conflictes laborals en altres pobles de Catalunya. Finalment, l'11 de maig de 1855, participà en la signatura d'una exposició de queixa, elaborada per un gran nombre de representants d'associacions filantròpiques de Barcelona, adreçada al governador civil de la província. [EOF]

Codorniu (o Codorner o Cordones), Pere, paleta i sindicalista a Tortosa (segle XIX). Va participar, com a delegat de la Cooperativa de Paletes de Tortosa, al primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat del 18 al 25 de juny de 1870 al Teatre del Circ de Barcelona. A la sessió administrativa del congrés, celebrada el dia 22, va ser nomenat secretari juntament amb Soriano. A les votacions dels controvertits dictàmens sobre model d'organització i actitud política, es va alinear amb el seu vot positiu amb els corrents apoliticistes i per tant a favor del plantejament del sector dels aliancistes; en canvi, en els relatius a les formes de resistència i el cooperativisme s'abstingué, la qual cosa denota una certa indecisió en les seves actituds i opinions. [VVL]

Codorniu Castellà, Agustí, militant anarquista a Tortosa (segle XX). Membre de la CNT a Tortosa, fou empresonat sota acusació d'haver participat en els esdeveniments de maig de 1937 a Tortosa. Portat a Tarragona, va ser posat en llibertat pel tribunal popular que jutjà el cas el mes de juny de 1937. [XPM]

Cohí Baubí, Damià, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Militant de la CNT a Jesús i Maria, durant la guerra civil va ser encausat en el sumari sobre els successos de maig de 1937 a Tortosa, acusat de participar en els enfrontaments al carrer. [XPM]

Colado, Ramon, socialista i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou tresorer del primer comitè nacional de la Unió General de Treballadors, elegit al Congrés Fundacional de Barcelona, celebrat els dies 12, 13 i 14 d'agost de 1888. [VVL]

Coldefons, Josep, dependent de comerç i sindicalista a Manresa (segle XX). Representà els dependents de comerç de Manresa, al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Colell, Ramir, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Era representant de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT de Badalona en la reunió celebrada a València el 21 de gener de 1938 per a discutir sobre la coordinació, control i orientació dels organismes de la CNT dedicats a l'assegurança i a la previsió social. Fou un dels qui va signar un projecte referit a aquesta coordinació. [JIG]

Colell Santcliments, Josep, contramestre, sindicalista i milicià berguedà (segle XX). Natural de la Coma, veí de l'Ametlla de Merola. Membre actiu de la CNT i del Ràdium, en arribar la guerra fou milicià i va participar en escorcolls i en el saqueig de l'església de la localitat. Essent president del comitè de control, va col·lectivitzar la fàbrica de la Colejia. El 1941 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, fruit del qual fou condemnat a 20 anys i empresonat a la Model de Barcelona. [JCR/JJR]

Colet, Pere, militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Fou militant del Sindicat Agrícola de la CNT a Reus. Detingut sota l'acusació de participar en un intent d'atemptat anarquista el febrer de 1932, a Reus, i se li trobaren armes. Fou condemnat a un any de presó. El 1934 fou novament detingut per ajudar un vaguista barceloní perseguit per la policia. El 1939 hagué d'exiliar-se a França. L'octubre de 1945 participava a Tolosa en trobades de militants anarquistes reusencs exiliats, que el nomenaren secretari de la comissió de relacions. [PAN/AAC]

Colet Bertran, Pere, jornalero de bòbila a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou dirigent de

la Societat de Rajolers Jornaleros de Vilafranca i comarca del Penedès els anys trenta. [RAM]

Coll, Albert, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Coll, Antoni, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Coll, Antoni, internacionalista a Mallorca (segle XIX). Cap a finals de 1870 va ser membre de la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Coll, Bartomeu, paleta i anarquista a Calella (segle XX). Va participar com a delegat del Sindicat d'Obrers Paletes de Calella al congrés fundacional de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el mes d'agost de l'any 1908. [VVL]

Coll, Bartomeu, socialista a Barcelona (segle XX). L'agost del 1932 va ser escollit vicesecretari de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Coll, Francesc, internacionalista a Can Bros (Martorell) (segle XIX). Va pertànyer al tèxtil i més concretament a Les Tres Classes de Vapor. Va assistir al Primer Congrés Obrero, celebrat al Teatre del Círc de Barcelona, del 18 al 25 de juny de 1870, on va recolzar la tendència bakuninista representada pels antics aliancistes encapçalats per Rafael Farga Pellicer, majoritària en el congrés, com es desprèn de l'orientació afirmativa dels seus vots en tots els dictàmens discutits. El 24 de novembre de 1871 figura com a membre de la junta de la Secció de Teixits Mecànics de la Unión de las Tres Secciones de Vapor de Barcelona, que va dimitir en bloc per motius desconeguts. [VVL]

Coll, Francesc, internacionalista a Mallorca (segle XIX). L'any 1870 va ser president de la

Societat de Fusters, Ebenistes, Cadiraires, Tapissers i Escultors de Palma. El juliol del mateix any i almenys fins al 1872, va ésser membre del Consell local de la federació de Palma de l'AIT. L'agost de 1872, signà una carta dirigida a la comissió federal de la RE de l'AIT en què es feia saber la posició d'aquesta federació respecte de l'article editat a *La Emancipación* (número 59), en el qual s'havia criticat durament alguns membres del Consell federal, acusats de voler desorganitzar i destruir la Internacional. Aquest comunicat signat per ell va fer costat als membres del Consell federal i condemnà els anomenats autoritaris. [VVL]

Coll, Jaume, fonedor de ferro i sindicalista a Barcelona (segle xx). Participà, com a delegat del Sindicat de Fonedors de Ferro de Barcelona, en el congrés constituent de la CNT celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre i 1 de novembre del 1910. Juntament amb Joan Buxadé, representà els fonedors de ferro de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre del 1911. Clausurades les sessions del congrés, va assistir, junt amb anarquistes i socialistes significats, a una reunió secreta convocada pel Subcomitè pro Revolució Espanyola de Barcelona, per a tractar del projecte de declaració d'una vaga general revolucionària a mitjan setembre mateix. Com a integrant d'aquest comitè revolucionari, fou detingut la nit del 16 d'aquell setembre. [TMS]

Coll, Josep, manobre i sindicalista a Mataró (segle xx). En representació de la Societat de Manobres de Mataró, es va adherir al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. [TMS]

Coll, Magí, jornaler del tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Des de juny de 1872 va ser membre del Consell de la Unió dels Obrers Manufacturerers de Barcelona, en representació dels jornalers o preparadors. [VVL]

Coll, Manuel, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Exercí com a vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre el gener del 1924 i l'agost del 1929. El febrer del 1932 va ser un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. [DBM]

Coll, Miquel, pseudònim d'un obrer tèxtil i comunista a Barcelona (segle xx). Militant del POUM, va prendre part a la jornada del 19 de juliol del 1936, a Barcelona, en contra de l'aixecament de l'exèrcit, i durant els primers mesos de la guerra civil fou membre de les patrulles de control. Posteriorment, el partit li assignà la tasca d'ésser escorta d'Andreu Nin, però no va poder-ne evitar la detenció el 16 de juny del 1937. [PPB]

Coll, Pere, pagès i sindicalista a la Secuita, Tarragonès (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [PPB]

Coll Alsina, Quintí, paleta i sindicalista (Avinyó 1892-Barcelona 1939). Fou dirigent significat del Centre d'Esquerra Republicana d'Avinyó. Presidí la Comissió Gestora anterior al primer Ajuntament republicà elegit per sufragi universal, però rebutjà un càrrec de conseller a l'Ajuntament depurat l'octubre de 1934. El juliol de 1936, en representació del comitè local del Front Popular, prengué possessió de l'Ajuntament i fou responsable de Foment i de Cultura en el primer Comitè d'Enllaç Antifeixista. Integrat a la CNT, contribuï a la col·lectivització dels paletes. El setembre de 1936 sortí del govern municipal però hi tornà el 1937 com a alcalde en substitució d'Antoni Careta. El febrer de 1939 fou detingut a Manresa. Pel març, el consell de guerra el va condemnar a mort sota l'acusació que, mentre era al comitè i a l'alcaldia, es van cometre diversos assassinats, tot i que no se l'acusava d'haver-ne estat el responsable. [JIC]

Coll Canals, Josep M., cal Miquel Nin, pagès a compte d'altri i sindicalista (Bràfim 1907-1960). El maig del 1937 participà en la junta del Sindicat Agrícola local, com a secretari comptador. El juny de 1937 era el president del Sindicat de Treballadors de la UGT de Bràfim. El juny de 1939 ingressà a la presó de Tarragona procedent de Valls, lliurat per la força pública en concepte de pres. El 9 d'agost de 1939 va ser jutjat en consell de guerra, li sortí la pena de 15 anys de reclusió. El febrer del 1940 el traslladaren a la presó de Terol. [AGT]

Coll Dalmau, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Coll Gornès, Miquel, periodista i polític (Maó 1909). El 1934, s'afilià a la Joventut Socialista de Maó. Detingut arran de l'alçament militar de juliol de 1936, fou alliberat després del fracàs del «moviment» a Menorca. Durant la guerra civil, fou un dels dirigents de la Federació Provincial de les Joventuts Socialistes Unificades i ocupà diversos càrrecs dins correus, telègrafs i sanitat militar. Col·laborà en els periòdics *Adelante*, *Justicia Social* i *Nuestra Palabra*. Després de la rendició de Menorca a les tropes franquistes (febrer de 1939), fou detingut i condemnat a mort (1940), pena que li fou commutada per la de trenta anys. El 1945, sortí en llibertat. [DG]

Publicacions: *Republicanos y rebeldes (memorias)*, Maó, 1992; *Los que se fueron... Aquella madrugada (biografías novelescas)*, Maó, 1993.

Coll i Massaguer, M., socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1931 formà part de la comissió permanent de propaganda i organització a les comarques gironines que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. Al mateix temps va passar a formar part de la comissió de premsa del partit. [MPMJ]

Coll i Torrelles, Josep, paleta, dirigent comunista i socialista (Lleida 1907-París 1991). Als divuit anys va anar a viure a Barcelona, on es va afiliar al Sindicat de la Construcció de la CNT al si del qual sempre va desenvolupar càrrecs de responsabilitat. El 1928 va contribuir a la constitució del Partit Comunista Català, del qual fou un dels màxims dirigents, i formà part de la redacció de *Treball*. El juny del 1930, a l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció de la CNT, fou nomenat tresorer de la junta i quan s'organitzà l'Oposició Sindical Revolucionària passà a ser-ne un dels màxims dirigents. Fundador del Bloc Obrer i Camperol, passà a ser membre del seus comitès central i executiu. Actiu propagandista, fou

candidat pel BOC a les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931, quan es presentà pel districte novè de la ciutat de Barcelona, a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre del 1932 per la ciutat de Barcelona, a les eleccions a diputats del 19 de novembre del 1933 i, de bell nou, a les eleccions municipals del 14 de gener del 1934 per Barcelona. El 19 de setembre del 1935 va assistir a la reunió clandestina en què es constituí el Partit Obrer d'Unificació Marxista, del comitè executiu del qual també formà part. En esclatar la guerra civil, el juliol del 1936, fou delegat per a formar part de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya, que el nomenà secretari general d'Ordre Públic. El desembre del 1936 fou un dels firmants del manifest del comitè central del POUM davant la crisi del govern de la Generalitat, en la qual el POUM fou exclòs del govern català. Després dels fets de Maig del 1937, fou detingut a l'Hotel Falcón de Barcelona, i traslladat a la infermeria de l'Hospital Clínic, d'on es pogué escapar. Va viure clandestinament fins que el 1938 es traslladà a París per fer gestions a favor de Joaquim Maurín, empresonat pels franquistes. El desembre del 1938 va passar a Perpinyà per organitzar l'acollida de militants del POUM. Detingut a Montalban el 26 de febrer del 1941, el novembre del mateix any fou jutjat per un tribunal militar, acusat d'activitats comunistes, i condemnat a 4 anys de presó i a 1.000 francs de multa. Fou reclus en un camp de concentració prop de Dunkerque fins al desembarcament aliat. Després de la guerra mundial, reorganitzà amb Josep Rovira el POUM a França, i fou elegit membre del comitè a la conferència celebrada a Tolosa l'onze de novembre del 1944. Partidari de la superació política del POUM, el gener del 1945 participà en la constitució del Moviment Socialista de Catalunya, del secretariat del qual fou membre. El 1950 formà part de la tendència «minoritària», defensada per Rovira, que s'oposava a la conversió del «moviment» en «partit» i el setembre del 1950 va dimitir del seu Consell general, tot mantenint-se en una posició de neutralitat. Es reincorporà a la vida política el 1978, a la constitució del Partit dels Socialistes de Catalunya, quan en va organitzar la secció de París i es convertí en un dels seus dirigents. El 1978, juntament amb Josep Pané, va publicar el llibre *Josep Rovira. Una vida al servei de*

Catalunya i el socialisme (Barcelona 1978). [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vols. Barcelona, 1974-1975. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Coll Lahuerta, Ramon, anarquista, representant sindical i polític a Tortosa (segle XX). Fou membre de la secció local de la CNT a Tortosa i ocupà càrrecs de responsabilitat política durant el període de 1936 a 1937 en el consistori de la ciutat. A finals d'agost de 1936 entrà en el departament d'Obres Públiques i Agricultura de la Comissió Administrativa de Tortosa, paral·lela al Comitè Antifeixista recentment creat, en nom de la CNT. El 19 d'octubre, ja dissolt el comitè i l'esmentada comissió, s'incorporà a la comissió de Finances del nou Consell municipal que hom constituí seguint la legislació de la Generalitat de Catalunya. Fou detingut arran dels successos de maig de 1937 a Tortosa i posteriorment va ser jutjat i acusat de rebel·lió militar. Condemnat a 20 anys de presó pel Tribunal Popular de Tarragona que seguí la causa sobre els successos de maig, restà reclòs i no tornà a desenvolupar tasques polítiques fins a la fi del conflicte bèl·lic. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Coll Poch, Sebastià, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou president de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei el 1912. [AGL]

Coll Riera, Joan, pagès i sindicalista (Rodonyà 1894-?) Sindicat a la Unió de Rabassaires local, va ser escollit com a comptador a la renovació de la junta el desembre de 1932. L'actuació més descarnada que se li coneix va ser la protesta que va realitzar, junt amb més de cent persones, dones i homes, a la sessió municipal ordinària d'octubre de 1932, en què protestà contra el secretari de l'Ajuntament, demanant-ne la substitució, per haver-se mostrat parcial a favor dels propietaris i en contra dels rabassaires, aspecte que l'Ajuntament no aprovà. [AGT]

Coll Sastre, Antoni, industrial licorista, periodista i maçó (Palma 1892-1937). El 1924 fou

iniciat dins la maçoneria. Durant la Segona República, fou administrador de l'òrgan de la CNT a les Balears, *Cultura Obrera*, i tresorer de l'Ateneu Sindicalista. Detingut l'agost de 1936, el gener següent fou posat en llibertat i assassinat. El 1941, fou condemnat a cinc anys d'inhabilitació pel Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques. [JG]

Collado, F., obrer del ram elèctric i militant anarquista a Badalona (segle XX). El març de 1932 va ser un dels signants del manifest promogut per la CNT que responsabilitzava el Govern Civil d'incitar el pistolisme antisindical. [JRM]

Collboní, Miquel, obrer del ram de la llana i societarí a Olot (segle XIX). Va ser vocal de la Societat de Protecció Mútua de Pellaires de la Vila d'Olot l'any 1841. El 16 de desembre del mateix any, va signar un escrit en què s'anima a els obrers a la unitat i a la constància per a enfortir les societats obreres. El text expressava també el dret a la protecció de les autoritats generals i locals com a reconeixement de l'ajut que havien rebut d'aquestes les classes obreres, a conseqüència segurament de la pressió carlina; també es va plantejar la convocatòria per a la renovació de les juntes directives i consultives de la dita societat. [VVL]

Colls, Josep, anarcosindicalista al Bages (segle XX). Va ser delegat a la conferència extraordinària de la CNT, celebrada a Madrid els dies 11 al 16 de juny de 1931, representant els sindicats locals de Castellbell i el Vilar, d'Esparreguera i de Monistrol de Montserrat, i el Sindicat Únic de Treballadors d'Olesa de Montserrat i de Sant Vicenç de Castellet. Es va posicionar amb la línia antipoliticista propugnada pels militants de la FAI, que volien impedir el debat sobre la manera com la CNT hauria de recolzar les noves Corts constituents. El seu grup va elaborar la proposta «Estudio de medios y posibilidades revolucionarias para instaurar cuanto antes en España el comunismo libertario (plan realizador)», amb la intenció d'anular aquest debat. Aquell mateix any va assistir com a delegat per Olesa de Montserrat als comicis de la CRT de Catalunya de la CNT, celebrats a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de l'any 1931. [VVL]

Colom, Joan, adobador i dirigent sindical a Palma (segle XX). Cap al 1910, era socialista i dirigia la Unió d'Adobadors, una societat obrera adherida a la Federació Local de Societats Obreres de Palma i a la UGT. L'octubre de 1916, participà com a orador en el míting obrer d'Inca. [AMR]

Colom, Joan, teixidor d'estampats i societatari a Barcelona (segle XIX). Des de l'any 1841 va ser vocal segon de la junta central de les Associacions de Socors Mutus. El 28 de febrer del mateix any va signar una exposició adreçada als diputats a Corts, en la qual es denunciava la situació en què es trobava la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) El 16 de juny va subscriure una comunicació adreçada al general Espartero, regent del regne, en la qual es denunciava el contraban. (Vegeu: Anglada, Antoni.) [VVL]

Colom, Josep, comunista (Figueres, ?-Praga 1970). Va ser militant i fundador del Sindicat de Llum i Força de l'Alt Empordà, i un dels fundadors del PSUC a la mateixa comarca. Va participar en el moviment revolucionari de 1934, i fou empresonat poc després. Va col·laborar en l'organització del Front Popular de Figueres per a les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la guerra civil, va formar part del Comitè Revolucionari d'aquesta localitat. El 19 de juliol, va lluitar contra l'aïxecament de la guarnició de l'exèrcit a Figueres. Al llarg de la guerra va destacar activament en l'organització del Socors Roig Internacional. En acabar la guerra civil, l'any 1939, es va exiliar a diversos països, i va fixar la seva darrera residència a Txecoslovàquia. [VVL]

Colom, Lluís, socialista a Palma de Mallorca (segle XX). El mes de gener del 1926 fou elegit representant dels obrers de Palma en el comitè paritari dels tramviàries, un dels primers comitès constituïts a Palma. [TMS]

Colom, Pacià, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març del 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny del 1887, data en la qual fou elegit vicepresident. [TMS]

Colom, Sebastià, dirigent sindical a Palma (segle XX). El 1921, era comunista i tenia el

càrrec de depositari de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble de Palma. El 1922, fou un dels fundadors de la Confederació Regional del Treball de Mallorca, de caràcter anarquista. [AMR]

Colom Torres, Vicenç, sabater i polític a Eivissa (segle XX). Fundà (agost de 1931) l'Agrupació Socialista d'Eivissa, de la qual fou vice-secretari i secretari (1932). Fou secretari de la societat Marítima Terrestre, adherida a la UGT. Fou membre del Comitè d'Eivissa del Front Popular, en representació de la UGT (febrer de 1936). El març de 1936, fou nomenat batlle d'Eivissa, càrrec del qual fou destituït amb l'alçament militar de juliol de 1936. [NE]

Coloma, Joan, cooperativista i socialista a Barcelona (segle XX). Destacat dirigent del socialisme barceloní durant la segona dècada del segle, participà en nombrosos mítings de propaganda entre 1911 i 1913. El desembre de 1910 va presidir la Conferència de les agrupacions socialistes catalanes que se celebrà a Barcelona i on es reorganitzà la Federació Socialista Catalana. El 1914 era membre de la junta de l'Escola Cooperativista, secció de la Federació Comarcal de Barcelona, i durant els anys vint dirigí *Acción Cooperatista*, l'òrgan de la Federació de Cooperatives de Catalunya, en la direcció del qual fou confirmat el 1933. Membre de la Unió Socialista de Catalunya, en proclamar-se la Segona República, el juliol de 1931 passà a ser secretari d'administració del seu comitè executiu en representació de la secció de Barcelona. En el I Congrés Nacional de la USC, celebrat al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona els dies 2-3 d'abril de 1932, fou elegit secretari de relacions exteriors del comitè executiu. Des del 5 de març de 1934 fou també secretari del Consell Superior de Cooperació. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. CAPDEVILA, Maria Dolors & MASGRAU, Roser. *La Justícia Social. Òrgan de la Federació Catalana del PSOE 1910/1916*. Barcelona, 1979.

Coloma Martí, Empar, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya durant la Segona República, fou candidata a les eleccions legislatives celebra-

des del 19 de novembre de 1933 per Barcelona ciutat. Va obtenir 2.435 vots. [PPB]

Colomar, Joan, Carapalo, socialista (segle XX). Originari de Mallorca, procedia de la Falange Espanyola. Entre 1964 i 1966 va formar part del comitè executiu del FOC, on tingué un important paper. També va ser decisiva la seva intervenció en la crisi del FOC en la qual s'inclinà cap a la tendència trotskista, representada per la LCR-LC. El 1979, amb l'arribada dels socialistes a l'Ajuntament de Barcelona, va treballar al gabinet jurídic d'aquesta institució. [TMS]

Colomé, Antoni, fuster i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou dirigent del Sindicat de Fusters de Barcelona. L'any 1907, va participar en el procés de creació de l'organització Solidaritat Obrera, constituïda el 3 d'agost d'aquell mateix any, i va ocupar el càrrec de secretari general del primer Consell directiu de SO. Va ser redactor del setmanari *Solidaridad Obrera*, òrgan d'aquesta mateixa organització. L'any 1908 va dimetir d'aquests càrrecs, en traslladar-se a València. [VVL]

Colomé, Manuel, tintorer i societatari a Barcelona (segle XIX). El 28 de febrer de 1841 va signar una exposició als diputats a Corts sobre la situació de la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Colomé, Matilde, militant socialista a Reus (segle XX). Formà part del grup constituït de l'Agrupació Femenina Socialista, de la qual fou elegida vocal. [PAN/AAC]

Colomé, Pere, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny del 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Colomé Berenguer, Feliu, teixidor i anarcocol·lectivista a Sabadell (1836?-). Va formar part, des de la seva fundació l'any 1877, del consell directiu de la Cooperativa La Obrera Sabadellense («La Obrera»), la qual, sota l'aparença de cooperativa de producció i d'ajuda als invàlids pel treball, encobria l'organització anarcocol·lectivista de Sabadell. [TMS]

Colomé (o Colomer), Antoni, societatari i federal a Barcelona (segle XIX). Com a secretari interí de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, va signar la convocatòria del Congrés Obrer Català que se celebrà el 13 de desembre de 1868. Va figurar a la candidatura federal a les eleccions municipals del mateix mes de desembre. El febrer de 1869, figurà com a membre de la junta directiva de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Colomer, pagès i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat dels camperols barcelonins a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona del 31 de maig a l'1 de juny de 1931. [PPB]

Colomer, Andreu, representant sindical anarquista a Lleida (segle XX). Fou delegat pels Sindicats Únics de Treballadors de Lleida i Jundea en la conferència del comitè de la CRT, celebrada a Blanes el juliol de 1922 en resposta a l'oposició del general Martínez Anido a la legalització dels sindicats obrers i l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals. [XPM]

Colomer, Pere, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la CNT de Vilanova durant la segona dècada d'aquest segle. L'any 1918 representà la Federació Local (amb 195 afiliats) al Congrés Regional de Catalunya de la CNT. [RAM]

Colomer, Tomàs, filador i associacionista a Barcelona (segle XIX). Signà l'exposició a les Corts de 8 de novembre de 1853 per denunciar el seu empresonament. (Vegeu: Abella, Miquel.) El 8 d'agost de 1854 participà en la reunió dels representants obrers de Barcelona, on s'elaborà un document dirigit als ciutadans. (Vegeu: Bach, Ramon.) L'octubre del mateix any fou elegit representant dels obrers filadors de Barcelona en substitució del sector radical de Josep Barceló, Ramon Maseras i Antoni Gual, després dels moments més crítics del conflicte de les selfactines. Amb aquest càrrec signà el conveni del ram el 18 d'octubre de 1854. (Vegeu: Aguiló, Joan.) Fou elegit comissari a les eleccions municipals del 19 d'octubre de 1854 per

la parròquia del Carme. De tendència moderada, perdé ràpidament la direcció dels filadors, cada cop més radicalitzats. [RMS]

Colomer i Colomer, Wenceslau, comunista a Barcelona (segle XX). Fill d'un firaire de «caballitos», era originari de Sabadell, on durant la Segona República esdevingué un dels dirigents del Partit Comunista de Catalunya. Fou detingut amb motiu dels fets del sis d'octubre de 1934. Membre de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya des de la seva constitució l'abril del 1936, en esclatar la guerra civil el juliol del 1936, en fou nomenat secretari general el 1937, en substitució de Martí Salvat. Va formar part de la presidència de la I Conferència Nacional del PSUC, que va tenir lloc a Barcelona el juliol del 1937, on fou nomenat membre del comitè central i també, per raó del seu càrrec a les Joventuts, del comitè executiu. Alineat al sector espanyolista del PCE, va tenir nombrosos enfrontaments amb el secretari general del PSUC, Joan Comorera. Acabada la guerra, passà a l'exili francès i fou apartat del Comitè Central d'Anvers (març de 1939), però féu costat a Comorera quan, poc temps després, s'inicià tot un seguit de depuracions i fugides al si del PSUC. L'any 1942 s'incorporà al secretariat restringit del PSUC i el 1944, a Mèxic, es casà amb Núria Comorera. Retornà a França el 1945, on s'ocupà de la secretaria d'organització del partit i mantingué una estreta relació amb la direcció del PCE, especialment amb Santiago Carrillo. Formà part de la comissió d'investigació que a finals del 1948 va propiciar la destitució de Ramon Soliva com a responsable del PSUC a l'interior, arran de la caiguda d'una vuitantena de militants. Amb motiu de la celebració del XIII aniversari de la fundació del PSUC, en plena crisi amb Comorera, publicà un article en què situava el PSUC com una organització comunista en la perspectiva de la seva unificació orgànica amb el PCE i participà en el míting commemoratiu que tingué lloc a Tolosa de Llenguadoc, el 28 d'agost del 1949, en absència de Comorera. Va tenir un paper protagonista en el desenllaç de la crisi que va representar l'expulsió de Comorera del PSUC, però es va distanciar progressivament de la direcció comunista i del PCE arran de l'actitud d'hostilitat persistent que aquests continuaven tenint envers Comorera, i quan es va

celebrar el I Congrés del PSUC, l'octubre de 1956, ja no ocupava cap càrrec. [PPB]

Publicacions: *Per una joventut culta, lliure i feliç*. Barcelona, 1937.

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Juan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Colomer i Nadal, Víctor, mestre, dirigent comunista i socialista (Corbins 1896-Mèxic 1960). Estudià magisteri a Lleida, on cap al 1920 era ja conegut per les seves activitats propagandístiques i revolucionàries com a militant de la CNT. Integrat al grup que dirigia Maurín a l'entorn del setmanari *Lucha Social*, portà a terme una intensa activitat a favor de la revolució russa i s'integrà a la Federació Comunista Catalanobaleà. L'any 1925, en plena Dictadura de Primo de Rivera, patí presó, i el gener del 1926 figurava com a redactor de *La Antorcha*, el portaveu del PCE. El 1928 ingressà al Partit Comunista Català. El 1930, ja instal·lat a Barcelona, passà a formar part del Bloc Obrer i Camperol, i fou membre dels seus comitès central i executiu. En representació del BOC fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931, pel districte desè de Barcelona, a les eleccions a diputats a Corts constituents del 28 de juny del 1931, a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre del 1932, a les eleccions a diputats del 19 de novembre del 1933 i a les eleccions municipals del 14 de gener del 1934, altre cop per Barcelona. Especialitzat en qüestions agràries, fou membre de la Comissió Agrària del BOC, que començà a funcionar l'agost del 1931, i va escriure els fullets *El Bloque Obrero y Campesino y la cuestión agraria* (Barcelona 1932) i *El anarquismo y la revolución* (Barcelona 1933). El 1933 va presidir l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Era, al mateix temps, professor de l'Escola Marxista, que havia posat en funcionament el BOC, i col·laborador habitual del setmanari *L'Hora*. Durant els esdeveniments d'octubre del 1934 va formar part, en representació del BOC, del Comitè Revolucionari Militar, integrat, a més, per militants del Partit Comunista de Catalunya i de l'Esquerra Comunista. L'abril del 1935 proposà al BOC la seva integració al PSOE i quan es produí la constitució del POUM, el setembre del 1935, s'oposà, juntament amb un petit nucli de dirigents com Llibert Estartús i Àngel Estivill, al nou partit i

ingressà a la Federació Catalana del PSEOE. Participà en el procés d'unificació que menà a la constitució del PSUC, el dia 23 de juliol del 1936, en formà part del comitè executiu i ocupà la secretaria d'Agitació i Propaganda i d'Agricultura. En plena guerra civil, l'octubre del 1936 fou nomenat regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i participà en el Congrés de Treballadors de la Terra de la UGT, que se celebrà el gener del 1937, on es manifestà contrari a qualsevol tipus de col·lectivització de la terra. Durant els fets de Maig del 1937 va parlar per la ràdio amb l'objectiu d'apaivagar els ànims. Va prendre part a la primera Conferència Nacional del PSUC (juliol del 1937), on presentà un informe sobre la política agrària que havia de defensar el PSUC, i fou confirmat com a membre del comitè executiu. D'indubtable influència política dins el PSUC, fou l'inspirador de la revista *Meridià*, que va aparèixer els primers dies de gener del 1938, i de *Catalunya*, que havia d'ésser una revista de debat teòric i polític, però que quan fou editada uns dies després li valgueren l'acusació de «trotskista» i «agent de l'enemic» per part de Palmiro Togliatti i només fou distribuïda entre la direcció del PSUC i els delegats de la Internacional Comunista. El 1939 s'exilià a França. Expulsat del PSUC a la reunió del Comitè Central d'Anvers, que se celebrà a París el març del 1939, marxà a Mèxic i el novembre del 1940 fou un dels signants del manifest en què antics dirigents i militants del PSUC denunciaven la manca de democràcia interna del partit i l'intervencionisme de la Internacional Comunista. El març del 1941 signava el manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana, que el juliol del 1942 es convertí en Partit Socialista Català, del Consell executiu del qual va formar part. Posteriorment, l'any 1958, sempre des de Mèxic, s'incorporà al Moviment Socialista de Catalunya, on trobà antics militants del Bloc Obrer i Camperol. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloc Obrer y Campesino*. Barcelona, 1996. *Endavant*, 1990, octubre-novembre, núm. 119.

Colomina, fuster i sindicalista a Terrassa (segle xx). Fou delegat de la Societat d'Oficials Fusters de Terrassa al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Colomina, Francesc, sindicalista a Tremp (segle xx). Formà part, com a vocal, de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca, en el moment de la seva constitució, l'agost de 1920. Durant la guerra civil, militava a l'ERC i va formar part de la comissió municipal de Seguretat Interior i Defensa. [PPB]

Colominas, Jaume, terrissaire i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el Congrés d'Obrers Constructores de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871. [VVL]

Colominas, Josep, filador i societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan març de 1855, subscriuí un document adreçat al governador civil de la província, en el qual, juntament amb Pau Balaguer, Josep Bosch, Joan Company i Pau Oliva, s'atribuïen la representació de la classe de filadors de Barcelona, es manifestaven disposats a acceptar les màquines selfactines malgrat tots els inconvenients, i proposaven de discutir una nova tarifa per als treballs fets amb aquelles màquines. [CMM]

Colominas Maseras, Joan, mestre i radical a Barcelona (segle XX). Pedagog racionalista, durant la primera dècada de segle militava al partit radical de Lerroux. Va substituir Anselmo Lorenzo en la direcció del *Boletín de la Escuela Moderna* i mantingué relacions amb Àngeles Villafranca, germana de Soledad. Col·laborava habitualment al periòdic radical *La Rebel·dià*. [PPB]

Cols, Jaume, teixidor i associacionista a Olot (segle XIX). Va ser secretari de l'Associació Obrera de Teixidors d'Olot des de setembre de 1841. Per raó del seu càrrec, va mantenir relacions amb altres societats obreres de diverses localitats. En la visita de Joan Muns a la ciutat d'Olot el 7 de setembre de 1842, fou ell qui signà el document de rebuda en nom de la societat a la qual pertanyia. [VVL]

Columbrí, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Columbrí Saderra, Albert, relligador i activista demòcrata a Barcelona (segle XIX). Pels anys 1847-1850 va estar al costat de l'ideari cabetà. El 1854 participà en la vaga que va tenir lloc a Barcelona els mesos de març i abril, i a l'octubre d'aquell mateix any va començar la seva militància al Partit Democràtic. L'abril de 1856, durant l'onada repressiva que desencadenà el capità general de Catalunya, Juan Zapatero, fou detingut i empresonat per les seves idees demòcrates i va complir condemna a Almeria. Tornà a Barcelona a finals de 1856, on va ser novament detingut i deportat el 23 de gener de 1857. L'any 1864 va publicar a Barcelona el llibre *Memorias de un presidiario político*, on narra les seves experiències com a presoner i també altres notícies sobre el seu ambient professional i polític. Figurà entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Coma, Agustí, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el 7 de novembre de 1931, en el moment de la seva constitució, passà a dirigir la secció de la USC del districte de Gràcia. L'abril de 1932 formà part de la junta central i de la junta executiva de la Federació Comarcal de Barcelona, de la qual fou secretari general el 25 de juny de 1932, fins que poc després va dimitir. [MPMJ]

Coma, Lluís, pagès i sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la Unió de Rabassaires, l'octubre de 1936 fou nomenat regidor del Consell municipal. [JLJ]

Coma Cardona, Josep, anarcosindicalista a Saldes, Berguedà (1896-1953). Fou militant de la CNT i va entrar a l'Ajuntament de Saldes l'octubre de 1936 com a representant del sindicat; hi va ser durant tot el període bèl·lic. [JCR/JJR]

Coma i Cruells, Vicenç, el Coix del carrer de Gurb, manyà i militant cenetista (Vic 1911-?).

El 1936, va ser un dels membres de les milícies antifeixistes més temuts a la ciutat de Vic i comarca; se li atribueix la participació en moltes de les execucions de la rereguarda vigatana. A causa d'una minusvalia congènita, era conegut popularment com el Coix. El juny de 1937 va ser detingut i empresonat per la guàrdia d'assalt, i va passar per diverses presons catalanes. El 1939 va passar la frontera cap a França, des d'on va anar a establir-se a Xile. [JCP]

Coma Vila, Antoni, impressor i pintor, polític i sindicalista a Berga (Berga 1906-?). Amb la constitució del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, va entrar, en representació de la UGT i el PSUC, en la comissió encarregada d'organitzar les conselleries i va formar part de la d'Economia i Finances i de la de Cultura. El 30 de novembre de 1936 va esdevenir, de manera interina, el responsable de la conselleria d'Obres Públiques, en substitució de Carceller. El gener de 1937 fou accidentalment alcalde-president del Consell municipal de Berga. El 8 de març de 1937 va ser president de la conselleria de Treball i vocal de la de Finances i Transports i de la de Cultura i Governació. El 26 d'octubre de 1937 fou elegit alcalde tercer i, també, president de la conselleria de Treball i Obres Públiques. Com a militant del PSUC, el 9 de març de 1938 entrà a formar part de la comissió de Sanitat de l'Ajuntament de Berga, arran d'una reestructuració dels representants d'aquest partit a l'Ajuntament. També era membre de la UGT i, com a tal, el 29 d'abril de 1938 va ingressar al Cos de Seguretat Interior, grup uniformat. El 9 de maig de 1938 es va incorporar al front. [JCR/JJR]

Comabella, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Com a representant de la Societat d'Aprestadors i Premsadors de Sabadell, assistí al III congrés de la Federació Espanyola d'Art Fabril, celebrat a Terrassa del dia 8 al 10 de setembre de 1905. [TMS]

Comabella i Rabassa, Josep, periodista, socialista i comunista (Ponts, la Noguera, 1908-Barcelona 1981). Col·laborador del diari *El País*, el maig del 1930 era un dels signants del manifest *A la joventut lleidatana*, que va donar lloc a la fundació de la Joventut Esquerrana de Lleida. En constituir-se el Bloc Obrer i Campe-

rol, s'incorporà al nou partit, del qual fou un destacat dirigent durant els anys republicans, i col·laborà a *Avant*, el portaveu del BOC a la província de Lleida. Patí presó arran dels fets d'Octubre de 1934. Posteriorment s'integrà al POUM. El primer de maig de 1936 participà en un gran míting que la JCI organitzà a Lleida. En esclatar la guerra civil, formà part de la comissió organitzadora de l'Agrupació d'Escriptors i Artistes Socials. També va dirigir *Combat*, el diari que va publicar el POUM de Lleida entre juliol de 1936 i febrer del 1937. El 1937 publicà *2 preguntes: ¿Adónde va Negrín? ¿Adónde va la Revolución?* En el front, va estar a punt de córrer la mateixa sort de Trepal i Hervàs, però avisat per un caporal va poder escapar-se. Exiliat a França el 1939, marxà a Montalban, on fou detingut i jutjat amb companys del POUM pel govern de Vichy i condemnat a cinc anys de treballs forçats i quinze anys de prohibició de residència. Lliurat a les SS des del presidi d'Eysses, fou enviat al camp d'extermini de Dachau, on va romandre fins a la fi de la guerra mundial. Retornà a Catalunya el 1948 i treballà en la descàrrega de camions al mercat del Born barceloní. El gener de 1977 fou un dels presidents de la taula del III congrés del Reagrupament Socialista Democràtic de Catalunya, que se celebrà a Barcelona. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. GABRIEL I FORN, Manuel & VIDAL I SORDÉ, Jordi. «El POUM a Ponts i la incidència del partit a les terres de Ponent». *Portaveu*, 1998, agost-setembre-octubre, núm. 210.

Comabí, Cosme, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va participar com a representant dels obrers de la construcció en el congrés dels Obrers Constructores d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871. [CR]

Comadran i Dalmau, Joan, tipògraf i comunista a Sabadell (segle XX). Militant al Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del dia 12 d'abril del 1931 pel districte tercer de la ciutat de Sabadell. Formà part de la comissió política dependent del comitè central del BOC, que es constituí el novembre del 1931 amb l'objectiu de redactar la tesi coo-

perativa que s'havia d'aprovar al segon congrés del BOC. Possiblement és el mateix Joan Comadran que durant la guerra civil actuà a Terrassa, on el 1937 fou membre del comitè executiu local de la UGT, dins el grup d'elements afins al PSUC que va desplaçar el POUM de tota activitat política i sindical. Va morir al front durant la guerra civil. [PPB/JLJ]

Comallonge, Antoni, radical i revoltós a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Radical (terrouxista) al barri del Poble-sec de Barcelona, era conegut pel seu anticlericalisme i perquè cada diumenge enarborava una bandera de la Primera República a casa seva. Durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol del 1909, va dirigir el grup d'incendiàries que el dia 27 de juliol va cremar l'escola de les Esclaves del Sagrat Cor de Jesús, i féu una foguera on tirà tots els estris domèstics, juntament amb les gallines i les cabres propietat de les monges. [MPMJ]

Comaposada, Mercedes, escriptora, periodista i anarquista (segle XX). Col·laboradora de revistes anarquistes com *Ruta i Tierra y Libertad*, fou una de les fundadores de l'agrupació Mujeres Libres l'abril de 1936. Durant la guerra civil fou redactora de la publicació del mateix nom i secretària del Comitè Nacional de Propaganda de l'agrupació. Activa propagandista, va escriure el fullet *Esquemas*, adreçat a les dones en temps de guerra i revolució. [PPB]

Comaposada i Gili, Josep, sabater i dirigent socialista (Vilobí del Penedès 1859-Madrid 1933). Interessat pels corrents obreristes des de jove, el 1880 ingressà a l'Agrupació Socialista barcelonina. Treballador infatigable i autodidacte, combinà el seu ofici de sabater amb una intensa activitat política, sindical i periodística. En representació de l'agrupació malaguenya, participà en el congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona els dies 12, 13 i 14 d'agost de 1888, i fou un dels primers obrers catalans que s'afilià al sindicat socialista. També, amb la mateixa representació, assistí al congrés en què es produí la constitució definitiva del Partit Socialista Obrer, celebrat a Barcelona del 23 al 25 d'agost d'aquell 1888. Durant la jornada de l'1 de Maig de 1890 a Barcelona, vigents els acords de París de 1889, va lluitar, juntament

amb la plana major del socialisme català, per imposar un criteri de reivindicacions moderades enfront dels postulats anarquistes d'iniciar la vaga general. El 1891 integrà, en representació de Manresa, la llista dels candidats socialistes a les eleccions legislatives. Amic i col·laborador d'Antonio García Quejido, el substituï en la presidència de la UGT, des del desembre de 1892 fins a l'agost de 1894, elecció confirmada en el tercer congrés de la UGT, celebrat a Màlaga. Durant aquest temps aconseguí un augment tant en les seccions com en els afiliats a la Unió, fet que no va pesar en Pablo Iglesias a l'hora de pressionar Quejido perquè tornés novament a Barcelona. Juntament amb Antonio García Quejido i tots els ugetistes catalans, lluità aferrissadament contra el trasllat del Comitè Nacional de la UGT a Madrid. Però el seu premonitori raonament en contra del canvi de residència del comitè, «que serà causa de greus pertorbacions per Catalunya i Espanya, pertorbacions que, anys a venir, tots lamentarem», no fou escoltat i el 1899, per una petita diferència de vots, el comitè es traslladà a Madrid. Tot i aquests primers entrebancs, continuà fidel al socialisme i augmentà la seva activitat de propaganda i lluita que culminà en els anys següents. Des de 1901 col·laborà a *La Guerra Social*, primer òrgan de premsa de la Federació d'Agrupacions Socialistes catalana (segona època), periòdic que dirigí des de 1903. També aquell mateix 1901, durant el període preelectoral i en plena campanya anticlerical, participà en un míting, juntament amb la feminista Pérez de Ayala i el federalista Bula, celebrat el 31 de març davant de 12.000 persones, en el qual aprofità per a assentar les bases del socialisme amb una clara condemna del capitalisme. Col·laborador des de 1904 de *La Il·lustración Obrera* de Barcelona (1a època), passà a la seva direcció entre 1906-1907. Company i col·laborador inseparable d'Antoni Fabra Ribas, cooperà amb ell, com a redactor, en l'edició de l'important setmanari socialista barceloní *La Internacional*, i en la intensa labor desenvolupada entre 1908 i 1909. Juntament amb Fabra Ribas i Badia Matamala, entre d'altres, encapçalà la delegació socialista que va participar en el Congrés Obrer Català que tingué lloc a Barcelona el setembre de 1908, en què s'acordà constituir la confederació regional Solidaritat Obrera. Encara que fou cons-

cient de la possibilitat de fracàs de la vaga del juliol de 1909 que donaria lloc a la Setmana Tràgica barcelonina, s'inclinà per iniciar-la i participà activament en el comitè de vaga. Perseguit pels fets de la Setmana Tràgica, es va veure obligat a amagar-se durant un temps. Tot i que des de 1909 va estar en contra de la conjunció republicanosocialista, valorant l'organització de la resistència sobre la lluita política, a partir de 1910 la seva activitat envers el socialisme es multiplicà, especialment després de la celebració a Barcelona, el desembre de 1910, del congrés reorganitzador de la federació catalana, dissolta arran dels fets de juliol. Viatjà arreu de Catalunya, en ocasions acompanyant els principals líders del PSOE, especialment Pablo Iglesias, presidint mítings i donant conferències sobre una gran varietat de temes, incloses exposicions sobre la figura i el pensament de Marx. Aquesta activitat li valgué en alguna ocasió —la més significativa fou el 1911 a Sabadell— la detenció policial. Assistí, i hi participà activament, a gairebé tots els congressos celebrats per la federació socialista catalana des de 1910 fins a l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera, i fruit de la seva tasca com a sindicalista va fundar la Mutualitat Familiar Obrera. El seu ideari polític s'inspirava en el convenciment que calia unir en una mateixa lluita socialisme i catalanisme, fet pel qual el juliol de 1923 participà en l'assemblea fundacional de la USC i formà part de la secció de relacions exteriors en el primer comitè. El 1925, però, després del fracàs de la proposta de Front Únic Obrer que havia de proporcionar una base social al socialisme catalanista, abandonà la USC i es reintegrà a la disciplina del PSOE. A més de la seva tasca d'home d'acció, destaca la seva activitat com a publicista i intel·lectual, materialitzada no sols en la direcció dels periòdics socialistes ja citats, sinó en una interminable llista de col·laboracions en la premsa socialista europea, espanyola i catalana. Fou corresponsal i col·laborador assidu de *L'Humanité* de París, durant la direcció de J. Jaurès, de *The Daily Citizen* de Londres, i d'*El Socialista* de Madrid, des de la seva creació el 1886. Dins la premsa catalana van destacar les seves tasques de corresponsal i col·laborador a *La Justicia Social* de Reus tant en la seva primera època com en la segona, convertida ja en la publicació catalana *Justicia Social*; també va

collaborar en *La Nació* quan aquesta es publicà com a «Setmanari Socialista Català». Així mateix és notable la seva col·laboració en altres periòdics i revistes socialistes tals com *La Revista Socialista*, *La Lucha Social*, *La Aurora Social*, etc. A més a més, va escriure dos llibres sobre els fets ocorreguts durant la Setmana Tràgica, publicats en la biblioteca creada pel grup socialista Acció, i va fer diverses traduccions de textos socialistes, sobretot de Paul Lafargue i Jean Jaurès. [TMS]

Publicacions: *La Revolución en Barcelona*. Barcelona, 1909; *La Revolución en Cataluña*. Barcelona; *La organización obrera en Cataluña*. Reus, 1910-11. **Bibliografia:** CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. Los orígenes de la CNT. Madrid, 1976. ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972. CAPDEVILA, M. D. & MASGRAU R. *La Justicia Social. Órgan de la Federació Catalana del PSOE. 1910-1916*. Barcelona, 1979. ALCARAZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987.

Comas, socialista a Mataró (segle XX). Milità a l'Agrupació Socialista de Mataró i el 1913 formava part de la minoria socialista de l'Ajuntament mataroní. [PPB]

Comas, Bartomeu, internacionalista a Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma a finals de 1870. [CR]

Comas, Domènec, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Comas, Fèlix, impressor i societari a Barcelona (segle XIX). El 6 de febrer de 1841 signà, juntament amb cinc treballadors del ram, una petició a l'Ajuntament de Barcelona en què exposaren el projecte d'obrir un teatre particular, destinat a oferir representacions a la classe jornalera, i demanaven ajut econòmic per a poder atendre les despeses que comportava. [VVL]

Comas, Francesc, forner i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va ser representant dels forners associats de Barcelona des de l'any 1873. Com a tal va signar una crida als obrers de l'ofici perquè s'associaren. [CR]

Comas, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Comas, Josep, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit al II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Comas, Josep, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XX). L'estiu de 1931 va participar en la reorganització dels Sindicats Únics de la CNT, en concret des de la junta del Sindicat de la Construcció de Barcelona constituïda el primer de juny del mateix any al Teatre Espanyol. Comas també era llavors el representant de l'esmentada junta al Comitè Regional de Catalunya. [STG]

Comas, Josep, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol del 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri del Clot. El mateix juliol fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer del 1892. [TMS]

Comas, Josep, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Mútua Protecció de Teixidors de Vic l'any 1841, en va ocupar diferents càrrecs en la junta almenys fins al 1843. Com a representant de la Societat en la fàbrica de Josep Portavella, l'1 de febrer de 1841 signà un comunicat dirigit a Raimon Farineta, Comissionat Major de la Junta de la Societat, en el qual informava que alguns dels associats no havien fet efectives les quotes i que altres socis no identificats intentaven pertorbar l'acció de la Societat. En aquest mateix sentit, el 18 de setembre de 1842 signà una resolució de la reunió general de comissionats, en què s'acordà l'exclusió de la junta al president Antoni Tusell, el vocal segon Miquel Altimira i l'oïdor de comptes Antoni Compta, acusats de frau econòmic amb els fons de la Societat. Aquests van ser substituïts per Albert Cortada, com a president, Josep Casals, com a secretari, i Josep Comas mateix entre altres vocals de la junta. El 16 d'agost del mateix any,

apareix en un escrit signat per Joan Muns i per Pere Vicheto, que feia relació a la tasca que els mutualistes havien dut a terme aquell any i on s'agraïa especialment l'ajut que s'havia donat als obrers de la vila d'Olot, amb la qual la Societat vigatana mantenia fluents relacions de cooperació. Amb el mateix càrrec de caixer signà diversos documents de la Societat fins a l'any 1843. [VVL]

Bibliografia: OLLÉ I ROMEU, Josep M. *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843*. Barcelona, 1973.

Comas, Josep, treballador tèxtil i sindicalista a Mataró (segle XX). Va representar l'Art Fabril de Mataró al Congrés de Sants el juny-juliol de 1918 a Barcelona. [STG]

Comas, Maria, activista obrera a Barcelona (segle XIX). Signà una exposició a les Corts el 8 de novembre de 1853 en la qual es denunciava el seu empresonament. (Vegeu: Abella, Miquel.) [RMS]

Comas, Mateu, activista a Premià de Dalt (segle XIX). Va participar en els moviments vaguistes relacionats amb els conflictes socials de 1855 que van tenir el seu moment més algid amb la declaració de la vaga general de juliol. El 2 de desembre de 1855 va estar citat a declarar, davant un tribunal militar, «por el delito de paralizar los trabajos de algunas fábricas de dicho punto [Sant Pere de Premià] y coartar la libertad de otros trabajadores, en los días 7 y 8» de novembre del mateix any 1855. A finals de gener de 1856 fou jutjat per un consell de guerra sense que tinguem constància de la sentència en ferm dictada pel tribunal. [VVL]

Comas, Miquel, teixidor i associacionista a Vic (segle XIX). Va ser secretari de la junta de l'Associació de Teixidors de Vic l'any 1841. Apareix signant diversos comunicats com a tal, des de novembre de 1841 a gener de 1842. Des d'aquest càrrec realitzà una tasca important d'organització, tant pel que fa a la societat, com per exemple el proselitisme per les localitats properes o el cobrament de quotes dels associats, com a les tasques de repartiment de diners entre els obrers més necessitats. [VVL]

Comas, Pau, activista obrer a Igualada (segle XIX). Va resultar ferit a conseqüència dels aldarulls que tingueren lloc a Igualada el 2 de juliol de 1855, i en els quals també va ser greument ferit l'industrial Ramon Godó. [VVL]

Comas, R., operari constructor de carros i sindicalista anarquista a Sabadell (segle XX). Delegat de la Societat de Constructors de Carros de Sabadell, amb uns 25 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Sants a mitjan 1918. [JRM]

Comas, Salvador, activista obrer a Sitges (segle XIX). Va estar encausat el 17 de juny de 1856 en consell de guerra, presidit pel coronel Rabell, juntament amb deu obrers més, acusats de ser els responsables dels desordres laborals a la vila de Sitges el mateix any. Absent en el moment del judici, fou declarat en rebellia. [VVL]

Comas Balañà, Enric, L'Enricomes, pagès i activista sindical (Figuerola del Camp 1891-Pira, ?). Afiliat a la UR, va ser alcalde de la comissió gestora del maig de 1933 fins al març de 1934, que va ser regidor de la minoria. El 6 d'octubre va ser nomenat alcalde i el dia 13, destituït. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser conduït al vaixell presó al port de Tarragona. El febrer del 1936 va ser reposat, però no es reintegrà al càrrec. El juliol de 1936 tornà a ser regidor per la UR, ocupà en alguns casos la presidència de la comissió d'Hisenda o la dipositaria i a partir de novembre del 1937, l'alcaldia. El 1939 s'exilià a França. [AGT]

Comas Costa, J., anarquista individualista a Barcelona (segle XX). El 15 de febrer de 1905 va publicar a la revista *Natura* un article amb el títol «El individualismo como único valor real», on reivindicava l'anarquisme individualista tot citant Nietzsche, Stirner i Ibsen. La polseguera teòrica que va despertar el seu article, amb rèpliques de Cl. Jacquinet, J. Prat i Ricardo Mella, varen motivar contrarèpliques de Comas, publicades als números de juny i juliol de 1905 de la mateixa revista. [PPB]

Comas Esquerra, Narcís, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va ser, el febrer del 1932, un dels socis fundadors de l'Associació

d'Amics de la Casa del Poble, que va esdevenir tresorer del Grup Socialista de la Casa del Poble, un cop aquesta ja havia estat inaugurada el desembre del 1932. L'abril del 1936 va ser escollit tresorer de l'esmentada associació, quan políticament ja militava a la USC. [DBM]

Comas Ferrà, Josep. jornaler i polític (Esporles 1911-Palma 1936). El 1931-32, fou un dels principals impulsors de l'Agrupació Socialista d'Esporles. Era un dels membres més destacats de les Joventuts Socialistes d'aquesta vila. Visità l'URSS el maig de 1934, per presenciar la festa del Primer de Maig. Aquest viatge fou finançat mitjançant subscripció col·lectiva, a proposta de la Casa del Poble d'Esporles. En tornar, publicà diversos articles a *Nuestra Palabra* i féu conferències a Palma, Bunyola i ses Cadenes, per explicar la seva experiència a l'URSS. Afirmà que en aquest estat es vivia millor que en els països capitalistes, encara que reconegué que hi havia greus problemes. S'alineà amb la tendència caballerista fins al punt que era anomenat en Largo Caballero. Explicava que se sentia més comunista que socialista. En el III congrés de la Federació Socialista Balear (abril de 1936), atacà durament Jaume Garcia. Fou torturat i assassinat en el cementiri de Palma l'octubre de 1936. [AMR]

Comas i Jo, Jaume, teixidor i sindicalista a Mataró (Manresa 1893-?). Va fer de teixidor a Ca l'Asensio de Mataró i estava afiliat al Sindicat Industrial de l'Art Tèxtil, Fabril i Annexos, i més tard a la UGT. Va ser una persona amb ideals socialistes i es va destacar per la seva activitat política i sindical. Durant l'any 1931 va encapçalar la federació socialista catalana del PSOE. El mes d'agost d'aquell any va donar el seu vot favorable a l'Estatut de Núria. El setembre del mateix any va ser elegit president del comitè regional. El 15 de juliol de 1933, en un congrés del PSOE, va decidir ingressar a la USC i, en el congrés d'abril de 1934 d'aquest partit, va ser elegit vicepresident del comitè executiu del Maresme. El setembre de 1935 era nomenat president interí de la USC. Va participar en la unificació i fundació del PSUC i va militar-hi durant tota la guerra civil. Va ser un dels polítics que van proclamar la República a Mataró després de les eleccions municipals del 14 d'abril de 1931. Després va ser tinent d'alcalde en el

primer Ajuntament democràtic de la ciutat. Es va presentar com a candidat del PSOE a les eleccions de novembre de 1932 i va ser elegit diputat a les eleccions a Corts de 1933 com a representant de la USC a les llistes amb ERC, i també a les de 1936 amb les llistes del Front Únic d'Esquerres. Va escriure en el setmanari *Combat*, revista de gran prestigi del Mataró d'aquell temps. Durant la guerra civil, va col·laborar estretament amb l'Ajuntament de Mataró, especialment en el tema de les collectivitzacions, dins el Comitè Unificat de la Indústria, del qual va ser elegit vicepresident. El 1938 va ser secretari del PSUC a Mataró. Acabada la guerra, va emigrar a França. [MCR]

Comas i Pagès, Francesc, Paronas, anarcosindicalista (Sabadell, ?-Barcelona 1923). Va ser delegat del Sindicat de Constructors de Caruatges i Ferrers de Sabadell als comicis de la CRT de Catalunya de la CNT celebrats a Barcelona l'any 1918. El 30 de novembre de 1920, fou deportat a Maó a bord del vaixell *La Giralda*, juntament amb altres dirigents anarcosindicalistes i polítics com Salvador Seguí o Lluís Companys, per ordre del general Severiano Martínez Anido, governador civil de Barcelona. El dissabte dia 10 de març de 1923, a Barcelona, va ser ferit en l'atemptat en què fou assassinat Salvador Seguí, el Noi del Sucre; morí posteriorment i fou enterrat el dia 18 d'aquell mateix mes. [VVL]

Comas Padró, Maties, sindicalista a Terrassa (segle xx). El maig de 1936 fou nomenat president de la Federació d'Empleats i Obrers Municipals de Catalunya. [JLJ]

Comas Robert, Antoni, Anton fil-i-vetes, pagès i dirigent sindical (Vila-rodona 1904-el front 1938). Pròfug del servei militar, va marxar a França. Dirigent destacat durant la República i la guerra del sindicat de la CNT-FAI. Va ser membre del comitè i de l'Ajuntament, i en aquest càrrec, a partir de l'octubre de 1936, ostentà la presidència de les comissions de Defensa i d'Agricultura i Incautacions. L'agost va signar l'ocupació de diverses finques. El novembre de 1936 va ser nomenat de la comissió encarregada de vetllar pels refugiats que arribaven a la població i el febrer de 1937 es va fer càrrec de la presidència de la comissió de Sani-

tat i Assistència Social. A la crisi d'octubre de 1937 deixà de ser regidor. El desembre de 1937 era vocal del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-rodonà. [AGT]

Comas Roca, Joan, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Va presidir una de les reunions preparatòries de la vaga general del Primer de Maig de 1891, a Sabadell, en la qual es reivindicava la reducció de la jornada d'onze hores a vuit. [VVL]

Comas Vinyals, Miquel, filador i sindicalista (Sabadell 1871-1930). Membre de la Secció de la Indústria Cotonera, de la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), treballava al Vapor Gran. Elegit vocal-obrer de la Junta Local de Reformes Socials el 1904 per la FOS, fou reelegit en el càrrec successivament i es mantingué com a tal fins a l'any 1923. Formà part de la ponència de la Junta de Reformes Socials (23 abril-27 novembre de 1913), amb el vocal-patró Joan Grau i Puig, encarregada d'arbitrar tot tipus de qüestions laborals entre patrons i obrers, com ara augments salarials o bé accidents de treball. Fou comptador de la Federació de Sindicats Obrers de Sabadell, creada el 10 de maig de 1914, nou nom de la FOS que des del 1909 fins al 1912 va patir, any rere any, uns quants mesos de clausura, escorcolls, persecucions i empresonament dels seus líders. Durant el bienni de 1918-19 fou vocal-obrer a la Junta Depuradora del Comerç de l'Oli. [RL]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'Oposició*. Vol. III. «O tot o res, 1904-1918». Sabadell, 1978. LUQUE I FERNÁNDEZ, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*. Tesi de Màster en Història Contemporània. 1996, UAB. *El Trabajo*, núm. 78 (12.IX.1903), 79 (finals de setembre 1903), 99 (30 de juliol de 1904).

Comella, Joan, teixidor i societari a Manlleu (segle XIX). Director de la Societat de Teixidors de Manlleu, durant els mesos de maig a novembre de 1841. El 24 d'abril del mateix any va escriure una carta adreçada a Pau Vila, obrer destacat de Vic, en la qual li comunicava la convocatòria de reunió de tots els teixidors de la ciutat. Dos dies després, tornà a adreçar-se a Pau Vila per informar-lo de la bona marxa de l'Associació de Teixidors de Manlleu i d'altres

pobles de la rodalia. Finalment, el 8 de maig del mateix any, dirigí un altre escrit a Josep Carbonell, director primer de l'Associació de Teixidors de Vic, on demanava informació sobre l'Associació de Treballadors de Barcelona i, en general, dels conflictes obrers de la capital. [EOF]

Comella, Josep, boter a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent de la secció local de Vilafranca de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1890). Fou secretari de la secció dels boters vilafranquins l'any 1885. [RAM]

Comellas, Joan, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va participar en l'organització del Primer de Maig de 1890, a Sabadell. Assistí a l'assemblea general on es convocaren prèviament tots els dirigents obrers més destacats de la ciutat (Teatre dels Camps, 26 abril 1891), i en aquesta ocasió va fer costat als plantejaments que defensaren bona part dels dirigents obrers (la jornada laboral de vuit hores o vaga indefinida). Posteriorment va ser l'encarregat de trametre a l'alcalde, Joan Massegué, els acords presos en l'esmentada reunió. [EOF]

Comellas, Josep, camperol i anarcosindicalista (Alguaire 1891-Sant Feliu d'Avall, Rosselló, 1976). Revolucionari autodidacte, va ser fundador i director de l'Escola Racionalista d'Alguaire, a Lleida, el març de 1934. Un cop iniciada la guerra civil, fou cofundador i dirigent de la col·lectivitat agrària d'aquesta mateixa població. En finalitzar la guerra, va haver d'exiliar-se a França. [VVL]

Comellas Freixa, Benet, pintor i comptable (Berga 1914-Vidreteres, la Selva, 1998). En esclatar la guerra civil va impulsar i organitzar la cooperativa de pintors i s'adherí a la recentment creada UGT berguedana. En aquesta cooperativa va formar part del comitè d'empresa, ostentant el càrrec de secretari. Al mateix temps ingressà al PSUC. El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament, en representació de la UGT, i fou vocal de la comissió de Governació i de la Junta Administradora de la Propietat Urbana. El 9 de març de 1938 fou escollit representant del comitè comarcal del PSUC, a l'Ajuntament de Berga. El maig de

1938 va esdevenir secretari d'organització de la comarcal de la UGT. L'11 de maig de 1938 va ser vocal de la comissió de Sanitat i Assistència Social i de la de Proveïments, i membre de la Junta Administradora de la Propietat Urbana. El 9 de desembre de 1938, el PSUC va retirar-li la confiança per a ocupar el càrrec de conseller, en representació d'aquest partit i, de manera arbitrària, de la UGT. Als pocs dies de l'entrada de l'exèrcit franquista a Berga, va ser detingut, traslladat a la Model i condemnat a trenta anys, que li reduïren a vint. La primavera de 1939 fou traslladat a Sant Miquel dels Reis, el maig de 1940 a Santa Maria del Puig, i el juliol del 41 li donaren la llibertat condicional, però sense poder apropar-se a 250 km de Berga, per «incompatibilitat de mútua causa». Tanmateix va tornar, es casà, i va entrar en contacte amb la UGT, fet que culminà amb les detencions de la primavera de 1946, en les quals se'n va sortir. El febrer de 1949 va marxar cap a França a causa de problemes amb el patró pel qual treballava. Posteriorment va residir a Xile, el Perú, els Estats Units i Mèxic. El 1976 va tornar a Berga i posteriorment s'establí a Vidreres. [JCR/JJR]

Comellas Port, Gabriel, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou president del Sindicat Agrícola de Molins de Rei el 1937 i, en la seva representació, de la Junta Municipal Agrària de Molins de Rei el mateix any. [AGL]

Comelles, Ramon, anarcosindicalista a Berga (segle XX). Fou militant de la CNT i va participar en la legalització del sindicat a l'arribada de la República. Així fou el vicepresident de la Junta constitutiva de la societat Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns constituïda el maig de 1931. [JCR/JJR]

Comerma, Josep, teixidor de cotó i societatari a Vic (segle XIX). Comissionat de la fàbrica d'en Josep Bach, citat en una circular enviada per l'Associació de Protecció Mútua de Vic, el 8 de març de 1841. [CR]

Comeron Fuster, Rafael, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Sempre enquadrat en el sector més espanyolista i antiautonomista del PSOE a Catalunya, va ser secretari des del gener de 1930 de l'Agrupació Socialista de Bar-

celona, entitat que romandria al marge de la disciplina de la direcció regional del partit durant bona part de l'any següent. Va ser un dels oradors en el primer Primer de Maig republicà al costat de Joaquim Escofet i Josep Hugué en l'acte realitzat al Teatre Victòria, el qual va ser patrimonialitzat per la llavors escindida agrupació barcelonina del PSOE davant la direcció regional, tant del partit com de la UGT. Formà part de la redacció del seu òrgan de premsa, *Tribuna Socialista* durant la seva publicació entre l'agost i l'octubre del 1931. Des del novembre del 1931 fins a l'agost del 1932 va exercir de secretari general de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. Des del juliol del 1937 fou secretari general del Grup Cultural Pablo Iglesias, creat per acollir aquells socialistes que havien estat refractaris a la formació del PSUC un any abans. [DBM]

Comes, Rita, teixidora i activista obrera a Barcelona (segle XIX). Membre de la Classe de Filats i Teixits de Barcelona. Signà una exposició a les Corts el 8 de novembre de 1853 on denunciava el seu empresonament. (Vegeu: Abella, Miquel.) [EOF]

Comes Torrent, Ramon, obrer a Molins de Rei (segle XX). Fou un membre destacat de la CNT de Molins de Rei durant la guerra civil i, en representació seva, integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes de Molins de Rei creat el 1936, i regidor d'Abastaments de l'Ajuntament de Molins de Rei el 1937. [AGL]

Comín Ros, Alfonso Carlos, enginyer industrial, sociòleg i comunista (Saragossa 1933-Barcelona 1980). Es traslladà amb la família a Barcelona el 1942. Estudià enginyeria industrial i a la Universitat entrà a formar part de la redacció de la revista *El Ciervo* (1955) i milità en la Nova Esquerra Universitària i en el Front d'Alliberament Popular (FLP). Catòlic progressista, entre 1961 i 1965 va viure a Màlaga. De retorn a Barcelona, col·laborà en nombroses publicacions com *Cuadernos para el Diálogo* i *Índice*, i esdevingué director literari de l'editorial Nova Terra. Fou director tècnic adjunt de l'Escola Professional del Clot i, de manera clandestina, donava cursos de formació sindical a les Escoles Socials dels barris. El 1968 fou condemnat a un any i quatre mesos de presó pel TOP per un

article que havia publicat a *Témoignage Chrétien*, l'any anterior, sobre el referèndum de 1966. Detingut durant l'estat d'excepció de 1969, fou finalment indultat el gener de 1970, després de romandre uns quants mesos a la presó. El 1970 va entrar a militar a l'organització comunista, de caire maoista, Bandera Roja. El novembre de 1971 va prendre part a l'acte fundacional de l'Assemblea de Catalunya i el 1973, juntament amb Joan Nepomucè García Nieto, va iniciar a Catalunya el Moviment de Cristians pel Socialisme. El 1974 ingressà al PSUC, on fou membre del comitè central i de l'executiu, així com també ho fou del PCE. Col·laborà a *Treball*, *Nous Horitzons*, *Mundo Obrero*, etc. i el 1976 fundà la revista teòrica *Taula de Canvi*. A partir de 1977 aprofundí en la teologia de l'alliberament i l'abril de 1978 assistí a Milà al Congrés Internacional de Cristians pel Socialisme. Entre 1977 i 1980 portà a terme una gran activitat intel·lectual i política, i el març de 1980 fou elegit membre del Parlament de Catalunya pel PSUC, si bé, greument malalt, ja no va poder prendre possessió del seu escó. Va deixar una important obra escrita, en la qual abunden les aportacions sociològiques de crítica social i sindical i reflexions cristianes i teològiques sobre el paper dels cristians en el món actual i sobre la relació entre el marxisme i el cristianisme. [PPB]

Publicacions: *España, país de misión?* Barcelona, 1966; *Per una estratègia sindical*. Barcelona, 1970; *Juventud Obrera y conciencia de clase*. Madrid, 1974; *Cristianos en el Partido, Comunistas en la Iglesia*. Barcelona, 1977; *Por qué soy marxista y otras confesiones*. Barcelona, 1979; *Cristianisme i socialisme en llibertat*. Barcelona, 1979.

Comorera i Santacana, Núria, comunista a Barcelona (segle xx). Filla de Joan Comorera i dona de Wenceslau Colomer, la seva militància política va unida a la del seu pare, primer, i a la del seu company, després. Nascuda a Buenos Aires, en acabar la guerra civil, va passar a França, des d'on va poder marxar a Buenos Aires, atès que conservava la ciutadania argentina. D'aquí es va traslladar a Mèxic, on el 1944 es va casar amb Wenceslau Colomer, secretari general de les Joventuts Socialistes Unificades (PSUC). Després de la crisi que va motivar l'expulsió del seu pare, el 1949, el març de 1950 va publicar una carta a *Lluita*, on, en el més pur estil estalinista, acusava Joan Comore-

ra de «rabiós anticomunista i antisoviètic» i «d'agent de la reacció i de l'imperialisme». [PPB]

Comorera i Soler, Joan, mestre d'escola i polític (Cervera 1894-Burgos 1958). Estudià magisteri a Lleida, i el 1913 dirigí a Cervera el periòdic republicà quinzenal *Escuela*, fortament anticlerical. El mateix any iniciava les seves col·laboracions periodístiques a *La Publicidad*, on firmava amb el pseudònim de Comenio. Adscrit al republicanisme reformista que representava Melquiades Álvarez, el 1914 s'instal·là a Barcelona, on va conèixer Marcel·lí Domingo i es va afiliar al Bloc Republicà Autonomista i, després, al Partit Republicà Català. Membre del consell de redacció de *La Lucha*, va viure els esdeveniments revolucionaris de 1917 prop de Marcel·lí Domingo, el qual substituï en la direcció del periòdic tortosí *El Pueblo*, quan fou detingut. La publicació d'un article en aquest periòdic li valgué la primera detenció el novembre de 1917, i la seva estada a la presó de Tortosa fins al gener de 1918. Perseguit de bell nou per un altre article, la primavera de 1918 va marxar a París. En retornar a Barcelona després de l'estiu del mateix any, s'afilià a la Federació Catalana del PSOE i va començar a escriure el llibre *La trágica ignorancia española*, que publicà el 1919. El juliol de 1919 s'exilià a Buenos Aires, on es nacionalitzà argentí, escrivia col·laboracions al periòdic socialista argentí *La Vanguardia* i va dirigir el setmanari *Nación Catalana*; entre el setembre de 1923 i el juny de 1926. Sense desvincular-se de la realitat catalana, el 1920 va passar a militar al Partit Socialista Argentí i el 1923 entrà a la redacció d'*Acción Socialista*. Fou candidat a diputat el 1926, membre de la junta executiva de la Federació Socialista de Buenos Aires el 1927 i redactor en cap de *La Vanguardia* el 1928. El 1928, amb motiu d'un viatge de Macià i Ventura Gassol a Buenos Aires, formà part del Directori Sud-americà, que coordinava els cercles catalanistes i separatistes del centre i del sud d'Amèrica. El novembre del 1930, en produir-se la instauració de la dictadura d'Urriburu, fou expulsat d'Argentina, i marxà a l'Uruguai. A Montevideo s'afilià al Partit Socialista i el maig del 1931 fou nomenat secretari del Centre Socialista de Montevideo. A començaments d'estiu del 1931, proclamada ja la República

Espanyola, retornà a Barcelona, s'afilià a la Unió Socialista de Catalunya i el juliol del 1931 fou nomenat director de *Justícia Social*, membre del comitè executiu de la USC, responsable d'organització i propaganda, i secretari de Serra i Moret a la conselleria d'Economia i Treball de la Generalitat. L'abril del 1932, en el I Congrés Nacional de la USC, en fou nomenat secretari general. Candidat per Barcelona a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre del 1932, assolí acta de diputat, gràcies a la coalició de la USC amb Esquerra Republicana, i durant l'any 1933 fou presentat com a president del nou partit que havia de sorgir de la frustrada unificació entre la USC i la Federació Catalana del PSOE. El gener del 1934 fou designat conseller d'Agricultura i Economia del primer govern presidit per Lluís Companys, càrrec des d'on defensà la Llei de contractes de conreu que provocà l'enfrontament entre els governs de la Generalitat i de la República i l'hostilitat dels propietaris catalans. Partidari de la insurrecció del 6 d'octubre del 1934, fou detingut amb tot el govern català al vaixell *Uruguai*, des d'on fou traslladat a la presó Modelo de Madrid. Jutjat el maig-juny del 1935, fou condemnat a trenta anys de reclusió major i traslladat al penal del Puerto de Santa Maria, on va romandre fins a les eleccions de febrer del 1936, quan, amb el triomf del Front d'Esquerres, per les llistes del qual fou elegit diputat a Corts, tot el govern de la Generalitat va sortir de la presó i va recuperar les funcions. El maig del 1936 abandonà la conselleria, arran de la decisió de la USC de posar fi a la col·laboració governamental, i impulsà el procés de radicalització socialista que va menar a la formació, el 23 de juliol del 1936, del Partit Socialista Unificat de Catalunya, adscrit als principis i al programa de la Internacional Comunista. Secretari general del nou partit, ja iniciada la guerra civil, va ocupar les conselleries d'Economia (31 juliol-6 agost del 1936), Serveis Públics (26 setembre-17 desembre 1936), Proveïments (17 desembre 1936-3 d'abril 1937), Treball, Obres Públiques i Justícia (3 d'abril-16 d'abril 1937), Justícia (1 d'abril-5 de maig 1937) i Economia (29 juny de 1937-fi de la guerra), i es destacà com el dirigent indiscutible del nou partit. L'agost del 1936 formava part del comitè d'enllaç de les organitzacions obreres de Catalunya, constituït

per la CNT, UGT, FAI i PSUC, i va defensar una política moderada, nítidament contrària a la que defensaven la CNT-FAI i el POUM respecte a la revolució econòmica i política i al desenvolupament de la guerra. Amb una actitud marcadament personalista, va tenir un paper clau en la campanya per a foragitar el POUM del govern de la Generalitat i eliminar-lo del panorama polític català i en l'oposició a la política descentralitzadora que defensava la CNT. Després del fets de Maig del 1937, que el convertiren en un dels polítics amb més pes de Catalunya, convocà la I Conferència Nacional del PSUC, que se celebrà el juliol del 1937 i en la qual presentà l'informe polític. Defensor de l'autonomia del PSUC respecte al PCE, no li varen mancar problemes amb els delegats de la Internacional, especialment amb Togliatti, que considerava que Comorera dirigia el partit de manera burocràtica i sense la precisió necessària. El gener del 1938 realitzà el primer dels seus viatges a Moscou, del qual retornà, el març del mateix any, enfortit, després d'haver assistit personalment en un dels processos estalinistes contra la vella guàrdia bolxevic. Partidari de la resistència a ultrança, va abandonar Barcelona la tarda del 26 de gener del 1939, quan ja entrava l'exèrcit franquista per la Diagonal. El març del 1939 convocà el Comitè Central d'Anvers, on analitzà les raons de la derrota i li foren concedits plens poders, i el maig del 1939 retornava a Moscou, on aconseguí que el juny el Presidium de la Internacional Comunista reconegués el PSUC com la seva Secció Catalana, independent del PCE. El novembre del 1939 marxava a Estocolm i l'agost del 1940 arribava a Mèxic, on la direcció del PSUC s'estava reorganitzant sota els efectes de la bolxevització que provocava nombrosos abandonaments i expulsions. En plena crisi política, motivada en part per la contradictòria política exterior soviètica, definia unes directrius centrades en la defensa de la URSS, publicava de manera sistemàtica els seus articles més característics sobre la qüestió nacional catalana i defensava la constitució de l'Aliança Nacional de Catalunya. Acabada la guerra mundial a Europa, el setembre de 1945 integrava un govern de la Generalitat a l'exili constituït per Josep Irla i l'octubre del 1945 es traslladava a França, després d'un llarg viatge des de Montevideo, via Cuba. En plena guerra freda, i després d'ha-

ver sorgit la crisi iugoslava, que enfrontava Stalin i Tito, la tardor del 1948 era incorporat al Buró polític del PCE i poc després, quan es va plantejar la integració política entre el PCE i el PSUC, esclatava la crisi final, que culminava el novembre del 1949 quan era formalment expulsat del PSUC sota l'acusació de «traïdor al Partit, a la classe obrera i al seu poble». Amb els seus partidaris va decidir continuar actuant com a PSUC i el gener del 1951 va entrar clandestinament a Catalunya utilitzant el nom de Josep Planas. Denunciada la seva presència a Barcelona per Ràdio Espanya Independent i per *Treball*, fou detingut per la policia el 7 de juny de 1954. Reclòs a la presó Model de Barcelona, fou jutjat en consell de guerra l'agost de 1957, sota l'acusació de «rebellió militar», i condemnat a trenta anys de presó. Malalt de bronquitis asmàtica, el mes de maig havia estat ingressat a l'Hospital Militar i el mes de novembre ho seria al Penal de Burgos, on morí d'una broncopneumònia aguditzada per un emfisema pulmonar. El 1985 les seves despulles foren traslladades a Barcelona. [PPB]

Publicacions: *La trágica ignorancia española*. Barcelona, 1919; *L'Avi*. Barcelona, 1934; *Contra la guerra imperialista i per l'alliberament social i nacional de Catalunya*. Mèxic, 1940; *El problema de les nacionalitats a Espanya*. Mèxic, 1942; *La nació en la nova etapa històrica*. Mèxic, 1944; *Socialisme i qüestió nacional*. A cura de Leandre Colomer i Calsina. Barcelona, 1977; *Antologia*. A cura de Miquel Caminal i Badia. Barcelona, 1987.

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÀLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. I «Catalanisme i Socialisme (1913-1936)». Barcelona, 1984; *Joan Comorera*. II «Guerra i Revolució (1936-1939)». Barcelona, 1984; *Joan Comorera*. III «Comunisme i Nacionalisme (1939-1958)». Barcelona, 1985. COLOMER I CALSINA, Josep M. *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*. Barcelona, 1984. MARTÍN I RAMOS, Josep Lluís. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1977.

Company, Joan, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Encapçalà la vaga general de Barcelona del juliol de 1855, sota el càrrec de vocal de la Comissió de la Classe Obrera de Catalunya. Aquesta comissió redactà un comunicat (5 de juliol) on es manifestava la voluntat de prosseguir la vaga general fins que no retornés una comissió obrera barcelonina enviada a Ma-

drid per a aconseguir del govern la creació d'un jurat imparcial per a resoldre la qüestió dels aranzels. El 28 de març de l'any següent fou citat junt amb altres dirigents obrers pel fiscal militar, probablement a causa de la seva participació en la vaga general, però se'n desconeix la resolució. [EOF]

Company, Nicolau, treballador del moll i dirigent sindical a Palma (segle XX). Fou un dels principals dirigents de la societat obrera La Marítima Terrestre. El 1916, participà com a orador en el míting del Primer de Maig i en el míting obrer d'octubre. El 1919, va ésser un dels impulsors de la creació de la Federació de Societats Obreres de Palma. [AMR]

Company Pi, Pere, pagès al Prat de Llobregat (segle XX). Membre de la Unió de Rabassaires local, en representació d'aquesta organització fou tinent d'alcalde del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Company Sevilla, Àngel, dirigent anarquista alacantí (segle XX). Fou un destacat militant de la FAI a la província d'Alacant. Després de la crisi creada al Consell Municipal d'Alacant el 1938, fou nomenat alcalde d'aquesta ciutat el novembre del mateix any. [JNN]

Companyó Pons, Esteve, ferroviari i anarcosindicalista a Bagà (Bagà 1904-?). A la guerra civil fou vicesecretari del comitè local antifeixista constituït el 24 de juliol de 1936, en representació de la CNT. Va entrar a l'Ajuntament el 14 d'octubre de 1936. Fou escollit conseller cinquè i també va formar part de la comissió de Cultura. El 19 de desembre del mateix any se li va encarregar de ser l'interventor de la Caixa de la Delegació de Proveïments de l'Ajuntament. El 29 de gener de 1937, dins una nova reestructuració consistorial, passà a ser el president de la comissió d'Obres Públiques. Detingut el 1939, el gener de 1940 fou condemnat a trenta anys i ingressà a la presó Model de Barcelona; tanmateix el 1941 sembla que va viure a Terrassa fent de paleta; finalment el 1944 es va sobreseure el seu expedient. [JCR/JJR]

Companyans i Jover, Camil, advocat i socialista a Barcelona (el Tarròs, Urgell, 1899-Montpe-

ller, França, 1940). Va militar a les Joventuts Socialistes i va ser president de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona entre el novembre de 1931 i l'agost de 1932. D'aquesta organització, que havia de cloure l'escissió en què vivien en aquells moments les forces socialistes a la capital catalana, ell s'encarregà de la seva legalització davant el Govern Civil. També va presidir el 1931 la Gràfica Socialista, creada amb l'objectiu d'aconseguir un òrgan de premsa socialista estable a Barcelona, la qual cosa es va aconseguir el mateix any amb *La Internacional*, encara que durant uns pocs mesos. El febrer de 1932 fou dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. Candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1932, va ser el candidat socialista que va recollir més vots. Després es va afiliar a la USC i l'ERC. Germà petit del líder d'ERC i president de la Generalitat Lluís Companys. Es va suïcidar a França poc després de conèixer la notícia de la detenció del seu germà. [DBM]

Companys i Jover, Lluís, advocat, periodista i polític (el Tarròs, Urgell, 1882-Barcelona 1940). De molt jove es va traslladar a viure a Barcelona, on va estudiar dret i molt aviat es va decantar cap a la política. Republicà de primera hora, a començaments de segle va militar a l'Associació Escolar Republicana, la Solidaritat Catalana, la Unió Federal Nacionalista Republicana i el Partit Republicà Reformista. L'any 1917 fou un dels fundadors del Partit Republicà Català, en representació del qual fou regidor per l'Ajuntament de Barcelona. Sensible a la problemàtica social, com el seu amic dels anys escolars Francesc Layret, a partir del 1919, quan s'iniciaren les grans mobilitzacions obreres presidides per la CNT, aparegué el pistolisme i s'incrementà la repressió governamental, actuà com a advocat dels treballadors i ell mateix sofrí persecucions i deportacions. El 1920, després de l'assassinat de Francesc Layret, fou elegit diputat per Sabadell. I seguí les mateixes passes del seu amic en la defensa dels pagesos rabassaires, en contra dels propietaris. A començaments de 1921, juntament amb altres republicans d'esquerres, va anar configurant la idea que ja tenia Layret de constituir una organització sindical de pagesos, que quedà formalment creada el 1922

amb el nom d'Unió de Rabassaires i altres Cultivadors del Camp de Catalunya. Companys en redactà els estatuts, que foren aprovats el juliol del 1922, i fundà i dirigí el seu periòdic, *La Terra*, que va començar a aparèixer l'octubre de 1922. Va tenir una participació decisiva en la creació de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que va assolir un èxit electoral inesperat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Dos dies després, proclamà la República des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona. Durant el període republicà fou diputat a les Corts de la República, al Parlament de Catalunya —del qual també fou president—, governador civil de Barcelona i ministre de Marina del govern de la República. El setembre de 1932 va participar en l'anomenat «pacte de la Generalitat», signat entre la Unió de Rabassaires i els propietaris del IACSI. Succeí Macià a la presidència de la Generalitat de Catalunya el gener de 1934. Impulsà la Llei de contractes de conreu, que en el decurs de l'any 1934 fou un motiu de crispació social i política amb els propietaris catalans i amb el govern de la República, i el sis d'octubre de 1934 proclamà l'Estat català de la República Federal Espanyola. En fracassar el moviment, fou detingut, jutjat i condemnat a trenta anys de presó. En aquests moments la Unió de Rabassaires decidí nomenar-lo president-fundador i el mateix any va prologar el llibre de Nònit Puig *Què és la Unió de Rabassaires?* (Barcelona 1935). Recuperà la presidència de la Generalitat després de les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la guerra civil, el juliol del 1936, no aconseguí evitar l'hegemonia política de les forces obreres, però va preservar les institucions i aconseguí que, finalment, el setembre de 1936, el conjunt d'organitzacions obreres de Catalunya s'integressin al govern de la Generalitat. A partir d'octubre de 1937 abundaren els seus enfrontaments amb el govern republicà instal·lat a Barcelona. El 1939 s'exilià a França, on fou detingut pels alemanys en produir-se la invasió nazi. Traslladat a Espanya, fou jutjat per un tribunal militar, condemnat a mort i afusellat a Montjuïc el 15 d'octubre de 1940. [PPB]

Bibliografia: BENET, Josep. *Exili i mort del president Companys*. Barcelona, 1990. AADD. *Lluís Companys. Trajectòria d'un president*. Barcelona, 1990. MAYAYO, Andreu. *De pagesos a ciutadans*.

Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya. 1893-1994. Barcelona, 1995. POBLET, Josep M. *Vida i mort de Lluís Companys*. Barcelona, 1976.

Compte, Antoni, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Oïdor de comptes de la Societat d'Obrers de Vic. El 18 de setembre de 1842, per acord general de l'associació, en fou exclòs juntament amb el president, Joaquim Tusell, i el segon vocal, Miquel Altimira. Tots tres foren destituïts per mala administració de fons. Tot i que aquesta decisió no fou ben rebuda per l'Associació de Treballadors de Barcelona, l'acceptà per evitar conflictes entre ambdues societats, i per no aguditzar encara més els conflictes laborals de Vic. [EOF]

Compte, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la UGT a Vilafranca i l'Alt Penedès, va ser el delegat comarcal al Ple de Comarcals de la UGT celebrat el novembre de l'any 1936. [RAM]

Compte, Joan, socialista a Barcelona (?-Mèxic 1946). Va ser membre del Consell directiu de la Federació de Banca i Borsa de la UGT de Catalunya. [VVL]

Compte Bayo, Ferran, mossèn Somillo, mosaïcista i activista (Valls 1913-front de guerra a Tortajada, Terol, 1937). Treballava a la fàbrica familiar del seu pare. De jove va estudiar per capellà. Abans de la guerra era afiliat de la Internacional Pacifista i, simpatitzant amb la FAI, s'hi afilià. El març de 1933 signà una adhesió intitolada «Manifest contra la guerra», que aparegué al periòdic socialista vallenc *Treball*. Durant la guerra, va sortir de Valls dirigint la columna confederal Ia. Centúria de Valls. Isaac Puente, assimilada al seu nom com a Centúria Compte, i va acabar amb la graduació de capità, després de passar per l'Escola de Guerra. Mentre la comandava durant un exercici pràctic de reconeixement del terreny, moriren un seguit de joves vallencs en una acció feixista a Vivel del Río, aspecte que féu córrer molta tinta als periòdics vallencs, reclamant venjança. En aquesta acció, l'alcalde mateix de Valls, Josep Piñas Serra, signatari que dues lletres que encara no eren mobilitzades anessin al front, s'interessà particularment, in situ, del

que havia passat. A la mort de Durruti, féu una proclama des del setmanari cenetista *Acció Sindical*, des de Fuendetodos, al sector Ferrer-Carod. Morí d'un tret al front. [AGT]

Bibliografia: CUSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Compte Crusells, Marc, pintor i sindicalista (Valls 1906). Germà de Pere Compte. A la República va tenir una actuació contradictòria ja que participà en els exercicis espirituals que va fer a la ciutat el pare Vallet. Afiliat al Sindicat de la Construcció de la CNT, en la reformulació que es féu del sindicat, l'octubre de 1936, per tal de participar-hi les quatre seccions que la componien, s'integrà a la junta per la secció Pintors, i n'exercí el càrrec de secretari. L'abril de 1937, com a secretari del Sindicat de la Construcció, demanà augment de salari per al cap de la brigada municipal, aspecte a què el consistori accedí. [AGT]

Compte Crusells, Pere, treballador de la banca i sindicalista (Valls 1899-1983). Germà de Marc Compte. A la Dictadura de Primo de Rivera, era soci del Centre de Lectura de Valls. El gener del 1938 era integrat dins el Sindicat de Treballadors del Crèdit i de les Finances de la UGT de Valls, amb el càrrec de secretari general. L'octubre era secretari comptador del comitè comarcal de la UGT i exercia la representació al Front Popular, i el desembre va ser nomenat secretari de Treball dins el comitè comarcal, i alhora, a més a més, afegí una nova representació a la que ja tenia, en aquest cas al comitè d'enllaç UGT-CNT. [AGT]

Compte i Canelles, Jaume, polític independentista (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1897-Barcelona 1934). Militant d'Estat Català i portaveu obrerista al si del partit, el maig de 1925, en plena Dictadura de Primo de Rivera, participà en el complot de Garraf contra Alfons XIII. Detingut, fou condemnat a mort, pena que posteriorment li fou rebaixada a trenta anys de presó. En proclamar-se la República, fou amnistiada. Contrari a la formació d'Esquerra Republicana de Catalunya, a partir de l'estiu de 1931 fou molt crític amb la política de Macià, tant en l'aspecte nacional com en el social. Partidari de

la creació d'un partit obrer català i revolucionari, el 6 de gener de 1932 impulsà l'assemblea de reorganització que culminà el març del mateix any amb la refundació d'Estat Català, de la junta directiva del qual formà part. L'octubre de 1932 impulsà la constitució de l'Estat Català-Partit Proletari, un nou partit que es definia d'inspiració marxistaleninista i que a partir de gener de 1934 començà a denominar-se Partit Català Proletari. Encapçalà la llista del partit per Barcelona a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 1932, però, tot i ser el candidat més votat, sumà 586 vots. Prengué part a la insurrecció del 6 d'octubre de 1934 i morí en el local barceloní del CADCI, on s'havia fet fort amb altres companys del partit. La seva mort el convertí en un heroi per la causa independentista. [PPB]

Bibliografia: MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1977.

Comte, Angelina, comunista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra civil milità al PSUC i formà part, en representació d'aquest partit, del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya, quan se celebrà el primer congrés d'aquest organisme unitari el novembre de 1937. [PPB]

Conca Higón, Francesc, socialista valencià (segle xx). Dirigent sindical de la Papelera Valenciana, de la Malva-rosa, i militant destacat del PSOE valencià durant els últims anys del franquisme, fou membre de l'executiva provincial i dirigent de la UGT a València. El 1971 va participar en la creació de les JJSS de València amb Josep Lluís López, Eduard Montesinos i altres joves socialistes. Fou elegit regidor de l'Ajuntament de València el 1979 pel PSPV-PSOE. [RIRB]

Condom i Simon, Salvador, anarcosindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). En representació de la CNT, va formar part de l'Ajuntament de la Bisbal des del 10 de març de 1937 fins al 25 de gener de 1938. [PPB]

Conejero, Pedro, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en fou nomenat secretari general en el II congrés que se celebrà a Barcelona el setembre de 1937. Morí pocs mesos després, en un ac-

cident d'automòbil, quan viatjava de València a Barcelona, després d'assistir a una reunió amb el Comitè Peninsular de la FIJL. [PPB]

Conejos, Elies, taxista i anarcosindicalista a Barcelona (1900-Bretanya 1986). Va ser dirigent de la Federació del Transport de la CNT a Barcelona. Va prendre el camí de l'exili, a França, en finalitzar la guerra civil. [VVL]

Conejos, Pedro, internacionalista a Terrassa (segle XIX). Va ser un dels primers propagandistes i organitzadors del nucli internacionalista de Terrassa que, a finals de l'any 1872, va ingressar oficialment en la FRE de l'AIT. [TMS]

Conesa, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, el juny de 1937 va participar, en representació de la JJLL de Barcelona, al ple de grups anarquistes, que se celebrà a Barcelona amb l'objectiu d'analitzar les conseqüències dels fets de Maig de 1937. [PPB]

Conesa, socialista a Barcelona (segle xx). Formà part del Comitè del Centre Socialista del districte VI de Barcelona en el moment de la seva constitució el gener de 1911. [PPB]

Conesa Carbonell, Sebastià, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle xx). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al IV congrés que realitzà la seva federació nacional. El congrés se celebrà a Madrid a principis de setembre del 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència de premsa i propaganda. [DBM]

Conill Vall, Jordi, militant anarquista i comunista (Barcelona 1939-1998). El 1958 ingressà a les Joventuts Llibertàries de Catalunya, on portà a terme una important activitat. Detingut el 1962, fou acusat d'ésser dirigent de les JJLL i de la col·locació d'explosius, en particular de la bomba que el 12 d'agost havia esclatat a la basílica del Valle de los Caídos. Jutjat en consell de guerra el 22 de setembre de 1962, el fiscal li sol·licità la pena de mort.

La petició fiscal motivà una àmplia mobilització internacional que comptà amb la intervenció del cardenal Montini, el futur papa Pau VI. Finalment fou condemnat a trenta anys de presó. En presidi es féu militant del PSUC, arran de l'afusellament del militant comunista Julián Grímau el 1963. Va sortir de la presó el 1972, i prosseguí la militància clandestina dins el PSUC. Després de la mort de Franco, fou membre del comitè central i del secretariat del PSUC (1977) i responsable polític de Barcelona. Candidat a les primeres eleccions municipals de 1979 per Barcelona, el 1980 era vicepresident i portaveu del grup comunista a la Diputació de Barcelona. Repetí candidatura a les eleccions de 1983. Militant destacat de la tendència eurocomunista, a les darreries dels anys vuitanta abandonà el PSUC i passà a militar en el PSC, tot mantenint les seves responsabilitats polítiques a l'Ajuntament de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: CEBRIÁN, Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona, 1997. SOLÉ TURÀ, Jordi. «En la muerte de Jordi Conill». A: *El País*, 1 d'abril de 1998.

Constantí, Ramon, anarquista a Reus (segle XIX). Va participar en els primers certàmens socialistes (una mena de jocs florals anarquistes), celebrats a Reus i a Barcelona el juliol de 1885 i el novembre de 1889 respectivament. Potser és la mateixa persona que Constàncio Romeo. [TMS]

Consuegra, José, anarcosindicalista (segle XX). Va ser membre destacat del comitè peninsular de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, signà el manifest *Programa de la Unidad de Acción entre la UGT y la CNT*, el 13 de març de 1938. Va formar part de la delegació del Comitè Nacional de la CNT elegit al II congrés de les FJL, celebrat al Teatre de la Metal·lúrgia de València el febrer d'aquell mateix any. [VVL]

Contador, Vidal, pagès i sindicalista a Camporrobles, la Plana d'Utiel (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors Agrícoles de Camporrobles, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918, en el

decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Conte, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya, celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. [XPM]

Conte Cazcarro, Alfredo, treballador del sector de l'alimentació i sindicalista (Lanaja, Osa, 1938). Va arribar a Catalunya el 1950. El 1960 va ser escollit jurat d'empresa de CIA Industrias Agrícolas, i nomenat vocal nacional del sector fins al 1975. A partir de 1961 va participar en l'OSO i posteriorment en CCOO, a la comissió central de Barcelona el 1964. A partir de 1966 va ser responsable de la coordinadora d'alimentació i va formar part de la coordinadora de la CONC i de la coordinadora general de CCOO d'Espanya fins a la legalització. Va ser representant de CCOO tant a la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, en la coordinadora local de Barcelona, com de l'Assemblea de Catalunya des de la seva fundació. Entre el I i el V congrés de la CONC, 1978-1991, va ser secretari de la federació d'alimentació de Catalunya de CCOO, i membre de l'executiva; així mateix, entre 1978 i 1980, de la federació estatal, i a partir del IV congrés confederal va ser secretari de Pau i Solidaritat Confederal. Militant del PSUC des de 1962, va formar part del comitè local de Barcelona fins al 1977; fou membre del comitè central entre el IV i el V congrés (1977-1981), i a partir de 1982, membre del comitè executiu del PCC i del PCPE. El 1986 va formar part del grup dels Almendros i va tornar al PSUC, fou membre del seu comitè central fins al X congrés i de la direcció política d'IC. A partir de 1997 va passar a formar part del PSUC-Viu, i fou membre de la seva comissió de garanties. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxíu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Contet, Antoni, impressor i associacionista a Barcelona (segle XIX). Amb el càrrec de vice-secretari, fou un dels dirigents obrers escollits per part de la Junta Central de Directors de la Clas-

se Obrera per a formar una comissió encarregada d'anar a Madrid a gestionar el projecte de llei de modificació dels aranzels, durant els mesos de febrer, març i abril de 1855. [EOF]

Conti, Antoni, activista obrer a Barcelona (segle XIX). En nom de la Societat de Picapedrers, va signar el document lliurat al governador civil de Barcelona el primer de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TMS]

Contijoch Gené, Ramon, Capllarg, pagès i sindicalista a Barberà de la Conca (segle XIX). Membre fundador de la Societat de Treballadors Agrícoles de Barberà i destacat dirigent sindical. El gener de 1896 participà en representació del sindicat, juntament amb Victorià Figarola, en el III congrés de la Federació d'Obrers Agrícoles, celebrat al Vendrell. Presidí la Societat de Barberà durant el bienni 1896-1897, en el qual s'adquiriren els terrenys i es construí el local social tot seguint el model pregonat pels socialistes de les «cases del poble». Tot seguit fou elegit alcalde i així s'encetava una tradició per la qual la majoria d'alcaldes barberencs abans havien de passar per la presidència de la Societat. De la seva tasca municipal destaca la construcció de la carretera —esperonada des de la Diputació de Tarragona pel propietari barberenc Joan Esplugas— que permeté, en uns moments de crisi econòmica, fornir de jornals als pagesos que eren immersos en la replantació de les vinyes filloxerades, i reduir així mateix els costos de transport del vi, principal riquesa de la població. [AMA]

Contijoch Pi, Lluïsa, cal Recader, infermera i activista (Valls 1908-França, ?). A la guerra féu d'infermera. Afiliada a les Joventuts Socialistes Unificades de Valls, l'agost de 1937 informà a la reunió general en qualitat de Secretària Femenina i de Finances. El juliol de 1938, des de *Treball*, periòdic comunista valenc, informava de la propera celebració de la Primera Conferència de la Joventut valenca, i animava a participar-hi. El 1938, el setembre, era la col·laboradora del secretari general de les Joventuts i alhora duïa els controls de la secció Femenina i dels Pioners. L'octubre del 1938 formava part del comitè local de les Joventuts com a secretària general i de la comissió de Pioners. El novembre presentà l'informe del

Ple Comarcal de la JSU. Acabada la guerra, passà a França. [AGT]

Bibliografia: BENAIGES BUYÓ, Pere. *La Creu Roja valenca dins la nostra societat (1909-1980). Vivències i records*. Valls, 1996.

Continente, Àngel, descarregador i anarcosindicalista (Velilla d'Ebre, Saragossa, 1901-Sant Pau-de-Jarrat, França, 1976). Era descarregador de carbó mineral i un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona quan fou detingut el desembre de 1931, durant la vaga d'aquella especialitat, en possessió d'una pistola. Era un dels oradors que participaren en el míting portuari de març de 1936 quan es reorganitzaren les seccions portuàries del Sindicat del Transport de la CNT. Fou elegit vocal de la Junta de Secció del Carbó Mineral del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya de la CNT el juliol de 1937. S'exilià a França el 1939 i després de passar per diversos camps de concentració va residir a Tolosa i a París. [JIG]

Contreras, comunista a Tarragona i Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació del Sindicat d'Aviació i de la demarcació de Tarragona. [DBM]

Corachán i Camps, Josep, treballador del ram de l'aigua i sindicalista (Barcelona 1922). L'any 1940 va començar a treballar a l'empresa del tèxtil Benguerel, on va estar fins al 1966. Va ingressar al PSUC el 1956. Els anys 1962 i 1966 va ser escollit enllaç sindical i va formar part de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona com a representant del tèxtil. [JGS]

Coral, Joan, paleta a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i president de la Societat Protectora d'Obrers Oficials Paletes de Vilafranca del Penedès durant la primera dècada del segle XX. [RAM]

Coratalà, Francesc, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol i de la UGT, durant la Segona República tingué càrrecs de responsabilitat orgànica dins la secció d'Estacions del sindicat socialista. [PPB]

Corbella, Manuel, fuster i internacionalista a Tarragona (segle XIX). Va participar en el Congrés d'Obrers Constructors d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871, en representació dels fusters de Tarragona. [CR]

Corbella, Rafael, fuster i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a representant dels fusters, ebenistes i la Cooperativa de Llaauradors de Tarragona. Fou un dels disset delegats que no votar a favor de cap dels dictàmens presentats. [CR]

Corbella i Sunyé, Josep, obrer metal·lúrgic i dirigent sindical anarcosindicalista (Solsona 1904-Barcelona 1972). Va començar a treballar als nou anys en una fàbrica tèxtil de Cardona, després va entrar a les mines de Súria, on inicià la seva activitat sindical, i va anar a viure a Manresa. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va anar a França i va treballar en una foneria vora París. Quan en va tornar, va col·laborar en actes contra la Dictadura i, per refer els sindicats cenetistes, participava en moltes sessions de propaganda sindical on destacava com a bon orador. Va participar en la proclamació de la República a Manresa el 14 d'abril. Estava afiliat a la FAI i formava part del sector més anarquista i radical de la CNT. Va participar en l'assalt de la caserna de Lleida el 8 de gener de 1933, en el moviment revolucionari que van protagonitzar els Quadres de defensa, grups d'acció de la CNT i la FAI; fracassat l'intent va tornar a peu a Manresa. Va destacar en les lluites entre el sector trentista i el faista dins la CNT, era un dirigent que tenia molta facilitat de paraula i es feia escoltar i, a més, sempre estava disposat a l'acció. Va ser elegit secretari del Comitè Regional de la CNT catalana al Ple de la Meridiana de juny de 1933. Va ser empresonat per la seva activitat sindical, cosa que comportà una forta protesta des dels medis cenetistes. La seva activitat laboral va ser molt canviant, va treballar a Terrassa, a Barcelona com a cambrer i a Manresa en una fàbrica de couro i a la foneria Desveus. L'abril de 1936 es va casar i va deixar bona part de la seva activitat sindical. L'inici de la guerra el dugué a l'acció. El 10 d'agost de 1936 va ser elegit secretari del Comitè Central Antifeixista de Manresa,

en representació de la CNT; el 19 d'octubre va ser elegit alcalde del Consell municipal de Manresa, i reelegit l'octubre de 1937 fins al 31 de maig de 1938, quan va ser mobilitzat. Llavors va ser nomenat inspector general de Cultura de les milícies de l'Exèrcit de l'Est, i també secretari de la Comissió Assessora Política, òrgan de coordinació entre CNT, FAI i Jovenuts Llibertàries. Exiliat, va estar internat als camps de concentració d'Agde, Sant Cebrià i Argelers. La família, que també havia emigrat, va retornar el 1940, i això el va fer retornar el 1941, si bé clandestinament amb altres companys. Tornaven amb la intenció de continuar la lluita des de l'interior i des dels sindicats que el franquisme volia organitzar. Aviat van veure que l'empresa no era possible. Aquest intent els va comportar moltes crítiques dels sectors que tenien altres tàctiques. En tot cas, no va tenir cap actuació deslleial i havia de viure amagat. El 1944 un grup heterogeni va fundar el Partit Laborista, del qual va ser elegit vicepresident; l'activitat va ser tallada per la policia, que va desmantellar el partit l'any 1945, i per confusió van detenir el seu cosí, Josep Corbella i Ventura. El 1947 Joan Salvà, Josep Corbella, Dídac Asturiach (?) i Josep Maria Cardona van anar a Estoril a parlar amb el comte de Barcelona i proposar-li una solució per a sortir de la dictadura. Corbella va haver d'amagar-se de la policia. Després treballà com a agent de vendes. Va viure mig clandestinament i no va tenir carnet d'identitat fins al 1970. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil*. Manresa, 1973. FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981. LORENZO, César M. *Los anarquistas españoles y el poder*. París, 1972. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Corbera Negret, Joaquim, treballador de SAFA i anarcosindicalista a Pineda (segle XX). Originari de Pineda, residia a Blanes, on durant els anys de la Segona República treballava a SAFA i era un dels activistes sindicals de l'empresa, en el marc de la CNT. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, formà part del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda, tot integrant el Comitè de Defensa de la localitat. [PPB]

Corbí, Jordi, obrer metallúrgic i anarcosindicalista a Terrassa (1901-Tolosa 1947). Militant i activista de la CNT. Durant la guerra civil fou un dels impulsors de la Col·lectivitat de Caldeiraires. El 1939 s'exilià a França, on va col·laborar amb la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Corbi, Vicente, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la FAI, durant els anys de la Segona República fou un dels oradors, juntament amb Durruti, Garcia Oliver i d'altres, que va participar en l'assemblea popular que va tenir lloc el 2 d'agost de 1931 al Saló de Belles Arts de Barcelona per a preparar les mobilitzacions de la població en contra del deteriorament de la vida econòmica i social. [PPB]

Corcero, Baltasar, sabater i dirigent anarcosindicalista a Inca (segle xx). La seva activitat cenetista es desenvolupà a Inca. Fou un dels creadors, el gener de 1914, del Sindicat Obrer del Calçat, adherit a la Confederació Regional del Treball de les Balears de la CNT. Aquest mateix any va ésser president de la Federació Regional de Solidaritat Obrera. Fou membre de la comissió pro subsistències, creada el 1916, amb la intervenció del Foment del Civisme i de la Cambra de Comerç, per controlar la Junta Provincial de Subsistències del govern. [EPC]

Corcó, Isidre, espartenyer i internacionalista a Valls (segle XIX). L'octubre de 1873 formà part del Consell de la Federació d'Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT. [EOF]

Córdoba, Jaume, carboner i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació de les Carboneries La Fraternal de Barcelona, es va adherir al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. També fou delegat per la mateixa societat al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [TMS-MPMJ]

Cordomés, Manuel, activista obrer (segle XIX). Va signar la proclama antimilitarista de l'AIT de Barcelona el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Cordomí, Manel, estampador i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1873 apareix com a representant de la Secció d'Obrers d'Estampats de la Federació Barcelonesa de l'AIT. [CR]

Cordomí Burgell, Cebrià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Córdoba Pardo, Victorino, comerciant, dirigent polític i activista sindical (Iniesta 1930). Comerciant de professió, fou secretari sindical de l'organització clandestina del PCE, desarticulada a València el maig de 1962, i implicat en la causa de 21 de febrer de 1963, per la qual un consell de guerra el va condemnar a dos anys de presó sota l'acusació de rebellió militar i militància en el Partit Comunista. Va participar en la creació de les CCOO de València. El novembre de 1968 fou detingut de nou, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO, i torturat a la comissaria. [RIRB]

Córdoba Piqueres, Victori, sindicalista a Sitges (segle xx). Dirigent de la CNT a Sitges durant la guerra civil. Va representar la Federació Local de Sindicats Únics de Sitges al Ple Municipalista de la CNT del mes de setembre de l'any 1938. [RAM]

Corell Martí, José, Fray Tornero, sociòleg i sindicalista socialista (Foios 1940). Començà el seu apropament al sindicalisme des de l'HOAC de Xàtiva el 1966 aprofitant el seu ministeri eclesiàstic. El 1967 participà en la fundació de la USO al País Valencià junt amb Nicolás David, Pep Martínez, Pep Aceituno, Paco Resurrección, els germans Olcina i d'altres. Aquest mateix any va treballar en el món obrer a Quart de Poblet i s'enfrontà al bisbe de València per desenvolupar la seva acció social. De 1968 al 1972 treballà a Construcciones Metálicas Hermanos García, on formà un nucli sindical, i de 1972 al 1974 ho féu a Uniwal Shark (Silla, Horta Sud), d'on fou despatxat per organitzar una vaga. El 1975 fou elegit secretari general d'USO del País Valencià, i el 1976 secretari de Relacions Polítiques i Sindicals del secretariat nacional d'USO. El 1975 va ser detingut junt

amb Ernest Lluch, Vicente Soler, J. J. Pérez Benlloch, Carles Dolç, Josep Guia, Laura Pastor, Paco Candela, Xavier Navarro i Carlos Martínez Llana, a Alaquàs, en una reunió de representants de la Taula de Forces Polítiques. Participà en la formació de Reconstrucció Socialista amb Vicent Campos. Durant la transició democràtica, mantingué relacions polítiques amb Adolfo Suárez, Abril Martorell, José Mª Cuevas, Jordi Pujol i Miquel Roca, entre altres. El 1979, al congrés d'USO de Castelldefels, deixà el sindicat i s'incorporà a les CCOO, dins el corrent sindical socialista autogestionari, on va desenvolupar el càrrec de secretari de Col·locació. El 1982 va recolzar el PSOE i el 1984 deixà el sindicat i s'afilià al PSOE i a la UGT. Des del 1985 ha estat cap de la secretaria de Formació i Programes de l'executiva del PSOE a l'Horta Nord, així com responsable de l'Àrea Social i Laboral de la presidència de la Generalitat Valenciana. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Sociología y política del socialismo valenciano, 1939-1989*. València, 1990.

Cornellà, anarcosindicalista a Blanes (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del sindicat de Blanes. [XPM]

Corney, obrer tèxtil i sindicalista (segle XX). El 1915 era membre del comitè nacional de la Federació Nacional d'Art Tèxtil, en nom de la qual va participar en un míting a Manlleu el 28 de febrer de 1915. [PPB]

Corney, Esteve, teixidor i societari a Sant Celoni (segle XIX). Com a integrant de la Classe de Teixidors de Sant Celoni, l'11 de març de 1855 signà un document dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [EOF]

Corney, Manuel, representant sindical a Mataró (segle XX). Fou representant dels sindicats d'oficis diversos, de l'Alimentació, dels Barbers, del ram de la Fusta, de la Pell i del Cartró per la ciutat de Mataró al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [XPM]

Corominas, Emili, fuster i sindicalista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle XX). Fou

delegat de la Societat de Fusters de Sant Martí de Provençals, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball, i en el decurs del qual firmà una de les proposicions aprovades. [MPMJ]

Corominas, Francesc, obrer ferroviari i representant sindical a Manresa (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Secció Ferroviària de la CNT a Manresa. [XPM]

Corominas, Joaquim, picapedrer i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870 constava com a membre de la Secció de Picapedrers de la federació local de l'AIT de Girona. [CR]

Corominas, Josep, comunista a Girona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, morí durant els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934, defensant la delegació de la Generalitat a Girona. [PPB]

Corominas, Josep, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871 formà part de la junta de la Secció de Filadors dins la Unió de les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. El 24 de novembre del mateix any, conjuntament amb altres treballadors, dimití del càrrec per raons desconegudes. [CR]

Corominas, Josep, fonedor i societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 constava com a representant de la Societat de Fonedors de Barcelona. [CR]

Corominas Montanya, Pere, advocat, economista, polític i escriptor (Barcelona 1870-Buenos Aires 1939). El 1888 milità al Centre Escolar Catalanista i més tard s'afilià al partit republicà centralista de Salmerón, de les joventuts del qual era vicepresident l'any 1892. El 1894 es llicencià en dret a la Universitat de Barcelona i un any després, abandonat ja el republicanisme, entrà a formar part del grup modernista de l'Avenç. Juntament amb Jaume Brossa, Celestí Galceran, Ignasi Iglésies i d'altres, el 1896 constituí el grup cultural Foc Nou.

Influit per idees anarquitzants i en contacte amb grups anarquistes de Barcelona, a començaments de 1896 inicià la col·laboració a la revista àcrata *Ciencia Social*, que editava Gaietà Oller. Fou detingut l'agost de 1896, amb motiu de l'atemptat del carrer de Canvis Nous de Barcelona, i fou reclòs al castell de Montjuïc. Encausat en els processos de Montjuïc, li fou sol·licitada la pena de mort, per bé que finalment fou condemnat a vuit anys de presó. El 1897 fou desterrat al País Basc francès, però, amnistiat per Sagasta, abans de fi d'any retornà a Catalunya. Després d'una breu estada a l'Empordà, a començaments d'octubre de 1898 es traslladà a Madrid, on es doctorà (1900) i estudià economia. Durant aquests anys col·laborà a *La Revista Blanca*, dirigida per Federico Urales, i establí sòlids contactes amb els intel·lectuals espanyols de la Generació del 98. Col·laborà també a *España Nueva*, i amb Unamuno i d'altres inicià una campanya per la revisió dels processos de Montjuïc. El 1899 va publicar *Les presons imaginàries*, llibre autobiogràfic sobre les seves estades a la presó i el seu exili. Retornà a Barcelona el 1903, cridat per Ildelfons Sunyol a l'Ajuntament de Barcelona. El 1907 fou un dels membres fundadors de l'Institut d'Estudis Catalans i un any després escrivia *La vida austera*, assaig on defensava la dignitat humana, l'ascetisme i el sacrifici. El 1909, després de participar en la Setmana Tràgica barcelonina, durant la qual va escriure un interessant diari, va prendre part en la fundació de la Unió Federal Nacionalista Republicana, que presidí, i fou director del diari *El Poble Català*. Esdevingué regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1909) i diputat a Corts per Barcelona (1910 i 1914). El 1914 va impulsar el pacte de Sant Gervasi amb els lerrouxistes, i el seu fracàs motivà l'abandonament de la política a partir de 1916. Dedicat a la tasca literària i a les funcions d'economista, el 1918 va participar en la campanya a favor de l'estatut d'autonomia i entre 1928 i 1930 presidí l'Ateneu Barcelonès. El 1931, en proclamar-se la Segona República, retornà a la política, dins l'Esquerra Republicana de Catalunya. Fou diputat a les Corts de 1931 per Lleida, diputat al Parlament de Catalunya el 1932, també per Lleida, formà part de la comissió que redactà l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i fou membre de la Comissió Mixta de Traspàs. El 1933 fou conseller de Justícia i Dret

del govern de la Generalitat. Sense abandonar la seva activitat literària, el 1936 fou comissari general dels Museus de Catalunya, càrrec des del qual contribuï a salvar, durant la guerra civil, el patrimoni artístic català. S'exilià a Buenos Aires, en acabar la guerra. [PPB]

Publicacions: *Obres completes*. Barcelona, 1972; *Diaris i records*. Barcelona, 1974.

Bibliografia: DUARTE i MONTSERRAT, Àngel. *Pere Coromines: del republicanisme als cercles llibertaris (1888-1896)*. Barcelona, 1988. NAVARRO, Emilio. *Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-1914)*. Barcelona, 1915. PONS i PAGÈS, J. P. *Coromines i el seu temps*. Barcelona, 1969.

Corominas Prats, Joan, teixidor i societatari a Olot (segle XIX). Com a representant de la Classe dels Teixidors d'Olot, el 6 de gener de 1842 signà un escrit, adreçat al regent del regne, on es denunciava el contraban. [CR]

Coromines Torner, Joan, sindicalista a Berga (segle XX). Fou militant de la UGT i el 9 de juny de 1937 entrà a l'Ajuntament, com a conseller, en representació d'aquest sindicat. [JCR/JJR]

Corrales, Juan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era tresorer del Sindicat Únic de la Distribució de la CNT a Barcelona el 16 d'octubre de 1923, quan va signar un escrit en nom de la junta del seu sindicat manifestant-se en contra de la proposta d'autodissolució feta per la CNT uns dies abans. [JIG]

Correa, sindicalista anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, l'1 de juny de 1931 va ser elegit membre de la junta del Sindicat de la Construcció a la seva assemblea constitutiva al Teatre Espanyol. Quan van revoltar-se els militars, el 19 de juliol de 1936, va formar part de les forces anarquistes que van combatre a la Rambla de Barcelona de la mà de Durruti, Garcia Oliver i Ascaso; aquest últim va morir als seus braços, el 20 de juliol. El 23 de juliol de 1936 va participar al Ple local i comarcal de la Regional Catalana de la CNT. [JRM]

Correa Lillo, Rosa, militant socialista alacantina (segle XX). Es va afiliar a la FETE-UGT d'Alacant durant la guerra civil i va representar

aquesta federació al Comitè Provincial de la Unión de Muchachas a partir de setembre de 1937. [JNN]

Corredor Arroyo, Socorro, jornalera a Vallcarca (segle XX). Dirigent del Sindicat del Ciment de la UGT a Vallcarca durant la guerra civil, del qual va ser vicepresident l'any 1937. [RAM]

Correig, Antoni, dependent de comerç i socialista a Reus (segle XX). A les darreries de 1904, en el moment de la seva constitució, va formar part de la Junta Local de Reformes Socials a Reus. [PPB]

Corró, Pau, societari a Marratxí, Mallorca (segle XX). El mes de gener de 1904, juntament amb Miquel Sans i Jaume Rotger, va crear un anomenat Consell Directiu Polític que es fixà com a tasca la direcció del moviment societari al poble i la discussió d'una possible incorporació al Partit Socialista. [TMS]

Corrons, Esteve, serraller i dirigent sindical a Sabadell (segle XIX). Ocupà un dels càrrecs dirigents del Centre de les Societats Obreres de Sabadell, segons consta en un document de 18 de febrer de 1873. Domiciliat a Sabadell, al carrer Sol, al costat de can Bas. [RMS]

Corrons, P., ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representant del Comitè de Relacions de Ferroviaris dins el Congrés Regional de Treballadors de Catalunya de la CNT celebrat del 5 al 13 de març de 1933 a Barcelona. [JRM]

Cort, Valentí, boter i internacionalista a Tarragona (segle XIX). El 28 de novembre de 1872 aconseguí que la Secció de Boters de Tarragona s'adherís a l'AIT. [RMS]

Cortacans Bilbeny, Pere, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou el promotor del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona sorgit de la unificació, el desembre de 1921, del Sindicat d'Obrers Carregadors i Descarregadors de Bales de Cotó i de la Societat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona i el seu Radi. Fou elegit secretari d'aquest Sindicat Professional el juliol de 1922, passà a ser-ne vicepresident el setembre del mateix any i finalment

fou comptador en la nova junta sorgida el març de 1923. [JIG]

Cortacans i Puig, Josep, pagès i sindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre del comitè executiu provisional de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Cortada, Albert, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Domiciliat al carrer de Sant Antoni, núm. 114, de Vic, el març de 1841 apareix com a comissionat de la fàbrica de José Valls. El setembre de 1842 formà part de la junta de l'Associació de Vic, on ocupà el càrrec de president, en substitució de Joaquim Tusell, destituït per diverses irregularitats comeses amb els fons de la societat. [CR]

Cortada, Salvador, pagès a Esparreguera (segle XX). Dirigent local del sindicat pagès Unió de Rabassaires, en representació del qual fou alcalde d'Esparreguera entre abril de 1931 i gener de 1934. [AGL]

Cortada i Dolcet, Roldán, paleta, sindicalista, socialista i comunista a Barcelona (?-Barcelona 1937). Milità a la CNT i el 1930 formà part del grup sindicalista Solidaridad i fou l'administrador del setmanari *Acción*, que va començar a aparèixer a Barcelona el febrer del 1930. L'agost del 1931 fou un dels signants del Manifest dels Trenta, contrari de l'hegemonia de la FAI al si de la CNT, i el juny del 1932 va assistir a l'assemblea de constitució de l'Ateneu Sindicalista Llibertari, de la junta directiva del qual va formar part com a vicesecretari. El 1933 ingressà a la Federació Catalana del PSOE i formà part de l'anomenada tendència obrerista, encapçalada per Rafael Vidiella. Militant de la UGT, el juliol del 1936 va ingressar al PSUC, i durant la guerra assistia a les reunions del seu comitè central ampliat. Fou secretari de Vidiella a la conselleria de Treball i Obres Públiques de la Generalitat l'abril del 1937. Morí assassinat el 25 d'abril del 1937, sense que se'n descobrissin els responsables; la seva mort incrementà l'escalada de tensió prèvia als enfrontaments que menaren als fets de Maig del 1937. [PPB]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Cortadella Illa, Jaume, pagès i dirigent rabassaire a Martorell (1897-?). Es formà en el món cooperativista agrari en la Unió Agrícola Cooperativa de Martorell, a partir de 1923, quan accedí a la secretaria d'aquesta entitat. Fou president de la Federació de Rabassers de Catalunya a partir de 1929, quan aquesta estava federada a la Unió de Rabassaires i tenia gairebé tots els efectius a Martorell. Fou un dels representants de la Unió en els judicis de la Comissió Arbitral de Conflictes Agraris del districte de Sant Feliu de Llobregat entre 1933 i 1934. Durant els anys trenta substituï Francesc Riera Claramunt en el liderat sindical del potent nucli rabassaire de Martorell i comarca quan Riera es lliurà sobretot a les tasques polítiques com a parlamentari d'ERC. Fou el màxim responsable del grup rabassaire que accedí el 1933, enmig d'una forta i llarga polèmica, a la junta del Sindicat Vitícola Comarcal de Martorell. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, s'afilià a la Unió Patriòtica amb l'objectiu d'abastar una regidoria a l'Ajuntament de Martorell, però no l'aconseguiria fins a l'arribada de la Segona República el 1931. Mangué la regidoria fins al 1933. Fou empresonat arran dels fets d'Octubre de 1934. Posteriorment el deixaren en llibertat provisional sota fiança. El juliol de 1936, un cop esclatada la guerra, accedí a l'alcaldia com a representant de la Unió de Rabassaires, càrrec que mantingué tota la guerra. [JPV]

Cortés, sindicalista del sector de l'energia a Barcelona (segle xx). Fou delegat del Sindicat de Llum i Força de Barcelona al Ple Regional de la CNT de Catalunya, celebrat a Barcelona el 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [JRM]

Cortés, Adela, responsable política comunista a Barcelona (?-Mollet 1951). Casada amb Pere Rabassó, membre del POUM, va arribar a la militància política després de la mort del seu company a les barricades el juliol de 1936, va ingressar a les files d'aquest partit comunista. Aquell mateix any treballà per l'Acadèmia Laborista Esperanto de Sants. Esclatat el conflicte civil, va formar part, com a representant del POUM, al Consell d'Habitatge de Catalunya, fins al maig de 1937. A la fi de la guerra, va

continuar l'activitat política, aquesta vegada a la clandestinitat, i ocupà càrrecs al Comitè Local de Barcelona del POUM, fins que a la tercera conferència del dit partit va ser nomenada membre del comitè central. [JRM]

Cortés, Antoni, ferrer i sindicalista socialista a Barcelona (segle XIX). Representant, junt amb Constantí Amigó, de la Societat de Ferrers Mecànics de Barcelona i Rodalies al Congrés Nacional Obrer de Barcelona —constituït de la UGT— del 12 al 14 d'agost de 1888. [JRM]

Cortés, Emili, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener del 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any, data en la qual fou designat secretari de l'exterior. [TMS]

Cortés, Gregori, treballador del camp i sindicalista a Xest (segle XX). Va ser el representant de la societat obrera Amparo Obrero, de Xest, al V congrés de la Federació Nacional de Treballadors Agrícoles i Similars d'Espanya, realitzat a Saragossa del 22 al 24 de maig del 1917. L'any següent va participar, amb la mateixa qualitat de representant, al VI congrés de l'esmentada federació, celebrat del 25 al 27 de desembre de 1918. A la cinquena sessió d'aquest congrés va ser un dels defensors de l'apoliticisme sindical i proposà la no acceptació de funcionaris municipals o estatals als sindicats de treballadors agrícoles. [JRM]

Cortés, Joaquim, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT des de l'època de la creació, va iniciar l'activitat sindical a la primera dècada del segle. El 1919 ja va patir el primer exili, aquesta vegada cap a l'Argentina. Cap al 1927, expulsat de l'Argentina arran de les seves activitats, arribà a París, on s'uní amb Durruti. Va retornar a Barcelona, després d'haver passat per Brussel·les, a la proclamació de la Segona República. Va intervenir en el míting de l'1 de maig de 1931, que va tenir lloc al Palau de Belles Arts de Barcelona. Continuà la seva tasca dins el Sindicat de l'Art Tèxtil i Fabril durant aquests anys. De l'11 al 16 de juny de 1931 va representar el seu sindicat al congrés extraordinari de la CNT realitzat a Madrid, i també, amb la mateixa qualitat, pre-

nia part als comicis de la Regional de Catalunya a Barcelona durant l'estiu del mateix any. A l'assemblea del Sindicat de l'Art Tèxtil i Fabril de juliol de 1931, va ser un dels que, apostant per posicions més radicals, demanava l'ocupació obrera de les fàbriques per a forçar les negociacions amb els patrons. Poc després participà en la reunió preparatòria del Manifest dels Trenta, publicat, finalment, el 31 d'agost de 1931. Amb el grup de firmants del dit manifest va començar una intensa labor de propaganda sindical: l'octubre, el dia 27, feia una conferència al Centre de Dependents de Barcelona, el 6 de novembre de l'any següent va fer el mateix a Manresa, el 14 de desembre era cridat pel sindicat del metall de Badalona per a participar en un míting al Teatre Victòria en defensa dels trentistes, i una altra vegada a Sabadell —el 29 de setembre del 34— va fer d'orador sindical. L'octubre de 1932, les pressions dels sectors de la FAI dins la CNT van donar fruit en forma d'expulsions dels signants del manifest trentista; a Cortés, li va arribar el torn el març del 1933. Això, però, no va significar l'abandonament de l'activisme sindical, va mantenir-se dins l'Ateneu Sindicalista Obrer fent conferències i mítings. Quan va esclatar la guerra civil, ja reingressat a la CNT, va participar en l'atac als militars revoltats a Barcelona, junt amb vells companys de la FAI. El gener de 1937 va formar part del comitè d'enllaç format per la CNT, la UGT, la FAI i el PSUC, creat per coordinar l'esforç de guerra. Després de la derrota, va exiliar-se a Mèxic, on l'any 1956 va publicar el seu únic llibre: *La Confederación Nacional del Trabajo y la Política*. [JRM]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Cortés, Josep, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. [RAM]

Cortes, Juli, simpatitzant de l'AIT a Tortosa (segle XIX). El 23 de març de 1874 rebé una carta de la Comissió Federal on l'instaven a subscriure's de nou a *La Federación*. [RMS]

Cortés, Pere C., socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit vo-

cal del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Cortés, Pere, treballador del mar i sindicalista a Barcelona (segle XX). El 1933 va ser el delegat del Sindicat Nacional de Transports Marítims al Ple Regional de Sindicats que va tenir lloc a Barcelona el 5 i el 13 de març d'aquest any. [JRM]

Cortés, Romà, pagès i anarcosindicalista a Picassent, l'Horta del Sud (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors de Picassent, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918, en el decurs del qual firmà una de les ponències del congrés, va prendre part activa en els debats congressuals, i formà part de la comissió que va revisar els comptes i documents del Consell i de la comissió que va organitzar el míting de clausura del congrés. Va presentar també l'emissió d'un missatge de felicitació, que fou aprovat per unanimitat, als camperols russos, per haver dut a la pràctica el lema «La terra per als qui la treballen». Militant de la CNT, formà part de la delegació valenciana que va participar en el congrés que la CNT va celebrar al Teatre de la Comèdia de Madrid el desembre de 1919 i fou un dels signants de la proposició que afirmava els principis llibertaris del sindicat tot incidint que la finalitat que perseguia la CNT era l'assoliment del «comunisme anàrquic». [MPMJ]

Bibliografia: BUENACASA, Manuel. *El movimiento obrero español, 1886-1926 (Historia y crítica). Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966. DÍAZ DEL MORAL, Juan. *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas. Córdoba*. Madrid, 1973.

Cortés Muñiz, José Avelino, anarquista (?-Barcelona 1953). Havia treballat com a minaire al departament francès dels Alts Pirineus. El setembre de 1951 va creuar la frontera cap a l'interior, junt amb els companys d'un nou grup d'acció, Jorge Oset i Pedro González Fernández, amb l'encàrrec de la Comissió de Defensa del MLE de neutralitzar un company de qui se sospitava que feia de confident policíac. A Barcelona, el grup va haver de retardar l'operació i, per aquest motiu, va poder entrar en contacte amb Josep Lluís Faceries i sumar-se a

les seves intencions de muntar un ampli dispositiu propagandístic antifranquista. Junts, els que venien de fora —sovint descrits com la «banda del Facerías»— i Facerías, van protagonitzar, el 21 d'octubre del mateix any 1951, un greu incident al *meublé* Pedralbes, en el qual resultà mort l'industrial Antoni Masana Sanjuan. Facerías aconseguí fugir, però Cortés, Oset i Pedro González Fernández van ésser detinguts en un ampli dispositiu policial i, el setembre de 1952, jutjats i condemnats a mort. La pena va complir-se al pati de la presó Model de Barcelona el 8 de gener següent. [STG]

Bibliografia: TÉLLEZ, A. *La guerrilla urbana. I, Facerías*. París, 1974; i, del mateix autor, *Sabaté. Guerrilla urbana en España (1945-1960)*. Barcelona, 1978. AADD. *La oposición libertaria al régimen de Franco, 1936-1975. Memorias de las III Jornadas Internacionales de debate libertario*. Madrid, 1993. «Neclològica». A: *Le Combat Syndicaliste*. 23-1-1953.

Cortés Pérez, Josep, militant anarquista valencià (segle XX). Va ser un dels principals organitzadors de la Columna de Ferro al front de Terol i formà part del seu Comitè de Guerra. Va ocupar també la direcció de la secció d'informació i relacions d'aquesta columna, així com de la seva emissora. Fou nomenat, a més, cap d'Estat Major. Va exiliar-se després de la guerra i romangué un temps a Venèçuela. [CCG]

Cortés Victoria, Antoni, tipògraf socialista valencià (segles XIX-XX). Va ser un dels fundadors i primers membres del primer comitè directiu de l'Agrupació Socialista Valenciana el 1884. El 1888 assistí com a representant d'aquesta agrupació al congrés constitutiu del PSOE a Barcelona. El 1890 fou elegit secretari de l'Agrupació Socialista Valenciana. Amb motiu d'una forta polèmica dins l'agrupació, hi fou donat de baixa el 1903. [CCG]

Cortiella Ferrer, Felip, escriptor i anarquista (Barcelona 1871-1937). Caixista de professió, a les darreries del segle XIX fundà i dirigí la Companyia Lliure de Declamació. En contacte amb el grup modernista de l'Avenç, el 1897 publicà *Els artistes de la vida*, on quedava reflectida la influència anarquista. Després d'una estada a París, el 1902 creà l'Agrupació Avenir, que tenia, com un dels objectius, la divulgació

de les obres d'Ibsen entre els treballadors catalans. Amb el mateix nom, el març de 1905 edità un periòdic anarquista en català adreçat «a les collectivitats obreres en particular», del qual aparegueren cinc números, i creà una biblioteca, on publicà obres de diversos autors. Autor bàsicament dramàtic i líric, publicà obres com el llibre de poemes *Anarquines* (1908), d'exaltació àcrata, o les peces dramàtiques *El Morenet* (1905) o *La vida gloriosa* (1933), on recollia obres escrites entre 1918 i 1927 i defensava els seus ideals anarquistes. En bona mesura, tota la seva producció és una justificació de les idees que defensà durant tota la vida. [PPB]

Bibliografia: GALLÉN, Enric. «El teatre». Al vol. VIII de RIQUER/COMAS/MOLAS. *Història de la literatura catalana*. Barcelona, 1986.

Cortina, Bonaventura, tintorer i associacionista a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de 1841, signà un escrit, adreçat al regent del regne, el general Espartero, on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Cortina i Peric, Miquel, pagès i sindicalista a Arbúcies, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre del comitè executiu provisional de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Cortines, Andreu, cooperativista i comunista (Barcelona 1909-1989). Des de la seva joventut contactà, per raons familiars, amb el món cooperativista. A finals de la Dictadura de Primo de Rivera, era membre de la Societat d'Amics d'Ignasi Iglésies, que a Sant Andreu publicava *L'Andreu*. Atret per Josep Coll, milità al Partit Comunista Català i d'aquest, en iniciar-se la República, passà al Bloc Obrer i Camperol. Militant del POUM, fou molt actiu en el món del cooperativisme i durant la guerra civil intentà encaixar el moviment cooperativista amb la nova economia derivada de la revolució. Va ser director fins al 1939 de *Tremp*, portaveu de la Unió de Joventuts Cooperativistes de Catalunya, de la qual era president. En acabar la guerra civil, marxà a França, on continuà la tasca de suport al cooperativisme, i el 1945 fundà a Tolosa de Llenguadoc l'Acció Cooperativista Catalana a França, institució de

la qual va ser secretari general. El 1969 tornà a Catalunya i el 1979 va ser nomenat vicepresident del Consell Assessor de la Cooperació (CAC) i més endavant president. També assumí la presidència del Consell Superior de la Cooperació. [TMS/PPB]

Corts, manobre i comunista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra civil fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació de l'Edificació. [DBM]

Corts Mas, Salvador, tintorer, dirigent obrer i comunista (Alzira 1933). Membre del comitè local del Partit Comunista d'Alzira, on fou secretari d'organització i finances, va estar implicat en la causa de 21 de febrer de 1963 i condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar i pertinença a l'organització del Partit Comunista a València. [RIRB]

Corvinos Barraca, Rafael, dependent, dirigent sindical i polític (Castelruiz, Sòria, 1907-Osca 1985). Va fer estudis de batxillerat. Instal·lat a Manresa, treballava als magatzems de la Casa Jorba. Estava afiliat a la USC i a la UGT. Dirigent de l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa (ADCI), entitat continuadora del Centre de Dependents de Manresa i Comarca creat el 1904. Durant la República, va desplegar una important activitat sindical, cultural i política. Elegit president de l'entitat a finals de 1935, va encapçalat una important renovació de la directiva que va emprendre una intensa activitat sindical per ampliar l'afiliació entre els dependents i aconseguir millores laborals i salarials. Davant la intransigència de la patronal per a aplicar el descans dominical, van recórrer a mètodes expeditius com el trencament de vidres d'aparadors de la ciutat de Manresa, fet que li va costar un procés. El juny de 1936, després d'una vaga, es van firmar noves bases de treball amb importants millores. L'afiliació va créixer molt. El 19 de juliol l'entitat tenia 949 afiliats. Llavors Corvinos també era vicepresident de la Federació d'Empleats i Tècnics de Catalunya. En les seves memòries, explica que el 6 d'octubre de 1934 era dirigent de les Joventuts de la USC i, arran de la seva participació en els fets, va ser detingut i empresonat.

El 19 de juliol de 1936 va formar part del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa en nom de l'ADCI. Va participar en la formació del PSUC a Manresa. Entre el 10 d'agost i el 19 d'octubre de 1936 fou president del Comitè Central Antifeixista de Manresa. A les memòries que va escriure manifesta que era contrari a les destruccions de temples que es van fer a Manresa, però que era inevitable pel clima antitícleric que es vivia; sols es va poder salvar la Seu per motius artístics i culturals. Va intervenir per salvar la vida de Joan Jorba, acusat pel Tribunal Revolucionari de Tarragona per la seva actuació durant la Setmana Tràgica. Va formar part del primer Consell municipal de Manresa, el 19 d'octubre de 1936, com a primer vicesecretari en nom del PSUC. L'octubre va formar part del Consell d'Administració d'Indústries i Magatzems Jorba Collectivitzats. Poc després s'incorporà a les Milícies Populars i va ser nomenat cap del batalló manresà destacat a les costes de Tarragona. El març de 1937 es va incorporar a l'Exèrcit Popular, va ser una breu temporada al front, i després va anar a l'Acadèmia Militar d'Artilleria, d'on sortí com a tinent i acabà la guerra com a capità. Després de la guerra va ser internat en tres camps de concentració, dels quals es va escapar. El gener de 1943 va ser detingut a Saragossa. Fou durament torturat. Va ser condemnat a dues penes de mort. Gràcies al centenar d'avals que el doctor Lluís Puig va presentar, no va ser executat i va aconseguir commutar la pena capital per la de cadena perpètua. Va sortir de la presó el 1950. Va tornar a afiliarse al PSUC durant la dictadura. Arran de la ruptura del PSUC, es va afiliar al PCC. [JSC]

Bibliografia: *Regió 7*. 1984, dies 6, 12, 13, 19 d'agost i 1, 2 i 30 de setembre. ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1992 i 1993. SARDANS, Jordi. *Història de la ciutat de Manresa (1900-1950)*. Manresa, 1991. SERRA CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Cos Ochoteco, Ramon, fuster i comunista a Barcelona (Pamplona 1887?-Barcelona 1939). Militant al Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del dia 12 d'abril del 1931 pel districte primer de Barcelona i ho tornà a ser per Barcelona a les del 14 de gener

del 1934. Afiliat al Sindicat de la Fusta de la CNT, fou un dels fundadors, l'any 1931, de l'Oposició Sindical Revolucionària, l'organització sindical que agrupava els militants del BOC al si de la CNT. Expulsat del sindicat anarcosindicalista el 1932, s'afilià a la UGT, on fou vicepresident i posteriorment president de la Societat d'Obrers de la Fusta i Similars. El 1933 fou un dels organitzadors del Teatre de Masses, continuador del Teatre Proletari fundat el 1931, que feia representacions teatrals a Barcelona i en altres indrets de Catalunya. Durant la guerra civil, era militant del POUM. Acabada la guerra, fou detingut i ingressà a la presó Model de Barcelona, on fou membre del Comitè de Presos. jutjat i condemnat a mort, morí afusellat al Camp de la Bóta. [PPB]

Bibliografia: DURGAN, Andrew Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Coscollà, V., polític obrerista a València (segle XIX). Fou president del Casino republicà del Grau (València), i algun temps regidor blaquista a l'Ajuntament de València. Fou un dels principals impulsors, i el redactor dels estatuts, de la Societat de Bracers de magatzems del Grau, constituïda el 1900. [JIG]

Coscubiela Porta, Josep, treballador metal·lúrgic i sindicalista (Barcelona 1924-1997). Membre de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona constituïda el novembre de 1964. El febrer de 1965 va ser detingut per la seva activitat sindical a CCOO, amb la convocatòria d'una manifestació davant la Delegació Provincial de la CNS de Barcelona per a lliurar un full amb reivindicacions i amb prop de 10.000 signatures de treballadors. Arran de la detenció, va ser jutjat pel TOP i condemnat amb la resta de membres de la CO. Va ser escollit enllaç sindical el 1966, i president de la secció social del Sindicat Comarcal del Metall del Baix Llobregat. Membre del jurat d'empresa de Rockwell Cerdans de Gavà, que mantenia una lluita molt important, va sostenir una vaga d'un any i mig contra l'expedient de regulació formulat per l'empresa l'any 1969. Va militar al PSUC des dels anys seixanta. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de

fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Cosials Navalles, Josep, pagès i comunista a Balaguer (segle XX). Militant al Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del dia 12 d'abril del 1931 pel districte segon de la ciutat de Balaguer. [PPB]

Cosidó Fàbregas, Pau, Pau dels Gèneros de punt o Pau de la francesa, aprenent de mecànic i líder políticossindical (Valls 1912-Tolosa de Llenguadoc, 2000). En el curs dels anys tingué altres oficis. Entrà al món sindical a través de l'ajut desinteressat a empaquetar el setmanari *Prometheus*, «Periòdic d'esquerra», que tingué vida a Valls els anys 1929 i 1930. El setembre de 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. També participà en la constitució del BOC; en formà part de la comissió organitzadora i va entrar a la primera junta com a bibliotecari. Abans de la guerra era afiliat de la Internacional Pacifista. En formar-se el BOC a Valls, va ser el segon secretari del partit. Va estar engarjolat al *Manuel Arnús* a Tarragona pels fets d'Octubre de 1934, li sortí una privació de llibertat de sis anys. Integrat alhora a la CNT, l'abril de 1936 va ser designat per la Federació Local de la CNT per a organitzar el Ple regional, congrés que finalment no es va celebrar. Durant la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes per la Joventut Comunista Ibèrica (POUM). Després en sortí, per discrepàncies respecte als tribunals populars. Anà al front i s'exilià a França. [AGT]

Publicacions: *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i Camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca». A: *Quaderns d'Història Contemporània*. 1991, Tarragona. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*, Valls, 1989.

Costa, Antoni, estampador i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Director, cap a l'agost de 1855, de la Societat de Sant Gregori d'Estampadors de Sabadell. [JIG]

Costa, Antoni, operari tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat de

l'Art Fabril i Tèxtil de Barcelona al Ple Regional de Sindicats realitzat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Costa, Antoni, periodista, socialista, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle XX). Afiliat a la secció local de la UGT de Tortosa, s'incorporà a la Societat d'Art d'Imprimir d'aquella ciutat i fou un dels impulsors de la Col·lectivitat La Gràfica, constituïda a mitjan agost de 1936. Més tard, l'octubre de 1936, formà part de la junta de l'Agrupació de Periodistes de Tortosa, anomenada Agrupació de Periodistes Lliures i integrada a la UGT des de 1936. L'estiu de 1937 s'incorporà al front de guerra, on assolí el grau de tinent de l'Exèrcit Popular. [XPM]

Costa, Ignasi, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Participà, cap a l'octubre de 1844, en una manifestació popular al carrer. Arran d'això, fou condemnat a mort i executat amb tres companys més. [JIG]

Costa, Isidre, fonedor i activista revolucionari a Sabadell (segle XX). Membre de la junta de la Federació Obrera, fou un dels principals encartats amb motiu de la vaga de febrer de 1902 a Sabadell. Va ser conduït a Barcelona per a complir la condemna. [TMS]

Costa, Jaume, fuster i sindicalista a Badalona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Fusters de Badalona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Costa, Joan, obrer metal·lúrgic i anarcosindicalista a Terrassa (1890-1963). Militant de la CNT des de la seva joventut, durant la guerra civil va ser un dels impulsors de la Col·lectivitat de Calderaires. [JLJ]

Costa, Joan, representant sindical a Sabadell (segle XX). Va representar els sindicats de Sabadell al ple que la CNT de Catalunya va celebrar a Blanes, el juliol de 1922, per a reestructurar-se davant la repressió que a Barcelona exercia Martínez Anido. Possiblement és el mateix Joan Costa que fou delegat al Ple Regional de Sindicats Unics de Catalunya (CNT),

celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Oficis Diversos de Sabadell. [XPM/JRM]

Costa, Jordi, socialista (segle XX). El 1966 fou un dels assistents a la trobada del MSC, a Tolosa de Llenguadoc, en la qual es va produir la ruptura del partit. Juntament amb Ignasi Pons i Jordi Estivill, el febrer del 1967, a Montserrat, va presidir el primer congrés del MSC de l'interior, liderat per J. Raventós. [TMS]

Costa, Josep, anarcosindicalista a Berga (segle XX). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat en arribar la República, fou vocal de la junta constitutiva de la societat Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns, constituïda el maig de 1931. [JCR/JJR]

Costa, Josep, auxiliar de farmàcia i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els auxiliars de farmàcia de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre del 1908. Possiblement és el mateix Josep Costa que fou redactor de *La Internacional*, l'òrgan de la Federació Socialista Catalana que es començà a publicar el novembre de 1908. [TMS]

Costa, Josep, estorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Unió d'Oficials Estorers de la ciutat. Signà, en representació d'aquesta societat, el document lliurat al governador civil de la província el 1r de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JIG]

Costa, Josep, pagès i sindicalista berguedà (segle XX). Membre del sindicat Unió de Rabassaires, va ser president de la Federació Comarcal de Rabassaires i assistí amb aquest càrrec, el 13 de setembre de 1937, a l'assemblea celebrada a l'Ajuntament de Berga, amb representants dels obrers i de les sindicals de la comarca. [JCR/JJR]

Costa, Miquel, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El desembre de 1887 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va revalidar el març de 1889. [TMS]

Costa, Narcís, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, (Vegeu; Abella, Miquel.) [CR]

Costa, Pere, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir, probablement, fins al febrer del 1889. En aquesta data va ser elegit vicepresident 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec en el qual fou renovat el 27 de juliol d'aquell any i que ocupà fins al febrer de 1890. Des del juliol de 1892 ocupà el càrrec de vocal d'una comissió administrativa integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [TMS]

Costa, Rafel, representant sindical a Ripoll (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Ripoll. [XPM]

Costa, Ramon, anarquista i sindicalista a Barcelona (segle XIX-XX). Fou un dels assistents a la reunió fundacional de l'AIT, celebrada per Fanelli a l'estudi del pintor Josep Lluís Peller, el gener de 1869. Publicà algun article a *La Revista Blanca* cap a 1899. [JIG]

Costa, Ramon, obrer impressor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va prendre part molt activa en el congrés fundacional de la CNT, el I Congrés Obrer Nacional, desenvolupat a Barcelona del 30 d'octubre al 1r de novembre de 1910, com a representant del Sindicat de l'Art d'Imprimir de Barcelona. La seva tasca dins aquest congrés va centrar-se en els treballs preparatoris i resolutoris de les ponències de la I, V i VII sessions, dedicades fonamentalment a la definició de l'estratègia sindical de la CNT en què es renunciava al sindicalisme de «base múltiple» i a la participació política. Tanmateix, l'any següent, va publicar un article a *Tierra y Libertad* (núm. 49 de 8 de febrer de 1911, on defensava la independència de la revista *Solidaridad Obrera*, acusada pels radicals republicans de finançar-se de manera irregular. Al primer congrés de la CNT, que se celebrà a Barcelona el setembre de 1911, fou delegat de l'Art d'Imprimir de Barcelona. En el decurs de les sessions congressuals, integrà la ponència sobre sindicalisme i altres temes. [JRM/TMS]

Costa, Simó, socialista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Víctor Abella, representà la Joventut de Barcelona a la conferència de delegats de les col·lectivitats socialistes catalanes que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre del 1908. [TMS]

Costa Bailach, Benjamí, Laieta, pescador, sindicalista i polític a Eivissa (segle XX). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents socialistes d'Eivissa. Fou propietari del Bar Estrella, centre de reunió del moviment obrer a Eivissa. Establí amistat amb Rafael Alberti i María Teresa León durant la seva estada a Eivissa (juliol de 1936). Formà part del Comitè Antifeixista que governà l'illa durant l'ocupació republicana (agost-setembre de 1936), i participà en la formació del Partit Socialista Unificat d'Eivissa i Formentera. Després de la retirada de Bayo, passà a València, on milità en la Federació de Funcionaris Públics de la UGT. Acabada la guerra, fou tancat a la presó d'Eivissa. Durant el decenni dels quaranta, col·laborà amb la resistència clandestina a Eivissa. Retirat de la política, es dedicà a diverses activitats turístiques. [NE/DG]

Bibliografia: ESCANDELL TUR, Neus. «Àngel Palerm, estudiant i dirigent anarquista. Notes sobre l'anarquisme a Eivissa i Formentera, 1931-1936. Els primers dies de la guerra». A: *Història i antropologia a la memòria d'Àngel Palerm*. Barcelona, 1984, pàg. 47-85.

Costa Ferrer, Josep, treballador de la construcció i activista sindical a Barcelona (Berga 1898-Marsella 1958). Des de Berga va traslladar-se de molt jove a Barcelona, on treballà al ram de la construcció. Resident al barri d'Horta, a les conegudes per cases barates, va formar part de les seccions d'activistes més radicals de la CNT els anys vint. La seva tasca al sindicalisme radical d'enfrontament violent amb el sindicalisme patronal el va obligar a exiliar-se a França el 1928. Allí va militar als Grups Afins, raó per la qual el govern francès el va expulsar del país. Va anar a Bèlgica, però retornà poc després a Barcelona, el 1930. La República no el va tractar gaire millor i va passar per les seves presons. Esclatada la guerra, va formar part del comitè de control de l'Institut Mental de Sant Andreu, fins al seu exili definitiu cap a Marsella. [JRM]

Costa Font, Josep, obrer tèxtil i sindicalista anarquista (Badalona 1906-1990). Va néixer al si d'una família de tradició republicana. Els anys vint era membre de la cooperativa La Moral de la seva ciutat i el 1926 va participar activament en la reestructuració del Sindicat Fabril de Badalona adscrit a la CNT. Després del decret de collectivitzacions de 24 d'octubre de 1936, va formar part del comitè de coordinació de les collectivitzacions del tèxtil, càrrec que va abandonar per integrar-se a l'Exèrcit Popular. Perduda la guerra, va refugiar-se a França i passà primer pel camp de concentració de Sant Cebrià. El 1941 va afegir-se al grup de maquis de Ramón Martínez. Deu anys després tornà a Badalona, començà llavors una ambigua etapa de militància sindical al clandestí Sindicat Fabril de Badalona amb possibles relacions amb la CNS, raó per la qual va ser expulsat de la CNT el 1965 durant un viatge a França. D'ençà d'aquest moment va deixar les seves activitats sindicals per participar en altres moviments antifranquistes, com van ser l'Associació de Jubilats, l'Associació de Veïns o el Centre Lleidatà, tots de Badalona. El 1977 es va fundar el Sindicat de Professions Liberals de CNT, s'hi va integrar com a delegat de Plens i secretari, i col·laborà, a més, en publicacions llibertàries com la revista *Polémica*. [JRM]

Costa i Amic, Bartomeu, editor i comunista a Barcelona (Centelles, Osona, 1911). Es llicencià en administració pública a l'Escola de Funcionaris de la Generalitat. Militant del Bloc Obrer i Camperol i del POUM, l'octubre del 1936, un cop iniciada la guerra civil, es traslladà a Mèxic, amb David Rey, com a secretari de la comissió esportiva del POUM, que realitzà una gira de propaganda a fi de comprar armes i recaptar diners. Delegat d'Andreu Nin, s'entrevistà també amb el president Lázaro Cárdenas, per tal de sol·licitar asil polític per a Trotski. A començaments de 1937, des de Perpinyà, va donar suport al projecte de segrestar la dona de Franco, per intercanviar-la per Joaquim Maurín, que havia elaborat el militant basc del POUM José María Arenillas. Durant la repressió estalinista contra el POUM, es traslladà a París, on, juntament amb Molins i Fàbrega, coordinà la col·laboració internacional d'ajut al partit i animà la creació del Comitè de Defensa dels Revolucionaris Antifeixistes d'Es-

panya. Exiliat acabada la guerra, el 1940 arribà a Mèxic, on creà diverses editorials, com Publicaciones Paramericanas, Ediciones Quetzal, etc., i on ha contribuït a la difusió del llibre català. El 1974 va publicar el llibre pòstum de Maurín *En las prisiones de Franco*. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. Vols. II i IV. Barcelona, 1974-1975.

Costa i Cadevall, Carles, paleta i dirigent polític (Manresa, ?-Barcelona, ?). Els anys 1930 i 1931 era president de l'entitat d'esquerra políticsocultural Penya Renovació de Manresa. Membre del BOC, formà part de la candidatura comunista en les eleccions del 12 d'abril de 1931 a Manresa, i en les municipals de gener de 1934, de la candidatura comunista com a membre del BOC. Candidat pel BOC a les eleccions al Parlament de Catalunya per Barcelona província. L'agost de 1932 va ser elegit secretari del BOC manresà i l'agost de 1933 era el secretari comarcal. En aquells anys va escriure diversos articles sobre ensenyament i cultura defensats les escoles laiques. Fou redactor de la revista *Front*, portaveu del BOC l'any 1934, i d'*Avant*, òrgan del POUM l'any 1936, totes dues publicades a Manresa. Als primers dies de la guerra va formar part del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa i també era redactor del diari *El Pla del Bages*, diari obrer que era l'òrgan del POUM. El 20 d'agost de 1936, juntament amb Magí Gamsans, va encapçalar un grup de 35 milicians del POUM de Manresa per a participar en la campanya de Mallorca; molts hi van morir. El 8 d'octubre de 1936 va publicar el primer article públic en contra de l'enderrocament dels temples de Manresa i a favor de conservar la Seu. Va ser nomenat conseller de Cultura del Consell municipal de Manresa el 19 d'octubre de 1936 i ho va ser fins al 25 de maig de 1937. A finals de 1936 va crear l'Ateneu Popular de Manresa i el Consell Local de Primer Ensenyament de Manresa. Va menar una intensa activitat des de la conselleria de Cultura. Va ser cessat del seu càrrec perquè era del POUM. L'octubre de 1937 s'incorporà a l'exèrcit. Després de la guerra, va treballar com a constructor a Madrid, on es va casar i va tenir un fill. Més endavant, van anar a viure a Barcelona. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La Guerra civil*.

Manresa, 1990-1993. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys*. Barcelona, 1974. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Costa i Costa, Isidre, agricultor, dirigent polític i sindical d'Olvan i Gironella (Olvan 1891-?). En proclamar-se la República, va entrar a l'Ajuntament d'Olvan, en representació d'ERC —partit on militava—, dins el qual va formar part de la comissió de Governació, i va continuar a l'Ajuntament durant tot el període republicà. L'octubre de 1932 va ser president del sindicat Associació de Treballadors de la Terra de Gironella, constituït el 13 d'octubre del 1931 i que el 1932 va demanar el vot per ERC. Arran dels successos d'octubre del 1934, va ser detingut i empresonat, durant sis mesos. En arribar a la guerra, va formar part de l'Ajuntament d'Olvan representant ERC; de fet, fou primer tinent d'alcalde ja des de febrer de 1936, i després passà a la secció d'abastaments. En constituir-se l'Ajuntament el 28 de juliol de 1936, fou escollit regidor del consistori. El 14 d'octubre de 1936, en ser renovat l'Ajuntament, va entrar al consistori en representació del sindicat Unió de Rabassaires, i va ocupar la comissió d'Obres Públiques i la d'Agricultura. Durant part de la guerra va ser president del Sindicat Agrícola d'Olvan. També formà part de la Junta Municipal Agrària d'Olvan, on va entrar com a president del Sindicat Agrícola del poble. El 1941 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, acusat, entre altres coses, de la seva filiació politico-sindical, de fer fora el secretari de l'Ajuntament, que era de dretes, de requisar béns i de tallar boscos de la gent de dretes d'Olvan. Finalment el seu expedient fou sobresegut el 1945. [JCR/JJR]

Costa-Iscar, M., carter i anarquista individualista (segle XX). És molt poc el que hem conegut d'aquest obrer: tenia fama de culte i va mantenir contactes actius amb anarquistes procedents de l'altra banda del Pirineu, gràcies, potser, als seus coneixements del francès. El 1915-1916, va traduir al castellà textos importants de l'anarquisme individualista francès i, així mateix, va mantenir contactes dilatats amb Gaston Leval i, en especial, amb Victor Serge

(llavors conegut per Le Rétif), mentre aquest darrer era a la presó a França i, després, durant la seva estada a Barcelona (febrer-juliol de 1917). A l'exili, després del final de la guerra civil, se'l localitza a l'Argentina, el 1949 (on suposadament va morir), ja que en aquest any va parlar sobre Han Ryner a la Biblioteca José Ingenieros i a l'Associació Racionalista Jueva de Buenos Aires. [STG]

Publicacions: Les traduccions d'ARMAND, E. *El anarquismo individualista. Lo que es, puede y vale. Tesis y opiniones* (Traducción y Prefacio de...). Barcelona, 1916; i d'HUREAU, E. *La ascensión de la ciencia* (Traducción y Apéndice de...). Jerez de la Frontera, 1915.

Bibliografia: MAITRON, J. «De Kibalchitche a Victor Serge: Le Rétif (1909-1919)». A: *Le Mouvement Social*. 1964, núm. 47, pàg. 45-79. PORCEL, B. *La Revuelta Permanente*. Barcelona, 1978.

Costa i Vilavella, Isidre, comunista a Santa Coloma de Farners (segle XX). El 7 d'abril de 1938 va entrar a l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners, en representació del PSUC i substituint Rossend Listosella, que marxava al front. [PPB]

Costa Jou, Ramon, mestre i comunista a Barcelona (segle XX). Fou el secretari d'organització i propaganda en el comitè executiu de la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE-FETE-ITE) del secretariat regional de la UGT des del desembre de 1936. [DBM]

Costa Roca, Miquel, pagès, sindicalista i polític d'Olvan, Berguedà (la Quar 1901-Olvan 1975). Militant de la Unió de Rabassaires, va ser membre de l'Ajuntament d'Olvan durant gran part de la República; a les eleccions del 1934 hi va entrar, tot i que durant el 1932 i el 1933, sense ser conseller, havia format part de diverses comissions. El 8 de juny de 1936, en constituir-se l'Ajuntament, va ser triat alcalde. El 14 d'octubre de 1936, en reconstituir-se l'Ajuntament, va ser elegit alcalde i president de totes les comissions que es constituïren al consistori, i també el representant del grup de municipis format per Olvan, Sagàs, Santa Maria de Merlès i la Quar. El febrer de 1937 va ser nomenat delegat del comissionat de Propaganda a l'Ajuntament. L'agost de 1937 fou escollit

president de la Junta Municipal Agrària, càrrec que es reservava a l'alcalde. El 3 de juny de 1938 va deixar de ser alcalde, tot i que mai no es va deslligar de l'Ajuntament. [JCR/JJR]

Costa Rodríguez, Josep, socialista a Barcelona (segle xx). El maig del 1931 va ser escollit vocal de l'Agrupació Socialista de la Barceloneta. [DBM]

Costal i Marinello, Cassià, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). A les eleccions de compromissaris per a l'elecció de president de la República, celebrades l'abril de 1936, la Unió Socialista de Catalunya el va presentar a les llistes del Front d'Esquerres per la ciutat de Barcelona, i resultà elegit. El juliol del mateix any va formar part de la comissió del seu partit encarregada de les ponències preparatòries d'aquesta força política per a la unificació amb la resta de partits que varen constituir el PSUC. [JRM]

Costes Roca, Josep, Pardalet, pagès a Barberà de la Conca (1900-?). Fundador de la primera agrupació de la Federació Catalana del PSOE constituïda a Barberà de la Conca l'any 1919 sota l'apadrinament d'Antoni Fabra i Ribas. Durant el bienni 1926-1927 presidí la Societat Agrícola i el següent fundà la Societat de Parcercers i Jornalers, vinculada sindicalment a la UGT. La seva tasca sindical i política continuà durant els anys trenta dins l'Ajuntament, governat majoritàriament pels socialistes, i el Comitè de Milícies Antifeixistes. En el curs de la guerra civil, s'incorporà al cos de vigilància aèria de l'exèrcit republicà, instal·lat al castell de Montjuïc. [AMA]

Cot, Antoni, internacionalista a Arenys de Munt (segle xix). Corresponsal de l'AIT a la localitat. Cap a l'abril de 1874, la Comissió Federal de la Internacional li va trametre, a través del Consell Local de Barcelona, 25 exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ésser distribuïts en la seva població. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JIG]

Cot, Pere, socialista a Mataró (segle xix). Integrant d'una taula de discussió dins el grup socialista mataroní, l'agost del 1892 fou elegit bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista d'aquella ciutat. [TMS]

Cotcharrera Saló, Ramon, escriptor i sindicalista (Gironella 1887-Casserres 1936). Fou president del Sindicat Obrer d'Indústries, Arts i Oficis de Gironella i Comarca, constituït el 7 d'abril de 1932. El 31 de juliol de 1936 fou assassinat al terme municipal de Casserres. [JCR/JJR]

Cotés, Ferran, representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Serveis Públics de Barcelona. [XPM]

Cots, Bartomeu, paleta i sindicalista a Mataró (segle xx). Va ser delegat de la Societat de Paletes de Mataró al primer congrés de Solidaridad Obrera, que va tenir lloc del 6 al 8 de setembre de 1908 a Barcelona. [JRM]

Cots, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Badalona (segle xx). Delegat del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona a la Conferència Regional Catalana de Sindicats Únics que va tenir lloc el 31 de maig i l'1 de juny de 1931. Igualment, durant el mes de juny va actuar com a delegat del mateix sindicat al congrés extraordinari de la CNT que es va celebrar a Madrid de l'11 al 16. [JRM]

Cots, Joaquim, activista obrer a Barcelona (segle xix). Fou un dels nou obrers sotmesos a consell de guerra el 23 d'abril de 1856. Era acusat de ser un dels autors de les ferides causades a dos obrers, els tintorers Sebastià i Josep Salas, en l'agressió que van rebre el 7 de febrer de 1856 a la ciutat de Barcelona. [JIG]

Cots, Josep, activista a Gràcia, Barcelona (segle xix). Fou un dels cinc obrers, quatre d'ells contramestres, detinguts arran dels desordres del 27 d'agost de 1855 a la fàbrica Puigmarí de Gràcia. Se'l va sotmetre a consell de guerra el 3 de setembre de 1855, juntament amb els seus altres companys, Marià Ribol, Hipòlit Sagristà, Antoni Muxé i Manuel Rovira. Només va ser condemnat a una curta detenció ja que, tot i la gravetat dels càrrecs, l'absència de proves va impedir als jutges imposar penes més dures. [JIG]

Crehuet Roig, Carles, advocat (segle xx). Participà durant el 1922 i 1923 com a orador en

la campanya propagandística d'implantació de la Unió de Rabassaires. Als anys vint exercí en judicis de desnonament en la defensa de rabassaires, sobretot de l'Alt Penedès i el Garraf. També per aquests anys actuà com a assessor jurídic o conseller de societats de pagesos, com la de Sant Boi o el Centre d'Agricultors de Sant Pere de Ribes. A partir de juliol de 1923 començà a distanciar-se de la Unió, tot i que a nivell individual continuà exercint d'advocat rabassaire. D'altra banda, entrà en relació amb cooperatives de consum i també amb societats corals obreres. Políticament se'l reconeix com a liberal, però va moure's dins un ampli ventall d'opcions, des de les republicanes i obreristes fins a les monàrquiques, com la Unión Monàrquica Nacional, passant per les catalanistes. [JPV]

Creixans i Sabater, Ricard, impressor i dirigent de la CNT a Girona (Girona 1901-1993). Va formar part del consell municipal, de l'octubre de 1936 al febrer de 1937. El 1943 participà en la reorganització clandestina del sindicat, per la qual cosa sofrí presó del 1947 al 1949. [JClAR]

Cremades Fons, Juan José, advocat i polític republicà radical socialista a Alacant (segle XX). Fou tresorer-comptador de la primera organització alacantina de la primera Junta Directiva del PRRS, elegida el 9 de març de 1930, i de la primera Junta Directiva Provincial, elegida el 16 de març del mateix any. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 va resultar elegit regidor de la candidatura antimonàrquica, com a representant del PRRS, amb 1.364 vots pel districte sisè d'Alacant. Va formar part de la comissió municipal constituïda per a urbanitzar la platja de Sant Joan. En escindir-se el PRRS, es va decidir pel Partit Republicà Radical Socialista Independent. En les eleccions del 19 de novembre de 1933 es va presentar dins la candidatura de Republicans d'Esquerra com a representant radicalsocialista independent, però no fou elegit. Després del fracàs electoral de la candidatura, va presidir la comissió organitzadora l'abril de 1934 del partit d'Azaña IR a Alacant. Durant els esdeveniments revolucionaris d'octubre de 1934, fou empresonat a Alacant. En les eleccions del 16 de febrer de 1936, es va presentar dins la can-

didatura del Front Popular com a representant del partit IR. Fou elegit diputat per Alacant amb 131.059 vots. Va ocupar els càrrecs de sotssecretari de Governació i de sotssecretari d'Obres Públiques. [JMSS]

Crespí, Antoni, socialista a Palma de Mallorca (segle XX). Dirigent de les Joventuts Socialistes de Palma, a començaments de segle, va protagonitzar, amb altres dirigents joves, la revitalització del socialisme juvenil, que abandonà el caràcter recreatiu que tenia i li conferí un caràcter netament polític. Va prendre la paraula en el míting que se celebrà el 24 de juliol de 1910 a favor de la llibertat de cultes i de consciència. [PPB]

Crespí, Josep, obrer tèxtil i sindicalista anarquista a Roda de Ter (segle XX). Fou delegat de la societat obrera Unió Tèxtil de Roda de Ter, amb un centenar d'afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants del 28 de maig al primer de juny de 1918. [JRM]

Crespí, Miquel, fuster i socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de la federació de societats obreres de Palma, entre 1909 i 1910, fou membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma. [PPB]

Crespí, Rafael, socialista a Santa Eugènia, Mallorca (segle XX). Presidí la delegació de Santa Eugènia que el 20 de gener del 1924 va anar a Palma per inaugurar-hi la Casa del Poble. [TMS]

Crespí Boscana, Sebastià, dirigent sindical i polític a Mallorca (segle XIX-Palma 1910). Fou membre del comitè de l'Agrupació de Palma del PSOE. En nom de la Federació de Societats Obreres de Palma, anà a París a l'Exposició Universal de 1900. L'any següent, fou candidat pel PSOE a les eleccions municipals, a Palma, però no fou elegit. El 1904 va ésser elegit vocal de la Junta de Reformes Socials de Palma. Col·laborà a *El Obrero Balear* i a *La Última Hora*. [AMR]

Crespí Salom, Andreu, polític, pedagog i científic (Palma 1896-1982). Estudià a Madrid i Barcelona, on es llicencià en ciències. A la ca-

pital catalana, presidí l'Associació Catalana d'Estudiants (1920-21) i col·laborà a *L'Estever*. Tornat a Palma, fundà el col·legi Cervantes (1922), des d'on impulsà la renovació pedagògica. El 1927, ingressà al Partit Republicà Federal de Mallorca —PRFM— i a les eleccions municipals d'abril de 1931 va ésser elegit regidor de Palma. Poc després, s'afilià al PSOE, del qual fou un dels primers intel·lectuals. A les eleccions municipals de juny de 1931, tornà a ésser elegit regidor de Palma i el 1932 ocupà el càrrec de tinent de batlle. Fou secretari de l'executiva de la Federació Socialista Balear (1932-33) i formà part de la redacció d'*El Obrero Balear*. Es caracteritzà per la seva orientació prietista. En aquella època fou membre de la Diputació Provincial de Balears. L'octubre de 1934, va haver de marxar a París, on residí fins al gener de 1935. Fou catedràtic de física i química de l'Institut de Felanitx (Mallorca) i, quan recuperà el càrrec de regidor (febrer de 1936), en dimití perquè tenia el de director d'aquest institut. Defensà la cultura catalana i promogué l'ús del català. Fou comptador i vocal de la junta de l'Associació per la Cultura de Mallorca i col·laborà, en català, a *La Nostra Terra* i al *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*. El juny de 1936, signà la *Resposta al Manifest dels Catalans*, on es propugnava la solidaritat entre Catalunya i Mallorca. Es declarava agnòstic i fou un dels fundadors i vicepresident de la Lliga Laica a Mallorca (1930). Quan s'inicià la guerra civil, fou empresonat i condemnat a 30 anys de presó. Alliberat el 1942, encara fou desterrat mig any a Alzira (País Valencià). Inhabilitat per a la docència pública, es dedicà a l'ensenyament privat. Com a científic, col·laborà a diverses publicacions catalanes, com *La Revista* i el *Bulletí de la Institució Catalana d'Història Natural*. [AMR]

Bibliografia: MARTORELL, Joan. *Andreu Crespi. Aproximació biogràfica*. Palma, 1989. MASSOT I MUNTANER, Josep. «Andreu Crespi i la repressió nacionalista a Mallorca». A: *Randa*. 1984, núm. 16, Barcelona, pàg. 143-153.

Crespo, anarcosindicalista a Castellar del Vallès (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Castellar del Vallès. [XPM]

Crespo, Joan, treballador de la construcció i anarcosindicalista (Cullera 1883-Tolosa de Lengüadoc 1945). Molt jove es va traslladar Barcelona, on treballà a la construcció. Membre actiu del sindicalisme de principis de segle, va ser detingut durant la Setmana Tràgica i empresonat a Montjuïc. Després del seu alliberament, va ingressar a la CNT, i fou un dels més actius lluitadors contra el sindicalisme patronal, raó per la qual va haver de fugir cap a França tan bon punt Primo de Rivera va prendre el poder. No va retornar a Barcelona fins a l'arribada de la República per ocupar alguns càrrecs al sindicat de la construcció de la CNT. Al final de la guerra civil, va refugiar-se, altra vegada a França. [JRM]

Crespo, Pasqual, constructor de caixes d'embalatge i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Constructors de Caixes d'Embalatge La Germinal, de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Crespo, Pasqual, sindicalista a Picassent, l'Horta del Sud (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors de Picassent, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Crespo, Salvador, fuster i anarcosindicalista (? 1909?-Vauclusa, França, 1963). Va ésser membre de diversos comitès de vaga al Llevant durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República. Durant la guerra civil, va pertànyer al comitè de la Federació Nacional d'Indústria de la Fusta. Al final de la guerra, va restar a l'interior; va ésser detingut i un consell de guerra va condemnar-lo a mort. Va sortir de la presó i va tractar de reorganitzar la CNT i els seus comitès de defensa a l'interior. El 1947, va ésser de nou detingut i, quan va ésser alliberat, va marxar a França, on va ésser força actiu com a secretari de Propaganda i Cultura a la Federació Local de la CNT a l'exili de Lió. [STG]

Bibliografia: *Espoir*. 17-II-1963.

Crespo Solanes, Josep, el Clavell, llaurador i dirigent anarquista valencià (Cullera 1880-Paterna 1940). Militant destacat de l'anarcosindicalisme agrari al País Valencià, fou fundador del primer sindicat camperol de la Ribera del Xúquer. A principis de segle va organitzar a Cullera La Colmena, societat obrera agrícola de caràcter anarquista, dissolta pel jutge de Sueca el 1909, i poc després la Unió Agrícola Obrera de Cullera, que agrupava els esportadors i treballadors del camp. El setembre de 1911 va assistir com a delegat valencià al congrés fundacional de la CNT, celebrat del 8 al 10 al Palau de Belles Arts de Barcelona. De retorn a València, fou el promotor a la Ribera de la vaga general del 18 de setembre, organitzada per la CNT i que va acabar amb els fets de Cullera de 1911. En aquests incidents, on va morir el jutge de Sueca López de Rueda, van participar Joan Jover, conegut popularment com el Xato Cuqueta, i diferents dirigents anarquistes cullerencs, i foren detingudes 22 persones. Crespo, que no estigué implicat directament en la mort del jutge ni en els incidents violents de les jornades, fou detingut i jutjat com a instigador i en qualitat de dirigent local de la Unió Agrícola. En el judici, celebrat el desembre de 1911 i seguit amb atenció per l'opinió pública, fou condemnat a 15 anys, i es dictaren sis penes de mort, finalment indultades gràcies a la campanya de la conjunció republicanosocialista en favor de la commutació de la pena capital. Deixeble de Ferrer i Guàrdia, durant aquests anys fou animador principal de l'ensenyament laic i de les idees llibertàries a la Ribera mitjançant la creació de la Lliga de l'Ensenyament i la Societat Instructiva Escola Moderna, aquesta última fundada per Crespo com a escola racionalista i que comptava amb una biblioteca a Cullera de més de set-cents volums. Gràcies al seu esforç, el 1917 la CNT de Cullera comptava amb 2.036 afiliats i era un dels sindicats agrícoles valencians més consolidats. Durant la guerra civil, fou nomenat conseller de l'Ajuntament de Cullera i membre del comitè executiu del Front Popular i del Comitè de Defensa. Detingut al final de la contesa, fou afusellat. [AGA]

Bibliografia: BUENACASA, Manuel. *El movimiento obrero español. 1880-1926*. París, 1966. CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. *Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. PE-

DRÓS, Salvador. «Revolta a Cullera, 1911». A: *Primer Congrés d'Història del País Valencià*. 1974, València, vol. IV, pàg. 603-622. GABARDA, Vicent. *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*. València, 1993.

Creus, Josep, activista obrer de Sabadell (segle XIX). Fou detingut el març de 1846 per agredir un obrer que anava a empadronar-se, requisit obligatori per a trobar feina, i que va provocar la primera vaga general a Sabadell. En els tràmits legals apareix com a Jaume Bruguera. [RMS]

Creus, Pere, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Berga (segle XX). Fou militant de la CNT i va participar en la legalització del sindicat a l'arribada de la República; era vocal de la junta constitutiva de la societat Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns, constituïda el maig de 1931. També va ser un dels personatges destacats de la vaga tèxtil del 1932 a Berga i un dels delegats del sindicat per a anar a parlar amb els patrons a Barcelona i demanar un augment de salari. [JCR/ JJR]

Creus, Valentí, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol de 1887. [TMS]

Cristià, Josep, xofer i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El març del 1930 va participar des del sindicat de xofers de Barcelona, en les assemblees de reorganització de la CNT. L'agost del 1931 signà el manifest trentista. [SBV]

Cristina i Travesset, Francesc, filador i dirigent socialista a Roda de Ter (Roda de Ter 1887-?). Membre de l'Agrupació Socialista local, l'any 1931 va ser elegit conseller a l'Ajuntament de la població. Entre 1933 i 1934 va ser l'alcalde de Roda de Ter. [JCP]

Cristo, camperol, dirigent anarquista a la comarca del Montsià (segle XX). Afiliat a la CNT ampostina, destacà com un dels líders importants a la ciutat quan l'organització anarcosindicalista es convertí en el sindicat hegemònic a la zona, a principis de la dècada dels trenta.

Malgrat la seva escassa preparació política, va obtenir una forta credibilitat per part de la militància local, en el context del camperolat del Delta de l'Ebre. [XPM]

Cristòbal, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Figura entre els militants assassinats per pistolers del Sindicat Únic, a Barcelona, entre 1919 i 1923. [SBV]

Cristòful, sindicalista a Barcelona (segle xx). Representant de l'Artística Culinària de Barcelona, el 29 de desembre del 1908 fou elegit vocal del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. [TMS]

Cros, Ramon, pagès i representant sindical a Valls (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Treballadors del Camp de Valls. [XPM]

Crosas, Josep, anarcosindicalista a Palafrugell (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931, en nom dels sindicats de la Construcció i Surotaper de Palafrugell. [XPM]

Cruañas, Pere, obrer i simpatitzant internacionalista a Ullastret, Baix Empordà (segle XIX). El 24 de març de 1874 rebé una carta de la Comissió Federal de l'AIT on l'instaven a adherir-se a la Internacional com a subscriptor que era de *La Federación*. [RMS]

Cruañas, Joan, militant anarquista a Tortosa (segle xx). Milità en la CNT a Tortosa i fou empresonat sota l'acusació d'haver participat en els enfrontaments de maig de 1937 amb les forces de seguretat i els militants socialistes d'aquella ciutat. Portat a Tarragona, va ser alliberat pel tribunal popular que jutjà el cas, el juny de 1937. [XPM]

Crudells, metge i propagandista a Barcelona (segle XIX). Col·laborador del periòdic *La Tramontana*, fundat per Josep Lluçà i Pujals el 16 de febrer de 1881. Era de tendència anticlerical, de matís llibertari, però no es proclamava anarquista. [RMS]

Cruellas, anarcosindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del sindicat del Prat de Llobregat. [XPM]

Crusells Rossell, Anselm, degollador de bestiar i sindicalista (Valls 1903-1945). Treballava a l'escorxador municipal. El març del 1938 era el president del Sindicat d'Alimentació CNT (Secció Matancers de l'escorxador municipal) i com a tal demanà que, a aquesta secció, se li apugés el sou amb un plus de vida, de la mateixa manera que el consistori ho havia fet amb els altres treballadors. A la postguerra, va ser depurat i destituït del treball per l'Ajuntament dretà amb l'acusació que era afiliat a la Federació Agrícola i que havia marxat abans de l'entrada dels guanyadors. [AGT]

Cruxent i Rovira, Salvador, administratiu i polític (Mataró 1899-1987?). Va treballar d'administratiu a diferents indrets, fins que va fer de gerent a la Cooperativa del Vidre de Mataró, la direcció de la qual compartia amb Joan Peiró, i ocupà altres càrrecs de l'empresa. Va ser alcalde de Mataró durant la Segona República i els primers temps de la guerra civil, fins que el juny de 1937 va dimitir del càrrec per problemes de salut. Va militar a ERC des del seu inici i va ser la persona ideal per a negociar amb la CNT a Mataró, donada la seva bona relació amb Joan Peiró. Acabada la guerra, es va exiliar a França i després va anar a Cuba; però, quan Fidel Castro va agafar el poder, va passar a Miami, fins als anys seixanta, en què va tornar a Mataró i va tornar a treballar a la Cooperativa del Vidre fins a la seva jubilació. [MCR]

Cruz, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar la Federació Local de Barcelona al Ple Regional de Sindicats de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, el març del 1933. [SBV]

Cruz, Ezequiel, pedrer i sindicalista a Girona (segle XIX). Fou un dels membres, cap a desembre de 1870, de la Secció de Pedrers de la Federació Local de l'AIT de Girona. [CR]

Cruz, Jose, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Representant el Sindicat

de Caixes de Cabals i Bàseules, participà en el congrés que la CRT de Catalunya celebrà a Barcelona el juny-juliol de 1918. [SBV]

Cruz Díaz, Rafael, treballador del metall i sindicalista (Còrdova 1934). Va arribar a Barcelona l'any 1951 i va entrar a treballar a Hispano Olivetti; anys després en va ser acomiadat per la seva activitat a CCOO, on va participar en la coordinadora del metall des de 1966. Militant del PSUC des dels anys 50 fins a l'any 1980. [JGS]

Cruz Martínez, Felipe, treballador del tèxtil i sindicalista (Jaén 1921-l'Hospitalet de Llobregat 1981). Va arribar a Catalunya l'any 1945 i va ser treballador de l'empresa del tèxtil La España Industrial. Va ingressar al PSUC durant els anys cinquanta. Militant de CCOO des dels seus començaments, formà part de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona, fundada a l'assemblea de Sant Medir el novembre de 1964. [JTH]

Cruz Morila, Pedro, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Component de la CNT local, fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Cuadradas, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec en el qual, probablement, va ser renovat l'agost de 1888 i que va exercir fins al febrer del 1889. En representació de les agrupacions socialistes de Ripoll, Campdevàrol i Guadalajara, assistí al congrés del Partit Socialista Obrer celebrat a Barcelona del 23 al 25 d'agost del 1888, i signà, com a representant de l'Agrupació Socialista de Ripoll, el manifest dels delegats del primer congrés del Partido Socialista Obrero Español celebrat el 1888. El febrer de 1890 fou elegit novament vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, i va ser designat per al mateix càrrec l'1 d'agost del mateix 1890 i fins a l'agost de 1891. El juliol de 1892 ocupà el càrrec de secretari de l'exterior. [TMS]

Cuadrado, Indalecio, tipògraf i secretari de l'AIT (Valladolid 1864-Buenos Aires 1923). Inicià la seva activitat a Valladolid i es va fer

conèixer al congrés de la Unió de Noògrafs celebrat a Gràcia (Barcelona) del 22 al 25 de juliol de 1882. Allí es va estipular que la correspondència per a la Unió s'havia d'adreçar a Josep Llunas a Barcelona i a Cuadrado a Valladolid, carrer San Bartolomé 26. El congrés de la Federació Regional de Treballadors espanyols, celebrat a València del 4 al 8 d'octubre de 1883, va decidir que la Comissió Federal residís a Valladolid i fos integrada per Cuadrado com a segon secretari i quatre membres més. L'adreça d'aquest era Santa Lucía 1. Aquest nomenament va ser considerat com el final de la preponderància dels anarcocolectivistes dins la comissió. El 13 de febrer de 1885 comparegué davant els tribunals de Valladolid, acusat de publicar el periòdic clandestí *Crónica de los trabajadores*; el 16 del mateix mes fou jutjat com a secretari de la Comissió Federal. Restà absolt en ambdós processos. El 1886 es traslladà a Sant Martí de Provençals (Barcelona), on va iniciar una campanya per les vuit hores; el 12 de setembre els delegats dels obrers van elegir la «Comissió interina de les vuit hores», amb seu a l'administració del periòdic *El Grito del Pueblo*, fundat per ell el mateix any. Per l'article «Las ocho horas», publicat al mateix periòdic *El Grito del Pueblo*, fou arrestat quatre mesos. La dissolució de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, decidida en el Congrés de València de 1888, va ser considerada per ell com «el acto más importante y revolucionario que en España hemos dado los anarquistas». Entre 1889 i 1891 emigrà a Buenos Aires, on fundà dos periòdics, *El Imparcial* i *El Republicano*. La seva activitat a Buenos Aires se centrà en iniciatives de caràcter cultural i la seva ideologia es va anar moderant. Cap al 1895 la premsa anarcocomunista deia d'ell que era un traïdor, un maçó apòstata i un aburguesat. [RMS]

Bibliografia: ABAD DE SANTILLÁN, Diego. *Contribución a la historia del movimiento obrero español*. 3 vols. Puebla, México, 1965-1971. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Esglagues de Llobregat, 1972.

Cuadrado, Salvador, sindicalista al Maresme (Estrecho de San Ginés, Múrcia, 1903?-Pont

de Claix, Isère, 1962). Va pertànyer al Sindicat de l'Alimentació de Malgrat, en representació del qual va assistir al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya del 5 al 13 de març de 1933 a Barcelona. A l'exili, va organitzar la Federació Local de la CNT a Pont de Claix (Isère). [STG]

Cuadrado Castellón, Aurea, modista i anarquista (1900?-1969). Amb només 16 anys va participar en les manifestacions de dones que protestaven contra l'encariment de la vida el 1916 i va fer-se així mateix visible prop d'altres dones de la CNT (Roser Dulcet, Balbina Pi, Teresa Claramunt). En arribar la guerra civil, va responsabilitzar-se de la Maternitat de Barcelona i va formar part també del Consell Nacional de la SIA. S'integrà, a més, en representació de la CNT, al consell plenari de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona de Barcelona. Els seus companys la recorden com una de les fundadores de Mujeres Libres i membre del comitè regional de Catalunya de l'esmentada agrupació de dones anarquistes. Col·laborà en la revista del mateix nom. [STG/PPB]

Cuadrado Diego, José, guerriller i comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, durant la postguerra fou el responsable d'un grup guerriller que actuà al Barcelonès. El març de 1945 assaltà la farmàcia propietat del cap de Falange de l'Hospitalet de Llobregat. La seva detenció, el juny de 1945, provocà la caiguda de part del comitè local del PSUC de Barcelona. [PPB]

Cuadras, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, l'agost del 1931 formà part de la comissió del servei de premsa que es constituí, juntament amb d'altres, dependents del comitè executiu, per a afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. [PPB]

Cuadras, Josep, socialista de Barcelona (segle XIX). Signà, com a representant de l'Agrupació Socialista barcelonina, el document de primer de maig de 1890 lliurat al governador civil. (Vegeu: Abad, Salvador.) [RMS]

Cuadrat, Antoni, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre del 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Cuadrench Vila, Ramon, comunista a Badalona (segle xx). Durant els anys de la Segona República, va militar a la USC. Militant del PSUC, va formar part del Comitè de Milícies i de Salut Pública badaloní en iniciar-se la guerra civil el juliol de 1936. S'ocupà dels Proveïments. El 19 d'octubre de 1936 passà a formar part del nou Ajuntament, on es responsabilitzà del departament d'Hisenda. L'agost de 1937 va passar a ocupar-se de la regidoria de Proveïments, que va mantenir a la remodelació municipal d'octubre de 1937. Exiliat el 1939, va desaparèixer poc temps després. [PPB]

Cuadros Ruiz, Andreu, sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou director accidental de *Solidaridad Obrera* l'agost del 1910, i mantingué el diari en una línia relativament moderada. De nou director del diari entre 1913-1915, en aquesta ocasió la seva actitud fou més pregonament anarcosindicalista. [SBV]

Cuallado, Gonçal, tipògraf i militant socialista valencià (segle xx). Va ser un membre destacat de l'Agrupació Socialista Valenciana durant els anys vint i trenta. Després de la guerra, fou detingut i condemnat a uns quants anys de presó. [JNN]

Cuatracasas, Josep, teixidor i líder societari a Vic (segle XIX). Comissionat obrer de la Societat de Protecció Mútua dels Teixidors de Vic. Fou un dels comissionats que en la reunió general de la dita associació de teixidors, celebrada el 18 de setembre de 1842, decidiren excloure de la junta de l'enfitat el seu president, Joaquim Tusell, el vocal segon, Miquel Altimira, i l'oïdor de comptes, Antoni Compte, a causa de les diverses irregularitats comeses per aquests amb els fons de la societat. [JIG]

Cuatrecasas, Josep, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Igualada (segle xx). El juny del 1930 formava part del consell de redacció del diari *El Sembrador*, de la seva localitat. Representant el sindicat metal·lúrgic d'Igualada, participà al congrés regional de la CRT de Cata-

lunya el maig-juny de 1931, així com al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny d'aquell any. En aquest darrer, signà una ponència contrària a debatre en un congrés anarcosindicalista la convocatòria d'eleccions legislatives. El seu apoliticisme militant quedà palès de nou en un article a *El Sembrador*, el juliol de 1931. El març de 1932, aquest cop a *Solidaridad Obrera*, va manifestar-se per l'apaivagament dels conflictes interns de la CNT després del fracàs de la rebel·lió d'aquell mes. [SBV]

Cubedo, Antoni, socialista a Barcelona (segle xx). El gener del 1928 va ser escollit membre del comitè executiu de l'Agrupació Socialista de Barcelona com a vocal. Va exercir el càrrec fins a l'agost del 1929. [DBM]

Cubells, Josep, fuster i sindicalista a Barcelona (1884?-Marsella 1965). Pertanyia a la generació sindicalista dels anomenats «fundadors de la CNT». En efecte, va representar els fusters de Barcelona al I congrés de la CNT, que es va celebrar al Palau de les Belles Arts de Barcelona el 8/10 de setembre de 1911. El 1919, quan era president del Sindicat Únic de la Fusta de Barcelona, va ésser empresonat a la Model de Barcelona. El 1924, després de la clausura dels sindicats de la CNT, pertanyia al comitè clandestí del seu sindicat. Aquest mateix any, va prendre part activa en les acusacions formulades pel Sindicat de la Fusta contra Manuel Buenacasa, de qui es deia que era confident policial (per a jutjar-lo, van reunir-se els components del comitè de la Fusta i el de la Federació Local de Sindicats de Barcelona). [STG]

Bibliografia: CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. *Le Combat Syndicaliste*, 17-VI-1965.

Cubí, Antoni, comunista a Igualada (segle xx). Va representar el POUM en el comitè anti-feixista que es va crear a Igualada en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. [PPB]

Cubi, Antoni, tipògraf i socialista (Oriola 1899-Orà 1969). Després d'exercir diverses responsabilitats a la UGT, el 1939 s'exilià a

Orà, des d'on col·laborà en diferents publicacions del sindicat a l'exili. [SBV]

Cubias Ribas, Benet, taper i sindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Vocal, cap a gener de 1872, de la junta directiva de la Sociedad Fraternal del Arte Taponero, de Sant Feliu de Guíxols. Actuà, a partir del 27 de febrer de 1873, com a corresposal de la Comissió Federal de l'AIT de la correspondència destinada al Consell Local Guixolenc. Exercint aquest lloc, fou qui informà, el 16 d'octubre de 1873, que la Secció de Tapers havia decidit separar-se de l'AIT, i a qui es va encarregar que, amb altres companys, constituís la Secció d'Oficis Diversos de la localitat per continuar vinculats a la Internacional. [JIG]

Cubinsà, anarcosindicalista berguedà (segle xx). Fou militant de la CNT de Gironella. Va assistir a un Ple de la Intercomarcal, el juny de 1935, al bosc de Suanye, prop de Manresa, com a representant de la CNT de Gironella. [JCR/JJR]

Cubota Senar, Josep, anarcosindicalista (Bellver de Cinca 1914-Torrent de Cinca 1943). Durant la guerra fou comissari polític de la companyia, 3r batalló de la 127 Brigada Mixta, coneguda per la Roja-Negra. Capturat a Alacant el 1939, fou internat al camp d'Albatea i condemnat a mort. S'evadí el 1943 i s'incorporà al maquis. Va morir en un parany de la guàrdia civil. [SBV]

Cucarella i Peñalver, Enric, comunista a Tremp, Pallars Jussà (segle xx). Fou designat regidor de l'Ajuntament de Tremp, en representació del PSUC, el 20 d'octubre de 1936. [PPB]

Cuenca Puigdel·lívol, Antoni, anarquista, advocat laboralista i militant cristià (Barcelona 1925). De ben jove uní en la seva persona dues tendències aparentment contradictòries: la cristiana i l'anarquista. Es llicencià en Dret, en Filosofia, Teologia i Història i posteriorment es doctorà en Dret i Filosofia. Amic de la família de Joan Peiró, i provinent de les Congregacions Marianes, després de conèixer mossèn Ricart, consiliari diocesà de Barcelona, i Guillem Rovirova, ingressà a l'HOAC el 1950, al centre de Sant Martí del Clot. El 1952 fou nomenat vocal

social i membre de la Comissió Diocesana de l'HOAC de Barcelona, on ràpidament elaborà, a instància de Guillem Rovirosa, un programa d'atenció al món del treball i al problema de les barraques marginals. Als 20 anys creà un dels primers gabinets laboralistes de tot l'Estat. El 1951 se n'aproven els estatuts, tots ells inspirats en les idees d'autogestió pròpies de l'anarquisme i en l'atenció als més pobres, principi característic de l'espiritualitat cristiana i hoacista; estatuts que regiren pràcticament sense variació fins a l'actualitat. A imitació del Gabinet Laboralista de Barcelona, impulsà altres realitats semblants a Vilanova i la Geltrú, Menorca i Mallorca. Intentà introduir l'esperit social de l'HOAC al Col·legi d'Advocats i féu xerrades i cursets de tipus apostòlic i tècnic per nombrosos indrets de Barcelona. Des del seu Gabinet Laboralista, defensà militants anarquistes i comunistes represaliats i sotmesos a consells de guerra, entre d'altres el líder del PSUC López Raimundo. Tingué cura igualment dels militants obrers reprimits i acomiadats a causa del seu compromís sindical i laboral. Recolzà l'aparició i el desenvolupament de les Comissions Obreres orientant els seus membres en qüestions culturals, legals, organitzatives i de negociació de convenis. Va ser amic personal i fervent seguidor de Rovirosa i del seu «comunitarisme», que per a ell era la síntesi entre el col·lectivisme anarquista i el col·lectivisme de les primeres comunitats cristianes. La reconstrucció de la CNT el 1975 es va fer des del seu gabinet a Santa Coloma de Gramenet i ell mateix va ser enviat a França per a convèncer la direcció de la CNT a l'exili de la necessitat del canvi. Durant tota la vida, no deixà de compaginar el treball professional amb la reflexió teòrica, exemple de la qual va ser l'elaboració i publicació de la seva tesi doctoral de filosofia. [EFP]

Publicacions: *Coneixement i sentit*. Barcelona, 1994.

Cuevas F., Daniel, anarcosindicalista a València (segle XX). Fou representant de la Federació Comarcal del Cardener i Alt Llobregat de la CNT al Ple Nacional Econòmic de la CNT celebrat a València del 15 al 24 de gener de 1938. Va ser un dels qui va signar el dictamen sobre planificació industrial realitzat en aquesta reunió. [JIG]

Cuevas, Joan, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Afiliat de la CNT local, fou regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat l'any 1937. [AGL]

Cuevas Gutiérrez, Tomasa, treballadora i comunista (Brihuega, Guadalajara, 1917). Nasqué a la comarca de l'Alcàrria, de família treballadora, començà a treballar als nou anys i s'afilià a la Joventut Comunista, als catorze anys, al caliu de la proclamació de la II República. Empresonada després de la guerra civil, es traslladà a Catalunya l'any 1945, on s'integrà al PSUC. Esposa del dirigent del PSUC Miguel Núñez, visqué la clandestinitat i l'exili. Durant la lluita antifranquista destacà la seva tasca en l'aparell de propaganda clandestí del PSUC i en l'edició de *Treball*. En els anys vuitanta la Peque, tal com era coneguda, publicà dos llibres, sota el títol *Càrcel de Mujeres*, de testimonis de dones empresonades pel franquisme; l'obra és no tan sols original en el tema sinó commovedora pel contingut, així com una font d'informació de primera mà extraordinària. A les darreries de 1999 continuava militant al PSUC i a Iniciativa per Catalunya. [AMA]

Cufí i Barceló, Joaquim, Nocaire, dirigent camperol (Banyoles 1904-Perpinyà 1969). Arrendatari de terres, vinculat de bon principi al Sindicat Agrícola de Banyoles. Després de la proclamació de la Segona República va participar en la fundació d'Acció Social Agrària de les Terres Gironines i, quan es va produir el trencament d'aquest, en la de la Federació Agrària Social Obrera de Banyoles (FASO), com a membre de l'ASA de Banyoles (de la qual fou vicepresident). Paral·lelament va treballar en la fundació de la Federació Provincial de Treballadors de la Terra, el setembre de 1933, i en la seva reorganització el febrer de 1936. Regidor des del febrer de 1934 per la FASO, fou destituït i processat arran dels fets d'Octubre de 1934 a Banyoles. L'estiu del 1935 es veié implicat en una onada d'aldarulls al camp (incendis de collites, tala d'arbres...), que el portaren novament a la presó. El seu matrimoni fou el primer de caire civil celebrat a Banyoles. Després de la guerra, i des de l'exili a Perpinyà, va treballar en la reorganització de la UR. [PBC]

Cufí i Barceló, Sebastià, camperol i paleta (Banyoles 1907-Girona 1943). Germà de Joaquim Cufí. Detingut el juliol del 1935 en relació amb els aldarulls al camp i també el 10 de febrer del 1936 quan es traslladava a Banyoles amb un sac de rifles, juntament amb Isidre Bramon. Amb l'esclat de la guerra, fou membre del comitè de Banyoles en representació de la CNT; més endavant, participà en la fundació de la Federació Local de Sindicats Únics de Banyoles i va formar part de l'Ajuntament des de l'octubre de 1936 fins a l'agost de 1937 en representació de la CNT. Morí afusellat. [PBC]

Cufí i Vilageliu, Joan, rodellaire i sindicalista a Santa Coloma de Farners (segle XX). Durant la Segona República, fou el cap visible del Sindicat de Roders de Santa Coloma. Fou detingut arran dels esdeveniments del 6 d'octubre de 1934. [PPB]

Cugat Buera, Joan, comptable i funcionari municipal, sindicalista, dirigent obrer i representant polític socialista a Tortosa (segle XX). Fou un dels dirigents socialistes més destacats a Tortosa abans de l'esclat de la guerra civil. Milità a la secció local de la Unió General de Treballadors i obtingué el càrrec de secretari del Centre Obrer de Corporacions de Tortosa, controlat pel sindicat socialista. Des d'aquest càrrec desenvolupà campanyes d'opinió i mobilització, durant el període de la Segona República, contràries a l'oposició sistemàtica a la legislació republicana dels sectors locals més conservadors. El febrer de 1933 signà una crida en favor de la llei de congregacions religioses, que instava els tortosins a manifestar-se pacíficament contra els actes convocats pel Círculo Tradicionalista local. Com a delegat de la secció socialista de Tortosa, participà en el congrés d'unificació que celebraven la Federació Catalana del PSOE i la Unió Socialista de Catalunya el juliol de 1933, en el transcurs del qual presentà la proposició, que fou rebutjada, que el nom del nou partit fos Partit Socialista Obrer Català. L'agost de 1936 s'incorporà en nom de la UGT a la Comissió Administrativa municipal que, junt amb el Comitè Antifeixista, substituïa l'Ajuntament anterior a l'alçament militar de juliol. Al final de la guerra, fou empresonat i jutjat en consell sumaríssim, acusat d'auxili a la rebel·lió militar. Reclòs durant

més de dos anys a la presó de Pilats, a Tarragona, li fou concedida la llibertat l'agost de 1942. Perseguit novament per les autoritats franquistes, marxà a l'exili francès, on finalment morí. [XPM/MPMJ]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Pilatos 1939-1941*. Madrid, 1993.

Cugues, José, sindicalista a Barcelona (segle XX). Va formar part de la comissió d'ensenyament de Solidaritat Obrera, l'agost del 1907. [SBV]

Cuito i Hurtado, Amadeu, socialista i llicenciat en Ciències Econòmiques (Barcelona 1936). Fill de Ferran Cuito, ingressà el 1953, als disset anys, en el MSC. Fou un dels impulsors del moviment i de la publicació d'*Endavant*. Els anys seixanta col·laborà amb Pallach i Buiria en la constitució de l'Aliança Sindical Obrera (ASO) i en aquest temps es transformà en el braç dret de Pallach. El 1966, quan es va produir la ruptura del MSC, va restar al costat de Pallach. També aquest any de 1966, amb l'ajut del seu pare i d'Eugení Xammar, tornà a editar a França la revista *Mirador*, nom de la revista barcelonina editada pel seu avi, Amadeu Hurtado. En el nou *Mirador*, del qual solament van poder sortir quatre números, es van publicar articles de Pallach, sota el pseudònim de Joan Recasens, i el manifest-programa de la constitució del Secretariat d'Orientació per la Democràcia Social Catalana (SODSC). El novembre del 1974 participà, dins el seu grup procedent del MSC, en la creació del Reagrupament, on va intervenir amb l'informe sobre la situació política a Espanya. Immediatament després de l'assemblea, fou detingut per la policia barcelonina i interrogat a la Jefatura de Policia de la Via Laietana; pocs dies després, el 27 de novembre de 1974, fou novament detingut amb més membres del Reagrupament i altres socialistes i demòcrates d'Espanya entre els quals es trobava Felipe González. Durant la primera etapa del partit, fou membre del secretariat permanent, òrgan executiu del partit. També fou un dels integrants de l'empresa periodística Edicions Contemporànies, creada el març del 1975 i que pretenia donar cobertura legal al RSDC. El febrer del 1976 fou elegit

membre del Consell polític del partit, després de la seva designació per al segon congrés d'aquesta organització política. Va ser un dels membres del RSDC que es va entrevistar amb Tarradellas a París per relligar el president amb les forces de l'oposició catalana així mateix. També va ser una de les personalitats clau del tercer congrés del RSDC i el primer del PSC-R, celebrat el gener del 1977 i en el qual donà un total suport a les propostes de Pallach. Poc després, a la mort del líder socialista, en les reunions del secretariat permanent fou l'encarregat de mantenir-ne la imatge en el futur del partit i proposà Teresa Juvé, la vídua de Pallach, com a presidenta honorària del partit. Integrà el nou secretariat permanent que sortí de la reunió del Consell polític del 30 de gener de 1977. Junt amb J. Buiria, va ser el representant del PSC-R en l'Organisme Consultiu, creat a Sant Cebrià del Rosselló el 8 de maig d'aquell 1977, i decidí per al retorn de Tarradellas com a president de la Generalitat de Catalunya. Deixà de formar part del secretariat del partit el juliol de 1977 i, el setembre del mateix any, fou un dels promotors del Grup d'Estudis i Iniciatives Socialistes (GEIS), en realitat un grup de pressió dins el PSC-R que s'oposava a la unitat del partit català amb el PSOE. Poc després, el novembre d'aquell any, junt amb els més directes col·laboradors de Pallach, es donà de baixa del partit. [TMS]

Bibliografia: RUBIOL, G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona.

Cuixart, J., obrer tèxtil i socialista (segle XX). Vocal del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya, va signar juntament amb els altres membres del comitè un extens manifest datat el 17 d'octubre de 1903 a Barcelona i dirigit «Als obrers de l'Art Fabril» amb la finalitat de constituir la federació espanyola d'obrers d'aquest Art. [TMS]

Culabram, Pere, paleta socialista a Palma de Mallorca (segle XX). El febrer de 1903 participà en la creació d'una societat de paletes separada de la federació local, fins aleshores existent, La Verdad. El novembre de 1908 va ser elegit vocal suplent de la Junta Local de Reformas Sociales. Com a polític de 1909 a 1910 va formar part del comitè de l'agrupació socia-

lista de Palma. El maig de 1914 va participar, delegat per la ciutat de Palma, al III congrés de la Federació Socialista Balear. [JRM]

Culebra Andújar, Manuel, treballador d'hivenda, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Com a dirigent de les Joventuts Socialistes va formar part de l'actiu nucli de treballadors bancaris (López Raimundo, Joan Vilar) i d'hivenda (Lluís Salvadores) que revitalitzaren el socialisme a Barcelona, a partir de la seu de la federació bancària al carrer Bergara, en els anys 1935-36. Partidaris del procés d'unificació marxista, tant en la seva vessant política com en la sindical, s'afiliaren conjuntament a la FC del PSOE, la primavera del 1936, per donar força al partit en les negociacions llavors en marxa. Igualment i en el mateix camí de reforçar la unitat entre el PSOE i el PCE —un cop aconseguida ja la unitat d'ambdues joventuts—, al costat de López Raimundo i el lleidatà Seguí, va participar en la reunió que militants de les joventuts i del partit van celebrar a Madrid el 14 i 15 d'abril del 1936, amb la intenció de crear una fracció d'esquerra d'ambdues organitzacions. L'executiva de les Joventuts Socialistes va reaccionar immediatament i va pronunciar-se en contra de tota formació de fraccions en els seus rengles, fos quina fos la seva orientació. En conseqüència, se li va obrir expedient disciplinari com a pas previ per a l'expulsió de tots els participants en l'esmentada reunió. La fracció es constituí formalment amb una disciplina superior a la del partit i les joventuts, i s'acordà, des del punt de vista sindical, el Front Únic amb la CNT i es creà un comitè central en què trobem Bullejos i García Lago. Ingressà en el PSUC, quan aquest es va formar el juliol de 1936, i va formar part del seu primer comitè central. Després de la guerra civil, s'exilià a Mèxic, on era conegut com Manuel Andújar. [DBM]

Culebra Muñoz, Manuel, dirigent comunista a Lleida (La Carolina, Jaén, 1905-?). El ministeri d'Agricultura el va traslladar a la ciutat de Lleida, des de Madrid, el 1935. Va ocupar la secretaria de premsa del PSUC, durant la guerra, i n'esdevingué un actiu propagandista. Fou director d'*UHP*, diari comunista de Lleida, articulista en la premsa de les joventuts socialistes i autor de fullets destinats a homenajar els sol-

dades del front i estimular la moral de la rereguarda. El 30 de juny de 1937 va entrar en el govern municipal de Lleida. Durant els anys quaranta va actuar al PSUC de la clandestinitat. [JSSJ]

Cullell, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cullell, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cumells, Leopold, internacionalista de Cambrós, País Valencià (segle XIX). Membre de la federació local de Cambrós al qual anava adreçada la correspondència de la comissió federal de l'AIT l'agost de 1873. [RMS]

Cumí Valls, Josep, estibador i anarcosindicalista (Barcelona 1894-?). Començà a treballar al moll el 1919 i des de 1921 estigué relacionat amb el sector més sindicalista de la CNT, dins la qual va participar en diversos mítings al costat d'Àngel Pestaña i altres destacats sindicalistes. Fou vocal del Montepio de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona durant 1929. Fou nomenat representant del Sindicat del Transport de la CNT a la federació local de Barcelona el gener de 1932. Era un dels membres de la federació local de Barcelona el març de 1933 durant la celebració del Ple Regional de Sindicats Únics de la CNT de Catalunya. En aquesta data, com a representant de la dita federació local de la CNT, fou un dels oradors en dos mítings d'orientació sindical organitzats per a preparar la vaga portuària d'abril de 1933. Fou detingut el juny de 1933 amb motiu d'aquesta vaga. Fou nomenat president del Montepio de Sant Pere Pescador el juny de 1936, quan aquesta entitat decidí reintegrar-se al Sindicat del Transport de la CNT. Va participar en la lluita als carrers en produir-se l'aixecament militar el juliol de 1936. Des d'aleshores fou un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT i va participar com a orador en diversos mítings a Barcelona, Tarragona i València. Era vocal de la comissió de Secció Sindical del Port i Similars del Sindicat de Transport de la CNT de Barcelona l'abril de

1938. Encara mantenia aquest càrrec el gener de 1939 quan marxà a França, on fou internat en un camp de concentració i després en un batalló de treballadors espanyols. Tornà a Barcelona l'agost de 1941 i, detingut el nombre del mateix any, fou condemnat a 14 anys de reclusió menor. Sortí de la presó el desembre de 1942 i tornà a treballar al moll des de 1943 fins a 1960. [JIG]

Cuñé, Ramon, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec en el qual fou renovat el juliol de 1887. Va participar com a revisor d'actes al congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. [TMS]

Cuní, Emili, obrer (tèxtil i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Va assistir al congrés fundacional de la CNT, l'octubre-novembre de 1910 a Barcelona, representant el sindicat de classificadors de llana de la seva ciutat. [SBV]

Cunill, Antoni, dirigent veïnal i polític (Terrassa 1943). Militant del PSUC des de 1968, va ingressar a Bandera Roja el 1970 i novament al PSUC el 1976, quan aquell grup s'hi incorporà. Fou responsable polític del partit a Terrassa, i membre dels comitès comarcal i nacional. Va pertànyer, també, a la Coordinadora d'Associacions de Veïns de la ciutat. A les eleccions municipals de 1973 fou elegit regidor, gràcies a un important suport popular. El seu suport a les reivindicacions polítiques i socials de sindicats i associacions veïnals va fer que el consistori el sancionés suspent-lo en el càrrec de maig a octubre de 1974. [JLJ]

Cunill Badia, Joan, obrer i polític de Berga (Berga 1898-1970). El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va entrar a l'Ajuntament en representació del PSUC; fou vocal de la conselleria de Sanitat i Assistència Social. [JCR/JJR]

Cunillé Peris, Tomàs, activista obrer a Sabadell (?-Sabadell 1909). Fou un dels obrers que van participar en els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol del 1909. Va estar sota el comandament de Josep Claramunt i va morir el dimarts 27 de juliol, en un enfrontament amb la guàrdia civil. [TMS]

Cunillera, Joan, camperol, sindicalista i activista anarquista (Sant Jaume dels Domenys 1896-Perpinyà 1965). Ingressà a la CNT de molt jove i aviat s'incorporà als Grups de Defensa Confederal. Durant els anys vint actuà contra els sindicats lliures impulsats per la patronal catalana a Barcelona. Proclamada la Segona República, participà en els moviments revolucionaris de 1931 i 1933 que intentaren proclamar el comunisme llibertari a Fígols i altres poblacions catalanes. Després de l'alçament militar de 1936, fou un dels impulsors de les experiències collectivistes a l'Alt i Baix Penedès, i participà en la col·lectivització de l'empresa barcelonina de les cerveses Damm. El 1939 s'exilià a Perpinyà, on continuà militant en la Federació Local de la CNT. [XPM]

Cunillera, Josepa, activista obrera a Barcelona (segle XIX). No es coneixen més trets biogràfics que la seva suposada relació amb la vaga del juliol de 1855 a Barcelona. Per aquest motiu, va ser citada a declarar pel fiscal militar el 28 de març de 1856. En aquesta mateixa data, per afavorir l'esmentat procediment, l'Ajuntament de Barcelona va fer públiques les dades del seu domicili, situat al carrer Petritxol, 18, botiga). [CR]

Cunillera Boronat, Anton, Anton Jambè, jornalier i paleta, dirigent local sindical (el Pla de Santa Maria 1911-Tarragona 1940). Pertanyia a la CNT. El setembre de 1932 entrà de soci a la Caixa Rural i Sindicat Agrícola de Treballadors local. Durant la guerra, va ser a l'Ajuntament en representació de la central sindical a la qual era afiliat. Alhora, va ser un dels dirigents de la col·lectivització. A la postguerra, ingressà a la presó provincial de Tarragona lliurat per la guàrdia civil de Valls. Jutjat en consell de guerra a Tarragona el 13 de novembre de 1939, li va sortir pena de mort, que es va fer efectiva a la muntanya de l'Oliva. [AGT]

Bibliografia: SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*. Barcelona, 1985.

Curbera, sindicalista a Arenys de Mar (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del sindicat d'Arenys de Mar. [XPM]

Curcó i Rubió, Miquel, ebenista i comunista (Torregrossa, les Garrigues, 1895-Mèxic DF 1966). Antic militant de la USC, ingressà simultàniament al PSUC i a la UGT. Després d'organitzar els pagesos de l'Urgell, va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FTTE). En el decurs del primer congrés d'aquesta, celebrat entre el 23 i el 27 de gener del 1937, va ser escollit secretari de col·lectivitzacions. Encapçalà la delegació de la FCTT en el comitè d'enllaç que s'establí amb la UR l'octubre del 1936. En el decurs de la I Conferència Nacional del PSUC, el 1937, va ser escollit membre del seu comitè central. Un cop creuada la frontera en retirada el 1939, va ser internat al camp de Bram. En l'anomenat Comitè d'Anvers, celebrat a París l'abril del 1939, va ser expulsat del PSUC per desertió. Després es va exiliar a Mèxic, on treballarà com a fuster. Va abandonar la seva militància en el PSUC i formà part del Secretariat Regional de la UGT que encapçalava Miquel Ferrer a Mèxic, concretament a la secretaria de Problemes del Camp. Precissament en el seu domicili de la capital mexicana es va fundar el Moviment Social d'Emancipació Catalana el 1940, el qual el juliol de 1941 va esdevenir Partit Socialista Català. Finalment el 1959 es va incorporar al MSC. [DBM]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984.

Curtiada, treballador del calçat i sindicalista a Sitges (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat del Calçat de Sitges. [XPM]

Curtiada Ràfols, Joan, pagès a Banyeres del Penedès (segle XX). Fou dirigent i president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Banyeres (22 afiliats) durant la guerra civil. [RAM]

Curto, Ferran, obrer corder i internacionalista a Barcelona (segle XIX). La seva adreça l'any 1872 era al carrer Major, 72, Poblenou, Barcelona. Va ocupar la secretaria del Consell pericial dels obrers del cànem de Barcelona l'any

1872 i també aquest any figurà com a secretari del Consell local de Sant Martí de Provençals. El mes de setembre d'aquell any, s'encarregà de la recollida de fons pels vaguistes del sector. El mes de desembre va participar al congrés de Còrdova, representant la Federació de Sant Martí de Provençals, i va ser membre del Consell interí de la Federació d'oficis d'obres en cànem de la FRE de l'AIT, la qual va preparar un congrés d'aquest ofici per a celebrar el dia 2 de febrer de 1873 a Barcelona. Igualment, figurava entre els convocants d'un nou congrés d'ofici que s'havia de celebrar el 18 d'octubre d'aquell any a Valls. [CR]

Curto, Jacint, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre del 1892 fou elegit membre de la comissió revisora del comitè de l'Agrupació socialista de Tortosa. [TMS]

Curto Forcadell, Agustí, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Durant la guerra civil, milità en la CNT de Jesús i Maria. Fou encausat arran dels successos de maig de 1937 pel Tribunal Popular de Tarragona, acusat d'haver participat en els combats als carrers de Tortosa contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Curto Solà, Manuel, periodista, dirigent sindical i polític socialista (Tortosa 1916). Militant socialista a Tortosa, s'incorporà a la redacció del setmanari marxista local *Lluita* poc abans d'esclatar la guerra civil. Poc després participà activament en la constitució del comitè local del PSUC tortosí, on va ser nomenat responsable de la secretaria d'organització femenina i de cultura. Paral·lelament, fou dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades locals i vicepresident de l'Associació de Periodistes de Tortosa, anomenada Agrupació de Periodistes Lliures, i afecte a la UGT des de la tardor de 1936. El juliol de 1937 va haver d'abandonar els càrrecs que detenia, en incorporar-se a l'Exèrcit Popular i al front de guerra, on arribà a la graduació de tinent. El juny de 1939 ingressà a la presó de Tarragona. Poc després de ser jutjat i condemnat a reclusió perpètua, fou traslladat al penal de Cuèllar per complir-hi la condemna. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Pilatos 1939-1941*. Madrid, 1993.

Curull, Josepa, associacionista i obrera a Barcelona (segle XIX). Membre de l'Associació de Socors Mutus de Barcelona, signà una exposició a les Corts el 8 de novembre de 1853 en què denunciava el seu empresonament. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Cuscó, Joan, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representant el Sindicat de Fusters de Barcelona, participà en el congrés fundacional de la CNT l'octubre-novembre del 1910, i va signar la ponència sobre l'organització del sindicat en forma de confederació nacional. [SBV]

Cuscó, Marcellí, barber i sindicalista a Barcelona (segle XX). Junt amb Félix Campos i Josep A. Gallinat, representà els perruquers i barbers de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Cuscó, Pere, serraller i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Ramon Lostau i Vicenç Sala, representà els Serrallers d'Obres de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Cusi, Jaume, societari a Sabadell (segle XIX). Figura en la comissió d'obres d'aquella localitat que es traslladaren a Madrid, l'octubre de 1855, per osequiar el cap del govern, el general Espartero, amb un parell de pantalons. (Vegeu: Antoni Arpa.) [CMM]

Cusidó, Joan, cooperativista i republicà federal a Sabadell (segle XIX). Durant els primers anys de la Restauració canovista, fou dirigent de la Cooperativa Obrera Sabadellense i del Círculo Republicano Federal Instructivo de la seva localitat. [SBV]

Cusidó, Josep, filador de cotó i associacionista a Sabadell (segle XIX). El maig del 1855 era director de la Sociedad de Hiladores de Algodón, de Sabadell. Acabat el Bienni, l'octubre del 1856 redactà i presentà un reglament per a crear una mutualitat de filadors de cotó. Se l'ha esmentat com un dels obrers que freqüentaven els ambients federals de Sabadell entre 1856-1866. El 1873 era membre del Centre Espiritista de Sabadell. [SBV]

Cusidó i Salvadó, Romà, metal·lúrgic i comunista a Terrassa (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte quart de la ciutat de Terrassa. [PPB]

Cusidó Segarra, Pau, Pau de Sagarra, comerciant i dirigent sindical (Vallmoll 1884-1960). A la República era considerat un dels tres homes més influents en la política local d'esqueres. L'octubre de 1937 era el secretari del Sindicat d'Oficis Diversos i Treballadors de la Terra de la UGT. El desembre de 1937 va tenir una topada amb el vocal de la Junta Municipal Agrària, i en resultà la dimissió d'aquest darrer, que hi anava en nom del Sindicat Agrícola. El 16 de juny de 1939 ingressà a la presó de Tarragona amb ordre del jutjat militar núm. 5 de Valls i ofici del cap de la presó de Reus. El 6 de juliol de 1939 va ser jutjat militarment i li sortí una pena de 15 anys de reclusió. L'1 de setembre de 1939 se'l traslladà a la presó provincial de Barcelona. De retorn de la presó, va fer de pagès i de comerciant. [AGT]

Cuspinera, Jaume, sindicalista del BOC a Lleida (segle XX). Fou membre del Sindicat Provincial de Lleida de la CNT, un dels pocs a restar dins l'organització després de l'expulsió de bloquistes l'abril del 1932. [SBV]

Cussó, Albert, socialista a Pineda (segle XX). Milità a les JSU de Pineda i a l'inici de la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Co-

mitè Antifeixista Revolucionari de la població, integrat en el Comitè de Defensa. Va ser empresonat en acabar la guerra. [PPB]

Cussó i Arnal, Artur, impressor i comunista (?-Santiago de Xile 1945). Procedent d'Estat Català, l'octubre de 1932 fou un dels fundadors i dirigents del Partit Català Proletari i en el decurs de 1935 participà en les converses amb la Unió Socialista de Catalunya per a la formació d'un Partit Socialista de Catalunya. Membre del comitè d'enllaç que funcionà entre la USC, el Partit Comunista de Catalunya, el PCP i la Federació Catalana del PSOE de cara a la seva unificació, el 23 de juliol de 1936 fou designat membre del comitè executiu del Partit Socialista Unificat de Catalunya, sorgit de la unificació. Durant la guerra civil, fou secretari de l'organització femenina del PSUC, en nom del qual féu una crida en què propugnava la formació de milícies femenines, i va tenir responsabilitats militars. A la I Conferència Nacional del PSUC, celebrada el juliol de 1937, fou nomenat membre del comitè central i es mantingué dins el comitè executiu. Acabada la guerra, s'exilià a Xile. [MPMJ]

Bibliografia: MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1977.

Custòdio, Castor, paleta i associacionista a Sabadell (segle XIX). Fou membre de la Comissió Mixta del seu ram a Sabadell, l'abril del 1855. [SBV]

D

Daban, Antoni, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol de 1887. [TMS]

Dachs Gonfaus, Josep, mecànic tèxtil i sindicalista (Berga 1944). Militant de CCOO. Va entrar en contacte amb el moviment sindical a finals dels anys 60, assistí a diverses reunions i jornades sindicals clandestines que es feien a l'església de St. Francesc de Berga. A principis dels anys 70 va formar part dels sindicats verticals i n'arribà a ser delegat. Quan es va acabar la dictadura, es va incorporar activament a CCOO. A les primeres eleccions sindicals democràtiques, va entrar al comitè d'empresa de la fàbrica Hijos de J. Ferrer, situada a Berga, en nom de CCOO; hi va ser fins al 1994, any que va tancar l'empresa. Durant la transició, també va exercir altres càrrecs, com a secretari general del sector tèxtil del sindicat a Berga. El 1977, ell i altres sindicalistes van organitzar una vaga tèxtil a Berga; posteriorment en d'altres, ell també hi va participar. Més funcions que va tenir dins el sindicat van ser: responsable d'acció sindical, responsable de formació sindical i cultura, i, igualment, va dedicar-se a l'assessorament laboral; totes aquestes funcions, el 1999 encara les desenvolupava. [JCR/JJR]

Dagà, Josep, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Membre destacat del Sindicat Lliure Professional d'Oficis Diversos de Cornellà de Llobregat, del qual fou president el 1928. [AGL]

Dalit Tutusaus, Joan, ferroviari i sindicalista (Calafell 1886-Valls 1969). Residia a Picamoixons, agregat de Valls, lloc on va tenir l'actuació. L'abril del 1937 era el president del Sindicat d'Oficis Diversos de la seva vila. Amb

motiu de la celebració de la Ia conferència nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya a Barcelona, es convocà a Valls, el juliol del 1937, una reunió de delegats de les cèl·lules del radi de Valls, en la qual s'aprofità per a nomenar els càrrecs del Consell executiu de la Comarca, i l'al·ludit fou nomenat secretari agrari. [AGT]

Dalmau, Joaquim, militant sindicalista a Reus (segle XX). Participà en diversos conflictes socials a la ciutat. El 1915 fou membre d'una de les comissions de vaga. [PAN/AAC]

Dalmau, Josep, serrador i societari a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signants a l'exposició als diputats de les Corts, de 28 de febrer de 1841, sobre la situació de la classe obrera. També signà l'exposició al regent del regne, el general Espartero, del 16 de juny de 1841, en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Albern, Bartomeu, i Andreu, Antoni.) [CR]

Dalmau, Pau, internacionalista (segle XIX). Va ser escollit secretari econòmic de la Unió dels Treballadors del Camp, en el congrés que es va celebrar a Barcelona del 18 al 22 de maig de 1873. En separar-se de l'AIT la secció de Reus, va dimitir del seu càrrec el 21 de novembre de 1873. [CR]

Dalmau Domenich, Enric, fuster i vidrier (Mataró 1895-1976). Als nou anys va començar a treballar de fuster, però per problemes amb la patronal va deixar aquest ofici i es va dedicar a fer de vidrier. Primer va treballar al Forn del Vidre de can Clavell, on es va especialitzar com a tallador de vidre, i després, l'any 1924, a la Cooperativa del Forn del Vidre de Mataró. Des de molt jove va ingressar a les Joventuts Socialistes i es va afiliar al sindicat de la CNT. També va participar en el moviment cooperatiu i es va

destacar com a membre actiu de la Unió de Cooperatives de Mataró. Durant la forta repressió dels generals Martínez Anido i Miguel Arlegui (1920-1925), va ser perseguit i va viure dos anys mig amagat en diferents indrets de Barcelona, alternant diversos treballs a causa de les constants operacions dels pistolers del Sindicat Lliure. Va ser un dels fundadors de la Federació Comunista Catalanoblear a Mataró, on es va destacar en càrrecs de direcció a nivell local. Membre del BOC, va encapçalar la llista d'aquest partit en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i en les eleccions a Corts constituents de juny de 1931. El 1932 va passar al Partit Comunista de Catalunya i fou delegat català al Congrés Peninsular dels Socors Rojos Internacionals, a l'URSS, l'octubre de 1932. L'any 1933 es va presentar pel Partit Comunista a les eleccions a diputat. Durant els fets d'Octubre de 1934, juntament amb Joan Peiró, Salvador Cruixent i d'altres, des del balcó de l'Ajuntament de Mataró i d'acord amb el govern de la Generalitat, van proclamar l'Estat català hissant la bandera catalana. En la immediata repressió que van provocar aquests esdeveniments, va ser detingut en diverses ocasions. El 23 de juliol de 1936 va ser un dels fundadors del PSUC. En esclatar la guerra civil, va ser membre del Comitè Local Antifeixista i, a partir d'octubre de 1936, regidor de l'Ajuntament de Mataró com a representant del PSUC. L'any 1937 va anar a combatre al front d'Aragó. En acabar la guerra, va estar en diferents camps de concentració francesos: Argelers, Setfont, etc. Quan França va ser ocupada per les forces alemanyes, fou empresonat i retingut al camp de concentració de Sant Nazer, a la costa bretona, on el feren treballar en les fortificacions de defensa per als submarins alemanys. Dalmau i uns altres companys van aprofitar un bombardeig per a escapar-se i arribar a territori controlat per la resistència francesa. Acabada la Segona Guerra Mundial, decidí organitzar a la Vall d'Aran, amb altres militants comunistes, les brigades armades o maquis. Donades les circumstàncies, va decidir viure a Tolosa de Llenguadoc, on va trobar feina a l'Hospital, amb l'esperança de tornar al seu país. Durant aquells anys, algunes vegades es va desplaçar clandestinament a Mataró per visitar la seva família. Finalment, l'any 1968, pogué retornar-hi definitivament i s'integrà al PSUC local. [MCR]

Dalmau Ferran, Joan, Joan de la Castanyola, mestre de cases i col·lectivista (Puigpelat 1907-Mauthausen 1941). Membre de la collectivitat agrícola cenetista de la vila, va assistir, com a delegat i amb la credencial corresponent, al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Collectivitats que se celebrà a Barcelona el maig de 1937, amb una representació de 80 afiliats. Tanmateix, juntament amb un altre company, va ser delegat per a assistir al Ple regional que es va celebrar a Barcelona el gener de 1938. Exiliat, va passar pel camp de presoners nazi de Stalag, pel camp d'externini de Mauthausen, i per Gusen, el *kommando* de Mauthausen, on trobà la mort. [AGT]

Dalmau i Font, Pere, pagès, comunista i sindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). Va representar el POUM en el Comitè Popular Antifeixista que es va constituir a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 fou alcalde 3r en representació del Sindicat de Treballadors de la Terra (CNT) i en la remodelació municipal que va tenir lloc el 28 d'octubre de 1937 fou conseller en nom de la CNT. [PPB]

Dam, Jaume, treballador tèxtil i anarcosindicalista a Roda de Ter (segle xx). Delegat, junt amb Josep Crespí, de la societat obrera Unió Tèxtil, de Roda de Ter, al congrés de la Confederació Regional del Treball desenvolupat a Sants a mitjan estiu de 1918. [JRM]

Damián, Juan, capatàs fabril i anarcosindicalista a Igualada (segle xx). Fou delegat al congrés de la Confederació Regional del Treball, celebrat a Barcelona a finals de juny de 1918, per la Societat de Contramestres i Ajudants d'Igualada, on s'agrupaven més d'un centenar d'afiliats. [JRM]

Damiano González, Cipriano, comptable i anarcosindicalista (Comares, Màlaga, 1917-Sabadell 1986). Durant la Segona República, fou militant de la CNT a Màlaga, d'on va sortir arran de la pèrdua de la ciutat per la República durant la guerra civil, el febrer de 1937. En acabar la guerra, va patir els camps de concentració de Los Almendros, Albaterra (a Alacant), Portaceli (a València) i el castell de Gardeny (a Lleida), i posteriorment va formar part de bata-

llons de treballadors. A començaments de febrer de 1949 fugí a Cadis a conseqüència de l'onada de detencions que es produí a Andalusia. El juliol de 1949 fou nomenat vicesecretari del comitè nacional de la CNT, que es constituí a València sota la direcció de Miquel Vallejo. Quan a finals de maig de 1951 aquest s'exilià a França, Damiano, instal·lat a Barcelona, n'assumí la secretaria nacional. Se salvà d'ésser detingut quan el setembre de 1952 caigueren a mans de la policia la majoria de membres del comitè nacional. Però finalment fou detingut a Barcelona el 6 de juny de 1953. La seva caiguda va representar la fi organitzativa de la CNT a nivell estatal. jutjat en consell de guerra el 5 de febrer de 1954, fou condemnat a 15 anys. A la sortida de la presó, l'abril de 1964, tornà a convertir-se en secretari nacional de la CNT, però, perseguit per la policia, s'exilià a França l'agost de 1965. Retornat a Espanya, s'establí a Madrid, a començaments de 1968, on intentà crear un grup de la CNT. Detingut el 15 d'abril de 1970, fins al novembre no fou jutjat pel Tribunal d'Ordre Públic i condemnat a més de sis anys de presó. Al llarg de la seva militància utilitzà, entre molts d'altres, els pseudònims el Niño, Cigadón, Paco, Antonio González, i va conèixer les presons de Barcelona, Madrid, Segòvia, Màlaga, Guadalajara, Jaén i Palència. L'any 1978 va relatar part de les seves lluites sota el franquisme al llibre publicat a Barcelona *La resistència llibertària (1939-1970)*. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÍ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993.

Daras Durà, Josep, militant comunista valencià (segle XX). Va ser nomenat, el 1936, membre del comitè de la Federació Sindical d'Agricultors Arrossers en representació del PCE. [JNN]

Darrós, Ramon, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit tresorer del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT en el decurs del 8è congrés, celebrat el desembre de 1931. Exercí el càrrec fins a la substitució d'aquest organisme pel Secretariat Regional el març de 1933. [DBM]

Darza Domenech, Sebastián, anarcosindicalista (Vinaròs 1900-França 1956). Des de molt

jove, va militar en l'organització sindicalista i llibertària del seu poble. Durant la guerra civil, va organitzar i presidir la col·lectivitat de pescadors de Vinaròs, adherida a Indústria Pesquera Regional. A l'exili, va participar en la fundació de la Federació Local de Château-Feuillet. [TMS]

Dasí, Marià, sindicalista catòlic valencià (segle XX). Fundador del sindicalisme catòlic a València a principis de segle, va dirigir la Federació d'Obrers Catòlics de Llevant en col·laboració amb Francesc Barrachina i Joaquim Ballester. Militant destacat del catolicisme polític, participà en la creació de la Lliga Catòlica de València (1901-1908) i, després, de l'Agrupació Regional d'Acció Catòlica (ARAC). Durant la Dictadura de Primo de Rivera, ingressà en les organitzacions del règim; el 1924 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de València. [AGA]

Datzira, Miquel, teixidor de llana i associacionista a Sabadell (segle XIX). Formà part de la comissió de vuit teixidors de llana, encapçalats per Josep Cabané, que el 16 d'octubre de 1868 envià una exposició a la Junta Revolucionària per explicar la crisi que suposà la introducció dels telers mecànics i el mal règim de treball a les fàbriques. [RMS]

Daura, Josep, anarcosindicalista (Ascó 1901-Perpinyà 1984). Assistí al Ple Regional de Camperols de Catalunya, celebrat els primers dies de gener de 1937, i participà en l'elaboració del dictamen sobre el punt de l'harmonització del valor dels productes agrícoles en relació amb el cost de la seva producció. A l'exili, formà part de la resistència a França i va realitzar diversos treballs: llenyataire, agricultor i picapedrer. [TMS]

Daurà i Raduà, Gregori, sindicalista (segle XX). Fou la primera víctima de l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, instaurada pel governador civil de Barcelona S. Martínez Anido. El dia 5 de desembre de 1920, creient que era mort, el portaren al dipòsit judicial de l'Hospital Clínic de Barcelona. Els metges, però, s'adonaren que encara vivia i aconseguiren salvar-lo. [TMS]

Daval, Carles, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Signà per la Societat de Tipò-

grafs de Barcelona el manifest de Primer de Maig de 1890. [SBV]

Daví, Jaume, paleta i sindicalista a Sabadell (segle xx). Juntament amb Miquel Verdejo i com a representant dels peons i paletes de Sabadell, assistí al congrés regional de la CNT, celebrat a Sants del 28 de juny al primer de juliol de 1918. [TMS]

David Rey, nom amb què fou conegut l'obrer mecànic, sindicalista i comunista Daniel Rebull i Cabré (Tivissa, Ribera d'Ebre, 1889-Barcelona 1958). De formació autodidacta, residí des de molt jove a Barcelona, i començà a militar en el moviment obrer a partir de 1904. En constituir-se la CNT el 1910, s'afilià al sindicat anarcosindicalista, i fou secretari del Sindicat de la Metallúrgia. Durant tres anys i mig va residir a Alemanya, on treballà de mecànic. Retornà a Barcelona el 1917 i l'any següent, com a membre del comitè de la federació local de Barcelona de la CNT, va contribuir decisivament a l'organització dels tramviàries de Barcelona i dels Sindicats Únics de la Metallúrgia, de la Pell, etc. Durant la vaga de la Canadenca de l'any 1919 fou nomenat director i administrador de la *Solidaridad Obrera* clandestina, que s'imprimia a Vilafranca del Penedès, fins que fou detingut el 21 d'abril. Va prendre part, comissionat per la federació local de Barcelona, en la vaga de cambriers del 1919. Tornà a ser detingut el novembre de 1920, durant el període en què Martínez Anido fou nomenat governador civil de Barcelona, primer al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, i després, deportat a Maó. Va assistir al congrés cenetista del Teatre de la Comèdia de Madrid, el desembre de 1919, en què la CNT s'adherí provisionalment a la Internacional Comunista, i ben aviat se sentí atret per la revolució russa. Formà part del grup encapçalat per Joaquim Maurín, que des de finals de 1919 publicava el setmanari *Lucha Social* i posteriorment passà a publicar *La Batalla*. S'afilià a l'Agrupació Comunista de Barcelona el gener de 1924 i, militant de la Federació Comunista Catalanoblear des de la seva fundació, en va seguir les vicissituds. Patí presó en instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera i el 14 d'octubre del 1923 va signar, juntament amb Joan Elias, en representació d'uns quaranta sindicalistes presos,

una carta des de la presó Model de Barcelona a favor de la reobertura dels sindicats de la Metallúrgia i el Transport i en contra de l'actitud adoptada per grups anarquistes partidaris d'imposar decisions sindicals per la violència. Fou alliberat el setembre de 1930. L'agost del mateix any havia estat oficialment expulsat del PCE, com a membre del comitè regional de la Federació Comunista Catalanoblear. Tornà a patir presó governativa l'octubre de 1930. Participà en la constitució del Bloc Obrer i Camperol, dels comitès central i executiu del qual formà part, i s'ocupà també de l'organització de l'estructura de defensa, paral·lela a l'oficial, del BOC. Va participar, en representació del Sindicat de Treballadors de Tàrrrega, al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931. Candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de la ciutat de Barcelona i pel districte tercer de la de Sabadell, es presentà també a les eleccions a diputat a Corts constituents del 28 de juny de 1931, a les del Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, a les de diputats del 19 de novembre de 1933 i, de bell nou, a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Sofrí presó amb motiu de la insurrecció d'octubre del 1934. En constituir-se el POUM, el setembre de 1935, passà a formar part del seu comitè central. En esclatar la guerra civil, l'octubre de 1936, formà part, juntament amb Bartomeu Costa Antic, d'una comissió esportiva del POUM que marxà a Mèxic a fer una gira de propaganda, a comprar armes i a recaptar diners. Allà s'entrevistà amb el president de Mèxic, Lázaro Cárdenas, a qui sol·licità asil polític per a Trotski. S'entrevistà amb aquest, quan el dirigent rus va arribar a la capital ateca el gener de 1937. I posteriorment la delegació viatjà a Nova York. De retorn a Barcelona, visqué els fets de Maig de 1937 i fou detingut per la policia el 16 de juny, en plena repressió estalinista contra el POUM. Va romandre a la presó d'estat del carrer Déu i Mata de Barcelona durant tota la guerra i fou processat per alta traïció amb tota la direcció del POUM. jutjat l'octubre de 1938, fou absolt, però no pas alliberat. I s'escapolí poc abans de l'entrada de l'exèrcit franquista. No va voler fugir per raons familiars ja que tenia la seva companya malalta, i fou detingut i condemnat a mort. Indultat, va sortir de la presó el 1946 i, reprenent l'activitat

política, formà part del comitè executiu del POUM clandestí a l'interior i patí presó en diverses ocasions, la darrera el 1952. Va morir en una clínica de Sarrià. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor & ARDEBOL, Marisa (ed.). *El proceso del POUM (junio de 1937-octubre de 1938)*. Barcelona, 1989. *Autour du procès du POUM. Des révolutionnaires en danger de mort*. 1938, s.l. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. FERRER, J. «Daniel Rebull». A: *Solidaridad Obrera*. 20 de novembre de 1958, París. TROTSKY, Léon. *La révolution espagnole (1930-1940)*. París 1975.

Dávila, Conxita, anarquista a Barcelona (?-Mèxic 1974). Milità a la CNT, fou la companya de Mariano Rodríguez Vázquez, Marianet, secretari del comitè nacional de la CNT durant la guerra civil espanyola. Exiliada a Mèxic, hi morí el 1974. [PPB]

Dàvila Bonilla, Josep Maria, lampista i metal·lúrgic, militant cristià (Pueblanueva, Toledo, 1947). Després d'haver viscut a Pueblanueva, a Càceres i a Salamanca, als catorze anys la seva família s'instal·là definitivament a Igualada. Aquí es posà a treballar en una empresa tèxtil i més tard en una lampisteria al mateix temps que començà a estudiar a l'Escola de Formació Professional d'Igualada, on per primera vegada sentí parlar de política, nacionalisme, i agafà inquietuds socials. A meitat dels seixanta entrà a formar part de la JOC i col·laborà en la creació i formació d'altres grups en els barris de Fàtima, Montserrat i a Vilanova del Camí. Acabat el servei militar, deixà la JOC, s'incorporà a l'HOAC i posteriorment a la militància política i sindical. Concretament va ingressar al PSUC el 1973 i va col·laborar en la consolidació de CCOO d'Igualada i comarca desenvolupant tasques d'assessorament en el sindicat del metall. Igualment va contribuir a la creació de l'Escola de Formació Social, ubicada als baixos de l'església de Santa Maria, de la qual fou vicepresident. El 1976 participà activament en l'organització de la Marxa per la Llibertat al pas per Igualada i va ser membre actiu de l'Assemblea de Catalunya. El 1979 formà part de la candidatura municipal del PSUC i el 1991, de la candidatura d'Iniciativa per Catalunya, pel qual partit de 1992 a 1995 exercí com a regidor d'Esports a l'Ajuntament d'Igualada. [EFP]

Davó Anierte, Manuel, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Militant de la UGT des del 1928, havia estat comptador de la sempre conflictiva Agrupació Socialista de Barcelona. Arrenglerat amb el largocaballerisme, va ser juntament amb Rafael Vidiella fundador del grup Claridad, de clara orientació marxista en els rengles socialistes. Va ser escollit secretari d'organització del secretariat regional de la UGT el 16 de maig de 1936. Exercí el càrrec escassament tres setmanes, ja que a principis de juny es va produir l'accés a la direcció del sindicat de l'equip comunista que encapçalaven Josep del Barrio i Antoni Sesé. Durant la guerra civil, com a militant del PSUC, va formar part del secretariat militar del partit, com a membre del qual va ser enviat a Menorca l'agost del 1936 per a donar suport a l'organització de les milícies locals que havien de participar en l'expedició contra Mallorca i Eivissa. L'agost de 1937 va ser nomenat secretari general de la Defensa Passiva de Catalunya, càrrec que va exercir fins al febrer de 1939, quan s'exilià a França. [DBM]

De Gracia, Antoni, polític i dirigent socialista valencià (segle XX). Va actuar com a delegat de València al congrés extraordinari del PSOE el 1927, en el qual es va discutir la convocatòria de l'Assemblea Nacional Consultiva. El 1928 presidia l'Agrupació Socialista Valenciana. Va ser un dels regidors elegits per a l'Ajuntament de València a les eleccions d'abril de 1931. Fou un dels més destacats dirigents de la Federació Socialista Valenciana. Signà, el 1934, el pacte de l'Aliança Obrera Antifeixista a València, com a representant del PSOE valencià. Va ser detingut aquell mateix any arran dels esdeveniments revolucionaris d'octubre. Partidari de la línia moderada dins el partit, va ser progressivament arraconat pels elements largocaballeristes. El 1936 fou desplaçat de la Federació Socialista Valenciana després de l'elecció d'Escandell i d'Amutio com a president i secretari general, respectivament, d'aquesta federació. Durant els anys de guerra, va ser nomenat governador civil de Granada. Finalitzada aquesta, continuà treballant en tasques d'organització dins el partit fins a la seva mort. [CCG]

Bibliografia: PANTAGUA, Xavier & PIQUERAS, José Antonio. «El movimiento obrero en la II República

(1931-1936)». A: *Nuestra Historia*. 1980, València, vol. VII. PANIAGUA, Xavier. «La II República: de la proclamación al bienio derechista». A: *Historia del Pueblo Valenciano*. 1988, València, vol. III.

De Juan, Asunción, militant socialista alacantina (segle XX). Va ser vicepresidenta de la Secció Comarcal d'Alacant de la FETE-UGT durant la guerra civil. [CCG]

De la Fuente, Manuel, dirigent socialista valencià (segle XX). Membre destacat de l'Agrupació Socialista Valenciana durant els anys vint i trenta, va arribar a ocupar la presidència d'aquest organisme algun temps. Després de la guerra civil, va ser detingut i empresonat. [JNN]

De Pablo Clement, Francesc, militant cenetista alacantí (segle XX). Va formar part del Comitè Provincial d'Enllaç UGT-CNT, constituït l'octubre de 1937 a Alacant, en representació dels anarcosindicalistes. [CCG]

Degà Vallvert, Andreu, estibador de fustes i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona de juliol de 1910 a març de 1911. Fou elegit tresorer de la mateixa entitat el gener de 1921, quan aquesta abandonà el Sindicat Únic del Transport de la CNT de Barcelona. [JIG]

Degollada, Rafael, advocat i polític (Puigcerdà 1798-Barcelona 1880). Membre de la milícia nacional, fou un dels dirigents més destacats del progressisme radical barceloní de la primera meitat del segle XIX. Va participar en els esdeveniments de l'estiu de 1835 i les bullangues dels anys 1836 i 1837, que li valgueren el desterrament, primer a Mallorca i després a Cuba. Retornà a Barcelona el 1839 i participà activament en els esdeveniments dels anys 1840-43, durant la regència d'Espartero. Fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona i diputat a Corts per Girona els anys 1841-42. Inclinat cap a posicions clarament antiesparteristes, el 1843 formà part de la Junta Suprema Provisional de Govern de la Província de Barcelona, que es constituí el mes de juny per destituir Espartero, i quan el setembre esclatà la revolta de la Jamància, amb un alt contingut

social, presidí la Junta barcelonina. Exiliat a França, amb la imposició dels moderats al poder, fou amnistià el 1847. Fou diputat a Corts per Barcelona el 1854, durant el Bienni Progressista, i quan es va produir la revolució de Setembre de 1868 defensà la candidatura d'Espartero a la corona d'Espanya. [PPB]

Publicacions: *Memorias del abogado don... en defensa de su honor ultrajado con las cuatro persecuciones sufridas por sus opiniones políticas*. Marsella, 1839: *Solución única de todos los problemas políticos, filosóficos y religiosos y base única para la sólida organización de la sociedad*. Barcelona, 1869.

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, Josep M. *Les bullangues de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina (1835-1837)*. Vol. II. Tarragona, 1994.

Del Caso, Manel, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del Tribunal Popular de Barcelona número dos en representació del PSUC durant la guerra civil. Igualment va formar part del Comitè de Catalunya del secretariat regional de la UGT en representació de la federació local de Barcelona. [DBM]

Del Hierro, Manuel, advocat i republicà (València 1933). Especialitzat en assumptes laborals, i amb despatx jurídic pel qual passaran a principi dels anys setanta centenars d'estudiants amb problemes polítics, obrers i treballadors represaliats o afectats per acomiadaments, locals i expedients de crisi. Formà al seu gabinet una gran quantitat dels advocats laboralistes del PCE i del PSOE que després exerciren en despatxos vinculats a la UGT i a les CCOO com Ricard Peralta Ortega, Vicent Pla Noguera, Joan Antoni Lloret, Josefina Ciscar, Miguel Daso Hernández, Carles Alfons Mellado, Angels Mompalmer i Mercedes Belinchón entre d'altres. El 1970 va establir una igualació voluntària de cinc duros mensuals per a costejar les despeses de la seva nòmina de defensats, actuació que li va portar problemes amb els companys de professió; el Col·legi d'Advocats de València jutjà que la seva actuació era correcta. Firmà el 1971 un escrit en què es recol·lava l'amnistia dels presos polítics, la desaparició de la jurisdicció castrense, l'estatut del pres polític, i es demanava la dimissió del ministre de Justícia. Ingressà a la càtedra de Dret Penal de la Facultat de Dret de València, com a professor col·laborador, de 1971 a 1981. Tanmateix

participà en la defensa de nombrosos polítics contraris a la dictadura i fou un dels punts de referència del moviment universitari, obrer, i dels partits polítics de l'època a València. Va participar en la defensa jurídica dels casos polítics més destacats de final de les dècades dels seixanta i setanta, com el del dirigent comunista Antonio Palomares Vínuesa o de Josep Lluís Borbolla i Joan Borràs Pastor. El 1973 defensà molts dels 304 estudiants afectats per l'expedient del rector Báguena Candela, acusats d'activitats subversives a la Universitat de València. Fou part important dels sumaris del Tribunal de Orden Público contra el PCE (M-L)/FRAP. S'afilià al PSOE el gener de 1975 i el 1976 va ser elegit secretari de relacions externes dins l'Ejecutiva Provincial de la UGT. El 1977 va formar part de la Dirección Colegiada de la Federación Provincial del PSOE, junt amb Joan Pastor i Joan Lerma i Blasco. El 1979 va defensar postures ortodoxes dins del congrés del PSOE valencià. De setembre de 1981 a principis de 1982, fou el director general de Sanitat en el Consell Preautonòmic del País Valencià. Una enquesta del 1987 el va presentar com el polític més popular de la ciutat de València. Va abandonar el PSPV-PSOE el maig de 1987 per ingressar en les llistes electorals municipals del CDS com a independent; elegit regidor de la ciutat de València el mateix any, va cessar la seva relació amb el CDS el maig de 1988. El 1993 promogué la fundació de l'Asociación Cultural Republicana, de València, de la qual fou elegit president. [RIRB]

Bibliografia: SANZ Benito. *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. Ed. Alfons el Magnànim, 1988.

Delacalle, Fermín, amarquista (Barcelona 1905-Bordeus 1972). Va col·laborar activament amb el Comitè pro Presos de la CNT abans de la II República i, després de l'esclat de la guerra civil, va organitzar el Comitè Econòmic d'Espectacles Públics, del qual arribà a ésser President. Posteriorment, va encarregar-se de la secretaria de la 7a Regional de la CNT a l'exili i, en més d'una ocasió, de la Federació Local de Bordeus. [STG]

Delclós, Anton, farmacèutic i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat de

Professions Liberals de la UHT de Tarragona. [PPB]

Delgado, Jesús, publicista anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Col·laborador habitual de l'òrgan igualadí de la CNT, *El Sembrador*, va ser un dels principals impulsors del trentisme en aquesta ciutat. [JRM]

Delgado, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Delgado Martínez, Joaquín, activista anarquista (Cardona, el Bages, 1934-Madrid 1963). Exiliat a França amb els seus pares des del 1949, residia a Grenoble, on va començar a militar dins les Joventuts Llibertàries. Realitzà nombroses tasques d'enllaç amb la resistència interior del país. El 1963 es traslladà a Madrid, on havia de participar en l'organització d'un atemptat contra Franco. Detingut per la policia franquista el 31 de juliol de 1963, juntament amb Francisco Granados Gata, fou acusat de les explosions que s'havien produït dos dies abans a la Direcció General de Seguretat i a la Delegació Nacional de Sindicats de Madrid. Jutjats ambdós en un consell de guerra, sense que es provés la seva autoria, foren condemnats a mort i executats a garrot vil a la presó de Carabanchel. Segons s'ha pogut demostrar posteriorment, ni ell ni Granados no havien tingut cap mena de relació amb els fets que se'ls imputaven. [PPB]

Delgado Puente, Lorenzo, jornaler, dirigent obrer i comunista (Arauzo de Miel 1916). L'octubre de 1961 va fundar junt amb José Fuster Alandes i Vicente Fayos Martínez el comitè local del Partit Comunista a Villanueva de Castellón. Va estar implicat junt amb una vintena de militants més i diversos estudiants en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra, condemnat a tres anys de presó, sota l'acusació de rebellió militar, per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (assessor a Villanueva de Castellón), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Delhom i Brugués, Gaietà, ensenyant i ugetista a Barcelona (segle XX). Era membre de la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament de la UGT. Com a representant del seu sindicat, el 27 de juliol de 1936 s'integrà al Comitè de l'Escola Nova Unificada. [JIG]

Delicado, Vicente, socialista a Tarragona (segle XX). El 8 de desembre de 1910, en la constitució definitiva de la Joventut Socialista de Tarragona, fou nomenat secretari de la nova organització. [PPB]

Delmonte, Francesc, societatari a Barcelona (segle XIX). Va ésser un dels participants en el banquet realitzat a Barcelona, l'1 de gener de 1841, per celebrar la unió de diverses organitzacions d'oficis en una associació de treballadors comuna, dirigida per Joan Muns, de la Societat dels Teixidors. Pronuncià dues de les poesies llegides en el brindis final, en què es declarà contrari als partits conservador i moderat. Potser és el mateix que es troba entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [JIG]

Deltell Hernández, Lluís, polític socialista alacantí a Cocentaina (segle XX). Va convertir-se en president de la Joventut Socialista de Cocentaina el 1931. Va pertànyer a l'executiva provincial del PSOE alacantí durant la guerra civil i es convertí també durant aquest període en secretari general de la Federació Provincial de la UGT. Finalitzada la guerra, s'exilià a Mèxic i en aquest país dirigí la revista *Tribuna* i col·laborà en altres publicacions, com ara *Mediterrani*. [CCG]

Deltoro Fabuel, Antonio, professor i militant comunista valencià (Xulella, els Serrans, 1907-Mèxic DF 1987). Va estudiar Filosofia i Lletres a la Universitat de València i treballà com a professor a l'Escola Bartolomé Cossío (1933-1936) i a l'Institut per a Obrers de València (1936-1939). Fou un dels membres fundadors de la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (UEAP) i de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València. Va formar part de la redacció de la revista *Nueva Cultura* (1935-1937). Milità a la FUE i al PCE. Durant la guerra civil, desenvolupà una important acti-

vitat. Va ser designat secretari de la Direcció General de Belles Arts del ministeri d'Instrucció Pública (1936-1938), responsable del departament de publicacions de la mateixa direcció (1937-1938) i membre del consell de direcció de les Cases de Cultura de València i Barcelona. Va ser mobilitzat el 1938 i s'incorporà al Grup XIV de Guerrillers de l'Exèrcit Popular. Acabada la contesa, va marxar cap a França i, després de ser internat en diversos camps de concentració, aconseguí arribar a la República Dominicana a finals de 1939. En aquell país fundà, junt amb altres exiliats valencians, la revista literària *Ozama* (1941). Posteriorment es traslladà a Mèxic, on treballà com a professor de l'Institut Lluís Vives, creat pel SERE (Servei d'Evacuació dels Republicans Espanyols) per als xiquets espanyols refugiats a Mèxic. Fou professor de literatura fins al 1951, any en què iniciaria la seva activitat professional dins el món de la indústria farmacèutica. Durant el seu exili participà en les activitats de la Junta de Cultura Española, de l'Ateneo Español de México i de la Casa Regional Valenciana. [JNN]

Bibliografia: CRUZ, José Ignacio. *La educación republicana en América (1939-1992)*. València, 1994. GARCÍA, Manuel (ed.). «Exiliados». *La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Demestres, Enric, obrer constructor de caixes de cartró i sindicalista a Barcelona (segle XX). El 30 de juliol de 1907, en representació de l'Econòmica Radical Socialista, va signar un manifest, dirigit «Al pueblo», en el qual es reclamava la llibertat d'opinió. Juntament amb Joan Demestres i Francesc Mestres, representà els obrers constructors de caixes de cartró, de Barcelona, al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. També com a representant dels mateixos obrers, el 29 de desembre de 1908 fou elegit secretari primer del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. Cap a l'abril de 1909 va ocupar el càrrec de secretari primer de la junta directiva de la Confederació Solidaritat Obrera. [TMS]

Demestres, Joan, obrer constructor de caixes de cartró i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Enric Demestres i Francesc Mestres, representà els obrers constructors de

caixes de cartró al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Denis, Francisco, Català, anarcosindicalista (Lleó, ?-trajecte ferroviari de Sallent a Barcelona 1949). Emigrà a Barcelona, on milità al Sindicat del Transport. Participà com a voluntari en la columna Durruti des dels primers dies de la guerra civil. Durant la contesa, arribà a comissari de la 121 BM, 2n batalló. El 1943, ja l'exili a França, inicià la seva tasca d'enllaç entre l'organització del moviment llibertari a l'exili i els grups de la resistència de l'interior. En una de les seves incursions a través de la frontera catalanofrancesa, el 3 de juny de 1949, va caure en mans de la guàrdia civil, en el camí de Gironella a Manresa. Traslladat a la caserna de la guàrdia civil de Sallent, fou torturat i, davant del seu silenci, s'acordà el seu trasllat a Barcelona. Durant el trajecte ferroviari, es va suïcidar ingerint un verí que portava amagat. La Jefatura de Policía de Barcelona va emetre un comunicat a la premsa sobre el suïcidi, en el qual constava com a comunista. [TMS]

Bibliografia: «La dura lucha, Ha caído Català», A: *CNT*, 10/7/1949. «Otro militante libertario caído en la lucha contra Franco. Francisco Denis». A: *Solidaridad Obrera*. 16/7/1949.

Deprades, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, en representació del barri del Clot. [TMS]

Dern, Josep, socialista a Puig-reig (segle XIX). El setembre de 1887 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Puig-reig, càrrec que va exercir fins al maig de 1888. [TMS]

Derrer, Rossend, sindicalista a Barcelona (segle XX). Cap a l'abril del 1909 va ocupar el càrrec de vocal de la junta directiva de la Confederació Solidaritat Obrera. [TMS]

Deseuras i Vilanova, Josep, treballador del tèxtil, anarquista i col·laborador del maquis (la Coma, Solsonès, 1918). Als 14 anys va anar a viure a Berga, on va aprendre la feina de teixidor. En començar la guerra, per manca de per-

sonal, va treballar d'ajudant de contramestre a la Poble de Lillet; afiliat al Ràdium, que va quedar incorporat a la CNT, ell hi restà. Abans de ser cridat per Ileva, va ser un dels membres més destacats de les Joventuts Llibertàries, ja que els membres fundadors, més grans, estaven mobilitzats. Va anar al front a Extremadura; en tornar i veure que molts dels seus antics companys eren detinguts, fugí cap a la Coma, on va fer de contrabandista, i després, d'ajudant de contramestre en una fàbrica de Sant Llorenç. A les darreries del 1940, va anar a fer el servei en un batalló de treballadors; després, el servei pròpiament dit, i va tornar a Berga la primavera de 1944. Aleshores, mentre treballava a la mina del Roc Gros, ell, en Domènec Cosp, en Josep Puertas i Puertas i dos minaires de Sant Salvador anomenats els Asturians fundaren la resistència, en una reunió al laboratori de la farmàcia d'en Cosp. Aquesta organització es va anar ampliant i organitzant ràpidament i la principal tasca que duien a terme era evacuar gent cap a França, passar material a l'interior, i fer d'enllaços amb els grups d'en Massana i en Ramon Vila, principalment. A les darreries de 1945 va marxar cap a França, ja que el tenien constantment controlat. En arribar a França, ingressà a la reorganitzada CNT a l'exili. En tornar, el juliol del 1948, van desmuntar l'organització i va regularitzar la situació presentant-se a la guàrdia civil. Aleshores compaginà la feina amb la seva afició a la fotografia, i el 1953, quan veié que podia viure de la fotografia, s'hi dedicà de ple. [JCR/JJR]

Bibliografia: REGUANT, Josep M. *Massana, ¿Terrorismo o resistencia?* Barcelona, 1981.

Deu Espel, Benet, sindicalista a Vilada, Berguedà (la Nou, Berguedà, 1903-Vilada, Berguedà, 1978). El 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la UGT, i s'incorporà a la comissió de Foment, Obres i Treball. El 6 de març de 1937 hi va haver una reorganització de l'Ajuntament, en la qual fou nomenat responsable de la comissió de Treball. El 16 de maig de 1937 va dimitir de les seves responsabilitats municipals. [JCR/JJR]

Deulofeu, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle XX). Juntament amb Projecte Deulofeu, representà l'Art Fabril de Mataró al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat

a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Al mateix congrés ostentà també la representació dels obrers fusters de Calella. [TMS]

Deulofeu, Projecte, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle XX). Juntament amb Josep Deulofeu, representà l'Art Fabril de Mataró al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Deusedes Calvet, Joaquim, pagès a Bonastre (segle XX). Fou dirigent i secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Bonastre (52 afiliats) durant la guerra civil. [RAM]

Devesa i Bayona, Antoni, ebenista i anarquista (Benidorm 1897-Barcelona 1941). Militant de la CNT i de la FAI. El 1923 fou detingut arran d'un atracament a mà armada que tingué lloc a Terrassa, on morí un membre del some- tent. Fou condemnat a mort i indultat. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, dirigí el Comitè pro Presos de la CNT i s'emparà del Palau de Justícia de Barcelona, on formà part del Comitè Revolucionari de Catalunya i constituí, juntament amb Eduardo Barriobero i Josep Batlle, la troica que va controlar l'Oficina Jurídica de Barcelona, el màxim organisme judicial de Catalunya. Tingué un paper destacat en molts dels afers judicials que durant els primers mesos de la guerra protagonitzà l'Oficina Jurídica. El gener de 1937, una vegada dissolta l'oficina, fou nomenat inspector dels Serveis Correccionals de Catalunya, càrrec en el qual es va mantenir fins a finals de juny de 1937. Després dels fets de Maig de 1937 fou detingut, i empresonat a la Model el 14 d'octubre de 1937, sota l'acusació d'evasió de capitals i robatori, en el mateix sumari de Barriobero i Batlle del Jutjat Especial de Contraban, i el 20 d'abril de 1938 fou traslladat a la presó de l'estat de Barcelona. En acabar la guerra civil, l'exèrcit franquista el va trobar a la presó. Jutjat en consell de guerra, fou condemnat a mort i executat. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *La presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona, 1966.

Diamant, Felicià, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser vocal de l'Agrupació Socialista de

Barcelona des de gener de 1925 fins a l'agost de 1929. [DBM]

Díaz, anarcosindicalista a Premià de Mar (segle XX). Va representar els Sindicats Únics de Premià de Mar al Ple de la regional catalana de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [STG]

Díaz, Domingo, anarcosindicalista al País Valencià (?-França 1988). Milità a la CNT i fou un destacat sindicalista de la Federació Nacional de Ferroviaris. Durant la guerra civil, va tenir una contribució decisiva a la publicació del diari confederal que es publicava a Alacant, *Liberación*, tot proporcionant maquinària i paper. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Díaz, Joan, brodadador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Societat de Brodadadors de Barcelona. El primer de maig de 1890, va signar un manifest dirigit al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [VVL]

Díaz, Josep, comunista a Balaguer, la Noguera (segle XX). Durant la guerra civil, va ser vocal primer del comitè local de la UGT. [DBM]

Díaz, Josep, representant sindical al Baix Llobregat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Federació Comarcal del Baix Llobregat. [XPM]

Díaz, Pere, comunista i treballador dels ferrocarrils catalans (?, 1914-Martorell 1976). Fou un dels fundadors del PSUC a Martorell. [TMS]

Díaz Estrada, Juan Miguel, treballador de Telefònica i sindicalista (Barcelona 1952). Va entrar a Telefònica l'any 1969 i va ingressar a CCOO l'any 1972, on va participar en la Coordinadora de Transports de Barcelona; deixà els seus càrrecs al sindicat l'any 1986. Va començar a militar al PSUC l'any 1975. [JGS]

Díaz Ferrer, Domènec, ferroviari i militant anarquista (Torrevella, el Baix Segura, 1906-

Tolosa 1987). De molt jove ingressà als ferrocarrils andalusos, on va exercir com a factor en els trens de mercaderies, i, ocasionalment, fou cap d'estació. Estava afiliat al sindicat ferroviari de la CNT, on ocupà càrrecs de responsabilitat i milità activament. Durant la guerra civil, fou comissari en el cos de sanitat. El 1939 s'exilià a Orà (Algèria) i els anys 60 es traslladà a França; residí a Niça i a Tolosa, i sempre va militar a la CNT. [MPMJ]

Díaz Fortuny, Reyes, sabatera, sindicalista i política (es Castell, Menorca, 1914-Palma 1967). El 1934 s'establí a Palma. Durant la Segona República s'hi afilià a la Joventut Socialista. Fou ferida (juny de 1936) arran de l'atemptat contra la Casa del Poble de Palma. Integrant de l'Orfeó Proletari de la Casa del Poble, participà en l'expedició mallorquina a l'Olimpíada Popular. Per aquest motiu, l'alçament militar de juliol de 1936 la sorprengué a Barcelona. Després de la guerra, s'exilià a França i tornà a Mallorca el 1942. Treballà a la fàbrica de sabates de Can Tascon. Durant el decenni dels seixanta, col·laborà en la reorganització del PCE en la clandestinitat i formà part de la cèl·lula de dones d'aquest partit. [DG]

Díaz Herrero, Faustí, estudiant i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Díaz Pérez, Lluís, el Cubanito, calderer i comunista (Barcelona 1945-1999). Entrà a l'Escola d'Aprenents de la MTM als catorze anys i començà la seva activitat sindical durant la vaga de 1962, a conseqüència de la qual fou empresonat. El 1964 inicià la militància a CCOO i entre 1967-1968 va formar part del Comitè Obrer al FOC. El 1970 fou acomiadat de l'empresa AINVA per motius sindicals. Detingut arran de la vaga de la Maquinista el 1971, juntament amb la seva dona, Montserrat Milà Estrada, va restar vint-i-tres dies empresonat, primer a la comissaria de Via Laietana i després a la presó Model de Barcelona. El 1976 fou novament detingut al Prat en la vaga de solidaritat amb LAFORSA. Milità un temps a CSUT i posteriorment passà a CCOO. Acabada

la transició política espanyola, va ser assessor de CCOO. [TMS]

Díaz Valcárcel, José Antonio, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (Barcelona 1932-1985). Fou un capellà obrer, que se secularitzà. Va començar a treballar al sector del metall a Pegaso l'any 1966. Dos anys més tard va entrar a Feudor, d'on va ser acomiadat arran d'una vaga l'any 1970. Aquest mateix any va fer feines com a traductor i corrector en diverses editorials, fins que el 1972 va entrar a Editorial Bruguera, on va treballar de redactor fins al 1981. L'any 1966, essent militant del FOC, va participar en el procés de formació de CCOO i va ser membre de la Coordinadora Local de CCOO de Barcelona. L'any 1969 va participar en la constitució de les Plataformes de CCOO. Va deixar la militància sindical l'any 1971 i el 1975 tornà a militar, dins la CNT, i va crear la secció sindical d'Editorial Bruguera, fins que l'any 1979 va ser expulsat de la CNT. Va col·laborar en l'edició de diversos llibres, entre els quals destaquen *Entre el fraude y la esperanza*, escrit sota el pseudònim de Julio Sanz Oller l'any 1972, i *Luchas internas en Comisiones Obreras*, el 1977. [JGS]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxiu Històric de la CONC.

Díaz Valverde, Manuel, pagès, treballador de potasses i comunista (Nacimiento, Almeria, 1934). Arribà a Olost de Lluçanès el 1946 i el 1951 entrà a treballar a Potasses de Sallent. Militant del PSUC des de 1958, s'afilià a CCOO i entre 1964 i 1973 presidí el Sindicat Vertical de Sallent. El 1969 fou detingut i jutjat pel TOP. Fou alcalde de Sallent entre 1979 i 1987, regidor d'Iniciativa per Catalunya a l'oposició de 1987 a 1991 i alcaldable del PSC-PSOE el 1995. [FSA]

Diego, Donato, socialista a Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1890 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins a l'agost de 1891. Des del juliol de 1892 ocupà el càrrec de bibliotecari d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [TMS]

Diego Sánchez, A., Muskin, destacat militant anarcosindicalista valencià (segle XX). Va ser redactor del diari *Solidaridad Obrera* de València al principi dels anys trenta. Partidari de la línia trentista, va treballar dins els Sindicats d'Oposició valencians i col·laborà activament al diari *El Combate Sindicalista*. [CCG]

Díez, Felip, mestre i dirigent sindical a Manresa (segle XX). Treballava a Manresa, on era dirigent del Sindicat de Professions Liberals de la CNT. Era dirigent de l'Ateneu Cultural Popular de Manresa, que era l'escola que la CNT havia creat a Manresa, on feia de mestre des de mitjan 1933 bo i substituïnt el mestre Josep Alberola. El 6 d'octubre de 1934 va ser detingut i l'escola tancada durant uns mesos. Va participar des del primer moment en la revolució el juliol de 1936. Va ser el president de la delegació al Bages del CENU. Va formar part del primer Consell municipal de Manresa creat el 19 d'octubre de 1936, i s'integrà als departaments de Cultura i de Sanitat; el 7 de novembre de 1936 va ser nomenat president del departament de Proveïments al Front del Consell municipal. Va presentar la dimissió al Consell municipal el 8 de gener de 1937. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1992-1993. FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981.

Díez (o Díaz), Pablo, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. L'abril de 1890, i fins l'abril del següent any, fou designat tresorer. L'agost de 1892 ocupà el càrrec de vocal de la mateixa agrupació. [TMS]

Díez Merino, Alfons, mecànic dentista i dirigent de la CNT a Girona (Saragossa 1905-Girona 1959). Fou conseller de sanitat i assistència social de l'Ajuntament de Girona, d'octubre de 1936 a juny de 1937. Hi continuà amb el càrrec de regidor fins al juliol de 1938. El 1936 presidí la secció de Girona del CENU. El 1939 fou detingut i empresonat. [JClAR]

Dillet, Andreu, fuster i internacionalista a Girona (segle XIX). Fou un dels membres, cap a

desembre de 1870, de la Secció de Fusters de la federació local de l'AIT de Girona. [CR]

Dilmé i Oller, Benet, dirigent camperol (Banyoles 1905-1982). Militant de la CNT abans de la guerra, amb l'esclat d'aquesta fou alcalde de Banyoles, des de l'octubre de 1936 fins a l'agost del 1937. També fou delegat del Sindicat de Pagesos del Sindicat Únic de Treballadors de Banyoles i Comarca i membre de la intercomarcal de la CNT a la 2a zona. [PBC]

Dinares, Jaume, estibador i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era el president de la Societat d'Obrers Carregadors i Descarregadors de Cotó i Gèneres Diversos del Port de Barcelona l'octubre de 1930, quan fou detingut acusat d'exercir coaccions contra els obrers que no volien sumar-se a la vaga portuària d'aleshores. Era un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el desembre de 1931. Fou un dels representants de la CNT al Consell de Transports de la Generalitat el novembre de 1936. [JIG]

Dinarés, Joan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou un dels signants del manifest trentista que publicà el periòdic *L'Opinió* de Barcelona el 30 d'agost de 1931. [TMS]

Discosi i Martí, Bonaventura, socialista a Girona (la Vajol, Alt Empordà, 1871-Girona 1934). Antic militant del republicanisme federal. Entorn d'ell va girar una bona part de l'organització sindical de Girona anterior a la Segona República. El 1908 era president de la Dependència Mercantil. Fou el fundador del primer nucli del PSOE i de la UGT a Girona. Presidí la Federació Local de Societats Obreres i va ser vocal de la Junta de Reformes Socials. El 1915 era president de l'Agrupació Socialista (PSOE) de Girona i participà en mitjans de propaganda socialista. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, el 1925, fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Girona, fet que li valgué nombroses crítiques per part de la Unió Socialista de Catalunya. L'agost de 1933, després de la unificació entre la Federació Catalana del PSOE i la USC, passà a ser president de la junta directiva de la nova organització unificada. [PPB/JClAR]

Bibliografia: CLARA, Josep. «Bonaventura Discossi o els orígens del PSOE a Girona». A: *Punt Diari*, 15 de juny de 1984.

Diume, José, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels promotors i membre de la junta directiva de l'Associació d'Obrers Mariners i Similars de Barcelona el desembre de 1901 en constituir-se aquesta entitat. [JIG]

Dobon, Vicenç, calderer en ferro i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Dolcet, Antoni, pagès i societatari a Vimbodí, la Conca de Barberà (segle xx). Fou delegat dels pagesos de Vimbodí a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Dolç i Soriano, Carles, delineant i comunista (València 1949). Fill d'un republicà represaliat a la fi de la guerra civil. La seva activitat política començà al Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de València, on fou delegat de l'Escola d'Arquitectura i membre de la Permanent de la Universitat. Després començà a treballar dins el Moviment Comunista del País Valencià, del qual fou un dels capdavanters. El 24 de juny de 1975 va ser detingut i interrogat junt amb Vicent Soler, Josep Guia, Josep Corell, Laura Pastor, Carlos Martínez Llana, Ernest Lluch, Francesc Candela, i J. J. Pérez Benloch pel Tribunal de Orden Público quan assistia a una reunió clandestina convocada per a crear el Consell Democràtic del País Valencià a Alaquàs (acció prèvia a la constitució d'un Consell Autònom al País); tres dies després el jutge li va imposar una fiança de 10.000 ptes. En llibertat provisional, el sumari del cas passà a mans del TOP, i fou sobresegit per aplicació d'un decret d'indult. Col·laborà com a articulista polític al diari *Avui* i a la revista *Dos y Dos*. [RIRB]

Bibliografia: FABREGAT, Amadeu. *Partits polítics al País Valencià*. València, 1976.

Dolz Escriche, Francesc, ferroviari i sindicalista a Vilabella (segle xx). La seva activitat sindical, la va dur a Vilabella. Va ser alcalde de la població des de l'octubre de 1937 fins al febrer de 1938, que va dimitir perquè passà destinat a Roda de Berà. S'integrà al consistori pel Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, organització a la qual estava afiliat. Durant el període que va ser alcalde, va encarregar-se de la presidència de la comissió de Governació. [AGT]

Domedal, Salvador, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el 1942, en plena postguerra, va formar part del comitè regional de la CNT de Catalunya. [PPB]

Domenach, Andreu, teixidor i societatari a Sabadell (segle XIX). Fou membre de la direcció de la Societat de Teixidors de Cotó de Sabadell, l'any 1855. El 2 de juliol d'aquell mateix any formà part d'una comissió d'obres de la indústria cotonera, constituïda per demanar la mediació de l'alcalde accidental de la vila, Josep Aymerich, en el litigi que mantingueren els obrers d'aquell ram amb els patrons, a conseqüència de la reducció de jornal que suposava als obrers l'augment de l'amplada de les peces teixides pagades al mateix preu. [VVL]

Domènech, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Terrassa. [XPM]

Domènech, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el juliol de 1931, segons el diari *Solidaridad Obrera*, era membre de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques, amb el càrrec de comptador. [PPB]

Domènech, Àngel, paperer i anarcosindicalista (Tarragona 1889?-Carmaus, França, 1966). A la seva joventut va treballar a Mequinensa; després, va instal·lar-se a Gavà, on va acollir i amagar destacats anarcosindicalistes de Barcelona, perseguits durant l'anomenat Bienni Negre republicà. Durant la guerra, va lluitar a la columna Durruti i va participar, després, en les tasques del comitè de control de la Paperera del Prat de Llobregat. Va marxar a l'exili; va treba-

llar com a paleta i va assumir en dues ocasions la secretaria de la Federació Local de Carmaus. [STG]

Domènech, Antoni, dirigent societari a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de l'Ateneu Caralà de la Classe Obrera, de la qual fou president de la junta de govern l'any 1865. [VVL]

Domènech, Ignasi, socialista i societari a Tivissa, Ribera d'Ebre (segle XX). Destacat socialista a Tivissa durant la segona dècada de segle, participà en diversos mitings i l'1 de maig de 1915 presidí la inauguració de la Casa del Poble de la localitat. [PPB]

Domènech, Jaume, pagès a Pontons (segle XX). Dirigent i president del Sindicat de Treballadors de la Terra de Pontons (32 afiliats) durant la guerra civil. [RAM]

Domènech, Joan, cambrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, al Sindicat de la Indústria Hotelera, Restaurants, Cafès i Annexos, després de la vaga de la Canadencia (1919), formà part d'un comitè d'acció, amb Garcia Oliver i David Rey, que va actuar a la vaga de cambres d'aquell mateix any. Posteriorment, en plena repressió governamental en contra de la CNT, va organitzar un grup d'anarcosindicalistes que van marxar a Saragossa per obrir un restaurant. Durant la guerra civil, propietari del restaurant Salduba, de la capital aragonesa, Garcia Oliver va intentar, sense èxit, utilitzar-lo per a organitzar un centre d'informació a la rereguarda franquista. [PPB]

Domènech, Josep, dirigent obrer i internacionalista a Benilloba, l'Alcoià (segle XIX). El setembre de 1872 el seu nom apareix com a enllaç entre la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT i els paperers associats de Benilloba, amb el seu domicili com a seu de la Federació Local de la FRE de l'AIT, carrer de Sant Antoni, número 1, d'aquella vila. Entre els mesos de juliol i setembre de l'any 1873, va ser dirigent d'aquesta Federació Local i de la Unió Manufacturera de Benilloba. [VVL]

Domènech, Josep, obrer de la construcció i sindicalista a Terrassa (segle XX). Va participar, com a delegat pel Sindicat de la Construcció de

Terrassa, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el març de 1933. [PPB]

Domènech, Josep J., nom amb què fou conegut el dirigent anarcosindicalista Josep Juan i Domènech (Barcelona 1900-1979). Nascut a les Corts, però resident al barri de Sants, fou treballador del ram del vidre i milità a la CNT. Va participar, com a delegat del Sindicat de la Indústria Vidriera de Barcelona, a la conferència regional de la CRT de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 i al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. El 1934, immediatament abans que ho fos Francisco Ascaso, fou secretari del Comitè Regional de Catalunya. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, era secretari del sindicat del vidre de la CNT i fou designat president del comitè de proveïments creat amb la finalitat de proveir Barcelona. Un cop el Ple de Sindicats de la CNT de Catalunya aprovà la col·laboració governamental, fou nomenat conseller de Proveïments en el govern d'unitat que es constituí el 26 de setembre de 1936 sota la presidència de Josep Tarradellas. A finals de setembre de 1936 realitzà un viatge a Lleida i Tarragona, amb Andreu Nin i Josep Tarradellas, amb l'objectiu d'intentar la unificació del poder polític, i l'octubre de 1936 representà el govern català en el sopar de recepció que s'oferi al cònsol soviètic a Barcelona, Antonov Ovseenko, amb motiu de l'arribada del vaixell rus *Zyrianin*. El desembre de 1936 i fins al maig de 1937 passà a la conselleria de Serveis Públics, des d'on, al cap de pocs dies d'haver ocupat la nova conselleria, protagonitzà un incident amb Joan Comorera, titular ara de la conselleria de Proveïments, que acusava la CNT de la situació de les subsistències a Barcelona. I l'abril de 1937 ocupà també durant uns dies les conselleries d'Economia, Sanitat i Assistència Social. Una vegada abandonat el govern català, el juliol de 1937 fou secretari del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, en nom del qual tingué una activitat destacada en el decurs del darrer any de la guerra; signà, entre altres acords, el Pacte d'unitat d'acció amb la UGT de Catalunya de l'abril de 1938. A començaments d'aquest mateix mes va

participar també en el Ple de sindicats, militants i comitès de la CNT, FAI i FIJL, encaminat a constituir orgànicament el Moviment Llibertari, i formà part del seu comitè executiu. El 1939 s'exilià a França i, davant les divisions sofertes per la CNT, intentà preservar la unitat. Més tard va retornar a Barcelona, on ja residia l'any 1975. [PPB]

Publicacions: *Retaguardia y frente: habla el secretariado de la CR de la CNT*. Barcelona, 1937.

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)*. Barcelona, 1977. FRASER, Ronald. *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros*. 2 toms. Barcelona, 1979. PEIRATS, José. *La CNT en la revolución española*. 3 toms. París, 1971.

Domènech, Lluís, dirigent metal·lúrgic a Manresa (segle XX). El 1914 era el president de les Societats Obreres de Manresa. Va ser representant del Sindicat Únic Metal·lúrgic de Manresa al congrés de la CNT celebrat a Madrid el 1919. [JSC]

Domènech, P., teixidor a Reus (segle XIX). Fou membre de la comissió mixta de fabricants de cotó i obrers constituïda a Reus el 17 d'agost de 1843, amb la col·laboració de les autoritats municipals. La dita comissió mixta, composta per cinc fabricants i per cinc obrers, va elaborar un conveni col·lectiu, el qual havia de començar a regir a partir de l'1 de setembre del mateix any. També eren funcions de la comissió: vetllar per l'aplicació de l'acord, denunciar-ne els incompliments i aplicar el sistema de multes previst per a aquests casos. [JIG]

Domènech, Ramon, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va signar una proclama, distribuïda el 21 de febrer de 1873, dirigida als soldats, on se'ls cridava perquè defensessin la República Federal, indicant que no es refiessin de les promeses fetes pels polítics republicans (Vegeu: Achón, Antoni.) [VVL]

Domènech, Ricard, fuster i sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT, durant la Segona República va formar-ne part en el si del sector trentista, que s'oposava a l'insurreccionalisme dels faistes. Això va suposar-li una certa marginació dins l'organització. L'octubre de 1936 s'afilià a la UGT, que en aquells mo-

ments començava a situar-se dins l'òrbita del PSUC. Mig any després, com a representant del Ram de la Fusta, va ingressar en el Comitè Executiu Local de la UGT. Després dels fets de Maig de 1937, un cop el POUM fou apartat de l'activitat política i sindical, va ser nomenat membre del Consell municipal. [JLJ]

Domènech, Sebastià, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT de Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. [RAM]

Domènech i Abastús, Josep, mecànic, sindicalista i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat de la Metal·lúrgia des del 1902, el 1910 fou un dels fundadors de la CNT. Cap al 1925 ingressà als Comitès Sindicalistes Revolucionaris i a la Federació Comunista Catalanoblear. Militant en el Bloc Obrer i Camperol, en iniciar-se la República, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte novè de la ciutat de Barcelona. El 1931 fou un dels fundadors de l'Oposició Sindical Revolucionària, la plataforma sindical que agrupava els militants del BOC a la CNT, i responsable del Metall. El 1932 abandonà la CNT perquè la FAI s'oposà al seu nomenament com a president de la secció mecànica del sindicat. El 1933 fou escollit membre del comitè central del BOC i el 1934 fou membre del seu comitè executiu. El febrer de 1934 va presidir el Front Únic de Sindicats Metal·lúrgics, que controlaven els trentistes, i fou també president del Sindicat Obrer de la Indústria Metal·lúrgica, el sindicat que es constituí, el 1934, arran de l'escissió provocada pels enfrontaments entre militants de la FAI i del BOC a la fàbrica Rivièra de Barcelona. En constituir-se el POUM, el setembre de 1935, fou elegit membre del seu comitè central i fou també el tresorer del partit, càrrec que ja havia tingut en el BOC i que continuaria tenint fins a la fi de la guerra civil. [PPB]

Bibliografia: DURGAN, Andrew Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Domènech i Vilanova, Cristòfor de, assagista i dibuixant socialista (Barcelona 1879-1927). D'arrelades idees socialistes, participà en la gestació de la Unió Socialista de Catalunya i, el 8 de juliol de 1923, en l'acte fundacional, fou

elegit vocal de secció de la junta directiva de la Unió. Des del 3 de novembre d'aquell any, fou el director i l'ànima de *Justícia Social* (segona època), òrgan de la USC i que sortí amb gairebé absoluta regularitat fins al primer de maig de 1926. Dins aquest periòdic, va publicar la secció *Carnet d'un heterodox*, fent servir el pseudònim Brand, amb el qual també signava molts dels seus dibuixos. Fidel als postulats de la USC i enfront de les imposicions centralistes del PSOE, fou un dels assistents al sopar de comiat d'en Serra i Moret, celebrat a Barcelona, el dissabte 29 d'agost de 1925, en un restaurant de Collserola. El seu vessant de dibuixant i d'escriptor queda reflectit en les seves col·laboracions en la premsa catalana amb articles i contes de caire revolucionari i fruit del seu esperit inquiet d'home de la bohèmia barcelonina. [TMS]

Publicacions: *El Xagai* (1924), *El bon doctor* (1924), *L'ànima trista* (1925), *Carnet d'un heterodox* (1926), *L'oci d'un filòsof* (1928).

Bibliografia: ALCARAZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987.

Domènec López, Àngel, treballador de La Seda del Prat de Llobregat i sindicalista (Baza, Granada, 1920-Barcelona 1998). Militant del PSUC a partir dels anys cinquanta. Va ser escollit enllaç sindical durant aquells mateixos anys. L'any 1958 va ser detingut com a membre del PSUC i empresonat. Quan sortí en llibertat sense judici, va ser acomiadat de la seva empresa i no va ser readmès fins a l'any 1977 amb l'amnistia laboral que es decretà. Va tornar a ser detingut l'any 1960. Va participar, en representació del ram de la construcció, en la creació de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona, el 1964, i va ser detingut el 22 de febrer de 1965 amb la resta de membres d'aquest organisme. Arran d'aquesta detenció va ser jutjat pel TOP. L'any 1967 va ser novament detingut com a membre de CCOO i encausat pel TOP. [JTH]

Domènec Mira, Francesc, dirigent ugetista alacantí (segle xx). Va ser nomenat per a formar part de l'executiva provincial alacantina de la UGT elegida en el II Congrés Provincial d'aquest sindicat (2 d'abril de 1938), n'ocupà el càrrec de secretari de producció i conflictes. [CCG]

Domènec Miró, Francesc, Bagatx, barber i sindicalista (Valls 1907-1965). El 1931 va ser caixer del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, adherit a la CNT. El setembre de 1936 va ser nomenat delegat pel sindicat de la UGT al Comitè Comarcal d'Economia, càrrec del qual dimití al cap de poc temps. En representació del ram de barbers de la UGT, va ser el delegat a la constitució del primer comitè local a Valls, també el setembre de 1936 ocupà la responsabilitat de secretari interior; en fou rellevat el 1937. L'abril de 1938, va ser cridat a l'Exèrcit Popular com a component de la lleva del 1927. El 5 de juny de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la força pública de Valls. Va ser jutjat el 24 de juny i li sortí una pena de 20 anys de presó, que complí en part a Barcelona, a partir del setembre de 1939. El març de 1941 se li commutà la pena a 12 anys i 1 dia. [AGT]

Domènec Munté, Francesc, barber i radical al Masnou (segle xx). Militant del Partit Radical (lerrouxista) del Masnou, va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. El dilluns 26 de juliol va acompanyar Ferrer i Guàrdia a la visita que aquest féu, a Barcelona, a les oficines del periòdic radical *El Progreso* i a les entrevistes amb els dirigents radicals, i l'acompanyà a peu de retorn al Masnou. Va divulgar el rumor segons el qual Ferrer volia consolidar una unió entre Solidaritat Obrera i el Partit Radical i el seu testimoni, en la causa contra Ferrer, fou fonamental per a acusar aquest de ser l'autor i el cap de la revolta a Barcelona. Poc després dels esdeveniments, va aconseguir diners de manera misteriosa i va marxar a l'Argentina, on romangué quatre mesos. [MPMJ]

Domènec Romeu, Josep, blanquer i sindicalista (Valls 1912-1956). Treballava a ca Blasi, al tèxtil, al blanqueig. Militant del Fabril i Tèxtil de la UGT vallenc, formà part del comitè local de la UGT, el setembre de 1936, responsabilitzant-se del secretariat d'Organització. Va ser l'encarregat de materialitzar l'expulsió de diversos membres del POUM vallenc quan aquests s'integraren a la UGT amb motiu dels fets de Maig de 1937. El juny de 1937 era al front, a Vedat de Zuera (Saragossa), i fet presoner fou conduït a presó el 5 de maig de 1938. El

30 de març de 1940 ingressà a la presó provincial de Tarragona procedent de la de Saragossa, a disposició del jutjat militar de Valls. Passà per judici militar el 18 d'abril de 1940, li sortí, la pena de 12 anys i 1 dia. L'11 de maig de 1950 va rebre la llibertat definitiva. En sortir, retornà a viure a Valls. [AGT]

Domènech Sánchez, Manuel, socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1931 va ser escollit vocal de l'Agrupació Socialista de la Barceloneta. [DBM]

Domingo, Carmel, treballador del ram de l'automòbil i representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat pel Sindicat de l'Automòbil de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [XPM]

Domingo, Eveli, obrer del sector de manyans i sindicalista a Barcelona (segle xx). Delegat de la Societat de Fumistes i Similars, amb uns 150 membres, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants del 28 de juny al primer de juliol de 1918. [JRM]

Domingo, Florenci, representant sindical al Baix Llobregat (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Cornellà i de la Federació Comarcal del Baix Llobregat. [XPM]

Domingo, Josep, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Josep Ginés, representà els enquadernadors i ratlladors de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Domingo, Josep, pagès a Castellví de la Marca (segle xx). Fou dirigent de la CNT a Castellví de la Marca i regidor per aquest sindicat l'any 1938. [RAM]

Domingo, Josep, societatari a Barcelona (segle XIX). Fou un dels obrers i obreres firmants del document anomenat «Exposició dels obrers barcelonins al Congrés de Diputats», de data 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [JIG]

Domingo, Lleó, tintorer i sindicalista a València (segle XIX). Fou, cap a desembre de 1872, membre de la junta directiva de l'Agrupació Local de la Unió Manufacturera de València. En una carta signada el 2 de desembre de 1872, manifestà amb la resta de la junta el seu rebuig respecte a determinats acords del tercer congrés de la Unió Manufacturera de la Regió Espanyola, celebrat a Barcelona el 10 i el 15 de novembre de 1872. Així s'acusava de centralisme el Consell Federal, i es refusava l'acord de dirigir una exposició i sollicitud a les Corts per a la creació de jurats mixtos; en consonància amb els principis anarquistes, considerava que l'emancipació dels treballadors havia de ser l'obra d'ells mateixos i que calia destruir l'Estat i tot principi d'autoritat. [CR]

Domingo, Lorenzo, internacionalista (segle XIX). Va ser escollit membre de la Comissió de Propaganda del Consell de la Unió dels Treballadors del Camp, en el congrés que es va celebrar a Barcelona del 18 al 22 de maig de 1873. En separar-se de l'AIT la secció de Reus, va dimetir del càrrec el 21 de novembre de 1873. [CR]

Domingo, Tomàs, mestre i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 va ser escollit secretari general en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la Província de Barcelona-UGT. Membre de la FETE, representà aquesta en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Domingo Duch, Josep, Sil, pastor i sindicalista (Vallmoll 1907-1984). Va ser regidor de l'Ajuntament per la CNT des del juliol de 1937 i, alhora, dirigent del sindicat. Serví a l'exèrcit republicà des de l'abril de 1938 fins al febrer de 1939. Passà a França i es presentà a Figueres el maig de 1939. Les noves autoritats de la vila el qualificaren de desafecte. [AGT]

Domingo Ferrando, Josep, Pep Basteró, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1907-Barcelona, ?). El 1933 era el president de la Joventut Republicana, també; secretari un cert temps. Entrà a l'Ajuntament el desembre de 1936 per la UGT, va passar a formar part de la comissió de Proveïments i en fou president de la de Cul-

tura. El febrer de 1937, en la remodelació del consistori, va ser escollit alcalde tercer, i s'encarregà de la presidència de la comissió de Defensa. El juliol de 1937 va ser nomenat, en virtut de concurs d'oposició, auxiliar de Boscors del Servei Forestal, del departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, i va deixar, consegüentment, la responsabilitat municipal. [AGT]

Domingo Figuerola, Delfí, cal Nivell, pagès i activista polític (Alió 1888-1986). El juliol de 1923, en la constitució de la Societat d'Obrers Agricultors, va ser escollit vocal. L'abril de 1931 era el president del Comitè Republicà Revolucionari local, entrà a formar part de l'Ajuntament com a tinent d'alcalde. El març de 1932 va ser nomenat vocal de la part real de la Comissió Avaluadora per al repartiment d'utilitats com a representant del Sindicat Agrícola. El juny de 1932 va ser nomenat alcalde, hi repetí el març de 1934, i en fou destituït pels fets d'Octubre. Va ser reposat en el càrrec el febrer de 1936 i alhora se'l comissionà per a anar a Barcelona a rebre el president de la Generalitat. A la conflagració, va ser del comitè. Va ser regidor de l'Ajuntament de guerra a partir del maig de 1938. El 6 de març de 1939 ingressà a la presó de Tarragona, procedent de Valls, lliurat per la força pública. L'11 de març va ser condemnat a una pena de 30 anys, que el març de 1943 li fou rebaixada a 12 anys. [AGT]

Bibliografia: CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilats 1939-41. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona 1931-1941*. Tarragona, 1993. SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953*. Barcelona, 1985.

Domingo Garriga, Fèlix, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Domingo i Casanovas, Miquel, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1931 fou president del Sindicat del Gènere de Punt. Durant la Segona República va militar a la CNT,

formant part del sector trentista que s'oposava a l'insurreccionalisme dels faistes. Això va suposar-li una certa marginació dins l'organització. L'octubre de 1936 s'afilià a la UGT, que en aquells moments començava a situar-se dins l'òrbita del PSUC. Mesos després va ingressar en el Comitè Executiu Local de la UGT i exercí d'home fort del PSUC. De gener a juliol de 1937 fou conseller municipal d'Abastaments. El maig de 1938, la Generalitat el va nomenar president delegat del Consell d'Indústries Tèxtils i Annexes de la delegació de Terrassa. [JLJ]

Domingo i Creus, Pere, pagès i societatari (Alcover, Baix Camp, 1890-Barcelona, ?). Dirigent de la Societat Agrícola d'Alcover durant la segona dècada del segle, va participar en nombrosos mítings societataris a diverses poblacions de la comarca i el 1916 firmava un article al periòdic socialista *La Justicia Social* de Reus. Fou delegat dels pagesos d'Alcover a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. Posteriorment va passar a residir a Valls, on durant la guerra fou el president del Sindicat de Treballadors de la Terra, enquadrat a la UGT. Va pertànyer a la Junta Municipal Agrària fins al març de 1938 i el novembre del mateix any fou nomenat secretari agrari de la UGT. Després de la guerra, va traslladar la residència a Barcelona. [PPB/AGT]

Domingo Linde, Juan, treballador metal·lúrgic i sindicalista (Granada 1950). Va arribar a Catalunya el 1964 i va participar en la primera CO de Macosa el 1967. Va entrar a la coordinadora local de Barcelona i a la del metall a partir de 1969. A partir de 1970 va participar en la coordinadora de la CONC i a partir de 1976 en la coordinadora general de CCOO d'Espanya. El 1976 va participar en la creació de la CSUT i va ser secretari general a nivell estatal. El 1978 va esdevenir secretari general de la CSUT de Catalunya, fins al 1980, que va deixar l'activitat sindical. El 1965 va tenir els primers contactes amb el PSUC a Macosa, el 1969 va entrar a militar al PCI, fins al 1972, que va passar a ser responsable sindical del PTE, fins al 1977, i membre del secretariat polític i del co-

mitè central d'aquesta organització. Posteriorment va participar en la creació del Partit del Treball de Catalunya, del qual es desvinculà el 1980, moment en què també abandonà la militància sindical i propicià l'entrada d'un grup ampli de membres de la CSUT catalana a CCOO. [JTH]

Domingo Martí, Amadeu, cal Madau de Bessó, pagès i cooperativista (Nulles 1888-1968). Va ser regidor de l'Ajuntament en temps de guerra per l'ERC, des del maig de 1938 fins al final de la conflagració, i va participar en la comissió de Finances. El novembre de 1937 va ser tresorer de la primera junta formada a la nounada secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular de Nulles. Va ser jutjat militarment a Tarragona, procedent de la plaça de Valls, el 10 de maig de 1939, i posat en llibertat sense càrrecs el dia 30 del mateix mes. El maig de 1943 residia a Nulles. [AGT]

Domingo Montserrat, Daniel, publicista i polític, dirigent i representant polític marxista i nacionalista a Barcelona (Tortosa 1900-Castelldefels 1964). Cosí llunyà del polític republicà Marcellí Domingo, va néixer en el si d'una família pagesa a Tortosa. Amb 16 anys es traslladà a Barcelona, on contactà amb cercles republicans i del catalanisme radical. L'any 1917 s'allistà com a voluntari a la Legió Estrangera francesa per combatre amb altres aliadòfils catalans durant la I Guerra Mundial. Posteriorment, d'ençà 1928 milità en organitzacions obreristes com el Partit Comunista Català (1928-1930) i la CNT (1930-1933), des d'on ocupà el càrrec de secretari al Sindicat Mercantil, l'octubre de 1930. El 1930 ingressà al Bloc Obrer i Camperol, fruit de la fusió del Partit Comunista Català i la Federació Comunista Catalanoblear. En el nou partit, hi va tenir una gran activitat propagandista i organitzativa, des de la Comissió d'Estudis Econòmics, com a professor de l'Escola Marxista, amb la participació en nombrosos actes, i com a candidat per Barcelona als comicis locals d'abril de 1931. Proclamada la Segona República, es presentà a diverses eleccions pel BOC: a Corts constituents, per Barcelona, el juny de 1931; al Parlament català, per Barcelona i Tarragona, el novembre de 1932, i als comicis generals de

novembre de 1933, per Tarragona. El 1933 passà a ser membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). En aquest període, fou el primer director del setmanari marxista *L'Hora* entre 1931 i 1933, i col·laborà a *La Batalla*. El 1934 abandonà el BOC i s'incorporà a Estat Català fins a l'esclat de la guerra civil, moment en què participà en la creació d'un renovat partit d'Estat Català amb Josep Dencàs i on formà part del seu Consell nacional. L'agost de 1936 ingressà al PSUC junt amb la resta del sector marxista de l'anterior partit. Durant la guerra, obtingué càrrecs de responsabilitat a la conselleria de Defensa de la Generalitat, fet pel qual patí amenaces des de sectors faistes. Finalitzada la guerra, s'exilià a França i s'allunyà de l'obediència psuquista. El 1940 va mantenir contactes amb membres del POUM, als quals va proposar sense èxit l'organització d'un grup militar català al costat dels aliats. Incorporat a la resistència francesa, fou empresonat pels alemanys fins que escapà l'any 1944. Posteriorment tornà a connectar amb el PSUC a l'exili, des d'on assumí l'estratègia unitària de l'Aliança Nacional de Catalunya, i col·laborà en la revista *Catalunya*. El 1945 abandonà definitivament el PSUC per discrepàncies amb la política de purgues dels comunistes catalans i espanyols. Instal·lat a Perpinyà, en acabar la guerra europea abandonà la política activa i es dedicà al periodisme, amb col·laboracions a capçaleres com *Quaders d'Estudis Polítics, Econòmics i Socials*. [XPM]

Publicacions: *El capitalisme industrial*. Barcelona, 1930.

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*, Barcelona, 1974. MARTÍNEZ FIOLE, David. «Actituds continuistes en l'exili: Daniel Domingo Montserrat, marxista i nacionalista radical». A: *L'Avenç*. 1994, juliol-agost, núm. 183, Barcelona.

Domingo Palau, Josep, Pep Agustinet, pagès per compte propi i sindicalista (Bràfim 1908-1990). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Sociedad Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires» local, amb el càrrec de vocal, i en temps de guerra, a partir del maig de 1937, participà en el Sindicat Agrícola local, on ocupà les responsabilitats de secretari d'actes i relacions i de comptador. [AGT]

Domingo Sanjuan, Marcellí, mestre, periodista i polític, dirigent republicà i radicalsocialista a Espanya (Tarragona 1884-Tolosa de Llenguadoc 1939). Nascut en el si d'una família nombrosa, va viure entre diverses residències a causa de les destinacions del seu pare, oficial de la Guàrdia Civil. Estudià magisteri a la Normal de Tarragona i s'establí a Tortosa com a mestre auxiliar, i més tard com a propietari d'una escola a Roquetes. Inicià la carrera periodística en publicacions locals i destacà, aviat, amb escrits anticlericals a *El Pueblo*, òrgan de la Unió Republicana tortosina. Entre 1907 i 1908 començà a publicar amb seccions fixes a *La Publicidad de Barcelona*, i el 1909 fou elegit regidor a Tortosa en la candidatura de Solidaritat Catalana. A partir d'aquest moment inicià una carrera política ascendent caracteritzada per una forta oposició al caciquisme tortosí i per una actitud de trets populistes i d'agitació contra l'impost dels consums. Assolí la unificació dels grups republicans i obrers de Tortosa i assumí el liderat d'unes bases comarcals molt fidels. Paral·lelament, el 1911 s'integrà al Consell de la UFNR i el 1914 fou elegit diputat a Corts per Tortosa. Des del Congrés de Diputats, destacà com a orador de talla amb discursos antimonarquics i antimilitars. Ingressà a la maçoneria, i aviat obtingué l'hegemonia del sector republicà i autonomista català, afeblit a causa del pacte de Sant Gervasi de 1914. El 1915 passà a dirigir *La Publicidad* i fundà, junt amb Francesc Layret i Àngel Samblancat, el Bloc Republicà Autonomista, tot pretenent incorporar l'obrerisme barceloní al republicanisme. Fracassada la plataforma bloquista, l'abril de 1917 participà en la constitució del Partit Republicà Català al costat de Layret i Lluís Companys, fundà el periòdic *La Lucha*, radicalitzà el discurs social del partit i impulsà una intensa campanya periodística i parlamentària contra la corrupció militar al Marroc. El 1917 participà en l'Assemblea de Parlamentaris i estimulà la convocatòria de la vaga general d'agost amb escrits revolucionaris dirigits a l'exèrcit i a les masses obreres. Empresonat per aquests fets, esdevingué símbol del republicanisme espanyol a partir de 1918 i personificà el moviment d'oposició a la monarquia amb la creació del Directori republicà de 1918 i una constant relació amb els líders del socialisme estatal. Encapçalà el movi-

ment autonomista de 1918-1919 des de les files republicanes i, després de sis anys com a parlamentari, el 1920 perdé l'acta de diputat. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, participà en la creació de l'Aliança Republicana (1926) i en la major part de complots contra el règim. Detingut i jutjat en diverses ocasions, encetà un període de reflexió ideològica que el portà a promoure un nou partit d'àmbit espanyol, molt inspirat pel laborisme britànic i el radicalsocialisme francès, des del qual pretenia aglutinar les classes mitjanes i l'àmbit menys bel·ligerant del moviment obrer. Així, el 1929 constituí el Partido Republicano Radical Socialista Español amb Álvaro de Albornoz. L'any 1930 féu de pont entre republicans catalans i opositors espanyols al règim en el si del pacte de Sant Sebastià. Implicat en el sollevament de Jaca, escapà a França, des d'on s'adherí al directori d'Esquerra Republicana de Catalunya (1931), malgrat ser dirigent del PRRSE. Instaurada la Segona República, fou el primer ministre d'Instrucció Pública del règim (abril-desembre 1931), promulgà el decret de bilingüisme, instituí les Misiones Pedagógicas i impulsà el pla de construcció escolar republicà. Ministre d'Agricultura, Indústria i Comerç entre 1931 i 1933, afrontà l'inici de la reforma agrària i l'ordenació de l'economia republicana espanyola. Patí una dura oposició dels sectors agraristes castellans i del sindicalisme marxista i anarquista, i el novembre de 1933 perdé l'acta de diputat davant l'ascens electoral de la CEDA. Procliu al manteniment de pactes amb el PSOE, s'escindí del PRRSE i creà Izquierda Republicana junt amb Manuel Azaña. El febrer de 1936 va ser elegit en la candidatura tarragonina del Front d'Esquerres, fou ministre d'Instrucció Pública fins a maig, i passà a presidir IR. Durant la guerra civil, viatjà a països d'Europa i Amèrica cercant adhesions a la causa republicana amb la intenció de trencar la neutralitat dels règims occidentals, i s'oposà a l'estratègia de resistència del president Negrín. En el terreny periodístic i assagístic, fou molt fecund, fonamentalment amb reculls d'articles, escrits de combat i relats sobre la seva experiència en llocs de responsabilitat política. Morí quan es dirigia des de París a visitar els exiliats internats als camps de refugiats francesos. [XPM]

Publicacions: *Temas* (1916), *¿Qué espera el rey?* (1918), *En la calle y en la cárcel* (1921), *On va Catalunya?* (1926), *Libertad y autoridad* (1928), *Una dictadura en la Europa del s. XX* (1929), *La escuela en la República* (1932), *La experiencia del poder* (1934), *España ante el mundo* (1938).

Bibliografia: CAROD ROVIRA, Josep Ll. *Marçellí Domingo*. Tarragona, 1989. PUJADAS, Xavier. *Marçellí Domingo i el marçel·linisme. Una trajectòria política*. Barcelona, 1996. AADD. *Marçellí que torna*. Tarragona, 1995.

Domínguez, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). A la matinada del 17 de juny de 1921, durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona i l'aplicació de la llei de fugues, fou assassinat per la policia, juntament amb Evelio Boal i Antoni Feliu, a la sortida de la presó Model de Barcelona. [TMS]

Domínguez, anarcosindicalista a Blanes (segle XX). En representació del Sindicat Únic de Treballadors de Blanes, va assistir a la conferència de la CRT de Catalunya, celebrada a Blanes els dies 8, 9 i 10 de juliol de 1922. [TMS]

Domínguez, anarcosindicalista a Mollet (segle XX). Juntament amb Uliet, representà els 3.000 afiliats del Sindicat de Mollet al Ple Regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Domínguez, Enrique, socialista (?-València 1952). Afiliat al PSOE i a la UGT des de molt jove, inicià la seva tasca sindical a Alcoi, on va aconseguir mantenir l'Organització de Metal·lúrgics al si de la UGT i de la Federació de Metal·lúrgics d'Espanya. Ocupà durant molts anys el càrrec de secretari de la Federació Metal·lúrgica Valenciana. Després de passar uns quants anys en les presons franquistes, va morir a València, on residia. [TMS]

Domínguez, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Domínguez, José, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Àngel Pestaña, Adrià Arnó, Àngel Abella, José Hernández i Miguel Alonso, entre d'altres, signà una apel-

lació dels sindicalistes presos als sindicats de Barcelona, que va aparèixer a *Solidaridad Proletaria* el 24 de gener de 1925. També fou un dels signants d'una carta oberta als camarades anarquistes, encapçalada per Salvador Cornill i Antoni Sesé, que publicà *La Protesta* de Buenos Aires el 29 de març de 1925. [TMS]

Domínguez, José, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels assassinats, víctimes de la llei de fugues, durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre 1918 i 1931. Potser és la mateixa persona que el Domínguez assassinat el juny de 1921. [TMS]

Domínguez, Manuel, paperaire i internacionalista a Cocentaina (segle XIX). Resident a Cocentaina, carrer Nou, núm. 12. La seva principal activitat com a membre de la FRE de l'AIT es desenvolupà al llarg de 1872 i 1873. Va ésser un dels impulsors de la secció de paperaires de Cocentaina, els quals representà al Congrés de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, celebrat a mitjan octubre de 1872 a Barcelona. Va assistir com a delegat de les federacions locals de Muro i Cocentaina al tercer congrés de la Regió Espanyola de l'AIT que va tenir lloc a Còrdova (desembre de 1872-gener de 1873), on formà part de la comissió que va dictaminar sobre l'Aliança de la Democràcia Socialista. Participà en la revolució alcoiana de juliol de 1873 i va poder fugir a la posterior repressió, però fou processat en rebel·lia. [TMS]

Domínguez, Ramón, anarcosindicalista a Blanes (segle XX). Formà part del Grup de Blanes, constituït entorn a Manuel Buenacasa, i juntament amb aquest, i amb Joaquim Adelantado, Josep Alberola, Ramon Suñé, integrà el grup editor del periòdic *El Productor*, publicat a Blanes des de gener de 1925. (Vegeu: Adelantado, Joaquim.) Assistí a la conferència de la CRT que va tenir lloc a Barcelona el gener de 1936, i signà, en representació del sindicat de Blanes, un dictamen sobre el problema de les aliances de la CNT amb la UGT, amb vista a les eleccions de febrer d'aquell any. Potser és la mateixa persona que un anarcosindicalista nascut el 1888 i que morí a Évreux (Eure) el 1959. [TMS]

Domínguez Moll, Antoni, polític (Capdepera, Mallorca, ?-Maó 1939). Durant la Segona Re-

pública, fou dirigent de la Joventut Socialista de Capdepera i president del sindicat El Renaiement Obrer (1931). Aviat, però, s'acostà al comunisme. Col·laborà en diverses publicacions, com *Adelante* i *Nuestra Palabra*, on publicà violents articles antimilitaristes i anticlericals, utilitzant el pseudònim Wladimiro Luz. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprenué a Ciutadella. Participà en el desembarcament republicà a Mallorca (agost-setembre de 1936). Formà part de la redacció de l'òrgan del PCE *Nostra Paraula*. El maig de 1937, fou expulsat del PCE a causa del seu enfrontament amb el secretari provincial del partit, Heriberto Quiñones. Escriví dues novel·les inèdites i col·laborà a *Justicia Social* i *El Iris*. Després de la rendició de Menorca, fou detingut i executat a la Mola, després d'haver estat obligat a retractar-se amb la falsa promesa que salvaria la vida. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. OLEZA Y DE ESPAÑA, JOSÉ. *La familia Oleza en Mallorca durante setecientos treinta años 1230-1960*. Palma, 1973. MERCADAL BAGUR, Deseado. *La Guerra Civil en Menorca 1936-1939. Relato histórico de un testigo*. Maó, 1994.

Domínguez Terol, Enric, dirigent socialista valencià (segle XX). Va ser elegit regidor del Consell Municipal de València constituït el 3 de febrer de 1937, en representació de la UGT. [JNN]

Donaide Moreno, Manuel, jornaler i comunista (Riotinto, Huelva, 1911?-Barcelona 1946). Després de la caiguda de la direcció del PSUC de l'interior l'any 1940, la direcció d'aquest partit a França decidí enviar-lo a Barcelona amb l'objectiu de muntar una nova estructura organitzativa. Membre del Comitè Executiu de l'interior del PSUC, en fou secretari d'organització. Detingut entre mitjan setembre i començaments d'octubre de 1941, mantingué la militància a la presó Model, d'on s'escapollí amb Albert Assa, el 20 de juny de 1943, gràcies a haver falsificat un document de presó atenuada. En sortir marxà cap a França, però retornà el juny de 1944 com a cap d'un grup de guerrillers del PSUC. Portà a terme diverses accions armades, com l'atrancament a l'Hotel Magòria de Barcelona, que tingué lloc el juliol de 1944.

Detingut el mes d'agost del mateix any, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat, juntament amb Joan Hernández Lizán, Joan Arévalo Gallardo i Francesc Serrat Pujolart. [PPB]

Donate, Francesc, sastre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Ricard Fius, representà l'Art de la Sastreria de Barcelona al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Donoso Hernández, Lluís, metallúrgic, anarquista i militant obrer cristià (Peñarroya-Pueblo Nuevo, Còrdova, 1937). De ben jove es traslladà a Manlleu, lloc on encara treballa i viu. D'arrels cristianes i també anarquistes, la seva acció militant obrera, la desenvolupà en la dècada dels seixanta en el seu àmbit de treball i dins el Sindicat Vertical. Va ser elegit delegat sindical de la seva empresa i més tard vicepresident i president de la Unió de Tècnics i Treballadors del Metall. L'any 1967 entrà a l'editorial HOAC i posteriorment a l'entitat mateixa, de la què fou president diocesà i responsable nacional de Catalunya. Amb la consolidació de CCOO, ja en l'etapa democràtica, ell i els seus companys anarquistes es passaren en bloc a CCOO, però conservant el seu tarannà i la seva pràctica assembleària. L'any 1987 va ser elegit secretari de CCOO de la comarca d'Osona i el 1992 formà part de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya. Fou igualment nomenat responsable de la CITE (Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers) a Osona. [EFP]

Bibliografia: *Lluita Obrera*. 1992, març-abril, núm. 107.

Dordal i Bou, Salvador, paleta, dirigent republicà i obrerista a Vic (segle XX). Estretament vinculat a la Cooperativa Obrera Flequeria Mútua de Vic, durant els anys vint va exercir diversos càrrecs directius i el 1927 n'era el president. Va ser elegit regidor municipal en les eleccions del 12 d'abril de 1931 com a membre del Grup Obrer, el qual en coalició amb Catalanistes Republicans van guanyar les eleccions a la ciutat de Vic. Posteriorment va entrar a formar part d'ERC a Vic. Arran dels fets d'Octubre de 1934, va ser destituït del càrrec de regidor, en va ser restituit després de les eleccions del 16 de febrer de 1936. A l'inici de la guerra civil, va continuar en el seu càrrec de regidor i

va ser elegit alcalde de Vic el setembre de 1938. El 2 de febrer de 1939 va ser detingut i empresonat. [JCP]

Dorraguntart, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Manresa. [XPM]

Dotu Ibars, Josep, sindicalista a Lleida (1891-?). Durant la guerra civil va ser membre del comitè d'empresa de la casa Singer, en la qual treballava. Anteriorment havia estat ferroviari. Fou regidor a Lleida, en representació de la CNT, el 28 d'octubre de 1937. Per aquesta activitat va ser sotmès a un consell de guerra, que en dictà l'absolució el novembre de 1939. Després de la guerra, va tornar a treballar a la mateixa companyia com a inspector. [JSSJ]

Doz, Jesús, ferroviari i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou vicesecretari de la Federació Local de la CNT de Tarragona i tingué una participació decisiva i molt activa tant a les reunions de la Federació Local com a les Juntes Directives de Militants de la CNT. [PPB]

Drago, Enric, fuster i internacionalista (?-Barcelona 1870). El mes de febrer de 1869 formà part de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. També va ser representant, a mitjan 1870, de la Societat d'Oficials Fusters de la capital catalana i membre de l'AIT. Morí víctima de la febre groga. [CR]

Dragó, Joaquim, pagès, dirigent i col·lectivista anarquista a Amposta (segle xx). Militant anarquista del grup ampostí dirigit per Joan Reverter Nolla. Fou un dels arrendataris que participà en l'assaig col·lectivista de la CNT a Amposta l'any 1933, i l'encapçalà. Malgrat la seva dimensió menor i efímera, aquesta experiència col·lectivitzadora de la terra fou satisfactòria i serví de prova per al futur procés revolucionari dels col·lectivistes del Baix Ebre, encetat l'agost de 1936. [XPM]

Droguet, Joan, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va ser l'autor del poema «A la Aso-

ciación Internacional de Trabajadores», publicat el 19 de novembre de 1871 al diari *La Federación*. [VVL]

Duart, Bonaventura, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle xx). Membre de la Secció Local de la UGT a Tortosa, s'incorporà a la Societat d'Art d'Imprimir d'aquella ciutat, on impulsà, l'agost de 1936, la col·lectivitat dita La Gráfica. [XPM]

Duaso, Pedro, revoltós a Barcelona (segle xx). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909, a Sant Andreu de Palomar. El dia 28 de juliol va participar amb Josep Miquel Baró en l'armament de revoltosos que construïren barricades pel barri i l'endemà dirigí un grup d'incendiàries que va atacar i incendiar l'edifici dels religiosos maristes. Es va distingir en l'acció per decapitar les imatges religioses i trossejar-les abans de llençar-les a la foguera. [MPMJ]

Dubois, Enric, socialista a Tivissa, Ribera d'Ebre (segle xx). Destacat dirigent socialista a Tivissa i comarca durant la segona dècada del segle, va participar en nombrosos mitings i actes de propaganda socialista a Capçanes, Ribarroja d'Ebre, la Serra d'Almos, Tivissa i Batea, i durant l'any 1914 apareix com a col·laborador del setmanari *La Justícia Social* de Reus. [PPB]

Duc, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Formà part de la delegació de la CRT de Catalunya —presidida per S. Seguí— que integrà una comissió mixta per a tractar de relacions laborals, i actuà des de finals d'octubre a començaments de novembre de 1919. Com a resultat d'aquesta participació, signà en nom de la CRT, juntament amb Salvador Seguí, Simó Piera, Saturnino Meca i Manuel Moyano, una mena d'estatut provisional de relacions laborals, que pretenia una certa entesa amb els patrons per a aconseguir la pau social a Barcelona. Possiblement és el mateix Josep Duch que morí assassinat durant el mandat del governador civil de Barcelona Martínez Anido (1920-1922). [TMS]

Duch, Josep, pagès i societari als Garidells, Tarragonès (segle xx). Fou delegat dels page-

sos dels Garidells a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Duch i Salvat, Eugeni, pagès i sindicalista a les comarques de Girona (segle XX). Fou el cap de llista per la circumscripció electoral de Girona de la candidatura de l'Esquerra Federal Agrària Obrera, que impulsà Baldri Juscafresa des de l'Acció Social Agrària de Girona, a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el novembre de 1932. [PPB]

Duch i Rosell, Ramon, sindicalista a Vimbodí (segle XX). Fou president de la UGT a Vimbodí (la Conca de Barberà) el 1937. [AMA]

Duch Martí, Jaume, Perot, pagès per compte propi i sindicalista (el Pont d'Armentera 1887-1963). Se'l tenia per un dels homes més instruits de la població. El maig de 1931 participà en l'acte de constitució del Comitè Republicà Federal de la població signant els estatuts i lliurant la petició formal perquè fossin aprovats pel governador. El novembre de 1931 participà en la creació de l'entitat Federació Social d'Agricultors, que tenia per finalitat la defensa judicial dels pagesos sense terra pròpia o de petits propietaris, en va signar els estatuts i va escriure al governador perquè la inscrivís legalment; n'era, també el primer president. A la República era considerat un dels dirigents més destacats del municipi; afiliat a la Unió de Rabassaires, hi exercia el càrrec de delegat comarcal. Va participar en el consistori local a l'esclat del període, per pocs dies, i per més temps a partir de febrer de 1934, per tal com s'havia presentat a les eleccions per la coalició guanyadora d'Esquerra Republicana Socialista. Separat de l'Ajuntament pels fets d'Octubre de 1934, hi va ser reposat el febrer de 1936 fins a la remodelació de novembre. Durant la guerra, va ser el president del sindicat. El 23 de maig de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil local. Va ser jutjat, acusat de rebel·lió militar, el 28 d'agost de 1939, i se li conformà la pena de vint anys de presó. El desembre se'l traslladà a la presó de Barcelona. El juny de 1943 residia a la població en llibertat condicional. [AGT]

Bibliografia: VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Duch Queralt, Joaquim, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). El maig de 1936 va ser escollit vicepresident de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. [DBM]

Dueso Fernández, Joan, practicant i dirigent comunista (segle XX). Treballava al dispensari municipal de Manresa. El 1933 era el principal dirigent del Partit Comunista de Catalunya, que llavors hi tenia onze militants. Treballava a l'Ajuntament de Manresa, era el cap del dispensari municipal. En va ser acomiadat després del 6 d'octubre de 1934. El juliol de 1936 va integrar-se al PSUC, juntament amb uns 35 militants del PCC de Manresa. Va formar part del Comitè Revolucionari i Antifeixista de Manresa com a responsable del departament de Sanitat en nom del PSUC fins al 19 d'octubre de 1936. Des de llavors passà a ser membre del Consell Municipal de Manresa, fins al 26 d'octubre de 1937, i successivament formà part dels departaments de Sanitat i Salubritat, de Governació i Comunicacions i d'Assistència Social. Va morir vers el 1938 a Manresa. [JSC]

Dufour, Baldomero, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (?-São Paulo, Brasil, 1955). Militant de la CNT des dels 16 anys, va estar afiliat al ram de l'aigua del Clot. Entre altres càrrecs organitzatius que ocupà dins la CNT, fou secretari del Sindicat Fabril, Tèxtil i del Vestir de Barcelona. Durant la guerra civil, va anar al front de guerra amb la 24 Divisió. S'exilià el 1939. Va morir als 50 anys d'edat. [PPB]

Dufour, Jaime, anarquista a Barcelona (segle XX). Activista anarquista que el novembre de 1924 va mantenir una polèmica amb el Comitè Regional de la CNT dins del periòdic *Solidaridad Proletaria* sobre si els sindicats havien d'intentar actuar sindicalment o calia fer-ho de manera secreta. Fou un dels signants de «Carta Abierta a los Camaradas Anarquistas», escrit des de la presó de Barcelona i publicat el 29 de març de 1925 a *La Protesta* de Buenos Aires, i més tard a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona. Aquest escrit era un manifest en contra del reformisme dins la CNT i a favor de la creació d'una Federació Anarquista. [JIG]

Dulcet, Encarnació, teixidora i activista sindicalista (Vilanova i la Geltrú, ?-Carcassona 1939). De pare federal, va pertànyer a Les Tres Classes de Vapor. Als vint-i-dos anys, amb el seu company, van posar-se a viure junts; aquest fet li ocasionà l'acomiadament de l'empresa on treballava. Davant aquesta situació es traslladà a Sabadell, on demanà, el maig de 1913, com a representant legal del Sindicat d'Obrers i Obreres de la Indústria Cotonera de Sabadell, la legalització dels seus estatuts; el juliol de 1913, s'incorporà, com a presidenta, a la junta directiva de l'esmentat sindicat. Així mateix va exercir el liderat a la vaga per la reducció de la jornada laboral que inicià el tèxtil de Sabadell i prosseguí tot el ram de Catalunya l'agost d'aquell mateix 1913. Fou precisament en aquesta vaga on començà la seva activitat com a dirigent obrera i demanà que conferissin a les dones la vigilància de les fàbriques i les excità a la lluita. Fou detinguda amb altres dirigents el 4 d'agost d'aquell 1913. Un cop va ser deslliurada de la presó, marxà de Sabadell i s'amagà als refugis que tenien preparats els anarquistes de Barcelona. Sembla que es va incorporar a la vida anarquista de la ciutat comtal, on actuà fins al 1939, i també, de vegades, a Sabadell. Al final de la guerra civil, inicià el seu exili cap a França. [TMS/STG]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III. Sabadell, 1978.

Dulcet, Roser, obrera teixidora i anarcosindicalista (Vilanova i la Geltrú 1881-Carcassona, França, 1968). Membre d'una família d'activistes procedent de Vilanova i la Geltrú (el pare havia estat republicà federal), seguí els passos de la nissaga. Estudià amb Teresa Mañé, la lliurepensadora coneguda com a Soledad Gustavo, i s'inicià a les lluites sindicals quan encara era molt jove. El 1913, amb la seva germana Encarnació, teixidora com ella i vídua ja llavors, van destacar als conflictes del tèxtil encapçalats per la Federació Obrera Sabadellenca. Eren allí perquè, el 1910, Roser Dulcet va haver de fugir de Vilanova arran del pacte de fam que els patrons locals imposaren a ella i el seu company, Antoni Soler i Pey, que hi havia treballat llavors ja com a paleta i jornaler al camp. Amb la seva germana Encarnació, va defensar la mobilització de les dones obreres i va participar en

la vaga tèxtil de l'estiu de 1913. En finalitzar el conflicte, totes dues, també, van ésser detingudes, i marxaren a l'exili francès en ésser alliberades. Roser Dulcet s'instal·là a Barcelona el 1917, s'incorporà a l'agitació popular i participà en les accions promogudes des del Centre Republicà del districte cinquè. Aquell mateix any, ella i el seu company (llavors del ram de la fusta) van haver de cercar refugi a Tarragona a casa d'Hermós Plaja. Aquesta fou l'avinentesa que transformà Roser Dulcet en assídua participant en tasques de propaganda per les comarques tarragonines que, en ocasions, va recórrer fins i tot a peu. El 1918 liderà les accions de les dones sabadellenques contra l'encariment dels queviures i dels lloguers dels habitatges i, en equip amb Lola Ferrer i Balbina Pi, aquesta darrera representant de la Federació Local de Sabadell de la CNT, feren una gira de propaganda per diferents pobles de Catalunya. Continuà les tasques mobilitzadores durant la II República: el gener de 1932, enmig de la radicalització sindical que cercà l'aixecament anarquista de l'Alt Llobregat, participà en un míting organitzat per la CNT de Manresa, junt amb Durruti, Artur Parera i Libertad Ródenas. Al final de la guerra civil, s'exilià a França. Va viure molts anys a Carcassona, des d'on va participar en les activitats antifranquistes dels seus companys anarquistes també exiliats. Junt amb la seva germana Encarnació i Libertad Ródenas, Roser aconseguí una visibilitat als rengles sindicals que era poc habitual per a les dones de llavors. Libertad Ródenas, la «pàlida vestal del sindicalismo rojo» descrita per Àngel Samblancat a *El Diluvio*, i la «pequeña, dulce» Roser Dulcet, en paraules de Garcia Oliver, van ésser les militants que, des de les tribunes sindicals, disputaren a Frederica Montseny la preeminència que aquesta aconseguí des de les publicacions de *La Revista Blanca*. [STG]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició. Annex per a la història de Sabadell*. Vol. III. Sabadell, 1978. FLORES, P. *Tipos manresanos (II)*. Barcelona, 1995. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. LUQUE I FERNÁNDEZ, R. *El movimiento vagoístico i la Junta de Reformas Sociales de Sabadell, 1900-1923. Conflictividad social i mecanismos de consens*. Tesi de llicenciatura. UAB, 1996.

Duran, Cebrià, teixidor manual i internacionalista a Sant Andreu de Palomar (segle

xix). Representant els teixidors a mà de Sant Andreu de Palomar (Barcelona), va ser delegat al Primer Congrés Obrer de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona del 19 al 26 de juny de 1870. En els quatre dictàmens que es posaren a discussió en aquest congrés, sobre resistència, cooperació, organització social i l'actitud de la Internacional davant el fet polític, va manifestar-se partidari de les tesis defensades pels sectors bakuninistes. L'octubre de 1872, ja constituïda la Federació Local de l'AIT a Sant Andreu de Palomar, representà la secció de manobres d'aquella localitat, situada al carrer Llabré número 7. Des d'aquell moment i fins a l'octubre de 1873 va ser denunciat per la Comissió Federal a causa de l'impagament de les quotes corresponents i per no respondre als comunicats de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [XPM]

Duran, Eudald, cristaller, representant dels treballadors a Badalona (segle XIX). En representació dels operaris cristallers de Badalona, signà el document «Als cossos legisladors», entregat el primer de maig de 1890 al governador civil de Barcelona en nom dels treballadors catalans. (Vegeu: Abad, Salvador). [XPM]

Duran, Ferran, dirigent socialista a la Foia de Castalla (segle XX). Tingué una tasca important en l'organització del PSOE a la comarca valenciana de la Foia de Castalla. El desembre de 1919 fou el delegat per Castalla i Onil al congrés extraordinari del PSOE. Molt crític amb l'aparell del PSOE, s'enfrontà obertament amb Besteiro en aquest congrés de 1919. [JMSS]

Duran, Francesc, boter a Altafulla (segle XIX). Dirigent i organitzador de la secció local d'Altafulla de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1895), que tenia uns trenta afiliats. Assistí com a delegat de l'esmentada secció al 15è (1887) i 23è (1895) congrés de la federació de boters. Important dirigent dels boters catalans, fou secretari general de la Federació Espanyola de Boters l'any 1882. Escriví diferents articles al periòdic de la Federació, *El Eco de Toneleros* (1887). [RAM]

Duran, Francesc, enginyer i socialista a Barcelona (segle XX). Fou el representant del Sindicat d'Arquitectes i Enginyers en el primer

comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT constituït el març de 1933. [DBM]

Duran, Francesc, obrer del ram de l'aigua i anarquista a Sabadell (segle XX). Vegetarià, anarquista utòpic i molt escèptic, el 1918 va viure a París amb Enric Mampel. Amic íntim de Mateu Morral i militant de la CNT, els anys vint havia format part del grup d'anarcosindicalistes sabadellencs que s'organitzaren per afrontar els pistolers de la patronal i portaren a terme accions violentes. Durant la Segona República, seguí Josep Moix i es passà als sindicats trentistes i el 1934 col·laborà a *Vertical*. Fou detingut arran dels fets d'Octubre de 1934. Quan els sindicats trentistes de Sabadell es passaren a la UGT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, es va mantenir dins la CNT. El 1939 s'exilià a França, on va actuar en grups anarquistes específics almenys fins al 1974. [PPB]

Duran, Jacint, teixidor, associacionista a Teià (segle XIX). Va participar com a delegat en el Primer Congrés Obrer de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona entre el 19 i el 26 de juny de 1870. En les sessions del congrés en què fou discutit el paper de la Internacional i dels treballadors en relació amb la lluita política, va manifestar-se en favor de l'acció política davant les tesis abstencionistes defensades en el dictamen oficial. Juntament amb 13 delegats més votà contra l'esmentat dictamen, que va sortir guanyador per majoria. [XPM]

Duran, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat dels Obrers de Gènere de punt de Barcelona al primer congrés constituït de la Solidaritat Obrera, que es va celebrar a Barcelona el setembre de 1908. Va participar també, en representació de la mateixa societat, al primer congrés de la CNT, que va tenir lloc a Barcelona el setembre de 1911, on va prendre part en el debat a favor de la jornada de vuit hores de treball. [PPB]

Duran, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Duran, Maria, Rosina, militant anarquista (Rubí 1912-1988?). Originària d'una família acomodada de pagesos, va rebre una bona instrucció. De molt jove es va traslladar a viure a Granollers, on va entrar a treballar en una fàbrica i, en contacte amb militants llibertaris, es va afiliar a les Joventuts Llibertàries. De paraula fàcil i amb bon estil literari, sovint participava en actes de propaganda i col·laborava en la premsa llibertària. Durant els anys de la República va formar part del grup Sol i Vida, del Clot, i del Grup A, de Barcelona, amb Jacinto Torrho i altres joves militants. El 1934 fou detinguda a la sortida d'un míting que havia anat a fer amb Francisco Ascaso a Màlaga. A la presó inicià una vaga de fam. Arran de la repressió desfermada pels fets del sis d'Octubre de 1934, passà a la clandestinitat. En vigílies de l'esclat de la guerra civil, es trobava en una gira de propaganda per Andalusia, i fou detinguda a Sevilla el 18 de juliol de 1936. Condemnada, en primera instància, a mort, posteriorment la pena li fou commutada per la de reclusió perpètua. Va sortir de la presó en ple franquisme, va retornar a Barcelona i després de realitzar diverses missions, per les quals va estar a punt de ser detinguda, es va exiliar al Brasil. [MPMJ]

Bibliografia: ITURBE, Lola. «Recuerdo de Maria Duran». A: *Polémica*. 1988, març, núm 31.

Duran, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Duran, Modest, fuster i sindicalista (Trepmp 1908). Va residir a Barcelona a partir del 1923, i s'afilià a la CNT. En proclamar-se la Segona República, l'abril de 1931, i produir-se l'escissió entre faistes i trentistes, es decantà a favor d'aquests darrers. El gener de 1933 va participar en la constitució de la Federació Sindicalista Llibertària, i passà a militar al Partit Sindicalista, quan Àngel Pestaña constituí aquesta organització l'abril de 1934. [PPB]

Duran, N., fuster i militant sindicalista a Cervelló (?-Tolosa de Llenguadoc 1975). Militant de la CNT el 1936, en esclatar la guerra civil, va crear la primera col·lectivitat obrera de Cervelló en posar el seu taller de fusteria a disposició de la CNT. Exiliat a França el 1939, va es-

tar reclòs al camp de concentració de Bram. Militant a la federació local de Tolosa de Llenguadoc, morí, als 86 anys d'edat. [PPB]

Duran, Pau, societari (segle XIX). Va ser un dels signants de la carta apareguda a *La Asociación* de Barcelona el juny de 1866, on s'explicava l'origen de la cooperativa La Propagadora del Trabajo. (Vegeu: Benajes, Bartomeu.) [CR]

Duran, Pere, obrer de la construcció i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol durant la Segona República, el juliol de 1931 fou escollit membre del comitè local de Barcelona de les Joventuts Comunistes del BOC, que actuà en funcions de comitè executiu, i on exercí la responsabilitat del Socors Roig. El setembre de 1933 va participar a la vaga general en protesta contra la política repressiva governamental i fou un dels detinguts i empresonats al vaixell *Dédalo*. El 1933 fou un dels organitzadors del Teatre de Masses del BOC, continuador del Teatre Proletari que s'havia començat a organitzar a partir del 1931. [PPB]

Duran, Ricard, anarquista a Sabadell (segle XX). Formà part del grup d'anarquistes sabadellencs que, juntament amb Albà Rosell, Mateu Morral i d'altres, actuà a començaments de segle. Integrà l'Agrupació Dramàtica Ibsen i va pertànyer a la lògia maçònica Ossiris. Militant destacat de la Federació Obrera Sindical, va tenir una participació activa durant la vaga general del 1902. [PPB]

Duran, Salvador, sabater i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del Consell de la Unió de los Constructores de Calzado de la Regió Espanyola, de l'AIT—carrer Lealtad número 6, tercer, taller, de Barcelona (domicili de Martí Borràs)—l'any 1872. L'octubre d'aquest any, consta com a tresorer de la citada Unió de Sabaters. El febrer de 1873 apareix com a representant de la secció de sabaters de la Federació Local Barcelonesa. El mateix any va signar una proclama, distribuïda el 21 de febrer, en la qual s'exhortava els soldats a defensar la República Federal, i a no refiar-se de les promeses realitzades pels republicans. [VVL]

Duran Comas, Vicenç, pagès rabassaire (Badalona 1904-Barcelona 1939). Dirigent rabassaire del Sindicat Agrícola de Badalona i Canyet. Durant la guerra civil, formà part del Comitè de Milícies i de Salut Pública de Badalona, encarregat de la conselleria d'Agricultura com a representant del SABC. L'octubre de 1936 fou escollit conseller de l'Ajuntament, representant l'esmentat sindicat, i va ocupar la conselleria d'Agricultura. Acabada la guerra, fou detingut, jutjat i condemnat a mort. Fou afusellat al Camp de la Bóta. [JVF]

Duran Españañó, Joan, dirigent obrer i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Actuà en qualitat de secretari de l'interior del Consell Local de l'AIT a Sabadell, l'agost de l'any 1872. També va ser representant de la Federació Local de l'AIT de Castellbisbal (Vallès Occidental), a principis de 1874, on fou el destinatari dels deu manifestos de la Comissió Federal. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [CR]

Duran Fernández, Expedit, xofer i dirigent de la CNT a Girona (Alájar, Andalusia, 1904-?). En temps de la República va fer classe a l'escola racionalista de Salt. Fou el president del Comitè Antifeixista de Girona. També presidí el consell municipal de Girona d'octubre de 1936 a maig de 1937, en què fou destituït per la seva participació en els fets de Maig. Va ser vocal de la secció gironina del CENU. S'exilià el 1939. [JClar]

Duran Ferret, Joan, socialista i dirigent sindical (Sitges 1874-1941). Va néixer al carrer de les Ànimes sitgetà i s'incorporà de ben jove a tasques sindicals: amb setze anys ja participà en el míting del Primer de Maig que se celebrà a la seva localitat, i tres setmanes més tard va intervenir activament, amb carnet de soci número dos, en la constitució de la Societat Agrícola de Sitges, era el 20 de maig de 1891. El febrer de 1893 va conèixer Pablo Iglesias a Vilafranca del Penedès, en el decurs d'un congrés de societats agrícoles. Aquest fet hauria de contribuir decisivament al seu apropament al socialisme. El 1896 l'esmentada societat de Sitges va ingressar a la UGT; també, en aquell final de segle, es va constituir l'Agrupació Socialista de la localitat, i sempre amb Duran al capdavant de tot el procés, fent-se responsable de tot tipus de

càrrecs, de president a tresorer, en les diverses organitzacions socialistes del Sitges d'aleshores. Activitat que no abandonaria en els propers 40 anys. Des del 1907 va protagonitzar diversos mítings contra la tramesa de tropes a l'Àfrica i com a conseqüència de la Setmana Tràgica fou empresonat durant set mesos. El setembre de 1910 organitzà una visita de Pablo Iglesias a Sitges, i impulsà tot seguit l'edificació d'una Casa del Poble a la localitat. Fou delegat de la Societat de Pagesos de Sitges al congrés constituent de la CNT que se celebrà a Barcelona els dies 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910, i en el qual participà com a ponent i també en els debats. Presentà un vot particular de la ponència de què formava part, a favor que la Confederació de Societats Obreres de Catalunya es posés en contacte immediatament amb la UGT per a una immediata unió entre els dos sindicats. El gener de 1912 ja el trobem a l'Ajuntament com a regidor, on inicià una tasca que gairebé de manera ininterrompuda va exercir fins a les eleccions d'abril de 1931. Des de la constitució del Comitè Nacional de la UGT d'Espanya, en va ser el delegat a Catalunya, càrrec que va exercir força anys, per bé que el 1918 encara va representar la Federació Local de Sitges al congrés de la CNT de Catalunya celebrat a Sants. Durant la Dictadura primoriverista va ser un ferm partidari de la col·laboració amb el règim i va acumular en les seves mans una quantitat notable de càrrecs corporatius. Home conflictiu, antinacionalista visceral i sempre fidel a les directrius de Madrid, va protagonitzar diversos enfrontaments, durant els anys vint, en ser acusat pels mateixos sindicats de Sitges de tenir actituds favorables a la patronal en els càrrecs que exercia. Ja el 1921 tingué problemes amb el Centre Obrer de Sitges, la qual cosa va motivar la intervenció de l'executiva nacional per a evitar que les denúncies respecte al seu home de confiança a Catalunya fossin publicades a *El Socialista*. Durant aquests anys vint establí un estret lligam amb la direcció central gràcies a la proliferació d'informes que en forma de carta feia arribar a Madrid, informes on mai no mancava l'insistent recordatori de les despeses fetes en les seves funcions de delegat regional. El 1919 va assistir al Congrés de Societats Agrícoles de Tarragona i al Congrés Agrícola de l'Alt i Baix Penedès, sense aconseguir que uns i altres ingressessin a la UGT. Al

llarg d'aquest període, sempre al costat de l'obra gràfic Joaquim Escofet, va exercir un autèntic monopoli del poder a les organitzacions socialistes catalanes, amb Escofet a la regional de la UGT, on Duran mai no va tenir càrrecs, i ell mateix com a home fort a la FC PSOE. El 1925 va formar part de la comissió que va lliurar al general Ruiz del Partal com a representant del Directori el «Programa Agrícola Obrer de Catalunya», que emanava d'una ponència presentada pel mateix Duran al previ congrés regional ugetista amb el títol d'«Aspiracions d'ordre immediat dels obrers del camp». Amb l'adveniment de la Segona República va acabar la seva posició de privilegi dins la UGT catalana com a conseqüència del desgast produït, tant per les diverses i freqüents picabaralles internes com per les acusacions rebudes respecte a la mala gestió en els càrrecs que exercia. Professional de la gestió sindical, durant els anys trenta, malgrat que el seu pes en l'organització va minvar, encara aconseguí exercir algun càrrec a l'Institut Nacional de Previsió i formà part de la Comissió Assessora Patronal i Obrera. Llavors va centrar la seva activitat al feu de Sitges, en el qual el 1937 encara el trobem al capdavant del Sindicat Agrícola. Al llarg de la guerra civil, fou secretari de qüestions agràries del Comitè Comarcal del PSUC al Garraf. Durant la retirada republicana, Largo Caballero es va allotjar al seu domicili. Un cop acabada la guerra, el febrer de 1939, va ser delinqüent i condemnat a sis anys de presó acusat d'auxili a la rebel·lió. Després de complir un any i mig de presó, va sortir en llibertat provisional el 19 d'octubre de 1940. El 26 d'abril de 1981 l'Agrupació Socialista de Sitges li va fer un homenatge i donà el seu nom a la seu socialista de la localitat. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David, *Marginalitats i hegemònies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996. SELLA BARRACHINA, Ventura. «Evo-cació d'un home íntegre: Joan Duran i Ferrer». A: *El Eco de Sitges*, 25-IV-1981.

Duran i Cañameras, Fèlix, advocat, historiadore, arxiver i polític (Barcelona 1889-1972). Fou un dels principals fundadors i dirigents de la Unió de Rabassaires fins al 1924. Alhora fundà el 1923 l'Associació de Censataris de Catalunya, de la qual va ser president des d'un primer moment. A petició de Lluís Companys,

entrà a formar part de l'equip de propagandistes i advocats de la Unió de Rabassaires el maig de 1922. L'any anterior havia començat a actuar com a advocat defensor de camperols en els plets que interposaven els propietaris contra els seus parcers. Es convertí en el principal advocat de la Unió fins que se'n separà el 1924. Era, dins el sindicat, el que estava més i millor informat sobre temes jurídics al voltant dels contractes de conreu, de legalització de societats rabassaires i assessorament als sindicats agrícoles simpatitzants de la Unió. Durant els dos anys llargs que treballà dins la Unió, fou, després de Companys i Amadeu Aragay, el que en més actes propagandístics participà com a orador. Alhora va ser un dels principals col·laboradors de *La Terra*, òrgan de la Unió. Àdhuc es féu càrrec de la redacció i administració d'aquest periòdic el març de 1924, quan Pere Esmendia —responsable d'aquestes feines— s'hagué d'absentar de Barcelona per un curt període de temps. Fou l'encarregat de redactar les ponències i memòries dels congressos de la Unió del gener de 1923 i 1924. El juny de 1923 es presentà com a candidat rabassaire, juntament amb Josep Ricart Rovira de Sant Pere de Ribes, dins la candidatura que la Unió elaborà i patrocinà per a les eleccions provincials de juliol de 1923 pel districte de Vilanova i la Geltrú-Sant Feliu de Llobregat. La candidatura, però, fracassà. Després d'aquest fet, inicià el seu allunyament progressiu de la Unió, dins la qual tenia desavinences greus, sobretot amb els republicans radicals Aragay i el president de la Unió Francesc Riera. Malgrat això, continuà exercint com a advocat rabassaire al llarg dels anys vint, fins i tot defensant socis de la Unió. Alhora es convertí en un dels principals especialistes en el problema agrari i en el conflicte rabassaire. Moltes de les seves col·laboracions en periòdics obrers i republicans dels anys vint —*Justícia Social*, *El Fructidor* (de Vilafranca), *Democràcia* (de Vilanova i la Geltrú), *L'Opinió*, *La Publicitat*, etc.— tractaven aquestes qüestions. Per a algunes d'aquestes col·laboracions utilitzà el pseudònim Dr. Camarada. També fou molt sol·licitat per a conferències en ateneus o cooperatives agràries, programes de ràdio o cursos com el que impartí a l'Ateneu Enciclopèdic Popular el 1925 sobre les temàtiques que ell més dominava. El 1931 ajudà a organitzar i a legalitzar la Societat de Rabassaires de Catalunya. Política-

ment seguí del 1915 al 1932 una trajectòria política molt paral·lela a la de Lluís Companys, tot i que mai no amagà la seva condició de catòlic practicant. El 1915 s'estrenà en política actuant en els rengles del Partit Reformista. El 1917 ingressà juntament amb Companys al Partit Republicà Català en fundar-se aquest. Almenys de 1918 a 1922 fou membre de la Joventut Republicana Nacionalista, que actuava com a secció juvenil d'aquest partit. El 1920 formà part del sector més radicalitzat del PRC encapçalat per Francesc Layret, Marcehí Domingo i Companys: sector que pretengué adherir el partit a la III Internacional i atraure els sectors més polititzats de la CNT. L'abril de 1931, essent ja d'ERC, rebutjà l'oferiment de presentar-se a les eleccions municipals per Barcelona. Intentà presentar-se com a candidat d'aquest partit en les legislatives de juny de 1931, però no ho aconseguí. El 1932 es donà de baixa d'ERC a causa del posicionament d'aquesta en la conflictiva qüestió religiosa i ingressà a la Unió Democràtica de Catalunya. Dins UDC fou l'especialista en la temàtica rabassaire i un dels que preparà la ponència sobre el problema de la terra en el congrés del partit el 1933. Arribà a ser president d'aquest partit. Tant durant la guerra com un cop acabada aquesta, romangué a Catalunya. El 1939 fou detingut i passà uns mesos a la presó. És conegut també com a historiador, arqueòleg, arxiver i bibliotecari i membre destacat del Centre Excursionista de Catalunya. Fou doctor en Filosofia i Lletres. El 1913 ingressà al cos d'arxivers, bibliotecaris i arqueòlegs. Va ser arxiver de l'Audiència de Barcelona, vocal de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i del Col·legi de Doctors i membre de junta de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Fou director de la biblioteca universitària de Barcelona (1955-59). [JPV]

Publicacions: La seva obra com a erudit i investigador és molt extensa. Per a la temàtica que ens interessa podem destacar: *El problema agrari en Catalunya (la qüestió de la rabassa morta)*, Barcelona, 1932; «Història de la qüestió agrària a Catalunya, fins a la promulgació de la Llei de Contractes de Conreu». A: *El Temps*, 2-6-1934; *Manual práctico de arrendamientos rústicos*. Barcelona, 1951. Duran deixà inèdit un dietari.

Bibliografia: ALBERTÍ (ed.). *Diccionari Biogràfic*. Barcelona, 1968. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona, 1974. *Prestigios y valores de la Catalunya*

Contemporánea. Hombres y mujeres ilustres. Su vida y su historia. Barcelona, 1935.

Duran i Guàrdia, Josep, obrer cooperativista i socialista a Barcelona (segle XX). Destacat cooperativista, membre de la cooperativa barcelonina El Reloj, a començaments dels anys 20 era secretari de la Federació Provincial de Cooperatives de Barcelona i, posteriorment, va esdevenir secretari de la Federació de Cooperatives de Catalunya. Va participar en la constitució de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1923, i va col·laborar en el seu òrgan de premsa, *La Justicia Social*, que aparegué a Barcelona a partir de novembre de 1923, i en el quinzenal *Ideari* (1929). El març de 1931 participà en l'Assemblea General de la Secció de Barcelona de la USC, on fou nomenat membre de la junta directiva. Candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte setè de la ciutat de Barcelona, en la candidatura republicanosocialista, assolí, en la segona volta, el càrrec de regidor de l'Ajuntament de Barcelona, on s'integrà a la comissió d'Hisenda, Política Social, Proveïments i Reforma i ocupà diverses delegacions de l'Ajuntament, com la Junta de Cases Barates de la Delegació de Treball, el Patronat de l'Asil i el Patronat de l'Habitació de Barcelona. El juliol de 1931, arran de la incompatibilitat amb el càrrec de regidor, fou substituït per Joan Comorera a la junta directiva de la Secció de Barcelona de la USC i s'integrà en la Comissió permanent de propaganda i organització per la circumscripció de Barcelona. Polèmic per la seva actuació a l'Ajuntament barceloní, per haver-se manifestat contrari a la municipalització i haver-se abstingut de votar en contra del governador civil Anguera de Sojo per qüestions d'ordre públic, fou especialment atacat al primer congrés comarcal de Barcelona de la USC, que tingué lloc el febrer de 1932, i poc temps després fou expulsat del partit. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Duran i Vernet, Pere, empleat comunista i socialista a Reus (segle XX). Durant la Segona República, milità al Bloc Obrer i Camperol. Membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) des del 1933, va assistir al tercer congrés del BOC, celebrat l'abril de 1934, on fou confirmat membre del comitè

central en representació de Tarragona, i el mes de maig de 1934 participava a Reus en un míting de l'Aliança Obrera. El 1939 s'exilià a la República Dominicana, des d'on el març de 1941 fou un dels firmants del manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emanipació Catalana, adreçat «A tots els treballadors catalans dispersos pel món. A tots els obrers i camperols de Catalunya», per antics militants comunistes que trencaren amb el PSUC i posteriorment, el juliol de 1942, fundaren el Partit Socialista Català. [PPB]

Duran Muxí, Ferran. teixidor, sindicalista i socialista (Sabadell 1860-1936?). Va formar part, com a delegat de la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), de la Junta Local de Reformes Socials durant els anys de 1904 a 1906, en qualitat de vocal suplent. Va ser president de la FOS en els difícils anys de 1908-1910. Després de la clausura d'aquesta amb motiu de la Setmana Tràgica, pel juliol de 1909, va dur a terme una important i callada tasca, que va permetre la progressiva recuperació del sindicalisme local en el decurs de 1910. A partir de l'1 de gener de 1911 fou el secretari de l'Agrupació Socialista Obrera de Sabadell, que aquest mateix mes va ingressar en el PSOE. El 23 de juliol de 1911 va participar, junt amb dirigents socialistes de Barcelona, en un míting socialista que se celebrà a la capital valenciana contra la guerra del Marroc. L'any 1914 fou un dels signants —amb Bru Lladó, Josep Castells i Lluís Pi— de la instància de constitució de la Federació Obrera Sabadellenca, després de la clausura d'aquesta durant els anys de 1909-1913. Fou també membre de la comissió organitzadora —així com un dels redactors dels estatuts, amb els mateixos Lladó, Castells i Pi— de la Unió Local de Sindicats Obrers i Borsa de Treball (ULSO-BT), que celebrà l'assemblea de constitució el 18 d'abril de 1914. Era soci de la Cooperativa «La Sabadellenca», de la qual formà part tota la vida. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, s'integrà a la Federació de Germandats, Monts de Pietat i Mútues de Sabadell. [RL]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'Oposició*. Vol. II-IV. Sabadell, 1977-1980. LUQUE I FERNÁNDEZ, Rafael. *El moviment vaguistic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*.

Tesi de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996. AHS. Expedients de Governació, 138/1928. *Entidades y Corporaciones. Federación de Hermandades de Sabadell. Memoria, 1927*.

Duran Rossell, Francesc. administratiu, socialista i comunista (Puigcerdà 1910-Mèxic DF 1995). Resident a Barcelona, milità a la Federació Catalana del PSOE i a la UGT des de 1928. El gener de 1930 formava part de la junta directiva de l'Agrupació Socialista de Barcelona com a comptador, i el gener de 1932 va ser escollit vocal de la junta directiva del Grup Socialista de la Casa del Poble. El 1933 fou membre de la Comissió Reorganitzadora de la Federació Local de Barcelona del sindicat i a principis de 1934 esdevingué vicepresident de la important secció de Barcelona centre de la USC, com a conseqüència dels acords presos al llarg de l'any anterior entre aquest partit i la FC PSOE. Secretari general del fabril i tèxtil de la UGT en els anys anteriors a l'esclat de la guerra civil. El juny de 1936, quan els comunistes encapçalats per Sesé i Del Barrio es fan càrrec del Secretariat Regional de la UGT, va formar part de la direcció del sindicat com a secretari de legislació i propaganda, i el mes de juliol va ser ratificat en el Secretariat, ara com a secretari de premsa i propaganda, càrrec que va exercir fins a la renovació de la direcció, durant el tercer congrés, el novembre de 1937. Pocs dies abans de l'esclat de la guerra civil, es va traslladar a Madrid, conjuntament amb Antoni Sesé, per entrevistar-se amb l'executiva nacional de la UGT i intentar aconseguir el seu vistiplau per als canvis que a nivell de direcció s'acabaven de produir a Catalunya, al marge dels estatuts del sindicat i de la mateixa direcció central. El juliol de 1936 s'afilià al PSUC, i assistia assíduament a les reunions del seu comitè central, per bé que sembla que no en fou membre. En representació del PSUC, i en substitució de l'assassinat Antoni López Raimundo, va formar part del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya. A finals d'agost de 1936 va ser designat pel conseller de Defensa per a fer una inspecció, en companyia de Vicenç Guarner, a les tropes que havien desembarcat a Mallorca. En aquesta missió, es va caracteritzar per la seva radical oposició a la manera com es conduïen les operacions. Com a membre del secretariat ugetista, va formar part del

primer comitè d'enllaç UGT-PSUC-CNT-FAI i també va intervenir, juntament amb Joan Comorera, en les negociacions amb la CNT per a intentar resoldre la crisi del govern de la Generalitat que es va produir a finals de març i començaments d'abril de 1937. Quan va ser mobilitzat, s'incorporà com a comissari de la Comandància de Catalunya, al costat del general Riquelme, considerat dubtós després dels fracassos que tingué a Orpesa i Talavera, fins que un consell de guerra l'exculpà. Exercí també com a president del Consell de Sanitat de Guerra, i el maig de 1938 va ser destinat com a comissari polític a la 31 Divisió, que cobria el front aragonès sota el comandament del també ugetista Manuel Trueba. El 1939 s'exilià a França, des d'on passà a la República Dominicana, al Panamà i finalment a Mèxic, malgrat tenir el visat concedit per Xile, on arribà el 1944 i on fundà una fàbrica de teixits de punt. Apartat del PSUC, el 1946 col·laborà a *Endavant*, òrgan del MSC, durant la seva curta etapa mexicana. Paral·lelament va formar part del Secretariat Regional de la UGT que encapçalava Miquel Ferrer, concretament com a secretari d'organització. Entre 1973 i 1979 fou president de l'Orfeó Català de Mèxic. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemònies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Duran Rovira, Bonaventura, pagès i sindicalista a Badalona (segle XX). Dirigent del Sindicat Agrícola de Badalona i Canyet, durant la guerra civil representà el sindicat a l'Ajuntament badaloní que es constituí el 19 d'octubre de 1936. El 29 de gener de 1937 era un dels firmants de les bases que havien de regir el repartiment de les terres al municipi. [PPB]

Durany Vives, Carlota, administrativa i comunista (Barcelona 1900-Buenos Aires 1945). Filla de Jaume Durany i Ballera, que fou president del Claustre de mestres laics de Catalunya, fou companya del dirigent de l'Esquerra Comunista i del POUM Francesc de Cabo. El 1930 va entrar a treballar com a secretària d'Andreu Nin i ingressà al Bloc Obrer i Camperol. Dirigí, juntament amb Joan Maruny i Joan Santasusagna, l'Oposició Sindical Revolucionària del Sindicat Mercantil, que es constituí l'agost de 1931, i posteriorment fou mem-

bre de la Comissió Directiva del Sindicat Mercantil i participà en l'organització de nombroses vagues del sector. Apartada del BOC, el novembre de 1931, ingressà a l'Esquerra Comunista. Fou detinguda per la policia el maig de 1932, i progressivament, per motius de salut, hagué d'anar restringint el seu activisme polític. Durant el Bienni Negre, s'encarregà de la confecció dels butlletins interiors de l'Esquerra Comunista i d'acollir els companys perseguits. La constitució del POUM, el 29 de setembre de 1935, tingué lloc al seu domicili del carrer de Montserrat de Casanovas de Barcelona. En esclatar la guerra, s'incorporà al Secretariat Femení del POUM i col·laborà al seu òrgan *Emancipación*. Després dels fets de Maig de 1937, acollí el dirigent socialista austríac Kurt Landau, que fou detingut per agents del cos d'investigació i vigilància al seu domicili i posteriorment assassinat. El 19 d'octubre de 1937 presentà a un jutjat la denúncia del segrest. Fou detinguda en tres ocasions i amenaçada de mort perquè confessés on es trobava el seu company Francesc de Cabo. Finalment, fou detinguda i tancada en una txeca de les Corts, on romangué fins a la vigília de la caiguda de Barcelona. El 1939 s'exilià a Buenos Aires. [PPB]

Bibliografia: DE CABO, Francesc. *Carlota Durany Vives: una militante* (mecanografiat). FUNDACIÓ ANDREU NIN. *El POUM i la problemàtica de la dona*. Barcelona, s.a.

Durich, Fèlix, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent obrer de Vilafranca i membre de la Federació Local Obrera. Els anys 1929-1930 va ser president de l'Ateneu Obrer de Vilafranca del Penedès. [RAM]

Durruti Dumange, Buenaventura, mecànic ajustador, dirigent sindical i anarquista (Lleó 1896-Madrid 1936). Fill d'una família nombrosa de vuit germans i de pare ferroviari, començà a treballar, com a aprenent de mecànic, el 1910 en el taller de Melchor Martínez, socialista lleonès que el va introduir en les idees del socialisme. L'abril de 1913 s'afilià a la Unió de Metal·lúrgics de la Unió General de Treballadors i després d'una primera experiència vauquista a les mines asturianes, on fou enviat durant la guerra europea, entrà a treballar el 1916 a la Companyia Ferroviària del Nord d'Espa-

nya. Arran de la seva actitud combativa durant la vaga general d'agost de 1917, fou expulsat del sindicat socialista i poques setmanes després s'exilià a França per haver desertat del servei militar. El gener de 1919 retornà a Espanya i entrà a treballar com a mecànic a La Felguera, on va obtenir el seu primer carnet de la CNT. En un viatge que realitzava a Galícia fou detingut per la guàrdia civil i enviat a Sant Sebastià per a complir el servei militar. Tot al·legant tenir una hèrnia, aconseguí escapar-se de l'hospital militar de Burgos i el juny de 1919 tornava a exiliar-se a França. Va residir a París fins que, sota l'impacte de la revolució russa triomfant, va decidir tornar a Espanya la primavera de 1920; s'establí a Sant Sebastià, on juntament amb altres militants anarquistes va constituir el grup d'acció Los Justicieros, que va actuar a Sant Sebastià i a Saragossa. El descobriment d'un atemptat contra el rei Alfons XIII l'obligà a fugir cap a Saragossa, on va entrar en contacte amb Francisco Ascaso, amb qui l'uní una llarga amistat. L'agost de 1922, després de la ruptura del grup Los Justicieros, Durruti i Ascaso fundaren Crisol i varen prendre la decisió de marxar cap a Barcelona. L'octubre de 1922, el grup s'hi va transformar en Los Solidarios, del qual també varen formar part, entre d'altres, Aurelio Fernández, García Oliver, Gregorio Jover i Ricardo Sanz. Impulsaren la celebració d'una conferència de grups anarquistes catalans i balears que constituí una Comissió Regional de Relacions Anarquistes, en el si de la qual Durruti s'encarregà de crear un arsenal d'armes i explosius. A començaments de l'any 1923 fou detingut a Madrid, on s'havia traslladat per tal de participar en una conferència anarquista que, finalment, no es va celebrar. Tancat a la presó de Sant Sebastià, fou alliberat poc després de l'assassinat a Saragossa del cardenal Soldevila (juny de 1923). L'u de setembre de 1923 va participar en un important atracament d'una sucursal del Banc d'Espanya a Gijón i amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, pocs dies després, hagué d'exiliar-se a París, on s'instal·là ja el gener de 1924 amb Ascaso. A la capital francesa va entrar en contacte amb la Unió Anarquista Internacional i el novembre de 1924 va participar en el complot de Vera de Bidasoa, que pretenia la invasió de grups de guerrillers espanyols per la frontera francesa. El fracàs de l'expedició gue-

rrillera motivà que Durruti, acompanyat per Ascaso, marxés cap a Amèrica el desembre de 1924. Després d'una breu escala a Nova York, varen arribar a Cuba, on treballaren com a portuaris a l'Havana, i buscats per la policia cubana, varen viatjar cap a Mèxic, d'on, acompanyats ara per Jover i Alejandro Ascaso, acabaren tornant a Cuba, Xile i, culminant la seva trajectòria, a Argentina, on arribaren a començament d'agost de 1925. La seva estada a Buenos Aires fou també breu, ja que, perseguits per la policia argentina, acabaren embarcant el febrer de 1926, des de Montevideo, cap a Europa. Varen fer escala a Santa Cruz de Tenerife des d'on, sempre utilitzant noms falsos, es traslladaren amb un vaixell anglès a França. Arribaren a París el maig de 1926, i el juliol Ascaso, Durruti i Jover foren detinguts per la policia francesa, acusats d'organitzar un atemptat per assassinar Alfons XIII en la visita que el rei havia de realitzar a la capital francesa el dia 14 de juliol. Processats per la justícia francesa, l'octubre de 1926 foren condemnats respectivament a sis, tres i dos mesos de presó, mentre els tribunals francesos decidien les sol·licituds d'extradició presentades pels governs d'Argentina i Espanya. Rebutjada aquesta darrera, els tribunals francesos acabaren acceptant la sol·licitud argentina, que no era d'obligat compliment per al govern francès. Després d'una intensa campanya a favor dels anarquistes espanyols, aquests varen sortir de la presó el juliol de 1927. El mateix mes Durruti i Ascaso foren expulsats a la frontera belga i a finals d'agost la policia belga féu el mateix. Acorralats per la policia de París, el novembre de 1927 es traslladaren a Lió, on tornaren a ser detinguts i, condemnats a sis mesos de presó per haver infringit la llei d'estrangers, romangueren a la presó d'abril a octubre de 1928. De bell nou expulsats de França, residiren clandestinament a Brussel·les, París i Berlín, fins que finalment, a començaments de 1929, els fou permès residir legalment a Brussel·les. Amb la proclamació de la Segona República (abril 1931), Durruti va retornar a Barcelona, on va residir a Sant Martí de Provençals i al Poblenou, i on, juntament amb Ricardo Sanz, García Oliver, Ascaso i d'altres, va constituir el grup Nosotros, més radical que la FAI, situat clarament en contra del nou règim republicà i abocat a mantenir una situació prerevolucionària contínua definida

com a «gimnàstica revolucionària». Així, el gener de 1932, va participar en l'aixecament de l'Alt Llobregat, que li va valer ésser deportat durant set mesos; juntament amb més d'un centenar de detinguts, fou traslladat amb el vaixell *Buenos Aires* a la Guinea espanyola, d'on va passar a Fernando Poo i a les Canàries, fins que fou alliberat el setembre de 1932. Després de la seva participació en un míting que va tenir lloc al Palau d'Arts Decoratives de Barcelona, el 15 de setembre de 1932, va ser detingut de bell nou i va romandre en detenció governativa fins al mes de desembre del mateix any. Va formar part del Comitè Revolucionari que va dirigir la fracassada insurrecció del 8 de gener de 1933 i, després d'escapar a l'acció de la policia en els primers moments, fou detingut a Sevilla, a principis d'abril de 1933, l'endemà d'haver participat en un míting de clausura d'una conferència extraordinària de sindicats que havia tingut lloc a la capital andalusa. Acusat d'«ultratge a l'autoritat i incitació a la rebel·lia», fou traslladat al Penal del Puerto de Santa Maria, d'on fou alliberat l'octubre, després que el govern li apliqués la llei de ganduls. Va prendre part activa en la campanya abstencionista que va promoure la CNT a les eleccions de novembre de 1933, i va participar en el Ple de Regionals del sindicat que va iniciar els preparatius d'un nou moviment insurreccional. Juntament amb Isaac Puente, Cipriano Mera i Antonio Ejarque, va formar part del comitè revolucionari que, des de Saragossa, va dirigir la nova insurrecció anarquista del desembre de 1933, per la qual fou de bell nou detingut, i traslladat, el febrer de 1934, a la presó de Burgos, fins que el govern radical va aprovar l'abril de 1934 el decret d'amnistia. El mes de juny va participar, en representació de la CNT de Catalunya, al Ple Nacional de la CNT, que se celebrà a Madrid per rebutjar el pacte d'Aliança Obrera que havia signat la CNT d'Astúries amb la UGT. Sense que hi tingués cap mena de participació activa, fou empresonat arran de la insurrecció del 6 d'octubre de 1934 i va romandre a la presó Model de Barcelona durant sis mesos, fins al mes d'abril de 1935. El juny de 1935 tornà a ser detingut i l'agost fou traslladat a la presó de València, on va romandre fins al mes de novembre. Tornà a conèixer una breu detenció entre desembre de 1935 i gener de 1936, quan sortia d'un míting

celebrat a Lleó. Durant la primavera de 1936, va discrepar obertament amb les concepcions defensades per Garcia Oliver sobre la necessitat de constituir una organització paramilitar per afrontar l'eventualitat d'un cop d'estat militar. Durant les jornades inicials de la guerra civil (17-19 de juliol de 1936), va formar part del Comitè de Defensa confederal de Barcelona, que va actuar contra els militars insurrectes i va dirigir l'atac contra la caserna de les Drasanes. El dia 20 de juliol era membre de la comissió de la CNT-FAI que es va entrevistar amb Companys i va prendre la decisió de constituir el Comitè Central de Milícies Antifeixistes. Membre d'aquest organisme en representació de la CNT, fou designat responsable de la primera columna militar que, amb l'assessorament del comandant Pérez Farràs, va sortir de Barcelona cap a Saragossa el dia 24 de juliol. La columna Durruti va participar en accions de guerra als fronts de Saragossa i d'Osca. Havent instal·lat la seva base d'operacions a Bujaraloz, va impulsar la collectivització agrària en terres d'Aragó i participà en l'assemblea que la CNT va celebrar el dia 6 d'octubre, que va culminar en la creació del Consell de Defensa d'Aragó. Contrari a la militarització de les milícies i a la participació anarquista en el govern, se li atribueix la frase segons la qual els anarquistes «renunciamos a todo menos a la victoria», en clara al·lusió als compromisos polítics que la CNT va adoptar quan va acabar entrant en els governs de la República i de la Generalitat. En plena ofensiva franquista sobre la capital de la República, el 13 de novembre de 1936 la seva columna fou traslladada a Madrid, on el dia 19 de novembre era greument ferit combatent davant la Ciutat Universitària i moria l'endemà. La seva mort fou objecte de nombroses versions contraposades, que han parlat, fins i tot, que fou assassinat pels seus milicians, però segons tots els indicis morí a causa d'una acció de guerra. El seu enterrament, el dia 23 de novembre, a Barcelona va representar una impressionant manifestació popular, i a partir d'aquests moments Durruti esdevenia uns dels mites més importants de l'anarquisme hispànic. [PPB]

Bibliografia: ENZENSBERGER, Hans Magnus. *El corto verano de la anarquía. Vida y muerte de Durruti*. Barcelona, 1977. PAZ, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977. SANZ, Ricardo, *El sindicalismo y la poli-*

lica. Los «Solidarios» y «Nosotros». Tolosa de Llenguadoc, 1966; *Los que fuimos a Madrid. Columna Durruti. 26 División*. Tolosa de Llenguadoc, 1969.

Duval, Carles, socialista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1886, va ser elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec en el qual va ser renovat el 27 de febrer de 1887 i el febrer de 1888 i que va exercir fins a l'agost de 1888. El juliol de 1892 sortí elegit vocal de la mateixa agrupació. [TMS]

Duval, Fèlix, obrer de joieria i plateria i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la Societat Obrera de Joiers de Barcelona va prendre part al congrés obrer celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 al Saló de Belles Arts de Barcelona, on es constituí la CNT. [MPMJ]

Dux, Jaume, obrer manufacturer i internacionalista a Gràcia (segle XIX). Desenvolupà

una tasca destacada com a dirigent dels treballadors durant l'any 1872 i en els primers mesos de 1873. A principis de novembre de 1872 ja era membre del Consell de la Unió dels Obrers Manufacturers de la Regió Espanyola, organisme fundat a Barcelona aquell mateix any, adscrit a la Federació Espanyola de l'AIT i que aleshores comptava amb més de 150 seccions. Com a tal exercí el càrrec en representació del municipi de Gràcia, al costat de destacats dirigents del moviment obrer local, com ara Francesc Abayà i Tomàs Valls. A finals de novembre de 1872, ell i l'esmentat consell de la Unió Manufacturera acordaren traslladar el domicili social al carrer Esmeralda de Gràcia. Posteriorment, abandonà el consell de la Unió Manufacturera, el mes d'abril de 1873, moment en què se celebrà el quart congrés de l'entitat a la ciutat de Sabadell. [XPM]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

E

Echauri Esparza, Agustín, militant comunista a Barcelona (?-Barcelona 1985). El 1930 formava part del primer grup de comunistes organitzats als tramvies de Barcelona i fou un dels organitzadors de la vaga general que tingué lloc a finals d'any contra l'afusellament dels capitans Galán i García Hernández. El 1932 participà en la fundació del Partit Comunista de Catalunya i el juliol de 1936 en la del PSUC. Durant la guerra civil, marxà com a voluntari al front amb la columna Carles Marx i fou ferit a Tardienta. S'incorporà després al treball sindical de la Federació del Transport de la UGT de Catalunya, la qual va representar en el Comitè de Catalunya del sindicat. El 1939 s'exilià a França i fou internat al camp de concentració d'Argelers, on reorganitzà el PSUC. Retornà clandestinament a Catalunya, amb la mateixa missió, el maig de 1943 i un any més tard fou detingut, torturat i empresonat. A partir del 1982, va militar al Partit dels Comunistes de Catalunya. [MPMJ]

Bibliografia: *Avant*, 27 de juny de 1985.

Egea, anarcosindicalista a Cardona (segle xx). Va representar els Sindicats Únics de Cardona al Ple de la Regional catalana de la CNT celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [STG]

Egior, J., anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El desembre de 1928 fou un dels membres fundacionals del grup Solidaridad, format per militants anarcosindicalistes de tots els sectors ideològics amb l'objectiu d'unir les forces disperses dels cenetistes. [JIG]

El Boter, sindicalista a Blanes (segle xx). Fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Blanes a la conferència de la CRT de Catalunya, celebrada a Blanes el juliol de 1922 en resposta a l'oposició del general Martínez Anido a

la legalització dels sindicats obrers i l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals. [XPM]

Elena, Francesc, sindicalista a Esparreguera (segle xx). Militant de la CNT durant els anys de la Segona República, fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors d'Esparreguera als dos Plens de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que tingueren lloc a Barcelona l'agost de 1931 i el març de 1933. [MPMJ]

Elenea, Josep, obrer a Esparreguera (segle xx). Fou dirigent de l'agrupació esparreguerina de la CNT, integrant del nucli dissident local que passà als Sindicats d'Oposició de la CNT el 1932. [AGL]

Elias, pintor i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del sindicat de pintors de Barcelona, juntament amb Salvador Seguí, al congrés obrer de Barcelona, celebrat per la Confederació Regional del Treball de Catalunya els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Elias, Antoni, sindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, fou greument ferit en atemptat antisindical, durant el període del pistolerisme vigent a Barcelona i altres ciutats industrials en els anys 1919-1923. [MPMJ]

Elias, Carles, socialista (segle xix). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Elias, Francesc, mitger, treballador tèxtil i societari a Barcelona (segle xix). Va formar part de la comissió de treballadors de Barcelona que denuncià el contraban de productes tèxtils i com a tal signà el document de queixa que fou

adreçat al regent, el general Espartero, el 16 de juny de 1841. Aquest document fou precedit per un manifest de la mateixa comissió, enviat a l'Ajuntament de la ciutat comtal l'11 de juny del mateix any. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Elias, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Seccions del Vapor de Barcelona que, el 24 de novembre de 1871, dimití unànimement per motius desconeputs. [CR]

Elias, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XX). En nom d'una quarantena de presos, reclusos a la presó Model de Barcelona, el 14 d'octubre de 1923, tot just instaurada la Dictadura de Primo de Rivera, firmava, juntament amb David Rey, una carta adreçada als sindicats del Transport, Metal·lúrgia, Fabril i Tèxtil i als obrers organitzats de Barcelona en què se sollicitava que salvessin l'organització davant la clausura dels sindicats de la CNT i l'actitud de la federació local de Barcelona de paraitzar tota acció sindical, i que expulsessin tots els individus que aplicaven la violència en l'acció sindical. [MPMJ]

Elias, Joan, cooperativista (segle XIX). Va ser un dels signants de la carta apareguda a *La Asociación* el juny de 1866 on s'explicava l'origen de la cooperativa La Propagadora del Trabajo. (Vegeu: Benajes, Bartomeu.) [CR]

Elias, Joan Josep, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT de Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. [RAM]

Elias, Josep, sabater i societari a Barcelona (segle XIX). Representant de la Societat de Sabaters de Barcelona. Participà activament en la constitució de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera el 24 de gener de 1855 a Barcelona, juntament amb una trentena de representants de societats obreres de diferents rams de la producció. En la reunió fundacional, va ser nomenat segon vocal. En nom de La Classe de Sabaters va signar, el 15 de març de 1855, el document que condemnava els desordres socials i els atemptats que s'havien esdevingut als municipis de les comarques de Barcelona i

que segons els obrers associats no calia identificar amb les reivindicacions legítimes dels treballadors. A finals de desembre de 1855 va subscriure el plec de 33.000 signatures adreçades a les Corts constituents espanyoles en nom dels treballadors, per adherir-se a una petició en favor del dret d'associació obrera. [XPM]

Elias, Josep, treballador del calçat, sindicalista i comunista a Sitges (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou un dels dirigents del Sindicat Únic de Constructors del Calçat de Sitges que, després d'una inicial afiliació a la UGT, en iniciar-se la República es passà a la CNT. Fou delegat pel sindicat del calçat de Sitges al Ple de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que tingué lloc a Barcelona els primers dies d'agost de 1931. [PPB]

Elias, Josep, treballador del transport i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, el setembre de 1937 fou designat regidor de l'Ajuntament tarragoní en substitució dels consellers que dimitiren a causa de la seva incorporació al front [PPB]

Elias, Manuel, tintorer (segle XIX). El 16 de juny de 1841 va subscriure l'exposició dels obrers de Barcelona al general Espartero, on es denunciava el contraban de productes tèxtils i els danys que això produïa als treballadors del ram. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Elias, Pere, sindicalista a Manresa (segle XIX). Secretari de les Tres Classes de Vapor de Manresa, l'abril de 1890 va ser un dels delegats dels treballadors manresans que signà el conveni del ram tèxtil en el qual hom establí la setmana de setanta hores i l'increment del 12% de mitjana en els sous dels treballadors. La signatura de l'acord, materialitzada al Govern Civil de Barcelona el 12 d'abril, acabà momentàniament el llarg procés de conflictes vaguístics iniciats a la capital del Bages i secundats per altres municipis catalans, davant la negativa patronal a desbloquejar la discriminació salarial que patien els obrers manresans des de l'any 1888. Però el 12 juliol d'aquell 1890, davant l'incompliment de les promeses dels fabricants del tèxtil, tornà a esclatar la vaga a Manresa i pocs dies després es va generalitzar a la localitat i es va estendre per diverses comarques ca-

talanes, en solidaritat amb els treballadors manresans. A conseqüència de la vaga, fou detingut el 24 de juliol, juntament amb el president de Les Tres Classes de Vapor de Manresa, Ramon Fontanals, encara que el 5 d'agost va ser posat en llibertat. [XPM/TMS]

Bibliografia: IZARD, M.: *Industrialización y obrerismo. Les Tres Clases de Vapor 1869-1913*. Barcelona, 1973.

Elias Arena, Joan, obrer a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Dirigent sindical de la CNT a la Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló. A finals de 1932 formà part del grup d'activistes locals que constituïren el Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Cervelló (Sindicat d'Oposició de la CNT) i, en el seu si, el Grup d'Afinitat a la Federació Sindicalista Llibertària de Barcelona. Regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló en representació de la CNT entre octubre i novembre de 1936. [AGL]

Elias i Bracons, Feliu, pintor, dibuixant, caricaturista i escriptor (Barcelona 1896-1948). Autor d'una extensa producció pictòrica i literària, aquesta darrera gairebé sempre en el terreny de l'art, va utilitzar els pseudònims d'Apa, per a les caricatures que publicava a la premsa, i de Joan Sacs quan publicava crítiques periodístiques. Va col·laborar des de molt jove en infinitat de publicacions periòdiques, com *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa*, *El Poble Català*, *Cu-Cut*, *Papitu*, *Picarol* i, posteriorment, *La Publicitat* i *Mirador*. En política, va passar per una etapa inicial en què milità en el republicanisme catalanista d'esquerres, fent costat a l'Esquerra Catalanista de Rovira i Virgili, escindida de la Unió Federal Nacionalista Republicana el 1914. Durant aquesta etapa, que coincidí amb la Primera Guerra Mundial, es distingí per la seva bel·ligerància en contra del militarisme alemany, que es concretà en el recull de caricatures publicades amb el títol de *Kameraden* (Barcelona 1917). El juliol de 1923 va participar en l'assemblea constitutiva de la Unió Socialista de Catalunya, de la junta directiva de la qual va formar part com un dels vocals de cultura. Col·laborà, sempre en qüestions artístiques, a *Justícia Social*, on el 1925 va publicar un article, «Art i Socialisme», en què atacava amb

molta duresa el realisme soviètic. Defensor del realisme artístic, i contrari a l'art compromès, que considerava idealista, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va haver de fugir per por a represàlies de la FAI. En retornar a Barcelona, el 1938, va pronunciar per la ràdio un seguit de conferències sobre estètica marxista. Exiliat el 1939 a França, no retornà a Barcelona fins al 1947. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987. FONTBONA, Francesc. «Elias i Bracons, Feliu». A: GEC. Vol. 6. Barcelona, 1974. VINYES, Ricard. *La presència ignorada. La cultura comunista a Catalunya (1840-1931)*. Barcelona, 1989.

Elias Martí, Joan, «Mestre de cases», paleta i sindicalista (Nulles 1907-Barcelona, ?). En temps de la República era un dels dirigents de la UGT local. El 1937, en data indeterminada, en representació de la Secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular de Nulles, va comparèixer davant la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya per legalitzar una finca incautada de Dolors Vidales Mercadé. El novembre de 1937 dirigí la reunió de 85 persones en assemblea constitutiva de la Cooperativa de Consum, de la qual fou escollit president. El maig de 1943 residia a Nulles. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SANTESMASES OLLÉ, Josep. *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles*. Valls, 1993.

Elizalde, José, escriptor, anarquista i naturalista a Barcelona (segle XX). Anarquista individualista, fou membre de l'Ateneu Eclèctic Naturalista de Barcelona i del grup Sol y Vida, i dirigí la revista *Ètica*, que va aparèixer a Barcelona durant els anys 1927 i 1928, i on va traduir Han Ryner. Interessat a conjuminar naturisme i anarquisme, l'abril de 1928 va formar part de la comissió organitzadora d'una festa de primavera que tenia com a objectiu la constitució d'una Federació Nacional d'Individualitats, de la qual presidí el comitè directiu. El 1930 fou secretari de la Comissió Peninsular de la FAI i, juntament amb Manuel Sirvent i Manuel Hernández, l'estiu del mateix any va adoptar pactes amb diferents forces polítiques i militars per a portar a terme una conspiració contra la monarquia. Va participar activament,

en la fracassada insurrecció militar-faista que va tenir lloc l'octubre de 1930 i se n'encarregà de les comunicacions i la correspondència. Arran d'aquestes activitats, la Conferència de la FAI, celebrada a Madrid el juny de 1931, el va separar, juntament amb Sirvent i Hernández, de tota iniciativa, sota l'acusació de «desviacionisme». [MPMJ]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». A: *Revista del Trabajo*, 1973-1974, Madrid, núm. 44-45.

Embid i Bueno, Miquel, anarquista a Ripoll (?-front 1937). Militant de la FAI, fou l'organitzador i animador durant els anys trenta del Grup Pro-Cultura de la CNT de Ripoll. L'any 1936 va pertànyer al Comitè Antifeixista de la població; després de la seva dissolució, va ser regidor a l'Ajuntament de Ripoll. Va marxar de voluntari amb la columna Durruti al front. [JCP]

Emmanuel, A., militant anarcosindicalista valencià (segle XX). Col·laborador habitual del diari *Solidaridad Obrera* de València durant la dècada dels trenta. [CCG]

Emperador, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Llum i Força de Barcelona. [XPM]

Emperador Roselló, Eduard, dirigent comunista a Reus (segle XX). Militant i dirigent del POUM a Reus, en fou membre del comitè. En els anys de la República, fou també dirigent del Sindicat de Llum i Força reusenc. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat a Tarragona. Participà en diversos actes i mítings propagandístics, com els del maig de 1934, a Reus, i del novembre de 1936, a Tarragona, ambdós amb Andreu Nin. El gener de 1936 participà, com a delegat de la secció de Reus, en una sessió del comitè central del POUM a Barcelona. [PAN/AAC]

Encinas Barros, Joaquim, electricista, sindicalista i comunista (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès, 1942). De família obrera —el seu pare havia treballat a la MTM—, entrà a l'Escola d'Aprenents de la MTM el 1956, just

al moment que esclatà la vaga de l'empresa d'aquell any. Durant la seva estada a l'escola, visqué també la vaga de 1958 i amplia la seva consciència obrera amb la influència d'alguns professors, entre els quals destacà la de mossèn Josep Dalmau. Membre de CCOO des de la seva formació el 1964, va ocupar el lloc de tresorer de la coordinadora del ram del metall, 1966-69, i fou membre també de la coordinadora de Barcelona. Entre 1965 i 1969-70 va ser membre del FOC i, després de la crisi de l'organització, milità a Lucha de Clases. Posteriorment milità al PCU i al PT. El 1970 va ser acomiadat de la MTM per les seves activitats sindicals, però posteriorment s'hi reintegrà acollint-se a l'amnistia laboral. A partir de 1985 s'afilià a la UGT i va ser elegit delegat sindical. [TMS]

Bibliografia: CANDO SOLER, NOA: *El moviment obrer a la Maquinista Terrestre y Marítima en el franquisme*. Barcelona, 1999. (Treball mecanografiat).

Endériz, Ezequiel, periodista, poeta i dramaturg (segle XX). D'origen navarrès, es va instal·lar a Madrid, on durant la Primera Guerra Mundial tingué fama d'aliadòfil. President del Sindicat de Periodistes de la UGT de Madrid, l'abril de 1919, aquest mateix any va organitzar una vaga general de periodistes de Madrid, i entrà en contacte amb republicans propers a la CNT, com Àngel Samblancat i Eduardo Barriobero, i amb Salvador Seguí mateix, arran de la visita que aquest afectuà a Madrid el 1919. Durant la Segona República va escriure a *La Tierra*, de Madrid, i durant la guerra civil, ja plenament integrat a la CNT, va formar part de la redacció de *Solidaridad Obrera* de Barcelona i va col·laborar en nombroses publicacions llibertàries. Participà, en representació del Sindicat de Periodistes de la CNT, en el congrés extraordinari de la Confederació Regional de Catalunya que se celebrà a Barcelona els dies 25 de febrer a 3 de març de 1937 i on presentà en nom dels periodistes de la CNT un informe contrari a l'oficial, presentat per Jacinto Torroja i on es revaluava, en canvi, Liberto Callejas. Aquesta actitud li va valer la sortida de la redacció del diari. Va morir el novembre de 1951. [MPMJ]

Bibliografia: TAVERA, Susanna. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Enguera, José, paleta i socialista a Tarragona (segle XIX). Fou delegat dels paletes de Tarragona al congrés obrer de Barcelona, que es va celebrar l'agost de 1888 al Cerele Socialista de la ciutat comtal, i on es va constituir la Unió General de Treballadors. [MPMJ]

Eno, Juan, obrer fabril i sindicalista a Badalona (segle XX). Delegat de la societat Arte Fabril de Badalona, amb 1.500 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants l'estiu de 1918. [JRM]

Enrich, Enric, ferroviari i sindicalista a Manresa (?-Caròmb, França, 1951). Treballador als Ferrocarrils Catalans de Manresa i militant de la CNT, en esclatar la guerra civil va intervenir en el control obrer dels ferrocarrils, i fou delegat d'investigació. El 1937 participà, com a delegat dels ferrocarrils de Manresa, en el congrés ferroviari que se celebrà a València. S'exilià a França el 1939 i hi morí als 49 anys. [MPMJ]

Enrique y Tarancón, Vicent, sacerdot i cardenal (Borriana, la Plana Baixa, 1907-Madrid 1995). Fou ordenat sacerdot l'any 1929 i nomenat bisbe de Solsona el 1945. Sota el seu impuls i el de mossèn Rafel Escuder, l'apostolat obrer i les seves organitzacions més representatives, la JOAC i l'HOAC, agafaren una gran empenta a la comarca minera i tèxtil de l'Alt Llobregat a finals dels anys quaranta i principis dels cinquanta. Va presidir molts dels Aplecs, Jornades Socials i Revisions Trimestrals que feien els militants obrers cristians així com les Jornades Catalanes celebrades en l'àmbit de tot Catalunya. A partir de les denúncies i de les queixes recollides que els militants de l'HOAC li feren arribar sobre la fam i la misèria que patien els treballadors, a causa de l'estraperlo, el racionament i la manca d'aliments bàsics, redactà i difongué dues pastorals de tipus social. La titulada *El pan nuestro de cada día* causà un gran malestar en les altes jerarquies del règim pel que implicava de denúncia, des de l'esfera eclesiàstica, d'una situació social que es volia amagar. *Católicos militantes*, l'altra pastoral, veié la llum el 27 de març de 1949. En ella criticà l'allunyament de l'Església respecte a la qüestió social i denuncià el sistema econòmic i social franquista per anticristià. La pastoral

acabava oferint l'HOAC com a plataforma privilegiada d'actuació apostòlica per a tots els obrers cristians. Fins al seu nomenament com a arquebisbe d'Oviedo el 1964, defensgué en tot moment els militants obrers cristians que per diverses causes foren empresonats i reprimits i féu gestions de cara al seu alliberament. Nomenat arquebisbe de Toledo el 1969, arquebisbe de Madrid el 1971, cardenal i president de la Conferència Episcopal Espanyola entre 1972 i 1981, va tenir un protagonisme especial en l'etapa de la transició per la seva aposta decidida a favor del canvi polític democràtic. Igualment recolzà, davant l'ofensiva dels sectors més immobilitistes de l'Església, una línia progressista seguint l'esperit del concili Vaticà II. [EFP]

Enseñat Rigo, Juan, el periodista, vidrier, venedor de diaris i anarquista (1901-Barcelona 1975). Va desenvolupar les seves tasques actives al ram del vidre de Sants des de molt jove. En concret, formava part dels quadres de defensa i feia costat a Joan Peiró en els enfrontaments amb els Sindicats Lliures. Va ésser empresonat i va haver de passar set anys al Penal de Ocaña, presumiblement durant la Dictadura de Primo de Rivera; quan va sortir, la seva fama d'activista li va impedir treballar de nou al ram del vidre. Va lluitar a la guerra civil i va marxar a l'exili, però la seva mala salut provocà el seu retorn a Barcelona. [STG]

Entrialgo Ortiz, Florencio, treballador del vidre i sindicalista a Badalona (?-Saint-Juéry, França, 1957). Originari de Gijón, on s'inicià en la lluita revolucionària, es va veure obligat a abandonar Astúries, i s'instal·là a Badalona. Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Indústria del Vidre de Badalona a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. El novembre del 1932 va assistir, juntament amb Joan Manent i Pere Cané, a una reunió amb els antics pistolers dels Sindicats Lliures de Barcelona, Juan de la Cruz i Juan Marín, on aquests denunciaren l'organització i realització de nombrosos crims comesos durant els anys del pistolisme, denúncies que foren posades en coneixement de l'Audiència de Barcelona. Davant la inactivitat de les autoritats judicials republicanes, fou un dels 46 militants cenetistes

badalonins que signaren un manifest de denúncia d'aquests fets. Durant la guerra civil, en diverses ocasions representà la CNT a l'Ajuntament badaloní i l'afectà molt la mort del seu fill Eutiquio al front de Terol. S'exilià el 1939 a França, on fou reclus en camps de concentració i milità a la Federació Local de la CNT de Sant-Juèri (Tarn). [MPMJ]

Bibliografia: MANENT, JOAN. *Memòries d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*, París, 1976. *Solidaridad Obrera*. 17 d'octubre de 1957, París.

Eras, Josep, pagès i sindicalista a Massamagrell, l'Horta del Nord (segle XX). Fou delegat de la Societat Obrera de Massamagrell al VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Erola, Antoni, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del comitè local de la Federació de Barcelona de l'AIT. Com a tal va subscriure, el març de 1871, el document que defensava el canvi social per mitjà de procediments pacífics i amb el consentiment popular. [CR]

Eroles Batlle, Dionís, sindicalista i anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT i home d'acció dels grups de Sants, havia estat condemnat a vint anys de presó arran d'un atemptat comès en èpoques del pistolerisme i va romadre al penal d'Ocaña durant tota la Dictadura de Primo de Rivera. De tendència «fai-ta» i proper a les posicions del grup Nosotros, milità al Sindicat Fabril i Tèxtil, del qual esdevingué president. Va participar, tot representant-lo, en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la República, com a conseqüència dels esdeveniments revolucionaris del gener de 1932, fou detingut i a començaments del 1932 es trobava a la presó Model de Barcelona. Va participar també en la revolta anarquista de gener de 1933 a Barcelona, fent costat al pla de Garcia Oliver. En esclatar la guerra civil, Garcia Oliver el nomenà delegat especial del comitè regional de la CNT en el comitè central dels Consells d'Obrers i Soldats, creats amb l'objectiu de desbaratar el sollevament militar

a les casernes. L'octubre de 1936 fou nomenat cap de serveis de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya, organisme encarregat de la vigilància i repressió a la rereguarda catalana. Particularment famoses es feren les actuacions dels anomenats «nanos de l'Eroles», les detencions arbitràries dels quals varen motivar fins i tot la protesta de la Federació Local de Grups Anarquistes de Barcelona. El 22 d'octubre de 1936 firmava, en representació de la CNT, un pacte d'unitat d'acció amb la UGT i el PSUC. Després dels fets de Maig de 1937, fou destituït del seu càrrec i nomenat, en substitució de Valeri Mas, secretari general interí de la Confederació Regional del Treball de Catalunya. En l'exercici d'aquest càrrec, firmava una circular conjunta amb Severino Campos, representant del comitè regional de la FAI, en la qual informava de l'acord pres pel Ple de locals i comarcals, celebrat el dia 1 de juny de 1937, segons el qual la CNT s'avenia a prosseguir la col·laboració política amb el nou govern de la República presidit per Juan Negrín. Va formar part el juny de 1937 de la delegació cenetista que va negociar amb Companys la frustrada integració de la CNT al govern de la Generalitat. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JUAN. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. 3 toms. París, 1971.

Escala, Pere, flequer, representant de societat obrera a Barcelona (segle XIX). El mes d'abril de 1873 va signar, en nom dels flequers associats de Barcelona, un manifest dirigit a tots els treballadors del ram. En aquesta crida s'instava els flequers a unir-se en associacions obreres. [CR]

Escala Mata, Joaquim, jornaler a Olèrdola (segle XX). Organitzador i dirigent dels camperols de Sant Pere Molanta (Olèrdola) durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1937 representà la Secció Camperola Local (amb 54 afiliats) al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT. Va ser regidor per la CNT a l'Ajuntament d'Olèrdola l'any 1936 i un dels principals dirigents de la Col·lectivitat Agrícola de Ferran (Sant Pere Molanta) durant la guerra civil. [RAM]

Escalé Trillo, Jaume, ferroviari i sindicalista (Arbeca, les Garrigues, 1905-Lleida 1940). Va

ocupar diversos càrrecs públics i sindicals a Lleida durant la guerra. Fou secretari del comitè intercomarcal de la CNT de la vuitena regió (fins a mitjan octubre de 1937, en què deixà el càrrec, que fou ocupat per Sirio del Solar, provinent d'Euskadi), directiu de l'Ateneu Llibertari de Lleida, membre del Comitè Popular i del Tribunal Popular. També va ser nomenat regidor a l'Ajuntament de Lleida el 3 de març de 1937, tot i que va deixar aquest càrrec després de la forta crisi municipal del consistori lleidatà de maig del mateix any, quan comunistes i anarquistes abandonaren el govern municipal. Va ser executat per sentència d'un consell de guerra, que el condemnà a mort per adhesió a la rebel·lió. [JSSJ]

Escaler, Josep, socialista a Vic (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic. [TMS]

Escaler Vassany, Josep, polític republicà (Balsareny 1854-1907). Durant els anys 1903 i 1904 ocupà l'alcaldia de Balsareny i fou el primer alcalde republicà i d'esquerra que tingué el poble. Va tenir el suport de les classes treballadores i la seva curta etapa de govern va destacar pel laïcisme i pel treball constant per als treballadors i per als camperols. Va introduir millores socials com la projecció del Centre Instructiu i Recreatiu, la construcció de fonts i de la xarxa d'aigua potable. També va lluitar contra el caciquisme. [FSSJ]

Escalona, Antoni, fuster i sindicalista a Sants, Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Fusters de Sants al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Escandell, Joan, obrer de l'alimentació i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre del Sindicat de Confeters i Pastissers, va participar en el primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. El desembre de 1908 fou elegit membre del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaridad Obrera, com a comptador de la tresoreria, càrrec que continuà mantenint l'abril de 1909. El novembre de 1908 havia format part de la Comissió d'Arbitratge, que havia de resoldre el

conflicte existent entre la Societat de l'Art d'Imprimir i el diari lerrouxista *El Progreso*. Militant de la CNT, va participar, en representació de la Unió Obrera del Ram del Sucre de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que tingué lloc a Barcelona del 28 de juny a l'u de juliol de 1918. Poc temps després fou president del Sindicat de l'Alimentació. Va continuar militant durant els anys de la República i la guerra civil, i s'exilià a França el 1939. El 1945 va escriure, a tall de memòries, un relat inèdit titulat *El movimiento obrero y sus hombres durante los años 1915 a 1920*. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Escandell, Juli, militar i socialista a València (segle XX). Mestre de professió, va treballar en temes de cooperatives obreres. El 1971 era director de l'Institut Social Obrer de València. El mateix any va anar al Congrés a l'exili de la UGT a Tolosa. Fins aleshores fou el contacte principal de la UGT a València. Durant els setanta va fer-se militar. [RIRB]

Escandell Guasch, Antoni, sindicalista, polític i vidrier (Sant Josep, Eivissa, 1909). Durant la Segona República, fou vicepresident de la Unió Salinera d'Eivissa, adherida a la UGT (1935-36). Després del fracàs de l'expedició del capità Alberto Bayo a les Balears, es refugià a València (setembre de 1936). S'incorporà a la columna anarcosindicalista Roja y Negra i combaté al front d'Osca. El 1938, fou destinat al XIV Cos de l'exèrcit i participà en operacions de sabotatge dins les línies franquistes. Acabada la guerra, tornà a Eivissa. Fou empresonat, jutjat i condemnat a 3 anys de presó. Posat en llibertat (1941), s'establí a Palma i treballà com a vidrier. Cap al 1947, s'incorporà a l'organització clandestina del PCE. Detingut el març de 1948, sortí en llibertat el desembre següent. [DG]

Escandell Úbeda, Isidre, periodista, polític i dirigent socialista valencià (València 1895-Paterna 1940). Fou un dels més destacats líders del socialisme valencià. Es va traslladar molt jove amb la seva família a Xàtiva, on romandrien fins a 1914. En aquesta ciutat, entrà

en contacte amb els socialistes locals i s'afilià molt aviat al PSOE. Ja a València, va ser un dels fundadors, el 1916, de la Joventut Socialista valenciana, de la qual seria nomenat president posteriorment. Va destacar en el VI congrés de la Federació Socialista Valenciana celebrat el mateix any. El 1922 es va convertir en president de l'Agrupació Socialista Valenciana. L'any següent fou elegit diputat provincial pel PSOE i es convertí en el primer representant d'aquest partit a la Diputació de València. El 8 de juny de 1925 fou nomenat membre de la Reial Acadèmia Hispano-Americana de Ciències i Arts de Cadis. El 1929 es presentà en unes eleccions per a la direcció de l'Ateneu Mercantil de València, dins la candidatura del republicà Ricard Samper. Això li costà la reprovació de l'agrupació, que considerava aquesta candidatura com de dretes. No obstant això, a partir de 1930 es convertí en secretari de l'Ateneu valencià. El 1931, en proclamar-se la República, era vicepresident de la Junta Provincial, que aleshores feia les funcions de la Diputació. Aquest mateix any fou elegit diputat a Corts constituents en les eleccions de juny de 1931. Va formar part de les comissions parlamentàries d'Estat i de l'Estatut Català, i participà molt activament als debats. Al mateix temps continuà la seva carrera com a periodista. Col·laborà en *La Voz Valenciana*, *El Mercantil Valenciano*, *Adelante* i *El Socialista* de Madrid. Durant els anys de la República, va desplegar una considerable activitat política, i es confirmà, especialment a partir de 1934, com un dels principals líders del corrent largocaballerista i esquerrà del PSOE valencià. Encara que en les eleccions de 1933 no va aconseguir acta de diputat, tornà a les Corts després de ser elegit per la província de València el febrer de 1936. Durant els anys de guerra, romangué a València. Es va convertir en president de la Federació Socialista Valenciana després del III congrés d'aquesta organització el 1936, càrrec que ocupà fins al 1939. Dirigí el diari *Adelante* des de febrer fins a juliol de 1937, després que Largo Caballero deixés el govern. A partir d'aquest moment, el triomf dels moderats al si del socialisme valencià va fer declinar el seu pes polític. Acabada la contesa, optà per no exiliar-se. Va ser detingut i finalment afusellat. [JNN]

Bibliografia: GARCÍA ALIX, Conrado. «Los diputados valencianos en las Cortes Constituyentes». A: *Primer Congreso de Historia del País Valenciano*. València, 1973. PANIAGUA, Xavier & PIQUERAS, José Antonio. «El movimiento obrero en la II República (1931-1936)». A: *Nuestra Historia*. Vol. VII. València, 1980. PIQUERAS ARENAS, J. A. *Historia del Socialismo*. València, 1981. GIRONA, Albert. *Guerra i revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986. PANIAGUA, Xavier. «La II República: de la proclamación al bienio derechista». A: *Historia del Pueblo Valenciano*. Vol. III. València, 1988. RAMÍREZ, G. & MARTÍNEZ, I. & GARRIDO, S. & CEBRIÁN, Ll. *República i Guerra Civil a Xàtiva*. Xàtiva, 1991.

Escardívol, Benet, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser acusat d'haver participat en la preparació de l'atemptat comès per Santiago Salvador en el Teatre del Liceu de Barcelona, el 7 de novembre de 1893. La nit del 4 de juny de l'any següent va participar, juntament amb Miquel Fernández Mimó, en un tiroteig contra alguns policies i vigilants de Sabadell. Tots dos foren detinguts. [VVV]

Escardós i García, Rafael, internacionalista a Tortosa (segle XIX). Va ser un dels primers membres de l'AIT a l'Estat espanyol. Bakunin el citava en una carta datada l'11 de març de 1869, on demanava que li enviessin un exemplar del seu periòdic, *Le Progrès*. Probablement formà part del primer nucli de l'Aliança bakuninista, creada arran del viatge de G. Fannelli a la Península, l'any 1868. [EBP]

Escarpenter, J., socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1931 formà part de la Comissió Permanent de propaganda i Organització, a Barcelona circumscripció, que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. [MPMJ]

Escarré Rull, Manuel, pagès i societari a Picamoixons. Alt Camp (segle XX). Fou delegat dels pagesos de Picamoixons a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Escat, Josep, socialista a Manresa (segle XIX). El maig de 1886 fou elegit comptador del co-

mitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, càrrec que va exercir fins al juliol de 1887. [TMS]

Escayola, Eusebi, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El març de 1871, figurà com a membre de la federació barcelonina de l'AIT. El març d'aquest any subscrigué un document de la mateixa associació en el qual propugnà el canvi social per la via pacífica i amb el consentiment del poble. [CR]

Escayola (o Escaiola), Josep, teixidor, associacionista a Rubí (segle XIX). Va ser representant de Les Tres Classes de Teixits per Rubí (1855). El mes de maig de 1855 signà el document de resposta al ban del governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Esclápez, Diego, obrer socialista a Elx (segles XIX i XX). Fou membre fundador de la primera Agrupació Socialista d'Elx el 1891. Durant els anys següents treballà per difondre el socialisme a les comarques del Vinalopó. [JMSS]

Esclassans, Jaume, boter a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la secció vilafranquina de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya durant la tercera dècada del segle XX. Actuà en diverses ocasions (anys 1925 i 1930) com a delegat de la secció local als congressos de l'esmentada federació. [RAM]

Esclassans Vallés, Josep, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Federació Local de Sindicats Únies de la CNT a Vilafranca durant la guerra civil. Va ocupar els càrrecs de vicesecretari i secretari general de la Federació Local de la CNT l'any 1937. [RAM]

Escobar, Benigno, pagès a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. Va ser, a més, tesorero de la Casa del Poble del PSUC a Vilanova. [RAM]

Escobar, Ramón, propietari agrícola i sindicalista catòlic valencià (segle XX). Fundador del sindicalisme catòlic agrari a les comarques centrals, fou president de la Federació Valen-

ciana de Sindicats Agrícoles Catòlics. Durant els anys del «trienni bolxevic», i molt singularment durant la revolta agrària de 1919, va multiplicar la presència del sindicalisme catòlic en el camp valencià mitjançant la col·laboració amb la patronal agrària, l'ús de l'esquirolatge i la lluita amb el sindicalisme anarquista. [AGA]

Escobar Rupilanchas, Cèsar, funcionari de duanes i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Lliberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Escobedo Vaello, Enrique, mecànic i anarcosindicalista al País Valencià (?-Paterna, València, 1941). Militant de la CNT, fou membre del Comitè Regional del Llevant, amb la responsabilitat de la solidaritat, durant els anys 1939-1940. Delegat de la barriada del Carme, era propietari d'un taller mecànic a València, on es reuniren els primers grups llibertaris de la ciutat després de la guerra. Detingut el juny de 1940 amb la resta de membres del comitè, fou jutjat en consell de guerra el 8 de novembre de 1941, condemnat a mort i afusellat als 26 anys d'edat. [PPB]

Escobet, Antoni, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec en el qual fou renovat el 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Escobet, Ramon, sindicalista a Mataró (segle XIX). El mes de juny de 1871 va formar part, en qualitat de vocal, de la junta de la Unió de Les Tres Seccions del Vapor de la ciutat de Mataró. [CR]

Escoda, Antoni, comunista al Perelló, Baix Ebre (segle XX). Durant la guerra civil, va presidir la secció local de la UGT. El 1938 va ser assassinat en mans d'incontrolats. [DBM]

Escoda, Josep, socialista a les comarques tarragonines (segle XX). Destacat militant del socialisme tarragoní durant la segona dècada del segle, va prendre part a mítings i actes de propaganda a la Selva del Camp, Vila-seca de Solcina i Tivissa. [PPB]

Escoda, Lluís, militant socialista a Reus (segle XX). Fou militant de l'Agrupació Socialista de Reus, fundada el 1905, durant els seus primers anys de funcionament. Col·laborador de Josep Recasens en les tasques del partit i de la revista *La Justicia Social*. Fou membre del comitè regional de la Federació Socialista de Catalunya, en nom del qual va participar als congressos dels socialistes catalans que se celebraren el maig de 1913 a Mataró, el juny de 1914 a Reus i el maig de 1915 a Sitges. [PAN/AAC/PPB]

Escofet, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de la Fusta de Barcelona, amb quasi 7.000 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat, l'estiu de 1918 a Barcelona. [JRM]

Escofet, A., anarcosindicalista a Palamós (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom dels sindicats de Flequers, Pescadors, Surotapers, del Transport i de la Secció Ferroviària de Palamós. [XPM]

Escofet, Leopold, tintorer i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels representants de les societats obreres barcelonines al Segon Congrés Obrer de la Regió Espanyola de l'AIT, que va tenir lloc a Saragossa entre el 4 i l'11 d'abril de 1872. [CR]

Escofet Campmany, Miquel, obrer a Molins de Rei (segle XX). Dirigent del sindicat molinenc Federació Obrera, el qual presidí entre 1918 i 1920. Regidor posteriorment de l'Ajuntament de Molins de Rei en representació de la Federació Obrera (entre 1920 i 1922) i de la Unió Socialista de Catalunya (entre 1931 i 1936). [AGL]

Escofet Cussó, Domènec, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit comptador de la Federació Socialista de Barcelona del PSOE l'agost de 1932. Durant la guerra civil, s'integrà, al costat dels socialistes refractaris a la fusió amb el PSUC, en el Grup Cultural Pablo Iglesias. Germà de l'obrer d'arts gràfiques i dirigent més important de la Federació Regional de la UGT de Catalunya durant els anys vint Joaquim Escofet. [DBM]

Escofet Cussó, Joaquim, obrer d'arts gràfiques i socialista a Barcelona (Barcelona 1889-?). Home clau del socialisme català en la dècada dels vint, al costat del sitgetà Joan Duran Ferrer exercí un autèntic monopoli del poder en les organitzacions socialistes del període. Sempre fidel a l'ortodòxia pablista i a la direcció central, el seu burocratisme i internacionalisme, que justificava un anticatalanisme exacerbat, va ser per a amplis sectors una de les raons del fracàs de la FC PSOE, com de la UGT, per arrelar a la Catalunya d'aquell moment. Començada la seva militància en la Unió Obrera de l'Art d'Imprimir, va accedir a la presidència de la Federació Regional de la UGT quan aquesta va ser legalitzada el 1922. Va exercir aquest càrrec fins al 1925 i després exercí com a secretari general fins a l'abril de 1929. El darrer càrrec en la regional ugetista, de la qual seria el veritable home fort en els seus primers comitès, va ser el de vicepresident, d'abril a juliol de 1930. Quan el 1922 va accedir a la presidència del sindicat ja es trobava exercint com a vicepresident de l'Agrupació Socialista de Barcelona des del 1920, i entre el 1923 i el 1924 va ser també el tresorer de l'Ateneu Socialista. Paral·lelament també va ser un home clau en la direcció de la FC PSOE d'aquells anys. El 1926 ja en formava part de la direcció en representació de les seccions de Mataró, i entre el 1929 i el 1930, com a secretari general. Com a resultat de la crisi que es vivia en els regles de la UGT des de feia tres anys, el 1930 va haver d'abandonar la direcció de la UGT en ser substituït per un equip d'homes joves (Jové Surroca, Martínez Cuenca...) que volien capgirar la línia que havia seguit el sindicat en particular i el socialisme en general a Catalunya fins aquell moment. Escofet va acabar la dècada com a delegat al Cens Corporatiu de Catalunya i va fer encara intervencions esporàdiques en el comitè nacional. Així, va romandre al marge dels organismes regionals de direcció i es perpetuà com a màxim dirigent de la Unió Obrera de l'Art d'Imprimir, tal com feia des dels inicis dels anys vint. En el congrés d'Arts Gràfiques celebrat a Madrid vint dies abans de l'inici de la guerra civil, encara va ser el delegat de la secció barcelonina. Al llarg del 1931, per l'Agrupació Socialista de Barcelona, que llavors vivia al marge de la regional, va formar part de la redacció del seu òrgan *Tribuna Socialista*. Va ser

un dels oradors en el primer Primer de Maig republicà al costat de Josep Hugué en l'acte realitzat al Teatre Victòria, el qual va ser patrimonialitzat per la llavors escindida agrupació barcelonina del PSOE davant la direcció regional, tant del partit com de la UGT. Igualment se'l troba, el maig de 1934, com a vocal primer de l'Agrupació de Barcelona del PSOE, organització que va néixer com a resposta a l'ingrés de força membres de la FC PSOE en la USC. La seva oposició a la direcció regional del sindicat, especialment quan es va instaurar el Secretariat Regional el 1933, el va portar fins i tot a ser expulsat de la UGT, per vora un any, entre aquella data i el 1934. El juliol de 1936 va restar entre els socialistes que no acceptaren la unificació amb el PSUC i que van acabar per crear el 1937 el Grup Cultural Pablo Iglesias, mantenidor de les essències pablistes a Catalunya i fins i tot, a partir del 1938, instrument de l'intent de redreçar les sigles del PSOE a Catalunya tot incentivant les baixes al PSUC. [DBM]

Escofet Mestre, Josep, jornaler a Olèrdola (segle xx). Dirigent del Sindicat Camperol de Moja (Olèrdola) de la CNT (60 afiliats), en representació del qual assistí al Ple de Sindicats Camperols de Catalunya de la CNT de l'any 1937. Va ser regidor d'Olèrdola en representació de la CNT l'any 1936. [RAM]

Escolano, Salvador, internacionalista a Ontinyent, la Vall d'Albaida (segle XIX). Fou membre de la Federació Local d'Ontinyent l'any 1874. L'abril del mateix any la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT informava que Escolano va haver d'emigrar d'Ontinyent a Cartagena per la persecució política a la qual va ser sotmès. [VVL]

Escorihuela Fillola, Manuel, militant comunista a Reus (segle xx). Dirigent del BOC i del POUM a Reus. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat a Tarragona. Durant la guerra civil, fou nomenat conseller per aquest partit en el Consell municipal de Reus nomenat el 15 d'octubre de 1936. [PAN/AAC]

Escorihuela Guitarte, Miquel, mestre i sindicalista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra

civil, fou secretari de Catalunya del Sindicat d'Ensenyament i Professions Liberals de la CNT, en representació del qual formà part del comitè de l'Escola Nova Unificada, que es constituí a Barcelona el 27 de juliol del 1936, tot just iniciada la guerra. [PPB]

Escorihuela Sábado, Agustí, treballador d'assegurances i sindicalista (Barcelona 1932). Va començar a treballar l'any 1946 a Mutua General de Seguros. L'any 1951 va participar activament en la vaga dels tramvies de la ciutat de Barcelona. L'any 1954 va ser escollit enllaç sindical i a partir dels anys seixanta fou vocal provincial del ram. Va participar en la creació de CCOO d'Assegurances l'any 1966. Des del 1970 fins al 1975 va treballar a l'aparell de propaganda de CCOO de Barcelona. Va ser secretari general d'assegurances del Sindicat de CCOO de Barcelona durant els anys 1978 i 1979. Va ingressar al PSUC l'any 1956, i participà en la seva organització en el districte de Sant Gervasi. L'any 1979 va ser escollit regidor de l'Ajuntament de Montcada i Reixac, i entre 1981 i 1983 va ser alcalde d'aquesta localitat. El 1999 era el responsable polític del PSUC-Viu a Montcada i Reixac. [JTH]

Escoriza, Juan, obrer de la construcció i militant anarquista (Olula de Castro, Almeria, 1917-Ais de Provença, França, 1980). De molt jove va emigrar a Puigcerdà, on es va afiliar a la CNT. Va participar en les jornades revolucionàries del 19 de juliol de 1936 i, durant la guerra civil, es va enrolar a la columna Durruti, amb la qual va prendre part en altres accions bèl·liques. Exiliat el 1939 a França, fou internat als camps de Sant Cebrià i Argelers. Detingut pels alemanys el 1943, es va escapar llançant-se d'un tren en marxa mentre era conduït a Alemanya, i va participar en el maquis fins a la fi de la guerra mundial. Sempre militant de la CNT, va treballar en la construcció de pantans i en la penetració de túnels fins que hagué de deixar la feina a causa de la silicosis. [MPMJ]

Escorsa, comunista a Barcelona (segle xx). Membre del Bloc Obrer i Camperol, va formar part de la comissió d'estudis econòmics i del servei de premsa que es constituïren l'agost del 1931 en contacte amb el comitè executiu del BOC. [PPB]

Escorza, Manuel, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la Unió d'Oficials Tapissers de Barcelona, va participar en el Congrés Obrer Nacional celebrat a Barcelona del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910, en què formalment va sortir constituïda la Confederació Nacional del Treball. [PPB]

Escorza, Manuel, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de l'Agrupació Socialista de Barcelona de la Federació Catalana del PSOE, el desembre de 1918 va participar en la campanya a favor de l'autonomia de Catalunya i l'abril de 1923, en la campanya electoral a les eleccions a Corts. El juliol de 1923 va participar en la constitució de la Unió Socialista de Catalunya i va formar part de la seva junta directiva, com a vocal de propaganda. Va col·laborar a *Justícia Social*. L'agost de 1925 assistia al sopar de comiat ofert a Serra i Moret abans del seu autoexili. El desembre del mateix any participà en la polèmica contra Recasens i Mercadé i la política del PSOE i a favor de la USC. Posteriorment va retornar a la Federació Catalana del PSOE i durant la Segona República va participar, com a delegat per Barcelona, en el frustrat congrés d'unificació amb la USC que va tenir lloc el juliol de 1933. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Escorza del Val, Manuel, comptable i dirigent anarquista (Barcelona 1912-Valparaíso, Xile, 1968). Fill d'un militant de la CNT del Sindicat de la Fusta, de petit va sofrir una poliomièlitis que li va deixar una paràlisi permanent. Procegent de les Joventuts Llibertàries, va formar part del Comitè Peninsular de la FAI. En esclatar la guerra civil, va participar en l'assemblea de la CNT-FAI, celebrada el 20 de juliol del 1936, on defensà una tercera alternativa enfront de la de Garcia Oliver (que considerava que calia proclamar el comunisme llibertari a Catalunya) i la col·laboracionista d'Abad de Santillán. Considerà que la CNT havia d'utilitzar la Generalitat per a collectivitzar el camp i socialitzar la indústria. Més tard fou el responsable d'uns Serveis d'Investigació de la CNT-FAI que havien estat creats pels comitès regionals de la CNT-FAI, la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries i el Comitè Peninsular de la FAI. El seu paper fou omnipresent en les tas-

ques repressives i es va enfrontar amb tot tipus d'organismes, àdhuc anarquistes. Els serveis de l'Escorza varen ésser acusats d'haver executat alguns anarquistes als quals s'atribuïa saqueigs a vivendes de burgesos i assassinats d'aquests. Al mateix temps va tenir una destacada activitat orgànica. L'octubre de 1936 signava, en representació del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, un pacte d'unitat d'acció amb el PSUC i la UGT i l'abril de 1938 va prendre part al Ple de grups anarquistes, delegats de sindicats militants i comitès de la CNT, FAI i FIJL, que a Barcelona creava el Comitè Executiu del Moviment Llibertari. Va formar part de la ponència redactora del dictamen que donava forma i atribucions a aquest nou organisme. El 1939 s'exilià a Xile. Fou corrector de proves, periodista i crític literari a *La Estrella* i *La Unión* de Valparaíso. Obtingué el premi Camilo Enríquez pel seu treball com a crític. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*, Barcelona, 1978. PEIRATS, José. *La CNT en la revolución española*, 3 toms. París, 1971.

Escrích, J., dirigent comunista valencià (segle XX). Originari d'Alacant, va ser un important membre del PCE valencià durant els anys de la guerra civil. [CCG]

Escríg, Ricard, estudiant, oficial de telègrafs i revolucionari a Barcelona (segle XX). Representant dels estudiants propers a la FAI, l'any 1930 va formar part del Comitè Revolucionari de Catalunya, de caràcter tecnicomilitar, que estava en relació amb el Comitè Regional de la CNT catalana, i que tenia per missió organitzar un moviment insurreccional. Gràcies a la seva tasca com a telegrafista, hom preveia intervenir fins i tot les comunicacions entre la Direcció General de Seguretat i el governador civil de Barcelona. La seva detenció i la d'altres implicats l'octubre de 1930 va frustrar els plans insurreccionals i va provocar l'existència d'aldarulls a la Universitat de Barcelona. El març de 1931 va intervenir en un míting al teatre de Belles Arts de Barcelona, amb Parera, Alberola i Peiró, a favor del normal funcionament de la CNT. [PPB]

Escudé, metal·lúrgic i sindicalista a Manresa (segle XX). Militant de la CNT, fou nomenat

membre de la junta del Sindicat de la Metal·lúrgia de Manresa a l'assemblea que tingué lloc el juliol de 1930. [PPB]

Escudé, Joan, boter a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent de la secció vilafranquina de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya durant la tercera dècada del segle xx. Actuà en diverses ocasions (anys 1925 i 1930) com a delegat de la secció local als congressos de l'esmentada federació. [RAM]

Escudé, Ricard, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle xx). Va participar, en representació dels aprestadors, premsadors i tintorers de Sabadell, al Congrés Obrer Nacional celebrat del 30 d'octubre a l'u de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [PPB]

Escudé Bacardí, Francesc, pagès i dirigent rabassaire a Rubí (?-Rubí 1925). Fou un dels dirigents de la Unió de Rabassaires durant la primera meitat dels anys vint. El 1924 fou escollit vocal del comitè central d'aquest sindicat com a representant de la comarca del Vallès. També el 1924 pertanyia a la junta de la Secció Cooperativa d'aquella Unió. Fou des del 1922 fins a la seva mort, el 1925, un ferm defensor i promotor de l'activitat cooperativista dins la Unió de Rabassaires. El 1925 era delegat local de la Unió de Rabassaires a Rubí. Políticament es mogué dins una tendència republicana clarament obrerista. El 1920 fou escollit president del Centre Democràtic Republicà de Rubí i el mateix any va entrar com a regidor d'aquest Ajuntament. Aquest càrrec, el mantingué fins al cop d'estat de Primo de Rivera el 1923. En la seva etapa dins el consistori, la dreta rubinenca el definia com a comunista. També estigué acostatat a cercles anarcosindicalistes, ja que el gener de 1923 féu de secretari d'una assemblea del Sindicat Únic de Treballadors de Rubí (CNT). L'agost de 1925 fou assassinat al carrer. Cap periòdic de l'època no aclarí les raons de l'homocidi i tots es limitaren a exposar que el fet havia estat envoltat de «motius ben misteriosos». [JPV]

Bibliografia: BATALLA I GALIMANY, Ramon. «El moviment rabassaire rubinenc entre 1922 i 1931». A: *Bulleti Grup Col·laboradors Museu Rubí*, març, 1991, núm. 34.

Escuder (o Escoder), Manuel, teixidor i associacionista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Desenvolupà la seva principal activitat en el terreny de l'associacionisme obrer durant tot l'any 1855, en un context de gran hostilitat social. El 24 de març d'aquell any fou nomenat representant de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera en una de les tres comissions que aquest organisme creà per tal d'intervenir en la solució dels conflictes salarials existents en els municipis de la província de Barcelona. En aquesta comissió, al costat de Josep Grasetes i Joan Boldú, tingué com a missió visitar una sèrie de localitats catalanes. Posteriorment, l'11 de maig, va subscriure el document de resposta al ban del governador civil de Barcelona, en nom de Les Tres Classes de Teixits per Gràcia. (Vegeu: Albigés, Pau.) En esclatar el moviment vaguístic del mes de juliol de 1855, va formar part del comitè de vaga, anomenat aleshores Comissió de la Classe Obrera de Catalunya. Com a membre vocal d'aquest comitè, va subscriure el comunicat que es féu públic el 5 de juliol i que instava els vaguistes a mantenir-se fermes fins al retorn de Madrid de la comissió d'obrers que hi viatjà per a la negociació del conflicte. [XPM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Escuder Poves, Josep, periodista i comunista (Barcelona 1903-Tampa, Califòrnia, 1977). Va marxar de Barcelona el 1925 amb motiu de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera i va anar a residir als Estats Units d'Amèrica, d'on retornà l'octubre de 1934. Va perfeccionar el diari de l'Esquerra Republicana de Catalunya *Última Hora*, fins que el juny de 1936 va tornar a marxar als Estats Units. De retorn a Barcelona, a partir del desembre de 1936, arran de l'esclat de la guerra civil, es va afiliar al POUM i, per amistat amb Andreu Nin, fou cap de redacció del diari *La Batalla*, l'òrgan central de premsa del partit. S'ocupà de la reorganització del diari en el seu aspecte tècnic, de presentació, distribució de la feina, etc. Fou detingut després dels fets de Maig de 1937, el 16 de juny del mateix any, amb la totalitat de membres del comitè executiu del POUM, i passà per les presons de Barcelona, Madrid i València.

Acusat inicialment, amb la resta de processats, pel delictes d'alta traïció, el 20 d'octubre de 1938 el fiscal li va retirar l'acusació i en sol·licità al tribunal la immediata llibertat. S'exilià primer a França i després retornà als Estats Units. S'instal·là a Tampa, Califòrnia, on es dedicà a pintar vitralls. [PPB]

Bibliografia: ALBA, VÍCTOR & ARDEVOL, Marisa. *El proceso del POUM (Junio de 1937-Octubre de 1938)*. Barcelona, 1989.

Escudero, Esteban, ferroviari i sindicalista a Tarragona (?-París 1980). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Tarragona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931. S'exilià a França el 1939 i va passar a residir a París, on fou secretari de la Federació Local de la CNT de París. [PPB]

Escudero, Florentí, comunista (segle xx). Militant del PSUC, formà part del primer comitè executiu provisional del PSUC comorerista, que es constituí el febrer de 1950, poc després de l'expulsió de Comorera del PSUC. Al cap de poc, es donà de baixa, juntament amb Josep i Joaquim Marlés, tot i que fou formalment expulsat el juliol de 1951. [PPB]

Escudero, Joan, flassader, polític i sindicalista a Mallorca (segles XIX-XX). A l'inici del segle XX, fou un dels dirigents de la Federació Local de Societats Obreres de Palma. Socialista, el 1900, fou elegit vocal obrer de la Junta de Reformes Socials de Palma. Col·laborà a *El Obrero Balear*. [AMR]

Esepuces, Jaume, metallúrgic i representant sindical a Mataró (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom del Sindicat de la Metallúrgia de Mataró. [XPM]

Esgleas, Germinal, nom amb què fou conegut el publicista i dirigent anarquista Josep Esgleas i Jaime (Malgrat de Mar, Maresme, 1903-Tolosa de Llenguadoc 1981). De petit va residir amb la seva família al Marroc, on l'any 1909 foren assassinats en una ràtzia mora el seu pare i el seu germà. De retorn a Malgrat, fou aprenent d'ebenista, fins que va entrar a treballar en una fàbrica tèxtil de Calella. Amb aficions literàries

des de molt jove va col·laborar als periòdics locals *La Falç* (1918) i *Germanor* (1919-1920). En contacte amb la CNT des del 1916, l'any 1920 era secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de Calella. El gener de 1923 va participar en el míting de clausura, celebrat al Teatre Espanyol de Barcelona, del Ple regional de sindicats, i el desembre del mateix any passava a ser secretari del Comitè Regional de la CNT. Col·laborador de *La Revista Blanca*, la tardor de 1928, en plena Dictadura de Primo de Rivera, fou detingut amb motiu del Ple nacional clandestí celebrat a Santa Cristina (Lloret de Mar). A la presó entrà en contacte amb Frederica Montseny, que havia conegut un temps abans, i s'hi va casar l'any 1930. Partidari de les concepcions més ortodoxes de l'anarquisme, amb la proclamació de la Segona República es convertí en un destacat publicista, des de les pàgines de *La Revista Blanca* i *El Luchador*. Mestre a l'Escola Racionalista sostinguda pel Sindicat del Vidre de Mataró, el juny de 1931 va participar, en representació dels Sindicats Únics de Calella, Blanes i Malgrat, en el congrés extraordinari que la CNT va celebrar a Madrid. En esclatar la guerra civil, es trobava a Calella, on el 19 de juliol de 1936 organitzà el Comitè de Salut Pública i les Milícies i controlà la vida local. Fou alcalde de Calella entre el 6 de gener i el 26 d'agost de 1937. Al mateix temps formà part d'una comissió de compra d'armes, realitzà diversos viatges a París i fou membre del Consell d'Economia de Catalunya. Des de Calella, participà en els fets de Maig de 1937 i el seu nom figurà, com a conseller d'Economia, en el govern de la Generalitat que Companys donà a conèixer el 28 de juny de 1937, però que no s'arribà a constituir. Fou incapacitat a Calella en una sessió municipal celebrada el 27 d'octubre de 1937, per la seva participació en els fets de Maig de 1937. L'abril de 1938 formà part del comitè executiu del Moviment Llibertari, en representació de la FAI, i en els darrers mesos de la guerra col·laborà a *Solidaridad Obrera*. Exiliat a França, el juny de 1939, a la mort de Marianet esdevingué secretari general del Consell general del Moviment Llibertari. Durant l'ocupació nazi, visqué a la clandestinitat, fins que fou detingut el 21 d'octubre de 1941 i condemnat a tres anys per un tribunal militar el novembre de 1942. Fou alliberat pel maquis d'Angulema el 10 de juny de 1944. El dia 1 de maig de

1945, en el congrés celebrat a París, fou nomenat secretari general de la CNT-Moviment Llibertari a l'exili, però la seva oposició a la participació de ministres anarquistes en el govern Giral a l'exili motivà la divisió del Moviment Llibertari, que a la pràctica es mantingué fins al 1975. Durant el llarg exili, fou en diverses ocasions secretari general de la CNT, secretari del Secretariat Intercontinental i redactor de *Cénit*, però la seva actitud intransigent esdevingué molt polèmica i sovint fou acusat, juntament amb Frederica Montseny, de mantenir actituds sectàries. [PPB]

Publicacions: *Sindicalismo (Orientación doctrinal y táctica de los Sindicatos Obreros y de la CNT)*, Barcelona, 1935; *Sindicalismo (Organización y funcionamiento de los Sindicatos y Federaciones Orgánicas)*, Barcelona, 1935; *Decíamos ayer... Verdades de todas horas*, Tolosa, 1975.

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. *L'anarco-sindicalisme a examen: Germinal Esglesas —1903-1981— (Una vida en roig i negre)*. Mataró, 1996. PONS, Agustí. *Converses amb Frederica Montseny*. Barcelona, 1977.

Esmendia i Casassaires, Pere, pagès i dirigent i propagandista rabassaire (Rubí 1899-1924). Es féu càrrec de la secretaria de la Unió de Rabassaires des de l'agost de 1923 fins a la seva mort, el setembre de 1924. En aquest mateix temps fou el redactor en cap de *La Terra*, portaveu del sindicat rabassaire. Per exercir aquests càrrecs deixà la feina de pagès i es traslladà a viure a Barcelona. El març de 1924 fou un dels quatre representants de la Unió de Rabassaires que es traslladaren a Madrid per entrevistar-se amb Primo de Rivera. Des que nasqué aquesta Unió, fou un dels més fecunds propagandistes del sindicat a través dels seus escrits a *La Terra*, *El Diluvio*, *El Progreso*, *La Lluita* de Rubí i d'altres. En canvi, no actuà mai com a orador en mítings rabassaires. Així ho havia fet des dels catorze anys, quan començà a escriure poemes en diversos periòdics comarcals. Utilitzà fins a la mort el gènere literari de la poesia amb caràcter reivindicatiu obrerista. Publicà fins a deu poemes en què defensa els drets rabassaires a *La Terra*. El 1917 entrà a formar part de la secció de teatre del Centre Democràtic Republicà de Rubí i el 1922 fou un dels fundadors del setmanari local republicà i obrerista *La Lluita* (1922-1939), portaveu d'aquest Centre. [JPV]

Bibliografia: BATALLA I GALIMANY, Ramon. «El moviment rabassaire rubinenc entre 1922 i 1931». A: *Butlletí Grup Col·laboradors Museu Rubí*, març, 1991, núm. 34. SAPÉS I ESMENDIA, Josep, i d'altres. *Pere Esmendia. Antologia de la seva obra literària*. Rubí, 1980. SAPÉS I ESMENDIA, Josep, i d'altres. «Pere Esmendia i Casassaires (1899-1924)». A: *Homages del Rubí d'ahir*, Rubí, 1984.

Espalteà, J., dirigent d'entitat obrera a Barcelona (segle XIX). El 20 de gener de 1864 va ser president accidental de la Comissió de Foment de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona. Des de l'Ateneu, va tenir relació amb alguns dirigents del Partit Progressista de la ciutat, en un moment en què l'entitat fou acusada per un grup d'associats de simpatitzar amb la política liberal i d'abandonar els objectius fonamentals de servei cultural per als treballadors. [XPM]

España, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representant del Sindicat de Fusters de la ciutat comtal al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants a mitjan any 1918. [JRM]

España, Josep, militant anarquista valencià (segle XX). Va participar en el congrés fundacional de la FAI el 1927 a València. Representant del Sindicat Fabril i Tèxtil de València als congressos del Comitè Regional de la CNT valenciana i al congrés extraordinari de l'organització celebrat a Madrid el 1931. Va ser un destacat partidari de la línia faista. Durant els anys de guerra, va formar part del Comitè Regional a València del sindicat anarquista. [JNN]

Españó, Bartomeu, teixidor de llana, representant obrer a Sabadell (segle XIX). A finals de 1854 formà part de la comissió de treballadors del ram de la llana que es reuní a Sabadell amb una representació de fabricants per signar un conveni que determinés el preu del treball i les condicions laborals en aquella localitat. El conveni, acordat el 17 de novembre sota l'arbitratge de l'alcalde Josep Aymerich, fou aprovat pel governador civil de Barcelona Ciril Franquet, el 9 de desembre de 1854. El 10 de maig de 1855, tornà a ser elegit com a membre de la comissió mixta del seu ram, que hom constituí a Sabadell tot seguint les directrius del ban governatiu de 30 d'abril, en el qual s'instava treballadors i fabricants a crear comissions mixtes

en tots els municipis industrials de la província. [XPM]

Españó, Jacint, teixidor de cotó, associacionista a Sabadell (segle XIX). Va ser dirigent de la Societat de Teixidors del Cotó de Sabadell durant l'any 1855, en un context de consolidació i organització del moviment obrer local i català. Com a membre directiu de la Societat de Teixidors, impulsà el caràcter combatiu i protector dels teixidors sabadellenes. L'entitat, que es va mantenir fins a l'any 1868 tot i les diverses suspensions governatives que va haver de patir, comptava amb un miler d'associats l'any en què ell hi desenvolupà la seva tasca directiva. [XPM]

Español, Antoni, filador i societari a Barcelona (segle XIX). Va ser fundador i dirigent de la Societat d'Obrers Jornalers de la Preparació de Filats de Barcelona. El primer de setembre de 1855 va presentar el reglament intern d'aquesta societat a l'Ajuntament de la capital catalana en nom de la junta directiva que ell presidia. [CR]

Español Balañà, Joan, Joan de l'Espanyol, pagès i dirigent sindical (el Rourell 1902-?). A la República ja duia el timó polític del municipi. El juliol de 1935 es constituí el Centre del Partit Republicà d'Esquerra del Rourell i va ser un dels signants dels estatuts, i nomenat vice-secretari a la primera junta. El febrer de 1937, en la constitució de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (FESAC) a instàncies del servei de Cooperació de la Generalitat de Catalunya, en va ser escollit un dels tres vocals. Alhora va ser nomenat secretari d'Organització de la Federació Comarcal del Sindicat de Treballadors de la Terra-UGT, en una reunió en què els delegats barcelonins recriminaren la inutilitat de la junta anterior. Tanmateix va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes de la població. Del desembre de 1937 a l'agost de 1938 s'integrà al consistori pel PSUC, com a alcalde segon. Acabada la guerra, s'exilià. [AGT]

Español Plana, Eliseu, pintor i dibuixant, activista (Valls, ?-Barcelona 1996). Germà de Pere, militant destacat de la UGT. Secretari general de les Joventuts Socialistes Unificades de Valls des de l'octubre de 1936, el mes següent s'allistà a la

columna de les joventuts G. Claravalls, batalló Lina Òdena, a Barcelona, que va actuar en la defensa de Madrid. Al cap de poc temps va ser ferit, quan era a la columna Llibertat, centúria 73. Passà per l'Escola de Guerra a Barcelona i va sortir com a tinent. A finals d'any era a Vedat de Zuara, a Saragossa, i regularitzava escrits a *Treball*, setmanari de la UGT i del PSU. Acabada la conflagració, va ser a la presó de Pilats a Tarragona i en batallons disciplinaris a Toledo i a l'Àfrica. Acabat el presidi, residí a Valls i va passar després a l'Argentina; en retornà abans del cop dels militars al país sud-americà. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30.

Español Plana, Pere, empleat municipal i articulista (Valls 1909). Germà d'Eliseu. Literat bohemí, cartellista i dibuixant, s'inicià a l'Escola del Treball de Valls, i féu exposicions a l'Escola, al Casino de Valls i l'Ateneu de Tarragona. Militant de l'ERC, va passar posteriorment a la Unió Socialista de Catalunya —Secció de Valls—, i en aquest partit va entrar al comitè local, l'abril de 1933, com a vocal. Va ser un dels redactors principals del setmanari socialista de Valls, *Treball*. L'abril de 1937 va ser nomenat funcionari en propietat. El juliol, en pertànyer a la Cèl·lula de Funcionaris Municipals de la UGT, va participar en la conferència comarcal preparatòria de la Conferència Nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya. El 1937 era president del Sindicat d'Espectacles Públics de la UGT. El juny de 1938 era destinat a l'Esquadró d'Armes Automàtiques, a València. Acabada la guerra, va passar a França i va estar al camp de refugiats de Sant Cebrià. El maig de 1996 residia a Tolosa de Llenguadoc. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Español Vendrell, Ramon, pagès i sindicalista (Alcover 1889-1960). El novembre de 1932, en constituir-se l'Associació d'Agricultors d'Alcover, va entrar a la primera junta en qualitat de vocal primer. El 1934, l'entitat es declarava ad-

herida a la Unió de Rabassaires. Soci del Sindicat Agrícola local, va pertànyer a la junta de la secció d'Adobs com a vocal, el 1932. A la postguerra va ser, algun any, de la junta del celler de la Cooperativa Agrícola. [AGT]

Esparza, Francisco, pagès i sindicalista a Carlet, Ribera Alta (segle XX). Va representar la Federació Agrícola de Carlet al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a València el maig de 1914. Va actuar com a secretari de mesa en una de les sessions congressuals. [PPB]

Esparza, J., anarquista a Sabadell (segle XX). Militant de la FAI, el 25 d'octubre de 1932 resultà greument ferit en un dels enfrontaments violents que es produïren dins la CNT local entre el sector trentista, majoritari a Sabadell, i la minoria faïsta, després de l'expulsió de la federació local de Sabadell de la CNT per part del comitè regional. [PPB]

Espasa, Joan, representant sindical a Caçà de la Selva (segle XX). Fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Caçà de la Selva en la conferència del comitè de la CRT de Catalunya, celebrada a Blanes el juliol de 1922 en resposta a l'oposició del general Martínez Anido a la legalització dels sindicats obrers i l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals. [XPM]

Espasa i Oliver, Ramon, metge i comunista (Barcelona 1940). El 1965 es llicencià en medicina, especialitzat en cirurgia, traumatologia i ortopèdia. Afiliat al PSUC des del 1968, i representant seu a l'Assemblea de Catalunya, fou un dels 113 detinguts a la parròquia de Maria Mitjancera el 28 d'octubre de 1973. El 1977 fou conseller de Sanitat i Assistència Social en el govern Tarradellas de la restaurada Generalitat de Catalunya. Fou elegit diputat al Parlament de Catalunya a les eleccions de 1980 i 1984 i al Congrés a les eleccions generals de 1986, en representació de la coalició Unió de l'Esquerra Catalana (PSUC-ENE). Continua com a diputat a Madrid, posteriorment, per Iniciativa per Catalunya, fins a les eleccions de 1996, quan abandonà l'escó i la coalició per discrepàncies amb la direcció. Des del 1982 havia dirigit *Nous Horitzons* i durant tota l'eta-

pa democràtica, des del IV congrés del PSUC (octubre de 1977) fins al VII congrés inclòs (març de 1985), fou membre del Comitè Central, del Comitè Executiu i de la Secretaria Política del PSUC. És coautor de tot un seguit de llibres sobre la situació de la sanitat i la medicina a Catalunya durant la transició del franquisme a la democràcia, com ara *La sanidad, hoy* (1975), *La salud, exigencia popular* (1976) i *El Servei Nacional de Salut, una alternativa democràtica a la sanitat* (1977). [PPB]

Bibliografia: AADD. *La nostra utopia. PSUC: cinquanta anys d'història de Catalunya*. Barcelona, 1986.

Esperalba, Teresa, activista obrera i membre de l'Associació de Socors Mutus de Barcelona (segle XIX). Signà una exposició a les Corts, el 8 de novembre de 1853, on denunciava el seu empresonament. (Vegeu:Abella, Miquel.) [CR]

Espigulé, Benvingut, paleta i internacionalista a Gràcia (segle XIX). Va ser representant de la federació local de Gràcia en el congrés de l'Internacional, d'abril de 1872, que es va celebrar a Saragossa. El 9 de març de 1873 va signar el document «Circunstancias azarosas», on es manifestava el suport de part de l'internacionalisme a la república federal. [END]

Espin, Francesc, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser vocal del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT des del febrer del 1932 fins a finals del 1933. [DBM]

Espina, Bernat, lampista i internacionalista barceloní (segle XIX). Domiciliat al carrer Ponent, 10, 3r, de Barcelona, va ser corresponsal per la comarca de l'Est a la junta de la Unión de Constructores de Edificios de la Región Española, de l'AIT, tal com consta el desembre de 1872, i va dimitir del càrrec el 13 de gener de 1873, moment en què el va reemplaçar Manuel Sala. [CR]

Espinach, Francesc, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1890. [TMS]

Espinach Riba, Rafael, pagès i cooperativista (Cabra del Camp 1886-1959). Membre actiu de

la Sociedad Agrícola (Sindicat), qualificada d'esquerres, actuà de president a les renovacions estatutàries d'agost de 1924, 1929, 1935, i de vicepresident el 1930 i 1934, respectivament. L'octubre de 1938 s'integrà a l'Ajuntament per la CNT i va ocupar una vocalia d'Assistència Social. [AGT]

Espinagosa, Joaquim, obrer de la construcció i sindicalista a Sabadell (segle XX). Representà l'Art de la Construcció de Sabadell al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Espinal, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Manresa (segle XX). Representà els adobadors tintorers de Manresa al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Espinal, Josep, sindicalista (segle XIX). Va ser col·laborador d'*El Obrero*, setmanari fundat l'any 1864 per Antoni Gusart. Va participar en el Congrés Obrer que aquest setmanari va organitzar el desembre de 1865, i va ser un dels signants en nom del congrés, d'una exposició adreçada al president del Consell de Ministres en què es va demanar la llibertat d'associació per a la classe obrera. [CR]

Espinal i Camps, Lluís, jesuïta, realitzador cinematogràfic i activista polític (Manresa 1932-La Paz, Bolívia, 1980). Estudià filosofia i teologia a Sant Cugat del Vallès i cinema de manera autodidacta. Entre 1966 i 1968 va treballar per la Televisió Espanyola fent curtmetratges per al programa «Cuestión Urgente», on reflectia una clara preocupació social: *Alcoholismo* (1966), *Educación Sexual* (1966), *Inmigración* (1966), *Gitanos* (1966), *Drogas* (1967), *Delincuencia* (1967), *Curas rurales* (1967), etc. L'any 1968 es traslladà a Bolívia, on fou catedràtic a la Universitat Catòlica, prosseguí la seva tasca a la televisió boliviana i menà el seu compromís polític prop de la Central Obrera Boliviana i en la direcció del setmanari d'esquerres *Aquí*. Morí assassinat per grups paramilitars el 20 de març de 1980. [PPB]

Bibliografia: *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. II. Barcelona, 1992.

Espinal Sanmiquel, Rafael, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels membres del Cercle Lliure Obrer, organització partidària del col·lectivisme i la violència, i va ser un dels anarquistes sabadellencs detinguts l'1 d'abril de 1891, acusats de dinamiters. [END]

Espinalt, Josep, obrer tèxtil i sindicalista al Bages (?-Besiers 1947). Era originari de Sampedor. Militant de la CNT, durant els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera, fou encarregat pel Comitè Regional de la CNT de Catalunya per a organitzar els sindicats de Manresa i formà part d'una comissió designada per un Ple dels sindicats tèxtils de Catalunya que va anar a Madrid per negociar amb el govern d'Eduardo Dato la constitució d'una Comissió Cotonera que havia de ser formada pel govern, la patronal i els sindicats tèxtils. Fou el representant dels sindicats de Manresa i comarca a la conferència de la CRT de Catalunya que se celebrà a Blanes el juliol de 1922, en plena repressió antisindical. Va formar part del Comitè Regional de Catalunya, però fou detingut durant el període àlgid de la repressió antisindical. El desembre de 1923 va enviar des de la presó una carta al Ple de la CNT catalana, celebrat a Mataró, en què animava a prosseguir la tasca sindical. El gener de 1925 signava, juntament amb destacats dirigents sindicalistes presos a la Model, com Àngel Pestaña o Joan Peiró, una «apel·lació» als sindicats de Barcelona en què se'ls instava a la reorganització. Va prosseguir la militància sindical durant els anys de la República i la guerra civil. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: CNT. 4 de gener de 1947. ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista del Trabajo*. 1972. Madrid, núm. 39-40.

Espinalt Vila, Josep, rabassaire i sindicalista a Granollers (segle XX). Dirigent de la Unió de Rabassaires a Granollers, impulsà molt activament el procés de col·lectivització en el camp que es produí durant la guerra civil. Representà la Unió de Rabassaires a l'Ajuntament de Granollers, com a conseller d'Agricultura, entre el 29 d'octubre de 1936 i el 8 d'octubre de 1937 i entre el 4 de maig de 1938 i la fi de la guerra,

quan formà part de la comissió de govern municipal. [PPB]

Espinar, Miquel, treballador d'espectacles públics i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va representar el Sindicat d'Espectacles Públics al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la guerra civil, fou president del sindicat, i amb motiu de la incautació dels espectacles públics per part de la Generalitat, el gener de 1938, formà part, com a interventor de la Generalitat, de la Comissió Interventora dels Espectacles Públics de Catalunya. [PPB]

Espino, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant confederal, morí assassinat, a mans dels pistolers dels sindicats lliures, durant el període anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Espinós o Espins, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Mataró (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional i al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrats a Barcelona el maig i juny i l'agost de 1931, respectivament, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Mataró. [XPM]

Espinós Madí, Seraffí, sindicalista a Sabadell (?-Sabadell 1934). Membre de la CNT, durant la República féu costat a la tendència trentista, majoritària a Sabadell, i milità a la Joventut Sindicalista Llibertària. Durant la vaga del ram tèxtil de 1933-1934 s'enfrontà, a Terrassa, amb militants de la CNT-FAI. Va morir el 21 d'abril de 1934, durant una manifestació a la Rambla de Sabadell, en contra de la reacció, quan se li va disparar la pistola que portava. Tenia vint-i-vuit anys. [PPB]

Espinosa, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea constituent del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona que va tenir lloc el mes de maig de 1930 i en la qual fou designat vocal de la junta directiva del sindicat. [PPB]

Espinosa, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Formà part de la junta directiva de l'Ateneu

Socialista com a bibliotecari, entre el febrer de 1925 i el juliol de 1926. [DBM]

Espinosa, Marià, manobre i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar el sindicat de manobres de Barcelona al I congrés de la Solidaritat Obrera celebrat el setembre de 1908 a Barcelona. [PPB]

Espinosa (o Espinasa), Miquel, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de la Canuda, 23, botiga, va ser, tal com consta el febrer de 1873, tresorer i corresponsal interí per la comarca del Centre de la Unión de Obreros Constructores de Edificios de la Región Española, de la AIT, que tenia la seu a Barcelona, al carrer Nou (Conde del Asalto), 84 (botiga). [CR]

Espinosa, Ròmul, obrer en pianos i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Espitia, Joaquín, sindicalista a Fraga (?-Yonne, França, 1955). Milità des de molt jove a la CNT, on demostrà una gran combativitat. El 19 de juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, va aparèixer en els llocs de més perill. Va lluitar amb la columna Durruti, primer al front d'Aragó, i més tard al front de Madrid. Contrari a la militarització de les milícies, retornà a l'Aragó i fou empresonat el 1937 per divisions comunistes que atacaren la rereguarda aragonesa. Alliberat, es reincorporà a la 26 Divisió fins a la fi de la guerra. El 1939 s'exilià a França. Morí a l'edat de 46 anys. [MPMJ]

Esplai, ebenista i societatari a València (segles XIX-XX). L'any 1899 fou nomenat president provisional de la Societat d'ebanistes de València, que s'hi havia constituït a finals d'any al casino de Fusión Republicana. [PPB]

Espluga, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Badalona (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Badalona. [XPM]

Esplugas, Alexandre, representant sindical a Tarragona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom dels sindicats del Transport, de Ferroviaris, de Petrolers, d'Oficis Diversos, de Telèfons, de Llum i Força i de Mosaïcistes de Tarragona. [XPM]

Esplugas, Josep, anarquista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT-FAI, en esclatar la guerra civil del 1936-1939, marxà al front d'Aragó, com a voluntari de la columna Durruti, i fou nomenat delegat general de Centúries i membre del Comitè de Guerra de la columna. [PPB]

Esplugas, Onofre, activista obrer (segle XIX). Va signar des de la presó l'«Exposición de los obreros barceloneses al Congreso de los Diputados», del 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [END]

Esplugas, Ramon, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Esplugas Foguet, Ramon, cal Boira, rajoler i activista (Cabra del Camp 1896-1956). Regidor, primer tinent d'alcalde i president de la comissió de Governació des de l'abril de 1931 fins al gener de 1933, en què entrà una comissió gestora. El setembre de 1937 va ser designat pel Sindicat Agrícola i Cooperatiu, entitat unificada agrària, per a formar part d'una comissió destinada a ajudar les famílies que tenien fills al front. El juliol de 1938 s'integrà a l'Ajuntament per la CNT i va ocupar l'alcaldia, encara que el setembre, per una ordre de la conselleria de Governació de la Generalitat, va ser destituït. [AGT]

Esplugues, Carles, teixidor a mà barceloní (segle XIX). Va ser un dels signants del comunicat aparegut al diari republicà *La Independencia* el 25 de febrer de 1873, on els autors es confessaven obrers revolucionaris, i manifestaven que «no només odiem les tiranies polítiques sinó també les econòmiques...». [END]

Espolet Borràs, Ramon, ca l'Espolet, pagès i sindicalista (Figuerola del Camp 1896-Fran-

ça, ?). Afiliat a la CNT, l'octubre de 1931 va ser un dels cinc signants de la comissió organitzadora dels estatuts del Sindicat Únic de Treballadors del Camp. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser conduït al vaixell presó al port de Tarragona. Durant la guerra civil, formà part del Comitè de Milícies Antifeixistes local i de l'Ajuntament, a partir del novembre de 1937, encarregat de la conselleria de Proveïments. Pertanyia al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, i com a tal participava en la corporació municipal i en la Junta Municipal Agrària, el 1938. El 1939 s'exilià a França. El desembre de 1945 i el març de 1946 va assistir, conjuntament amb altres militants, a les reunions de Marsella, on es tractà sobre la possibilitat de reorganitzar la comarca de la CNT de l'Alt Camp a l'exili. [AGT]

Bibliografia: CAMPOS I TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987.

Espot Gessa, Ricard, miner i comunista a Bagà (segle XX). Militant del PSUC i sindicalista de la UGT, va entrar al Comitè de Milícies Antifeixistes de Bagà constituït el 24 de juliol de 1936, com a segon vocal, en representació del seu sindicat. Va entrar a l'Ajuntament el 14 d'octubre de 1936, fou escollit alcalde i també president de la comissió de Governació i de la de Cultura. El 29 de gener de 1938 va presentar la dimissió de tots els seus càrrecs. En acabar la guerra, se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques; tanmateix, ell restà il·localitzable des d'aleshores. [JCR/JJR]

Espresatè i Pons, Tomàs, agent de duanes i socialista (Portbou, Alt Empordà, 1904-?). Fou agent de duanes a Portbou i posteriorment a Canfranc, on, amb l'adveniment de la República, fundà la secció local del PSOE i fou regidor a l'Ajuntament. Durant la guerra civil, fou comissari de divisió. El 1939 s'exilià a París, i treballà amb el Servei d'Evacuació dels Republicans Espanyols (SERE). El 1942 es traslladà a Mèxic, on portà a terme diverses tasques editorials. [PPB]

Esprius, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Mataró. [XPM]

España Domenech, Pilar, treballadora de banca, feminista i militant obrera cristiana (Barcelona 1928). Als 16 anys entrà a Banesto i en les seves oficines treballà fins a la jubilació el 1988. Es va casar l'any 1952 i dos anys més tard es quedà vídua amb un fill petit. Entrà a l'HOAC el 1966. Aquest mateix any va ser escollida pels seus companys de treball enllaç sindical de banca i a partir d'aquest moment sempre romangué compromesa en la defensa dels drets dels treballadors de la seva empresa. Va formar part de la Coordinadora de Banca i milità en el moviment assembleari. La seva condició de dona, la negativa a fer hores extres i la seva tasca reivindicativa, li portaren molts problemes en el seu lloc de treball. El 1966 entrà al moviment feminista. L'any 1967 va assumir la Responsabilitat Diocesana de Difusió de l'HOAC i el 1969 va ser la primera dona elegida presidenta de l'HOAC de Barcelona, càrrec que tornà a exercir a principis dels vuitanta. Va sobreviure a la crisi que l'HOAC general i la de Catalunya tingueren a finals dels seixanta i fou una de les que, formant part de l'HOAC-Comunitat, contribuïren al seu relançament iniciada l'etapa democràtica. El 1972 entrà a la Fraternitat Jesus-Caritas, ara Fraternitat Carles de Foucauld, de la qual fou responsable regional a Catalunya. A final de la dictadura, participà en el grup polític clandestí UCL (Unión Comunista de Liberación). El 1983 entrà al MCC (Moviment Comunista de Catalunya) i quan aquest es fusionà amb la Lliga Comunista Revolucionària, s'incorporà al nou partit Revolta. Va ser fundadora el 1987 i presidenta del grup Dona i Presó, del Moviment Feminista, i es vinculà a la lluita a favor de la millora de les condicions de vida a les presons. Membre de la junta de l'Associació de Veïns del Turó de la Peira, fou igualment responsable i coordinadora de la Vokalía de Dones. [EFP]

Publicacions: «Una Vídua obrera». A: *Quaderns de Pastoral*, 1978, Barcelona, núm. 55. «Quan les dones se senten creients i feministes». A: *Quaderns Cristianisme i Justícia*, 1992, gener, núm. 43, Barcelona (en col·laboració).

Bibliografia: BENITO, Montserrat. *Antropologia Cognitiva*. Barcelona, 1994. «De tu a tu». A: *Sant Andreu Express*. Barcelona, 1994, octubre, pàg. 16. «Me gusta discutir las cosas». A: *Nou Barris*, 1993, febrer, Barcelona, pàg. 44. «Pilar España jubilada rebelde». A: *El Periódico*. Barcelona, 27 de desembre de 1992.

Espuny Carrillo, Leopoldo, advocat laboralista i dirigent polític (Gallur, Saragossa, 1940). Va arribar a Catalunya el 1942, primer a Tarragona, i el 1947 a Barcelona. A finals de 1963 va connectar amb el PSUC, va ser delegat del SDEUB i el 1967 va ser responsable de la Cèl·lula d'Estudiants de Dret de la UB. Va formar part del comitè d'estudiants del PSUC entre 1968 i 1971, quan va passar al comitè de Barcelona d'aquesta organització. A partir de 1972 va actuar en l'organització dels intel·lectuals i professionals de Barcelona, i el 1973 en l'organització dels advocats fins al 1977. Va participar, com a membre del moviment estudiantil, en la CFPC el 1970, i el 1972 a l'Assemblea de Catalunya com a membre de l'organització dels advocats de Barcelona. El 1971 es va vincular al despatx laboralista de Luis Salvadores, fins a 1978, quan va passar a ser responsable del Gabinet Jurídic de la CONC durant un breu període de temps. També va ésser membre del Consell Nacional del sindicat. Fou detingut i processat pel TOP en diferents ocasions (1967, 1969, 1971, 1972 i 1974), i també va actuar com a advocat defensor de diferents causes davant el TOP. El 1981 va ser membre del comitè central del PSUC, i el 1982 va passar a formar part de la direcció del PCC, i en fou membre del comitè executiu fins a 1986. Va formar part del grup dels Almendros, que tornaren al PSUC el 1987, i com a secretari de relacions internacionals del PSUC va participar en la direcció d'IC fins a 1997. El 1998 va passar a ser membre del comitè central del PSUC-Viu. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García — Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Espuny Roig, Teresa, comunista a Tortosa (segle xx). Milità en la UGT i el PSUC de Tortosa, des d'on entrà al govern de la ciutat, reorganitzat després dels successos de maig de 1937. Com a tal, fou l'única dona regidora que formà part del consistori tortosí de nova majoria psuquista, que governà la ciutat entre maig i setembre de 1937. A finals de setembre abandonà l'Ajuntament, en formar-se un nou repartiment d'escons que reincorporà el grup cenetista local, gràcies a les mediacions de la Delegació d'Ordre Públic de la Generalitat de Catalunya. [XPM]

Esqué, Josep. anarcosindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Membre de la CNT local i regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat l'any 1938. [AGL]

Estadella, A., treballador bancari a Barcelona (segle XX). Va ser secretari de la Federació Catalana d'Empleats de Banca i Borsa creada com a sindicat autònom el juny de 1931 i que comptava amb el periòdic *Esforç* com a òrgan de premsa. Al costat d'Eduard Ruiz Gaja, portà a terme les negociacions que des de finals de 1931 feia la federació bancària catalana amb la Federació Nacional de Banca de la UGT, llavors encapçalada per Amaro del Rosal i Luis P. García Lago. Aquestes culminaren en el congrés dels bancaris que es va tenir a Terrassa el quatre i cinc de novembre de 1933, quan s'acceptà l'ingrés en la UGT i així es convertí en la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT. La fusió va aportar al sindicat ugetista uns 4.000 afiliats i 15 seccions. Abandonà la secretaria en l'acte de Terrassa i va ser substituït per Joan Bazán Castro. [DBM]

Estallega, Pere, metallúrgic i sindicalista a Igualada (?-Igualada 1950). Des de posicions liberals va anar evolucionant cap a l'anarquisme. Militant de la CNT, fou durant més de trenta anys l'encarregat d'un taller, que durant la guerra civil va collectivitzar. El 1939 s'exilià a França, va ser reclòs al camp de concentració de Sant Cebrià i va residir i treballar un temps a Tolosa de Llenguadoc, fins que va retornar a Igualada. [PPB]

Estany, Francesc, representant sindical a Salt (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Salt. [XPM]

Estany, Josep. Boi, articulista, dibuixant i orador sindicalista a l'Anoia (?-Barcelona 1961). Originari de Capellades i ideològicament vinculat a la dreta local, va passar a la Lliga Regionalista i, amb l'adveniment de la Segona República, es va afiliar a l'Esquerra Republicana de Catalunya, fins que va anar a parar a la FAI i a la CNT. Dibuxà per a la *Solidaridad Obrera* i participà en nombrosos mítings de propaganda. Adscrit a les tesis faistes més radicals, el 1933

va participar en un míting a Igualada en contra del corrent trentista, que va provocar l'esclat de les tensions entre els dos sectors al si de la Federació Obrera igualadina. Acusat d'estafar els sindicats d'Amposta, Martorell, Esparreguera i Olesa, la Comarcal d'Igualada de la CNT va recomanar apartar-lo de l'organització, però fou rehabilitat i treballà com a redactor a CNT de Madrid i com a mestre racionalista a Sallent. En esclatar la guerra civil, va desaparèixer, i va reaparèixer el 1939 a Capellades convertit en militant de Falange Espanyola. Va viure en la indigència més absoluta els darrers anys de la seva vida per Barcelona i va morir en un hospital, abandonat per tothom. [PPB]

Bibliografia: *Solidaridad Obrera*. 1 juny de 1961, París.

Estany, Maties. paperer internacionalista a Banyeres (segle XIX). Va ser un dels referents del seu sector al País Valencià per la Comissió Federal de la FRE de l'AIT, tal com consta en carta enviada el 30 de setembre de 1872. [END]

Estany, Miquel, sindicalista a Igualada (segle XIX). Va treballar a La Algodonera Igualadina i va escriure una carta de denúncia a *La Federación*, el setembre de 1870, on manifestava les dificultats que a la seva localitat hi havia per a associar-se. A principis de 1871, va rebre una amenaça, on li anunciaven que seria assassinat si no deixava el seu càrrec a la societat obrera, la qual es consumà el març de 1871, quan va rebre tres ganivetades. [CR]

Estany, Ramon, boter a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants del document del 10 de juny de 1864 favorable al socialisme dins del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Entre mitjan 1869 i principis de 1870 apareix com a president de la Sociedad Cooperativa de Tneleros, de Barcelona, i va participar en el Congrés Obrer Espanyol que s'hi va celebrar el juny de 1870 representant la seva cooperativa. S'hi va abstenir en els dictàmens de resistència i cooperació, i va votar a favor de la línia bakuninista en els d'organització social dels treballadors i d'abstenció política. [CR]

Estapé Mainou, Feliu, filador, societatari (Sabadell 1846-?). El juny de 1877 entrà a formar part del primer consell directiu de la Coopera-

tiva La Obrera Sabadellenca, entitat de resistència obrera que va tenir com a objectiu la formació d'una cooperativa de producció i l'ajut als treballadors invàlids. En el moment de la seva incorporació en el si de La Obrera, quan tenia només 31 anys, destacà com un dels dirigents més joves del moviment obrer local. [XPM]

Estaran i Arias, Jesús, fuster, comunista i socialista a Lleida (Binèfar 1915-Sant Gaudens, França, 1992). De petit va anar a residir a Lleida, on durant la Segona República milità al Bloc Obrer i Camperol, de les Joventuts del qual fou dirigent. Bon orador, participà en nombrosos mítings i actes de propaganda. El 1935 va passar al POUM i durant la guerra civil va marxar al front d'Osca amb la 29 Divisió. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, s'enrolà en una unitat anarquista. El 1939 s'exilià a França, però dos anys després decidí retornar a Catalunya, amb la seva companya, Marga Garsaball, filla del dirigent camperol lleidatà Sebastià Garsaball. Col·laborà estretament en la reorganització del POUM a la clandestinitat i formà part del primer comitè executiu del POUM a l'interior escollit en la I Conferència Nacional del POUM que va tenir lloc en una casa de Valldoreix el novembre de 1943. S'encarregà de les tasques organitzatives i, si bé no fou mai detingut per la policia, finalment s'hagué d'exiliar a França. Quan es produí l'escissió en el POUM, que provocà la formació del Moviment Socialista de Catalunya, s'adherí al nou partit i a finals dels anys quaranta va formar part del Consell del MSC a l'exterior. Sense que retornés de manera definitiva a Catalunya, després de la mort de Franco hi feia freqüents visites. Des de la seva fundació el 1978, militava al Partit dels Socialistes de Catalunya. [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, Ignació & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Estartús, Màrius, socialista (segle XX). Militant del MSC, durant la dècada dels seixanta va fer de correu entre els socialistes de l'exterior i els de l'interior. Fou un dels membres del MSC que van continuar al costat de Pallach després de la ruptura amb els socialistes de l'interior el 1966, i el 1974 va estar present en la creació

del RSDC. Membre del PSC-R, fou un dels integrants del Grup d'Estudis i Iniciatives Socialistes (GEIS) que va sorgir el setembre de 1977, en realitat, un grup de pressió dins el PSC-R que s'oposava a la unitat del partit català amb el PSOE. Pocs mesos després, es donà de baixa del partit. [TMS]

Estartús Eras, Pere, advocat laboralista i polític (Tortellà 1866-Barcelona 1935). Fou l'advocat principal de la Unió de Rabassaires, en el sentit que més prestacions i serveis va oferir als socis del sindicat des del 1924 fins a la seva mort el 1935. Es féu càrrec de l'assessoria jurídica de tots els sindicats i cooperatives agrícoles adherits a la Unió. Amb anterioritat a la seva entrada en aquesta organització, ja havia col·laborat en altres sindicats agrícoles com a advocat assessor, sobretot de la província de Girona. Fou un dels dirigents rabassaires que més cregué en l'ideal cooperativista i treballà per tal que la Unió acceptés i assumís aquest ideal i la seva pràctica. A partir de 1924 fou un dels principals propagandistes del sindicat rabassaire i actuà al costat de Lluís Companys, Amadeu Aragay i Francesc Riera en la majoria de mítings i conferències que la Unió va celebrar. Alhora fou també un dels més prolífics col·laboradors de *La Terra*, portaveu de la Unió. Tingué una actuació destacada com a representant de la Unió de Rabassaires en el conflictiu context de revisió de contractes de conreu que es donà a partir de la collita de 1931. Fou candidat dins la llista de la coalició que formaren el Partit Republicà Radical i la Unió Federal Nacionalista Republicana en les eleccions provincials del març de 1917 pel districte de Santa Coloma de Farners. Els anys trenta ingressà a ERC i formà part, com a lletrat assessor, de la secretaria central d'aquest partit. Morí a conseqüència de l'atac de feridura que li sobrevingué a bord del vaixell presó *Uruguay* en anar a comunicar al seu fill Llibert —del Bloc Obrer i Camperol— l'alliberament que li havia estat concedit. Fou enterrat civilment al Cementiri Nou de Barcelona. [JPV]

Estartús i Vilas, Llibert, estudiant i periodista (Barcelona 1911-Tolosa de Llenguadoc 1944). Va estudiar magisteri i treballava a l'Ajuntament de Barcelona. Dirigent de l'Esquerra Universitària, va prendre part en els alda-

rulls estudiantils del període final de la Dictadura de Primo de Rivera, i el setembre de 1930 en els mitjans a favor de l'amnistia. Els anys 1928 i 1929 havia col·laborat a *L'Opinió*. Integrat al Partit Comunista Català, a la seva fundació milità al Bloc Obrer i Camperol, i l'agost de 1931 va formar part de la comissió agrària vinculada al comitè executiu i el novembre del mateix any integrava la comissió que havia d'elaborar la tesi agrària del partit. El juliol de 1931 va presidir el Ple de les Joventuts del BOC de Barcelona, on fou nomenat secretari polític del comitè local de les Joventuts Comunistes Ibèriques, que actuà com a comitè executiu de la JCI. Ocupà el càrrec fins al 1932. Actiu propagandista, fou candidat pel BOC a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 i a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Membre del consell de redacció de *L'Hora*, al congrés de la Federació Comunista Ibèrica (BOC), celebrat l'abril de 1934, va formar part de l'oposició catalanista, contrària a la direcció. Fou empresonat arran de la insurrecció del 6 d'octubre de 1934. Quan es produí la constitució del POUM, el setembre de 1935, fou un dels firmants del manifest fraccional, contrari a la unificació del BOC amb l'Esquerra Comunista, i el gener de 1936 abandonà formalment el nou partit per ingressar a la Federació Catalana del PSOE. El juliol de 1936 va militar al PSUC, on passà tota la guerra. El 1939 s'exilià a França, participà en la resistència contra els alemanys i ocupà un càrrec important en la zona del París ocupat. Morí durant una reunió del partit, assassinat presumiblement pels comunistes, que consideraven que havia conservat tots els defectes polítics del període en què havia militat al BOC. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. 4 vols. Barcelona, 1974-1975. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Estaun López, Francesc, treballador de la companyia telefònica a Lleida (segle xx). Durant la guerra civil, va ser membre del comitè d'empresa de la companyia i cap del departament d'hisenda

a l'Ajuntament de Lleida constituït el 22 d'octubre de 1936, en representació de la CNT. [JSSJ]

Esteban, Joaquín, anarquista a Barcelona (?-Castres, França, 1952). Militant de la CNT, durant els anys del pistolisme anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera formà part dels grups d'acció que s'enfrontaren amb els pistolers dels sindicats lliures, per les quals accions hagué d'exiliar-se. Posteriorment va retornar a Espanya i va participar en la guerra civil. El 1939 s'exilià de bell nou a França i milità a la Federació Local de la CNT de Castres. Va morir víctima d'un accident. [PPB]

Esteban, Julián, paleta i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Societat d'Oficials Paletes de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. En iniciar-se el congrés, fou nomenat membre de la comissió revisora d'actes i representacions. [MPMJ]

Esteban, Rafael, pagès i anarquista al País Valencià (Villarquemado, Toledo, 1905-Almenara, la Plana Baixa, 1989). Originari de Villarquemado (Toledo), de molt jove va anar a residir a Alfara (València), on milità a la CNT. Durant la guerra civil, des de la Federació Regional de Camperols del Llevant, va impulsar la creació de nombroses collectivitzacions pageses. En acabar la guerra, fou detingut, jutjat i condemnat a mort, pena que li fou commutada. En sortir en llibertat, s'exilià a França i en els darrers anys de la seva vida va residir a Almenara. [PPB]

Estela, Marisa, socialista a València (segle xx). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià a la fi dels anys seixanta i abans de 1975. [RIRB]

Estela Boscana, Miquel, sabater, polític i sindicalista a Lluçmajor (segles XIX-XX). A l'inici del segle xx, fou un dels dirigents de les societats obreres i de l'Agrupació Socialista de Lluçmajor, que presidí el 1911. Fou elegit regidor d'aquesta ciutat el desembre de 1909, en el context de la Conjunció Republicano-Socialista. [AMR]

Estellé, Jaume, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de la Sagrera. El mateix mes de juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Estellé Rodríguez, Joan, paleta i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent sindical dels paletes vilafranquins els anys trenta. L'any 1934 era president de la Societat d'Oficials Paletes, Peons i similars de Vilafranca del Penedès, adherida a la UGT. [RAM]

Esteller, Bautista, jornaler i sindicalista a Vinaròs, el Baix Maestrat (segle XX). Fou delegat de la Societat de Peons Jornalers de Vinaròs al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Esteller, Rosa, la Valenciana, revoltosa a Barcelona (segle XX). Durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina, va tenir un paper destacat al barri del Poblenou. El dia 27 de juliol de 1909 va contribuir a la construcció de barricades i, pistola en mà, va obligar els veïns del barri a obrir les portes del carrer perquè els revoltats poguessin disparar des dels terrats a la policia. Més tard va tenir una activa participació en la lluita. Fou detinguda i jutjada el desembre de 1910. [PPB]

Ester Borràs, Josep, El Minga, manyà i dirigent anarquista (Berga 1913-Alès, França, 1980). Provenint de casa benestant, estudià a les escoles cristianes, d'on fou expulsat. Va treballar de manyà a la fàbrica del Canal, entre el 1927 i el 1928 organitzà i presidí el Sindicat Autònom del Metall de Berga que es legalitzà el 1931. No va entrar a la CNT fins al 1936. Fou un dels fundadors de les Joventuts Llibertàries. Quan es va crear el Comitè de Milícies Antifeixistes de Berga, en fou un dels membres més destacats, fins que el novembre del mateix any marxà voluntari al front, a la columna Terra i Llibertat, on s'encarregà de la intendència, junt

amb Josep Viladomiu. El març de 1937 les columnes es militaritzaren i, en no acceptar la militarització, va tornar a Berga. El 22 de març de 1937, va entrar a l'Ajuntament de Berga en representació de la CNT. A l'Ajuntament, va ser el president de la conselleria de Proveïments; tanmateix hi va estar molt poc temps, ja que el 29 del mateix mes el van cridar a files i va anar a parar a Barcelona. En acabar la guerra, es va exiliar a França, però el mateix any tornà clandestinament a Berga, on va posar-se en contacte amb una noia que fou l'enllaç en la tasca d'evadir gent perseguida, principalment aviadors de les forces aliades. El 1940 realitzava tasques reorganitzatives de la CNT a Tolosa de Llenguadoc. El gener de 1941 es va integrar, junt amb la família de la seva dona, a la Resistència, al grup de l'aragonès Francisco Ponzán. Va entrar i sortir del país evacuant aviadors de les forces aliades, fins i tot un general anglès que va dur fins a Barcelona, motiu pel qual va rebre una condecoració del govern britànic. El 30 d'abril de 1941 va ser detingut a Tolosa, fou internat al camp de càstig de Vernet o al de Recebedou, d'on, per requeriment de Ponzán, va ser alliberat, mitjançant documentació falsa, pel tinent Robert Terres, El Padre, responsable del CE, servei de contraespionatge francès. El 1943 va ser membre de la recentment reconstituïda CNT a l'exili. L'octubre de 1943 la Gestapo va localitzar a Banyuls de la Marenda la casa que tenien llogada, i van detenir el seu sogre, Miquel Bueno i el seu fill; el 29 d'octubre van detenir la seva dona, i l'endemà, a ell, a Tolosa. Després de ser torturat i passar per diversos centres de reclusió, fou dut amb la família el 23 d'abril de 1944, a Mauthausen, on eren considerats Nacht und Nebel (nit i boira), que suposava que podien ser executats en qualsevol moment. Va ser un dels capdavanters de la resistència dins el camp, organitzà la CNT i fundà el Comitè Nacional dels Republicans Espanyols del camp. A les darreries de l'estada al camp van tenir fins i tot armes, aconseguides per ell i un altre noi, ja que treballaven a l'armeria del camp. Després de l'alliberament de Mauthausen, el maig de 1945, i de la seva recuperació a l'hospital de Neuilly, el van nomenar delegat dels refugiats republicans espanyols davant el govern francès. Va fundar la Federació Espanyola de Deportats i Internats Polítics, molt activa entre 1947 i 1954, i en va ser durant molt de temps el

secretari general. També fou membre de l'Agupació de Berguedans a l'exili, assistia a diferents aplecs de l'esmentada organització i col·laborava en els seus butlletins. El 1951 treballà activament, i amb èxit, per evitar l'extradició de Marcellí Massana. Va continuar tenint càrrecs d'importància dins l'organització a l'exili; per exemple, el 1948 va estar a la secretaria d'organització de la CNT i a més fou l'encarregat, en el terreny polític, de preparar el viatge d'en Facerias a Iugoslàvia, el 1952 i el 1957, tot i que aquest viatge no es va arribar a efectuar mai. També tingué contactes amb elements revolucionaris iugoslaus per a crear un grup d'alliberament, que havia d'estar subvencionat pel govern d'aquell país, però que tampoc no es va dur a terme. El 1972, va rebre un gran homenatge de caràcter internacional a Tolosa. Tenia condecoracions dels governs francès, anglès i nord-americà, per la seva tasca d'ajudar a evadir aviadors i lluitar contra el feixisme i el nazisme. Els últims anys de la seva vida, els passà al Gard (St. Christol). Fou incinerat a Marsella. [JCR/JJR]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep. *La guerra civil al Berguedà 1936-1939*. Barcelona, 1991. PONS PRADES, Eduard. *Morir por la libertad. Españoles en los campos de exterminio nazis*. Madrid, 1995. REGUANY, Josep M. *Marcelino Massana ¿Terrorismo o Resistencia?* Barcelona, 1977. ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. TÉLLEZ, Antonio. *Sabater; guerrilla urbana en España, 1945-1960*. Barcelona; i *La red de evasión del grupo Ponzán*. Barcelona, 1996.

Esterich, Carles M., anarquista (Barcelona 1920-Rosario, Argentina, 1990). Membre de la CNT, durant la Segona República va militar a la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries i fou secretari de les Joventuts Llibertàries del Sindicat del Metall de Barcelona i molt actiu a la barriada de Sants. El 1939 s'exilià a França, on va passar pel camp de concentració de Sant Cebrià i per companyies de treballadors. Més tard es va traslladar a l'Argentina, on col·laborà amb el grup Impulso. Va deixar, inèdites, unes memòries. [PPB]

Esteva, Joan, Carrascla, pastor i manobre, sindicalista a Valls (segle xx). Militant de la FAI, controvertit, vivia a cavall de Barcelona i de

Valls. Fonts orals indiquen que convivia amb una filla d'Àngel Pestaña. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va cometre alguns robatoris, dels quals van ser acusats militants de la CNT. A l'inici de la República, va entrar al Sindicat de la Construcció, com a manobre; organitzador principal de la vaga de 1932 del sector, en va dirigir el comitè de vaga, que demanava una hora menys de treball i l'augment d'una pesseta diària, aspecte que s'aconsegüí, per la qual cosa l'obrerisme de la construcció i la patronal del dissabte li digueren sant Carrascla. A la República, la militància de la CNT el va perdonar de fets anteriors, però en arribar el Bienni Negre va continuar fent el mateix treball tèrbol. A l'inici de la guerra marxà a Barcelona per por del que li pogués passar. En ser reconegut per components de la CNT, es va incorporar a les milícies del POUM, en una bandera de Vinaròs que comandava un tal Miralles. Assabentat d'on era, es demanà a totes les organitzacions antifeixistes de Valls que trameguessin un escrit respecte a la seva persona, i en coincidir, se'l va engarjoliar per ser considerat perillós a la causa republicana. S'afirma oralment que en va ser tret per un aval del ministre de Justícia i Interior del govern central, el reusenc Garcia Oliver. Va arribar al grau de tinent d'infanteria. Va morir al front de Balaguer. [AGT]

Bibliografia: CUSIDÓ FÀBREGAS, PAU. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Esteve, Eduard Josep, paleta i dirigent anarcosindicalista valencià (Casinos, el Camp de Túria, 1916-?). Es va traslladar a València el 1931. Les lectures de Malatesta, Kropotkin i altres teòrics àcrates el varen introduir en el món de l'anarquisme. Ingressà al Sindicat de la Construcció de la CNT i en altres grups d'inspiració llibertària, com el grup esperantista Llibera Vivo, el moviment naturista, etc. Va unir-se a les Joventuts Llibertàries i va ser delegat a la seva Federació Local valenciana per la Vega Alta. Poc després va ser elegit secretari general de les Joventuts Llibertàries locals i provincials valencianes. En esclatar la guerra, va participar en l'assalt dels quaters de l'Albereda a València. Treballà molt en l'organització de les JLL de València, de les quals fou secretari general durant tots els anys de conflicte. Durant uns mesos va lluitar al front de Terol, dins la 82

Brigada. Finalitzada la contesa, va ser detingut al port d'Alacant i internat als camps de Los Almendros i Albaterra. Va aconseguir fugir cap a Barcelona i finalment arribà a França. Emprisonat per les autoritats franceses a Perpinyà i al camp de St. Cebrià, va ser obligat a formar part d'una companyia de treballadors desplaçada a la frontera belga per a la construcció de fortificacions militars. Després de l'ocupació de França, va poder fugir finalment dels alemanys i s'incorporà el 1941, a Tolosa, al grup de Ponzán. Va entrar a Espanya el desembre de 1942 i començà la seva tasca clandestina. El 1945 formava part del Comitè Local de la CNT barcelonesa i del Comitè Regional Català. El mateix any s'incorporà a les Joventuts Llibertàries catalanes. Va mostrar-se contrari als contactes amb la CNT de l'exili. Participà molt activament en l'organització de la CNT interior a l'àmbit de Catalunya, com a secretari de la Federació Local de Barcelona i secretari general del Comitè Regional Català. Va ser detingut el maig de 1947 i emprisonat durant dos anys. En sortir de la presó, s'afilià al Sindicat d'Espectacles de la CNT a Barcelona, del qual va ser nomenat president el 1952. Aquest mateix any fou novament detingut i condemnat a quatre anys de presó, encara que tan sols en complí dos. Durant els anys seixanta, va participar en la reconstrucció de la CNT de l'interior i condemnà el cincpuntisme. Com a membre del Comitè Regional Català, va ser nomenat delegat de la Comissió de Relacions amb França. Les seves discrepàncies amb la CNT de l'exili l'apartaren de tota activitat orgànica. El 1976 va ser elegit representant del sindicat barceloní de l'espectacle al V congrés de la CNT. [CCG]

Esteve, Francesc, pagès i sindicalista a Almussafes, la Ribera Baixa (segle xx). Fou delegat d'Almussafes al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual va rebre la representativitat de Vicente Ortiz, d'Alginet, que es va posar malalt. [MPMJ]

Esteve, Ignasi Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Esteve, Jaume, cooperativista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants de la carta apareguda a *La Asociación* el juny de 1866 en què s'explicava l'origen de la cooperativa La Propagadora del Trabajo. També va signar la crida pública del 6 de desembre de 1868 a favor del Congrés Obrer Català, en el qual l'obrerisme va acceptar per unanimitat el govern republicà federal, i el febrer de 1869 constava com a vocal de la Junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, el secretari de la qual era Rafael Farga Pellicer. [END]

Esteve, Pere, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil, fou militant del PSUC i va pertànyer a la secretaria d'organització del Comitè Central. Fou un dels redactors de l'informe d'organització que presentà Miquel Valdés a la I Conferència Nacional del PSUC celebrada a Barcelona el juliol de 1937. Tot i que no era membre del Comitè Central, sovint participava en els Plens ampliats que aquest organisme celebrava. El 1979 residia a Barcelona. [PPB]

Esteve, Pere, dirigent anarquista i tipògraf (Barcelona 1866-Nova York 1925). Va ser membre de La Societat Tipogràfica, fundada a Barcelona l'agost de 1879 i que, amb seu a Barcelona, era l'equivalent de la madrilenya El Arte de Imprimir; cap a mitjan 1882 es va retirar d'aquesta organització, junt amb Antoni Pellicer, Josep Llunas i d'altres, per ingressar a La Solidària, societat de tipus anarquista adherida a la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola. Assistí al Congrés Comarcal Català, celebrat a Sabadell el 1883, i el mateix any va figurar entre els components de la comissió d'iniciativa del periòdic *La Asociación. Órgano de los Obreros tipógrafos de Barcelona*. Durant aquest temps començà l'actuació en pro de la reorganització de la FTRE, lluità als principals fronts del moviment anarquista barceloní, especialment, i des de llavors, per la consecució de les vuit hores de treball. El 1887 ocupà el càrrec de secretari de la Federació Local de Barcelona i, poc després, va començar a manifestar públicament la seva opinió crítica enfront de l'autoritarisme de la FTRE, i va consagrar-se com un dels principals representants del corrent intel·lectualista de l'anarquisme; la síntesi de les seves idees es troba en una sèrie

de quatre articles —«Una evolución socialista»—, apareguts a *El Productor* de Madrid els mesos de juny i juliol de 1888, en què manifestà que l'organització de la FTRE, controlada per un nombre limitat d'individus, feia el joc al socialisme autoritari i ocasionava la ruïna del socialisme llibertari; aquests articles van donar lloc a una important polèmica amb Ricardo Mella, que defensava l'organització com a mitjà per a enfortir la federació i començar un nou període d'agitació mitjançant la resistència. A la tardor d'aquell 1888 va participar en el Congrés Regional extraordinari de València, on va triomfar el seu criteri d'establir unes bases per a l'Organització Anarquista de la Regió Espanyola que reemplaçessin els estatuts i reglaments de la FTRE; aquesta decisió va ocasionar la dissolució gradual de la FTRE. Durant aquests anys va treballar, continuant la tasca iniciada el 1886, per assolir la jornada de vuit hores, propaganda que culminà el 1890 amb la celebració del Primer de Maig a Barcelona, en la qual va desenvolupar un important paper. El 1891 signà el *Manifiesto del Círculo de Trabajadores de Madrid*, dirigit a tots els treballadors d'Espanya i resposta d'un nucli del moviment obrer a les primeres eleccions amb sufragi universal, que refusava l'organització política i prestava suport a l'organització de la classe obrera, la celebració del Primer de Maig i l'obtenció de la jornada de vuit hores. L'agost del mateix any va formar part de la delegació anarquista que participà, practicant l'obstruccionisme, en el II congrés de la Segona Internacional celebrat a Brussel·les. Els darrers mesos d'aquest 1891 va acompanyar Enrico Malatesta en un viatge propagandístic per Espanya que pretenia llimar les diferències entre anarcocomunistes i anarcocollectivistes. L'any 1893 assistí com a delegat a la Conferència Anarquista Internacional de Chicago, on presentà una memòria en la qual va fer un repàs, amb to triomfalista, de la situació de l'anarquisme a Espanya des de la dissolució de la FTRE fins al moment de la seva delegació. Cap a 1896 va abandonar Barcelona per traslladar-se als Estats Units, on va col·laborar en *El Despertar* de Nova York i publicà *Cultura Obrera*, continuant la seva militància. [TMS]

Publicacions: *A los anarquistas de España y Cuba. Memoria de la Conferencia Anarquista Interna-*

cional celebrada en Chicago en 1893, 1900; Socialismo anarquista. La ley. La violencia. El anarquismo. La revolución social, 1902.

Bibliografia: NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona, 1992.

Esteve, Ramon, sindicalista (segle XIX). Va participar en el I Congreso Obrero Español, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a representant dels descarregadors de la Societat de Càrrega i Descàrrega del Carbó de pedra de Barcelona. Els seus vots es van alinear amb els dels bakuninistes, responnent afirmativament en els dictàmens sobre resistència, cooperació, organització i política. [CR]

Esteve i Sala, Josep, socialista a Figueres (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el març de 1934 fou elegit president del comitè de la secció de Figueres de la USC. [MPMJ]

Esteve Mañoses, Joan, rabasser al Pla del Penedès (segle XX). Va ser un dels principals dirigents dels rabassers del Penedès, a cavall de la segona i tercera dècada del segle XX, en defensa de l'estabilitat d'aquest col·lectiu a la terra. Va ser el principal impulsor de la Federació Comarcal de Sindicats d'Obrers Agrícoles de l'Alt i Baix Penedès els anys 1919-1921, en la qual ocupà el càrrec de secretari general. [RAM]

Esteve Mateu, Lluís, cal Molinet, pagès d'horta i sindicalista (el Pont d'Armentera 1895-1984). El 1929 va participar en la junta de la Societat Obrera de Socors i Cooperativa Armenterense per a ajudar persones amb dificultats, i el 1930 formà part de la junta com a recaptador. A la República, simpatitzava amb les idees polítiques de l'ERC. L'agost de 1936 s'integrà a l'Ajuntament en substitució d'un dels dos components de dreta que havien estat separats. El novembre va renovar mandat pel POUM, i a partir del març de 1937 representà la CNT, i va exercir en segons quins períodes l'alcaldia segona, la comissió de Governació i la de Serveis i Obres Públiques. L'11 de juliol ingressà a la presó de Tarragona, procedent del jutjat de Valls. Va ser acusat de rebellió militar per un tribunal militar el 24 d'agost de 1939, li sortí una pena de 15 anys, que començà a com-

plir a la presó de Tarragona i després va passar a la de Barcelona, el febrer de 1940. El desembre de 1941 la comissió central li rebaixà la condemna a 6 anys i 1 dia. [AGT]

Bibliografia: VENTURA SOLÉ, Joan, *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Esteve Puntarró, Miquel, obrer de l'art fabril i comunista a Sabadell (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat per aquest partit a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de Sabadell. [PPB]

Esteve Victoria, Josep Maria, escriptor, periodista i polític valencià (la Llosa de Ranes, Costera, 1878-València 1936). Treballà primer com a tipògraf als diaris *La Voz Valenciana* i *Diario de Valencia*. Va ser president de la Casa dels Obrers de Sant Vicent Ferrer a València i de la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant. Fou fundador dels periòdics *Rondalles Noves* (1912), *Foc i Flama* (1912) i *Pensat i Fet* (1912), així com del setmanari *El Poble Valencià* (1913). Col·laborà a les publicacions *La Degollà Nova* (1909), *El Cuento del Diumenge* (1914) i *Cultura Valenciana* (1926). Des del seu càrrec de president d'organitzacions obreres catòliques, va participar molt activament en la política, com a regidor de l'Ajuntament de València i com a diputat provincial. Fou afusellat per la seva condició de polític dretà. [JNN]

Publicacions: *El milacre de l'amor i de les flors*, 1909; *Les dècimes del dia*, 1932.

Estivill, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Estivill i Abelló, Àngel, periodista i comunista (el Molar, el Priorat, 1908). Va arribar a Barcelona amb la seva família el 1919. Fill d'un fuster anarquista que residia al districte cinquè de Barcelona, va estudiar a les Escoles Domènec de Gràcia. Va començar a militar a Estat Català, però a les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera entrà en contacte amb Joaquim Maurín i passà a militar al Bloc Obrer i Camperol. Fou redactor i un dels principals animadors del setmanari *L'Hora*, on va iniciar una secció sobre «les arts» en què defensava l'art proletari basat

en les concepcions soviètiques, i on sovint també teoritzava sobre la qüestió nacional catalana en la mateixa línia de Maurín. Va col·laborar també als periòdics del BOC *Adelante* i *La Batalla* i com a periodista exercí la seva professió, a més, a *La Noche*, *El Día Gráfico* i el *Full Oficial del Dilluns*. De nit treballava en una farmàcia del Raval de Barcelona. En el segon congrés de la Federació Comunista Ibèrica (BOC), celebrat l'abril de 1934, va recolzar l'oposició nacionalista en contra de la direcció. Va participar en la insurrecció del 6 d'octubre de 1934, per la qual fou detingut durant un temps, i entre desembre de 1934 i gener de 1935 va escriure el llibre *6 d'Octubre. L'ensulsiada dels jacobins*, que en poc temps tingué tres edicions, i on defensava que s'havia iniciat la tercera fase del moviment nacional català, en què la classe obrera havia d'encapçalar el doble alliberament social i nacional. La tardor del 1935 va pronunciar quatre conferències a l'Associació de Treballadors de Banca i Borsa de Barcelona, que foren publicades el 1937 amb el títol de *Cuatro lecciones de socialismo*. El setembre de 1935, quan es va produir la unificació entre el BOC i l'Esquerra Comunista, que va menar a la fundació del POUM, formà part del grup fraccional opositor i el gener de 1936 va abandonar formalment el nou partit per ingressar a la Federació Catalana del PSOE. El març de 1936 formava part del comitè executiu de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, resultat de la unificació de la Unió de Joventuts Comunistes amb les Joventuts Socialistes i col·laborava al seu òrgan del premsa, *Iskra*. I participava en el procés d'unificació que va menar a la fundació del PSUC, com a secretari de redacció del periòdic *Justícia Social-October*. Membre del PSUC des de la fundació el juliol de 1936, en esclatar la guerra civil va participar en els combats pels carrers de Barcelona del 19 de juliol i fou comissari polític al front. El 23 de desembre de 1936 fou nomenat president del comitè de Serveis Correccionals de Catalunya, càrrec en el qual va romandre fins al juliol de 1937. Aquest mateix mes va participar en la I Conferència Nacional del PSUC i, per bé que no n'era membre de dret, participava en les reunions i plens ampliats del comitè central. Fou també col·laborador de *Meridià* i va escriure una hagiografia de la dirigent comunista Lina Òdena, a la seva mort. El 1939 es va exi-

liar a França, on fou internat als camps de Cotlliure i Argelers, i tot seguit va abandonar la militància en el PSUC. Va poder marxar a Mèxic, on fou un dels signants del manifest que el novembre de 1940 es declarava en contra de les posicions de la direcció del PSUC. El març de 1941 signava el manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana i el 1942 figurava com un dels fundadors del Partit Socialista Català. Col·laborador esporàdic de la revista *Enllà!*, de Mèxic, que aparegué l'octubre de 1944, poc temps després passà a militar al Moviment Socialista de Catalunya i fou el director de l'edició americana d'*Endavant*, publicada a partir d'agost de 1946. A Mèxic, va exercir com a director de noticiaris radiofònics. Va fer una primera visita a Barcelona, després del llarg exili, el 1979. [PPB]

Publicacions: *6 d'Octubre. L'ensulsiada dels jacobins*. Barcelona, 1935. *Cuatro lecciones de socialismo*. Barcelona, 1937. *Lina Òdena. Su vida, su obra y su trabajo entre el proletariado en lucha. Su muerte gloriosa frente al fascismo*. Barcelona s.a.

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. HUERTAS, Josep M. «Estivill: Quan *L'Hora* era quasi clandestina». A: *L'Hora*. 1979, 17-23 desembre, núm. 41, pàg. 28-30. VINYES, Ricard. «Àngel Estivill. El diletantisme intel·lectual dels comunistes catalans». A: *L'Avenç*. 1980, juliol-agost, núm. 29, pàg. 46-51.

Estivill i Pascual, Jordi, sociòleg i socialista (Barcelona 1943). Juntament amb Ignasi Pons i Jordi Costa, el febrer de 1967 a Montserrat, va presidir el primer congrés del MSC de l'interior, liderat per J. Raventós. Junt amb Andreu García de la Riva, Martí Iñigo, Raimon Obiols i Joan Raventós, va sortir elegit d'aquest congrés membre del comitè executiu. [TMS]

Estop, Francesc, activista obrer barceloní (segle XIX). Va ser acusat, conjuntament amb altres vuit persones, d'atacar dos tintorers, per motius laborals, el 7 de febrer de 1856 al carrer de Sant Pere més Baix. Del consell de guerra posterior a què fou sotmès amb els seus companys, n'hi ha notícia a la premsa de l'època, i es va inserir dins la campanya que la reacció va endegar contra el moviment obrer. [END]

Estop, Joan, activista obrer barceloní (segle

XIX). Va ser acusat d'atacar dos tintorers el febrer de 1856. (Vegeu: Estop, Francesc.) [END]

Estorach, Soledat, anarquista i feminista (Albatàrrec, el Segrià, 1915-París 1993). Filla d'un mestre d'escola, es va traslladar a Barcelona on va formar part, al costat de Conchita Liaño, Àurea Cuadrado i Amparo Poch, entre d'altres, del comitè regional del moviment de Mujeres Libres. Col·laborà també a *Tierra y Libertad*. Finalitzada la guerra civil de 1936, es va exiliar a França tot ajudant en el difícil moment de la fugida les companyes d'organització. Instal·lada a París i amb una greu malaltia cardíaca, va morir al final d'una llarga hospitalització. [TMS]

Estrada, Joan, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat tresorer de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca en el moment de la constitució, l'agost de 1910. [PPB]

Estrada, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant els anys del pistolisme, anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Estrada, Mariano, mestre i ferroviari a Tarragona (?-París 1955?). Mestre racionalista, milità activament a la Federació Nacional de la Indústria Ferroviària (CNT), subsecció de Tarragona, d'on va haver d'escapar-se arran dels fets de Maig de 1937, a fi d'evitar represàlies. A Barcelona fou secretari general de la Solidaritat Internacional Antifeixista (SIA) i el març de 1938, un dels firmants, com a comptador de la CNT, del Programa d'Unitat d'Acció signat amb la UGT. El 1939 s'exilià a França i al camp de Ribesaltes s'ocupà de la secció elèctrica. Posteriorment passà a París, on fou secretari general de la SIA i on va morir a finals de l'any 1955 o a començaments de gener de 1956. [PPB]

Estrada Bes, Lluís, obrer del mar, socialista i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la Fonda Marítima, es va adherir al I congrés de la Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. A les tres set-

manes de la clausura del congrés, el 28 de setembre de 1908, va participar, representant l'Agrupació Socialista de Barcelona, en la Conferència d'agrupacions socialistes de Catalunya en què va sortir reorganitzada la Federació Socialista Catalana. Va prendre part també a la cloenda de la Conferència de les agrupacions socialistes catalanes que se celebrà a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de 1910 i on es reorganitzà la Federació Socialista Catalana. Durant els anys 1910-1912 apareix com un dels propagandistes més actius del socialisme i del sindicalisme a Barcelona i poblacions de l'entorn. El maig de 1916 va participar, en representació de la Naval de Barcelona, en el XII congrés de la UGT celebrat a Madrid. Va prendre part en el míting inaugural del congrés i va formar part, en representació de Catalunya, d'una comissió nomenada pel congrés que s'havia d'encarregar de recollir informació de tot Espanya sobre la situació social que es vivia a fi d'organitzar una vaga general. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. CAPDEVILA, Ma. Dolores & MASGRAU, Roser. *La Justicia social. Órgan de la Federación Catalana del PSOE, 1910/1916*. Barcelona, 1979.

Estrada Rabat, Antoni, treballador del tèxtil, destacat sindicalista (la Plana, Avià, 1944-Gironella 1984). Va ser un dels principals fundadors i impulsors de les comissions obreres del Berguedà, i secretari local de Gironella de CCOO. El 1976 va assistir a unes jornades sindicals celebrades a l'església de St. Francesc de Berga. El 1977 va participar activament en la preparació del Primer de Maig, que no va poder-se dur a terme per amenaces de les autoritats. Va ser coorganitzador de les primeres vagues del tèxtil els anys setanta, vagues en les quals va prendre

part activament. Alhora es vinculà a diversos moviments associatius. [JCR-JJR]

Éstradé i Fores, Joan, sindicalista a Vimbof (segle xx). Fou vocal de la junta directiva del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, el juliol de 1936, i segon tinent d'alcalde del Consell municipal a partir de l'octubre de 1936. [AMA]

Estrugas, Alexandre, anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou regidor de l'Ajuntament tarragoní i presentà la dimissió el setembre de 1937 a causa de la seva incorporació a files. [PPB]

Expósito, Francisco, anarcosindicalista conegut amb el sobrenom de Castillo (Cartagena 1892-Agde, França, 1975). Emigrà a Montcada, on fou fundador del Sindicat d'Oficis Diversos, delegat sindical i membre del comitè de vaga en diverses ocasions. Participà en la guerra civil i el 1939 s'exilià a França. Va patir camps de concentració i formà part de grups de treball que s'adreçaren a l'Havre. Durant la guerra mundial participà en la resistència contra els alemanys. [PPB]

Expósito, Pere, militant i activista anarquista a Tortosa (segle xx). Milità a la Secció Local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria) del municipi de Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937 fou encausat pels successos produïts a Tortosa, acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Expósito, Rufí, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, a finals de 1931, en el moment de la constitució, dirigia la secció del districte IX (Clot, Poblenou i Sant Martí) de Barcelona de la USC. [MPMJ]

F

Fabà, Salvador, paleta i sindicalista a Sabadell (segle XX). En representació de la societat de paletes i peons El Trabajo, de Sabadell, va participar en el Congrés Obrer Nacional, celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la Confederació Nacional del Treball. [PPB]

Fabra i Ribas, Antoni, polític i escriptor socialista (Reus 1879-Cambrils 1958). A partir de 1895 va estudiar a la Universitat de Barcelona, on va llicenciar-se en Filosofia i Lletres (1900) i va cursar estudis de Dret, que ampliaria entre 1901 i 1903 a la Sorbona de París. Entre 1901 i 1908, residí en diversos països europeus, Irlanda, la Gran Bretanya, Alemanya i França, treballant de professor d'espanyol; al mateix temps, això li va permetre entrar en contacte amb els diferents ambients socialistes de l'època i col·laborar en diversos periòdics socialistes i cooperativistes, entre els quals cal destacar *L'Humanité* (1907) de París, que dirigia Jean Jaurès, amb qui va establir-se un fort corrent de mútua simpatia ideològica, política i personal. Entre 1900 i 1901, organitzà els dependents del comerç de Reus i va fundar i dirigir el quinzenal *Reforma social*, «*Éco de los dependientes del comercio*»; entre 1903 i 1905, col·laborà en la segona època de la mateixa revista i va establir, així, una llarga amistat i estreta cooperació amb el que aleshores n'era el director, Josep Recasens Mercadé; continuà molt vinculat a l'organització dels dependents, representant la Federación Nacional de Dependientes del Comercio en diversos congressos internacionals. A partir de 1903, començà a destacar com a publicista, sovint amb el pseudònim de Mario Antonio; així, publicà «Le socialisme en Espagne» a *Le mouvement socialiste* (París 1903) de H. Lagardelle, i la sèrie «Sobre la cuestión táctica» (1904-1905) a *La Revista Socialista* de Madrid, on, en la línia de Jaurès, defensava el

paper autònom dels sindicats. El 1905, impulsà la creació de l'Agrupació Socialista de Reus, cap a la qual va aconseguir atreure Recasens; la relació entre tots dos fou bàsica en l'evolució del socialisme català del primer terç del segle. Tres anys més tard, el 1908, tornà a Catalunya i contribuí decisivament a la reorganització de la Federació Socialista Catalana, en la qual fou elegit secretari del Comitè de Federació, i a la creació del setmanari *La Internacional*, per al qual aconseguí nombroses i significatives col·laboracions europees i el convertí en el periòdic socialista espanyol més prestigiós del moment. El primer decenni del segle va ser d'una intensa i rica vida política i social a Catalunya. L'any abans del seu retorn, 1907, s'havia creat Solidaritat Obrera, en clara al·lusió a la Solidaritat Catalana, com a resultat de la coordinació de les distintes societats obreres de Barcelona i punt de partida d'un renovat moviment obrer català i del qual cal assenyalar, en primer lloc, la seva específica personalitat en la tradició espanyola de fins aleshores. Això succeïa en un ampli context d'apropament entre anarquistes i socialistes i que tenia com a punt de convergència el sindicalisme revolucionari; l'avantguarda d'aquest moviment era el sindicalisme francès (la CGT) i l'impulsor, principalment des del camp socialista, Jean Jaurès. El Congrés Socialista Internacional de Stuttgart (1907), al qual va assistir en representació de les Joventuts Socialistes, juntament amb Pablo Iglesias i quatre delegats més del PSOE, va plantejar la relació partit-sindicat i va acabar pronunciant-se per una estreta relació entre totes dues organitzacions, però evitant alhora qualsevol confusió; per dir-ho d'una altra manera, l'acció política no havia de comprometre la «necessària unitat del moviment sindical». En aquesta línia, Solidaritat Obrera aplegava en el seu si obrers socialistes, anarquistes i republicans (principalment radicals), ultra aquells

que no tenien una afiliació política concreta. Per a ell, Solidaritat Obrera significava, alhora, l'oportunitat de dotar el caòtic moviment obrer català, i principalment barceloní, d'«una gran força políticament i socialment constructiva», i també, l'oportunitat del socialisme català per a sortir de la marginalitat política i sindical. Així, ens trobem, paradoxalment, un Fabra i Ribas, que sovint ha estat considerat, «pel que fa a la política, no gens català» (Claudi Ametlla *dixit*), patrocinant, des del socialisme, una iniciativa obrerista que, com ja s'ha assenyalat, es caracteritzava per la seva originalitat en el conjunt del moviment obrer espanyol, i impulsant, al mateix temps, una estratègia autònoma, potser per primer cop, del socialisme català. Experiència que mai no va comptar amb el suport del sector oficial del PSOE, ja que significava, entre altres coses, congelar la UGT. La Setmana Tràgica va fer acabar Solidaritat Obrera. Els socialistes van impulsar la vaga general contra la guerra al Marroc, molt en la línia pacifista i antimilitarista de Jaurès i que permetia l'acció conjunta dels distints sectors obreristes. Fabra va formar part del comitè de vaga: però quan la vaga va convertir-se en revolta, en bullanga, va recórrer als polítics de l'esquerra nacionalista per tal de reconduir el moviment cap a la proclamació de la República, oferint-se ell i els seus a col·laborar. El fracàs del moviment, la consegüent repressió (Fabra mateix va haver d'exiliar-se) i la conjunció republicanosocialista (novembre 1909) van acabar d'allunyar els socialistes de Solidaritat Obrera. Des de París, esdevingué un dels impulsors de la campanya a favor de Ferrer i Guàrdia i publicà a *L'Humanité*, de la qual altre cop tornava a ser redactor, una sèrie de set articles, «La révolte ouvrière en Espagne», que acabà per convertir-se en una versió estàndard de la Setmana Tràgica, justament pel protagonisme dels seus autors, Fabra mateix i els sabadellencs Rossend Vidal, anarquista, i Magí Marcet, sindicalista. Per contra, ell optà, davant la qüestió catalana, per la defensa de les tesis estatalistes i centralistes que el PSOE va mantenir fins al 1918, quan l'XI congrés es pronuncià, si bé molt tímidament, per l'organització federal de l'Estat. Va considerar l'Estat com l'element vertebrador de la societat; l'estratègia socialista, doncs, passava per la conquesta d'aquest Estat, no pas per la dissolució. D'altra banda, quan analitzava la

qüestió catalana, tendia, amb escreix, a confondre el nacionalisme burgès, doblement censurable des de la seva òptica socialista —pel que tenia de separatista (dissolució de l'Estat) i per nacionalista—, amb les aspiracions del catalanisme. D'acord amb distints testimonis contemporanis, si bé era un home de gran intel·ligència i extensa preparació teòrica sobre els problemes socials, sembla que no estava dotat per al liderat polític, i així, al retorn de l'exili (1918), no tornà a exercir feines directament relacionades amb la direcció política, sinó que passà a ser funcionari de l'Institut de Reformes Socials (1921-1923) i més tard del ministeri de Treball; al mateix temps era corresponsal a Madrid de l'Oficina Internacional de Treball (OIT) entre 1923 i 1926. Elegit diputat a Corts per Albacete el 1931, va exercir diferents càrrecs al ministeri de Treball durant el mandat de Largo Caballero: director general de Treball, comissari general d'Assegurances i sotssecretari. Altre cop diputat el 1936, ara per València ciutat, va ser delegat a l'Assemblea de la Societat de Nacions (1936) i ministre plenipotenciari de la República a Berna entre 1936 i 1939. En l'última etapa de la seva vida, durant l'exili a Colòmbia i Veneçuela se centrà en temes cooperativistes; d'aquells anys destaca *La cooperación: su porvenir está en las Américas* (Caracas 1943); al seu retorn a Catalunya, l'any 1949, contribuï a crear el Centre d'Estudis Cooperatius de Barcelona. [JBP]

Publicacions: *El socialismo y el conflicto europeo*. València, 1915; *Origen y carácter del movimiento laborista*. Madrid, 1924; *La Organización Internacional del Trabajo*. Madrid, 1925; *La Semana Trágica. El caso Maurá. El krausismo*. Madrid, 1975; FABRA I RIBAS, Antoni & CAMPALANS, Rafael. *Catalanisme i socialisme. El debat de 1923*. Edició de Jesús M. Rodés. Barcelona, 1985.

Bibliografia: FABRA RIBAS, Antoni. *Homenaje en el primer centenario de su nacimiento*. Saragossa, 1980. CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña. Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Fabra Salaet, Agustí, pagès i representant anarquista a Jesús i Maria (Jesús i Maria 1905-Tarragona 1940). Milità a la Secció Local de la CNT a Jesús i Maria (Tortosa) i en fou membre del comitè local després de l'alçament militar de juliol de 1936. Participà en els fets de Maig de 1937 a Tortosa, fet pel qual fou detingut i processat. Acabada la guerra civil, fou empre-

sonat a Tarragona el febrer de 1940, jutjat en consell de guerra i executat a la presó de Pilats. [XPM]

Fabré, Sebastià, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la comissió organitzadora del Congrés dels Obrers Constructors d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871. [VYL]

Fàbrega, Fèlix, pagès i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Federació Comarcal de Barcelona i el seu radi al VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Fàbrega, Francesc, teixidor i societatari a Manlleu (segle XIX). Comissionat de la junta de l'associació del ram, elegida el novembre de 1841. [CR]

Fàbrega i Esteba, Abelard, pedagog, socialista i comunista (Cabanes d'Empordà, l'Alt Empordà, 1894-Mèxic 1991). Estudià magisteri a la Normal de Girona i entre 1931 i 1933 fou secretari del seminari de pedagogia de la Universitat de Barcelona. Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el 15 de setembre de 1935 fou nomenat pel Consell directiu del partit membre del comitè executiu de la USC, amb el càrrec de comptador. En constituir-se el PSUC, el juliol de 1936, iniciada ja la guerra civil, presidí la comissió de Cultura adjunta al comitè executiu. S'exilià el 1939 i fou enviat a Mèxic pel comitè central del PSUC nomenat a París el març de 1939, juntament amb Ramon Fabregat i Ferràndiz, amb la missió de coordinar els militants del PSUC allà exiliats. Abandonà el partit el mateix any 1939 en desacord amb el pacte germanosoviètic. Després de treballar durant uns anys com a agent comercial a Mèxic, es va dedicar al negoci editorial i el 1964 va fundar i dirigir les Publicaciones Culturales, dedicades a publicar llibres de text per a l'ensenyament preparatori i universitari. Fou guardonat amb el premi Juan Pablos pel mèrit editorial. A la seva mort, cedí els seus papers i llibres a l'Arxiu Nacional de Catalunya. [PPB]

Bibliografia: MURIÀ, José M. (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. Mèxic, 1996.

Fàbregas, Andreu, blanquer i societatari a Barcelona (segle XIX). El 28 de febrer de 1841, signà una exposició dirigida als diputats a Corts (vegeu: Alabern, Bartomeu) i el 16 de juny del mateix any la seva signatura constà també en el document elevat al regent del regne, del general Espartero, on denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Fàbregas, Emilià, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1967). Milità al PSUC des de la seva fundació. Participà a la guerra civil, i el 1939 s'exilià a l'URSS. Combaté amb l'exèrcit roig durant la guerra mundial. Acabada aquesta, abandonà la Unió Soviètica i retornà a Catalunya. L'octubre de 1956 participà en el I congrés del PSUC, on fou elegit membre del Comitè Central i del Comitè Executiu. Fou també membre del Comitè Central del PCE. Cap al 1957 fou detingut i jutjat per un tribunal militar que li imposà una condemna de divuit anys de presó, i passà vuit anys a la presó central de Burgos. Durant la seva detenció, fou torturat per la Brigada política de Creix i durant diversos anys va tenir prohibida la residència a Barcelona. En sortir de la presó, va treballar a la construcció. Va morir als 53 anys. [PPB]

Fàbregas, Joan, boter a Reus (segle XX). Un dels principals reorganitzadors de la secció de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1900-1904). Fou secretari de la secció reusenca els anys 1900-1902. [RAM]

Fàbregas, Joan, pintador i societatari a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de 1841 la seva signatura constà en el document elevat al regent del regne, el general Espartero, en què es va denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Fàbregas, Joan, socialista a Sabadell (segle XX). El juliol de 1908 fou un dels organitzadors de l'Agrupació Socialista de Sabadell, vinculada a la Federació Socialista Catalana. El 1911, després de la reorganització de l'agrupació, n'esdevingué el president. [PPB]

Fàbregas, Joan, tintorer i societarí a Barcelona (segle XIX). Vocal tercer de la Junta Central de les Associacions de Socors Mutus, establerta l'1 de gener de 1841 a Barcelona. El 28 de febrer de 1841, signà una exposició dirigida als diputats a Corts (vegeu: Alabern, Bartomeu) i el 16 de juny del mateix any la seva signatura constà també en el document elevat al regent del regne, el general Espartero, on denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Fàbregas, Joan P., nom amb què fou conegut l'economista i sindicalista Joan Porcheras Fàbregas (Sant Martí de Provençals, Barcelona, 1893-Londres 1966). Fill d'un taverner, va estudiar tenidoria de llibres. El 1909 fou ferit durant la Setmana Tràgica barcelonina i marxà a l'Argentina. En retornar, va treballar a la taverna del seu pare, de forner, com a venedor d'automòbils, etc. El 12 d'abril de 1931 fou candidat a les eleccions municipals de Barcelona per l'ERC i el mateix any 1931 s'afilià al Sindicat de Professions Liberals de la CNT i fundà l'Institut de Ciències Econòmiques de Catalunya dins l'Ateneu Enciclopèdic Popular i en dirigí el butlletí. Interessat en qüestions d'economia política, durant els primers anys de la República publicà en tres volums *Assaig d'Economia Política* (1932-1934), que recollia cursos impartits a l'Institut, *Les possibilitats econòmiques d'una Catalunya independent* (1932), on estudiava les relacions financeres entre Catalunya i la resta de l'Estat espanyol, *Irlanda i Catalunya, Parabelisme polític-econòmic* (1932) i *La crisis mundial y sus repercusiones en España* (1933). El desembre de 1932 impartí també un curs de economia política a l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona, organitzat pels trentistes. En esclatar la guerra civil el juliol de 1936, representà el Sindicat de Professions Liberals de la CNT en el comitè de l'Escola Nova Unificada, constituït el 27 de juliol de 1937, i l'onze d'agost del mateix any entrava, també representant la CNT, al Consell d'Economia de Catalunya, on va defensar el criteri de la collectivització. El 24 de setembre de 1936 va participar en el Ple de Sindicats Únics de la CNT de Catalunya, dedicat als problemes econòmics de la revolució, i el dia 27 de setembre fou nomenat conseller d'Economia del govern de la Generalitat presidit per Josep Tarradellas i en formà part de la Co-

missió Permanent. Des d'aquest càrrec el 24 d'octubre de 1936 firmava el decret de Collectivitzacions i Control Obrer, la disposició legal més important en matèria econòmica promulgada durant la guerra civil. I el desembre de 1936 tenia una intervenció destacada en la I Jornada de la Nova Economia, que es va celebrar al Palau Nacional de Montjuïc de Barcelona. Interessat en els problemes econòmics que s'havien plantejat durant la guerra, va publicar *Els factors econòmics de la Revolució* (1937), on defensava les collectivitzacions industrials i agràries i la creació d'un Consell Nacional d'Economia, i *Les finances de la revolució* (1937), un assaig amb propostes concretes sobre la manera de finançar les collectivitzacions i la guerra. El desembre de 1936 va abandonar el govern de la Generalitat i recollí les seves experiències en el llibre *Vuitanta dies en el govern de la Generalitat. El que vaig fer i el que no em varen deixar fer* (1937). El juny de 1937 va participar en el Ple de Sindicats de la CNT de Catalunya i de Federacions de Grups de la FAI i, en representació del Sindicat d'Ensenyament i Professions Liberals, era un dels signants del dictamen més important del Ple, el que es referia a la situació politico-social. Marxà a França a finals de 1937 i, en esclatar la guerra mundial, es traslladà a Londres, on treballà a la BBC i creà una empresa d'exportació. Havia col·laborat en nombroses publicacions: *Ateneu, Solidaridad Obrera, Tierra y Libertad, Tiempos Nuevos* i d'altres. [PPB]

Publicacions: *Assaig d'Economia Política*. 3 vols, Barcelona, 1932-1934; *Les possibilitats econòmiques d'una Catalunya independent*, Barcelona, 1932; *Irlanda i Catalunya. Parabelisme polític-econòmic*. Barcelona, 1932; *La crisis mundial y sus repercusiones en España*. Barcelona, 1933; *Els factors econòmics de la Revolució*, Barcelona, 1937; *Les finances de la revolució*. Barcelona, 1937; *Vuitanta dies en el govern de la Generalitat. El que vaig fer i el que no em varen deixar fer*. Barcelona, 1937.

Bibliografia: ARTAL I VIDAL, Francesc. «Fàbregas, Joan P.». A: *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans*. Barcelona, 1979. PEIRATS, José. *La CNT en la revolució espanyola*. 3 toms. París, 1971. PÉREZ-BARÓ, Albert. *Trenta mesos de collectivisme a Catalunya (1936-1939)*. Barcelona, 1970.

Fàbregas, Joaquim, obrer tèxtil i sindicalista a Olot (?-Bouleternese, França, 1951). Va militar al Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT d'Olot

i durant els anys de la República i la guerra civil va exercir diversos càrrecs de responsabilitat. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Fàbregas, Josep, societari a Prats de Lluçanès, Osona (segle XIX). L'11 de maig de 1855, va subscriure una exposició al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Fàbregas Batalla, Anton, Mascures, perxador i activista polític (Valls 1907–front de l'Ebre 1938). Treballava a ca l'Eixut, o sigui a la casa Dasca. Era del Ram de l'Aigua del BOC-POUM de Valls. Va pertànyer a l'Ateneu Sindicalista Llibertari. Va ser de la primera junta del BOC vallenc, el 1933, amb el càrrec de tresorer. El 1934, arran dels fets d'Octubre, va ser engarjolat, amb una sentència del tribunal de sis anys i un dia. El setembre de 1935 participà en una comissió de vaga a ca Dasca, juntament amb altres companys de feina. A la guerra va entrar al comitè representant el POUM i després al primer Ajuntament posterior al comitè, el 26 d'octubre de 1936, en qualitat de regidor pel mateix partit. En dissoldre's el POUM, l'octubre de 1937 cessà de regidor i llavors entrà al grup de la CNT fins que va ser mobilitzat per a anar a la guerra, enquadrat al regiment d'enginyers pontoners del Vè Cos de l'Exèrcit. Fonts orals afirmen que va ser assassinat pel PSUC, al front de l'Ebre. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca». A: *Quaderns d'Història Contemporània*. 1991, Tarragona. CUSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. CASAS MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Fàbregas Güell, David, fuster boter i sindicalista (Valls 1902-1965). Treballava pel seu compte i després a la Cooperativa de Fusters. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, era afiliat a la Unió Republicana Democràtica local. El febrer de 1936 entrà a la Federació Local de la CNT pel Sindicat de la Fusta. L'abril de 1936 va ser designat per la Federació Local de la CNT per a organitzar el Ple Regional, congrés que finalment no es va celebrar. El febrer de 1937 era de la UGT i com a tal va ser nomenat en una troica per a formar part del Comitè

d'Enllaç per a apropar postures de cara a una acció conjunta CNT-UGT pel fet de pertànyer al Comitè Local de la UGT, amb la responsabilitat de l'administració. A la Comissió municipal de govern de juliol, va ser ratificat per a aquesta comesa. El juliol de 1937 era de la cèl·lula del Ram de la Fusta i com a tal participà en la Conferència Comarcal preparatòria de la Nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya i, alhora, era el secretari del Sindicat de Pintors de la UGT. L'agost de 1937, formant part del Ram de la Fusta, va presidir l'assemblea de delegats per a reorganitzar la comarcal, i s'integrà al nou secretariat. No es va exiliar. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilanü. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30.

Fàbregas Guillén, Dídac, obrer metal·lúrgic, comunista i sindicalista (Ripollet, Vallès Occidental, 1947). A començaments dels anys 60 va participar en la creació de les CCOO del Vallès Oriental i entre 1967 i 1969 fou membre del seu Secretariat Permanent. Formà part també de la Comissió Obrera Nacional de CCOO de Catalunya. Vinculat inicialment al PSUC, el 1966 passà a militar al FOC, on fou responsable polític del Vallès Occidental i membre del Comitè de Direcció Política. Empresonat el 1968, en sortir de la presó participà en la constitució de les Plataformes Anticapitalistes, que evolucionaren cap a la formació dels Cercles d'Obrers Comunistes. El 1974 fundà Organització de Izquierda Comunista de Espanya (OICE), de la qual fou secretari general. Després de la restauració de la democràcia, arran de la crisi organitzativa soferta per OICE, a partir del 1978, i que motivà la seva expulsió, passà a militar al Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), on fou membre del seu Consell nacional i del comitè federal del PSOE. El 1984 fou nomenat director general de Desenvolupament Autòmic del ministeri d'Administració Territorial, en el primer govern socialista. I un any més tard abandonà la política activa per convertir-se en empresari. El 1997 va publicar el llibre *Espanya en la encrucijada: evolució o involució*. En el decurs de la seva militància a la clandestinitat, havia estat conegut amb els sobrenoms de Jerónimo Hernández, Ripo i Pájaro Loco. [PPB]

Bibliografia: RUIZ, Fernando & ROMERO, Joaquín. *Los partidos marxistas. Sus dirigentes. Sus programas*. Barcelona, 1977.

Fàbregas i Vehil, Francesc, arquitecte i urbanista (Barcelona 1901-Cuba 1983). Durant la Segona República fou membre del Grup d'Artistes i Tècnics Catalans pel Progrés de l'Arquitectura Contemporània (GATCPAC) i dirigí la cooperativa encarregada de subvencionar el projecte de Ciutat Repòs i de Vacances. Inclinat cap al socialisme, el 1936 s'afilià al PSUC i durant la guerra civil fou assessor del departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya. Juntament amb J. Grijalbo, elaborà el decret de municipalització de l'habitatge i va publicar *La municipalització de la propietat urbana* (1937). Va col·laborar també a la revista *Horitzons*. El 1939 s'exilià a Santo Domingo, d'on va passar a Cuba. Fou professor a la Universitat de l'Havana i després del triomf de la revolució castrista col·laborà amb Fidel Castro en l'elaboració de la legislació urbanística revolucionària. Des de l'exili cubà, va col·laborar a *Treball* i *Nous Horitzons*. Estudiós de la història de Catalunya, havia publicat diversos treballs sobre la vida i l'obra de Francesc Pi i Margall. [PPB]

Bibliografia: *Diccionari dels Catalans d'Amèrica*. Vol. II. Barcelona, 1992. *Treball*. 1983, juliol-agost.

Fàbregas Ricart, Anton, l'Anton de la Teodora, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1910-Pira 1985). A la República, va ser president de la Joventut Republicana local, el 1935, El febrer de 1937 va ser escollit pel Consell Obrer de la Federació Comarcal del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. El juliol del mateix any era el president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de Vila-rodona, i fou alcalde segon fins al novembre de 1937. [AGT]

Fàbregas Roca, Andreu, socialista a Barcelona (segle xx). Militant d'Estat Català-Partit Proletari, que liderava Jaume Compte, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Fàbregas Roqueta, Josep, pagès i sindicalista berguedà (Bóixols, Pallars Jussà, 1903-Casserres 1985). Fou militant de la Unió de Rabassai-

res de Casserres. Durant la guerra civil, va entrar a l'Ajuntament com a representant del sindicat va ocupar la conselleria d'Agricultura. Mentre va estar a l'Ajuntament va formar part, entre altres, de la comissió de Proveïments. L'abril de 1937 va presentar la dimissió i fou substituït per un company. [JCR/JJR]

Fàbregas Torrens, Valentí, sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou membre del Sindicato de Trabajadores de San Baudilio de Llobregat y sus Contornos, del qual fou secretari el 1930. [AGL]

Fabregat, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fabregat, Joan, blanquer i sindicalista a Igualada (segle xx). Delegat del Sindicat de Blanquers igualadins, uns 500, al Congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants a finals de juny de 1918. [JRM]

Fabregat, Josep, socialista a l'Espluga de Francolí, la Conca de Barberà (segle xx). El 5 de març de 1911 va presidir un míting de propaganda societària a la Societat de Pagesos de l'Espluga de Francolí i al mateix any apareixia una col·laboració seva a *La Justicia Social* de Reus. [PPB]

Fabregat, T., socialista a Barcelona (segle xx). El 1929 exercí com a vocal de la Federació Socialista de Catalunya. Entre el novembre de 1931 i l'agost de 1932 va exercir com a vocal de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Fabregat i Arrufat, Ramon, telegrafista i polític (Jes Borges Blanques 1894-Mèxic 1985). Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a França, on s'afilià a Estat Català i col·laborà amb Francesc Macià en la fallida invasió de Prats de Molló (1926). En proclamar-se la República, fou militant del Bloc Obrer i Camperol. El 1932 va publicar *Flandes, la Catalunya del Nord* i traduí obres de Léon Blum i T. G. Masaryk. Durant la guerra civil, s'afilià al PSUC i esdevingué director general d'Indústria

de Catalunya. El 1939 s'exilià a Mèxic, enviat per la direcció del PSUC per tal de coordinar els militants exiliats allà. El novembre de 1940 fou un dels signants del manifest contrari a la direcció del partit, conegut com el «manifest de desunificació» i abandonà el PSUC. Durant el llarg exili mexicà, va portar a terme nombroses iniciatives culturals, com la fundació de les publicacions *Pont Blau* (1952) i *Xaloc* (1964) i la creació de les Ediciones Catalanas de México. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Vol. III «Comunisme i nacionalisme (1939-1958)», Barcelona, 1985. MURIA, José M. (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. Mèxic, 1996.

Fabregat i Salaes, Manuel, músic i anarquista a Granollers (segle XX). Nascut a Barcelona, militava a la CNT, i en esclatar la guerra civil, el 20 de juliol de 1936, fou un dels integrants del Comitè Antifeixista local de Granollers. El 29 d'octubre de 1936 fou nomenat alcalde-president del nou consistori, que es constituí en el moment en què es va produir la normalització institucional. Ocupà el càrrec fins al 16 de juliol de 1937, quan fou destituït pel delegat d'Ordre Públic de Granollers i comarca, Joan-Antoni Giménez Garay, que havia estat directament designat pel cap superior de Policia de Barcelona, amb la missió de destituir l'alcalde i els regidors de la CNT i detenir-los. Posat a disposició del delegat general d'Ordre Públic, ingressà a la presó Model de Barcelona el 23 de juliol de 1937, a l'edat de 36 anys, sota l'acusació de desafecció al règim, però sortí en llibertat el 16 de setembre de 1937, per decisió de l'Audiència Territorial. Retornà a l'Ajuntament granollerí, com a regidor, el 27 d'octubre de 1937 i el maig de 1938, fins a la fi de la guerra, s'integrava a la Comissió de Govern, com a conseller de Foment i Obres Públiques. El març de 1938 havia format part, també, del Comitè Permanent constituït, a més, per l'alcalde i pel representant del PSUC-UGT. Protagonista de primera fila de la conflictivitat política i social que va viure Granollers durant la guerra, presumiblement s'exilià a França el 1939. [PPB]

Bibliografia: GARRIGA I ANDREU, Joan, i altres. *Granollers 1936-1939: Conflicte revolucionari i bèl·lic*. 2 vols. Barcelona, 1989-1990. PAGÈS, Pelai. *La Presó Model de Barcelona. Història d'un centre peni-*

tenciari en temps de guerra (1936-1939). Barcelona, 1996.

Fabregat Mor, Celestí, sindicalista a Sabadell (segle XX). Poc abans de la proclamació de la Segona República, fou un dels fundadors a Sabadell de la UGT, amb la designació d'Unió General del Arte Textil y Anejos. El 5 d'octubre de 1934, en representació de la UGT, integrà amb altres forces d'esquerra el comitè revolucionari que es formà a Sabadell. Fou un dels homes incondicionals del destacat polític Josep Moix, tant en la UGT com en el PSUC, i el juliol de 1936 fou un dels integrants del Comitè de milícies antifeixistes. L'octubre del mateix any formà part de la direcció de la Comissió de Defensa. [TMS]

Fabregó i Verneda, Josep. Patusques, masover i sindicalista agrari (Vic 1891-?). Membre del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic, l'any 1933 el seu amo el va intentar desnonar de la casa on vivia i les terres que treballava, perquè al·legava que feia tres anys que no li pagava les parts. El desnonament es va poder aturar a causa d'una gran manifestació, realitzada a Vic el 27 de febrer de 1933. Josep Fabregó es va presentar amb la candidatura Coalició d'Esquerres i Obrerista a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934, però no va ser elegit. Uns mesos més tard, després dels fets d'Octubre de 1934, va ser desnonat. L'any 1939 es va exiliar i durant la Segona Guerra Mundial els alemanys el van utilitzar per a treballar a Bèlgica en la construcció de fortificacions. [JCP]

Fabrellas, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Maria Valcárcel, i en representació del Sindicat de Productors d'Assegurances de Barcelona, es va adherir al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Facerías, Josep Lluís, nom amb què fou conegut el militant i guerriller anarquista Josep Lluís i Facerías (Barcelona 1920-1957). Milità al Sindicat de la Fusta de la CNT i a les Jovenuts Llibertàries i, en esclatar la guerra civil, s'incorporà a la columna Ascaso, que posteriorment es convertí en la 28 Divisió de l'Exèrcit Popular. Fou fet presoner a la batalla de Catalunya i va romandre pres en diversos

campes de presoners i de treball fins al 1945. En sortir en llibertat, va passar a militar en el Sindicat d'Indústries Gràfiques de la CNT de Barcelona i fou nomenat secretari general del Moviment Ibèric de Resistència. Detingut l'agost de 1946, fou alliberat el juny de 1947 i s'incorporà a Moviment Llibertari de Resistència, des d'on va participar en l'eliminació del confident Eliseu Melis (juliol de 1947) i va dirigir un frustrat atemptat contra el comissari de la brigada politicosocial de Barcelona Eduardo Quintela. Durant aquest període fou membre de la comissió pro presos de la FAI-FIJL i membre del comitè regional de Catalunya de les Joventuts Llibertàries, on ocupà la secretaria de Defensa. L'octubre de 1947 participà a Tolosa en el segon congrés de federacions locals del Moviment Llibertari Espanyol. A partir del maig de 1948, abocat a la lluita armada contra el franquisme, protagonitzà un seguit de viatges clandestins d'anar i tornar de França a Barcelona, on portà a terme accions armades per recaptar fons i atemptats contra personalitats franquistes, col·locà explosius en edificis públics i desenvolupà espectaculars accions de propaganda. Desvinculat de l'organització de l'exili a partir del setembre de 1951, i cada vegada més aïllat a l'interior de Catalunya, el juny de 1952 viatjà a Itàlia, on fins al 1957 féu dues llargues estades, col·laborà amb els grups anarquistes d'acció proletària i es plantejà la possibilitat de marxar cap a Amèrica. Després de fracassar una entesa amb el grup guerriller de Quico Sabaté, amb qui havia col·laborat en altres ocasions, el 15 de setembre de 1957 realitzà la seva darrera entrada a Catalunya, i morí cosit a trets, víctima d'una emboscada policial, presumptament a causa d'una confidència, el 30 de setembre, al barri de Sant Andreu de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: AGUADO SÁNCHEZ, F. *El maquis en España*. II vols. Madrid, 1975-1976. PONS PRADES, Eduardo. *Guerrillas españolas 1936-1960*. Barcelona, 1977. TÉLLEZ, Antonio. *La guerrilla urbana. Facerías*. París, 1974.

Facetos, Josep, societari a Moià (segle XIX). L'11 de maig de 1855 va signar, en representació de l'Associació de Teixidors de Moià, una exposició de caire oportunista al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Faci, Joaquín, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Era el president de la Societat Obrera del Port de Barcelona i el seu entorn de Càrrega i Descàrrega del Carbó Mineral l'octubre de 1900 en el moment de la seva constitució. [JIG]

Fages de Climent, Carles, escriptor i socialista (Figueres, Alt Empordà, 1902-1968). El 8 de juliol de 1923 participà en l'assemblea constitutiva de la Unió Socialista de Catalunya que se celebrà a Barcelona i formà part de la seva primera junta directiva com un dels responsables de la secció de cultura. El seu nom apareixia també com a redactor de *Justícia Social*, a la seva aparició el 3 de novembre de 1923. [MPMJ]

Faidella Borrego, Fina, infermera i militant cristiana (Barcelona 1939). Dels 7 als 14 anys assistí a l'escola Casas de Barcelona, on la pedagogia activa i moderna utilitzada en l'aprenentatge li permeté assolir una bona base cultural i metodològica. Acabada l'etapa escolar, començà a treballar en una fàbrica tèxtil, conegué noies jocistes i el 1954 s'integrà en un equip de JOCF. Després del seu casament amb Josep Ramírez, tots dos passaren a formar part de l'ACO. Va ser en primer terme responsable de la zona de Sant Andreu i, ja en l'etapa democràtica, presidenta d'ACO de Barcelona. El seu principal camp d'acció fou la família, el barri i la parròquia on treballava amb els joves. Lluità dins el moviment veïnal per aconseguir escoles, instituts, serveis socials. Participà en manifestacions, elaborà escrits, recollí firmes, féu gestions, participà en xerrades i conferències. Fou igualment membre activa de l'APA de l'escola dels seus fills. Juntament amb altres veïns i veïnes, aconseguí la realització d'uns cursos de cultura per al barri i en aquest context es pogué treure el títol d'auxiliar de clínica que li permeté posar-se a treballar d'infermera. A la dècada dels seixanta, acollí a casa seva durant una llarga temporada miners asturians desterrats, i en tot moment va ser solidària amb els empresonats i necessitats. Juntament amb el seu marit Josep Ramírez, participà en la dècada dels vuitanta en l'Acció Solidària contra l'Atur de la seva parròquia. [EFP]

Faiges (o Fages), Antoni, el Patam, anarquista a Sabadell (segle XX). Procedent del barceloní.

barri d'Hostafrancs, actuà a Sabadell durant la Setmana Tràgica, el juliol de 1909. A Sabadell, participà també intensament en la vaga revolucionària del 1917, disparà contra un guàrdia civil i li causà la mort. Encara el 13 de març de 1933, durant la República, fou detingut com a responsable de «fets no perdonats». [TMS]

Fainé (o Feiner), Josep, teixidor i internacionalista a Sabadell (segle XIX). De conviccions anarquistes, desenvolupà una activitat intensa en el si del moviment obrer sabadellenc durant el darrer terç del Vuit-cents. Ja el 1868 destacà com un dels impulsors del secretariat local de l'AIT a Sabadell, creat com a conseqüència de l'influx exercit per la visita en aquella ciutat de l'internacionalista francès Elisée Reclus. Posteriorment formà part del Grup d'Estudis Socials de la Federació Obrera de Sabadell, dirigit per l'anarquista Agustí Serra. El 10 de juny de 1896 fou detingut i portat al castell de Montjuïc, acusat de tenir relació amb l'atemptat que havia tingut lloc tres dies abans al carrer de Canvis Nous de Barcelona, a causa de la seva trajectòria ideològica i per la seva amistat amb l'anarquista Domènec Fruitós Puig. Membre del consell directiu de la Federació Obrera de Sabadell, ja al tombant de segle, dirigí alguns dels moviments vaguístics que els teixidors mecànics d'aquella localitat secundaren entre gener i febrer de 1902 amb reivindicacions de tipus salarial. Poc després, va intervenir en els fets tumultuosos de la vaga general de la ciutat vallesana de 18 de febrer de 1902, i no pogué escapar a la posterior repressió en ser empresonat novament a Barcelona a primers del mes de març. [XPM]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II. Sabadell, 1977.

Fajula, Pere, pagès i sindicalista a Olot (segle XX). El 1933 presidia l'Associació Sindical i Cooperativista de Treballadors del Camp de les comarques d'Olot, constituïda l'agost d'aquell mateix any. [JClaR]

Falaschi, Fosco, obrer rajolaire i militant anarquista italoargentí (Itàlia, ?-front d'Osca 1936). Va créixer a l'Argentina, on va emigrar junt amb els seus pares a la seva infantesa. De formació autodidacta, començà les seves col·laboracions a *El Obrero Ladrillero*, el periòdic del

ram, i *La Protesta* de Buenos Aires després de la Primera Guerra Mundial. La dictadura del general José Félix Uriburu va repatriar-lo al seu poble nadiu; ell tractà d'escapar tres o quatre cops, amb les consegüents condemnes. El 1934, aconseguí arribar a Gènova, on va embarcar-se cap a Barcelona amb l'ajut desplaçat pels seus coreligionaris catalans. Signant F. F. o Gino Fosco, va col·laborar a les capçaleres anarquistes més importants de l'època i, sobretot, a *Solidaridad Obrera* de Barcelona. Fins i tot arribà a ésser proposat per Ascaso, des del comitè regional de la CNT, com a director del diari, quan Manuel Villar, el seu responsable, va ésser empresonat arran de l'aixecament anarquista del desembre de 1933. Falaschi manifestà la seva recança davant el compromís d'una tasca editorial regular. El que volia era la col·laboració intensiva, però no regular, i l'aire bohemí dels periodistes anarquistes d'estil neo-modernista. Ho abandonà abans de la primera setmana i marxà a Madrid, on va ésser detingut. El gener de 1936 era a la presó, i aquest fet desencadenà a *Tierra y Libertad* i *Solidaridad Obrera* una àmplia campanya de propaganda per al seu alliberament. Tornà a Barcelona i, amb la secció italiana de la columna Ascaso, sota el comandament de Mario Angeloni i Carlo Roselli, marxà al front d'Osca, on va morir el 28 d'agost, junt amb els anarquistes italians Michele Centrone i Vincenzo Perrone. El fet que alguns escrits seus fossin traduïts per Diego Abad de Santillán i editats per l'editorial Tierra y Libertad li valgué, als fulls volants de l'època, l'apel·latiu d'«anarquista de vasta cultura», una denominació repetida després per la historiografia militant anarquista. [STG]

Publicacions: *El trabajo responsable*. Barcelona, 1936; i *Escritos selectos*. Barcelona, 1938. *La cura del odio: palabras a la juventud*. Barcelona, 1938.

Bibliografia: ABAD DE SANTILLÁN, Diego. *Historia y vigencia de la construcción social de un proyecto libertario. Textos y documentación*. Anthropos, suplementos, gener 1993. PEIRATS, J. *La CNT en la revolución española*. Vol. 2. París, 1971. TARIZZO, D. *Histoire des mouvements libertaires dans le monde*. París, 1978.

Falcó, M., socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, el juliol de 1931 va passar a formar part de la comissió de premsa del partit. [MPMJ]

Falcó, Manuel, internacionalista (segle XIX). El mes de desembre de 1872 va ser representant del Consell local de l'AIT a la ciutat de Lleida. [XPM]

Falcó Carbó, Joan, comunista a Girona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Girona. [PPB]

Falcó i Mayor, Ricard, impressor i sindicalista a Barcelona (segle XX). A començaments del segle XX va fundar i organitzar a la ciutat comtal la societat El Arte de Imprimir i l'Ateneu Sindicalista. El 1916 marxà a Costa Rica, on fou membre de la Societat Gràfica de Socors Mutus, de la Confederació General de Treballadors, de la Cooperativa Constructura de Cases Barates, etc. Fundà diverses revistes i dirigí una impremta. [PPB]

Falgàs, Presentació, anarquista a la Torre del Comte, Matarranya, i Barcelona (Torre del Comte 1907-Peiròls, França, 1991). Era originària de la Torre del Comte, on va militar en la CNT i fou molt activa durant la República i la guerra civil, especialment en la col·lectivitat agrícola. El 1939 s'exilià a França, però fou retornada a la Torre del Comte, on li tallaren els cabells, l'apallissaren i, portada a Saragossa, va romandre a la presó durant quinze mesos. En sortir en llibertat, va anar a viure a Barcelona, on durant cinc anys formà part d'un nucli clandestí de la CNT, en el qual s'ocupà de tasques de solidaritat i ajut als presos confederals. El 1947 passà clandestinament la frontera amb França i s'instal·là a Montpeller. [PPB]

Falguera, Jaume, sindicalista a Sabadell (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil, fou membre del Comitè local de les Indústries de Guerra i a les darreries de la guerra formà part de la comissió de la CNT que s'entrevistà amb els responsables municipals a fi d'aconseguir camions per a l'evacuació de la ciutat. [PPB]

Falguera Llorca, Jaume, treballador tèxtil i sindicalista (Barcelona 1942). L'any 1959 va entrar a treballar a Sucesores de Francisco Vila. Els anys 1968, 1971 i 1975, a les eleccions par-

cial del ram de l'aigua, va ser escollit membre del jurat d'empresa. Va ser responsable d'organització de la Coordinadora del Tèxtil de CCOO de Barcelona des del 1966 al 1975. L'any 1970 va ingressar al PSUC. [JGS]

Falgueras i Santcliment, Joan, comunista a Centelles (segle XX). Va ser el president del PSUC a Centelles durant els anys de la guerra civil, era també el director del setmanari *Fraternitat*, òrgan del PSUC de la població. [JCP]

Famadas, sindicalista a Mataró (segle XX). Va ser delegat al Ple regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat del Cartró i Paper de Mataró. [XPM]

Fané, Felip, internacionalista a Reus (segle XIX). Va ser membre i representant del Consell local de l'AIT a Reus (Baix Camp) el febrer de 1873, amb domicili al carrer de l'Hospital d'aquella ciutat. [XPM]

Fanelli Ribera, Giuseppe, activista revolucionari (Nàpols 1827-Nocera Inferiore, Salern, 1877). De família acomodada amb arrels a Martina Franca (Tàrent), va participar des de 1848 en els moviments democràtics i nacionalistes tant a l'escenari italià com al polonès. Col·laborador i amic de Mazzini, fou també influït per la teoria social de Pisacane i va participar en la preparació de l'empresa dels Mille al costat de Garibaldi. L'any 1865 fou elegit diputat per al Col·legi de Nàpols, càrrec que va mantenir fins a 1874 i que li reportà importants avantatges en els seus desplaçaments. En contacte amb Bakunin des de 1865, fou una peça clau en els orígens de l'internacionalisme a Itàlia. Va assistir als dos primers congressos de la Lliga de la Pau i la Llibertat i fou un dels dissidents del segon congrés (Berna 1868) que, l'octubre de 1868, van fundar a Ginebra l'Aliança de la Democràcia Socialista, inspirada per Bakunin. Membre actiu d'aquesta societat i enviat per Bakunin, va arribar el novembre de 1868 a Espanya, país que, per les seves circumstàncies polítiques, oferia interessants perspectives per als revolucionaris europeus. En primer lloc a Madrid i després a Barcelona, el bakuninista napolità va propagar simultàniament l'ideari de la Internacional i el de l'Aliança ginebrina. A Madrid va

comptar amb el suport, entre d'altres, del tipògraf Anselmo Lorenzo i el gener de 1869 s'hi va crear un nucli provisional de l'AIT. Aquest mateix mes va arribar a Barcelona, on va contactar amb cercles republicans federals els quals van facilitar la seva propaganda. Les primeres reunions van tenir lloc al taller del pintor i dibuixant Josep Lluís Pellicer, i entre els assistents hi havia una vintena de persones entre les quals destacà Rafel Farga Pellicer, peça clau en el moviment internacionalista barceloní; aquest nucli provisional que, poc després, s'aniria ampliant no es va convertir en secció de l'AIT fins al maig de 1869. Va abandonar Barcelona el febrer d'aquell any sense poder clarificar la distinció ideològica i organitzativa entre l'AIT i l'ADS; aquest desconeixement i confusió inicial va tenir importants conseqüències en el futur de la Federació Regional Espanyola. [TMS]

Bibliografia: ANDREUCCI, E. & DETTI, T. *Il movimento operaio italiano. Dizionario Biografico*. Roma, 1975. MARTÍ, C. *Orígenes del movimiento obrero en Barcelona*. Barcelona, 1975.

Far, Sebastià, comunista a Sitges (?-Dijon, França, 1951). Militant del POUM, fou un dels animadors de la secció de les Joventuts Comunistes Ibèriques (POUM) de Sitges i va pertànyer al Comitè Central de les Joventuts del POUM. El 1939 s'exilià a França, on va patir camps de concentració. Morí de tuberculosi pulmonar. [PPB]

Farga, associacionista a Barcelona (segle XX). A mitjan 1869, apareix com a president de la Sociedad de Curtidores de Barcelona. [CMM]

Farga Pellicer, Miquel, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Molt possiblement es tracta d'un germà de Rafael Farga i Pellicer. El seu nom figurava en la llista dels delegats que foren escollits a Barcelona per a assistir al congrés de la AIT que s'havia de celebrar a la Haia el setembre de 1872. [CMM]

Farga Pellicer, Rafael, tipògraf i destacat dirigent internacionalista (Barcelona 1844-1890). Utilitzà els pseudònims de J. Gómez i de Justo Pastor de Pellico. Nebot del pintor Josep Lluís Pellicer i cosí del militant anarquista Antoni Pellicer Paraire. L'any 1931, Pablo Marbà descri-

via a Max Nettlau la figura de Farga Pellicer com la d'un home baix d'estatura, d'espatlles molt amples, de veu dolça i d'oratória intel·ligent. El 1865, figurà entre un grup de socis de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, inaugurat el 1862, que volien mantenir l'entitat en una línia de servei a la cultura dels obrers contra maniobres no del tot precisades d'una directiva simpatitzant amb el partit progressista. Després de la revolució de Setembre de 1868, fou designat secretari de la Direcció Central de les Societats Obreres, de Barcelona, organització que, a partir del mes de febrer de 1869, es denominà Centre Federal de les Societats Obreres. Els dies 12 i 13 de desembre de 1868 va prendre part en el Congrés Obrer celebrat a Barcelona, i hi compartí el càrrec de secretari amb Antoni Marsal Anglorà. Hi féu una apologia de la República Federal, capaç d'alliberar el poble de la tirania dels dèspotes així, com el cooperativisme era capaç d'alliberar-lo de la tirania del capital. Participà en la fundació del setmanari *La Federación*, que va néixer com a òrgan del Centre Federal de les Societats Obreres (1 d'agost de 1869-3 de gener de 1874), i en fou director. Amb la seva participació en el IV congrés de l'Associació Internacional dels Treballadors (AIT) a Basilea (6-12 de setembre de 1869), es van consolidar les seves relacions amb Bakunin, ja iniciades per correspondència a partir de l'estada de Giuseppe Fanelli a Barcelona a principis d'aquell any, i es va accelerar el procés d'orientació en la línia de l'AIT, tant del Centre Federal de les Societats Obreres, de Barcelona, com del seu òrgan de premsa, *La Federación*, el qual, des del 24 de juliol de 1870, aparegué amb el subtítol «Órgano de la Federación Barcelonesa de la Asociación Internacional de los Trabajadores». El pes que el contacte amb Bakunin en el congrés de Basilea va tenir sobre Farga l'expressà Llunas i Pujals a *La Tramuntana* (22 d'agost de 1890): «Bakunin fijó su atención en él en el Congreso de Basilea, y le comprendió enseguida. Le ofreció su amistad y le inculcó sus ideas. Y del acuerdo y de la conformidad de estos dos seres (...) nació el extraordinario desarrollo que tuvo la Internacional en España». Farga Pellicer tingué un paper destacat en el Congrés Obrer de Barcelona (19-26 de juny de 1870). Presidí la sessió d'obertura, pronuncià els discursos inaugural i conclusiu, i figurà entre els membres de la co-

missió encarregada de redactar el dictamen sobre el tema «Organización social de los trabajadores». El mes de setembre de 1871 va prendre part en la Conferència secreta de l'AIT espanyola a València, a partir de la qual va desaparèixer de l'escena pública uns quants mesos, tal vegada pel perill de les represàlies. Va ser un dels coautors de l'escrit *La Cuestión de la Alianza* (1 d'agost de 1872), en el qual els acusats de formar part d'un grup secret probakuninista, l'Alianza de la Democràcia Socialista, dins la Federación Regional Española de l'AIT, intentaren donar raó de la trajectòria que havien seguit i contraatacaren el grup promarxista de la Federación Local Madrileña de l'AIT. Fou director de la *Revista Social*, òrgan de la Unión Manufacturera, des de la seva fundació l'any 1872 fins a 1878. Com a delegat de la Federación Regional Española de l'AIT, va prendre part, juntament amb Tomás González Morago, Nicolás Alonso Marselau i Charles Alerini (favorables a Bakunin) i José Mesa i Pablo Lafargue (favorables a Marx) en el V congrés de l'AIT celebrat a la Haia (5-9 de setembre de 1872), on es consumà la ruptura entre bakuninistes i marxistes. Immediatament després, va intervenir en el congrés de Saint-Imier, Suïssa (15-16 de setembre de 1872), en el qual es constituí la Internacional bakuninista. Participà en el congrés de Còrdova (desembre 1872-gener 1873). Allí van ser ratificades les conclusions del congrés de Saint-Imier, es va transformar el Consell Federal espanyol en simple Comissió de correspondència instal·lada a Alcoi, i es va decidir crear el *Boletín de la Federación Española* de la Internacional i donar un vot de gràcies a l'Alianza de la Democràcia Socialista. Participà en el congrés de Ginebra (1-6 de setembre de 1873) com a delegat de l'AIT espanyola, i anuncià els grans canvis esdevinguts en ella: «Empezamos por crear organizaciones centralizadas. Después reconocimos que este sistema estaba viciado, y descentralizamos, constituyendo separadamente los diversos ramos de cada industria sobre una base federativa». En una resolució presentada per ell, i adoptada pel congrés, s'establí «la necesidad de tomar por base de estas Uniones, no ya el sistema centralizador, sino la autonomía de las federaciones de oficio que pertenecen al mismo ramo de producción, unidas entre ellas por un pacto de solidaridad y de defensa mutua».

Quan la Federación Regional Española de l'AIT va ser posada fora de la llei (10 de gener de 1874), Farga formà part del Consell Federal clandestí. Amb el pseudònim de J. Gómez, assistí al congrés de la Internacional bakuninista celebrat a Brussel·les (7-12 de setembre de 1874), on anuncià la línia de violència que la Federación Regional Española havia decidit adoptar davant la repressió de què era objecte després de la caiguda de la I República, el 1874. Per correspondència, mantingué informada l'Oficina Federal establerta a Locle, Suïssa, de les vicissituds de la classe obrera espanyola en iniciar-se el període de la Restauració. El 1877, deixà el càrrec de director de la *Revista Social* i ocupà la direcció i gerència de la impremta La Academia, propietat d'Evarist Ullastres, un republicà federal amb simpaties obreristes. Pel febrer de 1881, en entreveure un horitzó més ample de llibertat amb el govern Sagasta, es mostrà partidari de dissoldre la clandestina Federación Regional Española i crear la Federación de Trabajadores de la Región Española, públicament constituïda a partir del congrés de Barcelona, el setembre de 1881, per al qual redactà tant la convocatòria com els estatuts de l'esmentada FTRE. El 1887, fundà a Barcelona el periòdic anarquista *El Productor* (1887-1893). [CMM]

Publicacions: *Garibaldi. Historia liberal del siglo XIX*. 2 volums, amb el pseudònim de Justo Pastor de Pellico. Barcelona, 1882. (S'hi recullen notícies, per cert no excessivament abundants, sobre el moviment obrer espanyol. Segons informa Nettleau, basat en unes notes manuscrites d'Eudald Canibell, el primer volum d'aquesta obra va ser escrit al domicili de Farga, i amb la col·laboració del seu cosí Antoni Pellicer Paraire i tal vegada d'Anselmo Lorenzo, el qual, en tot cas, hi participà en menor escala. Els escrits de Farga es troben disseminats, i sense firma en la major part dels casos, en les publicacions periòdiques que dirigí, i tal vegada en altres.)

Bibliografia: MORATO, J. J. «Los redentores del obrero». A: *La Libertad*. 18 i 25 de setembre i 2 d'octubre de 1927, núms. 2.338, 2.344 i 2.350, Madrid. Aquests articles han estat reproduïts a MORATO, J. J. *Líderes del movimiento obrero español 1868-1921. Selección y Notas de V. Manuel Arbeloa*. Madrid, 1972, pàg. 79-94. Nota necrològica publicada a *El Productor*, acompanyada d'un dibuix a ploma del personatge, obra d'Eudald Canibell. 21 d'octubre de 1890, núm. 204, pàg. 1, Barcelona.

Farga Pellicer, Tomàs, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Molt possiblement es

tracta d'un germà de Rafael Farga i Pellicer. El seu nom figurava en la llista dels delegats que foren escollits a Barcelona per a assistir al congrés de l'AIT que s'havia de celebrar a la Haia el setembre de 1872. [CMM]

Fargas, Andreu, socialista i dirigent societari a Reus (segle XX). Durant els anys 1910 i 1911 va participar en nombrosos mítings de propaganda societària i a favor d'obriers en vaga celebrats a Reus. [PPB]

Fargas, Gabriel, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El mes d'abril de 1871, consta com a membre de la junta de la secció de jornalers de la Unión de Las Tres Secciones de Vapor, de Barcelona. Continuava en el càrrec el mes de juliol del mateix any. [CMM]

Fargas, Joan, teixidor de vels a mà, cooperativista i federal a Barcelona (segle XIX). Va ser escollit membre del comitè local de Barcelona del Partit Democràtic el novembre de 1865. Participà en el Congrés Obrer de Barcelona que es va celebrar del 24 al 26 de desembre del mateix any, organitzat per les cooperatives i societats d'ajuda mútua i resistència i preparat per les cooperatives El Obrero. Signà amb altres obrers una carta que es va publicar a *La Asociación* de Barcelona el 6 de juny de 1866, on s'explicà l'origen de la cooperativa La Propagadora del Treball, i es donà una versió de les tensions que aquesta fundació va provocar al si de la Societat de Teixidors. Es reivindicà per a aquesta cooperativa el títol de primera societat de Barcelona en la seva classe, i es denuncià certes irregularitats de la Companyia Fabril de Protecció Mútua, fundada el 1842 pels treballadors mateixos al si de la Societat de Teixidors. L'octubre de 1868 va ser president interí de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. Signà el 6 de desembre de 1868 el manifest *Als Obrers de Catalunya*, publicat des de la Direcció Central, en què s'animava els obrers a celebrar un congrés obrer català. En aquest document es va avançar la idea de publicar un periòdic, que es va plasmar en realitat l'agost de 1869 amb el nom *La Federación*. Va presidir la primera sessió del Congrés Obrer que tingué lloc els dies 12 i 13 de desembre de 1868. Amb motiu d'una vaga de la branca tèxtil a Barcelona els me-

sos d'agost i setembre de 1869, signà juntament amb altres teixidors un document publicat per *La Federación* el 19 de setembre de 1869, i dirigit al president del Consell de Ministres, en el qual es va advocar pels interessos dels obrers. Va ser membre del Club dels Federalistes, creat el 1869 a Barcelona junt amb Josep Lluís Pellicer. Va ser escollit pel comitè del Partit Republicà Federal de Barcelona el febrer de 1869. Més tard, l'abril del mateix any, signà un document en el qual el Centre Federal de les Associacions Obreres de Barcelona recolzava la candidatura federal en les eleccions parcials per a triar dos diputats a la circumscripció de Barcelona. Participà en el congrés organitzat pel Centre Federal de les Societats de Teixidors a mà de Catalunya, que es va celebrar a Barcelona els dies 5 i 6 de setembre de 1869. Quan es va iniciar la separació entre dirigents obreristes i el republicanisme federal, es decantà vers postures apolítiques bakuninistes. [MCC]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional 1864-1881*. Barcelona, 1972.

Farguell, Joan, societari a Barcelona (segle XIX). Signà una carta publicada a *La Asociación* de Barcelona el 6 de juny de 1866, on es reclamava per a La Propagadora del Trabajo el primer lloc entre les cooperatives fundades a Barcelona, i es polemitzava amb la Companyia Fabril de Protecció Mútua. Va participar en el congrés del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona de 12 i 13 de desembre de 1868, i el febrer de 1869 era vocal de la direcció central d'aquesta entitat. [SBV]

Farigola, Antoni, internacionalista (segle XIX). Era un dels col·laboradors del periòdic *La Tramontana* (1881-1893), que dirigia l'anarquista Josep Lluanas. [TAG]

Farisa González, Rogeli, comunista a Lleida (segle XX). Fou un dels regidors del PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937. Fou substituït el 5 de gener de 1938. [JSSJ]

Farràs Baró, Manuel, paleta, socialista i comunista a Sabadell (1899-1974). Reputat ciclista, fou responsable del PSOE i de la UGT a Sabadell i es va vincular a la USC. Va ser elegit

conseller de l'Ajuntament sortit de les eleccions del 14 de gener de 1934 en què ocupà l'alcaldia Magí Marçet del CRE. Integrat al PSUC, formà part de l'Ajuntament constituït el 17 d'octubre de 1936, on es va encarregar de l'Assistència Ciutadana. La seva proposta a l'Ajuntament fou decisiva per a l'elecció de Josep Moix com a alcalde de Sabadell el febrer de 1937. També fou el darrer secretari del partit, encara que el PSUC sabadellenc sempre era dirigit a certa distància per Josep Moix. Substituï Josep Moix a l'alcaldia de Sabadell l'agost de 1938 i restà com a cap del consistori fins al 21 de gener de 1939, que passà el càrrec a Miquel Bertrand Oliart i marxà al front amb la seva lleva. Exiliat a França al final de la guerra civil, va rebre l'ajuda del SERE, institució controlada per Josep Moix, i marxà a Xile. Cap al 1942, vivint ja a Xile, s'alineà amb els crítics al PSUC, encara que va estar afiliat al partit fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV, V i VI. Sabadell, 1978-1983.

Farràs i Estefanell, Josep, comunista a Sabadell (segle XX). Membre del POUM, durant la guerra civil espanyola fou regidor de l'Ajuntament de Sabadell, des del mes d'octubre de 1936 fins a l'agost de 1937. Col·laborador d'*Impuls*, l'òrgan de premsa del POUM de Sabadell, el desembre de 1936 va participar en la reunió del Comitè Central Ampliat del POUM i fou un dels firmants, en representació de les comarques de Barcelona, del manifest sobre la crisi del govern de la Generalitat, en què fou exclòs el POUM. A finals d'agost de 1937 va escriure una carta de protesta a la Federació Social de Sindicats, que era controlada pel PSUC, on es queixava del tracte i dels atacs sistemàtics que rebien des del periòdic *Vertical*, dirigit per Josep Castells. [PPB]

Farràs Ricart, Josep, impressor, sindicalista i capellà obrer (Barcelona 1931). Fill de pares forners, va cursar els estudis primaris i de batxillerat als Maristes de Sants sense deixar d'ajudar en les feines del forn familiar. Posteriorment ingressà a l'Escola de Pèrits Industrials, on agafà bones nocions de dibuix industrial, comercial i, inclusivament, artístic. fruit, aquest últim, de la influència del seu germà, que estudiava a Belles Arts. Tots dos desenvolupa-

ren diverses col·laboracions en empreses i finalment en crearen una de pròpia, un taller de calcomanies i de serigrafia anomenat Calcomanies Farràs Ricart. Poc després, tot buscant quelcom més radical i definitiu per a la seva vida, es qüestionà la seva opció empresarial, decidí fer-se capellà i als 25 anys ingressà al seminari. Fou aquí, juntament amb altres seminaristes, on aprofundí la seva sensibilitat per la qüestió social i obrera. El 16 de desembre de 1964 va ser ordenat sacerdot i posteriorment nomenat vicari de Ripollet, on exercí de consiliari d'un grup d'HOAC. Durant els anys següents formà part d'un grup de quatre viceconsiliaris juntament amb Joan García-Nieto, Josep Breu i Joan Moran. El 1968 va ser nomenat consiliari diocesà de l'HOAC, càrrec que li comportà haver d'assistir a diverses trobades estatals i que li permeté viure la crisi de l'Acció Catòlica Espanyola i, més en concret, dels Moviments Apostòlics Obrers de ben a prop. Com a consiliari diocesà visqué l'època de major expansió de l'HOAC i també la greu davallada a partir de 1970. La seva atenció als militants en aquests moments difícils féu possible en primer terme el manteniment d'un bon grup que es reunien entorn a unes Sessions de Reflexió en la Fe, i en segon terme, ja mort el dictador, la revitalització de l'HOAC. El 1969 renuncià a la paga de l'Estiat, deixà la parròquia de Ripollet, es traslladà a Trinitat Vella i es posà a treballar a Comercial del Relieve en feines de serigrafia. El 1975 va ser elegit enllaç sindical i s'afilià a USO, on va ser membre del Comitè Nacional de Catalunya i de la seva Executiva, membre de l'Equip de Formació i moderador de la Federació de Gràfiques. Formà part de la Junta de Veïns de Nou Barris i, responsable del butlletí *9 Barrios*, quan l'associació es dividí per barris continuà fent-se càrrec del full de l'AVV de Trinitat Vella. Igualment escriví articles en revistes com *Correspondència*, *Quaders de Pastoral*, *Boletín HOAC* i en molts butlletins de l'USO i elaborà setmanalment el full de la Comunitat Cristiana de Sant Josep Obrer. Formà part durant quinze anys del grup de Teologia Obrera vinculat a la Coordinadora de Cristians en el Món Obrer i fou un dels impulsors del col·lectiu de capellans obrers de Catalunya. [EFP]

Publicacions: «Report d'una setmana». A: *Quaderns de Pastoral*. 1978, octubre, núm. 55, pàg. 20-24. *La vida a pinzellades d'en Josep Farràs Ricart*. Barcelona, 1996 (autobiografia). *Trobem-nos i parlem-ne (1975-1994)*. Barcelona, 1995. *La noche oscura del militante. La crisis de la HOAC de Barcelona*. Barcelona, 1976. *Dos anys de correspondència entre Francesc Vinyes i Josep Farràs (1974-76)*. Barcelona, 1996. *Una experiencia de formación permanente. Equipo HOAC de Badalona*. Barcelona, 1984.

Farrau Rovira, Albert, naturista i anarquista a Barcelona (segle XX). Era director de l'Ateneu Naturista Eclèctic de Barcelona durant 1928, quan aquesta entitat donà cobertura a l'activitat de diversos grups anarquistes de la ciutat. Fou empresonat el setembre de 1928 després de la clausura d'aquest ateneu. [JIG]

Farré, internacionalista a Sant Vicenç dels Horts (segle XIX). L'abril de 1874 fou el destinatari de deu exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, destinats als internacionalistes de la localitat. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TMS]

Farré, Antoni, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Figura com a membre de la junta directiva de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona que va dimitir en bloc per motius desconeputs el 24 de novembre de 1871. [CR]

Farré, Bartomeu, cooperativista i socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, des de la seva fundació el 1923, el mateix any era president de la Federació Provincial de Cooperatives de Barcelona. Col·laborà a la *Justícia Social* sobre temes de cooperativisme. [MPMJ]

Farré (o Farrer o Ferrer), Dionís, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El maig de 1870 consta com a primer vocal de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. En qualitat de representant d'aquest sindicat, va participar en el Primer Congrés Obrer Espanyol (Barcelona, juny 1870) i va pronunciar-se a favor dels dictàmens sobre resistència obrera, organització dels treballadors i sobre l'apoliticisme; no consta, però, el seu vot sobre el cooperativisme. Consta com a dirigent de Les Tres Clas-

ses en l'etapa de semiclandestinitat que obrí la caiguda de la República; i així, és un dels signants del manifest del 22 de juny de 1874, en què s'afirma que Les Tres Classes de Vapor no va estar mai adherida a la Internacional i on hi ha un esforç per mantenir-se dins la nova legalitat. Possiblement és seva la intervenció al Congrés Obrer de Barcelona que Lorenzo transcriu a les seves memòries: «Soy representante de la clase de vapor de Barcelona, clase triste y lamentable, porque los burgueses han declarado a los hombres inútiles para el trabajo, y les han sustituido por mujeres y niños. Téngase esto en consideración, porque sólo el hombre es útil para el trabajo y no la mujer. Los hombres no sabemos qué hacer, pues que no hemos nacido para robar, sino para trabajar». [JBP]

Bibliografia: IZARD, Miquel. «Entre la impotencia y la esperanza: la Unión Manufacturera». A: *Estudios de Historia Social*. 1978. Madrid, núm. 4, pàg. 29-105. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Esplugues de Llobregat, 1972.

Farré, Joan, obrer ferroviari i representant sindical a Lleida (segle XX). Fou delegat en nom de la Unió Ferroviària de Lleida al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el mes de juny de 1931. [XPM]

Farré (o Ferré), Joan, teixidor de colors i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la Comissió mixta que negocià el conveni del sector, conclòs el 19 de febrer de 1855, i de la Junta mixta de fabricants i operaris de teixits amb telers que havia de vetllar pel seu compliment. El 26 de gener de l'any següent publicava a *La Corona de Aragón*, juntament amb Tomàs Alsina i Jaume Sirera, una denúncia contra un fabricant que no complia, deien, el conveni. [JBP]

Farré, Josep, socialista i cooperativista a Barcelona (segle XX). Milità a la Unió Socialista de Catalunya des de la seva fundació el 1923 i el 1927 presidí la Unió Cooperatista Barcelonina, resultat de la fusió de les cooperatives El Reloj i La Dignidad. [PPB]

Farré (o Forné), Pau, societari a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869, consta com a vo-

cal de la Junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Farré, Raimon, ferroviari i socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1932 va ser escollit vicepresident del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Farré Castellet, Josep, paleta a Molins de Rei (segle xx). Afiliat del sindicat Aliança de l'Obrer Paleta, de Molins de Rei, en va ser membre de la junta com a secretari el 1910. [AGL]

Farré Colomina, Jeroni, fuster i sindicalista a Terrassa (segle xx). Va dirigir el periòdic local *La Voz del Pueblo* de 1907 a 1910, i durant aquest període va publicar articles en publicacions obreristes com *Tierra y Libertad*. Participà activament en el Congrés Obrer de Catalunya de 1908 i en el de la fundació de la CNT el 1910, així com en els posteriors del sindicat anarquista. Era partidari que el fet que es constituís la CNT no havia de suposar una divisió amb els militants de la UGT socialista, sinó que a continuació calia pactar entre els dos sindicats la unificació de tots els obrers. A Terrassa va ser un dels principals líders de la vaga iniciada pel Sindicat de l'Art Fabril el 1910, que esdevingué gairebé general. Després d'aquest conflicte, cap patró local no va voler donar-li feina, i hagué de marxar de la ciutat per a poder treballar. [JLJ]

Farré i Gassó, Joan, ferroviari i polític (Sidamon, el Pla d'Urgell, 1892-Montalban, França, 1944). De jove fou pastor i, més tard, resident a Lleida, esdevingué obrer ferroviari, enganyador de trens. Autodidacte. El 1926 fou implicat en l'intent revolucionari de Prats de Molló i patí presó. El 1928 participà en la creació del Partit Comunista Català. Militant a la UGT, a finals de la Dictadura de Primo de Rivera fou expulsat del sindicat socialista i va crear un sindicat ferroviari independent, la Unió de Ferroviaris, que tingué com a portaveu *La Señal* (1929-1930), del qual fou el redactor més important. Va col·laborar a *L'Opinió* amb articles sobre els problemes dels ferroviaris i llur organització sindical. El 1930 va formar part del Comitè Revolucionari de Lleida. Fundador del Bloc Obrer i Camperol el març de 1931, n'esdevingué secretari general del Comitè Provin-

cial de Lleida i membre del seu comitè central. Fou candidat pel districte primer de la ciutat de Lleida a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Durant la República, en constituir-se la Federació Nacional d'Indústries de la CNT, hi adherí la Unió de Ferroviaris. Arran de la seva activitat política, li fou impedit, però, de participar com a delegat al congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid el juny de 1931. Expulsat de la CNT, impulsà la Unió Local de Sindicats de Lleida, i el 1934 dirigí una nova revista adreçada als ferroviaris, *Frente Norte*. A finals de 1931 formà part de la comissió que havia de redactar la tesi sindical del BOC. Fou candidat per Lleida a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el novembre de 1932, i a les eleccions municipals de gener de 1934. Participà en els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934, tot adreçant-se al poble des del balcó de la Paeria. Fou detingut i empresonat. Fundador del POUM, el setembre de 1935, fou membre del seu comitè central. El 19 de juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, formà part del comitè revolucionari de Lleida i col·laborà amb articles d'orientació política a *Combat* i *Adelante*, els dos diaris que el POUM va publicar a Lleida. Participà en la reunió del CC Ampliat del POUM que se celebrà a Barcelona el desembre de 1936, en plena crisi del govern de la Generalitat. Després del fet de Maig de 1937, fou detingut i empresonat a la presó estatal de Barcelona, on va romandre fins a la fi de la guerra. El 1939 s'exilià a França i fou delegat del POUM a Perpinyà. Després de l'ocupació alemanya de França, passà a la Resistència, on era conegut amb el sobrenom de Jean Javier. A començaments de 1941 fou detingut per la gendarmeria francesa quan es disposava a traslladar un dipòsit d'armes a Perpinyà. Passà dos anys al penal de Nîmes i a començaments de 1943 fou traslladat al penal d'Eysses i d'aquí, el juny de 1943, a la presó militar de Mauzac (Dordonya), on fou deslliurat el 1944 amb l'alliberament del Midi francès. Quan es traslladava cap a Montalban a retrobar-se amb la seva companya, un grup de guerrillers comunistes espanyols, enquadrats a la Unión Militar Española, el va reconèixer com a dirigent del POUM i el va assassinar. [MPMJ]

Bibliografia: BARRULL I PELEGRÍ, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida.

1990. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. *La Batalla*, 31 de juliol de 1946.

Farré i Gassó, Ramon, tallista de fusta i comunista (Bellpuig 1907-Moscou 1978). Nascut al si d'una família de pastors, es traslladà a viure a Barcelona. El juliol de 1936 fou un dels fundadors del PSUC i dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades. Durant la guerra civil, fou comissari del 22 Cos de l'exèrcit, adjunt al general Aranguren. El 1939 s'exilià al nord d'Àfrica i passà pels camps de concentració d'Orà i Algèria, fins que es traslladà a la Unió Soviètica, on va exercir de professor d'Economia Política i d'Història del Moviment Obrer fins a la invasió alemanya de Rússia. Durant la guerra mundial, ingressà a l'exèrcit roig i rebé nombroses condecoracions. En acabar la guerra, treballà com a tallista en fusta fins a la seva jubilació. [PPB]

Farré i Torres, Josep M., sindicalista a Vimodí (segle XX). Fou membre del Comitè de Milícies Antifeixistes, secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT i secretari de la col·lectivitat de Vimodí. [AMA]

Farré Reig, Joan, fuster artesà, militant sindicalista i polític (Valls 1898-Barbastre 1937). Fou un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, adherit posteriorment a la CNT. El 1932 fou un dels fundadors de la secció local de la Unió Socialista de Catalunya i entrà a la junta com a vocal. A les eleccions municipals de gener de 1934 es presentà per la USC integrat al Front Únic d'Esquerres; havent entrat de regidor a l'Ajuntament, participà en la comissió de govern, a Cultura, a Grup Escolar i com a delegació de l'Ajuntament a l'Hospital. Va ser un dels vuit components del Comitè pro Presos Vallencs del 6 d'Octubre de 1934, creat arran dels judicis i del posterior empresonament de ciutadans vallencs. El juliol de 1935 va ser detingut junt amb més persones a l'Ateneu Sindicalista Llibertari, i alliberat després de prestar declaració. Retornà a l'Ajuntament a partir del febrer de 1936; també fou regidor a partir de l'octubre de 1936 pel PSUC, i en dimití el febrer de 1937 per anar voluntari al front, amb el batalló vallenc que s'anomenà Treball. Va trobar la mort

a l'hospital de Barbastre, de tifus, essent sergent d'Enginyers al Front Pirinenc. [AGT]

Bibliografia: CASAS MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Farrera, Joan, naturista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels organitzadors de la Federació Naturista creada a Barcelona el 3 de juny de 1928 per donar cobertura a diversos grups i militants anarquistes. [JIG]

Farreras, Bartomeu, activista obrer a Sitges (segle XIX). Acusat d'haver provocat aldarulls de caràcter laboral al seu poble, el 1856, va ser jutjat en rebel·lia per un consell de guerra. [CR]

Farreras, Roc, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril de 1932 formà part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona, en representació del districte VII (Sants) de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Farreres, Jaume, comunista a Sabadell (segle XX). Juntament amb Galileu Molins i Camil Formosa, es va fer càrrec del comitè directiu del POUM a Sabadell després de la detenció d'Andreu Nin, el juny de 1937. [TMS]

Farrés, Albert, enginyer de la indústria química i comunista a Barcelona (segle XX). Treballà a l'empresa Mirurgya. Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació d'Indústries Químiques, de la qual va ser secretari general en el mateix període. Es va exiliar a Mèxic, on exercí d'empresari. [DBM]

Farrés, Antoni, Miguel, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit al II Congrés del PSUC celebrat el 1965. Era membre també del Comitè de Barcelona. Fou detingut a començaments del 1967. El mateix any va donar suport al procés de radicalització que es va produir entre sectors del PSUC, particularment entre els estudiants, i fou un dels protagonistes de l'escissió que va donar lloc al PCE (I), per la qual cosa fou expulsat finalment dels seus càrrecs. [PPB]

Farrés, Enric, activista obrer a Sitges (segle XIX). Acusat d'haver provocat aldarulls de caràcter laboral al seu poble, el 1856, va ser jutjat en rebel·lia per un consell de guerra. [CR]

Farrés, Enric, carreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va assistir al congrés fundacional de la CNT (Barcelona 1910) en representació dels carreters barcelonins. Va aprofitar la intervenció davant del congrés per a arremetre contra el comportament de la patronal del sector durant la vaga de carreters i contra la conducta indigna de la burgesia catalana. [PPB]

Farrés, Francesc, associacionista a Girona (segle XIX). Va signar, el 12 de novembre de 1842, una proclama a favor de l'Associació Obrera, de la qual era secretari de la junta. [CR]

Farrés, Jaume, pagès i sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Fou delegat de la Societat Agrícola de l'Hospitalet de Llobregat al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1, 2, 3 de maig de 1914 i en el decurs del qual actuà com a secretari de mesa en una sessió. [MPMJ]

Farrés, Miquel, socialista a Gràcia (segle XIX). El març de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins a l'1 de juliol de 1888. Posteriorment, el març de 1891, fou elegit president de la mateixa agrupació, càrrec que li va ser renovat l'any següent, el març de 1892. [TMS]

Farrés, Narcís, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Membre del sindicat santboià Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat, del qual fou vicesecretari l'any 1922. [AGL]

Farrés i Sabater, Antoni, treballador del metall, sindicalista, advocat i polític (Sabadell 1945). A partir de 1966 es va vincular a CCOO de Sabadell i va participar en la seva coordinadora local fins a 1977. Va ser detingut el 1966 i l'abril de 1967 per la seva activitat a CCOO. El 1970 va començar a treballar a Unidad Hermética, i poc després va engegar el primer despatx laboralista estable a Sabadell, amb activitat fins

a 1979; Va militar al FLP-FOC entre 1963 i 1965. A partir de 1970 va passar a militar al PSUC i en fou responsable polític local el 1978. Va participar en la creació d'IC i en va ser membre de la direcció fins al 1997. Va ser escollit alcalde de Sabadell el 1979, amb les primeres eleccions municipals democràtiques, fins a 1999, que va deixar el càrrec. Va ser membre el 1979 de la Diputació de Barcelona, també, com a representant del PSUC, de la Comissió de Govern amb Josep Tarradellas, i va tornar-ne a ser el 1983. Va ser diputat al Parlament de Catalunya en diferents legislatures pel PSUC i IC, i membre de les direccions d'aquestes organitzacions entre 1979 i 1997. [JTH]

Farriols i Santamaria, Josep, minaire i dirigent anarcosindicalista a Súria (Súria 1908-França ?). Amb un petit nombre de sindicalistes formà el primer nucli de la CNT de les mines de potassa de la vila de Súria. Aquest grup començà a ser actiu al principi dels anys vint. Farriols amb altres companys participà en les diferents accions i revoltes de l'organització cenetista fins després de la guerra. Cal destacar la planificació d'un atemptat contra el rei Alfons XIII, l'any 1929, i la revolta minaire de l'any 1932. El 1939 s'exilià a França i després de la Segona Guerra Mundial fixà la residència a Marsella. [RFV]

Farrús, Miquel, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Secció de Paletes i Peons de la federació barcelonina de l'AIT. El 6 de setembre de 1873 publicà una carta a *La Federación*, amb data 29 d'agost, on es desmentia la dissolució de la citada secció i acusava de secessionistes un grup de companys que s'havien reunit al Teatre de la Zarzuela, de Barcelona, el 6 de juliol d'aquell mateix any. [CR]

Farrús, Pau, mestre i comunista a Lleida (segle XX). Fou el delegat de la seva província en el comitè executiu de la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE-FETE-ITE) del Secretariat Regional de la UGT des del desembre de 1936. [DBM]

Fatjó, Josep, estampador a Barcelona (segle XIX). El 5 de gener de 1855, en representació del seu ram, denuncià davant el governador ci-

vil de Barcelona el fabricant Josep Poch, per incomplir el contracte col·lectiu que tenia amb els seus treballadors i no respectar la Societat Obrera. [CR]

Fatsini Fontcuberta, Josep, representant sindical i polític anarquista (Tortosa 1885-camp de concentració de Gusen, Àustria, 1941). Fill de Tortosa, s'incorporà a la Secció Local de la CNT d'aquella ciutat i ocupà càrrecs de responsabilitat al govern municipal durant la guerra civil. Fou un dels primers membres de la CNT local que formà part del consistori després dels successos de maig de 1937. En conseqüència, el 29 de setembre de 1937, hi fou elegit regidor després de quatre mesos sense representació anarquista. Acabada la guerra, s'exilià a França i fou detingut per l'exèrcit alemany i deportat al camp d'extermini de Gusen, annex a Mauthausen. [XPM]

Fau, Joan, forner i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Com a representant dels forners associats de Barcelona, l'abril de 1873 firmava una crida adreçada a tots els obrers del ram perquè s'associessin. [CR]

Fau de Fau, Gertrudis, militant anarquista a Sabadell (segle XIX). El 26 d'octubre de 1884 actuà com a secretària de mesa en la reunió constitutiva de l'anomenada Secció Vària de Treballadors Anarcocol·lectivistes de Sabadell, fundada per les obreres anarquistes sabadellenques encapçalades per Teresa Claramunt al si de la Federació Espanyola de Treballadors. [PPB]

Faura, Francesc, obrer fideuer i societatari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió d'obres fideuers i semolers que entre març i maig de 1855 havia de negociar un conveni col·lectiu amb els fabricants. [CR]

Faura, Josep, sindicalista berguedà (segle XX). Fou militant de la CNT d'Olvan i secretari del Sindicat Únic d'Oficis Diversos del poble durant la guerra civil. Com a tal va fer entrega d'unes terres collectivitzades a la Junta Municipal Agrària perquè en disposés de la manera més oportuna. [JCR/JJR]

Faura Artigas, Josep, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Com a delegat de la sec-

ció de tipògrafs barcelonina, va participar en el congrés que va celebrar la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola a Barcelona a mitjan octubre de 1872. En el congrés, fou escollit secretari corresponsal per a la comarca del Centre. [CR]

Faura Guitó, Ramon, sastre i sindicalista (Gironella 1902-Tolosa, ?). El 1933 fou secretari de la Intercomarcal Manresa-Berga de la CNT. Va participar en la reorganització del sindicat un cop arribada la República. Va ser un dels dirigents principals del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT, i el principal organitzador dels mitings i conferències que el sindicat programava. El 12 de juny de 1932 va participar en la reunió de la qual sorgiren dues faccions al sindicat, una dels més joves i l'altra dels més veterans. La seva activitat fou molt intensa durant la República i la guerra; fou membre del sector trentista, contrari a la FAI. A l'inici de la República, va ajudar a reorganitzar el sindicat de Gironella. Durant els anys republicans fou, junt amb Viladomiu, un dels membres i representants més destacats del grup àcrata Amor y Verdad, que duia a terme conferències, repartiment de propaganda i variades activitats culturals. El juny de 1935 va assistir al Ple intercomarcal de la CNT, que es va fer al bosc de Suanye, com a secretari del comitè intercomarcal. El 28 d'octubre de 1936 es van crear les comissions de l'Ajuntament de Gironella, i ell participà en la de treball. Durant la guerra va tenir el control de la colònia de cal Monegal, collectivitzada; després, s'exilià. Va morir en acabar la Segona Guerra Mundial. [JCR/JJR]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981.

Fauria, Doroteo, socialista a Tarragona (segle XX). Entrà juny de 1914 i novembre de 1916 va firmar diverses col·laboracions al periòdic reusenc *La Justicia Social*. [PPB]

Faus, Joan, falangista i president de l'Hermandad Obrera de Acción Católica d'Alcoi (segle XX). Durant la postguerra, la seva tasca sindical a Alcoi va contribuir a la conscienciació obrera i al desenvolupament d'una crítica social, que tenia com a principis l'honradesa, el cristianisme i la companyonia. El 1954

destacà pels seus escrits a la revista *Forja*, portaveu regional de l'HOAC, on denunciava les males condicions de sanitat i higiene en el treball, l'emprament de menors, la duresa de la jornada laboral i els baixos salaris dels obrers alcoians. Arran de la publicació d'aquests escrits, la revista va desaparèixer. Nogensmenys aconseguí que el cap d'Inspecció de Treball d'Alacant visités les empreses alcoianes i recomanés als empresaris que es posessin dins la llei pel que fa a dutxes, menjadors i latrines. La lluita per les condicions laborals i salarials oberta per ell esdevingué el primer motiu d'unitat i reivindicació dels obrers alcoians en les dècades successives. [JMSS]

Faus Bonet, Vicenç, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou vicesecretari de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador de Barcelona, de juny de 1924 fins al febrer de 1925, quan fou elegit secretari de la dita entitat. Va mantenir-se en aquest càrrec fins al febrer de 1926 i el 1928 fou secretari de la Mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona. [JIG]

Faus i Abad, Vicenç, treballador de Pegaso i sindicalista (Barcelona 1925). Va ser un dels militants més actius de Pegaso, empresa on va treballar des del 1950 al 1958, any en què va ser acomiadat per organitzar una aturada a la fàbrica; no va ser readmès fins al 1977. L'any 1955 va començar a participar en les cèl·lules del PSUC a Pegaso i un any després van organitzar una vaga i va ser detingut per recollir diners a la fàbrica en favor dels presos polítics. L'any 1957 va sortir escollit enllaç sindical, però l'any següent va ser detingut, acomiadat, i acusat de pertànyer al PSUC. Això li va comportar una condemna de dos anys, dels quals va complir nou mesos. L'any 1960, en una altra detenció, va ser jutjat en consell de guerra i va complir quatre anys de condemna al penal de Burgos i un any més a la presó de Lleida. Va organitzar les CCOO a Lleida amb Tomás Chicharro i va ser un dels fundadors de CCOO de Catalunya. Actualment treballa a la Federació de Pensionistes i Jubilats de CCOO de Catalunya. [JGS]

Faya, Manuel, socialista a Mataró (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit comptador del comitè

de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al 24 de juny de 1888. [TMS]

Fayos Martínez, Vicente, llaurador, dirigent obrer i comunista (Vilanova de la Reina, Alt Millars, 1937). L'octubre de 1961 va fundar, junt amb José Fuster Alandes i Lorenzo Delgado Puentes, el comitè local del Partit Comunista a Vilanova. Va estar implicat, junt amb una vintena de militants més i diversos estudiants, a la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (secretari general a Villanueva de Castellón, a València), per dur a terme tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Febes, Gregori, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant confederal, morí assassinat, a mans dels pistolers dels sindicats lliures, durant el període anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Febrer, Esteve, socialista a Manacor (segle XX). Durant la primera dècada del segle XX, juntament amb Joan Blanquer, va ser un dels principals dirigents de l'Agrupació Socialista de Manacor. [TMS]

Febrer Fons, Guillem, fuster i sindicalista (Manacor 1894?-Argentina?). Cap al 1918 impulsà l'organització de la CNT a Manacor, de la qual esdevingué el màxim responsable. Fou col·laborador de *Cultura Obrera*. Al començament de la guerra civil, fou tancat a les presons de Manacor i Can Mir (Palma). Durant els anys quaranta participà en la reorganització de la CNT en la clandestinitat. Al final del decenni, emigrà a l'Argentina. [DG]

Feixé, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Félez Márquez, Francisco, descarregador i ugetista a Barcelona (segle XX). Fou representant del Sindicat d'Obrers Descarregadors de Carbó Mineral del Port de Barcelona i el seu

Radi el juny de 1926 en la reclamació feta per diverses entitats portuàries pel canvi d'horari de treball. Fou vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de Carbó Mineral i Minerals del Port l'octubre de 1927 i, com a tal, un dels membres de la ponència constituïda el setembre de 1928 per a la redacció del reglament de treball a la dita secció. Era president de l'escamentat Sindicat del Carbó Mineral l'agost de 1930. Fou nomenat vocal del Comitè Nacional de la Federació Nacional d'Entitats Obreres dels Ports d'Espanya el gener de 1931. Fou expulsat pels anarcosindicalistes del treball al port el maig de 1931, però durant un temps continuà essent un dels líders socialistes al port. Així, fou un dels qui signà un manifest, l'octubre de 1931, on es defensava la conveniència d'incorporar la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona a la UGT, i participà aleshores com a orador en diversos mítings de la UGT. Fou vicepresident de la Federació Local de Barcelona de la UGT de febrer de 1932 a maig de 1934. D'aleshores ençà va declinar la seva influència al moll fins al juliol de 1936, quan fou el promotor i delegat polític de la centúria Desideri Trilles. Expulsat d'aquesta milícia el juny de 1937, acusat de malversació de fons, tingué l'oposició de la seva organització, el Sindicat d'Obrers Portuaris de Barcelona, perquè fos promogut a comissari polític en una altra unitat militar. [JIG]

Felip i Sardà, Josep Maria, censor jurat de comptes i socialista (Reus, Baix Camp, 1952). Membre de la Coordinadora de CCOO del País Valencià de l'any 1974 al 1977 per la branca d'Oficines i Despatxos. Treballà al Moviment Cooperatiu del Camp. Delegat al congrés fundacional de CCOO a Sants (Barcelona) el mes de novembre de 1976. Doctor en Dret i llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universitat de València. Actualment és professor de Dret constitucional a la Universitat de València. [RIRB]

Felip Ruiz, Rafael, socialista a València (segle xx). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i del sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Felipe, Hilario, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí assassinat

pels pistolers dels sindicats lliures durant els anys anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Felipe, Pascual, treballador de la fusta i representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Fusta de Barcelona. [XPM]

Felisar, sindicalista a Vic (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació de l'Associació Obrera de Vic. [XPM]

Feliu, cambrer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, durant els anys del pistolisme, anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, fou delegat del Sindicat d'Alimentació en el Comitè pro Presos de Barcelona, on exercí tasques de solidaritat i ajut entre els sindicalistes presos de la CNT. [MPMJ]

Feliu, Antoni, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant i tresorer de la CNT, morí víctima de la llei de fugues, juntament amb Eveli Boal, en atemptat comès pels pistolers dels sindicats lliures la matinada del 18 de juny de 1921, després de la seva sortida de la presó Model i d'haver estat posat en llibertat a comissaria. [MPMJ]

Feliu, Gaspar, socialista a Vilassar de Dalt (segle xix). El febrer de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar, càrrec pel que fou reelegit el febrer de 1888 i l'agost de 1891. [TMS]

Feliu, Ricard, socialista a Llançà, l'Alt Empordà (segle xx). El dia u de maig de 1913 va participar en el míting socialista amb què s'inaugurava l'Agrupació Socialista de la localitat empordanesa. Posteriorment va participar en altres mítings socialistes. [PPB]

Feliu Campamà, Miquel, fuster i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou dirigent obrer i republicà de les tres primeres dècades del segle xx a Vilafranca del Penedès. Els

anys 1910-1911 va ser el president de la Federació Local Obrera de Vilafranca i va escriure diferents articles a la premsa republicana sobre temàtica obrera entre 1909 i 1935. Es presentà com a candidat a les eleccions municipals de Vilafranca pel Centre Republicà Federal Radical els anys 1911 i 1913. [RAM]

Fèlix, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Sabadell (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de les Arts Gràfiques de Sabadell. [XPM]

Femenias Mas, Miquel, ferroviari i socialista a Mallorca (segle xx). Membre destacat del comitè de la federació local del PSOE de Palma durant els anys 1909-1913, va participar activament en l'organització de les joventuts socialistes de Mallorca. Durant els anys de la Segona República, va pertànyer al corrent prietista i en el congrés extraordinari de la Federació Socialista Balear, celebrat el 30 de maig de 1936, fou escollit membre de la nova executiva presidida per Jaume Garcia. Morí assassinat a l'inici de la guerra civil. [PPB/DG]

Fenollar, Francesc, metal·lúrgic i dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Cap al 1931 era un dels militants cenetistes més coneguts i representatius de la ciutat de València. Proclamada la República, va ser un dels signants del manifest *La misión de la clase obrera en esta hora*, que la Federació Local de València va dirigir als obrers valencians per recomanar-los l'aprofitament de les noves llibertats polítiques. Posteriorment, fou un dels principals líders del corrent trentista dins la CNT al País Valencià. Ingressà als Sindicats d'Oposició i va representar, com a delegat, el Sindicat de la Metal·lúrgia de València al Ple Regional de Sindicats d'Oposició de Llevant, celebrat a València els dies 11 i 12 de febrer de 1934. Col·laborà activament al diari *El Combate Sindicalista* de València, òrgan d'expressió dels sindicalistes valencians. Fou un dels primers militants cenetistes que s'incorporà a l'agrupació de València (i més tard al Comitè Provincial) del Partit Sindicalista, el 1934. Es va convertir en vocal i secretari de propaganda i premsa del Comitè Provincial d'aquest partit.

En esclatar la contesa, va representar la seva organització en nombrosos comitès i va ser nomenat regidor i vicepresident del nou Consell Municipal de València (3 de febrer de 1937) com a representant del Partit Sindicalista. En aquest càrrec, va destacar en les seves intervencions públiques denunciant la política de subsistències elaborada pel Consell Municipal i per sindicats i col·lectivitats del sector de l'alimentació. [JNN]

Bibliografia: GIRONA, Albert. *Guerra i revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986. VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valencià*. València, 1987.

Fenollosa Alcaide, Ernest, mestre i socialista (la Vall d'Uixó, la Plana Baixa, 1917-1986). Mestre de professió. Tinent d'aviació dins l'Exèrcit Popular de la Segona República durant la guerra civil, va ser empresonat a la fi de la contesa. Quan fou alliberat, va reorganitzar el PSOE de Castelló junt amb Enric Marco Soler, i es féu càrrec del Secretariat d'Organització i, a la vegada, ajudà l'incipient moviment obrer antifranquista. Elegit membre de l'executiva nacional del PSPV-PSOE i de l'executiva nacional d'Unidad Socialista al País Valencià de 1978 a 1980. Senador en la legislatura constituent (1977-1979) i en la primera legislatura democràtica (1979-1982). També fou diputat autonòmic en l'etapa transitòria per Castelló, vocal del congrés extraordinari del PSPV-PSOE (1979) i vocal del II Congreso Nacional del PSPV-PSOE (1980). [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. Ed. Alfons el Magnànim, 1990.

Feriglé, Bonaventura, teixidor i societarí a Manlleu, Osona (segle XIX). El novembre de 1841 fou elegit director primer de la societat de teixidors de Manlleu. [CR]

Fernandell, S., metal·lúrgic i sindicalista a Badalona (segle xx). Dirigent del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT de Badalona, s'afilià a la tendència trentista i el desembre de 1932 era un dels signants, juntament amb Joan Manent, Pere Cané i d'altres, d'un manifest contrari al control de la FAI sobre la CNT i favorable a l'enfortiment dels sindicats. [MPMJ]

Fernández, Evaristo, carreter, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era vicepresident de la Societat de Carreters de Barcelona el 1911 quan fou un dels representants dels carreters de Terrassa i de Barcelona en el congrés de la CNT celebrat a Barcelona el setembre d'aquest any. Fou escollit president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona l'octubre de 1911 i encara ho era el desembre del mateix any quan va ser il·legalitzada l'entitat. [JIG]

Fernández, Feliu, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 figurava entre els signants d'una crida, *A los obreros de Cataluña*, encaminada a la celebració d'un congrés obrer català. Va participar en aquest congrés, que tingué lloc el mateix mes de desembre, on es manifestà partidari de la república federal. El febrer de 1869 era vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona i el novembre de 1873 figurava com a membre de la comissió provincial de la Federació d'Obrers de l'Art de Tintar i Rams Annexos, de la Regió Espanyola de l'AIT. [CR]

Fernández, Francesc, activista (segle XIX). Va ser un dels signants (30 homes i 17 dones), des de la presó, d'un escrit adreçat a les Corts espanyoles, el mes de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fernández, G., representant i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de Viatjants i Corredors en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Fernández, Idóneo, barber i sindicalista a Sabadell (segle XX). Militant de la CNT, va representar el Sindicat de Barbers de Sabadell al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Fernández, Joan, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Originari d'Andalusia, es traslladà a Barcelona, on va ingressar als tallers ferroviaris. Destinat a Vilanova i la Geltrú, es dedicà a organitzar el sindicat ferroviari i durant els anys de la República i la guerra civil va exercir càrrecs de responsabilitat a la

CNT i a la FAI. Un militant amb el mateix nom l'agost de 1936 va representar la CNT en la delegació comarcal del CENU que es va constituir a Vilanova. El 1939 es va exiliar a França, on va patir camps de concentració. Fou detingut pels alemanys, que el traslladaren al mur de l'Atlàntic, però s'escapolí i fou perseguit per la Gestapo. A l'alliberament de França, es tornà a vincular a la CNT i en fou secretari al departament de l'Eure i de la Normandia. Va morir el 13 d'octubre de 1973. [MPMJ]

Fernández, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fernández, Josep, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent del Sindicat Únic de Treballadors (CNT) de Vilanova durant la Segona República i la guerra civil. Representà aquest SUT (1.600 afiliats) al Ple Regional de Sindicats de març de 1933. Durant la guerra civil, formà part del comitè d'enllaç del moviment anarcosindicalista (CNT-JJLL-FAI) de Vilanova. [RAM]

Fernández, Lucita, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollida vocal de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona l'agost de 1932. [DBM]

Fernández, Manuel, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta directiva de la societat tipogràfica de Barcelona establerta l'agost de l'any 1879. Dins aquesta associació, va ser un dels qui es van enfrontar obertament a l'expansió de les idees anarcocol·lectivistes en el moviment obrer. No es posà a favor de les tesis anomenades «autoritàries politicistes», sinó que es proposava mantenir la societat de tipògrafs al marge de les disputes ideològiques d'aquell moment. Malgrat els esforços, els corrents anarcocol·lectivistes van penetrar en la seva associació, com posa de manifest la seva crítica publicada al *Boletín Oficial de la Sociedad Tipográfica de Barcelona*, on caracteritza aquest sector com «apòstols de l'autonomia absoluta i del socialisme il·limitat». [JRM]

Fernández, Manuel, treballador d'arts gràfiques i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou nomenat secretari del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya en el ple celebrat a la Floresta a finals de desembre de 1945 i començaments de gener de 1946. El febrer de 1946 va viatjar a França, on entrà en contacte amb el Comitè Nacional de la FIJL, que s'havia constituït al segon congrés celebrat el març de 1946, i retornà a Barcelona l'abril. El mateix any va realitzar, juntament amb Raül Carballeira, una gira organitzativa i de propaganda per València, Granada, Màlaga, Sevilla i Madrid, on contactà amb joves llibertaris de tot l'Estat. El juliol de 1946 fou nomenat vicesecretari del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, però fou desvinculat del seu càrrec un mes després, en no acceptar la dissolució del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya, que ell mateix dirigia, i que imposava la direcció de la CNT. Detingut per la policia el 17 d'agost de 1946, a la presó Model de Barcelona va formar part de la comissió de premsa que editava el butlletí clandestí *Esfuerzo*. Sortí de la presó el juliol de 1947. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *CNT 1939-1951*. Barcelona, 1982.

Fernández, Miguel, anarcosindicalista (segle xx). Membre de la CNT, de la qual fou secretari ajudant, va actuar com a secretari de la reunió preparatòria del Primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Fernández, Progrés, obrer i líder anarquista valencià (Llíria, el Camp de Túria, 1897-?). El 1913 començà la militància llibertària al grup Ni Dios ni Amo de Llíria i a la societat La Espiga, adherida a la secció de camperols de la Internacional. A Pedralba mantingué contacte amb el conegut anarquista Narcís Poymerau. Va romandre a França durant la Primera Guerra Mundial. A la seva tornada el 1918, participà en l'organització de la CNT a la comarca de Llíria. Després d'un segon viatge a França, es dedicà a recórrer tota la península dins el grup d'agitació Luz y Vida, del qual va ser un dels fundadors. Va mantenir contacte amb elements anarquistes de tot el País Valencià durant l'any 1927 amb intenció de crear una federació anar-

quista. El juliol d'aquest any participà a València en el congrés fundacional de la FAI. Proclamada la República, va ser un dels més destacats representants de la línia anarquista individualista dins el Comitè Regional valencià de la CNT. Fou delegat dels Sindicats de la Construcció i de la Pell de Xàtiva i València al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931, en el qual defensà les tesis faistes i condemnà el col·laboracionisme de l'organització amb el règim republicà. El 1932 fou detingut arran dels esdeveniments revolucionaris de Figols i deportat a l'Àfrica, i alliberat el setembre del mateix any. El març de l'any següent, a l'assemblea de la Federació Local de València de la CNT (celebrada a la Plaça de Bous d'aquesta ciutat) va criticar molt durament els militants més moderats. El 1934 abandonà la FAI per considerar que s'havien imposat els elements autoritaris dins l'organització. La seva trajectòria fins als anys de la transició democràtica és molt desconeguda. Els anys 80 va tornar a la vida pública dins els medis llibertaris (premsa, assemblees, discussions internes, etc.) i es mostrà sempre fidel a les seves tesis anarcoindividualistes. [JNN]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la dictadura (II)». A: *Revista de Trabajo*, 1973-1974, núm. 44-45. BRADEMAS, John. *Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1974. GÓMEZ CASAS, Juan. *Historia de la FAI*. Bilbao, 1977. VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Fernández, Rafael, Noi de la veu, revoltós a Barcelona (segle xx). Militant del Partit Radical lerrouxiista, durant la Setmana Tràgica barcelonina, el dimarts 27 de juliol de 1909, va dirigir l'incendi de l'església de Sant Pau del Camp, el primer edifici religiós incendiat a Barcelona, i, posteriorment, va intentar cremar el convent de les monges jerònimes. jutjat per un tribunal militar el mes d'octubre del mateix any 1909, fou sentenciat a cadena perpètua, però bé que s'havia ofert al tribunal per marxar voluntari a combatre a la guerra del Marroc. [MPMJ]

Fernández, Teodor, sindicalista i tipògraf a Barcelona (segle XIX). Formà part de la prime-

ra junta directiva de la Sociedad Tipográfica de Barcelona, creada el 15 d'agost de 1879, amb funcions de tipus assistencial i sindical. Els altres membres foren: Francesc Marugat, Baldo-mer Tarascó, Gabriel Bretó i Tomàs Gallego, president. [RMS]

Fernández Álvarez, Jaime Cesáreo, metal·lúrgic, dirigent obrer i comunista (Trubia 1939). Milità a la JOC fins al 1961, que va passar a col·laborar amb Rafael Verdejo Lozano en l'organització del comitè sindical de l'empresa Elcano. El 1962 s'encarregà de les compres de material per a propaganda i de la distribució pels voltants de la ciutat de València. Va estar implicat junt amb una vintena de militants més i diversos estudiants en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a set anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (secretari de Finances a València), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Fernández Castillo, Emilio, mariner i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou el president de la Germandat Marítima «La Fraternal» l'agost de 1891, en el moment de constitució d'aquesta entitat. [JIG]

Fernández Cortezón, Manuel, treballador d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació d'Arts Gràfiques. En l'exili, a França, va formar part del Secretariat Regional d'obediència comunista sota la direcció de Josep Moix. [DBM]

Fernández Díaz, Jovino, ferroviari i polític socialista valencià (Astúries 1888-Paterna, l'Horta, 1939). Va emigrar al País Valencià i s'instal·là a Xàtiva, on va desenvolupar quasi tota la seva vida militant. Afiliat al PSOE i a la UGT, va entrar com a regidor de l'Ajuntament de Xàtiva dins la Comissió Gestora creada poc després del triomf de les esquerres a les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la confesa, es trobava de viatge i va tornar ràpidament a Xàtiva, on participà molt activa-

ment, a partir d'aquest moment, en la política local. El gener de 1937 va ser elegit president del Consell Municipal de la ciutat; ocupà aquest càrrec fins al final de la guerra. El 30 de març de 1939 va fer lliurament del poder municipal a una comissió de Falange i tractà de reincorporar-se al seu treball a l'estació de ferrocarril de Xàtiva. El 6 d'abril fou detingut i ingressà a la presó d'aquella ciutat. Condemnat a mort en judici sumaríssim, va ser traslladat a la presó de Sant Miquel dels Reis de València i posteriorment a Paterna, on va ser afusellat. [CCG]

Bibliografia: RAMÍREZ, G. & MARTÍNEZ, I. & GARRIDO, S. & CEBRIÁN, L. *República i Guerra Civil a Xàtiva*. Xàtiva, 1991.

Fernández Florez, José, pagès i sindicalista a Alacant (?-Sakamody, Algèria, 1956). Era originari d'Utrera, on milità a la CNT i el dia 19 de juliol de 1936 va evitar, amb altres militants, la caiguda de la ciutat a mans dels militars rebels. Posteriorment es traslladà a Alacant, on organitzà i animà el Sindicat de Pagesos i va pertànyer al grup Bakunin, de la FAI. El 1939 s'exilià a Algèria. [MPMJ]

Fernández García, Pura, treballadora del servei domèstic i dirigent veïnal (Cambil, Jaén, 1922-l'Hospitalet de Llobregat 1997). Va arribar a Catalunya l'any 1945 i va treballar pel seu compte en feines esporàdiques. Va ser una destacada militant del moviment veïnal del barri de Bellvitge, impulsora d'importants millores, i una gran defensora dels drets laborals i socials de les dones. [JGS]

Fernández Jiménez, Ramón, paleta i comunista (Guadahortuna, Granada, 1937). Va arribar, com a immigrant, a Sabadell durant la postguerra. Militant del PSUC, entre 1964-1967 fou secretari del Comitè Local de Sabadell i, a partir d'aquest any, fou el màxim responsable de les Comissions Obreres sabadellenques, per la qual cosa fou detingut per la policia en nombroses ocasions i, el maig de 1968, condemnat pel Tribunal d'Ordre Públic a sis mesos de presó. Participà en multitud de moviments vagues i a finals dels anys seixanta i començaments dels setanta i fou acomiadat sovint de la feina. [MPMJ]

Fernández Jorge, Càndid, representant sindical i polític anarquista a Tortosa (?-camp d'extermini de Gusen, Àustria, 1941). Afiliat a la Federació Local de la CNT de Tortosa, va desenvolupar càrrecs de responsabilitat política durant el període de guerra civil. El 29 de setembre de 1937 fou un dels representants confederals que formaren part del consistori tortosí després de quatre mesos sense presència anarquista al govern municipal a causa dels successos de maig de 1937. Igualment, va ser elegit segon tinent d'alcalde i membre de la comissió de sanitat del municipi. En acabar la contesa bèl·lica, s'exilià a França, on fou detingut per l'exèrcit alemany i deportat al camp d'extermini de Gusen, annex a Mauthausen. [XPM]

Fernández Jurado, Ramon, ebenista, sindicalista, comunista i socialista (Almeria 1914-Barcelona 1984). Arribat a Barcelona quan tenia quatre anys, a finals de la Dictadura de Primo de Rivera s'afilià al Sindicat de la Fusta, de la CNT, i va passar, al cap de poc temps, a militar a la UGT. En proclamar-se la República, s'afilià al Bloc Obrer i Camperol i formà part de la Joventut Comunista Ibèrica i dels grups d'acció del partit. Al mateix temps, inicià el seu interès per l'esperantisme, del qual esdevingué professor. Participà, dins l'Aliança Obrera, en els fets del 6 d'Octubre de 1934. El 1935, durant el servei militar, formà part de la Unió Militar Republicana Antifeixista, per la qual cosa patí presó. Militant del POUM, el 19 de juliol de 1936 va participar en els combats de carrer a Barcelona i marxà al front d'Aragó amb les primeres milícies del POUM. Fou cap de centúria de la columna Joaquim Maurín i assolí el càrrec de comandant de l'exèrcit republicà. Ferit al front de Llevant el maig de 1938, fou fet presoner per l'exèrcit franquista. Jutjat i condemnat a trenta anys de presó, va romandre a la presó Model barcelonina, on participà en les primeres activitats antifranquistes, fins a l'any 1942. En sortir en llibertat, va reprendre la seva activitat dins el POUM i n'esdevingué, en la clandestinitat de l'interior, membre del comitè executiu. El 1949 s'exilià a França, d'on marxaria cap a Xile. Retornà a Barcelona el 1964 i esdevingué activista de la Cooperativa de Consum dels Teixidors a Mà de Gràcia i col·laborador de *La Llançadora*. Abocat a una

intensa activitat literària en català, castellà i esperanto, va escriure i publicar nombrosos poemes i el 1977 va obtenir el títol de professor de català per la Universitat de Barcelona. A les acaballes del franquisme participà en els intents per reorganitzar el POUM i el 1976, amb un grup d'antics militants, s'incorporà al Partit Socialista de Catalunya-Congrés i en fou membre del Consell general. El 1978 passà al Partit dels Socialistes de Catalunya i en fou elegit membre del Consell nacional, Regidor de l'Ajuntament de Castelldefels a les eleccions municipals de 1983, fou elegit diputat al Parlament de Catalunya a les eleccions autonòmiques de 1984. [MPMJ]

Publicacions: *Memòries d'un militant obrer (1930-1942)*. Barcelona, 1987.

Bibliografia: IGLESIAS, Ignació & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994. REVENTÓS, Jacint. *Ramón Fernández Jurado o la epopeya de la immigración*. L'Hospitalet de Llobregat, 1987.

Fernández Luna, Emili, estudiant i comunista a Sabadell (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte segon de la ciutat de Sabadell. [MPMJ]

Fernández Márquez, Manuel, treballador de la tèrmica del Besòs (?-Sant Adrià del Besòs, 1973). Fou mort en enfrontaments que tingueren lloc entre vaguistes de la construcció i la policia l'abril de 1973. La seva mort provocà un moviment de solidaritat i una vaga general que s'escampà per Barcelona i tot el seu cinturó industrial. [MPMJ]

Fernández Mimó, Miquel, activista anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels anarquistes sabadellencs acusats d'haver participat en la preparació de l'atemptat al Teatre del Liceu de Barcelona, de novembre de 1893. La nit del 4 de juny de 1894, encara en ple procés repressiu pels fets del Liceu, va prendre part juntament amb l'anarquista Benet Escardívol en un assalt i tiroteig contra el policia sabadellenc Amat. A conseqüència d'aquest darrer atemptat, en què no hi hagué cap ferit, fou detingut i empresonat. [XPM]

Fernández Pérez, Ginés, metal·lúrgic i sindicalista (Priego 1932). Emigrà primer a Suïssa,

des d'on arribà a Sabadell els anys cinquanta. Milità al PSUC local i va tenir un paper protagonista en l'organització de les Comissions Obreres de Sabadell. Va convocar l'Assemblea del Camp d'Aviació (16 d'octubre de 1966), de la qual sorgiria l'acord d'organitzar les CCOO, i la reunió de la Font de can Rull, on es formà la comissió coordinadora de les CCOO locals. Treballà als Tallers Baciana, que representà a les comissions d'empresa. Detingut el desembre de 1966, fou processat i condemnat pel Tribunal d'Ordre Públic a dos anys de presó. Creà una escola de formació sindical i fou conseller municipal. [MPMJ]

Fernández Puig, Josep, administratiu i periodista (Barcelona 1899-?). Milità a Acció Catalana, Esquerra Republicana de Catalunya i, durant la guerra civil, passà al PSUC. Treballà com a funcionari de l'Ajuntament de Barcelona i fou cap de redacció del diari *L'Opinió*. El 1939 s'exilià i va viure, primer, a Casablanca i, més tard, a Mèxic. [MPMJ]

Fernández Sánchez, Aurelio, mecànic i anarquista (Oviedo 1897-?). Originari d'Astúries, es va traslladar a viure a Barcelona, on el 1922 va formar part del grup d'acció anomenat Los Solidarios. El mateix any va participar en la conferència de grups anarquistes catalans i balears i va formar part de la Comissió Regional de Relacions Anarquistes, al si de la qual s'encarregà de posar en funcionament els Comitès Antimilitaristes. El 1923, juntament amb Francisco Ascaso i Torres Escartín, va intentar atemptar contra Martínez Anido, que perseguiren fins a Sant Sebastià i la Corunya, des d'on retornaren a Barcelona. El dia 11 de setembre de 1923 va participar en l'atacament a la sucursal del Banc d'Espanya de Gijón, els diners del qual havien de servir per a la compra d'armament. En instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a París, on va conèixer un temps amb Garcia Oliver i va prendre part en els preparatius per a atemptar contra el rei Alfons XIII el juliol de 1926. Fracassat l'intent, va passar a Bèlgica i l'octubre de 1926, amb Garcia Oliver, va tornar a Espanya per Vera de Bidasoa i Pamplona, on tingueren un accident amb l'automòbil. Fou detingut poc temps després a Madrid, amb bombes i armament i acusat d'intentar un atemptat contra Primo de Rí-

vera. El juny de 1927 publicava des de la presó un article al periòdic de Gijón *El Noroeste* sobre l'apoliticisme anarquista. Va romandre a la presó de Cartagena fins després de la proclamació de la Segona República, l'abril de 1931. Membre del grup Nosotros, més radical que la FAI i contrari a la República, va participar en la reunió preparatòria de la insurrecció de gener de 1933 i acceptà el pla proposat per Garcia Oliver. Fou membre del Comitè de Defensa regional de Catalunya i patí presó en diverses ocasions per la seva participació en moviments insurreccionals. El 19 de juliol de 1936 va prendre part en la lluita contra els militars insurrectes a Barcelona. Dos dies després va participar en l'assemblea en què la CNT i la militància anarquista havia de decidir sobre la seva posició respecte al govern de la Generalitat i fou designat per a integrar la comissió que s'entrevistà amb Lluís Companys. El mateix dia 21 de juliol de 1936 representava la FAI en el Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya, on s'ocupà del departament d'investigació i vigilància. A ell, se li atribueix l'afirmació segons la qual a Barcelona, la revolució, l'havien feta «los piojosos». Fou un dels organitzadors de les patrulles de control, les noves forces d'ordre públic encarregades de la repressió a la rereguarda catalana i a començaments d'octubre de 1936, després de la dissolució del Comitè de Milícies, fou nomenat secretari general de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya. Des d'aquests càrrecs tingué un paper cabdal en molts episodis repressius especialment virulents, com fou la matança de religiosos maristes l'octubre de 1936. Formà part de la delegació del Comitè que el setembre de 1936 marxà a Madrid a informar el govern de la República sobre el pacte establert amb els nacionalistes marroquins. L'abril de 1937 fou nomenat conseller de Sanitat i Assistència Social en el govern de la Generalitat que va entrar en crisi arran dels fets de Maig de 1937. Detingut a la presó Model de Barcelona el 28 d'agost de 1937, fou processat en diversos sumaris per robatori i intent frustrat d'assassinat contra Andreu i Abelló. Considerat innocent pels dos primers delictes, fou condemnat a presó atenuada i sortí en llibertat el 6 de gener de 1938. El desembre de 1937 havia escrit una carta al president de l'Audiència de Barcelona on es queixava de la persecu-

ció a què era sotmès. L'abril de 1938 va formar part, en representació de la FAI, del comitè executiu del moviment llibertari. S'exilià el 1939 i passà a Mèxic, on col·laborà en l'organització de l'Acció Democràtica Internacional, i fou secretari de la CNT a l'exili, en representació de la tendència anomenada «Ponència», que animava juntament amb Garcia Oliver. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, Abel. *Durruti. El Proletariado en armas*. Barcelona, 1977. PAGÈS, Pelai. *La Presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona, 1996.

Fernández Vilar, Ginés, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels organitzadors de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona l'abril de 1910. Fou escollit delegat d'aquesta entitat a la Unió Local de Sindicats el maig de 1910. [JIG]

Ferrà, Josep, sabater i societari a Palma de Mallorca (segle xx). Membre de la societat de sabaters La Igualdad, formà part, juntament amb Antoni Negre, de la comissió creada el gener de 1912 per demanar millores als patrons. La negativa d'aquests va impulsar la societat a la declaració d'una vaga en la qual també amb A. Negre, ambdós com a independents, van prestar suport als cenetistes. [TMS]

Ferragut, Gabriel, polític i sindicalista a Mallorca (segle xx). El 1919, era un dels membres del comitè de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble de Palma. El febrer de 1920, fou candidat pel PSOE a Palma a les eleccions municipals, però no fou elegit. El 1921, probablement s'escindí amb els comunistes. El maig de 1930, es reincorporà al PSOE. [AMR]

Ferragut, Maties, socialista a Mallorca (segle xx). Va ser elegit vocal de la comissió executiva que sortí del novè congrés de la UGT de les Balears, celebrat a Palma el desembre de 1933. [TMS]

Ferragut Parera, Antoni, treballador del tèxtil, destacat anarcosindicalista berguedà (Barcelona 1924-Berga 1984). Durant la guerra ci-

vil, va formar part de les Joventuts Llibertàries. Durant la dictadura franquista, continuà afiliat a la CNT, clandestinament, ja que dins el CNS fou delegat de la colònia Rosal en algunes ocasions. El 1977 va participar en la reorganització de la CNT, com a secretari del sindicat tèxtil. El 1978 va ser secretari de la comarcal de la Confederació Catalana del Treball de la CNT, és a dir la CCT-CNT —oposats al sindicat oficial de la CNT. Va pertànyer al comitè de la SAL de la colònia Rosal, en representació de la CNT, del 1980 al 1984. [JCR/JJR]

Ferran (o Ferrando), estudiant i propagandista internacionalista a Barcelona (segle xix). D'origen burgès i poc lligat a l'associacionisme obrer, formà part de la primera generació de militants i difusors internacionalistes que actuaren a Barcelona: Farga Pellicer, Josep Lluís Pellicer, Ramon Cartaña, Gaspar Sentiñón, Trinidad Soriano, Antonio González Meneses i Garcia Viñas. També col·laborà en el periòdic anticlerical i llibertari *La Tramontana*, de Lluçanet i Pujals, i va formar part de la secció de l'Alianza de la Democràcia Socialista. [RMS]

Ferran, Mayo, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea constituent del Sindicat de la Metal·lúrgia que va tenir lloc el juny de 1930 al Teatre Còmic de Barcelona, on fou nomenat membre de la primera junta directiva, com a delegat del sindicat al comitè local. El juny de 1930 era membre també del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, quan aquest es va traslladar de Badalona a Barcelona. L'agost de 1931 fou delegat del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona al Ple Regional de la CNT de Catalunya que va tenir lloc l'agost de 1931 a Barcelona. [MPMJ]

Ferran Benach, Miquel, cambrer i sindicalista a Valls (segle xx). Secretari de la junta, el 1932, de la Societat de Cambrers, Cuiners i similars, entitat creada a Valls el gener de 1928. L'entitat sempre va ser afí a la CNT i amb la dissidència dels trentistes va formar part dels Sindicats d'Oposició. Durant la República, milità al BOC i al POUM. [AGT]

Ferran i Prat, Pere, dirigent obrer a Ripoll (segle xx). Durant la Segona República, va

presidir el Sindicat d'Art Fabril de Ripoll. Era militant del BOC. Es va enfrontar durament amb els cenetistes de la seva població; alguns articles crítics, els va publicar a *Catalunya Roja*. [JCP]

Ferrándiz, Josep, destacat dirigent de la CNT a Manresa (segle XX). Durant la Segona República, quan es va produir l'escissió dins la CNT, va formar part dels Sindicats d'Oposició. Un cop iniciada la guerra i la revolució, va tenir un important protagonisme en l'organització de les milícies obreres. Com a representant dels Sindicats d'Oposició, va formar part del comitè executiu del Comitè Revolucionari i Antifeixista de Manresa creat el 28 de juliol de 1936; també era el responsable del departament de Milícies i de Defensa de l'esmentat comitè fins a l'octubre de 1936. Llavors va convertir-se en el cap polític de la Primera Centúria Roja, formada per milicians de diverses organitzacions obreres de Manresa i comarca. Com la majoria d'afiliats als Sindicats d'Oposició, devia ingressar a la UGT, però després, ja avançada la guerra, va tornar a la CNT. El 25 de setembre de 1937 va formar part del segon Consell municipal de Manresa en nom de la CNT i com a membre del departament d'Agricultura, Riquesa Rústica i Aiguës. Durant la guerra, la seva activitat bàsica va ser la lluita al front d'Aragó. Va morir en combat a la serra del Montsec, a Artesa de Segre, al front de Santa Maria, mentre cobria la retirada dels seus companys en una lluita desesperada. El Casino de Manresa, que era el local del Comitè Revolucionari, va ser anomenat Casal Josep Ferrándiz en honor seu. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La Guerra (1936-1939)*. Manresa, 1993. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Ferrándiz, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunist, que van constituir a Barcelona a les darreries de 1890 els membres del sindicat tèxtil Les Tres Clases de Vapor. [PPB]

Ferrándiz Albors, Francesc, mestre, periodista i dirigent socialista alacantí (Cocentaina, ?-Montevideo, Uruguai, 1961). Fou director del

diari alacantí *Avance* i de la revista *Spartacus* durant la guerra civil. Va ser l'últim director d'*El Socialista* abans de l'exili. Pertanyia al sector largocaballerista del PSOE. Acabada la contesa, passà a França i posteriorment a Amèrica del Sud. Col·laborà en nombroses publicacions de l'exili, com *Las Españas*. [JNN]

Publicacions: *Contra la bestia humana*, 1951.

Ferrando, Antoni, boter de Tarragona (segle XIX). Dirigent històric de la Secció Local de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1904), que tenia uns 250 afiliats. Fou el delegat de la secció tarragonina als congressos 10è (1882), 17è (1889), 18è (1890), 19è (1891) i 30è (1902) de la Federació de Boters i en tots ells prengué part molt activa. [RAM]

Ferrando, Carles, pagès i sindicalista a Vimodí (segle XIX). Fou delegat de la Societat Agrícola de Vimodí al III congrés de la Federación de Trabajadores Agrícolas, celebrat al Vendrell el gener de 1896. [AMA]

Ferrando, Joan, boter a Reus (segle XX). Dirigent de la Secció Local de Reus de la Federació de Boters, i d'aquesta federació, de la qual ocupà càrrecs a la junta directiva els anys vint del segle XX. [RAM]

Ferrando, Josep, dirigent sindicalista a Reus (segle XX). Militant obrerista, participà en múltiples conflictes socials a Reus durant les primeres dècades del segle. Fou dirigent de l'Associació d'Art Fabril de Reus, i en fou president el 1915. Aquest any, fou membre d'una de les comissions de vaga durant el llarg i dur conflicte social que sacsejà la ciutat. [PAN/AAC]

Ferrando Borràs, Josep, teixidor, sindicalista i internacionalista a Reus (segle XIX). Antic republicà federal, abominà de la política de partits des de la desfeta de Cornudella (Tarragona) arran de l'açament federalista d'octubre de 1869, en el qual uns mil dos-cents federals reusencs revoltats lliuraren pacíficament les armes a les autoritats sense cap oposició per part dels seus caps. Aquesta actitud, segons la carta publicada per Ferrando mateix a la premsa, fou qualificada pels revolucionaris de Reus «d'apostasia i traïció». Arran d'aquest fet, passà a

militar en les files de l'anarquisme internacionalista defensand amb fermesa la tendència bakuninista. Va ser dirigent de la Societat de Teixidors a Mà de Reus des de 1870 a 1872. L'any 1870 va protagonitzar una forta discussió a l'interior de la societat, produïda per les antigues friccions existents entre la Societat de Teixidors de Reus i la dels Teixidors a Mà. L'any 1872, amb motiu de la fusió de la Societat de Teixidors amb Les Tres Classes de Vapor, va ser nomenat representant de la Unió de Manufacturadors, de la Regió Espanyola, amb seu social a la vila de Gràcia, en el congrés extraordinari de la Unió de Manufacturadors de la Regió Espanyola de l'AIT celebrat a Barcelona, a l'Ateneu Català de la Classe Obrera, del 10 al 15 de novembre de 1872, amb una postura clarament contrària als postulats de la tendència autoritària. En el mateix congrés, va ser escollit membre de la comissió directiva de la Unió. Entre els anys 1873 i 1874 va ocupar el càrrec de secretari de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, substituint Josep Lluanas i Pujals. [APE]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Transcripción y Estudio preliminar por Carlos Seco Serrano. 2 vols. Barcelona, 1969. NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, JOSEP. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Ferrando Massagué, Joan, comunista (Salomó, Tarragonès, 1907-Dijon 1979). Va participar en la insurrecció del Sis d'Octubre de 1934 i fou empresonat en un dels vaixells presó ancorats al port de Barcelona, on va conèixer Miquel Valdés. En ser alliberat, va fundar el Partit Comunista de Catalunya a Salomó i fou militant del PSUC des de la seva fundació. Va participar, com a voluntari, en els combats de la guerra civil. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. Va participar en la resistència antinazi a Dordonya i, en acabar la guerra mundial, fixà la residència a Dijon. [MPMJ]

Ferrando Vives, Josep, cal Jepot, pagès i sindicalista (el Pla de Manlleu 1901-1967). El gener de 1922 era vocal de la junta de la Germanor de Sant Miquel del barri de Selma del Pla de Manlleu, entitat de socors mutus. L'abril de

1933, en la constitució de la societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» del Pla de Manlleu, va ser un dels signants dels estatuts en nom de la comissió organitzadora, i va ser escollit vicesecretari de la junta que es va formar; en repetí el mateix càrrec a la renovació del 1934. S'integrà a la vida municipal a partir de les eleccions de gener de 1934, en representació d'ERC, fins als fets d'Octubre que en va ser separat. Reposat el febrer de 1936, va actuar fins a la remodelació de novembre. El febrer de 1937 era president del Sindicat de Treballadors de la Terra, afecte a la UGT. El juny de 1937 va ser nomenat per la CNT per a formar part de la Junta Municipal Agrària. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 18 d'abril de 1940. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, JOSEP. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, JOAN. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Ferrarons (o Ferrerons), Jaume, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. En aquesta data, en fou nomenat vocal, fins a l'agost de 1889 en què fou designat bibliotecari, lloc que va ocupar fins a l'octubre de 1890. Posteriorment, l'agost de 1892, fou novament designat vocal de la mateixa agrupació. [TMS]

Ferrarons i Rivera, Josep, escriptor i dirigent cooperativista (Vic 1907-?). De jove, va treballar com a secretari de la Cooperativa Obrera Flequeria Mútua de Vic. A partir de la fundació, l'any 1924, va ser el secretari de la Federació Comarcal de Cooperatives de la Plana de Vic i, com a representant d'aquesta associació, va participar activament en el moviment cooperativista. Delegat de la comarca d'Osona en organismes de representació provincial, va assistir als congressos cooperativistes catalans, estatals i algun d'internacional, com el de l'Aliança Cooperativa Internacional l'any 1934 a Londres. Durant la guerra civil, va exercir càrrecs dins la Generalitat de Catalunya; l'any 1936 va ser nomenat delegat comarcal del Servei de Cooperació Agrícola de la Generalitat de Catalunya, i el 1937 va ser nomenat director general de Proveïments. L'any 1938, en ser cridada la

seva lleva, no es va incorporar a l'exèrcit i va ser destituït dels càrrecs. Políticament socialista, va ser un dels fundadors de la USC a la ciutat de Vic. L'octubre de 1936, en representació de la UGT, va ser nomenat conseller a l'Ajuntament de Vic. Va escriure articles a *Acción Cooperativista* i a *L'Hora Nova*, publicada a Vic els anys de la guerra civil. [JCP]

Ferraté, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1889 va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Així mateix, el 27 de juliol de 1889 fou revalidat en el seu càrrec, que va ocupar fins al febrer de 1890. [TMS]

Ferrater, Josep, anarcosindicalista i vidrier (Badalona 1892-Givors, França, 1969). Va pertànyer des de molt jove al Sindicat del Vidre de Mataró on, al costat de Joan Peiró, es va iniciar en l'ofici i en les idees anarcosindicalistes. Perseguit per la seva militància, va fugir de Catalunya i va refugiar-se a València, Sevilla, Barcelona i altres ciutats de l'Estat; finalment, es va instal·lar a París fins a la proclamació de la Segona República. El 1932 tornà a Mataró, on treballà en el seu antic ofici i va impulsar el procés de les col·lectivitats. En esclatar la guerra civil, fou novament perseguit, aquesta vegada pels contraris al procés col·lectivitzador. Exiliat altra cop a França, després de passar per camps de concentració, es va instal·lar a Givors, i des de 1945 figurà com afiliat a la Federació Local de Givors-Chasse, on va ocupar càrrecs de responsabilitat. [TMS]

Ferratges, Josep, militant obrerista i socialista a Mont-roig del Camp (segle XX). Fou president del Centre Obrer de Mont-roig, constituït sota l'òrbita dels socialistes el febrer de 1911. Participà en multitud d'actes de propaganda societària i en mítings contra la Guerra Mundial. [PAN/AAC]

Ferré, Eusebi, sindicalista a Reus (segle XX). Representà els manobres i els tintorers de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Ferré, Ezequiel, boter a Reus (segle XX). Dirigent de la Secció Local de Reus de la Federació

de Boters, i d'aquesta federació, de la qual ocupà càrrecs a la junta directiva els anys vint del segle XX. [RAM]

Ferré, J., obrer botoner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, va participar, en representació de la Unió de Botoners de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28 de juny a l'u de juliol de 1918. [MPMJ]

Ferré (o Ferrer), Jeroni, fuster i sindicalista a Terrassa (segle XX). Va representar la Societat de Perruquers i Barbers, la d'Oficials Fusters i la Federació Obrera de Terrassa al I congrés de Solidaritat Obrera, que tingué lloc a Barcelona el setembre de 1908. El setembre de 1911 fou delegat per la Societat de l'Art de Treballar la Fusta de Terrassa al primer Congrés Obrer celebrat per la CNT a Barcelona. [MPMJ]

Ferré, Joan, manobre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Manobres de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Ferré (o Ferrer), Joan, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Participà com a delegat de la Societat d'Oficis Diversos de Vilanova i la Geltrú al Congrés Obrer Nacional, celebrat del 30 d'octubre a l'u de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituï la CNT i on va prendre la paraula en diverses ocasions i fou secretari en la sisena sessió. També participà amb la mateixa representativitat al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. En el decurs del congrés, va intervenir en la formació del primer grup de comissions que es va constituir per al dictamen de diverses ponències. [MPMJ]

Ferré, Josep, boter (segles XIX-XX). Dirigent històric de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola, en la qual va ser membre de la Comissió Pericial els anys 1890 i 1903, i ocupà el càrrec de tresorer. [RAM]

Ferré, Josep, pagès al Pla del Penedès (segle XX). Dirigent rabassaire de l'Alt Penedès. Formà part de la junta directiva de la Federació

Comarcal de Sociedades de Trabajadores Agrícolas del Alto y Bajo Panadés l'any 1916, en representació dels pagesos del Pla del Penedès. [RAM]

Ferré, Josep, representant sindical i polític anarquista a la Galera, el Montsià (segle xx). Fou representant de la CNT al govern municipal de la Galera durant la guerra civil i fins a l'any 1937. Després dels enfrontaments de maig de 1937 entre forces polítiques i sindicals, desaparegué del municipi. [XPM]

Ferré, Josep, socialista a Reus (segle xx). Membre de l'Agrupació Socialista de Reus durant la segona dècada del segle, va participar en nombrosos actes de propaganda socialista i societària a diverses poblacions tarragonines, com el Morell, la Riera de Gaià, Vila-seca de Solcina i Flix. [PPB]

Ferré, Maria, militant anarquista castellanenca (Benicarló, el Baix Maestrat, 1901-St. Vincent Rive d'Olt, Olt, França, 1987). Va emigrar a Barcelona, on desenvolupà una activitat intensa dins la CNT junt amb el seu company, Francesc Valls, especialment durant el període bèl·lic. Acabada la contesa, es va exiliar a França, on continuà treballant activament per l'organització fins a la seva mort. [CCG]

Ferré, Pere, pagès a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou dirigent del Centro de Agricultores Obreros de Vilafranca. L'any 1926 n'ocupà el càrrec de vicesecretari. [RAM]

Ferré, Pilar, militant socialista a Reus (segle xx). Participà en la constitució de l'Agrupació Femenina Socialista de Reus, el novembre de 1912, i en fou delegada al comitè de la Federació Socialista Catalana. Participà en diversos mítings socialistes i societaris. [PAN/AAC]

Ferré Albesa, Josep, dirigent i representant sindical socialista a Tortosa (segle xx). Fou militant de la Unió General de Treballadors de Tortosa i en esclatar la guerra civil participà activament en el govern de la ciutat com a representant del sindicat. A finals d'agost de 1936 ja va ser designat membre de la Comissió Administrativa que junt amb el Comitè Antifeixista de Tortosa substituïren el consell municipal an-

terior a juliol de 1936. L'octubre de 1936 abandonà el càrrec i després dels fets de Maig de 1937 tornà al consistori formant part del grup majoritari de regidors del PSUC i la UGT. L'onze de maig va ser elegit delegat de finances de l'Ajuntament fins al mes de setembre, quan retornaren els regidors de la CNT per ordre de la Delegació d'Ordre Públic de Tortosa, que declarà irregular la composició municipal posterior als successos de maig. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Ferré Batalla, Josep M., pagès i sindicalista (Valls, 1905-1969). A la Dictadura de Primo de Rivera era afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. Com a secretari del Sindicat de Treballadors del Camp de la CNT de Valls, el gener i el maig de 1937 i el gener de 1938, signà la representació d'un militant, en nom del miler d'afiliats que tenia el sindicat, perquè anés al Ple Regional de Relacions Camperoles de Catalunya, al Ple Regional de Sindicats i Seccions Pageses i al Ple de Sindicats i Col·lectivitats, respectivament. Així mateix signà altres convocatòries, a Valls, al voltant d'aquestes dates. En la renovació de càrrecs per la collita de 1937-38 de la col·lectivitat agrícola, va ser nomenat vocal, el novembre de 1937. El novembre de 1938, incorporat al front, va ser ferit a a zona de l'Ebre. [AGT]

Ferré Duran, Josep, activista anarquista a Tortosa (segle xx). Fill de Tortosa, fou militant de la CNT i participà en els successos de maig de 1937 en aquella ciutat. A primers de maig es trobava fent el servei militar a la caserna de Tortosa, des d'on escapà sense permís per tal d'unir-se al grup d'anarquistes que s'enfrontaren a les autoritats locals i a les forces d'ordre públic en intentar l'assalt a la caserna on servia. En acabar els successos, va ser detingut i portat a Tarragona, on hauria de ser encausat. A finals de juny de 1937 el tribunal popular que el jutjà decidí posar-lo en llibertat provisional junt amb un altre grup de tortosins. [XPM]

Ferré Ferré, Josep, ca Gils, pagès i activista sindical (la Masó 1907). El 1923 participà en l'entitat Joventut Masorenca com a vocal de junta. Va ser una de les persones destacades a la República en cohesionar el teixit obrer de la

població. El juliol de 1936 va ser del Comitè del Front Popular local, el qual va ser l'encarregat de designar la nova gestora municipal que actuà fins a l'octubre de 1936. El mateix octubre formà part del consistori per la Unió de Treballadors del Camp de la CNT, i fou president de la comissió de Governació. En la remodelació de novembre de 1937, va ser nomenat alcalde segon, i continuà presidint la mateixa comissió. Ahora va ser un dels dirigents de la col·lectivitat agrícola. El febrer de 1937 era el president del Sindicat de Treballadors de la CNT. El 1939 s'exilià i el 1948 demanà de retornar de l'exili. [AGT]

Ferré Font, Miquel, el Co, paleta i sindicalista a Valls (Valls 1897-?). Fou nomenat vice-secretari de la primera junta de la Societat Mutualitat d'Oficials Paletes de Valls, constituïda el novembre de 1930. Fou un dels que s'integrà com a iniciador, l'abril de 1931, a la junta del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, adherit a la CNT. Pertanyia al ram dels paletes. Empresonat el 12 de juliol de 1939 a la presó provincial de Tarragona, fou jutjat i posat en llibertat. [AGT]

Ferré Guarch, Alfons, sindicalista de la CNT (?-el Pla de Santa Maria 1941). L'abril de 1932 entrà de soci a la Caixa Rural i Sindicat Agrícola de Treballadors local. A la República, com a soci de la societat coral Aroma Planenca, n'ocupà en alguns casos un càrrec de junta. A la guerra, va ser component del tribunal popular. El maig de 1937 assistí a Barcelona, conjuntament amb Josep Anglès Ferré, al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Col·lectivitats. El gener de 1938 era el secretari del Sindicat Únic de Treballadors i en ús del càrrec lliurà la credencial a dos afiliats per a assistir al Ple Regional de Camperols, a celebrar a Barcelona. [AGT]

Ferré Jacas, Josep, boter a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Federació Regional Espanyola de Boters durant les primeres dècades del segle XX. [RAM]

Ferré Malet, Josep, cal Malet, filador i sindicalista (el Pont d'Armentera 1901-1966). Entrà a la política municipal després de la victòria electoral de gener de 1934, en presentar-se per la coalició guanyadora d'Esquerra Republica-

na Socialista, tot i que en va ser retirat pels fets d'Octubre de 1934. Reposat el febrer de 1936, va ser regidor fins a la remodelació de novembre de 1936. La seva militància sembla que passà pels rabassaires i per la UGT inicial, fins a decantar-se cap al POUM. El juny de 1943 residia a la població. [AGT]

Ferré Mallafré, Miquel, Miquel del Taller, pagès, ramader i degollador de bestiar, sindicalista (Vallmoll 1907-1972). El desembre de 1936, quan s'omplí l'acta de constitució formal del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de la població, en fou nomenat vicepresident de la junta directiva. L'octubre de 1937 entrà de regidor a l'Ajuntament pel PSUC. El maig de 1938 s'incorporà a l'exèrcit, forçós, fins al gener de 1939, que es va presentar a les noves autoritats a Arenys de Munt. Va servir a la 46 Divisió d'El Campesino i a la 101 Brigada d'Infanteria. Les autoritats franquistes el van qualificar, el 1940, d'indiferent. [AGT]

Ferré Marí, Anton, Anton Trenat, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1898-Barcelona 1975), Autodidacte, pertanyia a la branca trentista de la CNT. Abans de la guerra, va ser president de la Societat Agrícola de la població, entitat de parcers i mitgers «pobres» creada l'any 1912. Ànima del Sindicat de Treballadors CNT-AIT de la vila. Durant la seva vida va patir diversos interrogatoris: pels fets del 1934, pels desnonaments de parcers durant la República, etc. Deu dies després de l'esclat de la guerra, a Cabra del Camp, es produí la fusió de la Societat i del Sindicat Agrícola —entitat dretana creada el 1919— en una de nova i de la qual ell va ser el president. També va ser president i secretari de la col·lectivitat de la població. Durant la guerra, no el van mobilitzar, i només el demanaren per a construir fortificacions al camp d'aviació del Pla de Santa Maria. Sensibilitzat per la temàtica pagesa, sabem que va participar a Barcelona, en representació de la comarca de Valls, en el congrés de pagesos catalans del setembre de 1936 i en el Ple Regional de Camperols de Catalunya de gener de 1937, on preparà una ponència conjunta sobre la manera d'harmonitzar el valor dels productes agrícoles amb el cost de la producció. El 1939 passà a França, juntament amb la seva família i una colla de col·lectivis-

tes de la població. Retornà a Catalunya el 1945. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Els artífexs del setmanari cenetista de guerra 'Acció Sindical'». Valls (1936-1939». A: *Cultura*. 1985, Valls.

Ferré Pons, Pau, ca la Ció del Milà, matador i pastor, activista sindical (el Milà 1897-?). La seva activitat, la va desenvolupar al Rourell, on residia des de jove. Durant la República, ja era considerat un dels tres components més destacats de la població a nivell politico-social. A la guerra, va pertànyer a l'Ajuntament en diverses tongades i comeses: de l'octubre de 1936 al març de 1937 va ser alcalde per la CNT, amb la responsabilitat de Sanitat i Assistència Social; en dimití per oposar-se a la requisita de més avellanes per a comprar farina per mitigar la fam que ja ratava, tot i així continuà essent regidor fins al desembre de 1937. L'agost de 1937 era el secretari del Sindicat Agrícola Cooperatiu adherit a la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya. El maig de 1942, quan el fiscal instructor de Tarragona demanà on era localitzable, els civils del Morell van dir que era difunt. [AGT]

Ferré Sanjoan, Enric, ca la Miquela, boter i sindicalista (Valls 1905-França, ?). A la República, poc abans dels fets d'Octubre de 1934, va ser secretari de la Federació Local de Sindicats de la CNT, a Valls, reemplaçant Pau Cusidó Fàbregas. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser engarjolat, amb una condemna de dos anys i un dia. Militant polític de l'ERC, es passà a la USC junt amb un bon gruix de militants vallencs. En crear-se la UGT vallenc, el 1936, va formar part de la primera junta pel Ram de la Fusta, amb la responsabilitat de Relacions, i va passar a ser el segon secretari general de la nova sindical en el període comprès entre 1936 i part de 1937. El febrer de 1937 va ser un dels tres signants de la circular «Per l'Exèrcit Popular», en nom del Comitè Local de la UGT, en què s'animava a allistar-se al batalló Treball que havia organitzat el referit sindicat. Voluntari al front, quan demanaren les lleves del 1925 i 1926, el juny de 1938, ell ja era al front. Acabada la guerra, s'exilià i, més endavant, traspassà. [AGT]

Bibliografia: CUSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Tre-

balladors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Ferrer, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació del Transport Terrestre. [DBM]

Ferrer, sindicalista a Terrassa (segle XX). En representació dels companys de l'Art Fabril de Terrassa, va assistir al primer congrés obrer de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8, 9 i 10 de setembre de 1911, en el qual va participar en la discussió del dictamen sobre l'ajuda als companys presos i en la de l'altre dictamen en el qual es discutia l'ajuda que s'hauria de donar als delegats als congressos. [TMS]

Ferrer, treballador d'espectacles públics i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va participar, en representació del Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona, en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya que va tenir lloc al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Ferrer, Eduard, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, era el president del Sindical de la Metal·lúrgia de Barcelona quan el 1916, primer amb amenaces i després amb diners, fou corromput pel cap de policia de Barcelona Bravo Portillo per a ésser confident seu. Se li atribueix l'assassinat, a través del sindicat, de l'industrial Barret, propietari d'uns tallers metal·lúrgics que durant la guerra mundial treballaven pels aliats. Quan fou descobert que era un confident de la policia, fou assassinat, l'any 1919, al mateix temps que Bravo Portillo. [MPMJ]

Ferrer (o Farrés), Enric, carreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va participar l'any 1907 en una reunió, amb Anselmo Lorenzo i Francesc Ferrer Guàrdia, que tenia com a objectiu l'agrupació dels diversos sindicats obrers en una «solidaritat obrera». L'octubre de 1907 figurava com a redactor del setmanari *Solidaridad Obre-*

ra i al mateix temps va formar part del primer Consell directiu de l'entitat d'aquest mateix nom com a vocal, en representació de la Societat de Carreters de Barcelona, de la comissió administrativa i de foment. Fou president del Sindicat de Carreters i va tenir un paper important en la vaga de carreters dels mesos d'octubre i novembre de 1908, en què va col·laborar amb el governador civil a fi de resoldre el conflicte. I es manifestà a favor que els carreters treballessin quan es va iniciar la vaga general del 26 de juliol de 1909 que va abocar a la Setmana Tràgica. L'agost de 1910 integrava, com a vocal, la junta directiva de la secció d'obriers ferroviaris de la regió catalana, que estava formada per obrers no ferroviaris. Va representar la Societat de Carreters de Barcelona al Congrés Obrer Nacional, celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona i on es constituí la Confederació Nacional del Treball. I fou delegat, també per la mateixa societat, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que va tenir lloc a Barcelona els dies 28 de juny a l'u de juliol de 1918. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. ULLMAN, JOAN C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Ferrer, Enric, nom amb què era conegut el militant comunista Joaquim Hernández (segle xx). Militant del PSUC, fou designat membre del comitè central del partit en el I congrés del PSUC, celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Ferrer, Enric, pintor i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació de la federació local de pintors de la ciutat comtal, en el Primer Congrés Obrer celebrat per la CNT a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Ferrer, Francesc Lluís, internacionalista a Còcentina (segle XIX). El maig de 1873, va fer d'enllaç entre els membres del Consell local de Còcentina i la Comissió federal de la RE de l'AIT. [SBV]

Ferrer, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ferrer, Joan, anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). En representació dels constructors de fils i cables elèctrics de Vilanova i la Geltrú, va assistir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Va assistir, com a delegat de la secció vària de Vilanova i la Geltrú, al primer congrés obrer de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8, 9 i 10 de setembre de 1911 i, junt amb Miguel Permañer, Fernando Vela, Emilio Belloque i Àngel Lacort, hi presentà una ponència en la qual defensaven la necessitat de la constitució de la CNT a base de federacions locals i regionals; també en el mateix congrés va subscriure una altra ponència, juntament amb els mateixos companys de l'anterior, en la qual defensava la necessitat de la realització d'excursions de propaganda intensiva i extensiva en totes les regions de Espanya; així mateix va subscriure amb els citats companys els dictàmens següents: el que recolzava la necessitat de l'organització de la dona per al desenvolupament del sindicalisme, i la necessitat de creació d'un periòdic diari netament obrer. [TMS]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y Anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Ferrer, Joan, mitger (segle XIX). Apareix com a signant de l'exposició al regent, del 16 de juny de 1841, on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Ferrer, Joan, tenidor de llibres i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou secretari del Sindicat d'Empleats de Comerç. Va participar, en qualitat del seu càrrec, en l'absorció i direcció dels grans magatzems barcelonins i el setembre de 1936 participà en un Ple del Comitè Regional de la CNT on es decidí la utilització del concepte de col·lectivització enfront al de socialització i cooperativització. Va prendre part, també, en altres aspectes referits a les col·lectivitzacions. [PPB]

Ferrer, Joan, tipògraf i dirigent socialista a Mallorca (segle xx). Dirigent de la societat

obrero reorganitzada de Palma a la fi de la primera dècada del segle, entre 1909 i 1910 fou membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma i assistí com a delegat al congrés extraordinari que hi celebrà la Federació Socialista Balear l'abril de 1915. [PPB]

Ferrer, Joaquim, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, l'any 1920, en plena repressió governamental contra la CNT, fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, en representació de Barcelona. [PPB]

Ferrer, Josep, forner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar l'any 1907 en una reunió amb Anselmo Lorenzo i Francesc Ferrer i Guàrdia amb el propòsit d'agrupar els diversos sindicats obrers en una «Solidaritat obrera». Per bé que no consta la seva participació en el congrés constitutiu d'aquesta (setembre de 1908), l'abril de 1909 figurava com a vocal de la junta directiva de la Confederació «Solidaritat Obrera». [MPMJ]

Ferrer, Josep, obrer a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Dirigent obrer local fundador, el 1913, del sindicat santfeliuenc, proper als sectors locals més esquerrans del partit radical, Societat d'Oficis Varis («La Vària»). [AGL]

Ferrer, Josep, socialista a Sant Martí de Provençals (segle xix). L'1 de febrer de 1892 fou elegit revisor de comptes del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Ferrer, Lola, sindicalista a Sabadell (segle xx). Juntament amb Roser Dulcet, va formar equip amb la prestigiosa figura del Sindicat Fabril i Tèxtil de Sabadell Balbina Pi, a la qual van acompanyar en actes de propaganda per diversos pobles catalans abans de la dictadura del general Primo de Rivera. [TMS]

Ferrer, Manuel, pagès i comunista a Palma de Mallorca (segle xx). Va ser elegit secretari de la comissió executiva que sortí del primer congrés regional dels camperols, que es va celebrar a Palma el 7 de novembre de 1920. Amb l'escissió del socialisme balear el 1921, fou un dels integrants del nou partit comunista. [TMS]

Ferrer, Melitón, metal·lúrgic i sindicalista (Manresa 1898-Estrasburg 1957). Membre de la CNT, va representar el sindicat de la metal·lúrgia de Manresa al Ple regional de sindicats de Catalunya que va tenir lloc l'agost de 1931 a Barcelona i on fou un dels defensors de la proposta moderada, que resultà derrotada, i que considerava que el sindicat havia de fer una tasca de preparació intensa abans de plantejar-se qualsevol moviment revolucionari. Un delegat amb el mateix cognom hi representava també el sindicat de la metal·lúrgia de Mataró. Posteriorment, sempre en representació del sindicat de la metal·lúrgia de Manresa, va participar en el Ple Regional de Sindicats Únies de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona el març de 1933. Va continuar essent molt actiu durant la República i la guerra civil, després de la qual s'exilià a França. [MPMJ]

Ferrer, Miquel, socialista a Barcelona i a Sant Martí de Provençals (segle xix). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de l'Eixample. El mateix mes de juliol de 1886 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Ferrer, Miquel, socialista a Gràcia (segle xix). L'1 de juliol de 1888 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al gener de 1890. [TMS]

Ferrer, Pere, dirigent sindicalista valencià (segle xx). Militant cenetista partidari de la línia trentista, va unir-se als Sindicats d'Oposició. Va ser un dels fundadors del Partit Sindicalista a València el 1934 i participà en la creació de l'agrupació del partit en aquesta ciutat i en el seu Comitè Provincial. Posteriorment, va ser elegit secretari general d'aquest comitè i figurà en aquest càrrec durant els anys de la guerra civil. [CCG]

Ferrer, Pere, llauner i internacionalista a Barcelona (segle xix). Amb domicili al carrer Sant Ramon, 15. 3r, 2a, el desembre de 1872 figurà com a secretari corresponsal per la comarca nord de la Unió de Constructors d'Edificis de la

Regió Espanyola de l'AIT, on el març de 1873 continuava ocupant càrrecs directius. [CR]

Ferrer, Pere, pagès i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat per la Societat de Pagesos de Barcelona i el seu radi al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a València el maig de 1914 i en la sessió de clausura actuà com a secretari de mesa. [MPMJ]

Ferrer, Rafael, comunista a Barcelona (segle XX). Secretari de Control del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el maig i el desembre de 1937. [DBM]

Ferrer, Ramon, tintorer, activista internacionalista a València (segle XIX). Fou un dels principals representants de la Societat de Tintorers de la ciutat de València. El desembre de 1870 començà la militància a l'AIT com a membre de la secció local. Posteriorment participà en l'acte inaugural del Congrés d'Obrers Tintorers. Dos anys més tard, l'agost de 1873, fou nomenat secretari de la comissió pericial interina de tintorers i rams annexos de la Regió Espanyola de l'AIT; càrrecs que continuà mantenint i féu valer en la mesa del congrés de l'AIT celebrat a Sants el setembre de 1873. [CR]

Ferrer, S., operari fabril cotoner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat de Tintorers i Blanquejadors de Barcelona, amb 4.500 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Barcelona a finals de juny de 1918. [JRM]

Ferrer, Salvador, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, va participar, en representació del Sindicat de Tintorers i Blanquejadors de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, on fou elegit membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. [MPMJ]

Ferrer (o Ferré), Salvador, teixidor de la seda, sindicalista i socialista a Barcelona (segle XIX). El 1881 va signar el manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol. A partir de setembre de 1887 va formar

part, com a vocal, de la comissió executiva encarregada d'organitzar el congrés del qual havia de sorgir la Unió General de Treballadors. Va participar, en representació de la societat de teixidors de seda de Barcelona i contorns, en el Congrés Nacional Obrer de Barcelona del mes d'agost de 1888, on es constituí la UGT i on fou escollit vicepresident del seu primer comitè nacional, que va entrar en funcionament a partir del dia 1 d'octubre del mateix any. Va mantenir-se en el càrrec fins a la seva mort, que es produí el desembre de 1889 o el gener de 1890, ja que a l'acta de les reunions del comitè nacional del dia 14 de gener de 1890 hom fa referència a la seva mort, a l'acord adoptat d'obrir una subscripció en el Cercle Socialista a favor de la seva vídua i a la necessitat de cobrir les vacants existents en el comitè. [MPMJ]

Bibliografia: *Actas de la Unión General de Trabajadores de España*. Vol. 1 «1888-1892». Barcelona, 1977. DEL ROSAL, Amaro. *La violencia, enfermedad del anarquismo*. Barcelona, 1976.

Ferrer (o Herrero), Timoteu, tapisser i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, en representació dels oficials tapissers, en el primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. Fou vocal de la junta directiva de la Confederació Regional de Solidaritat Obrera, el 8 d'abril de 1909. Més tard, ja com a militant de la CNT, fou delegat per la Societat de Tapissers de Barcelona al primer congrés Obrer celebrat per la CNT a Barcelona els dies 8 a 11 de setembre de 1911. [MPMJ]

Ferrer, Valentí, socialista a Catalunya (segle XX). El seu nom figurava com a redactor i col·laborador de *La Guerra Social*, el primer òrgan de premsa dels socialistes catalans, que va aparèixer el 1891 i entre l'1 de maig de 1901 i finals de 1903. [PPB]

Ferrer, Víctor, dirigent obrer a Sallent (segle XIX). Fou el líder visible de la vaga salarial de la seva localitat pel maig de 1891. Encapçalà la manifestació del Primer de Maig d'aquell any i va lliurar un manifest a l'alcalde. [SBV]

Ferrer B., Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ferrer Cabra, Jaume, rabassaire a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent rabassaire durant la segona i tercera dècada del segle XX. Fou un dels creadors del Partit Republicà Federal Democràtic a la vila i un dels seus principals dirigents. Fou l'editor del setmanari *Fruccidor* (1909-1938), d'orientació republicana i obrera. [RAM]

Ferrer Canyes, Francesc, pagès a Sant Jaume dels Domenys (segle XX). Dirigent de la CNT de Sant Jaume dels Domenys, en representà la federació local en el Ple municipalista de la CNT de l'any 1938. [RAM]

Ferrer Casajoana, Joan, obrer a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Integrant del nucli obrer local que menà la constitució d'un sindicat tunic local, l'any 1918, pròxim a la CNT. [AGL]

Ferrer Eslava, Ernesto, treballador metallúrgic i sindicalista (Campillo de Paravientos, Cuenca, 1939). Va arribar a Barcelona l'any 1960 i un any després va entrar a treballar a Hispano Olivetti. Militant del PSUC des del 1963, va ser un dels impulsors de les CCOO a Hispano Olivetti. A les eleccions sindicals del 1966 va ser escollit membre del jurat d'empresa. L'any 1967 va ser detingut i processat, i destituït del càrrec fins que va ser absolt. [JGS]

Ferrer Espert, Joaquim, internacionalista a València (segle XIX). Pertanyia a la secció d'oficis diversos de la federació local de Bunyol de l'AIT. [SBV]

Ferrer Farriol, Joan, Joan del Pi, Sigla, Johan, Rovellat, Discóbolo, Kunitu, anarcosindicalista i periodista llibertari (Igalada 1896-Montreuil, França, 1978). Als sis anys va perdre el seu pare, obrer blanquer, mort d'accident en la fàbrica on treballava. Als onze anys va començar a treballar per ajudar la família i el 1911 es va afiliar a la CNT i fou un dels companys de Salvador Seguí en les lluites que van tenir lloc a Barcelona entre 1917 i 1923. Cap al 1920 es va casar pel civil amb Elvira Trull, treballadora del tèxtil a Igalada, procedent de Barcelona. Amb una gran capacitat de treball i precoç maduresa va compaginar la lluita sindical, el seu variat treball personal —va fer d'obrer blanquer, comerciant ambulat i de peó de diversos oficis—

i la seva formació autodidacta. De molt jove comença a escriure en la premsa llibertària, indistintament en català i en castellà, amb un estil personal que va anar curant amb els anys; les seves col·laboracions com a corresponent a *Solidaridad Obrera* daten de 1910. Junt amb Joan Vilanova, va representar el Sindicat de l'Art Fabril i el d'Oficis Diversos d'Igalada en el congrés de la Confederació Regional del Treball, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou un dels impulsors de la publicació llibertària igualadina *Germinal*, amb la qual van col·laborar també Josep Anselmo, Jordi Carner i Antoni Massana. Al començament de la Segona República va actuar activament en els medis cenetistes i llibertaris de Catalunya i fou, junt amb Daniel Alcaide entre d'altres, un dels redactors de la publicació anarcosindicalista igualadina *El Sembrador*, durant la segona època, iniciada el 15 de juny de 1930; entre els seus articles més destacats dins aquest periòdic igualadí sobresurt «Visca la Llibertat», publicat el 25 d'abril de 1931 amb motiu de la proclamació de la Segona República; va col·laborar també a *Cultura Libertaria*, òrgan cenetista de Sants, en la qual sobresurt la seva polèmica amb Pestaña i Peiró el 1932. Inclinat vers el trentisme, va formar un grup, que actuava a Igalada i la seva comarca, amb Josep Viadiu, Josep Gené, Josep Anselmo i Cuatrecasas, entre d'altres, per evitar la divisió de la federació igualadina entre trentistes i faistes, per als quals escriurà un altre article a *El Sembrador*, titulat «Això no és l'anarquisme», en el qual criticava l'aspecte demagògic de la FAI. Durant la guerra civil, va multiplicar el seu activisme: formà part, en els primers moments de la contesa, del Comitè Revolucionari d'Igalada i fou nomenat primer tinent d'alcalde en l'Ajuntament revolucionari, començà a exercir el periodisme a Barcelona treballant en el diari *Catalunya*, vespertí de la CNT —redactat en català—, del qual fou un dels quatre directors que la publicació va tenir el 1937, i fou corresponent de *Solidaridad Obrera* al front; així mateix va lluitar, amb tots els mitjans possibles, per ajudar els llibertaris acusats d'accions violentes i va col·laborar activament en el procés de les col·lectivitzacions. El 1939 va patir l'internament en els camps de treball d'Argelers i Barcarès, al sud de França. Durant els anys 1945 i 1946 va actuar de locu-

tor de l'emissora clandestina muntada per la CNT al Pirineu amb la finalitat d'efectuar propaganda per a Espanya i donar suport als grups guerrillers. Després de 1946, va viure en diverses ciutats franceses i es va dedicar plenament al periodisme llibertari. Fou director de *CNT*, òrgan de la CNT d'Espanya a l'exili, editat a Tolosa; director també de *Solidaridad Obrera*, portaveu de l'organització confederal —Nucli Zona Nord, París—; director de *Combate Sindicalista*, publicació en la qual col·laborava en la redacció i en l'administració i tot, tasca que va realitzar fins a la seva mort; director de la revista *Umbral*; fou també un dels fundadors de *Terra Lliure* i del grup artístic del mateix nom, i va col·laborar també a *Tierra y Libertad* de Mèxic i altres publicacions llibertàries. Entre la seva producció literària cal destacar: *De l'Anoia al Sena sense pressa*, *Costa amunt*, *Elements d'història social igualadina* (París 1975) i *Interpretació llibertària del moviment obrer català* (s.l. 1946), a més d'una important producció poètica. Durant el llarg exili, fou un dels homes clau per al manteniment de les idees llibertàries, així com un assidu col·laborador del Casal de Catalunya a París. Poc abans de la seva mort va poder tornar a Catalunya, on va tenir la satisfacció de reconstituir la federació local de la CNT d'Igualada i també de veure publicada l'obra, escrita per Baltasar Porcel sobre el seu testimoni vital, *La revuelta permanente*, guardonada amb el premi Espejo de España el 1978. Treballà per l'extensió de les idees anarquistes fins a l'últim moment de la seva vida i va morir acompanyat per la seva dona, Elvira Trull. [TMS]

Bibliografia: PORCEL, Baltasar. *La revuelta permanente*. Barcelona, 1978; MARCELLAN, T. «Juan Ferrer Farriol». A: *Le Combat Syndicaliste/Solidaridad Obrera*. 21/9/1978; SERRAROLS, R. «Recordando a Juan Ferrer». A: *ibid.*; ESGLEAS, Germinal. «In Memoriam. Joan Ferrer Farriol». A: *ibid.*; MARCOS, Volga. «Le vi perderse en el tunel». A: *ibid.* 30/11/1978.

Ferrer Galofré, Jaume, Jaume de ca la Pilar, pagès i sindicalista (Rodonyà 1893-?). Home instruït, a l'hivern feia de mestre. Va ser secretari del sindicat d'esquerres Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción. L'octubre de 1936 va entrar al consistori per l'ERC. El 18 de juliol de 1939 ingressà a la presó de Tarragona, pres per la força pública de Valls. Va ser jutjat per un consell de guerra a Tarragona, el 27 de juliol de

1939, i li van sortir 12 anys. Passà a la presó tres mesos. [AGT]

Ferrer García, José, xofer, dirigent obrer i comunista (Cocentaina 1924). L'estiu de 1961 va contactar amb el delegat del Comitè Central Comunista Àngel Fernández Sanz. El 1962 participà en tasques d'agitació laboral, de producció i repartiment de propaganda obrera i antifeixista. Va estar implicat junt amb una vintena de militants més i diversos estudiants en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963 i per consell de guerra condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebellió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista, per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Ferrer Garriga, Pietat, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del Sindicat d'Higiene i Sanitat de la UGT, el febrer de 1938 representà el seu sindicat en el consell plenari de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona creat per la Generalitat el juliol de 1937. [PPB]

Ferrer Guàrdia, Francesc, pedagog i polític (Alella 1859-Barcelona 1909). El seu paper en el si del moviment obrer català és ben polèmic. Ell mateix no es va considerar mai anarquista, sinó només filòsof àcrata. Va fer una opció, intel·lectual i vital, a favor de la revolució social i això el conduí a apropar-se al moviment obrer, però des de la penombra —la seva capacitat financera reforçà, i potser condicionà aquest caràcter— i potser, també, des de la intriga. També és cert, però, que la seva obra i el seu protagonisme van lligats al moviment obrer del tombant de segle. Fill d'una família catòlica, als tretze anys es traslladà a Barcelona, on va desenvolupar diferents oficis (des de dependent de comerç, fins a inspector de ferrocarrils); aleshores, entrà en contacte amb ambients republicans i maçònics. El 1884, ingressà en la lògia «La Verdad»; més endavant, propugnà l'organització d'una maçoneria catalana sota la influència del Gran Orient francès, ja que considerava el Gran Orient espanyol, presidit per Miguel Morayta, massa conservador; la veritat és que la maçoneria espanyola li donaria l'esquena en moments delicats de la seva vida; el

1908, fundà la lògia Los Siete Amigos, domiciliada a la Casa del Poble radical, de caràcter garibaldí. Ferrer, com a maçó, compartia l'ideari de la Societat del Lliure Pensament i de la Lliga de la Regeneració Humana, on va conèixer Paul Robin, fundador de l'educació racionalista. Implicat en una conspiració de caràcter republicà, el 1886, ha de fugir a França. Allí, féu de professor d'espanyol i publicà una gramàtica castellana; al mateix temps, entrà en contacte amb ambients maçònics i lliurepensadors, de l'anarquisme internacional (Kropotkin, Reclus o Malato) i de l'exili espanyol, republicà (Ruiz Zorrilla) i àcrata (Anselmo Lorenzo, l'amistat del qual li valgué de presentació en els cercles obreristes). Aquesta primera estada parisina va resultar especialment afortunada ja que l'acabalada senyoreta Meunier, una dama catòlica amb qui ell i la seva companya, Léopoldine Bonnard, havien fet amistat, testà a favor seu; aquest capital i la seva habilitat a la borsa van fer-lo un home ric. Aquesta faceta de Ferrer, ensems un caràcter reservat i una voluntat de moure's en la penombra, dificultà les seves relacions amb el moviment obrer organitzat; tot plegat, acompanyat d'una vida privada conflictiva, contribuï a crear una imatge polèmica, i en part opaca, de Ferrer. El 1901, de retorn a Barcelona, juntament amb Léopoldine Bonnard, professora lliurepensadora, crearen l'Escola Moderna. L'escola, pensada en un primer moment per a la formació de mestres, aviat va escampar-se per Catalunya (36 escoles el 1906), València i per les principals ciutats andaluses; al mateix temps, va fundar una editorial que havia de proveir les noves escoles. Paral·lelament va col·laborar amb Lerroux, facilitant mestres i llibres, i creant escoles als centres radicals, en clara competència amb les escoles dels patronats catòlics. L'Escola Moderna, que no fou la primera ni la més significativa escola llibertària espanyola, fou, però, la que abastà un ressò més ampli gràcies a les relacions internacionals del seu fundador. El sincretisme fou el principal tret de l'ideari de la nova Escola; el racionalisme de Ferrer enllaçava, principalment, amb la tradició laica del XIX —optimisme racionalista, laïcisme (i anticlericalisme) i positivisme—, però s'allunyava, del neutralisme i del moderantisme burgès que havia presidit el lliurepensament europeu fins aleshores; i això el dugué a buscar unes bases

llibertàries i àcrates, associades a un projecte, val a dir que mai no del tot definit, de revolució social, mòbil real i vital, tal com ja s'assenyalava més amunt, de Ferrer i Guàrdia. El maig de 1906, Mateu Morral, un empleat de la seva editorial, atemptà contra Alfons XIII; ell s'hi veié indirectament implicat i empresonat durant un any. Això va provocar la primera campanya internacional de solidaritat amb Ferrer i Guàrdia; campanya que no va ser seguida a Espanya, on l'actitud de Morral, enarrida per les relacions amb Soledad Villafranca, directora d'estudis elementals de l'Escola Moderna, la van retreure als anarquistes, i la brutalitat de l'acte, a republicans i maçons. L'activitat pedagògica de Ferrer, els dos anys següents, va centrar-se a propagar, tot explotant la seva popularitat, l'ideari racionalista; així, va fundar i finançar *L'École Renouée*, editada primer a Brusselles (1908) i després a París (1909), revista de clara coincidència —temes i autors— amb el *Boletín de la Escuela Moderna*, de Barcelona; al mateix temps fundava la Lliga Internacional per l'Educació Racional dels Nens, a París, el 1907. Malgrat tota aquesta activitat, el 1906 marca la davallada de l'Escola Moderna, a la qual no fou aliena la competència de l'escola pública, i també la seva com a inspirador del racionalisme a Espanya. Aleshores girà els ulls cap al moviment obrer, i més en concret cap a la naixent Solidaritat Obrera. Finança (octubre de 1908) l'aparició del portaveu de la nova organització, *Solidaridad Obrera*. Val a dir que, ja el 1901, havia fundat el periòdic *La Huelga General* (1901-1903), de caràcter llibertari. El moviment de Solidaritat Obrera, el concebia sobre dos pilars: el sindicalisme i el republicanisme; la baralla en el si de Solidaritat entre sindicalistes i radicals demostra que ell no controlava, malgrat els seus esforços —també financers— per influir els uns i els altres, cap dels dos sectors. Un cop més, durant la Setmana Tràgica va moure's en la penombra, aconsellant els uns, tractant d'influir els altres. Independentment dels projectes que Ferrer pogués tenir sobre el moviment barceloní, està lluny de provar-se que la seva influència fos de cap manera decisiva en el desenvolupament dels fets. Això, però, no va ser cap obstacle perquè Ferrer i Guàrdia fos considerat responsable de la revolta, per un consell de guerra, i afusellat a Montjuïc el 13 d'octubre de 1909. [JBP]

Publicacions: *Los pecados capitales. Envidia. Cuento ateo*. Londres, 1900. *Ferrer y la huelga general. Recopilación de los artículos de F. Ferrer (Cem) publicados en «La huelga general» de Barcelona. Consideración previa por Anselmo Lorenzo*. Barcelona, 1910. *La Escuela Moderna. Póstuma explicación y alcance de la enseñanza racionalista*. Barcelona, 1912.

Bibliografia: SOLÀ I GUSSINYER, Pere. *Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna*. Barcelona, 1978. ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica*. Barcelona, 1972.

Ferrer i Álvarez, Joan, dependent de comerç i sindicalista (Barcelona 1909-1935). Durant la Segona República va estar afiliat al Sindicat Mercantil de la CNT i al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. Políticament havia militat al Partit Nacionalista Català, d'on va passar al Partit Comunista de Catalunya i, finalment, va acabar al Partit Català Proletari. Membre de la minoria d'oposició al Consell directiu del CADCI, el 17 d'agost de 1934 es presentà en el Consell general com a secretari general en la candidatura presidida per Jaume Compte, que resultà guanyadora. El 6 d'octubre de 1934 va tenir una participació activa en la defensa del local del CADCI, que motivà el seu empresonament. Malalt a la presó Model de Barcelona, la seva situació va provocar una intensa campanya de premsa per a recaptar diners i obtenir el seu trasllat a un sanatori, que finalment es va produir al Montseny, pocs dies abans de morir. El seu enterrament, el 12 de maig de 1935, als 26 anys d'edat, va motivar una massiva participació de milers de persones que retien homenatge a un dirigent en qui confluien les reivindicacions socials i nacionals. [PPB]

Bibliografia: VINYES, Ricard. *La Catalunya Internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*. Barcelona, 1983.

Ferrer i Narch, Domènec, sabater i revoltós a Barcelona (segle XX). Militant extremista del Partit Radical (lerrouxista), va participar activament en la revolta de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. El dijous dia 29 de juliol, a la tarda, va encapçalat un grup d'insurrectes que va assaltar i incendiar una fàbrica de licors, propietat d'un militant carlista, propera a l'edifici de les Escoles Pies, amb el pretext de trobar capellans amagats a l'interior de l'edifi-

ci. Jutjat per un tribunal civil el novembre de 1909, fou condemnat a cadena perpètua. [MPMJ]

Ferrer i Sanchis, Miquel, comptable, pèrit mercantil i comunista (Castelldefels 1899-Barcelona 1990). Va estudiar comerç a Barcelona i s'afilià al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. L'any 1922 fou un dels fundadors de les Joventuts d'Acció Catalana, des d'on passà al directori d'Estat Català i va formar part de la Societat d'Estudis Militars. Les seves activitats contra la Dictadura de Primo de Rivera li valgueren dos consells de guerra i la reclusió a la presó d'Alacant durant quatre anys, entre 1926 i 1930. En sortir de la presó va passar a militar al Partit Comunista Català de Jordi Arquer i tot seguit al Bloc Obrer i Camperol, on utilitzava el sobrenom de Ramon Fuster. Col·laborador a *La Batalla*, l'agost de 1931 integrava la comissió d'organització del BOC i el novembre del mateix any actuava de secretari de la que n'havia de redactar la tesi organitzativa. Va passar a formar part del comitè central i del comitè executiu del BOC en el seu segon congrés, l'abril de 1932, com a secretari d'organització, i en el tercer congrés, celebrat el juny de 1933, va redactar la tesi organitzativa que dividia el comitè executiu en un comitè polític i un comitè d'organització. Redactor del setmanari *L'Hora*, durant el segon congrés de la Federació Comunista Ibèrica (abril de 1934) va formar part de l'oposició catalanista contra la direcció del partit i fou apartat del comitè executiu. Contrari a la unificació del BOC amb l'Esquerra Comunista, el setembre de 1935 s'oposà a la constitució del POUM i el gener de 1936 es donava formalment de baixa del partit i sol·licitava l'ingrés al Partit Comunista de Catalunya. Militant del PSUC en esclatar la guerra civil, fou membre del comitè central escollit a la I Conferència Nacional, que se celebrà el juliol de 1937, i fou nomenat secretari general de la UGT de Catalunya al seu tercer congrés, celebrat el novembre de 1937. Des d'aquest càrrec assistia habitualment a les reunions del comitè executiu del PSUC. També va representar el PSUC en el Consell d'Economia de Catalunya, a partir d'agost de 1937, i va col·laborar a *Front* i a *Treball*. Considerat un integrant del sector nacionalista. Togliatti el va acusar a la fi de la

guerra de passivitat. El gener de 1939 va passar a França, on amb la col·laboració de la CGT francesa va treballar a favor dels internats als camps de concentració. Finalment ell mateix ingressà als camps de Setfont i de Cotlliure. Expulsat a Mèxic, es mostrà contrari al pacte germanosoviètic i el novembre de 1940 firmava el manifest d'antics militants del PSUC en contra de la direcció i de les directrius de la Internacional Comunista. El març de 1941 signava el manifest-programa del Moviment Social d'Emancipació Catalana i el juliol de 1942 era un dels fundadors del Partit Socialista Català. A l'exili mexicà va tenir una activitat política i cultural intensíssima: fou secretari del Club del Llibre Català (1944-1960), membre del secretariat del Consell Nacional de Catalunya de Londres per a Amèrica, secretari de la Confederació d'Organitzacions Catalanes d'Amèrica, i va fundar la Companyia General Editora i l'Institut Panamericà de Documentació i va promoure la *Revista dels Catalans d'Amèrica*. El 1965 va retornar a Catalunya. És autor d'una nombrosa bibliografia de caràcter polític i històric. [MPMJ]

Publicacions: *Els agrupaments industrials i comercials* (Barcelona 1937). *La UGT i la municipalització dels serveis* (Barcelona 1937). *Projecte de bases econòmiques i socials sobre la reconstrucció de Catalunya* (Mèxic 1947). *Enric Prat de la Riba i l'Assemblea de Parlamentaris* (Mèxic 1961). *La Generalitat de Catalunya a l'exili* (Barcelona 1977). *L'evolució del pensament polític català. 1923-1939* (Barcelona 1982). *Memòries. 1920-1970* (inèdites).

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III vols. Barcelona, 1984-1985. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. ROCA, Francesc. «Miquel Ferrer i Sanchís». A: *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans*. 1979, Barcelona.

Ferrer Moreno, Gabriel, socialista a Palma (segle xx). Militant del PSOE durant la Segona República, fou empresonat després de l'alçament militar de juliol de 1936. Durant el decenni dels quaranta, organitzà un grup socialista clandestí i fou president del «Montepío» de Previsió del barri de Santa Catalina. Arran dels seus antecedents polítics, fou destituït d'aquest càrrec. [DG]

Ferrer Pons, Josep, anarcosindicalista a Guardiola de Berguedà (segle xx). El 25 d'abril de 1937 va entrar a l'Ajuntament de Guardiola de Berguedà com a delegat de la CNT. Fou vocal de les comissions de Foment i d'Agricultura. El 26 de desembre de 1937 es va fer una nova reestructuració de l'Ajuntament i ell formà part de la comissió de Governació. [JCR/JJR]

Ferrer Quesada, Ferran, sindicalista i periodista (Maó 1917?). Durant la Segona República, s'incorporà a la CNT. Fou detingut arran dels fets d'Octubre de 1934. Durant la guerra civil, esdevingué un dels principals dirigents de l'anarcosindicalisme menorquí. El febrer de 1939 s'exilià a França. De formació autodidàctica, ha publicat diversos treballs sobre la història del sindicalisme i ha col·laborat amb la premsa anarcosindicalista de l'exili. [AMU]

Ferrer Sanabre, Ramon, Ramon del cafè, pagès (Rodonyà 1886-Barcelona, ?). El novembre de 1931 va formar part com a tresorer de la primera junta de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires. El 1934 anà a viure a Barcelona, on va obrir un negoci de vendre palla i alfals. [AGT]

Ferrer Tàssias, Albert, Barnilla, xofer i practicante sanitari, sindicalista (Valls 1907-Perpinyà, ?). Havia treballat en el sector tèxtil, i va passar a fer de xofer i de practicante del metge Sarró. Durant la guerra, va ser xofer de la Creu Roja. El desembre de 1936 era el president de la junta del Sindicat d'Higiene i Sanitat de Valls i Comarcal de l'Alt Camp de la CNT, i alhora delegat a la Federació Local. L'abril de 1937 fou nomenat comptador del Comitè Local de la CNT, en representació de Sanitat. Després, en el curs de la guerra, es va fer del PSUC, encara que sembla que sense convicció. El maig de 1946, a l'exili francès, col·laborà amb diners per ajudar els companys necessitats de la sindical valenciana i comarcana. El 1988 va demanar de recuperar la nacionalitat espanyola que havia perdut per adquirir la francesa. [AGT]

Bibliografia: BENAIGES BUYÓ, Pere. *La Creu Roja valenciana dins la nostra societat (1909-1980). Vivències i records*. Valls, 1996.

Ferrer Tur, Josep, Andreuet, mariner, maçó i sindicalista (Formentera 1890-?). Emigrà a Amèrica i tornà a Formentera, on impulsà la CNT entre els treballadors de les salines. Fou membre de la lògia maçònica Sol Naixent, d'Eivissa (1932-33), i venerable mestre del triangle maçònic Orto, de Formentera (1933). Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Amb l'ocupació de Formentera per les tropes republicanes del capità Alberto Bayo, fou nomenat secretari general del Comitè Antifeixista de Formentera. Després de la retirada republicana, passà a Barcelona. Acabada la guerra, s'exilià a França. Visqué alguns anys a Ajaccio (Còrsega) i tornà a Formentera, on morí. [NE/DG]

Ferrer Villamala, Joan, anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, el 1945 havia substituït Mas Valois com a secretari de la CNT de Catalunya. Poc temps després, detingut per la policia, fou substituït per César Broto. [PPB]

Ferrerons Valls, Jaume, Jaume de ca la Cinta, pagès i sindicalista (Rodonyà, ?-Barcelona, ?). El novembre de 1931 va formar part com a president de la comissió organitzadora de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires, i en fou escollit president efectiu al moment de la constitució. L'actuació més descaïnada que se li coneix va ser la protesta que va realitzar, com a dirigent, junt amb més de cent persones, dones i homes, en una sessió municipal ordinària, contra el secretari de l'Ajuntament, del qual demanà la substitució per haver-se mostrat parcial a favor dels propietaris en contra dels rabassaires, aspecte que l'Ajuntament no aprovà. [AGT]

Ferrerons Vives, Joan, Joan Monet, pagès i sindicalista (Rodonyà, ?-front de guerra, ?). El desembre de 1932 va formar part com a vocal de la junta de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires. [AGT]

Ferrés, Enric, obrer i sindicalista a Olot (segle xx). Fou delegat de la Federació Local de Societats Obreres d'Olot, la qual comptava amb uns 500 afiliats, al congrés de la Confederació

Regional del Treball de Catalunya celebrat a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Ferrés, Miquel, socialista a Gràcia, Barcelona (segle xx). Militant de l'Agrupació Socialista de Gràcia, va participar, com a delegat d'aquesta agrupació, al congrés fundacional del PSOE, que se celebrà a Barcelona els dies 23 al 25 d'agost de 1888. [MPMJ]

Ferrés, Salvador, dirigent obrer i fuster a Barcelona (segle XIX). Va signar, com a representant dels fusters a l'Associació de Socors Mutus dels Treballadors de Barcelona, el document de 28 de febrer de 1841 enviat als diputats a Corts. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) El 16 de juny del mateix any signà una exposició al general Espartero en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [RMS]

Ferrés i Claramunt, Jaume, fuster i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou membre del sindicat molinenc Societat d'Obrers Fusters, del qual va ser tresorer el 1912. [AGL]

Ferrés i Ribera, Josep, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'any 1935 va participar en la polèmica sobre el paper dels intel·lectuals en la revolució socialista, que va tenir lloc a les pàgines de *Justícia Social*. [PPB]

Ferret, Antoni, pagès a Avinyonet del Penedès (segle xx). Dirigent de la UGT durant la guerra civil, fou el secretari del Sindicat d'Oficis Diversos d'Avinyonet l'any 1937. [RAM]

Ferret Mitjavila, Jaume, pagès a Avinyonet del Penedès (segle xx). Dirigent de la CNT d'Avinyonet durant la guerra civil. L'any 1936 fou nomenat batlle segon en representació de la CNT en aquest municipi. [RAM]

Ferreté, Antoni, paleta i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representà els paletes de Sants al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Ferretjans, Julià, sabater i socialista a Palma de Mallorca (segle xx). Destacat membre de les joventuts socialistes, cap al gener de 1911 formà

part del comitè de l'agrupació socialista de la ciutat de Palma. Membre de la societat de sabaters La Igualdad, formà part de la comissió creada el gener de 1912 i integrada per socialistes, independents i cenetistes, per demanar millores als patrons. La negativa d'aquests va impulsar la societat a la declaració d'una vaga en la qual van prestar suport als cenetistes. Els anys següents es va manifestar com a socialista reformista i també com a socialista de segona fila a Palma, secundant la política de Llorenç Bisbal. Continua la seva activitat dins La Igualdad i es manifestà en la lluita per la millora de la situació de la indústria del calçat i dels sabaters a Mallorca, assistí al primer congrés balear de sabaters, celebrat a Alaró el 14 de març de 1915, i participà en la comissió creada per dirigir la vaga general declarada pels sabaters el mateix març de 1915. Integrà la comissió que visità, el 6 de febrer de 1919, Joan March per acceptar l'ofertament de regalar als obrers una Casa del Poble. Presidí entre el 1919 i el 1921 el comitè de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble. El 1921, quan es produí l'escissió dins el socialisme, continuà fidel a aquest corrent i lluità per ell en el segon congrés de la Federació Local de Societats Obreres, celebrat del 10 al 12 de juliol de 1921. Al congrés extraordinari de la Federació Local de Societats Obreres, que tingué lloc el maig de 1922, sortí elegit membre del comitè central de la federació local, juntament amb altres socialistes, desplaçant completament els comunistes i els seus aliats cenetistes. Es presentà com a candidat a les eleccions municipals del 8 de febrer de 1920. Amb motiu de la repercussió a Mallorca de la crisi produïda dins el PSOE a començament del 1923, fou expulsat del partit, al qual va tornar a l'arribada de la dictadura del general Primo de Rivera. Va estar en llocs directius de les organitzacions socialistes de Mallorca després de la proclamació de la Segona República. El 22 de maig de 1932 sortí designat tresorer de la comissió executiva de la Federació Socialista Balear, elegida al seu congrés constituent. [TMS]

Bibliografia: GABRIEL, P. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Ferretjans, Sebastià, socialista a Mallorca (segle XX). Membre del comitè de les Joventuts Socialistes de Palma, el 1921, davant la creació

del Partit Comunista d'Espanya, es manifestà partidari que les Joventuts Socialistes es mantinguessin a l'expectativa i fou l'únic membre del comitè que es negà a passar a la nova Agrupació Comunista que es constituí el mes de maig. El 1923 donà suport a Bisbal durant la crisi que es plantejà amb motiu de les eleccions municipals d'aquell any. Col·laborà a *El Obrero Balear*. El juliol de 1931, ja instaurada la República, fou un dels signants de la carta contrària als acords de la direcció socialista de Palma sobre eleccions municipals que l'octubre del mateix any foren expulsats i constituïren l'anomenat Partit Socialista Independent. El gener de 1932 es presentà a la candidatura per l'executiva de la UGT de les Balears al congrés que se celebrà a Maó. Reingressà, amb la resta de membres escindits, a l'agrupació socialista de Palma, el novembre de 1933. [PPB]

Ferretjans Sanjuan (o Juan), Ignasi, picapedrer, sindicalista i polític (Palma 1895-Ciutat de Mèxic 1989). Militant del PSOE, al començament del decenni dels vint fou director d'*El Obrero Balear*. El 1921, abandonà el PSOE i participà en la fundació de l'Agrupació Comunista de Palma, del Partit Comunista Obrer. Després del cop d'estat de Primo de Rivera, passà a Barcelona (1923), on s'integrà en l'executiva de la Federació Comunista Catalano-balear. El 1926, deixà el PCE i tornà a Mallorca, on impulsà la societat Salut i Cultura. El 1928, tornà al PSOE. Durant la Segona República, esdevingué un dels principals dirigents socialistes de les Balears i encapçalà un corrent centrista del partit, sovint aliat amb els prietistes. Fou regidor de l'Ajuntament de Palma (abril de 1931-octubre de 1934) i tinent d'alcalde (octubre de 1935-juliol de 1936). El 1935, fou elegit president de la UGT de les Balears. En produir-se l'alçament militar de juliol de 1936, ocupava de manera interina l'alcaldia de Palma. S'amagà i fugí a Menorca (desembre de 1936). Instal·lat a Barcelona, col·laborà amb el PSUC i reorganitzà els socialistes mallorquins residents a Barcelona. Dirigí el *Suplement de «El Obrero Balear»*. Fou elegit president de l'Agrupació de Socialistes Balears a Catalunya, i vocal del Comitè Nacional del PSOE i del Comitè Nacional d'Enllaç PSOE-PCE (1937). Amb la caiguda de Catalunya, passà a França, on fou internat en un camp de

concentració. Residí a Santo Domingo i, finalment, s'establí a Mèxic. En aquest país, participà en les lluites internes del PSOE, fent costat al minoritari sector negrinista del partit. Fundà (1941) el Cercle Cultural Jaime Vera, del qual fou president (1947-48) i vicepresident (1951). Col·laborà amb *El Socialista* i en fou administrador (1942-49). Fundà i presidí (1952) l'Agrupació de Socialistes Espanyols a Mèxic. El 1956, s'integrà dins el PSOE. El març de 1986 tornà, en principi amb caràcter definitiu, a Mallorca, però el juliol s'instal·là de nou a Mèxic. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Ignasi Ferretjans o la lluita pel socialisme*. Palma, 1986. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. NADAL, Antoni. «Ignasi Ferretjans, un esperit discol i inquiet». A: *Última Hora*. 1989, 29 d'agost; i «Ferretjans Juan, Ignasi». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. vol. V, Palma, 1988, pàg. 284.

Ferrí, sindicalista a Manresa (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació de la federació local de la CNT de Manresa. [XPM]

Ferri i Jolon, Miquel, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1937 en representació de la CNT. [AGL]

Ferriols (o Farriols), Carmel, maquinista i internacionalista socialista a València (segle XIX). Fou un dels seguidors a València de la Nueva Federación Madrileña. Per iniciativa de la nova Federación es nomenà, el 26 de gener de 1873, un Consell federal interí de la Regió Espanyola amb seu a València del qual formà part. Signà, el 2 de febrer del mateix any, com a secretari corresponsal de la Comarca del Nord, el document on el nou Consell donava a conèixer la seva intenció de salvar els principis de la Internacional davant la creixent influència bakuninista. El seu nom constava en la circular que la Comisión Federal de la FRE de l'AIT difongué el 14 de febrer de 1873 per avisar de la creació de la Nueva Federación Madrileña. El 13 de març del mateix any signà a València el manifest amb el qual el nou Consell federal recolzava amb prudència la República i

recordava l'aniversari de la Comuna de París. [RMS]

Bibliografia: DEL ROSAL, Amaro. *La violencia, enfermedad del anarquismo. Antecedentes e historia del movimiento sindicalista en España*. Barcelona, 1976. *Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vol. VII. Barcelona, 1987.

Ferroni, Francesc, obrer i sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1910 va participar en el congrés fundacional de la CNT. El juliol de 1913 fou un dels líders d'una important vaga de l'art fabril a la ciutat. Dos mesos després va ser detingut durant dotze dies per un afer d'injúries a la Guàrdia Civil des del periòdic local *La Voz del Pueblo*, del qual era director. El gener de 1914, a causa de la seva participació en una vaga, fou sotmès a consell de guerra i condemnat a un any de presó. [JLJ]

Ferroy López, Antoni, sindicalista i polític a Berga (segle XX). El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament, amb altres companys, representant la UGT i el PSUC, en substitució d'uns companys del partit i la sindical cessats, i va ser vocal de la conselleria de Proveïments. [JCR/JJR]

Ferrús, Antoni, pagès i sindicalista a Vilanova de Castelló, Ribera Alta (segle XX). Propagandista actiu per tota la comarca de la Ribera Alta, fou president de la Societat de Treballadors del Camp de Vilanova de Castelló i l'any 1903 es presentà en unes eleccions a la Diputació Provincial, com a candidat de Fusió Republicana. [MPMJ]

Fiblà, Esteve, pagès i comunista (Alcanar, el Montsià, 1905). Fill d'una família pagesa, als 16 anys va marxar a Castelló, on va treballar en la collita de la taronja. Posteriorment va treballar en nombrosos oficis per València i Castelló, fins que es va traslladar a Barcelona i va reprendre la feina de pagès. Va treballar també a l'Exposició Internacional de Montjuïc del 1929 i de transportista a Viladecans. Traslladat a viure a Reus, iniciada la Segona República, el 1932 s'incorporà al Partit Comunista de Catalunya i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per Tarragona, en una candidatura en què es

presentaven Hilarí Arlandis, Miquel Valdés i Dolores Ibarruri, entre d'altres. Va militar al sindicat del camp i el 1934 fou ferit en una manifestació convocada per la Unió de Rabassaires. Militant del PSUC des del 1936, en esclatar la guerra civil es trobava a Cervera, on s'incorporà a les milícies i organitzà la resistència en moltes poblacions de la comarca. De retorn a Reus, va entrar a formar part del comitè municipal de milícies i organitzà el comitè antifeixista. Fou delegat de la Cooperativa Agrària local i comarcal i president de la Federació de Sindicats Agrícoles del Baix Camp. Detingut el 1939, fou condemnat a mort i posteriorment indultat. Després de passar quinze anys a la presó Model de Barcelona, aconseguí evadir-se i retornà a les comarques de Tarragona amb nom suposat i més tard va viure amagat en una masia de Viloví del Penedès fins a la mort de Franco. El 1975, a l'inici de la transició democràtica, reorganitzà el PSUC a Alcanar i poc després ingressà en un asil de Vinaròs. El 1986 vivia a Vilafranca del Penedès. [MPMJ]

Bibliografia: *Avant*. 3 juliol de 1986 i 25 de juliol de 1986.

Fibla Queralt, Josep, anarquista a Badalona (?-Puigdolena 1936). Militant de la CNT-FAI badalonina, el 7 d'octubre de 1936 substituï Joan Torrecillas, com a nou delegat de la FAI, en el Comitè de Milícies i de Salut Pública que es constituï en iniciar-se la guerra civil. Morí de tuberculosi. [PPB]

Fibra, Joan, representant sindical a Manresa (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de l'Alimentació de Manresa. [XPM]

Fidel, Eladi, dependent de comerç i filosocialista a Reus (segle XX). Durant 1910 col·laborà en diverses ocasions al periòdic socialista *La Justicia Social*. [PAN/AAC]

Fierro, Melcior, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els picapedrers de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Figa, A., socialista a Barcelona (segle XX). El març de 1932 formà part de la junta directiva d'Estat Català, que es constituï sobre noves bases proletàries i amb l'objectiu de fer una crida per a una conferència obrera nacional de Catalunya. [PPB]

Figarola Pons, Victorià, Torià vana, pagès i sindicalista (Barberà de la Conca 1865-?). Format en una comunitat liberal, anticlerical, progressista i republicana, rebé una sòlida instrucció en l'escola municipal creada i supervisada per l'Ajuntament mateix. La seva generació ben aviat s'incorporà a la lluita pel societarisme pagès i els ideals de redempció social. La constitució d'una organització sindical d'abast intercomarcal el 1893 (La Federación de Obreros Agrícolas, la primera Unió de Rabassaires), amb l'epicentre al Penedès, facilità la legalització de les diferents societats de resistència pagesa així com, és clar, la seva extensió per les comarques vitivinícoles. En aquesta conjuntura fou quan, el març de 1894, la societat de Barberà de la Conca presentà els estatuts al Govern Civil de Tarragona i es constituï legalment. Figarola en fou el president fundador i el dirigent indiscutible durant els primers anys de lluita dura fins a aconseguir l'hegemonia econòmica, social, política i cultural dins la comunitat barberenca. En aquest sentit, dirigí amb èxit una vaga de 13 mesos fins a assolir el control del mercat de treball (1894-1895) i esperonà la construcció del local social (1896) conegut popularment per La Casa, similar a les cases del poble d'influència socialista. El gener de 1896 participà com a delegat de la societat de Barberà de la Conca al III congrés de la Federación de Obreros Agrícolas celebrat al Vendrell. L'any 1897 fou elegit regidor de l'Ajuntament dins la candidatura majoritària abonada per la societat de pagesos. La seva radicalitat socialista topà amb els sectors republicans més moderats de la societat, la qual cosa sembla que fou la causa del seu cessament com a conserge de la Casa i la seva posterior emigració de la població. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986. FUGUET, Joan & MAYAYO, Andreu (eds.). *El primer celler cooperatiu de Catalunya. Centenari de la Societat de Barberà de la Conca (1894-1994)*. Barcelona, 1994.

Fígols, Jaume, obrer tèxtil a Sabadell (segle XIX). Juntament amb Isidre Morera i Joan Ferrer, a les darreries de l'any 1842, va organitzar les peticions adreçades al cap polític provincial de Barcelona en demanda de feina, davant la política d'acomiadaments massius que portaven a terme els grans industrials cotoners de Sabadell en un moment de crisi cíclica per a la indústria cotonera. [PPB]

Fígols, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant la Segona República fou president del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona. Obrer a la fàbrica de Blanqueigs i Aprestos Benguerel, era adscrit al corrent trentista, i a partir de 1933 fou un dels dirigents del nou Sindicat de Treballadors de la Indústria Fabril i Tèxtil de Barcelona. [PPB]

Fígols i Camprubí, Josep, comunista a Ripoll (segle XX). Va ser el director del setmanari *Triomf!*, òrgan del PSUC de Ripoll durant la guerra civil, entre l'agost de 1936 i 1938. [JCP]

Figueras, sindicalista a Prat de Cabra (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del sindicat de Prat de Cabra al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Figueras, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat, a mans dels pistolers dels sindicats lliures, durant el període anterior a la proclamació de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Figueras, Joan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, era responsable de la secció de defensa del comitè regional de la CNT catalana quan el 1947 fou detingut i durament torturat per la policia a la comissaria de Barcelona. Posteriorment fou secretari general de la confederació a Catalunya fins que, arran de les persecucions policials, es va exiliar a França. [PPB]

Figueras, Joan, pagès i sindicalista a Catalunya (segle XX). Va participar en el segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que es va celebrar a València el maig de 1914, en representació de la Federació Agrícola de Sant Feliu de Llobregat, Sant

Just Desvern i Badalona. En el decurs de les sessions congressuals va prendre part en diverses de les ponències. [MPMJ]

Figueras, Josep, pagès i sindicalista al Baix Llobregat (segle XX). Fou delegat de la Societat Agrícola d'Esplugues de Llobregat i Cornellà de Llobregat al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. [MPMJ]

Figueras, Salvador, ferrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, en representació del Sindicat de Constructors de Carruatges i Ferrers de Barcelona, va participar en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 28 de juny a l'u de juliol de 1918. [MPMJ]

Figueras García, Rosalia, política i dirigent republicana valenciana (segle XX). Presidenta, durant la dècada dels trenta, d'Acció Femenina Republicana, organització vinculada al blasquisme valencià. La seva activitat en aquest càrrec se centrà en la potenciació de l'educació de les dones de les classes populars i a promoure els seus drets polítics. [JNN]

Figueras i Oliva, Bonaventura, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1936 en representació de la UGT. [AGL]

Figueras i Rusiñol, Joan, cambrer, activista i dirigent sindical anarquista a Manresa (segle XX). Era amic i col·laborador de Joan Garcia Oliver. El setembre de 1922 va sofrir un atemptat a Barcelona i en va sortir ferit. A finals de 1922 es va formar el grup d'acció *Los Solidarios*, format per anarquistes que pretenien defensar la CNT —entre ells hi havia Durruti, Garcia Oliver, Ascaso, Sanz, Figueras Rusiñol, etc. Garcia Oliver diu a les seves memòries que tant ell com Figueras treballaven armats per por dels pistolers del Sindicat Lliure. El 6 d'abril de 1923 Figueras, Garcia Oliver i Francesc Ascaso van participar en l'atemptat del cafè La Alhambra (La Gàbia) de Manresa contra dirigents del Sindicat Lliure. Van fugir, però després van ser detinguts. El 5 de desembre de 1924 es va fer el judici per assassinat frustrat.

La pena per a Figueras i García Oliver va ser de dos anys vuit mesos i vint-i-dos dies i 690 pessetes d'indemnització. Durant la República, va ser el representant de la Comarcal Manresa-Berga de la CNT a les negociacions per al Pacte col·lectiu de la indústria tèxtil catalana, fet la tardor i hivern de 1931 juntament amb Benet Orriols. Va representar el Sindicat Únic de Treballadors de Navarces, el Sindicat Únic de Treballadors de Santpedor i el Sindicat Tèxtil i Fabril de Manresa al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el mes de juny de 1931. En aquells moments també era president del Comitè Comarcal de la CNT i va ser destituït del càrrec pel Ple comarcal. [JSC/MPMJ]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Tipos manresanos (II)*. Barcelona, 1995. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988; SERRA I CARNÉ, Jaume. A: *Catalunya i la Restauració*. Manresa, 1992.

Figueras Martorell, Francesc, Xen, pagès i sindicalista (la Masó 1901-Alcover 1979). A la dècada dels vint s'establí a Alcover, on va dur tota la seva activitat sindical. El 1932 és un dels dos signants dels estatuts de la Societat d'Agricultors d'Alcover per a la seva legalització, en qualitat de president, i alhora n'és el primer president efectiu de la junta directiva. L'entitat, el gener de 1934, era adherida a la Unió de Rabassaires. [AGT]

Figueras Molas, Josep, les Mules, blanquer sense treball i sindicalista (Valls 1912-Tarragona 1939). El desembre de 1936 era el secretari de la junta del Sindicat d'Higiene i Sanitat de Valls i Comarcal de l'Alt Camp de la CNT. El 6 de març de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona lliurat per la força pública de Valls. L'11 de març passà per judici militar, que el va condemnar a pena de mort, i el 15 d'abril la seva promesa, mitjançant acte eclesialístic celebrat a la parròquia de Sant Antoni de Valls, confirmà la voluntat de casar-se i per aquest motiu delegà poders en una altra persona perquè la representés. Set dies més tard, era executat, a la muntanya de l'Oliva. [AGT]

Figueras Moret, Juli, dibuixant i comunista a Terrassa (segle XX). Havia militat a Estat Català i participà en la insurrecció de Prats de

Molló (1926). Milità al Partit Comunista Català de Jordi Arquer i posteriorment al Bloc Obrer i Camperol, en representació del qual fou candidat a les eleccions municipals del dia 12 d'abril de 1931 pel districte quart de Terrassa. L'agost de 1931 era delegat del Sindicat de l'Alimentació de Terrassa al Ple regional que celebrà la CNT a Barcelona, però fou rebutjat per haver-se presentat a unes eleccions. El novembre de 1931 formava part de la comissió encarregada d'elaborar la tesi nacional del BOC i al segon congrés d'aquest partit, celebrat l'abril de 1932, fou elegit membre del comitè central. Un Juli Figueras, representant de la delegació de Sants-Hostafrancs (Barcelona), va participar al congrés ordinari de la Unió Socialista de Catalunya el maig de 1936, on es va manifestar partidari de trencar la col·laboració amb la Generalitat fins que es produís la unificació dels partits marxistes que menarien a la fundació del PSUC. [MPMJ]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Figueras Panadès, Ramon, Pelegrí, jornaler i obrer tèxtil, dirigent sindical (el Pla de Santa Maria 1896-Sabadell, ?). El juliol de 1931 fou un dels cinc signants dels estatuts del Sindicat Únic de Treballadors del Pla de Cabra, i en la constitució definitiva de l'agost de 1932 en va ser designat vicepresident. El 1931 era soci de la societat coral Aroma Planenca. El maig de 1932 entrà de soci a la Caixa Rural i Sindicat Agrícola de Treballadors Local. A la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes i en fou president; també va ser alcalde per la CNT. Anà a la guerra com a voluntari. No va marxar de Catalunya, treballà de jornaler en diversos llocs utilitzant dos noms falsos. El novembre de 1948 va ser agafat al mas Espinell de Sant Sadurní d'Anoia, amb un carnet CNT-FAI, segells de cotització, passis de l'Hogar del Productor i documents d'ajudes a presoners. Engarjolat, se li va fer judici de guerra a Tarragona el 29 de novembre de 1949, amb càrrecs molt durs contra la seva persona, i li sortí la pena de trenta anys, que es modificà quan va ser traslladat a la Prisión Escuela de Madrid, per a ser operat, el 1951. El juliol de 1956 va ser traslladat a l'Institut Geriátrico Penitenciario de Màlaga. Fonts orals indiquen que va morir a Sabadell. [AGT]

Figueras Vidal, Josep, sindicalista a la Riera de Gaià, Tarragonès (segle xx). Militant de la UGT, en esclatar la guerra civil fou nomenat alcalde del primer Ajuntament revolucionari que es constituí el 29 de juliol de 1936. [PPB]

Figueredo Vargas, Gabriel, paperer i sindicalista (Almeria 1895-?). Residia a Picamoixons, agregat de Valls, des de l'inici de la República, on va actuar sindicalment. Entre l'octubre de 1936 i el gener de 1937, com a mínim, va ser el president del Sindicat de Professions i Oficis Diversos de la seva vila. El març de 1938 era comptador de la junta del Sindicat de Paperers de la UGT de Picamoixons, sindicat compost de 56 homes —22 dels quals eren al front— i 13 dones. L'abril de 1938 va assistir en representació del sindicat a una reunió a Barcelona amb altres representants de consells de fàbriques i l'interventor de la Generalitat per aclarir el pagament dels jornals dels mobilitzats, dels eventuals i dels caiguts al front. [AGT]

Figueres, sindicalista a Sabadell (segle XIX). El 24 d'abril de 1891 va participar, juntament amb altres sindicalistes, en un acte al teatre dels Camps de la ciutat de Sabadell. Hi defensà la celebració de la vaga només el dia primer de maig i la reintegració al treball l'endemà. [MCC]

Figueres, Joan, pagès a Banyeres del Penedès (segle xx). Dirigent camperol de la CNT del Baix Penedès durant la guerra civil. Va ser el delegat del Sindicat Camperol de Banyeres (90 afiliats) al Ple Regional de Sindicats Camperols l'any 1937. El mateix any va ser secretari de la collectivitat agrícola d'aquest municipi. [RAM]

Figueres, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Figueres, Pere, pagès i comunista al Papiol (segle xx). En el Ple de Sindicats constituïu de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FTE), que es va celebrar a Barcelona el nou i deu de setembre de 1936, va ser escollit vocal primer del seu comitè executiu.

Membre del comitè d'enllaç que s'establí amb la UR l'octubre de 1936. [DBM]

Figueres, Ramon, jornalер agrícola a Moja-Olèrdola (segle xx). Dirigent camperol de la CNT d'Olèrdola durant la guerra civil. Va ser el delegat del Sindicat Camperol de Moja (56 afiliats) al Ple Regional de Sindicats Camperols l'any 1937. [RAM]

Figueres, Silvestre, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va figurar com un dels 40 vocals de què constava la Junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona el febrer de 1869. [CR]

Figueres i Datzina, Ermengol, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Partit Comunista d'Espanya, fou candidat a les eleccions a Corts constituents de la República, el juny de 1931, per Barcelona ciutat. A la constitució del Partit Comunista de Catalunya l'any 1932 en fou membre del comitè central i tornà a ser candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, ara pel PCC, el novembre de 1932, a les circumscripcions de Barcelona ciutat i Barcelona província. [MPMJ]

Figueres Martínez, Josep, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Fou secretari del Comitè Regional de Llevant de la CNT durant la postguerra. Detingut el juliol de 1949, fou jutjat en consell de guerra el 24 de març de 1950 i condemnat a 20 anys i un dia de presó. L'any 1958 encara era al penal de Sant Miquel dels Reis. [PPB]

Figueres Mestres, Carles, mecànic ferroviari (Vilanova i la Geltrú 1901-Panamà 1970). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú durant la Segona República i la guerra civil. Va ser regidor de cultura a l'Ajuntament d'aquesta vila els anys 1936 i 1938-39. [RAM]

Figueres Vallès, Pau, cambrer a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent del ram de l'hotelleria a Vilafranca. Va fundar la Societat de Cambrers, Cuiners i similars de Vilafranca l'any 1929. Aquest sindicat s'adherí a la UGT l'any 1933. [RAM]

Figuerola, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Figuerola, Pere, socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1887, data en la qual va renovar el càrrec fins a l'1 de juliol de 1888. [TMS]

Figuerola, Victorià, activista socialista a Barberà (segle XIX). Va ser educat a l'escola municipal de Barberà, nascuda del Sexenni Revolucionari. Quan tenia uns trenta anys, va ser un dels membres fundadors de la Societat de Treballadors Agrícoles del Poble de Barberà. El 12 de gener de 1896 va ser, també, un dels creadors de La Casa, ateneu popular, del qual va ser expulsat pels republicans que l'acusaren de socialista revolucionari. [JRM]

Figuerola Aguadé, MarceHí, cal Pau Guerxo, pagès i sindicalista (Vilabella 1895-França, ?). El febrer de 1937 va ser regidor de l'Ajuntament per l'ERC fins a l'octubre, en què presentà la dimissió per haver ingressat al PSUC (IC). Per aquest partit va ser novament regidor en la remodelació del mateix mes d'octubre. El maig de 1937 formava part de la junta directiva del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos que decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. Així mateix va ser nomenat per a substituir un company seu al III congrés de la UGT a celebrar a Barcelona. El febrer de 1938 va ser nomenat caixer del sindicat. Acabada la guerra, marxà a França, on traspassà a la dècada dels seixanta. [AGT]

Figuerola Claravalls, Francesc, pagès i sindicalista (Valls 1894-el Vendrell 1971). Soci de la Societat Agrícola de Valls, el 1911 va formar part de la Comissió de Treballs de les Terres, la qual tenia cura que els conflictes del camp, protagonitzats pels propietaris que augmentaven la parcel·laria o l'arrendament, es pactessin. Militant àcrata, va escriure articles el 1915 i el 1916 a *La Voz del Campesino*, periòdic pagès que es feia a Valls i es repartia per tot Espanya.

Un dels articles va ser per a criticar el socialisme com a partit polític i l'altre per a informar d'una vaga efectuada a Valls. El 1916 demanà permís a la Societat Agrícola per a organitzar un míting en protesta per l'encariment dels queviures, del qual es féu ressò el referit quinzenal. Participà, com a delegat del comitè de la Federació Nacional de Pagesos, en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916. Actuà com a president a la sessió d'obertura i fou un dels secretaris de mesa de la segona sessió. [AGT/MPMJ]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989; *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986.

Figuerola Español, Pere, Peret del Galet, mecànic i xofer, dirigent sindical (Valls 1907-Lió 1995). Primer va fer de mecànic a ca Casellas i després va ser xofer a ca Xapes, en una fàbrica tèxtil. El 1929, en constituir-se l'Ateneu Popular, fou membre de la primera junta amb el càrrec de secretari general. Quan a la República es formà el Sindicat Fabril de la CNT s'hi afilià. El 1936 va ser nomenat per la Federació Local de la CNT redactor del nou setmanari *Acció Sindical*, que aparegué fins a les acabades de la guerra. Durant la guerra, fou president del Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil i Annexes de la CNT. El maig de 1946, residia al Regne Unit. Durant el franquisme, retornà de tant en tant a Catalunya. [AGT]

Figuerola Forné, Agustí, pagès i sindicalista (Nulles 1922). El març de 1938 formava part, com a vocal, del Comitè Comarcal de les Joventuts Socialistes Unificades de l'Alt Camp. Posteriorment, al Ple Comarcal de les JSU celebrat a Valls el novembre de 1938, va ser escollit secretari de Producció dins el Comitè Comarcal de les Joventuts. Residia a Reus el febrer de 1996. [AGT]

Figuerola i Hugas, Narcís, ferroviari i comunista a Girona (Cervià de Ter 1895-?). Dirigent de la UGT i el PSUC, el 1936 formà part del comitè local de la UGT en representació

dels ferroviaris i presidí el comitè executiu del mateix sindicat. De febrer de 1937 a octubre del mateix any fou regidor de l'Ajuntament de Girona. Actuà també com a delegat territorial de Transports de la Regió II, dependent de la conselleria de la Generalitat. Va representar la demarcació gironina en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. S'exilià el 1939 i va formar part del Secretariat Regional d'obediència comunista sota la direcció de Josep Moix. [JClàR]

Figuerola Ibáñez, Josep, fuster i dirigent republicà (Barcelona 1897-1940). Va ser dirigent del grup d'ERC d'Avinyó. En el conglomerat de rabassaires i treballadors que s'aplegaven al voltant del Centre d'Esquerra Republicana, representà el cap més polititzat. Encapçalà la candidatura d'ERC en les eleccions municipals de 1934 i sortí elegit, però arran del 6 d'Octubre, fou privat del càrrec i es negà a reintegrar-s'hi després de les eleccions de febrer de 1936 al·legant incompatibilitat política. Assistí a l'acte de substitució de l'Ajuntament el 22 de juliol en representació del Comitè Local del Front Popular. Com a fuster, s'incorporà a la collectivització d'aquest ram i s'afilià a la CNT. Fou president del Comitè d'Enllaç Antifeixista des del 25 d'agost al 3 de setembre de 1936, però ja no ocupà cap més càrrec en els successius governs. Abandonà el poble abans d'acabar la guerra, però tornà i fou detingut. Traslladat a Barcelona l'octubre de 1939, fou condemnat a mort i afusellat. [JIC]

Figuerola Isern, Francesc, mecànic a Vilanova i la Geltrú (1911-?). Dirigent de la CNT vilanovina durant la guerra civil, ocupà el càrrec de regidor en el seu Ajuntament durant els anys 1936-1937. [RAM]

Figuerola Mestres, Josep M., administratiu i dirigent sindical (Vilallonga del Camp 1891-Valls 1956). La seva activitat, la va desenvolupar a Valls, on treballava i residia. Treballava a la Canadenca, companyia d'electricitat. Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril de 1933 entrà al comitè executiu com a vocal tresorer, i fou nomenat, alhora, per a representar el partit al pròxim congrés nacional que s'havia de celebrar. Renovà el càrrec el març

de 1934 i 1935, després d'un període d'anormalitat. El març de 1937, per substituir els regidors del partit que havien format el batalló Treball, entrà al comitè executiu del PSUC vallenc amb el càrrec de secretari sindical i alhora al consistori fins al març de 1938. El juliol de 1937, per la cèl·lula de Llum i Força, va prendre part en la Conferència Comarcal preparatòria de la Nacional del PSU. El setembre de 1937 va ser escollit secretari general del secretariat comarcal de la UGT. El novembre de 1937 coordinava les reunions de la cèl·lula del Sindicat de Treballadors de la Terra del radi de Valls. L'octubre de 1938 formava part del comitè comarcal de la UGT amb el càrrec de secretari-tresorer, i alhora representava el comitè comarcal de la UGT al comitè d'enllaç UGT-CNT. El desembre era secretari administratiu del comitè comarcal. El 27 de setembre de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls. Va ser jutjat el 3 d'octubre de 1939 i li sortí una pena de 20 anys de presó. El desembre va ser traslladat a la presó de Barcelona. El setembre de 1941 se li rebaixà la condemna a vuit anys. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilanià. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatós 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Figuerola Notó, Napoleó, Víctor, manyà, manobre, metal·lúrgic i polític (Sant Boi de Llobregat 1915). L'any 1921 es traslladà amb la família a Barcelona. Aprenent de manyà, alumne nocturn de l'Escola del Treball i afeccionat al waterpolo, futbol i els esports. A l'esclat de la guerra civil s'incorporà com a voluntari a la divisió Carles Marx, després 27a Divisió, sota el comandament de Josep del Barrio, on ingressà al PSUC. Oficinista del II Batalló de la 124 Brigada, combaté al front d'Aragó i a la batalla de l'Ebre. Gràcies al Comitè Anglès d'Ajut als Republicans Espanyols, sortí del camp de refugiats d'Argelers i embarcà en el primer vaixell cap a Mèxic el 1939. Destinat pel govern mexicà a l'Estat d'Hidalgo, treballà primer en la confecció del cens i després com a policia secreta. Ferit greument a la cama esquerra, deixà

la feina, fonamentalment adreçada contra els trotskistes, i es traslladà a Mèxic DF, on féu d'encarregat d'una fàbrica tèxtil. L'any 1943 arribava a Barcelona amb documentació falsa, amb la finalitat de col·laborar en la reorganització del partit. Responsable del PSUC a les comarques de Tarragona, visqué a Reus i treballà de manobre. Durant aquests anys coordinà les accions guerrilleres de la zona fins la «caiguda dels 80», l'abril de 1947, de la qual es pogué escapar i va amagar-se a les golfes d'una casa d'un parent seu de l'Hospitalet de Llobregat. Mesos més tard rebé les ordres de traslladar-se a Manresa i reorganitzar el partit al Bages. L'any 1949 passà a França amb Gregori López Raimundo. Amb documentació falsa, s'establí a Puy de Dome i treballà de manobre. Posteriorment entrà a la fàbrica Michelin fins que el 1952 fou cridat per la direcció del partit a París per a col·laborar en l'aparell de propaganda confeccionant les maletes de doble fons, les joguines i més sistemes de tramesa cap a l'interior. Durant els anys cinquanta combinà el treball a França amb estades de dos o tres mesos a Catalunya. L'any 1960 fou enviat a la República Democràtica Alemanya, on treballà en una empresa del metall, fins que aconseguí el passaport que li permeté tornar legalment a Barcelona, el 1962. Després d'un temps d'estreta vigilància policial, s'incorporà com a enllaç del partit a Girona. Ben aviat, però, passà a la responsabilitat de propaganda i en tingué cura de la distribució pertot Catalunya. Malgrat la seva tasca arriscada, sobretot amb la multicopista instal·lada a les Fonts de Terrassa i l'offset de Ripollet, mai no fou detingut per la policia. Mantingué la seva responsabilitat durant els primers mesos de legalització del partit i les primeres eleccions generals fins al IV congrés (novembre de 1977), en què fou elegit membre del comitè central. Fidel a les sigles i l'esperit fundacional del PSUC, romangué en l'actualitat com a membre d'honor del comitè central i militant de base de l'Eixample. Familiarment fou conegut per Nano; pels companys de guerra i exili mexicà, Nap; pels companys del PCE, Napo; pels companys francesos, Robert i Pierre; pels companys alemanys, Dicker, i pels companys del PSUC, Víctor, el nom que dugué durant la llarga clandestinitat. [AMA]

Figuerola Ribé, Joan. Massot, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1915-Barcelona, ?). Coope-

rativista destacat del Sindicat Agrícola i dirigent de la Unió de Rabassaires. L'octubre de 1936 entrà a formar part del consistori, s'integrà a les comissions de Treball i Obres Públiques i Agricultura i Incautacions. El desembre, en una remodelació, passà a ser alcalde segon i el febrer de 1937 ocupà la direcció de la comissió de Finances. El juliol de 1937 va ser nomenat auxiliar de Boscos del Servei Forestal del departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya. Va ser jutjat en consell de guerra el novembre de 1939. Posteriorment fixà la residència a Barcelona, i va treballar en una botiga de queviures. [AGT]

Figuerola Solé, Ramon, les Còfies, lampista, activista polític i sindical (Valls 1909-?). D'idees republicanes, el febrer de 1930 pertanyia al Centre d'Unió Republicana, on fou escollit a la junta com a vicesecretari. El febrer de 1933, en constituir-se el Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya de Valls, va ser escollit a la primera junta directiva amb el càrrec de tresorer. A les eleccions municipals de gener de 1934 va ser escollit regidor per l'ERC, dins la candidatura del Front Únic d'Esqueres, i nomenat 1r tinent d'alcalde fins a la defenestració d'octubre. El febrer de 1936 es reincorporà al seu lloc com a regidor, i fou alcalde accidental el dia 17 de febrer, de reposició del consistori, per tal com l'alcalde efectiu encara era a la presó. A la guerra es passà al PSUC. L'abril de 1937 era secretari del Sindicat Col·lectiu Siderometal·lúrgic. Component del radi socialista de Valls, va ser cridat a l'Exèrcit Popular el març de 1938. A la postguerra va tastar la presó, ja que ingressà a la presó provincial de Tarragona el 27 de setembre de 1939, lliurat per la força pública de Valls; jutjat el dia 29, fou posat en llibertat el dia 30. De retorn a la vida laboral va ser dels fundadors i soci del Termo-Watt. Posteriorment residí al Perú, a Fontscaldes, a Valls i a Sarra. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Figuerola Vendrell, Josep. Teixidor, pagès i sindicalista (Alcover 1916-València 1939). Pels fets d'Octubre de 1934 va ser detingut al vaixell presó *Manuel Arnús* al port de Tarragona. En temps de guerra, el febrer de 1937, va participar a Valls en un Ple comarcal de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra de la UGT, escollit pel Consell Obrer. El març del mateix any assistí a la reunió d'aprovació dels estatuts del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, signats per ell i pel secretari, i fou escollit president de la junta directiva. El maig-juny va mantenir correspondència amb el secretari d'Organització de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra de Barcelona per aclarir que els 75 afiliats havien acordat que de la quota de 50 cts. per persona/mes, 40 serien per al sindicat local, 5 per al sindicat pagès mateix i els 5 restants anirien a la federació, atès que el sindicat era format bàsicament per jornaleros i per collectivistes. Acabada la guerra, els civils de la població van escriure d'ell que havia participat en actes d'execució o hi havia col·laborat, i que estava a la presó. Va ser afusellat. [AGT]

Bibliografia: SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953.*

Filbà o Filba, obrer fabril i sindicalista a Mataró (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional i al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrats a Barcelona el maig i juny de 1931 i l'agost del mateix any respectivament, en representació del Sindicat de l'Art Fabril de Mataró. [XPM]

Filcher, Antoni, associacionista a Barcelona (segle XIX). El novembre de 1853, signà el document enviat des de la presó als diputats a Corts per un grup d'obriers i obreres de Barcelona. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fillol, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Comitè pro Presos de Barcelona. [XPM]

Fina i Sanglas, Albert, advocat i polític (la Bisbal d'Empordà 1933-Barcelona 1997). Des de molt jove va passar a residir a Barcelona, on

va estudiar al col·legi dels jesuïtes de Casp i a la Facultat de Dret. Durant el franquisme, milità en el Front Obrer de Catalunya (FOC) i en el PSUC, partit que abandonà l'any 1976. Compromès amb les Comissions Obreres i amb la defensa dels drets dels treballadors —va formar part de l'organització jurídica d'assessorament del sindicat clandestí—, el 1959 va obrir un despatx laboralista, juntament amb la seva companya Montserrat Avilés, que durant quaranta anys es dedicà a la defensa de treballadors perseguïts i represaliats. Inicià la seva activitat a Mataró i al Maresme, on ja participà en importants mobilitzacions d'empreses tèxtils. Especialment intensa i significativa fou, però, la participació en conflictes col·lectius durant els anys 1965 a 1975, en què actuà en les vagues de la Seat, la Maquinista Terrestre i Marítima i la Harry Walker, i quan el seu despatx acollia nombroses reunions clandestines de sindicalistes. Per la seva activitat professional i política ell mateix fou represaliat en diverses ocasions, multat, empresonat i jutjat pel franquista Tribunal d'Ordre Públic. A partir de 1976 va rebutjar integrar-se dins les CCOO, ja legals, i es va mantenir com a advocat laboralista independent. Va deixar constància de la seva activitat professional als llibres, en bona mesura autobiogràfics, *Des del nostre despatx* (Barcelona 1978) i *De la llei i la justícia* (Barcelona 1987), i va publicar també *Justícia y literatura*, on recollia obres literàries que tenien com a protagonista la justícia. El 1991 va rebre la medalla d'or de Sant Ramon de Penyafort, pel seu compromís en la defensa de la democràcia des de la pràctica de l'advocacia. Malalt de càncer des de 1993, a finals de 1996 va publicar el llibre *Conviure amb el càncer* (Barcelona 1996), recull de l'experiència personal que representava conviure amb una malaltia que, a la fi, el portà a la mort. [PPB]

Bibliografia: *El País*, 19, 20 i 22 de març de 1997. *El Periòdic*, 19 de març de 1997.

Finadé, Magí, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fisa, Francesc, internacionalista i paleta a Barcelona (segle XIX). Signà, com a membre

del Comitè Local de la federació barcelonina de l'AIT, una protesta el 29 de març de 1871, on es defensava la revolució social pacífica i amb el consentiment popular. El 21 de febrer de 1873 el seu nom constava en la proclama antimilitarista de l'AIT 9. (Vegeu: Antoni Achón.) Fou detingut el 23 de febrer del mateix any, possiblement per la proclama esmentada. [CR]

Fité, Antoni, cisteller a Barcelona (segle XIX). El seu nom apareix en l'acta fundacional de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona, el 24 de gener de 1855. Fou un dels signants del document dirigit al governador, el març del mateix any, on es deploren els excessos que s'han comès durant alguns conflictes laborals en certs pobles industrials de Catalunya. [CR]

Fitó i Vilardell, Josep, dirigent socialista a Vic (segle XX). Vinculat a la Cooperativa Obrera Flequeria Mútua de Vic, de la qual va arribar a ser president l'any 1933, l'any 1934 va ser l'organitzador de la USC a Vic i en va presidir la primera secció local. En les eleccions municipals del gener de 1934 va ser elegit regidor a l'Ajuntament de Vic, però, arran dels fets d'Octubre de 1934, va ser empresonat, processat i destituït del seu càrrec. Després de les eleccions del maig de 1936 hi va ser restituït, i durant els anys de la guerra civil va continuar com a regidor a l'Ajuntament en representació de la UGT i del PSUC. [JCP]

Fius, Gaietà, semoler a Barcelona (segle XIX). Com a representant del ram de fideuers i semolers va demanar, en instància dirigida al governador civil de Barcelona, el 27 de març de 1855, l'inici de la negociació d'un conveni col·lectiu per al sector. Malgrat la intervenció de l'alcalde de la ciutat, la patronal del ram anirà donant allargs a l'assumpte i posant tota mena de dificultats i fins i tot negant el valor de la seva representació, encara que aleshores ja hi havia una comissió d'obers elegits per a negociar. Finalment, emparant-se en el ban del 30 d'abril, en què veuen una restricció a les reivindicacions obreres, els patrons rebutgen qualsevol negociació. [JBP]

Fius, Ricard, sastre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Francisco Donate,

representà l'Art de la Sastreria de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Amb la mateixa representació, el 29 de desembre de 1908 fou elegit vocal del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. [TMS]

Fius i Palà, Maurici, advocat i polític (Manresa 1863-1920). De família treballadora, el seu pare era teixidor de vels. Gràcies a un oncle eclesiàstic, va començar estudis al Seminari de Vic, però després va fer la carrera de dret a Barcelona. Va entrar en contacte amb el Partit Republicà Federal. Va fer les pràctiques amb Josep Maria Vallès i Ribot. Tenia notables dots d'oratoría i com a escriptor va fer una considerable producció de poesia, de novel·la i de teatre. Va menar una activa tasca com a periodista dirigint periòdics com *El Nuevo Mensajero* de Vilanova i la Geltrú, *Las Circunstancias* de Reus, i va col·laborar a *La Voz Monañesa* de Santander i a *Lo Torronyau* de Manresa. El diari *La Publicidad* el va enviar a Manresa a fer el reportatge de les vagues tèxtils de 1890. Es va establir a Manresa com a advocat. Va escriure molts articles sobre temes ciutadans i socials en els diaris republicans de Manresa *El Eco Posibilista*, *Diario de Manresa*, *La Reforma*. Va crear l'organització política Centre d'Unió Republicana, que va aglutinar les diverses famílies republicanes de la ciutat. Va ser el principal dirigent republicà de Manresa fins al 1920 i tenia un ampli suport entre la classe treballadora que li donava el vot. El 1895 va ser elegit conseller municipal i ho tornà a ser el 1899. Va intervenir amb èxit en molts conflictes laborals. El 1902 va ser nomenat alcalde i va desenvolupar una gran quantitat de reformes, sobretot de millores higièniques i sanitàries com clavegueres, portada d'aigües, urbanització de carrers, construcció d'un nou pavelló a l'hospital, campanyes de vacunació etc. La preocupació per la cultura i la formació dels treballadors el va dur a crear l'Escola d'Arts i Oficis (1903) i diverses escoles per a adults i per a nenes. Va tornar a ser alcalde el 1910, el 1914 i el 1917. L'obra literària escriu tota en català abasta poesia, teatre (dramas històrics) i novel·la. També va escriure estudis sobre higiene i sanitat de Manresa i obres de caràcter jurídic per als treballadors. El seu pes-

sament social defensava l'obrer davant els abusos dels patrons, creia que els obrers havien d'instruir-se per a poder tenir autonomia i poder transformar la societat. Proposa el cooperativisme per a aconseguir el benestar dels treballadors. Defensava l'associació dels obrers per a millorar les seves condicions de treball. Creia que els conflictes socials s'havien de resoldre per la negociació i no per la via governativa. [JSC]

Bibliografia: *Revista Ilustrada Jorba*, 1935, agost, Manresa. OLIVERAS, Josep. «Manresa». A: *Història de les comarques de Catalunya*. Bages, Manresa, 1987. RUBÍ I CASALS, Gemma. «L'alcalde republicà Maurici Fius i Palà». A: *El Pou de la Gallina*, 1991, Manresa, núm. 47. SERRA I CARNÉ, Jaume. *Història de la ciutat de Manresa (1900-1950)*. Manresa, 1991.

Flamarich, Joan, teixidor i societari a Cabre-ra, Barcelona (segle XIX). Signà, amb d'altres, l'11 de maig de 1855, un manifest dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Flamarich (o Flamerich), Josep, ebenista cadiraire i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 10 de juny de 1864 apareix entre els firmants del document favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) A meitats de 1869 era el president de la Societat Obrera d'Ebanistes Cadiraire de Barcelona, en representació de la qual va prendre part en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny de 1870. Partidari d'un socialisme radical, que ell mateix definí com a «radical col·lectivista universal», va intervenir a favor dels dictàmens sobre la resistència i la cooperació, i va formar part de la comissió redactora del dictamen sobre l'abstencionisme polític tot intervenint a favor de la seva aprovació. Formava part del grup bakuninista més radicalment antipolític. [PPB]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Flamenco, Macario, ferroviari i comunista a Tarragona (segle XX). Afiliat al Sindicat Nacional Ferroviari durant la República i la guerra civil, va militar al POUM. Exiliat el 1939 a França, fou detingut pels alemanys i deportat al camp d'extermini nazi de Leiskretschan,

on trobà la mort durant la guerra mundial. [MPMJ]

Flamerich, Joan, socialista a Vilassar de Mar (segle XX). L'any 1911 el seu nom apareix com a bústia de correu de l'agrupació socialista (PSOE) de Vilassar de Mar-Cabrils. El febrer de 1924 un individu del mateix cognom va assistir, en representació de Vilassar de Mar, a la conferència de delegats de les agrupacions catalanes del PSOE, que va saludar amicalment la constitució de la Unió Socialista de Catalunya. [MPMJ]

Flaquer Pascual, Catalina, política (Capdepera, Mallorca, 1878-Porreres, Mallorca, 1937). Traslladada a Palma, s'instal·là al barri del Molinar, on treballava en la confecció de senalles. Militant del PCE, fou detinguda poc després de l'alçament militar de juliol de 1936 i tancada a la presó de les dones de Palma. El gener de 1937, fou posada en llibertat i assassinada, juntament amb dues de les seves filles i la dirigent del partit Aurora Picornell Femenias. [DG]

Flo (o Flor), Agustí, sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, morí assassinat per pistolers dels sindicats lliures durant el període anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Flo, Vicenç, sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, morí assassinat a mans de pistolers dels sindicats lliures durant el període anterior a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Flor, Sebastià, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, s'adherí a les posicions del trentisme a l'inici de la Segona República. Era el tresorer del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, quan se celebrà el Ple regional de Sabadell l'abril de 1932, durant el qual va presentar la seva dimissió en solidaritat amb Emili Mira, el secretari del comitè regional, durament criticat pels sectors faistes. El juny de 1932 participà en l'assemblea constituent de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona, de la junta del qual fou nomenat vicepresident. Va passar a militar a la Federació Sindicalista Llibertària i durant el Primer de Maig de 1934 va prendre part en el míting de

l'Aliança Obrera que se celebrà a Barcelona, al Palau d'Arts Decoratives de Montjuïc. [MPMJ]

Flor de Lis i Geniqué, Josep, comptable i socialista a Manresa (segle XX). Era membre de la USC de Manresa. El gener de 1934 va sortir elegit en la candidatura de Concentració Republicana d'Esquerres que agrupava ERC i USC, i va ser el regidor d'Hisenda. El maig de 1936 va ser delegat al congrés extraordinari de la USC on es decidí la fusió amb altres partits obrers. Continuà com a regidor d'Hisenda a l'Ajuntament fins a la formació del Consell municipal de Manresa, creat el 19 d'octubre de 1936, i llavors fou nomenat president del departament d'Hisenda; ocupà aquest càrrec fins al 6 de març de 1937. Va haver de fer equilibris per tirar endavant l'economia municipal sagnada per les conseqüències de la guerra i sobretot de la revolució, com per exemple pagar el salari dels gairebé 500 obrers de la brigada d'obres que donava feina als aturats. Com a conseller de Finances, va signar el paper moneda emès a Manresa durant la guerra. Va destacar pels seus esforços en la salvació del patrimoni històric i artístic de Manresa, en especial la Seu. Representà la demarcació manresana en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [JSC]

Bibliografia: ALÓY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La guerra civil*. Manresa, 1990-1993. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Florejacs, Josep, activista comunista (Corbins, Segrià, 1912-Barcelona 1980). Treballà a les cuines de l'Hotel Ritz i fou membre actiu de la FOSIG. Va militar a la Federació Catalana del PCE, s'integrà al Partit Comunista de Catalunya el 1932 i al PSUC, el 1936. Durant la guerra civil, fou comissari polític al front d'Aragó i Extremadura, on fou ferit. En acabar la guerra, passà a l'Àfrica i després a Moscou, on, després de la invasió de l'URSS pels nazis, s'integrà a l'exèrcit roig i actuà com a guerriller a la rereguarda enemiga. Tornà a Catalunya amb la primera expedició organitzada per la Creu Roja i es reincorporà al PSUC. [TMS]

Florencia, Juanita, anarcosindicalista (Barcelona 1911-Tolosa de Llenguadoc 1984). Milità

a les JJLL i després a la CNT, on va realitzar una important tasca de propaganda i solidaritat: Exiliada a França, continuà la militància en la confederació fins a la fi de la seva vida. També formà part del SOV i de la SIA. [TMS]

Florensa, Joan, treballador del transport i representant sindical a Terrassa (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Transport de Terrassa. [XPM]

Florensa, Tomàs o Nicolàs, sindicalista socialista a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió encarregada de portar a terme la proposta de creació d'una federació nacional de societats obreres, feta el 4 d'agost de 1887 pel centre obrer de Mataró al centre obrer de Barcelona. La seva actuació, com a vocal d'aquesta comissió que va preparar el congrés fundacional de la UGT, fou especialment significativa fins al juny de 1888. [TMS]

Florenti, Josep, boter a Reus (segles XIX-XX). Dirigent de la Secció Local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Fou membre de la Comissió Pericial de l'esmentada federació l'any 1901. [RAM]

Flores, C., anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Assistí, com a representant del Sindicat de l'Edificació, Fusta i Decoració de Barcelona, al Ple regional de Sindicats de la CNT i Federacions de Grups de la FAI, celebrat el 14 de juny de 1937. En aquesta assemblea signà el dictamen sobre l'actitud que calia prendre enfront de la situació politico-social. [TMS]

Flores, César, anarquista a Barcelona (segle XX). Condemnat a presó per la seva actuació en una vaga, durant la seva reclusió va tenir una permanent actitud de rebel·lia, fet que li valgué el mal nom de «lleó dels presidis». Amnistià a l'inici de la Segona República Espanyola, va fer de porter i guardià armat a l'edifici de la CNT de Barcelona, des del començament de la guerra civil. [TMS]

Flores, Dídac, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, fou nomenat regidor de l'Ajuntament tarragoní el setembre de

1937 en substitució dels consellers que dimitiren a causa de la seva incorporació al front. [PPB]

Flores, Diego, obrer tèxtil i sindicalista a Calella (segle xx). Representà els 1.400 adherits al Sindicat Fabril i de Gèneres de punt de Calella al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. Possiblement és el mateix Diego Flores que durant la guerra civil fou el president de la secció local del POUM de Pineda de Mar. [TMS/PPB]

Flores, Ginés, anarcosindicalista a Súria (Andalusia, ?-Bègles, França, 1992). De molt jove emigrà a Catalunya en cerca de treball. Va residir un quant temps a Monistrol i cap al 1929 s'instal·là a Súria, on contactà amb els medis anarcosindicalistes i s'afilià a la CNT. Participà en el moviment revolucionari de gener de 1932 i també en les vagues promogudes per la CNT. Integrà el grup que colectivitzà la mina de Potasses de Súria i també el comitè revolucionari de la localitat, en el qual se li encarregà la gestió de la comissió de Compres, dins la conselleria d'Abastaments. Exiliat després de la guerra civil, patí els camps de concentració de Vernet i Setfont. Posteriorment treballà a l'agricultura a la regió de la Gironda. [TMS]

Flores, Víctor, comunista a Castelló (segle xx). Juntament amb Celso López i en nom de l'Agrupació Comunista de Castelló, cap a l'octubre de 1930 signà una carta dirigida al Comitè Nacional de Llevant del Partit Comunista. Els signants hi lamentaven la maniobra del CE de la Federació Llevantina i atacaven l'escissionisme sindical de la direcció. [TMS]

Flores Casina, Jesús, miner i sindicalista a Malgrat (segle xx). Possiblement natural de la província de Múrcia, sindicalista president de l'Agrupació Minera de Malgrat, fundada el 19 d'abril de 1910 i integrada per 96 afiliats (la majoria, immigrants de Múrcia i Almeria), tots ells treballadors de les mines de ferro de Can Palomeres, explotada per una companyia francesa sota el nom de Sociedad de Minas de Hierro de Malgrat. Les draconianes condicions de treball —70 hores setmanals i un jornal diari d'entre 2,25 i 2,50 pes.— provocaren situa-

cions molt tenses. Flores fou el veritable dirigent de les vagues des del 9 de febrer al 10 de juny de 1910, amb tota mena de manifestacions, que conduïren a l'acomiadament de cinc obrers, entre ells, Jesús Flores. [JAT]

Flores (o Flórez) González, Gaspar, tramviari i anarcosindicalista a Barcelona (?-1894-Meaux, França, 1946). Fou membre del Sindicat de Transport, secció tramvies, de Barcelona des de 1918. Durant la guerra civil es distingí per la seva activitat en els tallers de tramvies. Exiliat després de la contesa, cap al 1945 fou el creador de la federació local de Tancrau. [TMS]

Flores i Expósito, Lluís, sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat dins la minoria de la UGT des d'octubre de 1936 fins a juliol de 1937, data en què va marxar al front. [CST]

Flores Martínez, Pedro, treballador manual, dirigent anarcosindicalista i publicista (Argentina 1915). De petit la família va anar a viure a Manresa. Va començar a treballar als deu anys en una fàbrica de vetes i el 1933 va entrar a la Pirelli. El 1931 es va afiliar a la CNT. El febrer de 1934 va crear junt amb altres (Jaume Arnau, Miquel Bonet, Andreu Riera, Ramon Farré...) les Joventuts Llibertàries a Manresa, que l'any següent eren uns vint i Flores n'era el secretari. El 1935, essent delegat del Sindicat del Cautxú, fou elegit membre del Comitè Comarcal de la CNT. Iniciada la guerra, va marxar al front amb la columna Tierra y Libertad, va estar en diversos fronts: Madrid, Guadalajara, Terol, Belchite, Fuendetodos, Montsec, Segre. Exiliat, va ser internat a Sant Cebrià i a Barcarès, però va escapar-se i va anar a Cordes (Tarn), on feia de pagès. Va participar al maquis francès contra els nazis. Acabada la guerra, va treballar a les mines de ferro de Pimorent i entre 1950 i 1976 va viure i treballar a Lió. Casat amb Pilar Martín, que havia estat empresonada per haver ajudat militants del POUM, en jubilar-se es va establir a Àguilas (Almeria). Va escriure i publicar obres sobre les lluites socials i les seves experiències com a lluitador i obrerista: *Las luchas sociales en el alto Llobregat y Cardener. Contribución a la historia de Manresa y Co-*

marca (1981), *Tipos manresanos* (1994), *Tipos manresanos* (2) (1996) i altres escrits no publicats. [JSC]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. *El anarquismo español bajo la dictadura*. SERRA I CARNÍ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Flores Romero, José, obrer portuari i anarcosindicalista (? 1894-Bergerac, França, 1952). Treballador al port de Barcelona, va pertànyer a la vella guàrdia confederal. Fou company de lluita de S. Seguí i de Pestaña, especialment arran de l'agregament de la lluita social a Barcelona durant la dècada de 1920, època en la qual va ser detingut unes quantes vegades per tinença d'explosius. Exiliat a França, va treballar com a peó agrícola. [TMS]

Floresví Garreta, Josep, venedor de diaris i socialista a Tarragona (Tarragona 1876-1939). Procedent del partit federal, ingressà a l'Agrupació Socialista de Tarragona el març de 1906. Juntament amb Antoni Llaveria, va representar la Federació local obrera de Tarragona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. En va presidir la primera sessió i integrà les comissions que van discutir l'apartat sobre l'organització dels congressos i la que informà sobre la «táctica de lluita que ha de seguir-se en cas de vaga». En el decurs de la segona dècada del segle va participar en nombrosos actes i mitings públics i fou delegat de l'Agrupació de Tarragona al V congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Sitges els dies 23 i 24 de maig de 1915, en el decurs del qual fou president de la primera sessió congressual. Va continuar militant en la Federació Catalana del PSOE durant la Segona República i, en esclatar la guerra civil, milità al PSUC. Representà aquest partit a l'Ajuntament tarragoní a partir del 22 d'octubre de 1936. Detingut en acabar la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [TMS/PPB]

Flórez, Acracio, treballador químic, representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de Productes Químics de Barcelona. [XPM]

Flórez Flórez, Martín, sindicalista a Sant Just Desvern (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern durant la guerra civil (17.10.1936-21.5.1937), en representació de la CNT. [AGL]

Florit, Francesc, obrer del ram de la pell i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de la Indústria de la Pell en el primer Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Flors Garcia, Joan, metge i propietari (Vila-real 1892-1976). D'idees tradicionalistes, des de molt jove va participar en tota mena d'activitats socials i sindicals catòliques. El 1919 fundà el Sindicat Catòlic Agrari de Vila-real i posteriorment fou vocal de la directiva de la Federació Castellonenca de Sindicats Agrícoles. Establert a Barcelona durant uns anys, creà una editorial especialitzada en temes mèdics i religiosos, i ajudà a impulsar el cooperativisme catòlic a Catalunya i Castella, col·laborant amb Antonio Monedero, aleshores president de la Confederación Nacional Católica Agraria. Durant l'etapa franquista, fou nomenat president de la Diputació de Castelló, director de l'Hospital i president de la Cambra de Comerç. [AGA]

Flos, Bautista, boter i internacionalista a Vinaròs (segle XIX). Fou el destinatari a Vinaròs de 50 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, publicat el març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TMS]

Flotat, Tomàs, guixaire i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representà els guixaires en motllures de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Flotats, Antoni, impressor i dirigent societatari a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer de la Trompeta de Jaume I, 2, 3r, fou un destacat representant de l'obrerisme barceloní els anys 1854-1855. Entre juliol i setembre de 1854 va formar part de la Junta Consultiva de la Província de Barcelona, creada arran de la Revolució de 1854. L'agost del mateix any va signar en nom dels impressors un document di-

rigit als barcelonins en què proclamaven els interessos comuns de patrons i obrers i refusaven la responsabilitat de la classe obrera en els incidents del 14 i 15 de juliol proppassat. Junta-ment amb Àngel Chufresa i Joan Miralles, va ser escollit conseller de l'Ajuntament de Barcelona, però inicialment refusà el càrrec junta-ment amb Chufresa perquè els horaris matinals de reunió eren incompatibles amb el seu horari laboral, tot i que les raons veritables eren relacionades amb la poca pràctica política dels obrers i l'excursionisme del període, coses que podien fer que totes les culpes anessin a parar als obrers. La seva renúncia, però, no va ser acceptada per la Diputació, i davant d'això Flo- tats i Chufresa decidiren continuar «defensant aquelles mesures que sense traspassar la legalitat tendeixin al millorament de les classes des- valgudes, procurant la pau i l'harmonia entre totes les classes socials de Barcelona i la bona administració dels seus interessos». Els mesos de març i abril de 1855 va formar part de la comissió de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, que es traslladà a Madrid per oposar-se al projecte de llei d'aranzels, mentre a l'Ajuntament barceloní va fer quinze inter- vencions entre gener de 1855 i juliol de 1856. Davant la repressió a la vaga general de juliol de 1855, va mantenir una posició passiva, la qual cosa va provocar les crítiques d'*El Eco de la Clase Obrera* i la seva expulsió el juliol de 1856. El dos de juliol de 1855 va signar el docu- ment de l'Ajuntament dirigit als treballadors en vaga per tal que tornessin a la feina, però en cap moment no va ser considerat un portaveu de la classe obrera, la qual superà les seves ac- tuacions en nombroses ocasions. [END]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barce- lona a mitjan segle XIX*. Barcelona, 1976.

Fo, Francesc, tipògraf a Barcelona (segle XIX). Figura com un dels dirigents del grup anarco- sindicalista que el 1882 va fundar La Solidaria, escissió de la Societat Tipogràfica. [CR]

Fo, Josep, anarquista a Sabadell (segle XIX). El juny de 1896 fou detingut al castell de Mont- juïc de Barcelona, amb motiu de la bomba que va esclatar al carrer de Canvis Nous de Barce- lona i que va motivar una intensa ràtzia policial entre els anarquistes sabadellencs. [PPB]

Foix, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant l'agreuiment de la lluita social a Barcelona els anys vint, va morir, a la sortida del seu treball, en un atemptat perpetrat pels homes del Sindicat Lliure, apostats a la plaça de la Universitat. [TMS]

Foix, Josep Maria, treballador de banca, em- pleat municipal i sindicalista a Barcelona (?- Barcelona 1923). Treballador a la sucursal del passeig de Gràcia de Barcelona de la Banca London County, s'afilià a la Secció de Banca i Borsa del Sindicat Mercantil. Després d'èsser acomiadat de la feina per les seves activitats sindicals, passà a treballar a l'Associació d'Empleats Municipals, on col·laborà amb Joa- quim Maurín. Membre dels Comitès Sindica- listes Revolucionaris, fou administrador del setmanari *La Batalla* des de la seva fundació, el 21 de desembre de 1921. Va ser assassinat pels homes del Sindicat Lliure el 27 d'abril de 1923 al carrer Tallers de Barcelona. Tenia vinti- i-set anys. [TMS/PPB]

Foix i Cases, Pere, Delaville, Xifort, sindicalis- ta, periodista i escriptor (Torà de Riubregós, la Segarra, 1893-Barcelona 1978). Residí a Barce- lona des de petit i passà uns anys (1914-1919) a París, on col·laborà amb el pseudònim de Xifort a *La Libertaire* i *L'International*. Membre desta- cat del sindicalisme català, s'afilià a la CNT i va prendre contacte amb S. Seguí, A. Pestaña, J. Peiró. A la seva tornada a Barcelona el 1919, ini- cià una important col·laboració en publicacions periòdiques catalanes, especialment anarquistes, com ara *Solidaridad Obrera* o *La Revista Blan- ca*. Ferit en un atemptat pel març de 1923, s'a- magà durant un temps i fugí novament a França, d'on tornà el novembre de 1924. Fou empreso- nat set vegades durant la Dictadura de Primo de Rivera, amb un total de dos anys i mig de reclu- sió. El 1926 fou redactor d'*El Pueblo Gallego* de Vigo i fundà en aquesta ciutat el setmanari anarquista *¡Despertad!* Entre el 1927 i el 1928 fou membre del Comitè Nacional de la CNT, amb residència a Mataró. Llavors, va fer costat a J. Peiró, secretari general d'aquest organisme confederal, enfront al Comitè de la CRT de Cata- lunya, el Comitè Nacional Revolucionari cen- etista i els grups anarquistes. Expressió d'a- questa crisi dins el moviment llibertari fou la negativa del Comitè Nacional de la CNT a se-

cundar els plans conspiratius del capità Fermín Galán a Barcelona, durant el 1928, fet que Foix justificà amplament en els seus escrits posteriors. També d'aquests temps data la seva polèmica amb F. Urales pel control de les subscripcions pro presos que feia *La Revista Blanca*. A finals de 1928 integrà el grup Solidaritat, precedent del corrent trentista i promogut per A. Pestaña per reforçar la CNT abans d'una normalització política. Amb aquest grup participà en la redacció d'*Acció*, portaveu oficial de la CNT fins que no fos possible la publicació de *Solidaritat Obrera*. El març de 1930 fou un dels signants del *Manifest d'intel·ligència Republicana*, tot i que, juntament amb J. Peiró, en retirà la firma el juliol, mes en el qual entrà a la redacció de *Solidaridad Obrera*, elegit pel Ple de la CRT que confirmà també la direcció de Peiró. L'octubre d'aquell any fou detingut juntament amb altres polítics i dirigents obrers. Des de 1931 col·laborà amb *L'Opinió* i altres publicacions d'Esquerra Republicana, entrà a l'oficina de premsa de la Generalitat i fins al 1935 fou redactor de *La Humanitat*. Durant els primers mesos de la guerra civil, fou un dels membres de la comissió local clandestina de la CNT a Barcelona. Militant de l'esquerra catalana, del 1937 al 1939 fou cap de premsa en la conselleria d'Obres Públiques de la Generalitat i escriví a *La Rambla* i *El Noticiero Universal*. Pel gener de 1939 s'exilià primer a França i després a Mèxic, on residí fins a 1977, que tornà a Barcelona. A Mèxic fundà la revista cultural i bibliogràfica *Horizontes* (1957-67) i continuà la seva activitat periodística col·laborant en innumerables publicacions periòdiques tant americanes com europees. [TMS]

Publicacions: *Los archivos del terrorismo blanco. El fichero Lasarte*. Barcelona, 1931; *La clase obrera, la república i l'Estatut*. Barcelona, 1932; *Corporativisme o República Social* (amb pròleg d'Àngel Pestaña). Barcelona, 1933-1934; *Barcelona, 6 d'octubre*. Barcelona, 1935; *La criminologia i el dret penal de la revolució*. Barcelona, 1937; *Mentre fem la guerra*. Barcelona, 1938; *Catalunya, símbol de llibertat*. Mèxic, 1942; *Apòstols i mercaders. Quaranta anys de lluita social a Catalunya*. Mèxic, 1957; *Serra i Moret*. Mèxic, 1967. Escriví també algunes novel·les i biografies dels grans protagonistes de la història de Mèxic.

Bibliografia: *Diccionari biogràfic*, II. Barcelona, 1968. MANENI I PESAS, J. *Records d'un sindicalista llibertari català (1916-1943)*. ELORZA, A. «La CNT bajo la dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*, núm. 44-45.

Foix i Quer, Àngel, socialista a Barcelona (segle xx). Militant d'Estat Català-Partit Proletari, que liderava Jaume Compte, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Foj Puertas, Josep, militant anarquista valencià (Bellver de Cinca 1903-Alacant 1984). Va començar molt aviat la seva activitat militant. Fou detingut i romangué vuit anys a la presó. Poc després, fugint del servei militar, va exiliar-se i tornà a Espanya el 1936 per unir-se a la lluita revolucionària. Acabada la guerra, marxà cap a França, d'on no tornaria fins a la mort de Franco. El 1976 s'incorporà al sindicat CNT d'Alacant. [CCG]

Folch, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de l'Automòbil de Barcelona i el Sindicat de Sanitat de Catalunya al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Folch, Francesc, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va signar la proclama antimilitarista de l'AIT de Barcelona el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [RMS]

Folch, Miquel, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant del Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del secretariat del comitè revolucionari que es constituí a la barriada del Clot de Barcelona, amb l'objectiu de portar a terme tasques de defensa, vigilància i subministrament de productes. [PPB]

Folch, Pau, tintorer i líder societatari a Barcelona (segle XIX). Representant per la classe de tintorers en les accions col·lectives que entre 1854 i 1855 va dur a terme la classe obrera de Barcelona a favor del reconeixement del dret a l'associació entre els treballadors. Figura entre els 19 representants obrers barcelonins que el 8 d'agost de 1854 dirigiren una exposició als seus conciutadans en la qual proclamaven els interessos comuns de patrons i obrers, refusaven la responsabilitat de la classe obrera com a tal en els avalots de la nit del 14 al 15 de juliol d'aquest any que havien obert el procés que portaria al Bienni Progressista, i finalment de-

manaven la tornada dels fabricants per a engegar els establiments fabrils. Participà en la reunió dels directors de trenta societats obreres de Barcelona, celebrada el 24 de gener de 1855, on es constituí la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, que era l'òrgan central directiu de les associacions obreres existents en tots els rams del treball i que tenia la funció de coordinar les societats obreres, de relacionar-se amb el governador civil i de fer de mitjancera entre patrons i obrers. Així mateix fou elegit, en aquesta reunió, vocal de la dita junta. El 15 de març del mateix any, es troba de nou entre els representants obrers que firmaven un escrit dirigit al governador civil en què deploraven els excessos comesos arran d'alguns conflictes laborals en algunes localitats catalanes, insistien en l'harmonia que ha de regnar entre treballadors i fabricants i reclamaven de passada el reconeixement del dret d'associació. L'11 de maig firmà, amb els representants de Barcelona i els dels teixidors de 40 viles de Catalunya, una contemporitzadora exposició dirigida al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) Formà part de la comissió mixta de patrons i obrers, constituïda a finals de maig de 1855, que actuà de mitjancera en algun conflicte de filadors que sorgí aleshores. Membre de la Comissió Cèntrica de Directors de les Classes Obreres de Barcelona que substituï la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, la qual va desaparèixer arran del ban del 30 d'abril suara citat, on es prohibia l'extensió de les organitzacions obreres fora de l'àmbit local. A finals de juny de 1855, firmà un manifest conjuntament amb altres dirigents obrers, titulat *Lamentos de la clase obrera de Cataluña*, que va representar el preludi de la vaga general que esclatà el 2 de juliol. Formà part del comitè de la dita vaga, i signà el manifest del 5 de juliol en el qual s'instava a mantenir la vaga fins al retorn dels representants obrers comissionats a Madrid i on es reproduïen algunes de les peticions que ja s'havien fet en l'escrit de l'11 de maig. Com altres dels firmants d'aquest document, va ésser víctima de la repressió. [JIG]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX*. Barcelona, 1976.

Folch, Ramon, anarquista a Terrassa (segle XX). Participà en violents actes de protesta de Terrassa,

organitzats pels anarquistes de la localitat en protesta de les deportacions organitzades pel govern a causa del moviment insurreccional de la comarca de l'Alt Llobregat i el Cardener el gener de 1932. Reduït el moviment per l'exèrcit, fou empresonat i condemnat. [TMS]

Folch Dalmau, Avelí, l'Avelinu, pagès i activista sindical a Valls (segle XX). Sindicalista actiu en temps del líder àcrata Fidel Martí Parès. Dirigent de la Societat de Treballadors del Camp; el 1902 presidí un acte de caràcter sociològic per a procurar que la pagesia no s'estanqués amb l'obra aconseguida. Va ser un dels components primerencs de la Comissió de Treball de les Terres —1911—, societat nascuda a l'aixopluc de la Societat Agrícola de Valls. La referida societat sorgí per defensar-se dels abusos dels propietaris en fer pagar arrendaments crescuts o per no voler pagar millores als parcers. Entre el març de 1912 i l'agost de 1914 va arribar a ser el president de l'entitat, amb propostes avançades, tot i que després, i sense que se'n sàpiguen els motius clars del tot, apareix que és separat del moviment. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, ANTONI. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Folch Domingo, Joan, sindicalista internacionalista a Barcelona (segle XIX). Era, cap a finals de març de 1870, membre del Comitè Local de la federació barcelonina de l'AIT. Exercint aquest càrrec, fou un dels 23 membres del Comitè Local de la federació barcelonina de l'AIT que signaren un escrit publicat com a suplement a *La Federació* del 29 de març de 1871. En aquest escrit, es proclamen partidaris de la revolució social pacífica i amb el consentiment del poble. [JIG]

Folch García, Joan, treballador de banca i sindicalista (Barcelona 1938). Militant del PSUC des dels anys cinquanta, va treballar d'enllaç del partit amb els estudiants i intel·lectuals. Membre fundador de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona, i membre de les comissions de banca de Barcelona. Es va desvincular del PSUC i de CCOO el 1971. [JTH]

Folch i Capdevila, Rafael, polític i escriptor socialista (Barcelona 1881-1961). Llicenciat

en dret, dirigí la revista *Vida Nova* (1902-1903) i el 1910 començà la publicació de poesies. Membre de la Unió Socialista de Catalunya, fou elegit membre del nou CE de la Unió, encapçalat per Joan Comorera i que sortí del primer congrés nacional de la USC, celebrat a finals d'abril de 1932. Elegit representant del Comitè Permanent de la Conferència Obrera sobre l'Atur Forçós el febrer de 1933, tractà de col·laborar-hi amb cursos i conferències per a la capacitació dels treballadors. En aquesta línia destacà el cicle de quatre conferències que donà a l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona, els primers mesos de 1933, sobre la història de les doctrines econòmiques. Tot i que, el març del mateix any, renuncià al seu càrrec seguint les pautes ordenades pel seu partit i les relacions d'aquest amb les organitzacions obreres. En el congrés d'unificació socialista entre la USC i la FSC, celebrat a Barcelona els dies 14 i 15 de juliol de 1933, sortí elegit membre del CE amb el càrrec de secretari general; així mateix, es presentà com a candidat pel seu partit, per Barcelona capital, a les eleccions d'abril de 1934. Defensor a ultrança d'un socialisme català, s'oposà obertament a la política centralista del PSOE, especialment protagonitzada per Largo Caballero. En aquest sentit, partidari de la federació dels partits socialistes i no de l'absorció, va escriure, el 3 de febrer de 1934, un article antològic a *Justícia Social*, periòdic en el qual col·laborava habitualment, titulat «La Unió Socialista de Catalunya i el Partit Socialista Obrer Espanyol». Seguint la trajectòria sociopolítica del partit durant aquells inquietos anys, es comportà a la defensiva durant, i després, els fets d'Octubre de 1934 i, durant la presó de Comorera, fou un dels homes clau del partit i el seu màxim responsable pel seu càrrec de secretari general. Durant el procés de radicalització del partit va estar situat dins l'ala «intel·lectual» i moderada i resistent a la unitat marxista dels socialistes i comunistes, postura que li valgué el desplaçament del CE el setembre de 1935. Fidel als seus postulats oposats a la unificació amb els comunistes, en el congrés extraordinari de la USC, celebrat l'abril de 1936, anuncià la seva marxa del partit. [TMS]

Publicacions: El seu interès per la llengua catalana, el posà de manifest en una sèrie de publicacions

pràctiques per a facilitar-ne l'escriptura, sovint reeditades, com ara el *Vocabulari jurídic català* (1934), o *Gramàtica popular catalana* (1953). La seva afeció per la poesia quedà palesa a *Visions meves* (1910) i *Poemes de la Guerra Gran* (1921). Com a principal aportació teòrica socialista destacà —a més dels innumbrables articles en la premsa, especialment a *Justícia Social— Doctrina Socialista*. Barcelona, 1923.

Bibliografia: ALCARAZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*, Barcelona, 1987. CAMINAL, M. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Folch i Folch, Josep, sindicalista i polític (Montblanc 1896-1985). Treballador de la Canadeneja, militant anarcosindicalista i fundador d'un grup d'acció anarquista. L'any 1922 fou condemnat a cinc anys de presó, per un tribunal militar, com a responsable d'una cançó de caràcter antimilitarista que popularitzà mentre estigué mobilitzat a la caserna de la ciutat de Tarragona. Els tres anys llargs de presó el convertiren en un heroi de la resistència contra la Dictadura a les comarques de Tarragona. De la mà del jove advocat montblanquí Josep Andreu i Abelló, s'inicià a la francmaçoneria. Elegit regidor el 1931, dins una Coalició d'Esquerrers, l'any 1932 esdevingué alcalde de la vila ducal fins a les eleccions de gener de 1934, en què continuà com a tinent d'alcalde. Diputat al Parlament de Catalunya pel Partit Republicà Autonomista, integrat dins la candidatura d'ERC, formà part de les comissions permanents de Presidència, d'Economia, de Governació i d'Agricultura, així com de la Comissió de Contractes de Conreu i de Llei Municipal. L'octubre de 1934 encapçalà l'intent insurreccional a la vila ducal i fugí un cop fracassà. El juliol de 1936 representà ERC en el Comitè de Milícies Antifeixistes i tingué un paper destacat en la nova ordenació econòmica col·lectiva com a responsable de les incautacions dels sediciosos. L'any 1938 fou elegit secretari de la mesa del Parlament. S'exilià a Mèxic i no tornà fins a la mort del general Franco. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Canca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986.

Folch i Gil, Ramon, obrer tèxtil, negociant i anarcosindicalista a Barcelona (?-Montluçon? 1952). Fou un element clau dins el Sindicat del Fabril i el Tèxtil de Barcelona. En contacte

amb l'escola racionalista Natura, va adquirir uns certs coneixements que després va utilitzar per a poder viure. Perseguit i empresonat algunes vegades a partir de 1918, va fugir de Barcelona. Resident a l'estranger durant uns quants anys, va fer alguns diners com a comerciant. Tornà a Catalunya i es dedicà als escacs, fet que li ocasionà la pèrdua dels estalvis. Participà, al costat dels anarcosindicalistes, en la guerra civil i al final marxà a l'exili. Instal·lat a Montluçon, en el Massís Central francès, continuà la seva afecció escaquista i les activitats com a delegat de la CNT a la zona fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: FERRER, J. «Importància de la sonri-sa». A: *CNT*. 7/12/1952.

Folch i Giné, Joan, sindicalista a Esparreguera (segle XX). Fou membre de l'agrupació esparreguerina de la CNT i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament d'Esparreguera el 1936. [AGL]

Folch i Pi, Jordi, metge i bioquímic socialista (Barcelona 1911-Boston, Massachusetts, 1979). Fill de Rafael Folch i Capdevila, va combinar durant la joventut els estudis amb les tasques polítiques dins la Unió Socialista de Catalunya. Juntament amb Josep Miret i Torrens-Ibern, entre d'altres, va formar part de la comissió provisional de la Joventut Socialista de Catalunya, creada en la reunió del Consell executiu de la USC el 17 de juliol de 1931. Poc temps després, en la primera assemblea de la JSC, celebrada el 24 d'agost d'aquell any, sortí elegit membre de la direcció de la JSC, al costat de J. Miret, Marcel·lí Botxaca, Amat, Rafael Pi i Torrens-Ibern. Abans de la guerra civil de 1936-39, juntament amb el seu germà Albert, va formar part de l'equip d'investigació de l'Institut de Fisiologia de Barcelona, dirigit per August Pi i Sunyer. Fou professor de neuroquímica a la universitat de Harvard i director d'investigacions al McLean Hospital (Belmont, Massachusetts), on realitzà importants aportacions a l'estudi dels lipoides cerebrals. [TMS]

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÁLEZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987.

Folch i Pi, Núria, professora i comunista (Barcelona 1916). Fou una activa militant del Bloc

Obrer i Camperol durant els primers anys de la Segona República. Es llicencià en filosofia i lletres per la Universitat de Barcelona. El 14 de gener de 1934 fou candidata a les eleccions municipals per la ciutat de Barcelona. Adscrita al sector catalanista del BOC, en el segon congrés de la Federació Comunista Ibèrica, d'abril de 1934, acusà la direcció del BOC d'imperialista i lerrouxista. Poc després abandonà el BOC i abraçà el catolicisme. Companya de l'escriptor Joan Sales, el 1939 s'exilià primer a la República Dominicana i a partir de 1942 a Mèxic, d'on retornà a Catalunya el 1948. [PPB]

Fombuena, Vicenç, fonedor de ferro i destacat internacionalista (València 1839-Madrid 1877). Va iniciar la militància a l'AIT a València i col·laborà des de 1872 en l'extensió de la Internacional, especialment a Alcoi, on va treballar activament per la creació de la federació local, la qual el novembre de 1872 era la segona en nombre de la FRE. Fou un dels sis delegats elegits per la federació alcoiana per a assistir al congrés de Còrdova (desembre 1872-gener 1873), on formà part de la comissió encarregada d'elaborar el dictamen «Mitjans d'establir escoles purament internacionals al més gran nombre possible de poblacions»; va combatre la proposició de crear una publicació periòdica diària, inclinant-se per un butlletí setmanal; es va abstenir a la votació sobre organització i reglaments; en aquest mateix congrés, fou elegit vocal de la recentment creada comissió federal de la FRE, la qual estaria ubicada a Alcoi. A la primera sessió celebrada per la comissió federal (7/1/73), en va ésser elegit tresorer i pocs dies després, secretari corresponsal interí per a la comarca de l'oest. Aliancista exaltat, va influir, al costat de Severino Albarracín, en la radicalització de la comissió federal, i la postura insurreccionalista de la qual desembocà —després de cartes i circulars que incitaven a la revolució social— als esdeveniments alcoians de juliol de 1873. Va dirigir, com a membre de la comissió federal, la vaga general iniciada a Alcoi el 8 de juliol i va formar part de la comissió que demanà la destitució de l'alcalde republicà federal Agustí Albors i també de la junta revolucionària que va prendre el poder a Alcoi. Fracassada la insurrecció alcoiana, va ser requerit pel jutge per a respondre dels càrrecs que es tenien en contra d'ell, però ja havent pogut fugir

a Madrid —com els restants membres de la Comissió—, fou declarat processat en rebel·lia. Continua integrant la comissió, que va prosseguir els seus treballs des del 28 de juliol de 1873. Pot ser que, després del congrés de Madrid (juliol de 1874), continués formant part de la comissió fins a 1875. El 1877 residia a Madrid, carrer de Bravo Murillo, on va morir el víctima d'unes febres tifoides. Aquest mateix any, la comissió federal en la seva memòria a les conferències comarcals va acordar remetre un ajut i obrir una subscripció a les seves vídua i filla que es trobaven a la misèria, en consideració envers aquell home que havia estat un dels membres més actius de la comissió federal i que havia sofert tota una allau de persecucions. [TMS]

Bibliografia: NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. 2 vols. Barcelona, 1969. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española*. 7 vols. Barcelona, 1972-1987.

Fondo Viana, José, director de compres i comunista (Guadalajara 1921). De professions diverses fins que va treballar a les Indústries Abrasivas de València. El 1934 ingressà en les JJCC de Madrid, on va col·laborar activament com a militant de base. El 1936 es ficà en les JSU. El 1936 va participar en la presa del Cuartel de la Montaña i al front de Somosierra. L'abril de 1937 se'n anà a València per fer-se càrrec de la sotssecretaria d'armaments de les JSU. El 1939 va fugir a Alacant, on fou detingut i conduït al camp de concentració d'Albatera, d'on va eixir per ser menor de 18 anys. Novament a València va fundar una cèl·lula del PCE i junt amb d'altres féu manifestes i comunicats. El 1942 va fer el servei militar de radiotècnic, primer a Madrid i després al cap de Palos; a Madrid va sabotejar les emissions destinades a interrompre les comunicacions aliades i a Palos va fundar una cèl·lula del PCE i comunicà als aliats tot tipus de moviments de tropes, navals o aeris, destinats a atacar Gibraltar. El 1961 fou elegit enllaç sindical i secretari del jurat d'empresa d'Indústries Abrasivas. Es va integrar al Sindicat vertical per organitzar les CCOO des de la legalitat. El 1968 fou detingut en l'«operació central» i torturat. Fou precursor del movi-

ment veïnal presidint la primera associació valenciana amb el nom de Dehesa. El 1976 fou novament detingut per fer un míting il·legal al cine Rialto de València. Va presidir el I congrés legal de les CCOO de València. Fou regidor del primer Ajuntament democràtic de València i diputat provincial pel PCE. El 1984 fou elegit president de l'Associació de Consumidors del País Valencià. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

Fonoll, Magí, internacionalista a Valls (segle XIX). El setembre de 1873 la seva adreça, al carrer de Sant Pere, 48, de la capital de l'Alt Camp, figurava com a domicili de la Secció d'Oficis Diversos de la federació local de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. [PPB]

Fons, Joan, envernissador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Berenguer, representà els envernissadors de pianos de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Fons, Miquel, societari a València (segle XIX). Va presidir el Centre Federatiu de les Societats Obreres Valencianes, constituït a final de juliol de 1870, seguint la línia marcada per les societats obreres de Barcelona. [TAG]

Fonseca, Víctor, rendista i mecenes dels socialistes reusencs (Villalón, Valladolid, ?-Reus 1916). Ric castellà que s'instal·là amb la seva esposa a Reus. Entrà en contacte amb Josep Recasens Mercadé el 1915 i esdevingué el principal mecenes dels socialistes reusencs fins a la seva prematura mort el novembre de l'any següent. Finançà totalment l'Ateneu Obrer de Reus, del qual fou president, ajudà econòmicament *La Justicia Social*, en què escriví diversos articles, i donà una conferència al Centre de Lectura. [PAN/AAC]

Font, anarcosindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XX). Assistí, juntament amb Francesc Isgleas, en nom dels Sindicats Únics de Sant Feliu de Guíxols, a la conferència convo-

cada pel comitè de la CRT de Catalunya i celebrada a Blanes del 8 al 10 de juliol de 1922. Representà els 900 afiliats de la federació local de Sant Feliu de Guíxols i també els 1.000 adheritats al Sindicat d'Arenys de Mar, en el Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Font, socialista a Manlleu (segle xx). Va actuar en vetllades i mitings de propaganda socialista a les comarques del Ripollès i Osona entre el 1910 i el 1915. Cap al 1915 va formar part del comitè de la Federació de l'Art Tèxtil. [TMS]

Font, Agustí, mestre i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 fou escollit vocal en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Font, Antoni, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent cenetista vilafranquí durant la Segona República, ocupà càrrecs de direcció a la Federació Local de Sindicats Únics. L'any 1933 era el comptador de la Federació Comarcal de Sindicats Únics de l'Alt Penedès. [RAM]

Font, Bonaventura, picapedrer a Barcelona (segle XIX). El 1880, consta com a dirigent de la Societat de Picapedrers de Barcelona. [CR]

Font, Bonaventura, socialista a Cornudella, el Priorat (segle xx). Fou delegat de la Societat Obrera de Cornudella al IV congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Reus els darrers dies de juny de 1914. [PPB]

Font, Eudald, teixidor a Vic (segle XIX). Amb Marià Ofaril, el maig de 1841, signà una carta sobre la situació laboral de la fàbrica en què treballaven. [CR]

Font, Francesc, obrer tèxtil a Olot (segle xx). El 3 d'octubre de 1900 formava part de la comissió obrera que, després d'una vaga, signà unes bases d'acord paritari entre obrers i fabricants del ram tèxtil. [JClAR]

Font, Gabriel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Font, Jaume, teixidor a Vilassar de Dalt (segle XIX). Era director segon de l'Associació Obrera local el juliol de 1841. [CR]

Font, Joan, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). En nom del Comitè Regional de la CNT, obrí la primera sessió del Ple regional de la CNT, celebrat el 24 d'abril de 1932. En el seu parlament, va denunciar la federació local de Girona per presentar credencial sense estar adherida a la CNT. La seva intervenció estava en la línia de lluita contra el BOC pels seus intents de progressar dins l'organització anarcosindicalista. Va representar el Comitè Regional de la CNT al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona des del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Font, Joan, associacionista a Vilassar de Dalt (segle XIX). Director de l'Associació Obrera local el novembre de 1840. [CR]

Font, Joan, comunista a l'Hospitalet de Llobregat (segle xx). Fou membre de les Comissions Obreres Juvenils i dirigent del FOC. Posteriorment passà a la LCR i a la LC. Germà de Josep Font. [TMS]

Font, Joan, obrer del cotó i societari a Sabadell (segle XIX). Dirigent de la combativa Societat de Teixidors del Cotó de Sabadell, fou representant dels obrers en la reunió que pel març de 1855 va acordar les tarifes del cotó amb els fabricants del ram. El juliol de 1855, durant la vaga general que es va declarar a Catalunya, fou arrestat i deportat a Sevilla i a Còrdova i no va poder retornar a Sabadell fins a començaments de juny de 1856, en un moment en què les societats obreres es trobaven en una situació de prostració considerable. [PPB]

Font, Joan, sindicalista a Berga (segle xx). Com a membre de la CNT va marxar voluntari a la columna Terra i Llibertat. Després, altre cop a Berga, l'1 de març de 1938 fou nomenat vocal de la delegació local de la SIA de Berga. El 3 de maig entrà com a regidor a l'Ajuntament per substituir Pere Pagerols, que havia estat mobilitzat. Va exercir el càrrec de regidor de

vivenda. El 9 de maig de 1938 va entrar a l'Ajuntament en representació de la CNT, a causa de la incorporació militar d'alguns companys del sindicat amb responsabilitats sindicals. L'11 de maig de 1938, amb la reconstitució de l'Ajuntament i de les conselleries, va ser vocal de la conselleria de Treball i Obres Públiques i va formar part de la Junta Administradora de la Propietat Urbana. El 26 de maig fou nomenat vocal de la comissió inspectora de les oficines locals de col·locació de Berga. El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va ser vocal de la conselleria de Sanitat i Assistència Social. [JCR/JJR]

Font, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Estudiant de l'Escola del Treball, dirigida per Rafael Campalans, va formar part de la junta de l'Institut d'Alumnes d'escola. Militant de la Unió Socialista de Catalunya, fou detingut el novembre de 1924, acusat de participar en l'assalt de les Drassanes de Barcelona. Assistí al vermut de comiat de Serra i Moret l'agost de 1925. L'agost de 1927 formà part de la primera junta directiva de l'Ateneu Polytechnicum, centre d'ensenyaments tècnics de projecció socialista. El febrer de 1932 va ser un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble de Barcelona. [TMS]

Font, Joaquim, fuster i sindicalista (segle XX). Assistí com a representant dels fusters de San Martí (Sant Martí de Provençals?) al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8, 9 i 10 de setembre de 1911. [TMS]

Font, Josep, adober i societarí a Palma de Mallorca (segle XIX). A principis de 1870, figura com a secretari de la Societat Obrera d'Adobers de Palma. [CR]

Font, Josep, obrer i comunista a l'Hospitalet de Llobregat, el Barcelonès (segle XX). Fou detingut en la caiguda de 1962 i va patir un any de presó, juntament amb Isidre Molas i Josep Ignasi Urenda. Després fou dirigent del FOC i es va integrar al PCC, sense passar pel PSUC. Germà de Joan Font. [TMS]

Font, Josep, pagès i dirigent rabassaire i cooperativista agrari a Sant Martí Sarroca i l'Alt Penedès (segle XX). El 1922 fou president de la

Federació Comarcal de Societats Obreres Agrícoles de l'Alt i Baix Penedès. Com a dirigent d'aquesta federació, participà activament en el moviment reivindicatiu rabassaire dels conflictes anys 1919 i 1920. En aquest darrer any fou empresonat com a sindicalista. Quan la federació penedesenca desaparegué el 1922, s'adherí, juntament amb la Societat de Rabassaires de Sant Martí Sarroca, a la Unió de Rabassaires. Durant els anys vint fou el delegat local de Sant Martí Sarroca d'aquesta Unió. Col·laborà amb alguns articles a *La Terra*, òrgan d'aquest sindicat rabassaire. Formà part de la primera junta de la Federació de Cooperatives i Sindicats Agrícoles del Penedès, creada el 1922. Fou un dels dirigents i màxims col·laboradors de la cooperativa El Progreso Agrícola de Sant Martí Sarroca. [JPV]

Font, Julià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Font, Miquel, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 1880, era dirigent de la Societat de Picapedrers de la mateixa ciutat. [CR]

Font, Pasqual, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1889, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol de 1889. [TMS]

Font, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Font, Pere, espartenyer a Barcelona (segle XIX). És un dels signants del document entregat al governador civil de Barcelona, el primer 1 de Maig celebrat a Catalunya, l'any 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [CR]

Font, Ramon, calafat i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Participà al Congrés Obrer de Barcelona de desembre de 1868. El febrer de l'any següent, consta com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. El 6 d'agost d'aquell 1869, formà part de

la Comissió d'Obrers Calafats de Barcelona que signà un pacte amb els capatassos del ram, on s'establien les condicions de treball de calafats i capatassos. [JBP]

Font Baqués, Pau, paleta, societatari i republicà federal a Sabadell (segle XIX), Regidor de l'Ajuntament de Sabadell el setembre de 1872, pel febrer de 1873 va votar a favor de la proclamació immediata de la República, durant la qual va intervenir en l'afer de l'expulsió dels escolapis de Sabadell. Figurava com a dirigent local del Centre de Societats Obreres en un document que el febrer de 1873 sol·licitava al poder executiu que fixés la durada màxima de la jornada de treball. [PPB]

Font Carrascosa, Lluís, ferroviari i comunista (València 1900-Paterna 1943). Fou un dels fundadors del Bloc Obrer i Camperol a la ciutat de València i, posteriorment, milità al POUM. Durant la guerra civil, exercí càrrecs de molta responsabilitat en l'ordre públic i en la repressió a la rereguarda. Detingut l'any 1939, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Font Costa, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Formà part, amb el càrrec de tresorer, de la primera junta directiva de la Unió Socialista de Catalunya que sortí de l'assemblea constitucional el 8 de juliol de 1923. Acompanyat del seu germà Joan Font, assistí al vermut de comiat de M. Serra i Moret, organitzat per les JJSS al cafè de la Rambla de Barcelona el diumenge 30 d'agost de 1925. [TMS]

Font i Brunet, MarceHí, impressor, sindicalista i socialista a Manresa (?-Manresa 1978). Va ser el president de la secció de Manresa de la USC creada el gener de 1932. L'any següent, quan l'agost es féu la unificació dels socialistes a Manresa, Font en fou elegit president —en total eren un centenar. Escrivia al diari *El Dia*, en la impremta del qual treballava. Fou president del Centre d'Esports Manresa. Va ser elegit conseller en les municipals de gener de 1934 dins la candidatura de coalició Concentració Republicana d'Esquerres. Va ser delegat per al congrés de la USC celebrat a Barcelona el 16 de maig de 1936. Va ser una de les persones clau de la política manresana durant la guerra civil. Va formar part de la direcció de la UGT, de la qual era el

secretari d'organització. Representà la demarcació manresana en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. Va ser el primer secretari del PSUC a Manresa. Era president de l'Ateneu Popular de Manresa, creat l'octubre de 1936. Era el director del diari *UGT*, portaveu del mateix sindicat i del PSUC, durant tota la seva existència entre l'11 de gener de 1937 i l'11 de gener de 1939. Des del 26 d'octubre de 1937 fins al final de la guerra va formar part del Consell municipal de Manresa, dins els departaments de cultura i d'hisenda successivament. El 12 de març de 1938, juntament amb Marcel Augés i en nom de la UGT, va signar el pacte del Front Popular Antifeixista amb la CNT a Manresa. Bon orador, va intervenir en diversos mitings que es van fer després. El 22 de desembre de 1938, en nom del PSUC, va demanar la dimissió de l'alcalde, Joaquim Fornells (CNT), acusat de contraban de safrà. L'any 1939 es va exiliar a França i després va anar a l'URSS; allí, quan la malaltia li ho permetia, escrivia en alguns diaris. L'any 1974 va tornar, malalt, a Manresa. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La guerra civil*. Manresa, 1990-1993. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bagès i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988. *Treball*. 21-XII-1978.

Font i Cabanes, Josep, administratiu, periodista i socialista a Manresa (segle XX). Era redactor del diari *El Dia* de Manresa, portaveu dels sectors d'esquerres de la ciutat. I un dels periodistes destacats de la ciutat durant la República. Va ser director del mateix diari des de 1932 fins que va dimitir, el novembre de 1936, quan esdevingué l'òrgan oficial d'ERC. El gener de 1931 formava part de l'executiva local de la USC i el gener de 1934 era el president local de la nova USC unificada amb la FC del PSOE. Va ser elegit delegat per al congrés de la USC, celebrat el 16-17 de maig de 1936 a Barcelona. El setembre de 1936 era membre de l'executiva de la UGT. Home culte, en el seu obrar era meticulós. [JSC]

Font i Carbonell, Gabriel, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1937, en representació de la CNT. [AGL]

Font i Folch, Ramon, dirigent radical a Horta, Barcelona (segle XX). President del centre radical d'Horta, fou un dels caps de la lluita als carrers de Barcelona durant la Setmana Tràgica (juliol de 1909) i el seu principal lloc d'acció fou el barri de les Drassanes. Sufocada la lluita a Barcelona, cap al divendres 30 de juliol continuà la lluita al barri d'Horta. En finalitzar la rebel·lió, fugí a França, on restà fins al 1911. A la seva tornada a Catalunya, fou elegit regidor pel districte d'Horta. El 1912 un tribunal militar revisà el seu cas i el condemnà unànimement a mort, per la qual cosa tornà a fugir a França. [TMS]

Font i Guitart, Jaume, obrer tèxtil i sindicalista a Molins de Rei (1882-1958). Dirigent de la secció local de Les Tres Classes de Vapor a finals del segle XIX, va participar activament en una vaga a Can Ferrer i Nora, motiu pel qual fou acomiadat. Com a treballador del camp, va ser promotor de la Societat d'Agricultors el 1910 (de la qual va ser destinador el 1912 i secretari el 1916). Militant radical inicialment, evolucionà cap a fórmules unitàries, en el terreny sindical, i posteriorment cap a la USC, en el terreny polític. Menà, així, la fundació dels sindicats de classe locals Llar Obrera, el 1912, i Federació Obrera, el 1915 (el qual presidí entre 1915-16, 1920-22, 1923-24, 1925-26 i 1928-32). Membre del consell de redacció de *La Terra*, portaveu de la Unió de Rabassaires, el 1922. Destacat líder local de la USC, per la secció local, de la qual va ser delegat en els congressos de 1933 i 1936 (congrés constituent del PSUC), i alcalde de Molins de Rei entre 1934 i 1936, en què fou desplaçat de la vida pública local per elements més radicalitzats. Acabada la guerra civil, fou empresonat durant tres anys. [AGL]

Fonta, J., litògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del Consell Interí de la Unió d'Obrers Noògrafs i Rams annexos, tal com figura en l'acta de constitució del 15 d'agost de 1872. [CR]

Fontana Grau, Ferran, advocat, escriptor i compositor musical anarcosindicalista (Reus 1893-Tarragona 1939). Fill d'una família de l'alta burgesia comercial de Reus, exercí d'advocat a Barcelona. Entrà en contacte amb me-

dis llibertaris, i se'n féu convençut militant. Actuà sovint de defensor dels activistes dels Sindicats Únics anarquistes. Publicà diversos llibres tècnics, i estrenà diverses obres teatrals. En l'aixecament militar de juliol de 1936 era a Reus, i es posà al capdavant del Sindicat d'Espectacles. Principal organitzador i dirigent de la Col·lectivitat d'Espectacles Públics de Reus durant la guerra civil. A Reus, estrenà el 1933 la sarsuela social *La hija del Dictador* (1931); el 1936 *Amor y metralla*, que fou un autèntic èxit de públic, i el 1937, *La canción de retaguardia*. El 1939, fou empresonat al castell de Pilats de Tarragona i afusellat per sentència d'un consell de guerra, malgrat les gestions per a salvar-lo del seu nebot José M. Fontana Tarrats, aleshores Jefe Provincial del Movimiento. [PAN/AAC]

Fontana Hivern, Isidre, militant comunista a Reus (segle XX) Fill del majordom del Centre de Lectura, militant del POUM, en fou delegat al Comitè Antifeixista de Reus constituït el juliol de 1936. A partir del setembre s'encarregà de cultura i esports. Demanà la suspensió de publicació del *Diari de Reus* per creure'l parcial i procliu a les JSU. En el Consell municipal, constituït el 15 d'octubre de 1936, fou elegit delegat de Cultura, l'únic del POUM amb càrrec de govern. Participà en mitjans propagandístics i en el primer congrés de la IV Regió del POUM. Després dels fets de Maig de 1937 se li obrí un procés judicial en descobrir-se armes amagades en el seu domicili, una casa del Centre de Lectura. Després se'n perdé el rastre. [PAN/AAC]

Fontanals, Joan, espartenyer i societatari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants de l'exposició al regent del regne el 16 de juny de 1841 en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Fontanals, Joan, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1928 va ser escollit vicesecretari del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Fontanals, Josep, teixidor mecànic a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Fou un dels firmants del manifest del 10 de juny de 1864, a favor del so-

cialisme dins del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) A mitjan 1873 figurava com a membre de la cooperativa graciencina Sociedad Cooperativa de Mayordomos y Contra maestros de Telares Mecánicos. [CR]

Fontanals, Ramon, sindicalista a Manresa i Barcelona (segles XIX-XX). A finals de la dècada de 1880 va ser un dels destacats dirigents de Les Tres Classes de Vapor i el 1890 n'ocupà la presidència a Manresa. Participà en la vaga de Manresa iniciada el juliol de 1890 i que es va estendre per diverses comarques catalanes, solidaritzades amb els vaguistes de la capital del Bages. Fou detingut per aquest motiu el 24 de juliol del mateix any, juntament amb el secretari local del sindicat, Pere Elias, encara que al cap de pocs dies, el 5 d'agost, foren posats en llibertat. Va ser un dels membres del primer comitè central del Partit Socialista Oportunist, fundat a Barcelona a finals de 1890. A començaments del segle XX, probablement cap al 1900, va perdre la confiança de la classe obrera i en alguna ocasió no se li va permetre parlar en mítings, acusat de traïdor i de venut a la burgesia. Fruit de l'evolució de Les Tres Classes de Vapor i de la seva persona, cap al 1906, juntament amb el també vell dirigent de Les Tres Classes de Vapor Joan Vidal, va ser vocal obrer de la junta local barcelonina de Reformes Socials. [TMS]

Bibliografia: IZARD, M.: *Industrialización y obrerismo. Les Tres Classes de Vapor 1869-1913*. Barcelona, 1973.

Fontanals Sendra, Pere, jornalier a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Dirigent de la Federació Local de la CNT durant la Segona República i la guerra civil, de la qual l'any 1938 fou el secretari (360 afiliats). Fou batlle de Santa Margarida i els Monjos, en representació de la CNT, els anys 1936-37 i 1938. [RAM]

Fontané, anarcosindicalista a Salt (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Salt. [XPM]

Fontanet, anarcosindicalista a Vallcarca (segle XX). Juntament amb Carbó, representà el sindi-

cat de Vallcarca al Ple regional de la CRT de Catalunya que tingué lloc a Barcelona entre el 2 i el 4 d'agost de 1931. Cap al desembre d'aquell any, formà part, al costat de R. Carbó i F. Maseras entre d'altres, de la junta directiva del sindicat de Vallcarca (Garraf). Com a membre d'aquesta junta, negocià amb el governador civil de Barcelona, Oriol Anguera de Sojo, una llarga vaga que tingué lloc a l'empresa Ciments Fradera de Vallcarca durant l'any 1932. [TMS]

Fontanet, Manuel, representant sindical a Cerdanyola (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Cerdanyola-Ripollet. [XPM]

Fontanil (o Fontanilla), Bonaventura, activista a Premià de Dalt (segle XIX). Va ser jutjat per un tribunal militar el 2 de desembre de 1855 per aturar el treball d'algunes fàbriques del seu poble el 7 i 8 de novembre del mateix any. [END]

Fontanillas, societari a Valls (segle XX). El 5 d'octubre de 1913 participà en un míting de propaganda societària a la Societat Agrícola de la Selva del Camp, juntament amb Fidel Martí i J. Recasens, entre altres. [TMS]

Fontanillas, I., anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Com a tresorer de la junta del Sindicat de la Distribució, signà i encapçalà un escrit de protesta pel tancament del seu local social, datat a Barcelona el 16 d'octubre de 1923. [TMS]

Fontàs, Miquel, paleta i anarcosindicalista (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil s'establí a Torroella de Montgrí, on presidí el Comitè Antifeixista. S'exilià el 1939. [JClAR]

Fontaura. Vegeu: Galindo Cortés, Vicente.

Fontcuberta, A., socialista a Barcelona (segle XIX). Entre el 1835 i el 1837 encapçalava un grup de socialistes utòpics. [JRM]

Fontcuberta, Josep, sindicalista i forner a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1855 va ser el

president de la Sociedad de Mancebos Horneros. El 13 d'abril del mateix any va participar en una reunió amb els mestres forners, els quals no van acceptar l'augment salarial proposat pels oficials i això donà lloc a tres dies d'agitació. [JRM]

Fontdevila, Pere, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Durant el Bienni Progressista fou un dels dirigents dels obrers sabadellencs que el juliol de 1855 declararen la vaga general dictada per la Junta Central de Directores de la Classe Obrera en demanda de les deu hores diàries de treball i del dret d'associació. Com a represàlia a la seva actuació durant la vaga, fou un dels obrers deportats a Sevilla i a Còrdova. [PPB]

Fontdevila Nogués, Baldomer, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Possiblement es tracta d'un dels tretze membres del Círculo Libre Obrero de Sabadell acusats de dinamiters i detinguts el dia 1 d'abril de 1891, en un moment en què es començava a prodigar l'anomenada «propaganda pels fets» i les accions violentes que també varen afectar la capital valença. [PPB]

Fonts, Marià, periodista cabetà a Reus (segle XIX). Va escriure articles d'influència cabetània al diari *El Mercado*, de Reus, i va dirigir mostres de solidaritat als redactors de *La Fraternidad* a finals de 1847 pel programa cabetà que publicà aquest diari barceloní. [END]

Fonts Granja, Ramon, Ramonet del Mas de Gomis, pagès i activista polític (Alcover 1886-la Riba, ?). El 14 d'abril de 1931, com a integrant del Comitè Revolucionari local, va formar part del consistori local per pocs dies, i fou nomenat president de la comissió d'Hisenda. El 1936, abans i durant l'inici de la conflagració, va ser de la junta del Sindicat Agrícola i l'agost de 1937 i el novembre de 1938 va pertànyer com a vocal a la Junta Municipal Agrària pel PSUC. L'octubre de 1937 formà part del consistori local pel referit partit. Durant la guerra, residí a Tarragona i va arribar a ser cap de la delegació d'Abastaments. S'exilià i demanà per retornar el 1948 i posteriorment el 1962. Morí ofegat. [AGT]

Foraster, Albert, socialista (segle XX). Membre de la federació catalana del PSOE, fou un

dels fundadors del MSC, constituït a Tolosa de Llenguadoc el gener de 1945. [TMS]

Foraster, Jaume, socialista a Barcelona (segle XX). Fou militant de la Unió Socialista de Catalunya, a la qual durant la Segona República va representar en el si de l'Aliança Obrera barcelonina. En nom de la USC, va intervenir en el primer míting que Aliança Obrera va realitzar a Barcelona el 28 de gener de 1934, en el Palau d'Arts Decoratives de Montjuïc, on participaren també Pestaña, Jordi Arquer, Rafael Vidiella i Andreu Nin, entre d'altres. Va intervenir també, en el mateix recinte, en el míting del Primer de Maig de 1934 i en un nou acte a Mataró el 13 de juliol del mateix any. [PPB]

Forcada, Joan, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Signant del document de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Forcada Rafecas, Joan, pagès a Santa Oliva (segle XIX). Dirigent camperol durant la guerra civil al Baix Penedès. L'any 1937 era el vice-secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT de Santa Oliva. [RAM]

Forés, Josep, impressor, representant sindical i col·lectivista a Tortosa (segle XX). Integrat en la Societat d'Art d'Imprimir de Tortosa i la UGT, impulsà amb altres ugetistes la col·lectivitat La Gràfica, l'agost de 1936. [XPM]

Forés Escudé, Josep, Troyes, destacat militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Fou membre de la FAI i la CNT a Tortosa i participà en les activitats més importants del sindicat, per bé que no en fou representant polític. Durant els successos de maig de 1937 destacà com un dels membres més belligerants de l'organització confederal en els enfrontaments armats amb les forces d'ordre públic locals. Fou detingut i processat a Tarragona. [XPM]

Forga, Joan, agricultor i sindicalista a Olot (segle XIX). Resident a la casa Perapau núm. 4, l'1 de març de 1872 va signar una comunicació on se sol·licitava la convocatòria imminent d'un congrés d'agricultors. [CR]

Forga Jordà, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10

de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Forgas, Pere, obrer del tèxtil i societari a Sabadell (segle XIX). L'any 1855 consta com a director de la Sociedad de Sta. María de la Cruz de filadors i estampadors de cotó, societat obrera de Sabadell. El reglament d'aquesta associació va ser presentat a les autoritats el 25 d'agost de 1855. [JRM]

Formaguera, Nicolau, calafat a Barcelona (segle XIX). És un dels signants del document del 6 d'agost de 1869 sobre les condicions de treball del ram. [CR]

Forment, Esteve, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer del 1869 era vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, segurament representant a la secció de tintorers. Posteriorment assistí al congrés d'obriers tintorers de Catalunya inaugurat a Barcelona el 29 de gener de 1871, representant els tintorers de llana i peces de la ciutat. [TAG]

Forment, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya des del 1923, col·laborà a la *Justícia Social* i, a finals de la Dictadura de Primo de Rivera, a *L'Opinió*. Participà en l'assemblea de reorganització que tingué lloc el març de 1931 i fou nomenat membre de la junta directiva de la secció de Barcelona de la USC. El juliol de 1931 formà part de la comissió permanent de propaganda i organització a les comarques gironines, que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. Col·laborador proper de Joan Comorera, l'acompanyà arreu de Catalunya a conferències i actes de propaganda. Participà en el I Congrés Nacional de la USC, que tingué lloc al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932 i on fou elegit secretari de premsa i propaganda del seu comitè executiu. El 2 de desembre de 1935, després de la crisi organitzativa soferta per la USC arran dels fets d'Octubre de 1934, passà a dirigir el comitè executiu de la reconstituída Secció de Sants-Hostafrancs. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Formosa Comadran, Camil, dirigent del POUM a Sabadell (segle XX). Descendent del personatge que va introduir el vapor a Sabadell el segle XIX i fill d'un militant de la Lliga de Catalunya amb familiars membres de la CE-DA, durant la Dictadura de Primo de Rivera s'integrà a Estat Català i el novembre de 1930 va formar el primer nucli del Bloc a Sabadell. Formà part, amb altres dirigents de l'ultraesquerra, del Sindicat d'Empleats i Tècnics, dependent de la UGT, que el 31 de juliol de 1936 s'integrà al Front d'Empleats i Tècnics, creat a partir de la fusió del Sindicat d'Empleats i del Sindicat de l'Element directiu. Durant la guerra civil, fou un dels dirigents del POUM a Sabadell i pel març de 1937 es trobava al front, combatent a Montflorit. Juntament amb Galileu Molins i Jaume Farreres, es va fer càrrec del comitè directiu del POUM a Sabadell després de la detenció d'Andreu Nin, el juny de 1937. Una de les seves primeres missions des del comitè fou encarregar-se de la sort dels presos sabadellencs del POUM, que van caure, com en altres indrets, en el conegut procés contra aquest partit. També el mes d'agost d'aquest 1937 va substituir el conseller de l'Ajuntament Josep Farràs Estefanell, lloc que ocupà fins al dia 12 d'octubre de 1937, en què el van obligar a dimitir amb motiu del decret de la conselleria de Governació i Assistència Social de la Generalitat que va excloure terminantment els consellers del POUM. Sembla que posteriorment a l'exclusió anà al front, on ocupà el càrrec de comandant de la intendència de la 29 divisió. Exiliat el 1939, va patir camps de concentració de França, d'on va poder sortir i començà a treballar a Saint-Étienne. Encara era viu durant la transició democràtica. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV, V i VI. Sabadell, 1978.

Forné, Ramon, pagès i socialista al Morell, Baix Camp (segle XIX). Fou nomenat vocal del comitè executiu de la Federació Agrícola Provincial de Tarragona, constituïda el 25 de maig de 1913 al Centre de Societats Obreres de Reus. [PPB]

Forné Batet, Andreu, el Baionenc, pegot i porter de l'edifici de l'Escola del Treball, sindicalista (Valls 1895-França, ?). Pare de Teresa Forné Saperas. El novembre de 1937 era l'en-

carregat de coordinar les reunions del Ram de Dependents de la UGT del Radi de Valls i el desembre era el secretari de Finances del PSUC. L'octubre de 1938 pertanyia al Comitè Comarcal de la UGT amb el càrrec de secretari d'Agitació i Propaganda, i alhora representà el Comitè Comarcal de la UGT al Comitè d'Enllaç UGT-CNT fins al final de la guerra. El novembre va ser nomenat secretari general del PSUC. A l'exili, passà pel camp d'Argelers. [AGT]

Forné Farreres, Josep, mestre i comunista (Tortosa? 1917-1ª Havana 1975). De família pobre, va començar a treballar essent encara una criatura. Cap als quinze o setze anys, treballant en una serradora, una màquina li va endur un braç, que calgué amputar totalment. La solidaritat dels veïns li va permetre estudiar i esdevingué mestre. Militant del PSOE i de les JJSS, es va integrar al PSUC el 1936 i dirigí, durant la guerra civil, el diari *Lluita* de Tortosa. Un cop a l'exili el 1939, passà pels camps de concentració de França, marxà a Santo Domingo i, finalment, s'instal·là a Cuba, on fou responsable del grup d'exiliats del PSUC a partir de 1946. Perseguit durant la dictadura de F. Batista, en triomfar la revolució de Fidel Castro col·laborà amb el nou règim i va ésser fundador de la revista *Verde Olivo*, dedicada a la formació política i ideològica de l'exèrcit revolucionari cubà, en la qual va treballar fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: «Ha mort el company Forné Farreres». A: *Treball*. 24/6/1975, pàg. 6.

Forné Saperas Teresa, aprenenta i activista política (Valls 1921). Filla d'Andreu Forné Batet. El setembre de 1936, en la constitució de la Secció Femenina del Partit Socialista Unificat de Catalunya a Valls, va ocupar el càrrec de secretària interior. Afiliada a les Joventuts Socialistes Unificades de Valls, l'octubre de 1938 formava part del Comitè Local de les Joventuts amb l'encàrrec del secretariat de Finances. El desembre exposava a la ciutadania la liquidació del Festival pro Robes per al Combatent en les sessions de ball i cinema que s'havien desenvolupat. Anà a l'exili. El juny de 1996 encara hi vivia. [AGT]

Forné Vives, Josep, el Pep Raig, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1882-Barcelona, ?).

Cenetista. El 1912, en la constitució de la Societat Agrícola (Sindicat), de tendència d'esquerres, va ser de la primera junta amb el càrrec de vicesecretari. Durant la República era una de les persones preocupades per la qüestió politicosocial de la vila i del país. En començar la guerra, va pertànyer al Comitè i a l'Ajuntament, renuncià a aquesta comesa l'octubre de 1937. [AGT]

Fornells, Bonaventura, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Participà en el Congrés Obrer, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a delegat de la Protecció Mutua de Oficiales Carpinteros; formà part de la comissió que preparà el dictamen sobre l'organització social dels treballadors que després no votà; es va mostrar contrari al dictamen sobre cooperatives, i donà suport a les tesis apoliticistes; va ser partidari que el Consell Federal de l'AIT residís a Madrid. Col·laborà en la preparació del segon Congrés Obrer, celebrat a València l'abril de 1871, amb la presentació de diverses propostes. El juliol de 1873 va participar en una reunió per a preparar accions de protesta contra l'actuació governamental, poc efectiva contra els carlistes i repressora contra l'actuació dels treballadors (en clara al·lusió a la repressió exercida a Alcoi). El desembre del mateix any formava part de la junta directiva de l'Ateneu Català de la Classe Obrera i va ser un dels principals dirigents de la Federació Local de Societats Obreres de Barcelona. Formava part del Centre Federatiu quan, a la conferència convocada per aquest centre l'agost de 1877, fou un dels sindicalistes que van intentar reorganitzar el moviment obrer català al marge de l'aleshores clandestina Federació Regional Espanyola de l'AIT; les seves propostes, dins el sector sindicalista reformista liderat per Josep Pàmias, van anar en contra de les vagues generals i a potenciar la importància de l'organització de la base obrera. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Bibliografia: TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Fornells, Francesc, blanquer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870, constà com a representant de la Sociedad de Curtidores de Barcelona. [CR]

Fornells, Ricard, dirigent sindicalista (?-Sabadell? 1942?). Secretari de la federació local de la CNT de Barcelona el 1918, figurà, al costat de J. Peiró, Á. Pestaña, entre d'altres, entre els anarcosindicalistes moderats de la CNT. Des de novembre de 1917 fins a finals de 1919, participà en la reestructuració del periòdic *Solidaritat Obrera*, empresa portada a terme durant l'etapa directiva d'Àngel Pestaña. Redactor ja del diari confederal, representà, juntament amb A. Mira, els 150 afiliats de la federació local de Barcelona al congrés de la CRT —el decisiu congrés de Sants—, celebrat entre el 28 i el 30 de juny de 1918. També assistí al congrés de la CNT, celebrat a Madrid el 1919. Novament redactor de *Solidaritat Obrera*, arran de la conferència de la CRT de Catalunya, celebrada el 31 de maig i l'1 de juny de 1931, formà part de l'equip dirigit per J. Peiró fins al setembre d'aquell any, en què dimití l'equip per les pressions faistes. Fidel als seus postulats moderats dins el corrent anarcosindicalista, assistí a les reunions on es va gestar el Manifest dels Trenta i, juntament amb Agustí Gibanel i Progreso Alfarache, fou un dels membres de la ponència que, basant-se en el text escrit per A. Pestaña i en els suggeriments afegits, en realitzà la redacció definitiva. Així el seu nom figurà entre els signants del manifest aparegut al periòdic *L'Opinió* de Barcelona el 30 d'agost de 1931. Des de l'aparició de *Cultura Libertaria*, el 6 de novembre de 1931, figurà entre els seus col·laboradors més assidus i destacà el seu article teòric «El valor del sindicalismo», aparegut el 24 de juny de 1932. Com a propagador del corrent trentista, va recórrer juntament amb els companys dissidents una sèrie de ciutats catalanes des de començament del 1932, fet que li valgué el suport de 42 delegats (enfront dels 119 de F. Alaiz, que conservà el càrrec) al seu nomenament com a director de *Solidaridad Obrera* el juliol d'aquell any. També, seguint la línia trentista de formar un organisme propi per estendre les seves idees al marge de la CNT, el 12 de juny del mateix any 1932, participà en l'assemblea de constitució de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona, institució de la

qual fou elegit president, i en féu el discurs inaugural el 22 de juny de 1932. La seva participació en la vida de l'Ateneu, la inicià amb l'organització de cursets, ja des de novembre de 1932, per a la capacitat dels treballadors. Dins la dinàmica d'expulsions dels trentistes de la CNT, fou expulsat de l'organisme confederal a mitjan novembre de 1932, en l'assemblea celebrada pel Sindicat de l'Alimentació del qual encara era president. Aquestes expulsions que van servir per a clarificar els bàndols dins el moviment llibertari, el van fer inclinar a continuar la tasca proselitista en conferències i mitings arreu de Catalunya, a favor de les idees trentistes al llarg del 1933. En aquesta campanya destacà la seva presència a Sabadell, Igualada i Manresa. El 1933 va seguir A. Pestaña en la creació de la Federació Sindicalista Llibertària, i l'any següent col·laborà en la fundació del Partit Sindicalista, obra també d'A. Pestaña. Durant aquests anys, resident a Sabadell, dirigí la Institució Pedagògica Cultura i fou el cap local del Partit Sindicalista. Pel setembre de 1937, durant els últims dies de la vida de Pestaña, fou elegit president de la Federació Catalana del Partit Sindicalista. Exiliat després de la guerra civil, tornà a Barcelona el 1941. En aquesta època es produí la seva aproximació als sindicats franquistes i la seva utilització pel règim per a aconseguir la col·laboració amb els sindicats verticals de vells sindicalistes i, en especial, de Peiró, empresonat a València. Sembla que no va ocupar cap càrrec a la CNS a Barcelona i abandonà aquesta aventura. Com a mestre d'escola, intentà viure donant lliçons particulars i, com que no se'n va sortir, marxà a un poble de Girona, on fou detingut per les autoritats civils. Va estar reclòs a la presó de Girona sis mesos i després a la Model de Barcelona, d'on sortí lliure. Va morir en plena misèria. [TMS]

Bibliografia: VEGA, E. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980. PAZ, A. *CNT 1939-1951*. Barcelona, 1982.

Fornells i Parera, Joaquim, dirigent sindical i polític (Manresa 1898-1953). Era administratiu de Correus i estava afiliat a la CNT. Durant els anys de la República, la seva figura no va destacar. Va ser elegit alcalde del Consell municipal de Manresa per a substituir Josep Corbella

(CNT) quan va ser mobilitzat. Va ocupar el càrrec des del 31 de maig de 1938 fins al 22 de desembre del mateix any. El seu nomenament es va fer sense l'acord del PSUC, que com a protesta no va voler participar en les tasques de govern. Va dimitir del càrrec a finals de novembre de 1938, sota l'acusació de fer contraban amb altres persones. El 13 de desembre, la Junta Administrativa de Contraban els va iniciar el processament. Al Ple municipal del dia 22 es va debatre el tema. El PSUC en va exigir la dimissió, la CNT va expulsar-lo i finalment va dimitir. Va ser empresonat a la Model uns dos anys i, després, desterrat a Alacant durant uns tres anys. Quan va tornar ja no va reprendre cap activitat política. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil*. Manresa, 1992-1993.

Fornet, socialista (segle xx). Juntament amb Rovira, Quer, Coll i Antic, en representació del POUM, fou un dels fundadors del MSC, constituït a Tolosa de Llenguadoc el gener de 1945. [TMS]

Fornet, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1889 era president de la Germandat de Treballadors de Càrrega i Descàrrega de Carbó de Pedra al Port de Barcelona. Va signar el document lliurat al governador civil de Barcelona el 1r de Maig de 1890 en representació de la Societat de Carregadors i Descarregadors de Carbó Mineral, juntament amb Nicolau Beltran. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TAG/JIG]

Fornet i Molas, Joan, dirigent cenetista a Manlleu (segle xx). President del Sindicat Únic de Treballadors de la CNT de Manlleu l'any 1932. L'any següent va passar a formar part dels Sindicats d'Oposició. Va ser membre del Comitè Antifeixista d'aquella població a l'inici de la guerra civil. [JCP]

Fornet Roé, Agustí, paleta, sindicalista i polític (Tortosa 1947). L'any 1957 va ser escollit enllaç sindical. Actiu militant de Comissions a les comarques tarragonines, va participar en la formació de la coordinadora local de CCOO de Tarragona a partir de 1966. Ha tingut diversos càrrecs a CCOO dins la comissió executiva, la Secretaria d'Organització, i va ser secretari general de CCOO del Montsià. Militant del

PSUC des d'aquells anys, en va ser membre del comitè central, i diputat per Tarragona al Parlament de Catalunya de l'any 1980 al 1984. Va ser detingut i condemnat l'any 1967 i novament detingut amb motiu de l'estat d'excepció decretat l'any 1969. És vicepresident de la Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya (FCTAC). [JTH]

Fornera, sindicalista a Premià de Dalt (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Premià. [XPM]

Fornés Marín, Manuel, mecànic i anarcosindicalista (Barcelona 1930). Militant de les Joventuts Llibertàries a partir de 1947, era membre de la Junta de Defensa de Barcelona i formava part d'un grup d'acció. Detingut el setembre de 1949, fou jutjat en consell de guerra el 6 de febrer de 1952 i condemnat a trenta anys de presó, dels quals en complí onze. En sortir en llibertat, va treballar en una empresa de transports. [PPB]

Fornés, Miquel, impressor i societatari a Barcelona (segle XIX). El juny de 1855 era secretari de la Societat Oficial d'Impressors de Barcelona. El seu domicili era al carrer de Tallers número 75. [CR]

Fornés, Miquel, mariner i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). El 1870 era membre de la federació local de l'AIT a Palma. A començaments de 1871 formà part del Consell local d'aquesta ciutat. El 1871 formava part del consell de redacció de la revista *La Revolución Social*. [CR]

Fornet, Antoni, internacionalista a Alacant (segle XIX). El 1873 era l'enllaç entre el consell local d'Alacant i el federal. El febrer de 1874 la Comissió Federal li encarregà treballar per la reorganització de l'AIT en aquella localitat. [TAG]

Fornós, societatari a la Serra d'Almos (segle xx). El 25 de juliol de 1913, participà en un míting de propaganda societària, organitzat per la Societat de Pagesos de Tivissa, juntament amb J. Recasens i Rosita Casals entre d'altres. [TMS]

Forns, Joan, sindicalista i teixidor mecànic a Barcelona (segle XIX). El gener de l'any 1872 era membre de la junta de la secció de teixidors mecànics que formava part de la Unió de Las Tres Secciones de Vapor de Barcelona. Aquesta junta substituï la que va dimitir en bloc el 24 de novembre de 1871. [CR]

Forns, Lluís Ricard, rabassaire i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou nomenat president de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels interessos rabassaires enfront dels propietaris. Residia al carrer de Boters, núm. 16, de Barcelona. [PPB]

Forns Matamala, Salvador, obrer i polític a Terrassa (?-Camp de la Bóta 1943). Militant del POUM, va ser un dels principals dirigents de les incursions d'edificis en els primers dies de la guerra civil. El 1938 va lluitar al front d'Aragó. En acabar la guerra, fou executat. [JLJ]

Forquet, Joan, sindicalista a Sueca, la Ribera Baixa (segle XX). Fou delegat del Seminari Obrer de Sueca al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències i participà en algun debat. [MPMJ]

Fort, Antoni, sindicalista i blanquer a Reus (segle XIX). A finals de l'any 1871 consta com a membre de la direcció d'una de les seccions de la federació local de la Internacional a Reus. L'any següent, va ser el delegat de la federació local de Reus de l'AIT en el congrés de la Internacional a Saragossa. [JRM]

Fort, Josep, paleta i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Cap al 1872 fou membre de la Secció de Paletes de Tarragona, amb seu al carrer Misericòrdia, 26, esq., adherida a l'AIT. [JRM]

Fort Suñe, Vicenç, Vicentet el de la FAI, descarregador i anarcosindicalista (Barcelona 1903-?). Fou un dels promotors i primer president de l'Associació de Carregadors i Descarregadors

de Carbó Vegetal 'La Protectora' del Port de Barcelona, l'octubre de 1929. Continuà amb aquest càrrec a partir de 1931, i així mateix fou el màxim dirigent de l'entitat les dues vegades que aquesta s'incorporà al Sindicat de la Indústria del Transport de la CNT de Barcelona, el febrer de 1932 i l'abril de 1933, adoptant la denominació de Secció de Càrrega i Descàrrega del Carbó Vegetal. Fou un dels membres de la comissió reorganitzadora del Sindicat de Transport de la CNT de Barcelona i un dels organitzadors de la vaga portuària d'abril i maig de 1933. Fou detingut, l'octubre de 1933, acusat d'estar relacionat amb l'assassinat d'un dirigent sindicalista ugetista. El setembre de 1934 fou escollit president de la Cooperativa de Treball al Carbó Vegetal «La Protectora» quan aquesta es va constituir i participà en les mateixes dates en algun míting de defensa del cooperativisme. Fou detingut el febrer de 1935 en possessió d'una pistola. Era un dels delegats de compres de la Collectivització del Carbó Vegetal del Sindicat de Transports de la CNT de Barcelona el setembre de 1936. Fou elegit responsable primer de la Comissió Executiva del Control Obrer del Carbó Vegetal de Barcelona l'agost de 1937, càrrec que encara ocupava l'abril de 1938. Fou detingut el 1939 i condemnat a mort; aquesta pena li fou commutada per la de 30 anys de presó. Intentà evadir-se el maig de 1944, però fou atrapat. El febrer de 1946 li fou denegat l'indult que havia sol·licitat. [JIG]

Forté, treballador del ram de l'alimentació i sindicalista a Manresa (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de l'Alimentació de Manresa. [XPM]

Fortea, Cèlia, sindicalista valenciana (segle XX). Fou una de les més destacades militants del Partit Sindicalista al País Valencià. Durant la guerra civil, va pertànyer al Comitè Provincial d'aquest partit com a vocal. [JNN]

Fortet, Lluís, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Representà els 9.000 adherits al Sindicat Fabril i Tèxtil de Terrassa, al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. El febrer de 1932 participà en violents actes de protesta en la seva lo-

calitat per les deportacions realitzades pel govern a causa del moviment insurreccional a la conca de l'Alt Llobregat i del Cardener el gener de 1932. Reduït i encartat per l'exèrcit, fou condemnat juntament amb altres anarquistes. [TMS]

Forteza, Joaquim, sindicalista a Mallorca (segle xx). Fou membre de l'executiva (1930-32) i comptable (1933-35) de la UGT de les Balears. Socialista, fou un dels dirigents de l'Aggrupació Socialista de Palma durant la Segona República. [AMR]

Fortich, Nicolau, teixidor i associacionista a Vic (Osona) (segle XIX). Membre de la Societat de Teixidors de la ciutat de Vic, entrà a formar part de la junta d'aquella entitat el mes de setembre de 1842. La nova junta en què participà va substituir la que presidí Joaquim Tusell, el qual fou denunciat per mala administració junt amb Miquel Altimira i Antoni Comte, en assemblea general, el 18 de setembre de 1842. [CR]

Fortuny, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Fortuny, Felip, filador i activista a Barcelona (segle XIX). Obrer filador de la fàbrica Vallés y Hermanos, protagonitzà, a finals de 1854, un greu conflicte laboral en aquesta empresa. El 29 de desembre va ser acusat de provocar pels seus companys de feina que, representats pels treballadors Pau Aragay, Salvador Solernou i Pau Pi de la Serra, n'exigiren l'acomiadament als propietaris de la fàbrica. Posteriorment, davant la negativa patronal, s'inicià una vaga indefinida que es resolgué amb la intervenció del governador civil de Barcelona i la de l'alcalde del districte, a principis de 1855. [CR]

Fortuny, Joaquim, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels assassinats, víctimes de la llei de fugues, durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Fortuny, Joan, socialista (segle XX). Vocal del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya, va signar juntament amb els altres membres del comitè, un extens manifest datat el 17 d'octubre del 1903 a Barcelona i dirigit «Als obrers de l'Art Fabril» amb la finalitat de constituir la federació espanyola d'obers d'aquest Art. [TMS]

Fortuny, Juli, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del Sindicat Agrícola de Molins de Rei i, en representació seva, de la Junta Municipal Agrària el 1937. [AGL]

Fortuny, Ramon, teixidor i associacionista (Taradell 1820-?). Procedent de Taradell (Osona), es traslladà a Barcelona l'any 1839, on va residir en un pis del carrer Santa Madrona, número 10. L'any 1855 va formar part de l'Associació de Teixidors Mecànics de la capital catalana. El mes de desembre de 1855, després d'un període d'escassa activitat reivindicativa a causa de la repressió posterior a la vaga general de juliol, va ser un dels protagonistes del conflicte de la fàbrica Rosés. El conflicte s'inicià amb el seu acomiadament, acusat d'agredir el majordom de l'empresa en un aldarull. Com a conseqüència d'aquest fet la resta de treballadors es declararen en vaga. El dia 28 de desembre s'originaren els disturbis entre els vaguistes i els obrers que els reemplaçaven a la fàbrica. Va ser detingut junt amb set treballadors més de l'Associació de Teixidors Mecànics. Per bé que hom en va poder demostrar la bona conducta, va ser processat en consell de guerra i sentenciat a set anys de presó a Tarragona, el 8 de gener de 1856. [XPM]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Fortuny Ferré, Josep, Pep de cal fuster del Gil, pagès (Rodonyà 1904-1976). El novembre de 1931 va formar part com a vocal de la primera junta de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires. Va ser regidor de l'Ajuntament del juny a l'octubre de 1937 per l'ERC. [AGT]

Fortuny Fortuny, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la

CNT de l'Alt Penedès durant la Segona República i la guerra civil. Els anys 1936 i 1937 ocupà càrrecs de direcció en la Federació Local de Vilafranca dels Sindicats Únics. [RAM]

Fortuny Galofré, Joan, fuster i comunista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, va representar el Sindicat de la Fusta de Tarragona al Ple regional de la CRT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona els dies 2 al 4 d'agost de 1931. Militant del Bloc Obrer i Camperol, en fou elegit membre del comitè central en el seu segon congrés, celebrat l'abril de 1932, i candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per la província de Tarragona. Reelegit membre del comitè central en el tercer congrés celebrat l'abril de 1934, formà part també de la seva secretaria administratiu-política, en representació de Tarragona. Fou també membre del POUM, quan es constituí aquest partit el setembre de 1935, i en va formar part també del comitè central. Durant la guerra civil representà el POUM al consistori tarragoní que es va formar el 22 d'octubre de 1936. El 14 d'abril de 1937 formà part, com a vocal, de la Comissió Especial per a l'Administració de la Propietat Urbana de Tarragona. [PPB]

Fortuny i Molins, Josep, pagès i comunista a Balaguer (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte segon de la ciutat de Balaguer. [PPB]

Fortut, Vicent, pagès i sindicalista a Massanassa, l'Horta del Sud (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camps «El Sustento» de Massanassa, en el VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Fournier, socialista a Tarragona (segle XX). Fou un dels fundadors de la USC. Va ser un dels vells lluitadors que van presidir la taula del tercer congrés del Reagrupament Socialista Democràtic de Catalunya i primer del PSC-R, celebrat a Barcelona el gener de 1977. [TMS]

Fournier, Emanuel (o Manuel), teixidor a la mà i internacionalista a Gràcia, Barcelona (se-

gle XIX). El 1873 va pertànyer a la secció de llengua francesa de Barcelona. Fou un dels delegats de la federació local barcelonina al congrés de la FRE de l'AIT, celebrat a Còrdova (desembre 1872-gener 1873); la seva participació en aquesta assemblea va ésser molt activa, ja que no sols va actuar com a secretari de la sessió inaugural, sinó que també va formar part de la comissió que dictaminà sobre l'Aliança de la Democràcia Socialista i de la que s'encarregà de l'informe sobre «Mitjans d'establir escoles purament internacionals al més gran nombre possible de poblacions». Com a integrant de la comissió de la federació local de Barcelona va participar en la controvertida història de l'internacionalisme barcelonès durant els primers mesos de la proclamació de la Primera República: el 25 de febrer de 1873 va signar un comunicat contra les quintes i fou un dels signataris de la convocatòria del polèmic míting que va tenir lloc a la plaça de Catalunya el 12 de juny d'aquell any, i que tingué com a principal objectiu exigir l'autonomia del municipi i que aquest armés el poble treballador. Va ésser un dels nou delegats elegits per a representar la FRE al congrés de Ginebra (setembre de 1873), però va haver de refusar la delegació per la manca de cabals de la comissió federal. Durant el període de clandestinitat de la FRE, iniciat el 1874, és probable que formés part, com a comptable, de la comissió federal; abandonà el seu càrrec cap a 1876. [TMS]

Bibliografia: NETTIAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Fournier Canela, Claudi, impressor, nacionalista i comunista (Barcelona 1910-Mèxic 1980). Militant del Partit Català Proletari va participar a la revolta del 6 d'octubre de 1934 des del local del CADCI, bombardejat per l'exèrcit. El 4 de febrer de 1936 signà, en representació del PCP, el Manifest del Front d'Esquerres de Catalunya, la coalició que va triomfar a les eleccions del 16 de febrer del mateix any. En esclatar la guerra civil, ja com a militant del PSUC, va prendre part als combats contra l'exèrcit revoltat a Barcelona i fou ferit a la plaça de Catalunya. Posteriorment marxà al front, on esdevingué oficial. El 1939 s'exilià a la República Dominicana, des d'on anà a Venèçuela, a Guatemala i, finalment, a Mèxic. [PPB]

Fradera, Josep, internacionalista a Malgrat de Mar (segle XIX). El març de 1873 la seva adreça, carrer de Mallorca, 61, de Malgrat figurava com a bústia de correu del consell de la federació local de l'AIT. [PPB]

Fradera, Martí, societari (segle XX). En representació de la societat La Constància, el febrer de 1915, participà, juntament amb Lluís de Val, C. Perlasia i J. Recasens entre altres, en un míting a Reus. L'acte fou organitzat per la Federació Nacional de l'Art Fabril i es va fer en suport de la vaga dels cilindradors de Barcelona. [TMS]

Fradera Sastre, Antoni, pagès i sindicalista a Santa Coloma de Farners (segle XX). Fou un dels fundadors del Casal del Poble i del Sindicat Agrícola de Santa Coloma, adscrit a la Unió Socialista de Catalunya. Detingut el 5 de novembre de 1934 en una reunió dels sindicats agraris colomencs, fou desnonat com a conseqüència de la repressió al camp posterior al 6 d'octubre de 1934. Durant la guerra civil, milità a la CNT i substituï el seu germà Francesc a l'Ajuntament de Santa Coloma, el 21 d'octubre de 1937. [PPB]

Fradera Sastre, Francesc, fuster i anarcosindicalista (Santa Coloma de Farners 1900-Evreux, França, 1960). Entrà a militar al sindicat de la fusta de la CNT de Santa Coloma el 1925. Durant la guerra civil, entrà a l'Ajuntament, en representació de la CNT, el 12 d'agost de 1937, i es mantingué en el càrrec fins a l'octubre del mateix any, quan fou substituït pel seu germà Antoni. S'exilià a França el 1939 i participà en l'organització de la CNT a l'exili. Ocupà càrrecs de responsabilitat, fins a la seva mort, a la federació local d'Évreux i fou membre del comitè local de la SIA. [TMS/PPB]

Framis, Salvador, sindicalista de Barcelona (segle XX). El 10 d'octubre de 1919, assistí a la reunió constitucional dels Sindicats Lliures, celebrada a l'Ateneu Legitimista de Barcelona, i sortí elegit tresorer de la primera junta del sindicat. [TMS]

Francés, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels signants d'una carta oberta als camarades anarquistes escrita a la

presó Model de Barcelona. Aquest escrit, encapçalat per Salvador Cornill i Antoni Sesé, va ser publicat per *La Protesta* de Buenos Aires el 29 de març de 1925 i també a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona. [TMS]

Francés López, Josep, sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la UGT, durant la guerra civil fou president del Sindicat de Fogoners i Mariners «La Naval» (UGT) de Tarragona. [PPB]

Francesc, Pere, activista societari a Barcelona (segle XIX). Originari de Reus, residia a Barcelona, al carrer de Sant Martí, núm. 13. Conegut amb el motiu de Moliné. A finals de juny de 1855, signà el manifest *Lamentos de la clase obrera de Cataluña*. (Vegeu: Alsina, Jeroni.) Juntament amb Joan Alsina i Joaquim Molar, constituï la comissió obrera que, el dia 4 de juliol de 1855, en plena vaga general, fou enviada a Madrid per a parlamentar amb el govern central sobre els problemes que havien provocat el conflicte desencadenat el dia 2 d'aquell mes. Arribà a Barcelona, de retorn de Madrid, el dia 17 de juliol. El dia 19, fou detingut pels Mossos d'Esquadra «por vago y perturbador del orden público». *El Eco de la Clase Obrera* (2 de setembre de 1855, núm. 5, pàg. 69) sortia en defensa del detingut amb aquestes paraules: «¿Vago y perturbador del orden público uno de los mejores oficiales de su profesión, buscado y querido por los fabricantes, amado y respetado por toda la clase obrera? ¿Vago y perturbador del orden público un hombre que ha venido a esta Corte, representando a las asociaciones catalanas, y ha merecido el aprecio de las mismas autoridades? ¿Ah, precisamente por la influencia de que gozaba gracias a sus virtudes, se le prende, se le embarca sin formación de causa, se le amenaza con deportarle a las colonias y se le infama luego, pretendiendo cubrir su nombre de ignominia!». El 2 d'agost de 1855 fou confinat a la província de Huelva, d'on es fugà a principis de juliol de 1856. [CMM]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan del segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista, 1854-1856*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Francesch, Josep, operari tarragoní i sindicalista (segle XX). Fou delegat de la Federació

Obrera de Tarragona al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Barcelona a finals de juny de 1918. [JRM]

Francino Llobet, Josep, teòric tèxtil i polític a Terrassa (segle xx). Militant del POUM, fou membre del Comitè d'Indústria local, creat l'agost de 1936 per a cercar proveïments perquè la indústria no s'aturés i per a coordinar el procés de col·lectivitzacions. L'octubre de 1936 va ser nomenat conseller municipal a proposta del POUM, càrrec que ocupà fins al febrer de 1937. [JLJ]

Francisco Trigueros, Eusebio, xofer i comunista (Laguna del Duero 1923). Membre del PCE des de 1962 i responsable de l'organització a l'empresa MACOSA, on prestava serveis i formava part del comitè d'empresa. Fou detingut per això el maig de 1964 i condemnat a quatre mesos d'arrest per associació il·lícita. Intervingué en la distribució de propaganda en la qual es comunicava les accions contra la dictadura del 30 d'abril i l'1 de maig de 1968. Organitzà una col·lecta a MACOSA, on prestava servei, per ajudar els productors en vaga de l'empresa Echevarri. Membre de la comissió obrera de MACOSA, adscrit a les CCOO de València. Fou detingut el novembre de 1968, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Franco, metallúrgic i anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Juntament amb Rodríguez, representà els 1.400 afiliats del Sindicat de la Metallúrgia de Sabadell al Ple regional de la CRT, celebrat el 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Franco, Amador, nom amb què és conegut el torner de fusta i dirigent anarcosindicalista Diego Franco Cazorla (Barcelona 1920-Ondarroeta 1947). De molt jove, començà a treballar d'aprenent de torner i va residir a la barriada de la Torrassa. Cap al 1932, hi començà a freqüentar l'Ateneu Racionalista com a alumne de classes nocturnes i assistí també a les tertúlies que feien elements llibertaris a Hostafrancs. El 1933 ingressà en les Joventuts Llibertàries del barri i ben aviat inicià la seva activitat en mítings i actes de propaganda. Durant el Bienni Negre va formar part de la Federació Estudiantil de Consciències Lliures, al costat de Vicente

Rodríguez García i Ramón Monterde, i el 1936, amb els mateixos companys, va participar en el projecte de creació d'una universitat popular. En esclatar la guerra civil se'n va anar al front d'Osca, on s'encarregà del periòdic *Frente y Retaguardia* que publicava la columna Rojo y Negra i es va dedicar, en la mateixa rereguarda d'aquell front, a l'organització de col·lectivitats pageses. Després dels fets de Maig de 1937 va ocupar la secretaria de Cultura i Propaganda del Comitè Regional de les Joventuts de la CNT-FAL. Va representar, junt amb Josep Peirats, el comitè regional en el Congrés Nacional de les Joventuts Llibertàries, celebrat a València a començaments de 1938. Finalitzada la guerra civil, es va exiliar a França i va anar voluntàriament al camp de concentració de Gurs, als Baixos Pirineus, per preparar, al costat dels companys bascos, la lluita clandestina a Espanya. Durant el període d'ocupació nazi a França va actuar en la clandestinitat ajudant la resistència francesa i va col·laborar en la reorganització de la CNT a França. En acabar la Segona Guerra Mundial, va fer diversos viatges a Espanya per reanimar la lluita contra el franquisme i reorganitzar el moviment llibertari. En un d'aquests viatges, el 1946, va ser acorralat i detingut per la guàrdia civil a l'estació d'Irun. Emprisonat i torturat, juntament amb l'aragonès Antonio López a Ondarroeta, va passar per un consell de guerra que el condemnà a la pena capital. Per bé que l'execució estava prevista per al 30 d'abril de 1947, uns dies abans, la nit del 21 al 22 d'aquell mes, fou portat a un camp obert i assassinat, junt amb el seu company López, per un grup de falangistes. [TMS]

Bibliografia: PEIRATS, J. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977. GARCÍA, V. & ALAIZ, F. *La FILL en la lucha por la libertad*. Raúl Carballera y Amador Franco. París, 1961. MONTSENY, F. «Última visión de Amador Franco». A: *CNT*. 4/10/1947. HÉCTOR. «Remembranza». A: *Le Combat Syndicaliste*. 5/9/1963.

Franco, Basili, activista revolucionari a Sabadell (segle xx). Fou condemnat a vint anys de presó pel consell de guerra celebrat el 25 de maig de 1910, per la seva participació —fou un dels ajudants de Josep Claramunt— en els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol del 1909. [TMS]

Franquesa (o Franqueza) Comas, Ramon, obrer de naips i després dependent de comerç i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el Congrés Obrer de Barcelona (juny 1870), com a representant de la Societat de Naipers, i va formar part de la comissió encarregada del dictamen sobre l'organització social dels treballadors; dins el debat sobre la Internacional i la política, va prestar el seu suport a la línia antipolítica i clarament bakuninista, idea a la qual va ésser sempre fidel. L'abril de 1872 apareix com a secretari de la secció vària de la federació local de Barcelona de l'AIT i l'agost d'aquell any va ésser elegit, per unanimitat, secretari de l'exterior de la mateixa federació. Com a integrant de la comissió de la federació local barcelonina, va prendre part activa en l'agitada història de l'internacionalisme barcelonès durant 1873; la seva signatura figura en la crida als obrers per una reunió pública, feta per la federació local de Barcelona de l'AIT, amb la finalitat de tractar qüestions laborals i defensar la causa de la llibertat (13 de febrer de 1873); així mateix, apareix el seu nom a la proclama antimilitarista de l'AIT de Barcelona, repartida pocs dies després de la instauració de la República (21 de febrer de 1873); també va signar un comunicat contra les quintes (25 de febrer de 1873), i va ésser un dels internacionalistes que, després d'una manifestació en pro de la república federal, va lliurar a la Diputació Provincial un document en el qual constava el suport de les classes obreres barcelonines a la república federal (9 de març de 1873); signà, com a secretari, la crida al míting que va tenir lloc a la plaça de Catalunya el 12 de juny del mateix any, la finalitat del qual era exigir l'autonomia del municipi i que aquest armés el poble treballador, i també, en relació amb els esdeveniments posteriors al míting, una carta aclaridora sobre l'actuació dels internacionalistes (14 de juliol de 1873); igualment consta el seu nom en un manifest fet per la federació local de Barcelona per protestar contra els atemptats comesos contra els internacionalistes en algunes localitats de l'Estat (9 de juliol de 1873). El març d'aquest any figura com a secretari de la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona, càrrec en què continuarà l'octubre d'aquell any; durant 1873 consta com a professor d'aquesta institució. [TMS]

Bibliografia: NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Franquesa Fonoll, Antoni, Ton, comunista i maquis (Santa Eulàlia de Riuprimer 1921-Cerdanyola 1950). Militant del POUM, participà en la guerra civil amb la Joventut Comunista Ibèrica. El 1939 s'exilià a França, i fou internat al camp d'Argelers, d'on es va escapar. Tornà a Catalunya i fou detingut el 1941 i empresonat a la Model de Barcelona. En sortir-ne, el 1944, es traslladà a França, on fou l'enllaç del POUM amb la resistència interior féu de «guia de frontera» i traslladà militants del POUM d'una banda a l'altra de la frontera. Bon coneixedor del Pirineu català, féu també serveis per al Deuxième Bureau. Desvinculat del POUM perquè utilitzava els passos de la frontera per a fer contraban, va ingressar al Moviment Llibertari de la CNT (apolítica) i col·laborà sovint en accions guerrilleres amb Josep Lluís Facerias. Va morir en una topada amb la guàrdia civil, quan sembla que s'havia internat a Catalunya amb Facerias amb la missió d'assassinar l'alcalde Marcet de Sabadell. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. VI «El franquisme i l'oposició sabadellenca». Sabadell, 1983. IGLESIAS, Ignasi & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Franquesa i Vidal, Josep, Sobrebosc, masover i dirigent sindicalista agrari a Osona (segle XX). Destacat activista del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic i membre del POUM, va ser un dels impulsors que aquest sindicat acabés en l'òrbita del POUM. Després dels fets d'Octubre de 1934 el van empresonar i també el van desnonar de la casa i les terres que treballava. Va ser membre del Comitè Antifeixista de Vic, en representació del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic. Va ser executat pels alemanys en un camp de concentració a França. Era el pare d'Antoni Franquesa Fonoll, guerriller del grup de Josep Lluís Facerias. [JCP]

Franquet, Ferran, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Franquet, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril de 1932 formà part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona, en representació del districte VI de la ciutat comtal. [MPMJ]

Franquet, Ramon, carreter i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El maig de 1904 era president de la Societat de Carreters de Barcelona, en representació de la qual va formar part de la junta de la Federació Local de Societats Obreres de Barcelona. Va signar una apel·lació dirigida als sindicalistes de Barcelona, feta pels sindicalistes presos, que es va publicar a *Solidaridad Proletaria* el 24 de gener de 1925. Estava signada pels dirigents més destacats del sector sindicalista, encapçalats per Àngel Pestaña, Adrià Arnó i Joan Peiró. Exiliat en 1939, es va instal·lar, lluny de la seva família, a Seix (Arieja), on l'octubre de 1960 col·laborava al setmanari *CNT*, portaveu de la CNT a l'exili. [TMS/PPB/JIG]

Franquet, Ramon, dirigent socialista a Tortosa (segle XX). Militant socialista de la Unió General de Treballadors, fou un dels impulsors del nucli socialista tortosí unit al voltant del Centre Obrer de Corporacions de Tortosa. Durant la segona dècada del segle, va participar en nombrosos mítings i actes de propaganda socialista a Vandellòs, la Serra d'Almos, Tivissa, Bitem, els Reguers, Camp-redó i Tortosa, on va parlar a la inauguració de les Escoles Racionalistes (febrer 1911), al míting contra la llei de jurisdiccions (març 1911), al míting del Primer de Maig de 1913, entre molts altres. Va participar com a delegat de l'Agrupació Socialista de Tortosa en el VI congrés de la Federació Socialista Catalana, que va tenir lloc a Tarragona el juliol de 1916, en el decurs del qual fou nomenat membre de la comissió revisora de comptes i va presidir una sessió. Designat com a president del Centre Obrer, durant el període republicà encapçalà campanyes contràries als grups tradicionalistes i antirepublicans locals i sintonitzà amb el grup polític majoritari de la ciutat afí a les tesis radicalsocialistes de Marcel·lí Domingo. El febrer de 1933 signà i divulgà un manifest per tal de mobilitzar els tortosins en favor del projecte de llei republicana de congegacions religioses. [XPM/PPB]

Fraterno, Germinal, anarquista a Sabadell (segle XX). A l'inici de la guerra civil del 1936 era el responsable de la Federació Local de Joventuts Llibertàries de Sabadell. [TMS]

Frau, Andreu, socialista a Manacor (segle XX). Fou delegat, en representació de l'agrupació socialista de Manacor, al tercer congrés que celebrà la Federació Socialista Balear a Lluçmajor l'abril de 1914 i al congrés extraordinari que celebrà a Palma l'abril de 1915. [PPB]

Frau, Antoni, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 constà com a membre de la Federació Local de l'AIT de Palma. [CR]

Frau, Bartomeu, internacionalista a Manacor (segle XIX). El febrer de 1872 va ser el corresponent de la Federació Local de l'AIT de Manacor, a punt de constituir-se en aquells moments, amb el Consell Federal de la Regió Espanyola de l'AIT. [CR]

Frau, Bartomeu, tipògraf i dirigent socialista i societatari a Mallorca (segle XX). Dirigent de les joventuts socialistes de Palma, a finals de la primera dècada del segle fou membre del comitè de la reorganitzada Societat Obrera de Tipògrafs. [PPB]

Frau, Joan, internacionalista i sabater a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser un dels components dels primers nuclis de l'AIT a Palma. Constà com a membre de la Federació Local de l'AIT a finals de 1870 i va pertànyer al grup de l'Aliança de la Democràcia Socialista que, oficialment, es va dissoldre l'agost de 1872. [TMS]

Frau Bisbal, Joan, polític (Manacor 1908-1936). Afiliat al PSOE, fou president de la Casa del Poble de Manacor i es destacà com a membre de la tendència més revolucionària en el III congrés de la Federació Socialista Balear (abril de 1936). Durant la guerra civil, quan els republicans desembarcaren a Mallorca, restà a la zona que ocupaven. Quan es reembarcaren (setembre de 1936), fou detingut pels falangistes i assassinat al cementiri de Son Coletes. [AMR]

Fraxanet, Benet, internacionalista a Sabadell (segle XIX). L'agost de 1872 formà part de la comissió d'organització social del Consell Local de l'AIT de Sabadell. [CR]

Freixa, E., teixidor i societari a Reus (segle XIX). Va formar part de la comissió mixta que el 17 d'agost de 1843 va establir un conveni col·lectiu en el ram del tèxtil. Com a membre de la comissió i signatari del conveni, va tenir cura del compliment de l'acord entre 1843 i 1844. [CR]

Freixa, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Freixa, Jaume, obrer tèxtil i sindicalista a Badalona (segle XX). Representà Les Tres Classes de Vapor de Badalona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Freixas, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. El seu liderat es va mantenir fins al final de la vaga, l'agost del mateix 1913. [TMS]

Freixas, Albert, impressor i societari a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la junta de la societat d'oficials impressors pel juny de 1855. [CR]

Freixas, Joan, activista a Barcelona (segle XIX). Signant del document escrit des de la presó el mes de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Freixas, Joan, metallúrgic i anarcosindicalista (Barcelona 1900-Setfont, França, 1949). Als 17 anys, treballant a Acers de Sant Martí, ingressà a la CNT, al ram de la metallúrgia. Participà en les lluites barcelonines de 1919 i fou condemnat a presó per primera vegada aquest mateix any. Des del 1920 s'enfrontà als Sindicats Lliures, fet que l'obligà fugir a França el 1921. Instal·lat a París, al costat de Durruti i Ascaso, es va afegir als que lluitaven contra la

Dictadura de Primo de Rivera. Tornà a Espanya el 1931, ocupà diversos càrrecs dins el moviment llibertari. Destacà com a secretari general de les col·lectivitats del ram de la metallúrgia de Catalunya i participà activament en els fets de Maig de 1937. Exiliat el 1939, després de passar pels camps de concentració, s'instal·là a Setfont i s'adherí a la SIA. Fou un dels artífexs de la reagrupació del moviment llibertari a l'exili i lluità activament per evitar l'escissió dins el MLE. Pocs dies abans de la seva mort, lliurà els documents orgànics del moviment a la seva federació local. [TMS]

Bibliografia: «Otro valor extinguido. Juan Freixas». A: *CNT*: 31/3/49.

Freixas, Pere, semoler i sindicalista a Reus (segle XX). Representà els semolers de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Freixas Andreu, Salvador, Salvador del Mas, pareer i activista politico-sindical (Bràfim 1905). A la guerra va pertànyer al comitè i després a l'Ajuntament. En aquesta comesa va participar-hi per l'ERC entre l'octubre de 1936 i el juliol de 1937, integrat a la comissió d'Agricultura. En temps de guerra va ser nomenat tresorer del Sindicat Agrícola per una actuació de força del president del comitè, tot i que el gener de 1937 va dimitir. Posteriorment va ser caixer i tresorer, escollit pels socis. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 9 d'agost de 1939, procedent del jutjat de Valls, i després engarjolat amb una pena de 20 anys. L'abril de 1943 residia a la població. El març de 1996 encara hi vivia. [AGT]

Freixas Moreno, Joan, Pop, estibador i anarcosindicalista (Barcelona 1910). Fou el membre de la Mutualitat de Sant Pere Pescador de Barcelona i simpatitzant de la FAI autor d'un atemptat a trets contra un dels principals patrons del port de Barcelona l'abril de 1933, motiu pel qual fou detingut i empresonat. Fou elegit vicepresident d'aquesta mutualitat el juny de 1936, quan l'entitat decidí reincorporar-se al Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona. El juliol de 1936 fou secretari del comitè de vaga del port de Barcelona i com a tal participà en algun míting preparatori d'aquesta. Estigué

relacionat el juliol de 1936 amb l'assassinat de Desideri Trilles i també de diversos membres de la patronal portuària. Fou elegit president del Sindicat del Transport de la CNT i com a tal participà en diversos mítings, com ara, el setembre de 1936, l'acte de clausura del Ple Regional del Sindicat de Transport de la CNT. Fou responsable durant aquest temps de la Collectivització dels Treballs del Port de Barcelona, càrrec que abandonà per convertir-se en el representant de la CNT al Consell de Transports de la Generalitat el novembre de 1936. Després d'un any abandonà el càrrec i fou militaritzat; s'incorporà a la Flotilla de Vigilància de Catalunya. S'exilià el 1939 a França, on participà en la Resistència. [JIG]

Freixenet i Alborquers, Francesc, Quico, obrer manual i dirigent anarquista a Vic (Vic 1910-Mèxic, ?). La manca de treball estable el va fer entrar en contacte amb els nuclis obrers de Vic, i durant el servei militar a la comarca del Bages, on va estrènyer els seus llaços amb la CNT, es va alinear amb el sector faista del sindicat. De tornada a Vic, va passar a ocupar càrrecs directius dins l'Associació Obrera de Vic, on va tenir un paper molt destacat en la integració dels Sindicats d'Oposició dins la CNT i la reorganització d'aquest sindicat a la comarca d'Osona després del dallabaix que va patir arran dels fets d'Octubre de 1934. En esclatar la guerra civil, va presidir el Comitè Antifeixista de Vic, comitè que va tenir una destacada influència a la comarca d'Osona. Era la persona que hi dirigia els grups armats de la CNT-FAI, els quals van intervenir en els fets de Sant Martí de Centelles (febrer de 1937) i de Montseny (maig de 1937), dos enfrontaments armats entre habitants d'aquestes poblacions i els anarquistes. El juny de 1937 es va amagar, però finalment va ser detingut i empresonat a Vic i a la Model de Barcelona; el van enviar en un camp de treball, del qual va sortir per incorporar-se a l'exèrcit. Al final de la guerra, es va exiliar i va anar a viure a Mèxic, on va morir a finals dels anys vuitanta. [JCP]

Freixes Llorach, Joan, Marc petit, blanquer i anarquista a Igualada (Igualada 1896-?). Militant de la FAI igualadina, fou empresonat després dels fets d'Octubre de 1934. En esclatar la guerra civil, formà part de les patrulles de con-

trol, comandades pel dirigent d'ERC Manuel Riu, i es distingí, juntament amb el seu germà Marc, en les accions repressives. Després dels fets de Maig de 1937, fou detingut i, sota l'acusació de detencions il·legals i assassinats, fou reclòs a la presó Model barcelonina el 23 de juliol de 1937, però fou deixat en llibertat el dia 29 del mateix mes per falta de proves. [PPB]

Fresno, Marià, espartenyer i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va participar en la fundació de l'Associació de Socors Mutus dels Treballadors de Barcelona el primer de gener de 1841 i en formà part de la junta central amb el càrrec de vocal primer i representant del seu ofici. El 28 de febrer del mateix any va signar el document «Las clases trabajadoras asociadas a los diputados a Cortes y particularmente a los de la antigua Cataluña». (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) També signà el 16 de juny de 1841 l'exposició al regent, el general Espartero, on es denunciava el contraban i s'elogiava el proteccionisme. (Vegeu: Anglada, Antoni.) [CR]

Fresno Ballester, Francesc, estibador i anarcosindicalista (Barcelona 1876-Tarascon, França, 1950). Fou militant des de 1890 a les organitzacions portuàries anarquistes de Barcelona. Després de l'organització el 1922 del Sindicat del Transport de la CNT, ocupà diversos càrrecs directius a la Subsecció de Treball a Bord de la Secció Port. Membre de la mútua de Sant Pere Pescador, en fou escollit vocal de la junta directiva el 1931. Després del fracàs de la vaga portuària d'abril de 1933, encapçalà la delegació de la seva especialitat que negocià les condicions de tornada a la feina. El 1934 fou president de la mútua de Sant Pere Pescador. Va abandonar el port el 1937 i ocupà el càrrec a la junta de la Cooperativa del Sindicat del Transport, fins al 1939. S'exilià i fou secretari de la Secció de SIA fins a la seva mort. [JIG]

Fresno Bubé, Josep, estibador i anarcosindicalista (Barcelona 1898-?). Fou vocal obrer a les juntes de la mútua de Sant Pere Pescador de Barcelona els anys 1928 i 1930. Resultà escollit vicepresident d'aquesta entitat el 1931. Durant la vaga portuària d'abril de 1932 era vocal dels jurats mixtos de la seva especialitat, la de treball a bord. En la vaga d'abril de 1933 era el president de la mútua de Sant Pere Pescador i

membre de la junta directiva del Sindicat Únic del Transport de Barcelona. El juny del mateix any era membre de la junta directiva de la Cooperativa de Treballs al Port. Com a tal participà el 1934 en un míting a la Barceloneta a favor de la instauració de cooperatives de treball. El juny de 1936 fou escollit secretari de la junta de la mútua de Sant Pere Pescador quan aquesta decidí reincorporar-se a la CNT. El 1938 era membre del consell d'empresa de la Col·lectivitat de Treballs Portuaris de Barcelona. [JIG]

Frías, Eugeni, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril de 1932 formà part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona, en representació del districte VII (Sants) de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Frigola i Ribera, Joan, espartenyer (Banyoles 1913-Girona 1994). Fou membre fundador del PSUC a Banyoles i n'ocupà el càrrec de secretari d'agitació i propaganda. Durant els primers anys del franquisme va participar en un intent de reorganitzar el partit, però fou descobert i empresonat des del 1940 fins al 1948. A la mort de Franco, va reprendre lleument l'activitat política i es presentà a les eleccions municipals del 1983 com a independent pel PSUC. [PBC]

Fronjosà i Salomó, Joan, torner, polític i escriptor (Barcelona 1892-Caracas 1972). Membre de la CNT, es formà a l'Escola del Treball de Barcelona, fundada per R. Campalans. L'agost de 1923 participà en l'acte fundacional de la Unió Socialista de Catalunya, sortí elegit vocal de la junta directiva d'aquesta formació política i participà activament en el desenvolupament de la Unió, tot i enfrontant-se algunes vegades amb els principals dirigents, especialment amb M. Serra i Moret. La seva adscripció a la USC comportà la col·laboració a *Justícia Social*, òrgan periodístic del partit. L'abril de 1930 participà en l'assemblea reorganitzativa de la USC i fou elegit vocal de la nova junta directiva. També, el mateix any, fou un dels signants del *Manifest d'Intel·ligència Republicana*, publicat el 2 de maig d'aquell any per *L'Opinió*, i va formar part d'un dels comitès secrets que actuaven en contra del règim dictatorial. El juliol de 1931 formà part de la comissió

d'organització i propaganda de Barcelona ciutat, creada amb la finalitat de la reorganització definitiva de la USC, després de la davallada que suposà la Dictadura de Primo de Rivera, i, l'abril de 1932, en el I Congrés nacional de la USC, sortí elegit membre del nou comitè executiu amb el càrrec de secretari d'acció sindical. En les eleccions de 1932 fou elegit diputat al Parlament de Catalunya per la candidatura de Barcelona ciutat d'ERC-USC i en les seves intervencions en l'Assemblea catalana destacà la defensa d'un vot particular de la USC en què es demanava l'expropiació o socialització de la propietat privada per causes d'utilitat social mitjançant indemnització. Fou un dels principals actors de les converses entre la USC i la FC del PSOE, iniciades ja el 1932, i fou elegit membre del nou CE, amb el càrrec de secretari d'actes, en el Congrés d'Unificació Socialista entre les dues formacions polítiques, celebrat a Barcelona el juliol de 1933. Va dirigir la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya (UGSOC), sindical nascuda l'abril de 1934 arran dels enfrontaments entre els elements afins a la USC i els partidaris de la direcció catalana de la UGT, que van tenir lloc en el congrés de la UGT de Catalunya, celebrat el mateix abril de 1934. El juliol d'aquell 1934, en el primer congrés de la nova organització sindical, celebrat a Barcelona, en fou elegit president. Després de la davallada del partit i de la sindical arran dels fets d'Octubre de 1934, juntament amb R. Folch i Capdevila i E. Granier Barrera, fou un dels membres de la USC que estigué en contacte amb el cap del partit, J. Comorera, llavors en presó. Va ser un dels protagonistes del procés d'esquerranització i d'acostament als postulats de la Tercera Internacional de la USC i participà en les converses d'unificació de les forces marxistes catalanes. Tot i això, fou una de les víctimes polítiques sacrificades en el congrés de la USC de maig de 1936 i no va repetir la seva tradicional representació en el CE. Participà en la fundació del PSUC, precipitada per l'esclat de la guerra civil el juliol de 1936. El mateix any, retornada la UGSOC a la UGT, formà part del secretariat general de la UGT de Catalunya i esdevingué representant d'aquest sindicat en el Consell d'Economia de la Generalitat de Catalunya, càrrec en el qual fou confirmat l'agost de 1937. En el III congrés de la UGT celebrat el novembre de 1937, exposà la

seva tesi sobre l'origen comú de les diferents branques del socialisme, tradicions revolucionàries a les quals, significativament, va afegir el republicanisme. En aquesta assemblea fou elegit membre del nou secretariat de la sindical. També durant el període bèl·lic col·laborà en el setmanari *Meridià*, promogut pel PSUC. El 1939 s'exilià a França i poc després, durant la primera crisi del PSUC, fou expulsat del partit, acusat de desertor i de confident de la policia francesa. Aquest fet l'impulsà a signar un manifest en total discrepància amb les tàctiques del PSUC, que serví de base a la desunificació de l'espai socialista. Formà part del MSEC i poc després del Consell executiu del Partit Socialista Català. Des de França es traslladà a Mèxic i finalment a Venècia, on fou cap de l'Escola Tècnica Oficial de Caracas, publicà diversos manuals i col·laborà en un llibret sobre indústria tèxtil i metal·lúrgia. [TMS]

Publicacions: *La missió dels treballadors i la dels sindicats en la nova organització industrial*, 1937.

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÁLEZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*, Barcelona, 1987. CAMINAL, M. *Joan Comorera*, 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Fructuoso Pérez, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser el comptador de l'Agrupació Socialista de Barcelona des del gener de 1925 fins al juny de 1927. [DBM]

Fruitós Puig, Domènec, activista anarquista a Sabadell (segle XIX). Membre de la secció local de Sabadell de l'Associació Internacional de Treballadors a partir de 1869, després de la restauració monàrquica fou un dels dirigents del sabadellenc Cercle Lliure Obrer i va participar activament en la concentració i en la vaga general convocada el dia 1 de maig de 1890 en demanda de la jornada de les vuit hores de treball. El desembre de 1893 fou un dels acusats sabadellencs d'haver participat en les actuacions que culminaren en l'esclat de la bomba al Liceu de Barcelona el 7 de novembre. Detingut al castell de Montjuïc, pel juny de 1895 fou acusat pel fiscal d'haver tingut amagades quatre bombes Orsini exactament iguals a la bomba del Liceu i de pertànyer al grup anarquista Benevento que actuava a Barcelona. Alliberat de nou, després de l'atemptat amb bomba del carrer de Canvis Nous de Barcelona, que va te-

nir lloc el 7 de juny de 1896, fou perseguit amb aferrissament per la guàrdia civil, la qual, considerant-lo un «furibundo anarquista», es dedicava a detenir amics seus. Per aquesta raó Fruitós, que s'havia anat a amagar a Valls, va acabar entregant-se el dia 16 de juny de 1896 i l'endemà ingressava una altra vegada al castell de Montjuïc. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu, *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II «República i acció directa (1868-1904)». Sabadell, 1977.

Frutos i Gras, Francesc, Paco Frutos, el noi de Can Mias, obrer, dirigent sindical i polític (Calella 1939). L'any 1962, durant el servei militar, contactà amb uns companys que l'introduïren en la política, a l'òrbita del PSUC. Poc després, l'octubre de 1964, ja participà activament en unes trobades de comunistes a París, que combinà amb el treball d'agricultor. El 1966 inicià la seva participació en les activitats de CCOO de Catalunya i entrà a treballar a l'empresa SAFA de Blanes. Després de la creació de la Comissió Obrera de la comarca del Maresme, el 1967, va esdevenir-ne representant a la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC) i es va convertir en amic i deixeble del veterà comunista Bertomeu Barceló. El setembre de 1967 va ser detingut per la guàrdia civil de Pineda de Mar i el 1969 va ser acomiadat de SAFA a conseqüència d'haver promogut una plataforma reivindicativa. L'estiu de 1970, després de la mort d'un obrer a Granada, l'empresa SAFA va viure aturades en solidaritat i finalment una vaga general. Frutos participà activament en el moviment tot organitzant assemblees i activitats a la comarca per recollir diners per als acomiadats. Arran d'això, fou detingut per la Brigada politicocial i tancat a la presó de Girona. Jutjat pel TOP, va ser absolt. Concretades a Calella les Comissions Cíviques del Maresme, la Selva i el Gironès, participà en la creació del butlletí clandestí *Full d'Informació i Orientació Obrera i Popular*, repartit a Calella el 1970. Després d'haver treballat com a estampilador, en no trobar feina anà a treballar a Barcelona i més tard a Can Font de Mataró. Poc després, rentat el seu expedient, entrà a l'empresa Jorse-Pegado de Mataró. L'octubre de 1971, en morir un treballador de la SEAT de Barcelona, difongué un

full volant on es plantejava una hora d'atur en solidaritat i una plataforma de millöres concretes a la fàbrica. Després de l'aturada, fou acomiadat de l'empresa. Entre 1969 i 1971 participà en diverses reunions clandestines de CCOO a Madrid. Membre de la permanent de CCOO, d'ençà el 7 de novembre de 1971 fou representant de CONC a l'Assemblea de Catalunya. El 28 d'octubre de 1973 va ser detingut amb els 113 de l'Assemblea de Catalunya i a partir del 1974 es convertí en un dels onze membres alliberats del sindicat. Fou secretari d'organització de les CONC des del seu primer congrés (1978) i entrà a la Comissió Executiva Confederal de CCOO. Amic de José Luis López Bulla, sempre formà part del seu equip. El març de 1980, durant les primeres eleccions autonòmiques catalanes, fou el tercer candidat de la llista del PSUC per Barcelona i en sortí elegit diputat. El gener de 1981, en el curs del Vè congrés del PSUC, fou nomenat secretari general, fins al març de 1982. Posteriorment participà en diversos actes polítics a Madrid i d'ençà el gener de 1984 s'encarregà de la comissió sindical del PCE i dos anys després, de la comissió econòmica i sindical. L'any 1988, al XIIè congrés del PCE, passà a ser secretari d'organització del partit. Al XIIIè congrés, el desembre de 1991, fou elegit membre de la direcció i esdevingué secretari de relacions internacionals del PCE, per la qual cosa va haver de fer diversos viatges internacionals. Elegit diputat al Parlament espanyol d'ençà el 1993, durant el XIVè congrés del PCE (desembre de 1995) fou nomenat secretari del comitè federal. L'any 1998 substituï Julió Anguita com a secretari general del PCE. A les eleccions legislatives de març de 2000 propicià un pacte amb el PSOE i encapçalà les llistes d'Izquierda Unida per Madrid. [JAT]

Bibliografia: Entrevista feta a Paco Frutos. Calella, 11 d'agost de 1997.

Fuentes, anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, el juliol de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Félix Carasquer, i va romandre en el càrrec fins que fou detingut el novembre de 1946. [PPB]

Fuentes, obrer tèxtil i sindicalista a Osona (segle xx). Membre del comitè de la Federació

Nacional de l'Art Tèxtil, el 1915, el seu nom apareix en diversos mítings societaris que van tenir lloc el primer de maig de 1915 a Manlleu, Roda de Ter i Sant Hipòlit de Voltregà. [PPB]

Fuentes, Antoni, tapissador de paper i internacionalista (segle XIX). Fou secretari per la comarca central de la Unió de Constructores de Edificios de España. La seva elecció, amb la de la resta de càrrecs, la comunicà la Unió el juliol de 1872 al Consell Federal, informant-lo també de la intenció de celebrar el segon congrés de la Unió pel setembre d'aquell any. [SBV]

Fuentes, Indalecio, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Seguint la trajectòria de la Federació Obrera d'Igalada durant el període de la Segona República Espanyola, va intentar la conciliació entre les diverses tendències dins l'anarcosindicalisme. Malgrat tot, el 24 d'octubre de 1931 va publicar un article a *El Sembrador*, òrgan de la Federació Obrera d'Igalada, titulat «Puntualizando», en el qual es mostrava més proper al grup dels trentistes. [TMS]

Fuentes, José, el Chato de Hospitalet, anarcosindicalista (Bunyol 1896-Poitiers 1960). Molt jove es traslladà a l'Hospitalet de Llobregat i, juntament amb Melis i d'altres, va organitzar el Sindicat d'Oficis Diversos de la localitat. Per les seves activitats sindicalistes fou acomiadat de l'empresa Campsa on treballava i des del 1918 patí persecucions durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona i la seva comarca. Abans del juliol de 1936 es traslladà al barceloní barri del Poblenou, on residí fins al 1939. Durant la guerra civil, participà, com a delegat de patrulles, en la lluita de Barcelona i fou ferit durant els fets de Maig de 1937. El 1939 s'exilià a França i després de passar per camps de concentració i companyies de treball, entre les quals destacà l'empresa de les mines d'Ordines, comuna de Migné (Vienne), s'instal·là definitivament a França. [TMS]

Fuentes, Juan, anarcosindicalista i minaire (província d'Almeria 1903-Carmaux, França, 1970). D'origen andalús, va emigrar a l'Argentina, on milità en la FORA. Després d'uns anys d'estada a Amèrica, tornà a Espanya i emigrà

amb la seva família a Catalunya. S'instal·là a Cardona, on treballà com a minaire. Durant la guerra civil, participà activament en el Sindicat de Cardona i també en el procés de collectivitzacions. Després de la contesa marxà a França i, integrat a la federació local de Carmaux, lluità pel seu desenvolupament. [TMS]

Fuentes Galisteo, Pedro, dependent de comerç i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat Mercantil, l'octubre de 1930, a l'assemblea constituent del sindicat, fou elegit vicepresident de la junta directiva. Durant la Segona República, va militar en el Bloc Obrer i Camperol, i l'agost de 1931 formava part de la comissió de control administratiu del partit, dependent del comitè central. Fou candidat a les eleccions a Corts constituents celebrades el 28 de juny de 1931 i a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, sempre per Barcelona ciutat. [PPB]

Fuentes Ribas, José, treballador metal·lúrgic i sindicalista (Manresa 1950). Va començar a treballar a l'empresa Lemmerz l'any 1965, on va ser secretari del jurat d'empresa entre el 1970 i el 1977, secretari del comitè d'empresa entre el 1977 i el 1983, i membre de la UTT del metall del Bages entre el 1970 i el 1977. Va participar en la coordinadora local de Manresa de CCOO durant aquests anys. El 1999 era secretari general de la Unió Comarcal de CCOO del Bages. Militant del PSUC, va ser regidor de l'Ajuntament de Manresa entre el 1979 i el 1982. [JGS]

Fuertes (o Fuentes), Emilio, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels ferits durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. [TMS]

Fuguet Salas, Emili, blanquer i sindicalista (la Guàrdia dels Prats, Montblanc, 1890-Valls 1952). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Valls on residia des de jove. És un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT, en la reunió constitutiva que se celebrà a casa seva. Pels fets d'Octubre de 1934 va haver de prestar declaració al tinent delegat del comandant militar, a Valls; restà uns dies detingut, sense pas-

sar, però, pel vaixell presó a Tarragona. En temps de guerra, el març de 1938, va ser nomenat caixer de la Federació Local de Sindicats de la CNT, i encara va tenir temps de ser nomenat per a algunes comissions per a solucionar conflictes com el de la casa Castellet o de l'empresa collectivitzada casa Esteve, respecte a persones tretes de la feina. [AGT]

Fuibas, Joan, societari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels firmants de l'exposició al regent del regne, el general Espartero, del 7 de gener de 1842, contra la supressió de les associacions obreres. Després de l'èxit de la comissió de Joan Muns i Simó Boldú a Madrid, Joan Fuibas, el 20 d'abril de 1842, subscrigué una nota d'agraïment als diputats i senadors catalans a Madrid pel recolzament a la comissió obrera. [CR]

Fullà i Gascons, Esteve, pagès i sindicalista a Vidreres, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre del comitè executiu provisional de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Fullana, A., internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). El 29 de desembre de 1869 va subscriure una crida a la unitat d'acció dels treballadors i, posteriorment, a mitjan 1870, va ser membre del Consell Local de la Federació Palmesana de l'AIT. [CR]

Fullana Font, Sebastià, sabater, periodista, dirigent sindical i polític (Palma 1890-1936). Cap a 1914, s'afilià a l'Agrupació Socialista de Palma del PSOE. Fou membre de la societat obrera de sabaters La Igualtat, de Palma, que representà en el I Congrés Balear de Sabaters (1915). Aquell mateix any, formà part de la comissió que organitzà una vaga general del sector del calçat. Es va mantenir fidel a Llorenç Bisbal i a la direcció socialista quan es produí l'escissió dels comunistes (1921). Poc després, va ésser elegit secretari general de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble de Palma (1922-23). Davant les eleccions a Corts de 1923, es manifestà partidari de donar suport al Partit Liberal, controlat aleshores a Mallorca pel financer Joan March. Per aquest motiu, fou

expulsat del PSOE (maig de 1923). Llavors, passà a treballar com a redactor del diari de Palma *El Día*, de Joan March. El 1929, era membre de l'executiva de la UGT de Balears. Durant la Segona República, es reincorporà al PSOE. Quan s'inicià la guerra civil, fou tancat a la presó de can Mir i assassinat. [AMR]

Fullola, Encarnació, comunista a Mallorca (segle xx). Figurà en la candidatura comunista presentada per l'illa de Mallorca a les eleccions municipals del 31 de maig de 1931, que se celebraren en aquesta data en haver estat anul·lades les del 12 d'abril. [TMS]

Fumado, Agustín, anarcosindicalista (Vinebre, Ribera d'Ebre, 1898-França 1990). Militant de la CNT des de la seva fundació, a causa de les seves idees es va veure obligat a emigrar, en diferents ocasions, a França. Considerat un element perillós, durant la Dictadura de Primo de Rivera va estar contínuament vigilat per la guàrdia civil. El 1936 s'incorporà a les centúries en el front d'Aragó i, el 1937, quan les tropes de Líster van destruir les col·lectivitzacions camperoles de la Ribera d'Ebre, fugí definitivament a França. [TMS]

Fumaguera (o Formaguera), Joan, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889, data en la qual fou nomenat bibliotecari de la mateixa agrupació fins a l'agost de 1889. [TMS]

Funoll, Josep, dirigent sindicalista a Reus (segle xx). Participà en múltiples vagues i actes obreristes a la ciutat en els primers decennis de segle. Fou elegit membre de la primera comissió de vaga en l'important conflicte social que sacsejà Reus el 1915. [PAN/AAC]

Furriel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, a finals de l'any 1945, en plena postguerra franquista, va passar a formar part del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. [PPB]

Fusalba, Josep, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels membres de la junta de la secció de teixits mecànics

de la Unió de Las Tres Secciones de Vapor de Barcelona, junta que va dimitir en bloc el 24 de novembre de 1871. Posteriorment, el 19 de juliol de 1873, va publicar a *La Federación* una carta on criticava al periòdic *La Independencia* pels seus atacs a la Internacional. [CR]

Fusalva, Joan, fuster i sindicalista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Societat de Fusters de Sant Martí de Provençals al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Fusalva, Joan, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la junta de la secció de teixidors mecànics de la Unió de las Tres Secciones de Vapor de Barcelona que va substituir la junta que va dimitir en bloc el 24 de novembre de 1871. [CR]

Fusimaña, Joan, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre de 1887. [TMS]

Fusimanya (o Fusimaña), Josep, comunista (?-Crimea 1943). Treballador de la Companyia d'Electricitat a Barcelona, esdevingué un element actiu al seu sindicat. Ingressà a les JSS i més tard a l'Agrupació del PSOE a Barcelona. En ambdues organitzacions ocupà llocs de direcció en diverses ocasions. Fou un dels impulsors de la fundació del PSUC el 1936 i tot i que assistí a les reunions ampliades del comitè central del partit, mai no n'arribà a ser membre. Als inicis de la guerra civil, marxà al front com a capdavanter polític de dos batallons que reforçaren la columna Macià-Companys, a Montalbán, i en ser aquesta reorganitzada, passà a ocupar-ne el lloc de comissari polític. Actuà també com a comissari polític en l'11a divisió (de Líster) en substitució de Santiago Álvarez, destituït per Prieto, i, finalment, fou promogut a comissari del XV Cos d'Exèrcit, comandat per Tagüeña. Participà en la batalla de l'Ebre, i en la batalla de Catalunya prengué part en accions de reguarda per tal de cobrir la retirada a l'exèrcit de la República. En acabar la contesa, marxà a l'URSS, on es dedicà un temps a

estudiar i, cap al 1941, s'incorporà a l'exèrcit soviètic. Morí en combat contra els alemanys. [TMS]

Bibliografia: «Catalans herois de la URSS». A: *Catalunya*. 25/9/1945, Mèxic; «Fusimanya lluitador exemplar». A: *Catalunya*. 16/10/1945, Mèxic. CARMINAL, M. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Fusté i Margineda, Antoni, internacionalista a Reus (segle XIX). L'agost de 1873, figurà com a membre del Consell local de l'AIT de Reus, per la secció d'oficis diversos. [CR]

Fuster, metge i comunista (segle XX). Va pertànyer al grup d'intel·lectuals del Partit Comunista Català, integrat, entre d'altres, per Amadeu Bernadó, Domènec Ramon o el també metge Vinyes. Durant el congrés del PCC, que tingué lloc l'octubre de 1930, es va oposar, juntament amb aquest grup, a la fusió del partit amb la Federació Comunista Catalanoblear. [TMS]

Fuster, Aleix, activista a Premià de Dalt (segle XIX). Apareix jutjat per un tribunal militar, el 2 de desembre de 1855, «pel delictes de paralitzar els treballs d'algunes fàbriques» i haver «coarctat la llibertat dels altres treballadors», els dies 7 i 8 de novembre d'aquell any. [CR]

Fuster, Jaume, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou un dels principals dirigents obrers vilafranquins del primer terç del segle XX. L'any 1904 fou president de la Federació Local Obrera de Vilafranca, de la qual fou fundador i continuador. [RAM]

Fuster, Joan, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent obrer vilafranquí durant la segona i tercera dècada del segle XX. L'any 1915 dirigia la Federació Local Obrera i l'any 1930 fou un dels principals reorganitzadors d'aquesta federació adherida a la CNT. [RAM]

Fuster, Josep, sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A començament de 1870 consta com a secretari de la societat d'obriers platers de Palma. [CR]

Fuster, Lluís, activista internacionalista a Sants (segle XIX). Va participar al II Congrés Obrer

de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Saragossa l'abril de 1872. En aquesta ocasió va ser delegat per Sants com a boter. Poc després, a la revista *La Federació*, en una nota del 21 de juliol de 1872, va signar com a representant de la Unió de Treballadors del Camp. Un mes més tard apareix, una altra vegada, com a membre de la Secció Local de Sants. El 19 d'agost de 1873 va ser elegit per a assistir com a delegat de la Federació Espanyola al congrés de Ginebra de l'AIT. Finalment, l'abril de 1874, reapareix Fuster com a membre de la Secció de Paletes de Sants, situada al carrer Carretera 32, 2n. [JRM]

Fuster, Lluís, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1932 va ser escollit secretari comptador del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Fuster, Lluís, rabasser de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent rabassaire i un dels organitzadors de la secció local de Vilafranca de la Federació d'Obrers Agrícoles. Participà activament en els conflictes rabassaires de la darrera dècada del segle XIX a la comarca del Penedès, arran de la crisi de la fil·loxera. [RAM]

Fuster, Maties, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El seu nom figura al document enviat al govern del regne per demandar el dret d'associació, després del Congrés Obrer de 1865. Va formar part del grup que redactà la informació sobre aquest congrés, apareguda al setmanari *El Obrero* de Barcelona. El desembre de 1868, assistí al Congrés Obrer català, com a delegat d'una de les societats obreres representades. [CR]

Fuster, Ramon. Vegeu: Ferrer i Sanchís, Miquel.

Fuster, Ricard, socialista a València (segle XX). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Fuster Alandes, José, llaurador, dirigent obrer i comunista (Vilanova de la Reina 1932). L'octubre de 1961 va fundar junt amb Lorenzo Delgado Puente el comitè local del Partit Co-

munista. Va estar implicat junt amb una vintena de militants més i diversos estudiants en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebellió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (secretari d'organització i finances a Villanueva de Castellón), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Fuster i Valldeperes, Antoni, escriptor i socialista a Barcelona (Reus, Baix Camp, 1895-Barcelona 1942). Militant de la USC, adscrit a les posicions moderades de Serra i Moret, el 1935 va participar en la polèmica que va tenir lloc a les pàgines de *Justícia Social* sobre la funció dels intel·lectuals en el partit. Durant la guerra civil, milità en el PSUC i fou director de la revista *Meridià*, que pretenia ser la «tribuna del front intel·lectual antifeixista». Com a escriptor, publicà glosses, obres de teatre i novel·les de tradició costumista. [PPB]

G

Gabaldà, Martí, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec en el qual va ser renovat el febrer de 1889 i que va exercir fins al 27 de juliol d'aquell any. [TMS]

Gabaldón, Carmen, dirigent popular a Barcelona (? 1893-?). El dimarts 27 de juliol de 1909, a l'inici de la Setmana Tràgica de Barcelona, dirigí, essent una noia de setze anys, una multitud de dones i xicots contra el convent de clausura de les religioses penedides, situat al districte barceloní de la Universitat. Al seu grup, s'hi va afegir el que dirigia Salvador Tourner. [TMS]

Gabardos, Pau, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribí.) [TMS]

Gabarró, Antoni, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribí.) [TMS]

Gabarró, Josep, Menut, blanquer i anarcosindicalista (Igualdada 1886-França? 1956). Va començar la seva lluita a Igualdada durant la vaga de 1900. Continuà una militància activa durant el període de repressió, agreujat a partir de 1920. Durant la Dictadura de Primo de Rivera i amb la CNT en la clandestinitat, ocupà el càrrec de tresorer del Sindicat Únic d'Igualdada i després, del Sindicat de Blanquers. [TMS]

Gabarró, Ramon, peó d'estampats i associacionista a Barcelona (segle XIX) Juntament amb Isidre Reig i Josep Serra, signa l'exposició dirigida a les Corts el 18 d'abril de 1856, per denunciar el clima d'inseguretat en el qual viuen els obrers, exposats a tota mena de denúncies, sobretot la de pertànyer a una associació, i per tornar a demanar la llibertat d'associació. En ella supliquen que el Congrés prengui mesures perquè les classes obreres associades no siguin objecte de vexacions i perquè se sotmetin a revisió les causes que s'han seguit contra obrers a partir de la vaga general de juliol de 1855. En particular, surten en defensa de Tomàs Cerdà, dirigent de la societat de filadors, condemnat a confinament. [CMM]

Gabarró, Sebastià, associacionista a Igualdada (segle XIX). Apareix signant una exposició al governador civil de Barcelona, datada el dia 11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CMM]

Gabarrós i Vila, Miquel, pellaire i comunista (Vic 1911-el front d'Aragó 1937). Fou dirigent local del POUM i les JCI i va formar part de les patrulles armades sota el control del Comitè Antifeixista de Vic el 1936. Aquell mateix any va passar a ser conseller de l'Ajuntament de Vic en representació del POUM. Cridada al servei la seva lleva, va marxar cap al front aragonès, on va morir en combat. [JCP]

Gabàs, comunista a Barcelona (segle XX). Va representar els sindicats del Ram de l'Aigua, Gas i Electricitat en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Gabàs, E., naturista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou elegit vicepresident del comitè directiu de la Federació Naturista quan aquesta va constituir-se el juny de 1928 a Barcelona per

agrupar les diverses entitats naturistes que donaven cobertura a grups anarquistes. [JIG]

Gabín, Isidoro, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels signants del Manifest Trentista, publicat pel periòdic *L'Opinió* de Barcelona el 30 d'agost de 1931. [TMS]

Gacinto, Daniel, paleta i associacionista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 constava com a representant de la Societat de Paletes de Barcelona. [CR]

Gadea, Salvador, pagès i anarcosindicalista (segle XX). En representació de la Federació Regional dels Camperols de Llevant, assistí al Ple econòmic de la CNT, celebrat a València el gener de 1938. En l'esmentada assemblea, va formar part de la ponència encarregada d'efectuar un dictamen sobre la distribució dels aliments disponibles entre la població, que fou proposat al Ple el 22 de gener de 1938. [TMS]

Gadea Bartolome, Andrés, treballador portuari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels membres de la comissió reorganitzadora de la Secció de Càrrega, Descàrrega i Agències del Port de Barcelona del Sindicat del Transport de la CNT l'abril de 1931. Va intervenir com a orador en el míting portuari organitzat pel Sindicat del Transport de la CNT el març de 1936. Era vocal de la comissió de la Secció Sindical del Port i Similars de l'esmentat sindicat l'abril de 1938. [JIG]

Gadea Calaff, Baptista, anarquista a Sabadell (segle XIX). Membre de la Federació Obrera de Sabadell, el juny de 1899 formava part dels piquets obrers constituïts durant la vaga que va tenir lloc a la filatura d'estam Harmel Frères. La seva detenció, juntament amb la de Joaquim Calvó, va servir perquè augmentés la conflictivitat obrera. [PPB]

Gadea Picó, Santiago, socialista i sindicalista a Alcoi (segle XX). Membre del PSOE i de la UGT valenciana, fou president de la Federació Regional de les Joventuts Socialistes de Llevant el 1929. Vinculat des de molt jove al socialisme alcoià, impulsà la creació d'una federació d'organitzacions juvenils en el congrés d'Alcoi de 1928. Durant la guerra civil, fou re-

gidor del Consell Municipal d'Alcoi pel Partit Socialista, que exercí les tasques de conseller de Cultura. [AGA]

Gairalt, Francesc, pagès i socialista a Montroig, Baix Camp (segle XIX). Fou nomenat vice-secretari del comitè executiu de la Federació Agrícola Provincial de Tarragona, constituïda el 25 de maig de 1913 al Centre de Societats Obreres de Reus. [PPB]

Galán, Francesc, dirigent comunista valencià (segle XX). Membre del secretariat provincial del PCE a València. Es va presentar, juntament amb J. A. Uribes, com a candidat a les eleccions de novembre de 1933, sense treure finalment escò. [CCG]

Galán, Francisco, anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). El febrer de 1932 fou un dels anarcosindicalistes que participà en violents actes de protesta a Terrassa, organitzats a causa de les deportacions realitzades pel govern, amb motiu del moviment insurreccional de gener de 1932 a la conca de l'Alt Llobregat i del Cardener. Reduït i encartat per l'exèrcit, fou condemnat juntament amb altres anarquistes de la localitat. [TMS]

Galán Rodríguez, Francisco, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat en diversos processos electorals del període republicà. A les eleccions al Parlament de Catalunya, del 20 de novembre de 1932, es presentà per Barcelona ciutat i a les eleccions generals de novembre de 1933, per Barcelona ciutat, Barcelona província i per Tarragona. [PPB]

Galbiso, Emili, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Galceran, Jaume, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Juntament amb Tirés i Filba, representà el Sindicat Fabril de Mataró a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona el 31 de maig i l'1 de juny de 1931. Pocs dies després, l'11 de juliol, amb la mateixa representació, assistí al congrés extraordinari de la CNT, que tingué lloc a Madrid. [TMS]

Galceran, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Als començaments de 1971, va figurar com a membre destacat de la societat de tintorers de Barcelona. [CR]

Galceran, Tadeu, obrer a Molins de Rei (segle XX). Fou membre fundador de la Federació Local de Sindicats Obrers el 1916, de la qual fou vocal de junta aquell mateix any. [AGL]

Galceran i Torre, Joaquim, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del sindicat molinenc Societat d'Agricultors, de la junta del qual va ser vocal el 1916, i, en representació seva, fundador de la Federació Local de Societats Obreres de Molins de Rei i membre de junta el 1916. [AGL]

Galiana, Juan, capellà dirigent del sindicalisme catòlic a Alacant (segle XX). Va ser el principal impulsor de l'Hermandad Obrera, d'Acció Catòlica, a la província d'Alacant durant 1953-1954. [JMSS]

Galiana Deyà, Guillem, fonedor, sindicalista i polític (Palma 1909-1985). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de la Joventut Comunista a les Balears. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou empresonat. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà en un pis de Palma. Acabada la guerra, fou empresonat. Aviat sortí en llibertat i participà en la reorganització del PCE a Mallorca. Es responsabilitzà de l'aparell de propaganda del partit i formà part del Comitè Provincial de l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques. Per aquestes activitats, fou detingut en diverses ocasions (1947-48). Fonedor de professió, instal·là i adquirí dues fonerries a Palma. Durant el decenni dels seixanta, esdevingué un dels principals accionistes de l'empresa Foneria i Metal·lúrgia Mallorquina, i ideà les senalles de goma utilitzades a la construcció. [DG]

Bibliografia: GINARD, David. *La resistència antifranquista (1939-1948)*. Palma, 1994; i «Galiana Deyà, Guillem». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. VI, pàg. 124-125.

Galiano, Agustí, obrer tapisser i sindicalista a Barcelona (segle XIX). En nom del Centre Instructiu d'Oficials Tapissers de Barcelona, fou un dels firmants del text lliurat al governador

civil de Barcelona el Primer de Maig de 1890, jornada que per primera vegada a la història se celebrava a Catalunya com a festa internacional dels treballadors. (Vegeu: Abad, Salvador.) [PPB]

Galindo, Agustín, anarcosindicalista (Vic, ?-París 1972). Ingressà molt jove al moviment llibertari i s'adherí a la Societat d'Obrers Blancs de Vic. Traslladat a Caldes de Montbui, representà el Sindicat Únic de Treballadors d'aquesta localitat al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Galindo, Eladi, obrer enquadrador a Barcelona (segle XIX). En nom dels operaris del taller d'enquadracions de G. Siquier de Barcelona, fou un dels firmants del text lliurat al governador civil de Barcelona el Primer de Maig de 1890, jornada que per primera vegada a la història se celebrava a Catalunya com a festa internacional dels treballadors. (Vegeu: Abad, Salvador.) [PPB]

Galindo Cortés, Vicent. Fontaura, mecànic, mestre racionalista i periodista anarquista (Mataró 1902-Vénissieux, França, 1990). Fill de pares aragonesos emigrats a Catalunya. Va entrar en contacte amb l'anarquisme als quinze anys, en part per la seva afició a la lectura. El 1917 va començar a treballar a Badalona d'aprenent de mecànic. En aquesta ciutat es va iniciar la seva vida sindical. Conegué aleshores Lluís Bulffi, que va influir molt en la seva formació intel·lectual. A partir de 1917 va entrar en contacte amb grups anarquistes individualistes de Barcelona i es va adherir a les idees de Lorulot i Armand. Des d'aquest moment es va mostrar partidari de les tesis anarcoindividualistes. Als 19 anys, marxà a França per no fer el servei militar, a causa del seu antimilitarisme. En aquest país, treballà de miner i de peó agrícola. Va fundar un grup anarquista a Grissesac. Fou perseguit per la policia francesa i va residir a diverses ciutats: Marsella, Marignane, Lió. En aquesta última ciutat, va ingressar al Centre d'Estudis Socials. Participà, des de Perpinyà, en accions contra la Dictadura, com les de Vera de Bidasoa i Barcelona. Es traslladà a París, on va conèixer Fauré, Ryner, Armand i Orobón i on va començar a escriure. Retornà clandestini-

nament a Barcelona els anys finals de la Dictadura de Primo de Rivera. Es va incorporar al comitè peninsular de la FAI. Poc després, marxà cap al País Valencià. Treballà de mestre racionalista a Elda. Durant alguns anys, va residir en aquesta població i a Elx i València. Va escriure molt a *Solidaridad Obrera* de València. Fundà i dirigí Proa d'Elda. Fou director també de les revistes *La Voz del Pueblo*, *Al Margen* i *Vida* i col·laborà en moltes altres publicacions alacantines i valencianes durant la dècada dels trenta. Es va convertir en secretari de cultura de la Regional de Camperols de Llevant. El 1936 va tornar a Barcelona i passà a la redacció de *Solidaridad Obrera*. Acabada la guerra civil, fou detingut i va romandre cinc anys a la presó. Posteriorment va ser desterrat a Granada. En aquesta ciutat inicià contactes amb la resistència al franquisme. Poc després, es traslladà a Badalona i es reincorporà a la CNT i a la FAI. Durant aquest període, es va convertir en director de la clandestina *Solidaridad Obrera*. Perseguit per la policia, va aconseguir fugir a França, i s'establí finalment a Lió. Durant el seu exili, va desenvolupar una considerable activitat militant. Fou secretari de cultura de la CNT de Tolosa. Fundà la Societat dels Esperantistes Llibertaris (Liberecana Fraktion) i en dirigí el butlletí (*Libera ligilo*). Col·laborà molt en les publicacions anarquistes de l'exili i va exercir distints càrrecs a l'agrupació cenetista del Roine-Loire. Durant els anys setanta, s'allunyà dels cercles cenetistes per discrepància amb llurs postures, però retornà a l'activitat militant durant la dècada dels vuitanta. L'activitat periodística de Fontaura va ser molt intensa. Col·laborà a: *Umbral*, *Solidaridad Obrera* (París), *España Nueva*, *Tiempos Nuevos* (París), *Acción Social Obrera*, *Tierra y Libertad*, *Cultura Proletaria* (Nova York), *Tierra y Libertad* (Mèxic), *Frente Libertario*, *CNT* (Tolosa), *Ruta*, *L'Espoir*, *Le Combat Syndicaliste*, *Cénit*, *Sistema Comunal*, etc. Així mateix, publicà una gran quantitat de llibres i fullets. [JNN]

Publicacions: *¿Cómo es posible vivir actualmente en anarquía?* València, 1934; *Hacia una vida mejor*, 1969; *Felipe Alaiz, anarquista heterodoxo*. Caracas, 1978; *En la ruta de la CNT*. Choisy, 1969; *Conquistar la libertad*, 1985; *La estela de los recuerdos*, 1986.

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas*

listas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano, 1931-1936. València, 1987. AADD: *El anarquismo en Alicante (1868-1945)*. Alacant, 1986.

Galindo Gàlvez, Antoni, sindicalista a Guardiola de Berguedà (segle XX). El 22 d'octubre de 1936 va entrar com a delegat de la UGT a l'Ajuntament del recentment creat municipi de Guardiola de Berguedà. Va formar part de la comissió de Governació com a vocal, i fou el president de la comissió de Defensa. El 25 d'abril de 1937 es va fer una nova reestructuració de l'Ajuntament i va passar a ser l'alcalde i encarregat de la presidència de la comissió de Governació. [JCR/JJR]

Galipienzo, anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels col·laboradors de *Solidaridad Obrera* durant la direcció de Jacinto Torryo, entre el novembre 1936 i el maig de 1938. [TMS]

Galís, sindicalista a Girona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Girona. [XPM]

Gallar, Martí, anarcosindicalista a Roda de Ter (segle XX). Representà al Sindicat d'Oficis Diversos de Roda al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona de 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Gallardo, Arquímedes, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en esclatar la guerra civil fou membre del seu Comitè Regional fins a la celebració del I congrés, que tingué lloc el juny de 1937, quan presentà la dimissió amb la resta del comitè. [PPB]

Gallardo Consuegra, Antonio, metal·lúrgic, sindicalista i comunista valencià (Martos 1947). Peó agrícola i metal·lúrgic des dels nou anys, arribà a València el 1966, on començà a treballar a Autocan. Els seus primers contactes amb el món sindical començaren un any després, en ingressar en les clandestines CCOO el maig de 1968. Detingut i torturat per la Brigada Político-social el març de 1969, acusat de pertànyer a les CCOO i al PCE. Va organitzar el sindicat de

la fusta de CCOO dins el Sindicat Vertical a València, i arribà a controlar el sector de la fusta dins el verticalisme. Fou acomiadat nombroses vegades. Va ingressar a Vilarrasa Sicra (fusta) el 1973, on treballà de torner; fou jurat d'aquesta empresa i membre del Comitè Ejecutivo del Sindicato de la Madera. President de l'Agrupación Provincial de València y Nacional de Aglomerados. Va formar part de la terna per a la presidència del Sindicat Vertical valencià els darrers moments d'aquest. De 1974 al 1976 fou president nacional del Sindicat de Xapa i Tauler. Va llogar locals per a les CCOO de València de manera pública i oberta. Encapçalà diferents manifestacions i vagues en la dictadura i la transició a la democràcia. Va ocupar diferents càrrecs al PCE fins al 1978, així com d'altres de nacionals i provincials de CCOO en la branca de fusta i construcció, dels quals l'últim fou el de secretari de l'Horta de CCOO de València el 1994. [RIRB]

Gallardo García, Dídac, escriptor i comunista (Badalona 1915-Camp de la Bóta 1939). Militant de la CNT i del POUM, durant la guerra civil representà aquest partit a l'Ajuntament badaloní. Detingut després de la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Gallardo Martínez, Pere, miner i dirigent sindical del berguedà (Mojácar 1925). Com a militant del PSUC, va intentar reorganitzar el partit al Berguedà, i més en concret a les mines de Fígols, durant el franquisme, creant cèl·lules a totes les branques i centres de treball. Va assistir a França a una reunió del PCE i en va tornar amb paquets de propaganda que contenien els estatuts del PSUC, exemplars del *Mundo Obrero*, *Treball*, *Nuestra Bandera*, i fulls impresos amb el «llamamiento del PCE para la reconciliación nacional», que serien distribuïts per Catalunya. Se'l considerava el principal propagandista de la comarca. També recaptava l'import de les cotitzacions dels membres del partit que ell mateix controlava. Va ocupar el càrrec de secretari general del PSUC a la comarca, igualment constituí un grup orgànic a l'empresa on treballava, Carbons de Berga SA. Amb diferents membres del partit van comprar dues petites multicopistes per tirar fulls subversius en què es demanava amnistia i llibertat política. El 1959 fou detingut per pre-

parar la vaga general pacífica del 18 de juny del mateix any. El 21 de juny de 1960 se li tramità la causa i fou condemnat a dotze anys de presó, acusat d'un delictes de rebel·lió militar. No va complir la pena perquè el 1964 va tornar a ser readmès a l'empresa. [JCR/JJR]

Gallart, Amadeu, boter a Tarragona (segle XX). Dirigent de la Federació Local de Boters de Tarragona durant els anys vint del segle XX. També ocupà càrrecs en la mateixa època a la Federació de Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Gallart, Jaume, socialista a Barcelona (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) L'agost de 1891 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va ocupar fins al juliol de 1892. Possiblement és el mateix Jaume Gallart, ajustador mecànic i sindicalista de Barcelona, que l'abril de 1873 figurava com a secretari auxiliar del consell de la Unió de l'Art del Ferro de Barcelona. [TMS]

Gallart, Pere, anarquista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels anarquistes disposats a recaptar fons per a realitzar accions contra la Dictadura de Primo de Rivera. En una d'aquestes, fou detingut, el 3 de maig de 1924, a Sabadell i se'l va acusar d'atrancament. [TMS]

Gallart Morató, Pere, pagès a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent rabassaire ugetista durant la guerra civil. Els anys 1936-37 representà aquest sindicat al Consell municipal de Castellví de la Marca. [RAM]

Gallego, Antoni, obrer metallúrgic, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va esdevenir vicesecretari del comitè executiu del Sindicat Metallúrgic de Barcelona que el juny de 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. Aquesta unió, en un moment d'accentuació de les tendències unitàries en l'àmbit marxista, va voler ser l'exemple a partir del qual també s'havien d'accentuar en el terreny sindical. [DBM]

Gallego, Antoni, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent anarcosindicalista vilafranquí durant la guerra civil. L'any 1936 fou secretari de les Joventuts Llibertàries de la vila i l'any 1937, responsable de la Biblioteca de la CNT a Vilafranca. [RAM]

Gallego, Pasqual, forner i sindicalista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). L'abril de 1873 va signar, com a representant dels forners associats de Gràcia, una crida dirigida als obrers del ram perquè s'associessin. [CR]

Gallego, Tomàs, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser el primer president de la Societat Tipogràfica de Barcelona, organització amb funcions de tipus sindical i assistencial i que fou l'equivalent barceloní de la madrilenya Asociación del Arte de Imprimir constituïda el 15 d'agost de 1879. [CR]

Gallego Crespo, Juan, dirigent anarquista (Torreperogil, Jaén, 1885-Mèxic 1974). Va militar des de molt jove en distintes organitzacions de l'anarquisme andalús. Desenvolupà una intensa activitat en mitjans, conferències i col·laboracions periodístiques en diverses publicacions. El 1911, va fugir de Bujalance, perseguit per haver repartit propaganda antimilitarista als quaters. Va viure a Sevilla i Còrdova. Col·laborà intensament en el Centre Obrer d'aquesta ciutat. Va realitzar nombrosos viatges per Andalusia predicant l'ideari anarquista. El 1918 fundà i dirigí *Acción Solidaria*, de Sevilla. Posteriorment es va traslladar al País Valencià, on es va establir, i desenvolupà una important activitat al Comitè Regional de Llevant. Va escriure molt a *Solidaridad Obrera* de València. Va representar diversos sindicats valencians (entre ells, la societat El Obrero Instructor de Soneixa) al congrés de la CNT celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid el 1919. Participà en el congrés fundacional de la FAI a València el 1927. Va escriure a *La Revista Blanca* i *El Luchador*. Va ser proposat per a dirigir *Solidaridad Obrera* de València. Continua actiu durant els anys de la República. Fou redactor de *Fragua Social* de València. Durant els darrers mesos de la guerra civil, va dirigir el Comitè Regional de la CNT-Centre. Fou representant de la CNT a les reunions dels comitès del Moviment Llibertari. Acabada la guerra, va

ser internat a Albaterra i poc després va aconseguir passar a França. El 1939, va formar part del Consell General del Moviment Llibertari, amb seu a París. Més tard, es traslladà a Mèxic. [CCG]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valencià, 1931-1936*. València, 1987. CUCÓ, Alfons. «Contribución al estudio del anarcosindicalismo valenciano». A: *Suitabi*. 1972, València, núm. 22.

Gallego Marín, Gregori, administratiu, dirigent sindical i polític (Lleida 1944). A causa de la professió de guàrdia civil del seu pare, s'instal·là, als pocs anys de vida, a la població de Balaguer. Inicià l'activitat clandestina en el terreny sindical el 1967 i el mateix any fou un dels fundadors de CCOO a Lleida i a Balaguer. El 1968 ingressà al PSUC, on formà part del Comitè Local de Balaguer i Lleida. Posteriorment, fou secretari polític del Comitè Local de Balaguer. Tingué una activa participació en les Comissions Pageses i les Comissions Cíviques, auspiciades pel PSUC. En les eleccions sindicals de 1971 fou elegit president de la Unió de Tècnics i Treballadors del Sindicat Local Mixt de Balaguer. El maig de 1972 va ser expedientat i destituït del càrrec a causa de l'organització d'actes de solidaritat amb els treballadors de la Bazán (el Ferrol). Formà part de la delegació de Lleida assistint a la primera assemblea de l'Assemblea de Catalunya el novembre de 1971 i participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. Va ser un dels 113 detinguts a l'església Santa Maria Mitjancera de Barcelona, l'octubre de 1973, acusat de formar la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya. Des de 1979 fins al 1983 fou alcalde de Balaguer per la llista del PSUC. A principis dels anys vuitanta en deixà la militància. En les eleccions municipals de 1983, s'hi tornà a presentar com a independent i fou la llista més votada. Un pacte entre PSC, PSUC i AP li impedí accedir novament a l'alcaldia. L'estiu de 1983 ingressà a CDC. Des de 1990 fins al 1996 ocupà les delegacions territorials dels departaments de Benestar Social i de Treball a Lleida. [AJM]

Publicacions: *Els anònims de la transició. Història oral del moviment obrer a Lleida i a Balaguer (1960-1970)*. Lleida, 1996.

Bibliografia: JARNE MÓDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL.

Gallego Tena, Joaquim, advocat i sindicalista catòlic castellonenc (segle XX). Llicenciat en Dret i secretari de l'Ajuntament d'Almassora, fou partidari de les doctrines socials catòliques d'Antoni Vicent a les terres de Castelló. Vinculat al Cercle Catòlic d'Almassora des del 1900, el 1916 va fundar junt amb el rector del poble el Sindicat Agrícola Sant Josep. Sindicat que dos anys després comptava amb una organització obrera, la Unió Obrera Catòlica d'Almassora, i des del 1921 amb una secció patronal agrària. Lligat a la Federació Castellonenca de Sindicats i a la CNCA, fou elegit caixer i gerent del Sindicat Sant Josep i de la Caixa Rural, fundada per ell el 1916. [AGA]

Gallent, Francesc, pagès i societari a Ginestar, la Ribera d'Ebre (segle XX). Fou nomenat president de la Societat Obrera de Pagesos de Ginestar, en el moment de la seva constitució el desembre de 1914. [PPB]

Gallifa, Miguel, anarcosindicalista a Sant Quirze de Besora (segle XX). Representà el Sindicat Únic de Treballadors de Sant Quirze de Besora al Ple regional de Sindicats Únies de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Gallifa Muntaner, Pere, comunista a Sabadell (segle XX). Fou el primer secretari local de les JSU de Sabadell, fundades l'abril de 1936. Es va casar amb Júlia Xantrero, última secretària local de les JSU. El 6 d'agost de 1937 passà a formar part del comitè nacional de les JSU de Catalunya. S'incorporà al front l'octubre de 1937, després de participar en l'expedició de Mallorca (agost-setembre 1936). Exiliat després de la guerra civil, ja el mateix 1939 tornà a Barcelona, on procurà posar-se en contacte amb militants del FNC, cosa que no va interessar Comorera. Amagat al Riufort i en altres paratges durant més de set anys, temps en el qual va néixer la seva filla, l'agost de 1946 va sortir de la clandestinitat, avalat per l'alcalde Marcet. A partir de llavors formà part de la intel·lectualitat catalanista de Sabadell i només el detenien quan havia de venir a Sabadell algun personatge del règim. [TMS]

Bibliografia: CASTELLIS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV, V i VI. Sabadell, 1978-1983.

Gallinat, Josep A., barber i sindicalista a Barcelona (segle XX). Junt amb Félix Campos i Marcel·lí Cuscó, representà els perruquers i barbers de Barcelona al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Gallisà Figueres, Josep, tècnic de compres i anarcosindicalista a Tarragona (?-Tarragona 1937). Militant de la CNT, durant la guerra civil actuà com a tècnic de compres i vendes de la conselleria municipal de Proveïments, que controlava la CNT. Des del seu càrrec va posar en funcionament un servei de compra de queviures directament des de Marsella. Enemistat amb els botiguers locals, afiliats a la UGT, durant els fets de Maig de 1937 fou detingut durant l'assalt realitzat per un escamot de la UGT contra la Cooperativa Popular, gestionada per la CNT, i posteriorment aparegué assassinat. [PPB]

Gallofré, Eulàlia, obrera tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, el juny de 1934 va entrar a formar part de la junta directiva del Sindicat de Treballadors de la Indústria Tèxtil i Fabril, que controlava el BOC. [PPB]

Gallofré, Jaume, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'abril de 1932 formà part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona, en representació del districte V (Ciutat Vella) de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Gallofré Batet, Manuel, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions generals de novembre de 1933, per la circumscripció de Tarragona. [PPB]

Galmés, Bernat, fuster i socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de les joventuts socialistes a Palma, a partir de la segona dècada del segle fou delegat, en representació de les joventuts de la ciutat, al tercer congrés de la Federació Socialista Balear, celebrat a Lluçmajor l'abril de 1914. El desembre de 1915 va participar en la campanya que portà a terme la Federació Socialista Balear en contra de l'encariment de les

subsistències i l'octubre de 1916 va prendre part en el miting conjunt que celebraren a Palma la CNT i la UGT. El juny de 1918 fou un dels oradors a l'acte d'inauguració de la Casa del Poble de Palma. [PPB]

Galó, Jaume, sindicalista (segle XIX). Va assistir, com a delegat de les seccions de relligadors i ratlladors de Barcelona i Sevilla, al congrés de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, celebrat de Barcelona a mitjan octubre de 1872. [CR]

Galobart, Joan, publicista a Sabadell (segle XX). Dirigí el periòdic *Germinal*, òrgan de la Federació de Sindicats Obrers de la CNT de Sabadell, del 7 de juny de 1923 fins al mes d'octubre d'aquell any. [TMS]

Galofré Batet, Manuel, el Timbaler, pagès i activista polític (Masllorenç 1895-Nulles 1971). La seva activitat, la va dur a terme a Nulles, on residia. Integrat dins el Sindicat Agrícola Popular de Nulles, el de les esquerres, el 1928 va ser el president de la Secció Vitivinícola i en anys posteriors, durant la República, va estar a la junta algun any amb el càrrec de vocal. Llavors era de la Unió de Rabassaires. A la guerra va pertànyer al PSUC i va ser secretari general del radi de Nulles, i per aquest partit entrà al comitè, on ostentà la presidència. El gener de 1937, en qualitat de vocal de la collectivitat agrícola Carles Marx, signà l'acta d'incautació i constitució del Consell d'Administració per a l'explotació de set finques. Entrà al consistori l'octubre de 1936 pel PSUC i a partir de febrer de 1937, i fins al final de la conflagració, va ser alcalde, encarregat del departament de presidència i de guerra. El novembre de 1937, en crear-se la secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular, en va ser un dels tres revisadors de comptes. Va marxar a l'exili a França i el 1951 demanà per retornar; ho féu efectiu l'agost de 1960 i, jutjat el 24 de maig de 1961, se li va imposar una pena de 12 anys i 1 dia per auxili a la rebel·lió; fou indultat el novembre del mateix any, però, denegada la residència per tres mesos a la població, fou desterrat a Sant Vicenç de Calders. Al final retornà a la població. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SAN-

TESMASES OLLÉ, Josep. *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles*. Valls, 1993.

Galofré Galofré, Joan, Joan Teixidor, fuster i dirigent sindical (Rodonyà 1912-Casp ?). El setembre de 1936, com a secretari del Comitè de Milícies Antifeixistes local, va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. Sembla que també va ser-ne el president i a la guerra va fer pintar a la façana de l'església la frase «Poble, respecta aquest edifici. És teu», per evitar que fos malmès. Durant la guerra va entrar a l'Ajuntament per la CNT, a partir de l'octubre de 1936 fins a l'abril de 1937, que dimití. El novembre de 1936 va tenir cura dels refugiats que arribaren a la població. Va morir al front, a l'hospital de Casp, de tifus. [AGT]

Galofré Galofré, Pau, Pau Teixidor, pagès i sindicalista (Rodonyà 1896-1984). L'abril de 1937 va ser nomenat regidor de la CNT i el juliol de 1938 va ser escollit alcalde tercer, encarregat de la comissió d'Hisenda. A la postguerra va ser jutjat militarment a Tarragona el 27 de juliol de 1939. [AGT]

Galtés, Joan, internacionalista a Esplugues de Llobregat (segle XIX), Domiciliat al carrer Major, hostel, fou el destinatari a la seva localitat del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [APE]

Galtés, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gàlvez, Adolf, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent ugetista vilanoví durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1936 representà la comarca del Garraf al Ple de Comarcals de la UGT de Catalunya. [RAM]

Gálvez, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gálvez, Jesús, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de l'A-

limentació en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1937. [DBM]

Gambas, Pere, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol de 1892 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Gamisans i Sauli, Magí, serrador i paleta, dirigent polític i sindical (Manresa 1906). Viví a Manresa, on treballava en una serradora. Afiliat a la CNT, va ser el secretari del sindicat però després en fou expulsat per ser comunista. Membre dirigent del BOC comarcal i destacat home d'acció. El sis d'octubre de 1934 a Manresa va participar en l'assalt del local del Centre Radical i va assaltar una armeria per obtenir armes. Va fugir i va anar a Andorra; allí el van trobar i, amb l'excusa que es tractava d'un atracador, la policia va aconseguir que el copríncep espanyol el fes extraditar. Aquesta extradició va ser denunciada per la premsa d'esquerra francesa i catalana. Entregat a la policia, va estar a punt de ser assassinat amb la llei de fugues. Empresonat i jutjat, va rebre una condemna de tres mesos i un dia. Va estar a la Model fins al febrer de 1935. No va ser readmès al lloc de treball. Va trobar feina de manobre; afiliat a la UGT, va esdevenir secretari del sindicat. El 14 de febrer de 1936 a Manresa va sofrir un atemptat per part de pistolers de les JAP, però en va sortir il·lès. Formà part dels milicians del POUM els primers dies de la revolució. Junt amb Carles Costa, va dirigir un grup de 35 voluntaris del POUM de Manresa en l'expedició per a conquerir Mallorca l'agost de 1936, en la qual Gamisans va ser ferit a Portocristó. Bo i recuperat, s'incorporà com a comissari a la columna Joaquim Maurín, que dirigia Josep Rovira. Després dels fets de Maig de 1937 va tornar a Manresa, on va treballar en la FESAC que dirigia la UP al Bages. A finals de juny va ser detingut pel SIM i internat al camp de concentració d'Ogern i de Roses, i a la presó de Figueres, s'escapà cap a França, però fou internat als camps de concentració. El 1940 va decidir tornar clandestinament a Barcelona. Va ser detingut uns pocs dies. Es va casar i va anar a viure a Vinaixa, on va ser president de la Cooperativa. Va mantenir contactes amb Fernández Jurado del POUM. [JSC]

Bibliografia: ALOY, JOAQUIM, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil*. Volums I-II, Manresa, 1992-1993. SERRA i CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Gana, Marià, paperer i societari a Barcelona (segle XIX). El 20 de febrer de 1870 va participar en una reunió d'obrers del ram del paper per defensar l'associació obrera enfront de l'opinió dels amos i majordoms. [CR]

Gandia, Adolf, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Pere Planas, representà els fusters de Sant Martí al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Amb la mateixa representació, el 29 de desembre de 1908, fou elegit vocal del Consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. Cap a l'abril de 1909 va ocupar el càrrec de vocal de la junta directiva de la Confederació Solidaritat Obrera. [TMS]

Ganga Tremino, Ginés, dirigent socialista alacantí (Elx 1900-Mèxic 1944). Va ser una de les principals figures del PSOE a Alacant. Va estudiar Filosofia i Lletres a Madrid. Es va afiliar molt aviat a les Joventuts Socialistes. En el 5è congrés de les Joventuts Socialistes, el desembre de 1919 a Madrid, fou l'acompanyant del representant d'Elx, també va representar personalment les Joventuts Socialistes d'Elx en el seu congrés nacional extraordinari l'abril de 1921. Fou col·laborador del setmanari socialista d'Elx *Trabajo* el 1921. Els anys de la Dictadura, va difondre el socialisme a la província d'Alacant i va participar en actes com el d'agost de 1928 a Elx, que commemorava el 24 aniversari de la Joventut Socialista il·licitana. Fou professor d'espanyol durant alguns anys a les universitats de Tolosa, París i Praga. Durant la República, va tornar a Espanya i s'integrà plenament a la vida política. Fou elegit diputat per Alacant a les llistes socialistes, després del triomf de les candidatures del Front Popular el febrer de 1936. Formava part del sector largocaballerista dins el PSOE alacantí. Després de la guerra, es va exiliar a Mèxic. [JNN/JMSS]

Gaos González-Pola, Àngel, advocat, escriptor i periodista comunista (Oriola 1908). Lli-

cenciat en dret per la Universitat de València. Fou membre del Partit Comunista (1930-1939). Va pertànyer a la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (1934-36) i a l'Associació Internacional d'Escriptors per a la Defensa de la Cultura (1936-1939). Va ser redactor de la revista *Nueva Cultura* entre els anys 1935 i 1937; col·laborador d'*Hora de España*, *Frente Rojo* i altres publicacions. Els seus escrits se centren en temes d'economia política i sociologia. Durant la guerra civil, va servir al Comissariat de l'Exèrcit de Maniobra i després a l'Exèrcit de Llevant (1937-1939). Acabada la contesa, passà un any en diversos camps de concentració i el 1940 fou condemnat a mort. L'any següent li va ser commutada la pena per la de trenta anys. El 1946 va sortir de la presó amb llibertat condicional. Poc després va fugir cap a França, i es traslladà definitivament a Mèxic el 1947. En aquest últim país va treballar a la Unió Tipogràfica Editorial Hispano-americana (1948-1977). Fou redactor del *Diccionario Enciclopédico UTEHA* i de l'*Enciclopedia Cultural*. Va exercir també funcions d'assessor i traductor d'anglès, francès, alemany i italià en aquesta editorial. Col·laborà al diari *Novedades* de la ciutat de Mèxic entre els anys 1959 i 1960, i a *Nuevos Horizontes* («Cuadernos de Estudios Socialistas») l'any 1967. Des de l'any 1981 va establir la seva residència a Villa de San Miguel (Baja California Norte). [CCG]

Bibliografia: GARCÍA, Manuel. «Alicantinos en el exilio, 1939-1975». A: *Canelobre*. 1991, Alacant, núm. 20-21.

Garau, Antoni, pagès i dirigent sindical a Mallorca (segle xx). Fou dirigent de l'Agrupació Socialista local de Lluçmajor i de la Unió de Camperols des de la primera dècada del segle. Participà en el cinquè congrés de la UGT de les Balears, que se celebrà l'octubre de 1929 a la Casa del Poble de Ciutat, i on sorgí nomenat membre de la nova comissió executiva de la UGT, amb el càrrec de tresorer. [PPB]

Garau, Miquel, adober i dirigent sindical i socialista a Mallorca (segle xx). Fou un dels primers organitzadors de la Unió d'Adobadors (UGT) de Palma a començaments de segle. Fou candidat per la conjunció republicanosocialista a les eleccions municipals de novembre de 1911, quan es presentà pel districte segon de

Palma. L'octubre de 1929 fou nomenat membre de la comissió executiva de la UGT balear. [PPB]

Garau Fullana, Joan, sabater i polític (Lluçmajor 1903-Palma 1936). Formava part de la cooperativa llucmajorera de calçat La Formiga. Durant els anys trenta, fou un dels principals dirigents socialistes a Lluçmajor i presidí l'Agrupació Socialista d'aquesta ciutat. Fou afusellat al cementiri de Palma en començar la guerra civil. [AMR]

Garbera, Joan, activista a Barcelona (segle XIX). El novembre de 1853, subscriu des de la presó un document dirigit a les Corts per quaranta-sis obrers més també empresonats. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CMM]

Garcés Bonafè, Vicenç, metalúrgic, sindicalista i polític (Palma 1911-Barcelona 1989). Fou comptador (1933) i secretari (1934) de la Joventut Socialista de Palma. Membre destacat de la minoria prietista de l'organització, fou expulsat (juny de 1936) amb altres membres d'aquesta tendència, coincidint amb la formació de les Joventuts Socialistes Unificades. El maig de 1936, fou elegit vocal de la Federació Socialista Balear i, des de la primavera de 1936, secretari del president de la Diputació Provincial, Jaume Garcias Obrador. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Barcelona. Participà en la reorganització dels socialistes mallorquins que hi residien i fou nomenat secretari de l'Agrupació de Socialistes de Balears a Catalunya i secretari d'actes del Socors Roig Internacional — Grup Alexandre Jaume. Col·laborà en el *Suplement de «El Obrero Balear»*. Durant la guerra, treballà en una fàbrica d'armaments de Sarrià. Detingut prop de Figueres (febrer de 1939), fou internat en un camp de concentració de Barcelona. El 1941, sortí en llibertat, s'establí a Barcelona i tornà a la seva professió de metalúrgic. [DG]

Bibliografia: GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Garcés Ramon, Joan Enric, llicenciat en dret i socialista valencià (Llíria 1944). Advocat de professió. Fou un dels fundadors del Sindical Democràtic d'Estudiants Universitaris de València (SDEUV) a València i militant del PSV

els anys seixanta. Després d'estudiar dret i ciències polítiques en les universitats de València i Madrid, es va doctorar a la Sorbona. Va exercir de professor a les universitats de Lovaina, París i Santiago de Xile, Andes de Bogotà i Autònoma de Madrid. L'11 de setembre de 1973 estigué al Palau de la Moneda de Santiago de Xile, junt amb el president Salvador Allende, i en va sortir poc abans de l'assalt per part de militars colpistes. El maig de 1974, François Mitterrand el va incorporar al seu equip electoral en la campanya a la presidència de la República Francesa. Després tornà a València i ingressà dins Socialistes Valencians Independents (SVI) i al poc temps al PSPV, on accedí a càrrecs de direcció. La seva experiència internacional li valgué per a formar part de la direcció de la Federación de Partidos Socialistas, com a secretari de Relacions Internacionals i Defensa fins a la seva dissolució el 1978. Amb la integració del PSPV en el PSOE deixà d'ocupar càrrecs orgànics i institucionals. [RIRB]

Publicacions: *Cuba: un enfoque de su sistema político* (1967). *Chile: El camino político hacia el socialismo* (1972). *Los casos de Chile y Colombia* (1972). *El estado y los problemas tácticos en el Gobierno de Allende* (1974). *Allende y la experiencia chilena* (1976). *Desarrollo político y desarrollo económico: los casos de Chile y Colombia* (1972).

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valenciano (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

Garcés Ramon, Josep Vicent, enginyer agrònom i socialista valencià (segle XX). Dirigent estudiantil del Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de València (SDEUV) i delegat de l'Escola Superior d'Enginyers Agrònoms a València, fou detingut per activitats democràtiques durant la dictadura franquista i processat pel Tribunal de Orden Público per propaganda i manifestació il·legal. Després va estudiar a Montpeller i París. Treballà en el ministeri d'Agricultura de Xile com a expert en l'oficina de Planificació durant el govern de Salvador Allende. Després del cop militar de 1973 hagué de fugir mitjançant l'ambaixada espanyola, i passà a treballar primer a París i després a Cuba, on es faria càrrec de la coordinació dels refugiats xilens, i redactaria els primers butlletins de resistència contra la dictadu-

ra de Pinochet. De Cuba va marxar a Buenos Aires, tornà a València a la fi de 1974, on fou secretari general tècnic del Col·legi d'Enginyers Agrònoms, i col·laborà en la càtedra de Política Econòmica, que dirigia Manuel Sánchez Ayuso. Elegit de número dos en les llistes d'Izquierda Socialista als congressos federals del PSOE XXX i XXXI, defensà postures ortodoxes dins el congrés del PSOE valencià. Ha ocupat diversos càrrecs institucionals: secretari general tècnic de la conselleria d'Interior del Consell Preautonòmic (1978-79), regidor de València (1979-87), diputat provincial (1979-83) i diputat autonòmic (1987-91). És membre des de 1984 de la Comissió Executiva Nacional del PSPV-PSOE. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valenciano (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

García, comunista a Barcelona (segle XX). Fou membre de la Federació Comunista Catalanoblear i del Bloc Obrer i Camperol. Participà en la comissió d'organització de la federació encarregada de preparar la conferència d'agost de 1931 per a solucionar la crisi al partit. L'abril de 1932, fou el secretari de la comissió encarregada d'elaborar la ponència sobre cooperativisme per al segon congrés del partit. [JIG]

García, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XX). Representà els paletes de Barcelona en el tercer congrés de la Federació Regional Espanyola celebrat a Madrid del 14 al 16 de maig de 1903. [JIG]

García, sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels oradors del míting celebrat el juliol de 1911 a la Societat de Forners La Espiga de Barcelona en contra del treball nocturn. [JIG]

García, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la federació de la Pell. [DBM]

García, A., fuster i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Com a representant dels fusters de Badalona de la CNT, fou un dels sig-

nants el març de 1932 d'un manifest de protesta per les agressions realitzades per membres dels Sindicats Lliures en contra de líders locals de la CNT. [JIG]

García, Agustín, anarquista a Barcelona (Mequinensa, Saragossa, 1885-Lió, França, 1956). Fou un militant anarquista des de 1902. Col·laborà amb l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia i resultà encausat en el procés de Montjuïc de 1909. El 1936 vivia a França, però tornà a Espanya per participar en el procés revolucionari. Era membre de la Federació Local de la CNT a Lió. [JIG]

García, Alejandro, barber i militant anarquista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Originari de Mazarrón, Múrcia, emigrà de jove al barri de la Torrassa de l'Hospitalet, on instal·là una barberia que li servia com a tapadora de les seves activitats llibertàries i solidàries al si de la CNT i de la FAI, des de les darreries dels anys 20. Col·lectivista convençut durant la guerra civil, s'exilià el 1939 i des de Tolosa de Llenguadoc ocupà càrrecs de la màxima responsabilitat en els comitès de Defensa de la CNT i de la FAI durant els anys 40. Va morir el 1974. [MPMJ]

García, Antón, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou vicepresident de la Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat el 1922. [AGL]

García, Antoni, paleta i internacionalista a les Balears (segle XIX). Va pertànyer a l'Aliança de la Democràcia Socialista i fou el primer propagandista de la Internacional a l'illa de Menorca, concretament a Maó i eç Castell, durant l'any 1872. Per aquest temps formava part de la federació local de Palma. [TMS]

García, Bartolomé, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol i de la UGT, durant la Segona República tingué càrrecs de responsabilitat orgànica dins la secció d'Estacions del sindicat socialista. [PPB]

García, Daniel, sindicalista i socialista valencià (segle XX). Militant destacat del PSOE i del sindicat UGT al País Valencià en els últims

anys del franquisme. Fou membre de l'Executiva Provincial del PSOE a València. [RIRB]

García, Demetrio, anarcosindicalista a Barcelona (Moscardó, Terol, 1906-Tolosa de Llenguadoc 1976). De molt jove es va traslladar a Barcelona, on va ingressar en la CNT. La seva activitat orgànica es desenvolupà principalment durant la República en el Sindicat de la Construcció, en el qual va ocupar el càrrec de tresorer, del barri de Gràcia. En esclatar la guerra civil, es va incorporar a la columna Ascaso i, posteriorment, com a oficial, al Servei d'Informació en la 12a Brigada, 26 Divisió. Exiliat a França el 1939, es va instal·lar a Tolosa de Llenguadoc. [TMS]

García, Elías, sindicalista i escriptor (?-1936). D'origen lleonès, va treballar de ferroviari a la Compañía de Ferrocarriles del Norte. Cap al 1917 es va traslladar a Barcelona, on es va dedicar al periodisme. El 1920, durant l'onada repressiva encapçalada pel governador civil, el general Martínez Anido, es va enfrontar a la policia quan aquesta tractava de detenir-lo per la mort d'un vigilant i dos policies, i va haver de fugir de Barcelona. Detingut a Bilbao després d'uns quants mesos de persecució, fou entregat per la policia a Barcelona, on fou condemnat a mort però finalment amnistiat; va passar deu anys a presidí i va dedicar-se a escriure. En sortir de la presó el 1931, va dirigir alguns periòdics i va continuar escrivint prosa i poesia; diferents obres seves van ser recollides per *Vértice* i també *La Revista Blanca* li publicà algunes novel·les curtes; de les seves poesies destacà *Cántigas de montaña*. Va assistir al congrés de la CNT, celebrat a Saragossa el maig de 1936, on va intervenir en la ponència de «concepte confederal del comunisme llibertari». Va morir al front, a l'inici de la guerra civil. [TMS]

Bibliografia: PEIRATS, J. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona: Eds. Picazo, 1977.

García, Emili, metal·lúrgic, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). El novembre de 1931 va ser escollit secretari del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona de la UGT; va exercir el càrrec fins al març de 1932, en què va ser substituït per Fulgenci Hernández. Home de l'aparell del PSOE, va ser enviat a Lleida per a reor-

ganitzar la UGT a la ciutat, on es va casar amb una militant de la FETE. L'11 de gener de 1936 va esdevenir secretari general del Secretariat Regional de la UGT, després de la defenestració de l'equip Vila Cuenca-Olarte, amb Pere Mendoza al seu costat com a secretari administratiu, fins al juny del mateix any, quan va ser substituït pels comunistes encapçalats per Josep del Barrio i Antoni Sesé. Va ser un dels escassos dirigents del sindicat de preguerra que va mantenir un cert protagonisme durant el conflicte bèl·lic. Així l'11 d'agost de 1936 signà al costat de Sesé el pacte del seu sindicat ugetista amb el PSUC i la CNT-FAI. També exercí com a secretari general de la Federació Metal·lúrgica, que paral·lelament representà en el Comitè de Catalunya entre el 1936 i el 1938. Igualment va pertànyer al primer Comitè Central del PSUC. Abandonà els seus càrrecs, en ser mobilitzat, per incorporar-se a la 27 Divisió, sota el comandament de Josep del Barrio, al front aragonès. [DBM]

García, Enric, anarcosindicalista a Casserres, Berguedà (segle xx). Fou militant de la CNT. Va entrar a l'Ajuntament de Casserres l'octubre de 1936, ocupà la conselleria d'Economia. Com a tal va participar en la incautació de les propietats de la colònia Monegal. També va participar en la incautació d'altres propietats i terres, entre les quals destaca les del capellà del poble, i va formar part de diverses comissions, entre elles la de Proveïments. Va fer diversos escrits a *Solidaridad Obrera*, motiu pel qual fou criticat pels representants d'ERC a l'Ajuntament, ja que en aquests escrits posava en dubte la seva conducta. El maig de 1937 fou víctima de l'atac d'un grup d'homes armats que el van treure de l'Ajuntament i el van portar a casa amenaçant-lo de mort. Per aquest motiu l'Ajuntament creà una comissió per aclarir el fets. El juliol del mateix any va dimissionar per causa d'un canvi de domicili a un poble d'Aragó. [JCR/JJR]

García, Felisa, anarquista a Barcelona (segle xx). Activa militant a l'ateneu llibertari del carrer Cartagena de Barcelona Amor y Voluntad durant la Segona República, en esclatar la guerra civil fou una de les fundadores de l'agrupació Mujeres Libres. [PPB]

García, Félix, activista revolucionari a València (segle xx). Clausurades les sessions del congrés de la CNT el 10 de setembre de 1911, va assistir, junt amb anarquistes i socialistes significats, a una reunió secreta, celebrada a Barcelona i convocada pel Subcomitè pro Revolució Espanyola de Barcelona, per a tractar del projecte de declaració d'una vaga general revolucionària a mitjans aquell mateix setembre. [TMS]

García, Filiberto, pagès i sindicalista a Sant Antoni, País Valencià (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp «La Voz del Obrero» de Sant Antoni, al VI Congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

García, Florentino, socialista a Barcelona (segle xx). Va presidir l'Agrupació Socialista de Barcelona del PSOE des del gener de 1925 a l'agost de 1929. El 1926 va ser l'impulsor de la reorganització de les Joventuts Socialistes. [DBM]

García, Francesc, sindicalista a Tremp (segle xx). El gener de 1921 fou nomenat vocal de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca. [PPB]

García, Gaspar, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent de la secció ferroviària de Vilanova de la CNT durant la II República i la guerra civil. [RAM]

García, Ignasi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

García, Jaume, manyà i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va assistir com a representant de la federació local de Barcelona al tercer congrés de la FRE, celebrat a Còrdova el desembre de 1872 i gener de 1873; allà va votar, junt amb Farga Pellicer, entre d'altres, pel trasllat de la seu de la comissió federal a Valladolid. [TMS]

García, Jerónimo, representant sindical a Sant Celoni (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Celoni. [XPM]

García, Joan, obrer constructor de llits i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Josep Venages i Joan Rull, representà els obrers constructors de llits tornejats de Barcelona, al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

García, Josep, anarquista a Badalona (segle xx). Militant de la CNT-FAI, el 3 d'agost de 1936 substituï Robert Rizal en el Comitè de Milícies i de Salut Pública que es constituï a Badalona en iniciar-se la guerra civil. [PPB]

García, Josep, Corisa, Bigotín, miner i sindicalista a Fígols (segle xx). Va ser de la CNT de Fígols i va participar en la vaga revolucionària del gener de 1932, per la qual cosa fou empresonat. En arribar la guerra, quan el cap del comitè i la CNT, Baltasar Martínez, marxà al front, va esdevenir el cap del comitè revolucionari, el comitè de control i la CNT de Fígols, fins que Baltasar Martínez va tornar. Mentre fou el cap del comitè hi hagueren represàlies per part dels miners deportats pels fets de gener de 1932, tot i els intents per evitar-los. [JCR/JJR]

García, Josep, internacionalista a Barcelona (segle xix). El febrer de 1873 figurà com a representant de la secció de tallistes de la federació local barcelonina de l'AIT. Va signar una carta, apareguda a *La Independencia* el 15 de juliol del mateix any, en què pretenia aclarir la postura del sector majoritari dels internacionalistes de Barcelona davant els esdeveniments que hi tingueren lloc el 12 de juliol d'aquell any. [TMS]

García, Josep, metallúrgic i sindicalista a Catalunya (segle xx). El març de 1936 firmava, en representació del Sindicat Obrer de la Indústria Metallúrgica, un manifest adreçat a tots els treballadors de Catalunya, a favor de la unitat sindical, preparatori de la Conferència d'Unitat Sindical que animava el Partit Obrer d'Unificació Marxista. [PPB]

García, Josep, militant anarquista alacantí (Oriola 1902-?, 1990). El 1920 va marxar cap a França a treballar. Tornà el 1936 i participà molt activament en tasques d'organització i de lluita antifranquista durant tota la guerra. Acabada la contesa, es va exiliar, i s'instal·là definitivament a Bordeus el 1946. [CCG]

García, Josep, societatari a València (segle xix). L'abril de 1870 constà com a segon secretari de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras, de València. [CR]

García, Josep, tintorer i anarcosindicalista a Sant Cugat del Vallès (Lorca, Múrcia, 1911-Saint Étienne, França, 1953). Fou un dels organitzadors, el 1931, del Sindicat Únic de la CNT de Sant Cugat del Vallès. El 1939 s'exilià a França i passà per diversos camps de concentració. [JIG]

García, Julià, dirigent socialista valencià (segle xx). Va signar, com a representant de la UGT, el pacte que va donar origen a l'Aliança Obrera Antifeixista al País Valencià el gener de 1934. [JNN]

García, Justo, paleta i sindicalista a Sant Martí (segle xx). Representà els oficials i aprenents de paletes de Sant Martí al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

García, Manuel, socialista a Barcelona (segle xix). El 27 de febrer de 1887, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al febrer de 1888. [TMS]

García, Marcellí, sabater a Sitges (segle xx). Dirigent del Sindicat del Calçat de la CNT de Sitges durant la II República. L'any 1933 representà aquest sindicat (600 afiliats) al Ple Regional de Sindicats de la Confederació Regional de Treballadors de Catalunya. [RAM]

García, Mauricio, dependent de comerç i socialista a Barcelona (segle xx). Membre de l'Associació de Dependència Mercantil de Barcelona, fou enviat com a delegat per aquesta associació al III congrés de la Federació Regional, celebrat a Madrid del 14 al 16 de maig de 1903. [TMS]

García, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

García, Pere, boter a Tarragona (segle XX). Dirigent i reorganitzador de la Secció Local de Tarragona de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1900-1904). Fou delegat dels boters tarragonins als 30è (1902) i 32è (1904) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

García, Pere, pagès a la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 va presidir a Santa Coloma de Farners l'assemblea comarcal de pagesos en què es va constituir la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva. [PPB]

García, Pilar, sindicalista i socialista valenciana (segle XX). Militant destacada del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià des del 1935 al 1975. Fou membre de l'Executiva Provincial del PSOE a València. [RIRB]

García, Primitiu, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat Marítim La Naval en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. [DBM]

García, R., Almafuerde, periodista i orador faista a Barcelona (segle XX). Era redactor de *Solidaridad Obrera*. El març de 1933 actuà com a orador en un míting faista celebrat a Manresa en contra dels trentistes. [JIG]

García, Ramon, societari a Igualada (segle XIX). Figura com a secretari d'una societat obrera i, com a tal, signa el manifest de 9 de setembre de 1841, en el qual s'afirma, en termes de reiterades referències cristianes, que no hi van haver «desmanes, tropelias e insultos» el dia de l'aniversari de la instal·lació d'aquella entitat. El 29 de novembre del mateix any, signa una exposició al regent del regne, el general Espartero, on es demana treball i es denuncia el conveni amb Anglaterra. [CMM]

García, Ramón, treballador del transport i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou

un dels delegats del Sindicat de Transports de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid del 14 al 16 de juny de 1931. Representà al mateix sindicat en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JIG]

García, Santiago, metal·lúrgic i dirigent anarcosindicalista valencià (segle XX). Va ser secretari del Sindicat Únic de la Metal·lúrgia de la CNT a València. Va morir com a conseqüència d'un enfrontament violent amb les forces d'ordre públic durant la vaga convocada pel Comitè Regional de Llevant el 1930, en solidaritat amb el ram de la fusta. [CCG]

García, Segundo, destacat anarcosindicalista a Alacant (segle XX). Fou membre de la Societat de Dependents, Perruquers i Barbers d'Alacant. Participà activament en el míting del 7 d'abril de 1914 a la Casa del Poble d'Alacant contra la guerra del Marroc. En van seguir d'altres amb la intenció de consolidar l'organització sindical mitjançant xerrades sobre les característiques de la CNT. Va assistir com a delegat per Alacant als congressos de 1919 de la CNT a València (I Congrés de la Confederació Llevantina) i Madrid (Congrés Nacional de la CNT). Desenvolupà una tasca important de propaganda i agitació. El 1922 va polemitzar amb Pestaña per la seva postura moderada. Segundo era de tendència més extremista. Un dels seus últims actes públics fou la presidència del Ple Provincial de Locals i Comarcals del Comitè Provincial de la Confederació Regional de Treballadors de Llevant celebrada a Alacant el desembre de 1938. [JMSS]

García, Serapi, societari a València (segle XIX). L'abril de 1870 figurà com a vocal de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras de València. [CR]

García, Tomás, sindicalista i socialista a Elx (segle XX). Va ser el representant d'Elx al VIII congrés de la UGT celebrat a Madrid el 1905. Com a poeta local de tipus festiu, la seva tasca de propaganda sindical es desenvolupà al Cercle Obrer Il·lícità, on va participar a principis del segle XX amb recitals poètics. En les seves poesies predominava el tema del triomf inevitable del socialisme, els perills de la beguda,

els mals dels diners i crítiques als patrons i autoritats locals i conjuntures com aniversaris i el Primer de Maig. Va ser prou llegit a Elx durant el primer terç del segle. Va publicar constantment en la premsa socialista d'Elx anomenada *Trabajo*. Adquiriren continuïtat i fama les seves sèries de «Rimas Campesinas». [JMSS]

García Agulló, Rita, dirigent socialista il·licitana (Elx, ?-1986). Ingressà a les Joventuts Socialistes el 1929. Va militar a la UGT. Fou una de les fundadores del Grup Femení Socialista. Durant la guerra civil, es va convertir en regidora i organitzà el comitè d'Avituallament. Acabada la guerra, marxà a l'exili. Va residir a Algèria fins al 1962. [JNN]

García Alberola, Francesc, espardenyer, dirigent sindical i polític socialista a Elx (segle xx). Va ingressar en l'Agrupació Socialista d'Elx el 1899 i el 1908 n'era el secretari. El 1910 estava en la directiva del Cercle Obrer Il·licità. Va ser processat per la seva participació en la vaga general d'agost de 1909 contra la guerra del Marroc. Era partidari d'introduir el cooperativisme per a combatre el capital, postura que exposà a la publicació periòdica portaveu dels socialistes d'Elx anomenada *Trabajo*. Fou un dels pocs dirigents sindicals il·licitans que van sobreviure a la crisi sindicalista il·licitana de l'espardenya de principis del segle xx. Va tenir una tasca destacada en la reorganització sindical i desenvolupà un paper destacat a la Societat de Resistència de Constructores de Soles d'Espardenyes des del 1907. Entre els temes pels quals treballà cal destacar la tarifa reguladora de preus, de la qual va publicar un article a *Trabajo* l'abril de 1915. La seva principal contribució al sindicalisme d'aquells anys va ser la constitució de la Federació Nacional d'Obrers Espardenyers el 1913. Aquell any, juntament amb Joan Barceló, va dirigir la comissió organitzadora d'aquesta federació i dugueren a terme el congrés fundacional, celebrat al Teatre Llorente d'Elx l'agost de 1913. Dedicà molt de temps en el comitè central de la federació fins que el 1920 la federació va començar una nova etapa, dirigida fonamentalment des de la Vall d'Uixó. La seva activitat política es va centrar en la lluita electoral per accedir a l'Ajuntament d'Elx. Es va presentar a les eleccions de 1914, 1915 i

1917. En aquesta última aconseguí ser elegit regidor i desenvolupà un paper crucial a l'Ajuntament perquè els liberals i els conservadors empataren. Francesc votà pels liberals. Després de les eleccions de 1918 deixà de banda la seva activitat política i es concentrà de nou en la sindical. El seu objectiu era crear un organisme on estiguessin centralitzades totes les seccions de la indústria espardenyera d'Elx. Volia crear un sindicat de la indústria en lloc de les organitzacions d'oficis que existien. El 1919 van començar les relacions adequades entre les organitzacions d'oficis que el 18 d'abril de 1920 constituïrien el Sindicat del Ram de l'Espardenya i Similars a Elx. A finals de 1931 va ocupar la presidència de l'executiva de l'Agrupació Socialista d'Elx i començà a interessar-se de nou per la política. Durant la guerra civil va formar part com a regidor del Consell Municipal d'Elx, presidit per Joan Hernández Rizo, des del 29 de gener de 1937. En morir aquest últim en un accident de cotxe el 1937, Francesc García va ocupar la presidència, on estaria fins als últims dies de la guerra. Igualment va presidir el Front Popular Antifeixista constituït a Elx pel maig de 1938. Des del Consell Municipal d'Elx va treballar per dur endavant les seves idees sobre el cooperativisme per a combatre el capital. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

García Altamira, David, jornaler i anarquista a Barcelona (Tui, Pontevedra, ?-Barcelona 1943). Originari de Tui (Pontevedra), residia a Barcelona. Militant destacat de la FAI durant la guerra civil, el dia 2 d'agost de 1937 va participar en un atemptat contra Josep Andreu i Abelló, quan aquest era president del Tribunal de Cassació de Catalunya. Detingut a l'edat de 32 anys, el 20 d'octubre de 1937 ingressà a la presó Model de Barcelona i fou condemnat a quinze anys de privació de llibertat per assassinat frustrat pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya el dia 1 de desembre de 1937. Tanmateix, però, no restà gaire temps a la presó, ja que protagonitzà una espectacular fugida, el 21 de desembre de 1937, quan amb altres reclusos anarquistes subornà el sotsdirector de la Model, Manuel Valls i Gomis, que s'escapà amb ells a França. Devia retornar abans no s'a-

cabés la guerra i fou afusellat al Camp de la Bóta. [PPB]

García Aparicio, Ángel Ramón. Angelón, bronzista i dirigent sindical comunista valencià (València 1950). De professió desbarbador a Bronces Montoro. Va militar a les Joventuts Comunistes i el març de 1969 fou detingut i emprisonat. Després del seu alliberament participà en l'organització del sindicat CCOO del País Valencià. Detingut novament l'octubre de 1970, fou acusat de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de CCOO. Implicat en el sumari 981./74 del 28 de novembre de 1974, el ministeri fiscal li demanà deu anys de presó. [RIRB]

García Ballester, Anton. el Paraigüero, cirabotes i ajudant de cuiner, activista políticossindical (província de València 1907). Fill d'Anton García i germà d'Isidre, tots amb el renom del Paraigüero. Va dur a terme la seva activitat a Valls. El maig de 1930 va ser designat vocal de la junta de la Societat de Cambrers, Cuiners i Similars, entitat creada a Valls el gener de 1928. L'entitat sempre va ser afí a la CNT i quan sorgí la dissidència dels trentistes va formar part dels Sindicats d'Oposició. Posteriorment va formar part del rebatejat Sindicat de Gastronomia, la majoria del qual pertanyia al BOC i després al POUM. Durant la guerra va ser voluntari dues vegades. A la primera va haver de marxar quan era a La Puebla de Híjar. El novembre de 1936 tornà al front i novament el retornaren a Valls. Després va actuar com a auxiliar i va ser cuiner en diversos hospitals. Es quedà a Catalunya. [AGT]

García Ballester, Isidre. el Paraigüero, blanquer i cuiner, activista políticossindical (Valls 1911-Tarragona 1939). Fill d'Anton García i germà d'Anton, tots amb el renom del Paraigüero. Pels fets d'Octubre de 1934 es trobava a Tarragona i va ser detingut per les forces d'ordre públic. Al procés que va patir li van sortir dos anys i un dia de presó. El maig de 1936 era al Sindicat Gastronòmic de la CNT, com a delegat dels ajudants. A la guerra es feu del PSU de Catalunya, fou acusat de participar en ràtzies. Marxà al front amb el batalló Treball, organitzat per la militància valenca afí al PSUC i a la UGT. El juny de 1938 el trobem a la 40

Divisió, 211 Brigada, 14è Batalló de Carrabiners. Patí consell de guerra. Morí afusellat, a la muntanya de l'Oliva. [AGT]

García Banús, Ma Teresa. professora i comunista (València 1895-Madrid 1989). Originària de València, era neboda del pintor Joaquim Sorolla i germana d'Anton García Banús, químic que fou catedràtic i membre del Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona durant la República. Es formà a Madrid, on estudià Filosofia i Lletres. El 1929 es casà amb Juan Andrade, amb qui compartí, a partir d'aquest moment, les vicissituds polítiques. A la proclamació de la República, fou membre de l'Esquerra Comunista fins que el 1935 es constituí el POUM. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936 es traslladà a Barcelona, on impulsà la formació del Secretariat Femení del POUM, formalment constituït el setembre de 1936. Col·laboradora habitual a *La Batalla* sobre temes que afectaven la problemàtica de la dona, dirigí *Emancipación*, l'òrgan del Secretariat Femení del POUM, del qual esdevingué la secretària general. A la detenció del Comitè Executiu del POUM, el juny de 1937, es mobilitzà davant les autoritats republicanes pel seu alliberament, fins que ella mateixa fou detinguda l'abril de 1938 i emprisonada a la presó de dones de Barcelona. Va restar detinguda fins a la fi de la guerra, quan, després d'estar amagada uns dies a Barcelona, va poder creuar la frontera. Durant la guerra mundial, sempre dins el POUM, va estar en llibertat vigilada, i acabada la guerra va residir a París. Va retornar de l'exili i fixà la residència a Madrid el 1978. En els darrers anys de la seva vida va publicar diversos llibres amb textos de Juan Andrade i va deixar inacabades unes memòries. [PPB]

Bibliografia: NASH, Mary. *Mujer y movimiento obrero en España, 1931-1939*. Barcelona, 1981. PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

García Birlan, Antonio. Dionysios, periodista i publicista anarquista (Pinos Puente o Fuente Vaqueros, Andalusia, 1889-Barcelona 1984). Anarquista inquiet des de molt jove, amb vint anys es va dedicar a ensenyar en una escola obrera de Castro del Río i aviat s'abocà al periodisme. Arribat a Barcelona, el 1924 inicià la publicació d'una *Revista Nueva* i posteriorment

esdevingué un periodista prolífic i col·laborà com a redactor, director o administrador a periòdics i revistes obreres com *Mañana*, *Solidaridad Obrera*, *Tiempos Nuevos*, *Tierra y Libertad*, etc. Militant de la CNT, en plena Dictadura de Primo de Rivera, fou membre del Comitè Nacional clandestí de la CNT, en els anys 1927-1928, quan residia a Mataró i el seu secretari era Joan Peiró. A finals del 1928 va pertànyer al grup *Solidaridad*, organitzat per a unir els militants confederals de diverses tendències, i el maig de 1930 va dirigir la revista teòrica de la tendència *Mañana* i posteriorment *Estudios*, de València. Membre de la FAI, durant la Segona República va desplegar una important tasca de publicista, va treballar a les Ediciones Culturales Iberia, on sota el títol d'«Aspectos sociales de la humanidad» va publicar un seguit de llibres sobre els grans corrents ideològics contemporanis. En esclatar la guerra civil, va representar la FAI en el Consell d'Economia de Catalunya, que es va constituir el dia 11 d'agost de 1936, i el 26 de setembre de 1936 representava oficialment la CNT en el govern d'unitat de la Generalitat de Catalunya, presidit per Josep Tarradellas, com a conseller de Sanitat i Assistència Social, càrrec des d'on elaborà la primera disposició sobre la interrupció voluntària de l'embaràs. Des de juliol de 1936 dirigia el diari *La Vanguardia*. A finals del 1938 va formar part d'una comissió del comitè peninsular de la FAI, integrada a més per Frederica Montseny i Abad de Santillán, que es va entrevistar amb Manuel Azaña per tal de plantejar-li un canvi polític radical i que es des- embarassés del cap de govern Juan Negrín. Exiliat a França en acabar la guerra civil, fou membre del Consell General del Moviment Llibertari que es va crear a París el març de 1939. A París, intentà amb Pedro Herrera la creació d'una editorial que pogués continuar les edicions *Tierra y Libertad* de Barcelona. Posteriorment marxà a Amèrica i residí a Mèxic i a la República Argentina, on portà a terme una important tasca editorial, que va mantenir durant molts anys. Havia publicat una extensa obra com a publicista. Va retornar a Barcelona a començaments dels anys 80. [PPB]

Bibliografia: MONTSENY, Federica. «Hombres de la CNT. Antonio García Birlán». A: *Cenit*. 18 de setembre de 1984, núm. 80. RODRIGO, Antonina. «Dionysios. La entrevista que no pudo ser». A: *Polémica*. 1984, octubre, núm. 13-14, pàg. 39-40.

García Bonafé, Màrius, historiador i comunista valencià (Alcoi 1941). Professor universitari, milità en el PCE. El 1962 fou detingut i processat, i passà 15 mesos a la presó. Posteriorment va abandonar el PCE i després d'un any d'estudis als EEUU entrà de professor d'Història a la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de València. Fou cofundador dels Grups d'Acció i Reflexió Socialistes (GARS), així com del primer PSPV. [RIRB]

García Bonilla, detallista i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser secretari general del GEPCI (Gremis i Entitats de Petits Comerciants i Industrials) des del desembre de 1936. Malgrat no ser considerat una federació d'indústria, tenia veu però no vot en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, del qual García Bonilla fou membre. [DBM]

García Bujon, Josep, jornaler a Vallcarca-Sitges (segle xx). Dirigent dels treballadors del ciment al Garraf durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1937 fou el secretari del Sindicat del Ciment de Vallcarca (150 afiliats), adherit a la UGT. [RAM]

García Caballero, J., anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en plena guerra civil, fou nomenat membre del Comitè Regional de les JLL de Catalunya en el ple que se celebrà a Barcelona el 1938. [PPB]

García Càrdenas, Alfons, marroquíner, sindicalista i comunista (Jaén 1934-Austràlia, ?). Va militar en el PCE des de 1964 a Montpeller (França), on havia anat per raons de treball. Tornà a Espanya el juny de 1968 amb instruccions concretes per a continuar el seu treball d'organització a València. Va intervenir en la confecció de propaganda del PCE i de les CCOO. Fou detingut per la policia franquista el novembre de 1968 i l'octubre de 1970. Després emigrà a Austràlia. [RIRB]

García Càrdenas, Joan, dirigent polític i sindical comunista (Jaén 1935). Va militar en el PCE des de 1964 a Montpeller (França), on havia anat per raons de treball. De tornada a Espanya, l'agost de 1968 es va incorporar a les tasques clandestines d'organització del PCE i

de les CCOO a València en col·laboració amb César Llorca. Va formar part de la Comissió Coordinadora Provincial i de la Comissió de Treball de la branca de Construcció i Fusta. Intervingué en la confecció de propaganda sindical i fou el responsable a València d'introduir els bons editats pel PCE per a la campanya de «30 millones para el PCE» destinada a l'obtenció de fons per a l'activitat clandestina. Va ser detingut el novembre de 1968, dins l'«Operació Central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

García Castellet, Josep, socialista a Barcelona (segle xx). Militant d'Estat Català-Partit Proletari, que liderava Jaume Compte, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

García Cladellas, Francesc, teixidor i sindicalista republicà (Sabadell 1867-1946?). Fou secretari del Círcul Republicà Federal (CRF) durant el bienni de 1902-03. Presidí, el 20 de desembre de 1903, l'assemblea de constitució de la Federació Sabadellenca d'Obrers de l'Art Tèxtil, formada per quatre societats pertanyents a la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), de la qual ell era membre (Teixidors Mecànics en Llana, Aprestadors, Tintorers i Premadors, Preparadors de Filatura d'Estam i de la Indústria Cotonera). Aquestes quatre societats sumaven, a tombant de segle, 1.910 associats. Formà part, com a delegat de la FOS, de la Junta Local de Reformes Socials durant els anys 1904-1906, en qualitat de vocal obrer. Dins d'ella fou elegit vocal representant de la Junta Provincial de Reformes Socials, càrrec que mantingué durant el mateix període. Fou interventor de la mesa electoral del Dte. 1r Sec. 2a a les eleccions de regidors del 12 de novembre de 1905. Durant el bienni de 1908-1909, va ser president del CRF. A partir del 1916 fou empleat de la Secretaria de l'Ajuntament com a escriptor, oficial de quintes durant 1918-1921, i cap de la secció de Governació a partir de 1922. [RL]

Bibliografia: CASTELLÉS, Andreu. *Sabadell, Informe de l'Oposició*. Vol. II-IV. Sabadell, 1977-1980. LUQUE I FERNÁNDEZ, Rafael. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*.

Tesi de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996.

García de Cáceres y Crucillas, Francisco, enginyer agrònom i socialista a Lleida (segle xx). Va ser candidat pel PSOE a les eleccions al Parlament català del 1932, llista presentada per minories a darrera hora per ocupar el buit deixat per la USC de Lleida. Durant la República, tingué una actuació destacada en els Jurats Mixtos de Treball. Amb la guerra, va mantenir la seva activitat professional. Trobem el seu nom com a cap de serveis de la Secció Agronòmica de Lleida i com a participant en un cicle de conferències organitzat per la conselleria d'Agricultura de l'Ajuntament a primers de 1937. [JSSJ]

García de la Mata, Alfonso, anarquista a Barcelona (segle xx). Originari de l'Argentina, d'on fou expulsat, s'establí a Barcelona a finals del 1902. S'integrà al grup anarquista barceloní i passà a ser redactor del periòdic anarquista *Tierra y Libertad*. [MPMJ]

García de la Riva, Andreu, socialista (segle xx). Juntament amb Jordi Estivill i Pascual, Martí Iñigo, Raimon Obiols i Joan Raventós, va sortir elegit membre del comitè executiu del partit al primer congrés del MSC de l'interior, celebrat el febrer de 1967 a Montserrat. Anys després s'encarregà de les relacions del PSC amb Madrid. [TMS]

García Donoso, Joan, pagès, representant rabassaire i dirigent anarquista a Jesús i Maria (Arroyomolino, Càceres, 1890-Tarragona 1939). Procedent d'Extremadura, s'establí a Jesús i Maria (Deltebre), a la comarca del Baix Ebre. Treballà com a conreador i formà part de la Unió de Rabassaires local durant els anys trenta. El juny de 1936 fou designat com a vocal en representació dels rabassaires a la Junta Arbitral del Districte de Tortosa, que havia de decidir sobre l'anul·lació dels desnonaments de la comarca posteriors als fets d'Octubre de 1934 i sobre la restitució de la Llei de contractes de conreu, per bé que posteriorment en fou substituït. En esclatar la guerra civil, l'agost de 1936 va ser membre del Comitè Antifeixista local de Jesús i Maria en nom de la CNT-FAI. Acabat el conflicte, fou tancat a la presó de Pilats de Tar-

ragona i processat per un jutjat especial. Fou executat a Pilats. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*. Barcelona, 1985.

García Esteve, Albert, advocat i comunista valencià (València 1920-1996). Va cursar estudis de llicenciatura en les facultats de Dret de València i Salamanca i durant el franquisme fou l'advocat més significat de València davant el Tribunal d'Ordre Públic i els Consells Militars. Es va afiliar a la UGT l'any 1936. Durant la guerra civil, va col·laborar en el Socors Roig Internacional de la província de València; fou periodista als diaris republicans *Verdad*, *Vanguardia* i *Lucha*. Fou corresponsal de guerra, director de l'emissora de ràdio Turia a la Serra d'Espadà i comissari de Propaganda. Capturat a Alacant el 1939 per forces italianes i conduït al camp de concentració d'Albatera, fou alliberat i detingut novament a l'agost de 1939 i apallissat en la comissaria. En aquesta detenció, el fiscal demanà en les conclusions provisionals del consell de guerra una pena de mort. A l'espera de judici, va estar engarjolat fins al 1944 a la presó Model de València, on va fer-se càrrec de tasques administratives, cosa que li permeté alterar la documentació de presos polítics. Després del nou alliberament, començà a estudiar dret i a treballar fins que el 1962 va ser contractat d'assessor laboral de la indústria de la rajola Manisa. Mitjançant la seva intermediació, va ser inclòs en el conveni col·lectiu dels treballadors el dret de vaga. El 1964 començà a fer defenses d'encausats davant el Tribunal d'Ordre Públic. El 1969 s'amagà durant l'estat d'excepció junt amb el seu fill més de dos mesos i mig, fins que el governador civil de València li prometé que ningú no el torturaria. El 1970 aconseguí que se sobresegués el judici contra les CCOO de València (únic cas en l'Estat). El 20 de novembre de 1975 participà en l'últim judici d'ordre públic defensant quatre obrers. Durant la transició, fou amenaçat de mort pels Guerrillers de Cristo Rey i el seu despatx fou incendiat; en la mateixa època fou multat amb 100.000 ptes. per mostrar una bandera republicana en un acte públic. El 1977 fou nomenat president de la Convenció Republicana i president de l'AFPP. Fou regidor del pri-

mer Ajuntament democràtic de València pel PCE. Va dirigir el gabinet jurídic del PCE (el seu despatx fou el centre de formació oficients dels advocats comunistes a València). [RIRB]

García Estorach, Joaquim, representant sindical i polític anarquista a Tortosa (segle XX). Membre de la Federació Local de la CNT a Tortosa, va ser representant confederal al Comitè Antifeixista de Tortosa que substituï el consell municipal anterior a l'esclat de la guerra civil, el mes d'agost de 1936. Posteriorment fou un dels regidors anarquistes que s'incorporaren al govern municipal del 29 de setembre de 1937 i que fou el primer consistori normalitzat posterior als successos de maig. En aquest nou govern local hi fou designat com a conseller delegat d'higiene. [XPM]

García Fernández, Francesc, escriptor i activista políticossindical (Linares, Jaén, 1891-?). A inicis dels anys vint va venir de Montgat a Valls, on va tenir la seva actuació sindical. D'idees catalanistes, les compaginà amb ideals socialistes i comunistes. Va ser un dels primers que iniciaren el socialisme vallenc a redós de la Unió Socialista de Catalunya, tímudament, al final de la Dictadura de Primo de Rivera. El març de 1932, en la constitució de la USC —Secció de Valls— en va ser un dels tres promotors i exercí la secretaria de la primera junta i de posteriors. Fou redactor i col·laborador del setmanari socialista *Treball*. En la constitució del primer Ajuntament de guerra vallenc, el 26 d'octubre de 1936, hi va ser regidor pel PSUC i actuà com a tal fins a desembre de 1937, en què dimití al·legant problemes de salut. El març de 1937 entrà al comitè executiu del PSUC vallenc amb el càrrec de secretari general. El maig del 1937 va ser escollit pel partit com a delegat de Proveïments de la comarca de l'Alt Camp, per la Generalitat de Catalunya. El novembre del mateix any coordinava les reunions de Professions Diverses del Radí de Valls del PSUC. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Feitán. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

García Fernández, Lluís, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del POUM, el novembre de 1936 fou nomenat, en contra de l'opinió de la CNT, fiscal suplent del Tribunal Popular de Tarragona, que es constituí durant la guerra civil per jutjar delictes de feixisme i complicitat amb la insurrecció militar del 19 de juliol. El setembre de 1937 substituï Pere Nieto com a regidor de l'Ajuntament de Tarragona, per bé que va romandre molt poc temps en el càrrec, ja que el POUM fou exclòs de l'Ajuntament l'octubre de 1937. [PPB]

García Fernández, Sinesio Baudilio. Vegeu: Abad de Santillán, Diego.

García Galán, Ramon, tipògraf, polític i sindicalista (Palma 1903-1982). El 1914, inicià les col·laboracions en l'òrgan socialista *El Obrero Balear*. Fou president de la societat d'electricistes La Energía (1920) i de l'Agrupació Socialista de Palma (1921). Durant la Dictadura de Primo de Rivera participà en la reorganització de la societat Salut i Cultura (1927), de la qual fou secretari (1928), i de la Joventut Socialista (1928). Fou membre de la Comissió Executiva de la UGT de les Balears (1930). Membre destacat del corrent centrista de la Federació Socialista Balear, durant la Segona República fou membre de la Comissió Executiva de l'Agrupació Socialista de Palma i de la Federació Socialista Balear. Publicà diversos articles de divulgació marxista a *El Obrero Balear*. Al començament de la guerra civil s'amagà, però al cap de poc fou detingut i empresonat a la Presó Provincial de Palma. Fou alliberat cap al 1941. [AN/DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i «García Galán, Ramon». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. VI, Palma, 1988, pàg. 167. NADAL, Antoni. «La presència de Marx en *El Obrero Balear* (1900-1936)». A: *Lluc*. 1983, maig-juny.

García García, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser comptador en el primer i segon comitè de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el maig del 1931 i el 1934. [DBM]

García García, Miguel, intèrpret i anarquista (Archena. Múrcia. 1910-Londres 1981). Mili-

tant de la CNT, durant la postguerra franquista fou l'editor del setmanari clandestí *Tierra y Libertad*. Detingut el setembre de 1949, fou jutjat en consell de guerra el 6 de febrer de 1952 i condemnat a la pena de mort. Commutada la màxima pena per la de 30 anys, va romandre a la presó fins al 1970. Després anà a Londres, on l'any 1972 publicà *Franco's prisoner*. [FSA/PPB]

García Girona, Josep. Mateu, fonedor i pagès, sindicalista (Alcover 1908-Tarragona 1941). L'agost de 1931, fou tresorer de la primera junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors d'Alcover. El febrer de 1933 fou nomenat vice-secretari de la primera junta del Centre d'Unió d'Esquerres Republicanes d'Alcover. Pels fets d'Octubre de 1934, va estar tancat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port tarragoní. A la guerra era de l'ERC i en representació de la UR va ser vocal de la Junta Municipal Agrària, el juny i l'agost del 1937. L'octubre del mateix any s'integrà al consistori local per la UR. Acabada la guerra, va ser jutjat militarment a Tarragona i executat. [AGT]

García González, Benito Juan, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

García González Meneses, Antonio. Vegeu: González García Meneses, Antonio.

García Guerrero, Felip, Matas, comunista a Catalunya (?-Buenos Aires 1944). Procedia de la CNT, on havia combatut la influència de la FAI, i posteriorment, durant la República, va passar a militar al Partit Comunista de Catalunya; va formar-ne part del comitè central des de la seva creació l'any 1932. Fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per Barcelona ciutat. Fou un dels representants del PCC en el comitè executiu provisional del PSUC, a la seva constitució el 22 de juliol de 1936. Durant la guerra civil, fou dirigent polític a la fracassada expedició republicana a Mallorca i comissari de la 27 Divisió i del XVIII Cos de l'exèrcit de la República. El juliol de 1937 va formar part de la presidència efectiva de la I Conferència Nacional del PSUC, on, com a membre de la secretaria

d'organització del comitè central, preparà l'informe d'organització que hi presentà Miquel Valdés. Fou elegit membre del comitè central i del comitè executiu. Davant l'expectativa de la derrota, el gener de 1939, abans de creuar la frontera, formà part de la direcció restringida que es constituí d'acord amb Togliatti. Exiliat a França, passà pel camp de concentració de Sant Cebrià i fou un dels impulsors del Comitè Central d'Anvers, reunit a París a començaments de març de 1939, on fou designat per a formar part del nou comitè executiu del PSUC, que en la pràctica no arribà a funcionar. Traslladat a Mèxic, esdevingué, juntament amb Josep Marlés, un dels homes forts de l'organització. Fou el responsable, en coordinació amb el PCE, de les organitzacions clandestines del PSUC a l'interior. Impulsà l'edició de *Catalunya*, que aparegué com a portaveu dels catalans a Amèrica, i després de l'arribada de Comorera a Mèxic fou un dels protagonistes de la política d'expulsions i escissions que patí el PSUC a l'exili americà a començaments dels anys quaranta. Es traslladà a Buenos Aires, on col·laborà estretament amb Santiago Carrillo. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. *Catalunya*. 5 de gener de 1944, Mèxic. COMORERA, Joan. «El camarada Matas, gran dirigent del PSUC». A: *Quaderns de Comunisme*. 1946, núm. extra.

García Guillén, Josep, internacionalista (segle XIX). Vers l'abril de 1873 va servir d'intermediari entre els membres del Consell Local d'Anna i la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT. Potser és la mateixa persona que José García que actuà a València. [TMS]

García Guillén, Lluís, electricista i activista políticossindical a Valls (segle XX). Treballà a Riegos y Fuerzas del Ebro i la seva activitat políticossindical, la va desenvolupar a Valls, encara que no hi va néixer. El 1933 inicià els tràmits per constituir el BOC a Valls i fou un dels cinc signants de la comissió organitzadora i dels estatuts. Fundador del BOC vallenc, en va ser el primer president del Comitè Local. l'octubre de 1933. En representació del Sindicat de la Llum i de la Força de Barcelona, va participar al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Expulsat de la CNT el

1933, fou un dels fundadors i dirigents del Sindicat Autònom de la Llum i de la Força de Catalunya. L'agost de 1934 va publicar un article a *La Batalla*, òrgan del BOC. Va ser condemnat pels fets d'Octubre de 1934 a sis anys i un dia de presó, i entrà a la garjola provinent de Sant Cugat del Vallès, ciutat on s'havia traslladat a treballar. A l'inici de la revolta franquista, es passà al PSUC. A la postguerra, anà a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i Camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca» 1991, Tarragona. A: *Quaderns d'Història Contemporània*. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

García Hernández, Ferran, ferroviari i anarcossindicalista a Guardiola de Berguedà (segle XX). Va entrar a l'Ajuntament del recentment creat municipi de Guardiola de Berguedà com a delegat de la CNT el 22 d'octubre de 1936. Fou el president de la Comissió d'Hisenda. El 10 de gener de 1937 va presentar la dimissió de tots els càrrecs de l'Ajuntament a causa del seu trasllat de cap d'estació a Santpedor. [JCR/JJR]

García Hernández, Gonzalo, anarcossindicalista a Fígols (?-Saint-Étienne, França, 1968). Inicià la militància al MLE en les JJLL el 1927, en la localitat minera de Fígols (Barcelona). Deportat a Villa Cisneros el 1934, al seu retorn fou un actiu impulsor de les vagues de Sallent. Durant la guerra civil, fou secretari del sindicat miner de Sallent, càrrec que va declinar per enrolar-se a la columna Tierra y Libertad. El 1939 s'exilià a França i milità activament a la federació local de Saint-Étienne. [TMS]

García i García, Pere, dirigent socialista valencià a Alzira (segle XX). Fou un dels líders més importants de la UGT i el PSOE valencià. El 1919, a Alzira, va ser un dels fundadors de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars, i es convertí en un dels seus líders més significats fins a la guerra civil. L'abril de 1921, essent delegat del PSOE al congrés extraordinari d'aquest partit, abandonà l'organització per l'oposició oficial dels socialistes a l'adhesió a la III Internacional. No obstant

això, no s'incorporà finalment al Partit Comunista Obrer Espanyol. Posteriorment tornà a la militància activa dins el PSOE. Va ser elegit regidor de l'Ajuntament d'Alzira a les eleccions municipals de 1922. Durant els anys vint la seva tasca fou fonamentalment sindical i ell mateix va ser un decidit partidari de la doble dinàmica de pressió i negociació típica del sindicalisme socialista d'aquesta dècada. El 1928 al XII congrés del PSOE, votà a favor de les iniciatives de l'executiva del partit referides al recolzament de la presència de membres socialistes al Consell d'Estat i als ajuntaments corporatius. Dins la UGT, va treballar molt per a la creació d'una organització socialista estrictament agrària, com va defensar el 1928 al XVI congrés de la UGT. A la reunió del Comitè Nacional d'aquest sindicat, el 4 de febrer de 1929, proposà la creació d'una Federació Nacional de Treballadors de la Terra. Quan es fundà aquesta organització el 1930, passà a formar part de la seva Executiva Nacional i es convertí en secretari general de la FNNT valenciana. Es va presentar com a diputat per la província de València a les eleccions a Corts constituents de 1931, on sortí elegit. Fou conseller de la Caixa de Previsió Social de València i vocal del Patronat de Previsió Social. Formà part de la Junta de Reforma Agrària. Com a diputat, fou membre de les comissions de Reforma Agrària i d'Indústria i Comerç. Al conflicte que va enfrontar les postures de Largo Caballero i Indalecio Prieto dins el socialisme espanyol durant la dècada dels trenta, va donar suport aquest últim, i va votar a favor de la sortida del primer de la presidència del PSOE el 1935. A les eleccions de febrer de 1936, tornà a aconseguir escó per la província de València. En esclatar la guerra el 1936, es convertí en un dels líders més destacats del moviment collectivista al País Valencià com a màxim representant de la FNNT. Col·laborà a diverses publicacions d'aquest període, com ara: *La Voz del CLUEA*, *Adelante*, *Colectivismo* i d'altres. Acabada la contesa, ocupà el 1944 la secretaria general de la Comissió Executiva de la UGT, constituïda a Mèxic. [JNN]

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José A. *Història del Socialisme*. València, 1981. BOSCH SÁNCHEZ, Aurora. *Ugetistas y libertarios. Guerra civil y Revolución en el País Valenciano, 1936-1939*. València, 1983. GIRONA ALBUIXECH, Albert. *Guerra i Revolució*

al País Valencià (1936-1939). València, 1986. PIQUERAS ARENAS, José A. «Sindicatos y ámbito sindical. Interpretación del ugetismo valenciano». A: *Historia Social*. 1991. València, núm. 9.

Garcia i Soler, Xavier, oficinista, escriptor i militant cristià (Vilanova i la Geltrú 1919). Tot i haver nascut en el si d'una família de dretes, s'afilià a la CNT i treballà d'oficinista a la fàbrica Pirelli. Pertanyent a la «quinta del biberó», participà en la guerra civil i, acabada aquesta, s'exilià a França i va ser empresonat a la seva tornada a Catalunya. Als 28 anys conegué l'HOAC i n'esdevingué fundador del centre de Vilanova i la Geltrú, on desenvolupà les vocalies de secretari i vocal d'Estudis. El 1951 fou nomenat vocal comarcal de la Comissió Diocesana de Barcelona i viatjà per tot Catalunya i tot l'Estat amb l'objectiu d'estendre l'HOAC i l'apostolat obrer. Des de 1956 fins a 1961 exercí com a vocal de la zona catalana, càrrec equivalent a president de l'HOAC de Catalunya, i va ser igualment proposat per a president estatal. Des de la seva responsabilitat lluità decididament per la construcció d'una HOAC catalana, organitzà i impulsà les «Jornades Catalanes» de caràcter anual, coordinà els presidents diocesans i les seccions, mantingué una abundant correspondència amb militants de la resta de Catalunya i de l'Estat. En l'aspecte difusor fou el creador del full HOAC, noticiari de la zona catalana, de l'*Almanac HOAC* i autor de molts articles apareguts al *Boletín HOAC* i a *Noticias Obreras*. La seva producció intel·lectual i literària fou amplíssima; en destaca en l'aspecte obrer la biografia sobre Guillem Roviroso publicada el 1977 sota el títol *Roviroso. Comunitarisme integral: la revolució cristiana dintre el poble*, finalista del Premi Aedos de biografia catalana. A la dècada dels noranta redactà i difongué el full mensual *Ara més que mai*, destinat a transmetre a les noves generacions l'obra i el pensament de Guillem Roviroso. El 13 de desembre de 1992 va rebre un homenatge a la seva ciutat natal, organitzat per l'Ajuntament i altres entitats cíviques i eclesials, en reconeixement a la seva dimensió humana i a la seva activitat social, literària i cultural. [EFP]

Publicacions: *Roviroso, el pobret*. Sant Sadurní, 1986; *Bibliografia (1936-1996)*; Vilanova i la Geltrú, 1994; *Roviroso. Comunitarisme integral: la re-*

volució cristiana dintre el poble. Barcelona, 1977; *Memòria i confessió*. Barcelona, 1992.

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribució a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum, pàg. 28-38 i 606. Barcelona, 1994.

García Lago, Lluís P., treballador de banca i comunista a Lleida (?-Mèxic 1983). Era originari de Madrid, on el 1934 era membre de la comissió executiva de la Federació Espanyola de Treballadors de la Banca (UGT) i de les Joventuts Socialistes (PSOE). Influït pel trotskisme, col·laborà a *Bancario-UGT*, on el 1934 publicava un article on reclamava la constitució d'una nova Internacional obrera, i fou expulsat de les Joventuts Socialistes madrilenyes l'abril de 1936, acusat d'haver creat una fracció d'esquerra al si del partit i de les Joventuts Socialistes. Militant del PSUC el juliol de 1936, la direcció del nou partit l'envià a Lleida, on esdevingué secretari general, màxim responsable de la UGT a les comarques de Lleida i director del seu portaveu *UHP*. Durant el període bèl·lic, es distingí especialment en la virulència dels atacs que efectuà contra el POUm, hegemònic a Lleida. Participà en la I Conferència Nacional del PSUC el juliol de 1937, on ocupà la presidència efectiva i, probablement, fou elegit membre del comitè central. El 1939 s'exilià a França, on fou internat al camp de concentració de Colluïre i, després, al de càstig de Vernet. A finals de 1939 va aconseguir passar a Santo Domingo i d'allà a Mèxic. Durant l'exili fou el responsable del PSUC a Mèxic, on el 1949, durant la crisi provocada per l'afer Comorera, va aconseguir mantenir la fidelitat al Secretariat d'importants dirigents comunistes. Col·laborador de *Treball*, el 1983 havia estat nomenat membre d'honor del Comitè Central PSUC. [PPB]

Bibliografia: *Adelante*. 2 de juny de 1937, Lleida.

García Llompert, Ignacio, treballador portuari i socialista (Barcelona 1902-?). Era mecànic i conductor de carretons elèctrics i fou president de la Unió General de Conductors de Carretons Elèctrics del Port de Barcelona de la UGT el març de 1933. En aquesta mateixa data fou elegit vocal obrer del Jurat Mixt del Treball del Port de Barcelona, Secció Carretons Elèctrics. [JIG]

García López, Emilio, El León, obrer del metall i sindicalista (Tarazona de la Mancha, Albacete, 1950). Fill d'una família camperola, es va traslladar a Cornellà de Llobregat, a l'edat de 12 anys. Començà a treballar als 13 anys. Als 16 fou acomiadat per la seva tasca sindical. A la mateixa edat va entrar a l'empresa Matacàs i paral·lelament estudià a l'Escola del Treball del carrer Urgell de Barcelona. L'any 1969 fou detingut i empresonat i li aplicaren la llei de «Bandidaje y Terrorismo». Recuperada la llibertat i després de treballar en diferents tallers, ingressà a l'empresa FERGAT l'any 1973, on organitzà CCOO. Com a militant d'aquesta organització, desenvolupà una intensa tasca sindical i ocupà diferents càrrecs durant la transició: secretari general del Metall i, a l'inici dels anys 80, secretari general comarcal fins al 1986. Va militar al PSUC, però se'n va distanciar després de la seva detenció, l'any 1969. Posteriorment, va posicionar-se dins l'òrbita de Bandera Roja i ja a la transició va tornar al PSUC, del qual, finalment, també va sortir. [JFS]

García Lorent, A., anarcosindicalista a València (segle XX). Era membre de la Federació Nacional de Sanitat de la CNT quan va signar el 21 de gener de 1938 el projecte de coordinació, control i orientació dels organismes de la CNT dedicats a l'assegurança i a la previsió social, projecte sorgit de la reunió de diferents sindicats i federacions de la CNT celebrada a València en aquesta data. [JIG]

García Martínez, Pedro, Pedro Ibarra, obrer i anarcosindicalista (Barcelona 1928). De família obrera d'ideologia llibertària i resident al barri barceloní de Can Tunis, ingressà en les JJLL el 1943, durant la clandestinitat imposada pel règim franquista. Seguint l'organització de les JJLL en aquells moments, va actuar com a secretari de l'organització al districte cinquè de Barcelona. Fou detingut per la policia en dues ocasions, l'última el 1951. Posteriorment milità a CNT-AIT. [TMS]

García Messeguer, Ramon, dirigent comunista valencià a Sueca (segle XX). Fou un dels més destacats líders del partit comunista a Sueca i el principal inspirador de la reforma agrària en aquesta població. [CCG]

García Miranda, Josep, militar i comunista a Barcelona (? , 1897-?). Nascut el 1897, era capità de l'exèrcit. Havia participat en totes les conspiracions del període final de la Dictadura de Primo de Rivera. Actiu militant del Bloc Obrer i Camperol, fou detingut el 13 de novembre de 1930. Fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de Barcelona. A les eleccions a Corts constituents del 28 de juny de 1931 es presentà per Barcelona ciutat i província i per la província de Tarragona, i, sempre en el BOC, tornà a ser candidat per Barcelona província a les eleccions a diputats del 19 de novembre de 1933 a la candidatura del Front Obrer. Formà part de comissions del partit, com la que el novembre de 1931 s'havia d'encarregar de redactar la tesi organitzativa. Actiu propagandista, participà en infinitat de mitings a Barcelona, Sabadell, Terrassa, Sitges, Lleida, Balaguer, etc. Fou un dels impulsors del «teatre del proletariat», on representà la seva obra teatral *Horizontes* i donà cursets de cultura física a l'Escola Marxista del BOC. Poc temps després es donà de baixa del BOC i abandonà la política. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

García Muñoz, Salvador, polític socialista a Alcoi (segle XX). El 17 d'abril de 1931 va formar part de la primera Junta Provisional Republicana de Govern d'Alcoi. En les eleccions a diputats generals del 19 de novembre de 1933 es va presentar dins la candidatura socialista i en la segona volta de les eleccions va obtenir 75.499 vots, però no fou elegit diputat. En les eleccions del 16 de febrer de 1936, fou elegit diputat per Alacant amb 129.397 vots dins la candidatura del Front Popular com a representant del PSOE. [JMSS]

García Negrillo, Vicenç, el Negre, el Carpaneta, anarcosindicalista a Sabadell (Sabadell 1905-?). Activista contra la Dictadura de Primo de Rivera, anà a la presó juntament amb altres anarcosindicalistes de Sabadell el 1924. Va ser un dels homes de l'alcalde Josep Moix Regàs i, durant la guerra civil, lluità al front d'Aragó. S'exilià i va anar a parar al camp d'extermini de Mauthausen, on va ser un dels que prengué

el poder als nazis poc abans d'arribar-hi les tropes nord-americanes. Encara era viu el 1973. [TMS]

García Oliver, Joan, cambrer i dirigent anarquista (Reus 1901-Guadalajara, Mèxic, 1980). Fill d'una família d'obrers tèxtils, va fer de cambrer a Reus i Tarragona, on va marxar essent un xicot encara. El 1917 va anar a Barcelona; va treballar a la ciutat comtal i en diversos indrets de l'entorn, on va connectar de seguida amb cercles obreristes i anarquistes. El 1919, quan formava part del comitè d'acció integrat per representants de la CNT i del sindicat d'hostaleria, va ser detingut. Alliberat poc després, es va integrar, com a neòfit encara, a les reunions de la Federació Local de grups anarquistes de Barcelona; va marxar després al seu Reus nadiu, com a representant comarcal del Comitè Regional de Catalunya, amb l'encàrrec d'impulsar la creació de Sindicats Únics al Baix Camp. La primavera de 1921, va fer-se càrrec del Comitè Provincial de Tarragona; a indicació de l'esmentat Comitè Regional, va anar a Madrid per aixecar mapa de l'edifici de la Presidència de govern i col·laborar així en els preparatius de l'atemptat a Dato. Va ser empresonat a les darreries del 1921; fugint de l'enduriment de la repressió governamental que minvava els quadres confederals de Catalunya, es va refugiar a Saragossa, a València i després a Manresa, amb una breu estada a Reus, de nou. A la capital del Bages, se li va obrir procés l'any 1923. Abans, l'octubre de 1922, a Barcelona, havia participat en la creació del grup anarquista d'acció Los Solidarios, amb Durruti, Francisco Ascaso, Gregorio Jover, Ricardo Sanz i Aurelio Fernández, entre d'altres. La vintena d'activistes que van integrar el grup aviat van donar-se a conèixer amb nombrosos robatoris i atemptats, sobretot amb l'assassinat a Saragossa del cardenal Soldevila. Dispersats Los Solidarios durant la Dictadura del general Primo de Rivera, va ser empresonat a Burgos (1924) i en sortir del penal s'exilià a París. A la capital francesa, va treballar d'envernissador, va bellugar-se prop del vell cabdill catalanista Francesc Macià i, sobretot, d'anarquistes espanyols i italians que, com ell mateix, també havien fugit d'una dictadura. Va tenir tractes amb «fuorusciti» italians per a assassinar Mussolini i, junt amb Durruti, Ascaso i Jover, que

acabaven de tornar de la seva gira americana, va preparar un fracassat magnicidi contra el monarca espanyol, de visita a París, camí de Londres, el juliol de 1925. Descoberts els seus plans per la policia, arrestats Durruti i Ascaso, va fugir a Brussel·les i, després d'una ràpida passada per París, s'incorporà als plans d'invasió armada pel Pirineu liderats per Macià. Va anar a parar a Pamplona; fou empresonat a Tafalla la tardor de 1926, després de fracassar la temptativa de Prats de Molló i gairebé al mateix temps que la policia va descobrir l'anomenat complot de Vallecas. Jutjat, va ser condemnat a vuit anys, dels quals en va complir una part important al penal de Burgos. Va recobrar la llibertat a l'arribada de la Segona República i es va reincorporar als mitjans anarquistes de Barcelona; va fer-se càrrec de la secretaria peninsular de la FAI, quan aquest comitè era, junt amb grups d'afinitat més aviat dispersos, l'única realitat existent de l'esmentada federació. Des d'aquesta plataforma i, també, des de la dels llogaters que s'enfrontaven a la Cambra de la Propietat Immobiliària per la carestia de l'habitatge, s'enfrontà a la direcció anarcosindicalista moderada de la CNT, els anomenats «trentistes»; també va participar en tots els intents primerencs de transformar la República en un veritable règim sindical (aquest era el sentit de la pressió exercida per la manifestació que, organitzada sota les seves orientacions el Primer de Maig de 1931, ocupà la plaça de Sant Jaume). Abrandadament, va intervenir contra la ponència que defensà les federacions nacionals d'Indústria al congrés extraordinari, celebrat per la CNT a Madrid el juny de 1931: segons Adolf Bueso, en aquella ocasió un dels seus oponents, «des del pati de butaques, pronuncià un llarg i altisonant discurs, a l'estil "castelariño", defensant els "principis sacrosants" de les idees anarquistes». Va participar en tots els intents insurreccionals del primer bienni republicà; arran de l'aixecament de l'Alt Llobregat, va ser empresonat el gener de 1932; va acusar Pestaña de la situació creada dins la CNT i en va aconseguir la dimissió com a responsable del Comitè Nacional; va participar així mateix en la preparació de l'intent d'insurrecció del gener de 1933. Va ser detingut i maltractat per la policia; va sortir de la presó a la segona meitat de l'any 1933, poc abans de les eleccions del novembre, i, junt amb antics companys

seus de Los Solidarios, va crear el grup Nosotros, que no va integrar-se formalment a la FAI fins el 1934 (en realitat, el canvi de nom va respondre al fet que ja s'havia integrat a ella un altre grup dit també Solidarios). El grup va controlar el comitè de la Confederación Regional de Cataluña els anys 1933-1934 davant un debilitat Comitè Nacional traslladat a Saragossa. El setembre de 1934, va anar a Madrid com a redactor del diari *CNT* per portar una campanya en favor de l'amnistia i l'alliberament dels militants anarcosindicalistes que estaven a la presó. El maig de 1936, va assistir en representació del Sindicat Tèxtil de Barcelona al Congrés Nacional de la CNT celebrat a Saragossa, va defensar la reincorporació a la CNT dels Sindicats d'Oposició confederal i l'organització d'una estructura paramilitar obrera (ell mateix explica a les seves memòries la derrota d'aquest darrer punt); poc abans de les eleccions del mes de febrer, junt amb el seu grup, va assumir el Comitè de Defensa Confederal de Catalunya. El juliol, es va distingir en la lluita enfront dels militars insurrectes i va formar part del Comitè de Milícies Antifeixistes; va encarregar-se de la secretaria de Guerra. Un cop dissolt el Comitè de Milícies, va ser un dels puntals del governamentalisme anarquista de guerra. El novembre de 1936, va acceptar el nomenament de ministre de Justícia del govern Largo Caballero. Com a ministre, les seves declaracions oficials oscil·laren entre la defensa d'una «justícia calenta i viva», mai no tancada en els àmbits professionals, i una hipotètica destrucció dels registres judicials. El 1937, va participar en la pacificació de la rereguarda barcelonina; va sortir del govern immediatament després dels fets de Maig, i, l'estiu mateix, va formar part de la CAP del Comitè Regional de Catalunya, un òrgan nou, encarregat de dirigir la política anarquista de guerra, enfront del negrinisme i els seus suports comunistes. El 1938, va treballar en favor de la creació del ML i, finalment, va encarregar-se amb representants de totes les tendències de CNT-FAI d'un fracassat intent d'organitzar la resistència de Barcelona. Va creuar la frontera amb França, el 27 de gener de 1939; el 3 de febrer, va entrar de nou a territori espanyol i va cercar el Comitè Nacional de la CNT en un darrer intent d'organitzar el pas de militants anarcosindicalistes a França; va dirigir-se a París.

després a Suècia i, més tard, el novembre de 1940, va volar a Moscou; des d'allí, va anar amb tren a Vladivostok i va salpar cap als Estats Units, camí de Mèxic. A l'exili mexicà, va treballar en una companyia química, arribà a tenir responsabilitat executiva; també, va tractar en va d'influir en la CNT. Quan un accident el reclougué a casa seva, lluny de tota activitat, ell mateix va escriure que, a l'home d'acció que havia estat, no li quedava més que comptar el temps fins que li arribés l'hora de la mort. [STG]

Publicacions: *Mi gestión al frente del Ministerio de Justicia*, València, 1937; *El eco de los pasos*, Barcelona, 1978.

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. BUESO, A. *Recuerdos de un conetista. II. De la Segunda República al final de la Guerra Civil*. Barcelona, 1978. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAL*. Madrid, 1977. KERN, R. *Red Years/Black Years*, Philadelphia, 1978. MIRÓ, F. *Cataluña, los trabajadores y el problema de las nacionalidades*. México DF, 1967. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*. 3 vols. París, 1971; i *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964. SANZ, R. *El sindicalismo y la política. Los «Solidarios» y «Nosotros»*. Tolosa, 1966.

García Ponce, Julián, paleta i sindicalista socialista a València (1898- Montalban, França, 1964). Fou militant del PSOE i la UGT des de 1914. Exercí en nombroses ocasions de president, secretari o membre de comissió gestora de la societat La Constructora Valenciana. També ocupà diversos càrrecs directius a l'Aggrupació Socialista de València. Durant la guerra civil, ingressà a l'exèrcit republicà i arribà a ser comissari de brigada. [JIG]

García Quejido, Antonio, tipògraf i destacat dirigent socialista i després comunista (Madrid 1856-1927). Va néixer al si d'una família de menestrals al barri madrileny de Las Huertas; el seu pare, oficial tintorer i lector assidu de *La Discusión*, va pertànyer al grup demòcrata i després, integrat al nucli federal, lluità a les barriades el 1856 i 1866. Així, vivint en un medi d'opinions polítiques republicanes, va anar a l'escola pública fins que va començar a treballar d'aprenent de caixista d'impremta, i ho combinava amb l'assistència a cursos nocturns de tipografia. En una de les primeres feines va

coincidir amb companys internacionalistes i després fundadors del partit socialista, a través dels quals inicià el contacte amb les idees marxistes i féu amistat amb Pablo Iglesias, relació que determinà la seva vida. Malgrat tot, el fet decisiu del seu apropament a les idees socialistes va ésser la vaga de tipògrafs que tindrà lloc el 1873, de manera que el 1876 es va inscriure a l'Asociación General del Arte de Imprimir, bressol del PSOE, presidida ja per Iglesias. Poc després va pertànyer al grup que, entorn a Pablo Iglesias, pretenia la creació d'un partit de classe; durant aquest temps va aprofundir la seva formació socialista llegint els llibres, col·leccions de premsa o fullets que eren al seu abast. El 1879 ocupà la secretaria segona de l'Asociación del Arte de Imprimir, i el maig d'aquest mateix any participà, com a secretari, en la constitució del grup madrileny del llavors anomenat Partit Democràtic Socialista Obrer. Des de llavors va començar la lluita per l'emancipació del treballador, un capítol important en fou la vaga de 1882; en aquesta ocasió va començar a mostrar la seva capacitat d'organització amb la coordinació del servei de socors als vaguistes, feina que el va portar a la presó amb la resta dels membres de la directiva del partit. El 1884 va assistir al II congrés de la Federació Tipogràfica, celebrat a València, i poc temps després va ésser elegit secretari del comitè central de la federació, presidida per Iglesias. També el 1884 va informar oralment, en representació del Montepío de tipògrafs en l'enquesta demanada per la Comisión de Reformas Sociales, obeint el criteri socialista d'aprofitar l'ocasió per a exposar les seves idees. A finals de 1885 va participar, una vegada més, en una vaga de l'ofici; això li va fer perdre la feina, motiu que el va impulsar a emigrar. Abans de la marxa a València, va viatjar, com a secretari del Comitè Central de la Federació Tipogràfica, per algunes ciutats espanyoles mirant d'organitzar i reorganitzar les seccions de la federació; també va participar en la discussió dels criteris pels quals havia de regir-se *El Socialista*, en la qual no pogué conciliar les opinions de Vera i Iglesias enfront dels republicans. El maig de 1886 arribà a València, on havia trobat feina a la impremta d'un periòdic, i allí va treballar, en un medi no gens fàcil per les idees marxistes, per l'extensió de la Federació Tipogràfica i de l'Aggrupació Socialista, de la qual de seguida va ésser

ser secretari junt amb Antonio Cortés. Una altra vaga el va obligar a emigrar de nou, el juliol de 1887, aquesta vegada a Barcelona, on s'estava el seu antic camarada i amic Toribio Reoyo, peça clau del socialisme barceloní. De tots dos va partir la idea, assajada sense èxit el 1882, de la creació d'una organització a nivell nacional que unifiqués l'acció dels treballadors. Així, l'agost de 1888 van celebrar a Barcelona el congrés constitutiu de la Unió General dels Treballadors, fent-lo coincidir, per a fins propagandístics, amb l'Exposició Universal; García Quejido va ser elegit president del Comitè Nacional de la UGT, que residiria a Barcelona. També va participar en el Congrés del Partit Socialista, celebrat a la ciutat comtal pocs dies després. La seva estada a Barcelona marcà l'inici d'una activitat política i sindical cada vegada més intensa: es va encarregar de l'administració d'*El Socialista* a Catalunya, va assistir a assemblees i actes commemoratius, va organitzar cicles de conferències i, fidel al seu partit i a la nova Unió General, va recórrer una gran part de Catalunya, fins i tot va arribar a les Illes, amb fins d'organització i propaganda; això sí, sempre en estret contacte amb Iglesias, que informava puntualment. L'any 1890, vigents els acords del Congrés de París de 1889, va presidir els primers mitings i manifestació del 1r de Maig a Barcelona, lluitant aferrissadament per imposar el criteri socialista (organització d'una manifestació a nivell internacional per a intimar els poders públics a reduir legalment a vuit hores la jornada de treball) enfront de l'anarquista, partidari d'iniciar una vaga general; per la seva postura, dins la legalitat, els poders públics el van mantenir al marge de la repressió que hi va haver a Barcelona dies després. El novembre d'aquell any va assistir al II congrés de la UGT, celebrat a Vilanova i la Geltrú, on va ser reelegit president de la Unió. A les eleccions legislatives de 1891, seguint la línia política socialista de participar en la lluita electoral, es va presentar, sense èxit, com a candidat per Vilanova i la Geltrú i València. A partir d'aquests moments la seva estada a Barcelona comença a enrair-se; facetes temperamentals —caràcter poc flexible, a més d'una excessiva moderació en la lluita per la resistència— o problemes personals, com la falta de feina, el fan inclinar a emigrar de nou, mesura ajornada per la pressió dels amics de Barcelona i d'Iglesias fins al desembre de

1892, que marxà a Bilbao. Significativament, el juny de 1892, va intentar la publicació de *La Nueva Era*, que no sortiria fins a 1901, amb la qual pretenia cobrir el buit teòric del socialisme hispà; aquesta insatisfacció davant el socialisme va tenir importants conseqüències a la seva vida. També, durant aquest temps va assistir al III congrés de la Unió, celebrat a Màlaga (octubre 1892), i ja de tornada a Barcelona, quan s'anava a elegir la presidència del Comitè, va reiterar el seu propòsit irrevocable d'emigrar. A Bilbao comptà amb l'ajuda de Perezagua, va presidir el comitè de l'Agrupació Socialista local, i participà, com a candidat per Madrid, Santander i Oviedo, en les eleccions generals de 1893; es quedà de nou sense treball l'estiu d'aquell any. El setembre va assistir, junt amb Iglesias, al Congrés Socialista Internacional de Zúric en representació de la UGT i a la tornada, pressionat una altra vegada per Iglesias, es va quedar a Barcelona per fer-se càrrec del Comitè de la Unió, presidit llavors per Comaposada; l'explicació de Morato és que «Barcelona requeria hombres entendidos, resueltos y tenaces», però hi cap la sospita de l'existència d'una divergència entre Madrid i Barcelona, semblant a la que M. Ralle troba a Bilbao el 1892. Des de gener de 1894 va presidir l'agrupació local i el maig, l'acte amb el qual se celebrà la Festa del Treball. L'agost va assistir a Madrid al Congrés del Partit i de la Unió, presidí les sessions d'ambdós i fou elegit secretari de la Unió, càrrec des de llavors retribuït, i que ocupà fins al 1897, quan marxà definitivament de Barcelona. Durant aquests tres anys, temps d'una important davallada de la UGT, va continuar lluitant als fronts oberts pel partit i la sindical: suport econòmic i moral a la vaga de la indústria tèxtil de Màlaga de 1894, nous viatges de propaganda per Catalunya, País Valencià i les Illes, preparació de les eleccions municipals de 1895 i de les generals de 1896, on es va presentar, novament sense èxit, com a candidat; organitzà també cicles de conferències, de les quals cal destacar la del Centre Socialista de Mataró, el setembre de 1895, junt amb Juan Bautista Justo, el qual de pas per Barcelona per embarcar cap a Buenos Aires, féu amistat amb Quejido i l'animà a la publicació dels llibres fonamentals del socialisme, tasca que va realitzar anys després. El juliol de 1896 va assistir al Congrés Internacional socialista de Londres

com a representant de la UGT, i el setembre d'aquell any al V Congrés de la Unió, celebrat a València, on va ser substituït del seu càrrec de secretari de la UGT per Toribio Reoyo, que l'ocupà fins al 1899, quan la seu de la sindical va ser traslladada a Madrid. Durant l'últim any d'estada a Barcelona va publicar en una impremta socialista de Mataró, on sortia el setmanari *La República Social*, una breu biografia d'Iglesias, signada amb el pseudònim de Fidel. Una altra vegada, més problemes personals i les tensions de la lluita en un lloc tan problemàtic com Barcelona, on el moviment obrer continuava inclinat cap al societarisme i l'anarquisme, el van portar el maig de 1897 definitivament a Madrid, on de seguida ocupà la secretaria del Comitè Nacional del Partit Socialista. A Madrid va continuar tenint un paper clau en la marxa del socialisme polític, i, fins a l'escissió comunista, la seva vida, com la d'Iglesias (encara que es van manifestar divergències entre tots dos), no es pot separar de la història del partit socialista, fins i tot quan els vells militants van sent substituïts per una nova generació entorn a 1915. Partidari, des de la creació, de la III Internacional, es va separar definitivament del PSOE durant el congrés extraordinari celebrat l'abril de 1921 i integrà el comitè provisional del Partit Comunista Obrer Espanyol i, un cop conciliades les dues tendències del comunisme hispànic, va ser nomenat primer secretari general del comitè executiu del Partit Comunista d'Espanya. A la necrològica que li va dedicar el diari comunista *La Antorcha* hi ha unes línies que poden resumir la seva evolució ideològica: «Més purament marxista Quejido que Iglesias, el veiem oposar-se en tot moment a la interpretació oportunista del socialisme donada per Iglesias; i combatre aquells actes i coalicions en què el vell Partit Socialista anava deixant a esquinços l'essència del seu programa». [TMS]

Publicacions: *Pablo Iglesias y el Partido Socialista*. Mataró, 1896; «Del valor de la economía», «La ley de los salarios ¿Está bien formulada?», «Fatalismo económico». A: *La Nueva Era*, 1901 (aquests treballs van ser recollits a *Ensayos de economía social*, Madrid, 1928); «Mi nueva profesión de fe». A: *La Internacional*; (junt amb R. González i Torralva Beci) *Marx y la Internacional*; «Otra probable escisión del Partido Socialista». A: *La Antorcha*.

Bibliografia: MORATO, J.J. *Líderes del Movimiento Obrero Español, 1868-1921*. Selección, presentación y notas por V. M. Arbeloa. Madrid, 1972; *La*

cuna de un gigante. Historia de la Asociación General del Arte de Imprimir. Madrid, 1925.

García Riau, Pere, obrer a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou president del Sindicat de Treballadors de Sant Boi de Llobregat el 1930. [AGL]

García Rives, tallista i blasquista a València (segle xx). Com a regidor del Partit Radical a València, defensà el 1904 la concessió d'una subvenció per a la Casa del Poble. Fou president de la Societat de Tallistes de València. Resultà becat per l'Ajuntament per a viatjar a París per augmentar els coneixements tècnics en el seu ofici de tallista. [JIG]

García Sánchez, Antonio, treballador del metall i sindicalista (Montilla, Còrdova, 1936). Va arribar a Barcelona l'any 1950, i va entrar a treballar a Siemens l'any 1960. Poc després, va marxar a Alemanya, on va treballar a la mateixa empresa i es va afiliar a l'organització a l'exili del PCE, on va estar fins al 1963, any en què va tornar a Cornellà i va començar la militància al PSUC. Va formar part del comitè comarcal del Baix Llobregat entre els anys 1966 i 1972, i del comitè de Siemens entre els anys 1966 i 1971. L'any 1965 va començar a participar a Comissions, dins les coordinadores de CCOO del Baix Llobregat, Catalunya i Espanya. Entre els anys 1966 i 1977 va formar part del jurat d'empresa de Siemens, i va ser president de la UTT de Cornellà i vocal provincial de la UTT de Barcelona els anys 1971 i 1972. L'any 1969, arran d'una assemblea a l'església d'Almeda de Cornellà, va ser detingut amb 15 companys més i condemnat; complí la pena a la presó Model de Barcelona. [JTH]

García Sánchez, Cipriano, Cipri, pastor, miner, ferroviari, paleta, sindicalista i dirigent polític comunista (Manzanares, Ciudad Real, 1927-Castelldefels 1995). Des del 1951 visqué a Catalunya. Ben aviat es distinguí per la seva capacitat organitzativa dels treballadors i del moviment veïnal a Terrassa. Fou el principal animador dels principals moviments de protesta contra el règim franquista, com la manifestació de bicicletes, realitzada el 1956, davant els impostos municipals que gravaven l'ús d'a-

questi mitjà de transport habitual entre els treballadors i sectors populars. Membre de les direccions del PSUC (1954) i del PCE, fou sotmès dues vegades a consells de guerra, el 1957 i el 1960, pels quals fou empresonat al penal de Burgos. Fou la figura més rellevant de la creació a Catalunya del moviment sindical Comissions Obreres. A partir de la detenció dels principals dirigents de Comissions Obreres de l'Estat, condemnats en l'anomenat «Procés 1.001», tingué cura de la coordinació de CCOO per tot Espanya durant els anys 1972 i 1976. Fou un defensor apassionat dels drets dels treballadors i dels drets nacionals de Catalunya; destaquen els seus escrits sobre la qüestió nacional i els treballadors. La catalanitat de les CCOO a Catalunya quedaria ben palesa amb la constitució, l'any 1976, de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC). Diputat a Corts del 1977 al 1982 i al Parlament de Catalunya del 1984 al 1988, sempre dins de les candidatures del PSUC, la presència parlamentària de Cipriano García el convertí en l'autèntic diputat dels «pobres». Defensor aferrissat de l'autonomia sindical i dels postulats eurocomunistes, fou belligerant contra els intents intervencionistes del PCE i dels escissionistes prosoviètics. L'any 1995, en plena campanya electoral municipal a Castelldefels, municipi en què feia uns anys que residia, mentre penjava una pancarta d'Iniciativa per Catalunya va caure d'una escala i morí. En record a la seva memòria, la CONC dona el seu nom a la fundació que gestiona l'Arxiu Històric d'aquest sindicat. [AMA]

García Segarra, Elías, ferroviari i militant anarquista català (?-Pozoblanco, Còrdova, 1936). Va viure a Barcelona entre els anys 1913-1920 i participà molt activament en la lluita pistolerista en aquesta ciutat, enfrontant-se a Arlequí. Va aconseguir fugir de la policia i de les bandes terroristes enemigues i passà a França. Es traslladà posteriorment a Bilbao, on resultà ferit en un enfrontament amb la policia. Fou detingut, portat a Barcelona i condemnat a dues cadenes perpètuas. Va ser alliberat el 1931, després de deu anys de presó, i continuà posteriorment la militància. Es va convertir en secretari de la Federació Local Sevillana de la CNT i director del diari *Solidaridad Obrera* de Sevilla i del seu homònim a València. Participà en

el congrés de Saragossa de la CNT el 1936. Va morir al front de Pozoblanco. Va escriure molt, especialment sobre literatura i art. Col·laborà a les següents revistes: *Revue Internationale Anarchiste* (París), *Iniciales* (Barcelona), *Redención* (Alcoi), *Solidaridad Obrera* (en les publicacions del mateix nom a València, Barcelona, Gijón i Sevilla) i *La Revista Blanca* (Barcelona). Fou redactor de *Rebellión* (Cadis 1919) i publicà també diverses novel·les curtes. [CCG]

Publicacions: *El Nihilista*. Madrid, 1923; *Cántiga de montaña*. Barcelona, 1927; *Laudo de amor*. Barcelona, 1927; *Cain y Abel*. Barcelona, 1927; *Letras: lira rebelde*. Barcelona, 1927; *El primer amor*. Barcelona, 1928; *Fatalidad*. Barcelona, 1928; *Esclavitud*. Barcelona, 1929; *Femio el Aeda*. Barcelona, 1930; *Johas, el errante*. Barcelona, 1930.

García Terrés, Zoé, política a Maó (segle xx). L'agost de 1933, fou elegida vocal del Comitè Executiu de la Joventut Socialista de Maó. El desembre de 1936, fou elegida secretària femenina i infantil del Comitè Provincial de les Joventuts Socialistes Unificades. Després de la guerra, va estar exiliada a França i a l'Argentina. [DG]

García Viñas, Josep, metge i destacat dirigent internacionalista (Màlaga 1848-Melilla 1931). L'octubre de 1868 es va traslladar de Màlaga a Barcelona per estudiar medicina i de seguida començà a relacionar-se, influït per les idees paternes, amb cercles obrers i, molt aviat, amb el nucli fundador de la Internacional i de l'Aliança de la Democràcia Socialista a Barcelona; col·laborà des de llavors a la seva extensió. Va assistir al Congrés Obrer de Barcelona (juny 1870), representant la cooperativa El Amparo de las Familias de Arahall (Sevilla); participà en la redacció dels dictàmens sobre la cooperació i sobre la relació de la Internacional amb la política, recolzant amb energia la postura «antipolítica». L'agost de 1872 firmà amb altres internacionalistes el fullet «Cuestión de la Alianza», amb el qual sortien al pas de les crítiques i denúncies dels promarxistes de la federació madrilenya i posaven de manifest els beneficis que l'Aliança reportava a la Internacional. Va participar, com a delegat de la federació de Barcelona, al congrés de Còrdova (desembre 1872-gener 1873). Aliancista i partidari

de la insurrecció, va lluitar per radicalitzar la situació barcelonina de 1873; fou un dels internacionalistes que, darrere una manifestació en pro de la república federal, va lliurar a la Diputació Provincial un document en el qual constava el suport de les classes obreres de Barcelona a la república federal (9 de març de 1873); la nit del 19 de juny, després d'una manifestació a la plaça de Sant Jaume de Barcelona i d'una nova proposta de proclamació de l'Estat català, va demanar la creació d'una Junta de Vigilància dins la qual hi hauria representants de la classe obrera i fins ell mateix; aquest episodi, que va acabar en no res, posà de manifest la divisió de l'internacionalisme barceloní i l'existència d'un nucli insurreccionalista dirigit, entre d'altres, per l'estudiant malagueny; malgrat tot, serien els sindicalistes apolítics els que finalment dominarien la situació i, imposant la seva estratègia a la federació barcelonina de l'AIT, ajudarien a evitar la proclamació del cantó a Barcelona. Va ésser un dels delegats espanyols al congrés de la Internacional de Ginebra (1 al 6 de setembre de 1873), on es va declarar contrari a la vaga general, ja que era un impediment per a la consecució de la revolució social; aprovà la decisió del congrés d'abolir el Consell General i es va oposar que es limités la Internacional als treballadors manuals i que el congrés següent se celebrés a Espanya; aprofitant la seva estada a Suïssa, va anar a Berna a visitar Bakunin. Traslladada a Barcelona la comissió federal, després del congrés de Madrid, durant l'etapa d'ilegalitat de la Internacional, en va formar part, i en fou el membre més actiu, des de l'estiu de 1875, càrrec que ocupà gairebé sense interrupció fins al 1880. També el 1875 es va llicenciar en Medicina, i l'any següent llegí, a la Universitat Literària de Barcelona, la seva tesi doctoral sobre el tema de la misèria («Apuntes para el estudio médico-higiénico de la miseria»). L'octubre de 1876 va assistir, amb el pseudònim d'Antonio Sánchez, al congrés de la Internacional anarquista, celebrat a Berna, on va recolzar la proposta de Guillaume en contra de la convocatòria d'un congrés universal socialista. A Berna va rebutjar la traducció de l'obra de Guillaume feta per Severino Albarracín (llavors exiliat a Suïssa), de la qual es va encarregar ell mateix i que, amb el títol *Bosquejos históricos. Estudios populares sobre las principales épocas de la historia de*

la humanidad, va ser publicada a Barcelona el 1876. El setembre de 1877 va estar present, amb el pseudònim de Rodríguez, al congrés de Verviers, el darrer de la Internacional anarquista; pocs dies abans havia assistit, a La Chaux des Fonds, a una reunió dels íntims de Bakunin per a preparar el congrés. També aquest any es féu càrrec de la direcció de *La Revista Social* (Barcelona), en va canviar la forma i li donà un caire semiliterari i semifilosòfic, direcció que el 1880 ocupà Juan Serrano Oteiza. El 1878 viatjà a París; mentrestant les diferències al si de la Internacional eren cada vegada més profundes, fins n'hi havia dins l'Aliança; en aquest context, es veu la forta divergència entre Madrid i Barcelona, entre Morago i Viñas; això va motivar el viatge de Kropotkin a Espanya el 1878, el qual va tenir un estret contacte amb el metge aliancista. És probable que fos l'autor del programa de la revista clandestina *El Municipio Libre. Hoja Socialista Revolucionaria*, de la qual van aparèixer onze números (des d'octubre de 1879 fins a l'agost de 1880). El desembre de 1880 va deixar el moviment internacionalista i va abandonar la lluita activa; la causa, les dissensions dins la federació regional i la imposició del grup anarcosindicalista barceloní, que va arraconar insurreccionalistes i nihilistes. La qüestió, a vegades repetida, que Francesc Tomàs, secretari de la comissió federal, li recriminava que no «tenia callos en las manos», amagava, doncs, motius més profunds. Es va retirar a Màlaga, on va exercir la medicina fins al 1902, que va ésser nomenat metge titular de Melilla. El mateix dia del seu enterrament va morir la seva companya, Josefa Dómine Guzmán, amb la qual havia viscut més de quaranta anys. [TMS]

Publicacions: *Apuntes para el estudio médico-higiénico de la miseria*. Barcelona, 1875.

Bibliografia: MORALES MUÑOZ, M. *Málaga, la memoria perdida: los primeros militantes obreros*. Màlaga, 1989. TERMES, J. «Catalunya i els metges socials en el s. XIX». A: *Anales de Medicina*. 1973, Barcelona, núm. 2, pàgs. 116-121.

García Vivancos, Miguel, mecànic d'automòbils i anarquista a Barcelona (segle XX). Originari de Múrcia, residí a Barcelona, on l'octubre de 1922 fou un dels fundadors del grup d'acció Los Solidarios, juntament amb Durruti, els germans Ascaso i d'altres. Participà en diverses

accions del grup, com en l'important atracament a la sucursal del Banc d'Espanya de Gijón, que es produí l'11 de setembre de 1923 i on actuà de xofer. En instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, marxà a París i l'estiu del 1924 formà part de la comissió encarregada d'organitzar l'expedició i l'obtenció d'armament per a portar a terme una acció revolucionària en contra de la Dictadura, que finalment es limità a l'acció fracassada de Vera de Bidasoa. Poc després retornà a Barcelona, on treballà com a taxista. En instaurar-se la Segona República, prosseguí la seva actuació en grups d'acció, i ingressà a la maçoneria. Assistí a la reunió preparatòria de la insurrecció que tingué lloc el gener de 1933. Després dels fets d'Octubre de 1934, actuà d'emissari entre els dirigents de l'Esquerra Republicana de Catalunya i el grup anarquista Nosotras, quan dirigents d'ERC sol·licitaren als anarquistes que no fessin propaganda abstencionista en unes properes eleccions. Va participar activament en les jornades de juliol de 1936, que iniciaren la guerra civil, i treballà estretament amb Garcia Oliver, de qui fou el xofer, en el Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya. Posteriorment fou un dels organitzadors, juntament amb Gregorio Jover, de la columna Los Aguiluchos, que marxà de Barcelona cap al front d'Osca el 28 d'agost de 1936, i, com a cap de la 126 Brigada i de la 25 Divisió, participà a les batalles de Belchite i de Terol. El 1939 s'exilià a França i residí a París, on durant els anys 50 i 60 assolí una certa notorietat com a pintor *naïf*. Encara vivia a començaments dels anys 70. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, Abel. *Durruti. El proletariado en armas*. Barcelona, 1978.

García-Nieto París, Joan Nepomucè, jesuïta i sindicalista (Barcelona 1929-1994). Va néixer al si d'una família benestant. A l'edat de 15 anys ingressà a la Companyia de Jesús, en la qual va restar fins a la seva mort. Es llicencià en Filosofia per la Facultat de la Companyia de Jesús de Sant Cugat del Vallès i féu els estudis de Teologia a la Facultat dels jesuïtes de Dublín. Es graduà en Ciències Econòmiques i Socials per la Universitat de Deusto i posseï el Diploma Industrial Relations per la London School of Economics. Va ser professor de So-

ciologia i Relacions Laborals a ESADE, on va crear l'IEL (Institut d'Estudis Laborals). També va ser professor de Sociologia del Treball a l'ICESB, a l'Escuela de Mandos Intermedios, a l'Escola Sindical Primer de Maig, Escola de Formació Social del Baix Llobregat, etc. Impartí molts seminaris sobre relacions laborals a sindicalistes llatinoamericans, espanyols de l'emigració i de l'interior, col·laborant activament en el naixement i consolidació de les CCOO de Baix Llobregat. Des de l'any 1966 va viure a la ciutat de Cornellà de Llobregat, on va desenvolupar una llarga i fructífera tasca sindical, política i religiosa. Va ser militant d'OCEBR, PSUC i IC i consiliari de JOC, ACO i HOAC. Durant l'estat d'excepció de 1969 va ser detingut i reduït durant quatre mesos a la Casa d'Exercicis dels jesuïtes a Manresa. L'any 1973, junt amb altres militants catòlics progressistes, va fundar el moviment Cristians pel Socialisme. Va ser director de la Secció Social del Centre Cristianisme i Justícia dels jesuïtes. El dia 3 de març de 1989, l'Ajuntament de Cornellà, per unanimitat, li va atorgar la medalla d'or. Va ser fundador i primer president de la Fundació Utopia, d'Estudis Socials del Baix Llobregat des de 1984 fins al 1994. Després de la seva mort, els membres del patronat van decidir que aquesta fundació portés el seu nom com homenatge al fundador; així passà a denominar-se Fundació Utopia-Joan García-Nieto París, d'Estudis Socials del Baix Llobregat. [JFS]

Garcias Obrador, Jaume, electricista, polític i sindicalista (es Molinar, Palma, 1894-1939). De família pagesa, treballà a l'empresa Gas i Electricitat —GESA— de Palma. El 1920, era president de la societat obrera d'electricistes l'Energia. El 1921, pertanyia a les Joventuts Socialistes. El febrer de 1922, es presentà a les eleccions municipals, però no fou elegit. El maig d'aquell mateix any fou nomenat vicepresident de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble i el desembre, president de l'Agrupació Socialista de Palma, càrrec que ocupà fins a l'octubre de 1929. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou sotmès a un consell de guerra (novembre de 1923). Membre de l'executiva de la UGT de Balears (1925), en fou delegat en el congrés extraordinari de la UGT estatal (1926). Fou també presi-

dent de les Joventuts Socialistes (1927-30). L'abril de 1931, fou elegit regidor pel PSOE a Palma, càrrec que revalidà a les eleccions de maig d'aquell mateix any. Va arribar a ésser tinent de batlle. El 14 d'abril de 1931, es va fer càrrec momentàniament del Govern Civil de les Balears. L'octubre de 1931, expulsat del PSOE per haver expressat el seu desacord amb l'aliança amb els republicans, amb altres expulsats impulsà la creació del Partit Socialista Independent. El novembre de 1933, reingressà al PSOE. Poc després, fou nomenat vicepresident de la UGT de les Balears. El 1935, tornà a ésser processat, però fou absolt. Aquell mateix any era vocal per la Federació Socialista Balear en el Comitè Nacional del PSOE. El febrer de 1936, fou nomenat president de Comissió Gestora de la Diputació Provincial de les Balears. A la mort de Llorenç Bisbal, destacà com un dels dirigents socialistes amb més possibilitats de substituir-lo. L'abril de 1936, fou nomenat president de la Federació Socialista Balear. Quan s'inicià la guerra civil, s'amagà i no fou detingut fins al desembre de 1938. Sotmès a un consell de guerra, fou afusellat al cementiri de Palma. [AMR]

Bibliografia: NADAL, Antoni. «El proper quatre d'agost farà cinquanta anys que van afusellar Jaume Garcias i Obrador». A: *Balears*, 28 de juliol de 1989.

Gardeñas, José, paleta i sindicalista anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1936). Membre de la CNT els anys vint. El gener de 1925 va ser un dels signants de l'«Apel·lació a los Sindicatos de Barcelona» publicada a *Solidaridad Proletaria*, junt amb Àngel Pestafia i Joan Peiró, entre d'altres, on un sector de la CNT defensava la legalització del sindicat dins el marc de la Dictadura de Primo de Rivera. Va fer alguns articles a diferents publicacions anarquistes, en especial a les edicions sud-americanes i en llengua italiana. Membre dels corrents més purament sindicalistes de la CNT, va ser afusellat el juliol de 1936, pels seus companys de sindicat, acusat de saquejos durant els primers dies de la revolució. [JRM]

Gardó, Eladi, socialista a Barcelona (segle xx). Destacat dirigent del socialisme barceloní de la segona dècada del segle, militava a l'Aggrupació Socialista de Gràcia. Va prendre part en nombrosos mítings i actes de propaganda

socialista a Barcelona i altres ciutats catalanes, com Mataró i Llançà, i va participar, pronunciant un discurs, en la sessió de clausura de la Conferència d'agrupacions socialistes catalanes que va tenir lloc a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de 1910, on es va reorganitzar la Federació Socialista Catalana. [PPB]

Gardo Mañez, Enrique, empleat de banca i dirigent sindical comunista valencià (València 1944). Fou detingut el primer de maig de 1968 per anar a la manifestació convocada conjuntament per CCOO i el PCE. Membre de les CCOO i component de la Comissió de Treball en la branca de Banca, el novembre de 1968 va ser detingut dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. El 1968 fou acomiadat del treball per les seves tasques sindicals. [RIRB]

Gargallo, Manuel, socialista a Barcelona (segle xx). El 1929 va exercir com a vicesecretari del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona de la UGT. [DBM]

Gargallo Zaeza, Francesc, miner i comunista a Bagà, Berguedà (segle xx). Milità al PSUC i a la UGT. El 9 d'octubre de 1937 va entrar a formar part d'una comissió destinada a l'organització, distribució, allotjament i manutenció dels nous refugiats que havien arribat al poble. El 29 de gener de 1938 va entrar de ple a l'Ajuntament com a delegat del seu partit i sindicat, ocupà el càrrec de vocal de les comissions de Governació i Cultura. També fou escollit alcalde segon. Durant la guerra, fou primer vocal del primer Comitè Antifeixista de Bagà, constituït el 14 d'octubre de 1936, en representació de la UGT. En acabar la guerra, es trobava il·localitzable; tanmateix el 1941 se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, que se sobresegué el 1944. [JCR/JJR]

Garí, Jaume, associacionista (segle XIX). El juny de 1872 constà com a membre del consell de la Unió dels Obrers Manufacturers, en representació dels tintorers d'encarnat i obrers de productes químics. [CR]

Garí, José, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era el president de la Societat de Faixins del Comerç de Barcelona l'abril de 1924. [JIG]

Garnes García, Nicolau, paleta i sindicalista llibertari a Igualada (?-Seine-sur-Mer, França, 1989). Membre del sindicat de la construcció a Igualada almenys des de 1930. Molt lligat amb altres sindicalistes de la ciutat com Joan Ferrer i Anselm Sala, coneguts com el grup dels «llamborders», la seva lluita sindical el va portar a guanyar-se la confiança dels seus coreligionaris. El 1935 va ser nomenat secretari de la Federació Obrera d'Igualada, formada per vuit sindicats. Durant la guerra civil, va enrolar-se, primer, a la columna Durruti i, després, a la 26 Divisió, on va desenvolupar el càrrec de comissari del II Batalló de la 119 Brigada Mixta. A la fi del conflicte, va retirar-se cap a França i en va patir els camps de concentració. Instal·lat a Toló, va ser l'últim afiliat d'aquesta federació local, que es va extingir amb la seva mort. [JRM]

Garolera, Francesc, societatari a Manlleu (segle XIX). Signa com a secretari d'una associació obrera d'aquella localitat, el novembre de 1841. [CMM]

Garrell, Joan, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1928 va ser escollit vicepresident del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Garrido López, Manuel, mecànic i comunista a Barcelona (Baeza, Jaén, 1900-Barcelona 1939). Fou dirigent del ram de la fusta de la UGT i capità de carrabiners durant la guerra civil, també president del comitè de la General Motors. Va ser afusellat en acabar la guerra. [DBM/PPB]

Garrido Tortosa, Fernando, escriptor republicà i socialista (Cartagena 1821-Còrdova 1873). De família de mariners, el 1839 es traslladà a Cadis, on va entrar en contacte amb el grup socialista de Joaquín Abreu. Resident a Madrid des del 1845, va publicar els periòdics socialistes *La Atracción* (1846) i *La Organización del Trabajo* (1848). El 1849 va participar en la fundació del partit demòcrata i de la societat secreta Los Hijos del Pueblo. La publicació dels seus primers fullets propagandístics li valgué els primers processos i la primera presó. Indultat l'estiu del 1851, després de recórrer els

nuclis republicans de Catalunya, es va exiliar a París i Londres, on va conèixer Giuseppe Mazzini i va formar part del Comitè Internacional de la Democràcia Europea. Retornà a Madrid a l'inici del Bienni Progressista, i a mitjan 1855, mentre es dirigia a Barcelona, caigué malalt de còlera a Lleida, on aprofità per a escriure *La República Democràtica Federal Universal*, una de les seves obres més difoses i que valgué una estada a la presó de Lleida. En sortir, es traslladà a Barcelona, on participà en intenses campanyes propagandístiques que motivaren les persecucions del capità general de Catalunya Zapatero. Obligat a fugir, de retorn a Madrid, va col·laborar amb Pi i Margall i Cervera a *La Voz del Pueblo*. Exiliat a Gibraltar i Portugal, després de la presa del poder d'O'Donnell, el 1857 s'instal·là a Cadis, des d'on va participar en la insurrecció carbonària de juny de 1859. El mateix any va iniciar, amb l'editor barceloní Salvador Manero, la publicació de les seves *Obras escogidas*. Va participar en la polèmica amb Orense, en la qual Garrido va manifestar la seva fe absoluta en la democràcia que, en cap cas, no es veia perjudicada per les seves creences socialistes. Instal·lat a Barcelona per portar a terme el seu projecte editorial, creà la Legión Ibérica, una organització socio-republicana, constituïda sobre la base d'algunes societats obreres de Barcelona, amb la missió d'organitzar un exèrcit que intervindria al costat de Garibaldi en la lluita per la unificació italiana. Obligat a exiliar-se el 1861, s'establí a París, on va relacionar-se amb cercles fourieristes i proudhonians. Amb Joan Tutau, va viatjar a Anglaterra per conèixer l'experiència d'una societat cooperativa i es va manifestar com un actiu propagandista del cooperativisme, moviment que introduí a l'Estat espanyol. Va establir relacions amb els germans Reclus i amb Bakunin, i va prosseguir la seva prolífica tasca com a escriptor. La publicació d'una *Historia de los progresos sociales* li va valer l'excomunió per part del bisbe de Barcelona. Amb el triomf de la revolució de setembre de 1868, va intervenir en un viatge de propaganda des de Catalunya a Andalusia acompanyat d'Elie Reclus i de Giuseppe Fanelli, que va presentar a Rubau Donadeu. Membre del comitè nacional del partit republicà, fou diputat a Corts el 1869 i reelegit el 1872 i 1873. Amb una gran popularitat entre la classe obrera, es va oposar a la

il·legalització de l'AIT arran dels successos de la Comuna de París, però al mateix temps va polemitzar amb els internacionalistes espanyols tot fomentant el fourierisme i el cooperativisme per sotstrare els obrers de l'apoliticisme anarquista. Durant la Primera República (1873), fou intendent general d'Hisenda a les Illes Filipines. Amb la Restauració (1874), s'exilià a Portugal i França i el 1879 retornà a l'Estat espanyol. Fins a la mort, prosseguí la seva extensa tasca propagandística amb la publicació d'obres de caràcter polític, econòmic, social o simplement literari. [PPB]

Publicacions: *La regeneración de España*. Barcelona, 1860; *Historia de las persecuciones políticas y religiosas en Europa desde los tiempos antiguos hasta nuestros días*. 6 vols. Barcelona, 1863-1866; *La España Contemporánea. Sus progresos morales y materiales en el siglo XIX*. 2 vols. Barcelona, 1865; *Historia de las asociaciones obreras en Europa*. Barcelona, 1863; *Historia de las clases trabajadoras*, 1870; *La rebelión carlista, la religión católica y la República federal en España*, 1874; *Los Estados Unidos de Iberia*, 1881.

Bibliografia: MALUQUER DE MOTES, J. «Presentación». GARRIDO, Fernando. *La Federación y el Socialismo*. Barcelona, 1970; i *El socialismo en España, 1833-1868*. Barcelona, 1977. REVENTÓS CARNER, J. *El movimiento cooperativo en España*. Barcelona, 1960. RODRÍGUEZ SOLÍS, Enrique. *Historia del partido republicano español*. 2 vols. Madrid, 1892-1893.

Garriga, Antoni, tintorer i internacionalista a Reus (segle XIX). Com a representant dels tintorers de Reus, va participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870. Fou un dels disset delegats que no van votar positivament cap dels quatre dictàmens del congrés. Figurà, també, com a delegat de Reus, al Congrés d'Obrers Tintorers de Catalunya, celebrat a Barcelona el 29 de gener de 1871. Amb la mateixa representació, va actuar com a president del congrés de la Federació de l'Ofici de Tintorers de l'AIT, que va tenir lloc a Reus els dies 6 a 9 de gener de 1872. [TMS]

Garriga, Benet, llaurer i dirigent republicà a Barcelona (segle XIX). Va participar en l'aixecament republicà dirigit per Ramon Xauradó a Barcelona, el 4 de maig de 1837. A partir de 1840, durant la regència d'Espartero i en el període de les bullangues barcelonines, va formar part del grup d'Abdó Terrades i en el seu taller

organitzava reunions amb treballadors amb l'objecte de divulgar les idees republicanes. Va tenir un paper de primera fila en la revolta de la ciutat contra Espartero, el novembre de 1842, i va formar part de la junta revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. [PPB]

Garriga, Eusebi, barretaire i sindicalista (segle XIX). L'abril de 1873 figurà com a vocal del Consell pericial de la Federación de Oficio de los Sombrereros de España, traslladat a Barcelona des de Sevilla. [CR]

Garriga, Francesc, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Fou un dels obrers que van denunciar, als inicis de 1847, la situació dels treballadors agreujada per la crisi que afectà especialment la indústria cotonera local. [TMS]

Garriga, Josep, obrer i sindicalista a Terrassa (segle XX). Dirigent del Sindicat Únic durant els anys del pistolisme, el 1922 fou detingut a Manresa quan organitzava la recaptació de quotes del sindicat. Va ser posat en llibertat pocs dies després. [JLJ]

Garriga, N., societari a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869 figurà entre els quaranta vocals de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Garriga, Pere, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el congrés celebrat el 1965. [PPB]

Garriga i Arquer, Josep, treballador del vidre i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Va participar en el congrés fundacional de la CNT, celebrat a Barcelona la tardor de 1910, com a delegat de la Societat d'Operaris del Vidre de Badalona. A l'inici de la Primera Guerra Mundial, va fer diversos mítings al Maresme de caràcter pacifista junt amb Andreu Nin. La seva professió i residència el van vincular estretament amb Joan Peiró. Als inicis de la Dictadura de Primo de Rivera, va ser acusat pels seus companys de la CNT de col·laborar com a assessor amb els pistolers del Sindicat Lliure. [JRM]

Garriga i Pla, Esteve, mestre, membre de la UGT i dirigent de la FETE a Girona (Girona 1903-?). Membre del comitè local de la UGT, hi ocupà el càrrec de secretari ajudant. Fou vicesecretari de la secció gironina del CENU, i regidor de l'Ajuntament de Girona de febrer de 1937 a gener de 1939. S'exilià a Mèxic. [JClar]

Garriga Miralles, Antoni, militant democristià i cooperativista a Sabadell (segle xx). Germà d'un altre militant polític a la ciutat, Manuel, va afavorir la reorganització del PSUC sabadellenc per bé que ell no pertanyia a aquesta formació política. Procedent de l'Acadèmia Catòlica cap a 1958, va impartir cursos de marxisme a Sabadell, d'on sortiren molts dels quadres del PSUC d'aquesta ciutat. Poc després va ingressar a l'Agrupació Democràtica Popular de Catalunya. El 1965 va ser membre de la junta rectora de la Cooperativa de Construccions Industrials i Agropecuàries de Sabadell. [JRM]

Garriga Miralles, Manuel, advocat i polític socialista a Sabadell (segle xx). Germà d'Antoni, ja el 1956 era militant catòlic a la clandestinitat. L'any següent va participar en la tancada d'estudiants al paranímf de la Universitat de Barcelona, organitzat pel PSUC i el MSC, per a fer fora el sindicat estudiantil de Falange (SEU). El 1958 era membre del Comitè Nacional Català del Frente de Liberación Popular enquadrat a l'Agrupació Democràtica Popular de Catalunya. El mateix any, junt amb el seu germà i d'altres, impartí a Sabadell cursos de marxisme. Una dècada després, el 1969, a la mateixa ciutat va organitzar a l'escola dels escolapis uns cursos que van acabar convertint-se en una escola sindical on va néixer el grup conegut com «los eléctricos». El 1974 encapçalà el grup sabadellenc que s'integrà a Convergència Socialista de Catalunya i, a partir de 1976, al Partit Socialista de Catalunya (Congrés). [JRM]

Garriga Salvadó, Ricard, mestre i comunista a Tarragona (segle xx). Treballà com a inspector d'ensenyament i durant la guerra civil fou un dels propagandistes més importants del CENU a les comarques tarragonines. El 15 d'agost de 1936 fou nomenat secretari de la delegació co-

marcal del CENU de Tarragona, en representació de FETE-UGT. Des d'aquest càrrec va intervenir en nombrosos actes públics promovent el projecte del CENU. Fou obligat a dimitir quan el novembre de 1936 s'ocupà de la secretaria de cultura de les JCI-POUM de Tarragona. Militant del POUM, en fou també un dels ideòlegs. Fou director del portaveu del partit, *Acció*, des de l'aparició l'1 d'octubre de 1936 fins a la seva incorporació al front. Amb motiu de la seva marginació dins FETE-UGT, a partir de novembre de 1936 va ser un dels impulsors dels Grups d'Orientació Marxista, animats per mestres poumistes al si del sindicat. [PPB]

Bibliografia: PIQUÉ I PADRÓ, Jordi. *La crisi de la rereguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona, 1998.

Garriga Sans, Josep, pagès i anarcosindicalista (Constantí, el Tarragonès, 1905-Tarragona 1939). Militant de la CNT, a mitjan desembre de 1936, quan es constituí la secció local del sindicat anarquista, passà a formar part de l'Ajuntament. Detingut acabada la guerra, fou afusellat. [PPB]

Garriga Solà, Vicenç, sindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). A començament de gener de 1872 constà com a comptador segon interí de la Societat Fraternal de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols. [CR]

Garriga Vidal, Pau, sindicalista al Vendrell (segle xx). Dirigent ugetista del Baix Penedès durant la guerra civil. L'any 1938 era el vicepresident del comitè d'enllaç CNT-UGT del Baix Penedès. [RAM]

Garrigó, Antoni, forner i sindicalista a València (segle xx). Representà els forners de València al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Al mateix congrés fou elegit membre integrant de la ponència sobre les ajudes econòmiques per a assistir als congressos de la confederació i altres temes. [TMS]

Garrigó, Ginés, perruquer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representà els perruquers de La Nueva de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Garrigó, Josep, sindicalista socialista a Barcelona (segle XIX). Tresorer del Centre Obrer de Barcelona de l'octubre de 1887 al juny de 1888. Així mateix va ser un dels encarregats d'organitzar el congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona a mitjan agost de 1888. El febrer de 1889, va ser elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol de 1889. [JRM/TMS]

Garrigó i Rodríguez, Joan, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1938 en representació de la CNT. [AGL]

Garrós, Jaume, comunista a Barcelona (segle XX). Fou militant del Partit Comunista Català, encapçalat per Jordi Arquer, i el 1930 formava part del consell de redacció del seu portaveu, *Treball*. [PPB]

Garrós, Joan, revoltós a Barcelona (segle XX). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909, quan el dimecres 28 de juliol dirigí un grup de revoltats al barri del Clot i s'apoderà dels fusells del sometent. Detingut, fou jutjat en consell de guerra i condemnat a mort, pena que li fou reduïda posteriorment a cadena perpètua. [MPMJ]

Garroset, Maurici, obrer tèxtil, de tendències societàries socialistes a Sabadell (segle XIX). El gener de 1883, en el moment de la constitució, era membre, amb funcions de comptador, de la comissió dirigent de la Lliga Nacional de Resistència, creada a Barcelona per dirigents socialistes amb l'objectiu de reunir totes les societats de resistència aïllades. El 25 de maig de 1884, va defensar la incorrecció estratègica i tàctica de «l'harmonia entre capital i treball». Davant obrers que havien manifestat la intenció d'ingressar a la mútua La Invàlida (Sociedad de Invalidez y Fomento de la Industria de Sabadell), va insistir que aquesta fórmula només podia assemblar-se a «la unió d'un llop i un xai». [STG/PPB]

Garsaball Baena, Amadeu, obrer del sector químic i militant anarcosindicalista al Prat (Vic 1899-Sens, França, 1961). Membre del Sindi-

cat d'Oficis Diversos del Prat, va treballar a l'empresa Papelera Española, on va destacar per la seva activitat sindical. Durant la guerra civil, va ser tinent d'alcalde del consistori del Prat per la CNT-AIT. Va haver d'exiliar-se a França, on va continuar militant al sindicat anarquista; en fou el secretari del nucli de Yonne fins a la seva mort. [JRM]

Garsaball Falcó, Sebastià, pagès i comunista (Lleida 1890-França 1963). Havia militat a Estat Català i el 1926 havia participat en l'intent d'invasió de Catalunya per Prats de Molló. El 1928 fou un dels fundadors del Partit Comunista Català, la constitució del qual tingué lloc al seu domicili de Lleida, proper a l'estació. Militant del Bloc Obrer i Camperol des de la fundació, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de Lleida, a les eleccions del Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per la província de Lleida, a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933, també per la província de Lleida, i a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Lleida. Dirigent pagès, fou membre de la Comissió Agrària del BOC i el 1931 impulsà la creació de la Unió Provincial Agrària, de la qual esdevingué president a la celebració de l'assemblea constitutiva el març de 1933. Fou detingut durant uns dies el juliol de 1933, en plena efervescència agrària, acusat de tinença d'armes de foc, i de nou també amb motiu de la insurrecció del sis d'Octubre de 1934. En constituir-se el POUM, el setembre de 1935, passà a ser membre de la nova organització. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936 va dirigir, durant un període, el comitè de Salut Pública, que actuà com a comitè revolucionari local, i fou un dels impulsors de les collectivitzacions pageses. Incorporà la Unió Provincial Agrària dins la Unió de Rabassalres i el setembre de 1936 va potenciar la unificació de les organitzacions pageses de Lleida al si del nou Sindicat Agrícola Cooperatiu, del qual també esdevingué president i que adherí a la Unió de Rabassalres. El 1937 fou regidor de l'Ajuntament de Lleida. Exiliat a França en acabar la guerra civil, el novembre de 1944 va presidir la Conferència del POUM que se celebrà a Tolosa de Llenguadoc i que acordà propugnar la creació del Moviment Socialista de Catalunya. Va intervenir també en les tasques

de reorganització de la Unió de Rabassaires. Com a membre de la comissió organitzadora de la Unió, va presidir l'assemblea rabassaire que tingué lloc a Perpinyà el 10 de juny de 1945 i, el juny de 1948, en plena pugna contra els intents del PSUC d'heure el control de la Unió de Rabassaires, fou un dels signants del manifest que recolzava el Consell executiu i la figura de Pau Padró. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. DURGAN, Andrew. *B.O.C. 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. *La Batalla*, 1964, gener, París.

Garzón, Alexandre, sindicalista al País Valencià (segle XIX). L'abril de 1870 era vocal de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras de la ciutat de València. [CR]

Gas Belenguier, Artur, tipògraf i socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Societat de l'Art d'Imprimir de Barcelona. Fou un dels col·laboradors del partit socialista, juntament amb J. Comaposada i A. Badia, amb Solidaritat Obrera, amb la finalitat d'aturar la pèrdua d'influència del partit dins el moviment obrer català, especialment després de la vaga de 1902. La seva tàctica —influïda per l'ideari de J. Jaurès, que tingué gran predicament dins el socialisme català—, la va resumir en la frase «Aproximar sin confundir». Així, ocupà el càrrec de vocal de la comissió de Propaganda dins el primer Consell directiu de Solidaritat Obrera, elegit l'octubre de 1907. Fou empronat a Barcelona, arran dels fets de la Setmana Tràgica de juliol de 1909, i posat en llibertat al desembre d'aquell any. El 1910 figurà encara com a vicesecretari de la Comissió Administrativa Permanent de la Federació Socialista catalana i com a tal, el 18 de març de 1910, va publicar un important escrit, que va originar una llarga polèmica, a *El Socialista*, titulat «Nuestra respuesta», en el qual es va referir extensament a la presència dels socialistes dins Solidaritat Obrera i a la tàctica seguida dins aquest organisme. Enfront del centralisme del PSOE, defensà la independència dels sindicats respecte al partit, tot i que en va admetre una certa aproximació a l'organisme polític. Per aquest temps participà en un curs de conferències organitzades pel grup socialis-

ta Acción, i el mateix any de 1910 desapareix, enigmàticament, com a figura destacada del moviment obrer català. Detingut el 4 de novembre de 1936 per les patrulles de control, fou reclòs a l'exconvent de Sant Elies de Barcelona. [TMS]

Bibliografia: CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. Los orígenes de la CNT. Madrid, 1976.

Gascó, Manuel, jornalero de la construcció a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent ugetista de Vilanova durant la II República i la guerra civil. L'any 1936 presidí el Sindicat de la Construcció i derivats de la UGT. [RAM]

Gascó, Salvador, tipògraf i destacat dirigent socialista valencià a Xàtiva (segles XIX-XX). Fundador de l'Agrupació Socialista de Xàtiva el primer de maig de 1887, gràcies a la col·laboració de García Quejido, tingué un paper transcendental en la vertebració del socialisme valencià. Elegit secretari de l'Agrupació Socialista de Xàtiva, aviat marxà a València, on va compaginar les seves activitats tipogràfiques amb tasques d'agitació i organització socialista. D'idees marxistes ortodoxes, el 1888 va participar en la creació del Cercle Socialista de València i l'any següent, del Centre Marxista, aquest en col·laboració amb Francesc Sanchis Pascual. Durant aquests anys, acompanyà Pablo Iglesias en diverses campanyes de difusió del PSOE i la UGT pel País Valencià. Va ser un dels impulsors del III congrés del PSOE celebrat a València l'agost de 1892 i el presidí. Fou promotor de la Federació Socialista Valenciana, constituïda el 23 i 24 de juliol de 1905, i president de l'Agrupació Socialista de València. [AGA]

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Història del socialisme*. València, 1981. FRANC BENAVENT, Salvador. «Notes sobre l'origen del PSOE al sud del País Valencià». A: *Primer Congreso de Historia del País Valenciano*. 1975, València, pàgs. 581-588.

Gascón, socialista a Barcelona (segle XX). Milità a la USC i a la UGSOC. Va formar part de la direcció de la Federació Local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va reconstituir el juliol de 1936. [DBM]

Gascón, Francesc, pintador a Barcelona (segle XIX). Signa el conveni del ram, el dia 26 de gener de 1855. [CMM]

Gascón, Jaume, obrer tèxtil a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou dirigent local, el 1932, del sindicat anarquista d'oposició Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Cervelló, en el si del qual participà en la constitució del Grup d' Afinitat a la Federació Sindicalista Llibertària, i, a partir de 1935, del Partit Sindicalista. El 1935, davant la situació de crisi econòmica de la Colònia Güell, formà part d'una comissió de treballadors de l'empresa per fer-hi seguiment, en representació del Partit Sindicalista; i, altrament, el 1936, en constituir-s'hi el Comitè Local de Milícies Antifeixistes, en fou membre, i esdevingué propulsor, juntament amb Joan Padró, de la constitució —fallida— d'una col·lectivitat agrària local. [AGL]

Gascón, Joan, sindicalista llibertari a Barcelona (segle XX). A inicis de 1926, durant la Dictadura de Primo de Rivera, va ser un dels signants d'un manifest que proposava la legalització de la CNT dins el marc de la Dictadura. Tal legalització implicava implícitament l'exclusió dels grups menys sindicalistes, i més revolucionaris, inscrits a la CNT, la qual cosa li va valer de ser acusat de col·laboració amb els Sindicats Lliures —de la patronal— per part dels sectors més activistes del sindicat anarquista. El dit manifest va ser publicat al primer número de la revista *Vida Sindical*, aparegut el 15 de gener de 1926. [JRM]

Gascón González, Josep, internacionalista a Enguera (segle XIX). La seva adreça, carrer de Jesús núm. 9, va ser utilitzada com a bústia per la secció de teixidors de la localitat, adscrita a la FRE de l'AIT des del 1r de novembre de 1872. [TMS]

Gassó Maresma, Josep, sindicalista a Sabadell (segle XX). Juntament amb Jaume Falguera, va representar la CNT en el comitè local sabadellenc i la secció metal·lúrgica de la comissió d'Indústries de Guerra, creada el 24 d'agost de 1936, al si del comitè de Defensa de les Milícies Antifeixistes. [TMS]

Gassol, Enric, militant socialista a Reus (segle XX). Fou membre vocal del comitè de la Joven-

tut Socialista de Reus elegit el gener de 1913 i participà en diversos actes propagandístics. [PAN/AAC]

Gasull, Pere, obrer del ram del tèxtil i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre, des de l'inici de la seva militància internacionalista, de la societat secreta l'Aliança de la Democràcia Socialista. Com a membre de la federació local barcelonina de l'AIT, signà el març de 1871 un comunicat en què s'insistia en la necessitat d'un canvi social, però per mitjans pacífics. Va intervenir en el míting celebrat al Teatre de la Sarsuela de Barcelona, el 12 de maig de 1872, que posà fi al congrés constituïu de la Unió Manufacturera. Quan desapareix, temporalment, *La Federació*, i fou substituïda per *El Trabajo* (2 de juny de 1872), constà com a gerent responsable de la publicació. Continuà al mateix càrrec en reaparèixer *La Federació* (30 de juny de 1872), fins a la fi de la publicació (3 de gener de 1874). El 1873 constà com a membre de la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera i, l'11 de juny del mateix any, formà part de la comissió que preparà la crida per al míting que es va celebrar l'endemà, a la plaça de Catalunya de Barcelona, contra l'actuació del govern republicà. Va ser elegit membre de la Comissió Federal de l'AIT el 1876, càrrec que revalidà fins al 1880. Segons Anselmo Lorenzo, cap al 1913 era a Amèrica i «allí probablement enterrat». [CR]

Gasull Miró, Enric, militant comunista a Barcelona (?-1986). Va ser un dels fundadors de las Jovenuts Unificades Socialistes de Catalunya i militant de la cèl·lula del Clot. Després de la guerra civil, va fugir cap a França i el 1942 va ser detingut i deportat a un camp de concentració pels nazis. [JRM]

Gatell, camperol i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de Camperols de Barcelona al Ple de la regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrada a la ciutat comtal els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [JRM]

Gatell Boleda, Joan, Marquet, pagès i sindicalista (Valls 1900). El març de 1933 signà conjuntament amb nou persones més una adhesió intitulada «Manifest contra la guerra», que aparegué al periòdic socialista vallenc

Treball. El setembre participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. El gener de 1937 va ser facultat pel Sindicat de Treballadors del Camp de Valls, addicte a la CNT, per a assistir al Ple Regional de Relacions Camperoles, representant una sindical de 958 treballadors. S'exilià. El 1946 consta a la circular núm. 5 del Comitè Comarcal de l'Alt Camp, a França, col·laborant econòmicament per ajudar els companys de la comarca necessitats. [AGT]

Gatell Busquets, Josep, el Bou, cuiner i sindicalista a Valls (segle xx). Originari de Reus, la seva activitat, la desenvolupà a Valls. Iniciador de la Societat de Cambrers, Cuiners i Similars, entitat creada a Valls el gener de 1928, en va ser vocal durant els dos primers anys. L'entitat sempre va ser afí a la CNT i, quan sorgí la disidència dels trentistes, va formar part dels Sindicats d'Oposició. Durant la guerra civil, milità a l'ERC. [AGT]

Gatell Degà, Lluís, paleta i comunista a Tarragona (segle xx). Procedent del Partit Comunista de Catalunya, en iniciar-se la guerra civil milità al PSUC. El 6 d'agost de 1936 formà part del comitè del Front Popular Antifeixista tarragoní amb la funció d'encarregat d'Agricultura. Quan es constituí l'Ajuntament de Tarragona el 22 d'octubre de 1936, passà a ocupar la regidoria de Serveis Públics i Assistència Social. Fou redactor en cap del setmanari *Endavant*, que publicà el PSUC tarragoní des de gener de 1937 fins a finals d'any. Fou elegit membre del comitè central del PSUC a la I Conferència Nacional que celebrà el partit el juliol de 1937. Acabada la guerra, va ser apartat d'aquest organisme directiu, sota l'acusació de deserció, pel Comitè Central d'Anvers, reunit a París el març de 1939. [PPB]

Gatell Òdena, Anselm, escriptor i cronista (Valls 1915). L'agost de 1937, en la reorganització dels grups de les Joventuts Socialistes Unificades, quedà com a secretari general del grup de Dependents. L'octubre de 1937 va participar en la Primera Conferència Comarcal de les JSU de Catalunya i en fou escollit secretari d'actes. El maig de 1938, en la reunió organitzativa del comitè executiu del Socors Roig In-

ternacional de Valls, en formà part de la junta com a secretari de premsa en representació de les JSU. El setembre de 1938 formava part del comitè local de les Joventuts amb l'encàrrec del secretariat de Propaganda. El desembre, per causa d'aquest càrrec, va intervenir activament al Ple Comarcal de les JSU de la comarca de l'Alt Camp, amb un informe on s'exposaven accions realitzades i projectes en curs de realització. A l'acabament de l'assemblea i en renovar-se el Comitè Comarcal, va ser nomenat secretari de Propaganda. [AGT]

Gausachs, Pere, socialista a Manresa (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el 1934 dirigia a Manresa una secció de la Joventut Socialista de Catalunya. [MPMJ]

Gausachs Antonio, Pere, treballador del ram tèxtil, socialista i comunista a Barcelona (segle xx). Durant l'etapa republicana va estar afiliat a la UGSOC i a la USC (secretari de la secció d'Horta el 1935). Exerí com a secretari d'Agitació de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el setembre de 1936 i el maig de 1937. Va ser el representant del Sindicat Tèxtil, que presidia, en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1937, i la seva Federació d'Indústria en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional al llarg de la guerra civil. En incorporar-se a l'exèrcit l'any 1938, va ser comissari d'enginyers en el XII Cos d'exèrcit. En una primera instància s'exilià a França, des d'on sol·licità ajut al SERE per a traslladar-se a Amèrica. [DBM]

Gauset, Tomàs, sindicalista (segle XIX). L'agost de 1873 era secretari de la comissió pericial de la Federació de Boters de la Regió Espanyola, que tenia la seu a Reus (Baix Camp). [CR]

Gavaldà Lluquet, Agustí, pagès, militant socialista i membre de la Unió General de Treballadors (la Sènia 1885-1936). Militant de la Federació Comarcal de la Unió General de Treballadors a la Sènia (Montsià), en esclatar la guerra civil, fou designat com a guàrdia nocturn de la localitat i de l'edifici consistorial. La matinada del 19 d'octubre de 1936 fou assassi-

nat, junt amb un company ugetista, en els esdeveniments anomenats fets de la Sénia. [XPM]

Gayín, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Era un dels representants del Sindicat Únic de la Construcció de la CNT a Barcelona que formà part del comitè d'enllaç amb la UGT i que el 5 de gener de 1937 va prendre l'acord per a la collectivització del seu sector productiu en aquesta ciutat. [JIG]

Gaviria, Crispí, venedor ambulat i revolucionari a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra Espartero, iniciada el novembre de 1842, va presidir la darrera junta, republicana i radical, formada exclusivament per sectors populars, que dirigí la revolta i portà a terme una defensa desesperada de la ciutat que culminà amb el bombardeig de Barcelona per Espartero, el dia 3 de desembre de 1842. L'actuació d'aquesta junta es va caracteritzar tant per les iniciatives defensives que va portar a terme (construcció de barricades, armament del poble, reorganització de les patuleies), com per l'acció contra la burgesia que havia abandonat la ciutat. [PPB]

Gay, Josep, anarcosindicalista a Pineda de Mar (segle xx). Militant de la CNT-FAI, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, formà part del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda. Formà part del Comitè d'Abastaments. També representà la CNT-FAI a l'Ajuntament que es constituí el 31 d'octubre de 1936, per bé que presentà la dimissió el 28 de febrer de 1937. [PPB]

Gay Escoté, Josep, paleta i sindicalista a Montblanc (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament el gener de 1934 dins la candidatura d'ERC. El juliol de 1936 formà part del Comitè de Milícies Antifeixistes en representació del PSUC. Morí exiliat a Nevers (França). [AMA]

Gay Escoté, Ramon, Sitgetes, pagès i sindicalista (Montblanc 1900-Tarragona 1939). Membre del Comitè de Milícies Antifeixistes, el juliol de 1936, en representació del POUM. Fou afusellat. [AMA]

Gayà, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). El 10 d'octubre de 1919, assistí a la reunió

constitucional dels Sindicats Lliures, celebrada a l'Ateneu Legitimista de Barcelona, i sortí elegit vocal de la primera junta del sindicat. [TMS]

Gayà, Pere, sabater i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Membre de la Federació Local de Palma, el juliol de 1870, va signar, junt amb altres internacionalistes de la localitat, un manifest contra la guerra franco-prussiana. Des dels inicis de 1871 formà part del Consell Local de la Federació de Palma, càrrec que continuava ocupant l'agost de 1872. Figurà com un dels signants del fullet *Cuestión de la Alianza*, publicat pels aliancistes de Barcelona el primer d'agost de 1872 per aclarir les seves opinions enfront de les acusacions del grup promarxista de la Federació Madrilenya. El gener de 1873 va formar part del Consell de la Federació d'Obrers Constructors de Sabates, i fou designat per al congrés del ram, celebrat a Maó el desembre de 1872. [TMS]

Gayà i Coll, Pere, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Gaya i Jover, Ramon, pagès, sindicalista i polític a Montblanc (segle xx). Membre destacat del BOC, accedí el gener de 1934 al consistori municipal, on va ocupar la segona tinència d'alcadía. El 14 d'abril de 1935 fou apallissat i detingut per la guàrdia civil amb motiu de la manifestació organitzada en commemoració de la proclamació de la República. El seu pas per la presó li donà una més gran autoritat moral dins el moviment obrer, que posà al servei del procés d'unificació política que conduí a la formació del PSUC. El juliol de 1936 representà el PSUC i la UGT en el Comitè de Milícies Antifeixistes, del qual fou nomenat secretari i responsable de la comissió d'Agricultura i Proveïments. [AMA]

Gayà Nicolau, Guillem, El Mestre, mestre i polític a Mallorca (Sant Joan 1902-Palma 1989). El 1931, ingressà en el Partit Comunista d'Espanya. Col·laborà a *Nuestra Palabra* i es responsabilitzà (1936) de la secretaria agrària del Comitè Provincial. Exercí com a mes-

tre a Lluçmajor, on impulsà (1935-36) el procés d'unificació entre la Joventut Socialista i la Joventut Comunista. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detingut per membres de Falange, però aconseguí fugir poc abans d'ésser afusellat. S'amagà a diversos pisos de Palma i col·laborà amb les xarxes d'espionatge del govern republicà. Detingut (1937), fou condemnat a mort (1940), pena que li fou commutada. Entre 1937 i 1952, passà per les presons de Palma, Las Palmas, Chinchilla, Puerto de Santa María i Burgos. Tornat a Mallorca, reorganitzà el Comitè Provincial del PCE, que encapçalà fins al final del decenni dels seixanta. Per causa de les seves activitats clandestines, fou detingut i empresonat (1965). El 1971, s'apartà de la lluita política activa, encara que representà el PCE en la Mesa Democràtica (1972). Fou objecte de diversos homenatges durant la transició. [DG]

Bibliografia: BOSCH BAUZÀ, Francisca. «*Es Mestres*», *esqueixos d'una vida*. Palma, 1980. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. GINARD FÉRON, David & COMPANYY, Arnau. «Gayà Nicolau, Guillem». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. VI, Palma, 1988, pàg. 208-209. SERRA BAUZÀ, Antoni. *Gràcies, no volem flors. Cròniques de la clandestinitat a Mallorca*. Barcelona, 1981.

Gaya Teixidó, Cristòfol, pagès a jornal i sindicalista (l'Espluga Calba, les Garrigues, 1900-Picamoixons, agregat de Valls 1982). Va desenvolupar la seva activitat a Picamoixons, on residia des de la dècada dels vint. El juliol de 1937, conjuntament amb altres socis del Sindicat Agrícola de la localitat, va escriure al conseller d'Agricultura de la Generalitat, referent a les eleccions municipals, agràries que s'havien de celebrar, demanant que s'ajornessin per les múltiples irregularitats que s'hi podien escolar. El març de 1938 era el tresorer del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT de la seva localitat. [AGT]

Gayolà i Gardella, Miquel, obrer metal·lúrgic i dirigent sindicalista a Girona (Girona 1901-1996). Cursà estudis primaris al Grup Escolar de Girona. A catorze anys començà a treballar d'aprenent de manyà. El 1919 abandonà la fei-

na de Girona i es traslladà a Barcelona, on s'afilià a la CNT i descobrí què eren l'anarquisme, el moviment obrer i la república. Va fer el servei militar a Guadalajara i a l'Àfrica. Retornat a Girona, fou soci del Centre Republicà, partit que el 1931 abandonà per tal de cofundar el BOC. Es remarcà també com a dirigent de la federació de sindicats obrers, la qual —el 1932— s'escindí de la CNT. El 1934 formà part de la candidatura del BOC per a les eleccions municipals de Girona i del comitè de l'Aliança Obrera. Va participar en la fundació del POUM. De resultes dels fets d'Octubre d'aquell mateix any, hagué de refugiar-se a França fins a mitjan 1935. D'agost a octubre de 1936 va actuar al front d'Osca com a comissari d'una bateria d'artilleria. Poc després Andreu Nin el designà fiscal del tribunal popular de Girona, on actuà fins al desembre de 1936. El juny de 1937 entrà a l'Ajuntament de Girona com a representant del POUM. Detingut l'agost de 1937 en el context de repressió del seu partit, fou empresonat a Girona, València i Barcelona fins al gener de 1939. Exiliat a França amb Josep Rovira, s'instal·là a la Bretanya (An Oriant), on retrobà velles amistats del 1934 i treballà del seu ofici, i, posteriorment, a Perpinyà. Després d'una breu estada a Girona el 1969, hi retornà definitivament el 1981. Adherit al Moviment Socialista de Catalunya, fou militant del Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament. El 1983 va rebre un homenatge del PSC-PSOE. Col·laborà a *La Batalla* i publicà nombrosos articles a *L'Espurna*, portaveu del BOC i del POUM a Girona. [JClar]

Bibliografia: «Miquel Gayolà, 60 anys de lluita pel socialisme». A: *L'Espurna*. 1983, novembre-desembre, monogràfic núm. 11. COLL, Josep & Josep PANÉ. *Josep Rovira: una vida al servei de Catalunya i el socialisme*. Barcelona, 1978. FABRE, Jaume. «Miquel Gayolà: juliol de 1936 a Girona». A: *L'Avenc*, 1984, abril, núm. 70, pàg. 298-302.

Gázquez Fuentes, Manuel, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil, en representació de la CNT. [AGL]

Gebellí, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Geis, Antoni, activista (Olesa de Montserrat, 1835?-1855). Fou detingut el dia 14 d'abril de 1855 sota l'acusació d'haver participat en el robatori amb assassinat al Mas de Sant Jaume, del terme d'Olesa de Montserrat. En el moment de la detenció, li van ser ocupats cinquanta-tres duros d'or i plata. Condemnat a mort en el consell de guerra celebrat el dia 21 d'abril, fou executat a Olesa quatre dies més tard. Tenia uns vint anys. Trobant-se en capella, a Olesa, el dia 24 d'abril, va dir que havia conegut el seu inductor, Joan Poyo, a casa del cèlebre dirigent obrer Josep Barceló, detingut posteriorment i també executat el dia 6 de juny a Barcelona. [CMM]

Gelabert, Josep, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Des del juliol de 1937 fou president del Grup Cultural Pablo Iglesias, entitat que es va crear per acollir aquells socialistes que havien estat refractaris a la creació del PSUC un any abans. [DBM]

Gelabert, Josep, socialista a Barcelona (segle xx). Representà la subagrupació de la Barceloneta a la Conferència de delegats de les col·lectivitats socialistes catalanes que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908. [TMS]

Gelabert, Josep, societatari a Barcelona (segle xx). El 20 de juliol de 1856 va ser detingut pels Mossos d'Esquadra, juntament amb altres amotinats, per la seva participació en els combats de la nit del 19 i la matinada del 20 del mateix any a les barricades del carrer de Gignàs de Barcelona, amb motiu de la caiguda dels progressistes a mans del general O'Donnell. A conseqüència dels fets, fou condemnat a deu anys de presó. El dia 10 de juny de 1864 va signar un manifest a favor del socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) El febrer de 1869 va ser vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [APE]

Gelabert Herranz, Silvestre, treballador del metall i sindicalista (Adobes, Guadalajara, 1943). Militant de les Joventuts Comunistes, l'any 1966 va ingressar al PSUC. Així mateix, la seva militància sindical sempre va anar lligada a CCOO, dins la Coordinadora del Metall de CCOO de Catalunya, la Coordinadora Local de

Barcelona i la CONC. L'any 1969 va ser detingut a partir de les mobilitzacions originades pel procés de Burgos, però va sortir en llibertat provisional. Posteriorment, va patir una ordre de crida i cerca i va passar sis anys en la clandestinitat, des de l'any 1970 fins al 1976. [JGS]

Gelabert Mayol, Antoni, vidrier i sindicalista (Palma 1920-1994). Fill del dirigent anarcosindicalista Joan Gelabert Vallori. El 1935, ingressà a les Joventuts Llibertàries. Al començament del decenni dels quaranta, s'incorporà a l'organització clandestina de la CNT i de les Joventuts Llibertàries a Mallorca. Per aquestes activitats, fou detingut en diverses ocasions. [DG]

Gelabert Vallori, Joan, Pinyol, vidrier i sindicalista (Palma 1899-1950). Membre destacat del sindicat de vidriers, durant la Segona República (1931-36) fou un dels dirigents de la CNT a Mallorca. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà i fugí de Mallorca cap a Cabrera (agost de 1936). Posteriorment, passà a Barcelona i a Menorca. El febrer de 1939, fou detingut i empresonat fins al 1943. Tornat a Mallorca, participà en la reconstrucció de la CNT en la clandestinitat. El 1945, fugí a Marsella, on s'enfrontà amb el sector anticollaboracionista de la CNT. El setembre de 1947, tornà a Palma, on fou detingut i processat. [DG]

Gelada, J., militant comunista a Reus (segle xx). Membre de les Joventuts del POUM a Reus, durant la guerra civil participà en diversos actes públics de l'organització, com el míting al Teatre Fortuny del 24 de novembre de 1936, on fou un dels oradors. [PAN/AAC]

Gelada i Mir, Manuel, obrer tèxtil i dirigent sindical a Manresa (segle xx). Era el president de la Societat Fabril Cotonera de Manresa i Comarca que el 1900 tenia més de dos mil obreres i obrers associats. Aquesta societat obrera, adherida a la Federació Tèxtil Espanyola, va protagonitzar una gran vaga la tardor de 1900 en el decurs de la qual, el 16 de novembre, Gelada va ser detingut i empresonat. [JSC]

Gelada Terma, Francesc, dependent de comerç i comunista (Amer, la Selva, 1912). Estu-

dià a la Universitat de Cervera, d'on s'escapà als 13 anys per traslladar-se a Barcelona, on participà en les vagues mercantils i fou detingut en diverses ocasions a la presó Model. Militant del Bloc Obrer i Camperol des del 1932, va pertànyer al comitè executiu de la Joventut Comunista Ibèrica, en nom de la qual participava en mítings i actes de propaganda. El 1933 va treballar provisionalment de mestre a Sant Sadurní d'Osormort. Membre del POUM, a partir del 1935, en esclatar la guerra civil el juliol de 1936 marxà al front d'Aragó, on fou membre del comitè de Guerra de la 29 Divisió. Durant un temps fou designat per a fer-se càrrec del setmanari *Juventud Roja* de València. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, va romandre amagat al front de Terol amb nom fictici, però fou descobert i detingut a València, encartat en un segon procés del POUM que no se celebrà mai. Alliberat el març de 1939, acabada la guerra civil, marxà a França, on passà per tres camps d'internament. Detingut a Bordeus per la Gestapo, fou enviat al camp de concentració de Tekla, prop de Leipzig, on va romandre fins a l'abril de 1945. En constituir-se la República Democràtica Alemanya, fou detingut i acusat de trotskista, i obligat a presentar-se cada setmana al cap de la policia russa local. Després de tres intents frustrats, el desembre de 1949 fugí a l'Alemanya Occidental. El 1953 entrà a treballar en una empresa de fosa d'acer, a Wetzlar, prop de Frankfurt, on s'ocupà de la seguretat del treball. Membre del comitè d'empresa, el 1962 creà un centre cultural i recreatiu —de nom Agrupación Laboral Española— per acollir els treballadors espanyols immigrants a l'empresa i va mantenir la presidència d'aquest centre fins al 1974. El mateix any 1962 participà, organitzat juntament amb Max Diaman, en un míting de solidaritat amb els miners asturians en vaga. [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, Ignació & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant. Fets i records, 1930-1950*. Barcelona, 1994.

Gelembí, Josep Maria, internacionalista a Reus (segle XIX). En representació dels impressors, l'agost de 1873 figurava com a membre del consell local de l'AIT de Reus (Baix Camp). [CR]

Gelí Massanet, Eduard, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Dependència Mercantil de Barcelona, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Gelís, sindicalista a la Selva (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació dels sindicats de Banyoles, Arbúcies, Amer i Celrà. [XPM]

Gelis, Ramón, comunista a Sabadell (segle XX). Cap al 1937 era el segon secretari de les JSU locals. El gener de 1939, quan les tropes franquistes eren a Terrassa, es va ocupar de destruir tota la documentació del partit i es va fer càrrec de l'evacuació del seu aparell. Encara era viu el 1981. [TMS]

Gelonch, Eugeni, sindicalista a Sabadell (segle XX). A l'inici de la guerra civil, era el responsable del sindicat Unió de l'Art Fabril i Tèxtil (UGT) de Sabadell. [TMS]

Gendra, Josep, teixidor i associacionista a Badalona (segle XIX). Com a secretari d'una associació obrera de Badalona, signa el 14 de setembre de 1842 un document en el qual s'exhorta els obrers d'aquella vila a associar-se, seguint l'exemple dels obrers de Barcelona. [CMM]

Gendre, Joan, boter a Tortosa (segle XX). Dirigent de la Secció Local dels Boters de Tortosa la tercera dècada del segle XX. Ocupà càrrecs amb assiduitat en aquesta organització. [RAM]

Gené, Benet, sabater i societari a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de 1841, com a representant dels sabaters organitzats, va firmar l'exposició al regent del regne, el general Espartero, en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Gené Pedrol, Felip, internacionalista a Reus (segle XIX). Representant a la secció d'oficis diversos, l'agost de 1873 era membre del consell local de l'AIT de Reus (Baix Camp). [CR]

Gené Sambola, Esteve, republicà radical a Sabadell (segle xx). Durant els primers anys del segle, fou membre de les joventuts de la Unió Republicana. Compromès amb els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell, fugí a França l'estiu del 1909. Era un ateu convençut i el 1915 va inscriure en el registre civil el seu primogènit amb el nom de Gambetta. Va viure a Cerdanyola i com que li feien la vida impossible, es va traslladar a Sabadell, on va muntar un bar —l'Estevet— al Mercadal, que durant anys fou el refugi dels perseguits de la ciutat, un d'ells el cenetista badaloní Joan Manent i Pesas, que es va casar amb la seva filla Antonieta. Amic de Nakens, de Francesc Layret, de Marcellí Domingo i també dels cenetistes Salvador Seguí i Joan Peiró, entre d'altres, amb motiu de la repressió que seguí la vaga revolucionària del 1917, va donar refugi en el seu graner de Cerdanyola del Vallès a alguns dels participants perseguits. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va emigrar a Amèrica. El 1930 ajudà econòmicament a la insurrecció republicana de Jaca. Entre el 1936 i el 1939 fou el president del partit Izquierda Republicana, seguidor de Manuel Azaña, i ajudà al subministrament de la ciutat durant la guerra civil del 1936. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. III, IV i V. Sabadell, 1978-1982.

Gener, Joan, jornaler agrícola a Castellví de la Marca (segle xx). Dirigent camperol cenetista de Castellví de la Marca durant la guerra civil. L'any 1936 fou elegit batlle segon d'aquest municipi en representació de la CNT. [RAM]

Gener, Josep, anarcosindicalista a Igualada (segle xx). Militant de la CNT, el maig de 1938 era el president del Comitè d'Enllaç Sindical que varen constituir a l'Anoia els sindicats CNT i UGT. [PPB]

Gener, Maria, treballadora tèxtil a Vilafranca del Penedès (segle xx). Una de les primeres dirigents obreres del Penedès. Fou fundadora del Sindicat Tèxtil de Vilafranca la segona dècada del segle xx, i l'any 1919 en fou la secretària. [RAM]

Gener Babot, Pompeu, escriptor, pensador i assagista català més conegut amb el diminutiu

de Peius (Barcelona 1848-1920). Fill d'un farmacèutic de Barcelona, va estudiar tres careres —medicina, ciències i farmàcia— i seguí nombrosos cursos a Alemanya, Suïssa, Bèlgica i Holanda. De formació cosmopolita, molt vinculat als ambients intel·lectuals europeus d'avantguarda, fou un dels animadors del món de la bohèmia barcelonina i a vegades ha estat considerat un dels inspiradors de l'individualisme anarquitzant. Durant la revolució de 1868, es vinculà al republicanisme federal i l'agost de 1872 era redactor d'*El Comunalista*. *Diario republicano democrático federal socialista*, que va aparèixer a Barcelona. De producció nombrosa però irregular, és considerat un dels exponents més importants dins la cultura catalana d'un evolucionisme positivista, radicalment anticlerical i vitalista. En carta a Federico Urales escrita a les darreries del segle XIX, li reconeixia influències i mestratge de Darwin, Claude Bernard, Taine, Renan, Max-Stirner, Tenerbach, Carlyle, Emerson, Novalis, etc. Hàbil provocador, va protagonitzar polèmiques amb Leopoldo Alas, Clarín, i amb el bisbe Torras i Bages. Traductor de Nietzsche al castellà, Federico Urales va escriure d'ell que representava dins la filosofia espanyola l'«exageració individualista» i la «reacció anticristiana» i que era d'aquells autors que «son anarquistas en cuanto niegan la eficacia de las actuales leyes, de los actuales procedimientos de gobierno y en cuanto afirman que el predominio de la sensibilidad y de la retórica nos ha conducido a la actual decadencia mental», però que no ho són en tant que consideren que les societats han d'ésser regides pels aristòcrates que produeix la naturalesa en la seva constant selecció. Col·laborador a nombroses publicacions periòdiques, com *L'Avenç*, *La Renaixença*, *L'Esquella de la Torratxa* o *Juventut*, va escriure també, juntament amb destacats dirigents anarquistes, al periòdic madrileny lliurepensador *La Idea Libre*. Va morir en la més absoluta misèria. [PPB]

Publicacions: *La mort et le diable*. Pròleg d'E. Littré (1880); *Herejías* (1887), *Los cent consells del Consell de Cent* (1891), *Literaturas malsanas* (1894), *Amigos y maestros* (1898), *Dones de cor* (1905).

Bibliografia: URALES, Federico. *La evolución de la filosofía en España*. Estudi preliminar per R. Pérez de la Dehesa. Barcelona. 1968.

Genescà, Llorenç, dirigent internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va figurar, l'octubre-novembre de 1868, al primer secretariat local de l'AIT a Sabadell, format pels sectors juvenils més radicals de la vila. La iniciativa va sorgir arran de la celebració d'un miting que, organitzat per la Junta Revolucionària local als Camps d'Esbarjo, va comptar amb conferenciants tan destacats com el republicà Fernando Garrido i Elie Reclus, l'etnòleg i germà del conegut geògraf francès. El 1881-1882, va col·laborar amb l'advocat Joan Salas Anton, llavors cooperativista i republicà, en la creació i desenvolupament cultural de l'Ateneu Cosmòfil Enciclopèdic de Sabadell. [STG]

Genescà, Lluís, internacionalista sabadellenc (segle XIX). El 1883, el seu domicili particular (carrer Colomer, 68) acollia la Unió Manufacturera dels treballadors tèxtils collectivistes. [STG]

Generés, Josep Maria, camperol i activista agrari a Sarrià, Conca de Barberà (segle XX). Durant els anys vint, va ser president del Sindicat Agrícola, secretari a l'Ajuntament, membre del Centre Autonomista Republicà i del Sindicat de Vinyaters a Sarrià. [JRM]

Geniva Giménez, Joan, fonedor i sindicalista a Sabadell (segle XX). En representació de la CNT i juntament amb Antoni Silvestre Franco, fou un dels integrants del Comitè de Milícies Antifeixistes, constituït a Sabadell el juliol de 1936. [TMS]

Genollà, Josep, treballador del tèxtil i dirigent sindical a Manresa (segle XX). El 1900 era el president de la societat obrera de Manresa Societat Fabril Cotonera de Manresa i Comarca. Durant la gran vaga tèxtil de la tardor de 1900, que va afectar bona part de la Catalunya Central, va haver de fugir de Manresa en saber-se que s'havia decretat el seu empresonament. [JSC]

Genovés, V., treballador portuari i sindicalista a València (segle XX). Va ser un dels impulsors de la Societat de Bracers de Magatzems, creada el 1900 al port de Grau-Cabanyal de València, on s'agrupaven els mossos que treballaven als rafals portuaris. [JRM]

Gergely, Imre, comunista hongarès a Barcelona (segle XX). Procedent de l'Amèrica del Sud, va arribar a Barcelona el 1932 i hi restà fins a la retirada vers França de l'exèrcit de la República. Fou secretari de l'Agrupació de Periodistes Estrangers, cap de propaganda del PSUC i locutor de la ràdio d'aquest partit, instal·lada al Cercle Equestre del passeig de Gràcia de Barcelona. Participà en les lluites del 6 d'octubre de 1934 i en els fets de Maig de 1937. Després de la guerra espanyola, va ser agregat comercial de l'Havana a Roma i Hongria fins a les purgues estalinistes del 1949. Fou autor de *Magyarok a spanyol néppel (1936-1939) (Els hongaresos a l'Espanya popular)*, publicat a Budapest el 1977. Encara era viu el desembre de 1981. [TMS]

Gerhard i Ottenwaelder, Carles, advocat i socialista (Valls 1899-Mèxic DF 1976). Fill de pare suís i de mare alsaciana, va estudiar comerç a Suïssa i posteriorment es llicencià en dret a la Universitat de Múrcia. Militant d'Acció Catalana, el 1932 es va afiliar a la Unió Socialista de Catalunya i fou elegit diputat a les eleccions del Parlament de Catalunya, del 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Tarragona. Obtingué 23.594 vots i fou designat secretari de la Comissió de Suplicatoris del Parlament català i secretari del Parlament mateix. A Valls, on per iniciativa seva es constituï el 1932 una secció de la USC, dirigí el periòdic *Treball*. El juliol de 1936 passà al PSUC, tot i que es considerava «un socialdemòcrata de formació liberal, un humanista i un enamorat de Catalunya», i fou nomenat comissari de la Generalitat al monestir de Montserrat en substitució de Joan Puig i Ferrer. El setembre de 1937 fou nomenat magistrat d'audiència amb destinació a l'Audiència Territorial de Barcelona i agregat, en comissió de serveis, al departament de Justícia, i l'octubre de 1937 fou designat magistrat suplent del Tribunal Especial d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya. El 1939 s'exilià a França i a Suïssa, i el 1952 es traslladà a Mèxic, on treballà de traductor. L'any 1940 havia escrit les seves memòries polítiques, que no foren publicades fins al 1982, en les quals, a més d'explicar el seu pas per Montserrat, feia judicis molt severos sobre Comorera. L'any 1954, des de l'exili mexicà, va actuar com a secretari del Parlament de Catalunya en

la sessió en què Tarradellas fou elegit president de la Generalitat. [PPB]

Publicacions: *Comissari de la Generalitat a Montserrat (1936-1939)*. Barcelona, 1982.

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. MURIÀ, José M. (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. Mèxic, 1996. MASSOT I MUNTANER, Josep. *De la guerra i de l'exili*. Barcelona, 2000.

Germán, Antonio, militant anarquista a Barcelona (Chiprana, Saragossa, 1909-Rouget, França, 1986). Molt jove es va traslladar a Barcelona, on va integrar-se al sindicalisme llibertari. Militant al barri del Clot, va col·laborar intensament amb l'escola Natura i la seva colònia. Durant la guerra civil, va estar destinat al front d'Aragó amb Los Aguiluchos. Perduda la guerra, va exiliar-se cap a França, on va patir camps de concentració. [JRM]

Germán, Armando, representant sindical i polític anarquista a Amposta (segle XX). Fou membre de la CNT local d'Amposta durant la guerra civil. L'octubre de 1936, en formar-se els consells municipals legalitzats pel decret de la Generalitat de Catalunya, entrà a formar part del govern local d'Amposta en representació de l'organització confederal. Hi desenvolupà càrrecs de responsabilitat en la regidoria de Sanitat i d'Assistència Social, fins a la formació d'un nou consistori, el gener de 1937. [XPM]

Germán, Manuel, representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Comitè Nacional de Barcelona. [XPM]

Germinal, Domènec, destacat militant llibertari alacantí (?-Elx 1936). Fou una de les figures més importants del moviment anarquista a Elx. Va militar en la FAI i, durant la Segona República, va ser un dels seus principals representants al País Valencià. A la seva mort, el 1936, els llibertaris d'aquesta localitat posaren el títol de *Germinal* al seu principal òrgan de premsa, en homenatge a la seva figura. Potser és el mateix Domènec Germinal, anarcosindicalista a Mallorca, que fou un dels directors de *Cultura Obrera*, apareguda el setembre de 1931, i que participà, amb una dissertació so-

bre la llibertat, la revolució i l'anarquia, al míting confederal, celebrat el primer de novembre de 1935 al Teatre Balear de la ciutat de Palma. [TMS/JNN]

Gevilli (o Gibilli), Tomàs, teixidor i sindicalista (segle XIX). En representació dels teixidors de Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental), va participar en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny de 1870. Fou un dels disset delegats que no varen votar favorablement cap dels quatre dictàmens del congrés. [CR]

Gibanel, Agustí, publicista i anarcosindicalista (prop del Cinca 1895-Barcelona 1933). Sergent de l'exèrcit entre el 1913 i el 1922, abandonà la carrera militar i marxà a França, on treballà com a miner. El 1924, a París, s'uní al grup anarquista Liberión i assistí, en nom del Comitè pro Presos de la Dictadura, al congrés que els grups anarquistes refugiats a França van celebrar a Lió els dies 14 i 15 de juny de 1925. També, durant la seva estada a França, participà en la creació de la Federació de Grups Anarquistes de Llengua Espanyola i substituï V. Orobón Fernández en la direcció del periòdic *Tiempos Nuevos*. Cap al 1930 dirigí el periòdic *Redención* d'Alcoi i l'abril de 1931 s'instal·là a Barcelona, on col·laborà amb diverses publicacions catalanes entre les quals destacà *El Trabajo*, òrgan comarcal de la CNT de Manresa. En la Conferència Regional de Sindicats de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, fou elegit redactor de *Solidaridad Obrera*, càrrec que ocupà fins al setembre d'aquell any, en que es produí la dimissió de tot l'equip de redacció, potser forçat per la decisió de Joan Peiró, director fins llavors. Dins la línia anarquista moderada, des de les pàgines del periòdic confederal atacà durament els faistes i els acusà d'emular els comunistes en la seva visió del paper de la revolució. En aquest sentit destacà el seu article. «El anarquismo y el movimiento actual» (25 d'agost de 1931). Participà des de juliol de 1931 en la gestació del futur Manifest Trentista, així mateix formà part de la comissió que redactà definitivament el document, juntament amb Progreso Alfarache i Ricard Fornells, i, finalment, fou un dels signants del Manifest dels Trenta, que publicà el

periòdic *L'Opinió* de Barcelona el 30 d'agost de 1931. Poc temps després es convertí en el director del setmanari «trentista» *Cultura Libertaria*, editat a Barcelona des del 6 de novembre de 1931. També, seguint la línia dels trentistes de formar un organisme propi per entendre les seves idees al marge de la CNT, el 12 de juny de 1932 participà en l'assemblea constitucional de l'Ateneu Llibertari de Barcelona i integrà, com a bibliotecari, la junta d'aquesta institució que presidí Ricard Fornells. A través de les pàgines de *Cultura Libertaria*, expressà la seva actitud de protesta contra el control de la CNT pels elements radicals de la FAI i destacà l'article «Notas Críticas», aparegut el 16 de setembre de 1932. Expulsat de la CNT l'octubre de 1932 per ser director de *Cultura Proletaria*, continuà al capdavant del periòdic fins a la seva mort, precisament quan el rotatiu trentista fou substituït per *Sindicalismo*. Probablement la seva última actuació pública fou la signatura, com a representant de la Federació Sindicalista Llibertària i juntament amb Emili Vives, del document de constitució de l'Aliança Obrera el 16 de desembre de 1933. [TMS]

Bibliografia: VEGA, E. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Giberga i Giribert, Antoni, metge i polític radical a Barcelona (Cornellà 1826-Matanzas, Cuba, 1893). Fill d'Antoni, polític liberal radical que va formar part de la Junta Revolucionària de 1842. Llicenciat en medicina per la Universitat de Barcelona, va ser un dels fundadors de l'Ateneu Català de la Classe Obrera i de la Societat d'Amics dels Pobres. Després de la Revolució de 1868, va ser vicepresident de la Diputació de Barcelona. Posteriorment va emigrar a Cuba, on el seu pare estava presoner; exercí la medicina a Matanzas. El polític Eliseu Giberga Galí va ser el seu fill. [JRM]

Gibert, Emili, comunista a Catalunya (segle XX). El 1933 era membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (Bloc Obrer i Camperol). [PPB]

Gibert, Miquel, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona,

càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any. [TMS]

Gibert, Pere, internacionalista a Tarragona (segle XIX). Representant de la Societat de Fusters de Tarragona a començaments del 1871, l'agost de 1873 figurava com a secretari local de la mateixa ciutat. [CR]

Gibert i Calvet, Josep, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la junta del sindical molinenc Societat d'Agricultors, del qual fou membre de junta el 1916, i, en representació seva, fundador de la Federació Local de Societats Obreres de Molins de Rei i membre de junta el 1916. [AGL]

Gibert Vila, Magí, representant sindical i militant comunista a Tarragona (segle XX). Fill de Tarragona, exercí càrrecs sindicals durant la dècada dels trenta. D'idees comunistes i vinculat a la Federació Comunista Catalanoblear, fou membre del grup comunista que integrava la CNT des de diverses federacions locals. L'abril de 1932 va ser delegat al Ple Regional confederal en representació de la Federació Local de Tarragona pel Sindicat Metal·lúrgic, la Societat d'Oficials i Paletes i el Ram de la Fusta de Tarragona, que en total aplegaven més de mil adherits. Finalment fou expulsat de la CNT, junt amb la quasi totalitat de la federació tarragonina, a causa dels desacords entre la direcció anarquista i les aspiracions del grup comunista que volia una major llibertat de tendències dins la CNT. L'octubre de 1934 participà en els fets d'Octubre a Tarragona, motiu pel qual va ser empresonat al vaixell *Manuel Arnús*. [XPM]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Gil, fonedor i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat de Fonedors de Ferro de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a la ciutat comtal del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Gil, Andreu, socialista i dirigent societari a Reus (segle XX). Entre 1910 i 1913 va participar a la capital del Baix Camp en nombrosos mítings i actes de propaganda societaris, gaire-

bé sempre vinculats amb moments de vaga o de conflicte de diversos col·lectius laborals. [PPB]

Gil, Ceferino, anarcosindicalista a Villena (segle XX). Va estar empresonat entre 1904 i 1916 a conseqüència de la seva activitat com a àcrata. El 1916 va ser-li prohibida la intervenció en uns actes organitzats per la classe obrera local a causa de la seva ideologia anarquista que es considerava perillosa. [JMSS]

Gil, Eduard, pagès, representant sindical i polític rabassaire a Amposta (segle XX). El gener de 1937 fou representant de la Unió de Rabassaires al govern municipal d'Amposta, des d'on féu la petició formal perquè fos retirat el paper moneda local i tornés a circular el paper de l'Estat, contràriament a les aspiracions revolucionàries de la CNT local, que entenia la moneda corrent com a símbol de l'explotació burgesa. [XPM]

Gil, Eusebi, paperer i activista obrer a Altea, Marina Baixa (segle XIX). Va servir de mitjançer entre la Comissió Federal de la RE de l'AIT i els obrers paperers d'Altea durant el procés d'integració d'aquests en la Internacional. [APE]

Gil, Jaume, sindicalista anarquista a Blanes (segle XX). Fou delegat del Sindicat Únic de Treballadors de Blanes al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Gil, José, anarcosindicalista a Elda (segle XX). El 1911 va constituir el grup anomenat Los Invencibles per propagar les idees anarquistes a Elda. Aquest grup treballà intensament a Elda per difondre aquestes idees, junt amb un altre grup anomenat Un Tren en Marcha. [JMSS]

Gil, Josefa, militant anarquista (Fortuna, Múrcia, 1903-França 1986). Resident a França des del 1911, el 1920 va ingressar al moviment francès L'Union Anarchiste. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, amb refugiats espanyols que escapaven de la repressió, va organitzar grups ibèrics i artístics, com un teatre que feia representacions en solidaritat amb les famílies dels presos polítics espanyols. L'octubre de 1936 va passar a residir a Puigcerdà, on

va actuar al si de la SIA. En produir-se els fets de Maig de 1937, fou nomenada oficialment delegada del Comitè pro Presos i Perseguits. Retornà a França el 1939 i, acabada la guerra mundial, el 1946 va reprendre l'activitat sindical, al si de la CNT i de la SIA, amb els seus grups artístics Talia. [MPMJ]

Bibliografia: *Cenit*. 4 de novembre de 1986.

Gil, Pau, pagès i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FTTE). En el decurs del I congrés d'aquesta, celebrat a Barcelona entre el 23 i el 27 de gener de 1937, va ser nomenat secretari de la Caixa Rural de Crèdit del seu comitè executiu. Possiblement és el mateix Pau Gil, pagès i sindicalista de Constantí (Tarragonès), que durant la guerra civil fou també membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [DBM/PPB]

Gil, Ramon, sindicalista a Sant Sadurní d'Noya (segle XX). Dirigent cenetista de l'Alt Penedès durant la Segona República i la guerra civil. Va ser el representant del Sindicat Únic de Sant Sadurní (400 afiliats) al Ple Regional de Sindicats de la Confederació Regional de Treballadors de Catalunya l'any 1933. [RAM]

Gil, Ramon, sindicalista anarquista a Badalona (segle XX). Havia estat secretari del comitè regional de Catalunya. Va morir assassinat durant la Dictadura de Primo de Rivera, encara que no és clar si va ser a mans de la mateixa CNT o dels Sindicats Lliures, ja que un sector del seu sindicat el va acusar de ser confident. [JRM]

Gil, Vicenç, sindicalista anarquista a Catalunya (segle XX). De tendència federal-llibertària, va ser membre del comitè de la Confederació Regional del Treball de setembre de 1918 a desembre de 1919. [JRM]

Gil Abella, Joaquim, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Va representar la CNT-FAI en el Comitè Antifeixista igualadí, que es constituïa en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936.

Formà part de la «junta» que assessorava Manuel Riu, el responsable de les patrulles de control dedicades a la repressió a la rereguarda. El 31 d'octubre de 1936 entrà a formar part de l'Ajuntament, i el 19 de novembre del mateix any abandonava les responsabilitats municipals i marxava cap al front. [PPB]

Gil Clotet, Pere, sindicalista berguedà, militant del PSUC i sindicalista de la UGT (Bagà 1906-1984). Va entrar a l'Ajuntament, com a delegat del partit i del sindicat, el 27 d'octubre de 1937, i fou escollit vocal de la Comissió d'Obres Públiques. [JCR/JJR]

Gil Domínguez, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gil Gracia, Jacinto, obrer portuari, carreter i anarcosindicalista a Barcelona (Castelnau, Terol, 1894-Barcelona 1992). Als 18 anys va abandonar el poble natal i va traslladar-se a Barcelona, on va començar a treballar d'estibador. Uns mesos després ja treballava com a carreter en una empresa portuària i s'afiliava a la CNT. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, que gairebé el va deportar cap a Bata, era membre de la secció de carreters del Sindicat de Transports de Barcelona de la CNT. Enemic declarat dels trentistes durant la guerra civil (el port va estar militaritzat), va ser el tresorer de l'Art Rodat del Transport del Port. A la fi del conflicte, va haver de fugir cap a França; s'establí a Chartres, on va aixecar la seva federació local i serví de tresorer en el Comitè Departamental. El 1983 va retornar al Poblenou de Barcelona, on vivia abans de la guerra. [JRM]

Gil i Bonsoms, Joan, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou membre fundador del sindicat d'ofici molinenc Aliança de l'Obrer Paleta el 1904, i secretari el mateix any. [AGL]

Gil Julià, Antoni, metal·lúrgic, sindicalista i polític (Palma 1907-1988). Dirigent del Sindicat Metal·lúrgic, i secretari adjunt i secretari general de la UGT de les Balears (1933-35). Militant del PSOE, durant la Segona República fou un dels principals dirigents de la tendència

caballerista de la Federació Socialista Balear —FSB. President (1935-36) de la Federació Provincial de les Balears de les Joventuts Socialistes, participà activament en les negociacions per a la unificació entre la Joventut Socialista i la Joventut Comunista, i fou elegit secretari de les Joventuts Socialistes Unificades a les Balears (juny de 1936). Al començament de la guerra civil, fou tancat a la presó de Can Mir i en un camp de concentració. Durant els anys quaranta, encapçalà l'organització clandestina del PSOE a Mallorca i s'encarregà de l'aparell de propaganda del partit. El 1948, emigrà a Veneçuela. [DG]

Gil Mata, Vicenç, anarcosindicalista (Vila-real, la Plana Baixa, 1907-Marsella 1980). Es va traslladar de molt jove a Barcelona i va formar part del Sindicat de la Construcció. Durant la guerra civil va ocupar alguns llocs de responsabilitat dins la Confederació, entre els quals destacà el de conseller d'Obres Públiques. El 1939 es va exiliar i fou deportat a l'illa de Jersey. Va formar part de la federació local de Marsella. [TMS]

Gil Querol, Marià, obrer de la pell, comunista i sindicalista a Igualada (segle XX). Militant del POUM, era un destacat dirigent del Sindicat Autònom de la Pell que, el juliol de 1936, passà a ingressar a la UGT. En iniciar-se la guerra civil, representà el POUM en el Comitè Antifeixista igualadí i el 31 d'octubre de 1936 entrà a formar part de l'Ajuntament. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, i després que la UGT dissolgués la Junta Directiva de la Pell, de la qual formava part, fou expulsat del sindicat. [PPB]

Gil Roldán, Àngel, dirigent sindical anarquista (segle XX). Membre de la CNT, va ser nomenat, l'1 d'octubre de 1937, per aquest sindicat, subcomissari de guerra. El 1938 era el comissari del grup d'exèrcits de la zona catalana. [JRM]

Gilbert, anarcosindicalista a Reus (segle XX). Des del 1918 col·laborà amb Joan García Oliver en l'organització dels Sindicats Únics a Reus i a la comarca, de la Federació Comarcal de Sindicats de Reus, adherida a la CNT, i d'una federació local de grups anarquistes. [PAN/AAC]

Gilbert Gilabert, Alejandro, dirigent anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Als darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera, va fer-se visible a les reunions que activistes anarquistes celebraren a l'entorn de l'Ateneu Eclèctic Naturista de Barcelona. Públicament identificat amb les posicions dels anarquistes més radicals des del moment mateix de la proclamació de la II República, la seva signatura va ésser habitual al periòdic *Tierra y Libertad*, l'òrgan de la FAI. La seva designació, amb una clara majoria dels vots emesos, com a secretari del Comitè Regional de la CNT catalana, al Ple Regional de Sindicats Únics de Sabadell celebrat el 24 d'abril de 1932, resultà conflictiva i va ésser entesa com un element més en l'escala de conflictes sorgits entre els anomenats «trentistes» i els anarquistes de la FAI. Tot i això, la seva actuació va cercar vies d'entesa. Aquestes resultaren interceptades pocs mesos després, el setembre de 1932, quan la Federació Local de Sabadell, una de les que més crítiques havien estat amb la seva elecció, va ésser expulsada de la CNT. Com a secretari regional, informà sobre aquests esdeveniments al Ple Regional de Sindicats Únics catalans del març de 1933 i l'expulsió en fou obertament refrendada. Deixà el Comitè Regional el 1933, va ésser detingut després del segon aixecament anarquista del 1933, el del desembre, quan, substituint en les seves funcions el director del diari la *Sol*i, Manuel Villar, que també era a la presó, tractà de publicar-lo clandestinament. El 1935-1936, va promoure un grup d'afinitat que edità el periòdic *Liberación*, junt amb Miguel Jiménez, l'anarquista que va presidir el juliol de 1927 la creació de la FAI a València. El grup es manifestà proper a les formulacions anarcosindicalistes que, des de l'Argentina, defensava Gaston Leval i, de fet, reintroduí aquest anarquista francès als circuits catalans. El juliol de 1936 va fer costat als que lluitaren contra els militars revoltats i, en concret, el dia 20 de juliol, ell i Jaume Balius varen fer íntegrament, tots dos sols, la *Sol*i. L'agost de 1936, marxà, com a cronista de la columna Bayo, a l'expedició a les Balears. L'octubre de 1936, s'incorporà en representació de la CNT al Consell Municipal de Barcelona. A continuació, va veure's involucrat en l'anomenat «plet dels periodistes confederals», que enfrontà, d'una banda, Jacinto Torयोho, el director de *Solidari-*

dad Obrera d'ençà el novembre de 1936, i els dirigents dels comitès nacional i regional de la CNT i, de l'altra, junt amb el director sortint, tots els periodistes confederals que resultaren desplaçats. L'estiu de 1937, era secretari de la Federació Local d'Agrupacions Anarquistes de Barcelona i, aquest mateix any, començà a col·laborar a les tasques de redacció de *Catalunya*, el periòdic en català que, fins al 1938, va fer d'òrgan regional de la Confederació Nacional del Treball. Finalment, l'estiu del mateix 1938, era al front com a delegat polític a l'XI Cos de l'exèrcit republicà. [STG]

Publicacions: *La CNT, la FAI y la revolución española*. Barcelona, 1932; *Durruti, un anarquista íntegro*. Barcelona, 1936; *Los escritores al servicio de la verdad. Carta abierta a Ramón J. Sender*. Barcelona, 1938; *Un héroe del pueblo: Durruti*. Buenos Aires, s.d.; *El pecado de Ana María*. Barcelona, s.d.; *¡Yo no he matado a nadie!*. Barcelona, s.d.

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. ELORZA, A. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista de Trabajo*, 1972, Madrid, núm. 39-40, 1972, Madrid, pàg. 123-477. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*, 3 vols. París, 1971. TAVERA, S. & UCELAY DA CAL, E. «Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario». A: *Historia Contemporánea*, 1993, Bilbao, núm. 9, pàg. 167-190. VEGA, E. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Gilabert Romagosa, Antoni, administratiu i socialista (Reus 1919). Després d'estudiar el batxillerat, va fer-se membre de la Unió Socialista de Catalunya, on també militava el seu germà Joan. Els anys trenta va presidir la secció d'estudis socials del Centre de Lectura de Reus. Va treballar com a secretari personal de l'advocat i polític republicà Josep Andreu i Abelló. De la mà d'aquest advocat reusenc va ser nomenat, el 1936, oficial major de la Secretaria de Govern de l'Audiència de Barcelona —Andreu n'era el president. El 1937 va ser membre del comitè de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya i secretari de premsa i propaganda. Expulsat del PSUC el 1938, va anar-se'n al front amb la 137 Brigada Mixta. Perduda la guerra, va exiliar-se a França, on patí els camps de concentració i les companyies militaritzades de treball. Va fugir a Lon-

dres i tornà a França, aquesta vegada amb els aliats. El 1942 va anar a Casablanca i va establir-se definitivament a Veracruz (Mèxic). Soci de l'Orfeó Català, va convertir-se en activista de Comunitat Catalana mentre es guanyava la vida com a agent d'assegurances. El 1944 va fixar la residència a Guadalajara (Mèxic) i organitzà i presidí el Centre Català, des d'on va col·laborar a *La Nostra Revista*, *El Poble Català*, *Pont Blau* i *Xaloc*. El 1970 va anar a Reus per intentar participar en la lluita clandestina contra la dictadura, però se'n va tornar a Mèxic l'any següent. [JRM]

Bibliografia: *Diccionari dels catalans d'Amèrica*, 4 vols. Barcelona, 1992.

Gilbert Romagosa, Joan, agent comercial, dirigent socialista i publicista (Reus 1920-Mèxic 1975). Fou un dels fundadors del Centre Autonomista de Dependents de Comerç i Indústria a Reus. Militant del PSOE des de la Dictadura de Primo de Rivera, formà part de la UGT i n'arribà a ser secretari general del Baix Camp. En els anys de la República col·laborà en el diari republicà nacionalista *Foment*. Féu costat des del començament a Josep Recasens Mercadé en la iniciativa d'unificar la USC i el PSOE, partit del qual era secretari general a Catalunya al moment de produir-se la fusió. Fou el secretari sindical del primer comitè comarcal de Reus del PSUC, el 1936. Es destacà en l'organització de columnes de l'Exèrcit Popular. El 1937 participà en la I Conferència Nacional del PSUC, i fou elegit membre del seu comitè central. L'abril d'aquell any fou un dels ponents del Pla de la Victòria ideat pel PSUC. Acabada la guerra, s'exilià a Mèxic. El 1940 manifestà públicament la seva disconformitat amb la política del partit. El 1941 signà el manifest fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana, que l'any següent es transformà, amb la seva participació, en el Partit Socialista Català, del Consell executiu del qual formà part. A l'exili, col·laborà activament a l'Orfeó Català de Mèxic. [PAN/ AAC]

Gilbert, Antoni, forner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Martí Ricart, Isidre Guillantó i Gerard Martín, representà els forners de La Espiga de Barcelona al primer

congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Gilet, Alexandre, metal·lúrgic i dirigent societatari a Mallorca (segle xx). Membre de la CNT i dirigent de la societat obrera La Metal·lúrgica de Palma, tingué un paper destacat a les lluites obreres que tingueren lloc l'any 1919. Fou escollit membre del comitè de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble, de Palma, al primer congrés del nou organisme celebrat el novembre de 1919. [PPB]

Gili, Antoni, pagès a Cornellà de Llobregat (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la Collectivitat Agrícola local i regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat el 1938. [AGL]

Gili, Nemesi, advocat, sociòleg, metge i militar (?-Barcelona 1888). Militant internacionalista, com a metge i advocat dedicà bona part de la seva vida a millorar les condicions de vida de la classe obrera. Fou secretari d'Estanislau Figueras quan aquest va ocupar la presidència de la República (1873). En plena repressió contra la Internacional, es féu responsable d'haver redactat el *Manifiesto de la Comisión Federal. A todos los trabajadores de la Región española* (març 1874) —en què s'exhortava els obrers a confiar en les idees de revolució social— per tal d'evitar que Severino Albarracín fos inculpat pels esdeveniments d'Alcoi. Empresonat l'abril de 1874, en substitució d'aquest, sembla que fou condemnat a mort, per bé que posteriorment la sentència li fou commutada. Alliberat el 1875, figura entre els col·laboradors del periòdic clandestí, publicat a Madrid, *El Orden* (1875-1878). [PPB]

Bibliografia: NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, JOSEP. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Gili Cirer, Bartomeu, polític (Capdepera, Mallorca, ?-Maó 1939). El 1936, s'afilià al PCE i organitzà la cèl·lula d'aquest partit a Capdepera, de la qual fou nomenat secretari. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà. El novembre de 1936, fugí amb una barca a Menorca. En aquesta illa, s'incorporà a l'orga-

nització del PCE i col·laborà a *Nostra Paraula*, publicació de la qual fou administrador. Nomenat cap de la presó, sembla que es distingí per la seva duresa amb els presos dretans. Després de la rendició de l'illa (febrer de 1939), fou detingut, jutjat i executat. [DG]

Gili Peladí, Lluís, impressor i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou militant de la Societat Tipogràfica de Barcelona, quan es va constituir aquest sindicat l'agost de 1879, i a mitjan de 1882 va participar en l'escissió anarcosindicalista que va fundar la Societat Solidària dels Obrers Impressors de Barcelona. El juny de 1883 era un dels signants, juntament amb Josep Lluas i Pujals i J. Casanovas, del Reglament de la Societat dels Obrers Tipògrafs de Barcelona, aprovat pel governador civil de la província el gener de 1884. Constava com un dels secretaris de la secció d'Instrucció y Recreo. Treballador a la tipografia La Academia, el desembre de 1882 figurava com l'editor de la *Crónica de los Trabajadores de la Región Española*, que recollia actes, circulars, etc. de la comissió federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola —això fa suposar a Max Nettlau que no fos membre d'aquest organisme directiu. La seva adreça de Barcelona (c/ de Ponent, 49, 1a) figurava el juny de 1882 com la seu de la Unió dels Treballadors del Camp. [PPB]

Bibliografia: NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, JOSEP. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Giménez, comunista (segle XX). Procedent de la Federació Socialista Catalana (PSOE), durant la guerra milità al PSUC. Fou elegit membre del Comitè Central del partit a la I Conferència Nacional que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937. [PPB]

Giménez, Enric, sindicalista a Manresa (segle XX). El 1900 era el secretari de l'Agrupació Socialista de Manresa que s'havia reconstituït recentment. També era el president del Centre Local de les Societats Obreres de Manresa, que aplegava el conjunt d'organitzacions d'ofici existents a la ciutat. [JSC]

Giménez, Felip, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels assassinats pels pistolers de la patronal entre 1918 i 1931. [SBV]

Giménez, J., anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels qui va signar la ponència del Ple de Grups de Delegats dels Sindicats, Militants i Comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari celebrat el 2 d'abril de 1938 a Barcelona. [JIG]

Giménez, Miguel, el Pijo, electricista i socialista a València (segle XX). Electricista de professió, va treballar a RENFE. Participà el 1971 en la creació de les JJSS de València junt amb altres socialistes. [RIRB]

Giménez, Miguel, periodista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels nous col·laboradors d'*El Productor* a partir del 21 de gener de 1926, quan aquest periòdic va traslladar la redacció de Blanes a Barcelona. [JIG]

Giménez, Rossend, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels assassinats pels pistolers de la patronal entre 1918 i 1931. [SBV]

Giménez, Tomás, sindicalista a Badalona (segle XX). Representà la Societat Obrera de Badalona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Giménez Bautista, Paco, treballador de la banca i dirigent sindical de la USOC (Barcelona 1949). Milità a CCOO de 1968 a 1969, formà part de la USO d'ençà de 1972. De 1975 fins al 1987 va ser secretari general de la USO de Catalunya i membre de la Comissió Executiva Confederal d'Espanya. Des del 1990 al mes de juny de 1997, fou membre de la Comissió Executiva Confederal d'Espanya i, del mes de juny de 1995 fins a l'actualitat, membre del Comitè Nacional de la USO de Catalunya i responsable del departament de Serveis Sindicals de la USO de Catalunya. Altrament, és també delegat del comitè d'empresa del BBV per la USOC i secretari del comitè. Va participar en set congressos de la USOC, vuit congressos de la USO Confederal i dos congressos internacionals, celebrats per la CFDT (França) i la

CISL (Itàlia). Va participar en les vagues pel conveni de la banca de juny de 1987. És casat i pare d'un fill. [JAT]

Giménez Muñoz, David, mestre i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil era secretari de l'Escola Normal de Tarragona. Col·laborador habitual al *Diari de Tarragona*, fou també el president del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT. El setembre de 1937 fou nomenat regidor de l'Ajuntament tarragoní en substitució dels consellers que dimitiren a causa de la seva incorporació a files. [PPB]

Giménez Orive, Wenceslao, ferroviari i anarcosindicalista a Barcelona (Gijón 1922-Sant Vicenç dels Horts 1949). Fill del secretari del sindicat de ferroviaris de Saragossa, afusellat a Jaca pels feixistes, abandonà l'Escola Industrial de la capital aragonesa per no voler afiliar-se a la Falange. Esdevingué ferroviari, realitzà treball sindical. Fou abatut a trets mentre reparava fulls volants. [SBV]

Giménez Santos, Bernardí, llicenciat en Dret i dirigent socialista a València (segle xx). Advocat de professió, va formar-se al despatx laboralista de Manuel del Hierro. Lluitador contra el franquisme des de l'esquerra, va pertànyer a executives provincials del PSPV i del sindicat UGT al País Valencià a la fi del franquisme. Destacà en la participació de la discussió de convenis col·lectius i fou expedientat pel rector Bàguena, de la Universitat de València, per les seves tasques contra la dictadura. [RIRB]

Giménez Valdivieso, Tomás, polític i escriptor (Cartagena 1859-València 1933). Va realitzar estudis de dret a València. Acabada la carrera, va ingressar a l'Ajuntament d'aquesta ciutat, del qual fou secretari fins a 1930. Va ser membre i president de l'antic Ateneu de València. Destacà com a lliurepensador i difusor d'idees socialistes. Col·laborà a diverses publicacions valencianes amb els pseudònims de Tohn Chamberlain i Cazall. [CCG]

Publicacions: *El atraso de España; La España del siglo XIX; Un nuevo socialismo; La República.*

Gimeno, anarcosindicalista a Badalona (segle xx). Com a membre de la Federació Local de Badalona de la CNT, parlà al míting del teatre de la Marina, l'agost de 1911, contra la guerra del Marroc. [SBV]

Gimeno, anarcosindicalista a Sant Cugat del Vallès (segle xx). Representà el sindicat de Sant Cugat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya de maig-juny de 1931. [SBV]

Gimeno, Abelardo, Lleteta, dirigent sindical comunista a València (segle xx). Militant de les JJCC, durant la guerra civil fou oficial de l'exèrcit republicà a Extremadura. A la fi de la guerra, va fugir a França i Andorra, on va desenvolupar activitats clandestines pel PCE i fou responsable del pas il·legal de la frontera francesa. El 1959 fou detingut per la policia franquista per les seves tasques dins les CCOO de València. Membre del comitè central del PCE. [RIRB]

Gimeno, Agustí, treballador del ciment i comunista a Sitges (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol de Sitges, durant la Segona República treballava a la fàbrica de ciments Fradera de Vallcarca i, segons la versió anarquista, formava part de la junta directiva del sindicat de la fàbrica integrat a la CNT. Fou un dels dirigents de les vagues que tingueren lloc durant el 1931, per la qual cosa fou acomiadat. [PPB]

Gimeno, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels signataris de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», escrita a la presó per un grup de militants, que fou publicada a *La Protesta* i *Solidaridad Proletaria*, el març del 1925. [SBV]

Gimeno, Juan José, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT, el juny de 1951 fou membre, com a delegat de la regional de Llevant, del comitè nacional de la CNT, que residia a Barcelona, encapçalat per Cipriano Damiano. [PPB]

Gimeno, Salvador, sindicalista i anarquista a Manises (Manișes, l'Horta, 1899-Londres? 1964). El 1923 constà ja com a militant del Sin-

dicat d'Oficis Diversos, Secció de Ceràmica, de Manises, encara que la seva militància dins el sindicat anarquista fou breu ja que, en començar les persecucions del govern del general Primo de Rivera, es va passar a la UGT, on restà fins al juny de 1931. En aquesta data, restaurat novament el sindicat anarquista, ocupà el càrrec de secretari de la Secció de Ceràmica del Sindicat d'Oficis Diversos de la seva localitat. Poc abans del 1936 ocupà també el secretariat de la FAI de Manises i, en esclatar la guerra civil el juliol de 1936, representà la CNT en l'Ajuntament del seu poble. Exiliat el 1939 a Anglaterra, fou destinat a una colònia prop de Londres. Va restar a Anglaterra fins a la seva mort. [TMS]

Gimeno Duran, Miquel, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent ugetista, durant la Segona República i la guerra civil, al Garraf. L'any 1937 era el responsable sindical del Comitè Comarcal del PSUC del Garraf. [RAM]

Gimeno Fernández, Julià, obrer i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou un actiu dirigent local de la CNT durant la guerra civil, en representació de la qual fou tinent d'alcalde el 1937. [AGL]

Gimeno Matarredona, Manuel, panyer i dirigent sindical comunista valencià (València 1916). De professió panyer. El 1933 ingressà en les JJCC, on actuà activament fins al 1936. Durant la guerra civil, va participar en la presa de les casernes de l'exèrcit de València i en la formació de la columna Etxea-Urbe, amb la qual va combatre en el front de Terol. Després va fer-se càrrec de les JSU de València; des d'aquest lloc va coordinar la creació de dues divisions de voluntaris comunistes. També va treballar, a l'exèrcit de Llevant, en els clubs de formació dels soldats. El 1939 va anar a Alacant, on fou detingut i traslladat al camp de concentració de Los Almendros i després al d'Albatera. D'Albatera el tragué el delegat del governador d'Alacant i pogué fugir a Barcelona, via València. A Barcelona, va contactar amb Antonio Buitrago i tots dos fugiren a França. A França, va estar internat en un camp de concentració, del qual va fugir; a Perpinyà, va dirigir les JJCC del departament. Després va treba-

llar a escala nacional de les JJCC. Durant l'ocupació alemanya de França, va col·laborar en atemptats i sabotatges contra els alemanys. El 1943 tornà clandestinament a Espanya i treballà en la reorganització de la direcció interior del PCE. El 1944 participà en els actes del maquis a la Vall d'Aran. Després de la Segona Guerra Mundial, va participar en gran quantitat d'actes públics a França. El 1959, tornat a Espanya amb documentació falsa, contactà amb José Bonet, però hagueren de fugir perquè la xarxa del PCE havia estat detinguda. A França va continuar les tasques d'agitació i organització. També va ser enviat especial per a la preparació de la «Conferència de Europa Occidental por la amnistia en España» i havia de contactar amb Picasso, Moravia, H. Moore, Parri, Nenni i Gutuso. Tornà definitivament a València els anys vuitanta. [RIRB]

Ginard Gil, Pere, socialista a Mallorca (segle xx). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de la Joventut Socialista Unificada a Artà. Fou detingut arran de la revolució d'octubre de 1934. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà, però al cap de poc fou detingut. Durant la postguerra, es dedicà a l'estraperlo i col·laborà, pel que sembla, amb l'oposició antifranquista. El 1948, fugí a Alger. Tornat a Mallorca, s'establí a Manacor i morí durant el decenni dels vuitanta. [DG]

Giné, Ferran, mestre i comunista a Girona (segle xx). Fou el delegat de la seva província en el comitè executiu de la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE-FETE-ITE) del Secretariat Regional de la UGT des del desembre de 1936. [DBM]

Giné, Josep, pagès i societari als Guiamets, Priorat (segle xx). El juliol de 1913, en el moment de la seva constitució, fou nomenat president de la societat de resistència La Unió d'Obrers del Camp, dels Guiamets, que ingressà posteriorment a la UGT. [PPB]

Giner Boix, Ricard, descarregador de peix fresc i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Era el president de la Secció de Treballadors del Peix del Sindicat Únic Regional de Transports Marítics i Terrestres i Similars de

la Regió Catalana de la CNT a Barcelona l'agost de 1923. L'abril de 1931 continuava com a màxim responsable de la dita secció i col·laborava regularment a *Solidaridad Obrera* amb articles de tema portuari. Fou nomenat delegat del comitè pro presos del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el juliol de 1932. L'agost de 1932 fou elegit vicepresident de la Mútua de Vellesa i Invalidesa dels Treballadors del Peix Fresc de Barcelona, entitat de la qual era promotor. Fou un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT detinguts durant la vaga portuària d'abril de 1933. [JIG]

Giner Corral, José, administratiu, dirigent obrer i comunista (València 1929). Va estar implicat en la causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a un any de presó sota l'acusació de rebel·lió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista a València, per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Giner de los Ríos, Hermenegildo, professor d'ensenyament secundari i polític republicà (Cadis 1847-Granada 1923). Fill d'un alt funcionari d'Hisenda, nebot del polític Antonio Ríos Rosas i germà de Francisco Giner, es llicencià en Filosofia i Lletres a la Universitat de Madrid. Ingressà en el professorat públic el 1874. Fou catedràtic de diversos instituts, treballà a l'Associació Internacional de Professors de París durant el 1875, col·laborà en la Institución Libre de Enseñanza entre 1876 i 1879 i exercí el magisteri a Barcelona des del 1898, on ocupà el càrrec de vicedirector de les càtedres de Filosofia i Dret. Personatge polifacètic i de vasta cultura, fou traductor de múltiples obres franceses i italianes, escriví obres d'art, ètica, literatura, peces de teatre i programes escolars i llibres de text. Regidor de Barcelona el 1903, s'integrà al partit radical, al qual donà prestigi la seva imatge íntegra i ètica. La seva actuació dins la comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona es caracteritzà per la defensa de l'aplicació del laïcisme i l'impuls donat a l'extensió de l'ensenyament primari i secundari a favor de les classes populars, de què van destacar: la construcció d'escoles, el

millorament de les condicions, la renovació del material d'ensenyament, la creació de colònies escolars i escoles de bosc, la fundació del primer institut de segona ensenyança per a les dones i el millorament d'asils d'infants i joves. Defensor de la unitat dels republicans durant el temps de Solidaritat Catalana, va haver de suportar campanyes adverses de sectors estudiantils nacionalistes. Elegit diputat per Barcelona del PRR a les eleccions generals de 1908 i 1910, les seves intervencions en el Parlament espanyol van tenir un fort contingut cultural i social. President del partit radical, durant la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909 va restar aïllat durant els fets i declinà assumir la responsabilitat de posar fi a la insurrecció. El 29 de gener i el 3 de febrer de 1914, en el seu domicili barceloní, al carrer Ríos Rosas del districte de Sant Gervasi, es va signar el pacte electoral, conegut per pacte de Sant Gervasi, entre el PR i la UFNR. Fou elegit novament regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1915 i diputat a les Corts espanyoles en els comicis de 1914, 1916 i 1918 fins al seu desplaçament a Madrid. [TMS]

Publicacions: *Del antiguo al nuevo régimen en Portugal*. Barcelona, 1915; *Preceptos pedagógicos para el profesorado de las escuelas libres, neutrales o laicas, de niños y niñas*. Barcelona, 1913; *Manual de estética y teoría del Arte e historia de las artes principales, hasta el cristianismo* (premiada amb medalla d'or). Publicada abans de 1915.

Bibliografia: NAVARRO, E. *Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-1914)*. Barcelona, 1915. ULLMAN, Connelly J. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Giner Martí, Josep, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Sabadell (segles XIX-XX). Veterà dirigent de la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), una de les seccions sindicals més actives de la FTRE catalana. A les darreries del segle (1898), va ser president de l'esmentada federació i, com a tal, va dirigir la campanya sindicalista d'enfrontament a les iniciatives de l'obrerisme reformista i de diferents sectors de la patronal tèxtil. En aquells mateixos anys, també va portar des de la FOS una política de reorganització dels treballadors tèxtils de l'Estat espanyol a fi d'omplir el buit generat per la desfeta de la FTRE. Fou un dels impulsors del

congrés constituent de la Federació Catalano-balear de l'Art Fabril de Sabadell, celebrat en aquesta ciutat els dies 30 d'octubre i 1 de novembre de 1904. Així mateix, junt amb Vicenç Cabané i en representació de la Societat de Teixidors de Llana, assistí al III congrés de la Federació Espanyola de l'Art Fabril, celebrat a Terrassa del 8 al 10 de setembre de 1905. [STG/TMS]

Ginés Perea, Josep, enllorigador anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Representant el Sindicat d'Enllorigadors i Ratlladors de Barcelona, participà en el primer congrés de Solidaritat Obrera, el setembre de 1908; fou escollit membre del consell directiu regional. Com a tal, durant la vaga dels carreters de desembre del mateix any, va negociar amb la patronal i van arribar a un acord; fou durament criticat pels radicals d'*El Progreso*, que el titllaren de traïdor. Durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909, dirigí la barricada del carrer de Sant Pau, participà en la crema de convents i conduí l'intent d'assalt a la caserna dels Voluntaris de la Llibertat, al carrer Sadurní. Jutjat per aquests fets, fou deportat a França i condemnat a exili perpetu. [SBV]

Ginestà, Bru, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del BOC durant la Segona República i membre de l'Oposició Sindical Revolucionària (OSR), va dirigir el Sindicat del Ram del Vestit el 1931. Va representar aquest als comicis de la CRT de Catalunya, de maig-juny i agost de 1931. El setembre d'aquell any figurava entre els membres de la minoria de la OSR a la UGT. Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Vestit. Malgrat no ser-ne membre titular ni suplent, va representar força vegades la UGT en el Comitè Permanent d'Enllaç que s'establí amb la CNT a partir de l'abril de 1938. Un cop creuada la frontera en retirada el 1939, va ser internat al camp de Bram; després va exiliar-se a la República Dominicana. [DBM]

Ginestà, Hermínia, mestra i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 va ser escollida comptador en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Ginesta, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Durant els mesos d'abril i juliol de 1871 constava com a membre de la junta de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. [CR]

Ginestà, Joan, vetaire, dirigent sindical i socialista a Manresa (segles XIX i XX). El juliol de 1887 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa, de la qual posteriorment també fou secretari. A nivell sindical, fou el president de la Societat de Cintres de Seda de Manresa, que el 1900 tenia 53 afiliats. [JSC/TMS]

Ginesta, Ramon, litògraf i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1872 fou delegat per la secció de litògrafs de Barcelona al congrés de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, de l'AIT, celebrat a la ciutat comtal. En el decurs del congrés, fou escollit comptador de la junta. [CR]

Ginesta i Porta, Gabriel, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou membre fundador del minoritari sindicat molinenc Unió Obrera de Paletes, del qual fou membre de la junta el 1913. [AGL]

Ginovart, Nicasí, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Girabau Esteve, Jaume, treballador del tèxtil i comunista a Catalunya (Sabadell 1915-Madrid 1942). Va iniciar la seva activitat en els ambients anarcosindicalistes de Sabadell. El 1933 fou secretari del Sindicat Fabril i Tèxtil d'aquesta localitat. Detingut arran dels fets d'Octubre de 1934, en ser alliberat va ingressar a les Joventuts del PCC. Eludint la incorporació a files, va ser detingut al bosc de Can Feu i empresonat a Mallorca fins al juliol de 1936. De retorn a Sabadell, s'integrà a la columna Carles Marx, amb la qual va participar en el desembarcament de Bayo a Mallorca. De nou a la seva ciutat, fou escollit secretari de la JSU de Sabadell, i després fou membre dels comitès centrals de Catalunya i Espanya d'aquesta organització. El 1937 va ser comissari de la 141a Brigada Mixta, i després de la 30a Divisió. Pas-

sat a França el febrer de 1939, va continuar la seva activitat al camp de Barcarès, cosa que li valgué ser detingut per la policia francesa i confinat al castell de Colliure, des d'on fou deportat a Santo Domingo. Enviat per a treballar a l'interior, va ser detingut per la policia portuguesa en arribar a aquest país, el novembre de 1941, i lliurat a la policia espanyola. Torturat fins al punt que el partit el cregué mort, fou finalment afusellat. El 1946, una brigada urbana clandestina del PSUC, a Barcelona, portava el seu nom. [SBV]

Bibliografia: *Catalunya*, 1943, 15 de març. Mèxic: *Lluita*, 1945, 1 de març. CASTELLS, Andreu, *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV-VI Sabadell, 1977-1983.

Giral, Vicenç, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (la Fatarella 1904-Tolosa de Lenguadoc 1990). El juliol de 1936 formà part de la col·lectivitat del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona, i en fou responsable d'inspecció i control de la producció. Després de la derrota, s'exilià a França, on fou militant de base. [SBV]

Giralt, Jaume, dependent de comerç a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, fou membre de la Junta Revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. Un individu amb el mateix nom apareix com a compromissari electe per la demarcació de la parròquia de Sant Cugat de Barcelona, a les eleccions municipals de novembre de 1854, durant els primers temps del Bienni Progressista. [PPB]

Giralt Comas, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Giralt i Puigdemón, Joaquim, anarcosindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). El 21 de maig de 1937 formà part de l'Ajuntament de la Bisbal, en representació de la CNT. El 4 de juliol de 1937 passava a ser president del Consell 3r i encara mantenia la seva representació municipal en la remodelació que va tenir lloc el 4 de novembre de 1937. Actuà com un dels dos

gestors de la Col·lectivitat de Paletes i Manobres, que es constituí a la Bisbal el setembre de 1936. [PPB]

Giralt Torreblanca, Antoni, comunista (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat per la circumscripció de Barcelona província a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, i a les eleccions legislatives de novembre de 1933. [PPB]

Girba Manuel, Daniel, mecànic i sindicalista comunista valencià (València 1946). De professió mecànic ajustador a MACOSA. Jurat de la mateixa empresa. Acusat de propaganda il·legal i associació il·licita per ser militant del moviment lliure de treballadors CCOO; per això implicat en el Sumari 981./74 de 28 de novembre de 1974. El ministeri fiscal li demanà nou anys de presó. [RIRB]

Girbau, Manuel, periodista republicà-federal a Sabadell (segle XX). Membre de la junta del Centre Republicano-Federal, destacà per un article sobre el conflicte de la fàbrica Seydoux de Sabadell, l'agost de 1910. El juliol de 1912, fou processat per un altre article, al setmanari anarcosindicalista *La Picota*. [SBV]

Giró, Fidel, impressor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 15 d'agost de 1872 va formar part del consell interí de la Unió d'Obrers Noograts i Rams annexos que va convocar el congrés constituït del ram, celebrat el 13 d'octubre de 1872. Durant aquest congrés, fou nomenat secretari corresponsal de la comarca del sud. [CR]

Giró, Ramon, escultor i revoltós a Barcelona (segle XX). Membre d'una associació catòlica, va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909, quan el dimarts 27 de juliol dirigí al barri de Gràcia un grup de rebels i va construir tot sol una barricada. Acusat de rebel·lió, fou condemnat a cadena perpètua, commutada més tard per la d'exili permanent. Exiliat a Perpinyà, fou elegit membre del Comitè de Defensa d'Espanyols Expatriats, amb l'encàrrec d'obtenir una amnistia general. [MPMJ]

Giró Serra, Josep, Claret, adobador i pagès, sindicalista (Valls 1898-1972). Va ser un dels vuit components del «Comitè pro-presos vallencs del 6 d'octubre de 1934» creat arran dels judicis i del posterior empresonament de ciutadans vallencs. A la guerra, va ser regidor municipal des de l'octubre de 1937 fins al final de la conflagració, en representació del PSUC. L'octubre de 1938 era secretari general del comitè comarcal de la UGT de l'Alt Camp, i, com a tal, el desembre ostentava la representació del comitè comarcal a la Junta Municipal Agrària. El 6 de setembre de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Valls. El 15 de setembre de 1939 passà per un consell de guerra a Tarragona; li sortí la pena de 20 anys de presó. El 9 de desembre se'l traslladà a la presó de Barcelona. [AGT]

Girona, Antoni, boter a Barcelona (segle xx). Dirigent de la Secció Local dels Boters de Barcelona la tercera dècada del segle xx. Ocupà càrrecs amb assiduïtat en aquesta organització i en la Federació de Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Girona, Antoni, ferrer a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent obrer vilafranquí en les dues primeres dècades del segle xx. L'any 1911 fou president de la Societat Protectora de Ferrers i Serrallers de Vilafranca, adherida a la CNT. [RAM]

Girona, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El març de 1930, com a membre de la junta, va participar en la reorganització del Sindicat de la Construcció de Barcelona. Fou un dels signataris del Manifest dels Trenta, d'agost de 1931. [SBV]

Girona Reverté, Francesc, estudiant i sindicalista (Valls 1920-Barcelona 1994). L'agost de 1937, en la reorganització dels grups de les Joventuts Socialistes Unificades, quedà com a secretari general del grup d'Estudiants. El març de 1938 s'encarregà de la secretaria de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, i Educació, i l'abril marxà al front per tal com cridaren la seva lleva, la del 41. A la secció del setmanari del PSU i de la UGT, *Treball*, «Els companys del front diuen», el juliol s'informava que l'havien fet milicià de la cultura, amb feines de cul-

turalització dels soldats. A la retirada, passà a França, ferit. Durant la postguerra, va ser regidor pel terç familiar, delegat del Sindicat de la Pell a Madrid i membre dels Montepíos Laborales. [AGT]

Gironé, Marià, cisteller i sindicalista a Barcelona (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat de l'Art de la Cistelleria de Barcelona, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Gironella, Margarida, anarquista (Catalunya 1886-Mèxic DF 1964). Fou la companya del periodista i sindicalista llibertari Eusebi Carbó i Carbó. Tot i ser catalana de naixement, va tenir una educació francesa i castellana fins que, als vint-i-tres anys, inicià la seva relació amb Eusebi Carbó. Va col·laborar estretament amb la CNT, especialment en tasques de solidaritat, tot ajudant els anarquistes empresonats durant els períodes de clandestinitat, i fou de gran utilitat per als components de la «vella guàrdia», S. Seguí, A. Samblancat, S. Piera, M. Bajatierra, entre d'altres. Durant els cinquanta-cinc anys que va estar integrada als medis llibertaris continuà mantenint la seva predisposició al servei de la causa de l'anarquisme. Va viatjar per Europa i Amèrica corrent l'aventura anarquista del seu company, del qual tingué un fill, Proudhon. El 1958, a la mort de Carbó, continuà vetllant per les publicacions del seu marit, per bé que no se'n va recuperar de la pèrdua. [TMS]

Bibliografia: FERRER DE IGUALADA. «Margarita Gironella». A: *Le Combat Syndicaliste*, 18/6/1964.

Gironella Roca, Marcel·lí, obrer fabril i dirigent polític (Navarres 1908-La Rochelle, França, 1976). S'afilià al PSUC, partit a través del qual fou elegit alcalde de Navarres el 1936 i el 1937. Sota la seva etapa d'alcaldia es portaren a terme la col·lectivització d'algunes terres, la requisita d'alguns mitjans de transport i el racionament d'alguns productes alimentaris, com a mesures per a afrontar la misèria produïda per la guerra civil. L'any 1939 s'exilià a França i posteriorment va ser internat al camp nazi de Mauthausen. Va ser un dels supervivents d'aquest camp d'extermini, on va perdre prop de cinquanta quilos. [FSS]

Gironés, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle xx). Amb Seguí i d'altres, s'adreça als treballadors a l'assemblea de la Plaça de Braus, el març de 1919, on es decidí el retorn a la feina, durant la vaga de la Canadenca. [SBV]

Gironés, Rafael, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels abatuts pels pistolers de la patronal entre 1918 i 1931. [SBV]

Gisbert, Manuel, llautoner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat de Lamparers i Llautoners de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Gisbert Caselh, Rafael, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1949). Membre de les Plataformes de CCOO a partir de 1971, dins la Coordinadora del Poblenou. El 1973 va participar en la reconstrucció de la Coordinadora del Metall de CCOO i va formar part de la Coordinadora Local de Barcelona. En les eleccions de 1975, va ser escollit membre del jurat d'empresa, i nomenat vocal provincial de la UTT del metall de Barcelona, i posteriorment vocal nacional. A partir de 1975 també es va vincular a la Coordinadora de la CONC. El 1976 va participar en la creació de la Federació del Metall de CCOO de Catalunya i Espanya. La seva militància política es va iniciar el 1969 i va participar fins al 1970 a Bandera Roja; a partir de llavors es va vincular amb el Moviment Comunista d'Espanya (MCE), on fou responsable del Comitè del Front Obrer a partir de 1972. Des de 1982 fins el 1991 va formar part del Comitè Nacional del MCC. [JTH]

Giscafré Ripoll, Bartomeu, sindicalista a Mallorca i Barcelona (Palma 1887?-Briva, França, 1952). Militant de la CNT a Mallorca, durant els anys de la monarquia va tenir una intensa activitat militant, que li va provocar la detenció i reclusió al presidi de Sant Miquel dels Reis de València. En sortir de la presó, va passar a residir a Barcelona, on milità al Sindicat de Sanitat. Durant la guerra civil, va participar en la frustrada expedició militar a Mallorca. S'exilià el 1939 a França i hi morí als 65 anys d'edat. [PPB]

Gispert, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de la Pell. [DBM]

Gispert, Domènec, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1872 era membre de la junta de la secció de jornalers, de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor, de Barcelona, que va substituir la junta dimitida el 24 de novembre de 1871. [CR]

Gispert, Francesc, anarcosindicalista a Mataró (segle xx). Representà la Federació Local de Mataró al ple de Sindicats Únics de la CRT de Catalunya de març de 1933. [SBV]

Gispert, Joan, sindicalista (segle XIX). A mitjans octubre de 1872 va participar, com a delegat per la secció de paperers de Sant Joan les Fonts (Garrotxa), en el congrés de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, de l'AIT. [CR]

Gispert, Martí, obrer tintorer (segle XIX). Els dies 6-9 de gener de 1872 va participar, com a delegat per la secció de tintorers d'Olot (Garrotxa), en el congrés de la Federació de l'Ofici de Tintorers, de l'AIT, celebrat a Reus. [CR]

Gispert Coll, Maria, sindicalista, política, periodista i escriptora del BOC, a Sabadell i Veneçuela (Sant Vicenç de Castellet 1904-Caracas 1976). Als anys 30 col·labora als diaris *El Federal*, *Diari de Sabadell*, *El Poble*, *L'Impuls*, *La Batalla* i *La Humanitat*. L'estiu del 1936, ja com a militant del POUM, presidí el Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell. Va ser directora de *L'Impuls*, durant la guerra. Acabada aquesta, fou condemnada a 30 anys de presó; en complí set a la presó de dones de les Corts. S'exilià el 1946 a Veneçuela, on desenvolupà una intensa activitat cultural i catalanista. Fou secretària del Centre Català, i amb el seu marit obrí la llibreria catalana Mirador. Entre 1966 i 1975 va ser secretària i mantenidora dels Jocs Florals de Caracas. [SBV]

Publicacions: *Quan desperten els sentits*. Tolosa de Llenguadoc, 1953; *Ombres i llums*. Caracas, 1960.

Godall Ferrando, Ferran. Fernando Romesquet, ferroviari i pagès, sindicalista (Vilabella 1900-Alcover, ?). El gener de 1934 va ser escollit vocal del Centre Republicà Democràtic de Vilabella. A l'inici de la guerra civil va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. L'octubre de 1937 pertanyia a la CNT. El novembre formà part de l'Ajuntament, per la central sindical referenciada, fins al febrer de 1937. L'octubre del mateix any retornà a l'Ajuntament i fou nomenat alcalde tercer i president de la comissió d'Hisenda. El març de 1938 era el president del Sindicat d'Oficis Diversos de Vilabella, afecte a la CNT. Ingressà a la presó de Tarragona el juny de 1939, i el 17 de juliol passà per un consell de guerra a la mateixa plaça, amb la pena de reclusió perpètua. El 1943 encara era a la presó. [AGT]

Godall Sordé, Josep, cal Vaquer, pagès i sindicalista (Riudecanyes 1895-Vilabella 1952). Va dur la seva activitat, a Vilabella. Durant la guerra civil, inicialment va ser regidor de l'Ajuntament per la UGT. Era el qui pagava els treballadors de la col·lectivitat agrícola. El maig de 1937 formava part de la junta directiva del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos que decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. L'octubre va ser designat pel sindicat ugetista per a assistir al III congrés de la UGT, a Barcelona, i exercí, a més a més, la representació del sindicat socialista de la veïna població de Nulles. En aquella data, participava a l'Ajuntament en qualitat de militant del PSUC. El juny de 1938 era el secretari general del PSUC local. Va ser jutjat en consell de guerra a Tarragona el 7 de setembre de 1939, i quan obtingué la llibertat condicional passà a viure altre cop a la població. [AGT]

Godàs Vila, Frederic, estudiant de magisteri, mestre, comunista i socialista a Lleida i Barcelona (Lleida 1910-Barcelona 1997). Fill de Frederic Godàs, fundador i director del Liceu Escolar de Lleida —on havia estudiat i posteriorment ensenyat Joaquim Maurín l'any 1917—, durant els anys de la Segona República fou un dels fundadors i dirigents del Bloc Obrer i Camperol, on milità, a Lleida, de l'Associació de Normal Herda i del consell de direcció de l'Ateneu Popular lleidatà. El desem-

bre de 1933 participà en la presentació de la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament (FETE-UGT). Va prendre part en els esdeveniments del sis d'octubre de 1934, després dels quals es refugià a Barcelona, on acabà la carrera de magisteri. Militant del POUM a partir de 1935, en esclatar la guerra civil va pertànyer al Consell de l'Escola Nova Unificada i fou nomenat director, en substitució de Lluís Folch i Torres, del Grup Benèfic de la Infància del carrer de Wad-Ras, en el Poblenou. Després dels fets de Maig de 1937, fou detingut i empresonat en una de les txeques comunistes que funcionaven a Barcelona. Casat amb la mestra Felisa Bastida Baile, el 1940 passà a residir a Noals, prop de Bonansa, on la seva muller fou destinada, i hi fou detingut per la guàrdia civil. Traslladat a la presó de Lleida, va romandre empresonat poc temps. Apartat de la docència, cap al 1953 treballà a Barcelona a l'Editorial Litúrgica Espanyola, fins que el 1973 va passar al parvulari Petit Món de Castelldefels, fundat l'any anterior per la seva germana Elvira. Després de la mort de Franco, va militar al Partit dels Socialistes de Catalunya. Cap al 1985 fou nomenat president de la Societat d'Història de l'Educació dels Països Catalans. Va mantenir l'admiració i amistat per Maurín tota la seva vida. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. ROURERA FARRÉ, Lluís. *Joaquín Maurín y su tiempo. Vida y obras de un luchador*. Barcelona, 1992.

Godayol, Josep, fuster i sindicalista a Vic (segle XX). Secretari de la Comissió Central de la Federació de Societats de l'Art d'Elaborar Fusta d'Espanya l'any 1905. Va ser l'encarregat de la redacció i administració del periòdic *La Cuña*, òrgan d'aquella federació. [JCP]

Goded, Vicenç, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de l'Alimentació de Barcelona als comicis de la CRT de Catalunya, el maig-juny de 1931; també al congrés extraordinari de la CNT, del mateix any. [SBV]

Godino Tabullo, Pascual, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1934 va ser escollit vicesecretari de l'Agrupació de Barcelona del PSOE. Des del juliol de 1937 fou vo-

cal del Grup Cultural Pablo Iglesias, entitat que va acollir aquells socialistes que havien estat refractaris a la creació del PSUC un any abans. [DBM]

Goig, Salvador, socialista a Barcelona (segle xx). Presidí les assemblees al Centre Obrer de Barcelona que a finals de juliol i principis d'agost de 1926 van decidir anar cap a la constitució d'una Federació Nacional Tèxtil de la UGT. Després que les autoritats posessin diversos obstacles per aprovar-ne els estatuts, que varen motivar la intervenció de Largo Caballero mateix, el febrer de 1927 es va poder constituir la federació nacional amb un cent per cent de sindicats catalans i amb Goig com a president. [DBM]

Golbano Colmero, Joan, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (Sigüenza 1897-França, ?). Dirigent ugetista vilanoví els anys trenta. Els anys 1936-37 fou regidor en representació de la UGT a l'Ajuntament de Vilanova. [RAM]

Golmés Simonet, Bernat, socialista a Barcelona (segle xx). Vicepresident del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona de la UGT el 1929. El gener de 1932 va ser escollit tresorer de la junta directiva del Grup Socialista de la Casa del Poble. El mes següent fou un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. [DBM]

Gomar Torro, Francesc, militant anarcosindicalista valencià (? 1915-la Pobla del Duc, la Vall d'Albaida, 1994). Va unir-se molt jove a la CNT. Fou oficial d'Intendència durant la guerra civil i cap d'un grup de guerrillers antifranquistes que actuava des del Maestrat fins a Sierra Morena. Va ser empresonat durant el franquisme. [JNN]

Gomariz Latorre, Jeroni, advocat i polític republicà a Alacant (segle xx). Fou membre de la maçoneria de la Gran Lògia Regional de Llevant del Gran Orient Espanyol amb el nom de Kant. El febrer de 1918 fou elegit en la seu d'Alacant vicepresident de la Federació Nacional Escolar. Va participar activament en el procés d'apropament dels diversos grups republicans els anys finals de la Dictadura. El 27 de maig de 1928 era vicepresident del Centre de

l'Aliança Republicana, inaugurat aquell dia a Alacant. En trencar-se l'aliança va participar el setembre de 1929 en la gestora d'un grup republicà autònom que tenia la intenció d'implantar-se a tota la província. Del 25 al 27 de setembre de 1929 va assistir al primer congrés nacional del PRRS, celebrat a Madrid. En la junta general extraordinària del 8 de març de 1931 va ser elegit vocal de la directiva local del PRRS d'Alacant. En les eleccions del 28 de juny de 1931 fou candidat de la Coalició Republicana-Socialista com a membre del PRRS; elegit diputat per Alacant amb 33.308 vots. En les Corts constituents va defensar el laïcisme de l'ensenyament i la llibertat religiosa. L'estiu del 1933 va ingressar en l'associació d'Amics de la Unió Soviètica. El 14 de juny de 1934 fou secretari general del Comitè Executiu Provincial de la unió d'IRS i del PRRS, decidida pels seus caps estatals el juny de 1934 per tal de frenar la fragmentació que vivia el PRRS. En establir-se a la província d'Alacant, el gener de 1935, el recentment creat (setembre de 1934) partit d'Unió Republicana, va ocupar-ne la secretaria general. L'octubre de 1934 havia estat empresonat a Alacant en el context revolucionari llavors existent. En les eleccions del 16 de febrer de 1936 va formar part de la candidatura del Front Popular com a representant d'UR. Fou elegit diputat amb 131.139 vots. El 1936 va ocupar la sotssecretaria de Justícia. [JMSS]

Gombau, treballador de les indústries químiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Productes Químics de Barcelona. [XPM]

Gómez, Alfred, obrer i anarcosindicalista (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Gómez, Antonio, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent cenetista del Garraf durant els anys trenta. Ocupà diferents càrrecs a la CNT vilanovina i la representà a diferents

congressos: l'any 1931, a la Conferència Regional de la CRTC; l'any 1936, al Ple Ampliat de Federacions Locals i Comarcals de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, i l'any 1938 al comitè d'enllaç CNT-JLL-FAI al Garraf. [RAM]

Gómez, Bonaventura, representant sindical a Vilassar de Dalt (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Vilassar de Dalt. [XPM]

Gómez, Carmen, anarquista a València (segle xx). Fou escollida secretari femení del Comitè Peninsular de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries en la reunió celebrada per aquesta organització a València el 6 de febrer de 1938. [JIG]

Gómez, Domingo, sindicalista a Manresa (segle xx). En representació de la Societat de Treballadors de Cintes de Cotó de Manresa, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Gómez, Emili, comunista a Vic (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la demarcació vigatana. Un cop creuada la frontera en retirada, el 1939 va ser internat al camp de Barcarès. [DBM]

Gómez, Evarist, socialista a Barcelona (segle xx). El 1929 va ser escollit comptador en el comitè executiu del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona de la UGT. [DBM]

Gómez, Francesc, dirigent socialista valencià (segle xx). Va ser secretari del III congrés de la Federació Regional Llevantina (adscribita a la UGT), celebrat a Alzira els dies 20 i 21 d'octubre de 1920. [CCG]

Gómez, Francisco, anarcosindicalista a Pineda de Mar (segle xx). El febrer de 1938 era secretari de la junta directiva local de la CNT-AIT. [PPB]

Gómez, Gaspar, mariner, dirigent sindical i internacionalista valencià (segle XIX). L'any

1872 va presidir la Secció de Mariners de Vilanova del Grau, adherida a la FRE de l'AIT. [STG]

Gómez, Helios, dibuixant i comunista a Barcelona (Sevilla 1905-Barcelona 1956). Originari d'Andalusia, cap a 1930 va passar a residir a Barcelona. El 1926 havia exposat ja unes aquarel·les a les Galeries Dalmau de Barcelona, algunes de les quals amb una temàtica d'aguda crítica social. A finals de la Dictadura de Primo de Rivera entrà en relació amb els comunistes del Partit Comunista Català i de la Federació Comunista Catalanoblear, i fou detingut l'octubre de 1930. Milità en el Bloc Obrer i Camperol, i col·laborà a *L'Hora* i *La Rambla* i amb l'editorial Ariel. Fou expulsat del BOC l'agost de 1931 sota l'acusació d'«aventurer», i immediatament es vinculà al Partit Comunista d'Espanya. L'abril de 1936 fou un dels impulsors del Sindicat de Dibuixants Professionals de Catalunya, afiliat a la UGT, que tenia la seu social al seu domicili al final de la Rambla. En esclatar la guerra civil, constituí un comitè revolucionari del qual esdevingué secretari general. Proper al PSUC, fou un destacat cartellista, amb cartells que responien a una estètica considerada revolucionària, de línies esquemàtiques amb arrels futuristes i cubistes. El 1948 encara exposà a Barcelona. [PPB]

Bibliografia: MIRALLES, Francesc, *Història de l'Art Català*, Vol. VIII «L'època de les Avantguardes 1917-1970», Barcelona, 1983.

Gómez, J., metalúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Delegat del Sindicat de la Metalúrgia de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. [APE]

Gómez, J., pseudònim de Rafael Farga i Pellicer, amb què va participar en el congrés de Brussel·les de l'AIT, el setembre de 1874. (Vegeu: Farga i Pellicer, Rafael.) [CR]

Gómez, Josep, treballador d'arts gràfiques i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser membre de la junta administrativa del Sindicat d'Arts Gràfiques i delegat del comitè local de Sindicats Obrers de Barcelona el juliol de 1931, segons anunciava el periòdic *Solidaridad Obrera*, en uns moments d'intensa lluita

entre la CNT i el BOC-FCCB per dominar aquest sindicat. [APE]

Gómez, Lluís, comunista a l'Hospitalet de Llobregat (segle xx). Fou regidor a l'Ajuntament de l'Hospitalet des del novembre de 1937 en representació del PSUC. [CST]

Gómez, Manel, miner i anarcosindicalista (Almeria 1907-França 1987). Va militar a Súria durant la República, i participà en les revoltes de l'Alt Llobregat dels anys 1932 i 1933. A l'esclat de la guerra, va formar part de la Junta de Defensa i Coordinació de Catalunya; posteriorment anà al front com a membre de la columna Durruti. En acabar la guerra, s'exilià a França i va col·laborar amb el maquis. Al final de l'ocupació alemanya, va ser condecorat pel govern francès. [APE]

Gómez, Manel, obrer i socialista a Barcelona (?-Barcelona 1933). Va ser membre de la USC des de l'any 1932 i president de la Unió Professional d'Obrers Vaquers. Va morir assassinat en estranyes circumstàncies durant una mobilització obrera, el juliol de 1933, juntament amb un altre ugetista. [APE]

Gómez, Melitó, militant anarquista alacantí (segle xx). Va ser durant els anys trenta un dels principals membres de la FAI al País Valencià. Va representar el Sindicat de la Construcció d'Alacant al Ple Regional de la CNT valenciana, el gener de 1932, on demanà la destitució del Comitè Regional per la seva política moderada i per haver paralytitzat la vaga general d'aquell any. [CCG]

Gómez, Rafael, anarcosindicalista a Pineda de Mar (segle xx). Militant de la CNT-AIT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda. S'integrà al Comitè d'Abastaments de la localitat. [PPB]

Gómez Alarcón, Joan, paleta i anarcosindicalista (La Unión, Múrcia, 1881-Blois, França, 1950). Va residir des de la seva adolescència a Barcelona. Militant a la CNT i vicesecretari del Sindicat de la Construcció a Sant Andreu (Barcelona). Durant l'etapa de Martínez Anido i Arlegui va ser víctima de diversos atemptats que

li feren els pistolers del Sindicat Lliure. Fou un dels impulsors de l'escola racionalista del barri de la Sagrera. Després de la revolta del 19 de juliol de 1936, va pertànyer al Comitè Revolucionari de la Sagrera. En finalitzar la guerra, s'exilià a França. [APE]

Gómez Argenté, Joaquín, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona de març a octubre de 1911. [JIG]

Gómez Cano, Aurora, treballadora bancària i sindicalista (l'Hospitalet de Llobregat 1951). Va connectar amb la CO del Banco Guipuzcoano el 1972, i va participar en la coordinadora local de Banca de Barcelona; va ser escollida enllaç sindical el 1975. A partir de llavors formà part del grup de dones de CCOO, i participà activament en el moviment feminista. El 1978 va ser membre de l'executiva de la CONC; des de llavors fins a 1994 va estar-ne a la direcció. El 1988 fou secretària de la secció de la dona de la CONC, responsabilitat que va deixar el 1995. Aquest mateix any passà a dedicar-se exclusivament a la tasca sindical a la Cooperativa de Vivendes Socials Habitatge Entorn, i en fou la presidenta. El 1973 va ingressar al PSUC, i el 1974 va ser definguda com a membre d'aquest partit. El 1975 va formar part del comitè de Barcelona del PSUC, dins les comissions del moviment obrer i de la dona. El 1983 passà a formar part de la direcció del PCC, i el 1987 del grup que tornà al PSUC. Fou membre del seu comitè central, i de la Comissió política nacional d'IC, fins a 1998, moment en el qual passà a formar part d'EUia. [JTH]

Gómez Collado, Lorenzo, dirigent sindical comunista valencià (Valverde del Júcar 1936). Militant del PCE des de 1964 a Fontaine (França). Tornà a Espanya l'any 1965 i fou incorporat per Antonio Palomares Vinuesa, responsable del PCE al País Valencià, a les tasques orgàniques del partit junt amb el seu germà Pedro. Fou un dels components del grup que va participar en la creació de les CCOO de València. Gran activista i membre de la Comissió Coordinadora Provincial i de la Comissió de treball de la branca Construcció i Fusta. Fou

detingut en la concentració del Primer de Maig de 1968, a la Glorieta de València, que havia estat convocada conjuntament pel PCE i CCOO. Va exercir el càrrec de secretari d'organització en la comissió provincial de les CCOO de València. Detingut de nou el novembre de 1968, dins l'«operació central» contra el sindicat, fou torturat a la Presó Provincial (d'homes) de València. [RIRB]

Gómez Collado, Pedro, obrer de vila, dirigent polític i sindical comunista valencià. (Valverde del Júcar 1934). Va ser militant del PCE des de 1962. Membre actiu de les CCOO per ordre del PCE, intervingué en reunions, concentracions, difusió de propaganda i altres activitats. Enllaç amb el responsable màxim del PCE a València, Antonio Palomares Vinuesa, mitjançant el seu germà Lorenzo Gómez Collado. Fou detingut el Primer de Maig de 1968 per haver anat a la concentració anunciada conjuntament per CCOO i el PCE a la Glorieta de València. Va tornar a ser detingut el novembre de 1968, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO, i torturat a la Presó Provincial de València. [RIRB]

Bibliografia: Arxiu de CCOO del País Valencià.

Gómez de Fabián, Julio, socialista a Catalunya (segle XX). Socialista, des de París fou assidu col·laborador a *La Justicia Social* de Reus entre 1911 i 1914. El setmanari dels socialistes catalans li publicà el fullet «Los socialistas y la guerra». [PPB]

Gómez García-Ribera, Julià, Gorkín, escriptor i comunista (Benifairó de les Valls, Camp de Morvedre, 1901-París 1987). L'any 1917, sota l'impacte de la vaga general revolucionària d'aquell any, s'afilià a la Joventut Socialista de Llevant (PSOE), en la qual uns mesos després assolí el càrrec de secretari general i el 1921 fou un dels fundadors i el secretari general de la Federació Comunista del Llevant del Partit Comunista d'Espanya. La seva atracció per la literatura de Gorkí li féu adoptar ben aviat el sobrenom de Gorkín, que utilitzà tota la vida. Actiu propagandista, impulsà el setmanari *Acción Sindicalista*, que publicava amb Hilario Arlandis. Arran del desastre espanyol d'Annual a la guerra de Marroc (1921), va iniciar una extensa campanya propagandística de

caràcter antimilitarista per tot el País Valencià, que li valgué diversos processaments i l'obligà a amagar-se i, finalment, a exiliar-se a França. A París va formar part de l'anomenat Grup Comunista Espanyol, constituït per comunistes exiliats abans i després de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, i va participar directament en les vicissituds de la crisi del PCE motivada per la instauració de la Dictadura i per l'ascens de l'estalinisme. També va prendre part a la tertúlia politicoliterària formada per exiliats espanyols al cafè de la Rotonda de Montparnasse. A començaments de març de 1925 va viatjar a Moscou, on va formar part de la comissió internacional constituïda per a resoldre els problemes de direcció en el PCE i on va entrar en contacte amb Nin i amb les pugnes que s'havien iniciat ja en el PCUS entre Stalin i Trotski. De París estant, va participar en un congrés de la Internacional de Treballadors de l'Ensenyament, celebrat a Viena (1926), i en el Congrés Antifeixista de Berlín (1929). La seva activitat militant pel territori francès li feia utilitzar sovint noms falsos —Juan Fernández, Luis Sellier, Jean Gall, Ernesto Jungmann, Félix Cuenca—, fins que acabà detingut i processat i va haver de residir durant un temps a Brussel·les. En contacte amb membres de l'Oposició Trotskista, el 1929 va traduir l'obra de Trotski *La revolució desfigurada*, que publicà Juan Andrade a Madrid, i li valgué ésser sotmès a la Comissió Central de Control del PCF i expulsat del PCE. Col·laborà aleshores en la revista *Monde*, dirigida per Henri Barbusse, i en *La Vérité*, l'òrgan de l'Oposició Trotskista francesa, i s'adherí a l'Oposició Trotskista espanyola. Abandonà París i retornà a Madrid, una vegada instaurada la República, el maig de 1931. Després d'ésser exclòs de l'Oposició Comunista espanyola el mes de juny de 1931, passà a col·laborar amb l'Agrupació Comunista de Madrid, de caràcter autònom, alguns membres de la qual, com Gorkín mateix, ingressaren al Bloc Obrer i Camperol, tot i que mantenia discrepàncies amb Maurín. Després d'un període de residència a Madrid, retornà a València, on esdevingué actiu dirigent del BOC. Va participar en el primer congrés de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) el juny de 1933, on fou elegit membre del Comitè Central, i en el segon congrés de la FCI (abril de 1934), en què passà a ser membre del Comitè Execu-

tiu. Fou candidat a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 per la candidatura del Front Obrer (BOC i PSOE) a Barcelona província i a la província de Tarragona. Col·laborador habitual de *La Batalla* i del diari *Adelante*, fou actiu propagandista de les Aliances Obreres per tot el País Valencià. I participà en els esdeveniments del sis d'octubre de 1934, que l'obligaren a un nou exili a París. Allà va constituir el Comitè de Refugiats Polítics, format pel BOC, el PCE, el PSOE i la UGT, del qual fou secretari general. Retornà al cap d'uns mesos a València i l'agost de 1935 va prendre part al míting de l'Aliança Obrera de València, que aplegà unes 40.000 persones. En constituir-se el POUM, el setembre de 1935, fou membre del Comitè Central i Executiu del nou partit i secretari del Comitè Regional de Llevant. El febrer de 1936 fou proposat, sense èxit, per a ser candidat a les eleccions del Front Popular per Cadis. Col·laborà a la revista teòrica *Nueva Era* i animà el Comitè Luis Sirval, en memòria del periodista valencià assassinat a Astúries. El juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, es trobava a Barcelona i el 23 de juliol representava el POUM al Comitè Central de Milícies Antifeixistes i passà a convertir-se en el director de *La Batalla* diari. El 6 de setembre de 1936 participà, juntament amb Andreu Nin, en el míting del Gran Price de Barcelona, on el POUM fixava les seves posicions davant la guerra i la revolució. Secretari de relacions internacionals del POUM, l'octubre de 1936 va prendre part en una campanya internacional a favor de la República Espanyola a París i Londres, i a Brusselles va prendre part en el Congrés Internacional contra la Guerra i el Feixisme. Després dels fets de Maig de 1937, fou processat com a director de *La Batalla*, clausurada a començaments de juny de 1937, i detingut amb la resta del Comitè Executiu del POUM el 16 de juny de 1937. Patí presó a València i Barcelona. Processat pel Tribunal Central d'Espionatge i Alta Traïció, fou jutjat i condemnat a 15 anys de presó pel delictes de «rebellió». Va poder fugir de la presó de l'Estat, de Barcelona, poc abans de l'entrada de l'exèrcit franquista, i passà a França, des d'on després de la invasió alemanya aconseguí anar a Mèxic. Col·laborador habitual de la revista *Mundo* (1943-1945), fou objecte de diversos atemptats estalinistes; va col·laborar amb la po-

lítica mexicana a aclarir l'assassinat de Trotski (1940). El 1948 retornà a París, on es desvinculà del POUM i ingressà al PSOE. Fou fundador i dirigent del Moviment Europeu, secretari del Congrés per la Llibertat de la Cultura (1953-1966), cap de redacció de *Cuadernos* i director de l'agència de premsa El Mundo. El 1969 havia estat elegit president del PEN Club dels escriptors exiliats. Sense abandonar la residència de París, retornà a Barcelona i al País Valencià en diverses ocasions després de 1977, i el 1982 va participar en l'homenatge a Andreu Nin que es va fer a Barcelona i al Vendrell. És autor d'una extensa producció literària que inclou novel·les, obres de teatre i llibres d'història i testimonials. [PPB]

Publicacions: *Días de bohemia* (Madrid 1930), *La corriente* (Madrid 1932), *Una familia* (Madrid 1932), *La guerra estalla mañana* (València 1934), *El POUM ante la revolución española* (amb Andreu Nin; Barcelona 1936), *Canibales políticos* (Hitler y Stalin contra España) (Mèxic 1941), *Ainsi fut assassiné Trotsky* (París 1948), *España, primer ensayo de democracia popular* (Buenos Aires 1961), *El proceso de Moscú en Barcelona. El sacrificio de Andrés Nin* (Barcelona 1974), *El revolucionario profesional. Testimonio de un hombre de acción* (Barcelona 1975).

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. 4 vols. Barcelona, 1974-1975. ALBA, Víctor & ARDEVOL, Marisa. *El proceso del POUM (Junio de 1937-October de 1938)*. Barcelona, 1989. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937). Barcelona, 1977. DURGAN, Andrew. *B.O.C. 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Gómez Hernández, Ricardo, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la CNT. [AGL]

Gómez Hoyos, Eugeni, miner i anarcosindicalista a Bagà (segle XX). El 14 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Bagà en representació del sindicat al qual pertanyia, fou escollit conseller setè i també vocal de la comissió d'Hisenda. El 5 de desembre de 1936 va passar a formar part del Comitè pro Refugiats. Va assistir a diverses reunions, a Manresa i Barcelona, on es tractava el tema d'abastaments. El 19 de desembre de 1936 fou escollit conseller de

Defensa i més tard, el 29 de gener de 1937, també obtingué el càrrec de conseller cinquè. Fou milicià a la vila de Bagà, fins que va marxar, voluntari, al front. Dos o tres dies abans de l'entrada dels nacionals a Bagà, va fugir. El 1940 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, el qual fou sobresegit el 1944; amb tot, no el localitzaren mai. [JCR/JJR]

Gómez i Soler, Carles, funcionari de la secretaria de l'institut de segon ensenyament de Girona i professor del mateix centre docent, i dirigent de la CNT a Girona (Girona 1883-Perpinyà 1950). Va fer el batxillerat i els estudis de magisteri. Practicà l'esport, fundà un gimnàs i presidí entitats esportives com el Boxing Club i l'Sporting Club. El 1907 començà a treballar a les oficines de l'institut. Poc després afegí a la tasca burocràtica la de professor d'educació física. També fou professor del cos municipal de bombers i donà classes de francès a la Normal femenina. El 1932 s'afilià a la lògia maçònica de Girona. Fou conseller de Treball i Obres Públiques de l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a maig de 1937. S'exilià a França. [JClAR]

Gómez Nadal, Emili, intel·lectual, historiador i escriptor valencià (València 1907-1994). Cursà els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de València, en l'especialitat d'Història (1924-28). Aconseguí una beca per a fer el doctorat a Madrid el curs 1928-29. Fou un dels principals promotors d'Acció Cultural Valenciana, de la qual va ser vicepresident en la seva primera junta directiva (1930). Va ser també col·laborador i editorialista del periòdic d'aquesta organització, *Acció Valenciana* (1930-31). Així mateix, fou un dels membres fundadors de l'Agrupació Valencianista Republicana (1930) i membre del seu comitè polític. En aquests anys desenvolupà una intensa activitat política, en nombroses conferències, mítings, assemblees i col·laboracions a *Avant* (1930-31) i *El Camí* (1932-34). S'incorporà com a professor de la Universitat de València el 1930. El març de 1932 fou nomenat director de número del Centre de Cultura Valenciana. Va residir a París durant el curs 1933-34, becat per la Junta de Ampliación de Estudios. Fou en aquesta ciutat on es produí la seva adhesió al comunisme. En retornar a València, va prendre contacte

amb el PCE local i amb la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (encapçalada per Josep Renau). Col·laborà al setmanari comunista *Verdad* i a la revista *Nueva Cultura* (des de 1935). Fou elegit president del Sindicat d'Ensenyament Mitjà i Superior de la UGT, creat a València abans de la guerra. Al mateix temps, mantingué la seva relació amb el valencianisme col·laborant amb la revista *La República de les Lletres* (1934-36) i formant part del comitè de *Proa*. El 1936 s'afilià al PCE. El 18 de juliol de 1936 el va sorprendre a Madrid, on exercí diversos càrrecs universitaris i polítics. L'agost fou nomenat secretari de la Facultat de Filosofia i Lletres i, poc després, membre de la Junta de Cultura i delegat de la Junta de Govern de la Universitat. Col·laborà al diari *Verdad* en aquests mesos. El 1937 ocupà el càrrec de secretari de Wenceslao Roces, sotssecretari del ministeri d'Instrucció Pública, i es convertí en secretari general de la cèl·lula del PCE en aquest departament. Fou designat vocal de la secció historicoarqueològica de l'Institut d'Estudis Valencians. Al mateix temps fou un dels membres més actius de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura, participant en el II Congrés Internacional d'Escriptors per a la Defensa de la Cultura, celebrat a València el juny de 1937. Va formar part de la comissió executiva de la Casa de la Cultura a València i col·laborà en l'obra col·lectiva *Labor Cultural de la República Espanyola durante la Guerra*. Mobilitzat el 1938 i destinat a Barcelona, fou nomenat director de la Biblioteca Central Militar. El 1939, acabada la contesa, va passar a França i s'instal·là a París, on va treballar amb el comitè de suport als exiliats i al SERE (Servicio de Emigración de Refugiados Españoles). Va tenir una activitat molt destacada en la reorganització de PCE a França. Fou nomenat secretari general del comitè provisional del partit a París durant l'ocupació alemanya. Organitzà també determinades xarxes de la resistència antinazi i s'encarregà de tasques de propaganda dins el PCE. El 1942 va ser un dels organitzadors de la Unión Nacional Española, Alliberada França pels aliats, fou membre del comitè de redacció del *Boletín de Intelectuales Españoles en Francia* (1944-48) i del d'*Independencia* (1946-47) i col·laborador de la revista *Cultura y Democracia* (1950). Treballà en la realització del catàleg de la secció espanyola de la Bibliothéque Na-

tionale de París, i com a intèrpret, traductor i documentalista de la Confédération Nationale du Travail (CGT), fins al 1969. S'instal·là, després de la seva jubilació, a Valence d'Agen, població pròxima a Tolosa. [JNN]

Publicacions: *El País Valencià i els altres. Peripèctics i avatars d'una èmia*, 1972.

Bibliografia: PÉREZ i MORAGON, Francesc. «Gómez Nadal: fragments d'una entrevista». A: *Trellat*. València, 1980, núm. 2-3. AZNAR SOLER, Manuel & PÉREZ i MORAGON, Francesc. *Introducció*. A: GÓMEZ NADAL, Emili. *Articles (1930-1939)*. València, 1990. CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993.

Gómez Rubio, Cristòfol, Tofolet, obrer de vila i comunista (Castelló, País Valencià, ?-1940). Dirigent de la Joventut del POUM a Castelló, havia estat vocal d'agricultura del Comitè Revolucionari durant la guerra civil. Va ser afusellat al pati de la presó provincial de Castelló, amb 28 presos més, el 25 d'abril de 1940, quan un d'ells es va negar a agenollar-se mentre se celebrava una missa. [PPB]

Gómez Sánchez, Josep, anarcosindicalista (?-Pamillén, Isère, França, 1952). Fou un membre del comitè de les JJLL de l'Alt i del Baix Penedès i membre del Sindicat de la Construcció de Barcelona. [APE]

Gómez Sarobé, Josep, comunista a Vila-seca de Solcina, Tarragonès (segle xx). Militant del POUM, fou alcalde de la població durant els primers mesos de la guerra civil. Quan s'inicià la campanya contra el POUM per part del PSUC i el PCE, a partir del gener de 1937, demanà un vot de confiança pel seu partit a la resta de forces polítiques; li fou concedit per la CNT, l'EC i, finalment, també per la UGT, mentre ERC s'abstingué. Dimisit del càrrec, després dels fets de Maig de 1937, el 29 de juny de 1937, i s'incorporà a files. Abans havia posat a disposició del municipi la seu social del seu partit i cedí a la conselleria d'Assistència Social els diners en metàl·lic que havien sobrat després de pagar els deutes. [PPB]

Gomila, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, a principis de juliol de 1931 participà en el ple del Radi de Barcelona de les Joventuts del BOC, on presentà una proposta, que fou aprovada, per a

crear quadres de defensa. Fou també elegit responsable de la secretaria cultural en el Comitè Local de Barcelona, que féu les funcions de Comitè Executiu de les Joventuts durant un temps. Fou dibuixant del setmanari bloquista *L'Hora*. [PPB]

Gomila, Bartomeu, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 figurà com a membre de la federació local de l'AIT a Palma. [CR]

Gomila, Josep, socialista a Mallorca (segle xx). Procedent de la societat El Desarrollo del Arte, cap al 1901 fou un dels dirigents de l'Aggrupació Socialista de Mallorca. També el setembre de 1917 fou un dels impulsors del Bloc Assembleista, format a Mallorca cara a les eleccions municipals d'11 de novembre d'aquell any. [TMS]

Gomila Pons, Antoni, trencador de pedra, sindicalista i polític (Ferreries, Menorca, ?-Maó, ?). Des del final del decenni dels deu fou un dels principals dirigents de la Federació Obrera de Menorca. Entre juliol de 1936 i setembre de 1937, fou alcalde de Maó. Durant la seva gestió, intentà potenciar el paper dels sindicats. Després de deixar el càrrec, es dedicà a gestionar l'obtenció de proveïments per a Menorca. El final de la guerra el sorprengué a Jaén. Condemnat a mort, li fou commutada la pena. Tornà a Menorca cap al 1945. [AMU]

Gomis, Jaume, obrer picapedrer i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1873 figurava com a secretari corresponsal de la comarca del Centre de la secció de picapedrers de Barcelona de la federació local de l'AIT. El seu domicili era: falda de Montjuïc, cf. de Salvà, 22, tenda. [CR]

Gomis, Joan, anarcosindicalista a Alacant (segle xx). El seu nom es va sentir per primera vegada a Alacant el 1908 en els mitings organitzats per oposar-se al projecte de llei contra el terrorisme del govern de Maura. El 1910 va començar a aconseguir influència en alguna societat obrera com la de pintors d'Alacant. En anys successius intervingué en altres mitings, dels quals cal remarcar els de 1916, que tractaven d'integrar el Centre Obrer de l'avinguda de

Zorrilla d'Alacant a la CNT. Aquesta tasca es duqué endavant des de la societat d'oficis diversos La Organizadora. La seva tasca principal per a introduir l'anarcosindicalisme a Alacant fou contrarestar les acusacions de terrorisme que feia la premsa periòdica local. En aquesta línia va desmentir, el 1920, que els anarquistes alacantins utilitzessin els procediments del terrorisme individual, com es feia a Barcelona o València. El 1922 va polemitzar amb Pestaña per la seva postura moderada. Joan era de tendència més extremista. El 1923 va ser reprimit per la seva participació en el Comitè d'Acció contra la Guerra i la Dictadura. [JMSS]

Gomis, Josep, dirigent anarcosindicalista a Alacant (segle xx). Va tenir un paper destacat quan a partir de 1910 els anarquistes començaren a treballar per introduir-se en la classe obrera d'Alacant ciutat. S'esforçà a negar que els anarquistes duguessin endavant actes de barbàrie en aquesta ciutat i que possessin bombes. Formava part del grup anarquista denominat Los Espartacos, que l'agost de 1914 va organitzar un míting de propaganda en favor dels presos per motius polítics i socials, on intervingué. [JMSS]

Gomis, Miquel, comunista (segle xx). Militant del PSUC, fou nomenat membre del Comitè Central del partit en el II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Gomis, Xavier, sindicalista a Lleida (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat, en representació del Sindicat de l'Alimentació de Lleida, a la Conferència Regional que la CNT de Catalunya va celebrar a Lleida el desembre de 1931. [PPB]

Gomis Hernández, Vicent, anarcosindicalista a Alacant (segle xx). Com a sindicalista de la CNT, va ser reprimit el 1923 per la seva participació en el Comitè d'acció contra la guerra i la dictadura a Alacant. El 27 d'abril de 1937 va formar part del Consell Municipal d'Alacant com a regidor representant de la CNT i la FAI. [JMSS]

Gomis Mestre, Cels, enginyer, escriptor i internacionalista (Reus 1841-Barcelona 1915). Cap al 1850 es traslladà amb la família a Ma-

drid, on estudià la carrera d'enginyer de camins, canals i ports, encara que mai no en va obtenir el títol. L'any 1862 tornà a Catalunya i, en contacte amb els republicans federals, va participar en la revolució de Setembre de 1868; durant l'assalt de l'Ajuntament de Barcelona va conèixer Valentí Almirall, amiat que conservaria tota la vida, malgrat les discrepàncies ideològiques; prengué part a l'aixecament federal de setembre de 1869, després del qual es va exiliar a Suïssa. Refugiat a Ginebra i segurament desenganyat de la política, el gener de 1870 va demanar el seu ingrés a la secció de l'Aliança de la Democràcia Socialista de Ginebra, de la qual de seguida es va convertir en secretari i col·laborà a fer que l'Aliança fos coneguda a Espanya. El març de 1870 s'instal·là a Madrid i va ingressar a la Internacional com a mecànic, on ocupà també el càrrec de secretari de la comissió de propaganda de la federació madrilenya de la FRE de l'AIT i com a tal va prendre part a conferències públiques de propaganda sobre les idees de la Internacional; durant aquest temps va ésser secretari del consell de redacció de *La Solidaridad*. Va ajudar a la formació socialista dels integrants del primer Consell federal de la FRE de l'AIT cedint-los alguns dels seus llibres, concretament obres de P. J. Proudhon, P. L. Courier i de L. Blanc, a més d'altres fullets. També durant l'any 1871, i dins el context de la persecució de Sagasta a la Internacional, va formar part de la comissió que s'entrevistà amb el governador de Madrid per a protestar contra l'actuació de la «partida de la porra», en un banquet de solidaritat francoespanyola convocat pels internacionalistes. El març de 1873, residint a Amposta, la Comissió Federal li va encarregar la traducció de la memòria del Congrés de les seccions angleses de l'AIT i li va demanar que treballés per la constitució de la federació local en aquesta localitat. Sembla que, després del Sexenni, no es dedicà més a l'activisme polític, encara que posteriorment col·laborà en diverses publicacions anarquistes. Els múltiples coneixements adquirits per les seves tasques d'enginyer li van ser de gran utilitat per als seus posteriors estudis sociològics i literaris. El 1876 tornà a Barcelona i es va dedicar principalment —entre d'altres variats temes— a l'estudi del folklore català, del qual fou un dels impulsors. El 1909 va deixar la professió i ocupà el càrrec de

director literari de l'editorial Seguí de Barcelona. Col·laborà a *Acracia* (1886-1888), *El Productor* (1887-1893) i a *La Tramontana*, creada i dirigida per Josep Lluнас. [TMS]

Publicacions: Dins la seva vasta producció hi ha també fullets de signe anarquista, entre els quals destaca *El catolicismo y la cuestión social*. Sabadell, 1866; *A las madres*. Sabadell, 1887.

Bibliografia: GOMIS I MESTRE, Cels. *La Bruixa Catalana*. Barcelona: Alta Fulla, 1987. Edició a cura de Cels Gomis i Serdañons. Estudi preliminar de Llorenç Prats.

Gomis Montells, Josep, revoltós a Barcelona (segle xx). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina el juliol de 1909, quan el dimarts dia 27 de juliol va dirigir un grup de rebels que va assaltar una armeria i va repartir l'armament entre els membres d'una barricada que posteriorment van incendiar l'edifici de les Escoles Pies regentades pels escolapis. [MPMJ]

Gomis Palau, Josep, cal Roc, pagès i dirigent sindical (la Masó 1907-1995). Anà a l'escola fins als nou anys, encara que després passà a ser un bon lector de literats francesos i russos que li completaren la formació. Afecionat al ciclisme i al teatre, destacà en aquesta darrera modalitat en introduir a la seva vila nadiua obres de temàtica social. El contacte amb val·lencs el va fer entrar als regles de la CNT. Durant l'època del Bienni Negre, sofrí escorcolls domiciliaris. Abans de la guerra, fou un propagandista de llibres àcrates entre el jovent de la Masó, tot i que seva base inicial era el republicanisme federal. Durant la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes de la població, així com a la col·lectivitat agrícola, i va ser un dels articulistes més prolífics al setmanari *Acció Sindical* de Valls, signant Prometeo. S'incorporà al front de Lleida, voluntari, l'abril de 1938. Exiliat a França, fou evacuat a Perpinyà d'un camp de concentració, ja que tenia el tifus. Retornà a Catalunya a finals del 1949. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Els artífexs del setmanari cenetista de guerra 'Acció Sindical'». Valls (1936-1939». A: *Cultura*, 1985, Valls.

Gomis Ripoll, Encarnació, cal Roc, espardeñyera dirigent d'UGT a Elx (segle xx). Funda-

dora, junt amb Amelia Mendiola Blasco i Àngela Asencio Botella, de la Sociedad Femenina La Unión a Elx, pel que sembla, la primera societat femenina de resistència i socors mutus fundada a Espanya. En fou membre de la primera directiva el 1900, Als cinc mesos, la societat ja tenia 1.200 sòcies, el 1902 ja en tenia 1.204, i el 1908, 1.482. Durant la Dictadura, va arribar a 3.000 associades. [JMSS]

Gonfaus, Josep, membre del POUM a Sabadell (segle xx). Alumne de l'Escola Industrial, va aconseguir atreure al POUM, en el moment de la seva fundació a Sabadell, molts dels seus companys d'estudis. Lluità a la guerra civil i col·laborà a la publicació *Impuls*. [TMS]

Gonsé, cooperativista i obrer boter a Barcelona (segle xx). A començaments de 1870 figurava com a president de torn de la Societat Cooperativa d'Oficials Boters de Barcelona. [CR]

González, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Amic i company de Salvador Seguí, i membre del Comitè pro Presos de Barcelona des de l'any 1920, va participar com a delegat per aquest comitè al Ple Regional de la CNT de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de l'any 1931. [APE]

González, Amador, anarcosindicalista a Barcelona (1907-París 1975). Procedent d'Aragó, va arribar de jove a Barcelona, on va militar en el Sindicat de Transport Marítim. Durant la guerra civil i abans de 1936 va formar part de la FAI, on va tenir alguns càrrecs. El juliol de 1936 va participar activament en el setge de la caserna de les Drassanes de Barcelona. Formà part de la coordinació de la federació local barcelonina de la CNT. Finalitzada la contesa, es va exiliar a França i en sortir del camp de refugiats d'Argelers va formar part de la Resistència. Fou detingut pels nazis i condemnat a cinc anys de presó —dels quals en va complir quatre— en els camps de concentració de Tarn i Garona. Va militar fins a la seva mort en les federacions locals de Saint Denis i París, on va ocupar diversos càrrecs. [TMS]

González, Francesc, sabater i anarcosindicalista (?-Tolosa, França, 1952). Membre de la Secció Confederal de Sabaters de Sitges. Va ser

impulsor, durant la guerra civil, de les col·lectivitats d'aquesta localitat. En finalitzar la guerra, s'exilià a França. [APE]

González, Joan, pagès i col·lectivista a Vila-rodona (segle XX). Va desenvolupar la seva activitat sindical i col·lectivista, en aquesta vila. El febrer de 1937, com a membre de l'Agrupació Col·lectivitzada de Treball Agrícola de la vila, signava conjuntament amb el president i el secretari la incautació d'una finca en la qual fins aquell moment havia treballat com a jornal·ler. El desembre de 1937 va ser escollit membre de la Comissió revisora de comptes de la nova junta directiva de la col·lectivitat agrícola per la collita que tot just començava. El desembre de 1937 era el president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-rodona. [AGT]

González, Josep, dirigent del Bloc Obrer i Camperol valencià (segle XX). Va signar, com a representant del BOC, el pacte que va donar origen a l'Aliança Obrera Antifeixista del País Valencià el 1934. [JNN]

González, Josep Maria, metallúrgic i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Va participar al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 d'abril de 1933, representant el Sindicat de la Metallúrgia de Sabadell. [APE]

González, Salvador Luis, rabassaire i sindicalista a Rubí (segle XIX). Fou nomenat secretari general de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels interessos rabassaires enfront dels propietaris. Residia al carrer de Barcelona de Rubí. [PPB]

González Alba, Manuel, obrerista catalanista (Valls, Alt Camp, 1894-Barcelona 1934). Treballà de venedor, i fou també editor i professor de català. Militant d'Estat Català, el 1924 publicà la revista clandestina titulada indirectament *La Cadena*. Amb la proclamació de la República, evolucionà cap al socialisme i fou simpatitzant del Bloc Obrer i Camperol. Fundà les edicions Anxaneta i les edicions de l'Arc de Berà, que publicaren obres de caràcter marxista. El 1932 participà en la fundació de l'Ateneu

Popular de Gràcia, que impulsaren els membres del BOC Miquel Ferrer, Joan Sales i Jordi Arquer. El mateix any, juntament amb Jaume Compte, va constituir l'Estat Català Proletari, que culminà en la fundació del Partit Català Proletari. Va morir durant els fets del 6 d'Octubre de 1934 defensant el local del CADCI a la Rambla de Barcelona. [TMS/PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Víctor. *Manuel González Alba. Una vida per la independència*. Barcelona, 1985.

González Albadalejo, Salvador, Blanca, paleta, anarcosindicalista i comunista (Cartagena, Múrcia, 1911-Joinville Le Pont, França, 1991). Va néixer en un barri obrer de la seva ciutat natal, Cartagena, fins que als set anys i coincidint amb la mort del seu pare la família emigrà a Barcelona. Paleta des dels tretze anys, va ingressar molt jove en la CNT; elegit delegat sindical de l'obra en la qual treballava l'any 1929, arribà a ser membre del comitè de la secció del Ram de la Construcció de Barcelona de la CNT, organització en què va militar fins a l'any 1931. Aquell any va ingressar en el PCC, i li foren assignades ràpidament responsabilitats organitzatives en les Joventuts del partit. L'any 1933 fou designat representant de les JJ del PCC en un congrés internacional d'organitzacions juvenils antimilitaristes i antifeixistes celebrat a París. Fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per Barcelona ciutat. L'any 1934 fou nomenat per a formar part de la Secretaria Espanyola de la Internacional Juvenil Comunista, i enviat a Moscou (Rússia), ciutat on va treballar en la construcció del metro. Aquell mateix any, ja a Barcelona, va participar en l'organització de la JSU d'Espanya. L'any 1936, amb el triomf del Front Popular, va sortir de la presó, i el juliol d'aquell any fou designat per la UGT, com a membre del seu Secretariat, per a entrevistar-se, juntament amb altres dirigents de la UGT mateix i de la CNT, com Garcia Oliver i Durruti, amb el president Companys a fi d'organitzar la defensa davant els colpistes. Va ser membre del Comitè Central de Milícies Antifeixistes, per la UGT. Aquell mateix any participà en la constitució del PSUC, partit en el qual en va ser elegit membre del Comitè Central. Durant la guerra, va ser nomenat comissari general del Cos d'Enginyers de l'Exèrcit de l'Est, que exercí fins que aquesta

finalitzà. Va exiliar-se a França, i fou designat pel PSUC responsable polític dels camps de concentració de tot el país. Víctima d'una purga del PSUC al final de la guerra mundial, no va obtenir càrrecs de responsabilitat política fins a la rehabilitació al partit els anys cinquanta; nomenat de nou membre del Comitè Central durant el primer congrés del PSUC a l'exili. Amb la mort de Franco, decidí no retornar de l'exili i continuar residint a França. Als anys vuitanta, durant el cinquè Congrés del PSUC, es decantà per mantenir-s'hi i va influir perquè a la secció francesa del partit, no es reproduís el trencament que va portar a l'aparició de dues faccions comunistes a Catalunya, la del PSUC i la del PCC. [APE]

González Alonso, Antonio, paleta a Molins de Rei (Madrid 1898-Barcelona 1939). Dirigent anarquista local durant la guerra civil, fou regidor de l'Ajuntament de la vila a partir de 1936, en representació de la CNT. Morí afusellat al Camp de la Bóta. [AGL]

González Aragonés, Higini, comptable i socialista a Barcelona (segle xx). Va exercir gairebé sempre de tresorer en diverses organitzacions de l'àmbit del socialisme català dels anys vint i trenta. Així ho va fer en el comitè de la Federació Regional de la UGT de Catalunya (1928-30), en la Federació Local de Barcelona de la UGT (1931), en el Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona (1929), en la direcció de la Federació Catalana del PSOE (1925-26 i 1929-31) i en la Gràfica Socialista (1931). També fou president de les Joventuts Socialistes quan aquestes es reorganitzaren el 1926, i vicepresident de l'esmentat Sindicat d'Oficis Diversos el 1930. En l'etapa republicana, l'important paper que havia tingut en el període anterior va minvar, i només es troba com a tresorer de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona entre el novembre de 1931 i l'agost de 1932 i com a soci fundador dels Amics de la Casa del Poble aquest mateix darrer any. [DBM]

González Azorín, José, tintorer i dirigent obrer comunista valencià (Alzira 1941). Formà part del Comitè Local del Partit Comunista d'Alzira (la Ribera) i participà en la constitució de dues cèl·lules d'aquest; s'hi féu càrrec del secretariat d'agitació i propaganda. Va estar

implicat junt amb d'altres en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista a València, per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

González Cabot, Francesc, mariner, estibador i sindicalista (Barcelona 1902-1944). Fou vocal de la Mutualitat de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona durant 1929, i vocal bibliotecari de la mateixa entitat durant 1930. Era secretari del Consell d'Empresa CNT-AIT, Treballadors Marítims i Terrestres del Port de Barcelona, el juny de 1938, i es mantingué en el càrrec fins al gener de 1939. [JIG]

González Canet, Josep, Martín Zalacaín, socialista i comunista valencià (segle xx). Fou un dels membres més destacats i de més dilatada trajectòria dins del PSOE i la UGT al País Valencià. El 1916 va ser un dels fundadors de la Joventut Socialista Valenciana. En iniciar-se els anys vint abraçà la dissidència comunista. Fou un dels fundadors de la Federació del Llevant del PCE i col·laborà en periòdics com *Acció Sindicalista* i *La Batalla*. El novembre de 1924, en plena crisi de direcció, fou membre del Comitè Executiu del PCE i durant un temps assumí la secretaria d'organització, i també secretari sindical del PCE, i dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris. Quan s'inicià l'estalinització del PCE, fou expulsat del partit, l'octubre de 1926, però a les darreries del 1929 formava part del Comitè Regional del Llevant del PCE. A l'inici dels anys 30, després d'una breu militància en el Bloc Obrer i Camperol, retornà a la UGT i al PSOE. Durant la República i la guerra civil, fou secretari provincial de la UGT de València i durant el franquisme va continuar les seves responsabilitats en diverses executives provincials del PSOE i de la UGT. [CCG/PPB]

Bibliografia: DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. PAGÈS, Pelai. *Historia del Partido Comunista de España (Desde su fundación en abril de 1920 hasta el final de la Dictadura de Primo de Rivera, enero de 1930)*. Barcelona, 1978.

González de Benito, metal·lúrgic i dirigent obrer comunista valencià (Sagunt 1934). Militant del PCE del Port de Sagunt des de 1967, fou membre del seu Comitè Local amb el càrrec de secretari sindical. Contribuí a la «Campanya de los 30 millones» amb bons per valor de 3.000 ptes. Activista de les CCOO de València. Fou detingut el novembre de 1968. [RIRB]

González Fernández, Vicente, ferroviari, dirigent socialista i representant sindical i polític a Tortosa (Valladolid 1896-Tarragona 1940). Fou un dels màxims representants locals i comarcals del PSOE a Tortosa durant el període de la Segona República i el dirigent més destacat del PSUC tortosí d'ençà de l'estiu de 1936. Provenint de Valladolid, a Tortosa es féu càrrec dels tallers de l'estació del ferrocarril. Membre de la UGT, es convertí aviat en protagonista destacat del grup del PSOE a Tortosa, que tenia el domini, per damunt de la Unió Socialista de Catalunya, de l'espai dels socialistes locals i del Centre Obrer de Corporacions. El maig de 1936 participà activament en els actes del Dia del Treball a Tortosa, on representà el PSOE i la UGT en els mítings que hom hi celebrà. El juliol de 1936, la constitució del PSUC, que a Tortosa es traduí en l'absorció per part del PSOE de la USC i del petit reducte comunista, el convertí en el primer secretari general local d'aquell partit fins a la fi de la guerra civil. Com a tal, l'agost de 1936 representà el partit en el nou Comitè Antifeixista de Tortosa, on assumí responsabilitats al departament d'Obres Públiques i Afers Socials fins a la constitució dels nous ajuntaments l'octubre de 1936. Durant la guerra destacà en actes de propaganda locals i amb col·laboracions al setmanari socialista *Lluita*. En acabar el conflicte, fou detingut i empresonat a la presó de Pilats de Tarragona, on va ser condemnat a mort en consell de guerra i afusellat. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Menalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988. SUBIRATS, Josep. *Pilatos 1939-1941*. Madrid, 1993.

González García, Maties, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Durant la Segona República, era secretari del Sindicat de la Metal·lúrgia de Badalona, al qual va representar en el congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931.

Durant la guerra civil, va anar al front, on fou comissari ajudant de la 116 Brigada, 25 Divisió, i participà, entre d'altres en la batalla de Terol. Exiliat a partir de 1939, publicà *¡Sálvese quien pueda! Últimos días de la Guerra Civil Española* (Mèxic 1981). [PPB/APE]

González García Meneses, Antonio, enginyer industrial i internacionalista (segle XIX). Era originari de Cadis. Va començar els estudis d'enginyeria a Barcelona i després de 1868 hi fou professor de matemàtiques i ciències aplicades a l'Ateneu Català de la Classe Obrera. Encara que no assistí a les reunions dels primers internacionalistes barcelonins amb Faneli, de seguida es convertí en un actiu internacionalista i membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista. Fou un dels integrants del grup d'estudiants —García Viñas, Soriano, Ferran i ell— que van assolir un gran protagonisme al primer internacionalisme barceloní. Participà en el Congrés Obrer, celebrat a Barcelona el juny de 1870, on representà les societats de paletes, sabaters, fusters i ebenistes de la ciutat de Cadis. Fidel bakunista, fou un dels principals artífexs del dictamen sobre l'organització social i els reglaments. Anselmo Lorenzo fa una elogiosa presentació de la seva persona i activitat al congrés de Barcelona i el qualifica d'actiu, incansable, intel·ligent i capaç de donar solucions ràpides i pràctiques. També recorda la seva activitat en la preparació del congrés, al si de l'Aliança de la Democràcia Socialista, on va fer un excel·lent treball i va tenir una especial influència. Lorenzo destacà també la seva capacitat per a resoldre els dubtes i inspirar confiança en els efectes saludables de l'organització. Des de Barcelona, el desembre de 1870, signà una crida als treballadors de Portugal per convidar-los a crear la Internacional, segons que s'havia acordat al congrés de Barcelona. Fou, probablement, la brillant actuació al Congrés Obrer de Barcelona, la seva principal aportació al moviment obrer, ja que poc després, una vegada finalitzats els seus estudis, marxà a Cadis. Allí va exercir la seva professió i ajudà la família. Pot ser també que, en aquest allunyament de l'activitat internacionalista, hi pesés la seva professió ja que llavors, al si de l'internacionalisme, estava cantent la doctrina que solament eren obrers els que «tenían callos en las manos». teoria defen-

sada per Francesc Tomàs. Després de la revolta cantonalista de Cadis, l'11 d'agost de 1873 fou detingut, juntament amb Fermín Salvoechea i d'altres. El 1890 era catedràtic de l'Institut de segona ensenyança de Sevilla. En una carta, escrita probablement per García Viñas, a Nettlau es diu d'ell: «admirador de (Ruiz) Zorrilla en tiempos, porque combatió al clero, es federal con pretensiones de anarquista». [TMS]

Bibliografia: MARTÍ, C. *Los orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959.

González Inestal, Miquel, anarcosindicalista (segle XX). Va ser membre del Comitè Peninsular de la FAI l'any 1937, càrrec que va mantenir fins al final de la guerra, el 1939. El 17 de juliol de 1937 va intervenir en una sèrie de mítings per les capitals de província de la zona republicana, amb els quals es pretenia donar a conèixer la postura de la FAI davant la situació general. Va ser agregat polític de l'Estat Major central, a Madrid, i l'any 1938, nomenat subcomissari general de l'Exèrcit de Terra; va participar al Ple nacional de Regionals del Moviment Llibertari, celebrat a Barcelona els dies 16 al 30 d'octubre d'aquell mateix any. [APE]

González Mateos, Adoni, treballador del metall i sindicalista (Badalona 1938). Va començar a treballar a Pegaso l'any 1954 i en va ser acomiadat l'any 1961 arran d'una detenció, acusat d'ésser membre del PSUC. L'any 1968, treballant a Industrials Fleck, va ser escollit enllaç sindical. Es va vincular a CCOO l'any 1965 i a partir del 1968 va desenvolupar la seva activitat en les Comissions de Solidaritat de Catalunya fins al 1975. Militant del PSUC des del 1954, va ser detingut i torturat l'any 1973. [JGS]

González Merino, Juan, treballador del metall i sindicalista (Añora, Còrdova, 1932). Va treballar a Clima Roca, de Sabadell, on va ser escollit enllaç sindical l'any 1966. Militant del PSUC des del 1964 i de CCOO des del 1966, l'any 1969 va ser responsable de la Coordinadora Local de CCOO de Sabadell. Detingut l'any 1969, va passar la condemna a la presó Model de Barcelona, acusat de pertànyer a CCOO. [JGS]

González Morago, Tomàs, Mendoza, gravador de metalls i dirigent anarquista (província de Madrid, ?-Granada 1885). De família carli-

na, a les darreries de 1868 va introduir Fanelli en el cercle d'amics madrilenys i el 1869 va formar part del primer nucli internacionalista de Madrid. Membre de la bakunista Aliança de la Democràcia Socialista amb seu a Ginebra, el juny de 1870 va participar com a delegat per Madrid al Congrés Obrer de Barcelona, on va formar part de la comissió redactora dels dictàmens sobre cooperació i sobre l'organització social dels treballadors i on es manifestà partidari de l'antipoliticisme i contrari a la participació electoral dels treballadors. Nomenat membre del Consell Federal de l'AIT espanyola, juntament amb Anselmo Lorenzo i Francisco Mora, pel juny de 1871 s'hagué d'exiliar a Lisboa, on residí un temps el Consell Federal, a causa de les persecucions governamentals contra els internacionalistes. A Lisboa començaren a sorgir les diferències entre González Morago i Mora, que inicialment foren temperamentals i personals, i que menaren a la dimissió de Morago del seu càrrec. Fou escollit candidat pels aliancistes barcelonins per a assistir als debats a Corts sobre la Internacional, però renuncià a assistir-hi. Contrari al grup madrileny encapçalat per Mesa, que publicava *La Emancipación*, a partir de l'1 de febrer de 1872 inicià la publicació d'*El Condenado*, «Periódico colectivista defensor de la Internacional de Trabajadores». L'abril de 1872 va participar al congrés de Saragossa, on es va definir com a anarquista il·legalista, i aviat va començar una abundant correspondència amb Bakunin. Com a membre de la delegació espanyola, juntament amb Alerini, Marselau i Farga Pellicer, el setembre de 1872 va participar al congrés internacional de la Haia, on es va consumir la ruptura entre els bakuninistes i els marxistes, i tot seguit va prendre part al congrés de Saint Imier, on es va reconstruir la Internacional bakunista. De retorn a Espanya, va participar en les assemblees informatives sobre ambdós congressos celebrades a Barcelona, Sants, Sant Martí de Provençals, Gràcia, Badalona, Reus i Tarragona. Fou delegat per Alcoi al congrés de Còrdova del desembre de 1872-gener de 1873 i n'ostentà la presidència. El 6 de juliol de 1873, en una carta que va escriure a la secció belga de la Internacional, anunciava la imminència de la revolució social a Espanya. Iniciada la insurrecció cantonalista de 1873, participà en els esdeveniments de Sanlúcar. De gener a març de

1874 va formar part de la Comissió Federal traslladada a Madrid. El 1877 fou delegat dels obrers espanyols al congrés internacional de Verviers i un any més tard va assistir al de Gant, on s'intentà la reconciliació de les dues branques de la Internacional. Quan l'any 1881 es va constituir la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, fou marginat dels càrrecs de direcció a causa dels seus posicionaments insurreccionalistes, i el 30 de setembre de 1883 fou expulsat de la secció d'oficis diversos de Madrid «por su conducta inmoral y perjudicial a la organización», en haver falsificat moneda amb fins insurreccionalistes. Va morir a la presó de Granada, víctima del còlera. Juan José Morato l'havia definit com el «més 'brillant' de tots» els internacionalistes de la primera hora, i Nettlau recull el testimoni de Malatesta que el descriu com «el més notable dels anarquistes espanyols i com un bon home». [PPB]

Bibliografia: LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. MORATO, Juan José. *Líderes del movimiento obrero español (1868-1921)*. Madrid, 1972. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1871)*. Barcelona, 1972.

González Navarro, Dídac, anarcosindicalista al Bages (Cuevas de Almanzora, Almeria, 1905-Villefranche sur Saône, França, 1950). Va ser dirigent dels sindicats de Súria, Cardona i Sallent durant el primer terç del segle, fins a la guerra civil. En acabar aquesta, s'exilià a França, primer a Saint Étienne i posteriorment a Villefranche-sur-Saône. [APE]

González Nieto, Joan, anarquista primer, i socialista després (segle XX). Va ingressar en l'Aggrupació Socialista de Barcelona l'1 de novembre de 1906. L'any 1908 col·laborà com a redactor en la publicació *La Internacional*, òrgan de la Federació Catalana del PSOE. En aquests anys, col·laborà tammateix en el diari *La Publicidad*. La seva evolució política i la seva activitat van estar marcades pel seu reformisme contra el radicalisme de Solidaritat Obrera, així com contra les propostes de revolució social dels seus antics companys, els anarquistes; defensava una via evolutiva com a alternativa a la revolució. [APE]

González Pacheco, Rodolfo, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil va dirigir a Barcelona el Teatre del Poble, que va iniciar les representacions al Circ Barcelonès el 18 de juliol de 1937. [PPB]

González Prieto, José, agent comercial i polític comunista (Salamanca 1893-Moscou 1968). Va residir des de molt jove a Alacant. Fou un dels fundadors del PCE en aquesta ciutat. Entre 1930 i 1936 va ser secretari general de l'associació d'Amics de l'URSS i membre del Comitè Regional de Llevant del PCE. En esclatar la contesa, formà part de la Comissió de Defensa i Ordre Públic a Alacant. Ingressà en el cos de policia i es va convertir en comissari. Va ser membre del Comitè Provincial del PCE i responsable del seu aparell de propaganda. Col·laborà a *Nuestra Bandera*, òrgan del PCE a Alacant. Es convertí en director d'aquesta publicació durant algun temps. Ocupà el càrrec de secretari del Comitè de Defensa Passiva. Va aconseguir fugir d'Espanya embarcant-se en el vaixell *Stanbrook* al port d'Alacant. Arribà a Algèria i fou internat en un camp de concentració durant uns mesos. Poc després, s'exilià definitivament a l'URSS. En aquest país, va estudiar Farmàcia i Economia. Durant la Segona Guerra Mundial, va participar en la lluita de guerrilles contra els nazis i va convertir-se en tinent de farmàcia de l'exèrcit rus. Va treballar com a corrector del diari *Tiempos Nuevos*, en l'edició en castellà, i com a redactor de Ràdio Moscou. [CCG/VVL]

González Puig, José, anarquista a Barcelona (segle XX). Jove militant anarquista, a començaments dels anys 1940 fou membre del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya. Fou detingut per la policia el 1944. [PPB]

González Ramos, Manuel, mestre de primer ensenyament i advocat, polític socialista (La Baña, la Corunya, 1889-Alacant 1979). Als 14 anys se'n va anar a l'Havana, fins als 24 anys, on ingressà a les files socialistes. En tornar a Espanya, exercí el magisteri a la seua terra natal. El 1929 va arribar a Alacant i va ocupar la Secretaria d'Informacions i Reclamacions de la Casa del Poble. En el congrés extraordinari de la Federació Socialista de Llevant, celebrat a Alacant el gener de 1930, fou elegit secretari-

comptador de la Federació d'Agrupacions Socialistes de Llevant. Va participar en nombroses conferències i actes de propaganda, com la conferència final del II Congrés de la Federació Regional de Joventuts Socialistes de Llevant, celebrada a Elx el 8 i 9 de novembre de 1930, on acudí representant la Federació Socialista de Llevant. Com a conseqüència dels successos revolucionaris de desembre de 1930, va estar empresonat uns quants mesos a la Presó Provincial d'Alacant. Va participar activament en la campanya electoral de les eleccions municipals de 1931. En aquestes va ser elegit regidor pel districte 8 de la ciutat d'Alacant amb 1.144 vots. Va formar part de la candidatura conjunta del PSOE i del PRRS a la província d'Alacant per a les eleccions de diputats a l'Assemblea Constituent. En aquells moments era director de la publicació periòdica socialista titulada *Mundo Obrero* i estava dins la línia propera a Besteiro, que s'enfrontava amb el caballerista Rodolfo Llopis. El juny de 1931 fou elegit diputat amb 62.403 vots, a Alcoi i a Oriola era el tercer i el quart candidat més votat, respectivament. Des de llavors exercí una influència important sobre els socialistes d'ambdues ciutats, on destacaren les seves postures extremistes. En les eleccions a Corts de 1933 va tornar a ser elegit diputat per la candidatura socialista a Alacant. El 1934 i 1935 els sectors caballeristes del partit a Alacant començaren a controlar la situació; el seu control es consumà el 1935 en ser expulsat del PSOE González Ramos. L'any 1935 Andrés Saborit i Manuel González havien fundat la revista socialista *Democracia*, on publicaven articles contra la bolxevització del partit que plantejaven els caballeristes. Com a conseqüència dels seus articles, el PSOE li obrí un expedient i en el II congrés de la Federació Provincial del partit a Alacant, l'estiu de 1935, fou acusat d'indisciplina i expulsat. El 1936 intentà formar una llista electoral amb Joan Botella, Romualdo Rodríguez Vera i Gregori Ridaura, però no ho aconseguí. Es presentà a les eleccions en solitari, fora de la candidatura del Front Popular, com a socialista dissident. No va obtenir l'escó de diputat i sembla que el votaren els socialistes dissidents com ell que no acceptaven les idees de Rodolfo Llopis. [JMSS]

Bibliografia: GARCÍA ANDREU, Mariano. *Alicante*

en las elecciones republicanas (1931-1936). Alacant. 1985.

González Rostoy, Higinio, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la dècada de 1950, participà en la reconstrucció de la secció local de la CNT. Detingut el 1957, fou condemnat a sis mesos i un dia per pertinença a organització clandestina. [JLJ]

González Serret, Joan Anton, treballador de banca i d'arts gràfiques (Barcelona 1948). L'any 1965 va entrar a treballar a Banco Guipuzcoano, es va vincular a partir de 1967 a la coordinadora de banca de Comissions, i va tenir responsabilitats en la Coordinadora Local de CCOO de Barcelona a partir de 1969; fou responsable sindical del PSUC, partit on va ingressar l'any 1965. El 1975 va treballar a l'Editorial Ariel i a l'Editorial Seix Barral, on va ser escollit enllaç sindical, vocal comarcal al Baix Llobregat i vocal nacional. Des del 1976 es va dedicar a la producció de cinema i televisió. [JTH]

González Tamayo, Aurelio, treballador del sector miner i sindicalista (Súria, el Bages, 1932). L'any 1963 va contactar amb el PSUC i l'any 1966 va ser un dels organitzadors del moviment de les CCOO a la comarca del Bages. Va ser membre de l'Assemblea de Catalunya mitjançant l'Assemblea Democràtica del Bages, creada l'any 1974. A Potasas del Llobregat, anterior Potasas Ibéricas, va ser secretari del jurat d'empresa. L'any 1975 va participar en la iniciativa d'una tancada a la mina, fet que va provocar el seu acomiadament transitori; va ser readmès amb l'amnistia laboral. [JTH]

González Vera, José María, soldador a Cornellà de Llobregat (Berlangua 1898-Barcelona 1939). Destacat dirigent anarquista local durant la guerra civil, tingué un fort protagonisme dins el comitè revolucionari local i fou regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat en representació de la CNT entre 1936 i 1938. Morí afusellat al Camp de la Bóta. [AGL]

Gonzalo, V., treballador del ram químic i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). A inicis de l'any 1932 va ser un dels membres de la CNT de Badalona que va denunciar el Govern

Civil com a instigador principal del terrorisme antisindicalista. A finals d'aquest mateix any va subscriure el manifest trentista. [JRM]

Gorch, Josep, obrer i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Fou un destacat dirigent del sindicat local radical Societat d'Oficis Diversos («La Vària»), del qual fou fundador i primer president el 1911. [AGL]

Gordillo Quirós, Francisco, sindicalista i militant comunista a Terrassa (Aguadulce, Sevilla, 1948). Va emigrar a Terrassa quan tenia un any i mig. Durant la dècada de 1960, es vinculà als moviments de reivindicació obrera i veïnal, i va arribar al nucli dirigent del PSUC i les CCOO locals. El 1972 va ser detingut en una batuda policial arran d'uns atemptats del FAC a la ciutat. En els anys de la transició democràtica, essent secretari local de les CCOO, va seguir una línia d'actuació moderada, prioritzant la consolidació pacífica d'un règim democràtic per davant d'altres reivindicacions més radicals. Elegit regidor pel PSUC en el primer Ajuntament democràtic, s'ocupà bàsicament de la comissió d'hisenda. Posteriorment, i després d'un intent no reeixit de presentar-se a les eleccions municipals de 1983 per les llistes del PSC, es dedicà professionalment a la gestió dels recursos municipals. [JLJ]

Gordó, Francesc, cooperativista i teixidor a Barcelona (segle XIX). En nom de la Compañía Fabril de Tejedores del Algodón de Barcelona, una mena de cooperativa que havia estat fundada per la Societat de Teixidors de Cotó de la capital catalana, signà la invitació a les festes de Sant Pancraç, el primer de maig de 1843. [CMM]

Gorgas Serra, Esteve, treballador tèxtil i militant anarquista (Puig-reig 1898-Barcelona 1939). Va formar part dels Sindicats Únics a l'inici de la dècada dels 20. Va arribar a ser membre de la junta de l'Art Fabril i Tèxtil com a vocal. El 15 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament com a delegat de la CNT. El setembre de 1936 va anar a Sallent a buscar dinamita. El 17 de gener de 1937 el sindicat el va nomenar membre de la comissió de Vivenda. El mateix any consta com a president de la CNT de Puig-reig. El 17 d'agost del mateix any entrà a formar part de la comissió d'Obres Pú-

bliques de l'Ajuntament. El 22 de gener de 1938 va participar en la Junta Provisional de la Comissió Administradora de la Propietat Urbana, també com a delegat del sindicat. Fou executat al Camp de la Bóta. [JCR/JJR]

Gorgues, Roberto, sindicalista i socialista a València (segle xx). Militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià entre el 1935 i el 1975. [RIRB]

Gorina Oliveres, Amadeu, fuster i comunista a Terrassa (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte tercer de la ciutat de Terrassa. [PPB]

Gornés, Josep, activista (segle XIX). El novembre de 1853, signa des de la presó una exposició a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CMM]

Gosálvez Bayona, Antonio, estibador i socialista a Barcelona (segle xx). Fou un dels dirigents de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona signants d'un manifest, l'octubre de 1931, on justificaven l'ingrés d'aquesta entitat a la UGT. Fou elegit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt del Treball al Port de Barcelona. Secció de Càrrega i Descàrrega de Fusta, el maig de 1932. Era secretari del Sindicat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes del Port de Barcelona i el seu Radí l'octubre de 1932. [JIG]

Gost, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gost, Marià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gota, Eugeni, sindicalista a Badalona (segle xx). Va representar la UGT, com a vocal, al Comitè de Milícies i de Salut Pública, que es constituí a Badalona en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. [PPB]

Gou Amer, Rafael, xofer i anarcosindicalista a Torroella de Montgrí, el Baix Empordà (Tor-

rent d'Empordà 1907-Barcelona 1940). Fou militant de la CNT i membre de la Comissió de representació obrera del ram de transports i similars. Emprisonat pels franquistes, va ser executat. [JClAR]

Gozalbo, Joaquim, dirigent anarcosindicalista castellonenc (segle xx). Fou un dels principals activistes de la CNT a la comarca d'Alcora (Castelló) durant la guerra civil. Formà part del comitè regional i organitzà les collectivitzacions a les poblacions del seu districte. [JNN]

Gracia, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, com a representant del Sindicat de la Fusta de Barcelona. [VVL]

Gracia, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Mataró (segle xx). Va participar en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, com a representant del Sindicat de la Construcció de Mataró. [VVL]

Gracia, Germinal, Víctor García, obrer tèxtil, escriptor i anarquista (Barcelona 1919). Militant del Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT i de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en esclatar la guerra civil formà part del grup fundador de Quijotes del Ideal i col·laborà al seu periòdic, *El Quijote*. Posteriorment passà a treballar a la collectivitat agrícola de la CNT de Cervià, a les Garrigues, i col·laborà en la creació de les JJLL a diverses poblacions de la comarca. Incorporat a la 26 Divisió durant la darrera etapa de la guerra, el febrer de 1939 s'exilià. A França, va participar en la publicació d'*El Rebelde*, fou redactor de *Ruta*, administrador de *Solidaridad Obrera* i director de *Crisol*. Actuà clandestinament a Espanya, on fou detingut el 1947. Més tard s'exilià a Venèçuela. És autor de nombrosos llibres i opuscles sobre política internacional, sobre Espanya i l'anarquisme, i va animar la publicació a Mèxic de l'edició espanyola de l'*Enciclopedia anarquista*. [PPB]

Publicacions: *Espanya hoy*. Caracas, 1962; *Juicio contra Franco*. Caracas, 1962; *La Internacional*

Obrera. Caracas, 1964; *Utopías y anarquismo*. Mèxic, 1977.

Bibliografia: AADD: *El movimiento libertario español. Pasado, presente y futuro*. París, 1974.

Gracia, Josep, dirigent sindicalista valencià (segle xx). Membre destacat del Partit Sindicalista a València, formà part del seu Comitè Provincial. Ocupà el càrrec de secretari cultural d'aquest comitè durant la guerra civil. [CCG]

Gracia Alegre, Bernabé, ferroviari, miner i anarcosindicalista (Allepuz, Terol, 1895-Pourpan, Tolosa, 1967). Va emigrar a Catalunya molt jove, i treballà als Ferrocarrils Catalans a les localitats de Manresa i d'Olesa. L'any 1925 inicià la seva tasca com a miner a la conca de Súrria, i participà en els moviments revolucionaris de Fígols i Sallent. A conseqüència d'això, fou detingut i emprisonat, i desterrat després a la localitat d'Esterrí d'Àneu. Va fugir-ne i va residir clandestinament a Sant Feliu de Llobregat fins al 1936. Fou president de la Collectivitat de Sant Feliu durant la guerra. L'any 1939 es va exiliar a França i passà per diferents camps de concentració. [VVL]

Gràcia i Ballester, Agustí, obrer i sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle xx). Militant anarquista local, va ser regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre 1937 i 1939 en representació de la CNT. [AGL]

Gracia Lafuente, Ángel, treballador de banca i sindicalista (Arándiga, Saragossa, 1933). A l'arribada a Barcelona, l'any 1950, va treballar a Banesto; hi va estar fins al 1972, en què va treballar, durant un any, a Laboratorios Lácer. El 1973 va entrar com a director financer en una empresa terrassenca del metall, Legris SA. El 1960 va contactar amb Gregori López Raimundo i va ingressar al PSUC. El 1963 va ser escollit enllaç sindical a Banesto, moment en el qual va participar en la creació de les Comissions de Banca de Barcelona i en la creació de CCOO de Barcelona a l'assemblea de Sant Medir l'any 1964. Va ser detingut el 1968 i, pendent de judici, va estar durant alguns mesos a la presó Model de Barcelona. [JTH]

Gracia Martínez, Assumpció, militant socialista valenciana (Xàtiva 1903-1975). Membre

destacada del PSOE a Xàtiva. Després de la guerra civil, va ser detinguda i romangué a la presó de Xàtiva i a la Provincial de València durant cinc anys. [JNN]

Gracia Martínez, Josep, dirigent socialista valencià (Xàtiva 1895-1975). Es va afiliar al PSOE i la UGT, de la qual va ser president local durant alguns anys, en la secció d'Artes Blancas. Fou membre de la comissió gestora de l'Ajuntament de Xàtiva des de febrer de 1936 i del Consell municipal. Va ser mobilitzat el 1938 i va romandre al front fins a la fi de la guerra. Acabada aquesta, fou internat en un camp de concentració. Poc després de ser alliberat, va tornar a Xàtiva, on fou detingut de nou i empresonat a Xàtiva mateix, a la Model de València i a Sant Miquel dels Reis, amb un total de vuit anys de presidi. [JNN]

Grada, Emili, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà en la conferència constitutiva del Sindicat Mercantil, que es va celebrar a Barcelona el dos d'octubre de 1930 i en el transcurs de la qual fou nomenat per a formar part de la junta directiva del sindicat amb el càrrec de comptador. [PPB]

Graells, Jaume, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1936). Durant la Segona República, milità a les Joventuts del Partit Comunista de Catalunya. Membre destacat de les Joventuts Socialista Unificades, en esclatar la guerra civil, morí als combats de la plaça de la Universitat de Barcelona, el 19 de juliol de 1936. El seu nom serví per a denominar el batalló «Jaume Graells», que organitzaren poc temps després les Joventuts del PSUC. [PPB]

Graells, Joan, militant anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant 1936 i 1937, fou secretari i administrador de *Vida Nueva*, el diari local de la CNT. Fou mort a la guerra civil. [JLJ]

Graells, Joan, obrer picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el congrés constituent de la Unió General de Treballadors, celebrat a Barcelona l'agost de 1888, on fou nomenat vicesecretari del primer Comitè Nacional del sindicat socialista que, presidit per Antonio García Quejido, va residir a la ciutat comtal. Graells, que firma la majoria de

les actes del primer comitè, va presentar la dimissió del seu càrrec el desembre de 1891, després d'haver estat acusat, per la junta de la Societat de Picapedrers del sindicat, de treballar a preu fet, en contra dels acords de la societat. [PPB]

Graells i Bonet, Francesc, socialista a Barcelona (segle XX). Militant d'Estat Català-Partit Proletari, que liderava Jaume Compte, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Grajales, Eulàlia, relacionada, tal vegada per lligams familiars, amb el Consell Local de l'AIT de València (segle XIX). Al seu domicili (Ejedrea 24, baixos), es va rebre l'any 1874 la correspondència adreçada al Consell Local de la FRE. [STG]

Gramunt, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 figurava com a vicepresident de la Societat de Tintorers de Vermell de Barcelona. [CR]

Grande, Lluís, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1932 va ser escollit vicesecretari del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Grané, Isidre, representant sindical a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Boi de Llobregat. [XPM]

Grané, Ventura, teixidor, societatari i publicista republicà a Sabadell (segle XIX). Fou un dels dirigents de la Societat de Teixidors de Cotó, integrada cap al febrer de 1873 dins el Centre de Societats Obreres de Sabadell. Va ser director del setmanari republicà sabadellenc *El Reformista* (1883-1896). El 1885 ocupà el càrrec de conseller de l'Ajuntament de Sabadell, on va mantenir una línia política pacifista i antimilitarista. [TMS]

Granel, J., dirigent societatari al Morell, el Baix Camp (segle XX). Entre 1913 i 1914 va

prendre part a mítings societaris, vinculats a l'organització de la pagesia, al Morell, els Garidells i la Riera de Gaià. [PPB]

Granell Roca, Eulogi, mestre i sindicalista (les Coves de Vinromà, Plana Alta, 1900) Va desenvolupar a Valls, on arribà el 1933, la seva actuació sindical com a mestre del Grup Escolar Rafael Campalans. Entrada la guerra, el 18 de juliol de 1937, va ser nomenat president de la mesa de discussió de la primera conferència comarcal del PSUC celebrada a Valls; hi assistia en representació de la cèl·lula FETE-UGT. El 17 de juliol de 1939, per ordre del jutge militar núm. 5 de Valls, ingressà a la presó de Reus. El 8 d'octubre va ser traslladat a la presó de Tarragona. Va ser jutjat en consell de guerra a Tarragona, l'11 d'octubre de 1939, sense que se sàpiga la pena que se li va imposar. [AGT]

Graner, sindicalista a Navars (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Navars. [XPM]

Graner, Josep, teixidor de vels i dirigent societatari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat a Barcelona, carrer de Sant Ramon, 30, 2n. La convocatòria que el fiscal militar dirigí, el 22 d'abril de 1856, a ell, a Ramon Maseras, a Pau Barba i Ildefons Cerdà, en una investigació sobre la vaga general de juliol de 1855, fa constar que, en aquella època, era «director de tejedores de velos». El seu nom es trobava en primer terme en una exposició elevada a la reina, l'any 1861, en què sol·licita autorització per a poder establir societats de socors mutus entre la classe fabril, i li va ser adreçada, en nom de la reina, la resposta del ministre de la Governació a aquella exposició, en data de 10 de juny d'aquell mateix any, on es fa alguna concessió amb condicions molt restrictives. La seva signatura també figurava en primer lloc en una altra exposició a la reina, de 5 de novembre de 1861. En plena crisi fabril per la falta de cotó arran de la guerra de Secessió als Estats Units, i davant l'atur creixent, demanaven que les autoritats emprenguessin obres públiques. Finalment, signà també una carta oberta al director del diari *El Comercio de Barcelona* (31 d'agost

de 1864), en la qual es reivindica el servei que feien les «cuines econòmiques» o «restaurants d'obrers» on acudien els obrers sense feina, no perquè creguessin que hi tenien dret, o que fos una obligació de la societat sostenir-los, sinó per necessitat extrema. [CMM]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976.

Granero, Vicente, anarquista a Barcelona (?-Besiers? 1977). Va començar a militar en el sindicat de la construcció de la CNT cap al 1926. El 1930, arran de la revolta de Jaca, fou detingut a Barcelona i internat a la presó Model. Cap al 1936 ocupà el càrrec de secretari del comitè revolucionari del barri de les Corts. Participà en els enfrontaments amb els comunistes el maig de 1937. Exiliat a França el 1939, fou president de la colònia espanyola de Besiers. [TMS]

Grangel, Pilar, mestra racionalista i anarcosindicalista (Castelló de la Plana 1893-1987). Va treballar a diverses escoles racionalistes. Pertanyia a la CNT. Va escriure a la revista *Mujeres Libres*. Finalitzada la guerra, va marxar cap a França i fou internada als camps de concentració d'aquest país. Va residir a Clamont-d'Erau. El 1945 s'instal·là definitivament a Montpeller. [JNN]

Granier i Barrera, Emili, periodista i polític (Barcelona 1908). D'origen occità i formació autodidacta, el 1924 ingressà a Estat Català i al mateix temps es considerà militant de la Unió Socialista de Catalunya. L'any següent fou un dels fundadors de l'organització secreta d'acció directa anomenada Joventut Socialista Llibertat i posteriorment Bandera Negra, sempre dintre Estat Català. El mateix 1925, amb altres activistes d'aquest grup, va participar en el frustrat atemptat contra Alfons XIII, conegut pel complot de Garraf, fet que li comportà tres anys de presó. L'estiu del 1928, a la sortida de la presó, inicià el seu treball, primer, com a corrector i, de seguida, com a factòtum en el setmanari *L'Opinió*. També per aquest temps, soci de l'Ateneu Polytechnicum, succedani de l'Escola del Treball, fundada pel socialista R. Campalans, s'afilià paral·lelament a la CNT. Fou

elegit secretari d'actes del Sindicat d'Arts Gràfiques i va pertànyer a la comissió tècnica per a la reparació de *Solidaridad Obrera*. El primer de maig de 1929 fou empresonat per segona vegada, quan repartia propaganda a favor d'una frustrada vaga general. El 1930, segons les seves paraules, fou un any d'entusiasme: enfortí la seva col·laboració amb la USC fent una intensa labor de propaganda socialista i accentuant la seva participació en la revista quinzenal *Ideari*, autèntic òrgan d'expressió de la USC. El mateix any es convertí en el primer traductor català del Manifest del Partit Comunista, amb pròleg de M. Serra i Moret, i fou un dels signants del Manifest d'Intel·ligència Republicana. L'1 d'octubre de 1930 fou detingut governativament, junt amb Lluís Companys, Sebastià Clarà i d'altres, i ja durant la República, el 1934 fou empresonat una altra vegada per insultar el cap de govern, A. Lerro. Així mateix, a les acaballes de la monarquia, residí un quant temps a França, on marxà per fer el servei militar —que finalment no va fer—, després de renunciar a la nacionalitat espanyola i negar-se a servir a l'exèrcit de la monarquia. Tornà a Catalunya el 1931, continuà l'activitat professional de periodista i, poques setmanes després de la formació del comitè executiu que sortí del congrés celebrat per la USC l'abril de 1932, va substituir Josep Sallés en el càrrec de secretari administratiu i entrà a formar part del CE de la USC. També durant els anys centrals de la Segona República es va casar amb Rosa Vergés, que va restar al seu costat fins al seu traspàs el 1992. En les eleccions municipals de 1934 es presentà per la coalició ERC-USC i sortí elegit conseller municipal per Barcelona. A l'Ajuntament treballà en l'àrea de l'Assistència Municipal i conservà el seu càrrec fins a 1936. El setembre de 1935, enmig de la crisi de la USC, originada per la presó de J. Comorera, esdevingué secretari general de la USC, càrrec que fou confirmat al Congrés de la Unió de 1936. Durant el període republicà, va escriure en diferents periòdics catalans, entre els quals van destacar *La Rambla* i *Las Noticias*, on criticà durament tant Lerro com els escamots de les Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català; col·laborà també al periòdic obrerista de Sant Andreu de Palomar *L'Andreuenc* i a *Suport, Moments, La Jornada, Mirador, Revista de Catalunya*, i tornà a ser redactor de *L'O-*

pinió, llavors òrgan oficial d'ER, i dirigí *Justícia Social*. Durant la guerra civil, ja membre del PSUC i fervent comorerista, fou enviat per *Treball* com a corresponçal al front, feina que desenvolupà per poc temps. El 1938, s'incorporà com a soldat de lleva a l'exèrcit de la República i, finalment, ocupà el càrrec de comissari de l'Escola de Capacitació de Comandaments de la Seu d'Urgell. El 1939 s'exilià a París, on dirigí el periòdic clandestí *Catalunya*, participà a la resistència francesa i s'allunyà del PSUC, especialment des de la crisi de 1949. El 1959 arribà a Veneçuela, on fou membre actiu del Centre Català de Caracas i impulsor de variats projectes culturals. Tornà a Catalunya el 1978, cridat pel seu vell amic Josep Tarradellas, i va treballar com a revisor de textos al Servei de Publicacions de la Generalitat de Catalunya fins a la seva jubilació el 1983. Milità al Partit dels Socialistes de Catalunya. [TMS]

Publicacions: *Paraules de Combat* (poemes vindicatius de contingut social). Caracas, 1966; *Resposta a dos amics. Sobre biografies i altres coses*, 1970; *Los intelectuales i la cultura de masas*, 1970; i *Catalunya i la Comunitat Econòmica Europea*, 1982. Ha publicat les seves memòries amb el títol *Una vida plena. (Memòries.)* Barcelona, 1994.

Bibliografia: CAMINAL, M. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. ALCARAZ I GONZÁLEZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Gras, Dídac, teixidor de vels i societari a Barcelona (segle XIX). Signà l'exposició a l'Ajuntament de la ciutat (11 de juny de 1841) i al regent del regne, el general Espartero (16 del mateix mes i any), on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CMM]

Gras, Domènec, mariner i societari a Barcelona (segle XIX). Consta com a secretari de la Societat de Mariners de la capital catalana. Participà en el I Congrés Obrer Espanyol (Barcelona, juny de 1870), com a representant dels obrers associats a la Marítima Restauradora. Es comptà entre els disset delegats que, en aquell congrés, no van votar positivament cap dels quatre dictàmens. Juntament amb Antoni Albert, va presentar a la mesa del congrés una proposició perquè el Consell Federal espanyol de l'Associació Internacional dels Treballadors tingués la seu a Barcelona, i no a Madrid. En realitat, la majoria es va decidir a favor de Madrid. [CMM]

Gras, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes ferits a conseqüència de l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Gras Mateu, Ramon, pagès per compte propi i sindicalista (Valls 1912-1978). Cenetista. Soci de la Societat Agrícola de Valls. El març de 1933 signà, conjuntament amb nou persones més, una adhesió intitolada «Manifest contra la guerra», que aparegué al periòdic socialista vallenc *Treball*. El setembre participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari signant els estatuts en nom de la comissió organitzadora. Va ser un dels vuit components del «Comitè pro presos vallencs del 6 d'octubre de 1934», organisme creat arran dels judicis i del posterior empresonament de ciutadans vallencs. A la guerra, voluntari a la centúria Compte, va marxar al front d'Aragó i fou fet presoner. Va passar per les presons de Calataud i de Saragossa, i redimí pena com a cuiner. Traslladat a Tarragona per forces de la guàrdia civil, ingressà a la presó l'abril de 1940. Jutjat a Tarragona el maig, li van sortir 20 anys de presó; traslladat a la presó de Barcelona el febrer de 1942, al cap d'uns anys va ser desterrat a Artés. Retornà a Valls. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Grases, Marià, teixidor i sindicalista reformista a Reus (segle XIX). Va participar activament en la revolució de Setembre de 1868 a Reus, formant part de la Junta Revolucionària local. El 1869 fou membre de la Societat de Teixidors de Cotó de Reus. En el primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona el juny de 1870, va ser delegat dels Teixidors de Cotó de la seva ciutat. En les votacions dels dictàmens la seva postura era contrària a les tesis oficials, hi va votar negativament o s'abstingué. Cal destacar la seva participació en la discussió del dictamen sobre

l'organització social. Recolzà, en contra del dictamen oficial, la proposta de caire reformista, defensada per Josep Roca i Galés, que fou finalment desestimada. Arran de l'informe desfavorable sobre el congrés que Grases presentà a l'assemblea de la Societat de Teixidors de Reus, es va generar una discussió amb el sector encapçalat pel dirigent sindical dels teixidors a mà, i anarquista, Josep Ferrando. Aquest acusà Grases d'haver actuat il·legalment en el congrés en nom del Centre Federal de Teixidors a Mà de Reus, quan en realitat actuava només en nom dels teixidors de cotó. Durant la Primera República, va ser tinent d'alcalde de Reus. [APE]

Bibliografia: ARBELOA, V. M. *Primer Congreso Obrero Español*. Estudio preliminar y notas de... Madrid, 1972. LORENZO, Anselmo. *El Proletariado Militante*. Madrid, 1974. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España, La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Grases Mestres, Martí, fuster a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Societat de Fusters i Ebenistes de Vilafranca els anys vint, ocupà el càrrec de secretari l'any 1928. [RAM]

Grasetes, Josep, associacionista (segle XIX). El 24 de març de 1855, va ser comissionat per a visitar les localitats de Vic, Sant Andreu de Palomar, Caldes de Montbui i altres de la comarca del Vallès i de les rodalies de Vic, i actuar com a intermediari en els conflictes laborals en nom de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona. [CMM]

Grassot Grivé, Joan, socialista a Arenys de Munt, el Maresme (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, l'abril de 1936 encapçalava el remodelat Comitè Executiu de la USC d'Arenys de Munt. [MPMJ]

Gratacòs, internacionalista català (segle XIX). A partir d'octubre de 1873 el trobem instal·lat a Buenos Aires (carrer 25 de Mayo, núm. 18). Va fundar, junt amb altres emigrats espanyols, una de les primeres seccions internacionalistes a la capital argentina, que fou decisiva per a la difusió i hegemonia del corrent anarquista al Plata. Era l'home de la Federació Local de Barcelona a l'Argentina; mantenia relacions directes amb

ella i era el contacte dels emigrants internacionalistes catalans en aquelles terres. [TAG]

Grau, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Va participar en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, com a representant de la Federació Local de Badalona de la CNT. [VVL]

Grau, internacionalista a Alcoi (segle XIX). Després dels fets revolucionaris de l'any 1873, va emigrar a la localitat de Béjar, juntament amb el també internacionalista Reig. L'abril de 1874, la Comissió Federal comunica a la local d'Alcoi que ambdós han tornat a la seva ciutat. [TAG]

Grau, Agustí, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Grau, Aleix, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 va signar junt amb R. Farga Pellicer, Joan Nuet i vint-i-set delegats més dels sindicats obrers que constituïen la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, la crida pel congrés obrer català que s'havia de celebrar el dia 13 d'aquell mateix mes. En el congrés, va parlar en favor de la implantació de la República Federal. Posteriorment formà part del consell de la Unió Manufacturera, constituïda el mes de maig de 1872 per tots els sindicats obrers relacionats amb el tèxtil, en representació dels cilindradors i els aprestadors. En el segon congrés de la Unió, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1872, va ser reelegit en el càrrec. [CR]

Grau, Antoni, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Era membre de la Societat de Picapedrers de Barcelona. El desembre de 1880, la societat tenia 410 socis i era dirigida per Antoni Vidal, Francesc Gavaldà, Bonaventura i Miquel Font, Manuel Cervera, Antoni Pujades i Antoni Grau mateix. [TAG]

Grau, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Grau, Generoso, treballador del ram de l'alimentació i anarcosindicalista a Catalunya (?-Tolosa de Llenguadoc 1967). Militant de la CNT, el 1943 o 1944 formà part del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, dirigit per Mas Valois. Detingut per la policia el desembre de 1944, a finals de 1947 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. Tornà a ser detingut a finals de 1948 i passà cinc mesos sota el control de la Brigada Social sense confessar. S'exilià a França els anys 60 i durant un temps va viure a la col·lectivitat agrícola que la CNT tenia en el departament del Lot. Posteriorment s'instal·là a Tolosa de Llenguadoc, on se suïcidà. [PPB]

Grau, Jordi, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889, data en la qual fou nomenat president de la mateixa agrupació fins a l'agost de 1889. [TMS]

Grau, Josep, fuster i anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Va participar en el Ple Regional de la CNT de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931, com a representant del Sindicat de la Fusta de Manresa. Va signar un manifest redactat per la comarca manresana el setembre de 1931, en el qual es defensaven les posicions trentistes. Va ser col·laborador del setmanari *El Trabajo*, òrgan dels comitès sindicals del Bages de la CNT. [VVL]

Grau, Josep, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 1871 formava part del comitè local de la Federació Barcelonina de l'Associació Internacional dels Treballadors, en nom del qual va signar el 29 de març un document de protesta en què es propugnava el canvi social per la via pacífica i amb el consentiment del poble, el qual es produiria després d'una etapa d'estudi i propaganda. El document va ser publicat com a suplement del periòdic *La Federación* el mateix 29 de març de 1871. [TAG]

Grau, Josep, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Va participar en el congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931, representant els sindicats de la Construcció de Badalona. [VVL]

Grau, Josep, obrer tèxtil a Molins de Rei (segle XX). Fou un destacat dirigent del sindicat tèxtil molinenc Llar Obrera, del qual fou fundador el 1912 i membre de junta, i militant del Partit Radical. [AGL]

Grau, Lluís, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va assistir al Congrés Obrer de Barcelona celebrat el mes de juny de 1870, representant una societat cooperativa no especificada de Barcelona. Formava part del grup de sindicalistes partidaris de l'acció política. [CR]

Grau, Manuel, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser representant del sindicat La Naval de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Barcelona els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Grau Busquets, Isidre, cal Sastre, pagès i sindicalista (Bràfim 1905). El juliol de 1937 entrà al consistori local, a la comissió de Finances, com a afiliat de la UGT. En la reorganització de l'octubre de 1937 hi participà com a integrant del PSUC, partit que comandava; fou nomenat representant al Consell Local de 1r Ensenyament. Dimitió de regidor perquè topà amb la CNT, ja que volia que un local d'aquesta organització passés a ser escoles. Acabada la guerra, fou acusat de ser un dels inspiradors de l'organització i de participar en actes d'execució o almenys ser-ne col·laborador. S'exilià a França. En la repatriació el desembre de 1943, va ser tancat per un breu període de temps a la presó cel·lular de Barcelona i després a la de Tarragona, i posat en llibertat el gener de 1944. El març de 1996, residia a Valls. [AGT]

Grau Calafell, Enric, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Era un activista destacat de la FAI, a la qual pertanyia des del 1927. Va participar en robatoris de materials per a sabotatges, com fer saltar pals de telèfon i d'electricitat en moments de vagues, i va col·laborar activament en els esclats revolucionaris (gener de 1932, gener i desembre de 1933, octubre de 1934). Va tenir càrrecs directius dins la CNT local i comarcal. El 1935 formava part del Comitè Comarcal i el febrer de 1936 n'era el secretari. El 19 de juliol va formar part del Comitè Revolucionari provisional de Manresa i des del 10 d'agost va representar la FAI dins el

Comitè Central Antifeixista de Manresa, on tingué responsabilitats en Milícies i Defensa. A finals de setembre va dirigir el grup de milicians de la CNT que s'establí a Sant Carles de la Ràpita per defensar la costa. Es va incorporar a l'Exèrcit Popular, va acabar la guerra com a oficial a Andalusia. Va fugir cap a Manresa i d'aquí cap a França, on va anar a un camp de concentració. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història Gràfica de Manresa. La Guerra Civil*. Manresa, 1992 i 1993. FLORES, Pedro. *Tipos manresanons (II)*. Barcelona, 1995. SERRA i CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Grau Costa, Antoni, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou president del Sindicat Únic de la Metal·lúrgia CNT-AIT de Tarragona. [PPB]

Grau Gil, Josep, sindicalista al País Valencià (segle XX). Militant de la CNT, en acabar la guerra civil va pertànyer al primer Comitè Nacional de la CNT, constituït per Esteve Pallarols a València el maig de 1939. Detingut a finals de 1939 o començaments de 1940, fou jutjat en consell de guerra el novembre de 1944 i condemnat a tres anys de presó menor. [PPB]

Grau i Guàrdia, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). A començaments de segle va ser membre del Consell directiu de la Federació Regional de Sindicats Obrers de Barcelona i el 1907 figurava com un dels redactors del setmanari *La Tramuntana*. Seguidor i amic de Francesc Ferrer i Guàrdia, l'octubre de 1907 participà en una reunió de sindicalistes i intel·lectuals, a la qual assistí Anselmo Lorenzo, preparatòria del congrés constitutiu de Solidaritat Obrera. En aparèixer el mateix mes el setmanari del mateix nom, en va formar part del consell de redacció. I el setembre de 1908 participava, en representació del Sindicat del Ram de l'Aigua i de l'Art Fabril de Barcelona, en el primer congrés de Solidaritat Obrera. [PPB]

Grau i Vinyals, Pere, pagès i sindicalista a Caldes de Malavella, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la

Secció de Compres de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Comarca de la Selva, que es va constituir en l'assemblea comarcal reunida a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Grau Jassans, Josep, treballador del transport, sindicalista i comunista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, era un dirigent del Sindicat del Transport de Barcelona. Fou membre de la minoria sindicalista revolucionària, partidària de la revolució russa, i el juliol de 1924 formà part de la delegació espanyola que, juntament amb Maurín, Jové, Vall, Trilles i Nin, participà en el tercer congrés de la Internacional Sindical Roja, celebrat a Moscou. Durant la República, s'afilià a l'Esquerra Republicana de Catalunya i fou diputat a les Corts constituents de la República, elegides el 28 de juny de 1931. Tornà a ser elegit diputat a Corts a les eleccions del 19 de novembre de 1933, sempre per la circumscripció de Barcelona província, i fou elegit també a les eleccions de compromissaris per a l'elecció de president de la República que se celebraren el 26 d'abril de 1936. Dins de l'ERC, pertanyia al sector obre-rista. [PPB]

Grau Soler, Josep, sastre i comunista (Barcelona 1912). Militant del PSUC, durant la guerra civil fou sergent d'aviació. El 1939 es va exiliar a França i patí els camps de concentració d'Argelers i Gurs. Durant la guerra mundial participà en el maquis de Savoia i Tarbes. El 1944 tornà clandestinament a Barcelona amb l'operació «reconquesta de España». Passà a treballar amb el modista Pedro Rodríguez, mentre era l'encarregat de trobar llocs segurs i allunyats de Barcelona per als militants de l'Exèrcit Guerriller de Catalunya (PSUC). Per atzar, el 1948 aconseguí escapolar-se de la cai-guda dels vuitanta, que culminà amb vuit condemnes a mort. S'exilià a França i a París es convertí en un reputat dissenyador de moda. El 1969 retornà a Catalunya i amb altres sastres fundà l'empresa Modisteria Cadena SA. [FSA]

Grau Verdú, J., socialista a Barcelona (segle xx). Va ser secretari general de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, elegida el 2 d'abril de 1932, fins al 25 de juny d'aquell mateix any, en què va dimitir. [VVL]

Grego, Andreu, mariner i societari (?-Barcelona 1872). A finals de la dècada dels seixanta presidia la Societat de Mariners de Barcelona. Participà en el congrés obrer català celebrat a Barcelona el 13 de desembre de 1868, i el 1869 constà com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. Va viure a la Barceloneta, on va morir víctima de la febre groga. [CR]

Gregori, Josep, sindicalista i socialista valencià (segle xx). En la guerra civil fou secretari general de les JSU de València, dimití del Comitè Nacional el 31 de març de 1937 per oposició a la política de Santiago Carrillo. Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià durant el franquisme. [RIRB]

Gres i Tàpias, Bernat, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou membre i vocal del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta el 1910, i, en representació seva, fundador de la federació local de Societats Obreres de Molins de Rei i membre de junta el 1916. [AGL]

Gres i Tàpias, Ramon, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou membre i vicepresident del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta el 1916, i, en representació seva, fundador de la federació local de Societats Obreres de Molins de Rei i membre de junta el 1916. [AGL]

Griera Agramunt, Àngel, comunista (Avinyó, ?-Estrasburg, ?). El juliol de 1936 era president del primer Comitè Local del Front Popular. Es va afiliar al POUM i el mes d'agost s'incorporà al nou Comitè d'Enllaç Antifeixista, com a cap de les Milícies, en representació d'aquest partit. Va anar a lluitar al front d'Osca en una unitat del POUM. S'exilià a França i morí intoxicat per un gas mentre dormia. [JIC]

Griera Agramunt, Josep, pagès (Avinyó, ?-Barcelona, ?). Afiliat a la Unió de Rabassaires i a ERC. Intervingué en el conflicte entre propietaris i pagesos sorgit ran de la collita de 1932 i fou membre destacat de la comissió sorgida per a resoldre plets futurs. L'estiu de 1933 obrí un cafè on s'instal·là el local del Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya. En la candidatura del mateix nom, sortí elegit en les municipals

de 1934. Després del 6 d'Octubre, el local fou clausurat i se'l destituí del càrrec de conseller; es negà a pagar les parts exigides i fou empresonat. Vicepresident del Comitè d'Enllaç Antifeixista, en sortí el setembre de 1936. El 1938 es tornà a incorporar al govern municipal. Marxà a França poc abans que el poble fos ocupat. [JIC]

Gríful, Maria, comunista (segle XX). Va formar part del primer comitè executiu provisional del PSUC (comorerista) que es va constituir el febrer de 1950, després que Joan Comorera hagués estat expulsat del PSUC. [PPB]

Grijalbo i Serres, Joan, empleat de banca, editor, sindicalista i comunista (Gandesa, Terra Alta, 1911). Militant de la UGT establert a Barcelona, des del 1932 era dirigent del Sindicat de Banca de Barcelona i president de la delegació catalana del Montepiò de Banca. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, esdevingué militant del PSUC i l'agost de 1936 fou un dels representants de la UGT al Consell d'Economia de Catalunya, on s'ocupà de la vocalia de Construcció i, des d'agost de 1937, de la de Crèdit i Comerç, des d'on a finals de l'any 1937 va fundar la Caixa de Crèdit Industrial de Catalunya. Juntament amb Francesc Fàbregues, elaborà el decret de municipalització de l'habitatge i va publicar *La municipalització de la propietat urbana* (1937), on s'exposava la posició del PSUC respecte al tema. Tot i que no n'era membre, va assistir durant la guerra a les sessions ampliades del Comitè Central del PSUC i col·laborava a *Treball* i al *Bulletí Trimestral de la Conselleria d'Economia*. Des del 1937 fins a la fi de la guerra fou també director general de Comerç de la Generalitat. Acabada la guerra, va poder traslladar-se a Mèxic, on l'agost de 1940 aconseguí regularitzar la situació de Comorera, acabat d'arribar a Mèxic, i creà l'Editorial Atlante, que a començaments de l'any 1940 va publicar *Lluita*, el portaveu del PSUC a Amèrica. El 1949 va crear també les Edicions Grijalbo, especialitzades en llibres de ciències socials, que des del 1957 varen tenir delegació a Barcelona, i varen iniciar un important grup editorial en llengua castellana, que el 1976 va fundar a Barcelona, on retornà, l'Editorial Crítica. [PPB]

Bibliografia: MASSANA I CALVETE, Carme. «Grijalbo i Serres, Joan». A: *Itineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (Segles XVIII-XX)*. Barcelona, 1979. MURIÀ, José M^a (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. Mèxic, 1996.

Grimalt Pérez, Josep, xofer, mecànic i comunista (Ondara, la Marina Alta, 1905-València 1996). Taxista de professió, milità al sindicat del transport de la CNT, des del qual, durant la Segona República, passà al Bloc Obrer i Camperol. Resident a València, fou secretari d'organització del BOC valencià; fou detingut el 1934 en crear una societat de taxistes independents. A partir de 1935 esdevingué secretari d'organització del POUM a València. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va participar, en representació d'aquest partit, en la comissió que es transformà en el Comitè Executiu Popular valencià i va prendre part en l'assalt a les casernes. Va representar el POUM a l'Ajuntament de València, on ocupà la vicepresidència de la regidoria de sanitat. Expulsat de l'Ajuntament arran dels fets de Maig de 1937, durant la repressió contra el POUM va acollir a casa seva les dones dels dirigents del POUM, detinguts a València, i ell mateix fou detingut en diverses ocasions. En acabar la guerra, fou reclòs al camp de concentració d'Albatera, jutjat i condemnat a mort, per bé que li fou comutada i va romandre a la presó fins al 1946. Durant la transició democràtica, el 1978, fou fundador de la Unió Democràtica de Pensionistes (UDP), i, fins al 1985, secretari general de la Federació Valenciana de la UDP. Fins a la seva mort, participà també en tots els actes reivindicatius de la memòria històrica del POUM que se celebraren dins i fora del País Valencià. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor & IGLESIAS, Ignacio. *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994. FUNDACIÓN ANDREU NÍN. *Homenaje a José Grimalt, 1906-1996*. Madrid, 1996.

Grimau Grogúes, Fermí, sastre i líder de reflexió política (Vila-rodona 1898-Xile, ?). Va dur a terme la seva activitat, a Valls, on residia des d'inicis dels anys vint. Home d'esquerra, asserenat, agnòstic, naturista, esperantista i molt expert en sociologia. El 1929 fou membre de la primera junta de l'Ateneu Popular. El

1931 va ser escollit regidor de l'Ajuntament vallenc, en representació dels independents afins a l'ERC, i nomenat segon tinent d'alcalde el desembre de 1932. En el curs de la República s'afilià a la Unió Socialista de Catalunya. Va escriure diversos articles a *Treball*, periòdic socialista en temps de la República. Arran dels fets de Maig de 1937, del trencament de la unitat antifeixista, es donà de baixa del PSUC i fou atacat per aquest partit considerant-lo «burgès» i «no socialista», cosa que l'empenyí a contestar amb la dosi de bonhomia que li era característica. En acabar la guerra, va traslladar-se a Xile, on traspassà. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la Segona República: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989, Valls. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Grifó i Mas, Llorenç, peixater i dirigent sindical (Sant Vicenç de Castellet 1895-1969). Era membre de la CNT, sens dubte el dirigent obrer més significat del segle XX a Sant Vicenç de Castellet. Com a militant de la CNT va tenir una gran activitat a nivell local i comarcal els anys vint i trenta. El seu compromís social i amb l'organització obrera era profund; bon orador, tenia gran crèdit entre els treballadors del Bages i sovint va intervenir en vagues i conflictes obrers. Els anys vint va deixar unes deu mil pessetes a *Solidaridad Obrera* per a poder comprar paper. També va destacar en la reconstrucció de la CNT els anys 1930 i 1931. El 1930 era membre del Comitè Comarcal de la CNT. Va escriure alguns articles a la revista *El Trabajo*. Va ser detingut diverses vegades, també arran de la vaga revolucionària de gener de 1932. Durant la guerra i la revolució, va tenir una actitud moderada; sobretot el repugnava la violència. L'any 1938 va ser elegit alcalde de Castellet de Llobregat i ho va ser fins al gener de 1939, en què va exiliar-se amb la família. Després de tres anys va retornar al poble i no va sofrir cap represàlia. El 1949 va ser detingut sota l'acusació d'estar relacionat amb el maquis que operava a la comarca del Bages. Sempre va defensar públicament les seves idees. El

seu enterrament va esdevenir un acte cívic que va aplegar unes 200 persones. Segons les autoritats franquistes, va ser un acte subversiu perquè el seu cos estava cobert amb una bandera republicana i perquè es tractava d'un enterrament civil. Segons Pedro Flores, va ser un home d'acció, de verb i d'exemple. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981. *Regió 7*. 22 de febrer de 1995. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Gris, Josep, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent ferroviari del Garraf els anys trenta. L'any 1938 va formar part de la junta de la secció ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú. [RAM]

Grivé, Josep, obrer del ram del tèxtil i internacionalista (segle XIX). L'any 1873 formava part del Consell de la Federació d'Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, la qual convocà un congrés a Valls que se celebrà l'octubre d'aquell any. [TAG]

Gros, Josep, obrer tèxtil i representant sindical a Mataró (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Fabril i Tèxtil de Mataró. [XPM]

Gros, Manuel, pintor i anarcosindicalista (Osca 1902-Castres, França, 1990). Nascut a la província d'Osca, es traslladà a Catalunya, on establí residència a la ciutat de Terrassa. Mantingué relacions amb els grups vegetarians individualistes de Barcelona, on treballà durant un temps. Començà a militar a la CNT a partir de l'aixecament militar del juliol de 1936 i fou designat per a organitzar la col·lectivitat de Bàscara (l'Alt Empordà). Posteriorment s'exilià a Perpinyà. Declarada la Segona Guerra Mundial, el 1941 arribà a Castres (França), on, recuperant el seu ofici de pintor, treballà en la construcció. [EOF]

Gros i Camisó, Josep, miner i dirigent comunista (Manresa 1913). Va anar a Súria a treballar de miner l'any 1932, allí començà la seva vida política donant suport a l'opció comunista de Manuel Trueba Mirones. Amb la columna

que aquest comandava, marxà voluntari a la guerra. El gener de 1937 fou enviat a una escola de cossos especials a Barcelona, els quals s'havien d'encarregar d'hostilitzar l'enemic de la rereguarda. En acabar la guerra, marxà a la Unió Soviètica, on ingressà a l'Exèrcit Roig, amb el qual intervingué a la Segona Guerra Mundial. El 1946 retornà clandestinament a Espanya i, fins al 1950, realitzà tasques d'enllaç entre les direccions del PCE i del PSUC a l'exili amb la del PSUC a Barcelona. Des del 1950 al 1951 preparà la retirada definitiva dels maquis comunistes a l'interior de l'Estat espanyol. D'ençà de 1962 va fixar la residència a Madrid. El 1977 publicà *Abriendo camino. Relatos de un guerrillero comunista español*. [RFV]

Grunfeld, José, anarquista a València (segle xx). Tot i haver nascut a l'Argentina, el febrer de 1939 era el secretari general de la FAI. Fou un dels delegats anarquistes que, juntament amb els de la CNT i de les Joventuts Llibertàries, havien de reunir-se amb Negrín l'11 de febrer de 1939 per discutir de la situació de la guerra civil. Finalment fou exclòs de la representació perquè Negrín es negà a rebre'l al·legant que no era de nacionalitat espanyola. Fou escollit vicesecretari del Comitè Nacional del Moviment Llibertari el 3 de març de 1939, i també s'encarregà amb un altre company dels assumptes sindicals i econòmics. [JIG]

Grupera, Josep, boter i internacionalista a Malgrat, el Maresme (segle XIX). El 1874 era l'enllaç de la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola a Malgrat. El mes d'abril d'aquell any, li envia 25 exemplars, per tal que els distribuïxi, del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TAG]

Guadarmino, anarquista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra civil, el 2 d'abril de 1938 fou nomenat membre del comitè executiu del Moviment Llibertari de Catalunya en representació de la CNT-FAI. [PPB]

Guadomire, Enric, treballador del ram de l'alimentació i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a

Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de l'Alimentació de Barcelona. [XPM]

Gual, Antoni, filador i dirigent societari a Barcelona (segle XIX). Juntament amb Ramon Maseras, Miquel Guilleuma, Josep Nogués i Josep Barceló, signà l'exposició dirigida el 25 de juliol de 1854 al capità general de Catalunya, Ramón de La Rocha, en la qual expressaven el refús de les màquines selfactines i li demanaven que es dignés «tomar aquellas providencias que crea prudente(s) y debida(s) para asegurar el sustento de la clase que representamos». El general La Rocha va prohibir aquelles filadores. També signà, al costat de Barceló i Maseras, les cartes amb les quals aquells filadors van contestar, els dies 2 i 3 d'agost de 1854, als escrits de Laureà Figuerola, que s'oposava a la prohibició de les selfactines. El fet que aquelles cartes només fossin avalades per tres dirigents dels filadors, i que cap dels cinc que va intervenir en la polèmica contra les selfactines no figuressin en el conveni col·lectiu del ram, signat el dia 18 d'octubre de 1854, sembla que es pugui interpretar com un indicatiu de la línia més radical que aquells tres obrers representaven dins la societat de filadors. Subscriu també, el 30 d'agost de 1854, una altra carta, en resposta a un escrit d'Àngel Villalobos, representant a Madrid de la Junta de Fàbriques de Barcelona, el qual havia sostingut a la premsa posicions anàlogues a les de Laureà Figuerola. [CMM]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*, 2 vols. Barcelona, 1976.

Gual, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el 20 de gener de 1936 presidí la Comissió Reorganitzadora de la Secció del Poblenou de la USC. [MPMJ]

Gual, Josep, associacionista (segle XIX). Juntament amb Ramon Maseras, va ser designat per a fer d'intermediari en els conflictes obrers, el març de 1855. El dia 18 d'aquell mes, van ser tots dos a Sabadell, en compliment d'aquella funció. [CMM]

Gual, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny

de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gual Domènech, Rafael, sindicalista al Vendrell (segle XX). Fou un dels principals dirigents cenetistes del Baix Penedès durant els anys trenta. Ocupà diferents càrrecs a la Federació Local del Vendrell durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1938 era secretari del comitè comarcal de la CNT del Baix Penedès (1.500 afiliats), i vicepresident del comitè d'enllaç CNT-UGT del Baix Penedès. [RAM]

Guanyabens, Jaume, publicista (segle XIX). Era col·laborador assidu del periòdic *La Tramontana* (1881-1893), que dirigia l'anarquista Josep Llunas. Tenia infules literàries; publicava en la premsa llibertària, com ara *La Anarquía* (1890-1893) de Madrid. [TAG]

Guanyabens i Jané, Emili, tipògraf, traductor i anarquista (Barcelona 1860-1941). Se'l coneixia també com a Guanyavents, ja que es canvià el cognom. Participà en el Congrés Catalanista celebrat l'octubre de 1880. Col·labora activament en el *Diari Català* (1881), *La Tramontana*, a partir de 1886 (de la qual fou membre del consell de redacció fins al 1889), *La Veu del Centre Català* (1888), i *L'Aveng*, especialment entre 1892 i 1893. Entrà en contacte amb l'anarquisme per mitjà de la Societat Tipogràfica, i tal com van fer altres personatges de l'època, com ara l'enginyer i folklorista Cels Gomis, el dibuixant i pintor Josep Lluís Pellicer, o el tipògraf Eudald Canibell, s'esforçà a fer compatible el seu internacionalisme anarquista amb el catalanisme. Participà en el Primer Certamen Socialista, celebrat a Reus el 1885. A mitjan 1882 formà part del grup anarcosindicalista que s'escindí de la Societat Tipogràfica i fundà tot seguit La Solidaria. A partir de 1892 s'apartà de l'anarquisme. Com a poeta, estava seduït per un simbolisme d'inspiració maragalliana. Publicà periòdicament composicions a les pàgines de *L'Aveng*, així com diversos llibres de poesia. Participà en els Jocs Florals i va guanyar la Flor Natural en els de 1888. [TAG]

Guarch, Manel, Mangoxet, anarquista, militant i impulsor de la CNT a Amposta (segle

XX). Va ser un dels propagadors del sindicat anarquista a Amposta durant la dècada dels vint. Al costat dels simpatitzants cenetistes que havien contactat amb els nuclis exiliats o residents a França, contribuï a la propaganda clandestina d'aquell sindicat i a la seva incipient organització a la comarca del Montsià en el període de la Dictadura de Primo de Rivera. [XPM]

Guardia, Jaume, anarcosindicalista a Vic i Manlleu (Manlleu, ? 1908-Montevideo 1970?). Va estar en contacte amb la CNT des de molt jove. Especialitzat en la branca de muntador de telers, en esclatar la guerra civil va ser membre del comitè d'empresa de la casa Serra de Manlleu. Exiliat el 1939, de seguida fou cridat per a treballar a la indústria aeronàutica de Tolosa de Llenguadoc, lloc que abandonà voluntàriament a l'arribada dels alemanys a França. El 1951 marxà a treballar com a tècnic de maquinària a Montevideo, on va morir en una data desconeguda, abans del juliol de 1970. [TMS]

Guardia, Ramon, internacionalista del Papiol, el Baix Llobregat (segle XIX). Durant els anys 1873 i 1874 era el contacte entre la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT i el Consell Local del Papiol. A finals de 1873 figura com a responsable de la Secció d'Agricultors així com de les Seccions de Les Tres Classes de Vapor d'aquella localitat. Així mateix va ser l'encarregat de distribuir el manifest que la Comissió Federal va fer públic l'any 1874, després del fracàs insurreccional de l'any anterior. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TAG]

Guardia Abella, Isidre, treballador de l'alimentació i militant anarcosindicalista valencià (València 1921). Va començar a treballar als deu anys en molts diversos oficis. De formació autodidacta, s'afilià al ram de gastronomia de la CNT a València. Va lluitar com a voluntari a la guerra i, acabada aquesta, romangué a diversos camps de concentració. Posteriorment, participà en la lluita clandestina. Es va convertir en secretari d'organització del Comitè Provincial de la CNT valenciana. Va ser detingut per la policia el juny de 1940. Fou condemnat a mort. La pena va ser commutada posteriorment. Va romandre deu anys a la presó de Sant

Miquel dels Reis a València, on començà a escriure. Publicà diversos butlletins de la CNT. Dirigí un diari de la FIJJ i exercí com a corresponent per a la premsa anarquista de l'exili. Col·laborà a *España Libre* (França, Mèxic i Estats Units), *Frente Libertario*, *Comunidad Ibérica*, etc. Utilitzà diversos pseudònims: Codine, Juan Lorenzo, Viriato, Juan Ibérico, etc. Posteriorment, la seva activitat professional es va orientar cap a les empreses químiques. Gran coneixedor del món de l'economia valenciana i l'exportació de cítrics, escriu al voltant d'aquesta problemàtica en coneguts diaris i revistes valencians. [JNN]

Publicacions: *Otoño de 1941*. Madrid, 1977; *Conversaciones sobre el movimiento obrero (entrevistas a militantes de la CNT)*. Madrid, 1978.

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÍ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993.

Guardiola, Antoni, dirigent comunista alacantí (segle XX). Va ser un dels principals líders de la Federació Provincial Camperola del PCE a Alacant. [CCG]

Guardiola, Artur, socialista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunista, que varen constituir a Barcelona a les darreries de 1890 homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Guardiola, Carles, obrer del transport i anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Transport de Terrassa. [XPM]

Guardiola, Conrad, republicà i socialista a Barcelona (segle XX). Participà en l'oposició d'esquerres contra la Dictadura del general Primo de Rivera. Fou un dels membres de la ponència encarregada d'elaborar el Manifest d'Intel·ligència Republicana contra el govern del general Berenguer, publicat el 2 de maig de 1930 a *L'Opinió*. Participà en la configuració política de la Unió Socialista de Catalunya. El 17 de juliol de 1931 fou escollit, pel comitè executiu de la USC, membre de la comissió

permanent per a Barcelona ciutat, juntament amb Capdevila, Campalans, Viladomat i Fronjosà. Participà en el Primer Congrés Nacional de la USC, celebrat al Palau de la Metallúrgia el 2 d'abril de 1932, a partir del qual fou relegat del càrrec. Juntament amb altres militants socialistes com Joan Comorera, Fronjosà, E. Ruiz, J. Sales i Murtra, restà dins el comitè executiu com a membre suplent, i s'encarregà particularment de l'estudi del problema sindical dins el partit. El mes d'abril, ingressà a la Federació Comarcal de Barcelona com a delegat titular del barri del Clot, juntament amb J. Comorera. El 25 de juny de 1932, passà a ocupar el càrrec de tresorer dins la junta executiva de la federació. [EOF]

Guardiola, Joan Baptista, economista, polític, proudhoní i dirigent republicà a Figueres (Alt Empordà) i Barcelona (segle XIX). Fou un dels més influents proudhonians dels cercles democratasocialistes de Barcelona i Madrid. Va publicar diversos articles relacionats amb el proteccionisme i la qüestió de les nacionalitats al *Diari de Barcelona* l'any 1854. Va ser dirigent del partit republicà a Barcelona, durant el Bienni Progressista (1854-1856), juntament amb Anselm Clavé, Montaldo, Monturiol, i Ceferí Treserra. El mateix any fou elegit diputat a les Corts constituents, càrrec al qual renuncià en ocupar el lloc de secretari de l'Ajuntament de Barcelona. La seva postura favorable a la col·laboració amb els sindicats obrers durant la vaga general de 1855, l'obligà a dimiir d'aquest càrrec municipal. L'any següent accedí, per oposició, a una càtedra d'economia política. [APE]

Publicacions: *Memoria sobre la explotación del corcho en la provincia de Gerona*, 1841; *El libro de la democracia*. Barcelona, 1854.

Bibliografia: MALUQUER DE MOTES BERNET, Jordi. *El socialismo en España (1833-1868)*. Barcelona, 1977.

Guardiola, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Guardiola, Salvador, cambrer a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent del ram de l'hostaleria a l'Alt Penedès els anys trenta i se-

cretari, l'any 1929, del Sindicat d'Obrers Cambrers i Cuiners de Vilafranca que, posteriorment, s'adherí a la CNT. L'any 1937 representà els Sindicats Únics de Treballadors de l'Alt Penedès al Ple de Locals i Comarcals de la CNT. [RAM]

Guardiola López, Antonio, destacat dirigent comunista a la província d'Alacant (Jumilla 1901-Alacant, ?). Fou el principal impulsor del sindicalisme agrari d'ideologia comunista a la província d'Alacant durant la guerra civil. El 1931 va arribar a Alacant, on es col·locà i hi desenvolupà una tasca important dins el PCE. Es va presentar a les eleccions legislatives de 1933 per la província d'Alacant i obtingué 3.773 vots. Desenvolupà la majoria de la seva tasca en la captació dels camperols. Durant la guerra civil, organitzà la Federación Provincial Campesina d'Alacant, de la qual seria secretari general. Aquesta federació, creada el 13 de desembre de 1936, fou la clau per a agrupar dins les files comunistes nombrosos petits camperols que pretenien defensar-se del collectivisme agrari dels anarcosindicalistes i ugetistes radicals. Això féu que el PCE tingués una considerable implantació i passà de 2.000 afiliats, poc abans de la guerra, a prop de 20.000 afiliats, a mitjan 1937. Per tot plegat Guardiola aconseguiria una gran popularitat entre els camperols alacantins i rebria el qualificatiu de «el primer campesino de la provincia». Entre els seus escrits, tingué una ampla difusió el fulllet *Problemas Campesinos. Necesidad de la Federación Provincial Campesina*, publicat el 1937 per la impremta del diari comunista d'Alacant *Nuestra Bandera*. En acabar la guerra civil, visqué un llarg exili a l'Uruguai. El 1977 tornà a Alacant per a les primeres eleccions generals de la transició democràtica. [JMSS]

Bibliografia: SANTACREU SOLER, J. M. *Cambio económico y conflicto bélico: Transformaciones económicas en la retaguardia republicana. Alicante 1936-1939*. Alacant, 1989.

Guardiola Moliné, Martí, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent cenetista de Vilafranca, ocupà diferents càrrecs a la Federació Local de la CNT durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1936 fou el representant del SUT-CNT al Consell municipal de Vilafranca, i l'any 1937 fou regidor de

l'Ajuntament d'aquesta vila en representació de la CNT. [RAM]

Guarro, Josep, sociatari a Igualada (segle XIX). Va ser director de la Societat Obrera de Sant Quintí (Igualada) fins a l'any 1855. Arran de la repressió generada a conseqüència de les lluites obreres de l'estiu del mateix any, fou confinat a Madrid. Un cop a Madrid, l'11 de novembre del mateix any, com a representant dels obrers confinats en aquesta ciutat, va assistir al banquet d'homenatge celebrat a la fonda Las Cuatro Naciones, ofert als comissionats catalans de la classe obrera Joan Alsina i Joaquim Molar, que esdevingué un homenatge als obrers confinats. El gener de 1856 adreçà, junt amb Carbonell, i Tordera, un escrit al ministre de la Guerra denunciant la seva situació i sol·licitant l'aixecament de la pena de confinament per a poder-se traslladar a una altra ciutat que els permetés exercir la seva professió. A finals del mateix mes de gener fou traslladat a Sevilla. [VVL]

Guarro Elies, Joan, lliurepensador a Sabadell (segle XIX). Va ser membre de la redacció del setmanari sabadellenc *Los Desheredados* durant els anys 1883 i 1884, període en què Marian Burgués fou director de la revista. [VVL]

Guarros (o Guarroz), Bartomeu, sabater i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma a finals de 1870, i membre del seu Consell local a principi de 1871. Junt amb altres membres d'aquest Consell, fou objecte d'atacs per *La Emancipación*, a causa de la seva militància a l'Aliança de la Democràcia Socialista, a la qual va pertànyer fins a la seva autodissolució. [VVL]

Guasch, Antoni, pagès i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [PPB]

Guasch Domènec, Josep, fuster, ferroviari i sindicalista (Tarragona 1902-?). Dirigent dels ferroviaris vilanovins els anys trenta. Fou vocal de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i

la Geltrú durant la guerra civil i regidor d'assistència social a l'Ajuntament d'aquesta vila en representació de la CNT els anys 1936-37 i 1938. [RAM]

Guasch i Ribas, Joan. comunista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Membre del PSUC i regidor a l'Ajuntament de l'Hospitalet des de novembre de 1937, s'encarregà de l'àrea d'obres públiques. Fou empresonat des de l'any 1939 fins a 1943, que aconseguí la llibertat condicional. [CST]

Guasch Oliva, Joan. Joan de la Rosa, ferrer de tall i sindicalista (Valls 1910). El desembre de 1929 en la constitució de l'Ateneu Popular va ser un dels signants dels estatuts. Fou un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT, i nomenat tresorer interí. A la reunió de maig del mateix any va ser nomenat tresorer i a la de juliol informà l'assemblea que va anar a Barcelona al Ple regional en nom del sindicat. L'octubre de 1936 era secretari general del Comitè Local de la CNT, i com a tal signà l'acta d'ocupació dels Camps d'Esports de la Lliga Catalana del Vilar. L'abril de 1937, el Comitè Local de la CNT el ratificà com a secretari general. El juny de 1996 residia a Valls. [AGT]

Guasch Pié, Joan. pagès, peó de vi i sindicalista (Valls 1912). Abans de la guerra era afiliat de la Internacional Pacifista. Soci de la Societat Agrícola, en va ser bibliotecari. El juny de 1931, en l'aprovació dels estatuts del Sindicat de Treballadors del Camp, afecte a la CNT, va ser escollit comptador. A la República va ser del sindicat de la CNT i, en l'escissió que es produí, passà com la majoria de pagesos val·lencs a l'opció trentista, la qual s'integrà als Sindicats d'Oposició. El 1937 anà al front i va ser ferit al braç, circumstància que el féu passar per diversos hospitals. Va ser col·laborador esporàdic del setmanari cenetista val·lenc *Acció Sindical*. A la postguerra, passà a l'exili francès, a diversos camps de refugiats, i fins i tot a un d'alemany. Fixà la residència a França, on encara vivia el desembre de 1996. [AGT]

Guasp, Ernest, dibuixant, humorista i periodista valencià (Alzira 1901-Ciutat de Mèxic

1984). Va col·laborar des de molt jove en diaris com *El Mercantil Valencià*, *El Sol* i *El Liberal*. Il·lustrà també la revista *Taula de Lletres Valencianes*. Es traslladà durant la dècada dels trenta a Barcelona. Els seus dibuixos aparegueren en publicacions com *La Rambla*, *El Be Negre* i *L'Esquella de la Torratxa* (es convertí en director d'aquesta última revista). Va militar primer a Izquierda Republicana i posteriorment al PSUC. Durant la guerra, ocupà els càrrecs de secretari d'organització del sindicat de dibuixants a la rereguarda i del sindicat de periodistes del diari *La Rambla*. El 1939, amb la caiguda de Barcelona, va marxar cap a França i fou internat al camp de concentració d'Argelers. Pugué sortir-ne, reclamat per un parent seu, i embarcà cap a la República Dominicana. Posteriorment, es va traslladar a Mèxic, on arribà el 16 de desembre de 1941 a bord del vaixell portuguès *Serpa Pinto*. En aquest país, va treballar com a dibuixant i col·laborar en diversos diaris, com *La Propiedad*, *Novedades*, *El Noticiero Cinematográfico*, *Atisbos*, *El Popular* o *La Estampa*. Fundà la revista humorística *El Torito*. El 1947 guanyà el primer premi del concurs de caricatures organitzat per l'Associación Mexicana de Periodismo. Aparegué també al programa «Duelo de Dibujantes» del Canal 11 de la televisió mexicana. Durant el seu exili, freqüentà molt la Casa Regional Valenciana de Mèxic. Col·laborà a les publicacions *Quaderns de l'Exili*, *La Nostra Revista*, *Senyera* i *Las Españas*. Va morir víctima d'un emfisema pulmonar. [CCG]

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francesc. *Un arte valenciano en América. Exiliados y emigrados*. València, 1992. ARTÍS GENER, Avel·lí. «Ernest Guasp, desconegut o oblidat». A: *Exiliados. La emigración cultural valenciana a través de los tiempos*. València, 1992. CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993.

Gubern (o Gubert) González, Antoni, estibador i anarcosindicalista (Barcelona 1904-?). Fou un dels treballadors de la Mutualitat de Sant Pere Pescador de Barcelona partidaris de la seva incorporació al Sindicat del Transport de la CNT el juliol de 1931, i publicà diversos articles a *Solidaridad Obrera* en aquest sentit el març i abril de 1933 o el setembre de 1934. Fou elegit vocal obrer del Jurat Mixt del Treball al Port de Barcelona, Secció Càrrega i

Descàrrega, Estiba i Desestiba el maig de 1932. Fou un dels organitzadors principals de la vaga portuària d'abril de 1933, i participà com a orador en un míting preparatori d'aquesta el març del mateix any, i un dels responsables del mont de pietat de Sant Pere que signaren un manifest on deien que retiraven la confiança en el Jurat Mixt i declarava la vaga. Fou un dels oradors en un míting portuari del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el març de 1936. [JIG]

Guberna, Ramon, tintorer i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser acusat de ferir, juntament amb altres obrers, els germans Salas el 7 de febrer de 1856 i jutjat en consell de guerra el 23 d'abril del mateix any. [APE]

Guberna Bellet, Bonaventura, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gudayol, Jaume, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Closas, representà els paletes de Gràcia al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Güell, Andreu, societatari a Vilassar de Dalt (segle XIX). Va ser membre d'una associació obrera a Vilassar de Dalt (el Maresme). El juny de 1842 consta com a secretari d'aquesta. [VVL]

Güell, Josep, teixidor i societatari a Vic (segle XIX). Va ser membre i secretari de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Vic l'any 1841. El 22 d'octubre del mateix any signà un document, dirigit als obrers de Vic, on recorda les lluites i els esforços organitzatius de les societats obreres de Barcelona. [VVL]

Güell Anguela, Joan, Comas, pagès i sindicalista (Vila-rodonà 1905-1991). A la República va ser vocal de la secció de Crèdit del Sindicat Agrícola, en el període de 1933 a 1935, i administrador de la secció Recreativa el 1933 i 1934. L'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament per la CNT i va ocupar la presidència de la comissió de Finances fins al febrer de 1937. El desembre de 1937 va ser escollit tresorer de la

nova junta directiva de la collectivitat agrícola per la collita que tot just començava. [AGT]

Güell Calbet, Joan, Joan de la Cabra, pagès i sindicalista (Valls 1900-1968). Soci de la Societat Agrícola de Valls i afiliat i dirigent del Sindicat de Treballadors del Camp de la CNT. L'octubre de 1932, en fraccionar-se la Unió de Colliters d'Avellanès del Camp de Tarragona per ser més operativa, en va ser nomenat vocal. El setembre de 1936 era president del sindicat. Va ser president de la collectivitat agrícola. Va formar part com a vicepresident, el juliol de 1937, de la primera junta directiva de l'Ateneu Llibertari, entitat que va substituir la que duia el nom d'Ateneu Sindicalista Llibertari. [AGT]

Güell Virgili, Josep, cal Piu, pagès i sindicalista (el Pla de Manlleu 1898-?). El 1925 era soci de la Societat o Germandat de Sant Isidre del Pla de Manlleu, entitat de socors mutus que agrupava els pagesos de la població. El 1933 i 1934 n'era el president. L'abril de 1933, en la constitució de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» del Pla de Manlleu, va ser un dels signants dels estatuts en nom de la comissió organitzadora, i escollit president de la junta que es va formar; hi va repetir el 1934. S'integrà a la vida municipal, a partir de les eleccions de gener de 1934, fou escollit alcalde i s'encarregà de la presidència de les tres comissions que es crearen, a saber, Foment, Hisenda i Governació, fins als fets d'Octubre, que en va ser separat i engarjolat al vaixell presó a Tarragona. Reposat el febrer de 1936 en representació de l'ERC, va actuar d'alcalde fins a la remodelació de novembre, en què passà a ser regidor en representació de la Unió de Rabassaires, de la qual fou president. L'agost de 1938 repetí d'alcalde. [AGT]

Bibliografia: CAMPOS TERRÉ, Sebastià, *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987.

Guerra, Armand, pseudònim de Josep Maria Estivalis Calvo, cineasta anarquista valencià (València 1886-París 1939). Va treballar en editorials i en el món del teatre. D'ideologia anarquista, es va afiliar a la CNT. Es traslladà a París, ciutat on filmà diverses pel·lícules de cinema mut durant els anys previs a la Primera Guerra Mundial, com ara: *Les misères de l'aiguille*, *Un cri dans la jungle*, *Le vieux docker*,

La Commune I. Participà en la creació de la cooperativa Le Cinéma du Peuple. Va crear a Madrid la marca cinematogràfica Cervantes-Films. Posteriorment, viatjà per tot Europa, Turquia i l'Àfrica del nord. Treballà per a la productora alemanya UFA, als estudis de Babelsberg (Berlín), en diversos oficis (realitzador, guionista, actor, productor, etc.). A partir de 1925, treballà als primers assaigs de cinema sonor. El 1926 presentà a València alguns documentals sonors. El 1933, amb l'arribada de Hitler al poder a Alemanya, tornà a Madrid. De 1933 a 1935 va treballar per al Cine Popular Español. Intentà obrir uns estudis de cinema a València i Madrid (Hispano-Cineson), experiència que fracassà per manca de diners. El juliol de 1936 començà el rodatge a Madrid de *Carne de fieras*. En esclatar la guerra, es dedicà a fer documentals i reportatges gràfics al front, i s'incorporà a l'equip cinematogràfic de la CNT. El setembre d'aquell any encetà la filmació d'una pel·lícula que fos expressió del moment revolucionari. Aquest projecte es transformà en la sèrie de documentals *Estampas guerreras*. Durant la contesa, va viure a Madrid i a València. Col·laborà a les publicacions *Popular Film*, *L'Indomptable*, *Umbral* i *Nosotros*. El febrer de 1939 arribà a França. Les penúries de l'èxode i la guerra van fer acabar la seva salut. [JNN]

Publicacions: *A través de la metralla*, València, 1937-38.

Bibliografia: AADD, *Historia del Cine Valenciano*, València, 1991. «Armand Guerra». A: *El Noi*, 1995, València, núm. 3. II època.

Guerra del Río, Rafael, advocat, líder del partit radical a Barcelona (Las Palmas, Gran Canària, 1875-Madrid 1955). Destacat dirigent de les Joventuts Radicals, participà activament en els fets de la Setmana Tràgica a les ciutats de Barcelona i Sabadell. El 2 de gener de 1909 es traslladà a Sabadell, on defensà la causa dels llerouxistes en el Cercle Federal Social de la Creu Alta. Uns mesos després, el 23 de juliol, hi retornà per organitzar la convocatòria de la vaga general i presidir un míting al Teatre dels Camps, juntament amb Àngel de Borja Ruiz. Com a líder de Los Jóvenes Bárbaros, vinculat al grup editorial de La Rebeldía, estigué convençut de la possibilitat d'implantar a Catalunya una república social per la força. Així, el

28 de juliol de 1909, va trametre un missatge a Las Palmas de Gran Canària adreçat a Lerroux, on l'informà de l'estat de la revolució a Catalunya i, al mateix temps, es presentà com la persona més indicada per a assegurar-ne el triomf. Fou detingut el 30 de juliol de 1909 a la Rambla de Barcelona en sortir d'una reunió amb altres dirigents de la Joventut Radical, com Àngel Borjas i el doctor Rafael Canales, entre d'altres. Fou interrogat, sense que les autoritats el poguessin implicar directament en l'incendiarisme, o condemnar. Com a advocat, i company de professió amb Puig d'Asprer o Josep Ulled, va prendre part en la defensa de diverses causes relacionades amb la crema de convents a Barcelona, el de St. Gervasi i St. Pau, i en el procés de Bru Lladó, el setembre de 1932. Durant la Segona República, fou ministre d'Obres Públiques en diversos governs radicals (1933-1935). Fidel a la República durant la guerra civil, el 1939 s'exilià a França, on romangué fins al 1946. [EOF/PPB]

Bibliografia: ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972. MANENT, J. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París, 1976. CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III-IV. Sabadell, 1978-1980.

Guerra i Fontana, Rodolf, advocat i socialista (Barcelona 1935). Fou membre del comitè executiu de l'ADP, va militar al FOC i va ser detingut i condemnat a tres anys de presó. Des del 1963 va participar en el MSC a l'interior. El 1966 assistí a la trobada dels socialistes de l'interior i l'exterior a Tolosa de Llenguadoc, en la qual es va produir la ruptura entre ambdós. Llavors va formar part del grup que romangué al costat de Pallach. Líder de l'organització maçònica Dret Humà, el novembre de 1974, participà en la creació del RSDC, on va intervenir amb l'informe sobre els drets humans. Va formar part del Secretariat Permanent del partit durant aquesta primera etapa. També fou un dels integrants de l'empresa periodística Edicions Contemporànies, creada el març de 1975 i que pretenia donar cobertura legal al Reagrupament. El febrer de 1976 fou elegit membre del Consell polític del partit, després de la seva designació pel segon congrés d'aquesta organització política. Dins aquesta institució va ser

un dels que van lluitar més aferrissadament per canviar el nom del RSDC pel de PSC. El gener de 1977, durant el tercer congrés del partit, encapçalà una proposta de noms per a formar el consell polític, oposada a la presentada per Pallach. Aquesta llista era l'expressió del seu intent per apropar els dos corrents del socialisme català en aquell moment. A la mort de Pallach, el seu nom va ser un dels que sonaren com a possible secretari general, llòc que finalment ocupà Josep Verde. Al llarg de 1977 es convertí en el principal impulsor d'un pacte entre el seu partit i el PSP-C i el PSOE. Seguint aquesta línia, en constatar el retard en la consecució de la unitat socialista, a l'abril de 1977, dimití del seu càrrec de membre del Secretariat Permanent del partit i fundà el Col·lectiu per la Unitat Socialista, grup que amagava la continuïtat del corrent socialdemòcrata enfront del reformista que, en aquells moments, es vinculava a Convergència Democràtica de Catalunya. [TMS]

Bibliografia: RUBIOL, G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995.

Guerrero, Joaquim, internacionalista a Alacant (segle XIX). El mes de febrer de 1873 era el responsable de la Secció de Boters d'Alacant. Aquesta estava adherida a la Internacional, però no formava part de la societat d'ofici estatal Unió de Boters, tot just constituïda. El 24 de març de 1873 abandonà el càrrec de secretari del Consell Local d'Alacant. [TAG]

Guerrero, Miquel, ferroviari i sindicalista a Reus (segle XX). Participà en diversos actes sindicals del Reus de les primeres dècades de segle, com la celebració de l'1 de Maig de 1915, on fou un dels oradors. [PAN/AAC]

Guerrero Rubio, Francisco, treballador del metall i sindicalista (El Pedroso, Sevilla, 1923). Va arribar a Gavà l'any 1958 i va treballar a Roca fins al 1962, any en què va entrar a Metrón, empresa del metall de Viladecans. Va ingressar a Comissions l'any 1964, on formava part de la Coordinadora del Metall de CCOO del Baix Llobregat i de la seva coordinadora comarcal. Els anys 1966, 1971 i 1975 va ser escollit jurat d'empresa. L'any 1969 ingressà al PSUC. [JGS]

Guerrero Sánchez, Miguel, treballador del sector elèctric i sindicalista (Otívar, Granada, 1936). L'any 1959 va arribar a Barcelona, va començar a militar al PSUC el 1960. Treballador de l'empresa Esesa, va ser escollit secretari del jurat d'empresa l'any 1963, càrrec que va mantenir fins al 1974. Un any després va ser nomenat president de la UTT Provincial de Barcelona d'Aigua, Gas i Electricitat, així com vocal nacional. Va participar en l'assemblea fundacional de CCOO a l'església de Sant Medir l'any 1964, i també en la Coordinadora de ram i local fins al 1975. [JTH]

Guijarro Carramiñana, Lluís, obrer de la construcció i sindicalista a Lleida (segle XX). Fou un dels dirigents històrics del feble anarquisme lleidatà anterior a la República. Va formar part de la delegació de Lleida al congrés de la CNT celebrat a Madrid a mitjan juny de 1931, representant el sector anarquista minoritari dins el sindicat lleidatà. Després que, el 8 de gener de 1933, un grup de faistes assaltessin una caserna de Lleida (la Panera), es van fer una cinquantena de detencions a la província, entre les quals la seva. La seva actuació durant la guerra és poc coneguda, tot i que publicà alguns articles a *Acracia*, el diari anarquista local. L'abril de 1937, la CNT l'envià a València per a ocupar un càrrec sindical de nivell estatal. [JSSJ]

Guilera, Jaume, pagès a Sant Quintí de Mediona (segle XX). Dirigent rabassaire durant la guerra civil. L'any 1936 fou secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de Sant Quintí (64 afiliats). [RAM]

Guillamet (o Guillamont), Joan, treballador del vestir i representant sindical a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat del Vestir de Barcelona. Un delegat de nom Joan Guillamont va representar el Sindicat del Vestir de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933. [XPM]

Guillantó, Isidre, forner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Martí Ricart, Antoni Gilbart i Gerard Martín, representà els

forners de La Espiga de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Guillem Bernabeu, Camil, paperer a Alcoi (segle XIX). El 1873 era secretari de la Unió d'Obrers Noògrafs de la Regió Espanyola de l'Associació Internacional de Treballadors. Després dels fets insurreccionals d'Alcoi (1873), va ser detingut i, acusat de sedició i assassinat, empresonat. Encara el juny de 1881 continuava en presó, data en la qual el seu cas fou sobresegit. A la instrucció judicial de la causa figurava com a casat, de 38 anys. [TAG/TMS]

Guillemí, Josep, obrer i sindicalista a Terrassa (segle XX). Dirigent anarcosindicalista durant els anys de la dictadura primoriverista. Per la seva activitat dins l'organització, fou sovint perseguit i obligat a marxar de la ciutat. [JLJ]

Guillén, Salvador, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Era membre del Sindicat de l'Alimentació de la CNT a Badalona i representà aquest sindicat en el Comitè Regional de la CNT de Catalunya de juny a novembre de 1930. Pertanyia al sector més anarquista de l'organització. [JIG]

Guillén Burgos, Manuel, anarcosindicalista al País Valencià (segle XX). Membre de la CNT, el 1939 formà part del primer Comitè Regional de la CNT de Llevant de la postguerra, amb el càrrec de secretari. Posteriorment s'ocupà de l'administració. Fou detingut, amb la resta de membres del comitè, el juny de 1940 i condemnat a presó en el consell de guerra que tingué lloc el 8 de novembre de 1941. [PPB]

Guillén Espoleta, Urbano, descarregador i anarcosindicalista (Cortes d'Aragó, Terol, 1894-?). Fou vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de Carbó Mineral i Minerals al Port de Barcelona l'octubre de 1927 i com a tal formà part de la comissió encarregada de fer el dictamen del reglament per a la constitució d'una caixa de pensions per a velleja i invalidesa dels obrers d'aquesta especialitat el setembre de 1928. Fou elegit vocal de la Junta Benèfica de la Secció del Carbó Mineral del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas,

Electricitat i Combustibles de Catalunya de la CNT el juliol de 1937. Fou depurat el 1939 i no pogué tornar a treballar al moll fins a 1947. [JIG]

Guillén Gràcia, Ramon, anarcosindicalista a Tremp, Pallars Jussà (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, formà part del Comitè Antifeixista de Tremp. Representà la CNT a l'Ajuntament que es constituí el 20 d'octubre de 1936. Dimetí, amb la resta de regidors, el febrer de 1937, però retornà a l'activitat municipal el juny de 1937. [PPB]

Guillén Guardiola, Lluís, empleat de banca i dirigent socialista valencià (segle XX). Es va afiliar al sindicat de banca. Va militar a l'Agrupació Socialista valenciana. Durant la guerra civil, es convertí en director del Banc d'Espanya. [CCG]

Guillén i Belmonte, Salvador, miner i anarcosindicalista a la Pobla de Lillet (segle XX). Afiliat a la CNT des de 1931, hi milità durant sis mesos i hi reingressà el 1936. Va participar en moltes vagues, especialment la vaga revolucionària de caràcter llibertari de Fígols el gener de 1932. En arribar la guerra, fou del Comitè Revolucionari de la Pobla de Lillet, i en acabar se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques i fou condemnat a quinze anys de reclusió temporal; tanmateix, el 1944 se'n sobresegué el cas i no se sap si va complir la condemna. [JCR/JJR]

Guillén i Berlanga, Bonaventura, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1931). Militant del Partit Comunista d'Espanya, va morir en el tiroteig que la policia va efectuar sobre la conducció dels presos detinguts arran de la vaga general decretada a començaments de setembre de 1931 per la Federació Local de Sindicats Únics de Barcelona (CNT) contra les detencions governatives. [PPB]

Guillén i Cabañero, Joaquim, fuster i anarcosindicalista (Plou, Terol, 1905-?). Instal·lat a Olot el 1922, s'afilià a la CNT. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, formà part del Comitè Antifeixista d'Olot. El 1937 fou alcalde de la ciutat i signà el decret de collectivització

de l'habitatge. Passat a França el 1939, es va instal·lar a Montalban, lloc on residí fins als darrers temps. Va col·laborar amb el maquis francès en la lluita contra el nazisme. [JClAR]

Guilleuma, Miquel, filador i activista a Barcelona (segle XIX). Al costat de Josep Barceló, Ramon Maseras, Antoni Gual i Josep Nogué, figura com a signant de dos documents publicats arran del conflicte de les selfactines, a finals de juliol de 1854. [CMM]

Guinjoan, funcionari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Funcionaris Municipals de Barcelona. [XPM]

Guinjoan, Marc, boter i dirigent societatari a Reus (segle XX). Entre 1911 i 1916 va participar a la capital del Baix Camp en nombrosos mítings i actes de propaganda societatari —alguns dels quals va presidir—, gairebé sempre vinculats en moments de vaga o de conflicte de diversos col·lectius laborals. [PPB]

Guinó, Vicenç, filador i societatari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Mitjà de Sant Pere, 32, 2n, de Barcelona, va ser membre de la comissió mixta de patrons i obrers dels filadors de Barcelona, des de la seva constitució el 24 de maig de 1855. Va intervenir com a mitjancer en el conflicte de les filadores de Barcelona, d'aquell mateix any, denunciades davant el jutjat per suposat incompliment de les seves obligacions en protesta per la no remuneració dels dies festius treballats. [VVLL]

Guinot Vilar, Salvador, escriptor, polític i sindicalista catòlic valencià (Castelló 1866-1944). De família camperola, estudià el batxillerat a Castelló i la carrera de Filosofia i Lletres a Madrid, on fou deixeble de Menéndez Pelayo. Durant aquests anys inicià l'estudi dels clàssics, especialment Jaume Roig i Joanot Martorell, i va publicar alguns reculls narratius dins el gènere de la prosa popular. Instal·lat definitivament a Castelló el 1900 per posar-se al capdavant de les propietats agrícoles de la família, es vinculà al Cercle Catòlic i al Gremi de Llauradors de Sant Isidre. Casat amb una neboda

d'Antoni Vicent Dols, Joaquina Vicent Fabregat, fou una figura clau en el desenvolupament del sindicalisme catòlic castellonenc. La seva actuació sindical fou molt intensa. Amb Antoni Vicent, fundà el Sindicat Catòlic de Castelló i, durant molts anys col·laborà en la difusió i creació de la xarxa organitzativa de la Federació de Sindicats Catòlics de Castelló. Lligat als territoris de la Plana, va ocupar entre altres càrrecs la presidència de la Junta d'Aigües de la Plana, del Sindicat de Policia Rural i del Sindicat de Regs de Castelló i, en l'última etapa de la seva vida, de la Caixa d'Estalvis de Castelló. Vinculat al conservadorisme, la seva evolució ideològica fou complexa. Catòlic fervent, durant els anys de joventut s'apropà al carlisme valencià a través del Cercle Catòlic de Castelló. Però des de principis de segle es lligà definitivament al conservadorisme de Maura. Cap provincial del Partit Conservador, fou alcalde de Castelló el 1907 i el 1924, diputat a Corts per Lluçena el 1907 i president de la Diputació Provincial el 1929. De vocació literària, fundà un gran nombre de diaris i revistes, i hi col·laborà. Redactor del setmanari carlí *La Plana de Castelló* el 1881, entre 1883 i 1897 finançà i dirigí *El Obrero Católico*, òrgan del Cercle Diocesà de Tortosa de les Corporacions Catòliques Obreres. Col·laborà també a *Ayer y Hoy*, *La Tribuna*, *Lealtad* i el *Bulletí de la Societat Castellonenca de Cultura*. Fundà també el Cercle Artístic de Castelló i el 1919 figurà entre el grup fundacional de la Societat Castellonenca de Cultura, entitat valencianista de caire cultural. Pertanyia a l'Acadèmia de la Història de Madrid, a la de Bones Lletres de Barcelona i al Centre de Cultura Valenciana. [AGA]

Bibliografia: GARRIDO, Samuel. *Los trabajadores de las derechas*. Castelló, 1986.

Guinovart Baiges, Enric, pagès i forner, republicà (Vila-rodona 1897-Barcelona, ?). El 1923 era el president de la Joventut Republicana de la vila. L'abril de 1931 entrà al consistori ja que formava part del Comitè Republicà local. L'octubre de 1936 renovà a l'Ajuntament, fins al febrer de 1937, per la Unió de Rabassaires, i entrà a les comissions de Finances i Defensa, en totes dues com a vocal. Repetint el novembre de 1937, ara per l'ERC, s'integrà a les comissions de Cultura i d'Assistència Social, també com a vocal. El desembre de 1937 va ser

escollit a la Comissió Revisora de Comptes de la nova junta directiva de la collectivitat agrícola per la collita que tot just començava. [AGT]

Guinovart Grau, Josep, dirigent comunista a Catalunya (1911). Fou un dels membres fundadors del PSUC, el juliol de 1936, i gran dinamitzador d'iniciatives i activitats associatives obreres durant tota la seva vida. Com altres membres destacats del partit comunista, fou detingut a principis de 1947 durant l'operació «la caiguda dels vuitanta», destinada a combatre l'aparell de propaganda del PSUC. La campanya de solidaritat estigué encapçalada pel dirigent Joan Comorera i es perllongà fins a finals de 1949. Treballà en primera línia en el projecte d'Iniciativa per Catalunya, per la qual cosa, el 4 de gener de 1991, la Comissió Política d'IC i el Comitè del PSUC li van retre un homenatge conjunt en la celebració del seu vuitantè aniversari. [EOF]

Guiral i Estalló, Pius, mestre i sindicalista a Girona (Barluenga, Aragó, 1889-?). Fou dirigent de la FETE i milità al POUM. Fou conseller d'Economia i Estadística de l'Ajuntament de Girona durant la guerra civil. [JClAR]

Guirau, Rafael, sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, morí assassinat durant l'onada de repressió de 1919 a 1923, dirigida per les primeres autoritats de Catalunya: el capità general Milans del Bosch i el governador civil Martínez Anido. [EOF]

Guisado Sánchez, Baldomero, treballador del ram del vestit i socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1934 va ser escollit president de l'agrupació de Barcelona del PSOE. En els anys republicans sempre s'arreglerà en els sectors més espanyolistes i antiautonomistes del socialisme a Catalunya, al costat dels germans Escofet i Luis Prieto, entre d'altres. Secretari d'Organització del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT des del desembre de 1937. N'ocupà el càrrec de secretari general de manera interina durant un mes a la mort del seu secretari, Francisco Jiménez, l'abril de 1938, però Comorera va veure amb mals ulls que la important federació barcelonina estigués en mans d'un home que des

del Grup Cultural Pablo Iglesias procurava resuscitar l'afiliació directa al PSOE a Catalunya i alhora estimulava les baixes en el PSUC; així, el mateix mes de maig tornà a la secretaria d'Organització i deixà la secretaria general en mans d'Agustí Arcas. Poc després va ser nomenat ambaixador a l'Argentina, on el sorprengué el final de la guerra. [DBM]

Guitard, Jaume, sabater i internacionalista a Ciutadella, Menorca (segle XIX). Va formar part del Consell local de la FRE de l'AIT, des del 17 de desembre de 1871 fins al mes d'octubre de 1873. [VVL]

Guitard, Marc, dirigent obrer i internacionalista a Vilanova i la Geltrú, Garraf (segle XIX), domiciliat al carrer de Sant Gervasi, número 39, 1r, 4a. Va ser membre de la Federació Local de la FRE de l'AIT, i el destinatari en la seva localitat de 150 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [VVL]

Guitard Mallo, Josep, llaurador i sindicalista a Avià, el Berguedà (Castell de l'Areny 1908-?). Membre de la UGT, entrà a l'Ajuntament, durant la guerra, en representació d'aquest sindicat. Se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, acusat, entre altres coses, de cometre assassinats i d'incendiari esglésies; fou condemnat a mort, però no se sap si la pena es va arribar a complir. [JCR/JJR]

Guitart, Joan, obrer del tèxtil i societatari a Sant Quirze de Terrassa (segle XIX). Va ser membre d'una societat obrera del tèxtil de la mateixa localitat. L'11 de maig de 1855 signà una exposició dirigida al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [VVL]

Guitart, Josep, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta, i membre de junta el 1916, i, en representació seva, fundador de la Federació Local de Societats Obreres de Molins de Rei el mateix any. [AGL]

Guitart, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT, morí assassinat durant l'onada de repressió de 1919 a 1923, dirigida

per les primeres autoritats de Catalunya: el capità general Milans del Bosch i el governador civil Martínez Anido. [EOF]

Guitart, Miquel, filador i dirigent societatari (segle XIX). Va pertànyer a la Junta Central de les Associacions de Socors Mutus de Barcelona, fundada el gener de 1841, inspirades en l'activitat de Joan Muns. En nom d'aquesta associació signà dos manifestos, el primer el 28 de febrer del mateix any, adreçat als diputats a Corts (vegeu: Alabern, Bartomeu) i l'altre el 16 de juny adreçat al regent, el general Espartero, en què, sota l'excusa de denunciar el contraban a Catalunya, es demanava clarament mesures proteccionistes per a la indústria del cotó. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [VVL]

Guitart Armengol, Anton, Anton taverna, pagès per altri i activista politicosindical (Bràfim 1901-1946). A les eleccions de febrer de 1934 entrà al consistori local per la majoria de l'ERC, i s'integrà a les comissions d'Hisenda i Governació fins que en va ser cessat pels fets d'Octubre del mateix any. Reposat el febrer de 1936, va ser escollit segon tinent d'alcalde, però va passar a ser només regidor a partir del juliol de 1936 i fins al mateix període de l'any següent, en què, ara per la UGT, s'integrà a la comissió d'Agricultura; va cessar definitivament l'octubre de 1937. [AGT]

Guitart i Guitart, Joan, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou fundador i primer president del sindicat d'ofici local Aliança de l'Obrer Paleta, el 1903. [AGL]

Guitart Romeu, Ramon, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). En representació de la CNT-FAI, va formar part del Comitè Antifeixista Igualadí, que es constituí en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. [PPB]

Guitart Roura, Miquel, comunista a Igualada (segle XX). Representà el PSUC a l'Ajuntament igualadí que es constituí el mes de març de 1938. [PPB]

Guitart Talavera, Josep, comunista a Igualada (segle XX). Membre del PSUC i de la UGT, el 31 de març de 1938 entrà a formar part de l'Ajuntament igualadí. El maig de 1938, en re-

presentació de la UGT, era nomenat vicesecretari del Comitè d'Enllaç Comarcal constituït a l'Anoia entre la CNT i la UGT. [PPB]

Guiteras, Josep, socialista a Manlleu (segle XIX). El març de 1889 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al juliol de 1890. L'agost de 1891 ocupà el lloc de secretari 1r i l'abril de 1892 el de secretari 2n, càrrec en el qual va romandre fins al desembre d'aquell any. [TMS]

Guiteras, Pere, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Guivernau, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou secretari de la Federació Comarcal de Sindicats de l'Ensenyament i Professions Lliberals (CNT) del Tarragonès. [PPB]

Guix, Domingo, sindicalista (St. Quirze de Besora 1904-Brignoles, França, 1953). Fou un dels principals impulsors del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT a St. Quirze de Besora. Exiliat a França, s'instal·là a Brignoles, on continuà la militància dins la confederació i va ocupar el càrrec de tresorer de la federació local. [EOF]

Guix i Vilajosana, Florenci, polític militant del POUM i sindicalista de la CNT (Berga 1906-Caracas 1985). En esclatar la guerra civil, es va afiliar a la CNT i el 20 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Berga en representació del POUM. El 16 de novembre es féu càrrec de la conselleria de Proveïments, substituint Carceller, de la CNT, i fou també vocal de les conselleries d'Obres Públiques i d'Agricultura, fins al dia 30, en què Carceller, per votació, tornà a prendre els seus càrrecs. El 9 de febrer de 1937, es reintegrà, amb Antoni Matamala, també del POUM, a l'Ajuntament i va aclarir que ho feia per manament del partit, n'acceptava la disciplina, i amb l'única voluntat de defensar la classe proletària. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament

en ple—, va ser vocal de la conselleria de Treball, de la de Finances i Transports i de la d'Assistència Social, Sanitat i Cementiri. En acabar la guerra, es va exiliar a Prada de Conflent i va ser el principal impulsor i organitzador de l'Associació de Berguedans a l'exili, del seu *Bulletí d'Informació* i precursor dels aplecs, el primer dels quals es realitzà el 1946. El 1949 va marxar a Veneçuela i allí s'incorporà al Centre Català de Caracas. S'encarregà de l'obtenció de fons d'ajuda als empresonats de Catalunya i llurs familiars. Va dirigir la revista *Senyera*, que enviava clandestinament a Catalunya. Fundador i directiu del Moviment de Solidaritat Catalana de Veneçuela, va fer diferents viatges a Catalunya per lliurar els fons que havia recaptat a Caracas i fer els contactes amb els patriotes a l'interior (Pallach, Raventós, Pujol, etc.). Fou tresorer, vicepresident i president de la junta del Centre Català de Caracas. [JCR/JJR]

Bibliografia: AADD. *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Barcelona, 1992.

Guixà, Salvador, obrer del tèxtil i societatari a Barcelona (segle XIX). A principis del 1871 era un membre destacat de la Societat de Tintorers de Barcelona. [TAG]

Guixé Pijoan, Manuel, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Gironella (Sabadell 1890-Gironella 1936). El 1920 va ser el secretari de l'Ateneu Gironellense, societat de caràcter obrerista que duia a terme diverses activitats, com classes per a adults i obrers, tant diürnes com nocturnes. Era membre del grup cultural Espartaco, un grup intern dins la CNT de Gironella partidari del sector trentista. Va participar en la creació del periòdic obrer de la ciutat *Luz y Vida* l'octubre de 1932, del qual va ser director i col·laborador. Va exercir el càrrec de secretari del Sindicat Únic de Gironella. El 25 de juliol de 1933 fou president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos, que depenia de la CNT. Més tard, va intentar organitzar la UGT, sense aconseguir-ho, per unes discrepàncies personals amb membres de la CNT. Va ser mort d'un tret, disparat per un company de la CNT, Lluís Nicolau Fort, també per problemes personals. [JCR/JJR]

Gumà, Josep, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Era membre de la junta

de la secció de teixidors mecànics del sindicat Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 24 de novembre de 1871 va dimitir del seu càrrec, junt amb els altres companys de la junta, per motius desconeguts. [CR]

Gumà Clavell, Salvador, Ganasso, pagès i sindicalista (Alcover 1901). Cooperativista, formà part de la junta del Sindicat Agrícola per tot l'any 1936, com a secretari, mantenint una actitud discrepant, per la qual cosa dimití. A la guerra va ser un element propagandista de les Joventuts Llibertàries. Participà en el consistori de guerra per la CNT des de l'octubre de 1936, com a conseller tercer, i ostentà la presidència de la comissió de Cultura, Economia i Finances fins al gener de 1937, en què ocupà la presidència de les dues seccions primeres referenciades. L'octubre de 1937 era a l'Ajuntament pel Sindicat Únic de Treballadors de la CNT i el juny de 1938 ostentà el càrrec d'alcalde segon. El desembre de 1936 el comitè del Sindicat Únic de Treballadors d'Alcover, afecte a la CNT, li lliurà la credencial perquè assistís al Ple Regional de Sindicats Pagesos que s'havia de celebrar a Barcelona l'1 de gener següent. Així mateix, el gener de 1938, era el president del referit Sindicat Únic, secció Pagesos, ara amb el nom de Sindicat Únic d'Oficis Diversos-CNT. El novembre de 1938 formà part de la Junta Municipal Agrària. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 16 de juny de 1939. El març de 1996 vivia a Reus. [AGT]

Gumà Ferrer, Bartomeu, comunista a Igualada (segle XX). Militant destacat del PSUC igualadí, el desembre de 1936 fou nomenat delegat comarcal de Proveïments de la Generalitat, a l'Anoia. A finals de l'any 1937 fou secretari local del PSUC i el març de 1938 representava aquest partit a l'Ajuntament d'Igualada. [PPB]

Gumbau Vidal, Josep, pintor i dibuixant castellanenc (Vila-real 1907-1989). Estudià a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles. Als 17 anys es va traslladar a París, ciutat en la qual visqué molts anys. Cultivà la pintura (especialment mural), el dibuix, la fotografia i, fins i tot, la literatura. Obtingué nombrosos premis, entre els qual el diploma d'honor de l'Exposició Regional de l'Ateneu de València (1932) i la medalla de plata a l'Exposició Regional de Valèn-

cia de 1934. La seva primera exposició va tenir lloc a l'Ateneu Mercantil de València el 1935. La seva pintura va evolucionar molt, des de l'academicisme formal dels seus primers anys fins a l'art compromès i de caire polític dels anys de la guerra civil. Durant la contesa, s'instal·là al Barri del Carme de València i organitzà, el 1937, la secció de Belles Arts de la CNT d'aquesta ciutat. Dibuíà molt per al diari *Fragua Social*. El 1938 fou nomenat comissari major d'informació per a l'Estat Major republicà. Acabada la guerra, va ser internat en un camp de concentració a Zamora. Després, va marxar a França i es va establir a Marsella. Realitzà moltes exposicions individuals a França i obtingué nombrosos premis. El 1985 s'organitzà a Vila-real, el seu poble natal, una gran mostra antològica de la seva obra. [JNN]

Bibliografia: AGRAMUNT LACRUZ, Francesc. *Gumbau, la rehumanització del artè*. Vila-real, 1985.

Gumbert, Jaume, anarquista i radical a Sabadell (? 1890-? 1978). Deixeble de J. López Montenegro, cap al 1909 era secretari de la secció de teixidors de Sabadell. Fou elegit pels treballadors de Sabadell com a delegat per a entrevistar-se amb el coronel Benito Márquez, cap de la Junta Militar de Defensa, i preguntarli per la postura que adoptaria l'exèrcit en el moviment revolucionari que es gestava el juliol de 1917. [TMS]

Gumí, Tomàs, filador a Barcelona (segle XIX). Era membre de la junta de la secció de filadors de Les Tres Classes de Vapor. El juliol de 1871 va ocupar, accidentalment, la presidència del sindicat a causa de la detenció de Climent Bové. [CR]

Gumirà, societatari i obrer del tèxtil a Barcelona (segle XIX). A principis de l'any 1871 dirigia la Societat de Pintadors del ram del tèxtil de Barcelona. [TAG]

Guñau, Juli, polític valencianista (segle XX). Fou un dels fundadors i més destacats membres de Nova Germania-Esquerra Nacionalista Valenciana, partit creat el 1935 amb l'aspiració d'integrar el marxisme i el valencianisme polític. Ocupà el càrrec de secretari general d'aquesta organització de juliol a desembre de 1936. [CCG]

Gurí Casas, Antoni, Parrillo, pagès i sindicalista (el Rourell 1905-?). Es presentà a les eleccions de gener de 1934 com a número tres de la candidatura que sortí guanyadora. Va ser alcalde segon i president de la comissió de Governació fins a l'octubre de 1934, que va ser destituït. El febrer de 1936 va ser reposat al consistori, i cessà en la remodelació d'octubre de 1936. Del juliol al desembre de 1937 tornà de regidor, en representació de la CNT. Traspassà al Rourell. [AGT]

Guriol, Pío, mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, durant la Segona República fou vocal del Sindicat del Transport (secció Mecànica) de la UGT de Barcelona. [PPB]

Gurni, Enric, tapisser i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Timoteu Ferrer, representà els tapissers de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Gurri Bergés, Antoni, teixidor i anarquista a Sabadell (Granollers 1855-?). La seva trajectòria arrenca a la dècada dels vuitanta en què, conjuntament amb els internacionalistes José López Montenegro, Josep Miquel i Teresa Claramunt, organitzà un grup subversiu clandestí anomenat Lliga Anticlerical Monti Tognetti, a finals de 1883. Casat pel civil amb Teresa Claramunt (12 gener 1884), fou acusat de participar en l'atemptat del carrer de Canvis Nous (7 juny 1896), i condemnat a cadena perpètua a la presó de Montjuïc. Gràcies al ressò internacional d'aquests fets, el juliol de 1897 fou desterrat a Anglaterra, on treballà com a teixidor d'ofici; posteriorment es traslladà a la ciutat de Roubaix (França) i finalment s'instal·là a París, al carrer d'Angoulême. De retorn de l'exili, esdevingué una de les figures representatives de l'elit del moviment obrer local. [EOF]

Gurri Mateu, Joaquim, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Gurt, Maria, internacionalista a Olot, la Garrotxa (segle XIX). L'any 1873 el Consell Fede-

ral de la Federació Regional Espanyola de l'AIT dona el seu nom i la seva adreça com a contactes de la Secció de Paletes i de la Federació Local d'Olot. L'octubre d'aquell mateix any, la Comissió Federal es queixa a la Secció d'Adobers d'aquella localitat del seu silenci, i mostra preocupació pel fet que tal vegada la insurrecció carlina impedeixi mantenir una sòlida relació. [TAG]

Gusart Vila, Antoni, teixidor i periodista (Barcelona 1833-1905). Els seus pares, Salvador, fill de Manresa, i Maria, filla de Sallent, foren teixidors de vels. Es va casar amb Maria Oliva i Marsal, i del matrimoni van néixer dues filles, Isabel i Teresa. Fundà el setmanari *El Obrero*, que sortí a la llum pública el dia 4 de setembre de 1864, i en fou el director fins al 1866, en què deixà de publicar-se. *El Obrero* es presentà com un periòdic apolític, i amb un programa netament associacionista. Els objectius aparegueren formulats a l'article inicial, «Nuestro objeto»: defensar els interessos morals i materials dels obrers, propugnar la llibertat d'associació i informar els obrers aturats sobre possibles llocs de treball. En la línia social i política, era seguidor de Pi i Margall. El 10 de juny de 1864, juntament amb J. Tubau, P. Alsina, i d'altres, signà el manifest de la fracció socialista del partit demòcrata, en el qual es declaraven les simpaties pel socialisme. El dia 6 de novembre de 1865, fou elegit membre del comitè provincial de Barcelona d'aquell partit. En el número d'*El Obrero* corresponent al primer de novembre d'aquell any, s'havia referit a la conferència de l'Associació Internacional de Treballadors, celebrada dos mesos abans a Londres, i en el del 18 de març de 1866 donà notícia de la Internacional, en la qual només veia una ampliació a gran escala del principi associatiu, de la cooperació, del crèdit i dels socors mutus. Max Nettlau especula sobre la possibilitat que aquell article respongués a una carta prèvia d'Eugène Dupont, secretari francès del Consell de Londres, a Gusart, amb motiu del Congrés Obrer convocat per ell a Barcelona el setembre de 1865. Sota la seva presidència, els dies 24, 25 i 26 de desembre se celebrà aquell congrés, que s'havia proposat de propagar els avantatges de l'associació en general i de la forma cooperativa, en particular. Un resultat pràctic en va ser la federació entre

les distintes societats obreres existents, amb *El Obrero* com a òrgan oficial. El congrés va elevar al govern la petició de la llibertat d'associació. Gusart, el primer signant, va ser acusat de conspirar contra el govern i deportat a les illes Canàries, d'on va tornar després del triomf de la revolució de Setembre de 1868. Amb alguns familiars, va fundar la fàbrica de teixits Jaime Nonell y Cía. El negoci va fracassar, i passà a ocupar la plaça de secretari de l'Ajuntament de Premià de Dalt, al Maresme. En l'Exposició de Barcelona de 1880, conegué el conseller de la Real Fàbrica de Fiação, la manufactura tèxtil més important de Portugal, i es va traslladar allà com a tècnic. El 1882, Josep Pàmies menciona a *El Obrero*, del dia 28 d'abril una cooperativa dirigida per «nuestro compañero Antonio Gusart». Retornat ja a Barcelona el 1890, formà en les files del Partit Republicà fins a la seva mort. [CMM]

Bibliografia: MARTÍ, C.: *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. POBLET, J. M.: *Antoni Gusart, un pioner de l'obrerisme*. Barcelona, 1971.

Gusi, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent cenetista de l'Alt Penedès durant els anys trenta. L'any 1933 fou tresorer de la Federació Comarcal de Sindicats Únics de l'Alt Penedès. [RAM]

Gustavo, Soledad. Vegeu: Mañé Miravet, Teresa

Gutiérrez, Àngel, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT l'estiu del 1937, va esdevenir secretari d'acció social en el seu comitè executiu. [DBM]

Gutiérrez, Miquel, sindicalista a l'Alt Penedès (segle XX). Dirigent cenetista de l'Alt Penedès durant els anys trenta. L'any 1933 fou secretari de la Federació Comarcal de Sindicats Únics de l'Alt Penedès. [RAM]

Gutiérrez Abad, Elías, ferroviari i comunista a Tarragona (?-Caracas 1950). Afiliat al sindicat ferroviari, durant la Segona República milità al Bloc Obrer i Camperol i, més tard, al POUM. Va participar en el moviment insurrec-

cional del 6 d'octubre de 1934 i fou empresonat durant uns mesos en el vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port de Tarragona. En constituir-se el POUM, ocupà càrrecs de responsabilitat en els comitès provincial i local del POUM. Durant la repressió estalinista posterior al maig de 1937 contra el POUM, va sofrir persecucions i fou empresonat. Es va exiliar el 1939 i es traslladà a Caracas. [MPMJ]

Gutiérrez i Díaz, Antoni, metge pediatre i comunista més conegut com el Guti (Premià de Mar 1929). Llicenciat en medicina per la Universitat de Barcelona, company de curs de Jordi Pujol, s'especialitzà en neonatologia amb estades a centres estrangers, concretament a Finlàndia. L'any 1959, de la mà del poeta José Agustín Goytisolo, ingressà al PSUC; fou detingut, tres anys després, juntament amb Pere Ardiaca i altres dirigents del PSUC de la clandestinitat. A la presó, coincidí amb el dirigent comunista Julián Grimau, afusellat l'abril de 1963, del qual adoptaria el seu nom, Julià. Malgrat la condemna de vuit anys, la tardor del 1965 aconseguí sortir de la presó i es féu càrrec de la direcció del Front d'Intel·lectuals i de la responsabilitat d'impulsar la política unitària antifranquista amb la resta d'organitzacions democràtiques. El Guti fou el principal arquitecte dels grans organismes de política unitària catalana com la Taula Rodona de Forces Polítiques (1966), la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques (1969) i l'Assemblea de Catalunya (1971). En el III congrés del partit (1973) passà a formar part del Secretariat, màxim òrgan de direcció, després de rebutjar la proposta de López Raimundo de fer-se càrrec de la secretaria general. Detingut novament l'any 1973 amb els 113 de l'Assemblea de Catalunya, aconseguí la centralitat del partit en la lluita política antifranquista, tot evitant la marginació dels comunistes en plena guerra freda, amb la complicitat de bona part dels intel·lectuals compromesos, així com la incorporació de l'organització Bandera Roja i de Cristians pel Socialisme. Ferm defensor de la candidatura unitària al Senat de l'Entesa dels Catalans, donant protagonisme a independents de prestigi de l'Assemblea de Catalunya, fou elegit diputat a les Corts constituents de 1977. Mesos més tard fou elegit secretari general del PSUC i formà part del govern unitari de la Generalitat

provisional presidit per Tarradellas. L'any 1979 renuncià a la reelecció de diputat a Corts per participar en les primeres eleccions al Parlament de Catalunya (1980). Membre de la direcció del PCE, recolzà Carrillo en la seva política eurocomunista, la qual cosa provocà la derrota política en el V congrés del PSUC (1981) a mans dels «leninistes» i «prosoviètics». Després de l'escissió dels «prosoviètics», que conduiria a la formació del Partit dels Comunistes de Catalunya, recuperà la secretaria general del partit, de bracet amb López Raimundo, en el V congrés (1982). La derrota electoral en les eleccions generals del 1986 de la coalició Unió de l'Esquerra Catalana (PSUC-Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra) motivà la seva dimissió de la secretaria general i la seva renúncia, un any després, del seu escó al Parlament de Catalunya, per a accedir al Parlament europeu. Eurodiputat del 1987 al 1999, ha estat membre de la comissió de Política Regional i, durant uns anys, vicepresident del Parlament europeu. A les eleccions europees del 1999 encapçalà una candidatura, a nivell estatal, d'esquerres i ecologista, dins l'espai polític dels Verds europeus, sense, però, revalidar el seu escó per un marge estret d'uns milers de vots. El Guti ha estat un dels protagonistes destacats del procés polític constituent espanyol, català i europeu, i a les darreries de 1999 continuava, dins Iniciativa per Catalunya, dedicat a la política europea vinculat al grup parlamentari dels Verds. [AMA]

Gutiérrez Lasheras, Francisco, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil, en representació de la CNT. [AGL]

Guxems Vilanova, Josep, jornalер agrícola a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent dels jornalers agrícoles, fou regidor per la CNT a Castellví de la Marca l'any 1936. [RAM]

Guzmán, Felipe, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març de 1887 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Guzmán Espinosa, Eduardo de, periodista i anarcosindicalista (Villada, Palència, 1909-

Madrid 1991). Adolescent encara, va començar a treballar en periòdics d'anuncis i, amb poc més de vint anys, s'incorporà a la redacció del periòdic *La Tierra*, que dirigí a Madrid el periodista ultrarepublicà i filioanarquista Salvador Cánovas Cervantes. Guzmán cobrí amb «reportatges molt aconseguits» (són paraules de Garcia Oliver a les seves memòries) l'agitada vida social de Barcelona. Les seves eren cròniques àgils i ben estructurades sobre els esdeveniments més punyents del període. Publicà així mateix entrevistes amb els dirigents anarcosindicalistes més destacats de Catalunya. El 1935, en desaparèixer *La Tierra*, passà al periòdic *La Libertad*, que, d'ençà el 1934, ni pertanyia ja a Joan March ni estava inspirat per Santiago Alba. El gener de 1937, s'encarregà a Madrid de la direcció de *Castilla Libre* de la CNT. L'abril de 1939 sortí cap a Alacant amb la intenció d'embarcar-se cap a l'exili. El caos regnant en aquest port frustrà els seus plans i va ésser detingut per soldats italians que el conduïren a Madrid. Jutjat i condemnat a mort el gener de 1940, va rebre la commutació de la pena el maig de 1941, i no sortí de la presó fins al 1944. En

llibertat condicional i incapacitat per a l'exercici de la seva professió per decisió del Jutjat Militar Especial de Premsa, va haver de guanyar-se la vida traduint novel·les i escrivint gairebé quatre-centes narracions policíiques i de l'oest americà que, tot i l'èxit (alguns cops van transformar-se en guions cinematogràfics), sempre va haver de signar amb pseudònim. [STG]

Publicacions: *Sevilla la trágica. Ocho días que estremecieron a España*. Madrid, 1931; *La España Trágica*. Madrid, 1932; *Madrid rojo y negro: milicias confederales*. Barcelona, 1938; *Aurora de sangre. Vida y muerte de Hildegart*. Madrid, 1973; *España entre las dictaduras y la democracia*. Madrid, 1967; *La muerte de la esperanza*. Madrid, 1973; *1930: historia política de un año decisivo*. Madrid, 1973; *El año de la victoria*. Madrid, 1974; *Nosotros, los asesinos: memorias de la Guerra de España*. Madrid, 1976 (2a ed.); *La segunda república fue así, 1931-1939*. Barcelona, 1977; *Historias de la Prensa*. Madrid, 1982. *Historias de Madrid. Crónicas desde el pasado*. Madrid, 1987; *Sucesos de mayo (1937)*. Madrid, 1987.

Bibliografia: SEOANE, M. C. & SÁIZ, M. D. *Historia del periodismo en España*. III «El siglo XX: 1898-1936». Madrid, 1998. AADD. *Periodismo y periodistas en la Guerra Civil*. Madrid, 1987.

H

Heras, Francesc, simpatitzant internacionalista a la Jonquera (segle XIX). En carta de la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT, datada el 6 de març de 1874, fou convidat, com a simpatitzant de la Internacional, a organitzar la Federació Local de l'AIT. [VVL]

Heras, Gaspar, claveter i societari (segle XIX). Va ser membre de la junta central de les Associacions de Socors Mutus de Barcelona, i signà el 28 de febrer de 1841 una exposició en nom d'aquesta associació. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [VVL]

Heras i Castellà, Josep, pagès i sindicalista a Pineda de Mar (segle XX). Militant de la Unió de Rabassaires, el 31 d'octubre de 1936 fou nomenat alcalde 3r de Pineda i li fou adjudicada la responsabilitat de cultura. Es va mantenir a l'Ajuntament fins a la fi de la guerra. [PPB]

Hernández, Basilio, anarquista a la Cerdanya (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, durant la guerra civil fou director del periòdic *El Sembrador*, que publicaven les JLL de Puigcerdà. El juny de 1937 va participar, com a delegat de la Seu d'Urgell, en el I Congrés Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya. Poc temps després, l'1 de juliol de 1937, va prendre part en el Ple Nacional de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, a València, i hi fou escollit membre del Comitè Peninsular de la FIJL, amb la responsabilitat de les Relacions Internacionals. [PPB]

Hernández, anarcosindicalista a Ribes (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del sindicat de Ribes. [XPM]

Hernández, comunista a Barcelona (segle XX). Va representar els sindicats del ram de l'aigua,

gas i electricitat en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Hernández, obrer de la construcció i sindicalista (segle XX). Participà en l'assemblea constitutiva del Sindicat de la Construcció (CNT) que se celebrà al Teatre Espanyol de Barcelona el dia 1 de juny de 1930, en el decurs de la qual fou elegit vocal de la junta directiva del sindicat. [PPB]

Hernández, Alfredo, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la dècada de 1950, participà en la reconstrucció de la secció local de la CNT; fou detingut el 1957 i condemnat a sis mesos i un dia per pertinença a organització clandestina. [JLJ]

Hernández, Alfredo, sindicalista a Terrassa (Ohanes, Almeria, 1896-Bordeus 1975). Militant de la secció local de la CNT durant molts anys, el 1939 s'exilià a França, on va ocupar càrrecs de responsabilitat a la comissió dedicada a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Hernández, Antoni, activista anarquista a Tortosa (segle XX). Milità a la secció local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), al municipi de Tortosa. Fou encausat pels successos de maig de 1937 produïts a Tortosa, acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Hernández, Carles, dirigent socialista a Monòver, el Vinalopó Mitjà (segle XX). El 1927 fou el delegat de Monòver en el congrés extraordinari del PSOE i duia 33 vots. També intervingué activament en el II congrés de la Federació Regional de Joventuts Socialistes el novembre de 1930. [JMSS]

Hernández, José, activista de la CNT a Catalunya (segle xx). Fou greument ferit durant l'onada de repressió de 1919 a 1923, dirigida per les primeres autoritats de Catalunya: el capità general Milans del Bosch i el governador civil Martínez Anido. [EOF]

Hernández, Manel, ferroviari i militant obrer cristià (Barcelona 1929). D'arrels cristianes i també anarquistes, la seva família es traslladà el 1931 a Móra d'Ebre. Després d'exercir diversos oficis, entrà a treballar a la RENFE. Provenint de l'Hermandad Ferroviaria, ingressà més tard a l'HOAC i en col·laboració amb Miquel Jordà crearen un equip hoacista a Móra d'Ebre i n'iniciaren d'altres entre les poblacions veïnes. Desenvolupà una intensa activitat apostòlica i obrerista per molts pobles de la comarca, tot i l'oposició del bisbe Moll i Salord i d'altres jerarquies eclesiàstiques que no estaven d'acord amb el tarannà esquerrà de l'HOAC. La seva lluita obrera com a enllaç sindical representant els seus companys de RENFE, la visqué com una exigència de la seva fe i dels seus postulats anarquistes i marxistes. Fou impulsor de les Comissions Obres i posteriorment membre de l'Assemblea de Catalunya de la seva comarca. En l'etapa democràtica, fou elegit conseller municipal dintre la candidatura socialista. [EFP]

Hernández, Manuel, anarquista a Barcelona (Barcelona 1896-França 1970). Milità a la CNT i a la FAI. Participà en la reconstrucció de la CNT fins a finals de 1930; va mantenir una posició col·laboracionista a través dels comitès conjunts revolucionaris, juntament amb altres faistes com J. R. Margriñà, M. Sirvent o Elizalde. Membre del Comitè Peninsular de la FAI, formà part del Comitè Revolucionari de Catalunya, que es constituí en el decurs de 1930 per portar a terme un moviment conspiratiu contra la monarquia. Ocupà càrrecs de responsabilitat dins el sindicat de la Fusta de Barcelona. Després de la guerra civil, s'exilià a França, on, posteriorment, fou internat en el camp de concentració de Bram. Acabada la guerra, continuà el seu exili a França, vinculat a la federació local de Llemotges. [EOF]

Hernández, Manuel, fuster i anarquista a Sevilla i Barcelona (Sevilla 1898-Dreux, França,

1976). Jove militant de la confederació regional de Sevilla. Ocupà càrrecs de responsabilitat que el conduïren, primer, al País Valencià i després a Catalunya. Instal·lat a Barcelona, prengué contacte amb els dirigents anarquistes locals i, ben aviat, participà en les reunions del teatre-cafè El Asiático, seu clandestina del Sindicat Únic del Ram de la Fusta i Annexos. Lluità contra la Dictadura de Primo de Rivera. Defensà permanentment els interessos dels treballadors contra la patronal en diverses causes obreres i, molt especialment, per a la setmana de quaranta-quatre hores i la socialització de la indústria de la fusta. Fou empresonat diverses vegades i es guanyà el boicot de la patronal. Després de la guerra civil, s'exilià a França juntament amb la seva muller, María Hernández Vallabriga. S'instal·laren a la localitat de Dreux, Eure-et-Loire. [EOF]

Hernández, Marià, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent dels ferroviaris vilanovins els anys trenta. Fou vocal de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. [RAM]

Hernández, Pedro, anarcosindicalista a Súria (Mazarrón, Múrcia, ?-França 1962). Emigrà a Súria, on va treballar al sindicat miner de la localitat. Durant la guerra civil, fou encarregat per la CNT d'ocupar el càrrec de la conselleria d'Abastaments de l'Ajuntament de Súria. Es va exiliar el 1939 i s'instal·là a França. [TMS]

Hernández, Vicent, socialista impulsor del cooperativisme als pobles del Vinalopó (segle xx). L'abril de 1922 fou l'ànima de la creació de la cooperativa de consum La Emancipación a Elx, que a més projectava construir cases barates i una cooperativa de producció d'espardenyes. Per a Vicent, el cooperativisme no era solament una forma de comprar productes més barats sinó el principi d'una nova societat. Va pronunciar nombroses conferències sobre el cooperativisme i va publicar articles sobre el tema a les pàgines de *Trabajo* (28-01-1923, «Cooperativismo. Problemas sobre el tapete», i 1-05-1923: «Cooperativismo»). Algunes d'aquestes conferències pronunciades a localitats properes a Elx serviren per a impulsar la creació de cooperatives com La Redención creada a Monòver. Posteriorment viatjà a Peñaroya, on

també impulsaria el cooperativisme. Tornaria diverses vegades als pobles del Vinalopó entre 1928 i 1931, per donar noves xerrades sobre els avantatges del cooperativisme i ressaltar els avantatges de la Cooperativa de Vivendes Pablo Iglesias. [JMSS]

Hernández Ardieta, J., professor i lliurepensador (segle XIX). Aquest madrileny d'origen, que havia estat sacerdot catòlic, va ser director de les escoles de la filial de la Institución Libre de Enseñanza a Sabadell, durant els anys vuitanta. El maig de 1882 dictà diverses conferències al local públic La Cervecería del Siglo, d'aquesta localitat. Fou el primer director del setmanari sabadellenc *Los Desheredados* a partir del 6 de maig de 1882. L'any 1904, un cop havia deixat la Institución, va tornar al si del catolicisme. [VVL]

Publicacions: *Conflictos entre la razón y el dogma, o memorias íntimas de un librepensador. Enciclopedia Democrática de Romá Gil*. Barcelona, 1894.

Hernández Ferrer, Joaquim, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Vestit. Es va exiliar a Cuba. [DBM]

Hernández García, Francisco, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Un militant de cognom Hernández va formar part de la comissió sindical del BOC, constituïda l'agost de 1931 per a col·laborar amb el Comitè Central. [PPB]

Hernández Giménez, Fulgenci, metal·lúrgic, socialista i comunista a Barcelona (La Unión, Múrcia, ?-Mèxic 1947). Començà l'activitat política i sindical a La Unión, on va ocupar ràpidament càrrecs destacats en les organitzacions del PSOE, de la UGT i en la Casa del Poble. Per raons de treball es traslladà a Catalunya i continuà les seves activitats polítiques i sindicals. Participà en els fets de la Setmana Tràgica i fou un dels membres més destacats de les Joventuts Socialistes. El 1932 era el corresponent de la Federació Nacional Metal·lúrgica de la UGT, El Metal·lúrgico, a Barcelona, quan

ja militava tant a la UGT com al PSOE. Va ser escollit president del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona el març de 1932. El març de 1933 va representar els sindicats del seu ram en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT. Va esdevenir tresorer del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona que el juny de 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. Aquesta unió, en un moment d'accentuació de les tendències unitàries en l'àmbit marxista, en va voler ser l'exemple per a accentuar-les en el terreny sindical. Sense deixar les seves responsabilitats en el ram metal·lúrgic i quan formava part del Comitè Central del PSUC, en el decurs del III congrés del Secretariat Regional, novembre de 1937, va ser escollit secretari de Qüestions Socials. Després seria nomenat suplent dels representants del Secretariat Regional (Ferrer-Moix) en el Comitè Permanent d'Enllaç que s'establí amb la CNT el 21 d'abril de 1938. Un cop creuada la frontera francesa, va ser internat al camp d'Argelers, després s'exilià a l'URSS, la República Dominicana i Mèxic. Un cop retornat a França, va formar part del Secretariat Regional ugetista d'obediència comunista. [DBM/EOF]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Hernández Gimeno, Pedro, mecànic i sindicalista (Barcelona 1928-1987). Va ser membre del PSUC des de finals dels anys cinquanta. Va formar part de la Comissió Obrera Central de Barcelona, creada l'any 1964, i va tenir diverses responsabilitats a la Coordinadora local de Barcelona de CCOO des de 1966 fins a 1975. [JTH]

Hernández i Cànovas, Joan, sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Membre de la CNT, regidor de l'Ajuntament de l'Hospitalet d'octubre de 1936 fins al juliol de 1937, en què marxà al front. [CST]

Hernández Sáez, Bartomeu, minaire i dirigent anarcosindicalista (Carboneras, Almeria, 1904-Tolosa 1994). La seva família s'instal·là a la colònia minaire de Súria a final dels anys vint. Ben aviat tingué un paper actiu en les accions organitzades per la CNT de la població. Amb Manuel Gómez, Manuel Pino, Enric Bar-

tolomé i d'altres, fundà el grup anarquista Sin Fronteras. Participà en la revolta minaire de gener de 1932, després de la qual va ser empresonat a la Model. Durant la guerra civil, ocupà un alt càrrec de gestió quan el sindicat es féu càrrec de les mines de potassa. El 1939 marxà a França. [RFV]

Herraiz Pérez, Jesús, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent dels ferroviaris vilanovins els anys trenta. Fou secretari de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú l'any 1937 i delegat de la CNT de les tres comarques penedesenques als plens regionals. [RAM]

Herraiz Pérez, José, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent dels ferroviaris vilanovins els anys trenta. Fou vocal de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil. L'any 1938 fou president del comitè comarcal del Garraf de la CNT (6.000 afiliats). [RAM]

Herrán, Antenor, sindicalista a Arahal, Sevilla (segle XIX). Era un del dotze delegats no catalans que van participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, en representació de la societat cooperativa d'Arahal. Votà afirmativament tots els dictàmens del congrés i donà inequívocament suport a la línia bakunista; va combatre durament la contraproposta reformista que Roca i Galés havia presentat al dictamen sobre l'organització social dels treballadors. Junt amb R. Farga Pellicer, E. Ballbé, R. Solà, F. Cea, P. Sans, J. Balasch, F. Soriano Andreu, O. Vergés i B. Fornells, signà una proposició, que fou presentada al congrés, en què es demanava que el Consell Federal de l'AIT residís a Madrid. [TAG]

Herrán, Antoni, internacionalista (?-Barcelona 1871). Defensor de la Internacional. El 5 de febrer de 1872, *La Federación* publica una necrològica on diu: «Era un infatigable propagador de la Internacional, y ha muerto como un hombre, esto es, sin cura ni (*sic*) sin sacramentos». [CR]

Herranz, Matias, dirigent anarcosindicalista valencià (segle XX). Fou un dels principals or-

ganitzadors del Sindicat de la Construcció de la CNT a la ciutat de València durant els anys trenta. Va ser un dels signants, el 1931, del manifest *La misión de la clase obrera en esta hora*. [CCG]

Herrera, Felip, treballador de la indústria gastronòmica, i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant de la FOSIG en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. [DBM]

Herrera, Josep, representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Intel·lectuals i Professions Liberals de Barcelona. [XPM]

Herrera, Pedro, ferroviari i anarquista (Valladolid 1908-Buenos Aires 1969). Originari de Valladolid, passà a residir a Barcelona. Militant de la CNT, era membre actiu de la Federació Nacional Ibèrica de Ferroviaris. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936 formà part del Comitè Peninsular de la FAI, en nom de la qual l'onze d'agost de 1936 firmà el manifest constitutiu del comitè d'enllaç format per la FAI, la UGT, la CNT i el PSUC, i el 25 d'octubre de 1936 les bases del pacte d'unitat d'acció entre les mateixes organitzacions. Tingué una participació activa en les edicions Tierra y Libertad. Presidí la Junta de Comerç Exterior de Catalunya i el desembre de 1936 fou nomenat conseller de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat, càrrec en el qual va romandre fins al mes d'abril de 1937 i des d'on, entre altres mesures, el gener de 1937 va promulgar el decret sobre la institució i regulació de l'avortament. Durant l'any 1938 va oposar-se al Comitè Nacional de la CNT respecte a l'actitud que calia adoptar davant la progressiva pèrdua de la guerra. L'octubre de 1938 va tenir una participació destacada en el Ple nacional de Regionals del Moviment Llibertari (CNT, FAI i FIJL) i formà part de la delegació que el desembre de 1938 s'entrevistà amb Juan Negrín per rebre informació sobre la situació en què es trobava la República. Passà la frontera el 1939 i el 10 de febrer de 1939 firmava, juntament amb Marià R. Vázquez, per la CNT, una carta adreçada als militants de l'interior amb

instruccions precises davant la liquidació imminent de la guerra. Fou membre del Consell General del Moviment Llibertari que es va crear a París el març de 1939. El mateix any 1939 passà al nord d'Àfrica, on organitzà la CNT i formà part de la redacció de *Solidaridad Obrera*. Va tornar a França i entrà al primer Secretariat Intercontinental de la CNT d'Espanya a l'exili. Amb García Birlán intentà la creació d'una editorial que pogués continuar les edicions *Tierra y Libertad* de Barcelona. El 1950 es va traslladar a l'Argentina, on va militar a la Federació Llibertària Argentina, i va ocupar el càrrec de secretari de Relacions Exteriors. [PPB]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*, 8 gener 1970. *Espoir*, 1 febrer 1970. PEIRATS, JOSÉ, *La CNT en la revolución española*. 3 toms. París, 1971.

Herrera Aibar, Serafí, treballador de la indústria gastronòmica, i comunista a Barcelona (segle xx). En el decurs del congrés constituent de la FOSIG, gener de 1936, va ser nomenat vocal cinquè del seu comitè central. Militava sindicalment en el Sindicat de Consergeria, Cambra i Intèrprets d'Hoteleria de Barcelona. [DBM]

Herrera Canales, Bibià, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent obrer vilafranquí dels anys trenta. L'any 1933 fou president de la Societat de Professions i Oficis Diversos de Vilafranca. [RAM]

Herreria, Salvador, comunista a Barcelona (segle xx). Durant la Segona República, fou redactor del setmanari del Bloc Obrer i Camperol *L'Hora*, en el qual va publicar sobretot articles sobre cinema, que considerava l'art popular per excel·lència. [PPB]

Herrero, ideòleg anarquista (segle xx). Va publicar articles de caràcter doctrinari sobre moral anarquista a la revista *Anticristo* (Agesires, 1906) i sobre espontaneisme i organització revolucionària a *El Productor Literario* (Barcelona, 1906). [PPB]

Herrero Fabra, Pasqual, metal·lúrgic i líder anarcosindicalista de Xàtiva (Xàtiva 1912-Paterna 1939). Milità junt amb el seu germà Salvador al si de la CNT i es convertí en membre destacat del Comitè Revolucionari de Xàtiva a

partir de 1936. Va ser afusellat en acabar de la guerra. [JNN]

Herrero Puñórosa, Fermín, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil, en representació de la CNT. [AGL]

Herrero Vaquero, ideòleg anarquista (segles XIX-XX). Va col·laborar, amb articles de caràcter doctrinari sobre el concepte de pàtria i patriotisme, al suplement a *La Revista Blanca* (1899-1902). [PPB]

Herreros Lanao, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle xx). Va ser escollit president de la Federació Catalana d'Empleats de Banca i Borsa en el congrés tingut a Terrassa a principis de novembre de 1933. En el decurs d'aquest acte es va ratificar, no sense força discrepàncies internes, l'ingrés de la federació en la UGT com a Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi (UGT), que continuava tenint el periòdic *Esforç* com a òrgan de premsa. Formà part de la delegació catalana al IV congrés de la Federació Nacional que es va celebrar a Madrid a principis de setembre de 1934, i s'integrà a la ponència d'assistència social. [DBM]

Herreros Miguel, Tomàs, tipògraf, anarquista i sindicalista (Logronyo 1866-Barcelona 1937). Destacat dirigent de la Societat de l'Art d'Imprimir de Barcelona, posseïa també una llibreria a les Drassanes, que s'havia convertit en lloc de contacte i reunió d'anarquistes. El 1898, mentre feia el servei militar, fou sergent a Cuba. Va pertànyer al grup 4 de Mayo i dirigí *Tierra y Libertad*. Els primers anys del segle xx fou membre de la junta de la Federació Local de Societats Obreres de Barcelona, en representació dels tipògrafs. El 1905 va presidir a Barcelona la Junta Defensora dels Drets de l'Home, a favor dels anarquistes represaliats. El setembre de 1906, quan treballava com a tipògraf-corrector a *El Progreso*, va participar en un míting celebrat al Teatre Comtal de Barcelona, en què es manifestà en contra de les Fraternidades Republicanas lerrouxistes. Enfrontat políticament i ideològicament a Lerroux, a causa d'una falsa denúncia que li va

provocar un empresonament de dos mesos i mig, el 1907 va publicar l'opuscle *Lerroux tal cual es. Historia de una infancia relatada por el mismo obrero que ha sido víctima de ella*. L'octubre de 1907, en l'aparició del periòdic *Solidaridad Obrera*, figurava com a redactor. Participà en el Congrés Obrer del setembre de 1908 que va constituir la Confederació Regional de Societats de Resistència «Solidaritat Obrera», del consell directiu de la qual va formar part en constituir-se aquest organisme el desembre de 1908, i continuava essent-ne membre el juliol de 1909. Durant l'estiu del 1908 havia protagonitzat un conflicte amb els tallers del diari lerrouxista *El Progreso*, i el setembre de 1908 va participar com a delegat de Solidaritat Obrera en la vaga dels carreters de Barcelona. Va tenir també un paper important en la denúncia de confidents que es dedicaven a portar a terme activitats terroristes. El desembre de 1908 va representar el periòdic *Solidaridad Obrera* al Congrés Obrer Comarcal de Vic. En vigílies de la vaga general de juliol de 1909 va reunir-se amb el dirigent socialista Fabra i Ribas a Barcelona, però a la matinada del 26 de juliol, dia en què començà la vaga, havia estat ja detingut per la policia. Va participar activament, en representació de la Societat de l'Art d'Imprimir, en el Congrés Obrer celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, on es va constituir la CNT. Fou membre de diverses ponències, va prendre part en els debats i actuà com a secretari en una de les sessions. El 7 d'agost de 1911 va pronunciar una important conferència al teatre Bretón de Logronyo, que fou publicada amb el títol "El obrero moderno", i l'endemà participava a Barcelona en un míting en contra de la guerra del Marroc. Va prendre part, en representació de la Societat d'Oficis Diversos de Bilbao, en el primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911, en el decurs del qual fou membre de diverses ponències, participà en els debats i presidí una sessió. Durant la vaga general que esclatà uns dies després, el mateix setembre de 1911, fou detingut a Barcelona. Va participar en la reorganització de la CNT, a partir de 1915, i va formar part del comitè revolucionari durant la vaga general revolucionària d'agost de 1917. Va participar, en representació de Catalunya, en el Congrés Nacional Anarquista, que se celebrà a Barcelona

el darrer semestre de 1918 i que tenia per objectiu discutir sobre la implicació anarquista en els sindicats. Patí presó en diverses ocasions durant el període àlgid de les lluites sindicals, el 1919. Era propietari d'una impremta a la Ronda de Sant Pau de Barcelona, que utilitzava per a imprimir fullers, diaris i fulls volants anarquistes; la hi cremaren pistolers dels sindicats lliures. Posteriorment fou ferit en atemptat per arma blanca, en el seu lloc de venda de llibres que, durant la Dictadura de Primo de Rivera, va continuar tenint un paper destacat com a punt d'enllaç i contacte entre anarquistes. A partir de 1933, ja durant la Segona República, fou administrador de *Solidaridad Obrera*. [PPB]

Publicacions: *Huelga general en Barcelona. Verdadera relación de los sucesos desarrollados con motivo del Paro general en Barcelona, durante la octava semana de este año, 1902; por un testigo ocular* (Barcelona, sd); *Lerroux tal cual es. Historia de una infancia relatada por el mismo obrero que ha sido víctima de ella* (Barcelona 1907).

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976. DÍAZ DEL MORAL, Juan. *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas. Córdoba (Antecedentes para una reforma agraria)*. Madrid, 1973. MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España (1914-1923)*. Barcelona, 1978.

Hertogs, ferroviari i comunista a Barcelona (segle XX). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació del Sindicat Nacional Ferroviari. [DBM]

Hervàs Soler, Joan, mestre i militant comunista a Barcelona (?-front d'Osca 1938). Durant la Segona República, milità al Bloc Obrer i Camperol, i, a partir del 1935, al POUM. Formava part, a més, del comitè del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament (UGT). Company de Pilar Santiago, també militant del BOC i del POUM, en esclatar la guerra civil, fou membre del Consell de l'Escola Nova Unificada, en representació de la UGT. El febrer de 1937 fou nomenat comissari de l'Escola de Transmissions de la Generalitat de Catalunya, i contribuï decidivament a la seva organització. Posteriorment fou destituït del càrrec per Virgilio Llanos, comissari de l'Exèrcit de l'Est, i passà a

ser professor de matemàtiques i ciències de l'escola fins que també en fou cessat i enviat com a soldat de transmissions a Lleida. El desembre de 1937 fou destinat al front d'Osca, a la Companyia de Transmissions de la 141 Brigada, 32 Divisió, on va desaparèixer, assassinat pels comunistes, juntament amb José Meca, comissari de la companyia i militant de la CNT, i Jaume Trepal Solà, també militant del POUM, el 16 de març de 1938, mentre es dirigia des de la línia de front fins a Vicien. Fou acusat pel PCE d'haver desertat. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. Vol. II «Història del POUM». Barcelona, 1974.

Hidalgo, nom de guerra amb què era conegut el militant comunista Eusebio Serrano, que actuà a Barcelona (segle XX). Durant els anys de la República fou militant del PSUC i dirigent de la Federació Obrera Sindical de la Indústria Gastronòmica (FOSIG-UGT) fins a la fi de la guerra civil. Acabada aquesta va romandre a la clandestinitat, fou el responsable de la UGT vinculada al PSUC i, com a membre de la delegació del Comitè Central a l'interior de Catalunya, s'encarregà de l'edició de *Treball* des de la seva aparició regular el juny de 1947, que confeccionava en un domicili del carrer Montmany de Barcelona. Prosseguí la tasca d'edicions en relació amb Gregori López Raimundo, des que aquest retornà clandestinament a Barcelona el setembre de 1947. El 1948, per raons de seguretat, s'exilià a França i residí a Orleans, on fou responsable de l'organització conjunta del PCE-PSUC. El 1956 participà al primer congrés del PSUC. [PPB]

Bibliografia: LÓPEZ RAIMUNDO, Gregorio. *Primera clandestinidad. Memorias*. Barcelona, 1993.

Higón Rosell, Eduardo. Vegeu: Sirval, Eduardo de

Higón Rosell, Luis. Vegeu: Sirval, Luis de

Hilari, Carles, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Com a membre del comitè local de la federació barcelonina de l'Associació Generals de Treballadors, el 29 de març de 1871 va signar la «Protesta de la Asociación Internacional de los Trabajadores. Federación de Barcelona». En aquest document es defensava el

canvi social per la via pacífica, amb el consentiment del poble, i després d'una etapa d'estudi i propaganda, ja que es descartava la revolució immediata. [TAG]

Hilari, Llorenç, pagès i sindicalista a Llorenç del Penedès (segle XX). Dirigent rabassaire durant la guerra civil. L'any 1937 fou president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Llorenç. [RAM]

Hill Soler, Pere, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent cenetista els anys trenta a Vilafranca. L'any 1937 fou regidor d'agricultura al Consell municipal d'aquesta vila en representació de la CNT. [RAM]

Hiner, Tomàs, societari a València (segle XIX). L'abril de l'any 1870 era vocal de la junta del Centre Federatiu de les Societats Obreres de València. [CR]

Hinojosa i Lucena, Rafael, director comercial d'editorials i dirigent cristià (Cabra, Còrdova, 1939). Fill de pares immigrants, visqué amb els seus sis germans a la barriada de Somorrostro. Als deu anys entrà a treballar en la fàbrica de vidre de les Corts, Can Planell, i a les tardes anà a l'escola del barri on els caputxins de Sarrià donaven classes entre setmana i catecisme els diumenges. Hi conegué un catequista, Josep Castaño, dirigent de la JOC, que el va impactar per la seva metodologia activa, crítica i dirigida a l'acció. Als 12 anys entrà en un grup JOAC a Somorrostro i poc després fou cridat per a formar part de la Comissió Diocesana com a responsable d'aprenents. En l'exercici de la seva responsabilitat viatjà diverses vegades a Madrid i participà en les reunions de la JOC estatal. Als 18 anys fou elegit vicepresident de la JOC catalana i, en l'àmbit estatal, responsable dels joves obrers de les grans ciutats. Això li exigí estar alliberat i li permeté viatjar sovint a l'estranger, especialment a França, i comprovar com actuava la JOC internacional. Durant l'etapa del servei militar a l'Àfrica va ser nomenat president de l'Apostolat Castrense. Després va haver de buscar feina i la trobà en el món de l'editorial, en el sector comercial. Continuà com a militant jocista, però ara la seva activitat militant la portà a terme principalment en el camp de la política.

Connectà amb el Moviment Socialista de Catalunya, a través de Raimon Obiols, i col·laborà en la fundació d'USO, del qual fou un actiu militant. Igualment va ser un dels fundadors de l'Editorial Nova Terra. Després d'uns anys d'allunyament de la política i mort el dictador, ingressà a Convergència Democràtica, atret pel seu tarannà marcadament nacionalista i per la personalitat de Jordi Pujol. El 1980 va ser proposat per a conseller de Treball de la Generalitat, però no va acceptar el càrrec. Cinc anys més tard fou elegit diputat de CIU per al Parlament de Madrid i allí exercí, entre 1985 i 1995, de portaveu del Grup de Minoria Catalana en la Comissió de Política Social i Col·locació. Igualment fou ponent dels pactes de Toledo per part del seu grup parlamentari. En les eleccions autonòmiques de 1995 fou elegit membre del Parlament de Catalunya i membre de la Comissió de Política Social i Col·locació. Durant aquests anys escriví diversos llibres i articles en revistes com *Juventud Obrera, Signo* i *Serra d'Or* i va ser secretari del Premi d'Assaig de l'editorial Nova Terra. [EFP]

Publicacions: *Aprendices en la JOC*. Barcelona, 1966; *El proceso de socialización en la empresa*. Barcelona, 1967; *El Sindicalisme a Catalunya*. Barcelona, 1987.

Bibliografia: COSTA I RIERA, JOAN. *Dels moviments d'Església a la militància política*. Barcelona, 1997. PERNAU MAS, Gabriel. *El Somni Català*. Barcelona, 1996. *Diccionari Biogràfic*. Vol. 2. Barcelona, 1970.

Homedes, Josep, internacionalista a Tortosa (segle XIX). L'any 1871 era el delegat del comitè local de la federació tortosina de l'Associació Internacional dels Treballadors. [CR]

Homedes, Mateu, sabater a Gràcia, Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1871 va subscriure la crida dirigida a totes les organitzacions de sabaters de l'Estat espanyol, la qual tenia per objectiu convocar un congrés en què s'havia de constituir la Federació d'Ofici dels Sabaters. [CR]

Homedes, Ramon, obrer calderer i dirigent anarquista a Barcelona (segle XX). Va tenir un destacat paper en la vaga general de febrer de 1902 i fou un dels organitzadors del miting de les societats obreres que tingué lloc a Barcelona el diumenge 16 de febrer. La seva implicació du-

rant la vaga l'obligà a emigrar clandestinament més tard. Posteriorment milità al Partit Radical (Jerrouxista), i el 1908 presidia la Unió d'Obrers Metal·lúrgics, constituïda el 1905, per bé que havia deixat l'ofici dos anys abans per ocupar una plaça a la Casa de Lactància del carrer de Vall-donzella de Barcelona. Durant la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909, fou un dels dirigents radicals de la rebel·lió. [PPB]

Homs, Andreu, advocat sindicalista a Barcelona (segle XX). Advocat de la CNT, havia estat membre del Comitè pro Presos de la CNT de Catalunya i durant els anys de pistolisme fou confident de la policia i treballà pels sindicats lliures. Entre altres accions, se li atribuí l'organització del simulacre d'atemptat contra Martínez Anido a finals de l'any 1922 i de l'assassinat de Salvador Seguí i de Francesc Comas (Paronas) el març de 1923. [PPB]

Homs Coma, Joan, estibador i sindicalista (?-Barcelona 1933). Fou vocal del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona el juliol de 1922. Era un dels membres del consell directiu de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona el juliol de 1930. Fou un dels dirigents d'aquesta federació que signaren un escrit, publicat a *La Internacional*, on s'explicaven les raons de l'ingrés de la dita entitat a la UGT, l'octubre de 1931. Fou elegit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Cotó el maig de 1933, càrrec que no arribà a exercir. [JIG]

Honrubia, Josep, camperol i líder sindical agrari valencià a la Ribera (segle XX). Fou impulsor del sindicalisme agrícola socialista a la comarca de la Ribera i dirigent principal, junt amb Pere Garcia, de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars durant els anys vint. De caràcter autònom encara que vinculada a la UGT, la Federació fou promotora de la FNIT dins la UGT el 1930. Home clau en la captació dels camperols de la Ribera en l'organització, fou secretari de la segona sessió del tercer congrés de la federació celebrat a Alzira el 20 i 21 d'octubre de 1920. [AGA]

Horcajada, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de

la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Ferroviaris de Barcelona. [XPM]

Horcajada Manzanares, Germán, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el maig de 1946 fou nomenat membre del seu Comitè Nacional, que encapçalà Enrique Marco. Fou detingut a Madrid el maig de 1947. Jujat en consell de guerra, fou condemnat a trenta anys de presó, que el 1958 encara complia al penal de Sant Miquel dels Reis. [PPB]

Horta Rechdejú, Ramon, socialista (segle xix). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Hortelano, D., socialista a Barcelona (segle xx). El juny de 1933 va ser escollit vocal del comitè executiu de la nova Federació Socialista de Barcelona que s'articulà mitjançant els sectors proclius a la fusió amb la USC, amb la intenció d'oposar-la a la llavors escindida Agrupació Socialista de Barcelona. [DBM]

Horts, comunista a Girona (segle xx). Militant del PSUC, formà part, en representació de la secció de Girona, de la presidència efectiva de la I Conferència Nacional del PSUC, celebrada a Barcelona el juliol de 1937. [PPB]

Hosta, Antoni, fumista i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Delegat del Sindicat de Fumistes i Similars de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants durant l'estiu de 1918. [JRM]

Hoyo, Eugenio del, guàrdia de seguretat i insurrecte a Barcelona (?-Barcelona 1909). Antic guàrdia civil, exercia com a membre del cos de guàrdies de seguretat quan es produí la Setmana Tràgica barcelonina el 1909. Trobant-se de baixa per malaltia, el 28 de juliol de 1909, va disparar contra l'exèrcit en l'encreuament entre el carrer de l'Arc del Teatre i Montserrat, sense ferir ningú. Detingut, fou acusat de rebel·lió militar, condemnat a mort i afusellat. La seva execució fou utilitzada pel govern com un seriós advertiment als guàrdies de seguretat davant d'actituds d'insubordinació, ja que deu homes

de cadascuna de les set companyies de guàrdies existents a Barcelona foren obligats a contemplar l'afusellament. Durant els fets, tenia quaranta-dos anys. [PPB]

Hoyo, Marià, socialista a Tarragona (segle xx). Va formar part del Comitè Revolucionari UGT-PSOE encarregat de preparar el moviment d'octubre de 1934 com a delegat de la província de Tarragona. [DBM]

Hubanes, Pablo, societatari a Barcelona (segle xix). Consta com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Huerta, Antoni, dirigent socialista valencià (segle xx). Va ser elegit pels socialistes valencians per a l'executiva nacional del PSOE el 1937. Fou col·laborador habitual d'*Adelante*, òrgan de la Federació Socialista Valenciana. [JNN]

Hugas, Emili, sastre i tipògraf a Gràcia, Barcelona (segle xix). Fou un dels iniciadors de l'internacionalisme bakunista a l'Estat espanyol. El 1868 va assistir al Congrés Obrer Català convocat per les societats obreres de Barcelona el desembre de 1868, on va parlar en favor de la república federal. El setembre de 1869 fou secretari interí de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, després que aquesta entitat passés a ser controlada pels internacionalistes. Aquest mateix any entrà al Partit Federal i el gener de 1870 formà part de la candidatura federal en les eleccions municipals de Barcelona. S'havia convertit ja en aquests moments en un actiu internacionalista i bakunista. Assistí al I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny de 1870; va compartir la representació de la secció d'impressors de Barcelona amb la dels estorers de Cadis. Va formar-hi part del sector bakunista. Participà en la redacció dels dictàmens sobre el cooperativisme, i sobre l'acció política; pel que fa al primer, defensà l'orientació revolucionària de la cooperació obrera, i no sols atacà el cooperativisme tradicional que tendia a emancipar dins el sistema social vigent només una fracció limitada i privilegiada de la classe obrera, sinó que defensà el col·lectivisme; pel que fa al segon, es mostrà partidari de l'apoliticisme bakunista. Era col·

laborador habitual del periòdic internacionalista *La Federació*, i l'any 1871, enmig de l'ambient de persecució obrera que es creà a l'empara dels fets de la Commune de París, el dirigí mentre Gaspar Sentiñón —aleshores director ja que Farga Pellicer havia fugit de Barcelona per no ser detingut— romangué empresonat. En aquests anys es convertí, junt amb Farga Pellicer, Alerini i García Viñas, en un dels màxims dirigents de la Internacional a Barcelona, i un dels puntals del grup L'Aliança. La repressió originada per l'afer de la Mano Negra (1882-1883) a Andalusia provocà una crisi dins la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola; van començar a aparèixer crítiques contra l'actuació legalista de la Comissió Federal i contra el estatuts de l'organització. A Catalunya, les primeres dissidències es van posar de manifest en el nucli anarquista de Gràcia. En aquest grup destacaven Emili Hugas i Martí Borràs; ambdós van encapçalar el corrent minoritari comunista. Van assistir al Congrés Cosmopolita de Barcelona (1885) i van fer aparèixer els primers periòdics anarcocomunistes de la ciutat: *La Justicia Humana*, del 18 d'abril al 25 de novembre de 1886, i *Tierra y Libertad*, del 2 de juny de 1888 al 6 de juliol de 1889. Des de les pàgines d'aquests periòdics quinzenals, Hugas es va enfrontar a la FTRE i als anarcocollectivistes d'*El Productor*, però no va desenvolupar una teoria anarcocomunista pròpia, sinó que va fonamentar els seus raonaments en la doctrina difosa per la literatura anarquista estrangera, fonamentalment en la de *Le Révolté-La Révolte*, que en aquests moments publicava Jean Grave a París. Després dels disturbis del Primer de Maig de 1890, fou tancat a Montjuïc; allí va escriure *Dialogos del Calabozo*, en què amb un estil respectuós, plantejava una discussió sobre la revolució social vista des d'òptiques diferents, ja que iniciava una fase de conciliació amb els seus antics companys. [TAG]

Publicacions: HUGAS, E. & SERRANO, V. *Dialogos del Calabozo*. Barcelona, 1890.

Bibliografia: PIQUÉ, Jordi. *Anarco-collectivisme i anarco-comunisme*. Barcelona, 1989.

Hugué Gualdo, Josep, propietari d'un forn i socialista a Barcelona (segle XX). Va participar, com a delegat de l'Agrupació de Barcelona, a la Conferència de delegats de les agrupacions socialistes catalanes del PSOE que se celebrà

el 2 de febrer de 1924, on saludaven amb simpatia l'actuació de la Unió Socialista de Catalunya. President de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre l'agost de 1924 i el gener de 1925 i vocal de la Federació Socialista de Catalunya en representació de Vilassar entre el març de 1926 i el 1929. De manera paral·lela, exercí durant dues etapes (1925-27 i 1928-29) com a vicepresident de la Federació Regional de la UGT, de la qual va ser un dels homes clau dels anys vint al costat de Joaquim Escofet i Lluís Andreu. Afectat com aquests dos darrers per la crisi que va patir el sindicat en els anys 1927-28, el seu protagonisme va minvar a partir d'aquest moment; només exercí de manera puntual com a president de l'agrupació socialista barcelonina l'any 1930. Va ser un dels oradors en el primer Primer de Maig republicà al costat de Joaquim Escofet i Rafael Comeron en l'acte realitzat al Teatre Victòria, el qual va ser patrimonialitzat per la llavors escindida agrupació barcelonina del PSOE davant la direcció regional, tant del partit com de la UGT. [DBM]

Huguet, Benigne, socialista a Barcelona (segle XX). Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunista, que varen constituir a Barcelona, a les darreries de 1890, homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Huguet, Camil, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. L'abril de 1890, i fins a l'abril del següent any, fou designat president de l'agrupació. [TMS]

Huguet, Joan, socialista a Tarragona (segle XX). Juntament amb Marçal Badia, representà l'agrupació de Tarragona a la Conferència de delegats de les collectivitats socialistes catalanes que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908. [TMS]

Huguet, Josep, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1892. [TMS]

Huguet, Miquel, socialista a Tarragona (segle XIX). L'agost de 1892 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona. [TMS]

Huguet, Pere, tintorer i internacionalista a Valls, Alt Camp (segle XIX). Membre de l'AIT, fou delegat de la secció de tintorers de Valls en el congrés que la seva federació d'ofici va celebrar a Reus del 6 al 9 de gener de 1872. En aquest congrés va presentar un dictamen sobre cooperatives de producció en el qual desaprojava qualsevol tipus de cooperació que no fos solidària. [CR]

Huguet Cardó, Josep, Pep Negret, pagès i sindicalista (?-Cabra del Camp 1951). Va desenvolupar la seva activitat sindical a Cabra del Camp. Durant la guerra civil, va ser regidor municipal per la UGT des del desembre de 1936 al juliol de 1937, en què s'incorporà al front. A la postguerra, va anar a viure a Barcelona. [AGT]

Huguet i Canyelles, Ramon, pagès i sindicalista (Sant Martí de Maldà, l'Urgell, 1897-Bellaguarda, França, 1989). De ben jove es traslladà al Prat de Llobregat, on milità a la CNT.

En esclatar la guerra civil, el 19 de juliol de 1936 portà a terme l'organització de la defensa del Prat i posteriorment fou nomenat president de la collectivitat agrícola. També fou tinent d'alcalde a l'Ajuntament. El 1939 s'exilià a França. [PPB/AGL]

Humet Domènech, Marc, sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1920 fou president del Sindicat Catòlic de Metal·lúrgics. L'agost del mateix any, en el clima d'enfrontaments violents entre els diversos sindicats que caracteritzà aquell període, va ser ferit en un atemptat. [JLJ]

Hutesà Costajussà, Joaquim, aquarel·lista, recaptador de l'Estat i forner (Sabadell 1888-1972). Membre de la junta del Cercle Republicà Federal de Sabadell, el novembre de 1927 fou un dels fundadors del Centre Cultural Recreatiu. Col·laborador d'*El Federal*, a finals del 1930 era un dels quadres locals del Bloc Obrer i Camperol i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Durant la guerra civil, es vinculà a la Federació Local de Sindicats-UGT i el febrer de 1938 col·laborava a *Vertical*. Després de la guerra, fou estranyat a Sant Quirze del Vallès. [PPB]

I

Ibáñez, sindicalista al Baix Llobregat (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat de la Comarca del Baix Llobregat al Ple Regional de Sindicats de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Ibáñez, Bruno, destacat anarquista a Alacant (segle xx). El 1910 aconseguí amb altres anarquistes gran influència en la societat obrera de pintors d'Alacant i contribuí força a augmentar l'activitat anarquista d'aquesta ciutat. [JMSS]

Ibáñez, Joaquim, pagès, obrer de la construcció i sindicalista (Carcaixent, Ribera Alta, 1904-Montpeller 1975). El 1931 s'afilià a la CNT de Carcaixent, on ocupà càrrecs de responsabilitat en diversos comitès sindicals. Durant gairebé tres anys fou president del Sindicat de Pagesos. Més tard va passar a residir a València, on milità al Sindicat de la Construcció de la CNT. El 1939 fou detingut i patí presó durant un temps. Una vegada alliberat, s'exilià a França i residí a Montpeller. [PPB]

Ibáñez, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ibáñez, Pasqual, socialista a Sitges (segle xx). Fou delegat de l'Agrupació i la Joventut Socialista de Sitges al IV congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Reus el juny de 1914. Va ostentar la mateixa representació al VI congrés que se celebrà a Tarragona el juliol de 1916. [PPB]

Ibáñez Jiménez, Enric, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle xx). Dirigent anarquista local membre de la CNT, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre 1936 i 1939. [AGL]

Ibáñez Martí, Josep, sindicalista a Sant Just Desvern (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern el 1939 en representació de la CNT. [AGL]

Ibarrondo, Gregorio, Máximo Carnicero, obrer de la construcció i comunista (Bilbao 1897-Perpinyà 1971). Va ingressar molt jove a la Joventut Socialista de Bilbao i l'abril de 1920 fou un dels membres fundadors del Partit Comunista. Fou detingut en diverses ocasions. El 1924 s'exilià a l'URSS, on va romandre quatre anys. Es va traslladar aleshores a Bèlgica, on formà part de l'oposició comunista i, després de la instauració de la República, de retorn a Bilbao, de l'Esquerra Comunista d'Espanya i del POUM. Passà llargues estades a Barcelona, on finalment s'installà. El 19 de juliol de 1936 formà part dels grups revolucionaris que varen combatre l'exèrcit insurrecte i fou membre de les patrulles de control. Després dels fets de Maig de 1937, fou encarregat del grup de protecció del comitè executiu del POUM i de Nin. Durant la repressió contra el POUM i fins a la fi de la guerra, s'incorporà al front. El 1939 s'exilià a França i s'establí a Perpinyà, on treballà en la construcció. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Ibars, sobrenom amb què fou conegut el militant comunista de Reus, de cognom Lleó (segle xx). Durant la guerra civil, milità a la Joventut Socialista Unificada a Reus (PSUC). El 1939 s'exilià a França, on participà com a guerriller en la resistència contra l'ocupació alemanya. Retornà a Catalunya acabada la guerra mundial i el 1947 era el coordinador i responsable del comitè de Barcelona del PSUC. S'exilià de bell nou a França el febrer de 1948. [PPB]

Ibars Juanias, Domènec, Roset, mecànic ajustador i anarquista (Barcelona 1921-1997).

Militant de la CNT i de les Joventuts Llibertàries durant la Segona República i la guerra civil, va participar en les barricades de la Rambla barcelonina durant els fets de Maig de 1937. Detingut a la presó Model de Barcelona, el 14 de gener de 1938, sota l'acusació d'atemptat i tinença il·lícita d'armes, patí també camps de concentració. Exiliat a França el 1939, participà en la resistència contra els alemanys i fou detingut pels nazis. Després d'evadir-se, el 1940 tornà a Catalunya amb l'objectiu de recompondre les Joventuts Llibertàries. Formà un grup d'acció a través del qual portà a terme nombroses accions resistents, per bé que sempre fugia de la utilització de la violència. Detingut per la policia el 5 de novembre de 1949, fou jutjat en consell de guerra el 6 de febrer de 1952 i condemnat a mort, amb vuit militants anarquistes més. El 13 de març de 1952 li fou commutada la pena de mort per la de 30 anys de presó. Fou alliberat el 1969 després de nombrosos anys de presó, i per bé que no rebutjà mai les seves idees llibertàries, els darrers anys de la seva vida manifestà profundes conviccions religioses. Morí en la indigència i en l'oblit més absoluts. [PPB]

Bibliografia: ARASA, Daniel. «Ha mort Roset» *El Periódico de Catalunya*, 28 de desembre de 1997. FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÍ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993.

Ibars Monsó, Francesc, sindicalista a Sabadell (segle XX). Membre de la Federació Local de Sindicats-UGT de Sabadell, durant la guerra civil espanyola fou regidor de l'Ajuntament de Sabadell, per bé que el febrer de 1937 passà a representar-hi l'Acció Catalana, a fi d'adequar-se a la normativa legal. Membre de la Comissió d'Economia i d'Indústries de Guerra de l'Ajuntament, el març de 1938 passà a formar part de la delegació local del Consell General de les Indústries Tèxtils i Annexes. [PPB]

Ibarz, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, durant la guerra civil fou secretari de la Federació Local de Barcelona de l'organització juvenil llibertària. [PPB]

Ibarz, Agustín, carboner i anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, el ju-

niol de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Fèlix Carrasquer, i va romandre en el càrrec fins que fou detingut el novembre de 1946. El comitè es reunia a la carboneria on treballava, situada al carrer Bruc, núm. 56, de Barcelona. [PPB]

Iborra, Francesc, internacionalista a Elx (segle XIX). L'abril de 1874, després de la gran crisi soferta per la FRE de l'AIT, va ser designat per la Comissió Federal per a realitzar els treballs de reorganització i propaganda a la seva localitat de residència. [TMS]

Iborra Civit, Antoni, sabater, empleat de banca i polític (Montblanc 1901-París 1967). Començà de sabater en el negoci familiar i més tard entrà a treballar a l'oficina del Banc de Valls de Montblanc. Format a la Joventut Nacionalista de Montblanc (1919), l'any 1924 fou empresonat per un article censurat al quinzenal local *Seny Gros*, en què criticava obertament la política anticatalanista de la dictadura primoriverista. Condensà la radicalitat nacional amb la radicalitat social, la qual cosa el féu rebutjar, d'una banda, l'interclassisme d'ERC i, de l'altra, l'espanyolisme de la UGT-PSOE, i passar d'Estat Català al BOC. L'any 1930 s'incorporà a la plataforma unitària d'esquerres montblanquina anomenada Associació d'Esquerres, la qual aconseguiria la majoria a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Fou elegit regidor síndic i, a partir del febrer de 1932, primer tinent d'alcalde. Mesos més tard, en plena gira propagandística del BOC, fou detingut per la guàrdia civil en un aplec celebrat a Ollers (pedania de Barberà de la Conca). El governador civil de Tarragona, per ordre del ministre de la Governació, exigí a l'Ajuntament el seu cessament. Tanmateix, els regidors montblanquins ho rebutjaren i alhora demanaren la dimissió del governador civil. Convertit en l'home fort del nou Ajuntament presidit pel diputat Josep Folch, destacà la seva actuació en la depuració del secretari municipal i en el debat sobre l'organització territorial de Catalunya. Fou candidat per la circumscripció de Tarragona a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 i a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933. El gener de 1934 fou

reelegit regidor i detingut el 6 d'octubre. Mantingué la seva fidelitat al POUM i el seu paper durant la revolució fou més aviat discret. Exiliat a París, es guanyà la vida com a sabater, l'ofici familiar. Va ser un dels fundadors del primer secretariat del MSC, constituït a Tolosa de Llenguadoc el gener de 1945, i va formar part del primer consell directiu del moviment, configurat en el mateix any. Des del consell directiu d'aquesta organització, va donar suport a l'aspiració de consolidar el MSC com a força política permanent, idea defensada també per Pallach, Serra i Moret, i Brufau. Assistí al consell de coordinació del MSC, celebrat a Tolosa el novembre de 1950, on el moviment s'estructurà com a partit polític, i durant aquests anys formà part del consell del MSC a l'exterior. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu, *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986.

Iborra Moix, Esteve, pagès i sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la Unió de Rabassaires, el 22 d'octubre de 1936 fou nomenat, en representació del sindicat pagès, regidor de l'Ajuntament de Tarragona i el 14 d'abril de 1937 integrava la Comissió Especial per a l'Administració de la Propietat Urbana tarra-gonina. [PPB]

Iborra Vallvé, Raimon, Rotxil, pagès i polític (Vallmoll 1897-?). L'octubre de 1937, en qualitat de secretari general del PSUC local, va informar dels noms dels tres regidors que s'incorporaven a l'Ajuntament, entre els quals es trobava ell mateix; fou nomenat alcalde segon i president de la comissió de Proveïments i Ordre Públic, càrrec que exercí fins al final de la conflagració. El gener de 1939 es presentà a Barcelona a les forces guanyadores. El 1940, les autoritats locals el qualificaren de desafecte. Va morir a terres de l'Ebre, en una residència. [AGT]

Ibran, Josep, sindicalista a Mataró (segle XIX). El juny de 1871 era vocal de la junta del sindicat de Les Tres Classes de Vapor, de Mataró. [CR]

Icart, Pere, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny de 1887 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Iglesias, Abelardo, periodista i anarquista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil, fou redactor en cap de la *Solidaridad Obrera* diari, i el 28 de març de 1938 va escriure, juntament amb el seu director, Jacinto Torयोho, un document adreçat als comitès nacional i regional de Catalunya de la CNT i al comitè peninsular de la FAI en contra del col·laboracionisme anarquista als governs de la República i de la Generalitat i denunciant els atacs sistemàtics de què era objecte la CNT per part de republicans, socialistes i comunistes. El 1939 s'exilià a Mèxic, on fou un dels integrants de la tendència coneguda per Estudis Socials, que dirigia juntament amb Progreso Alfarache i Juan Gallego Crespo. [PPB]

Iglesias, Adrià, mariner i comunista a Barcelona (segle XX). Afiliat a la UGT des del 1931, quan tenia 21 anys, va ser el secretari del sindicat La Naval. El juliol de 1934 era president de la secció de Barcelona del Comitè Nacional de Marinos, Obreros de los Puertos y Pescadores de España, una minúscula organització sindical comunista de la CGTU. Va participar molt activament en els fets d'Octubre de 1934, anant a lluitar a Sabadell. L'abril de 1935 encara era president d'aquella organització. Representà La Naval en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1937. Un cop mobilitzat, va ser comissari del Grup d'Intendència a Barbastro. [DBM/JIG]

Iglesias, Albert, socialista militant de la USC i la UGSOC a Barcelona (segle XX). Va formar part de la direcció de la Federació Local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va reconstituir el juliol de 1936. El maig de 1937 en va ser escollit secretari administratiu, càrrec que ocupà fins al desembre del mateix any. [DBM]

Iglesias, Andreu, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Iglesias, Avelino, ideòleg anarquista (segles XIX-XX). Amb el sobrenom de J. Machargo, publicà un article sobre l'amor lliure a *El Productor* (Barcelona 1901-1902). [PPB]

Iglesias, Dolors, militant comunista a Terrassa (segle XX). La seva activitat política se centrà fonamentalment a la dècada de 1910, amb mítings a Terrassa i altres ciutats i pobles de Catalunya per tal d'estendre els seus ideals revolucionaris. El 1937, s'enfrontà a la campanya endegada pel PSUC per a eliminar el POUM de l'escena política; el seu fill, un dels màxims dirigents poumistes de la ciutat, n'havia estat una víctima mortal. [JLJ]

Iglesias, Domingo, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que ocupà fins al gener de 1892, data en la qual integrà la taula de discussió. Consta també com a vocal el juliol de 1892. [TMS]

Iglesias, Jesús, obrer del vestir i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Vestir de Barcelona. [XPM]

Iglesias, Joan, teixidor i societari a Girona (segle XIX). Signà el conveni col·lectiu del 4 de novembre de 1841, amb el propòsit principal de normalitzar la situació laboral dels faixaires d'Olot. [EOF]

Iglesias, Leopoldo, radical i revoltós a Premià de Mar (segle XX). Membre del Partit Radical (lerrouxista), va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol de 1909, i el dia 28 de juliol va organitzar a Premià de Mar un grup nombrós de rebels disposats a entrar en acció. Posteriorment es va traslladar al Masnou amb l'objectiu de reunir un grup encara més nombrós que anés a ajudar els revoltats de Barcelona. En fracassar la insurrecció, fou detingut i es queixà de la manca de suport dels dirigents radicals. [MPMJ]

Iglesias, Manuel, sabater i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Sadurní, taller de sabaters, Barcelona. Cap al desembre de 1873 constà com a representant de la secció de sabaters de la federació local de Barcelona i com a subscriptor d'*El Condenado*. [EOF]

Iglesias, Telesfor, obrer tèxtil a Olot (segle XX). El 3 d'octubre de 1900 formava part de la Comissió Obrera que, després d'una vaga, signà unes bases d'acord paritari entre obrers i fabricants del ram tèxtil. [JClAR]

Iglesias Ambrosio, Emiliano, advocat, periodista i polític (Ponteáreas, Pontevedra, 1878-Madrid 1941). Militant del republicanisme federal gal·lec, el 1904 va conèixer Lerroux, a qui va seguir a Barcelona, on s'instal·là a partir del 1906. Advocat dels obrers barcelonins, el 1908 va defensar Ferrer i Guàrdia, implicat en l'atemptat que va cometre Mateu Morral contra el rei, i fou president de l'Ateneu de Concentració Republicana Radical del Districte VI de Barcelona. Mà dreta de Lerroux, a partir del 1908 organitzà el Partit Republicà Radical i dirigí el seu portaveu, *El Progreso*. Dirigí també el partit, arran de l'exili de Lerroux a l'Argentina, el 1908, i fou elegit regidor de Barcelona el 1909. Contrari als anarquistes de Solidaritat Obrera, a partir de 1908, s'enfrontà amb la Societat de l'Art d'Imprimir i va portar a terme una intensa campanya contra l'organització solidària, amb l'objectiu de conservar per al lerrouxisme el control de la classe obrera catalana. Va participar en la campanya antimilitarista contrària a la guerra del Marroc, però en esclatar la revolta de la Setmana Tràgica barcelonina, el juliol de 1909, va mantenir una actitud ambivalent. En contacte amb el comitè de vaga i amb Ferrer i Guàrdia mateix, finalment es va desentendre del moviment, a desgrat de la participació de nombrosos obrers radicals. El 31 de juliol de 1909 fou detingut i va romandre a la presó fins al mes de novembre del mateix any, però finalment no se'l pogué responsabilitzar d'haver organitzat i dirigit la rebel·lió militar. Exonerat de tots els càrrecs el març de 1910, va poder intervenir en la defensa d'alguns dels inculpats més importats. Fou diputat a Corts per Barcelona el 1910, el 1920 i el 1923. Durant la Segona República, sempre dins el republicanisme radical, però ja allunyat de Barcelona i de Catalunya, fou diputat a Corts per Pontevedra el 1931 i el 1933, vicepresident de la comissió encarregada d'elaborar la Constitució republicana i ambaixador a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: NAVARRO, Emilio (ed.). *Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década: 1905-1914. Restámenes históricos por Emiliano Iglesias y Juan Arderius Baujo*. Barce-

lona, 1915. ROMERO MAURA, Joaquín. *La Rosa de Fuego. Republicanos y anarquistas: la política de los obreros barceloneses entre el desastre colonial y la Semana Trágica, 1899-1909*. Barcelona, 1974. ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Iglesias Gil, Joan, sindicalista a Solivella (segle XX). Fou membre del Consell municipal d'octubre de 1936 fins al març de 1937, en representació de la UGT. [AMA]

Iglésias i Pujades, Ignasi, dramaturg i polític (Sant Andreu de Palomar 1871-Barcelona 1928). Fill d'un obrer ferroviari, entre 1882 i 1888 residí a Lleida, on se li despertà l'interès pel teatre. De retorn a Sant Andreu, després d'intentar convertir-se en pintor, es dedicà finalment a escriure. A partir del 1894 entrà en contacte amb el grup de L'Avenç, amb el qual inicià un nou teatre modernista, d'influència ibseniana, inserit dins el corrent naturalista. En aquest marc va escriure i estrenar bona part de les seves obres de problemàtica obrera, que recreà amb realisme i que li donaren més popularitat, com *El cor del poble* (1902), que culminà l'anomenat «teatre d'idees», *Els vells* (1903), drama de denúncia social, i *Les garses* (1905). Elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1909, per l'Esquerra Catalana, el 1911 va contribuir a la constitució del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans. A partir d'aquest moment, però, el seu teatre s'orientà cap a una temàtica burgesa, noucentista, sovint costumista, molt allunyada dels plantejaments dramàtics inicials. El seu enterrament esdevingué una important manifestació popular, que només s'explica pel ressò del teatre de la seva primera etapa, que és el que s'ha continuat representant posteriorment i ha contribuït a la seva identificació popular. [PPB]

Bibliografia: AADD. *Ignasi Iglésias, poeta del poble (1871-1928)*. Barcelona, 1928. AADD. *Llibre d'Or a Ignasi Iglésias*. Barcelona, 1935. FÀBREGAS, Xavier. *Teatre català d'agitació política*. Barcelona, 1969.

Iglesias Suárez, Ignacio, escriptor i comunista (Mieres, Astúries, 1912). Fill d'un dirigent del Sindicat Únic de Mieres, estudià de perit de mines. Milità a les Joventuts Comunistes, de les quals fou expulsat a finals de 1930 o comença-

ments de 1931 per les seves posicions trotskistes. Aleshores passà a l'Esquerra Comunista, fou col·laborador habitual del seu òrgan teòric, *Comunismo*, i treballà dins el Sindicat Únic de Miners de Sama de Langreo. Durant la revolució d'Octubre de 1934, fou membre del comitè de Proveïments de Sama. Per tal d'evitar la repressió, es refugià a Barcelona, on participà, amb Andreu Nin, en les converses per la unificació entre l'Esquerra Comunista i el Bloc Obrer i Camperol. El setembre de 1935 va prendre part a la reunió constitutiva del POUM i esdevingué col·laborador de *La Batalla* i de la *Nueva Era*. En esclatar la guerra, es trobava de bell nou a Astúries, des d'on va poder traslladar-se a Barcelona. El gener de 1937 va participar en la reunió del Comitè Central Ampliat del POUM i es féu càrrec de la redacció política de *La Batalla* diari. L'editorial Marxista li publicà el fullet *El marxismo y las clases medias* (Barcelona 1937). Durant la repressió contra el POUM, després dels fets de Maig de 1937, formà part dels comitès local i executiu clandestins del POUM. El 1939 s'exilià a França, on amb altres dirigents del POUM fou detingut per la policia del govern de Vichy i condemnat el novembre de 1941 a dotze anys de treballs forçats per «activitats comunistes». Des del penal d'Eysses, el maig de 1944 les SS alemanyes el traslladaren al camp d'extermini de Dachau, d'on fou alliberat el 30 d'abril de 1945. Retornà a París, on formà part del comitè executiu del POUM fins al 1953, que se separà del partit per discrepàncies polítiques. Fou secretari de redacció de les revistes *Cuadernos* (1953-1965) i *Mundo Nuevo* (1966-1970), destinades a Amèrica, i redactor en cap d'*Aportes* (1970-1972). Posteriorment ha publicat diversos llibres reivindicatius de la memòria històrica del POUM. [PPB]

Publicacions: *El marxismo y las clases medias*. Barcelona, 1937; *Trotsky et la Révolution Espagnole*. Lausanne, 1974; *El proceso contra el POUM. Un episodio de la revolución española*. París, 1974; *León Trotsky y España (1930-1939)*. Gijón, 1977; *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Bibliografia: ALBA, Víctor: *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. 4 vols. Barcelona, 1974-1975. PACHÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Igual, Narcís, pagès i sindicalista a Llíria, el Camp de Túria (segle XX). Participà, com a de-

legat de la Societat de Treballadors del Camp «La Espiga» de Lliria, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Igual, Salvador, pagès i sindicalista a Torís, la Ribera Alta (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Treballadors Agrícoles «La Unió de Turís», en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

III, Francesc, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març de 1887 fou elegit comptador de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1888, data en la qual constà com a membre de la citada agrupació. Posteriorment, el setembre de 1892, era un dels integrants de la agrupació vilanovina. [TMS]

Illa, Antoni, teixidor de vels i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Participà en el Congrés Obrer Català, celebrat els dies 12 i 13 de desembre de 1868. A principis de 1870, accedí al càrrec de president de la Societat de Teixidors de Vels de Barcelona i, com a tal, signà una les convocatòries ordinàries de totes les juntes associades. El juny de 1870 va participar en el I Congrés Obrer Espanyol representant els teixidors de vels de Barcelona i Manresa, i en defensa de la tendència bakuninista. [CR]

Illa, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Illa i Aromí, Eulàlia, socialista a Mataró (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, l'agost de 1934 era escollida vicesecretària de l'Agrupació Socialista de Mataró. A principis de setembre de 1934, era nomenada presidenta de la Secció Femenina de la USC, que s'havia constituït dins la mateixa agrupació. [MPMJ]

Imbers Bayés, Joan, sindicalista socialista a Terrassa (segle XX). Membre de l'Agrupació Socialista local, de 1919 a 1926 fou vocal obrer a la Junta Local de Reformes Socials, organisme mixt encarregat de vetllar pel compliment de la legislació en matèria laboral. [JLJ]

Imbert, ferroviari i comunista a Barcelona (segle XX). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. També presidí en el mateix període el Consell Obrer Ferroviari del Nord. [DBM]

Imbert, Lena, dirigent comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República, milità a la Joventut Comunista de Catalunya, d'on passà a la Joventut Socialista Unificada (PSUC) el 1936, del Comitè Nacional de la qual formà part. A començaments de la guerra civil, va integrar una delegació que el govern de la República va enviar a Mèxic amb l'objectiu d'aconseguir del govern mexicà de Cárdenas ajut militar. Va romandre un temps també al front de guerra. Companya de Ramon Mercader, el 1939 s'exilià a França, des d'on a finals d'abril del mateix any passà a l'URSS. [PPB]

Inglada, Rafael, treballador tèxtil i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent cenetista vilanoví del sector tèxtil els anys trenta. L'any 1938 fou president del Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexos de la CNT de Vilanova. [RAM]

Inglés, Josep, socialista a Osona (segle XX). El març de 1889 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al juliol de 1890, data en la qual fou designat vocal. El desembre de 1892 constà com a president de la mateixa agrupació. El 1901 va ser vocal del comitè de l'Agrupació de la Comarca del Ter (Roda). Representà l'Agrupació de la Comarca del Ter (Manlleu) a la Conferència de delegats de les col·lectivitats socialistes catalanes, que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908. Aquesta conferència o congrés va acordar la reorganització de la Federació Socialista Catalana i va nomenar un comitè en el qual Inglés, en representació de la Comarca del Ter,

ocupà el càrrec de vocal. També va assistir a la reunió del Comitè Regional de la Federació Socialista Catalana, celebrada el 27 de desembre d'aquell 1908. [TMS]

Inglès i Camps, Pere, pagès a Molins de Rei (segle xx). Fou fundador i promotor, el 1904, de la Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, de la qual va ser secretari i destinatador, en els seus primers moments, i president, el 1910. [AGL]

Inglès Montañola, Francesc, pagès i sindicalista a Solivella (?-Clairà, França, 1972). Militant actiu de la CNT, en esclatar la guerra civil va tenir un paper destacat en l'organització de la col·lectivitat agrícola de Solivella i fou un impulsor del moviment col·lectivista a les comarques tarragonines. L'octubre de 1936 fou elegit alcalde per la CNT, càrrec on va romandre fins al desembre de 1937. El gener de 1937 participà en el Ple regional de pagesos de Catalunya de la CNT i fou un dels signants del dictamen que es referia a la necessitat d'harmonitzar el valor dels productes agrícoles al cost de la seva producció. El 1939 s'exilià a França, on prosseguí la feina de pagès i la seva militància confederal. Va morir als 77 anys d'edat. [PPB/AMA]

Inglès Rovira, Joan, Joan Valeri, parcer i sindicalista (Cabra del Camp 1910). El novembre de 1931 va signar en qualitat de secretari local de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» els preceptius estatuts per a ser tramesos per a legalitzar al governador civil. L'agost de 1932, en formar-se'n la primera junta, va ser ratificat com a secretari. El setembre, a la primera junta del Sindicat Agrícola i Cooperatiu, fusió dels dos que hi havia a la població, en formà part de la junta com a vocal. El novembre de 1936, en formar-se el primer consistori municipal, hi participà per la Unió de Rabassaires, fins al juliol de 1937 que anà al front. El maig de 1996 residia a la població. [AGT]

Iñigo, Lorenzo, anarquista a València (segle xx). Fou elegit secretari general de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries en el congrés celebrat per aquesta organització a València el 6 de febrer de 1938. Va assistir a la reunió

de les diverses branques del moviment llibertari celebrada a Barcelona l'11 de maig de 1938 per a decidir si es donava suport al Front Popular. Fou escollit secretari de Propaganda del Comitè Nacional del Moviment Llibertari el 7 de març de 1939. [JIG]

Iñigo, Martí, socialista (segle xx). Juntament amb Andreu García de la Riva, Jordi Estivill i Pascual, Raimon Obiols i Joan Raventós, va sortir elegit membre del comitè executiu del partit al primer Congrés del MSC de l'interior, celebrat el febrer de 1967 a Montserrat. [TMS]

Iranzo, camperol i anarquista a la comarca del Montsià (segle xx). Membre de la CNT apostina, destacà com un dels líders importants a la ciutat a principis dels anys trenta. Tot i que la seva preparació política era nul·la, assolí una gran credibilitat entre la militància local, fonamentalment composta pel camperolat del delta de l'Ebre, en uns moments en què la CNT aconseguia l'hegemonia sindical de l'àrea del·tica. [XPM]

Iranzo, Aniceto, tipògraf i socialista a València (?-Mèxic 1955). Fou un dels primers militants de la UGT a València i fundador de la Societat de Tipògrafs. Destacat militant del PSOE al País Valencià, havia estat corresponsal d'*El Socialista* durant la Segona República. El 1939 s'exilià a Mèxic. [PPB]

Iranzo Galofré, Joan, l'Aurelló, pagès (Vilardona 1894-Barcelona, ?). Provenia d'una família originària, per part de pare, de Pitarque, de Terol. A la República va tenir una destacada actuació al Sindicat Agrícola. El setembre de 1936, signà com a declarant de l'ocupació efectuada pel Comitè Antifeixista de Vilardona de la farmàcia de la població, propietat de Josep M. Ferrer Ferrer, i de les botigues de gra i de roba de Josep Rovira Ferré. Va morir acabada la guerra. [AGT]

Isanda, Ramon, sindicalista a Sabadell (segle xix). El 1895 era president de la Secció de Teixidors Mecànics de la Llana i, alhora, de totes les seccions de la Federació Obrera Sabadellenca. Com a tal, hi va tenir una actuació destacada el mateix any en l'organització dels actes del Primer de Maig. [STG]

Isart, Agustí, guarnicioner i anarquista (Barcelona 1891-Jèras, França, 1972). Vell militant de la CNT, fou president de la Secció de Guarnicioneria del Sindicat del Ram de la Pell de Barcelona. Trobant-se en edat militar durant la guerra del Marroc, desertà i hagué d'exiliar-se a França, però en retornar va haver de canviar de nom. Actiu militant durant la Segona República, fou empresonat arran dels esdeveniments de Casas Viejas (1933). Va participar en els combats de juliol de 1936 a Barcelona i durant la guerra va tenir una important contribució en les indústries socialitzades del Ram de la Pell. S'exilià a França el 1939 i treballà com a miner a la mina de Meureuil. Va participar en la resistència contra l'ocupació nazi. Ferit de gravetat en una cama, fou evacuat a l'Àfrica del Nord i va haver de deixar el treball. Va continuar vinculat a la CNT i ocupà càrrecs a les comissions de la CNT i de la Solidaritat Internacional Antifeixista de Meureuil i de Gardanne. [PPB]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*. 23 de novembre de 1972.

Isbert, Josep, treballador portuari i sindicalista (segle XX). Fou el president de la Societat de Faixins Autoritzats de Barcelona i el seu Radí el setembre de 1900 quan es constituí aquesta entitat. [JIG]

Isern, J., pagès i militant sindicalista a la Selva del Camp, el Baix Camp (segle XX). Delegat de la Societat d'Obrers Pagesos de la Selva els primers anys de segle, signà un manifest reivindicatiu lliurat a l'alcalde l'1 de maig de 1915, festa del treball. [PAN/AAC]

Isern, Josep, treballador del ciment i comunista a Sitges (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol de Sitges, durant la Segona República treballava a la fàbrica de ciments Fradera de Vallcarca i, segons la versió anarquista, formava part de la junta directiva del sindicat de la fàbrica integrat a la CNT. Fou un dels dirigents de les vagues que tingueren lloc durant el 1931, per la qual cosa fou acomiadat. [PPB]

Isern, Pere, obrer del petroli i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en

nom del Sindicat de la Indústria del Petroli de Barcelona. [XPM]

Isern Arnau, Pere, el Baladrer, pouaire i sindicalista (Alcover 1901-?). A l'inici de la guerra civil va anar voluntari al front i al retorn va ser nomenat president de la collectivitat agrícola. El gener de 1938 el president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos-CNT, secció Pagesos, li lliurà la credencial pertinent perquè assistís al Congrés de Sindicats i Collectivitats que s'havia de celebrar a Barcelona. Passà per la presó preventiva de Reus, i va ingressar a la presó provincial de Tarragona l'1 d'agost de 1939, lliurat per la força pública de Valls. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 3 d'octubre de 1939; li sortí 12 anys i 1 dia, i fou traslladat a la presó de Reus el juny de 1940. El gener de 1944 li va venir la llibertat definitiva. Morí ofegat en un pou mentre hi treballava. [AGT]

Isgleas, Rosa, militant anarquista (Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà, 1894-Suresnes 1967). De família benestant, milità a la CNT, i fou la companya de tota la vida del conegut dirigent anarquista Francesc Isgleas, amb qui compartí militància i totes les vicissituds. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Isgleas Piarnau, Francesc, treballador de la indústria tapera i anarcosindicalista (Sant Feliu de Guíxols 1893-Barcelona 1977). Fou un destacat dirigent de la CNT a les comarques gironines, amb projecció nacional. Col·laborador d'*Acción Social Obrera*, el 1920-21 fou membre del Comitè Regional del Treball de Catalunya. El juliol de 1922, en plena repressió governamental contra la CNT, va participar, en representació dels Sindicats Únics de Sant Feliu de Guíxols, a la conferència regional de sindicats de Catalunya que se celebrà a Blanes. Poc després d'instaurada la República participà, en representació del sindicat de Sant Feliu de Guíxols, a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya que tingué lloc a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, en el decurs de la qual presidí una de les sessions. També fou delegat de diversos sindicats de la CNT de les comarques gironines, com els de Celrà, Caçà de la Selva, Calonge, Figueres, la Bisbal d'Empordà, Palamós o Salt, al congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid el

juny de 1931. I tornà a representar diverses localitats gironines al Ple regional de sindicats únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933, on formà part de la ponència que condemnà l'actitud dels sindicats de Sabadell. El gener de 1936 firmava també la ponència sobre les aliances que aprovava la Conferència regional de la CNT catalana celebrada al cinema Meridiana de Barcelona. Membre en diverses ocasions del comitè regional de la CNT de Catalunya durant la República, el 19 de juliol de 1936, fou detingut per un destacament militar quan, després d'un viatge que efectuà a Barcelona, retornà cap a Sant Feliu, tot passant abans per Girona. En una reunió celebrada el 21 de juliol, a la caserna de Sant Francesc de Girona, es manifestà partidari de les milícies de voluntaris per a derrotar els militars insurrectes i d'impulsar el procés revolucionari. En permanent contacte amb la direcció de la CNT a Barcelona, els primers mesos de la guerra fou el responsable de la Comissaria de Defensa Militar de les comarques gironines, fins que el 17 de desembre de 1936 fou nomenat conseller de Defensa del govern de la Generalitat presidit per Josep Tarradellas, càrrec en el qual fou confirmat després de la crisi de govern que es produí l'abril de 1937. Fou membre també del Consell Superior de Guerra del govern de la República. Poc abans d'iniciar-se els enfrontaments de maig de 1937, havia estat enviat pel president Companys en visita oficial a Figueres, des d'on retornà immediatament. Durant aquestes jornades, va intervenir per la ràdio en defensa de les conquestes socials i llibertàries de la revolució. Assessor del comitè regional de la CNT de Catalunya a partir de juliol de 1937, l'abril de 1938 participà en la constitució del comitè executiu del Moviment Llibertari, creat a Barcelona en un ple de grups anarquistes, delegats de sindicats militants i comitès de la CNT, FAI i FIJL. Representà aquest comitè executiu en diverses reunions celebrades en el decurs de l'any 1938 i fou el darrer secretari general de la CNT de Catalunya durant la guerra. Exiliat a França el 1939, el mes de febrer del mateix any formà part del Consell general del Moviment Llibertari, en representació de la CNT, i en fou membre de la comissió política. Amb intensa relació amb Frederica Montseny i Germinal Esgleas, durant l'exili, fou extraordinàriament crític res-

pecte a la col·laboració governamental de la CNT en el decurs de la guerra civil. Retornà a Barcelona poc temps abans de morir. [PPB]

Bibliografia: JIMÉNEZ, Àngel. *La Guerra Civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*. Sant Feliu de Guíxols, 1995. PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. 3 toms. París, 1971. PIÑERO, Miquel-Dídac. «Lo que aprendí del compañero Francisco Iglesias, Panxo». A: *Le Combat Syndicaliste*. 7 de abril de 1977.

Iturbe Arizcuri, Lola, obrera tèxtil i militant anarquista (Barcelona 1902-Gijón 1990). D'origen basc, als catorze anys era ja aprenent de pantalonera i militava al Sindicat del Vestir de la CNT. Ben aviat inicià una activitat sindical solidària prop dels presos i el 1922 va conèixer Juan Manuel Molina, Juanel, que va acabar essent el seu company durant tota la vida i que seguí en el seu primer exili per França i Bèlgica durant la Dictadura de Primo de Rivera. En iniciar-se la Segona República, destacà com una activa propagandista i, juntament amb Roser Dulcet i Llibertat Ròdenas, va realitzar una important gira de propaganda. Membre de la FAI, col·laborà a la publicació del suplement de *Tierra y Libertad*. El 16 de novembre de 1933 va participar, juntament amb Durruti i Ascaso, entre d'altres, en l'important míting contra les eleccions que la FAI va organitzar al Palau de les Arts Decoratives de Montjuïc. A partir de 1934 fou, també, una de les fundadores del moviment de Mujeres Libres, i col·laborà en aquesta publicació sota el pseudònim de Kiralina. Al mateix temps va intervenir en la creació del Casal de la Dona Treballadora i en una experiència inèdita en el món, la constitució dels anomenats «alliberadors de prostitució», creats al districte cinquè de Barcelona, amb l'objectiu d'oferir a les prostitutes la possibilitat d'aprendre un ofici i d'incorporar-les als sindicats confederals. En esclatar la guerra civil, actuà prop del Comitè de Milícies de Barcelona, assumí, juntament amb Juanel, l'administració de *Tierra y Libertad* i des del front d'Aragó fou corresponsal del mateix periòdic anarquista. El 1938 va acompanyar l'escriptora anarquista Emma Goldman en una visita per les col·lectivitats aragoneses. El 1939 s'exilià a França, on col·laborà en les tasques de relació i organització del moviment llibertari a l'exili; va residir a Montpeller, Tolosa de Llenguadoc i finalment a París. El 1974 va publicar a Mèxic el seu llibre

de recerca i testimoni *La mujer en la lucha social (La Guerra Civil de España)*. Va retornar a Barcelona el 1979, però la mort de Juanel el 1984 la va obligar a marxar a Gijón, prop dels seus fills i nés. Fou enterrada al cementiri de Cerdanyola, al costat de Juanel. [PPB]

Bibliografia: NASH, Mary. *Mujer y movimiento obrero en España, 1931-1939*. Barcelona. 1981. RODRIGO, Antonina. «Lola Iturbe. Una vida militante». A: *Polémica*, 1990, gener, núm. 40.

Ivern, Bernat, boter i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent de la secció local de boters els anys vuitanta-noranta, va participar com a delegat d'aquesta secció en el 19è congrés de la FOBRE (1891). [RAM]

Ivern, Salvador, paraire a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de la Culebra, 6, 2a (Gràcia), fou nomenat representant de la societat de teixidors del barri de Gràcia, el mes de febrer de 1856. [EOF]

Ivern Guixeres, Casimir, sindicalista al Vendrell (segle XX). Un dels principals dirigents cenetistes del Baix Penedès els anys trenta. L'any 1938 era president del Comitè Comarcal del Baix Penedès de la CNT i del Comitè d'Enllaç CNT-UGT i del Front Popular Antifeixista. [RAM]

Izcaray, Jesús, periodista, escriptor i comunista (Béjar, Salamanca, 1908-Madrid 1980). Des de molt jove residí a Madrid. Col·laborà en diversos diaris i revistes, com *El Imparcial*, *La Voz*, *Diario de Madrid*, *La Estampa* o *La Hora*. El 1933 va ingressar al PSOE des d'on passà al PCE el novembre de 1936, ja iniciada la guerra civil. Formà part de la redacció de *Mundo Obrero* i a començaments de 1939 el partit l'envià a Barcelona com a subdirector de *Frente Rojo*. En acabar la guerra, s'exilià a França i, més tard, a Mèxic. El 1944 retornà clandestinament a Espanya i durant el bienni 1944-45 va residir a València amb la missió de reorganitzar el PCE al País Valencià. El 1945 marxà a París, on fou director de *Mundo Obrero*, l'òrgan cen-

tral del PCE durant vint anys. Des del 1954 era membre del Comitè Central del PCE. Retornà a Madrid poc després de la restauració de la democràcia. Fou autor de diverses novel·les, considerades «socials». [PPB]

Bibliografia: *Treball*. 17-23 gener 1980 i 24-30 gener 1980.

Izquierdo, Serafín, escultor tallista en fusta i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació dels oficials escultors tallistes de Barcelona, va participar en el congrés constituïu de la CNT (Barcelona, octubre-novembre de 1910) i al primer Congrés Obrer que celebrà la CNT el setembre de 1911 a Barcelona. [PPB]

Izquierdo Torán, Balbí, botiguer i socialista a Lleida (segle XX). Les primeres referències d'una llarga carrera política, les trobem al Centre Republicà Federal Socialista, una escissió de Joventut Republicana de Lleida. Va ser primer secretari de la USC lleidatana quan aquesta formació es va reorganitzar el febrer de 1933, després del fracàs de la coalició electoral amb les dretes del 1932. En representació de la USC, va ser suplent a la llista del Front d'Esquerres, candidatura bàsicament d'ERC, que es presentà a les eleccions municipals de 1934, però no entrà al govern municipal fins al setembre de 1936, en representació de la UGT. Fou un dels sis integrants del primer Ajuntament revolucionari de Lleida com a cap del departament de règim interior. Va repetir a l'Ajuntament l'octubre del mateix any dirigint la conselleria de proveïments, fins a la crisi municipal de maig de 1937, quan els comunistes, i després els anarquistes, abandonaren el consistori. Tornà a ser regidor en el darrer Ajuntament republicà, del 28 d'octubre de 1937, on ocupà la conselleria de governació. També va formar part de la direcció de la Cooperativa Popular Lleidatana, cooperativa de consum controlada pels comunistes instal·lada a l'actual Rambla de Ferran, i va tenir diversos càrrecs a la Junta Regional de Proveïments de la vuitena vegueria des del novembre de 1937 fins a l'ocupació. [JSSJ]

J

Jacquinet, Clémence, pedagoga anarquista francesa (segle XX). Fou col·laboradora habitual de l'Escola Moderna de Barcelona, que l'any 1902 li traduí el *Compendio de Historia Universal* en tres volums. L'any 1907 l'editorial Sempere de València li publicà el llibre *Ibsen y su obra*, traduït i prologat per J. Prat. Entre 1901 i 1903 va publicar diversos articles a la revista barcelonina *Natura*, i el 1903 va fer una conferència a Barcelona, publicada amb el títol *La sociología en la escuela* (Barcelona, 1903, amb pròleg de J. Prat). Durant el període que va romandre a Barcelona, a més d'ésser professora i sotsdirectora de l'Escola Moderna, fou una de les companyes sentimentals de Francesc Ferrer i Guàrdia, dins l'òrbita del qual es va moure sempre. [PPB]

Jaime, Miquel, obrer de la construcció i comunista a Balaguer (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, participà en el congrés de la Federació Comunista Ibèrica (BOC), celebrat a Barcelona l'abril de 1934, on fou designat membre del Comitè Central per la província de Lleida. A finals de setembre de 1934 va participar en una reunió del Comitè Central en què, juntament amb Jordi Arquer, es va manifestar partidari de l'abstenció en cas de celebrar-se eleccions. [PPB]

Jaldi, Joan, obrer a Barcelona (?-Barcelona 1835). Acusat d'haver participat en els disturbis dels mesos de juliol i agost de 1835, que varen culminar en la crema de convents i en la crema i destrucció de la fàbrica Bonaplata a Barcelona, fou afusellat, juntament amb Aleix Bell i Josep Prats. [PPB]

Jané, Felip, teixidor a mà, internacionalista a Reus (segle XIX). Fou un dels onze representants catalans que van participar en el Congrés Obrer de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, celebrat a Còrdova del 25 de desembre

de 1872 al 2 de gener de 1873, representant la Federació Local de Reus. S'integrà en la comissió encarregada d'elaborar el dictamen anomenat «Medios de establecer escuelas puramente internacionales en el mayor número posible de poblaciones» i també el dictamen sobre l'Aliança de la Democràcia Socialista en relació amb les crítiques publicades al diari *La Emancipación* el maig de 1872 contra els membres d'aquesta societat. [VVL]

Jané, Francesc, obrer del tèxtil i societatari a Calella de Mar (segle XIX). Va ser membre d'una societat obrera del tèxtil de Calella de Mar. Signà, l'11 de maig de 1855, l'exposició dirigida al governador civil de Barcelona, Ciril Franquet. (Vegeu: Albigés, Pau.) [VVL]

Jané, Jaume, socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa. [TMS]

Janer, Jaume, obrer del tèxtil, dirigent societatari (segle XIX). Va ser membre d'una societat obrera del tèxtil de Taià (Maresme). Signà, l'11 de maig de 1855, l'exposició dirigida al governador civil de Barcelona, Ciril Franquet. (Vegeu: Albigés, Pau.) [VVL]

Janer, Pere, enquadernador i internacionalista (segle XIX). Va ser representant de les Societats d'Enquadernadors i Ratlladors de Barcelona al Primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona el juny de 1870. Va formar part de la comissió que elaborà el dictamen sobre l'actitud de la Internacional en relació amb la política, i en donà suport a la proposta en la seva intervenció davant els congressistes. En les votacions dels dictàmens sobre la resistència, la cooperació i l'organització social, va votar afirmativament a les propostes de la resta de comissions; s'ali-

neava així amb el grup dels bakuninistes encapçalat per Farga Pellicer, triomfador en el congrés. [VVL]

Janer Boix, Astre, pagès i dirigent rabassaire a Sabadell (segle XX). Originari de Monistrol, fou dirigent de la Unió de Rabassaires durant els anys vint. Va formar part com a secretari de la primera junta d'aquest sindicat l'agost de 1922. A partir de 1924 fou president de la secció cooperativa de la Unió. Es formà com a cooperativista en el Sindicat Agrícola Cooperatiu de Sabadell, del qual el 1921 era el secretari. Va formar part del sector de la Unió de Rabassaires més sensible al cooperativisme i es distingí com a cooperativista a la comarca del Vallès, on participà com a orador en actes propagandístics. Fou el delegat de la secció local rabassaire de Sabadell fins al 1924. Participà com a orador en la campanya d'implantació de la Unió per les comarques catalanes més vitícoles. Va ser el sindicalista rabassaire local i comarcal que més col·laborà com a articulista a *La Terra*, portaveu de la Unió. Políticament va militar al Partit Republicà Radical. [JPV]

Jara Pérez, Jesús, anarquista a Sabadell (?-? 1938). Elegit conseller de l'Ajuntament de Sabadell, en formà part en la comissió d'Economia, dirigida per Bru Lladó, des de l'inici de la guerra civil. Cap a mitjan 1937 formava part de la comissió d'Indústries de Guerra. S'incorporà al front, en ser cridada la seva lleva. [TMS]

Jardí Forés, Tomàs, dirigent polític i sindical, representant socialista a Tortosa (segle XX). Adherit al Centre Obrer de Corporacions de Tortosa, fou membre de la UGT i milità a les files del grup del PSOE tortosí els anys anteriors a la guerra civil. Immers en una ascendent carrera política local d'ençà de la proclamació republicana, el gener de 1934 es presentà als comicis municipals com a representant del PSOE a la candidatura del Front Únic d'Esquerres de Tortosa, on sortí elegit com a regidor per primera vegada. Incorporat a les files del PSUC després de juliol de 1936, entrà a formar part de la delegació d'Ordre Públic i Agricultura de la Comissió Administrativa local creada l'agost de 1936 junt amb el Comitè Antifeixista. La normalització dels ajuntaments, l'octubre de 1936, féu que s'incorporés com a regidor i

membre de les comissions de seguretat interior i agricultura al nou consistori tortosí. Durant els fets de Maig de 1937 impulsà la coordinació entre el PSUC i l'ERC en la defensa de les formacions polítiques contràries a l'estratègia de la CNT. Més tard entrà com a regidor i primer tinent d'alcalde al consistori que exclougué els representants cenetistes de l'Ajuntament. Finalment, el setembre de 1937, fou tercer tinent d'alcalde i membre de la comissió d'Obres Públiques a Tortosa. El 1939 s'exilià. [XPM]

Bibliografia: SUBIRATS, Josep. *Evocacions 1936-38. La Guerra Civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989.

Jardí Porres, Albert, administratiu, periodista, polític i dirigent socialista (Tortosa 1911-Mèxic 1981). Administratiu de professió, demostrà sempre una gran vocació pel periodisme i la política activa. De ben jove col·laborà activament en la redacció del diari republicà local *El Pueblo*. Entre 1932 i 1936 evolucionà políticament cap al nucli de la USC a la capital del Baix Ebre, on destacà aviat com a màxim representant i home fort en l'àmbit comarcal. A principis de maig de 1936 en fou elegit secretari de la secció tortosina i passà a dirigir el setmanari *Lluita*, creat aleshores com a òrgan del partit de Tortosa. Amb la creació del PSUC, iniciada la guerra, passà a integrar-se en el primer comitè executiu del partit i poc després, l'agost de 1936, entrà a la Comissió Administrativa municipal paral·lela a la creació del Comitè Antifeixista. Abandonà la direcció de *Lluita*, ja convertit en portaveu del PSUC i UGT, però l'octubre de 1936 s'incorporà al nou Ajuntament, fou regidor en representació del PSUC a les comissions d'Economia i a la presidència de la de Serveis Públics i Transports. Acabada la guerra, el 1939 s'exilià a la República Dominicana i posteriorment a Mèxic, on abandonà la militància socialista i s'especialitzà en la indústria vitivinícola. Adquirí gran prestigi en els àmbits comercials mexicans, fou president de l'associació de vitivinicultors de Mèxic i de la confederació nacional de comerciants de vins i licors d'aquell país. [XPM]

Bibliografia: SUBIRATS, Josep. *Evocacions 1936-38. La guerra civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989. PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Jardón, Santiago, ferroviari a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT de Vilanova durant la Segona República i la guerra civil, en va ocupar el càrrec de vicesecretari l'any 1937. [RAM]

Jaumà, Antoni, tintorer i societari a Barcelona (segle XIX). A principis de 1871, figura com a membre destacat de la Societat de Tintorers de Barcelona. [CR]

Jaumar, J., obrer vidrier i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat dels obrers del vidre de Barcelona al congrés constituent de la CNT, que se celebrà a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910. Prengué part de la ponència encarregada d'elaborar els dictàmens sobre la jornada de vuit hores de treball, el salari mínim, la vaga general revolucionària i la solidaritat entre les societats federades. [PPB]

Jaume el Pelao, sobrenom d'un obrer del ram de l'aigua i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou membre d'una comissió designada per un Ple dels sindicats tèxtils de Catalunya que va anar a Madrid amb l'objectiu oficial de negociar amb el govern d'Eduardo Dato la constitució d'una comissió cotonera que havia d'estar formada pel govern, la patronal i els sindicats tèxtils, però que en la pràctica havia de preparar un atemptat contra el president del Consell de Ministres. [PPB]

Jaume Rosselló, Alexandre, polític, advocat i escriptor (Montevideo 1879-Palma 1937). De família benestant, estudià dret a Barcelona, València, Madrid i París i es llicencià el 1900. Nebot del dirigent liberal Alexandre Rosselló Pastor, seguí la tradició familiar i s'afilià al Partit Liberal, grup pel qual fou regidor de l'Ajuntament de Palma. Crític amb els procediments caciquistes dels partits monàrquics, abandonà el liberalisme i s'afilià (1919) al PSOE. Aviat esdevingué el més conegut intel·lectual socialista mallorquí i mantingué una extensa activitat periodística col·laborant en publicacions com *Aires de Fuera*, *Justicia Social*, *El Socialista*, *La Última Hora* i *El Obrero Balear*, setmanari del qual fou director (1923). Estigué vinculat econòmicament amb el financer mallorquí Joan March Ordinas. Durant la Dictadura de Primo

de Rivera (1923-30), s'oposà a la col·laboració del PSOE amb el règim i s'adscriví a la tendència prietista del partit. El 14 d'abril de 1931, amb la proclamació de la II República, exercí interinament l'alcaldia de Palma. A les eleccions a Corts constituents de maig de 1931, fou elegit diputat per la conjunció republicano-socialista, va esdevenir així el primer diputat socialista de la història de les Balears. La seva activitat parlamentària, més aviat escassa, inclogué diverses gestions com la recuperació de la propietat del bosc i del castell de Bellver per a Palma. Malgrat la seva actitud pancatalanista, fou reticent quant a la concessió d'un estatut d'autonomia per a les Balears per considerar que aquest podria reforçar el caciquisme illenc. Tornà a ser candidat a diputat en les eleccions de 1933 i 1936, però no n'obtingué l'acta. Durant aquesta etapa publicà els llibres *Impresiones de un constituyente* (1933) i *La insurrección de octubre: Cataluña, Asturias, Baleares* (1935). L'abril de 1936, fou elegit compromissari per a l'elecció del president de la República. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detingut i empresonat. Acusat de participar en la preparació d'un complot comunista, fou condemnat a mort i afusellat. [DG]

Bibliografia: FONT JAUME, Alexandre. *Alexandre Jaume*. Palma 1987. GABRIEL, Pere. «Alexandre Jaume, primer intel·lectual socialista mallorquí». A: *Randa*, III. 1976, pàgs. 167-225. MASSOT I MUNTANER, Josep. *Els escriptors i la Guerra Civil a les Illes Balears*. Barcelona, 1990.

Jauset Padró, Ramon, el Montano, pagès i col·lectivista (Vila-rodon, 1908-1975). El febrer de 1937 era el secretari de la Junta Administrativa de l'Agrupació Col·lectivitzada de Treball Agrícola de la vila, i com a tal informava, en dues tongades, el president de la comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya de les finques incautades, les quals sumaven en la primera comunicació la xifra de 31 de rústiques i 4 d'urbanes, propietat de deu persones, i en la segona notificació informava de la incautació de la finca d'un propietari. S'exilià a Vilanova d'Olt, a França, i treballà d'obrer. En una de les seves visites, morí a la vila. [AGT]

Javierre, Florencio, carreter i sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou delegat de la Societat d'Obrers Carreters de Terrassa al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-

l de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Javierre, Miguel, pagès i sindicalista (Saidí, el Baix Cinca, 1908-Leran, França, 1988). L'any 1933 fou un dels fundadors de la CNT a Saidí. El juliol de 1936 va participar en l'assalt de la caserna de la guàrdia civil i fou un dels organitzadors de la collectivitat agrícola, fins que el juliol de 1937 les tropes de Líster varen destruir el moviment collectivista aragonès. S'escapollí i arribà a Cerdanyola del Vallès. El 1939 s'exilià a França i fou internat al camp de concentració de Barcarès. Va prosseguir la militància a la CNT fins a la seva mort. [PPB]

Jiménez, Antoni, anarquista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, l'abril de 1937, era el secretari comarcal del Tarragonès de les Joventuts Llibertàries. [PPB]

Jiménez, Benet, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 constà com a membre de la federació local de l'AIT de Palma i a començament de 1871 formava part del consell local d'aquesta federació. [CR]

Jiménez, Francisco, miner i manobre, socialista i comunista (La Carolina, ?-Barcelona 1938). Va arribar a Barcelona a finals del 1934, quan militava a la CGTU, fugint de la repressió desencadenada després de la revolució d'Octubre. Abans de la guerra civil va exercir diversos càrrecs en el Sindicat de l'Edificació de la UGT. Un cop esclatat el conflicte, s'incorporà al front, però ben aviat va ser reclamat per la direcció del sindicat per a substituir, el 9 de setembre de 1936, Joan Fronjosà com a secretari general, al capdavant de la Federació Local de Barcelona. Fou ratificat dues vegades en el càrrec al llarg del 1937. En representació d'aquesta federació, també formà part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT entre el 1936 i el 1937. Fou substituït pel tramviàire i home de la Federació del Transport Agustí Arcas Merlos. Des del desembre de 1936 compatibilitzà les responsabilitats sindicals amb la de conseller de l'Ajuntament de Barcelona, càrrec al qual havia estat nomenat pel PSUC. Morí a conseqüència d'un accident de trànsit. [DBM]

Jiménez, José, anarquista a Barcelona (segle xx). Milità a les Joventuts Llibertàries i durant la Segona República formà part del grup anarquista de Fidel Miró, que defensava la política d'Aliança Obrera, en contra de la posició majoritària. Durant la guerra civil, fou membre del comitè de la CNT de Catalunya, en nom de la qual firmà, el 18 d'abril de 1938, un pacte d'unitat d'acció amb la UGT. El 1939 s'exilià a Mèxic. [PPB]

Jiménez, Mari, anarquista a Barcelona (segle xx). El març de 1938 era la secretària del Comitè Regional de Catalunya de l'agrupació llibertària Mujeres Libres i, com a tal, va participar en el Congrés Regional que aquest organisme va celebrar a Barcelona. En l'acte de clausura, va assegurar que, a Catalunya, Mujeres Libres disposava de 60.000 adherents. [PPB]

Jiménez, Miquel, obrer socialista a Catalunya (segle xx). L'agost de 1910 fou nomenat vice-secretari de la junta directiva de la Secció d'Obrers Ferroviaris de la Regió Catalana, que s'havia constituït, segons informava *El Socialista*, per «compañeros no ferroviarios, con el fin de que las poderosas Compañías explotadoras no puedan descargar sus iras contra los camaradas que se atreven a ponerse frente a los modernos señores feudales». [PPB]

Jiménez, Miquel, sindicalista socialista valencià (segle xx). Militant destacat del PSOE i de la UGT al País Valencià, va pertànyer a diverses executives provincials a la fi dels anys seixanta i abans de 1975. [RIRB]

Jiménez Hernández, Gerard, empleat municipal i dirigent socialista valencià (?-Londres 1968). Va formar part de l'últim comitè elegit per l'Agrupació Socialista Valenciana durant la guerra civil, amb el càrrec de secretari de Defensa. Es va convertir també en secretari de Defensa de la República. Al final del conflicte, aconseguí arribar a Gandia i embarcar al vaixell anglès *Galatea*, que evacuà els membres del Consell Nacional de Defensa. [CCG]

Jiménez Herrero, Miguel, impressor i dirigent anarquista (Saragossa 1899-França 1983). Inicià la militància dins la CNT a Saragossa, però posteriorment es traslladà a viure a Barce-

lona. En plena Dictadura de Primo de Rivera va formar part del grup que a l'entorn de Manuel Buenacasa publicava el periòdic *El Productor*, a Blanes, i va tenir una participació activa en la reorganització dels grups anarquistes dels darrers anys de la Dictadura. Va formar part del Secretariat nacional de la Federació de Grups Anarquistes d'Espanya, i n'ocupà la secretaria general. Com a tal va convocar la conferència de grups anarquistes que va tenir lloc a València els dies 24 i 25 de juliol de 1927 i d'on sorgí la Federació Anarquista Ibèrica. Obri la sessió inaugural tot presentant un informe de gestió de l'activitat reorganitzadora que havien portat a terme. Col·laborà a *Prismas*, l'òrgan oficial dels anarquistes espanyols a França, publicat a Besiers durant els anys 1927-28, i des d'on defensà la necessitat que els anarquistes es vertebressin a la CNT amb l'objectiu d'eliminar el sindicalisme i l'anarcosindicalisme, que considerava desviacionismes. El desembre de 1928 va formar part del grup Solidaridad, la iniciativa llançada per Pestaña per tal de reagrupar tots els sectors de la CNT sense exclusió ideològica de cap mena. I els anys trenta, sense abandonar l'activitat militant, fou mestre racionalista a l'Ateneu del barri del Carmel de Barcelona. Company de Maria Ascaso Budria, cosina dels germans Ascaso, en esclatar la guerra civil, l'octubre de 1936 formà part del Consell d'Aragó, que presidí el seu cunyat Joaquín Ascaso, i on ocupà un càrrec al departament d'Informació i Propaganda. El desembre de 1936 passà a ser secretari de la Delegació i Presidència del Consell, fins a la seva dissolució per les tropes de Líster el juliol de 1937. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: BRADEMAS, John. *Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1974. ELORZA, Antonio. «La CNT bajo la Dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*, 1974, Madrid, núm. 44-45.

Jiménez Mendoza, Andreu, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou dirigent local de la CNT, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre 1936 i 1937. [AGL]

Jiménez Millán, Raimundo, obrer linotipista i conegut militant anarquista valencià (Conca 1904-Caracas 1979). Es va traslladar molt jove

a València, on cursà estudis primaris i quatre anys de magisteri. En un principi milità al si del blasquisme valencià, però molt aviat va abraçar les idees anarquistes, arran del seu coneixement de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia. Poc després de proclamar-se la Dictadura de Primo de Rivera, el 1924, va exiliar-se a l'Argentina, fugint de la repressió i del servei militar. S'hi va incorporar a la FORA i col·laborà en el diari *La Protesta*, de Buenos Aires, al costat d'altres exiliats espanyols com Arango, Villar o Santillán. Durant aquest temps treballà com a linotipista. Va retornar a València el 1930 i hi va organitzar el Sindicat Únic d'Arts Gràfiques. Durant els anys trenta exercí una militància activa, però sense ocupar càrrecs de rellevància pública dins l'organització. Va col·laborar a la revista *Libre Studio*, de València. Acabada la guerra civil, es va incorporar immediatament a la lluita clandestina i participà en la reorganització de la CNT. Era el responsable d'aconseguir els materials indispensables perquè, en contacte amb el primer Comitè Nacional de la CNT, es pogués falsificar la documentació imprescindible que va servir per a posar en llibertat del camp de concentració d'Albatera molts militants de la CNT. Va ser detingut junt amb més col·laboradors de Pallarols i altres membres del primer Comitè Nacional de la CNT a la clandestinitat. Després de ser alliberat, fou detingut dues vegades més per la policia. Finalment, va emigrar a Veneçuela, on es va afiliar a l'Agrupació de la CNT en aquest país. El 1975 va publicar, amb el pseudònim de Ramón de las Casas, el llibre *Réquiem a mis amigos fusilados*, on recordava la intensitat de la repressió franquista. [JNN/PPB]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura». A: *Revista del Trabajo*. 1972, Madrid, núm. 39-40. GUARDIA ABELLA, Isidro. *Conversaciones sobre el movimiento obrero (Entrevistas a militantes de la CNT)*. Madrid, 1978.

Jiménez Moreno, Justa, treballadora del tèxtil i sindicalista (Casas de Miravete, Càceres, 1944). L'any 1956 va arribar a Vilafranca del Penedès i un any després va començar a participar en la JOC, fins a l'any 1970. A partir d'aquest any va formar part del grup de militants que el 1975 va crear l'anomenada Assemblea Obrera de Vilafranca. Fou membre del PCI els anys 1974 i 1975 i del PSUC des del 1978.

Aquest mateix any va passar a ser membre de CCOO. [JGS]

Jiménez Navarro, Ernest, professor i dirigent socialista valencià (?-València 1968). Es convertí en secretari juvenil de l'Agrupació Socialista Valenciana durant la guerra civil i formà part de l'últim comitè d'aquesta agrupació al final de la contesa. [CCG]

Jiménez Navarro, Francesc, minaire, sindicalista i polític a Berga (?-Gusen 1941). Als inicis de la guerra va anar al front d'Aragó tot i que no s'hi va estar gaire temps perquè fou ferit. Aleshores es dedicà a activitats municipals a la ciutat de Berga i treballà d'encarregat en un magatzem a Guardiola del Berguedà. Amb la constitució del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, hi va entrar en representació de la UGT i el PSUC, i va formar part de la conselleria d'Obres Públiques i Treball, de la qual fou el principal responsable, també de la conselleria de Transport. El dia 30 de novembre deixà els seus càrrecs municipals per reorganitzar el partit a nivell comarcal, fet que li suposà els elogis de tots els assistents al ple municipal d'aquest dia. El 22 de març de 1937, Joan Santacreu i Perarnau, també de la UGT, ocupà la vacant que ell havia deixat en marxar, poc abans, al front. Va tornar-ne ferit, inútil per a les tasques militars. El 9 de maig de 1938 va entrar a l'Ajuntament, en representació de la UGT, per substituir alguns companys del sindicat, amb responsabilitats municipals, que s'havien incorporat al front. El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va ser vocal de la de Governació i Cultura. [JCR/JJR]

Joan, Claudi, sindicalista a Barcelona (segle XIX). En nom de la Societat de Cilindradors i Aprestadors de Barcelona, va signar el 1r de maig de 1890 un document, lliurat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TMS]

Joanpere Teixidó, Àngel. Àngel de la Matea, pagès i sindicalista (Vilaplana 1920-Vallmoll 1997). De petit passà a residir a Vallmoll i va exercir la seva activitat sindical en aquesta població. El gener de 1938 era el secretari del Sindicat de Treballadors del Camp CNT-AIT, i

com a tal signà una credencial per a un afiliat per a assistir a un Ple Regional de Pagesos. Acabada la guerra, va treballar al celler de la Cooperativa Agrícola. [AGT]

Jofra Ginovart, Pau, sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou membre del Sindicat de Treballadors de Sant Boi de Llobregat i les seves rodalies, de la junta del qual va formar part el 1930. [AGL]

Johera i Sabater, Antoni, anarcosindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Va representar la CNT en el Comitè Popular Antifeixista que es va constituir a la Bisbal a l'inici de la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 fou nomenat alcalde del nou Ajuntament, càrrec que abandonà el 10 de març de 1937, quan fou nomenat delegat polític del grup de milicians de la població. [PPB]

Jorba, paleta i sindicalista a Terrassa (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Paletes de Terrassa, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Jorba i Bonastre, Jaume, obrer i comunista a Terrassa (segle XX). Durant la Dictadura primoriverista fou dirigent del sindicat metallúrgic local, adscrit a la CNT. Posteriorment, evolucionà cap al marxisme. Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat pel districte tercer de la ciutat de Terrassa a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Membre del Comitè Central de la Federació Comunista Catalanoblear el 1932 i de la Federació Comunista Ibèrica el 1933, l'abril de 1934 participà en el congrés que la Federació Comunista Ibèrica (BOC) celebrà a Barcelona, on fou designat de bell nou membre del Comitè Central per la província de Barcelona. A partir del 1935 va prosseguir la militància en el POUM. [PPB/JLJ]

Jordà, Agustí, sindicalista a Sabadell (segle XX). Membre de la FOS. Juntament amb Santiago Molina, fou elegit delegat per a anar a l'assemblea que va celebrar la Federació de Societats Obreres de Catalunya a Valls els dies 15 i 16 d'abril de 1906. Aquesta assemblea fou

convocada per discutir els darrers detalls de la vaga del Primer de Maig i hi va insistir en les dificultats existents dins de la classe obrera de Sabadell per a secundar la vaga. [TMS]

Jordà, Esteve, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). El 14 d'agost de 1842, signà, amb d'altres, dos documents dirigits respectivament a l'Ajuntament i a la Diputació, en els quals s'agraeix un préstec de set mil duros a la Societat de Teixidors, per a la fàbrica pròpia. Era aleshores vocal de torn de la junta de la Societat. L'estiu del mateix any, emprengué amb Muns un viatge de propaganda a Vic (juliol) i Olot (agost), on signaren un manifest, dirigit als treballadors, en què se'ls exhorta a associar-se. [JBP]

Jordà, Jesús, dirigent anarquista local a Alacant (segle XX). Fou un dels delegats anarquistes alacantins al Congrés Nacional de la CNT celebrat a Madrid el desembre de 1919. [JMSS]

Jordà, Joan, obrer tèxtil a Esparreguera (segle XX). Fou dirigent, a la colònia Sedó d'Esparreguera, del cenetista Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil d'Esparreguera. Membre del Sindicat d'Oposició de la CNT, amb la unificació el 1936, abandonà aquest sindicat juntament amb els dirigents locals Josep Elena i Joan Soterias, per apropar-se al nou nucli local de la UGT. Regidor a l'Ajuntament d'Esparreguera a partir de l'octubre de 1936, en representació del PSUC. [AGL]

Jordà Gil, Segundo, fuster i anarquista a Puigcerdà (Palmaces de Jadraque, Guadalajara, 1908-Girona 1943). Militant de la CNT i de la FAI, va ser empresonat arran dels fets d'Octubre de 1934. Durant el domini del Cojo de Málaga a la Cerdanya (1936-1937), el secundà en l'acció revolucionària. Va ser afusellat. [JClAR]

Jordà i Expósito, Pere, pintor i dirigent de la CNT a Olot (Olot 1902-Girona 1939). Fou secretari de la federació de sindicats únics. El gener de 1937 va ser designat sotsdelegat comarcal de la conselleria d'Economia. Fou executat per la justícia franquista. [JClAR]

Jordà i Vidal, Cebrià, barber i socialista (Terradellas, Vilademuls, 1905-Créteil, França, 1983).

Militant de la USC, l'agost de 1934 era nomenat vicepresident de la secció local. S'integrà al PSUC, partit al qual representà a l'Ajuntament de Girona de l'octubre de 1936 al febrer de 1937. S'exilià a França. Fou deportat a Mauthausen. De retorn a França, treballà d'infermer al dispensari Cervantes, de París. [JClAR]

Jordà Poquet, Francesc, paleta, militant anarcosindicalista a Reus (Vinebre 1902-Tarragona 1939). Milità en el Sindicat Únic de la Construcció des del 1918, i en la CNT en la Dictadura primoriverista i durant la República. Membre de les Milícies Antifeixistes durant la guerra, fou fet presoner per l'exèrcit franquista, el 30 d'octubre de 1938. Després de passar per diversos centres de reclusió, fou condemnat a mort i executat. [PAN/AAC]

Jordà Tarragó, Miquel, treballador de banca, comunista i militant obrer cristià (Tarragona 1931). En la seva primera etapa com a empleat de Banca, canvià diverses vegades de residència per motius de feina. El 1958 conegué l'HOAC i en col·laboració amb Manel Hernández creà un nucli hoacista a Móra d'Ebre. Amb el recolzament de militants de Tarragona estengueren l'organització per més pobles de la província. Traslladat a les Borges Blanques, continuà allí la seva militància. Fou membre de la Comissió Diocesana de Lleida i, per encàrrec de la Comissió Nacional de l'HOAC, dirigí i coordinà a nivell nacional, a partir de 1963, els GOES —Grups Obrers d'Estudis Socials—. Proposat el 1964 per a formar part de la Comissió Nacional com a responsable d'Enquadrament, es traslladà el 1965 a Madrid i dos anys més tard, el 1966, va ser escollit president nacional de l'HOAC. Des de la seva nova responsabilitat va impulsar la immersió dels militants hoacistes en partits, sindicats i organitzacions obreres clandestines, va potenciar l'HOAC en l'emigració i va donar nou impuls a l'Editorial HOAC. Presidí l'HOAC en un moment de forta ofensiva política i eclesial contra els moviments obrers cristians, per la seva creixent autonomia i inclinació cap a l'esquerra política. A nivell personal col·laborà en la fundació de la ORT i posteriorment fou militant i dirigent del Partit Comunista d'Espanya i del Moviment Pacifista. Elegit primer secretari de la Junta Democràtica de Madrid, va participar, junta-

ment amb Carrillo, Comín i d'altres, en la redacció del «Document sobre la militància de cristians en el Partit Comunista» que es va escriure a París. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, I volum, pàg. 289-305, II volum, pàg. 201-205. Barcelona, 1994. LÓPEZ GARCÍA, Basilia. *Aproximación a la Historia de la HOAC (1946-1981)*. Madrid, 1995.

Jordán, Francesc, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, era considerat un anarquista antibolxevic, contrari a la tendència representada per Salvador Seguí, com ho evidencià a l'opuscle *La dictadura del proletariado* (Madrid 1920). Havia estat secretari del Comitè Nacional de la CNT. Morí a Barcelona, víctima de les persecucions governamentals contra els sindicalistes, durant els anys de vigència del pistolisme. [PPB]

Jordan Martín, Eloi, obrer de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle XX). Durant el I congrés de la FOSIG, celebrat a Barcelona el 16 i 17 de gener de 1936, va ser escollit secretari de premsa del seu comitè central. Militava en la Secció Autònoma d'Auxiliars de Cuina de l'Artística Culinària de Barcelona. [DBM]

Jordán Miravet, Joaquín, Ximo Jordán, ebenista i sindicalista comunista valencià (Algemesí 1944). El 1960 participà en les vagues reivindicatives protagonitzades per Mobles Portalés (Algemesí). El 1960 marxà a treballar a la Renault de París (França), on es relacionà amb la CGT i exiliats republicans espanyols. Va fer, a França, cursos de formació sindical. Tornà a Espanya el 1970 i passà a treballar a Martínez Medina. El 1972 va col·laborar en la reconstrucció orgànica de les CCOO junt amb Salvador Sapena, Antonio Zarco (Pedro el de Burjassot), Pedro Gallego i d'altres. Enllaç sindical el 1973 i el 1975, en aquest mateix any fou elegit membre dels comitès provincial i nacional i president nacional d'Ebenisteria i Moble Corbat del Sindicat Vertical. Aprofitant els seus càrrecs dins el Sindicat Vertical, encobrí tasques d'organització, proselitisme i ajuda a les CCOO del País Valencià. Des de dins el Sindicat Vertical, va encapçal·lar reivindicacions socials, sindicals i polítiques. Fou elegit secretari

general de la Federació de la Fusta de CCOO del País Valencià i d'Espanya. Al primer congrés de CCOO del País Valencià, fou elegit secretari general d'Administració i Finances i secretari general de la Federació de la Fusta. Va pertànyer a la Secretaria General de CCOO fins al IV congrés (1984), en què va passar a ser representant al Comitè Central del PCE i a la direcció del PCPV, com a secretari d'Organització. El 1993 fou elegit secretari general de la Federació de Serveis Públics de CCOO. [RIRB]

Jordana, comunista a Barcelona (segle XX). Milità al Bloc Obrer i Camperol i l'agost de 1931 formava part de la Comissió Agrària del BOC que es constituí en contacte amb el Comitè Executiu per a afrontar les tasques polítiques i organitzatives. [PPB]

Jordana, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre de la CNT, el dia 26 d'abril de 1931 fou nomenat membre de la junta del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT, dins la qual fou delegat al comitè local de Barcelona. [PPB]

Jordana, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat del Prat de Llobregat al Ple Regional de Sindicats de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Jordana, Josep, militant anarquista (Sabadell 1897-?). Milità dins el sector més radical de la CNT sabadellenca. Va participar en la vaga general de 1917 i en les lluites socials del període 1919-1923. El 1928, en plena clandestinitat imposada per la Dictadura de Primo de Rivera, va prendre part, en representació de la Federació Local de Sindicats, al Ple Regional que la CNT va celebrar en un molí proper a Sabadell, on fou expulsat de l'organització Bru Lladó. Va prosseguir la militància dins la CNT durant els anys de la República i la guerra civil, i el 1980 encara vivia. [PPB]

Jordi, Joaquim, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat vocal de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca, en el moment de la seva constitució l'agost de 1920. [PPB]

Jorge Moreno, Evarist, empleat de banca i dirigent socialista valencià (Bétera, el Camp de Túria, 1907). A la mort del seu pare, va ser internat a la Casa de la Beneficència de València fins als tretze anys. Va treballar primer a les oficines d'un advocat d'assegurances. Poc després va ingressar al Banc Espanyol del Río de la Plata i finalment al Banc Central, on treballà fins al final de la guerra civil. S'afilià molt aviat al Sindicat de Banca de la UGT, dins el qual ocupà el càrrec de vicepresident i secretari de premsa i propaganda de la Federació Provincial del Crèdit i de les Finances. El 1925 ingressà a l'Agrupació Socialista Valenciana i a les Joventuts Socialistes de València. En aquesta última organització va exercir el càrrec de secretari i, posteriorment, president de la Federació Provincial de les Joventuts Socialistes valenciana. Es va convertir en secretari general de l'Agrupació Socialista Valenciana —fins al 1939. El 1937, arran del conflicte entre moderats i largocaballeristes dins el socialisme valencià, l'ASV es va fer càrrec de la Federació Socialista Valenciana, desplaçant el caballerista Martínez Amutio, i Molina Conejero i Jorge Moreno se'n convertiren en els nous president i secretari general, respectivament, fins al final de la guerra. Assistí com a representant de la FSV a la reunió de federacions del PSOE convocada per González Peña el febrer de 1939. Va votar en contra de la destitució de l'executiva nacional del PSOE després del cop de Casado. Acabada la contesa, va romandre ocult un any a València, fins que aconseguí fugir cap a França l'abril de 1940. Va ser internat al camp de concentració d'Argelers i, posteriorment, va viure a Tolosa i a París. Durant l'exili, es mostrà defensor de la legitimitat de l'última executiva nacional del PSOE elegida a Espanya el 1936 i presidida per González Peña. Dirigí a París *El Socialista Español* de 1951 a 1961. [CCG]

Bibliografia: GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986. PANIAGUA, Javier & PIQUERAS, José Antonio. «Anarquistas y socialistas en Valencia: entre la ruptura y el equilibrio (1936-1939)». A: *La II República. Una esperanza frustrada. Actas del Congreso Valencia, Capital de la República (abril 1986)*. València, 1987. FUNDACIÓN PABLO IGLESIAS. *Catálogo de los archivos y documentación de particulares*. Madrid, 1993.

Jorge Sánchez, Eusebi, obrer cilindrador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de

la CNT, fou delegat del Sindicat de Cilindradors de Barcelona al congrés de la CNT de Catalunya celebrat els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918 a Barcelona. El novembre de 1920 fou empresonat al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, en iniciar-se la repressió antisindical que portà a terme el governador civil de Barcelona Martínez Anido bon punt prengué possessió del seu càrrec. [PPB]

Jornet, Antoni, dirigent internacionalista a Alacant (segle XIX). El setembre de 1873 era el secretari de la secció local de l'AIT. Fins al mes d'abril de 1874 va mantenir correspondència amb la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT, amb motiu de les dificultats existents per a mantenir la secció local de la Internacional i de l'ajut als presos i represaliats internacionalistes. [PPB]

Jornet, Enric, fuster i sindicalista a Barcelona (?-Millières, França, 1947). Militant de la CNT, va tenir càrrecs de responsabilitat al Sindicat de la Fusta des d'abans de la instauració de la República. Posteriorment va passar a residir a Santa Coloma de Gramenet, on prosseguí la seva militància confederal. El 1939 s'exilià a França, on fou tesorero del comitè de la Regió num. 6. [PPB]

Jornet, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el Primer Congrés Obrer Espanyol (Barcelona, juny 1870), en representació dels peons d'estampats de Barcelona. Va votar afirmativament els quatre dictàmens presentats al congrés; se situà, així, en la línia bakunista majoritària. [CR]

José Gasiot, Félix, ferroviari, cooperativista i militant cristià (Girona 1928). La seva infantesa va ser molt dura a causa de la guerra civil, del posterior exili i empresonament del seu pare anarquista, la mort d'una germana i la dificultat de trobar feina i aliments. Treballà de ben jove en diferents oficis fins que el 1948 pogué entrar a la RENFE. El 1957 conegué Miquel Molledo i Joan López i entrà a l'HOAC. Desenvolupà la seva militància com a enllaç sindical a RENFE mobilitzant els seus companys i presentant candidatures alternatives a l'oficial. En l'aspecte cultural, donà curses i conferències de tipus social i cristià per diversos pobles de la província. Juntament amb la

resta de membres d'equip Hoac, impulsà en la dècada dels seixanta la celebració del Primer de Maig a Girona. D'esperit cooperativista, promogué la formació de dues cooperatives d'habitatges, de les quals fou president, la primera l'any 1964 entre els seus companys de RENFE i la segona entre els companys de banca, quan canvià de treball el 1969. Entenia el cooperativisme no com una forma d'estalviar-se diners, els treballadors, a l'hora de comprar-se un habitatge, sinó com una escola de formació de persones i com un estil de viure en equip. L'any 1974 entrà a USO i exercí de secretari de la Unió d'Usuaris de la Sanitat, però el 1980, ell i tots els seus companys de treball, passaren en bloc a formar part de CCOO. S'afilià al PSC i entre 1983 i 1987 fou conseller de Transport de l'Ajuntament de Girona. El fet que seu partit no recolzés la protesta obrera de la vaga general del 14 de desembre de 1988 va determinar que es donés de baixa de la seva militància socialista. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribució a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral. II volum, pàg. 682-686. Barcelona, 1994.

Jou Bertran, Josep, socialista a Sabadell (?-Bielsa 1937). Membre de la USC, fou empresonat pels fets de Jaca de l'any 1930. Per comitències amb els marxistes lleidatans, arribà al POUM i també va ocupar una conselleria municipal a Agramunt. Formà part de la 43 Divisió de l'Exèrcit de l'Est, on actuà com a tinent i morí a la bossa de Bielsa. [TMS]

Journet, Antoni, blanquer i sindicalista anarquista a Vic (segle xx). Delegat del Sindicat de Blanquers de Vic, amb uns 190 socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Jové, Francesc, lampader i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar els lampistes i llauers de Barcelona al Congrés Obrer de Catalunya, celebrat el setembre de 1908 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Regional de Societats de Resistència «Solidaritat Obrera». [PPB]

Jove Blavi, Josep, Josep de ca l'Escorça, guer-

rilla (Montblanc 1916). De ben jove es posà a treballar a la botiga de queviures de son pare. Al caliu de la politització dels anys trenta ingressà, primer, a les JCI i la CNT i, arran del fracàs de l'Aliança Obrera, a les JJSS i la UGT. El juliol de 1936 es traslladà, amb cinc companys més, a la caserna Karl Marx de Barcelona per anar com a voluntari al front. Participà en el front d'Aragó —Tardienta i Santa Quiteria— dins una centúria de les JSUC, bàsicament de Sabadell, de la qual fou responsable. Amb la creació de l'Exèrcit Popular, fou nomenat tinent de la 124a Brigada, del 494è Batalló, de la 27a Divisió, dirigida per Ramon Soliva. El març de 1938 ascendí a capità, després de passar per l'escola militar instal·lada a Seròs, i participà activament a la batalla de l'Ebre. El gener de 1939 fou ferit i ingressat a l'hospital militar de Sant Hilari Sacalm i Figueres. Un cop travessada la frontera francesa, fou reclus al camp de refugiats de Sant Cebrià de Rosselló. Al camp formà part de la direcció de l'organització de les joventuts i el partit i protagonitzà diverses fugides. Més endavant formaria part de l'empresa de carbó vegetal, creada pel PCE i el PSUC, encarregada d'organitzar els passos per la frontera, principalment d'aviadors aliats. Així mateix, participà en la resistència armada, amb el grau de tinent, dins la primera brigada de guerrillers dels Pirineus Orientals. A les accions de sabotatge i de subministrament d'armes al maquis de la ciutat de Perpinyà, destaca la seva participació en els combats de l'agost de 1944 que conduïren a la rendició dels alemanys a Prada i Perpinyà. Fins a la dissolució de l'esmentada brigada guerrillera, el març de 1945, s'ocupà de la vigilància fronterera amb Espanya. Tot seguit s'incorporà a l'organització de «passos» sota la responsabilitat, primer, de Fernando Claudín, i, després, de Julián Grimau. Obrí una nova via fins a Centelles, que reduïa en quatre jornades, d'anada i tornada, el pas fronterer i que fou una de les més ràpides i segures, amb punts de recolzament entre els carboners i ramaders. Durant cinc anys compaginà la seva feina de guia de muntanya amb la d'enllaç amb l'organització interior del PSUC i del PCE, en indrets tan allunyats com Galícia. L'any 1951 s'instal·là a París i treballà de mosso de càrrega i descàrrega de fruita en un popular mercat de la ciutat. La seva dona, Maria Huguet, tenia cura de la

porteria d'on vivien, prop de l'estació de Lió, la qual esdevingué una de les «estafetes» més importants del partit. Així mateix, el seu pis fou un dels més utilitzats com a sojorn pels dirigents i militants del partit al seu pas per París. Des de meitats dels anys seixanta tornà de vacances a Montblanc i aprofità l'avinentesa per a reprendre contactes i estimular les noves generacions de militants comunistes. L'any 1982 abandonà el PSUC i formà part de la nova agrupació del PCC a París. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986. *Autobiografia: La vida d'un lluitador*. Text inèdit mecanografiat.

Jové Brufau, Ramon, modelista, sindicalista i socialista (Sabadell, ?-Barcelona 1936). Començà la seva acció política a Sabadell, a les files del republicanisme federal, i a finals de la dècada dels deu inicià el pas vers el socialisme. Col·laborà a *El Federal* i milità a la Federació Obrera Sindical de Sabadell i a la CNT, de la qual es distancià a finals de la Dictadura de Primo de Rivera. El 1928 participà en la polèmica sobre l'arrelament de l'anarquisme a Catalunya, que va tenir lloc des de les pàgines de *L'Opinió*. El 1930 fou col·laborador de la col·lecció sabadellenca La Fona, on va publicar el llibre *L'ideal obrer, la democràcia i l'anarquisme* (Sabadell 1930), crític amb l'anarquisme, on feia un repàs general de les diferents propostes ideològiques i organitzatives existents en el si del moviment obrer europeu. A l'inici de la Segona República, milità a les files del nacionalisme radical, fou membre d'Estat Català Proletari, de Jaume Compte i formà part de la seva junta directiva. Des de les pàgines de *L'Insurgent*, havia defensat la celebració d'una conferència nacional obrera de Catalunya, de caràcter marcadament anticenetista. Expulsat d'Estat Català Proletari el 1932, s'integrà a la USC i fou un habitual col·laborador de la *Justícia Social*. A començaments de 1933 es manifestà partidari de la reconstrucció sindical de Catalunya al marge de la CNT i el 1934 es distingí en els seus atacs contra l'Aliança Obrera. Participà en el congrés extraordinari d'unificació que tingué lloc el juliol de 1933 amb l'objectiu de propiciar la fusió entre la Federació Catalana del PSOE i la USC i, a proposta seva, s'aprovà una resolució a favor de la militància

sindical dins la UGT. Després dels fets d'Octubre de 1934, defensà una radicalització de les masses obreres que menés a una democràcia dels treballadors. S'havia manifestat poc inclinat a la unificació amb els comunistes, i el juny de 1936 formava part de la delegació de Barcelona centre de la USC que va proposar el cessament de tota col·laboració governamental. A començaments de juliol de 1936 figurava com a redactor del setmanari *Justícia Octubre Social*, portaveu dels partits que unes setmanes més tard constituïrien el PSUC. Va morir a la plaça de Catalunya, el 19 de juliol de 1936, durant els combats contra la insurrecció militar. [PPB]

Publicacions: *L'ideal obrer, la democràcia i l'anarquisme* (Sabadell 1930).

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. MARTÍN I RAMOS, Josep. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1977. VINYES, Ricard. *La presència ignorada. La cultura comunista a Catalunya (1840-1931)*. Barcelona, 1989.

Jové Cot, Josep, dirigent de la UGT a Barcelona (segle XX). Va ser secretari segon del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona (1930) i formà part de comitè de la Unió General de Dependents-UGT. Durant l'etapa republicana, s'afilià a la USC i posteriorment a l'ERC. Era fill del qui fou secretari general de la Federació Regional de la UGT i regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1931, Josep Jové Surroca. [DBM]

Jové Fortuny, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Jové i Olivé, Rogeli, dirigent sindicalista a Sant Joan de les Abadesses (segle XX). Va ser president del Sindicat d'Arts i Oficis Diversos de la CNT de Sant Joan de les Abadesses a l'entorn de l'any 1931. Col·laborava amb el setmanari *Sembrar*, òrgan de la CNT de Vic, Ter i Freser. Fou delegat del sindicat de Sant Joan de les Abadesses al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [PPB/JCP]

Jové Surroca, Josep, lampista i ferroviari, socialista a Barcelona (Almenara Alta, l'Urgell, 1884-Mèxic 1947). Instal·lat a Barcelona, mi-

lità a la UGT i a la Federació Socialista Catalana (PSOE). Durant un temps residí a França, on s'afilià a la CGT i al Partit Socialista Francès, i a Buenos Aires, on milità en el Partit Socialista Argentí. Fou delegat dels lampaders i llauners de Barcelona al congrés constituent de la CNT que tingué lloc a Barcelona els dies 30 d'octubre a u de novembre de 1910. El 1924 era membre del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona i pertanyia als Comitès Sindicalistes Revolucionaris, que havien constituït els partidaris de la revolució russa al si de la CNT i de la UGT. El juliol de 1924 formà part de la delegació sindical que va participar al tercer congrés de la Internacional Sindical Roja que se celebrà a Moscou, però se separà del comunisme. Començà a adquirir protagonisme en la UGT en particular i el socialisme en general quan el 1928 va ser escollit secretari comptador del comitè executiu de la 9a Zona del Sindicat Nacional Ferroviari (maig) i poc després secretari general, i alhora vocal de l'Ateneu Socialista (octubre). A partir d'aquell moment s'encarregà d'estructurar i legalitzar els ferroviaris catalans tot aprofitant la celebració d'un congrés del Sindicat Nacional Ferroviari a Barcelona el mateix 1928; el mes de juliol era escollit president de la Federació Regional de la UGT. El 1930, al costat d'altres joves ugetistes com Vidal Rossell, Martínez Cuenca i Francesc Barco, dirigí el cop de mà que marginà de la direcció del sindicat els homes que l'havien conduït al llarg dels anys vint, com Escofet, Hugué i Lluís Andreu; portà la seu de la Federació Regional al carrer Nou de Sant Francesc, mentre l'antic grup dirigent romania al passatge de la Pau i s'articulava en la des de llavors sempre conflictiva Agrupació Socialista de Barcelona. Va tenir un actiu paper en les conspiracions que precediren l'adveniment de la Segona República, més a títol personal que en representació dels febles UGT i PSOE catalans d'aquell moment, i el desembre de 1930 era un dels signataris del manifest a favor del sollevament de Jaca i era empresonat durant un temps. El març de 1931 va ser escollit vicepresident de la Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE (alter ego de la llavors escindida Agrupació Socialista de Barcelona) i vocal de la recentment nascuda Federació Local de Barcelona de la UGT (després d'haver presidit la Comissió Organitzadora). Detingut el cinc de març, va ser

posat en llibertat el 29 del mateix mes en companyia d'Àngel Pestaña i Solà Cañizares. Era sens dubte, aleshores, l'home fort del sindicat i del partit a Catalunya (era el delegat català als comitès nacionals), comptava en tot moment, i en el context de crisi en què vivien les organitzacions abans esmentades, amb el suport de la direcció central, tant del PSOE com de la UGT. Candidat en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, al costat d'altres ugetistes com Martínez Cuenca i Antoni Olarte, va ser escollit regidor per les minories pel districte II (Barceloneta-Barri Antic) amb 3.303 vots, i en conseqüència va esdevenir Xè tinent d'alcalde, encarregat de la comissió de Cases Barates. Arran de la situació de crisi en què vivia llavors el socialisme a Catalunya en general, i per les conseqüències que va tenir per al sindicat el conflicte de la SAFA de Blanes, Jové va presentar la dimissió com a president regional el setembre de 1931, tot al·legant el treball que li donava la regidoria a l'Ajuntament barceloní. Va ser substituït per un membre de la burocràcia del partit que feia ben poc que residia a Barcelona, com era Crescenciano Bilbao Castellanos. De tota manera, ben aviat hagué d'abandonar tant el partit com el sindicat en ser expulsat en els congressos de la regional ugetista i la Federació Catalana del PSOE van celebrar a finals d'any. L'expulsió va ser conseqüència d'haver acceptat l'ofertament de Macià respecte a la substitució del dimitit conseller socialista en el govern de la Generalitat Salvador Vidal Rossell, sense haver escoltat el parer del partit ni el del sindicat. Aquesta actitud personalista respon al fet que considerava que l'accés a la conselleria l'abril de 1931 li corresponia com a recompensa a la tasca en el Comitè Revolucionari portada a terme en els mesos anteriors, però que la seva elecció com a regidor havia evitat. Així acceptà l'ofertament de Macià el 16 de novembre (una setmana després de la dimissió de Vidal Rossell) per a prendre possessió del càrrec el dia 25 i va esdevenir conseller de Foment, quan de manera paral·lela ja era suspès com a regidor per les organitzacions en què encara militava. Igualment s'integrà en l'anomenat Segon Govern Provisional, ara com a independent, i es féu càrrec de la conselleria de Sanitat. Formà part de la delegació que assistí a les primers reunions «oficines» que es començaren a celebrar, a partir de

mitjan 1932, amb la USC, però posteriorment es va afiliar a l'ERC. Després va exercir com a vicepresident del Consell de Treball de Catalunya. La primavera del 1936, quan travessava una difícil situació econòmica, s'oferi al ministre de la Governació, Josep Molas, per a optar a un càrrec fora de Catalunya, com per exemple governador civil. Durant la guerra civil, fou cap del Servei d'Inspeccions de la conselleria d'Economia fins al moment d'exiliar-se a França, des d'on l'any 1942, amb l'ajut del SERE, passà a Mèxic. [DBM/PPB]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Jové Vallès, Joan, pagès, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (Cervera 1897-França 1982). Originari de Cervera, el 1916 es traslladà a treballar a Terrassa, on milità a la CNT i fou particularment actiu durant els anys àlgids de les lluites socials del període 1917-1923. Contribuí a l'organització de l'Escola Racionalista de Terrassa i del Centre Cultural Llibertari i el 1934, durant la República, organitzà la fabricació d'explosius. El 1936 va tenir un paper important en les collectivitzacions agrícoles que es varen organitzar a Terrassa i al Vallès Occidental i fou regidor de l'Ajuntament entre l'octubre de 1936 i el juliol de 1937. S'exilià el 1939 a França. [PPB]

Jover, Joan, Xato de Cuqueta, camperol i sindicalista agrari valencià (segle XX). Nat a Cullera, fou protagonista principal dels incidents previs als fets de Cullera de 1911. Treballador de l'arròs i processat amb anterioritat per diversos delictes comuns, col·laborà en la vaga de setembre de 1911 i en els incidents violents posteriors de Cullera, en els quals hi hagueren diversos morts i ferits. Per aquest motiu fou empresonat i jutjat junt amb 28 obrers més. Al judici, que començà el 7 de desembre de 1911 i que fou seguit per l'opinió pública de l'Estat amb inusitat interès, el tribunal li imposà la sentència de pena de mort. La campanya en favor de l'indult encapçalada per la Conjunció Republicano-Socialista, però, aconseguí el 1912 el seu indult pel rei. Maltractat i torturat durant l'estada a la presó, es convertí en el centre de la campanya en favor de la commutació de la pena de mort protagonitzada per polítics d'es-

querra i intel·lectuals, com ara Pérez Galdós o Roberto Castrovido. [AGA]

Bibliografia: CERDÀ, Manuel. *Els moviments socials al País Valencià*. València, 1981. PEDRÓS, Salvador. «Revolta a Cullera, 1911». A: *Primer Congrés d'Història del País Valencià*. Vol. IV. València, 1974, pàg. 603-622. TORRES FABRA, Ricard Camil. *Cullera en guerra. Un poble valencià a la reraguarda*. Cullera, 1991. CIUSI, Manuel. «Cullera, 1911: Mite o realitat social». A: *Quaderns de Sueca*. Sueca, núm. 9, 1987, pàg. 99-105.

Jover, Joaquim, calafat o mestre d'aixa i societatari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Sant Andreu, 31, botiga, va intervenir en una reunió conflictiva dels obrers del ram, el setembre de 1855. Segons un ofici del capità general, ell i altres obrers del ram van ser els agitadors principals en els aldarulls que van tenir lloc el setembre de 1855; i com a conseqüència d'aquest fet, el governador civil va manar dissoldre l'esmentada societat. [EOF]

Jover, Mariano, sindicalista a Barcelona (?-Tolosa de Llenguadoc 1964). Militant de la CNT, durant els anys de la Segona República fou membre, juntament amb Maria Riu i el militant conegut com el Pipa, del Comitè pro Presos de Barcelona, que es dedicava a la recerca d'ajuts materials i morals per als presos confederals. S'exilià el 1939 a França i ocupà càrrecs de responsabilitat al nucli de la CNT de l'Alt Garona-Gers. [MPMJ]

Jover, Rosa, dirigent anarcosindicalista a Cullera (segle XX). Coneguda militant de la CNT de Cullera, va representar aquest sindicat a l'Assemblea General de Sindicats Camperols celebrada pel Comitè Regional del Treball de Llevant a Alzira els dies 9 i 10 d'octubre de 1931, i va participar com a oradora al míting que tancà aquesta assemblea. [JNN]

Jover Bosch, Joaquim, estibador i sindicalista (Barcelona 1898-1962). Fou elegit vicesecretari de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona des del març de 1927 i encara ho era el febrer de 1928. Fou secretari del mont de pietat durant 1929 i 1930. Era un dels representants dels treballadors de càrrega i descàrrega a bord dels vaixells en la Comissió Reorganitzadora del Sindicat del Transport de la CNT l'abril de 1933. [JIG]

Jover Cortes, Gregorio, treballador de la fusta i anarquista d'acció (Terol 1891-Mèxic 1964). Els seus pares l'enviaren a València a aprendre un ofici. S'hi especialitzà en la fabricació de somiers, el seu ofici de tota la vida, i s'hi inicià en l'activisme social. Fou detingut i passà dos anys a la presó. En sortir, anà a Barcelona, probablement pels volts de 1920. Va conèixer Durruti i els germans Ascaso i, pels volts de 1922, s'incorporà com a delegat del seu sindicat a la Federació Local de la CNT. Hi ha dubtes respecte al moment en què va incorporar-se a Los Solidarios, el grup específic creat a Barcelona l'octubre de 1922 per Garcia Oliver, Durruti i Francisco Ascaso: unes fonts assenyalen que va ésser dels darrers a fer-ho, potser perquè era més gran que la resta, estava casat i tenia dos fills. Garcia Oliver, en canvi, sosté que Jover, a qui acusa d'un «excés d'individualisme», no va ésser un Solidario ni tan sols quan cobria amb Durruti i els germans Ascaso el periple americà. El març de 1924, en una important i sistemàtica batuda de la policia després de l'assassinat del botxí de Barcelona, va ésser detingut però aconseguí fugir de comissaria. El mateix 1924, va ésser l'encarregat d'establir els contactes entre els específics de l'exili francès i el Comitè Revolucionari que, format per republicans i catalanistes amb suport anarcosindicalista i de grups anarquistes de l'interior, preparaven una acció contra la Dictadura primoriverista (els plans que avortaren paral·leles accions anarquistes a Vera de Bidasoa i les Drassanes de Barcelona). A començaments de 1925, ell i Alejandro Ascaso, el segon germà de Francisco, es van reunir a Mèxic amb Durruti i Ascaso. Era l'inici del periple americà que havia de servir, no sols per a fugir de l'estret setge policial, sinó també perquè els «errantes» (aquest era el nom que utilitzaren llavors) aconseguissin els cabals necessaris per a la propaganda i l'acció revolucionària. El maig del mateix any 1925 van passar a Cuba, d'allí van sortir cap a Valparaíso i, de Xile, passaren a Buenos Aires, on les coses se'ls van posar especialment difícils d'ençà el gener de 1926. El febrer, finalment, embarcaren cap a Europa. Tres mesos més tard, pel maig de 1926, ja eren a París, on, amb noms falsos, es trobaren amb Garcia Oliver, que mantenia tractes amb exiliats italians per a assassinar Mussolini. Durruti, Ascaso i Jover van ésser

detinguts pel juny arran de la descoberta de l'atemptat que planejaven contra Alfons XIII, que havia de passar per la capital francesa camí de Londres. El 17 d'octubre van comparèixer davant els tribunals, que els van condemnar a sis mesos de presó, avinentesa aprofitada per a una àmplia campanya de protesta dirigida pel Comitè de Defensa Social que incorporava, junt amb anarquistes francesos, espanyols i italians, obrers lliurepensadors i esperantistes, i membres de les Joventuts Comunistes. Quan els tres Solidarios van ésser alliberats amb la condició d'abandonar el territori francès, el grup va separar-se. Jover va quedar-se amb la seva família i identitat falsa a Besiers. El 1931 tornà a Barcelona. Quan un Ple de Regionals de la CNT, celebrat a Madrid el 23 d'abril de 1931, acordà la creació dels comitès de defensa, ell s'integrà al Comitè de Defensa Regional de Catalunya, junt amb els vells companys, Francisco Ascaso, Durruti, Aurelio Fernández, Garcia Oliver i Ricardo Sanz. L'existència d'aquesta plataforma activista no implicava la reactivació de Los Solidarios que, de fet, no es reagruparen fins al 1933, amb la denominació de Nosotros, i no ingressaren a la FAI fins al 1934. Arran de l'aixecament anarquista del gener de 1933, va ésser processat per «sedició i tinença il·lícita d'armes». Tot i que Durruti va formar part del Comitè Revolucionari de desembre de 1933, ell i altres membres del grup van manifestar recança davant un nou i hipotètic fracàs que aprofundiria la greu crisi d'efectius que ja patien els Sindicats Únics confederals. El 1935, amb la dimissió de Pestaña, s'integrà al Comitè Regional de la CNT de Catalunya que va presidir Marianet. Al seu torn Jover va dimitir per marxar al front, amb la columna Los Aguiluchos, l'agost de 1936. Va lluitar a la columna Ascaso, així com a la posterior Divisió 28. El 1938, va ésser cap del X Cos de l'Exèrcit de l'Est, amb la graduació de tinent coronel. Marxà a l'exili el 1939. A Santo Domingo, on era el 1939, va ésser favorable a una entesa amb els comunistes, segons Garcia Oliver, amb la suposició que els exèrcits soviètics havien d'arribar fins al Pirineu. [STG]

Bibliografia: ENZENSBERGER, H. M. *El corto verano de la anarquía. Vida y muerte de Buenaventura Durruti*. Barcelona, 1972. FERRER, R. (Onomatopeya). *Durruti, 1896-1936*. Barcelona, 1985. GARCIA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GÓMEZ

CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. MIRÓ, F. *Cataluña, los trabajadores y el problema de las nacionalidades (la solución federal)*. Mèxic DF, 1967. PAZ, A. *Durruti. El proletariado en armas*. Barcelona, 1978. PEIRATS, J. *La CNT en la revolución española*. Vol. 2. París, 1971; i, del mateix autor, *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964. RUI, Valentín de [Orobón Fernández, V.]. *Ascaso. Durruti. Jover. Su obra de militantes. Su vida de perseguidos*. Buenos Aires, 1927 (2a ed.). TAVERA, S. «Escuela de Rebelión. La juventud i l'anarcosindicalisme». A: UCCELAY DA CAL, E. (dir.). *La Juventud a Catalunya al segle XX. Materials per a una Història*. Vol. I. Barcelona, 1987, pàg. 138-148 i 157.

Jover Ferrer, Francesc, dirigent internacionalista a Alcoi (segle XIX). Membre del Consell local de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, a Alcoi. [EOF]

Juan i Domènech, Josep. Vegeu: Domènech, Josep J.

Juan Juan, Manuel, calderer i sindicalista a Barcelona (Albatera, el Baix Segura, 1893-París 1966). Militant de la CNT des de 1911, quan la Societat de Calderers de Ferro de Barcelona s'incorporà a la CNT. Entre 1916 i 1920 fou represaliat en una companyia disciplinària i deportat al Marroc per haver intentat rebutjar el servei militar. De retorn a Barcelona, va militar a la clandestina secció de calderers del sindicat metal·lúrgic de la CNT. Mai no va acceptar cap càrrec, però la seva militància sindical sovint li va impedir trobar feina. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va fundar i dirigir el taller confederal núm. 1 Libertad y Progreso, del carrer Vila i Vilà de Barcelona, que va emprendre la construcció de camions cisterna blindats per al front. Amb el seu amic Vicente Pérez, Combina, va equipar camions dels serveis d'Higiene i Salut Pública. L'any 1937, arran d'una missió que li encarregà el Comitè Regional de Catalunya de la CNT, fou detingut a la Model, inculpat de sabotatge i destrucció de material de guerra, però la intervenció d'Amador González, membre del Comitè Regional, el va treure de la presó. Hi va romandre des del 29 d'agost fins al 8 d'octubre, oficialment processat per «adhesió a la rebel·lió». El 1939 s'exilià a França, on va militar a la Federació Local de la CNT de Fumel i a la Solidaritat Internacional Antifeixista. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*. 26 de març de 1967.

Juan Mas, Gabriel, sabater, sindicalista i polític (Alaró 1910). El 1925, ingressà a la UGT i el 1929 a la Joventut Socialista de Palma. Des de 1928, col·laborà a *El Obrero Balear* i a *Foch y Fum*. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà, però el setembre de 1936 fou detingut i condemnat (abril de 1937) a cadena perpètua. Passà per les presons de Palma i Formentera. Alliberat (juny de 1941), participà en la reorganització del PSOE i la UGT a la clandestinitat. El 1977, fou candidat a diputat per les Balears pel PSOE. Fundador (setembre de 1977) de la Federació de Jubilats i Pensionistes de la UGT, en fou secretari adjunt (1977), secretari (1978-91) i president honorari (des de 1991). [DGI]

Juanico, Antoni, sociari a Sabadell (segle XIX). Fou director de la Societat de Teixidors de Llana de Sabadell i, com a tal, va formar part de les comissions mixtes d'obrers i patrons que signaren els convenis del ram de la llana el novembre de 1854 i el maig de 1855. [TMS]

Juanola, J., socialista a Barcelona (segle XX). El març de 1932 formà part de la junta directiva d'Estat Català, que es constituí sobre noves bases proletàries i amb l'objectiu de fer una crida per a una conferència obrera nacional de Catalunya. [PPB]

Juanola i Iyats, Martí, paleta, afiliat al BOC i al POUM (Avinyonet de Puigventós 1905-?). Fou regidor de l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a febrer de 1937. L'agost d'aquell any, fou detingut amb altres companys del partit i empresonat a Girona i València. [JClAR]

Juanpera Grivillé, Josep, socialista a Alforja, el Baix Camp (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, el novembre de 1935 presidia el comitè executiu de la reorganitzada secció d'Alforja de la USC. [MPMJ]

Juanpere, Josep, socialista a Reus (segle XX). El gener de 1913 fou nomenat secretari del comitè de la Joventut Socialista de Reus, en nom de la qual firmà també alguna col·laboració a *La Justícia Social*. [PPB]

Jubany, tintorer i sindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindi-

cat de Tintorers de Mataró al Ple Regional de Sindicats de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. Un obrer de nom Miquel Jubany, també de Mataró, havia estat ferit en l'atemptat que tingué lloc al bar Ca l'Aragonès, de Mataró, el 28 de març de 1921, on moriren dos militants cenetistes. [MPMJ]

Jubany, Josep, societari a Cardedeu, el Vallès Oriental, (segle XIX). Conjuntament amb un gran nombre de representants d'associacions filantròpiques de la província de Barcelona, signà una exposició dirigida al governador civil l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Jubany, Pau, fuster de ribera a Barcelona (segle XIX). Va aparèixer, inicialment, com un dels signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) A principis del 1870, va convocar una junta ordinària de la Societat de Fusters de Ribera. Seguidament, el juny de 1870, va participar en el I Congrés Obrer Espanyol com a representant dels fusters de ribera de Barcelona; en aquesta reunió manifestà el seu suport al sindicalisme moderat, en oposició a l'apoliticisme i també a la manera com s'havia presentat la qüestió de la resistència en el dictamen corresponent. [CR]

Jubau, Miquel, sindicalista a Sants (segle XIX). El gener de 1873, figura com a vocal de la junta de la Unió dels Treballadors del Camp d'Espanya, que tenia la seu a Sants (Barcelonès). [CR]

Jubert, Patrici, fuster i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870, era membre de la Secció de Fusters de la Federació Local de l'AIT de Girona. [CR]

Juli, Pau, rajoler i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Domiciliat a la carretera de Castellar, a la Creu Alta de Sabadell. Va ser dirigent del Centre de les Societats Obreres de Sabadell, de la FRE de l'AIT, des del 18 de novembre de 1873. [VVL]

Julià, Carme, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC durant la guerra civil, era la secretària general de l'organització femenina del Comitè Central del PSUC i en l'e-

xercici del seu càrrec va prendre part activa en la Primera Conferència Nacional de Dones del PSUC, celebrada a Barcelona el març de 1937. [PPB]

Julià, Joan, pagès i internacionalista al Papiol, el Baix Llobregat (segle XIX). Domiciliat al carrer de Barcelona, número 7, del Papiol. Va formar part de la Secció de Pagesos de la FRE de l'AIT, de la citada localitat, l'any 1873. [VVL]

Julia, Josep, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de l'Alimentació en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. [DBM]

Julià, Josep, socialista a Mataró (segles XIX-XX). L'agost de 1892 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró. Va participar, com a delegat d'aquesta Agrupació, al III congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Mataró el maig de 1913. [PPB/TMS]

Julià, Josep, teixidor de cotó i societari (segle XIX). Va ser vocal de la Junta Consultiva de la Societat de Mútua Protecció de Teixidors de Cotó de Barcelona, dirigida per Joan Muns. Juntament amb la resta de la direcció signà, el 7 de gener de 1842, un escrit adreçat al regent, el general Baldomero Espartero, en què s'argumentaven els motius i la base legal de l'existència de l'esmentada societat, com a resposta a l'ordre de dissolució dictada pel ministre de la Governació. La mateixa junta va signar, el 20 d'abril del mateix any, dos escrits, el primer adreçat als diputats a Corts per Catalunya, en què s'agraïa el recolzament d'aquest cap a les reivindicacions de la seva societat; i el segon, als senadors, en el mateix sentit. [CR]

Julià Carreras, Francesc, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del sindicat pagès local Societat d'Agricultors, de la junta del qual va formar part el 1912. [AGL]

Julià Melis, Miquel, mestre, militar i polític (Capdepera 1909). El 1930, obtingué la titulació de mestre. Militant d'Esquerra Republicana Balear, després de la victòria del Front Popular (febrer de 1936), fou alcalde de Capdepera.

Amb l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà i fugí a Menorca (novembre de 1936). Incorporat a l'exèrcit republicà, assolí el grau de tinent i participà en la defensa de Madrid. Entre 1939 i 1942, fou empresonat. El 1949, emigrà a Xile. Tornat a Mallorca (1957), col·laborà en les activitats clandestines del PCE. [DG]

Julià Pla, Ramon, barber a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent obrer local els dos primers decennis del segle xx, i organitzador de la Secció d'Oficials Perruquers i Barbers de Vilafranca, de la qual fou president l'any 1911. [RAM]

Julià Rabella, Jaume, obrer a Molins de Rei (segle xx). Dirigent obrer local d'ideologia republicana —regidor republicà a l'Ajuntament de Molins de Rei entre 1891 i 1899—, va ser vicepresident del sindicat únic Federació Obrera de Molins de Rei en la seva constitució el 1916. [AGL]

Julià Suñen, J., socialista a Badalona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, fou nomenat secretari del Comitè Executiu de la Secció de Badalona de la USC, després de la crisi organitzativa soferta pel partit arran dels fets d'Octubre de 1934. [MPMJ]

Juliachs, obrer del tèxtil i societari a Vilanova i la Geltrú, el Garraf (segle XIX). Va formar part de la junta local de Vilanova i la Geltrú de Les Tres Classes de Vapor, l'any 1890. El 7 de abril del mateix any va intervenir en un míting a Manresa, organitzat per la junta local de Les Tres Classes de Vapor, per recolzar la vaga que els obrers del tèxtil d'aquesta darrera localitat havien iniciat el 27 de març. [VVL]

Juliachs i Mata, Manuel, treballador mercantil i sindicalista (Vilafranca del Penedès 1887-Barcelona 1980). Milità a la Unió Catalanista del doctor Martí i Julià i el 1906 ingressà al CADCI. Col·laborador de diverses revistes nacionalistes, dirigí *La Nació* i el 1923 era vicepresident de la Federació de Dependents. En proclamar-se la Segona República milità a l'ERC i el 1932 fou elegit president del CADCI, en substitució de Francesc X. Casals. Des del seu càrrec hagué d'afrontar el corrent de radicalització social que patí la institució i, final-

ment, fou substituït, el 1934, per la candidatura de la minoria d'oposició. El 1945, en plena clandestinitat franquista, participà en la reorganització de l'Esquerra Republicana de Catalunya i el 1958 formà part del Consell de Forces Democràtiques de Catalunya o Comitè Ametlla. [PPB]

Julian, Narciso, comunista i sindicalista a València (segle xx). Membre de la plana major del PCE a València, fou detingut el 1954 junt amb cinquanta-quatre persones més per les seves activitats sindicals i polítiques contra la dictadura. [RIRB]

Julián, Pere, dirigent obrer i internacionalista a Vilafranca del Penedès (segle XIX), domiciliat al carrer de Galceran, número 2. Va ser membre de la Federació Local de la FRE de l'AIT, de la citada localitat, l'any 1874. Fou el destinatari en la seva localitat de 150 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal a todos los trabajadores de España*, publicat el mes de març de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [VVL]

Julio, sobrenom d'un militant anarquista de Barcelona (?-Barcelona 1947). Originari de Sagunt, durant la República i la guerra civil fou un actiu militant de la CNT del País Valencià. El 1939 va romandre a l'interior del país i va treballar en les tasques de reorganització de la CNT a Saragossa i l'Aragó. Perseguit sistemàticament, es va traslladar a Barcelona, on prosseguí la militància clandestina a la CNT i a les Joventuts Llibertàries de Catalunya. Va morir víctima d'un accident de trànsit. [MPMJ]

Julivert, Andreu, boter a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la Comissió Federal Espanyola elegida el 1879. Era membre del grup aliancista de Barcelona. Potser és la mateixa persona que Andreu Julivert del Vendrell. [CR]

Julivert, Andreu, boter del Vendrell (segle XIX). Dirigent històric i fundador de la secció local del Vendrell de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1904), amb un centenar d'afiliats. Fou delegat de la secció vendrellenca als 10è (1882), 17è (1889), 18è (1890) i 19è (1891) congressos de la Federació de Boters, en la qual va ser membre de la Comissió Pericial l'any 1890 i secretari

general l'any 1903. Potser és la mateixa persona que Andreu Julivert de Barcelona. [RAM]

Julve, Ricardo, constructor de caixes d'emballar i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Constructors de Caixes d'Emballatges «La Germinial» de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Jumés, Ignasi, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT l'estiu del 1937, va esdevenir secretari d'assegurances i previsió en el seu comitè executiu. [DBM]

Juncà Verdager, Esteve, sindicalista berguedà, afiliat a la UGT de Vilada (segle XX). El 6 de juliol de 1937 va entrar a l'Ajuntament en representació de la UGT, substituint el dimissionari Josep Soca. El 14 de juliol de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, fou el responsable de la comissió de Transports. A la reorganització de l'Ajuntament del 5 de novembre de 1937 ja no hi va ser present. [JCR/JJR]

Juncadella, Josep, associacionista a Sabadell (segle XIX). Va ser director de la Societat Teixidors de Cotó de Sabadell després de la vaga de juliol de 1854. [TMS]

Juncadella i Martí, Miquel, mecànic ajustador i militant cristià (Barcelona 1921). Després de viure la seva infantesa a la ciutat d'Albacete, tornà a Barcelona als dotze anys, ingressà a l'Escola del Treball i començà l'aprenentatge com a mecànic ajustador. Acabada la guerra civil, estudià a l'Escola de Pèrits Industrials de Terrassa i trobà feina en primer lloc a la Maquinista, poc després a Motors Diesel Motacàs, on exercí com a cap de taller, i finalment a la fàbrica de vidre Rovira SA, on treballà durant trenta anys. El 1945 mossèn Cortinas el posà en contacte amb l'OCPD (Orientació Catòlica i Professional del Dependent), i amb antics militants de la FJC (Federació de Joves Cristians) crearen en el seu si seccions obreres que més tard, quan els obligaren a trencar la relació amb l'OCPD, constituïren els primers nuclis de JOC

en contacte amb la JOC internacional. Ell va ser, juntament amb Leonard Ramírez, Josep Pujol, Josep Castaño, Ignasi Carvajal, Verdura i Rigual, impulsor d'aquests primers nuclis de JOC. Va iniciar i coordinar diversos grups, fou responsable de la secció de Sants i col·laborà en la redacció del *Bulletí* i del *Calendari*. El 1950 assistí al congrés de la JOC de Bèlgica, en representació de la JOC de Barcelona, i mantingué contactes amb la JOC francesa. L'any 1954 ingressà a l'Acció Catòlica Obrera (ACO), de la qual va ser president a finals dels cinquanta. Com a responsable de l'ACO, va mantenir contactes amb l'abat Escarré i amb Maréchal, consiliari de l'ACO suïssa, va assistir a trobades internacionals de moviments apostòlics i va ser membre del Moviment Mundial de Treballadors Cristians (MMTC). Fou igualment membre del Consell Pastoral Diocesà i formà part del moviment Justícia i Pau. El seu objectiu fou impulsar la presència dels cristians en el món del treball i, a la vegada, que el món obrer deixés sentir la seva veu dintre l'Església. A principis dels seixanta participà en la fundació de l'Editorial Nova Terra i va ser president del consell executiu de l'editorial. En el context de l'estat d'excepció de 1969, i per problemes relacionats amb l'editorial, va ser detingut i interrogat i el seu domicili fou escorcollat per la policia. De tarannà unitari i pacífic, fou escollit com a caixer i comptable dels diners recollits en solidaritat amb els empresonats i represaliats pel règim franquista. [EFP]

Publicacions: *Reflexiones sobre la cultura*. Barcelona, 1961. *Espiritualidad de la pobreza*. Barcelona, 1965.

Juncosa, Jaume, treballador, militant sindicalista i socialista a Pratdip, el Baix Camp (segle XX). Participà en diversos actes sindicals i polítics a Pratdip els primers anys de segle. President de la Societat Obrera del poble, inaugurada el 1914 sota la influència socialista, hi creà una cooperativa de consum el 1915. En les eleccions de novembre de 1915, fou un dels elegits en el triomf dels quatre candidats de la Societat Obrera. [PAN/AAC]

Juncosa, Josepa, filadora a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El 2 d'octubre de 1855, el director interí dels filadors de màquines selfactines, Esteve Baradella, va defensar-la davant

d'un cas de coacció del director de la fàbrica Marquès, Puig i Companyia on treballava. El motiu del conflicte havia estat que ella, amb altres treballadors de la mateixa fàbrica, havia deixat la feina com un gest de protesta per la reducció del jornal. [EOF]

Juncosa Escoda, Josep, mestre d'escola i comunista (Tivissa, la Ribera d'Ebre, 1914-Gusen, Àustria, 1944). Actiu militant del POUM, era molt conegut a les comarques tarragonines durant els anys de la República i la guerra civil. Comandà un dels primers grups de milícies de voluntaris que sortiren cap al front des de Tarragona el 23 de juliol de 1936. S'exilià el 1939 a França i durant l'ocupació alemanya fou detingut pels nazis i deportat al camp d'extermini de Gusen-2. [MPMJ]

Juncosa Pascual, Ramon, mecànic i sindicalista (Valls 1912-Mauthausen 1941). Republicà del Cassinet i militant de la CNT, opció trentista. Marxà voluntari a la guerra amb la columna d'Ascaso i després es passà a la de Ferrer-Carod. Estigué en diversos llocs del front d'Aragó i va ser ferit a Rodilla, el 1937. Durant la guerra va ser bon col·laborador del setmanari *Acció Sindical*, òrgan de la CNT de la comarcal Valls-Montblanc. Posteriorment s'exilià a França, on, com a metal·lúrgic que era, treballà fent peces de guerra. Estigué al camp de presoners francès de St. Angoulême, i a l'austriac de Mauthausen, on només va poder sobreviure durant quinze mesos. [AGT]

Junyent, Antoni, boter de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Destacat dirigent de la Secció de Boters de Vilafranca del Penedès els anys vuitanta i noranta del segle XIX (amb uns 130 afiliats) i president d'aquesta secció els anys 1885 a 1887. Representà la secció vilafranquina als 10è (1882), 15è (1887), 19è (1891) i 23è (1895) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola entre 1882 i 1895. Fou membre de la comissió consultiva (d'experts) de la Federació de Boters entre 1891 i 1895. [RAM]

Junyent, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Federació Local de la UGT a Vilafranca del Penedès durant els anys de la Segona República i la

guerra civil, en la qual ocupà diferents càrrecs de responsabilitat. [RAM]

Junyent, Pere, pagès i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat dels Agricultors de Vilafranca del Penedès, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Junyent, Sebastià, pareire i societari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de Sant Andreu (Sant Andreu de Palomar), número 37, botiga, va ser elegit representant d'una societat de pareires de Barcelona el 2 de febrer de 1856. [VVL]

Junyent Prat, Eugeni, sindicalista moderat a Sabadell (segle XX). Socialista catòlic, el 22 de gener de 1934, juntament amb Manuel Laudo Mateo, impulsà la creació del Casal Mutualista-Cooperativa Sanitària de Sabadell, que procedia de la Federació de Germandats. Ajudà Peralba en les tasques de direcció del Sindicat de l'Element Directiu i Tènic de Sabadell, creat a l'inici de la guerra civil. Fou un dels primers sindicalistes que féu tractes amb l'alcalde Marcet i el 22 d'abril de 1939 ingressà en la CNS (Central Nacional Sindicalista), on va treballar en la redacció de la «Reglamentación Nacional del Trabajo en el Sector Lanero». [TMS]

Jura Nesplà, Francesc, ferroviari i comunista (Castelló de la Plana 1903-Gusen, Àustria, 1941). Milità en el Sindicat Ferroviari i al POUM a les comarques tarragonines, on fou molt conegut durant els anys de la República i la guerra civil. S'exilià a França el 1939. Detingut pels alemanys, durant l'ocupació, fou deportat al camp d'extermini de Gusen-2. [MPMJ]

Jurnet, Joan, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Juscafresa i Serrats, Baldiri, Boi Juscafresa, dirigent camperol (Camós 1901-Barcelona 1982). De formació bàsicament autodidacta,

inicià les seves activitats en el Sindicat Agrícola de Banyoles, de caire catòlic. Esdevingué director de *Gent d'Ara*, *Gent Nova* i *El Camp*, de Banyoles, a més de col·laborar en nombroses publicacions de Girona i Barcelona (*La Publicitat*, *La Campana de Gràcia*, *El Diluvió*, *L'Esquella*, *Diari de Girona*...). Fou fundador i membre d'Acció Catalana a Banyoles fins al 1931. Aprofitant el nou clima generat amb la proclamació de la Segona República, actuà com a representant d'una bona part de les demandes de revisió de contractes de conreu presentades a les comarques del nord-est de Catalunya i participà, com un dels líders més significatius, en la fundació d'Acció Social Agrària de les Terres Gironines (15/16 de maig de 1932), l'ASO, intent frustrat de vertebrar, a partir de l'experiència associativa de Banyoles, un sindicat agrari en aquella zona. Al cap d'un temps de desaparèguda l'ASO, i després de fracassar com a candidat de l'Esquerreta Federal Agrària Obrera (EFASO) a les eleccions del novembre de 1932, s'instal·là a Barcelona, va passar a la USC i, quan es produí la unificació, al PSUC. Amb l'esclat de la guerra, ingressà a la CNT i fou encarregat de compres de la Federació Regional de Camperols. Va publicar més de vint-i-cinc llibres de temes agrícoles i de jardineria. [PBC]

Publicacions: *Fam de terra, de domini i de llibertat*. Barcelona, 1976.

Just, Elena, obrera radical a València (segle XX). Militant del partit republicà blasquista, fou una de les activistes més importants del republicanisme valencià a començaments del segle XX. Animà la Societat del Bé d'Obreres per a dones treballadores i va promoure activitats culturals amb l'objectiu d'afavorir l'emancipació de la dona i l'associacionisme obrer. Hom la vincula també a una efímera Associació de Dones Republicanes. L'octubre de 1902 fou una de les animadores de la vaga de teixidores i filadores, durant la qual es dedicà a recollir diners pels casinos republicans. [PPB]

Just, Francesc, calafat i sociari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer de Sant Miquel, número 25, pis 1r, va ser secretari de la Societat d'Obrers Calafats del port de Barcelona l'any 1855. Arran d'una reunió dels calafats qualificada en els documents com acalorada, apareix en els oficis del capità general Zapate-

ro del mes de setembre i en un altre del governador civil de data aproximada, tots del mateix any i dirigides a l'Ajuntament de la ciutat, que fan referència a la prohibició que afectava aquestes societats des dels bans de dissolució de les societats obreres dictades pel governador civil Franquet l'abril i l'agost del mateix any, per no reunir els requisits requerits per a associar-se. [VVL]

Justes Salinas, Adolfo, mestre i sindicalista a Lleida (Osca 1911-?). Com a membre del Sindicat Únic d'Ensenyament i Professions Liberals, va ocupar en l'Ajuntament constituït a Lleida el 22 d'octubre de 1936 una de les places que corresponien a la CNT, i hi va encapçal·lar el departament de cultura. Arribà al grau de comandant en l'exèrcit republicà, en el qual també va ser comissari polític. [JSSJ]

Justo Prada, Domènec, fuster i anarquista a Puigcerdà (segle XX). Nascut a Segura (Terol), residia a Puigcerdà, on milità a la CNT-FAI. Durant la guerra civil, tingué un paper destacat en els enfrontaments esdevinguts a la Cerdanya, l'abril de 1937, entre el comitè anarquista que controlava la frontera amb França i les forces d'ordre públic. Detingut a la presó, Model de Barcelona, el 21 de juny de 1937, quan tenia 49 anys, fou processat per assassinats pel Utjat d'Instrucció de Puigcerdà. A la presó, esdevingué president del Comitè de presos antifeixistes de la 1a Galeria i hi fou una autèntica autoritat. El 19 d'octubre de 1937 protagonitzà un important aldarull, que en va motivar el trasllat final a la presó de Terrassa el dia dos de desembre de 1937. [MPMJ]

Justribó, Joan, teixidor de llana i sociari a Sabadell (segle XIX). Fou membre, des de mitjan segle XIX, de la Societat de Teixidors de la Llana de Sabadell, creada el gener de 1843 i d'ençà del 1863 coneguda com La Grande. Posteriorment, l'any 1852 participà, junt amb cinc obrers sabadellencs més, en la fundació de la societat obrera Montepío La Fraternidad, entitat que ajudava els obrers en cas de malaltia i d'invalidesa. [XPM]

Juvé, Francesc, teixidor de vels i sociari a Barcelona (segle XIX). Va participar en la creació de la Junta Central de Directores de la Classe

Obrera de Barcelona, el 24 de gener de 1855. Fou un dels signants d'una carta que va publicar *La Asociación* de Barcelona, el 6 de juny de 1866, en què s'explica l'origen de la cooperativa *La Propagadora del Trabajo*, per la qual reivindicaven el títol de ser la primera societat cooperativista de Barcelona; s'hi dona una versió de les tensions que la seva fundació va provocar en el si de la Societat de Teixidors, i alhora es denuncien certes irregularitats en la Companyia Fabril de Protecció Mútua, fundada el 1842 en el si de la Societat de Teixidors. [CR]

Juvé, Gabriel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Era un dirigent destacat del sector sindicalista de la CNT. Fou un dels signants del manifest titulat «Apelación de los Sindicalistas Presos a los Sindicatos de Barcelona», publicat a *Solidaridad Proletaria* el 24 de gener de 1925, on es plantejava la necessitat de reorganitzar els sindicats i de realitzar una acció sindical oberta. [JIG]

Juvé, Gaietà, internacionalista (segle xix). L'octubre de 1873, era membre del Consell de la Federació dels Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, que va convocar el congrés que se celebraria a Valls el 18 d'octubre d'aquell any. [CR]

Juvé Artigas, J., teixidor de vels i internacionalista a Barcelona (segle xix). L'agost de 1873, era representant de la Secció de Teixidors de Vels de la federació barcelonina de l'AIT. [CR]

Juvé i Acero, Teresa, professora d'idiomes i socialista (Madrid 1921). Filla d'un republicà català, perseguit durant la Dictadura del general Primo de Rivera, i de mare castellana, fou educada a la Institución Libre de Enseñanza. Assistí també a l'Institut Escola Ausiàs Marc

de Barcelona, on llavors era professor Jaume Vicens i Vives. El 1934 ingressà a les Joventuts Socialistes i passà la guerra civil a Barcelona. El 1939 es va exiliar a França amb la família i passà dos anys en un camp de concentració amb les seves mare i germana. El 1941, vivint ja a Tolosa de Llenguadoc, començà els estudis universitaris, que compaginà amb el treball. Es llicencià en Hispàniques i Lletres Modernes. El 1943, fins a l'alliberament de França el juliol de 1944, ingressà en la resistència francesa i esdevingué agent d'enllaç de l'Estat Major de les FFI de la regió de Tolosa i del maquis del centre de França. El 1948 va contraure matrimoni a Tolosa amb Josep Pallach i l'any següent, vivint ja a París, tingué l'única filla del matrimoni, Antònia. Durant aquesta etapa treballà com a professora d'espanyol, junt amb el seu marit, al qual va fer costat al llarg de la vida, i quan es va instal·lar a Espanya donà classes de francès. A la mort del seu marit el 1977, es va convertir en el referent del socialisme pellaquí. Va representar el PSC-R en la reunió que van tenir els partits polítics que donaven suport a Tarradellas a Sant Cebrià, el febrer de 1977, i fins i tot un grup del partit la va proposar com a presidenta honorària del PSC-R. Entorn a la seva figura, el setembre de 1977, es va crear el Grup d'Estudis i Iniciatives Socialistes (GEIS), en realitat, un grup de pressió dins del PSC-R que s'oposava a la unitat del partit català amb el PSOE. [TMS]

Bibliografia: RUBIOL, G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995.

Juvinyà, Ramon, socialista a Mataró (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el març de 1936 dirigia la reorganitzada Secció de la USC de Mataró, després de la crisi organitzativa soferta per la USC arran dels fets d'Octubre de 1934. [MPMJ]

K

Kibalchitche, Víctor Napoleón, conegut per Victor Serge, polifacètic periodista i escriptor, anarquista fins a 1919-1920, comunista fins que va ser exclòs del partit el 1927 i, des de llavors, identificat amb l'oposició trotskista (Brusselles 1890-Mèxic DF 1947). A la vida d'aquest revolucionari internacional que venia d'una família d'exiliats russos —conspiradors *narodniki*— que havien participat el 1881 en el magnicidi contra el tsar Alexandre II, el moviment obrer català va tenir dos moments estel·lars: l'un, l'any 1917 i, l'altre, durant la guerra civil espanyola. El 1908, Kibalchitche va deixar Brusselles i va anar a París, on va relacionar-se amb el grup que editava *L'Anarchie*, publicació que va arribar a dirigir i en la qual van sortir nombrosos escrits seus, signats amb el pseudònim Le Rétif. El febrer de 1917, va dirigir-se a Barcelona en sortir de la presó, on havia complert cinc anys de condemna arran de l'inculpament per complicitat en l'*affaire* de la «banda Bonnot». Va treballar en una impremta, va afiliar-se al Sindicat de les Arts Gràfiques de la CNT i va bellugar-se prop dels anarquistes individualistes que li havien obert camí, sobretot s'atansà a sindicalistes de tant renom com El Noi del Sucre. Va col·laborar a *Tierra y Libertad*, on va utilitzar per primera vegada el pseudònim Victor Serge (aquest va substituir l'altre, Le Rétif, que és el característic del seu període parisenc). Però, sobretot, és a Barcelona on va allunyar-se de l'individualisme per apropar-se al sindicalisme, primer, i al comunisme, després. Serge va abandonar Barcelona el juliol de 1917 (la seva estada va quedar reflectida a *El nacimiento de nuestra fuerza*, una novel·la escrita a Leningrad el 1929-1930), va entrar clandestinament a França, on va ser internat en un camp de presoners, i, finalment, gràcies a un intercanvi francorús,

va embarcar el 1919 cap a Leningrad. Poc després d'arribar a Rússia, va confessar-se guanyat per la causa bolxevic i, en nom d'aquesta identificació, va ocupar diversos càrrecs administratius i polítics. Després de la mort de Lenin, va identificar-se amb les posicions de Trotski; va ser arrestat el 1928, i, detingut de nou el 1933, va ser deportat a Orenburg, a les estepes del Kazakhstan, prop dels Urals. Va abandonar Rússia el maig de 1936 i, de manera gairebé honorària i des de l'exterior sempre, va militar durant tota la guerra civil espanyola en el POUM. A l'exili mexicà, va constituir amb Julián Gorkin una comissió socialista internacional que agrupava refugiats polítics de diverses procedències. Amb Gorkin també, va col·laborar en les activitats del Centro Cultural Ibero-Mejicano i, des del 1942, a la revista *Mundo, Socialismo y Libertad*. [STG]

Publicacions: *Naissance de nôtre force*. París: Éditions Rieder, 1931 (traduïda al castellà per Manuel Pumarega i editada per Ediciones Hoy, de Madrid, el mateix 1931, amb el títol *El nacimiento de nuestra fuerza*); *El caso Tulaev*. Barcelona, 1954; *El año I de la Revolución Rusa*. Madrid, 1972; *Lo que todo revolucionario debe saber sobre la represión*. Mèxic DF, 1973; *Medianoche en el Siglo*. Madrid, 1976; *Los años sin perdón*. Barcelona, 1977; *Literatura y revolución*. Madrid, 1978. *Memoirs of a Revolutionary, 1901-1941*. Oxford, 1978.

Bibliografia: GRAVE, J. *Quarante ans de Propagande Anarchiste*. París, 1973. GREEMAN, R. *Victor Serge: The Making of a Novelist*. Tesi doctoral. Universitat de Columbia, 1968. JOLL, J. *The Anarchists*. Londres, 1964. MAITRON, J. «De Kibalchitche à Victor Serge: Le Rétif (1909-1919)». A: *Le Mouvement Social*. 1964, núm. 47, pàg. 45-79; i, del mateix autor, *Le mouvement anarchiste en France. I: Des origines à 1914*. París, 1964. PORCEL, B. *La revuelta permanente*. Barcelona, 1978. SEDGWICK, P. «The Unhappy elitist: Victor Serge's Early Bolshevism». A: *History Workshop*. 1984, núm. 17, pàg. 151-156.

L

La Rosa, peó i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del sindicat de peons La Efusión de Barcelona, al congrés de la CNT de Catalunya celebrat els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Labola, comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació dels sindicats de comunicació durant la guerra civil. [DBM]

Laborda, Valeri, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el 13 de març de 1938, en plena guerra civil, fou un dels signants, per part de la CNT, del Programa d'Unitat d'Acció, que la CNT va subscriure amb la UGT. [MPMJ]

Labornia, Agustina, infermera i sindicalista (Lleida 1902-Perpinyà 1980). Des del 1930 militava a la CNT. El 1936, a l'inici de la guerra civil, es trobava a Tarragona, on fou responsable per la CNT dels serveis sanitaris de l'hospital d'aquella ciutat. En acabar la guerra, el 1939, s'exilià a França, on prosseguí la tasca d'infermera prop dels refugiats espanyols. Des del 1945 residí a Perpinyà. [MPMJ]

Labrador, Erófilo, anarquista a Barcelona (segle xx). El març de 1925, des de la presó Model de Barcelona, fou un dels firmants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que publicà *Solidaridad Proletaria* de Barcelona, i on s'enunciava el primer esbós del raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la FAI. Posteriorment s'exilià a Brusselles, on el 30 de setembre de 1929 s'encarregà amb Erguïdo Blanco de l'edició de *La Voz Proletaria*, de la qual esdevingué administrador. L'octubre de 1931, instaurada ja la Segona República, fou membre del consell de re-

dacció de *Solidaridad Obrera*, mentre n'era el director Felipe Alaiz, i desenvolupà tasques de coordinació sindical, en nom del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, en diverses poblacions catalanes. [MPMJ]

Labró Pomar, Joan, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). En el decurs del congrés constituent de la FOSIG, gener de 1936, en va ser escollit vocal primer del comitè central. Militava en l'Artística Culinària de Catalunya. El maig del mateix any va ser nomenat president de la junta directiva del Sindicat de Cambres (FOSIG), abans d'estructurar-se el Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona. [DBM]

Lacau Peralta, Just, músic i sindicalista de la CNT a Berga (Barbastre, Osca, 1884-Berga 1954). Va entrar en contacte amb el moviment obrer a principis dels anys 20 amb els Sindicats Únics, que va ajudar a crear. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va fundar una escola d'ensenyament general. En arribar la República, va participar en la refundació de la CNT. Fou el director de la Cobla Orquestrina Joven-tut Berguedana durant la República. Durant la guerra va donar classes a l'escola de la colònia Rosal. El 20 d'octubre de 1936, en constituir-se el nou Ajuntament, va ser alcalde, en representació de la CNT. L'11 d'abril de 1937, presentà la dimissió com a alcalde, de manera irrevocable; després de discutir-ho, es decidí que restés en el càrrec durant vuit dies més. El 26 d'octubre de 1937 la CNT el va cessar pel que fa als càrrecs municipals. El 1939 es va exiliar a Narbona. Fou membre de l'Agrupació de Berguedans a l'exili i amb aquesta organització va participar en diferents aplecs. [JCR/JJR]

Lacruz, Santiago, serraller en bàscules i socialista a Barcelona (segle xx). El 10 de maig

de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) L'abril de 1886, va ser elegit vicepresident 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec en el qual va ser renovat el 27 de febrer de 1887 i que va exercir fins al febrer de 1888. Va ser el primer vicepresident del Cercle Socialista de l'Agrupació Barcelonesa del Partit Obrer, que, amb seu al carrer Tallers i sota la presidència de Toribio Reoyo, es va crear el febrer de 1888. [DBM/TMS]

Lacruz, Vicenç, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va signar una proclama, distribuïda el 21 de febrer de 1873, dirigida als soldats, on se'ls cridava perquè defensessin la República Federal, sense refiar-se de les promeses fetes pels polítics republicans. [CR]

Ladrón, Andreu, treballador d'arts gràfiques i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona. [XPM]

Ladrón de Guevara, M., treballador de telèfons i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de Telèfons de Barcelona. [XPM]

Lafarga, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Lafarga Juli, Francesc, comunista a Badalona (segle XX). El 31 d'agost de 1936, en representació del PSUC, entrà a formar part del consistori badaloní i fou elegit conseller-regidor. Va continuar representant el PSUC en constituir-se el nou Ajuntament el 19 d'octubre de 1936. [PPB]

Lafarga Ivort, Simó, treballador portuari i sindicalista (Barcelona 1896-1956). Era un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el 1923. Fou vocal obrer del

Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega General del Port de Barcelona l'octubre de 1927, i vocal inspector de l'agost de 1928 fins al març de 1931. Era secretari del Sindicat de Càrrega, Descàrrega i Agències de Barcelona el juliol de 1930. Fou elegit comptador del comitè executiu de la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya el juliol de 1934, quan es constituí aquest nou sindicat, per bé que a finals de setembre del mateix any ja no en formava part. [JIG]

Lafuente, M., socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Joventut Socialista de Barcelona durant el 1911, va prendre part en diversos mitings i actes de propaganda socialista a la ciutat comtal. [PPB]

Lagenta, Martí, obrer del cotó a Sabadell (segle XIX). Durant la primera vaga general del moviment obrer català, el mes de juliol de 1855, va formar part d'una comissió de treballadors de la indústria cotonera que, es dirigí a l'alcalde accidental de la població, Josep Aymerich, per tal de denunciar la reducció de salaris que havien sofert els obrers del cotó. [EBP]

Lago Masllorens, Carles, periodista, polític i sindicalista catòlic castellanenc (segle XX). Fou promotor i dirigent del sindicalisme agrícola catòlic a la comarca de la Plana. Procedent de l'Escola de Periodisme d'*El Debate*, participà en la compra d'*El Diario de Castellón* per part de la Federació Castellonenca de Sindicats Agrícoles, i en fou el director durant els anys trenta. Milità en la Dreta Regional Valenciana, amb la qual va col·laborar en actes públics per a captar el vot obrer i camperol. [AGA]

Laguna Bravo, Primitiu, ferroviari i sindicalista (Santa Cruz de Mudela 1891-França, ?). Dirigent de la secció ferroviària de la UGT a Vilanova i la Geltrú durant la Segona República i la guerra civil i membre del PSUC d'aquesta vila. Els anys 1936 i 1937-1939 va ser-hi regidor de l'Ajuntament en representació de la UGT. [RAM]

Lainez, Àngel, metal·lúrgic i comunista a Barcelona (?-URSS 1968). Havia militat a la CNT, i durant la Segona República milità a la UGT i

a la Federació Catalana del PSOE. Fou president del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona de la UGT des de la fusió d'aquest amb els metal·lúrgics de la UGSOC, poques setmanes abans de l'inici de la guerra civil. Va ser el representant del Sindicat Metal·lúrgic en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT al llarg del conflicte. El juliol de 1936 havia ingressat al nouat PSUC. A la Primera Conferència Nacional del PSUC, que tingué lloc el juliol de 1937, en fou nomenat membre del comitè central. El 1939 s'exilià a l'URSS, on rebé diverses distincions. El 1950 era un dels signants, des de Moscou, d'una carta pública de condemna contra l'antic secretari general del PSUC, Joan Comorera. Després del triomf de la revolució cubana, de 1959, es traslladà a Cuba, on treballà com a mestre en una escola d'aprenentatge. Arran d'una malaltia que li comportà l'amputació d'una cama, retornà a l'URSS. [MPMJ/DBM]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. *Treball*, 1968, abril.

Laínez Carrion, Àngel, comunista a Badalona (segle XX). Va representar el POUM en el Comitè de Milícies i de Salut Pública, que es constituí a Badalona en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936. El 19 d'octubre de 1936 va formar part del nou Ajuntament, s'integrà al departament de Vivenda i l'agost de 1937 va passar a ocupar-se del departament de Sanitat. Va abandonar l'Ajuntament l'octubre de 1937, arran de la campanya iniciada contra el POUM després dels fets de Maig de 1937. [PPB]

Laliga, Rafael, dirigent socialista comarcal a Alcoi (segle XX). Va participar en els esdeveniments de 1909 de protesta contra la guerra del Marroc i fou el primer regidor socialista de l'Ajuntament d'Alcoi després de la Setmana Tràgica en què s'acordà la candidatura de la Conjunció Republicana-Socialista, per la qual resultà elegit. Tingué un paper destacat en la implantació del socialisme a la comarca entre 1912 i 1913, quan va impulsar la reorganització de les Joventuts Socialistes d'Alcoi i la constitució d'una agrupació socialista a Banyeres el 1913. Entre 1912 i 1914, fou director del setmanari *Conciència Obrera*, òrgan del PSOE d'Alcoi, que s'anomenava defensor de resistència i de tots els treballadors en general, i

desenvolupà una intensa tasca de propaganda des de les seves planes. [JMSS]

Lamarca, Joan, representant de societat política a Barcelona (segle XIX). Va ser membre i delegat a Madrid de la societat secreta clandestina Los Vengadores de Alibaud, que fou l'origen de l'entitat federalista i republicana La Federació, nascuda el 1837 com un dels primers intents d'aglutinar el republicanisme peninsular. [XPM]

Lamarca, Narcís, boter de Vilafranca del Penedès (segle XIX). Un dels fundadors i dels dirigents amb més anys de permanència a la secció vilafranquina dels boters. Fou representant d'aquesta secció en diferents congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola, 10è (1882), 13è (1885), 15è (1887), 17è (1889) i 23è (1895). En diverses ocasions va ser-ne membre de la comissió consultiva. [RAM]

Lamarca, Pere, boter, representant obrer a Sants (segle XIX). En representació de la Societat d'Oficials Boters de Sants, signà, junt amb Jaume Bordos, el document *Als cossos legisladors*, entregat al governador civil de Barcelona el Primer de Maig de 1890 en nom dels treballadors catalans. (Vegeu: Abad, Salvador.) [XPM]

Lamas Coll, Pere, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle XX). L'abril de 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Consergeria i Cambra, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Lamberet, Jeanne, Renée, Yvonne, Renée Lamberet, professora de geografia i història, anarquista (París 1901-Villeneuve-Saint-Georges, Val de Marne, 1980). Va néixer en una família de lliurepensadors (Pierre Joineux, el seu avi matern, havia estat diputat durant la II República Francesa) i, des de molt jove, va interessar-se pels temes socials. Però va ésser durant la guerra civil espanyola que aquest interès va cristal·litzar en actius contactes amb la CNT-FAI i nombroses collectivitats de l'Aragó i, sobretot, de Catalunya. El 1936-1939, va realitzar molts viatges per zones sota control republicà,

que serviren de base per als seus reportatges periodístics; així mateix, va col·laborar en tasques de propaganda, en l'ajut als nens refugiats i, també, als anarcosindicalistes exiliats a França, sobretot després de l'ensulsiada republicana. En un dels seus viatges a Catalunya, va conèixer Bernat Pou Riera (des de les darreries de l'estiu de 1937, secretari de Propaganda de la Regional catalana), que va ser el seu company sentimental fins al 1956, any de la seva mort. El 1949, havia participat en la creació de l'Institut d'Histoire Sociale i, el 1953, va ésser designada al congrés de Puteaux per a ocupar la secretaria de l'AIT. [STG]

Publicacions: *Mouvements ouvriers et socialistes (Chronologie et bibliographie)*. L'Espagne (1750-1936). París, 1953; *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. NETTLAU, Max. *Révision des textes, appendices, tableaux et cartes de...* Dordrecht, 1969.

Bibliografia: MAITRON, J. (dr.). *Dictionnaire Biographique du Mouvement Ouvrier Français*. 4a part, tom 33. París, 1981, pàg. 169. «Renée Lamberet ha muerto». A: *Espoir*, 13 abril, 1980.

Lamuà i Soler, Manuel, tipògraf i membre del BOC i del POUM a Girona (Badalona 1904-Girona 1984). Va treballar a la impremta de *L'Autonomista*, i va pertànyer al centre republicà. El 1934 va formar part de la candidatura que el BOC presentà a les eleccions municipals. El 1939 fou condemnat a trenta anys de reclusió perquè havia estat vocal del tribunal popular. Després d'haver estat reclòs a la presó d'Alcalá de Henares, el 1944 va participar en la reorganització clandestina de la UGT i el POUM, del qual fou secretari polític. Després de sofrir tortures importants, el 1948 fou sotmès a consell de guerra i condemnat a quatre anys i un dia de presó. [JClar]

Lana, Isidre, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, era tresorer del Comitè Nacional del sindicat anarquista, quan el 13 de març de 1938, durant la guerra civil, fou un dels signataris del pacte d'Unitat d'Acció subscrit entre la CNT i la UGT. [MPMJ]

Landa Vaz, Matilde, política (Badajoz 1904-Palma 1942). D'origen burgès, passà la infància a Badajoz, on estudià el batxillerat. Entre 1919 i 1923, visqué a la Corunya, Madrid i Salamanca. El 1923, s'instal·là a Madrid i inicià

estudis universaris. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, participà en la lluita universitària contra el règim. El 1934, s'afilià al Socors Roig Internacional —SRI— i desenvolupà una intensa activitat en favor de les víctimes de la repressió posterior als fets d'Octubre de 1934. El 1936, s'afilià al PCE. Després de l'alçament militar del 18 de juliol de 1936, organitzà un hospital militar a Madrid juntament amb la fotògrafa i actriu italiana Tina Modotti. Entre el novembre de 1936 i la primavera de 1938, reorganitzà el SRI de València i col·laborà activament en l'organització sanitària de la zona republicana. El novembre de 1938, fou elegida membre del Comitè Executiu Nacional del SRI. Al final de gener de 1939, passà a Madrid i fou encarregada de preparar l'organització del PCE per a l'imminent pas a la clandestinitat. L'abril de 1939, fou detinguda. Entre el setembre de 1939 i l'agost de 1940, organitzà el PCE a la presó madrilenya de Ventas i muntà una oficina d'ajuda a les condemnades a mort. Condemnada a la pena màxima (juny de 1940), poc després li fou commutada per trenta anys de presó. L'estiu de 1940, fou traslladada a la presó de les dones de Palma, on encapçalà el comitè clandestí del PCE. Des de 1941, rebé fortes pressions perquè es convertís al catolicisme, fet que determinà el seu suïcidi (26 de setembre de 1942). Durant el franquisme, passà a la mitologia del PCE. [DG]

Bibliografia: CUEVAS, TOMASA. *Càrcel de mujeres*. Barcelona, 1985; *Mujeres de la resistencia*. Barcelona, 1986; GINARD FÉRON, DAVID. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. GINARD FÉRON, DAVID & LLADÓ ROTGER, FRANCESC. «La mort de Matilde Landa, cinquanta anys després». A: *El Mirall*. 1992, setembre-octubre, núm. 57, pàg. 33-35. HEINE, Hartmut. *La oposición política al franquismo: De 1939 a 1952*. Barcelona, 1986. MORÁN, Gregorio. *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Barcelona, 1986.

Landau, Kurt, dirigent comunista austríac (Viena 1903-Barcelona 1937). Des del 1921 milità al Partit Comunista austríac, on fou redactor del seu òrgan central de premsa i responsable d'agitació i propaganda del Comitè Central. En iniciar-se la polèmica internacional que enfrontà Stalin i Trotski al si del moviment comunista, se solidaritzà amb aquest darrer i fou expulsat del PC. Des del 1929 residí a Ber-

lín i milità en l'oposició trotskista fins al 1931, en què s'oposà als mètodes organitzatius de Trotski. Després de l'accés de Hitler al poder a Alemanya, el 1933, passà a residir a París, on col·laborà amb el grup d'oposició comunista Que Faire? L'octubre de 1936, iniciada la guerra civil espanyola, arribà a Barcelona i es posà a disposició del POUM, formà part del seu Comitè Internacional i col·laborà a *La Batalla*, on utilitzà els pseudònims de Wolf Bertram, que ja feia servir a França, i Spectator. Des de les pàgines de les publicacions del POUM, defensà l'entrada d'aquest partit al govern de la Generalitat i fou molt crític amb les posicions que mantenia Trotski sobre la guerra civil espanyola. El 1937 l'Editorial Marxista de Barcelona li va publicar el fullet *La revolución española de 1936 y la revolución alemana de 1917-18*, on tot comparant els dos processos revolucionaris destacava la naturalesa socialista de la revolució espanyola i els perills de l'acció de l'estalinisme. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, va haver d'amagar-se i es refugià al domicili de Francesc de Cabo i Carlota Durany. Descobert per la policia política soviètica que actuava clandestinament a la rereguarda catalana, fou segrestat el 23 de setembre de 1937 i presumiblement assassinat; el seu cos ja no fou mai trobat. La seva companya, Katia Landau, un cop va poder fer-se escàpola, el 1939 va publicar a París el fullet de denúncia *Le Stalinsme bourreau de la Révolution Espagnole, 1937-1938*. [MPMJ]

Bibliografia: AADD. «Les procès de Moscou dans le monde». A: *Cahiers Léon Trotsky*. 1979, juliol-setembre, núm. 3. TROTSKY, Léon. *La révolution espagnole (1930-1940)*. París, 1975.

Langa Martínez, Rufino, sindicalista a Mallorca (?-Palma de Mallorca 1937). Era originari de Catalunya. Resident a Mallorca, durant la Segona República milità en el Partit Republicà Democràtic Federal i fou director del periòdic *Cultura Social*, òrgan de la Federació Obrera de la Indústria Hotelera de les Balears. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou tancat a la presó de can Mir (Palma). El febrer de 1937, fou posat en llibertat i assassinat. [JD]

Languelier, Nicolàs, socialista a Barcelona (segle XX). Col·laborador al setmanari socialis-

ta reusenc *La Justicia Social*, durant l'any 1910 es féu càrrec de la columna informativa que portava per títol «La quincena en Barcelona». [PPB]

Lapeira, Josefa, anarquista a Barcelona (?-Banys d'Arles, el Vallespir, 1966). Companya de Muñoz-Díez, de qui se separà el 1938, en plena guerra civil, fou un important puntal de l'activitat de destacats militants anarquistes com Ascaso, Jover i Durruti, els quals va ajudar en totes les seves formes d'acció tant a Espanya com a França. El 1939 s'exilià a França, però fou deportada pels alemanys a Barcelona, on fou empresonada durant més d'un any. En sortir de la presó, s'exilià a Tànger, el Marroc, Algèria i França. Morí als 85 anys d'edat. [MPMJ]

Larena, Pedro, naturista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou elegit vocal del comitè directiu de la Federació Naturista quan aquesta va constituir-se el juny de 1928 a Barcelona per agrupar les diverses entitats naturistes que donaven cobertura a grups anarquistes. [JIG]

Larosa, comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació dels sindicats d'assegurances. [DBM]

Larrea González, Antonio, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local, en representació de la qual va ser tinent d'alcalde a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Larroca, Josep, el Manco, ferroviari i militant de la CNT a Lleida (segle XX). Segons sembla, va exercir, en representació de CNT-FAI, de president del primer Tribunal Popular de Lleida, entre el 22 d'agost i el 28 d'octubre de 1936, que faria la seva última sessió abans de deixar pas al Tribunal Popular constituït d'acord amb el decret de la Generalitat. Curiosament, ni tan sols va ser candidat de CNT-FAI per a formar part del nou Tribunal Popular. [JBP]

Larrosa, Ramon, societari i tipògraf (segle XX). Junt amb Ignasi Clarià, fou un dels princi-

pals dirigents de la vaga general de 1902 a Barcelona. Temps després es va apartar gairebé del tot del moviment societari. [TMS]

Lastórtoras (o Lastórteras), Miquel, internacionalista a Vilassar de Dalt (segle XIX). L'octubre de 1872, quan s'acabava de celebrar el congrés de Saint Imier, que inicià oficialment el cisma dins l'AIT, va mostrar la seva desconfiança envers les orientacions del Consell Federal de la Regió Espanyola i s'inclinà cap a postures marxistes. Significativament, per aquestes dates constà com a president dels internacionals de Vilassar de Dalt, càrrec exclòs de l'organització adoptada per la FRE de l'AIT. [TMS]

Lastra, Miquel, mariner i comunista a Barcelona (segle XX). El juny de 1934 fou elegit president del Comitè de Relacions de la secció de Barcelona del Comitè Nacional de Marinos, Obreros de los Puertos y Pescadores de España, una minúscula organització sindical comunista de la CGTU, i s'encarregà del treball de propaganda a bord dels vaixells. L'agost de 1934 fou elegit secretari d'aquest sindicat i va romandre en aquest càrrec fins al maig de 1935, quan va presentar la dimissió. L'agost de 1936 era un dels organitzadors i membre de la junta directiva del Club Internacional de Marinos. Durant la guerra civil, va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació del Transport Marítim. [JIG/DBM]

Lastre, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Transport Terrestre. [DBM]

Latasa, Hermenegildo, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí a Barcelona, víctima de les persecucions governamentals contra els sindicalistes, durant els anys de vigència del pistolerisme. [MPMJ]

Latasa Aranguren, Gabriel, sindicalista a Lleida (1887-?). Des de la Unió d'Empleats d'Oficines i Despatxos de la UGT, fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista de Lleida l'abril de 1931 i president de la seva primera junta directiva. Posteriorment va ser un dels

dos representants ugetistes al primer Ajuntament revolucionari de Lleida, el 9 de setembre de 1936, i encarregat del departament d'economia. A finals de 1937 el trobem com a cap de personal i secretari de la Junta Regional de Proveïments, fins que el febrer de 1938 passà a ocupar un càrrec en la Direcció General de Proveïments del govern central. [JSSJ]

Latorre, Basilio, pagès i sindicalista a Bunyol, la Foia de Bunyol (segle XX). En representació de la Federació Agrícola de Societats Obreres del País Valencià, va participar al V congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que se celebrà a Saragossa els dies 22, 23 i 24 de maig de 1917, en el decurs del qual presidí una de les sessions i formà part d'una de les dues ponències. Participà, també, com a delegat de la Societat de Treballadors Agrícoles de Bunyol, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. En el decurs del congrés firmà una de les ponències i tingué una activa participació en la majoria de debats. [MPMJ]

Latorre, Benvingut, paperer i internacionalista (segle XIX). Va residir a Alcoi, on fou un actiu propagador de les idees de l'AIT. Amb motiu de les persecucions contra la Internacional, aguditzades la tardor de 1873, es va traslladar a Sants i s'integrà a la secció de paperers de la localitat. Allí va cometre una petita falta, de la qual va ser absolt per la secció, a causa de la seva precària situació i de les circumstàncies desfavorables per les quals travessava l'organització. [TMS]

Latorre Aguilar, Guillem, descarregador i anarcosindicalista (Barcelona 1902-?). Fou detingut durant la vaga portuària d'octubre de 1931 acusat de coaccions. Era un dels responsables de la Caixa de Vellesa i Invalidesa de la Secció de Carbó Vegetal del Port de Barcelona el febrer de 1932. Fou responsable de compres de la Comissió Administrativa del Control Obrer de la Indústria del Carbó Vegetal el setembre de 1936, i se'l ratificà en el càrrec en l'assemblea celebrada l'agost de 1937. Fou detingut el maig de 1939 i condemnat a 20 anys de reclusió temporal. [JIG]

Latorre Cándido, Antonio, sindicalista madrileny que actuà a Lleida durant la guerra civil (1905-?). Va formar part de l'Ajuntament constituït el 22 d'octubre de 1936 en representació de la CNT, passà a dirigir el departament de sanitat. Per problemes de disciplina, el sindicat cenetista el va traslladar a Barcelona. Fou un dels organitzadors i president del sindicat anarquista sanitari a Lleida. [JSSJ]

Latre, Tomàs, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el novembre de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Eduard Esteve. S'ocupava de la tresoreria. [PPB]

Laudó Mateo, Manuel, sindicalista a Sabadell (segle xx). El 22 de gener de 1934, juntament amb Eugeni Junyent Prat, impulsà la creació del Casal Mutualista-Cooperativa Sanitària de Sabadell que procedia de la Federació de Germandats, del qual fou president durant la guerra civil del 1936 fins al 1939. Ajudà Peralba en la part combativa del Sindicat de l'Element Directiu i Tècnic de Sabadell, creat a l'inici de la guerra civil. El 20 d'abril de 1939 ingressà en la CNS (Central Nacional Sindicalista). [TMS]

Lavall, Antoni, comunista a Castelló de la Plana (segle xx). El 26 de setembre de 1931, en el moment de la seva constitució, fou elegit vicepresident del Bloc Obrer i Camperol a la ciutat de Castelló de la Plana. [PPB]

Layret i Foix, Francesc, polític i advocat (Barcelona 1880-1920). De família amb tradició republicana i benestant —el seu pare fou comerciant d'articles de rellogeria a l'engròs. Als dos anys va patir una paràlisi infantil que el va afectar en totes dues cames i que va condicionar la seva infància, amb què li augmentà la inclinació a l'estudi. Va fer els cursos de batxillerat al Liceu Poliglota, on va coincidir amb Lluís Companys, que es convertí en el seu íntim amic. El curs 1898-99 ambdós van començar la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona, que Layret va compaginar amb la de Filosofia i Lletres, i, aviat, la seva tendència a l'estudi dels fenòmens socials el va convertir en líder estudiantil; el seu brillant expedient va culminar amb la lectura de la tesi doctoral el

1905, treball que va versar sobre la societat primitiva, concepte i investigació. Durant aquests anys d'estada a la Universitat, va fundar i dirigir, amb la col·laboració de Lluís Companys, Emeteri Palma, Miquel Gaudier i Laureà Miró, l'Associació Escolar Republicana, integrada per estudiants universitaris i independent de qualsevol dels fragmentats partits republicans. Aquesta primera activitat política el va marcar profundament i des d'aleshores se sentí lligat a les reivindicacions del món obrer. Fruit de la sensibilització del nucli universitari de l'Associació Escolar, el 1902 va contribuir a la creació de l'Extensió Universitària, associació que pretenia establir un intercanvi entre la Universitat i la resta de la societat, especialment en els medis obrers. Poc temps després va integrar, junt amb els treballadors Eladi Gardó i Josep Tubau, el petit grup interessat en la creació d'un ateneu popular; la idea va reeixir i el juliol de 1903 es fundà l'Ateneu Enciclopèdic Popular —institució encaminada a la formació d'aquells treballadors que anaven accedint a llocs de responsabilitat en l'àmbit polític o sindical—, del qual Layret va redactar els estatuts i el va presidir durant el període fundacional. Devers la fi dels seus estudis universitaris ingressà a la Joventut de la Unió Republicana, partit, aleshores, dirigit per Salmerón. El 1905 es presentà a les eleccions municipals de Barcelona i fou elegit regidor pel popular districte setè quan sols tenia vint-i-cinc anys; a l'Ajuntament es va fer càrrec, provisionalment, de la tercera tinença d'alcaldia i més tard ocupà la presidència de la comissió de Finances, on va esdevenir un dels regidors que més acarnissadament perseguia la corrupció administrativa; es va encarregar també de les finances de l'Ajuntament mateix i de confeccionar el pressupost de la Reforma i el pressupost de Cultura, el qual tenia per objectiu primordial la creació de biblioteques populars i escoles amb una línia ideològica que comprenia l'ensenyament en català, coeducació i respecte de totes les confessions religioses; aquest projecte, encara que finalment no fou aprovat, va assentar les bases per a intentar fer acabar la cultura del privilegi i va llançar-lo definitivament a l'àmbit polític; també durant la seva estada a l'Ajuntament va ocupar interinament l'alcaldia de la ciutat comtal. Durant aquest temps començà la seva relació amb els principals components

d'El Poble Català, que el 1906 fundaren el Centre Nacionalista Republicà. Fruit d'aquesta confluència, el 1910 es va integrar a la Unió Federal Nacionalista Republicana, coalició dels principals partits polítics republicans catalans, i es va responsabilitzar de la seva junta municipal; junt amb Gabriel Alomar, va intentar incorporar a la UFNR un programa obrerista amb aspiracions socialitzants; però el 1914 va sortir de la coalició impulsat pels continus fracassos a les eleccions, que reflectien la manca de suport popular, i especialment, per l'aliança que la UFNR va establir amb els lerrouxistes, coneguda pel pacte de Sant Gervasi, la qual va posar de manifest la derrota del sector avançat de la coalició. El 1915 impulsà, al costat de Marcellí Domingo, el Bloc Republicà Autonomista, agrupació que pretenia aglutinar l'esquerra republicana i que va establir una línia programàtica impregnada de reformisme social amb la pretensió d'atreure les masses populars; del Bloc Republicà Autonomista, i inspirat per ell, sortirà el combatiu periòdic *La Lucha* (1916-1919). El 1917 va ser un dels fundadors i principals dirigents del Partit Republicà Català, grup polític de caire autonomista i amb uns postulats doctrinals que combinaven el federalisme pimargallià amb el socialisme democràtic, i que pretenia cobrir el buit deixat per la dissolta UFNR; el 1919, junt amb Lluís Companys, va proposar l'adhesió del partit —encara que amb tot tipus de restriccions— a la Internacional Comunista, amb la finalitat de captar el suport electoral de la classe obrera; aquesta proposta, que no fou mai efectiva, va provocar la sortida del partit dels militants que estaven en desacord amb la línia obrera que Layret pretenia donar-li. Durant els anys 1918 i 1919 va prendre part en la campanya per l'establiment d'un règim d'autonomia per a Catalunya, que fou un fracàs pel refús del govern i dels partits polítics que controlaven l'escena política espanyola; després del fracàs, va participar en converses amb Rafel Campalans i Manuel Serra i Moret per a establir a Catalunya una plataforma socialista ampla i que lluités per la solució de la «qüestió catalana». En les eleccions generals del mes de juny de 1919, en coalició amb els radicals —feta amb molts escrúpols per tal d'arrabassar a la Lliga les majories per Barcelona—, fou elegit diputat a Corts per Sabadell; les seves intervencions al Con-

grés es van caracteritzar per fer contínues crítiques a la postura de la burgesia, com a generadora de la tensió social de Catalunya, i especialment hi destacà per la defensa dels drets de sindicació i d'associació cooperativa dels treballadors catalans, vulnerats per les mesures repressives. El seu compromís vers l'obrerisme es manifestà en l'orientació donada al seu treball professional; tot just acabada la carrera, va començar a exercir d'advocat laboralista, tasca que mantingué fins al mateix instant de la seva mort. Des de la creació de la CNT, es va encarregar, gratuïtament, dels casos difícils que el sorgien a la central sindical i, per aquesta via, es va posar en contacte, i en algunes ocasions va fer amistat, amb líders obrers, dins els quals destaca Salvador Seguí. Pel juny de 1920, davant la greu situació del Principat, va gestionar a Madrid la revisió de les causes dels múltiples presos governatius existents a Catalunya, però gairebé va ser desatès pel ministre de la Governació. Tornà a Barcelona, on la situació de guerra social es va veure agreujada per la política repressiva del governador civil, el general Martínez Anido, que va clausurar els locals de la CNT i va iniciar una onada de detencions. En aquest context, i quan anava a impedir la deportació de Lluís Companys a Maó per la seva condició de regidor de l'Ajuntament de Barcelona, va ser assassinat per pistolers del Sindicat Lliure. [TMS]

Publicacions: *La sociedad primitiva. Su concepto y método de investigación*. Barcelona, 1905.

Bibliografia: FERRER, J. *Layret (1880-1920)*. Barcelona, 1971. ARNABAT, R. *Notes sobre F. Layret i el seu temps*. Vilafranca del Penedès, 1986.

Lazaré, Bernardo, anarquista a Sabadell (segle xx). Cap al desembre de 1908 col·laborava a *El Trabajo*, publicació anarquista de Sabadell. [TMS]

Lázaro Alquézar, Victòria, obrera tèxtil, sindicalista i militant cristiana (Samper de Calanda, Terol, 1935). Filla d'un sergent de la guàrdia civil, visqué en diversos pobles fins que als catorze anys, acabats els estudis primaris, s'establí definitivament a Mataró. Va treballar en primer lloc en una empresa tèxtil com a teixidora, posteriorment en el sector de la confecció i als quaranta anys, després de fer un curs d'auxiliar d'infermera, a sanitat. La seva vida

familiar marcada per una religiositat tradicional, i les experiències viscudes a la caserna de la guàrdia civil, on veia com torturaven els maquis, aviat entraren en contradicció amb la seva consciència social adquirida en l'ambient de la fàbrica. A principis dels seixanta conegué militants hoacistes i s'incorporà al grup HOAC de Mataró, on aprofundí en la seva formació cristiana i descobrí la necessitat de la lluita i de transformar les estructures socials i polítiques. Formà part d'un grup obrer d'Estudis Socials sobre sindicalisme i participà, juntament amb la seva companya Lea Cornellana, en la creació de CCOO de Mataró, on fou representant del ram tèxtil. Partidària d'entrar a la CNS per tal de canviar-la des de dins i d'aprofitar la legalitat en la defensa dels seus companys de treball, formà part del comitè d'empresa i desenvolupà la tasca d'enllaç sindical durant dotze anys. La seva acció fou necessàriament clandestina, tant a nivell laboral com a nivell familiar, donada la prohibició del seu pare d'assistir a reunions obreristes i trobades nacionals. Participà en l'ocupació dels locals de CNS, en manifestacions, i va ser impulsora de la celebració dels primers de Maig a Mataró. El seu domicili va ser escorcollat i ella detinguda, el 1967, durant quatre dies juntament amb set companys més. En el judici posterior, el TOP la condemnà a dos anys i mig de presó, però en no tenir antecedents penals li rebaixaren la pena a nou mesos. La condemna, la complí el 1969 en una cel·la aïllada de la presó de la Trinitat Vella, on treballà per redimir pena. Els últims anys del franquisme, sense deixar la militància hoacista, participà en l'organització Plataformes Anticapitalistes, després en l'OIC (Organización de Izquierda Comunista) i finalment en la UCL (Unificación Comunista de Liberación). Formà part igualment de la Comunitat Cristiana de Trinitat Nova i de la Junta de l'AAVV de Ciutat Meridiana, i fou responsable del Grup de Prevenció de la Droga. El 1993, tres anys abans de la seva jubilació, s'integrà a l'AAVV de la Trinitat Nova. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, EMILIO. *Contribución a la historia de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum, Barcelona, 1994.

Lazcoz Montserrat, Ferran, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la

CNT, el 22 d'octubre de 1936 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Tarragona, i dimití del seu càrrec el setembre de 1937 amb motiu d'haver-se d'incorporar a files. L'agost de 1936 havia format part del jurat popular que s'encarregava de jutjar els delictes per la rebel·lió militar del juliol anterior. Ocupà la secretaria de la Federació Local de la CNT tarragonina del 7 de març al 17 de juliol de 1937. [PPB]

Leal, Josep, tintorer a Barcelona (segle XIX). Consta com un dels membres destacats de la Societat de Tintorers de Barcelona, a principis del 1871. [CR]

Leal, Pasqual, obrer de la construcció i sindicalista a Mataró (segle XX). Milità a la CNT i durant els anys de la Segona República fou membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. Fou delegat del Sindicat de la Construcció de Mataró al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la guerra civil, representà la CNT a l'Ajuntament mataroní que es va constituir el 21 d'octubre de 1936. [MPMJ]

Leal de Ceca, Antoni, obrer metal·lúrgic i sindicalista a Badalona (segle XX). L'abril de 1930 va tenir una participació activa en la reconstrucció sindical de la CNT a Badalona i era membre del comitè de la Federació Local de Sindicats Obrers de la CNT. Durant aquest període fou també tresorer del Comitè Regional de Catalunya de la CNT, mentre aquest organisme va residir a Badalona (fins al juny de 1930), i, juntament amb el seu germà Joaquim, féu gestions per establir contactes conspiratius entre la CNT i el moviment revolucionari que s'estava constituint a Barcelona entre les diverses forces polítiques antimonàrquiques i militars republicans com Fermín Galán i Alejandro Sancho. Sobre els contactes amb Galán, publicà amb Juan Antonio Rodríguez el llibre *Lo que no se sabía de Fermín Galán* (Badalona 1931), mentre que al llibre de Fermín Galán, *Cartas Políticas*, 48 cartes anaven dirigides a ell. L'any 1930 era president del Sindicat Metal·lúrgic de Badalona. Amb l'adveniment de la República, milità al Partit Comunista de Catalunya, en nom del qual fou candidat a les eleccions a Corts constituents de la República del juny de 1931, per Barcelona ciutat, i a les elec-

cions al Parlament de Catalunya de novembre de 1932, per Barcelona província. També es presentà a les eleccions municipals del gener de 1934 a Badalona. Durant la guerra civil, s'afilià al PSUC i fou regidor de l'Ajuntament de Badalona. Morí a l'exili. [MPMJ/JVF]

Ledo Limia, José. treballador de la marina mercant i sindicalista (Orense 1900-1977). Milità a la CNT i va treballar com a mariner de la marina mercant a la Companyia Transatlàntica, de Barcelona, on durant molts anys va actuar com a enllaç entre Argentina i Espanya, traslladant clandestinament tant militants perseguits en un o altre país com material de propaganda. Especialment intensa fou la relació que mantingué amb Tomàs Ferreros, quan aquest era director de *Tierra y Libertad*, a qui entregava documents de *La Protesta* argentina. Durant la República, fou sentenciat a mort arran de la revolució asturiana d'octubre de 1934, i durant la guerra civil, fou delegat sindical per la CNT a la «columna gallega» que va intervenir en el front de Madrid. [MPMJ]

Leiva, José Expósito. dirigent anarquista (Úbeda, Jaén, 1918-Veneçuela 1978). Militant de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, el febrer de 1937 fou designat secretari de propaganda de la FIJL en el II congrés celebrat a València. Detingut a Alacant al final de la guerra, l'abril de 1939, fou condemnat a mort a Madrid el 29 de febrer de 1940. N'escapà de la mort a causa de la seva joventut, ja que la pena li fou commutada per la de trenta anys i va romandre a la presó fins al 1943, que va obtenir la llibertat provisional. D'octubre de 1944 a setembre de 1945 fou membre del Comitè Nacional de la CNT i del Comitè Nacional de l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques. El setembre de 1945 fou designat representant de la CNT al govern de la República constituït a l'exili mexicà per José Giral, on ocupà el ministeri d'Agricultura. El maig de 1946, des de Catalunya, va adreçar als comitès nacionals de la CNT i de la FIJL d'Espanya un «Informe general de actividad que presenta José E. Leiva desde su llegada a Francia hasta la fecha que se consigna al final de este documento». Presentà la dimissió en el govern republicà el gener de 1947, quan l'anomenat «govern de l'esperança» entrà en crisi arran del fracàs de les re-

solucions que va prendre l'ONU contra el règim franquista. El 1948 va publicar *En nombre de Dios, de España y de Franco. Memorias de un condenado a muerte* (Buenos Aires 1948), on relatava les seves vivències per les presons d'Alacant, Santa Bàrbara, Santa Engracia i Pamplona després de la guerra civil. Posteriorment va residir a Veneçuela, on treballà com a corresponsal de l'Agència France Presse. [MPMJ]

Bibliografia: LORENZO, César M. *Les anarquistes espagnols et le pouvoir (1868-1969)*. París, 1969.

León, Antonio. treballador d'arts gràfiques, miner i sindicalista (Barcelona 1909-Alès, França, 1989). Militava a la CNT quan el 1936, en esclatar la guerra civil, es trobava a Amposta. S'incorporà a les unitats de combat confederals, dins els serveis especials de mines i contramines, i participà en diverses batalles com les de Terol, Sabiñánigo i altres, amb el grau de capità. El 1939 s'exilià a França, patí camps de concentració a Montlluís, Vernet i Setfons, treballà a les mines de la Grand Comba (Gard), però, arran d'una vaga de miners en què participà, fou reintegrat al camp de Vernet. Detingut pels alemanys, fou enviat a camps d'extermini d'Alemanya i després d'ésser alliberat s'allistà a l'exèrcit nord-americà fins a la fi de la Segona Guerra Mundial. El 1945 tornà a treballar com a miner a la Grand Comba i participà en la reorganització de la CNT a l'exili. Fou secretari de la Comissió de Relacions d'Erau-Gard i Losèra i durant el període de 1960 a 1970 fou secretari de Cultura i Propaganda en el Secretariat Intercontinental de la CNT a l'exili, que residia a Tolosa. [MPMJ]

Bibliografia: *Cenit*, núm. 316, 1989.

León, Josep. ferroviari i socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1928 va ser escollit president del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

León, Manuel, pagès i sindicalista a Massamagrell, l'Horta del Nord (segle xx). Fou delegat de la Societat Obrera de Massamagrell al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre

de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

León Martínez, Pedro, treballador del sector químic i sindicalista (Calahorra, La Rioja, 1924). L'any 1943 va marxar al Brasil, on va estar fins al 1960, quan va arribar a Barcelona. Al Brasil va ser president del Centro Español Democrático de São Paulo. A la seva arribada a Barcelona va treballar com a representant comercial i en una empresa de publicitat. El 1961 va ingressar al PSUC i va ser militant de l'OSO. L'any 1965 es va incorporar al moviment de les Comissions, on va participar en la coordinadora local de Barcelona, com a membre de la coordinadora del sector de químiques, entre els anys 1965 i 1969. El 1969 va ser detingut i va complir una condemna de cinc anys a les presons de Barcelona, Carabanchel, Jaén i Palència. [JTH]

León Rodríguez, Antonia, modista i sindicalista a Barcelona (?-Perpinyà 1958). Milità a la CNT, en el Sindicat del Vestir, on s'ocupà de la biblioteca. El 1932 va formar part de la primera comissió fundadora de Mujeres Libres. El 1939 va romandre a Barcelona, on va patir turments físics i morals. S'exilià a França el 1946 i morí als 66 anys d'edat. [MPMJ]

Lerroux García, Alejandro, polític i periodista (La Rambla, Andalusia, 1864-Madrid 1949). Fill d'un militar, cap al 1890 s'afilià al partit republicà de Ruiz Zorrilla a Madrid i fou redactor i director d'*El País*. El 1897 va fundar el diari *El Progreso*, que li oferí una plataforma des d'on va estar en contacte amb dirigents anarquistes establerts a Madrid, com Joan Montseny (Federico Urales), amb qui va portar a terme la campanya de revisió dels processos de Montjuïc. Amb aquesta campanya, i amb l'actitud contrària a la guerra de Cuba, aconseguí un gran ressò prop dels medis obreristes, però no evità ser empresonat el mes de juny de 1898 i romandre a la presó fins al mes de febrer de 1899. A començaments de juliol de 1899 va participar, juntament amb Pablo Iglesias, en un míting a Barcelona, on fou l'orador més aclamat. D'aquest període sorgí la proposta de constituir una Unió Socialista que agrupés marxistes, anarquistes i republicans revolucionaris, i l'octubre de 1900 va participar en l'as-

semblea constituent de la Federació de Societats Obreres, de caràcter bakuninista. Arribà de manera definitiva a Barcelona l'abril de 1901 i participà activament, a la candidatura d'Unió Republicana, en les eleccions de maig del mateix any, aconseguí l'acta de diputat. Fou reelegit el 1903 i el 1905 i ben aviat impulsà una renovació del republicanisme a Catalunya tenint com a base el suport obrer que va aconseguir a Barcelona i altres ciutats industrials catalanes. Gràcies a la desorganització del moviment obrer català, posterior als processos de Montjuïc, portà a terme una important tasca organitzativa i de mobilització social obrera. Importà d'un viatge que realitzà a Brussel·les el 1902 la idea de crear les anomenades Casas del Pueblo, intensificà la creació de fraternitats, centres i ateneus republicans pels barris obrers, que eren al mateix temps llocs de reunió, de cultura i esbarjo, i organitzà les famoses «meriendas fraternales» els diumenges. De personalitat suggestiva i dinàmica, amb una oratòria directa i emotiva, radicalment republicana, incidia sobretot en la classe obrera amb un discurs carregat d'anticlericalisme i de demagògia social, per la qual cosa aviat fou conegut com «l'emperador del Paralelo». Les seves propostes foren, al mateix temps, clarament anticatalanistes, contràries a la Lliga Regionalista, que havia aparegut amb força a les eleccions de maig de 1901, de tal manera que l'anticatalanisme visceral figurà com un dels elements constitutius del seu discurs. La historiografia ha demostrat el que els seus contemporanis ja havien denunciat: que des del mes de desembre de 1899 rebia un sou del ministeri de la Governació de Madrid, des d'on fou enviat a Barcelona per a neutralitzar l'ascens del catalanisme, i que va continuar cobrant dels «fons reservats» del ministeri. Arran dels fets del *Cu-Cut!* del novembre de 1905, es distingí per la seva defensa a favor dels militars, s'oposà al moviment de la Solidaritat Catalana (1906) i, perjudicat per l'atemptat que va sofrir Cambó l'abril de 1907, resultà derrotat a les eleccions del mateix mes. El gener del 1908 va fundar el Partit Republicà Radical, que va prendre com a base el sector barceloní de la Unió Republicana i que incorporà també el blasquisme valencià. Acusat d'un delictes de premsa i privat d'immunitat parlamentària, el febrer de 1908 s'exilià a França i a l'Argentina, on va romandre fins al

novembre de 1909. No va participar, així, en els fets de la Setmana Tràgica barcelonina, on els lerrouxistes varen tenir un paper important. Al seu retorn, després de perdre bona part del recolzament obrer i popular, moderà el seu radicalisme social i polític i adreçà la seva alternativa republicana a les classes mitjanes. Participà encara en l'Assemblea de Parlamentaris de Barcelona (1917) i a finals de la Dictadura de Primo de Rivera fou un dels signants del pacte de Sant Sebastià (1930) i formà part del comitè revolucionari que va preparar l'adveniment de la Segona República. Definitivament desvinculat de Catalunya i defensant posicions moderades de centre-dreta, durant la República fou ministre en diverses ocasions i presidí el govern entre setembre de 1933 i setembre de 1935. En esclatar la guerra civil, marxà a Portugal, des d'on donà suport a la insurrecció dels militars contra la República. Retornà a Madrid l'any 1947, poc abans de morir, perquè Franco no li perdonà l'anticlericalisme de la seva joventut. Posteriorment el concepte *lerrouxisme* ha servit per a definir actituds espanyolistes i anticatalanistes. [MPMJ]

Publicacions: *Mi Evangelio* (Barcelona 1906); *De la lucha* (Barcelona 1908); *Ferrer y su proceso en las Cortes* (Barcelona 1911); *Al servicio de la República* (Madrid 1930); *La pequeña historia. Apuntes para la historia grande* (Buenos Aires 1945); *Mis memorias* (Madrid 1963).

Bibliografia: ÀLVAREZ JUNCO, JOSÉ. *El Emperador del Paralelo. Lerroux y la demagogia populista*. Madrid, 1990. BARK, E. *Semblanza crítica de Alejandro Lerroux*. Madrid, 1910. CULLA, JOAN B. *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*. Barcelona, 1986. ROMERO MAURA, J. *La Rosa de Fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*. Barcelona, 1975. ULLMAN, JOAN C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socio-económicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Leval, Gaston. Vegeu: Piller, Pierre

Liaño, Conchita, anarquista a Barcelona (París 1916). Filla de pares viatgers, de petita va viure a Cuba i a Mèxic, fins que amb 11 anys va arribar a Barcelona. Activa militant a l'ateneu llibertari del carrer Cartagena de Barcelona Amor y Voluntad durant la Segona República, en esclatar la guerra civil fou una de les fundadores de l'agrupació Mujeres Libres i secretària del comitè regional de Catalunya de les do-

nes anarquistes. Exiliada a partir de 1939, va marxar a Veneçuela, on encara residia el 1999. [PPB]

Liarte Viu, Ramon, periodista i anarquista a Barcelona (Almudévar, Osca, ?). Militant de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, el febrer de 1937 fou designat secretari d'organització de la FIJL en el II congrés celebrat a València. Va participar en el I Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el juny de 1937, on es manifestà com un excel·lent orador i on va entrar a formar part del comitè regional. Ocupà el càrrec de secretari general i el juliol de 1937 assistí, amb caràcter informatiu, al Ple que va celebrar la FIJL, ja que l'organització catalana va decidir no integrar-se a l'organització peninsular. El 21 de juliol de 1937 va participar en el míting celebrat a l'Olimpia de Barcelona per la CNT, juntament amb Frederica Montseny, Francesc Isgleas i Joaquim Cortés, on es va denunciar la repressió posterior als fets de Maig de 1937. Va defensar-hi l'actitud de les Joventuts Llibertàries de no acceptar més concessions a la contrarevolució i de portar la revolució al més lluny possible. El setembre de 1937 va participar en el II congrés de les JJLL de Catalunya, on ja no fou reelegit. Director de les revistes *Esfuerzo* i *El Frente*, va marxar al front amb la 26 Divisió (columna Durruti). Després de la guerra civil, s'exilià a França i va residir a Tolosa, on va continuar mantenint càrrecs orgànics dins la CNT. El 1953 fou secretari general del sector de la CNT partidari que l'exili anarcosindicalista depengués de l'organització clandestina existent a Espanya. El 1977 va publicar el seu assaig teòric *La CNT y el federalismo de los pueblos de España*, on elaborava una proposta de confederació dels pobles hispànics, des de la perspectiva llibertària i les arrels federalistes de la CNT. [PPB]

Bibliografia: PAZ, ABEL. *Viaje al pasado (1936-1939)*. Barcelona, 1995.

Licro, Rosalino, fuster i sindicalista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Societat de Fusters de Sant Martí de Provençals al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Lidia, Palmiro de, escriptor i periodista (?-Cuba 1927?). Era el pseudònim utilitzat per Adrián del Valle. Durant la dècada dels vuitanta va ser una de les figures importants de l'anarquisme barceloní, al costat d'altres destacats militants com Ferran Tarrida del Màrmol o Pere Esteve. Escribia assíduament al periòdic anarcocollectivista *El Productor*, i era membre del seu cercle. Posteriorment —juliol, agost i setembre de 1927—, responent a una invitació de Federico Úrales, relatà en una espècie de «memòries» els seus records barcelonins i va descriure els medis llibertaris de la ciutat entre 1886 i 1891. El mateix setembre de 1927 publicà al periòdic de parla hispànica *Cultura Proletaria* de Nova York l'article «Pedro Esteve», en el qual continuava els seus records i descrivia, en aquesta ocasió, els cercles i ambients anarquistes de Nova York i de Cuba de l'època. A finals de la dècada dels vuitanta, enmig de la polèmica entre partidaris de la teoria econòmica collectivista i els de la comunista, evolucionà cap aquesta segona postura; com molts altres convertits, ho justificà dient: «Para mí lo esencial era la doctrina libertaria del anarquismo (...) lo primordial era la libertad y la igualdad; lo secundario la estructura económica (...). Sigo manteniendo el mismo criterio, pero estimando que el comunismo es la forma más sencilla y la que probablemente prevalecerá en la sociedad libertaria una vez afianzada.» El 1892, juntament amb Pere Esteve, emigrà cap a Amèrica i s'instal·là a Cuba. [TAG]

Publicacions: *Evocando el Pasado (1886-1892)*. Madrid, 1927; «Dos palabras», Vol. III. A: *Certamen Socialista Libertario*. La Plata, 1898.

Bibliografia: LOVEIRA, C. «Adrián del Valle, escritor y periodista de Cuba, Conferencia dada por el señor... el día 13 de Febrero de 1927 en la Academia Nacional de Artes y Letras». A: *Cuba Contemporánea*. 1927, març, l'Havana.

Liern, Bernat, constructor d'automòbils i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat de Constructores de Cotxes i Carrosseries d'Automòbils de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Ligoña Clavell, Josep Lluís, treballador del tèxtil i sindicalista (Mataró 1947). Va començar a treballar a l'empresa del tèxtil Subirà i Cia. de Mataró el 1963. Va ingressar a Comissions el 1973, com a membre de la CO de l'empresa. Va ser responsable del tèxtil de la Coordinadora Local de CCOO de Mataró. El 1975 va ser president del Sindicat del Tèxtil de la UTT Local de Mataró. El 1980 va passar a treballar a Televisió de Mataró. [JTH]

Lillant, Florián, representant sindical a Tiana (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Tiana. [XPM]

Linares, socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la Joventut Socialista de Catalunya (Unió Socialista de Catalunya), el març de 1934 fou un dels signants del document contrari a la col·laboració governamental de la USC, qualificada de «claudicació» i de «sacrifici» a les «justes reivindicacions dels treballadors». [MPMJ]

Linares Gomis, Josep, teixidor i sindicalista comunista (València 1920). Treballador de l'empresa tèxtil Mataix SA, d'Alcoi, fou president de la UTT comarcal tèxtil i membre del Secretariat Nacional de CCOO. [RIRB]

Linchini, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional dels Comitès de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. [XPM]

Lípez, Gracià, mestre i dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la guerra civil, va ser conseller municipal per la CNT d'octubre de 1936 fins a gener de 1937. [JLJ]

Lípez, Vicenç, treballador de la pell i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Ram de la Pell de Barcelona. [XPM]

Listosella i Huix, Rossend, comunista a Santa Coloma de Farners (segle XX). Entrà a formar

part de l'Ajuntament de Santa Coloma, en representació del PSUC, el 9 de setembre de 1937. Abandonà l'Ajuntament el 7 d'abril de 1938 quan fou mobilitzat per a anar al front. [PPB]

Litrán, Cristóbal, editor racionalista i polític radical a Barcelona (segle xx). Havia estat periodista republicà radical. Íntim col·laborador de Francesc Ferrer i Guàrdia, era el director comercial de l'editorial de l'Escola Moderna i dirigent de la Casa del Poble del partit radical. El 26 de juliol de 1909, en esclatar la Setmana Tràgica, va preparar una entrevista entre Ferrer i el dirigent radical Emiliano Iglesias, que no acabà de produir-se, i serví de pont entre Ferrer i els dirigents radicals durant la Setmana Tràgica. Detingut després dels esdeveniments, fou desterrat a Alcanyís juntament amb Soledad Vilafranca, la companya de Ferrer, i Anselmo Lorenzo, entre altres col·laboradors de Ferrer, i a desgrat de les relacions que havia mantingut amb aquest durant la Setmana Tràgica no fou cridat a declarar en el seu judici. Posteriorment, durant els anys 1910 i 1911 fou un dels defensors més vehements de Ferrer, a través dels articles que publicà a les pàgines d'*El Progreso*. [MPMJ]

Bibliografia: ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Lizano Berges, Vicente, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1927). Va treballar a Hispano Olivetti des del 1951 fins al 1959 i posteriorment a Soler Almirall. Militant del PSUC des del 1958, va ser responsable d'agitació i propaganda del comitè de Sector de Zona Franca des de l'any 1959 al 1961. Va ser un dels impulsors del PSUC i de CCOO a Soler Almirall, on va ser membre del jurat d'empresa des dels anys seixanta. [JGS]

Llabrés, Bartomeu, fonedor i dirigent socialista a Mallorca (segle xx). Membre de les joventuts socialistes de Palma, fou delegat al congrés constitutiu de la Federació Socialista Balear que s'hi celebrà l'1 de gener de 1913. El desembre de 1915 fou un dels oradors al primer míting públic que inaugurà a Mallorca la campanya en contra de l'escassetat de les sub-sistències. [PPB]

Llabrés, Jaume, sabater i socialista a Mallorca (segle xx). L'abril de 1914 fou delegat, per l'agrupació socialista de Palma, al tercer congrés de la Federació Socialista Balear que se celebrà a Lluçmajor. Dirigent de La Igualdad, Sociedad de Constructores de Calzado, de Palma, participà al primer congrés balear de sabaters que tingué lloc a Alaró el març de 1915. [PPB]

Llabrés Garcia, Miquel, picapedrer, sindicalista i polític (Palma 1899-1937). El 1923, s'afilià al Partit Comunista d'Espanya. Durant els anys de la Segona República, esdevingué un dels màxims dirigents del PCE a les Balears. Fou candidat a diputat en les eleccions de novembre de 1933. Fou president del Sindicat Únic del Ram de la Construcció, adscrit a la Confederació General de Treballadors Unitària —CGTU— (1934-36) i d'El Treball, de la UGT (1936). El 1936, era secretari sindical del Comitè Provincial del PCE. Al començament de la guerra civil, s'amagà. Més tard es presentà a les autoritats i desaparegué. [DG]

Llàcer, Josefa, internacionalista a Alcoi (segle XIX). Domiciliada al carrer Sant Antoni, 57, d'Alcoi, el seu domicili va servir de «bústia» per a la correspondència de la federació local. El Consell Federal li va fer arribar, l'abril de 1874, 500 exemplars del *Manifest als Treballadors d'Espanya* per a distribuir a diferents localitats del País Valencià. [END]

Llach, Antoni, manyà i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1873, constava com un dels representants de la secció de serrallers de la federació local barcelonesa de l'AIT. El 21 del mateix any, va signar un document en el qual un grup de dirigents obrers barcelonins advertien els soldats que no confessin en les promeses fetes pel règim republicà. Alguns d'aquests dirigents obrers foren detinguts poc després d'haver-se distribuït el text. (Vegeu: Achón, Antoni.) [EOF]

Llach i Soliva, Joan, cabetià, activista a Barcelona (segle XIX). Estigué vinculat al grup cabetià que es configurà a Barcelona en els últims anys de la dècada 1830-1840. A partir del 1846, juntament amb Narcís Monturiol, començà a publicar diversos articles a *La Madre de Familia*, com a defensor del republicanisme federal. [EOF]

Llacuna, Pere, peó d'estampats, a Barcelona (segle XIX). És un dels signants, amb Pere Puigventós, Miquel Solernou i d'altres, del conveni col·lectiu del sector, del 5 de febrer de 1855. [CR]

Lladó, Constantí, boter al Masnou (segle XIX). Dirigent de la secció local del Masnou de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (amb una trentena d'afiliats), assistí com a representant d'aquella als 15è (1887) i 17è (1889) congressos de la Federació de Boters. També va ser membre de la seva comissió consultiva els anys 1887-1889. [RAM]

Lladó, Jaume, teixidor i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Inicià la militància política durant la revolució democràtica del 1868, quan participà de manera esporàdica en la Societat de Teixidors de Sabadell, dirigida pels germans Joan i Pere Moix. El gener del mateix any, assistí a la reunió general convocada per l'esmentada associació per tal de donar resposta al conflicte generat a la fàbrica tèxtil Sampere i, al mateix temps, escollir una comissió encarregada de negociar amb els fabricants un nou conveni sobre el preu de les passades. [EOF]

Lladó, Joan, polític i sindicalista a Mallorca (segle XX). Cap a 1927, era membre de les joventuts socialistes. Durant la Segona República, fou un dels membres destacats de la UGT i del PSOE a Mallorca. Va ésser secretari general de la UGT de Balears (1933) i membre de l'executiva de la Federació Socialista Balear (1936). [AMR]

Lladó, Joaquim, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). Durant la dècada dels quaranta del segle XIX, va prendre part en l'acte fundacional de la Societat de Teixidors o Associació Mútua de la Indústria Cotonera, societat creada a Barcelona sota la presidència de Joan Muns (maig 1840). [EOF]

Lladó, Marc, activista societari a Barcelona (segle XIX). Empresonat conjuntament amb quaranta-set dirigents obrers més, va signar una petició a les Corts, el 8 de novembre de 1853. Posteriorment, va aparèixer com un dels signants del manifest del 10 de juny de 1864,

favorable al sindicalisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [EOF]

Lladó Cortina, Manuel, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Gironella (segle XX). Va ser membre del grup àcrata Amor y Verdad, que duia a terme conferències, mítings i repartiment de fullets informatius; ocasionalment representant d'aquest a l'hora de demanar permisos a l'Ajuntament per a repartir fullets informatius. Fou també membre del Casal Democràtic. Membre del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT, el 1921 fou un dels representants a l'assemblea que aquest sindicat realitzà sobre «l'art fabril i tèxtil», tractant amb la patronal. El 1932 fou secretari del dit sindicat. Per l'absència d'organitzacions del PSUC al poble, va ocupar un dels càrrecs destinats a aquest partit al Consell municipal com a delegat de la CNT. El 28 d'octubre de 1936, quan es constituïren les comissions de l'Ajuntament, va participar en les d'Economia i Finances i la de Treball. A l'acabament de la guerra, s'exilià a París. [JCR/JJR]

Lladó Font, Ricard, administratiu i dirigent obrer (Manresa 1915). Inicialment treballava a la Telefònica, d'on va ser despatxat arran d'una vaga. El 1933 era de la junta del Centre de Dependents de Manresa i va formar part del comitè de la vaga del Mercantil de Catalunya. Es va afiliar al BOC i en crear-se el POUM va ser elegit secretari local de Manresa i de la comarcal Manresa-Berga, al mateix temps també va ser membre del comitè central del POUM. El 19 de juliol va participar en la formació del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa. Va anar al front d'Osca amb la 29 Divisió, i en ser declarat el POUM fora de la llei el van traslladar al front de Xàtiva, on va ser detingut i empresonat a la presó de València. La insurrecció de Casado el va alliberar i va retornar al front. Acabada la guerra, va ser internat en un camp de concentració de València, la Plaça de Bous, d'on va fugir i va anar a Barcelona. Del 1939 al 1941 hi va treballar en la clandestinitat per refer el POUM. El 1941 va ser detingut per la seva activitat política, va ser jutjat i condemnat i no va sortir de la presó fins al juny de 1943. Va anar a residir a Manresa, on començà a treballar a la Maquinària Industrial, i va continuar la lluita antifranquista des de la seva res-

ponsabilitat dins el comitè executiu del POUM. Va ser novament detingut l'any 1952 juntament amb 19 membres més del partit. En el judici fet per la jurisdicció ordinària, van aconseguir ser defensats per l'advocat Condemines i va sortir al cap de quatre mesos. En sortir de la presó va deixar l'activisme polític, tot i que va mantenir contacte amb els seus companys. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La Guerra Civil (1936-1939)*. Manresa, 1992.

Lladó i Quintana, Josep. Segalet, obrer del tèxtil i dirigent cooperativista a Manlleu (Olost de Lluçanès 1880-Hyères, França, 1963). Vinculat a la Societat Obrera Art Fabril i Annexos de Manlleu, l'any 1916 en va ser elegit president. Impulsor del cooperativisme de consum a Manlleu, va ser president uns quants anys de la Cooperativa Mútua de Pa i Queviures. Va ser un dels principals dirigents del cooperativisme osonenc, va impulsar amb èxit la formació d'una federació de cooperatives de consum a la comarca i gaudia de gran prestigi en el món del cooperativisme osonenc i català. Escrivia articles d'opinió, sobre temes cooperativistes, al setmanari *Acció Cooperatista*. Va participar en mitjans i actes de propaganda societària a poblacions del Ripollès i Osona, com Montseny, Ripoll, Sant Quirze de Besora, Roda de Ter, Sant Hipòlit de Voltregà i Torelló. D'ideologia socialista, milità a la Federació Socialista Catalana i fou delegat de l'Agrupació Socialista de Manlleu en el III congrés de la federació, que se celebrà a Mataró el maig de 1913. Posteriorment passà a militar a la USC. L'any 1934 va ser elegit regidor a l'Ajuntament de Manlleu pel Front Únic d'Esquerres. El 1937, durant la guerra civil, en representació del PSUC, va ser elegit alcalde de la població. Acabada la guerra, va viure amagat a la ciutat de Barcelona durant nou anys, fins que va poder passar la frontera i es va establir a la ciutat francesa de Lió. [JCP/PPB]

Lladó i Roca, Bru, sabater, republicà federal i dirigent obrer que va evolucionar vers l'anarquisme militant (Sabadell 1881-Mèxic 1946). Va néixer en una família obrera de Sabadell (el pare era teixidor); era molt jove, encara, quan va incorporar-se amb altres sindicalistes, àdhuc republicans i federals com ell mateix, a la Fe-

deració Obrera Sabadellenca (FOS) —L'Obrera, del carrer de l'Estrella—, on des de principis de segle tenien el seu estatge totes les societats obreres locals. Fins a 1909, va fer-se visible en gairebé tots els intents organitzatius del jovent republicà, federal i catalanista de Sabadell; singularment, el 1907, va donar suport des de la Joventut Federal a Solidaritat Catalana i, així mateix, a la incorporació del Cercle Republicà Federal de Sabadell a les candidatures solidàries i catalanistes. El 1908, va enfrontar-se a les pressions i maniobres dels republicans radicals que volien obtenir el control de l'esmentat Cercle; finalment, va abandonar-lo quan els lerrouixistes van aconseguir-ho. El 1909, va dirigir *Ciudadania*, el setmanari portaveu de la Joventut Federalista local; va participar en els fets de la Setmana Tràgica, i, després, va exiliar-se a França, fins que va ser indultat el juliol de 1910. El seu retorn a Sabadell, i el de la resta d'indultats, va ser molt sorollós i va marcar el seu atansament als mitjans obreristes partidaris de l'«acció directa». El mateix estiu de 1910, quan va esclatar el conflicte vaguístic a la fàbrica Seydoux, Lladó, que ja era vicepresident de la FOS, es va manifestar partidari irreductible del «tot o res!». Empresonat el 1910, el 1911, i, de nou, el 1913, ja era un dirigent reconegut de l'anarcosindicalisme sabadellenc quan va participar en els preparatius de la vaga general de l'agost de 1917. Arran d'aquests fets, va haver de fugir de nou a França i, al seu retorn, el maig de 1918, va incorporar-se, junt amb la plana major de la militància anarcosindicalista, a actes de propaganda celebrats arreu de Catalunya. Garcia Oliver el recorda a la tribuna com un company «de hablar campechano y voz atiplada y ya algo cascada, pero que agradaba a la concurrencia por la sencillez de su discurso». De la mateixa opinió era Manuel Buenacasa, que, a més, el recorda amb llàgrimes als ulls, incapaç de parlar en un miting celebrat dos dies després de l'assassinat de Seguí, a qui —segons ell— Lladó «estimava entrañablemente». De fet, havia aconseguit una anomenada pròpia bellugant-se prop de Teresa Claramunt, Salvador Seguí o Pestaña. Tot i això, també va ser força conflictiu des de la perspectiva militant mateix. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, com a responsable de l'edificació de «vivendes per a l'ús i propietat dels socis», va impulsar les tasques de la Co-

perativa Obrera «Cultura y Solidaridad», constituïda a Sabadell el febrer de 1922. El descontentament provocat per la seva gestió en la construcció d'un total de 36 «casas baratas», més un cup, un pou i un motor elèctric va fer d'ell un autèntic «capità aranya» de les finances cooperatives i, arran d'haver estat demanat judicialment per constructors i usuaris, va ésser formalment expulsat de la CNT el 1928 en un Ple regional celebrat clandestinament, a Sabadell mateix, a proposta de Josep Moix. No va tornar a fer-se plenament visible en àmbits confederals catalans fins a l'escissió dels Sindicats Únics i l'aixecament anarquista de l'Alt Llobregat. Detingut el gener de 1932, va ser deportat a Villa Cisneros a bord del vaixell *Buenos Aires*, junt amb Durruti i dos dels germans Ascaso (Francisco i Domingo, el més gran) entre d'altres; amb ells va protagonitzar una oberta insubordinació quan el vaixell es trobava davant les costes de Fernando Poo. De retorn a Catalunya, o potser abans, es va enfrontar, des del Sindicat Únic d'Oficis Diversos, amb la Federació Local de Sindicats de Sabadell i el seu dirigent, Josep Moix, llavors alineats amb els Sindicats d'Oposició confederal. Igualment, va atansar-se a la FAI i, en concret, al grup d'afinitat anarquista que, a Barcelona, liderava Jaume Balius, que com ell tenia un passat catalanista (a Lladó, els seus companys de Sabadell el descrivien com un pintoresc «anarcconfederal»). El 17 d'octubre de 1936, va integrar-se com a regidor d'Economia a l'Ajuntament revolucionari de Sabadell. La seva tasca va desenvolupar-se enmig de greus tensions sorgides a l'entorn de les iniciatives anarquistes en temes com l'escassetat de queviures i el funcionament de les targes de racionament; la disposició dels fons de la Caixa de Cabals no pressupostats; els nivells salarials i els de preus, en especial en els productes destinats a l'exportació; la incautació de terres; i, per afavorir les tasques camperoles bàsiques, la distribució dels mitjans econòmics que, els mesos d'hivern, eren indispensables per a la sembra. El març de 1937, en ésser reorganitzada la institució municipal i desplaçada la CNT local d'alguns llocs clau, va passar a la Comissió Permanent de Finances, dependent d'una regidoria que llavors controlava l'ERC. Mentrestant, era responsable de la Delegació Comarcal d'Economia de la Generalitat a Sabadell. El

maig de 1937, les tensions de l'entorn polític català van ser aprofitades pels enemics polítics de Lladó i, en especial, per Josep Moix, per a promoure la seva defenestració municipal. El motiu va ser el suport a la iniciativa insurreccional de «Los Amigos de Durruti» durant els fets de Maig, en oberta contradicció amb l'actitud de l'Ajuntament de Sabadell, que va decidir «estar al costat del govern de la Generalitat». Va marxar a França quan ja era imminent l'ocupació franquista de Sabadell, pels volts del 27 de gener de 1939. Per l'esclerosi que patia, amb els moviments limitats, va tenir problemes per a trobar lloc als camions que es dirigien des de Figueres cap a la frontera (per a fer-li lloc, va haver d'intervenir-hi l'anarquista argentí Edgar Ricetti, que des de 1927 i fins al final de la guerra havia regentat una escola activa a Sabadell). A França, va embarcar-se cap a Amèrica, gràcies a les gestions del SERE. [STG]

Publicacions: *El comunismo libertario (Su base, su medio, su fin)*. Barcelona, 1936.

Bibliografia: Arxiu Històric de Sabadell. *Expedients de Llicències d'Obres, 1923-1924 i 1925; i Actes Municipals. Ajuntament de Sabadell*. A.107 i A.108. BUENACASA, M. *El movimiento obrero español (1886-1926). Historia y crítica. Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966. BURGUEÍS, M. *Sabadell del meu record. Cinquanta anys d'història anecdòtica local*. Sabadell, 1982. *Estatutos de la Sección de Producción y Construcción de la Cooperativa Obrera «Cultura y Solidaridad»*, Sabadell, 1923. CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició. Annex per a la història de Sabadell*. Vol. II-VI. Sabadell, 1977-1982. MANENT, J. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París, 1976. TAVERA, S. & UCELAY DA CAL, E. «Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938». A: *Historia Contemporánea*. 1993, núm. 9, pàg. 167-190.

Lladó i Roca, Lluís (o Joan), anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Germà de Bru Lladó, va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. Juntament amb la plana major de la vaga, fou detingut el 4 d'agost. Encartat per aquests fets, fou acusat d'excitar a la rebel·lió. En representació dels teixidors de Sabadell assistí al congrés regional de la CNT, celebrat a Sants del 28 de juny al primer de juliol de 1918. [TMS]

Llagostera, Joan, comunista al Catllar, Tarragonès (segle XX). Militant del POUM, fou un actiu propagandista durant la guerra civil a la comarca del Tarragonès i durant els primers mesos de la guerra civil fou alcalde segon al Catllar. [PPB]

Llagostera, Melcior, societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870, consta com a comptador de la Societat de Tintorers de Vermell de Barcelona. [CR]

Llama, Josep de, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el congrés dels obrers de la construcció de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871, com a delegat dels picapedrers de Barcelona. [CR]

Llanas, Francesc, boter a Altafulla (segle XIX). Dirigent i fundador de la Secció Local d'Altafulla de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Fou delegat dels boters altafullencs als 15è (1887) i 17è (1889) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Llanas, Gabriel, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Llanes, Joan, boter i sindicalista a Tortosa (segle XX). Dirigent de la Secció Local dels Boters de Tortosa, ocupà durant la dècada dels vint càrrecs a la Federació d'Obrers Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Llaneza Gil, Manuel, socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1934 va ser escollit secretari general de l'agrupació de Barcelona del PSOE. [DBM]

Llansà Bagés, Josep, obrer de la construcció i radical a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Radical (lerrouxista), va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina, quan el dia 28 de juliol va dirigir el grup de rebels que va incendiar l'edifici dels Germans de les Escoles Cristianes al barri de les Corts. Abans de l'incendi, va ordenar que escorcollessin els religiosos amb l'objecte de

buscar armes, i en no trobar-ne cap va permetre que se n'anessin. [MPMJ]

Llupart i Ribas, Rafael, paleta i sindicalista (Banyoles 1886-?). President del sindicat local El Progreso Albañil des del 1907, fou implicat en els aldarulls del juliol de 1909 a Banyoles, per la qual cosa fou empresonat. Vinculat progressivament al socialisme, poc abans de la proclamació de la Segona República, el març de 1931, participà en la fundació del Partit Socialista a Banyoles i fou president de la UGT. També va ser redactor de la publicació *Socialisme* (1931-32), que esdevingué òrgan de la USC-secció de Banyoles, tot i que el gener de 1933 fou expulsat d'aquesta organització juntament amb altres membres. El febrer de 1934 es presentà a les eleccions municipals com a cap de llista de la Coalició Obrerista d'Esquerres, oposada a la Coalició d'Esquerres, però no fou escollit. Més endavant es traslladà a Girona i durant la guerra fou regidor d'aquesta ciutat en representació del PSUC, des de l'agost de 1936 fins al 1939. [PBC]

Llardell, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1886, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de febrer de 1887. Uns anys després fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunista, que varen constituir a Barcelona a les darreries de 1890 homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB/TMS]

Llauneta, Simó, socialista a Barcelona (segle XX). Militant d'Estat Català, l'octubre de 1932 fou un dels fundadors i dirigents del Partit Català Proletari. [PPB]

Llauradó, cooperativista a Barcelona (segle XIX). Des de mitjan 1869 era director de la Societat Cooperativa d'Oficials Marbristes de Barcelona, càrrec que continuava exercint a principis de l'any següent. [CR]

Llauradó, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Al congrés que la Unió dels Treballadors del Camp va celebrar a Barcelona els dies 18-22 de maig de 1873, va ser-ne elegit secretari general. Va dimitir, com la resta de la junta, el

21 de novembre següent, per haver-se separat de l'AIT la secció de Reus. [CR]

Llauró, Pere, treballador portuari i sindicalista (segle xx). Era el president de la Germanat de Faixins del Comerç de Barcelona el gener de 1902 en el moment de la seva constitució. [JIG]

Llavall Pujol, Valentí, dirigent comunista a Manresa (segle xx). El 1938 era secretari del comitè de Manresa i del Bages de la UGT. Quan el maig de 1938 es va formar el comitè d'enllaç CNT-UGT dins el Front Popular Antifeixista, Llavall en va ser el secretari. Va formar part del tercer Consell municipal de Manresa (26 d'octubre de 1937) com a membre del departament d'Agricultura i del de Salubritat, Places i Mercats. També va formar part del quart Consell municipal com a conseller-delegat pel PSUC entre el 10 de març i el 30 d'abril de 1938. [JSC]

Llaveras, Pau, serraller i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser responsable de la secció de serrallers mecànics de Barcelona l'any 1873. [END]

Llavoré, Francesc, pagès i sindicalista a Alcover, Alt Camp (segle xx). Participà, com a delegat de la Unió Arrendatària i Jornalera d'Alcover, al IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916. Firmà una de les ponències congressuals i actuà com a president d'una de les sessions. [MPMJ]

Lledó, Emilio, Darwin, dirigent socialista local a Polop, la Marina Baixa (segle xx). Tingué una activitat destacada durant la Segona República i la guerra civil al seu municipi. Va col·laborar sovint en la publicació socialista d'Alacant *Mundo Obrero*. En acabar la guerra civil, fou empresonat al Reformatori d'Adults d'Alacant, on va editar el periòdic clandestí manuscrit titulat *Azul* (s.i.s). [JMSS]

Lledó, Manel, sindicalista socialista a València (segle xx). Militant destacat del PSOE i la UGT al País Valencià a la fi dels anys setanta i abans de 1975. Membre de diverses executives provincials. [RIRB]

Lleixà, Agustí, camperol, dirigent i col·lectivista anarquista a Amposta (segle xx). Militant anarquista del grup ampostí de la CNT, l'any 1933 fou un dels arrendataris que encapçalà l'assaig col·lectivista de la CNT a Amposta. Tot i ser efímera, aquesta experiència col·lectivitzadora de la terra serví de prova per al futur procés revolucionari dels col·lectivistes del Baix Ebre encetat l'agost de 1936. [XPM]

Llenas Costal, Joaquim, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). Representà el PSUC a l'Ajuntament bisbalenc que es va constituir el 4 de novembre de 1936. [PPB]

Llenas Rovira, Pau, Pau de Carló, pagès i sindicalista (Nulles 1910-?). El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. Abans de la guerra era actiu dins els rengles de la CNT local. A la guerra, continuà essent un dels dirigents del sindicat, per la qual cosa va formar part del comitè i de l'Ajuntament per aquesta central, des del desembre de 1936 fins al maig de 1938. En aquesta comesa va ser alcalde segon, i va pertànyer en el curs del temps a les comissions d'Assistència Social i Cultura. També va entrar a la col·lectivitat i en va dur el timó. El març de 1938 era el vicepresident del Sindicat d'Oficis Diversos CNT-AIT. Quan s'acabà la guerra, marxà a França, però retornà. Traspassà a la dècada dels noranta. [AGT]

Leonart Freixas, Faustí, estibador i sindicalista (Barcelona 1894-?). Fou secretari de l'Aggrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona el març de 1922, quan aquesta es va constituir. Fou elegit vocal obrer del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de Vaixells del Port de Barcelona, l'octubre de 1927, i formà part de les ponències de legislació i de sancions del dit comitè a partir de novembre del mateix any. Fou vocal de la Mútua de Sant Pere Pescador de 1928 a 1931 i president de la Unió d'Obrers d'aquest Mont de Pietat quan s'organitzà l'agost de 1930. Era vocal del Jurat Mixt del Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega, Estiba i Desestiba, el maig de 1932. Va dimitir d'aquest càrrec l'abril de 1933, quan junt amb altres va signar un manifest on es donava tota la representació dels treballadors portuaris al Sindicat del Transport

de la CNT de Barcelona i s'anunciava l'inici de la vaga portuària d'aquell any. Fou detingut amb motiu de la dita vaga. [JIG]

Lleonart i Ripoll, Francesc, treballador de banca i sindicalista (Mataró 1948). Treballador de la Caixa d'Estavis Laietana des del 1964, l'any 1966 va formar part de la primera CO de l'empresa i es va vincular a la Coordinadora Local de CCOO de Mataró. L'any 1975 va ser escollit president de la Junta Coordinadora de la UTT de Mataró i vocal provincial de la UTT de Banca i Estalvi. Ha estat militant del PSUC des del 1967. [JTH]

Llerda, Pere, sabater i sindicalista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Subscriu, el primer d'agost de 1871, una convocatòria dirigida a totes les organitzacions de sabaters d'Espanya, per a reunir un congrés del qual hauria de sortir una federació d'ofici. [CR]

Llerda, Vicenç, sindicalista (segle XIX). A començaments de gener de 1873 consta com a membre del Consell de la Federació d'Obrers Constructors de Calçat, elegit pel congrés celebrat a Maó el desembre de 1872. [CR]

Llesuy, Sebastià, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Així mateix, el febrer de 1889, continuà com a membre de l'agrupació amb el càrrec de secretari de l'interior. El febrer de 1890 fou designat president, càrrec revalidat l'1 d'agost de 1890, que va ocupar fins a l'agost de 1891. Des del juliol de 1892 fou secretari d'una comissió administrativa integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [TMS]

Llevaria, Teodor, procurador i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat de Professions Liberals de la UGT de Tarragona. [PPB]

Llibre, Josep, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va tenir un paper destacat en la difusió de l'internacionalisme a Sabadell. Va participar en l'acte d'acollida de l'internacionalista Elie Reclus i l'anarquista Giuseppe Fanelli, acompanyats per Fernando Garrido i

Josep Rubau Donadeu, que va tenir lloc al Teatre dels Camps de Sabadell, el 29 d'octubre de 1868; fou el primer acte públic de l'AIT a Espanya. Ocupà el càrrec de secretari de la federació local de Sabadell. L'agost de 1872 actuà com a tresorer del Consell Local de l'AIT de la localitat. No obstant, després d'aquesta primera etapa internacionalista, abandonà el moviment obrer per impugnar-lo des del càrrec de majordom de la fàbrica tèxtil de Josep Voltà. [EOF]

Llimós Gràcia, Ignasi, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Gironella, el Berguedà (Gironella 1900-?). El 1921 realitzà una reunió sobre «l'art fabril i tèxtil», on tractà amb la patronal. Fou un dels representants a l'assemblea que el Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT, va celebrar, enfront de les contrabases presentades pels empresaris, enmig d'una dinàmica de lluita laboral. El 7 de maig de 1930 fou vocal del Casal Democràtic, associació cultural de caràcter obrerista. El 1932 va ser president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT; el juny de 1932, del sindicat, en sorgeixen dues faccions, una dels joves sindicalistes i l'altra dels vells militants, i ell fou el president de la segona, a part de ser-ho de tot el sindicat en general. El 6 d'abril de 1933 va convocar una assemblea general del sindicat i el dia 14 en deixava de ser el president. D'altra banda, el 31 de maig de 1933 tornà a ser-ne i el 25 de juliol ja no tenia cap càrrec important dins el sindicat. Tot plegat cal emmarcar-ho dins una dinàmica de divisions internes que finalitzà amb la reunificació sota la CNT. Amb l'absència d'organitzacions del PSUC al poble, durant la guerra civil va ocupar un dels càrrecs destinats a aquest partit a l'Ajuntament, com a delegat de la CNT. El 23 d'octubre de 1936 fou nomenat suplent del Conseller en cap. El 28 d'octubre es van crear les comissions i ell va participar en les de Sanitat i Assistència social i Defensa. [JCR/JJR]

Llinàs, Bartomeu, fuster i anarcosindicalista a Mallorca (segle XX). Va tenir una intervenció destacada en el congrés constitutiu de la Confederació Regional del Treball de les Balears que se celebrà l'octubre de 1922. Durant aquests anys, previs a la instauració de la Dictadura de

Primo de Rivera, intentà revitalitzar l'Ateneu Sindicalista. [PPB]

Llinàs, Florenci, mestre i socialista a Barcelona (segle XX). Membre de la direcció catalana de la FCTE-FETE, en l'inici de l'etapa republicana, i delegat seu en el II congrés de la FETE tingut el setembre de 1932. [DBM]

Lliso, Vicent, dirigent sindicalista a València (segle XX). Fou un dels més destacats membres del Partit Sindicalista. Durant la guerra civil, va convertir-se en president del comitè local de l'agrupació de València d'aquest partit. [JNN]

Listosella, Josep, treballador de l'Ajuntament de Barcelona i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de Funcionaris Municipals. A l'exili, va abandonar la militància en el PSUC i formà part del Secretariat Regional de la UGT que encapçalava Miquel Ferrer a Mèxic, concretament en la secretaria d'administració. [DBM]

Llobet, Antoni, dirigent obrer a Barcelona (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 va signar un document que recomanava als soldats que desconfiessin de les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Llobet, Carles, republicà demòcrata a Barcelona (segle XIX). Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, en representació del Centre Republicà Democràtic Federal. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EOF]

Llobet, Joaquim, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Llobregat, Enric, pagès i sindicalista a Alcúdia de Carlet, la Ribera Alta (segle XX). Fou delegat de la Societat Agrícola d'Alcúdia de Carlet al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914, en el decurs del qual actuà de secretari de dues sessions. També fou delegat de la Societat Obrera

«La Unió» de Carlet al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Llodrà Talladas, Antoni, mestre i polític (Manila, Filipines, 1910-Palma 1984). Durant la Segona República, s'afilià a Esquerra Republicana Balear. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Fundà i presidí (1935-36) les Joventuts d'Esquerra de Felanitx. Durant la guerra civil, fou empresonat. El 1942, sortí en llibertat. Durant els decennis dels quaranta i cinquanta, participà en les activitats clandestines del PCE. Per aquest motiu, el 1948 fou empresonat. [DG]

Llongueras, M., sindicalista a Terrassa (segle XX). Va pertànyer al corrent dels trentistes que, dins la CNT, s'inclinava per un sindicalisme moderat, allunyat de l'insurreccionalisme de la FAI. El 1933 fou president de l'Ateneu d'Estudis Socials, que acabava d'ésser creat a Terrassa per a difondre les idees dels trentistes. [JLJ]

Llop, Vicenç, internacionalista a Vila-real (segle XIX). Cap a octubre de 1872, el Consell Federal de la Internacional, assabentat de la seva adreça, li va proposar d'organitzar la Federació Local de l'AIT a Vila-real (la Plana Baixa), la localitat on residia. [JIG]

Llop i Convalia, Roc, Llopet, Solstici, mestre, poeta i intel·lectual, sindicalista i publicista llibertari a Miravet i a l'exili (Miravet 1908-Kremlin-Bicetre, França, 1997). De molt jove es veié seduït per l'anarquisme i la poesia. D'origen humil, hagué d'anar a Barcelona a treballar de cambrer per pagar-se els estudis de mestre i exercí aquesta professió fins que es dedicà a fer de viatjant per l'Estat espanyol. Afiliat a la CNT per la via federalista, després dels fets d'Octubre de 1934 va ser empresonat al vaixell *Manuel Arnús* de Tarragona i, amb l'esclat de la guerra civil, actuà en càrrecs de responsabilitat relacionats amb la cultura. El 1939 s'exilià a França i fou deportat cinc anys als camps de Mauthausen i Gusen. Retornat a França, connectà aviat amb la CNT a París, des d'on es responsabilitzà de la llibreria i dirigí el butlletí dels deportats espanyols, *Hispania*, i el porta-

veu de la Regional Catalana a l'exili *Terra Lliure*. Col·laborà a la revista *Cenit* i fou entre 1945 i 1997 l'administrador de la premsa confederal a l'exili. En la seva vessant literària publicà *Poemes de llum i de tenebra* (París 1967), *Contes negres de les vores del Danubi* i *Tríptic de l'amor*. El 1965 guanyà la flor natural a París i el 1975, l'accèssit Víctor Català a Amsterdam. L'any 1979 publicà el fullet *Mission ratée de l'homme sur la terre*. [XPM]

Bibliografia: «Trazos de una vida militante». A: *Cenit*, 26-VIII-1997. *Gran Enciclopèdia Catalana*, Vol. IX. Barcelona, 1976.

Llopart, Farriol, sindicalista a Terrassa (segle xx). El setembre de 1936, fou designat representant de la CNT a la delegació del Vallès Occidental de l'Escola Nova Unificada (CENU). Des d'aquest organisme, participà activament en la incautació de diversos edificis religiosos de la ciutat, que van ser reconvertits en centres educatius. [JLJ]

Llopart (o Lleopart), Joan, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. El febrer de 1889 va ser designat bibliotecari de la mateixa agrupació, càrrec que ocupà fins al 27 de juliol de 1889. A partir de juliol de 1892, formà part, com a president, d'una taula de discussió dependent del comitè de l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Llopart, P., comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, l'agost de 1931 formà part de la comissió de relacions internacionals que es constituí, juntament amb altres de dependents del comitè executiu, per afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. Fou un dels impulsors del Teatre del Proletariat, fundat per militants del BOC el 1931, i per al qual va escriure obres teatrals. [PPB]

Llopart, Pere, rabasser a Vilafranca (segle XIX). Dirigent rabassaire penedesenc que participà activament en les lluites del camp en la crisi de la fil·loxera. Fou vicepresident de la Federació d'Obrers Agrícoles l'any 1893 i un dels seus principals organitzadors els anys noranta del segle XIX. [RAM]

Llopart, Pere, rabasser a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador dels pagesos vilafranquins durant les dues primeres dècades del segle XX. L'any 1911 representà la Societat d'Agricultors de Vilafranca al congrés de la CNT. [RAM]

Llopart Dot, Sebastià, obrer a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat a partir d'octubre de 1936. [AGL]

Llopart Vendrell, Agustí, pagès a Avinyonet del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Avinyonet durant la guerra civil, en fou president l'any 1936. També organitzà el Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT i fou delegat d'aquest sindicat al congrés de la UGT de l'any 1937. [RAM]

Llopis, sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou un dels delegats del Sindicat Fabril i Tèxtil de Terrassa al Ple regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona entre maig, juny i agost de 1931. [JIG]

Llopis, Miquel, sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels líders sindicalistes de Sabadell detingut amb motiu de la vaga revolucionària produïda el setembre de 1911 en aquesta ciutat. [JIG]

Llopis Bergés, Maria, Quaranta Cèntims, agitadora i prostituta a Barcelona (segle XX). Durant la Setmana Tràgica de Barcelona, el 1909, dirigí en el Paral·lel una banda d'homes i dones, que trencaren el mobiliari i els vidres dels cafès que no volien tancar, bolcaren un tramvia i atacaren una patrulla de la guàrdia civil. Fou condemnada a mort, però es commutà aquesta pena per la d'exili perpetu. [JIG]

Llopis Ferrándiz, Rodolfo, Antenor, professor, dirigent polític i sindical socialista (Callosa d'en Sarrià 1895-Albi 1983). Ha estat un dels principals dirigents del socialisme històric amb una activitat molt intensa durant tota la vida. El seu paper fou fonamental per a mantenir la continuïtat orgànica del PSOE i de la UGT a l'exili entre 1944 i 1972. La seva famí-

lia es va instal·lar a Alacant el 1898, quan tenia 3 anys. Va estudiar a l'Escola Normal d'Alacant i entre 1912 i 1914 fou lector d'espanyol a l'Escola Normal d'Auch a França. La seva activitat sindical començà el 1917, quan va ingressar a la UGT i fou secretari general de l'Associació General de Magisteri. Llavors era estudiant a l'Escola Normal d'Estudis Superiors de Magisteri a Madrid. El 1919 va ingressar a l'Agrupació Socialista madrilenya i va obtenir la plaça de professor numerari de l'Escola Normal de Conca, plaça que ocupà fins a 1930. El 1923 va ingressar en la maçoneria amb el pseudònim d'Antenor (el 1933 abastà la segona vicepresidència del Gran Orient Espanyol) i va fundar amb Modesto Bargall la *Revista de Escuelas Normales*. El 1928 en seria director. També va ser col·laborador i redactor del periòdic madrileny *El Sol*. Durant aquests anys desenvolupà una tasca sindical nacional i internacional molt destacada. El mateix 1928 va viatjar a Moscou com a delegat espanyol al Congrés Panrús de l'Ensenyament. El 1929 viatjava a Montevideo com a delegat europeu al Congrés de Magisteri Americà. L'abril de 1931 fou fundador i primer president de la FETE. Es presentà a les eleccions de diputats de 1931 per Alacant, on fou elegit el 28 de juny de 1931 amb 73.841 vots. La seva vinculació política i cultural amb Alacant havia estat intensa abans de 1931. Participava en actes culturals com la festa literària organitzada per les Joventuts Socialistes d'Elda el 9 de gener de 1930, al Teatre Castelar. Va ser molt actiu en els actes polítics en pro de l'amnistia del març de 1931 al Saló Monumental d'Alacant, on el dia 29 encapçalava una manifestació cap a la seu del Govern Civil de la ciutat. A les Corts va inspirar i redactar l'article 48 de la Constitució. El 16 de setembre de 1931 va ocupar la Direcció General d'Ensenyament Primari, des d'on va revolucionar el sistema d'ensenyament. Pel que fa a Alacant, es va interessar personalment per la creació dels instituts d'ensenyament secundari d'Elx i Oriola. El 15 de setembre comunicava personalment a l'alcalde d'Elx que el Consell de Ministres havia aprovat la creació de l'Institut d'Elx. També va acudir personalment a la col·locació de la primera pedra del grup escolar de Carolines a Alacant. En aquest grup escolar, encara es conserva l'escut original de la República Espanyola en la façana princi-

pal, que va sobreviure al franquisme. Va deixar la direcció general l'abril de 1933. En dos anys havia creat 9.620 escoles, havia augmentat el sou dels mestres, reformat el pla d'ensenyament, creat els consells escolars... La política educativa assumida per ell va anar més enllà de la implantació del laïcisme, i no solament cal veure en les seves mesures influències del krausisme i la pedagogia anglesa. Foren les mesures d'un tècnic de la pedagogia que va posar les bases per a la transformació social d'Espanya i que tenia al darrere una important formació teòrica. En essència, es va apropar més a la idea d'escola única que a la de laïcitat neutra. Opinava que l'escola no podia desentendre's dels problemes de la societat amb posicions neutres, havia d'implicar-s'hi. Així ho va manifestar en els seus escrits teòrics publicats entre 1924 i 1934. En les eleccions de 1933 fou elegit també diputat per Alacant en segona volta, però no ocupà cap lloc de govern. Després d'estudiar les conseqüències de la seva activitat en el ministeri d'Instrucció Pública, va abandonar progressivament la línia del socialisme de Besteiro per apropar-se a la més radical de Largo Caballero. Les seves reformes foren sotmeses a durs atacs pel nou govern. Aquest fet el convencé que el reformisme socialista no podia dur-se endavant amb una república burgesa. Llavors es va unir a l'esquerra socialista. Publicà articles a les revistes *Leviatán* i *Claridad*. Va fer d'home pont entre els sindicalistes i els intel·lectuals que assessoraven Largo Caballero. El 1934 obtingué la plaça de catedràtic de Paidologia de l'Escola Normal de Madrid i fou nomenat membre del Consell d'Administració sobre Cinema Educatiu de la Societat de Nacions. En les eleccions de diputats del 16 de febrer de 1936 fou elegit diputat per Alacant amb 130.470 vots. La seva activitat política a Alacant havia estat constant i col·laborava sovint en els periòdics socialistes de la província. L'abril de 1936 seria nomenat primer secretari de les Corts i secretari de la minoria socialista. En començar la guerra civil i posar-se Largo Caballero al capdavant del govern, li encomanà la sotssecretaria de la Presidència del Consell de la República. La principal missió seva fou preparar secretament la revolta de les tribus del Rif, però la crisi de maig de 1937 del govern republicà va posar fi a la seva activitat. Va creuar la

frontera cap a l'exili el 5 de febrer de 1939. Des de França va organitzar la sortida pel port d'Alacant dels republicans cap a l'exili. D'una banda, va impulsar una oficina de refugiats a Orà i, de l'altra, va gestionar el viatge del vaixell *Stanbrook*, que el març de 1939 va sortir del port d'Alacant amb més de 3.000 republicans. En esclatar la Segona Guerra Mundial, el govern francès de Vichy el va confinar en règim de residència vigilada a Chambon-le-Château. El 17 d'abril de 1941 va rebre l'ordre de trasllat al camp de Vernet i el 15 de desembre fou traslladat a Marcols-les-Eaux. El 16 de maig de 1942, se li permeté d'instal·lar-se a Galhac, on viuria fins a principis de 1944. En acabar la guerra, treballà per reestructurar l'organització socialista a l'exili. En el primer congrés del PSOE a l'exili, fou elegit secretari general, el setembre de 1944. El 5 de febrer de 1947, el president de la República a l'exili el va designar president del Consell de Ministres. En política exterior va desenvolupar activitats d'apropament a França, Anglaterra i els Estats Units per a restaurar la República i a l'interior d'Espanya proposava una alternativa al règim de Franco. Als sis mesos era evident el fracàs de la seva gestió; abandonà el càrrec i el PSOE patí una crisi. Estigué a punt d'escindir-se, però la seva entesa en la secretaria general del partit ho va impedir. Les activitats següents consistiren a preservar la continuïtat orgànica del PSOE i de la UGT per damunt de tot des de la secretaria general del partit i la presidència d'UGT, que ocupà fins a 1974. Va tenir una presència activa als fòrums internacionals socialistes, que garantiren el reconeixement del PSOE com a membre de la Internacional Socialista reorganitzada a Frankfurt el 1951. Fou vicepresident de la Internacional Socialista aquell any. El 1962 va participar en el col·loqui de Munic. Després de l'escissió del PSOE en el congrés de 1972 entre renovadors i històrics, abandonà el 1974 la secretaria general del PSOE (històric). El 1976 tornà a Espanya i visità Alacant. El 1977 es presentà a les eleccions del Senat, sense obtenir l'escó. El gener de 1978 va assistir al congrés del PSOE (històric) celebrat a Madrid i va rebutjar integrar-se als renovadors del PSOE encapçalats per Felipe González. Tot seguit es va retirar a Albi. [JMSS]

Publicacions: *La escuela del porvenir, según Angelo Patri*. Madrid, 1924 (reeditat el 1928 i 1933); *Las ideas de Don Lucas Aguirre*. Cuenca, 1924; *Guía artística de Cuenca*. Cuenca, 1925; *La pedagogía del Doctor Decroly*. Madrid, 1927; *La revolución de septiembre. De la emigración al poder. Cartas de conspiradores*. Madrid, 1929; *¿Cómo se forja un pueblo? (La Rusia que yo he visto)*, Madrid, 1930 (reeditat el 1933); *Pedagogía*. Madrid, 1931. *El desarme moral*. València, 1931; *¡Viva la República!* Montevideo, 1931; *La revolución en la escuela. Dos años en la Dirección General de Primera Enseñanza*. Madrid, 1933; *Hacia una escuela más humana*. Madrid, 1934; *Etapas del socialismo español* (en col·laboració amb Antoni Ramos i Carles Hernández). València, 1938; *Emigración, exilio y perspectivas del mañana*. Mèxic-París, 1949; *Le Saint-Siège et Franco*. París, 1955; *España espera su hora. Los puntales del régimen de Franco se quiebran*. Tolosa, 1958; *Etapas del Partido Socialista Obrero Español*. Tolosa, 1962; *Fidelidad a las ideas y lealtad al partido*. Tolosa, 1967.

Bibliografia: MORAL SANDOVAL, Enrique, *Rodolfo Llopis Ferrándiz (Datos biográficos y bibliografía: 1895-1931)*, Manuscrit inèdit dipositat a la Fundació Pablo Iglesias. VARGAS, Bruno, *Rodolfo Llopis. Un pedagogo apasionado por la política (1895-1983)*. En el catàleg d'una exposició sobre Rodolfo Llopis. Alacant, 1994.

Llopis Pellicer, Josep, obrer a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou membre de la junta del Sindicat de Treballadors de Sant Boi de Llobregat i la seva rogalia el 1930. [AGL]

Llops Lomabà, Roc, mestre inspector i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Llorac, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle xx). El gener de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. [TMS]

Llorach, P., obrer fabril i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat de la societat sabadellenca Arte Fabril al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants a finals de juny de 1918. [JRM]

Llorach Oliart, Narcís, treballador de banca i sindicalista a Terrassa (segle xx). Va ser conse-

ller municipal per la UGT des d'octubre de 1936 fins a gener de 1937. Poc després, el juliol del mateix any, la Generalitat el nomenà comissari de Banca i Borsa, en representació del Banc Hispanoamericà, i col·laborà activament en l'organització de la política financera del govern català. [JLJ]

Llorca, Maties, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona de març a juny de 1922. Fou també tresorer de la mateixa entitat de juny de 1924 a febrer de 1925. [JIG]

Llorca, Màxim, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels membres del Sindicat d'Intel·lectuals de Barcelona de la CNT que representà els seus companys en la sessió del Ple regional celebrat l'agost de 1931. En aquest mateix acte també encapçalà la delegació de la Federació Local de Rubí. Fou un dels delegats del Sindicat d'Intel·lectuals i Professions Liberals de Barcelona, en el Ple regional dels Sindicats Únics de Catalunya de la CNT celebrat el març de 1933 a Barcelona. Publicà diversos articles a *Solidaridad Obrera*. [JIG]

Llorca Tello, César, electricista, dirigent sindical i polític comunista valencià (València 1939). Electricista de professió, el 1961 emigrà per raons econòmiques a França, on va apropar-se a la lluita obrera i als cercles espanyols d'exiliats. Va militar en el PCE des de l'any 1964 a Clermont-Ferrand (França) i durant aquesta etapa col·laborà amb la CGT. Després d'assistir a un curs de tres mesos a l'Alemanya Democràtica organitzat pel PCE, tornà a Espanya l'any 1965 i es convertí en instructor responsable del PCE al País Valencià. Treballador de MACOSA el setembre de 1965, fou elegit jurat de l'empresa el 1966. Despatxat de MACOSA per demanar un augment de cinc dies més de vacances a l'any i deu duros més de sou al dia, passà a treballar a les indústries Geyper SA. Participà en la creació de CCOO de València el 1966, on formà part de la Comissió Coordinadora Provincial i de la Comissió del Metall i Transport. Dins les CCOO intervingué activament en reunions, confecció de propaganda, discursos, manifestacions, distribució i recull de fons, i va assistir en qualitat de delegat de les

CCOO de València a les reunions estatals. El seu domicili es va usar per un temps com a bústia per a la correspondència de CCOO. Detingut el novembre de 1968, fou torturat a la Jefatura Superior de Policia de València amb corrents i cops durant més de noranta hores. A la presó va demanar i va obtenir un tracte diferenciat dels presos polítics i comuns. Alliberat sota fiança set mesos després, l'octubre de 1970 va poder fugir d'una batuda contra CCOO i hagué d'anar-se'n clandestinament a França, ajudat pel PCE. Va estar implicat en el sumari 987/7c del 28 de novembre de 1974, on l'acusaven de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de CCOO i li demanaven 12 anys de pena. Aprofitant les amnisties postfranquistes, tornà a Espanya i fou elegit secretari general comarcal de l'Horta de CCOO, aleshores amb 90.000 cotitzants. En l'IXè i Xè congressos del PCE, fou membre del comitè central del partit. Va participar en la creació del Partido de los Trabajadores de España junt amb Santiago Carrillo, militància que abandonà amb la dissolució del partit. Va deixar CCOO el 1990 per afiliar-se a la UGT, on el maig de 1994 fou elegit membre del comitè nacional de la Federació de Serveis Públics. [RIRB]

Bibliografia: DEL ÁLAMO, Manuel. *CCOO del País Valencià. Aproximació a la seua història*. València, 1994.

Llorca Zaragoza, Juan, mariner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou l'organitzador i president de l'Associació d'Obrers Mariners i Similars de Barcelona el novembre de 1903. Fou el president del Sindicat Marítim del Port de Barcelona l'octubre de 1904. [JIG]

Llorens, Bonaventura, fuster i sindicalista a Calella (segle XX). Delegat de la Societat de Fusters de Calella, amb només deu socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a Barcelona a finals del mes de juny de 1918. [JRM]

Llorens, Joaquim, sindicalista a Falset (segle XX). Fou un dels principals animadors el 1918 de la Federació Comarcal de la CNT de l'Alt i el Baix Priorat. Director de la Cooperativa de Consum de Falset, va promoure des d'aquest lloc gran nombre de reunions i mítings. El 1931 ingressà a l'ERC. [JIG]

Llorens, Josep, internacionalista a Ciutadella, Balears (segle XIX). Va presentar la seva adhesió individual a la Comissió Federal de la Regió Espanyola el desembre de 1871. El 21 de febrer de 1873 va signar el document on es recomanava als soldats no confiar en les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [EOF]

Llorens, Josep, teixidor de vels i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Llorens, Pasqual, tallista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Consta com a representant de la Secció de Tallistes de la federació local barcelonesa de l'AIT, el febrer de 1873. [EOF]

Llorens Girau, Josep, cal Merendel, jornaler i activista (la Riba 1904-Masllorenc 1939). Els anys de la República era de la germandat d'ajuda de Sant Andreu Apòstol. Participà en el consistori local en dos períodes de la República i la guerra: del febrer al novembre de 1934, i del febrer al novembre de 1936 com a alcalde segon i com a conseller tercer. El 18 de juliol de 1937 participà en la Primera Conferència Comarcal del PSUC, celebrada a Valls, representant la cèl·lula dels paperers de la Riba. A la retirada, va ser pres per les forces franquistes i afusellat. [AGT]

Llorens i Guillemet, Vicenç, comunista i sindicalista a Vilassar de Dalt (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Vilassar de Dalt. Militant del BOC, es presentà a les eleccions municipals de gener de 1934. En esclatar la guerra civil, membre ja del POU, passà a militar a la UGT i fou membre de l'Ajuntament de Vilassar de Dalt des del 19 d'octubre de 1936 fins al 4 de febrer de 1937, en què fou substituït pel mateix sindicat. [PPB/XPM]

Llorens Llandaró, Pere, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit

comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1890. [TMS]

Lloret, Enric, escriptor i militant socialista valencià (segle XX). Es va convertir durant la guerra en un dels col·laboradors habituals d'*Adelante*, òrgan de la Federació Socialista Valenciana, i treballà com a cronista de guerra per a aquest diari. [CCG]

Lloret, Ignasi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Lloret i Gasset, Fermí, comunista a Tremp (segle XX). En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, tingué un paper important en l'organització de la UGT a Tremp. Militant del PSUC, formà part del Comitè Antifeixista de Tremp. El dia 2 de novembre de 1937 fou designat, en representació del PSUC, regidor de l'Ajuntament. [PPB]

Lloret Portes, Santiago, xofer i sindicalista (Sant Feliu de Guíxols, el Baix Empordà 1903-Guadalajara, Mèxic, 1971). Fou delegat del Sindicat de Carreters i Xofers de Sabadell al Ple Regional de Sindicats de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. Era president del Sindicat de Xofers Mecànics de la UGT a Sabadell el gener de 1937, quan fou nomenat regidor de l'Ajuntament de la seva ciutat i ingressà a l'ERC. Renuncià al seu càrrec municipal el 25 de març de 1938, i després de la guerra civil s'exilià a Mèxic. El 1955 obrí un molí d'oli a Guadalajara, que es convertí en el més important de la ciutat. [JIG]

Lloret Rosiñol, Pere, corredor de comerç i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat de Professions Liberals de la UGT de Tarragona. [PPB]

Llort, Josep, socialista a Reus (segle XX). Fou delegat per la Joventut Socialista de Reus al IV congrés de la Federació Socialista Catalana, que va tenir lloc al Centre Socialista de la capital del Baix Camp el juny de 1914. Esporàdicament va firmar alguna col·laboració a *La Justicia Social*, de Reus. [PPB]

Llort i Civit, Anton, pagès i sindicalista a Blancafort (segle xx). Fou membre del Consell municipal de Blancafort l'octubre de 1936 en representació de la Unió de Rabassaires. [AMA]

Llort Ribé, Josep, el Moliner, paleta i jornaler, activista politicosindical (la Riba 1890-?). El setembre de 1924 participà en l'acte de constitució de la germandat d'ajuda de Sant Andreu Apòstol. En temps de la República, era del soment. Membre i dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT, va pertànyer al PSUC local. A la guerra, va participar en l'Ajuntament des del novembre de 1937 fins a l'agost de 1938, en què presentà la dimissió. Exercí la presidència de les comissions de Cultura i d'Obres Públiques. [AGT]

Llovera, Francesc, comunista a Catalunya (segle xx). Militant del POUM, durant la guerra civil espanyola va participar, en representació dels milicians del front de Quicena (Osca), en el Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà a Barcelona els dies 12-16 de desembre de 1936, i fou un dels firmants del manifest en què s'acusava el PSUC de provocar la crisi de la Generalitat i de frenar l'obra revolucionària del proletariat català. [PPB]

Lloveras, Pere, manyà i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1873 fou representant i membre de la secció local de l'AIT a Barcelona dels manyans de màquines, amb seu a l'Ateneu Català de la Classe Obrera. [XPM]

Lloveras, Salvador, associacionista a Vilassar de Dalt (segle XIX). El mes de novembre de 1840 va dirigir una associació obrera de Vilassar de Dalt. [CR]

Lluán, Amadeo, Enrique Nido, activista anarquista i escriptor (Sants 1889-República Argentina 1926). Ja adult, assistí a l'Escola Moderna de Francesc Ferrer Guàrdia, encara que les seves idees pedagògiques van diferir de les de Ferrer. El 1909 anà a Buenos Aires fugint de la persecució policial per l'atemptat, entrà altres fets, contra la vida del policia i expicador de toros Memento. Instal·lat a Buenos Aires, es dedicà al cultiu de les lletres i exercí com a

mestre, encara que no abandonà l'acció. Col·laborà en el *Suplemento Ilustrado* del diari anarquista de Buenos Aires *La Protesta*; també al mateix diari, així com a *La Revista Blanca*. Fou el fundador de la revista *Estudios*. [TMS]

Publicacions: *Memoria* (sobre el moviment obrer argentí, encarregat per la FORA i reproduït en part a *La Revista Blanca*); *El pensamiento filosófico y el anarquismo*; i *Páginas de afirmación*.

Bibliografia: *La Revista Blanca*, 15 d'agost de 1926, núm. 78.

Lluch, sindicalista a Terrassa (segle XIX). Fou un dels dirigents de la Societat de Teixidors de Terrassa. Cap a octubre de 1843, fou acusat, per la premsa conservadora de la seva població, d'ésser membre del grup de dirigents obrers involucrats en totes les agitacions produïdes a la localitat. [JIG]

Lluch, Joan, pagès i sindicalista a Riba-roja de Túria, el Camp de Túria (segle xx). Fou delegat de la Societat d'Oficis Diversos de Riba-roja al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918 i en el decurs del qual firmà una de les ponències i actuà com a secretari d'una de les sessions. [MPMJ]

Lluch, Miquel, metal·lúrgic i sindicalista comunista valencià (Sagunt 1925). Del 1961 al 1968 va encapçal·lar deu vagues reivindicatives al Port de Sagunt. Elegit jurat d'empresa el 1961, 1963 i 1965, es convertí en el líder de les mobilitzacions que donaren lloc al primer conveni col·lectiu del Port de Sagunt. El 1963 fou nomenat president de la Secció Social i del Sector Siderúrgic Provincial en el Sindicat Vertical de València. El 1966 encapçalà la vaga de «bandas calientes». El 1966 assistí a la primera Coordinadora Nacional de les CCOO i va participar activament en la creació de les CCOO de València. El 1968, expedientat per la seva pertinença a les CCOO, fou despatxat per malaltia professional i apartat del sindicalisme «legal». L'any següent centrà les activitats en el PCE, del qual fou secretari general del Port de Sagunt. El 1972 va col·laborar en la reconstrucció orgànica de les CCOO amb Antonio Montalbán, Miguel Segarra i d'altres. Durant la «transició», va disgregar de la línia carrillista

del PCE. El 24 de juny de 1975 va ser detingut mentre es creava el Consell Democràtic en companyia de Vicent Soler, Xavier Navarro, Josep Guia, Josep Corell, Laura Pastor, Carlos Martínez Llana, Francesc Candela, Carles Dolç i J. J. Pérez Benlloch. El 1980 tornà a l'activitat sindical a CCOO, i fou elegit el 1981 secretari general de la Federació de Jubilats i Pensionistes de CCOO. Ha ocupat càrrecs al Consell Confederal de CCOO en el País Valencià, al Consell Confederal Nacional de CCOO i a la Comissió Executiva valenciana. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Jesús. *El movimiento obrero en el País Valenciano (1939-1976)*. València, 1976. DEL ÁLAMO, Manuel. *CCOO del País Valencià. Aproximació a la seua història*. València, 1994.

Lluch Piñol, Joan, rabasser al pla del Penedès (segle XX). Organitzador i president del Sindicat d'Oficis Diversos del pla del Penedès de la UGT durant la guerra civil, i representant d'aquest sindicat al Consell municipal l'any 1937. [RAM]

Llucà, Rafael, jornaler agrícola a Olèrdola (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat Camperol de la CNT de Ferran (Olèrdola) durant la guerra civil i membre de la collectivitat camperola d'aquest poble. L'any 1937 va participar com a delegat d'aquest sindicat al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT. [RAM]

Lluesma, Antoni, paleta i internacionalista a València (segle XIX). Fou membre, abans de setembre de 1873, de la Federació Local de l'AIT a la seva població. Conegut per la seva morositat a no tornar el préstec de 20 pessetes que li havia fet un directiu del Consell Local de l'AIT d'Alacant quan es trobava de viatge per aquesta població. [JIG]

Llugany, Miquel, internacionalista a Rubí (segle XIX). Va servir de correu per al consell local de l'AIT a Rubí, i per això la Comissió Federal li va fer arribar 50 exemplars del Manifest dels Treballadors d'Espanya l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [END]

Lluís, Esteve, peó estampador, militant obrer a Barcelona (segle XIX). El 5 de febrer de 1855 va signar, junt amb els dirigents obrers Pere Puigventós i Miquel Solernou, el conveni col·-

lectiu del ram, com a membre de la comissió d'operaris. L'esmentat conveni va ser negociat amb una comissió de fabricants i amb el governador civil de Barcelona. El document incorporà importants conquestes per a les aspiracions dels treballadors, com ara la inclusió del concepte d'hores extraordinàries, la legalitat de les societats obreres i l'edat límit dels aprendents, que es concretà en 19 anys. [XPM]

Lluís Cid, Josep, pintor i comunista (Tortosa 1910). Resident a Barcelona, durant la Segona República milità al BOC i fou candidat per aquesta organització a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. A partir de 1935 milità en el POUM i durant la guerra civil, en plena persecució contra el partit, fou detingut i empresonat a la presó Model barcelonina el 21 d'agost de 1937, a disposició del Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de València, que el febrer de 1938 li decretà la llibertat. A desgrat de tot, l'abril de 1938 fou enviat a camps de treball fins que el juliol de 1938, des de la mateixa presó, se'l portà al front de guerra. [PPB]

Lluís i Faceries, Josep. Vegeu: Faceries, Josep Lluís

Llunas i Pujals, Josep, tipògraf i dirigent anarquista (Reus 1850-Barcelona 1905). Personalitat polifacètica, va conrear la poesia, la música i el cant, fou empresari teatral, fabricant de sabó i amant dels esports i l'acrobàcia. Va ingressar al grup barceloní de la Primera Internacional, el 1870, després del Congrés Obrer del mes de juny, com a membre de la Societat d'Impressors. El 1872 formava part de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola. Corresponsal administratiu i literari per Catalunya d'*El Condenado*, el periòdic collectivista i internacionalista que es publicava a Madrid, el juny de 1872 era secretari per a l'exterior del Consell local de la federació de Barcelona de l'AIT i durant 1872-1873 fou secretari de l'Ateneu Català de la Classe Obrera. Va prendre la paraula en el míting que la Internacional va organitzar el 13 de febrer de 1873 a la plaça de Catalunya de Barcelona en defensa de la llibertat i on varen participar 30.000 obrers. Membre de la milícia nacional, durant la guerra contra l'alçament carlista, va participar en una batalla prop de Caldes de Montbui. Militant a la clan-

destinats en la Federació Regional Espanyola de l'AIT, després d'una breu estada a Vilanova i la Geltrú, el 1877 entrà a treballar a la tipografia La Academia, propietat del republicà federal Evarist Ullastres i dirigida per Rafael Farga i Pellicer. El 1879 contribuï a la constitució de la Societat Tipogràfica de Barcelona, Ali-neat a les posicions anarcosindicalistes i partidari de l'acció sindical pública, a partir de 1880, juntament amb Farga i Pellicer, Pellicer Peraire, Eudald Canibell i Francesc Tomàs i Oliver, va intervenir en la reorganització del moviment obrer català. Després d'aconseguir la dimissió de la Comissió Federal de la Regió Espanyola i de marginar els sectors insurreccionalistes i nihilistes de l'anarquisme espanyol, pel febrer de 1881, el grup anarcosindicalista barceloní va constituir la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (setembre 1881), basada en la lluita sindical i els principis del col·lectivisme. Lluнас i Pujals fou membre de la Comissió Federal del nou organisme almenys fins al 1883. El 1880 havia fundat i dirigia *La Teula*, setmanari satíric, de caràcter anticlerical, que fou substituït per *La Teula Barcelonina*, fins que aquest fou suspès el 1881. Aleshores fundà *La Tramontana*, que inicià la publicació el 16 de febrer de 1881 i la va concloure el 17 de novembre de 1893. Sovint ha estat considerada la primera publicació anarquista escrita íntegrament en català. Va col·laborar també a *La Asociación* (1883-1889) i a *El Productor* (1887-1893). Adscrit a les posicions «anarcocol·lectivistes» defensades per Bakunin, el setembre de 1882 va participar en el Congrés Internacional de Sevilla, on va tenir una intervenció destacada defensant el col·lectivisme enfront de les concepcions «anarcocomunistes» que contravenien els delegats andalusos. A diferència d'aquests, partidaris de l'existència de petits grups d'afinitat ideològica que menarien una propaganda permanent i una lluita sistemàtica contra l'ordre vigent, sense excloure l'acció directa, Lluнас defensà la preeminència del sindicat com a instrument reivindicatiu i pilar organitzatiu de la futura societat sense classes. Definí el col·lectivisme com «l'organització social basada en la propietat col·lectiva, la federació econòmica i l'emancipació completa de la classe obrera», i, a diferència dels comunistes, va defensar la necessitat del treball individual com a condició per a assolir compensacions so-

cials. Va pronunciar el discurs inaugural en el congrés celebrat a València l'octubre de 1883 i va aconseguir que els delegats es pronunciessin en contra de les accions violentes que aquell mateix any havia protagonitzat La Mano Negra. La decisió adoptada pel congrés de traslladar la Comissió Federal a Valladolid no va evitar que les diferències entre els anarquistes catalans i els andalusos s'agreugessin, en un moment en què s'estaven intensificant les accions violentes dels camperols andalusos. A finals de l'any 1884 intervingué en el trasllat a Barcelona de *La Revista Social*, que, dirigida per José Serrano Oteyza, es publicava a Madrid com a òrgan de la Comissió Federal i des de gener de 1885 es va publicar a Sants. Va participar en el primer i segon Certamen Socialista celebrats a Reus el 1885 i 1889. El 1893, en plena onada d'atemptats terroristes a Barcelona, va portar a terme, des de *La Tramontana*, una ferma campanya contra el terrorisme individual, que no va evitar, però, que ell mateix fos detingut i empresonat a Montjuïc. Propagandista infatigable, havia publicat *La Revolución: Poema en tres cantos* (1881), *Estudios filosófico-sociales* (1882), *Organización y aspiraciones de la Federación de Trabajadores de la Región Española* (1885), *El ariete socialista internacional* (1887), *Bases científicas en que se basa el colectivismo* (1890), *Questions socials* (1891) i *Los partits socialistes espanyols* (1892). A partir de la detenció, va minvar la seva influència en el moviment obrer i en els darrers anys de la seva vida es va dedicar a la pràctica dels esports. A més de la natació i el ciclisme (va participar en una exhibició pública a la plaça de braus de Barcelona fent equilibris damunt del velocípede), des del 1899 va dirigir *Los Deportes*, que més tard es transformaria en *Barcelona Sport*. A la seva mort, Anselmo Lorenzo va escriure: «alegre, retozón y persuasivo, para unos; terriblemente mortificante para otros, que lo merecían... El, que no hizo mal a nadie; él, que quería el bien para todos, y para conseguirlo exponía las ideas que su corazón le dictaba como justas, fue tratado por ello como un criminal». [PPB]

Bibliografia: MORATO, Juan José. *Líderes del movimiento obrero español (1868-1921)*. Madrid, 1972. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. OLIVÉ SERRER, Enric. «La Tramontana, periòdic vermell (1881-

1893), i el nacionalisme de Josep Lluas i Pujals». A: *Estudios de Historia Social*. 1984, núm. 28-29, Madrid, pàg. 319-326. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Llusà (o Llussà), Francisc, constructor de caruatges i dirigent sindical a Barcelona (segle XIX). El 24 de gener de 1855 va participar, en nom dels constructors de caruatges de Barcelona i junt amb dirigents de 30 associacions més, en la creació de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera. [CR]

Llusà, Bartomeu, associacionista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signataris de la *Crida als Obrers de Catalunya* de desembre de 1868 i fou nomenat vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona el mes de febrer de 1869. [CR]

Lombas, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era un dels representants del Sindicat Únic de la Construcció de la CNT a Barcelona que formà part del comitè d'enllaç amb la UGT i que el 5 de gener de 1937 va prendre l'acord per a la collectivització del seu sector productiu en aquesta ciutat. [JIG]

Lonea, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener de 1892 fou elegit bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. Potser és la mateixa persona que Pablo Lorca, que el juliol de 1892 fou elegit bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

López, Armand, barber i militant anarcosindicalista valencià (València 1913-Collserola 1993). Des de la seva joventut milità en organitzacions llibertàries. En esclatar la guerra civil, s'incorporà a la Columna de Ferro, i es convertí en membre del seu comissariat. Acabada la contesa, es va traslladar a Barcelona, on participà molt activament en la lluita clandestina dins la CNT, en tasques d'organització, distribució de premsa i propaganda, etc. El novembre de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Eduard Esteve. S'ocupava de la secretaria de propaganda. En aquesta època

exercí diversos treballs. Va arribar fins i tot a dirigir una sala de jocs esportius a la Rambla barcelonina, on es varen celebrar algunes reunions clandestines de delegacions de la CNT. El 1983, es convertí en administrador de la revista *Polémica*. [CCG/PPB]

López, Diego, representant sindical a Cornellà (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Cornellà. [XPM]

López, Ignasi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

López, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

López, Josep, camperol de la Ribera i líder sindical agrari valencià (segle XX). Fou impulsor del sindicalisme agrícola socialista a la comarca de la Ribera i dirigent principal, junt amb Pere Garcia, de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars durant els anys vint. De caràcter autònom, encara que vinculada a la UGT, la Federació fou promotora de la FNTT dins la UGT el 1930. Home clau en la captació dels camperols de la Ribera en l'organització, fou president de la segona sessió del tercer congrés de la Federació celebrat a Alzira el 20 i 21 d'octubre de 1920. [AGA]

López, Josep, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de la carretera de Mataró. El mateix juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

López, Josep Ma, comunista a Barcelona (segle XX). Va exercir com a secretari administratiu del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el 21 d'agost de 1936 i el maig de 1937. El 16 d'aquest mes va

ser escollit secretari d'organització, càrrec que ocupà fins al desembre del mateix any. [DBM]

López, Josep Maria, internacionalista a València (segle XIX). Fou un dels nou individus que van formar a València el nucli marxista que donà suport a la Nova Federació Madrilenya, i un dels signants de la circular, publicada a València el 2 de febrer de 1873, en contra de les resolucions del congrés de Còrdova. [TMS]

López, Llorenç, boter i internacionalista (segle XIX). Vers l'any 1873 va residir al Grau de València, plaça d'Espartero, núm. 2, i fou un dels responsables de la secció de boters d'aquesta localitat. [TMS]

López, Miquel, descarregador de carbó i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou el president de la Societat de Descarregadors del Carbó Mineral del Port de Barcelona el juliol de 1903. Fou detingut en la mateixa data, acusat de coaccions en el curs de la vaga portuària d'aquell any. [JIG]

López, Miquel, treballador del ram d'indústries químiques i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de Productes Químics al Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1937. [DBM]

López, Pere, socialista a Mataró (segle XX). Va participar, com a delegat de l'Agrupació i de la Joventut Socialista de Mataró, en el IV congrés de la Federació Socialista Catalana, que va tenir lloc al Centre Socialista de Reus el juny de 1914, i en el decurs del qual fou secretari de mesa i va prendre part activa en els debats. [PPB]

López, Samuel, mestre i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el primer secretari que va tenir la FCTE-FETE el 1933. Membre de la direcció regional de la federació fins a la seva expulsió de la FCTE-UGT a finals del 1936, com a conseqüència de la seva militància en el POUM i mantenir posicionaments crítics davant l'actuació de la direcció del Secretariat Regional ugetista. [DBM]

López, Santiago, socialista a Barcelona (segle XX). El 1929 va formar part del comitè execu-

tiu del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT com a vocal. [DBM]

López Bulla, José Luis, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (Granada 1943). L'any 1965 emigrà a Catalunya i s'instal·là a Mataró. Ben aviat s'incorporà al PSUC i a la lluita sindical a través de les recentment creades Comissions Obreres. L'any 1967 fou detingut i emprisonat. Com a conseqüència de la detenció del grup dirigent confederal de CCOO, l'any 1972, es féu càrrec de la direcció de les Comissions Obreres a Catalunya. L'any 1976 fou elegit secretari general de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC), la qual ha dirigit ininterrompudament fins a l'any 1995. Durant el seu mandat, CCOO ha esdevingut una força social de reconegut prestigi i el sindicat majoritari a Catalunya en les successives eleccions sindicals. Durant els anys setanta i inicis dels vuitanta compaginà la seva responsabilitat sindical amb les tasques de direcció política del PSUC i del PCE. Com a dirigent històric del PSUC, féu costat als anomenats «leninistes» enfront dels «eurocomunistes», majoritàriament procedents de Bandera Roja, en el conflicte intern que visqué el PSUC l'any 1981. Es mantingué a la direcció del PSUC fins a la creació d'Iniciativa per Catalunya, en la qual en fou un dels principals animadors i fundadors. López Bulla s'ha distingit per la seva sòlida cultura política i formació intel·lectual, pel seu verb barroc i alhora popular, per la seva capacitat pedagògica i de liderat, i per la seva defensa de l'autonomia sindical, principalment dels intents d'intromissió del PCE. Apassionat per la cultura italiana, i molt especialment per l'òpera, aplicà millor que ningú el concepte gramscian d'intel·lectual orgànic a un sindicat que carregà de raons i de propostes. En l'actualitat dirigeix un centre d'estudis socials vinculat al sindicat de Comissions Obreres. Publicista incansable i de ploma fàcil, ha redactat infinitat d'informes i multitud d'articles tant a la premsa sindical i de partit com en la majoria de diaris del país. Així mateix ha publicat dos llibres: *Qüestió salarial i nova cultura* (1987) i un llibre de memòries, *Cuando hice las maletas* (1997). [AMA]

López Claver, Génesis, sindicalista al País Valencià (segle XX). Militant de la CNT, en acabar

la guerra civil fou empresonat al camp de concentració d'Albatera, d'on s'escapolí. A començaments de maig de 1939 va formar part del primer Comitè Nacional de la CNT, que es constituí a la postguerra, dirigit per Esteve Pallarols, i tingué l'encàrrec d'aconseguir l'ajut financer de la CNT de l'exili. Amb aquest objectiu, a principis de setembre de 1939 va realitzar un viatge a París, on s'entrevistà sense èxit amb Esgleas i Frederica Montseny. Detingut a València a finals de 1939 o començaments de 1940, amb la resta de membres del comitè, fou jutjat i condemnat el 1944. [PPB]

López Coronel, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de la Pell. [DBM]

López de López, Patricio, impressor a Barcelona (segle XIX). Conjuntament amb cinc treballadors més del mateix ram, el 6 de febrer de 1841, va demanar a l'Ajuntament de Barcelona un permís per a muntar un teatre particular i fer-hi representacions els dies festius. [CR]

López Feliu, Carles, comunista a Tremp, el Pallars Jussà (segle xx). En iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936, tingué un paper important en l'organització de la UGT a Tremp. El 2 de novembre de 1937 fou designat regidor de l'Ajuntament, en representació del PSUC. [PPB]

López López, Isabel, treballadora del metall i sindicalista (Vilar de Donis, Lugo, 1951). Treballadora de Seat des de 1969, fou una destacada militant de la Comissió Obrera de l'empresa des del 1971. També va ser membre del jurat d'empresa. Fou militant del PSUC des del 1969. [JGS]

López Martínez, Julián Antonio, metal·lúrgic i sindicalista comunista valencià (D'Agde 1932). Detingut el 1959 per formar part d'una organització clandestina del PCE, fou condemnat a la pena d'un any de presó. Secretari d'Agitació i Propaganda del comitè local del PCE del Port de Sagunt el novembre de 1968, s'encarregava de la distribució de la propaganda i de recollir els fons obtinguts dels bons emesos

pel PCE. Fou detingut el novembre de 1968 per la Brigada Politicosocial, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

López Montenegro, Josep, militar i mestre d'escola (? 1832-Barcelona 1908). Oficial dels cos d'administració militar i simpatitzant de la república federal, va ésser expulsat de l'exèrcit i empresonat per no jurar acatament a Amadeu I. Fou un dels impulsors de l'internacionalisme a Saragossa, on el maig de 1871 inaugurà el casino obrer La Fraternidad amb un discurs que poc temps després va ésser publicat a *La Federación* de Barcelona. Consta com a responsable de la federació local de Saragossa, fundada el setembre de 1871; per aquest temps va estar en contacte amb l'organisme federal El Tiro Nacional, relació que li va recomanar trencar el Consell Federal de la FRE de l'AIT. Fou un dels organitzadors del II congrés de la FRE de l'AIT (Saragossa, abril de 1872), amb motiu del qual va establir contacte, per primera vegada, amb els dirigents obreristes sabadellencs i els adoctrinà i mentalitzà a favor de l'anarquisme. Participà en la insurrecció cantonalista de Cartagena, i el juliol de 1873, durant el primer govern provisional, va ésser nomenat comissari de guerra; una vegada derrotats els cantonalistes, va exiliar-se a França. L'any 1878, resident encara a París, va ésser autoritzat per a representar la Federació Espanyola al Congrés Obrer Internacional de París, que finalment no es va celebrar. El 1882 tornà a Espanya, anà a Sabadell, on va ésser una peça clau del moviment obrer local. Va ser professor de la secció local de la Institución Libre de Enseñanza, actuà al Centre Obrer, a l'Ateneu Obrer, i participà activament en «la vaga de les set setmanes» (1883), en la qual tingué també un important paper Teresa Claramunt. Des de mitjan 1884 fins al novembre de 1886 va dirigir el setmanari *Los Desheredados*, que va convertir en defensor de les teories anarcocollectivistes i que les autoritats perseguïen acarnissadament. L'any 1885 va passar onze mesos a la presó pel delictes d'impresament, fet que no canvià el to del periòdic, que va continuar la campanya de destrucció de les estructures socials, tal com es pot llegir al número del 9 d'abril de 1886, signat per López Montenegro: «Es la política demoleadora, lema gloriosísimo de los anárquicos, la escuela párvula de la revolución social». El ní-

mero corresponent al 12 de novembre de 1886 va ser denunciat pel fiscal del regne i al darrer, datat el 19 de novembre, consta que el director es troba a Madrid i que probablement passarà a França. En aquest temps va fer de mestre laic en una petita escola de Sallent. També, el juny de 1896, arran de l'atemptat del carrer de Canvis Nous, va ésser víctima de la repressió indiscriminada iniciada a Barcelona (amb la qual comença el procés de Montjuïc), detingut i empresonat a la fortalesa barcelonina. En sortir de la presó, va emigrar a Amèrica i va viure a Asunción (Paraguai), on publicà un petit fullet, sense data, sobre el Primer de Maig; col·laborà, també, al periòdic *La Protesta*. Fou un dels principals propagandistes de la idea de la vaga general com a tàctica revolucionària des de les planes de *La Huelga General*, i sobre la vaga va preparar una comunicació —*El paro general*— per al Congrés Revolucionari Internacional (París 1900), que no arribà a celebrar-se. En aquests anys de començament de segle tornà a Espanya i es casà amb Teresa Claramunt, sense anar ja a Sabadell. Col·laborà també, entre altres publicacions periòdiques, amb *Los Desheredados*, *La Idea Libre*, *El Corsario*, *La Alarma*, *Tierra y Libertad*, *La Anarquía*, *El Productor*. [TMS]

Publicacions: *La Aurora. Catecismo de la República democrática federal*. Barcelona, 1882; *El paro general*. Barcelona, 1900; *La naturaleza. Poema. Nociones de geología y zoología para los trabajadores*. Barcelona, 1902; *El botón de fuego*. València, s.d.; *La huelga general*. Barcelona, s.d.

Bibliografia: LORENZO, A. *El proletariado militante. Memorias de un internacional*. Madrid, 1974. CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició. República i acció directa (1868-1904)*. Vol. II. Sabadell, 1977.

López Montenegro i Tomás, Federació. anarcosindicalista (segle XIX). El 26 d'octubre de 1884 va presidir, junt amb Teresa Claramunt i Gertrudis Fau, la reunió constitutiva de la Secció Vària de Treballadors Anarcocol·lectivistes de Sabadell, nom sota el qual s'amagava la Secció Anarcosindicalista femenina. Va signar també l'acta d'aquesta reunió per la qual un grup d'obreres sabadellenques s'adherien a la Federació Espanyola dels Treballadors. [TMS]

López Morillo, Joan, polític (Maó 1915?-1939). Durant la Segona República, fou un dels

principals dirigents de la Joventut Socialista de Maó. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i processat. Durant la guerra civil, participà en l'expedició republicana a Mallorca (agost-setembre de 1936) i fou comissari polític de batalló. El desembre de 1936, fou elegit secretari general de la Federació Provincial de les Joventuts Socialistes Unificades. Després de la rendició republicana de Menorca, fou detingut, torturat, jutjat i executat a la Mola de Maó. [DG]

López Navarro, Josep, metatlúrgic i anarcosindicalista (Albatana, Albacete, 1916-Camp de la Bóta 1940). Durant els primers mesos de la guerra civil fou membre del Consell de Defensa del Comitè de Milícies badaloní i, posteriorment, entrà a l'Ajuntament, en representació de la CNT-FAI. Detingut en acabar la guerra, fou condemnat a mort i afusellat. [PPB]

López Orozco, Julio María, metge i polític republicà a Elx (segle XX). Fou membre de la Gran Lògia Regional de Llevant del Gran Orient Espanyol de la maçoneria. Durant la Dictadura va poder reorganitzar el cercle republicà d'Elx. El 28 de març de 1928 era president de la junta del local del Centre d'Aliança Republicana inaugurat a Elx. En desfer-se Aliança Republicana, va presidir el Cercle Republicà Autònom d'Elx i després tot el cercle es va adscriure al PRRS. El 16 de març de 1930 fou elegit president de la primera Junta Directiva Provincial d'Alacant del PRRS, fins al 19 de juliol de 1931, quan el va substituir Marcial Samper Ferrándiz. Com a resultat dels esdeveniments revolucionaris a favor de la proclamació de la república del 15 de desembre de 1930 a Elx, fou empresonat fins al 27 de març de 1931. En les eleccions del 28 de juny de 1931 fou elegit diputat per Alacant, amb 67.013 vots, dins la candidatura Radical-Socialista, en representació del PRRS. En escindir-se el PRRS el 1933, fou vicepresident del Comitè Executiu Nacional del III congrés extraordinari del partit. L'octubre fou elegit de nou president de la Junta Provincial d'Alacant. El 14 de juny de 1934 va participar en la comissió organitzadora de la unitat represa pel PRRS i per Esquerra Radical Socialista, seguint l'acord pres el juny pels directius nacionals. En aquella assemblea, fou elegit president del Comitè Executiu Pro-

vincial de la nova organització unida que va conduir a la creació del partit Unió Republicana. [JMSS]

López Ortiz, José, estibador, capatàs i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou elegit president de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona l'abril de 1910, en el moment de la seva fundació, i ocupà aquest càrrec fins a juny del mateix any. El maig de 1926, quan fou votat com a comptador de l'Associació de Capatassos del Port de Barcelona, la policia plantejà reticències a la legalització d'aquesta entitat pels seus antecedents, car havia estat processat a Màlaga el 1913 per insults i atemptat. [JIG]

López Pérez, Salvador, treballador del sector químic i sindicalista (Múrias del Camino, Lugo, 1951). Va arribar a l'Hospitalet de Llobregat el 1963. El 1973 milità a la LCR i fou dirigent del sindicat de químiques de la UGT. El 1975 va ser escollit enllaç sindical, i el 1976 va ser vocal de l'executiva de la indústria farmacèutica d'aquest sindicat; el 1977 va passar a formar part de CCOO, i a ser membre del seu Consell nacional. El 1981 va passar a militar en el PCC, i el 1986 en el PSUC; fou membre de la comissió política nacional d'IC fins a 1997, quan va passar a formar part del PSUC-Viu i d'EUiA. El 1980 va ser secretari del sindicat de químiques de Barcelona de CCOO i el 1984, secretari d'acció sindical de la Federació de Químiques de Catalunya. El 1990 va ser escollit secretari general d'aquesta federació i va passar a ser membre de l'executiva de la CONC. El 1996, amb la fusió de Químiques i del Tèxtil i Pell, va ser secretari de FITEQA, fins a l'actualitat (1999). [JTH]

López Raimundo, Antoni, treballador de banca, socialista i comunista a Barcelona (Tauste, Saragossa, 1911-Zaidin, Oca, 1936). Treballador del Banc Zaragozano a la capital aragonesa, es va traslladar a Barcelona el 1933, on ja havia arribat el seu germà Gregori l'any anterior. Coincidí en el moment en què el fins llavors autònom sindicat dels bancaris catalans havia ingressat en la UGT convertit en la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi. Aviat adquirí protagonisme en els seus rengles i va formar part de la delegació

que envià la federació catalana al IV congrés que realitzà la seva Federació Nacional a Madrid a principis de setembre de 1934. Participà en la ponència d'orientació sindical. Poc després va ingressar a les Joventuts Socialistes, de les quals va ser secretari general i alhora impulsà l'òrgan *Iskra*, que es va publicar des de finals del 1935 a principis de l'any següent en una línia procliu a la unitat de les forces obreres marxistes. En aquestes darreries del 1935 va ser un dels homes que va participar en les denúncies al secretari general ugetista Vila Cuenca, com a conseqüència de les fosques activitats econòmiques que practicava i que en varen determinar la dimissió el gener de 1936. Llavors formava part d'un actiu nucli de joves socialistes que, a partir del local de la federació bancària al carrer Bergara, portaren a terme una important tasca, tant com revitalitzadors de l'esmoreïda activitat d'aquell socialisme a la Barcelona d'aquell moment com d'impulsors de l'esmentat projecte unitari que tant a nivell sindical com polític estava en marxa. Precisament per donar força a les negociacions que amb la participació dels socialistes es produïen, tots ells (López Raimundo, Joan Vilar, Manuel Culebra Andújar, Lluís Salvadores), igual com la majoria d'integrants de les Joventuts Socialistes, es varen afiliar a la FC PSOE, la primavera del 1936, per fer pujar les migrades forces del partit a Catalunya a 1.241 afiliats. Igualment, en el mateix camí de reforçar la unitat entre el PSOE i el PCE, un cop aconseguida ja la unitat d'ambdues joventuts, López Raimundo, Manuel Culebra i el lleidatà Seguí participaren en la reunió que militants de les joventuts i del partit van celebrar a Madrid, el 14 i 15 d'abril de 1936, amb la intenció de crear una fracció d'esquerra d'ambdues organitzacions. L'executiva de les Joventuts Socialistes va reaccionar immediatament i va pronunciar-se en contra de tota formació de fraccions en els seus rengles, fos quina fos la seva orientació. En conseqüència, se li va obrir expedient disciplinari com a pas previ per a l'expulsió de tots els participants en l'esmentada reunió. La fracció es constituï formalment amb una disciplina superior a la del partit i les joventuts, i s'acordà, des del punt de vista sindical, el Front Únic amb la CNT i es creà un comitè central en què trobem Bullejos i García Lago. Es desconeix si López Raimundo va ser expul-

sat, malgrat que fons poumistes així ho posaren de relleu amb posterioritat; però el fet que intervingués a finals de juny de 1936, al costat de Largo Caballero, en un míting en defensa de les bases de treball permet creure que els representants catalans a l'esmentada reunió es desvincularen del moviment fraccional poc després. De tota manera, alguna conseqüència hagué de tenir aquest posicionament proper a la fracció d'esquerra, ja que si bé López Raimundo fou secretari de les joventuts unificades, quan aquestes varen fer el primer pas —joventuts del PSOE i de la USC—, fou desbancat per Peñarroya quan es va fer el segon i definitiu pas amb les altres organitzacions juvenils que romanien al marge. Així, en les jornades de juliol prèvies a l'inici de la guerra civil, se centrà tant en la preparació de l'Olimpiada Popular com en el Secretariat Regional de la UGT, al qual havia accedit com a representant de Banca, Borsa i Estalvi, sindicat que llavors presidia. El mes de juny va accedir al màxim organisme de la UGT catalana com a vocal i el mes següent en va ser escollit secretari administratiu. Un cop produïda la rebel·lió militar, representà el sindicat en el Comitè de Milícies Antifeixistes. En representació d'aquest i en companyia, entre d'altres, d'Àngel Estivill, s'encaminà cap a Lleida per intentar avortar la insurrecció, encara que quan hi arribaren la situació ja estava sota control. Es decidí prosseguir viatge cap a Osca, on la situació continuava incerta, però en un control a Zaidin, entre Fraga i Montsó, va morir víctima d'un tret incontrolat, el 20 de juliol. Durant la guerra civil, el carrer Bergara, on tenia la seu la federació bancària, va portar el seu nom. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996. LÓPEZ RAIMUNDO, Gregorio. *Primera clandestinidad. Memorias*. Barcelona, 1993.

López Raimundo, Gregorio. sastre i polític (Tuiste, Saragossa, 1914). El canvi de règim i la passió pel Barça el van dur a Barcelona el 1932, amb la finalitat d'aprofundir en la seva professió de sastre. El seu primer contacte a Barcelona fou el futur editor Joan Grijalbo, aleshores empleat del Banco Zaragozano i company de feina a Saragossa del seu germà Antonio. L'any 1933 es traslladà a Barcelona el

seu germà Antonio, amb qui compartiria pensió, pis i activisme sindical i polític en l'òrbita de la UGT i les JJSS. Seguint l'exemple del seu germà, ingressà a les JSUC i participà del comitè de Barcelona. Després dels fets de Maig de 1937 fou designat comissari a la caserna Vorotxílov, centre de reclutament de les JSUC a Barcelona. L'agost de 1937 presidí la Conferència Nacional de les JSUC i fou elegit membre del seu Comitè Nacional. Més tard s'incorporà al front com a comissari de les JSUC del Xè Cos de l'exèrcit. Posteriorment, alliberat del front de guerra, es dedicà a la direcció de les JSUC com a membre del Comitè Executiu i del Secretariat, responsabilitats que exercí fins al 1947, en què passà a formar part de la delegació del Comitè Central del PSUC a l'interior (Catalunya), després de la «caiguda dels 80». Després d'exiliar-se a França i Mèxic, l'any 1947 tornà il·legalment a Catalunya per fer-se càrrec de l'organització clandestina del PSUC, que en aquells moments comptava amb dos mil militants a Barcelona i un miler a la resta de comarques, i de l'edició regular de *Treball*, portaveu del partit, amb una tirada de dos mil exemplars. Detingut i torturat el 1951, com a conseqüència de la «vaga dels tramvies», restà a la presó fins al 1954, en què fou expulsat del país. El consell de guerra contra López Raimundo i vint-i-sis militants més del PSUC, celebrat a Barcelona el juliol de 1952, fou objecte d'una atenció internacional sense precedents, amb la presència d'observadors de diferents països, i d'una gran campanya de solidaritat internacional promoguda per la Federació Mundial de la Joventut Democràtica, de la qual López Raimundo havia format part en representació de les JSUC. L'any 1960 tornà novament a Catalunya per dirigir el partit i al cap de cinc anys fou elegit secretari general en el II congrés per substituir Josep Moix, que passà a ocupar la presidència. Dirigí el partit des de Catalunya i esdevingué el símbol de la lluita clandestina i de la resistència antifranquista. L'enfortiment orgànic, amb la integració de diferents col·lectius i organitzacions polítiques, des de Cristians pel Socialisme fins a Bandera Roja, convertí el PSUC en el pal de paller del moviment unitari català i un dels principals impulsors de les organitzacions democràtiques veïnals, sindicals (CCOO i Unió de Pagesos), estudiantils, feministes i intel·lec-

tuals. Sota la política de l'aliança de les forces del treball i la cultura i amb una tasca meritòria d'integració i coresponsabilització de les onades migratòries, el PSUC esdevingué el partit nacional i antifranquista per excel·lència. A les darreries del 1976, la seva detenció policial provocà una onada generalitzada de solidaritat que permeté el seu alliberament i la legalització de la seva situació personal. Mesos més tard fou elegit diputat a Corts encapçalant la candidatura del PSUC a la circumscripció de Barcelona. Tal com havia anunciat, abandonà la secretaria general del partit al IV congrés, celebrat l'octubre de 1977, i va passar a ocupar-ne la presidència. El tàndem López Raimundo/Gutiérrez Díaz fou l'expressió més clara de la política eurocomunista pregonada pel PSUC, la qual rebé una dura contestació interna en el Vè congrés, celebrat el gener de 1981. Davant les crítiques rebudes i la desautorització de l'estratègia eurocomunista, ambdós renunciaren als seus càrrecs. Un any i escaig més tard, després de l'expulsió dels anomenats «prosoviètics» que formarien un nou partit (Partit dels Comunistes de Catalunya), tornaren a ocupar els seus càrrecs directius amb la benedicció de la direcció del PCE encapçalada per Santiago Carrillo. El trencament del PSUC, però, era un fet i la primera convocatòria electoral, les generals de 1982, les del triomf aclaparador dels socialistes, significà la pèrdua de les dues terceres parts del consens electoral. López Raimundo seria l'únic candidat que aconseguiria l'acta de diputat. L'any 1985 deixà la presidència del partit i l'any següent renuncià a la reelecció de l'acta de diputat. Continua la seva activitat política dins el Consell Català del Moviment Europeu i l'àmbit de política europea d'Iniciativa per Catalunya. Defensor de la revitalització del PSUC (l'anomenat «PSUC-viu») enfront de les tesis majoritàries del 9è Congrés (1997), que mantingueren la seva congelació, donà el seu suport al corrent escissionista d'Iniciativa per Catalunya que, junt amb el PCC, esdevingué el referent polític d'Izquierda Unida a Catalunya (Esquerra Unida i Alternativa). [AMA]

Publicacions: *Què és i què vol el PSUC*. Barcelona, 1976; *Escrits. Cinquanta anys d'acció, 1937-1988*. Barcelona, 1988; *Primera clandestinidad. Memorias (I)*. Barcelona, 1993; *Primera clandestinidad. Segunda parte*. Barcelona, 1995.

Bibliografia: VINADER/MARTÍ/RAMONEDA. *López Raimundo, lluita d'avui per un demà més lliure*. Barcelona, 1976. AADD. «Gregori López Raimundo: visions personals». A: *Nous Horitzons*. 1988, Barcelona, núm. 109 i 110.

López Sánchez, Josep Lluís, Huevón. Llibreter i sindicalista socialista a València (segle XX). Militant destacat del PSOE i de la UGT valenciana, va pertànyer a diverses executives provincials a la fi dels anys setanta i abans de 1975. El 1971 va deixar la Llibreria «el Poble», de la qual era propietari, per fundar les JISS de València. [RIRB]

López Sánchez, Juan, obrer de la construcció i sindicalista (Bullas, Múrcia, 1900-Madrid 1972). Fill d'un guàrdia civil, cap a l'any 1910 es traslladà a viure a Barcelona, on començà a treballar als onze anys. Militant de la CNT, esdevingué secretari de la junta de la Societat de Motllistes i Pedra Artificial, que en el congrés de Sants de 1918 s'integrà al Sindicat de la Construcció. El 1920 fou detingut arran d'un enfrontament amb pistolers de la banda del baró de Koenig. Va romandre a la presó fins al 1926, quan fou indultat amb motiu del vol Plus-Ultra de Ramón Franco. Aleshores, en plena desorganització sindical, va contribuir a la formació de «penyes obreres» a Barcelona, i, contrari a l'hegemonia anarquista al si de la CNT, contribuï a la creació del grup Solidaridad a finals de 1928. Fou membre, juntament amb Àngel Pestaña, Pere Masoni i d'altres, del 2n Comitè Nacional de la CNT, que es constituï en aquests mesos finals de la Dictadura de Primo de Rivera, i en el qual ocupà el càrrec de secretari. El febrer de 1930, després de la dimissió de Primo de Rivera, féu gestions prop del govern del general Berenguer per tal de legalitzar la CNT; redactà el Manifest que aprovà el primer Ple de Regionals que se celebrà a Barcelona després de la caiguda de la Dictadura. A partir de febrer de 1930, fou també membre de la redacció del setmanari *Acción*, on publicà nombrosos articles, com també a *Solidaridad Obrera*. L'agost de 1931 fou el primer firmant del *Manifest dels trenta*, i figurà al consell de redacció de *Cultura Libertaria*, que aparegué el novembre de 1931. L'octubre de 1932 fou expulsat del Sindicat de la Construcció de la CNT i el gener de 1933 era un dels im-

pulsors de la Federació Sindicalista Llibertària. Dirigí el seu òrgan de premsa, *Sindicalismo*, i a partir de desembre de 1933 participà intensament en la campanya de difusió i propagació de les Aliances Obreres. Reingressat a la CNT, va participar en el congrés de la CNT que se celebrà a Saragossa el maig de 1936, on formà part de la ponència que va redactar el dictamen sobre el «Concepte confederal del Comunisme llibertari». En esclatar la guerra civil, instal·lat a València, fou membre del comitè de vaga, fundà el diari *Fragua Social* i representà la CNT en el Comitè Executiu Popular de València. El novembre de 1936 va entrar a formar part, en representació de la CNT, del govern de Largo Caballero, en el qual va ocupar el departament de Comerç. Després del maig de 1937 va participar en un viatge pels Estats Units i Mèxic per contrarestar la campanya de propaganda del PCE en contra de la CNT. Membre del Comitè Regional del Llevant els darrers mesos de la guerra, el 7 de març de 1939 fou elegit secretari general del Moviment Llibertari, fins que a finals de mes sortí cap a França amb una delegació del Consell Nacional de Defensa. Va viure exiliat a Mèxic. El 1967 retornà de l'exili i col·laborà amb el sindicalisme vertical del règim franquista. El 1932 havia escrit *Las órdenes religiosas y el sindicalismo* i dos fulls més, sense any de publicació, *El sindicalismo, arma política y económica* i *Cómo organizará el Sindicato a la Sociedad. El poder económico. La garantía del orden. Federación de industrias. Las Cooperativas. Almacenes colectivos. Hoteles comunales. Cultura. Defensa Social*. Retornat de l'exili, publicà, a la *Revista de Trabajo*, *Sobre el trentismo confederal* (Madrid 1972) i *Una misión sin importancia (memorias de un sindicalista)* (Madrid 1972). [PPB]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980. PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. 3 toms. París, 1971.

López Segú, Josep, cal Llopes, pagès i cooperativista (Vilabella 1890-1972). Jutge municipal en temps de guerra. A les primeries d'agost de 1936, conjuntament amb membres del comitè, va exigir 1.500 ptes. als que eren regidors de l'Ajuntament a partir del 6 d'octubre de 1934, per a rescabalar els quatre ciutadans que

van ser duts al vaixell ancorat al port tarragoní, de les despeses que els ocasionà la seva detenció per l'autoritat militar. Durant la guerra, va ser dirigent del Sindicat Agrícola i Caixa Rural; hi participà en diverses juntes amb càrrecs com a tresorer el 1934-35, vocal a les primeries del 1936 i vicepresident a la junta el setembre de 1936. [AGT]

Lorent Casas, Antoni, Atayud, jornaler i anarcosindicalista a la Pobla de Lillet (Calataiud, Saragossa, 1886-Barcelona 1940). Va ser un dirigent de la CNT de la Pobla de Lillet i durant la guerra fou membre del primer comitè revolucionari del poble. En acabar la guerra, fou detingut i afusellat al Camp de la Bóta. [JCR/JJR]

Lorente, Salvador, anarcosindicalista a Pineda de Mar (segle xx). Originari de Mont-ras, al Baix Empordà, va arribar de petit a Pineda. Treballà en la venda de periòdics i també féu de mestre. En iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936, era el secretari de la CNT i de les JLL locals i es va oposar a la crema d'esglésies. Per bé que no va exercir cap càrrec d'importància en les noves institucions revolucionàries, actuà com a ideòleg local i sembla que va estar al darrere de tot el procés revolucionari. En acabar la guerra, no va poder passar la frontera, i, detingut, fou empresonat a la Model barcelonina fins al 1943. En retornar a Pineda, fou sotmès a un pacte de fam que li impedí trobar feina. Després de passar un temps per Andalusia, s'instal·là finalment a Calella. [PPB]

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. *Pineda entre dos temps (1931-1939)*. Pineda de Mar, 1995.

Lorente Argente, Vicente, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou vocal de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona el gener de 1921. Fou elegit vocal del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona l'agost de 1922. Fou vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de la Fusta a partir de l'octubre de 1927, i el juny de 1928 se'l nomenà vocal inspector del dit comitè. [JIG]

Lorenzo, treballador de la sanitat i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional dels Comicis de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny

de 1931, en representació del Sindicat de la Sanitat de Barcelona. [XPM]

Lorenzo Asperilla, Anselmo, tipògraf i destacat dirigent anarquista (Toledo 1841-Barcelona 1914). Traslladat de molt jove a Madrid, va començar a treballar com a dependent de comerç, fins que, amant de la lectura, ben aviat va escollir l'ofici de tipògraf. Va estudiar aritmètica, gramàtica i francès en el Fomento de las Artes, on va fer amistat amb el president del centre, Segismundo Moret, futur president del Consell de Ministres. El 1868 va formar part del grup inicial que va entrar en contacte amb Fanelli i va constituir el primer nucli internacionalista de Madrid, on fou redactor del periòdic *La Solidaridad* (1870-1871). El juny de 1870 fou delegat al Congrés Obrer de Barcelona, d'on sorgiria la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Va participar activament en les comissions que varen elaborar els dictàmens sobre resistència i cooperació, i en els debats sobre l'actuació política dels obrers es va alinear en el corrent antipolític. Juntament amb González Morago, Borrel i els germans Francisco i Àngel Mora, fou nomenat membre del Consell Federal. El 1871, quan es varen iniciar les persecucions governamentals contra la Internacional, va exiliar-se a Lisboa durant uns mesos, amb González Morago i Francisco Mora. De retorn a Espanya, el setembre de 1871 va participar en la conferència clandestina de València, que el va nomenar altra vegada membre del Consell Federal i el va designar delegat per a participar en la conferència que la Internacional celebrava a Londres, el mateix mes de setembre. Hostatjat a casa de Karl Marx, va establir relació amb les seves dues filles. A Londres, on també va conèixer Engels, Lorenzo va ser testimoni de les diferències que enfrontaven bakuninistes i marxistes, i que li varen provocar un gran desencís. A desgrat dels acords del congrés de Barcelona i de la conferència de València, no va votar en contra de la resolució que preveia la necessitat que els treballadors desenvolupessin una acció política. De retorn a Madrid, durant els mesos de gener i febrer de 1872 efectuà un viatge propagandístic per Andalusia per tal de crear grups secrets de defensors de la Internacional. L'abril de 1872 va participar en el congrés de Saragossa, on fou nomenat secretari general del Con-

sell Federal i on col·laborà amb Paul Lafargue, el gendre de Marx, en la redacció d'un dictamen sobre la propietat. Traslladat a València, l'agreujament de les dissidències entre els membres espanyols de l'Aliança de la Democràcia Socialista, bakuninista, i els seguidors de Marx, el varen menar a dimitir dels seus càrrecs a la Internacional pel juny de 1872. Aleshores visqué, successivament, a Vitòria, Bilbao, Bordeus i Marsella, fins que definitivament s'establí a Barcelona pel març de 1874. Residí a la casa del militant internacionalista José Miranda, i després de la mort d'aquest es féu càrrec de la família i s'uní sentimentalment a la seva vídua, amb qui va tenir dues filles. Va treballar com a corrector a la Llibreria Religiosa i Científica, a la impremta La Academia, dirigida per Farga i Pellicer, i a les imprentes España i Del Hospital. En plena decadència de la Federació Regional Espanyola, va formar part del clandestí consell local de Barcelona de la Internacional i García Viñas el cooptà com a membre de la secretament reestablerta Aliança de la Democràcia Socialista. El 1877 va participar a la conferència comarcal de Sants, on fou escollit membre de la Comissió Federal, i el 1878 fou nomenat delegat en un congrés internacional que s'havia de celebrar a París, convocat pels socialistes francesos, però que la policia francesa avortà. Durant aquests anys, Lorenzo va col·laborar a *La Revista Social* (1872-1880) i a *El Municipio Libre* (1879-1880), periòdics ambdós que es publicaven a Barcelona. El febrer de 1881 participà en la conferència regional extraordinària de la Internacional espanyola, que se celebrà a Gràcia i on la Comissió Federal, de la qual continuava formant part Lorenzo, fou acusada de «falsificació d'escrutini, usurpació d'atribucions, irregularitat en el compliment dels estatuts i altres actes perjudicials per a l'organització dels treballadors», i tots els seus membres foren expulsats de la Federació Regional. Lorenzo, que s'havia adscrit al corrent insurreccionalista de l'anarquisme, quedava així marginat de la nova Federació de Treballadors de la Regió Espanyola impulsada pels anarcosindicalistes catalans, on no reingressà fins al 1885. A partir d'aquest moment, fou membre de la Societat Tipogràfica de Barcelona i s'afilià a la lògia maçònica Hijos del Trabajo, de la qual fou cavaller Rosa-Creu. El 1885 va participar al pri-

mer Certamen Socialista, que se celebrà a Reus. Va col·laborar a *La Asociación*, òrgan de la Societat d'Obrers Tipògrafs de Barcelona, que va aparèixer entre 1883 i 1889, a *El Productor* (Barcelona 1887-1893), *Tierra y Libertad* (Madrid-Barcelona 1899-1904), *La Revista Blanca* (Madrid-Barcelona 1898-1936), i *El Porvenir del Obrero* (Maó 1901-1912). Adscrit a les posicions de l'anarcocomunisme, el 1896 fou implicat en el procés de Montjuïc i hagué d'exiliar-se a París, on va residir el 1897-98. Col·laborador estret de Francesc Ferrer i Guàrdia, va dirigir el periòdic *La Huelga General* (Barcelona 1901-1903) i es va fer càrrec de les publicacions de l'Escola Moderna, per la qual va traduir obres de Reclus i Kropotkin. Emprisonat arran de la vaga general de Barcelona de 1902, fou un dels introductors, juntament amb López Montenegro, del sindicalisme revolucionari. S'adherí a Solidaridad Obrera, quan aquest grup es va constituir l'agost de 1907, i va col·laborar en el setmanari del mateix nom. Deportat arran dels esdeveniments de la Setmana Tràgica de 1909, l'any següent retornà a Barcelona, on prosseguí la tasca com a publicista i s'adherí a la constitució de la Confederació Nacional del Treball. Propagandista fecund, va escriure nombrosos llibres i fullets de pensament i d'acció, com *Acracia o república* (1886), *Fuera política* (1886), *Justo Vives* (1893), *El estado* (1895), *El hombre y la sociedad* (1902), *Criterio libertario* (1903), *El patrimonio universal* (1906), *Incapacidad progresista de la burguesía* (1908), *El obrero moderno* (1909), *El poseedor romano* (1910), *El pueblo* (1910), *Vida anarquista* (1912) *Hacia la emancipación* (1913), etc. La seva obra més important és *El proletariado militante*, publicat en dos volums el 1901 i el 1910 respectivament, on recull la seva militància en el moviment obrer. Considerat un «sant laic», Morato va escriure de Lorenzo: «Con la palabra, con la pluma y con el ejemplo de una vida inmaculada luchó durante más de medio siglo por la liberación de la Humanidad, y por su culpa no se derramó ni una lágrima, ni una gota de sangre». [PPB]

Bibliografia: ÁLVAREZ JUNCO, J.: Pròleg i notes a *El proletariado militante*. Madrid, 1974. MONTSENY, Federica. *Los precursores: Anselmo Lorenzo, el hombre y su obra*. Barcelona, 1938. MORATO, Juan José. *Líderes del movimiento obrero español*

(1868-1921). Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Lorenzo Moratón, Carlos, treballador del metall i sindicalista (Oriola, Alacant, 1933). L'any 1944 va arribar a Barcelona i durant el 1948 va treballar a les fàbriques Can Planell, del vidre, i a Casa Girona, antiga Macosa. Va estudiar a l'Escola Tècnica Professional del Clot com a aprenent de Casa Girona. L'any 1954 va marxar a Elx a treballar a diverses fàbriques de maquinària per a calçats i tres anys més tard va tornar a Barcelona, on l'any 1961 va entrar a treballar a Enmasa, empresa on va ser fins a l'any 1992 i va crear la Comissió Obrera de l'empresa. Va ser escollit enllaç sindical l'any 1963 i va participar en la Coordinadora del Metall de Barcelona. L'any 1971 va ser detingut amb altres membres del jurat d'empresa d'Enmasa arran d'una vaga i emprisonats durant 36 dies a la Model. Per aquest motiu va ser acomiadat i no va ser readmès fins a l'arribada de l'amnistia laboral. Va ingressar al PSUC l'any 1962. Actualment és membre de la comissió de Garanties de la CONC. [JGS]

Lorenzo Páramo, Félix, ferroviari i sindicalista (València 1909-1992). Militant de la CNT, fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom dels Sindicats Únics de Cervià, de Treballadors de Tremp i els de la Construcció, d'Arts Gràfiques, del Transport i el Comitè Provincial de Lleida. Fou detingut arran de l'assalt de la caserna de Lleida, que va tenir lloc el 8 de gener de 1933. Va formar part del comitè municipal que el 9 de setembre de 1936 es va fer càrrec de l'Ajuntament de Lleida, i hi exercí funcions d'alcalde. També va formar part de l'Ajuntament que es va constituir el 22 d'octubre del mateix any; aleshores seria elegit alcalde amb els vots de CNT, UGT i Unió de Rabassaires, càrrec que ocuparia fins al novembre de 1937, en què va incorporar-se a l'exèrcit. Tant des del comitè com des del nou Ajuntament, va impulsar una activa política de municipalització (espectacles i sobretot de la vivenda) i d'obres públiques. La seva experiència va quedar reflectida en un article publicat al diari lleidatà *Acracia* el 19 juliol de 1937. Va formar part també de la junta directiva de l'A-

tenen [libertari de Lleida, fundat el 28 de març de 1937. [JBP/JSSJ/XPM]

Lostau, Ramon. obrer fuster i internacionalista (segles XIX-XX). El 29 de març de 1871 era un dels firmants, en nom del comitè local de la Federació barcelonina de l'AIT, de la Protesta de l'Asociación Internacional de Trabajadores, que plantejava la necessitat d'un canvi social com a resultat d'un procés pacífic i amb el consentiment del poble. Crític amb la delegació espanyola que el setembre de 1872 va participar als congressos internacionals de la Haia i Saint Imier, el 1876 formava part del grup sindicalista i reformista —format per Bragulat, Joan Nuet, Pàmias, etc.— que es va distanciar de l'anarquisme i de la Internacional per reconstruir el Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona. Va participar en el Congrés Obrer que aquest organisme va celebrar a Barcelona entre agost de 1877 i gener de 1878, i el desembre de 1880 formava part de la comissió que intentava reorganitzar els obrers fusters de la capital catalana. Plenament integrat en el grup dels obrers reformistes catalans, el seu nom apareixia firmant, el dia 10 de maig de 1881, el manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol. Presumiblement és el mateix Ramon Lostau que va formar part del primer consell directiu de Solidaritat Obrera, on ocupà el càrrec de tesorero de la Comissió Administrativa i de Foment. Juntament amb Pere Cuscó i Vicens Sala, representà els Serrallers d'Obrers de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Participà activament en aquest congrés, especialment en les qüestions referents a l'ajuda als empresonats i el sindicalisme de base múltiple. [PPB/TMS]

Bibliografia: IZARD, Miquel. *Revolució industrial i obrerisme. Les «Tres Classes de Vapor» a Catalunya (1869-1913)*. Barcelona, 1970. NETLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Lostau Prats, Baldomer, republicà federal i internacionalista (Barcelona 1846-1896). Des de finals de la dècada dels 50 milità en grups demòcrates de tendència republicana. En triomfar la revolució de Setembre de 1868, la

Junta Revolucionària de Barcelona el nomenà diputat provincial. Com a membre de la Diputació de Barcelona, el març de 1869 va aconseguir, juntament amb Tomàs i Salvany, que la Diputació elevés una exposició a les Corts per exigir l'abolició de les quintes. El setembre de 1869 va encapçalar la insurrecció federal a Igualada i, amb Pau Alsina, Josep Anselm Clavé i altres, va formar part de la Junta Superior Revolucionària de la província de Barcelona. L'abril de 1870 formava part, amb Lluís Farga Pellicer, de la candidatura anomenada de «política d'atracció» que s'enfrontà a la dels «federalis intransigents» en les eleccions per a formar part del nou comitè del partit republicà federal de Barcelona. Exiliat a Ais de Provença, el juny de 1870 va enviar un missatge de solidaritat al I Congrés Obrer Espanyol de Barcelona, en què es manifestava partidari de les idees de l'Associació Internacional de Treballadors. El febrer de 1871 fou elegit a Barcelona delegat per a assistir a l'assemblea federal i l'abril del mateix any, diputat a Corts en representació de Gràcia. El dia 2 de maig de 1871 assistia al banquet de solidaritat francoespanyola, convocat pels internacionalistes en un restaurant de Madrid, i que fou dissolt violentament per la «partida de la porra». Arran d'aquests esdeveniments va protestar davant el governador civil de Madrid i va presentar una interpel·lació al govern. Des de les Corts es va manifestar actiu defensor dels drets dels obrers davant la repressió creixent que sofria l'obrerisme organitzat per part del govern, i quan el desembre de 1871 es va plantejar la il·legalització jurídica de l'AIT va prendre part en la defensa activa de la Internacional. En un dels discursos que va pronunciar el 18 de juny de 1871 va afirmar explícitament que «yo represento aquí al proletariado: mi misión es ser aquí espejo fiel de los sufrimientos de la clase desheredada». Participà en el procés electoral que havia d'escollir els delegats internacionalistes espanyols al congrés de la Haia, i es va manifestar contrari als acords antipolítics presos pel congrés de Saint Imier. L'agost de 1872 figurava com a redactor del periòdic barceloní *El Comunalista*, subtítulat «Diario republicano democrático federal socialista». Des de la Diputació de Barcelona el març de 1873, proclamada ja la Primera República Espanyola, fou un dels impulsors de la proclamació de l'èfimer Estat català. Durant

els mesos de juliol a setembre de 1873, va combatre les partides carlines comandant els anomenats «guies de la Diputació», i quan aquests foren dissolts el mes de novembre, es va manifestar en contra d'aquesta mesura amb 200 «guies» a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, actitud que el va obligar a exiliar-se. El 1877 va participar en els intents de constituir un sindicalisme reformista a l'entorn del Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona. Figurà en la llista d'inscrits al Primer Congrés Català de 1880. L'abril-maig de 1883 va prendre part en el Congrés Regional del partit federal de Catalunya que va aprovar un projecte de constitució de l'Estat català dintre la federació espanyola i el mes de juny del mateix any participava a Saragossa en l'Assemblea Federal Espanyola, on va defensar posicions municipalistes contràries a les tesis federalistes de Vallès i Ribot. A les primeres eleccions a Corts que es varen celebrar per sufragi universal masculí l'any 1891, es va presentar per Vilafranca del Penedès, d'on esdevingué diputat en representació de la candidatura d'Unió Republicana a les eleccions de 1893. Des d'aquest mateix any va col·laborar amb la Unió de Rabassaires, que actuava sobretot a la comarca del Penedès, i el gener de 1895 va participar en el congrés que aquest sindicat pagès va celebrar al Vendrell. [PPB]

Publicacions: *Discurso del ciudadano Lostau, diputado obrero, en defensa del proletariado*. Barcelona, s.d.

Bibliografia: ALBERTÍ, Santiago. *El republicanisme català i la Restauració monàrquica (1875-1923)*. Barcelona, 1972. CUCURULL, Fèlix. *Orígens i evolució del federalisme català*. Barcelona, 1970. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Lozano Carvajal, Josep, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser acusat de participar en l'atemptat del Liceu de 1893, i també en activitats il·legals a Sabadell, per la qual cosa va ser processat per l'Audiència de Barcelona. [END]

Lozano Mendiola, Manuel, dirigent comunista local a Elx (segle XX). Fou un comunista molt actiu en la lluita per guanyar la classe obrera d'Elx per al comunisme durant la conjuntura crítica del PSOE local el 1922. La seva participació activa en la propaganda política

despuntà sobretot en els actes del Primer de Maig dels anys 1922 i 1923, on criticava els socialistes, demanava que s'acabés la guerra del Marroc i exigia una amnistia ampla. Els seus enfrontaments amb els socialistes foren molt durs i radicals. [JMSS]

Lozoya Gómez, Miguel Ángel, sindicalista socialista a València (segle XX). Pertangué a l'HOAC i el 1971 va participar en la creació de les JJSS de València junt amb cinc companys més. Fou un dels refundadors de la UGT a València. Al començament dels anys 70 participà en una «pamfletà» a la vila turística de Cullera, on preveia la possibilitat d'una campanya de bombes. Militant destacat del PSOE i la UGT al País Valencià, va pertànyer a diverses executives provincials a la fi dels anys seixanta i abans de 1975. També provà de formar uns grups d'acció violents contra el franquisme inspirats en els Tupamaros. Després del seu pas pel PSOE, es vinculà a la Lliga Comunista. [RIRB]

Lucas, Mongol, pintor de la construcció i comunista a Mataró (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, participà en el II congrés de la Federació Comunista catalanobalear (BOC) que se celebrà a Barcelona l'abril de 1932 i on fou elegit membre del comitè central del partit. [PPB]

Lucas, Juli, sindicalista comunista a València (segle XX). Activista antifranquista de les CCOO de València, durant el franquisme milità al PCE, on exercí tasques de direcció i organització. Fou elegit membre del Secretariat de CCOO de 1976 pel Sector de la Pell. [RIRB]

Lucas, Ricardo, actor teatral i sindicalista a Barcelona (?-Narbona, França, 1960). Militant de la CNT, actuà en el teatre, sense acabar de professionalitzar-se, com una forma de fer cultura per al poble i de solidaritat. Participà activament en la Solidaritat Internacional Antifeixista. El 1939 s'exilià al nord d'Àfrica i més tard es traslladà a Narbona. [MPMJ]

Lucchetti i Farré, Antoni, economista, advocat i comunista (Barcelona 1940). Ingressà al PSUC l'any 1973 i es vinculà a l'assessoria jurídica de CCOO. En el IV congrés del partit,

l'octubre de 1977, fou elegit membre del Comitè Central, del Comitè Executiu i del Secretariat. Desenvolupà la seva tasca dirigent en la secretaria d'organització, a l'ombra del totpoderós Josep Serradell (Roman), i mantingué estrictes relacions amb el nucli dirigent de la CONC. Adscrit al corrent intern anomenat «leninista», féu costat a Francesc Frutos com a secretari general en el V congrés (1981); mantenint els càrrecs de màxima direcció, va passar a ocupar la responsabilitat política de l'organització de la ciutat de Barcelona. Després de l'escissió del sector prosoviètic, que conduiria a la creació del Partit dels Comunistes de Catalunya, i el retorn de la majoria eurocomunista, encapçalada per López Raimundo i Antoni Gutiérrez Díaz, a la direcció del partit en el VI congrés (1982), deixà la Secretaria Política i el Comitè Executiu però restà com a membre del Comitè Central. Diputat al Parlament de Catalunya en la primera i segona legislatures (1980-1988), fou membre de la Comissió Mixta de Valoracions dels Traspassos (1983) designat pel Parlament i portaveu primer del grup parlamentari del PSUC (1986-1987). L'any 1986 recolzà Rafael Ribó a la secretaria general del PSUC i s'integrà en el nucli dirigent que impulsà el projecte polític d'Iniciativa per Catalunya. Deixà el Parlament per dedicar-se a la política municipal a l'Ajuntament de Barcelona, del qual fou regidor del 1987 al 1995; destacà la seva actitud crítica amb la Barcelona olímpica impulsada per l'alcalde Maragall, malgrat formar part de l'equip de govern i ser un dels responsables de l'àrea d'urbanisme. L'any 1995 s'incorporà com a professor associat a la facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona. El distanciament progressiu respecte a la direcció d'Iniciativa per Catalunya el portà a promoure una candidatura alternativa a la IV Assemblea d'IC (1996) i, posteriorment, a encapçalar l'escissió dins el PSUC i IC, amb l'anomenat «PSUC viu» i «espai roig-verd-violeta», respectivament, amb el recolzament del PCE i d'Izquierda Unida, dels òrgans de direcció dels quals en forma part. A l'aixopluc d'Izquierda Unida, i amb la confluència amb el Partit dels Comunistes de Catalunya, creà l'organització política Esquerra Unida i Alternativa, amb la qual concorregué, com a cap de llista de la circumscripció de Barcelona, a les eleccions al Parlament del 1999; aconse-

guí poc més de l'u per cent dels vots i quedà fora del Parlament. [AMA]

Lucendo, Esteban, mestre i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 va ser escollit secretari general en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Lucha, Tomás, tintorer a Barcelona (segle XIX). Treballador no associat que, sota l'amença dels obrers de l'Associació de Tintorers de Barcelona, abandonà el seu lloc de treball de la fàbrica de Francisco Llenas i Duran, conjuntament amb altres treballadors. [EOF]

Lucio, Francesc, dirigent socialista a Alacant (segle xx). Fou un dels fundadors del partit socialista a Alacant el 1895. El 1931 era vocal del comitè de l'Agrupació Socialista d'Alacant. [JMSS]

Luengo Muñoz, León, capità de l'exèrcit i comunista a Lleida (segle xx). Fins als fets d'Octubre de 1934 era un militant més o menys secret del BOC. Aleshores va dirigir la resistència armada de l'Aliança Obrera a Lleida i fou detingut per això. L'abril de 1936 va formar part, en representació del POUM, de la candidatura del Front d'Esquerres per la circumscripció lleidatana per a elegir nou president de la República. Resultà elegit amb 55.439 vots. [JBP]

Luro, Manuel, representant sindical a Badalona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Llum i Força de Badalona. [XPM]

Luis Blanco, Manuel, anarcosindicalista a Badalona (segle xx). Va representar la CNT-FAL al Comitè de Milícies i de Salut Pública que es va constituir a Badalona a l'inici de la guerra civil, el juliol de 1936. L'agost de 1937 va entrar a formar part de l'Ajuntament badaloní i assumí el departament d'Agricultura, que va mantenir en la remodelació municipal que es produí l'octubre del mateix any. Abandonà les responsabilitats municipals quan el 28 de febrer de 1938 fou mobilitzat per a marxar al front. [PPB]

Luján, José, pagès i sindicalista a Bunyol, la Foia de Bunyol (segle xx). Fou delegat de la Societat Agrícola de Bunyol al segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. [MPMJ]

Luján, Miquel, internacionalista a Bunyol (segle XIX). L'abril de 1874, va ser correu, a través del qual es va fer arribar als obrers de Bunyol els 30 exemplars del *Manifest als Treballadors d'Espanya*. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [END]

Luque Gómez, José María, treballador de l'empresa de vidre Elsa i sindicalista (Montilla, Còrdova, 1924). Va arribar a Cornellà del Llobregat l'any 1954 per treballar a Elsa; l'any 1956 va ser escollit enllaç sindical i el 1960 va

formar part del jurat d'empresa, del qual va ser president l'any 1966. Va ser un dels fundadors de les CCOO al Baix Llobregat i un dels firmants de la Mesa Democràtica de Cornellà de Llobregat a principis dels setanta. Amb la legalització del sindicat, el 1977, la seva activitat es va desenvolupar a la UGT de la comarca, i va ser militant del PSC-PSOE. [JTH]

Luz García, Clara, naturista i anarquista a Barcelona (segle xx). Fou elegida vocal del Comitè Directiu de la Federació Naturista quan aquesta va constituir-se el juny de 1928 a Barcelona per agrupar les diverses entitats naturistes que donaven cobertura a grups anarquistes. [JIG]

Luzbel Ruiz. Vegeu: Ruiz Berlanga, Benito

M

Machirant Duran, Facund, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). L'octubre de 1936 fou nomenat conseller municipal per la CNT i passà a presidir la comissió d'Economia, que coordinava el procés de collectivització de les indústries locals. Va dimitir el juliol de 1937, però hi tornà dos mesos després. El 1939, s'exilià a França, on va exercir diversos càrrecs de responsabilitat en la comissió que es va crear el 1946 per tal d'ajudar tant els anarquistes terrassencs que s'havien exiliat com aquells que havien restat a l'interior. [JLJ]

Macià, sindicalista a Canet de Mar (segle xx). Fou un dels dos delegats del Sindicat de Canet de Mar enviats a la Conferència Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrada a Barcelona entre maig i juny de 1931. [JIG]

Macià, Eduard, activista obrer a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1853 va ser empresonat a Barcelona al costat de 46 treballadors i jutjat per una comissió militar. El 8 de novembre de 1853 tots ells presentaren una exposició al Congrés de Diputats de Madrid on es denunciava el ban del governador civil de 16 de setembre de 1853, que posava fora de la llei les societats obreres barcelonines. (Vegeu: Abella, Miquel.) [XPM]

Macià, Pedro, metal·lúrgic i socialista (Elx 1884-1975). Ingressà, el 1904, a l'Agrupació Socialista d'Elx i ocupà diversos càrrecs en aquesta entitat així com en la UGT. Fou president, el 1931, del Sindicat Metal·lúrgic d'Elx de la UGT i regidor del primer Ajuntament republicà de la seva vila. [JIG]

Macià Vives, Teresa, socialista (Elx 1911-1975). Fou una de les fundadores del Grup Femení Socialista d'Elx, del PSOE, entitat on ocupà diversos càrrecs directius. Després de la

guerra civil, acompanyà el seu marit durant uns anys en el desterrament a Extremadura. [JIG]

Macías, comunista a Barcelona (segle xx). Va representar els sindicats del Ram de l'Aigua, Gas i Electricitat en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Macías Puig, Josep, polític comunista a Terrassa (1911-1937). El 1937 era secretari general de les Joventuts Socialistes Unificades, i comissari polític d'Intendència. [JLJ]

Macías Surrallés, Joan, dirigent comunista a Terrassa (segle xx). Militant del POUM i de la UGT, fou membre del Comitè d'Indústria local creat l'agost de 1936, i encarregat de coordinar el procés de collectivitzacions. L'octubre de 1936 va ser nomenat conseller municipal per la UGT, càrrec que hagué d'abandonar el juliol de 1937 davant la campanya organitzada pel PSUC en contra del POUM. [JLJ]

Madina, Santiago, socialista i societari a Flix, la Ribera d'Ebre (segle xx). Dirigent de la societat d'obriers del camp i de les fàbriques la Unió Obrera, de Flix, constituïda el novembre de 1912, fins a 1916 va participar a la mateixa ciutat de Flix en nombrosos mítings societaris, algun dels quals va presidir. [PPB]

Madorell, Josep, paleta a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou promotor, juntament amb Joan Petit i Ramon Vives, el 1911, de la refundació de la Societat de Paletes La Progressiva de Sant Boi de Llobregat. [AGL]

Madrid, Juli, dirigent anarquista valencià (segle xx). Fou un dels més destacats líders del Sindicat de la Construcció de València a partir de 1931, a més de ser un dels principals partidaris de la línia faista dins el Comitè Regional del Treball de Llevant. Fou proposat com a secre-

tari d'aquest comitè, en substitució de J. Cervera, durant la celebració del Ple Regional de la CNT de Llevant el gener de 1932, encara que finalment no va ser elegit. Recolzà de nou les tesis radicals a les assemblees de la Federació Local de València i al Ple de Federacions Locals i Comarcals de la Regional de Llevant el març de 1933. [JNN]

Madrid Blázquez, Vicente. calderer i sindicalista comunista valencià (Moixent, la Costera, 1938). Jurat d'empresa d'Altos Hornos de Vizcaya a Sagunt. Fou detingut el Primer de Maig de 1967 per formar part de la manifestació organitzada per CCOO. Membre de les comissions de Treball en la branca Metall-Transport de CCOO, fou detingut de nou per activitats sindicals el novembre de 1968. [RIRB]

Madriguera, Ramon. sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Carreters i Xofers de Sabadell. [XPM]

Maestre, Isidre. calderer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representant de la Societat de Calderers de Ferro de Barcelona, amb uns 400 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants durant l'estiu de 1918. [JRM]

Maestre, Mercè, metge i dirigent socialista valenciana (segle xx). Milità en l'Agrupació Socialista Valenciana i durant la guerra civil fou delegada d'Assistència Social del ministeri de Sanitat. [CCG]

Maestres, Antoni, fuster i sindicalista a Barcelona (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat de Fusters de Barcelona, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Maestro Cuadra, Juvino, peó i sindicalista comunista valencià (Mazarete, Guadalajara, 1932). Vicepresident de la Secció Local del Sindicat del Metall en el Port de Sagunt i vocal provincial, fou membre destacat de les CCOO del Port de Sagunt. El novembre de 1968 fou detin-

gut per la Brigada politicosocial, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Maeztu, Ezequiel. Lecha, mariner i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la Secció Marítima del Sindicat del Transport de la CNT, fou detingut l'abril de 1933 arran de la vaga al port d'aquest any i va romandre uns mesos a la presó. Fou un dels qui assaltà la santabàrbara de dos vaixells al port per aconseguir armes uns dies abans de l'aixecament de juliol de 1936. Participà en els fets de Maig de 1937 i durant un temps va dirigir la columna Tierra y Libertad. [JIG]

Magaya, teixidor de llana a Sabadell (segle XIX). Va formar part de la comissió de teixidors que el 16 d'octubre de 1868 va elevar una exposició a la Junta Revolucionària de Sabadell sobre la problemàtica del sector. (Vegeu: Bauldo, Ramon.) [END]

Magnani, August, socialista a Barcelona (segle xx). Va ser comptador en el tercer comitè de la Federació Regional de Catalunya de la UGT (1927-28). [DBM]

Magnani, César, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Formà part de la direcció de les Joventuts Socialistes el 1926. Era germà del membre de la direcció regional de la UGT d'aquell moment August Magnani. [DBM]

Magrané, Valentí, associacionista (segle XIX). El 24 de març de 1855 fou nomenat representant de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera en una de les tres comissions que aquesta entitat va crear per intervenir en el desenllaç dels conflictes salarials que existien en els municipis de la província de Barcelona. Integrat en aquesta comissió, junt amb Maurici Roca i Joaquim Arqué, se li encomanà la mediació en els conflictes de les localitats fabrils de la comarca del Maresme. [CR]

Magre Riera, Ramon, cuiner, sindicalista i comunista a Barcelona (Cervera, la Segarra, 1899-?). Milità a la CNT i fou dirigent del Sindicat Autònom de Cuiners la Unió Gastronòmica de Barcelona. El març de 1925, des de la presó Model de Barcelona, fou un dels firmants de la «Carta abierta a los camaradas anarquís-

tas», que publicà *Solidaridad Proletaria* de Barcelona, i on s'enunciava el primer esbós de raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la FAI. Fou redactor del setmanari *Acción*, de Barcelona, i participà en l'acte commemoratiu del Primer de Maig de 1930 a Mataró. El 6 de juliol de 1930, a la conferència regional de la CNT de Catalunya, fou incorporat a la redacció de *Solidaridad Obrera*, dirigida per Joan Peiró, que va presentar la dimissió en bloc el setembre de 1931. A finals de 1930 i començaments de 1931 va mantenir des de *Solidaridad Obrera* posicions contràries a l'apoliticisme de la FAI i va assistir a reunions conspiratives en contra de la monarquia a casa del capità Alejandro Sancho. L'any 1932 s'integrà al BOC, del comitè executiu del qual formà part durant uns mesos el 1934. El gener de 1934 fou candidat pel BOC a les eleccions municipals per Barcelona i va escriure habitualment a *La Batalla* sobre temes sindicals. Membre del POUM, el setembre de 1935, en esclatar la guerra civil treballà, com a periodista, a la redacció de *La Batalla*. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, fou detingut el juny de 1937 i empresonat a la Model el 23 de juliol de 1937, encausat en el procés contra el POUM pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de València núm. 5. El 12 de desembre de 1937 fou traslladat a la presó de Sant Feliu de Llobregat. Sembla que més tard abandonà el partit i s'afilià al PSUC. El 1932 havia publicat el fullet *Del anarquismo al comunismo*. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. 4 vols. Barcelona, 1974-1975. DURGAN, Andrew Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Magriñà, Antoni, pagès i societatari a Vila-seca de Solcina, el Tarragonès (segle XX). Fou delegat dels pagesos de Vila-seca a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. El 26 de desembre de 1912 presidia a Vila-seca un míting societatari. [PPB]

Magriñà, Francesc, fonedor en bronze i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb

Jenaro Minguet, va representar els fonedors de bronze de Barcelona al I congrés de la Confederació Nacional del Treball, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. En aquest congrés, formà part de la comissió revisora d'actes, presidí la taula de la cinquena i última sessió i participà en la discussió sobre la jornada de vuit hores. [TMS]

Magriñà, Joan, societatari a Palma de Mallorca (segle XIX). A començament de 1870 figurà com a president de la Societat Obrera de Blanquers de Palma. [CR]

Magrinyà, Andreu, gravador en cilindres i sindicalista a Barcelona (segle XX). Participà, com a delegat de la Unió de Gravadors en Cilindres per a Estampats de Barcelona, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. En el decurs de les sessions congressuals, fou un dels firmants de la segona ponència. [MPMJ]

Magro Merodio, Manuel, sastre i anarcosindicalista (? , Aragó, 1902-Mâcon, França, 1956). D'origen aragonès, fou dirigent de la CNT de Lleida, on va arribar a principis dels anys vint. A desgrat d'una minusvalidesa motivada per haver patit una paràlisi infantil, tingué una destacada participació durant la guerra civil. Va ser alcalde de la ciutat des del 28 d'octubre de 1937 fins a l'ocupació el 3 d'abril de 1938, quan marxà cap a Barcelona. El 29 de març, juntament amb quatre regidors comunistes, formava un comitè municipal permanent. Durant la guerra va ser redactor i director d'*Acracia*, periòdic anarquista local. També va formar part de la directiva de l'Ateneu Llibertari de Lleida, fundat el 28 de març de 1937. El 1939 s'exilià a França. [JSSJ/TMS]

Maguet, fuster i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels dos delegats enviats pel Sindicat de la Fusta de Sabadell al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona a les sessions d'agost de 1931. [JIG]

Mai, Sebastià, activista obrer a Premià de Dalt (segle XIX). Va ser acusat de participar en els conflictes laborals de Premià de Dalt dels dies 7

i 8 de novembre de 1855. Per aquest motiu fou jutjat per un tribunal militar el 2 de desembre del mateix any, sota l'alegació d'haver paralitzat el treball d'algunes fàbriques i d'haver coaccionat altres treballadors del municipi. [XPM]

Maillo, Josep, sindicalista a Canet de Mar (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Canet de Mar. [XPM]

Maimó, Enric, sindicalista a Sabadell (segle XX). Membre de la plana major de la FOS, va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut, amb altres dirigents de la FOS, el 4 d'agost d'aquell 1913 i també va ser encartat pels fets, acusat d'excitar a la rebel·lió. [TMS]

Majó, Cristòfol, socialista a Manresa (segle XIX). El juliol de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa. [TMS]

Majó, Salvador, cooperativista i socialista a Barcelona (segle XX). Militant de primera hora de la Unió Socialista de Catalunya, procedia del món del cooperativisme, en concret de la cooperativa La Economia Obrera, de Barcelona, i col·laborava a *Acción Cooperatista*. A les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera era redactor de la revista quinzenal *Ideari*, que aparegué el 1929 com a òrgan d'expressió de la USC. [MPMJ]

Majó Borquño, Antoni, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle XX). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al IV congrés que realitzà la seva Federació Nacional. Se celebrà a Madrid a principis de setembre de 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència de política financera. [DBM]

Majó i Lluch, Ramon, telegrafista i dirigent polític comunista (Manresa 1940). Als 14 anys

començà a treballar a Telègrafs. Féu estudis universitaris que no acabà. Participà activament en diverses entitats culturals i esportives de Manresa (Art Viu, Centre Excursionista de la Comarca de Bages). Llocs on hi havia ambients progressistes i inquietos. Va participar en diverses expedicions alpinistes de gran envergadura i ressò. L'any 1967 ingressà al PSUC junt amb un petit grup constituïren el Comitè Local. Junt amb Lluís Maruny, fou el representant del PSUC a l'Assemblea de Catalunya al Bages. També participà en l'Assemblea del Bages. Va ser detingut el 1971 quan intentava fer una pintada per l'ú de Maig. Nomenat cap de Telègrafs, va ser destituït el 1971 per motius polítics. L'octubre de 1973 va ser detingut a Barcelona junt amb els 113 de l'Assemblea de Catalunya, on hi era com a representant de l'Assemblea del Bages. Va ingressar a la Model i se li va obrir un procés. Mentrestant va ser suspès de feina i de sou. El 1976 va ser indultat i el procés sobresegit, però no va recuperar el càrrec. Era un dels principals dirigents locals del PSUC. A les eleccions municipals d'abril de 1979 va encapçalar la llista del PSUC i va esdevenir tinent d'alcalde en el pacte de progrés que va durar fins a l'octubre de 1980. Quan es va produir la ruptura dins el partit entre els dits eurocomunists i els prosoviètics, fou dels capdavanters dels eurocomunists. Després va abandonar la militància al partit. El seu interès es va centrar en moviments de caràcter alternatiu com pacifisme i internacionalisme, a favor de la transformació social. A les municipals de maig de 1995 va participar en la llista d'Iniciativa-l'Assemblea-Els Verds. [JSC]

Bibliografia: SARDANS, Jordi. A: *El Pou de la Gallina*. 1988, juliol, núm. 14, Manresa. FUSTÉ, Àngels, i altres. *Història gràfica de Manresa. La transició (1975-1983)*. Manresa, 1995.

Malagarriga, Joan, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT el juliol de 1937, va ser nomenat caixer del seu comitè executiu. [DBM]

Maldonado, Frederic, treballador de telèfons i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de Telèfons de Barcelona. [XPM]

Malendras (o Melendras) Solé, Josep, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. L'abril de 1890, i fins l'abril del següent any, fou designat secretari 2n de la mateixa agrupació. [TMS]

Malet, Jaume, barber i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels delegats enviats pel Sindicat de Barbers de la CNT de Sabadell al Ple Regional celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Malet i Sarri, Joan, prevere i mestre (Sant Llorenç de Morunys, el Solsonès, 1806-Rubí, el Vallès Occidental, 1863). Ordenat prevere el 1835, des d'aquesta data fins a gener de 1844 exercí els càrrecs de coadjutor i ecònom de la parròquia de Rubí. Significat defensor dels pobres i de la causa liberal, tingué nombrosos enfrontaments amb els elements carlins i absolutistes de la vila, que forçaren el seu primer desterrament a Falset el 1845. Retornat a Rubí, fou encarregat per l'Ajuntament d'adequar el sistema contributiu de Mon, la qual cosa l'enfrontà als propietaris i el 1851, amb motiu del nou articulat del Codi Civil que limitava a 60 anys la durada dels contractes de rabassa morta, sortí en defensa dels rabassaires en contra dels propietaris. Acusat de socialista, sofrí un nou desterrament a Mallorca el 1852. Bona part de la tasca que desenvolupà a Rubí se centrà en l'ensenyament gratuït als pobres. [PPB]

Malet Isanda, Melcior, obrer tèxtil i militant cristià (Montblanc 1898-Barcelona 1996). D'arrels cristianes, va treballar tota la vida en el ram tèxtil. L'any 1917 es traslladà a Barcelona i fou un dels fundadors el 1931 de la Unió Democràtica de Catalunya i creador d'una agrupació del partit al seu districte de Gràcia on vivia. El 1949, després de conèixer Rovirosa, entrà a l'HOAC i fou el fundador i el primer president del Centre Hoacista de Gràcia. Gran coneixedor de la situació social i obrera del seu barri, intentà afrontar, conjuntament amb els membres del seu equip HOAC, els problemes que patien els treballadors. A aquest efecte impulsà la creació d'una escola nocturna i una biblioteca ambulat per poder arribar al màxim de gent. Promogué la realització de xerrades for-

matives i teatre popular en l'agrupació dels Lluïsos de Gràcia. Creà una «borsa de treball» i una assessoria jurídica. Preocupat especialment per orientar professionalment els aprenents i els joves i amb el recolzament del Col·legi d'Enginyers i del seu president, Cuyàs, va crear l'any 1955 un dels primers «tallers de Natzaret» que es fundaren per tot Catalunya. Fins a la seva mort va tenir cura del taller, ubicat a les golfes de la parròquia de Sant Joan de Gràcia, i en va garantir la continuïtat i l'èxit. Destacada va ser igualment la seva tasca de recolzament a la Cooperativa de Viviendas Los Castores que el seu company d'equip HOAC, Manel Paloma, presidia. A partir d'ella van aconseguir la construcció de més de 100 habitatges, que distribuïren entre els obrers. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribució a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum. Barcelona, 1994.

Malet Pujol, Antoni, mossò i insurrecte a Barcelona (¿ 1879-Barcelona 1909). Educat en un orfenat, havia desertat en dues ocasions de l'exèrcit i l'any 1908 havia estat empresonat per robatori. Treballava de mossò en una granja de Sant Martí de Provençals. De caràcter exaltat, durant la Setmana Tràgica barcelonina abandonà la feina i marxà cap a Sant Adrià del Besòs, on organitzà un grup que volia calar foc a l'església parroquial, però els veïns el convenceren de no fer-ho i es limità a encendre una foguera on cremà alguns utensilis del temple. Segons algunes fonts, també va destruir un pont del ferrocarril, s'apoderà dels fusells dels guàrdies de Consums i va disparar contra les forces armades. jutjat l'onze d'agost de 1909, fou condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Bibliografia: ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Malí, Gabriel, president d'associació obrera a Badalona (segle XIX). Va participar en el moviment vaguístic de juliol de 1855 a la ciutat de Badalona que, com en altres indrets de Catalunya, culminà un període de malestar dels treballadors provocat pel ban del capità general Zapatero de juny d'aquell any. Fou detingut i jutjat amb altres treballadors badalonins en

consell de guerra celebrat el 17 d'octubre de 1855. El tribunal, presidit pel coronel Isidoro Eleysegui, l'acusà de ser el president de l'associació obrera de Badalona que havia intervingut en els fets de la vaga general. [XPM]

Malillos Rueda, Manuel, auxiliar i sindicalista comunista valencià (València 1945). De professions diverses, als 14 anys començà a treballar en una empresa de lampisteria, d'on fou despatxat en poc temps per reclamar el pagament de les hores extraordinàries. Després fou empleat en una empresa de laminats, on les seves freqüents demandes i protestes contra les condicions de treball en motivaren de nou l'acomiadament. El març de 1969 fou detingut i acusat de militar activament en les CCOO junt amb Jesús Canas, José Vilaplana, Antonio Montalbán, Francisco Montalbán i d'altres. Tornà a ser detingut en desembre de 1972, empresonat quatre mesos i indultat després. El 1976 començà a treballar en el psiquiàtric de Bétera (València), on va ser jurat. El mateix any fou elegit vocal provincial d'Activitats Sanitàries. [RIRB]

Malivern, Josep, rabasser a Bellvei del Penedès (segle xx). Dirigent i organitzador de la Federació Local de Sindicats de la UGT a Bellvei durant la Segona República i la guerra civil. Va ser president de la federació local l'any 1936. [RAM]

Mallafre Cardó, Joan, cal Mallafre, pagès i cooperativista (Nules 1896-?). El 1928 era un dels pilars de la societat agrícola Los Amigos, la qual vivia amb la Societat Agrícola Popular. El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nules, organisme de caràcter mutual. Durant la República, destacà per exposar idees avançades, i en formar-se el PSUC s'hi incorporà. El desembre de 1936 i el gener de 1937, en qualitat de president de la collectivitat agrícola Carles Marx, signà l'Acta d'incautació i constitució del Consell d'Administració per a l'explotació de vuit finques. Alhora va formar part de l'Ajuntament de guerra, des de l'octubre de 1937 fins al 1939, i participà en la comissió d'Agricultura. A l'acabament de la guerra, s'expatrià a França. [AGT]

Mallafre Ferré, Josep M., Josep de Peó, pagès i sindicalista (Vallmoll 1904-1972). Va

pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes. L'octubre de 1936 formà part de l'Ajuntament de guerra, per l'ERC, encarregat de la presidència de la comissió d'Economia i Finances des del febrer de 1937 fins al juliol, en què presentà la dimissió com a regidor. El desembre de 1936 va ser nomenat per la comissió de la Secció del Treball Collectiu per a dirigir les tasques agrícoles i administratives de la collectivitat agrícola. El febrer de 1937 s'incorporà a la junta del Sindicat Agrícola; escollit president, cessà en aquest càrrec l'agost. Anà a la guerra incorporat a la 101 Brigada. Es presentà als franquistes, a Vallmoll mateix, el 21 de gener de 1939. Tancat a la presó de Valls, va ser lliurat per la guàrdia civil a la presó provincial de Tarragona el març de 1939, i jutjat l'11 de març li sortí una pena de 20 anys de reclusió. El 10 de maig se'l traslladà a la presó de Sant Miquel dels Reis de València. [AGT]

Mallofré, Francesc, rabasser a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent i organitzador de la Societat d'Agricultors de la CNT a Vilafranca del Penedès durant la segona i tercera dècada del segle xx, en fou president l'any 1922. [RAM]

Mallón, Josep, mestre i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 fou escollit vocal en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Malonda, Antoni, camperol i dirigent anarcosindicalista de Cullera (segle xx). Fundador de la CNT a Cullera amb Josep Crespo Solanes, va assistir com a delegat valencià al congrés de setembre de 1911 al Palau de Belles Arts de Barcelona. Membre i dirigent de la Unió Agrícola Obrera de Cullera, col·laborà en l'organització de la vaga de setembre de 1911, protagonitzada pels camperols de la Ribera, així com en els «fets de Cullera» d'aquest mateix any. [AGA]

Malsan Blanco, Paulí, paleta i sindicalista (Súria, ?-París 1980). Va anar a viure a Monistrol de Montserrat. Arran dels fets del 8 de gener de 1933, va ser empresonat durant vuit mesos a la Model. Va treballar a les mines de Sallent, on va ser el president del Sindicat Mi-

ner de la CNT el 1934. A causa de les violències de la vaga minera de 1934, va ser processat i empresonat durant sis mesos. Va anar a viure a Manresa, on va treballar a la construcció. Va ser novament detingut després del 6 d'octubre de 1934. Va ser elegit delegat del Sindicat de la Construcció de Manresa per al Congrés Regional de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933, per a la conferència extraordinària de la CNT celebrada el 25-27 de gener de 1936 a Barcelona i per al congrés de Saragossa. Al principi de la guerra va encapçalar un grup de milicians al front de Tardienta. L'11 de gener de 1937 va entrar al Consell municipal de Manresa i en va ser vocal del departament de Salubritat fins a l'octubre. També treballava a les mines collectivitzades de Sallent. Es va exiliar a França el 1939. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1993. FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Mampel Martí, Enric, anarquista i teixidor (Sorita de Morella, els Ports, 1893-Garges-le-Gonessé, París, 1979). Estudiant de capellà, de resultes de les pallisses de l'escolapi Lluís Rodés, es va convertir en un sindicalista d'acció. La seva activitat, i ja amb tendència anarquista, va començar durant els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell, com a delegat de la joventut. Va tenir un paper molt actiu a la vaga revolucionària del setembre de 1911 i, com a conseqüència de la repressió, es va exiliar a Besiers. També va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut, amb altres dirigents de la FOS, i va ser encartat pels fets, acusat d'excitar a la rebel·lió. Un cop lliure de presó, va marxar una altra vegada a França i va treballar com a teixidor a Vienne. Va organitzar una de les vagues tèxtils més importants de Vienne i també va tenir cura dels desertors francesos, la majoria anarquistes. Cap al 1920 fou, amb altres anarcosindicalistes, un dels activistes més durs de Sabadell. El 1921 fou detingut a la frontera amb França per passar clandestinament una colla d'anarcosindicalistes i fou defensat per Lluís Companys. Tot i aquesta defensa, fou empresonat per desertor

del servei militar i passà a la Model de Barcelona deu mesos. Exiliat novament durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou un dels col·laboradors indirectes dels fets de Prats de Molló. Tornat a Sabadell, fou un dels principals dirigents anarcosindicalistes de la ciutat durant la Segona República i durant la guerra civil. També durant la contesa va tractar de protegir persones condemnades, principalment eclesiàstics. En el moment previ a l'arribada a Sabadell de les tropes franquistes, assumí una efímera tasca d'alcalde, quan el 26 de gener de 1939, de la matinada a les set del matí, la CNT-FAI s'apoderà de l'Ajuntament de la ciutat. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. I-VI. Sabadell, 1975-1983.

Mampel Martí, Pere, republicà radical i activista revolucionari a Sabadell (segle XX). Condemnat a presó per participar en la vaga revolucionària de 1917 a Sabadell, fou alliberat el 30 de novembre d'aquell mateix any. En els últims moments de la Dictadura del general Primo de Rivera, continuava afiliat al partit radical. Fou, juntament amb Josep Vilanova, el principal dirigent del partit a Sabadell a l'inici de la Segona República. Es presentà per la FRR (Fraternidad Republicana Radical) a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i aconseguí arribar a regidor de l'Ajuntament de Sabadell, constituït el 16 d'abril d'aquell any. També a l'inici de la República va dirigir el setmanari *El Radical*, que va durar fins al juny de 1935. [TMS]

Mañalic, Francesca, filadora i activista (segle XIX). Comissionada en la fàbrica Aloy i Companyia. Organitzà una protesta, a mitjan maig de 1855, contra una treballadora nova, encara no associada. [CR]

Manarro, Joaquín, fuster i sindicalista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Fusters de Sant Martí de Provençals al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Mañas Escusa, Leopoldo César, fresador-mandrinador i sindicalista comunista valencià

(Rillo 1917). Fresador de professió a AESA, fou expedientat de l'empresa per raons sindicals. També treballà de mandrinador a Elcano. Detingut l'octubre de 1970, fou acusat de propaganda il·legal, associació il·lícita i militància en el moviment lliure de treballadors de CCOO el novembre de 1974. El ministeri fiscal li demanà vuit anys de presó. [RIRB]

Manaut, J., advocat i periodista blasquista a València (segles XIX-XX). Molt relacionat amb el món obrer valencià, fou assessor jurídic de totes les societats de treballadors del camp constituïdes als pobles de la Ribera; a la ciutat, ho era de les de tallistes, constructors, cotxers, ferroviaris, ebenistes —constituïda el 1900—, sabaters —creada el 1900—, així com de la Unió del Port, del Progrés Pescador, i fins i tot de la de tramviaires, tot i que els blasquistes hi tenien poca relació. Com a orador, era present en bona part dels mítings obrers. Era redactor del periòdic *El Pueblo*, l'única publicació que tenia una secció diària dedicada al moviment obrer i a les societats obreres. Des de les pàgines d'aquest diari encapçala una subscripció d'ajuda als vaguistes valencians de l'any 1899; i, tanmateix el 1901-1902, hi publicà una sèrie d'articles contra l'aprovació de la nova legislació sobre la vaga, ja que considerava que coartava la possibilitat que aquesta es produís en diversos serveis, com ara el dels ferrocarrils. [TAG]

Bibliografia: REIG, R. *Obrers i ciutadans. Blasquisme i moviment obrer*. València, 1982.

Manchón, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels delegats del Sindicat de Productes Químics de Barcelona enviat a la Conferència Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrada a Barcelona entre maig i juny de 1931. [JIG]

Manció, Sabastià, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Secció de Paletes i Peons de la federació local de l'AIT. És un dels signants, el 29 d'agost de 1873, d'una carta publicada a *La Federació* (del 6 de setembre) on es desmenteix la dissolució de la Secció i s'acusa de secessió el grup de companys que s'havia reunit al Teatre de la Sarsuela de Barcelona el 6 de juliol d'aquell mateix any. [CR]

Mandil, Agustí, sindicalista a Sant Celoni (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Celoni. [XPM]

Mañé, Francesc, pagès i sindicalista a l'Arbóç, Alt Penedès (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat Obrera del Camp de l'Arbóç, al IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916. [MPMJ]

Mañé, Joan, societari a Badalona (segle XIX). Fou detingut i processat en consell de guerra pel moviment vaguístic de 1855 a la ciutat de Badalona, acusat de pertànyer a la societat obrera de la localitat. [CR]

Mañé, Miquel, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels delegats enviats per la Unió d'Obrers Metal·lúrgics de Barcelona al congrés constitutiu de la Confederació Regional del Treball celebrat a Barcelona l'octubre i novembre de 1910. També fou un dels delegats al primer congrés celebrat per la CNT el setembre de 1911. En ambdós congressos participà amb un actiu paper en les ponències que tractaren sobre estratègia sindical. [JIG]

Mañé, P., paleta i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels delegats enviats pel Sindicat de la Construcció de Sabadell al Ple Regional de Sindicats de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Mañé, Pau, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT de Vilafranca. Va representar aquesta Federació Local en el Ple Municipalista de la CNT de l'any 1938, i va ser comptador d'aquesta federació l'any 1937. Aquest mateix any 1937 va ser regidor de finances a l'Ajuntament de Vilafranca en representació de la CNT. [RAM]

Mañé, Pere, agricultor i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou un dels dos delegats de la Societat d'Obrers Agricultors de Vilanova i la Geltrú al IV congrés de la Federació

Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, celebrat el novembre de 1916 a Vilanova i la Geltrú. Participà activament en aquest congrés, en la ponència dedicada a organització sindical. [JIG]

Mañé Miravet, Teresa, Soledad Gustavo, mestra i anarquista coneguda per la seva tasca publicista (Vilanova i la Geltrú 1865-Perpinyà 1939). Va néixer a la família d'un vell federal, partidari de Pi i Margall. Aviat es va destacar pel caràcter independent de les seves idees lliurepensadores i anarquistes, sobretot d'ençà que va sentir parlar Tarrida del Màrmol en una conferència. A la seva joventut, va ésser membre de la Confederació de Mestres Laics de Catalunya i regentà establiments escolars propis, primer a Vilanova, i després a Reus en companyia de Joan Montseny. Va mantenir relació activa amb cercles lliurepensadors i llibertaris, i col·laborà en el Segon Certamen Socialista (Barcelona 1889). El 1891, va contraure matrimoni civil amb Federico Urales a Reus, just quan Josep Llunas, Anselmo Lorenzo i Pere Esteve, delegats al congrés de Madrid, passaven per aquesta ciutat. Des de llavors, la seva vida militant va restar unida a la del seu company i a la de *La Revista Blanca*, la publicació quinzenal que junts varen editar a Madrid els anys 1898-1905 i a Barcelona el 1923-1936. També va participar activament en l'editorial anarquista i familiar que junts engegaren, a finals de segle, a Madrid i, des de 1923, a Barcelona. Segons Frederica Montseny, la filla d'aquesta parella, la col·laboració publicística i editorial dels seus pares va ésser sempre «íntima» i gairebé «perfecta»: Si el pare era «el geni creador», la mare tenia més «cultura», i si aquesta «no tenia temps d'escriure una cosa, era el pare el qui ho feia per ella», altres vegades era ella «la que, corregint textos del pare, feia paràgrafs o planes senceres». A més a més, sempre va administrar no sols *La Revista Blanca*, sinó també tota la resta de publicacions que varen editar. També va ocupar-se de les traduccions d'articles estrangers (pràcticament, a tots els números n'hi havia algun) i, en alguna ocasió, fins i tot va assumir la direcció. Aquestes tasques d'organització al capdavant de la petita editorial anarquista i familiar no varen impedir que també desenvolupés, activament i en solitari, el paper de publicista anarquista.

Des de molt jove, havia manifestat afecció per la ploma, escrivint col·laboracions per a diversos periòdics lliurepensadors i anarquistes de l'Estat espanyol. *La Ilustración de la Mujer* de Barcelona, *El Diario de Villanueva y Geltrú*, *La Tronada*, *La Tramontana* i *El Productor* de Barcelona o *El Corsario* de la Corunya són els títols dels que varen publicar els seus primers assaigs literaris i periodístics. De fet, el 1935 arran del seu 75è aniversari, ella mateixa va recordar, potser exageradament, que entre 1886 i 1896 «tota la premsa d'idees d'Espanya i Amèrica publicava articles seus». Gairebé sempre aquests escrits foren signats com a Soledad Gustavo, el pseudònim que més assíduament va utilitzar. La seva ploma va ésser sempre versàtil. Va conrear amb eficàcia el discurs teòric de l'individualisme anarquista, la història del moviment llibertari a Espanya i Amèrica, i també temes que, com l'amor lliure o l'emancipació llibertària de la dona, eren fins i tot molt més innovadors en aquella època. Seves varen ésser també algunes seccions fixes de *La Revista Blanca*. Però, a diferència de Federico Urales i de la seva filla Frederica, Soledad Gustavo mai no va escriure contes, relats o novel·letes populars. Si *Las Diosas de la Vida* es va publicar amb el seu nom, aquest fet només va ésser un ardit utilitzat l'any 1910, quan Federico Urales, el seu veritable autor, era perseguit, per a vèncer les reticències d'un editor de Madrid. Un estratagema que mai no va ésser rectificat en posteriors edicions. Quan Barcelona va caure en mans de les tropes franquistes, va sortir de Catalunya cap a l'exili, moribunda ja, en una llitera de la Creu Roja. Amb ella anaven la seva filla, Frederica Montseny, i els seus dos néts més grans. Va morir poques hores després d'arribar a Perpinyà. [STG]

Principals publicacions: URALES, Federico & MAÑÉ, Teresa. *Dos cartas por... publicadas el 18 de marzo de 1891, día de su enlace matrimonial, en obsequio a sus amigos*. Reus, 1891. URALES, Federico & GUSTAVO, Soledad. *Las preocupaciones de los despreocupados*. Barcelona, 1891. GUSTAVO, Soledad. *La sociedad futura*. Barcelona, 1931. *El sindicalismo y la anarquía. Política y Sociología*. Barcelona, 1932.

Bibliografia: ERA 80. *Els Anarquistes, Educadors del Poble: «La Revista Blanca» (1898-1905)*. Barcelona, 1977. ITURBE, Lola. *La Mujer en la Lucha Social y en la Guerra Civil de España*. Mèxic DF, 1974. LAMBERET, Renée. «Soledad Gustavo, sa pla-

ce dans la pensée anarchiste espagnole», A: *Convivium*, 1975, Universidad de Barcelona, núm. 44-45. TAVERA, Susanna. «Soledad Gustavo, Frederica Montseny i el periodisme àcrata ¿Ofici o militància?», A: *Annals del Periodisme Català*, Any VI, núm. 14, Barcelona.

Manegat, Enric, socialista a Barcelona i a Gràcia (segle XIX). El febrer de 1889, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol d'aquell any. El gener de 1890, i fins al març de 1891, fou designat president de l'Agrupació socialista de Gràcia. Posteriorment, l'agost de 1891, fou designat bibliotecari de la agrupació barcelonina. [TMS]

Maneja, Joan, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). El 24 de novembre de 1871 formava part de la junta de la secció de teixidors mecànics de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, que dimití en bloc. [CR]

Manén, Antoni, socialista a Cabrils (segle XX). Representà l'Agrupació de Cabrils a la Conferència de delegats de les collectivitats socialistes catalanes que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908. [TMS]

Manent, Francesc, teixidor de llana i societari a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels fundadors i impulsors de la societat obrera Montepío La Fraternidad de Sabadell, entitat creada el 1852 amb l'objectiu de sufragar les despeses dels treballadors malalts de la ciutat. [XPM]

Manent, Genís, associacionista a Vilassar de Dalt (segle XIX). Va ser membre a principis de 1855 de la junta de la Societat Obrera de Vilassar de Dalt. Com a representant de l'esmentada junta, signà a finals de març d'aquell any un document en el qual es negava la intervenció de l'associació obrera de Vilassar en l'atemptat que s'havia perpetrat contra un fabricant d'aquell municipi. En el mateix document se censurava la violència com a mitjà per a assolir les conquestes dels treballadors i es defensava l'ús de procediments legals i equitatius. [CR]

Manent, Josep, socialista a Mataró (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró,

càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any. [TMS]

Manent Pesas, Joan, obrer vidrier i anarcosindicalista (Badalona 1902-París 1984). Fill d'un obrer del vidre, entre 1907 i 1913 va assistir a l'Escola Racionalista del Sr. Casals i a l'Ateneu Obrer del carrer Arnús de Badalona. Va entrar a treballar a La Badalonesa, dedicada a la fabricació del vidre, el 1918, on inicià la seva activitat sindical. Militant de la CNT, el 1920 fou elegit secretari de la Federació Local dels Sindicats Únics de Badalona i fou detingut per primera vegada. En instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, s'exilià a França i a Prada de Conflent va treballar com a paleta. Retornà a Badalona en proclamar-se la Segona República, l'abril de 1931, i fou nomenat de nou secretari de la Federació Local de Sindicats. Organitzà el II Congrés Federal Badaloní i el 1932 dirigí *La Colmena Obrera*. Adscrit a les files del trentisme, participà en el Ple Regional de la CRT que se celebrà a Sabadell l'abril de 1932, on obtingué 74 vots en l'elecció de secretari del Comitè Regional, que finalment va recaure en Gilabert. El mateix any creà la cooperativa obrera de la construcció La Unió i el setembre de 1933 fou formalment expulsat de la CNT. Membre del Comitè pro Presos, fou empresonat a causa els esdeveniments d'octubre de 1934 i va romandre a la presó Model de Barcelona fins a juny de 1935. Reingressà a la CNT arran del congrés que se celebrà a Saragossa el maig de 1936. En esclatar la guerra civil, fou membre de comitè de Salut Pública i a partir del mes d'octubre de 1936, de l'Ajuntament, on s'ocupà de la regidoria d'Assistència Social. El novembre de 1936 marxà a València, on Joan Peiró el nomenà secretari particular al ministeri d'Indústria. De retorn a Badalona, després dels fets de Maig de 1937, fou nomenat alcalde, càrrec que va exercir entre agost de 1937 i febrer de 1938; posteriorment marxà al front, on fou ferit en una cama. Exiliat a França el 1939, patí camps de concentració a Barcarès i durant l'ocupació nazi col·laborà amb el maquis i treballà de llenyataire i carboener en un bosc proper de Chambord. A partir de 1953 s'instal·là a París, on va viure fins a la seva jubilació el 1975, en què s'instal·là a Prada de Conflent. El 1976 publicà el llibre de memòries *Records d'un sindicalista llibertari*

català, 1916-1943. Retornà a Badalona, per primera vegada després de la guerra, el 1980. [PPB]

Bibliografia: «La estela de un hombre. Joan Mament». A: *Polèmica*. 1985. juliol-setembre. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980. VILLARROYA i FONT, Joan. *Revolució i Guerra Civil a Badalona, 1936-1939*. Badalona, 1985.

Manero, Josep, comunista a la Torre de l'Espanyol, la Ribera d'Ebre (segle XX). Secretari local de la UGT durant la guerra civil. En el seu decurs, va ser assassinat per part d'incontrolats. [DBM]

Manero Chiva, Vicent, mecànic i activista (el Prat de Llobregat 1908-?). La seva activitat, la va desenvolupar a Valls, on residia des de la dècada dels deu. Treballà a la Cooperativa Elèctrica de Valls. Esportista destacat, el setembre de 1933 participà en la constitució de la Federació Esportiva Vallenc, nomenat vocal de la primera junta. Procedent de l'Esquerra del Cassinet, durant la guerra va ser de la UGT i del PSU. El març de 1937, en substitució dels regidors del partit que havien format el batalló Treball, entrà al comitè executiu del PSUC vallenc, amb el càrrec de secretari interior. El juny era secretari del Sindicat de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat, enquadrat a la UGT. El setembre era el secretari de Cultura i Esports del PSUC vallenc. Entre el febrer i el setembre de 1938 va ser el secretari d'Organització del Comitè Executiu Comarcal del Radi de Valls del PSU i el novembre entrà com a regidor a l'Ajuntament pel mateix partit. No va anar al front. [AGT]

Manet, J., publicista anarquista (segle XX). Escriptor antimilitarista i antinacionalista, va desenvolupar les seves crítiques a la publicació obrera *El Porvenir Obrero*. Durant la campanya del Marroc, va ser empresonat per injúries a l'exèrcit. [JRM]

Manlleu Bartomeu, Manuel, paleta (Barcelona 1895-?). Abans de la guerra civil vivia a Palma de Mallorca, on milità en partits republicans i socialistes locals. Durant la República, va treballar-hi com a paleta per l'Ajuntament i va ser vicepresident i president del sindicat

ugetista d'empleats municipals. El 19 de juliol de 1936 era a Barcelona per assistir a l'Olimpíada Popular i anà després cap a Lleida, on va ser un dels regidors del PSUC a l'Ajuntament constituït el 28 d'octubre de 1937. També va representar el partit en la Caixa Immobiliària Municipal, entitat que gestionava la municipalització de l'habitatge. Després de la guerra, va tornar a Palma i posteriorment passà a França. [JSSJ]

Manonelles, Manuel, militant nacionalista i comunista a Terrassa (?-1933). El 1926, essent membre d'Estat Català, va participar amb Macià en els fets de Prats de Molló i hagué de marxar a Amèrica per un temps. El 1930, ja retornat a Catalunya, va afiliar-se al BOC, i repartí la seva activitat política entre Terrassa i Barcelona. Morí de tuberculosi. [JLJ]

Manonelles Riera, Maria, publicista, comunista i socialista (Mollerussa 1913). Va ingressar a la Federació Comunista Catalanoblear, encapçalada per Maurín, l'any 1929-1930, i posteriorment fou una destacada militant del Bloc Obrer i Camperol. Va col·laborar sovint a *L'Hora* i a *La Batalla*, en temes referits a la problemàtica específica de la dona. El 1933 es va casar amb Àngel Estivill, de qui se separà dos anys després, i posteriorment va unir-se sentimentalment a Josep Rovira, amb qui va compartir la resta de la seva vida. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil marxà, amb la Divisió 29, al front d'Osca, on va romandre fins als fets de Maig de 1937, quan fou dissolta pel govern. Va viure en la clandestinitat, fins que el 1939 es va exiliar a França, on va romandre un any i mig. Arran de l'activitat de Rovira en la resistència francesa, va refugiar-se a Rubí, i, acabada la guerra mundial, va retornar a París, on, amb Rovira, va prendre part en la fundació del MSC (1945). Després de la mort de Franco, s'establí a Barcelona, on, successivament, va militar a Convergència Socialista, Partit Socialista de Catalunya (Congrés) i Partit dels Socialistes de Catalunya. [PPB]

Bibliografia: DURGAN, Andrew Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Manresa, Francesc, associacionista a Barcelona (segle XIX). L'any 1856 fou director d'una

societat obrera de Barcelona i actuà en favor de l'associacionisme, la unitat i la solidaritat dels treballadors. El 15 d'abril d'aquell any va ser denunciat per l'obrer Miquel Montané, de la fàbrica de tints Llenas i Duran de Barcelona, que l'acusava d'infligir coaccions i amenaces a altres treballadors no associats. [XPM]

Manresa, Joan, obrer i sindicalista a Reus (segle xx). Participà en diversos actes sindicals del Reus de les primeres dècades de segle, com ara mítings pel dret d'associació i de vaga, com en el conflicte de 1915, que sacsejà durant mesos la ciutat, en el qual fou delegat d'una comissió de vaga. [PAN/AAC]

Manresa, Joaquim, tipògraf i socialista a Barcelona (segle XIX). Fou escollit vocal en el primer Comitè Nacional de la UGT, l'octubre de 1888. Estigué absent per malaltia en la reunió on fou nomenat i no sembla que arribés a ocupar aquest càrrec. [JIG]

Mansergas Chulvi, Josep, marbrista i sindicalista comunista valencià (Massamagrell, l'Horta del Nord, 1940). Militant del PCE des de 1961, en què es va incorporar al partit a França. Al seu retorn a Espanya es lligà a l'organització clandestina del PCE i al seu responsable màxim a València, Antonio Palomares Vinuesa. Intervingué en la constitució de les CCOO. Fou detingut el novembre de 1968 per les seves tasques sindicals i contra la dictadura. [RIRB]

Manso Roma, Joan, obrer a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou president, el 1909, de l'agrupació sindical Unió Gremial de Cornellà de Llobregat. [AGL]

Mantovani, Marco, impressor i anarquista a Tarragona (segle xx). Era italià de naixement i caixista de professió. Cap a 1920, treballava a Tarragona en la impremta on s'editava la revista *Fructidor* i era membre d'algun dels grups d'acció que actuaven en aquesta localitat. [JIG]

Manubens, Antoni, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Manuel, sindicalista als Monjos (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat dels Monjos. [XPM]

Manyé Albertí, Pere, impressor i sindicalista a Sabadell (Cervelló 1902-Barcelona 1939). Presentat pel POUM, encara que independent, va ser elegit conseller de l'Ajuntament de Sabadell, constituït el 17 d'octubre del 1936. Militava també a la Federació Local de la UGT. Fou detingut anant per terres de les Borges Blanques, per disparar a un sentinella que li cridà l'alto, i va anar a parar a un batalló de treball, on li van rebaixar la condemna per influència de Josep Moix, que li encarregà algun treball delicat. Tot i aquesta absència del consistori, va formar part de l'últim Ajuntament de Sabadell presidit per Josep Moix. D'actituds personals poc clares, es va quedar a Sabadell a l'arribada de les tropes franquistes. Cap al febrer de 1939 fou empresonat a la presó Model de Barcelona i executat. [TMS/PPB]

Manyé Pascual, Jesús, metalúrgic i comunista a Sabadell (segle xx). Milità al BOC i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de la ciutat de Sabadell. A partir de 1935 milità al POUM i el 21 d'agost de 1936, amb l'inici de la guerra civil, comandà la quarta expedició militar de sabadellencs del POUM que marxà cap al front d'Aragó i s'integrà a la 29 Divisió. Després de la dissolució d'aquesta, fou enviat a l'exèrcit de l'est. El 1939 s'exilià a Buenos Aires. [PPB]

Manzanares, Eusebio, militant anarcosindicalista a Terrassa (?-Dachau 1945). Es va afiliar a la CNT poc després de la fundació, i mantingué la seva activitat revolucionària fins a la guerra civil. Fou un dels signants del manifest titulat «Apelación de Barcelona», publicat a *Solidaridad Proletaria*, el 14 de gener de 1925. El 1939, es va exiliar a França, on fou capturat poc després pels alemanys. [JLJ]

Manzanera, Elías, obrer ebenista i militant anarquista valencià (?-València 1990). Va pertànyer des de molt jove al Sindicat de la Fusta de la CNT de València i a diversos ateneus llibertaris d'aquesta ciutat. En començar la guer-

ra civil, es va incorporar a les milícies confederals, i es convertí en un dels fundadors i principals organitzadors de la Columna de Ferro, on exercí el càrrec de delegat d'Abastaments Generals i membre del Comitè de Guerra. Va col·laborar al diari *Línea de Fuego*. Finalitzat el conflicte, es va exiliar a París; tornà a València en l'etapa final de la seva vida. [JNN]

Publicacions: *Documento histórico (La Columna de Hierro)*. Barcelona, 1981, 39 pàg.

Manzano Conejero, Marcos, treballador de FECSA i sindicalista (Valdeobispo, Cáceres, 1942). Va arribar a Barcelona l'any 1962 i, després de treballar en diverses empreses, l'any 1967 va entrar a FECSA. L'any 1971 va ser escollit enllaç sindical. L'any 1969 va començar a militar al PSUC a Sant Adrià de Besòs, fins que el 1981 va passar a militar al PCC. A CCOO va formar part de la Coordinadora Local de Sant Adrià des de 1975. Va ser secretari general de la Federació d'Energia de CCOO de Catalunya des del 1989 al 1992 i de la Federació d'Energia de CCOO d'Espanya des del 1986 al 1994. [JGS]

Manzano Gervilla, Joaquín, treballador del tèxtil i sindicalista de CCOO (Cadiar, Granada, 1947). Militant del PSUC des del 1970, vinculat al moviment obrer de la SAFA (Blanes) des del 1968, militant de CCOO des del desembre de 1976. Amic personal de Paco Frutos, ha participat en diversos congressos de CCOO, PCE, PSUC i d'altres. Regidor del PSUC a l'Ajuntament de Blanes de 1979 a 1983. Acomiadat de la SAFA arran de la vaga de 1970, ha participat en diverses vagues a l'empresa i d'altres, dins l'àmbit comarcal i nacional. Bon orador, prengué part en diversos mítings electorals. Treballa a l'empresa Nylstar (antiga SAFA) i continua militant al PSUC i CCOO. És vidu amb dos fills. [JAT]

Manzano Moreno, Vicenç, obrer al Prat de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Maquén, Antoni, ventaller i internacionalista (segle xix). El mes de març de 1873 signà el

manifest del 13 de març de 1873 que, davant la nova situació política espanyola iniciada amb l'establiment de la Primera República, manifestava quina havia de ser la conducta a seguir per la classe obrera. El document, publicat a *La Emancipación* el 22 de març, instava els treballadors a fomentar la unitat d'acció davant un eventual moviment armat i desconfiava de les reformes polítiques del nou règim republicà. [XPM]

Maragall Mira, Pasqual, economista i socialista (Barcelona 1941). Estudià ciències econòmiques i dret a la Universitat de Barcelona. L'any 1961 participà activament en la fundació del Front Obrer de Catalunya i des del 1963 fins a la crisi final del partit, el 1970, va pertànyer al seu comitè executiu. L'any 1974 prengué part en la creació de la Convergència Socialista de Catalunya, antecedent immediat del Partit dels Socialistes de Catalunya. Tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona des de les primeres eleccions democràtiques del 1979, l'any 1982 esdevingué alcalde de la ciutat, en substitució de Narcís Serra. Va revalidar el càrrec a les eleccions de 1983, 1987, 1991 i 1995. Durant el seu mandat fou president del Consell de Municipis i Regions d'Europa (1991), president del Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics de Barcelona '92 i president del Comitè de Regions de la Unió Europea (1996). El setembre de 1997 dimití i a les eleccions autonòmiques al Parlament de Catalunya de 1999 encapçalà la candidatura PSC-Ciutadans pel Canvi, que, tot i ésser la llista més votada, va quedar en segon lloc. [PPB]

Maraña, sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Treballadors de Productes Químics de Barcelona. [XPM]

Marata, Miquel, sindicalista a Mollet (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Mollet. [XPM]

Marbà, Palmiro, Federico Fructidor, publicista anarquista a Barcelona (1892-1915). Era fill de l'anarquista i teixidor de vels d'Igualada

Pau Marbà i Callet. Publicà diversos articles a *Acción Libertaria* el 1913, en què feia una crítica a la societat des del punt de vista moral. També té alguna publicació més referida al congrés de la CNT celebrat a Barcelona l'octubre i novembre de 1910. [JIG]

Publicacions: *Origen, desarrollo y transcendencia del movimiento sindicalista obrero* (1931).

Marbà, Pere. Poble Patiràs, publicista anarquista a Igualada (segle xx). Va ser un dels col·laboradors habituals de l'òrgan de la Federació Local de la CNT d'Igualada *El Sembrador*. Des d'aquesta tribuna, l'any 1933 va proposar la conciliació de les diverses tendències del sindicat. [JRM]

Marbà i Callet, Pau, teixidor de vels i anarquista (Igualada 1861-?). Nascut en el si d'una família de teixidors, començà a treballar en aquest ofici des dels vuit anys d'edat. Ja de molt jove va tenir els primers contactes amb Rafael Farga Pellicer i altres destacats dirigents del moviment obrer. L'any 1876, en plena etapa de clandestinitat de la Internacional, va entrar a la secció d'ofici d'Igualada. Set anys després participà com a delegat en el congrés de la Unió Manufacturera del mes de març de 1883, que s'hi celebrà. Havent-se traslladat a Barcelona, el 9 de novembre de 1889 entrà a formar part de la secció de teixidors de vels i de fil i cotó d'aquella ciutat. L'any 1931 entrà en contacte amb l'historiador austríac Max Nettlau, a qui relatà part de les seves experiències en el moviment obrer català. El seu fill Palmiro Marbà, de sobrenom Federico Fructidor, també destacà com a militant anarquista. [XPM]

Bibliografia: NETTLAU, MAX. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*, Dordrecht, 1969.

Marca, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Durant els primers anys del Sexenni Democràtic va participar en algunes de les iniciatives del moviment obrer català. El 6 de desembre de 1868 va subscriure la *Crida als Obrers de Catalunya*. En aquest document, hom demanava la celebració d'un Congrés Obrer Català, que es va fer efectiu el 13 de desembre de 1868 i al qual assistí com a delegat. El mes de febrer de 1869 fou un dels cinc membres que alternativament presidien la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona,

entitat que poc després canvià el nom per Centre Federal de les Societats Obreres i que en aquests moments anteriors a la penetració del bakuninisme defensà la instauració d'una República federal a l'Estat espanyol. [XPM]

Marcè, J., socialista al Vendrell, Baix Penedès (segle xx), Entre 1912 i 1913 fou col·laborador a les pàgines del setmanari socialista *La Justícia Social* de Reus. [PPB]

Marcè, Joan, rabasser a Sitges (segle xx). Fou organitzador de la Societat d'Obrers Agrícoles de la UGT a Sitges, de la qual esdevingué secretari l'any 1936. [RAM]

Marcè Miravent, Josep, fuster a Sitges (segle xx). Dirigent i organitzador del Sindicat d'Obrers Fusters i Similars de la UGT a Sitges durant la guerra civil. L'any 1937 en va ser el secretari. [RAM]

Marcè Sagarra, Magí, manyà, sindicalista i socialista (Vilanova i la Geltrú 1880-1969). La seva activitat política i sindical va estar sempre vinculada a Sabadell. La seva militància comença a l'anarcocol·lectivisme. El setembre de 1893, com a conseqüència de l'atemptat de la Gran Via, va ser detingut, amb altres militants obrers. El 1901 va casar-se amb Àngela Tomàs i va continuar la militància anarquista. El 15 de juliol de 1907 va ser detingut, per segona vegada, acusat de fabricar bombes, i no va ser alliberat fins al maig de l'any següent. El 1908 va incorporar-se al socialisme. El juliol de 1908 va estructurar l'agrupació socialista de Sabadell i fou dirigent de la Unió Metal·lúrgica de la ciutat. A començaments del 1909 va col·laborar amb Fabra i Ribas en la campanya per boicotejar el periòdic radical *El Progreso*. El juliol de 1909, durant la Setmana Tràgica, fou un dels organitzadors de la vaga general a Sabadell, on es proclamà la República i es constituí una junta revolucionària. L'agost del mateix any s'exilià a París, on juntament amb Fabra i Ribas i l'anarquista Rosend Vidal van publicar a *L'Humanité* —sota el pseudònim col·lectiu de Magí Vidal i Ribas— una sèrie d'articles sobre els esdeveniments de la revolta a Espanya. Va ser jutjat en rebel·lia, però l'any següent —1910— ja havia retornat a Sabadell. Sense repòs, l'octubre ja hi estava organitzant una vaga general,

nascuda del conflicte a la factoria Seydoux, vaga que va ser un fracàs. El setembre de 1911 tornava a ser detingut, i alliberat uns dies després per tal com no hi havia càrrecs contra ell. El febrer de 1916 va ser detingut una altra vegada, mentre feia un míting a Madrid, acusat d'instigar una vaga dels metal·lúrgics. Durant la Segona República, es va anar decantant pel federalisme i el 1934 arribava a l'alcaldia de Sabadell. El 1936, quan va esclatar la guerra, va formar part del Comitè Revolucionari com a representant dels republicans federalistes. El 1939, no es va exiliar. [JRM/ MPMJ]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. VI vols., Sabadell, 1975-1983.

Marcelino Ribé, Joan, Joan de Panxeta, serraller i dirigent sindical (Alcover 1907-França, ?). El febrer de 1933 signà els estatuts i intervingué en la fundació del Centre d'Unió d'Esquerres Republicanes d'Alcover, i a la primera junta en va ser nomenat secretari. Membre de la UGT i del PSUC. El juliol de 1937 participà en la Conferència Comarcal del PSU, on va ser escollit per a assistir a la Conferència Nacional del partit, a celebrar a Barcelona en dates properes, i, allora, s'integrà al comitè comarcal en la renovació de càrrecs. Membre del Sindicat d'Oficis Diversos, l'agost de 1937 va ser escollit secretari de donar paraules a l'assemblea de delegats que se celebrà a Valls per reorganitzar el secretariat de la comarcal de l'Alt Camp de la UGT. El setembre agafà la responsabilitat de la secretaria d'Organització i Propaganda dins el secretariat comarcal. El febrer de 1938 participà a la Riba en un acte explicatiu del socialisme català, on glossà els acords presos al III congrés de la UGT. El 1939 s'exilià a França. [AGT]

Marcellan, Francisco, el Badalona, metal·lúrgic i sindicalista (Usón, Osca, ?-França 1968). De molt jove emigrà a Catalunya i s'establí a Badalona. Participà el 1910 en la fundació de l'Ateneu Sindicalista d'aquesta ciutat. Va patir un atemptat durant el període del pistolisme dels anys vint. Pertanyia a la Secció de Fonedors del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona de la CNT. Durant els anys 1931 i 1932 fou un dels fundadors i animadors de l'Ateneu de Cultura Racionalista El Progreso de Badalona. S'exilià a França després de la guerra civil. [JIG]

Marcet, sindicalista a Granollers (segle XX). Fou un dels delegats enviats pel sindicat de Granollers a la Conferència Regional de la Confederació Regional del Treball celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931. [JIG]

Marcet, Josep, paleta i militant obrer a Sabadell (segle XIX). Vivia al carrer Comèdies, 47, de Sabadell. El gener de 1886, com a delegat de la Secció de Paletes i Manobres, va formar part de la Unió de Constructors d'Edificis de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, amb seu al carrer de la Font Nova, 5, de Sabadell. [JRM]

Marcet, Narcís, manyà i agitador sindical a Sabadell (segle XX). Obrer detingut a Sabadell arran dels conflictes dels metal·lúrgics de maig de 1915 acusat de delictes d'opinió. Falsament implicat en un procés incoat a Barcelona per uns trets produïts contra esquiroles de la fàbrica Hispano Suïza, la seva situació despertà la solidaritat del Sindicat de Metal·lúrgics de Sabadell que, el setembre de 1916, endegaren una campanya a favor del seu alliberament. [JIG]

Marcet, Salvador, barber i sindicalista a Sabadell (segle XX). En representació dels oficials perruquers i barbers de la Federació Obrera de Sabadell, assistí al Congrés Obrer Nacional, convocat per la Confederació Regional Solidaritat Obrera, celebrat al Palau de Belles Arts de Barcelona del 30 d'octubre al primer de novembre de 1910 i on es constituí la Confederació Nacional del Treball. [TMS]

March, treballador tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels delegats del Sindicat de Gasistes de Sabadell enviats al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de la CNT celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

March, Manuel, sindicalista al Pinell de Brai, Terra Alta (segle XX). Fou un dels delegats del Sindicat Únic de Treballadors del Pinell de Brai enviats al Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

March, Mateu, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit tresorer del

comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1890. [TMS]

Marchi, César, treballador del sector del petroli i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació del Petroli. Es va exiliar a França. [DBM]

Marco, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels delegats enviats pel Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona al Ple Regional de la Confederació Regional de Treball celebrat l'agost de 1931. [JIG]

Marcó, Bautista, xofer i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant destacat del Sindicat de Transport de la CNT, on des de 1922 ocupà diversos càrrecs. Col·laborà amb algun article periodístic a *Acción Social Obrera* a principis de 1929. Fou un dels membres del Comitè Nacional de la CNT a finals de 1929 i com a tal participà durant 1930 en la reorganització d'aquest sindicat. Elegit president del Sindicat de Transport de la CNT l'abril de 1931, fou un dels representants d'aquest sindicat en el congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Va dimitir del seu càrrec el juliol de 1931, i l'agost del mateix any fou un dels signants del Manifest dels Trenta. [JIG]

Marco, Estanislau, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1928 va ser escollit tresorer del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Marcó, Manolo, sindicalista a Canet de Mar (segle XX). Fou un dels representants dels sindicats de Canet de Mar en la conferència de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrada a Blanes el juliol de 1922. [JIG]

Marcó, Modest, sindicalista a Requena, la Plana d'Utiel (segle XIX). Va encarregar-se del repartiment de 50 exemplars del *Manifest als Treballadors d'Espanya* de l'AIT, a Requena, l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [MCC]

Marco, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Marco Miranda, Vicent, polític republicà i nacionalista valencià (València, ?-? 1946). Afiliat des de la seva joventut al Partit d'Unió Republicana Autonomista, va ser un dels màxims representants del sector esquerrà i valencianista del blasquisme. Ben relacionat amb el moviment obrer valencià, singularment amb l'anarquisme, fou protagonista principal dels intents d'enderrocament de la Dictadura de Primo de Rivera, protagonitzats pel republicanisme i el sindicalisme valencians, primer en la Santjoanada de juny de 1926 i, després, en la de Sánchez Guerra de gener de 1929, ambdós fracassats. El 1930 escriví *Las conspiraciones contra la Dictadura*, narració personal dels fets del 1926 i 1929. Amb l'arribada de la República va ser promogut al govern civil de Còrdova, càrrec que va mantenir fins que va ser elegit diputat el 1933. Aquest mateix any es va destacar per la campanya a favor de l'Estatut d'Autonomia. Tanmateix, a conseqüència del caràcter conservador del PURA, va protagonitzar l'escissió del partit, junt amb Juli Just i Faustí Valentí, que va donar lloc a Esquerra Valenciana el juliol de 1934. Nomenat president de la nova formació de tendència republicana i federalista d'esquerra, va ser elegit diputat el 1936 en la candidatura del Front Popular. Posteriorment va passar al grup de minoria parlamentària Esquerra Catalana, amb el qual havia mantingut una estreta col·laboració. [AGA]

Marco Nadal, Enric, ferroviari i dirigent anarcosindicalista valencià (València 1913-1994). Fou una de les figures més destacades del sindicalisme cenetista valencià. Començà molt aviat la seva vida laboral i sindical. Als disset anys va ser nomenat secretari del Comitè Local de València de la Federació Nacional de la Indústria Ferroviària, adscrita a la CNT. En esclatar l'alçament militar de juliol de 1936, es va sumar immediatament a la lluita contra el feixisme als fronts de Terol i Extremadura, enrolat a la Columna de Ferro llibertària, i posteriorment (després de la militarització), a la 215 Brigada Mixta de l'exèrcit republicà, on va arribar a obtenir el càrrec de

cap d'Informació i Cartografia i el rang de tinent. En acabar la contesa, va viure el dramàtic episodi dels darrers dies de la guerra al port d'Alacant. Fou empresonat i internat als camps de presoners de Los Almendros i d'Albatera, des d'on va fugir amb un salconduit fals. Després de moltes peripècies, va aconseguir passar definitivament a França. Només d'arribar al país, fou reclòs al camp de concentració de St. Cebríà i va optar, per millorar la situació, per incorporar-se als Regiments de Marxa de Voluntaris Estrangers de l'exèrcit francès. La seva activitat com a soldat durant la Segona Guerra Mundial va ésser molt intensa. Va desertar a Síria, junt amb altres companys espanyols, de les tropes de Vichy, per unir-se a les forces aliades, i va lluitar en aquell país i al Líban, Egipte, Líbia, Tunísia, Itàlia i França, on sis mesos abans de concloure la guerra fou capturat pels alemanys i internat al camp de Langwasser, a Nuremberg. En finalitzar la guerra, va tornar a París i hi va assistir al congrés de la CNT de maig de 1945, participà molt activament en les discussions entre les faccions de l'interior i de l'exterior, les quals provocaren la divisió en la pràctica de l'organització cenetista. Va optar per la secció no oficial de l'interior. Quan aquesta va constituir el seu comitè nacional, se li va assignar el càrrec de secretari del Comitè Regional d'Origen de Llevant. El maig de 1946, tornà a la península, amb el propòsit d'ajudar el Comitè Nacional de l'Interior (delmat per les captures de la policia franquista el mes anterior), i de substituir un dels detinguts (Juan Manuel Molina, Juanel). Tanmateix, la situació política de la CNT a la clandestinitat era caòtica en aquells moments i se li va proposar que acceptés el màxim càrrec de l'organització: secretari general del Comitè Nacional. Durant l'any en què va exercir el liderat cenetista, desenvolupà una considerable activitat, centrada específicament en el reforçament de l'Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas. El 1947, la direcció de la CNT va decidir dur a terme una acció de força espectacular. Es va preparar un atemptat contra Franco, que incloïa la voladura del ministeri de Governació i de les Corts el 18 de juliol d'aquell any. Marco Nadal fou detingut a Barcelona el 18 de maig de 1947, precisament quan anava a gestionar l'arribada dels explosius. Des d'aleshores, va conèixer directament

la duresa de la repressió franquista. Fins al 3 de juliol se'l mantingué incomunicat als calabossos de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona. Posteriorment fou traslladat a la Dirección General de Seguridad de Madrid, on va éstar tancat en les mateixes condicions. Un consell de guerra el condemnà a mort el 15 d'octubre d'aqueix mateix any. En espera d'ésser afusellat, passaren uns quants mesos, fins que, finalment, se li va commutar la pena per la de trenta anys de presó. L'activitat dels seus companys a França, els quals cercaren la intercessió de De Gaulle i d'altres autoritats aliades per salvar la vida d'un heroi de la guerra mundial, fou la causa determinant per a la no-execució de la condemna. Amb tot, restà a la presó durant més de disset anys, a Alcalá de Henares, Ocaña, Segovia, Sant Miquel dels Reis (València) i Burgos. Finalment fou alliberat el 1964, arran de l'indult decretat per Franco amb motiu de la celebració dels «25 años de paz». En sortir de presó, es va reincorporar a la seva activitat laboral i sindical. Es va unir, entre 1965-66, al «cincpuntisme». Durant aquests anys va publicar també el seu llibre *Condenado a muerte* (1966), en el qual narra la seva detenció i els anys de presó. Un poc més tard, va assolir un treball en la delegació de la Seguretat Social a València, lloc en què es jubilà finalment. Durant els anys setanta, continuà mantenint contacte amb el sindicat. Després de la mort de Franco, va viure el procés de reorganització de la CNT i hi va participar directament. Posteriorment al trencament i definitiva escissió de l'organització al Vè congrés, va optar per continuar col·laborant amb la CNT interior (més tard CGT). El 1982 va publicar el seu segon llibre: *Todos contra Franco. La Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas*, on descriu la participació de la CNT en l'ANFD. Els darrers anys de la seva vida, va intervenir sovint amb conferències i xerrades en cursos i congressos sobre la història de l'anarcosindicalisme, la guerra civil o el franquisme, en publicacions, en programes de ràdio o televisió, etc., a més de convertir-se en patró honorífic de la Fundació Salvador Seguí de València. [JNN]

Bibliografia: VILANOVA, A. *Los olvidados. Los exiliados españoles en la Segunda Guerra Mundial*, 1969. PONS PRADES, Eduard. *Republicanos en la Segunda Guerra Mundial*, 1975. MOLINA, Juan Ma-

nuel. *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*, 1976. DAMIANO GONZÁLEZ, C. *La resistencia libertaria, 1939-1970*, 1978. ESTEIN, L. *Par-delà l'exil et la mort. Les républicains espagnols en France*, 1981. PAZ, Abel. *CNT, 1939-1951*, 1982. JAUREGUI, F. & VEGA, P. *Crónica del antifranquismo, 1939-1962. Los hombres que lucharon por devolver la democracia a España*, 1983. VILAR, Sergio. *Historia del antifranquismo, 1939-1975*, 1984. TÉLLEZ, Antonio. *Sabaté. Guerrilla urbana en España, 1945-1960*, 1992. «Homenaje a Enrique Marco Nadal», A: *El Nol. Boletín de la Fundació Salvador Seguí de València*, 1995, núm. 2, II època.

Marco Soler, Enric, espadenyer i sindicalista socialista valencià (Vall d'Uixó 1918). Va començar la militància en el PSOE durant la Segona República. Tinent d'enginyers durant la guerra civil, fou empresonat a la fi de la contesa. Quan va ser alliberat reorganitzà el PSOE de Castelló junt amb Ernest Fenollosa Alcaide. Ha estat secretari general de l'agrupació local de la Vall d'Uixó del PSOE, president i secretari general de la Federació Socialista de Castelló (1976-78), i president del PSOE del País Valencià de febrer de 1978 a juny de 1979. Ha participat en el I congrés del PSOE del País Valencià (1978) i en el III Congrés Nacional del PSPV-PSOE celebrat a Benicàssim el 1982. Fou senador per Castelló el 1977 i diputat en la Diputació Provincial de Castelló entre 1979 i 1983. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito, *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

Mardil, Pere, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil representà el sindicat anarquista a l'Ajuntament mataroní que es constituí el 21 d'octubre de 1936. [PPB]

Mardorell, Pau, societarí a Badalona (segle XIX). Fou detingut i processat en consell de guerra pel moviment vaguístic de 1855 a la ciutat de Badalona, acusat de pertànyer a la societat obrera de la localitat. [CR]

Marés Claparols, Josep, filador, barber i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels principals dirigents faistes de Sabadell. Formà part de l'Ajuntament constituït el 17 d'octubre de 1936, on es va encarregar de la

conselleria de Treball. Lloc del qual fou expulsat el febrer de 1937. Per necessitats polítiques del consistori, tornà a l'Ajuntament, amb altres militants de la CNT, el 3 de març del mateix 1937; hi ocupà la conselleria de Proveïments. Però la seva estada durà poc i, el maig d'aquell any, fou novament cessat del càrrec després d'un procés poc clar i dirigit a treure del consistori els cenetistes. Posteriorment marxà al front, on va treballar a la intendència de la 116 Brigada Mixta. Sembla que fou un dels principals assaltants de les botigues de Sabadell just abans de l'arribada de les tropes franquistes el 26 de gener de 1939. Exiliat a França, va fer negocis poc clars al camp de concentració de Ribesaltes i quan es van acabar tornà a Catalunya; mig amagat, va fer de pagès als Hostalets de Pierola, i més endavant va tornar, avalat per l'alcalde Marcet, a Sabadell. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV-VI. Sabadell, 1978-1983.

Marés Sánchez, Francesc, paleta i dirigent anarquista valencià (Xelva 1897?-València 1941). La seva família, d'origen camperol, emigrà a València. Començà a treballar als 10 anys com a paleta, mentre estudiava a l'escola nocturna. S'afilià molt aviat al Sindicat de la Construcció de la CNT de València. En proclamar-se la Dictadura de Primo de Rivera, va marxar cap a Cuba, i en tornà ja proclamada la República. Durant els anys trenta desplegà una considerable activitat sindical i es convertí en un dels líders més coneguts a València i Torrent. En començar la guerra, fou membre del I Comitè Executiu Popular de Torrent i tinent d'alcalde a la Comissió Gestora Municipal. Fou un dels fundadors de la Columna de Ferro i actuà com a Comissari d'un dels seus batallons. Quan es va militaritzar aquesta columna, es convertí en comandant de batalló de la nova 83 Brigada Mixta i, finalment, en comandant de la brigada fins al 1939. Lluità als fronts de Terol i d'Extremadura. Va ser detingut al port d'Alacant els últims dies de conflicte i internat als camps d'Albatera i Los Almendros. Aconseguí fugir i marxà cap a Barcelona. Va formar part del primer Comitè Nacional de la CNT que encapçalà Pallarols, a començaments de maig de 1939. A finals de 1939 o començaments de 1940 fou detingut i traslladat a Torrent. Ingressà a la Model de València i fou afusellat. [CCG/PPB]

Bibliografia: CASAS, Ramón. *Réquiem a mis amigos fusilados*, Mèxic-Curacas, 1975. MANZANERA, Elias. *Documento histórico (La Columna de Hierro)*. Barcelona, 1981.

Maresma Morell, Francesc, pescador i socialista (Pineda de Mar 1894-?). Militant de la USC a Pineda, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 per la candidatura republicanosocialista triomfadora i formà part del primer Ajuntament republicà de Pineda, presidit per l'alcalde Manuel Serra i Moret. Fins al febrer de 1934 fou el regidor síndic i s'ocupà de la regidoria de Governació. Membre del PSUC, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou nomenat alcalde de la població l'abril de 1938, però presentà la dimissió el setembre del mateix any perquè la tasca política no era compatible amb l'ofici de pescador. [PPB]

Marfà Garriga, Francesc, barber i anarcosindicalista (Badalona, ?-Tours, França, 1969). Fou un dels destacats militants de Badalona que signaren un manifest el març de 1932 en protesta per les amenaces proferides pels pistolers del Sindicat Lliure en contra dels obrers de la CNT. El febrer de 1939 s'exilià a França, on va passar per diversos camps de concentració i de treball. Fou secretari i tresorer de la Federació Local de Tours. [JIG]

Margalef, Antoni, treballador tèxtil i anarcosindicalista (Ribes de Freser, Ripollès, 1907-Martorell, Baix Llobregat, 1990). Militant de la CNT des de 1922, fou delegat de les seccions sindicals de diverses fàbriques tèxtils on treballà. Detingut com a pres governatiu durant mig any per uns fets sagnants produïts el gener de 1933, no va poder demostrar-s'hi la seva participació. De 1936 a 1939 fou conseller d'abastaments a Olesa de Montserrat. [JIG]

Margalef, Llorenç, treballador tèxtil i anarcosindicalista (Benifallet, Baix Ebre, 1901-Vera-cruz, Mèxic, 1987). Fou militant del Sindicat del Ram de l'Aigua de Barcelona des de 1916. Fou empresonat durant la Dictadura de Primo de Rivera. Participà en l'Ateneu Llibertari del Clot «La Farigola» durant els anys 30. El 1936 s'integrà com a xofer al Servei d'Ambulàncies de la CNT. S'exilià a Mèxic el 1939. [JIG]

Margarit, Miquel, sindicalista anarquista a Rubí (1919-Perpinyà 1963). Molt jove durant la guerra civil, la seva activitat es va desenvolupar als primers anys de la dictadura franquista. La seva tasca va ser la reorganització de la CNT a Rubí, just després del conflicte civil. Va ser descobert, raó per la qual va fugir precipitadament cap a França. La seva companya, que va romandre a Rubí, va ser maltractada i torturada. A França, va treballar durant un parell d'anys al port de Marsella. Va morir d'un accident de treball. [JRM]

Margé, Salvador, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 figurà com a membre de la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Margeli, Josep, Joselito, linotipista i anarquista a Barcelona i Mèxic (segle XX). Originari d'Aragó, va militar inicialment a la CNT de València i es va traslladar després a Barcelona, on va treballar, com a caixista, com a linotipista i, finalment, com a corrector de proves a *La Vanguardia*. Va formar part del Sindicat d'Arts Gràfiques i d'un grup francmaçó. La seva afecció als braus, al vi i al flamenc van donar lloc al pseudònim de Joselito entre els seus companys del sindicat. El juliol de 1936 va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixistes de Barcelona. Com a representant d'aquest comitè, va anar cap a Ginebra per contactar amb el Comitè d'Acció Marroquí amb l'objecte d'afavorir un aixecament popular al Marroc. Retornat a Barcelona, va integrar-se al Servei d'Informació del Departament de Guerra. A la fi del conflicte, va exiliar-se a Mèxic, on va arribar a ser director de *Solidaridad Obrera*, de la Regional Catalana i del Comitè Nacional de la CNT a l'exili. [JRM]

Marginet, Josep, pagès i sindicalista a Berga (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires de Berga i va entrar a l'Ajuntament en representació del sindicat l'11 de febrer de 1937, en substitució d'Antoni Barniol. El 17 de febrer de 1938 va formar part d'una comissió, que, amb la dura situació per la manca de recursos i la gran quantitat de refugiats a la ciutat, va anar a veure el conseller de Governació de la Generalitat per presentar la dimissió de l'Ajuntament

en bloc si no s'hi posava solució. El 15 de juliol de 1938 es va incorporar a files. [JCR/JJR]

Margó, Joan, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Probablement, el gener de 1891, fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any, data en la qual fou reelegit com a vocal. Continuà com a vocal fins al gener de 1892. [TMS]

Margó Vives, Ventura, Jordi, administratiu i dirigent polític (Terrassa 1926). De molt petit es traslladà a Lleida amb la família. Inicià la seva militància clandestina ingressant al PSUC a principis dels anys seixanta. Corresponsal de Radio España Independiente («la Pirenaica») a Lleida, fou l'epicentre a partir del qual s'impulsà la reconstrucció del PSUC a la ciutat. Tingué un paper clau en l'inici de contactes amb l'HOAC que contribuïren a posar els fonaments de les CCOO el 1967. Fou un dels màxims impulsors de l'aparició de les Comissions Cíviques, auspiciades pel PSUC, i tingué una activa participació en el Club Esportiu Huracans en els anys que aquest es convertí en un centre de cultura militant (1966-1972). El 1970, a conseqüència del seu acomiadament de l'empresa Cromín, muntà la llibreria L'Àncora, que fou objecte, el 1972, de dos atemptats per part de membres de l'ultradreta local. Formà part de la delegació de Lleida que assistia a la primera reunió de l'Assemblea de Catalunya el novembre de 1971 i fou un dels impulsors de la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. Va ser un dels 67 membres de l'Assemblea de Catalunya detinguts, el setembre de 1974, al convent de les Escolàpies de Sabadell, i un dels 17 que, una vegada passaren pel jutjat, ingressaren a la presó Model de Barcelona. Va ser secretari polític del Comitè Local del PSUC fins al 1977 i membre del Comitè Central des de 1968 fins al 1980. Des de 1979 fins al 1983 fou regidor de l'Ajuntament de Lleida per la llista del PSUC. El 1985 deixà la militància i es retirà de la vida política. [AJM]

Publicacions: *La lluita per la democràcia. Lleida 1960-1975*. Lleida, 1992.

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Mari, Miquel, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va participar en un banquet de treballadors l'u de gener de 1841. [MCC]

Mari, Ricard, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Fou membre del Comitè Antifeixista d'Igualada, constituït en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936, en representació de la CNT-FAI. [PPB]

Mari (o Masó), Teodor, teixidor i internacionalista al Grau, València (segle XIX). Membre de la secció de teixidors. El seu domicili, carrer de la Huerta, al Grau de València, serví de bústia a la Comissió Federal de la RE de l'AIT. [MCC]

Mari, Vicenç, forner i activista llibertari (Eivissa 1871-Greve, França, 1958). Molt jove va emigrar cap a Barcelona; hi va treballar com a forner i hi milità, ja a finals del segle XIX, a les primeres societats de resistència. Les seves activitats sindicals i la seva oposició a fer el servei militar el van portar en diverses ocasions a fugir cap a Amèrica. A l'Argentina va ser un dels creadors del moviment anarcosindicalista, el FORA, tasca per la qual era molt reconegut a tots els països del con sud, i fou molt amic de Peirats. El govern argentí el va deportar, el 1931, a Espanya, on va participar en les activitats de la CNT. A la fi de la guerra civil, va refugiar-se a França i va passar pels seus camps de concentració. [JRM]

Mari i Mari, Jaume, fuster i dirigent sindical polític a Mallorca (segles XIX-XX). Ingressà en el PSOE després de la visita d'Antonio García Quejido a Mallorca (1899). A l'inici del segle XX, fou un dels principals dirigents socialistes de Palma. En diverses ocasions hi fou president de l'Agrupació Socialista. Impulsà la coalició amb els republicans i fou membre del comitè de la Conjunció Republicanosocialista de Mallorca (1911). Va ésser director d'*El Obrero Balear*. Almenys fins a 1916, participà en nombrosos mitjans obreristes. Fou dirigent de la important societat obrera de fusters de Palma El Desenvolupament de l'Art. El 1903 es convertí en el primer president de la Federació de Societats Obreres de Palma. El 1904, era vocal de la Junta Local de Reformes Socials de Palma. [AMR]

Mariana, Ricard, camperol de Gabarda i líder sindical agrari valencià (segle xx). Fou impulsor del sindicalisme agrícola socialista a la comarca de la Ribera i dirigent principal, junt amb Pere Garcia, de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars durant els anys vint. De caràcter autònom, encara que vinculada a la UGT, la Federació fou promotora de la FNTT dins la UGT el 1930. Home clau en la captació dels camperols de la Ribera en l'organització i dirigent màxim de Gabarda, fou secretari de la tercera sessió del Tercer Congrés de la Federació celebrat a Alzira el 20 i 21 d'octubre de 1920. [AGA]

Mariano Pascual, Agustín, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant en el Sindicat de la Construcció de la CNT, fou secretari de la federació local de Barcelona del maig de 1946 al gener de 1947 i el 1947 redactà un «Informe que presenta el secretariado de la FL de Sindicatos de Barcelona de la CNT durante su actuación en el período comprendido entre junio de 1946 y enero de 1947», on exposava que la CNT disposava a Barcelona de 14.000 cotitzants. A començaments dels anys seixanta, després d'un parèntesi desorganitzatiu de la CNT, fou secretari del comitè regional de la CNT de Catalunya i secretari a Catalunya de l'Aliança Sindical Obrera (ASO), que s'havia constituït l'octubre de 1962 entre la UGT, la CNT i la SOCC. Detingut el 7 de febrer de 1964, fou jutjat i condemnat, en un judici celebrat a Madrid el 4 d'agost del mateix any, pel Tribunal d'Ordre Públic. Durant la transició democràtica, encara prosseguia la militància a la CNT. [PPB]

Bibliografia: DAMIANO GONZÁLEZ, Cipriano. *La resistencia libertaria (1939-1970)*. Barcelona, 1978.

Marigot i Riu, Josep, paleta i sindicalista d'Avià (Avià, Berguedà, 1907-Manresa, Bages, 1994). Va ser un destacat militant de la CNT. Durant la guerra, va estar al servei del Comitè Revolucionari d'Avià i fou el principal organitzador de la col·lectivització dels paletes, dependent de la CNT. En acabar la guerra, se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, on se l'acusà, entre altres coses, de realitzar escorcolls i profanar les esglésies del terme municipal; d'aquestes acusacions, en resultà una condemna a vint anys de presó temporal, que no se sap si va complir. [JCR/JJR]

Marimon Cairol, Josep, intel·lectual i polític a Terrassa (segle xx). El 1929 participà en la creació del setmanari *Terrassa*, de marcat signe obrerista. Un any després va entrar a formar part del BOC, i d'aquest passà al cap de poc al POUM. Durant la guerra civil, va tenir una participació molt destacada en el procés de col·lectivització de les indústries locals. Alhora, fou president d'Amics de les Arts, important entitat cultural de la ciutat. El 1939 s'exilià a França, on va presidir durant uns anys el Casal de Catalunya a París. El 1970 va publicar l'estudi històric *Les classes socials a Catalunya*. [JLJ]

Marimon Casanellas, Maria, obrera industrial i militant cristiana (Sant Genís, Jorba, 1927). Després d'anar a l'escola pública, als setze anys entrà a treballar en una fàbrica de cartonatges d'Igualada. Es casà, tingué vuit fills i avià demanà tornar al treball, en primer lloc a la mateixa empresa i posteriorment a la Warners, empresa de confecció de 400 treballadors. Aquí fou elegida enllaç sindical i poc després presidenta del ram de la confecció. En tot moment se significà, malgrat les càrregues familiars, per la seva solidaritat vers els companys i la valentia en la defensa dels seus drets. Amb aquesta finalitat va promoure mobilitzacions i vagues a nivell laboral i lluità per assolir per a la seva barriada un ambulatori així com apropar els serveis de l'Ajuntament als ciutadans. [EFP]

Marimon Jové, Benet, Benet de cal Titu, pagès i sindicalista (Santes Creus 1895-?). Persona d'ideals propers a l'ERC, va integrar-se al consistori arran de les eleccions de gener de 1934, amb la responsabilitat d'alcalde segon. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser engarjolat al vaixell presó a Tarragona. El febrer de 1936 va ser repositat al consistori, ara enquadrat al Partit Comunista, fins al mes de novembre. El juliol de 1936 pertanyia al comitè de Milícies Antifeixistes. L'agost del mateix any no va ser ratificat al comitè, en una reorganització que es va fer. El juny de 1937 va ser nomenat per la CNT per a formar part del Consell directiu local de les Caixes Immobiliàries. El maig de 1938 irrompé novament a la palestra municipal, en representació de la CNT, i fou escollit alcalde i conseller d'Assistència Social; dimití d'alcalde, encara que no de regidor, l'agost. Va ingressar a la presó de

Tarragona el 15 de febrer de 1939. jutjat en un consell de guerra el 25 d'abril, li sortí cadena perpètua, i el maig va ser traslladat a la presó de Sant Miquel dels Reis (València). Li fou comutada la pena primera per la de 12 anys i 1 dia, el juny de 1943, i va sortir en llibertat el febrer de 1944. El març de 1945 reingressà durant dos mesos a la presó de Tarragona. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1983. VENTURA SOLÉ, JOAN. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987.

Marimon Martí, Josep, ca la Beva de Ralet, pagès i responsable políticossindical (Vallmoll 1906). En la constitució del Sindicat de Treballadors del Camp, el maig de 1931, va ser un dels signants dels estatuts, i a la primera junta va ser nomenat comptador. El març de 1933 entrà a la junta del Sindicat Agrícola com a secretari; l'any següent fou nomenat vocal segon, i cessà en la renovació de gener de 1935. El gener de 1937 va entrar al consistori en representació de l'ERC, i fou escollit alcalde tercer; presentà la dimissió el juliol del mateix any. Retornà a l'Ajuntament el març de 1938 com a alcalde, dimití el setembre perquè se n'anà al front. El juny de 1939 ingressà a la presó de Valls i el 29 d'agost entrà a la Presó Provincial de Tarragona, que compaginà amb la Punxa de la mateixa ciutat. Jutjat el 7 de setembre, va ser condemnat a 12 anys i 1 dia. El maig de 1941 se li commutà la pena a 6 anys i 1 dia i el juliol passà a llibertat en presó atenuada, i l'agost de 1941, a llibertat condicional. [AGT]

Marimon Saladrigas, Antoni, sindicalista a Terrassa (?-Terrassa 1937). Militant de la UGT, el juliol de 1937 fou nomenat conseller municipal per aquest sindicat, com a regidor de Proveïment. Va morir quatre mesos després. [JLJ]

Marín, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, assistia, sense ser-ne membre efectiu, a les reunions i plens del Comitè Central ampliat del PSUC durant la guerra civil. Ja a l'exili de Mèxic, va formar part de la fracció més conservadora del PSUC, enfrontada al PCE i dirigida per Jordi Benejam. [JRM]

Marín, fonedor metalúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat del Sindicat

de Fonedors en Ferro de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Marín, A., sindicalista a Badalona (segle xx). Representant del Sindicat de Transports de la CNT en aquesta ciutat, va ser un dels signants, el març de 1932, d'una carta al governador civil on el sindicat anarquista no es feia responsable de les reaccions que podria provocar la inhibició del poder polític envers el pistolisme del Sindicat Lliure. [JRM]

Marín, José, obrer d'indústries químiques i sindicalista a Badalona (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou secretari del Sindicat de Productes Químics de Badalona i membre del Comitè de Defensa de la CNT. Fou detingut al Palau de Justícia de Barcelona, acusat de tinença il·legal d'armes, després dels fets de Maig de 1937. [PPB]

Marín, Pedro, sindicalista socialista a Barcelona (segle xx). Delegat d'UGT durant la Setmana Tràgica, un any després, l'agost de 1910, va ser nomenat president de la Secció d'Obrers Ferroviaris de la Regió Catalana de la UGT. No era treballador ferroviari ja que aquest sindicat va crear un comitè sense treballadors del ferrocarril per tal d'evitar la seva detenció durant una vaga. [JRM]

Marín Abat, Frederic, dirigent anarcossindicalista a Terrassa (segle xx). El 1937, fou un dels principals components de la Comissió d'Estadística i Orientacions Econòmiques de la federació local de la CNT. L'any següent, la Generalitat el nomenà vicepresident delegat del Consell d'Indústries Tèxtils i Annexes de la delegació de Terrassa, encarregat de coordinar el procés de collectivitzacions fabrils. Després de la guerra civil, es va exiliar a França, on va exercir càrrecs de responsabilitat en la comissió que es va crear el 1946 per ajudar tant els anarquistes terrassencs que s'havien exiliat com aquells que havien restat a l'interior. [JLJ]

Marín Forniells, Antoni, militant anarcossindicalista a Terrassa (?-Barcelona 1939). Aflit a la CNT, el 1934 fou detingut i jutjat per l'assassinat d'un industrial local; finalment fou ab-

solt i posat en llibertat. Al final de la guerra civil, quedà presoner de les forces franquistes. Després d'un consell de guerra, va ser afusellat al Camp de la Bóta. [JLJ]

Marín Mula, Manuel, paleta a Molins de Rei (segle xx). Destacat dirigent local anarcosindicalista —militant a la CNT i a la FAI— durant els primers mesos de la guerra civil, dirigit d'una manera radical l'organització de la vida pública a Molins de Rei i liderà les accions repressives. Va ser l'organitzador del Comitè de Milícies Antifeixistes local i participà en el govern municipal —amb el qual va mantenir disputes pel control del poder local— com a regidor de Defensa, entre novembre de 1936 i agost de 1937, en què dimití, juntament amb altres regidors cenetistes del sector més radical, i abandonà el poble. La seva activitat transcendí l'àmbit de Molins de Rei en participar en accions de control revolucionari els primers mesos del conflicte en altres municipis del Baix Llobregat, com ara Sant Vicenç dels Horts o Santa Coloma de Cervelló. [AGL]

Marín Pardo, Julio, llicenciat en Medicina i sindicalista comunista valencià (València 1936). Fill de comunista, fou un dels primers estudiants valencians afiliats al PCE. Seguint el programa d'«entrismo» s'integrà a Guía, una agència del SEU que gestionava els viatges a l'exterior, permisos i passaports, la qual cosa li facilità sortides d'Espanya i el manteniment de contactes amb l'oposició exterior. El 1957 participà en la creació de la primera organització del PCE a la Universitat de València i en tasques de propaganda política. Des del 1958 es dedicà a traslladar informes de la situació interior al PCE a París i a introduir a València premsa de l'oposició i documents orgànics del PCE. El 1958 promogué la «diada» per la reconciliació nacional i l'any 1959 preparà la Vaga General Pacífica. El 1959, la caiguda d'Abelardo Gimeno, Lleteta (membre del Comitè Central del PCE), l'arrossegà, a ell, juntament amb Vicente García Bordes i José Luis Rubio. Per aquest motiu fou interrogat i torturat a comissaria. El 1964 acabà els seus estudis dins la presó. Recuperada la llibertat, continuà fent clixés per a la Unió Naval de Levante i per als obrers del Port de Sagunt. El 1966 féu el servei militar al Centre de Càstig del Terç de la

Legió de Ceuta. El 1995 fou nomenat catedràtic de Pneumologia de la Universitat de València i cap d'aquesta àrea a l'Hospital Clínic Universitari de València. [RIRB]

Mariné, A., anarquista a Barcelona (segle XIX). L'u d'agost de 1872 va ser membre del grup de Barcelona de l'Aliança de la Democràcia Socialista, que va fer públic en diferents periòdics i revistes el seu programa així com els estatuts. [MCC]

Mariné, Antoni, treballador d'hoteleria i sindicalista anarquista a Barcelona (segle xx). Va ser detingut els anys del pistolisme i empresonat a la Model. Alliberat a finals de l'any 1920, va organitzar un grup de la CNT (on era Garcia Oliver mateix) per anar a treballar a Saragossa. El 1922 va participar com a delegat del Comitè Regional de la CNT de Catalunya en la Conferència de Sindicats de la CNT celebrada a Blanes del 8 al 10 de juliol. [JRM]

Mariné, Josep, fuster i socialista a Barcelona (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) L'abril de 1886, va ser elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de febrer de 1887. [TMS]

Mariñosa, Jaume, teixidor i societari a Manlleu (segle XIX). Membre i pregoner de l'associació obrera de Manlleu (Osona). L'abril de 1841 va signar amb Joan Comella una nota en la qual es convocava Pau Vila, de Vic, a una reunió de la societat de treballadors a la vila de Manlleu. [CR]

Mario, José, metal·lúrgic i sindicalista a Sabadell (segle xx). Representà els fonedors, modelistes i desbravadors de Sabadell al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Marlés, Josep, jornaler i anarquista a les Peces, Albinyana (segle xx). Dirigent de la CNT d'Albinyana durant la guerra civil. L'any 1937

assistí com a delegat d'aquest sindicat al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT. [RAM]

Marlés Robert, Josep. Pepet de l'Andreia, dirigent sindical de la CNT (Vila-rodona 1903-Valls 1994). Durant la República, fou expenedor de la secció recreativa del Sindicat Agrícola local (1934-35). Fou membre del Comitè Antifeixista de Vila-rodona, el setembre de 1936. El desembre de 1936 presidí a la societat pagesa local el míting sindicalista en el qual parlaren Molet i Viadiu com a persones invitades. El gener de 1937, va ser designat pel consistori jutge popular suplent. El febrer fou president del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT i del Comitè Local de Socors Roig Internacional (SRI) de Vila-rodona. El juliol de 1937 entrà de regidor a l'Ajuntament i el setembre, en circumstàncies difícils, va ser nomenat alcalde i regidor de Proveïments, fins a la remodelació de novembre, en què passà a ser alcalde tercer i vocal de la comissió d'Obres Públiques. El desembre de 1937 era el tresorer del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-rodona. Durant la guerra, en data indeterminada, va ser president de la col·lectivitat agrària. El 1939, es va exiliar. [AGT]

Marlés Sans, Joaquim, comunista (Sant Feliu de Llobregat 1901-la Sanha, França, 1986). El 1926 participà en els fets de Prats de Molló. Posteriorment ingressà, juntament amb el seu germà Josep, al Partit Català Proletari i el 1936 participà en la formació del PSUC. Visqué, també al costat del seu germà, l'arribada de les tropes franquistes a Barcelona, i l'acompanyà en el camí de l'exili cap a França. Durant el trajecte fins a la Jonquera, fou l'encarregat de constituir un dipòsit d'armes per a ulteriors accions guerrilleres. Arribat a França, es traslladà a Mèxic, i posteriorment s'instal·là a la Seine-sur-Mer. El febrer de 1950 formà part del Comitè Executiu provisional del PSUC, encapçalat per Joan Comorera, i novament junt amb el seu germà Josep s'oposà al viatge de Comorera a l'interior, que finalment tingué lloc el gener de 1951; el juliol del mateix any fou expulsat, també amb el seu germà, formalment del partit. Anys després refusà, igual com el seu germà encara que no coneixia la seva decisió, la proposta de tornar al PSUC. [TMS]

Bibliografia: Arxiu Joaquim Marlés i Sans. *Papers personals*. CEHI, Barcelona, CAMINAL, Miquel Joan Comorera. Barcelona, 1984-85.

Marlés Sans, Josep, metallúrgic i comunista (Sant Feliu de Llobregat 1903). El 1919 inicià la militància obrera a la CNT, quan treballava a la fàbrica la Hispano Suïssa de Barcelona. Per aquells anys fou delegat de la CNT a la «secció 2 m. de torns cilíndrics». Va viure intensament el període de l'agregament de la lluita social a Barcelona que precedí la Dictadura de Primo de Rivera i llavors evolucionà cap a formes de lluita política. S'adherí a Estat Català i participà, al costat de Macià, en els fets de Prats de Molló el 1926. Posteriorment s'escindí d'aquesta formació política, junt amb els sectors obreristes, que van fundar el Partit Català Proletari. Fou elegit secretari general d'aquest partit, càrrec que assumí fins poc abans dels fets d'Octubre de 1934, en què va dimitir per estar en desacord amb els contactes i col·laboració amb Dencàs. El 1936 s'integrà al PSUC i, pocs dies després de l'aixecament feixista, fou elegit responsable del nou partit al Baix Llobregat. Fou el responsable, fins a l'arribada de les tropes franquistes a Barcelona, del Casal Carles Marx, llavors centre de direcció de la defensa de Barcelona. Formà part de la comissió d'organització del Comitè Central del PSUC i en fou elegit membre del Comitè Central a la I Conferència Nacional. Fervent partidari de Comorera, poc després de la seva arribada a França, a començaments de 1940, s'exilià a Mèxic amb la seva dona, Carme Bosch Puig, els seus fills, Ramon i Rosa, i els seus pares. De seguida van començar les discrepàncies amb els dirigents del PCE a Mèxic, entre els que destacà Santiago Carrillo. Cap al 1944, fou enviat per Comorera a Catalunya per a fer-se càrrec de la direcció del partit a l'interior. Iniciat el trajecte des d'Amèrica a Espanya, en el qual va seguir la ruta del Pacífic, passant per Xile, decidí ajornar el viatge fins a trobar-se amb Comorera, cosa que succeí a mitjan 1944 a Montevideo. Allà, al·legant que no havia complert la comesa, fou destituït immediatament dels seus càrrecs al Secretariat per Joan Comorera i tractat molt durament, fins l'obligaren a tornar els diners del viatge. Potser aquesta actitud estava mediatitzada per algun membre del Secretariat

i de la direcció del PCE. El 1946, en canvi, fou cridat per Comorera per a incorporar-lo a càrrecs de responsabilitat dins el partit, concretament com a dirigent del PSUC a Perpinyà. Posteriorment es traslladà a París per fer-se càrrec de la publicació periòdica *Lluita* i, poc temps després, fou incorporat al Comitè Executiu del partit, tot i que solament va assistir a algunes reunions el 1948. El 1949 s'escindí del PSUC seguint Comorera i s'instal·là a St. Galdrid. Anys després refusà la proposta de la seva integració al PSUC. Durant la transició democràtica, milità efímerament al Partit dels Socialistes de Catalunya. [TMS]

Bibliografia: Arxiu Josep Marlés Sans, *Papers personals*. CEHI, Barcelona. CAMINAL, M. *Joan Comorera*. Barcelona, 1984-85.

Marlet, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, a les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera, entre 1928 i 1930, col·laborà a la revista *L'Opinió*, on signava els articles en nom del Servei de Premsa de la USC. [MPMJ]

Maró, Miquel, pintador i activista obrer a Barcelona (segle XIX). El 28 de febrer de 1841 va subscriure al costat d'altres obrers associats de Barcelona l'exposició dirigida als diputats a Corts, on es denunciava la situació dels treballadors catalans. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Maronda, Antonio, pagès i sindicalista al País Valencià (segle xx). Juntament amb José Crespo, va representar la Unió Agrícola de Cullera i el Centro Agrícola de Sueca al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Marquès, Joan, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Marquès, Josep, sindicalista a l'Arboç (segle xx). Dirigent i organitzador del Sindicat Únic de Treballadors de la CNT a l'Arboç del Penedès durant la guerra civil, va assistir com a delegat d'aquest sindicat al Ple municipalista de la CNT l'any 1938. [RAM]

Marquès (o Márquez), Pere, manyà i socialista (segle XIX). El febrer de 1873 fou acusat, juntament amb vuit persones més, d'haver difós una circular signada per un pretès Consell federal de la Regió Espanyola de l'AIT, a València, el dia 2 del mateix mes i any, i que atacava els acords del congrés internacionalista celebrat a Còrdova. Segons la comissió federal de l'AIT espanyola, que residia a Alcoi, es tractava d'una maniobra encapçalada per marxistes «autoritaris» que havien constituït la Nueva Federación Madrileña. [PPB]

Marquès Casadesús, Maria, resistent berguedana (Sant Corneli 1917-Berga 1978). Conegué pel seu caràcter obert i marcadament progressista, va ser la companya del també resistent Josep Deseures Vilanova i va fer una gran tasca en la cadena d'evasió de gent perseguida pel franquisme cap a França. Mai no va militar a cap organització política ni sindical; tanmateix col·laborava amb els confederals i els republicans que duïen a terme aquesta tasca de resistència, des de les darreries de 1945 fins a 1949. [JCR/JJR]

Marquès i Codorniu, Josep, militant socialista i revolucionari a Camp-redó (segle xx). Socialista de conviccions, fou militant del Centre Obrer de Corporacions de Tortosa i participà activament en els fets revolucionaris d'octubre de 1934 a la capital del Baix Ebre. Durant els successos, comandà un piquet de tortosins que paralitzà a Camp-redó el trànsit ferroviari de Vinaròs a Tortosa, tot seguint les ordres del Comitè Revolucionari de la ciutat. Posteriorment fou empresonat i deportat al vaixell *Manuel Arnús* de Tarragona. El desembre de 1936 morí de mort natural, la qual cosa li valgué un homenatge dels socialistes del Baix Ebre. [XPM]

Marquet, internacionalista (segle XIX). Com a delegat de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, juntament amb Farga Pellicer, Alerini, García Viñas i Brousse, va participar al congrés general que la reconstituïda AIT, sota el control anarquista, va celebrar a Ginebra el setembre de 1873, on es va decidir la supressió del Consell general. [PPB]

Márquez Barroso, Andrés, treballador de Siemens i sindicalista (Villanueva del Fresno,

Badajoz, 1932). Va arribar a Barcelona el 1955 i un any després va entrar a Siemens, de Cornellà de Llobregat. Militant al PSUC des del 1958 fins al 1981, en què va passar al PCC. Al PSUC va ser durant molts anys responsable polític del Baix Llobregat. Va ser un dels fundadors de Comissions al Baix Llobregat; formava part de la coordinadora comarcal de CCOO des de 1968. L'any 1962 va ser acomiadat de Siemens i readmès l'any 1979 després de l'amnistia laboral. [JGS]

Márquez Tena, Gabriel, Tito, obrer agrícola, treballador del vidre i sindicalista (Bélmez, Còrdova, 1931). L'any 1959 va ingressar al PCE i va participar en els primers moviments obrers i camperols andalusos; detingut el 1962, va passar un any a la presó. Va arribar a Terrassa el 1964 i un any després es va traslladar a l'Hospitalet, on va prendre contacte amb els grups d'expresos emigrats per organitzar-los en el PSUC. El 1966, va organitzar amb altres companys les CCOO a Badalona. L'any 1969 va ser detingut i va ingressar a la presó Model de Barcelona. Posteriorment es va vincular a la coordinadora de la CONC, i a partir de 1973 va estar en l'aparell de propaganda de la CONC. [JGS]

Marroig Vicens, Joan, sindicalista i obrer portuari (Palma 1872-1922). D'ideologia anarcosindicalista, fou un dels dirigents de la societat obrera La Marítima Terrestre i de la Federació Local de Societats Obreres. El 1900, fou elegit vocal de la Junta de Reformes Socials de Palma. Cap a 1909, passà a Inca, on impulsà el predomini dels anarquistes dins les societats obreres. Retornà a Palma el 1918, on fou un dels organitzadors de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble i dirigí el Sindicat Únic de Transports Marítims. Adherit a la CNT, fou el principal defensor de l'aproximació a la UGT. Col·laborà a *Cultura Obrera* entre 1919 i 1922. [AMR]

Marrugat, Francesc, tipògraf a Barcelona (segle XIX). És un dels membres de la primera junta directiva de la Societat Tipogràfica de Barcelona, fundada el 15 d'agost de 1879. [CR]

Marsà, Dionís, fuster i comunista a Castelló de la Plana (segle XX). Havia estat un dels fun-

dadors del Partit Comunista d'Espanya a la província de Castelló. En iniciar-se la Segona República, milità al BOC i el 26 de setembre de 1931, en el moment de la seva constitució, fou nomenat president de la junta directiva del BOC de Castelló i a començaments de 1932 presidí la Federació Provincial del BOC castellonenc. El 1933 fou elegit membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) i participà, com a delegat de Castelló, en el segon congrés de la Federació Comunista Ibèrica on, davant el sorgiment d'una oposició a l'entorn del setmanari *L'Hora*, expressà el temor d'una futura dissidència. A partir de 1935 continuà militant en el POUM. [PPB]

Marsà, Josep, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Fou membre de la Secció Local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), al municipi de Tortosa. Després dels successos de maig de 1937, fou detingut i encausat sota l'acusació d'haver actuat contra les forces d'ordre públic a Tortosa. [XPM]

Marsal, A., tipògraf i sindicalista a Lleida (segle XIX). Va participar, com a delegat de la secció dels tipògrafs lleidatans, en el congrés de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola, celebrat a Barcelona a meitats d'octubre de 1872. [CR]

Marsal, Maties, paleta i sindicalista anarquista a Badalona (segle XX). Delegat dels paletes de Badalona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Marsal Anglora, Antoni, obrer maquinista i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Amb el pseudònim de Sarro Magallán participà en el congrés de Brussel·les celebrat per la Associació Internacional de Treballadors el setembre de 1868; es convertí així en el primer representant de l'Estat espanyol que participava en un congrés obrer internacional. Delegat per la Legión Ibérica del Trabajo i les associacions obreres de Catalunya, a la segona sessió del congrés pronuncià un breu discurs en què va posar en relleu les dificultats per a la constitució de societats obreres a Andalusia i a Cata-

lunya, a causa de les persecucions governamentals, i acabava dient que «els obrers espanyols estan preparats per a lluitar amb els seus germans contra aquesta formidable associació de l'exèrcit, el tron i l'altar, per establir, a la fi, sobre bases sòlides, la pau, la justícia i el treball». Participà en la constitució de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona (octubre de 1868) i el 6 de desembre de 1868 figurava com a signant del manifest *A los obreros de Cataluña*, en què es demanava la celebració d'un congrés obrer català. Participà en aquest congrés (desembre de 1868), que va acordar la participació dels obrers catalans en la política, al costat del federalisme republicà. El 1869 va redactar un projecte per a la millora de la condició de la classe obrera, el qual li va valer de ser designat candidat del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona a les eleccions a Corts constituents de 1869, per bé que va acabar essent substituït per Pau Alsina. Va prendre part al congrés obrer de Barcelona (juny 1870) i participà en la comissió que va redactar el dictamen sobre l'organització social dels treballadors. El desembre de 1870, seguint els acords del congrés de Barcelona, signava un *Llamamiento a los trabajadores de Portugal*. Va propugnar la manca de col·laboració dels obrers en la guerra francoprussiana de 1870-1871. Va prendre part a la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (1881-1888), alineat en les posicions anarcocollectivistes. [PPB]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. MORATO, Juan José. *Líderes del movimiento obrero español (1868-1921)*. Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Marsal Badia, Joan, activista anarquista a Sabadell (segle XX). Militant anarquista, va participar a Sabadell en els motins esdevinguts durant la Setmana Tràgica de 1909. Detingut durant l'assalt d'una caserna de la Guàrdia Civil, va ser processat i condemnat el 1910 a 25 anys de presó. [JRM]

Marsal i Muntalà, Jordi, professor i socialista (Manresa 1951). Llicenciat en filosofia i diplomàtic en alts estudis militars pel CESEDEN. Va treballar en l'ensenyament privat i a la Universitat de Barcelona amb Emili Lledó; també en entitats ciutadanes, i va ser president de Cine-Club

de Manresa. Els anys 1970-1971 va participar en reunions d'un grup que formà la Comissió per a la Promoció Política i que agrupava unes 60-70 persones de diversos sectors cívics. El grup es va convertir en la Unió Socialista del Bages i tenia dos coordinadors o secretaris: Josep Huguet i Jordi Marsal. També va formar part de l'Assemblea del Bages. L'any 1975 Marsal i d'altres van crear el PSAN a Manresa, però la majoria de membres del grup Comissió per a la Promoció Política va decidir integrar-se a Convergència Socialista de Catalunya i Marsal va decidir deixar el PSAN i integrar-se a CSC i així va entrar a l'executiva de CSC en representació del grup de Manresa. Des de l'executiva de CSC desenvolupà tasques de representació a l'Assemblea de Catalunya i al Consell de Forces Polítiques. L'any 1976, amb Josep Benet van representar l'Assemblea de Catalunya a la Plataforma d'Organismes Democràtics d'Espanya. La seva actuació va ser objecte de forts debats al si de l'Assemblea de Catalunya. Va ser elegit en les primeres eleccions democràtiques municipals en la llista del PSC i va formar part del govern de l'Ajuntament de Manresa des del 1979 fins a 1987. Llavors el PSC va perdre l'alcaldia i Marsal va passar a ser el cap de l'oposició, va encapçalar la llista del PSC en les municipals de 1991. L'octubre de 1982 va ser elegit diputat per al Congrés i fou reeligit en les posteriors eleccions de 1986, 1990, 1993 i 1996. Al Congrés de Diputats va formar part de la Comissió d'Administracions Públiques, de la Comissió d'Indústria i de la Comissió de Defensa, de la qual fou elegit secretari el 1993; del 1990 al 1994 va ser secretari general de l'Associació Atlàntica Espanyola i el 1994 en fou nomenat vicepresident; també va ésser ponent del Model de Forces Armades per al 2000 (1991) i de la Llei del Servei Militar (1991). Al PSC va ser elegit membre del Comitè Federal del PSOE (1983-1985, i 1994), va formar part del Consell Nacional del PSC des del 1980, va ser membre de l'Executiva Nacional (1980-1982), primer secretari de la Federació XI del PSC (1979-1987), president de la Federació XI del PSC des de 1987, primer secretari de l'Agrupació de Manresa (1988-1994). [JSC]

Bibliografia: BATISTA, Antoni & PLAYÀ, Josep. *La gran conspiració. Crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Barcelona, 1991. FUSTÉ, Àngels, i altres. *Història gràfica de Manresa. La transició (1975-1983)*.

Manresa, 1995. SARDANS, Jordi. A: *El Pou de la Gallina*. 1989, abril, núm. 22.

Marsal Vallés, Esteve, sindicalista a Sant Pere de Riudebitlles (segle XX). Dirigent de la Federació Local de la CNT de Sant Pere de Riudebitlles durant la guerra civil. L'any 1936 va ser conseller municipal d'aquesta localitat, en representació de la CNT. [RAM]

Marsinyac Miranda, Antoni, pagès i comunista a Balaguer (segle XX). Milità al Bloc Obrer i Camperol i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de la ciutat de Balaguer. [PPB]

Martí, obrer de la confecció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat del Sindicat del Vestir de Barcelona a la Conferència Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [JRM]

Martí, obrer de la construcció i sindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Construcció de Mataró al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona l'1 d'agost de 1931. [PPB]

Martí, obrer del ram químic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat del Sindicat de Productes Químics de Barcelona al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball, celebrat els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [JRM]

Martí, sindicalista a Granollers (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Granollers al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat el 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [JRM]

Martí, A., camperol i sindicalista a la Seu d'Urgell (segle XX). Va ser el representant dels camperols de la Seu d'Urgell al Ple Regional de Catalunya de sindicats agraris reunit a Barcelona a primers de gener de 1937. Va ser un dels ponents de la taula que va aprovar la vinculació obligatòria dels sindicats i cooperatives agràries als sindicats UGT o CNT. [JRM]

Martí, Ada, escriptora i anarquista (Barcelona 1915-París 1961). Durant la Segona República, va ser corresponental a Barcelona del diari anarquista valencià *Nosotros*. En esclatar la guerra civil, fou una de les dirigents de l'organització llibertària Federació Estudiantil de Consciències Lliures i responsable de la seva publicació *Evolución*. Destacà en l'obra cultural que s'estava realitzant a través dels Instituts Obrers. A les darreries de 1937 participà en el congrés que aquesta organització celebrà a València i on, juntament amb els estudiants llibertaris enquadrats en el Sindicat de Professions Liberals de la CNT, es decidí la constitució de la Federació Ibèrica d'Estudiants Revolucionaris. Fou la responsable de la revista *Fuego*, que publicà aquest nou organisme. A la fi de la guerra, s'establí a París, on treballà com a venedora de llibres vells al passeig del Sena. Va morir com a conseqüència d'una sobredosi de somnífers. [JRM/PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel: *Viaje al pasado (1936-1939)*. Barcelona, 1995.

Martí, Amparo, Micaela Chalmetta, escriptora i activista socialista a Barcelona (segle XX). Va ser la redactora de l'òrgan de la Federació Socialista Catalana, *La Guerra Social*, al tombant de segle. El 27 de desembre de 1908 va assistir a la reunió del comitè regional de la Federació Socialista Catalana, on es va fer la seva reorganització i on va ser nomenada redactora del seu òrgan oficial. Així mateix va col·laborar a altres publicacions socialistes com *La Justicia Social*, on va publicar més de vint articles a la seva secció «Conversaciones femenino-obreras» entre 1910 i 1916. També va ser una gran publicista del socialisme per mitjà de diversos mítings i conferències per tota la geografia catalana (Reus, 20 de novembre de 1910, o Sitges, 29 de març de 1913) —en un d'ells, el gener de 1914, a St. Hipòlit de Voltregà, va participar Andreu Nin—, i en la creació d'agrupacions femenines, com la de Barcelona (26 de gener de 1913). [JRM]

Martí, Àngel, paleta a Molins de Rei (segle XX). Sindicalista local d'inspiració catalanista —el 1907 va formar part de la direcció del Centre Catalanista de Molins de Rei—, va ser dirigent de l'Aliança de l'Obrer Paleta el 1916. [AGL]

Martí, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Carme, activista obrera (segle XIX). Signà un document el novembre de 1853, juntament amb altres obrers empresonats, dirigit a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Climent, serraller d'obres i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Martí, Domènec, teixidor a mà i sindicalista (segle XIX). Va aparèixer entre els firmants del document del 10 de juny de 1864 a favor del socialisme dintre el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) A finals de 1870 consta com vicepresident del Centre Federal de Teixidors a mà de Catalunya. Continuà com a dirigent del seu ofici a principis de 1871. [CR]

Martí, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871 figura com a membre de la junta de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 21 de febrer de 1873 signà un document en el qual un conjunt de dirigents obrers barcelonins convidà els soldats a no refiar-se de les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Martí, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Gaietà, picapedrer i dirigent internacionalista a València (segle XIX). Al congrés de la FRE de l'AIT, celebrat a Saragossa l'abril de 1872, fou designat membre del Consell federal de la FRE amb seu a València. Des del 17 d'abril de 1872, actuà com a secretari corresponsal per la comarca de l'oest. En nom del mateix Consell federal i en representació de la localitat catalana de Granollers, participà en el congrés de Còrdova (desembre de 1872-gener 1873). [CR]

Martí, Heribert, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, comandà un dels primers grups de milícies de voluntaris que sortiren cap al front des de Tarragona el 23 de juliol de 1936, tot just iniciada la guerra civil. [PPB]

Martí, Ignasi, activista obrer (segle XIX). Signà un document el novembre de 1853, juntament amb altres obrers empresonats, dirigit a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Joan, associacionista a Igualada (segle XIX). El 29 de novembre de 1841 va figurar en el peu d'una exposició dirigida al regent del regne, el general Espartero, on es demanava treball per a la classe obrera i es denunciava el comerç amb Anglaterra. Va constar com a vocal 2n d'una associació obrera d'Igalada. [CR]

Martí, Joan, jornaler camperol i sindicalista anarquista a Barcelona i Valls (segle XX). Va ser el representant de la Federació Local de Valls al congrés constitutiu de la CNT (el Congrés Obrer Nacional) celebrat a Barcelona del 30 d'octubre al primer de novembre de 1910. A partir d'aquest moment la seva activitat va estar vinculada als jornalers de la ciutat comtal i rodalies. Així, al I congrés de la Federació Nacional d'Agricultors d'Espanya realitzat a Còrdova del 17 al 20 d'abril de 1913, ja apareix com a delegat dels obrers del camp de Barcelona i tres pobles més, on va tenir un paper molt actiu participant en els debats sobre la ubicació del Consell federal de l'organització. El seu dinamisme també va quedar palès al quart congrés d'aquesta mateixa federació agrària reunit a Vilanova a finals de novembre de 1916. Va participar en diverses ponències preparatòries del congrés, especialment la referida a la no intervenció espanyola a la Gran Guerra, així mateix va ser elegit per a presidir el míting de clausura del congrés. Dos anys després tornà a participar en el congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles, el VI congrés, aquesta vegada a València, del 25 al 27 de desembre de 1918, ara com a representant d'un munt de societats de jornalers: la d'Esplugues, St. Joan Despí, el Prat, Sant Andreu de Palomar, St. Just Desvern, i de la federació de Barcelona. Tan actiu com als congressos anteriors, va ser un dels més oposats a les propostes de participació política dels sindicats obrers. [JRM]

Bibliografia: DÍAZ DEL MORAL, J. *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas*. Madrid, 1929.

Martí, Joan Pau, fuster i associacionista a Barcelona (segle XIX). Participà en la reunió constitutiva de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, el 24 de gener de 1855, on va ser designat vocal de la Junta. Es desplaçà a Madrid amb Antoni Flotats, Jaume Puig i Joan Miralles, nomenats per la Junta Central de Directores, per rebatre el projecte de reforma aranzelària de Sánchez Silva, i en defensa dels interessos de la indústria de Catalunya. [CR]

Martí, Josep, activista anarquista a Barcelona i França (Aiguaviva, el Matarranya, 1904-Arieja, França, 1978). Nascut a Aragó, als setze anys es va traslladar a Barcelona, on va ingressar als grups d'acció de la CNT. La seva participació en aquests grups el va obligar a fugir cap a Marsella durant la repressió de Martínez Anido i treballar al port d'aquesta ciutat. El 1931 va retornar a Barcelona, on va ser detingut i empresonat el 1933 fins a febrer de 1936. Durant la guerra, va ser membre de la 25 Divisió a Morella, primer com a comissari i després com a comandant. Durant aquest període va participar, així mateix, en diverses collectivitzacions agràries al Baix Aragó. El 1939, va ser detingut al port d'Alacant, però fugí i es refugià a França, on va desenvolupar la tasca d'agent d'enllaç del grup Robur-Alfred, a la frontera francoespanyola, i poc després ingressà a la resistència francesa. Acabada la guerra europea, va formar part del Comitè Regional de la Rioja, Aragó i Navarra a l'exili de la CNT. El seu treball a les mines de l'Arieja li va fer contraure la silicosis, que el va portar a la mort. [JRM]

Martí, Josep, activista a Barcelona (segle XIX). Va participar en els aldarulls radicals que varen tenir lloc a Barcelona els dies 24 i 25 de març de 1837. La inculpció de les autoritats judicials d'ésser-ne un dels responsables més importants motivà que es fes escàpol de la ciutat. Un individu amb el mateix nom va exercir responsabilitats durant la revolta de la Jamància que, amb un alt contingut social, es va produir a Barcelona el 1843. [PPB]

Martí, Josep, obrer tèxtil i associacionista a Mataró (segle XIX). Secretari d'una associació

obrera de la localitat de Mataró. Firmà un document dirigit als directors d'una fàbrica a favor de l'augment dels salaris. El 28 d'abril de 1841 firmà un altre document en el qual va donar per solucionada la demanda. [MCC]

Martí, Just, activista anarquista a Barcelona (segle XX). Va ser detingut a finals de 1911 acusat, junt amb d'altres com Josep Negre, d'inspirar els motins anarquistes de setembre. Ja a la presó va ser un dels signataris d'una carta, publicada el 19 de febrer de 1912 per *El Progreso*, on es negava la participació del comitè de la CNT en els fets esmentats. [JRM]

Martí, Lleonard, representant sindical i polític anarquista a la Galera, el Montsià (segle XX). Militant anarquista, va ser conseller al govern municipal de la Galera en nom de la CNT entre octubre de 1936 i maig de 1937. Després dels successos de maig de 1937, fou detingut per les forces d'ordre públic. [XPM]

Martí, Llorenç, teixidor a mà i sociari a Barcelona (segle XIX). Consta com a vocal de la junta del Centre Federal de Teixidors a mà de Barcelona el maig de 1869. [CR]

Martí, Manuel, activista obrer a Barcelona (segle XIX). El novembre de 1853 la seva signatura figura al peu d'una exposició que, amb mig centenar d'obers empresonats més, van dirigir a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Manuel, obrer de la construcció i sindicalista anarquista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat de la Construcció de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Martí, Martí, dependent de llotja i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser membre de la Comissió Administrativa i de Foment, pel seu Sindicat de Dependents de Subhasta de Pesca de Barcelona, al Consell directiu de Solidaritat Obrera des de l'octubre de 1907. L'any següent va participar, altra vegada com a representant de la seva societat d'ofici, en el primer congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre. [JRM]

Martí, Miquel, activista obrer (segle XIX). Fou jutjat en un consell de guerra sumaríssim, el 9 d'agost de 1854. (Vegeu: Bladé, Jaume.) [CR]

Martí, Paulí, rabasser a la Granada del Penedès (segle XX). Dirigent dels rabassaires de la Granada del Penedès durant la tercera dècada del segle XX. Va ser un dels organitzadors de l'Associació de Rabassaires del Penedès els anys vint. [RAM]

Martí, Pere, jornalero a Castellet i la Gornal (segle XX). Dirigent del Sindicat Únic de Treballadors de Castellet i la Gornal i de la comunitat camperola durant la guerra civil, va ser el representant d'aquest sindicat al Ple municipalista de la CNT de l'any 1938. [RAM]

Martí, Pere, plater i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat Obrer de Joieria i Plateria de Barcelona al Congrés Obrer Nacional, constituït de la CNT, que va tenir lloc del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910 a Barcelona. [JRM]

Martí, Rafael, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Treballador als Ferrocarrils de Catalunya, era dirigent del Sindicat Ferroviari de la CNT. Deportat durant un temps, després de l'aixecament anarquista del mes de gener de 1932, fou expulsat del sindicat el maig del mateix any arran de la seva intervenció en un míting organitzat pel BOC a Barcelona amb motiu de la commemoració del Primer de Maig. El juny de 1933 fou un dels fundadors del Sindicat Professional d'Empleats dels Ferrocarrils de Catalunya. [PPB]

Martí, Ramon, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí, Vicenç, ferroviari i socialista a Reus (segle XX). Entre 1913 i 1914 va participar a Reus en diversos mítings ferroviaris, algun dels quals va presidir. [PPB]

Martí Amorós, Josep, militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Molt conegut a la ciutat per la seva militància anarcosindicalista a la CNT. El novembre de 1936 participà en la for-

mació de la centúria Floreal de les Joventuts Llibertàries, i s'incorporà al front de Madrid a la columna Durruti. En la retirada republicana, s'exilià a França. Fou detingut i portat als camps de concentració nazis de Mauthausen i Gusen, on estigué cinc anys, fins a ser alliberat per les forces angloamericanes al final de la Segona Guerra Mundial, el maig de 1945. Escrigué unes curtes memòries del seu captiveri, signades a l'exili, el setembre de 1947, publicades al llibre d'Alfons Martorell *República, Revolució i exili. Memòries d'un llibertari reusenc* (Reus 1993). [PAN/AAC]

Martí Baiges, Antoni, dependent de comerç, polític i publicista (Mont-roig del Camp 1896?-França 1947). Fou considerat un bon estilista. Ocupà càrrecs directius en el Centre de Lectura i en l'Ateneu Obrer de Reus. Col·laborà des del 1909 al diari *Foment*, òrgan del Foment Nacionalista Republicà, de 1913 a 1916, afiliat al Partit Socialista, a *La Justícia Social*, òrgan de la Federació Catalana del PSOE, editat a Reus, i des de 1916 en el *Full del Centre de Dependents del Comerç i la Indústria*. Ingressà posteriorment a Acció Catalana i esdevingué redactor i un dels principals editorialistes de *Les Circumstàncies*. El 1931 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Reus, per aquest partit, i ocupà l'alcaldia de la ciutat arran de la fallida del Banc de Catalunya i la dimissió de l'alcalde Evarist Fàbregas. Víctima d'una forta campanya difamatòria, hagué de presentar la dimissió el 1932. Durant la guerra civil, ocupà diversos càrrecs polítics. Acabada la guerra, s'hagué d'exiliar a França. [PAN/AAC]

Bibliografia: RECASENS, Josep. *Vida inquieta*. Barcelona, 1985.

Martí Banqué, Carme, modista i comunista a Barcelona (segle XX). Milità en el Bloc Obrer i Camperol i, juntament amb Maria Recasens, fou l'única dona del BOC que es presentà com a candidata a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, per Barcelona capital, i a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 per la província de Girona. [PPB]

Martí Bernasach, Antoni, treballador del ram de l'aigua i sindicalista (Mataró 1912-1980). De molt jove es va afiliar a la CNT, i participà

en les lluites obreres ja abans de la guerra civil. Va defensar la República al front i, després de la guerra, va ser empresonat a la Model de Barcelona. Posat en llibertat, es va incorporar a l'acció sindical clandestina i va ser un dels principals organitzadors de la vaga general mataronina de 1951. President de les Juntes Socials del Sindicat Vertical, es va allunyar progressivament de la seva militància anarcosindicalista. L'any 1966 va fundar les CCOO de Mataró, i va representar els treballadors tèxtils als òrgans coordinadors locals. Va ser detingut l'octubre de 1967 i condemnat a sis mesos pel TOP. Es va afiliar al PSUC l'any 1975. [JLLB]

Martí Bernet, Lluís, pagès, dirigent sindical i militant republicà (Falset 1898-Tarragona 1939). Membre de l'ERC a Falset, va actuar com a president de la secció local del sindicat UGT durant la guerra civil. Detingut en finalitzar la guerra, fou tancat a la presó de Pilats de Tarragona, encausat en judici militar i afusellat. [XPM]

Martí Domènech, Dolors, comunista a Tarragona (segle xx). Destacada dirigent de la Secció Femenina del PSUC de Tarragona, tingué una destacada participació en les tasques propagandístiques durant la guerra civil. El novembre de 1937 fou nomenada delegada d'Economia de la III Regió, i d'aquesta manera fou l'única dona que, a Tarragona, ocupà un càrrec important durant la guerra. [PPB]

Martí Gomis, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Martí i Curto, Josep, pagès, dirigent sindical i representant polític rabassaire a Tortosa (segle xx). Membre destacat de la Unió de Rabassaires al Baix Ebre, va desenvolupar diferents càrrecs de responsabilitat política local durant els anys de guerra civil a Tortosa. L'octubre de 1936 fou representant rabassaire al nou Ajuntament constituït en substitució del Comitè i membre de la comissió de Seguretat Interior tortosí. Més tard, després dels fets de Maig de 1937, va ser nomenat regidor i participà en la delegació de manteniment, fins que el consis-

tori fou declarat il·legal per la Generalitat. El setembre de 1937 tornà a ser regidor en representació dels rabassaires locals, un cop normalitzada la situació política a la ciutat i retornats els regidors cenetistes al municipi. [XPM]

Martí i Julià, Domènec, metge psiquiatre i polític republicà (Barcelona 1861-1917). El 1878 acabà la carrera de medicina a Barcelona i, dedicat a la psiquiatria, treballà a l'Institut Frenopàtic de les Corts —del qual fou director del 1909 al 1915— durant més de trenta anys. Organitzà el Servei d'Alienats de Catalunya i presidí la Societat de Psiquiatria i Neurologia. Practicà la medicina de manera filantròpica i fou autor de diverses monografies mèdiques de caràcter renovador. Durant l'inici de la seva vida política va estar integrat en el corrent republicà federal. Participà el 1880 en el congrés catalanista, organitzat per V. Almirall, i el 1881 fou un dels fundadors de la Joventut Federalista de Catalunya, que presidí des de la seva creació, encara que no va arribar a incorporar-se al partit federal. S'apropà, llavors, a la Unió Catalanista, que presidí des del 1903 i de la qual fou l'ànima fins al 1916. Des de la presidència de la Unió, intentà dur a terme un programa de renovació de l'entitat que es concretà en l'Assemblea de la Unió, celebrada a Barcelona l'any 1904. Els objectius que es proposà assolir van combinar el seu allunyament i crítica de la Lliga, pel seu caràcter burgès i oportunista, amb l'intent de reconstruir la unitat del moviment catalanista i atraure-hi les masses populars, sobretot obreres, mitjançant el socialisme. Entre el 1904 i el 1905 assumí la direcció de *La Renaixença*, l'òrgan periodístic de la Unió. Fou membre del comitè executiu de la Solidaritat Catalana (1906), renuncià sistemàticament a acceptar càrrecs polítics i col·laborà a nombroses publicacions catalanes entre les quals destaquen *Joventut*, *La Tralla*, *La Pàtria*, *La Nació*, *Catalunya*, que presidí el 1909, i *El Poble Català*. El fracàs de la UFNR el 1914 el confirmà en la seva idea del monopoli del catalanisme per la Lliga i l'allunyament, per tant, del món dels treballadors. Tractà, des de llavors, de revitalitzar els seus criteris dins la Unió Catalanista intentant recuperar l'espai d'esquerra del catalanisme i convertir-la en una esquerra socialista. En aquesta tasca, comptà amb el suport de M. Serra i Moret, que havia incorporat

a la vicepresidència de la Unió el 1912 i que, posteriorment, amb unes condicions més favorables, fou el continuador de les seves doctrines. També va rebre l'ajuda de Rovira i Virgili —amb el seu grup d'Esquerra Catalanista— i d'Alcántara i Gusart, R. Pla i Armengol, Alfons Maseras, Feliu Elias, Comaposada i Recasens i Mercadé, entre d'altres. Alguns, ja socialistes, i la majoria, futurs col·laboradors de la USC. Fruit d'aquesta iniciativa fou la conversió de la UC, encara que per poc temps, en una entitat socialista i nacionalista, bressol d'una mena de partit socialista català. Aquesta tendència fou aprovada pel Consell general de l'entitat el 8 de gener de 1915 i divulgada a través de *Renaixement* i *La Nació*, llavors les principals vies d'expressió de la Unió. Però el projecte fracassà per la falta de suport de la majoria dels membres de la UC, que no acceptaven la implicació en la vida política ni, menys encara, el socialisme del seu president. A aquestes alçades el seu era una mena de socialisme humanista que pretenia la redistribució de la riquesa d'una manera equitativa i que denunciava l'egoisme de la civilització occidental, l'imperialisme i les actituds racistes, però que no tenia res a veure amb el socialisme marxista. L'agost de 1916 dimís del seu càrrec de president de la UC, i darrere seu van marxar els seus partidaris, que s'abocarien als corrents socialistes. [TMS]

Publicacions: Una selecció de la seva obra, dispersa en multitud d'articles i fullets, va ser publicada per *L'Avenç* el 1913 amb el títol *Per Catalunya*, en una edició homenatge preparada per l'Associació Catalana de Gràcia i amb un pròleg de Martí i Julià mateix.

Bibliografia: ROSSELL I MONTANÉ, F. *L'obra i la personalitat del Dr. Martí i Julià*. Barcelona, 1918. COLOMER, J. «El doctor Domènec Martí i Julià (1861-1917). Un esbós de biografia política». A: *L'Avenç*, 1977, Barcelona, núm. 4; «L'aportació de Domènec Martí i Julià al catalanisme polític». A: *Per Catalunya i altres textos*. Barcelona, 1984 (edició a cura de J. Colomer). ALCARAZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya*. Barcelona, 1987.

Martí Ibáñez, Félix, metge i publicista anarquista (Cartagena 1913-Nova York, 1972 o 1974?). Fill del prolífic pedagog català Martí Alpera, l'autor de nombrosos textos sobre ensenyament actiu, va estudiar medicina a la Universitat de Barcelona i es va doctorar després a la de Madrid, amb la tesi, dirigida per García del Real, *Historia de la Psicología y Filosofía místicas de*

la India. El 1929, va crear a Barcelona l'Associació Social Obrera, una institució de serveis mèdics per a individus mancats de recursos. Però no va ser fins al segon bienni republicà que, amb vint anys escassos, s'atansà a medis anarquistes, en concret les Joventuts Llibertàries. El 1935, va sumar-se a l'11 Club, que ell mateix ajudà a transformar el 1936 en el Conversa Club, de Barcelona, amb la incorporació de l'Associació de Idealistas Prácticos, integrada per companys seus de diverses ideologies i posicionaments polítics que organitzaren un cicle de conferències sobre marxisme i anarquisme amb participació destacada de Martí Ibáñez mateix. Però on va fer-se un nom fou amb les col·laboracions iniciades el 1934 a la revista *Estudios* (1928-1937) de València i, en concret, amb el «Consultorio psíquico-sexual», una secció de divulgació i educació sexològica que es va publicar regularment entre el gener de 1936 i el juny de 1937. Coreligionaris seus han assenyalat que el 19 de juliol marcà una divisòria a la biografia de Martí Ibáñez: va proporcionar atenció mèdica als antifeixistes que lluitaren contra els militars sollevats, i, segons el seu testimoni, va promoure, com a integrant del Comitè pro Cultura Popular i de la Federació Estudiantil de Consciències Lliures, una fugaç Universitat Popular. Destacà com a conferenciant d'eugenèsia, psicologia i reforma sexual i, sobretot, com a promotor d'una nova política sanitària a la rereguarda. A proposta de la CNT, va ésser nomenat director general de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya, càrrec que ocupà mentre la conselleria corresponent va ésser assumida per la CNT (setembre de 1936-abril de 1937). Va assumir la legalització de l'avortament voluntari el desembre de 1936, la reestructuració comarcal dels serveis sanitaris, l'aplicació del que ell mateix anomenà «socialteràpia» i la creació dels Liberatoris de Prostitució, aquests darrers amb l'explícit suport, entre d'altres, de l'associació anarquista Mujeres Libres. El 1938, va assistir al Congrés Mundial de la Joventut a Nova York i, aquest mateix any, participà en una gira de propaganda per diversos països sud-americans organitzada per la SIA. S'exilià als Estats Units d'Amèrica, on treballà per a diverses editorials i entitats acadèmiques. [STG]

Publicacions: *Mensaje eugénico a los trabajadores*. [sl], [sd]; *Victoria, mensaje eugénico a la mujer*. Barcelona. [sd]; *Psicoanálisis de la revolución social es-*

païola, Barcelona, 1937; *Tres missatges a la mujer*. Barcelona, 1937; *Ensayos sobre el amor*. Barcelona, 1937; *Grandezas y miserias de la revolución social española: conferencia pronunciada en el cine Coliseum de Barcelona el 7 de marzo de 1937*. Barcelona, 1937; *Obra. Diez meses de labor en Sanidad y Asistencia Social*. Barcelona, 1937; *Los milagros curativos en la historia de la medicina*. Barcelona, 1937. España [USA], 1939. *Consultorio psíquico-sexual (Selección y prólogo de J. Vidal)*. Barcelona, 1975.

Bibliografia: ACKELSBURG, M. *Mujeres Libres. El anarquismo y la lucha por la emancipación de las mujeres*. Barcelona, 1999. CARDONA, A. & F. L. *La utopía perdida. Trayectoria de la pedagogía libertaria en España*. Barcelona, 1977. NASH, M. *Mujeres Libres. España, 1936-1939*. Barcelona, 1975; i, de la mateixa autora, *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*. Madrid, 1999. NAVARRO NAVARRO, F. J. «El paraíso de la razón». *La revista Estudios (1928-1937) y el mundo cultural anarquista*. València, 1997. Finalment, els articles de diversos autors publicats a *Polémica*. 1999, març-abril, núm. 41, pàg. 15-30.

Martí Martí, Vicent, llaurador i dirigent comunista valencià (Novetlè, ?). Fou un dels fundadors, el 1932, del Partit Comunista de la comarca de Xàtiva, junt amb Vicent Uribes García. Fou nomenat alcalde del seu poble natal, Novetlè, el febrer de 1936, càrrec que ocupà fins que fou mobilitzat el 1938. Acabada la contesa, fou detingut el 29 d'abril i condemnat a dotze anys de presó. Romangué empresonat al monestir del Puig fins a febrer de 1943, any en el qual se li va concedir la llibertat condicional. [JNN]

Martí Martínez, Miguel, vidrier i sindicalista comunista valencià (?-Monreal del Campo 1969). Combatent de l'exèrcit sollevant durant la guerra civil, fou pres per l'exèrcit republicà. Detingut el 1940 i condemnat a sis anys de presó per activitats clandestines contra la dictadura, va militar des de 1966 a la Federació Sindical de Trabajadores de caràcter catòlic i posteriorment en les CCOO de València. Participà en la concentració del Primer de Maig de 1968 i va col·laborar en la campanya dels «30 millones» per al PCE. Fou detingut el novembre de 1968 per la Brigada Político-social, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Martí Miquel, Mateu. Ateu, periodista, maçó i polític (Palma 1890-1936). Procedent del republicanisme, entre 1919 i 1923 fou militant

del PSOE. El 1924, ingressà en la lògia maçònica Renovació 20, de Palma. Durant els anys de la Segona República, milità de manera intermitent en el PCE, partit pel qual fou candidat a diputat en les eleccions de novembre de 1933. Fou el primer mallorquí que viatjà a la Unió Soviètica, país d'on tornà entusiasmat. Col·laborà amb el Socors Roig Internacional, grup en el qual fou vocal (1933). Abrandat anticlerical, fundà i presidí (1930-31) la Lliga Laica de Mallorca, i publicà diversos opuscles antireligiosos, com *Temas. La riqueza dels rics està fornida de la sanch d'els pobres* (1932). Protagonitzà diversos fets cèlebres contra la religió catòlica, com el de prescindir de la M del seu nom propi. Com a periodista, des del decenni dels vint col·laborà en diverses publicacions com *Cultura Obrera*, *Antorxa*, *Ciudadanía i El Obrero Balear*, i fou director (1931) de *Nuestra Palabra* i *La Sotana Roja*. Odiat per la dreta mallorquina, fou detingut arran dels fets d'Octubre de 1934, i patí (1935) un atemptat frustrat. El 1935, impulsà a s'Arenal la cooperativa de producció la Unió dels Trencadors. Poc després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà a la cova d'en Durí, de s'Arenal. Detingut, fou assassinat la nit del 5 al 6 d'agost de 1936 en una vorera de carretera, al Coll de sa Creu. Es contenen nombroses llegendes sobre la seva mort, com que fou engolit viu per dos porcs o que fou obligat a córrer en el canòdrom de Palma, usat com a blanc. Durant els anys de la postguerra, el Tribunal Especial per a la Repressió de la Maçoneria i el Comunisme obrí un expedient contra ell, que el 1958 encara no havia estat resolt. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Diccionari vermell*. Palma, 1989; GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973; «Socialisme, sindicalisme i comunisme a Mallorca (1929-1933)». A: *Recerques*. 1972, Barcelona, núm. 2, pàg. 163-189. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994; i «Martí Miquel, Mateu». *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. X. Palma, 1988, pàg. 287.

Martí Olucha, Antoni, obrer del taulell i sindicalista catòlic castellonenc (segle XX). Nat a Onda, fou el màxim impulsor del sindicalisme catòlic a Castelló i líder de la Federació d'Organitzacions Obreres Catòliques de Castelló durant la Segona República amb Joaquim Gra-

llego Tena i Francesc Barrachina. Vinculat de molt jove al catolicisme social, havia estat alumne de l'Institut Social d'Onda. Entre abril i maig de 1919 participà en la creació de la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant, de la qual fou vocal, així com de la Federació Provincial d'Obrers Catòlics de Castelló, que agrupava 48 sindicats locals i 15.000 afiliats. Dins el sindicalisme catòlic valencià representà la imatge més obrera i populista. Milità en la Dreta Regional Valenciana, formació que liderà a les comarques de Castelló. Amic personal de José María Gil Robles, fou diputat de la DRV per Castelló el 1933 i el 1936. [AGA]

Martí Parés, Fidel, pagès i degollador de bes-tiar, líder sindical (Valls 1871-Barcelona 1935). Anà poc a estudi, però la seva escola van ser els fets de la vida. Bon lector, va ser intuïtiu en grau extrem. Se'l va considerar, per la militància, l'hereu del mestre sindicalista valencí Salvador Ciutat, que configurà el primer nucli sindicalista a Valls. De jove, s'interessà per la qüestió social, de defensa del parcer, del jornal·ler, de l'arrendatari, i això el féu defensar múltiples causes contra els propietaris, i convertir-se en el líder de l'estament àcrata de Valls i comarca, amb incidència en altres comarques veïnes. A la Societat Agrícola de Valls aglutinà durant molts anys la pagesia valenciana i comarcana a través de la inicial Comissió de Treball de les Terres, associació creada a Valls, a partir del 1911, per defensar-se de l'augment dels preus de l'arrendament de les terres per part dels propietaris. Aquesta Comissió, l'any 1912, evolucionà cap a la formació definitiva de la Federació Agrícola de Valls i el seu Radi. Tant l'una com l'altra tenien una forta base àcrata. Se sap que patí diversos escorcolls, i també presó almenys tres vegades, i que fins i tot va ser deportat a Cincorres, municipi dels Ports, al País Valencià. La segona detenció ho va ser en qualitat de director de *La Voz del Campesino* «*La Tierra para los que la trabajan*», periòdic obrerista, òrgan de la Federación de Obreros Agricultores y sus Similares en España, per escrits que hi figuraven, i rebé el suport moral i econòmic de les arquies de la mateixa Societat Agrícola. Participà en diversos mítings com a orador principal i va ser invitat per la secció andalusa de la CNT per a donar escalf a les tesis del sindicat, ja que s'explicava en un llenguat-

ge que entenia la pagesia. Va patir un atemptat a Valls i en el judici manifestà no reconèixer l'agressor, indicant que era manipulat pel capellà de l'església del Carme, el veritable instigador. El 1919 va ser el president del Sindicat Únic valencí. Pel tema pagès i pel seu caràcter ferm i alhora conciliador, se les va haver diverses vegades amb els representants de la Mútua de Propietaris, entitat que defensava el criteri de classe. Tementat per entrar a la vida política, ho rebutjà. Els seus fills van continuar lluitant pel millorament social de l'obrerisme, en tribunes menys vistoses. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associalisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls)*. Valls, 1985. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986.

Martí Parés, Josep, Xameu, pagès per compte propi i responsable polític (Picamoixons, agregat a Valls, 1902-1984). Va ser conseller del consistori republicà de gener de 1934 per l'ERC en representació del nucli de Picamoixons; separat pels fets d'Octubre, hi fou reposat novament el gener de 1936. Durant tota la guerra, va ser conseller en representació de la CNT, i el novembre de 1937 entrà a la comissió de Finances. El març de 1937 en nom de la CNT, junt amb representants locals de la UGT i de l'ERC, signà que el representant de la pedania fos el president del grup en la representació dels assumptes del municipi, i que en aquest cas era ell mateix. [AGT]

Martí Ribatallada, Josep, obrer de la llana i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Va formar part de la representació obrera de la llana que es va reunir el 17 de novembre de 1854 amb la patronal en el Gremi de Fabricants. Determinaren una nova tarifa per rams, tir de les peces i condicions de treball. El 10 de maig de 1855 va formar part de la Comissió mixta del Ram de la Llana. [MCC]

Martí Robert, Agustí, el Camarer, cambrer i sindicalista (Valls 1900-Gimont, la Gascunya, França, ?). Germà de Daniel, Emili i Josep. L'any 1921, declarat pròfug, va anar a París, on es trobava el seu germà Emili. Retornà el 1929, després d'haver-se declarat una amnistia, i treballà de cambrer al Cafè Suís. El 1931 tenia

obert expedient als civils de Valls. Va ser vocal, i el cinquè president des del 1932, del Sindicat de Cambrers, Cuiners i Similars de Valls. Durant el període que va ser president, va entrar als Sindicats d'Oposició de la CNT, i feren una proclama contra els faistes, acusats d'atracsadors i de terroristes. Com a president, advocà per una entesa i reunificació del corrent de la CNT i dels Sindicats d'Oposició, al congrés de Saragossa del 1936, i el sindicat s'hi ratificà. L'abril de 1936 va ser designat per la Federació Local de la CNT per a organitzar el Ple Regional a Valls, congrés que finalment es va celebrar a València. El març de 1937 va ser nomenat per a formar part del Comitè d'Enllaç CNT-UGT. Durant aquest període era, alhora, del POUM. Acabada la guerra, s'exilià a França, on participà al Ple Comarcal de l'Alt Camp de la CNT a l'exili, a Tolosa de Llenguadoc, el febrer de 1946. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Martí Robert, Daniel, Daniel el paleta, paleta i líder sindical (Valls, 1909-Pinsaguel, França, dècada de 1980). Germà d'Agustí, Emili i Josep. S'inicià a les idees anarquistes per influència del seu germà Emili. El 1929 va ser un dels signants per a la constitució de l'Ateneu Popular, la petició al governador civil acompanyava els preceptius dos reglaments d'estatuts. El 1932 va ser nomenat president del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, en un moment de forta crisi del cenetisme vallenc, ja que s'apropava el trencament del sindicat. El 1933 va ser delegat per a assistir al Ple on es discutí la separació dels trentistes; participà com a orador al míting antifeixista al Cinema Valls al costat de noms com Gerhard, socialista, Pestanyà, adscrit a la Federació Sindicalista Llibertària, Comorera per la USC, etc. El setembre, participant en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari, fou escollit secretari a la primera junta. A finals de 1933, en formar-se l'Aliança Obrera comarcal, la presidència va recaure en la CNT i l'ahudit en va ser el president. El 1934 va ser condemnat pels fets d'Octubre a una pena de sis anys i un dia. El 1935 va mantenir una agra polèmica a les pàgines dels diaris amb el sector dur de la CNT-FAI. A la primera sessió de l'Ajuntament reconstituït a la guerra, el 26 d'octubre de 1936, entrà a formar-

ne part per la CNT, fins a la remodelació d'octubre de 1937, i en una segona tongada, des del maig de 1938 fins al final de la guerra; en aquest període, fou el segon tinent d'alcalde, alhora assistia regularment a les sessions de la Federació Local. L'abril de 1937 formava part del Comitè Local per la Construcció. Afiliat al Sindicat de la Construcció de la CNT, el juliol de 1937 va ser escollit secretari de la junta local. Durant la guerra, va ser escollit president de la taula de discussió de diversos Plens comarcals per l'aurèola que tenia, així mateix se'l delegà perquè assistís a d'altres de fora la comarca en representació del sindicat. Exiliat a França, passà per diversos camps de presoners; va treballar finalment com a llenyataire i mestre d'obres. El 1946, junt amb altres antics militants cenetistes de la comarca, intentà refer el sindicat. El 1986, amb motiu del cinquantenari de la guerra d'Espanya, assistí a Valls a un acte en què parlà de l'exili en un sentit molt constructiu. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989. Valls. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Martí Robert, Emili, Martí de les bicicletes, mecànic i líder politicosindical (Valls 1895-Ceirèsta, França, ?). Germà d'Agustí, Daniel i Josep. Va ser el fill gran d'un total de sis germans, la majoria dedicats a l'acció sindical. Treballà a Barcelona, al Ritz, a l'època de Martínez Anido i Arlegui. Va patir un atemptat per pistolers del Sindicat Lliure, i per això quedà amb un dit esbocinat. Rodamón empedreit, anà a França durant la Dictadura de Primo de Rivera, i entrà a la francmaçoneria. El 1929 fou escollit vocal segon de l'Ateneu Popular de Valls. El maig s'anuncià una conferència a la Societat Agrícola amb el títol de «Les societats secretes», però fou prohibida per l'autoritat governativa. Va ser un dels fundadors, membre de la

comissió organitzadora i signatari dels estatuts del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT, i on fou nomenat el primer secretari interí. En una de les reunions de junta manifestà que estant a Madrid havia anat al comici internacional de la CNT en representació del sindicat. El setembre de 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari i el van escollir president a la primera junta. Militant del BOC-POUM de la secció de Valls, va ser el segon secretari del partit des que entrà a formar part de l'Ajuntament en qualitat de regidor, en presentar-se a les eleccions municipals de gener de 1934 en la coalició del Front d'Esquerres; al consistori va assumir les responsabilitats de llum, escorxador i cementiri, i fou escollit quart tinent d'alcalde. Així mateix va ser el delegat vallenc nomenat per l'Aliança Obrera en la preparació dels fets d'Octubre, pels quals fou condemnat a sis anys i un dia, i empresonat a la Model de Barcelona fins al febrer de 1936. El febrer de 1936 tornà a entrar a l'Ajuntament i també al primer de la guerra; l'octubre de 1936, hi participà com a representant del POUM, encarregat de la regidoria de Sanitat i Assistència Social. Anteriorment va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes. L'abril de 1937 va ser nomenat president de la Creu Roja de Valls. El juny de 1937 va deixar les tasques municipals perquè el PSUC va forçar la seva retirada. Tot i això, a la reunió de Juntes i Militants de la Federació Local de la CNT, la mesura no va ser acceptada per cap secció, i així, el Ram de Construcció el proposà per la CNT per a entrar a l'Ajuntament, en un dels múltiples relleus que se succeïen. L'octubre de 1938 va ser detingut a Valls per uns dies. Acabada la guerra, s'exilià i passà a residir a Montalban (Tarn i Garona) i més tard a la zona de Marsella. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca». A: *Quaderns d'Història Contemporània*. Tarragona, 1991. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989, Valls. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Martí Robert, Josep, el ciclista, mecànic i sindicalista (Valls 1897-Sabadell 1963). Germà de Daniel, Emili i Agustí. A la seva joventut havia estat corredor ciclista. Mentre féu el soldat a Tarragona, visqué a Valls junt amb la seva companya i una filla que tenien. Acabat el servei, posà una botiga de venda i reparacions de bicicletes a Valls i una casa de meques a Montblanc, regentada per la seva dona. Amb els diners del negoci comprà el taller de mecànic i li va donar el nom de cooperativa. En l'ordre sindical, va ser un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, sindicat que posteriorment s'adherí a la CNT. El 1933 inicià els tràmits per constituir el BOC a Valls, fou un dels cinc signants de la comissió organitzadora i dels estatuts. Va ser secretari del BOC-POUM de la secció de Valls. Durant els fets d'Octubre, es va haver d'exiliar, fins al 1936. A la guerra, al seu taller, s'hi fabricaren bombes i algunes màquines agrícoles de pròpia invenció, com el cas d'una de collir olives. La seva inventiva el dugué a fabricar una pistola, que va presentar el gener de 1937 a la Conferència Militar del POUM, a Lleida. A la guerra, amb la dissolució del POUM va passar-se al PSUC, i va anar a viure a Sabadell. El 1939 s'exilià a França, on treballà a l'aviació; de retorn a Sabadell, va morir d'una malaltia pulmonar. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «El Bloc Obrer i Camperol i les seves principals actuacions a Valls i comarca». A: *Quaderns d'Història Contemporània*. Tarragona, 1991. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Martí Rovira, Josep, dirigent comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista Català, el 1930 era redactor de *Treball*. En constituir-se el BOC, passà al nou partit. L'agost de 1931 formà part de les Comissions de control administratiu i d'estudis econòmics que es varen constituir per afrontar la crisi de la FCCB i el novembre de 1931 integrà la comissió encarregada de redactar la tesi d'organització del II congrés. Militant del POUM a partir de 1935, era membre del Comitè Local de Barcelona. Durant la guerra, va ser nomenat regidor de l'Ajuntament de Barcelona, com a representant del POUM, el 21 d'octubre de 1936, i formà part de les comissions de Serveis Pú-

blics i Governació. I uns dies després va presidir el multitudinari míting celebrat al Gran Price de Barcelona, en què intervingueren Wilebaldo Solano, Jordi Arquer i Andreu Nin. Els dies 12 al 16 de desembre de 1936 va participar en la reunió del Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà durant la crisi del govern de la Generalitat, i fou un dels firmants, en representació de Barcelona ciutat, del manifest on es denunciaven les maniobres del PSUC contra el POUM. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, fou membre del Comitè Executiu clandestí, que substituï el que estava a la presó. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974; i *Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)*. Barcelona, 1977.

Martí Salvat, Celestí, comunista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Socialistes de Catalunya, el març de 1936 formà part del comitè executiu de les noves Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, resultants de la unificació entre les Joventuts Socialistes i les Comunistes. Després de la mort d'Antoni López Raimundo, una vegada iniciada la guerra civil, fou nomenat secretari general de la JSU, fins que el maig de 1937 fou substituït per Wenceslao Colomer. Exiliat el 1939 a França, va residir a París, des d'on el 1949 va fer costat a Joan Comorera en la crisi que enfrontà aquest amb el Secretariat del PSUC. Membre del PSUC «comorerista», quan l'any 1951 Comorera va passar a residir a Barcelona, fou designat perquè també es traslladés a Barcelona, on en seria el contacte i col·laborador. Va poder entrar legalment a Catalunya i es va instal·lar a Barcelona el 1951; va col·laborar amb Comorera fins que aquest fou detingut el 1954. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Martí Tarral, Dídac, comissionista i comunista a Sabadell (?-Barcelona 1936). Col·laborador de la col·lecció La Fona, milità en el BOC i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de la ciutat de Sabadell. Durant la guerra civil, formà part de la Comissió de Defensa de Sabadell; constituïda el 29 d'octubre de 1936, i fou conseller

municipal de Proveïments. Morí víctima d'un bombardeig. [PPB]

Martí Teixier, Guillem, litògraf i activista anarquista a Badalona (segle xx). Obrer d'impremta i militant de la CNT de Badalona, va participar en la preparació de l'atemptat contra el governador civil Severiano Martínez Anido, fet pel qual va ser detingut el 1922. [JRM]

Martí Vert, Josep, paleta i sindicalista a Granollers (segle xx). Militant de la CNT, el 29 d'octubre de 1936 fou designat conseller de l'Ajuntament de Granollers, en representació del sindicat anarquista. Ocupà el càrrec fins al 16 de juliol de 1937, quan el delegat d'ordre públic de Granollers i comarca, Joan-Antoni Giménez Garay, designat pel cap superior de policia de Barcelona, destituï l'alcalde i tots els regidors de la CNT. Detingut i empresonat a la Model barcelonina el 23 de juliol de 1937, quan tenia 39 anys d'edat, quedà a disposició del delegat general d'Ordre Públic. Sense que consti el delicte, era alliberat l'1 d'octubre de 1937, per disposició del Jutjat d'Instrucció núm. 13 i del Jurat d'Urgència núm. 2 de Barcelona. No consta que ocupés cap més càrrec en el decurs de la guerra i, presumiblement, s'exilià a França el 1939. [PPB]

Martí Vidal, Joan, rabasser a Cunit (segle xx). Organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT de Cunit durant la guerra civil, en fou secretari l'any 1937. [RAM]

Martí Vila, Pere, trencador de marès, sindicalista i polític (Alcúdia 1910-Palma 1992). Durant la Segona República, fou membre de la Unió dels Trencadors i corresponsal del periòdic comunista *Nuestra Palabra* al barri de ses Cadenes (Palma). Al començament de la guerra civil, fou detingut i tancat a la presó de Can Mir (Palma). Fou condemnat (octubre de 1938) a pena de mort, que més tard li fou commutada per la de dotze anys de presó. Alliberat, participà en les activitats clandestines de suport als presos polítics. Per aquest motiu, fou detingut (1945) i condemnat a setze anys de presó (1946). Posat en llibertat (1954), es retirà de la política. [DG]

Martín, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del co-

mitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de la Pell. [DBM]

Martín, Adolfo, comunista a Barcelona (segle xx). Membre de la Federació Comunista Catalanobaleà, el 1925 formava part del comitè de redacció de *Lucha Social*, que va aparèixer entre els mesos de gener i abril. Posteriorment, en plena Dictadura de Primo de Rivera, va formar part del Comitè Regional de la FCCB, dirigit per Maurín, i fou expulsat pel Comitè Executiu del PCE amb la resta de membres el setembre de 1930. Durant la Segona República, milità al BOC. [PPB]

Martín, Àngel, carregador i sindicalista anarquista a Barcelona (segle xx). Membre de la Societat de Carregadors i Descarregadors de Ferrocarrils i Carruatges de Barcelona, va ser el seu delegat al Congrés Obrer Nacional de Barcelona (30 d'octubre-1 de novembre de 1910), fundacional de la CNT, on va participar en l'elaboració de les ponències dedicades al tema de l'abaratiment dels lloguers així com a la referida al paper del sindicalisme en l'emancipació obrera. [JRM]

Martín, Antonio, activista llibertari a Barcelona (?-1937). Membre del grup d'afinitat Los Solidarios, va ser l'encarregat de dirigir el tràfic d'armes per la CNT des de França i Bèlgica cap a Barcelona durant la Dictadura de Primo de Rivera. Va morir a mans de pistolers. [JRM]

Martín, Antonio, el Cojo de Málaga, anarquista a Puigcerdà (?-Bellver de Cerdanya 1937). Antic contrabandista, durant la guerra civil era membre de la CNT i de la FAI, i a partir de juliol de 1936 presidí el Comitè Revolucionari de Puigcerdà. Fou acusat d'exercir una autèntica tirania a Puigcerdà i la comarca i un control absolut de la frontera amb França. Va morir el dia 27 d'abril de 1937, juntament amb vuit militants anarquistes més, en un enfrontament amb guàrdies d'assalt i guàrdies nacionals republicans, que va tenir lloc a Bellver de Cerdanya. La seva mort representà la fi de l'hegemonia anarquista a la Cerdanya i va contribuir a exasperar les contradiccions entre les forces antifeixistes catalanes, que varen culminar en els enfrontaments de maig de 1937. [PPB]

Martín, Cayetano, espardeyer i socialista (Crevillent, ?-Rouen, França, 1951). Espardeyer d'ofici a la seva localitat natal, va ser un dels organitzadors i dinamitzadors de l'Associació d'Espardenyers, adscrita a la UGT. Emigrat a Barcelona, va formar part del Sindicat de Transports de Barcelona del mateix sindicat. Després de la guerra civil, va anar a França, on va ser deportat a l'illa de Jersey. [JRM]

Martín, Cecili, socialista a Barcelona (segle xx). El gener de 1928 va ser escollit vocal del comitè executiu de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Va exercir el seu càrrec fins a l'agost de 1929. [DBM]

Martín, Francisco, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou membre del Comitè de Coordinació Local de Barcelona de la CNT-FAI. [PPB]

Martín, Francisco, estibador i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou vocal de la Societat d'Obrers de la Càrrega i Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona de l'octubre al desembre de 1921, quan fou expulsat per doble afiliació. Fou un dels reorganitzadors dels estibadors de la fusta del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el maig de 1931, quan fou elegit vocal de la junta de la Secció de Càrrega i Descàrrega de Fustes del dit sindicat. [JIG]

Martín, Gerardo, forner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser el representant a la Societat de Forners «La Espiga» al primer congrés de la Confederació Nacional del Treball, realitzat a Barcelona el setembre de 1911. [JRM]

Martín, Juan, activista anarquista (Móra d'Ebre 1911-Bergerac, França, 1982). Des de molt jove va formar part dels grups de la FAI a Reus i Barcelona, raó per la qual va ser perseguit durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera. Durant la guerra civil, va incorporar-se a les centúries de la FAI, dins la columna Ascaso, fins al maig de 1937. A la fi del conflicte va exiliar-se a França i va passar pels seus camps de concentració. [JRM]

Martín, Progreso, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser el

delegat del Sindicat de la Construcció de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya realitzat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Martín, Valerio, obrer i dirigent sindical a Terrassa (segle XX). El 1902 va ser president de la Societat de Teixidors Mecànics, que fou clausurada després d'una vaga que va durar sis setmanes. [JLJ]

Martín, Vicenç, sindicalista a Alhoraig, la Foia de Bunyol (segle XX). Fou delegat de la societat, no federada, de Treballadors del Camp i Oficis Diversos d'Alhoraig al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, realitzat a València del 25 al 27 de desembre de 1918. [JRM]

Martín Bassas, Marcial, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. L'abril de 1890, i fins l'abril del següent any, fou designat secretari 1r de la mateixa agrupació. [TMS]

Martín Cardeñas, P., teixidor i representant dels treballadors a Barcelona (segle XIX). Essent teixidor de professió, fou delegat en diverses ocasions per a negociar els convenis del ram a principis dels anys quaranta del Vuit-cents. El 28 d'octubre de 1840, davant la convocatòria d'una comissió mixta entre fabricants, treballadors i representants de l'Ajuntament de Barcelona, formà part del grup de treballadors que intentà negociar una sortida a les diferències entre patrons i obrers del ram de teixidors. Posteriorment, el gener de 1841, fou representant dels treballadors en la comissió mixta que decidí sobre els preus de les peces i sobre la reglamentació d'altres gèneres. [XPM]

Martín Juncosa, Josep, estibador i sindicalista (Alforja, el Baix Camp, 1893-?). Fou un dels vocals del Sindicat Lliure Professional d'Obrers del Port de Barcelona nomenats l'octubre de 1928. Era un dels membres del comitè directiu de la Mútua de Sant Pere Pescador el febrer de 1932. Fou membre de la representació obrera que signà el pacte col·lectiu per a l'establiment del subsidi d'atur forçós a l'especiali-

tat de Càrrega i Descàrrega, Estiba i Desestiba de Vaixells del Port de Barcelona l'abril de 1934. Després de juliol de 1936 actuà com a xofer del SIM i el 1938 va ingressar al cos de guàrdies de seguretat. Va fugir a França el gener de 1939, però tornà poc després; detingut l'abril del mateix any, fou condemnat a 20 anys de presó. [JIG]

Martín Lillo, María José, dirigent sindicalista socialista a València (segle XX). Militant destacada del PSOE i la UGT del País Valencià, va pertànyer a diverses executives provincials a la fi dels anys seixanta i abans de 1975. [RIRB]

Martín Luengo, Elías, delineant, sindicalista i comunista (Zamora 1934). Arribà a Barcelona als vint-i-dos anys i començà a treballar a La Maquinista Terrestre y Marítima. Dirigent d'USO, el 1964 fou un dels fundadors de les Comissions Obreres de Catalunya a l'assemblea de Sant Medir. Fou l'únic dirigent que, sense procedir del PSUC, es va integrar a la primera coordinadora de l'organització, de la qual continuà formant part fins que el PSUC obtingué el control del sindicat. Fou membre del FOC fins a l'inici de la seva crisi, el 1969, data en la qual es decantà per la LCR. Va militar en aquesta organització fins que es va fusionar amb el MCC. A finals de 1999 militava a Esquerra Alternativa (tendència IV Internacional). [TMS]

Martín Malús, Agustí, ferroviari a Lleida (segle XX). Militant del POUM, va ser el substitut del fiscal en el primer Tribunal Popular de Lleida (agost-octubre de 1936). Ratificat en el càrrec pel conseller de Justícia, Nin, quan es constituí el nou Tribunal Popular (novembre de 1936), fou cessat pel conseller Vidiella a principis de gener de 1937. [JBP]

Martín Rodríguez, Basili, polidor de marbre i socialista a Barcelona. (segle XIX). Membre de l'Associació Obrera i Política de Tarragona, va residir posteriorment a Barcelona. L'abril de 1886 va ser elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de febrer de 1887, en què fou designat vocal de la mateixa agrupació, lloc que ocupà fins al febrer de 1888. El 3 de maig de 1888 signà, amb altres obrers, una carta dirigida

a la Federació del Centre de Classes de Barcelona. En aquesta comunicació, tractaren de convocar un congrés nacional obrer organitzat pel Centre de Classes de Barcelona i Mataró. Fou membre de la comissió executiva que el 28 de juny de 1888 convocà un congrés per als dies 12, 13 i 14 d'agost, que fou el congrés constituïu de la UGT. En aquest congrés, va ser delegat dels polidors de marbre, representant de l'agrupació de Tarragona, vocal segon i membre de la comissió revisora d'actes. Formà part, com a segon vocal, del primer comitè nacional de la Unió General de Treballadors, que residí a Barcelona i que fou presidit per Antonio García Quejido. Poc després, a finals d'agost, participà com a delegat en el primer congrés del PSOE i signà el manifest que en resultà (25 d'agost de 1888), com a representant de l'Agrupació Socialista local de Tarragona. En nom de la societat de marbristes, signà el manifest de l'1 de maig de 1890 en què es reivindicava la limitació de la jornada laboral a vuit hores. (Vegeu: Abad, Salvador.) Va participar en el V congrés de la UGT d'Espanya el 1896 a València. En ell es discutí la proposició dels obrers del metall del Ferrol referent a obligar les seccions afiliades a la UGT que recolzaren incondicionalment les candidatures per als comicis municipals, les diputacions i al Parlament. Aquesta proposició, la defensaren Gascó i Cervera i fou combatuda per Sampere i Martín Rodríguez. A partir de juliol de 1892, formà part, com a vicepresident, d'una taula de discussió, dependent del comitè de l'Agrupació Socialista barcelonina. [MCC/XPM]

Bibliografia: FERRER, Joaquim. *El primer Primer de Maig a Catalunya*. Barcelona, 1972.

Martín Soriano, José, estibador i sindicalista (Saragossa 1887-?). Fou un dels reorganitzadors de la Secció de Descarregadors de Cotó del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona el maig de 1931. Fou vocal obrer suplent del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Cotó des de maig de 1932 a maig de 1933, quan dimití per malaltia. [JIG]

Martínez, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Membre de la CNT a Barcelona, fou un dels integrants del Comitè Nacional de la confederació anarquista que hom constituí el

1929 en substitució del de gener de 1928; detingut arran dels successos de l'anunciat complot de maig de 1928. Paral·lelament fou membre del grup anarquista Sol y Vida. [XPM]

Martínez, sindicalista i comunista a Barcelona (segle xx). Fou vocal de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques adherit al Partit Comunista Català el 1930. Com a tal participà en la constitució d'aquell sindicat, el maig de 1930, en el local de Fraternitat Republicana de la Casa del Poble a Barcelona. [XPM]

Martínez, socialista a Barcelona (segle xx). Milità a la USC i a la UGSOC. Va formar part de la direcció de la Federació Local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va reconstituir el juliol de 1936. El vuit d'agost fou nomenat secretari de relacions del seu comitè executiu, càrrec que va exercir fins al dia 22 del mateix mes, quan fou cessat per haver practicat una detenció arbitrària poc abans. [DBM]

Martínez, Agapito, obrer manual i guàrdia civil, sindicalista a Barcelona (Covarrubias, Castella la Vella, 1911-Tolosa de Llenguadoc 1972). Originari de Covarrubias, arribà molt jove a Barcelona, on ingressà als tallers dels Ferrocarrils del Nord. Després de passar uns anys com a guàrdia civil, en renegà i s'afilià a la CNT, on exercí diversos càrrecs durant els anys trenta. Retingut i deportat a Bata, el juliol de 1936 participà en els fets de Barcelona i després fou nomenat cap d'un asil d'ancians. Voluntari al cos de trens i conductor d'ambulància durant la guerra, el 1939 s'exilià a Tolosa, on continuà militant a la secció local de CNT. [XPM]

Martínez, Agustí, tintorer i associacionista (segle XIX). El 5 de juny de 1843 va subscriure el document que, adreçat als treballadors de Barcelona, tenia per objectiu persuadir-los perquè s'associessin. [CR]

Martínez, Alfred, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1937). Destacat dirigent de les Joventuts Llibertàries de Barcelona, estava afiliat a la FAI i militava al Grup A. L'any 1932 fundà el grup Cultura Rebelde, de les Joventuts Llibertàries de Catalunya. Després de l'esclat de la guerra, en el primer ple de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, fou nomenat membre

del seu Comitè Regional i assistia en les seves tasques el secretari general Fidel Miró. El novembre de 1936 participà en la redacció i subscripció del pacte entre les Joventuts Llibertàries de Catalunya i les Joventuts Socialistes Unificades, que donà com a resultat la creació d'un comitè d'enllaç entre ambdues entitats. Fou el secretari, també, de l'Aliança Juvenil Antifeixista de Catalunya. Posteriorment, en el decurs dels esdeveniments a la rereguarda, s'oposà al pacte amb les JSU i propicià l'acostament al moviment juvenil del POUM. Com a conseqüència, possibilità amb la Joventut Comunista Ibèrica la creació del Front de la Joventut Revolucionària, del qual fou secretari. El 14 de febrer de 1937 presidí el miting celebrat a la plaça de Catalunya per les JJLL i les JCI, que oficialitzà la constitució del Front de la Joventut Revolucionària. Durant els fets de Maig de 1937, formà part de la Comissió CNT-FAI-JJLL, que va gestionar la solució dels enfrontaments armats que tenien lloc a Barcelona. Desaparegut el dia 7 de maig, morí assassinat, per bé que el seu cos mai no fou identificat, i algunes fonts el situen entre els cadàvers de llibertaris que aparegueren en el cementiri de Cerdanyola. [XPM/PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JUAN. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, ABEL: *Viaje al pasado (1936-1939)*. Barcelona, 1995. PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. Tom 3. París, 1971.

Martínez, Antoni, el València, obrer de fàbrica, destacat activista i representant anarquista a Barcelona (València, ?-?). Originari del País Valencià, tingué un paper destacat en l'estructura grupuscular de la FAI a Barcelona durant tot el període de la Segona República. Membre del grup Solidarios, el gener de 1933 fou perseguit, torturat i empresonat a la Model de Barcelona, acusat d'haver participat en els preparatius de la vaga revolucionària d'aquell any. Des de la presó, contactà amb altres activistes llibertaris i ingressà a la FAI per mitjà del grup Nosotros. En aquell grup, votà en contra de convocar un moviment revolucionari el desembre de 1933 per part de la FAI. El 1936 fou membre del Comitè de Defensa Confederat de Catalunya i participà en els successos de juliol a Barcelona. Integrat en el grup de defensa del Poblenou, junt amb Durruti, Ascaso i Garcia Oliver, participà en l'assalt a la presó de dones

del Paral·lel i en diversos combats al carrer. Posteriorment hom li encarregà l'organització i el comandament d'un escamot armat de 40 persones que anà a la ciutat de València per donar suport als escamots valencians. Retornat a Barcelona, anà al front d'Aragó amb la columna del grup Nosotros. [XPM]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JUAN. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Martínez, Basilio, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou escollit president de la Societat d'Obrers de Càrrega i Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona, el novembre de 1898, en la constitució d'aquesta entitat. [JIG]

Martínez, Carmen, cigarrera i dirigent sindicalista local a Alacant (segle XX). Fou una dona destacada dins el sindicalisme de les tabaques d'Alacant. Durant els anys 1910-20 va crear i dirigir la societat obrera La Feminista, formada majoritàriament per cigarreres. [JMSS]

Martínez, Daniel, pedraire i representant sindical a Caldes de Montbui (segle XX). El setembre de 1908 fou representant del Sindicat de Pedraires Llamborders de Caldes de Montbui, junt amb Josep Castellet, al Congrés Obrer Català celebrat a Barcelona, on es constituí Solidaritat Obrera. [XPM]

Martínez, Domènec, comunista a Barcelona (segle XX). Exercí com a secretari d'Agitació i Propaganda del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el maig i el desembre de 1937. [DBM]

Martínez, Domènec, dirigent anarcosindicalista valencià (segle XX). Va ser un destacat membre del Comitè Local de la CNT de València. Participà en el miting de recolzament de la vaga portada a terme pels treballadors del Sindicat del Ram de l'Aigua, Gas i Electricitat de València de la CNT el maig de 1932. [CCG]

Martínez, E., socialista a Barcelona (segle XX). Entre el 19 d'abril i el 17 d'octubre de 1933 fou secretari general del Comitè Executiu de la Joventut Socialista de Catalunya. Posteriorment fou substituït en el càrrec per Josep Miret. [XPM]

Martínez, Emili, dirigent sindicalista socialista a València (segle xx). Militant destacat del PSOE i la UGT al País Valencià, va pertànyer a diverses executives provincials entre el 1935 i el 1975. [RIRB]

Martínez, Eusebio, manobre, dirigent sindical i anarquista a Montcada i Reixac (? 1909-Bordeus 1983). Durant l'estiu de 1936 fou president del Sindicat de la Construcció de Montcada i Reixac, afecte a la CNT. En esclatar la guerra civil, s'allistà a la columna Durruti i actuà al front aragonès. Exiliat el 1939, a França formà part del Comitè Regional de l'exterior i reconstruí el nucli de la CNT a Bordeus. [XPM]

Martínez, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent de la Federació Local de la UGT a Vilafranca, va representar aquesta federació al Ple de Comarcals de la UGT de l'any 1936. [RAM]

Martínez, Francesc (o Franco), tintorer i destacat internacionalista a València (segle XIX). Desenvolupà una tasca rellevant al si del Consell Federal de la Regió Espanyola de l'AIT entre 1872 i 1873. L'abril de 1872 ja participà en el Segon Congrés Obrer de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, que se celebrà a Saragossa, com a delegat per València juntament amb Peregrín Montoro. En aquest congrés, va ser nomenat membre del Tercer Consell Federal de la FRE de l'AIT a Espanya, per bé que de manera interina. Finalment, el 17 d'abril, hom confirmà la seva participació en l'esmentat Consell en la primera sessió que aquest celebrà a València, i en la qual en sortí elegit secretari corresponsal de la comarca del centre. Com a tal, s'encarregà de controlar la relació entre les federacions locals d'aquella zona i el Consell Federal mateix. Des del seu càrrec al Consell, presencià la dimissió d'Anselmo Lorenzo de la secretaria general (20 de juny de 1872), tot i que no es definí sobre aquest afer en primera instància adduint manca d'informació. El 27 de setembre del mateix any va ser confirmat per elecció en el càrrec de secretari corresponsal. Posteriorment, el 6 de novembre, fou nomenat delegat al tercer congrés de la Unió d'Obrers Manufacturerers, celebrat a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona els dies 11 i 12 de novembre de 1872. Per a la seva participació

en aquest congrés, hom li encomanà la tasca d'intervenir en diverses qüestions internes de seccions locals barcelonines i contactar amb els internacionalistes de Tortosa per impulsar-ne l'organització. Descartat de la delegació que el Consell Federal elegí per a assistir al tercer congrés de la Regió Espanyola de l'AIT a Còrdova (desembre 1872 a gener 1873), posteriorment abandonà el càrrec en el si de la direcció internacionalista. [XPM]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. II. Barcelona, 1970. MORA, Francisco. *Historia del socialismo obrero español*. Madrid, 1902. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Martínez, Fulgencio. Vegeu: Barrabés, Nicolás.

Martínez, Gonçal, socialista a Barcelona (segle xx). Va ser vicesecretari en el primer comitè executiu de la UGSOC, quan aquesta es va constituir l'estiu del 1934. [DBM]

Martínez, Isidoro, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Martínez, Isidro, barber, delegat sindical i anarquista a Barcelona (?-Arles 1951). Militant cenetista al carrer Guàrdia de Barcelona, participà en la vaga revolucionària de 1917 i posteriorment fou acomiadat i empresonat. Durant la guerra civil, tingué un paper actiu i fou ferit; va estar malalt durant tres anys. Exiliat el 1939, fou delegat de plens de la Federació Local i de la Federació Departamental de la CNT a Arles (el Vallespir), on destacà com a bon orador. [XPM]

Martínez, Joaquín, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou el president de la Societat Obrera de la Càrrega i Descàrrega del Carbó Mineral i Similars del Port «La Defensa» de Barcelona el març de 1906. [JIG]

Martínez, José, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en plena guerra civil, fou nomenat membre del Comitè Regional de les JJLL de

Catalunya en el ple que se celebrà a Barcelona el 1938. [PPB]

Martínez, José, socialista a Vic (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic. [TMS]

Martínez, Josep, marbrista i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Martínez, Josep, obrer de la construcció i destacat dirigent anarquista a Badalona (segle XX). El 1930 fou membre directiu del Sindicat de la Construcció de la CNT de Badalona, on s'encarregà de refer la secció fins que l'abril del mateix any va arribar a ser-ne president. El març de 1932 signà un manifest, junt amb un centenar de militants badalonins, on es denunciava el governador civil de Barcelona i els seus representants a Badalona de no haver actuat contra els membres de sindicats lliures locals. Possiblement és el mateix Martínez que el maig de 1931 fou delegat pel Sindicat de la Construcció de Badalona a la conferència de la Confederació Regional del Treball de Catalunya i l'agost del mateix any acudí al Ple Regional de la CNT en representació del mateix sindicat badaloní. [XPM]

Martínez, Josep, Vileta, dirigent anarquista (Xàtiva 1909-Foix 1987). Va militar des de molt jove a la CNT de la comarca de la Costera, i es convertí, a partir de 1936, en un dels principals organitzadors de la col·lectivitat a Xàtiva. Formant part de la columna Durruti, va lluitar a diversos fronts de guerra. El 1939, s'exilià a França, i participà en la reorganització de la CNT en aquest país. Detingut finalment per la Gestapo, va ser internat al camp de concentració de Vernet. Va residir a Foix després de l'alliberament fins a la seva mort. [JNN]

Martínez, Juan, delegat sindical i anarquista a Sant Cugat del Vallès (segle XX). L'agost de 1931 fou delegat al Ple Regional de la CNT en nom de la Federació Local de Sant Cugat del Vallès. Posteriorment, el març de 1933, repre-

sentà el Sindicat Únic de Treballadors de Sant Cugat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la confederació anarquista. [XPM]

Martínez, Manel, cuiner i dirigent anarquista (Abulejo, Terol, ?-Burgos 1955). Va emigrar molt jove a València, on va aprendre l'ofici de cuiner. Posteriorment, es traslladà a Barcelona i començà la militància anarcosindicalista. Durant la guerra civil, va ocupar càrrecs d'importància en diversos comitès i patrulles de control a Sarrià. Posteriorment, es va incorporar a la 26 Divisió, Finalitzada la guerra, es va exiliar a França, on lluità a la Resistència contra els alemanys. Més tard, va tornar a Espanya per combatre contra la dictadura des de la clandestinitat. Fou detingut a Barcelona el febrer de 1946. Va ser torturat i condemnat a trenta anys de presó. Romangué a les presons de Saragossa i Burgos, on morí. [CCG]

Martínez, Maria, militant anarquista a Barcelona (?-Villeurbanne, França, 1981). Originària de Múrcia, es va traslladar a Barcelona, on s'afilià a la CNT, coneguda en el moviment llibertari amb el nom de Vida, fou una de les fundadores de l'agrupació pro cultura Fàros i participà en l'organització de l'agrupació de Mujeres Libres. El 1939 s'exilià a França, on passà per camps de concentració. Posteriorment s'establí a Lió, on milità a la Federació Local de la CNT i va actuar en el grup artístic Tierra y Libertad. Va morir als 84 anys d'edat. [MPMJ]

Martínez, Modest, treballador del ram de l'alimentació i comunista a Barcelona (segle XX). Va formar part del Secretariat Regional de la UGT, com a vocal, el juny de 1936 i a partir del mes següent, com a secretari d'Ajut. Exercí el càrrec fins a la celebració del III congrés, el novembre de 1937. [DBM]

Martínez, Montserrat, ferroviària a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Una de les poques dirigents femenines del sindicalisme al Garraf. Va ser vocal de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú durant la Segona República i la guerra civil. [RAM]

Martínez, Rosario, sindicalista catòlic a València (segle XX). Vinculat al catolicisme poli-

tic i social, impulsà el sindicalisme obrer a la ciutat de València. Fou promotor principal de la Casa dels Obrers Catòlics, que es va convertir en el nucli del sindicalisme catòlic de la ciutat. Lligat a l'ARAC i al PSP valencià, durant la Dictadura de Primo de Rivera s'integrà en la Unió Patriòtica. [AGA]

Martínez, Rufino, empedrador i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou el delegat dels 130 obrers que formaven el sindicat d'empedradors La Española de Barcelona, i que tingueren representació al Congrés Obrer celebrat a la capital catalana entre juny i juliol de 1918. [XPM]

Martínez, Valero, societari a València (segle XIX). L'abril de 1870 formà part en qualitat de vocal de la junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras de València, càrrec que compartí amb Sebastià Pérez i Joan Antoni Peris. [CR]

Martínez, Vicent, Artal, marroquiner i militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Originari del País Valencià, visqué a Barcelona i treballà i milità en el Sindicat de la Pell, on ocupà diversos càrrecs i formà part del Comitè Regional de la CNT. El 1922 anà a viure a Reus, on treballà molts anys de marroquiner. Organitzà el Sindicat Únic de la Pell, amb seccions d'adobers i de marroquineria, i era molt popular entre els treballadors. Tingué múltiples càrrecs en la Federació Local de Reus de la CNT, i en altres organismes obrers. [PAN/ AAC]

Martínez Amutio, Justo, perit industrial i dirigent socialista valencià (Rincón del Soto, Logroño, 1896-València 1983). Un dels més importants líders del sector largocaballerista del socialisme valencià durant la Segona República. El gener de 1936, al III congrés de la Federació Socialista Valenciana, Isidre Escandell i Justo Martínez foren elegits president i secretari, respectivament, d'aquesta organització, desplaçant l'anterior directiva encapçalada pel moderat Antoni de Gracia. El 1936 fou designat governador civil d'Albacete. També durant la guerra ocupà el càrrec de delegat de la Comissió d'Indústries de Guerra per a la Zona de Llevant. El 1937, arran del progressiu arraconament de les tesis largocaballeristes pels mo-

derats al si del socialisme valencià, l'Agrupació Socialista Valenciana —per mandat de la Comissió Executiva Nacional del PSOE— l'apartà del seu càrrec. Acabada la contesa, fou detingut i jutjat en consell de guerra. Va romandre en presó fins a 1944. Posteriorment, va participar en la lluita clandestina. Intentà reorganitzar les Aliances Obreres de Llevant i la UGT, intents que finalment fracassaren. Intensament controlat per la policia, fou detingut diverses vegades. El 1974 guanyà a Madrid el premi Larra (a memòries sobre la guerra civil espanyola) amb el llibre *Chantaje a un pueblo*. El premi, patrocinat des de les instàncies oficials, li ocasionà moltes crítiques entre els seus antics companys socialistes i ugetistes. [CCG]

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Història del socialisme*. València, 1981. GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986. PANIAGUA, JAVIER & PIQUERAS, José Antonio. «Anarquistas y socialistas en Valencia: entre la ruptura y el equilibrio (1936-1939)». A: *La II República. Una esperanza frustrada. Actas del Congreso Valencia. Capital de la República (abril 1986)*. València, 1987.

Martínez Andreu, Francesc, tipògraf i dirigent socialista xatívi (segle XX). Fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista valenciana i un dels líders més importants del primer socialisme valencià. El 1887 va ser nomenat primer president de l'Agrupació Socialista de Xàtiva. Va ser delegat d'aquesta agrupació al primer congrés del PSOE celebrat a Barcelona el 1888. Es va convertir posteriorment en president del Cercle Obrer de València. El 1896 fou designat per l'ASV per a sostenir una polèmica amb el diari blasquista *El Pueblo*, discussió recollida en el fullet *Los socialistas y el Dr. Escuder*. Això no obstant, col·laborà més tard amb *El Pueblo*. El 1900 va ser elegit president de l'Agrupació Socialista Valenciana. La seva postura favorable a una entesa amb els blasquistes li costà l'expulsió de l'agrupació el 1903, amb l'arribada d'una nova directiva (Francesc Sanchis Pascual i Salvador Gascó) provinent de l'anomenat Centre Marxista. Dirigí *El Grito del Pueblo*. [CCG]

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Història del socialisme*, València, 1981.

Martínez Aznar, Antoni, jornaler i anarcosindicalista a Badalona (Mazarrón, Múrcia, 1907-

Camp de la Bóta 1940). Fou regidor, en representació de la CNT, a l'Ajuntament badaloní que es va constituir el 19 d'octubre de 1936. Detingut després de la guerra civil, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Martínez Ballester, Rafael, Canina, llaurador i dirigent anarquista valencià (Xàtiva 1905-Paterna 1939). Afiliat des de molt jove a la CNT, participà en la vaga que es va declarar a Xàtiva el 9 de maig de 1933 i fou detingut com a instigador d'aquesta. Es convertí en president del Comitè Revolucionari de Xàtiva, des de juliol de 1936 a gener de 1937. Va ser mobilitzat l'1 de juliol de 1938. Fou detingut el 20 de gener de 1939 i tancat a la presó de València, com a conseqüència d'un enfrontament amb els comunistes. Acabada la guerra, va ser jutjat a Xàtiva i afusellat. [JNN]

Martínez Benimeli, J., socialista a Barcelona (segle xx). L'abril de 1932 fou delegat del districte IV de Barcelona a la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la Unió Socialista de Catalunya. [XPM]

Martínez Bolea, José, obrer químic, dirigent sindical i anarquista a Barcelona (Barcelona, ?-Blois, França, 1948). Afiliat a la FAI i a les Joventuts Llibertàries de Catalunya, fou militant actiu del Sindicat d'Indústries Químiques de Barcelona, on arribà a ser-ne president de la Secció de Celuloide. El 1939 s'exilià i continuà militant en el moviment llibertari a la Federació Local de Blois. [XPM]

Martínez Bosch, Miguel, escriptor i dirigent anarquista local a Alcoi (Benifaió 1880-?). Tingué una activitat destacada dins el moviment anarquista d'Alcoi, on a principis de segle treballava com a escriptor. La seva activitat més destacada per a l'anarquisme local fou fundar, i dirigir des del 7 de gener de 1906, la publicació anarquista d'Alcoi titulada *Humanidad*. Va ser la segona publicació anarquista que veia la llum en la història d'aquesta ciutat. [JMSS]

Martínez Cuenca, Marià, impressor i socialista a Barcelona (Cartagena, Múrcia, 1899-Mèxic 1984). Començà a militar en els rengles del socialisme a principis dels anys vint com a

treballador de les arts gràfiques. Milità en les Joventuts Socialistes i va començar a tenir càrrecs de responsabilitat en els anys anteriors a l'adveniment de la Segona República. Fou secretari de l'Agrupació Socialista de Barcelona el 1929 i del Sindicat d'Oficis Diversos-UGT el 1930. L'abril d'aquest mateix any va accedir a la secretaria general de la Federació Regional de la UGT, tot defenestrant l'equip encapçalat per Joaquim Escofet, amb la voluntat, al costat d'altres joves dirigents com Jové Surroca o Salvador Vidal Rossell, de donar un nou caire a l'organització que li permetés créixer i arrelar al país. A la convocatòria electoral d'abril de 1931 va ser candidat pel districte IV de Barcelona. De tota manera els seus plantejaments varen ser derrotats en el VIII Congrés Regional, celebrat el desembre de 1931 i Josep Vila Cuenca el va substituir al capdavant de la regional. A partir d'aquest moment realitzà una àmplia tasca en els rengles del socialisme, però sempre enquadrat en el sector crític a la direcció regional de la UGT, els qui empraven la Federació Local de Barcelona com a plataforma per a la seva dissidència. Així, entre 1932 i 1934, hi exercí com a tresorer. També exercí en aquells anys com a vocal de la Cooperativa Gràfica Socialista (1931), el febrer de 1932 va ser escollit vocal primer del comitè executiu de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble, i el gener del mateix any va ser membre de la Comissió Revisora de Comptes del Grup Socialista de la Casa del Poble, i escollit president el mes de desembre. Quan es va constituir el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, el març de 1933, hi va ser present com a representant dels sindicats d'oficis diversos. Igualment, el juny de 1933, va ser escollit president de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona, nom que prengué llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. En aquell moment tingué un paper decisiu com a president de la FC PSOE en l'intent de fusió que es portà a terme al llarg de tot el 1933 entre aquesta i la USC. El mes de juliol, quan es creia que la fusió era una realitat, va ser escollit vicepresident de la que havia de ser la USC (FC PSOE). El seu fracàs el portà definitivament al convenciment que era impossible reformar el socialisme que representaven a Catalunya el PSOE i la UGT, per la qual cosa ingressà a la

USC, al costat d'altres dirigents ugetistes de la mateixa línia com Ramon Palomas i Joan Sánchez Marín. A principis de 1934 fou escollit regidor al consistori barceloní i se'n va encarregar de l'àrea políticossocial. A conseqüència d'aquesta actuació no ha d'estranyar que en el decurs del II congrés del Secretariat Regional de la UGT, celebrat al cinema Walkyria de Barcelona l'abril de 1934, fos un dels homes que abandonés el sindicat i acabés creant poc després la UGSOC, de la qual seria president. Durant els fets d'Octubre va ser detingut, el mateix dia sis al vespre a l'Ajuntament, i tot seguit empresonat al *Ciudad de Cádiz*; se li va instruir consell de guerra, però no va ser condemnat. En aquell moment era al marge de regidor, membre dels jurats mixtos i vocal del Consell Regional de Treball. Un cop recuperada la vida pública per a sindicats i organitzacions polítiques, l'abril de 1936 reorganitzà la Casa del Poble com a vocal de la seva Associació d'Amics, i alhora, empès per les tendències unitàries d'aquell moment, va formar part de la delegació de la UGSOC que negocià amb el Secretariat Regional les condicions del reintegrar-se a la UGT. Era un dels homes que havia de passar a formar part de la direcció de la UGT en virtut dels acords que s'establiren, cosa que no es produí per l'actitud que hi va adoptar la nova direcció comunista, que, encapçalada per Del Barrio i Sesé, obtingué el control del Secretariat el juny de 1936. Malgrat integrar-se en el PSUC, i formar part de la secretaria sindical del seu primer Comitè Central, mai no es va sentir còmode en els rengles del nou partit i es va veure marginat de les tasques de caire sindical. Durant la guerra civil continuà com a regidor a l'Ajuntament de Barcelona, ara a la regidoria d' Afers Socials i en representació del PSUC. Després de la guerra, s'exilià a Mèxic, on va instal·lar la Imprenta Intercontinental, en la qual imprimiria els seus opuscles el Secretariat Regional de la UGT a l'exili, que, encapçalat per Ferrer, s'oposava al secretariat controlat pels comunistes. Va ser present en la fundació del Moviment Social d'Emancipació Catalana el 1940, el qual l'any següent va esdevenir Partit Socialista Català, embrió del MSC en què va militar. [DBM]

Publicacions: *La muralla invisible; Memorias de un murciano militante obrero en Cataluña, 1909-1939* (inèdites).

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Martínez Díaz, Teófilo, activista anarquista a València (Talayuelas, Conca, 1912-València 1951). El 1932, amb només 20 anys, fundà el Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT a Talayuelas i s'oposà activament al caciquisme local. Milicià al front de Terol durant la guerra civil, el 1939 fou empresonat i condemnat a 20 anys de presó, dels quals en complí set. El 1946 s'instal·là a València, on féu d'enllaç amb els escamots anarquistes camuflats a les zones de muntanya. Posteriorment fou detingut per la guàrdia civil i torturat per la Brigada Criminal. [XPM]

Martínez Écija, Josep, el Paleta, narcosindicalista a Badalona (segle XX). Va entrar com a regidor de l'Ajuntament de Badalona, en representació de la CNT, el 19 d'octubre de 1936 i assumí el departament de Serveis Públics. Fou elegit alcalde de la ciutat el 4 de març de 1937. Durant els fets de Maig de 1937 procurà que no es produïssin a Badalona els enfrontaments que estaven tenint lloc a Barcelona. Dimetí a mitjan agost de 1937, quan fou substituït per Joan Mament. Tornà a ser elegit alcalde el 28 de febrer de 1938, però el 12 de maig del mateix any era mobilitzat per a marxar cap al front. Possiblement és el mateix Josep Martínez, obrer de la construcció a Badalona. [PPB]

Martínez Fernández, Eugenio, el Sordo, obrer del transport marítim i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1960). Membre del Sindicat del Transport Marítim de Barcelona (CNT), va participar en la vaga general de 1917. Fou víctima de la repressió de Martínez Anido-Arlegui el 1921, de les pallisses que va rebre a la comissaria de policia i va quedar completament sord. Sempre va tenir càrrecs de responsabilitat dins la CNT. El març de 1933 havia participat, en representació del Sindicat del Transport de Barcelona, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya. El mateix mes era secretari de la Federació Estatal de la Indústria del Transport i el 1934, comptable del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNT. Durant la guerra civil, va continuar tenint càrrecs dins el mateix sindicat i el gener de 1939 era administrador de Treballs Marítics i Terrestres del Port de Barcelona. El 1939 va restar a Barcelona, fou detingut.

condemnat a mort i posteriorment indultat. Va morir en un hospital. [PPB/JIG]

Martínez Fernández, Segundo, treballador portuari i anarcosindicalista (Tafalla, Navarra, 1889-França 1950). Era militant de la CNT ja el 1917, quan resultà ferit en les lluites produïdes en la vaga general de la CNT i la UGT per l'abaratiment de les subsistències. Fou representant dels Sindicats de Serveis Públics, del de Camperols i del d'Espectacles Públics, tots ells de Barcelona, en el congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Fou nomenat president del Sindicat Únic del Transport de la CNT de Barcelona el juliol de 1932, quan el sector faista n'aconseguí el control. Fou un dels delegats d'aquest sindicat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. Des de la presidència del dit Sindicat del Transport, fou un dels principals organitzadors de la vaga portuària d'abril de 1933, arran de la qual fou detingut i empresonat durant uns mesos. De nou, entrà març i juliol de 1936, actuà com a president del Sindicat del Transport de la CNT i també presidí diversos mítings organitzats pel dit sindicat. Fou un dels participants en el míting nacional dels Sindicats de Transports de la CNT a Espanya celebrat a Barcelona el març de 1937. Era secretari de la Federació Local de Barcelona de Sindicats de la CNT l'abril de 1938. S'exilià el 1939. [JIG]

Martínez Gallego, Mariano, anarcosindicalista (Cartagena 1912-Barcelona 1993). El 1936 va formar part de la 119 brigada, en la columna Durruti, on va tenir al seu càrrec l'altaveu. El 1939 fou internat en el camp de concentració de Vernet. Posteriorment es va traslladar a Montady, on es va integrar en els grups de presència confederal i va formar part del grup de companys llibertaris de Besiers-Montady, juntament amb la seva companya Conxita Guillén. De retorn a Catalunya, s'instal·là a Sant Feliu de Codines. [TMS]

Martínez García, Isidoro, anarquista a Badalona (?-Barcelona 1937). Militant de les Jovenuts Llibertàries, havia estat secretari de les JJLL del barri de la Salut de Badalona. En iniciar-se els fets de Maig de 1937 a Barcelona, s'hi traslladà per participar en la lluita, i morí

durant els enfrontaments el dia 5 de maig de 1937. Tenia 19 anys. El seu enterrament a Badalona esdevingué un acte multitudinari. [PPB]

Martínez González, Ramon, Nano, contra-mestre tèxtil i dirigent sindical (Esparragal, Múrcia, 1901-Castres, França, 1974). Actiu militant de la CNT i dels grups específics. Participà, el juliol de 1922, en la conferència celebrada a Blanes pels sindicats catalans de la CNT, com a representant de Badalona. Durant la guerra civil, fou conseller d'economia de l'Ajuntament de Badalona i secretari de la Federació Local de la CNT. [JVF]

Martínez Guericabeitia, José, editor i historiador, activista, intel·lectual i publicista llibertari (Villar del Arzobispo, València, 1921-Madrid 1986). De pare valencià i de mare d'ascendent basc, va créixer en un ambient de classe mitjana. Persuadit aviat per les idees llibertàries, el juliol de 1936 s'escapà de casa per allistar-se a la 26a Divisió, on actuà com a milicià de la cultura. Afiliat a la CNT, el 1939 fou empresonat en un correccional de menors per les autoritats franquistes, féu el servei militar i entre 1945 i 1947 reorganitzà les Jovenuts Llibertàries i la FUE de València. El 1947 s'exilià a França, on fou delegat de l'exterior de les JJLL i passà a ser secretari de la Interajuda Universitària Espanyola de París. Estudià història amb Pierre Vilar i treballà a l'editorial Hermann, on arribà a ser cap d'edicions. Posteriorment s'establí pel seu compte i creà des de París l'editorial Editions Ruedo Ibérico i la revista *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, de la qual fou fundador, director i mantenidor. L'editorial i la revista es convertiren aviat en una obra de referència important per als estudiosos del moviment llibertari, del marxisme i l'antifranquisme espanyols durant els anys 70 i en la transició democràtica. Després de la mort de Franco, l'editorial passà a Barcelona com a Ibérica de Ediciones y Publicaciones, i entre d'altres, publicà obres fonamentals de Hugh Thomas, Gerald Brenan o Stanley G. Payne i entrà en una fase de progressiu oblit. Resident a Madrid des de 1983, morí a causa d'una intoxicació per una fuita de la calefacció de gas. [XPM]

Bibliografia: CARRASQUER, FRANCISCO. «José Martínez Guericabeitia». A: *Polémica*. 1986, març-maig.

Martínez Guil, Josep, jornaler a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Fill d'emigrants murcians, treballà a la fàbrica de ciment de Santa Margarida i els Monjos, i durant la dècada dels trenta fou un dels dirigents de la Secció del Ciment de la UGT en aquest municipi. Els anys 1936-1937 va ser conseller municipal en representació de la UGT i sempre mantingué postures favorables a l'aliança CNT-UGT. [RAM]

Martínez Hernández, Ginés, jornaler de fàbrica de ciment a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Emigrant de Múrcia, la segona dècada del segle xx, cap a Santa Margarida i els Monjos. La dècada dels trenta es convertirà en un dels principals dirigents de la USC i de la Secció de Calç i Ciment de la UGT d'aquest municipi. L'any 1937 representà la UGT en el Consell municipal; en finalitzar la guerra, fou condemnat a 20 anys de presó i emigrà a França. [RAM]

Martínez i Espinosa, Emilià, ferroviari i dirigent sindical (Villar del Cobo, Terol, 1901-Manresa 1987). Residia a Manresa i era dirigent del Sindicat Ferroviari de la CNT. Treballava als Ferrocarrils Catalans. Autodidacte, va tenir un gran afany per la cultura i la natura, sempre es va comprometre amb els problemes socials, i la lluita per la millora de la classe treballadora. Als 10 anys ja feia de pastor, dels 13 als 16 treballava a València en un magatzem, als 17 va anar a Catalunya i va començar a treballar a la mina de Fígols. Afiliat a la CNT abans de la Dictadura de Primo de Rivera, va destacar en la reorganització del sindicat el 1930. En produir-se la divisió dins la CNT, ell sempre va romandre en el sector oficial, bé que minoritari a Manresa. Va ser detingut arran dels fets d'Octubre de 1934. Va ser delegat al Ple Intercomarcal Manresa-Berga de la CNT el juny de 1935 pels ferroviaris. El juliol de 1936, era el secretari de la Federació Local de Manresa de la CNT-AIT. Va participar activament en el Comitè Revolucionari i Antifeixista de Manresa. El 22 de juliol va proposar a l'assemblea de treballadors dels Ferrocarrils Catalans la col·lectivització de l'empresa, cosa que es va realitzar l'endemà i així aquesta va ser la primera col·lectivització que es va fer. Va formar part del Consell municipal de Manresa a partir del 19 d'octubre de 1936 i fou membre del departament d'Hisenda i continuà en els successius

Consells als departaments d'Hisenda, de Cultura i de Salubritat. Va ser un dels impulsors i representants de la CNT del Front Popular Antifeixista (CNT-UGT) creat a Manresa el 29 de març de 1938. El 31 de maig de 1938 sortí del Consell municipal, però el 22 de desembre de 1938 va ser elegit alcalde; ho va ser fins a l'entrada dels nacionals, el 24 de gener següent. El 16 de maig de 1939 va ser detingut, acusat de rebel·lió militar, torturat molt durament a la comissaria de Manresa, i condemnat a 30 anys de reclusió perpètua; rebaixada a 20 anys de reclusió menor. Va ser empresonat a la Model, d'on sortí el 1943 per passar al Servei Militar de Ponts i Camins. Aquest mateix any va obtenir la llibertat condicional. Un cop alliberat, va continuar tenint contacte amb l'organització clandestina de la CNT. Va trobar feina en una foneria i hi va treballar fins a jubilar-se. Arran de la vaga de la fàbrica Bertrand Serra, l'any 1946, va ser detingut i juntament amb altres detinguts va ser passejat en un camió per la ciutat per tal d'atemorir la població. Llavors va passar uns tres mesos a la presó. Posteriorment es va retirar de l'acció sindical i pública. Tot i així, el 1958 va ser empresonat a Manresa durant cinc mesos acusat d'associació il·legal. També va ser detingut per poc temps en altres ocasions, com ara en les visites de Franco a la província de Barcelona. Durant la transició, va impulsar la represa de la CNT, però no li agradava tal com anaven les coses arran del primer míting fet a Manresa i altres actes de Barcelona, i quan es va produir l'escissió dins la CNT se'n va apartar. Els darrers temps va tenir un gran interès pels aspectes culturals, que sovint expressava en articles a la premsa, i també col·laborà en publicacions anarquistes. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La guerra civil*. Manresa, 1990-1993. FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. MARTÍNEZ I ESPINOSA, Emilià. A: *Dovella*. 1983, setembre, núm. 10. A: *Polémica*, 1987, núm. 35. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Martínez Juliana, Antoni, picapedrer, sindicalista i polític (Eivissa 1907-Palma 1992). Es traslladà a Mallorca durant el anys vint. Des del final del decenni, treballà en la construcció. Membre destacat del Sindicat de Picapedrers.

fou secretari (1934) del Sindicat Únic del Ram de la Construcció, afecte a la Confederació General de Treballadors Unitària —CGTU. Militant del PCE des de 1931, fou empresonat per participar en l'organització de la vaga general revolucionària d'octubre de 1934. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Eivissa, on organitzà una vaga de protesta. Durant l'ocupació republicana de l'illa (agost-setembre de 1936), presidí el Comitè Antifeixista que la governà. Traslladat a Menorca, s'encarregà de la secretaria militar del Comitè Provincial. Al començament de febrer de 1939, fou nomenat secretari general del PCE a les Balears. Amb la caiguda de l'illa, fou detingut, jutjat i condemnat a mort, pena que li fou commutada per la de trenta anys. Passà per diverses presons de Menorca, Eivissa, Formentera, València i Mataró. El 1943, sortí en llibertat i tornà a Mallorca, on s'incorporà a l'organització clandestina del PCE. Reorganitzà el Comitè Provincial i dirigí el procés d'expansió del partit. Perseguit per la policia, el 1946 fugí a València, on fou successivament secretari de propaganda i secretari general del Comitè Regional del PCE. Detingut (1948), fou condemnat (1955) a trenta anys de presó. Traslladat a la presó de Burgos, tingué diversos enfrontaments amb el comitè del PCE a la presó. El 1964, fou posat en llibertat i tingué alguns contactes amb l'organització clandestina del PCE, però aviat es retirà de la lluita política activa. Crític amb la línia eurocomunista del PCE, fou candidat al parlament balear (1983) pel prosoviètic Partit Comunista Obrer Espanyol. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994; i «Martínez Juliana, Antoni». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. X, pàg. 291.

Martínez Lozano, Gonzalo, obrer socialista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la UGSOC, el maig de 1936 va signar el pacte amb el Secretariat Regional de la UGT que significava el reingrés dels sindicats escindits el 1934 en seguir les directrius sindicals de la USC. El pacte no es complí i els sindicats de la UGSOC ingressaren individualment i no col·lectivament a la UGT; els signants del pacte per la UGSOC restaran marginats de la nova direcció regional

ugetista en contra del que s'havia acordat. [DBM]

Martínez Macià, Josep, camperol i destacat anarquista local a Callosa de Segura (Callosa de Segura 1911-1942). Va dur a terme una destacada tasca revolucionària els anys 1930 com a membre de la CNT, sobretot durant la guerra civil. Morí afusellat. [JMSS]

Martínez Martínez, Juan, treballador del ram de l'aigua i sindicalista (Almucena, Almeria, 1927). Va arribar a Terrassa l'any 1942 i va entrar a treballar a Roca i Pou l'any 1951. Va ser un dels fundadors de les CCOO a Terrassa des de 1965. Militant del PSUC des del 1951. [JTH]

Martínez Martínez, Manuel, treballador del ram de l'aigua i sindicalista (Barcelona 1941). A principis de l'any setanta va començar a treballar en els moviments veïnals. Va formar part de la coordinadora del tèxtil de CCOO de Barcelona i de la coordinadora local de CCOO de Barcelona, com a membre de l'Associació d'Aturats de Catalunya durant els anys 1970-1972. Va començar a militar al PSUC el 1963. L'any 1969 fou condemnat i va ingressar a la presó Model de Barcelona. [JGS]

Martínez Montao (o Pintao), Vicenç, teixidor i associacionista (segle XIX). Teixidor de professió, dugué a terme una tasca molt activa entre els anys 1840 i 1841 en la formació de l'associacionisme obrer a Barcelona i en la lluita per la unitat d'acció dels treballadors de diferents rams. L'any 1840 va elaborar i signar els primers estatuts de l'Associació Mútua de Teixidors de Barcelona, al costat dels dirigents Josep Sugranyes i Josep Sort. El 15 de maig d'aquell any, la Diputació de Barcelona condemnà la creació de l'esmentada associació i, després d'una reunió amb els dirigents entre els quals hi era ell, en prohibí la legalització com a tal. A finals d'octubre de 1840 fou convocat a una reunió impulsada pel cap polític de la Diputació, amb la finalitat de solucionar la conflictivitat laboral existent entre patrons i treballadors del ram de teixidors. El primer de gener de 1841 participà en el banquet de treballadors celebrat en favor de la unitat obrera. Poc després, el 8 de gener, formà part de la comissió mixta de pa-

trons i obrers teixidors que es reuní a l'Ajuntament de Barcelona per tal de continuar negociant el desenllaç dels conflictes laborals. Junta-ment amb Sugranyes i Sort, fou reelegit per a formar part d'aquella comissió el mes de maig. Tot seguint la seva tasca en favor de l'associacionisme dels treballadors signà, el 28 de febrer de 1841, un document adreçat als diputats a Corts on s'exposava la situació de la classe obrera. Com a vocal tercer de la Societat de Protecció Mútua, el mes de març signà una circular que criticava l'actitud dels fabricants catalans que pressionaven les autoritats de l'Estat contra els treballadors, per mitjà de la premsa de Madrid. El 16 de juny va subscriure l'exposició dels obrers de Barcelona al general Espartero, on es denunciava el contraban de productes tèxtils i el perjudici que això ocasionava als treballadors del ram. (Vegeu: Andreu, Antoni.) L'octubre de 1841 signà a Sallent (Bages) el manifest que impulsava la Societat Protectora de Teixidors de Cotó del Principat de Catalunya, en un intent d'unificar en una sola organització les societats catalanes de teixidors des de Barcelona. [XPM]

Bibliografia: OLLÉ i ROMEU, Josep Maria. *El moviment obrer a Catalunya. 1840-1843*. Barcelona, 1973. BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Martínez Moto, Miguel, paleta i anarquista (Granada 1911-Saint Etienne, Loire, 1990). Fou detingut per primera vegada a finals de la monarquia alfonsina, quan va incitar les tropes a la sedició en una caserna de Granada. Fou jutjat per un tribunal militar que el va enviar al penal d'Ocaña, però l'adveniment de la República el va treure de la presó. Es va traslladar, primer, a Saragossa i, més tard, a Badalona, on es va afiliar al Sindicat de la Construcció de la CNT i s'ocupà de la preparació estratègica, provisions d'armament i organització de la defensa dels sindicats. Arran d'un atemptat contra la caserna de la guàrdia civil de Badalona, es va exiliar a França. Va retornar el 1936, en esclatar la guerra civil, i fou combatent a la 26 Divisió (ex-Durruti). S'exilià a França de bell nou el 1939 i passà pel camp de concentració de Vernet i per companyies de treballadors estrangers. A la fi de la guerra mundial es reintegrà a la vida organitzativa de la CNT. [PPB]

Bibliografia: *Cenit*, 19 febrer de 1991.

Martínez Mula, José, treballador portuari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era el president del Sindicat de Guardians de Mercaderies del Port de Barcelona l'agost de 1931, quan aquesta entitat s'adherí al Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona. [JIG]

Martínez Novella, Àngel, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil, fou enviat a Tarragona pel Comitè Regional de Catalunya de la CNT a fi de reforçar l'activitat propagandística anarcosindicalista. El 3 de desembre de 1936 havia estat nomenat delegat comarcal del departament d'Economia de la Generalitat, càrrec que ocupà fins al 15 de gener de 1937, quan li van retirar el carnet i fou expulsat de la CNT. [PPB]

Martínez Peñarrubia, Vicente, xofer i dirigent obrer comunista valencià (Iniesta 1933). Fou encarregat pel Partit Comunista en la formació de cèl·lules i el repartiment de propaganda en la vaga general de maig de 1962. Implicat junt amb altres estudiants i obrers en la Causa núm. 269/62, fou jutjat el febrer de 1963 per un consell de guerra i condemnat a dos anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar, pertinença a l'organització del Partit Comunista (a València), i activitats sindicals en favor de la vaga d'Astúries d'abril i maig de 1962. [RIRB]

Martínez Pérez, Santiago, reboster i comunista a Barcelona (segle XX). Durant el I congrés de la FOSIG, celebrat a Barcelona el 16 i 17 de gener de 1936, va ser elegit vicesecretari del seu comitè central. Militava en el Sindicat de Rebosters i Auxiliars de la Indústria Hotelera i Cafetera de Barcelona. Va ser també secretari del Comitè pro Federació Gastronòmica de Catalunya. [DBM]

Martínez Pons, Joan, fideuer, representant sindical i anarquista a Barcelona (segle XX). El setembre de 1911 fou delegat al I Congrés Obrer de la CNT en representació dels fideuers de Barcelona. En aquest congrés, féu una proposta en nom del Sindicat de Fideuers en la qual es criticava el sindicalisme de base múltiple i el cooperativisme com a solució empresarial dels treballadors. [XPM]

Martínez Prieto, Constanza, comunista (Madrid 1917-Barcelona 1996). Va arribar a Barcelona la tardor del 1936, fugint dels bombardeigs a què estava sotmès Madrid. Afiliada al PSUC, va treballar com a mecanògrafa als locals del partit. El 1939 s'exilià a França, on s'ocupà de nens refugiats. Després de l'ocupació nazi, va treballar com a enllaç de la resistència. Detinguda el 27 de juny de 1942 per la Gestapo, fou enviada, l'estiu de 1943, al camp d'extermini de Ravensbruck. Alliberada per les tropes soviètiques en acabar la guerra mundial, residí a França i dedicà bona part de la seva vida a la tasca pedagògica d'explicar per escoles i ateneus què foren els camps d'extermini. Va retornar a Barcelona poc abans de la fi del franquisme. [PPB]

Bibliografia: HUERTAS, JOSEP M. «Constanza Martínez, víctima del terror nazi». *El Periódico*, 12 gener 1997.

Martínez Prieto, Horacio, obrer de la construcció i anarquista (Bilbao 1902-París 1985). Va participar a les lluites socials des dels catorze anys. El 1923, a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, va patir el primer exili, i el 1924 va prendre part en els esdeveniments de Vera del Bidasoa contra la Dictadura. Va realitzar un viatge a Rússia, convidat pel Partit Comunista, i de retorn va escriure *Facetas de la URSS* (1932). Afiliat a la CNT a partir del 1932, va manifestar-se en contra de la pràctica insurreccional que portava a terme l'anarcosindicalisme, sota la influència de la FAI. Va exposar els seus punts de mira a *Anarcosindicalismo. Cómo haremos la revolución* (1932). Designat secretari general del Comitè Nacional de la CNT, va presentar la dimissió en el congrés de Saragossa (maig de 1936), però fou reelegit a començaments de la guerra civil, a través d'una votació de les diferents federacions locals. Va tenir una intervenció decisiva en els plens que la CNT va celebrar el setembre de 1936, en què va promoure la participació governamental de la CNT en els governs de la República i de Catalunya. Va dimitir del seu càrrec el novembre de 1936, però va continuar essent membre del Comitè Nacional de la CNT i de la Comissió Assessora Política i sembla que era el cervell del Comitè Nacional cenetista, dirigit per Marià R. Vázquez, Marianet. El 1937 va formar part de la delegació espanyola que, juntament amb Xena,

David Antona i Marianet, va assistir al congrés de l'AIT. El 1938 va publicar tot un seguit d'articles a la revista *Timón*, que dirigia Diego Abad de Santillán, i va dictar un cicle de conferències a la casa CNT-FAI de Barcelona, on es manifestà partidari de la constitució d'un partit polític anarquista que vertebrés el moviment anarquista. L'octubre de 1938 va participar a Barcelona en el Ple de Regionals del Moviment Llibertari (CNT, FAI i FIJL), on plantejà que la FAI havia d'ésser l'òrgan polític del moviment i la CNT havia de limitar les funcions a tasques econòmiques. Les seves intervencions foren molt polèmiques. El 7 de desembre de 1938 fou un dels representants de la CNT a la reunió que Negrín convocà amb totes les organitzacions polítiques i socials a la seva residència de Pedralbes per tal d'exposar-los la situació en què es trobava la República. El 1939 s'exilià a França, i el setembre de 1945 fou designat representant de la CNT al govern de la República constituït a l'exili mexicà per José Giral, on ocupà el ministeri d'Obres Públiques, fins a la seva dimissió el febrer de 1947. A l'exili es manifestà contrari al pacte amb els monàrquics de Joan de Borbó i enemic de la tendència «cincpuntista», que va acabar entenenent-se amb el sindicalisme franquista. El 1946 va publicar *El anarquismo español en la lucha política*, el 1947, *Marxismo y Socialismo Libertario* i un any després, *Anarquismo relativo. Crítica de los hechos y sugerencias revisionistas* (Mèxic 1948) i el mateix any 1948 firmava una «Carta a los presos de España», que fou molt polèmica. Objecte d'atac dels diversos sectors en què es dividí el moviment llibertari a l'exili, acabà abandonant la militància orgànica, i dedicà els darrers anys de la seva vida a una reflexió teòrica encaminada a la renovació de l'anarquisme. Fruit d'aquest esforç foren diversos estudis que han quedat inèdits i el llibre que publicà el 1966 sota el títol *Posibilismo libertario*. L'any 1969 el seu fill César M. Lorenzo realitzà una vehement reivindicació política de l'actitud del seu pare, molt crítica cap als sectors que l'atacaren, al llibre *Los anarquistas españoles et le pouvoir, 1868-1969* (París 1969). [PPB]

Bibliografia: *Polémica*, 1985, juliol-setembre, núm. 18 i 1985, octubre-desembre, núm. 19. PEIRATS, JOSÉ. *La CNT en la revolución española*. Tom 3. París, 1971. PEIRATS, JOSÉ. *Los anarquistas en la crisis política española*. Madrid, 1976.

Martínez Quílez, Antonio, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT, el 1939 formà part del primer Comitè Regional del Llevant de la CNT de la postguerra. [PPB]

Martínez Rizo, Alfons, enginyer industrial, intel·lectual i mestre racionalista, líder anarquista valencià (València 1877-? 1951). Fou un dels principals divulgadors de temes científics i sindicals a diverses publicacions de l'entorn llibertari, sobretot a partir de la proclamació de la Segona República: *Orto*, *Estudios*, *Tiempos Nuevos*, etc. Edità nombrosos llibres d'aquesta temàtica a la col·lecció Cuadernos de Cultura de València. El 1932 es va convertir en vicepresident del Sindicat d'Obrers Intel·lectuals de Barcelona. Durant la guerra, lluità a les columnes Ascaso i Durruti, al front d'Aragó, com a tècnic militar i cronista de guerra. En tornar a Catalunya, els anys quaranta, participà activament en la lluita antifranquista i col·laborà en diverses publicacions de l'exili republicà, com ara *Ruta* (França). Fou un important teòric de l'anarquisme espanyol a la dècada dels trenta. En les seves obres, analitzava les possibilitats econòmiques d'una revolució social llibertària. Donava gran rellevància al sindicalisme, bé que distingint entre comunisme llibertari i anarquia. El primer funcionava sempre en el seu pensament com a camí per atènyer la segona. [JNN]

Publicacions: *La urbanística del porvenir*. València, 1932; *La ciudad en el porvenir del comunismo libertario*. València, 1932; *El comunismo libertario expuesto por un ingeniero español*. València, 1932; *El amor dentro de 200 años*. València, 1932, 1945; *El advenimiento del comunismo libertario*. València, 1933; *Agrarismo, antecedentes estadísticos*. Barcelona, 1936; *Los Aguiluchos en Aragón*. Barcelona, 1937; *¡Venceremos!* València, s.a.

Bibliografia: PANIAGUA, Xavier, *La sociedad libertaria. Agrarismo e industrialización en el anarquismo español*. Barcelona, 1982. GÓMEZ TOVAR, Luis & PANIAGUA, Xavier, *Utopías libertarias españolas. Siglos XIX-XX*. Madrid, 1991.

Martínez Ruiz, Artur, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Va ser comptador en el segon comitè de la Federació Regional de Catalunya de la UGT (1925-27). [DBM]

Martínez Salas, Abelard, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Fou vicepresident de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre l'a-

gost de 1924 i l'agost de 1929, i president el 1930. També exercí com a secretari d'actes del segon comitè de la Federació Regional de Catalunya de la UGT (1925-27). La darrera responsabilitat que exercí es troba en l'Agrupació Socialista de Barcelona, refundada l'any 1934 pels sectors més espanyolistes del partit per a oposar-se a la USC, de la qual fou vocal. [DBM]

Martínez Sánchez, Josep, anarcosindicalista a Igualada (segle xx). Representà la CNT-FAI a l'Ajuntament igualadí que es va constituir el 31 d'octubre de 1936 i el març de 1938. El 1936 n'assumí la regidoria d'Economia i Finances. El maig de 1938 fou nomenat vicepresident del Comitè d'Enllaç Comarcal format a l'Anoia per la CNT i la UGT. [PPB]

Martínez Sansano, Vicente, obrer i dirigent socialista comarcal a Alacant (segle xx). En l'activitat política destaca el seu treball al periòdic *El Mundo Obrero*, on va contribuir amb importants reflexions sobre la revolució social, com la publicada el 21 de febrer de 1920 («Socialismo, sindicalismo y acción política»), en la qual plantejava que la tàctica cenetista sols es diferenciava de la socialista pel rebuig a l'acció política. L'1 de maig de 1922, va publicar a les planes de *Trabajo* l'article «La transformación social», on recomanava el cooperativisme per a evitar els extremismes russos. Fou vicesecretari de la Federació Socialista de Llevant del 1930, substituïda per federacions provincials el 1931. El 1931 era secretari del comitè de l'Agrupació Socialista d'Alacant. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor de l'Ajuntament d'Alacant pel districte 1r (oest) amb 912 vots. El 19 d'octubre de 1934 fou suspès del càrrec de l'Ajuntament per les autoritats governatives, i reposat el 29 de gener de 1936. Va ser membre de la comissió d'autoritats alacantines que va visitar Orà el juny de 1936. En esclatar la guerra civil, era membre del Comitè Provincial del Front Popular d'Alacant i de la Comissió Gestora de la Diputació Provincial d'aquesta província. [JMSS]

Martínez Saranau, José, descarregador i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou nomenat secretari de la Societat de Carregadors i

Descarregadors de Carbó Vegetal «La Protectora» del port de Barcelona, l'octubre de 1929, en la constitució d'aquesta entitat. El març de 1932 de nou hi exercia el càrrec de secretari. El setembre de 1934 fou elegit secretari de la Cooperativa de Treball al Carbó Vegetal «La Protectora». [JIG]

Martínez Segura, Emilio, treballador metal·lúrgic i sindicalista (Caniles, Granada, 1944). Va arribar a Catalunya l'any 1953 i el 1971 va entrar a treballar a Derbí i va començar a formar part de les Comissions Obreres, dins l'empresa, i a la Coordinadora de CCOO del Vallès Oriental. A partir de 1972 va militar en el PSUC, on fou responsable comarcal de Moviment Obrer el 1974, moment en el qual va ser detingut i va ingressar a la presó Model de Barcelona per mobilitzacions contra l'assassinat de Puig Antich. [JGS]

Martínez Sevilla, Domingo, descarregador i ugetista a Barcelona (segle xx). Fou elegit vocal obrer del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Carbó Mineral i Minerals el maig de 1932. El març de 1933, era president del Sindicat de Treballadors del Carbó Mineral de Barcelona adherit a la UGT. [JIG]

Martínez Soriano, Francisco, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (Almeria 1899-Angoulême, França, 1973). Va emigrar de jove cap a Terrassa, on s'afilià a la CNT i la FAI i exercí diversos càrrecs de responsabilitat al ram de la construcció. El 1936, en iniciar-se la guerra civil, es va allistar voluntari per lluitar contra les forces rebels. Pocs mesos després, fou reclamat a Terrassa per a col·laborar a la reguarda, incorporat a Sanitat. El 1939 s'exilià a França, on va continuar participant en les activitats de la CNT. [JLJ]

Martínez Torregrosa, Ángel, obrer, dirigent polític i sindical socialista (Madrid 1870-Alacant 1948). Desenvolupà la seva tasca principal a les comarques del sud del País Valencià. Els historiadors alacantins el consideren el promotor del socialisme de la ciutat d'Alacant durant la primera meitat del segle xx. El 1873 es traslladà a viure a Alcoi perquè el seu pare, que era guàrdia civil, hi fou traslladat. El 1892, després de fer el servei militar, entrà a la Fàbrica

de Tabacs d'Alacant com a peó de feines per al servei del taller de màquines. Es casà amb Carme Sierra Galiana i tingueren sis fills. El seu principal mestre fou Pablo Iglesias, amb qui mantingué correspondència sovint. Iglesias el va guiar en l'activitat socialista i societària que desenvolupà a Alacant. Fou un dels qui hi motivaren l'aparició del partit socialista el 1895. Entre 1901 i 1904 va estar al darrere de la creació del setmanari socialista *El Mundo Obrero* a Alacant i de la seva reparició efímera el 1920. En la tercera època del periòdic, que reapareixeria el 1927, en seria administrador fins al gener de 1934. Sovint va col·laborar en aquesta publicació. D'altra banda, va auspicjar la creació de la societat obrera La Feminista, formada majoritàriament per cigarereres, que dirigí Carmen Martínez. El maig de 1919 es constituí La Unió Tabaquera, dirigida per ell mateix, per Carmen Martínez i per Rafael Santana. Entre 1919 i 1920, la seva activitat sindical va conduir a la implantació de la jornada de 8 hores sense minva de jornal a la fàbrica de tabacs. En general desenvolupà una acció sindical moderada en connexió amb la Federació Tabaquera Espanyola. El 1921 crearen una cooperativa de consum, però va fracassar. En el congrés extraordinari del PSOE de l'estiu de 1920 fou l'únic delegat alacantí que va intervenir per manifestar les seves reticències davant els acords referits a la III Internacional. Durant la Dictadura, La Unió Tabaquera es mantingué al marge d'UGT i es consolidà com a sindicat obrer; progressivament estigué força influïda pel líder de la federació nacional Chacón, amb qui Ángel Martínez tingué fortes desavinences; per aquest motiu, fou expulsat de l'organització tabaquera que havia dirigit i creat. El gener de 1930 va presidir el congrés extraordinari de la Federació Socialista de Llevant, que se celebrà a Alacant. Hi fou elegit president de la federació, però aquest comitè regional tingué una vida curta perquè el novembre de 1931 la Federació Regional fou substituïda per federacions provincials. Fou president de la Federació Provincial Socialista d'Alacant. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor de l'Ajuntament d'Alacant pel districte 5è (Eixample) amb 979 vots. Ocupà una plaça de tinent d'alcalde de la ciutat d'Alacant el 1932. Fou suspès del càrrec de l'Ajuntament el 19 d'octubre de 1934 per les autori-

tats governatives. El 29 de gener de 1936 fou reposat en la regidoria de l'Ajuntament d'Alacant, d'on desapareixeria poc després de començar la guerra civil. [JMSS]

Bibliografia: GONZÁLEZ RAMOS, M. *Cartas autógrafas de Pablo Iglesias, fundador del PSOE, a Àngel Martínez*. Alacant, 1976.

Martínez Ugeda, José, llibreter i dirigent sindical anarquista a Alacant (Villena, l'Alt Vinalopó, 1912-l'Hospitalet de Llobregat 1981). Invàlid des dels 14 anys en ser atropellat per un tramvia, aviat ingressà a la CNT, on destacà com a dirigent a la Secció Local de Villena. En esclatar la guerra civil, ocupà càrrecs de responsabilitat a nivell local. El 1939 fou empresonat i reclus a les presons d'Alacant i de les Canàries. Posteriorment s'instal·là a l'Hospitalet, on regentà una llibreria. [XPM]

Martínez Yepes, Àngel, rabasser a Bonastre (segle XX). Dirigent del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Bonastre durant la guerra civil. L'any 1937 en va ser president. [RAM]

Martínez Zaragoza, Baltasar, miner i líder sindicalista al Berguedà (Lorca 1902-Castellnou-del-Ròse, França, 1988). Orfe de pare de ben jove, va emigrar amb la família a Barcelona, on ingressà aviat al sindicat de la construcció de la CNT. Va aprendre de llegir i escriure amb els companys de la CNT i fou alumne de Felipe Alaiz. Va ocupar càrrecs al sindicat i va col·laborar amb *Tierra y Libertad*. El 1930 va entrar a treballar a les mines de Fígols, va ajudar a reorganitzar el sindicat junt amb d'altres, era molt respectat per la resta de sindicalistes. Va integrar-se en un grup cultural de caràcter anarquista format per miners de Fígols. Va actuar a la vaga de tramvies el 1931 junt amb altres miners de Fígols. Va participar en els fets de gener de 1932, tot i que en un principi no va estar d'acord amb la revolta, manifestant-se totalment contrari i enemistant-se, seriosament, amb els que sí que n'eren favorables; finalment fou empresonat a la Model. Era conegut pels seus treballs presentats com el «duende de la mina». També va col·laborar a la *Solidaridad Obrera*, on cal destacar els articles contra el projecte de llei de Gil Robles que representava l'acomiadament gratuït. Com a membre

del sindicat de Fígols, controlava la borsa de treball de l'empresa. Durant la guerra civil, va ser un dels organitzadors de la columna Terra i Llibertat, i també membre del comitè de guerra d'aquesta columna. El mateix any va sortir al capdavant d'una centúria camí de Saragossa, fins que fou cridat per a organitzar la producció d'una mina de carbó de la zona. El 1939 fou empresonat a Burgos, però va poder sortir i marxà a França. El mateix any era internat al camp de Gour (França), fins que va ser reclamat per uns familiars i va anar a treballar a les mines de Rocamari, on va organitzar un grup de militants exiliats de la CNT. [JCR/JJR]

Bibliografia: *Cénit*, 26 de juny de 1988. RAFART, Josep & MONTANYÀ, Daniel. *La Guerra Civil al Berguedà (1936-1939)*. Barcelona, 1991. FLORES, Pedro. *Las Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981.

Martorell, Antoni, pagès i sindicalista a Valls (segle XX). Va participar en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a Vilanova i la Geltrú el novembre de 1916, en representació del Comitè d'Agricultors de Valls. Actuà com a secretari a la primera sessió del congrés. [PPB]

Martorell, Francesc, obrer tèxtil a Girona (segle XIX). El 12 de novembre de 1842 firmà una proclama proselitista. Consta com a vocal de la junta d'una associació obrera de la ciutat. [CR]

Martorell, Jordi, socialista a Barcelona i a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri del Poblenou. El mateix juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Martorell, Josep, comunista a Sabadell (segle XX). Militant del PSUC durant la guerra civil, era un fidel col·laborador de Josep Moix. Dirigent de la Federació Local de Sindicats de Sabadell, el setembre de 1937 fou elegit secretari de controls i afers locals de la Federació Comarcal de Sindicats. Va participar en el III congrés de la UGT de Catalunya, que se celebrà al

Palau de la Música de Barcelona el novembre de 1937, i fou un dels redactors del reglament del congrés. [PPB]

Martorell, Manuel, obrer naval i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del sindicat «La Naval» de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona), els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Martorell, Miquel, obrer tèxtil i sindicalista (segle XIX). El 10 de juny de 1864 apareix entre el signants del document favorable al socialisme dins el Partit Demòcratic. (Vegeu: Abella, Miquel.) El desembre de 1865, juntament amb Antoni Gusart i d'altres, firmà una carta dirigida al president del Consell de Ministres en què es demanava la lliure associació. L'abril de 1871 va ser membre de la junta de la Secció de Jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. Va continuar exercint el càrrec el juliol del mateix any. [MCC]

Martorell, N., sabater i sindicalista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Va ésser membre del Consell local compost per les seccions de les Classes de Vapor i Sabaters. El vuit d'octubre de 1873 la Comissió Federal li va remetre una carta per saber si el consell estava d'acord a pertànyer a la Federació Espanyola de l'Associació Internacional dels Treballadors. [MCC]

Martorell, Pau, rabasser al Vendrell (segle XIX). Dirigent rabassaire del Baix Penedès i un dels organitzadors de la secció local del Vendrell de la Federació d'Obrers Agrícoles. Els anys noranta participà activament en les lluites que els rabassers endegaren per defensar els seus drets. També contribuï a l'organització de la secció local dels boters del Vendrell i participà com a delegat seu en els 10è (1882) i 32è (1904) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Martorell, Remigi, sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la UGT, el 6 d'agost de 1936 representà el sindicat socialista al comitè del Front Antifeixista de Tarragona que es constituï a l'inici de la guerra civil. Al si del comitè s'ocupà de les funcions de Justícia. [PPB]

Martorell, Salvador, treballador d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació d'Arts Gràfiques, de la qual va ser secretari general. Es va exiliar a la Gran Bretanya, on va romandre durant tota la Segona Guerra Mundial i va ser el cap de la delegació del Secretariat Regional d'òrbita comunista. Després es va establir a França, on treballà de comptable a l'òrgan comunista *L'Humanité*. [DBM]

Martorell Gavalrà, Alfons, militant anarcosindicalista (Reus 1918). Començà a treballar als nou anys, i entrà en contacte aviat amb l'anarquisme. Fou un dels fundadors de les Joventuts Llibertàries de Reus el 1933. Com a llibertari participà en els fets revolucionaris del 19 de juliol de 1936. Va intervenir en la formació d'organismes autogestionaris, sobretot la Collectivitat de Transport Mecànic UGT-CNT de Reus, en la qual fou elegit delegat del sindicat de xofers i mecànics. El novembre de 1936 participà en la formació de la centúria Floreal de les Joventuts Llibertàries, i s'incorporà al front de Madrid a la columna Durutti. En la retirada republicana, s'exilià a França, on, reclòs a diversos camps de refugiats, en va mantenir en contacte amb l'organització sindical. S'hi quedà a viure. Col·laborà en la reconstrucció de la CNT a Reus durant la transició a la democràcia. Publicà el llibre *Crítica y estudio Social* (Reus 1986), la novel·leta en francès *L'amour. La guerre. L'idéal*, i les memòries *República, Revolució i exili. Memòries d'un llibertari reusenc* (Reus 1993). [PAN/AAC]

Martrat Porta, Jaume, pagès, lliurepensador i dirigent rabassaire (Martorell 1872-1969). Fundador de la Federació de Rabassers de Catalunya, amb seu a Martorell, n'exercí la presidència des de la creació de l'entitat el 1908 fins al 1923. El 1918 participà en un míting a Martorell al costat dels socialistes Nin i Comaposada. El 1919 col·laborà en actes propagandístics rabassaires per les comarques més vitícoles al costat de líders locals cenetistes. El 1922 col·laborà amb Lluís Companys a la fundació de la Unió de Rabassaires. Fou també el primer president d'aquesta Unió, encara que

per poc temps: des del 6 d'agost de 1922, en què l'assemblea constituent de l'entitat l'escollí president, fins al 26 de novembre del mateix any, en què presentà la dimissió. Malgrat aquesta i el seu progressiu allunyament de la Unió, participà encara en el congrés rabassaire del 6 de gener de 1923 i col·laborà a principis d'aquest any com a orador en mitings d'aquest sindicat rabassaire. Cal suposar que discrepàncies polítiques i sindicals amb aquests dos personatges l'apartaren del projecte de la Unió tan aviat. No obstant això, no abandonà el món cooperatiu i sindical rabassaire. D'un costat continuà exercint un paper destacat dins la important Unió Agrícola Cooperativa Martorellenca, fundada el 1902, en la qual seria president el 1923, a banda de vocal en altres períodes (1912, 1926); per l'altre costat, el 1931 fou el principal fundador de la Societat de Rabassaires de Catalunya, que pretengué infructuosament fer la competència sindical al camp a la Unió de Rabassaires. [JPV]

Martus (o Martrus), Josep, cooperativista a Manresa (segle XIX). Fou un dels signants de la carta publicada, juny de 1866, a *La Asociación de Barcelona*, sobre la que podria ser la primera cooperativa barcelonina, La Propagadora del Trabajo, i les seves incidències. (Vegeu: Benajes, Bartomeu.) Un escrit seu, *Memoria sobre la organización y aspiraciones de las Federaciones de trabajadores de España*, que apareix entre els publicats pel Primer Certamen Socialista celebrat a Reus (1885), el situa vivint a Manresa. [CR]

Maruenda Sentana, Josep, mestre i dirigent socialista a Villena (segle XX). Fou un dirigent socialista local a Villena, però les seves idees i la seva influència tingueren molta importància entre els dirigents de la província d'Alacant. En el context del desenvolupament inicial de la UGT, creada el 1904, i del PSOE, creat el 1905, a Villena, va obrir una escola laica al Centre Obrer de Villena, que es va organitzar com a cooperativa obrera. Va tenir una activitat destacada en el míting d'agost de 1908 organitzat a Alacant. Des de 1916 s'esforçà amb altres companys de partit de Villena per organitzar els jornalers de la comarca de l'Alt Vinalopó i pobles propers de les províncies d'Albacete i València. El juny de 1920 es va constituir la Fe-

deració Comarcal Agrària, amb el comitè central emplaçat a Villena, i el 1921 ingressaren a la UGT. El 1917 era segon tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Villena pel PSOE. El 6 de setembre fou detingut per la guàrdia civil per capitaner un dels grups de la vaga de 1917 a Villena. Va sortir de la presó, el maig de 1918, gràcies a l'amnistia decretada pel govern de Maura. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, continuà l'activitat política, encara que fora de l'Ajuntament. El 26 de febrer de 1930 fou designat regidor de l'Ajuntament de Villena per la meitat corresponent a regidors votats el 1917 en virtut del reial decret del 15 de febrer de 1930. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou el segon candidat més votat al districte primer, amb 649 vots, i elegit regidor. A l'Ajuntament, fou nomenat regidor síndic i va treballar per desenvolupar més l'ensenyament. Estigué al darrere de la promoció de l'ensenyament secundari i de la creació del Grup Ruperto Chapí, i també en iniciatives relacionades amb el desenvolupament de la reforma agrària. Es va presentar a les eleccions a Corts constituents de 1931, però no obtingué bons resultats. El 1934 fou detingut pels fets revolucionaris d'aquell any i posteriorment suspès de la seva regidoria municipal. A principis de 1936 hi fou reposat i va col·laborar habitualment en el setmanari *Frente Popular*, publicat a Villena des del 4 d'abril de 1936. [JMSS]

Bibliografia: COSTA VIDAL, Fernando. *Villena durante la segunda república. Vida política y elecciones*. Alacant, 1989.

Maruny, Joan, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, l'agost de 1931 formà part d'una de les comissions que es constituïren, dependents del comitè executiu, per afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. Militant del Sindicat Mercantil, era un dels dirigents de l'Oposició Sindical Revolucionària, que agrupava els militants bloquistes dins els sindicats de la CNT. Participà, com a delegat del Sindicat Mercantil de Barcelona, en la conferència regional que la CNT de Catalunya va celebrar a Lleida el desembre de 1931. Fou un dels responsables també del Socors Roig del BOC. Militant del POUM a partir del 1935, abandonà el partit en

plena guerra civil, arran de la repressió estalinista que es descabdellà a partir de maig de 1937. [PPB]

Marzal, Gregorió, pagès i sindicalista a Utiel, la Plana d'Utiel (segle xx). En representació de la Federació Agrícola de Societats Obreres del País Valencià, va participar al V congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que se celebrà a Saragossa els dies 22, 23 i 24 de maig de 1917, en el decurs del qual fou secretari d'una de les sessions, formà part d'una de les dues ponències i presidí el míting de clausura. Participà, també, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp «La Fraternal» d'Utiel, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. En el decurs del congrés firmà una de les ponències i tingué una participació molt activa en la majoria de debats. [MPMJ]

Marzo, Antonio, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que li fou revalidat el febrer de 1890 i que ocupa fins a l'1 d'agost de 1890. [TMS]

Marzo, Joaquín, pagès i sindicalista a Catarroja, l'Horta del Sud (segle xx). Va participar, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Catarroja, en el V congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que se celebrà a Saragossa els dies 22, 23 i 24 de maig de 1917. [MPMJ]

Mas, Esteve, activista obrer (segle XIX). Va signar amb altres, el 21 de febrer de 1873, un document dirigit als soldats, on se'ls exhortà a ser «soldats de la República Federal i no dels regiments». (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Mas, Francesc, barreter i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 va signar amb altres dirigents obrers barcelonins una proclama dirigida als soldats, on se'ls exhortà a no fiar-se de la República. (Vegeu: Achón, Antoni.) L'abril d'aquest mateix any va exercir el càrrec de vocal del Consell Pericial de la Federació de les Seccions de Barreterers d'Espanya,

un cop dimitit el Consell federal que tenia la seu a Sevilla. [CR]

Mas, Francesc, obrer fabril i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de l'Art Fabril «La Constança», de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Mas, Gabriel, camàtic d'equipatges i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou el president de la Societat de Treballadors del Transport d'Equipatges del Port de Barcelona «La Unió», quan aquesta va constituir-se el juliol de 1905. [JIG]

Mas, Ignasi, activista obrer a Castellterçol, Vallès Oriental (segle XIX). L'11 de maig de 1855 firmà un document dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Mas, Isidre, pintador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat el juny de 1870 a Barcelona, en representació dels pintadors de Barcelona. Va votar afirmativament els quatre dictàmens, tal com van ser proposats per la tendència bakuninista. [CR]

Mas, J., barreter i internacionalista a Barcelona (segle XIX). A finals de l'abril de 1872, figurà com a president de la Secció del Ram dels Barreterers de l'AIT a Barcelona, que convidà els obrers barreterers d'Espanya a associar-se i a formar la corresponent federació d'ofici. [CR]

Mas, Jacint, manobre i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació de l'Edificació. Igualment va formar del Tribunal Popular número u de Barcelona en representació del sindicat. [DBM]

Mas, Jaume, fuster i anarcosindicalista a Mallorca (segle xx). Durant els anys 1918-1919 fou secretari de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble de Palma, que va incloure durant un temps tant els sindicats socialistes com els cenetistes. [PPB]

Mas, Joan, obrer del ram de l'aigua i socialista a Catalunya (segle xx). En representació dels obrers de funció d'aigua i rams annexos, va participar en el congrés constituent de la Unió General de Treballadors que va tenir lloc al Cerele Socialista de Barcelona l'agost de 1888. [PPB]

Mas, Josep, pagès i sindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la Unió de Rabassaires, representà el sindicat pagès al Comitè Local de Tarragona del Socors Roig Internacional, en la seva constitució l'octubre de 1936. Al si del comitè, fou un dels dos secretaris d'organització. [PPB]

Mas, Lluís, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1897). Fou membre d'un grup que es reunia en el Cafè de l'Esperança a Gràcia. El van acusar de recaptar fons per a la compra d'explosius i adquirir, juntament amb altres acusats, la bomba que, presumptament, llançà Tomàs Ascheri el 7 de juny de 1896 en el carrer Canvis Nous de Barcelona, al pas de la processó del dia de Corpus. Després d'un llarg procés, ple d'irregularitats i falsedats, en el qual va defensar la seva innocència a desgrat de cruels tortures, fou condemnat a pena de mort el 28 d'abril de 1897 i executat. Dies abans de la seva execució, es reconcilià amb la religió i es va casar amb Salut Borràs, i així els fills d'ambdós quedaren legitimats. Davant l'escamot d'afusellament, cridà: «apropieu-vos més, homes». [MCC]

Bibliografia: REVENTÓS, M. *Assaig sobre alguns episodis històrics del moviment socialista*. Barcelona, 1925.

Mas, Mercè, activista obrera (segle XIX). Signà un document el novembre de 1853, juntament amb altres obrers empresonats, dirigit a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Mas, Miquel, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat comès per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [PPB]

Mas, Narcís, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El maig de 1870 constava com a secretari de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. [CR]

Mas, Tomàs, societatari (segle XIX). El 8 d'abril de 1855 es va traslladar juntament amb Joan Bertran a Sabadell, amb autorització expressa del governador i en representació de la Comissió Central de la Classe Obrera de Barcelona, amb la finalitat de reunir-se amb els paletes de la localitat, sota la presidència de l'alcalde, i cercar una fórmula d'avinença en les discòrdies del ram. [CR]

Mas Ballester, Manuel, rabasser a Castellví de la Marca (segle xx). Dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Castellví durant la guerra civil. En va ser el secretari l'any 1936. [RAM]

Mas Carulla, Dídac, dirigent republicà i societatari a Molins de Rei (segle xx). Fou el president de la Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, fundada el gener de 1904. Amb finalitat mutualista i de socors mutus, i amb una junta constituïda per dirigents del republicanisme local, aquesta societat va actuar sovint d'intermediària en la contractació de jornalers per part dels propietaris. [PPB]

Mas Cervera, Tomàs, obrer a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre desembre de 1937 i gener de 1939. [AGL]

Mas Fiol, Joan, fuster, sindicalista i polític (Palma 1895-1937). Dirigent destacat del gremi de fusters, fou president (1936) d'El Desenvolupament de l'Art. Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents del PCE a Mallorca. Presidí (1934) el Comitè Organitzador del Front Únic de Lluita contra el Feixisme i la Guerra Imperialista. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i condemnat a un any de presó. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou empresonat al castell de Bellver. El gener de 1937, fou posat en llibertat i assassinat. El gener de 1940, el Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Palma obrí expedient contra ell. [DG]

Mas i Casas, Salvador, treballador d'aigües carbòniques i sindicalista a Granollers (segle xx). Nascut a Barcelona, vivia a Granollers, on durant els anys de la Segona República fou un

dels dirigents de la CNT. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou un dels representants del sindicat anarquista al Comitè Antifeixista local. L'octubre de 1936, s'integrà a l'Ajuntament granollerí com a conseller de Proveïments. Es mantingué al càrrec fins al 16 de juliol de 1937, quan fou destituït pel delegat d'Ordre Públic de Granollers i comarca, Joan-Antoni Giménez Garay, que havia estat designat pel cap superior de policia de Barcelona amb la missió de substituir l'alcalde i els regidors de la CNT i detenir-los. Fou posat a disposició del delegat general d'Ordre Públic i ingressà a la presó Model de Barcelona el 23 de juliol de 1937, a l'edat de 41 anys, sota l'acusació de desafecció al règim. Sortí en llibertat el 5 d'octubre de 1937, per decisió del Jutjat d'Instrucció núm. 13 de Barcelona. Retornà a l'Ajuntament de Granollers, com a conseller, el 27 d'octubre de 1937, i no consta que fos substituït en el decurs de la guerra. Presumiblement s'exilià el gener de 1939. [PPB]

Bibliografia: GARRIGA I ANDREU, Joan, i altres. *Granollers 1936-1939; conflicte revolucionari i bèl·lic*. 2 vols. Barcelona, 1989-1990.

Mas i Casas, Valeri, contramestre fabril i sindicalista a Catalunya (?-? 1973). Membre de la CNT, fou actiu militant de la Federació Obrera de Granollers i un dels promotors del sindicat català de contramestres El Radium. Durant la Segona República formà part del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, i com a tal va participar activament en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant els fets d'Octubre de 1934, va prendre part activa als esdeveniments de Granollers, que foren protagonitzats per la CNT. En esclatar la guerra civil, fou un dels representants de la CNT en el comitè de proveïments. El novembre de 1936 fou nomenat, en substitució de Marià R. Vázquez, secretari general de la CNT de Catalunya. El gener de 1937 formà part del comitè d'enllaç entre la CNT, la FAI, la UGT i el PSUC i esdevingué conseller de Serveis Públics, Economia i Sanitat i Assistència Social en el govern de la Generalitat que es constituï el 5 de maig de 1937 (les carteres s'assignaren el dia 7), durant els enfrontaments que en aquestes dates tenien lloc a Barcelona i altres poblacions catalanes, i que es va mantenir fins al 29 de juny del mateix

any. El 1939 s'exilià a França, on va patir camps de concentració a Vernet a finals de febrer de 1939. Des de París, va formar part del Consell general del Moviment Llibertari en representació de la CNT. Deportat al nord d'Àfrica durant la Segona Guerra Mundial, va assistir, en representació d'Àfrica del Nord, al congrés de reorganització que la CNT va celebrar a París a començament de maig de 1945 i en dues ocasions fou membre del Secretariat Intercontinental. [PPB]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*, 30 d'agost de 1973. *Espoir*, 9 de setembre de 1973.

Mas i Givall, Florenci, serrador i anarcosindicalista (Castellserà 1900-Manresa 1941). El 1928 junt amb altres va organitzar la FAI a Manresa. Instaurada la República, va ser cofundador de l'Agrupació pro Cultura Faros, organització faista dissolta el 1933. També va ser cofundador de l'Ateneu Cultural Popular de Manresa que impulsava l'Escola Racionalista. Va participar activament en la vaga general revolucionària de gener de 1932 a l'Alt Llobregat i va ser deportat a Villa Cisneros. Durant uns anys va deixar l'acció sindical, però la va reprendre un cop acabada la guerra. Va ser empresonat l'octubre de 1939. [JSC]

Mas i Tió, Josep, torner i dirigent comunista a Ripoll (Ripoll 1895-?). Militant del Partit Comunista de Catalunya, va passar a formar part del PSUC. Fou un dels presidents del Comitè Antifeixista de Ripoll l'any 1936; posteriorment també va ser conseller de l'Ajuntament de la població. Es va exiliar a França, on va formar part del maquis. [JCP]

Mas i Vallmitjana, Joan, teixidor i dirigent sindical a Manresa (segle XX). Era líder de la societat obrera Societat Fabril Cotonera de Manresa i Comarca, que tenia més de dos mil afiliats el 1900. Era un bon orador i va ser el principal dirigent de la gran vaga del tèxtil de la Catalunya central i que va afectar les comarques del Bages, Berguedà i Osona la tardor de 1900. A l'inici de la vaga va ser detingut i el local social, clausurat. Tenia una actitud moderada: segons ell, la millora de la situació dels treballadors havia de venir per la intervenció dels poders públics per a parar els peus als fabricants i establir unes lleis socials efectives. De-

fensava la vaga com a arma de defensa obrera i també la necessitat d'una bona organització dels treballadors. [JSC]

Mas Musach, Josep, peó, ferroviari i comunista a Vic (segle XX). Durant la Segona República milità en el BOC i el 1933 fou elegit conseller municipal de Vic. Fou també elegit membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) el 1933. Participà en els fets d'Octubre de 1934, pels quals fou empresonat. Milità en el POUM i durant la guerra civil ocupà càrrecs de responsabilitat a la comarca. El 1939 s'exilià a França, on passà a militar en el MSC, fins a la seva mort el 1945. Possiblement és el mateix Mas que el novembre de 1931 formà part de la comissió que es constituí amb l'objectiu de redactar la tesi agrària del BOC. [PPB]

Mas Nicolau, Josep, pagès al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires local i, en representació seva, tinent d'alcalde a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Mas Ribas, Joan, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà el PSUC a l'Ajuntament bisbalenc que es va constituir el 4 de novembre de 1936. Fou president del Consell 4t. [PPB]

Mas Serna, Antoni, socialista a Crevillent, Baix Vinalopó (?-Tolosa de Llenguadoc 1963). Fou militant de la UGT i del PSOE a Crevillent, on durant els anys de la Segona República esdevingué regidor i alcalde. El 1939 s'exilià a Orà, d'on passà a Tolosa de Llenguadoc. Morí víctima d'un accident. [PPB]

Mas Valois, Pere, periodista, fotògraf i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el 1944 substituï Luis Antonio com a secretari del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. Detingut per la policia el desembre de 1944, a la presó fou convençut per a actuar dins el sindicat vertical i fou expulsat de la CNT. [PPB]

Mas-Gomeri, Josep, escriptor, sindicalista i anarquista (Barcelona, ?-1940). Actiu propagandista de l'anarquisme, col·laborà amb el pe-

riòdic *Avenir*, fundat el 1905 a Barcelona per Felip Cortiella, i el mateix any escrivia a *El Productor* un contundent article on acusava els reaccionaris de la col·locació de les bombes al carrer Ferran i a la Rambla de les Flors de Barcelona. L'any 1906 va escriure el fullet teòric «*E pur si muove...!*» *Refutación al libro «La razón contra la anarquía»*, de Josep Buxadé, bibliotecari de la Biblioteca Arús. Va col·laborar amb grups literaris modernistes i especialment amb el poeta Joan Uson, amb qui intentà ressuscitar *La Tramuntana* (1907), i amb qui posteriorment animà la revista satírica *En Títella* (1913-1914), *Terra Lliure* (1935) i el diari *Catalunya* (1937-1938). Dedicat al dibuix i a la pintura, il·lustrà també l'opuscle d'Oson *Doscents aforismes*. En el terreny del sindicalisme, el setembre de 1908 va participar en el congrés constituent de la Confederació Regional de Societats de Resistència Solidaritat Obrera, del Consell directiu de la qual va formar part el desembre de 1908, en representació dels metal·lúrgics. Col·laborà a *Solidaridad Obrera* i a *Tierra y Libertad*, on el 1916 es manifestava crític amb els sindicats, els quals acusava d'hipertròfia i de posseir una naturalesa «puramente práctica o comercial». [PPB]

Bibliografia: Riquer, Comas i Molas (dir.). *Història de la literatura catalana*. Vol. XI. Barcelona, 1988. NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983. CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. *Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Masaber, Josep, activista (segle XIX). Acusat, davant un consell de guerra, d'haver causat desordres laborals a la vila de Sitges, l'any 1855. [CR]

Masachs i Torrente, Domènec, impressor, obrer del tèxtil i tramviari, activista anarcosindicalista a Barcelona (Barcelona 1891-1965). Fill de família obrera del barri de la Barceloneta, des de molt jove treballà com a aprenent d'impressor, des d'on desenvolupà una certa consciència social. Amb només deu anys fou acomiadat del taller on treballava a causa del seu suport a la vaga general de 1902. Militant a la CNT, el 1911 entrà a treballar en un dipòsit de tramvies de la barriada de Gràcia, d'on seria acomiadat el 1919 amb motiu de la seva actuació a la vaga de la Canadenca. Un any més tard

fou jutjat i empresonat durant sis anys per resistència a l'autoritat. Residint a Sallent des de 1926, entrà a treballar en una fàbrica de teixits i decidí atemptar contra la vida del general Primo de Rivera, que visità Barcelona aquell mateix any. Armat amb un ganivet i camuflat entre el públic, intentà assassinar el dictador al seu pas per la plaça Palau, per bé que resultà frustrat per l'actuació de l'escorta policial. Jutjat i empresonat a Cartagena, fou amnistià l'abril de 1931, tornà a Barcelona i es relacionà amb grups esperantistes, naturistes i culturals. Iniciada la guerra civil, el 1936 ocupà un lloc de responsabilitat en el consell d'empresa de la col·lectivitat de La España Industrial. El 1939 fou empresonat per les forces franquistes i el 1942 pogué tornar al seu lloc de treball a la fàbrica de Sants. [XPM]

Bibliografia: MANENT I PESAS, Joan. *Records d'un sindicalista llibertari català*. París, 1976.

Masalleras Casellas, Antolí, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei, de la junta de la qual formà part el 1910. [AGL]

Masalles i Llord, Josep, sindicalista a Blancafort (segle XX). Fou membre del Consell municipal de Blancafort l'octubre de 1936 en representació de la CNT. [AMA]

Masana, Josep, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1888, i fins a l'agost de 1890, va participar en el comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Masanet Graner, Josep, escriptor, empresari teatral i revolucionari a Barcelona (segle XIX), conegut pel malnom de Geperut arran d'un defecte físic. Estudià al Seminari Conciliar de Barcelona. Fou oficial de la milícia urbana de la ciutat comtal i durant les bullangues de 1835 freqüentà el cafè La Noria, on es reunien els elements més radicals de la ciutat. Participà en els esdeveniments del 5 d'agost de 1835, que culminaren en l'incendi de la fàbrica Bonaplata, i s'atribuïa haver mort personalment el general Bassa. El setembre de 1835 fou detingut durant un temps. Treballà d'escriptor i en iniciar-se la regència d'Espartero, el setembre de 1840, fou nomenat escrivà de la Reial Audièn-

cia. El 1841 fou secretari de la Junta de Vigilància que presidí Joan Antoni de Llinàs i que inicià l'enderrocament de la Ciutadella barcelonina, per la qual cosa sofrí represàlies. Fou detingut durant un temps el 1842, arran de la revolta de la ciutat contra Espartero. El 1843 va participar activament en la revolta de la Jamància que va tenir lloc a Barcelona, i fou vocal de la Junta barcelonina. S'escapà de la ciutat i va desaparèixer poc temps abans de la capitulació de la Junta barcelonina davant les tropes governamentals. [PPB]

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, Josep M. *Les bullangues de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina (1835-1837)*. Vol. II, Tarragona, 1994.

Masats, anarquista a Sabadell (segle XIX). Fou un militant molt actiu, a les darreries de segle, de la Federació Obrera Sabadellenca. [PPB]

Mascarell, Joaquim, representant sindical i polític anarquista a Tortosa (segle XX). Fou membre destacat de la secció local tortosina de la CNT i nomenat representant al consistori de la ciutat en nom d'aquella organització. Fou regidor municipal des del setembre de 1937, un cop retornà la representació cenetista al consistori, ja passats els fets de Maig. [XPM]

Mascarell i Calvet, Manuel, vidrier i anarcosindicalista (Mataró 1900-Courbevoie, Illa de França, 1953). Va treballar a la Cooperativa del Vidre de Mataró, on formà part de la junta directiva. Col·laborador i amic íntim de Joan Peiró, va ser un dels fundadors del grup Solidaridad (1928) i, posteriorment, de la Federació Sindicalista Llibertària (1932). Fruit d'una ruptura entre militants anarcosindicalistes, i dins l'ambient de clandestinitat dels anys 1927-1928, es van formar dos comitès nacionals de la CNT, l'un a Badalona i l'altre a Mataró, encapçalat per Joan Peiró i Manuel Mascarell. Entre el 1929 i el 1930, d'acord amb Joan Peiró, va tenir contactes amb Àngel Pestaña per a aturar l'intent d'acceptació dels comitès paritaris per part de la CNT. El febrer de 1930, encapçalant una campanya per l'organització dels sindicats a Mataró, va insistir en la necessitat de legalitzar la CNT i de reconstruir els quadres confederals. Va col·laborar en la publicació de *Catalunya Llibertària*. Entre el maig i l'agost de 1931, Manuel Mascarell i Joan Peiró van ser

els delegats més destacats en el Ple Regional de Sindicats i en el congrés extraordinari de la CNT a Madrid, on van defensar les idees sobre les federacions d'indústria, creades per Joan Peiró, que van inspirar el moviment ideològic del trentisme. Va ser un dels militants més actius i rellevants d'aquest corrent dins la CNT, i es va destacar en campanyes d'agitació arreu de Catalunya i Espanya, on divulgà els principis de la ideologia trentista, com la democràcia a l'interior del sindicat i el respecte a les idees dels seus militants, entre d'altres. Procurà, juntament amb Joan Peiró, preservar l'ortodòxia anarcosindicalista i així es va oposar successivament a la creació del Partit Sindicalista d'Àngel Pestaña i als intents dels sindicats de Sabadell d'apropament al marxisme. En escindir-se els sindicats d'oposició, s'ocupà de llur secretaria dins el comitè regional. Va signar el document de constitució de l'Aliança Obrera de Catalunya (16-XII-1933) com a representant dels sindicats d'oposició. El 1933, va assistir al ple regional de la CNT i presentà una ponència en conjunt amb Ramon Porté (Montblanc), en la qual es manifestava favorable a la proposta de Josep Moix de Sabadell de potenciar els principis apolítics i l'acció directa de la CNT. Després dels fets d'Octubre de 1934, Joan Oliver va anar a la Cooperativa del Vidre de Mataró a parlar amb ell i amb Joan Peiró sobre la possibilitat d'unificar la CNT i van arribar a l'acord de negociar la reincorporació dels sindicats d'oposició. Com a secretari del Comitè Nacional dels Sindicats d'Oposició, va assistir al Congrés Confederal de Saragossa (maig de 1936) i acceptà l'ingrés a la CNT. En esclatar la guerra civil, participà en el comitè local antifeixista de Mataró i formà part de diferents comissions del govern municipal com a representant de la CNT. Cap a l'any 1937, va ser secretari del Comitè Regional de l'AIT a París i més tard a Brussel·les. Va manifestar-se en contra de la participació de la CNT en el govern durant la guerra civil. [MCR]

Mascaró, Joan, sabater a Maó (segle XX). Delegat dels sabaters de Maó al Primer Congrés de Sabaters Balears celebrat a Alaró el 14 de març de 1915 i en el qual es creà la Federació Balear de Sabaters. Va participar, també, en el sisè congrés de la UGT balear, celebrat a Palma els dies 1 i 2 de novembre de 1930 i en el qual

va formar part de la ponència 3, que tractava temes d'ensenyament, cultura i qüestions polítiques. [JBP]

Mascaró, Pere, teixidor de colors i societatari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la Comissió mixta que va negociar el conveni de ram, signat el 19 de febrer de 1855. El 26 de gener de l'any següent, denuncià, juntament amb Tomàs Alsina i Jaume Sisera, un fabricant del ram que no complia, segons afirmaven, els compromisos signats en el citat conveni. [CR]

Mascaró Rosselló, Joan, polític (Alaior, Menorca, 1914-Marsella 1989). Militant del PCE, durant la guerra civil fou delegat de reforma agrària de Menorca i director de l'òrgan comunista *Nostra Paraula*. Després de la guerra, s'exilià a Tolosa de Llenguadoc. [DG]

Mascaró Salord, Joan, polític (Ciutadella, Menorca, 1889?-Palma 1939). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de la Federació Obrera de Ciutadella. Militant del PSOE, fou alcalde de Ciutadella durant la guerra civil. Amb la rendició de Menorca, fou detingut, condemnat a mort i executat. [DG]

Masdeu, Josep, pagès i dirigent societatari a la Selva del Camp, Baix Camp (segle XX). Destacat dirigent societatari a la comarca del Baix Camp, el desembre de 1912, quan es va constituir, fou nomenat president de la Societat Agrícola de la Selva del Camp. Va participar en mitings i actes de propaganda a diverses poblacions de la comarca. El 25 de maig de 1913 participà, com a delegat dels pagesos de la Selva del Camp, en l'assemblea d'agricultors que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. En representació d'aquesta federació, va participar en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que va tenir lloc a Vilanova i la Geltrú el 21 i 22 de novembre de 1916, en el decurs del qual va firmar una de les ponències. [PPB]

Masdeu, Ramon, sindicalista (segle XIX). Elegit tresorer de la Unió de Treballadors del Camp pel congrés celebrat a Barcelona els dies 18-22 de maig de 1873, va dimidir el 21 de novembre

següent, amb la resta de la junta, en haver-se separat de l'AIT la secció de Reus. [JBP]

Masdival, sindicalista a Premià de Mar (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del sindicat de Premià de Mar. [XPM]

Maseras, Francesc, obrer de la construcció i sindicalista a Vallcarca, el Garraf (segle XX). Treballador a l'empresa de Ciments Fradera, de Vallcarca, i militant de la CNT, va formar part de la junta directiva del sindicat i fou un dels dirigents de les vagues que tingueren lloc durant el 1931. [PPB]

Maseras, Miquel, activista obrer (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 va signar un document, junt amb altres líders obrers, en què s'alertava els soldats contra la propaganda republicana. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Maseras, Ramon, filador i activista societari (segle XIX). Fill d'un liberal compromès i víctima de la repressió a Vilanova i la Geltrú. Els mesos de juliol i agost de 1854 va intervenir activament en el conflicte de les màquines selfactines al costat, entre d'altres, d'Antoni Gual i Josep Barceló. L'actuació d'aquests líders, considerats intransigents i radicals, va ésser minvada per la influència de Pascual Madoz, governador de Barcelona entre l'agost i octubre de 1854, que es va atribuir el mèrit de l'arraconament dels tres filadors enfront del sector moderat del ram; segons va dir a les Corts el 19 de maig de 1855, aquests comprometiën a tota l'associació. La victòria del sector moderat dels obrers filadors no fou total i ell va continuar essent considerat un dels principals capdavanters obrers. Restablerta la Milícia Nacional pel general O'Donnell, el novembre de 1854 va ésser primer tinent de la companyia del tercer batalló de la Milícia de Barcelona. El 19 del mateix mes de novembre fou elegit compromissari pel districte de Sant Agustí, en les eleccions municipals de Barcelona. Durant el primer semestre de 1855, sense resoldre encara el conflicte de les selfactines, va continuar lluitant contra la introducció d'aquestes màquines, fet que va induir Laureà Figuerola, en un discurs a les Corts del 19 de maig de 1855, a con-

siderar Maseras i Josep Barceló individus indesitjables, «que deben ser sometidos a la acción de los tribunales». El 15 de març de 1855 va signar, junt amb els directores de les societats obreres més importants de Barcelona, un escrit adreçat al governador civil en el qual es deplorava els excessos comesos en alguns conflictes laborals de certes localitats industrials de Catalunya. Pocs dies després va actuar a Sabadell, com a mitjancer en els conflictes laborals, al costat de Josep Gual i en nom de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera. El 24 de maig formà part de la comissió mixta d'obrers i patrons per a dirimir en els conflictes laborals, constituïda arran del ban dictat el 30 d'abril d'aquell any pel governador de Barcelona i que minvava el funcionament de les associacions obreres, limitant-les al marc estricte d'«obras filantrópicas»; la comissió desaparegué un mes després, junt amb les altres societats obreres catalanes, en iniciar-se el comandament del capità general Juan Zapatero y Navas, que va publicar un ban que arremetia, *manu militari*, contra la classe obrera. Pocs dies després, el 2 de juliol, va esclatar la vaga general a Catalunya, dictada per la Junta Central de Directores de la Classe Obrera; durant la vaga, junt amb tres dels representants obrers de la comissió mixta, va formar part del comitè de vaga i com a membre d'aquest comitè signà un document, el 5 de juliol, en el qual es declarava la continuació de l'acció reivindicativa fins que tornessin de Madrid els comissionats obrers enviats allí per a demanar a Espartero les deu hores de treball i la lliure associació. El mateix 5 de juliol, quan es complia un mes de la sentència de mort dictada contra el filador Josep Barceló (executat el 6 de juny d'aquell any), va encapçalar la multitud que acudí al lloc de l'execució i va jurar prendre venjança de la mort del camarada i amic. Aquest acte desencadenà les iras del general Zapatero, que va començar una forta repressió dins la qual es troba l'ordre de detenció dels qui havien assistit a l'acte en record de Barceló; davant aquestes ordres de captura, ell i altres dirigents de la classe obrera van cercar refugi en la clandestinitat i l'exili, de manera que, encara que la vaga va continuar, la comissió directiva es va sentir afectada. Cap al 3 d'agost va ser requerit pel fiscal militar i, davant la incompareixença, el 23 del mateix mes el governador civil n'or-

denà la captura. Possiblement es va exiliar a París, des d'on va escriure, el 14 de setembre de 1855, a la premsa de Barcelona per reivindicar la seva honra enfront de les calúmnies que s'alçaven contra ell; en aquest escrit aclaria que no es va passar als carlins i recordava que la seva conducta com a dirigent obrer havia meregut la confiança del governador civil per actuar com a mitjancer en els conflictes laborals. Va tornar a ésser citat pel fiscal militar el 28 de març de 1856 i davant la incompareixença el fiscal va insistir un mes després a l'alcalde de la ciutat. El 24 d'abril d'aquell any, l'Ajuntament de Barcelona va manifestar que ignorava el lloc de la seva residència. [TMS]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bieni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Maseras i Galtés, Alfons, escriptor i socialista (Sant Jaume dels Domenys, el Baix Penedès, 1884-Tolosa de Llenguadoc 1939). Autor prolífic, d'arrel romàntica, s'inicià molt jove en la literatura i conreà pràcticament tots els gèneres literaris, des de la novel·la a la poesia, passant pel teatre, el conte i la narrativa, i col·laborà en nombrosos diaris i revistes, de Catalunya i de França, on residí durant llargues estades. Políticament, milità en el republicanisme federal i a l'Esquerra Catalanista de Rovira i Virgili, fins que va ingressar a la Unió Catalanista a l'època en què era presidida per Martí i Julià i en un moment en què s'estava definint com una organització socialista. El 8 de juliol de 1923, en l'assemblea fundacional de la USC, en fou elegit membre de la junta directiva, com a vocal de la secció de propaganda. Sense tenir un compromís polític gaire intens, fou col·laborador de la *Justícia Social*, i el setembre de 1931, una vegada proclamada la Segona República, es manifestava des de les pàgines de l'òrgan socialista a favor del dret a l'autodeterminació de Catalunya. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona 1987. CORREIGER, Montserrat. *Alfons Maseras: intel·lectual d'acció i literat*. Barcelona, 1985.

Masferrer, Albert, anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels redactors i col·laboradors habituals del setmanari àcrata, escrit en català,

La Tramontana, que va aparèixer a Barcelona des de l'1 d'agost de 1907. [TMS]

Masferrer Vilaseca, Llorenç, polític (Barcelona 1914-1992). Durant la Segona República, s'afilià al BOC i a la Joventut Comunista Ibèrica, de la qual fou secretari d'organització (des de 1932). Formà part dels grups de xoc del BOC a les vagues barcelonines. El 1933 fou també membre del comitè central del BOC. Durant els fets d'Octubre de 1934, comandà el grup de membres del BOC que, a Sant Cugat, proclamaren una llei que donava terres als rabassaires i després es dirigiren a Sabadell per instaurar la República Catalana. Amb la fundació del POUM (1935), hi ingressà. L'açament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Palma, on complia el servei militar. Fou jutjat i condemnat a mort (desembre de 1937). Després de la guerra, continuà a Palma i establí un taller de plomes estilogràfiques. Reorganitzà el POUM a Mallorca, en contacte amb Barcelona. El 1945, fou detingut i condemnat a sis anys de presó. El 1951, s'exilià a l'Uruguai i esdevingué executiu d'una marca de xiclets. Tornà a Barcelona durant el decenni dels setanta i es retirà de la política. [DG]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya. 1919-1939*. Vol. I. «Història del BOC». Barcelona, 1974; i *Sisif i el seu temps*. I «Costa avall». Barcelona, 1990; GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994; «Masferrer Vilaseca, Llorenç». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. X, Palma, 1988, pàg. 313-314.

Masgrau, Salvador, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932 fou nomenat membre de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació del districte IV de la ciutat. [MPMJ]

Masllorrens Riera, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Masmano Pardo, Joaquim, picapedrer i comunista a Barcelona (segle XX). Originari de la població valenciana de Bunyol, a comença-

ments dels anys vint fou un dels fundadors de la Federació Comunista de Llevant. Emprésanat a Xiva a finals d'octubre de 1924, a les acaballes de la Dictadura de Primo de Rivera va passar a residir a Barcelona, on l'agost de 1930 formava part del comitè de la Federació Comunista Catalanoblear (FCCB), que fou expulsat pel Comitè Executiu del PCE. Membre fundador del BOC, va pertànyer al seu Comitè Central i continuà com a membre del Comitè Executiu de la FCCB, tot mantenint una actitud molt crítica envers el PCE. Fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte setè (Sants) de la ciutat de Barcelona i a les eleccions a Corts constituents del 28 de juny de 1931 per Barcelona capital. Acusat d'inactivitat dins el partit, era membre de la fracció que es constituïa dins el BOC partidària del reingrés al PCE, al qual finalment s'adherí després d'ésser expulsat del BOC l'agost de 1931 a través d'una carta oberta que va publicar a *El Heraldo Obrero* del 8 d'agost. Participà en l'alçament que els anarquistes varen promoure a l'Alt Llobregat el gener de 1932 i fou deportat durant un temps. Quan es constituïa el Partit Comunista de Catalunya el mateix 1932, n'esdevingué membre i el representà com a candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, del novembre de 1932, per les circumscripcions de Barcelona ciutat i província, Girona i Tarragona. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Masmiquel i Vinyoles, Josep, pagès i sindicalista a Riudarenes, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Vendes de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Masnou, Alexandre, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Masnou, Joaquim, representant sindical a Roda de Ter (segle XX). Fou delegat al Ple Re-

gional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Oficis Diversos de Roda de Ter. [XPM]

Masó o Massó, obrer del vidre i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, va presentar el sindicat del vidre de Badalona, que integrava 1.300 afiliats, a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona el maig-juny de 1931, i al Ple Regional, que se celebrà també a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Masó, Francesc, treballador de l'alimentació i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de l'Alimentació de Badalona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [PPB]

Masó, Josep, camperol, sindicalista a Olot (segle XIX). Va ser secretari de la Societat d'Obrers Camperols d'Olot (Garrotxa), l'any 1872. Amb aquest càrrec va signar un comunicat en què s'expressava la voluntat de convocar a Barcelona un congrés de camperols amb data 1 de març del mateix any. [CR]

Masó March, Albert, traductor i militant revolucionari (Barcelona 1918). Estudià a l'Escola Blanquerna de Barcelona. Va començar a militar a les Joventuts del BOC de Gràcia a començaments de 1934. El 6 d'octubre de 1934 va participar activament en la vaga general i, amb la rendició de la Generalitat, va formar part de la columna militar de l'Aliança Obrera que va marxar cap a l'Arrabassada i arribà a Sant Cugat, on després d'enfrontar-se amb la guàrdia civil es va dissoldre. El 1935 Josep Rovira el va animar perquè entrés a formar part dels «gabocs», els grups d'acció del BOC, que després continuaren essent-ho del POUM. Va realitzar accions per encàrrec dels sindicats mercantil i tèxtil i va tenir una actuació destacada durant la vaga mercantil del juny de 1936. Esporàdicament havia col·laborat a *La Batalla* i a *L'Hora*. En esclatar la guerra civil, va participar en els combats del dia 19 de juliol a Barcelona, on fou ferit. Marxà amb la primera columna de voluntaris del POUM cap al front d'Aragó, primer en el sector de Saragossa i

després en el d'Osca, on tornà a ser ferit i evacuat cap a Barcelona. Després d'un breu període de convalescència al sanatori d'Alp, retornà al front d'Osca, on assolí el grau de tinent a la Divisió 29. Estant a Barcelona va participar en els fets de Maig de 1937 i, en plena repressió contra el POUM, fou detingut per enganxar pasquins que acusaven el govern Negrín d'ésser el govern de la contrarevolució. Va romandre a la presó Model de Barcelona de juliol a novembre de 1937. Després de portar a terme una important acció destinada a contrarestar la persecució estalinista contra el POUM, el febrer de 1938 va entrar a l'Escola Militar d'Estat Major, des d'on va retornar al front. Exiliat a França, durant la guerra mundial va ser detingut per activitats relacionades amb el POUM i va romandre dos anys a la presó de la Santé de París (1939-1941). Va tornar a ser detingut pels alemanys la primavera de 1944. Desvinculat del POUM després de la guerra mundial, va militar en organitzacions franceses d'esquerra revolucionària i va col·laborar en publicacions com *L'Internationale*, *Pouvoir Ouvrier* i, sobretot, *Socialisme ou Barbarie*. Sovint utilitzava els sobrenoms de Vega i Maille. L'any 1972 va retornar al POUM i s'integrà al seu Comitè Executiu, que residia a París. Juntament amb Wilebaldo Solano, l'any 1975 va publicar *Tribuna Socialista*, on utilitzà el sobrenom de Julio Gil, i encapçalà el nucli partidari que el POUM potenciés el reagrupament dels marxistes revolucionaris. El setembre de 1975 fou un dels organitzadors de la campanya que es realitzà a París contra les sentències de mort dictades per Franco. Residí a Barcelona, on intentà la reconstrucció del POUM, de 1976 a 1979. [PPB]

Bibliografia: GOTTRAUX, Philippe. *Socialisme ou barbarie, un engagement politique et intellectuel dans la France de l'après-guerre*. Lausanne, 1997. PAGÈS, Pelai. *La presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra*. Barcelona, 1996. ROSA, Carmel-Roc. *Quan Catalunya era revolucionària*. Salt, 1986.

Masot, sindicalista a Flix (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del sindicat de Flix, que comptava amb 270 afiliats, al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [PPB]

Masplà Suades, Valentí, pagès, polític, sindicalista i escriptor (Balsareny 1902-1991). A principis dels anys trenta exercí el càrrec de secretari local de la Unió de Rabassaires. Durant els anys 1934 i 1936 ocupà l'alcaldia de Balsareny per ERC. La seva actuació es caracteritzà per una gran prudència i un declarat suport al proletariat i al camperolat balsarenyenc. L'any 1976 va escriure l'obra *Crònica de Balsareny*. [FSS]

Masriera, Baldiri, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Masriera, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Massachs, Josep, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou dirigent i organitzador de la Federació Local de la CNT de Vilafranca, durant els anys trenta, en què ocupà diferents càrrecs de responsabilitat. [RAM]

Massagué, Rafel, socialista a l'Estartit, el Baix Empordà (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'octubre de 1932, en el moment de la seva constitució, presidia la junta directiva de la USC de l'Estartit, l'única que existia al Baix Empordà. [MPMJ]

Massagué Boada, Antoni, cal Genet, pagès per compte propi i activista políticossindical (el Pont d'Armentera 1920). Germà de Joan. Abans de la guerra, era afiliat al POUM, ajudant de l'organització del partit a la comarca com consta a Aiguamúrcia. A la guerra, ingressà a l'Escola Popular, si bé després renuncià a ser voluntari i s'incorporà a la lleixa que li va correspondre en ser cridat al servei. La benemèrita va escriure d'ell, el maig de 1943, que havia participat en actes contra persones, i assenyalava que la seva residència actual era a la població. El juliol, en una fitxa personal gestada a instàncies del jutge instructor de la Causa General a Tarragona, s'hi afegia que participà en l'incendi de l'església parroquial. Acabava assenyalant que no havia passat per un consell de guerra. El maig de 1996 residia a Barcelona. [AGT]

Massagué Boada, Joan, cal Genet, pagès per compte propi i activista politicossindical (el Pont d'Armentera 1915). Durant la República va estar afiliat al BOC i com a tal va formar part de la constitució de l'Aliança Obrera comarcal de Valls, per la qual cosa era un dels dirigents més importants del municipi i de la comarca. El maig de 1936 era el president de la Societat de Professions Diverses del Pont d'Armentera, adscrita a la UGT, segons consta al document emès al Secretariat Regional de la UGT de Catalunya, entitat, d'altra banda, que es constituí el març de 1933. L'agost de 1936, en qualitat de membre i president del Comitè Local Antifeixista en representació del POUM, signà conjuntament amb un altre component les actes d'ocupació de sis finques urbanes, que ratificà i amplia l'octubre de 1936, en qualitat de president del Comitè, ja que signà conjuntament amb l'alcalde la relació de dotze finques urbanes ocupades. Va dimitir el juliol de 1937. Va ser també un dels dirigents de la collectivitat del Pont. Component de la lleva del 34, el juny de 1937 encara no era al front perquè estava declarat per a serveis de rereguarda. Les autoritats civils i militars de la postguerra l'acusaren despietadament, i assenyalant que havia estat l'inspirador i dirigent dels excessos que s'havien produït, i una de les persones d'acció que capitanejà patrulles o, si més no, hi havia tingut una actuació destacada. Acabada la guerra, s'exilià. Demanà per retornar a Catalunya el 1955. L'abril de 1996 residia a França. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Massagué Rodríguez, Jaume, comunista a Sabadell (segle XX). Militant del POUM, formà part del Sindicat d'Empleats i Tècnics, dependent de la UGT, que el 31 de juliol de 1936 passà a formar part del Front d'Empleats i Tècnics, creat a partir de la fusió del Sindicat d'Empleats i del Sindicat de l'Element Directiu. Durant la guerra civil del 1936 col·laborà a *Impuls* i pel març de 1937 era al front, combatent a Monflorit. També durant la contesa va arribar a comandant de l'exèrcit de Llevant. Exiliat el 1939 a França, va combatre amb els maquis. [TMS]

Massamun, Faustí, obrer del cànem i internacionalista (segle XIX). A partir del desembre de

1872 formà part del consell interí de la Federació d'Ofici d'Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, que va convocar un congrés d'aquest ofici per al 2 de febrer de 1873, a Barcelona. [JCR]

Massana, Antoni, obrer de la construcció i sindicalista a Igualada (?-Perpinyà 1966). Actiu militant de la CNT a la comarca de l'Anoia, durant els anys de la Segona República fou un dels dirigents del sindicat local de la construcció i membre de la junta de l'Ateneu Pervindre. Participà en actes de propaganda i es manifestà partidari de la minoria trentista. Exiliat a França el 1939, va morir-hi a l'edat de 87 anys. [PPB]

Massana, Pere, jornalero a Avinyonet del Penedès (segle XX). Dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT i de la Collectivitat Agrícola d'Avinyonet. Va ser secretari de la collectivitat l'any 1937 i representant d'aquesta al Ple Regional de Sindicats Camperols de Catalunya de la CNT d'aquest mateix any. [RAM]

Massana, Teodor, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou dirigent i organitzador de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT a Vilafranca, i representant d'aquesta federació al Ple Municipalista de la CNT de l'any 1938. [RAM]

Massana Atxet, Josep, sindicalista a Sant Martí Sarroca (?-Mallemort, França, 1947). Membre de la CNT, el 19 de juliol de 1936 formà part del Comitè de Defensa local. L'octubre de 1936 va marxar com a voluntari, amb la columna Ascaso, al front de Madrid; allà es trobava en acabar la guerra. El gener de 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. Va morir d'un accident de moto. [PPB]

Massana Bancells, Marçalí, Panxo, mecànic, militant de la CNT i de les joventuts llibertàries (Berga 1918-Mas Letallet, Foix, 1981). Fou educat per un consell de família a causa de la mort dels pares. Va passar gran part de la infantesa a Solsona, on tot cridant pels carrers va proclamar la República el 14 d'abril de 1931 junt amb altres nois. Als 13 anys va entrar d'aprenent de manyà a Can Rodergas de Berga. Militant de la CNT als quinze anys, per atzar

més endavant comprendrà la dimensió de l'anarcosindicalisme. Quan es produí l'aixecament del juliol de 1936 s'integrà al Comitè de Milícies Antifeixistes de Berga. L'agost del mateix any s'allistà a la columna Terra i Llibertat, amb la qual va intervenir momentàniament al front madrileny. Més tard abandonà aquesta columna i es passà a la d'Hilario Zamora, transformada en Carot i Castan. El 25 d'abril de 1938 se'l nomenà tinent d'infanteria amb destinació al front d'Aragó. Acabada la guerra, el 4 d'abril de 1939 ingressà al camp d'Albatera, Alacant. L'agost del mateix any fou traslladat al sanatori de Portaceli, el Camp de Turia transformat en presó. El novembre de 1939 va ser traslladat a la presó de Manresa, d'on passà a la Model de Barcelona, la primavera de 1941, en espera del judici. Fou condemnat a 15 anys de presó, acusat d'haver estat oficial de la República i per altres motius. A finals de 1941 se'l traslladà a Yeserías, Madrid. Poc temps després se li va atorgar la presó condicional a la Model. El 1942, però, se li tornà a demanar l'ingrés total; ell no ho acceptà i va fugir a Berga. Durant aquest temps va aprendre els passos de muntanya amb el Borní de Peguera. Finalment, per la pressió de la guàrdia civil, va fugir a França. El 1943 s'instal·là a Tarascon, on va organitzar el seu primer grup armat. Allà també va entrar en contacte amb la CNT exiliada. El primer acte del grup guerriller va ser a Espinalbet, Castellar del Riu, el 1947, van entrar a l'església i agafaren els diners dels assistents. En el mateix viatge van fer explotar pals d'alta tensió a la Nou de Berguedà. El mateix any va ajudar a passar la frontera a Peirats, secretari del comitè nacional del MLE i de la CNT, per portar-lo al cementiri de Berga, on es va fer una reunió d'enllaç entre el comitè a l'exili i el de l'interior. Mentre portava a terme tota aquesta activitat, va fer servir una documentació falsa: de Bartolomé Rota i Bonet, que sembla que era un treballador de l'empresa de la colònia Rosal, al Berguedà, que durant la guerra fou executat. El novembre de 1947 ell i el seu grup van assaltar un comboi per apoderar-se dels diners setmanals de les mines de carbó Borja, de Fígols. Van fracassar i això també va impedir el pla de Massana i Sabaté d'aïllar Barcelona. L'any de més activitat fou el 1949, el juny van segrestar el senyor Fontfreda a Rocafort, Bages. Igualment el mateix mes van matar un guàr-

dia civil al mas Cayés, entre Rocafort i St. Vicenç de Castellet. També se l'acusava de diversos assassinats, entre els quals la mort d'un matrimoni i un capellà a Alpens, el 15 d'octubre de 1949. El mateix any també col·laborà amb el butlletí de berguedans a l'exili fent una crida a la resistència contra el règim imperant. Finalment el 1951 va tenir una topada amb la policia francesa i això li va fer abandonar la lluita armada. El 7 de març se'l jutjà a França per haver creuat la frontera clandestinament, per tinença il·lícita d'armes i enfrontament armat. Finalment, però, només se'l va acusar de contraban de mercaderies prohibides. Va haver de pagar 50.000 francs antics i un mes de presó. Aprofitant aquest fet, el govern franquista en va demanar l'extradició, que fou denegada. Fou desterrat a les mines de Leucamp. Després de cinc anys aconseguí la lliure circulació per França. [JCR/JJR]

Bibliografia: REGUANT, Josep Maria. *Marcelino Massana ¿terrorismo o resistencia?* Barcelona, 1979; i *Home lliure terra lliure, reflexions per una alternativa*. Barcelona, 1983. FRANCISCO, José. *Habla mi conciencia*. Barcelona, 1966.

Massana Casòliva, Josep, anarcosindicalista a Vilada, el Berguedà (segle XX). El 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la CNT, i s'incorporà a la comissió de Foment, Obres i Treball. El 6 de març de 1937, hi va haver una reorganització de l'Ajuntament, en la qual fou nomenat responsable de la comissió de Finances. El 2 de maig de 1937 va presentar la dimissió de les seves responsabilitats a l'Ajuntament. [JCR/JJR]

Massana Nicolau, Josep, jornaler a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent del Sindicat Únic de Treballadors de la CNT de Vilafranca del Penedès durant la Segona República i la guerra civil. Va ser el delegat del SUT de Vilafranca al Congrés Regional de Camperols de Catalunya organitzat per la CNT l'any 1936. L'any 1937 va ser tresorer de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT a Vilafranca i conseller d'economia i d'obres públiques de l'Ajuntament d'aquesta vila en representació de la CNT. [RAM]

Massana Sardà, Josep, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la Societat d'Agri-

cultors de Molins de Rei, de la junta de la qual formà part el 1916. [AGL]

Massana Vancell, Josep, sindicalista berguedà, afiliat a la CNT de Berga (Berga 1909-1967). L'11 de maig de 1938 va entrar a l'Ajuntament junt amb Celestí Ester i Escobet, de manera provisional, per manca de consellers de la CNT, i va ser vocal de la conselleria de Treball i Obres Públiques. El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va ser vocal de la de Finances. [JCR/JJR]

Massanella, Pere, comunista a Barcelona (segle xx). Va ser el representant de la Unió General de Dependents en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Massats Pic, Lluís, funcionari i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del Bloc Obrer i Camperol, era el secretari electoral del comitè local de Barcelona, encarregat de les eleccions i de coordinar els restants secretariats electorals del BOC. El mateix fou candidat a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per la ciutat de Barcelona. [PPB]

Masseguer, Josep, boter (segle XIX). Dirigent de les seccions locals de boters de Vilassar de Mar (una vintena d'afiliats) i el Masnou (uns vint-i-cinc afiliats), participà com a delegat seu en els 17è (1889) i 30è (1902) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Massip, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques, que es va celebrar al local de la Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona el 25 de maig de 1930, on va ser nomenat vicepresident de la junta directiva del sindicat. [PPB]

Massip, Evarist, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, el 1939 s'exilià a l'Argentina. L'estiu de 1945 fou enviat a l'interior de Catalunya per a formar part de la direcció del PSUC a l'interior, encapçalada per Pere Canals. Substituí aquest com a màxim responsable del partit, quan es traslladà a França amb

l'objectiu d'entrevistar-se amb Comorera i va desaparèixer, presumiblement assassinat. El gener de 1946 fou desplaçat de la direcció i el juliol de 1946 marxà a França, on presentà un informe crític sobre la situació del partit a l'interior. Restà en un segon terme fins que el 1949, quan esclatà la crisi provocada per Comorera, féu costat a aquest. Emissari de Comorera prop de les organitzacions departamentals de França, fou molt mal rebut per la majoria, ja que havien estat informades de la crisi pel sector oficialista. L'11 de febrer de 1950, en la seva constitució, formà part del primer comitè executiu del PSUC comorerista. Fou el responsable de l'organització del viatge de Comorera a Barcelona el gener de 1951. Després de la detenció d'aquest, el juny de 1954, va portar a terme, amb Granier Barrera, el pes de la campanya de solidaritat internacional al seu favor. A la mort de Comorera, s'ocupà que la vídua, Rosa Santacana, fos acollida per la Lliga dels Comunistes Iugoslaus. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera. Comunisme i nacionalisme (1939-1958)*. Barcelona, 1985.

Massip, Josep M., socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, el març de 1930 fou un dels firmants del Manifest d'Intel·ligència Republicana, que varen donar a conèixer destacats militants republicans, socialistes i sindicalistes davant la descomposició política de la monarquia. L'abril del mateix any fou nomenat membre de la junta directiva de la Unió amb el càrrec de secretari i el 1932 col·laborà amb el seu òrgan, *Justícia Social*. [PPB]

Massip, Ramon, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle xx). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT l'estiu del 1937, va esdevenir secretari de propaganda en el comitè executiu. [DBM]

Massip Olivella, Jaume, cal Moja, camisser i sindicalista (Vila-rodona 1910-Valls 1939). Va desenvolupar la seva activitat sindical a Valls, on residia. Va ser-hi el secretari del Ram de l'Alimentació de la UGT, el 1937. Durant un temps va ser conserge del local de la UGT. El juny de 1937, integrat a les files del PSUC, va esdevenir procurador del nou jutge. El juliol de

1937, pertanyia a la Cèl·lula de Funcionaris de la Generalitat per la UGT i com a tal participà en la conferència comarcal preparatòria de la Conferència Nacional del PSUC, celebrada a Barcelona. Anà per lleua a la 2a Companyia de Metralladores i el sindicat, al final de la conflagració, féu perquisicions perquè se n'havia perdut la pista. Morí, conjuntament amb d'altres, per causa dels obusos que van disparar des d'Alió i des de Bellavista les tropes republicanes en retirada. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1966, Valls, núm. 30.

Massó, Francesc, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou delegat dels obrers de la filatura de l'estam de Sabadell al primer Congrés Obrer de la CNT celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Masso Ayuso, Juan Antonio, paleta, dirigent obrer i comunista (Villarrobledo 1932). Implicat junt amb altres estudiants i obrers en la Causa núm. 269/62, fou jutjat el febrer de 1963 per un consell de guerra i condemnat a dos anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar, pertinença a l'organització del Partit Comunista (a València), i activitats sindicals en favor de la vaga d'Astúries d'abril i maig de 1962. [RIRB]

Massó López, Andreu, advocat i sindicalista (Barcelona 1881-Tarragona 1941). Jutge proper al POUM i militant de la CNT, fou nomenat el 12 de novembre de 1936, per Andreu Nin, president del Tribunal Popular de Tarragona, que tenia per funció jutjar els delictes de feixisme i complicitat amb la insurrecció militar del 19 de juliol. Compromès amb el nou ordre revolucionari que vivia Catalunya durant la guerra civil, va col·laborar amb la premsa tarragonina en defensa de la revolució. El febrer de 1937, després d'una campanya emesa pel PSUC per sol·licitar la seva destitució, fou nomenat president suplent del mateix tribunal, càrrec del qual posteriorment també fou cessat. El 19 de maig de 1937, fou nomenat jutge del Jutjat Popular Local número 8 de Barcelona. Detingut acabada la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Bibliografia: PIQUÉ I PADRÓ, Jordi. *La crisi de la rreguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona, 1998.

Massó Plana, Josep, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Durant els anys de la República i guerra civil fou un destacat militant de la CNT igualadina. El juliol de 1936 fou membre del Comitè Antifeixista d'Igualada. En constituir-se l'Ajuntament el 31 d'octubre de 1936, s'ocupà de la regidoria de Proveïments, des de la qual va crear una mena de Comitè de Relacions Comarcals al qual s'integraren els consellers de Proveïments de l'Anoia. Criticat pels comunistes, hagué d'afrontar una campanya de desprestigi de la seva gestió, que s'oposava a la política de planificació auspiciada per aquells. A l'Ajuntament que es va formar el març de 1938 va mantenir la regidoria d'Agricultura i Proveïments. [PPB]

Massoni i Roger, Pere, obrer de la construcció i sindicalista (Barcelona 1888?-Barcelona 1933). Destacat dirigent de la CNT, va participar, en representació dels obrers maoners de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. En els anys del pistolisme, fou ferit en un dels atemptats perpetrats per pistolers dels sindicats lliures, i això, que l'obligava a arrossegar una cama, li va deixar seqüeles que acabaren provocant-li la mort. El 1923 va participar activament en la vaga dels obrers de la construcció. Durant la Dictadura de Primo de Rivera formà part del grup sindicalista que va constituir, primer, el grup Solidaridad (1928) i més tard la Unió de Militants de la Confederació. El juny de 1928 va formar part, en representació de la CNT, del primer comitè revolucionari de Catalunya, que conspirava contra la Dictadura. El maig de 1929 s'integrà en el Comitè Nacional de la CNT, constituït per Àngel Pestaña, i que dimití el desembre del mateix any. Tornant a ser membre del mateix Comitè Nacional de la CNT durant els primers mesos de 1930, va presidir la reorganització del sindicat anarcosindicalista, al qual va representar en el Comitè de Relacions que es va constituir entre les diverses forces republicanes i socialistes l'any 1930. L'abril de 1930 era responsable, juntament amb Pestaña, d'haver aconseguit la

legalització de la CNT i el 27 d'abril de 1930 parlava en un míting d'afirmació sindical que va tenir lloc al Teatre Nou del Paral·lel barceloní. En el Ple Regional de la CNT celebrat el 17 de maig de 1930 fou nomenat administrador de la *Solidaridad Obrera*, que dirigia Joan Peiró, i l'octubre del mateix any representava el sector sindicalista de la CNT en els contactes amb els republicans nacionalistes catalans, que es varen concretar en la formació del Comitè pro Llibertat, i amb els republicans espanyols Miguel Maura i Àngel Galarza. A la Conferència Regional de la CNT de Catalunya que se celebrà els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 fou confirmat en el seu càrrec d'administrador de *Solidaridad Obrera*, a desgrat dels intents de Felipe Alaiz de foragitar-lo. I participà activament en les reunions que culminaren en la firma del Manifest Trentista, del qual fou un dels firmants l'agost de 1931. Com a administrador de la *Solidaridad Obrera*, encara va prendre part activa al Ple Regional de Sindicats Únics de Barcelona, que se celebrà a Barcelona el març de 1933, on fou durament imprecat i, ja malalt, presentà la dimissió. [PPB]

Bibliografia: ELORZA, ANTONIO, «La CNT bajo la Dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1973-1974, Madrid, núm. 44-45. PEIRATS, JOSEP, «Los olvidados. Pedro Massoni». A: *CNT*. 1959, 27 i 29 de novembre i 6 de desembre. TAVERA, SUSANNA, *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992. VEGA, EULÀLIA, *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Massot Aymerich, Francesc, dependent i anarquista (Barcelona 1898-?). Militant de la CNT i de la FAI, durant la guerra civil fou secretari de Dionís Eroles, cap de serveis de la Comissaria General d'Ordre Públic, i va tenir una destacada participació en la repressió anarquista dels primers mesos de la guerra. Detingut, com a governatiu, després dels fets de Maig de 1937, ingressà a la presó Model de Barcelona el 16 de setembre de 1937. Fou un dels membres del comitè de la 1a galeria, que mantenia un control absolut sobre la vida de la presó. Acusat, finalment, de furt, fou jutjat en dues ocasions pels jutjats d'instrucció núm. 2 i núm. 16, i aquest darrer n'ordenà la llibertat. Sortí de la presó el 13 d'abril de 1938. Després de la guerra civil, presumiblement, s'exilià. [PPB]

Masvidal, Josep, teixidor i societari a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Secretari de la junta de teixidors de cotó de Sant Andreu de Palomar, el 9 de setembre de 1841 va signar un escrit en la celebració de l'aniversari de la fundació de l'Associació de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de la localitat. [CR]

Mata, Jaume, societari (segle XIX). El febrer de 1869 fou nomenat vocal de la direcció central de les societats obreres de Barcelona, juntament amb Jaume C. Mayor. [CR]

Mata Fontanet, Pere, metge, escriptor, activista republicà i després polític monàrquic (Reus 1811-Madrid 1877). Fill d'un conegut metge liberal, anà a Barcelona a estudiar física, botànica i medicina. Allí entrà en contacte amb José Andrew, escriptor santsimonià que va impulsar la introducció i difusió del romanticisme liberal a Catalunya. Fou cofundador del periòdic *El Propagador de la Libertad*, aparegut a Barcelona el setembre de 1835, i redactor d'*El Vapor*, on publicà decisius articles. Arran de la bullanga de gener de 1835, fou detingut i un cop lliure impulsà la publicació d'*El Nuevo Vapor*, de tendència més radical que l'anterior. El gener de 1836 fou detingut i empresonat, acusat de participar en les bullanges barcelonines. Conjuntament amb Pere Soriguera, fundà a Reus la publicació *La Joven España*, que sortí el 16 de novembre de 1836. El periòdic fou clausurat i els redactors empresonats al castell de Pilats, a Tarragona, per ordre del baró de Meer. El 1837 obtingué la llibertat a canvi de l'exili a França i s'establí per un temps a Montpeller. Retornà el 1838 i fixà la residència a Reus. El 1841 fou elegit alcalde de Reus i, instal·lat a Barcelona, fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i diputat progressista a Corts (1841-1842). El 1843 fou elegit novament diputat a Corts per Barcelona i va guanyar la primera càtedra de medicina legal i toxicologia de la Universitat, que ocupà fins a 1854. Dedicat a la política, el 1869 fou elegit diputat per Tarragona-Reus i a partir de llavors es començà a qüestionar el seu republicanisme dins una frenètica carrera política monàrquica. Influït per Mazzini, propugna un catalanisme expansionista i modernitzador. Va escriure diverses novel·les i manuals de medicina, i traduí, el 1840, l'obra de l'economista liberal Jérôme Adolphe Blanqui. [RMS]

Publicacions: *De la llibertat moral o llibre albedrío* (1878).

Bibliografia: *Diccionari d'història de Catalunya*. Barcelona, 1992; MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España 1833-1868*. Barcelona, 1977.

Matabosch, Joan, teixidor i representant sindical a Barcelona (segle XIX). Formà part de la junta de la Secció de Teixits Mecànics de la Unió de les Tres Seccions del Vapor de Barcelona que dimití en bloc el 24 de novembre de 1871 sense saber-se'n els motius. (Vegeu: Augé, Jaume.) [CR]

Matabosch Serratos, Fortià, metal·lúrgic i comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República fou membre del BOC, en representació del qual fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per Barcelona capital i Barcelona província. [PPB]

Matalonga i Montoto, Pere, periodista, poeta i polític (Caella 1907-Mèxic 1947). Col·laborà a *En Patufet*. Durant la guerra civil, milità al PSUC i entre 1936 i 1938 fou redactor de *La Rambla*. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració, i el mateix any va arribar a Mèxic. El novembre de 1940 fou un dels firmants del manifest de la desunificació, que un nombros grup de militants del PSUC va donar a conèixer mostrant les seves discrepàncies amb la direcció i trencant amb el partit, i el març de 1941 signava el manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana. Fou fundador també del Partit Socialista Català. L'octubre de 1941 fundà, amb Josep Carner, el *Full Català* i més tard dirigí la revista *Confidencias*. Entre 1944 i 1946 dirigí també *Nova Era*, òrgan del Partit Socialista Català. El 1942 fou el guanyador de la flor natural als Jocs Florals de la Llengua Catalana, celebrats a Mèxic, i el 1963 fou publicada la seva obra poètica pòstuma *Poesies* (Mèxic 1963). [PPB]

Bibliografia: MANENT, Albert. *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. III. Barcelona, 1992.

Matamala, teixidor i societari a Sallent (segle XX). A partir de novembre de 1841 va signar diversos documents com a director de la societat local. [CR]

Matamala, Marc, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Matamala Cebrià, Antoni, obrer i polític a Berga (segle XX). El 9 de febrer de 1937 va entrar a l'Ajuntament com a representant del POUM, substituint Jaume Parera, que marxà de Berga per qüestions de feina. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de la decisió de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple—, a suggeriment seu, va ser vocal de la conselleria d'Agricultura, de la de Proveïments i de la de Cultura i Governació. [JCR/JJR]

Matamalas Puigserver, Gabriel, polític (Manacor, Mallorca, 1917). Durant la Segona República s'afilià al PCE. A la guerra civil, fou internat a diverses presons i camps de concentració de Mallorca. Condemnat a dotze anys de presó (1940), fou traslladat a la colònia penitenciària de Formentera i després a la presó de Lleida. Alliberat (1943), s'incorporà a l'organització clandestina del PCE a Mallorca. Detingut (1945), fou condemnat a dotze anys de presó (1946). [DG]

Mataró, Francesc, anarcosindicalista a Pineda de Mar (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou designat regidor de l'Ajuntament de Pineda el 31 d'octubre de 1936 i es va mantenir en el càrrec fins a l'abril de 1938. Fou el responsable també dels transports col·lectivitzats. [PPB]

Matarrodona, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, participà en l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció que se celebrà al Teatre Espanyol de Barcelona l'11 de juny de 1930, en el decurs de la qual fou elegit vocal de la junta directiva del sindicat. [PPB]

Matas, sindicalista a Olesa de Montserrat (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat d'Olesa de Montserrat. [XPM]

Matas, Domènec, adober i societari (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 va signar la crida *A los obreros de Cataluña*, on la direcció central de les societats obreres de Barcelona demanava la celebració d'un congrés obrer català, que tingué lloc el 13 del mateix mes. A mitjan 1869 signà diverses convocatòries de reunions com a president de la Societat d'Adobers de Barcelona. [CR]

Matas, Francesc, comunista conegut amb el sobrenom de Matarín (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del Comitè Central del partit en el I Congrés del PSUC celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Matas, Frederic, fuster i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Ocupà, segons un document del 18 de febrer de 1873, un dels càrrecs dirigents del Centro de las Sociedades Obreras, sindicat que estructurava tot el moviment obrer local. Domiciliat al carrer Torrijos, 11, de Sabadell. [RMS]

Matas, Jaume, espadenyer i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Matas, Jaume, socialista a Mallorca (segle XX). Va ocupar llocs directius de les organitzacions socialistes de Mallorca després de la proclamació de la Segona República. El 22 de maig de 1932 sortí designat comptable de la comissió executiva de la Federació Socialista Balear, elegida al seu congrés constituent. També, al segon congrés de la federació, celebrat a Palma els dies 23 i 24 de setembre de 1933, fou elegit tresorer. En l'enfrontament entre prietistes i caballeristes a les Illes, donà suport a Llorenç Bisbal enfront dels metal·lúrgics, partidaris de Largo Caballero, al novè congrés de la UGT, celebrat a Palma el desembre de 1933. [TMS]

Matas i Fontanet, Jaume, socialista a Pineda (segle XX). Fou membre de la Comissió Executiva de la Secció de Pineda de la USC, a la seva constitució l'octubre de 1931. [PPB]

Matas i Rodés, Francesc, advocat i dirigent sindical (Tordera 1860-Barcelona 1911). Ajudà obrers amb problemes laborals, residí molts anys a Calella. Fou mediador delegat pels obrers en la vaga general del tèxtil que esclatà a Calella des de mitjan octubre a primers de novembre de 1898. El 8 de gener de 1899 fundà la Societat Fabril d'Obrers en Gèneres de Punt de Calella, entitat sindical autònoma i plural que existí fins al 31 de gener de 1939, veritable eina de pressió del moviment obrer calellenc enfront de la burgesia industrial local. Com a empresari d'una fàbrica d'aglomerats del suro entre 1905-1907, on fou més company que patró, deia que si l'obrer no està directament interessat en els beneficis d'una indústria, just és que no li arribin tampoc les pèrdues. [JAT]

Matas Raventós, Manuel, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la UGT a Vilafranca del Penedès durant la dècada dels trenta. L'any 1933 va ser el president de la Societat de Professors i Oficis Diversos de la UGT a Vilafranca. [RAM]

Matas Soler, Joan, sastre, maçó i sindicalista (Palma 1903?-1936). El 1927, ingressà en la lògia maçònica Renovació 20 amb el nom simbòlic Zamenhof. El 1934, era bibliotecari de la lògia Pitàgores. Durant la Segona República, milità en la CNT. El novembre de 1936, fou detingut i poc després assassinat. [DG]

Mateo, Jaume, obrer societari a Barcelona (segle XIX). Va prendre part en el brindis, durant el banquet que varen celebrar les classes obreres associades, el dia 1 de gener de 1841, a instàncies de la Societat de Teixidors. [PPB]

Mateo González, M., cambrer i sindicalista a Manresa (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Cambres de Manresa al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid els dies 11 al 16 de juny de 1931. [PPB]

Mateo Sánchez, Marià o Marian, activista revolucionari a Sabadell (segle XX). El 17 d'agost de 1917 va ser el primer condemnat a Sabadell per la seva participació en els fets revolucionaris. La pena dictada fou de condemna a perpetuïtat, encara que fou alliberat el 13 de juliol de 1918. [TMS]

Mateo Torner, Ramon, anarquista (Alcolea de Cinea, Osca, 1920-Lió 1987). Es traslladà de jove a Barcelona, on s'afilià a les Joventuts Lliibertàries i a la CNT. Participà en les jornades revolucionàries del juliol de 1936 i, en acabar la guerra civil, es mantingué en la clandestinitat i prosseguí les tasques confederals. Detingut el 1941 a Barcelona, fou jutjat i va romandre a la presó disset anys, fins al 1958. Un any després s'exilià a França i a partir de 1961 va residir a Lió. [PPB]

Mateo Vicente, José, miner, sindicalista i polític a la Nou, el Berguedà (Mora de Ribuelos, Terol, 1902-?). Militant d'ERC durant la Segona República, participà com a interventor en les eleccions del 1936. Va estar afiliat a la UGT i durant la guerra civil fou el secretari del sindicat a la Nou. [JCR/JJR]

Mateos, treballador dels serveis públics i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Serveis Públics de Barcelona al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que se celebrà a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [PPB]

Mateos, Francisco, obrer portuari i sindicalista (segle xx). En representació dels descarregadors de carbó vegetal del moll de Barcelona, va participar en el primer congrés de la Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona els dies 6 a 8 de setembre de 1908. [PPB]

Mateu, Antoni, obrer fabricant de ventalls i internacionalista a València (segle xix). Membre de la Secció de Abaniqueros, de València, que fou expulsat durant tres mesos d'aquesta secció per ser l'autor d'un manifest calumniador contra els internacionalistes de Menorca publicat a *La Emancipación* el desembre de 1872. El gener de 1873 va ser designat per alguns internacionalistes valencians secretari de la comarca de l'est del nou Consell federal interí, creat per iniciativa de la Nueva Federación Madrileña amb seu a València. Amb aquest càrrec signà alguns documents, entre els quals destaca un a favor de la Comuna de París el 13 de març de 1873. [CR]

Mateu (o Matheu), Domènec, obrer forner i sindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de

la CNT, fou delegat de la Societat d'Obrers Forners de Valls al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre i 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. També va participar, en representació de la Federació Obrera de Valls, del Consell local i dels fusters i paletes i peons de Manlleu, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Mateu, J., socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, el març de 1930 fou un dels firmants del Manifest d'Intelligència Republicana, que varen fer públic dirigents republicans, socialistes i sindicalistes davant la descomposició progressiva de la monarquia. [PPB]

Mateu, Joan, filador i sindicalista (segle xix). Fou membre de la junta de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. Va ocupar aquest càrrec des de l'abril fins a novembre de 1871, quan dimití en bloc amb la resta de la junta, per motius que no es coneixen. [CR]

Mateu, Josep, adober i societari a Barcelona (segle xix). A mitjan 1870 constà com a representant de la Sociedad de Curtidores de Barcelona. Fou nomenat president de la societat el desembre de 1870 i el febrer de 1871 encara ocupava el càrrec. El domicili social de la societat era al carrer de la Blanqueria, 10, 1r. [CR]

Mateu, Juli, polític, periodista i escriptor comunista valencià (Bugarra 1908-Moscou 1985). Fou un dels més importants líders dels comunistes valencians. Va ser bracer de jove. Molt aviat es va afilar al PCE. Treballà com a venedor de premsa i, posteriorment, com a periodista polític. Fou detingut després de la revolució d'octubre de 1934 i condemnat a trenta anys de presó. Va ser alliberat el 1936 i, en esclatar la guerra, s'incorporà com a milicià de l'Exèrcit Popular. Durant la contesa, va ser l'artífex de la Federació Provincial Camperola, creada l'octubre de 1936. En fou secretari general durant els anys de guerra i era un dels principals crítics de la tasca collectivista al camp valencià.

Va ser representant de la secretaria valenciana al Comitè Central de PCE i secretari agrari del Comitè Provincial comunista a València. Acabada la guerra, s'exilià primer a França i després a l'URSS, on treballà com a periodista polític i traductor de textos. Va ser membre del Comitè Central del PCE i col·laborà durant algun temps en les emissions en espanyol de Radio España Independiente (1944-1948). El 1947 fou depurat dels seus càrrecs al PCE en l'anomenat «complot del Lux». Després del V congrés del PCE (Txecoslovàquia, 1954), va ser elegit de nou membre del Comitè Central del partit. Va traduir diversos autors russos al castellà per a l'Editorial Progreso de Moscou. Publicà diversos llibres de poesia durant el seu exili. Va ser nomenat membre de la Unió d'Escriptors de l'URSS. [JNN]

Publicacions: *Qué es la Federación Provincial Campesina*. València, 1936. *La obra de la Federación Provincial Campesina*. Barcelona, 1937; *Por qué se constituyó la Federación Provincial Campesina*. València, 1937; *Cómo entiende la Federación Provincial Campesina que debe exportarse*. València, 1937; *El pirata Pancho Ponche (Cuentos Infantiles ¡Alerta!)*. Bilbao, 1937.

Bibliografia: PALACIO ATARD, Vicente. *Cuadernos bibliográficos de la guerra de España, 1936-1939*. Madrid, 1968. ALBORNOZ, Aurora de. «Poesía de la España Peregrina». A: *El exilio español de 1939*. Vol. IV. Madrid, 1977. MORÁN, Gregorio. *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España: 1939-85*. Barcelona, 1986. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Mateu Armengol, Alberic, ca l'Albericu, pagès i cooperativista (Nulles 1890-1967). El 1919 en la constitució del Sindicat Agrícola Popular de Nulles, de clara tendència d'esquerra, ell en va ser un dels 21 socis fundadors. Així mateix va ser vocal del Consell directiu de la Junta Vitivinícola, del mateix sindicat, el 1931-32. El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. Afiliat a l'ERC en temps de la República. Durant la guerra, va formar part de l'Ajuntament per la CNT i s'integrà a la collectivitat agrícola. Al consistori, hi va romandre des del maig de 1938 fins al final de la conflagració, encarregat de la comissió de Cultura. Alhora, el novembre de 1937, quan es regularitzà la secció Cooperativa de Consum del sindicat, va formar part de la junta com a comptador. In-

gressà a la presó de Tarragona el 16 de desembre de 1939, lliurat per la guàrdia civil de Valls, i jutjat militarment a Tarragona el 18 de gener de 1940, sortí en llibertat. El 1943 residia a Nulles, i els civils indicaven erròniament que no havia passat per un consell de guerra. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SANTEMASES OLLÉ, Josep. *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*. Valls, 1993. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatós 1931-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Mateu Batalla, Joan, el Pebrots, ordinari-paqueter i sindicalista (Valls 1901-Besiers, França, ?). A la vida civil, era el que repartia els paquets de l'òmnibus El Vallense, que feia la línia de Valls a Tarragona. Participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. Durant la guerra, es va convertir en el responsable del Sindicat del Transport de la CNT de Valls, i en president de Transports Collectius, amb el control quasi total del parc mòbil —cotxes, camions i autobusos de la ciutat—, instal·lat a l'exesglésia de Sant Joan, llevat d'un cotxe particular del POUM, i també de la gasolina. El 1938 va ser nomenat secretari de la Federació Local. Va ser regidor per la CNT des de l'agost de 1938 fins a l'acabament de la guerra. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Mateu Cusidó, Josep, anarcosindicalista (Barcelona 1906-Gusen, Àustria, 1941). Militant de la CNT, durant la guerra civil, el seu nom va figurar com a comissari de la 153 Brigada, la militaritzada columna Tierra y Libertad, quan l'octubre de 1938 en fou detingut tot l'Estat Major i substituït per caps i oficials comunistes. A desgrat de la «solvència moral» que hom requeria per a fer-se càrrec de la brigada, en un moment especialment delicat, el nomenament no es va arribar a concretar per l'oposició dels caps militars comunistes Juan Ignacio Mantecón i Francisco Galán. El 1939 s'exilià a França. Detingut pels alemanys durant l'ocupació nazi, fou empresonat al camp d'extermini de Gusen-2. [PPP]

Mateu Cusidó, Pere, ferrer de tall i sindicalista (Valls 1897-Cordes, França, ?). Home d'acció i anarquista convençut. Fill de família obre-

ra, el pare era teixidor artesà i la mare modista. La manca de treball va provocar el trasllat de la família a Barcelona per buscar altres oportunitats. Va començar d'aprenent en diversos oficis fins que s'estabilitzà en el de metal·lúrgic i mecànic. A partir de 1918 començà a preocupar-se per assumptes sindicals. Llegí autors anarquistes i ingressà en el sindicat de mecànics de la CNT. El seu caràcter decidit i emprenedor el duqué als grups de seguretat que protegien els delegats obrers de Barcelona que anaven a dialogar amb els patrons. Fonts orals indiquen que participà en diversos atemptats, entre els quals destaca la mort del comte de Salvatierra, exgovernador civil de Barcelona, realitzat a València el juliol de 1920. El març de 1921 va atemptar contra Eduardo Dato, president del Consell de Ministres, juntament amb Ramon Casanellas i Pere Nicolau. Al judici li sortí pena de mort, que li va ser commutada pel rei a reclusió perpètua, amb motiu de la seva onomàstica, el gener de 1924. Va estar a les presons de Figueres, Cartagena i Sant Miquel dels Reis. Alliberat amb motiu de la proclamació de la República, el president Macià en un acte el saludà amb l'expressió «Fill meu!». Es reintegrà a la vida civil a Barcelona i reprengué la seva professió. En els fets d'Octubre de 1934 participà en l'assalt del quarter de cavalleria del carrer Lepant. Milità al POUM i amb l'esclet de la guerra s'enfrontà als rebels i se n'anà voluntari a Casp, al front d'Aragó, junt amb Bonaventura Durruti. L'octubre de 1937 era detingut a la Model de Barcelona per tinença il·lícita d'armes. Acusat d'adhesió a la rebel·lió, sortí en llibertat el 29 de novembre de 1937. El gener de 1939 passà a França, on ben aviat va combatre els alemanys donant suport als Grups d'Acció Revolucionària, el maquis. Segons fonts orals, el 1940 participà en el projecte d'atemptar contra Franco en l'entrevista que aquest tingué a Hendaià amb Hitler. El 1945 participà en el Congrés Regional de Tolosa de Lengüadoc, a l'exili. Durant els anys 1946 i 1947, fou membre dels comitès executius del Moviment Llibertari a l'exili presidits, respectivament, per Germinal Esgleas i Josep Peirats. Traspassà pels volts de l'any 1980. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls a sol i serena. (Abans de la guerra civil)*. COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'as-*

sociacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988). Valls, 1989. TORRE-MAZAS, B. *Anales del exilio libertario*. Tolosa, 1985.

Mateu Forné, Pau, Pau vermell, pagès i cooperativista (Cabra del Camp 1890-?). Abans de la guerra va destacar com a cooperativista, ja que va ser president del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, de tendència de dretes, per a les anualitats escollides el setembre de 1925, 1926, 1933 i 1934. Integrat al Sindicat Agrícola i Cooperatiu, unificat per la guerra, participà en la junta anual escollida el setembre de 1936 com a vocal i l'abril en la comissió d'Abastaments. El juliol de 1938 entrà al consistori municipal per la UGT; s'hi ocupà de la presidència de la comissió de Sanitat. Morí a la demarcació de Barcelona. [AGT]

Mateu Freixas, Josep, Francisquet, pagès i sindicalista (Rodonyà 1894-1970). El desembre de 1932 va ser escollit vocal de la junta de la Societat Agrícola «Agricultors Rabassaires de Rodonyà», que era en definitiva la Unió de Rabassaires. [AGT]

Mateu Guinovart, Josep, Pep de ganxànimes, pagès i sindicalista (Vallmoll 1890-1973). En la constitució del Sindicat de Treballadors del Camp, el maig de 1931, va ser un dels comissionats en la redacció dels estatuts, i en la primera junta va ser nomenat president. El juny de 1937 era el president del Sindicat de Treballadors del Camp de la CNT. Durant la guerra, va ser regidor municipal per la CNT, des del gener de 1937. [AGT]

Mateu i Franquesa, Francesc, obrer del transport, sindicalista i comunista (Tàrraga 1881-Châteauroux, França, 1963). Actiu obrer sindicalista, tingué un paper molt important en l'organització sindical dels treballadors de Tàrraga i la seva comarca durant les primeres dècades del segle xx. Fou un dels fundadors de l'Agrupació Obrera, una entitat sense significació política constituïda el 1913. El novembre de 1924 contribuí de manera decisiva a la constitució de l'Agrupació Comunista de Tàrraga, adherida a la Federació Comunista Catalanobaleà, i tingué un paper de primer ordre en la creació del comunista Sindicat de Treballadors. Posteriorment, a finals de la Dictadura de Primo de Rive-

ra, el 1928, formà part del grup lleidatà que s'integrà al Partit Comunista Català, encapçalat per Jordi Arquer, i a partir del qual amb l'adveniment de la República s'integrà al BOC. A partir del 1931, sempre en el terreny sindical, va representar els treballadors del transport de Tàrraga en la delegació Local del Consell de Treball. En el terreny polític, fou un dels dirigents provincials del BOC a les terres de Lleida. Candidat del BOC en les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1932, per la circumscripció de Lleida, el 1933 formà part del Comitè Central del BOC. A partir del 1935 prosseguí la militància dins el POUM. El 1939, després de la guerra civil, s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Mateu Llorens, Josep, militant anarcosindicalista (Reus 1918-?). De jove entrà en contacte amb l'anarquisme. Fou membre fundador de les Joventuts Llibertàries de Reus el 1933. El novembre de 1936 participà en la formació de la centúria Floreal de les Joventuts Llibertàries, i s'incorporà al front de Madrid a la columna Durruti. [PAN/AAC]

Mateu Mestre, Enric, Enric Gaspanet, parcer i sindicalista (Cabra del Camp 1905-Alió, 1993). Membre actiu de la Sociedad Agrícola (Sindicat) qualificada d'esquerres, actuà de vicesecretari a les renovacions estatutàries d'agost de 1929-1930, i al sindicat unificat de guerra Sindicat Agrícola i Cooperatiu va ser-ne vicepresident i després president el 1937. El novembre de 1931 va signar, en qualitat de president local de la Sociedad Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires», els preceptius estatuts per a ser tramesos per legalitzar al governador civil. L'agost de 1932, en formar-se'n la primera junta directiva, va ser escollit president. El gener de 1933 entrà a la gestora municipal en representació de la Societat Agrícola, en fou vicepresident a partir del maig de 1933 i alcalde i president de les comissions de Foment i Hisenda des del febrer de 1934; en aquest període, es va acordar la creació d'una escola de pàrvuls per a nens de famílies que treballaven a la fàbrica. Va ser facultat pel consistori en la seva representació per a assistir a l'enterrament

del president Macià, el desembre de 1933. A la guerra, el desembre de 1936 entrà al consistori; fou president de la comissió de Proveïments fins al desembre de l'any següent, que desapareix de l'escena pública. [AGT]

Matheu Alonso, Antoni F., catedràtic i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Matias, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el 19 d'abril de 1933, en el moment de la seva constitució oficial en assemblea, fou nomenat membre del comitè executiu de la Joventut Socialista de Catalunya (USC). [MPMJ]

Matons Bofill, M., socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol de 1886 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec en el qual fou renovat el març de 1887 i que va exercir fins a l'1 de juliol de 1888. [TMS]

Matos Herrero, Alejandro, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1939). Militant del PSUC, fou el cap d'un dels primers grups clandestins que varen actuar a Barcelona en la immediata postguerra, amb la responsabilitat de secretari provisional del primer comitè provisional del PSUC constituït el 1939. Detingut per la policia, sembla que se suïcidà o fou suïcidat el mateix any 1939 a les dependències de la Comissaria Superior de Policia de Barcelona, de la Via Laietana, en no poder resistir els interrogatoris a què era sotmès. [MPMJ]

Maurell, Francesc, paleta i sindicalista a Sabadell (segle XIX). L'abril de 1855 va formar part, com a representant dels obrers, de la Comissió mixta del ram de la construcció que es va constituir a Sabadell, a instàncies de la Junta Central de la Classe Obrera de Barcelona, per a resoldre els nombrosos conflictes salarials que enfrontaven els mestres d'obres i els paletes. [PPB]

Mauri, Bonifaci, internacionalista (segle XIX). Participà en la redacció de la carta apareguda el

6 de setembre de 1873 al setmanari *La Federación*. (Vegeu: Badia, Pau.) [CR]

Maurín, Jeanne, germana del dirigent revolucionari francès Borís Souvarine i companya de Joaquim Maurín. El seu nom era Jeanne Lifschitz (París 1904-Rosemont, Estats Units d'Amèrica, 1995). Filla de pares russos que havien emigrat de Kíev a París el 1895, va fer estudis de música a París. Molt relacionada amb el seu germà Borís, el 1923 el va acompanyar a Moscou, on va treballar a l'oficina de premsa del Komintern i on va conèixer Joaquim Maurín. De retorn a França el 1925, es va ocupar de l'administració de la revista *La Vie Economique des Soviets*, fins que Borís fou expulsat del Partit Comunista. Es casà amb Maurín el novembre de 1927 i a partir d'aquest moment en va compartir les vicissituds polítiques. De retorn a Barcelona a partir de mitjan 1930, durant els anys de la Segona República, a més de donar classes de piano i de francès, fou la secretària de Maurín i va ocupar-se de passar a màquina els originals dels seus articles i llibres. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, es trobava de vacances a París, on va assabentar-se de la desaparició de Maurín en la zona franquista. Des de París i des de Barcelona, va fer gestions davant les autoritats republicanes, i davant la Creu Roja Internacional i el govern francès, per intentar un intercanvi de presoners alhora que es posava en contacte amb el cosí de Maurín, el capellà castrense, amb grau de comandant, Ramon Iglesias Navarri. Va explicar aquestes gestions al llibre *Cómo se salvó Joaquín Maurín. Recuerdos y testimonios* (Gijón 1981), però no va aconseguir tornar a veure el seu company fins al 1947. Després de la rendició de França, va aconseguir marxar als Estats Units gràcies a un visat nord-americà concedit a Borís Souvarine. A Nova York, on va arribar Maurín a finals de 1947, tingué diverses ocupacions, fins que a partir de 1958 va treballar a l'agència de premsa per a Amèrica Llatina que Maurín havia creat a Nova York. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. Vol. IV «Joaquim Maurín», Barcelona, 1975. PANNÉ, Jean-Louis, «Jeanne Maurin. Soeur et épouse de révolutionnaires». A: *Le Monde*. París, 26 agost 1995.

Maurín Julià, Joaquim, dirigent sindical i polític (Bonansa, Alta Ribagorça, 1896-Nova

York 1973). Estudiant de magisteri a Osca, on va iniciar la seva activitat política, va exercir de mestre a Lleida, al Liceo Escolar. Formà part de la Joventut Republicana de la capital del Segre, i l'any 1918 participà activament des de les pàgines d'*El Ideal* en la campanya a favor de l'amnistia pels represaliats de la vaga general del 1917. L'any 1919 va entrar en contacte amb la CNT i el mes de desembre, fent el servei militar, va assistir al congrés cenetista celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid, on va conèixer Andreu Nin. De retorn a Lleida, ingressà oficialment a la CNT i fou nomenat secretari de la Federació Provincial de Sindicats de Lleida (1920) i director de *Lucha Social*, que apareixia des del 1919 i ben aviat esdevingué el portaveu dels cenetistes partidaris de la revolució russa. Nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya (1921), l'abril de 1921 va assistir al Ple Nacional, celebrat a Barcelona, que va adoptar la decisió d'enviar una delegació formada per ell mateix, Nin, Arlandis, Ibàñez i Leval al congrés constituent de la Internacional Sindical Roja, que se celebrà a Moscou el juliol de 1921. De retorn a Barcelona, influï per les concepcions anarquistes de George Sorel i pel sindicalisme revolucionari defensat pel francès Pierre Monatte, va ocupar transitòriament la secretaria del Comitè Nacional de la CNT i el febrer de 1922 fou detingut. Va exposar les seves posicions a *El sindicalismo a la luz de la revolución rusa* (1922), on tot defensant la revolució russa plantejava la necessitat que els sindicats continuessin desenvolupant un paper cabdal tant abans com després de la revolució. Després de la conferència de Saragossa (juny 1922) en la qual la CNT va decidir desvincular-se de la III Internacional, el desembre de 1922 va impulsar la creació dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris, en una conferència celebrada a Bilbao, i a Barcelona va fundar el setmanari *La Batalla*. Durant l'any 1923 es va manifestar en contra de les pràctiques terroristes sistemàtiques. El desembre de 1923, després de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, va formar part del consell de redacció que va publicar durant unes setmanes *Lucha Obrera*, en substitució de *Solidaridad Obrera*. El juliol de 1924, juntament amb Desideri Trilles, Josep Grau, Josep Jover i Josep Valls, va formar part de la delegació sindicalista que va participar a Moscou en el tercer

congrés de la Internacional Sindical Roja. A la tardor de 1924 s'integrà al Partido Comunista de España, fundà la Federació Comunista Catalanoblear i esdevingué membre del comitè central del PCE. Detingut per la policia el gener de 1925, quan sortia de l'Ateneu Barcelonès, i ferit en una cama, va romandre a la presó fins a finals de 1927. S'exilià a París, on va contraure matrimoni amb Jeanne Souvarine, germana del fundador del PC francès Boris Souvarine, va treballar una temporada a l'agència Tass i va dirigir les Edicions Europa-Amèrica. A partir de 1928 va mantenir una freqüent correspondència amb Andreu Nin. Caiguda la Dictadura de Primo de Rivera, el juny de 1930 va retornar a Barcelona i a finals d'any publica *Los hombres de la Dictadura. Sánchez Guerra, Cambó, Iglesias, Largo Caballero, Lerroux, Melquiades Álvarez* (Madrid 1930), on analitza les responsabilitats dels homes que havien fet possible la instauració de la Dictadura, amb especial èmfasi en el paper de Cambó i de la Lliga Regionalista de Catalunya. Enfrontat amb la direcció del PCE, que des del 1925 dirigien José Ballejos i Manuel Adame, va iniciar una dura campanya de crítiques contra l'aventurisme del PCE i, finalment, va trencar amb la Internacional Comunista i el març de 1931, en vigílies de la proclamació de la Segona República Espanyola, va fundar, juntament amb el Partit Comunista Català, que dirigia Jordi Arquer, el Bloc Obrer i Camperol. La nova organització, que va esdevenir el partit comunista més important de Catalunya durant la Segona República, es definia pel seu caràcter independent, heterodox, partidari d'impulsar una revolució social sense seguir models prefixats i aplicar a l'Estat espanyol el dret a l'autodeterminació de les nacions fins a les darreres conseqüències. Teòric brillant, dirigent carismàtic del Bloc, i actiu propagandista des de les pàgines de *La Batalla*, *La Nueva Era* o *L'Hora*, l'any 1932 va publicar *La revolución española. De la monarquía absoluta a la revolución socialista*, on estudiava els problemes de la revolució democràtica que tenia plantejats el nou règim republicà i les dificultats per a resoldre'ls des d'una perspectiva burgesa. Fou candidat pel seu partit a la pràctica totalitat de les eleccions que es varen celebrar durant la República, des de les municipals d'abril de 1931 a les municipals de gener de 1934. Defensor de

la unitat obrera, a principis de 1933 entrà en contacte amb dirigents de la USC, i a les eleccions de novembre de 1933 presentà una candidatura conjunta amb la Federació Catalana del PSOE. A partir d'aquests contactes, animà la constitució de l'Aliança Obrera (desembre 1933), al si de la qual retrobà Andreu Nin, amb qui s'havia distanciat des de l'inici de la República. Participà activament en totes les campanyes de l'Aliança Obrera i en la revolta del Sis d'Octubre de 1934 a Barcelona, on fou empresonat. A partir de l'experiència d'octubre va escriure *Hacia la segunda revolución. El fracaso de la República y la insurrección de octubre* (1935), on plantejava que el fracàs de la tasca reformista de la República obligava la classe obrera a assumir les tasques de la revolució democràtica que la burgesia no havia sabut realitzar i, sense solució de continuïtat, iniciar la revolució socialista. Definia, així, el caràcter democràtic-socialista de la revolució espanyola, encapçalada pel proletariat que, al mateix temps, resoldria de manera definitiva les reivindicacions nacionals catalanes. L'any 1935 tingué un paper destacat en el procés de converses a favor de la unificació marxista que, finalment, culminaren en la constitució del POUM, sorgit de la fusió del BOC amb l'Esquerra Comunista d'Andreu Nin el setembre de 1935. Mentre va tenir lloc la darrera etapa del procés d'unificació, va protagonitzar una polèmica amb Santiago Carrillo, aleshores secretari de la Federació de les JJSS, que proposava a Maurín integrar el BOC dins el PSOE per a enfortir l'ala caballerista. Secretari general del POUM, fou elegit diputat a Corts per Barcelona en les eleccions de febrer de 1936, integrat en les llistes del Front d'Esquerres. Va tenir quatre intervencions a les Corts republicanes, la primera el 15 d'abril de 1936 per a fixar la posició del seu partit respecte al nou govern Azaña i la darrera el 8 de juliol de 1936 sobre la vaga d'ensenyants que s'estava produint. En esclatar la guerra civil el 19 de juliol de 1936, es trobava a Galícia, on s'havia traslladat per assistir a un congrés del POUM galleg. En intentar tornar a Barcelona a través de la frontera francesa, fou descobert i detingut prop de Jaca per la policia franquista. La intervenció d'un parent, Ramon Iglesias Navarri, capellà castrense a les files de l'exèrcit de Franco, evità la seva execució sumària i se'n decidí el trasllat a

la presó de Salamanca, on va ingressar el 5 de desembre de 1937 a disposició de l'Assessor Jurídic del «Cuartel de S.E. el Generalísimo». Va romandre-hi fins al maig de 1942, que fou traslladat a la Model de Barcelona, i d'aquí a la de Burgos (desembre 1942), i de bell nou a la de Barcelona (febrer 1944). Jutjat en consell de guerra sumaríssim a Barcelona el 19 d'agost de 1944, fou condemnat a reclusió perpètua pel delictes d'«adhesión a la rebelión militar». L'octubre de 1946 li fou concedida la llibertat condicional i es traslladà durant un temps a Madrid. Desvinculat de tota activitat política, el 1947, després d'una breu estada a París, va fixar la residència a Nova York. Durant un temps, per encàrrec del president de Costa Rica José Figueres, fou encarregat de premsa de la delegació costa-riquenya a les Nacions Unions, i durant un llarg període de temps dirigí el setmanari *España Libre*, on va publicar sovint retalls de memòries de la seva militància. L'any 1965 va redactar una introducció, un epíleg i un interessant apèndix *Sobre el comunismo en España*, per a la reedició del seu llibre *Hacia la segunda revolución*, que aparegué publicat a París l'any 1966 amb el títol *Revolución y contrarrevolución en España*. Va escriure també els seus records novel·lats de l'estada a les presons, que foren publicats, pòstumament, amb el títol *En las prisiones de Franco* (Mèxic 1974). [PPB]

Bibliografia: ALBA, VÍCTOR. *Joaquín Maurín*. Barcelona, 1975. BONSÓN AVENTIN, Anabel. *Joaquín Maurín (1896-1973). El impulso moral de hacer política*. Osa, 1995. MAURIN, Jeanne. *Cómo se salvó Joaquín Maurín: recuerdos y testimonios*. Gijón, 1980. MONREAL, Antonio. *El pensamiento político de Joaquín Maurín*. Barcelona, 1984. ROURERA, Luis. *Joaquín Maurín y su tiempo: vida y obras de un luchador*. Barcelona, 1992. SÁNCHEZ, Manuel. *Maurín, gran enigma de la guerra y otros recuerdos*. Madrid, 1976.

Maurín Julià, Manuel, empleat i comunista (Bonansa, Alta Ribagorça, 1905-Barcelona 1937). Germà de Joaquim. Milità al BOC i fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Posteriorment, seguint sempre el seu germà, milità al POUM. Durant la guerra civil, en plena repressió contra el POUM, fou detingut i ingressat a la presó Model de Barcelona el 23 de juliol de 1937, processat pel delictes de pertànyer al POUM pel

Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció Central. Greument malalt, el 28 de setembre de 1937 fou traslladat a l'Hospital General de Catalunya, on morí. [PPB]

Mauriño de Castro, Elías, comerciant i sindicalista socialista a València (segle XX). Ingressà en el PSOE el 1926, on exercí càrrecs de direcció, Carrabiner en la guerra civil, fou delegat de la Direcció General de Carrabiners en les brigades 5 i 87 i tinent coronel de l'exèrcit republicà. Visqué diversos anys en la clandestinitat. Acusat d'activitats contra la dictadura franquista, d'adhesió a la rebel·lió i de propaganda il·legal, fou detingut el 1944 per una brigada especial de la policia arribada expressament a València des de Madrid. En el consell de guerra del 29 de juliol de 1946 se'l condemnà a 30 anys de reclusió major. El 1960 fou detingut de nou en contactar amb la direcció federal del PSOE mitjançant Ramón Rubial. El seu modest comerç del Barri del Carme de València serví de centre de les reunions clandestines del PSOE provincial i federal. El 1975 s'incorporà al PSOE renovat, on desenvolupà un paper organitzatiu significatiu. Durant l'etapa democràtica no ocupà cap càrrec orgànic ni institucional destacat. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

Mayans, Joan, teixidor a Manlleu (segle XIX). El novembre de 1841 fou elegit comissionat de la junta de teixidors de Manlleu. [CR]

Maymí, Lluís, sindicalista (Calonge 1893-Tuïr, el Rosselló, 1958). Militant actiu de la CNT al Baix Empordà, tingué una destacada participació en les lluites del període anterior a la Dictadura de Primo de Rivera, fins al punt que la patronal li va declarar el boicot i es va veure obligat a exiliar-se a França el 1928. Retornà a Calonge el 1936, en esclatar la guerra civil, i es reincorporà a l'organització local de la CNT. Voluntari a la columna Durruti, marxà al front, on va romandre fins a la fi de la guerra. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Maymó, Josep, socialista a Gràcia (segle XIX). L'1 de juliol de 1888 fou elegit secretari de

l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al gener de 1890, data en la qual fou designat vocal. Elegit tresorer el març de 1891, continuà en aquest càrrec el març de 1892. [TMS]

Maymón, Antònia, mestra racionalista i escriptora llibertària (segle xx). Originària de Sant Feliu de Guíxols, va fer de mestra en diverses poblacions i va residir un temps a Elda, on fou una animadora del naturisme. Habitual escriptora en les publicacions llibertàries, va publicar els fullets de propaganda *Humanidad libre* (Saragossa 1908), on feia l'apologia de la societat anarquista, i *Esbozo racionalista* (València s.a.), sobre les concepcions de l'escola racionalista. L'any 1926 col·laborava a l'*Almanaque de la Novela Ideal* (1927), amb un breu article sobre la societat del futur («Hacia el ideal»). Possiblement participà en la Conferència de Grups Anarquistes que se celebrà a València el juliol de 1927, on es constituí la FAI. [PPB]

Mayol, Alfons, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1948). Treballador a l'empresa Riegos y Fuerzas del Ebro S.A., a la postguerra tingué una destacada participació en la reorganització del PSUC i de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya a Barcelona. Detingut durant el primer trimestre de 1947, fou processat en el consell de guerra de l'octubre de 1948 contra 80 militants del PSUC. Posat en llibertat provisional poc abans de la data del procés, el seu cos fou trobat mort als afores de Barcelona, i el PSUC inculpà de l'assassinat algun escamot falangista. [PPB]

Mayol, Pere, obrer de l'art fabril i dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). El 1910 fou un dels principals líders de la vaga iniciada pel Sindicat de l'Art Fabril, i que durant un any va anar estenent-se a altres rams fins a arribar a ser gairebé general a nivell local. Participà activament en el congrés fundacional de la CNT el 1910, i també el de 1911, pronunciant-se en favor de l'acció directa. La patronal li va fer el «pacte de la fam», i davant la impossibilitat de trobar feina marxà cap a Amèrica. [JLJ]

Mayor, Jaume C., societari a Barcelona (segle xix). El febrer de 1869 constà com a vocal de

la direcció central de les societats obreres de Barcelona. [CR]

Mayor, Martí, internacionalista a Palma de Mallorca (segle xix). A finals de 1870, constà com a membre de la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Mayor, Pere, internacionalista a Sant Feliu de Llobregat (segle xix). L'abril de 1874 rebé de la Comissió Federal de l'AIT un exemplar del «Manifest», com a representant que era de la Federació Local. Adreça al carrer Masnou, 70, de Sant Feliu de Llobregat. (Vegeu: Aldemà, Ramon.) [RMS]

Mayor Ribé, Baldomer, obrer a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou president, el 1909, del Sindicat Obrer de Cornellà de Llobregat. [AGL]

Mayoral, Genís, teixidor i societari a Molins de Rei (segle xix). Representant de la classe dels teixits de Molins de Rei, l'11 de maig de 1855 signà l'exposició que els dirigents obrers de la província i ciutat de Barcelona van enviar al governador civil Ciril Franquet. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Mazart, Jaume, socialista a Mataró (segle xix). L'agost de 1889 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'octubre de 1890. [TMS]

Meca Cazorla, José, anarcosindicalista a Catalunya (?-front d'Osca 1938). Militant de la CNT des del 1930, durant la guerra civil fou víctima d'un dels episodis més obscurs de la repressió comunista al front. Mentre era comisari polític de la companyia de transmissions de la 141 Brigada, 32 Divisió, va desaparèixer, assassinat pels comunistes, juntament amb Joan Hervàs i Soler i Jaume Trepat Solà, militants del POUM, el dia 16 de març de 1938, quan es dirigia de la línia del front a Vicien. Acusat pel PCE d'haver desertat, la seva desaparició sembla que obeïa als enfrontaments que havia protagonitzat amb el cap de la brigada, el comunista Eduardo Barceló, amb motiu del repartiment del periòdic clandestí del POUM *La Batalla*. [PPB]

Meca González, Saturnino, anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Membre de la CNT, tingué un paper important en el període de les grans lluites socials que va viure Catalunya entre 1919 i 1923. El novembre de 1919 era un dels sindicalistes que va signar el document aprovat per la comissió mixta formada per la CNT de Catalunya i la patronal, que proposava la posada a punt d'una mena d'estatut de relacions laborals que havia de regular els conflictes entre els obrers i els patrons. Poc després formà part de la delegació catalana que va participar en el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid el desembre de 1919, on fou un dels firmants de la proposició adoptada pel congrés que declarava que la finalitat de la CNT era l'assoliment del comunisme llibertari. El novembre de 1920, quan Martínez Anido fou nomenat governador civil de Barcelona, fou un dels 36 sindicalistes empresonats al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de la ciutat. [PPB]

Bibliografia: BUENACASA, Manuel. *El movimiento obrero español 1886-1926 (Historia y crítica). Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966.

Mecioses, Joan E., rabasser a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i dirigent de la Federació d'Agricultors de Vilafranca de la qual fou president durant la segona dècada del segle XX. L'any 1920 va ser empresonat arran de la dissolució de la Federació Local Obrera de Vilafranca. [RAM]

Medem, Pere, sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la UGT, representà el sindicat socialista al Comitè Local de Tarragona del Socors Roig Internacional, en la seva constitució l'octubre de 1936. Al si del comitè, fou el secretari jurídic. [PPB]

México Soto, Josep, anarquista a Reus (segle XX). Originari de la Ribera d'Ebre, era un idealista, titllat d'il·luminat, culte i bondadós. Va publicar un modest setmanari titulat *La Alarma* (Reus 1901). [PAN/AAC]

Medina, Francisco, comunista a Terrassa (?-Barcelona 1983). Inicià la seva activitat política a Bélmez (Còrdova), durant la dictadura franquista, cap a la dècada de 1940. Fou llavors que formà part de l'organització del PCE i donà suport a la guerrilla, fet que li valgué dotze

anys de presó. Instal·lat a Catalunya, s'integrà al partit dels comunistes, fou un dels fundadors de CCOO de Terrassa i mantingué una estafeta de propaganda a casa seva. [TMS]

Medrano, Mariano, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1949). A començaments dels anys 40 fou membre del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya. Detingut el 1944, fou condemnat a 30 anys de presó. Va passar per les presons del Dueso, de Girona i de Barcelona, on va morir, víctima de tuberculosi. [PPB]

Meléndez, Andrés, internacionalista a Tarragona (segle XIX). L'agost de 1872 constà com a secretari de l'exterior del Consell local de l'AIT de Tarragona. [CR]

Meléndez, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat comès per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [PPB]

Melendres Montaner, Miquel, descarregador de peix fresc i sindicalista trentista a Barcelona (segle XX). Fou el promotor i primer president de la Societat de Faixins del Peix de Barcelona el maig de 1926. Era el president de la Secció de Faixins del Peix del Sindicat de la Indústria Pesquera i Annexos de Barcelona el febrer de 1936. Fou elegit tresorer de la Mútua de Faixins del Peix en la renovació de la junta d'aquesta entitat realitzada el 1937. [JIG]

Melich, Enric, sindicalista a Sant Joan Despí (?-Tolosa de Llenguadoc 1958). Militant de la CNT al Sindicat d'Oficis Diversos, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou un dels fundadors i animadors de la collectivitat agrícola de Sant Joan Despí. El gener de 1939 s'exilià a França. Morí a l'edat de 76 anys. [PPB]

Melich, Joan, anarcosindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (?-Brive, França, 1949). Militant de la CNT, durant els anys vint i trenta fou un orador i organitzador incansable per tota la comarca del Baix Llobregat. Fou especialment perseguit en temps de la Dictadura de Primo de Rivera, quan patí presó i fou torturat en diverses ocasions per la guàrdia civil. El juny de 1931 fou delegat per la Comarca del Baix Llobregat

i pels Sindicats de Treballadors de Molins de Rei, el Prat de Llobregat i Sant Boi de Llobregat al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid. S'exilià a França el 1939. [PPB]

Melich Alemany, Jacint, obrer llauner i anarquista a Sabadell (Tortosa 1864-?). Amic íntim de l'anarquista sabadellenc Domènec Fruitós, que hom suposava que havia hostatjat mentre era buscat per la policia, fou inculpat, juntament amb altres anarquistes de Sabadell, de la bomba que va esclatar al carrer de Canvis Nous de Barcelona, al pas de la processó de Corpus, el dia 7 de juny de 1896. Detingut per la policia, el dia 15 de juny es trobava ja pres al castell de Montjuïc. Fou jutjat en el consell de guerra que va tenir lloc el desembre de 1896, on fou condemnat a la darrera pena, que el Tribunal Suprem va rebaixar a vint anys. Va romandre empresonat a Montjuïc fins a principis del 1900 quan, una vegada alliberat, va fixar la residència a Marsella. [PPB]

Melich i Navarro, Enric, dirigent socialista i representant polític a Tortosa (segle XX). Fou un dels dirigents socialistes tortosins més actius i destacats durant els anys de la Segona República i mentre durà la guerra civil. Milità al Centre Obrer de Corporacions local i a les files del PSOE de Tortosa. En nom d'aquest partit ja participà activament en les eleccions locals de gener de 1934 a Tortosa, i fou elegit regidor en el marc de la candidatura d'esquerres compartida amb el Partit Radical Socialista, ERC i Acció Catalana. El 1936 passà a integrar-se a la UGT i el PSUC i fou regidor municipal en el primer consistori d'octubre de 1936, posterior a l'etapa del Comitè Antifeixista. Com a tal, va ser elegit president del consistori, per bé que hi renuncià en protesta per la desigual representació entre socialistes, anarquistes i republicans. Admesa la seva dimissió, passà a ser membre de la comissió de Sanitat. Després dels fets de Maig de 1937, participà com a regidor del nou consistori presidit pel PSUC. Tornà a ocupar el càrrec de regidor des de setembre de 1937. Abandonà Catalunya l'any 1939 per exiliar-se a França. [XPM]

Melis, Pau, filador i comissionat dels obrers filadors de Molins de Rei (Molins de Rei, ?-1855). El 10 de maig fou detingut i jutjat en un

consell de guerra, acusat de participar en el robatori amb assassinat del mas de Sant Jaume, prop d'Olesa de Montserrat. (Vegeu: Geis, Antoni, i Aguiló Moleras, Antoni.) Durant el judici, negà la seva participació en el fets i es presentaren certificats de bona conducta de l'alcalde i el rector de Molins de Rei. Fou executat. Estant en capella i amb la promesa de llibertat, acusà el seu amic Josep Barceló d'haver preparat l'assalt. Es féu un acarament entre els dos acusats. Malgrat ser un dels principals testimonis, fou executat abans del judici de Barceló. [CR]

Melis Díez, Eliseu, sindicalista i confident a Barcelona (?-Barcelona 1947). Militant de la CNT, durant els anys de la Segona República i la guerra civil va pertànyer en diverses ocasions a la junta del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona i va col·laborar a *Solidaridad Obrera*. A finals del 1942 fou nomenat secretari del Comitè Regional de Catalunya al primer Ple de la postguerra, celebrat a les Planes, per bé que les seves activitats eren ja sospitoses i el 1943 quedà marginat dels nous comitès regionals que es formaren. En contacte amb la policia franquista de Barcelona, especialment amb el comissari Eduardo Quintela, cap de la Brigada Social, actuà de confident dins la CNT i propicià nombroses detencions de militants significats almenys entre 1941 i 1947. Quan el 1947 fou evident per a l'organització confederal la seva traïció, hom en decidí l'ajusticiament. El militant anarquista malagueny Manuel Pareja, arribat de França, complí la sentència prop de la plaça Bonsuccés de Barcelona el 12 de juliol de 1947. Pareja morí també en l'enfrontament. [PPB]

Bibliografia: MOLINA, J. M. *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*. Mèxic, 1976.

Mella, Lluís, sindicalista a Terrassa (segle XX). En representació de la Societat de Cilindradors Mecànics de Terrassa, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Melsion Pons, Gaspar, socialista a Menorca (segle XX). L'agost de 1933 fou elegit membre del comitè executiu de la Joventut Socialista de Maó. Durant la guerra civil, va ser director de l'òrgan de les JSU a Menorca, *Adelante*. Des-

prés de la guerra, s'establí a Carcassona (França). [DG]

Mena, Marcià, comunista a Lleida (?-Lleida 1937). Militant de la Federació Comunista Catalanoblear el desembre de 1930, va participar en complots a favor de la República. Membre del BOC durant la Segona República, va prendre part en la insurrecció del 6 d'octubre de 1934, i hagué d'exiliar-se a França. Militant ja en el POUM, el juliol de 1936 va lluitar contra l'aixecament militar i participà en les primeres milícies de combatents voluntaris al front d'Aragó. Posteriorment esdevingué comissari del castell de Lleida. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, fou acusat d'organitzar una reunió clandestina al si de l'exèrcit per tal de sollevar la 141 Brigada. Detingut, fou jutjat per un tribunal militar en un consell de guerra i condemnat a mort. Fou afusellat al cementiri de Lleida, cridant visques al POUM i a la revolució. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor & ARDEVOL, Marisa (ed.): *El proceso del POUM (Junio de 1937-octubre de 1938)*. Barcelona, 1989.

Mena Grañé, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [TMS]

Mena Padró, internacionalista a Castellar del Vallès (segle XIX). Com a representant de la federació local de Sant Esteve de Castellar, va mantenir correspondència amb la comissió federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT entre novembre de 1873 i febrer de 1874. [PPB]

Menacho, Benito, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat comès per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [PPB]

Menacho, Ferran, peó paleta a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador del sindicalisme vilafranquí a la primera i segona dècades del segle XX. Va representar l'associació de peons paletes La Fraternitat, de Vila-

franca, al congrés de Solidaritat Obrera, l'any 1910, on es va constituir la CNT. [RAM]

Menacho, Servand, manobre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Miquel V. Moreno i Marian Espinosa, representà els manobres de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Mendoza, Josep, pintor i socialista a Reus (segle XX). A les darreries de 1904, en el moment de constituir-se, va formar part de la Junta Local de Reformes Socials a Reus. Actiu propagandista del socialisme i de l'associacionisme obrer, prengué part en nombrosos mítings i actes de propaganda a Reus i altres poblacions de les comarques tarragonines durant la segona dècada del segle. Fou delegat dels pintors de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, que se celebrà a Barcelona el setembre de 1908. Participà, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Reus, en el IV congrés de la Federació Socialista Catalana, que tingué lloc a la capital del Baix Camp el juny de 1914. [PPB]

Mendoza Santamarta, Gregorio, ferroviari (Astúries? 1901-?). Fou un dels regidors del PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937. Es va mantenir en el càrrec fins a l'últim moment, ja que fou un dels quatre regidors del PSUC, juntament amb l'alcalde cenetista Manuel Magro, que el 29 de març de 1938 formaven un comitè municipal permanent. Amb l'ocupació van marxar cap a Barcelona. Va ser també directiu de la Cooperativa Popular Lleidatana, cooperativa de consum controlada pels comunistes. [JSSJ]

Mendoza Tirado, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). Va ingressar en la FC PSOE l'any 1926. L'11 de gener de 1936, després de la dimissió dels dos secretaris del Secretariat Regional de la UGT, Vila Cuenca i Olarte, va esdevenir secretari organitzatiu amb Emili Garcia a la secretaria general. En un context de crisi de l'ugetisme a Catalunya, exercí el càrrec fins al dos de març del mateix any. Durant la guerra civil, formà part del reduït nombre de socialistes que rebutjaren la integració en el PSUC i es van articular al voltant del Grup Cultural Pablo Iglesias. Acabat el conflicte, s'exilià a Mèxic. [DBM]

Meneses, Antonio. Vegeu: González García Meneses, Antonio

Menezo, Josep, socialista a Barcelona (segle xx). Va ser escollit comptador del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT en el decurs del VIII congrés celebrat el desembre de 1931. Exercí el càrrec fins a la substitució d'aquest organisme pel Secretariat Regional el març de 1933. [DBM]

Mengual, Mariano, pagès i sindicalista a Cullera, la Ribera Baixa (segle xx). Va participar, com a delegat de la societat agrícola La Unió, de Cullera, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. En el decurs del congrés firmà una de les ponències i tingué una participació molt activa en la majoria de debats. [MPMJ]

Mensa, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Mensa Soms, Gaspar, anarcosindicalista a Igualada (segle xx). Va representar la CNT-FAI en el Comitè Antifeixista igualadí, que es va constituir el juliol de 1936, tot just iniciada la guerra civil. El 31 d'octubre de 1936 es va integrar a l'Ajuntament, s'ocupà de la regidoria de Sanitat i Assistència Social. Va continuar formant part de l'Ajuntament en la remodelació que va tenir lloc el març de 1938. [PPB]

Menserré, Carles, sindicalista a Manresa (segle xx). Representà la Societat d'Arts, Professions i Oficis de Manresa, al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Mera Bermejo, Francisco, obrer industrial, dirigent comunista i militant cristià (La Haba de la Serena, Badajoz, 1920-Sarrià de Ter, el Gironès, 1983). El seu pare, de tendència socialista, li contagià les inquietuds polítiques. De molt jove s'afilià a la Federació Universitària d'Estudiants i als 15 anys ingressà a la Unió de Juventudes Socialistas de Còrdova i poc després a les Juventudes Socialistas Unifi-

cadades. Iniciada la guerra civil, s'incorporà als primers nuclis combatents republicans del front sud, on va veure com el seu pare moria a la trinxera d'un tret al cap. Amb 17 anys fou nomenat comissari polític del batalló de milícies al qual pertanyia. Enfonsat el front d'Aragó l'any 1938, va ser traslladat a Catalunya, on va caure malalt i exercí tasques d'avituallament. Acabada la guerra, s'exilià a França, on passà primer per diferents camps de concentració i posteriorment s'incorporà a la lluita guerrillera amb el càrrec de comissari del 14 Cos de Guerrillers. En la lluita guerrillera clandestina conegué Anita, també lluitadora de la resistència antifeixista, amb qui compartí la vida. Fou empresonat per la policia francesa i deixat anar més endavant. Alliberada França, s'integrà a l'exèrcit francès com a ajudant del general en cap de l'Estat Major de l'agrupació de guerrillers espanyols a Tolosa. Participà en l'entrada maqui per la Vall d'Aran, en l'intent d'establir una avançada en territori espanyol i instaurar la Junta Suprema d'Unió Nacional. Davant la impossibilitat d'aconseguir aquest objectiu, el 1945 entrà clandestinament a Espanya amb la missió de desenvolupar el Partit Comunista. Però en els primers dies d'agost fou detingut, jutjat i condemnat a 12 anys de presó. Passà per diferents presons —Alcalá de Henares, Cuéllar, Saragossa, Lleida, Barcelona i Girona—, i va treballar d'infermer per poder recuperar dies de sentència. A la presó de Girona, es va casar per l'Església per regularitzar la situació familiar i poder rebre les visites de la seva dona i el seu fill. Els contactes i l'amistat amb mossèn Josep Maria Cases, futur bisbe de Sogorb-Castelló, feren possible la seva conversió al cristianisme. L'any 1950 sortí de la presó i es posà a treballar a la fàbrica de paper Torras, on fou dues vegades elegit jurat d'empresa. El 1951 entrà a formar part del primer nucli hoacista de Girona, integrat per la seva muller, Anita, Miquel Molledo i la seva dona Rosa Rigau, Juan López i Josep Barberà, primer president diocesà. Exercí durant alguns anys la responsabilitat de formació dintre de l'equip i de la diòcesi i fou igualment president diocesà i responsable d'Enquadrament de la Zona Catalana entre 1962-64. El 1964 fou cridat per a ocupar-se de la responsabilitat d'Enquadrament en la Comissió Nacional de l'HOAC i el 1969, en el context de la forta cri-

si per la qual passava l'HOAC, fou escollit president nacional. El seu nomenament va estar envoltat de fortes polèmiques pels antecedents policials. Des de la seva responsabilitat nacional treballà per revitalitzar una HOAC malmesa i en diàspora i posà les bases per al relleu. La seva tornada el 1973 a Girona, no exempta de dificultats a causa del rebuig per part de la direcció de l'empresa, significà un retorn als seus orígens. Trobà treball de comptable en una empresa immobiliària i de construcció i de nou s'incorporà al PSUC i a CCOO i hi milità fins a la mort. A les eleccions de 1979 fou elegit conseller delegat de Sanitat i Serveis Socials del Consell municipal de Sarrià i posteriorment membre de la Junta Gestora municipal de Sarrià de Ter. El seu enterrament significà un veritable encontre entre comunistes i cristians, on s'agermanà la lectura de les Benaurances amb el cant de la Internacional. [JFP]

Bibliografia: FERRANDO Puig, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general y de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral, II volum, pàg. 667-669. Barcelona, 1994. *Notícies Obreres*. 16-12-1984, núm. 894-895, pàg. 33-35. *Punt diari*. 20-12-1983, pàg. 5, i 27-12-1983, pàg. 6 i 20.

Mercadal, Roc, filador i societari a Manlleu (segle XIX). El desembre de 1841 constà com a comissionat de filats de la localitat. [CR]

Mercadal Bagur, Deseado, periodista, músic i polític (Maó 1911). Al començament del decenni dels trenta ingressà en l'Agrupació Socialista de Maó i en la Federació Obrera de Menorca-UGT. Des de 1931, fou redactor del setmanari socialista *Justicia Social*. Durant la guerra civil, fou nomenat director de la mateixa publicació, esdevinguda diària, i hi publicà nombrosos articles amb el pseudònim Diògenes. Amb la rendició de Menorca, fugí i s'establí al nord d'Àfrica, on fou internat en un camp de treball. El 1948, tornà a Menorca. És autor de diversos llibres sobre història, com *Datos para la historia de los movimientos obrero y político en Menorca* (Maó 1979) i *La Guerra Civil en Menorca 1936-1939. Relato histórico de un testigo* (Maó 1994). També ha publicat diversos treballs sobre el folklore musical de Menorca i ha estat director de l'Escola Municipal de Música de Maó. [AMU/DG]

Mercadal Pons, Francesc, plater, sindicalista i polític (Maó 1883-Carcassona 1945). Re-fundà (1918-19) la Federació Obrera de Menorca i la Unió Socialista de Menorca. Important teòric del socialisme menorquí, col·laborà en publicacions com *La Voz de Menorca* o *Aires de Fuera*. Durant la Segona República, fou secretari de la comissió executiva de la Federació Obrera de Menorca. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou nomenat comissari del poble per a la Delegació del Govern a Menorca per representants dels partits d'esquerra. Al final de juliol, fou confirmat en el càrrec de delegat pel govern central i vetllà pel compliment estricte de la llei, si bé fou incapaç d'evitar la repressió incontrolada dels primers mesos de la guerra. El 8 de febrer de 1939, signà la rendició de l'illa als franquistes. Exiliat a França, s'establí a Carcassona i es retirà de la vida política. [AMU]

Bibliografia: MERCADAL BAGUR, Deseado. *Datos para la historia de los movimientos obrero y político en Menorca*. Maó, 1979.

Mercadé Armengol, Joan, ca Joan Carreter, pagès i sindicalista (Bràfim 1911-1988). Durant la República, va tenir una actuació destacada a la població per la UGT i el POUM. El setembre de 1936 va ser nomenat president de la secció de crèdit del Sindicat Agrícola per una acció de força del Comitè de Milícies Antifeixistes, tot i que el gener de 1937 presentà la dimissió conjunta amb els que havien estat nomenats a dit. Va pertànyer al comitè local i després va ser regidor pel Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos de la UGT, des de l'octubre de 1936 al juliol del 1937; participà en la comissió d'Abastaments; durant aquest període, fou escollit alcalde segon. Va servir a l'exèrcit republicà per lleva. Acabada la guerra, l'abril de 1943, residia a la població, sense haver passat per cap consell de guerra. [AGT]

Mercadé Esteve, Jaume, cal Barrines, pagès per compte propi, activista polític i cooperativista (Bràfim 1900-?). Cooperativista convençut durant l'època republicana, va tenir diversos càrrecs de junta al Sindicat Agrícola, on arribà a exercir la presidència del comitè executiu des de setembre de 1938 fins a finals de la conflagració.

El maig de 1933 entrà a la palestra municipal, com a integrant de la comissió gestora. El febrer de 1934, en la llista de l'ERC, va ser escollit tinent d'alcalde pel grup de la majoria, i participà en les tres comissions de Foment, Governació i Hisenda. L'octubre de 1934 va ser cessat, i fou reposat el febrer de 1936 amb el càrrec de primer tinent d'alcalde, fins a la remodelació d'octubre. Morí fora vila, presumiblement a Valls. [AGT]

Mercadé Recasens, Joan, Joan del Mio, pagès, responsable polític i sindical (Vallmoll 1899-1982). En la constitució del Sindicat de Treballadors del Camp, el maig de 1931, va ser nomenat vocal. A la guerra, va ser regidor municipal per l'ERC, a partir de juliol de 1937, després que el partit tingués serioses discrepàncies que comportaren que tots els consellers anteriors fossin rellevats. Va ocupar-se de la tresoreria i de la presidència de la comissió d'Economia i Finances fins al desembre de 1938; llavors marxà a la guerra, destinat a Fortificacions i a Enginyers. Es presentà a l'exèrcit franquista el febrer de 1939, a Girona. El 1940 va ser qualificat de desafecte. [AGT]

Mercader, Caritat. Vegeu: Río Hernández, Caritat del

Mercader, Ernest, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent del SUT-CNT de Vilanova i la Geltrú durant la Segona República i la guerra civil, fou membre del comitè d'enllaç d'organitzacions anarquistes (CNT-JLL-FAI) d'aquesta vila l'any 1938. [RAM]

Mercader o Mercado, Francesc, manyà i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer Peu de la Creu 30, 2n, de Barcelona, el desembre de 1872 consta com a tresorer de la Unió de Constructors d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT. El gener de 1873 encara continuava en el mateix càrrec. [CR]

Mercader, Ignasi, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va signar una exposició enviada a les Corts el 8 de novembre de 1853 per un grup d'obrers empresonats. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Mercader, Josep, cuber i internacionalista a Reus (segle XIX). L'octubre de 1872 demanà

assessorament al Consell local de la Federació de Reus per convèncer la seva Secció de Cubers d'afiliar-se a l'AIT a partir de la constitució de la Unió dels Obrers de les Indústries Alimentàries. [RMS]

Mercader, Ramon, filador i societari (segle XIX). El 1840 participà en les negociacions sobre salaris amb els fabricants com a comissionat dels filadors. Juntament amb Bartomeu Bertran signà, el 14 d'octubre de 1840, una exposició adreçada a l'Ajuntament de Barcelona en què es denunciava la insuficiència dels salaris dels filadors. El 28 de febrer de 1841 signà l'exposició dirigida als diputats sobre la situació de la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) També signà, el 16 de juny de 1841, l'exposició al regent del regne Espartero on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Mercader Amigó, Magí, pagès i sindicalista a Albinyana (segle XX). Durant la guerra civil, fou el president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Albinyana. [RAM]

Mercader i del Río, Jaume Ramon, cambrier comunista (Barcelona 1913-l'Havana 1978). Fill de la cubana Caritat del Río, estudià les primeres lletres a les Escoles Pies de Barcelona, fins que el 1925, amb la seva mare, va passar a residir a Tolosa de Llenguadoc i a Bordeus. Retornà a Barcelona el 1929, on treballà de *maître* a l'Hotel Ritz. Influït per la mare, durant els anys de la Segona República milità a la Joventut Comunista de Catalunya. Sota l'acusació de portar a terme treball fraccional dins l'exèrcit, fou detingut el 12 de juny de 1935 amb disset militants comunistes més i transferit a la presó de València, on va romandre fins a la victòria del Front Popular el febrer de 1936. Les fotografies i les empremtes digitals que li foren preses varen servir per a la seva identificació més tard. En esclatar la guerra civil, esdevingué militant del PSUC, i com a tinent i comisari polític marxà al front d'Aragó, al sector de Bujaraloz, on fou ferit. Evacuà a Barcelona, fou un dels organitzadors de la caserna Jaume Graells del PSUC, a Sarrià, i formà un batalló de voluntaris a Madrid. Arribà a comandant. Desaparegué de Catalunya durant la segona meitat de 1937, presumiblement reclutat per la

polícia política soviètica, que l'envià a l'URSS, on esdevingué agent secret. Posteriorment, s'establí a París, on, sota la identitat del ciutadà belga Jacques Mornard, s'infiltrà en els cercles trotskistes, a través de Silvia Aguelov, que més tard esdevingué la secretària de Trotski. Traslladat a Mèxic, amb passaport canadenc a nom de Frank Jackson, va començar a freqüentar el domicili de Trotski al barri de Coyoacán, on amb un piolet posà fi a la vida del revolucionari rus el 20 d'agost de 1940. Detingut, fou jutjat i condemnat a vint anys de presó. En sortir de la presó el 1960, es traslladà a Moscou, on va residir sota la identitat de Ramón López, fou condecorat amb la medalla d'Heroi de la Unió Soviètica, va gaudir dels privilegis de general del KGB i fou nomenat investigador de l'Institut de Marxisme-Leninisme. El 1974 s'instal·là a Cuba, on va treballar com a assessor de Fidel Castro. A la seva mort, el seu cos fou traslladat clandestinament a Moscou, i enterrat al cementiri de Kuntsevo com a «Ramón Ivanovich López, heroi de la Unió Soviètica». [PPB]

Bibliografia: GORKÍN, Julián. *El asesinato de Trotsky*. Barcelona, 1971. MERCADER, Lluís. *Mi hermano Ramón Mercader*. Barcelona, 1991. SUDOPLÁTOV, Pável & Anatoli. *Operaciones espectrales*. Barcelona, 1994.

Mercader i Olmos, Dolores, anarquista a Barcelona (?-França 1958). Militant de la CNT i mare del militant anarquista Julián Olmos, es distingí per les seves tasques solidàries en els períodes de repressió i clandestinitat del sindicalisme. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, desfilaron per casa seva destacats militants com Gibanel, Labrador, Cano Ruiz, etc. Va morir a l'exili, als 88 anys d'edat. [PPB]

Mercant Rebassa, Joan, corder i polític a Mallorca (segle xx). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de les Joventuts Comunistes a Mallorca. Després de l'alçament militar de juliol de 1936 s'amagà, però l'agost fou detingut i empresonat al castell de Bellver (Palma). El gener de 1937, fou posat en llibertat i assassinat. [DG]

Merced (o Mercet), Salvador, barber i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat de la Societat d'Oficials Perruquers i Barbers de Sabadell al Congrés Obrer Nacional celebrat els

dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Mercedes, Francesc, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit arxiver del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir, probablement, fins al febrer de 1889. Va assistir en representació de l'Agrupació Socialista de Manresa al primer congrés del PSOE, celebrat el 23, 24 i 25 d'agost de 1888 al Teatre Jovellanos de Barcelona. El seu nom figura, junt amb el de Toribio Reoyo o Antonio García Quejido i d'altres socialistes representants de tot Espanya, al peu del manifest, adreçat a tots els treballadors, que el 7 de setembre del mateix any 1888 va publicar *El Socialista*. L'1 d'agost de 1890, i fins l'agost del següent any, ocupà el càrrec de vicepresident segon de l'agrupació barcelonina. [STG/TMS]

Merelo Barberà, Joan, advocat i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat de Professions Liberals de la UGT de Tarragona. [PPB]

Merendet, Francesc, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit arxiver de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al febrer de 1890. [TMS]

Merino, Julián, treballador del transport marítim, sindicalista i anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, era un dels dirigents de la Secció Marítima del Sindicat del Transport de Barcelona, durant els anys de la Segona República. El 16 de juliol de 1936, dos dies abans d'esclatar la guerra civil, protagonitzà l'assalt de diversos vaixells de Barcelona amb l'objectiu d'apoderar-se d'armament. Durant la guerra civil, va prendre part activa en els enfrontaments de maig de 1937, que varen tenir lloc a Barcelona. Secretari de la Federació Local de Grups Anarquistes de Barcelona, el 2 d'abril de 1938 va participar en el Ple de grups, delegats dels sindicats, militants i comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari, celebrat a Barcelona, i, en representació de la CNT-FAI, va passar a formar part del comitè

executiu del Moviment Llibertari. El dia 3 d'abril firmava, en representació de la Federació Local de Grups Anarquistes, les resolucions de la ponència nomenada pel Ple. [PPB]

Merino, R., teixidor i societatari a Vic (segle XIX). Juntament amb Ramon Trullàs, va sol·licitar a l'Ajuntament de Vic, el 1840, un permís per a establir una associació obrera com la de Barcelona. [CR]

Merino Peris, Bernard, dirigent anarquista valencià (? 1912-Tolosa 1988). Va estar vinculat des de la seva joventut a la CNT. Al Ple de la Regional Valenciana d'aquest sindicat, el setembre de 1936, es va oposar a la participació de la CNT al govern. En aquesta Assemblea fou elegit representant de la Regional de Llevant al Ple Nacional de l'organització anarquista del mateix mes de setembre. Acabada la contesa, va intentar fugir des d'Alacant, però no aconseguí embarcar-se. Posteriorment, creuà la frontera cap a França i, detingut, va romanre a diversos camps de concentració. Participà molt activament en l'organització dels llibertaris espanyols a l'exili. Fou un dels organitzadors del Ple de la CNT a Marsella el desembre de 1943. Al Ple que es va celebrar a Tolosa, l'octubre del 1944, fou nomenat secretari d'organització del MLE (Moviment Llibertari Espanyol). Va signar, com a representant de la CNT i el MLE, l'acta de constitució de la Junta Española de Liberación (JLE)-Comitè de França. Fou un dels principals organitzadors del congrés de París de 1945. Es va mostrar partidari del corrent que es va escindir de la CNT i posteriorment treballà per la unificació de les dues tendències. Es va instal·lar a Ceret, on continuà la seva tasca militant. Fou col·laborador del Fondo Humanitario Español i es convertí en secretari general de Solidaridad Confederada. [CCG]

Bibliografia: *Polèmica*. 1988, març, núm. 31, Barcelona.

Meroño, Francesc, militant anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la Segona República i la guerra civil, va pertànyer al sector més radical de la CNT-FAI, partidari de l'acció directa. Fou detingut el gener de 1933, després de participar en un intent d'insurrecció revolucionària; i també el juliol de 1934, en descobrir la policia

un arsenal de dinamita a casa seva. Poc després, arran dels fets d'Octubre de 1934, fou alliberat per un grup d'anarquistes que va assaltar la presó local. Durant els primers mesos de la guerra civil, va formar part de la Junta de Seguretat Local, encarregada de vetllar pel manteniment de l'ordre revolucionari a la ciutat. El 1939, s'exilià a França, d'on passà després a Mèxic. [JLJ]

Mersell, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat Fabril i Tèxtil de Sabadell. [XPM]

Mestra, Josep, paleta i sindicalista a Badalona (segle XIX). L'octubre de 1872 rebé, com a representant de la Secció de Paletes de Badalona, amb seu al carrer d'En Lluch, 7, l'oferta de la Comissió Federal per a adherir-se a l'AIT. [RMS]

Mestre, Cosme, obrer del cànem i internacionalista a Valls (segle XIX). El juliol de 1873 figurà com a dirigent de la Federació dels Obrers del Cànem de la RE de l'AIT, i l'octubre del mateix any fou nomenat secretari del consell de la federació, que convocà el congrés del 18 d'octubre a Valls (Tarragona). Va continuar en el consell el desembre del mateix any. Estava subscrit a *El Condenado* de Madrid. El setembre de 1873 va abandonar la militància per la persecució que sofria per part de la burgesia local. [CR]

Mestre, Jaume, treballador, sindicalista i militant socialista a Riudecols, Baix Camp (segle XX). Participà en diversos actes propagandístics societaris i socialistes, contra la guerra mundial, per l'1 de Maig, etc., en els primers anys de la segona dècada de segle, a Riudecols i en altres pobles de la comarca. [PAN/ AAC]

Mestre, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat comès per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de les lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [MPMJ]

Mestre, Pere, sindicalista a Badalona (segles XIX-XX). Membre de la Secció de Les Tres

Classes de Vapor local el 1872. Fou nomenat secretari del congrés constituït de la Federació Fabril de España celebrat a Sabadell el maig de 1903. Com que no reberen cap recolzament dels sindicats espanyols, l'agost del mateix any constituïren la Federació Regional de l'Art Fabril de Catalunya. (Vegeu: Mimó, Domènec.) [RMS]

Mestre Avinyó, Miquel, fonedor, líder sindicalista i socialista d'acció (Mont-roig del Camp, Baix Camp, 1890-?). De nen, treballà de carboner a les muntanyes de Prades. Aprenent de fonedor a Reus de 1902 a 1916. President de la Joventut Socialista de Reus des de la seva constitució el 1910, membre destacat de l'Agrupació Socialista de Reus i el principal organitzador de l'Associació d'Art Fabril. Magnífic orador, participà en multitud d'actes de propaganda socialista i societària a Reus i en multitud de pobles de les comarques del sud de Catalunya, on col·laborà en l'organització de societats de resistència i en nombrosos comitès de vaga. Essencialment un home d'acció, fou empronat diverses ocasions pel seu activisme, com en el llarg i intens conflicte social de 1915, durant la vaga general de 1916, i durant la crisi política i social de 1917. Participà, en representació de la Joventut Socialista de Reus, en el III congrés de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a Mataró el maig de 1913, i com a representant de l'Agrupació Socialista de Reus, en el VI congrés que se celebrà a Tarragona (juliol de 1916). Col·laborà a *La Justícia Social*, entre 1909 i 1914. Fou delegat de diverses societats obreres de Reus al congrés de Sants de la CNT (1918), on tingué una destacada participació formant part de comissions, presentant proposicions i actuant com a secretari en una de les sessions. Participà també en el míting de clausura. De 1918 a 1923 fou secretari de l'Ajuntament de Pratdip (Baix Camp), on havia anat a treballar de peó a l'estació de ferrocarril. Candidat pel PSOE a les eleccions de diputats del 20 de novembre de 1932, per la província de Tarragona, no sortí elegit. Personalitat important també en el moviment cooperatiu, va ser president de la Federació de Cooperatives de Tarragona, de Catalunya, i d'Espanya, en diverses èpoques, així com de la Unió Cooperativista de Barcelona. [PAN/AAC/MPMJ]

Bibliografia: RECASENS, Josep. *Vida inquieta*. Barcelona, 1985. CAPDEVILA, M. Dolores. «Els socialistes». A: *Revista del Centre de Lectura*. Reus.

Mestre Ferrando, Numen, estudiant i comunista (Pratdip 1923-Barcelona 1949). Militant de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya (PSUC), durant la postguerra era el responsable de la brigada Jaume Girabau, un dels grups de la JSU destinats a la guerrilla. Detingut el 18 d'abril de 1947 a Barcelona, fou jutjat en el consell de guerra que se celebrà els dies 13 i 14 d'octubre de 1948 contra 80 militants del PSUC. Condemnat a mort, fou afusellat al Camp de la Bóta. [MPMJ]

Mestre i Ventura, Ricard, fuster, editor i sindicalista (Vilanova i la Geltrú 1906). Militant de la CNT, autodidacte i home d'una extensa cultura, fou un dels dirigents i propagandistes més destacats de l'anarquisme a la comarca del Garraf. Col·laborador a la premsa local, dirigí el setmanari polític *Estela* entre setembre de 1929 i desembre de 1931 i a Barcelona publicà *Terra Lliure* entre 1935 i 1936. Fou delegat pel sindical local de Vilanova i la Geltrú al Ple Regional de la Confederació Regional de Catalunya que se celebrà a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. En esclatar la guerra civil, formà part del Comitè de Defensa Local i tingué una destacada participació en el salvament del retaule barroc de l'església de la Geltrú i en el salvament de vides humanes. L'agost de 1936 fou nomenat jutge de primera instància i instrucció i l'octubre de 1936 passà a formar part de l'Ajuntament, sempre en representació de la CNT. El febrer de 1937 fou nomenat primer director del diari *Catalunya*, òrgan de la CNT de Catalunya publicat en català. En dimetir del càrrec municipal el 20 de maig de 1938, marxà al front, on esdevingué «milicià de la cultura» a la Brigada 133. Fou també un dels fundadors de la Federació Ibèrica de Juventuts Libertàries. El 1939 s'exilià a França i més tard marxà a Mèxic, on treballà en el món editorial i fundà la casa editorial Ediciones Minerva i la Unió Distribuidora de Ediciones. L'any 1992 encara hi residia. [MPMJ]

Bibliografia: MANENT, Albert. *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. III. Barcelona, 1992. PUIG RÓVIRA, Francesc X. *Vilanova 1936/1939. El govern municipal i altres aspectes*. Vilanova i la Geltrú, 1994.

Mestre Ibars, Antoni, paleta i sindicalista (Seròs 1915-París 1973). Militant de la CNT des del 1930, fou un dels fundadors de la col·lectivitat agrícola de Seròs en esclatar la guerra civil. Participà en la guerra amb la columna Durruti i després amb la 26 Divisió. En el front, assolí el grau de tinent i fou instructor militar. El 1939 s'exilià a França i després de la guerra mundial s'establí a París, on fou actiu militant i morí assassinat la nit del 26 al 27 de gener de 1973. [MPMJ]

Mestres, Adrià, obrer metal·lúrgic i sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou delegat dels obrers metal·lúrgics de Terrassa al Primer Congrés Obrer celebrat per la CNT a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Mestres, Francesc, constructor de caixes de cartró i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Enric i Joan Demestres, representà els obrers constructors de caixes de cartró al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Mestres, Jaume, mutualista a Sabadell (segle XIX). Fou un dels fundadors del mont de pietat La Fraternidad de Sabadell, amb reglament aprovat el 26 de gener de 1853. [RMS]

Mestres, Josep, boter a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la secció vilafranquina dels boters la dècada dels vint, durant la qual representà l'esmentada secció en els congressos de la FOBE els anys 1922, 1925 i 1930. El 1928 fou nomenat president d'aquesta secció dels boters i els representà en el Comitè Paritari del sector. [RAM]

Mestres, Lluís, serraller mecànic i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Mestres, Pere, obrer de l'art fabril i sindicalista a Catalunya (segle XX). L'agost de 1903 va participar en el Congrés de l'Art Fabril que se celebrà a Badalona i on es va constituir la Fe-

deració de l'Art Fabril de Catalunya, presumiblement animada pels socialistes. Nomenat president del comitè central de la federació, el 17 d'octubre de 1903 firmava un manifest adreçat «A los obreros del Arte Fabril», on s'anima els obrers a associar-se i a constituir una federació espanyola d'obrers de l'art fabril. [MPMJ]

Mestres, Salvador, internacionalista i obrer constructor (segle XIX). Fou membre de la junta de La Unión de los Obreros Constructores de la Región Española de l'AIT a partir d'octubre de 1872. [CR]

Mestres Carbonell, Francesc, paleta a Molins de Rei (segle XX). Dirigent del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta, del qual va ser secretari el 1916, va constituir, juntament amb la Llar Obrera i la Societat d'Agricultors, el sindicat únic Federació Obrera de Molins de Rei. Posteriorment, esdevingué dirigent local de la USC a Molins de Rei, de la qual va ser delegat al segon congrés, el 1933. Regidor a l'AJuntament de Molins de Rei a partir de 1934, en representació de la USC, integrada en la candidatura electoral d'esquerres Federació Obrera. [AGL]

Mestres Pascual, Josep, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei, de la junta de la qual formà part el 1912. El 1929 actuà de jutge municipal interí. [AGL]

Metge Macià, Josep, obrer metal·lúrgic i comunista a Barcelona (segle XX). Dirigent del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT, fou partidari del sindicalisme revolucionari i de les teories sorelianes sobre aquest respecte. Des de la seva fundació el 1924 pertanyia també a la Federació Comunista Catalanoblear, i fou detingut en diverses ocasions durant la Dictadura de Primo de Rivera. Formava part del comitè directiu de la FCCB quan l'agost de 1930 el comitè executiu del PCE va decidir-ne l'expulsió. Milità al BOC i fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de Barcelona. El juny de 1931 el seu nom fou proposat pel BOC per a formar part de la delegació que havia de viatjar a Moscou per discutir les diferències amb el PCE, iniciativa

que no prosperà. Vinculat a Andreu Nin i a les posicions trotskistes, fou expulsat del BOC el novembre de 1931, acusat de portar a terme una tasca fraccional a favor de l'Oposició Comunista d'Espanya (trotskista). Membre del consell de redacció d'*El Soviet*, la tardor de 1932 fou nomenat membre del comitè executiu de l'Esquerra Comunista d'Espanya. Malalt i sense feina, el 1934 va abandonar l'Esquerra Comunista i va ingressar a l'ERC, on va desaparèixer políticament. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Meyer Bertran, Frederic, obrer al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Mialet i Güiteras, Ramon, pellaire i dirigent sindical a Vic (Vic 1910-?). Membre de la CNT a Vic, durant la guerra civil, va intervenir en la custòdia de les obres d'art del Museu Episcopal de la ciutat. L'any 1936 va ser elegit director de l'agrupament d'empreses collectivitzades Indústries de Pells de Vic, càrrec que va deixar el 1937. Es va exiliar a França, on va morir en circumstàncies poc clares. [JCP]

Miguel, sindicalista a Cornellà (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació dels 2.050 afiliats anarcosindicalistes de Cornellà, en el Ple Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [MPMJ]

Miguel, sindicalista a Palamós (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat de la Federació Local i dels Sindicats de la Construcció, Transport i Surotapers de Palamós a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Miguel, Alfonso, ebenista, militant anarquista i home d'acció a Barcelona (segle XX). Formà part del grup Los Solidarios. El 1924, empresonat a Burgos, encarava una petició de pena de mort. En ésser alliberat, marxà a França i, el juny de 1925, va ésser escollit, en una reunió de grups anarquistes celebrada a Lió, per a for-

mar part d'un «comitè anarquista-revolucionari» que havia de constituir-se a París. El 1926, a París, treballava al seu ofici, freqüentava les tertúlies d'exiliats espanyols amb companys i coreligionaris seus i s'incorporà als plans de subversió contra el règim de Primo de Rivera que liderà l'Aliança Revolucionària, formada per Solidarios destacats i, en especial, per Garcia Oliver, en paral·lel a accions programades amb aquest mateix objectiu per Francesc Macià. Retornà a l'activisme sindical i anarquista amb la proclamació de la Segona República. A Barcelona es veia amb Garcia Oliver i feia propaganda amb altres Solidarios. El 14 de juny de 1931, per exemple, estava anunciada la seva intervenció, junt amb Durruti, llavors vicepresident del Fabril i Tèxtil de Barcelona, en un míting que havia de celebrar-se a Girona i que va ésser prohibit, i detinguts els oradors. Però aquests contactes entre antics Solidarios no implicaren la reorganització del grup fins poc abans de l'aixecament anarquista del gener de 1933 i amb el nom de Nosotros, la nova denominació de Los Solidarios. En aquesta ocasió, se'n mantingué al marge, segons Garcia Oliver, perquè desaprovava l'estil i les actituds de Durruti. El 19 de juliol de 1936, participà en els combats del carrers de Barcelona enfront de les tropes revoltades. Junt amb altres companys del Sindicat Fabril i dels comitès de defensa del Clot i del Poblenou, organitzà dos camions que marxaren a València per participar en l'assalt a les casernes on la tropa encara estava acuartelada. Seguidament, a Barcelona, treballà a les ordres del Comitè de Milícies Antifeixistes i, especialment, a les de Garcia Oliver, que el va nomenar delegat del Comitè Regional de la CNT al Comitè Central d'un anomenat Consell d'Obrers i Soldats que, dissenyat com a sindicat mixt de guàrdies civils, carrabiners i guàrdies de seguretat, tractà de netejar aquests còsos d'elements contraris a la República i de comunistes desitjosos de redreçar el paper dirigent dels anarquistes en el procés revolucionari iniciat a la rereguarda. Segons Miguel mateix, el Consell d'Obrers i Soldats s'estengué fora de Catalunya, per València i Andalusia. El novembre de 1936, després de la creació del govern Largo Caballero amb participació de quatre ministres anarquistes, acompanyà Garcia Oliver a Albacete per aconseguir el suport de Martínez Barrio, president de les Corts i cap

de l'organització de les Brigades Internacionals, als plans del nou ministre de Justícia que tractava d'impulsar un Consell Superior de Guerra. Se'n perdé el rastre en acabar la guerra, quan el seu caràcter, retret de natural, es manifestava més amargat per l'artritis deformatòria que anava apoderant-se de les seves extremitats. [STG]

Publicacions: *L'Espagne, sa prochaine révolution*, Brussel·les, 1930; «Todo el poder a los sindicatos». A: *Palabras de un soldado*. 1932, Barcelona, núm. 1. «La guerra de España ante la situación de Europa». *Conferencia pronunciada el 15 de abril de 1937*. València, 1937.

Bibliografia: BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*, Barcelona, 1974. UCÉLAY DA CAL, E. *Estat Català: The Strategies of Separation and Revolution of Catalan Radical Nationalism (1919-1933)*. Tesi doctoral. Nova York, 1979. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. MIRÓ, F. *Cataluña, los trabajadores y el problema de las nacionalidades (la solución federal)*. Mèxic DF, 1967.

Miguel, Alfonso, sindicalista a Salt (segle XX). Militant profaista de la CNT, va representar els 1.000 afiliats d'aquest sindicat a Salt al Ple Regional de la CNT de Catalunya celebrat a Barcelona a principis de l'agost de 1931. [MPMJ]

Miguel, Alfonso, treballador mercantil i representant sindical a Barcelona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat Mercantil de Barcelona. [XPM]

Miguel, B., treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT de Badalona, el març de 1932 era un dels signants del manifest en què s'acusava el governador civil de Barcelona de deixar actuar impunement els pistolers del Sindicat Lliure que continuaven cometent actes d'agressió i amenaces contra els sindicalistes de la CNT. [MPMJ]

Miguel, Delso de, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en esclatar la guerra civil fou membre del seu Comitè Regional fins a la celebració del I congrés, que tingué lloc el juny de

1937, quan presentà la dimissió amb la resta del comitè. [PPB]

Miguel o Miquel, Enric, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat comès per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de les lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [MPMJ]

Miguel, José, socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol de 1886, i fins al març de 1887, fou elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia. [TMS]

Miguel, Juan, manobre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pels manobres de Barcelona al Primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8, 9 i 10 de setembre de 1911. [MPMJ]

Miguel, L., constructor de pianos i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Constructores de Pianos de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Miguel, Pasqual, picapedrer i sindicalista a Reus (segle XX). Fou delegat dels picapedrers marbristes de Reus al I congrés de la Solidaritat Obrera que se celebrà a Barcelona els dies 6-8 de setembre de 1908. [MPMJ]

Miguel, Pere, paperer i internacionalista a Gelida, Alt Penedès (segle XIX). Amb domicili al carrer del Pi, 11, de Gelida, l'abril de 1874 fou el destinatari de 50 exemplars del «Manifesto» de la Comissió Federal de la RE de l'AIT. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TMS]

Miguel Tomás, Andrés, carreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). El 1917 fou un dels reorganitzadors de La Naval, el sindicat dels mariners de Barcelona. Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Carreters de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, on actuà com a secretari en una de les sessions. El setembre de 1918 fou no-

menat tresorer del comitè nacional de la CNT, dirigit per Buenacasa, que es mantingué fins a desembre de 1919, i tingué una destacada participació en les lluites socials del període immediatament anterior a la Dictadura de Primo de Rivera. El gener de 1925 era un dels signants, membres del sector sindicalista de la CNT, de l'apel·lació als sindicats de Barcelona a favor de la reorganització dels sindicats de la CNT. En iniciar-se la Segona República, fou un dels principals reorganitzadors del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNT, i l'abril de 1931 signava la sol·licitud de legalització. En representació del Sindicat del Transport de Barcelona, participà en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ/JIG]

Miguer, Manuel, metal·lúrgic i sindicalista a Manresa (segle xx). Militant de la CNT, va representar el Sindicat de la Metal·lúrgia de Manresa al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Mil i Ninot, Ricard, obrer metal·lúrgic i dirigent local de la CNT (Torelló 1898-Fumel, França, 1962). Representant de la Federació Comarcal del Ter i Freser al Ple de Sindicats de la CNT de març de 1933. El 1932 havia estat acomiadat de la foneria de Torelló la Masellera a conseqüència de la seva activitat sindical, la qual cosa va provocar una vaga de solidaritat protagonitzada pels obrers de la foneria. Va participar en els fets d'Octubre de 1934 a Torelló, i va ser detingut i empresonat per aquest motiu. Durant la guerra civil, va comandar patrulles armades sota el control del Comitè Antifeixista de Torelló. A conseqüència d'això, va ser detingut i empresonat el juny de 1937. Es va exiliar a França, on va morir durant una operació quirúrgica. [JCP]

Milà, Lluís, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1890 fou elegit comptador de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Milà, Miquel, obrer del calçat i comunista a Sitges (segle xx). Milità al BOC i fou dirigent

de la Societat de Constructors de Calçat de Sitges. El maig de 1930 va participar en el quart congrés de la UGT, on s'enfrontà amb el dirigent socialista local Joan Duran Ferret. Membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC), des del 1933, en el tercer congrés del BOC, celebrat el maig de 1934, fou nomenat membre de la secretaria administrativopolítica del partit per la secretaria de control administratiu. A partir de 1935 milità al POUM i tingué un paper destacat a Sitges durant la guerra civil. [MPMJ]

Milà Estrada, Montserrat, administrativa i assistenta social (Barcelona 1945). De família benestant i conforme amb el règim franquista, inicià la seva activitat laboral com a administrativa. Després de treballar en algunes empreses, entrà a la MTM el 1965, fins que en fou acomiadada el 1970, per la seva activitat sindical clandestina. Paral·lelament va fer estudis de Treball Social. El 1965 inicià la militància a CCOO, on va ser membre de la Coordinadora del Metall, en representació de la MTM. Va formar part del comitè de redacció del *Boletín* de la Maquinista, que va ser el primer que es va fer a Espanya a l'època franquista. Membre del FOC des de 1966, hi va restar fins a la seva dissolució. Llavors s'integrà per poc temps a Lucha de Clases. Detinguda arran de la vaga de la Maquinista el 1971, juntament amb el seu marit, Lluís Díaz Pérez, va restar disset dies empresonada, primer a la Comissaria de Via Laietana i després a la presó Model de Barcelona. Posteriorment va estar afiliada a la CSUT, des de la fundació, encara que tornà a la seva militància a CCOO ja com a sindicat. Ha estat delegada sindical pràcticament des de l'any 1981, amb alguna legislatura de descans, i més tard fou presidenta del comitè d'empresa del Patronat Flor de Maig, escola de Formació Professional, fins que el comitè deixà d'existir per la funcionarització de la plantilla, encara que continuà afiliada a CCOO. [TMS]

Milà Sentís, Albert, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent de la UGT vilanovina durant la Segona República, representà el Sindicat d'Oficis i Professions Diversos al Ple de constitució de la Unió General de Sindicats Catalans (UGT) l'any 1934. [RAM]

Milian, Vicenç, rabasser i sindicalista a Pontons (segle XX). Organitzador i secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Pontons l'any 1937. [RAM]

Milla Navarro, Benito, periodista, editor i dirigent anarquista alacantí (Villena 1916-Barcelona 1987). Va ser un dels principals líders de les Joventuts Llibertàries espanyoles. Es traslladà a Barcelona durant els anys de la República i es va afiliar a les Joventuts Llibertàries. En esclatar la guerra civil, va lluitar al front d'Aragó formant part de la columna Durruti i col·laborà al seu òrgan, *El Frente*. Posteriorment retornà a Barcelona i s'encarregà (1938) de la direcció de *Ruta*, òrgan de les JJLL. Assistí al II congrés de la FIJL a València, com a representant de les JJLL de la 121 Brigada. Acabada la contesa, s'exilià a França, on va ser internat a diversos camps de concentració. Després de la guerra mundial, va ser un dels principals activistes en la reorganització del moviment juvenil llibertari. Va assistir al Ple fundacional de la FIJL a França, l'abril de 1945. En aquesta assemblea va ser elegit secretari general del Comitè Nacional d'aquesta organització, càrrec del qual va dimitir el març de 1946. Posteriorment, va ocupar la secretaria de relacions de la federació i continuà treballant a la redacció de *Ruta*, a Tolosa i a París. El 1949 va emigrar a Amèrica. De 1951 a 1967 es va instal·lar a Montevideo, on fundà i dirigí diverses publicacions: *Cuadernos Internacionales* (amb Nicolás Sánchez Alborno i Víctor García), *Deslinde* i *Temas*. També col·laborà a les pàgines culturals del setmanari *Marcha* i del diari *Acción*. El 1954 va crear la seva pròpia distribuïdora de llibres i fundà l'editorial Alfa (1958). Es traslladà a Veneçuela, on creà altres editorials, Monte Avila (1968) i Tiempo Nuevo (1971). El 1977 va retornar a Espanya i, instal·lat finalment a Barcelona, va convertir-se en director de publicacions de l'editorial Laia, la qual va editar diversos llibres d'autors llibertaris. Va col·laborar en publicacions com *Umbra*, *Cénit*, *Hora de Poesia*, *Solidaridad Obrera* (París), etc. [JNN]

Bibliografia: *Polémica*. 1987, desembre, Barcelona, núm. 30. «Clandestinité libertaire en Espagne. La presse». A: *Bulletin du CIRA* (Centre International de Recherche sur l'Anarchisme). 1995, Marsella, núm. 36-37.

Millà Santos, Rafael, obrer tipògraf, dirigent socialista i comunista provincial a Alacant i estatal com a comunista (Alacant 1891-?). Modest obrer alacantí que va ser un dels fundadors del PCE i un dels seus principals difusors a la província d'Alacant. Començà militant en les files del PSOE i contribuint a la difusió del sindicalisme socialista entre els obrers de la província d'Alacant junt amb José Cañizares. Estigué alguns anys a la Casa de Beneficència. En sortir-ne, va entrar d'aprenent a la impremta de Such Serra d'Alacant, on s'imprimia *El Mundo Obrero*. Allí va començar a impregnar-se de les idees socialistes mentre componia les columnes dels originals. Va organitzar el sindicat d'arts gràfiques d'Alacant, anomenat Sociedad Tipogràfica, del qual fou president. S'incorporà a l'Agrupació Socialista d'Alacant i el 1909 va contribuir al naixement de la conjunció republicana-socialista per tal de combatre el maurisme. Amb aquest motiu va pronunciar un breu discurs al Centre de Societats Obreres d'Alacant el 5 de novembre de 1909, on fou segellada la conjunció. El 1914 s'afilià a les Joventuts Socialistes. Progressivament va començar a ocupar algun càrrec dins el partit. El 1917 era secretari de la Junta de Delegats de la Casa del Poble i tingué un paper destacat en la vaga de 1917. Fou arrestat quatre mesos i un dia per la seva participació en la vaga, però fou alliberat el 15 de setembre i va participar en la petició d'amnistia del 25 de novembre de 1917 a la Casa del Poble d'Alacant en favor dels qui encara eren empresonats per la participació en la vaga. En les eleccions municipals del mateix any 1917 treballà intensament per la candidatura de l'Aliança de les Esquerres. El 1918 ja s'havia convertit en un home clau del socialisme alacantí gràcies a la seva eloqüència. El 1918 va acudir en representació del PSOE d'Alacant a l'XI congrés del PSOE, on va defensar la conformitat amb la recent Revolució Russa. Llavors era president de l'Agrupació Socialista d'Alacant. Després d'aquell congrés, es vinculà cada vegada més amb els sectors prosoviètics del PSOE i l'abril de 1920 fou un dels fundadors del PCE a Alacant i va abandonar el PSOE. Al cap de poc es convertí en el principal i aleshores únic representant públic del PCE a Alacant. En el I congrés del PCE, celebrat el març de 1921, fou elegit membre del comitè central del partit. Després assistí al III congrés

del Komintern a Moscou, on va entaular relacions amb destacats comunistes italians, com el comte A. Graziadei, que influïrien força en les seves conviccions polítiques. El novembre del mateix any fou elegit secretari general del nou PCE, després d'unificar-se amb el PCOE, però en ser detingut per la policia i acusat d'haver viatjat a Moscou, fou substituït en aquest càrrec per Núñez de Arenas. Llavors havia estat redactor en cap de la revista del partit, *La Antorcha*. Preocupat per la situació obrera, va intentar dur endavant la tàctica comunista d'infiltració en les societats obreres afectes a UGT, però sense bons resultats. També va dirigir el setmanari *Mundo Obrero* i va dur a terme nombrosos actes de propaganda entre els obrers alacantins en favor de la revolució comunista. Tanmateix sempre es mostrà partidari de la integració del PCE en el sistema parlamentari espanyol. Considerava que si el PCE no participava en la vida política quedaria relegat al no-res. Aquesta convicció el dugué a presentar-se a les eleccions municipals de 1922 a Alacant, en les quals obtingué uns resultats ridículs. A pesar del fracàs polític, es convertí en un home conegut dins el món polític alacantí. Col·laborà en la creació de l'Ateneu local i representà, el juliol de 1923, els comunistes alacantins en el II congrés del PCE. Durant la Dictadura, els comunistes alacantins només donarien senyals de vida de la mà de les activitats sindicals i propagandístiques de Rafael Millà. Publicà freqüents col·laboracions periodístiques en el diari republicà d'Alacant *El Luchador*. Desenvolupà un important treball sindical entre les societats obreres de la Casa del Poble d'Alacant, en la qual va arribar a tenir gran influència, i en la Societat de Tipògrafs. Formà part de la comissió de representants que la Casa del Poble d'Alacant va enviar al Certamen Nacional Obrer celebrat a Bilbao l'estiu de 1928. També va ser vocal de l'Ateneu d'Alacant. Durant la República es presentà a les eleccions legislatives de 1931 i 1933, però no aconseguí mai superar la barrera del 8% per a entrar en la segona volta. La seva persona fou durament atacada pels periòdics socialistes d'Alacant i d'Elx. Cal destacar que en les eleccions a Corts de 1931 fou l'únic candidat alacantí de la llista dels comunistes. En les qüestions econòmiques i socials defensava la independència del Marroc, el reconeixement oficial dels Soviets i l'es-

tructura dels sindicats per rams de la indústria. Aquesta postura fou criticada en el IV congrés del PCE del 1932, quan la Federació de Llevant del PCE estava sota la seva responsabilitat. En les eleccions de 1936, va treballar per la candidatura del Front Popular, encara que no es presentà com a candidat. En esclatar la guerra civil, tingué un paper destacat contra els revoltats com a membre del Comitè Provincial del Front Popular. Durant aquesta guerra va ser un dels polítics més destacats de la ciutat i de la província d'Alacant. Pronunciava mítings, gestionava temes relacionats amb l'abastament i desenvolupava el PCE. El 29 de setembre de 1936 va ocupar la presidència del Consell Municipal d'Alacant. Va trobar-hi una dura oposició dels anarquistes, que l'atacaven des de les pàgines del diari *Liberación*. Al final, el 27 de maig de 1937 va renunciar a la presidència municipal, que tornaria a ocupar interinament poc abans d'acabar la guerra el 1939. Des de la presidència municipal, el primer de maig de 1937 va crear la Conselleria Local d'Abastaments, que desenvolupà importants serveis durant la resta de la guerra. El 6 de novembre de 1937 va ocupar la vicepresidència de l'executiva local d'UGT. Durant la postguerra, se li va aplicar la Llei de Responsabilitats Polítiques. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. «Orígenes del PCE en Alicante». A: *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Contemporánea*. 1987. Alacant, núm. 1.

Millán, Manuel, representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona. [XPM]

Millán Galià, Ramon, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del comitè local de la federació barcelonina de l'AIT i el seu nom apareixia en un document signat el 29 de març de 1871. «Protesta de la Asociación Internacional de los Trabajadores, Federación barcelonesa», on es defensaven dels atacs de la premsa conservadora que els acusava de ser agents comprats per interessos estrangers. El comitè defensava un canvi social per la via pacífica i amb el consentiment del poble. [CR]

Millán Vives, Germán, paleta i sindicalista (Barcelona 1900-Ièras, França, 1976). Milità des de molt jove al Sindicat del Ram de la Construcció de la CNT de Barcelona i fou un actiu lluitador durant el període de les grans lluites socials anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. Instaurada ja aquesta, fou un dels firmants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», escrita des de la presó Model de Barcelona el març de 1925 per un grup de militants sindicalistes, on s'exposava el raonament doctrinal que va menar a la constitució de la FAI. El 1928, a causa del pacte de fam que li havien decretat els patrons, marxà a Amèrica i treballà a Cuba, Venèçuela i Brasil. De retorn a Barcelona, durant la guerra civil, fou delegat tècnic a la junta del Ram de la Construcció. El 1939 s'exilià a França i va residir a Marsella. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*, 28 de novembre de 1976.

Mimó Vinyals, Domènec, obrer de l'art fabril i sindicalista a Sabadell (Sabadell 1885-?). Dirigent de la Federació Obrera de Sabadell durant els darrers anys del segle XIX i primers del XX, fou col·laborador d'*El Trabajo* (1897-1912), portaveu quinzenal de la FOS. L'agost de 1903 va participar en el congrés celebrat a Badalona per a la constitució de la Federació Regional de l'Art Fabril de Catalunya, de la qual fou secretari general. Participà en els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, pels quals fou condemnat a dotze anys de presó i patí exili. De retorn, fou sotmès a un pacte de la fam pels patrons i hagué de dedicar-se a la venda ambulat de cafè. Participà en els fets de la vaga general revolucionària de l'agost de 1917, per la qual fou detingut. [MPMJ]

Mimet, Manuel, ferroviari i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova durant la Segona República i la guerra civil. [RAM]

Minguet, Jenaro, obrer fonedor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT de la primera hora, va participar, en representació del Sindicat dels Fonedors del Bronze de Barcelona, en el Primer Congrés Obrer celebrat per la CNT a Barcelona el setembre de 1911, on va intervenir activament durant els debats

congressuals. L'agost del mateix any havia intervingut, en representació de la Unió d'Obrers Metal·lúrgics, en el míting contra la guerra del Marroc, que tingué lloc al Teatre de la Marina de Barcelona. Durant els anys del pistolisme, 1918-1923, fou membre del Comitè Regional de Catalunya i tingué una destacada participació en les lluites sindicals del període. Segons el testimoni de Garcia Oliver, va tenir una destacada participació en l'organització de l'atemptat que l'any 1921 va costar la vida a Eduardo Dato. El 1923, en instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, es va manifestar partidari de mantenir la CNT en la legalitat i fou un dels signants del manifest sindicalista, publicat a *Vida Sindical* de Barcelona el gener de 1926, on es continuava defensant la necessitat de la legalització immediata de la CNT en plena Dictadura i l'obertura dels sindicats de Barcelona, en contra de l'actitud anarquista més ortodoxa defensada des de les pàgines d'*El Productor*. El juny de 1930 va participar en l'assemblea constituent del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona, celebrat al Teatre Còmic, i on sortí elegit president de la primera junta. L'agost de 1931 era un dels firmants del Manifest Trentista, contrari a l'hegemonia de la FAI dins la CNT. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Minguet, Joan, manobre i sindicalista a Badalona (segle XX). Fou delegat per la Societat de manobres La Unió, de Badalona, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Mínguez, constructor de carruatges i anarquista a València (segles XX-XX). Actiu sindicalista a les darreries del segle XIX-començaments del segle XX, formà part de la Societat de Constructores de Carruatges, que es va crear a València el 1899 i va intervenir amb contundència i autoritat en les assemblees que durant aquest període celebraven conjuntament les societats obreres valencianes. El 1901 va intervenir en defensa del periòdic blasquista *El Pueblo*, contra els atacs que sofria dels socialistes. Fou detingut el febrer de 1902 amb motiu de la con-

vocatòria de vaga que hom va fer en solidaritat amb la vaga general que havia tingut lloc a Barcelona i el gener del 1905 va participar en el míting d'on sorgí una nova convocatòria de vaga general. [MPMJ]

Ministral, Lorenc, ferroviari i representant sindical a Barcelona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Treballadors Ferroviaris de Barcelona. Poc després, ho fou al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom del Sindicat Unificat de la Indústria Ferroviària de Barcelona. [XPM]

Minué, anarquista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil espanyola formà part dels Serveis d'Investigació de la CNT-FAI, organitzats per Manuel Escorza amb l'objectiu de portar a terme tasques d'investigació i repressió a la rereguarda catalana, i fou el responsable de la investigació dels contactes que Ventura Gasol i altres militants de l'ERC, Acció Catalana i Estat Català varen portar a terme a París durant els primers mesos de la guerra. El 1939 s'exilià a França. [MPMJ]

Miquel, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener del 1892 fou elegit vice-secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. [TMS]

Miquel, treballador mercantil i sindicalista (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat Mercantil de Barcelona, en el Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [MPMJ]

Miquel, Francesc, jornaler ugetista a Llorenç del Penedès (segle XX). Organitzador i secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Llorenç del Penedès l'any 1937. [RAM]

Miquel, Joan, obrer paperer ugetista a Terrassa i Lavit (segle XX). Organitzador i president del Sindicat d'Obrers Paperers i Similars de la UGT a Torrelavit l'any 1938. [RAM]

Miquel, Manuel, socialista (segle XX). Cap a la dècada de 1950 integrà el Consell del MSC a l'exterior, i també, junt amb A. Iborra i J. Pallach, formà part de l'executiva del partit. [TMS]

Miquel, Vicenç, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Miquel Baró, Josep, conserge, republicà i insurrecte (Lleida 1865-Barcelona 1909). Militant del Partit Republicà Nacionalista Català, va tenir una activa participació durant la revolució de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. A partir del dimecres dia 28 de juliol va dirigir la rebel·lió a Sant Andreu de Palomar, va armar els seus seguidors amb fusells capturats als guàrdies de consums de les portes de la ciutat i als sometents, i va dirigir la construcció de barricades, l'incendi de l'església parroquial i l'atac contra els guàrdies civils. Detingut després dels esdeveniments, va ser jutjat sumàriament per un tribunal militar, acusat de rebel·lió militar el 14 d'agost de 1909, i condemnat a mort. A desgrat de les gestions que realitzaren polítics republicans catalanistes, com Pere Corominas, Amadeu Hurtado o Felip Rodés per obtenir l'indult del govern Maura, fou afusellat el dia 17 d'agost de 1909 i es va convertir d'aquesta manera en el primer executat pels esdeveniments de la Setmana Tràgica. [MPMJ]

Bibliografia: ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Miquel Clapés, Josep, teixidor i anarcosindicalista (Sabadell 1851-1933). Fou un dels primers internacionalistes catalans. A partir de 1868 va formar part dels sindicats sabadellencs i quan el 1870 es constituí la Federació Espanyola de l'AIT s'integrà al secretariat local. El 1883 fou un dels organitzadors de la denominada vaga de les set setmanes a favor de les vuit hores i va participar en la formació de l'Ateneu Obrer i el setembre del mateix any va constituir la minoritària lliga anticlerical Montí Tognetti. A partir de 1890 tingué una destacada participació en el seguit de vagues que es varen produir per afavorir la introducció de la

commemoració del Primer de Maig a Catalunya. El 1896, amb motiu de la bomba del carrer de Canvis Nous de Barcelona, fou detingut i empresonat al castell de Montjuïc, d'on sortí el juliol de 1897 per a exiliar-se, amb altres militants anarquistes, a Anglaterra. A partir de començaments de segle va estar connectat amb Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna. El 1904 fou un dels organitzadors de la Federació Catalanobaleàrica de l'Art Fabril i l'octubre de 1908 va ser designat pel grup sindicalista de la Solidaritat Obrera delegat per a assistir al congrés de la CGT francesa que va tenir lloc a Marsella, on va pronunciar un discurs a favor de la vaga general a Espanya. Membre del grup insurreccional de la Federació Obrera Sindical sabadellenca, fou un dels dirigents, en contacte amb Ferrer i Guàrdia, de la revolta de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, per la qual fou detingut, apallissat i condemnat a cadena perpètua, condemna que se li modificà per la d'expatriació durant un temps. Militant ja a la CNT, va participar en la vaga general d'agost de 1917. Les pallisses que rebé aquesta vegada el varen deixar paralític de mig cos avall i l'obligaren a passar llargues temporades prostrat al llit. A desgrat de tot, encara fou detingut per la policia el febrer de 1920, en plena repressió contra el sindicalisme, i durant els primers anys de la República encara militava al Sindicat Únic d'Oficis Diversos de la CNT. Col·laborador al periòdic obrerista *El Trabajo* i a *Escola Moderna*, va traduir un llibre de Sébastián Faure sobre educació. [MPMJ]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. I-IV, Sabadell, 1976-1979.

Miquel Domènech, Anita, la Nena del Joanet Basteró, feines de la llar i sindicalista llibertària (Vila-rodona 1918-Romilly-sur-Seine, França, 1995). Filla de Joan Miquel Pons. Estudià esperantó. Component de les Joventuts Llibertàries. El desembre de 1936 discursejà al Cinema Valls, de la mateixa ciutat, en un míting organitzat per les Joventuts Llibertàries de Valls, en el qual participaren també Joan Ferrer per les JJLL de Barcelona, Fidel Miró pel Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i F. Martí Ibáñez per la Universitat Popular de Barcelona. En període de guerra va donar classe a la seva vila natal. El desembre de 1937 era la secretària del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-

rodona. El novembre de 1938, va escriure a *Acció Sindical*, setmanari anarquista de la comarca de Valls i Montblanc, un sentit record en l'aniversari de la mort de Bonaventura Durruti. S'exilià a França. [AGT]

Miquel i Miró, Josep, electricista i comunista a Lleida (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat pel districte quart de la ciutat de Lleida a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [MPMJ]

Miquel Parera, Jaume, agricultor i internacionalista de Sant Sadurn d'Anoia (segle XIX). Fou el fundador i principal dirigent de la secció local de la FRE de l'AIT de Sant Sadurn d'Anoia. Actuà com a representant de la Secció Local d'Agricultors, amb seu al carrer Montserrat núm. 27, 2a, quan aquesta s'adherí a l'AIT el setembre de 1873. S'encarregà també de contactar amb la Secció Local de Paperers per constituir juntament la Federació Local i el Consell Local de l'AIT de Sant Sadurn d'Anoia. [RMS/RAM]

Miquel Pons, Joan, Joanet Basteró, pagès i cooperativista-sindicalista (Vila-rodona 1889-Romilly-sur-Seine, França, ?). Pare d'Anita Miquel. El 14 d'abril de 1931, com a component del Comitè Republicà, va ser un dels que va prendre possessió de regidor a l'Ajuntament. El febrer de 1937 era el president de la Junta Administrativa de l'Agrupació Collectivitzada de Treball Agrícola de la vila. El novembre de 1937 entrà al consistori per la CNT, amb la responsabilitat de ser alcalde segon i president de la comissió d'Obres Públiques. Des de l'octubre de 1938 fins que hi entraren les tropes de l'exèrcit de Navarra, va ser alcalde accidental. Finalitzada la guerra, s'exilià a França, on morí. [AGT]

Mir, sindicalista a Canet de Mar (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació dels 1.600 afiliats al sindicat local de Canet de Mar, en el Ple Regional de la Confederació Regional de Catalunya celebrat a Barcelona els dies 1, 3 i 4 d'agost de 1931. [MPMJ]

Mir, sindicalista a Torelló (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat pel sindicat local de Torelló a la Conferència Regional de la Confede-

ració Regional del Treball de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Mir, Bernat, socialista i sindicalista a Mallorca (segle xx). Militant de la UGT a Palma, el novembre de 1908 fou elegit vocal suplent dels obrers per a formar part de la Junta Local de Reformes Socials. El 1911 era membre del comitè de la federació local de la UGT. [MPMJ]

Mir, Joan, camperol i sindicalista (segle XIX). Durant el congrés celebrat a Barcelona entre els dies 18 i 22 de maig de 1873, va ser elegit membre de la comissió de propaganda de la Unió dels Treballadors del Camp. Dimití el 21 de novembre del mateix any, com a conseqüència de l'escissió produïda en separar-se la secció de Reus de la FRE de l'AIT. [CR]

Mir, Joan, obrer del ram de la llana i societari a Olot (segle XIX). El 7 d'octubre de 1842, signava una petició a l'Ajuntament d'Olot en què demanava ajut econòmic per poder obrir una fàbrica dirigida pels obrers mateix. [CR]

Mir Farries, Sebastià, descarregador i sindicalista (Lleida 1891-?). Era un dels responsables de la Caixa de Vellesa i Invalidesa de la Secció de Carbó Vegetal del Port de Barcelona el febrer de 1932. Fou president de la Societat de Carregadors i Descarregadors de Carbó Vegetal «La Protectora» el juny de 1934, i el setembre del mateix any fou elegit vicepresident de la Cooperativa de Treball «La Protectora» organitzada pels treballadors del dit sindicat. Fou detingut el juny de 1939, però quedà en llibertat sense càrrecs el gener de 1940. [JIG]

Mir i Mir, Joan, periodista i anarquista (Maó, Menorca, 1871-1930). Fill d'una família benestant, realitzà estudis eclesiàstics, que abandonà per abraçar la causa de l'anarquisme i el sindicalisme. El 1899 va dirigir el setmanari *El Porvenir del Obrero*, que tingué una durada de setze anys. Impulsor del cooperativisme i de les escoles racionalistes, establí relació amb anarquistes i sindicalistes barcelonins i va fundar la primera Federació d'Obrers de Menorca (1902). Divulgador de l'obra de Kropotkin, Malatesta i Anselmo Lorenzo a Menorca, va escriure més de 450 articles i el 1904 va prolo-

gar l'obra de Lorenzo *¡Vía Libre!* El 1913 va escriure el pròleg a l'antologia de contes *Dinamita cerebral. Los cuentos anarquistas más famosos*, on elogiava l'art revolucionari i esmentava que l'expressió «dinamita cerebral» fou creada per Lluís i Pujals en oposició a la violència dels dinamiters. El 1915 va trencar la relació amb el sindicalisme en mostrar-se partidari dels aliats durant la Gran Guerra. Fou propietari del diari *La Voz de Menorca* i entre 1923 i 1924 va dirigir el *Butlletí de Nostra Parla*. [MPMJ]

Bibliografia: *Cenit*. 1988, núm. 246, núm. 247, i núm. 248. GIRALT, Emili (dir.). *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Barcelona, 1972.

Mir Parda, Josep, llauner i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Era secretari de la secció del seu ofici a la federació local de l'AIT de Barcelona, a principis de 1872. Com a tal, s'adreçava a tots els professionals del ram, arreu de l'Estat, per tal que formessin associacions obreres. [CR]

Mir Thos, Josep, anarcosindicalista a Sabadell (?-Sabadell 1917). Morí a les barricades de Sabadell, a les portes de La Obrera, el 14 d'agost de 1917, quan es declarà a la ciutat la vaga revolucionària. [TMS]

Mir Vallès, Francesc, militant socialista a Seròs, el Segrià (Seròs 1911-Gusen, Àustria, 1942). Membre del BOC i del POUM, el 1939 s'exilià a França. Fou detingut pels alemanys i empresonat al camp d'extermini nazi de Gusen 2, on morí electrocutat a la filferrada del camp el dia 1 de febrer de 1942, quan membres de les SS es disposaven a massacrar-lo. [MPMJ]

Mira, Emili, Diego Valor, líder anarquista valencià (segle xx). Era originari d'Alcoi. Es va dedicar molt aviat a la tasca propagandística de les idees anarcosindicalistes, especialment al País Basc. Va participar, en representació de la Federació Local de Societats Obreres de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, i el 1919 va assistir al Congrés de Camperols de la CNT a València. En aquell moment era defensor de les tendències més radicals i revo-

lucionàries al si de la CNT. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, va romandre a França (París), formant part del Comitè de relacions anarquistes. Fou redactor de *Liberación* i va assistir al congrés anarquista de Marsella (1926). A finals dels anys 20 tornà a Espanya i participà en nombrosos mitings de la CNT (Manresa, Sant Sebastià, Vitòria, etc.). El 1929 va intentar la reorganització de la CNT a Alcoi. Amb la proclamació de la República, continuà la militància i es decantà progressivament per les tesis trentistes. Al congrés extraordinari de la CNT a Madrid de 1931, assistí com a representant de diversos sindicats d'Alcoi i del Sindicat d'Oficis Diversos d'Ontinyent. En aquest congrés s'oposà clarament a l'estratègia de la FAI. Es va mostrar contrari als alçaments revolucionaris de 1932-33. Designat secretari de la CNT catalana, va dimitir al Ple Regional de Sabadell l'abril de 1932. I l'abril de 1933 va enviar una carta com a secretari de la Federació Local de Sabadell al Comitè Regional de la CNT, en què refusava les postures pròximes a la FAI. Aquest document suposà l'expulsió de la federació de Sabadell. A partir d'aquest moment, milità al si dels Sindicats d'Oposició i a la Federació Sindicalista Llibertària. En produir-se la reunificació el 1936, es negà —en nom de la Federació Local de Sabadell— a tornar a la CNT. Posteriorment, junt amb altres dirigents com Fornells i Moix, s'incorporaria a la UGT. Després de la guerra civil, s'exilià a Amèrica (Santo Domingo). Durant els anys d'exili es va apropar a les tesis del PCE. [CCG]

Mira, Josep, dirigent anarcosindicalista valencià (Alcaudete, ?-? 1988). Nascut en una família de llauradors, aviat es va adherir al moviment anarquista del seu poble. Posteriorment, es traslladà a Alcoi, localitat d'on va haver de fugir perseguit per la policia. Va residir a Barcelona durant els anys del pistolerisme i desenvolupà en aquesta ciutat una important tasca organitzadora dins la CNT. Finalment, va haver de fugir a França. El 1925 fou detingut a Sevilla, acusat d'activitats propagandístiques, i tancat a la presó de Ceuta. Aconseguí fugir, però va ser detingut de nou a Figueres quan es disposava a creuar la frontera. Acusat de la mort d'un militar, va ser condemnat a mort i amnistiàt anys més tard. Durant els anys 1930-31 va

treballar molt en la reorganització de la CNT a Barcelona (especialment al ram de la construcció) i participà activament en les vagues convocades després dels esdeveniments revolucionaris de Jaca. Posteriorment es traslladà a València i va prendre part a les revoltes revolucionàries de gener de 1933 i d'octubre de 1934. Perseguit constantment per la policia, fou detingut de nou i romangué a la presó a principis de 1935, al costat de Durruti. En esclatar la contesa, intervingué en la lluita als carrers de Barcelona i marxà al front d'Aragó amb la columna Durruti (manava la primera i vuitena agrupacions d'aquesta columna). Va combatre també al front de Madrid i es mostrà contrari a l'abandonament de la capital per part del govern. [JNN]

Publicacions: *Un hombre. Durruti*, Barcelona, 1937; *Guerrilleros Confederales*, Barcelona, 1937.

Mira, Rafael, recaptador de tributs de l'Estat i sindicalista (Tibi 1916). Afiliat a la CNT des dels 14 anys i oficial de l'exèrcit republicà, participà en la conquesta de Terol. Després de la guerra civil, fou empresonat al camp de concentració madrileny Miguel de Unamuno i posteriorment enviat a un camp de treball al nord d'Àfrica. Llicenciat el 1941 per raons de salut, tornà al seu treball i inicià les activitats sindicals en l'Associació Sindical Independent, dins el Sindicat Vertical. Fou president de Personal del Sindicat de Recaptació de Tributs de l'Estat de la província i vocal del Consell Provincial de Treballadors. De 1965 a 1978 fou el president nacional del Sindicat de Recaptació de Tributs de l'Estat. Represaliat laboralment dues vegades per activisme sindical, s'incorporà a USO tot just crear-se. [RIRB]

Mira López, Emili, psiquiatre i socialista (Cuba 1896-Petròpolis, Brasil, 1964). L'any 1922 es doctorà en medicina a la Universitat de Barcelona i esdevingué un dels psiquiatres amb més relleu de la recent història de Catalunya. Entre molts altres càrrecs, fou director de l'Institut Pere Mata de Reus i del manicomi de Sant Boi, i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. En la vessant política, fou fundador de la USC i formà part, en la vocalia de Cultura, de la primera junta directiva de la Unió, elegida a l'assemblea constituent celebrada el juliol de 1923. Col·laborador a *Justi-*

cia Social, entre 1924 i 1925 participà en el debat sobre evolució o revolució que tingué lloc a les pàgines de l'òrgan de la USC. L'agost de 1925 s'adherí al sopar de comiat que hom dedicà a Serra i Moret, quan, en plena Dictadura de Primo de Rivera, aquest decidí autoexiliar-se. El 1932 formà part de la delegació de la USC que portà a terme converses amb la Federació Socialista Catalana amb vista a la unificació i el 1935 participà en una de les ponències que es constituïren per a la unificació socialista. Partidari del corrent més moderat de Serra i Moret, participà en el congrés ordinari de la USC, celebrat el maig de 1936, i formà part de la delegació de Barcelona centre que sollicità el cessament de la col·laboració governamental. Durant la guerra civil, el juliol de 1937, fou proposat com a president de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona. Exiliat a partir de 1939, el 1945 marxà al Brasil, on exercí la professió de psiquiatre. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. CAMINALL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Mira Pastor, Joan Baptista, obrer internacionalista a Bocairent, la Vall d'Albaida (segle XIX). Membre de la Federació Local de Bocairent, fou empresonat per la seva participació en els fets revolucionaris d'Alcoi de 1873, acusat de sedició. A la causa d'instrucció judicial constava de 28 anys d'edat. La Comissió Federal el felicità, el febrer de 1874, per la seva digna conducta, i l'abril del mateix any rebé cinquanta exemplars del Manifest de la comissió federal al seu domicili del carrer Agill, 45, de Bocairent, per a repartir entre els militants de la localitat. [RMS]

Miracle, Andreu, boter a Torredembarra (segle XX). Dirigent i organitzador de la Secció de Boters de Torredembarra durant la dècada dels vint, representà aquesta secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Miracle Bellmunt, Salvador, rabasser ugetista a Rodonyà (segle XX). Secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra i Oficis Diversos de la UGT a Rodonyà l'any 1937. [RAM]

Miracle Ferran, Pere, cal Pere Batalla, pagès i sindicalista (Rodonyà 1889-1975). En la constitució de la Unió de Rabassaires local, el 1931, hi consta afiliat, tot i que en data indeterminada n'era baixa. Va ser regidor del consistori local des de l'octubre de 1936 fins al juny de 1937, en representació d'Acció Catalana. [AGT]

Miracle González, Creu, l'Anton Creus, pagès i sindicalista (Bràfim 1897-1993). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local amb el càrrec de vocal. Durant la República, era el màxim exponent del POUM a la població. A la guerra, va ser un dels dirigents de la col·lectivitat agrícola. S'exilià un cop acabada la guerra. [AGT]

Miracle Surroca, Sadurní, rabasser ugetista a Rodonyà (segle XX). President del Sindicat de Treballadors de la Terra i Oficis Diversos de la UGT a Rodonyà l'any 1936. [RAM]

Miracle Surroca, Salvador, Vadó del Trull, comerciant de vi i sindicalista (Rodonyà 1909-Barcelona 1994). A la República era soci de la societat recreativa Lealtad y Franqueza de la població, formada per joves adscrits al Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción de tendència d'esquerra. A la guerra, va ser dirigent de la UGT, i en la seva representació el juny de 1937 s'incautà d'una finca urbana per al sindicat. El juny de 1943 residia a la població; va passar a viure a Barcelona al cap de pocs anys. [AGT]

Miralda, Ramon, activista obrer (segle XIX). Va signar, el mes de juliol de 1855, junt amb representants de 49 poblacions del Principat, un escrit adreçat al governador civil de Barcelona, Ciril Franquet, en què es declaraven partidaris del règim progressista del general Espartero, i contraris a qualsevol mena d'absolutisme (carlisme); demanaven, però, una actitud negociadora a les autoritats i fabricants. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Miralles, comunista a Barcelona (segle XX). Milità al Bloc Obrer i Camperol i formà part de la comissió, constituïda el novembre de 1931, encarregada de redactar la tesi organitzativa de la Federació Comunista Catalanobalear. [MPMJ]

Miralles, obrer del transport i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat del Transport de Barcelona, que disposava de 18.000 afiliats, al Ple Regional de Sindicats de la CNT, celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Miralles, peó i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, participà, com a delegat del sindicat de peons La Efusión de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a u de juliol de 1918. [MPMJ]

Miralles, Antoni, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Vell militant de la CNT, el novembre de 1943 fou nomenat secretari del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, quan s'uniren els diversos comitès que havien sorgit en el decurs del 1942 i deixaren al marge Eliseu Melis. Va desplegar una intensa activitat clandestina i poc després fou detingut per la policia i substituït en el càrrec de secretari regional per Luis Antonio. Va morir avançats els anys seixanta, sempre militant a la CNT. [PPB]

Miralles, Antoni, teixidor del ram de la llana i sindicalista a València (segle xix). Membre de l'agrupació local de La Unió Manufacturera de València, junt amb altres socis d'aquesta entitat van adreçar una carta, publicada al setmanari *La Federación* (Barcelona, 14 de desembre de 1872), on es mostraven contraris a determinats acords presos durant el III congrés de la Unió Manufacturera (Barcelona, del 10 al 15 de novembre de 1872), i sobretot denunciaven el creixent centralisme organitzatiu d'aquells i la submissió a la política oficial de l'Estat per part dels seus dirigents. [CR]

Miralles, Baltasar, sindicalista a Sabadell (segle xx). Dirigent de la Federació Obrera Sindical de Sabadell, va ser un dels dirigents de la vaga general de l'art tèxtil, que va tenir lloc el juliol de 1913. Detingut el dia 7 d'agost del mateix any, passà un any a la presó, acusat de coaccions i desordres públics. [MPMJ]

Miralles, Eduard, ferroviari i socialista a Barcelona (segle xx). Va representar el Sindicat

Nacional Ferroviari (9a Zona) en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. Una denúncia seva en contra del secretari general Vila Cuenca a finals del 1935, en posar de manifest la fosca gestió econòmica d'aquest, va motivar la formació d'una comissió investigadora que culminà amb la dimissió tant de Vila Cuenca com també del secretari d'organització Antoni Olarte el gener de 1936. Precisament ell mateix es va fer càrrec d'aquesta secretaria el dos de març del mateix any, i hi va exercir en un context de crisi del Secretariat fins al 16 de maig, quan va ser substituït per Manuel Davó Anioarte. [DBM]

Miralles, Eudald, teixidor de cintes i representant obrer a Barcelona (segle xix). El seu nom aparegué al peu d'un document, signat el 8 d'agost de 1854 per 19 representants obrers de la ciutat de Barcelona, en què es feia una crida a la tranquil·litat i a la represa de l'activitat fabril, després dels fets revolucionaris del juliol. Els treballadors negaven qualsevol participació en els dramàtics incidents de la nit del 14 de juliol (incendi de fàbriques, mort d'un industrial, destrucció de màquines selfactines...), i demanaven el retorn dels propietaris (espantats pels aldarulls i per l'epidèmia de còlera que patia Barcelona) i la immediata reobertura de les fàbriques. [EBP]

Miralles, Joan, filador i dirigent obrer a Barcelona (segle xix). El 1841 presidí la Societat de Filadors de Barcelona. L'abril d'aquell any va signar amb Joan Muns una petició a l'Ajuntament de Vic per a la constitució d'una comissió mixta com la que acabava de fer-se a Barcelona. El seu paper en la trama associativa on Muns era la figura destacada fou remarcable. L'11 de juny de 1841 signava una denúncia contra els perjudicis que el contraban duïa a la indústria. En realitat, el document explicava l'acord entre la Societat de Teixidors i l'Ajuntament de Barcelona per a cremar gèneres comissats, la subhasta dels quals havia estat impedida pels treballadors de la Societat. Per l'octubre del mateix any signà un manifest, aparegut a la premsa, on cridava a associar-se els treballadors de Sallent, després que l'Ajuntament d'aquesta vila impedís un acte de la Societat Protectora dels Teixidors del Principat,

en què Miralles havia de prendre part. Pel desembre, encara de 1841, sol·licita als directors de la Societat a Vic que s'ocupin d'un conflicte a la fàbrica de filats d'A. Sala, a Manlleu. Del conflicte, pel ram, se n'hauria d'ocupar ell, però allega estar massa ocupat a Barcelona amb les eleccions. Que Miralles s'hi havia relacionat no ho demostra només això darrer, sinó també la seva participació en la Junta Consultiva de Barcelona, el juliol de 1854. Va ser candidat a Corts el novembre d'aquest any. Derrotat per Dulce, guanyà, en canvi, un lloc com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Alhora continuà actuant com a dirigent dels filadors. Va formar part de la comissió que contactà amb Madoz tot just acabat d'arribar aquest com a governador. Aconsellà Madoz de convocar una assemblea de filadors, i entendre-s'hi directament, com a recurs per a superar alguns problemes amb els dirigents del ram. L'estratagema fou exitós, i Madoz agraf a Miralles, públicament, la bona marxa de les comissions mixtes. Igualment laudatori era Laureà Figueras, per qui era llàstima que hi hagués menys Miralles que Maseras. El gener de 1855 anà en comissió per la indústria, i en companyia de J. Puig, a Madrid per ocupar-se de qüestions aranzelàries, nomenat per la Junta Central de Directors de la Classe Obrera. Depassat per la radicalització relligada al conflicte de les selfactines, com a regidor municipal va intentar apaivagar els ànims, no només oferint-se com a mitjancer al capità general, sinó també participant de les repetides crides municipals a la calma. El 1856 fou desterrat a Ribadeo (Astúries). [SBV]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX*. Barcelona, 1976. VILA, Josep M. *Els primers moviments socials a Catalunya*. Barcelona, 1935.

Miralles, Joana, activista obrera (segle XIX). Era una de les signants (30 homes i 17 dones) que des de la presó adreçaven un escrit a les Corts de la nació el mes de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Miralles, Joaquim, Joan Ferrer, militant anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou nomenat vicesecretari del Comitè Regional de Catalunya de la CNT a finals de 1945 i l'any següent passà a ocupar-ne la secretaria general. El mes d'agost de 1946 assistí a Madrid a una

plenària estatal de regionals i fou destituït del càrrec en tornar-ne, arran de l'actitud que va mantenir respecte a l'afer Melis i a les seves exigències monetàries per a acceptar el càrrec. [PPB]

Miralles, Josep, obrer de la pell i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Pell de Badalona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Miralles, Magí, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció celebrada el dia 1 de juny de 1930 al Teatre Espanyol de Barcelona, on fou nomenat secretari de la junta directiva del sindicat. Possiblement és el mateix Magí Miralles que l'onze d'agost de 1936, en representació de la CNT, componia el comitè d'enllaç de les organitzacions obreres de Catalunya, format per la CNT, la UGT, la FAI i el PSUC. [MPMJ]

Miralles Fossas, Olga, treballadora del sector químic i sindicalista (Badalona 1933). Acabada la guerra civil, es va exiliar a França a causa de la militància del seu pare a ERC. El 1951 va entrar a treballar a la Creu Verda i al cap de poc temps va passar a la Fajesco, del ram químic, on va ser escollida enllaç sindical. Militant de CCOO, el 1970 va ésser designada representant per Badalona a la Comissió Obrera Nacional de Catalunya, responsabilitat que va ocupar fins al 1975. [JGS]

Miralpeix Adam, Ramon, teixidor i societari a Vic, Osona (segle XIX). El 9 de novembre de 1841 va ser designat, junt amb Joan Teixidor Icart, comissionat de la junta de l'Associació de Teixidors de Vic per a recórrer els centres de la comarca i intentar inscriure socis per a la nova associació. El mes de març de l'any següent, encara formant part de l'esmentada societat de teixidors, signà un escrit on s'explicava l'augment de la quota sindical, per a afrontar les necessitats econòmiques dels socis acomiadats de la fàbrica de Josep Portavella de Vic. El mes de novembre de 1855, durant el dinar d'homenatge que feren a Joaquim Molar i

Joan Alsina alguns dirigents obrers de Madrid, apareix un obrer, dit Miralpeix, que va prendre la paraula després dels discursos de Simó Badia i de Mesa. [EBP]

Miralpeix i Puig, Josep, pagès i sindicalista a Joanet, la Selva (segle xx). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Crèdit de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Miranda, Antonio, socialista a Barcelona (segle xx). El gener de 1911, en el moment de la seva constitució, fou nomenat vocal del Centre Socialista del districte VI de Barcelona. Va participar de manera esporàdica en algun míting i també esporàdicament va col·laborar a *La Justicia Social* de Reus. [PPB]

Miranda, Isidro, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat de Tintorers i Blanquejadors de Mataró, en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Miranda, Josep, anarquista a Barcelona (segle XIX). Citat per Anselmo Lorenzo com «amigo y compañero de Madrid», el va acollir, després de la seva tornada a Barcelona, el març de 1874. Formà part de la Comissió Federal que sorgí l'any 1877. En morir, d'una malaltia crònica que patia, Lorenzo va continuar convivint amb la seva vídua, amb la qual formà finalment una família. [CR]

Miranda Concha, Francisco, anarquista a Barcelona (segle xx). Company de la filla d'Anselmo Lorenzo, fou un dels dirigents anarquistes catalans més destacats de les dues primeres dècades del segle xx. Publicista i home d'acció, el 1906 sortia en defensa de Salvador Seguí, que acusaven d'haver col·laborat amb el confident Joan Rull, i l'any següent el seu nom apareixia com a representant del Centre d'Estudis Socials en la signatura d'un manifest a favor de l'indult per delictes d'opinió. Durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909, algunes fonts el situen com el tercer membre del comitè de vaga, en representació dels anarquistes. Va

tenir una destacada participació en els avalots al carrer i va mantenir reunions amb el dirigent radical Emiliano Iglesias. Després dels esdeveniments va escapolir-se i va evitar així les represàlies. El setembre de 1911, immediatament després del primer congrés de la CNT, sembla que participà en la reunió secreta on es convocà una vaga general contra la guerra del Marroc i, posteriorment, firmà diversos documents en què es negava l'existència d'un comitè revolucionari que hauria provocat l'intent fracassat de vaga general, que va menar la CNT a la clandestinitat. L'abril de 1915 va participar en el congrés internacional anarquista d'El Ferrol i a finals del mateix any, quan es reorganitzà la CNT, en formà part del comitè amb el càrrec de secretari ajudant. El 1916 era secretari del comitè nacional de la CNT i, juntament amb Seguí i Àngel Pestaña, va formar part d'un comitè permanent que havia de dirigir la campanya contra l'augment del cost de la vida. El 1917 va mantenir reunions amb els dirigents socialistes Pablo Iglesias i Largo Caballero per a portar a terme una acció conjunta, i va formar part del comitè revolucionari de Catalunya quan esclatà la vaga general revolucionària del mes d'agost. El 1919, durant la vaga de la Canadenca fou un dels oradors del míting de la plaça de toros on la direcció de la CNT es va mostrar partidària del retorn a la feina. Fou detingut el febrer de 1921, després de l'assassinat d'Eduardo Dato, i va romandre gairebé dos anys a la presó. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976. MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España (1914-1923)*. Barcelona, 1978. ULLMAN, Joan Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Mirandell, Antoni, internacionalista al Masnou (segle XIX). Resident al carrer Sant Jaume, 3, del Masnou, figura entre els destinataris barcelonins del *Manifiesto a los Trabajadores de España* d'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [SBV]

Mirapeix, Pere, sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871, era membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelo-

na. Pel juliol del mateix any, continuava al mateix càrrec. [CR]

Mirasol, Francesc, dirigent sindicalista valencià (segle xx). Va ser un militant molt destacat de la CNT al Grau de València durant els anys trenta. Partidari de la línia trentista, va integrar-se als Sindicats d'Oposició de València. Assístit com a representant de la Federació Sindicalista Llibertària de València al Primer Congrés Nacional d'aquesta organització, celebrat a Barcelona el juliol de 1934. Fou organitzador de la Columna Torres-Benedito i delegat de transports d'aquesta. Durant la guerra, actuà com a col·laborador de Domènec Torres. Durant els primers anys del franquisme, participà en la fundació de Mutua Ibèrica de Seguros, organització creada per militants de la CNT a València. [JNN]

Mirats, Josep, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març de 1887 fou elegit secretari de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1888. [TMS]

Miravall, Josep, boter a Reus (segle xx). Dirigent de la secció reusenca dels boters, representà aquesta secció en diversos congressos de la FOBE durant la dècada dels vint. [RAM]

Miravalles, José, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit secretari-comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Miravent, Rossend, pagès i ugetista a Sitges (segle xx). Organitzador i president del Sindicat d'Obrers Agrícoles de la UGT a Sitges l'any 1936. [RAM]

Miravent, Salvador, socialista a Mataró (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al 24 de juny de 1888. Posteriorment, a l'agost de 1889, i fins a l'octubre de 1890, ocupà la vicepresidència de l'agrupació mataronina. [TMS]

Miravert, Ramon, treballador del calçat, sindicalista i comunista a Sitges (segle xx). Militant del BOC, fou un dels dirigents del Sindicat

Únic de Constructores del Calçat de Sitges, que, després d'una inicial afiliació a la UGT, en iniciar-se la República es passà a la CNT. [PPB]

Miravert Barrau, Julia, la Maña, sindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT i companya de Miguel Vallejo Sebastián, en acabar la guerra civil va formar part del primer Comitè Nacional de la CNT, constituït per Esteve Pallarols a València el maig de 1939, i en el qual va actuar d'enllaç amb els militants de Barcelona. Portava també salconduits falsos al camp de concentració d'Albatera a fi d'alliberar reclusos. Detinguda a finals de 1939 o començaments de 1940, fou jutjada en consell de guerra el novembre de 1944 i condemnada a dotze anys de presó. [PPB]

Miravittles i Navarra, Jaume, Met, escriptor i polític (Figueres, Alt Empordà, 1906-Barcelona 1988). Durant la Dictadura de Primo de Rivera, milità a Estat Català. Fou detingut el 1925, i l'any següent participà en els esdeveniments de Prats de Molló. Exiliat a París, entrà en contacte amb cercles surrealistes, en un moment en què el surrealisme, com a moviment avantguardista, es relacionava amb moviments revolucionaris, i aparegué breument en dos films de Luis Buñuel, *Un chien andalou* (1928) i *L'âge d'or* (1929). L'any 1928 col·laborà a *L'Opinió*. Retornà a Barcelona el 1930 i fou professor de l'Escola del Treball de Barcelona. Milità en el Partit Comunista Català de Jordi Arquer, a través del qual va passar a militar en el BOC, del qual fou un dels més actius propagandistes. Col·laborà a *La Batalla*, a *L'Hora*, i a *Avant...!* de Figueres i dirigí *L'Espurna de l'Empordà*, que també es publicava a Figueres. El 1931 era membre del comitè executiu de la Federació Comunista Catalanobaleà i va formar part també del comitè executiu de la Federació Comunista Ibèrica i del BOC en els congressos celebrats el 1932 i l'abril de 1934. Fou candidat del BOC en múltiples eleccions: a diputat a Corts constituents, de 28 de juny de 1931, es presentà per Barcelona capital i per la província de Girona; al Parlament de Catalunya, el 20 de novembre de 1932, per Barcelona capital i província i per les províncies de Tarragona, de Lleida i de Girona, on gràcies a la seva popularitat assolí el màxim de vots, amb 7.720 paperetes; a diputat a Corts, de 19 de novembre

de 1933, per Barcelona capital i per la província de Girona, on tornà a aconseguir la màxima votació amb 8.130 vots, i a les municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona. Com a publicista, va publicar un seguit de fullets, entre els quals destaquen *Contra la cultura burgesa* (Barcelona 1931), *El discurso de Stalin* (Barcelona 1931), *Ha traït Macià?* (Barcelona 1932), *Los obreros y la política* (Barcelona 1932), *Perquè sóc comunista* (Barcelona 1932) i *El presupuesto de la República* (Barcelona 1933) i els llibres *De Jaca a Sallent* (Barcelona 1932) i *El ritme de la revolució* (Barcelona 1933), que il·lustrà Salvador Dalí. El juny de 1934 va abandonar el BOC i es va afiliar a l'ERC, canvi que va justificar amb l'argument que el moviment obrer a Catalunya —el BOC inclòs— pecava de sectarisme en un moment en què la majoria del poble català, a parer seu, era de classe mitjana però bàsicament anticapitalista. La seva fugida va causar un gran impacte dins el BOC i Maurín mateix va acusar Miravittles d'«inconstància, superficialitat i diletantisme». El 1936 fou secretari de l'Olimpíada Popular Obrera. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, va representar l'ERC dins del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya i va fundar el Comissariat de Propaganda de la Generalitat, que dirigí fins a la fi de la guerra, i des d'on portà a terme una important tasca, amb la difusió internacional de la causa de la República i de Catalunya i amb la creació de la productora cinematogràfica Laia Films i de la distribuïdora Catalònia Films. El 1939 s'exilià a França, des d'on passà a Àfrica del nord i Mèxic, finalment va instal·lar-se, el 1944, als Estats Units, on es dedicà bàsicament al periodisme. El 1962 va retornar a Barcelona, on col·laborà a la premsa diària i publicà diversos llibres, en bona part autobiogràfics i de memòries. [PPB]

Publicacions: *Crítica del 6 d'Octubre* (Barcelona 1935), *Elements per a una campanya d'esquerra* (Barcelona 1936), *Catalans a Madrid* (Barcelona 1937), *Barcelona, latitud Nova York, longitud París* (Barcelona 1971), *Episodis de la guerra civil espanyola* (Barcelona 1972), *Gent que he conegut* (Barcelona 1980), *Més gent que he conegut* (Barcelona 1981).

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya, 1919-1939*. IV vols. Barcelona, 1974-1975. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y*

Campeño. Barcelona, 1966. MANENT, Albert. *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. III. Barcelona, 1992.

Miret, Francesc, boter a Torredembarra (segle XIX). Fundador i principal dirigent de la Secció Local dels Boters de Torredembarra, que tenia uns vuitanta afiliats, participà com a delegat seu en els 10è (1882), 15è (1887), 17è (1889), 18è (1890), 30è (1902) i 32è (1904) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Miret, Joan, socialista (segle XX). És molt probable que fos la mateixa persona que un Miret que, en representació del PSOE, va formar part de la Comissió pro Presos amb motiu dels esdeveniments del juliol de 1909. L'agost de 1910 integrà com a tresorer la secció dels obrers ferroviaris de la regió catalana, adherida a la UGT. Representà els dependents de peix de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Miret, Pere, camperol i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Ocupà, a principis de 1873, el càrrec de vocal de la junta de la Unió dels Treballadors del Camp d'Espanya, amb seu a la localitat barcelonina de Sants. [CR]

Miret, Pere, pagès a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent i tresorer de l'organització sindical groga Centro Obrero Agrícola de Vilafranca del Penedès l'any 1926. [RAM]

Miret Musté, Josep, manyà, socialista i comunista a Barcelona (Barcelona 1907-Florisdorf, Mauthausen, Àustria, 1944). Va presidir les joventuts de la USC i després, el març de 1936, la important secció de Barcelona centre del mateix partit. De línia obrerista i contrari a l'aliança amb l'ERC, va ser un dels impulsors de la unitat de les diferents formacions polítiques d'inspiració marxista. En aquesta línia va tenir un paper decisiu en la fusió de les joventuts de la USC i del PCP. Un cop esclatada la guerra civil, va representar el seu partit en el Comitè de Milícies Antifeixistes, i va integrar-se tot seguit en el PSUC. Va ser un dels pocs homes, al costat de Miquel Serra Pàmies, que va tenir un important paper en l'aparell del PSUC, en ac-

cedir al seu Comitè Central en la I Conferència Nacional tinguda el 1937. L'octubre de 1936 va ser nomenat president del Consell del Transport de Catalunya. L'abril de 1937, amb només 29 anys, va ser nomenat conseller de Proveïments en representació de la UGT; va exercir el càrrec fins a la crisi de govern que provocaren els fets de Maig. S'incorporà a l'exèrcit com a comissari del cos de tancs de la 31 Divisió. El 1939 es va exiliar a França, on va continuar formant part de la direcció del PSUC en ser raïficat en l'anomenat Comitè Central d'Anvers. Detingut a París pels nazis el 1943, va ser internat en el camp de concentració de Mauthausen, on va ser ferit en un bombardeig aliat i rematat a trets pels guardes del camp. [DBM]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comoreira*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Mirete, Ginés, obrer tintorer a Barcelona (segle XX). Milità en els sindicats lliures i morí víctima d'un atemptat comès per pistolers de la CNT el 13 d'octubre de 1920, durant el període d'enfrontaments armats que protagonitzaren els sindicats lliures i els sindicats de la CNT. [MPMJ]

Miró, Antoni, contramestre i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat de Contramestres «El Radium» de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a l'u de juliol de 1918. [MPMJ]

Miró, Esteve, tintorer i internacionalista (segle XIX). Era secretari, l'any 1873, de la secció de tintorers de llana i peces de la federació barcelonesa de l'AIT. [CR]

Miró, Francesc, fuster i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent i secretari del Sindicat local de les Indústries de l'Edificació, Fustes i Decoració de la CNT l'any 1937. [RAM]

Miró, Isidor, mestre a Sabadell (segle XX). Relacionat amb el grup anarquista barceloní Benevento. Juntament amb altres activistes locals, va estar implicat en l'atemptat terrorista del Liceu de Barcelona (1893) i en el del carrer Canvis Nous de la mateixa ciutat (1896). A la posterior repressió, potser la condició de mestre

d'ensenyament d'ell i del seu company, Àngel Rodríguez González, els va deslliurar dels turments policials. Sembla que havien estat denunciats pel republicà sabadellenc Ramon Sanllehí. [EBP]

Miró, Joan, ugetista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador de la UGT a Vilafranca del Penedès durant la Segona República. Va destacar especialment en la tasca de difusió de les idees socialistes mitjançant articles publicats al setmanari *Abril* d'aquesta vila. [RAM]

Miró, Josep, sindicalista al País Valencià (segle XX). Militant de la CNT, va formar part de la delegació valenciana que va participar en el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid, celebrat el desembre de 1919. [MPMJ]

Miró, Leonor, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollida vocal de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona, l'agost de 1932. [DBM]

Miró, Manuel, impressor i associacionista a Barcelona (segle XIX). L'any 1855 era membre de la junta de l'Associació d'Oficials Impressors de Barcelona, on ocupava el càrrec de vocal revisor. El seu domicili era: plaça de l'Oli núm. 3, 4t. [CR]

Miró, Oleguer, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou ferit en un atemptat fet per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de les lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [MPMJ]

Miró, Ramon, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí víctima d'un atemptat fet per pistolers a sou de la patronal, durant el període àlgid de les lluites socials que visqué Catalunya entre 1918 i 1923. [MPMJ]

Miró Bosch, Jaume, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou promotor i membre del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta, creat el 1903, del qual arribà a ser president el 1916, abans de la seva integració en el sindicat únic local Federació Obrera. [AGL]

Miró Fornes, Magí, cenetista al Vendrell (segle XX). Va ser un dels principals dirigents cenetis-

tes del Baix Penedès. Ingressà a la CNT del Vendrell l'any 1931, i a partir d'aquest moment assumí diferents càrrecs a l'organització local cenetista, i durant la guerra civil ocupà càrrecs, com el de tresorer, al comitè comarcal d'aquesta organització. L'any 1938 fou elegit batlle del Vendrell en representació de la CNT i representà el Comitè Comarcal de la CNT del Vendrell al Ple Municipalista del mateix any. [RAM]

Miró Guasch, Pere, fuster i activista revolucionari a Sabadell (?-Sabadell 1909). Morí al carrer Topete de Sabadell el 26 de juliol de 1909, víctima dels enfrontaments entre les forces d'ordre públic i els activistes revolucionaris, durant els fets de la Setmana Tràgica a la ciutat. [TMS]

Miró i Civit, Josep Antoni, l'Anton Fotent, mestre d'obres i anarquista (Montblanc 1890-1972). Autodidacte, anticlerical, inconformista, subversiu de l'ordre establert i rebel de cap a peus, fou el punt de referència imprescindible dels republicans radicals i anarquistes montblanquins de començaments del segle xx. Llegí i paí com ningú les obres de Bakunin, Reclus i Anselmo Lorenzo, i introduí els corrents naturistes, vegetarians i esperantistes. Sense perdre la independència de criteri i la conducta bohèmia i, sovint, extravagant, d'un home fet a la seva, epicureista i aventurer, féu costat als republicans radicals i socialistes de la Casa del Poble, i fins i tot presidí l'entitat a inicis dels anys vint quan emprengué la tasca de bastir un nou local social i posar en funcionament una batedora col·lectiva. Mestre d'obres de l'Ajuntament, fou depurat durant la dictadura primoriverista i restituit en el càrrec pel primer Ajuntament republicà. Des de l'Ajuntament impulsà les grans reformes urbanístiques de la vila i tingué cura de les principals obres realitzades. Malgrat el seu anticlericalisme manifest, en els primers dies de la revolució s'oposà a la crema dels edificis i imatges religiosos i salvà, per ordre del comitè, la imatge de la Mare de Déu de la Serra, patrona de la vila. Depurat novament per la dictadura franquista i repudiat socialment, visqué amb tota cruïsa un exili interior que el dugué a la més completa misèria econòmica, aguditzada, els darrers anys, a causa de la ceguesa. Morí com un gos i tardaren

dies a enterrar el seu cadàver en plena descomposició. [AMA]

Bibliografia: POBLET I GUARRO, Josep M. *Aquell Montblanc*. Barcelona, 1975. MAYAYO I ARTAL, Andreu, *La Conca de Barberà 1890-1939; de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986.

Miró i Vicens, Joaquim, comunista a Tortosa (segle xx). Fou membre del PSUC a Tortosa i representà aquella organització al consistori municipal d'ençà de l'octubre de 1936. Com a tal, va ser nomenat per a la comissió de defensa de l'Ajuntament durant el mes d'octubre. [XPM]

Miró Lázaro, Josep, dirigent anarquista valencià (segle xx). Fou un del més destacats membres de la CNT a València durant els anys trenta. En constituir-se el nou Consell Provincial de València a principis de gener de 1937, va ser nomenat conseller d'Economia i president del Consell d'Economia, i ocupà també el càrrec de vicepresident primer del Consell Provincial, en representació de la CNT-FAI. En produir-se la remodelació d'aquest organisme, el 1938, va ser elegit membre de la seva Comissió Permanent i responsable de les àrees de propaganda, economia i estadística. El 1939, durant la immediata postguerra, animà des de la clandestinitat més estricta tots els grups llibertaris que es constituïren al País Valencià i assessorà el primer Comitè Regional de la CNT del Llevant, en el qual posteriorment esdevingué el secretari. [CCG/PPB]

Miró Pérez, Jordi, dirigent socialista a Alcoi (segle xx). Va crear l'Agrupació Socialista d'Alcoi el 1904 i treballà intensament durant els anys següents per desenvolupar el socialisme en aquesta ciutat. [JMSS]

Miró Solanes, Fidel, cal Picat, impressor i sindicalista (el Pla de Santa Maria 1910). Signava els escrits periodístics amb el nom de Mirlo. Procedent de família pagesa, emigrà a Cuba, on participà en activitats subversives contra la Dictadura, motiu pel qual s'exilià a Jamaica. Tornà a Catalunya el 1933 i ingressà a la FAI, en el grup Nervio, i més tard a les Joventuts Llibertàries i a la CNT, dugué la seva activitat a Barcelona, on vivia. Va ser redactor de *Solidaridad Obrera* i durant el Bienni Negre va ser

detingut dues vegades. A l'inici de la guerra, va ser secretari regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya i director de *Ruta*; tenint el radi d'acció centrat a Barcelona, va fer diverses incursions a la comarca, en cremes d'algunes esglésies. Del juny de 1937 al juliol de 1938 ocupà la secretaria nacional de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries i més tard va ser secretari nacional del Consell Nacional d'Infància Evacuada, adscrit al ministeri d'Instrucció Pública i Sanitat. Exiliat a França i Suïssa, anà a raure finalment a la República Dominicana, el 1940, i a Mèxic, el 1944, on es dedicà preferentment a la tasca d'editor. A Mèxic va ser un dels que aportà diners per instituir un premi comarcal a la memòria del sindicalista líder valenc Fidel Martí Parés, premi reprès a la democràcia per una entitat cultural valenca. El 1955 fundà l'empresa Editores Mexicanos Unidos, en la qual ha publicat part de la seva obra. Ha retornat diverses vegades a Catalunya. Els anys vuitanta era del consell de redacció de la revista *Polémica*. [AGT]

Publicacions: *Cataluña, los trabajadores y el problema de las nacionalidades*. Mèxic, 1967; *El anarquismo, los estudiantes y la revolución*. Mèxic, 1969; *Anarquismo y anarquistas*. Mèxic, 1979; *Vida intensa y revolucionaria*. Mèxic, 1989.

Bibliografia: *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona, 1992.

Miserachs, mestre d'escola i socialista a Mont-roig, el Baix Camp (segle xx). L'octubre de 1912 fou nomenat mestre a l'escola primària que va obrir el Centre Obrer de Mont-roig constituït el febrer de 1911, i almenys fins al 1914 va prendre part en diversos mítings de propaganda societària. [PPB]

Missé, Bonaventura, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Missé Castells, Josep, mestre de ribera a Barcelona (segle XIX). Col·laborador de Narcís Monturiol, va construir el casc del primer Ictineus l'any 1859, i fou un dels seus tripulants durant la primera prova submarina realitzada al port de Barcelona, el mes de juny d'aquell mateix any. El 1864, fou un dels signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al so-

cialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [EBP]

Mitcha, Joan, socialista a Mataró (segle XIX). L'agost de 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'octubre de 1890. [TMS]

Mitcha, Josep, socialista a Mataró (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any. [TMS]

Miteras, M., internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870, constà com a membre de la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Mitjans, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la Junta dirigent de la Secció de jornalers de la Unió de les Tres Seccions del Vapor de Barcelona, constituïda arran de la dimissió de l'anterior junta el 24 de novembre de 1871. [CR]

Mitjans, Josep, pagès i sindicalista a l'Arboç, Alt Penedès (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat Obrera del Camp de l'Arboç, en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916. Fou president de la darrera sessió i, com a tal, va clausurar el congrés. [MPMJ]

Mitjavila, Gerard, treballador de banca i socialista a Barcelona (segle XX). Va formar part de la delegació que envià la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT al IV congrés que realitzà la seva federació nacional. El congrés se celebrà a Madrid a principis de setembre de 1934, mig any després que els bancaris catalans, fins llavors articulats en un sindicat autònom, haguessin acceptat ingressar a la UGT. Participà en la ponència de legislació social. [DBM]

Mitjavila, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Moix, Joan, teixidor de llana, federal i associacionista a Sabadell (segle XIX). El 1855 era membre de la Societat de Teixidors de Llana, amb els seus germans Josep i Pau. Després de 1856 participà assíduament en els ambients republicans federals sabadellens. Va dirigir el 1867-1868 la Societat i promogué les demandes d'increment salarial que dugueren a la vaga de començaments de 1868. [SBV]

Moix, Josep, teixidor de llana i associacionista a Sabadell (segle XIX). El 1855 era membre de la Societat de Teixidors de Llana a la seva localitat, junt amb els seus germans Joan i Pau. [SBV]

Moix, Pau, teixidor de llana i associacionista a Sabadell (segle XIX). El 1855 fou membre de la Societat de Teixidors de Llana de la seva localitat, junt amb els seus germans Joan i Josep. [SBV]

Moix Devesa, Josep, el Moixet, anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Nebot del sindicalista, alcalde i ministre de Treball Josep Moix Regàs, es va adherir en un primer moment a la FAI, però va trencar-hi i s'integrà en la FLS. Fou detingut amb motiu de la vaga general del tèxtil, iniciada a Sabadell l'agost de 1933. El juliol de 1936 ingressà a les JSU. Marxà voluntari al front d'Aragó, on va exercir el càrrec de comisari i va obtenir el comandament de la primera centúria —120 homes i 10 portalliteres— de la Creu Roja local. Ferit lluitant a les línies de la columna Alpina, tornà a Sabadell i ocupà la presidència del Sindicat Unió de l'Art Fabril i Tèxtil. A l'arribada dels franquistes a Sabadell, fou empresonat i complí la condemna a la Model de Barcelona. Fou detingut una altra vegada el 18 de juny de 1959, de resultes de la Vaga Nacional Pacífica de vint-i-quatre hores. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu, *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV, V i VI, Sabadell, 1978-1983.

Moix Regàs, Joan, sindicalista a Sabadell (segle XX). Germà de l'alcalde de Sabadell Josep Moix, cap al 1938 fou el secretari del Sindicat del Ram d'Aeronàutica. [TMS]

Moix Regàs, Josep, teixidor, anarcosindicalista i comunista a Sabadell i Barcelona (Sabadell

1898-Praga 1973). Va participar en la vaga del 1917 i en les lluites socials del període 1919-23. Inicià llavors l'activitat sindical en el Sindicat de la Indústria Tèxtil de Sabadell, fins que s'hagué d'exiliar a l'Argentina el 1926, on va romandre fins al 1929. En tornar va ser el secretari general de la poderosa Federació Local de Sabadell, en nom de la qual fou delegat al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931. Poc després de les pugnes internes que va viure el setembre de 1932, va patir un atemptat per part de la FAI. El maig de l'any següent, va intervenir en la constitució dels Sindicats d'Oposició, malgrat que paral·lèlament s'apropava a plantejaments de caire marxista. Exiliat com a resultat dels fets d'Octubre, va participar després en el procés de bipolarització sindical que es vivia l'any 1936, en portar la Federació Local de Sabadell a ingressar en la UGT en els inicis de la guerra civil. S'afilià al PSUC i va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixistes i alcalde de Sabadell. En el decurs del III congrés del Secretariat Regional de la UGT, novembre de 1937, va ser escollit vicepresident, càrrec de caire més honorífic que de gestió. Director general de Treball de la Generalitat, l'abril de 1938 es va convertir en ministre de Treball amb Negrín com a cap de govern. Passà a França el febrer de 1939, però va tornar a zona republicana, Exiliat a França, es va fer càrrec de la secretaria general de la UGT quan Miquel Ferrer es va traslladar a Mèxic; els homes del PSUC consideraren que Ferrer havia dimitit i no pas delegat el càrrec en Moix; així doncs, es va considerar legítim secretari del Secretariat català fins i tot quan es va traslladar a Mèxic en començar la Segona Guerra Mundial. El 1942 va signar pel PSUC l'acord de l'Aliança Nacional Catalana que feia costat al president Irla davant el Consell Nacional de Londres. Quan la guerra mundial va acabar, va tornar a França, on realitzà tasques tant per al PSUC com per a la UGT-Junta Central, és a dir la delegació a França de la UGT negrínista de Mèxic. D'aquesta UGT-Junta Central va ser escollit vocal del comitè executiu després de la celebració del II congrés el 1946. El 1953 va ser expulsat del territori francès i s'instal·là a Praga. Després de l'expulsió de Comorera del PSUC, va ser elegit coordinador del secretariat del Comitè Central el 1949, secretari general el 1956 i president el 1965. [DBM]

Bibliografia: SERRADELLI, Josep (Roman). *Josep Moix*, s.d.

Mola, Salvador, representant sindical a Arenys de Mar (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors d'Arenys de Mar. [XPM]

Molar, Joaquim, teixidor de vels i destacat dirigent societari a Barcelona (segle XIX). La seva adreça l'any 1854 era Conde del Alsalto núm. 85, 4t. Apareixia junt amb Àngel Chufresa i Pere Calderó com a signants, l'1 de novembre de 1854, del conveni col·lectiu del seu ofici (un dels primers que se signaren sota l'impuls donat pel nou governador civil, Ciril Franquet, a les negociacions entre obrers i fabricants). També aparegué la seva signatura en la renovació del mateix conveni el 26 de febrer de 1855. Col·laborà igualment en l'escrit adreçat a Franquet arran dels incidents del mes de març a molts pobles catalans. Fou enviat a Sabadell el 15 d'aquell mes, com a comissionat de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, amb atribucions oficials de mitjancer en la discussió del conveni col·lectiu de teixits que havia de substituir el que s'havia signat anteriorment. També formà part de la comissió mixta de fabricants i obrers creada amb motiu del ban del governador civil del dia 30 d'abril de 1855, motivat per la manca de legislació sobre el món del treball. Durant la vaga general iniciada el 2 de juliol, es va decidir enviar una comissió obrera a Madrid formada per Molar, director de l'Associació de Teixidors de Vels, Joan Alsina, dirigent de l'Associació de Teixidors de Cotó, i Pere Francesch. Els comissionats pretenien exposar al general Espartero la situació dels treballadors fabrils a Catalunya i demanar, una vegada més, que les Corts reconeguessin les associacions de treballadors, però el regent no els va rebre, almenys en un primer moment, ja que des de Barcelona havia sortit una altra comissió formada per representants de la Diputació Provincial, de l'Ajuntament, de la Milícia Nacional i dos obrers més. Un cop finalitzada la vaga general (11 de juliol) i confiant en la paraula del duc de la Victòria, els representants catalans tornaren a Barcelona, però Molar i Alsina restaren uns dies més a la capital. Allà van

contactar amb el tipògraf català Ramon Simó i Badia, emigrat a Madrid després de la vaga general barcelonina del mes de març de 1854; tots tres resolgueren una qüestió molt important: la publicació a Madrid d'un periòdic setmanal, editat i dirigit pels mateixos obrers. El director en va ser el mateix Simó i es deia *El Eco de la Clase Obrera* (agost de 1855-febrer de 1856), destinat a defensar el dret d'associació obrera i a fer sentir la veu dels treballadors en els debats que podia originar el projecte de llei sobre la indústria que anava preparant el govern. La seva activitat durant aquells mesos de 1855 fou important: mitjancer en els conflictes entre el capità general Zapatero i els obrers, animador de la recollida de signatures que havia d'acompanyar l'Exposició de la Classe Obrera que s'envià a les Corts a finals de 1855 (es recolliren 33.000 signatures, de les quals 22.000 provenien del Principat), i membre, junt amb J. Alsina, de la comissió obrera catalana que va parlar en nom dels treballadors davant la comissió parlamentària que redactava la nova llei sobre la qüestió industrial. Fou davant d'aquests diputats que Molar va pronunciar un vibrant discurs en defensa del dret d'associació (7 de novembre de 1855). Malgrat aquest protagonisme, sembla fora de dubte la participació de Francesc Pi i Margall en la redacció de les observacions presentades per Molar i Alsina al text del projecte de llei. Els dos representants catalans restaren a Madrid fins a mig mes de gener i, abans de tornar a Barcelona, foren objecte d'un homenatge promogut per representants de la classe obrera madrilenya. Malgrat tants esforços, la legislatura progressista acabà de manera violenta el juliol de 1856, sense que el projecte de llei hagués estat dictaminat. [EBP]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista, 1854-1856*. Barcelona, 1976. LIDA, Clara E. *Anarquismo y revolución en España*. Madrid, 1972. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*, Barcelona, 1959.

Molas, sindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, fou nomenat tresorer del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, en el Ple del Sindicat celebrat a Sabadell l'abril de 1924. Fou el comitè resident a Mataró que, en plena Dictadura de Primo de Rivera, intentà la

reorganització de la CNT a partir d'octubre de 1924. [MPMJ]

Molas, Francesc, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat Únic de Treballadors de Vilafranca del Penedès, que disposava de 800 afiliats, al Ple Regional de Sindicats Unies de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Molas, Josep, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1897). Fou acusat d'ésser coautor amb cooperació directa de l'atemptat del carrer de Canvis Nous de Barcelona, atribuït a Tomàs Ascheri. La sentència dictada contra ell especificà que va recaptar fons per a la compra d'explosius i va adquirir, juntament amb altres acusats, la bomba que, presumptament, llançà Tomàs Ascheri el 7 de juny de 1896 al pas de la processó del dia de Corpus. Després d'un llarg procés, conegut per Procés de Montjuïc, ple d'irregularitats, falsedats i cruels tortures, fou condemnat a pena de mort el 28 d'abril de 1897 i executat el maig d'aquell any. [TMS]

Molas, Vicenç, sindicalista a Vic (segle xx). President de la Federació Local dels Sindicats de Vic, va presidir el Congrés Obrer Comarcal d'Osona que se celebrà a Vic els dies 26 i 27 de desembre de 1908 i que fou qualificat per Pestanya com «el acto más importante de fin de año». [MPMJ]

Molas Batllori, Isidre, historiador, politòleg i socialista (Barcelona 1940). Estudià Dret a la Universitat de Barcelona. L'any 1961 fou un dels fundadors del Front Obrer de Catalunya i esdevingué membre del seu comitè executiu entre 1961 i 1962. Detingut el maig de 1962, va romandre un any a la presó. Reincorporat a la militància clandestina dins el FOC, hi restà fins a la crisi final de l'organització l'any 1970. A partir del 1974 participà en la formació de la Convergència Socialista de Catalunya, antecedent del Partit dels Socialistes de Catalunya, on ha estat membre de la comissió executiva i president del Consell Nacional. Diputat al Parlament de Catalunya a les primeres eleccions autonòmiques del 1980, fou vicepresident segon del Parlament durant les legislatures de 1980 i 1984. El 1985 fou elegit president de la federa-

ció de Barcelona del Partit dels Socialistes de Catalunya. Catedràtic de Dret Constitucional a la Universitat Autònoma de Barcelona, ha escrit nombrosos llibres d'història, com *Ideari de Francesc Pi i Margall* (1965), *El sistema de partits polítics a Catalunya. 1931-1936* (1972), *Lliga Catalana* (1973), *Salvador Seguí: Escrits* (1975), i de pensament polític, com *La ciutat llunyana* (1981), *El socialisme de la llibertat* (1992), *Per un nou pacte social* (1999). Des de la seva fundació el 1998, dirigeix l'Institut de Ciències Polítiques i Socials de Barcelona. [PPB]

Molerades, Antoni, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Fou un dels obrers que van signar una crida, el 21 de febrer de 1873, adreçada als soldats destacats a Barcelona, on d'una manera força directa els convidaven a la rebel·lió contra el govern republicà moderat. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Molero, M., anarquista a Barcelona (segle xx). Representant de la Federació Local de Sindicats Unics de Barcelona en el Ple de Grups de Delegats dels Sindicats, Militants i Comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari celebrat el 2 d'abril de 1938 a Barcelona. Fou un dels qui va signar la ponència d'aquest ple. [JIG]

Molero Corominas, Bonaventura, Molas, llauner, sindicalista i polític berguedà (Avià, Berguedà, 1909-Berga, Berguedà, 1984). Provenent d'una família modesta, va entrar de ben jove d'aprenent de llauner a la ferreteria d'Elies Sala, personatge molt famós a Berga. Cap a finals dels anys 20 va començar la militància obrerista, afiliant-se al CADCI. L'organitzà a tota la comarca del Berguedà i en fou el màxim responsable. Ell i altres membres del sindical van aconseguir que les botigues tanquessin el diumenge per evitar que els dependents hi haguessin d'anar a treballar. Ideològicament era un marxista convençut; per aquest motiu, a l'arribada de la guerra fou un dels màxims responsables de la creació del PSUC i la UGT a Berga, fins i tot va assistir a l'acta constituent del partit a Barcelona. A finals del 1936 se'n va anar voluntari a la guerra i actuà majoritàriament al front d'Aragó dins el cos d'Enginyers. Durant tot el conflicte bèl·lic, va fer de comis-

sari polític. També va actuar als fets de Maig de 1937, a Barcelona, a les fil·les del PSUC. A finals de gener de 1939 va passar la frontera i anà a parar al camp de Barcarès. Quan va aconseguir sortir del camp, va anar a Tolosa i, més tard, es va integrar a la resistència francesa contra els alemanys. També, vivint a Tolosa, es va integrar a l'Agrupació de Berguedans a l'Exili i col·laborà en el seu butlletí d'informació. Posteriorment es va instal·lar a París, on va aconseguir feina en una empresa d'ascensors; aquí, continuant la militància marxista, arribà a entrar en contacte amb el Partit Comunista Francès. De tant en tant tornava a Berga, per veure la família. [JCR/JJR]

Moles, Teodor, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Apareixia entre els signants del document «A los obreros de Cataluña», publicat el 6 de desembre de 1868, on es demanava la celebració d'un congrés obrer català, aprofitant el clima de tolerància creat després de «la Gloriosa». El congrés va tenir lloc l'últim mes de 1868. [CR]

Moles Castañer, Joaquim, anarquista (Mas de las Matas, Terol, 1904-Montalban 1979). De molt jove va militar a la CNT a la comarca del Matarranya. El 1933 va participar en la insurrecció anarquista que va implantar el comunisme llibertari a la comarca. Detingut, fou condemnat a vint anys de presó i empresonat al penal de Santoña. Fou alliberat amb motiu de les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1939, s'afegí a les forces confederals que des de Barcelona marxaven cap al front, on fou ferit en un pulmó. El 1939 s'exilià a França i residí a Montalban, on prosseguí les activitats confederals fins a la seva mort. [MPMJ]

Moles Rodrigo, Fernando, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou elegit president de la Societat d'Obrers de Càrrega i Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona el desembre de 1921. [JIG]

Molet Guinovart, Josep. Josep del Mas Vell, pagès i col·lectivista (Vallmoll 1911-*front d'Aragó* 1937). Militant de la CNT. Va ser un dels puntals de la col·lectivitat agrícola local, de la

qual era secretari, fins que va marxar al front d'Aragó, voluntari. Va escriure algun article al periòdic cenetista de la comarca de Valls-Montblanc, *Acció Sindical*. [AGT]

Molgosa, Josep Oriol, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). Durant el mes de setembre de 1841, va ser majordom, junt amb J. Solé, d'un taller instal·lat per l'Associació de Teixidors de Barcelona, creat per incrementar els fons de la societat i donar feina als socis vacants que cobraven subsidis. Quan, el mes de novembre de 1842 (després de la revolta popular de signe republicà), el capità general de Catalunya decretà la dissolució de l'ATB i de totes les associacions de «cualesquiera ramos de la industria» que no tinguessin autorització del govern, l'ATB organitzà una comissió, formada per J. Sugrañes, J. O. Molgosa i P. Vicheto, la qual intentà entrevistar-se amb el cap polític del Principat, però, en no aconseguir-ho, li presentaren una sol·licitud per escrit, amb data de 17 de gener de 1843. [EBP]

Molina, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Milità a la CNT i el 25 de maig de 1930 va presidir l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques, Paper, Cartró i Similar que tingué lloc al local Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona. Presidí també una nova assemblea del sindicat, que tingué lloc el 7 d'abril de 1931 a Barcelona, i fou delegat pel mateix Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona al Ple Regional de la CNT de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Molina, Emilio, sindicalista al País Valencià (segle XX). Fou delegat per la Federació Regional de Llevant de la CNT al congrés que aquest sindicat celebrà al Teatre de la Comèdia de Madrid el desembre de 1919, en el decurs del qual fou un dels signataris de l'acord referent a la declaració de principis de la CNT que afirmava que la finalitat que perseguia era el comunisme llibertari. [MPMJ]

Molina, Francisco, sindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil morí víctima de les represàlies que tingueren lloc contra destacats militants anarquistes després dels fets de Maig de 1937. El seu cos

va aparèixer als afores de Tarragona, dies després d'acabats els fets. [MPMJ]

Molina, José, estibador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, l'abril de 1931 era secretari de la Secció de Càrrega i Descàrrega del Port del Sindicat del Transport de Barcelona i el maig del mateix any fou nomenat secretari d'aquest sindicat. Representà el Sindicat del Transport de Barcelona a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ/JIG]

Molina, José, sindicalista a Badalona (segle XX). Militant destacat de la CNT, representà la Federació Local de Badalona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Molina, Josep, dirigent de la UGT i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat d'Oficis Diversos en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Molina, M., socialista a Barcelona (segle XX). Milità a la USC i l'abril de 1932 formava part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona del partit, en representació del districte II. [MPMJ]

Molina, Manuel, el Valencià, anarquista a Sabadell (?-França 1949). Membre del sector més radical de la CNT de Sabadell, va tenir un paper protagonista en els enfrontaments que a partir de 1932 es produïren entre el sector majoritari de la CNT local, encapçalat per Josep Moix, i el sector faista. El 6 d'octubre de 1932 va publicar un article a la *Solidaridad Obrera*, en el qual difamava Moix. Al cap de pocs dies atemptà amb pistola contra el mateix Moix, que resultà ferit en una cama. A finals de mes publicà un article justificatori de la seva acció a la *Solidaridad Obrera*. S'exilià el 1939. [MPMJ]

Molina Botella, Santiago, anarcosindicalista, teixidor i venedor ambulat (Alcoi 1887-Sabadell 1962). Membre de la FOS. Juntament amb Agustí Jordà, fou elegit delegat per a anar a l'assemblea que va celebrar la Federació de So-

cietats Obreres de Catalunya a Valls els dies 15 i 16 d'abril de 1906. A Sabadell, on feia de caixer de la Secció de Teixidors Mecànics, participà intensament en els fets revolucionaris de la Setmana Tràgica, el juliol de 1909. Fou condemnat a dotze anys de presó, en consell de guerra celebrat el 24 de maig de 1910, per la seva participació en els fets citats. Continuà la seva activitat anarcosindicalista i davant les dificultats per a trobar feina a les fàbriques, el 1913 es va dedicar a la venda ambulat. Va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut amb la plana major de la FOS el 4 d'agost del mateix any i encartat per la seva actuació. [TMS]

Molina Conejero, Manuel, serrador mecànic i líder socialista valencià (València 1901-Paterna 1939). Fou un dels dirigents més destacats del PSOE a València durant els anys vint i trenta. S'afilià molt jove a l'Agrupació Socialista Valenciana. El 1916 participà en la fundació de la Joventut Socialista Valenciana, de la qual era president el 1928. Col·laborà al setmanari *República Social* quan aquest va reaparèixer el 1919. El 1932 va ser elegit secretari provincial de la UGT. Més tard fou nomenat president de l'Agrupació Socialista Valenciana i membre del Comitè Nacional del partit en representació del PSOE valencià. Va formar part de la candidatura Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de novembre de 1933, encara que no aconseguí l'escó. Durant els anys trenta, es va convertir en el líder més destacat del sector moderat del socialisme valencià, molt crític amb la política de Largo Caballero i pròxim a les tesis d'Indalecio Prieto. Representà la UGT dins l'Aliança Obrera Antifeixista al País Valencià. Després de l'alçament revolucionari d'octubre de 1934, va aconseguir fugir escapant-se de la persecució policial. El 1935 va escriure des de França una carta a Lacambra on acusava Margarita Nelken de col·laboració amb els comunistes. Assabentats els caballeristes d'aquest escrit, varen plantejar en una assemblea de l'agrupació la seva expulsió del partit. Aquesta iniciativa fracassà finalment. El desembre del 35, a la reunió del Comitè Nacional del PSOE, Molina va votar en contra de Largo Caballero —votació que provocaria la dimissió d'aquest últim. Representà l'Agrupació Socia-

lista Valenciana dins el comitè d'enllaç amb el PCE de 1935 a 1939. Fou elegit diputat a Corts per la ciutat de València a les eleccions legislatives de febrer de 1936 (amb un total de 83.576 vots). En esclatar la guerra civil, adoptà una postura molt crítica respecte a l'activitat dels comitès revolucionaris i de la CNT, defensant la legalitat governamental i la petita propietat davant els «excessos» collectivistes —tesis molt pròxima a les defensades pels comunistes en aquell moment. A finals de 1936, fou elegit conseller d'Agricultura dins el Consell d'Economia de València. Va ser nomenat governador civil de València el 1937 i president del Consell Provincial. Fou president de la Federació Socialista Valenciana de 1937 a 1939, després de l'arraconament dels largocaballeristes Escandell i Martínez Amutio. Molina mateix, com a governador civil, clausurà *La Correspondencia de Valencia*, òrgan dels socialistes d'esquerra valencians. Va ser nomenat president de l'últim comitè de l'Agrupació Socialista Valenciana que actuà fins al final de la guerra civil. Fou afusellat a Paterna pocs mesos després d'acabar la guerra. [JNN]

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José A. *Història del socialisme*. València, 1981. GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià, 1936-1939*. València, 1986. PANIAGUA, Xavier & PIQUERAS, J. A. «Anarquistas y socialistas en Valencia: entre la ruptura y el equilibrio (1936-1939)». A: *La II República, una esperanza frustrada*. València, 1987. PIQUERAS ARENAS, José A. «Sindicatos y ámbito sindical. Interpretación del ugetismo valenciano». A: *Historia Social*. 1991, València, núm. 9.

Molina García, Francesc, metal·lúrgic i militant anarcosindicalista a Reus (?-Tolosa de Llenguadoc, ?). Militant del Sindicat de Metall de la CNT, durant la guerra civil fou elegit president del Sindicat Metal·lúrgic confederal. Fou el delegat de la CNT a la direcció del Comitè de la Indústria Collectivitzada (CNT-UGT) de Reus, i va ocupar el càrrec de regidor al Comitè Antifeixista i Consell Municipal de Reus el 1938. En acabar la guerra civil, el 1939 s'exilià a França, i des del camp de concentració va ser enviat a treballar a la fàbrica d'avions de Tolosa de Llenguadoc, on va fixar la residència; hi va morir als 88 anys d'edat. [PAN/AAC]

Molina Martínez, Àngel, mecànic i dirigent de la CNT clandestina a Girona (Mazarrón

1915). Va ser encarregat de formació política i secretari general del comitè provincial de la CNT durant la postguerra. Fou empresonat del 1947 al 1949. [JClAR]

Molina Mateo, Juan Manuel, Juanel, obrer de la construcció i anarquista (Jumilla, Múrcia, 1901-Barcelona 1984). El 1921 arribà a Badalona, en busca de feina i per escapar del servei militar, i posteriorment es traslladà a Barcelona, on va conèixer Lola Iturbe, la seva companya de tota la vida. Treballador de la construcció, ben aviat s'integrà a la CNT i milità en grups anarquistes. Participà en les lluites socials del període anterior a la Dictadura de Primo de Rivera i utilitzà diversos noms, arran de la seva condició de pròfug. Instaurada ja la Dictadura, el 1924 va intervenir en l'assalt a la caserna de les Drassanes i va haver d'exiliar-se a França, on treballà de paleta i agricultor. Vinculat als grups llibertaris exiliats, el 1926 era secretari de la Federació de grups anarquistes de llengua espanyola i a París fou el representant espanyol en el consell d'administració de l'Editorial Internacional. Expulsat de França, va haver de refugiar-se a Brusselles. Entre 1928 i 1930 va formar part del Comitè de Defensa Anarquista Internacional, que publicava *La Voz Libertaria*. El 1930 es va traslladar clandestinament a Barcelona, on fou detingut per la seva condició de pròfug i confinat al vaixell *Antonio López*. Fou alliberat gràcies a les gestions d'Àngel Pestaña. A començaments del mateix any es féu càrrec de la secretaria del Comitè Peninsular de la FAI, en la qual va romandre fins al 1932. Col·laborador de *Solidaridad Obrera*, fou director també de *Tierra y Libertad* i de *Tiempos Nuevos*. Fou delegat del sindicat de la construcció de Barcelona a la Conferència Regional de la CNT, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig a 1 de juny de 1931. El juny de 1931, paral·lelament al congrés extraordinari que va celebrar la CNT a Madrid, va participar en un congrés clandestí de la FAI i fou un dels organitzadors del míting de clausura que realitzaren conjuntament la CNT i la FAI. El 1932-1933 va patir un any de presó, després del qual es reincorporà al Comitè Peninsular de la FAI i es féu responsable de les publicacions de l'editorial *Tierra y Libertad*. Va participar activament en les lluites que varen fer fracassar la insurrecció militar a Barcelona, el juliol de 1936.

Durant la guerra, va formar part del comitè de Proveïments i del Comitè de Milícies de Barcelona, des d'on va passar a la sotssecretaria de Defensa de la Generalitat de Catalunya; i hi va romandre fins a l'estiu del 1938, que fou nomenat comissari dels Cossos d'Exèrcit X i XI i de l'Exèrcit de l'Est. El gener de 1939 s'exilià a França, on fou nomenat pel Consell general del Moviment Llibertari delegat d'enllaç amb l'interior i delegat del Servicio de Evacuación de los Refugiados Españoles (SERE). A través d'aquests càrrecs va contribuir en la reconstrucció de l'organització confederal a l'exili. El 1943, en plena ocupació alemanya, participà en el Ple clandestí que la CNT celebrà a Mauriac. Fou primer secretari de la CNT i va prendre part activa en la resistència francesa. El 1946, com a delegat permanent de l'exterior en el Comitè Nacional de la CNT, retornà clandestinament a Espanya. Fou detingut el 10 d'abril de 1946 i condemnat a quinze anys de presó, que complí en diferents presidis. El 1952 va obtenir la llibertat provisional en el penal de Buitrago i retornà clandestinament a França. Aleshores es dedicà a escriure un llibre de memòries sobre la seva estada a la presó i més tard va publicar una història del moviment llibertari durant la postguerra. El 1966 va recopilar, traduir i presentar els escrits d'Albert Camus publicats a Mèxic amb el títol *¡España Libre!* El 1979 posà fi al seu exili i retornà a Barcelona, on va seguir amb interès la reorganització de la CNT a l'interior. Morí a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona, després d'una intervenció quirúrgica. [MPMJ]

Publicacions: *Noche sobre España. Siete años en las prisiones de Franco*. Mèxic, 1958; *El movimiento clandestino en España, 1939-1949*. Mèxic, 1976; *El comunismo totalitario*. Mèxic, 1984.

Bibliografia: *Polémica*. 1984, octubre, núm. 13-14. *El movimiento libertario español. Pasado, presente y futuro*. Suplement de *Ruedo Ibérico*. París, 1974. GÓMEZ CASAS, Juan. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977.

Molina Porta, Vicent. El Abuelo, dirigent socialista a Cocentaina (segle xx). Va ser un socialista molt respectat a Cocentaina i un dels principals promotors del primer centre socialista de la localitat el 1908. [JMSS]

Molina Tomás, Pedro, tintorer i sindicalista (Jumilla, Múrcia, 1901-París 1963). De molt jove va passar a residir a Badalona, on va trans-

córrer la seva militància sindical. Afiliat a la CNT, va tenir un paper molt actiu en el sindicalisme badaloní dels anys 1919-1923. A finals de la Dictadura de Primo de Rivera va contribuir a la reorganització del sindicats de la CNT; col·laborà al setmanari badaloní *La Colmena Obrera*, que aparegué entre 1931 i 1932, com a portaveu dels Sindicats Obrers d'Indústria de Badalona i de la CNT, i va participar en totes les lluites sindicals del període republicà. S'exilià a França el 1939 i des de Perpinyà va aconseguir articular un vast moviment de reagrupació confederal a l'exili. [MPMJ]

Molinari Ventura, Enric, anarcosindicalista a Badalona (segle xx). El 19 d'octubre de 1936 fou regidor de l'Ajuntament badaloní, en representació de la CNT. [PPB]

Moliné, Domènec, pagès i sindicalista a la Seu d'Urgell (segle xx). Militant de la CNT, va participar en el Ple Regional de Camperols de Catalunya que se celebrà a Barcelona a començaments de gener de 1937, en el decurs del qual fou un dels firmants del dictamen referit a la necessitat d'harmonitzar el valor dels productes agrícoles amb el cost de la seva producció. [MPMJ]

Moliné, Feliu, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la junta dirigent de la Secció de Jornalers de la Unió de les Tres Seccions del Vapor de Barcelona, formada arran de la dimissió de l'anterior junta, el 24 de novembre de 1871. [CR]

Moliné, Miquel, activista obrer (segle XIX). Va ser un dels obrers que signaren una crida adreçada als soldats el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Moliné Fau, Joan, filador i sindicalista (Terrassa 1872-Córdoba, Argentina, 1907). La seva família es traslladà a Sabadell l'any 1885. A tombants de segle, era president de la Secció de Preparació i Filatura d'Estam, integrada a la Federació Obrera Sabadellenca (FOS). Amb Miquel Arán i Carles Piazza fou membre de la comissió organitzadora del Reglament de la Societat d'Operaris de la dita secció, el maig de 1899. Exercí el càrrec de president del Consell Directiu de la FOS, i fou també director d'*El*

Trabajo, el seu portaveu oficial, periòdic que aparegué el 1897 i tenia la redacció i administració als locals de la FOS, al carrer Estrella, 110. Es féu càrrec de la direcció d'*El Trabajo* el 18 de setembre de 1900, data en què li'n transmeté la propietat i direcció Josep Carbonell Llopis (teixidor), que se n'ocupava des de desembre de 1898. En tingué la direcció fins al 19 de juny de 1907. Durant aquests anys, el tiratge d'*El Trabajo* fou de 2.000 exemplars a finals de 1899 i de 1.500 l'any 1907. Joan Moliné dirigí *El Trabajo* durant els anys en què la FOS dugué a terme la seva campanya d'agitació per la implantació de les vuit hores, després de la celebració del II congrés de la Federació Regional de l'Art Fabril, que es féu a Sabadell durant els dies 22 i 23 de maig de 1904. Fou representant de la classe obrera sabadellenca en l'acte d'elecció de vocals i suplents de l'Institut de Reformes Socials (IRS) el 27 de gener de 1904. Esdevingué, també, vocal-obrer de la Junta de Reformes Socials de Sabadell entre 1904 i 1906. Amb ell sortiren elegits Miquel Comas Vinyals i Vicenç Cabané Mas, tots dos, com ell, dirigents de la FOS. Foren uns anys d'entesa entre societaris i federals locals, i ell mateix va efectuar una petició de reunió el 14 d'abril de 1905 al local del Cercle Republicà Democràtic Federal Instructiu (el Círcul). Després que Mateu Morral atemptés a Madrid contra Alfons XIII, el 31 de maig de 1906, fou un dels detinguts a Sabadell el 9 d'agost de 1906 (els altres foren Josep Moreno, Josep Miquel, Lluís Rusiñol i Josep Martínez). Posteriorment va emigrar a Córdoba (Argentina). [RL]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III «O tot o res, 1904-1918». Sabadell, 1978. LUQUE I FERNÁNDEZ, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*. Tesis de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996. AMH. Alcaldia. Correspondència 1.1.2, 16. 1901-1920. Expedient 1904-1905. *El Trabajo* (1899-1908).

Moliner, Antoni, flequer i societari a Castelló (segle XIX). En nom dels 40 afiliats a la Societat de Flequers de Castelló, es va adherir al Congrés Nacional Obrer, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. [TMS]

Moliner, Juventino, anarcosindicalista (Culla, l'Alt Maestrat, 1912-Acs-dels-Tèrmes, França,

1968). A finals de la Dictadura del general Primo de Rivera es traslladà a Barcelona; visqué a l'Hospitalet. Es va afiliar al Sindicat de la Fusta de Barcelona, on ocupà càrrecs de responsabilitat. Durant la guerra civil, es va enrolar en les columnes confederals i lluità al front d'Aragó. També participà en el desembarcament de Portocristo (Mallorca). S'exilià el 1939 i fins a la seva mort va estar en contacte amb l'organització anarcosindicalista. [TMS]

Molinero Anadalu, Tomàs, El Tio, taxista i comunista a Barcelona (segle XX). Havia viscut a l'Argentina abans d'instal·lar-se a Barcelona, on milità en el PCC i va exercir com a responsable d'organització del comitè de Barcelona. Per aquest partit va ser candidat a les eleccions al Parlament del 1932 i a les legislatives del 1933. En començar la guerra civil i traslladar-se Josep del Barrio amb la columna del PSUC i la UGT al front aragonès i accedir a la secretaria general del sindicat Antoni Sesé, ell es va fer càrrec de la secretaria d'organització. Va exercir aquesta responsabilitat durant tot el conflicte i fou el veritable home clau del Secretariat ugetista, organitzativament parlant, quan va esdevenir al llarg d'aquells anys una veritable organització de masses. L'abril de 1938 va ser nomenat suplent en el Comitè Permanent d'Enllaç que es va formar amb la CNT. Un cop creuada la frontera francesa, va ser internat al camp de Setfons i va assistir a l'anomenat Comitè Central d'Anvers. Demanà ajut al SERE per exiliar-se a Mèxic, cosa que va fer al costat de Josep Moix quan esclatà la Segona Guerra Mundial. El maig de 1942 va signar en representació de l'uetisme lligat al PSUC, amb aquest partit, la UR i el Comitè Regional de la CNT, l'Aliança Nacional Catalana, que donava suport al president Irla davant del Consell Nacional de Londres encapçalat per Pi Sunyer. Retornat a França un cop finalitzat el conflicte, va tenir un actiu paper en el Secretariat Regional ugetista a l'exili d'obediència comunista. Sempre fidel a Joan Comorera, el febrer de 1950 va accedir al Comitè Executiu Provisional que aquell encapçalava; en conseqüència rebé els atacs de la línia ortodoxa del PSUC. [DBM]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985.

Molins, Andreu, paleta i internacionalista a Granollers (segle XIX). Domiciliat a la carrete-

ra de Vic, fou un dels destinataris catalans del *Manifiesto a los trabajadores de España*, publicat per la comissió federal de la RE de l'AIT l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [SBV]

Molins, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va pertànyer al grup dels anarcosindicalistes moderats entre els quals sobresurten S. Seguí, A. Pestaña i J. Peiró. Presidí la federació local de Barcelona cap al 1918. El desembre d'aquest any, participà amb S. Seguí, A. Pestaña, M. Buenacasa i Mira, entre d'altres, en una campanya de propaganda sindical al sud. Com a secretari de la Federació Local dels Sindicats de Barcelona, va signar en nom de la CRT, juntament amb S. Seguí, el text del Reial Decret per a l'establiment de les comissions mixtes. En el mencionat decret, promulgat l'onze d'octubre de 1919, constava una clàusula que limitava la declaració de vaga sense el consentiment del sindicat. Fou un dels precursors del reformisme a la CNT, seguint la pauta marcada per una part important del sindicalisme francès. [TMS]

Molins i Fàbrega, Narcís, periodista, escriptor i dirigent obrer (Tortellà, la Garrotxa, 1901-Cuautla, Mèxic, 1962). Començà a treballar de molt jove en un taller que fabricava culleres i cullerons de fusta. Als setze anys es traslladà a Barcelona amb la família i passà a treballar en una pastisseria del carrer de Petritxol, on va aprendre de llegir i escriure. De formació autodidacta, ben aviat va sentir autèntica passió pel periodisme, que va exercir professionalment com a redactor de *La Nau*, el diari dirigit per Antoni Rovira i Virgili, *L'Opinió* i *La Humanitat*, fundat per Lluís Companys i que va acabar esdevenint òrgan de l'ERC. Format en els medis obrers de finals de la Dictadura de Primo de Rivera, va intervenir activament contra la Dictadura i arran del fracassat moviment de desembre de 1930 va ser empresonat. A la presó va conèixer amb Àngel Pestaña, Joaquim Maurín i Andreu Nin. En proclamar-se la Segona República, començà a col·laborar a *La Batalla*, que actuava com a portaveu de la Federació Comunista Catalanoblear, primer, i més tard del BOC, que fundà Maurín, i fou redactor del setmanari *L'Hora*. El maig de 1931 firmà, juntament amb altres dirigents comunistes, una

carta oberta al general de la divisió de Catalunya, Eduardo López Ochoa, en què es demanava la dissolució de la guàrdia civil. Per indicació d'Andreu Nin, s'afilià al Bloc i formà part del servei de premsa del partit, però el novembre de 1931 en fou expulsat acusat de fraccionalisme i ingressà a l'Esquerra Comunista d'Espanya, l'organització trotskista que dirigien Andreu Nin i Juan Andrade, i formà part del seu comitè executiu. Col·laborà assiduament al setmanari *El Soviet* i a la revista teòrica *Comunismo*, mentre continuava essent redactor de *La Humanitat*, on escrivia cròniques internacionals i sovint tenia problemes amb la línia oficial del diari de l'ERC. Treballava també a l'oficina de premsa de la Generalitat. A la tercera conferència de l'Esquerra Comunista (març de 1932), celebrada a Madrid, va presentar la tesi sobre les nacionalitats, aprovada per unanimitat. Membre de l'Aliança Obrera de Catalunya, s'encarregà de treure, pràcticament en solitari, el primer número del diari *La Humanitat* després de la revolta del 6 d'octubre de 1934. Sobre aquest esdeveniment va escriure *UHP. La revolució proletària d'Astúries* (Barcelona 1935), on va definir els trets més característics de la insurrecció obrera asturiana, tot diferenciant-la de la insurrecció catalanista que a Catalunya havia protagonitzat el govern de la Generalitat. El setembre de 1935 va participar en les converses que menaren a la fundació del POUM, del comitè executiu del qual fou membre. Va tornar a col·laborar amb assiduitat a *La Batalla* i, en esclatar la guerra civil, va assumir la direcció del diari *Avant*, que va aparèixer fins a l'agost de 1936, quan va ser substituït de bell nou per *La Batalla* diari, del qual esdevingué redactor en cap fins a la seva suspensió a mitjats de juny de 1937. A finals d'agost de 1936 va participar a París en les entrevistes amb nacionalistes marroquins que tenien per objecte afavorir una insurrecció al Protectorat espanyol que estava sota el control franquista. Però el pla no va disposar del vistiplau del govern de la República. Després del fets de Maig de 1937 va passar a la clandestinitat i, juntament amb Rodes, Gironella, Solano i altres dirigents que no havien estat detinguts, va formar part del nou comitè executiu que pretenia reorganitzar el partit. A finals de 1937 es va traslladar clandestinament a París, on va coordinar, juntament amb Victor Serge, la campanya internacional

en defensa del POUM, i hi prengué una part molt activa. Després de la guerra s'exilià a França, d'on passà al nord d'Àfrica i a Mèxic. Va prosseguir la militància en el POUM i va col·laborar a *POUM* i a la revista *Mundo*, animada per militants d'aquest partit. El 1944 va publicar a Mèxic, amb el dibuixant Josep Bartró, el llibre *Campes de concentración*, sobre les condicions en què van viure, una vegada acabada la guerra civil, els republicans espanyols en els camps de concentració francesos. Interessat en l'antropologia mexicana, va publicar *El Códice Mendocino y la economía de Tenochtitlan* (Mèxic 1956). Després d'una breu estada a Veneçuela, on marxà el 1955, va retornar a Mèxic. Va deixar una novel·la inèdita, on satiritzava el govern de la Generalitat. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vols. Barcelona, 1974-1977. PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*, Barcelona, 1977.

Molins i Ventura, Galileu, teixidor i comunista (Sabadell 1901-Caracas 1983). Fill de l'industrial Francesc Molins, fou dirigent de la Federació Comunista Catalanoblear a Sabadell i secretari de la societat La Emancipación. Emprerat durant la Dictadura de Primo de Rivera, en iniciar-se la Segona República fou un dels fundadors i màxims dirigents locals del BOC. El 12 d'abril de 1931 havia estat candidat a les eleccions municipals pel districte 6è de Sabadell. Membre del comitè local del POUM, a partir de setembre de 1935, en esclatar la guerra fou membre del Comitè Local de Defensa de Sabadell, l'autèntic poder polític durant els primers mesos de la guerra. A partir del 29 d'octubre de 1936 fou membre del Cos d'Investigació i Patrulles de Control. Després dels fets de Maig, en plena persecució contra el POUM, esdevingué secretari del partit. El gener de 1939 s'exilià a França, des d'on va passar a Veneçuela. S'establí amb la família a Caracas. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. IV i V. Sabadell, 1980-1982.

Molins Pellicer, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes assassinats durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1931. [TMS]

Molins Roca, Josep, Pep de Molins, pagès i activista (el Rourell 1912). A la guerra va ser regidor a l'Ajuntament, pel PSUC, des d'octubre de 1936 fins al juliol de 1937. El novembre de 1936 va ser nomenat alcalde segon i responsable d'Agricultura. El maig de 1942 els civils, a instàncies del jutge instructor de la Causa General de Tarragona, anotaren que residia a la població. [AGT]

Molins, Pompeu, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat secretari de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca en el moment de la seva constitució l'agost de 1920. Va mantenir el càrrec quan el gener de 1921 es va produir la remodelació de la junta directiva del sindicat. Durant la guerra civil, va pertànyer a la UGT i l'octubre de 1936 va formar part, en representació de la UGT-PSUC, de la comissió municipal d'Economia de Tremp. [PPB]

Molins i Valls, Ramon, teixidor i anarcosindicalista (Espinelves 1885-Dia, França, 1953). El 1926 va signar un manifest, conjuntament amb Ladislau Bellavista, Joan Peiró i altres sindicalistes, en defensa del sindicalisme i de la legalització de la CNT, en el qual es declaraven neutrals davant la lluita política dels partits. Amb motiu del Primer de Maig de 1930, els sindicats de Mataró van organitzar un acte al cinema Modern, que va ser presidit per Enric Dalmau, Ramon Magre, Ramon Molins i Jordi Pi, tots ells de Mataró, i Francesc Arin, de Barcelona. S'hi aprovà el desarmament del sometent, la dissolució dels comitès paritaris, l'amnistia dels presos polítics i socials i el restabliment de les garanties constitucionals. El juny de 1931, amb Jaume Galceran, va representar el Sindicat d'Art Fabril de Mataró en el congrés extraordinari de la CNT a Madrid, on van defensar les tesis de Joan Peiró sobre les federacions d'indústria. Va formar part del trentisme i dels Sindicats d'Oposició. Quan va esclatar la guerra civil, va formar part del Consell d'Economia local i d'una comissió d'ordre públic. Més endavant va ser regidor d'Economia i Treball del govern municipal. El desembre de 1936 i el febrer de 1937, va ser alcalde accidental i, el juny de 1937, va ser elegit alcalde perquè l'anterior, Salvador Cruxent, s'havia posat malalt. Quan va acabar la guerra, va mar-

xar a l'exili amb tota la família i passaren als camps de concentració. La dona i la filla van anar a un refugi per a dones, que era un convent de monges. Després elles van anar a viure a Luc i ell es va instal·lar a Troi, on feia de teixidor. Més endavant es va reunir tota la família i van viure a Dia, on va fer de jardiner fins que va morir. [MCR]

Moll, Joan, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870, era membre de la federació local de l'AIT de Palma de Mallorca. [CR]

Moll González, Ferran, l'Argentí, comunista (Puerto Rico, ?-? 1946). De molt jove es traslladà a l'Hospitalet de Llobregat (Barcelona), on treballà en una serradora de marbres. De bon principi ingressà al Sindicat Únic local de la CNT. L'any 1933 demanà l'ingrés al Partit Comunista de Catalunya i el 1936 passà a formar part del PSUC. El juliol de 1936 marxà voluntàriament a lluitar a Madrid, on prengué part en la defensa de la Ciutat Universitària. Posteriorment retornà a l'Hospitalet i va formar part de la comissió organitzadora de la Joventut Socialista Unificada d'aquesta ciutat i es va fer càrrec de la Secretaria General del comitè local fins que va ser incorporat a l'exèrcit republicà. Ferit al cap, tornà a Barcelona i, a conseqüència de la ferida, li va quedar la seqüela d'una epilèpsia traumàtica que fou la causa de la seva mort. [TMS]

Mollà Doria, Bautista, Batistet, polidor i sindicalista comunista valencià (Museros 1932). Militant del PCE, fou detingut el 30 d'abril de 1968 per assistir a una concentració convocada conjuntament per CCOO i el PCE davant la CNS. Fou detingut de nou el novembre de 1968 per la Brigada Político-social, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Mollard, internacionalista (segle XIX). Personatge no identificat que assistí a una reunió del Consell General de l'AIT, que va tenir lloc a Londres el setembre de 1866. Passa per ser el primer contacte d'aquesta amb l'Estat espanyol. Casimir Martí es pregunta si podria tractar-se de Joaquim Molar. [SBV]

Molledo Abad, Miquel, ferroviari i militant obrer cristià (Deba, Guipúscoa, 1924). La seva

joventut va estar marcada per la repressió que va patir el seu pare per la militància comunista: trasllats continus de treball, llarg exili a França, soledat. Als 20 anys entrà a treballar a la RENFE i es traslladà a Girona. Per influència de Guillem Rovirosa, entrà a l'HOAC, de la qual fou president diocesà. Juntament amb Paco Mera, Joan López i mossèn Canamasas, promogué nuclis hoacistes per Girona i la seva província. Visità diverses vegades els seminaristes per tal d'obrir-los a les qüestions obreres i als problemes dels emigrants. Impulsà les celebracions del Primer de Maig. A causa de la seva activitat militant rebé repetides pressions i amenaces per part de la policia i dels falangistes. Convençut que l'única acció efectiva a favor del món obrer s'havia de fer des de dintre el país i des del lloc de treball, participà activament en la lluita laboral i sindical. Fou elegit jurat d'empresa, en primer terme, vocal provincial després i finalment vocal nacional i jurat estatal de RENFE, aspecte que l'obligà a passar llargues estades a la capital de l'Estat. En tots aquests àmbits ell va defensar els seus interessos i va ser portaveu dels problemes dels seus companys i dels que no sabien expressar-se. [EFP]

Mollet, Josep, socialista a Gràcia (segle XIX). L'1 de juliol de 1888 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al gener de 1890. [TMS]

Molvent, Josep, representant sindical a Castellbell i el Vilar (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Castellbell i el Vilar. [XPM]

Mom, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Fou membre del secretariat local de l'AIT, creat arran d'una visita d'Elisée Reclus, acompanyat de Fernando Garrido, a Sabadell l'octubre de 1868. [SBV]

Mompel, Josep, anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Cap a l'agost de 1910 era secretari de la FOS, al costat de Jaume Soler com president i de Bru Lladó com a vicepresident. Participà activament en la vaga Seydoux, declarada

el juliol d'aquell mateix 1910. El novembre, quan la vaga començà a ser controlada per les autoritats, fugí a Barcelona, on finalment fou detingut. Va ser alliberat el 15 de març de 1911. [TMS]

Monclús, socialista a Tortosa (segle xx). Durant la segona dècada del segle va prendre part en diversos mítings de propaganda socialista a Tortosa i a les poblacions de la Ribera d'Ebre de la Serra d'Almos i Tivissa. [PPB]

Monclús, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels anarcosindicalistes assassinats durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1931. [TMS]

Moncunill, Joan, treballador del ram d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser el representant del Sindicat d'Arts Gràfiques en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Moncunill, Jordi, sindicalista de la CNT de Gironella (segle xx). El 1918 fou escollit president de la societat, de caràcter obrerista, Ateneo Gironellense, que duia a terme, entre altres coses, classes nocturnes per a obrers; en continuà essent el president el 1919 i 1920. Va ser també del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT, i en fou representant el 1921 com a testimoni de la clausura d'un local. [JCR/JJR]

Moncunill i Centelles, Melcior, viatjant i dirigent socialista (Manresa 1911-Girona 1984). Era el secretari de l'Agrupació Socialista de la FC del PSOE a Manresa el 24 de setembre de 1931. Va participar activament en el XV congrés de la FC del PSOE que es va celebrar a Manresa els dies 11 i 12 de juny de 1932, on es va posicionar a favor del procés d'unificació dels socialistes catalans. Va ser elegit delegat per al XIII congrés del PSOE celebrat a Madrid l'octubre de 1932, en representació de la Federació Catalana, juntament amb Josep Vila Cuenca i Jaume Comas Jo. Un cop feta la unificació socialista a Manresa l'estiu de 1933, va formar part de l'executiva de la nova USC a la ciutat. Va ser el director de *Defensa Obrera*, periòdic de la USC publicat a Manresa el 1934.

Va ser elegit delegat per al congrés extraordinari de la USC, celebrat el 16 de maig de 1936, en què es va decidir la fusió amb altres partits obrers. El setembre de 1936 va ser elegit secretari general de la Federació de la UGT de Manresa i el 1937 continuava essent membre de l'executiva de la federació local. El 15 de setembre de 1936 l'Ajuntament de Manresa el va nomenar administrador de l'Hospital de Manresa, càrrec que va deixar l'any 1937 per anar al front. Va acabar la guerra com a soldat i va ser internat en un camp de concentració durant uns mesos, d'on va poder sortir gràcies a l'aval d'un mossèn de Manresa. Va anar a viure a Girona i posteriorment no va tenir activitat política. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1993. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Mondéjar, Lucio, anarquista (? 1897-Corbera de les Cabanes, el Rosselló, 1967). Cap al 1930 inicià la militància anarquista. Perseguit entre el 1935-36, fou empresonat en el vaixell *Uruguai* i a la Model de Barcelona. Resident a Santa Coloma de Gramenet (Barcelona), prengué part activa contra els revoltats el juliol de 1936 i participà en les collectivitzacions de Santa Coloma de Gramenet i del barri de Sant Martí de Barcelona. Es va exiliar el 1939 i fixà la residència al Rosselló. [TMS]

Monegal Bajona, Pere, anarcosindicalista a Olvan, el Berguedà (segle xx). Fou militant de la CNT i va entrar a l'Ajuntament el 22 de juliol de 1937, en representació del seu sindicat; formà part de la comissió de Treball. [JCR/JJR]

Monforte, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Guillamet, Ginesta, Martí i Casajuan, representà els 7.000 afiliats del Sindicat del Vestir de Barcelona al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Monforte, Vicente, anarcosindicalista (Villarroya de los Pinares, Terol, 1896?-Forbach, França, 1951). Emigrà molt jove a Barcelona i s'incorporà a la CNT. S'instal·là posteriorment al poble de Montcada, on constituí un sindicat i

treballà per la causa llibertària. Exiliat a França el 1939, patí els camps de concentració, les companyies de treball i l'ocupació nazi. Fou un dels reorganitzadors del moviment llibertari a l'exili i es va destacar al nucli de Nancy. Morí d'un accident de circulació. [TMS]

Monforte Galbe, Juan, anarcosindicalista i minaire (Andorra, Terol, 1902-Champclauson, França, 1976). Als 18 anys emigrà a Catalunya, on acceptà les idees llibertàries i desplegà gran activitat a Olesa de Montserrat, Súria i Sallent. La seva tasca propagandística li valgué la presó en algunes ocasions. El 1939 es va exiliar a França, on patí internament en camps de concentració. Posteriorment es va instal·lar a Champclauson, on treballà a les mines de la localitat. Va exercir el càrrec de secretari de la federació local de la CNT de Champclauson fins a la seva mort. [TMS]

Mongay, Joan, anarcosindicalista (el Campell, la Llitera, 1905-Foix 1984). Va pertànyer al Sindicat de la Construcció de Barcelona. Va combatre durant la guerra civil de 1936 i es va exiliar a França el 1939. Treballà al pantà de la Barre, on organitzà un grup clandestí contra el nazisme. Després de l'alliberament de França de l'ocupació nazi, fou un dels organitzadors de la federació local de la CNT de Foix. [TMS]

Mongay Mauri, Joan, fuster i dirigent sindical (Badalona 1884-1919). Obrer i dirigent sindical. Prestigiós obrer anarcosindicalista del Ram de la Fusta, fou assassinat per pistolers del Sindicat Lliure a la porteria de la fàbrica Unión Vidriera Española, on treballava. [JVF]

Monge Villa, Teodor, periodista i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Monimur, Maurici, teixidor de cintes i socialista a Barcelona (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.)

L'abril de 1886, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec en el qual va ser renovat el 27 de febrer de 1887 i que va exercir fins al febrer de 1888. [TMS]

Monistrol, Joan, internacionalista (segle XIX). L'abril de 1874 es rebia a casa seva la correspondència adreçada a la Federació Local de la FRE de l'AIT de Castellar del Vallès. Fou el destinatari de 25 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal a los trabajadores de España*. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [STG]

Monje, Lluís, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, fou un col·laborador habitual del *Diari de Tarragona*, quan aquest diari fou incautat per la CNT i n'esdevingué el portaveu durant la guerra civil. [PPB]

Monje Alcázar, Mercedes, revoltosa a Barcelona (segle XX). La matinada del 26 de juliol de 1909, a l'inici de la Setmana Tràgica, va aplegar un grup nombrós d'obers reunits a la plaça de Catalunya i els exhortà perquè impedissin l'embarcament de tropes cap a Melilla aquella mateixa tarda. S'enfrontà amb un tinent de la guàrdia civil, al qual desafia, i fou detinguda. Acusada d'haver induït a la rebel·lió, fou absolta en el consell de guerra a què fou sotmesa. [MPMJ]

Monjo, Sebastià, sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Fou vicesecretari, cap a principis de 1870, de la junta directiva de la Societat Obrera de Terrissaires de Palma, entitat de la qual havia estat membre fundador. [CR]

Monlau i Roca, Pere Felip, metge, higienista, precursor de l'urbanisme contemporani i destacat publicista social, en ocasions identificat com l'introduïdor del saintsimonisme a Catalunya (Barcelona 1808-Madrid 1871). Va començar la seva vida política al capdavant d'un batalló d'estudiants durant el Trienni Liberal, mentre estudiava medicina al Reial Col·legi de Medicina i Cirurgia de Barcelona. Després va haver d'emigrar a França. De retorn, va servir a la Sanitat Militar i va ser col·laborador actiu a les planes d'*El Vapor* (1835-1836), un periòdic que també va dirigir. Segons la interpretació d'alguns historiadors, avui molt discutida, si no plenament invalidada, va ser l'autor de nom-

brosos articles que, publicats amb el pseudònim de José Andrew Covert-Spring, divulgaren a Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol els principals continguts del saint-simonisme francès. Directament inspirats en *Le Globe*, el periòdic saint-simonista de París, els escrits atribuïts a Monlau manifestaven llavors la seva predilecció per un liberalisme antidemocràtic, per la defensa de l'obligatorietat del treball i la seva corresponent condemna de l'ociositat. El 1837, va dirigir el periòdic ultraliberal *El Propagador de la Libertad*, després passà als rengles del progressisme i, finalment, s'atansà als demòcrates (1840). També va desenvolupar una brillant carrera acadèmica, primer a Barcelona, on va ésser catedràtic de Geografia i Cronologia a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts (1836) i d'Història i Literatura a la Universitat de Barcelona (1840-1844). D'aquest darrer lloc va ser expulsat per raons polítiques, després de la Jamància, i va traslladar-se a Madrid el 1846. A la capital de l'Estat, va ocupar la càtedra de Psicologia, Lògica i Ètica a l'Institut de San Isidro (1848); va ser professor de Psicologia, Lògica i Ètica a l'Escola Normal (1850-1852); va accedir a la càtedra d'Higiene de la Universitat de Madrid (1854), i va ser finalment nomenat catedràtic d'Higiene Pública i Epidemiologia de la Facultat de Medicina de Madrid el 1866. També va ésser membre de la Real Academia de la Llengua, de l'Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques i director del Museu Arqueològic de Madrid (1867-1868). [STG]

Publicacions: *El amigo del forastero en Barcelona y sus cercanías*. 1831; *¡¡¡Abajo las Murallas!!!. Memoria sobre las ventajas que reportaría Barcelona y especialmente su industria, de la demolición de las murallas que circundan la ciudad*. Barcelona, 1841; *Elementos de Literatura*. 1842; *Elementos de Higiene Privada*. Barcelona, 1846; *Elementos de Higiene Pública*. Barcelona, 1847; *Curso de Psicología y Lógica*. Madrid, 1849; *Higiene Industrial. ¿Qué medidas higiénicas puede dictar el gobierno a favor de las clases obreras?* Madrid, 1856; *Diccionario Etimológico de la Lengua Castellana*. Madrid, 1856; MONLAU, P. F. & SALARICH, J. *Condiciones de vida y trabajo obrero en España a mediados del siglo XIX (Estudio preliminar y notas a cargo de Antoni Jutjar)*. Barcelona, 1984.

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir; *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vols. Barcelona, 1976. MALUQUER DE MOTES, J. *El socialismo en España, 1833-1868*. Barcelona, 1977.

Monllor, Miquel, anarcosindicalista a Alacant (segle XX). Militant de la CNT; l'agost de 1947 fou nomenat membre del Comitè Nacional de la CNT que residia a Madrid, encapçalat per Manuel Villar. Detingut, amb la resta del comitè, el 15 de novembre de 1947, amb motiu d'un Ple nacional de regionals, fou jutjat i condemnat a 25 anys de presó, que el 1958 encara complia a la presó de Sant Miquel dels Reis. [PPB]

Monllor, Pau, anarcosindicalista al País Valencià (segle XX). Era secretari regional de la CNT quan el juliol de 1936 anà a Madrid, junt amb altres militants, per explicar com estava la situació a València per la indefinició dels militars i per demanar armes al Comitè Nacional de la CNT. L'any 1946 era secretari del Comitè Regional de Llevant de la CNT; l'abril del mateix any fou requerit perquè ocupés la secretaria general de la CNT, però declinà la proposta per raons personals. [PPB/JIG]

Monmany, Ramon, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Monné, internacionalista a Sabadell (segle XX). Va participar activament en la preparació i organització del Primer de Maig de l'any 1891. Ell i altres internacionalistes varen defensar llavors, en un acte celebrat al Teatre dels Camps de Sabadell el dia 22 d'abril, la proposta de «vaga permanent» fins a aconseguir la jornada de vuit hores. [STG]

Monner (o Munné), Cebrià, cafeter i revolucionari a Barcelona (segle XIX). Es va destacar com un dels elements més actius del radicalisme barceloní de la primera meitat de segle. Fou detingut el maig de 1829 per ordre del comte d'Espanya i, condemnat a deu anys de presó, el juny de 1830 era embarcat cap a Ceuta. Retornà a Barcelona gràcies a l'amnistia que concedí la reina governadora, Maria Cristina, el 1832 i el 1835 regentava el cafè de La Noria, on es reunien els elements més radicals de la ciutat. Fou inculpat de participar en la crema de convents del 25 de juliol de 1835 i, més tard, en la bullanga del 13 de gener de 1837. La seva participació en els aldarulls d'octubre de 1837

Ij valgué la deportació a Cuba, juntament amb altres elements revolucionaris. Segons sembla, retornà a Barcelona el 1840, en iniciar-se la regència d'Espartero, i l'any 1841 presentava a l'Ajuntament de Barcelona un projecte que perseguia l'abaratiment del pa. Durant la revolució europea de 1848, fou acusat de participar en la conspiració dels estudiants i, de bell nou, fou desterrat. [PPB]

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, Josep M. *Les bullanques de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina (1835-1837)*. Vol. II. Tarragona, 1994.

Monrós, Àngel, treballador del tèxtil i sindicalista a Gironella (segle XX). Després de molts intents d'organitzar el sindicat del Ràdium, finalment s'aconsegüí el 20 d'abril de 1933 i ell en fou el president, després de diverses negociacions. [JCR/JJR]

Monruà, Joan, forner i sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou delegat de la Societat d'Obrers Forners de Terrassa al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Monsech, Domènec, sindicalista a Sabadell (segle XX). En representació dels preparadors i filadors d'estam de Sabadell, assistí al Congrés Obrer Nacional, convocat per la Confederació Regional Solidaritat Obrera, celebrat al Palau de Belles Arts de Barcelona del 30 d'octubre al primer de novembre de 1910. [TMS]

Monsech, Marc, teixidor i activista (segle XIX). Fou un dels obrers jutjats per un tribunal militar el 7 de gener de 1856, arran del conflicte suscitat en la fàbrica Rosés a final de desembre de l'any anterior. Condemnat en consell de guerra a quatre anys de presó. [CR]

Monseny i Espinach, Josep, comunista a Solivella (segle XX). Fou alcalde del Consell municipal de Solivella el desembre de 1937 en representació del PSUC. [AMA]

Monseny i Peirado, Antoni, pagès i sindicalista a Solivella (segle XX). Fou membre del Consell municipal de Solivella el desembre de 1937 en representació de la Unió de Rabassaires. [AMA]

Monseny, F., teixidor i sociatari a Reus (segle XIX). Fou membre de la comissió mixta de fabricants i obrers constituïda a Reus el 17 d'agost de 1843, encarregada de regular les relacions laborals entre els patrons i els treballadors cotoners de la vila. [JIG]

Monserrat Parets, Joan, polític (Lluçmajor 1889-Manacor? 1937). Des de 1915, fou president de l'Agrupació Socialista de Lluçmajor i regidor de l'Ajuntament d'aquesta ciutat. De formació autodidàctica, fou mestre de l'escola socialista de Lluçmajor. El 1919, fou candidat a diputat per la coalició republicanosocialista. Fundà i dirigí (1920) la cooperativa de producció i consum d'electricitat Helios. Es traslladà a Palma durant la Segona República. S'adcriví a la tendència prietista del PSOE, presidí (1933) l'Agrupació Socialista de Palma i fou candidat al Tribunal de Garanties Constitucionals. Després de l'açament militar de juliol de 1936 fou detingut i empresonat. Al començament de 1937 fou tret de la presó i assassinat. [DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Monsó, Vicenç, anarcosindicalista (Cervera del Maestrat, Baix Maestrat, 1901-Cuçac, França, 1981). De família pagesa, es quedà orfe de pare als dos mesos i el 1908 emigrà amb la seva mare a França, on residí durant tota la joventut. Antimilitarista, es negà a fer el servei militar a Espanya. El 1923 era ja un convençut anarquista i, amb altres companys, organitzà un grup artístic, de cultura i propaganda llibertaria, en la localitat de Bedarius (Erau). En esclatar la guerra civil, tornà a Espanya i es va posar al servei de la sindical anarquista. El 1937, en el seu poble natal i en representació de la CNT, ocupà els càrrecs de president del comitè local, president de la col·lectivitat i president del Consell municipal. L'abril de 1938 inicià la retirada cap a Barcelona i, arribat a Sant Boï de Llobregat, hi va instal·lar, i hi treballà durant un temps, la col·lectivitat d'aquesta població. Exiliat el 1939, va passar pel camp de concentració de St. Cebrià. Alliberat el sud de França de l'ocupació alemanya, fou un dels organitzadors de la federació local del moviment llibertari d'Argelers. Cap al 1959 s'instal·là a Cuçac, prop de Narbona, on ocupà càrrecs en la

federació local i residí fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: «Necrológicas, Vicente Monsó», A: *Espoir*, 11/10/1981.

Monsonís Roj, Vicenç, xofer i sindicalista a Terrassa (Sogorb 1902?-Camp de la Bóta 1940). Militant de la CNT, durant la guerra civil, fou nomenat conseller municipal de Terrassa de gener a març de 1937. El 1939 va ser capturat per les forces franquistes i, després de ser sotmès a consell de guerra per les seves activitats revolucionàries, fou executat al Camp de la Bóta, als 38 anys d'edat. [JLJ]

Montagut, Pere, anarcosindicalista, agricultor i peó (el Pinell de Brai, la Terra Alta, 1907-Tarascon, França, 1989). Des de molt jove treballà d'agricultor i es va adherir a la CNT. Durant la guerra civil espanyola de 1936, per la seva experiència dins el món camperol, va exercir càrrecs de responsabilitat dins la CNT. Exiliat el 1939, fou internat al camp de concentració de Vernet. En sortí el 1940 amb la companyia Muñoz per treballar en la construcció del pantà de Gnioure, on ajudà a organitzar la CNT en la clandestinitat. Prengué part en l'alliberament del departament de l'Arieja i finalment es va instal·lar a Tarascon, on fou membre actiu de la sindical anarquista fins a la seva mort. [TMS]

Montagut Algueró, Benet, obrer metallúrgic i comunista (? 1912-Mèxic 1945). Treballador de la Maquinista Terrestre i Marítima de Barcelona, desenvolupà la seva activitat entre 1930-1936. L'any 1932, formant part d'una selecció esportiva catalana, visità la Unió Soviètica, cosa que li comportà problemes a l'empresa on treballava. Fou candidat a les eleccions legislatives del 19 de novembre de 1933 a les llistes del Partit Comunista de Catalunya, per la circumscripció de Barcelona ciutat. Fou secretari general del comitè de Barcelona de la JCC. Treballà al costat de Lina Òdena per dur a terme la unificació amb les Joventuts Socialistes i va formar part de la primera Comissió Unificadora de les JC i JS. També fou membre de la CN de les JSUC. Quan esclatà la guerra civil, el juliol de 1936, prengué part activa en l'organització dels batallons d'Aviació. Poc després va reforçar la Divisió 27, de la qual fou el primer comissari del Batalló Roig de Xoc. Al cap-

davant del seu batalló, prengué part en l'operació de Santa Quitèria, on fou ferit. Elegit comissari de la 44 Divisió, participà el 1937-38 en els combats al front d'Aragó. Comandà el segon batalló de la 224 Brigada de la 60 Divisió. Participà en les operacions de l'Ebre i caigué ferit per quarta vegada per un obús enemic. Les ferides li van motivar una lesió pulmonar que minà la seva vida a l'exili, primer a Santo Domingo i finalment a Mèxic. [TMS]

Bibliografia: «Benet Montagut ha mort», A: *Catalunya*, 19/11/75, Mèxic.

Montal, Jordi, taper i sindicalista (segle XIX). Fou vicesecretari, cap a l'abril de 1870, de la societat de resistència la Unió Tapera de Palafrugell. [CR]

Montalbán Gámez, Antonio, fuster i sindicalista comunista valencià (Alcolea 1946). De pare represaliat, la seva família va viure confinada a la zona minera de Sallent i Balsareny el 1962. L'any següent aconseguí fugir a València i va començar a treballar a CLEOP primer i després als tallers Jesús Ibars de Xirivella (l'Horta), on va iniciar la seva tasca sindical. L'any 1966 va ser elegit enllaç i, per raons sindicals, hagué de deixar el treball i marxar a Muebles Bou, a la Fonteta de Sant Lluís (l'Horta). El mateix 1966 va participar en la creació de les JJCC de València a Burjassot, en la casa de Manolita Ortega junt amb Manuel Malillos, Rafael Castellote i Antonio Palomares Vinuesa, així com en diverses reunions semiclandestines de CCOO a la Canyada (València) i el Vedat de Torrent (València). Fou detingut el Primer de Maig de 1967, i aquest mateix any va assistir a la Coordinadora General Estatal de CCOO com a representant de les Joventuts de València. El 25 de març de 1969 fou detingut novament per la brigada políticociosocial, en el seu domicili, junt amb Francesc Montalban, Manuel Malillos, Jesús Canas, José Vilaplana i d'altres, Torturats a la comissaria, foren acusats de terrorisme i bandidatge. Reclamat per la jurisdicció militar perquè feia en el servei militar, fou empresonat als calabossos de l'Albereda de València fins que l'expedient fou sobresegut. El 1971 va participar en la reconstrucció orgànica de les CCOO, en contacte amb Eduardo Sabrido, Vicente Llamazares i Armando Varó, de la Coordinadora General del sindicat. El 1975 va

tornar a ser detingut 72 hores en comissaria per les seves tasques sindicals. El mateix any fou elegit secretari del comitè d'empresa de Mocholí, on treballava de rupiner des de 1972, així com vicepresident de l'Agrupación Provincial de Ebanistería y Mueble Curvado de València i president nacional del Mueble Curvado. De nou detingut l'abril de 1975, el 1977 va participar en la constitució del Sindicat CCOO del País Valencià a la Malva-rosa, del qual fou elegit secretari general de la confederació, i ratificat en el càrrec fins a 1996. [RIRB]

Bibliografia: BENEYTO, Pere. *CCOO: Ara que fa 25 anys*. València. DEL ÁLAMO, Manuel. *CCOO del País Valencià. Aproximació a la seua història (1966-1992)*. València, 1994.

Montalbán Gámez, Francisco, sindicalista comunista a València (segle XX). Fill de lluitador antifranquista, va ser detingut el març de 1969, junt amb el seu germà Antonio, Jesús Canas, José Vilaplana i altres, per activitat sindical en les Comissions Obreres Juvenils de València. Torturat durant més de setanta-dues hores als calabossos, el seu expedient fou sobresegit. Fou l'encarregat de repartir la propaganda comunista en les rodalies de València. [RIRB]

Montaldo, Ignasi, professor de matemàtiques, republicà i cabetà (segle XIX). Desertà com a oficial del regiment d'Albuera, el novembre del 1842, i passà a comandar, amb Francesc de P. Cuello, els cossos de Tiradors de la Pàtria. Fou detingut en la batuda contra la redacció *El Republicano*, el mateix mes i any. El 1843 fou un dels signants del manifest antiesparterista amb què el partit republicà-demòcrata tallava els lligams amb els progressistes. La reacció moderada de 1844 va dur-lo a la presó. Membre de primera hora del nucli cabetà barceloní, formà part del comitè encarregat de seleccionar els aspirants per a anar a Icaria. El setembre de 1847, i dins el segon prospecte de *La Fraternidad*, va escriure un text notable per a la història del socialisme utòpic del país, en el qual denunciava l'egoisme que mou el sistema capitalista i el contraposava a l'ideal de canvi religat als conceptes de fraternitat i raó. Amb J. Rovira, fou un dels dos catalans que s'incorporaren a la colònia icariana d'Illinois. Va sortir d'Europa l'octubre de 1848. Un cop als EUA, ocupà llocs de relleu. Va ser director-gerent d'ensen-

yament i sanitat a la gerència de 1850 i participà també en la de l'any següent. Fou un dels caps de l'oposició a Cabet, pel caire dictatorial que imposava a la colònia, i va signar l'expulsió d'aquest l'octubre de 1856. D'aleshores fins a 1868 en tenim poques notícies. En tot cas aquell any era de nou als EUA i l'any següent presidia una nova comunitat icariana, a Iowa, animada per ideals més decididament comunistes, que abastaven fins i tot la vida sexual. El seu fill, membre el 1878 d'una Jeune Icarie, sembla que anà més lluny en la radicalització. Era germà de Pere Montaldo. [SBV]

Bibliografia: CASTILLO, A. del & RIV, M. *Narciso Monturiol, inventor del submarino Ictíneo, 1819-1855*. Barcelona, 1963. LIDA, Clara E. *Antecedentes y desarrollo del movimiento obrero español, 1835-1868. Textos y documentos*. Madrid, 1973. MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España, 1833-1868*. Barcelona, 1977. SOLER VIDAL, Josep. *Abdó Terrades. Primer apòstol de la democràcia catalana (1812-1856)*. Barcelona, 1983. RIERA TUÉBOLS, S. *Narcís Monturiol, una vida apassionant, una obra apassionada*. Barcelona, 1986.

Montaldo, Pere, advocat, militant republicà i cabetà (segle XIX). Com a advocat, defensà Abdó Terrades i Narcís Monturiol. Pel juny de 1843, a Perpinyà, argumentà contra Prim com a cap de files de l'oposició a l'exili. El seu suport decidit, en aquella reunió, a les posicions de Terrades permeté l'èxit de les posicions republicanes, i fixar-se aleshores el programa mínim amb el qual van participar dels fets de la Jamància. Fundador, amb Monturiol, d'*El Padre de Familia*, en fou col·laborador habitual. Membre, per tant, del nucli primerenc de cabetians barcelonins. El 1853 va formar part del directori republicà que edità *El Genio de la Libertad*, i després *La Libertad*, amb Monturiol i Clavé, entre d'altres. Continuà en llocs destacats durant el Bienni. Participà, pel setembre de 1854, en un míting demòcrata, on fou nomenat membre de la comissió electoral del partit. Com a tal, exposà el programa en l'acte celebrat l'octubre d'aquell any al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Els aspectes més decididament socialitzants del programa, com la crida a l'entesa amb els treballadors, a un repartiment més just del producte del treball, i per l'extensió del dret a l'educació, han estat assenyalats com efecte de la presència de cabetians com ell en el partit republicà-demòcrata.

Quan el 1855 fou assassinat Francesc de P. Cuello, ocupà el seu lloc en l'estructura del partit, per expressa voluntat d'aquest. Fugit per poc de la batuda de Zapatero de 1855, via Itàlia aconseguí arribar als EUA, on ja hi havia el seu germà Ignasi. No se sap si el retrobà, però sí que participà en la guerra de Secció nord-americana, en els rengles antiesclavistes; perdé un peu a la batalla de Munfresboro. [SBV]

Bibliografia: COLUMBRÍ, Albert. *Memorias de un presidiario político*. Barcelona, 1864. LIDA, Clara E. *Antecedentes y desarrollo del movimiento obrero español, 1835-1868. Textos y documentos*. Madrid, 1973. MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España, 1833-1868*. Barcelona, 1977. SOLER VIDAL, Josep. *Abdó Terrades. Primer apòstol de la democràcia catalana (1812-1856)*. Barcelona, 1983. VINYES I RIBES, Ricard. *La presència ignorada*. Barcelona, 1988.

Montañà, Pere, sindicalista i internacionalista (segle XIX). Fou membre, cap a maig de 1873, de la junta directiva de la Unió d'Obrers Manufacturers de Barcelona. Com a membre del consell directiu de la Unió Manufacturera, també signà l'escrit titulat «Al pueblo, al ejército, a la armada y a los Voluntarios de la República», publicat a *La Independencia* el 7 de juny de 1873, que havia estat subscrit per les autoritats civils i militars de Barcelona. En aquest escrit recomanaven calma i ordre en produir-se la insubordinació dels soldats a Igualada. Exercint el mateix càrrec, el 5 de juliol de 1873 firmà un escrit titulat «A las Cortes. Reformas Sociales», on es reclamava l'adopció de diverses mesures per a la redempció social del proletariat. Aquest document fou portat més endavant al 6è congrés de la Unió Manufacturera, celebrat del 3 al 6 d'agost de 1873, i on també s'aprova una ampla Memòria en què es reclamava la descentralització de l'organització obrera. Potser és el mateix que el febrer de 1873 era membre del Consell Local de Manresa. [JIG]

Bibliografia: *Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vol. III, Barcelona, 1979. Vol. IV, Barcelona, 1983. NETTLAU, Max. *La Première Internationale (1868-1888)*. París, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. 1864-1881*. Esplugues de Llobregat, 1972. *La Independencia*, 7 de juny de 1873.

Montané, Jaume, jornaler sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i

dirigent de la Societat de Rajolers Jornalers de Vilafranca i Comarca durant la Segona República. [RAM]

Montané, Joan, obrer i sindicalista d'acció (Reus, ?-1921). Militant anarcosindicalista, membre dels Sindicats Únics adherits a la CNT, morí abatut a trets per pistolers del Sindicat Lliure en un enfrontament armat a la plaça de Prim de Reus. [PAN/AAC]

Montané, Manuel, pagès i ugetista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Organitzador i president del Sindicat de Treballadors de la Terra-UGT de Vilanova i la Geltrú l'any 1937, i delegat d'aquest sindicat al congrés de la UGT catalana d'aquest mateix any. [RAM]

Montané, Miquel, tintorer (segle XIX). Fou un dels obrers de la fàbrica de Francisco Llanas, amenaçats el 12 d'abril de 1856 per un comissionat de la societat obrera, acusats de no estar associats. En negar-se a abandonar la fàbrica, tal com sí que ho feren altres sis treballadors, fou amenaçat una altra vegada, dies després, per Francisco Manresa, el director mateix de la societat obrera. [CR]

Montané Escalas, Miquel, guerriller comunista (?-Maçanet de Cabrenys 1950). Veterà de l'exèrcit republicà durant 1936-39, va lluitar activament contra els ocupants alemanys de França entre el 1940 i el 1944. Després de l'alliberament de França, es va incorporar a la lluita guerrillera a Espanya i fou un dels primers a formar part dels Grups d'Enllaç que, sense interrupció, van passar la frontera al llarg d'onze anys (1942-53) i que van assegurar el contacte entre França i les agrupacions guerrilleres i grups urbans de Catalunya, Aragó i el País Valencià. Encarregat de l'evacuació dels guerrillers dels refugis muntanyencs per a reintegrar-los a la vida civil, en una de les seves missions fou mort per la guàrdia civil, juntament amb Joan Platé Vergés. El maig de 1986, van rebre un homenatge pòstum, organitzat per l'Amical d'Antics Guerrillers Espanyols a França. [TMS]

Bibliografia: «Homenaje a dos guerrilleros muertos en Massanet de Cabrenys». A: *Avant*, 29/5/1986.

Montaner, Joan, pastisser i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Membre del Centre de Con-

fiters i Pastissers de la seva localitat. Signà, en representació d'aquesta societat, el document lliurat al governador civil de la província l'1 de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JIG]

Montaner Cortada, Francesc, obrer al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Montaner Fernández, Teresa, mestra i sindicalista (Reus 1887-?). Va desenvolupar la seva activitat a Valls, des del 1930, en què hi arribà per treballar. Dona de conviccions catòliques, era casada amb el líder socialista vallenc Joan Sendra Siscart. Va mostrar-se especialment activa per a l'alliberament dels presos valencs pels fets d'Octubre de 1934, entre els quals es trobava el seu marit. Treballava al Grup Escolar Rafael Campalans. A les eleccions de febrer de 1936 va fer ostentació política a favor del Front Popular. Afiliada a FETE-UGT. El juliol de 1937 era una de les directores de les escoles nacionals. El juliol de 1938 va participar en un míting del Front Popular al Cinema Valls, en la commemoració del segon aniversari de l'inici de la guerra, representant la Unió de Dones Antifeixistes, organització de la qual era presidenta. El juliol de 1939 va ser depurada. [AGT]

Montaner Rovira, Manuel, Nas de Porc, sindicalista i anarquista a Sabadell (segle XIX-XX). Fou un dels primers internacionalistes locals amb un historial llibertari significatiu. L'octubre de 1868 participà en la creació del Secretariat Local de l'AIT de Sabadell. Col·laborà, cap a 1884, amb *El Proletariado*, periòdic obrer de la mateixa població. El 20 d'abril de 1890, signà amb un altre dirigent obrer, en nom de Treballadors Associats, el manifest a favor de la vaga del Primer de Maig a Sabadell. Cap a 1901 era considerat un dels ancians honorables de l'anarquisme espanyol. [JIG]

Montañés, Pere, obrer (segle XIX). Fou un dels obrers sotmesos a consell de guerra el 1856. Va ser acusat de l'agressió a dos tintorers el 7 de febrer del mateix any. [CR]

Montañola i Inglès, Francesc, sindicalista a Solivella (segle XX). Fou membre del Consell

municipal de Solivella l'octubre de 1936 en representació de la CNT. [AMA]

Montanyà Boixader, Josep, treballador de banca i militant obrer cristià (Berga 1928). Fou fundador i membre actiu de l'equip HOAC de Berga l'any 1948. El 1958 va ser empresonat, acusat de recaptar diners pels obrers que estaven en vaga en altres regions de l'Estat. Va ser igualment un dels fundadors de les Comissions Obreres de Berga i comarca i regidor del primer Ajuntament democràtic per l'agrupació Entesa de l'Esquerra, formada per ERC, PSC i PSUC. [EFP]

Montanyà Puig, Josep, relloger i sindicalista de la CNT de Gironella (Gironella 1907-?). Va ser membre del grup àcrata Amor y Verdad i representant seu a l'hora de demanar permís per al repartiment de fulls informatius i per a organitzar conferències com la de Francesc Isgleas. Membre del Casal Democràtic, de Gironella, el 17 de març de 1933 en fou secretari i va organitzar-hi conferències de caràcter llibertari. [JCR/JJR]

Montasell, Joaquim, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va representar la FLS en el comitè local sabadellenc i en la comissió tèxtil de la Comissió d'Indústries de Guerra, creada el 24 d'agost de 1936 al si de Comitè de Defensa de les Milícies Antifeixistes. [TMS]

Montava Sendra, Tomàs, paperer i propagador internacionalista a Alcoi (segle XIX). Fou un dels representants de la Federació Local d'Alcoi al congrés de Còrdova, el tercer Congrés Obrer de la FRE, celebrat entre el 25 de desembre de 1872 i el 2 de gener de 1873. Des d'aleshores realitzà tasques organitzatives a la Secció de Paperers d'Alcoi. L'octubre de 1873 actuà com a delegat dels paperers de la Federació de Cocentaina. El mes següent, quan la repressió portà a la presó alguns dels seus companys d'Alcoi, marxà cap a Andalusia i el febrer de 1874 es trobava fent contactes per la Internacional de Arroyo de la Miel. [JIG]

Montblanch, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1888 va ser elegit comptador i bibliotecari del comitè de l'Aggrupació Socialista de Barcelona. Va exercir aquests càrrecs fins al febrer de 1889. [TMS]

Monte, Alfonso, anarcosindicalista a Balsareny (segle xx). Representà els 100 afiliats al Sindicat Únic de Balsareny al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Monte, Carlos, obrer tèxtil i anarcosindicalista (Barcelona 1913-Alès, França, 1991). De petit es va traslladar amb la família a Balsareny. Des de molt jove començà a treballar al tèxtil i s'afilià a la CNT. Durant la guerra civil, s'incorporà des dels primers moments a la Unitat Confederal Tierra y Libertad. Participà en la defensa de Madrid i actuà amb responsabilitats importants al costat de militants confederals coneguts, entre els quals destaca Frederica Montseny. Fou nomenat comissari polític de batalló i posteriorment de la 153 Brigada Mixta de la CNT. Prengué part en els combats de Belchite, Terol i altres d'Aragó. Casat amb Josefa Arias —Pepeta—, es va exiliar el 1939 i el 1940 aconseguí treure del camp de concentració la seva companya. Va viure en diverses localitats franceses fins a la seva instal·lació definitiva a Cendràs, prop d'Alès. Durant l'ocupació de França pels alemanys, va ser un dels reorganitzadors de la CNT d'Espanya a l'Exili, i membre del primer Comitè Comarcal, constituït a la-Grand-Comba el febrer de 1943. Posteriorment va actuar diverses ocasions en els comitès de la FL de la-Grand-Comba i també en els de la Comissió Comarcal d'Hérault-Gard-Lozère. Especialitzat en qüestions administratives, fou tresorer local fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: «Trazos de unas vidas militantes. Carlos Monte». A: *Cenit*, 9/7/1991.

Monte Villalba, José, llibreter i anarcosindicalista (Font de la Reina, l'Alt Millars, 1910-Balsareny 1984). Militant actiu de la CNT, va treballar en l'organització i en la propaganda confederal dins el sector tèxtil de la zona de l'Alt Llobregat i el Cardener. Exiliat després de la guerra civil, anà a parar a la-Grand-Comba. Tornà a Espanya el 1945 i inicià, juntament amb Valero, la lluita clandestina a l'interior. Després del seu empresonament, i ja en llibertat vigilada, va continuar actuant en la zona de l'Alt Llobregat, especialment a Balsareny, on residia i feia de llibreter, Berga, Navars i Manresa. En assabentar-se de la notícia de la mort del general

Franco, va alçar la bandera roig-i-negra en un local d'un dels principals carrers de Balsareny. Durant l'última etapa de la seva vida, va lluitar per la recuperació del Centre Instructiu i Recreatiu de Balsareny, incautat el 1939. [TMS]

Monteagudo, Félix, treballador del ram de l'alimentació i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Assistí al congrés de la CNT celebrat a Madrid el desembre de 1919, formant part de la delegació catalana. Enfrontat amb Federico Urales, el 1919 el va treure a empentes del local social del Sindicat Únic de l'Alimentació de Barcelona. Cap als anys vint pertanyia a la secció de flequers i fou elegit secretari del Sindicat de l'Alimentació de Barcelona. El 30 de novembre de 1923 fou detingut, juntament amb Desideri Trillas i Manuel Buenacasa, arran de l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera. Va substituir Martí Barrera com a administrador de *Solidaridad Obrera*, per acord pres en l'assemblea plenària dels sindicats de la CRT de Catalunya, celebrada a Granollers el 30 de desembre de 1923. El 30 de gener de 1924 fou novament detingut, juntament amb M. Buenacasa. [TMS]

Montealegre, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el 19 d'abril de 1933, en el moment de la seva constitució oficial en assemblea, fou nomenat membre del comitè executiu de la Joventut Socialista de Catalunya (USC). [MPMJ]

Montealegre, Jacint, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932 va formar part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC. [MPMJ]

Montero Ramírez, Luis, picapedrer i polític (Saragossa 1911?-Mallorca 1937). El 1931 esdevingué el principal dirigent de les Joventuts Comunistes a les Balears. El 1934 fou elegit secretari general del Comitè Provincial de les Balears del PCE. Fou represaliat arran dels fets d'Octubre de 1934. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou empresonat al castell de Bellver, de Palma i poc després assassinat. [DG]

Montero Ruiz, Juan, treballador del metall i sindicalista (Fuente Piedra, Màlaga, 1948). Va

arribar a Barcelona l'any 1961 i va treballar a diferents empreses (vidre, metall, químiques), fins que el 1972 va entrar a Miniwatt, on el 1974 va ser un dels creadors de la Comissió Obrera de l'empresa; ha estat secretari general de la Secció Sindical de CCOO des del 1987 al 1991. Com a membre de CCOO, ha estat membre de la comissió executiva de la Federació del Metall de Barcelona entre 1977 i 1982, i de Catalunya entre 1983 i 1987. Militant de LCR entre 1975 i 1990, milita a EuiA i al Collectiu d'Esquerra Alternativa. [JGS]

Montes, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle xx). El gener de 1892 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. [TMS]

Montes, Mariano, anarcosindicalista i minaire (Arenós, Palència, 1913-Mazac, França, 1979). Emigrà de molt jove amb els seus pares a Catalunya i s'instal·là a Frgols (Berguedà), on treballà a les mines de carbó i es va adherir a la CNT. En esclatar la guerra civil, s'incorporà voluntari a les centúries confederals de la columna Durruti i posteriorment a la 119 Brigada Mixta de la 26 Divisió que lluità al front d'Aragó. Exiliat el 1939, patí els camps de concentració de Montlluís, Vernet i Setfont. El novembre de 1939 en sortí cap a les mines de la-Grand-Comba (Gard), on treballà com a minner de fons. Durant l'ocupació alemanya de França, participà en la reorganització de la CNT a l'exili. Va assumir càrrecs dins els comitès de la federació local i també en diversos comitès de Relacions de l'Erau, Gard i Losera. Va viure fins a la seva mort a Mazac, prop de la-Grand-Comba. [TMS]

Montes Meléndez, Pedro, ferroviari a Lleida (segle xx). Militant del PSOE, va formar part de la candidatura d'aquest partit a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1932 per la circumscripció lleidatana i el va representar en la candidatura del Front d'Esquerres a les eleccions municipals de gener de 1934, en les quals va resultar elegit regidor. El 1935 va marxar a Madrid. [JBP]

Montes Moreno, Leandre, comunista a Pineda de Mar (segle xx). Militant del POUM de

Pineda, formà part de l'Ajuntament que es constituí el 31 d'octubre de 1936. Nomenat alcalde 4t, abandonà les tasques municipals el febrer de 1937. Fou detingut el 1939 i a meitats dels anys noranta residia a Pineda. [PPB]

Montesinos Chilet, Eduard, Chuchas, electricista industrial i sindicalista socialista (la Pobla de Vallbona 1951). Fill d'un mestre condemnat a vint anys i un dia de presó pel franquisme després de la guerra civil. El 1965 començà a treballar de paleta en la construcció mentre estudiava electrònica industrial. El 1968 entrà a treballar d'electricista industrial a FEYCU (Xirivella —l'Horta), on començà les activitats sindicals amb la creació d'una comissió obrera en la fàbrica i vinculant-se al grup Vanguardia Obrera, de caràcter cristià. A causa de les seves accions sindicals, el 1969 hagué d'emigrar a França i després a Alemanya, on visqué dos anys. En aquest país contactà amb la UGT, les JJSS, el PSOE i el món de l'exili, i s'afilià al partit i al sindicat. A Alemanya fou secretari d'organització de les JJSS. El 1971 participà com a delegat de la UGT en el congrés que va decidir passar la direcció del sindicat a l'interior. El mateix any tornà a València i passà a col·laborar amb Juli Escandell, aleshores director de l'Instituto Social Obrero. El 1971 participà en la fundació de les JJSS de València junt amb Josep Lluís López, Huevón, Francesc Conca Higón, Miguel Giménez, el Pijo, Miguel Ángel Lozoya, el Bombero, i Belda. A finals d'aquest any marxà a Barcelona a treballar en diverses indústries; en fou acomiadat reiteradament per les seves tasques sindicals, especialment els anys 1972-1974, en què el van despatxar de dotze llocs de treball. Membre de la direcció del PSOE de Barcelona, l'any 1974 formà part de la Primera Executiva Nacional de la UGT de Catalunya junt amb Lluís Fuertes i Camilo Rueda. Durant aquesta etapa també fou representant de la Federació Regional del PSOE català en el Comitè Nacional del PSOE a Baiona, així com delegat en el congrés de Surresnes de 1974, on no va poder assistir perquè li demanaren una fiança d'un milió de pessetes per a donar-li el passaport. A principis del 1975 fou detingut per la Brigada Político-social de Barcelona com a mesura de seguretat davant d'una visita del príncep Joan Carles. A finals del 1975 se separà de la Federació Catalana del

PSOE, per discrepàncies amb l'actitud dels companys davant el fet nacional català, i s'afilià a la Convergència Socialista de Catalunya i després al PSC-Congrés. El 1976 ocupà, diversos càrrecs en el Secretariat de la UGT catalana i en el Secretariat del Metall d'UGT. El 1978 participà en el congrés d'unificació que va donar lloc al PSC-PSOE. El 1979 tornà a València i s'integrà en la direcció del PSOE valencià, on fou elegit membre de les tres primeres comissions executives nacionals i va participar com a delegat en el congrés extraordinari del 29 de juliol de 1979, en el II congrés del PSPV-PSOE del 10 de febrer de 1980 i en el III congrés del PSPV-PSOE del 31 de gener de 1982. Durant l'etapa socialista de Joan Lerma, fou director general de Treball de la conselleria de Treball de la Generalitat Valenciana. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Sociologia y política del socialismo valenciano 1939-1989*. València, 1990.

Monteys, Joan, socialista a Mataró (segle XX). Representà el grup de propaganda societaria de Mataró a la Conferència de delegats de les col·lectivitats socialistes catalanes que es va celebrar a Barcelona el 28 de setembre de 1908. [TMS]

Montferrer Noé, Eduard, socialista a Mataró (segle XX). Des d'octubre de 1914 i sobretot en el decurs de 1915 col·laborà assíduament a *La Justicia Social* de Reus, des d'on es manifestà partidari de la Mancomunitat de Catalunya, en el moment de la seva constitució el 1914. [PPB]

Montejo, carreter i sindicalista a Sabadell (segle XX). Delegat dels carreters, va ser present en el conflicte vaguístic de la Casa Seydoux de Sabadell i, juntament amb Bru Lladó i Ferroni, fou detingut el 5 de novembre de 1910 quan es preparaven per refugiar-se a Barcelona, arran de les persecucions ordenades per les autoritats. [TMS]

Montoliu, Josep, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Montoliu del Campo, Joan, escombriaire i líder anarcosindicalista castellonenc (Vila-real

1911-Perpinyà 1975). Es va traslladar molt jove a Catalunya i residí a l'Hospitalet i Santa Eulàlia. Es va afiliar al Sindicat d'Escombriaires de la CNT i, esclatada la contesa, organitzà la col·lectivitat d'aquest ram. Va lluitar al front d'Aragó fins al final de la guerra, participà a la batalla de Belchite. El 1939, passà a França, on fou internat en diversos camps de concentració. S'integrà a la Resistència contra els nazis, i organitzà els grups de maquis de l'Aigle el 1942. Després de l'alliberament de França per les tropes aliades, desenvolupà una militància molt activa dins el MLE-CNT de l'exili. Va residir a Rouen i a París, on treballava com a paleta. Va ser nomenat secretari de la Federació Local de la CNT a París, membre del Comitè Regional de la Zona Nord i secretari de la Regional dels Pirineus-Aude. Treballà també al si de la Solidaritat Internacional Antifeixista. Després de 1970, com a conseqüència d'una malaltia, va abandonar la seva militància activa i es traslladà a Perpinyà. [CCG]

Montoro, J., dirigent anarquista valencià (segle XX). Fou un dels principals líders de la FAI a València. Durant la guerra civil, va ser responsable d'assumptes politicosindicals del Comitè Regional de Llevant d'aquesta organització. [JNN]

Montoro, Pelegrín, teixidor seder i destacat internacionalista (?-València 1886). Secretari de la Federació Local de València cap a mitjan 1870. Com a tal publicà un article a *La Federación* el 28 d'agost de 1870, en el qual es manifestava en contra de la guerra francoprussiana, recolçava els obrers francesos i alemanys en les seves protestes contra aquesta guerra, i exposava les seves idees pacifistes i antibel·licistes. Va ésser membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista i va participar en la conferència secreta de l'AIT celebrada a València el setembre de 1871. El 30 de gener de 1872 va signar una circular com a delegat de la Federació Local de València en què criticava el Consell Federal de l'AIT, en la mateixa línia del que plantejaven els altres membres de l'Aliança de la Democràcia Socialista. Va participar com a delegat de la dita Federació Local al Segon Congrés Obrer de la FRE, celebrat a Saragossa del 4 a l'11 d'abril de 1872. Hi fou escollit membre del nou Consell Federal de l'AIT, on ocupà el càrrec de

secretari corresponsal de la Comarca del Nord; a partir del 27 de setembre de 1873, tingué el mateix càrrec, però de la Comarca de l'Est. Molt ben conceptuat per Anselmo Lorenzo, no va poder assistir —sembla que fou per malaltia— a les sessions del Consell Federal on es discutí la dimissió d'aquest. Participà en el tercer congrés de la FRE, que començà a Còrdova el 24 de desembre de 1872. A partir d'aquest congrés deixà d'ésser membre del Consell Federal, tot i que continuà la militància sindical. Així participà en el 4t congrés de la Unió Manufacturera, celebrat a Sabadell del 12 al 19 d'abril de 1873. [JIG]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. I, Barcelona, 1970. *Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vol. I, Barcelona, 1972; Vol. II, Barcelona, 1973; Vol. VII, Barcelona, 1987. *La Federación*, 28 d'agost de 1870. NETTLAU, Max. *La Première Internationale (1868-1888)*. París, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. 1864-1881*. Esplugues de Llobregat, 1972.

Montoy, Ramon, pagès, representant sindical a Badalona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Camperols de Badalona. [XPM]

Montoya, Eloy, anarcosindicalista (?-Grenoble 1959). Militant del Sindicat Únic de Cerdanyola-Ripollet, va actuar des de juliol de 1936 contra els revoltats contra la República, tant a Cerdanyola com a Barcelona. Membre de la col·lectivitat de Cerdanyola, fou detingut pels comunistes el maig de 1937, encara que, per la pressió del poble, fou posat en llibertat. Amençat de mort pels comunistes, marxà al front, on va exercir, a proposta de la CNT, el càrrec de comissari fins a final de la guerra. Exiliat el 1939, passà pel camp de concentració d'Argelers, d'on va fugir. Marxà a Grenoble, on fou un dels organitzadors de la federació local. [TMS]

Montoya, Joan, anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (segle XX). Militant de la CNT, va representar el sindicat anarquista a l'Ajuntament de Pineda des del març de 1937 fins al novembre de 1938. S'ocupà de la regi-

doria de Proveïments i fou també alcalde 3r. [PPB]

Montoya, Vicent, sindicalista a València (segle XX). Militant destacat del PSOE i de la UGT al País Valencià entre el 1935 i el 1975, va pertànyer a diverses executives provincials del partit i del sindicat. [RIRB]

Montsant Torrus, Vicenç, paleta, propietari de terres i sindicalista (Sant Iscle de Vallalta, el Maresme, 1915-Saint Étienne, França, 1981). D'origen pagès acomodat i hereu dels béns familiars, es va incorporar des de jove a la lluita social en els sindicats de la CNT. Durant la guerra civil, va lluitar al costat de la sindical anarquista en la seva comarca, fet que li ocasionà la persecució i la detenció per part d'elements del PSUC. Exiliat el 1939 a França, va passar pels camps de concentració de Sant Cebrià i Setfontes i també per companyies de treball. El 1945 es va instal·lar a Saint Étienne, on va perfeccionar l'ofici de paleta i va actuar de correu entre l'organització anarquista i Espanya en els seus freqüents desplaçaments a la seva Catalunya natal. [TMS]

Montseny Carret, Joan, Federico Urales, publicista anarquista (Reus 1864-Salon pour Vergt, França, 1942). Els pares, obrers manuals tots dos, tenien idees polítiques conegudes, republicanes les del pare i carlines les de la mare. Pastor, venedor ambulat i boter a la seva primera joventut, va cursar després estudis de magisteri gràcies a l'ajut d'un mestre local que era conegut seu. També va manifestar inquietuds socials i polítiques primerenques. Republicà primer, va interessar-se després pel socialisme, i, més tard, per l'anarcosindicalisme, fent-se visible com a organitzador de nombrosos actes de protesta i com a secretari de la Federació de Boters de la FRE de Reus, així com de la seva comissió comarcal. Va tenir la primera anomenada als mitjans anarquistes catalans el 1896, quan va ésser emprisonat poc després de l'esclat d'una bomba al carrer de Canvis Nous, quan passava la processó del Corpus, que originà sis morts i més de 40 ferits. El varen tancar al castell de Montjuïc junt amb joves intel·lectuals d'ideologia anarquitzant, com Pere Coromines, i amb un grapat d'anarquistes tan destacats com Anselmo Lorenzo, Teresa

Claramunt i Fernando Tarrida del Marmol. Va ésser alliberat el 1897 i, immediatament, deportat a Londres. Va retornar clandestinament a Madrid aquell mateix any i va col·laborar molt activament a la campanya internacional per a demanar la revisió del famós «procés de Montjuïc», amb aquest objectiu va escriure a *El Progreso* d'Alejandro Lerroux. Mentrestant feia coneixences a mitjans intel·lectuals i artístics de la capital de l'Estat espanyol. El 1898, va iniciar a Madrid l'edició de *La Revista Blanca*, en part per continuar la campanya ja esmentada en favor dels anarquistes amics; en part, també, per promoure una tribuna llibertària de renom intel·lectual i abast regeneracionista. Quelcom semblant a *La Revue Blanche*, la seva homònima, famosa al París de la Belle Époque, que era, de fet, la que havia inspirat el títol de la d'Urales. Per a l'edició de *La Revista Blanca*, comptà amb l'ajut de Teresa Mañé, una mestra laica de Vilanova i la Geltrú que des de 1894 era la seva muller; a més a més, amb la de nombrosos firmes: Pi i Margall, Giner de los Ríos, Dorado Montero, Ramón y Cajal, Míguel de Unamuno, Jacinto Benavente, Azcárate, Pere Coromines, Felip Cortiella, Joaquín Dicenta i Pompeu Gener. Les unes eren de figures ja conegudes al món de les lletres, d'altres aviat ho serien també. A *La Revista Blanca*, Joan Montseny i Teresa Mañé també varen popularitzar els noms de Federico Urales i Soledad Gustavo, els pseudònims que més assíduament utilitzarien. L'èxit d'aquesta publicació quinzenal aviat va ésser destacat. Segons Díaz del Moral, *La Revista Blanca* era la publicació més important del món obrer de parla castellana a les darreries del segle XIX. Però les seves dificultats econòmiques i l'individualisme, que va fer de la revista un òrgan propi, acabaren l'època madrilenya de *La Revista Blanca* el 1905. Els anys entre 1905 i 1923 varen ésser els menys actius de la vida política d'Urales. A Barcelona va treballar a diversos periòdics del trust Moya i va col·laborar amb l'Escola Moderna i amb Ferrer i Guàrdia, però es va mantenir lluny de les iniciatives sindicals que promogueren el 1907 la creació de Solidaritat Obrera i, el 1910, la de la CNT. Durant la Primera Guerra Mundial, va ésser aliadòfil. Els anys 1919-1920, va tractar d'influir, sense èxit, a l'lnia confederal, criticant les tàctiques sindicalistes i, especialment, l'acció directa, que eren, segons ell, les

responsables de la crisi anarcosindicalista. Garcia Oliver recorda a les seves *Memòries* el detall d'aquests fracassats intents: «A Federico Urales le gustaba pasear su garbo y su elegancia —alto y bien plantado, con bigotes y barbita a la francesa— por los locales de la Organización. Se le veía por el Centro Obrero y el Sindicato de la Metalurgia de la calle Mercaders; por el centro obrero de la calle Vallespí, en Sans; por el Centro de Lampareros de la calle del Tigre; por el Sindicato de la Alimentación de la calle Guardia, al que yo pertenecía. Fué en este sindicato donde le dieron el alto a su desmedida petulancia. Una tarde, el presidente, Escandell, de la Sección de Fideeros, y el secretario Monteagudo, de la sección de panaderos, cogiéndole cada uno por un brazo, lo echaron del local, gritándole: ¡Que no te veamos más por aquí!». Va reprendre l'edició de *La Revista Blanca* el 1923, aquest cop a Barcelona i amb l'ajut de la seva filla, la jove Frederica, que tenia llavors divuit anys. El 1923, els seus objectius fonamentals havien canviat força: continuava éssent un individualista de caràcter difícil, relacions complicades i discurs unidireccional, però llavors dirigí la seva revista més a l'anarcosindicalisme militant que no pas al conjunt de la societat. Havia abandonat el component regeneracionista i havia accentuat el de la puresa doctrinal anarquista per tal de redreçar el desviacionisme sindicalista de la CNT i els seus dirigents més visibles. Aquests varen ésser els moments que va escollir per difondre la ja clàssica distinció entre «anarquia» i «sindicalisme». «Un ideal humà», el primer, que no podia ésser ni «de classe», ni confondre's amb l'associacionisme obrer. Una tàctica, la segona, orientada sols vers la «millora material de la classe obrera». Els anys de la Dictadura primoriverista també varen ésser moment adequat per a altres iniciatives militants de Federico Urales. Notòriament, la d'una subscripció pro Presos que va fer arribar a mans seves importants relacions i recursos econòmics. Amb aquest motiu sorgiren enfrontaments entre la família Urales i la Federació Local barcelonina, el Comitè Regional o, fins i tot, el Comitè Nacional de la CNT. L'abril de 1931 va afiliar-se per primera vegada a la CNT. Ho va fer al Sindicat de Professions Liberals de Barcelona. Va participar en el congrés nacional celebrat per la CNT, a Madrid, el mes de juny de

1931. Però tant una vegada com l'altra els seus intents d'integració a la vida sindical fracassaren. Conseqüentment, i com sempre, la via per a la militància d'Urales va continuar essent la del publicisme anarquista. Per a aquests fi comptaven, des del gener de 1931, ell i la seva família, amb un nou diari, *El Luchador*, que va tenir un paper important en la crisi que trencà la militància confederal els anys 1932-1936. Des de les seves planes es tirava amb bala contra els anomenats «trentistes». Dedicat a la seva ploma i les seves publicacions, va seguir de prop la carrera política de la seva filla, Federica, i la del company d'aquesta, Germinal Esglesas. Sempre li va agradar dir que Federica Montseny era, junt amb la seva novel·la *El último Quijote* (1932), la seva «millor obra». Amb la salut malmenada per un tifus que patí el 1935, el 1936 donà suport al Front d'Esquerres i el mes de juliol contemplà la desaparició de la seva estimada *Revista Blanca*. Enmig d'una greu situació personal i familiar, perquè les relacions amb la seva filla eren cada cop més difícils, va anar a l'exili el 1939. Va ésser confinat a la localitat francesa de Salon i tan sols va sobreviure tres anys a la desfeta de l'Espanya republicana i a la mort de Teresa Mañé. Tot al llarg de la seva vida va manifestar una particular barreja de racionalisme i vitalisme, intel·lectualisme i populisme, individualisme i comunitarisme, materialisme evolucionista i revolucionarisme actiu. Era un individualista convençut i d'un tipus que va ésser molt característic al moviment llibertari d'arreu en el trànsit entre el XIX i el XX. Si les seves idees es varen fer més visibles que les d'altres anarquistes, va ésser gràcies a la seva afeció per la ploma i la propaganda escrita. Va ésser, més que un obrer i un «lletraferit» autodidacte, un literat frustrat amb l'experiència i l'agilitat necessàries per a promoure un publicisme, meitat periodisme polític i meitat narrativa popular. De la seva ploma varen sortir nombrosos articles i escrits de discussió teòrica, molts relats curts i algunes novel·les més llargues. De la seva iniciativa varen sortir, també, diverses col·leccions editorials que, de 1926 ençà, es beneficiaren de l'ampliació del mercat de masses que va incrementar la demanda de productes escrits i, fonamentalment, la de les col·leccions de novel·letes i contes adreçats al consum popular. L'editorial familiar va difondre novel·les i tex-

tos anarquistes, va distribuir els d'altres editorials i, com que el 1926 venien entre 6.000 i 10.000 còpies de determinats títols, s'entestaren en nous projectes: *La Novela Ideal* (1926-1938), la col·lecció *Voluntad* (1928), *La Novela Libre* (1931) i *El Mundo al Día* (1935). [STG]

Publicacions: *El proceso de un gran crimen* (la Corunya 1895), *La anarquía en el Ateneo de Madrid* (Madrid 1903), *El hombre y la locura humana* (Barcelona 1910), *El Sindicalismo Español. Su orientación* (Madrid 1923), *Historia del Movimiento Obrero en Cataluña* (Barcelona s.d.), *Mi vida*. 3 vol. (Barcelona 1929-1932), *La anarquía al alcance de todo* (Barcelona 1932), *Los Municipios Libres (Ante las puertas de la anarquía)* (Barcelona 1931), *España 1933* (Barcelona 1933), *Por qué no somos comunistas. Por qué somos libertarios* (Montevideo s.d.), *La evolución de la filosofía en España* (Madrid 1968), *Per Catalunya!* (Tarragona 1981).

Bibliografia: ABELLÓ, T. & OLIVÉ, E. «El conflicto entre la CNT y la familia Urales-Montseny, en 1928. La lucha por el mantenimiento del anarquismo puro». A: *Estudios de Historia Social*. 1985, Madrid, núm. 32-33. ANGUERA, Pere. «Frederic Urales i la qüestió catalana». A: *L'ombra de l'estel blanc*. Reus, 1991. ÀLVAREZ JUNCO, José & TAVERA, Susanna. «Federico Urales, o el publicismo como militancia anarquista». A: *El pensamiento político en la España Contemporánea, 1800-1950*. Barcelona, 1992. ERA 80. *Els anarquistes educadors del poble: «La Revista Blanca» (1898-1905)*. Pròleg de Federica Montseny. Barcelona, 1977. PONS, Agustí. «Federico Urales y el anarquismo en la España de 1910-1920». A: *Convivium*. 1985, Barcelona, núm. 44-45. AADD. «Federico Urales. Una cultura de la acracia. Ejercicio de un proyecto de libertad solidaria». A: *Anthropos*. 1987, Barcelona, núm. 78.

Montseny i Mañé, Federica, dirigent i periodista anarquista (Madrid 1905-Tolosa de Lengüadoc 1993). Filla de coneguts publicistes i militants anarquistes, va néixer quan acabava l'etapa madrilenya de *La Revista Blanca* i arribà a Barcelona, adolescent encara, el 1912, després que la seva cosina morís a Madrid l'agost de 1912 d'un brot de febre tifoideal. Ella mateixa reconegué haver crescut en contacte amb la natura. La seva família tenia una petita lleteria a la Ciudad Lineal de Madrid i, després, a Barcelona, una granja a Horta. Visqueren després a Can Tisso, de Sant Andreu de Palomar, a l'edifici del casino del barri de Santa Eulàlia, a Can Baiell de Cerdanyola fent créixer maduixots en terrenys cedits per un descen-

dent d'Antonio López. Va ser la reaparició de *La Revista Blanca* el 1923 el que forçà el retorn de la família Montseny a Barcelona, primer, al carrer Oliveres i, més tard, al Guinardó, en una casa que tenia magatzem. Va ser educada per la seva mare i va aprendre secretariat i idiomes a l'Acadèmia Cots de Barcelona. Més tard, va completar la seva educació de manera autodidacta i llegint amb assiduitat, a diferència del que era habitual llavors entre obreres i dones d'extracció popular. Seguint l'exemple familiar, aviat s'inclinà vers les idees llibertàries, a les quals restà fidel la resta de la seva vida. Com els seus pares també, ja s'inclinà de jove vers la publicística anarquista. Va escriure la primera narració curta als 16 anys i als 18 el primer article per a *Solidaridad Obrera*, el periòdic portaveu de la CNT. També col·laborà activament a les tasques de l'editorial familiar que publicava quinzenalment *La Revista Blanca* (juny de 1923-juliol de 1936), setmanalment *El Luchador* (gener 1931-agost 1933) i, amb periodicitat diversa, diferents col·leccions de narrativa (*La Novela Ideal* (1925-1938), *Voluntad* (1927), *La Novela Libre* (1930-1938) o, per últim, *El Mundo al Día* (1935), una sèrie de divulgació, dedicada a la pedagogia, l'art, la moral, les ciències i la higiene sexual, prenatal o esportiva). De la seva ploma no sols sortiren gran nombre d'articles periodístics, sinó també bona part de les novel·letes publicades per les Edicions de la Revista Blanca (per exemple, d'un total de 521 Novel·les Ideals publicades, 42 títols eren seus). Però no escrigué sols narracions curtes. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, publicà tres novel·les llargues, dedicades al tema de l'emancipació femenina (durant aquest període també foren abundants els treballs periodístics sobre aquesta qüestió). Malgrat tot, no va defensar mai el feminisme ni les feministes. La primera dona que a Espanya i a tot Europa accedí a una cartera ministerial sols deia defensar la definitiva «humanització dels sexes» en un règim de plena llibertat i total reconeixement de les capacitats individuals. El 1931, quan es proclamà la República, sortí del circuit familiar. El gener de 1931 s'incorporà a la redacció de *Solidaridad Obrera*. Pertanyia al Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Cerdanyola-Ripollet des del 1923, i llavors s'incorporà també al de Professions Liberals de Barcelona. Però el que la va fer extraordinària-

ment visible fou, primer, la seva participació en les lluites confederals que enfrontaren anarquistes radicals amb els dirigents moderats que havien signat el «Manifest dels Trenta». També criticà les vacil·lacions del Comitè Regional de la CRT catalana arran de l'aixecament anarquista de l'Alt Llobregat. A partir del gener de 1932 i durant tot el 1933, defensà l'insurreccionalisme anarquista a la premsa, des de la tribuna oratòria i a nombroses gires de propaganda (el 1932, pel País Basc, Andalusia i Mallorca; el 1935, per Galícia, i, el 1936, pel nord). Estigué sempre prop dels que no donaren treva al règim republicà. Arribà als llocs de màxima responsabilitat confederal amb l'esclat de la guerra civil. L'estiu del 1936 mateix, passà a formar part del Comitè Regional de la CNT catalana i també del Comitè Peninsular de la FAI. El novembre de 1936, s'incorporà al govern Largo Caballero com a ministra de Sanitat i Assistència Social malgrat preocupar-la llavors més «el curs de la guerra i de la revolució que no pas la bona marxa del seu ministeri». Com a ministra, cercà una definició del benestar social basada en criteris de ciutadania i no pas de beneficència. També tractà d'implantar un organigrama ministerial d'inspiració assembleària, una política sanitària de tipus preventiu i, per últim, la promoció d'una llei de l'avortament paral·lela a l'aprovada pel Parlament català. En una conferència pronunciada al Teatro Apolo de València el 6 de juny de 1937, essent exministra ja, reconegué que el seu pas pel ministeri s'havia caracteritzat més pel voluntarisme que no pas pels resultats concrets. En realitat, el moment estel·lar del seu ministeri tingué poc a veure amb l'organització política de l'assistència i la sanitat. Com a delegada governamental, la seva cooperació fou decisiva a l'hora d'aturar els fets de Maig de 1937 a Barcelona. Tot i això, el 15, una setmana més tard, abandonà el ministeri en caure Largo Caballero i quedar desbancada la CNT-FAI no sols al govern de la República, sinó també a Catalunya (el president Lluís Companys formà govern sense els anarquistes el juny d'aquell mateix any). El maig de 1937, presidí el primer comitè d'enllaç CNT-UGT. El 20 de gener de 1939, encara era a Barcelona. Era la responsable del departament de Sanitat en una Comissió Organitzadora de Batallons de Voluntaris que, sense èxit, tractà d'organitzar la resistència enfront

de l'exèrcit «nacional». Els dies següents sortí cap a la frontera, amb els seus fills i la seva mare malalta. Entrà a França pel Portús, s'estigué primer a Perpinyà i anà després a París, des d'on va haver d'afrontar la petició d'extradicció presentada pel govern franquista. Confinada, el 1940, junt amb els seus fills i el seu pare a Salon, un petit poble de la Dordonya, no es reuní amb el seu marit, Germinal Esглеas, fins a ser alliberat aquest el juny de 1944. Instal·lada definitivament a Tolosa de Llenguadoc, va pertànyer al Comitè Nacional de la CNT d'Espanya a l'exili, des del maig de 1945. Fou directora del periòdic *CNT* des del 1958 i en desaparèixer aquest va cuidar-se, a Tolosa també, d'*Espoir*, l'òrgan bilingüe de les CNT francesa i espanyola. Fins al seu traspàs, no abandonà mai les tasques de propaganda confederal (va participar en nombroses gires de propaganda per França, Suècia, Canadà i Mèxic). Després de la mort del general Franco, tornà alguns cops a Espanya, però no hi fixà mai la residència. [STG]

Publicacions: *La Victoria*. Barcelona, 1925; *El Hijo de Clara (Segunda parte de «La Victoria»)*. Barcelona, 1927; *La Indomable*. Barcelona, 1928; *El anarquismo militante y la realidad española*. Barcelona, 1937; *La Commune de París y la revolución española*. Barcelona, 1937; *Mi experiencia en el Ministerio de Sanidad y Asistencia Social*. Barcelona, 1937; *Figuras de la revolución española*. Maria Silva. *La Libertaria*. Tolosa, 1951; *Cent dies de la vida d'una dona (1939-1940)*. Barcelona, 1977; *Mis primeros cuarenta años*. Barcelona, 1987.

Bibliografia: ALCALDE, C. *Frederica Montseny. Palabra en rojo y negro*. Barcelona, 1983. GABRIEL, P. *Escrits polítics de Frederica Montseny*. Barcelona, 1979. MONTSENY, F. «Pròleg». A: ERA 80. *Els Anarquistes, Educadors del Poble: «La Revista Blanca» (1898-1905)*. Barcelona, 1977. NASH, M. «Dos intelectuales anarquistas frente al problema de la mujer». A: *Convivium*, 1975, núm. 44-45, pàg. 17-34. PONS, A. *Converses amb Frederica Montseny*. Barcelona, 1977. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El ferse i desfer-se d'un diari anarcosindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992; i, de la mateixa autora, «Soledad Gustavo. Frederica Montseny i el periodisme àcrata ¿ofici o militància? A: *Annals del Periodisme Català*, 1989, any V, núm. 5, pàg. 8-20.

Montserrat, Antoni, fuster d'obres i societatí a Barcelona (segle XIX). Fou un dels directors de la classe obrera de Barcelona que, el 15 de març de 1855, signà un escrit dirigit al gover-

nador civil en què es deploraven els excessos comesos arran dels conflictes laborals en algunes localitats catalanes i alhora es reclamava el reconeixement del dret d'associació. L'11 de maig del mateix any firmà, amb uns 40 dirigents societatris més de Catalunya, una contemporitzadora exposició al governador civil, on acataven les disposicions administratives que posaven diverses traves al funcionament de les associacions obreres. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Montserrat, Francesc, boter a Reus (segle XX). Dirigent de la secció reusenca dels boters durant la dècada dels vint, participà en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Montserrat, Jaume, internacionalista a Esparreguera (segle XIX). Resident al carrer Nou, núm. 51, fou el corresponsal de l'AIT a la seva localitat. Cap a l'abril de 1874, la Comissió Federal de la Internacional II va trametre, a través del Consell Local de Barcelona, 25 exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ser distribuïts en la seva població. (Vegeu: Aldemo, Ramón.) [JIG]

Montserrat, Joan, dirigent de la UGT (segle XX). Va formar part del comitè de la Federació Regional de la UGT com a secretari d'actes entre el juliol de 1930 i el desembre de 1931. També va ser el tresorer del Grup Socialista Obrer de Sant Martí de Provençals, quan aquest es va constituir el juny de 1930. [DBM]

Montserrat, Joan, internacionalista a Castellar del Vallès (segle XIX). Cap a 1872, fou corresponsal de l'AIT a la seva població. [JIG]

Montserrat, Joan, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Juan Chiva i Joaquín Cortés, representà els 30.000 afiliats al Sindicat Tèxtil i Fabril de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. President del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona, assistí el maig de 1936, juntament amb Joan García Oliver i Ascaso, al congrés de Saragossa, on participà activament i defensà la unitat amb els sindicats d'oposició i el comunisme llibertari. Després del 23 de juliol de 1936, substituït ja en la presidència del seu sin-

dicat per Silvestre, es va sumar al grup encapçalat per Abad de Santillán. En aquest temps va enginyar un pla per apoderar-se de l'or del Banc d'Espanya que sortia via Cartagena, que comunicà al Comitè de Milícies i que finalment resultà infructuós. A l'inici de l'exili es va sumar, juntament amb Marcos Alcón i Progreso Alfarache, entre altres, als militants agrupats en la Delegació del Moviment Llibertari. Les divergències d'aquests amb els de CNT o Ponència van ocasionar la primera escissió a l'exili en el moviment confederal. [TMS]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JOAN. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Montserrat, Joan, socialista de Sitges (segle XX). Assistí com a delegat de Sitges, juntament amb Joan Duran, a la conferència de delegats socialistes, celebrada a Barcelona el 28 de setembre de 1908. En aquesta reunió es va reorganitzar la Federació Socialista catalana i es va acordar publicar el setmanari socialista *La Internacional*. [TMS]

Montserrat, Joan, treballador del ram de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Assistí al congrés anarquista, celebrat a Marsella l'any 1926. El seu ideari era obrerista, sindicalista i reformista i amb la divisió del moviment anarquista en faistes i trenfistes es va inclinar pels últims. En diverses ocasions fou president del Sindicat de l'Alimentació de Barcelona. [TMS]

Montserrat, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes assassinats durant l'agreuiment de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1931. [TMS]

Montserrat, Josep, sabater i socialista a Lluçmajor (segle XX). Membre de les joventuts socialistes a Lluçmajor, col·laborà a *El Obrero Balear*, on en esclatar la guerra mundial es manifestà a favor de les potències democràtiques i en contra de les centrals. En representació de les joventuts de Lluçmajor, va participar en el tercer congrés de la Federació Socialista Balear, que es va celebrar l'abril de 1914, i el congrés extraordinari de l'abril del 1915. [PPB]

Montserrat, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Membre del Centre Mercantil de

Barcelona. Signà, en representació d'un grup de socis d'aquesta entitat, el document lliurat al governador civil de la província l'1 de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JIG]

Montserrat, Salvador, internacionalista d'Olesa de Montserrat (segle XIX). Cap al 1872 s'adherí, de manera individual, a l'AIT. [STG]

Montserrat, Vicenç, internacionalista a Cornellà de Llobregat (segle XIX). Amb domicili al carrer Major, núm. 80, fou el corresponsal de l'AIT a la seva localitat. Cap a l'abril de 1874, la Comissió Federal de la Internacional II va trametre, a través del Consell Local de Barcelona, deu exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ésser distribuïts en la seva població. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JIG]

Montserrat Balada, Ramon, obrer a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre octubre de 1936 i novembre de 1938. [AGL]

Montserrat Fondevila, Josep, militant del POUM a Sabadell (segle XX). En esclatar la guerra civil de 1936 i davant els saqueigs perpetrats per forces incontrolades, fou destinat, com a milicià del POUM, a vigilar alguns establiments confiscats i destinats a l'ensenyança. Detingut posteriorment, va estar empresonat a la Model de Barcelona, d'on fou alliberat el 25 de gener de 1939. Sembla que el febrer de 1939 estava reclòs a la Presó Cellular de Sabadell. [TMS]

Montserrat Gilibert, Manuel, pagès a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires local. Regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre gener de 1937 i gener de 1939 en representació del Sindicat Agrícola de Cornellà de Llobregat. [AGL]

Montserrat Martí, Cassià, Casiano Güelo, fuster i sindicalista (Alió 1890-1937). Va ser alcalde de la població per la UGT des de l'octubre de 1936 fins a la seva mort natural el mes de juliol de 1937. Durant aquest període, exercí la presidència de la comissió de Defensa. Va ser membre del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT. [AGT]

Montserrat Plana, Anton. Anton del Ruell, pagès i sindicalista de la CNT (Alió 1905-1991). El juliol de 1923, en la constitució de la Societat d'Obrers Agricultors, va ser escollit tresorer. Durant la República, va ser tinent d'alcalde el febrer de 1934, i destituït pels fets d'Octubre. El febrer de 1936 va ser reposat. Durant la guerra, va ser regidor de l'Ajuntament, ja a la primera composició d'octubre de 1936. L'informe de la guàrdia civil posà d'ell que a la guerra s'havia oposat diverses vegades que elements de fora produïssin desgavells i que un cop acabada la guerra va fer un donatiu de 500 ptes. per a la restauració de l'església. L'abril de 1943 tenia fixada la residència a la població i no se l'havia jutjat militarment. [AGT]

Montserrat Vilà, Josep, pagès i dirigent sindical (Valls 1899-l'Hospitalet de Llobregat 1957). Militant del Sindicat Local de Treballadors de la Terra-UGT, va tenir responsabilitat en temps de guerra. Va ser regidor des de l'octubre de 1937 fins al final de la guerra pel PSUC. El novembre de 1937 coordinava la reunió setmanal dels militants del Ram de la Pell del PSUC. El mateix novembre va ser nomenat secretari de Control del secretariat ugetista local. El gener de 1938 era el secretari agrari dels comitès executius, del Radi de Valls i del Comarcal. El març, el Comitè Comarcal el nomenà per a representar l'organització a la Junta Municipal Agrària. L'octubre de 1938, representava el Comitè Comarcal a la Junta de Defensa Passiva. El novembre de 1938 fou militaritzat. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Monturiol Estarriol, Narcís, inventor i polític (Figueres 1819-Sant Martí de Provençals 1885). Cursà estudis a Vilabertran, Cervera i Barcelona, on inicià la carrera de dret. Als vint anys, instal·lat a Barcelona i atret per les idees republicanes, s'allistà a la Milícia Nacional i, influït pel també figuerenc Abdó Terrades, va formar part del grup editor d'*El Republicano* (1842), periòdic republicà defensor d'idees igualitàries, on Terrades publicà el seu famós *Plan de la Revolució* i el poema *La Campana*. Parti-

cipà en les bullangues de l'any 1843 i va ser present als setges de Barcelona, Girona i Figueres, la darrera ciutat a rendir-se (gener de 1844) durant la revolta de la Jamància. A partir de 1844 es va anar inclinant cap a les idees del socialisme utòpic inspirades per Etienne Cabet. El mateix any publicà *Un reo de muerte, Las ejecuciones y los espectadores* i *Consejo de un padre a sus hijos*, fullet contra les execucions públiques. El 1845 es traslladà a Madrid, on va acabar la carrera de dret i el 1846 es casà amb Emília Mata. Aquest mateix any, juntament amb Joan Llach i Soliva, inicià la primera empresa editorial amb la publicació de *La Madre de Familia*, un setmanari del qual n'aparegueren vuit números i que pretenia desvetllar la consciència de les dones i alhora instruir-les. Decantant finalment cap al comunisme cabetià, el 1847 va vertebrar el nucli català de cabetians, integrat per Ignasi i Pere Montaldo, Joan Rovira, Francesc Sunyer i Capdevila, Francesc Josep Orellana i els germans Antoni i Josep Anselm Clavé. El novembre del mateix any publicava, en combinació amb *Le Populaire de Paris*, *La Fraternidad*, el portaveu de les idees cabetianes a Catalunya. Dirigit per Monturiol, *La Fraternidad*, com indicava en el seu primer número, «fomentará el espíritu de asociación, ilustrará las sociedades filantrópicas, examinará los reglamentos de los Montepíos, y en todo evento les prestará su apoyo; incitará a los gobiernos a que las protejan, y a los diversos Montepíos y asociaciones cuyos reglamentos y ordenanzas sean análogos, a que se unan, o a lo menos a que se favorezcan mutuamente hasta en la parte de intereses materiales. *La Fraternidad*, por último, moralizará e ilustrará a sus lectores y dará publicidad a todas las ideas grandes, generosas y filantrópicas que tiendan a la perfección y mejora de todas las clases de la sociedad, y hacia el objeto común de ilustrarse, protegerse y amarse como hermanos». En la pràctica *La Fraternidad* es va convertir en propagandista de les colònies icarianes, realitzades pels cabetians amb l'objectiu de construir una societat igualitària basada en la fraternitat, la justícia i una economia comunista. Monturiol i Orellana traduïren al castellà el *Voyage en Icarie*, l'obra més representativa de Cabet, que fou publicada de fullet i que va acabar d'aparèixer el 1855. L'esclat del procés revolucionari europeu de 1848 i la publicació de

l'article «Europa y la Revolución» a *La Fraternidad* del 19 de març de 1848 foren la causa de la suspensió del periòdic i de la dispersió del grup cabetà de Barcelona. Monturiol hagué de refugiar-se, primer, a Figueres i, després, s'exilià a Perpinyà. L'any 1849, de retorn a Barcelona, acollint-se en la llei d'amnistia del mes de juny, va començar a publicar un nou setmanari polític *El Padre de Familia*, també d'inspiració cabetà, però molt més moderat, i que s'anunciava com a «semanario de educación y moral». El fracàs de les revolucions del 1848 i les males notícies que arribaven d'Icària havien començat a corcar l'ànim de Monturiol. Suspès governativament el periòdic el febrer de 1850, en no poder pagar les multes a què era sotmès, Monturiol inicià una retirada de l'escena política. L'any 1850 projectà una màquina de fer cartipassos i el 1852 participava en la societat *El Cuarto*, creada per a la publicació de fullets clandestins. L'any 1853 sol·licità l'ingrés a Icària, però la conformitat d'admissió li arribà l'any següent, quan s'iniciava a l'Estat espanyol el Bienni Progressista (1854-56). Durant aquests dos anys, retornà a l'activitat política, ara dins el partit demòcrata i definitivament desvinculat del comunisme cabetà. L'octubre de 1854 va participar en un acte a l'Ajuntament de Barcelona on va defensar la llibertat de consciència i el 1855 va intentar publicar, sense èxit, *La propaganda democrática*. Perseguit, com la resta de companys demòcrates, es va refugiar a Cadaqués, on es va guanyar la vida pintant quadres i retrats, i on va contemplar les dificultats dels pescadors en la pesca del corall, la qual cosa el va animar a inventar una màquina per a la immersió dins l'aigua. A partir de 1857, any en què retornà a Barcelona, va dedicar tots els esforços a la fabricació del que seria el submarí *Ictineu*, varat al port de Barcelona el 28 de juny de 1859 i immergit per primera vegada amb èxit davant les autoritats el 29 de setembre de 1860. A partir d'aquest dia es bolcà a millorar l'invent inicial, però s'hagué d'enfrontar a la miopia i apatía de les autoritats, que permeteren que el 1868 s'embarguessin les naus i l'*Ictineu* fos venut com a ferro vell. Cada vegada més desencisat i mancat d'ànim, durant la Primera República (1873) fou elegit diputat per Manresa a les Corts constituents i, a Madrid, durant quatre mesos, dirigí la Fàbrica Nacional del Sello, càrrec del qual

fou destituït amb el cop d'estat del general Pavía. De retorn a Barcelona, va viure els darrers anys de vida amb nombroses dificultats i no va poder realitzar cap dels nous invents que continuava projectant. [PPB]

Publicacions: *Ensayo sobre el arte de navegar por debajo del agua*. Barcelona, 1891.

Bibliografia: PUIG PUJADES, J. *Vida d'heroi. Narcís Monturiol, inventor de la navegació submarina*. Barcelona, 1918. RIERA I TUËBOLS, S. *Narcís Monturiol. Una vida apassionant, una obra apassionada*. Barcelona, 1986.

Monturiol Vidiella, Francesc, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes assassinats durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1931. [TMS]

Monzón, Emeterio, El Hombre del Reloj, sindicalista comunista a València (segle XX). Com a dirigent sindical va encapçalar la primera vaga valenciana després de la guerra civil, la protagonitzada per la Papelera Valenciana, de la Malvarosa (València), el 1951, així com les posteriors de 1955, 1956 i 1958. Despatxat d'aquesta empresa el 1959 per les seves tasques sindicals, el 1966 participà en la creació de les JJCC. [RIRB]

Mor, Salvador, pagès i sindicalista a Lleida (segle XX). Militant del BOC i del POUM, era dirigent de la Unió Provincial Agrària. A partir de juliol de 1936, i fins després de maig de 1937 que va ser detingut, va ser responsable de la Cooperativa Comunal de Raimat (Lleida), que el POUM va organitzar en l'antiga finca de la família Raventós (Casa Codorniu). Quan diferents sindicats agrícoles lleidatans s'unificaren (setembre de 1936) i ingresaren a la Unió de Rabassaires, formà part del nou consell directiu en representació de la Unió Provincial Agrària. [JBP]

Mor i Quadrat, Manuel, pagès i comunista a Lleida (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat pel districte tercer de la ciutat de Lleida a les eleccions del 12 d'abril de 1931 i es presentà també pel BOC a les eleccions municipals de gener de 1934. [PPB]

Mora, germans, anarcosindicalistes a Catalunya (segle XX). Militants de la CNT, el juliol de 1946 foren nomenats membres del Comitè

Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Félix Carrasquer, i varen romandre en el càrrec fins que foren detinguts el novembre de 1946. S'ocuparen de la comptadoria i l'organització. [PPB]

Mora, Andrés, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, durant la immediata postguerra encapçalà un dels més importants grups armats que actuaren a Barcelona. Recolzant-se en antics militants del Partit Comunista de Catalunya, fou partidari que la reorganització del PSUC es portés a terme a través d'un procés assembleari. Durant l'any 1945 protagonitzà una sèrie d'atracaments, fins que el seu grup fou detingut a mitjan gener de 1946 i ell mateix fou mort a trets per la policia. [PPB]

Mora, Andreu, el Nano de Reus, militant anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). El 1921 fou detingut per la seva presumpta vinculació amb un atemptat amb bomba a la casa d'Alfons Sala, principal dirigent de la patronal terrassenca. Anys després, el 1934, tornava a trobar-se detingut quan, arran dels fets del 6 d'Octubre, fou alliberat per un grup d'anarquistes que va assaltar la presó local. [JLJ]

Mora, G., anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels signants de l'escrit d'apel·lació dels sindicalistes presos als sindicalistes de Barcelona, encapçalat per Àngel Pestaña, que es publicà a *Solidaridad Proletaria*, el 24 de gener de 1925. [TMS]

Mora, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Representà, junt amb Joan Mas i J. Castales, els 290 afiliats als Oficis de Funció d'Aigua i Rams Annexos de Barcelona, al congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. [TMS]

Mora, Joan, teixidor metàl·lic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Josep Climent, representà els teixidors metàl·lics i constructors de somiers de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Mora, Narcís, activista obrer a Sabadell (segle XIX). El 7 de juliol de 1883 va signar juntament

amb altres dirigents obrers, com ara Joan Morera, Pere Campanera i Pere Coromines, un full volant dirigit als «Obreros de Sabadell» en què els encoratjava a prosseguir el moviment vaquístic començat en aquella ciutat l'anterior mes de juny. [TAG]

Mora, Vicente, anarcosindicalista i minaire (Casp 1889-Cervere de la Marenda 1964). De pares treballadors i catòlics, a l'edat de 12 anys fou enviat a un col·legi dels jesuïtes de Madrid per tractar de fer-lo ingressar a l'orde com a germà llec. Als disset anys s'escapà del col·legi i tornà a Casp. Emigrà a França, on treballà de minaire i es posà en contacte amb les idees anarquistes. El 1909 es traslladà a Catalunya per tal d'ajudar els revolucionaris barcelonins. Visqué a Sants i exercí diversos càrrecs al Sindicat Fabril i Tèxtil de la capital comtal. Participà també en les comissions pro presos i ajudà els companys empresonats. Lluità activament contra el Sindicat Lliure. Emigrà novament a França el 1939 i va pertànyer a la federació local de Banyuls fins a la seva mort. [TMS]

Mora, Víctor, socialista (segle xx). Com a vocal administratiu, va formar part de la junta directiva de la USC, elegida en l'assemblea celebrada el 8 de juliol de 1923. [TMS]

Mora Atserà (o Adserà o Adzerà), Joan, industrial tintorer, federal i sindicalista a Sabadell (Sabadell 1875-? 1949). Lluità, el 1898, a la guerra de Cuba i a la seva tornada a Sabadell el 1899 es convertí en l'ànima d'una comissió de soldats repatriats que reclamaven a les autoritats els seus havers durant el temps de campanya. Cap al 1902 començà la seva activitat dins el partit republicà federal a Sabadell, en la qual en destaquen els seus escrits, apareguts a *El Trabajo* des de 1906, sobre la necessitat de sindicació dels treballadors i la direcció de la Joventut republicana federal, iniciada cap al 1908 i que mantenia durant els últims anys de la Dictadura del general Primo de Rivera. També en aquests anys plasmà la seva preocupació pel mutualisme en la seva activitat dins la Germandat de Sant Jaume, de la qual arribà a ser president, i en la gestació de la Federació de Germandats. A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Sabadell, en representació del CRF/

ER. El 1933 presidia la comissió de Cultura de l'Ajuntament i l'octubre de 1934, llavors diputat al Parlament de Catalunya, donà suport a la insurrecció iniciada pel president de la Generalitat Lluís Companys. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. II-VI. Sabadell, 1975-1983.

Mora Guasch, Josep, paleta i socialista a Santa Margarida i els Monjos (Santa Margarida i els Monjos 1883-1938). Dirigent socialista d'aquest municipi i dirigent de la UGT local, fou regidor per aquest sindicat durant la guerra civil, fins a la seva mort arran d'un bombardeig d'aviació. [RAM]

Mora Sitjar, Antoni, picapedrer i socialista a Mallorca (segle xx). Substituí juntament amb Pere Soler, tots dos dels verguistes de Mallorca, Bisbal i Torres al comitè de la federació local de Palma, cap al març de 1923, moment crític per als socialistes de l'illa. Fou elegit membre de l'executiva de la UGT de les Balears en el vuitè congrés de la UGT, celebrat el desembre de 1932. Integrant del grup dels partidaris d'Indalecio Prieto, participà en els enfrontaments que hi va haver en les Balears entre aquests i els caballeristes durant la Segona República. Va ésser present en les assemblees prèvies que van tractar de la proposta comunista, de la conveniència d'una organització sindical única a les Balears. Concretament va intervenir en la celebrada l'11 de febrer de 1936. El març de 1936 era un dels membres destacats de la societat de picapedrers El Treball. Fou assassinat durant la guerra civil. [TMS/AMR]

Mora Villamate, Josep Ramon, administratiu, sindicalista i militant cristià (Binaced, Osea, 1948). Als deu anys es traslladà amb la seva mare i germana a Manresa, on cursà els estudis primaris, i els de Comerç al col·legi La Salle. Després d'uns anys de treball com a aprenent administratiu a la fàbrica de teixits de cotó de J. Cantarell Codina, va ser admès el 1970 a Lemmerz Española. Allí entrà en contacte amb la lluita sindical; fou detingut per la guàrdia civil el 1975, juntament amb altres militants antifranquistes del PSUC i de Comissions Obreres. L'any 1970 s'afilià a l'HOAC, de la qual fou nomenat el 1974 responsable

diocesà de Formació i formà part igualment del Consell Pastoral de Manresa. Mort el dictador, s'incorporà activament a la tasca sindical de Comissions Obreres, participà en les reunions de la Permanent de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya, fou elegit membre del Secretariat Comarcal de la Unió Sindical del Bages i de la Comissió Executiva Comarcal de CCOO, membre del comitè d'empresa de Lemmerz Española, i participà activament en la I Conferència Local de CCOO de Manresa. Important va ser igualment la seva tasca dintre l'HOAC. El 1977 entrà a formar part de la Comissió Nacional de Catalunya i participà en la I Assemblea Nacional, on fou elegit president de l'HOAC catalana. El 1983 fou candidat a les eleccions de la Comissió General de l'HOAC. A partir de 1984 entrà a treballar a l'Ajuntament de Manresa i uns anys després a la Cooperativa Agrícola Sant Isidre. A la dècada dels noranta, sense deixar el seu compromís sindical, decidí implicar-se a fons en el camp de la política impulsant el projecte d'IC a Manresa, on fou cap de llista a les eleccions municipals de 1991 i membre de la Comissió Política Nacional d'IC. Començà a treballar al Gabinet Jurídic de CCOO de Manresa en qualitat d'ajudant tècnic jurídic i fou elegit responsable comarcal de Relacions Institucionals i Acció Social de CCOO del Bages. El 1995 encapçalà una altra vegada la llista d'IC-AUP-EV per a les eleccions municipals i obtingué dues regidories. Amb el pacte de govern acordat aquest mateix any entre PSC-IC/AUP-ERC, fou elegit regidor de Serveis Socials de l'Ajuntament. [EFP]

Moragas Dolores, Marià, treballador d'indústries químiques i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, treballava a l'empresa CAMPSA. En esclatar la guerra civil, fou nomenat, el 22 de juliol de 1936, secretari de la Federació Local de la CNT de Tarragona. Va presentar la dimissió el 7 de març de 1937 a causa de la dificultat de controlar tots els militants de la CNT i per la seva manca d'autoritat. El 27 de maig de 1937 Valeri Mas el nomenà delegat dels Serveis de Transports de la Regió III, quan l'anterior delegat, Josep Pena Lluirba, va fugir després dels fets de Maig. Però el seu nomenament va quedar sense efecte el 15 de juliol del mateix any. [PPB]

Morago, Tomás. Vegeu: González Morago, Tomás

Moragrega, Florencio, anarcosindicalista (Besit, ?-Perpinyà 1984). Afiliat a la CNT i col·lectivista convençut, va treballar a la col·lectivitat de Besit durant la guerra civil. El 1939 s'exilià a França, on passà pel camp de concentració d'Argelers. Instal·lat a Llemotges durant l'ocupació alemanya de França, va fer d'enllaç entre les dues zones. Fou detingut pels nazis, però va poder evadir-se. [TMS]

Moragues Berto, Salvador, sindicalista socialista a València (segle xx). Militant històric del socialisme valencià i de la UGT durant l'etapa franquista, va pertànyer a diverses executives provincials del PSOE i de la UGT al País Valencià. Senador en l'etapa constituent i en la primera legislatura democràtica, de 1983 a 1991 fou batlle de Gandia. [RIRB]

Moral, Armando del, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, va participar en el seu I Congrés Regional, celebrat a Barcelona el juny de 1937, on fou nomenat membre del Comitè Regional, amb la responsabilitat de la secretaria de relacions i organització. Al Ple que se celebrà a Barcelona el 1938 es va mantenir en el càrrec. [PPB]

Morales, socialista a Barcelona (segle xx). Entre el novembre de 1931 i l'agost de 1932 va exercir com a vocal de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Morales, Bonaventura, sindicalista a Calella (segle xx). Assistí, com a delegat de l'Agrupació Obrera de Calella, al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Morales, Enric, dirigent anarquista a Amposta (segle xx). Destacat militant cenetista al Montsià des del període de la Dictadura de Primo de Rivera, es convertí en un dels dirigents ampositins més importants de l'anarquisme durant els anys trenta. Fou un dels líders polítics més seguits a la comarca i participà activament en la vida interna local del sindicat anarquista i en la defensa dels interessos dels pagesos arrossers

del delta de l'Ebre. L'octubre de 1936, fou representant de la CNT al consistori municipal d'Amposta. El maig de 1937, participà en els enfrontaments entre anarquistes i forces d'ordre públic a Tortosa, fet pel qual fou detingut i processat. [XPM]

Morales, Francisco, Federico Pizana, anarquista (segle xx). D'origen valencià i instal·lat a Besiers, edità per espai d'un any i mig, entre maig de 1927 i novembre de 1928, la publicació anarquista *Prismas*, amb clara influència de les propostes emanades del grup anarquista rus Dielo Trovda. Aquesta publicació fou l'òrgan oficiós dels grups anarquistes de llengua espanyola i de la recentment nascuda FAI. Així, durant la seva estada a França, fou l'ànima de la redacció de *Prismas*, on signava sempre amb el pseudònim de Federico Pizana, i es dedicà a la venda de fullets i publicacions en llengua espanyola. Cap al 1929 col·laborà amb el seu grup *Prismas* en *La Voix Libertaire* i participà en una reunió amb els grups anarquistes Rebel·de i El Sembrador amb la pretensió, anul·lada pel govern francès, de concretar una publicació autònoma per enfortir la unió dels grups anarquistes emigrats a França. En els primers mesos de 1930, encara des de França, signà amb altres companys un article titulat «A la redacció de ¡Despertad!», publicat a *¡Despertad!* el 4 de gener de 1930, en el qual recolzaven Pestanya en la crisi sindicalista iniciada a mitjan 1929. [TMS]

Bibliografia: ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1973-1974, Madrid, núm. 44-45.

Morales, Maria, llibertària (Mojàcar, Almeria, 1911-Alès, França, 1948). Fou una important animadora de les JJLL de Monistrol de Montserrat. Va ser la companya del també anarquista Damián Hernández. [TMS]

Morales, Ventura, ferroviari i socialista a Barcelona (segle xx). En representació de la societat de fogonaires, mariners i similars La Razón, de Barcelona, s'adherí al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. Militant de la secció ferroviària de l'Agrupació Socialista de la ciutat comtal, va participar en mítings ferroviaris a Barcelona i

Tarragona durant la segona dècada del segle. Va prendre part en la vetllada socialista organitzada per l'Agrupació Socialista de Badalona, en constitució, el juny de 1911 i va pronunciar abundants mítings i conferències de propaganda a Barcelona. Durant 1911 va firmar algunes col·laboracions a *La Justicia Social* de Reus. [PPB]

Morales Callejón, Andreu, El Betis, peó de la construcció i treballador del tèxtil, destacat anarcosindicalista (Almeria 1910-Vilada 1991). Nascut a Almeria, es traslladà a Màlaga, on va entrar en contacte amb l'anarquisme, i s'integrà en els grups d'afinitat de Màlaga. Durant la guerra civil, va ser capità de la 14 Divisió, la de Cipriano Mera. En acabar la guerra, el seu pare va ser detingut i assassinat a Valladolid, com a represàlia per l'activitat del seu fill, que més tard fou detingut i condemnat a mort. Va anar a parar a la presó, però en va fugir cap a Alacant i d'allà cap a les muntanyes andaluses, on va dur una intensa activitat dins el maquis andalús, amb el grup dels Pareja. A principis de la dècada dels quaranta va venir a Catalunya i hagué de deixar la família a Màlaga. Va viure a Barcelona i després a Manresa, i va continuar duent a terme activitats elandestines contra el règim fins a les darreries de la dècada dels quaranta, en què es traslladà a Vilada (Berguedà), deixà les activitats clandestines i treballà a la colònia Rosal. Va viure a Vilada amb nom fals fins al 1974, en què es va tornar a posar el seu veritable nom. El 1978 va reintegrar-se a la CNT. Estant a Catalunya, creà una nova família. [JCR/JJR]

Morales Rodríguez, Francesc, cuiner i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril de 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Cuiners, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Morales Tebor, José, sindicalista a Alacant (segle xx). Militant de la CNT, va participar en la vaga de la Canadenca de Barcelona el 1919, arran de la qual va haver de fugir de Barcelona. Va arribar a Alacant, on fundà el Sindicat del Transport Marítim. El juliol de 1936, en esclatar la guerra civil, va lluitar a les barricades i, posteriorment, fou voluntari a la columna Duruti. Va participar activament també en el Ple

de la Indústria del Transport Marítim i el Ple de Regionals celebrats a Alacant, i va col·laborar amb el periòdic alacantí *Liberación* amb el pseudònim de Fortunal de Tebar. El 1939 s'exilià a l'Àfrica del Nord, on patí camps de concentració i presó. El 1945, malalt, es va traslladar a França. Va militar a la Federació de Roana de la CNT, per la qual fou designat delegat l'agost de 1946 al Ple Nacional de Tolosa de Llenguadoc. Les seqüeles d'un accident que va sofrir en el Ple van acabar ocasionant-li la mort, el desembre de 1946. [MPMJ]

Morales Veloso, Raimundo, socialista i comunista a Barcelona (segle xx). Militant de l'agrupació barcelonina de la Federació Catalana del PSOE, fou candidat a les eleccions generals del 19 de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona ciutat, en la candidatura del Front Obrer que presentaren conjuntament el BOC i el PSOE. Afiliat al PSUC en esclatar la guerra, cap al 1937 fou delegat polític i responsable de la caserna Carles Marx. [PPB/TMS]

Morante, sindicalista a Lleida (segle xx). Durant la Dictadura de Primo de Rivera dirigí a Lleida els Sindicats Lliures, on s'enquadraren la majoria dels obrers sindicats. [PPB]

Morata, sindicalista a Granollers (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Granollers. [XPM]

Morató, Josep, activista obrer a Sitges (segle XIX). Fou un dels onze obrers acusats, el 1856, d'haver provocat desordres laborals a Sitges. Va ser jutjat per rebel·lia en consell de guerra de 17 de juny de 1856. [JIG]

Morató, Josep, ebenista i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Morató, Pere, anarcosindicalista (Sant Marçal, el Garraf, 1900-Las Cabanas, França, 1980). De família acomodada, va abandonar-la per adherir-se a la CNT. Militant actiu, va sofrir vi-

cissituds i detencions i, durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou deportat a Mallorca. El 1931 es va unir a Cinta Blanch i inicià la tasca de la reorganització de la CNT a la comarca del Penedès. Durant la República, fou novament empresonat i el 1936 treballà activament en la tasca de les col·lectivitzacions. Exiliat a França el 1939, s'instal·là a Las Cabanas, on treballà en la federació local. [TMS]

Morató Queralt, Joan. Joan de la Sunta, rabassaire i activista (Cabra del Camp 1904). Participà de ple en el consistori municipal, en dues tongades, la primera el febrer de 1934, la segona en temps de guerra, a partir del primer consistori de novembre de 1936 com a dipositarí i regidor de Proveïments; va passar a ser alcalde segon el mes següent, fins al juliol de 1938, data en què es resolgué una crisi municipal que l'apartà del càrrec. El juny de 1996 residia a la població. [AGT]

Morató Queraltó, Pere, pagès i anarcosindicalista al Vendrell (segle XX). Dirigent comarcal de la CNT al Baix Penedès durant la II República i la guerra civil. Ocupà diferents càrrecs a l'organització cenetista local i comarcal, i representà el SUT-CNT del Vendrell al Ple Regional de Sindicats de la CRTC l'any 1933. L'any 1937 representà la Secció de Camperols del Vendrell al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT i fou secretari del Comitè Comarcal del Vendrell. [RAM]

Morató Vives, Josep M., Josep Maria Sec, parcer i sindicalista (Cabra del Camp 1903-França, ?). Membre actiu de la Societat Agrícola (Sindicat), qualificada d'esquerres, actuà de comptador a les renovacions estatutàries d'agost de 1929 i de vicesecretari el 1933 i 1934. També va ser vocal el 1936 del nouat Sindicat Agrícola i Cooperatiu, entitat unificada amb el sindicat de dretes. Durant la guerra, va ser del comitè i membre de l'Ajuntament, i alcalde i president de la comissió d'Economia des del primer consistori de novembre de 1936 fins al desembre de 1937, en què dimití per traslladar la residència a Barcelona. El maig de 1937 era el tresorer de la Col·lectivitat d'Agricultors CNT-AIT de la població. Acabada la guerra, s'exilià. Traspassà a la dècada dels noranta. [AGT]

Morató Vives, Ramon. Ramon Sec, pagès i sindicalista a Cabra del Camp (segle XX). L'agost de 1932, en formar-se la primera junta de la Sociedad Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires», va ser escollit vocal. El febrer de 1934 entrà al consistori; en fou cessat pels fets d'Octubre. El setembre de 1937 va ser nomenat pel Sindicat Agrícola i Cooperatiu, entitat unificada agrària, per a formar part d'una comissió destinada a ajudar les famílies que tenien fills al front. [AGT]

Moré, Tomàs, serraller i societari a Barcelona (segle XIX). Participà en la reunió dels directores de 30 societats obreres de Barcelona, celebrada el 24 de gener de 1855, on es constituí la Junta Central de Directores de la Classe Obrera. Fou un dels qui signaren, el 15 de març de 1855, un escrit dirigit al governador civil en què es deploraven els excessos comesos arran dels conflictes laborals en algunes localitats catalanes i es reclamava el reconeixement del dret d'associació. [CR]

Morell, Albert, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Morell, Antoni, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Membre del Sindicat de la Metal·lúrgia i partidari del corrent trentista, fou un dels signants del manifest datat el desembre de 1932 a Badalona, en el qual van aparèixer com a aspectes fonamentals el refús al control de la FAI en qüestions sindicals i la importància de l'enfortiment dels sindicats. Juntament amb Àlvar Bernabeu i José Vitorio, representà els 950 afiliats del Sindicat de la Metal·lúrgia de Badalona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Morell, Jaume, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889, data en la qual fou renovat en el càrrec fins a l'agost de 1889. [TMS]

Morell Garrofé, Jaume, paleta i anarcosindicalista a Lleida (segle XX). Va ser un dels regi-

dors de la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 22 d'octubre de 1936, en el qual va encapçalat el departament d'urbanització i obres. Fou dirigent de la Caixa Immobiliària Municipal, entitat que gestionava la municipalització de l'habitatge. [JSSJ]

Morell i Roure, Josep, pagès i sindicalista a Santa Coloma de Farners (segle xx). Militant de la Unió de Rabassaires, fou designat regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma el 31 d'octubre de 1936. El maig de 1938, en una remodelació municipal, fou designat alcalde quart. [PPB]

Morell i Roure, Ramon, comunista a Santa Coloma de Farners (segle xx). Germà de Josep. Entrà a l'Ajuntament de Santa Coloma, en representació del PSUC, el 17 de febrer de 1938. En la remodelació municipal que tingué lloc el maig de 1938, passà a ser alcalde segon i regidor de cultura. [PPB]

Morell Milla, Manuel, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT, durant la guerra civil del 1936 fou capità d'intendència de l'exèrcit republicà i patí presó fins a l'agost de 1943. A la sortida en llibertat, va col·laborar estretament amb Sigfrido Català en la reorganització del Comitè Regional de València de la CNT. Fou l'organitzador de la impremta que publicà *Fragua Social*, CNT i àdhuc *Solidaridad Obrera* de Barcelona, i reagrupà les tres províncies valencianes, Albacete i Múrcia en el Comitè Regional tot controlant l'organització confederal clandestina en nombroses poblacions. El 1944 substituï Català en la secretaria del Comitè Regional. El juliol de 1945 participà, com a delegat valencià, en el ple de Carabaña (Madrid), on fou elegit vicesecretari del Comitè Nacional de la CNT, que encapçalava César Broto. Es va mantenir en el càrrec en els dos nous comitès nacionals successius, que es constituïren el novembre de 1945 i el febrer de 1946 (amb Àngel Morales i Lorenzo Iñigo com a secretaris nacionals, respectivament), fins que fou detingut amb la totalitat de membres del comitè l'abril de 1946. Jutjat en consell de guerra a Alcalá de Henares el 25 d'octubre de 1947, fou condemnat a 20 anys de presó. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN SALVADOR SEGUÍ. *La Oposición Libertaria al régimen de Franco. Memorias de las III Jornadas Internacionales de Debate Libertario*. Madrid, 1993.

Morell Puigvert, Jaume, escriptor, socialista i comunista a Pineda de Mar, el Maresme (Pineda de Mar 1909-?). Durant la Segona República, milità a la USC i fou secretari de la segona junta directiva que se'n constituí a Pineda. Militant del PSUC en esclatar la guerra civil, formà part del Comitè Antifeixista Revolucionari de la població, integrat al comitè d'Abastaments. Fou també dirigent de la Cooperativa Obrera i s'ocupà del proveïment de queviures. El 14 d'agost de 1937, substituï Josep M. Vilarrúbia a l'alcaldia de Pineda i ocupà el càrrec fins al 16 d'abril de 1938, quan es va haver d'incorporar a files. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Morell Puigvert, Maria, socialista a Pineda de Mar, el Maresme (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el febrer de 1934, en el moment de la seva constitució, era la secretària de l'Estol Femení Socialista de Pineda. [MPMJ]

Morenilla, Pedro, anarcosindicalista (província de Múrcia 1885-Banhèras, França, 1968). Emigrà a Barcelona i va residir a Gràcia. Afilliat a la CNT, va ocupar càrrecs al Sindicat de la Construcció. Es considerà català d'adopció i fou un dels fundadors i principals animadors de l'Ateneu Libertari de Gràcia. Durant la guerra civil va exercir alguns càrrecs dins l'organització i s'exilià el 1939. Instal·lat a Banhèras, el 1941 va participar en la fundació de la federació local d'aquesta població, en la qual va militar fins a la seva mort. [TMS]

Moreno, Guillem, sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Fou secretari, cap a principis de 1870, de la junta directiva de la Societat de Teixidors de Palma. [CR]

Moreno, José, treballador de telèfons i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Junt amb Federico Maldonado, Francisco Puente i M. Ladrón de Guevara, representà Telèfons de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. [TMS]

Moreno, Josep. anarquista a Sabadell (segle XX). Expresoner de Montjuïc i administrador d'*El Productor*, portava la Secció Vària de la Federació Obrera de Sabadell (FOS), de clara orientació anarcocomunista. Durant els primers anys del segle XX va ajudar el grup d'estudis de la FOS, dirigit per Agustí Serra. Estigué en contacte amb Mateu Morral poc abans que aquest cometés el regicidi frustrat de 1906. Com a conseqüència d'aquesta relació, fou detingut, encara que per poc temps, amb altres anarquistes de Sabadell. [TMS]

Moreno, Josep, obrer d'arts gràfiques i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant veterà de la CNT, va treballar en la reorganització de la sindical anarquista a la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera. Fou elegit vocal de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques, elegida en l'assemblea de constitució del sindicat el 25 de maig de 1930. Sembla que cap al juliol de 1931, quan el Bloc pretenia exercir la seva influència dins la CNT, formà part de la junta administrativa del Sindicat d'Arts Gràfiques com a secretari de l'exterior. Va representar el Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona al Ple Regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Moreno, Juan, republicà radical i periodista a Barcelona (segle XX). Cap a finals de 1907 va pertànyer a les joventuts radicals i dirigí *El Descamisado*, periòdic extremista amb grup polític de personalitat pròpia. El juliol de 1909 formà part de l'equip directiu d'*El Progreso*, i fou un dels homes de confiança d'Emiliano Iglesias durant els fets de la Setmana Tràgica. [TMS]

Moreno, Justo, barreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els barreterers de Barcelona, juntament amb Miquel Roig, al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Segons dades en poder de l'autoritat governativa, el 8 d'abril de 1909 formà part, com a vocal de la junta directiva, de la Confederació de Solidaritat Obrera. En representació dels barreterers *fulistas* de Barcelona, assistí al I Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Moreno, Miguel V[illalobos], Vegeu: Sánchez González, Miguel

Moreno, Pelegrí, vidrier i sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou dirigent del sindicat lerrouxista local Societat d'Obrers Vidriers de Cornellà, en representació de la qual va ser delegat al I congrés de la Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona el setembre de 1908. [AGL]

Moreno Alarcón, Antonio. Cejablanca, jornaler i anarquista (Lucainena de las Torres, Almeria, 1909-Terrassa 1979). Resident de jove a Sallent, milità a la CNT i el gener de 1932 va participar en la insurrecció anarquista de l'Alt Llobregat, on es proclamà el comunisme llibertari. Fou deportat a Bata i set mesos després recobrava la llibertat. El gener de 1933 va tornar a participar en l'aixecament anarquista a Sallent. En esclatar la guerra civil, el 19 de juliol de 1936 va lluitar contra l'aixecament militar a la caserna de les Drassanes de Barcelona i fou membre del Comitè Antifeixista de Sallent. El 1939 patí presó i no fou alliberat fins al 1948. Tornà a ser empresonat el desembre de 1949 i fou jutjat en consell de guerra sumaríssim el febrer de 1952. Condemnat a mort, finalment li fou commutada la màxima pena per la de 30 anys de reclusió. [FSA/PPB]

Moreno Carrasco, Pere. obrer a Sant Just Desvern (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Sant Just Desvern a partir de març de 1938. [AGL]

Moreno Claveria, Manuel, anarcosindicalista (Sant Esteve de la Llitera, la Llitera, 1893-Tolosa de Llenguadoc 1955). Traslladat a Barcelona, començà a militar en la CNT cap al 1920. Amb l'agreujament de la lluita social a Barcelona i la persecució d'elements llibertaris, fugí a França, on actuà en la Federació de Grups de Llengua Espanyola. Participà també, aquells anys, en els moviments fronterers subversius contra la Dictadura de Primo de Rivera, al final de la qual tornà a Espanya. Instal·lat en la seva localitat natal, va impulsar la creació del Sindicat Únic i participà activament en la insurrecció confederal del desembre de 1933, que tingué un focus important a l'Aragó. A partir del juliol de 1936 intervingué en l'assaig de collectivització de Binèfar, fins a l'arribada de les tropes de Líster, que el van impulsar a fugir i

participar en les columnes confederals que operaven per aquells fronts. Exiliat el 1939, s'instal·là definitivament a Rodès, d'on, a causa d'una malaltia, es traslladà a un hospital de Tolosa de Llenguadoc. [TMS]

Bibliografia: «Manuel Moreno Claveria». A: *CNT*, 13/11/1995.

Moreno Novella, Antoni, internacionalista d'Anna, la Canal de Navarrés (segle XIX). El 1873 era l'enllaç de la Comissió Federal a la localitat d'Anna per a fer arribar recursos econòmics als cinquanta obrers paperers que s'hi trobaven en vaga el mes d'agost. [TAG]

Moreno Piñero, Àngel, obrer a Sant Just Desvern (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Sant Just Desvern entre octubre i novembre de 1936. [AGL]

Morena Vivancos, Genís, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser vocal de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el maig de 1931 i el febrer de 1932. [DBM]

Morera, fuster i comunista (segle XX). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de la Fusta. [DBM]

Morera, Emili, comunista (segle XX). Fou un dels quadres del Partit Comunista Català que el 1931 van contribuir a la formació del BOC. [TMS]

Morera, Emili, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Fulgencio López, Joan Bonet i Mariano López, representà els 700 afiliats de la Unió de Fusters de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Barcelona des del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Morera, Isidre, comissionat obrer a Sabadell (segle XIX). Fou un dels tres obrers de la localitat que, arran del tancament de les fàbriques de Muntades i Manent, el 31 de desembre de 1842, demanaren feina al cap polític per als 200 treballadors acomiadats. [JIG]

Morera, Jaume, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre, cap a 1871, de la junta

directiva de la Unió de les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. El 24 de novembre del mateix any, va dimitir del càrrec, i alhora tots els seus companys de junta. [CR]

Morera, Joan, socialista (segle XIX). Es troba entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Potser és el mateix que el 7 de juliol de 1883 signà un full volant, conjuntament amb altres dirigents obrers, titulat «Obreros de Sabadell», en què es recolzava els obrers llaners d'aquesta vila, en vaga de feia cinc setmanes per la jornada de deu hores. [JIG]

Morera, Josep, dirigent societari (segle XIX). Es troba entre els firmants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Va participar en el Congrés Obrer organitzat pel setmanari *El Obrero*, i va ser un dels qui firmà el document que, segons resolució del 25 de desembre de 1865 de l'esmentat congrés, es dirigí al president del Consell de Ministres i on es demanava llibertat d'associació per als treballadors. Fou un dels 40 vocals, cap a febrer de 1869, de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [JIG]

Morera, L., sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou secretari, cap a mitjan 1870, de la junta directiva de la Societat Solidària d'Estorers i Escombres de Barcelona. [CR]

Morera, Vicenç, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Moret, Pere, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Fou membre de la Secció Local de la CNT a Tortosa i participà activament en els fets de Maig de 1937 contra les forces d'ordre públic. Detingut i jutjat, el juny de 1937 va ser posat en llibertat amb altres anarquistes de Tortosa pel Tribunal Popular de Tarragona. [XPM]

Moret Sauleda, Josep, comunista a Granollers (?-París 1949). Participà en la gestació de la Federació Comunista Ibèrica i del Bloc Obrer i

Camperol. Fou secretari de la secció juvenil del POUM a Granollers. Durant la guerra civil, ocupà durant un temps la conselleria d'Obres Públiques a l'Ajuntament de Granollers i posteriorment marxà al front. Exiliat el 1939, fou un dels artífexs de la reconstrucció del POUM a França, treball que combinà amb una important activitat sindical dins la UGT. Organitzà la secció departamental de la UGT a Montluçon (Alier) i, traslladat a París, fou elegit membre del comitè departamental de la UGT catalana. Fou també membre del Comitè Departamental del Sena del POUM. [TMS]

Moreta i Prat, Josep, tècnic del tèxtil i comunista a Sant Joan de les Abadesses (segle xx). Va ser el principal activista del nucli del POUM de Sant Joan de les Abadesses, partit que va dominar la població els primers mesos de la guerra civil. Membre del Comitè Antifeixista Local i posteriorment de l'Ajuntament de la població. Va marxar a l'exili, primer a França i després al Brasil, on va morir a finals de la dècada dels quaranta. [JCP]

Morey, Josep, vidrier i anarcosindicalista a Cornellà (segle xx). Representà els 280 afiliats al Sindicat de la Indústria del Vidre de Cornellà al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. [TMS]

Morey, Manuel, perruquer i anarcosindicalista a Reus (segle xx). Procedent dels joves bàrbars lerrouxistes, cap al 1920 va contribuir a l'organització dels Sindicats Únics a Reus. Concretament, ajudà Joan Garcia Oliver en la creació de la Federació comarcal de Sindicats i en l'arrencada del Sindicat Fabril i Tèxtil. Fou ferit a trets per pistolers del Sindicat Lliure, en un atac armat a la plaça de Prim de Reus el 1921. [TMS/PAN/AAC]

Morgadas, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, fou elegit membre del seu comitè executiu, en qualitat de vocal, en el II congrés extraordinari, que va tenir lloc a Barcelona el maig de 1936. El juliol de 1936, en constituir-se el PSUC, fou encarregat de la comissió d'organització, adjunta a la secretaria respectiva. [MPMJ]

Morgades, Pere, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent ugetista a Vilanova i la Geltrú durant la Segona República i la guerra civil, ocupà diferents càrrecs d'aquesta organització a nivell local i representà el sindicat comarcal del Garraf de la UGT al Ple de Comarcales d'aquest sindicat l'any 1936. [RAM]

Morgades Carbó, Ramon, pagès i anarcosindicalista a Sant Martí Sarroca (segle xx). Organitzador i dirigent de la CNT en aquesta població, va ser regidor l'any 1938 en representació d'aquesta organització. [RAM]

Morgades i José, Francesc, comunista a l'Espluga de Francolí (segle xx). Fou membre del Consell municipal de l'Espluga de Francolí l'octubre de 1936 en representació del PSUC. [AMA]

Morillo i Vinardell, Lluís, escrivent i militant del PSUC a Girona (Girona 1900-?). Va pertànyer a la redacció de *Front*, òrgan del partit i de la UGT a la II vegueria. Membre del comitè local de la UGT, desenvolupà el càrrec de secretari general. Fou regidor de l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a gener de 1939. [JClAR]

Moriscot Istiu, Joan, obrer de fàbrica i sindicalista (Girona 1889-1978). A nou anys començà a treballar en una fàbrica de suro. Fou aprenent i treballador en diverses fàbriques i magatzems. Formà part de la primera agrupació del PSOE a Girona, però se'n separà aviat per discrepàncies amb Bonaventura Discosi, que va titllar d'agent al servei de la patronal. El 1917 fou president de l'Art Fabril. Va escriure unes memòries poc ordenades per justificar la seva actuació (*Mis memorias. Gerona 1889-1934*. Girona 1961). [JClAR]

Morlans, ferroviari i comunista a Barcelona (segle xx). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació del Sindicat Nacional Ferroviari. [DBM]

Morlans Martínez, Josep M., oficinista a Lleida (segle xx). Militant del BOC i del POUM, va presidir l'Agrupació Cultural Lleidatana (1926), un nucli juvenil format en el si de Joventut Re-

publicana, que el 1930 es convertia en Joventut Esquerrana i l'any següent seria un dels elements constituents del BOC a Lleida. Va formar part de la candidatura del BOC i de la Unió Provincial Agrària a les eleccions municipals de 1934. Després dels fets de juliol de 1936 va organitzar el comitè de Proyeïments de Lleida. Activista cultural, va col·laborar a la premsa lleidatana d'esquerres, principalment en la del BOC, i també va formar part del consell de direcció de l'Ateneu Popular Lleidatà. [JBP]

Moro, Fabián. llibertari i publicista (Burgos 1912-St. Mandé, París, 1988). Milità des de jove als medis àcrates i fou repetidament empresonat per «activitats anarquistes». En esclatar la guerra civil de 1936 marxà a Balaguer i Barcelona, on destacà com a publicista i es responsabilitzà d'un periòdic anarquista. Exiliat el 1939, passà per camps de concentració i companyies de treball. El 1948 es va instal·lar a París i publicà multitud d'articles a la premsa llibertària francesa i a *Tierra y Libertad* de Mèxic. Des de 1978 col·laborà a *Ideas*, a *Orto* i a la revista *Umbral*, on publicà algunes sèries, entre les quals destaquen «Pablo o el discurso del hombre libre», «Temas esenciales del anarquismo» i «Las juventudes libertarias de España». També des de 1978 va viatjar unes quantes vegades a Barcelona per contactar amb companys de l'organització. [TMS]

Moro Sancho, Pablo, treballador en una fàbrica de teixits de Lleida (província de Burgos 1905-?). Va ser membre del Comitè Popular de Lleida, constituït poc després del fracàs de la revolta militar el juliol de 1936. En representació de la CNT, va entrar a l'Ajuntament de Lleida a primers de setembre de 1937, però no formà part del darrer Ajuntament, constituït el 28 d'octubre del mateix any. [JSSJ]

Moronell, Joan, confiter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Morral Badia, Martí, empresari, republicà i lliurepensador (?-1933). Ric industrial de Sabadell i pare del regicida frustrat Mateu Mor-

ral, va militar als rengles més esquerrans de la Unió Republicana. Subscriptor de revistes republicanes i anarquistes entre les quals destaquen *Acracia* i *Ciència Social*. Sovint va presidir mítings anarquistes. A partir de l'atemptat perpetrat pel seu fill, canvià de tipus de vida i es va mantenir retret fins a la seva mort. [TMS]

Morral i Roca, Mateu (Sabadell 1880-Torrejón de Ardoz 1906). Militant anarquista, nascut en una família de petits industrials sabadellencs. Viatjà a Alemanya per ampliar estudis, d'on retornà influït per les idees de Nietzsche. Dirigint la fàbrica familiar va aplicar mesures socialment avançades, i alhora propagava idees neomalthusianes traduint i difonent entre les obreres de Sabadell el fullet de Paul Robin *Generació voluntària*, on s'aconseïllava a les dones que no procreessin. El 1905 va abandonar casa i família i es traslladà a Barcelona, on treballà com a bibliotecari, juntament amb Francesc Ferrer i Guàrdia, a l'Escola Moderna. Se li ha imputat que va tenir una intervenció indirecta en l'atemptat que va sofrir el monarca Alfons XIII a París el 31 de maig de 1905. Just un any després, el dia del casament del monarca espanyol amb Victòria Eugènia de Battenberg, intentà assassinar el rei llançant-li des d'un tercer pis una bomba, amagada en un ram de flors, quan la comitiva nupcial passava pel carrer Major de Madrid. La bomba, que no ferí el rei, matà 26 persones. Morral pogué escapolar-se gràcies a l'ajut del vell republicà José Nakens, director d'*El Motín*. Però dos dies després, sentint-se perseguit, se suïcidà. El govern sempre va voler inculpar Ferrer i Guàrdia de l'acció de Morral, però en el judici que se celebrà contra els presumptes còmplices de Morral no es va poder demostrar res. [PPB]

Bibliografia: SALILLAS, R. *Orígenes de una tragedia. Morral el anarquista*. Madrid, 1914. NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983.

Morral Marqués, Gabriel, polític federal i dirigent obrer a Sabadell (?-Sabadell 1908). Republicà federal de primera hora, el 1869 fou un dels fundadors del Club Federal de Sabadell, que l'any següent es transformà en Círculo Propagandista Democrático Republicano Federal Universal, i durant la Primera República, en plena insurgència carlina, un dels caps de la

milícia republicana. Després de la Restauració alfonsina, esdevingué un dels dirigents del Círculo Republicano Democrático Federal Instructivo i fou pràcticament l'únic federal històric de Sabadell que mantingué la seva fidelitat a l'obrerisme militant i al lliurepensament. El gener de 1874 fou un dels fundadors de la cooperativa de producció i consum Societat Cooperativa de la Classe Obrera de Sabadell, anomenada a partir de 1877 Cooperativa la Obrera Sabadellenca, i quan el 1882 va aparèixer el setmanari *Los Desheredados*, va col·laborar en les tasques de secretaria. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. I «Prolegòmens». Sabadell, 1975; vol. II «República i Acció Directa (1868-1904)». Sabadell, 1977.

Morralla, Josep, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 14 d'abril de 1874 Francesc Tomàs, en nom de la Comissió Federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, dona el seu nom i la seva adreça a la Secció de Matalassers de Reus com a seu del Consell Local de Barcelona. [TAG]

Morros, Bartomeu, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (?-Agde, França, 1972). Militant de la CNT des de molt jove, dins el Sindicat de l'Art Fabril, durant la guerra civil abandonà la indústria per passar a ser un dels principals organitzadors de la Col·lectivitat de Pagesos. Alhora, el juliol de 1937, fou nomenat conseller municipal per la CNT. El 1939 s'exilià a França, on poc després va ser detingut pels nazis i deportat a l'illa de Jersey, fins a la fi de la Segona Guerra Mundial. [JLJ]

Morros, Joan, pagès i militant anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Afiliat a la CNT, durant la guerra civil fou membre de la Col·lectivitat Paguesa. El 1939 s'exilià a França, on col·laborà en la comissió de la CNT dedicada a ajudar els anarquistes terrassenes exiliats, així com els qui s'havien quedat al país. [JLJ]

Mort (o Mor), Joan, paleta i sindicalista (segles XIX-XX). Fou un dels membres de la comissió organitzadora del Congrés d'Obrers Constructores de la Regió Espanyola, convocat per als dies 25 i 26 de març de 1871 a Barcelona. Amb la resta dels 24 membres del comitè de

la Secció de Paletes i Peons de la Federació barcelonesa de l'AIT, signà el 28 d'agost de 1873 una carta, publicada més endavant a *La Federació*, en la qual es combatia una altra organització del mateix ram escindida de la secció de la Internacional. Cap a 1901 era considerat un dels ancians honorables de l'anarquisme espanyol. [JIG]

Moscoso Moscoso, Luís, treballador del tèxtil i sindicalista (Santiago de Compostela, la Corunya, 1925-Barcelona 1995). Va treballar a Perchas y Aprestos des del 1949 al 1969 i a Copiadux, del ram d'arts gràfiques, des del 1971 al 1979. Va ser membre de la primera Comissió Obrera Central de Barcelona, el 1964, i de la Coordinadora del Tèxtil de Barcelona des de 1965. Militant del PSUC des del 1964. [JTH]

Mota, J., comunista a Sabadell (segle XX). Fou un dels secretaris generals del PSUC a Sabadell durant la guerra civil, per bé que el PSUC local sempre fou dirigit a certa distància per J. Moix. [TMS]

Moyà, Àngel, dependent de comerç i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol durant la Segona República, el 1933-1934 fou membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). [PPB]

Moya, Giordano, militant anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Nascut al 1913, va afiliar-se a la CNT cap al 1930, participà en diversos mítings i publicant articles al diari anarquista local *Brazo y Cerebro*. En el mateix període, aprengué l'esperanto i va ser vicepresident del club esperantista Lumon. A l'inici de la guerra civil, fou membre del Comitè d'Indústria, encarregat de coordinar el procés de col·lectivització de les fàbriques locals. El 1937 va anar a lluitar al front, però va desertar després dels fets de Maig, i va estar amagat fins al 1945. A les acaballes del franquisme, repregué l'activitat política participant en el RSDC de Josep Pallach. [JLJ]

Moya, Josep, boter al Canyamelar, València (segle XIX). L'agost de 1873 la Comissió Federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola donà el seu nom i la seva adreça

com a seu de la Federació de Poble Nou del Mar. Les relacions d'aquest amb la Comissió Federal es van enrarir, però, tot seguit, el mes d'octubre del mateix any la comissió es queixava que s'havien tallat les comunicacions amb Moya; el mes següent, Josep Moya i un tal López, també del Canyameler, havien perdut la confiança de la Comissió Federal sense que en coneguem els motius. Tot seguit el primer fou apartat de l'Associació Internacional de Treballadors. [TAG]

Moya, Victorià, obrer tèxtil i militant anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Nascut el 1916, s'afilià a les Joventuts Llibertàries i a la CNT. El 1935 va ser detingut com a autor d'un atemptat frustrat contra l'apoderat d'una fàbrica, i condemnat a un total de vuit anys de presó. Durant la guerra civil, anà a lluitar al front, on va trobar la mort. [JLJ]

Moya López, Emilio, torner i dirigent comunista valencià (Cuenca 1947). Va treballar a Talleres Asunción, dedicat a la reparació de maquinària, a Manises (València), d'on fou expulsiat per raons sindicals. Acusat de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de CCOO, estigué implicat en el Sumari 981./7c del 28 de novembre de 1974. El ministeri fiscal li demanà deu anys de presó. [RIRB]

Moya Martí, Carmen, anarcosindicalista (Allepuz, Terol, 1899-Castèl·nou-d'Arri, França, 1976). Va lluitar al costat dels miners anarquistes en els aixecaments de l'Alt Llobregat, Súria, Sallent i Fígols. S'exilià a França el 1939, però fou entregada al govern espanyol pels alemanys. El 1950 passà clandestinament la frontera, juntament amb el seu fill Manuel, i s'instal·là a Castèl·nou-d'Arri, on ja residia el seu company Bernabé Gracia. [TMS]

Moyano, José, anarquista (segle xx). Arran de la promulgació, l'onze d'octubre de 1919, del real decret sobre comissions mixtes, signà, juntament amb S. Seguí i Simó Piera, entre d'altres, una mena d'estatut provisional de relacions laborals que pretenia aconseguir la pau laboral a Barcelona. [TMS]

Mució, Miquel, ciclista professional i comunista (Vila-seca, el Tarragonès, ?-Alemanya

1945). Es destacà a la Volta Ciclista de Catalunya dels anys 1926, 1927 i 1928 i es convertí en campió ciclista de Catalunya i d'Espanya. Va viure a Perpinyà, on milità al Partit Comunista Francès i fou un dels iniciadors del Comitè d'Ajut a l'Espanya Republicana a la capital dels Pirineus Orientals. A la fi de la guerra civil de 1936 va estar al servei del PSU i acollí constantment els seus companys a casa seva a la *route de Bompas*. L'abril de 1944 fou agafat per la Gestapo i internat durant 14 mesos al camp de concentració de Neungamme, prop d'Hamburg. Alliberat el 4 de maig de 1945, va caure novament a mans dels nazis i pocs dies després, fou emmetzinat amb 20 companys més. [TMS]

Muedra, José, obrer del transport i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Miralles, representà els 18.000 afiliats al Sindicat del Transport de Barcelona al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. Fou també un dels set representants dels 10.000 afiliats al Sindicat del Transport de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Mulero Alonso, Domingo, obrer del metall i sindicalista (Barcelona 1953). Mestre industrial d'electrònica, electricista, oficial de control de qualitat. S'afilià a la USO el 1967, i ocupà d'ençà d'aleshores diversos càrrecs de responsabilitat com a secretari del metall a Barcelona, secretari del metall a Catalunya i secretari d'acció sindical a Catalunya. Ha intervingut en diversos congressos de la USO i USOC, participà en la vaga a Tèrmina Besòs-Grundig. [JAT]

Mulero Masvidal, Joan, estibador i sindicalista (Barcelona 1885-?). Fou elegit vocal de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona el març de 1922 en la constitució d'aquesta entitat. Al febrer de 1932 era un dels membres del comitè directiu del dit Montepío. Era vocal de l'Agrupació d'Obrers del Port el desembre de 1936, càrrec que renovà a partir de març de 1937. [JIG]

Mulet, Joan, socialista a Mallorca (segle xx). Participà en el congrés extraordinari de la Fe-

deració Local de Societats Obreres de Palma de Mallorca, que se celebrà el maig de 1922, i on fou escollit membre del comitè central de la federació local. El juliol de 1931, ja instaurada la República, fou un dels signants de la carta contrària als acords de la direcció socialista de Palma sobre eleccions municipals que l'octubre del mateix any foren expulsats i constituïren l'anomenat Partit Socialista Independent. El gener de 1932 es presentà a la candidatura per l'executiva de la UGT de les Balears al congrés que se celebrà a Maó. [PPB]

Mulet Julià, Bartomeu, anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT durant la primera postguerra franquista, va representar les Balears al Comitè Regional de la CNT de Catalunya constituït per Mas Valois el 1944. El febrer de 1946 va formar part, en representació de la regional de Catalunya, del Comitè Nacional de la CNT, encapçalat des de Madrid per Lorenzo Iñigo, on s'ocupava de la secretaria d'estadística i economia. Fou detingut l'abril de 1946 quan, arran d'una delació del confident Eliseu Melis, la policia de Barcelona el seguí fins a Madrid, on anava per assistir a un ple de la CNT. Amb ell caigueren tots els membres del Comitè nacional cenetista. [PPB]

Mulleras, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny el 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Mullet, Antoni, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Mullet, Josep, obrer a Sabadell (segle XIX). El 19 d'abril de 1855 l'Ajuntament de Sabadell va forçar la constitució de la Comissió Mixta del Ram de la Construcció, amb participació de l'alcalde de la ciutat, mestres d'obres i obrers; entre aquests últims hi figurava Josep Mullet. [TAG]

Mullor, Francesc, internacionalista a Benilloba, Al Comtat (segle XIX). Després dels fets insurreccionals d'Alcoi del 1873, es va veure

obligat a exiliar-se a la localitat de Bunyol. Allí per a sobreviure va rebre l'ajut solidari dels internacionalistes; el març de 1874 la Comissió Federal li va fer arribar a petició seva la quantitat de 15 pessetes. [TAG]

Mun, Joan, fuster i societari a Sabadell (segle XIX). Dirigent del Centre de Societats Obreres de Sabadell, va firmar el document adreçat al govern el 18 de febrer de 1873, en què es demanava la jornada de vuit hores (a l'esmentat document figura la seva adreça: Raval, 13). [STG]

Muncunill, Marià, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Líder obrer en la vaga general que hom ha considerat la primera de la història de Catalunya, convocada entre el 23 de març i el 3 d'abril de 1854. Fou un dels dos membres de la comissió obrera nomenada per a negociar amb les autoritats la llibertat dels presos i reclamar el retorn de les condicions laborals fixades el 1842. En la seva condició de comissionat obrer, fou també cridat per les autoritats eclesiàstiques encarregades d'investigar la participació del clergat en aquests successos. Aquestes autoritats eclesiàstiques l'exhortaren a exercir la seva influència sobre els treballadors per a donar una solució legal i pacífica al conflicte. [JIG]

Muni Sala, Josep, treballador de banca, socialista i comunista (Calonge 1901-?). Als 17 anys es traslladà a Barcelona. Durant l'etapa republicana va militar en la USC, encara que aviat es decantà per l'esquerranització del partit i per la unitat entre socialistes i comunistes. Formà part dels fundadors del Sindicat de Banca i Borsa de Barcelona i de la Federació de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi de Catalunya de la UGT; ocupà en els primers mesos de la guerra civil el càrrec de comissari de Banca del govern de la Generalitat de Catalunya. En presidir l'esmentat sindicat, va ser el seu representant en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. També exercí de secretari del PSUC de Barcelona i en representació d'aquest partit i la UGT va ser conseller al consistori municipal al costat de Jordi Benejam i Martínez Cuenca des del 1937, amb Pi Sunyer com a alcalde. Formà part de l'executiva del PSUC des de 1939. Finalitzat el conflicte bèl·lic, passà l'exili a França i posteriorment a

Mèxic; va acabar instal·lant-se definitivament a la capital francesa el 1965. L'any 1982 abandonà el PSUC, com a conseqüència de la confrontació ideològica entre eurocomunisme i els principis marxistaleninistes que va haver-hi en el Vè congrés; amb motiu de l'escissió, s'integrà en el PCC. [DBM]

Publicacions: *El moviment comunista mundial i l'enderrocament a Europa del socialisme científic desenvolupat. Carta oberta al Comitè Central del Partit dels Comunistes de Catalunya començada a l'ombra del Castell Medieval de Calonge el juliol del 1990.* Calonge, 1994.

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936.* Barcelona, 1996.

Muniesa, Joan, tapisser de paper pintat i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer de la Cadena, 25, 3r de Barcelona, fou un dels 23 membres del Comitè Local de la federació barcelonina de l'AIT que signaren un escrit publicat com a suplement a *La Federació* del 29 de març de 1871. En aquest escrit negaven que l'AIT pretengués pertorbar l'ordre públic i manifestaven la seva confiança en l'arribada pacífica de la revolució. Era, en el darrer trimestre de 1872, el secretari econòmic de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola, de l'AIT. [JIG]

Munis, nom amb què fou conegut el periodista, escriptor i comunista Manuel Fernández-Grandizo Martínez (Torreón, Mèxic, 1911-París 1989). Era fill de pares originaris d'Extremadura, on va viure des dels tres als onze anys, en què va tornar a Mèxic, fins que el 1928 es va instal·lar definitivament a Llerena. Va participar en les lluites camperoles contra la Dictadura de Primo de Rivera i, en proclamar-se la Segona República, va passar a militar a les files de l'Oposició Comunista (trotskista), que encapçalava Andreu Nin. Va col·laborar a la seva premsa, *El Soviet* i *Comunismo*, i entre 1932 i 1933 s'oposà a la direcció encapçalada per Nin. El 1934, després d'haver complert el servei militar, fou representant de l'Aliança Obrera a Madrid, i després de la insurrecció d'Octubre de 1934 fou detingut. Contrari a la unificació de l'Esquerra Comunista amb el BOC, va seguir les consignes de Trotski, que preconitzaven l'ingrés al PSOE. Quan es produí l'inici de la guerra civil, el juliol de 1936, es trobava a

Mèxic. Retornà a Espanya i, després d'un temps a Madrid, s'instal·là a Barcelona, on el novembre de 1936 creà la minúscula Secció bolxevic leninista d'Espanya, pro IV Internacional, una de les dues organitzacions trotskistes espanyoles que seguien les directrius de Trotski. Molt crític amb el POUM i la CNT, a partir del gener de 1937 va publicar un butlletí que des del mes d'abril s'anomenà *La Voz Leninista*, i que intensificava els atacs bàsicament contra el POUM i Nin. Després dels fets de Maig de 1937 de Barcelona, en plena repressió contra el POUM, fou detingut, acusat de l'assassinat de l'agent soviètic que s'havia infiltrat a les files del POUM León Narwitsch. Ingressà a la presó Model de Barcelona el dia 11 de març de 1938, sota l'acusació d'alta traïció. Des de la presó actuà com a testimoni en el judici contra el POUM, que tingué lloc l'octubre de 1938. El 20 de desembre de 1938 fou traslladat a la presó d'Estat, del carrer Déu i Mata, des d'on el 4 de gener de 1939 passà a la presó militar del castell de Montjuïc, a fi de celebrar el judici que, finalment, no tingué lloc. S'escapà del castell de Montjuïc els darrers dies de la guerra, des d'on passà a França, i a finals de 1939 es traslladà a Mèxic, on va establir una estreta relació amb Trotski. Encapçalà el grup trotskista espanyol de Mèxic que, després de l'assassinat de Trotski, discrepà amb la IV Internacional i a partir de 1943 publicà *Contra la corriente*. Col·laborà amb el poeta surrealista francès Benjamin Péret, amb qui s'instal·là a França el 1948 i trencà amb la IV Internacional. El 1951, arran de la vaga de tramvies de Barcelona, es traslladà a Espanya, fou detingut i condemnat a deu anys de presó. El 1958, un cop alliberat, retornà a França i creà, juntament amb Péret, el Fomento Obrero Revolucionario, publicà la revista *Alarma*, i desplegà una important tasca com a publicista i ideòleg que prosseguí fins a la seva mort. [PPB]

Publicacions: *Los revolucionarios frente a la Rusia y al stalinismo mundial*, Mèxic, 1946; *Jalones de errata: promesa de victoria*, (Espanya, 1930-39). Mèxic, 1948; & PÉRET Benjamin. *Los sindicatos contra la revolución*. París, 1968; *Pro Segundo Manifiesto Comunista*. París, 1965; *Parti-Etat stalinisme révolution*. París, 1975. *Análisis de un vacío. Cincuenta años después del trotskismo*. Barcelona, 1983.

Bibliografia: GUILLAMÓN IBORRA, Agustín. «Munis. Vida y obra de un revolucionario desconocido».

A: *Generació*. 1991, Barcelona, núm. 2. GUILLAMÓN, Agustín (dir.). *Documentación histórica del trotskismo español (1936-1948)*. De la guerra civil a la ruptura con la IV Internacional. Madrid, 1996. PAGES, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Munné, Andreu, corder i internacionalista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). Fou membre, cap a desembre de 1872, de la junta directiva de la Federació dels Corders de Sant Martí de Provençals, entitat federada a l'AIT. Després del congrés dels obrers del seu ofici, celebrat el 2 de febrer de 1873, formà part del Consell Obrer dels Treballadors del Cànem. [JIG]

Munné, Cebrià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Munné, Josep, paleta i internacionalista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle XIX). L'any 1872 la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT dona la seva adreça com a seu de la Secció de Paletes de Sant Martí de Provençals, adherida a la Internacional. [TAG]

Munné Enrrils, Francesc, internacionalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle XIX). L'any 1872 la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT donava la seva adreça, Carretera, 79, com la del Consell Local de Terrissaires, així com de la Secció de Paletes adherida a la Internacional, ambdues de l'Hospitalet de Llobregat. L'any 1874 continuava essent l'enllaç de la Comissió Federal amb els internacionalistes de l'Hospitalet, i va ser el receptor i l'encarregat de distribuir en aquesta localitat el manifest que l'esmentada comissió va fer públic l'any 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TAG]

Muñoz, Antonio, sabater i anarcosindicalista a Barcelona (?-1945). Fou en els anys trenta tresorer del Sindicat Únic del Ram de la Pell de la CNT. El 1936 va participar en la col·lectivització de la indústria del calçat a Barcelona. Convingut partidari de la participació política de la CNT, l'octubre de 1936, com a representant

d'aquest sindicat, fou un dels membres del reorganitzat Consell municipal de Barcelona, on sovint el seu nom apareix com a Manuel Muñoz Díaz. Durant la guerra civil, ocupà el càrrec de tresorer de la Federació Local de Sindicats de Barcelona i del Comitè Regional de Catalunya de la CNT. Marxà a l'exili, i el 1942 fou un dels dirigents cenetistes que signà el pacte d'unitat d'acció entre el PSUC, la CNT, la UGT i la Unió Republicana pel qual es ratificaven els punts bàsics de l'Aliança Nacional de Catalunya. [JIG]

Muñoz, P., anarcosindicalista al Baix Llobregat (segle XX). Fou un dels representants de la Federació Comarcal del Baix Llobregat en el Ple Regional de Catalunya de Sindicats de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Muñoz i Artís, Genís, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona província. [PPB]

Muñoz Langa, Jacinto, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou elegit vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent del Cotó al Port de Barcelona l'octubre de 1927. Fou nomenat representant d'aquest comitè en la Comissió d'Enllaç del Port l'octubre de 1928 i inspector obrer de la Secció del Cotó del dit Comitè Paritari l'abril de 1929. Era president de la Societat d'Obrers Carregadors i Descarregadors de Cotó i Gèneres Varis del Port de Barcelona l'agost de 1930. Fou nomenat tresorer de la Federació Nacional d'Entitats Obreres dels Ports d'Espanya gener de 1931 i l'octubre del mateix any fou un dels dirigents d'aquesta entitat que publicaren un manifest en què es justificava el seu ingrés a la UGT. Fou elegit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt del Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Cotó el maig de 1932. Fou president de la Comissió de Sindicats Portuaris de Barcelona el setembre de 1935. [JIG]

Muñoz Leonor, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1931 va ser escollit president de l'Agrupació Socialista de la Barcelo-

neta. Fou candidat a les eleccions generals de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona ciutat, en la candidatura de Front Obrer que presentaren conjuntament la Federació Catalana del PSOE i el BOC. [PPB/DBM]

Muñoz Peláez, Francisco, treballador de la construcció i sindicalista (Vélez Málaga, Màlaga, 1945). Va arribar a Catalunya l'any 1969, el mateix any que va prendre contacte amb la coordinadora local de Barcelona de Comissions. Va participar tant en la Coordinadora de la Construcció de CCOO com en la de la CONC entre 1970 i 1975. L'any 1977 va vincular-se a la Federació de Construcció de CCOO de Catalunya i va ser secretari general de la Federació entre el 1982 i el 1999. El 1982 va passar a formar part del comitè central del PCC. [JTH]

Muñoz Suay, Ricard, escriptor, cineasta i líder juvenil comunista valencià (València 1917). Es va introduir en el món del cinema d'avantguarda a partir de 1932 amb Juan Piqueras, participà en la creació de diversos cineclubs universitaris. Inicià molt aviat la seva activitat política com a estudiant. El 1935 fou elegit membre del Comitè Nacional de la Unió Federal de Estudiantes Hispanos (UFEH). Dos anys més tard, va ser nomenat secretari general del Comitè Nacional d'aquesta organització. Durant la guerra civil fou un dels principals líders estudiantils valencians. El 1937 fou elegit membre del Comitè Nacional de les Joventuts Socialistes Unificades (JSU). Acabada la guerra, fou empresonat i visqué en la clandestinitat durant alguns anys. El 1949 començà la carrera professional com a ajudant de realització, intervingué en més de cinquanta films i treballà amb directors com Berlanga, Bardem, etc. Compaginà aquesta tasca amb la de productor executiu i guionista en diverses pel·lícules. També es va dedicar a partir de 1951 a la crítica cinematogràfica en publicacions com *Índice* i *Objetivo* (de la qual va ser fundador). Fou un dels organitzadors de les converses sobre el cinema espanyol celebrades a Salamanca el 1956 i un dels autors del seu manifest-convocatòria, encara que la censura franquista n'esborrà la seva firma. Va ser jurat de diversos festivals de cinema internacionals, corresponsal de Cinema Nuovo a Espanya i col·laborador de diverses publicacions nacionals i internacionals. En els

últims anys, ha tingut diversos càrrecs públics dins el món de la cultura valenciana: membre de la Institució Valenciana de Cultura, director de l'Institut Valencià d'Arts Escèniques, Cinematografia i Música, etc. [CCG]

Publicacions: *Canto al Cinema*. València, 1951; *Los cinemas nacionales hispanoportugueses*. 1963; *Marco Bellocchio*. 1969.

Muns, Joan, teixidor i destacat líder societari (Vic 1819-?). Alguns detalls de la seva figura física apareixen en la fitxa que en va fer la policia francesa, el 8 de desembre de 1842, després que es vegés obligat a passar la frontera, arran de la revolta republicana d'Olot: propietari —ho degué declarar tot esperant rebre tractes millors—, 23 anys, solter, talla 1'64 m, celles de color castany clar, ulls blaus, nas arromangat, boca mitjana, barba rossa, mentó rodó, cara ovalada, color clar. Fou el dirigent més important del proletariat industrial de Catalunya en el període 1840-1843. Com a president de la Societat de Teixidors de Cotó, de Barcelona, intervingué en l'organització de les societats obreres de diversos oficis de la capital catalana, fou designat president de la federació de totes elles, l'agost de 1841, i s'esforçà per aconseguir que es formés una federació de totes les societats de teixidors de cotó de Catalunya. Per motius de salut, l'any 1842, deixà el càrrec de president de la Societat de Teixidors de Cotó de Barcelona i es traslladà a Olot, on ocupà també el lloc de president tant de la societat de teixidors com de la federació de les quatre societats obreres existents a la població. Tot i estar afectat de tuberculosi, i contra les repetides exhortacions dels seus amics d'Olot i de Barcelona perquè no intervingués en la lluita política, participà en l'aixecament republicà que, en connexió amb l'aixecament contra Espartero que va tenir lloc a Barcelona el novembre d'aquell any, es produí a la capital de la Garrotxa el 5 de desembre de 1842. Va ser en aquelles circumstàncies que va haver de fugir cap a França, on la policia el va detenir i fitxar, i on va ser destinat, a primers de gener de 1843, a Marsella. Durant la revolta de la Jamància, apareix a Barcelona intervenint com a capità d'una companyia que va lluitar contra les tropes del govern. Després de la capitulació de Barcelona, no n'hi ha cap més rastre. [CMM]

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, J. M. *El Moviment Obrer a Catalunya (1840-1843)*, Barcelona, 1973.

Munsech, Domènec, obrer filador i sindicalista a Sabadell (segle xx). Va participar, com a delegat de la Societat d'obriers encarregats de la preparació i filatura d'estams de Sabadell, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Munt Domingo, Antoni, xofer particular i sindicalista (Valls 1904-1994). Treballava a can Blasi, de xofer del propietari de la indústria tèxtil. Abans de la guerra era afiliat a la CNT, sense destacar com a militant actiu, i alhora freqüentava el Casinet com a militant de l'ERC. A la guerra se li incautà el cotxe i passà a ser el xofer oficial del PSUC. El 1937 va ser nomenat president de la comarca del Sindicat del Fabril, Tèxtil i Annexos de la UGT, sindicat que va tenir greus picabaralles ja que, abans de la sindicació obligatòria, era un sindicat de signe netament cenetista. A la postguerra passà a residir a la comarca del Vallès; retornà a Valls. [AGT]

Muntané, Josep, Tià, cafeter i internacionalista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). Va fer d'enllaç i correu entre la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT i la Federació Local de Vilanova i la Geltrú de la FRE de l'AIT, entre octubre de 1872 i maig de 1873. [VVL]

Muntaner, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1890 fou elegit arxiver de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que fou revalidat l'1 d'agost del mateix 1890 i que ocupà fins a l'agost de 1891. [TMS]

Muntaner, Domènec, pagès al Prat de Llobregat (segle XX). Fou promotor i president del sindicat Unió de Jornalers del Prat el 1907. [AGL]

Muntaner, Víctor, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona província. [PPB]

Muntanyà i Guasch, Francesc, metge i socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC des de la seva fundació, fou col·laborador de la *Justícia Social* i entre maig de 1924 i començaments de 1925 va participar en el debat sobre «evolució o revolució» que tingué lloc a les pàgines del setmanari socialista. Redactor de la revista quinzenal *Ideari*, que aparegué el novembre de 1929, l'abril de 1930 formava part, com a vocal, de la nova junta directiva de la USC, i fou un dels firmants del Manifest d'Intelligència Republicana, que es va donar a conèixer el maig de 1930. Durant l'any 1930 integrà també un dels comitès que formaven part de l'organització secreta que lluitava per la proclamació de la República a Catalunya i fou candidat pel districte I de la ciutat de Barcelona a les eleccions del 12 d'abril de 1931. El març de 1931, en la reorganització de la USC, havia passat a formar part de la junta directiva de la secció de Barcelona i el juliol de 1931 formà part de la comissió permanent de propaganda i organització a Barcelona circumscripció que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Muntanyola, Josep, cardador de llana i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Domiciliat al carrer d'Argüelles, número 23, de Sabadell. Va ser dirigent del Centre de les Societats Obreres de Sabadell, de la FRE de l'AIT, des del 18 de novembre de 1873. [VVL]

Muntasell, Jaime, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president del Gremi o Confraria de Bastaixos de Capçana i Macips de Ribera del Port de Barcelona el juny de 1903. [JIG]

Munté, Miquel, pagès a Esparreguera (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires d'Esparreguera i, en representació d'aquesta, regidor local a partir d'octubre de 1936. [AGL]

Munté, Robert, nom amb què és conegut el militant comunista de Terrassa Martínez Arcos (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del Comitè Central del partit en el 1

congrés del PSUC celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Munté Cervelló, Josep, socialista a Riba-roja d'Ebre, la Ribera d'Ebre (segle XX). El novembre de 1911, en el moment de la seva constitució, fou nomenat secretari del comitè interfe de la Joventut Socialista de Riba-roja d'Ebre. Actiu propagandista del socialisme en altres pobles de la comarca, col·laborà assíduament a *La Justicia Social* de Reus entre 1914 i 1916. Participà, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Riba-roja, en el III congrés de la Federació Socialista Catalana que tingué lloc a Mataró el maig de 1913. [PPB]

Mur, Rafael, militant socialista i oficial de l'exèrcit a Tortosa (segle XX). Milità en la secció local del PSUC a Tortosa i fou un dels primers tortosins a marxar al front d'Aragó durant la guerra civil com a oficial d'una columna de milicians locals. L'agost de 1936, amb el grau d'alferes de complement, sortí de la capital del Baix Ebre amb la columna comandada pel tinent de guàrdies d'assalt Manuel Luque. [XPM]

Mur Escamilla, Martí, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (?-Gusen, Àustria, 1943). Actiu militant de la CNT, fou conseller municipal d'octubre de 1936 fins a juliol de 1937. En acabar la guerra civil, es va exiliar a França, on fou capturat pels nazis. [JLJ]

Mura, Josep, treballador de la indústria gràfica i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat d'Indústries Gràfiques en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Mura Casamajor, Enric, anarcosindicalista a Esparreguera (?-1964). Participà en diverses conferències i reunions clandestines durant la Dictadura de Primo de Rivera. Fou un dels representants del Sindicat Únic de Treballadors d'Esparreguera en el Ple Regional de Catalunya de Sindicats de la CNT celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la guerra civil, representà la CNT a l'Ajuntament d'Esparreguera a partir d'octubre de 1936. Després de la guerra, s'exilià a França; quan en tornà, fou detingut, con-

demnat a mort i posteriorment i indultat. Va sortir de la presó al cap de 15 anys. [JIG/AGL]

Murais, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de l'any 1869 apareix com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Murató, Miquel, tintorer i sindicalista a Valls (segle XIX). Va participar com a delegat en el Congrés d'Obrers Tintorers de Catalunya, realitzat a Barcelona, que va començar el 29 de gener de 1871. Va ser el representant dels tintorers de Valls. [CR]

Murcia Ros, Manuel, treballador del metall i sindicalista (Oriola, Alacant, 1942-Barcelona 1982). Va arribar a Barcelona l'any 1946 i el 1960 va començar a treballar a Febersa, on va estar fins al 1970, any en què va entrar a Harry Walker. L'any 1975 va muntar una empresa metal·lúrgica, que va desaparèixer a la seva mort l'any 1982. El 1966 va ser escollit enllaç sindical a Febersa i president del Sindicat del Metall de la UTT de Sant Adrià de Besòs. Va militar a la JOC durant els anys 1961 i 1962. Posteriorment milità al FOC, del qual esdevingué el dirigent obrer més important. Des de 1966 fou membre de la Coordinadora del Metall de CCOO. L'any 1976 va començar a militar al PSC. [JTH]

Murgadas, Josep, llaurer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels 19 representants dels treballadors de Barcelona que van signar, el 8 d'agost de 1854, un document on les organitzacions obreres desmenteixen que es proposin atacar la propietat privada i renunciïn a la violència. Va firmar aquest text com a representant de la Societat de Llauners. [JRM]

Murillo, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Fou membre del Comitè Nacional de la CNT radicat a Mataró el 1926. Fou elegit probablement en el Ple clandestí de la CNT celebrat a Sabadell a finals de 1926. [JIG]

Murillo, Lluís, socialista a Girona (segle XX). Militant de la USC, quan es constituí la Junta Directiva de la USC a Girona, el 18 de juliol de 1931, passà a formar-ne part i va intervenir en el míting que va tenir lloc el 10 de novembre de

1931 al Teatre Principal de Girona, amb la participació de Serra i Moret, Campalans i d'altres. [MPMJ]

Muro, Gregorio, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Narcís Sala, representà els enquadernadors i similars de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Muros, José, llauner i sindicalista a València (segle xx). Representà els operaris llauners de València al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Murrià Dolz, Joan, representant comercial i dirigent socialista valencià (?-Caracas 1960). El 1916 va participar en la fundació de la Joventut Socialista Valenciana. Fou un dels líders més destacats del sector moderat del socialisme valencià durant els anys trenta i partidari de la tendència liderada per Molina Conejero. Formà part del comitè directiu de l'Agrupació Socialista Valenciana, ocupà el càrrec de secretari de relacions fins al final de la guerra civil. Representant del PSOE al Consell Provincial de València, fou elegit president d'aquest organisme el març de 1938. [JNN]

Murtra, J. sindicalista i socialista a Barcelona (segle xx). El juny de 1928 fou un dels sindicalistes que participà al costat de polítics de signe divers en el Comitè Revolucionari creat a Catalunya al voltant dels homes de *L'Opinió*. També signà el 1930 el Manifest d'Intel·ligència Republicana. En el Primer Congrés Nacional de la USC, el febrer de 1932, formà part de la ponència encarregada de l'estudi dels temes sindicals. [JIG]

Murull, Ramon, paleta a Barcelona (segle xix). El dia 25 de gener de 1894, als trenta-set anys d'edat, va cometre un atemptat contra el governador civil de Barcelona, Larroca, que en resultà ferit lleument a la cara. Fou detingut quan es disposava a efectuar un altre tret. Tot i que les seves motivacions no eren gaire clares, ja que va afirmar que no era anarquista, i que només era contrari a l'autoritat constituïda, la seva acció fou considerada per la premsa barcelonina com una revenja dels anarquistes per

la repressió governamental que va seguir la bomba del Liceu (1893). Fou jutjat en un judici per jurats el juliol de 1894 i condemnat a 17 anys de presó. [PPB]

Museros Agost, Manuel, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre desembre de 1937 i gener de 1939. [AGL]

Musoles, Isidor, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, l'abril de 1930 formava part, com a vocal, de la nova junta directiva de la USC, i fou un dels firmants del Manifest d'Intel·ligència Republicana, que es va donar a conèixer el maig de 1930. Col·laborador de la *Justícia Social*, durant els primers temps de la Segona República havia estat crític des de les pàgines del setmanari socialista amb els excessos repressius del nou règim republicà. [MPMJ]

Mustaró (o Mustarós) Roig, Antoni, radical a Premià de Mar (segle xx). Militant del Partit Radical (lerrouxista) i tinent d'alcalde a l'Ajuntament de Premià de Mar, va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol de 1909. El 28 de juliol juntament amb altres dirigents radicals locals va mantenir una entrevista amb Ferrer i Guàrdia i s'oposà a la pretensió d'aquest segons la qual s'havia de proclamar la República a Premià. El seu testimoni fou de gran importància en la causa contra Ferrer. Detingut durant un temps, fou alliberat, però va escapar-se del país, segurament per por de represàlies. [MPMJ]

Musté i Prim, Joan, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, durant la Segona República fou un dels animadors del Teatre del Proletariat format per militants bloquistes. El 14 de gener de 1934 fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals. [PPB]

Muxé, Antoni, activista a Barcelona (segle xix). El primer de setembre de 1855 va passar per un consell de guerra acusat dels incidents esdevinguts a la fàbrica Puigmartí de Gràcia durant el 27 d'agost d'aquest mateix any. La manca de proves contra Muxé va fer que la seva pena fos curta. [JRM]

N

Nacente Solé, Josep, teixidor i cooperativista a Sabadell (segle XIX). Gràcies a la seva condició de «no marcat» davant les autoritats o els patrons, va formar part del Consell directiu de la cooperativa La Obrera Sabadellense en ésser refundada el 8 de juny de 1877 (abans havia estat Sociedad Cooperativa de la Classe Obrera). [STG]

Nacher, Miquel, barreter i dirigent internacionalista (València ?-Barcelona 1890). Va pertànyer al nucli de militants de l'Aliança de la Democràcia Socialista encapçalats per Lorenzo i Farga Pellicer. Fou secretari general de la Federació Local Valenciana de l'AIT almenys entre 1871 i febrer de 1872. El 22 de febrer de 1872 signà un document on protestava oficialment per la dissolució d'aquesta federació, originada per les primeres persecucions governamentals contra la Internacional. A conseqüència dels successors de València, marxà a Barcelona. El 5 d'octubre de 1872 apareix com a membre de la Federació Local de Barcelona de l'AIT. El febrer de 1873 constà com a representant de la Secció de Barreters de la Federació Barcelonesa de l'AIT. Com a tal signà el document en què s'indicava el nom de les federacions locals i el nom dels adherits a la Federació d'Espanya de l'AIT, contrari a la circular realitzada per Mesa des del Consell Federal. També va signar una proclama, distribuïda el 21 de febrer, en la qual s'exhortava els soldats a defensar la República Federal, i a no refiar-se de les promeses dels republicans. (Vegeu: Achón, Antoni.) Posteriorment a aquesta, el mateix mes de febrer, signà una altra proclama en què es demanava la llicència dels soldats, signada a més per altres aliancistes i membres de la Internacional. El març va ocupar el càrrec de secretari per a l'exterior en la Federació Local Barcelonesa. Va signar la carta d'adhesió de la Federació Barcelonesa al tercer Congrés

Obrer (Còrdova, del 25 de desembre de 1872 al 2 de gener de 1873), al qual assistí en representació seva. El 1873, essent secretari general, la Federació Barcelonesa, inclosa en la comarca de l'est a efectes organitzatius i amb domicili al carrer de Mercaders número 42, comptava amb quaranta-set seccions. El març del mateix any fou un dels membres de la comissió que, després d'una manifestació en favor de la República Democràtica Federal, va lliurar a la Diputació Provincial un document on constava el seu suport (9 de març de 1873). L'abril va ocupar el càrrec de secretari general del Consell Pericial de la Federació de Barreters d'Espanya, un cop va haver dimitit el Consell que tenia la seu a Sevilla. El nou Consell Pericial convocà un congrés el 15 de maig a Madrid, que va ser ajornat per al 15 de juny. Com a secretari del Consell Local, juntament amb R. Pich i Domènech, va convocar un congrés especial de la Federació Barcelonesa, al qual assistirien tres delegats per secció, per tal d'aclarir les calúmnies contra aquesta federació i el Consell Local. El congrés va durar dotze dies (del 17 al 29 d'agost) i s'aprovà la no admissió a les seccions d'aquells que no declararessin la seva adhesió als principis de la Internacional. El problema de fons era la separació de la Federació Local d'algunes seccions que criticaven els mètodes dels dirigents i que responia a les dissensions entre els aliancistes com Nacher i els sindicalistes. Malgrat tot Nacher va haver de dimitir com a administrador, substituït per Manuel Bochons. En la conjuntura dels anys 1875 a 1878, continuà exercint càrrecs de responsabilitat en els difícils moments de persecució de l'AIT. Amb la tornada de Lorenzo a Barcelona, el març de 1874, va estar amb el grup de militants que volien refer el moviment obrer revolucionari mitjançant el relançament de l'Aliança de la Democràcia Socialista, format per Lorenzo mateix, Nacher, García Viñas, Farga Pellicer,

els germans Albagés, A. Pellicer, Lluanas, Gassull... El 1874 aquest grup s'enfrontà a les seccions dominades pels sindicalistes, que pretenien reconstruir el Centre Federal de les Societats Obreres. Entre els anys 1876 i 1877, juntament amb altres aliancistes com García Viñas o J. Balasch, va ser membre de la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola. El 1880 fou de nou elegit membre de la Comissió Federal. El mes de febrer de 1881, amb la pujada al poder de Sagasta, els dirigents internacionalistes celebraren a Barcelona una conferència extraordinària en què es determinà la dissolució de la FRE. En aquesta va ser acusat, juntament amb Joan Vidal, Alier, i Pere Gassull, pel grup dels anarcosindicalistes de Lluanas, Farga Pellicer, Pellicer Paraire, Tomàs, etc., d'haver falsificat eleccions, d'irregularitats en el compliment dels estatuts, usurpació de funcions i d'altres actes perjudicials per a la federació, i amb aquest fet eliminaven Lorenzo i el grup dels revolucionaris. Malgrat tot, encara el 1883 continuà les tasques de responsabilitat a la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola. Va ser empresonat a conseqüència de la seva participació en una vaga; morí a la presó aproximadament l'any 1890. [APE]

Bibliografia: *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española de la AIT (1872-1874)*. VII vols. Barcelona, 1972-1987. ARBELOA, V. M. *I Congreso Obrero Español. Estudio preliminar y notas de ...* Madrid, 1972. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES I ARDÈVOL, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Nadal, Antoni, teixidor i associacionista a Badalona (segle XIX). El 14 de desembre de 1842 va subscriure un document en què es cridava tots els obrers de Badalona a l'associació, seguint l'exemple dels obrers barcelonins. [CR]

Nadal, Josep, dirigent anarquista valencià (segle XX). Fou un dels principals líders de les Joventuts Llibertàries a València durant la guerra civil. Col·laborà a *Nervio*, òrgan de premsa d'aquesta organització. [CCG]

Nadal, Mateu, socialista a Manacor (segle XX). Juntament amb Joan Mesquida, fou un

dels socialistes, units al ressorgiment sindical, que va començar a actuar a Manacor entre 1931-1932. En el ple de les joventuts socialistes, celebrat el 15 de desembre de 1935, va proposar l'expulsió dels anomenats reformistes del PSOE i també l'ingrés del partit a la III Internacional. Continuà aquesta línia al tercer congrés de l'organisme regional socialista, celebrat el 18 d'abril de 1936 a Palma. [TMS]

Nadal, Miquel, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març de 1887 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Nadal, Pau, internacionalista a Sant Joan d'Horta, Barcelona (segle XIX). Resident al carrer Nou de Sant Joan d'Horta, figura entre els destinataris barcelonins del *Manifiesto a los Trabajadores de España* d'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JRM]

Nadal Bonet, Francesc, estudiant i sindicalista (Valls 1919-Gusen, Àustria, 1942). Fill d'Octavi Nadal Fortuny. El setembre de 1936, en formar-se les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya a Valls, i ser nomenat pel secretariat, assumí la responsabilitat de secretari d'Administració. El juny, com a secretari general de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya de Valls, va entrar al Comitè Executiu de la FNEC de la UGT a Barcelona. El juliol, en nom de la cèl·lula de les JSU, va participar en la conferència comarcal del PSU. L'octubre del mateix any va presidir la Primera Conferència Comarcal de les JSU de Catalunya, celebrada a Valls, pel fet que era el secretari general de les JSU, amb un informe polític ben tratat que inserí a la premsa i on repassà aspectes del passat i dissenyà qüestions de futur de cap on havien d'anar les JSU. El novembre de 1937, en la unificació de vuit organitzacions juvenils de la ciutat de Valls, sota el nom de Federació de la Joventut Antifeixista Valenciana, hi participà en representació de les joventuts socialistes i en sortí escollit secretari general. El juny de 1938 ja era al front, per la lleva del 40, i el juliol era sergent cap d'observació. S'exilià a França i va passar pels camps nazis de Stalag, Mauthausen i Gusen. [AGT]

Bibliografia: ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30.

Nadal Corral, Josep M., bancari, sindicalista i comunista (1903-Mèxic 1985). Fou secretari i president del Sindicat de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi de Barcelona els anys trenta. Després de 1936 fou nomenat pel govern de la República delegat dels bancs catalans a tot Catalunya. Fou membre del PSUC des de la seva fundació. Durant els anys 40, fou membre de l'organització del PSUC a Mèxic. [JIG]

Nadal Fortuny, Octavi, cobrador de la Companyia Elèctrica de Valls i activista polític-sindical (Valls 1885-?). Pare de Francesc Nadal Bonet. Inicialment treballava per ell mateix, de barber, i d'electricista. A la Dictadura de Primo de Rivera, estava afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. L'abril de 1932, en constituir-se la USC, hi entrà a la junta com a vocal. El novembre de 1933 formà part del comitè electoral per la USC, a Valls, en les eleccions a diputats a Corts, en la coalició formada per l'ERC i la USC, que serien les guanyadores a la ciutat. Arran de la formació del GEPCI, organització sindical de comerciants i industrials, s'afilià a la UGT. L'octubre de 1936 era el president del Sindicat d'Empleats i Obrers de les empreses d'Aigua, Gas i Electricitat de la UGT, càrrec en el qual continuava el juny de 1937, ara amb el nom de Sindicat de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat. El març de 1937 entrà al comitè executiu del PSUC vallenc amb el càrrec de secretari administratiu, i també va ser conseller municipal de la ciutat pel PSUC des de febrer de 1937 fins al final de la guerra. El juny de 1937 pertanyia al Comitè de Control de la Cooperativa Elèctrica de Valls. Durant força temps, va ser el president de l'Hospital Civil Comarcal de Valls. A la postguerra, l'agost de 1939 va entrar a la presó provincial de Tarragona procedent de la de Valls, va ser jutjat i li sortí una pena de 20 anys. El novembre de 1942 se li atorgà llibertat en presó atenuada, i el febrer de 1943, llibertat condicional. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de

guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona. 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Nano, Domènec, obrer portuari i socialista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat pel Sindicat de la Unió General de la Junta d'Obrers del Port en el congrés constituent de la UGSOC, tingut a la Casa del Poble de Barcelona l'estiu del 1934. [DBM]

Nanot, Joan, obrer ajustador mecànic i dirigent sindical a Badalona (segle XX). Originari del Berguedà, residí a Badalona, on milità a la CNT i arribà a presidir el Sindicat Únic d'Obrers Metal·lúrgics. A finals de la dècada dels deu, fou detingut i acusat de perpetrar un atemptat amb bomba al domicili de l'industrial local Francesc Blanch. Portat a la presó Model de Barcelona, fou jutjat i defensat per Francesc Layret, el qual n'aconseguí l'absolució. [XPM]

Nardi Viñas, Andreu, fuster i dirigent anarcosindicalista a Manresa (Manresa, ?-1982). Des dels inicis de la República va ser un destacat militant de la CNT que en produir-se l'escissió confederal va passar als Sindicats d'Oposició, de fet ja el setembre de 1931 havia signat un manifest de suport al sector trentista. Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el març de 1933, en representació del Sindicat de la Fusta de Manresa. En esclatar la revolució va formar part del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa, creat a finals de juliol, fins al 10 d'agost; n'ocupava el càrrec de tresorer i també formava part del comitè executiu, sempre com a membre dels Sindicats d'Oposició. En el posterior Comitè Central Antifeixista de Manresa (10 d'agost-26 d'octubre de 1936), va formar part del departament de Circulació. Posteriorment va formar part del Consell Municipal de Manresa, des del 26 d'octubre de 1937 fins a l'1 d'octubre de 1938, en qualitat de representant de la CNT, i va ocupar responsabilitats als departaments de Proveïments, de Sanitat i d'Assistència Social. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La Guerra Civil (1936-1939)*. Manresa, 1992. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El movi-*

ment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República. Manresa, 1988.

Nart Rodés, Josep, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Presidí l'Ateneu Socialista de Barcelona entre el febrer de 1925 i el juliol de 1926. [DBM]

Navarrete, Nicolás, sindicalista i socialista a València (segle xx). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Navarro, Agustí, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A principi de 1871 apareix com a element destacat de la Societat de Tintorers de Barcelona. Com a representant d'aquesta associació, participa en el congrés de Barcelona inaugurat el 29 de gener de 1871. [CR]

Navarro, Antoni, militant obrer a Sabadell (segle XIX). La seva signatura apareix al manifest «Trabajadores Asociados», publicat el 20 d'abril de 1890, on els dirigents obrers demanaven, entre altres coses, la jornada laboral de vuit hores. [JRM]

Navarro, Daniel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels sindicalistes moderats de la CNT signants, l'agost de 1931, del Manifest dels Trenta. [JIG]

Navarro, Diego, anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Fou delegat del Sindicat de la Construcció i del Sindicat de Transports, ambdós de Terrassa, al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. Fou detingut i empresonat per la seva participació en l'ocupació de l'Ajuntament de Terrassa durant la vaga revolucionària de febrer de 1932. [JIG]

Navarro, Ezequiel, obrer metallúrgic i socialista a Barcelona (segle xx). Va esdevenir vocal del comitè executiu del Sindicat Metallúrgic de Barcelona que el juny de 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. Aquesta unió, en un moment d'accentuació de les tendències unitàries en l'àmbit marxista, va voler ser l'exemple a partir del qual aquelles s'havien d'accentuar en el terreny sindical. Es va exiliar a Xile. [DBM]

Navarro, José, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat del Sindicat de Treballadors Obrers del Port de Barcelona al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

Navarro, José, socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol de 1886 fou vocal del comitè de l'Agupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1887, data en la qual fou elegit tresorer —fins a l'1 de juliol de 1888. [TMS]

Navarro, Juan, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Treballador als Ferrocarrils de Catalunya, era dirigent del Sindicat Ferroviari de la CNT. Deportat durant un temps, després de l'aixecament anarquista del mes de gener de 1932, fou expulsat del sindicat el maig del mateix any arran de la seva intervenció en un míting organitzat pel BOC a Barcelona amb motiu de la commemoració del Primer de Maig. El juny de 1933 fou un dels fundadors del Sindicat Professional d'Empleats dels Ferrocarrils de Catalunya. [PPB]

Navarro, Luciano, delegat obrer a Barcelona (segle xx). Fou un dels representants del Grup Escolar Vida, una de les societats adherides al Primer Congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona el setembre de 1908. [JIG]

Navarro, Manuel, pagès i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [PPB]

Navarro, Martín, miner i sindicalista al Bages (?-Llemotges, França, 1966). Militant de la CNT, fou membre dels sindicats únics de Cardona i de Sallent, i va participar activament en els moviments revolucionaris que varen tenir lloc a les conques mineres de Catalunya l'any 1933. S'exilià a França el 1939 i hi morí a l'edat de 61 anys. [MPMJ]

Navarro, Víctor, ferroviari i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova i la Geltrú. Durant la guerra civil, ocupà el càrrec de comptador d'aquesta secció. [RAM]

Navarro Adrián, Agustí, paleta i representant polític anarquista a Falset (Vicedo 1909-Tarragona 1939). Membre de la CNT a Falset, fou nomenat representant d'aquell sindicat al Comitè Antifeixista que es constituí en esclatar la guerra civil. El 1939 fou detingut per les forces franquistes i afusellat a la presó de Pilats de Tarragona. [XPM]

Navarro Arambul, Vicent, paleta i dirigent socialista valencià (segle xx). Fou un important líder del PSOE a la ciutat de València. El 1924 va ser proposat pel governador civil —junt amb altres companys de partit— com a regidor de l'Ajuntament de València, càrrec que refusà. El 1928 formà part de la representació obrera del Tribunal Industrial de València. Candidat pel PSOE a les eleccions municipals d'abril de 1931, fou finalment elegit com a regidor pel districte de la Misericòrdia de la ciutat de València. Dins l'Ajuntament, va criticar la política de personal portada a terme pels republicans, acusant-los d'amiguisme. Acabada la guerra, marxà cap a l'exili i morí a Xile. [JNN]

Navarro Avellán, Patricio, conductor de carretons elèctrics i dirigent anarcosindicalista a Barcelona (?-França 1970). Afiliat a la CNT des del 1915, fou un destacat dirigent del Sindicat del Transport de Barcelona. Va participar en les lluites contra la patronal dels anys 1919-1923 i el 1924 va formar part del grup editor del setmanari anarquista *Crisol*, que es publicava a Barcelona. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», subscrieta per setanta-quatre anarquistes presos a la presó Model de Barcelona i publicada el març de 1925 a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, on s'exposava el raonament que dos anys més tard menaria a la constitució de la FAL. Va col·laborar en el periòdic anarquista *El Productor* quan a partir de gener de 1926 va traslladar la seva administració de Blanes a Barcelona i fou membre d'un dels «secretariats de relacions» d'àmbit estatal que es van constituir per mantenir contactes entre la militància confederal. Va formar part del grup *Solidaridad*, que va donar a conèixer la seva declaració de principis, el desembre de 1928, i pretenia el reagrupament dels diversos sectors dispersos de la CNT. Juntament amb des-

tacats militants sindicalistes, va formar part del comitè pro unió moral de tots els militants que integraven la CNT. Durant els anys de la Segona República, fou membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya i el març de 1933 va participar en el Ple Regional de Sindicats Únics catalans que se celebrà a Barcelona. Va participar també com a orador en diversos mítings del Sindicat del Transport de la CNT relacionats amb la problemàtica portuària. En els anys de la guerra civil va tenir un paper destacat en el ram del transport, on va desenvolupar activitats molt delicades. Com a secretari de la secció marítima del transport de la CNT de Barcelona, el dia 16 de juliol de 1936 va assaltar vaixells del port de Barcelona, amb l'objectiu de disposar d'armament. Iniciada la guerra, va col·laborar en l'organització de l'expedició militar que el capità Alberto Bayo va portar a terme l'estiu del 1936 contra Mallorca. Va prendre part activa en els enfrontaments de maig de 1937 i el 1938 fou president del Sindicat del Transport de la CNT a Barcelona. L'abril de 1938 era també president del Sindicat Marítim de la CNT. El 1939 s'exilià a França. [PPB/JIG]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*, 1972, núm. 39-40 (Madrid), i 1973, núm. 44-45. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Navarro Barrue, Vicente, paleta i socialista (Vila-real, la Plana Baixa, 1911-Castelmayran, França, 1956). Fou un dels animadors de les Joventuts Socialistes de Vila-real. Durant els anys trenta va ocupar diversos càrrecs directius al Sindicat de Paletes «El Porvenir» de la seva localitat. El 1936 s'incorporà a la columna Torres Benedito, on va ascendir fins al grau de capità. Marxà a l'exili el 1939, ocupà diversos càrrecs locals de la UGT i el PSOE a los-Sarrasins, a França. [JIG]

Navarro Campomar, Miquel, picapedrer, sindicalista i polític (Palma 1886-1974). Des del decenni dels vint, fou un dels principals dirigents del Centre Obrer de la Vileta (Palma). Militant destacat del PSOE, fou president del Grup Socialista de la Vileta (1936) i regidor de l'Ajuntament de Palma (1931-34 i 1936). Després de l'alçament militar de juliol de 1936,

s'amagà. El desembre d'aquest any, fugí a Menorca. L'agost de 1937, fou elegit secretari de la Federació Socialista Balear i el 8 de gener de 1939, tresorer. Amb la caiguda de Menorca, s'exilià a França i fou internat en un camp de concentració. Tornà a Mallorca durant el decenni dels cinquanta. [DG]

Navarro Casals, Canici, pagès i representant polític anarquista a Jesús i Maria (Jesús i Maria 1906-Barcelona 1939). Milità en la Secció Local de la CNT-FAI de Tortosa i durant la guerra civil fou membre del Comitè Antifeixista a Jesús i Maria. En acabar el conflicte, va ser detingut i portat a Barcelona, on fou jutjat per un tribunal militar i afusellat. [XPM]

Navarro Díaz, Pedro, obrer i militant anarquista (Aguilas, Múrcia, 1915-Tolosa de Lengüadoc 1990). De molt jove, es traslladà a viure a Barcelona, on exercí d'aprenent mecànic i ingressà en el Sindicat Fabril i Tèxtil, Secció de Tints i Aprestos, on fou delegat de fàbrica en representació de la CNT. Participà activament en la vaga de 1934, per la qual fou expedientat. En esclatar la guerra civil, anà voluntari a la columna Durruti, en la qual va formar part de la Banda Negra, que realitzava incursions en territori enemic. Després de la militarització de les milícies, passà un temps a la rereguarda i treballà en les indústries de guerra. Retornà al front, i el 1939, ferit, s'exilià a França. Fou internat al camp de concentració de Setfont i, més tard, durant la guerra mundial, en una companyia de treball. [MPMJ]

Navarro García, Juan, treballador del ram de la fusta i sindicalista (Aguilas, Múrcia, 1929). Va arribar a Barcelona l'any 1945 i va entrar a treballar a l'empresa de fusta Francisco Llop, on es va afiliar a la CNT, fins al 1948. A les eleccions sindicals de l'any 1957 va ser escollit enllaç sindical. L'any 1964 es va afiliar al PSUC i va conèixer la gent que volia crear les CCOO. Va formar part de la primera Comissió Obrera de Barcelona creada a l'assemblea de Sant Medir el novembre de 1964. L'any 1971 va ser escollit vocal de la UTT del Sindicat de Fusta de Cerdanyola. [JGS]

Navarro i Vergara, Josep, miner i dirigent narcosindicalista (Serón, Almeria, 1906-?).

Va emigrar a Cardona a treballar a les explotacions de potassa. Era militant de la CNT i com a tal va ser elegit membre del Consell Municipal de Cardona l'octubre de 1936, com a responsable del Comitè de Defensa i Guerra. Va tenir un gran protagonisme als fets de Maig de 1937 encapçalant els escamots que van detenir i destituir els consellers municipals d'ERC i del POUM i va desarmar els representants d'aquests partits i, a més, els d'Estat Català i d'Unió de Rabassaires. Arran d'aquests fets va ser designat president del nou Consell Municipal integrat per representants de la CNT i per membres de la UGT no integrats al PSUC. [AFM]

Navarro Molinos, Joan, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre octubre de 1936 i maig de 1938. [AGL]

Navarro Sánchez, Manuel, treballador de banca i dirigent socialista i comunista a Barcelona (segle xx). Fou secretari general del Sindicat de Banca i Borsa i Estalvi de Barcelona de la UGT durant la guerra civil i amb posterioritat de la mateixa federació regional. Representà aquesta en el comitè de Catalunya de la UGT. [DBM]

Navarro Tomàs, Francesc, cambrer professional i sindicalista (València 1904-?). Va dur a terme la seva activitat sindical a Valls, on residia quasi des de la seva naixença. A la Dictadura de Primo de Rivera, era afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. Component de la Societat de Cambrers. Cuiners i Similars, entitat creada a Valls el gener de 1928, el desembre de 1930 va ser nomenat delegat d'inspecció per la junta. El 1932 era vocal de la junta amb una actuació destacada, com ho demostra que el desembre fos designat delegat de treball del sindicat. L'entitat sempre va ser afí a la CNT i, arran de la dissidència dels trentistes, van formar part dels Sindicats d'Oposició. Posteriorment s'afilià al POUM. A la postguerra, l'abril de 1939, lliurat per la guàrdia civil de Valls, entrà a la presó provincial de Tarragona. Jutjat en consell de guerra, fou condemnat a vint anys de reclusió temporal. El juny de 1939 el traslladaren a la presó de Salamanca. El de-

sembre de 1943 se li liquidà la condemna. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pílatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pílatos. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Navarro Zapater, Juan, anarcosindicalista (Vallobar, Osca, ?-? 1956). Milità en l'organització de la CNT de Lleida i fou un element actiu del grup Acràcia, que publicava un setmanari amb el mateix nom. Durant els primers dies de la guerra civil espanyola de 1936, quan el setmanari *Acràcia* es convertí en diari, s'encarregà de l'administració del periòdic, al costat de Manuel Magro, que n'ocupà la direcció. El 1947, residint a Tolosa de Llenguadoc, ocupà el càrrec de secretari de la comarca del Segrià. [TMS]

Nebot, Francesc, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la comissió obrera que es va solidaritzar amb els filadors, en lluita contra la «mitja hora», a principis de 1856. A finals d'aquest mateix any, el vuit de novembre va ser elegit membre de la comissió de filadors per a fer arribar les seves reivindicacions al governador civil. [JRM]

Nebot, Jaume, anarcosindicalista i home d'acció a Barcelona (segle XX). Membre del Sindicat d'Espectacles Públics de la CNT, marxà a Madrid el novembre de 1936 de la mà del nou ministre anarquista de Justícia Joan García Oliver, que el nomenà inspector general de Presons. Des d'aquest càrrec fou el responsable d'executar l'ordre ministerial de destruir l'arxiu d'antecedents penals. El 1938 era un dels dirigents del Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona, i el gener de 1939 era delegat d'aquest sindicat en el Comitè Regional de la CNT de Catalunya, i, com a tal, també era delegat del dit Comitè Regional en el Comitè Nacional de la CNT. Marxà a l'exili, i el 1942 fou un dels dirigents cenetistes que signà el pacte d'unitat d'acció entre el PSUC, la CNT, la UGT i la Unió Republicana pel qual es ratificaven els punts bàsics de l'Aliança Nacional de Catalunya. [JIG]

Nebot Mengual, Juli, mecànic i dirigent obrer (Barcelona 1908-Súria 1986). Va anar a viure a

Sant Vicenç de Castellet, on feia de mecànic. Va ser elegit a la llista d'ERC en les municipals de 1934 i fou tinent d'alcalde. Durant la revolució de 1936 es va mantenir a l'Ajuntament en representació de la UGT i del PSUC i fou el primer tinent d'alcalde. Tingué una actuació i una actitud pacificadora, dialogant i legalista. Va anar al front el desembre de 1936. Durant la guerra, va estar pres a Lleó i després fou portat a la presó de Manresa, on restà durant tres anys. En llibertat, residí a Manresa i finalment a Súria. [ICR]

Nebot Pascual, Serafi, ebenista i polític (Capdepera, Mallorca, 1901-1994). Durant la Segona República, fou secretari de l'Agrupació Socialista de Capdepera. Al començament de la guerra civil, s'amagà. Durant el desembarcament del capità Bayo, es passà a les tropes republicanes. Establert a Menorca, fou escorta del comandant militar José Brandaris de la Cuesta i vocal del Secretariat Antifeixista Mallorquí a Menorca (1938-39). Després de l'ocupació de l'illa pels franquistes, fou detingut, condemnat a dotze anys de presó i empresonat (1939-43) a Maó, Formentera, València i Alcoi. Tornat a Capdepera, el 1945 fou acusat d'estar relacionat amb la distribució de propaganda clandestina, i es va amagar novament. El 1948, emigrà a Alger. [DG]

Bibliografia: GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Nebot Pastor, Agustí, socialista a Barcelona (segle XX). Exercí com a secretari d'actes en el primer comitè de la Federació Regional de Catalunya de la UGT (1922-25). [DBM]

Negre, Antoni, sabater i socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de la societat de sabaters La Igualdad, de Palma, a partir del 1912. va participar activament en la vaga de sabaters que va tenir lloc durant els mesos de març i abril de 1912, quan presidí la comissió obrera del sindicat. Posteriorment, consta la seva participació en altres moviments significatius, com la vaga general que esclatà a Inca l'abril de 1919. [PPB]

Negre, Josep, tipògraf, periodista i dirigent anarcosindicalista valencià (?-Argelers, Rosselló, 1939). Instal·lat a Barcelona, el 1908 prota-

gonitzà una polèmica molt forta amb els lerrouxistes i es mostrà partidari de l'allunyament de Solidaritat Obrera de les tesis d'aquells. El juliol de 1909 participà en els fets de la Setmana Tràgica, com a membre del comitè de vaga. Va ser un dels organitzadors del congrés fundacional de la CNT. Fou l'últim secretari general de Solidaritat Obrera i el primer de la CNT. Al congrés de 1910 va defensar la creació del nou sindicat anarquista i participà en nombrosos mitings a Barcelona i París durant aquell any i el següent. Al mateix temps, va ser elegit vicepresident de la secció d'obers ferroviaris de la regió catalana. El 1911 fou detingut arran de la vaga general en solidaritat amb els miners bascos. Quan la CNT tornà a la legalitat, el 1914, es reorganitzà el seu comitè nacional i Negre en fou nomenat secretari general. A partir de 1914 participà en nombroses campanyes de propaganda i en la famosa vaga de la Canadenc. Durant la Primera Guerra Mundial va pertànyer a l'equip de redacció de *Solidaridad Obrera*, de la qual, un temps, també fou director. Va ser acusat per Salvador Seguí i altres companys de germanòfil i de relacionar-se amb l'ambaixada d'Alemanya. Aquestes crítiques el varen afectar fins al punt de fer-lo allunyar de tota activitat sindical a partir d'agost de 1917. El 1936, ja vell, i donades les circumstàncies bèl·liques, va oferir la seva ajuda al sindicat. Acabada la guerra, passà a França i fou internat al camp de concentració d'Argelers, on morí. Va col·laborar a *Tierra y Libertad*, *Solidaridad Obrera*, *El Progreso*, *El País*, etc. [CCG]

Publicacions: *Què és el sindicalismo*. Barcelona, 1929; *Recuerdos de un viejo militante*. Barcelona, 1936; *¿Qué es el colectivismo anarquista?* Barcelona, 1937.

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. Los orígenes de la CNT. Barcelona, 1976. TUÑÓN DE LARA, Manuel. *El movimiento obrero en la historia de España*. Madrid, 1986.

Negre, Miquel, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A començament de 1872 va ser membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de les Tres Classes de Vapor. Aquesta junta va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871. [JRM]

Neira i Fernández, Ricard, socialista a Barcelona (segle XX). El Primer de Maig de 1929 ja

intervingué com a representant de la UGT en un míting a Puigcerdà. El 1931 va ser director de l'òrgan ugetista *La Internacional* durant la seva publicació entre els mesos de maig i desembre del mateix any. Va ser escollit vocal del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT en el decurs del VIII congrés celebrat el desembre de 1931. Exercí el càrrec fins a la substitució d'aquest organisme pel Secretariat Regional el març de 1933. L'agost de 1932 va ser escollit president de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. L'octubre de 1933 assistí al Ple del comitè nacional del PSOE. Fou candidat a les eleccions generals de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona ciutat, en la candidatura de Front Obrer que presentaren conjuntament la Federació Catalana del PSOE i el BOC. Posteriorment, mentre la resta de l'agrupació barcelonina s'adherí a les posicions largocaballeristes, feia costat a les posicions més moderades de Julián Besteiro. [DBM/PPB]

Nera, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat del Gas i l'Electricitat de Sabadell. [XPM]

Nicasí Roso, Amadeo, estibador i sindicalista (Barcelona 1888-?). Fou secretari de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador des de juny de 1922 a febrer de 1924. També fou tresorer de la dita entitat de setembre de 1926 fins a febrer de 1928. Era tresorer del Real Montepío de Sant Pere Pescador el desembre de 1930. Fou el representant de la Unió d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador l'abril de 1936 en les negociacions per a la redacció d'un nou reglament de treball. El gener de 1939 era un dels vocals del consell d'empresa de la col·lectivització al port. Després de la guerra civil, continuà treballant al port fins a 1957. [JIG]

Nicolás Antolino, Sadurní, Lino, miner i sindicalista a Sabadell (Santomena, Múrcia, 1893-Camp de la Bóta 1940). Fou un dels revolucionaris que van organitzar actes de sabotatge a Sabadell durant la vaga contra la Companyia Telefònica l'estiu del 1931. En un cert moment fou protegit pel general Valerià Weyler i Nico-

lau, perquè un fill d'aquest li era germà de llet. Home decidit i violent, cap al 1932 va fer de guàrdia personal dels líders sindicalistes i va ser utilitzat com a defensa en moments conflictius. Fou un dels incontrolats perseguits pels republicans durant la guerra civil, quan comandava una de les patrulles dedicades a la repressió i pertanyia a la Federació local de la UGT. Acusat de la mort de diverses persones, en acabar la guerra, fou detingut i executat. [TMS]

Nicolau, Lluc, militant obrer a les Balears (segle XIX). Va participar en una crida feta als obrers mallorquins, el 29 de desembre de 1869, a fi que agrupessin les seves forces. A principis de 1870, va ser secretari del Centre Federal de Societats Obreres de les Balears, organització dominada pels sabaters. [JRM]

Nicolau Fort, Lluís, Sampere, viatjant i treballador del tèxtil, destacat sindicalista de Gironella (? 1887-Olvan 1939). Va ser un militant molt destacat de la CNT de Gironella, tot i que no era originari d'aquesta població, i fou poc estable pel que fa al lloc de residència i actuació. Va lluitar activament contra els anomenats «pistoleros». Partidari de l'acció directa i de caràcter irascible, va ser de la FAI. El 8 de març de 1921 va participar —amb dos companys més, Pere Mateu Cusidó i Ramon Casanellas i Lluch, i assistits per la seva companya— en l'assassinat d'Eduardo Dato a Madrid —ell i Mateu foren els encarregats de disparar. Provenia del sindicat metal·lúrgic, igual com els altres participants en l'acció terrorista. Després de l'atemptat va marxar a Alemanya, on posteriorment va ser detingut i extradit a Espanya amb la condició —segons el dret internacional— de no ser condemnat a pena de mort, per la qual cosa ho fou a cadena perpètua i empresonat al penal del Dueso, fins a la proclamació de la Segona República, moment en què fou alliberat. Mentre va estar a la presó, fou un dels reclusos anarquistes més destacats, objecte de respecte i recel per part dels altres reclusos pel seu caràcter i antecedents. Va estar molt vinculat al Sindicat Fabril de Barcelona i tingué molta relació amb el grup Los Solidarios. El 1936, després d'una violenta discussió, va matar, d'un tret, un destacat company del sindicat, Manuel Guixer Pijoan. Durant les collectivitzacions dutes a terme el 1936, va controlar la fàbrica de Cal Bassacs.

Va morir el 2 de febrer de 1939, a les proximitats d'Olvan, junt amb 40 persones més, durant la retirada republicana. [JCR/JJR]

Bibliografia: ALBA, Víctor: *El Marxisme a Catalunya 1919-1939*. IV vols. Barcelona, 1975. MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep: *La guerra civil al Berguedà 1936-1939*. Barcelona, 1991. GARCÍA VENERO, Maximiano: *Eduardo Dato. Vida y sacrificio de un Gobernante Conservador*. Vitoria, 1969.

Nieto Martínez, Pere, botiguer i comunista a Tarragona (Cartagena 1901-Tarragona 1939). Militant del POUM, el 22 d'octubre de 1936 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Tarragona, càrrec que ocupà fins al mes de setembre de 1937, quan fou substituït per Lluís García Fernández. Detingut acabada la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Nieva Aguiar, Teobald, anarquista (Màlaga 1834-1894). Va ser un dels teoritzadors de l'anarquisme de la dècada dels vuitanta. Vivia a Madrid. Entre els medis anarquistes catalans se'l recordava com un bobemi amb un talent extraordinari, amb bons coneixements enciclopèdics i molt entès en les ciències fisicoquímiques. Abans del 1870 residí a Màlaga, on dirigia un periòdic. A partir d'aquest any va tenir un paper destacat entre l'obrerisme català; escrivia habitualment a *La Federació*, el periòdic portaveu del Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona. Aquí publicà nombrosos articles antireligiosos i el juliol de 1871, un apassionant escrit en defensa dels «communards» parisenços i de la revolució social. Defensà el materialisme, l'individualisme basat en la defensa dels drets naturals, la fe en el científisme, i la fórmula econòmica del col·lectivisme anarquista que partia de la comunitat de béns de producció per a arribar a la privatització del producte produït. Aquests principis els defensà a *Química de la Cuestión Social* (Madrid 1886), així com a diversos articles publicats en el setmanari anarcocol·lectivista madrileny *Bandera Social* (1885-1887). Estretament relacionat amb els anarcocol·lectivistes barcelonins, participà en el Primer Certamen Socialista (Reus 1885) i fou un dels fundadors i col·laborador habitual de la revista *Acracia* (1886-1888). A partir del 1886, després d'una breu estada a París, el seu pensament evolucionà cap al comunisme i passà a integrar els

cercles anarcocomunistes madrilenys. Aquest canvi, el va voler justificar en l'obra *Capacitat revolucionària de la classe obrera*, treball inèdit del qual es van publicar alguns capítols a *Acracia*. En aquesta nova etapa, Nieva reprovà el col·lectivisme, que qualificà de dogmàtic i de contemporitzador tant amb l'Estat com amb la patronal. No trencà, però, amb els col·lectivistes catalans. Defensant les noves idees participà en el Segon Certamen Socialista (Barcelona 1889) i col·laborà en el periòdic *El Productor* (1887-1893). Va morir en la misèria i apartat del moviment anarquista. [TAG]

Bibliografia: MORALES MUÑOZ, Manuel. *Málaga, la memoria perdida: los primeros militantes obreros*. Málaga, 1989.

Nieves Núñez, Alfonso de, periodista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou col·laborador durant els anys trenta de la revista anarquista *Tierra y Libertad*, on publicà el 1931 i el 1933 sengles articles a favor de la vaga revolucionària. El març de 1938, el Comitè Executiu del Moviment Llibertari d'Espanya el nomenà administrador del periòdic *Solidaridad Obrera*. [JIG]

Nin, Joan, militant internacionalista (segle XIX). El gener de 1873 figurava com a tresorer de la junta de la Unió de Treballadors del Camp d'Espanya, que tenia la seu a Sants (Barcelona). [CR]

Nin, Salvador, boter i sindicalista anarquista a Barcelona (segle XX). Delegat de la Societat de Boters de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Barcelona a finals de juny de 1918. [JRM]

Nin i Pérez, Andreu, dirigent sindical i polític (el Vendrell 1892-Alcalá de Henares 1937). Va iniciar la seva activitat política al Centre Catalanista del Vendrell quan el 1906, durant la festa nacional de l'Onze de Setembre, va efectuar el discurs de salutació de la senyera. En esclatar la Setmana Tràgica barcelonina de 1909, en plena festa major del Vendrell, va intentar aixecar la via fèrria al pas d'un tren militar. Estudiant de magisteri a Tarragona, l'octubre de 1910 es va instal·lar a Barcelona. Com a secretari del Centre Catalanista del Vendrell, on ja col·laborava a *El Baix Penedès*, el gener de

1911 va participar en l'assemblea constitutiva de la Unió Federal Nacionalista Republicana i va iniciar la seva col·laboració habitual a *El Poble Català*. Membre de la Secció d'Estudis Socials de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, l'abril de 1911 va participar en el primer Congrés Regional d'Ateneus i Entitats de Cultura celebrat a Reus, mentre iniciava la tasca pedagògica a l'Escola Horaciana i a l'Ateneu Obrer de la Barceloneta. Membre del Consell directiu de la Joventut Federal Nacionalista de Barcelona, va intervenir activament en nombrosos mítings i conferències on defensava la catalanitat de l'escola, les tendències avantguardistes en el camp de l'educació i la regeneració de la política. El maig de 1913 va ingressar a la Federació Catalana del PSOE, dins la seva ala nacionalista. Col·laborador assidu de *La Justícia Social* de Reus, el febrer de 1914 va protagonitzar una dura polèmica amb Fabra i Ribas, sobre les relacions entre nacionalisme i socialisme, i l'abril del mateix any abandonava la redacció d'*El Poble Català*, com a protesta pel pacte de Sant Gervasi signat per federals nacionalistes i republicans radicals, i entrava a formar del consell de redacció de *La Pàtria*. El juny de 1914 va participar, des de posicions crítiques i heterodoxes, en el IV congrés de la Federació Socialista Catalana, celebrat a Reus, i el mes d'agost era detingut i processat per un article que havia publicat a *Los Miserables*. Entre novembre de 1915 i gener de 1916 va col·laborar als *Quaderns d'Estudi*, editats pel Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona, mentre s'anava apartant de la política activa. El 1916 entrava a treballar a la casa comercial Tusell Germans, que l'enviava a fer un llarg viatge a Egipte, d'on va retornar el febrer de 1917. L'agost de 1917, durant la vaga general revolucionària, fou detingut a Valladolid, i retornà a la política. L'any 1918 va participar en els mítings electorals de les eleccions legislatives del mes de febrer, en la campanya d'agitació socialista del mes d'agost i en la campanya a favor de l'autonomia de Catalunya del mes de desembre. L'any 1919 iniciava la seva militància a la CNT, presidint el Sindicat de Professions Liberals. Entusiasta de la revolució russa d'octubre de 1917, va participar en el congrés celebrat el desembre de 1919 al Teatre de la Comèdia de Madrid, on va defensar l'adhesió de la CNT a la Internacional Comunista,

acabada de constituir a Moscou. En plena repressió contra el sindicat cenetista, fou detingut el gener de 1920 juntament amb un centenar de dirigents de la CNT i el 27 de novembre del mateix any sofrí un atemptat en què moria Josep Canela. El març de 1921, després de l'assassinat d'Evelio Boal, va passar a ocupar el càrrec de secretari del Comitè Nacional de la CNT, i un mes després fou nomenat, juntament amb Jesús Ibáñez, Hilari Arlandis, Joaquim Maurín i el francès Gaston Leval, membre de la delegació cenetista que havia d'assistir al III congrés de la III Internacional i al congrés fundacional de la Internacional Sindical Roja, que se celebraren a Moscou el juliol de 1921. En retornar cap a Barcelona, el 28 d'octubre de 1921 fou detingut per la policia alemanya, inculpat per la policia espanyola d'haver participat en l'assassinat d'Eduardo Dato. Va romandre a la presó fins al mes de gener de 1922, quan, expulsat d'Alemanya, va retornar a Moscou, on s'incorporà a les tasques d'organització del moviment sindical internacional i el novembre de 1922, en el segon congrés de la Internacional Sindical Roja, va esdevenir membre del seu Comitè Executiu i secretari general adjunt. A Moscou estant va esdevenir membre de Partit Comunista de l'URSS i del Soviet de la capital soviètica, i es casà amb la russa Olga Tareieva. Quan, després de la conferència de la CNT de Saragossa (juny 1922), en què el sindicat anarquista es va separar de la III Internacional, Maurín va constituir els Comitès Sindicalistes Revolucionaris, organismes sindicals partidaris de la revolució russa al si de la CNT, Nin passà a ocupar-ne la representació a Moscou i a col·laborar assíduament a *Lucha Social* de Lleida i a *La Batalla* de Barcelona. Bolcat a la tasca sindical, va efectuar viatges d'organització a Itàlia (gener 1924), Amsterdam (desembre de 1925) i París (gener de 1926), on fou empresonat durant unes setmanes per la policia francesa, i fou assidu col·laborador a *La Correspondance Internationale*. L'octubre de 1925 va actuar d'interlocutor entre Francesc Macià i les autoritats soviètiques en el viatge que el futur president de la Generalitat va realitzar a Moscou per recaptar ajuts en la seva empresa d'alliberar Catalunya. Immers en la vida política russa, a partir de 1926 va esdevenir membre de la Plataforma d'Oposició encapçalada per Trotski contra la política de Stalin, i el 1927

va formar part de la Comissió internacional de l'Oposició trotskista. Cada vegada més marginat de l'activitat sindical, el març-abril de 1928 va protagonitzar la seva darrera activitat pública a l'URSS en participar en el IV congrés de la Internacional Sindical Roja, on va defensar públicament Trotski. Expulsat del Partit Comunista de la Unió Soviètica l'abril de 1928, va sol·licitar permís per a marxar de l'URSS i, una vegada denegat, va iniciar, des del clos moscovita de l'hotel Lux, la seva feina sistemàtica com a traductor dels clàssics russos al català. Entre d'altres, va traduir Dostoievski, Tolstoi, Pilniak, Txèkhov, etc. Al mateix temps va reprendre els contactes amb la realitat catalana i espanyola, va iniciar una freqüent correspondència amb Joaquim Maurín i va col·laborar al setmanari barceloní *L'Opinió*. Des de Moscou va escriure *Les dictadures dels nostres dies* (1930), on, tot replicant el llibre *Les dictadures* de Cambó, estudiava la diferent naturalesa de la dictadura feixista i de la dictadura del proletariat. El setembre de 1930 va retornar a Barcelona, oficialment expulsat de l'URSS, i va reprendre la col·laboració amb Maurín i amb la Federació Comunista Catalanobaleà, que estaven a punt de trencar la relació amb el PCE i amb la III Internacional. El desembre de 1930 fou empresonat a la Model, on va romandre fins a mitjan febrer de 1931. Després de la proclamació de la Segona República (abril de 1931), va trencar les relacions amb Maurín, que el març de 1931 havia fundat el BOC, i es va dedicar a organitzar, juntament amb Juan Andrade i altres antics comunistes espanyols i catalans, l'Oposició trotskista espanyola, que el març de 1932 va convertir-se en Esquerra Comunista. Nin fou secretari general de la nova organització, director d'*El Soviet* i col·laborador de la revista teòrica mensual *Comunismo*; alhora mantenia les col·laboracions literàries amb les Edicions Proa, dirigides per Puig i Ferrer. Pel maig de 1932 fou detingut a Barcelona durant quinze dies i ho va tornar a ser el desembre, fins a meitats de març de 1933, quan fou reclus a Algesires. A partir d'abril de 1933, va iniciar el procés de divergències definitives amb Trotski, motivades sobretot per discrepàncies a nivell internacional. El desembre de 1933, en nom de l'Esquerra Comunista, va signar el manifest constituïu de l'Aliança Obrera de Catalunya i en el decurs de l'any 1934 va

participar en totes les campanyes de l'Aliança Obrera, on va reprendre les relacions amb Maurín. Després de la revolució d'octubre de 1934, consumada la ruptura amb Trotski, va participar en les converses per a la unificació marxista, que varen conduir a la fusió de l'Esquerra Comunista amb el Bloc Obrer i Camperol i a la formació del POUM el setembre de 1935. Membre del comitè executiu del POUM, director de la revista teòrica *La Nueva Era* i col·laborador de vell nou de *La Batalla*, el 1935 publicava *Els moviments d'emancipació nacional*, la seva obra de divulgació teòrica més important, on després de fer un repàs de les posicions obreristes entorn al fet nacional i defensar les reivindicacions nacionalistes per la seva càrrega democràtica, mostrava com a model de solució de les reivindicacions nacionals la constitució de l'URSS. El maig de 1936 va esdevenir secretari general de la Federació Obrera d'Unitat Sindical, l'organització sindical influïda pel POUM. En esclatar la guerra, amb la desaparició de Maurín a la zona insurrecta, es va convertir en secretari polític del POUM i va defensar el procés revolucionari que s'havia iniciat a Catalunya, tot vinculant la victòria militar amb la consolidació de la revolució. L'agost de 1936 fou nomenat membre del Consell d'Economia de Catalunya, encarregat de la reestructuració econòmica del país, i durant els mesos de setembre a desembre de 1936 va ocupar la conselleria de Justícia i Dret en el Consell de la Generalitat presidit per Josep Tarradellas. Des d'aquest càrrec va crear els Tribunals Populars i va concedir la majoria d'edat als 18 anys. Exclòs del govern català per les pressions del PSUC, a partir del mes de gener de 1937 Nin i el POUM foren objecte d'una sistemàtica campanya de calúmnies per part del PCE i del PSUC, que els presentaven com a agents del feixisme internacional. Després del fet de Maig de 1937, inculpat d'haver provocat els esdeveniments sagnants de Barcelona, el POUM fou il·legalitzat i Nin fou detingut el dia 16 de juny juntament amb la resta del comitè executiu. Traslladat a la presó d'Alcalá de Henares, fou segregat per la policia política soviètica dirigida per Orlov a l'Espanya republicana, en una operació clandestina batejada amb el nom d'«operació Nikolai», i reclòs en un xalet propietat del general republicà, membre del PCE, Hidalgo de Cisneros; després de fracassar

l'intent d'arrencar-li una confessió inculpatòria contra el seu partit, fou assassinat i enterrat prop de la carretera que va d'Alcalá de Henares a Perales de Tajuña, en plena Meseta castellana. [PPB]

Publicacions: *Les dictadures dels nostres dies*. Barcelona, 1930; *Els moviments d'emancipació nacional*. Barcelona, 1935; *Los problemas de la revolución española (1931-1937)*. París, 1971; *Què va dir Andreu Nin*; Barcelona, 1978; *La revolución rusa*. Barcelona, 1979; *La cuestión nacional en el Estado español*; Barcelona, 1979; *Socialisme i nacionalisme (1912-1934)*. *Escrits republicans, socialistes i nacionalistes*. Barcelona, 1985.

Bibliografia: ALBA, Víctor. *Andreu Nin*. Barcelona, 1974. BENITO, Ernest & BAYÉS, Pilarín. *Petit història d'Andreu Nin*. Barcelona, 1994. BONAMUSA, Francesc. *Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)*. Barcelona, 1977. AADD. *Andreu Nin i el socialisme*. Barcelona, 1998. GENOVÈS, Dolors & FERRI, Llibert. *Operació Nikolai* (audiovisual). Barcelona, 1992. PAGÈS, Pelai. *Andreu Nin. Su evolución política (1911-1937)*. Bilbao, 1975. SOLANO, Wilebaldo. *Andreu Nin. Assaig biogràfic*. Barcelona, 1977.

Nin Palau, Antoni, pagès i ugetista a Masllorenç (segle XX). Organitzador i secretari del Sindicat de Treballadors del Camp i d'Oficis Diversos de la UGT de Masllorenç durant la guerra civil. [RAM]

Niñerola, Joan, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de la Societat d'Obrers de la Càrrega i la Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona l'octubre de 1903. Era un dels membres de la comissió de vaga formada per representants de diverses societats portuàries el gener de 1911. [JIG]

Niñerola Giménez, Jaume, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels membres del comitè de vaga format per representants de diverses societats portuàries el gener de 1911. Fou elegit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt del Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega en General el maig de 1932. [JIG]

Nino, activista revolucionari a Sabadell (segle XX). Fou un dels revolucionaris que van organitzar actes de sabotatge a Sabadell durant la vaga contra la Companyia Telefònica l'estiu de 1931. [TMS]

Ninot i Butí, Sebastià, sindicalista a Vimbodí (segle XX). Fou membre de la Junta Directiva del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT el setembre de 1936. [AMA]

Nita, Antoni, ebenista i activista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signants —com a delegat de la seva associació d'ofici— del document de fundació de la Junta Central de Directores de la Clase Obrera, de 24 de gener de 1855, data en què va ser autoritzada pel Govern Civil. El març del mateix any aquest activista dels treballadors recolzà un document, adreçat al governador civil, on es rebutjava la violència d'algunes accions obreres als pobles industrials de Catalunya i on es reafirmava la voluntat d'associació obrera. [JRM]

Niubó, S., anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Fou representant del Sindicat de Barbers de Badalona al Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. En representació del Sindicat de la Pell de Badalona, fou un dels destacats militants d'aquesta ciutat que signaren un manifest, el març de 1932, en protesta per les amenaces proferides pels pistolers del Sindicat Lliure en contra dels obrers de la CNT. [JIG]

Nobell, Rosa, activista obrera (segle XIX). Fou membre de la Societat de Protecció Mútua de Barcelona. Va signar una exposició enviada a les Corts el 8 de novembre de 1853 per un grup d'obers empresonats. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Noè Romeu, Pere, obrer a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló entre octubre de 1936 i març de 1938. [AGL]

Nogué, A., enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part del Consell interí de la Unió d'Obrers Noògrafs i Branques annexes. Aquest Consell va enviar una invitació, el 15 d'agost de 1872, per a l'organització d'un congrés constitutiu del ram convocat per al 13 d'octubre del mateix any. [JRM]

Nogué, Isidre, teixidor i sindicalista a Manlleu (segle XIX). Durant el novembre de 1841 fou

elegit director adjunt de la societat obrera local de Manlleu. [CR]

Nogué, Josep, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 25 de juliol de 1854, junt amb Ramon Maseras, Miquel Guilleuma, Antoni Gual i Josep Barceló, va adreçar una carta al Govern Civil en què se sol·licitava la prohibició de les màquines selfactines. El 29 del mateix mes remetien una altra carta al *Diari de Barcelona* on expliciten la posició dels filadors. Posteriorment, el 3 i 30 d'agost del mateix any no signà amb els seus companys Maseras, Gual i Barceló; això fa pensar que no compartia les tesis més radicals d'aquests. [JRM]

Noguer, Ignasi, cadiraire de boga i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Fou un dels fundadors de la Junta Central de Directors de la Clase Obrera el gener de 1855. El 15 de març signà un document en què es rebutjava la violència d'alguns elements obrers de fora de Barcelona. Després de la restricció a les societats obreres, 30 d'abril, va participar en la redacció d'una exposició adreçada al Govern Civil —l'11 de maig— en què es demanava el dret a l'associació. (Vegeu: Albigés, Pau.) [JRM]

Noguera Basagaña, Ramon, llaurador i principal dirigent polític, obrer i revolucionari de la Nou (la Nou de Berguedà 1881-Barcelona 1939). Va participar activament en els successos esdevinguts a Fígols, arran de la vaga revolucionària del gener de 1932, pels quals fou deportat a Bata. Fou, també, empresonat a bord de l'*Uruguay*, pels fets esdevinguts l'octubre de 1934. Era d'ERC i va formar part de l'Ajuntament de la Nou; n'arribà a ser alcalde abans de la guerra, i durant el conflicte bèl·lic. El 7 de maig de 1939 fou afusellat al Camp de la Bóta. Per justificar-ho, el 31 d'octubre de 1939 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, arran del qual fou condemnat a mort al·legant instigació a l'assassinat, ja que sembla que tres dies abans de la guerra va amenaçar el capellà del poble, que més tard fou assassinat. Per la seva actuació durant la República i la guerra civil, el març de 1941 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, sobresegut el 1946. [JCR/JJR]

Noguera Martín, Valentí, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (?-Camp de la Bóta 1939).

Fou un dels primers militants de la CNT a la ciutat. El 1910 va ser membre de la comissió de vaga de l'Art Fabril, que durà un any i s'estengué per gairebé tots els sectors productius. El 1913, fou l'encarregat d'entregar la fiança necessària per a la llibertat de Sancho Alegre, l'anarquista que havia atemptat contra Alfons XIII. A la fi de la guerra civil, va ser detingut, sotmès a consell de guerra per les seves activitats revolucionàries i executat. [JLJ]

Noguera Serrano, Francesc, obrer al Prat de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Noguera Tomàs, Llorenç, graduat social i polític (Palma 1925). Entre 1946 i 1948, fou secretari general de la Joventut Socialista Unificada a les Balears. Edità el periòdic clandestí de l'organització *Juventud*. Detingut arran de l'agafada de març de 1948, fou processat en la causa per activitats comunistes, però l'octubre següent fou posat en llibertat. Graduat social des de 1955, durant el decenni dels cinquanta i seixanta va ser un dels primers assessors del moviment obrer mallorquí en temes laborals. [DG]

Nogueras, Jacint, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Noguero, fuster i comunista a Barcelona (segle xx). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació de la Fusta. [DBM]

Nogués, Agustí, manyà mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants d'un manifest de reivindicació de la jornada laboral de vuit hores com a representant de la Societat de Manyans Mecànics de Barcelona l'1 de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JRM]

Nogués, Antoni, anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1897). Fou acusat de ser coautor amb cooperació directa de l'atemptat al car-

rer Canvis Nous de Barcelona, atribuït a Tomàs Ascheri. La sentència dictada contra ell especificà que va recaptar fons per a la compra d'explosius i va adquirir, juntament amb altres acusats, la bomba que, presumptament, llançà Tomàs Ascheri el 7 de juny de 1896, al pas de la processó del dia de Corpus. Després d'un llarg procés, conegut com el procés de Montjuïc, ple d'irregularitats, falsedats i cruels tortures, fou condemnat a pena de mort el 28 d'abril de 1897 i executat el maig d'aquell any. El seu defensor, el capità Morales, es va suïcidar, probablement per raons de consciència, en estar convençut de la innocència dels condemnats, especialment del seu defensat. [TMS]

Nogués, Antònia, rajolera, terrissaire i internacionalista a Reus (segle XIX). Consta com a membre del Consell Local de terrissaires i del de rajolers de Reus, el 1872, amb adreça al carrer Sant Jaume de Reus. [JRM]

Nogués, Joan, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1872 va ser membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de Les Tres Classes de Vapor. Aquesta junta va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871. [JRM]

Nogués, Josep, filador i activista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signants, junt amb Muns, de l'exposició adreçada als diputats a Corts sobre la situació de la classe obrera, el 28 de febrer de 1841. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Nogués, Lluís, comunista a Barcelona (segle xx). Originari de les comarques de Tarragona, durant la guerra civil milità al PSUC. Exiliat a França el 1939, durant la immediata postguerra formà part de la «delegació del PSU» a França, nomenada per Joan Comorera des d'Amèrica. Instal·lat a Perpinyà des del maig de 1943, el 1944 era enviat a l'interior del país, on s'ocupà d'enllaços fonamentals, com ara la comunicació amb França per ràdio. Posteriorment fou enviat, com a responsable, a les comarques taragonines, fins que el juliol de 1946 retornà de bell nou a França. [PPB]

Nogués, Salvador, pintor i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Vivia al num. 55, Ir, del

carrer Carretes. El 10 de juny de 1864 es troba entre els membres del partit democràtic que reclamaven el socialisme al si del partit. (Vegeu: Abella, Miquel.) Anys després, el desembre de 1872, era el secretari corresponsal per a la comarca Sud de la Unió de Constructores de Edificios de la Región Española de la AIT. El febrer de 1873, apareix com a representant de la secció de pintors de la federació local barcelonesa de la Internacional. El 21 del mateix mes, junt amb un grup de dirigents obrers de Barcelona publiquen un document dirigit als soldats on els recomanen no creure les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Noja Ruiz, Higinio, anarquista i publicista (Nerva, Huelva, 1896-València 1972). Durant la seva joventut, va treballar com a miner, ofici que combinà amb els estudis de magisteri. Després de la seva conversió a l'anarquisme i residint a Pueblo Nuevo del Terrible, esdevingué, juntament amb David Díaz i Aquilino Medina, un dels difusors de les idees àcrates per Andalusia. Amb una gran afeció per la lectura i l'escriptura, abans dels vint anys ja havia publicat alguns articles, dirigit el setmanari *Via Libre* (imprès a Barcelona juntament amb la *Guerra Social* d'E. Carbó) i escrit alguns fullets, publicats en la biblioteca Renovación Proletaria, amb seu a Pueblo Nuevo, i entre els quals destacà el titulat *Brazo y Cerebro*. Cap al 1920 es traslladà a València, on preferentment residí fins a la seva mort. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, s'instal·là a París, on completà la seva formació àcrata i escriví dues novel·les que van tenir un cert ressò a l'ambient espanyol: *La que supo vivir su amor* (1928) i *Como el caballo de Atila* (1931). També durant la Dictadura escriví *Los sombríos* (1927), novel·la impulsada pel grup Los Solidarios, a la qual van seguir entre d'altres *Los Galeotes del amor* (1927) i *Un puente sobre el abismo* (1932). El 1931 s'instal·là durant un temps a Palma de Mallorca, a treballar en les obres de l'editorial Espasa Calpe. Després d'alguns anys d'estada a Alginet, on exercí com a mestre racionalista, el 1934 retornà a València i col·laborà activament en la revista *Estudios*. Entrà, també, en contacte amb el grup sindicalista de Marí Civera, que el portà a un replantejament de l'anarquisme clàssic i a una valoració major

de l'estructura sindical. Va pertànyer a un dels grups d'afinitat anarquista que integraren la FAI i el 1933 participà en el Ple de Regionals impulsat per aquesta. A l'assemblea, va formar part de la comissió encarregada de redactar un informe sobre els plans a seguir pel comunisme llibertari davant els problemes postrevolucionaris. Durant la guerra civil, residint a la localitat valenciana de Paterna i afiliat al Sindicat d'Arts Gràfiques, continuà la seva tasca de propagandista àcrata. Destacà la seva participació, al costat de Frederica Montseny, Joan Garcia Oliver i Gaston Leval, en un cicle de conferències organitzades per les Oficines d'Informació i Propaganda de la CNT-FAI, a partir del gener de 1937, i que van tenir lloc al cinema Coliseum de Barcelona. El 17 de març de 1939 fou designat pel Comitè Nacional del Moviment Llibertari, juntament amb Juan López i Julián Martínez, membre de la comissió que hauria d'actuar per Amèrica del Nord amb motiu del previsible desenllaç de la guerra. Al final de la contesa, i després d'una breu estada a la presó d'Alacant, fou jutjat pel Tribunal de Guerra de la Región Valenciana i condemnat a presó. Poc temps després se li concedí la llibertat provisional. Visqué la resta de la seva vida a València, on, a més de continuar escrivint, va donar lliçons particulars per poder viure. Tot i que no va tenir una excessiva pràctica organitzativa, realitzà una important tasca propagandística àcrata a través d'una intensa activitat literària i assagística. Col·laborà amb *La Redención* d'Alcoi, *La Revista Anarquista* i, especialment, la revista *Estudios* de València. Entre els seus escrits doctrinals van destacar *Hacia una nueva organización social* (1932) i *La revolución actual española* (1937), en els quals proposà un programa mínim de realitzacions immediates i defensà la possibilitat d'arribar al comunisme llibertari a partir dels sindicats. [TMS]

Bibliografia: CARRILLO, Cano. «Higinio Noja Ruiz». A: *Cenit*. 1972, gener febrer, núm. 201. «Vidas divergentes». A: *Espoir* 16/4/1972; «Página negra». A: *Le Combat Syndicaliste*. 24/8/1972. PANIAGUA, X. *La sociedad libertaria. Agrarismo e industrialización en el anarquismo español. 1930-1939*. Barcelona, 1982.

Nolla, Antoni, boter i internacionalista a Reus (segle XIX). Va formar part del Consell de la

Unió de Reus, localitzat al carrer Giralda, 17. Així mateix va comunicar, el 18 de febrer de 1873, al congrés d'Alcoi, la constitució de la Secció de Boters de Manresa. [JRM]

Nolla, Miquel, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869 consta com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Nolla Marro, Emili, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Va ser membre de la Secció Local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), al municipi de Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937, fou detingut i encausat per haver actuat contra les forces d'ordre públic durant els successos a Tortosa. [XPM]

Nolla Pastor, Ramon, obrer i comunista a Vilanova i la Geltrú (Vilanova 1902-França, ?). Obrer de la fàbrica Pirelli a Vilanova i la Geltrú, fou un destacat sindicalista i organitzador del POUM a la comarca del Garraf. Durant la guerra civil, fou regidor a l'Ajuntament de Vilanova, en representació d'aquesta organització. [RAM]

Norat, Francesca, La Gallinaire, revoltosa a Barcelona (segle XX). Durant la Setmana Tràgica del juliol de 1909 capitanejà una banda femenina que actuà a Sant Gervasi durant la nit del dimarts 27 de juliol. Detinguda i jutjada, la seva defensa va ser a càrrec d'advocats extremistes del partit radical, com Rafael Guerra del Ríu, Puig d'Asprer i José Ulled. [MPMJ]

Nos, Jaume, periodista i sindicalista catòlic valencià (segle XX). Fou promotor i dirigent del sindicalisme catòlic a les comarques de Castelló. Cap de les joventuts de la Dreta Regional Valenciana no formà part del sector sindicalista del partit a Castelló junt amb Joaquim Gallego Tena, Carles Lago i Joan Flors. President de la Joventut d'Acció Catòlica de Castelló, durant la Segona República va participar en actes públics de la DRV per a captar el vot obrer i camperol. [AGA]

Novell, comunista a Balaguer, la Noguera (segle XX). Durant els anys de la Segona República, fou un dels dirigents locals del BOC a Balaguer. [PPB]

Novell, Joan, teixidor de telers mecànics i societa a Barcelona (segle XIX). El 15 de març de 1855 va signar, com a representant dels teixidors de telers mecànics de Barcelona, una declaració de les associacions obreres de Barcelona, adreçada al governador civil, Ciril Franquet, en què es deplorava els excessos comesos en alguns dels conflictes laborals de certes poblacions industrials de Catalunya. (Vegeu: Albigés, Pau.) [APE]

Novell, Pau, teixidor a mà i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser director de la Societat de Teixidors a Mà de Mataró entre els anys 1868 i 1870. El 28 de febrer de 1870 fou acusat davant el Centre Federal de les Societats de Teixidors a Mà de l'Estat, de Catalunya, i convidat a presentar els descàrrecs corresponents. [CR]

Novell Plana, Pere, anarcosindicalista a Constantí, el Tarragonès (segle XX). Militant de la CNT, a mitjan desembre de 1936, quan es constituï la secció local del sindicat anarquista, passà a formar part de l'Ajuntament. [PPB]

Novellas, Pau, associacionista a Vic (segle XIX). El maig de 1841 era el director d'una associació obrera a Vic i dos anys després en va ser comissionat. [CR]

Novellas, Valentí, obrer del tèxtil i activista a Barcelona (segle XIX). Va ser acusat per un consell de guerra, el 12 d'abril de 1856, de ser el promotor dels desordres produïts, el 3 de març anterior, a la fàbrica de cotó Aloy i Cia. La denúncia, la va dur a terme el propietari de la factoria; va ser jutjat en rebel·lia. [JRM]

Novellón, sindicalista al Baix Llobregat (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional dels Comicis i al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrats a Barcelona el maig i juny de 1931 i l'agost del mateix any, respectivament, en representació de la Federació Comarcal del Baix Llobregat. [XPM]

Noví, músic i socialista a Barcelona (segle XX). Va dirigir l'Orfeó Socialista de Barcelona, que va debutar, per primera vegada, el 18 de juny de 1911. [PPB]

Noya, Celestí, carreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Serradell i

en representació dels obrers carreters de Barcelona i radi, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Nuet, Francesc, obrer i internacionalista a Valls (segle XIX). L'abril de 1873 el seu nom i domicili apareixen com a bústia de correu de la Federació de Corders de la capital de l'Alt Camp. [CR]

Nuet, Josep, obrer i internacionalista a Catalunya (segle XIX). Probablement era germà de Joan Nuet i Vidal. Membre del Partit Demòcrata, el 10 de juny de 1864 firmava el manifest dels demòcrates barcelonins a favor del socialisme dins el partit. (Vegeu: Abella, Miquel.) El 1872 va obtenir un vot en les eleccions per a escollir els delegats de la secció espanyola de la Internacional que havien d'assistir al congrés de la Haia. El 1881 va participar en els mítings proteccionistes que varen tenir lloc a Barcelona. [PPB]

Nuet Fàbregas, Pau, barber, comptable, comunista i socialista (Valls 1919). Fill d'obriers, adober el pare i de gèneres de punt la mare. Anà a escola amb el mestre Jové i Nadal fins a l'edat de tretze anys, en què es posà a treballar de barber, tot i que amb part del que guanyava continuà anant a classe del mestre Fuster, fins a l'esclat de la guerra. El gener de 1936 es va afiliar a la Joventut Comunista Ibèrica, les joventuts del POUM. A la guerra, marxà voluntari amb 17 anys, enquadrat a la 29a Divisió, i retornà a Valls després que la divisió es dissolgués. Més endavant el cridaren a llesves i va ser declarat inútil per les conseqüències de l'accident que sofrí de petit i que el feia anar coix; fou incorporat a serveis auxiliars. Passà a França, el febrer de 1939, al camp de refugiats de Sant Cebrià, i després al d'Argelers, on agafà el paludisme. El 1940 sortí a treballar de paleta, però en l'ofensiva alemanya i dins la França lliure passà dos anys dolents, entre camps de concentració i treballant, per culpa d'anar totalment indocumentat. El 1942 va ser detingut dues vegades, però va escapar-se ambdues. El 1943 es posà en contacte amb el maquis, i el 1944 entrà a Catalunya dues vegades. La segona caigué pres, i fou engarjolat a Pamplona per un període de sis anys, temps que aprofità per a

estudiar. El 1950, amb motiu de l'Any Eucarístic, sortí en llibertat condicional i en voler treballar a Barcelona se li denegà el permís, per la qual cosa retornà a Valls, on entrà a treballar a la Cooperativa de Barbers. Del 1963 fins al 1982 va fer-ho en una empresa d'obres. Durant el franquisme va ser fundador de la cooperativa d'habitatges La Fraternal i de la de consum La Compensadora. Estigué sense passaport fins al 1966, i en aquest interval es valia d'un carnet de la Creu Roja, circumstància que li va permetre tenir contactes a nivell polític amb companys de Barcelona i fins i tot de França. A les primeres eleccions democràtiques, dintre el Partit dels Socialistes de Catalunya, aconseguí l'alcaldia de Valls, que va revalidar en tres legislatures més, de 1983, 1987 i 1991, tot i que en aquesta darrera hi renuncià sense prendre possessió d'alcalde per causes personals. Durant aquests anys de democràcia ha estat un referent i un paladí a favor de les persones amb necessitats, dels treballadors i de la llibertat. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Cinc alcaldes de Valls per a la història: biografia i recordança de la guerra d'Espanya (1936-1939)». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. Valls, 1986.

Nuet i Vidal, Joan, obrer torner i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou militant del Partit Democràtic. El 10 de juny de 1864 figurava entre els firmants del manifest dels demòcrates barcelonins a favor del socialisme dins el partit. (Vegeu: Abella, Miquel.) Després de la revolució de Setembre de 1868, va ingressar a l'Ateneu Català de la Classe Obrera, del qual fou president el setembre de 1869. Membre de la junta directiva de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, donà suport a la candidatura dels republicans federals a les eleccions parcials d'abril de 1869. Va participar en el Congrés Obrer de Barcelona de juny de 1870, en representació de la Societat de Manyans de Barcelona, de la qual era director interí. Durant les sessions del congrés es manifestà com a sindicalista polític votant en contra del dictamen sobre l'organització dels treballadors i a favor de la resta. Fou president de la federació local barcelonina de la Internacional i com a tal presidí l'assemblea general extraordinària que havia d'escoltar els informes dels delegats espa-

nyols als congressos de la Haia i Saint Imier celebrats el setembre de 1872. També fou secretari de l'interior de la federació barcelonina i membre de la comissió de la Unió d'Obrers del Ferro. Firmà el manifest que convocava a la manifestació del 13 de febrer de 1873 a la plaça de Catalunya de Barcelona sota les consignes «¡Armes pel poble treballador!» «¡Autonomia del municipi!» «¡Menys hores de treball i més salari!», on varen participar uns 30.000 obrers i en la qual Nuet va prendre la paraula. El dia 21 de febrer firmava una proclama antimilitarista adreçada als soldats, i el 12 de juliol de 1873 prenia part a la manifestació convocada per sol·licitar energia del govern contra els carlins i per protestar contra els esdeveniments d'Alcoi. Distanciat de l'anarquisme aliancista i de la mateixa Internacional, després del cop d'estat del general Pavía, a partir de 1876 s'integrà al grup sindicalista i reformista, juntament amb Josep Bragulat, Ramon Lostau, Joan Vidal, Josep Pàmias i d'altres, que va reconstruir el Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona. Va participar en la conferència que aquest Centre va convocar en diverses sessions durant els mesos d'agost i novembre de 1877, i on es va aprovar un dictamen contra la vaga general. El desembre de 1880 figura com a col·laborador de la publicació *El Obrero. Revista Social*, dirigida per Josep Pàmias, i que fou l'òrgan de premsa de *Les Tres Classes de Vapor*. Pel maig de 1881 firmà el manifest-programa, aparegut a Barcelona, del Partit Democràtic-socialista Obrer, precedent del PSOE, i l'any 1882 arribà a figurar a la direcció d'aquest partit, per bé que no va perdurar en el socialisme de caràcter marxista. El febrer de 1891 era vocal de la junta de l'Ateneu Obrer de Barcelona, que presidia Manuel Bochons. [PPB]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Núñez, comunista a Sabadell (segle XX). A la III Conferència Nacional de les JSU de Catalunya, celebrada el 6 d'agost de 1937, fou elegit, juntament amb Jaume Girabau i Pere Gallifa, membre del comitè nacional. [TMS]

Núñez González, Miguel, perit mercantil i comunista (Madrid 1920). Nascut al barri popular de Lavapiés de Madrid, estudià amb els escola-

pis i, després, a l'escola superior de comerç. Als 15 anys ingressà a la FUE i a la JSU. A l'inici de la guerra civil actuà com a milicià de la cultura i, posteriorment, com a comissari polític. Ingressà al PCE l'any 1938, a Madrid. Finalitzada la guerra, va ser detingut i condemnat a 30 anys de presó; sortí en llibertat l'any 1943. Al penal d'Ocaña convisqué amb els intel·lectuals republicans, entre d'altres, amb el poeta comunista Miguel Hernández. Tot seguit s'incorporà a la lluita antifranquista i, el 1944, passà a l'organització clandestina del PSUC de Barcelona. Responsable de l'Agrupació Guerrillera de Catalunya, fou detingut l'any 1945. La derrota del nazifeixisme li estalvià el judici sumaríssim i s'exilià per un breu període a França; tot seguit tornà a incorporar-se a la lluita clandestina. L'any 1958 fou novament detingut, torturat i condemnat a 55 anys de presó en tres consells de guerra consecutius, en els quals, d'acord amb el seu advocat i company de partit Solé Barberà, desafià obertament la dictadura declarant-se membre del Comitè Central i explicant la política de reconciliació nacional aprovada en el I congrés del PSUC (1956). Va sortir del penal de Burgos a les darreries del 1967 i tornà a la lluita clandestina com a responsable de l'organització del PSUC de la ciutat de Barcelona, fins a la legalització del partit l'any 1977. Diputat a Corts en la segona legislatura (1979-1989), posteriorment ha centrat el seu treball polític en la cooperació internacional presidint l'associació Las Segovias per la cooperació amb Nicaragua i l'Amèrica Central. Ferm defensor de l'eurocomunisme i de l'aposta estratègica i orgànica d'Iniciativa per Catalunya, a les darreries de 1999 era el president de la Comissió de Conflictes d'aquesta organització. [AMA]

Nunyes, J., socialista a Barcelona (segle XX). El març de 1932 formà part de la junta directiva d'Estat Català, que es constituí sobre noves bases proletàries i amb l'objectiu de fer una crida per a una Conferència Obrera Nacional de Catalunya. [PPB]

Nuviola, Josep, calafat i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va viure al carrer Sant Pere, 18, 2n. Va ser membre de la seva societat d'ofici el setembre de 1855, moment en què el capità general va ordenar la dissolució d'aquesta societat. [JRM]

O

Obach Pol, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Federació Catalana del PSOE, fou delegat per Barcelona al Congrés d'Unificació Socialista que se celebrà els dies 15 i 16 de juliol de 1933 entre la Federació Catalana del PSOE i la Unió Socialista de Catalunya, on fou elegit membre del Comitè Executiu de la USC, amb el càrrec de vicesecretari. Pertanyent al sector més moderat del partit, fou apartat del càrrec per influència de Comorera en la remodelació del Comitè Executiu que es va produir el setembre de 1935. Col·laborador a la *Justícia Social*, a mitjan 1935 havia criticat la posició del PSOE respecte a la qüestió catalana. [MPMJ]

Obiol Bayerrri, Joan, pagès i sindicalista a Peníscola, el Baix Maestrat (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat Agrícola de Peníscola, en el segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. [MPMJ]

Obiols i Germà, Josep Maria, geòleg i polític socialista conegut per Raimon Obiols (Barcelona 1940). Fill del pintor noucentista Josep Obiols i Palau, s'afilià al MSC molt jove, el 1957. Fou aquest any quan començà la carrera de Geologia a la Universitat de Barcelona, on destacà com a líder de l'organització universitària del partit socialista i d'on fou professor en les facultats de geològiques (1961-1966) i Geografia i Història (1974-1977) aquest últim any deixà les classes per dedicar-se plenament a la política. Treballà també a l'editorial Salvat, a Enciclopèdia Catalana i al Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya. Participant en el Moviment Febrer-62 i també en la Caputxinada (1966), aquest mateix any, a Tolosa de Llenguadoc, donà el seu suport a la postura de J. Reventós sobre el futur del MSC, en

el qual havia de prevaler el pes de l'interior, fet que va ocasionar la ruptura al si del moviment. Així mateix, aquest any es va casar amb la també biòloga i professora Maria Lluïsa Penelas, de la qual va tenir tres filles. L'any següent, en el congrés celebrat pel partit a Montserrat, fou elegit membre del comitè executiu del MSC, juntament amb J. Raventós, entre d'altres. Durant els anys previs a la transició democràtica va col·laborar assíduament a la revista del partit, *Marxa*. El 1974 impulsà la creació de Convergència Socialista de Catalunya i, a través d'aquesta organització, va desenvolupar una important tasca en l'Assemblea de Catalunya. També tingué un important paper en la creació del PSC-C el 1976, del qual fou un dels principals dirigents i en el qual fou considerat el representant de l'ala esquerrana i nacionalista del partit. Durant el 1977 es manifestà com un dels defensors de la tornada del president Tarradellas i de la restauració de la Generalitat i, també el juny d'aquest mateix any, en les primeres eleccions generals democràtiques, fou elegit diputat a Corts. El 1978 donà el suport a la creació del PSC amb la unificació dels tres partits socialistes existents llavors a Catalunya i mantingué una posició dirigent dins el nou PSC. El 1979, novament fou elegit diputat al Parlament espanyol, càrrec del qual dimití el 1980 per dedicar-se de ple al seu partit, després de la derrota en les eleccions autonòmiques catalanes. Elegit secretari del PSC el 1983, ha estat candidat a la presidència de la Generalitat pel seu partit en les eleccions de 1984, 1988 i 1992, lloc que abandonà després de la derrota en les eleccions del novembre de 1995. També des del 1984 ha estat present, com a diputat i líder de l'oposició al Parlament de Catalunya. Des del 1979 ha format part de l'executiva del PSOE i el juny de 1997, després del 34 congrés del PSOE, fou confirmat com a responsable de relacions internacionals a l'executiva federal.

El febrer de 1994, en el 7è congrés del partit, fou confirmat com a primer secretari del PSC i membre de l'executiva. Però l'octubre de 1996, en el 8è congrés del PSC, deixà el càrrec de primer secretari, que passà a Narcís Serra, i acceptà la presidència del partit socialista català. Ha plasmat el seu ideari polític en els assaigs *Els futurs imperfectes. Una aproximació als somnis i als desitjos viables de l'esquerra* (1987) i *Federalisme i estat de les autonomies* (1988), també es autor de llibres de divulgació geogràfica. [TMS]

Bibliografia: OBIOLS, Raimon & GUILLAMET, Jaume. *Catalunya oberta*. Barcelona, Eds. 62, 1984.

Obiols Tort, Esteve, fuster a Molins de Rei (segle XX). Fou promotor i membre del sindicat d'ofici molinenc Societat d'Obrers Fusters, de la primera junta del qual formà part el 1912. [AGL]

Obrador, Arnald, comunista a Mallorca (segle XX). Fou un dels empresonats amb motiu dels fets d'Octubre de 1934. També el 23 de juliol de 1935 integrà la delegació comunista que es va entrevistar amb la socialista i que arribà a l'acord d'un projecte d'actuació en el qual es prioritzaven les propostes socialistes. [TMS]

Obrador Moratinos, Francesc, sindicalista i polític (Palma 1942). Des del decenni dels cinquanta, treballà en una fàbrica de sabates i participà en la fundació a Mallorca (1957) de la Joventut Obrera Catòlica. El 1968, s'ordenà prevere. Des del final de la dècada dels seixanta, impulsà la formació de comissions obreres en el sector d'hoteleria. Ingressà en l'Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja, i en formà part del Comitè Nacional. Milità en el PCE (1975-76), i fou fundador (gener de 1976) del Partit Socialista de les Illes —PSI. Fou candidat a diputat en les eleccions de juny de 1977 per Unitat Socialista. Participà en les eleccions sindicals de 1975, i fou elegit president provincial de la Unió de Treballadors i Tècnics d'Hoteleria. Pròxim a les tesis defensades per CCOO del Baix Llobregat, el 1976 fundà l'Alternativa per un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors d'Hoteleria —ASUTH—, que aviat es federà amb USO. Amb la unificació d'un sector d'USO amb UGT, fou elegit secretari general d'UGT a les Balears (1977-90). El 1978, passà

al PSOE. Fou alcalde de Calvià (1983-91) i candidat socialista a la presidència de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (1991). [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Mallorca i el món obrer*. Palma, 1977. GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994; «Obrador Moratinos, Francesc». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. vol. XII, Palma, 1988.

Obregón Blanco, Enrique, anarquista (Veracruz, Mèxic, 1900-Barcelona 1936). Anarquista mexicà, va arribar a Barcelona l'any 1931, amb la proclamació de la República. Va militar en el grup Germen i en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, era secretari de la Federació Local de Grups Anarquistes de Barcelona. El 19 de juliol de 1936 va participar en les lluites al carrer contra la revolta militar i va morir en l'assalt de l'edifici de la Telefònica, que va encapçalat Durruti. [PPB]

Ocaña, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de la Construcció de la ciutat comtal a la conferència de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrada a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [JRM]

Ocaña, Igualtat, obrera d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el seu nom figurava com a vocal de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques, d'acord amb la relació donada per *Solidaridad Obrera* el juliol de 1931. [PPB]

Ocaña, Salvador, fuster i sindicalista a Barcelona (?-França 1971). El 1936 era el tresorer del Sindicat de la Fusta de Barcelona. Durant les primeres hores del cop de juliol de 1936, va ser detingut i ràpidament alliberat. A la fi de la guerra, va refugiar-se a França. [JRM]

Ocaña i Martín, Antoni, ideòleg llibertari (segle XX). Al llarg dels primers anys de la dècada de 1920 va publicar alguns articles sobre el comunisme llibertari, dels quals destaca el text de la conferència «El Municipi Libre». Amb l'arribada de Martínez Anido a Barcelona, va ser empresonat, junt amb altres líders radicals, al vaixell *La Giralda*, al port de la capital catalana. [JRM]

Ochando, Antoni, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser elegit membre del Consell directiu de la Unió Manufacturera al congrés extraordinari que es va celebrar a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona els dies 10 al 15 de novembre de 1872. Va ser altra vegada reelegit al IV congrés realitzat a Sabadell entre el 12 i el 19 d'abril de l'any següent. Dins aquest Consell, va ser el promotor de la llista de reformes urgents que van enviar a les Corts el 5 de juliol de 1873. Així mateix aquest Consell va elaborar la memòria presentada al VI congrés de la Unió Manufacturera (Barcelona 3-6 agost 1873), on s'emfatitzava el caràcter descentralitzat optat pel sindicat. [JRM]

Ódena Garcia, Paulina, obrera sastressa i comunista (Barcelona 1911-front d'Andalusia 1936). El 1930 s'afilià a la Joventut Comunista de Catalunya, de la qual l'any 1933 esdevingué secretària general, i milità també al Sindicat del Vestir. Durant els anys de la Segona República féu un viatge a l'URSS, del qual tornà estusiasmada, i fou membre del Comitè Central del Partit Comunista de Catalunya. Fou candidata a les eleccions a Corts de novembre de 1933 per Barcelona ciutat i província. Va participar en els esdeveniments de Barcelona i Sant Cugat del Vallès durant la jornada del 6 d'octubre de 1934. Fou detinguda durant un temps per la tasca clandestina que va dur a terme, d'acollida de nens orfes de miners asturians. Partidària de la unificació entre les Joventuts Comunistes i Socialistes, participà en la constitució de les Joventuts Socialistes Unificades i fou membre de la seva comissió executiva, on s'ocupà del front de la joventut. El juliol de 1936, quan va esclatar la guerra civil, es trobava a Almeria assistint al Congrés Provincial d'Unificació de la Joventut. Des de Múrcia va organitzar brigades de dones i fàbriques tèxtils i després va marxar, en una missió del comitè central de les JSU, al front de Granada, on morí el 13 de setembre de 1936 vers Guadix o Iznalloz. El seu nom constituí tot un mite durant la guerra i fou presentada pel PSUC com una heroïna, exemple i símbol a seguir per les joventuts. [PPB]

Bibliografia: ESTIVILL, Àngel. *Lina Ódena. Su vida, su obra y su trabajo entre el proletariado en lucha. Su muerte gloriosa frente al fascismo*. Barcelona s.a. Catalunya (Mèxic). 1940. 9 de setembre, i 1961. 30 de juliol. *Lluita* (Mèxic). 1947, 24 de setembre.

Oferil, Joan, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Va ser comissionat el 18 de setembre de 1842 a la reunió de la societat de teixidors de Vic. En aquesta reunió va denunciar el president i un vocal d'aquesta societat per mala gestió. Poc després, el desembre, fou acusat per estafa a la seva unió d'ofici. [JRM]

Oferil, Marià, teixidor a Vic (segle XIX). El maig de 1841 la seva firma apareix en un document laboral de l'empresa on treballava a Vic. [CR]

Oferils, Sebastià, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny de 1887 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Ojalvo, Ignasi, treballador del ram del vestit i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat del Vestit en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Olaria Albalate, Celestí, mecànic ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (Vilanova 1899-?). Dirigent de la UGT durant la guerra civil i regidor de l'Ajuntament de Vilanova l'any 1937, en representació del sindicat socialista. [RAM]

Olarte Hervia, Antoni, treballador del ram del paper, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el primer vicepresident que va tenir la Federació Regional de la UGT quan va ser legalitzada el 1922. Va exercir aquest càrrec fins al 1925, però no en tornà a tenir cap altre en el màxim organisme del sindicat fins al desembre de 1931, quan va ser escollit president, amb Vila Cuenca a la secretaria general. En els anys anteriors es té coneixement que es va arrencar amb Joaquim Escofet en el conflicte que afectà la regional el 1926 i que va crear un efímer i d'enganyós títol Cercle Cultural Socialista, que en realitat tenia la missió, enmig de la pugna d'aquell moment, d'agrupar el màxim nombre de seccions del sindicat. L'any 1931, abans d'assolir la presidència regional, havia tingut un renaixement accentuat del seu protagonisme en el sindicat, especialment com a primer president de la Federació Local de Barcelona entre maig de 1931 i

febrer de 1932. En aquest moment exercia igualment com a vocal de la Gràfica Socialista, era president del Sindicat d'Impressors i alhora va ser un dels impulsors de la legalització de l'Associació Obrera de l'Art d'Imprimir l'agost del mateix 1931. Igualment va participar en un míting per l'amnistia el 22 de març i va ser candidat pel districte VIè de Barcelona a les eleccions municipals del mes d'abril. Un cop accedí a la presidència regional, es va centrar en aquesta tasca, va constar només com a soci fundador dels Amics de la Casa del Poble el 1932. Quan la Federació Regional es va transformar en Secretariat Regional el març de 1933, va accedir a una de les dues secretaries que encapçalaven el nou organigrama, la d'organització, amb Vila Cuenca perpetuant-se en la general. Va formar part del Comitè Revolucionari PSOE-UGT per a preparar el moviment d'octubre de 1934 com a delegat de Barcelona. Un cop esclatat, a finals del 1935, l'escàndol econòmic que provocà la sortida del sindicat de Vila Cuenca, també es va veure esquitxat per les fosques maniobres econòmiques del seu company de direcció, no tant per practicar-les com per tolerar-les en tenir-ne coneixement. En conseqüència també va haver d'abandonar la direcció del sindicat, que ocupava des de feia més de quatre anys, el gener de 1936. De tota manera aviat va ser rehabilitat i va tenir en la guerra civil un destacat paper, encara que no a primera línia, en les activitats del Secretariat. El mes de novembre de 1936 ja va intervenir en mítings organitzats pel PSUC. El darrer dia del mateix any va ser escollit president de la Federació Regional d'Arts Gràfiques, i va obtenir en conseqüència un lloc en el comitè de Catalunya. Va escriure a *Las Noticias* l'article de comiat de Roldan Cortada, quan aquest va ser assassinat a la vigília dels fets de Maig. També l'esmentat òrgan li va dedicar una no gaire habitual nota de condol a la mort de la seva mare, senyal inequívoc que no hi havia cap penyora pendent del període anterior. Va tenir també un paper destacat en la ponència econòmica del III congrés, i va ser nomenat en les mateixes dates, novembre de 1937, president del Consell de Treball de Catalunya, amb Rafael Vidiella com a conseller. Exercí aquest càrrec fins al final del conflicte, i això no va ser obstacle perquè fos delegat pel Secretariat per a preparar amb

la CNT els actes del Primer de Maig de 1938. Un cop perduda Catalunya, creuà la frontera francesa i va ser internat en el camp de Barcarès, on formà part del seu comitè i des d'on sollicità ajut al SERE per exiliar-se. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Olaso Piera, Joaquim, treballador d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (?-París 1954). Era originari del País Valencià, on fou, juntament amb Arlandis i Masmano, un dels fundadors de la Federació del Llevant del PCE. Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a París, on esdevingué un dels organitzadors del PCE. De retorn, residí a Barcelona i fou detingut a les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera. Membre de la Federació Comunista Catalanoblear, militava en el Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, de la junta administrativa del qual fou elegit a l'assemblea que se celebrà el 7 d'abril de 1931. Crític amb la direcció de la Federació Comunista Catalanoblear i del BOC, va pertànyer a la fracció partidària del retorn al PCE i l'u de novembre de 1931 era un dels onze firmants, encapçalats per Arlandis, de la «Carta abierta a los camaradas de la FCCB». La tardor del mateix any va acompanyar el delegat de la Internacional Comunista Jules Humbert-Droz a la visita que realitzà a Mataró, i abans d'acabar l'any fou expulsat amb la resta de militants de la fracció de la Federació CCB. De retorn al PCE, s'afilià al nou Partit Comunista de Catalunya, constituït el 1932, i el 1936, a la seva fundació, milità al PSUC. Durant la guerra civil, el 6 d'octubre de 1936 fou nomenat, en representació del PSUC, membre de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya, i esdevingué també membre del comitè central del partit. Sembla que fou agent del SIM i de la policia secreta soviètica NKVD i tingué alguna responsabilitat en la repressió que, a partir de 1937, va recaure damunt els militants del POUM. Exiliat a França, se li ha atribuït també la delació a la Gestapo del dirigent del PSUC Josep Miret, el desembre de 1942. Separat del comitè central del PSUC, va morir en estranyes circumstàncies, puix que fou trobat asfixiat al seu apartament, juntament amb la seva companya Dolores García Echevarrieta. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. ESTRUCH TOBELLA, Joan. *El PCE en la clandestinidad (1939-1956)*, Madrid, 1982.

Olavia, Modesto, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat de la Societat de Picapedrers de Montjuïc, amb uns 150 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Sants a finals de juny de 1918. [JRM]

Oleart, Albert, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil representà el sindicat anarquista al consistori municipal mataroní que es constituí el 21 d'octubre de 1936. [PPB]

Olegaray, Manuel, treballador de la construcció i sindicalista a Tarragona (segle XX). En nom del Sindicat Únic de la Construcció de Tarragona, va ser delegat en la Conferència Regional de la CRT celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931. Més tard fou delegat en el congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931, en nom del Sindicat Únic de la Construcció, de la Societat de la Fusta, del Sindicat de Treballadors Metal·lúrgics, del Sindicat del Vestir i del Sindicat Tèxtil tarragonins. [XPM]

Olesti, Antoni, pagès i sociari a l'Aleixar, el Baix Camp (segle XX). Fou delegat dels pagesos de l'Aleixar a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Olibert, Lluís, perruquer i sindicalista a Terrassa (segle XX). Va participar activament en el congrés fundacional de la CNT a Barcelona, el 1910, així com en el de 1911. En ambdues ocasions, com a delegat dels Oficials Perruquers i Barbers de Terrassa. [JLJ]

Oliva, Enric, pagès i sindicalista a Girona (segle XX). Simpatitzant del BOC, el setembre de 1933, en el moment de la seva constitució, fou president de la Federació Provincial de Treballadors de la Terra, que va culminar el procés de reorganització dels sindicats pagesos a les comarques de Girona. [PPB]

Oliva, Francesc, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del POUM, durant els primers mesos de la guerra civil fou nomenat comissari polític del Comissariat de Defensa del litoral tarragoní. [PPB]

Oliva, Joan, camperol i militant anarquista a Sant Feliu de Guíxols (segle XX). Va ser el delegat de l'esmentada localitat al Ple Regional de Camperols de Catalunya de la CNT, realitzat a Barcelona el gener de 1937. [JRM]

Oliva, Marcehí, militant comunista (? 1919-Cornellà 1971). Membre del POUM, va passar més d'onze anys a les presons franquistes. Com a secretari dels reclusos de la Model, va aconseguir evitar la mort de molts presos polítics entorpidint la seva identificació mitjançant la falsificació de les fitxes del registre penitenciari. [JRM]

Oliva, Pau, filador, teixidor mecànic i activista a Barcelona (segle XIX). El 15 de març de 1855 firmà —com a filador— una exposició al Govern Civil en què, tot renunciant a lluitar contra la implantació de màquines selfactines, es reclamava que els patrons paguessin un preu just pel treball dels filadors. El desembre intervé en el conflicte esclatat a la fàbrica Roses. La seva intervenció va ser de mediació, ja que no hi treballava, i va ser cridat pels operaris despatxats. Paradoxalment, va ser acusat de promoure els desordres en aquesta fàbrica i el 7 de gener de 1856 va ser portat davant un consell de guerra, que el va condemnar a deu anys de presó. [JRM]

Oliva, Sebastià, activista llibertari a Barcelona (segle XX). Va ser un dels col·laboradors en la refundació de *Solidaridad Obrera* de Barcelona l'estiu de 1930; potser hi va aportar també la seva ajuda econòmica. [JRM]

Oliva Buldó, Francesc, empleat i dirigent comunista a Reus (segle XX). Havia estat porter a la Sala Reus i havia militat a la Federació Catalana del PSOE. Membre destacat del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, l'Agrupació Comunista de Reus, el 1920, amb el qual va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear. En produir-se la ruptura de la FCCB, en-

capçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín, i ingressà al BOC. Fou elegit membre del comitè central de la FCCB, ja escindida del PCE, i del del BOC, càrrec en què fou reelegit en el seu II congrés, l'abril de 1932. El juny de 1932, essent president del BOC a Reus, fou empresonat a causa d'una suposada trobada d'explosius durant una vaga. Candidat pel BOC a les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1932 per la circumscripció de Barcelona província, obtingué 1.256 vots. Publicà algun article de teoria política a *La Torxa*. Portaveu dels BOC del Baix Camp, el 1933. El 1934 participà en diversos mitings de l'Aliança Obrera. Arran dels fets d'Octubre de 1934 fou detingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat a Tarragona. Membre del Comitè Antifeixista de Reus, com a delegat del POUM, el juliol i setembre de 1936, en el qual fou responsable de Justícia. L'octubre de 1936 fou nomenat comissari polític de la Comissaria de Defensa i Guerra de Tarragona. Participà en diversos actes públics i mitings del partit, com el del teatre Fortuny el novembre de 1936 i el gener de 1937, ambdós amb Andreu Nin. El desembre de 1936 havia participat en el Comitè Central Ampliat del POUM que se celebrà a Barcelona i fou un dels firmants del manifest en què s'acusava el PSUC de provocar la crisi de la Generalitat i de frenar l'obra revolucionària del proletariat català. Acabada la guerra, s'hagué d'exiliar. [PAN/AAC]

Bibliografia: ANGUERA, Pere. *Notes per a la història del BOC/POUM*. Reus, 1987. MARTORELL, Alfons. *República, Revolució i exili. Memòries d'un llibertari reusenc*. Reus, 1993.

Oliva i Buch, Lluís, Buch, adober, teixidor i dirigent sindical (Banyoles 1900-?). Durant la Segona República, ocupà els càrrecs de secretari de la Secció d'Art Fabril del Ram del Jutè i del Sindicat Local de Treballadors de Banyoles i fou regidor d'aquesta ciutat per la Federació Agrària Social Obrera (FASO) des del febrer de 1934 fins als Fets d'Octubre. Va dirigir la publicació local *El Lluitador* (1933-34). Amb l'esclat de la guerra, esdevingué president del comitè de Banyoles i més endavant regidor, fins a l'octubre de 1936 (CNT). També fou delegat del consell d'empresa de la fàbrica Josep Gimferrer-Indústria Collectivitzada. [PBC]

Oliva i Gasset, Joan, pagès i sindicalista a Sils, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Compres de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Oliva Moncusí, Joan, boter i anarquista (Cabra del Camp 1855-Madrid 1879). De molt jove es va interessar per les idees del nihilisme polític. Poc després de l'atemptat contra Guillem I d'Alemanya, va portar a terme un atemptat contra el monarca espanyol Alfonso XII, a Madrid, el 25 d'octubre de 1878. Va fracassar i fou detingut. Als interrogatoris va afirmar que pertanyia a la Internacional. Va ser executat. [CR]

Oliva Vives, Amadeu, Amadeu Pauvidal, barber i activista políticossindical (Rodonyà 1903-Barcelona, ?). Persona inquiet, durant la guerra va pertànyer al comitè i l'octubre de 1936 va ser nomenat alcalde pel PSUC, càrrec que va exercir fins al juny de 1937, en qualitat de dirigent de la UGT local. El setembre de 1939 entrà a la presó de Tarragona lliurat per la guàrdia civil del Pont d'Armentera. Va ser jutjat en un consell de guerra a la mateixa plaça el 3 d'octubre de 1939; li sortí una pena de 15 anys, que complí en part a Tarragona i després a Barcelona, a partir del febrer de 1940. El març de 1943 se li commutà la pena i passà a residir a la població en llibertat condicionada. [AGT]

Oliva Vives, Josep, Pepitu Pauvidal, pagès i sindicalista (Rodonyà 1901-1983). A l'esclat de la República, va ser regidor, l'abril de 1931, encarregat de la comissió d'Hisenda, i el gener de 1934, alcalde segon. L'octubre de 1934 va ser destituït i reposat novament, a partir del febrer de 1936, com a alcalde segon. Durant la guerra, va formar part de l'Ajuntament per la CNT des de l'octubre de 1936 fins a l'abril de 1937, en què va ser substituït per un altre militant confederal, en ser-li retirada la confiança de la sindical que representava. Va prestar servei a fortificacions, quan s'incorporà per lleva. Va ser jutjat en un consell de guerra a Tarragona el 3 d'octubre de 1939, i en va sortir en llibertat. El juliol de 1943 residia a la població. El mateix any la guàrdia civil li va fer un informe

personal positiu, d'igual manera que ho feia a altres ciutadans, posant que la seva persona estava ben conceptuada. [AGT]

Olivares, Ana, sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià a la fi dels seixanta. Així mateix va pertànyer al Sindicat Democràtic d'Estudiants. [RIRB]

Olivas, Fernando, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (?-Terrassa 1977). Des de la Dictadura de Primo de Rivera, fou un actiu militant de la CNT, en el ram de la construcció. Un cop iniciada la guerra civil, fou un dels impulsors de la Collectivitat de Pagesos de la ciutat. Es va exiliar després de la guerra civil. [JLJ]

Olivé, F., socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1892. [TMS]

Olivé, Francesc, capeller i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Tresorer del consell pericial de la Federació de Sombrereros de España l'abril de 1873. [CR]

Olivé, Francesc, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril de 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1891. [TMS]

Olivé, Joan, aprestador i activista obrer a Barcelona (segle XIX). El 8 d'agost de 1854 va signar un document, amb 18 representants obrers més —delegats d'altres societats obreres—, dirigit als barcelonins, on proclamava l'afinitat d'interessos entre patrons i obrers. En aquest mateix document neguen que hi hagi responsabilitat obrera en els crims esdevinguts el 15 de juliol anterior i sol·liciten el retorn dels industrials fugits, i la reobertura de les fàbriques. El gener de l'any següent va participar en la fundació de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera. [CR]

Olivé, Josep, pagès i sindicalista a Moja-Olèrdola (segle XX). Fou organitzador i secretari del

Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Moja-Olèrdola durant la guerra civil. [RAM]

Olivé, Josep, pagès ugetista a Sant Pere de Riudebitlles (segle XX). Fou organitzador i president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Sant Pere de Riudebitlles durant la guerra civil. [RAM]

Olivé, Pere, socialista a Gràcia (segle XIX). L'1 de juliol de 1888 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al gener de 1890. [TMS]

Olivé, Ramon, treballador del ram de l'alimentació i sindicalista a Lleida (segle XX). Militant de la CNT, participà, en representació del Sindicat de l'Alimentació de Lleida, en la Conferència Regional que la CNT de Catalunya va celebrar a Lleida el desembre de 1931. [PPB]

Olivé Estop, Josep, rabassaire i sindicalista (segle XIX). Fou nomenat vocal de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels interessos rabassaires enfront dels propietaris. [PPB]

Olivé Fontanet, Francesc, dirigent obrer a Terrassa (segle XX). Inicià la seva activitat en el si de la CNT i va passar a presidir l'Associació d'Empleats i Tècnics durant la Segona República. Alhora va ser un dels fundadors, el 1930, del setmanari obrerista *Terrassa*, a partir del qual passà al BOC i esdevingué un dels principals dirigents locals del POUM a partir de 1935. Un cop iniciada la guerra civil, va ser conseller municipal per la UGT d'octubre a novembre de 1936. Després de la victòria franquista, s'exilià a França, i s'instal·là a París. Al llarg de tota la seva trajectòria, destacà especialment pels seus grans dots com a orador públic. [JLJ]

Olivé i Porté, Miquel, pagès, sindicalista i polític (Montblanc 1903-Mèxic DF 1976). Petit propietari i parcer de vinya, s'adherí de ben jove al moviment sindical de la CNT i es formà en la confrontació social de 1919-1923. En els primers anys de la Segona República, evolucionà sindicalment de la CNT a la UGT i políticament abraçà les tesis largocaballeristes, que el conduïren a confluïr al PSOE. Principal ani-

mador de la unificació obrera, fou el catalitzador de la formació del PSUC a Montblanc i la Conca de Barberà. Durant la revolució de 1936-1938, tingué un paper destacat en la creació i direcció nacional de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya (FSAC), de la qual presidí la secció de treball cooperatiu. Exiliat a Mèxic, on visqué fins a la seva mort, es mantingué fidel al PSUC i es dedicà a escriure articles i fullets referits al problema de la terra i dels pagesos. La seva filla Natura es casà amb Arnoldo Martínez Verdugo, secretari general del Partit Comunista Mexicà. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986.

Olivé Magriñà, Sebastià, arrendatari i cooperativista (la Masó 1884-?). Participà en l'Ajuntament durant el període de maig de 1933 al febrer de 1934 com a alcalde-president. Entrà al consistori de guerra com a gestor nomenat pel Comitè del Front Popular local, el juliol de 1936. A la primera remodelació del consistori d'octubre de 1936 en cessà, ja que no va ser nomenat pels partits que integraven l'Ajuntament. El febrer de 1937, en la constitució de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (FSSAC), quedà escollit com un dels set components per a formar part de la junta, amb el càrrec de secretari d'actes. [AGT]

Olivé Mañà, Frederic, metal·lúrgic i sindicalista (Barcelona 1918). Durant la guerra civil, va treballar al taller d'aviació de Sabadell i a Tallers Mòbils d'Avantguarda. L'any 1939, va marxar a França exiliat i va estar al camp de concentració d'Argelers, d'on va escapar l'any 1943. En aquest camp treballava a Braguet, una fàbrica de motors d'aviació de Perpinyà. Va ser detingut a Saragossa, jutjat i condemnat a 20 anys, dels quals va complir 7 anys a Sant Miquel dels Reis (València); sortí indultat. Va ser novament detingut l'any 1958 per la seva activitat al PSUC i condemnat a 7 anys, que va complir al penal de Burgos. Va ser membre del comitè central i responsable a Barcelona del PSUC, així com militant de CCOO des de 1966: formà part de la coordinadora local de CCOO de Barcelona. [JTH]

Olivé Redondo, Joan, socialista a Tarragona (?-? 1889). El gener de 1889 fou elegit secreta-

ri 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a la seva mort, que tingué lloc el 31 d'octubre de 1889. [TMS]

Olivella, Domènec, paleta i anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent sindical vilafranquí durant la dècada dels vint i la Segona República. L'any 1930 era el president de la Unió Local de Sindicats Obrers i Borsa de Treball de Vilafranca del Penedès. [RAM]

Olivella, Joan, boter a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la secció vilafranquina dels boters durant la dècada dels vint. Representà aquesta secció en el congrés de la FOBE de l'any 1922. [RAM]

Olivella Borràs, Antoni, socialista a la Bisbal del Penedès, Baix Penedès (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'u d'agost de 1931, en el moment de la seva constitució, passà a ser-ne president del comitè local de la Bisbal del Penedès. [MPMJ]

Olivella Camprubí, Jaume, polític berguedà, afiliat al PSUC de Vilada (Vilada, el Berguedà, 1888-1973). El 5 de novembre de 1937, en reconstituïr-se l'Ajuntament, va entrar-hi en representació del seu partit, i fou responsable de la conselleria d'Economia. Amb la reconstitució de l'Ajuntament del 16 de juny de 1938, fou nomenat responsable de la conselleria d'Assistència Social i Obres Públiques. [JCR/JJR]

Olivella Santacana, Josep, pagès i anarcosindicalista a Vilobí del Penedès (segle XX). Dirigent del sindicat local de la CNT durant la guerra civil, fou conseller de l'Ajuntament de Vilobí del Penedès en representació d'aquesta organització. [RAM]

Olivella Urpí, Anton, pagès i socialista a Castellví de la Marca (segle XX). Fundador del radi la Múnia-Castellví del PSUC, en fou el secretari durant la guerra civil. Els anys 1937 i 1938 fou regidor a l'Ajuntament d'aquest municipi en representació del PSUC. [RAM]

Oliver, Frederic, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser col·laborador, el juliol de 1884, del

setmanari sabadellenc *Los Desheredados*, dirigit en aquesta etapa per Josep López Montenegro. [APE]

Oliver, Joan, socialista a Catalunya (segle xx). Fou un dels membres procedents del POUM que van formar part del primer Consell Directiu del MSC, configurat a l'exili francès a finals de l'any 1945. [TMS]

Oliver, Ramon, sindicalista d'acció (Reus, ?-1921). Militant anarcosindicalista, membre dels Sindicats Únics adherits a la CNT, morí abatut a trets per pistolers del Sindicat Lliure en un enfrontament armat a la plaça de Prim de Reus. [PAN/AAC]

Oliver, Vicent, pagès i sindicalista al País Valencià (segle xx). En representació de la Federació Agrícola de Societats Obreres del País Valencià, participà en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916, en el decurs del qual firmà una de les ponències i fou president d'una de les sessions. [MPMJ]

Oliver Domènech, Miquel, pintor i comunista a Tarragona (segle xx). Militant del POUM, el 12 de novembre de 1936 fou nomenat fiscal del Tribunal Popular de Tarragona encarregat de jutjar els delictes de feixisme. Renuncià el càrrec el 23 de desembre del mateix any. Actiu propagandista local, col·laborà a *Acció*, el setmanari del POUM a Tarragona, i va prendre part en diversos mítings. [PPB]

Oliver Estop, Josep, teixidor de llana, lliurepensador i polític a Sabadell (segle XIX). El març de 1868, va ser elegit membre de la comissió de teixidors de llana que, arran del conflicte entre obrers i patrons d'aquest ram, va haver de negociar un conveni signat el 20 de març del mateix any. Va ser conseller de l'Ajuntament de Sabadell amb el grup federal, entre els anys 1869-1871. Aquest darrer any va figurar en la llista de compromissaris per a senadors per a participar en eleccions a Corts del 8 de març, en les quals fou elegit. [APE]

Oliveras, Joan, estampador i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va assistir al con-

grés de Còrdova de l'AIT (desembre de 1872-gener de 1873). Hi va defensar la creació d'una publicació internacionalista diària, proposta que fou refusada, igual com la de fer que el Consell Federal s'instal·lés a Valladolid, que comptà amb el seu favor, però fou refusada en aconseguir 12 vots pels 23 d'Alcoi. El seu nom figura a la proclama datada a Barcelona el 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [END]

Oliveras, Martí, internacionalista a Girona (segle XIX). Va ser membre de la secció de paletes de la federació local de l'AIT de Girona. [END]

Oliveras, Pere, sindicalista a Sabadell (segle xx). Va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'art fabril a Sabadell el juny de 1913. Encartat per aquests fets, fou acusat d'excitar a la rebel·lió. [TMS]

Oliveros, Joan, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932 fou nomenat membre de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC. [MPMJ]

Olivert, Lluís, barber i sindicalista a Terrassa (segle xx). Va participar, com a delegat de la Societat d'Oficials Perruquers i Barbers de Terrassa, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Olivo, Josep, detallista i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser el primer secretari general que va tenir el GEPCI (Gremis i Entitats de Petits Comerciants i Industrials) durant la guerra civil. Malgrat no ser considerat una federació d'indústria, tenia veu però no vot en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, del qual fou membre. Abandonà el càrrec el desembre de 1936 per accedir, en representació del sindicat, al Consell General d'Indústria de l'Alimentació. [DBM]

Olivo, Josep, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat Mercantil de Barcelona. [XPM]

Ollé, Andreu, pagès i sindicalista a Sant Llorenç d'Hortons (segle XX). Organitzador de la UGT a Sant Llorenç d'Hortons, fou president del Sindicat d'Oficis Diversos durant la guerra civil. [RAM]

Ollé, Artur, oficinista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou dirigent de l'Associació Mutual de Dependents d'Escriptori de Vilafranca del Penedès durant la dècada dels vint, i en fou el president l'any 1928. [RAM]

Ollé (o Oller), Joan Baptista, anarquista a Barcelona (segle XIX). Originari de Reus, va estar casat amb Antonieta, una de les filles de Martí Borràs, el dirigent anarcocomunista que se suïcidà a la presó de Montjuïc l'any 1894. Fou un dels empresonats de Montjuïc, l'estiu de 1896, arran de l'atemptat del carrer dels Canvis Nous del 7 de juny del mateix any. Juntament amb Anselmo Lorenzo, Frederic Urales i Tarrida del Marmol, entre d'altres, Ollé fou un dels redactors de les cartes en què es descrivien i denunciaven les tortures practicades al castell i que feien arribar a la premsa. [APE]

Ollé Cerdà, Francesc, blanquer i sindicalista (Valls 1908-1986). El setembre de 1933 participà en la constitució de la Federació Esportiva Valenciana. Durant els anys de la guerra civil, va ser secretari del Sindicat de la Pell, incorporat a la UGT. El febrer de 1937 va ser nomenat en una troica per a formar part del Comitè d'Enllaç per a apropar postures, amb vista a una acció conjunta CNT-UGT. El maig de 1937 consta com a caixer a la Comissió pro Milícies dins la Comissió Antifeixista per a recaptar i enviar diners i roba al front. L'agost va ser escollit per al secretariat de la Comarcal de la UGT. El setembre se li lliurà la credencial per a assistir en representació del ram al Ple Comarcal. El març de 1938 s'incorporà a l'exèrcit regular, ja que era de la lleva del 29. [AGT]

Ollé Domènech, Joan, cal Lluc, pagès i sindicalista (Alió 1881-?). Va ser regidor del consistori a la primera legislatura de guerra l'octubre de 1936, en representació de la UGT. [AGT]

Ollé Ferré, Francesc, Sisquet d'Ollé, cafeter (Vallmoll 1900-Barcelona 1985). Membre de la CNT, coneixia Ascaso i Pestaña. Durant

l'exposició de Montjuïc de l'any 1929, va estar engarrolat uns dies, coneguda com era la seva militància. Durant la guerra, va hostatjar un temps Pere Sagarra Boronat —Peret de Sagarreta—, militant de la mateixa població. Durant la postguerra, aconseguí junt amb altres, a Barcelona, que es respectés fer un dia de festa setmanal al gremi. Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom del Sindicat de Treballadors de Vallmoll. El 1984 va ser escollit vicepresident del Gremi de Restauració de Barcelona. [AGT/XPM]

Ollé Margarit, Josep, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec en el qual fou renovat el 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Ollé Ollé, Josep, obrer a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou membre de la UGT local i, en representació seva, alcalde tercer de Santa Coloma de Cervelló entre octubre de 1936 i juliol de 1938. [AGL]

Ollé Tosas, Joan, Joan de la Comunal, barber i sindicalista (Valls 1888-Bordeus, ?). Se'l pot considerar el barber més conegut del Valls de l'època, ja que regentava la barberia que la Societat Agrícola tenia oberta de manera comunal per als pagesos de l'entitat, que passaven del miler. El desembre de 1929 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Popular de Valls, entitat creada per fomentar la cultura dels obrers. És un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, adherit posteriorment a la CNT; també component de la comissió organitzadora i signatari dels estatuts. Posteriorment, en una de les juntes, va ser-ne nomenat vocal. Durant la guerra, va formar part d'una cooperativa que muntaren totes les barberies de Valls, i en nomenar-se'n la junta va ser escollit vocal tercer. Simpatitzava amb la FAI. Acabada la guerra, anà a Bordeus, i en no poder resistir l'exili se suïcidà. [AGT]

Oller, Baldomer, anarquista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels detinguts al castell de Montjuïc de Barcelona, l'estiu de 1896, arran de l'atemptat del carrer dels Canvis Nous el 7

de juny del mateix any. Va signar, juntament amb Teresa Claramunt i Pere Coromines, una carta publicada a *El País*, el 20 de novembre, on denunciava les tortures infligides als empresonats. [APE]

Oller, Francesc, sindicalista a Mataró (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Oficis Diversos i del Transport de Mataró. [XPM]

Oller Aymerich, Francesc, el Paperer, escriptor i líder políticossindical (Valls 1904-Nimes 1942). Persona d'ampli bagatge cultural, amb estudis de peritatge mercantil. L'agost de 1930 participà en la constitució del partit Acció Catalana, del qual fou nomenat secretari a la primera junta. Cervell de la USC valenciana i més tard del PSUC. Regidor durant tota l'època republicana, s'ocupà bàsicament de temes educatius. L'abril de 1933 va ser escollit per la militància com a delegat al congrés nacional de la USC. El novembre de 1933 formà part del comitè electoral per la USC, a Valls, en les eleccions a diputats a Corts en la coalició formada per l'ERC i la USC, que serien les guanyadores a la ciutat. El gener de 1934 tornà a ser regidor pel Front Únic d'Esquerres, i fou tercer tinent d'alcalde i conseller regidor del ram d'Assistència Social i Cultura; participà en les delegacions de l'Ajuntament a la casa de Caritat i a l'Hospital. Va ser engarjolat i condemnat pels fets d'Octubre de 1934 a tres anys i un dia de presó, i fou definitivament tancat a la presó cel·lular de Barcelona. Durant la República es caracteritzà per ser un dels autors més prolífics del setmanari socialista *Treball*, del qual era l'ànima a partir del moment de la seva naixença el 1933. Alliberat de la presó, tornà a ser regidor i, en nomenar-se el comitè de la USC el març de 1936, va ser-ne escollit secretari general. El maig de 1936 participà en el congrés de la USC a Barcelona que configurarà la naixença del PSÚ. Al primer Ajuntament de guerra, constituït el 26 d'octubre de 1936, en formà part com a regidor de Cultura; el febrer de 1937 en cessà per incorporar-se al front, voluntari. El gener de 1937 va ser nomenat delegat de Proveïments de la comarca de l'Alt Camp per la Generalitat de Catalunya, fins al maig, en què va ser rellevat. El setembre de 1937, en la rees-

tructuració de la Comarcal, entrà al secretariat i hi ocupà el càrrec de secretari administratiu. El febrer de 1938 participà en la Conferència Comarcal del PSU, amb un informe. Durant un temps de la guerra, va ser el president de la junta de la Casa Caritat. Del març a l'agost tornà a ser regidor. El maig de 1938 s'incorporà a l'Exèrcit Popular Regular. Destinat a l'escola de sanitat de la brigada, al front de l'Ebre, hi fou delegat interí de Cultura. S'exilià a França. A resultes d'un episodi en què no estava involucrat, va ser tancat a la presó, on va morir. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls a sol i serena. (Abans de la guerra civil)*. Valls, 1976. COSSÍDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Olmos, Dolors, internacionalista a Manresa (segle XIX). Domiciliada al carrer Nou, núm. 5, 2n, d'aquesta localitat. Va formar part de la Federació Local de Manresa de la FRE de l'AIT, l'any 1874. [APE]

Olmos, Ferran, nom amb què és conegut el militant comunista Federico Olivé (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el I congrés del PSUC celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Olmos, Josep, el Bibliotecario, tipògraf i militant anarquista valencià (segle XX). D'origen camperol, es traslladà a València molt jove, i començà a treballar en una impremta. Treballà com a bibliotecari a la Federació Local de la CNT a València. Va ser un dels animadors del grup Joves Libres. Després de la guerra va ser empresonat a Burgos i a València. Condemnat a mort, fou finalment executat en aquesta ciutat. [JNN]

Olmos Gracia, Bonifacio, treballador del tèxtil i sindicalista (Barcelona 1929). Va treballar a Sucres de Francisco Vila, SA entre els anys 1953 i 1982, i fou escollit enllaç sindical a l'empresa l'any 1966. La seva trajectòria sindi-

cal va començar l'any 1964 participant en el procés de creació de les CCOO. Va ser un dels fundadors de la Coordinadora del Tèxtil de CCOO de Barcelona. Va entrar al PSUC l'any 1970. [JGS]

Olsina (Olzina), Antoni, impressor i associacionista a Barcelona (?-Barcelona 1871). Participà en la reunió en què es va crear la Junta Central de Directors de la Classe Obrera a Barcelona, el 24 de gener de 1855. Així mateix, signà el document dirigit al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) Figurà com a president interí de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, el 24 de març de 1855. En les eleccions celebrades el 4 de juny de 1855 en la societat d'impressors, en fou designat tresorer. El seu domicili era: carrer de la Roca, 2, 3r. *La Federación* va publicar una nota necrològica el 16 de juliol de 1871 i va dir d'ell: «Les seves idees en favor de l'obrer i la seva emancipació el van portar moltes vegades a organitzar en diferents èpoques, associacions, tant d'altres oficis com del seu propi, en el qual havia figurat sempre com a fundador. Últimament la mort "le ha sorprès" en edat avançada, essent president de torn de l'Ateneu Català de la Classe Obrera, per delegació de la seva secció». [CR]

Olsina, Antoni, matalasser i societatari a Barcelona (segle XIX). Va signar, l'11 de maig de 1855, en nom de les societats obreres de Barcelona, un manifest dirigit al governador civil de Barcelona (vegeu: Albigés, Pau). El 6 de desembre de 1868 signà la proclama «a la classe obrera de Catalunya», en la qual la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona demanava la celebració d'un congrés obrer català. Aquest congrés se celebrà el dia 13 de desembre del mateix any. El febrer de 1869 va ser vocal de la junta en l'esmentada entitat. [CR]

Oltra i Picó, Josep, comptable, escriptor i comunista (Benasau, el Comtat, 1899-Santa Maria la Mar, el Rosselló, 1972). Establert des de jove a Sabadell, a les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera milità en el Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell, del qual fou secretari, i en el Partit Comunista Català de Jordi Arquer, a través del qual va passar al BOC. Fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'a-

bril de 1931 pel districte segon de Sabadell i, posteriorment, es presentà per la circumscripció de Barcelona província a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 i a les eleccions a diputat a Corts del 19 de novembre de 1933. En proclamar-se la Segona República, formà part de la Comissió Ciutadana de Sabadell. Col·laborà habitualment a *L'Hora* i en altres revistes sabadellenques, com *Avenir*, *Sindicalista* o *Lluita*. En general, s'ocupava de temes sindicals i econòmics. Detingut després dels fets d'Octubre de 1934, a partir de setembre de 1935 milità en el POUM i formà part del seu Consell Econòmic i Tècnic. En esclatar la guerra civil, comandà una de les primeres columnes del POUM que marxà al front d'Aragó i, més tard, fou un dels especialistes del POUM en temes econòmics relacionats amb el procés revolucionari que vivia Catalunya i fou membre de la Conferència de Consellers Municipals de POUM. El setembre de 1936 substituï Andreu Nin al Consell d'Economia de Catalunya, el màxim organisme d'ordenació de l'economia catalana durant la guerra civil, on va romandre fins a la seva expulsió, que va tenir lloc a la sessió del dia 20 d'agost de 1937, en plena repressió contra el POUM. Durant els mesos que va dur la representació del POUM en el Consell d'Economia, va publicar el fullet *El POUM i la collectivització d'indústries i comerços* (Barcelona 1936), on n'exposava l'actitud respecte a les collectivitzacions, més radical que el Decret promulgat l'octubre de 1936; va prologar el fullet *La guerra i la revolució a Catalunya en el terreny econòmic* (Barcelona 1937), que recollia un seguit d'articles publicats al periòdic del POUM *Front* de Terrassa, i va escriure *Socialització de les fincas urbanas y municipalización de los servicios* (Barcelona 1937), on defensava el projecte del POUM sobre socialització del sòl urbà i al mateix temps analitzava els projectes de la UGT i la CNT. El gener de 1939 s'exilià a França. Establert prop de Perpinyà, va deixar inèdits dos llibres, *Economia catalana i Catalunya i el seu futur*. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *La revolución española en la práctica. Documentos del POUM*. Gijón, 1978. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. GASCH i GRAU, Emili. «Oltra Picó, Josep». A: *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (Segles XVIII-XX)*. Barcelona, 1979.

Omedes, Joan, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va estar implicat en els incidents de la fàbrica Batlló de març de 1856, quan incità els obrers a deixar la feina mentre que uns obrers anteriorment ocupats no tornessin a la feina. Per aquests incidents va ser jutjat en consell de guerra en rebel·lia, el 12 d'abril de 1856, on se'l considerà el «principal motor» dels fets. [END]

Oncés, Joan, anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Cap al 1916 era el president de l'Art Fabril. Va assistir al ple de les regionals de la CNT que tingué lloc a València el maig de 1916. [TMS]

Oncins, Joan, treballador mercantil i comunista a Lleida (segle XX). Militant del BOC a les comarques de Lleida, durant la Segona República espanyola, era també un dels dirigents del Sindicat Mercantil de Lleida, en representació del qual va participar en la Conferència Regional que la CNT de Catalunya va celebrar a Lleida el desembre de 1931. El febrer de 1932, les juntes directives dels sindicats de Lleida, convocades pel comitè de la Federació Local, el van nomenar delegat del Comitè Regional, en substitució de Borràs. L'abril de 1932 va participar també, representant la Federació Local de Lleida, en el Ple Regional de la CNT que se celebrà a Sabadell l'abril de 1932 i on els sindicats lleidatans controlats pel BOC foren expulsats. En constituir-se la Unió Local de Sindicats de Lleida, el 18 de maig de 1933, formà part del seu primer Comitè de Relacions, amb el càrrec de vicesecretari. Orador i propagandista del comunisme, fou col·laborador d'*Avant*, el portaveu que el BOC de Lleida publicava a Balaguer. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida 1919-1937)*. Lleida, 1990. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Oncins, Marià, pastor i anarquista a Fraga (Fraga 1900-Grisòlas, França, 1985). Pastor a les terres de Fraga, va ser membre de l'Ateneu d'aquesta localitat i poc després fundador de la CNT local. Durant la guerra, dirigí la col·lectivitat agrícola d'aquesta zona. A la fi del conflicte civil va refugiar-se a França, i passà pels seus camps de concentració. Quan la Segona

Guerra Mundial va finalitzar, organitzà les federacions locals de la CNT de Montech i Grisòlas, lloc, aquest últim, on va morir. [JRM]

Oñós, Manuel, serraller i socialista a Reus (segle XX). Fou el secretari del primer comitè de l'Agrupació Socialista de Reus, en constituir-se aquest organisme poc després de l'agost de 1905. Fou delegat dels manyans de Reus al I Congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. El juny de 1914 va participar, com a delegat de l'agrupació de Reus, en el IV congrés de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a la capital del Baix Camp. En el decurs del congrés presidí el míting inaugural i la mesa interina de la sessió preparatòria. [PPB/TMS]

Onteiro Voderto, Francesc, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions legislatives de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Ordaz Lázaro, Antonio, empleat municipal i anarquista (Barcelona 1901-Ciudad Victoria, Tamaulipas, Mèxic, 1950). Militant de la CNT, durant els anys de la Segona República fou també un actiu propagandista de la FAI. El 1931 fou deportat a Bata. Membre del Comitè pro Presos de la CNT, va participar en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la guerra civil, va tenir una destacada participació en la repressió anarquista a la rereguarda catalana, de tal manera que Queipo de Llano des de les seves arengues radiofòniques per Ràdio Sevilla l'esmentava com a Ordánof. Detingut després dels fets de Maig de 1937, ingressà a la presó Model de Barcelona el 29 de juny de 1937, processat per detenció il·legal i desaparició en el mateix expedient judicial d'Aurelio Fernández. A la presó formà part del comitè de la 1a galeria i protagonitzà nombrosos aldarulls, fins que el dia 2 de desembre de 1937 fou traslladat a la presó de Manresa, d'on escapà el dia 2 de gener de 1938. Acabada la guerra civil, s'exilià a Mèxic, on treballà com a agent comercial, prosseguí la tasca de divulgació anarquista i fou membre del Comitè Nacional de la Federació Anarquista Mexicana. [PPB]

Bibliografia: CNT, 19 de novembre de 1950. PAGÈS, Pelai. *La Presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona, 1996.

Ordinas, Joan, picapedrer i sindicalista a Mallorca (segles XIX-XX). D'ideologia anarquista, fou un dels principals dirigents del Centre de Picapedrers de Palma. Amb Gabriel Binimelis, aconseguí que aquesta societat se separés de la Federació de Societats Obreres de Palma (1903). Representà el Centre de Picapedrers en el congrés constitutiu de la Confederació Nacional del Treball (1910), en el decurs del qual va prendre la paraula per defensar la utilització de mitjans enèrgics en les reivindicacions obreres, i va participar en la tercera ponència congressual. Impulsà la incorporació d'aquesta societat i de La Metal·lúrgica a la CNT, i participà en el I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. Fou un dels redactors del periòdic anarcosindicalista *El Rayo* (1912-14). [AMR/MPMJ]

Orell, Jaume, sabater, internacionalista i sindicalista a Palma de Mallorca (segles XIX-XX). Va ser un dels fundadors del Centre de Societats Obreres de Palma, adscrit a la Internacional. A la darrera dècada de segle passà a militar en les files socialistes. Fou un dels impulsors de l'Ateneu Obrer Mallorquí (1890-92) i de l'Agrupació Socialista de Palma, fundada el 1892. També va ésser membre fundador de La Igualtat (1892) i formà part del primer comitè de la Federació de Societats Obreres de Palma. Cap a 1900 era un dels dirigents del PSOE a Palma. Fou elegit vocal de la Junta de Reformes Socials (1900). [AMR/EBP]

Orellana, Francesc Josep, militar i cabetà a Barcelona (segle XIX). Originari d'Andalusia, va formar part del grup cabetà de Barcelona constituït el 1847. Destacà per les seves aptituds literàries, per la qual cosa col·laborà amb Monturiol en la publicació de l'òrgan de premsa *La Fraternidad* i en la traducció de les obres de Cabet *Viatge a Icària* i *De quina manera són comunista*. També va ser autor d'un «Himno icariano» publicat a *Lágrimas del corazón. Poesías* (Barcelona 1848). [CR]

Orestes, activista llibertari a Igualada (segle XX). El 1933 era un dels més actius opositors al trenisme local. [JRM]

Orestes, Liberto, sindicalista llibertari a Barcelona (segle XX). Fou delegat de *Solidaridad Obrera* de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de la ciutat comtal celebrat a la mateixa localitat del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Orfila, Pere, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El gener de 1886 era el secretari del sindicat tèxtil català Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Oria Viñas (Vilaplana?), activista anarquista a Barcelona (Tarragona 1890-França 1962). La seva vinculació amb França va ser molt primerenca, ja que durant la Primera Guerra Mundial va lluitar amb els exèrcits francesos. Poc després, les seves activitats polítiques en van provocar l'expulsió i el seu retorn a Barcelona. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va ser membre del Comitè Nacional de la CNT a la ciutat comtal. Amb posterioritat a la guerra civil, va tornar a França, on passà pels camps de concentració. [JRM]

Oriach, Desideri, teixidor i societari a Mataró (segle XIX). Amb domicili al carrer Rabalet, 8, el maig de 1842 constà com el primer encarregat de la Societat Obrera de Mataró. [CR]

Oriach, Josep C., socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener de 1890, fou elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Oriach, Miquel, teixidor mecànic i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels impulsors del secretariat local de l'AIT a Sabadell, que aglutinava diferents organitzacions obreres locals, després de l'impacte del míting al Teatre dels Camps el 29 d'octubre de 1868 per part de Fernando Garrido, Élisée Reclus i Josep Rubau Donadeu. Va ser seminarista en la seva joventut, i se'l definí com a sofista. [END]

Oriol, Ferran, socialista a Llançà. Alt Empordà (segle XX). El primer de maig de 1913 va participar en el míting socialista amb què s'inaugurava l'Agrupació Socialista de Llançà. [PPB]

Oriol, Jaume, paperer i sindicalista (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Es-

panyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a delegat dels paperers de Sant Joan les Fonts. Votà afirmativament en els quatre dictàmens presents al congrés, en la línia dels bakuninistes. [CR]

Oriol, Ramon, camperol i anarquista a Lleida (? 1899-Roana, França 1984). Des que va tenir 30 anys la seva activitat va estar sempre associada a la CNT. De 1936 a 1939 va ser el secretari general de la Regional Camperola de Catalunya d'aquest sindicat. Com a delegat per Lleida, va participar en el Ple Regional de Camperols de Catalunya celebrat a Barcelona el gener de 1937. Acabada la guerra civil, va marxar cap a França; es convertí en el secretari de la Federació Local de Roana. [JRM]

Oriol, Robert, obrer químic i activista anarquista a Barcelona (Sant Martí de Provençals 1892-Mèxic 1960). Va començar la seva vida política militant als Jóvenes Bárbaros de Lerroux. A inicis de la dècada dels vint va entrar a la CNT, on va ocupar alguns càrrecs al Sindicat de la Pell i Productes Químics. El 1921 va ser abatut per pistolers de la patronal, que el van creure mort. Dos anys després va fugir a França i s'establí a Alès. Durant els vuit anys que va residir-hi, en va fundar el grup anarquista Los Galeotes i el grup artístic Amor al Arte, molt actius en les activitats pro presos. La seva implicació en una vaga minera li va provocar l'expulsió de França el 1931, i va tornar a Barcelona. El Sindicat Fabril i Tèxtil li va proporcionar feina a l'empresa d'aigües Torres. Una vegada esclatada la guerra, el sindicat el va nomenar membre de les patrulles de control al Clot. Després va refugiar-se a Mèxic. [JRM]

Oriol i Grau, Andreu, serrador i comunista a Girona (el Port de la Selva 1901-?). Formà part de la candidatura que el BOC presentà a les eleccions municipals del 1934 a Girona. L'agost de 1937 entrà a l'Ajuntament com a representant del POUM. [JClAR]

Oriol i Puig, Enric, comunista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). En representació del PSUC, entrà a formar part de l'Ajuntament de Santa Coloma el 29 d'abril de 1937, substituint Heribert Paltré. [PPB]

Oriol Rius, Ramon, camperol i activista comunista a les Garrigues (Juncosa 1924-1986). Va incorporar-se al PSUC a la clandestinitat, i fou durant els anys cinquanta el responsable polític de la cèl·lula Primer de Maig a la seva comarca natal. [JRM]

Oriols, Jaume, socialista a Manlleu (segle XIX). El juliol de 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Oro, Pere, obrer metallúrgic i activista llibertari (1893-Auish, França, 1971). Va començar a treballar com a metallúrgic a Sabadell, on pertanyia al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT. El 1917 va ser un dels protagonistes de la lluita a les barricades a l'esmentada ciutat. Per aquesta raó va haver de fugir cap a França, i a Bèlgica després, països d'on fou expulsat per les seves activitats subversives. De retorn a Barcelona es va integrar als grups d'acció anarquistes que combatien els pistolers de la patronal. El 1923 va ser ferit. Detingut posteriorment, va ser condemnat a 30 anys de presó, a Figueres, on va protagonitzar una fugaç fugida, avortada pel sometent. Des de la presó va firmar la «Carta Abierta a los Camaradas Anarquistas», publicada el març de 1925 a *La Protesta* i a *Solidaridad Proletaria*, on criticava la manca d'acció dels sectors més sindicalistes de la CNT. Alliberat amb la proclamació de la República, va trobar feina a Barcelona i s'afilià al Sindicat Fabril, Ram de l'Aigua de CNT. Durant la guerra civil, va lluitar a la columna Tierra y Libertad. Ferit durant l'atac a Toledo, va retornar a Catalunya i es féu càrrec de la collectivitat de Cordelles, a Cerdanyola. Perduda la guerra, fugí a França, i va passar pels seus camps de concentració. [JRM]

Orobitg, Salvador, cadiraire a Barcelona (segle XX). Va signar, en representació de la societat del seu ofici, un text lliurat al governador civil de Barcelona amb motiu de la celebració del Primer de Maig, l'any 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EBP]

Oromí, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Orozco, Diego, miner i sindicalista anarquista a Súria (?-França 1965). Va treballar a les mines de potassa de Súria, on va ingressar a la CNT. El 1933 era membre del comitè local de Joventuts Libertàries. Durant la guerra, es va incorporar a la Columna de Ferro. Es va refugiar a França, on va viure fins a la seva mort. [JRM]

Orozco, Genís, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Des del juliol de 1937 fou comptador del Grup Cultural Pablo Iglesias, entitat que es va crear per acollir aquells socialistes que havien estat refractaris a la creació del PSUC un any abans. [DBM]

Orpella, Josep, anarcosindicalista i federal a Sabadell (segle xx). En representació de la Societat de Preparació d'Estam de Sabadell, assistí al III congrés de la Federació Espanyola de l'Art Fabril, celebrat a Terrassa del 8 al 10 de setembre de 1905. La seva actuació com a president d'una reunió de la junta de la Secció de Preparació i Filatura de l'Estam va estar vinculada a l'inici de la vaga de l'empresa Seydoux el 20 de juliol de 1910. El 1923, juntament amb Astre Janer, Pau Amenós i Ramon Rosas, fou un dels organitzadors de la Delegació Local de la Unió de Rabassaires de Sabadell. [TMS]

Orpella, Tomàs, anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Fou vicepresident del consell directiu de la FOS, constituït a corre-cuita la nit de l'1 al 2 d'octubre de 1910 per dirigir la protesta dels anarcosindicalistes contra l'empresonament dels membres de l'anterior consell, que va tenir lloc el mateix primer d'octubre. [TMS]

Orpí Farigola, Josep, pagès a Molins de Rei (segle xx). Fou membre del sindicat local d'ofici Societat d'Agricultors, de la junta del qual va formar part el 1912. [AGL]

Orpinell, Joan, internacionalista al Vendrell (segle XIX). Representant de la Secció Local de Cubers. Després de la desfeta de la Internacional els primers mesos de 1874, va rebre 50 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, a fi que els distribuís a la seva localitat. (Vegeu: Alde-mo, Ramon.) [EBP]

Orra i Rovira, Josep, pagès i sindicalista a Osor, la Selva (segle xx). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Riscs i Assegurances de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Orri, Bartomeu, impressor i societari a Barcelona (segle XIX). Va ser sisè vocal de la Junta Central de les Associacions de Socors Mutus que es creà el gener de 1841 a Barcelona. El 28 de febrer del mateix any va subscriure el document elevat als diputats a Corts sobre la situació dels obrers (vegeu: Alabern, Bartomeu) i l'11 i 16 de juny figura com a signant de dos documents enviats a l'Ajuntament i al regent Espartero en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Orrioles, Rafael, obrer tèxtil i sindicalista socialista a Mataró (segle XIX). Delegat de Les Tres Classes de Vapor, de Mataró, al Congrés Nacional Obrer, fundacional de la UGT, desenvolupat a Barcelona a mitjan agost de 1888. Aquest mateix any va ser elegit per a formar part de la comissió preparatòria dels estatuts constitutius del sindicat socialista. [JRM]

Orriols, Rafael, obrer tèxtil, socialista i sindicalista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec en el qual fou renovat el juny de 1887 i que va exercir fins al 24 de juny de 1888. Fou al mateix temps secretari del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor, com a mínim entre novembre de 1886 i abril de 1887. [TMS/PPB]

Orriols Coromines, Valentí, sindicalista a Avià, el Berguedà (Avià 1915-Manresa, el Bages, 1991). Fou militant de la UGT i el 15 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament en representació del seu sindicat, s'incorporà a la comissió de Governació. El 7 de març de 1937 va ser destituït del seu càrrec a l'Ajuntament i substituït per Marçal Soler Vilalta. [JCR/JJR]

Orriols Costa, Salvador, anarcosindicalista a Esparreguera (segle xx). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, regidor a

l'Ajuntament d'Esparreguera a partir d'octubre de 1936. [AGL]

Orriols i Orbiol, Benet, treballador tèxtil i dirigent sindical (Manresa 1894-?). El juny de 1930 va ser elegit per a formar part de la comissió reorganitzadora del Sindicat Tèxtil i Fabril a Manresa. El gener de 1931 era el secretari del Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT a Manresa i va ser representant de la Comarcal Manresa-Berga per la CNT a les negociacions amb la patronal per al pacte col·lectiu del tèxtil català la tardor de 1931. Va ser un dels signants comarcals del manifest d'adhesió al manifest trentista. Va ser delegat pel Sindicat Fabril i Tèxtil de Manresa (CNT) als congressos regionals de la CNT celebrats l'agost de 1931 a Barcelona i l'abril de 1932 a Sabadell. També fou delegat al congrés extraordinari celebrat a Madrid el 1931. Va ser detingut durant la vaga revolucionària de gener de 1932, va formar part dels quadres dirigents dels Sindicats d'Oposició a Manresa. Durant la guerra, va ser membre de la UGT i del PSUC. Va formar part del Consell municipal de Manresa, en nom del PSUC, a partir del 26 d'octubre de 1937 i fins al final de la guerra i va ocupar diversos càrrecs, com a membre del departament de Sanitat, d'Agricultura, i del 30 de juliol al 27 d'agost de 1938 tingué el càrrec de conseller-regidor segon. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La Guerra Civil (1936-1939)*. Manresa, 1992. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988.

Ors, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Era un dirigent destacat del sector sindicalista de la CNT. Fou un dels signants del manifest titulat «Apelación de los Sindicalistas Presos a los Sindicatos de Barcelona», publicat a *Solidaridad Proletaria* el 24 de gener de 1925, on es plantejava la necessitat de reorganitzar els sindicats i de realitzar una acció sindical oberta. Fou un dels signants de la «Carta abierta a los Camaradas Anarquistas», escrita des de la presó de Barcelona i publicada el 29 de març de 1925 a *La Protesta* de Buenos Aires, i més tard a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona. Aquest escrit era un manifest contra el reformisme dins la CNT i a favor de la creació d'una federació anarquista. [JIG]

Ors i Sanglas, Joan, dirigent de la CNT a Ribes de Freser (segle xx). L'any 1932, davant d'una malaltia, va ser objecte d'una important campanya de solidaritat entre els obrers d'Osona i el Ripollès, consistent a recollir diners per poder-li pagar una estada en un balneari de Caldes de Montbui. Durant els anys de la guerra civil, va formar part del Comitè Antifeixista de Ribes de Freser. [JCP]

Ortega, Celestino, sindicalista i socialista a València (segle xx). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Ortega, Manuela, Manolita, sindicalista i comunista a València (segle xx). Activista antifranquista i col·laboradora del PCE. A la cava de casa seva a Burjassot (l'Horta) es varen crear les JJCC del País Valencià el 1966. Va ser membre del Comitè Central del PCE i hagué d'exiliar-se a França fins al 1976. [RIRB]

Ortega Garriga, Ramir, empleat de Correus i militant socialista (Sort, el Pallars Sobirà, 1899-Mèxic 1972). Visqué a Reus, on fou un actiu militant socialista i de la UGT. Després de la creació de la USC el 1933, acabà un grup de militants reusencs que abandonaren el nou partit i fundaren una Agrupación del PSOE. Resultà elegit per la circumscripció de Tarragona i a la candidatura del Front d'Esquerres en les eleccions a compromissaris per a l'elecció del president de la República, celebrades el 26 d'abril de 1936. Durant la guerra civil, fou el secretari polític del primer comitè comarcal de Reus del PSUC el 1936. Ocupà l'alcaldia de Reus arran dels fets de Maig de 1937, fins a l'ocupació de la ciutat per les tropes franquistes el 15 gener de 1939. El 1937 participà en la I Conferència Nacional del PSUC, i en fou elegit membre del comitè central. Acabada la guerra, s'exilià a Mèxic. Els primers anys d'exili dugué a terme una certa activitat política i va adoptar postures molt més favorables al fet nacional català, que motivaren la seva expulsió del PSUC el 1942. Fou un dels fundadors del Partit Socialista Català. [PAN/AAC]

Bibliografia: RECASENS, Josep. *Vida inquieta*. Barcelona, 1985.

Ortega Lisia, Antoni, sindicalista a Sant Just Desvern (segle xx). Fou membre de la UGT local i, en representació seva, alcalde segon de Sant Just Desvern a partir d'octubre de 1936. [AGL]

Ortega Tossas, Agustí, ferroviari i comunista a Vilanova i la Geltrú (Móra la Nova 1898-?). Dirigent del PSUC i de la UGT de Vilanova durant la guerra civil, fou regidor per aquestes organitzacions l'any 1938. [RAM]

Ortelano, Damià, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Va ser nomenat, el juny de 1933, vocal de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona (nom que prengué la fins llavors anomenada Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE). [DBM]

Ortiz, Antoni, sindicalista valencià (segle xx). Membre destacat del Partit Sindicalista durant la guerra civil, va formar part del Comitè Provincial d'aquest partit a València i n'exercí el càrrec de tresorer. [CCG]

Ortiz, Joan, dirigent socialista local a Alcoi (segle xx). Tingué un paper destacat en la difusió del socialisme a Alcoi a principis del segle xx. La seva tasca es veié truncada en perdre la feina i haver d'anar-se'n a Madrid. [JMSS]

Ortiz, Vicent, pagès i sindicalista a Alginet, la Ribera Alta (segle xx). Va participar, com a delegat de la federació obrera El Movimiento, d'Alginet, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. En el decurs del congrés, firmà una de les ponències i tingué una participació activa en la majoria de debats. El dia 26 se'n retirà perquè es trobava malalt, però s'hi reincorporà l'endemà. [MPMJ]

Ortiz Cabanas, Alfons, treballador del tèxtil i anarcosindicalista a Berga (segle xx). Va participar en la vaga tèxtil de les darreries dels anys 20 que va afectar l'Alt Llobregat. El 27 d'abril de 1928 va assistir a una reunió entre patrons i obrers de l'Alt Llobregat com a representant dels obrers; enfront hi havia la Delegación Regional del Ministerio de Trabajo. Va participar igualment en la vaga que es va produir el ma-

teix any a tot el Llobregat. Va constituir l'agrupació local de la SIA de Berga el 1936. L'1 de març de 1938 es convocà una reunió on es va nomenar el consell d'aquesta organització, i en fou escollit secretari. El 20 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament en representació de la CNT, fou vocal de la conselleria d'Obres Públiques i Treball. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple— va ser vocal de la conselleria de Treball. El 3 de maig entrà a formar part, com a vocal, de la comissió inspectora de les oficines locals de col·locació de Berga. El 26 d'octubre de 1937 la CNT el va fer cessar dels seus càrrecs municipals. El 9 de maig de 1938 va tornar a entrar a l'Ajuntament en representació de la CNT, després de la incorporació a files d'alguns companys del sindicat que tenien responsabilitats municipals, i va ser elegit alcalde quart. Amb la reconstitució de l'Ajuntament, l'11 de maig, va ser vocal de la conselleria de Proveïments. El 15 de juliol de 1938, va ser, junt amb Joan Santacreu, encarregat d'aplicar els pressupostos municipals; a més fou, també, membre de la comissió de Finances. Amb la reorganització de les conselleries el 31 de setembre de 1938, va ser vocal de la conselleria de Proveïments. [JCR/JJR]

Ortiz Ramírez, Antonio, obrer ebenista, anarquista i home d'acció (Barcelona 1907-1996). Va néixer al barri del Poblenou. Militant de la CNT, a l'inici de la Segona República va formar part, juntament amb Durruti, els germans Ascaso, García Oliver i d'altres del grup d'acció Los Solidarios i del seu successor Nosotros. El desembre de 1932 va participar en la reunió que organitzà el moviment revolucionari el 8 de gener de 1933, per la qual cosa va ser empresonat i represaliat. El novembre del mateix any un Ple de la CNT el nomenà responsable d'un secretariat de Defensa, dependent del Comitè Nacional, i fou també secretari local dels grups de Defensa Confederal de Barcelona. El 19 de juliol de 1936 va prendre part activa en les lluites que varen tenir lloc a Barcelona contra la insurrecció militar i pocs dies després d'haver esclatat la guerra fou nomenat delegat general de la columna Roja y Negra, que va sortir de Barcelona el 25 de ju-

liol de 1936, amb 2.000 homes i tres bateries d'artilleria, amb la finalitat d'ocupar la regió al sud de l'Ebre. Va prendre Casp, Alcanyís, Mequinensa, Favara, Calaceit, etc. i va posar setge a Belchite. Comandant de la 25 Divisió, fou destituït amb la justificació d'ésser hostil a la militarització, i després d'estar disponible durant un temps, fou afecte a la 24 Divisió. Exiliat a França el 1939, passà pel camp de càstig de Vernet i, d'allà, a altres camps d'Algèria, on s'incorporà a l'exèrcit francès. Durant la guerra mundial, fou sergent en cap d'un batalló de xoc, i condecorat amb vuit medalles, entre d'altres la creu de guerra amb palma, que li imposà el general De Gaulle el 23 de juliol de 1945. En acabar la guerra, s'incorporà a la lluita antifranquista i, com a home d'acció, entre altres accions va protagonitzar, juntament amb Antonio Martínez, el Valencià, l'intent frustrat de bombardejar el iot *Azor*, amb Franco a dins, des d'una avioneta. Donà el seu cos a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan, *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. PAZ, Abel, *Durruti*. Barcelona, 1977. *Polémica*. 1996, estiu-tardor, núm. 62-63.

Ortoneda Pàmies, Josep, minador i comunista a Reus (segle XX). Dirigent del POUM, durant la guerra civil, fou membre del Comitè Antifeixista de Reus des de setembre de 1936; n'era el responsable de sanitat i assistència social. Com a tal requisà dos masos per a una experiència avançada: la creació d'un centre psicoterapèutic infantil i juvenil sota la direcció del metge poumista Francesc Tosquelles. També fou membre del Consell municipal de Reus elegit el 15 d'octubre de 1936. [PAN/AAC]

Orts Pérez, Joan Baptista, estibador i sindicalista (Barcelona 1883-?). Fou elegit oïdor de comptes de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador de Barcelona el febrer de 1924. Era vicepresident de l'Agrupació d'Obrers del Port de Barcelona el desembre de 1936 i fou ratificat en el càrrec el març de 1937. [JIG]

Ortuño, Josep, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, el 18 de novembre de 1937 representà el sindicat en el Comitè Popular Antifeixista de Tarragona, que

constituïren la UGT, la CNT, el PSUC, l'ACR i EC. [PPB]

Orwell, Georges, pseudònim literari de l'escriptor britànic Eric Arthur Blair (Motihari, Bengala. 1903-Londres 1950). Membre de la Policia Imperial Índia des del 1922, durant cinc anys va servir en la policia colonial a Birmània, experiència que el convertí en antiimperialista radical. De retorn a Anglaterra, el 1928, marxà a París, on, disposat a convertir-se en escriptor, va col·laborar a *Monde*, el periòdic d'Henri Barbusse. El 1930 va publicar el seu primer llibre i el 1936, després de passar tres mesos en les zones mineres més deprimides del nord d'Anglaterra, va escriure *The Road to Wigan Pier* (1937), una crítica social al capitalisme britànic, on manifestava les seves conviccions socialistes. En esclatar la guerra civil espanyola, a finals de desembre de 1936 va entrar a Catalunya amb el doble propòsit de participar com a milícia en la lluita contra la insurrecció militar i recollir material per escriure un llibre sobre la guerra. A través de la credencial de l'Independent Labour Party, s'enrolà a les milícies del POUM i a començaments de gener de 1937 marxà al front d'Aragó—primer va estar al sector d'Alcubierre i després al d'Osca—, on romangué fins a l'abril de 1937. De retorn a Barcelona, amb un breu permís, participà en els fets de Maig de 1937, i va tornar al front, on fou greument ferit el dia 20 de maig. Després de passar uns dies de convalescència per diversos hospitals, el 14 de juny de 1937 va retornar a Barcelona, on fou objecte de la dura persecució que sofrien tots els militants del POUM, fins que va poder marxar de Catalunya, no sense dificultats, el 23 de juny. L'experiència catalana fou determinant en la seva producció literària posterior. En arribar a Anglaterra, va començar a escriure el seu *Homage to Catalonia* (1938), on recollí la seva experiència catalana i que es convertí en una exaltació apassionada de la Barcelona revolucionària, una defensa honorada i militant del POUM, de la seva línia política i de la revolució espanyola, i, al mateix temps, una crítica contundent al comunisme estalinista, actituds que ja no va abandonar la resta de la seva vida. L'experiència catalana —la defensa de la revolució, l'obsessió per la veritat històrica, la crítica contra les pràctiques del terror i la repressió sistemàtiques— va reaparèixer a *Ani-*

mal Farm (1945), la faula que descriu el procés d'una revolució traïda, a la Unió Soviètica i també a Espanya, i a la seva darrera obra, *1984* (1949), la crítica radical als totalitarismes, on, a més d'aparèixer totes les obsessions que arrossegava des d'Espanya, la figura de «l'enemic del poble» estava inspirada tant en Trotski com en Andreu Nin. [PPB]

Bibliografia: AADD. «Orwell y 1984. De la utopia a la libertad». A: *Revista de Occidente*. 1984, febrer-març. AADD. *Orwell: 1984. Reflexiones desde 1984*. Madrid, 1984. BERGA, Miquel. *Entre la ploma i el fusell. Cinc escriptors davant la guerra civil espanyola*. Barcelona, 1981. CRICK, Bernard. *George Orwell. A life*. Londres, 1980. PAGÈS, Pelai. «George Orwell, Catalunya i 1984». A: *L'Avenç*. 1984, maig.

Osés Hidalgo, Juan, Bilbilis, publicista anarquista (segle XX). Col·laborador de *CNT* de Madrid, va ser elegit membre de la nova redacció de *Solidaridad Obrera* de Barcelona pel Comitè Regional de Catalunya, el juliol de 1932. [JRM]

Oset Palacios, Josep, guerriller anarquista (?-Barcelona 1953). Juntament amb González Fernández i Cortés Muñiz, va formar part d'un grup d'acció que fou enviat a Barcelona des de

Tolosa de Llenguadoc a mitjan setembre de 1951. Detingut el grup per la policia el 25 d'octubre del mateix any, fou jutjat i executat a garrot vil. [PPB]

Ossó Cañizà, Pere, pagès i anarquista (Poboleda 1897-Tarragona 1939). Fou militant de la CNT i destacà com a membre del Comitè Anti-feixista de Poboleda durant els primers mesos de la guerra civil. Empresonat per les forces franquistes, va ser encausat i executat a Tarragona. [XPM]

Otín, Lorenzo, publicista anarquista a Barcelona (segle XX). Va formar el nou equip de redacció de la *Solidaridad Obrera* de Barcelona introduït per Jacinto Toryho el desembre de 1936. [JRM]

Oubinya, comunista a Catalunya (segle XX). Militant del PSUC, va formar part de la presidència efectiva, en representació del Front de Guerra, en la I Conferència Nacional del PSUC, que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937, i fou escollit, segons *Treball*, el portaveu del PSUC, membre del Comitè Central. [PPB]

P

Pabón y Suárez de Urbina, Benito, advocat i sindicalista (segle XX). Republicà federal, fou advocat de la CNT i participà en el míting de la plaça de toros Monumental de Barcelona que el novembre de 1933 va tancar la campanya sindicalista en contra de les eleccions d'aquell mes. Posteriorment es vinculà al Partit Sindicalista d'Àngel Pestaña i fou elegit diputat a Corts a les eleccions de febrer de 1936, per Saragossa. Durant la guerra civil, Garcia Oliver, quan era ministre de Justícia del govern de la República, el nomenà president de la Comissió Jurídica Assessora del seu ministeri i com a tal el setembre de 1937 firmava els informes sobre la constitucionalitat de la tasca legislativa desplegada per la Generalitat de Catalunya des de l'inici de la guerra. El juny de 1937 participà juntament amb Garcia Oliver i Frederica Montseny en un míting sindical a París a favor de la revolució espanyola. El juliol de 1937 assumí la defensa del Comitè Executiu del POUM, empresonat arran dels fets de Maig de 1937, però després d'uns mesos de gestions judicials hagué d'abandonar la defensa com a conseqüència de la campanya d'amenaques de què fou objecte per la premsa del Partit Comunista. En témer per la seva vida, ja que havia sofert un atemptat, es va refugiar a França. Posteriorment va marxar a les Filipines, on durant la guerra mundial fou detingut pels japonesos. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor & ARDEVOL, Marisa (ed.). *El proceso del POUM (Junio de 1937-Octubre de 1938)*. Barcelona, 1989.

Pac Roselló, Josep, pagès i dirigent socialista (Lleida 1915). Durant la guerra va ser el responsable sindical al comitè local del PSUC i secretari d'organització de la UGT. El 3 de febrer de 1937 fou designat regidor en representació del PSUC. A mitjan de febrer de 1939 passà a França, on va estar en diferents camps de refugiats. El desembre de 1947 fou detingut

i presentat a Barcelona davant d'un jutge militar. [JSSJ]

Pache, Lucas, sindicalista a Mataró (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Paper i el Cartró de Mataró. [XPM]

Pacheco, Manuel, socialista a Barcelona (segle XIX). A partir de juliol del 1892, formà part, com a vocal, d'una taula de discussió, dependent del comitè de l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Padilla López, Andreu, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions legislatives, celebrades el 19 de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona província. [PPB]

Padilla Rostoy, Josep, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la guerra civil, fou conseller municipal per la CNT, de juliol a agost de 1937. Després de la victòria franquista es va exiliar a Tolosa, però va tornar a Terrassa el 1948. El mateix any fou detingut per les seves activitats sindicals clandestines i passà quatre anys a la presó Model de Barcelona. El 1957 va tornar a ser empresonat i condemnat a sis mesos. A la fi del franquisme, encara va participar en la reorganització de la CNT a la ciutat. [JLJ]

Padrell, Ramon, socialista a Manlleu (segle XIX). El juliol de 1890 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Padrissa i Parareda, Ramon, paleta, dirigent republicà i obrerista a Vic (Vic 1892-?). Vice-

president de l'Associació Obrera de Vic el 1930, va deixar aquesta entitat dominada per la CNT el 1931. Va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Vic en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, es va presentar en el denominat Grup Obrer, mesos després va entrar a ERC quan aquest partit es va organitzar a Vic. Va ser regidor d'ERC a l'Ajuntament fins a l'any 1939. També va ocupar càrrecs de responsabilitat en la Cooperativa Obrera Flequeria Mútua de Vic. [JCP]

Padró, Antoni, ajustador mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1873, constà com a comptador del Consell de la Unió del Arte del Hierro. [CR]

Padró, Casimir, obrer tèxtil a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou dirigent local, el 1932, del sindicat anarquista d'oposició Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Cervelló, en el si del qual participà en la constitució del Grup d' Afinitat a la Federació Sindicalista Llibertària. [AGL]

Padró, Delmir, boter i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Dirigent obrer i representant de la Secció de Tinters de la Federació Barcelonesa de l'AIT, el febrer de 1873. [EOF]

Padró, Francesc, comunista (?-Reus 1982). Va ser membre del PSUC des de l'any 1937. En acabar la guerra civil, s'exilià a França, on va col·laborar amb la resistència antifeixista. L'any 1951 va retornar clandestinament a Espanya, on va ser detingut per la policia, juntament amb l'històric dirigent Gregorio López Raimundo. Va ser jutjat i condemnat a cinc anys de presó. Després de complir la condemna, s'instal·là a Reus, on va desenvolupar la seva militància com a responsable de relacions unitàries del PSUC. Els anys setanta, va participar en la constitució de l'Assemblea de Catalunya a les comarques de Tarragona. [APE]

Padró, Jaume, lampista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). La seva participació política s'inicià el desembre de 1865 en el Congrés Obrer celebrat a Barcelona aquell mateix any. El febrer de 1869 consta com a vocal de la Direcció Central de Societats Obreres de Barcelona i, alhora, ocupà el càrrec de director de

la Societat Cooperativa de Lampistes de la ciutat. Posteriorment, va participar en el I Congrés Obrer Espanyol (Barcelona, juny de 1870) com a representant de les societats de lampistes i llauers, i formant part de la comissió que elaborà el dictamen sobre la cooperació. En les votacions que s'hi realitzaren, recolzà de manera incondicional la línia bakunista, acceptant els quatre dictàmens que se sotmeteren en l'assemblea. Mantenint el seu càrrec de representant dels lampistes, el 25 de març de 1871, intervingué en el congrés de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT. Consta també com a membre del comitè local de la federació barcelonesa de la Internacional, en un document on es propugnava el canvi social per via pacífica i el consentiment general del poble (29 de març de 1871); es mantingué en aquest càrrec fins a finals del mateix any. Posteriorment es reafirmà la seva convicció aliancista i, conjuntament amb altres dirigents, constituí el grup secret de Barcelona. En aquest sentit, a principis d'agost de 1872, la seva signatura aparegué en un manifest titulat *La Qüestió de l'Aliança*, on es presentaven els objectius de l'organització i la seva dissolució prèvia al congrés de l'AIT de Saragossa (abril de 1872). [CR]

Padró, Josep, teixidor i sindicalista a Mataró (segle XIX). Va rebre el càrrec de vicepresident de la junta de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Mataró, el juny de 1871. Possiblement és el mateix Josep Padró que el 24 de juny de 1888 fou elegit president del comitè de l'Aggrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. [TMS]

Padró, Ricard, marbrista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El desembre de 1872 ocupà el càrrec de secretari corresponsal de la comarca de l'Est de la Unió de Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT. El febrer de l'any següent, fou representant de la secció de marbristes, de la federació local barcelonesa. Domiciliat en el carrer de Sant Josep, 18, botiga, a la Barceloneta. [CR]

Padró Cañellas, Pau, pagès i sindicalista agrari al Baix Penedès i Catalunya (el Vendrell 1891-Prada 1950). Organitzador del sindicalisme agrari al Baix Penedès, el primer

terç del segle xx. L'any 1918 fundà la Federació de Pagesos del Baix Penedès, que més tard es transformà en la Unió de Rabassaires. El seu radicalisme social li comportà la persecució política durant la Dictadura de Primo de Rivera. Els anys trenta col·laborà amb el BOC i l'any 1932 va ser elegit president de la Unió de Rabassaires i es convertí en un dirigent pagès de caràcter nacional. L'any 1936 va ser elegit diputat al Parlament català pel Front d'Esquerres, i durant la guerra civil va ser president del Consell d'Agricultura de la Generalitat. L'any 1946 formà part del govern de la Generalitat a l'exili presidit per Josep Irla. [RAM]

Padró Pascual, Joan, obrer tèxtil a Santa Coloma de Cervelló (1909). Fou dirigent local, el 1932, del sindicat anarquista d'oposició Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Cervelló, en el si del qual participà en la constitució del Grup d'Afinitat a la Federació Sindicalista Libertària. El 1936 esdevingué propulsor, juntament amb Jaume Gascón, de la constitució —fallida— d'una collectivitat agrària local. Entre 1936 i 1937 va ser secretari de la CNT local. [AGL]

Padrola, Domènec, cilindrador i aprestador internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va representar la federació local barcelonina en el congrés de Còrdova (desembre de 1872-gener de 1873), on va actuar conjuntament amb altres delegats per tal que Valladolid fos la seu del Consell Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [END]

Padrós, Cristòfol, tintorer i internacionalista a Igualada (segle XIX). Va participar com a delegat de la secció de tintorers de la federació local d'Igalada en el congrés de la Federació de l'Ofici dels Tintorers de l'AIT celebrat a Reus entre el 6 i el 9 de gener de 1872. [END]

Padrós, Pere, teixidor i societatari a Vic (segle XIX). Va ser un dels signants, per la Classe dels Teixits de Vic, del document de l'11 de maig de 1855, pel qual els representants dels obrers de Catalunya contestaven un ban del governador civil de Barcelona on es posaven traves al funcionament de les associacions obreres. (Vegeu: Albíges, Pau.) [CR]

Padrós, Sebastià, socialista a Barcelona (segle XX). Procedent del POUM, en el seu magatzem de grans situat a la barriada barcelonina del Poblenou, es van celebrar alguns dels congressos del MSC de l'interior. Juntament amb J. Raventós, M. Casablanca i S. Clop, entre d'altres, va formar part del Consell del MSC de l'interior. En la «caiguda» del 1958 fou detingut amb, pràcticament, tot el Consell. El 1966 fou un dels assistents a la reunió entre els membres del MSC de l'interior i de l'exterior que va tenir lloc a Tolosa de Llenguadoc i que va acabar amb la ruptura entre ambdós, trencant en el qual va tenir un important paper. [TMS]

Padrosa Diumenjó, Joan, anarcosindicalista a Vilada, el Berguedà (segle XX). El 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la CNT i s'incorporà a les conselleries de Governació i de Defensa. Va ser un dels membres més destacats del sindicat de paletes de Vilada, adherit a la CNT, i en fou el representant a l'Ajuntament, el 6 de desembre de 1936, per a demanar un augment salarial. A la reconstitució de l'Ajuntament, el 6 de març de 1937, ja no va ser present a la corporació. [JCR/JJR]

Padullés Esteban, Francesc, torner industrial i comunista (Solsona 1946). Dirigent polític del PSUC i sindicalista de CCOO. Als 16 anys la família va anar a viure a Manresa. Quan es va reorganitzar el PSUC a Manresa, a partir de 1967, s'hi va incorporar. Al mateix temps també es va convertir en un actiu membre de CCOO. Desenvolupà diversos càrrecs de responsabilitat en la direcció tant del PSUC com de CCOO a Manresa i al Bages en els anys setanta i primera meitat dels vuitanta. Va ser detingut set o vuit vegades per la policia de Manresa i tancat a la presó de la mateixa ciutat, on passà diversos dies. La primera detenció va ser l'any 1970, durant la vaga de la Fàbrica Nova, va estar tres dies a comissaria i set a la presó, amb multa de 50.000 ptes. i arrest substitutori. L'octubre de 1975 va tenir una ordre de detenció per la seva activitat clandestina antifranquista. Va participar com a orador en el primer míting polític celebrat pel PSUC a Manresa el 3-7-1976. Va ser candidat pel PSUC a les primeres eleccions democràtiques del 15 de juny de 1977 per al Congrés de Diputats. El mateix any va ser elegit membre del Comitè

Central del PSUC en el IV congrés celebrat l'octubre. A l'inici de la democràcia era un dels referents públics del PSUC a la Catalunya central. L'any 1979 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Manresa, on fou president de la comissió de Treball i Foment. El mateix any va deixar l'activitat sindical per dedicar-se sols a la política. Va ser elegit per al Parlament de Catalunya en les eleccions de març de 1980. El gener de 1981 va ser reelegit membre del Comitè Central del PSUC en el V congrés al costat de la majoria dita eurocomunista. En produir-se el trencament del partit, va esdevenir el màxim dirigent del sector majoritari del partit a Manresa i al Bages. Va ser reelegit de nou membre del CC del PSUC en el VI congrés de març de 1982. Formà part de la candidatura del PSUC al Parlament de Catalunya en les eleccions d'abril de 1984 i fou parlamentari entre 1986 i 1988. L'any 1989 va deixar la militància política activa. [JSC]

Pagà, Agustí, pagès, representant sindical i polític anarquista a la Cava (segle XX). Fou militant de la CNT i destacat membre del Sindicat Únic de Treballadors de la Cava, adscrit a l'organització cenetista. Com a tal, a finals de 1937 va ser regidor municipal a Tortosa i signà un document que instava l'Ajuntament perquè taxés el preu mínim de l'arròs en benefici dels productors, després de les inundacions d'octubre de 1937 i el desbordament del riu Ebre. [XPM]

Pagerols, Lluís, Pallof, anarcosindicalista a Gironella (segle XX). El 1921 va ser un dels representants del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT. Fou membre i un dels fundadors del Casal Democràtic, de caràcter anarquista, que es fundà el maig de 1930 i del qual fou president el 1932. Fou també un assidu col·laborador d'una publicació anarquista de Gironella anomenada *Luz y Vida*, des d'on s'enfrontà diverses vegades amb la FAI. En arribar la guerra, va marxar al front; hi va morir amb el grau de tinent. [JCR/JJR]

Pagerols Calderer, Pere, anarcosindicalista a Berga (segle XX). El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament en representació de la CNT i va ser vocal de la conselleria de Sanitat

i Assistència Social i també va formar part de la Comissió Municipal de Refugiats. [JCR/JJR]

Pagès, Climent, demòcrata-socialista (segle XIX). Va ser membre del Partit Democràtic i signant del document del 10 de juny de 1864 favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) També consta com un dels possibles fundadors d'*El Padre de Família*, conjuntament amb Montaldo. [END]

Pagès, Francesc, teixidor i societatari a Girona (segle XIX). Va ser director de la Societat Obrera dels Teixidors de Cotó, i com a tal va signar la proclama proselitista del 12 de novembre de 1842 dirigida als obrers de la ciutat, on es mostrava la voluntat de cooperar amb les autoritats i assenyalaven els beneficis d'organitzar-se en una societat. [END]

Pagès, Isidre, pagès i internacionalista a Sants (segle XIX). És citat pel Consell Federal de l'AIT com un dels líders de la Unió de Treballadors del Camp de la Regió Espanyola, el Consell de la qual s'establí a Sants, l'any 1873. [END]

Pagès, Joan, barber i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, va participar en representació del Sindicat Únic de Barbers de Badalona, en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona el març de 1933. [PPB]

Pagès, Joan, obrer i internacionalista al Papiol (segle XIX). Domiciliat al carrer Ferrocarril, núm. 1, va ser secretari del consell local de l'AIT, càrrec del qual presentà la dimissió per raons desconegudes, i el desembre de 1872 va tornar a ocupar. [END]

Pagès, Joan, sindicalista a Palafrugell (segle XIX). L'abril de 1870 va ser secretari de la Unió Tapera de Palafrugell, societat de resistència. [CR]

Pagès, Josep, obrer i anarcosindicalista (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1922, durant el

mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Pagès, Josep, obrer tèxtil a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta de la secció de jornaleros de la Unión de Las Tres Secciones de Vapor de Barcelona l'any 1871, dimitiren del càrrec ell i tota la junta el 24 de novembre de 1871 sense que se'n coneguïn els motius. [END]

Pagès, Magí, boter i internacionalista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). Cap al juny de 1873 va ser un dels impulsors de la secció de boters de l'AIT a Vilanova i la Geltrú, la qual formà posteriorment el consell local amb serrallers i d'altres. El setembre de 1888, i fins a l'agost de 1890, va participar en el comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS/END]

Pagès, Manuel, teixidor mecànic a Molins de Rei (segle XIX). Va ser president de la Societat Cooperativa de Teixidors Mecànics el maig de 1869. [END]

Pagès, Marià, comunista a l'Alt Empordà (1914-França 1945). Va militar en les files del BOC i es va incorporar al POUM el 1935, en el moment de la seva fundació. Va crear la secció del POUM d'Agullana (Alt Empordà). Lluità en la guerra civil i va morir a l'exili. [TMS]

Pagès, Miquel, teixidor i societari a Barcelona (segle XIX). Va ser oïdor de la Societat de Telers Mecànics, i com a tal consta en l'exposició a les Corts del 18 d'abril de 1856 dels obrers catalans referent a la llibertat d'associació. El juny de 1856 va ser citat a declarar per part del fiscal militar, però no se sap si va ser condemnat. [END]

Pagès, Salvador, teixidor mecànic i líder cooperativista (segle XIX). Membre de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. Fou un dels qui signà el document «A los obreros de Cataluña», fet públic per l'entitat suara citada, el 6 de desembre de 1868, en què es demanava la celebració d'un congrés obrer per a discutir sobre la necessitat de la publicació d'un diari obrer i sobretot la forma de govern que havia de tenir Espanya, que es trobava aleshores en règim d'interinitat constituent.

També signà un altre document de la mateixa entitat, del 30 de gener de 1869, en el qual s'explicava les posicions federalistes i lliurecanvistes com a característiques dels obrers catalans. A principis de 1870 era qui convocava ordinàriament les juntes de la Societat Cooperativa de Mecànics de Barcelona. Va participar en el Primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, en el qual es decidí constituir la Federació Regional Espanyola de la AIT. En aquest congrés assistí com a representant de la Cooperativa de Teixidors Mecànics, i hi tingué un paper molt actiu, ja que, alineat amb el cooperativisme i el politicisme, es va oposar a tots els dictàmens presentats per a la seva aprovació en el congrés per sindicalistes i internacionalistes. [JIG]

Bibliografia: ARBELOA, Víctor Manuel. *I Congreso Obrero Español*. Madrid, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. 1864-1881*. Esplugues de Llobregat, 1972.

Pagès Aragall, Ricard, pagès a Sant Just Desvern (segle XX). Afiliat a la UGT local, el 1936 va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixixistes de Sant Just Desvern. El mateix any va ser regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern en representació de la Unió de Rabassaires i, entre 1937 i 1938, va ser-hi alcalde segon. [AGL]

Pagès Bastús, Miquel, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou membre fundador de la Unió Obrera de Paletes de Molins de Rei i vicepresident el 1913. [AGL]

Pagès Castellet, Joan, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou membre fundador de l'Aliança de l'Obrer Paleta de Molins de Rei, de la qual va ser vicepresident el 1903, i promotor d'una escissió l'any 1913 que menà a la creació de la Unió Obrera de Paletes, de la qual va ser president el mateix any. [AGL]

Pagès i Elias, Pere. Vegeu: Alba, Víctor

Pagès i Motas, Albert, comunista i sindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà el POUM en el Comitè Popular Antifeixista que es va constituir a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 fou nomenat alcalde 2n de l'Ajuntament

bisbalenc, també en representació del POUM. Entrà a formar part de l'Ajuntament, ara en representació de la CNT, en la remodelació municipal que tingué lloc el 4 de novembre de 1937. [PPB]

Pagès i Pedret, Emili, escriptor i comunista a Girona (Girona 1920). Va militar a les JSU i acabà la guerra a Madrid. Retornat a Girona el 1939, fou denunciat i condemnat a presó. El 1941 fou traslladat a Belchite, a disposició de la Direcció General de Regiones Devastadas, per tal de treballar en la reconstrucció d'aquella ciutat. Vers el 1944 s'integrà al grup clandestí del PSUC de Girona i en fou secretari polític. Fou empresonat per aquesta activitat de 1945 a 1946. Novament complicat en els moviments clandestins del partit, el 1947 fugí a França per escapar de la repressió. [JClAR]

Pagès i Vila, Jaume, mestre i societatari a Barcelona (segle XIX). Va ser vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, tal com constava el febrer de 1869, i professor de l'Ateneu Català de la Classe Obrera el 1871. [END]

Pago, sindicalista a Sant Sadurní d'Anoia (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Sant Sadurní. [XPM]

Pago Tomàs, Martí, pagès i anarcosindicalista (Godall 1901-1991). Va iniciar la seva militància a la CNT i a la FAI durant la dictadura del general Primo de Rivera. L'any 1936 fou dirigent de les collectivitzacions agràries a la comarca de l'Anoia, on treballava. Durant la guerra civil s'integrà en les milícies de la CNT i va combatre al front de l'Aragó. En acabar la guerra civil s'exilià a França. A la mort del general Franco, l'any 1975, va retornar a Godall i participà en la reorganització de la CNT. [APE]

Pahissa, Llorenç, periodista i anarquista a Barcelona (segle XX). Durant la primera dècada del segle treballava com a corresponsal laboral al diari lerrouxista *El Progreso*. L'any 1906 traduí un fullet de la CGT francesa que es repartí profusament pels barris obrers de Barcelona, on s'explicava els mètodes de lluita del sindi-

calisme. Signava l'epíleg que incloïa un judici laudatori a una *Historia Universal del proletariado*, publicada a Barcelona, i on es feia un repàs a la història de la Primera Internacional. [PPB]

Pairó i Blanch, Antoni, mecànic i comunista a Girona (Boadella d'Empordà 1906-?). Dirigent del BOC, formà part de la candidatura que aquest partit presentà a les eleccions municipals de 1934 a Girona. El 30 de novembre de 1936, ja com a militant del POUM, fou nomenat delegat de transports de guerra pel Consell de Defensa de la Generalitat, càrrec que va detenir fins al 19 d'abril de 1937. Va formar part també de l'Ajuntament de Girona l'any 1937. [JClAR]

Pala Carbó, Enric, mecànic i sindicalista (Vilanova i la Geltrú 1890-1959). Dirigent de la CNT vilanovina, i representant aquest sindicat, fou regidor a l'Ajuntament de la vila l'any 1938. [RAM]

Palacín Nadal, Santiago, dependent i comunista (Estadilla, Osca, 1908-?). Establert a Balaguer des de jove, fou seminarista i durant els anys de la Segona República milità al BOC, del qual fou un actiu propagandista i dirigent del Comitè Provincial de Lleida. Col·laborà a *Avant* de Balaguer i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, per la província de Lleida i també per la mateixa circumscripció a les eleccions a Diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 per la candidatura del Front Obrer i Pagès. En el terreny sindical participà en el Ple Regional de la CNT, celebrat a Sabadell l'abril de 1932, en representació del Sindicat de Treballadors de Balaguer. Va participar en els esdeveniments del 6 d'octubre de 1936, pels quals fou empresonat. Militant del POUM, el gener de 1936 el seu nom fou proposat sense èxit pel Comitè Central com a candidat a les llistes del Front d'Esquerra. Molt popular entre els camperols lleidatans pel seu anticlericalisme, el 1936 va publicar el fullet *La religión es el opio del pueblo*. Considerat un expert en qüestions agràries, formà part de la Comissió Agrària del POUM i, en esclatar la guerra civil, l'Editorial Marxista de Barcelona li publicà el fullet *La revolución y el campo* (1937).

Després dels fets de Maig de 1937, durant la repressió que també va sofrir el POUM, fou detingut. El 23 de juliol de 1937 va ingressar a la presó Model com a reclus governatiu, per bé que el Jurat d'Urgència núm. 2 de Barcelona en decretava la llibertat el dia 17 d'agost de 1937 i sortia de la presó el dia 2 de setembre. Amb data 27 d'agost del mateix any, una nota del Comitè Executiu del POUM l'expulsava per haver fet unes declaracions contra el POUM amb l'objectiu de sortir de la presó. Segons sembla, posteriorment s'afilià al PSUC. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. BONA-MUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1966.

Palacio, Carlos, músic i comunista (Alcoi 1911-París 1997). Va estudiar música a Alcoi i a Madrid. En esclatar la guerra civil espanyola el juliol de 1936 s'integrà a l'Aliança d'Intel·lectuals Antifeixistes i va participar en la guerra incorporant-se a la Caserna General de l'Exèrcit del Llevant, a la posició de Torrent. Va compondre nombroses peces musicals, entre d'altres l'himne de les Brigades Internacionals, i fou autor del llibre *Canciones de lucha*. El 1939 s'exilià a París, on va prosseguir estudis i va desenvolupar bona part de la seva activitat musical. Havia musicat poemes d'Alberti, Miguel Hernández i Blas de Otero. [PPB]

Palacio, Pablo, fotograpador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Fotograpadors i Similars de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Palacios, Salvador, dirigent socialista local a Alcoi (segle XX). Tingué un paper destacat en la direcció del socialisme a Alcoi a principis del segle XX. El 1913 va contribuir a la constitució de les agrupacions socialistes de Banyeres i Cocentaina. També va participar en la reorganització de les Joventuts Socialistes. Entre 1912 i 1916 va enviar esporàdiques col·laboracions al setmanari socialista de Reus *La Justicia Social*. [JMSS]

Palacios Asensi, Antonio, teixidor i dirigent local de la CNT a Alcoi (segle XX). Fou un dels principals dirigents de la CNT durant la guerra civil de 1936-39 a Alcoi. Va prendre part important en la incautació de les indústries tèxtils de la ciutat com a membre del Comitè de Control de l'esmentada activitat. Va ocupar el lloc de secretari general del Consell Tècnic Administratiu d'aquesta indústria a Alcoi. Posteriorment es va incorporar a l'exèrcit amb la seva quinta, on fou comissari de batalló. El 1942 fou condemnat a 30 anys de reclusió major per la seva activitat política i sindical. [JMSS]

Paladio Font, P., estibador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou el president del Centre de Treballadors del Moll de Barcelona el març de 1888 quan es constituí aquesta entitat. [JIG]

Palahí, Modest, socialista a Girona (segle XX). Militant de la USC des de la seva fundació, patí presó a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera. El juliol de 1931 formà part de la Comissió Permanent de Propaganda i Organització a les comarques gironines que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya i el 18 de novembre de 1931, en una reorganització soferta per la junta directiva local, passà a formar part del Consell Directiu de la USC de Girona, amb el càrrec de vicesecretari. [MPMJ]

Palau, sindicalista a Palafrugell (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció i d'Obrers Surers de Palafrugell. [XPM]

Palau, Albert, militant comunista a Reus (segle XX). Membre destacat del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, l'Agrupació Comunista de Reus, el 1920, amb el qual va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanoblear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín, i ingressà al BOC. [PAN/AAC]

Palau, Alfons, obrer cenetista a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Dirigent de la CNT

en aquesta població durant els anys trenta, que arribà a comptar amb mig miler d'afiliats. Fou delegat del Sindicat Únic de Treballadors d'aquest municipi al Ple de la CRTC de l'any 1931, i al Ple Regional de Sindicats de la CNT de l'any 1933. [RAM]

Palau, Baltasar, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser comissionat obrer a la fàbrica de Francesc Llenàs i Duran, on apareix l'abril de 1856 cominant els obrers a abandonar el treball com a protesta contra la contractació de treballs no associats a la fàbrica, protesta en la qual el seguiren sis treballadors. [END]

Palau, Claudi, sabater i sindicalista (segle XIX). Va ser representant de la Societat de Sabaters de Barcelona, tal com consta a mitjan 1870. [CR]

Palau, Francesc, comunista a Barcelona (segle XX). Exercí de secretari de Control del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el deu de desembre de 1937 i el deu de maig de 1938. En aquesta darrera data va ser escollit secretari de Control, càrrec que va ocupar fins al final de la guerra civil. [DBM]

Palau, Gabriel, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Palau, Ignasi, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre del Sindicat Lliure Professional d'Oficis Diversos, del qual va ser secretari el 1928. [AGL]

Palau, Jaume, pagès i sindicalista a Calafell (segle XX). Dirigent del Sindicat Camperol de la CNT a Calafell durant la guerra civil, representà aquest sindicat al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT l'any 1937. [RAM]

Palau, Jeroni, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de

Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, que substituï la que va dimitir, sense saber-se'n, les causes, el 24 de novembre de 1871. [END]

Palau, Josep, líder comunista valencià (segle XX). Fou un dels dirigents més destacats del PC valencià durant la guerra civil. Durant la contesa fou nomenat secretari general del Comitè Provincial del partit a València. [JNN]

Palau, Magí, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Palau, Manuel, internacionalista a Montblanc (segle XIX). Va ser correu del consell local de l'AIT, i per això el consell federal li féu arribar 25 manifestos dels treballadors d'Espanya, l'abril de 1874, a la seva residència, carrer Solanes, de Montblanc. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [END]

Palau, Manuel, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Lleida (segle XX). Fou delegat pel Sindicat d'Arts Gràfiques de Lleida al congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931. [PPB]

Palau, Melcior, daurador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va signar pel Ram de Dauradors el manifest de l'1 de Maig de 1890 (Vegeu: Abad, Salvador.) [END]

Palau, Sebastià, pagès i anarquista a Sant Jaume dels Domenys (segle XX). Organitzador del Sindicat Únic de Treballadors d'aquest municipi durant la guerra civil, en fou el representant al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT l'any 1937. [RAM]

Palau Abad, Francesc, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). L'octubre de 1936 fou nomenat conseller municipal per la CNT, càrrec que exercí fins al juliol de 1937. [JLL]

Palau Blanch, Pere, el Clavell, barber i sindicalista (Bràfim 1894-França 1939). Participà en el consistori per la sindical de la CNT des de

l'octubre de 1938 fins al final de la conflagració. [AGT]

Palau i López, Anicet, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Palau i Martorell, Joan, socialista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, a finals de 1933, en el moment de la seva constitució, va encapçalat el comitè polític de la USC de Santa Coloma de Farners. Dirigent del PSUC local a partir de juliol de 1936, fou regidor de cultura en el primer Ajuntament de la guerra, constituït l'octubre de 1936. El febrer de 1937 era delegat comarcal de Proveïments de la Generalitat i el 15 de febrer del mateix any va intervenir en l'assemblea de delegats pagesos de la comarca, on es va constituir la Federació de Sindicats Agraris Cooperatius de la Selva. Acabada la guerra, el 1939, s'exilià a França. [MPMJ]

Palau i Ramoneda, Francesc, sindicalista a l'Espluga de Francolí (segle XX). Fou membre del Consell municipal de l'Espluga de Francolí l'octubre de 1936 en representació de la CNT. [AMA]

Palau Jornet, Estanislau, Xerric, pagès i sindicalista (el Rourell 1899-?). El juliol de 1935 es constituï el Centre del Partit Republicà d'Esquerra del Rourell i ell va ser un dels signants dels estatuts i, a la primera junta, nomenat vice-president. Entrà al consistori local per la CNT el juliol de 1937 i va romandre-hi fins a finals d'any. La guàrdia civil, el 1942, assenyala a la Causa General que durant la guerra havia estat un dirigent de la col·lectivitat i que en aquells moments residia a la població. [AGT]

Palau Llorba, Maria, militant comunista a Reus (segle XX). Membre destacat del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, en el grup de joves de l'Agrupació Comunista de Reus, el 1920, amb el qual va participar el 1928 en la creació de la Federació

Comunista Catalanobaleà. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, el 1929, amb la direcció del PCE, féu costat a Maurín i ingressà al BOC. Durant la guerra civil, milità al PSUC i formà part, en representació d'aquest partit, del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya, quan se celebrà el primer congrés d'aquest organisme unitari el novembre de 1937. [PAN/AAC/PPB]

Palau Llorba, Teresa, militant comunista a Reus (segle XX). Membre destacat del primer grup comunista organitzat de la província de Tarragona, en el grup de joves de l'Agrupació Comunista de Reus, el 1920, amb el qual va participar el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanobaleà. Militant del Partit Comunista de Catalunya durant la Segona República, fou candidata a les eleccions legislatives celebrades el 19 de novembre de 1933 per Tarragona. Va obtenir 365 vots. Formà part del primer comitè comarcal de Reus del PSUC, el 1936, en el qual era secretària femenina. El 1937 participà en la I Conferència Nacional del PSUC. Durant la guerra civil, formà part també, en representació del PSUC, del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya, quan se celebrà el primer congrés d'aquest organisme unitari el novembre de 1937. [PAN/AAC/PPB]

Palau Plana, Pau, Pau de Paumiquel, pagès i cooperativista (Vallmoll 1899-1970). Durant la guerra, va ser president del Sindicat Agrícola i regidor amb el càrrec d'alcalde segon per l'ERC, des de l'octubre de 1936 fins al juliol de 1937, en què presentà la dimissió per discrepàncies internes dels tres regidors, fet que comportà que tots tres dimitissin. L'agost de 1937 entrà de president a la junta del Sindicat Agrícola i el desembre va dimitir de vocal de la Junta Municipal Agrària per discrepàncies amb un altre component. Va fer la guerra incorporat a fortificacions, a la Companyia de Carreteres núm. II, a partir de l'octubre de 1938. Es presentà a les autoritats franquistes el febrer de 1939, a Hostalric. El 1940 va ser qualificat de defaecte per l'alcalde franquista. [AGT]

Palau Requena, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i poste-

riorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Palau Sadurní, Jaume, pagès i anarquista a Sant Jaume dels Domenys (segle xx). Organitzador del Sindicat Únic de Treballadors d'aquest municipi durant la guerra civil, en fou el seu representant al Ple Municipalista de la CNT de l'any 1938. [RAM]

Palau Salas, Pere, Peret de Parrac, pagès i sindicalista (el Rourell 1913). Durant la guerra, va ser alcalde segon per la CNT, des de l'octubre al novembre de 1936, en què dimití per anar al front. L'octubre del 1936 era el president del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos de la CNT. Posteriorment s'incorporà forços a l'exèrcit. A la fitxa de la benemèrita de postguerra se li posava que havia estat un dels dirigents d'esquerra, tot i que no se li coneixien fets delictius. El maig de 1942 residia a la població. [AGT]

Palencia, Leandre, socialista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunist, que varen constituir a Barcelona, a les darreries de 1890, homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Palencia Palomar, Juli, metallúrgic i sindicalista comunista (València 1932). Treballà a MACOSA. Va actuar de testimoni de descàrrec en el consell de guerra celebrat contra agressors «a la Fuerza Pública» en la manifestació del Primer de Maig de 1967. Així mateix fou membre de CCOO de València i component de la comissió de treball en la branca de Metall-Transport. Fou detingut el novembre de 1968. Despatxat de MACOSA pel seu activisme sindical, treballà des d'aleshores de taxista. [RIRB]

Palerm Vich, Àngel, antropòleg, polític i sindicalista (Eivissa 1917-Mèxic DF 1980). El 1933, ingressà en la CNT. Organitzà (1935) les Joventuts Libertàries a Eivissa. Durant els anys de la Segona República, col·laborà a *Cultura Obrera* —sota el pseudònim Angelo— i *Emancipación*. A causa d'un article publicat en

aquest darrer periòdic, fou empresonat a Palma (1935-36). Assistí (maig de 1936) al II congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Saragossa, com a delegat del Sindicat de Treballadors d'Eivissa i d'Oficis Diversos de Formentera. Fins al començament de juliol de 1936, participà en una campanya de propaganda de la CNT a Aragó. Tornat a Eivissa, participà activament en la preparació de la vaga de la fàbrica de Can Ventosa, que tingué lloc a l'illa pocs dies abans de l'alçament militar. Iniciat el moviment contra la República, s'amagà, però al cap de poc fou detingut i empresonat al castell d'Eivissa. Amb l'ocupació d'Eivissa pels republicans, fou nomenat membre del Comitè Antifeixista que governà l'illa. Col·laborà en l'edició a Eivissa de *Cultura Obrera*. El 12 d'agost de 1936, gestionà davant la Generalitat de Catalunya l'obtenció de provisions i la incorporació d'Eivissa i Formentera a Catalunya. Al cap de poc, passà a Menorca, on intentà incorporar-se a l'expedició republicana a Mallorca. Fracasada l'operació, s'allistà a l'exèrcit republicà i combaté a Andalusia, Aragó i Catalunya. Després dels fets de Maig de 1937, deixà la CNT i ingressà en el PSUC. Fou comandant en cap d'Estat Major de la brigada Garibaldi. Després de la caiguda de Catalunya (febrer de 1939), passà a França, on fou internat en un camp de concentració. El juliol de 1939, s'exilià a Mèxic, juntament amb el seu germà Joan Antoni —Nito. Ocupà càrrecs importants dins les Joventuts Socialistes Unificades, com el de membre de la delegació d'Amèrica de la Comissió Executiva i redactor en cap de les revistes *Juventud de España*, *La Lucha de la Juventud* i *Presencia*. Disconforme amb la política d'Unió Nacional i amb la subordinació de la JSU al PCE, abandonà el partit i fou expulsat de les Joventuts el 1945. Retirat de l'activitat política, des de 1946 estudià història i antropologia cultural, i es dedicà íntegrament a la seva tasca científica. El 1952, passà als Estats Units, on fou nomenat especialista en ciències socials a la Pan American Union, oficina central de l'Organització d'Estats Americans —OEA—, a Washington. Tornat a Mèxic, fou professor de l'Escola Nacional d'Antropologia i Història —ENAH—, de l'Institut de Ciències Socials de la Universitat Iberoamericana, i de la Universitat Metropolitana, i director del Centre d'Investigacions Superiors de l'Institut Nacional

d'Antropologia i Història —INAH. Publicà diversos llibres i nombrosos articles d'antropologia i etnologia, centrats principalment en l'agricultura mesoamericana, els sistemes hidràulics prehistòrics, la història de l'etnologia, el concepte de mode de producció, la formació del sistema colonial, i la relació entre marxisme i antropologia. [NE/DG]

Publicacions: *Voz de alarma a nuestra generación. Una posición frente a los problemas actuales de la juventud de España*. Mèxic, 1945.

Bibliografia: ESCANDELL, NEUS & TERRADES, Ignasi (a cura de). *Història i antropologia a la memòria d'Àngel Palerm*. Barcelona, 1984.

Palerm Vich, Joan Antoni, mestre d'escola i polític (Eivissa 1915-Guadalajara, Mèxic, 1987). Va estudiar magisteri a València, ciutat on s'afilià al PCE i des d'on impulsà la fundació de l'Associació Professional d'Estudiants Eivissencs —APEI—, secció de la Federació Universitària i Escolar —FUE. Tornat a Eivissa, esdevingué un dels màxims responsables del PCE a l'illa i promogué la publicació unitària antifeixista *Masas*. Durant la guerra civil, formà part del comitè que governà Eivissa durant l'etapa de domini republicà (agost-setembre de 1936). Després de la retirada republicana, s'establí a València i Barcelona. El 1939, s'exilià amb el seu germà Àngel a França i el 1940 passà a Mèxic. En aquest país, fou director de l'òrgan del PSUC *Catalunya*. Partidari de la independència del PSUC enfront del PCE, s'allunyà del partit, fundà (1947) els Grups per al Manteniment del PSUC i es vinculà amb el Moviment Comunista d'Oposició, pròxim a les tesis titistes. [DG]

Bibliografia: ESCANDELL, NEUS & TERRADES, Ignasi (a cura de). *Història i antropologia a la memòria d'Àngel Palerm*. Barcelona, 1984.

Palet, Joan, socialista a Gràcia (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1891. [TMS]

Palet, Josep, rabassaire i sindicalista a Rubí (segle XIX). Fou nomenat vicepresident de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels in-

teressos rabassaires enfront dels propietaris. Residia a Rubí, plaça Major, núm. 11. [PPB]

Palet i Martí, Miquel, sindicalista i polític a Terrassa (segle XX). Fill del principal dirigent republicà de la ciutat, al llarg dels anys trenta milità a ERC i fou un destacat element de l'Associació d'Empleats i Tècnics. Durant la guerra civil va evolucionar vers el comunisme: va ser conseller municipal per ERC d'octubre de 1936 fins al juny de 1937, i passà tot seguit al Consell Executiu local de la UGT, controlada aleshores pel PSUC. Va exercir un important paper en la campanya que, arran dels fets de Maig de 1937, acabà amb la il·legalització del POUM. [JLJ]

Pallach i Carolà, Josep, mestre, pedagog i socialista (Figueres 1920-Barcelona 1977). De família pagesa, als catorze anys s'afilià al BOC i el 1936 esdevingué secretari de les joventuts del POUM a Figueres. Participà en diversos actes públics al costat d'Andreu Nin. També fou president de la FNEC de Figueres. Durant la guerra civil, formà part del comitè local de Cultura i Art, encarregat de salvar el patrimoni cultural i artístic de l'Alt Empordà. Després dels fets de Maig de 1937, durant els quals defensà els locals del POUM de Figueres, s'amagà a Roses, on féu de mestre en una escola de la CNT, sindicat al qual s'afilià. El gener de 1938 fou mobilitzat i va romandre en un batalló de càstig controlat pel PSUC. Acabada la guerra, s'exilià a França i sofrí camps de concentració a Sant Llorenç de Cerdans, els Banys d'Arles i Sant Cebrià. En esclatar la guerra mundial va participar en el grup de resistència Martin, creat per Josep Rovira, i s'incorporà al Front de la Llibertat. El 1942 va travessar la frontera clandestinament i va retornar a Catalunya. Va participar en la I Conferència Nacional del POUM, celebrada a Valldoreix el novembre de 1943, on fou elegit membre del primer Comitè Executiu de l'interior i va assistir també a la II Conferència, celebrada a Barcelona el juny de 1944, on es confirmà la seva pertinença al Comitè Executiu. El novembre de 1944 fou delegat de l'interior a la Conferència del POUM celebrada a Tolosa de Llenguadoc i pocs dies després de retornar a Catalunya, el 24 de desembre de 1944, fou detingut per la policia mentre dinava en un restaurant de Barcelo-

na. Fou empresonat a Figueres i a Girona, d'on s'escapoll el febrer de 1946. Retornà a França i s'afilià al MSC, que Rovira amb altres militants del POUM havia constituït a l'exili francès. S'instal·là a París, on estudià pedagogia i psicologia a la Sorbona. Entre 1946 i 1948 realitzà diversos viatges clandestins a Catalunya. El 1948 es casà amb Teresa Juvé. Professionalment féu de pedagog a diverses ciutats franceses. Dedicat a les tasques d'organització del MSC fins a 1968, tingué una destacada participació en la publicació d'*Endavant*. El febrer de 1957 firmà, en representació del MSC, el pacte de París, un intent de crear un organisme unitari entre l'oposició republicana i els monàrquics. El 1962 entrà clandestinament a Catalunya per tal de col·laborar en la constitució de l'Aliança Sindical Obrera (ASO). El 1966, arran de l'escissió soferta pel MSC, passà a encapçalat el sector que defensava el socialisme moderat enfront del sector més radical liderat per Joan Reventós. El mateix any 1966, mentre era jutjat a Espanya per pertànyer a l'ASO, creava amb membres de l'ERC, Acció Catalana i la CNT el Secretariat de la Democràcia Social Catalana. El 1970 retornà definitivament a Catalunya. Fou professor d'Història de l'Educació a la Universitat Autònoma de Barcelona, el 1972 contribuï a la creació de l'Escola de Mestres de Sant Cugat i el 1975 es doctorà. El novembre de 1974 participà activament en la constitució, a Montserrat, del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya, i l'abril de 1975, en representació del corrent socialdemòcrata, va participar en el cicle de «Les terceres vies a Europa», que va tenir lloc a ICESB i on es varen donar a conèixer les diverses ideologies democràtiques existents a Catalunya. Després de la mort de Franco, es va bolcar a l'organització del socialisme a Catalunya, en clara competència amb la Convergència Socialista de Reventós. El gener de 1976, en el segon congrés del Reagrupament, fou elegit copresident, conjuntament amb Josep Verde i Heribert Barrera. Convertit el Reagrupament en Partit Socialista de Catalunya, a partir de maig de 1976, el 9 de gener de 1977 fou elegit secretari general del Partit Socialista-Reagrupament i moria dos dies després, víctima d'un infart. Exponent màxim de l'anomenat socialisme reformista, catalanista i partidari d'una solució federal per l'Estat espanyol, va

publicar nombrosos treballs, tant de teoria política com de pedagogia. [PPB]

Publicacions: *El nostre combat (Acció i perspectiva del socialisme a Catalunya)*. París, 1954; *El gran problema. Escola i ensenyament per a tots*. Perpinyà, 1964; *Instituts pilot i reforma de l'ensenyament mitjà. L'experiència francesa*. Barcelona, 1971; *La democràcia, per què fer?* Barcelona, 1975; *Socialisme. Aportacions de Josep Pallach*. Barcelona, 1978.

Bibliografia: MEROÑO, Pere. *Josep Pallach (1920-1977). Història d'un líder*. Barcelona, 1997. PALLACH, Antònia. *Josep Pallach: 43 anys de passió*. Barcelona, 1989. PORCEL, Baltasar. *Josep Pallach*. Barcelona, 1977. RUBIOL, Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995.

Pallarès, Francesc, representant sindical i polític a Amposta (segle XX). Membre de la Secció Local de la UGT a Amposta i un dels sindicalistes més antics a la capital del Montsià durant la guerra civil, l'octubre de 1936 esdevingué un dels representants socialistes al Consell municipal ampostí. Com a tal, va ser elegit president del Consell fins que el gener de 1937 la CNT obtingué l'hegemonia política a la ciutat. [XPM]

Pallarès, Josep, pellaire i dirigent de la CNT a Vic (segle XX). Conegut popularment com l'Esteve dels Burros, va centrar la seva activitat en la indústria d'adobar pells de Vic, on la CNT tenia l'hegemonia sindical. L'any 1937 va ser nomenat president d'Indústries de Pells de Vic Empresa Col·lectivitzada, que era un agrupament de totes les antigues pelleries vigatanes. [JCP]

Pallarès Mestre, Isidre, el petit de Pallarès, dirigent sindical a Puigpelat (segle XX). A la guerra va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixistes, regidor municipal i president del Sindicat de Treballadors-CNT. El gener de 1938 va assistir al Ple de Camperols que es va celebrar a Barcelona el mateix mes. Entre l'octubre de 1936 i el gener de 1937 va ser regidor, encarregat de la presidència de la comissió de Guerra. El novembre de 1938 s'hi reincorporà, en substitució d'un regidor que s'havia incorporat al front. El 1939 s'exilià. [AGT]

Pallarès Piñol, Rafael, baster, sindicalista i representant polític anarquista a Jesús i Maria (el

Perelló 1903-Tarragona 1939). Originari del Perelló, es traslladà a Jesús i Maria (Baix Ebre), on entrà a militar a la CNT-FAI. En esclatar la guerra civil, s'incorporà al Comitè Antifeixista local en nom de l'organització anarquista. Quan acabà el conflicte bèl·lic, fou detingut, encausat i finalment afusellat a la presó Pilats de Tarragona. [XPM]

Pallarès Prats, Tomàs, socialista al Baix Penedès (segle XX). Dirigent de la UGT al Baix Penedès durant la guerra civil, en fou el representant al Comitè d'Enllaç CNT-UGT del Baix Penedès els anys 1937-1938. [RAM]

Pallarès Tomàs, Joaquim, anarquista (Barcelona 1923-1943). El 1939, tot just acabada la guerra civil, encapçalà un grup d'acció que actuava a la barriada de la Torrassa i estenia el seu radi d'acció a Santa Eulàlia, l'Hospitalet i Sants. El 30 d'abril de 1939, aquest grup executà el comissari en cap del districte de l'Hospitalet José León Jiménez, que havia estat elegit directament per Franco per a organitzar la repressió a Barcelona. El 1942 constituí el primer Comitè Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya. Detingut el març de 1943, fou jutjat, acusat de cometre assassinats i atraments, condemnat a mort i ajusticiat a garrot vil, juntament amb vuit companys més. [PPB]

Pallarols Guiteres, Maria, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya durant la Segona República, fou candidata a les eleccions legislatives celebrades el 19 de novembre de 1933 per Barcelona província. Va obtenir 716 vots. [PPB]

Pallarols i Xirgu, Esteve, transportista i dirigent de la CNT (Caçà de la Selva 1900-Barcelona 1943). De jove va anar a viure uns anys a Cuba i a altres països americans, on va participar en moviments revolucionaris, per la qual cosa va haver de fugir de Cuba. De tornada a Catalunya, va ser secretari de les JLL. L'any 1934 es va establir a Torelló, i durant la guerra civil, com a secretari del Comitè Antifeixista de Torelló, va ser un dels principals impulsors de la revolució que va experimentar aquesta població. Arran dels fets de Maig de 1937, va ser detingut i empresonat a Vic. Posteriorment, el van deixar en llibertat i es va establir al País

Valencià, on a la comarca de Llíria va col·laborar amb les collectivitats agrícoles. Acabada la guerra es va quedar al País Valencià, va participar en l'organització de la CNT clandestina i fou el primer secretari nacional de la CNT a l'interior, en el comitè Nacional constituït a començaments de maig de 1939. Detingut a València amb la resta de membres del Comitè a finals del mateix any o començaments de 1940, fou executat al Camp de la Bóta. [JCP]

Pallàs Latorre, Paulí, obrer tipògraf i anarquista (Cambrils, el Baix Camp, 1863?-Barcelona 1893). Anarquista, partidari de la propaganda per a l'acció. Emigrà a l'Argentina i Brasil, i sembla que a la Patagònia entrà en contacte amb el dirigent anarquista italià Enrico Malatesta. De retorn a Barcelona, el 1892 col·laborà en el periòdic anarquista *Ravachol*. El 24 de setembre de 1893, durant la festivitat de la Mercè, va tirar dues bombes contra el capità general de Catalunya, Arsenio Martínez Campos, mentre passava revista militar a les tropes en plena Gran Via barcelonina. L'atemptat, que va provocar la mort d'un guàrdia civil i ferides a diverses persones, va inaugurar una onada terrorista sense precedents a Barcelona i una repressió policial indiscriminada que va culminar en els processos de Montjuïc de 1896. Pallàs, que no va intentar fugir, fou jutjat en consell de guerra i afusellat a Montjuïc. «Apòstol de la Idea», com es feia anomenar, el dia 3 d'octubre explicava, en carta a *El País*, les raons de la seva acció i escrivia: «he sostenido una lucha titánica con y por la existencia. He sentido los efectos de esta sociedad, mal constituida y peor gobernada. Veo que es un cuerpo gangrenado de tal modo, que no se puede aplicar a él un dedo que no se pose sobre una llaga purulenta. He creído que debe destruirse y he querido llevar a la obra demoledora mi herramienta en forma de otra bomba». Poc abans de morir va amenaçar, premonitòriament, que «la venjança serà terrible». [PPB]

Bibliografia: NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983.

Pallejà, Joan, anarquista a Reus (segle XX). Originari de Porrera, el Priorat, anà a viure a Reus, on treballà de manobre. Tingué un paper destacat en els aldarulls produïts a la ciutat a remolc de la Setmana Tràgica de Barcelona de

juliol de 1909, amb un intent d'assaltar l'Ajuntament. Fou detingut durant uns mesos, fins que caigué el govern Maura-La Cierva. Participà activament en diversos actes propagandístics societaris, i fou un dels oradors en el míting del Primer de Maig de 1915 a Reus. [PAN/AAC]

Pallejà, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pallejà Vall, Àngel, treballador, sindicalista i polític (Porrera, el Priorat, 1890-Reus 1976). De nen, anà a viure a Reus, on treballà de barber. Col·laborà en els periòdics *El Rossinyol* (1908), i *La Lucha* (1910), i a *Foment*, el diari republicà nacionalista. Tingué un paper destacat en els aldarulls produïts a la ciutat a remolc de la Setmana Tràgica de Barcelona el juliol de 1909, amb un intent d'assaltar l'Ajuntament. Fou detingut durant uns mesos, fins que caigué el govern Maura-La Cierva. Fou un destacat dirigent sindicalista i participà activament en tots els conflictes socials de la ciutat, fou membre de comitès de vaga, delegat sindical, etc. Per aquesta activitat, fou detingut diversos cops, com durant la vaga general de 1915. Dirigent de la Federació Catalana d'Oficials Barbers. Ingressà a la USC. Durant la guerra civil, fou membre del Comitè Antifeixista de Reus, el 1936, i va evitar alguns desgavells o excessos revolucionaris. Després de la guerra, professionalment es dedicà a la corredoria d'assegurances. Actuà al Centre de Lectura fins a la seva mort. [PAN/AAC]

Bibliografia: ARNAVAT, Albert. *Classe contra classe*. Reus, 1985. RECASENS, Josep. *Vida inquieta*. Barcelona, 1985.

Palma, Eduardo, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va representar el Sindicat d'Intel·lectuals de Barcelona a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà al Palau de Projectes de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, i al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny del mateix any. En aquest darrer Congrés un Eduardo de Palma representava el Sindicat Únic de Treballadors de Vallcarca i un altre obrer amb el mateix nom, el Sindicat Únic de Treballadors de Gelidà. [PPB]

Palmada, Isidre, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC, a l'inici de la Segona República fou un estret col·laborador de Joan Comorera en l'organització de la USC, amb qui celebrava freqüents reunions a la conselleria d'Economia i Treball de la Generalitat. [MPMJ]

Palmarola, Salvador, teixidor mecànic, sindicalista i internacionalista (segle XIX). Membre de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de la ciutat de Mataró. El mes de febrer de 1872 va ser representant de la Federació Local de la FRE de l'AIT de Mataró i com a tal constà entre les 28 federacions locals que ja s'havien constituït a la Comarca de l'Est. En representació d'aquesta federació, va ser delegat al segon Congrés Obrer de la Regió Espanyola de la Internacional, celebrat a Saragossa durant el mes d'abril de 1872. Durant el congrés va proposar que els membres del Consell Federal fossin retribuïts, fórmula que fou qüestionada per Trinidad Soriano i Tomás González Morago i defensada per José Mesa i Francisco Mora. Finalment la proposició va ser acceptada en el si del congrés. També va intervenir en el congrés constituït de la Unió Manufacturera (Barcelona, 7-11 de maig de 1872), prengué part en l'acte de cloenda que va tenir lloc al Teatre de la Sarsuela de la capital catalana. Després del congrés, el mes de juny, va ser membre del Consell de la Unió dels Obrers Manufacturers com a delegat dels teixidors a mà. Fou reelegit en aquest càrrec durant el segon congrés de la Unió Manufacturera, celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1872. [XPM]

Bibliografia: NETILAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Palmer, Joana Maria, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Cap al febrer de 1873, a seva adreça, carrer de la Pietat, 13, a la ciutat de Palma, va servir de «bústia» de la federació local. [END]

Palomar, Joan Francesc, calderer mecànic i internacionalista marxista (segle XIX). Va ser secretari de la Unió dels Treballadors del Ferro de València l'any 1872. Aquest mateix any, com a conseqüència de les divisions al si de l'AIT, l'organització que dirigia, inicià una sèrie de moviments per tal de separar-se de la Fe-

deració Valenciana de l'AIT. Política que fou contestada primer per la resta de la federació de València i refrendada després pel Consell Federal, en ple domini dels bakuninistes, i en resultaren finalment expulsats els marxistes. Fou designat secretari corresponsal de la comarca del centre per a formar part del Consell Federal Interf, creat per iniciativa dels seguidors de la federació madrilena en un intent d'apoderar-se de l'AIT a Espanya. Aquest Consell Federal es va constituir el 26 de gener de 1873, però tingué una curta durada. El 10 de maig 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [APE/TMS]

Palomar, M., anarcosindicalista valencià (segle xx). Tingué una militància destacada a la CNT valenciana durant els anys trenta. Partidari del trentisme, va adherir-se als Sindicats d'Oposició i a la Federació Sindicalista Lliibertària a València. Com a representant d'aquesta última organització, intervingué en un míting de l'Aliança Obrera Antifeixista de València celebrat l'agost de 1935. Posteriorment, amb la reunificació de la CNT el 1936, passà a formar part del Comitè Regional d'aquest sindicat. [CCG]

Palomares Vinuesa, Antonio, fresador, sindicalista i dirigent comunista valencià (Robledo 1929). Fill d'un antic secretari general d'UGT (Antonio Palomares Parra) que el juliol de 1939 va exiliar-se a França junt amb la família. Va romandre en un camp de refugiats fins al 1941. El 1941 entrà a la guerrilla espanyola a França (9a Brigada de Guerrillers Espanyols), fins al 1945, en què ingressà a les JSU en l'exili. El 1945-47 treballà en un hospital de Tolosa. El 1947 començà els estudis de fresador i fou elegit membre de la direcció de les JSU d'Espanya en l'exili, les quals va dirigir des de 1952, que fou elegit director nacional. El 1955 visità Varsòvia, l'URSS i la Xina. El 1956 començà a viatjar a Espanya, li feia d'enllaç el dirigent andalús Benítez. El PCE l'envià a les illes Canàries, d'instructor durant dos anys, el 1958. A la fi del 1960 se'l nomenà secretari general de la Unió de Juventudes Comunistas, raó per la qual ha d'anar a treballar a Madrid junt amb

Grimau, Romero Marín i Federico Sánchez, fins que el 1962 tornà a les illes Canàries. El 1964 arribà a València per a avaluar el resultat de les detencions d'abril, i s'hi quedà fins al 1967 reorganitzant el Partit Comunista al País Valencià. El 1966 va participar en la creació de les JJCC del País Valencià. De 1967 a gener de 1979 va dirigir l'activitat del PCE en el País Valencià. El 1968 fou detingut i torturat per la Brigada Politicosocial de València, fins al punt que va minvar tres centímetres en alçària. El 1979 fou diputat nacional i diputat autonòmic en les Corts valencianes i el 1996 fou en la llista al Senat d'Esquerra Unida. [RIRB]

Palomas, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el setembre de 1934 va participar en el I congrés de la Joventut Socialista de Catalunya (USC), en el decurs del qual fou nomenat membre del comitè executiu. [MPMJ]

Palomas Tudó, Angelina, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Fou vocal primera de les Joventuts Socialistes a principis dels anys trenta i membre del Grup Socialista Femení. Germana d'un dels més importants dirigents de la UGT del període, Ramon Palomas. [DBM]

Palomas Tudó, Bernat, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Fou nomenat el juny de 1933 vocal de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona del PSOE (nom que prengué llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE). Germà d'un dels més importants dirigents de la UGT del període, Ramon Palomas. [DBM]

Palomas Tudó, Ramon, socialista a Barcelona (segle xx). Va formar part del comitè de vaga de l'any 1917, per la qual cosa va haver d'exiliar-se. Després va tenir un gran protagonisme en les organitzacions socialistes en l'etapa republicana, encara que al llarg dels anys vint també va exercir força càrrecs de responsabilitat. Així ja va ser el primer secretari general de la Federació Regional de la UGT quan aquesta quedà legalitzada el 1922, càrrec que va exercir fins a l'octubre de 1925. Igualment va ser secretari de la Comissió Organitzadora de l'Ateneu Socialista el 1922 i després secretari gene-

ral, el 1925-26 i el 1930, així com president el 1932. En aquells anys també va ser president de l'Agrupació Socialista de Barcelona, el 1923-24 i el 1927-29. En els anys republicans fou un incansable activista en els rengles del sector crític de la UGT, al costat de Martínez Cuenca i Sánchez Marín, entre d'altres, i s'enfrontà a la direcció regional encapçalada per Vila Cuenca i Olarte des del desembre de 1931. La seva plataforma d'actuació fou la Federació Local de Barcelona, amb seu al carrer Nou de Sant Francesc. El 1930 era el comptador del Sindicat d'Oficis Diversos i vocal a la Cooperativa Internacional Socialista, i va exercir de tesorero en el Grup Socialista de la Casa del Poble entre 1932 i 1933 i, per descomptat, també en l'esmentada Federació Local de Barcelona, de la qual va ser president des del 1932 i membre de la seva Comissió Reorganitzadora l'any següent. El febrer de 1932 va ser un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble, que culminà amb la inauguració del local adquirit al carrer Nou de Sant Francesc de Barcelona a finals del mateix any. Un cop posada en marxa, treballà com a encarregat de l'estatge socialista barceloní. Va assistir com a delegat al congrés que la UGT d'Espanya va celebrar el 1932, on inútilment va intentar aconseguir una major autonomia per a la UGT catalana. Participà activament a favor del procés de fusió entre la FC PSOE i la USC al llarg de tot el 1933 i va ser escollit comptador de l'executiva de la que havia de ser una nova USC (FC PSOE). Amb el fracàs d'aquest procés i en coherència amb la línia crítica davant la trajectòria del socialisme a Catalunya representat per la FC PSOE i el Secretariat Regional de la UGT, va abandonar ambdues organitzacions el 1934 per passar a militar a la USC i la UGSOC. Va ser present en el congrés fundacional d'aquest sindicat, l'agost de 1934, com a delegat del Sindicat d'Obrers Metal·lúrgics, al costat de Joan Fronjosà, i en va ser escollit secretari general. Quan la USC va obtenir el control de la Federació Local de Barcelona després del II Congrés del Secretariat, el maig de 1934, en va exercir la presidència. Va ser un dels dirigents de la UGSOC que va negociar amb el Secretariat Regional, durant la primavera del 1936, el reingrés dels sindicats escindits dos anys abans. En virtut d'aquests acords era un dels homes que s'havia d'incorporar a la direcció

regional del sindicat, encara que l'accés al Secretariat, el juny de 1936, de l'equip comunista encapçalat per Del Barrio i Sesé en va impossibilitar l'operació. Un cop esclatada la guerra civil, només va tenir un cert paper en la reorganització de la Federació Local, al costat de Joan Fronjosà, durant les primeres setmanes del conflicte. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitas i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Palomas Tudó, Silveri, metal·lúrgic i socialista a Barcelona (segle XX). Entre l'agost de 1924 i el gener de 1925 exercí com a vice-secretari de l'Agrupació Socialista de Barcelona del PSOE, i en va esdevenir secretari general entre l'agost de 1929 i el gener de 1930. Exerci també com a secretari general de la Cooperativa Internacional Socialista (1930) i de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble quan aquesta fou inaugurada al carrer Nou de Sant Francesc de Barcelona l'any 1932. El febrer de 1931 va entrar a formar part del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona de la UGT com a comptador. Germà d'un dels més importants dirigents de la UGT del període, Ramon Palomas. [DBM]

Palomer, Josep, socialista a Mataró (segle XX). Va participar, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Mataró, en el III congrés de la Federació Socialista Catalana que se celebrà a la capital del Maresme el maig de 1913 i en el decurs del qual fou escollit per a revisar els comptes de la Federació i del periòdic *La Justicia Social*. [PPB]

Palomeras, Joan, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny de 1886 fou elegit vice-president del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [TMS]

Palomes, Josep, socialista al Maresme (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1934 fou elegit membre del comitè executiu de la Federació Comarcal del Maresme de la USC. [MPMJ]

Palomino Navas, Antonio, picapedrer, sindicalista i polític (Lucena, Andalusia, 1936). El

1963, s'establí a Mallorca. Al començament del decenni dels setanta, s'incorporà al PCE i a CCOO. En les eleccions sindicals de 1975, fou elegit enllaç sindical dins les Candidatures Unitàries i Democràtiques impulsades per CCOO i altres grups. Amb la constitució de CCOO com a sindicat, fou elegit secretari del Sindicat de la Construcció (març de 1977) i membre del secretariat (novembre de 1977) a les Balears. A les eleccions generals de juny de 1977, fou candidat a diputat pel PCE. [DG]

Palos, Baptista, obrer picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Salas, i en representació de la Societat d'Obrers Picapedrers de Montjuïc, de Barcelona, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Palou, Bartomeu, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma a finals de 1870. Des de principi de 1871 apareix com a membre del Consell Local de la mateixa Federació. [CR]

Palou Pons, J., sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre d'una agrupació de socis del Cercle Mercantil de Barcelona. Va signar, el 1r de maig de l'any 1890, un manifest adreçat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [APE]

Paltré, Heribert, comunista a Santa Coloma de Farners (segle XX). Milità al PSUC i a la UGT. Durant la guerra civil fou regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma, en representació de la UGT, des d'octubre de 1936 fins a l'abril de 1937. [PPB]

Pamadas, Andreu, societari (segle XX). Arran de la repressió que seguí la vaga general de juliol de 1855, va ser detingut i jutjat en consell de guerra el dia 18 d'octubre del mateix any, acusat d'haver intervingut en els fets de Badalona i haver ordenat aturar algunes fàbriques. [CR]

Pàmias, Jaume, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del PSUC, durant la guerra civil fou un dels secretaris d'ajut del comitè local de

Tarragona del Socors Roig Internacional, en la seva constitució l'octubre de 1936. [PPB]

Pamiàs, Joan, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit caixer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Pàmias, Josep, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del secretariat del Comitè Revolucionari que es constituí a la barriada del Clot de Barcelona, amb l'objectiu de portar a terme tasques de defensa, vigilància i subministrament de productes. [PPB]

Pàmias, Josep, sabater i dirigent sindicalista i internacionalista (?-Barcelona 1895). Amb domicili al carrer de La Lealtad, 6, 3r, des del 1870 apareixia com a responsable de la Societat d'Oficials Sabaters «La Igualtat» i el març de 1871 va presidir l'assemblea general de la federació local de Barcelona de l'Associació Internacional de Treballadors. L'abril de 1872, adscrit ideològicament al corrent anarquista de l'Aliança de la Democràcia Socialista, va participar en el congrés que la Internacional va celebrar a Saragossa. En el marc de la polèmica internacional que enfrontava marxistes i anarquistes, figurava entre els firmants del fullet *Cuestión de Alianza*, publicat l'agost de 1872 pels aliancistes de Barcelona. El novembre del mateix any, en una de les assemblees informatives celebrades per a informar sobre els congressos internacionals de la Haia i Saint Imier, es va manifestar partidari dels acords adoptats en aquest darrer congrés. El desembre de 1872, i també des de l'Aliança, va prendre part en el congrés de Còrdova, on va formar part de la comissió encarregada del dictamen «Medios de establecer escuelas puramente internacionales en el mayor número posible de poblaciones». Durant aquest període, fou secretari general de la Unió dels Constructors de Calçat de la Regió Espanyola de l'AIT. Va participar en la manifestació del 13 de febrer de 1873, a la plaça de Catalunya de Barcelona, que va aplegar 30.000 obrers, en defensa de la llibertat, i a les eleccions municipals de juliol de 1873 fa formar part de la candidatura internacionalista. Poc temps després es desvinculà del grup aliancista

i abandonava també la lògia maçònica Hijos del Trabajo a la qual pertanyia. Segons va explicar Llunas i Pujals uns anys després a *La Tramontana* (1 de novembre de 1889), l'actitud antianarquista de Pàmias s'inicià arran de la condemna que sofrí quan l'any 1873 un jurat sindicalista el condemnà per apropiació de fons del sindicat. Fos com fos, l'any 1876 formava part del grup sindicalista i reformista que es va separar de la Internacional per reconstruir el Centre Federatiu de les Societats Obreres de Barcelona. A la conferència que aquest Centre va celebrar l'agost de 1877 va defensar el dictamen contra les vagues generals amb l'argument que aquestes només poden triomfar quan existeix una bona organització obrera i, en aquest cas, ja no són necessàries. El gener de 1880 va formar part de la comissió, integrada pels dirigents reformistes, que a finals d'any va començar a publicar *El Obrero. Revista Social*, periòdic del qual fou director. Pel maig de 1881 va ser un dels signants a Barcelona del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer, del qual fou dirigent el 1882. Durant els mesos d'agost i setembre de 1881 havia participat en les conferències obreres organitzades per l'Ateneu Obrer de Barcelona, constituït a mitjan any per aquest sector reformista de l'obrerisme barceloní. El gener de 1883, en el moment de la seva constitució, era membre, amb funcions d'estadística, de la comissió dirigent de la Lliga Nacional de Resistència, creada a Barcelona amb l'objectiu de reunir totes les societats de resistència aïllades. L'octubre-novembre de 1883 va participar, en representació del possibilisme barceloní, en la conferència obrera internacional que es va celebrar a París, convocada pels possibilistes francesos i les Trade Unions angleses. El 1888 va prendre part molt activa en els congressos celebrats l'estiu a Barcelona, d'on va sorgir l'organització definitiva del PSOE i la UGT. Una visita, però, que realitzà el mateix any 1888 a la reina regent durant el viatge que aquesta efectuà a la ciutat amb motiu de l'Exposició Universal, motivà la seva expulsió del PSOE. Immediatament creà l'effímer Partit Socialista Oportunist, en representació del qual va prendre part al congrés possibilista de París de 1889. Polemista des de les pàgines d'*El Obrero* contra els socialistes —fou especialment bel·ligerant contra Pablo Iglesias—, va contribuir a la desorga-

nització del socialisme barceloní i a l'escàs arrelament del socialisme català. [PPB]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Pamias, Josep, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer Bondeu de Barcelona, signà un comunicat, en nom de la Federació de l'Ofici de Tintorers, el 19 de desembre de 1871, en què es convocava un congrés del ram, a celebrar a Reus el 6 de gener de 1872. Aquest mateix any figurà com a membre del Consell de la Unió de Tintorers. Possiblement és el mateix Josep Pamias que el juliol de 1891 era secretari de Les Tres Classes de Vapor. [CR]

Pàmies, Alfons, metal·lúrgic i militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Militant del sindicat de metall de la CNT a Reus des del 1918. En acabar la guerra civil, s'hagué d'exiliar a França, on fou internat en camps de refugiats. Participà en la reorganització de la CNT a l'exterior, i el 1945 fou elegit secretari del Comitè de Relacions de la CNT a Tolosa. [PAN/AAC]

Pàmies, Joan, Català, carreter i sindicalista a Reus (segle XX). Militant sindicalista, fou detingut durant el conflicte social del 1915 a Reus, acusat de disparar un tret contra un obrer esquiol. La seva detenció i el seu empresonament ocasionaren un nou motí a la ciutat en intentar alliberar-lo per la força. [PAN/AAC]

Pàmies Bertran, Teresa, Núria Pla, escriptora, periodista i comunista (Balaguer, la Noguera, 1919). Filla de Tomàs Pàmies, que fou dirigent del BOC i, més tard, fundador i dirigent del PSUC, i companya de Gregori López Raimundo, que fou secretari general del PSUC. Va iniciar molt jove la militància comunista. Des del 1937 fins al 1939 va ser dirigent de les Jovenuts Socialistes Unificades de Catalunya, i, durant aquest mateix període, una de les fundadores de l'Aliança Nacional de la Dona Jove. Durant la guerra civil, va col·laborar com a redactora en el setmanari *Juliol*, òrgan de les JSUC. En acabar la guerra, s'exilià a França, des d'on va marxar a la República Dominicana.

i posteriorment a Mèxic, país en el qual va residir fins a l'any 1947 i va realitzar estudis de periodisme a la Universitat Femenina de la capital federal. L'any 1947 va tornar a Europa, va viure primer a Belgrad (Iugoslàvia) i després durant 12 anys a Praga (Txecoslovàquia), on col·laborà en les emissions en castellà i en català de Ràdio Praga. Els anys cinquanta va establir-se a París, on col·laborà amb la premsa del PSUC i del PCE. L'any 1971 va retornar a Catalunya, es va dedicar plenament a la literatura i el periodisme, i destacà per la defensa de la memòria històrica de l'exili i dels comunistes. [APE]

Publicacions: *Testament a Praga* (en col·laboració amb el seu pare, Tomàs Pàmies), 1971; *Quan érem capitans*, 1974; *Va ploure tot el dia*, 1974; *Quan érem refugiats*, 1975; *Dona de pres*, 1975; *Si vas a París papà...*, 1975; *Gent del meu exili*, 1975; *Crònica de la vetlla*, 1975; *Biografia de Dolores Ibarruri*, 1976; *Los que se fueron*, 1976; *La chivata*, 1981; *Aventura mexicana del noi Pau Risa*, 1982.

Pàmies Ferrer, Lluís, metge i sindicalista (Valls 1906-1940). El desembre de 1936 era el tresorer de la junta del Sindicat d'Higiene i Sanitat de Valls i Comarcal de l'Alt Camp de la CNT, i alhora el delegat a la Federació Comarcal. El mateix mes va fer una conferència a l'Ateneu Llibertari sobre els gasos de guerra. L'abril de 1937 enllestí un curs de infermeres de la Creu Roja, del qual va ser professor, patrocinat per la conselleria de Sanitat i Assistència Social. Conjuntament amb el metge Ignasi Sarro escrigueren diversos articles divulgatius al setmanari cenetista vallenc *Acció Sindical*, sobre aspectes de sanitat. [AGT]

Pàmies Julià, Joan, Andares, paleta i sindicalista (la Riba 1911-Tarragona 1939). L'abril de 1932 era un dels socis iniciadors de l'entitat Penya Recreativa, que acabava d'iniciar el seu rumb. El juny de 1936 era el secretari del Sindicat d'Oficis Diversos, adscrit a la UGT. Alhora, també era de l'ERC. A la guerra, va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. A la postguerra, ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Valls, el 4 d'abril de 1939 i va patir judici de guerra en la data significativa del 14 d'abril de 1939. Condemnat a pena de mort, fou afusellat. [AGT]

Pàmies Òdena, Claudi, comunista a Barcelona (Valls 1911-Alemanya 1944?). Resident a

la barriada del Poblenou a Barcelona, el 1936 s'afilià al PSUC. Durant la guerra civil, fou instructor del Sector I d'Aviació i cap a la fi de la contesa es féu càrrec del comissariat d'una brigada de l'Exèrcit Popular. El 1939 passà a França, ingressà a camps de refugiats i va formar part d'un grup de treballadors. A finals de 1942 va organitzar un grup de guerrillers i fou ascendit a cap de la brigada de guerrillers espanyols i dels franciradors del departament de la Savoia i, més tard, a cap de l'Estat Major de la 5a Divisió. Va ésser detingut per la Gestapo alemanya el maig de 1944, i, deportat a Alemanya, va desaparèixer després de passar per diversos camps de concentració. [MPMJ]

Pàmies Pla, Tomàs, transportista, dirigent polític i sindical (Balaguer 1889-Praga 1966). Va militar al Partit Comunista Català i després al BOC i alhora a la CNT. Va participar en el moviment de suport al pronunciament de Jaca de 1930 que es va organitzar a Lleida. Va ser candidat a les llistes del BOC a les municipals de 1931, a Balaguer, i a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1932 per la circumscripció lleidatana. Es va fer expulsar del BOC i més endavant va ingressar a la UGT tot mantenint contactes amb el PCC. El juliol de 1936 va formar part del Comitè Revolucionari de Balaguer, primer en representació d'UGT i després també del PSUC. En col·laboració amb la seva filla, Teresa Pàmies, l'any 1971 va publicar, pòstumament, *Testament a Praga*. [JBP]

Panadés, Antoni, cisellador de metall i societatari a Barcelona (segle XIX). Va assistir el 24 de gener de 1855, a l'acte de fundació de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona, presidit per Jaume Puig, director de la Classe de Teixidors de Colors. El 15 de març del mateix any va signar, com a representant del seu ram, una declaració de les esmentades societats obreres, adreçada al governador civil, en què es deplorava els excessos comesos en alguns dels conflictes laborals de certes poblacions industrials de Catalunya. (Vegeu: Albígés, Pau.) [APE]

Panadés, Josep, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Cubells, representà els obrers fusters de Barcelona al I

congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Panadés, Vicenç, teixidor, societari a Barcelona (segle XIX). El primer de maig de 1843, va ser membre de la comissió que, en nom de la Companyia Fabril de Teixidors de Cotó de Barcelona, convocà la invitació a tots els associats a la festa de Sant Pancraç, el dia 8 del mateix mes, juntament amb Josep Sugranyes i Francesc Gordó. [APE]

Panadés Casanova, Enric, advocat i comunista (Barcelona 1917-1990). El 1934 ingressà a la Universitat i poc després al BOC. Fundà l'Associació d'Estudiants Revolucionaris, que després dels fets d'Octubre de 1934 organitzà la primera manifestació amb motiu del judici contra Lluís Companys. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil formà part de la redacció de *La Batalla*. Passà els fets de Maig de 1937 al Palau de la Generalitat per aconseguir informació i posteriorment treballà al Tribunal Suprem, on aconseguí ajudar els militants del POUM represaliats pels comunistes. El 1939 s'exilià a França, patí camps de concentració, fins que pogué retornar a Barcelona. Acabà la carrera de dret, fundà l'editorial Nausica i des del seu bufet d'advocat sovint intervenia en afers de la repressió franquista. El 1974 efectuà un viatge a París per fer interessar l'opinió internacional arran de la condemna a mort de Puig Antich. Fou un dels fundadors de la Fundació Andreu Nin. [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, Ignasi & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Pané Argelich, Josep, pagès, sindicalista i polític (la Fuliola 1900-1979). De jove, a la Fuliola, va fundar un ateneu i una cooperativa, i alhora editaven la revista *Combat*. Va participar en el grup de suport a l'alçament de Jaca de 1930 que es va organitzar a Lleida. Militant del BOC i del POUM, així com de la Unió Provincial Agrària, va participar en la lluita contra «el novè», que la Companyia Canal d'Urgell cobrava als regants, i en els fets d'Octubre de 1934. Va formar part de les milícies del POUM des de l'inici de la guerra i més tard va arribar a comandant de brigada de l'Exèrcit Popular. Després de complir presó, es va incorporar al

Front de la Llibertat i el novembre de 1943 va assistir a la I conferència del POUM de l'interior, que se celebrà a Valldoreix, on fou elegit membre del comitè executiu. A partir de 1945 passà a militar al MSC. Exiliat a Veneçuela, va treballar a l'Escuela Superior Militar. Ja de gran va tornar a fer de pagès a l'Urgell de la seva joventut i va participar en la fundació de la Unió de Pagesos, de la qual va ser dirigent fins que en va dimitir per formar part de la candidatura lleidatana de Socialistes per Catalunya de 1977. [JBP]

Publicacions: COLL, Josep & PANÉ, Josep. *Josep Rovira. Una vida al servei de Catalunya i del socialisme*. Barcelona, 1978.

Panella, Ramon, obrer i anarcosindicalista (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [APE]

Pañella Salom Remigi, pagès i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat, Baix Llobregat (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat d'Agricultors de Sant Feliu de Llobregat, en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916, en el decurs del qual firmà una de les ponències i fou president en una de les sessions. Fou promotor el 1918 d'una refundació del Sindicat d'Oficis Diversos de Sant Feliu de Llobregat juntament amb Fèlix Carbonell, Joan Ferrer, Josep Gaspà i d'altres. [AGL/MPMJ]

Paniagua, Tomàs, ferrer, societari a Barcelona (segle XIX). L'11 de maig de 1855, va signar un document dirigit al governador civil de la província, en nom de les societats obreres de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Panisello, Josep, anarcosindicalista a Amposta (segle XX). Militant destacat de la CNT a Amposta, va esdevenir regidor del primer consell municipal de la ciutat que es constituí després de l'alçament militar de 1936. Com a tal, l'octubre de 1936 s'ocupà de la presidència de la comissió municipal d'Economia i Avituallaments. [XPM]

Panisello, Josep, comunista a Tarragona (segle XX). Militant de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya, durant la guerra civil fou el secretari d'agitació i propaganda en el comitè local de Tarragona del Socors Roig Internacional, en la seva constitució l'octubre de 1936. [PPB]

Panisello i Cabanes, Felip, pagès i sindicalista a Tortosa (segle XX). Milità en la Unió de Rabassaires de Tortosa i destacà amb diversos càrrecs públics municipals durant la guerra civil. L'octubre de 1936 ja formà part del primer Ajuntament posterior a l'etapa del Comitè Antifeixista i fou elegit president de la comissió municipal d'Agricultura. Essent el rabassaire més destacat a Tortosa durant la guerra, tornà a formar part del consell municipal el maig i el setembre de 1937, amb responsabilitats importants en les comissions d'Agricultura. Finalment, en el consell elegit el setembre de 1937, fou cinquè tinent d'alcalde de la capital del Baix Ebre. En acabar el conflicte bèl·lic, va ser detingut i traslladat de Tortosa, a la presó de la Punxa, el maig de 1939. Condemnat a 15 anys, ingressà a la presó cel·lular de Barcelona. [XPM]

Panyella, Joan, obrer i comunista (?-Besalú, la Garrotxa, 1953). Va iniciar la militància comunista a Peralada, on va viure fins a l'any 1947, com a treballador de les caves de la mateixa localitat. En acabar la guerra civil, inicià la seva activitat al maquis comunista català. L'any 1953, durant una missió d'enllaç, fou abatut per la guàrdia civil, juntament amb dos membres del seu escamot. [APE]

Papell, Dalmau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Papíó, Jaume, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril de 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1891. [TMS]

Papiol, Joan, pagès i sindicalista a Vilanova i la Geltrú, el Garraf (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat d'Obrers Agricultors de

Vilanova i la Geltrú, en el IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916, en el decurs del qual firmà una de les ponències i fou president d'una de les sessions. [MPMJ]

Papiol, Marina, obrera tèxtil i socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent obrera del Sindicat Fabril i Tèxtil de la UGT a Vilanova durant la guerra civil, fou també vocal de la Casa del Poble socialista d'aquesta vila. [RAM]

Papiol Ràfols, Pere, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la Federació Obrera de Molins de Rei, de la primera junta directiva de la qual va ser vocal el 1916. [AGL]

Papiol Solé, Manuel, Manuel Pau Esteve, pagès, sindicalista i cooperativista (Rodonyà 1900-1987). Cooperativista convençut, va ser un soci actiu del sindicat d'esquerres Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción. Segons els informes de la guàrdia civil de postguerra, durant la conflagració va ser un dirigent de la CNT. El setembre de 1936, com a integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes local, va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. L'octubre de 1936 entrà al consistori pel PSUC i hi va romandre fins al juny de 1937, quan la UGT rebutjà l'Ajuntament i en sortiren tots els seus components. El 27 de juliol de 1939 va ser jutjat militarment a Tarragona, amb condemna de 30 anys; fou engarjolat a Madrid un temps. El juny de 1943 residia a la població. A la postguerra, va ser una de les ànimes de la construcció del celler cooperatiu. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatós 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Pappaseit Teresa, Josep Maria, activista a Sabadell (segle XX). A tombants de segle milità activament en l'anarquisme local. Intervingué en la vaga general de 1902, per la qual cosa fou empresonat a Barcelona juntament amb altres vaguistes. Fou director d'*El Trabajo* (de juny de 1909 a octubre de 1910) i mantingué contacte directe amb la plana major de l'anarquis-

me local articulat a l'entorn de la Federació Obrera Sabadellenca. [EOF]

Parada, Lluís, treballador de la llum i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de la Llum i la Força de Barcelona. [XPM]

Paradell, Francesc, refinador de sucre, societatari a Barcelona (segle XIX). Participà en l'organització del Primer de Maig de 1890, en representació dels obrers de les refineries de sucre de la capital. Va subscriure el manifest lliurat al governador civil. (Vegeu: Abad, Salvador.) [EOF]

Paradís, Antoni, obrer del tèxtil i societatari a Mataró (segle XIX). Va ser dirigent de la Mútua Societat Obrera del Tèxtil de Mataró. Amb aquest càrrec signà, entre els mesos de juliol i octubre de 1841, quatre cartes dirigides a la Junta Directiva de la Societat de Teixidors de Vic, també de caire mutualista, en què anunciava la rebuda a Mataró de quatre obrers de Vic que, arran del tancament de fàbriques, marxaren a la vila del Maresme per poder treballar. Explicava en les missives la seva intenció efectiva de col·locar-los en fàbriques d'aquella zona i raonava la dificultat de col·locar-ne més, així com el sistema de finançament econòmic establert per a aquests casos entre les societats mutualistes. [APE]

Pardell, Josep, teixidor i societatari a Manlleu (segle XIX). El 24 d'abril de 1841 signà una carta dirigida a Pau Vila, de la Societat de Teixidors de Vic, on li comunicava la convocatòria de la reunió dels teixidors de Manlleu per a constituir-se també en associació obrera, probablement de caire mutualista. Amb data 10 de novembre del mateix any, figura com a director segon de l'esmentada societat, juntament amb Joan Comella i Francesc Garolera. [APE]

Pardell Bartomé, Josep, sindicalista i comunista conegut durant la clandestinitat amb els noms de Rosselló, Sítges i Roure (Sabadell 1908-l'Atmella de Mar, 2, 1988). Afiliat a la CNT, seguí el procés de ruptura protagonitzat per Josep Moix adherint-se a la UGT i a la formació del PSUC. En acabar la guerra civil, va

exiliar-se a França, on va col·laborar amb la resistència antifeixista. Va ser un membre molt actiu en la clandestinitat i realitzà missions d'enllaç a ambdós costats de la frontera. Després de la detenció dels 80 dirigents del PSUC, l'any 1947 formà part de la delegació del Comitè Central enviada des de França per a reconstruir l'organització clandestina del PSUC; va haver de deixar de manera precària la seva dona i els dos fills. La seva activitat política se centrà principalment en la direcció i el contacte dels nuclis del partit de fora de l'àrea metropolitana de Barcelona. L'any 1976 una operació mal resolta de cataractes li provocà una pèrdua important de visió que l'obligà a deixar progressivament les responsabilitats polítiques. Tanmateix fou elegit membre del Comitè Central i del Comitè Executiu en el IV congrés (1977) i en el V congrés (1981) passà a ser membre del Comitè Central d'Honor. La mort de la seva dona, el gener de 1987, el portà a una decadència física que el conduí a la mort. [AMA/APE]

Pardines, Narcís, mariner i activista revolucionari a Barcelona (?-Barcelona 1835). Va ser descrit com un «hombre moreno y sucio, con alpargatas y la camisa desabrochada que dejaba ver su pecho tostado por el sol y con todo su vestido haraposo. Sobre estas ropas vestía una levita de marino azul, robada sin duda en la Aduana (...). Llevaba en la mano un estoque envainado en una caña». Participà en l'atac de la Duana barcelonina durant la revolta de Barcelona de 1835. Per aquest motiu fou afusellat, a l'esplanada de la Ciutadella. [TMS]

Pardo, Agustí, Agustinet, sindicalista i socialista a València (segle XX). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Pardo Aracil, Josep, escorxadador i dirigent socialista valencià (segle XX). El 1936 era secretari del Sindicat d'Escorxadors de la UGT de València i membre del secretariat provincial d'aquesta organització. Va ser ferit el 25 de setembre de 1936 en un atemptat perpetrat suposadament per anarquistes. Tres dies després va morir finalment i l'assassinat fou atribuït a un membre de la Columna de Ferro (Tiburció Ari-

za), encara que aquesta columna va negar la participació en els fets. El crim fou condemnat per tota la premsa de València. [JNN]

Pardo Gómez, Eduard, anarcosindicalista a Salt, el Gironès (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil fou president del Comitè Antifeixista de «Salt y sus contornos». L'octubre de 1936 esdevingué president del Consell municipal de Salt. Fou fiscal del tribunal popular de Girona des de desembre de 1936 a maig de 1937. Posteriorment va ser administrador de l'hospital psiquiàtric Martí i Julià de Salt. El 1939 s'exilià a França. [JClAR]

Paré, Josep, sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de Treballadors de Sant Feliu de Codines. [XPM]

Paredes Vidal, Andreu. Gromán, comunista (?-Barcelona 1985). El juliol de 1936 va ser membre fundador del PSUC. En acabar la guerra civil, s'exilià a França. Els anys 40, va ser elegit membre del comitè central del PSUC. El maig de 1943 era enviat a Catalunya com a responsable màxim de l'interior, càrrec que va exercir fins a la seva detenció el maig de 1944. De nou exiliat, a la mort de Franco va retornar a Barcelona, i fou nomenat membre de la Secretaria Política d'aquest partit. Durant el cinquè congrés, després del període d'escissió dels comunistes catalans, va decidir marxar del PSUC i ingressar al nou partit, el PCC, en el qual va militar fins a la seva mort. [APE/PPB]

Parera, Artur, anarcosindicalista a Barcelona (?-front d'Andalusia 1936), Originari de Saragossa, fou un destacat activista i orador, dirigent de la CNT i de la FAI en el decurs dels anys 20 i 30. L'any 1921 fou membre del comitè nacional de la CNT i el mes d'abril del mateix any assistí en representació de l'Aragó al Ple que designà la delegació de la CNT que havia d'anar a Moscou al primer congrés de la Internacional Sindical Roja. Posteriorment es traslladà a viure a Barcelona, per motius de treball. En el període final de la Dictadura de Primo de Rivera, tingué una activa participació en la reorganització sindical. Entre 1930 i 1932 va ser secretari del comitè regional de Catalunya

de la CNT. L'any 1931 representà la Federació de Grups Anarquistes de Barcelona a la conferència que celebrà la FAI a Madrid el juny de 1931. Va assistir a la Conferència Regional de la CNT catalana que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 30 de maig a l'1 de juny de 1931, on presentà una proposició, que s'aprovà, en què es convidava la FAI al següent congrés de la CNT. El juny de 1931 va representar el comitè regional de la CNT catalana al congrés extraordinari que se celebrà a Madrid i va participar també en el Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. El novembre de 1931 encapçalà un escrit des de la presó de Barcelona, signat per nombrosos faistes, on es criticava el trentisme i l'aparició de la revista *Cultura Libertaria*. Mentre va durar l'escissió trentista, es manifestà com un dels dirigents anarquistes més belhigerants en contra dels sindicalistes. L'any 1932 fou nomenat redactor de la *Solidaridad Obrera*. Va morir els primers dies de la guerra civil. [PPB]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Parera, Artur, anarquista a Santa Sadurní d'Anoia (segle XX). Dirigent i organitzador dels sindicats cenetistes a Sant Sadurní durant els anys trenta, fou el representant dels 800 afiliats al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT d'aquesta vila al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de l'any 1931. [RAM]

Parera, Jaume, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Mútua Protecció de Teixidors de Vic l'any 1842, amb el càrrec de comissionat. El 18 de setembre del mateix any, signà una resolució de la reunió general de comissionats de la Societat, en la qual s'acordà l'exclusió de la junta del president Antoni Tusell, el vocal segon Miquel Altimira i l'oïdor de comptes Antoni Compta, acusats de frau econòmic amb els fons de l'entitat. [APE]

Parera, Jaume Miquel. Vegeu: Miquel i Parera, Jaume

Parera, Joan, ferroviari i comunista a Girona (segle XX). Militant del BOC, el 1933 era mem-

bre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). [PPB]

Parera, Joan, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Domiciliat al carrer de Colomer, núm. 63, fou membre de la Federació Local de la FRE de l'AIT, de la citada localitat, l'any 1874. Fou el destinatari de 100 exemplars del «Manifesto» que envià la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT l'1 d'abril del mateix any. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [APE]

Parera, Josep, pagès i republicà a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent pagès republicà durant la tercera dècada del segle XX a Vilafranca. L'any 1926 fou secretari del Centre d'Agricultors Obrers de Vilafranca, d'orientació republicana i antecedent de la Unió de Rabassaires. [RAM]

Parera, Magí, anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Federació Local de Sindicats Únics (CNT) de Vilafranca del Penedès durant la guerra civil, en fou membre del comitè com a comptador l'any 1937. [RAM]

Parera Marañá, Jaume, electricista i treballador de la foneria, sindicalista i polític del Berguedà (Gironella 1906-Palma de Mallorca, ?). Era afiliat a la CNT i representant del POUM dins el Comitè de Milícies Antifeixistes de Berga. Va ser un dels fundadors del POUM. Amb la constitució de l'Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, hi va entrar en representació del POUM. El 16 de novembre els companys del POUM foren desposseïts dels càrrecs; tanmateix ell formà part de les conselleries d'Economia i Defensa. El 9 de febrer de 1937 va deixar de ser el màxim representant del POUM a l'Ajuntament, ja que marxà de Berga per qüestions de feina, i fou substituït per Antoni Matamala Cebrià. En acabar la guerra, va ser detingut i jutjat, acusat, entre altres delictes, de realitzar escorcolls i saquejos a esglésies, com a la d'Espinalbet. Finalment, fou condemnat a 20 anys de reclusió temporal. Tancat a la presó de Sant Miquel dels Reis, a València, posteriorment el van traslladar a la de Palma de Mallorca, on va morir per malaltia. [JCR/JJR]

Parés, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, en el congrés local de sindicats barcelonins, que tingué lloc el 20 de setembre de 1931 i en decurs del qual fou nomenat delegat al Comitè Regional de la CNT, en substitució de Porquet, que prèviament havia estat elegit i havia dimitit. [PPB]

Parés, Josep, teixidor a mà i societari (?-Barcelona 1870). Va ser president del Centre Federal de les Societats dels Teixidors a Mà de Catalunya, almenys entre 1869 i principis de 1870. El juliol de 1869 apareix en alguns articles publicats a *La Federació*, relatius a la denúncia dels procediments emprats pel fabricant Domènec Peipoch. Va participar en el congrés que la seva organització celebrà a Barcelona els dies 5 i 6 de setembre de 1869, en el qual es decidí els objectius d'aquestes societats federades. D'aquest congrés sorgí una comissió que adreçà una carta al president del Consell de Ministres, el general Joan Prim, en favor del proteccionisme. Va participar, sense veu ni vot, en el primer Congrés Obrer, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona el juny de 1870, en representació del Centre Federal que presidia. [APE]

Parés, Magí, teixidor i societari a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la Junta Consultiva de l'Associació de Socors Mutus de Teixidors de Gràcia, almenys entre l'any 1841 i principis de l'any 1842. Signà un comunicat de l'esmentada associació, l'1 de gener de 1842, que va ser publicat a *El Popular* (3 de gener de 1842), en el qual els associats protestaven per la resolució presa a finals de l'any 1841 pel general Espartero, regent del regne, d'il·legalitzar les societats mutualistes dels teixidors. [APE]

Parés, Pere, estibador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de la Societat d'Obrers Traginers de Gèneres Alimentaris del Moll de Barcelona el desembre de 1898, en la constitució d'aquesta societat. El 1910 ja era membre de la Societat de Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona, entitat de la qual fou escollit vicepresident el gener de 1921, quan aquesta se separà de la CNT. [JIG]

Parés Genius, Joan, Paresset, treballador del mosaic i activista sindical (Valls 1910). Membre destacadíssim de les Joventuts Llibertàries, de Valls. Escrigué a *Solidaridad Obrera*, de Barcelona, amb motiu de l'escissió trentista que es produí a Valls el 1932-33, amb el sobrenom de Tenaz. Durant la guerra, va ser un dels elements de més acció, amb incursions a diversos pobles de la comarca i de fora. Ajuntat amb una milicià, féu retronar arreu la seva força. Anà a la guerra i va ser ferit al canell. Hospitalitzat a Barcelona, a l'hospital de la Bonanova, en marxar a França va evacuar un altre vallenc, dalt d'un camió. A l'exili, va ser un dels organitzadors de la comarca de l'Alt Camp. El desembre de 1996 vivia a la zona de Perpinyà. [AGT]

Parés Lluna, Francesc, pagès a Molins de Rei (segle xx). Fou dirigent de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei el 1916, i el mateix any, primer president de la Federació Obrera local, sorgida de la fusió dels sindicats Llar Obrera, Aliança de l'Obrer Paleta i Societat d'Agricultors. [AGL]

Parés Masip, Baldomer, cal Parés, pagès rabassaire i sindicalista (el Pont d'Armentera 1904-1977). Durant la República, era afiliat a la UGT. A la guerra, va ser regidor municipal pel PSUC de novembre de 1936 a març de 1937. El juny de 1943 residia a la població i, a instàncies del fiscal instructor de la Causa General de Tarragona, escriviren que no hi havia constància que hagués participat en fets delictius, i que per tant no havia passat per un consell de guerra. [AGT]

Paretas Corominas, Joan, pagès al Prat de Llobregat (segle xx). Fou tinent d'alcalde de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Paretas, Magí, cambrer a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou president de la Societat d'Obrers Cambrers i Cuiners de Vilafranca l'any 1929. [RAM]

Pareu, mestre i comunista a Tarragona (segle xx). Militant del POUM, durant la guerra civil fou un dels col·laboradors d'*Acció*, l'òrgan de la JCI-POUM a les comarques gironines. [PPB]

París, Mercè, mestra i comunista (?-Lleida 1978). Militant del PSUC des de la fundació, va haver d'exiliar-se en acabar la guerra civil, a l'URSS. Durant l'exili soviètic, va exercir com a mestra en l'Escola per a nens espanyols de Moscou i, posteriorment, mestra de castellà a l'Institut de Llengües Estrangeres d'aquesta mateixa capital. Malgrat haver estat separada de l'ensenyament per la Comisió Depuradora de Burgos el 21 d'abril de 1937, l'any 1956 va tornar a Catalunya i fundà a Lleida una escola pròpia, on va continuar la seva activitat com a militant comunista, fins a la mort. [APE]

París Agràs, Francesc, pagès i sindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la Unió de Rabassaires, fou nomenat conseller de l'Ajuntament de Tarragona, en representació del sindicat pagès el 22 d'octubre de 1936. [PPB]

Pariu, Ramon, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels participants en el banquet realitzat a Barcelona, l'1 de gener de 1841, per celebrar la unió de diverses organitzacions d'oficis en una associació de treballadors comuna, dirigida per Juan Muns, de la Societat dels Teixidors. Pronuncià un dels poemes llegits en el brindis final, en què es manifestà a favor de la unió dels teixidors. [JIG]

Parra, Cristóbal, dirigent anarquista alacantí (Elda 1912-Charleval, França, 1984). Milità des de molt jove a les organitzacions anarquistes (CNT, FAI, JJLL). Destacà especialment com a líder de les Joventuts Llibertàries després de 1939. Reorganitzà aquestes a l'exili francès, i es convertí en secretari general del comitè nacional de la FIJL a França, de 1945 a 1947. A finals de 1947 va ser elegit secretari de propaganda i, posteriorment, director del periòdic *Ruta*. Més tard, passà a treballar dins la CNT i fou designat secretari de la Federació Local d'Allenç i responsable de propaganda de la zona A de Provença. Col·laborà a *Solidaridad Obrera* (París), *Combat Syndicaliste*, *Es-poir*; *Nueva Senda*, *Ruta*, entre altres publicacions. [CCG]

Parra, Diego, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anome-

nada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Parra, Diego, fuster i dirigent anarcosindicalista valencià (?-Caracas 1970). Destacat com a militant ja a la dècada de 1910. Va assistir com a representant de la Regional de Llevant al congrés de la CNT de Madrid de 1919. El 1920, a València, fou detingut i processat per la mort de l'exgovernador de Barcelona, Francesc Maestre Laborde-Boix (comte de Salvatierra). Va patir presó durant dos anys. Es traslladà a Barcelona, on fou ferit després d'un enfrontament amb els pistolers del Sindicat Lliure. L'octubre de 1923 assistí al Ple Nacional de Saragossa, on fou nomenat delegat per a la reunió amb Macià amb l'objectiu de preparar l'alçament revolucionari de Perpinyà i Font-romeu. Posteriorment, passà a França, on romangué durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera. El 1927 signà un manifest pro CNT. Amb la proclamació de la República, participà activament en la reorganització de la CNT valenciana. Assistí al congrés de la confederació el 1931, com a representant dels sindicats de Cocentaina, Dénia, Sollana i Torrent, i delegat del Comitè Regional de Llevant. L'octubre de 1931, va participar en un míting d'afirmació sindical convocat per aquest comitè —del qual era membre destacat— a Sogorb. Va ser un decidit partidari de les tesis trentistes al si de la CNT valenciana. Fou un dels líders més importants dels Sindicats d'Oposició a València i fundador de la Federació Sindicalista Llibertària. Assistí com a representant de Llevant al primer congrés de la FSL, celebrat a Barcelona el juliol de 1934. Signà el pacte que donà origen a l'Aliança Obrera Antifeixista al País Valencià, el 1934, com a representant de la FSL. Lluità durant la guerra de 1936 i s'exilià posteriorment a França. Més tard, marxà cap a Amèrica i es va establir a Panamà, on treballava en la construcció de carreteres. Va ser un dels principals líders de la CNT a l'exili americà. Després, es traslladà a Veneçuela i va militar en l'organització cenetista espanyola d'aquest país fins a la mort. [JNN]

Bibliografia: CUCÓ, Alfons. «Contribución al estudio del anarco-sindicalismo valenciano». A: *Saitabi*, 1972, València, XXII. MANENT I PESAS, Joan. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*.

París, 1976. VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Parra, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Parra, Juli, anarquista valencià (segle xx). Militant confederal, junt amb altres sindicalistes valencians fou abatut a trets per les forces d'ordre públic als carrers de Barcelona el gener de 1921, en la que fou la primera aplicació de la llei de fugues. [AGA]

Parrado, Jesús, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Parres, Lluís, societari a València (segle XIX). Va ser vocal de la junta del Centre Federatiu de les Societats Obreres Valencianes a partir d'abril de 1870, tot i que la fundació legal va ser el juliol de 1870. [CR]

Parriego, treballador d'arts gràfiques i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació d'Arts Gràfiques i de la del Paper. [DBM]

Partagàs, Francesc, fuster i societari a Barcelona (segle XIX). A mitjan de 1870 va ser representant de la Societat de Paletes de Barcelona. [CR]

Parunella i Furquet, Miquel, fonedor i dirigent de la CNT-FAI a Figueres (Figueres 1908-Girona 1944). A l'inici de la guerra civil fou membre del Comitè Antifeixista de la ciutat. Formà part del consell municipal, d'octubre de 1936 a maig de 1937. L'agost de 1938 va obte-

nir el nomenament de capità de l'Exèrcit Popular. En acabar la guerra fou empresonat i executat. [JClAR]

Pasano, Andrés, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era el president de la Societat de Càrrega i Descàrrega del Moll de Barcelona el maig de 1904. [JIG]

Pasarín Lavilla, Manuel, electricista, sindicalista i comunista (Tona, Osona, 1942). Traslladat als tres anys a Barcelona, va començar a treballar a l'escola d'aprenents de la Maquinista als 14 anys i restà a l'empresa com a oficial de tercera electricista fins a 1968, any en què fou acomiadat per les seves activitats sindicals. Milità al sector obrer del FOC poc temps després de la fundació de l'organització, hi restà fins a la seva dissolució entre 1969-1970. Jurat d'empresa, el 1964 fou un dels fundadors de les Comissions Obreres de Catalunya a l'assemblea de Sant Medir, i va formar part de la coordinadora de la Comissió Obrera del Metall. Milità també a Lucha de Clases entre 1970-1976, on va ser del nucli dirigent. Del 1976 al 1977 va estar afiliat al PCU, hi va estar fins a la unificació amb el PTE el 1977, ja que no estava d'acord amb la unificació del PTE i el PCU. Militant de la CSUT, on va tenir un paper rellevant, deixà el sindicat quan es van plantejar dues tendències, l'una que es decantà per la UGT, i l'altra amb CCOO, fet que tingué lloc abans de l'escissió del sindicat el 1980. Tornà a militar al ram del metall de CCOO al Baix Llobregat i a començament de 2000 continuava treballant d'electricista. [TMS]

Bibliografia: CANDÓ SOLER, Noa. *El moviment obrer a La Maquinista Terrestre y Marítima en el franquisme*. Treball mecanografiat. Barcelona, 1999.

Pascual, Amadeu, fideuer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Francisco Santamaría, va representar els oficials i aprenents fideuers de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Pascual, Antoni, militant anarquista a Ulldecona (1903-Ulldecona 1989). Actiu militant de la CNT i de les Joventuts Llibertàries, va participar activament en la guerra civil i la revolució, amb la constitució de collectivitats agríco-

les. El 1939 es va exiliar a França, on patí camps de concentració. A l'exili, va residir a Saint-Estève, fins que va retornar a Ulldecona. Va deixar un llibre de memòries, centrat bàsicament en la guerra civil, titulat *Tristesas, amores y luchas de un anarquista*, publicat el 1986. [MPMJ]

Pascual, Erasme, teixidor a mà i societaire a Barcelona (segle XIX). Va ser representant de la classe obrera barcelonina en diverses negociacions amb els patrons i les autoritats en els inicis del Bienni Progressista. Fou un dels dinou representants de la classe obrera que va signar el document de 8 d'agost de 1854, dirigit als barcelonins, que proclamava els interessos comuns de patrons i obrers. També va signar el conveni col·lectiu del ram el 20 d'octubre de 1854; va ser secretari de la Junta Mixta de Telers Rodons que va negociar i concloure el conveni col·lectiu de 19 de febrer de 1855, on es regulaven diversos aspectes dels salaris i del treball a la fàbrica i s'acceptava per part dels patrons l'obertura de totes les fàbriques. [END]

Pascual, Eugeni, jornaler i anarquista a Sant Pere de Ribes (segle xx). Dirigent camperol anarquista i secretari de la collectivitat agrícola d'aquest municipi durant la guerra civil. [RAM]

Pascual, Frederic, carder de llana i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants del document del 18 de febrer de 1873, elevat a l'executiu per tal que es fixés la durada màxima de la jornada laboral, com a representant del Centre de les Societats Obreres i dels obrers del seu ofici a Barcelona. [END]

Pascual, Joaquim, anarquista a Sabadell (segle XIX). Va ser administrador del diari anarquista *Ravachol*, que va aparèixer per primer i últim cop el 22 d'octubre de 1892. [END]

Pascual, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pascual, Pasqual, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de

juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pascual Caldés, Josep, obrer a Santa Coloma de Cervelló (segle xx). Fou dirigent regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló entre 1938 i 1939, en representació de la UGT. [AGL]

Pascual Cartró, Jaume, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou membre de l'Aliança de l'Obrer Paleta de Molins de Rei el 1916 i promotor en la seva representació de la Federació Obrera local, de la qual va ser membre en la primera junta directiva el mateix 1916. [AGL]

Pascual Flaquer, Antònia, brodadora, sindicalista i política (Capdepera, Mallorca, 1905-Porreres, Mallorca, 1937). Militant del PCE, fou detinguda arran dels fets d'Octubre de 1934. Després de l'açament militar de juliol de 1936, fou empresonada a la presó de les dones de Palma. El gener de 1937, fou posada en llibertat i assassinada amb un grup en què figurava la destacada dirigent del partit Aurora Picornell Femenias. [DG]

Pascual Flaquer, Maria, brodadora, sindicalista i política (Capdepera, Mallorca, 1914?-Porreres, Mallorca, 1937). Militant del PCE, després de l'açament militar de juliol de 1936 fou detinguda a la presó de les dones de Palma. El gener de 1937, fou posada en llibertat i assassinada amb un grup de dones en què figurava la destacada dirigent del partit Aurora Picornell Femenias. [DG]

Pascual Prats, Isidre, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil, en representació de la CNT. [AGL]

Pascual Rosell, Josep, paleta i sindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la UGT, representà el sindicat socialista en el Comitè del Front Antifeixista de Tarragona que es constituí el 6 d'agost de 1936, poc després d'iniciada la guerra civil. El 14 d'abril de 1937 formà part de la Comissió Especial per a l'Administració de la Propietat Urbana de Tarragona, formada per partits i sindicats. [PPB]

Pasqual, Octavi, pagès i comunista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle xx). En el Ple de Sindicats constituït de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCT-FTTE), que es va celebrar a Barcelona el nou de setembre del 1936, va ser escollit vocal tercer del seu comitè executiu. Exercí el càrrec fins a la celebració del I congrés de la FCTT, el gener de 1937. [DBM]

Pasqual Font, Josep, gravador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va signar per la Unió de Gravadors en Cilindres per a Estampats el manifest de l'1 de Maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [END]

Pasqués, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). Des del juliol de 1892 ocupà el càrrec de vocal d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. [TMS]

Pasqués, Marià, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al juliol de 1892. [TMS]

Pastor, Germà (o Maximilià), Mator, anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Cap al juliol de 1936 feia de corresponsal local de *Solidaridad Obrera* a Sabadell. El setembre de 1936 comandà la bateria Sacco i Vanzetti, que va arribar a Madrid per col·laborar en la detenció de l'atac nacionalista a Toledo. [TMS]

Pastor, Gregori, comunista a Barcelona (segle xx). Exercí com a secretari administratiu del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT des del deu de desembre de 1937 fins al final de la guerra civil. [DBM]

Pastor, Lorenzo, operari del metall i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Societat de Treballadors Fabricants d'Arques i Bàscules de Barcelona, amb uns 150 socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Pastor González, Alberto, jornaler i polític (Valladolid 1901?-Mallorca, ?). Trasladat a Mallorca, el 1925 ingressà a la maçoneria. Mi-

litant del Partit Republicà Federal, el 1931 fundà a l'illa Esquerra Revolucionària i Antiimperialista. Durant la guerra civil, fou detingut a diverses presons i camps de concentració de l'illa. Alliberat, es relacionà amb els grups polítics clandestins, causa per la qual fou detingut novament el 1941. [DG]

Patau, funcionari de la Generalitat i comunista a Barcelona (segle XX). Fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació del Sindicat de Funcionaris de la Generalitat. [DBM]

Patit, Josep, internacionalista a Sant Boi de Llobregat (segle XIX). Corresponsal local de l'AIT a la seva població, amb residència al carrer Prim, núm. 1, 2n. Cap a l'abril de 1874, la Comissió Federal de la Internacional II va trametre, a través del Consell Local de Barcelona, deu exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ser distribuïts en la seva població. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JIG]

Patris, Marcellí, fuster i internacionalista a Girona (segle XIX). Pel desembre de 1870, era membre de la Secció de Fusters de la federació local de l'AIT de Girona i ocupà el càrrec de vocal la junta. [CR]

Pau, Antoni, fuster i societatari a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870, era representant de la Societat d'Oficials Fusters de Barcelona. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Paül, Vicenç, sabater, polític i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). Socialista, a partir de 1909, fou un dels membres del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma. El 1911, formà part del comitè de la Conjunció Republicanosocialista de Palma. El 1910-12, fou un dels dirigents de la societat obrera de sabaters La Igualtat, de Palma. En fou president accidental (1910) i va tenir un paper destacat en la vaga de sabaters de març de 1912. Col·laborà a *El Rayo*, quan aquest periòdic encara no era obertament anarcosindicalista. [AMR]

Paulí, Joan, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit membre de la comissió revisora del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Paulis, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Luciano Navarro, i en representació del Grup Escolar Vida de Barcelona, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Pauls, Josep, treballador de productes químics i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Militant del sindicat de productes químics de la CNT, el 1947 era un dels animadors més importants del Comitè de Relacions de la FAI a Catalunya, organisme del qual fou secretari. Detingut per la policia el 8 d'agost de 1947, fou durament torturat. [PPB]

Pauly (o Pauli), Joan, fuster, internacionalista i després socialista a Tortosa (segle XIX). Va participar en el Congrés dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871, en qualitat de representant dels fusters tortosins. Posteriorment s'integrà al nucli socialista de la localitat i l'11 de novembre de 1892 fou elegit membre de la comissió revisora del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [END/TMS]

Pavía, Bonaventura, galoner i societatari a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels vint-i-nou fundadors de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera de Barcelona el 24 de gener de 1855, en nom dels galoners de cintes de cotó. [END]

Payarola, Josep, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona, que substituï la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871 per motius ignorats. [END]

Payeras, Antoni, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 constava com a membre de la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Payeras, Joan, sabater, polític i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). El 1915, repre-

sentà Pollença en el I Congrés Balear de Sabaters. D'ideologia socialista, el 1919 fou president interí de la Federació Local de Societats Obreres de la Casa del Poble. Formà part de la tendència reformista. [AMR]

Payeras, Miquel, sabater i republicà a Mallorca (segle XIX). Va subscriure el manifest del 29 de desembre de 1869, on s'anunciava la creació del Centre Federal de les Societats Obreres, de Palma. Va participar, conjuntament amb F. Tomàs i representant Palma de Mallorca, en el I Congrés Obrer Espanyol de juny de 1870, on tot i votar afirmativament els quatre dictàmens presentats pels bakuninistes, sembla que no compartia els postulats de la majoria. Aquest aspecte el confirma el fet que els anys 1871-72 va ser secretari del Comitè Provincial del partit republicà mallorquí. [CR]

Payet Pou, Pere, taper i anarcosindicalista (la Bisbal d'Empordà 1884-Girona 1939). Militant de la CNT, durant la guerra civil havia estat vicepresident de la Cooperativa Popular de Producció i Consum «la Bisbalenca». Emprerat el 1939, fou condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Payà, Joaquim, paleta, anarquista i republicà federal blasquista a València (segles XIX-XX). Destacat militant anarquista i dirigent del ram de la construcció, va ser president de La Constructora, societat obrera de la ciutat de València i director del diari anarquista *El Chornaler*, publicat durant l'any 1884. Entre els anys 1902 i 1913, va integrar-se en el republicanisme federalista de Vicent Blaseo Ibáñez. Com a blasquista, va ser elegit regidor de l'Ajuntament de la ciutat de València. [VVV]

Payà Muntada, Francesc, manyà i sindicalista a Sabadell (segle XIX-XX). Dirigent, cap a 1899, de la Societat de Serrallers Mecànics de Sabadell i la seva Comarca. El 16 de juny de 1899, es trobava detingut arran del conflicte emprès pels manyans uns mesos abans. En aquesta data fou alliberat, per l'alcalde de la seva localitat, per aconseguir la signatura d'unes bases de treball al sector i el consegüent apaivagament de la conflictivitat de la vila. Cap a 1904 era ja un dels militants més veterans entre els directius de la Federació Obrera Sabadellenca. [JIG]

Payà Terol, Francesc, dirigent socialista a Alcoi (segle XX). Com a dirigent socialista, es va presentar a les eleccions municipals d'Alcoi i fou síndic de l'Ajuntament d'Alcoi constituït el 17 d'abril de 1931. [JMSS]

Payeres, Joan, internacionalista a les Illes Balears (segle XIX). Va assistir al I Congrés Obrer Espanyol de 1870 en representació de l'Associació Internacional de Treballadors de les Illes Balears. Hi votà a favor de les tesis bakuninistes. [END]

Paz, Abel, nom amb què és conegut l'historiador i anarquista Diego Camacho Escámez (Almeria 1921). Resident a Catalunya des de molt jove, amb tretze anys s'afilià a la CNT i durant la Segona República fou membre de les Joventuts Llibertàries de Catalunya. En iniciar-se la guerra civil, formà part del grup fundador de Quijotes del Ideal i col·laborà al seu periòdic, *El Quijote*. Posteriorment passà a treballar a la col·lectivitat agrícola de la CNT de Cervià, a les Garrigues, i col·laborà en la creació de les JJLL a diverses poblacions de la comarca. Exiliat a França el febrer de 1939, patí camps de concentració. Amb el nom suposat de Ricardo Santany, retornà clandestinament, amb Llibert Sarrau, a Barcelona el juny de 1942 i participà activament en la reconstrucció de les Joventuts Llibertàries. Fou detingut i va romandre a la presó onze anys, fins al 1953. El 1954 es va exiliar a França, on va iniciar una intensa tasca com a historiador del moviment anarquista espanyol. Entre la seva producció destaca una important biografia de Bonaventura Durruti, traduïda a diversos idiomes. Va retornar a Barcelona el 1977, on va prosseguir la seva obra com a historiador, i a partir de 1991 va iniciar la publicació de les seves memòries, que fins ara consten de quatre volums. [PPB]

Publicacions: *Paradigma de una revolución (19 de julio de 1936)*. París, 1967; *Durruti. Le peuple en armes*. París, 1972; *Al pie del muro (1942-1954)*. Barcelona, 1991; *Entre la niebla (1939-1942)*. Barcelona, 1993; *Chumberas y alacranes (1921-1936)*. Barcelona, 1994. *Viaje al pasado (1936-1939)*. Barcelona, 1995.

Paz, Josep, pagès a Esparreguera (segle XX). Fou dirigent regidor de l'Ajuntament d'Espar-

reguera el 1936, en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Pecs Franch, Josep, paleta i comunista a Tarragona (segle xx). Militant i actiu propagandista del POUM, en esclatar la guerra civil fou membre del comitè del Front Antifeixista de Tarragona, que es constituí el 6 d'agost de 1936 i s'ocupà de les incautacions. Així mateix fou regidor d'Incautacions a l'Ajuntament que es formà el 22 d'octubre de 1936, sempre en representació del POUM. El 14 d'abril de 1937, en el moment de la seva creació, fou nomenat president de la Comissió Especial d'Administració de la Propietat Urbana, càrrec que ocupà fins a mitjans d'octubre de 1937 i tingué sota el seu control tota la propietat urbana municipalitzada. Abandonà l'Ajuntament l'octubre de 1937, quan els representants del POUM foren exclosos de representació municipal. [PPB]

Pedrerol, Àngel, obrer del marbre i sindicalista a Barcelona (segle xx). Delegat de la societat de marbristes de Barcelona, amb més de 2.500 socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Barcelona a finals del mes de juny de 1918. [JRM]

Pedret, Agustí, guarnidor de carruatges i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Joan Esteve, va representar el Ram de Guarnidors de carruatges de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Pedret i Boqué, Mateu, electricista i comunista a Tarragona (segle xx). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat per la circumscripció de la província de Tarragona a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932. Durant la guerra civil va representar la demarcació reusenca en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT. Acabada la guerra, s'exilià a la República Dominicana. [PPB]

Pedro, Julià de, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Pedro Gimjoan, Josep, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (?-Terrassa 1978). Durant la guerra civil, fou conseller municipal per la CNT des d'octubre de 1936 fins al gener de 1937. El 1939, es va exiliar a França, on col·laborà amb la comissió de la CNT creada el 1946 per a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a l'interior. [JLJ]

Pedrol, anarcosindicalista a Sant Joan Despí (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Sant Joan Despí al Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Pedrol, Pau, paraire i societari a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer del Carme, 112, 1r. de Barcelona, va ser nomenat representant de la societat dels paraires el febrer de 1856, tal com consta en un comunicat que s'envià a l'Ajuntament. [CR]

Pedrola, Miquel, comunista a Barcelona (?-front d'Osca 1936). Militant del Bloc Obrer i Camperol, fou nomenat membre del comitè executiu de la Joventut Comunista Ibèrica al seu segon congrés celebrat el 1933. Membre del POUM des del 1935, fou ajudant de Josep Rebull en la tasca d'administrador de *La Batalla*, el setmanari portaveu oficial del POUM, i continuà present en el comitè executiu de les Joventuts del POUM. Participà en nombrosos mítings i actes de propaganda. En esclatar la guerra civil el juliol de 1936, marxà com a comandant d'algunes centúries de Barcelona al front d'Osca, on morí, a començaments de setembre de 1936, als combats que tingueren lloc a les Casetas de Quicena, en l'atac contra el Molino Palacín. [PPB]

Pedroso, Manuel, dirigent socialista i comunista local a Crevillent (segle xx). En les primeres dècades del segle xx treballà per desenvolupar l'Agrupació Socialista de Crevillent. Va acudir al congrés extraordinari del PSOE celebrat l'abril de 1921 en representació de l'agrupació de Crevillent. Allí va votar per la Internacional de Moscou i posteriorment ingressà en el recentment creat PCE per a desenvolupar-lo a Crevillent. [JMSS]

Pei, Prudenci, anarcosindicalista a Gironella (segle xx). Membre, els anys vint, del Sindicat

Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT. El 14 d'abril de 1933, fou el president del sindicat, fins al 25 de juliol de 1933; aquest any, després de diverses divisions internes, s'intentà reunificar el sindicat sota la CNT. [JCR/JJR]

Peidró, Miguel, dirigent anarquista a Alcoi (segle XX). Va ser president del Consell Tècnic Administratiu i president del Sindicat de la Indústria Tèxtil-CNT d'Alcoi durant la guerra civil de 1936. En esclatar la guerra, estava aturat per un accident laboral. [JMSS]

Peig Brujas, Martí, teixidor i sindicalista moderat a Sabadell (segle XIX). Fou, cap a principi de 1847, un dels obrers de la seva localitat que denunciaren la caiguda salarial i el malestar social produït pel tancament de fàbriques de cotó. Fou un dels homes de confiança dels burgesos de Sabadell, escollit per a introduir-se a la Germandat de Sant Salvador, entitat obrera dels teixidors, amb la finalitat de controlar-la. En fracassar, encapçalà el grup d'obrers associats que sol·licitaren, cap a març de 1848, de separar-se'n i repartir-se els fons de l'entitat a prorratgeig. Va negociar, el març de 1855, un nou acord sobre el preu a pagar pels fabricants per cada peça de cotó. L'octubre de 1868, fou membre d'una comissió de teixidors de llana que es dirigiren a la Junta Revolucionària per queixar-se de l'atur provocat per la introducció dels telers mecànics a la vila de Sabadell. [JIG]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. I-II. Sabadell, 1975-1977.

Peig Taulé, Gabriel, teixidor i sindicalista (Sabadell 1858-1959?). Fou tresorer de la Cooperativa de Consums La Sabadellenca, el 12 de juny de 1889. Durant 1902-1903 exercí la presidència de la Secció de Teixidors Mecànics en Llana, la més important i nombrosa societat obrera sabadellenca (812 associats el 1899) integrada en la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), i que formà, amb tres societats més (Aprestadors, Tintorers i Premsadors, Preparadors de Filatura d'Estam i de la Indústria Cotonera), la Federació Sabadellenca d'Obrers de l'Art Fabril (FSOAF) el 20 de setembre de 1903. La FSOAF va impulsar la creació, en el transcurs de la celebració del II congrés de la

Federació Regional de l'Art Fabril —que es féu a Sabadell durant els dies 22 i 23 de maig de 1904—, de la Federació Fabril d'Espanya, on Peig Taulé acomplí una important tasca d'organització. Formà part, com a delegat de la FOS, de la Junta Local de Reformes Socials durant els anys de 1904 a 1906, en qualitat de vocal obrer. A partir de 1908 tornà a ésser tresorer de La Sabadellenca; aquest mateix any fou elegit president del Cercle Republicà Federal. L'any 1916 fou elegit president de La Sabadellenca. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera formà part de la Federació de Germandats, Monts de Pietat i Mútues de Sabadell (amb 12.218 socis l'any 1927), dins de la qual ocupà càrrecs de responsabilitat, com ara la vicepresidència entre 1927 i 1928. [RL]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II-IV. Sabadell, 1977-1980. LUQUE I FERNÁNDEZ, Rafael. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*. Tesi de Màster en Història Contemporània, UAB, 1996. AHS. Expedients de Governació, 138/1928. *Entidades y Corporaciones. Federación de Hermanidades de Sabadell. Memoria, 1927*.

Peirat Avinent, Julià, empleat i comunista a Castelló de la Plana (segle XX). Havia estat, juntament amb Dionís Marsà, un dels fundadors del Partit Comunista d'Espanya a la província de Castelló. En iniciar-se la Segona República, milità al BOC i el 26 de setembre de 1931, en el moment de la constitució, fou nomenat secretari de la junta directiva del BOC de Castelló. Fou membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) a partir de 1933 i ho continuava essent el 1934, quan fou reelegit al tercer congrés del BOC celebrat a Barcelona el mes d'abril de 1934. Militant del POUM des de setembre de 1935, participà en la reunió del Comitè Central del nou partit que se celebrà a Barcelona el gener de 1936. Durant la guerra civil, va participar, en representació de Castelló, en el Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà a Barcelona els dies 12-16 de desembre de 1936, i fou un dels firmants del manifest en què s'acusava el PSUC de provocar la crisi de la Generalitat i de frenar l'obra revolucionària del proletariat català. El novembre de 1936 formava part de la Comissió Gestora de l'Ajuntament. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew Ch. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Peirats i Valls, Josep, oficial rajoler, historiador, escriptor, periodista i anarcosindicalista (Vall d'Uixó, la Plana Baixa, 1908-1989). Nasqué a la Vall d'Uixó, en una família d'espardenyers. L'any 1911, quan tenia tres anys d'edat, van emigrar a Barcelona, s'establiren a la barriada de Collblanc-la Torrassa de l'Hospitalet de Llobregat. Als vuit anys, s'incorporà al món del treball com a rajoler, i va ingressar al sindicat d'aquest ram de la CNT l'any 1922, amb catorze anys. La seva formació va ser, bàsicament, autodidacta, encara que va assistir durant un temps a una escola al barri de Sants de Barcelona, i va relacionar-se molt aviat amb l'anarcosindicalisme, amb els moviments racionalistes i amb els ateneus populars. Va participar en la fundació de l'Ateneu de la Torrassa, en el qual col·laborà com a mestre d'adults. Durant tota la vida va alternar la seva faceta de propagandista, militant i intel·lectual cenetista amb la de rajoler i, també, la de treballador de tot tipus d'oficis: obrer del vidre, paleta, camperol, venedor, periodista, traductor, etc., com a fruit, tant de la seva voluntat de no exercir càrrecs remunerats dins la CNT, com de les circumstàncies que l'exili li va imposar i que va haver de patir en acabar la guerra civil, l'any 1939. La seva militància activa s'inicià durant la Dictadura del general Primo de Rivera, en què fou empresonat per primera vegada, l'any 1927. Així mateix, aquest any va iniciar les activitats de propaganda i col·laboració amb la premsa obrera confederal i anarquista. Ideològicament, la seva postura va ser sempre propera a l'anarcosindicalisme pur; ell mateix es considerava deixeble d'Anselmo Lorenzo i de Josep Lluanas. Des dels primers anys de militància va entrar en conflicte amb els sectors més radicals de la CNT-FAI, partidaris dels cops de força per a la instauració del comunisme llibertari, especialment amb l'entorn del grup Los Solidarios, de Bonaventura Durruti, els germans Ascaso, i Joan Garcia Oliver. Durant la crisi produïda a conseqüència del manifest dels trenta, promoguda per Àngel Pestaña, Peirats es va situar amb la línia oficial de l'organització. Apolíticista moderat, es manifestà contrari a la partici-

pació directa en política, especialment que la CNT assumís responsabilitats de govern, i recolzava el poder dels sindicats en la vida pública. Fidel a aquesta línia, fou crític amb el nomenament dels dirigents cenetistes en la direcció dels ministeris durant la guerra civil. Malgrat tot, amb els anys i les crisis de la CNT, va consolidar una postura més conciliadora amb les diverses tendències coexistents dins la Confederació, per tal de procurar evitar l'afebliment d'aquesta per causa de les divisions doctrinàries. Aquesta postura, la va defensar tant en el congrés de Saragossa de 1936, com el de Llemotges de 1961. Totes aquestes actituds el van allunyar cada cop més de la militància activa, la qual va abandonar finalment, els anys 60, per dedicar-se exclusivament a col·laboracions en actes públics, i a l'estudi de la història de la CNT i de l'anarquisme en general. Durant la República, la seva militància, propera als cercles radicals de la CNT, el va dur a ingressar a les JJLL, pertanyent al seu nucli dirigent des de l'any 1932, al Grup d'Afinitat aquell mateix any, i als Nuclis Anarquistes de Barcelona l'any 1933, tots dos propers a la FAI. D'aquestes relacions va sorgir l'amistat amb Felip Alaiz, director de la *Solidaridad Obrera*. L'any 1934, de la mà d'Alaiz, va ingressar en la redacció del diari i començà a col·laborar amb l'òrgan clandestí de la FAI i amb *Tierra y Libertad*, publicació en la qual va arribar a ser l'administrador durant un curt període de temps. L'any 1936, per les desavinences mantingudes amb la direcció de la CNT, abandonà la seva tasca a *Solidaridad Obrera*, i va tornar a treballar a la bòbila, com a oficial rajoler. El 19 de juliol, participà en l'assalt a la caserna del Bruc, i quan la rebel·lió a Barcelona va estar neutralitzada, s'allistà com a voluntari a la 26a Divisió-columna Durruti, que partí cap als fronts d'Aragó i del centre; arribà a pertànyer al seu estat major al final de la guerra. Va alternar el servei d'armes amb la direcció de *Ruta*, òrgan de les JJLL de Catalunya, i d'*Acràcia*, de Lleida. El 1937, a conseqüència dels fets de Maig, tornà a Barcelona, s'incorporà al Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i retornà tot seguit al front, fins que l'any 1939 la seva divisió traspasà la frontera francesa. Aquest any, va ingressar als camps de concentració de l'Arrireja i Cognac, a França, dels quals sortí per iniciar el seu períple d'exili a Amèrica entre

1939 i 1947. Primer a Santo Domingo, on treballava com a camperol en una col·lectivitat de cenetistes catalans. Després que aquesta fracqués, intentà el mateix a l'Equador, en una finca propietat d'una societat filantròpica nord-americana en la qual participava l'escriptor John Dos Passos, que també fracassà, i de l'Equador a Panamà i Veneçuela, sense perdre el contacte amb els cercles anarcosindicalistes espanyols i americans. Aquests contactes possibilitaren que l'any 1947 fos elegit per a assistir com a delegat al congrés del Moviment Llibertari Espanyol, del qual sortí nomenat secretari general. Aquest any passà clandestinament a Espanya per assistir a una reunió a Madrid, com a secretari general de la CNT a l'exili. Durant aquests anys es va relacionar amb una organització de refugiats espanyols, molts d'ells cenetistes, dedicada a l'atrancament de bancs, que actuava a la zona de Tolosa, localitat on residia des de la seva arribada al país. Fou detingut, jutjat i empresonat fins que, gràcies a la pressió d'alguns intel·lectuals, principalment del filòsof i escriptor Albert Camus, fou alliberat. Establert a França, començà la publicació de la seva obra escrita més important, *La CNT en la revolució espanyola*, que realitzà per encàrrec de la direcció cenetista mateix. Allunyat de la direcció de la CNT, va dimitir dels càrrecs directius l'any 1959. No tornà a Espanya fins a la mort del dictador; primer alternava la casa a la Vall d'Uixó amb la de Tolosa, i finalment va establir-se a la ciutat natal, fins a la seva mort, a les platges de Borriana. [VVL]

Publicacions: *Los intelectuales y la revolución*. Barcelona, 1938; *15 conferencias breves*. Pròleg de Josep Viadiu. Mèxic, 1946; *Estampas del exilio en América*. París, 1950; *La CNT en la revolución española*. París, 1971. *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964; *La Sión hispánica (ensayos sobre el judaísmo español)*. Tolosa, 1961; *Determinismo y voluntarismo (polémica con Benjamín Cano)*. Pròleg de Víctor Díaz. Caracas, 1966; *Examen Crítico Constructivo del Movimiento Libertario Español*. Mèxic, 1967; *Emma Goldman. Anarquista de ambos mundos*. Madrid, 1978; *Mecanismo orgánico de la Confederación Nacional del Trabajo*. Barcelona, 1970.

Bibliografia: AADD: «Monografía sobre José Peirats Valls. Historia contemporánea del Movimiento Libertario. Visión crítica de un compromiso anarquista: la Revolución social». A: *Anthropos*. 1989, número 102. Barcelona.

Peiró, Alfons, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). El seu nom consta en una llista de militants cenetistes detinguts i posteriorment assassinats mitjançant l'aplicació de l'anomenada llei de fugues, entre 1920 i 1923, durant el mandat al Govern Civil de Barcelona del general Severiano Martínez Anido. [VVL]

Peiró, Josep, lampista i internacionalista a Barcelona (?-1870). Va ser membre de la federació local de l'AIT i va morir víctima de la febre groga l'any 1870. [CR]

Peiró i Belis, Joan, obrer vidrier, dirigent sindical i escriptor (Barcelona 1887-Paterna, Horta de València, 1942). Nascut al barri de Sants el 18 de febrer de 1887, va començar a treballar als vuit anys en un forn de vidre de la Bordeta, i s'inicià en un ofici que ja no abandonaria mai més. Aprenent de vidrier encara, va passar a treballar a un taller del Poblenou i més tard a Badalona. Analfabet, als quinze anys es féu el propòsit d'aprendre de llegir i escriure, després que un company de feina li passés un full imprès del Sindicat del Vidre que parlava de la jornada de vuit hores de treball. L'any 1906 inicià la seva vida de militant obrer i l'any 1907 es casà amb Mercè Olives i Bonastre. Per bé que sovint se li atribueix la participació en la fundació de la CNT l'any 1911, els seus inicis sindicals se situen a Badalona, on fins a 1915 no apareix com a destacat dirigent local: a partir de la societat de vidriers havia aconseguit la constitució d'una federació local dels sindicats badalonins, de la qual fou secretari entre juliol de 1915 i agost de 1916, i l'agost de 1915 fundà també l'òrgan de premsa dels sindicats de Badalona, *La Colmena Obrera*, del qual a partir de gener de 1917 esdevingué director. De Badalona estant es convertí també en màxim dirigent de la Federació Espanyola de Vidriers i Cristallers, quan a partir de maig de 1915 els vidriers badalonins s'escarregaren de reconstruir la federació: Peiró esdevingué secretari general del comitè central de la Federació del Vidre des de desembre de 1916 fins a 1920, i a partir de febrer de 1917 fou director d'*El Vidrio*, que s'havia començat a imprimir a Badalona el gener de 1916. Participà activament en el congrés de la regional catalana de la CNT celebrat a Sants el juny de 1918, on, a més d'adherir formalment la Federació del Vi-

dre i la federació local de sindicats badalonins a la CNT, va intervenir en la discussió sobre l'acció directa i fou designat membre de la comissió que havia de redactar els nous estatuts de la CNT de Catalunya. El desembre de 1919 va participar en el congrés de la CNT celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid, on, a partir de l'experiència de la Federació del Vidre, va defensar, sense èxit, les federacions nacionals d'indústria. En plena repressió contra la CNT, l'any 1920 va passar a residir a Barcelona. Treballant de ple al servei de l'organització, el juny de 1920 va organitzar a Palma de Mallorca el congrés estatal dels vidriers, va sofrir dos atemptats i el desembre, mentre assistia a una reunió a Castelldefels, fou detingut, menat per «conducció ordinària», o sigui a peu, a Saragossa i Terol, i empresonat a Sòria i a Vitòria. Va romandre a la presó fins a les darreries de 1921. El febrer de 1922 esdevingué secretari del comitè nacional de la CNT, càrrec des del qual s'oposà a l'afiliació de la CNT a la Internacional Sindical Roja creada a Moscou. A la conferència de Saragossa, celebrada el juny de 1922, hi proposà la celebració d'un plebiscit entre tots els sindicats cenetistes perquè decidissin sobre la qüestió internacional i redactà el dictamen «polític», signat també per Seguí, Pestaña i Viadiu i aprovat pels delegats, en què, tot distanciant la CNT dels partits polítics, defensava la necessitat de la intervenció política del sindicat en tots els àmbits i problemes de la vida del país. L'agost de 1922 va passar a residir a Mataró, on tornà a treballar de vidrier i on a partir de 1925 va dirigir la Cooperativa del Vidre. Durant els anys 1922 i 1923, a més d'intentar mantenir la CNT dins la legalitat, va participar activament en les campanyes del Comitè d'Actuació Civil, a favor de l'amnistia i de l'alliberament dels presos per motius socials. Amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, i en plena desorganització de la CNT, va tenir un paper cabdal en la definició doctrinària de la CNT i en la formulació de les seves directrius ideològiques, i alhora participava en les conspiracions contra la Dictadura. L'any 1924 va mantenir una entrevista amb Francesc Macià a París, i va conèixer presó de gener a setembre de 1925, el maig de 1927 i entre agost i setembre de 1927. A partir de les seves col·laboracions a *Solidaridad Obrera*, *Solidaridad Proletaria* i *Acción Social Obrera*. de

Sant Feliu de Guíxols, va donar a conèixer les seves concepcions sobre sindicalisme, que va sistematitzar en el fullet, escrit a la presó, *Trajectoria de la Confederación Nacional del Trabajo*, publicat a finals de 1925, on defensava el sindicalisme com «la fuerza que derribe a la sociedad capitalista y el medio por el cual se articulará el mecanismo de la producción», i alhora insistia en la necessitat d'organitzar la CNT en sindicats d'indústria. A les col·laboracions que va portar a terme a *Despertad* de Vigo entre desembre de 1928 i juliol de 1929, publicades el 1930 amb el títol *Ideas sobre Sindicalismo y Anarquismo*, hi va defensar també les federacions nacionals d'indústria. A principis de 1928 fou nomenat secretari del comitè nacional de la CNT, càrrec que ocupà fins a mitjan 1929. Partidari de col·laborar amb els partits polítics per posar fi a la Dictadura, entre maig de 1928 i novembre de 1929 va col·laborar regularment al setmanari *L'Opinió*, des d'on va participar en la polèmica sobre l'arrelament de l'anarquisme a Catalunya. Enfront dels intents d'un sector de la CNT de participar en els comitès paritaris fomentats per la Dictadura, manifestà de manera molt vehement la seva posició contrària en una sèrie d'articles a *Acción Social Obrera*, on va atacar durament Pestaña. El març de 1930 va signar el Manifest d'Intel·ligència Republicana, juntament amb republicans, socialistes i comunistes, però va haver de retirar la firma arran de les crítiques que va rebre dins la CNT. De tota manera va participar en totes les conspiracions antimonàrquiques que varen tenir lloc el 1930. Legalitzada la CNT l'abril de 1930, el mes de maig fou nomenat director de *Solidaridad Obrera*, càrrec que ocupà fins al novembre de 1930, i va participar en la fundació dels periòdics sindicalistes *Acción* i *Mañana*. Amb la proclamació de la Segona República, aconseguí que la CNT s'estructurés en federacions d'indústria en el congrés extraordinari de juny de 1931. De bell nou director de *Solidaridad Obrera* a partir del mes de juny de 1931, l'agost de 1931 figurava entre els signants del manifest «trentista» contra l'aventurisme revolucionari i les posicions de la FAI dins la CNT. Obligat a dimitir de la direcció de la *Soli* a finals de setembre de 1931, entre novembre de 1931 i febrer de 1933 participà a *Cultura Libertaria*, el primer portaveu del grup trentista, per bé que durant el període en

què es va produir la polèmica entre trentistes i faistes va intentar que no es consumés la ruptura. Va formar part de la Federació Sindicalista Llibertària, constituïda el gener de 1933, i a partir de febrer del mateix any va col·laborar habitualment a *Sindicalismo*, per bé que no ocupés cap càrrec en els nous Sindicats d'Oposició que es formaren el juny de 1933. Contrari al Partit Sindicalista de Pestaña, al si dels sindicats d'Oposició va mantenir una posició ortodoxa de defensa del sindicalisme revolucionari, tot esperant el retorn definitiu a la CNT. A partir del mes d'abril de 1936 va col·laborar assíduament al setmanari mataroní *Combat*, i en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Local Antifeixista de Mataró, i n'ocupà fins al mes d'agost de 1936 la comissió de Proveïments. L'agost de 1936, alhora que retornava definitivament a la CNT i tornava a escriure a *Solidaridad Obrera*, començava les habituals i punyents col·laboracions al diari mataroní *Llibertat*, des d'on va denunciar els excessos repressius, va criticar la decisió de reduir la jornada de treball i augmentar els salaris i es va manifestar a favor d'incrementar l'esforç de guerra tant des del punt de mira econòmic com militar. Aquests articles, juntament amb d'altres publicats a *Combat* i a *La Rambla*, foren recollits al llibre *Perill a la reraguarda* el mateix any 1936. El 4 de novembre de 1936, en representació de la CNT, va formar part del govern de la República presidit per Largo Caballero. Ocupà el ministeri d'Indústria, des d'on féu aprovar un decret d'ineautacions i intervenció d'indústries (febrer de 1937), aplicat a la indústria tèxtil i a la minera, però que va xocar amb la sistemàtica resistència del ministre d'Hisenda Juan Negrín. Abandonà el govern el maig de 1937, després de la crisi del govern Largo Caballero motivada pels fets de Maig de 1937. El 3 de juny de 1937 explicava el seu pas pel govern en una conferència dictada a València i que seria publicada amb el títol *De la fábrica de vidrio de Mataró al Ministerio de Industria*. Extremadament crític amb els comunistes, especialment amb Comorera i el PSUC, denuncià la persecució soferta pels militants del POUM. L'agost de 1937 fou nomenat director de *Catalunya*, l'òrgan català de la CNT, des d'on defensà el govern català en els conflictes que l'enfrontaven amb el govern Negrín, quan aquest s'instal·là a

Barcelona. En retornar la CNT al govern de la República, l'abril de 1938 fou designat comissari general d'Energia Elèctrica. En els mesos finals de la guerra, estava preparant un llibre, *Problemas y Cintarazos*, que només seria publicat de manera pòstuma l'any 1946. El gener de 1939 s'exilià a França i des de París col·laborà amb la Junta d'Auxili als Republicans Espanyols (JARE) i a *El Poble Català*. Quan França fou envaïda pels alemanys, passà a la zona de Vichy i el novembre de 1940 caigué a mans de la Gestapo, que el lliurà a la policia espanyola el febrer de 1941. Ingressà a la presó de València el maig de 1941. Fou jutjat i condemnat a mort. Després de fracassar els intents del règim franquista perquè acceptés un càrrec en els sindicats verticals, morí afusellat. [PPP]

Publicacions: *Trayectoria de la Confederación Nacional del Trabajo*. Mataró, 1925; *Ideas sobre sindicalismo y anarquismo*. Barcelona, 1930; *Perill a la reraguarda*. Mataró, 1936; *De la fábrica de vidrio de Mataró al Ministerio de Industria*. València, 1937; *Problemas y Cintarazos*. Rennes, 1946; *Pensamiento de Juan Peiró*. Mèxic, 1959; *Escritos, 1917-1939*. Tria i introducció de Pere Gabriel. Barcelona, 1975.

Bibliografia: AADD: «Joan Peiró, Sindicalismo y anarquismo. Actualidad de una historia». A: *Antropos*. 1990, núm. 114, Barcelona. ELORZA, Antoni. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1972, 1973-74 i 1975, núm. 39-40 i 44-46. Madrid. FÓIX, Pere. *Apòstols i mercaders. Seixanta anys de lluita social a Catalunya*. Barcelona, 1976. GABRIEL, Pere. «Introducció als escrits de Joan Peiró (1887-1942)». A: *Joan Peiró: Escritos, 1917-1937*. Barcelona, 1975. PEIRATS, JOSÈ. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Peiró Polo, Isabel, obrera tèxtil i comunista (Sant Gregori, el Gironès, 1909). Durant la Segona República, va militar al sindicat tèxtil i al Bloc Obrer i Camperol de Girona. El 1934 es traslladà a viure a Barcelona, on es va casar amb el dirigent del BOC Enric Adrober, Gironella. Va participar en els fets del 6 d'octubre de 1934. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil, fou nomenada directora de la presó de dones de Barcelona, el desembre de 1936, quan Nin era conseller de Justícia de la Generalitat. Des d'aquest càrrec transformà i humanitzà la presó, hi instal·là dutxes i bidets, organitzà una infermeria i una guarderia per a

infants i separà les preses comunes de les polítiques. Destituïda després dels fets de Maig de 1937, fou detinguda i empresonada en una txeca comunista, on va romandre fins a la fi de la guerra, quan dos dies abans de l'entrada de l'exèrcit franquista a la ciutat, fou alliberada per un grup armat de militants del POUM. S'exilià a França el 1939, on va patir camps de concentració, fins que va poder embarcar cap a Mèxic, amb Adroher. Va retornar a França després d'acabada la guerra mundial i amb Gironella es dedicà a organitzar el Moviment per a una Europa Socialista (1948), que més tard es transformà en Moviment Socialista pels Estats Units d'Europa, del qual posseï el carnet número cinc. A finals dels anys 50, després de vinc-i-cinc anys de convivència, se separà de Gironella i va retornar a Mèxic. Posteriorment va anar a residir a Veneçuela i, finalment, als Estats Units d'Amèrica, on residia amb el seu fill Dídac el maig de 1996. [PPB]

Peix, Josep, estorer i sindicalista (segle XIX). Firmà un document dirigit als cossos legisladors l'1 de maig de 1890, on s'exigia entre altres reivindicacions, la reducció de la jornada de treball a un màxim de vuit hores els adults. (Vegeu: Abad, Salvador.) [MCC]

Peix Bargunyó, Josep, societatari a Sabadell (segle XIX). Formà part d'una comissió d'obrers de Sabadell que, la segona quinzena d'octubre de 1855, es van traslladar a Madrid per obsequiar el general Espartero. (Vegeu: Arpa, Antoni.) [CR]

Peláez, sindicalista a Santa Coloma de Gramenet (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional i al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrats a Barcelona el maig i juny de 1931 i l'agost del mateix any, respectivament, en representació del Sindicat de Santa Coloma de Gramenet. [XPM]

Peláez Ortega, Miguel, treballador del tèxtil i sindicalista (Salobreña, Granada, 1926). Va arribar a Catalunya l'any 1952 i després de treballar a Renfe i a la construcció, el novembre de 1952 va entrar a l'empresa del tèxtil Catex, on va ser escollit enllaç sindical. Va contactar l'any 1963 amb Comissions, i va formar part

de la Coordinadora del Tèxtil a partir de 1965. Militant del PSUC des de l'any 1962. [JGS]

Pelegrí, Josep, fuster i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de la Fusta en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Pelegrí, Maria Teresa, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, l'agost de 1931 formà part de la comissió de relacions internacionals que es constituï, juntament amb d'altres de dependents del comitè executiu, per afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. [PPB]

Pelegrí, Ramon, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pelegrí Garriga, Francesc, ferroviari, sindicalista i polític a Lleida (segle XX). Del grup opositor La Señal, es va donar de baixa d'UGT (1930) per ingressar a CNT, de la qual seria expulsat més endavant (1932). El juny de 1931, però, havia estat delegat del Sindicat de Ferroviaris de Lleida al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid. Va militar al Partit Comunista Català i després al BOC i al POUM. Va ser fiscal del primer Tribunal Popular de Lleida (agost-octubre de 1936). Ratificat en el càrrec pel conseller de Justícia, Nin, quan es constituï el nou Tribunal Popular (novembre de 1936), fou cessat pel conseller Vidiella a principis de gener de 1937. Va representar en el si del tribunal el sector més sever en l'actuació, però també el més formalista, fins i tot en les maneres personals de fer. Va pertànyer al comitè militar del POUM. Exiliat a França, va afiliar-se, segons Pierre Broué, al PCE. [JBP]

Pelegrí Macarulla, Ventura, sacerdot i consiliari de moviments apostòlics (Lleida 1922). Als 24 anys ingressà al Seminari de Lleida i set anys més tard, el 1953, fou ordenat sacerdot. El bisbe Aureli del Pino el nomenà superior del Seminari Diocesà, consiliari de la Germandat de Ferroviaris i delegat de Pastoral Obrera de la diòcesi. Exercí de consiliari de l'HOAC i de la

JOC i impulsà la creació de la JOCF i HOACF. Gran coneixedor de la Doctrina Social de l'Església, impartí nombrosos cursos i conferències sobre temes socials i religiosos i creà una classe sobre Doctrina Social de l'Església. A Lleida col·laborà decisivament en les celebracions del Primer de Maig i en una sèrie d'emissions radiofòniques sobre la problemàtica obrera d'aquell moment. El recolzament ideològic i econòmic que ell personalment i els militants de l'HOAC de Lleida donaren als miners d'Astúries i a les seves mobilitzacions i vagues el 1962 determinaren l'enfrontament amb la jerarquia civil i eclesiàstica i la seva marxa cap a Colòmbia el 1963. A Colòmbia contribuï a la creació de la JOC i del Moviment Obrer d'Acció Catòlica (MOAC) i al desenvolupament del Moviment Mundial de Treballadors Cristians (MMTC). El 1986 tornà a Lleida i s'incorporà a tasques parroquials i d'animació de grups cristians. [EFP]

Pell, obrer tèxtil i dirigent societatari al Ripollès (segle XX). Actiu sindicalista, en el decurs de l'any 1913 intervé en mítings societatari a Montesquiu i Ripoll i també apareix en el míting fabril comarcal que va tenir lloc el desembre de 1913 a Torelló (Osona). [PPB]

Pellicé, Francesc, el seu nom figurava al peu d'una carta, publicada a *La Asociación* de Barcelona, el juny de 1866, sobre La Propaganda del Trabajo, la primera cooperativa que es va fundar a la capital catalana. (Vegeu: Benajes, Bartomeu.) [CR]

Pellicer, sindicalista a Mollet (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Mollet. [XPM]

Pellicer, Francesc, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat Únic de l'Alimentació (CNT), el 1932-1933, pertanyia al grup d'afinitat Renacer, que liderà Jaume Balius. Va participar en les tasques d'edició d'una col·lecció d'opuscles que duia el nom del grup i, segons s'anuncià llavors, tenia l'encàrrec de fer algunes traduccions amb aquest fi. Va ser, a més, col·laborador assidu a les planes dels principals periòdics anarquistes del període repu-

blicà i, en concret, a les de *Tierra y Libertad* i *Solidaridad Obrera*. El març de 1937, va participar, junt amb Balius i altres companys seus d'afinitat anarquista, en la creació de l'agrupació Los Amigos de Durruti. Amb l'esmentat Balius, participà en nombrosos mítings de propaganda, sempre amb la voluntat compartida de desemascarar els enemics de la revolució i del poble. Va participar en les lluites dels fets de Maig i, després, va col·laborar en l'edició d'*El Amigo del Pueblo*, el periòdic de l'esmentada agrupació. [STG]

Bibliografia: GARCIA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GUILLAMÓN, A. «Los amigos de Durruti, 1937-1939». A: *Balance*. 1995, núm. 3 (2a ed.). Barcelona. MINTZ, F. & PECCIÑA, M. *Los Amigos de Durruti, los Trotskistas y los Sucesos de Mayo*. Madrid, 1978. SCHAFRANEK, H. & WÖGERBAUER, W. «Nous, agents provocateurs et irresponsables. Esquisse d'un Histoire des Amigos de Durruti». A: *La Guerra i la Revolució a Catalunya (Comunicacions), II Col·loqui Internacional sobre la Guerra Civil espanyola (1936-1939)*. Barcelona, 1986, pàg. 155-168.

Pellicer, Joan, obrer anarquista a Sitges (segle XX). Dirigent anarquista durant la guerra civil a Sitges. Fou secretari de les Joventuts Llibertàries de Sitges l'any 1937. [RAM]

Pellicer, Joan, sindicalista al Priorat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Federació Comarcal del Priorat i dels Sindicats de Treballadors de Garcia, Ascó, Ginestar, els Guíamets, Marçà, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Rasquera, la Serra d'Almos, la Torre de l'Espanyol, Tivissa, Vinebre, el Molar, Bellmunt del Priorat, Cornudella, Falset i la Figuera. [XPM]

Pellicer, Pere, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A començaments de gener de 1872, figurà com a membre de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. Aquesta junta va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871 per motius desconeguts. [CR]

Pellicer, Salvador, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era dirigent de la Junta Central del Sindicat de Sanitat i Higiene de Barcelona de la CNT, l'any 1938. [VVL]

Pellicer Fenyé, Josep Lluís, dibuixant, pintor, federal i internacionalista (Barcelona 1842-1901). Militant del partit demòcrata de Barcelona, fou elegit membre del comitè local el novembre de 1865. Com a representant del partit, que ja portava el nom de republicà federal, obtingué el càrrec de regidor de l'Ajuntament de Barcelona en les eleccions de febrer de 1869. El juny del mateix any, juntament amb Valentí Almirall, participà en el pacte federal de Tortosa. En el seu estudi professional del carrer de Casanova, de Barcelona, tingué lloc, a finals de gener o principis de febrer de 1869, la trobada entre alguns dirigents obrers de la ciutat i Giuseppe Fanelli, diputat italià enviat per Bakunin. En el manifest de 2 de maig de 1869, dirigit a les seccions de l'Associació Internacional de Treballadors d'Europa i Amèrica, en el qual es declarava constituïda la secció de Barcelona, hi figurava com a president. Com a dibuixant, col·laborà no solament en premsa de signe republicanofederal, com el *Diari Català* d'Almirall i *El Cohete*, dirigit per Robert Robert, sinó també en publicacions de grups internacionalistes, com *El Condenado*, del sector bakunista madrileny. [CMM]

Bibliografia: MARTÍ, C. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959.

Pellicer Paraire, Antoni, tipògraf i internacionalista (Barcelona 1851-Buenos Aires 1916). Cosí germà de Rafael Farga i Pellicer, i nebot de Josep Lluís Pellicer. Pablo Marbà, el 1931, descrivia la seva figura física com la d'una persona baixa d'estatura i grassa. En un *Memorandum de Antonio Pellicer Paraire*, que ell mateix compongué i publicà l'any 1906, i envià amb el seu retrat i una firma autògrafa als seus familiars i amics, explicava: «A los once años, ingresé en el gremio de impresores, y hasta la fecha he trabajado siempre de cajista, corrector y escritor. A los dieciséis años, comencé a ocuparme de la cosa pública, hasta ahora, que sólo me ocupa mi hogar y mi cansada vida. De los veinte a los veinticuatro años, viajé, sólo con el componedor bajo el brazo como único caudal, por Méjico, Cuba y Estados Unidos. Volví a Barcelona, y desde 1891 resido en Buenos Aires.» El seu pare havia mort l'any 1868, víctima d'una càrrega dels Mossos d'Esquadra a la Rambla de Barcelona. La seva firma figura en

el document *Cuestión de la Alianza* (Barcelona, 1 d'agost de 1872), en el qual els signants refutaren les acusacions que els internacionalistes promarxistes de Madrid els havien dirigit, feren públics els estatuts de l'Aliança de la Democràcia Socialista, i declararen que aquella organització havia estat dissolta amb anterioritat a la celebració del congrés de la Internacional a Saragossa (abril de 1872). Consta també la seva participació en el congrés constitutiu de la Unió de Noògrafs de la Región Española (Barcelona, octubre de 1872), en el qual representava la secció de tipògrafs de Reus. El seu primer viatge a Amèrica no pogué realitzar-se sinó després d'aquells esdeveniments, i el seu retorn degué produir-se el 1877 o el 1878, perquè en un d'aquells dos anys es va posar en funcionament la impremta La Academia, en la qual treballà des del moment de la fundació. El 1881, contribuï a la reorganització de la Internacional espanyola i al naixement de la Federació de Trabajadores de la Región Española (FTRE). Prengué part important en la redacció del primer volum de l'obra *Garibaldi. Historia liberal del siglo XIX* (Barcelona 1882), subscripta per Rafael Farga i Pellicer amb el pseudònim de Justo Pastor de Pellico. Consta com a membre de la Comissió Federal de la FTRE els anys 1882 i 1883, si més no. Aquesta Comissió Federal fou la que va haver de desautoritzar els extremismes de l'organització andalusa *La Mano Negra*, composta, segons recorda Eudald Canibell i transcriu Max Nettlau, de federats anarquistes fanàtics o desequilibrats, que condemnaren a mort l'esmentada Comissió Federal perquè no estava d'acord amb les seves idees i plans. Va ser director i redactor de la revista *La Asociación*, òrgan de la Sociedad de Obreros Tipógrafos de Barcelona (1883-1889). Fou també director i redactor de la revista *Acracia* (Barcelona 1886-1888), en la qual sembla que cal atribuir-li la sèrie d'articles publicats amb el títol d'«Acratismo societario», signats amb la inicial P., en els números corresponents als mesos de març de 1886, i de gener, febrer, abril, maig i juliol de 1887. En aquells escrits, es propugnava un grau elevat de descentralització de la FTRE i es feia la proposta de convertir la Comissió Federal en simple centre de relacions i estadística, per tal com les altres funcions, deïa, podien realitzar-se perfectament en les seccions o federacions lo-

cals. El 1887 fou també redactor d'*El Productor* (Barcelona 1887-1893). Canibell afirma que, abans de retornar a Amèrica, el 1891, Pellicer ingressà en la maçoneria. Aquest segon viatge a ultramar fou degut, segons J. J. Morato, a una oferta de la casa alemana Kurt Berger i companyia, de Buenos Aires, que li oferí cent pesos d'or mensuals per a organitzar i dirigir una nova revista professional titulada *Exito Gráfico*. A Buenos Aires, va treballar en altres publicacions periòdiques, com *La Tarjeta Postal*, *La Unión Cartófila Argentina* i *Anuario Cartófilo Sudamericano para 1905*. A l'Argentina, es mogué en un nivell diferent de la lluita obrera quotidiana, i assumí preferentment la tasca de divulgador de la doctrina anarquista europea, particularment en dues sèries d'articles publicats a *La Protesta Humana*, de Buenos Aires: Una, l'any 1899, amb el títol de «Conferencias populares de sociología», de divulgació ideològica, i l'altra, a partir de novembre de 1900, sobre organització obrera. Les fórmules organitzatives proposades per Pellicer van tenir una gran importància al congrés fundacional de la Federación Obrera Argentina (25 i 26 de maig i 1 de juny de 1901). En relació amb el seu país d'origen, Morato afirma que Pellicer, des de Buenos Aires, tot i no actuar dins l'organització, mantenia correspondència amb els seus amics de Barcelona i donava la seva opinió sobre persones i fets. Així, diu, tal vegada va ser el primer a advertir el perill que, per a l'organització obrera catalana, suposava l'aproximació a Lerroux. [CMM]

Publicacions: A més a més del *Memorandum de Antonio Pellicer Paraire* (Buenos Aires 1906), cal citar unes obretes publicades en català, de les quals es fa menció a l'esmentat memorandum: *En lo ball*, *Celos*, *Jo vaig*, *La mort de la proletària* i *Sense esperança*. També les *Conferencias populares de sociología* (Ciutat de Mallorca 1912), aparegudes amb el títol d'*Análisis de la cuestión de la vida* (Barcelona 1938).

Bibliografia: MORATO, J. J. «Los redentores del obrero». A: *La Libertad*, 1928, 8 de febrer, Madrid (article reproduït a J. José Morato, *Líderes del movimiento obrero español 1868-1921*. Selección y notas de V. Manuel Arbeloa. Madrid, 1972, pàg. 163-168). Nota necrològica (acompanyada d'un retrat). A: *Tierra y Libertad*, 1916, 31 de maig, Barcelona. ZARAGOZA, G. «Antoni Pellicer i Paraire i l'anarquisme argentí». A: *Recerques*, 1978, núm. 7, pàg. 99-115.

Pellín Sepulcre, Lluís, sindicalista a Novelda (segle xx). Dirigent de la UGT el 1930, fou membre de la primera cooperativa obrera de Novelda anomenada La Prosperidad, el reglament de la qual fou aprovat el 9 de juliol de 1930 i havia estat redactat per Joan Gómez Navarro, Lluís Cantó Diez, Josep Crespo, Jaume Navarro, Ignasi Nieto, Diego Seller i Lluís Pellín. [JMSS]

Peña, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1922, en plena repressió antisindical, va participar en representació del Sindicat de la Construcció de Barcelona a la conferència regional de la CNT que se celebrà a Blanes. [PPB]

Pena, Francesca, socialista a Mataró (segle xx). Militant de la USC durant els anys de la Segona República, el març de 1936 era una de les dirigents de l'Agrupació Socialista local. [PPB]

Peña, Just, llaurer i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou dirigent del Sindicat de Lamparers i Llauners de Barcelona. Va representar aquest sindicat al 1r congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [VVL]

Peña, Ricard, anarcosindicalista (segle xx). Va ser dirigent del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNT i l'any 1931, membre del Comitè Nacional de la confederació. [VVL]

Peña Pérez, Pedro, fuster i anarcosindicalista (1895-França 1981). Va pertànyer al Sindicat de la Fusta de Barcelona de la CNT, del qual fou president durant la guerra civil. A la mateixa capital va mantenir un magatzem de fustes, conegut com El Globo, al carrer del Paral·lel. En acabar la guerra civil, va haver d'exiliar-se a França, on va ser un membre actiu dels grups de resistència antifeixista. Va col·laborar-hi amb sindicats locals de la CNT de La Rochelle i de Rochefort. [VVL]

Penadés, Manuel, barber i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació dels barbers La Única, de Barcelona, fou delegat al congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Sants (Barcelo-

na) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Penado Serra, Emili, treballador metallúrgic i sindicalista (Barcelona 1947). El 1966 va connectar amb Comissions a la Maquinista Terrestre i Marítima, i es va vincular a la Coordinadora del Metall de Barcelona de CCOO. El 1966 va ser militant del FOC, posteriorment es va vincular al grup obrer Lucha de Clases, fins que el 1973 va ingressar en el Partit Comunista d'Unificació, que el 1975 que es va constituir com a PTE, membre dels seus comitès centrals. L'any 1976 va passar a formar part de la CSUT, i el 1980 va ingressar en les Comissions del sector metallúrgic. El 1981 va passar al PSUC. L'any 1992 va ser secretari general del sindicat del metall de CCOO del Barcelonès, fins a 1996, en què, en el procés de fusió de mineria i energia amb la federació del metall, va passar a ser responsable de l'àrea de formació d'aquesta federació, fins a l'actualitat (1999). [JGS]

Penalba Ruiz, José María, metallúrgic i sindicalista comunista valencià (Elche de la Sierra 1928). Militant del PCE des de 1967, es va fer càrrec del comitè local de Sagunt (Camp de Morvedre) i de la secretaria de Finances. Col·laborà en la «Campana de los 30 millones» amb bons per valor de 3.000 ptes. Fou un dels components del nucli central que per encàrrec del PCE varen crear les CCOO a València amb l'objecte de crear una organització de masses. Fou detingut el novembre de 1968 i l'octubre de 1970 per les seves tasques sindicals. [RIRB]

Penalva Mendiola, Germà, líder sindical i polític a Elx, i a la província d'Alacant, afiliat al PSOE i a UGT (segle xx). Va tenir un paper molt destacat en la difusió del socialisme en els primers anys del segle xx a Elx i a diverses poblacions alacantines. Fou membre fundador de l'Agrupació Socialista d'Elx el 1891. En el congrés del partit socialista de 1899 es mostrà contrari a prohibir als socialistes la realització d'actes religiosos. Va formar part de les primeres candidatures socialistes per a l'Ajuntament d'Elx en les eleccions municipals de 1899, 1901 i 1904, sense bons resultats. Va contribuir a expandir el socialisme per la província d'Alacant entre 1900 i 1905 participant en mítings i actes de propaganda. Destacaren els mítings de

Dénia el 1902, els de les partides del camp d'Elx, els mítings dels actes de l'1 de maig de 1903 d'Elx durant la vaga dels espartenyers, de la qual Penalva fou un dels principals promotors, i el míting del Cercle de les Societats Obreres d'Alacant el setembre de 1904. Va publicar articles doctrinals a les pàgines del setmanari socialista *El Mundo Obrero*. Els articles més destacats, els va publicar en el context de les polèmiques que el 1901 protagonitzaren els socialistes il·licitans contra els republicans i els anarquistes de la ciutat. Fou el representant dels socialistes il·licitans al congrés del PSOE celebrat a Gijón l'any 1902. Allí va defensar la supervivència del setmanari *El Mundo Obrero* davant la pretensió dels socialistes madrilenys, que volien prohibir la publicació de qualsevol diari regional o local del partit fins que *El Socialista* no fos diari. *El Mundo Obrero* desapareixeria el 1905. També fou un home destacat en la influència que arribaren a tenir els socialistes dins el Cercle Obrer Il·licità. Fou un dels fundadors, el 31 d'octubre de 1897, de l'Ateneu Obrer Il·licità dins el Cercle Obrer Il·licità. Igualment fou membre del consell d'administració de la Societat Feminista La Unió, legalitzada el 1900 per a incorporar les dones al Cercle Obrer Il·licità. A principis de 1903 va contribuir a l'ingrés de l'Agrupació Socialista com a tal agrupació dins l'esmentat cercle. Fou president de la cooperativa de consum Casa del Poble d'Elx, creada el 1904 i que venia el pa a pes, així com altres productes de consum a baix preu. Aquesta cooperativa va desaparèixer envoltada d'escàndols a causa d'un desfale que va cometre un empleat i la poca claredat dels comptes i de la gestió. El fet va provocar problemes interns entre els socialistes il·licitans i dugué com a conseqüència que Germà Penalva es retirés de la política activa. També cal anotar, com a causa d'aquesta retirada de Germà, els seus enfrontaments amb Vives, comptador de la cooperativa i també destacat dirigent socialista local. El 1906 en una assemblea socialista local Penalva fou durament jutjat pels membres de l'assemblea. El 1905 havia estat a Madrid en el VIII congrés de la UGT, en representació de les societats d'Elx. Fou expulsat del partit en el congrés celebrat el 1915 per no voler retirar els insults que havia proferit contra Vives. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, FRANCISCO. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

Peñalver, Joan, anarcosindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Feliu de Llobregat. [XPM]

Peñalver Barranco, Josep, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat per la circumscripció de Barcelona ciutat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, i a les eleccions legislatives del 19 de novembre de 1933. [PPB]

Peñarrocha Bori, Josep Maria, jornaler i dirigent anarquista lliurià (Llíria 1907-1992). Nasqué al si d'una família de llauradors. Inicià l'escola als set anys, però molt aviat va haver de treballar com a jornaler. Va començar a interessar-se per l'anarquisme arran de les lectures i les classes nocturnes a la Sociedad Obrera La Espiga, de Llíria —afegida a la CNT des de 1916. Fou nomenat secretari d'aquesta societat als dinou anys. El 1928 va fugir cap a França escapant del servei militar. En aquest país fou capturat i extradit a Espanya. Durant els anys de la Segona República, continuà treballant de jornaler. Va ser secretari de la CNT de Llíria i un dels principals dirigents d'aquesta organització a la comarca del Camp de Túria. Participà en els alçaments revolucionaris de gener de 1933. Arran d'això fou empresonat i restà a la presó durant algun temps, el mateix que passaria l'octubre de 1934. En constituir-se el Comitè Executiu Popular de Llíria, l'estiu de 1936, en fou elegit membre en representació de la CNT. Durant els anys de guerra, va ser un dels principals organitzadors de la col·lectivitat lliuriana i secretari de la Comarca de Col·lectivitats de Llíria. Va escriure al diari *Fragua Social* de València. A principis de 1937 marxà cap al front. Va pertànyer durant alguns mesos a la Columna de Ferro i formà part del seu comitè de Guerra. El 1939 va aconseguir fugir del setge del port d'Alacant i marxar a peu cap a València. Va viure durant cinc anys amagat a casa del seu pare, a Llíria. El 1945 es va traslladar a València i participà durant algun temps

en tasques clandestines dins la CNT, especialment en la publicació de *Fragua Social*. Va poder fugir de la policia abans de ser descoberta aquesta impremta. Durant les dècades següents, exercí diversos treballs per a sobreviure i residí —amb una identitat fictícia— a Canet a les Valls, al terme de Sagunt. El 1974 va tornar a Llíria i col·laborà en diversos moviments veïnals. Va ingressar de nou a la CNT, però se'n donà de baixa al poc temps. Va ser un dels fundadors i col·laboradors habituals de la revista *Lauro*, de Llíria. [CCG]

Publicacions: *Poema a Liria en tres cantos*. València, 1935.

Bibliografia: PEÑARROCHA, Josep Maria. «Testimoni. La Comuna de Llíria i la Guerra Civil». A: *Lauro*, 1984, Llíria, núm. 1. SIMEÓN RIERA, J, Daniel. *Entre la rebel·lia i la tradició (Llíria durant la República i la Guerra Civil, 1931-1939)*. València, 1993; i *De la matèria dels somnis. Vida i obra de José Maria Peñarrocha Bori, anarquista lliurià (1907-1992)*. València, 1995.

Peñarroya, Antonio, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, l'agost de 1931 fou un dels signants de l'anomenat Manifest Trentista, a favor de la línia sindicalista i en contra de l'hegemonia de la FAI al si de la CNT. Possiblement és l'obrer de la construcció, de nom Peñarroya, que l'u de juny de 1930 participà en l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció de Barcelona, en el decurs de la qual fou nomenat vocal de la seva junta directiva. [PPB]

Penina Sucarrats, Joan, sindicalista (Gironella 1913-front de Madrid 1938). Va militar a la CNT durant el període republicà i la guerra. El 1933 va ser de la Comissió de Cultura del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT. Va formar part del consell municipal provisional de Gironella, constituït el 9 d'octubre de 1936, com a delegat de la CNT. Un cop repartides les conselleries, es va fer càrrec de la d'Economia i Finances. El 23 d'octubre del mateix any va proposar que fos creada una biblioteca popular, com a reflex d'una proposta aprovada per l'assemblea del sindicat. El 28 d'octubre, quan es constituïren les comissions de l'Ajuntament, va participar en la d'Economia i Finances. [JCR/JJR]

Penina Sucarrats, Joaquim, anarcosindicalista a Gironella, el Berguedà (Gironella 1901?-Rosario, Argentina, 1930). Va militar a la CNT durant el temps de la clandestinitat de Primo de Rivera, al costat de Viladomiu. El 1927 va marxar a Rosario (Argentina); un cop allà es va integrar a la FORA i participà de ple en les seves activitats. El 9 de setembre de 1930, a la matinada, fou detingut i executat l'endemà. Segons companys seus, no era violent, era fidel a Tolstoi, creia que la base per a unir les persones era la cultura. El 17 de juliol de 1931 Frederica Montseny va publicar a *El Luchador* un article en homenatge a Joaquim Penina. Igualment, durant la República Gironella li va dedicar el seu carrer principal. [JCR/JJR]

Bibliografia: QUESADA, Fernando. *Joaquín Penina, el primer fusilado*. Rosario, 1974.

Penya Masip, Miquel, metge i intel·lectual castellonenc (Castelló 1899-1975). Va cursar estudis de medicina a la Universitat de Barcelona. Va ingressar a la lògia maçònica Helios el 1924. Fou detingut durant la Dictadura de Primo de Rivera. Va ser el primer president del partit Acció Republicana a la província de Castelló el 1931. Va ser un dels fundadors del partit d'Esquerra Republicana al País Valencià. Es presentà com a candidat a les eleccions legislatives de 1931. Va fundar el diari *Libertad* aquell mateix any. Fou membre també d'Esquerra Valenciana. Va ser un dels signants de les «Normes de Castelló» el 1932. Durant la guerra civil, participà en la creació de l'Associació d'Amics de la Unió Soviètica (1936), va pertànyer a l'Ateneu Racionalista i al Sindicat Mèdic de la UGT. En el període de 1936-39 treballà a l'Hospital de Benicàssim, on s'acollia els ferits de les Brigades Internacionals. Més tard es traslladà a Barcelona, exercí de metge en diversos hospitals militars i assolí el grau de comandant-metge de l'Exèrcit Popular de la República. Acabada la contesa, s'exilià a França (Seta), on va col·laborar amb la JARE (Junta d'Auxili als Republicans Espanyols). Més tard, marxà cap a Mèxic. En aquest país va escriure a les publicacions *Quaderns de l'Exili* (1943-47) i *Veu Catalana* (1958-63). Participà en les deliberacions del Consell Nacional Català reunit a Mèxic el 1966. Va retornar a Castelló el 1973. [JNN]

Bibliografia: CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Penyarroya (o Peñarroya), militant comunista (Barcelona 1915-1974). Durant la Segona República, milità a les Joventuts del Partit Comunista de Catalunya. El març de 1936, en representació de la Unió de Joventuts Comunistes, formà part del comitè executiu de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, sorgit de la unificació entre joventuts socialistes i comunistes. Militant del PSUC, durant la guerra civil fou un dels forjadors, amb Nino Nanneti i Ramon Mercader, del batalló Jaume Graells, del qual fou comissari. Empresonat als camps de Llevant, acabada la guerra, va poder marxar cap a Barcelona, on va prosseguir la militància clandestina. Després d'un tiroteig amb la policia, on ferí el comissari barceloní Polo, fou detingut i torturat a la comissaria de Via Laietana, i patí presó a la Model durant dotze anys. [PPB]

Pera, Joan, sindicalista i agricultor a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Representant dels agricultors de Sant Andreu de Palomar i amb adreça al carrer de Sant Francesc, núm. 119, fou convidat per la Comissió Federal de la RE de l'AIT a integrar-se a la federació local del seu poble. [TMS]

Pera, Robert, estamer i sindicalista (Sabadell 1885-1965). Fou un destacat dirigent de la CNT de Sabadell. Va ser detingut, arran de la vaga general de 1913, mentre fugia cap a Sevilla. Participà en mítings i actes sindicals durant els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera, en alguna ocasió juntament amb Salvador Seguí. Membre de la FAI, en proclamar-se la Segona República es manifestà contrari a l'escissió trentista, majoritària dins la CNT de Sabadell, i el setembre de 1932 publicava a la *Solidaridad Obrera* un article contra «los políticos de Sabadell», on acusava els falsos sindicalistes de voler menar la CNT en una via reformista. En representació del Sindicat d'Oficis Diversos, fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [PPB]

Pera i Massó, Josep, teixidor, sindicalista catòlic i polític catalanista (Calella 1894-Montcada 1936). El 1933 creà la Unió Obrera d'Arts, Oficis i Indústries de Calella, de la qual fou el primer president. Aquest sindicat catòlic s'oposava al Sindicat Fabril d'Obrers en Gèneres de Punt, entitat controlada entre 1931-1933 per una junta integrada per anarcosindicalistes i militants del BOC. Els seus ideals queden exposats així: detesta, abomina la demagògia, això és, les revoltes i les vagues, per creure que aquests mitjans no són altra cosa que destrucció. «Creiem que si una reclamació és avalada pel segell de la raó, la sinceritat i la justícia, no serà desatesa pel capital. L'obrer gandul de mena i revoltós professional que no s'allisti en la nostra societat no ens fa pas falta.» Políticament milità a la Lliga Catalana i fou conseller municipal per aquesta formació de 1934 a 1936, ocupà accidentalment l'alcaldia de Calella el juliol de 1936. Morí assassinat en iniciar-se la guerra civil. [JAT]

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. «La repressió a la reraguarda (1936): El cas de dos calellencs assassinats». A: *El Nou Nunci*. 1995, gener, núm. 38, Calella, pàg. 14-15.

Peralba Fusté (o Crusellas), Ferran, sindicalista (Castellbell i el Vilar 1899-?). Va treballar a Sabadell des del 1909, i cap al 1912 constà que treballava com a filador. A vegades es va trobar barrejat amb els sindicalistes grocs —va formar part de la Unión Profesional de Obreros de Oficios Varios i durant la Dictadura del general Primo de Rivera va destacar en el Consejo del Trabajo i en els Tribunales Industriales— i començà a fer tasca concreta entre l'estament tècnic tèxtil el juliol de 1936. Llavors va fer de vicesecretari del Sindicat de l'Element Directiu i Tècnic que el 29 d'agost de 1936 acordà ingressar a la UGT. Des de la seu d'aquest sindicat, va ajudar una sèrie de burgesos suspectes per al nou règim. [TMS]

Perales, Ramon, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1932 va ser escollit tresorer del comitè executiu de la 9a Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari-UGT. [DBM]

Perals Castellví, Eloi, pagès a Sant Vicenç dels Horts (segle XX). Fou regidor de l'Ajunta-

ment de Sant Vicenç dels Horts en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Peralta Berbal, Manuel, minaire i sindicalista a Fígols (segle XX). Va ser un anarcosindicalista molt actiu, de formació autodidàctica, de la CNT i posteriorment de la FAI. Fou l'organitzador del sindicat miner de Fígols el 1917 i el militant més importat d'aquest, fins al 1939. El 1931 va participar, amb altres miners de Fígols, en la vaga dels tramvies de Barcelona. Va participar molt activament en la vaga revolucionària, de caràcter llibertari, del gener de 1932, motiu pel qual fou detingut i deportat a Bata. El 1936, va participar activament en les collectivitzacions. El 1939 es va exiliar a França, on, posteriorment, ingressà a la reconstituïda CNT de l'exili. [JCR/JJR]

Peralta Morcillo, Marcos, picapedrer, polític i sindicalista (Genave, Andalusia, 1924-Palma 1989). El 1940, es traslladà a Mallorca. Treballà en un taller de fusteria, en una fàbrica de sabates, en una empresa metal·lúrgica, i en la construcció del passeig Marítim de Palma. Elegit enllaç sindical, protagonitzà algunes de les primeres protestes laborals que tingueren lloc a Mallorca durant el franquisme. Cap al 1957, organitzà una vaga d'usuaris de l'autobús a la barriada de Son Rapinya, en protesta per l'augment del preu del billet. Durant el decenni dels cinquanta i el començament dels seixanta, participà en la reorganització a Mallorca del PCE i es feu càrrec de la formació de grups de l'Oposició Sindical Obrera —OSO. Per causa de les seves activitats clandestines, fou detingut en diverses ocasions, especialment entre 1964 i 1965. El 1968, participà en la fundació de les primeres comissions obreres a Mallorca. Formà part de la Mesa Democràtica (1972-74). El 1977, fou elegit president de la Confederació Sindical de Comissions Obreres de les Illes Balears. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Mallorca i el món obrer*. Palma, 1977. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991. *L'Esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. «Peralta Morcillo, Marcos». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. XIII, Palma, 1988, pàg. 53.

Peralta Ortega, Ricard, advocat i sindicalista comunista valencià (Belvís de la Jara, Toledo,

1951). Va iniciar-se professionalment al despatx de Manuel del Hierro. El 1972 va iniciar les relacions amb el PCE. Del 1977 al 1980 treballà en les assessories jurídiques de CCOO. De 1981 al 1994 ha estat successivament reelegit diputat nacional pel PCE i Esquerra Unida. El 1994 va ser secretari general d'Esquerra Unida per València. [RIRB]

Peramiqel i Sivila, Joan, fuster i comunista (Síria 1910). L'any 1936 era el president del sindicat de la UGT a la colònia Palà de Torruella (Navars) i durant la guerra va ser el cap del comitè del mateix nucli de població. Durant la guerra va ser conseller de l'Ajuntament de Navars pel PSUC. El 1938 va ser mobilitzat i va estar en diversos fronts. Acabada la guerra va estar amagat un any, després va anar a Andorra, on féu de fuster. Des d'aquí feia contraban, però també sovint va portar gent, unes cent persones, una part aviadors aliats abatuts i una altra part militars francesos fugitius. Des d'Andorra i a peu travessaven la frontera, anaven cap a Manresa, on agafaven el tren, i un cop a Barcelona Peramiqel els portava al Consolat Britànic. L'any 1944 va estar set mesos a la presó de Tortosa per la seva actuació durant la guerra, però l'expedient va ser sobresegit. Arran d'una nombrosa enganxada del PCE, el van detenir a Manresa. El van portar a Madrid, a la Puerta del Sol, i després a Ocaña, on amb altres va ser jutjat, acusat de rebel·lió militar i condemnat a 18 anys. Estigué a les presons d'Alcalá de Henares i Dueso. Va entrar a la presó el setembre de 1945 i en va sortir el setembre de 1952. [JSC]

Perarnau, Lluís, sindicalista a Berga (segle XX). Abans de la guerra pertanyia al Ràdium. A l'esclat del conflicte ingressà a la CNT. Durant la guerra, a Berga es collectivitzaren algunes fàbriques i ell fou el cap del consell d'administració de la fàbrica Raventós. El 10 de març de 1938 va entrar a formar part de l'Ajuntament de Berga com a regidor de la CNT en substitució de Ramon Casals. El 3 de maig es va veure obligat a deixar el càrrec perquè fou mobilitzat. L'11 de maig de 1938, amb la reconstitució de l'Ajuntament, va ser vocal de la conselleria de Proveïments. En acabar la guerra, es va exiliar, però el 1948 tornà a Berga. [JCR/JJR]

Perciva, Josep, comunista a Barcelona i el Maresme (?-Premià de Mar 1946). S'afilià al Bloc Obrer i Camperol, durant la Segona República, quan només tenia quinze anys. Va participar en els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934 i en les jornades revolucionàries del juliol de 1936. Durant la guerra civil, fou oficial de l'exèrcit de la República i va combatre en diversos fronts. Fou empresonat a diversos camps de concentració i presons. Durant la postguerra, en plena clandestinitat, va organitzar el POUM a la comarca del Maresme. [PPB]

Pere Lizàndara, Marià, arquitecte i comunista (Barcelona 1944). Estudià arquitectura a la Universitat Politècnica de Barcelona i va treballar al Taller d'Arquitectura i Urbanisme. Durant uns anys fou membre de la redacció de la revista CAU. Militant del PSUC des del 1965, participà a la Caputxinada i a la fundació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. Posteriorment va portar a terme tasques de direcció a Lleida i a Barcelona. Era membre del Comitè Central del PSUC quan el desembre de 1981 en fou expulsat amb altres dirigents considerats de la línia ortodoxa dins el comunisme i l'abril de 1982 fou un dels fundadors del Partit dels Comunistes de Catalunya. Membre del Comitè Central i del Comitè Executiu i responsable de la Comissió d'Institucions, el maig de 1987 fou elegit secretari general del PCC. El gener de 1984 va participar també, a Madrid, en el Congreso de Unidad Comunista, que va donar lloc a la constitució del Partido Comunista de los Pueblos de España, del Comitè Central i del Comitè Executiu del qual esdevingué membre. El 1987 va participar en la constitució de la federació de partits d'Iniciativa per Catalunya, de la qual posteriorment es va separar. [PPB]

Bibliografia: *Avant*, 12 de maig de 1988.

Pereira, Antonio, anarquista d'origen italià a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el 1945, en plena postguerra franquista, era secretari de Defensa del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. El 20 d'octubre de 1945 va planificar l'alliberament d'un grup de presos de la CNT, especialment significats. Fou detingut per la policia durant la repressió que seguí aquest fet. [PPB]

Pereira, Felipe, socialista a Tarragona (segle XX). El 8 de desembre de 1910, en la constitució definitiva de la Joventut Socialista de Tarragona, fou nomenat president de la nova organització. [PPB]

Perejuan, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vocal de l'Aggrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupa fins al juliol de 1892. [TMS]

Perellada Cardús, Antoni, obrer cenetista a Terrassola i Lavit (segle XX). Dirigent cenetista local durant la Segona República i la guerra civil, fou regidor de Terrassola l'any 1936 en representació de la CNT. [RAM]

Perelló, Francesc, obrer teixidor d'Igualada (segle XIX). Com a 3r director de la Societat de Teixidors d'Igualada (Anoia), el dia 9 de setembre de 1841 firmava un manifest, ple de contínues referències cristianes (entre altres coses, afirmava que «los enemigos de la emancipación del pobre son enemigos de Jesucristo»), en el qual es negava la versió que havia donat *El Nacional*, segons el qual el dia de l'aniversari de la instal·lació de la Societat a Igualada es varen produir «desmanes, tropelías e insultos». [CR]

Perelló, Maria, activista sindicalista, coneguda amb el sobrenom de Marieta (segle XIX). Fou membre de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona i el dia 12 de maig de 1872 va participar en el míting de clausura del congrés constitutiu de la Unió Manufacturera, el gran sindicat tèxtil impulsat per Les Tres Classes de Vapor. Segons explicava *La Federación* del dia 19 de maig del 1872, en una «encantadora peroración», «hizo una conmovedora reseña de los grandes males, de las horrosas miserias, que el trabajador sufre en la presente sociedad, presa del monopolio y de la injusticia». El 13 de febrer de 1873, amb el sobrenom de Marieta, prengué la paraula en el míting celebrat a la plaça de Catalunya de Barcelona en defensa de la República federal. Pel març de 1873 va intervenir en diverses assemblees dels teixidors de vels de Barcelona, en les quals exhortava les obreres perquè s'associessin. [CR]

Perelló, Pere, internacionalista (segle XIX). El juny de 1870 va participar en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona. Per bé que no figura a la relació de delegats al congrés, i hom desconeix, doncs, la seva representativitat, va prendre part a les votacions sobre organització obrera i sobre l'actitud de la Internacional en relació amb la política, situat sempre en la línia de la majoria bakuninista. [CR]

Perelló i Miró, Josep, teixidor i comunista a Sabadell (segle XX). Militant del BOC, fou candidat pel districte tercer de la capital del Vallès a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [PPB]

Perelló Llull, Mateu, periodista, mestre i polític (Manacor, Mallorca, 1908-1993). Durant la Segona República, col·laborà en la revista d'esquerres de Manacor *Nosotros* i exercí com a mestre d'escola a Portocristo. Durant la guerra civil, fou detingut. Durant els anys quaranta, participà en activitats clandestines de suport als presos polítics de Manacor. [DG]

Perelló Porta, Josep, comunista a Igualada (segle XX). Representà el PSUC en el consistori municipal que es constituí a Igualada el 31 d'octubre de 1936. Va presentar la dimissió el febrer de 1937, en desacord amb la política que defensava el PSUC sobre les collectivitzacions. [PPB]

Pereña, Antonio, comunista a Catalunya (segle XX). Militant del POUM, durant la guerra civil va participar, en representació dels milicians del front de Vicién (Osca), en el Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà a Barcelona els dies 12-16 de desembre de 1936, i fou un dels firmants del manifest en què s'acusava el PSUC de provocar la crisi de la Generalitat i de frenar l'obra revolucionària del proletariat català. [PPB]

Perera, Francesc, teixidor de seda i socialista a Barcelona (segle XIX). Fundador de la UGT, l'octubre de 1888 fou nomenat secretari del primer Comitè Nacional de la UGT, tot i que manifestà que les seves ocupacions no li permetrien ocupar-se bé del càrrec. Es va mantenir en el Comitè Nacional de la UGT fins al 16 d'abril de 1889, quan va transferir la secretaria a Ciuró. [PPB]

Pérez, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat Mercantil de Barcelona a la Conferència Regional de la CNT que se celebrà a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [PPB]

Pérez, treballador dels serveis públics i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Serveis Públics de Barcelona a la Conferència Regional de la CNT que se celebrà a Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 i al Ple Regional de la CNT catalana celebrat l'agost del mateix any. [PPB]

Pérez, Antonio, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, durant la guerra civil espanyola representava la barriada barcelonina de les Corts a la Federació Local de les Joventuts Llibertàries. Va representar les Joventuts Llibertàries de Barcelona en el Ple Nacional del Moviment Llibertari que se celebrà a Gràcia el 16 d'octubre de 1938, i en decurs del qual tingué una intervenció contrària a les posicions de Mariano R. Vázquez i Horacio Martínez Prieto. [PPB]

Pérez, Antonio, miner i sindicalista a Súria (?-França 1973). Fou un dels fundadors del Sindicat de la CNT de Súria, al si del qual portà a terme tota la seva militància. El gener de 1932 participà activament en la proclamació del comunisme llibertari, i en esclatar la guerra civil, en la col·lectivització. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Pérez, Baldiri, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del sindicat Societat d'Agricultors de Molins de Rei, del qual va ser vice-secretari el 1912. [AGL]

Pérez, Daniel, pagès, representant sindical i polític anarquista a la Cava (segle XX). Militant de la CNT i membre del Sindicat Únic de Treballadors de la Cava. A finals de 1937 va ser regidor municipal a Tortosa i signà un document que instava l'Ajuntament perquè taxés el preu mínim de l'arròs. [XPM]

Pérez, Francesc, activista obrer a Barcelona (segle XIX). El 9 d'agost de 1854 fou objecte a la ciutat de Barcelona d'un procés sumaríssim en consell de guerra, acusat de formar part d'un

grup tumultuós implicat en els fets de la fàbrica dels Semolers. Junt amb Miquel Martí, Joan Vives i Jaume Bladé, va ser inculpat d'haver causat destrosses als carrers de la ciutat, d'haver entrat il·legalment i al crit de «Visca la sopa!» a l'esmentada fàbrica i d'haver obligat el maquinista del recinte fabril a aturar el vapor. En un context de gran hostilitat social a tot Catalunya, Pérez i Martí foren sentenciats a la pena de mort. El cap de l'exèrcit, Manuel de la Concha, els indultà a pres de l'Ajuntament de Barcelona, la Junta Provincial i una comissió de treballadors. [XPM]

Pérez, Francisco, anarquista a Barcelona (Aljorra, Múrcia, 1906-Lió, França, 1973). Originari d'Aljorra (Múrcia), passà a residir a Andalusia, des d'on marxà a Cartagena. Durant la guerra civil, es traslladà a Barcelona, on formà part del Comitè Peninsular de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Pérez, Guillem, camperol de la Ribera i líder sindical agrari valencià (segle XX). Fou impulsor del sindicalisme agrícola socialista a la comarca de la Ribera i dirigent principal, amb Pere Garcia, de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars durant els anys vint. De caràcter autònom encara que vinculada a la UGT, la Federació fou promotora de la FNTT dins la UGT el 1930. Home clau en la captació dels camperols de la Ribera en l'organització, fou secretari de la segona sessió del Tercer Congrés de la Federació celebrat a Alzira el 20 i 21 d'octubre de 1920. [AGA]

Pérez, Jesús, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, en fou secretari provincial de Barcelona, després de la intensa repressió que l'afectà durant els mesos d'octubre i novembre de 1945. [PPB]

Pérez, Joaquim, societari a València (segle XIX). L'abril de 1870 formà part del Centro Federativo de las Sociedades Obreras Valencianas amb el càrrec de secretari primer. [CR]

Pérez, José, repartidor de periòdics, sindicalista i polític a Palma de Mallorca (segle XX). L'octubre de 1916, participà a Palma en un míting obrerista que reuní socialistes i anarquis-

tes. Afiliat al PSOE, formà part de la tendència tercerista (1919). Va ésser un dels fundadors de l'agrupació de Palma del Partit Comunista Obrer (maig de 1921). Aquell mateix any fou secretari de la Federació Local de Societats Obreres de la Casa del Poble, de Palma. Posteriorment, es reincorporà al PSOE i el 1931 participà en una campanya de propaganda socialista a la Part Forana. [AMR]

Pérez, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí assassinat a Barcelona a mans dels pistolers dels sindicats lliures, durant el període d'intenses lluites socials que visqué Catalunya els anys 1919-1923. [PPB]

Pérez, Juan, anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (segle xx). L'octubre de 1937, en plena guerra civil, era el president de la junta directiva de la CNT de Pineda de Mar. [PPB]

Pérez, Manuel, anarquista (Santos, São Paulo, Brasil, 1887-Rio de Janeiro, Brasil, 1964). Fill de pares espanyols, era originari del Brasil, on va començar la seva militància en les files del sindicalisme anarquista, per la qual fou expulsat pel govern brasiler a Espanya. Destacat militant de la CNT, a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera va formar part del Comitè Nacional del sindicat, amb el càrrec d'administrador, i fou detingut a Sevilla el mes de desembre, acusat de prendre part en una conspiració comunista. El gener de 1926 era un dels signants del manifest «A los trabajadores y al lector», publicat a *Vida Sindical* de Barcelona, on un grup de vint-i-dos militants confederals, amb Joan Peiró i Àngel Pestaña, entre d'altres, es manifestaven partidaris de la legalització de la CNT. El març del mateix any publicava a *Vida Sindical*, amb el pseudònim d'Optimo, dos articles on defensava la formació dels sindicats d'indústria. Posteriorment s'exilià a París i després a Lisboa. Va retornar a Barcelona amb la proclamació de la Segona República, i participà, en representació del Sindicat del Vestir de la ciutat comtal, en el congrés extraordinari que la CNT va celebrar a Madrid el juny de 1931. Col·laborà a *Solidaridad Obrera*, ocupà nombrosos càrrecs sindicals dependents del Comitè Nacional de la CNT i també dins la

FAI. Entre 1932 i 1934, fou dirigent de la Confederació Regional del Treball de les Canàries. A causa de la publicació d'alguns articles sobre la presència alemanya a Tenerife, fou deportat, i passà a Andalusia i a Catalunya, on treballà com a redactor de *Solidaridad Obrera*. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Palma, on assistia al congrés de la Confederació Regional del Treball de les Balears. S'acabà en una casa del barri de la Soledat, fins que el novembre de 1936 fugí a Menorca. En aquesta illa, dirigí el diari *La Voz de Menorca*. Passat a València, el gener de 1937, publicà *Cuatro meses de barbarie. Mallorca bajo el terror fascista*, on denuncià la repressió desfermada a l'illa durant els primers mesos de la guerra. Acabada la contesa, s'exilià al nord d'Àfrica i posteriorment al Brasil. [PPB/DG]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*, 14 gener 1965. ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1972, Madrid. FERRER QUESADA, Fernando. *Sobre la historia contemporánea de Menorca y el anarquismo (Apostillas a «Datos para la historia de los movimientos obrero y político en Menorca», de Deseado Mercadal Bagur)*. 1980, Maó. GABRIEL, Pere & GINARD FÉRON, David. «Pérez, Manuel». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. XIII, Palma, 1988, pàg. 73. MASSOT I MUNTANER, Josep. «Manuel Pérez i el desembarcament de Bayo». A: *Guerres civil i repressió a Mallorca*. Barcelona, 1997.

Pérez, Manuel, pintor, internacionalista (segle XIX). El mes de juliol de 1872 fou elegit per a formar part de la Unió de los Constructores de Edificios de España de l'AIT, amb el càrrec de secretari de l'Est i amb domicili al carrer de la Cera de Barcelona. Des d'aquesta organització, el secretari general de la qual era Josep Pons, va subscriure una circular a totes les seccions de constructors amb l'objecte que entressin a formar-ne part. El febrer de 1873 va ser representant de la secció de pintors de la federació local barcelonina de l'AIT. Durant aquell mateix mes signà la proclama dels dirigents obrers de l'AIT de Barcelona, dirigida als militars que defensaven la recentment proclamada Primera República Espanyola. En el document s'exhortava els soldats a malfiar-se del nou règim i a abandonar les casernes, tot denunciant el sistema de reclutament per quintes. (Vegeu: Achón, Antoni.) [XPM]

Bibliografia: *Actas de los consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. I. Barcelona, 1970.

Pérez, MarceHí, dirigent anarquista a Gandia (segle xx). Fou un dels dirigents més importants de la Federació Comarcal de la CNT de Gandia. Decidit partidari de les tesis trentistes, milità dins els Sindicats d'Oposició de Llevant. Participà en la redacció de les ponències del Ple Regional d'aquests Sindicats el febrer de 1934, com a representant del sindicat Obrera Marítima, de Gandia. Durant la guerra civil, va ser nomenat alcalde d'aquesta ciutat. Va ser afusellat acabada la contesa. [JNN]

Pérez, Miquel, sabater i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A principis del mes de gener de 1873 va ser membre del Consell de la Federació d'Obrers Constructors del Calçat. Per aquest càrrec fou escollit en el congrés del ram de sabaters que se celebrà a Maó (Menorca) el mes de desembre de 1872. [CR]

Pérez, Narcís, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pérez, Pablo, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat dels obrers enquadernadors de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la Confederació Nacional del Treball. En el decurs de les sessions congressuals va formar part de la ponència que va elaborar el dictamen sobre el treball de la dona. [PPB]

Pérez, Pere, tipògraf, internacionalista a Alcoi (segle XIX). El maig de 1873 va ser membre de la Secció Local de Paperers de l'AIT a Alcoi. [CR]

Pérez, Santiago, treballador del ram d'indústries químiques i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de la Indústria Química en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Pérez, Sebastià, societatari a València (segle XIX). L'abril de 1870 formà part de la Junta del

Centro Federativo de las Sociedades Obreras de Valencia. [CR]

Pérez, Serapio, anarquista a Barcelona (segle xx). Durant la guerra civil, fou secretari de defensa del Comitè Regional de Catalunya de la FAI. [PPB]

Pérez, Vicente, envernissador de mobles, anarquista i sindicalista a Barcelona, conegut amb el sobrenom de Combina (segle xx). Militant històric de la CNT, durant la Dictadura de Primo de Rivera, s'hagué d'exiliar a París. Amb l'adveniment de la Segona República fou un destacat membre de la FAI i sovint participà en actes d'agitació revolucionària amb militants com Durruti i Garcia Oliver, com la campanya que realitzaren a començament de 1932 a Sallent i que culminà pocs dies després en la insurrecció de l'Alt Llobregat. Com a membre del Comitè Nacional de la CNT, va participar en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. Pocs dies després, en un viatge de propaganda que va fer a Sevilla amb Durruti i Ascaso, fou detingut i empresonat a la presó de Sevilla i al Penal del Puerto de Santa Marfa, on van romandre sis mesos, processats per la republicana Llei de ganduls i malfactors, fins a la seva sortida en llibertat l'octubre de 1933. El 16 de novembre de 1933 fou un dels oradors en el míting contra les eleccions d'aquell mes que va organitzar la FAI al Palau de les Arts Decoratives de Barcelona i que va aplegar 45.000 persones. Durant la guerra civil, el 21 d'octubre de 1936 entrà a formar part de l'Ajuntament de Barcelona en representació de la CNT i s'integrà al Comitè Permanent municipal amb la responsabilitat dels Serveis Públics. El juny de 1937 era secretari del Comitè Nacional del Sindicat de Transports d'Espanya de la CNT i l'agost de 1938, quan es constituí la Federació Nacional de Transports de la CNT, en fou també el secretari. [PPB/JIG]

Bibliografia: Paz, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977.

Pérez, Victoriano, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou un dels setanta-quatre reclusos anarquistes, empresonats a la presó Model de Barcelona, que van firmar la «Carta abierta a los camaradas anarquistas».

publicada a la *Solidaridad Proletaria* de Barcelona el març de 1925, on criticaven la línia sindicalista del Comitè Regional de la CNT de Catalunya i esbossaven el raonament que menaria a la constitució de la FAI. [PPB]

Pérez Baró, Albert, empleat mercantil i sindicalista (Barcelona 1902-Calella 1989). Membre de les Joventuts Socialistes de Barcelona, des del 1918 militava també al Sindicat Mercantil de la CNT. L'abril de 1920 era membre del comitè de la Joventut Socialista, amb el càrrec de comptador, quan en fundar-se el primer Partit Comunista Espanyol, va passar a vertebrar el primer nucli barceloní del comunisme català. Col·laborà en *El Comunista* i era l'encarregat de mantenir relacions amb el Comitè Central del PCE a Madrid. Detingut el desembre de 1920, passà per diverses presons de Catalunya fins que fou alliberat el 1922. Durant un temps representà el Sindicat Mercantil al comitè local de la CNT de Barcelona. A mitjan 1923, a la seva constitució legal, figurava com a secretari de l'Agrupació Comunista de Barcelona i fou secretari adjunt de la Federació Comunista Catalanoblear quan aquesta es constituí el 1924. Detingut en diverses ocasions durant la Dictadura de Primo de Rivera —en una ocasió per una durada d'un any i mig—, el 1926 abandonà el comunisme. Va recollir els records d'aquesta etapa en el llibre *Els «feliços» anys vint. Memòries d'un militant obrer 1918-1926* (Palma de Mallorca, 1974). En proclamar-se la Segona República, era membre de la junta de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i esdevingué president de la Secció d'Estudis Polítics i Socials. L'octubre de 1933 participava en un míting a favor del Front Únic Mercantil. Col·laborà a *Solidaridad Obrera*, on publicà articles sobre cooperativisme. Assessor del conseller de Treball de la Generalitat Martí Barrera, en esclatar la guerra civil formà part del Consell d'Economia de Catalunya, on esdevingué secretari de la Comissió d'Aplicació del Decret de Collectivitzacions i Control Obrer. Des del seu coneixement del procés collectivitzador, va publicar el seu *Assaig sobre Collectivitzacions* (Barcelona, 1937) i va prologar el fascicle *Collectivitzacions i Control Obrer*, publicat pel Sindicat Mercantil de Barcelona el febrer de 1937. Alhora va publicar articles a *El Diluvio* i a *Solidaridad Obrera*, exposant les

seves posicions sobre la realitat econòmica que vivia Catalunya durant la guerra. Anys més tard va sistematitzar aquesta experiència en el seu llibre *Trenta mesos de collectivisme a Catalunya (1936-1939)* (Barcelona, 1970). S'exilià el 1939 i quan va retornar a Catalunya, a partir de la dècada dels 50, esdevingué un dels teòrics i dels capdavanters més importants del cooperativisme, tema sobre el qual va publicar infinitat de llibres. El 1968 l'Institut d'Estudis Catalans li va atorgar el premi Rafael Tasis i el 1982 publicà els volums de memòries *D'aquell temps, d'aquest país*. [PPB]

Publicacions: *El moviment cooperatiu a Catalunya* (en col·laboració amb Joan Ventosa). Barcelona, 1961; *Ètica i economia cooperatista*. Barcelona, 1966; *Les cooperatives a Catalunya*. Barcelona, 1972; *Autogestió obrera i altres temes*. Barcelona, 1974; *Antologia cooperativista*. Barcelona, 1978.

Bibliografia: AADD. *El cooperativisme com a tercera via. Homenatge a Albert Pérez i Baró en el 90è aniversari del seu naixement*. Barcelona, 1992.

Pérez Benlloch, Juan José, sindicalista i periodista (València 1949). Participà en el moviment estudiantil anti-SEU. Tingué el seu centre d'activitat en l'agència publicitària Intergrup. Va militar en el PSV. Fou un dels artífexs de l'estructura dels Grups d'Acció i Reflexió Socialistes (GARS) i, després, del primer PSPV. Va ser detingut i interrogat junt amb d'altres quan formava part d'una reunió clandestina convocada per a crear el Consell Democràtic del País Valencià (acció prèvia a la constitució del Consell Autònom al País); tres dies després el jutge li va imposar una fiança de 10.000 ptes. [RIRB]

Pérez Casado, Ricard, sindicalista socialista i llicenciat en Ciències Polítiques (València 1947). Va militar al PSV, en l'Associació Democràtica d'Estudiants Valencians (ADEV), i col·laborà en l'Aliança Sindical Obrera (ASO). A Barcelona es vinculà al MSC i al Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de València (SDEUV); fou processat pel Tribunal de Orden Público el 1967 i detingut el 1970. Estudià Ciències Polítiques i treballà a SIGMA de director de gabinet, participà en nombrosos estudis de 1970 a 1973. El juliol de 1975 s'integrà en el PCE, on només va estar pocs mesos. El 1976 col·laborà en l'estudi col·lectiu, editat i coordinat pel PCPV-PCE, amb la ponència

«Algunos problemas de la ordenación territorial en el País Valenciano». Ingressà al PSOE el 1978 i fou elegit secretari general del PSPV-PSOE de la ciutat de València. Fou batlle de València des del 1979 al 1988. Fou vicepresident de la Federación Española de Municipios y Provincias. Durant els anys noranta fou vicepresident de Bancaixa. El 1996 fou nomenat per la Unió Europea administrador general de Mostar (Bòsnia). [RIRB]

Publicacions: *L'economia del Baix Maestrat*. València, 1971; *El miedo a la ciudad*, 1984; *Los precios del suelo industrial en el País Valenciano*. València, 1971; *El turismo en Alicante y la Costa Blanca*. Alicante, 1973; *El País Valencià 1931-1939*. València, 1974; *El País Valenciano frente a la democracia. Economía Sociedad y política. Estudios i reflexions: el «cas» valencià*. València, 1983.

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. València, 1988.

Pérez Casanueva, Eduardo, picapedrer, sindicalista i polític (Olvera, Andalusia, 1947). Resident a Mallorca des de 1959, col·laborà amb l'organització clandestina del PCE i participà en els primers nuclis de CCOO a Mallorca (1968). El setembre de 1977, fou elegit membre del secretariat de CCOO de les Balears. [DG]

Pérez César, José, Chino, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Era president de la Sociedad de Fajines del Comercio de Barcelona el maig de 1927. Fou elegit vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de la Càrrega i Descàrrega General l'octubre de 1927. Fou nomenat vocal inspector del dit Comitè Paritari l'agost de 1928. Inicialment milità en els rengles de l'anarcosindicalisme, però l'agost de 1930 era un dels dirigents sindicals de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona i a l'octubre de 1931 fou un dels signants d'un manifest en què es justificava l'ingrés a la UGT d'aquesta federació. [JIG]

Pérez Contel, Rafael, escultor i artista plàstic valencià (Villar del Arzobispo 1909-València 1990). Nascut al si d'una família molt humil —el seu pare era miner—, el 1926 es traslladà a València i hi ingressà a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles. Es va inscriure en la FUE i conegué tot un grup d'artistes joves —Josep Renau, Francesc Badia, Francesc Carreño—

amb els quals conformà l'anomenada «avantguarda artística valenciana dels anys trenta». El 1933 obtingué una beca d'escultura de la Diputació Provincial de València i es traslladà a Madrid per ampliar estudis. Durant l'estada en aquesta ciutat col·laborà amb les Misiones Pedagógicas i participà en la *Primera Exposición de Arte Revolucionario*. En tornar a València, obtingué una plaça de professor de dibuix a l'Institut de Batxillerat d'Alzira i exposà a la Sala Blava, a València. Va ser també un dels fundadors de la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris de València (UEAP) el 1933. Formà part de la redacció de la revista d'aquesta organització *Nueva Cultura*. El 1935 viatjà a París, on contactà amb l'Associació d'Escriptors i Artistes Revolucionaris. En començar la guerra, es va incorporar plenament a les activitats de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València. Treballà molt a la secció plàstica d'aquesta Aliança i fou un dels primers a realitzar cartells propagandístics. Col·laborà també en treballs de maquetació tipogràfica de *Nueva Cultura*. La seva obra més important durant aquest període va ser el *Manual del Miliciano*. Així mateix va realitzar dues escultures per al Pavelló de la República a l'Exposició Universal de París de 1937. Fou també professor de dibuix a l'Institut Obrer de València. Poc després va ser mobilitzat i destinat a l'Agrupació Artillera de Llevant. Durant aquest període es va integrar a la redacció de la revista *Comisario* i col·laborà en l'elaboració gràfica del llibre *Canciones de Lucha i El hombre acecha*. Acabat el conflicte, va ser detingut i empresonat a la Model de València amb una condemna de tres anys i un dia. Obtingué la llibertat provisional el 1942 i es dedicà a treballar com a decorador i dissenyador. Retornà a l'activitat artística a final dels anys quaranta i fou un dels components del Grupo Zeta. El 1949 fou contractat com a professor de dibuix a l'Aliança Francesa i com a professor d'un institut de Xàtiva. Durant els anys següents participà en diverses exposicions, continuà l'activitat artística i destacà com a escriptor i investigador de temes relacionats amb la història i la pedagogia de l'art. [JNN]

Publicacions: *José de Ribera*. Xàtiva, 1952; *Crisóstomo Martínez*. Xàtiva, 1955; *Linoleografía (Exposición gráfica con linóleo)*. València, s.d.; *Xàtiva, amasijo de historia*. Xàtiva, 1971; *Trigo, harina y*

pan en refranes. Xàtiva, s.d.; *Dictario personal*. València, 1974; *Artistas en València 1936-39*. València, 1986.

Bibliografia: PÉREZ CONTEL, Rafael. *Artistas en València 1936-39*. València, 1986. *Pérez ConTEL, es-cultor*. València, 1987.

Pérez del Postigo, Eduard, destacat socialista a Alacant (segle XX). Durant la guerra civil, fou conseller provincial de la Comissió Gestora creada el 29 de setembre de 1936 a Alacant per a substituir l'antiga Diputació Provincial. [JMSS]

Pérez Duran, Bartomeu, escriptor i dirigent sindical i polític (Campos, Mallorca, 1906-?). El 1927, ingressà en les Joventuts Socialistes i fou un dels principals dirigents locals del Comitè Local de Palma. Durant la Segona República, fou comptador de la Societat d'Oficis Diversos, afecta a la UGT, i secretari de la cèl·lula de Can Capes del Radi Comunista de Palma. Entre el 4 de febrer i l'11 de març de 1937, fou detingut. El maig de 1940, fou condemnat a sis anys i quatre mesos d'inhabilitació absoluta pel Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Palma. [DG]

Pérez Echarren, Josep, obrer a Molins de Rei (segle XX). Fou president de la Federació Obrera de Molins de Rei entre 1934 i 1936. [AGL]

Pérez Enciso, Maria, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil, fou militant del PSUC i dirigent de la Unió de Dones de Catalunya. Participà activament en la Primera Conferència Nacional de Dones del PSUC, celebrada el març de 1937, com a delegada de mobilització femenina, i elaborà un pla de mobilització basat en la preparació de les dones en oficis fins aleshores només exercits per homes. Elaborà també un pla d'estudis que les dones haurien de cursar a l'Escola de Treball de Mecànica, Construcció, Art del Ferro i de la Fusta i Electricitat. Quan es constituí l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona, el juliol de 1937, fou elegida membre de la seva comissió executiva i, a les darreries de 1938, n'esdevingué la directora. [PPB]

Bibliografia: NASH, Mary. *Rojas. Las mujeres republicanas en la guerra civil*. Madrid, 1999.

Pérez Escribano, Florentí, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, el 22 d'octubre de 1936 fou nomenat conseller de l'Ajuntament de Tarragona, en representació del sindicat anarquista. [PPB]

Pérez Feliu, Manuel, dirigent anarquista (segle XX). D'origen català, desplegà activitat militant més important a València durant la guerra civil. Va formar part del Comitè Regional de la CNT i la FAI valencianes durant la contesa. Va dirigir les brigades populars de policia a València durant els primers mesos de guerra i fou membre, com a representant de la CNT, del Consell Provincial de Seguretat i del Tribunal Especial de Justícia del Comitè Executiu Popular (conegut popularment com Comitè de Salut Pública). [CCG]

Pérez Ferrari, Antoni, firaire i polític a Manacor (Manacor, ?-1936). Fou un dels dirigents més destacats de l'Agrupació Socialista de Manacor durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República. Va ser regidor de l'Ajuntament de Manacor. Tenia un modest negoci de cavallets i casetes de fira. Morí afusellat a Manacor, al cementiri de Son Coletes, el setembre de 1936. El seu germà Roger també pertangué al PSOE i morí afusellat durant la guerra civil. [AMR]

Pérez Garcia, Lluís, pagès, manobre i anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (Cuevas de Almanzora, Almeria, 1901?-1988). Originari d'Almeria, havia immigrat per diversos països d'Amèrica i Europa. Militant de la CNT, durant la Segona República i la guerra civil es trobava a Pineda, on fou el màxim dirigent anarcosindicalista. El juliol de 1936 va formar-hi part del Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda i va representar la CNT a l'Ajuntament des del juny de 1937 fins a l'octubre de 1938, i fou un dels impulsors de la col·lectivitat agrícola local. Acabada la guerra, fou empresonat i condemnat a mort, pena que li fou commutada. [PPB]

Pérez Gil, Eugeni, lo Peres, pagès i sindicalista (Sanchoño, Segòvia, 1889-Alió 1976). La seva activitat sindical, la va dur a terme a Alió. Va ser regidor de l'Ajuntament per la CNT, amb la responsabilitat de la presidència de la

comissió de Finances des del febrer de 1937. El novembre de 1937 s'oposà, conjuntament amb dos regidors del PSUC, que es renovés un membre del consistori i n'entrés un segon, ambdós de l'ERC, allegant que eren de la col·lectivitat i de la FAI, sense aconseguir-ho. El maig de 1938 presentà la dimissió perquè la sindical no l'avalà perquè prosseguís. [AGT]

Pérez Gutiérrez, Jesús, treballador d'espectacles públics i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat d'Espectacles Públics en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. El mateix any va representar el sindicat com a vocal suplent en el Consell Regional de Treball. [DBM]

Pérez Hernández, Rafael, metal·lúrgic i sindicalista (Múrcia 1929). Emigrat a Barcelona, el 1964 fou detingut a causa de la participació en una vaga. El 1964, es traslladà a Mallorca. Participà en la fundació de CCOO al sector de la construcció i protagonitzà la vaga de l'empresa Astilleros Palma (1976), fet pel qual fou acomiadat. El setembre de 1977, fou elegit membre del secretariat de CCOO de les Balears. Militant del PCE, a les eleccions de juny de 1977 fou candidat a diputat per les Balears. [DG]

Pérez i Jover, Vicenç, rajoler i anarcosindicalista (Alacant 1905-?). Vinculat a la CNT des d'abans de l'esclat de la guerra, fou membre del comitè de Banyoles i, més endavant, regidor de l'Ajuntament d'aquesta ciutat fins al setembre del 1938. [PBC]

Pérez Marí, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, a la immediata postguerra fou nomenat per Comorera des d'Amèrica membre de la «delegació del PSU» a França. Instal·lat a Perpinyà el maig de 1943, el maig de 1944, després de la detenció de Paredes Vidal (Gromán), fou enviat, com a responsable màxim del PSUC a l'interior, a Barcelona, on col·laborà amb Pere Canals. Retornà a França després de les detencions que tingueren lloc l'estiu de 1945. [PPB]

Pérez Molinos, Josep, fotògraf i comunista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts

Socialistes Unificades, durant la guerra civil fou fotògraf del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya i a partir de l'11 de gener de 1938 va passar a ser fotògraf oficial de *Treball*, l'òrgan de premsa del PSUC. Col·laborava també a *La Vanguardia*, *La Rambla* i *Las Noticias*, l'òrgan de la UGT de Catalunya. Acabada la guerra, va posar fi a la seva carrera com a fotògraf, que no va reprendre fins a després de la mort de Franco, quan va tornar a col·laborar a *Treball*. [PPB]

Pérez Montserrat, tramviàire i anarcosindicalista a Barcelona (? 1905-Marsella 1968). Afilliat a la CNT, va actuar des de molt jove al Sindicat del Transport, secció de tramvies, de Barcelona. Després d'una atzarosa activitat, emigrà a França el 1939. Visqué els camps de concentració i l'ocupació alemanya i fou l'organitzador de la federació local de Bèucaire. [TMS]

Pérez Moreno, Àngel, treballador del metall i sindicalista (Cristina, Badajoz, 1934). Va arribar a Barcelona l'any 1961 i va començar a treballar a Bianchini, fins al 1972. L'any 1974 va treballar a Antenas Angra. Va ser militant del PSUC des del 1961 i de Comissions des del 1965, desenvolupà el seu treball sindical a les empreses on treballà i a la Coordinadora del Metall de CCOO. [JGS]

Pérez Pedreño, José, Tragapanes, miner i militant anarquista (Barcelona 1927-1952). Militant de la CNT, durant la postguerra actuà en grups de maquis urbà, especialment amb Quico Sabater, i participà en diverses accions. Detingut a Barcelona el 5 de novembre de 1949, mentre viatjava amb tramvia, fou jutjat en consell de guerra a Barcelona el febrer de 1952 i condemnat a mort. Morí executat al Camp de la Bóta, juntament amb Adrover Font, Santiago Amir, Ginés Urrea i Jordi Pons Argilés, a desgrat de la intensa campanya internacional que hom promogué per evitar-ho. [PPB]

Pérez Ripoll, Àngel, sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou fundador i president del Sindicat de Militars Retirats Antifeixistes, adherit a la UGT, i militant de la CNT i del Partit Democràtic Federal. Nomenat delegat marítim de Tarragona, després dels fets

de Maig de 1937 fou denunciat per la UGT d'ésser un espia feixista al ministeri de la Guerra, però després d'una investigació realitzada per agents d'Investigació i Control Militar, la denúncia no va prosperar. [PPB]

Pérez Rubio, José. anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels dirigents de la CNT que signà l'11 d'agost de 1936 el manifest per la unitat sindical juntament amb la UGT, el PSUC i la FAI, pel qual es creà un comitè d'enllaç entre aquestes organitzacions. [JIG]

Pérez Tomás, José. obrer de la pell i sindicalista (Jumillas, Murcia, 1897-Briva, França, 1981). Es traslladà amb deu anys a viure a Badalona, on va fer d'aprenent de vidrier i peó de la construcció fins que entrà a treballar en el ram de la pell. Actiu militant dels sindicats únics de la CNT durant els anys del pistolisme, més tard milità en el Sindicat de la Pell de Badalona, del qual fou delegat al Ple Regional de la CNT catalana celebrat a Barcelona l'agost de 1931. El 1936, en esclatar la guerra, va tenir una destacada actuació en la collectivització de totes les fàbriques i tallers del ram. El 1939 s'exilià a França. Residí a Males Herbes, prop de París, on treballà de pagès, i més tard a Briva. [PPB]

Pérez Torreblanca, Antonio, advocat i polític republicà a Alacant (segle xx). Fou membre de la Gran Lògia Regional de Llevant del Gran Orient Espanyol de la maçoneria i diputat per Alacant el 1931. Fou secretari de la Junta Provisional d'Aliança Republicana, creada a Alacant l'abril de 1926. En constituir-se el 27 de maig de 1928 el Centre d'Aliança Republicana d'Alacant, va formar part de la junta directiva interina com a vicepresident i fou ratificat el juny. En desfer-se Aliança Republicana, va participar en la gestora provisional del Grup Republicà Autònom, creat a Alacant el setembre de 1929. El 16 de març de 1930 era vocal de la primera Junta Directiva Provincial del PRRS. Va participar en el I Congrés Nacional del PRRS, celebrat a Madrid del 25 al 27 de setembre de 1930. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, fou elegit regidor pel districte 2n d'Alacant amb 918 vots, com a membre del PRRS, i fou nomenat procurador síndic. En les eleccions del 28 de juny de 1931 fou elegit diputat per Alacant amb 67.297 vots dins la Can-

didatura Radical-Socialista en representació del PRRS. Va ocupar el càrrec de director general d'Agricultura. En escindir-se el PRRS, va pertànyer el 1933 al Comitè Executiu Nacional del Partit Radical Socialista Independent. En les eleccions del 19 de novembre de 1933 es va presentar dins la Candidatura dels Republicans d'Esquerra, en representació del PRSI, però no fou elegit. El 30 de març de 1939 va sortir del port d'Alacant cap a l'exili amb el vaixell mercant anglès *Maritima*. [JMSS]

Pérez Villanueva, Anicet, dirigent i representant polític socialista (Tortosa, ?-França 1989). Milità en la UGT de Tortosa i posteriorment, el 1936, entrà a formar part del PSUC del Baix Ebre. Durant la guerra civil representà aquell partit en diversos consells municipals formats a l'Ajuntament de Tortosa entre maig i novembre de 1937. El 1939 s'exilià a França, a causa de la seva activa militància sindical i política. [XPM]

Pericé Caminal, Pere, paleta i sindicalista destacat d'Avià (segle xx). Era afiliat a la CNT ja abans de la guerra civil i, en arribar la guerra, fou milicià a les ordres del Comitè Revolucionari d'Avià. Fou president de la cooperativa de Paletes i Manobres, que pertanyia a la CNT. El 3 de gener de 1937, va presentar a l'Ajuntament els estatuts d'aquesta cooperativa per al seu estudi i aprovació. Fou per aquestes activitats que se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques l'any 1940, el qual se sobresegué el 1946. [JCR/JJR]

Peris, Joan Antoni, societari a València (segle xix). L'abril de 1870 formà part de la Junta del Centro Federativo de las Sociedades Obreras de Valencia. [CR]

Peris, Juli, anarquista valencià (segle xx). Militant de la CNT, junt amb altres sindicalistes valencians fou abatut a trets per les forces d'ordre públic als carrers de Barcelona el gener de 1921, en la que fou la primera aplicació de la llei de fugues. [AGA]

Peris, Ramon, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures, a sou de la patronal, durant els anys d'intenses lluites socials que tingueren lloc a partir de 1918. [PPB]

Peris, Vicenç, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou nomenat secretari del Comitè Regional de Catalunya de la CNT, a finals de l'any 1945, en plena postguerra franquista. Fou detingut a mitjan de juny de 1946. [PPB]

Peris i Pujol, Joan Silveri, pagès i socialista (Caseres, la Terra Alta, 1884-Lleida 1939). Militant socialista, el 1936 entrà a formar part del PSUC i esdevingué membre destacat del Comitè Antifeixista de Caseres. Paral·lelament, durant la guerra civil desenvolupà tasques de comissari polític pel PSUC. Detingut després de finalitzada la guerra, va ser encausat i executat. [XPM]

Peris Sancliment, Josep, forner i anarcosindicalista (Sant Martí de Provençals 1903-?). Va traslladar-se a Sabadell, on treballà de forner. Fou acusat de còmplice en l'assassinat de l'industrial sabadellenc d'origen alsacià Théodore Jenny Hermann, que tingué lloc el 22 de febrer de 1920 i que fou qualificat de «venjança societària», és a dir, crim social comès per anarcosindicalistes. jutjat per aquests fets, fou condemnat a 14 anys vuit mesos i un dia de presó. [TMS]

Peris Valero, Josep, advocat, periodista, polític i revolucionari esparterista a València (València 1821-1877). Participà com a voluntari en la Milícia Nacional durant la Primera Guerra Carlina. Més tard, després d'haver establert contacte amb el general Prim i Serrano, activà i presidí la Junta Revolucionària de València de setembre de 1868, on tingué relació amb els membres del grup de blanquistes valencians, deixebles de Cyrille Lacambre. En aquest context polític i un cop dissolta la Junta Revolucionària (23 d'octubre), fou nomenat governador civil de la província, fins al 1870, i posteriorment director general de beneficència i sanitat. En el terreny periodístic, desenvolupà una tasca intensa des de posicionaments liberals i progressistes en la redacció de *La Tribuna* (1840) i des de la direcció d'*El Justicia* (1854) i *Los Dos Reinos* (1864-1870). Retirat definitivament del món de la política, publicà *El ultramontanism y la guerra civil* (1876) i *Los Borbones*, ja a les acaballes de la seva vida. [XPM]

Bibliografia: MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España. 1833-1868*. Barcelona: Crítica, 1977.

Perisé Llaquet, Àngel, mestre i sindicalista (Tolva, Osca, 1891-?). Va exercir la seva activitat, a Vila-rodona i a Tarragona. L'abril de 1936 va ser comissionat per a anar a Barcelona, juntament amb l'alcalde, per tal d'orientar-se respecte a la construcció d'un grup escolar. El setembre de 1936 va signar l'acta d'incautació d'una casa per la UGT. Dirigent d'aquest sindicat local durant la guerra, un cop acabada se li perdé la pista. El 23 d'octubre de 1940 ingressà a la presó provincial de Tarragona; procedent de la de Benavarri —Osca—; jutjat el desembre de 1941, li sortí 12 anys i 1 dia de reclusió. A la presó, redimí condemna fent d'auxiliar de mestre fins al novembre de 1942, en què va ser posat en llibertat atenuada i elevà expedient per llibertat condicional, que aconseguí el mes de desembre. [AGT]

Perlas i Fortuny, Josep, pagès i comunista a Balaguer, la Noguera (segle xx). Militant del BOC, fou candidat pel districte primer de la ciutat de Balaguer, a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [PPB]

Perlasia, Constantí, obrer del gènere de punt i socialista a Barcelona i Mataró (segle xx). Membre de l'Agrupació Socialista de Barcelona, el març de 1907 fou l'administrador, en substitució de Josep Comaposada, de la revista socialista barcelonina *Il·lustració Obrera*. El setembre de 1908 va participar en el primer congrés de la Solidaritat Obrera, en representació dels treballadors de gèneres de punt de Barcelona. Poques setmanes després va prendre part a la conferència de reorganització de la Federació Socialista Catalana i fou nomenat comptador del comitè de la Federació. El desembre del mateix any participava, com a membre de la Comissió Administrativa Permanent, en la reunió del Comitè Regional de la Federació Socialista Catalana. Traslladat a Mataró, fou un actiu dirigent i propagandista del socialisme català durant la segona dècada del segle. Va participar activament, sempre representant l'agrupació mataronina, en la Conferència d'Agrupacions Socialistes de Catalunya, celebrada a Barcelona el desembre de

1910, en el III congrés de la Federació Socialista Catalana, celebrat a Mataró el maig de 1913, i en el VI congrés dels socialistes catalans, que se celebrà a Tarragona el juliol de 1916. [PPB]

Bibliografia: CAPDEVILA, Mª Dolors & MASGRAU, Roser. *La Justicia Social. Órgan de la Federació Catalana del PSOE. 1910/1916*. Barcelona, 1979. CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Perna i Paniello, Francesc, mecànic i comunista a Balaguer (segle XX). Militant del BOC, fou candidat pel districte segon de la ciutat de Balaguer a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [PPB]

Pernosos, Delfi, treballador de la pell i representant sindical a Mataró (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Pell de Mataró. [XPM]

Perona, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Luis Bienzobas, representà la societat d'invàlids La Oportuna, de Barcelona, al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Perona, Joan, sindicalista a Mallorca (segle XX). Procedent de la península junt amb Antonio Sánchez, arribà a les Balears cap al 1919 i fou un element decisiu per a l'extensió de la influència anarcosindicalista a Mallorca. La seva propaganda fou important a Inca. [TMS]

Perona, Miquel, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de febrer de 1887, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Càrrec que va exercir fins al febrer de 1888. [TMS]

Perpiñán, Fèlix, militant anarquista (Barcelona 1927-1949). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya durant la immediata postguerra, el 1946 va desertar de l'exèrcit i es va evadir d'Espanya, on va retornar de manera clandestina en diverses ocasions en comissió de serveis de resistència. El 1947 va participar

activament a Barcelona en el treball de reorganització de guerrilles i grups resistents. Detingut per la policia, va poder escapar-se mentre era conduït a la Jefatura Superior de Policia, i fugí a França. A finals de 1948 fou detingut novament a Sarrià, conduït primer a la presó Model de Barcelona i més tard al castell de Montjuïc, on va morir, segons va denunciar la premsa anarquista de l'exili, víctima de tortures i maltractaments. [PPB]

Perpinyà i Gurnés, Joan, hortolà i membre de la Unió de Rabassaires (Santa Eugènia de Ter 1893-?). D'octubre de 1937 a febrer de 1938 va ser regidor de l'Ajuntament de Girona, en representació del seu sindicat. [JClAR]

Perramon, sindicalista a Sant Carles de la Ràpita (segle XX). Originari de la CNT de Barcelona, es traslladà a Sant Carles de la Ràpita, on impulsà i organitzà la Secció Local del sindicat anarquista durant els anys trenta. [XPM]

Perramon, Antoni, comunista a Barcelona (segle XX). Militant d'Estat Català durant la Segona República, en iniciar-se la guerra civil passà al PSUC. Fou elegit membre del Comitè Central d'aquest partit en la seva I Conferència Nacional, que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937. Exiliat el 1939, anà a parar al camp de concentració de Sant Cebrià, des d'on fou un dels militants que proposaren la celebració del Comitè Central d'Anvers, finalment reunit a París el març de 1939. [PPB]

Perramon, Domènec, teixidor i sindicalista a Gràcia (segle XIX). Va assistir com a delegat dels teixidors de Gràcia, al Primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona el juny de 1870. En les votacions dels dictàmens, la seva postura no va ser decididament contrària a la línia bakunista que dominà el congrés. Respecte dels dictàmens sobre cooperativisme, resistència i l'apoliticisme, el seu vot fou negatiu; votà afirmativament, en canvi, respecte al de l'organització social. [VVL]

Perramon, Ignasi, barber i internacionalista a Manresa (segle XIX). Va ser delegat, en nom de la Federació Local de Manresa de l'AIT, en el segon congrés de la Federació Regional Es-

panyola de l'AIT, celebrat a Saragossa del 4 a l'11 d'abril de 1872. Allí, junt amb altres delegats, va signar una protesta motivada per la supressió del discurs que havia de pronunciar Tomás González Morago en l'acte d'obertura del congrés, per ordre del governador civil. [TAG]

Perramon Pla, Francesc, impressor i periodista (Manresa 1908-Barcelona 1992). Els seus pares eren vetaires. Quan tenia menys de deu anys, treballava de les 5 del matí a les 9 del vespre. Va quedar orfe el 1918 i va ser acollit a la Casa de Caritat de Manresa, on va poder estudiar. Va ser socialista des del 1928, militant del POUM i finalment del PSC. Va treballar d'impressor en diverses impremtes de Manresa. El 1925 va començar a fer de periodista. El 1935 va fundar la impremta Gutenberg, a Manresa, que tindria fins a la jubilació. Home impulsor d'entitats i d'iniciatives ciutadanes, el 1935 va dirigir la revista *Crònica d'Esports* i l'octubre de 1936 va ser elegit secretari de l'Ateneu Popular de Manresa, entitat de caràcter cultural. Va participar en tasques de salvació del patrimoni artístic del Bages. Durant la guerra, va ser redactor i el darrer director del diari *El Pla de Bages*, controlat pel POUM i que va ser clausurat per les autoritats el 1937. Va anar a la guerra al front sud; era l'encarregat de la impremta de la brigada. Després de la guerra, va tenir una intensa activitat en entitats ciutadanes diverses, va dirigir o representar deu entitats. Va ser durant molts anys corresponsal d'EFE a Manresa. En jubilar-se, va anar a viure a Barcelona. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República. La Guerra*. Manresa, 1993. CLOTET, Narcís. *Regió 7*, 21-4-1991. GASOL, Josep M. *Història de la Ciutat de Manresa (1900-1950)*. Manresa, 1991. SARDANS, Jordi. *Regió 7*, 21-6-1992.

Perramon Ros, Jaume, administratiu i dirigent social (Manresa 1918-1995). Va militar en cercles cristians de Manresa des dels anys quaranta fins a la seva mort: va ser un dels primers dirigents de l'HOAC, des de la seva fundació el 1946, va participar activament en les associacions Vida Creixent i Cooperació i Amistat. També va ser un dels creadors del moviment Servei al Soldat, per a ajudar els joves reclutes

en el tràngol del servei militar. Els anys setanta va participar activament en el suport als represaliats per motius polítics i sindicals, per la qual cosa va ser detingut el 1973 i processat pel TOP, que finalment el va absoldre després d'una intensa mobilització ciutadana. A finals dels anys setanta va impulsar la creació de l'associació de veïns del seu barri i del moviment veïnal de Manresa. Els anys vuitanta va crear la Coordinadora de Jubilats i Pensionistes de Manresa, de la qual era secretari en morir. [JSC]

Perrano, Ariadna, obrera socialista a Sant Sadurní d'Anoia (segle xx). Dirigent socialista a Sant Sadurní durant els anys trenta. L'any 1936 fou secretària del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Sant Sadurní. [RAM]

Perri, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Perucho Badia, Artur, escriptor i periodista castellonenc (Borriana 1902-Mèxic DF 1956). Cursà estudis de lleis, però molt aviat s'inclinà pel periodisme. Treballà a la redacció del diari madrileny *El Imparcial* i col·laborà a *La Libertad* (Madrid), *El Heraldo* (Madrid), *El Pueblo* (València) i *La Publicitat* (Barcelona). La primera militància va estar enquadrada dins el blasquisme valencià. Fou director de *Mirador* de Barcelona i comentarista de noticiaris als informatius *Film Popular* i *Espanya al día*. Va escriure a les revistes *Taula de Lletres Valencianes*, *La Nova Revista*, *Joia*, *D'Ací i d'Allà*, *Acció Valenciana* i *Nuestro Cinema*. Actuà com a secretari del ministre d'Hisenda Jaume Carner Romeu durant l'any 1932. Durant la guerra civil, fou un militant molt destacat del PSUC. Va ser nomenat director del diari *Treball*—òrgan del PSUC. L'agost de 1938 abandonà aquest càrrec per incorporar-se al XII Cos de l'Exèrcit Popular, com a comissari de companyia, encarregat de premsa i professor de formació política en l'escola de comissaris d'aquest cos. El febrer de 1939 passà a França i va residir durant algun temps a París. Més tard es traslladà a Mèxic, on arribà el 21 d'abril de 1941. Durant el seu exili, tingué problemes amb altres companys del PSUC i finalment fou

expulsat del partit. Va ser secretari de redacció del diari *El Tiempo* i dirigí la revista *Mirador* a partir de 1955. Treballà també com a guionista de la televisió mexicana i col·laborà a les publicacions *Así*, *Auge*, *Mañana*, *Nuestra Música*, *Revista de América*, *Revista de Bellas Artes*, *Siluetas* i als diaris *Excelsior* i *Novedades*. La seva obra literària —majoritàriament escrita en català— abastà la poesia, la narrativa i el teatre. [CCG]

Publicacions: *Icar o la impotencia*. València, 1929; *La poesia valenciana en 1930*. València, s.d.; *Catalunya sota la dictadura. Dades per a la història*. Badalona, 1930; *Elements del dret polític. Les formes de govern*. Barcelona, 1931; *Resum de la literatura russa*. Barcelona, 1933; *¿Adónde va la República?* Madrid, 1931; *La vida heroica de Hans Beimler*. Barcelona, s.d.

Bibliografia: CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Perún, Antoni, sabater, socialista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la Federació Catalana del PSOE de Barcelona, fou delegat pels constructors de calçat al I congrés de la Solidaritat Obrera, que hi va tenir lloc el setembre de 1908. Durant la Setmana Tràgica, el juliol de 1909, va formar part, juntament amb Fabra Ribas i Serrador, del comitè de vaga, i la seva actuació durant els esdeveniments va merèixer que la Conferència Socialista catalana, on participà en representació de l'Agrupació Socialista de Barcelona i que se celebrà el desembre de 1910, el felicités explícitament. En representació de la Societat de Sabaters La Armonia, de Barcelona, va participar en el Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1910, on es va constituir la CNT. En el decurs de les sessions congressuals va formar part de la ponència inicial encarregada de dictaminar sobre la manera de publicar un diari sindicalista. La seva actuació, però, degué ésser polèmica, perquè es retirà del congrés i fou desautoritzat, uns dies després, per la societat que representava. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Perún López, Antoni, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, fou candidat per

la ciutat de Barcelona a les eleccions municipals que hi tingueren lloc el 14 de gener de 1934. [PPB]

Perxachs (o Peixach), treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Badalona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional i al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrats a Barcelona el maig i juny de 1931 i l'agost del mateix any, respectivament, en representació del Sindicat de les Arts Gràfiques de Badalona. [XPM]

Pestaña Núñez, Ángel, destacat dirigent anarcosindicalista (Santó Tomás de las Ollas, León, 1886-Begues, Barcelona, 1937). Fill d'un obrer del ferrocarril i de les mines, va començar a treballar a les mines als onze anys. Orfe als catorze anys, sortí del seu poble i va treballar en diferents oficis a Béjar i Bilbao, on fou detingut per defensar en una conferència la jornada de vuit hores. Va emigrar a Bordeus i d'allí a París, des d'on el 1906 va ser retornat a Espanya per viatjar sense diners i documentació. Instal·lat una altra vegada a Bilbao, va treballar en una fàbrica de miralls, però va fugir de nou a França per evitar el procés pendent per la conferència donada temps abans. Va viure a Marsella fent d'estibador i des d'allí, el 1909, s'embarca cap a Alger, on va treballar d'espardenyer i després de relloger, i també s'hi van refermar les seves inquietuds socials i hi va ampliar la seva formació en els àmbits socioeconòmics i polítics. Va seguir els esdeveniments de la Setmana Tràgica i ben aviat es va posar en contacte amb el periòdic àcrata barceloní *Tierra y Libertad*, en el qual col·laborà de seguida. Amb motiu de la declaració de la Primera Guerra Mundial i davant l'evidència d'un alistament forçós en les tropes colonials franceses, va sortir d'Alger rumb a Barcelona, on fou el prototipus d'anarcosindicalista d'adopció, i encara que els discursos els feia en castellà, parlava en català amb els companys. Arribà a Barcelona l'agost de 1914 i encara va poder conèixer Anselmo Lorenzo, el qual morí poc després. Es va posar en contacte amb els medis obrers i sindicals barcelonins i ben aviat es va vincular estretament al grup d'anarquistes purs de la CNT, i pel seu ofici de relloger es va inscriure al Sindicat de la Metallúrgia. De seguida va prendre part en mitings de propaganda organitzats pel Comitè Regional i col·la-

borà en la premsa obrera catalana. Va assistir, com a representant de la Federació Local del Sindicat de Barcelona, a la Conferència Internacional de la Pau, organitzada pels anarquistes del Ferrol el maig de 1915. Després d'un curt exili a França, perseguit per un article aparegut a *Solidaridad Obrera*, retornà a Barcelona i treballà en l'administració d'aquest periòdic, del qual fou director per primera vegada el 1917, càrrec que va renovar els anys següents, i des d'on, el 1918, va iniciar una campanya contra un dels caps de la policia barcelonina, Manuel Bravo Portillo, en què provava, amb documents fefaents, que era també agent del govern alemany. Com a representant de la CNT, junt amb Salvador Seguí i Àngel Lacort, es va entrevistar a Saragossa, el novembre de 1916, amb el comitè de la UGT per pactar una aliança d'ambdues sindicals i anar conjuntament a la vaga general de protesta per la passivitat estatal davant l'encariment de les subsistències provocat per la guerra. Va participar també en els preparatius de l'aliança entre CNT i UGT per a declarar la vaga revolucionària de l'agost de 1917, en la qual va intervenir activament. Abans de la celebració del congrés de la CNT, que va tenir lloc a Madrid el desembre de 1919, fou comissionat a Madrid per a preparar el congrés, i llavors destacà la seva col·laboració en la plana confederal del periòdic republicà *España Nueva*; en aquest congrés es va acordar l'adhesió provisional a la Tercera Internacional i, com a conseqüència d'aquest acord, va ser nomenat delegat, entre d'altres, per a anar a Rússia i estudiar l'organització política, social i econòmica de l'Estat bolxevic; va assistir al segon congrés de la Tercera Internacional, celebrat a Moscou el juliol de 1920 i, seguint el mandat del Congrés de la Comedia, va subscriure els acords del congrés; a la tornada a Barcelona, després d'haver passat per la presó a Roma, va escriure un informe, ampliat en els anys posteriors, en el qual condemnava el règim soviètic i que va ser decisiu perquè la CNT abandonés l'organització comunista (conferència de Saragossa, juny de 1922), i perquè Pestaña mateix iniciés un apropament a la facció anarcosindicalista de la CNT —que es consumaria els anys següents—, allunyant-se dels anarquistes intransigents i enfrontant-se al grup dels cenetistes probolxevics. En la conferència de Saragossa va signar, juntament amb Salva-

dor Seguí, Joan Peiró i Josep Viadiu, l'anomenada «declaració política», que ratificava l'apoliticisme de la CNT pel que feia a les institucions polítiques tradicionals, però que admetia que els sindicats complien una funció política. L'agost d'aquest 1922, precisament quan la persecució governamental era més dura, fou víctima d'un atemptat, perpetrat pels pistolers del Sindicat Lliure, quan anava a donar una conferència a la ciutat de Manresa, fet que va impulsar una intervenció d'Indalecio Prieto a les Corts espanyoles, que interpellà el govern sobre la impunitat amb la qual actuava el «pistolisme blanc». Durant la Dictadura del general Primo de Rivera, va restar a la presó, juntament amb un crescut nombre de militants sindicalistes, des de finals de 1924 fins als darrers mesos de 1926; en aquest temps ja era evident la seva evolució vers posicions moderades i s'alineà amb els sindicalistes que tenien voluntat d'entesa amb les forces polítiques d'oposició a la Dictadura, però la seva influència al si de la CNT començà a eclipsar-se, especialment després de la fundació dels anarquistes «purs» el 1927 de la FAI, la qual, finalitzada la Dictadura, controlà la CNT. En el congrés de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931, fou elegit secretari del comitè nacional per la seva postura de centre entre els insurreccionalistes i els pròpiament sindicalistes, però allà mateix ja es va posar de manifest el predomini dels faistes al si de la CNT. La pressió creixent de la FAI el va impulsar a signar, juntament amb Joan López, Joan Peiró, Sebastià Clarà, Ricard Fornells i vint-i-cinc anarcosindicalistes més, l'anomenat Manifest dels Trenta; el text del manifest, publicat l'11 de setembre de 1931, expressava la repulsa dels signants vers l'actitud dels faistes i condemnava les tàctiques de control dels sindicats per una minoria, propugnant un sindicalisme constructiu; els trentistes van formar els Sindicats d'Oposició, que donarien lloc a l'escissió de la CNT. El març de 1933 fou expulsat de la CNT i el seu càrrec en el comitè nacional fou ocupat pel faista Manuel Rivas. Aquest mateix any creà la Federació Sindicalista Llibertària i l'abril de 1934, seguint la seva evolució vers postures moderades, fundà el Partit Sindicalista junt amb Ricard Fornells, Josep Robusté i Nativitat Adalia, entre d'altres; encara que, al partit, li mancava espai polític, va sobreviure al seu fundador ac-

tuant fins al 1939; va fundar a Barcelona *El Sindicalista*, l'òrgan del partit, i també va dirigir el periòdic *Mañana*, el qual sortirà fins a 1939, igual com *Hora Sindicalista*, fundat el 1936. També es va sumar a la iniciativa de crear Aliança Obrera, sorgida arran de les eleccions de 1933 i integrada pels socialistes, els trentistes i el Bloc Obrer i Camperol; formà part també del Front Popular, coalició electoral de les forces d'esquerra, en el qual fou elegit diputat per Cadis en les eleccions de 1936. En esclatar la guerra, es traslladà a Madrid, on va defensar una política que prioritzava els objectius revolucionaris sobre la necessitat de guanyar la confrontació bèl·lica. La seva salut, sempre precària des de l'atemptat de 1922, va anar empitjorant i el 1937 es va retirar a Begues, on va morir, acompanyat per la seva dona, Maria, i la seva filla, mentre que el seu fill lluitava al front. [TMS]

Publicacions: *El terrorismo en Barcelona*. Tarragona, 1920; *Memoria que el comité de la CNT presenta de su gestión en el segundo congreso de la Tercera Internacional el delegado Á. Pestaña*. Madrid, 1921; *Setenta días en Rusia. Lo que yo vi*. Barcelona, 1924; *Setenta días en Rusia. Lo que yo pienso*. Barcelona, 1924; *El sindicalismo. Qué quiere y a dónde va*. Barcelona, 1933; *Sindicalismo y unidad sindical. ¿Es realizable? ¿Cómo?*. València, 1933; *Lo que aprendí en la vida. Confesiones de nuestro tiempo*. Madrid, 1933; *¿Por qué se constituyó el Partido Sindicalista?*. Barcelona, 1935; *¿Debe disolverse el Partido Sindicalista?*. València, 1937.

Bibliografia: BUESO, A. «Ángel Pestaña. Caballero de la triste figura del anarcosindicalismo». A: *Historia y Vida*. 1970, núm. 29. ELORZA, A. *Ángel Pestaña. Trayectoria sindicalista*. Madrid, 1974. FOIX, P. *Apóstols i Mercaders*. Barcelona, 1976. PEIRATS, J. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977. SANZ, R. *Figuras de la revolución española*. Barcelona, 1978. LERA, A. M. de. *Ángel Pestaña. Retrato de un anarquista*. Barcelona, 1978.

Petchamé, Jaume, obrer i dirigent republicà a Terrassa (segle XX). Durant la dècada dels vint, va copresidir com a representant dels obrers la Junta Local de Reformes Socials, organisme encarregat de vetllar pel compliment de la legislació laboral. Fou empresonat per la seva participació en els fets d'Octubre de 1934, i amnistià el febrer de 1936 després de la victòria electoral del Front Popular. Durant la guerra civil, el 1937, va ser conseller municipal per ERC. [JLJ]

Petit, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat, en representació del Sindicat d'Arts Gràfiques de Terrassa, al Ple Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Petit, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC, durant els anys 1928-1930 va col·laborar a la revista *L'Opinió*, on signava els seus articles en nom del Servei de premsa de la USC. [PPB]

Pey, Joan, fuster i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1923). Destacat militant dels sindicats de la fusta des de començaments de segle, animà la Federació Nacional de Obreros de la Madera, La Cuña, als congressos de la qual assistia en representació de les societats de fusters de Barcelona. Participà a la Setmana Tràgica el juliol de 1909, i fou detingut, processat sota l'acusació d'haver cremat esglésies i convents, i alliberat sense càrrecs. Fundador el 1915 del Sindicat de la Fusta de Barcelona de la CNT, en fou el tresorer durant els anys 1916-1919. Va participar en el congrés que la CNT de Catalunya va celebrar a Sants, els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, on fou elegit membre del nou comitè de la CNT catalana. En plena repressió governamental, a començament de 1920, fou encarregat d'organitzar el Comitè Regional de Catalunya de la CNT, que actuava clandestinament i que, segons el testimoni de Garcia Oliver, va tenir un important paper en l'organització de l'atemptat que va costar la vida a Eduardo Dato. El juliol de 1922 va assistir a Blanes a la Conferència dels sindicats catalans, convocada pel comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya davant l'onada repressiva que vivia Catalunya. Morí assassinat a Barcelona pels pistolers dels sindicats lliures. Manuel Buenacasa el considerava «uno de los hombres más puros del movimiento obrero anarquista en Cataluña». [PPB]

Bibliografia: BUENACASA, Manuel. *El movimiento obrero español. 1886-1926 (Historia y crítica). Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Pey Sardà, Pere, anarcosindicalista a Palafrugell, el Baix Empordà (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil, formà part del

comitè del Front Popular Antifeixista d'aquella població. El 1937 era comissari-delegat de Defensa a la Regió de Girona. També va ser comissari polític al front. [JClAR]

Peydró, Emili, comunista a Barcelona (?-Barcelona 1983). Abans de la guerra civil va residir a Tolosa de Llenguadoc, on milità a la Joventut Comunista del PCF. En esclatar la guerra, fou un dels organitzadors de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya i dirigí el periòdic *Juliol*. El 1939 passà a França, on aconseguí organitzar una xarxa clandestina entre les JJSS i la Joventut Comunista francesa al camp de concentració de Sant Cebrià. Va participar en la resistència contra els alemanys i a partir de 1945 va treballar activament en l'aparició del setmanari comunista *Lluita* i va formar part de la direcció del PSUC a França. Va retornar a Catalunya a començaments dels anys 70. [PPB]

Pi, Balbina, obrera tèxtil i sindicalista (Sant Boi de Llobregat 1896-Perpinyà 1973). Militant de la CNT de Sabadell, fou una activa dirigent del Sindicat Fabril i Tèxtil. Inicià la seva actuació el 1917 quan fou nomenada delegada de la Federació Local de Sabadell. Activa propagandista, el primer míting, el realitzà a Sabadell amb Àngel Pestaña i també féu una gira propagandística per diverses poblacions catalanes amb Roser Dulcet i Lola Ferrer. Companya del també sindicalista Gonçal Soler, fou molt activa durant la vaga que tingué lloc el gener de 1918 contra l'alça dels preus; va conèixer presó arran d'un discurs que va pronunciar al cinema de la Muntanya del Clot i que fou publicat a *Solidaridad Obrera*, on sovint col·laborava amb els sobrenoms de Margot i Libertad Caída. Durant l'època del pistolerisme, es va apropar al federalisme republicà i fou una de les dirigents de Mujeres Republicanas del Cercle Republicà Federal, a través de les quals va portar a terme una intensa campanya contra la repressió que sofria el moviment obrer. Durant els anys de la República, va mantenir la militància cenetista i federal i dirigí una Agrupació Femenina Anticlerical. Se separà de Gonçal Soler quan aquest esdevingué un destacat dirigent trentista i posteriorment del PSUC. La seva filla, Teresa Soler i Pi, milità al BOC i al POUM i fou una destacada cantant. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III i IV. Sabadell, 1978-1980.

Pi, Josep, ferroviari i socialista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i dirigent dels ferroviaris a Vilafranca durant la segona dècada del segle XX. L'any 1914 organitzà la secció ferroviària d'aquesta vila. [RAM]

Pi, Lluís, sindicalista a Sabadell (segle XX). Dirigent de la Federació Obrera de Sabadell, participà en els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, i hagué d'exiliar-se a França durant un temps. De retorn de l'exili, el 1910 manifestà el radicalisme de les seves posicions en l'article «Hacia la emancipación», que publicà a *El Trabajo* del 29 d'octubre de 1910. [PPB]

Pi, Màrius, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant els anys de la Segona República, l'estiu del 1935 va formar part d'una de les ponències que es constituïren entre la Unió Socialista i el Partit Català Proletari en la perspectiva de formar un futur Partit Socialista Català. [PPB]

Pi, Marcellí, obrer i revoltós a Sabadell (segle XX). Va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909 a Sabadell, quan el dia 27 de juliol, amb un grup d'obres comandat per Josep Claramunt, va atacar la caserna del carrer Bosch. Detingut, fou condemnat en consell de guerra a dotze anys de presó. [PPB]

Pi, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pi, Rafael, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC, el juliol de 1931 va formar part de la Comissió Provisional de la Joventut Socialista de Catalunya i, a la primera assemblea que aquesta celebrà l'agost del mateix any, fou elegit per a prendre part de la direcció. [PPB]

Pi, Ricard, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període d'intenses lluites socials que va conèixer Barcelona

els anys anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Pi de Folch, Maria, socialista a Catalunya (segle XX). Militant de la USC, l'any 1932 va publicar a Barcelona el llibre *Una visió femenina del moment present*, on defensava un feminisme interclassista. Entre el gener i el març de 1934 va publicar una sèrie d'articles a *Justícia Social*, en què es mostrava crítica amb la incorporació de la dona a la producció. [PPB]

Pi de la Serra, Pau, obrer tèxtil a Barcelona (segle XIX). Era filador, i participà en el conflicte laboral a Barcelona el 29 de desembre de 1854. [TAG]

Pi i Arsuaga, Francesc, advocat, polític i escriptor (Madrid 1866-1912). Fill de Francesc Pi i Margall. Milità en el republicanisme federal i va mantenir contacte continu amb els cercles republicanofederals i obreristes de Catalunya. Fou diputat electe per Sabadell els anys 1901 (en què perdé l'acta als pobles comarcals en favor del gamacista Timoteo Bustillo), 1903, 1905 i 1907 (aquesta vegada per Solidaritat Catalana). Després de la mort del seu pare, es féu càrrec d'*El Nuevo Régimen*, i acabà l'obra iniciada per aquell, *Historia de España en el siglo XIX*. A partir d'aquí inicià una dilatada contribució en publicacions periòdiques obreristes defensant el seu ideari republicanofederal, sensible als plantejaments dels anarquistes catalans. Trobem col·laboracions seves a l'Almanac de la *Revista Blanca*, *El Trabajo*, *La Defensa del Obrero*, *El Porvenir del Obrero*, *El Productor Literario*, *El Proletario*, o *Humanidad Nueva* entre d'altres. Va compondre l'obra pseudorevolucionària *Preludios de Lucha*, publicada per l'Escola Moderna el 1905, i en la mateixa línia el conte «El Cuervo», recollit a *Dinamita Cerebral. Los cuentos anarquistas más famosos* (El Porvenir del Obrero, Maó 1913). Continuant la tasca iniciada amb el seu pare a la *Historia de España en el siglo XIX*, escriví sobre el període del Sexenni Democràtic i fou també un fructífer autor de novel·les de caire social (*El Afortunado*, *El Cid Campeador*, *Pobres y Ricos...*). Quan va morir, era diputat republicà per Madrid i secretari quart del Congrés de Diputats. [TAG]

Publicacions: PI I MARGALL, Francesc & PI I ARSUAGA, Francesc. *Historia de España en el siglo XIX*. Barcelona, 1902. PI I ARSUAGA, Francesc. *Preludios de Lucha*. Barcelona, 1905.

Pi i Calleja, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932 va formar part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació del districte VIè, i el juny del mateix any entrà a formar part de la Junta Executiva de la mateixa federació, càrrec en el qual romangué durant uns mesos. [PPB]

Pi i Margall, Francesc, polític republicà (Barcelona 1824-Madrid 1901). Va néixer al barri de Ribera, fill d'un obrer del tèxtil. Estudià al Seminari (1831-37) i posteriorment cursà la carrera de Dret. Durant aquests anys formà part de la Societat Filomàtica (1841) i es relacionà amb els escriptors romàntics catalans, fonamentalment amb Manuel Milà i Fontanals i Pau Piferrer i Fàbregas. El 1842 publicà *Cataluña*, únic volum de la que havia d'ésser *La España Pintoresca*. S'instal·là a Madrid el 1847; s'hi guanyà inicialment la vida fent crítiques teatrals a *El Correo*, col·laboracions a *El Renacimiento*, així com a *El Diccionario de la Conversación*, dirigit per Pascual Madoz. A la mort de P. Piferrer (1848), acabà d'escriure el segon volum de *Cataluña*, que aquest preparava, i el de *Granada dels Recuerdos y Bellezas de España* (1848-1852). Els últims treballs que dedicà als temes històrics i artístics foren *Estudios sobre la Edad Media* i *Historia de la Pintura en España* (1851); aquestes obres esdevingueren polèmiques per la crítica racional que feia al cristianisme i a l'Església; ambdues foren condemnades pel bisbat i prohibides per la censura; la Congregació, de l'Índex les va incloure entre els llibres prohibits. Política-ment militava des del 1849 en el Partit Democràtic. Durant la revolució de Juliol de 1854 participà en l'aixecament de Madrid i va intervenir en la Junta Revolucionària. Intentà donar al moviment uns continguts doctrinals i econòmics a través de la publicació del full pamfletari *El Eco de la Revolución*; una vegada passats els fets, desencantat va escriure *La Reacción y la Revolución* (1854), obra capital en què defensava l'organització federal d'Espanya i

exposava el seu utopisme, la fe en l'autodeterminació i la confiança en les derivacions revolucionàries del federalisme. Ideològicament influït per Hegel, Rousseau i fonamentalment per Proudhon, pensava que la base de la nova societat era el «contracte lliure» o el «pacte», la qual cosa permetia substituir l'autoritat com a base de les relacions socials. Feia un atac directe a la monarquia, ja que aquesta, per mantenir-se, havia de masegar la sobirania de l'individu. Preconitzava la reorganització administrativa de les regions naturals en estats autònoms i relegava el paper de l'Exèrcit o l'Església. Sensibilitzat en la qüestió obrera, va escriure sobre associacionisme obrer i altres temes d'interès per als treballadors en el setmanari obrer madrileny *El Eco de la Classe Obrera* (1855-1856), que dirigia Ramon Simó i Badia. El 1855 (segona quinzena d'octubre) col·laborà amb la delegació de les societats obreres catalanes, formada per Joaquim Molar i Joan Alsina, que havia anat a Madrid per tal de mostrar la disconformitat dels obrers catalans amb el projecte de llei sobre la indústria manufacturera que havia preparat el govern. Possiblement les *Observaciones acerca del proyecto de ley sobre la industria manufacturera* (Madrid 1855), signades pels comissionats obrers Molar i Alsina, foren obra de Pi i Margall. I, així mateix, cal atribuir-li la petició que els obrers espanyols van dirigir a les Corts (desembre 1855) reclamant la llibertat d'associació. Fou cofundador de la revista *La Razón* (1856), redactor de *La Discusión* (1857-59), el diari del partit, i director d'aquesta publicació (1864). El 1859 entrà a treballar com a advocat al bufet d'Estanislau Figueres. Poc després va tenir un paper fonamental en la signatura de la «Declaració dels Trenta» (12 d'octubre del 1860), que pretenia posar fi a la polèmica entre dues fraccions del Partit Demòcrata sorgida en resposta a l'atac personal del marquès d'Albaïda a Fernando Garrido a propòsit del socialisme; la Declaració sancionava la llibertat de pensament social i econòmic entre els membres del partit i solament establia dogmes en el camp polític. La polèmica reeixí novament a la primavera del 1864, en què va tenir com a principals protagonistes Pi i Margall i Emilio Castelar; contra l'individualisme liberal de Castelar, defensà l'intervencionisme de la col·lectivitat en la vida econòmica sense negar, però, la

propietat privada. L'any 1866, a conseqüència del fracàs del pronunciament del juliol al quarter de San Gil i la consegüent reacció dictatorial de Narváez, s'exilià a París (1866-68); allí entrà en contacte amb els nuclis positivistes i aprofundí el coneixement de Proudhon, del qual traduí la major part de les obres importants. Fou en aquest moment que, alhora que reafirmava el seu federalisme pactista, trencà amb el sector més conservador del Partit Democràtic. Amb la Revolució del 1868 tornà a Madrid, i el febrer de 1869 fou elegit diputat a Corts per Barcelona, càrrec que revalidarà ininterrompudament fins al 1873. A les Corts, Pi defensà la Internacional en els debats parlamentaris que portaren a la seva dissolució (1871), i, oposant-se a una fracció important del seu propi partit, vindicà el dret d'asil per als refugiats polítics de la Commune. Així mateix, al llarg de la seva vida col·laborà en nombroses publicacions periòdiques obreristes de caire anarquista, com ara: *La Federación, El Porvenir del Obrero, El Socialismo, El Proletario, El Productor, La Anarquía, La Idea Libre, La Revista Blanca*, o *La Alarma*, entre d'altres. En produir-se l'escissió del Partit Demòcrata, va tenir un paper hegemònic dins la direcció del Partit Republicà Democràtic Federal des del 1870, tot i que, atacat contínuament en el si del seu propi partit per la dreta complaent i l'esquerra intransigent, no aconseguí la formació d'un centre majoritari. En proclamar-se la Primera República (1873), fou nomenat ministre de la Governació amb el gabinet Figueres (11 febrer-11 juny) i, en dimitir aquest, president de la República (11 juny-18 juliol). Com a membre del govern, defensà la convocatòria de corts constituents que havien d'aprovar ràpidament una constitució federal, i desarmà un intent de cop d'estat dels radicals (mes d'abril); com a president, induí a l'aprovació per part de les Corts d'una sèrie de projectes de llei (sobre reducció de la jornada de treball a nou hores, establiment d'un salari mínim, jurats mixtos, restricció del dret d'herència, expropiació de terres incultes, instrucció dels nens obrers d'ambdós sexes), que mai no arribaren a aplicar-se; però no pogué evitar la insurrecció cantonal de federals intransigents i internacionalistes; en negar-se a una repressió recolzada en l'exèrcit, hagué de dimitir. Durant la Restauració fou diputat a Corts pel districte de Figueres (1886), pel de

Barcelona (1891), pel de Sabadell (1893), i fins i tot tornà a ésser elegit el 1899 pel de Tarragona-Reus-Falset, però els tripijocs governamentals el privaren de l'acta. Publicà *Las Nacionalidades*, on féu un considerable esforç per concretar les seves teories federals al cas espanyol fugint de tot idealisme. Trencà definitivament amb els grups de Ruiz Zorrilla i Emilio Castelar i, a partir del 1880, encapçalà la reorganització del Partit Federal; en aquest sentit fou l'autor del projecte de constitució federal de 1883 i del programa del partit de 1894. Va ser una personalitat admirada per la seva honestat i coherència; tot i que va tenir pocs seguidors, la seva figura arribà a ésser un mite dins la política espanyola de la Restauració, l'home de l'oposició i la consciència del país. El 1890 fundà *El Nuevo Régimen*, el qual es convertí en la seva tribuna; des d'aquestes pàgines va encetar una gran campanya en favor de la independència de Cuba i va ser l'únic periòdic i l'únic polític espanyol que en el seu moment (1896) clamà en favor dels involucrats en el tristament cèlebre procés de Montjuïc. Amb els anys s'havia aguditzat la seva inflexibilitat doctrinal; però, tot i que el seu trencament amb Almirall (1881) l'havia marginat en part del catalanisme, no deixà de ser-ne un defensor. Fou un paladí de la revolució burgesa i el seu pensament fou especialment influent en el catalanisme esquerrà i en l'anarquisme. El 1901 presidí els Jocs Florals de Barcelona. [TAG]

Publicacions: *La Reacción y la Revolución*. Barcelona, 1854; *La República del 1873. Apuntes para escribir su historia*. Madrid, 1874; *Las nacionalidades*. Barcelona, 1877; *Estudios sobre la Edad Media*. Barcelona, 1883; *Las luchas de nuestros días*. 1890; *Historia de España en el siglo XIX*. Barcelona, 1901; *La qüestió de Catalunya*. Barcelona, 1913; *Lecciones de federalismo*. Barcelona, 1931.

Bibliografia: ALOMAR, Gabriel. *Artículos*. Barcelona, 1908. VALLÈS Y RIBOT, J. M. *Juriconsultos españoles*. Madrid, 1911. ROVIRA I VIRGILI, A. *La qüestió de Catalunya*. Barcelona, 1913. MOLAS, Isidre. *Ideari de Pi i Margall*. Barcelona, 1965. JUTGLAR, Antoni. *Pi y Margall y el federalismo español*. 2 vol. Madrid, 1975.

Piazza, Carles, teixidor i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va ser dirigent de la Federació Obrera Sabadellenca, lligada a la FTRE. l'any 1898, i membre de la seva comissió orga-

nitzadora des del 29 de desembre del mateix any. Va ser fundador i director de la revista *El Trabajo* (1897-1912). [VVL]

Pibernat, Francesc, sindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Militant de la UGT, l'agost de 1936 va formar part de la delegació del CENU a la comarca del Baix Empordà. [PPB]

Picanyol Ripoll, Josep, rabassaire a Sabadell (segle XX). Fou president del Sindicat Agrícola i membre de la Comissió Arbitral de Conflictes del Camp. En els primers mesos de la guerra civil del 1936, fou regidor de l'Ajuntament de Sabadell en representació dels rabassaires. [TMS]

Picard, Jaume, paleta, societari a Barcelona (segle XX). Va ser representant de la Societat de Paletes de Barcelona, l'any 1870. [CR]

Picarin, Jaume, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Picas, Pasqual, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el març de 1932 va participar, a la presó Model de Barcelona, en l'assemblea de presos socials que, després de discutir un article publicat per Àngel Pestaña a *Cultura Libertaria*, demanava l'expulsió d'aquest. Va participar en l'assemblea defensant les posicions de Garcia Oliver i, com a membre del Sindicat del Ram de la Construcció de Barcelona, fou un dels signants dels acords adoptats, publicats a *Tierra y Libertad* el 8 d'abril de 1932. [PPB]

Picasso, obrer de la construcció i sindicalista a Manresa (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Manresa. [XPM]

Pich, Francesc, filador i activista obrer (segle XIX). Firmà un document adreçat al governador civil de Barcelona, el 24 de setembre de 1855, contra els abusos d'un fabricant. [CR]

Pich, Josep, metal·lúrgic i sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou president del Sindicat Metal·lúrgic de la CNT de Sabadell durant els anys

1916-1918 i va participar, en representació dels metallúrgics i similars de Sabadell, en el congrés que la Confederació Regional del Treball de Catalunya va celebrar a Sants (Barcelona) els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Pich Creus, militant obrer i autor teatral a Martoró (segle XIX). Va escriure l'obra de teatre social *Una huelga*, estrenada el primer de maig de 1896 al Teatre del Circ de Barcelona. [VVL]

Pich Domènech, Rossend, cadirer ebenista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Secció d'Oficis Diversos de la federació barcelonina de l'AIT, va subscriure amb d'altres, el 21 de febrer, una proclama dirigida als soldats, on se'ls exhortà a ser «soldats de la República Federal i no en els regiments», proclama que es va publicar l'1 de març de 1873 a *La Federación*. Va signar juntament amb altres obrers, el 25 de febrer, un comunicat dirigit al diari republicà *La Independencia*, on es van defensar de les crítiques rebudes i van justificar la proclama. Va exercir, entre maig i juliol de 1873, el càrrec de secretari per l'interior en la federació barcelonesa de l'AIT. Proclamada la República Federal, firmà amb d'altres un manifest que convocava els obrers l'endemà a una gran manifestació a la plaça de Catalunya. Es demanava l'autonomia del municipi i que l'Ajuntament de Barcelona armés el poble. Davant els successos d'Alcoi i les divergències entre les forces obreres que criticaven el consell local, va firmar, juntament amb M. Nacher, una circular el 26 de juliol en què es convocava un congrés especial de les seccions barcelonines, dels dies 17 al 29 d'agost de 1873; hi van participar 30 seccions. Assistí a la conferència convocada pel Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, el 26 d'agost de 1877, on formà part del grup de sindicalistes radicals favorables a la vaga general. El 10 de maig 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribí.) Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunist, que varen constituir a Barcelona a les darreries de 1890 homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [MCC]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1868-1881)*. Barcelona, 1972.

Pich Muñoz, Josep, metallúrgic i comunista a Sabadell (segle XX). Membre del Bloc Obrer i Camperol, fou candidat pel districte primer de la ciutat de Sabadell a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [PPB]

Picó Jonqueras, Josep Ma, socialista a Barcelona (segle XX). Fou membre del Comitè Executiu del FOC durant 1961 i 1962. Després passà a militar a UGT. [TMS]

Picoret, Alfred, fonedor i anarquista a Barcelona (segle XX). Home d'acció, durant la primera dècada del segle era membre del grup Joventut Llibertària. El 1905 fou sotmès a un procés de terrorisme, del qual va ser absolt. [PPB]

Picornell Femenias, Aurora, sastressa, sindicalista i política (Palma 1912-Porreres 1937). Membre d'una coneguda família comunista del barri del Molinar, fou una de les principals dirigents del PCE a Mallorca durant el decenni dels trenta. Es destacà com a responsable del secretariat de la dona del Comitè Provincial del PCE i publicà diversos articles sobre la dona treballadora a *Nuestra Palabra*. Milità (1930-31) en la Lliga Laica de Mallorca i impulsà el sindicat de sastresses i la Joventut Comunista. Conegué (1931) l'agent de la Internacional Comunista Heriberto Quiñones González i es casà amb ell a València (1932). Entre el febrer i el març de 1934, es traslladà amb Quiñones a Menorca, on organitzà el Front Únic. Després dels fets d'Octubre de 1934, impulsà la reorganització del Socors Roig Internacional. Entre 1934 i 1936, participà en nombrosos mítings i assolí una gran popularitat a Mallorca. Fou detinguda (1935) per distribuir propaganda il·legal del PCE. El 18 de juliol de 1936, formà part del grup de militants del Front Popular que exigí armes al governador civil Antonio Espina per afrontar l'alçament militar contra la República. Després de la negativa d'aquest, es refugià a la Casa del Poble de Palma i fou detinguda en una botiga del costat per un grup de falangistes comandats pel cap provincial de Falange, Alfonso de Zayas. Traslladada a la presó provincial

de Palma, al cap de poc passà a la presó de les dones del carrer d'en Sales. Quinones intentà, sense èxit, obtenir-ne la llibertat i la de les esposes dels diputats socialistes Amós Ruiz Lecina i José Ruiz del Toro a canvi d'unes monges mallorquines. El 5 de gener de 1937, fou treta de la presó i assassinada per un escamot falangista prop del cementiri de Porreres. Passà a la mitologia del Partit Comunista a Mallorca, i fou objecte de diversos homenatges durant la transició democràtica. Un institut d'ensenyament secundari de Palma i un ateneu popular vinculat al Partit Comunista de les Illes Balears porten el seu nom. [DG]

Bibliografia: BOSCH BAUZÀ, Francisca. *Aurora Picornell, la lluita mai no mor*. Palma, 1987. CAPELLÀ, Llorenç. *Diccionari Vermell*. Palma, 1989. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Palma, 1973. GINARD FERON, David. *La resistència antifranguista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. NADAL SOLER, Antoni. «Picornell Femenias, Aurora». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. XIII. Palma, 1988, pàg. 127-128. NADAL SOLER, Antoni. «Biografia. Aurora Picornell». A: *Memòria Civil. Mallorca en Guerra (1936-1986)*, núm. 31, pàg. III. *Balears*, 27 de juliol de 1986.

Picornell Femenias, Llibertat, política (Palma 1921). Simpatitzant del PCE, el juliol de 1936 participà en l'expedició mallorquina a l'Olimpíada Popular de Barcelona, fet pel qual l'esclat de la guerra civil la sorprengué fora de l'illa. Durant la guerra milità al PSUC i formà part, en representació d'aquest partit, del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya, quan se celebrà el primer congrés d'aquest organisme unitari el novembre de 1937. Va participar també en la Segona Conferència de Dones del PSUC que se celebrà a Barcelona el setembre de 1938. Després de la guerra, s'exilià a Mèxic i a França. El 1950 participà en l'escissió del sector comorerista del partit. [DG/PPB]

Picornell Serra, Gabriel, metal·lúrgic i polític (Palma 1876-Calvià?, Mallorca, 1936?). Militant del PCE des del decenni dels vint, fou un dels principals impulsors d'aquest partit al barri del Molinar, de Palma. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detingut a la presó de Can Mir (Palma). Pocs mesos després, fou alliberat i assassinat. [DG]

Pié, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, fou elegit membre del comitè executiu de la USC, amb el càrrec de secretari d'actes, en el II congrés extraordinari del partit, que se celebrà a Barcelona el maig de 1936. Durant la guerra civil, milità en el PSUC, i algunes fonts el consideren membre del seu comitè central. Acabada la guerra, fou expulsat del PSUC sota l'acusació de desertió. Exiliat a Mèxic, el novembre de 1940 fou un dels firmants del manifest *A tots els militants del PSUC. A tots els treballadors de Catalunya*, en què s'acusava de sectarisme l'actuació de la direcció del PSUC, i el març de 1941 firmava el manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana, origen del Partit Socialista Català, que despertà les iras de Comorera, el qual l'acusà, amb els altres signataris del manifest, de «monument de degeneració i cinisme». [MPMJ]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III vol. Barcelona, 1984-1985.

Pié Guitart, Pere, Pere kaiser, pagès i sindicalista (Sant Adrià de Besòs 1913-Vila-rodona 1941). Va desenvolupar la seva activitat, a Vila-rodona. Membre del comitè durant la guerra. El març de 1937 signà pel Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, conjuntament amb dos afiliats més i tres declarants, l'ocupació d'una finca rústica per necessitats de l'organització sindical. El desembre de 1937 era el comptador del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Vila-rodona. [AGT]

Piedra, Gabriel, anarcosindicalista a Navarres (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Navarres. [XPM]

Piedra Vázquez, José, metal·lúrgic i anarquista (Sevilla 1890-Banhèras, França, 1949). Militant anarquista, inicià la seva trajectòria a Sevilla, on va desenvolupar una intensa activitat sindical. Fundador de la FAI, va assistir a la conferència que tingué lloc a València el 1927 i va pertànyer al primer Comitè Peninsular de la FAI. Era conegut amb el sobrenom de Quijote

de la FAI. Instal·lat a Barcelona, treballà a la Hispano Suïssa, va prosseguir la militància en la CNT i en la FAI, va tenir una intensa activitat a l'Ateneu Llibertari del Clot i va col·laborar amb *El Productor*, que publicava Manuel Buenacasa. Al mateix temps va formar part del secretariat de relacions que existí a Barcelona durant la Dictadura de Primo de Rivera. S'exilià a França el 1939 i col·laborà estretament amb la premsa anarquista d'exili. [PPB]

Piedrafita, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC, durant la immediata postguerra, el maig de 1943, fou enviat a Barcelona com a membre de la primera direcció estable de l'interior vinculada a l'organització de França, juntament amb Echauri i Paredes Vidal. Amb ells fou detingut el maig de 1944. [PPB]

Piera, Antoni, teixidor de colors i societari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió mixta que negocià el conveni col·lectiu del ram que s'enllestí el 19 de febrer de 1855. Com a membre de la junta, el 9 de març publicà a la premsa el llistat d'empresaris que no complien el conveni. [CR]

Piera i Llobera, Dolors, mestra i comunista (Puigverd d'Agramunt, l'Urgell, 1910). Cursà estudis de Magisteri a l'Escola Normal de Lleida, on fou influïda per la pedagoga Josepa Uriz (primera mestra de Catalunya castigada per la Dictadura de Primo de Rivera a viure cent quilòmetres lluny de Lleida i a suspensió d'un mes de sou). Exercí a diverses escoles municipals de Barcelona i Vilafranca del Penedès i fou nomenada inspectora d'ensenyament a Barcelona. La seva participació en el moviment de renovació pedagògica la conduí a fundar i dirigir, amb altres mestres, la Cooperativa de la Tècnica Freinet. Fundà la FET a Lleida i, el 1935, esdevingué secretària general d'aquest sindicat d'ensenyants a Barcelona, al qual representà en el primer congrés estatal, celebrat a Madrid la primera setmana de juliol de 1936. Fou membre de la redacció de la publicació pedagògica del sindicat *Escola Proletària*. El 1937 constituí la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE), que representà en el Congrés Internacional d'Ensenyament (París, 1937). Ingressà a la Federació

Catalana del PSOE el 1935. Participà en el procés de formació del PSUC i fou escollida membre del Comitè Central i del Comitè Executiu en la primera conferència d'aquest partit (1937) —única dona que formà part, durant la guerra, del màxim òrgan de direcció política d'aquest partit. Cap de la minoria del PSUC a l'Ajuntament de Barcelona, impulsà diverses iniciatives escolars i pedagògiques: creació d'escoles experimentals, millorament dels parvularis, implantació del Mètode Projectes i la creació de l'Escola-Granja. Fundà, amb altres mestres, l'associació Ajut Infantil a la Rereguarda, que arribà a tenir cent mil socis, amb l'objectiu d'organitzar residències i colònies per a infants refugiats i orfes de guerra. En el primer Congrés de la Dona, fou elegida secretària general de la nova organització que en sorgí: la Unió de Dones de Catalunya. El 26 de gener de 1939, fou de les darreres a deixar Barcelona davant l'ocupació militar de la ciutat; s'instal·là a Marsella fins a la fi de la guerra i representà les dones socialistes catalanes en el Congrés Mundial de Dones Socialistes de Brusselles, el 1939. Detinguda, jutjada i condemnada a París, aconseguí escapar-se i fugir a la República Dominicana i, posteriorment, a Xile, on encara residia el 1998. [RVR]

Piera i Llobera, Sebastià, comunista (Santa Maria de Meià, la Noguera, 1917). Essent estudiant de Dret a la Universitat de Barcelona, el 1936 contribuí a la fundació del PSUC. S'afilià a l'exèrcit republicà i participà en la defensa de Madrid. Traslladat a Catalunya amb el càrrec de comissari, ajudà en l'organització de la retirada del XVIII Cos d'exèrcit fins al pas de la frontera francesa. Internat al camp de refugiats de Sant Cebrià, en sortí a finals de 1939 gràcies a la mediació de l'ambaixada soviètica i es traslladà a l'URSS. Estudià a l'Acadèmia Militar de Planernaia, i amb motiu de la invasió alemanya a l'URSS fou mobilitzat per l'Internacional Comunista i destinat a un dels nombrosos grups de partisans integrats per catalans. Participà en diverses accions de guerrilla a distints indrets de l'URSS. La més important fou l'operació Guadalajara —efectuada per un escamot de cinc homes i una dona— el 1944, amb la triple missió d'executar el governador militar alemany dels Països Bàltics, Von Rheitel, resident a Vïlnius, i el general franquista de

la Divisió Azul Esteban Infantes, i posar en circulació moneda alemanya falsa en la zona ocupada. Tanmateix, la ràpida avançada de l'Exèrcit Roig impedí, a l'últim instant, l'assoliment dels dos primers objectius. Finalitzada la Segona Guerra Mundial, fou traslladat pel PSUC a França, on fou responsable de la seguretat interna del partit. Pel febrer de 1947 entrà clandestinament a Catalunya com a responsable d'organització; hi va trobar un partit en ascens i una direcció amb greus problemes de seguretat, els quals provocaren la detenció de vuitanta quadres l'abril del mateix any i l'afusellament de J. Puig Pidemunt, Àngel Carrero, Pere Valverde i Numen Mestre. En sortir de la presó el 1949, la policia franquista escampà deliberadament sospites sobre la seva actuació, i la direcció del PSUC, sense proves i enmig del clima de sospita i recel d'aquells anys, el separà temporalment de l'organització. El 1951, en ple clima de «guerra freda», la policia francesa el deportà a Còrsega. Allí organitzà l'estructura del partit comunista entre altres exiliats i emigrants. En ser nomenat secretari general del PSUC Gregori López Raimundo el 1965, el seu cas fou revisat i es comprovà que les acusacions policials havien format part d'una operació de destrucció de quadres polítics de l'oposició, i se l'integrà novament a l'estructura del partit. El 1968 formà part de la majoria que denuncià vehementment la invasió de Txecoslovàquia per les tropes del Pacte de Varsòvia i potenció, posteriorment, les posicions eurocomunistes. [RVR]

Bibliografia: LÓPEZ RAIMUNDO, Gregorio. *Primera clandestinidad. Memorias*. Barcelona, 1993. VINYES I RIBES, Ricard. *El soldat de Pandora. Una biografia del segle XX*. Barcelona, 1998.

Piera i Pagès, Simó, paleta i anarcosindicalista (Barcelona 1892-1979). Militant de la CNT des de la seva fundació, tingué un paper important en les lluites sindicals del període 1916 a 1923. Fou membre en diverses ocasions del Comitè Regional de Catalunya i participà en diversos comitès de vaga, com el que es constituí durant la vaga general revolucionària d'agost de 1917. En representació del Sindicat de Paletes i Peons de Barcelona, participà en el congrés de Sants, que tingué lloc els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. A partir d'aquesta data i fins a la Dictadura de Primo de Rivera,

fou el president del Sindicat Únic de la Construcció de Barcelona. Estretament vinculat a Salvador Seguí, amb qui sempre va coincidir, fou membre del comitè de vaga de la Canadenca (1919) i va presidir el míting celebrat a la plaça de braus de les Arenes el 19 de març, que representà la fi de la vaga. El novembre de 1919 firmà, en nom de la CRT, juntament amb Seguí i altres dirigents anarcosindicalistes, l'estatut provisional de relacions laborals, que establia l'existència d'una comissió mixta destinada a regular els conflictes entre els obrers i els patrons. Poc després formà part de la delegació catalana que va participar en el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid el desembre de 1919, on va intervenir en el debat sobre la definició ideològica de la CNT i fou un dels firmants de la proposició adoptada pel congrés que declarava que la finalitat de la CNT era l'assoliment del comunisme llibertari. El novembre de 1920, amb Martínez Anido com a governador civil de Barcelona, fou un dels 74 dirigents sindicalistes empresonats a la ciutat comtal. Amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, el 1923, s'exilià, i el 1931, amb la proclamació de la República, s'afilià a l'Esquerra Republicana. Fou escollit a les eleccions de compromissaris per a l'elecció de president de la República, que se celebraren el 26 d'abril de 1936. Exiliat de bell nou el 1939, residí a Caracas, on presidí el Centre Català entre 1949 i 1950. Retornà a Barcelona el 1965 i va publicar unes memòries amb el títol *Records i experiències d'un dirigent de la CNT* (Barcelona 1975). [PPP]

Bibliografia: MEAKER, Gerald H. *La izquierda revolucionaria en España (1914-1923)*. Barcelona, 1978.

Piferrer, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pijoan, Francesc, pagès, fuster, obrer de la construcció i sindicalista (Manresa 1898-Perpinyà 1970). D'origen pagès i autodidacte, milità a la CNT. A Manresa, va pertànyer al Sindicat de la Fusta i de la Construcció i fou l'administrador-comptador de la Federació Local dels Sindicats Únics. Posteriorment, el 1922

fou membre del Comitè Regional de Catalunya de la CNT, com a comptador-caixer. Va participar activament en les lluites sindicals del període del pistolisme i entre 1921 i 1922 fou detingut nombroses ocasions. Amb la Dictadura de Primo de Rivera, s'exilià a França, d'on fou expulsat el 1927. S'instal·là a Reus i fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors al Ple Regional de Sindicat Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant la guerra civil, fou un dels fundadors de la collectivitat de Reus i membre del Comitè Comarcal del Baix Camp de la CNT, així com caixer dels Sindicats Agrícoles de Catalunya. El 1939 s'exilià a França, on va patir camps de concentració. Instal·lat a Perpinyà, es dedicà al treball de la terra. [PPB]

Bibliografia: *Espoir*, 4 d'octubre de 1970.

Pijoan, Josep, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril de 1891 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec en el qual fou renovat l'agost de 1892. [TMS]

Pijoan Gené, Joaquim, tipògraf i comunista a Barcelona (segle XX). Milità a la Federació Comunista Catalanoblear i participà en les conspiracions del període final de la Dictadura de Primo de Rivera, per la qual cosa fou detingut l'octubre de 1930. Membre del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT de Barcelona, va participar en l'assemblea de constitució del sindicat, que va tenir lloc el 25 de maig de 1930, i formà part de la seva junta directiva com a delegat al comitè local. L'abril de 1931 va ser nomenat president d'una nova junta administrativa. Participà en la conferència regional de la CNT, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 al Palau de Projeccions de Barcelona, i fou delegat també pel Sindicat d'Arts Gràfiques al congrés extraordinari que la CNT va celebrar a Madrid el juny de 1931, però la seva representació fou impugnada pel fet que havia participat en processos electorals. Certament, membre durant els primers mesos del BOC, havia estat candidat pel districte cinquè de Barcelona a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i per la circumscripció de Barcelona capital a les eleccions a diputats a les Corts constituents de la República del 28 de juny de 1931.

També va formar part de la comissió electoral del BOC creada l'agost de 1931. Després de l'expulsió de Maurín de la Internacional Comunista, va pertànyer a la fracció encapçalada per Arlandis, contrària a la formació d'un partit separat de Moscou, i acabà essent expulsat durant la crisi que es produí els mesos d'agost i setembre de 1931. Es va afiliar al PCE i posteriorment fou membre del Partit Comunista de Catalunya, en representació del qual fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 1932, per les circumscripcions de Barcelona ciutat i província, de Girona i de Tarragona, i a les eleccions a diputats a Corts del novembre de 1933 per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Pijoan Querol, Amàlia, llicenciada en medicina a Lleida (segle XX). Va ser nomenada regidora —la primera a Lleida— el 6 d'octubre de 1937, en representació del PSUC, si bé no formà part del darrer Ajuntament constituït el 28 d'octubre del mateix any. Les seves germanes Palmira, casada amb el dirigent comunista Pere Ardiaca, i Avelina, membre del comitè local, van dirigir la branca femenina del partit. Aurèlia, una altra germana també militant, fou la muller de Luis García-Lago, secretari general del PSUC de Lleida. [JSSJ]

Pilas, Josep, fuster i sindicalista a Reus (segle XX). Delegat del Sindicat de Fusters de Reus, el qual agrupava uns 90 fusters, al congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a Barcelona a finals de juny de 1918. [JRM]

Piller, Pierre, Gaston Leval, treballà en diversos oficis, teoritzador i publicista anarcosindicalista (Saint-Denis, França, 1895-París 1978). Fill d'un activista «communard» i d'una mare soltera, va viure una dura infantesa a París. Un mestre seu va iniciar-lo en les idees llibertàries, i els contactes posteriors amb el grup que feia *Le Libertaire*, sota la direcció de Pierre Martin, van fer la resta. Aquestes idees i una actitud errabunda, iniciada quan rebutjà incorporar-se a l'exèrcit, serien la tònica que caracteritzarien tota la seva vida. El 1914, marxà a Marsella, on

hi havia molts anarquistes exiliats. El 1915 va anar a Barcelona, on va formar un anomenat Grup Internacional, i a peu, més tard, a Saragossa, d'on tornà al cap de set mesos a la ciutat comtal. El 1917, va tornar a França i, uns mesos més tard, es dirigí de nou a Barcelona, sempre fugint de la policia francesa que estava a l'aguait dels mitjans utilitzats pels desertors per a falsificar documents i fer-se fonedissos. El 1919, a València, col·laborà amb els anarquistes que feien *La Guerra Social*, un periòdic creat per Eusebi Carbó, que feia llavors *La Soli* a la capital del País Valencià per fugir de la suspensió imposada a Barcelona. Va estar empresonat, primer a València, després a la Model de Barcelona, i no va ésser alliberat fins a l'estiu de 1920. El 1921, a instàncies dels grups anarquistes de Barcelona, que volien contrarestar la designació prèvia de quatre sindicalistes comunistes, va resultar escollit per a representar la CNT en la inauguració de la Internacional Sindical Roja i el III congrés de la Internacional comunista. A Moscou reactivà el contacte amb l'antic anarcoindividualista Víctor Kibalchiche —Víctor Serge—, vell conegut seu de Barcelona, i inicià la seva relació amb Emma Goldman, Alexandre Berkman i altres llibertaris russos. No va tornar a Espanya fins al 1922 i, el juny d'aquest mateix any, el seu informe sobre la situació revolucionària russa va ésser discutit a la Conferència Anarquista de Saragossa. De retorn a Barcelona, no trobà feina i marxà cap al nord, i s'instal·là a la Corunya, on va ensenyar en una escola llibertària. Després del cop militar de Primo de Rivera, marxà, llavors ja amb família (s'havia casat a Galícia), a Montevideo i l'Argentina, on va treballar finalment com a professor de francès en una escola de Rosario i on va conèixer l'anarquista italià Luigi Fabbri, de qui va rebre influència i estímulo per a continuar la tasca publicística iniciada els anys precedents a Espanya. Des de l'Argentina envià nombrosos escrits a la premsa anarquista espanyola; esdevingueren polèmics els que l'any 1929 es pronunciaren contra els objectius faistes i, així mateix, contra els intents de Pestaña i Juan López d'organitzar-se en tendències. De fet, com ha assenyalat ja Elorza, els escrits de Leval van resultar «prefiguradors» de pròximes escissions confederals. El 1935, publicà a Buenos Aires *Conceptos económicos en el socialismo libertario*, una re-

flexió sobre el desenvolupament econòmic de la revolució, que resultà totalment innovadora en medis anarquistes. Tot al llarg del període republicà, col·laborà a les principals capçaleres de la premsa llibertària espanyola i, sobretot, d'ençà del 1935, quan es convertí en el teòric del grup Liberación. d'Alejandro G. Gilabert, i del periòdic del mateix nom que l'esmentat grup edità a Barcelona, els anys 1935-1936, amb l'ajut de Miguel Jiménez, el secretari general dels grups anarquistes de l'interior que va presidir el juliol de 1927 la creació de la FAI a València. L'agost de 1936 va retornar a Barcelona (via Gibraltar i Màlaga); treballà com a propagandista per a la revolució; visità les collectivitzacions aragoneses, valencianes i catalanes; tractà de crear una comissió d'assessorament econòmic, i, el 1937, publicà a les Ediciones Tierra y Libertad les seves *Precisiones sobre el anarquismo*, que, junt amb l'anterior, *Conceptos económicos en el socialismo libertario*, defineixen el disseny i la capacitat transformadora de les «unions i les federacions industrials», així com l'estructuració global del comunisme llibertari en una societat revolucionària. El 1938, retornà a França, on va ésser arrestat i condemnat per insubmissió. El 1950, s'instal·là a Brussel·les i no tornà a París fins al 1953. Llavors, va participar en la reorganització de la vella Federació Anarquista i va fundar un grup d'afinitat, que impulsà la publicació dels *Cahiers de Socialisme Libertaire*, que amb petites variacions al títol van publicar-se, com a mínim, fins a la dècada dels 1960. [STG]

Publicacions: *Violencia y anarquismo*. La Plata, 1925; *Infancia en cruz*. València, [1933]; *Problemas económicos de la revolución social española*. Amb prefaci de L. Fabbri (2a ed.). València, [s.d.]; *Le norme dello spirito ricostruttivo*. Filadèlfia, 1933; *El Próflugo*. València, 1935; *El mundo hacia el abismo*. València, [s.d.]; *Conceptos económicos en el socialismo libertario*. Buenos Aires, 1935; *Estructura y funcionamiento de la sociedad comunista libertaria*. Barcelona, 1936; *Precisiones sobre el anarquismo*. Barcelona, 1937; *L'indispensable révolution*. [s.l.] 1948; *Né Franco, né Stalin, la collettività anarchica spagnuola nella lotta contra Franco e la reazione staliniana*. Milà, 1952; *L'humanisme libertaire*. [s.l.] 1967; *Espagne Libertaire, 1936-1939 (l'oeuvre constructive de la Révolution spagnole)*. París, 1971; *La pensée constructive de Bakounine*. París, 1976. Finalment, en coautoria amb ESTEVE, P. i MALAIES-TA, E. *La revolución en la práctica*. València, 1935. **Bibliografia:** ARTAL, F. & MASSANA, C. & ROCA, F.

El pensament econòmic català durant la República i la Guerra Civil. Barcelona, 1976. ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». A: *Revista del Trabajo*. 1973-1974, núm. 44-45. Madrid, pàg. 311-617; i, del mateix autor, *La utopía anarquista bajo la segunda República precedido de otros trabajos*. Madrid, 1973. PANIAGUA, XAVIER. *La sociedad libertaria. Agrarismo e industrialización en el anarquismo español, 1930-1939*. Barcelona, 1982.

Pin, Severino, El Maño, anarquista (Jarque de Sarial, Terol, 1898-Carcassona 1970). Immigrà de molt jove a Barcelona, on milità a la CNT. El seu activisme en els anys immediatament anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera li comportà moltes persecucions i el 1926 s'exilià a França. Va retornar el 1929 i un any després era un actiu militant de la CNT de Gavà, on assumí nombrosos càrrecs de responsabilitat sindical. El 1936, en esclatar la guerra civil, va passar a viure a Barcelona. Va formar part de les patrulles de control i assumí altes responsabilitats. El 1939 s'exilià a França i patí camps de concentració. [PPB]

Pina Borrás, Carmen, col·lectivista (la Torre del Comte, el Matarranya, 1908-Tolosa de Llenguadoc 1984). En esclatar la guerra civil de 1936, va ajudar a promoure i a sostenir les col·lectivitzacions de la seva comarca. Exiliada a França, es va instal·lar a Tolosa de Llenguadoc, on va col·laborar activament tant en la CNT com en la SIA. [TMS]

Pinadella, Domènec, mitger i societari a Olot (segle XIX). El 7 d'octubre de 1842 va signar una petició dels obrers associats per a obtenir un préstec de 3.000 duros de l'Ajuntament d'Olot per a establir una fàbrica sota la responsabilitat de la Societat Obrera. [CR]

Piñana, Joan, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit membre de la comissió revisora del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Piñas Serra, Josep, pagès i sindicalista (Valls 1899-Cornebarrieu, França, 1986). De petit anà a l'escola pública i al Centre Obrer Instructiu, adscrit a postulats de l'Escola Moderna. Retornà a l'escola quan tenia 26 anys, a l'Escola del Treball. A 12 anys es posà a treballar. De jove, per quaresma, anava a vendre bitllets de

la rifa del porc i còcs, i això el conduí a la Societat Agrícola, on sentia els debats dialèctics entre els diversos presidents i el líder Fidel Martí. Els dirigents sindicalistes li oferiren la possibilitat de vendre *La Voz del Campesino*, periòdic obrerista editat a Valls que s'escampava per tot Espanya, i *Tierra y Libertad*, cosa que li permeté relacionar-se amb tota la militància val·lènca i comarcana. De jove també va participar en vagues generals, que a Valls es concretaven a no deixar anar a treballar els pagesos. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, estigué engarjolat per encobrir un fals militant de la CNT. El 1929, en constituir-se l'Ateneu Popular, va ser escollit membre de la junta amb el càrrec de president. Durant la República va estar tancat dues vegades més. A la primera, els sindicats val·lènecs van fer vaga per demanar que no fos processat. La segona va ser pels fets d'Octubre de 1934. La preparació de la vaga general a Valls va ser obra seva i d'un altre militant del BOC. Al judici del setembre de 1935 va ser condemnat a sis anys i un dia de presó, que no complí del tot ja que el febrer de 1936 va ser alliberat. Durant l'època republicana va ser membre de la Comissió Mixta de Revisió dels Fulls de Contractes de Conreu, en representació de l'estament parcer, mitger i arrendador. El 1933 va ser un ferm defensor de les teories trentistes de la CNT, per la qual cosa, conjuntament amb la majoria de pagesos val·lènecs, se separaren de l'acció dominant de la CNT influïda per la FAI; així, la comarca de Valls fou un bastió de defensa de les tesis moderades. Llavors es convertí en un referent per a les comarques, juntament amb Porté de Montblanc, Arans del Penedès i Sagarra de Vallmoll, i gestà el marc d'actuació de la CNT agrària catalana. En l'època de la guerra, va ser nomenat president del Comitè de Milícies Antifeixistes, càrrec que comportà viure'n de prop tots els fets inicials, tal volta els més durs. Posteriorment, quan foren dissolts els comitès, entrà a formar part del primer Ajuntament de guerra, l'octubre de 1936, com a alcalde, càrrec que deixà el novembre de 1937, en dimitir l'Ajuntament en pes segons la normativa del decret de la Generalitat, tot i que continuà de regidor i a la junta de la col·lectivitat de Valls fins a novembre de 1938, en què la seva lleua va ser cridada, i fou destinat a la Secció Forestal de Valls. Exiliat, va fer cap al camp de Sant Ce-

brïà, afectat de paludisme, i després passà a Argelers. En sortir va treballar dos anys, fins que, després de rodar per diversos indrets, es reuní amb la família a Cornebarriu, prop de Tolosa de Llenguadoc. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp, 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Cinc alcaldes de Valls per a la història: biografia i recordança de la guerra d'Espanya (1936-1939)». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. Valls, 1986.

Piñas, Josep, sindicalista al Camp de Tarragona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom dels sindicats de treballadors del Pla de Cabra, Cabra del Camp, Figuerola del Camp i Vallmoll. [XPM]

Pineda, Valentí, manyà i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Manyans Mecànics de Sabadell i Comarca, l'any 1899. Aquell mateix any participà en la reunió d'aquesta societat en la qual es debateren els punts principals per recolzar les reivindicacions davant la patronal del sector. [VVL]

Pineda Badas, Emiliano, obrer a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat entre 1936 i 1937, en representació de la CNT. [AGL]

Pineda Casadevall, Ramon, comunista a Girona (segle xx). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Girona. [PPB]

Pinet, Domènec, fuster i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Va ser representant de la Societat de Fusters de Tarragona, a principis de l'any 1871. [CR]

Ping, Pau, peó paleta i socialista a Sitges (segle xx). Dirigent del Sindicat de Peons Paletes de la UGT a Sitges durant la guerra civil, en fou el president l'any 1936. [RAM]

Pino, Manuel, miner i anarcosindicalista (La Carolina, Jaén, 1907-Pelissana, França, 1967).

De molt jove va abraçar les idees llibertàries i als catorze anys, orfe de pare i mare, es va posar a treballar a les mines. Posteriorment emigrà a Barcelona, des d'on es traslladà a Sùria. Treballador a les mines de potassa, tingué una destacada activitat militant dins la CNT durant la Segona República i actuà en l'avantguarda de tots els moviments vauquístics i revolucionaris que tingueren lloc a la zona de Sùria i Sallent. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració. El 1943 s'instal·là a Pelissana, on, en plena ocupació alemanya, va iniciar la reorganització de la CNT. [PPB]

Pino Avellaneda, Paulino, descarregador i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels membres de la comissió organitzadora del Sindicat de Descarregadors de Carbó Mineral de la CNT el març de 1931. Fou elegit representant del dit sindicat al Sindicat de Transports de la CNT de Barcelona el maig de 1931, quan s'integrà en aquest. Publicà diversos articles sobre tema portuari a *Solidaridad Obrera* el març i el novembre de 1931. [JIG]

Pino Mata, Miquel, mecànic torner i destacat dirigent internacionalista (Màlaga 1843-1882). Des de 1869 fou un dels principals impulsors de l'associacionisme obrer a Màlaga i promotor de la federació local de la FRE de l'AIT de Màlaga a mitjan 1870, on ocupà càrrecs rellevants. Membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista, entre els mesos de gener i febrer de 1872 va participar, juntament amb altres aliancistes, en la creació de la clandestina Societat dels Defensors de la Internacional, impulsada per Anselmo Lorenzo en aquelles dates com a delegat del Consell Federal per a les comarques del sud. El 1872 va participar en el segon congrés de la Federació Regional celebrat a Saragossa l'11 d'abril, com a delegat de l'esmentada federació local. En aquest congrés va refusar la proposta de retribuir els membres del Consell Federal, que finalment fou acceptada. A finals d'aquell any va assistir al congrés de Còrdova com a representant de la Federació Local de Ciudad Real, en el qual, com a aliancista, s'abstingué de votar en el controvertit dictamen sobre l'Aliança. En el mateix congrés fou elegit, amb càrrec de comptador, membre de la Comissió Federal, que hauria de residir a Alcoi. La seva activitat dins la comis-

sió fou rellevant. Entre els dies 20 i 25 de febrer de 1873, participà en el Segon Congrés dels Obrers del Ferro, com a representant dels obrers del ferro de Madrid i de Ciudad Real i dels obrers mecànics de Màlaga. El juliol de 1873 participà en les jornades revolucionàries d'Alcoi. Arran del fracàs del moviment, s'inicià la repressió contra els internacionalistes i es dictà ordre de crida i cerca contra els membres de la Comissió Federal, de la qual era membre, i s'hagué de traslladar a Madrid. A finals de juliol consta com a delegat corresponsal a Valladolid, on rebé una quantitat de diners (449,50 pessetes) per a donar suport a la vaga dels boters vallisoletans. El 2 d'agost apareix al diari *La Federación* la notícia de la seva detenció a Palència, quan es trobava en un viatge de propaganda per les comarques del nord. Sembla que va formar part de la Comissió Federal fins a 1875. Des de 1881 es troba de nou a Màlaga, on morí malalt de tuberculosi. [APE]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1977. MORALES MUÑOZ, M. *Málaga, la memoria perdida: los primeros militantes obreros*. Málaga, 1989.

Pino Sech, Jesús, treballador mercantil i sindicalista (Tortosa 1916-Saint Denis, França, 1980). Amb setze anys va ingressar al Sindicat Mercantil de la CNT de Tortosa. En esclatar la guerra civil, va marxar voluntari amb la columna Durruti al front d'Aragó. Va participar en els fets de Maig de 1937 a Tortosa i va haver d'escapar-se cap a Barcelona per evitar represàlies. Exiliat el 1939 a França, va patir camps de concentració i fou deportat a Alemanya. [PPB]

Piñol, Serafí, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Constructors de Carruatges i Ferrers al Congrés Obrer Nacional celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, on es constituí la Confederació Nacional del Treball. [PPB]

Piñol, Tomàs, picapedrer i sindicalista a Tarragona (segle XIX). Va ser representant de la Societat de Picapedrers de Tarragona, a principis de l'any 1871. [CR]

Piñol, Valentí, treballador tèxtil i dirigent sindical a Manresa (segle XX). Va ser delegat del Fabril i Tèxtil de Manresa al Congrés Regional de la CNT fet a Barcelona el maig de 1931. Va signar el manifest comarcal d'adhesió al Manifest Trentista. Era el president del Sindicat Fabril i Tèxtil de Manresa. Detingut durant la vaga general revolucionària de gener de 1932. Va escriure articles a *El Trabajo* de Manresa sobre aspectes d'orientació estratègica sindical a favor de les posicions sindicalistes i contra la ingerència de la FAI dins la CNT. Va ser uns dels principals dirigents dels Sindicats d'Oposició a Manresa. Va ser detingut després del 6 d'octubre de 1934. [JSC]

Piñol Catalán, Salvador, paleta i militant de la CNT-FAI a Salt i Girona (Torrent de Cinca, el Baix Cinca, 1908-?). Home d'acció en el procés de repressió de les persones d'ideologia dretana. Fou regidor de l'Ajuntament de Girona, d'octubre de 1936 a febrer de 1937. [JCIaR]

Piñol Plana, Josep, Finquet, pagès i sindicalista (Vallmoll 1912-1953). El juny de 1937 era el secretari del Sindicat de Treballadors del Camp-CNT. Durant la guerra, va servir a la 137 Brigada Mixta i el van fer presoner a Zuera, Osca. El 23 d'agost de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Valls. El 28 d'agost va ser jutjat militarment a Tarragona i li sortí una pena de 15 anys. Per aquests fets va passar pel camp de concentració de Belchite el desembre de 1939. El gener de 1943 va ser posat en presó atenuada. Passada la guerra, va rebre diverses acusacions de la benemèrita, com les que havia pertangut a les JJLL i que havia fet guàrdia amb armes. [AGT]

Piñón, Manuel, socialista a Barcelona (segle XIX). A partir de juliol de 1892, formà part, com a vocal, d'una taula de discussió, dependent del comitè de l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Piñón i Oriola, Camil, obrer metal·lúrgic i anarcosindicalista (Barcelona 1889-1979). D'ofici lampista-courer i llauener, originàriament, més tard va treballar al moll. Actiu anarcosindicalista, tingué una destacada rellevància al si de la CNT. L'any 1910, durant la vaga dels metal·lúrgics, s'incorporà al Comitè dels Lamparers i el

1914 esdevingué secretari de la federació local de Barcelona del sindicat. Participà activament en la vaga general revolucionària d'agost de 1917, després de la qual col·laborà activament amb Salvador Seguí per tal de reconstruir la CNT. Delegat de la Societat de Lamparers, Courers i Llauners de Barcelona, participà activament en el segon congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants entre els dies 28 de juny i 1 de juliol de 1918, i on fou elegit membre del Comitè Regional de Catalunya, encapçalat per Salvador Seguí en la secretaria general. Participà activament en les lluites socials del període posterior i fou detingut en diverses ocasions. El desembre de 1919 va intervenir, també, al congrés de la CNT del Teatre de la Comèdia de Madrid. Iniciada la repressió governamental de Martínez Anido, fou un dels 36 sindicalistes i republicans d'esquerra empresonats al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, i el novembre de 1920 fou deportat al penal de la Mola de Maó, on va romandre disset mesos. El juliol del mateix any havia dimitit del seu càrrec al Comitè Regional de la CNT, en solidaritat amb Seguí. En recuperar la llibertat els patrons metal·lúrgics li declararen el pacte de la fam i va passar a treballar al ram del peix, com a descarregador de peix. El 1922 fou elegit president del Sindicat del Transport, des d'on va dirigir la vaga general del transport del 1923. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou detingut en nombroses ocasions. El gener de 1926 fou un dels signants del manifest «A los trabajadores y al lector», publicat a *Vida Sindical* de Barcelona, on un grup de vint-i-dos militants confederals, amb Joan Peiró i Àngel Pestaña, entre d'altres, es manifestaven partidaris de la legalització de la CNT. Membre destacat del corrent sindicalista, en proclamar-se la Segona República, participà en el congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid el juny de 1931, en representació del Sindicat del Transport de Barcelona, i fou un dels promotors del Manifest Trentista, que es donà a conèixer l'agost de 1931. Fundador del Sindicat de la Indústria Pesquera, el novembre de 1932 era membre del comitè de relacions del Sindicat del Transport. Alineat en les posicions de Joan Peiró, més favorables a actituds anarcosindicalistes tradicionals, participà, en representació dels sindicats d'oposició, en el congrés que la CNT celebrà a

Saragossa el juny de 1936 i es mostrà partidari de la reunificació de la CNT. Durant la guerra civil, fou secretari de la Federació Nacional de la Indústria Pesquera i dirigí el seu portaveu *Mar y Tierra*. Exiliat un temps a França, aviat retornà a Catalunya i el gener de 1942 animà la creació del primer Comitè Regional de la CNT de Catalunya. Detingut el 1943, va romandre vint-i-set mesos a la presó pendent de judici, fins que fou alliberat. Posteriorment s'exilià a França, i retornà a Barcelona amb la restauració de la democràcia. [PPB]

Bibliografia: LLADONOSA, Manuel. *Sindicalistes i llibertaris: L'experiència de Camil Piñón*. Barcelona, 1989. MANENT I PESAS, Joan. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París, 1976. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Pinós, Joan, anarcosindicalista a Palafrugell, el Baix Empordà (?-Mairandel, França, 1974). Militant de la CNT i de la FAI durant els anys de la Segona República i la guerra civil, fou delegat del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT de Palafrugell, que agrupava 200 afiliats, al Ple Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. S'exilià a França a partir de 1939 i hi morí als 65 anys d'edat. [PPB]

Piñot Filella, Fidel, paleta i sindicalista a Sabadell (segle xx). Membre de la Federació Obrera de Sabadell, fou un dels organitzadors de la vaga general local de Sabadell de febrer de 1902. A causa d'aquest fet, el 5 de març d'aquell 1902 fou detingut per la guàrdia civil i portat a les presons de Barcelona. [TMS]

Pintado, Fernando, periodista anarquitzant a Barcelona (segle xx). El 1915 fou un dels col·laboradors habituals de *Los Miserables*, periòdic barceloní, considerat «irrespectuós i subversiu». Durant la guerra civil col·laborà a *Solidaridad Obrera*, l'òrgan de la CNT, en l'etapa en què la direcció va estar a càrrec de Jacinto Toryho, a partir de novembre-desembre de 1936. [PPB]

Pinyol, Jordi, estudiant i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del Partit Comunista Català, en els darrers anys de la Dictadura de

Primo de Rivera, tingué una destacada activitat conspirativa. Col·laborà a *L'Opinió* i era membre del consell de redacció de *Treball*, l'òrgan del Partit Comunista Català. Formà part del Comitè Revolucionari de Catalunya, constituït el 16 d'octubre de 1930. Perseguit per la policia sota l'acusació d'haver cremat un retrat del rei, el desembre de 1930 es trobava empresonat a la presó Model barcelonina. [PPB]

Piqué, Joan, dirigent obrer, internacionalista a Malgrat de Mar (segle XIX). El 22 de març de 1873 apareix el seu nom en una carta de la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT, adreçada als associats de Malgrat de Mar (Barcelona), en la qual es confirmava que tota la correspondència existent entre els associats de Malgrat i la Comissió Federal es canalitzés a través del mateix Joan Piqué, carrer del Carme, número 41, de l'esmentada localitat. [APE]

Piqué, Joan, socialista (segle XIX). Va signar el manifest de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Piqué Casulleras, Josep, treballador mercantil i comunista a Igualada (segle XX). Fou un dels fundadors del CADCI a Igualada. Militant del Bloc Obrer i Camperol i, posteriorment, del POU, fou detingut arran dels esdeveniments d'octubre de 1934. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, representà la UGT en el Comitè Antifeixista igualadí. Formà part de la «junta» que assessorava Manuel Riu en les tasques repressives de la rereguarda durant els primers mesos de la guerra. L'octubre de 1936 fou nomenat responsable de la comissió municipal de Combois, amb els mateixos drets que la resta de regidors de l'Ajuntament igualadí. [PPB]

Piquer, A., treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT, l'estiu del 1937, va esdevenir secretari de delegacions en el seu comitè executiu. [DBM]

Piqueras, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període d'intenses lluites socials que va conèixer

Barcelona els anys anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [PPB]

Piris, Cristina, sindicalista comunista i llicenciada en Filosofia i Lletres (València 1950). Activista antifranquista de les CCOO de València. Va pertànyer a la Lliga Comunista i a l'executiva de CCOO dins la branca del tèxtil. Va militar, dins l'obrerisme, en allò que es deia l'esquerra sindical. També fou militant del MC. [RIRB]

Pisa Novillas, Josep, obrer tèxtil i militant cristià (Barcelona 1931). De família obrera, va viure de petit la mort del seu pare, que, militant de la CNT, va ser jutjat i afusellat el juliol de 1939. Dels dotze als vint anys alternà el treball en una empresa tèxtil amb els estudis en una escola nocturna. Als vint anys descobrí la JOC i ingressà en el grup jocista del seu barri del Clot. Aviat fou escollit responsable del grup i cridat per a formar part de l'equip dirigent diocesà. Col·laborà tant en la creació d'altres grups jocistes en les poblacions de les rodalies de Barcelona com en la redacció del butlletí de militants de l'organització, titulat *Responsables*. Fou igualment responsable de la Zona Catalana amb la missió d'impulsar i coordinar les JOC dels diferents bisbats de Catalunya. Mitjançant la seva presència, i la seva intervenció, a les Jornades Nacionals d'Estudis, celebrades a Los Molinos (Madrid) i a Valladolid el 1954 i 1955, respectivament, contribuí a la unió de la JOC catalana amb la JOAC de la resta de l'Estat. El 1957 assistí a Roma a l'Assemblea Mundial de la JOC i va ser un dels màxims impulsors i dirigents de la Campanya d'Acció per al curs 1956-57 i 1957-58 sota els títols «Dignitat, Cultura, Salari» i «Cultura Popular». En el moment en què deixà la JOC a causa de la seva edat, posà en marxa, juntament amb Eugeni Royo, Antoni del Valle i d'altres, el Centre de Cultura Popular amb l'objectiu de promoure grups d'aquest tipus per tot Espanya i elaborar i publicar materials per a fer créixer la cultura obrera. Fou responsable del grup de Barcelona anomenat CCP-Centre d'Estudis i Documentació i viatjà a París per conèixer el Centre de Culture Ouvrière i les experiències que allí es donaven en aquest camp. La repressió política determinà el 1965 la desaparició del Centre de Cultura Popular de Barcelona. L'edició dels

Quaderns que Pisa pretengué continuar publicant des de l'Editorial Nova Terra no va ser finalment possible. [EFP]

Pitol, Antoni, federal a Barcelona (segle XIX). Va signar el manifest de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) En la convocatòria de les eleccions municipals a Barcelona de juliol de 1873, va ser membre de la candidatura republicana federal. [APE]

Piú, sindicalista a Gaià, el Bages (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Gaià. [XPM]

Piusach, Pau, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la secció de paletes i peons de la Federació Local de Barcelona, va ser un dels signants de l'escrit publicat a *La Federació* el 6 de setembre de 1873, on es negava la dissolució de la secció del seu ofici i es denunciava la maniobra separatista d'una colla d'obres del mateix ram que s'havien trobat al barceloní teatre de La Zarzuela durant el mes de juliol. [CR]

Pizà, Gabriel, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 era membre de la Federació Local de l'AIT de Palma. A principis de l'any següent entrà a formar part del Consell Local de l'esmentada federació. [CR]

Pizcueta, Jaume, sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Pla, obrer del transport i comunista a Balaguer (segle XX). Militant del Bloc Obrer i Camperol, era un dels seus dirigents més destacats a Balaguer i la comarca de la Noguera durant els primers anys de la Segona República. [PPB]

Pla, obrer tèxtil i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona, que agrupava 4.000 afiliats, al Ple Regional de la CNT de Catalunya celebrat l'agost de 1931 a Barcelona. [PPB]

Pla, Alfred, comunista a Barcelona (segle XX). Milità a Estat Català i el 1926 participà en l'intent d'envair Catalunya per Prats de Molló, realitzat per Francesc Macià. Posteriorment, fou un dels militants destacats del Partit Comunista Català, que dirigí Jordi Arquer. [PPB]

Pla, Antoni, dirigent anarcosindicalista valencià (segle XX). Fou un destacat militant de la CNT valenciana. Col·laborà freqüentment en les pàgines de *Solidaridad Obrera* de València durant els anys trenta. Representà la Federació Local de València al míting convocat en aquesta ciutat el maig de 1932 per recolzar la vaga dels treballadors del ram de l'electricitat. Es mostrà partidari de les tesis trentistes i les defensà al Ple de Federacions Locals i Comarcals de la Regional de Llevant celebrat a València el març de 1933, atacant la intromissió de la FAI dins l'organització cenetista. Va formar part de la comissió organitzadora de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de València, una de les principals plataformes de difusió del trentisme en aquesta ciutat. Representà el Sindicat Mercantil de València al Ple Regional de Sindicats d'Oposició, celebrat el febrer de 1934. [JNN]

Pla, Antoni, internacionalista a Valls (segle XIX). Cap al mes de març de 1873 fou responsable de la Secció d'Oficis Diversos dins la Federació Local de la FRE de l'AIT; la seva adreça era: carrer Nou, núm. 23, 2a. [CR]

Pla, Felip, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pla, Fèlix, obrer fabril, socialista i dirigent societari a Manlleu, Osona (segle XX). Dirigent de l'Art Fabril de Manlleu, va prendre part en diversos mítings societaris durant la segona dècada del segle. Participà, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Manlleu, en la Conferència d'Agrupacions Socialistes de Catalunya, que tingué lloc a Barcelona els dies 25 i 26 de desembre de 1910, i en el decurs de la qual fou reorganitzada la Federació Socialista Catalana. En una de les sessions congressuals actuà com a secretari. [PPB]

Pla, Francesc, societari a Malgrat, el Maresme (segle XIX). L'11 de maig de 1855, signà un document adreçat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Pla, Joan, socialista a Barcelona i a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri del Poblenou. El mateix juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Pla, Pere, jornaler i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Era membre de la junta de la Secció de Jornalers de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, organisme que va dimi-tir en bloc el 24 de novembre de 1871 sense que se'n coneguin els motius. [CR]

Pla, Pere, socialista a Manlleu (segle XIX). El març de 1889 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al juliol de 1890, que va ser designat president. L'agost de 1891 fou elegit vocal, lloc que continuà ocupant l'abril de 1892, fins al desembre d'aquell any, data en la qual fou designat secretari 2n. [TMS]

Pla, Ramon, activista obrer (segle XIX). Va ser un dels 47 signants d'una exposició adreçada des de la presó a les Corts espanyoles, el mes de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pla, S., líder anarcosindicalista valencià (?-1981). Fou dirigent del Sindicat Únic de l'Alimentació de la CNT de València. Tingué una actuació destacada en la gran vaga del ram d'alimentació de València convocada el 1930. Representà el Sindicat Únic en les negociacions i es mostrà contrari a l'actuació del Comitè Paritari en aquest conflicte. [JNN]

Pla, Virginia, treballadora del ram d'indústries químiques i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser la representant del Sindicat de Productes Químics al Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT el 1938. [DBM]

Pla Abelló, Carles, pastisser i sindicalista (Barcelona 1908). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Valls, on treballava i residia des d'inicis de la República. En temps de guerra va ser un dels set signants en la constitució del Sindicat d'Alimentació i Similars de Valls, adscrit a la UGT, que constava de 48 afiliats. Va ser el president del ram en temps de guerra. El desembre de 1938 va ser ferit en una cama a la batalla de l'Ebre, i hospitalitzat a Vilafranca del Penedès. [AGT]

Pla i Armengol, Ramon, metge i socialista a Barcelona (Alentorn, Noguera, 1880-Barcelona 1956). Especialista en bacteriologia, va ser un dels fundadors del Patronat de Catalunya per a la lluita contra la tuberculosi (1903). El 1917 va ingressar a la FC PSOE procedent de la Unió Catalanista. Dins els rengles del socialisme, es caracteritzà inicialment per un marcat anticatalanisme, i alhora es mostrà favorable a la col·laboració dels socialistes amb la Dictadura primoriverista. Això es va fer ostensible en el decurs del XII congrés del PSOE, celebrat el 1928, i on Pla com a membre de la ponència de Problemes de Tàctica va fer un dur atac al llavors crític davant del règim Indalecio Prieto. Entre el 1931 i el 1933 va presidir la FC PSOE, quan paral·lelament havia de donar suport econòmic a la tresoreria del partit a fi que aquest es pogués presentar a les diverses convocatòries electorals dels inicis de l'etapa republicana. El febrer de 1932 va ser escollit president de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. En l'acte d'inauguració d'aquesta, el setembre de 1932, va protagonitzar un dur enfrontament verbal amb un membre de la direcció de la UGT, a qui va retreure l'excessiu centralisme dels comitès madrilenys. El 1932 va formar part de la comissió de la FC PSOE que va mantenir converses amb la USC amb l'objectiu d'una possible fusió d'ambdues organitzacions. Aquest procés va fracassar per l'obstruccionisme que va practicar la direcció central del PSOE, i això el va portar als rengles de la USC, en què militaria a partir del 1933. Al llarg d'aquest any la seva aportació econòmica seria de nou decisiva perquè els homes de la USC, en fer-se càrrec dels pagaments que la compra de la finca determinava, poguessin obtenir el control de la Casa del Poble de Barcelona del carrer Nou de Sant Francesc. Quan aquesta fos

oberta de nou l'abril de 1936, l'estatge ja estaria completament a disposició de la USC i la UG-SOC, i Pla i Armengol en va ser escollit president de la junta directiva. Fou diputat a Corts pel Front d'Esquerres el febrer de 1936. [DBM]

Publicacions: *De catalanisme*, 1908; *El socialisme en Catalunya*, 1926; *Los socialistas y la UGT de Catalunya ante el Estatuto*. Barcelona, 1932.

Bibliografia: CAMINAL Miquel. *Juan Comorera*. 3 vols. Barcelona, 1984-1985. BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies. La UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Pla i Beltrán, Pasqual, escriptor i poeta comunista (Alacant 1908-Caracas 1961). Començà a treballar com a pastor quan encara era un noi. Aviat emigrà a Alcoi, a treballar en una fàbrica de filatures, tasca que el marcaria tràgicament arran d'un accedent laboral que li deixà deforme la columna vertebral. Durant tota la infantesa i adolescència no pogué assistir a l'escola. Als 20 anys es va traslladar a València, i va sobreviure amb treballs esporàdics al mateix temps que s'educava de manera autodidacta. Fou en aquesta ciutat on va escriure els primers poemes. Durant els anys trenta inicià la seva militància al PCE i col·laborà també en la UEAP (Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris). En aquests anys compaginà la militància política com a intel·lectual compromès amb la publicació de les primeres obres poètiques i teatrals. Va col·laborar en diverses revistes culturals, com ara *Octubre* (Madrid), *Nueva Cultura* (València), *Hora de España* (València i Barcelona), *Noreste* (Saragossa), etc. Per aquestes primeres obres, se'l considera un dels poetes espanyols més significatius del realisme social dels anys trenta. En esclatar la guerra civil, participà activament en l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura de València i realitzà les tasques pròpies de comissari de Propaganda. Col·laborà en diverses publicacions: *El Mono Azul*, *El Buque Rojo*, *Ataque*, *Comisario*, etc. Durant els anys de la contesa, evolucionà encara més cap a la poesia militant i política, fou considerat el principal representant de la poesia revolucionària i proletària d'aquell moment. Va ser un dels poes escriptors espanyols que viatjà a l'URSS durant el conflicte, la qual cosa li reforçà la militància comunista. Participà en mítings i recitals poètics en defensa de la República. També compongué lletres per a

himnes i cançons revolucionàries. Finalitzada la guerra, fou detingut al port d'Alacant i internat al camp de concentració d'Albatera. Més tard fou condemnat a alguns anys de presó. El 1946, després de sortir-ne, continuà la seva tasca literària en la clandestinitat amb el pseudònim de Pablo Herrera. El 1955 marxà cap a Amèrica, exiliat primer a Santo Domingo i finalment a Venèçuela. Des de Caracas col·laborà en revistes com *Cuadernos Americanos* (Mèxic) i *Revista de Guatemala*. Treballà a la Biblioteca Nacional de Caracas i obtingué el primer premi de narrativa de l'Asociación de Escritores Venezolanos. El 1982, a València, se li va fer un homenatge pòstum i va ser nomenat fill adoptiu de la ciutat. [CCG]

Publicacions: *Narja. Poemas proletarios*. València, 1932. *Epopeyas de sangres. Poemas Revolucionarios*. València, 1934; *Seisdedos. Teatro Revolucionario*. València, 1934; *Hogueras en el Sur. Poemas campesinos*. València, 1935; *Voz de la tierra. Poema en rebelión*. València, 1935; *Camarada. Poema del amor y de la angustia*, València, 1936; *Poesía revolucionaria. Antología, 1932-1936*. València, 1936; *Uno de los blindados. Confesiones de un combatiente*. València, s.d.; *Cuando mi tío me enseñaba a volar*. València, 1948 (amb el pseudònim Pablo Herrera); *Habrà en algún lugar más claridad*. Caracas, 1960; *Antología poética (1930-1961)*. València, 1985.

Bibliografia: GRACIA, Antonio. *Pascual Pla y Beltrán. Vida y obras*. Alacant, 1984. AZNAR SOLER, Manuel. «La evolución poética de Pascual Pla y Beltrán». A: PLA Y BELTRÁN, Pascual. *Antología poética (1930-1961)*. València, 1985. GARCÍA, Manuel. «Alicantinos en el exilio (1939-1975)». A: *Camelobre*. 1991, núm. 20/21, Alacant. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995.

Pla i Colls, Miquel, pagès i secretari d'Ajuntament (Fortià 1908-Girona 1939). El 1932 fou candidat al Parlament de Catalunya dins la llista presentada per l'Esquerra Federal Agrària Obrera. Fou dirigent de l'Acció Social Agrària de les terres gironines. Va pertànyer a la lògia maçònica de Figueres. Durant la guerra civil, fou secretari dels ajuntaments de Fortià i el Vendrell. Va ser executat per la justícia franquista. [JClAR]

Pla i Nogura, Vicent, sindicalista socialista i advocat (València 1951). Es formà al despatx de Manuel del Hierro. Va pertànyer a executi-

ves provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià a la fi dels anys setanta i abans de 1975. Va ser batlle de Carcaixent amb l'arribada de la democràcia. Des de 1991 a 1995 fou cap del gabinet del Conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports de la Generalitat valenciana. [RIRB]

Pla i Palos, Emili, sindicalista i comunista a la Sénia (segle XX). Militant de la Secció Local de la UGT a la Sénia, durant els primers mesos de la guerra civil ingressà a les files del PSUC i ostentà el càrrec de cap de les Milícies d'aquell municipi. Com a tal fou un dels màxims responsables del PSUC local i s'oposà activament als posicionaments cenetistes que donaren com a resultat els successos d'octubre de 1936 i la mort de dos militants de la UGT senienca. [XPM]

Pla Querol, Domènec, anarcosindicalista a Tortosa (segle XX). Fou un dels membres més actius i representatius de la Secció Local de la CNT a Tortosa del període anterior a la guerra civil. Després de l'esclat del conflicte bèl·lic entrà a formar part del primer consistori local que substituï el Comitè Antifeixista i esdevingué membre de la comissió local de Serveis Públics i Transports. Durant els successos de maig de 1937 a Tortosa, participà activament contra les forces d'ordre públic, al costat del grup d'anarquistes de la comarca. L'estiu de 1937 fou encausat i condemnat a 20 anys de presó pel Tribunal Popular de Tarragona. [XPM]

Pla Ragolta, Ferran, paleta i anarcosindicalista a Girona (Sant Feliu de Guíxols 1908-?). Militant de la CNT, va ser regidor de l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a juliol de 1938. Va compartir aquest càrrec amb el de secretari de la Federació Local de Sindicats d'Indústria de Girona. [JClàR]

Pla Salat, Josep, teixidor i federalista de Sabadell (Sabadell 1837-?). L'any 1870 havia col·laborat en la fundació del Círculo Propagandista Democrático Republicano Federal Universal de la capital del Vallès, entitat representativa del pes majoritari que el republicanisme federal tenia a Sabadell durant el Sexenni. A les

eleccions a Corts de l'any 1871, s'hi presentà per les llistes republicanes. El juny de 1877 formà part del consell directiu de la Cooperativa Obrera Sabadellense, coneguda popularment com La Obrera; hi figurà com a teixidor, casat, de 40 anys i home no marcat per la policia. [EBP]

Placencia, Daniel, pagès i sindicalista a Benaguasil, el Camp de Túria (segle XX). Va participar, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Benaguasil, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Pladevall, Jaume, vidrier, dirigent sindical a Badalona (segle XX). President de la Societat d'Obrers Vidriers de la ciutat de Badalona, l'estiu de 1908 participà activament en la vaga del ram, duta a terme a la fàbrica Costa Florit, que representà un triomf dels treballadors vidriers. [XPM]

Plaja i Saló, Hermós, impressor i anarcosindicalista (Palamós, el Baix Empordà, 1889-Palafugell, el Baix Empordà, 1982). La participació en els esdeveniments de la Setmana Tràgica de 1909 a Palamós l'obligà al seu primer exili. Militant de la CNT, posteriorment va marxar a Tarragona, on muntà un taller gràfic i publicà les revistes *Acracia* i *Fructidor*, de la qual fou director. Portà a terme una intensa campanya propagandística per les comarques tarragonines i fou secretari de la federació provincial de la CNT. Va conèixer presó el 1921, sota l'acusació d'haver imprès la *Canción del soldado*, de caràcter antimilitarista. De febrer a maig de 1924 fou director de *Solidaridad Obrera* de Barcelona i el mateix any va fundar l'editorial Vértice i a partir del 1925 una revista amb el mateix nom. Des del 1927 féu costat a Joan Peiró en el Comitè Nacional de la CNT que residia a Mataró i ell mateix fou membre del Comitè Nacional fins al 1929. Durant la Segona República i la guerra civil prosseguí la tasca editorial, sempre en la perspectiva de la propagació de les idees anarquistes. El 1939 s'exilià a Mèxic, on dirigí *Solidaridad Obrera*. Retornà a Catalunya el 1977 i cedí la seva biblioteca a la Biblioteca Arús. És autor de *Sindi-*

calismo. Misión humana y revolucionaria del sindicato (Tarragona 1921), *Dos conferencias. Concepción federalista de la CNT. Charlas con la juventud* (Mèxic 1948) i *El sindicalismo según su influencia*. Va col·laborar en el fullet sobre Salvador Seguí, *Su vida, su obra* (París 1960), on contradeïa la tesi segons la qual Seguí volia fundar un partit obrer, i va deixar inèdites *Mis Memorias*. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. TAVERA, Susanna. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarcosindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Plana, Jaume, mitger i societari a Olot (segle XIX). Va ser un dels qui signaren la carta del 7 d'octubre de 1842, on es demanava a l'Ajuntament d'Olot ajut per a establir una fàbrica sota responsabilitat obrera. [CR]

Plana, Josep, boter a Sant Martí de Provençals (segle XIX). Dirigent històric de la secció local de Sant Martí de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1895). Fou delegat de la secció martinenca en els 10è (1882), 17è (1889), 19è (1891) i 23è (1895) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Plana, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Plana Bofarull, Andreu, el Blanquillo, pagès i sindicalista a Valls (segle XX). Militant faista de pensament però no d'acció. El març de 1933 signà una adhesió, conjuntament amb nou persones més, pacifistes, intitulada «Manifest contra la guerra», que aparegué al periòdic socialista vallenc *Treball*. Durant els anys de la República, va ser un dels lectors més assidus de la biblioteca de la Societat Agrícola, i en el curs d'aquest període se'l culpà d'un robatori d'edredons, motiu pel qual va ser condemnat al penal de Sant Miquel dels Reis fins a l'any 1936, ja iniciada la guerra. Posteriorment, altre cop a Valls, va ser nomenat secretari de la Federació Local de la CNT, fins a l'abril de 1937. El gener de 1937, en nom del Comitè de la Federació Local de Sindicats de la CNT, demanà al consistori el canvi del nom de la via principal pel de Durruti, petició que

s'aprovà. Anà a la guerra i després s'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Plana Cabrera, Josep, militant anarquista a Fraga (?-San Jori, França, 1990). Libertari des de molt jove, el 1927 fou un dels fundadors de la fragatina societat cultural La Aurora. Amb l'adveniment de la República fou un dels organitzadors del Sindicat Únic de la CNT, al si de la qual tingué càrrecs de responsabilitat. El 19 de juliol de 1936, va formar part del Comitè Revolucionari de Fraga i més tard hi va organitzar la col·lectivitat agrícola, que va estar en funcionament fins que fou dissolta pels comunistes de la Divisió 27. Exiliat a França, va morir-hi als 82 anys d'edat. [MPMJ]

Plana Coll, Rafel, Teròi, dependent de vetes-i-fils i sindicalista (Valls 1915-França, ?). Militant de la UGT i del PSUC. Participà en la constitució del Sindicat de Dependents del Comerç i Similars de la UGT, l'agost de 1936. Va ser secretari del sindicat en el període de 1937-1938. Assistí a diversos plens del ram. Afiliat a les JSUC, va ser el secretari nominal del Sindicat dels Estudiants Nacionalistes del PSUC, creat el 1937. El març de 1937 formà part del Comitè Local de la UGT, pel Ram de Dependents, amb el càrrec de secretari de Control, i va signar alguns documents com a secretari comarcal. El setembre era el secretari d'organització de la UGT dins el secretariat comarcal. El novembre de 1937 coordinava les reunions de la cèl·lula FETE i de Funcionaris de l'Estat. L'octubre de 1938 representava el Comitè Comarcal de la UGT al Comitè d'Enllaç UGT-CNT i la Caixa Immobiliària de la Propietat Urbana. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, 1996, Valls, núm. 30.

Plana Jofré, Josep, sastre i sindicalista (Puigpelat 1904-França, ?). La seva activitat políticsindical, la va exercir a Valls, on treballava, a la sastreria de Fermí Grimau, un dels màxims exponents reflexius del republicanisme vallenc. El 1932 era d'una cèl·lula del Partit Co-

munista de Catalunya, formada amb dues persones més de Valls, el dirigent del qual era un tal Martorell. Durant la guerra, va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes, en la part final de mandat d'aquest organisme, a partir de setembre de 1936, per la UGT. Alhora, també va formar part del primer Comitè Local de la UGT, en representació del Ram del Vestir, amb la responsabilitat d'encarregar-se d'Agitació i Propaganda. L'octubre de 1936 era el president del Ram del Vestir. El juliol de 1937 participà per la cèl·lula del ram en la Conferència Comarcal preparatòria de la Conferència Nacional del PSUC i va ser nomenat president suplent. El juny va ser cridat a l'exèrcit, ja que era comprès a la llei del 25, però va ser donat per inútil. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. 1996, Valls, núm. 30.

Plana Pàmies, Pere, Pere de cal Roc, pagès i sindicalista (Alió 1902-1980). Durant la guerra va ser regidor de l'Ajuntament per la UGT, des de l'octubre de 1936 fins a l'octubre del 1937, i en aquesta etapa final en formà part pel PSUC, amb el càrrec d'alcalde segon. El novembre s'oposà a l'entrada de dos regidors de l'ERC al consistori —l'un repetia i l'altre hi entrava de nou— al·legant que eren de la col·lectivitat agrícola i, segons ell, eren de la FAI, aspecte que no reeixí. El maig de 1938 dimití perquè s'incorporà a Fortificacions i l'agost era al Cos d'Assalt. S'exilià a França. [AGT]

Plana Ribé, Josep, Pep de Xacó, pagès i dirigent sindical (Alió 1906-1978). A la guerra va ser regidor de l'Ajuntament i va cooperar a la incautació d'un edifici per a col·locar-hi refugiats. Ho va ser des de l'octubre de 1936, tot i que des de l'octubre de 1937 representà el PSUC. El novembre s'oposà a l'entrada de dos regidors de l'ERC al consistori —l'un repetia i l'altre hi entrava de nou—, al·legant que eren de la col·lectivitat agrícola i, segons ell, eren de la FAI, aspecte que no reeixí. Quan anà a la guerra, va ser guàrdia d'assalt. L'abril de 1943 residia a la població. [AGT]

Planas, anarcosindicalista a Sant Joan de Vilatorrada (segle XX). Membre de la CNT, fou de-

legat del sindicat local de Sant Joan de Vilatorrada, en representació dels 376 afiliats que tenia, al Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya que va tenir lloc els dies 2 al 4 d'agost de 1931. [MPMJ]

Planas, Domènec, ferroviari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i dirigent dels ferroviaris a Vilafranca durant la primera i segona dècada del segle XX. L'any 1909 era el president de la secció ferroviària de Vilafranca. [RAM]

Planas, E., enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels qui constituïren, el 15 d'agost de 1872, el Consell interí de la Unió d'Obrers Noògrafs i Rams Annexos per fer el congrés constitutiu del ram. Durant l'acte, celebrat l'octubre de 1872, va ser escollit secretari econòmic de la junta. [END]

Planas, Emili, dirigent obrer a Manlleu (segle XX). President de la Societat Obrera Art Fabril i Annexos de Manlleu als voltants de l'any 1909. [JCP]

Planas, Estanislau, obrer de la pell i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pels obrers de la pell de Barcelona al primer congrés celebrat a Barcelona per la CNT el setembre de 1911. [MPMJ]

Planas, Isidre, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la secció de paletes i manobres de la Federació local barcelonina de l'AIT. Va ser un dels signants d'una carta publicada a *La Federació*, el setembre de 1873, on es desmentia la dissolució de la secció i s'acusava de secessionisme un grup d'obers del ram que s'havien reunit al teatre barceloní de La Zarzuela el 6 de juliol de 1873. [END]

Planas, Jaume, sindicalista i aliancista a Mataró (?-1890). Va ser secretari de la junta de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Mataró, cap al juny de 1871, i membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista i de la francmaçoneria, on arribà al grau 33. [END]

Planas, Joaquim, republicà a Barcelona (segle XIX). Va signar pel Centre Republicà Democràtic Federal de Barcelona el manifest de

l'1 de Maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [END]

Planas, Josep, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou membre del sindicat local Aliança de l'Obrer Paleta el 1910. Promotor el 1916, en representació de l'Aliança, de la Federació Obrera de Molins de Rei, de la primera junta directiva de la qual va ser membre. [AGL]

Planas, Llorenç, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període d'intenses lluites socials que va conèixer Barcelona els anys anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Planas, Montserrat, dirigent comunista a Manresa (segle xx). Va ser l'única dona que va participar en el Consell Municipal de Manresa durant el període revolucionari de la guerra civil. El 30 de gener de 1938 tenia el càrrec de secretària femenina del PSUC. En representació del PSUC, va formar part del quart Consell Municipal a partir del 30 d'abril de 1938 i també del cinquè Consell Municipal a partir del 31 de maig, fins al final de la guerra, en el departament de Proveïments. Va participar en un acte que el PSUC va celebrar al Teatre Conservatori per animar la població a la resistència, el 6 de gener de 1939. [JSC]

Planas, Pere, fuster i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat per la Societat dels Fusters de Sant Martí de Provençals al primer congrés de la Solidaritat Obrera que se celebrà a Barcelona el setembre de 1908. [MPMJ]

Planas (o Plana), Pere, socialista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1891; en aquesta data fou designat vocal, lloc que va mantenir en la següent elecció del març de 1892. [TMS]

Planas i Homs, Emili, comunista (Manlleu 1913-1997). Es va afiliar de jove a la UGT i posteriorment va fundar les JSU a Manlleu. Durant la guerra civil, va ser regidor de l'Ajuntament. Acabada la guerra, va marxar a l'exili, on va estar en camps de concentració nazis. Va

tornar a Catalunya durant la dictadura franquista i va ser empresonat dos anys a la Model de Barcelona. Durant tots aquests anys va militar en el PSUC i va ser un home clau en el manteniment de la seva estructura a Manlleu. En els darrers anys de la seva vida, va entrar a formar part d'Iniciativa per Catalunya, on era considerat un dels principals militants històrics de la formació a la comarca d'Osona. [JCP]

Planas i Subirana, Antoni, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, fou candidat per la candidatura del Front d'Esquerres a les eleccions a compromissaris per a l'elecció de president de la República que tingueren lloc el 26 d'abril de 1936. Es presentà per la circumscripció de Barcelona província i sortí elegit amb més de 169.000 vots. Posteriorment milità al PSUC i, ja a l'exili, féu costat a Comorera, quan aquest fou expulsat del PSUC el 1949. [MPMJ]

Planas i Tomàs, Joan, treballador surotaper, anarquista i sindicalista (Sant Feliu de Guíxols 1881-Ais de Provença, França, 1975). Des de començaments de segle milità en grups anarquistes de Sant Feliu de Guíxols. Treballant a l'Alger, el 1907 fou expulsat per freqüentar locals anarquistes. Participà en els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol de 1909, arran dels quals passà la frontera amb França juntament amb Eusebi Carbó, entre d'altres. Retornà a Espanya i el 1911 fou un dels fundadors del sindicat de tapers La Lucha, integrat en la recentment constituïda CNT. Fou membre de la junta del sindicat, delegat de fàbrica i participà en nombrosos comitès de vaga. Animà l'Escola Racionalista de Sant Feliu de Guíxols i participà en nombrosos grups específics anarquistes. S'exilià en nombroses ocasions a França. En retornà el 1935 i participà activament en activitats sindicals, específiques i culturals durant la guerra civil. El 1939 s'exilià a França i residí a Ais de Provença, on va fer de pagès. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*, 19 d'octubre de 1975.

Planellas Guart, Benet, societari a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Va ser vocal de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols, el gener de 1872. [CR]

Planellas, Josep, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat per pistolers dels sindicats lliures, durant el període del pistolisme comprès entre 1919 i 1923. [MPMJ]

Planes, internacionalista a Barcelona (segle XX). Va ser membre de la comissió de propaganda de la Federació barcelonina, i com a tal va participar en una assemblea a Badalona el 26 de gener de 1873. [END]

Planes, B., sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser secretari de la Societat de Fusters de Ribera de Palma cap a l'abril de 1870. [CR]

Planes, Miquel, boter a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels boters vilafranquins els anys vint i trenta del segle XX a Vilafranca del Penedès. L'any 1931 era el president de la Societat d'Oficials Boters de Vilafranca que estava adherida a la SUT-CNT. [RAM]

Planes, Pau, internacionalista a Martorell (segle XIX). Amb domicili al carrer de la Font de Martorell, va ser el destinatari de 50 exemplars del «Manifiesto de la Comisión federal a los trabajadores de España». (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [TMS]

Plans, Antoni, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Apareix com un dels signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Posteriorment, el gener de 1872, es presentà com a membre de la nova junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona, després de la dimissió en bloc de la junta anterior, el 24 de novembre de 1871. [CR]

Plans, Josep, sindicalista a Sabadell (segle XX). Militant de la CNT, participà, en representació del Comitè pro Presos de Sabadell, al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Plans, Rossend, anarquista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent anarquista vilafranquí durant la guerra civil, representà la federació local de la CNT al Ple Ampliat de les Joventuts Libertàries de Catalunya de 1938. [RAM]

Plantada, Dionís, blanquejador i dirigent obrer (segle XIX). Va ser present en l'acte fundacional de la Junta Central de Directores de la Classe Obrera de Barcelona, el 24 de gener de 1855. Posteriorment, va participar en la vaga general del juliol de 1856. Com a conseqüència d'aquesta acció, fou citat pel fiscal militar en un escrit adreçat a l'Ajuntament de Barcelona, on es demanava un certificat sobre la seva conducta (28 de març de 1856). Apareix domiciliat al carrer B. de Sant Pere, 9, 2a. [CR]

Plantada, Isidre, serraller i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Participà en l'articulació de l'internacionalisme local durant la dècada dels setanta. El febrer de 1873, formà part del Centre de les Societats Obreres, com a representant del Sindicat de Serrallers. [EOF]

Plarromaní Mas, Ramon, treballador tèxtil i sindicalista berguedà (Gironella 1894-Gordon, França, 1957). Militant de la CNT, s'incorporà a les lluites socials a Gironella durant el període anterior a la Dictadura de Primo de Rivera. Participà activament en les lluites contra els pistolers dels sindicats lliures i fou ferit d'un tret al pulmó, la qual cosa li deixà seqüeles la resta de la vida. Fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Gironella al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. Va formar part del consell municipal provisional de Gironella, constituït el 9 d'octubre de 1936, com a delegat de la CNT. Un cop repartides les conselleries, es va fer càrrec de la de Treball. El 28 d'octubre fou nomenat, junt amb Ferran Torrents, delegat a les reunions que es van fer a Berga dels consells municipals de la comarca. Quan es van constituir les comissions de l'Ajuntament, ell va participar en la de Treball. El 1939 s'exilià a França. [JCR/JJR/PPB]

Plata Palma, Antonio, treballador del metall i sindicalista (Medellín, Badajoz, 1924-Barcelona 1988). Va arribar a Catalunya l'any 1955. Va participar en la creació de la Comissió Obrera de Roca Radiadores i en la Coordinadora de CCOO del Baix Llobregat. Va ser militant del PSUC. [JTH]

Platas, obrer tèxtil i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del

Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona a la Conferència Regional de la CNT catalana, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Platé Vergés, Joan. Vegeu: Montané Escala, Miquel.

Playa, Agustí, sindicalista al Pont de Vilomara, el Bages (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únic de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors del Pont de Vilomara. [XPM]

Playans, sindicalista al Baix Llobregat (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació de la Federació Comarcal de la CNT del Baix Llobregat. [XPM]

Plaza, Vicente, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat d'Enquadernadors i Similars de Barcelona al Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, en el decurs del qual es constituí la CNT. Durant les sessions congressuals fou elegit membre de la comissió revisora d'actes i formà part d'algunes ponències. [MPMJ]

Pleyán, Enric, representant sindical a l'Hospitalet de Llobregat (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat Únic de Treballadors de l'Hospitalet de Llobregat. [XPM]

Pluja, Jaume, socialista a Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1890 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins a l'agost de 1891, que fou designat arxiver del mateix comitè fins al juliol de 1892. [TMS]

Pobía, José, pagès i sindicalista a Bunyol, la Foia de Bunyol (segle XX). Va participar, com a delegat de la Societat de Treballadors Agrícoles de Bunyol, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Pobía (o Povia), Vicente, peó jornalier i sindicalista a Sant Jordi, el Baix Maestrat (segle XX). Va participar, com a delegat de la Societat de Peons Jornalers de Sant Jordi, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918, i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Pobla, Lluís, teixidor i activista a Berga (segle XIX). Fou detingut el dia 2 d'agost de 1855 en el local de la Societat Obrera de Teixidors de Tellers Mecànics (carrer de la Cendra, sn). En l'escorcoll del local, les autoritats es van apoderar de documents que posteriorment la premsa va publicar com a comprometedors per al director, Pau Barba, de l'esmentada associació. [CR]

Poblet, Celdoni, pagès i sindicalista a Pira (segle XIX). Fou delegat de la Societat Agrícola de Pira al III congrés de la Federació de Treballadors Agrícoles, celebrat al Vendrell el gener de 1896. [AMA]

Poblet Fontanilles, Joan, Butxaques, pagès i sindicalista (Valls 1896-?). Treballador-cooperativista de la Societat Agrícola i afiliat del Sindicat de Pagesos de la CNT. Actiu des del 1912, en què creà una Societat d'Hortolans, va participar, el 1917, en l'intent d'esmicolar la Federació Agrícola de Valls i el seu Radí, entitat de clara ascendència social, sense aconseguir-ho. Treballà a la Cooperativa de Consum, a la Societat Agrícola, en època de guerra. A finals del 1936 va ser nomenat, per la Federació Local de la CNT, administrador del setmanari cenetista *Acció Sindical*. Va ser regidor de la CNT a l'Ajuntament vallenc de guerra, des del maig de 1938 fins al final, i membre actiu de la col·lectivitat. Va ser el secretari d'Actes a diversos plens locals i comarcals, com el Ple de Sindicats i Col·lectivitats CNT de l'Alt Camp, celebrat el febrer de 1938, o el Ple Comarcal de setembre. L'octubre de 1938 era el secretari del Sindicat de Treballadors del Camp de la CNT, i així consta signant diversos avals. S'exilià a França i ja no retornà. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil*

(*Quan no hi havia pau ni treva*) 1936-1939. Valls, 1982.

Poblet Vallvey, Ramon, ca Segarra, jornaler i dirigent sindical (Puigpelat 1912-?). Durant la guerra civil, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes i va ser regidor de l'Ajuntament des de l'octubre de 1936 fins al novembre de 1938, tot i que sembla que ja s'havia incorporat a l'exèrcit el 1937. El maig de 1937 va rebre la credencial del Sindicat de Treballadors de Puigpelat, de la CNT, per tal que assistís al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Collectivitats que se celebrà a Barcelona el maig de 1937, amb la representació de 80 afiliats. El gener de 1938 era el secretari del Sindicat de Treballadors de Puigpelat, de la CNT. S'exilià i demanà de retornar el març de 1967. [AGT]

Poch y Gascón, Amparo, metge i dirigent llibertària (?-Tolosa de Llenguadoc 1968). Havia estudiat medicina a Saragossa. Es doctorà i s'especialitzà en puericultura. Col·laboradora habitual de la revista *Estudios* de València, on tractava sobre temes mèdics i sexuals, l'abril de 1936 fou una de les fundadores de *Mujeres Libres*. Durant la guerra civil fou directora d'Assistència Social del ministeri de Sanitat i estreta col·laboradora de Frederica Montseny. Des d'aquest càrrec fou la responsable de la creació dels «alliberadors de prostitució». També dirigí des de desembre de 1937 el Casal de la Dona Treballadora de Barcelona. El 1939 s'exilià a França, on continuà treballant en la seva professió prop dels exiliats espanyols. Va publicar *La vida sexual de la mujer* (València 1932) i *Niño* (Publicacions de Mujeres Libres, s.a.). [PPB]

Poymirau Rochina, Narciso, llaurador i líder anarquista valencià (Pedralba. ?-Paterna 1940). Fou l'ideòleg anarquista més important de les comarques dels Serrans i del Camp de Túria durant el primer terç del segle xx i un dels militants més coneguts de tot el País Valencià. Posseïa terres al seu poble natal, Pedralba, i podia ser considerat un llaurador acomodat. Fou un decidit propagandista de les idees anarquistes en tots els pobles de la comarca i aviat va ser conegut com «l'apòstol valencià de l'acràcia». Va ser defensor de les tesis comunalistes i agraristes d'Urales. A les nits participava en mitjans i actes de propaganda i agitació en di-

versos pobles, organitzant sindicalment els camperols. Va actuar com a delegat de Llevant al congrés de la Federació Nacional d'Agricultors el 1914. Representà la Federació Comarcal del Districte de Lliria al Congrés Nacional de la CNT el 1919. Fundà la Unió Agrícola i el primer sindicat obrer de Pedralba. Dirigí també la Societat Obrera d'aquesta localitat. Així mateix, creà una escola al seu poble, en la qual ensenyava la seva filla. Pacifista convençut, rebutjava la insurrecció armada i tractà d'evitar l'ús de la violència en els alçaments revolucionaris que visqué la comarca el 1933. No obstant això, fou detingut després del fracàs de la insurrecció i restà a la presó durant algun temps. En esclatar la guerra, gràcies a la seva autoritat i prestigi, va impedir la repressió contra la gent de dretes a Pedralba. Hi defensà la proclamació del comunisme llibertari i organitzà la Comuna del poble. Al final de la guerra, fou detingut al port d'Alacant. Restà un temps al camp de concentració d'Albatera, fins que va ser reclamat des de Pedralba. Posteriorment va ser traslladat al seu poble, on fou torturat i tancat en una gàbia. Finalment fou afusellat a Paterna, als 65 anys. [JNN]

Bibliografia: LEVAL, Gastón. *Colectividades libertarias en España*. Buenos Aires, 1972. BOSCH SÁNCHEZ, Aurora. *Ugetistas y libertarios. Guerra civil y revolución en el País Valenciano. 1936-1939*. València, 1983. SIMEÓN RIERA, J. Daniel. *De la materia del somnis. Vida i obra de José María Peñarocha Borí, anarquista lirià (1907-1992)*. València, 1995.

Pol, Miquel, sabater i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Participà en els inicis del procés d'articulació del moviment obrer mallorquí. Va impulsar l'ideari associacionista entre les diverses agrupacions d'oficis de l'illa de Mallorca, en estreta vinculació amb els redactors d'*El Obrero*. Consta com a secretari de la Societat de Sabaters de la ciutat de Palma, l'abril de 1870. [EOF]

Pol i Rovira, Josep, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Fou designat 2n tinent d'alcalde, en representació de la CNT, a l'Ajuntament de Santa Coloma que es constituï el 16 d'octubre de 1936. [PPB]

Polo, cooperativista a València (segle XIX). A mitjan 1869 apareix com a gerent de la coope-

rativa La Alianza de València, en relació amb el Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Pomar Peña, Josep, pagès i sindicalista (el Campell, la Llitera 1915-Montpeller 1993). Militant de la CNT, va participar en els esdeveniments insurreccionals del desembre de 1933 a la seva localitat nadiua i s'enfrontà durament amb la guàrdia civil. Fou detingut i empresonat a Jaca. En esclatar la guerra civil, fou elegit president de la Collectivitat Agrícola del Campell i posteriorment marxà al front amb la 26 Divisió. Exiliat el 1939, va patir els camps de concentració de St. Cebrià i Barcarès. El maig de 1941 fou detingut a la Dordonha i conduït al camp de concentració de Mausac, d'on es va evadir. Fou detingut de nou i s'evadí altra vegada el 1942, i visqué en la clandestinitat fins al 1944. En el llarg exili, va mantenir l'afiliació a la CNT. [MPMJ]

Pomau, Tomàs, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pomes, Antoni, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de la carretera de Mataró. El mateix juliol fou elegit caixer del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Poms, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ponce, Antolín, ferroviari i sindicalista (Utiel, Plana d'Utiel, 1883-Barcelona 1965). Començà la militància sindical al si de la CNT a Utiel, des d'on va passar a residir a les comarques tarragonines. Entusiasta de l'Escola Moderna i de la cultura racionalista, durant la guerra civil va tenir un paper de primer ordre en l'organització de la collectivitat a Vila-seca. En acabar la guerra, va ser detingut, condemnat a mort i empresonat al castell de Pilats, a Tarra-

gona, i a Sant Miquel dels Reis, a València. [MPMJ]

Pons, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República milità a la USC, a partir de la qual passà al PSUC en iniciar-se la guerra civil. Fou elegit membre del Comitè Central d'aquest partit en la I Conferència Nacional celebrada a Barcelona el juliol de 1937. Acabada la guerra, ja a l'exili, fou apartat del CC del PSUC, al Comitè Central d'Anvers, celebrat a París el març de 1939, acusat formalment de deserció. [PPB]

Pons, mestre i comunista a Barcelona (segle XX). Fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la FCTE-FETE. [DBM]

Pons, metal·lúrgic i sindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Metal·lúrgia de Mataró a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Pons, Baldomer, obrer cisellador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). En nom de la Societat de Marbristes (secció de cisell), fou un dels firmants del text lliurat al governador civil de Barcelona el primer de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [PPB]

Pons, Francesc, internacionalista al País Valencià (segle XIX). L'abril de 1874 la seva adreça, al carrer Palanca, 8, de Beniferri, poble del municipi de València, figurava com a bústia on s'havien d'enviar 25 exemplars del *Manifiesto a los trabajadores de España*, redactat per la Comissió Federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [PPB]

Pons, Francesc, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Pons, Ignasi, socialista (segle XX). Juntament amb Jordi Estivill i Jordi Costa, va presidir el primer congrés del MSC de l'interior, liderat

per J. Raventós i celebrat a Montserrat el febrer de 1967. [TMS]

Pons, Jaume, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea constitutiva del Sindicat Mercantil que va tenir lloc a Barcelona el 2 d'octubre de 1930 i en el decurs de la qual fou nomenat president de la junta directiva. [MPMJ]

Pons, Josep, anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent de la CNT a Vilanova durant la guerra civil. L'any 1938 formava part com a tresorer del Comitè Comarcal de Vilanova de la CNT, que comptava amb uns 6.000 afiliats. [RAM]

Pons, Josep, marbrista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El novembre de 1853 signà, juntament amb una cinquantena més de dirigents obrers, una exposició al Congrés de Diputats en la qual es queixaven de les persecucions sofertes i de la dissolució de les associacions obreres. (Vegeu: Abella, Miquel.) El 10 de juny de 1864 fou un dels signants del document que es manifestava partidari del socialisme dins el Partit Democràtic. Com a delegat dels obrers marbristes de Barcelona va participar, el 25 de març de 1871, en el congrés dels obrers de la construcció de la Regió Espanyola de l'AIT, que s'hi va celebrar. A les darreries de 1871 i començaments de 1872 figurava com a secretari general de la Unió de Constructores d'Edificis de la Federació Regional Espanyola de l'AIT i, potser també, secretari de l'interior de la federació barcelonina. Va dimitir dels càrrecs, per raons de salut, l'octubre de 1872 i fou substituït per Manuel Bochons. [CR]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1887)*. Barcelona, 1972.

Pons, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat dels obrers de l'art tèxtil de Barcelona en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la CNT. En el decurs de les sessions, formà part de la ponència que va dictaminar sobre el treball de la dona. [MPMJ]

Pons, Josep, picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou delegat de la Societat de Picapedrers de Barcelona en el congrés constituent de la UGT que tingué lloc a Barcelona l'agost de 1888. [MPMJ]

Pons, Josep, socialista a Sant Joan de Vilatorrada (segle XIX). El febrer de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilatorrada, càrrec que va repetir el febrer del 1888. [TMS]

Pons, Margarida, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). L'octubre de 1872, la seva adreça, carrer de Concepció, 5, de Palma, figurava com a seu del consell local de terrissaires i de la secció local de paletes adherits a la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. [PPB]

Pons, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pons, Pere, pagès i sindicalista a Sants (segle XIX). El gener de 1873 figura com a comptador de la junta de la Unió de Trabajadores del Campo de España, amb seu a Sants. [CMM]

Pons, Ramon, pagès i comunista a la Fuliola, l'Urgell (segle xx). Dirigent del BOC a la Fuliola, durant els anys de la Segona República, sovint signava les ressenyes i articles sobre l'activitat local del partit que apareixien publicades a *La Batalla*. [MPMJ]

Pons Albesa, Pere, comerciant i comunista (Barcelona 1911-1941). Militant del PSUC, era integrant d'un dels primers grups clandestins que varen actuar a Barcelona en la immediata postguerra, encapçalat per Alejandro Matos Herrero. Segons sembla, era l'encarregat de l'ajut als presos. Detingut per la policia, fou jutjat i condemnat a mort. Fou afusellat a Montjuïc, juntament amb Otilio Alba Polo. [MPMJ]

Pons Cortina, Manuel, anarcosindicalista (Berga 1902-1965). Va entrar a l'Ajuntament de Berga el 26 d'octubre de 1937, representant la CNT, junt amb altres companys per substituir-

ne tres que havien estat cessats. El 13 de desembre de 1937 deixà els càrrecs municipals per malaltia. [JCR/JJR]

Pons Dalmau, Josep. Pep dels Escurrellots, pagès i sindicalista (Alió 1897-1964). A la República, va ser regidor a partir del febrer de 1934; destituït pels fets d'Octubre de 1934, hi fou reposat el febrer de 1936. A la guerra va ser del comitè, per la CNT. L'informe dels civils era força exculpatori envers la seva persona, ja que escriviren que havia pertangut al comitè perquè es trobava en situació precària i necessitava un jornal diari. [AGT]

Pons i Jofre, Josep, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). Representà el PSUC en el Comitè Popular Antifeixista que es constituïí en iniciar-se la guerra civil. El 10 de març de 1937 entrà a formar part de l'Ajuntament bisbalenc com a president del Consell 2n i mantingué la mateixa representació fins al 25 de gener de 1938. Durant un breu període, entre el 21 de maig i el 4 de juliol de 1937, fou president interí del consell municipal. [PPB]

Pons i Marín, Ferran, sindicalista i polític socialista a Tortosa (segle XX). Fou el polític socialista que desenvolupà més responsabilitats públiques durant la dècada dels trenta a Tortosa i un dels principals impulsors de la constitució del PSUC a la comarca. Militant del PSOE i la UGT, va ser president de l'històric Centre Obrer de Corporacions de la ciutat de Tortosa. Durant la Segona República, es presentà per la Secció Local del PSOE a les llistes de la candidatura d'Esquerres, que guanyà en les eleccions municipals de gener de 1934. El maig de 1936 presidí el primer gran acte sindical unitari de Tortosa que celebrava l'aniversari de l'1 de Maig i que reuní representants socialistes i anarquistes. L'agost següent entrà a formar part del primer Comitè Executiu tortosí del PSUC i el mes de setembre en fou elegit president del Comitè Comarcal. Fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la demarcació tortosina. A finals d'agost de 1936 va ser membre del Comitè Antifeixista de Tortosa en nom de la UGT i, poc després, el mes d'octubre, fou regidor i president de la comissió d'assistència social del nou consell municipal de Tortosa posterior

a l'etapa del comitè. El 8 de maig de 1937, després dels successos de Tortosa, esdevingué el nou alcalde de la ciutat en un Ajuntament fora de la legalitat, dominat pels socialistes i sense representació de la CNT. Com a tal, va haver d'articular el nou equilibri polític sorgit del clima de conflictivitat latent posterior als fets de Maig i va encarar la degradació de la vida econòmica local produïda pel procés de la guerra civil. A finals de setembre de 1937 fou substituït del càrrec d'alcalde, per bé que continuà com a regidor municipal fins al final de la guerra. El 1939 s'exilià a Mèxic, on residí fins a la seva mort. [XPM]

Bibliografia: PEJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-39*, Tortosa, 1988.

Pons Perarnau, Agustí, sindicalista berguedà, militant de la UGT de Saldes (1902-?). L'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Saldes i formà part de la comissió de Governació. Hi va estar durant tot el període bèl·lic. [JCR/JJR]

Pons Tortella, Cristòfol, sabater i sindicalista (Ciutadella 1907-Andorra 1998). El 1920, emigrà a Cuba. Tornat a Ciutadella (1927), fou secretari de la Federació Obrera d'aquesta ciutat. Entre 1932 i 1936, residí a Mallorca, on fou un dels principals dirigents del sindicat de sabaters La Igualtat, i col·laborà en la publicació anarcosindicalista *Cultura Obrera*. Durant la vaga general de novembre de 1933, fou el cap del comitè de vaga i fou ferit en un enfrontament amb la força pública que es produí, el dia 21 de novembre, al carrer de Sant Miquel de Palma. El dia 1 de novembre de 1935 presidí el míting confederal que després de molts anys la CNT celebrà al Teatre Balear de Palma. El març de 1936, passà a Barcelona i en esclatar la guerra civil participà en l'organització de l'expedició del capità Alberto Bayo a Mallorca dins la columna anarcosindicalista Roja y Negra. Fracassada l'expedició, s'establí a Barcelona, on fou director de les indústries socialitzades de la ciutat (1937). Acabada la guerra, s'exilià a França. Tornà a Mallorca després de la mort de Franco. [DG/MPMJ]

Pons Viñeta, Joan, treballador del tèxtil, polític i sindicalista a Puig-reig (segle XX). Va formar part dels Sindicats Unics del poble a principis dels anys 20. Dins aquesta permanència va ocupar els

càrrecs de secretari i president de l'Art Fabril i Tèxtil. El 17 de gener de 1923 va posar en coneixement de l'alcalde que es faria una reunió al Teatre Llobregat per tractar de les organitzacions obreres i per nomenar la junta del Ram de l'Art Fabril; ell passà a ser-ne el secretari. Durant el període bèl·lic (1936-1939) va entrar a l'Ajuntament com a delegat de la CNT. El 18 d'agost de 1937 va entrar a formar part de la comissió d'Obres Públiques. El 24 de setembre va ser escollit nou alcalde de Puig-reig. El 4 d'agost de 1938 fou el president de la comissió de Cultura. [JCR/IJR]

Ponsa, Joan, cooperativista a Barcelona (segle XIX). El seu nom figura en un document, publicat a *La Asociación* de Barcelona el juny de 1866, sobre la Propagadora del Trabajo, considerada la primera cooperativa que es va fundar a Barcelona. [CR]

Ponsa, Joan (o Josep), internacionalista de Sabadell (segle XIX). El seu nom figurava el juliol de 1873 com a titular del domicili social, al carrer de Sant Pau, de la secció local de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. [PPB]

Ponsà Castellano, Josep, sindicalista a Valls (segle XX). No era fill de Valls, tot i que hi desenvolupà la seva activitat sindical. Durant la guerra, pertanyia al Sindicat de Sanitat de la CNT. El desembre de 1937 va ser escollit comptador del nou secretariat de la Federació Local. A partir d'aquest moment, les seves intervencions van ser constants a la junta de la Federació Local, en un to d'aportar solucions. Va col·laborar a *Acció Sindical*. El juny de 1938 va ser escollit secretari comarcal de la CNT al Ple de Sindicats CNT, Grups Anarquistes i Jovenuts Libertàries, càrrec del qual dimití, el setembre del mateix any, perquè l'organització el remeté a una altra destinació. [AGT]

Ponsatí i Falgàs, Miquel, pagès i sindicalista (Girona 1903-?). Membre de la Unió de Rabassaires, va ser regidor de l'Ajuntament de Girona de febrer de 1938 a gener de 1939. El 1939 fou empronat a Girona. [JClàR]

Ponseda, Eduard, ferroviari i comunista a Tarragona (segle XX). Membre del BOC durant la Segona República, fou un dels dirigents lo-

cals del BOC de Tarragona. Dirigí l'activitat sindical del partit i fou delegat de diversos sindicats als Plens regionals. L'agost de 1931 representà el Sindicat de Treballadors Ferroviaris de Tarragona al Ple Regional de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona. Participà en el polèmic Ple regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Sabadell l'abril de 1932, i on tenia la representativitat del comitè de la Federació Local de Tarragona, del Sindicat del Ram de l'Agulla de Tarragona —que foren rebutjades per la majoria anarquista en el Ple— i del Sindicat de les Indústries Ferroviàries de Tarragona, que li va permetre continuar en el Ple. El 1933 era membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). [PPB]

Ponseti, J., comunista a Mataró (segle XX). Dirigent local del POUM a Mataró, el 10 d'abril de 1936 va participar en un míting públic a la seva ciutat, acompanyant Andreu Nin. [PPB]

Pont, Jaume, dirigent societatari de Sabadell (segle XIX). El dia 5 de setembre de 1843, com a director de la Societat de Teixidors del Cotó de Sabadell, firmava, juntament amb Antoni Vives i Ventura Ribell, una petició al governador civil de Barcelona en què s'informava de les condicions de treball dels obrers sabadellenes, inferiors a les que tenien els barcelonins. El mateix dia la Junta Suprema Provincial ordenava a l'Ajuntament de Sabadell que fes complir les peticions dels obrers respecte al tiratge de les peces i els sous. [PPB]

Pont, Joan, obrer tèxtil a Sabadell (segle XIX). Poc després d'iniciar-se el Bienni Progressista, el setembre de 1854, i en plena crisi cotonera, formà part d'una comissió d'obriers acomiadats que sol·licitaren a l'Ajuntament de Sabadell mesures per a sortir de la misèria. [PPB]

Pont, Pascual, bancari i sindicalista a València (segle XX). President de les JOC a València i empleat de MACOSA en els seixanta. Elegit representant sindical el 1966 i expedientat per les tasques sindicals el 1968. [RIRB]

Pont, Pere, teixidor a mà i societatari a Barcelona (segle XIX). Va participar en el congrés que els teixidors varen celebrar a Barcelona els dies 5 i 6 de setembre de 1869, a la fi del qual una

comissió va enviar al president del Consell de Ministres un escrit favorable al proteccionisme. Des de finals de 1869 fins a començaments de 1871 fou president de la Junta consultiva del Centre Federal de Teixidors a Mà de Catalunya. [CR]

Pontons (o Puntons), Carles, boter i internacionalista a Tarragona (segle XIX). Fou delegat de la Federació Local de Tarragona al congrés de l'AIT celebrat a Saragossa del 4 a l'11 d'abril de 1872. Participà en el Congrés d'Oficials Boters celebrat a Reus a principis de desembre de 1872. Era el president de la sessió d'aquest congrés on es decidí, gairebé unànimement, l'adhesió dels boters a la Internacional. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del PSOE, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [CR]

Ponzán Vidal, Francisco, mestre d'escola, anarcosindicalista i guerriller (Oviedo 1911-Tolosa de Llenguadoc, França, 1944). Dirigent de la CNT aragonesa durant la Segona República, en esclatar la guerra civil, formà part del Consell de Defensa d'Aragó que es constituí a Fraga l'octubre de 1936. Ocupà successivament les conselleries de Transports i Comerç i d'Informació i Propaganda. El març de 1937 abandonà el càrrec i s'allistà a l'exèrcit, on arribà a tinent del Servei d'Investigació Especial Perifèric (SIEP). El 1939 s'exilià a França i fou reclòs al camp de Vernet, des d'on s'ocupà, juntament amb Juanel i Paulino Díez, d'atendre els militants reclousos als camps de concentració dels Pirineus Orientals. Al mateix temps va organitzar els primers grups de resistència armada contra el franquisme, que varen començar a arribar a Barcelona a primers de juliol de 1939. Fou detingut pels alemanys el 14 d'octubre de 1942 i empresonat a la presó de Saint-Michel, de Tolosa de Llenguadoc. El 17 d'agost de 1944, davant l'arribada de les tropes aliades, fou enviat pels alemanys, juntament amb una cinquantena de presoners més, al bosc de Buzet-sur-Tarn, a uns 25 quilòmetres de Tolosa, on foren afusellats, ruixats amb gasolina i cremats. [PPB]

Bibliografia: TÉLLEZ SOLÀ, Antoni. «El movi-

miento libertario en la lucha contra el franquismo». A: *Polémica*, 1986, estiu, núm. 22-25.

Porcà, Agustí, paleta i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels paletes vilafranquins, fou president de la Secció de Paletes de la CNT a Vilafranca l'any 1919. [RAM]

Porcel, Josep, representant sindical a Sabadell (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Federació Local de la CNT de Sabadell. [XPM]

Porcel Torrens, Miquel, fuster i dirigent polític i sindical (Palma 1877-1937). Ingressà en el PSOE cap al 1899. Des del començament del segle XX fou un dels principals dirigents de l'Agupació Socialista de Palma, de la qual fou president (1911). Dins l'àmbit sindical, durant el primer decenni del segle fou president del sindicat de fusters El Desenvolupament de l'Art i de la Federació de Societats Obreres de Palma (1909 i 1918-19), i vocal de la Federació de Societats Obreres de les Balears i de la Junta Local de Reformes Socials (1908). Entre 1926 i 1932, fou president de la UGT de les Balears. Durant la Segona República, fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1931-34 i 1936). El novembre de 1936, fou detingut i empresonat. El gener de 1937, fou assassinat, probablement al cementiri de Porreres. El 1939, fou condemnat a deu anys d'inhabilitació pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques de Palma. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Diccionari vermell*. Palma, 1989. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Porqueras, revoltós i radical a Barcelona (?-Barcelona 1909). Dirigent de la Joventut Radical de Barcelona, va participar en la conferència de caps radicals que va tenir lloc el 26 de juliol de 1909 a les oficines del diari *El Progreso*, on la joventut va demanar als dirigents radicals que organitzessin una rebel·lió. Dos dies després, ja iniciada la Setmana Tràgica, morí durant l'assalt a un arsenal d'armes. Tenia 22 anys. [MPMJ]

Porqueras, Ramon. Ramon de la Gorra, socialista, sindicalista, ebenista, obrer metal·lúrgic i empleat de banca (segle XX). Fill d'actors i militant del MSC a l'interior, travessà la frontera francesa, l'agost de 1947, per tal d'assistir a una reunió de la directiva del MSC, celebrada a París. Llavors jove de cabells curts clenxinats cap enrere, ulleres d'intel·lectual i somriure encisador, es transformà, durant aquests primers anys, en l'home fort del MSC i de la UGT catalana a l'interior. L'any 1948 assistí al II congrés que el partit va celebrar a Sabadell, on va aparèixer com un dels dirigents més destacats del MSC. El 1953 fou detingut i processat. Passà dos anys a la presó Model de Barcelona i acabà la condemna en llibertat provisional. L'aparició de nous càrrecs penals l'induí a exiliar-se a França, ajudat per Joan Reventós, on treballà com a obrer metal·lúrgic, vinculat a la UGT i a Force Ouvrière. Posteriorment s'afilià al PSOE, sector històric. [MPMJ/TMS]

Bibliografia: MEROÑO, Pere. *Josep Pallach (1920-1977). Història d'un líder*. Barcelona, 1997. MARTÍ GÓMEZ, José. *Joan Reventós. Aproximació a un home y a su época*. Barcelona, 1980.

Porqueras Fàbregas, Joan. Vegeu: Fàbregas, Joan P.

Porqueras Lleó, Pere, obrer de la construcció i anarquista a Sabadell (segle XX). Militant de la Federació Obrera de Sabadell, el desembre de 1916 va tenir diverses entrevistes amb Trotski quan el revolucionari rus fou hoste de la FOS en el viatge ràpid que realitzà per Espanya. Durant la vaga general revolucionària del 1917 transportà bombes, que eren fabricades al bosc de can Feu, al Teatre Principal dins un cistell de pagès. Durant la guerra civil, un personatge del mateix nom formà part de les patrulles de control de Sabadell en representació de la CNT. [MPMJ]

Porqueres, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant el període final de la Dictadura de Primo de Rivera estava reclòs a la presó Model de Barcelona i el gener de 1931, juntament amb altres dirigents anarcosindicalistes com Bernat Pou, Magriñà, Francesc Arin, etc., firmava una carta «A los Comités confederales» en què hom protestava contra la inactivitat de la CNT i convidava els sindi-

cats a engegar una campanya per aconseguir la seva llibertat. [MPMJ]

Porquet, Ramon, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el gener de 1926 era un dels signants del manifest «A los trabajadores y al lector», publicat a *Vida Sindical* de Barcelona, on un grup de vint-i-dos militants confederals, amb Poan Peiró i Àngel Pestaña, entre d'altres, es manifestaven partidaris de la legalització de la CNT. El desembre de 1928 era un dels integrants del grup Solidaridad, dins la CNT, que percaçava la unió de les forces confederals disperses. Ja durant la Segona República, el setembre de 1931, va participar en el Congrés Local de Sindicats de Barcelona, on fou nomenat delegat per al Comitè Regional de Catalunya de la CNT, si bé en el marc del mateix congrés va dimitir i fou substituït per Parés. [MPMJ]

Port, Onofre, internacionalista a Molins de Rei (segle XIX). Domiciliat al carrer de Baix, davant Casa Massana. Va ser el destinatari a la localitat de 100 exemplars del *Manifiesto* de la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT, l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [APE]

Porta, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Porta, Josep, espartenyer i activista a Barcelona (segle XIX). Va subscriure el 28 de febrer de 1841, junt amb altres treballadors de Barcelona, una exposició als diputats de les Corts sobre la situació de la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Porta Mesalles, Antoni, militant anarquista a Lleida (Vallobar, Osca, 1904-St. Brés, França, 1986). De molt jove es va afiliar a la CNT de Lleida, on va desenvolupar càrrecs de responsabilitat. El 1936, en esclatar la guerra civil, fou el responsable dels queviures de la ciutat de Lleida. El 28 d'octubre de 1937 va ésser nomenat regidor de l'Ajuntament de Lleida en representació de la CNT. Exiliat a França el 1939, va patir camps de concentració. [MPMJ]

Porté i Dalmau, Ramon, pagès i dirigent sindical (Montblanc 1898-?). Fill d'una família de jornaleros i parcers, carlista i catòlica. Als vint anys s'afilià a la Sociedad de Obreros Agricultores, de Montblanc, vinculada a la CNT. Participà activament en la lluita sindical del període 1919-1923. Durant la Dictadura primoriverista tingué cura dels sindicalistes empresonats a Montblanc, continuà l'activitat propagandística com a difusor de les publicacions anarcosindicalistes i presidí la Societat de Pagesos. Paral·lelament aconseguí, amb sacrifici i privacions, la independència econòmica com a petit propietari, es casà i tingué tres fills: Ramon, Helios i Llibertat. Participà en el congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931, i en el Congrés Regional de Camperols, celebrat el setembre de 1932 a Vilafranca del Penedès; fou elegit responsable de propaganda, per bé que la influència cada cop més poderosa de la FAI dins la Confederació provocà el seu bandejament. D'aquesta manera les organitzacions comarcals de la CNT de l'Alt Camp i de la Conca de Barberà, d'altra banda hegemòniques en ambdues comarques, feren costat als anomenats «trentistes». Al mateix temps va crear una collectivitat agrària de treball a Montblanc, en la qual s'aplegaren mitja dotzena de petits propietaris, parcers i jornaleros. Ho posaren tot en comú: la terra, els animals, el treball i els fruits. Durant la revolució d'octubre de 1934, donà la cara i féu costat al seu amic i antic company de la CNT Josep Folch, ara alcalde de la vila i diputat al Parlament. Després de la desfeta, amagà Folch en un mas de la muntanya, habitat per companys del sindicat, i tornà a Montblanc, on fou detingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port de Tarragona. Fou el darrer de la vila deixat en llibertat, després de 73 dies de captiveri, cap als volts de Nadal. En el congrés de Saragossa, de maig de 1936, fou elegit portaveu dels Sindicats d'Oposició o «trentistes» de Catalunya, i redactà alhora el dictamen sobre la qüestió agrària. Amb la insurrecció militar del juliol de 1936 i l'esclat de la revolució, tingué un paper preponderant en la constitució del poder revolucionari de la vila, primer, i en l'organització de les collectivitats agràries catalanes, després. El 19 de juliol de 1936 presidí el Comitè de Milícies Antifeixistes de Montblanc. El fet que tingué més repercussió fou, sens dubte, la detenció de l'arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Bar-

raquer. El president Companys n'ordenà el trasllat a Barcelona i Porté exigí l'ordre per escrit, la qual arribaria de la mà del diputat Soler i Pla. El cardenal Vidal i Barraquer seria lliurat als mossos d'esquadra, però no pas el bisbe auxiliar, el doctor Borràs, que fou afusellat setmanes després als afores de la població. El Ple Regional de Camperols de la CNT, celebrat el setembre de 1936 a Barcelona, l'elegí secretari general dels sindicats agraris de la CNT, amb més de quatre-cents cinquanta mil afiliats, i hagué de traslladar-se a viure a Barcelona. Lluità en un doble front: d'una banda posant ordre en el procés collectivitzador i, de l'altra, consolidant la unitat antifeixista amb la resta de sindicats, principalment la Unió de Rabassaires i la UGT. En el Ple de Camperols del febrer de 1937, reconegué obertament el seu fracàs. Els fets de la Fatarella, del gener de 1937, provocaren a l'avançada al camp català el que després es materialitzà amb els fets de Maig, és a dir, la criminalització de l'experiència revolucionària i el pas de l'hegemonia al PSUC-UGT-Unió de Rabassaires. Fou desplaçat de la direcció del sindicat i nomenat representant de la CNT, el setembre de 1937, al Consell d'Agricultura de la Generalitat, un organisme inoperant i totalment mesell de la conselleria d'Agricultura dominada per la Unió de Rabassaires. La derrota militar el conduí a l'exili, amb la pèrdua del fill Ramon, al camp de presoners, a treballar de pagès i carboner, i a un nou èxode fruit de l'ocupació alemanya; instal·lat definitivament a Nevers, hi treballà en diferents empreses, i va continuar fent de pagès després de la jubilació el 1963. L'any 1976 tornà a Montblanc, però mantingué la residència a Nevers. Publicà un llibre de poemes, *Flor y Espinas* (1983), i deixà manuscrites diverses obres de teatre i unes memòries de la seva vida fins al 1939 titulades *La sangre de la tierra. Claridad sobre los problemas del campo*. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986; i *De pagesos a ciutadans: cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya (1893-1994)*. Catarroja, 1995. GAVALDÀ I TORRENS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarcosindicalisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986.

Portela Fernández, Luis, tipògraf i comunista (Madrid 1901-Barcelona 1983). Militant de la

Juventut Socialista de Madrid des dels 16 anys, a finals del 1919 fou elegit secretari adjunt del seu Comitè Nacional. L'abril de 1920 fou un dels protagonistes de l'escissió que va culminar en la constitució del primer Partit Comunista d'Espanya. El 1923, en instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, s'exilià a París, on el 1925 fou nomenat membre del Comitè Executiu del PCE. Expulsat de França, residí a Bèlgica i retornà a París, on va viure a la clandestinitat fins que fou detingut el 1930. Amb l'adveniment de la República s'instal·là a Madrid, on fou un dels dirigents de l'anomenada Agrupación Comunista Madrileña. En desacord amb la política del PCE, començà a col·laborar a *La Batalla*, i l'octubre de 1932 s'afilià al BOC, del Comitè Central del qual fou membre a partir del 1933. Resident a Barcelona, fou l'administrador del diari del BOC *Adelante*. Participà en els fets d'Octubre de 1934, pels quals fou detingut, reclòs al vaixell presó *Uruguay* i condemnat a cadena perpètua. Alliberat arran de les eleccions de febrer de 1936, esdevingué membre del POUM i, en esclatar la guerra civil, passà a residir a València, on fou secretari de la Federació de Llevant del POUM i director del seu periòdic, *El Comunista*. Considerat l'inspirador de la tendència més moderada del POUM, va participar en el Ple ampli del Comitè Central del POUM que se celebrà a Barcelona el desembre de 1936, on es mostrà en desacord amb la política propugnada pel POUM i per Nin davant la guerra i la revolució. Fou crític també amb la direcció del POUM per la seva actitud durant les jornades de Maig de 1937. Durant la repressió estalinista contra el POUM, el seu domicili es convertí en la Secretaria del POUM a València, fins que fou detingut l'agost de 1938 i empresonat. Fou jutjat i condemnat a quinze anys de presó i no sortí en llibertat fins unes hores abans que, el març de 1939, les autoritats republicanes abandonessin València. Va retornar a Madrid, clandestinament, i va viatjar per Catalunya amb l'objectiu d'exiliar-se a França. En no aconseguir-ho, retornà a Madrid, on va canviar de personalitat i de professió. Va prosseguir la militància en el POUM i els anys 1944-1947 fou corresponsal del POUM a l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques. Des del 1951 residí de nou a Barcelona, on recuperà la identitat i la professió. El 1976, amb altres antics militants del POUM, va

ingressar al Partit Socialista-Congrés, embrió del futur Partit Socialista de Catalunya, on va militar fins a la seva mort. [MPMJ]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andrew. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Portell, Pere, sindicalista a Terrassa (segle xx). Representà la Secció Vària de Terrassa, al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Portell i Argelaga, Carles, el Picapedrer, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle xx). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Antifeixista de la població; posteriorment, se l'acusà de molts dels actes repressius i incontrolats dels primers temps de la guerra. L'octubre de 1936 passà a ser nomenat conseller de Defensa de l'Ajuntament de Santa Coloma. A l'Ajuntament, el febrer de 1937, protagonitzà un dur enfrontament amb el conseller de Proveïments Josep Turon, amb motiu dels preus dels productes agraris. El juny de 1937 va protestar per la instal·lació a la població d'un cos de guàrdies d'assalt. El setembre de 1937 abandonà l'Ajuntament perquè fou detingut i jutjat sota l'acusació d'assassinats comesos durant els primers mesos de la guerra. [PPB]

Bibliografia: CAIRETA, Eugeni. *La guerra civil a Santa Coloma de Farners*. Santa Coloma de Farners, 1991.

Portella Cleofé, Isidor, cambrer i socialista (Maó 1901-1964). Militant socialista, fou un dels organitzadors de la Societat de Cambrers de Maó, integrada a la Federació Nacional de la Indústria Hotelera (UGT). El juliol de 1936 va tenir una destacada participació en les lluites que feren fracassar els militars insurrectes a Menorca. Detingut el 1939, estigué empresonat uns quants anys. [MPMJ]

Portet, Lleó, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, resultà ferit per pistolers dels sindicats lliures durant els anys del pistolisme, anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Portillo, Francisco. Vegeu: Soriano, Trinidad.

Portolà Arro, Antoni, anarcosindicalista a Tremp (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil formà part del Comitè Antifeixista de Tremp. L'octubre de 1936 formà part de la comissió municipal de proveïments i transports i fou designat regidor de l'Ajuntament, en representació de la CNT, el juny de 1937. [PPB]

Pórtoles, treballador de l'Ajuntament de Barcelona i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de Funcionaris Municipals. [DBM]

Portolés, Miquel, obrer de la construcció, sindicalista i comunista a Barcelona (?-Varsòvia 1975). Militant del Sindicat de la Construcció de la CNT de Barcelona des dels 15 anys, visqué intensament les lluites socials dels anys del pistolerisme, entre 1918 i 1923. Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a França, on participà activament en la formació de «quadres sindicals» adherits a la central sindical francesa CGTSR. De retorn, durant la Segona República, l'agost de 1931 era un dels signants del manifest trentista, contrari a l'hegemonia anarquista dins la CNT. El desembre de 1931 participà, delegat pel Sindicat de la Fusta, en la Conferència Regional de la CNT que se celebrà a Lleida. Milità als sindicats trentistes fins que el 1932, amb Roldan Cortada i altres militants del Sindicat de la Construcció, va ingressar a la Unió General de Treballadors i a la Federació Catalana del PSOE. En esclatar la guerra civil, fou un dels fundadors del PSUC i dirigí el Sindicat de la Construcció de la UGT. Substituí Roldan Cortada, després del seu assassinat, com a secretari particular de Vidiella a la conselleria de Justícia de la Generalitat i posteriorment marxà al front. El 1939 s'exilià a França, on va conèixer camps de concentració i presons. El març de 1943 fou detingut per la gendarmeria francesa i condemnat a quatre anys de presó, que patí al camp d'Eysses. El juliol de 1944 fou enviat a Dachau, on va romandre fins al maig de 1945. Més tard el govern francès el va deportar a Algèria i a Còrsega, i posteriorment va passar a residir a Varsòvia, on morí

quan havia complert més de setanta anys. [MPMJ]

Bibliografia: *Treball*, 15 abril 1975. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Posadas, Josep, representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Llum i Força de Barcelona. [XPM]

Pou, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pou i Mas, Joaquim, agricultor petit propietari, dirigent sindical agrari i polític (Sant Pol de Mar 1892-1966). Fou un dels principals dirigents de la Unió de Rabassaires a partir de 1933. El 1923 fou el principal fundador del Sindicat Agrícola de Sant Pol. N'ocupà sempre càrrecs de junta, però no en fou president fins al febrer de 1936. També a nivell local fundà i dirigí a partir de 1932 el sindicat de tendència socialista La Unió Obrera, que agrupà la major part dels treballadors de la localitat. En constituir-se el 1927 la Federació de Sindicats Agrícoles del Litoral (del Maresme), passà a ocupar càrrecs de responsabilitat sindical a nivell comarcal. Però el caràcter sindical força conservador d'aquesta federació féu que s'anés separant, a partir del mateix 1929, dels càrrecs de responsabilitat que hi exercia. A partir de 1930 inicià un acostament personal clar cap a posicionaments rabassaires, alhora políticament s'anava decantant cap a la USC. El 1933, quan la Unió de Rabassaires passà a ser presidida pel socialista Josep Calvet, començà a tenir cada cop més un paper important dins el sindicat, sobretot a través de càrrecs i responsabilitats relacionats amb qüestions cooperatives i agronòmiques. El maig de 1936 presidí la mesa del polèmic congrés que celebrà la Unió. Però els càrrecs importants que exercí com a polític i sindicalista li arribaren a través de la conselleria d'Agricultura, sempre en representació de la Unió de Rabassaires. Sobretot a partir de gener de 1934, quan la conselleria passà a estar regentada per Joan Comorera. El març de 1934 fou nomenat membre del Consell d'Agricultu-

ra, Ramaderia i Pesca de la Generalitat. L'abril de 1936 va ser nomenat membre del Consell Executiu de la Caixa de Crèdit Agrícola Cooperatiu de la Generalitat i membre del Consell Superior de la Cooperació en representació d'aquesta Caixa. També abans d'esclatar la guerra fou escollit membre del Comitè Ordenador del Comerç Horto-Fructícola de la Generalitat. En les eleccions a compromissaris de 26 d'abril de 1936 sortí escollit per la circumscripció de Barcelona província com a representant de la Unió Socialista de Catalunya en la llista del Front d'Esquerres. L'agost de 1936 fou nomenat vocal, en representació de la Unió de Rabassaires, del Consell d'Economia de la Generalitat i delegat de la important Secció de Proveïments Agrícoles de la conselleria d'Agricultura. En aquest mateix mes fou un dels principals fundadors i organitzadors de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya (FSAC). Durant tota la guerra, estigué al servei de la conselleria d'Agricultura i de la FSAC ocupant càrrecs de màxima responsabilitat en els dos organismes. L'abril de 1937 participà, en representació de la FSAC, en l'assemblea de la Confederació de Cooperatives de Catalunya i entre maig i juny de 1937 substituï Calvet en la conselleria d'Agricultura de la Generalitat. Políticament al llarg de la Dictadura de Primo de Rivera anà evolucionant cap al socialisme, influït per l'amistat amb Serra Moret, que vivia a Pineda, a pocs quilòmetres de Sant Pol. Es comprometé en diverses conspiracions contra el règim, com els fets de Prats de Molló el 1926 o, més endavant, els fets de Jaca el 1930. A partir de 1931 tornaria a l'Ajuntament, aquest cop ja com a membre de la USC. Participà activament a nivell comarcal en la revolta dels fets d'Octubre de 1934 i estigué empresonat a causa d'aquests fets fins a l'agost de 1935. A partir de 1936 es decantà pel sector més radicalitzat de la USC i ingressà automàticament al PSUC en constituir-se aquest el juliol de 1936. Durant la guerra, tot i que a Sant Pol només ocupà el càrrec d'alcalde de l'agost de 1937 al juliol de 1938, fou sens dubte la màxima autoritat de la localitat i a ell se li reconeix el mèrit que la repressió a Sant Pol no causés cap mort. S'exilià el 1939 a Colòmbia junt amb Josep Calvet, encara que més tard passà a residir a l'Argentina. El 1942 signà, junt amb Calvet, el pacte d'unitat d'acció entre el PSUC, la CNT, la UGT i la

Unió de Rabassaires. Calvet i Pou simbolitzaren el corrent d'aquesta Unió més pròxim al PSUC. [JPV]

Bibliografia: POMÉS I VIVES, Jordi. SAÏZ I XIQUEU, Carles. *Joaquim Pou Mas (1891-1966). Dinamisme i ambició*. Barcelona, 2000.

Pou Riera, Bernat, obrer de la construcció i sindicalista (Mancor de la Vall, Mallorca, 1896-Lió 1956). Cap al 1903 es traslladà a França i a la fi del segon decenni del segle passà a Barcelona i actuà a Catalunya, on fou un destacat militant de la CNT. El 1924 fou secretari del Comitè Regional de Catalunya i sovint, per fugir de represàlies, s'hagué de refugiar a França i a Bèlgica. Durant el període final de la Dictadura de Primo de Rivera va tenir un paper destacat. El juliol de 1930 presidí la primera Conferència Regional de Sindicats Confederales de Catalunya, que celebrà al centre sindical del carrer Galileu de Barcelona. Participà en el Ple Regional de la CNT de Catalunya, celebrat l'octubre de 1930, on fou designat membre de la Comissió pro Impremta, que es constituí per impulsar la regularització de *Solidaridad Obrera*. Secretari del Comitè Regional de la CNT catalana, formà part, en el seu nom, juntament amb Magriñà, del Comitè Revolucionari de Catalunya que conspirava contra la Dictadura. Fou detingut el desembre de 1930 arran de la fracassada conspiració republicana de Fermín Galán, i el gener de 1931, juntament amb altres dirigents anarcosindicalistes, firmava una carta adreçada «A los Comités confederales» en què hom protestava contra la inactivitat de la CNT i convidava els sindicats a engegar una campanya per aconseguir la seva llibertat. L'any 1933 publicà, juntament amb Magriñà, a l'editorial Rojo y Negro de Barcelona, les memòries d'aquest període titulades *Un año de conspiración (antes de la República)*. Col·laborà a *Cultura Obrera* de Palma, *El Productor*, *Acción* i a *Tierra y Libertad* de Barcelona. Durant la guerra civil, va actuar a l'Oficina de Propaganda de la CNT-FAI. Exiliat a França a partir de 1939, durant vuit anys fou secretari auxiliar de l'AIT a l'Europa Occidental. Políglot i bibliòfil va recollir una important documentació social que després de la seva mort va custodiar Renée Lamberet. Fou enterrat al cementiri de Brunoy. [MPMJ/DG]

Bibliografia: *CNT*, 23 de setembre de 1956. ELORZA, Antonio. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1972, Madrid. ESGLEAS, Germinal. «Vidas rectas. Bernardo Pou». A: *CNT*. 1956, 23 de setembre, núm. 595. GINARD FÉRON, David. «Pou Riera, Bernat». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. XIV, Palma, 1988, pàg. 8. GUAL MORA, Jaume. «Bernat Pou Riera, de *Can Pastora*». A: *Montaura*. primavera 1992, núm. 18, pàg. 10-12. PEIRATS, Josep. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona. 1977. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Pous, Gaietà, pintador i activista a Barcelona (segle XIX). Va subscriure el 28 de febrer de 1841, junt amb altres treballadors de Barcelona, una exposició als diputats de les Corts sobre la situació de la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Pous, Pere, teixidor i societatari a Badalona (segle XIX). Fou president de la junta consultiva de l'Associació de Teixidors de Badalona. Va signar, el 14 de setembre de 1842, un document on s'exhortava els treballadors de la seva ciutat a associar-se, tal com havien fet els de Barcelona. [CR]

Pous i Casadevall, Leandre, comunista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Fou nomenat primer tinent d'alcalde, en representació del PSUC, de l'Ajuntament de Santa Coloma que es constituí el 16 d'octubre de 1936. Va romandre a l'Ajuntament fins al març de 1938. [PPB]

Pous Pous, Sebastià, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant del Sindicat de Professions Liberals de la CNT, el 15 d'agost de 1936, en el moment de la seva constitució, fou nomenat vocal de la delegació comarcal del CENU de Tarragona. [PPB]

Poveda, David, ferroviari i sindicalista a Catalunya (?-França 1967). Procedent de Múrcia, s'instal·là de molt jove a Catalunya, on s'afilià a la CNT. El 1936, en esclatar la guerra civil, fou membre del comitè revolucionari de Vic. Exiliat el 1939 a França, va morir-hi als 65 anys d'edat. [MPMJ]

Poveda, Pascual, socialista a Villena, Alt Vinalopó (?-Orà 1966). Destacat militant socia-

lista de la localitat alacantina, fou fundador de diverses organitzacions sindicals de la UGT i de l'Agrupació Socialista de Villena. En iniciar-se la Segona República, fou alcalde de la ciutat, com a resultat de les eleccions del 12 d'abril de 1931. Esdevingué molt popular a la comarca i província alacantina. Actuà també en els jurats mixtos. Exiliat el 1939 a França, va residir a Fumel i a París, fins que es traslladà a Orà. [MPMJ]

Poves, treballador d'espectacles públics i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona. [XPM]

Pozas García, Eugeni, economista i comunista a Girona (?-Girona 1981). Refugiat a l'URSS com un nen de la República durant la guerra civil, des del 1948 a 1956 va treballar com a economista a l'URSS. Retornà a Espanya i passà a militar al PCE d'Euskadi, fins que fou detingut el 1960, empresonat a Martutene i a la Direcció General de la Seguretat de Madrid. Després d'un breu retorn a l'URSS, el 1961 marxà a Cuba per col·laborar amb la revolució i fins al 1968 treballà al ministeri d'Economia cubà. El 1971 retornà a Espanya. Residí a Girona, ingressà al PSUC i esdevingué el responsable de finances del comitè intercomarcal de Girona. Morí a l'edat de 56 anys. [MPMJ]

Pradas, obrer de la indústria química i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, el maig de 1930 va formar part de la comissió reorganitzadora del Sindicat de la Indústria Química de Badalona. [MPMJ]

Pradas, Antonio, anarcosindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, el juliol de 1946 fou nomenat membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya, encapçalat per Félix Carrasquer, i va romandre en el càrrec fins que fou detingut el novembre de 1946. [PPB]

Pradas, Carles, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant la Segona República fou membre del Comitè Regional de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, i amb aquesta representació va participar

en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Pradell, Josep, barber i representant sindical a Sabadell (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Barbers de Sabadell. [XPM]

Pradell, Ramon, socialista a Manlleu (segle XIX). El desembre de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu. [TMS]

Pradell Altés, Ramon, Trompón, tramviàire i anarquista (Batea 1901-Gandesa 1938). Fou membre de la Secció Local de la CNT de Batea i formà part del Comitè Revolucionari local que es constituí l'estiu de 1936 després de l'esclet de la guerra civil. El 1938 fou empresonat per les tropes franquistes. Jutjat per un tribunal militar, va ser executat. [XPM]

Pradera, Joan, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que ocupà fins al gener de 1892. [TMS]

Prades, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona, juntament amb Garcia Oliver i Durruti, al Ple Regional de la Confederació Nacional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Prades, Antoni, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El juliol de 1886 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Prades, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, morí assassinat a mans dels pistolers dels sindicats lliures durant el període de pistolisme anterior a la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Prades, Marcellí, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent de la CNT de

l'Alt Penedès durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1937 va representar aquesta comarca al Ple de Sindicats Comarcals de la CNT. [RAM]

Prado, Antoni, treballador de duanes i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser el representant del Sindicat de Treballadors de Duanes en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. [DBM]

Prat, Agustí, obrer adobador i sindicalista a Igualada (segle xx). Fou delegat per la Societat d'Adobadors d'Igualada al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Prat, Domènec, socialista a Barcelona (segle xx). Comptador de la Cooperativa Internacional Socialista el juliol de 1930, el febrer de 1932 va ser un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. [DBM]

Prat, Felip, societari a Barcelona (segle XIX). El febrer de l'any 1869 apareix com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Prat, Francesc, obrer del vidre i sindicalista a Badalona (segle xx). Va participar, en representació de la Societat d'Obrers Vidriers de Badalona, en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la CNT. [MPMJ]

Prat, Jaume, fabricant de joguines i sindicalista a Badalona (segle xx). Vell militant de la CNT, durant els anys 1920-1922, en plena repressió antisindical, va realitzar una tasca d'orientació de la jove militància cenetista de Badalona. El petit taller on fabricava joguines de fusta servia per a amagar una impremta clandestina que fou utilitzada sovint per a imprimir propaganda sindical, com la convocatòria de la vaga general que es va produir arran de l'assassinat del dirigent sindical badaloní Eduard Alsina, el Cinto de la Palla, el 22 de juny de 1921. [MPMJ]

Prat (o Prats), Josep, assaonador, escriptor i anarquista (?-Barcelona 1932). Procedia del fe-

deralisme i s'acabà convertint en un dels intel·lectuals de més pes de l'anarquisme barceloní. A mitjan 1870 figura com a membre de la Societat d'Assaonadors de Sant Martí de Provençals, de la qual fou secretari el febrer de 1871. Assistí a la Conferència de la Federació Regional Espanyola, celebrada secretament a València el setembre de 1871, en la qual la federació es donà un programa teòric de signe clarament anarquista basat en l'apoliticisme, el col·lectivisme, l'antiestatisme i la revolució social. L'any següent anà al segon Congrés Obrer de la Regió Espanyola (Saragossa, abril 1872), així com també al de la Federació Regional Espanyola a Còrdova a finals d'aquell any, representant sempre la Federació Local de Barcelona. Fou molt amic de Ricardo Mella, amb qui publicà *La barbarie gubernamental en España*, un llibre denúncia de la repressió indiscriminada portada a terme per les forces governamentals arran del procés de Montjuïc. Amb Mella fundà, a més, la revista *Natura* (1903-1905). Era contrari a l'anarquisme intel·lectualista i individualista; s'esforçà per fer una crítica coherent al socialisme marxista, i finalment, decidit partidari de l'anarcosindicalisme, es convertí en un dels defensors doctrinaris més destacats en la nova línia de renovació que empenia l'anarquisme en començar el segle XX. Es relacionà amb Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna. Col·laborà regularment a *La Idea Libre* (1894-1899), *El Productor* (1901-1906), *Tierra y Libertad* (1906-1909); més ocasionalment a *El Porvenir del Obrero*, *La Anarquía*, *La Voz del Pueblo*, *Fraternidad*, *La Publicidad*, *Solidaridad Obrera*, o *La Campana de Gràcia*. Desenvolupà una intensa activitat, de la qual vivia, com a traductor: L. Fabbri, Gori, J. Grave, P. Kropotkin, E. Malatesta, E. Reclus, o A. Harmon, de qui cal destacar *El Socialismo y el Congreso de Londres. Estudio histórico* (la Corunya 1896), crònica del IV congrés de la II Internacional escrita per un sociòleg anarquista. És autor, a part de nombrosos fullets, de *¿Competencia o Solidaridad?*, on intentà analitzar l'obrerisme reformista del partit liberal i respondre-hi fent una crítica al llibre *El Instituto del Trabajo de Buylla, Posada i Morote; Crónicas demoledoras*, on criticava des d'un angle teòric la societat i l'estat burgès; *Sindicalismo y Socialismo*, on feia un elogi del sindicalisme i del socialisme noreformista; així com d'una intro-

ducció al llibre de Clémentine Jacquet, *Ibsen y su obra* (València 1907), en què féu una crida als llibertaris a posar-se en guàrdia contra el que anomenà aristocratismes d'Ibsen. A partir del 1904 es deixà temptar per les teories neomaltusianes —que aspiraven a arribar a la revolució controlant la natalitat— de Paul Robin, difoses a l'Estat espanyol per Lluís Bulffi. Fou un col·laborador constant de la revista portaveu del grup *¡Salud y Fuerza!* (1904-1914), i un propagandista dels principis de la Lliga de la Regeneració Humana amb fullets com *A las mujeres*. S'allunyà de tota militància activa en els anys immediatament anteriors a la guerra europea. Quan aquesta esclatà, però, es mostrà neutralista amb els periòdics *Tierra y Libertad* de Barcelona i *Regeneración* de Sabadell. Tanmateix el 1925 prologà, amb notícies biobibliogràfiques, el primer volum de les obres completes de Ricardo Mella. [TAG]

Publicacions: *¿Competencia o Solidaridad? Refutación del reformismo político patrocinado en el libro «El Instituto del Trabajo»*. Barcelona, 1903; *A las mujeres*. Barcelona, 1906; *Crónicas demoledoras*. Barcelona s.a. (1907); *La burguesía y el proletariado. Apuntes sobre la lucha sindical*. Barcelona, 1909; *Sindicalismo y Socialismo*. La Corunya, 1910. «In Vino Veritas». A: *Dinamita Cerebral. Los cuentos anarquistas más famosos*. Maó, 1913. MELLA, Ricardo & PRAT, José. *La barbarie gubernamental en España*. Nova York, 1897.

Bibliografia: PAZ, Abel. *Los Internacionales en la Región Española, 1868-1872*. Barcelona, 1992. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Barcelona, 1969.

Prat, Josep, teixidor a Vic (segle XIX). Va ser un dels comissionats de l'Associació de Teixidors de Vic que va prendre part en la reunió de 18 de setembre de 1842 i va denunciar el president de l'Associació de Teixidors, Joaquim Tusell, i altres responsables de l'entitat, per la seva mala gestió. [CR]

Prat, María, mestra i comunista a Barcelona (?-Colera, l'Alt Empordà, 1980). Militant del PSUC, durant la guerra civil fou una dirigent de la Unió de Dones de Catalunya. El 1939 s'exilià a França, on va participar activament en la resistència contra els nazis. En retornar de l'exili, s'instal·là a Colera (Alt Empordà), on morí a l'edat de 79 anys. [MPMJ]

Prat, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Prat, Pere, Sbert, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (?-Andorra 1959). Militant de la CNT des de la Dictadura de Primo de Rivera, va tenir una activitat molt notable al Sindicat Fabril i Tèxtil, en el si del qual formà part de comissions tècniques. Durant la guerra civil, dugué a terme activitats d'avantguarda en l'economia collectivitzada. S'exilià el 1939 i fou deportat al comando Staller, que depenia del camp d'extermini de Mauthausen. Després de la guerra mundial, s'instal·là a Andorra. Probablement és el mateix Prat que fou delegat del Sindicat Fabril i Tèxtil de Terrassa a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Prat, Ramon, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (segle XX). En representació de la Societat de l'Art Fabril de Terrassa, fou delegat al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es constituí la CNT. Participà també, representant el Sindicat d'Art Fabril i la federació local de Terrassa, en el primer Congrés Obrer de la CNT, que va tenir lloc a Barcelona el setembre de 1911, i en el decurs del qual va formar part de la mesa de la segona sessió. [MPMJ]

Prat Castellà, Joan, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT des de la joventut, el gener de 1939 va ser alcalde de la ciutat. [JLJ]

Prat Closas, Josep, sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1957 fou detingut i condemnat a 12 anys i un dia per rebel·lió, tinença de material subversiu i pertinença a la clandestina CNT. Va obtenir la llibertat el 1964. [JLJ]

Prat Fainé, Marià, treballador del transport i dirigent sindical a Manresa (segle XX). El 1923 ja formava part de la direcció de la CNT de Manresa amb el càrrec de comptador. Va escriure a *Acción Social Obrera* durant la Dictadura de Primo de Rivera. Va ser director del setmana-

ri *El Trabajo*, portaveu de la CNT a la Comarcal Bages-Berguedà publicat a Manresa, va ser-ne director entre el maig de 1931 i el novembre de 1933. Va signar el Manifest Trentista l'agost de 1931. Va escriure a *Solidaridad Obrera* defensat una nova organització de la CNT que es fonamentés en les federacions nacionals d'indústria. Va esdevenir una figura clau en la formació dels Sindicats d'Oposició a Manresa i va tenir una considerable projecció a nivell català. A més de portar la direcció del setmanari, hi escrivia amb molta freqüència defensant les posicions del sindicalisme revolucionari i en contra d'ingerències alienes, també col·laborava a *Cultura Libertaria*. L'any 1934 el Sindicat de la Fusta de Manresa (Oposició) va proposar Prat com a director de la revista *Combate* per substituir Pestaña. Quan els Sindicats d'Oposició de la Comarcal van ingressar a la UGT l'estiu de 1936, ell va seguir la posició general, però després, en veure que la UGT era instrumentalitzada pel PSUC, va retornar a la CNT. Va ser un dels dirigents anarcosindicalistes més prestigiosos de Manresa, va desenvolupar una considerable tasca ideològica i periodística a favor del sindicalisme revolucionari. Segons Emilià Martínez, després de la guerra va patir represàlies, van assaltar casa seva, li van destruir la important biblioteca, va sofrir el pacte de la fam i va trobar feina de manobre. Finalment es va establir de pintor, va caure d'una bastida i va morir poc després. [JSC]

Bibliografia: SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya*. Barcelona, 1980.

Prat Ferrer, Salvador, Xisquet, sindicalista berguedà, militant de la UGT de Saldes (1907-?). Va entrar a l'Ajuntament l'octubre de 1936. Formà part de la comissió d'Hisenda. Hi va estar durant tot el període bèl·lic. [JCR/JJR]

Prat Gonfaus, Marcel·lí, socialista al Berguedà (segle XX). Militant de la USC, el febrer de 1934 presidí el Comitè Executiu de la USC de Berga, que es constituí el febrer de 1934, per bé que tingué una curta durada. [MPMJ]

Prat i Tordera, Pere, Milhomes, anarcosindicalista a Sant Quirze de Besora (segle XX). Dirigent local de la CNT, va ser president del

Sindicat Únic de Sant Quirze. L'any 1936, va formar part del Comitè Antifeixista de la població. Segons la memòria popular, va ser executat després de la guerra civil. [JCP]

Prat Noguera, Salvador, sindicalista de Saldes, el Berguedà (segle xx). El 30 de juliol de 1936 va entrar a l'Ajuntament com a representant de la CNT; més tard, però, va passar a ser militant de la UGT del poble. El març de 1937 va formar part, com a vocal, de la Comissió Pericial per Repartiment de la Propietat Rústica. L'octubre de 1937 va tornar a entrar a l'Ajuntament de Saldes, aquest cop representant la UGT. [JCR/JJR]

Prat Torallardona, Lluís, comunista a Igualada (segle xx). En representació del PSUC, fou regidor municipal de l'Ajuntament igualadí que es constituí el 31 de març de 1938. [PPB]

Pratmans, Ramon, activista obrer a Manresa (segle XIX). L'11 de maig de 1855, va signar un document dirigit al governador civil de la província, en nom de les societats obreres de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Prats, Antoni, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el 23 d'agost de 1937 fou nomenat vocal, en representació de la CNT, del Consell d'Economia de Catalunya. [PPB]

Prats, Bonaventura, internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1872 apareix com a membre de la junta de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, amb el càrrec de secretari per la zona sud, amb domicili al carrer Paloma, 5, 2n, 4a. El maig de l'any següent fou elegit secretari de l'exterior de la secció de paletes i peons de la federació local barcelonina de l'AIT, amb domicili al carrer Sadurní, 4, Barcelona. [CR]

Prats, Domènec, calafat i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Als inicis de l'any 1870 va ser el president de la Societat de Calafats de Palma. [CR]

Prats, Joan, activista obrer a Igualada (segle XIX). Va ser un dels signants d'un manifest, el 9 de setembre de 1841, on es demanava als obrers,

en un to clarament cristià, que no provoquessin aldarulls durant l'aniversari de la societat obrera. Tanmateix va ser un dels firmants, de com a vocal primer, de l'exposició al regent, de 29 de novembre de 1841, on es demanava una política prohibicionista com a manera de mantenir els llocs de treball. [CR]

Prats, Joan, boter a Reus (segle XIX). Dirigent de la Secció Local de Reus de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1895-1904). Va representar els boters reusencs al 30è (1902) congrés de la federació. Va ser membre de la Comissió Pericial de la Federació de Boters els anys 1895, 1901 i 1904. [RAM]

Prats, Joan, pagès i sindicalista a la Cava (segle xx). Fou militant de la CNT i membre del Sindicat Únic de Treballadors de la Cava. A finals de 1937 va ser regidor municipal a Tortosa i signà un document que instava l'Ajuntament perquè taxés el preu mínim de l'arròs. [XPM]

Prats, Joan, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març de 1887 fou elegit vocal de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1888. [TMS]

Prats, Josep, activista revolucionari a Barcelona (?-Barcelona 1835). Prengué part a Barcelona en les bullagues de juliol-agost de 1835, que culminaren en l'incendi de la fàbrica Bonaplata. Acusat d'incendiari, fou afusellat el dia 10 d'agost de 1835. [PPB]

Prats, Josep, anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Militant de la CNT, el novembre de 1936 va participar, en representació del Comitè Nacional del sindicat anarcosindicalista, en el ple de militants que va tenir lloc a Madrid, al local del subcomitè nacional, al carrer de la Reforma Agrària, davant del Retiro. [PPB]

Prats, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Prats, Miquel, obrer mecànic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat del Sindicat d'Obrers Mecànics de Barcelona al primer con-

grés de la Solidaritat Obrera, que va tenir lloc a Barcelona el setembre de 1908. [MPMJ]

Prats, Pau, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Consta com a membre de la junta de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, que va dimitir el 24 de novembre de 1871. [CR]

Prats Bardí, Fèlix, paleta i sindicalista (Vilanova i la Geltrú 1903-França, ?). Dirigent de la CNT a Vilanova durant els anys trenta, fou regidor en aquesta vila, representant la CNT, els anys 1936 i 1937-38. [RAM]

Prats Martí, Agustí, treballador tèxtil i sindicalista de CCOO (Barcelona 1936). Treballà a Medir S.A., del ram de l'aigua. Ingressà al PSUC l'any 1956, i el mateix any fou escollit enllaç sindical. Participà en la creació de la comissió obrera de Medir el 1963, i el 1964 va ser nomenat vocal provincial del Ram de l'Aigua de Barcelona. Assistí a la reunió fundacional de la Comissió Obrera Central de Barcelona, el novembre de 1964; també al II congrés del PSUC, a París, el 1965. El 1968 fou detingut per la seva participació en la reunió de CCOO i condemnat a tres mesos de presó pel TOP. Assistí a les reunions de la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, i amb posterioritat a l'Assemblea de Catalunya en representació de CCOO. Entre 1964 i 1978 va ser responsable de la coordinadora del tèxtil de Catalunya. Des de 1970 va ser membre de la Comissió Local de Barcelona, fins a 1977, i membre de la CONC. L'any 1978, en el I congrés del sindicat, fou escollit secretari general de la Federació Tèxtil de Catalunya i membre de la comissió executiva i del Consell nacional. Així mateix, fou secretari general de la Federació Estatal del Tèxtil i membre del Consell confederal. En el II congrés de la confederació estatal, el 1980, deixà la secretaria general, però tornà a ésser escollit membre del secretariat i de la comissió executiva de la Federació Estatal i dels mateixos òrgans en la CS de la CONC. El març de 1984, coincidint amb el III congrés de la CONC, deixà les seves responsabilitats sindicals. Participà en tots els congressos del PSUC entre 1965 i 1983, i fou membre del seu comitè central, així com del comitè central del PCE en el IX congrés. El 1982 abandonà el PSUC per formar part del Partido

de los Trabajadores de España, creat per Santiago Carrillo, i fou membre de la seva comissió política. A partir de 1988 deixà de participar en la política activa. [JGS]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC.

Pregonas, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XX). El gener de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. [TMS]

Pregonas Casas, Ramona, obrera tèxtil, sindicalista i política (Cercs, el Berguedà, 1921). De família d'esquerres, el 1936 va participar a Berga en la fundació de les Joventuts Socialistes de Catalunya i també s'integrà al PSUC i a la UGT. Acabada la guerra, s'exilià a França, on va treballar de minyona. Retornà a Berga en iniciar-se la Segona Guerra Mundial i treballà a la fàbrica tèxtil de Cal Nelis. Fou detinguda el 1944 per la policia i durant un any i mig va restar a la presó de les Corts de Barcelona. Militant del PSUC a la clandestinitat, es va integrar a les CCOO des de la seva fundació. El 1987 es va presentar a les eleccions municipals, a les llistes d'Iniciativa per Catalunya de Berga. El 1998 vivia al barri de Santa Eulàlia de Berga. [JCR/JJR]

Preto, Pere Antoni, internacionalista a Maó (segle XIX). El mes de juny de 1873 la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT s'hi va adreçar perquè actués d'enllaç i d'organitzador de la Internacional a Menorca, després de la ruptura que s'havia produït l'any anterior entre marxistes i bakuninistes. La comissió el considerava «uno de los buenos elementos que han quedado en ésta dentro de la organización Internacional de los Trabajadores». [TAG]

Priego, Francesc, sindicalista (segle XIX). El sis de desembre de 1868 va signar un document dirigit «Als obrers de Catalunya» on es demanava la celebració d'un congrés obrer català. Aquest va tenir lloc el 13 del mateix mes i any. [CR]

Priego Rosa, Francisco, treballador de Pirelli i sindicalista (Montilla, Còrdova, 1940). Va

arribar a Manresa l'any 1959 i va començar a treballar a l'empresa tèxtil Gallifa, a Transportes Muntaner, Pielsa i Safi, fins que l'any 1970 va entrar a Pirelli. Va connectar amb Comissions l'any 1964, treballant a Safi, on va crear amb altres companys la primera CO. L'any 1965 va formar part de la Coordinadora Local de CCOO de Terrassa i de la Coordinadora Comarcal del Vallès Occidental. A les eleccions sindicals del 1967 va ser escollit enllaç sindical i vocal de la UTT del Tèxtil de Terrassa. Militant del PSUC des de l'any 1964. [JGS]

Prieto, Francesc, anarquista a Barcelona (segle XIX). Va pertànyer a un grup d'anarcocomunistes. Aquest grup publicà, el 18 d'abril de 1886, una revista quinzenal, *La Justicia Humana*, que va desaparèixer el 25 de novembre del mateix any. Malgrat tot, aquest grup anarcocomunista va intentar un altre cop tenir un òrgan d'expressió: des del dos de juny de 1888 fins al sis de juliol de l'any següent van publicar quinzenalment *Tierra y Libertad*. [MCC]

Prieto, Josefa, la Bilbaína, propietària de prostíbul i revoltosa a Barcelona (segle XX). Mere triu molt coneguda en el Paral·lel barceloní, havia estat empresonada en diverses ocasions per atacar la policia. Durant les jornades de la Setmana Tràgica del juliol de 1909 va mobilitzar diversos delinqüents en la construcció de barricades i fou la comandant inqüestionable de la barricada del carrer del Migdia. Jutjada per un tribunal militar, fou exiliada a Perpinyà, on l'any 1910 formava part del Comitè per a la Defensa dels Espanyols Expatriats, un organisme encarregat d'aconseguir l'amnistia política per als exiliats del govern liberal de José Canalejas. [MPMJ]

Prieto Cardona, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, de 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Prieto Cardona, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, de 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Prieto Federic, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, de 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Prieto Garcia, Manuel, El Cojo, miner i sindicalista berguedà (Grove, Pontevedra, 1889-Puig-reig 1936). Va entrar a treballar a Carbons de Berga el 23 de febrer de 1931, abans, però, vivia a la Felguera, Astúries, amb la seva família. Després d'un incident amb un guàrdia civil, del qual va resultar coix, i del suïcidi del seu pare, marxà a Corbayín, on es dedicà a vendre diaris. A partir d'aleshores sembla que va anar per diversos països europeus, com França, Bèlgica, Alemanya i Suïssa, d'alguns dels quals fou expulsat per motius diversos —de Suïssa, per exemple, per falsificar passaports. També havia estat detingut i empresonat diverses vegades, la darrera a bord de l'*Antonio López*. A Fígols va començar a destacar per les seves idees anarquistes i revolucionàries en proclamar-se la República; aleshores fou un dels fundadors del sindicat únic. Era de la CNT, de la branca faista, i fou secretari d'aquesta organització a Fígols. El 2, 3 i 4 d'agost de 1931 va ser delegat del sindicat de Fígols al congrés regional celebrat a Barcelona, a l'Ateneu Republicà Radical. El 19 de gener de 1932 va ser un dels obrers més destacats —oficialment n'és considerat el cap— en declarar-se la vaga revolucionària i en la proclamació del comunisme llibertari; arran d'aquest fet, esdevingué el president del Comitè Revolucionari. Fruit de la proclamació del comunisme llibertari, es va suprimir la moneda i per a adquirir els articles de l'economat, de Fígols, s'utilitzaren uns *vals* firmats per ell. Fou detingut, a finals de gener, a Castellar de n'Hug i empresonat a la Model, igual com el seu fill Marcel·lí, que també hi havia participat activament. En conseqüència, la seva família va quedar totalment desamparada i va sobreviure gràcies al moviment de solidaritat pro presos dels sindicats cenetistes. Després del fracàs de l'aixecament llibertari, es traslladà a Puig-reig a treballar en una fàbrica tèxtil, a Cal Guixaró. Es va afiliar al BOC, i fins escriví articles i treballs com ara «Esperando la luna», on criticava el comunisme llibertari. A la primavera del 1933 va participar, com a orador, en una campanya de propaganda del

BOC i fou un dels candidats d'aquest partit obrer, per la província de Barcelona, a les eleccions per al Congrés de Diputats celebrades el mateix any. Posteriorment es va anar distanciant del partit i, en arribar la guerra, fou un dels primers que —abans no s'organitzessin les columnes pròpiament dites—, apoderant-se de vehicles, marxà cap al front d'Aragó. Va sortir el 21 de juliol en un camió amb un grup de companys; tanmateix el dia 22 foren aturats per la guàrdia civil, davant de Pina de Ebro, a trenta quilòmetres de Saragossa. Finalment va morir, les primeres setmanes de la guerra, ja a Catalunya, en circumstàncies estranyes, sembla que represaliat per membres de la CNT, enmestats amb ell. [JCR/JJR]

Bibliografia: AADD. *El lenguaje de los hechos. Ocho ensayos entorno a Buenaventura Durruti*. Madrid, 1996. FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. MADRID, Francisco. *Film de la república comunista libertaria, reportaje político*. Madrid-Barcelona, 1932. SERRA I CARNER, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*. Manresa, 1988. «Tesis del Socorro Rojo». A: *La Batalla*, 1933, 8 de juny. *Boletín de la CNT*, 1932, maig, any I, núm. 6, pàg. 9, 10, 11, «Quien es y como ha vivido Manuel Prieto». A: *La Calle*, 1932, 5 d'agost, pàg. 25, *Las Noticias*, 24 de gener i 2 de febrer de 1932.

Prieto Tuero, Luis, propietari d'un restaurant i socialista a Barcelona (segle xx). Va presidir les Joventuts Socialistes el 1928. En l'Agrupació Socialista de Barcelona exercí com a secretari d'actes entre el gener de 1925 i l'agost de 1929 i en va esdevenir vicepresident el gener de 1930. El maig de 1934 va ser escollit vicepresident de l'agrupació de Barcelona del PSOE. Tota la seva tasca política, la va portar a terme enquadrat en els sectors més espanyolistes i antiautonomistes del PSOE a Catalunya. Durant la guerra civil, formà part del Grup Cultural Pablo Iglesias, el qual agrupava els socialistes refractaris a la fusió en el PSUC. Germà del líder socialista i ministre durant la guerra civil Indalecio Prieto. [DBM]

Prim Pié, Antoni, ca la Dolors Bolanyo, pagès i cooperativista (Vilabella 1894-1969). A la renovació de junta del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Vilabella del maig de 1935, va ser-ne escollit vicesecretari; formava part de la junta

també el setembre de 1936, ara com a vocal. A la guerra, va ser segon tinent d'alcalde i regidor de l'Ajuntament en representació de l'ERC. Hi entrà en el primer Ajuntament d'agost de 1936 i fou revalidat en d'altres. En crear-se la Comissió de Refugiats, va ser designat vocal. El febrer de 1937 l'Ajuntament facultà l'alcalde, Joan Aguadé Gatell, i l'al·ludit per a organitzar la incautació del blat i farina existents al terme, a fi de lliurar-la tota al Sindicat Agrícola i Caixa Rural per tal que l'administrés a una sola fleca per a fer pa. No se'l va jutjar en consell de guerra. [AGT]

Prince, Jacobo, anarquista a Barcelona (segle xx). Era membre del Comitè Nacional de la FAI, l'11 de maig de 1938, quan assistí a una reunió conjunta amb la CNT i les Joventuts Llibertàries celebrada a Barcelona per decidir si es donava suport al Front Popular. [JIG]

Prió, Miquel, mestre i socialista a Barcelona (segle xx). El juliol de 1932 fou escollit vocal en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Prior Ríos, Ramón, metal·lúrgic i sindicalista (Xeldo, l'Alt Palància, 1898-Foix, França, 1964). Immigrat a Barcelona, milità activament en els Sindicats del Vidre i de la Metal·lúrgia, en el si dels quals s'enfrontà al pistolerisme propugnat per Martínez Anido i Arlegui. El 1919 fou un dels fundadors del Sindicat Únic de Soneja, a l'Alt Palància. A la Dictadura de Primo de Rivera, fou perseguit i empresonat i durant set anys va viure exiliat a França. Va retornar a Soneja en proclamar-se la República. En esclatar la guerra civil, va participar activament en la col·lectivitat local i posteriorment marxà al front de Terol amb la Columna de Ferro. El 1939 fou empresonat i condemnat a mort, pena que li fou commutada per la de trenta anys. Patí camps de treball a Belchite, fins que fou posat en llibertat condicional. Aleshores es reincorporà a la lluita clandestina contra la dictadura franquista i el 1949 s'exilià de nou a França. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*, 31 de maig de 1964.

Priu, Miguel, mecànic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representant del Sindicat de

Constructors Mecànics de Barcelona, amb quasi 2.000 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball que es va realitzar a Sants l'estiu de 1918. [JRM]

Pros, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, des d'abril de 1871 fins al 24 de novembre, que dimití juntament amb altres companys de la junta per motius desconeguts. [CR]

Pros Badia, Fèlix, boter i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels boters vilafranquins durant el primer terç del segle XX. Fou organitzador i secretari de la Federació d'Oficials Boters de Vilafranca l'any 1928. A partir dels anys trenta, junt amb la Federació de Boters, s'integrà a la CNT i l'any 1933 era vicesecretari de la Federació Comarcal dels Sindicats Únics de l'Alt Penedès. L'any 1937 era el responsable de la Biblioteca de la CNT a Vilafranca. [RAM]

Pros Monzonís, Josep, empleat de farmàcia i dirigent anarquista valencià (segle XX). Fou membre del Sindicat de Gastronomia i militant destacat de la CNT de València. Formà part del comitè de vaga nomenat per la CNT de València durant els primers dies de la guerra. Va ser elegit representant de la CNT dins el Comitè Executiu Popular i delegat de transports d'aquest organisme. Va proposar la creació d'un consell d'economia a València —semblant al que s'havia constituït a Catalunya— durant el Ple Regional de Llauredors de Llevant de la CNT el 1936. Va encapçalar una delegació del Comitè Regional de Llevant de la CNT enviada a Catalunya per a assabentar-se de l'organigrama i funcionament del Consell d'Economia de la Generalitat i traslladar aquesta iniciativa al Comitè Executiu Popular de València. Fou nomenat conseller d'obres hidràuliques i sanejament del Consell Provincial de València el gener de 1937. Formà part de la Comissió Permanent d'aquest organisme com a responsable de vies i obres públiques. Durant la guerra, fou membre del Comitè Regional de la CNT de Llevant i de la FAI —com a responsable de propaganda i premsa del Comitè Regional de la Federació. Després de la guerra, fou director de

Mutua Ibèrica de Seguros, organització creada per militants i dirigents de la CNT valenciana. [CCG]

Bibliografia: GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià, 1936-1939*. València, 1986.

Pruna Gascon, Pere, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern entre octubre i novembre de 1936 en representació de la UGT. [AGL]

Prunés, Antoni, forner i sindicalista a Sarrià, Barcelona (segle XIX). Com a representant dels forners associats de Sarrià, va signar l'abril de 1873 una crida dirigida a tots els treballadors del ram per a la seva associació. [CR]

Prunés Sanllehí, Roc, sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1910 va formar part, en representació dels obrers, de la Junta Local de Reformes Socials, organisme encarregat de vetllar pel compliment de la legislació laboral. [JLJ]

Pruñonosa, Secundino, pagès i sindicalista (Santa Magdalena de Polpís, el Baix Maestrat, 1906-Rius, França, 1974). De ben jove es traslladà a viure, primer, a Monistrol i després al Prat de Llobregat. Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil, ocupà el càrrec de tècnic i membre del comitè de la collectivitat de pagesos CNT-UGT del Prat, fins que fou mobilitzat i marxà al front. El 1939 passà a França i residí al departament de l'Arieja, on durant l'ocupació nazi col·laborà activament amb la resistència. [MPMJ]

Pruñonosa Aycart, Emili, ferroviari i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil fou membre del Comitè del Front Antifeixista de Tarragona, que es constituí el 6 d'agost de 1936. Al si de l'organisme assumí la presidència de la comissió de Guerra. En crear-se el nou Ajuntament el 22 d'octubre de 1936, fou designat regidor de Defensa i el setembre de 1937 passà durant uns dies a fer-se càrrec de la regidoria d'Higiene, Sanitat i Aigües. Era un destacat dirigent de la Federació Local de la CNT de Tarragona. [PPB]

Pubill i Cierco, Josep, taverner i anarcosindicalista a Tremp, el Pallars Jussà (segle XX). Mi-

litant de la CNT, era propietari de la taverna Bar Esperanto, que servia de local als anarquistes de Tremp. Fou detingut el desembre de 1933, durant l'intent insurreccional que protagonitzà la CNT-FAI. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Antifeixista i l'octubre de 1936 representà la CNT a l'Ajuntament. Nomenat president de la comissió de Proveïments i Transport, el 30 d'octubre de 1936 era designat per a pactar amb la Generalitat l'autonomia financera de la Regió IX i així poder exportar queviures a la comarca. Dimití, amb la resta de regidors de la CNT, el febrer de 1937, arran, entre altres afers, d'ésser acusat de contraban. [PPB]

Puchades (o Puchaes), Rafael, paleta i dirigent internacionalista a València (segle XIX). Consta, a partir de novembre de 1872, com a membre de la Secció de Paletes de València i com a secretari del Consell Local de València. Participà activament en l'organització de la vaga general valenciana i en l'aixecament de barricades durant la Cantonal el juliol de 1873. El seu domicili, c/ Sant Ramon, 16, 3r, fou la seu del Consell Local el novembre de 1872. El febrer de 1873 l'adreça del Consell era a la plaça Sant Llorenç de València. [RMS]

Puente, Francisco, treballador de telèfons i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat de Telèfons de Barcelona al congrés extraordinari celebrat per la CNT a Madrid el juny de 1931. [MPMJ]

Puertas Puertas, Josep, el Xato, miner i sindicalista berguedà (Dúrcal, Granada, 1902-Viñada 1949). Fou un dels reorganitzadors de la resistència i la CNT berguedana després de la guerra. Abans de la guerra civil, va treballar a Figols; durant la guerra hi formà part del Comitè Revolucionari. Aleshores militava a la UGT; per aquest motiu estava enemistat amb el seu germà, que era un destacat cenetista. Després va anar al front. En acabar la guerra, fou empresonat i, en sortir, passà, el 3 de maig de 1941, a treballar a l'empresa Lignitos de Serch, S.L., Carbones Minerales, com a encarregat i condicionador de les instal·lacions; en aquesta empresa va treballar fins al 30 de setembre de 1949. Fou l'enllaç entre Massana, que feia de guia per la muntanya fins a França, i l'organit-

zació de Berga que havia preparat l'operació. El primer contacte de Puertas amb Massana fou a la primavera del 1947, a la colònia Rosal. A partir d'aleshores la col·laboració fou constant. A les darreries del 1948 l'organització es va començar a desintegrar i ell tornà a treballar a Fígols. El 9 de novembre de 1949 va ser detingut, junt amb José Bartobillo, per un atracament fet per Massana, al qual s'havia oposat. Després d'un llarg i brutal interrogatori, en què es limità a repetir que ell era l'únic «resistent» del Berguedà, el matí del dia 14 foren conduïts, pel tinent de la guàrdia civil de Gironella i un determinat nombre de guàrdies, al pont vell de Vilada, on els aplicaren la llei de fugues. [JCR/JJR]

Bibliografia: REGUANT, Josep M. *Massana ¿Terrorismo o resistencia?* Barcelona, 1979. TÉLLEZ, Antonio. *Sabater, guerrilla urbana en España 1945-1960*. Barcelona, 1992.

Puertas Puertas, Maximilià, miner i sindicalista de la CNT a Figols (segle XX). Va ser el germà gran de Josep Puertas. Va participar junt amb altres miners de Figols en la vaga de tramvies de Barcelona. Va ser un dels molts militants actius de la zona, i durant la vaga revolucionària de caràcter llibertari de gener de 1932, era un dels més destacats; amb tot, cal dir que la seva activitat al sindicat miner de Figols era força anterior a aquests esdeveniments. En esclatar la guerra i collectivitzar-se les mines, fou escollit després d'una assemblea per a dirigir la collectivització minera, on restà fins a la caiguda de Catalunya i la retirada a França. Va ser el millor amic de Ramon Vila Capdevila, amb qui treballà a Figols i posteriorment restaren junts al camp de concentració de Sant Cebrià; després, però, refusà la proposta del seu amic d'escapar-se —en Caracremada sí que ho fa ver— i es va incorporar a una companyia de treballadors francesa. Va morir, estant en aquesta companyia, durant la retirada de l'exèrcit francès. [JCR/JJR]

Pueyo, Pedro, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període d'intenses lluites socials que es produïren entre 1918 i 1923. [MPMJ]

Puig, metal·lúrgic i sindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindi-

cat de la Metal·lúrgia de Mataró al Ple regional de sindicats de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el mes d'agost de 1931. [MPMJ]

Puig, Aleix, forner i sindicalista (segle XIX). Signà, com a representant dels fornors associats de Badalona (Barcelona), l'abril de 1873, una crida als treballadors del ram per a convidar-los a associar-se. [CR]

Puig, Antoni, anarcosindicalista a l'Escala (?-Tolosa de Llenguadoc 1960). Destacat militant de la CNT i de la FAI, estava afiliat al sindicat pràcticament des dels orígens. El juliol de 1922, en plena repressió contra el sindicalisme revolucionari, representà els sindicats de l'Escala a la conferència que la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrà a Blanes el juliol de 1922. Exiliat a França durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou un dels firmants del manifest «Los trabajadores españoles refugiados en Francia, por la Confederación Nacional del Trabajo», publicat a *Tiempos Nuevos*, de París, el 31 de març de 1927, destinat a fomentar la reorganització de la CNT a Espanya. Després de desenvolupar una destacada participació sindical a Espanya durant els anys de la República i la guerra civil, s'exilià de bell nou a França, on fou secretari de cultura i propaganda de la federació local de la CNT de Montalban. Va morir, d'un atac de cor, a casa de Germinal Esgleas i Frederica Montseny. Tenia 74 anys. [PPB]

Bibliografia: *Solidaridad Obrera*, 18 de febrer de 1960.

Puig, Artur, sindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, durant la Dictadura de Primo de Rivera va estar exiliat a França. Va subscriure, amb altres dirigents anarcosindicalistes exiliats, el manifest «Los trabajadores españoles refugiados en Francia, por la Confederación Nacional del Trabajo», publicat a *Tiempos Nuevos*, de París, el 31 de març de 1927, on es feia una crida a l'afiliació a la CGT sindicalista revolucionària francesa tot mantenint carnet de la CNT. [MPMJ]

Puig, Emili, sindicalista a Badalona (segle XX). Durant la guerra civil, fou secretari de la Federació Local de la UGT de Badalona. [PPB]

Puig, Eudald, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny de 1887 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Puig, Francesc, societari a Vilassar de Dalt (segle XIX). L'11 de maig de 1855, va signar un document dirigit al governador civil de la província de Barcelona, com a representant dels obrers de Sant Joan de Vilassar. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Puig, Gregori, el Gori, paleta i sindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la Segona República i la guerra civil, va ser un actiu militant del Sindicat de la Construcció, pertanyent a la CNT. El 1939 s'exilià a França, on va exercir diversos càrrecs de responsabilitat en la comissió de la CNT creada el 1946 per a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. Va morir el 1975. [JLJ]

Puig, Jacint, obrer gravador i socialista a Barcelona (segle XX). El setembre de 1908 va participar en la Conferència de delegats de les agrupacions socialistes de Catalunya, en representació de l'Agrupació de Barcelona, on es va decidir la reorganització de la Federació Socialista Catalana i fou escollit vocal del comitè de la federació. Militant al mateix temps de la Solidaritat Obrera, fou delegat de la Unió de Gravadors en Cilindres per a Estampats, de Barcelona, al Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, que va decidir la constitució de la CNT. Va participar en diverses ponències congressuals i, juntament amb Joan Duran, de Sitges, va presentar un vot particular que sol·licitava que la Confederació Regional de Societats Obreres, que constituïen la Solidaritat Obrera, intentés posar-se d'acord amb la UGT amb vista a la unificació. Separat de la CNT després del 1910, es manifestà particularment dur en diversos articles que va publicar a *La Justicia Social* de Reus, el 1911, contra els sindicalistes, i a favor de l'afiliació sindical dins la UGT. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976.

Puig, Jaume, teixidor de colors i líder societari a Barcelona (segle XIX). Membre, amb Marià

Moncunill, de la Comissió de la Classe Obrera que negocià amb les autoritats, a causa de la primera vaga general que va tenir lloc a Catalunya el març-abril de 1854. Figura, també, entre els 19 representants de les societats obreres que el 8 d'agost d'aquell any es dirigeixen als barcelonins proclamant la comunitat d'interessos entre patrons i obrers, rebutjant la responsabilitat de la classe obrera en els aldarulls de la nit del 14 al 15 de juliol a Barcelona i, reclamant el retorn dels fabricants per a reprendre el treball per tal de superar la crisi provocada per la revolució d'aquell any, agreujada per l'epidèmia del còlera. Participà activament en les negociacions amb la patronal del sector, i així, el 20 d'octubre de 1854, signà amb Erasme Pascual i Esteve Segret el conveni col·lectiu del Ram de Teixit a mà; el 19 de febrer de l'any següent, formà part de la Comissió mixta que negocià el Ram de Teixidors de colors i signà el conveni com a secretari habilitat. Com a president de la Societat de Teixidors de Colors, fou membre de la comissió que s'organitzà per oferir una «corona cívica» al fins aleshores governador civil de Barcelona, Pascual Madoz. El 24 de gener de 1855, figura entre els fundadors de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, de la qual fou nomenat president. Amb altres representants de la indústria i dels oficis —Antoni Flotats, Joan Miralles i Joan Pau Martí—, viatjà a Madrid dins la campanya contra el projecte de llei aranzelari, presentat pels diputats Manuel Sánchez Silva i Fernando Corradí el 15 de gener de 1855. L'11 de maig del mateix any signà, en nom de la Junta Directiva de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona, les invitacions a les festes patronals que se celebraren el dia de sant Pancraç. I el mateix dia 11 signava, amb altres representants de la classe obrera, un document dirigit al governador civil de Barcelona, en què es protestava contra les traves que el ban del 30 d'abril posava al desenvolupament de les societats obreres. (Vegeu: Albígés, Pau.) [JBP]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vol. Barcelona, 1976.

Puig, Joan, activista a Sitges (segle XIX). Fou acusat davant un consell de guerra d'haver provocat desordres laborals a Sitges l'any 1856. [CR]

Puig, Joan, barber i sindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat de Barbers de Mataró, en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Puig, Joan, pagès i socialista a Castellví de la Marca (segle XX). Organitzador del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Castellví durant la guerra civil, en fou el president l'any 1936. [RAM]

Puig, Joan, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'agost de 1891, i fins al gener de 1892, ocupà el càrrec de bibliotecari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Puig, Joan, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març de 1887 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Puig, Joaquim, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del sindicat de pescadors La Oceànica i del Sindicato de Gomas y Amiantos, de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Puig, Joaquim, treballador mercantil i comunista a Manresa (?-Carcassona 1947). Milità en el CADCI, dins el qual ocupà càrrecs de responsabilitat sindical. Afiliat al PSUC des de la seva constitució el juliol de 1936, durant la guerra civil fou conseller municipal de Manresa, fins que s'incorporà voluntàriament al front. S'exilià el 1939 i residí a Carcassona, on era secretari d'agitació i propaganda del Grup Miret, i on morí víctima d'accident. [MPMJ]

Puig, Josep, activista (segle XIX). Signà, el 10 de juny de 1864, el manifest favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) El 29 de març de 1871 va signar el document de la federació barcelonina de l'AIT on es propugnava el canvi social per la via pacífica i amb el consentiment popular. [CR]

Puig, Josep, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Puig, Lluís, comunista a Barcelona (?-París 1939). Militant de la Joventut Comunista Ibèrica (BOC) durant la Segona República, defensà les posicions de l'Esquerra Comunista d'Espanya i fou expulsat del BOC. Afiliat a l'Esquerra Comunista, fou membre del Comitè local de Barcelona de l'organització trotskista liderada per Andreu Nin. A partir de setembre de 1935 milità al POUM. Tuberculós, durant la guerra civil ingressà al Sanatori d'Alp, que regentava el POUM, i més tard passà a l'Estat Major del Batalló de Sapadors-Minadors de la 29 Divisió. Durant la repressió contra el POUM, posterior als fets de Maig de 1937, portà a terme, juntament amb Albert Masó, una important missió destinada a reduir-ne els efectes. S'exilià a França el 1938, poc abans que acabés la guerra. El 1939, una vegada acabada aquesta, participà a França en una acció per encàrrec del POUM, per la qual fou detingut. Empresonat a la Santé de París, morí a la presó, tuberculós. [MPMJ]

Puig, Lluís, sindicalista a Martorell (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat de Martorell a la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, i al Ple Regional de Sindicats de la CNT catalana, celebrat el mes d'agost del mateix any també a Barcelona, on assistí en representació dels 800 afiliats que la CNT tenia a Martorell. També fou delegat pel Sindicat de Treballadors de Martorell al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [MPMJ]

Puig, Marià, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Puig, Martí, teixidor i societatari (segle XIX). El 12 de març de 1855 signà, juntament amb Joan Font i d'altres, el conveni del Ram de Teixidors de Sabadell. [CR]

Puig, Maurici, obrer i sindicalista a Barcelona i a Terrassa (segle XX). Inicià la seva activitat

sindical a Barcelona, on el 1911 presidia el Sindicat de la Constància i, dos anys més tard, el de l'Art Fabril i Tèxtil. En aquest període va ser objecte d'un atemptat, del qual sortí il·les, i el 1916 hagué de marxar de la ciutat per tal com els patrons es van posar d'acord a no donar-li feina. Es va instal·lar a Terrassa, on el 1919 fou detingut en plena onada de pistolisme, i va continuar col·laborant amb el moviment llibertari local fins a la seva mort, l'octubre de 1936. [JLJ]

Puig, Pròsper, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Puig, Ramon, gravador d'estampats i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Signà, com a representant de la Unió de gravadors en cilindres per a estampats, el document de Primer de Maig de 1890 lliurat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [RMS]

Puig, Teresa, activista obrera a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle XIX). El 22 de maig de 1855 fou acusada d'abandonar de manera il·legal la seva feina. [CR]

Puig, Tomàs, socialista a Sant Martí de Provençals, Barcelona (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit revisor de comptes del comitè de l'Agrupació Socialista local. [TMS]

Puig Alegre, Gustau, Espartacus, obrer tèxtil i sindicalista (Terrassa 1901-Camp de la Bóta 1942). Va iniciar la seva activitat sindical al llarg dels anys vint, i el 1931 presidia el Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil, de la CNT. Fou delegat d'aquest sindicat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. El mateix any, fou un dels signants del Manifest dels Trenta, en favor d'una estratègia moderada i no insurreccional dels sindicats. Això l'enfrontà amb el sector aleshores majoritari, i va haver d'abandonar la CNT. Durant la guerra civil, fou conseller municipal per la UGT des d'octubre de 1936 fins a gener de 1939. Acabada la guerra, es refugià a França, on va passar per diversos camps de concentració fins que fou lliurat a les autoritats franquistes, que l'afusellaren. [JLJ]

Puig Mirall, Sergi, comunista a Tarragona (segle xx). Milità al PSUC, partit que representà a l'Ajuntament tarragoní constituït el 22 d'octubre de 1936. [PPB]

Puig Antich, Salvador, anarquista (Barcelona 1948-1974). Havia militat a les Comissions Obreres de barri i el 1972 fou un dels fundadors del grup anarquista, partidari de la lluita armada, Mòvimiento Ibérico de Liberación (MIL). Participà en diverses accions armades, fins que fou detingut el 1973 a l'Eixample barceloní. Acusat d'haver mort un inspector de policia en el moment de la detenció, fou jutjat en un consell de guerra i condemnat a mort. La seva execució, el 2 de març de 1974, a garrot vil, a la presó de Barcelona, causà un enorme impacte a l'opinió pública nacional i internacional i motivà nombroses protestes; a l'entens que qüestionà de soca-rel l'obertura política que el govern d'Arias Navarro predicava des del mes de febrer del mateix any; també va posar en relleu la situació de crisi progressiva en què es trobava el règim franquista. [MPMJ]

Bibliografia: TAJUELO, Telesforo. *El MIL, Puig Antich y los GARI (1969-1976)*. París, 1977. TOLOSA, Carlota. *La torna de la torna. Salvador Puig Antich i el MIL*. Barcelona, 1985.

Puig Badia, Ramon, sindicalista de la CNT de Bagà (Saldes 1900-Bagà 1963). Va entrar a l'Ajuntament, com a delegat del sindicat, el 14 d'octubre de 1936. Fou elegit alcalde segon i també president de la comissió d'Hisenda. El 7 de novembre passà a formar part del Consell Escolar del Primer Ensenyament de la Vila, com a delegat de l'Ajuntament. També va assistir a diverses reunions a Manresa i Barcelona per posar-se al dia en temes d'Abastaments. El 29 de gener de 1937, en una nova reestructuració a l'Ajuntament, va continuar com d'alcalde segon i obtingué el càrrec de conseller de Cultura. En una altra reestructuració del 27 d'octubre de 1937, fou elegit vocal de les comissions de Governació i d'Assistència Social. [JCR/JJR]

Puig Capera, Miquel, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou elegit comptador de l'Agrupació d'Obrers de la Mútua de Sant Pere Pescador el març de 1922, quan es constituï l'entitat, i ratificat en el càrrec el gener de

1923. Fou oïdor de comptes del Real Montepío de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona de 1928 a 1930. Era president de l'Agrupació d'Obrers del Port de Barcelona el desembre de 1936 i fou reelegit el març de 1937. [JIG]

Puig Cassanyas, Josep, teixidor, escriptor i periodista (Sabadell 1862-1926). Fou l'animador de multitud de periòdics satírics i literaris que veieren la llum en el Sabadell de finals del segle XIX i del primer quart del segle XX, i també una de les persones més actives de l'univers del republicanisme d'aquell temps. Amb 25 anys formà part de la comissió organitzadora del Centre Català de Sabadell. Era membre de la Invalidez y Fomento de la Industria, coneguda pel sobrenom de «la Caixa dels Morts». Va ésser redactor de *La Primavera* (1891), editor i director de *La Llançadora* (1893-1896), col·laborador a *La Campana de Gràcia* i un dels primers redactors del periòdic *El Trabajo*, òrgan de la Federació Obrera Sabadellenca. L'any 1904 fou fundador del setmanari republicà federal *Germinal*, col·laborà també al diari *Acció Catalana. Diari nacionalista* (1907-1909), i fou un dels primers redactors del periòdic republicà *El Imparcial* (1900-1910), portaveu de Fusió Republicana. Fou elegit vocal-obrer de la Junta Local de Reformes Socials el 1904, en representació de la Federació Obrera Sabadellenca. Tornà a ésser reelegit en el càrrec l'any 1906 i novament l'any 1908, i romandrà a la Junta de Reformes com a representant obrer fins a l'any 1923. El 12 de novembre de l'any 1905, fou elegit regidor a les eleccions municipals per la candidatura dels Republicans Federals. L'abril de 1908 féu una proposta al consistori de celebrar a la ciutat una Exposició Catalana d'Indústries l'any següent, i formà part de la ponència per al seu estudi. Després dels fets de la Setmana Tràgica a Sabadell, entre els dies 26 i 31 de juliol de 1909, es va dictar manament de presó contra ell, acusat de delictes d'opinió i polítics; fou detingut el 10 de setembre de 1909 i posat en llibertat el 21 del mateix mes. Durant el bienni 1916-17 fou el vicepresident del Centre d'Esports «Sabadell F.C.». L'any 1921 presidí el Cercle Republicà Democràtic Federal Instructiu (conegut pel Círcul). Fou elegit novament regidor l'any 1922 pels federals, i formà part de la comissió de Governació, on va proposar la creació de vi-

vendes obreres. També era delegat a la Junta Municipal de Beneficència. El 1924 fou oïdor de comptes del «Círcul». [RL]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II, Sabadell, 1977. LUQUE i FERNÁNDEZ, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Confllictiuitat social i mecanismes de consens*. Tesi de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996. PUIG PUJOL, J. *86 anys de premsa local. Sabadell, 1853-1938*. Sabadell, 1972. PUIG CASSANYAS, J. *La pretèrita collita* (editat per la Biblioteca Sabadellenca en el seu volum 22, amb pròleg de Joan Sallarés i Castella). *Diari de Sabadell*, núm. 2.033 (10.XI.1926). *Revista de Sabadell*, núm. 11.778 (9.XI.1926). *El Trabajo*, núm. 108 (10.XII.1904), pàg. 8. Arxiu Històric de Sabadell (AHS). *Fons Municipal. Administració Municipal. Òrgans de Govern. Càrrecs municipals, 1899-1924*. Junta Local de Reformes Socials i Delegació Local del Consell de Treball. *Expedients, 1902-1936*.

Puig Costa, Jaume, el Jardiner, el Tallaventres, maqui i sindicalista berguedà de la CNT (segle XX). Residia a Gironella. Va actuar molts cops amb Massana. La primera acció destacable fou l'intent d'assalt dels diners setmanals de les mines de carbó Borja (Fígols), el novembre de 1947, que fracassà. Després, el juny de 1949, mes de màxima activitat, va participar en el rapte del senyor Fontfreda a Rocafort (Bages). El mateix mes va actuar a la casa de camp Cayés (Bages), on van matar un guàrdia civil i en van ferir un altre. Sempre va ser l'encarregat de fer pa per al grup de Massana per evitar haver-lo d'anar a comprar cada dia. A finals d'estiu de 1950, ell i Massana van ajudar a passar dos delegats de la CNT d'Esterrí d'Àneu a Tolosa. Va ser l'últim viatge. [JCR/JJR]

Puig d'Asprer, Josep, advocat i polític radical (Barcelona 1870-Madrid 1938). Durant la darrera dècada del segle XIX va actuar com a advocat d'alguns dels implicats en l'atemptat de la bomba del Liceu (1894) i en el procés de Montjuïc (1896) i el 1898 formà part de la comissió revisora d'aquest darrer procés. Des de la seva fundació fou membre del partit radical lerrouxista i a partir del 1905 formà part del comitè de la Lliga dels Drets de l'Home de Barcelona. Fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona i diputat provincial i durant els anys del pistolisme actuà com a defensor dels obrers de la CNT. Empreronat el 1919, durant la Dic-

tadura de Primo de Rivera marxà a Madrid. En proclamar-se la República, fou governador civil de Lleida i diputat a Corts per Girona. El 1934 era director general d'Administració Local i presidia la Comissió Mixta de Traspasos de Serveis a la Generalitat. Dimití de tots els càrrecs i abandonà la militància radical arran de les dificultats trobades en l'exercici del seu càrrec i de l'actitud anticatalana mostrada pel seu partit. [MPMJ]

Puig Elias, Joan, pedagog i anarquista (Sallent, el Bages, 1898-Porto Alegre, Brasil, 1972). Estudià a l'Escola Normal de Barcelona. Mestre racionalista, durant molts anys va impartir docència i fou el director de l'Escola Natura de Barcelona, coneguda com La Farigola, sostinguda pel Sindicat Fabril i Tèxtil de la ciutat comtal. Militant de la CNT des del 1916, sovint va participar en plens i congressos sindicals, en representació del Sindicat d'Intellectuals i Professions Liberals, del qual el 1932 fou el president de la secció de mestres. Considerat el successor de Ferrer i Guàrdia, desenvolupà una important tasca propagandística, tant oral com escrita, i el 1928 publicà la revista infantil *Floreal*. El maig de 1936 va tenir una activa participació en el congrés que la CNT va celebrar a Saragossa. En esclatar la guerra civil, presidí el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), que s'encarregà de la planificació de l'ensenyament de Catalunya, des de l'escola bressol a l'ensenyament universitari, i l'octubre de 1936, com a regidor de l'Ajuntament barceloní, va ocupar-se de la regidoria de Cultura. L'abril de 1938, quan Segundo Blanco fou nomenat ministre del govern de la República, fou sotssecretari d'Instrucció Pública. El 1939 s'exilià a França, on fou membre de la Solidaritat Internacional Antifeixista i secretari de Cultura i Propaganda del Comitè Nacional del Moviment Llibertari a l'exili. Des d'aquest càrrec portà a terme una intensa tasca cultural. El 1952 es traslladà al Brasil, on regentà fins a la seva mort, el 5 de setembre de 1972, una llibreria. Les seves idees pedagògiques foren recollides al llibre de Joaquín Montero *Los hombres de la revolución*. *Juan Puig Elias, Presidente del Consejo de la Escuela Nueva Unificada. Sus discursos. Sus conferencias* (Barcelona 1936). El 1970, al Brasil, publicà *El hombre, el medio, la sociedad...* (Porto Alegre 1970). [PPB]

Bibliografia: MONTSENY, Frederica. «Juan Puig Elias». A: *Espoir*, 5 de novembre de 1972. RIBALTA, Mariona & FONTQUERNI, Enriqueta. «Puig i Elias, Joan». A: *Letineu. Diccionari de les Ciències de la Societat als Països Catalans*. Barcelona, 1979.

Puig Genescà o Ginesta, Ricard, dit Saltatorrens, vagabund, triador de drap, forner i pagès (pont de Can Borgonyó, la Jonquera, 1875-?). Fou detingut per la guàrdia civil a la masia del Forn del Vidre, prop del Portús, el 17 de juny de 1896, com a presumpte implicat en la col·locació de la bomba al carrer de Canvis Nous de Barcelona. Ingressà a la presó de Barcelona i el 7 de setembre fou alliberat, després de comprovar la seva innocència i un cert retard mental. [RMS]

Puig i Esteve, Josep, dependent de comerç, sindicalista i polític (Agramunt, l'Urgell, 1876-1931). El 1903 fou un dels impulsors i fundadors del CADCI, del qual fou el primer secretari i el president entre 1909 i 1916, i contribuï a la seva consolidació. Procedent de la Unió Catalanista, milità un temps a la Unió Federal Nacionalista Republicana. Sofrí una ordre de processament amb motiu del discurs que va pronunciar en l'acte de donació d'una bandera catalana a l'Ajuntament de Barcelona l'11 de setembre de 1914. El 1917 s'afilià a la Lliga Regionalista, per la qual fou regidor de l'Ajuntament barceloní entre 1917 i 1921. [PPB]

Puig i Marqués, Albert, sabater, obrer tèxtil i comunista (Mataró 1894-1969). Des de molt jove, va destacar per la seva activitat en el món sindical i polític. Va participar en la candidatura d'esquerres a les eleccions municipals de 1934 i va ser regidor com a obrer independent. En els fets d'Octubre de 1934, va participar en la formació del comitè, al costat de Salvador Cruixent, Josep Abril i d'altres. El 21 d'octubre de 1936, en plena guerra civil, va ser regidor de cultura com a representant del POUM, durant la guerra civil i fins als fets de Maig de 1937. Durant aquest període va intentar salvar el patrimoni cultural de la ciutat, afectat pels actes revolucionaris. Després dels fets de Maig, es va amagar a causa de la persecució. Acabada la guerra va marxar a França i va estar als camps de concentració d'Argelers i Montpeller. Es va posar malalt i va marxar a Mèxic, on va treba-

llar al tèxtil, i dedicà les estones lliures a la feina periodística, fins que el 1961 va tornar a Mataró. Tot seguit va contactar amb persones amb inquietuds polítiques i culturals amb les quals va organitzar, a casa seva, tertúlies sobre temes d'actualitat. [MCR]

Puig i Pi, Josep, sindicalista (Banyuls de la Marenda, el Rosselló, 1912). Fill de pares empordanesos, estudià a Perpinyà. Durant la Segona República, milità a l'ERC i fou dirigent de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya. En esclatar la guerra civil, marxà al front amb la Divisió Durruti. El 1939 s'exilià a França, on durant l'ocupació nazi participà en la resistència francesa. El 1945 marxà a Veneçuela, on es dedicà a negocis de la construcció i col·laborà activament amb el Centre Català de Caracas. [MPMJ]

Puig i Pidemunt, Joaquim, cambrer i comunista (Osor, la Selva, 1907-Barcelona 1949). De molt jove es traslladà a viure a Barcelona, on als 13 anys va treballar com a aprenent de cambrer a El Oro del Rin. Posteriorment fou cambrer de l'Hotel Ritz. Es va syndicar i esdevingué responsable de la secció de cultura i director de l'òrgan *Alliberament*, de la Federació Obrera de Sindicats de la Indústria Gastronòmica (FOSIG), integrada a la UGT el juny de 1936. Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la FOSIG, fou militant del PSUC, l'agost de 1936, en plena guerra civil, i abans no es constituí el govern d'unitat, fou vocal del Consell d'Economia de Catalunya en representació de la UGT, càrrec en el qual fou confirmat el 23 d'agost de 1937. Més tard, el 1938, esdevingué comissari polític a diverses unitats militars, especialment al cos sanitari del Cinquè Exèrcit, fins a la fi de la guerra civil. El 1939 s'exilià a França. Fou detingut pels alemanys i reclus en un camp de concentració, d'on s'escapà. Esdevingué membre de la direcció del PSUC i participà en la resistència contra els nazis. Prengué el sobrenom de Jaume Serra i va dirigir l'edició de *Treball* a França. Retornà a Catalunya el 1945, enviat per la direcció del PSUC, per reforçar la lluita clandestina, i fou director de l'edició de *Treball* que es publicava a Barcelona. Detingut l'abril de 1947 amb nombrosos militants del PSUC, en l'anomenada «caiguda dels

80», fou jutjat per un consell de guerra en què es demanaven 16 penes màximes, el 13 i 14 d'octubre de 1948, i condemnat a mort. Morí afusellat al Camp de la Bóta, juntament amb Pere Valverde, Àngel Carrero i Numen Mestre. [MPMJ]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Vol. II i III. Barcelona, 1984-1985. *Treball*. 1989, 1a quinzena de febrer.

Puig Pàmies, Josep, carreter i militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Tenia fama de purità. Formà part del Sindicat Únic del Transport i de la CNT la dècada de 1920 a 1930, militant d'acció, participà en diverses accions de sabotatge, reflex a Reus dels moviments insurreccionals de la CNT, el 1932. Fou detingut i empresonat en diverses ocasions. Acabada la guerra, s'exilià a França, on fou internat en diversos camps de refugiats, i perdé un ull en un accident en una companyia de treball obligatori. [PAN/AAC]

Puig Rubau, Josep, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Com a membre del Comitè Local de l'AIT de Barcelona, signà un manifest de la federació barcelonina de 29 de març de 1871 en què es demanava el canvi social per la via pacífica i amb el consentiment popular. [RMS]

Puig Soler, Benet, sindicalista (Berga 1903-1991). Militant de la CNT, va entrar a l'Ajuntament de Berga el 26 d'octubre de 1937, representant la CNT, junt amb altres companys per substituir-ne tres que havien estat cessats; va ser vocal de la conselleria de Treball i Obres Públiques. El 9 de maig de 1938 es va incorporar al front. [JCR/JJR]

Puig Vila, Nònit, pagès, dirigent polític i sindical (Rocafort, ?-?). Va ser el principal líder de la Unió de Rabassaires al Bages. Des de jove, va destacar per la seva actitud combativa en defensa dels pagesos rabassaires davant els amos i els sectors conservadors; per aquest motiu va ser empresonat i va haver d'exiliar-se durant la Dictadura de Primo de Rivera. Va col·laborar en periòdics estrangers que arribaven clandestinament a Espanya. El 1928 es va estrenar la seva obra de teatre *Un conflicto en el cielo*. Va tornar amb la República i va esdevenir un dels

més actius militants de la Unió de Rabassaires al Bages. Escrivia en les publicacions de la UR amb força freqüència i també en la premsa de Manresa. El febrer de 1934 va ser elegit alcalde pedani de Rocafort, el seu poble natal. Va participar activament en els fets del 6 d'Octubre de 1934 al Bages organitzant els rabassaires. Va ser empresonat i mentre era pres va escriure el llibre *Què és la Unió de Rabassaires*, que va prologar el president Lluís Companys, també empresonat. Va formar part de la candidatura del Front d'Esquerres de Catalunya per la UR en les eleccions del 26 d'abril de 1936 per Barcelona província. El juliol de 1936 era vicepresident de la UR de Catalunya i president de la Federació de Sindicats Agrícoles de la Comarca de Bages. Va participar activament en el procés revolucionari. El 19 de juliol va ser elegit membre del Comitè Revolucionari Antifeixista de Manresa, en nom de la UR. En formava part del comitè executiu i alhora n'era el president del departament de Circulació. El primer d'agost va ser nomenat president del departament d'Investigació i Vigilància del dit comitè, però aviat en va ser cessat, acusat d'haver dirigit l'assalt —i confiscat i repartit els béns— a la casa de Coll i Roca, líder de Lliga Catalana a Manresa. En el nou comitè, creat el 10 d'agost, era el responsable d'Agricultura, fins al 19 d'octubre. El 18 d'octubre va presidir la gran concentració de la UR que es va fer a Manresa i que va aplegar uns deu mil rabassaires; hi va intervenir el conseller d'Agricultura i president de la UR Josep Calvet. El 1937 era delegat al Consell Central de la UR per la comarca del Bages. El juliol de 1937 va dirigir amb Magí Gamisans *Els Camperols*, publicació dels rabassaires del Bages, portaveu de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya. El 18 de maig de 1938 va ingressar a la presó Model de Barcelona, a disposició del Tribunal Especial de Guàrdia de Lleida, fins al 23 de juliol de 1938, que va ser traslladat a la presó de Manresa. Aleshores tenia 35 anys i figurava com a «agent de policia» i «pagès». [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1930)*. Manresa, 1993. GIRALT I RAVENTÓS, E. *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Barcelona, 1972. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Puigbertrand, Florenci, anarquista a Sabadell (?-Arrens, França, 1945). Va pertànyer al Sindicat del Transport de Sabadell i fou un dels principals impulsors de la Federació Local de les Joventuts Llibertàries de Sabadell. Va destacar en el primer Ple Regional de les Joventuts Llibertàries celebrat a Mollet. Durant la guerra civil va lluitar en el front d'Aragó i a conseqüència de les ferides sofertes va morir, jove encara, a l'exili. [TMS]

Puigdemívol, Jaume, obrer tèxtil i representant sindical a Sabadell (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Sabadell. [XPM]

Puigentill, Ermengol, Quildo, obrer tèxtil i anarquista a Terrassa (?-França 1949). Milità a la CNT, i es destacà especialment durant el període d'intenses lluites socials, de 1919-1923, quan fou un dels animadors de la vaga del Ram de l'Aigua, impulsada pel Sindicat Fabril i Tèxtil. Militant d'acció, temerari, va ocupar càrrecs de responsabilitat sindical i fou detingut en diverses ocasions, torturat als calabossos de la policia de Barcelona i deportat per carretera de Barcelona a Alacant. En esclatar la guerra civil, l'agost de 1936 va deixar la fàbrica on treballava i s'integrà a la col·lectivitat de pagesos de Terrassa, de la qual fou un dels principals organitzadors i animadors. El 1939 s'exilià a França, on morí, quan amb prou feines havia sobrepassat els cinquanta anys. [PPB]

Bibliografia: *CNT*, 20 de maig de 1949.

Puigferrat Bob, Emèric, sindicalista (Terrassa 1874-1929). De 1917 a 1920 va ser director d'*El Obrero*, diari portaveu dels sindicats catòlics de la ciutat, i els anys següents exercí diversos càrrecs de responsabilitat al Sindicat Lliure. Va suïcidar-se d'un tret al cap. [JLJ]

Puigferrat Capdevila, Jaume, pagès i sindicalista a Gironella (segle xx). Membre del Sindicat Agrícola de Treballadors de la Terra, va entrar a l'Ajuntament el 27 d'agost de 1936. Va formar part del Consell municipal provisional de Gironella, constituït el 19 d'octubre de 1936, com a delegat de l'esmentat sindicat. Un cop

repartides les conselleries, es va fer càrrec de la d'Agricultura. Igualment també va participar en la comissió d'Agricultura constituïda el 28 d'octubre. [JCR/JJR]

Puiggrós Esteve, Ramon, treballador del tèxtil i sindicalista (Terrassa 1931). Des del 1947 va treballar a Saphil. Membre de la JOC des de 1952, fou president local i president diocesà provincial de Barcelona entre 1958 i 1960. Entre 1958 i 1967 presidí el Centre de Cultura Popular de Terrassa. Va participar en la manifestació de les bicicletes que el 1956 es va produir a la seva localitat. Des de 1966 va ser escollit successivament membre del jurat d'empresa de Saphil, vicepresident del sindicat local del tèxtil de la CNS (1967-1972), i president de l'Aggrupació Llanera Provincial (1975-1979). Va participar en la Coordinadora Local de CCOO de Terrassa entre 1967 i 1971, com a militant de l'USO, i fou secretari general de la Coordinadora Estatal de Tèxtil-Pell d'aquesta organització sindical (1974-1978). L'any 1979, com a membre del Corrent Socialista Autogestionari d'USO, va passar a militar a la CONC. L'any 1980 va passar a treballar a la Federació del Tèxtil-Pell de CCOO de Catalunya, de la qual va ser secretari general des del 1983 fins al 1995. Militant del PSC entre el 1979 i el 1981, va ingressar al PSUC l'any 1984. Va ser detingut el 1967 i processat pel TOP. [JGS]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i mitjànciació sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Puigneró (o Puineró), Teodor, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El juny de 1872 formava part del consell directiu de la Unió dels Treballadors de Fustes Fines i del Moblatge de les Habitacions de Barcelona, amb seu al carrer de la Lluna, número 4, botiga. [CR]

Puigoriol Faura, Daniel, treballador del tèxtil i sindicalista a Casserres (segle xx). Militant de la CNT, en esclatar la guerra va participar en la col·lectivització de la fàbrica de la colònia Monnegal, i fou membre del consell d'empresa de l'esmentada fàbrica. L'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Casserres en representació del sindicat, i n'ocupà la conselleria de Defensa. El març de 1937 va presentar la dimissió,

junt amb els altres representants de la CNT a l'Ajuntament, com a protesta contra el conseller de Proveïments per unes irregularitats econòmiques. Aquesta dimissió no fou acceptada i va continuar a l'Ajuntament ocupant la conselleria de Seguretat Interior. L'octubre de 1937 va presentar la dimissió, junt amb tot el Consell municipal, com a protesta pels fets contra l'alcalde Jaume Anglada Rodelles. [JCR/JJR]

Puigrodon Ros, Vicenç, comunista a Igualada (segle xx). Destacat dirigent del PSUC local, en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del Comitè Antifeixista de la localitat, en representació de la UGT. Posteriorment marxà al front, on fou ferit. [PPB]

Puigventós Porqueres, Pere, peó d'estampats i activista obrer a Barcelona (segle XIX). Dirigent dels obrers barcelonins durant el Bienni Progressista (1854-1856), el dia 5 de febrer de 1855 era membre de la comissió obrera que, juntament amb Miquel Solarnou, Josep Queyer, Esteve Lluís i Pere Llacuna, va negociar i signar el conveni col·lectiu dels peons d'estampats. Com a comissionat de tota la classe obrera catalana, amb Pau Barba, Joan Rovira, Pere Francesch i d'altres, el 28 de juny de 1855 firmava el manifest *Lamentos de la classe obrera de Catalunya*, que ha estat considerat l'antecedent immediat de la vaga general iniciada el 2 de juliol. Aquest manifest presentava la situació de la classe obrera catalana inculpan't els fabricants dels problemes de les relacions que existien entre amos i operaris, i defensava el dret dels obrers per a associar-se. Durant la vaga general, fou membre del comitè de vaga i un dels comissionats dels obrers que varen anar a parlamentar amb el govern. El dia 5 de juliol, com a vocal de la Comissió de la classe obrera de Catalunya, firmava el manifest adreçat a tots els obrers catalans on es defensava la continuïtat de la vaga fins que no retornés de Madrid la comissió negociadora, i presentava els punts més importants de les reivindicacions dels obrers: constitució d'un jurat imparcial que resolgués les desavinences entre patrons i obrers, jornada laboral de deu hores de treball, dret d'associació. Després de la vaga, el capità general de Catalunya, Juan Zapatero, el considerava, amb Pau Barba i Ramon Maseras, un dels agitadors obrers més importants de Catalunya i l'instiga-

dor del moviment vaguístic. Buscat per l'autoritat militar, el dia 31 d'agost el jutge de primera instància del districte de Sant Pere sol·licitava a l'Ajuntament l'adreça i el lloc on es trobava, i tres dies més tard, l'autoritat municipal, a més d'atribuir-li 34 anys d'edat, indicava que estava empadronat al carrer de Picalqués, número 9, tercer pis, de Barcelona. Ell, però, s'havia fet escàpol, i sembla que circulava lliurement per la ciutat gràcies a un passaport lliurat pel governador civil Ignasi Llasera, que practicava una política de conciliació amb les associacions obreres. Va acabar essent detingut, casualment, la matinada del dia 23 de gener de 1856, amb motiu d'uns aldarulls al Clot. Conduït amb tarana el 29 de gener des de la Ciutadella a la presó pública, fou jutjat i condemnat a quatre anys de confinament a l'illa de Mallorca. [PPB]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*, 2 vols. Barcelona, 1976.

Puigvert, Artur, socialista a Mataró (segle XX). L'abril de 1934 fou elegit president del comitè executiu de la Federació comarcal del Maresme de la USC. Va ser un dels consellers de l'Ajuntament de Mataró constituït el 21 d'octubre de 1936, en representació del PSUC. [TMS]

Puigvert, Julià, obrer societari a Sabadell (segle XIX). Durant el Bienni Progressista figura com a director de Santa Rosalía, la Societat de Teixidors i Filadors de Llana, el reglament de la qual fou aprovat l'agost de 1855. [PPB]

Pujadas, Andreu, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pujadas, Antoni, picapedrer i sindicalista (segle XIX). El 1880 era dirigent de la Societat de Picapedrers de Barcelona. Com a tal va promoure l'elaboració i la signatura de convenis col·lectius d'ofici. En el seu cas, entre els contractistes i els picapedrers associats de Barcelona i els pobles del pla, en signava el conveni el 3 de desembre del mateix any. [VVL]

Pujadas, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de

juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pujadas, Miquel, tintorer i internacionalista (segle XIX). Va ser membre de la comissió pericial de la Federació d'Obrers de l'Art de Tintar i Rams Annexos de la Regió Espanyola de l'AIT, el novembre de 1873. [CR]

Pujadó, Pere, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Trentista i president del Sindicat Fabril i Tèxtil d'Igualada. Junt amb Cuatrecazes, representà els 3.339 afiliats al Sindicat de l'Art Rodat i de la Metal·lúrgia d'Igualada al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. També va ser el delegat dels 300 afiliats al Sindicat del Ram de la Pell d'Igualada al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Pujal, Jaume, societari a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1869 va ser un dels quaranta vocals de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. [CR]

Pujals, Josep, sindicalista a Gironella (segle XX). Afiliat al Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT, en fou secretari el 1932, i el juny del mateix any, en sorgir-ne dues faccions, l'una dels militants més joves i l'altra la dels més veterans, fou el secretari d'aquesta darrera facció, tant a la reconstitució del 31 de maig de 1933, com a la del 25 de juliol del mateix any. El 1933 va col·laborar en la publicació llibertària, editada a Gironella, *Luz y Vida*. [JCR/JJR]

Pujol, socialista a Badalona (segle XX). En presentació de la secció de Badalona, assistí al I Congrés Nacional de la USC, celebrat a Barcelona l'abril de 1932. En aquest congrés, va donar suport a la proposta que defensava l'expulsió de Gabriel Alomar del partit. [TMS]

Pujol, Antoni, calderer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Com a delegat de la secció de calderers en ferro de Barcelona, assistí al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Pujol, Antoni, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la sec-

ció ferroviària de la CNT a Vilanova durant els anys trenta, en fou vicepresident durant la guerra civil. [RAM]

Pujol, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pujol, Carles, fuster i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Pujol, Carles, socialista i oficial fuster a Gràcia, Barcelona (?-?1887). El 4 de juliol de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1887, data en la qual fou elegit vocal. Després de tres mesos de malaltia, va morir el 30 de maig d'aquest mateix any. [TMS]

Pujol, Cristina, activista obrera (segle XIX). Signà l'exposició a Corts de novembre de 1853 adreçada des de la presó per un grup de treballadors. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pujol, Cristòfol, activista obrer a Sitges (segle XIX). Treballador a la vila de Sitges, l'any 1856 fou encausat junt amb deu obrers més, acusat de ser un dels causants dels desordres laborals en aquella població. Set dels acusats, entre els quals Pujol, van ser declarats en rebel·lia en no presentar-se al consell de guerra que havia de deliberar sobre la seva participació en els fets. [XPM]

Pujol, Enric, anarquista i republicà radical (segle XX). Va ser un dels col·laboradors del setmanari àcrata *La Tramontana*, aparegut a Barcelona l'1 d'agost de 1907. Durant la segona meitat del 1907 es convertí en un ferm denunciador de la relació amb el «cas Rull» d'influents i destacats personatges de la dreta política catalana, entre els quals destaquen el comte de Güell i el duc de Solferino. Així, els seus articles a *Tierra y Libertad* («Se va viendo claro», 25/7/1907) i a *La Tramontana* («Ho entenem així», 5/9/1907) van ser un clar exponent de les

tesis anarquistes sobre els orígens i responsabilitats dels atemptats terroristes. Cap al 1908, junt amb altres anarquistes com Ignasi Clarià, Lluís Bertrand i Ramon Homedes, es passà al partit radical. Va figurar entre els dirigents de la Setmana Tràgica (juliol de 1909) i, junt amb el també dirigent dels fets revolucionaris barcelonins Ramon Homedes, va escriure una carta, publicada a *El Progreso* (8/8/1910), en la qual es denunciava l'actuació de confidents obrers, membres alguns de Solidaritat Obrera, amb les autoritats barcelonines abans de l'esclat de la vaga de juliol de 1909. Dins aquesta línia de denúncia, publicà un article a *El Progreso* (15 i 22/8/1910), titulat «La calúnnia de Don Dal·mació», en el qual defensà que les memòries del terrorista Joan Rull i Queralto estaven preparades per la policia. [TMS]

Bibliografia: CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Madrid, 1976; ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica*. Barcelona, 1972.

Pujol, Jaume, pagès i socialista a Sant Cugat Sesgarrigues, l'Alt Penedès (segle xx). Dirigent del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Sant Cugat Sesgarrigues durant la guerra civil, en fou el secretari l'any 1938. [RAM]

Pujol, Jaume, teixidor i societari a Igualada (segle XIX). A finals de l'any 1841 va ser director-president de l'Associació de Teixidors del Cotó de la ciutat d'Igalada. Junt amb els altres membres de la junta de l'associació, el 29 de novembre de 1841 signà una exposició dirigida al regent, el general Espartero, en la qual lamentaven la manca de treball i la introducció al país de teixits procedents d'Anglaterra i alhora defensaven els interessos dels obrers i fabricants de Catalunya. [XPM]

Pujol, Joaquim, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Badalona (segle xx). Assistí a la conferència de la CRT que tingué lloc a Barcelona el gener de 1936 i signà, en representació del Sindicat Fabril de Badalona, un dictamen sobre la qüestió de les aliances de la CNT amb la UGT amb vista a les eleccions de febrer d'aquell any. [TMS]

Pujol, Josep, anarcosindicalista al Baix Llobregat (segle xx). Va ser el delegat del Comitè

pro Presos del Baix Llobregat al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Pujol, Josep, paleta i cooperativista a Sabadell (segle XIX). Va ser president de la Societat Fraternal Cooperativa de Sabadell, entitat obrera local formada per manobres i paletes que fou creada el març de 1872 i tingué una vida efímera. Des de la presidència de La Fraternal, fomentà una tasca més reivindicativa que no pas la que generalment hom atribueix a una cooperativa de consum, amb l'impuls de demandes laborals com la reducció de la jornada a deu hores o la paga doble en els treballs de risc físic. [XPM]

Pujol, Marià, treballador de la fusta i sindicalista a Lleida (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom del Sindicat de la Fusta de Lleida. [XPM]

Pujol, Ramon, anarcosindicalista a Berga (segle xx). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat a l'arribada de la República, i fou el tesorer de la junta constitutiva del Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns, constituïda el maig de 1931. [JCR/JJR]

Pujol, Ramon, socialista a Barcelona (segle xx). Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunist, que varen constituir a Barcelona, a les darreries de 1890, homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [PPB]

Pujol, Salvador, anarcosindicalista (Barcelona 1894-Verdun, Les Cabannes, França, 1968). Membre de la secció fabril, va ser un dels impulsors de la creació de l'agrupació obrera del barri del Clot. Posteriorment, cap al 1917, ingressà al Sindicat Ferroviari de Barcelona. S'exilià a França després de la guerra civil. [TMS]

Pujol Bardolet, Josep, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1929). Va ser militant de la JOC fins a finals dels anys cinquanta, moment en el qual va passar a militar a la UGT i al MSC. Va donar suport, l'any 1961, activament, a les Plataformes unitàries d'acció sindical, impulsades pel FOC i el MSC. El 1963 va partici-

par en la fundació d'Acció Sindical Obrera, creada per les orientacions de la direcció exterior del MSC. Va ser membre fundador de la Comissió Obrera de Barcelona el 1964, i un dels creadors de la CO de Montesa. [JTH]

Pujol Bosch, Marià, pagès i sindicalista a Brunyola, la Selva (segle xx). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Treball Collectiu de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Pujol Freixedes, Adjectori, pagès i socialista a Castelví de la Marca (segle xx). Dirigent socialista dels pagesos d'aquest municipi, fou regidor en representació del PSUC l'any 1938. [RAM]

Pujol Grua, Josep, anarquista i metge (Benissanet, la Ribera d'Ebre, 1902-Porto Alegre, Brasil, 1966). De família acomodada, va estudiar la carrera de medicina a Saragossa i s'afilià durant la seva etapa universitària a la CNT. Començà a exercir com a metge a la Roca (Vallès Oriental), i llavors inicià la pràctica de la medicina social i filantròpica. Participà en la guerra civil espanyola i, l'agost de 1936, fou el responsable de Sanitat a la columna del Vallès Oriental. Posteriorment fou el cap de Sanitat de la 28 Divisió. Exiliat el 1939, exercí la direcció mèdica del camp de refugiats d'Argelers, on procurà suplir la falta de medicaments —«solament hi ha aspirines i iode», solia dir— amb la seva dedicació als refugiats malalts. El 1943 residí a l'Aude on, juntament amb Joan Ferrer Farriol, Puzo, Sara, Ruiz i Guillen, entre d'altres, tractà de reorganitzar la CNT. Instal·lat a Carcassona amb la seva dona Anita i una filla, va poder sobreviure gràcies a l'ajuda del cirurgià Trias, que feia de «mosso d'operacions» en una clínica i li passava algun treball. De Carcassona va passar al Buró de Sanitat de la caserna Neil de Bordeus, on prestà importants serveis al Subcomitè Confederal de la Zona Ocupada, en contacte amb el comitè nacional de la CNT, radicat a Tolosa de Llenguadoc. La seva actuació li valgué la detenció pels ocupants alemanys i la deportació a l'est de França. Va poder fugir de Metz i, instal·lat temporalment a Talence, continuà el seu servei a

l'organització confederal. Gràcies a l'ajuda del doctor Carles Martí Feced, es va poder establir a Tolosa, on continuà ajudant els refugiats i els ferits en accions del maquis, que també visitava en els seus refugis muntanyencs. En un dels viatges al Pirineu, passà a Espanya i fou detingut a Girona, d'on va ser traslladat a la Model de Barcelona i va estar empresonat un any i mig. Tornat a Tolosa, va donar refugi i suport a Facérias, fet pel qual fou obligat a abandonar França. El 1952 marxà al Brasil i, després de revalidar el títol, s'instal·là a Porto Alegre, on prestà els seus serveis com a metge a la companyia aèria VARIC i continuà la seva atenció als malalts pobres. [TMS]

Bibliografia: FERRER, J. «Un médico libertario: José Pujol Grua». A: *Le Combat Syndicaliste*, 22/9/1966. MONTSENY, F. «El médico de los pobres». A: *Espoir*, 25/9/1966; «In memoriam». A: *Espoir*, 9/10/1966.

Pujol Guitó, Pau, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Pujol Jordana, Pere, comunista a Sant Feliu de Guíxols (segle xx). Durant la guerra civil, fou un dels dirigents destacats del PSUC a Sant Feliu de Guíxols i comarca, i representà el seu partit a l'Ajuntament entre els mesos de gener i agost de 1938, on s'ocupà del Departament de Proveïments. [PPB]

Pujol Marimon, Pere, Taranot, pagès hortolà i sindicalista (Vallmoll 1899-?). El març de 1931, en la legalització d'estatuts del Sindicat Agrícola de Vallmoll, n'era el secretari, càrrec que exercí fins al 1934. Durant la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes. Va ser regidor del consistori per la CNT des de l'octubre al desembre de 1936, data en què va presentar la dimissió. El setembre de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de Valls, on havia estat tancat anteriorment, i jutjat el dia 15 del mateix mes, li sortí la pena de 12 anys i 1 dia. El setembre de 1941 se li commutà la pena a 6 anys i 1 dia, i fou posat en llibertat —en presó atenuada— el mateix mes. [AGT]

Pujol Navarro, Pere, ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Dirigent de la

secció ferroviària de la CNT a Vilanova durant els anys trenta. Fou secretari del comitè comarcal de la CNT del Garraf l'any 1938. [RAM]

Pujol Pàmies, Marià, comunista a Balaguer, la Noguera (Balaguer?-1933). Militant del BOC, va morir el 10 de juliol de 1933 en un enfrontament amb carlistes, quan intentava protegir el seu oncle, el dirigent local del BOC Tomàs Pàmies. La seva mort va causar una gran commoció i va provocar que joves bloquejistes assaltesin cases de monàrquics i detinguessin 60 carlistes. La vaga general declarada l'endemà a tot Lleida va anar seguida d'una manifestació de més de 2.000 persones, assalts a la seu de la Lliga i incendis en una església i al monestir carmelita. L'any següent el BOC va convocar una concentració per commemorar el seu assassinat. [PPB]

Pujol Soler, Josep, treballador del tèxtil i sindicalista a Casserres (segle XX). Militant de la CNT, en arribar la guerra va participar en la collectivització de la colònia Monegal i en formà part del consell d'empresa. L'abril de 1937 va entrar a l'Ajuntament en substitució d'un company i va ocupar la conselleria de Finances. També va formar part de la comissió d'Agricultura. L'octubre del mateix any presentà la dimissió dels càrrecs que tenia a l'Ajuntament, com a protesta contra els fets de què va ser víctima l'alcalde Jaume Anglada Rodelles. [JCR/JJR]

Pujol Vallbona, Josep, anarcosindicalista a Vilassar de Dalt (segle XX). Representà els 250 treballadors del Sindicat Únic de Vilassar de Dalt al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. El mateix mes de juny havia estat elegit vicepresident de la junta directiva de la CNT a la població. [TMS/PPB]

Pujol Vilà, Joan, flequer i col·lectivista (Cabra del Camp 1903-1904 de l'Ebre, ?). El maig de 1937 era el president de la Col·lectivitat d'Agricultors CNT-AIT de Cabra del Camp i per això signà una credencial a un afiliat per a assistir al Ple de Camperols que s'havia de celebrar a Barcelona. [AGT]

Pujolar, Albert, pagès i dirigent rabassaire (segle XX). Formà part del comitè d'enllaç que la

UR establí amb la FCTT-UGT l'octubre de 1936. [DBM]

Pujols, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, l'agost de 1931 formà part de la comissió de relacions internacionals que es constituí, juntament amb d'altres, dependents del comitè executiu, per afrontar la crisi de la Federació Comunista Catalanoblear i preparar la conferència del partit. [PPB]

Punsà, Josep, dirigent obrer i internacionalista al Pont de Vilomara, el Bages (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de la FRE de l'AIT, del Pont de Vilomara, l'any 1874. Fou el destinatari de 25 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal a los trabajadores de España*. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [APE]

Puntas Freixas, Antoni, pagès i sindicalista a Olvan (Gironella 1891-Olvan 1954). La seva activitat sindical es remunta a la República, en què fou detingut i empresonat durant sis mesos, pels fets del 6 d'Octubre de 1934 en els quals participà activament. Durant part de l'època de guerra fou president del sindicat Unió de Rabassaires del poble. El 14 d'octubre de 1936, en reconstituir-se l'Ajuntament, hi va entrar en representació d'Unió de Rabassaires, fou de la comissió d'Agricultura i de la d'Abastaments. El novembre de 1936 va assistir, junt amb dos regidors més, a una reunió de tots els consistoris del Berguedà, a l'Ajuntament de Berga, per a nomenar delegat comarcal i Consell Provisional de Proveïments. El mateix mes assistí a una altra reunió del mateix caire. El 8 de març de 1937, la comissió de Defensa es dissolgué, i en reorganitzar-se les comissions ell va formar part de la d'Agricultura i de la d'Abastaments. El 22 de juliol de 1937 fou elegit alcalde segon, i també va formar part de diferents comissions: Obres Públiques, Agricultura, Proveïments i Cultura. L'Agost de 1937 va entrar a formar part de la Junta Municipal Agrària d'Olvan com a vocal propietari de la Unió de Rabassaires. El juny de 1938 fou elegit alcalde, en substitució de Miquel Costa Roca. El 1941 se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, i el 1945 se'n va sobreseure l'expedient. [JCR/JJR]

Puntons, Carles, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886

fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de Trulla. El mateix juliol fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Pusó, Manuel, treballador flequer i associacionista a Barcelona (segle XIX). El mes de març de 1872 formava part de la comissió que s'encarregà de convocar en assemblea general tots

els treballadors flequers de Barcelona, fossin o no membres d'associació obrera. [CR]

Puyo, Ciriaco, anarcosindicalista (Valljunquera, el Matarranya, 1899-Pàmiers, França, 1977). Treballador temporer en l'extracció de talc al Pirineu francès, tornà al seu poble en esclatar la guerra civil. Ocupà llocs de responsabilitat en el procés de collectivitzacions de Valljunquera. S'exilià el març de 1938 i fou un dels últims a sortir del seu poble. S'instal·là definitivament a Pàmiers. [TMS]

Q

Quatreases, Elies, comunista i cambrer (? 1909-l'Havana 1947), Membre de la FOSIG des de molt jove, va ingressar al PSUC al moment de la seva fundació. Durant la guerra civil, va lluitar al front d'Aragó i ocupà diversos càrrecs de responsabilitat. A l'exili, fou membre de la delegació a Cuba del CC del PSUC i delegat a Cuba del Secretariat de Catalunya de la UGT. Morí a l'Havana a causa d'un enfrontament, en el restaurant on treballava, amb un provocador falangista. [TMS]

Quatreases Capdevila, Jeroni, Campirre, restaurador (Montblanc, ?-Barcelona, ?). Propietari d'un popular hostel a Montblanc i fundador de la Unió Republicana. L'any 1907 va fer costat als joves radicals i contribuí a la creació de la Joventut Republicana Instructiva, integrada majoritàriament per jornalers i parcers. La seva contribució econòmica fou decisiva per al manteniment d'una escola nocturna de caràcter laic i entusiasta de l'Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia. El juliol de 1909, responent a la crida pregonada per *El Progreso*, protagonitzà l'ocupació de l'estació del ferrocarril amb la finalitat d'aturar el tren que duia els reservistes lleidatans cap al port de Barcelona per a traslladar-los a la guerra desfermada al Marroc. La repressió governativa obligà a tancar les portes de l'entitat. Tot amb tot, l'any 1913, aquesta tornà a revifar sota el nom de Casa del Poble i amb una orientació ideològica marcadament socialista, sobretot arran de la Revolució russa. Continuada al capdavant de l'entitat i el seu suport financer tornà a ser decisiu per a la compra de la màquina de batre de la secció agrícola, la primera de la vila, l'any 1921. [AMA]

Queier (o Queyer), Josep, peó estampador i associacionista a Barcelona (segle XIX). Formà part de la comissió d'operaris que signà el con-

veni col·lectiu del ram, el 5 de febrer de 1855. [XPM]

Quemades, Salvador, anarcosindicalista, impressor i publicista a Barcelona (segle XX). Secretari del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, inicià la seva principal activitat vers el 1915. Va ser amic de Salvador Seguí, amb qui freqüentava la tertúlia de l'Espanol, al barri del Paral·lel, i a qui, sembla, escrivia els articles que havia de publicar. El 1918 formava part de la plana major de l'anarcosindicalisme català i va ser un dels organitzadors del Congrés de Sants (1918), on representà els 60 associats al Sindicat de l'Art d'Imprimir. D'aquest congrés va sortir elegit membre del Comitè Regional de la CNT, junt amb els també anarcosindicalistes moderats Salvador Seguí, Camil Piñón, Salvador Ferrer, Joan Pey i Enric Rueda, càrrec que exercí fins al 1921. Durant un moment crític per a la premsa anarquista i per un curt espai de temps (novembre-desembre de 1919), ocupà la direcció de *Solidaridad Obrera*. Assistí al Congrés de la CNT, celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid el desembre de 1919, on fou designat delegat de la CNT, juntament amb Eusebi Carbó i Àngel Pestaña, per a assistir al segon congrés de la Tercera Internacional, però no va arribar més enllà de París. Al costat de S. Seguí i Evelio Boal, tingué un destacat paper en la preparació i en la signatura del pacte entre la CNT i la UGT que es consumà, amb l'aprovació d'un manifest conjunt, el 3 de setembre de 1920. Fou un dels homes d'esquerra detinguts arran de l'assassinat del cap del govern espanyol Eduardo Dato, el març de 1921. Intervingué en la Conferència de Saragossa el juny de 1922. Sembla que fou l'autor d'un petit relat que, amb el nom de Salvador Seguí i titulat *Escuela de Rebeldía*, es va publicar el 1923, dues setmanes després de la mort del popular Noi del Sucre. Després de l'assassinat de Seguí,

restà marginat del moviment llibertari, encara que el 1930 va ser, junt amb Mauro Bajatierra i Rafael Vidiella, un dels organitzadors de la frustrada vaga revolucionària, preparada per a l'octubre d'aquell any. També aquest mateix any prologà *Ideas sobre sindicalismo y anarquismo*, de Joan Peiró, i el 1932 traduí les *Cartes* de P. J. Proudhon. Cap als anys trenta regentava un establiment gràfic propi a Madrid i evolucionà cap al republicanisme d'esquerra. El febrer de 1934, fou el darrer vocal a la direcció d'Izquierda Republicana, tot just després de la seva creació. El maig de 1937, en nom d'Izquierda Republicana, dirigí una carta a F. Largo Caballero, en la qual acceptava, en nom del seu partit, la proposta del president socialista d'assignar dos ministeris al partit republicà, per tal de solucionar la crisi governamental. [TMS]

Publicacions: *Dos palabras acerca del decreto de sindicación voluntaria*. Saragossa, 1922.

Bibliografia: AISA, J. & ARBELOA, V. M. *Historia de la Unión General de Trabajadores. UGT*. Madrid, 1975. BRADEMAS, J. *Anarcosindicalismo y Revolución en España*. Barcelona, 1974. MEAKER, G. H. *La izquierda revolucionaria en España (1914-1923)*. Barcelona, 1978. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Quer, Elies, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes ferits durant l'agreuiment de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1923. [TMS]

Quer i Torrent, Joan, Indigeta, secretari d'ajuntament i dirigent del BOC i del POUM a Girona (l'Armentera 1905). Durant la República, va ser secretari de l'Ajuntament de Salt. Amb el pseudònim d'Indigeta, fou autor de nombroses col·laboracions a *L'Espurna*, portaveu del partit. Formà part del Comitè Antifeixista de Girona, on es responsabilitzà de l'àrea de finances. Va ser conseller responsable també de l'àrea de finances i de la secretaria general de l'Ajuntament de Girona, d'octubre de 1936 a febrer de 1937, i simple regidor, el juny del mateix any. Fou detingut el juny de 1937 i empresonat a Barcelona. Com altres militants del POUM, va ser retingut per ordre del Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció. S'exilià a França. En restablir-se la democràcia, s'establí a Figue-

res i donà suport al Partit dels Socialistes de Catalunya. [JClAR]

Queral, Vicent, comunista a Castelló de la Plana (segle XX). Membre del BOC, el 26 de setembre de 1931, en el moment de la seva constitució, fou nomenat tresorer de la junta directiva del BOC de Castelló. [PPB]

Queralt, Felicià, boter i sindicalista a Tarragona (segle XX). Dirigent dels boters tarragonins i impulsor de la seva Federació Local. Formà part de diferents comitès d'aquesta Federació de Boters durant la tercera dècada del segle XX. [RAM]

Queralt, Francesc, activista revolucionari a Barcelona (segle XX). Juntament amb Pedro Duaso, fou un dels incendiàries d'edificis religiosos a Sant Andreu de Palomar durant la Setmana Tràgica de Barcelona el juliol de 1909. Destacà en l'incendi del convent dels Maristes de la localitat. A causa d'aquestes accions fou un dels activistes jutjats. [TMS]

Queralt, Joan, ferrer mecànic i dirigent sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Societat de Ferrers Mecànics de Barcelona. Va signar, el 1r de maig de l'any 1890, un manifest adreçat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [APE]

Queralt, Josep, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Representà la Federació Provincial de Tarragona al congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, celebrat a Saragossa del 22 al 24 de maig de 1917. En aquest congrés fou nomenat, juntament amb Gregorio Marzal, membre de la comissió revisora de comptes de l'assemblea i també formà part d'una de les dues ponències que havien d'examinar els temes presentats al congrés. Amb la mateixa representació, assistí al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, celebrat a València del 25 al 27 de desembre de 1918, on formà part de la segona ponència, que va analitzar la conveniència de l'adhesió de la Federació Nacional d'Agricultors a la CNT. També presidí la quarta sessió d'aquest congrés i va participar activament en els debats, entre els quals va destacar la seva oposició a una pro-

posta de Bunyol sobre la conveniència de la unió entre CNT i UGT. [TMS]

Queralt, Josep, jornalero i associacionista a Barcelona (segle XIX). L'any 1855 va participar en la constitució de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, fundada a Barcelona el 24 de gener del mateix any, i fou nomenat vocal suplent de l'esmentada Junta Central. El 15 de març d'aquell any, va signar una declaració de les Associacions Obreres de Barcelona adreçada al governador civil de la província. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Queralt, Josep, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1890 fou elegit secretari de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Queralt i Clapés, Josep, editor i simpatitzant anarcosindicalista (Badalona 1896-Perpinyà 1965). De família acomodada, el seu pare va ser militant de la Lliga, partit que seguí durant la seva joventut. Oposat al règim dictatorial del general Primo de Rivera, fou empresonat el 1923 i evolucionà cap a les propostes d'esquerra. El 1928 va fundar les Edicions Proa, amb la finalitat de divulgar entre les masses populars la literatura clàssica, traduïda al català. A la seva editorial van col·laborar Joan Puig i Ferrer i Andreu Nin. Participà en els fets d'Octubre de 1934 i, fracassat el moviment, va fugir a França. Tornà a Catalunya el 1936 i, durant la guerra civil, col·laborà amb la CNT quan l'organització reclamava els seus serveis. El 1936 participà en el Comitè Antifeixista de la ciutat de Badalona i col·laborà, al costat d'Antonio García Birlán i Pedro Herrera, en la conselleria de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat. El 1937 es traslladà a València per col·laborar amb la comissió de propaganda del Comitè Nacional de la CNT a organitzar l'aparició de la revista *Umbra*. Exiliat el 1939, s'instal·là a Perpinyà, on treballà com a professor de castellà, i després d'importants dificultats, entre el 1950 i el 1951, va poder ressuscitar l'Editorial Proa. [TMS]

Bibliografia: MANENT, J. «José Queralt i Clapés, ha muerto! A: *Espoir*, 26/12/1965.

Queralt i Poblet, Lluís, sindicalista a Blancafort (segle XX). Fou membre del Consell muni-

cipal de Blancafort l'octubre de 1936 en representació de la CNT. [AMA]

Queralt Moncusí, Josep, rabasser i sindicalista (Cabra del Camp 1878-?). El novembre de 1931 va signar per la comissió organitzadora de la Sociedad Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires» per a legalitzar els estatuts del governador civil. L'agost de 1932, en formar-se'n la primera junta, va ser escollit com a dipositari. Membre de la Sociedad Agrícola (Sindicat), qualificada d'esquerres, actuà de vocal primer a les renovacions estatutàries d'agost de 1932. [AGT]

Queralt Pàmies, Josep, Diego, pagès i empleat de l'Estat, sindicalista a Valls (segle XX). El 1912 va ser un dels iniciadors de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi. El juny de 1913 es presentà per a president de la Societat Agrícola, per l'oposició, però perdé la votació, aspecte que aprofità la premsa val·lenca per a significar que «haviem guanyat els elements d'ordre». L'octubre del 1915 participà en un míting a Alcover per donar escalf a la creació d'una escola seguidora de la ideologia de l'Escola Moderna. A partir de 1916 apareix sovint fent peticions a la Societat Agrícola per a celebrar reunions d'altres grups sindicals no agrícoles. Sindicalista de la CNT, va ser acusat falsament, el 1919, conjuntament amb Magí Busquets Vilanova —Xerí—, de la mort de l'advocat Josep Caylà Miracle, vicepresident de la Mútua de Propietaris. En aquell temps pertanyia als Joves bárbaros de Leroux. Engarjolat a Tarragona, va ser jutjat el 1920; va tenir el suport de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi. Absolt del delictes, va ser rebut amb mostres fervoroses d'entusiasme. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau, *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GALVADÀ TORRENTS, Antoni, *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Queralt Portas, Josep, Pipet, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1893-1954). A l'esclat de la República entrà al consistori, per pocs dies, com a segon tinent d'alcalde, quan agafà el timó el comitè provisional republicà. Soci de la Societat Agrícola (Sindicat), de tendència d'esquerres, participà en les juntes anuals, es-

collides l'agost de 1936 i 1937, com a tresorer. Regidor del consistori per la CNT a resultes d'una crisi que durà el primer mig any del 1938 hi exercí des de juliol de 1938 fins al final de la guerra, amb les responsabilitats de l'alcaldia segona, un període d'alcalde accidental i president de la comissió de Proveïments. [AGT]

Queralt Serral, Jaume, obrer i anarcosindicalista a Sant Pere de Riudebitlles (segle xx). Fou un dels principals organitzadors de la CNT a Sant Pere de Riudebitlles durant els anys trenta, i durant la guerra civil en fou alcalde segon, en representació d'aquest sindicat. [RAM]

Queralt Targa, Josep, Pep de la Bona, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1890-1958). Regidor del consistori per la UGT a resultes d'una crisi que durà el primer mig any del 1938. En concret, va exercir des de juliol de 1938 fins al final de la guerra, amb la responsabilitat de ser vocal d'Acció Social. [AGT]

Queralto, Maria, anarquista i terrorista a Barcelona (segle xx). Sembla que fins a 1905 fou una anarquista radical i per aquesta causa es va separar del seu marit. Fou còmplice del seu fill, Joan Rull i Queralto —terrorista i confident de la policia i pagat pel Govern Civil de Barcelona—, que ajudava en la preparació de bombes. El juliol de 1907 fou detinguda i processada junt amb els seus fills Joan, Ermengol i Josep. [TMS]

Querol, anarcosindicalista a Xerta (segle xx). Representà els 400 afiliats al Sindicat de Xerta al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Querol, Josep, anarcosindicalista (Rossell, el Baix Maestrat, 1905-Baillargues, França, 1986). Afiliat a la CNT, el 1936 fou l'organitzador de la col·lectivitat de Rossell. Exiliat al final de la guerra civil del 1936, passà pels camps de concentració de Barcarès i St. Cebrià. Es va sumar a la resistència contra la invasió alemanya de França. [TMS]

Querol, Josep, obrer químic i sindicalista (Tarragona 1902-Le Mans, França, 1972). Militant de la CNT des de molt jove, va passar a residir a Barcelona, on, durant els anys de la

República i de la guerra civil, ocupà càrrecs de responsabilitat al Sindicat de Productes Químics. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Querol, Josepa, internacionalista al País Valencià (segle XIX). El seu nom i la seva adreça, carrer de l'Engonari núm. 39, 2n, de València, va ser la «bústia» del Consell Federal de la RE, després del II Congrés Estatal, el mes d'abril de 1872. [EBP]

Querol Carapuig, Jaume, estibador i sindicalista (Barcelona 1883-1944). Fou elegit vocal obrer efectiu i comptador del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de Vaixells l'octubre de 1927. Era vocal del Real Montepío de Sant Pere Pescador del Port de Barcelona el desembre de 1928. Fou nomenat vicesecretari del Comitè Paritari el gener de 1929. Fou escollit president de la junta directiva del Montepío el gener de 1932. [JIG]

Quevedo Garcia, Josep, treballador del tèxtil i anarcosindicalista (Berga 1957). El seu primer contacte amb el món obrer va ser el 1972, a la colònia Rosal, on conegué exmilitants de la CNT i participà activament en la reorganització de l'esmentat sindicat. El 1977 va ser secretari de la federació local i de la federació comarcal de la CNT. El mateix any participà en les vagues del tèxtil i de les mines de Fígols. El 1978 va formar part dels grups anarcosindicalistes d'oposició al sindicat oficial. El mateix any participà en les vagues del tèxtil, la de gasolineres i la de Gruas Carreres (Berga). El 1979 va assistir al V congrés de la CNT. El 1980 va participar en l'escissió i quedà dins la Confederació Catalana del Treball de la CNT—CCT-CNT. El 1982 va encapçalar l'organització d'una coordinadora de parats a Berga, amb un notable èxit. Va assistir als congressos de 1983 i 1984; en aquest darrer, els escindits esdevingueren majoritaris després d'una reunificació. El 1987 va impulsar la creació del Centre d'Estudis Josep Ester Borràs. El 1988 l'escissió passà a la CGT, en la qual ocupà el càrrec de secretari local. [JCR/JJR]

Quiert, Tomàs, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va signar, juntament amb altres dirigents obrers de Barcelona, una proclama distribuïda el 21 de febrer de 1873 en què s'ex-

hortava els soldats a defensar la República federal. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Quijada Pérez, Antonio, treballador d'arts gràfiques i sindicalista (Alamedilla, Granada, 1948). Va arribar a Barcelona l'any 1955. Va treballar a Plaza & Janés i a Sociedad General de Publicaciones. Des del 1967 va realitzar tasques a Comissions, on va ser un dels membres de les Comissions Obreres Juvenils. Va ser militant del PSUC des del 1966. A partir de 1971 es va vincular a la Coordinadora Local d'Arts Gràfiques de CCOO de Barcelona. Al III congrés de la CONC va ser escollit secretari general de la Federació d'Arts Gràfiques de CCOO de Catalunya i actualment (1999) és secretari d'organització de la Federació de Comunicacions i Transports de la CONC. [JTH]

Quiles, Pedro, anarcosindicalista (Montalbán, Terol, 1906-Tolosa de Llenguadoc 1986). Al principi de la Segona República, va viure a Barcelona i la seva actuació sindical es desenvolupà al Sindicat de l'Alimentació (secció de flequers), al barri de Gràcia. Després de la derrota dels militars revoltats a Barcelona i Catalunya, lluità a Saragossa i es va unir a la columna Durruti. Tornà a Barcelona, on participà en la socialització de les fleques, tasca que van efectuar els Sindicats de la CNT i la UGT. Més tard s'incorporà a la 26 Divisió d'Aragó. Exiliat a França, continuà militant en l'organització confederal. [TMS]

Quinglas, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 va signar, en nom de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, el document anomenat «A los obreros de Cataluña», en el qual es feia una crida per a la celebració d'un congrés de tots els obrers del Principat. Aquest congrés se celebrà el 13 de desembre del mateix any. El 30 de gener de 1869, com a membre de l'esmentada Direcció Central, signà un document, publicat a *La Alianza de los Pueblos* (17 de gener de 1869), en què s'afirmava el recolzament dels obrers al federalisme i la seva postura contrària a la política lliurecanvista. El febrer del mateix any va participar en la presidència col·legiada de l'esmentada Direcció Central. [CR]

Quiñonero Solano, Ginés, polític i obrer industrial (Cartagena 1936). Durant el decenni dels seixanta, fou un dels principals dirigents del PCE clandestí a Mallorca. El juliol de 1964, fou detingut i empresonat. Alliberat, continuà com a responsable de l'organització i accentuà les mesures de seguretat. Cap al 1969, abandonà el partit. Militant del PSOE (1978-91), fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1979-87). [DG]

Quiñones González, Heriberto, nom amb què fou conegut a Espanya un polític, picapedrer, sindicalista i agent de la Internacional Comunista del qual ens és desconeguda la veritable identitat (Bessaràbia, Moldàvia, 1907?-Madrid 1942). Sembla que durant el decenni dels vint treballà a Amèrica sota les ordres de Vittorio Codovila. Traslladat a Mallorca (1931), s'integrà en l'organització regional del PCE. Detingut el juny de 1932, fou expulsat d'Espanya, però aviat tornà i es traslladà a València, on es casà amb la dirigent comunista mallorquina Aurora Picornell Femenias. En aquesta ciutat, col·laborà amb l'organització militar del partit i en l'edició d'*El Soldado Rojo*. Detingut de nou, entre el setembre i el novembre de 1933 fou traslladat a la presó de Palma. Alliberat, esdevingué l'home fort del PCE a les Balears. Entre el febrer i el març de 1934, féu un viatge de propaganda a Menorca per organitzar-hi el Front Únic. Publicà diversos articles sobre la línia política del PCE a *Nuestra Palabra*. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i jutjat a Palma, però fou absolt. El desembre, passà a la presó de Gijón i poc després a la d'Oviedo. Participà en l'organització del PCE a Astúries. El novembre de 1935, tornà a Mallorca i col·laborà en la reorganització del PCE. Malalt de tuberculosi, l'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué en un sanatori de Madrid. Participà en l'organització del desembarcament republicà del capità Bayo a Mallorca (agost de 1936). Poc després s'instal·là a Menorca, on fou elegit secretari del Comitè Provincial del PCE de les Balears. El seu sectarisme l'enfrontà aviat amb els socialistes i els anarcosindicalistes. El febrer de 1937, fou expulsat de la Federació Local de Societats Obreres de la UGT. Alguns mesos després, abandonà Menorca i es traslladà al País Valencià, on col·laborà amb l'òrgan del PCE *Verdad*. Sembla que tre-

ballà com a intèrpret dels militars soviètics i en els serveis d'informació de la República. Al final de la guerra fou tancat al camp de concentració d'Albatera, d'on fugí l'abril de 1939. Es dirigí a València, on inicià la reconstrucció del PCE i intentà crear una xarxa d'evasió cap a la frontera francesa. Detingut l'estiu de 1939, fou torturat i empresonat a Portacelí (València). Fugí de nou (octubre de 1940) i es dirigí, probablement, a Barcelona. L'abril de 1941, passà a Madrid, on es feu càrrec de la Comissió Central Reorganitzadora del PCE. Amb uns mètodes caracteritzats per la clandestinitat extrema, reorganitzà el partit a tot l'Estat i aconseguí una certa expansió. La seva autonomia organitzativa l'enfrontà amb la direcció del PCE a l'exili. El desembre de 1941, fou detingut i torturat. Condemnat a mort, fou executat. Durant els anys del franquisme, els principals dirigents del PCE l'acusaren, sense cap base, de provocador, delator, agent franquista i agent britànic. El 1986, fou rehabilitat pel PCE. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *Heriberto Quiñones y el movimiento comunista en España (1931-1942)*. Palma de Mallorca, 2000.

Quintana, anarcosindicalista a Capellades (segle xx). Militant de la CNT, participà en la campanya d'agitació, organitzada per la comarca d'Igualada l'abril de 1932, en protesta per les deportacions de treballadors efectuades per ordre del govern republicà. [TMS]

Quintana, Andreu, anarcosindicalista a Mallorca (segle xx). Juntament amb Miquel Rigo, Jordi Aloy i Antoni Sala, entre d'altres, formà part del comitè que va sortir de l'assemblea general de paletes de l'illa de Mallorca, reunida a la ciutat de Palma el 16 de novembre de 1919. Aquesta primera assemblea de paletes de l'illa va acceptar la creació d'un sindicat provincial adherit a la CNT. [TMS]

Quintana, D., socialista a Catalunya (segle xx). Junt amb E. Martínez, Lluís Ardiaca i Vilella, entre d'altres, formà part del comitè executiu de les Joventuts Socialistes de Catalunya, elegit en l'assemblea de constitució oficial, celebrada el 19 d'abril de 1933. [TMS]

Quintana, Ferran, anarcosindicalista a Girona (segle xx). Fou delegat del Sindicat de Treballadors de Girona al Ple regional de la CNT, celebrat a Sabadell l'abril de 1933. [TMS]

Quintana i Villafranca, Carme, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant destacada de les Joventuts Llibertàries de Barcelona, durant la guerra civil es destacà com una brillant oradora. El juliol de 1937 esdevingué, en representació de la CNT, membre de la comissió executiva de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona, creat pel departament de Treball i Obres Públiques de la Generalitat. Fou nomenada membre del Comitè Regional de les JJLL catalanes, en el ple que se celebrà a Barcelona el 1938. [PPB]

Quintero, Juli, paleta i anarcosindicalista a Mallorca (segle xx). Membre de la CNT, fou un dels dirigents cenetistes de Palma durant els anys 1934-36. El novembre de 1935 participà en un míting confederal al Teatre Balear, on parlà en representació de la Confederació Regional del Treball, i el febrer de 1936 exposà a *Cultura Obrera* la posició abstencionista que mantingué la CNT de Mallorca davant les eleccions d'aquell any. [PPB]

Quinto Seguí, Antonio, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT durant la postguerra franquista, representava la Regional del Levante en el comitè nacional de la CNT que va funcionar a Madrid, encapçalat per Enric Marco Nadal, entre maig de 1946 i maig de 1947. [PPB]

R

Rabasa, Zacarias, sabater i internacionalista (segle XIX). Va participar en el Primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat en el Teatre del Circ de Barcelona el juny de 1870, com a representant de la Societat de Sabaters La Igualdad, de Barcelona. En les seves intervencions va mantenir una posició poc definida respecte del corrent majoritari, malgrat que en les votacions finals sobre els dictàmens presentats s'adherí al corrent bakuninista, excepte en el de la resistència, en què s'abstingué. El març de 1871 va ser membre del comitè local de la federació de Barcelona de l'AIT. Juntament amb altres membres d'aquest comitè, va signar el document titulat «Protesta de l'Associació Internacional dels Treballadors: Federació Barcelonesa», signat el 29 de març i publicat com a suplement de *La Federació* el mateix dia, i que propugnava el canvi social per mitjans pacífics i per la via de la persuasió. [CR]

Rabasa Gumbau, Josep, comerciant i comunista (Vinaròs 1911-Castelló 1940). Militant del BOC, el 1933 era membre del seu comitè central. A partir del setembre de 1935 esdevingué militant del POUM al País Valencià i fou membre del comitè executiu del Front Popular de Vinaròs. En esclatar la guerra, va marxar de Vinaròs, en desacord amb els excessos comesos pel Comitè Antifeixista local, i s'instal·là a València, on col·laborà amb Luis Portela en la publicació d'*El Comunista*, l'òrgan del POUM al País Valencià. Fou membre del comitè executiu del POUM al País Valencià. A la fi de la guerra, marxà al front amb les Brigades Internacionals. No va voler exiliar-se, convençut que no li passaria res, en no tenir delictes de sang. Però fou detingut, jutjat i afusellat. [PPB]

Rabascall, Joan, mestre i comunista a Barcelona (segle XX). Exercí com a secretari d'Agitació i Propaganda en el comitè executiu de la

federació local de Barcelona de la UGT entre l'agost de 1936 i l'octubre del mateix any, en què va presentar la dimissió. Membre del secretariat de Barcelona de la FCTE fins a la seva expulsió de la FCTE-UGT a finals del 1936, com a conseqüència de la seva militància en el POUM i per mantenir posicionaments crítics davant l'actuació de la direcció del secretariat regional ugetista. [DBM]

Rabassa Parladé, Vicenç, obrer a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern durant la guerra civil, en representació de la UGT. [AGL]

Rabassó, Josep, empleat de la telefònica i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de Telèfons en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1937. Paral·lelament també representà el Sindicat de Telègrafs en el comitè de Catalunya del secretariat regional. [DBM]

Rabassó Roll, Ramon, cal Rabassó, pagès a compte propi i cooperativista (Bràfim 1896-?). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local amb el càrrec de tresorer. L'octubre de 1935 va ser escollit vicepresident del Sindicat Agrícola local. Morí fora vila, presumiblement a Tarragona, en una residència. [AGT]

Rabella, Vicenç, obrer del vidre i sindicalista a Catalunya (segle XX). Fou delegat de la Societat d'Obrers del Vidre al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Rabés, Sadurní, pareire i associacionista a Barcelona (segle XIX). Va signar, el 15 de març

de 1855, una declaració de les associacions obreres de Barcelona adreçada al governador civil. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Rabinad Barrachina, Mariano, comunista al País Valencià (Casp. ?-1951). Germà petit de Sixto Rabinad, milità al POUM i durant la guerra civil fou animador del grup de pioners de València. Durant la postguerra, va treballar activament en l'organització clandestina del POUM al País Valencià. [PPB]

Rabinad Barrachina, Sixto, treballador de transport marítim i comunista al País Valencià (Casp. ?-Caracas 1976). Originari de Casp, es traslladà a viure a Barcelona, on durant la Segona República entrà en relació i s'hi afilià amb el BOC. Cap comercial d'una empresa de transports marítics, fou destinat a València, on, juntament amb Josep Grimalt, fou un dels fundadors del BOC a les darreries de 1932. Milità també en el Sindicat d'Administratius de la UGT. El 1933 era membre del comitè central de la FCI i esdevingué secretari general del BOC al País Valencià. Detingut en diverses ocasions, sempre era alliberat al cap de pocs dies. En constituir-se el POUM, esdevingué secretari general del nou partit al País Valencià. En esclatar la guerra civil, fou membre de la comissió de forces polítiques i socials que va negociar amb Capitania General de València la rendició de l'exèrcit. Diputat provincial de València, fou secretari a la Diputació i membre del Comitè Executiu Popular de València durant els primers temps. Posteriorment fou mobilitzat i marxà al front amb el grau de capità d'intendència, la qual cosa li va permetre escapar-se de la repressió que patiren els militants del POUM després dels fets de Maig de 1937. El 1939 s'exilià a França, d'on passà a Alemanya, i després de la guerra mundial es traslladà a València de Venèçuela. Morí, de càncer de pulmó, quan estava preparant el retorn definitiu cap a Espanya. [PPB]

Bibliografia: *La Batalla*, març de 1976. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Radigales Gombau, Ramón, anarcosindicalista (Esplucs, Osca, 1883-Florença, Gers, 1981). Vidu el 1917, tractà de tirar endavant amb els quatre fills, el més gran de vuit anys. Entre

1915 i 1917, amb altres companys arribà a formar una cooperativa de consum i producció dels productes del camp que ells produïen, la qual va ser ofegada a l'adveniment de la Dictadura del general Primo de Rivera. El 1936 fou un fervent defensor del procés de collectivitzacions locals. Refugiat a Catalunya durant els anys 1938 i 1939, en finalitzar la guerra civil tornà al seu poble, on sofrí dures humiliacions. S'exilià a França, on morí quasi centenari. [TMS]

Radó, Ferran, socialista a Mallorca (Palma 1911-1937). El 15 de juny de 1935 fou elegit secretari general del comitè executiu, juntament amb Antoni Gil com a president i Joan Simonet com a vicepresident, en el congrés constitutiu d'una federació provincial de les Joventuts Socialistes de diferents localitats mallorquines. Partidari de Largo Caballero, va ser un dels protagonistes de la crisi del socialisme balear que durà des de l'abril al juliol de 1936. Va ser un dels representants de les Joventuts Socialistes que establí un comitè d'enllaç amb els comunistes el 23 de juliol de 1936. En començar la guerra civil, fou detingut i assassinat. [TMS]

Raduà Blanch, Joan, paleta i comunista a Terrassa (segle xx). Militant del BOC, fou candidat pel districte quart de Terrassa a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. [PPB]

Rafart, Climent, obrer del tèxtil i cooperativista (segle XIX). El 6 de juny de 1866 va signar una carta, publicada a *La Asociación*, de Barcelona, en què explicava l'origen de *La Propagadora del Trabajo*, considerada la primera societat cooperativa de Barcelona fundada l'any 1865. [CR]

Rafart, Eusebi, metal·lúrgic i socialista a Barcelona (segle xx). Militant del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT, va pertànyer a la direcció de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre el 1920 i el 1923. En el tercer comitè de la Federació Regional de la UGT de Catalunya, exercí com a vicepresident (1927-28). El 1930 va ser un dels impulsors del Grup Socialista de Gràcia i el novembre de 1931 va formar part del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona, de la UGT, com a vocal. [DBM]

Rafart, Josep, anarcosindicalista (Manlleu? 1884-St. Henri, França, 1977). Va lluitar en el comitè de Manlleu el 1936 per organitzar els joves confederals. Participà en la socialització dels tallers de teixits i en les col·lectivitats de la fusta, de la foneria i de la metal·lúrgia. Va tractar de suavitzar les relacions amb els comunistes durant els enfrontaments del 1937. S'exilià després de la guerra civil i s'instal·là a França, on milità a la federació local de St. Henri. [TMS]

Rafecas, Felip, obrer serrador i societari a Barcelona (segle XIX). El gener de 1841 figurava com a representant dels serradors a la junta provisional de les Classes Treballadores Associades, que s'havia constituït el dia u, amb motiu del banquet que varen celebrar a Barcelona els obrers associats. Fou un dels signants del manifest que el 28 de febrer de 1841 varen adreçar «Las Clases Trabajadoras Asociadas a los diputados a Cortes». (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) El 20 de gener de 1841 constava com a vocal setè de la Junta Central Directiva de les Associacions de Socors Mutus, constituïda a Barcelona. [PPB]

Ràfols, comunista a Barcelona (segle XX). L'agost de 1931 passà a integrar, junt amb Maria Teresa Pelegrí, Llopart i Pujols, la Comissió de Relacions Internacionals, dependent del comitè executiu de la FCCB. [TMS]

Ràfols, Francesc, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1923. [TMS]

Ràfols, Josep, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec en el qual fou renovat el setembre de 1892. [TMS]

Ràfols i Camí, R., cooperativista (segle XX). Després del fracàs de la UFNR, el 1914, va ser un dels membres de la Unió Catalanista que donà suport al projecte de Domènec Martí i Julià d'atraure les masses obreres al catalanisme mitjançant el socialisme. Convençut cooperativista, va col·laborar a *Acció Cooperatista*. També va col·laborar amb *Justícia Social* (segona

època). El 29 d'agost de 1925 s'adherí a l'homenatge de comiat de M. Serra i Moret. [TMS]

Ràfols Solé, Antoni, obrer i sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou un dels principals organitzadors i dirigents del Sindicat Únic de Treballadors de la CNT a Vilafranca del Penedès. Es dedicà principalment a les tasques de cultura i propaganda, com a responsable de la comissió de Cultura i Biblioteca de la CNT vilafranquina l'any 1931. [RAM]

Ràfols Vidal, Miquel, boter i anarquista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels boters vilafranquins durant els anys trenta, fou secretari de la Societat d'Oficials Boters de Vilafranca l'any 1930. Combinà les activitats sindicals amb la militància llibertària a la FAI i fou regidor de Governació i Obres Públiques a Vilafranca l'any 1937 en representació de la CNT. [RAM]

Ragàs, Agustí, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Va signar, juntament amb altres dirigents obrers de Barcelona, una proclama distribuïda el 21 de febrer de 1873, en la qual s'exhortava els soldats a defensar la República federal. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Rajals, Josep, treballador del transport i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Transport de Barcelona. [XPM]

Rajals, Pere, jornaler i anarcosindicalista a Olèrdola (segle XX). Organitzador i dirigent del Sindicat Camperol de la CNT a Olèrdola, el representà al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT l'any 1937. [RAM]

Raldua, Ramon, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El març de 1887 fou elegit president de la comissió d'organització de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1888. [TMS]

Rallé, Magí, anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Un dels principals dirigents obrers de Vilafranca del Penedès del primer terç del segle XX. Impulsor i organitzador de dife-

rents associacions obreres, fou el president de la Federació Local de Societats Obreres l'any 1930, i de la Federació Local de Sindicats Únics de Treballadors de la CNT a Vilafranca l'any 1931. La seva activitat societària el portà a polemitzar en diferents qüestions socials relacionades amb l'Ajuntament de la vila; sobretot es destacà per la seva defensa de l'escola pública, gratuïta i laica. L'any 1932 va ser detingut per les seves activitats sindicals i socials. [RAM]

Rambla, Josep, transportista i sindicalista a Terrassa (1891-1956). Militant de la CNT, durant la guerra civil va ser secretari del Sindicat del Transport. El 1939, s'exilià a França. [JLJ]

Rambla i Domingo, Joaquim, socialista a Manresa (segle xx). Va ser un quadre de l'Agrupació Socialista de Manresa designat director de la revista *Defensa Obrera*, portaveu de la USC i de la UGT de Manresa el 1934. També era membre de l'executiva d'aquesta agrupació. [JSC]

Rambla Margarit, socialista a Barcelona (segle xx). Destacat socialista barceloní, va participar en nombrosos mítings de propaganda durant els primers anys de la segona dècada del segle, va col·laborar a *La Justicia Social* de Reus, i el gener de 1911, en el moment de la constitució, figurava com a tresorer del Centre Socialista del districte VI de la ciutat comtal. [PPB]

Ramedol, Jaume, internacionalista a Alella (segle XIX). Fou el destinatari a la seva localitat, l'abril de 1874, de deu exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*. La seva adreça llavors era al carrer del Canonge. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [EBP]

Ramia Llerda, Ramon, Ramon de Catanet, anarcosindicalista (Beseit, el Matarranya, 1884-Montpeller 1962). Fou un dels fundadors de la societat de resistència de Beseit el 16 de juny de 1916. Va ocupar diversos càrrecs a l'organització confederal i tingué especial dedicació als presos socials. Va prendre part activa en el moviment revolucionari del desembre de 1933 a Beseit, fet que li valgué la presó, on restà fins al 1934. Participà en la guerra civil i s'exilià a França. [TMS]

Ramírez, Enric, pagès i socialista a Sant Pere de Riudebitlles (segle xx). Dirigent i secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra i d'Oficis Diversos de la UGT a Sant Pere de Riudebitlles durant la guerra civil. [RAM]

Ramírez Canet, Josep, empleat de banca i militant cristià (Barcelona 1932). Després d'una infantesa marcada per la duresa de la guerra civil i els primers anys de la postguerra, als deu anys començà a anar a escola i va haver de col·laborar en la neteja per poder sufragar les pròpies despeses escolars. Les necessitats familiars l'obligaren a deixar el batxillerat sense acabar. Es posà a treballar com a oficinista en primer lloc i més tard en el ram de la construcció. El 1950, després d'haver participat en unes oposicions, entrà a Banesto, on restà fins a la seva jubilació. L'any 1952 conegué militants jocistes i decidí integrar-se en un grup de JOC i participar en les tasques militants. Durant la segona meitat dels cinquanta, assumí diverses responsabilitats diocesanes. Va ser successivament tresorer, secretari i president de la JOC de Barcelona. Assistí a diversos consells nacionals i el 1957 viatjà a Roma, al Congrés Internacional de la JOC, en representació de Barcelona. El 1960 es casà amb Fina Faidella i junts feren l'opció, després d'una temporada de reflexió, de passar a l'ACO. En la seva empresa, fou enllaç sindical i en tot moment prengué part en la defensa dels drets dels companys de treball. Va participar en les primeres jornades fundacionals de l'USO i en la creació de Comissions Obreres, on representà el sector de Banca. Igualment col·laborà en la fundació de l'Institut de Cultura Obrera (ICO). Durant la dècada dels seixanta, va ser elegit per a diversos càrrecs, va ser responsable de la Zona de Sant Andreu, tresorer diocesà i finalment president de l'ACO. El 1964 assistí a Suïssa a unes trobades internacionals d'ACO, on aportà la seva experiència obrera i eclesial. La seva acció i el seu compromís, els exercí igualment al barri on vivia, on va ser secretari de l'AAVV del Congrés i membre actiu de l'Associació de Pares de l'escola Pompeu Fabra, on anaven els seus fills. [EFP]

Ramírez i Viadé, Lleonard, administratiu i militant cristià (Barcelona 1928). Als catorze anys començà a treballar, igual com ho havia fet el seu pare, en el sector tèxtil i deu anys més

tard entrà d'administratiu en una fàbrica de cables elèctrics. El 1945 s'afilià a l'Orientació Catòlica i Professional del Dependent (OCPD) i tingué el primer contacte amb la JOC. Juntament amb Miquel Juncadella, va iniciar la JOC, el 1947, al barri de Sants i més concretament a casa del ferrer Pere Oliveres. L'any següent viatjà a París per tal de connectar amb la JOC francesa i representà la de Barcelona a la Trobada Internacional de la JOC celebrada a Bèlgica. El 1952, juntament amb Josep Castañon, edità el cançoner *A flor de llavis* i el primer *Calendari de la JOC*. L'any 1953, després de trobar-se amb Albert Maréchal, consiliari de la JOC suïssa, viatjà a París per connectar la recentment creada ACO de Barcelona amb l'ACO francesa i obtenir-ne el suport i reconeixement. Aprofità aquest viatge per a establir relacions amb la CFTC, la CGT i les Editions Ouvrières. Fou impulsor el 1954 de la primera Jornada d'Estudis de l'ACO de Barcelona. Durant la segona meitat dels anys cinquanta desenvolupà una activa tasca social i cultural com expressió de la seva militància obrera i cristiana. S'afilià a la CNT, formà part dels Cors de Clavé de Collblanc i fou membre fundador de l'editorial Nova Terra. Juntament amb Enric Aparicio, Angelina Surroca i altres militants d'ACO, iniciaren l'Institut de Cultura Obrera, amb seu a l'ICESB del carrer de Bonavista. Va participar en els primers grups de l'Escola Activa de Pares, iniciada per Fernando Estivill, i formà part del grup que creà les Escoles Proa de la Bordeta. A la dècada dels seixanta, fou membre dels Grups Cristians per a la Promoció i Defensa dels Drets Humans, mantingué reunions clandestines a Montserrat amb militants antifranquistes, participà en les primeres reunions de Comissions Obreres a la parròquia de Sant Isidre de l'Hospitalet i formà part del Grup de Solidaritat amb Presos i Represaliats. Com a conseqüència d'haver participat en la tancada a la catedral donant suport a la vaga d'ÀEG, fou detingut i posat a disposició del TOP. Els últims anys del franquisme fou membre del clandestí Sindicat Independent de Tècnics, de l'Assemblea de Catalunya, del Consell Pastoral del Baix Llobregat i participà igualment en la creació del Centre Social de Sants. La seva activitat militant continuà a la dècada dels noranta, en la qual fou fundador de l'Associació de Veïns del Racó de les Corts, secre-

tari de la Coordinadora d'Associacions de Veïns de la Zona Oest de les Corts i iniciador d'una Aula de Difusió Cultural per a Gent Gran en aquesta mateixa zona. [EJFP]

Ramis, Antoni, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Mallorca (segle xx). Membre de la CNT, fou un dirigent destacat del Sindicat Metal·lúrgic Balear de Palma, a partir del 1911, i contribuï a donar una orientació anarcosindicalista al periòdic *El Rayo*, que aparegué a Palma entre abril de 1912 i juny de 1914. [PPB]

Ramis, Rafael, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC, a l'inici de la Segona República fou un estret col·laborador en l'organització de la USC de Joan Comorera, amb qui celebrava freqüents reunions a la conselleria d'Economia i Treball de la Generalitat. Participà en el I Congrés Nacional de la USC, que se celebrà al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932, on presentà la proposta, que fou aprovada, d'expulsió de Gabriel Aomar per motius de disciplina interna; en fou nomenat membre suplent del comitè executiu i proposà un pacte entre socialistes i comunistes. Col·laborador a la *Justícia Social*, el maig de 1935 defensava la ruptura de la coalició de la USC amb l'ERC. [MPMJ]

Ramis, Tadeu, camperol de la Ribera i líder sindical agrari valencià (segle xx). Fou impulsor del sindicalisme agrícola socialista a la comarca de la Ribera i dirigent principal, amb Pere Garcia, de la Federació Regional Llevantina d'Agricultors i Similars durant els anys vint. De caràcter autònom, encara que vinculada a la UGT, la federació fou promotora de la FNNT dins la UGT el 1930. Home clau en la captació dels camperols de la Ribera en l'organització, fou vocal de la tercera sessió del tercer congrés de la federació celebrat a Alzira el 20 i 21 d'octubre de 1920. [AGA]

Ramis Robledo, Vicente, Agustín Ferrer, sindicalista comunista i comptable (València 1920). El 1936 va ingressar en la FUE de l'Institut Lluís Vives de València i actuà en el seu comitè. Durant la guerra, va estar en els serveis auxiliars de la República. Per la relació amb la FUE, després de la guerra civil, fou sancionat a no continuar els estudis; però mantingué les res-

lacions actives amb la FUE i les JSU clandestines. Fou president de l'agrupació metal·lúrgica del sindicat del metall dins el sindicat vertical quan s'obrí la línia electiva. A la mort de Franco, ingressà en el PCE i CCOO. El 1994 pertanyia a la directiva de la Federació de Jubilats i Pensionistes de CCOO de València. [RIRB]

Ramisa, Vicenç, obrer tèxtil a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou dirigent local, el 1932, del sindicat anarquista d'oposició Sindicat de Treballadors de Santa Coloma de Cervelló, en el si del qual participà en la constitució del Grup d'Afinitat a la Federació Sindicalista Llibertària. [AGL]

Ramon, Domènec, treballador mercantil i comunista a Barcelona, conegut també amb el pseudònim de Jaume Freginals (segle XX). Procedent d'Estat Català, el 1928 fou un dels fundadors, amb Jordi Arquer, del Partit Comunista Català, i n'esdevingué el secretari general. A començaments d'octubre de 1930 va participar en l'assemblea de reconstrucció del Sindicat Mercantil, de la primera junta directiva del qual va formar part. Quan es produí la unificació del Partit Comunista Català amb la Federació Comunista Catalanoblear per a crear el BOC, restà al marge de la nova organització i mantingué posicions independentistes. El 1932 fou un dels reorganitzadors del nou Estat Català sobre bases proletàries. Membre de la seva junta directiva i col·laborador a *L'Insurgent*, fou un dels promotors de la Conferència Obrera, de caràcter anticenetista, que no tingué un ressò majoritari dins la nova organització. Per aquesta raó, fou expulsat juntament amb Jové Brufau de l'assemblea general que tingué lloc el juny de 1932. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer Camperol: els primers anys (1830-1932)*. Barcelona, 1974.

Ramon, Gustau, tipògraf i socialista a Reus (segle XX). Destacat militant socialista a Reus, la tardor de 1905 participà en la fundació de l'Aggrupació Socialista de Reus. Va tenir una rellevant actuació pública durant la segona dècada del segle i va participar en nombrosos mítings i actes públics per Reus i la comarca. Fou delegat per l'agrupació de Reus al IV congrés de la Federació Socialista Catalana, celebrat a

la capital del Baix Camp el juny de 1914, i en el decurs del qual va actuar com a secretari de la sessió inaugural. Va intervenir també en representació de les agrupacions socialistes de Reus i de Riudecols en el V congrés, que se celebrà a Sitges els dies 23 i 24 de maig de 1915, i el VI congrés, celebrat a Tarragona el juliol de 1916, on va participar en representació del Comitè Regional de Catalunya, del qual formava part. [PPB/PAN/AAC]

Ramon, Juli, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Junt amb Francesc Mas, representà els 11.000 afiliats de l'Art Fabril «La Constància» al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona des del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Ramon, Pere, activista revolucionari a Barcelona (segle XX). Fou un dels líders del barri del Poblenou durant la Setmana Tràgica. El 27 de juliol de 1909, ajudat pels germans Francesc i Salvador Segarra i més de 200 dones i homes, va atacar la comissaria del Poblenou. [TMS]

Ramon, Vicenç, obrer societatari a les Illes Balears (segle XIX). Va participar en una crida feta als obrers de les Illes perquè agrupessin les forces, amb data de 29 de desembre de 1869. Cap al 1870 fou membre del Centre Federal de les Societats Obreres de les Balears. [CR]

Ramon Mateu, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes ferits durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona a partir del 1918. Va ser ferit el dia 21 d'octubre de 1922, després que s'haguessin restablert les garanties constitucionals. [TMS]

Ramón Merino, Fernando, sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià a la fi dels anys setanta. [RIRB]

Ramon Subirana, Salvador, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). En representació de la CNT-FAI, fornà part del Comitè Antifeixista igualadí que es constituí el juliol de 1936, en iniciar-se la guerra civil. El 19 de novembre del mateix any entrava a l'Ajuntament en substitu-

ció del també militant de la CNT Joaquim Gil, que havia marxat cap al front. [PPB]

Ramoneda, Joan, paleta i sindicalista (segle XIX). A mitjan 1870 figurà com a representant de la Societat de Paletes de Barcelona. El 29 d'agost de 1873, junt amb altres membres del seu ofici i representants de la secció de peons de la federació local barcelonina de l'AIT, signà una carta, publicada el 6 de desembre a *La Federación*, per tal de negar la dissolució d'aquella secció i acusar de separatistes un petit grup de professionals del mateix ram que s'havien reunit al teatre La Zarzuela, de Barcelona, el 6 de juliol d'aquell mateix any. [CR]

Ramoneda, Pere, paleta i internacionalista (segle XIX). El seu nom apareix entre els signants d'un escrit publicat a *La Federación*, el 6 de setembre de 1873, on en nom de la Federació Local de l'AIT barcelonina es negava la dissolució de la Secció de Paletes i Peons, i es denunciava la secessió d'un petit grup d'obrers del mateix ram que, reunits el 6 de juliol anterior, al teatre La Zarzuela, intentaren crear una nova secció del seu ofici. [CR]

Ramonet, Josep, dirigent dels llaueners de Barcelona (segle XIX). La seva adreça era al carrer Jaume Giral i Pellicer, núm. 8, 2a. Fou un dels tres representants del seu ofici que s'integraren en la Comissió Mixta creada el mes de maig de 1855 per establir un conveni col·lectiu dels llaueners. [EBP]

Ramos, J., metal·lúrgic i anarcosindicalista a Sagunt (segle XX). Va representar el Sindicat Siderometal·lúrgic de Sagunt al congrés nacional de la CNT, celebrat a Madrid del 10 al 16 de juny de 1931. En aquesta assemblea, signà un vot particular contra el dictamen sobre la posició de la CNT davant la convocatòria de les Corts constituents, ja que va estar en desacord absolut amb la ponència i la considerà una expressió de col·laboracionisme amb el règim republicà. [TMS]

Ramos, José, anarcosindicalista a Sant Joan de les Abadesses (segle XX). Va representar els 300 afiliats al Sindicat d'Oficis Diversos de Sant Joan de les Abadesses al Ple regional de

Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Ramos, José, ferroviari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els ferroviaris de Barcelona a la Conferència de la CRT de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 al Palau de Projeccions de Barcelona. Representà també els 5.500 afiliats al Sindicat Únic de la Indústria Ferroviària de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. Potser és el mateix José Ramos que el 1936 era membre del Comitè Regional de Catalunya de la CNT i que va morir al front durant els primers dies de la guerra civil comandant la columna Tierra y Libertad. [TMS]

Ramos, Miquel, obrer tèxtil (segle XIX). Va ser acusat, juntament amb nou treballadors més, d'haver agredit amb arma blanca el fabricant d'Igualada Ramon Godó, la seva muller i el majordom de la fàbrica, el dia 2 de juliol de 1855, durant els incidents provocats per la vaga general d'aquell any. A primers d'octubre es convocà el consell de guerra contra ell, els seus companys i les seves consorts, que també havien participat en els fets. [EBP]

Ramos, Pedro, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1923. [TMS]

Ramos Agredano, José Antonio, muntador i sindicalista comunista valencià (Fuenteovejuna 1931). Ingressà en el PCE el 1965, quan es trobava a Lió (França). El 1967 es convertí en el responsable d'una cèhula del PCE en el seu barri de València i el seu domicili va servir de bústia per a la recepció de propaganda en nombroses ocasions. Fou detingut el novembre de 1968 per la Brigada Políticossocial, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Ramos Casas, Camila, anarquista (Cadis, ?-Le Havre, França, 1971). Filla d'un seguidor i amic de Fermín Salvoechea i enfrontada a la família que trencà amb les idees republicanes i marxà a Barcelona. Durant la guerra civil, unida ja al cenetista barceloní Cándido Ginés, fou delegada a l'Hospital Salmerón, situat a Grà-

cia, on també va fer d'ajudant de cirurgia. Per la seva preparació intel·lectual i considerada més adequada per al CENU, Puig Elias la nomenà professora de la Normal. Finalitzada la guerra civil, s'exilià a França. [TMS]

Ramos Gómez, Manuel, treballador de Telefónica i sindicalista (Osuna, Sevilla, 1945). Va arribar a Manresa l'any 1959 i després de treballar a Bertran i Serra, l'any 1965 va passar a Telefónica, empresa on va ser un dels impulsors de la CO. A les eleccions sindicals de 1966 va ser escollit president de la UTT de Transports del Bages. Va ser un dels responsables de la Coordinadora de Transports i Comunicacions del Bages. L'any 1969 va ingressar al PSUC. [JGS]

Ramos Gómez, Rosario, treballadora del tèxtil i sindicalista (Osuna, Sevilla, 1943). En arribar a Catalunya, l'any 1956, es va instal·lar al Pont de Vilomara (Bages) i va començar a treballar a l'empresa del tèxtil Bertran i Serra, d'on va ser acomiadada l'any 1971 per la seva activitat sindical a Comissions. La seva militància a CCOO va començar, l'any 1966, a la Coordinadora de CCOO del Bages. Va ser militant del PSUC des del 1968. [JGS]

Ramos i Camarero, Joan, obrer del metall i sindicalista (Illora, Granada, 1943). A l'edat de 12 anys es traslladà a Barcelona i començà a treballar a l'empresa Siemens de Cornellà. Estudià oficialia i mestria industrial i electrònica. Els anys 60 s'incorporà a la lluita sindical i antifranchista dins el PSUC i Comissions Obres. A començaments dels setanta esdevingué jurat d'empresa de Siemens i president de les Unions de Treballadors i Tècnics (1973-1974). Fou també membre de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya i del comitè central i executiu del PSUC. Les seves activitats polítiques i sindicals li comportaren nombroses detencions i persecucions. Després de la mort de Franco, fou elegit secretari general de la Federació del Metall de CCOO, fins al 1981. Fou també membre del Consell i de la Comissió Executiva de la CONC i del Consell Confederal de CCOO, així com de la Comissió Executiva i del Consell Federal de la Federació Estatal del Metall. Fou elegit diputat a Corts pel PSUC el 1977 i el 1979 i membre del CC del PCE. El 1980 fou elegit també diputat al Parlament de

Catalunya. En plena crisi política i ideològica, el 1981 fou un dels militants expulsats del PSUC que fundà el Partit dels Comunistes de Catalunya, del qual esdevingué secretari general. El 1984, a la seva constitució, fou elegit membre del comitè central i del comitè executiu del Partido Comunista de los Pueblos de España. A partir de 1987 es traslladà a Madrid, on esdevingué secretari general d'aquest darrer partit. [PPB]

Bibliografia: *Avant*, 15 de maig de 1986.

Ramos Regañón, Rafael, ferroviari i dirigent socialista (? 1884-Manresa 1936). Va ser despatxat el 1916 dels Ferrocarrils Andalusos per motius sindicals. Després va treballar a la companyia MSA i també en fou acomiadat per haver participat en una vaga. Arran de la vaga de 1917 va ser detingut una temporada. El 1921 va començar a treballar a l'estació del nord de Manresa. Tot seguit es va posar en contacte amb els socialistes de Manresa. El 1927 era un dels deu socialistes que llavors tenia l'Agrupació Socialista de Manresa de la FC del PSOE. El 24 de setembre de 1931, en constituir-se l'Agrupació Socialista de Manresa (PSOE), va ser-ne elegit president i com a tal va presidir el XV congrés de la FC del PSOE que es va celebrar a Manresa el juny de 1932. En fer-se la unificació amb la USC, va passar a formar part de la nova executiva. Va formar part del comitè local de l'Aliança Obrera el 1934. Després del 6 d'Octubre va ser despatxat de la feina de ferroviari. En esclatar la guerra, es trobava greument malalt en una clínica de Barcelona i va ser retornat a Manresa, on va morir el 14 d'agost. El seu enterrament fou un acte multitudinari i de fervor revolucionari. [JSC]

Bibliografia: SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Rampérez, Pere, pagès i comunista a Sant Adrià de Besòs (segle xx). En el Ple de Sindicats constitutiu de la Federació Catalana de Treballadors de la Terra (FCTT-FITTE), que es va celebrar a Barcelona el nou i deu de setembre de 1936, va ser escollit vocal quart del seu comitè executiu. En el decurs del I congrés de la FCTT, que es va celebrar a Barcelona entre el 23 i el 27 de gener de 1937, va ser nomenat secretari d'agitació i propaganda. [DBM]

Rando, sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional i al Ple Regional de la CRT de Catalunya, celebrats a Barcelona el maig i juny de 1931 i l'agost del mateix any, respectivament, en representació del Sindicat de l'Hospitalet de Llobregat. [XPM]

Ranz, Lluís, socialista a Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1890 fou elegit vicepresident 2n de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupa fins a l'agost de 1891. [TMS]

Raolí, Ruperto, anarcosindicalista (Girona 1879-St. Henri, Marsella, 1947). Afiliat al Sindicat d'Oficis Diversos de Girona, va ocupar càrrecs de responsabilitat tant al seu sindicat com al Sindicat Fabril i Tèxtil del qual fou president. S'exilià a França després de la guerra civil i residí a Le Mans i St. Henri. [TMS]

Ras, Pere, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit vocal de comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. [TMS]

Rasal Castro, José, anarcosindicalista a Barcelona (?-França 1947). Visqué a Gràcia i va pertànyer al Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. Participà intensament en l'organització durant el Bienni Negre. Durant la guerra civil, va formar part del comitè del seu barri i fou perseguit i empresonat pels comunistes. A l'exili, va col·laborar amb la federació local de Marinhane. [TMS]

Raurell, sindicalista a Vic (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació de l'Associació de Vic de la CNT. [XPM]

Raurell, Antoni, tintorer de vermell i associacionista a Barcelona (segle XIX). El seu nom apareix al peu del document publicat a *El Constitucional* de Barcelona el 5 de juny de 1843, on es feia una crida als obrers a associar-se per tal de defensar els seus drets, durant uns moments molt durs per a la classe obrera del Principat. [CR]

Raurell, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Era secretari del Centre Federal de les So-

cietats Obreres de Barcelona a finals de l'any 1870. [CR]

Raurich, paleta i sindicalista (segle XIX). A principis de 1870 signava regularment les convocatòries de les juntes de la Societat Fraternal i Cooperativa d'Oficials Paletes de Barcelona i Afores, societat de la qual era president. [CR]

Raurich, Joaquim, periodista i anarcosindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XX). Fou director durant 1927 i 1928 del setmanari *Acción Social Obrera*, publicat a Sant Feliu de Guíxols. Potser fou un dels membres de la Delegació Comarcal de Sant Feliu de Guíxols que participà en el Ple Regional de la CNT celebrat clandestinament a Badalona el 18 de desembre de 1927. Mantingué la direcció d'*Acción Social Obrera* en la línia de Peiró i del comitè nacional de la CNT d'aleshores fins a la seva detenció l'octubre de 1928. Amb motiu d'aquesta detenció, fou substituït en el càrrec de director del periòdic. [JIG]

Raventós, Artur, pagès i sindicalista al Prat de Llobregat, el Baix Llobregat (segle XX). Participà, com a delegat de la Federació Agrícola del Prat de Llobregat, en el segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. [MPMJ]

Raventós, Josep, comunista (?-Madrid 1983). Va ingressar al PSUC durant la guerra civil, quan encara era un adolescent. El 1937 començà a col·laborar en la redacció del periòdic UHP, òrgan del partit a Lleida, i va estar encarregat d'informar sobre els plens municipals. Va viure l'exili i retornà a Catalunya el 1948 per fer-se càrrec de la direcció de *Treball*. El 1951, junt amb el nucli de direcció del PSUC encapçalat per Gregori López Raimundo, fou detingut i condemnat a presó. En sortir en llibertat, va trobar feina a Madrid i, encara que sempre es considerà militant del PSUC, milità al PCE fins a la mort. [TMS]

Raventós, Josep, rabasser republicà i societatari a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Dirigent municipal republicà i organitzador societatari dels rabassaires comarcals durant els anys vint i trenta. Fou vocal de la Federació Co-

marcal de Societats Obreres Agrícoles de l'Alt i Baix Penedès entre els anys 1919 i 1920. Aquesta federació s'integrà a la Unió de Rabassaires, en la qual fou president de la Secció de Cal Rubió l'any 1921. La dècada dels trenta milità a les files d'Acció Republicana i continuà a la Unió de Rabassaires. [RAM]

Raventós Casanovas, Josep. pagès i dirigent sindical rabassaire (Sant Sadurní d'Anoia 1887-?). Fou un dels principals fundadors de la Unió de Rabassaires. Va tenir el càrrec de tresorer d'aquest sindicat des de la primera junta el 1922 fins al 1924. Fins al 1925 fou un dels principals propagandistes de la Unió, actuava d'orador en els mítings rabassaires que organitzava el sindicat. En aquests primers anys de la Unió, fou el dirigent del Penedès més important dins el sindicat, i era el representant d'aquesta comarca dins el comitè central de l'organització. Havia estat un dels líders principals del moviment rabassaire de Sant Sadurní d'Anoia, almenys des de 1919. Participà activament en la mobilització obrera-agrària del 1919-1920 a Sant Sadurní com a afiliat a la Federació Comarcal de Societats Obreres Agrícoles de l'Alt i Baix Penedès. Va ser un dels fundadors i tresorer de la Societat de Rabassaires de Sant Sadurní el 1921. Va fundar, i dirigí el 1923, la Societat Obrera Agrícola de Sant Sadurní, a la qual afilià la Unió de Rabassaires. El 1922 formà part de la comissió organitzadora del congrés de la Federació Agrícola Catalano-balear que se celebrà a Sant Sadurní. El 1923 fou un dels tres representants rabassaires que firmà les bases del Tribunal Mixt de de propietaris i rabassaires de Sant Sadurní, presidit pel diputat Josep Zulueta. A partir de 1925 s'allunyà de la Unió de Rabassaires, probablement a causa de divergències sindicals i polítiques amb la cúpula directiva del sindicat. Fou dirigent també de la Cooperativa Obrera de Sant Sadurní, la qual presidí del 1929 al 1934. Políticament es bellugà dins el republicanisme més obrerista. Entrà a l'Ajuntament de Sant Sadurní com a regidor el 1920 i hi romangué fins al 1923. El 1922 era el president del Centre Republicà de Sant Sadurní. [JPV]

Raventós Denix, Josep. cuiner i activista polític (Torrelles de Foix 1909-Gusen, Àustria, 1941). Va dur a terme la seva activitat sindical

a Valls, on treballava. De petit va ser recollit a la Casa de Caritat de Valls i als 14 anys va sortir a treballar a l'Hotel París. Militant del BOC-POUM de la secció de Valls, pertanyia al sindicat gastronòmic. Durant els fets d'Octubre de 1934 va ser engarjolat i li va sortir una pena de dos anys i un dia. A la guerra, no s'hi incorporà per una deficiència física, encara que va realitzar serveis auxiliars. S'exilià i fou empresonat pels alemanys. [AGT]

Raventós Lòpez, Josep. Pepitu Llopes, dirigent sindical (Vilabella 1920-Madrid, ?). El juliol de 1937 era secretari local del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. L'octubre signà els estatuts constitutius del sindicat, que constava en aquell moment de 230 afiliats. El mateix mes va ser designat pel sindicat ugetista de Vilabella per a assistir al III congrés de la UGT, a Barcelona, tot i que després va ser substituït. El desembre de 1937 inicià la seva col·laboració al setmanari vallenc socialista *Treball*, de la qual cosa el rotatiu es congratulava. Per les notícies que insereix sabem que ja no era el secretari del radi de Vilabella, i, per contra, que pertanyia al cos de redacció d'*UHP*, diari, òrgan del partit a Lleida. [AGT]

Raventós Massana, Patrici, pagès i anarcosindicalista a Avinyonet del Penedès (segle XX). Dirigent del sindicat camperol d'aquest municipi, representà la CNT com a regidor l'any 1936. [RAM]

Raventós Raventós, Jaume. anarcosindicalista a Terrassola i Lavit (segle XX). Dirigent de la CNT en aquest municipi, fou regidor de Terrassola l'any 1936 en representació d'aquest sindicat. [RAM]

Rebassa Garcias, Jaume, sabater, sindicalista i polític (Palma 1899-Renicci, Itàlia, 1943). Des del 1907, treballà com a sabater a Mèxic, Marsella i Barcelona. Tornat a Mallorca, fou secretari de la societat de sabaters La Igualtat (1918-19) i de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble (1921). Des de 1925, fou membre del comitè executiu de la Unió General de Treballadors de les Balears, de la qual fou secretari general (1926). Militant destacat del PSOE, l'abril de 1931 formà part de la comissió gestora de l'Ajuntament de Palma,

constituïda arran de la proclamació de la Segona República. Dedicat també al periodisme, fou director d'*El Obrero Balear* i del diari *Antorxa* (1936). Després de la victòria del Front Popular (febrer de 1936), fou nomenat cap de la Guàrdia Urbana de Palma. Durant la guerra civil, s'amagà en diversos pisos de Palma. L'agost de 1939, fugí amb vuit militants socialistes més i arribà a Itàlia, on fou empresonat. Sembla que fou assassinat al camp de concentració de Renicci per soldats alemanys. [DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD FÉRON, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994; «Rebassa Garcies, Jaume». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. XIV, Palma, 1988, pàg. 223. «Jaume Rebassa». A: *Memòria Civil. Mallorca en guerra 1936-1986*, núm. 44. *Baleares*, 2 de novembre de 1986, pàg. V.

Rebellón, Carles, ferroviari i comunista a Barcelona i Madrid (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, en iniciar-se la guerra civil passà al PSUC. Fou designat membre del seu comitè central en la I Conferència Nacional del partit celebrada a Barcelona el juliol de 1937. Durant la guerra civil, també va formar part del Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, en representació del Sindicat Nacional Ferroviari, del qual va ser secretari general en el mateix període. S'exilià a Mèxic i a Moscou, des d'on el març de 1950 firmava una carta de condemna contra Comorera. L'agost de 1956, en el I congrés del PSUC, celebrat a París, fou nomenat membre del comitè central i del comitè executiu del PSUC. Va retornar a Espanya i va formar part també del comitè central del PCE a la clandestinitat. Per aquestes activitats a Madrid, va ser detingut i va patir presó. [DBM/PPB]

Reboll, comunista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Militant del BOC, fou membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) els anys 1933-1934. [PPB]

Rebollar, Josep, treballador de la sanitat i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat Sanitari en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, que es va constituir el març de 1933. Va ser escollit tresorer de la Federació Local de Barcelona de la UGT el maig de 1934, quan aquesta es re-

constituí a partir dels homes i sindicats que havien estat expulsats del Secretariat Regional ugetista en el decurs del congrés del Cinema Walkyria, celebrat l'abril d'aquell any, per mantenir posicions properes a la USC. Aquesta nova federació barcelonina seria la plataforma a partir de la qual s'estructuraria poc després la UGSOC. [DBM]

Rebulà Camps, Gaspar, sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del sindicat local Federació Obrera, del qual va ser el primer secretari el 1916, any de la seva creació a partir de la fusió dels sindicats locals Llar Obrera, Aliança de l'Obrer Paleta i Societat d'Agricultors. [AGL]

Rebull, Cristòfol, rabassaire a Barcelona (segle XX). El 4 de febrer de 1936, en representació de la secció social de la Unió de Rabassaires de Catalunya, fou un dels signants del *Manifest «Front d'Esquerres de Catalunya»*, encapçalat per Joaquim Maurín. Així mateix, l'octubre d'aquell any i amb la mateixa representació, formà part de la Junta de Seguretat Interior, nomenada per ordre del *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* el 6 d'octubre de 1936. [TMS]

Rebull, Escolàstic, socialista a Sabadell (segle XX). Membre de la USC, cap al 1933 dirigí un comitè del partit a Sabadell, fins que l'agost d'aquell any fou substituït per Ferran Duran. [TMS]

Rebull, Fructuós, anarcosindicalista (el Molar, ?-Xile 1950). En representació del Molar, assistí al Ple Regional de Camperols de Catalunya, celebrat els primers dies de gener de 1937. En aquesta assemblea, participà en l'elaboració del dictamen sobre l'actitud que haurien adoptar els camperols de la CNT davant la sindicació obligatòria. Emigrà amb la família a Xile. [TMS]

Rebull, Joan, Titol, anarcosindicalista (l'Ametlla de Mar 1902-França 1972). Antimilitarista convençut, va desertar de la marina durant el seu servei militar i va fugir a la Guinea portuguesa, on residí fins al 1934. Instal·lat novament a l'Ametlla, el juliol de 1936 actuà a Sallou i al Carrascal com a cap de la centúria de la

columna Roja i Negra, i va prendre part activa en els combats que van precedir la presa de Monte-Aragón. Al final de la guerra civil, s'exilià a França amb una barca de pesca, i passà per camps de concentració i companyies de treball. Va treballar a les mines de Gargan i en l'empresa De Wendel (Moselle), on va perdre un ronyó en un accident de treball. S'instal·là definitivament a Nîmes, on ocupà càrrecs a la Federació Local. [TMS]

Rebull, Teresa, nom amb què és coneguda l'obra tèxtil, funcionària, cantant i comunista Teresa Soler Pi (Sabadell 1919). Filla de la família anarcosindicalista de Sabadell formada per Balbina Pi i Gonçal Soler, començà a treballar als 12 anys en una fàbrica tèxtil. Durant la Segona República, amb 16 anys, entrà com a funcionària a la conselleria de Treball de la Generalitat. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil, esdevingué la companya de Josep Rebull, de qui acabà adoptant el cognom. Infermera durant la guerra, va viure intensament els esdeveniments de Maig de 1937, després dels quals fou detinguda i reclosa en una txeça comunista de la Via Laietana. Va aconseguir escapar-se pocs dies abans d'acabar la guerra. S'exilià a França i va conèixer les vicissituds de l'exili, juntament amb Josep Rebull. A partir de l'any 1970 es va iniciar com a cantant política i reivindicativa actuant en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu, durant més de deu anys, i esdevingué una de les veus més emotives de la cançó catalana. Resident des del 1971 a Banyuls de la Marenda, el 1978 fou guardonada per l'Acadèmia Francesa del Disc i el 1993 la Generalitat de Catalunya li concedí la Creu de Sant Jordi. Milità, des de la seva fundació, en el Partit dels Socialistes de Catalunya. [PPB]

Rebull Cabré, Daniel. Vegeu: David Rey.

Rebull Cabré, Josep, expert industrial, periodista i comunista (Tivissa 1906-Banyuls de la Marenda, el Rosselló, 1999). L'any 1929 va ingressar a la Federació Comunista Catalanoballear a Tarragona, on fou membre del comitè local. Expulsat de la Internacional Comunista, fou un dels fundadors del BOC i el seu secretari a Tarragona. El novembre de 1932 fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya

per la província de Tarragona. Després dels esdeveniments d'Octubre de 1934, durant la clandestinitat, fou encarregat pel comitè executiu del BOC de la impressió i difusió de *La Batalla*. Membre del POUM, a partir de setembre de 1935, esdevingué membre del comitè central del POUM i del comitè local de Barcelona. En esclatar la guerra civil, fou nomenat administrador de *La Batalla* i de l'Editorial Marxista, i des de la cèl·lula 72 del POUM barceloní animà una tendència d'esquerra al si del partit, crítica amb la política de la direcció. El 1937, després dels fets de Maig, s'incorporà a l'exèrcit republicà. Exiliat el 1939 a França, residí a París clandestinament durant un any, i posteriorment passà a Marsella, on s'incorporà a la resistència francesa contra l'ocupació alemanya. Fou detingut per la Gestapo i alliberat, tres mesos més tard, l'agost de 1944, per les tropes aliades. Va treballar com a obrer portuari i empleat de garatge a Marsella i el 1947, a París, fou nomenat administrador de l'editorial Atlas i, més tard, va pertànyer al quadre tècnic del diari *Franc Tireur*, que posteriorment passà a convertir-se en *Paris Jour*, on va romandre vint-i-quatre anys, fins a la seva jubilació. Durant uns anys, fou membre del comitè executiu del POUM a l'exili. El 1971 va passar a residir a Banyuls de la Marenda. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. IV vol. Barcelona, 1974-1975.

Recasens, Joan, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Vilanova. [XPM]

Recasens, Josep, sastre i anarcosindicalista (la Pobla de Cérvoles, les Garrigues, 1899?-Saint-Georges d'Orques, França, 1973). A l'inici de la guerra civil, es va fer càrrec de la presidència de la col·lectivitat de la Pobla de Cérvoles, i a la fi de la contesa es va exiliar a França, on va ser internat en el camp de concentració de Vemet. Va treballar com a agricultor al Tarn, fins a 1943. Perseguit pel govern de Pétain, fou detingut a París i conduït a Alemanya, on va restar fins al final de la Segona Guerra Mundial. Després d'una estada de dos anys a Algèria, on

va treballar al camp, es va instal·lar definitivament a Saint-Georges d'Orques, on recuperà la professió de sastre. [TMS]

Recasens, Pere, boter i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels boters vilafraquins, ocupà diferents càrrecs a la Secció Local durant el primer terç del segle XX, entre els quals el de president l'any 1915. Entre 1925 i 1930 representà en diverses ocasions la Secció Local als congressos de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya. [RAM]

Recasens, Ramon, treballador tèxtil i anarcosindicalista a Reus (segle XX). Molt conegut a la ciutat per la seva militància anarcosindicalista al sindicat tèxtil de la CNT i membre del comitè de la Federació Local de la CNT de Reus. El novembre de 1936 participà en la formació de la centúria Floreal, de les Joventuts Llibertàries, i s'incorporà al front de Madrid amb la columna Durruti. El gener de 1937 fou incorporat al front d'Aragó. Amb la retirada republicana, va exiliar-se a França, on participà en la resistència antifeixista. Detingut i deportat als camps de concentració alemanys de Mauthausen i Gusen, hi estigué cinc anys, fins a ser alliberat per les forces angloamericanes, el maig de 1945. [PAN/AAC]

Recasens, Rossend, vidrier i sindicalista a Badalona (segle XX). Procedent de la CNT, cap als primers anys de la dècada de 1920, va tenir un important paper dins els Sindicats Lliures de la ciutat de Badalona. [TMS]

Recasens Domingo, Josep, Toro, pagès i activista polític (Nulles 1896-?). El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. A la República destacà per ser un dels caps visibles de l'ERC. Soci del Sindicat Agrícola Popular, qualificat per ser de les esquerres, va ser del Consell directiu de la secció de Viticultura, al període de 1934-35. Amb motiu dels fets d'Octubre va ser engarjolat al vaixell presó *Manuel Arnús*, ancorat al port tarragoní. A la guerra, va ser membre del comitè, component de l'Ajuntament i dirigent de la col·lectivitat. Al consistori, va romandre-hi des del gener de 1937 fins al final de la guerra, amb responsabilitats a la comissió de Proveïments. President de l'ERC,

l'abril de 1938 fou citat per a assistir obligatòriament al judici que se celebrà a Tarragona contra tres veïns. El 1938 va ser escollit president de la secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular, amb el convenciment que aniria millor del que anava, ja que tota la junta anterior havia estat destituïda. En acabar la guerra, s'exilià a França. Retornà clandestinament i va estar un temps amagat a Reus. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni & SAN-
TESMASES OLLÉ, Josep. *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*. Valls, 1993. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987.

Recasens Farré, Joan, obrer anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (Cunit 1905-Marsella 1975). Un dels principals dirigents de la CNT a Vilanova durant la República i la guerra civil, ocupà diferents càrrecs de responsabilitat en la potent Federació Local cenetista d'aquesta vila. L'any 1933 representà el SUT vilanoví al Ple Regional de Sindicats de la CRTE-CNT. Durant la guerra civil, realitzà una important tasca política a les Joventuts Llibertàries de la comarca del Garraf, les quals representà al Ple Ampliat de Federacions Locals i Comarcals de les JLL de Catalunya l'any 1938. Els anys 1937 i 1938 fou batlle de Vilanova en representació de la CNT. [RAM]

Recasens i Mercadé, Josep, polític socialista (Reus 1883-1954). Fill d'un dependent d'una ferreteria i republicà federal, amb escassos mitjans econòmics, va acabar el batxillerat amb una beca de l'Ajuntament, i als quinze anys va començar a treballar de meritori en una casa de comerç. Inicià els estudis universitaris de Filosofia i Lletres, com a alumne lliure, però només va poder cursar el primer any per dificultats econòmiques familiars. El 1898 va iniciar la publicació de les seves primeres col·laboracions, de caire poètic, en diversos periòdics de Reus. Cap al 1901 es va apropar a l'anarquisme i va publicar dos articles en el periòdic anarquista reusenc *La Alarma*. Catequitzat pel socialista Antoni Fabra i Ribas, al qual l'unia una íntima amistat, fou redactor en cap de *La Reforma*, portaveu de l'Associació de Dependents de Comerç de Reus, i va participar, des de 1904, en una dura campanya en pro del des-

cans dominical enfront dels republicans reformistes reusencs. Arran d'aquesta campanya, va participar, el 1905, en la fundació de l'Agrupació Socialista de Reus, adherida al PSOE, encara que no va figurar en el primer comitè per qüestions familiars. El 1907 ocupà el càrrec de secretari de l'agrupació i es va convertir en l'ànima del socialisme de Reus, una de les escasses localitats catalanes on va arrelar el PSOE. Per aquesta època fou també corresponsal, a la seva vila natal, de *Nuestro Programa*, *La Lucha Social* i *La Internacional*. Des de l'inici de 1908 va formar part de la Junta de Govern del Centre de Lectura de Reus, on va presidir la Secció d'Estudis Socials, responsabilitat que mantingué durant vint-i-quatre anys. Des de novembre de 1909 fins a 1916 fou director i fundador de *La Justicia Social*, òrgan del Partit Socialista a Reus, que el gener de 1911 passà a ser l'òrgan de la Federació Socialista Catalana del PSOE; la seva responsabilitat al capdavant de *La Justicia Social* li va ocasionar una sèrie de topades amb les autoritats civils i militars, que donaren lloc a diversos processos judicials, que, en alguna ocasió, el van portar a la presó. Fou secretari de la Junta del Centre de Societats Obreres de Reus i president de l'Ateneu Obrer de la seva ciutat. De 1911 fins a 1917 va ocupar el càrrec de secretari general del Comitè Regional de la Federació Catalana del PSOE, anys en els quals desenvolupà una incessant activitat de propaganda socialista i inicià contactes amb els nuclis més catalanistes dins el moviment socialista, i cap al 1916, adoptà, una postura clara no sols envers l'autonomia del país, sinó també cap a la catalanització i autonomia del PSOE a Catalunya, amb l'objectiu que els socialistes no fossin a Catalunya una «planta exòtica». A finals de 1916, després de treballar divuit anys com a dependent d'escriptori d'una indústria tèxtil de Reus, en fou acomiadat per les seves activitats polítiques, motiu pel qual s'associà amb Ramon Fàbregas i Trilles i treballà de viatjant de comerç durant un any; el 1918, ajudat pel seu germà Eduard, va ocupar la gerència de La Industrial Algodonera, d'Evarist Fàbregas. Durant aquesta etapa d'incertesa en el treball i la posterior, en què van augmentar les seves ocupacions professionals i es va convertir en patró (situació incompatible, per ell, amb la de dirigent obrer), va abandonar les activitats socialistes i la seva passivitat va

ocasionar una important crisi a l'Agrupació de Reus, encara que continuà afiliat al partit i col·laborant en diferents publicacions socialistes, de les quals destaquen *Nuestra Palabra* i *La Justicia Social*; també continuà el seu aprofitament als dirigents de la USC i, durant la Dictadura de Primo de Rivera, va tractar de llimar les tensions entre la USC i el PSOE, arran de la postura adoptada per aquest últim envers el règim primoriverista; els atacs d'alguns membres de la USC el van fer decidir a abandonar el partit socialista català. L'arribada de la Segona República marcà el començament de la seva segona època d'activitat política, que va iniciar amb la proposta, portada al congrés de la Federació Catalana del PSOE, celebrat a Manresa el 1932, de la fusió de la Federació Catalana del PSOE amb la USC; ajudat per Joan Comorera, va portar el pes de les negociacions per la fusió, la qual va aprovar el conflictiu congrés extraordinari de la Federació Catalana del PSOE, celebrat a Mataró el març de 1933, però que va tenir l'oposició de la comissió executiva del PSOE i que va seguir la Federació Socialista de Barcelona i l'agrupació de Montcada i Reixac. Malgrat l'actitud de la comissió executiva i de petits grups de socialistes, i després del congrés ordinari de la Federació Catalana del PSOE de juny de 1933 a Lleida, el juliol d'aquest mateix any es va celebrar a Barcelona el congrés extraordinari d'unificació del socialisme català, en el qual Recasens fou una de les figures clau. Finalment, la creació del nou partit socialista català, la USC, no fou acceptada amb claredat des de Madrid i Largo Caballero s'hi va oposar amb acarnissament. Davant aquesta actitud, Recasens es va inclinar, juntament amb altres dirigents de l'antiga Federació Catalana del PSOE, per continuar integrant la USC. En l'últim congrés de la Unió Socialista, celebrat el maig de 1936, en nom de la delegació de Reus va votar tot sol contra una proposta de simpatia a la Tercera Internacional. També el 1936 va iniciar una dura crítica contra la fusió, i l'orientació comunista, de la USC, la Federació Catalana del PSOE, el Partit Comunista de Catalunya i el Partit Català Proletari, la qual va donar lloc al PSUC. Va participar, per poc temps, en l'Ajuntament de Reus, com a conseller, i en esclatar la guerra civil va abandonar totalment l'activitat política. La seva rancúnia envers anarquistes i comunistes es manifestà

en una sèrie d'articles, apareguts al *Diari de Reus* el 1937, en els quals defensava «el bon sentit, la moderació, i el respecte de la legalitat». El desencís davant l'actuació de les autoritats republicanes li va fer concebre certes esperances en el règim franquista com a garant de l'estabilitat i l'ordre, però de seguida es va adonar de l'orientació dictatorial i feixista del nou règim, el qual va criticar durament fins a la fi de la seva vida. El 1939 fou condemnat per un consell de guerra a cadena perpètua, pena que li va ser commutada per la de sis anys i un dia de presó, però al cap de poc més de dos anys fou posat en llibertat. [TMS]

Publicacions: *Què és el socialisme?* Reus, 1931. *Vida inquieta. Combat per un socialisme català.* Edició i notes a cura de P. Anguera i A. Arnabat. Barcelona, 1985.

Bibliografia: CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña. Los orígenes de la CNT.* Barcelona, 1976. CAPDEVILA, M. D. & MASGRAU, R. «La Justicia Social», òrgan de la Federació Catalana del PSOE, 1910-1916. Barcelona, 1979.

Recasens Novell, Maria, estudiant i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, fou activa propagandista durant els primers anys de la República i sovint participava en mítings al costat de Maurín. Fou una de les iniciadores de la secció femenina del BOC. L'agost de 1931 va formar part del servei de premsa del partit. Col·laborà a *La Batalla* i a *L'Hora*. Candidata a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, per Barcelona capital, i a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933, també per Barcelona capital, el 1933 era membre del comitè central del BOC, partit que abandonà poc temps després. [PPB]

Recasens Oliva, Josep, Sec de la Matinada, peó i anarquista a Tarragona (?-Tarragona 1937). Militant de les Joventuts Llibertàries, durant els primers mesos de la guerra civil, amb 23 anys, es va distingir per les seves accions repressives com a integrant d'una de les patrulles. Va protagonitzar la darrera «saca» de presos que va tenir lloc a Tarragona el dia 11 de novembre de 1936. Durant els enfrontaments de maig de 1937, fou abatut per un guàrdia d'assalt en els combats que es produïren en el local de les JJLL de Tarragona. Sembla que es desmaià durant els enfrontaments i, mentre era

inconscient, va rebre dos trets, que li provocaren la mort. [PPB]

Reche Celma, Andreu, electricista (Barcelona 1950). Visqué als barris barcelonins de Verdum i Nou Barris i va entrar a l'escola d'aprenents de la Maquinista, on començà el contacte amb el moviment sindical clandestí. Quan inicià l'activitat d'operari, va emprendre la seva col·laboració amb el nucli de CCOO de la Maquinista, que es va fer més estreta a partir de 1969. En aquest moment, en produir-se la caiguda dels responsables de la Comissió de la MTM, va ocupar llocs de responsabilitat. El febrer de 1970 va ser un dels impulsors de la vaga contra el nou sistema de primes, i també de la vaga intermitent contra el conveni col·lectiu, que culminà el gener de 1971, on va tenir un rellevant paper dirigent. Llavors va ser acomiadat per la seva activitat sindical i va ser detingut i empresonat. [TMS]

Bibliografia: CANDÓ SOLER, NOA. *El moviment obrer a La Maquinista Terrestre y Marítima en el franquisme.* Treball mecanografiat. Barcelona, 1999.

Rectó, Domènec, galoner i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Recuenco Montero, Rafael, sindicalista socialista i metal·lúrgic valencià (Mòhort 1951). Ingressà al PSOE el 1972. Fou el secretari general de la Federació del Metall de la UGT fins a 1986. Treballà en la Ford fins que fou elegit diputat en les Corts valencianes el maig de 1983, i reelegit el 1987. Va accedir a la Secretaria General de la UGT Provincial de València en el V Congrés (març de 1986) i a la Secretaria General del País Valencià el 1988 en el congrés constituent. El 1990 fou elegit novament secretari general d'UGT en el I congrés ordinari, càrrec que va renovar el 1994 en el II congrés ordinari del sindicat. El 1995 recolzà un sector del PSOE enfrontat a la línia oficial. [RIRB]

Redondo, Cayetano, dirigent socialista a Madrid i Barcelona (segle XX). Fou sotsdirector d'*El Socialista*, diputat i regidor per Madrid durant l'etapa republicana. L'octubre de 1937

s'establí a Barcelona, al capdavant d'una secretaria auxiliar del PSOE, amb seu al carrer Fontanella número 18, amb la intenció de donar suport a l'Agrupació de Refugiats Socialistes (que agrupava uns 4.000 afiliats procedents de zones ja ocupades pels rebels), impulsar la distribució d'*El Socialista* (que aviat tindria una edició pròpia a Barcelona) i, també, intentar resuscitar l'afiliació directa al PSOE i promoure les baixes en el PSUC. En aquesta tasca havia de tenir el suport del nucli del partit que, rebutjà integrar-se en el PSUC i que encapçalat pels germans Joaquim i Domènec Escofet, Baldomero Guisado, Rafael Comeron, Pere Mendoza i Luis Prieto Tuero (germà d'Indalecio Prieto), s'articulava al voltant del Grup Cultural Pablo Iglesias. [DBM]

Redondo, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Redondo, Patricio, mestre (província de Guadalajara 1889-San Andrés Tuxla, Mèxic, 1967). A partir de 1921 va exercir de mestre a Puigverd de Lleida; més tard, va ser nomenat director de les escoles públiques de Vilanova i la Geltrú. Durant la guerra, va ser secretari de Frederica Montseny al ministeri de Sanitat. Va estar implicat en el moviment de suport a l'alçament de Jaca de 1930, de manera que no va sortir de la presó fins al 14 d'abril de 1931. Durant la seva estada a Puigverd, va participar activament en el moviment de renovació pedagògica Batec. Militant llibertari, era alhora un defensor de l'escola pública, cosa que el va enfrontar (1934), a les pàgines de la lleidatana *Acracia*, amb un mestre d'escola anarquista i el va dur a participar en la presentació de FETE a Lleida (1933). Exiliat a Mèxic, va crear l'Escuela Experimental Freinet, a San Andrés. [JBP]

Regàs Cardés, Josep, anarquista a Barcelona (segle XX). Afí a les idees anarquistes que havia predicat a la Casa del Poble de Barcelona, va participar en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. Treballant de meritori, com a empleat municipal, va prendre part en l'atac de la caserna dels Vete-

rans de la Llibertat, al carrer Sadurní. Detingut, fou jutjat i condemnat a «exili permanent». Se n'anà a França. [MPMJ]

Regordosa, Antoni, sindicalista a Badalona (segle XX). Fou delegat del Consell de les Seccions Obreres de Badalona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Regordosa, Rafael, metal·lúrgic i sindicalista a Igualada (segle XX). Juntament amb Joan Vilanova, va representar els metal·lúrgics d'Igualada al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Reguera, Gabriel, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Federació Local de la CNT a Barcelona. [XPM]

Reguerots, Josep, rabassaire i comunista al Vendrell, el Baix Penedès (segle XX). Militant del BOC i dirigent local de la Unió de Rabassaires, el 1933 fou elegit membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). A partir de 1935, milità també en el POUM, però que era partidari de la llibertat d'acció al si de la Unió de Rabassaires. [PPB]

Regules, Julià, transportista i sindicalista a Lleida (segle XX). Militant de la CNT, va participar, com a delegat del Sindicat del Ram del Transport de Lleida, en el Ple Regional de la CNT de Catalunya que es va celebrar a Sabadell l'abril de 1932, i fou una de les poques delegacions de Lleida que va restar al Ple després d'ésser rebutjades la majoria. [PPB]

Regull i Pagès, Pere, oficinista nacionalista republicà a Vilafranca del Penedès (Vilafranca 1892-?). Organitzador i dirigent dels oficinistes vilafranquins durant el primer terç del segle XX. L'any 1909 col·laborà en la fundació del setmanari republicà vilafranquí *Fructidor*. Durant la segona dècada del segle XX, desenvolupà una important tasca propagandística republicana i beneficosocial que el portà a la

fundació de la Beneficència Vilafranquina. Des de l'any 1913 fou un membre destacat de l'Associació Mutual de Dependents d'Escriptori de Vilafranca, i l'any 1919 n'ocupà la presidència. Presentà la ponència «Vacances estiuenques» a la primera Assemblea de Dependents de Catalunya. Quan aquest sindicat s'integrà al CADCI, en formà part de la junta directiva de Vilafranca. Els anys trenta col·laborà amb ERC a l'Alt Penedès. Durant la postguerra dedicà bona part dels seus esforços a la constitució d'un arxiu bibliogràfic d'autors vilafranquins, que avui porta el seu nom i està instal·lat al Museu de Vilafranca. [RAM]

Reifs Ortiz, Cándido, anarcosindicalista (La Arrecife de la Carlota, Còrdova, 1913-Grenoble 1988). Després de la guerra civil, va estar un temps a la presó de Còrdova i el 1948, per motius de salut, li van concedir la llibertat. El mateix any es dirigí a Sabadell i intentà passar la frontera, però fou detingut per la guàrdia civil i condemnat. Va passar per les presons de Lleida i la Model de Barcelona i, denunciat per algú de Sabadell com a contacte i ajudant de les guerrilles urbanes que dirigien Sabater i Caracremada a Catalunya, fou durament maltractat. El 1957 passà finalment a França i ingressà a la federació local de la CNT de Péage de Vizille, on va ocupar diversos càrrecs, entre els quals el de tresorer de la federació local, que exercí fins a la mort. [TMS]

Reig, Isidre, filador i societari a Barcelona (segle XIX). Junt amb Ramon Gabarró i Josep Serra, signà l'exposició dirigida a les Corts el 18 d'abril de 1855, amb l'objectiu de denunciar el clima d'inseguretat en què vivia la classe obrera, especialment el grup que lluitava per l'associació, i també per reclamar a l'assemblea parlamentària la revisió de les causes seguides contra els obrers arran de la vaga general de juliol de 1855. Al document es defensa, particularment, el dirigent dels filadors Tomàs Cerdà, condemnat al confinament el mateix 18 d'abril. El 15 de juny de 1856 signà una altra exposició, amb Isidre Saperas, dirigida per la Societat de Filadors de Barcelona al públic de la ciutat, en la qual es detallaven els successos de l'anomenada «qüestió de la mitja hora». També amb Saperas, signà la rèplica a un altre document dels fabricants de filats en contestació de l'an-

terior. Aquest últim escrit, amb data del 26 de juny de 1856, fou comissat per l'autoritat militar a la impremta mateix. [CR]

Reig, Josep, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la guerra civil, fou conseller municipal per la CNT, de gener a juliol de 1937. El 1939 es va exiliar a França, on va col·laborar amb la comissió de la CNT creada el 1946 per a ajudar els anarquistes terrassencs que s'havien exiliat i els qui s'havien quedat a Espanya. Va morir el 1957. [JLJ]

Reig, Josep, paperer i internacionalista a Tibi, l'Alcoià (segle XIX). Cap a juliol de 1873 la Comissió Federal de l'AIT li plantejà substituir el corresponsal de la seva població, quan aquest renuncià a l'internacionalisme. [JIG]

Reig, S., internacionalista a Alcoi (segle XIX). Fou un dels internacionalistes forçats a fugir de la població en el context repressiu de principis de 1874. Tot i les recomanacions de la Comissió Federal de l'AIT perquè viatgés cap a Terrassa o Sabadell, on podria trobar feina més fàcilment, es dirigí a Madrid. Allí romania, amb un altre company, l'abril de 1874, plantejant-se de marxar cap a Béjar per no haver trobat col·locació. [JIG]

Reig Armero, Ramir, sindicalista comunista, jesuïta i historiador (Xàtiva, la Costera, 1936). Participà en tot tipus de reunions i assemblees contràries a la dictadura franquista i va col·laborar estretament amb el sindicat CCOO. Del 1962 al 1965 va ser professor a València del col·legi de Sant Josep. Del 1965 al 1968 va estudiar teologia a Innsbruck. El 1969 tornà a València i, fent de professor a les Escoles Professionals de Sant Josep, va conèixer les Vanguardias Obreras Juveniles i va tenir contacte amb sacerdots treballadors. Va ser detingut l'octubre de 1970, i no obtingué la llibertat fins al 31 de desembre de 1970, el ministeri fiscal li demanava cinc anys de presó. Del 1971 al 1976 va treballar en fàbriques de metall i fusta i va representar els seus companys en la Coordinadora de Fusta. En el primer congrés de les CCOO de València va ser elegit per a formar part de la Primera Comissió Executiva (1977-1979). El 1982 va entrar al departament d'Història Econòmica de la Facultat d'Econòmiques

de València. El 1985 va presentar la tesi sobre el blasquisme. [RIRB]

Publicacions: *Feixistes, rojns i capellans. Església i Societat al País Valencià (1940-1977)*. Mallorca, 1978; *Obrers i ciutadans: Blasquisme i moviment obrer a València (1898-1906)*. València, 1982; *Blasquistas y clericales: la lucha por la ciudad de València de 1900*. València, 1986.

Bibliografia: BENEYTO, Pere. *CCOO: Ara que fa 25 anys*. València, 1991. ÁLAMO, Manuel del. *CCOO del País Valencià. Aproximació a la seua història (1966-1992)*. València, 1994.

Reig Genovés, Joan, advocat, sociòleg i promotor del sindicalisme catòlic valencià (València 1864-1943). Advocat de professió, una prematura malaltia l'allunyà de la pràctica jurídica, i va dedicar-se a l'estudi de la sociologia i a la difusió del catolicisme social. Les seves orientacions influïren directament en les organitzacions socials obreres creades al País Valencià durant el primer terç del segle, sobretot la Federació Valenciana de Sindicats Agrícoles i la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant. Junt amb els bisbes de Barcelona i Mallorca i el dirigent catòlic valencià García Guijarro, presidí el congrés fundacional de la Confederació d'Obrers Catòlics de Llevant, celebrat a València els dies 29 i 30 d'abril i 1 de maig de 1919. Formà part del grup de deixebles del pare Vicent i de Rafael Rodríguez de Cepeda, i amb posterioritat participà en les idees del collectiu de La Democràcia Social, amb Severino Aznar, Jordana de Pozas i el canonge Arboleya. A València participà en la creació de la Casa dels Obrers i fou fundador de la Unió Social Cristiana i de *Pueblo Obrero*, portaveu de la COCL, on vessà la seva doctrina social catòlica. [AGA]

Publicacions: *Catecismo social*. València, 1909.

Bibliografia: GARRIDO, Samuel. *Los trabajadores de las derechas*. Castelló, 1986. GONZÁLEZ SOBACO, Antonio. *Los partidos políticos durante la Segunda República en Castellón*. Castelló, 1986. VALLS, Rafael. *La Derecha Regional Valenciana (1930-1936)*. València, 1991.

Reimí, Miquel, forner i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser representant dels fornars associats de Barcelona i, com a tal, va signar el document d'abril de 1873 en què es cridava a l'associació. El juny del mateix any va ser un dels convocants del congrés del 25 de juliol. El desembre del mateix any va ser escollit mem-

bre de la junta de l'Ateneu de la Classe Obrera de Barcelona. [END]

Reimundi Florensa, Josepa, mestra i militant del BOC (Lleida 1917). Inicià la militància política ingressant als 14 anys al BOC i posteriorment passà al POUM. L'abril de 1938 fou detinguda per les tropes franquistes a Balaguer, on se li féu un consell de guerra que li comportà, fins al 1941, el pas per diferents presons. Un cop posada en llibertat, juntament amb el seu espòs Miquel Tufet, encetà l'activitat clandestina i impulsà la reconstrucció del POUM a Lleida i comarques. Tornà a ser detinguda durant uns mesos el 1945. Desenvolupà sobretot activitats en qüestions de premsa i propaganda del partit. La tasca més reeixida fou la redacció i la impressió de sis números, entre 1946 i 1947, de la publicació *L'Espurna*, en memòria al periòdic editat per Joventut Esquerrana entre 1930 i 1931. Fou, de fet, l'òrgan dels amics del MSC a Lleida. En el mateix període també edità el *Butlletí Interior d'Informació* del POUM de Lleida i la seva comarca. A principis dels anys cinquanta, a causa de les controvèrsies viscudes en el si del MSC i les constants vigilàncies a què fou sotmesa per part de la policia, deixà tota activitat en l'àmbit de la lluita clandestina. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral, UdL.

Reina, Prosperina, anarquista (el Pinell de Brai?-La-Grand-Comba, França, 1953). Juntament amb el seu company Lorenzo Martínez, fou una de les impulsores de les JLL al Pinell de Brai. S'exilià a França i s'instal·là a la-Grand-Comba. [TMS]

Renalias, Joan, teixidor de cintes de cotó i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Renard, Cristòfol, brodador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la Societat de Brodadors de Barcelona, en organització cap a 1890. Signà, en representació d'aquesta societat, el document lliurat al governador civil

de la província l'1 de maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JIG]

Renart, Antoni, socialista a Barcelona (segle xx). El juny de 1933 va ser escollit vicepresident de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona, nom que prengué llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. [DBM]

Renau, sindicalista a la Comarcal Litoral (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat Comarcal del Litoral. [XPM]

Renau i Berenguer, Josep, pintor i escriptor valencià (València 1907-Berlín 1982). Començà els estudis artístics amb el seu pare, el pintor i professor Josep Renau Montoro, i els continuà a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles de València, de 1919 a 1925. Va aconseguir el títol de professor de dibuix el 1925 i començà a treballar com a cartellista, dissenyador i il·lustrador de revistes i llibres. El 1928 realitzà la primera mostra al Cercle de Belles Arts de Madrid. Treballà de cartellista per a Gráficas Valencia, participà en diversos concursos i realitzà nombrosos cartells artístics, comercials, festius, etc. Fou un dels introductors del fotomuntatge a Espanya. Col·laborà a les revistes *Estudios* (València 1928-37), *La Revista Blanca* (Barcelona 1934), *Octubre* (Madrid 1933), *Crónica* (Madrid 1934) i *Cuadernos de Cultura* (1930-34). Es convertí en redactor gràfic de la revista *Orto* (València 1932-34). S'afilià al PCE el 1931 i desenvolupà una intensa activitat política al si d'aquest partit durant els anys de la Segona República, i es convertí en un dels seus militants més destacats a València. Fou un dels organitzadors de la UEAP (Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris) a València durant els anys 1932-1936. Fundà la revista *Nueva Cultura* (València 1935-36). El 1934, arran dels esdeveniments revolucionaris d'Asiúries, va ser detingut i empresonat durant uns mesos a la Model de València. Col·laborà també amb els cercles del valencianisme cultural dels anys trenta i il·lustrà publicacions com *Nostra Novella* (València 1930-31), *Taula de Lletres Valencianes* (València 1927-32) i *La República de les Lletres* (València 1934-36).

Així mateix, va escriure articles sobre art i cultura a diverses publicacions: *Orto*, *Nuestro Cinema*, *Nueva Cultura*, *Hora de España*, *La Vanguardia*, etc. Va ser nomenat professor interí d'art decoratiu de l'Escola de Belles Arts de Sant Carles el 1933 i compaginà aquesta activitat amb la realització de cartells, murals, il·lustracions. En esclatar la guerra civil, va ser designat codirector (amb Max Aub) del diari *Verdad* (València 1936). S'incorporà com a milicià voluntari del Quinto Regimiento al front de Madrid. El setembre de 1936 fou nomenat director general de Belles Arts per Jesús Hernández, ministre d'Instrucció Pública. En aquest càrrec (1936-38), s'ocupà de la coordinació de la salvaguarda del patrimoni artístic espanyol i de l'organització de les Milícies de la Cultura i del Pavelló de la República Espanyola a l'exposició de París de 1937. El 1938 s'incorporà a la Direcció de Propaganda Gráfica de l'Estat Major de l'Exèrcit Popular. En aquesta època realitzà els coneguts cartells: *Los marinos de Cronstadt*; *Obreros, Campesinos, Soldados, Intelectuales*; *El Comisario, nervio de nuestro ejército popular*; *Tchapaief, el guerrillero rojo*; *1808-1936: de nuevo por nuestra independencia*; *Victoria: hoy más que nunca*; etc. Així mateix, elaborà la sèrie de fotomuntatges de *Los trece puntos de Negrín*. En acabar la guerra, passà a França, on fou internat al camp de concentració d'Argelers. Més tard aconseguí traslladar-se a París i, amb l'ajut de la Junta de Cultura Española de París, pogué embarcar-se cap a Nova York i s'instal·là finalment a Mèxic. En aquest país treballà fent cartells (en especial de tipus cinematogràfic), il·lustracions, publicitat, etc. Va realitzar també diversos murals per al Sindicat Mexicà d'Electricistes i treballs gràfics per a la revista *Futuro* (1939-45), la Universidad Obrera de México, la Central de Trabajadores Mexicanos, etc. Així mateix, col·laborà amb articles sobre art, política i cultura, a moltes publicacions de l'exili: *España Peregrina* (1940), *Mediterrani* (1944-46), *Las Españas* (1946-50), *Nuestro Tiempo* (1949-55), *Senyera* (1956)... Participà en diverses mostres artístiques de l'exili espanyol, com les celebrades a la Casa de Cultura Española (1940), l'*Exposición de Artistas Españoles* (1955), etc. Formà part de la junta directiva de la Casa Regional Valenciana de Mèxic. Durant aquests anys continuà la militància activa dins el PCE i

escribí en publicacions pròximes a aquest partit, com *España Popular*, *Boletín de Información de la Unión de Intelectuales Españoles*, *España en la paz*, etc. En aquest període creà la sèrie de fotomuntatges *The American Way of Life*. Es traslladà a viure a la República Democràtica Alemanya el 1958 (hi residí fins a la mort), on continuà la producció artística com a cartellista i fotomuntador (sèries *Über Deutschland* i *Arte en Peligro*). A Berlín treballà per al cinema, en la realització de murals per a edificis i centres públics alemanys, etc. Col·laborà també amb articles i il·lustracions a la premsa cultural alemanya (especialment a les publicacions *Bildende Kunst* i *Sonntag*), així com a la premsa comunista de l'exili (*Realidad* i *Nuestra Bandera*). A partir de 1976 alternà les estades a Berlín i a València. En aquesta última ciutat es dedicà a publicar llibres i a reeditar antigues obres. Realitzà cartells per al Partit Comunista del País Valencià i per a diferents esdeveniments artístics, festius i culturals. Va compaginar aquesta activitat amb la preparació d'exposicions, conferències, etc. El 1978 creà la Fundació Josep Renau amb l'objectiu de donar després de la mort tota la seva obra al poble valencià. Continuà militant al PC i recolzà les posicions del nacionalisme cultural valencià. El 1981, la Diputació Provincial de València li va concedir el premi Alfons Roig. [JNN/CCG]

Publicacions: *Función social del cartel publicitario*. València, 1937; *Enciclopedia de la imagen y el amor (Estampas galantes del siglo XVIII)*. Mèxic, 1946; *Fata Morgana USA*. Berlín, 1967; *The American Way of Life (Fotomontajes: 1952-1966)*. Barcelona, 1977; *La batalla per una nova cultura*. València, 1978; *Arte en peligro (1936-1939)*. València, 1980; *Nueva Cultura (Información, Crítica y Orientación Intelectual)*. Vaduz, 1977 (edició facsímil de la revista); *The American Way of Life*. València, 1989; *Josép Renau, Fotomontador*. Mèxic, 1985.

Bibliografia: BALAGUER, DOLO. *Josép Renau, pintura y política*. València, 1994. FORMENT I ROMERO, Albert. *Vanguardia artística y compromiso político. Vida y obra de Josép Renau*. Tesi doctoral inèdita. València, 1995. GARCÍA, Manuel. «Trajectòria teòrica i artística de Josep Renau». Pròleg a *La batalla per una nova cultura*. València, 1978. GARCÍA, Manuel. «Itinerari artístic de Josep Renau». A: *The American Way of Life*. València, 1979. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995. PÉREZ CONTEL, Rafael. *Artistas en Valencia (1936-1939)*. València, 1986. THIELE, Eva María. *Renau*. Dresden, 1975.

Renovell Zanón, Joan, metal·lúrgic i dirigent sindicalista valencià (segle xx). Fou un dels principals líders del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT de València durant els anys trenta. Partidari de la línia trentista, va ser un dels signants del manifest *La misión de la clase obrera en esta hora*, l'any 1931. Milità als Sindicats d'Oposició i, posteriorment, ingressà al Partit Sindicalista. En aquest partit, va exercir el càrrec de secretari sindical durant els anys de la guerra civil. Com a representant d'aquesta organització, es convertí en regidor del Consell Municipal de València a partir de febrer de 1937. [CCG]

Renté, Miquel, tipògraf, sindicalista i socialista a Barcelona (segle XIX). Va pertànyer a la directiva sindical i apolítica de la Societat Tipogràfica de Barcelona, fundada l'agost de 1879, des d'on va mantenir diverses polèmiques amb l'anarquisme. Els mesos d'agost i setembre de 1881 va participar en conferències organitzades per l'Ateneu Obrer de Barcelona. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunista, que varen constituir a Barcelona a les darreries de 1890 homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [TMS/PPB]

Renyé, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el setembre de 1934 va participar en el I congrés de la Joventut Socialista de Catalunya (USC), en el decurs del qual fou nomenat membre del seu comitè executiu. [MPMJ]

Reoyo, Toribio, tipògraf i destacat dirigent socialista (segles XIX-XX). Fou dirigent del primitiu nucli dels socialistes catalans. Membre de l'Asociación General del Arte de Imprimir madrilenya, de la qual era considerat un puntal, marxà a treballar a Logronyo, fins que cap a l'any 1876-78 s'instal·là a Barcelona. El 15 d'agost de 1879 va intervenir en la constitució de la Societat Tipogràfica de Barcelona, (en fou president entre 1882 i 1883) i que va voler mantenir en una esfera estrictament laboral, al

marge de les lluites polítiques. Paral·lelament va vertebrar el nucli inicial que, format per Josep Pàmias, Josep Caparó i Ramon Arrufat, s'anava decantant cap al socialisme marxista i treballava amb estreta col·laboració amb Les Tres Classes de Vapor. Va dirigir el periòdic barceloní *El Obrero*, l'òrgan de premsa de Les Tres Classes de Vapor, fins a l'abril de 1887, que fou substituït per Josep Pàmias, una substitució que ha estat interpretada com el distanciament entre el grup marxista català i el sindicat tèxtil reformista. El juliol d'aquell darrer any va acollir, al seu domicili barceloní, García Quejido, amb qui l'unia una estreta amistat. Junts van suggerir als centres obrers de Barcelona i Mataró la idea de convocar un congrés en què s'intentaria crear una confederació dels organismes obrers espanyols aprofitant el ressò de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. El 17 de setembre de 1887 l'Ateneu Obrer de Barcelona llançava la iniciativa per a celebrar el Congrés Obrer, i va formar-ne part de la comissió executiva preparatòria. Va participar activament en els congressos obrers celebrats l'agost de 1888 a Barcelona, que varen donar lloc a la constitució de la UGT i del PSOE. Va ser un dels ponents de la ponència d'estatuts de la UGT i va prendre part, juntament amb García Quejido i Pablo Iglesias, en el míting de clausura del congrés del PSOE celebrat al Circo Ecuestre. Amb la separació de Pàmias del nucli català, va esdevenir un dels puntals del socialisme marxista a Catalunya i malda per mantenir-ne la implantació, molt limitada a petits nuclis de Barcelona, Mataró i Reus. Entre 1896 i 1898 dirigí *La República Social*, de Mataró, subtítulat «òrgan del Partit Socialista Obrer de Mataró i el seu districte». Després del trasllat de García Quejido a Madrid, fou nomenat secretari general de la UGT, càrrec que desenvolupà entre setembre de 1897 i setembre de 1899, quan el sindicat socialista va celebrar el seu VIè congrés a Madrid i, a desgrat del balanç positiu que hi va presentar Reoyo, va decidir traslladar-ne la direcció a la capital de l'Estat. Home dogmàtic i de tracte difícil, mantingué una dura disputa amb Basilio Martín Rodríguez pel liderat dels socialistes barcelonins que possiblement fou la causa final del trasllat de la direcció ugetista. Fou expulsat de la societat barcelonina de l'Art d'Imprimir arran de la seva actitud davant la vaga general de febrer de 1902. Quan

l'any 1903 es va constituir la Federació Socialista Catalana, per la iniciativa de Josep Comaposada, el seu paper dins el socialisme català va acabar eclipsant-se. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976. IZARD, Miquel. *Revolució industrial i obrerisme. Les «Tres Classes de Vapor» a Catalunya (1869-1913)*. Barcelona, 1970. MORATO, Juan José. *Líderes del movimiento obrero español (1868-1921)*. Madrid, 1972; *El Partido Socialista Obrero*. Madrid, 1976.

Reparaz Rodrigues, Gonçalo de, escriptor, geògraf i anarquista (Porto, Portugal, 1860-Mèxic 1939). Portuguès d'origen basc, va realitzar la primera part de la seva activitat com a geògraf a Portugal. Fou comissionat pel govern espanyol per a realitzar exploracions per la Guinea, el Sàhara i el Marroc, fins que va ser cessat, el 1913, per oposar-se a la penetració militar i religiosa. Aleshores donà classes de geografia econòmica i colonial a São Paulo i a l'Escola Superior de Comerç de Barcelona. Durant la seva estada a Catalunya, va viure prop de Terrassa i fou un dels col·laboradors de *CNT* i *Solidaridad Obrera*. Com a tal, establí relació amb algun dels seus directius, entre els quals destacà Josep Viadiu. L'antiacademicisme que espurnejava la seva obra i que subjugà el món llibertari no fou tan grat a altres forces d'esquerra, que van col·laborar en el seu empresonament. Assistí a nombrosos congressos i conferències, va escriure una trentena de llibres de temes històrics, geogràfics i polítics i col·laborà en diverses publicacions periòdiques, però on va tenir major llibertat per a expressar-se va ser en la premsa anarquista, des d'on exercí un reconegut magisteri. El 1939 s'exilià a Mèxic. [TMS]

Publicacions: *La constitución natural de España y las de papel*, 1928; *Las responsabilidades políticas de la Dictadura*, 1933; *Lo que no pudo hacer España en Marruecos y lo que ha hecho*, 1937.

Bibliografia: VIADIU, J. «A los veinte años de su muerte... Gonzalo Reparaz». A: *CNT*, 6/9/1959. GABRIEL, J. Pròleg a *La tragedia Ibérica de G. de Reparaz*. Buenos Aires, 1930.

Requena Montalar, Josep, paleta i líder anarquista valencià (Albuixec 1912-París 1971). Va destacar molt aviat per l'activitat militant dins les Joventuts Llibertàries valencianes i el Sindicat de la Construcció de la CNT. En esclatar

la guerra, va ser nomenat secretari de la comarcal de la CNT de Foios. Més tard, fou designat per a formar part del Comitè Regional de Llevant del sindicat anarquista. Fins al final de la guerra, va ocupar el càrrec de secretari de la Secció Políticossocial d'aquest comitè. Va viure els últims dies de la contesa al port d'Alacant i representà la CNT dins la comissió formada per totes les organitzacions antifranquistes presents al port per a tractar amb el cos consular i la Delegació Internacional Antifeixista. Finalment, va ser detingut i portat a la presó de València, on fou jutjat i condemnat. Va compartir cella amb Joan Peiró fins al moment en què aquest últim fou afusellat. En sortir-ne, continuà l'activitat militant a la clandestinitat i va ser detingut diverses vegades. Treballà també com a director de la Unió Química de Llevant. Morí a l'exili francès. [JNN]

Bibliografia: GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986.

Requesens Miret, Ramon, anarquista a Sabadell (segle XX). Anarquista molt actiu que fou empresonat diverses vegades, una de les quals el 30 de novembre de 1920, en què juntament amb destacats anarquistes i homes d'esquerra foren embarcats al vaixell *Giralda* i conduïts a la presó de la Mola de Maó. Encara a Menorca, el setembre de 1921 fou reclamat per l'Audiència de Barcelona per processar-lo amb motiu dels aldarulls a Sabadell arran de la vaga de flequers del setembre de 1919. Sembla que el setembre de 1922 fou l'ànima de l'assalt, amb promotors molt poc clars, a un tren al Poblenuu (Barcelona) que portava la paga per als obrers del ferrocarril dels tallers del Camp de la Bóta, assalt considerat el primer del país. Va poder escapar de la policia i va fugir a França amb els diners. A França continuà la dinàmica d'atacaments i finalment fou guillotinat. [TMS]

Requesens Zapata, José, estibador i sindicalista a Barcelona (Ara, Almeria, 1884-?). Fou elegit vocal del Comitè Paritari Permanent del Peix Fresc de Barcelona l'octubre de 1927. El maig de 1928 fou nomenat vocal inspector d'aquesta especialitat i el juliol de 1929 fou nomenat representant del Peix Fresc al Comitè Paritari General del Port. Era vocal primer del Comitè Nacional de la Federació Nacional d'Entitats Obreres dels Ports d'Espanya el ge-

ner de 1931. Fou nomenat vicesecretari de la Junta de Govern del Pòsit Marítim de Barcelona el maig de 1931. El juny de 1931, quan els cenetistes li impediren treballar en la seva especialitat, passà a la càrrega i descàrrega de vaixells. Fou un dels dirigents portuaris signants d'un manifest, l'octubre de 1931, en què es justificava l'ingrés de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona a la UGT. El novembre de 1931 era el secretari del Sindicat d'Obrers Estibadors i Desestibadors de Vaixells del Port de Barcelona, entitat també adherida a la UGT. Fou elegit vocal del Jural Mixt del Treball al Port, Secció Càrrega, Descàrrega, Estiba i Desestiba el maig de 1932. Va mantenir aquests dos càrrecs fins a juliol de 1936. Fou un dels representants del Sindicat d'Obrers Portuaris de Barcelona de la UGT al congrés de la Federació Regional de Transports, Pesca i Indústries Marítimes, l'abril de 1937, i un mes després fou nomenat vocal del comitè executiu de la dita federació. El juny del mateix any encapçalà la ponència depuradora elegida a l'Assemblea General de la Centúria Desideri Trilles per a demanar responsabilitats a alguns dels seus dirigents per malversació de fons. Fou vicesecretari de la Cooperativa de Treball dels Obrers Portuaris l'agost de 1937. En la mateixa data era també secretari general del Sindicat d'Obrers Portuaris de Barcelona de la UGT. Va tornar a treballar al port el 1943. [JIG]

Retamero, Eliodoro, ferroviari i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent ferroviari cenetista de Vilanova, fou vocal de la potent Secció Ferroviària de la CNT en aquesta vila. [RAM]

Reventós i Bordoy, Manuel, economista, historiador i polític (Barcelona 1889-1942). Llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona, entre el 1911 i el 1914 va ampliar els estudis a Berlín i Düsseldorf. Professor de diversos centres d'ensenyament superior a la ciutat de Barcelona, fou l'autor del primer estudi amb orientació científica sobre el moviment obrer català, publicat el 1925. Durant la Segona República, fou professor d'Història Social d'Espanya i d'Història dels Moviments Socials a l'Institut d'Estudis Comercials, tasca que va compaginar amb la docència a la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques i Socials de la Universitat Autò-

noma de Barcelona. El 1931 fou nomenat director general de Comerç en el primer govern republicà. Col·laborà en diverses revistes, principalment, de caire econòmic. [TMS]

Publicacions: *Assaig sobre alguns episodis dels moviments socials a Barcelona en el segle XIX*. Barcelona, 1925 (reed., a cura de P. Gabriel, amb el títol *Els moviments socials a Barcelona durant el segle XIX*. Barcelona, 1987); *La política econòmica contemporània (1848-1900)*. Barcelona.

Reventós i Carner, Joan, polític socialista (Barcelona 1927). Fill i nét, respectivament, dels polítics Manuel Reventós i Bordoy i Jaume Carner i Romeu, el 1950 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona. Des del 1944 formà part de moviments estudiantils de caire catalanista i el 1949 s'integrà al MSC. Reorganitzà el partit a l'interior i, juntament amb J. Pallach, es convertí en el seu màxim dirigent i en un dels principals representants de la lluita antifranquista. El 1955 es casà amb Josepa Maria Rovira, de la qual va tenir set fills. Va ser professor de les facultats de Dret i Econòmiques de la Universitat de Barcelona, d'on fou expulsat el 1958. En aquest mateix any fou detingut per la seva militància política i va estar uns mesos a la presó. Defensor de la unitat antifranquista sense exclusions, el 1966 s'enfrontà amb J. Pallach i es convertí en el líder del sector majoritari del MSC. El 1974 participà en la creació de Convergència Socialista de Catalunya, que esdevindria més tard el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC). Líder del Partit Socialista de Catalunya (Congrés) i cap de llista de la coalició electoral Socialistes de Catalunya (PSC-C i PSOE), fou elegit diputat al Parlament espanyol (1977) i nomenat conseller polític del primer govern de la Generalitat restaurada. Fou secretari general del Partit dels Socialistes de Catalunya (1978-83). Reelegit diputat al Parlament espanyol el 1979, el 1980 renuncià a l'escó per presentar-se com a candidat del grup socialista a la presidència de la Generalitat. Líder de l'oposició al Parlament català, tractà de cohesionar les diverses tendències existents al si del PSC, però el 1983 abandonà la secretaria del partit i passà a ocupar la presidència —càrrec més aviat honorífic— del PSC. El 1983 va ser ambaixador d'Espanya a França, càrrec el qual renuncià el 1986 per esdevenir senador pel PSC-PSOE a les eleccions

generals d'aquell any. El 1988 va ser designat senador autonòmic i el 1994, president de la comissió general de les comunitats autònomes del Senat. El desembre de 1995, amb el suport de tots el partits polítics de l'oposició a CiU, fou elegit president del Parlament de Catalunya i es convertí en el primer president socialista del Parlament català. Renuncià a presentar-se a les eleccions autonòmiques l'octubre de 1999. [TMS]

Publicacions: *El movimiento cooperativo en España*. Barcelona, 1960; amb el pseudònim de Pere Oliu va publicar el 1967 *El Delta*, llibre de poemes sobre els morts de la batalla de l'Ebre; *Amb un altre nom*, llibre de records, publicat el 1984; *Un sol combat* (1986); *Serà quan comencin a daurar-se les fulles*, 1988.

Bibliografia: CLARET, Andreu. *Joan Reventós*. Madrid, 1977. MARTÍ GÓMEZ, José. *Joan Reventós. Aproximación a un hombre y a su época*. Barcelona, 1980.

Reverté, Josep, boter i societatari a Torredembarra (segle XX). Dirigent dels boters de Torredembarra, ocupà diferents càrrecs a la Secció Local i representà aquesta secció en diferents congressos de la Federació d'Oficials Boters d'Espanya durant la dècada dels vint. [RAM]

Reverter, anarcosindicalista (segle XX). Juntament amb Riera, representà els 1.500 afiliats al Sindicat de Comunicacions al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Reverter, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Junt amb Bernabeu, representà el Sindicat de la Metal·lúrgia de Badalona a la conferència de la CRT de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 al Palau de Projeccions de Barcelona. [TMS]

Reverter, Agustí, activista (segle XIX). Va ser president de la junta que durant el Bienni Progressista coordinava l'actuació de progressistes i demòcrates. Tingué un destacat paper en la revolta del 14 de juliol de 1854, i fou un dels dirigents que més s'hi exposaren i evità la topada entre les forces del Govern Civil i els insurrectes. [END]

Reverter, Joan, anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la CNT

vilafranguina la dècada dels trenta, destacà per la seva tasca propagandística a favor d'aquest sindicat. [RAM]

Reverter Català, Fèlix, cambrer i sindicalista (Valls 1900-?). Iniciador, ànima i quart president de la Societat de Cambrers, Cuiners i Similars, entitat creada a Valls el gener de 1928. La seva vida al sindicat va ser atzarosa, ja que alternà responsabilitats directives, com ser president, vicepresident, vocal, delegat de Treball del sindicat, amb actuacions controvertides que li comportaren l'expulsió quatre vegades. Tanmateix, va ser un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, adherit a la CNT, i del qual en un període curt del 1931 va ser secretari. El febrer de 1932 tenia obert expedient per tinença il·lícita d'armes i el setembre de 1933 era enjagolat a Valls i, a requeriment del governador civil, es féu lliurament del pres a la guàrdia civil. Durant la República, es passà als carlistes; fou tancat a la presó a causa d'un robatori, des del juny de 1936 al 19 de juliol, data en què va sortir arran dels esdeveniments. A la guerra, va tenir la responsabilitat d'un hotel de Barcelona, atès que s'havia passat novament a les files àcrates. Acabada la conflagració, es tornà a passar al carlisme. Patí presó durant uns anys per un delictes de robatori comès el 1936. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992.

Reverter i Nolla, Joan, pagès i militant anarquista (Amposta 1906-Caurs, França, 1989). Afiliat a la CNT durant la Dictadura de Primo de Rivera, va estar exiliat a França. Va retornar a Amposta a la proclamació de la Segona República i es va dedicar a la tasca de reorganització de la CNT a les terres del Baix Ebre. Representà els 450 afiliats al Sindicat de Pagesos d'Amposta, al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. Així mateix, va representar el Sindicat de Pagesos d'Amposta i els 120 afiliats al Sindicat Únic de Treballadors de Tortosa al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. A Amposta, va publicar el setmanari *El Explotado*, i durant la guerra civil va participar activament en la collectivització de la terra. Exiliat a França el

febrer de 1939, va residir a Caurs, on va continuar vinculat a la CNT fins a la seva mort. [MPMJ/TMS]

Revoltó Cervelló, Trinitat, obrera de l'agulla i comunista (l'Espluga de Francolí, la Conca de Barberà, 1915). D'origen pagès, la seva família es traslladà a Barcelona quan ella encara era molt petita. Als nou anys començà a treballar d'aprenenta en un taller de costura, on s'inicià en l'ofici, i als quinze anys era una obrera qualificada. El 1932 s'afilià a la secció del ram de l'agulla de la CNT, on desenvolupà una intensa activitat de base i reclutament d'afiliades entre els ambients de sastreria. Sense abandonar el sindicat, ingressà el 1933 a la Joventut Comunista de Catalunya, raó per la qual fou expulsada, mesos més tard, de la CNT. Participà en els breus combats urbans del 6 d'octubre de 1934 a Barcelona. El 19 de juliol de 1936 intervingué en els combats de Capitanía i Governació, i contribuï a l'organització de l'atenció als ferits en l'assalt a la caserna de les Drassanes. Militant del PSUC, formà part de l'expedició militar a Mallorca i, posteriorment, fou traslladada al front de Tardienta, on reorganitzà la funció de les dones al front. Retinguda el febrer de 1939 en un camp de refugiats prop de Baiona, organitzà els proveïments i constituï, amb altres dones, el comitè clandestí del camp amb l'objectiu de fer respectar els drets dels refugiats. Poc després l'ambaixada soviètica li facilità el trasllat a l'URSS, on visqué fins al 1945. Durant la seva estada soviètica s'adherí al moviment estakhanovista i, posteriorment, el 1942, ingressà a l'Escola de Planernaia. Traslladada a Tolosa i París el 1945 i 1946, respectivament, fou incorporada a la direcció del PSUC. Desenvolupà l'activitat política, sobretot, en l'àmbit de la Unió de Dones de Catalunya, de la qual fou elegida secretària general en el congrés celebrat a Tolosa el 1947. Participà en el congrés constitutiu del Moviment Internacional per la Pau, a París, en el congrés de la Federació Sindical Mundial, a Milà, i en el congrés de la Federació Mundial de Dones, a Budapest. El 1951, en ple clima de «guerra freda», fou deportada a Còrsega per l'Estat francès sota la falsa acusació d'espionatge, juntament amb el seu marit Sebastià Piera Llobera. El 1968 criticà de manera contundent i sense matisos la invasió de Txecoslovàquia per les tropes del pac-

te de Varsòvia i potència, des de l'exili, les posicions eurocomunistes. [RVR]

Reynés Morey, Miquel, socialista a Mallorca (segle XX). Participà al segon congrés de la Federació Socialista Balear, celebrada el setembre de 1933 a la Casa del Poble de Palma, on fou elegit vicesecretari de la nova comissió executiva sorgida del congrés. També fou elegit vocal de la nova comissió executiva de la UGT de les Balears al novè congrés del sindicat socialista, que se celebrà el desembre de 1933. [PPB]

Riambau, Salvador, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1890 fou elegit vocal de l'Agrupació socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Riba, activista obrer a Sabadell (segle XX). Amb Magí Mercè, Valette (Baleta) i altres, fou un dels promotors dels conflictes vaguístics a Sabadell la tardor de 1910. [TMS]

Riba, treballador del ram de l'alimentació i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Representà el Sindicat de l'Alimentació de Badalona a la conferència de la CRT de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 al Palau de Projeccions de Barcelona. [TMS]

Ribà, Josep, associacionista a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Va ser membre de la junta d'una associació obrera a Sant Genís de Vilassar, i com a tal va signar un document, el març de 1855, en el qual es rebutjaven les acusacions de col·laborar en l'atemptat contra un fabricant de la vila, i es proclamava el propòsit d'utilitzar «mitjans legals i equitatius», amb exclusió de la violència. [CR]

Riba, M., anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Va representar al Sindicat de Gas i Electricitat de Sabadell al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Riba, Martí, activista a Sabadell (segle XIX). En el Carnaval de 1848 va atemptar contra un fabricant, amenaçant-lo que «havia arribat el dia que el seu cap i el d'altres rodolarien pels carrers». [END]

Riba i Farguell, Josep, sabater i dirigent sindicalista (Gironella 1902-?). Va ser un dirigent de la CNT de Gironella durant la Segona República i la guerra. Va ser vicesecretari del Casal Democràtic de Gironella, constituït legalment el 7 de maig de 1930, que duia a terme tasques diverses, com ara conferències, mítings i altres activitats. Durant la guerra civil, fou del Comitè Revolucionari de Gironella i el 1939 s'exilià. Per tota la seva actuació, el 1943 se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, que se li va tancar el 31 de desembre de 1945. [JCR/JJR]

Riba i Vallès, Joan, sindicalista a Vimbodí (segle XX). Fou membre de la junta directiva del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, el setembre de 1936, i president de la col·lectivitat de Vimbodí. [AMA]

Ribalta, Josep, constructor de pianos i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Andreu Clots, representà els constructors de pianos de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Ribalta, Miquel, sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Boi. [XPM]

Ribalta, Pere, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1892. Paral·lelament, formava part d'una taula de discussió. [TMS]

Ribalta, Teodor, societari a Barcelona (segle XIX). Apareix com a vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, el febrer de 1869. [CR]

Ribas, anarcosindicalista a Palamós (segle XX). Representà els 800 afiliats al Sindicat de Palamós al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Ribas, Francesc, activista (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 signà un document conjunta-

ment amb altres dirigents obrers aliancistes i apolítics, amb el propòsit d'advertir els soldats de no confiar en el nou règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Ribas, Gabriel, sabater i sindicalista (segle XIX). Signà una convocatòria, adreçada a totes les organitzacions de sabaters catalanes, amb el propòsit de convocar un congrés fundacional de la Federació d'Oficis dels Sabaters de Barcelona, l'1 d'agost de 1871. [CR]

Ribas, Joan, mitjaire i societari a Barcelona (segle XIX). Fou un dels dirigents obrers barcelonins que s'encarregà d'informar els diputats a les Corts de Madrid sobre la situació de la classe obrera, per via d'un document datat el 28 de febrer de 1841. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) Posteriorment, el 16 de juny del mateix any, va signar un altre escrit adreçat al regent del regne, el general Espartero. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [EOF]

Ribas, Joaquim, boter a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Fou un dels fundadors i el primer president de la Secció Local de Vilafranca de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Va assistir com a representant dels boters vilafranquins al segon congrés de la Federació de Boters, celebrat l'any 1872. [RAM]

Ribas, Josep Maria, teixidor i associacionista a Sant Genis de Vilassar (segle XIX). El 21 de juliol de 1841 va rebre el càrrec de director de l'Associació de Teixidors de Sant Genis de Vilassar. Domiciliat en el carrer Comerç, 10, Casa Arsiso. [CR]

Ribas, Miquel, jornaler i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la junta de la Secció de Jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, el 24 de novembre de 1871, després que aquesta dimitís en bloc el mateix dia. [CR]

Ribas Ferrer, Pere, pagès i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre de la Societat d'Agricultors de Molins de Rei el 1916, i el mateix any, promotor de la creació del nou sindicat unitari local Federació Obrera, sorgit de la fusió dels sindicats Llar Obrera, Aliança de l'Obrer Paleta i Societat d'Agricultors, i

membre de la seva primera junta directiva el mateix any. [AGL]

Ribas Galiana, Antoni, metal·lúrgic, sindicalista i polític (Palma 1898?-1936). Durant la Segona República (1931-36), fou el principal dirigent del Sindicat Metal·lúrgic a Mallorca, i encapçalà, des de 1933, la tendència caballerista dins la Federació Socialista Balear del PSOE i la UGT de les Balears. Membre de l'executiva regional de la UGT des de 1932, en fou president entre el desembre de 1933 i el maig de 1935. Morí en un tiroteig al començament de la guerra civil. [DG]

Ribas Garau, Ignasi, advocat i polític (Palma 1943). El 1965, es llicencià en dret a la Universitat de Saragossa. Tornat a Mallorca, el 1968 ingressà en el PCE i fou un dels principals dirigents del Comitè Provincial d'aquest partit. En el decenní dels setanta, impulsà l'organització Advocats Joves i defensà els detinguts per la seva participació en activitats clandestines. Participà en la formació de la Mesa Democràtica (1972-74). Fou tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Palma (1979-82). Membre del sector renovador del partit, el 1982 en fou expulsat. [DG]

Ribas Garcia, Jaume, fuster i militant cristià (Barcelona 1933). Fill de pares immigrants, exercí de jove diversos oficis fins que entrà a treballar a la fàbrica tèxtil Serra i Balet. A principis dels anys cinquanta s'afilià a la JOC, on fou nomenat responsable del servei dels malalts. Tingué cura dels aprenents del seu barri de Sants, amb qui feia excursions i entre els quals difonia el calendari de la JOC tot intentant augmentar-ne el nivell de consciència obrera. A la fàbrica es posà en contacte amb antics sindicalistes i aviat fou elegit pels companys enllaç sindical. Des d'aquesta funció promogué diverses accions reivindicatives a favor de millores en el sou i en les condicions de treball, activitat que li portà tensions, maldecaps i finalment l'acomiadament. La solidaritat dels seus companys no fou suficient per a poder ser readmès a la feina i restà com a aturat, amb la seva dona, Manolita, i cinc fills per atendre. Més tard trobà feina en una fusteria, però aquesta s'ensorrà per manca de capital i els treballadors decidiren constituir-se en cooperativa, de

la qual ell va ser encarregat en primer lloc i posteriorment president. Després de deu anys, l'experiència cooperativista s'acabà i va haver de buscar feina en altres empreses del sector. En tot aquest temps no abandonà mai la seva activitat militant, difongué fulls volants, recollí diners per als companys acomiadats i participà en manifestacions i accions reivindicatives. Va ser fundador i president del Centre Social La Florida en la dècada dels seixanta. Des d'aquesta associació organitzà, juntament amb els altres associats, activitats culturals, com ara xerrades i conferències, classes nocturnes de cultura, teatre, exposicions, festes populars, excursions, cursets sobre pintura i música, jocs. Promogué serveis mèdics i jurídics i reivindicà millores per al barri. L'associació, que tingué igualment una colla sardanística i un bar, fou el planter de molts militants compromesos en la lluita obrera i un veritable focus de consciència popular. L'any 1953 ingressà a l'ACO, de la qual va ser en diferents ocasions responsable d'equip i de Zona i responsable d'equips d'iniciació. Amb altres dirigents viatjà per diversos indrets de l'Estat per tal de fer conèixer l'ACO, els seus objectius i la seva metodologia formativa. [EFP]

Ribas Grau, Antoni, comerciant, sindicalista i socialista (Manresa 1896-1957). Va ser president del Centre de Dependents de Manresa. Va ser detingut el juny de 1919 arran dels fets causats per l'incompliment de la jornada mercantil. Va ser delegat al congrés de la CNT de Madrid, el 1919, en nom del Sindicat Únic Mercantil de Manresa. Va ser conseller de l'Ajuntament de Manresa d'on fou tinent d'alcalde i regidor d'Hisenda entre 1931 i 1934; era membre de l'Agrupació Socialista de la FC del PSOE i representava la col·laboració entre els socialistes i els republicans a nivell local. No va tenir, però, càrrecs dins el partit. Va escriure col·laboracions a la revista local *L'Om* i al diari *El Dia* i fou membre de l'Associació de la Premsa de Manresa i Comarca. Va escriure unes memòries inacabades amb el títol de *Mig segle d'història manresana*. [JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La República*. Manresa, 1992. TORRENT, Ignasi. *Història de la Ciutat de Manresa 1900-1950*. Manresa, 1991.

Ribas Palau, J., internacionalista a Barcelona (segle XIX). A principis de març de 1873, va signar un document adreçat a la Diputació de Barcelona on s'exigia la proclamació immediata de la República Federal. [CR]

Ribas Ràfols, Josep, jornaler i anarcosindicalista a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Organitzador i dirigent del Sindicat Únic de Treballadors dels Monjos, el representà en el Congrés Camperol de Catalunya organitzat per la CNT l'any 1938. [RAM]

Ribé, Lluís, tipògraf i sindicalista a Reus (segle XX). Va representar els tipògrafs de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Ribé Soperas, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (?-St. Gironç, França, 1954). En la seva joventut va militar en els Joves Bárbaros de Lerroux, però molt d'hora, a l'edat de 15 anys, s'incorporà a la CNT. Va prendre part en els esdeveniments revolucionaris barcelonins de 1909 i, a l'inici de la dècada de 1920, durant l'època de Martínez Anido, fou perseguit i empresonat a la Model de Barcelona. En sortir de la presó, va ingressar en el Sindicat d'Espectacles Públics de Barcelona i, des del sindicat, es convertí en l'organitzador i impulsor de la lluita contra la patronal de cinemes i teatres de Barcelona. Aconseguí un important augment d'afiliats al sindicat, en gran part a costa de la militància de la UGT. Durant els primers dies de la guerra civil, lluità al Paral·lel barceloní i, sufocat l'aixecament militar a Barcelona, la CRT de Catalunya el nomenà, juntament amb Barrientos i La Calle, responsable de l'organització dels espectacles públics, càrrec que acomplí tant a Barcelona com en tots els pobles de Catalunya. A la fi de la contesa s'exilià a França, on passà per camps de concentració. Durant l'ocupació alemanya fou detingut per la Gestapo i conduït a Dunkerque, d'on s'escapà i marxà a l'Arieja. Ingressà a la resistència al maquis de St. Gaudenç. Morí, allunyat de la seva família, que es quedà a Barcelona, a l'Hospital de St. Gironç. [TMS]

Bibliografia: Necrològica, a CNT, 11/2/1954.

Ribell, Ventura, teixidor i societari a Sabadell (segle XIX). El 5 de setembre de 1843 va informar al governador de les condicions del treball,

inferiors a les atorgades als obrers barcelonins. [MCC]

Ribera, Artur, pagès i societatari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent pagès a l'Alt Penedès, fou organitzador i president del Centre d'Obrers Agricultors de Vilafranca la dècada dels vint. [RAM]

Ribera, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ribera, Ignasi, tintorer i internacionalista a Manresa (segle XIX). Va prendre part en el Congrés d'Obrers Tintorers inaugurat a Barcelona el 29 de gener de 1871; també va assistir al congrés de la Federació d'Ofici dels Tintorers de l'AIT, celebrat a Reus entre el 6 i el 9 de gener de 1872. [CR]

Ribera, Joan, paleta, dirigent internacionalista i socialista a Barcelona (segle XIX). El 1868, va signar la crida *A los obreros de Cataluña*, prèvia a la celebració del congrés dels dies 12 i 13 de desembre. El febrer de l'any següent, era vocal a la Direcció Central de Societats Obres de Barcelona i, a meitat del mateix 1869, assumia la presidència de la Societat Fraternal Cooperativa de Paletes. El desembre d'aquest mateix any, va ser designat representant dels oficials paletes al Consell Local de la FRE i, el 29 de març de 1871, va signar en el seu nom el document en què es manifestava partidari d'una llarga etapa d'estudi i propaganda que precedís un canvi social de naturalesa pacífica. L'octubre de 1872, era tresorer de la Unió d'Obrers de la Construcció de la Regió Espanyola i, finalment, formava part, el desembre de 1873, de la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera; durant la dècada de 1880 inicià el seu allunyament de l'internacionalisme apolític i l'esllavissament vers el socialisme. L'abril de 1886, va ser elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec en el qual fou renovat el 27 de febrer de 1887 i que va exercir fins a febrer de 1888. En aquesta data, i fins al febrer de 1889, fou designat vicepresident 2n del comitè de la mateixa agrupació. Novament, el 27 de juliol de 1889, fou elegit vocal i el febrer de 1890, tresorer, càrrec en

el qual va ser revalidat l'1 d'agost de 1890 i també l'agost de 1891, fins al juliol de 1892. Des d'aquesta data ocupà el càrrec de tresorer d'una comissió administrativa, integrada al comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. El Primer de Maig de 1890 signà, en nom d'aquesta Agrupació, el document lliurat al governador civil de l'Estat espanyol. (Vegeu: Abad, Salvador.) [STG/TMS]

Bibliografia: TURMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1971.

Ribera, Modest, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Ribera, Salvador, escultor tallista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Jacint Sistané, va representar els escultors tallistes de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Ribera Amills, Jacint, Cinto, sindicalista a Bagà, el Berguedà (Brocà 1903-Bagà 1953). Militant de la UGT, durant la guerra civil fou vicepresident del Comitè de Milícies Antifeixistes de Bagà, constituït el 24 de juliol de 1936, en representació de la UGT. Va entrar a l'Ajuntament el 14 d'octubre de 1936 i hi fou elegit alcalde tercer i president de la comissió de Foment. El 29 de gener de 1937 passà a ser el conseller d'Obres Públiques i fou reelegit alcalde tercer. El 24 de maig del mateix any va presentar la dimissió de tots els càrrecs. [JCR/JJR]

Ribera Bigorra, Pere, Peret de Metxaca, comptable i pagès a jornal, cooperativista (Valls 1897-1978). La seva vida activa de treball, a partir de 1918, la passà a la Societat Agrícola, on ocupà el càrrec de secretari, i tingui la mateixa responsabilitat a la secció del vi, des del 1924. El febrer de 1937, en la constitució del comitè executiu de la Federació Comarcal de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (PSAAC), va ser escollit tresorer, després que n'hagués estat el redactor de la ponència de Crèdit. El març de 1940 era l'administratiu de la cooperativa de consum, i el 1941, el secretari de la sec-

ció del vi; uns anys més tard retornà al càrrec de secretari de la Societat Agrícola, encara que no va poder evitar ser expedientat el 1951, per la corrupció del president. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Ribera i Costa, Tomàs, escriptor, sindicalista i comunista de Berga (segle xx). Milità al CADCI i posteriorment a la UGT i el PSUC de Berga. Durant la república era del CADCI, i l'escriptor d'una empresa de transport. En arribar la guerra, fou de la UGT i el PSUC, i l'encarregat dels comptes del partit i del sindicat. El 29 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament, amb altres, representant la UGT i el PSUC, en substitució d'uns companys del partit i la sindical, cessats; va ser president de la conselleria de Finances i també va formar part de la Comissió Municipal de Refugiats. El 17 de febrer de 1938 va formar part d'una comissió que, a conseqüència de la dura situació per la manca de recursos i la gran quantitat de refugiats a la ciutat, va anar a veure el conseller de Governació de la Generalitat per presentar la dimissió de l'Ajuntament en bloc si no s'hi posava solució. L'11 de maig, amb la reconstitució de l'Ajuntament, va ser president de la conselleria de Finances. El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va ser president de la de Finances. [JCR/JJR]

Ribera Mercader, Josep, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (Almeria, ?-Terrassa 1933). El 1921 emigrà a Terrassa, on va fer-se militant de la CNT. Va participar en la revolta anarquista de gener de 1933, i morí a causa de les ferides que va patir en els enfrontaments amb la policia. [JLJ]

Ribera Santasusana, Manel, comptable i militant obrer cristià (Sabadell 1920-1991). Fou membre de la Branca d'Homages d'Acció Catòlica i un dels assistents a la reunió del carrer Llúria el 13 d'octubre de 1946, dia en què es constituí la primera Comissió Diocesana de l'HOAC de Barcelona. Assistí igualment a la I Setmana Nacional, acte fundacional de l'HOAC, celebrada l'octubre d'aquest mateix any a Madrid. La seva activitat apostòlica per Sabadell i pels pobles de la rodalia determinà que fos

aquesta la comarca de Barcelona on més aviat i amb més militants arrelés inicialment l'HOAC. Vocal comarcal de la Comissió Diocesana, fou organitzador i ponent de les primeres Assemblees Diocesanes i de moltes Jornades Formatives i actes de difusió obrera. En la ponència defensada a la III Setmana Nacional de l'HOAC, titulada «Revisions Comarcals», intentà transmetre a tot el col·lectiu hoacista estatal l'experiència d'organització comarcal que ells i l'HOAC de l'Alt Llobregat estaven experimentant a Catalunya. Com a president de la Comissió Diocesana de Barcelona, durant tota la dècada dels cinquanta impulsà l'HOAC i la sostingué en la forta crisi per la qual passà a partir de 1953, any de l'aprovació del Pla Cíclic i del canvi d'orientació de l'HOAC. Participà activament l'any 1959 i 1960, en el context de l'estabilització, en la campanya contra l'atur organitzada per l'HOAC general i catalana. [EFP]

Ribes, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Formà part, com a vocal, de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques, elegida en l'assemblea de constitució del sindicat que tingué lloc a Barcelona els últims dies de maig de 1930. [TMS]

Ribes Biosca, Josep, paleta i sindicalista a Lleida (1911-?). Fou un dels dos representants cenetistes al primer Ajuntament revolucionari de Lleida durant la guerra civil, el 9 de setembre de 1936, que encapçalaren el departament de Construcció. Va tornar a ser regidor en l'Ajuntament del 28 d'octubre de 1937. [JSSJ]

Ribes Bustos, Francisco, sindicalista socialista valencià (segle xx). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Ribes i Gómez, socialista (segle xx). Membre de la JSC, el març de 1934 signà un document en el qual les joventuts socialistes (USC) s'oposaven a la col·laboració amb els republicans per considerar-la causa de la derrota de les eleccions generals de 1933. [TMS]

Ribes (o Rivas) Sánchez, Llorenç, mecànic i sindicalista a Lleida (Reus 1909-1981). Va ser nomenat regidor a l'Ajuntament de Lleida el 3

de febrer de 1937, en representació del PSUC, cap de la minoria socialista i regidor de cultura. Es va mantenir en el càrrec fins a l'últim moment, ja que fou un dels quatre regidors del PSUC, juntament amb l'alcalde cenetista Manuel Magro, que el 29 de març de 1938 formaven un comitè municipal permanent. En entrar les tropes franquistes, van marxar cap a Barcelona. Ocupà diversos càrrecs en el sindicat socialista de transports. El 1938 va ser elegit secretari sindical del PSUC. El 1939 s'exilià a França, d'on retornà poc abans de la mort de Franco. [JSSJ]

Ribó, Isidre, internacionalista a Blanes, la Selva (segle XIX). L'octubre de 1872 era el responsable de la Secció de Paletes de Blanes adherida a la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [TAG]

Ribó, Narcís, teixidor mecànic i sindicalista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). L'11 de maig de 1855, representant associacions obreres de Sant Andreu de Palomar, figura entre els delegats de les de la província de Barcelona que van dirigir una exposició al governador civil de la província, Ciril Franquet, en què els obrers signataris reafirmaven la seva adhesió al règim liberal. (Vegeu: Albigés, Pau.) Posteriorment va participar en el I Congrés Obrer Espanyol celebrat a Barcelona el juny de 1870 com a representant de Les Tres Classes de Vapor de Sant Andreu de Palomar. En aquesta ocasió va votar positivament els quatre dictàmens del congrés donant suport a la línia bakuninista. De l'abril de 1871 fins al gener de 1872 fou membre de la junta de la secció de teixidors mecànics de la Federació de Les Tres Classes de Vapor. El febrer de 1872 formava part del Consell de la Unió del mateix sindicat tèxtil. [CR]

Ribó, Sadurní, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, en representació del barri de la Sagrera. El mateix mes de juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Ribol, Marià, activista obrer a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Fou un dels cinc obrers detinguts arran dels desordres del 27 d'agost de 1855 a la fàbrica Puigmartí de Gràcia. Se'l va sotmetre a consell de guerra el 3 de setembre de 1855. [CR]

Ribot Fontserè, Antoni, escriptor i polític (Vic 1813-Madrid 1871). Llicenciat en medicina, fou un home d'amplis coneixements. Va ser director del Col·legi de Medicina i Cirurgia de Barcelona. Publicà a *El Vapor* el 1833 i a *El Propagador de la Libertad* entre 1835 i 1838. En els seus escrits de to saint-simonià, fou palesa la influència de Lamennais. Va participar en el motí progressista-radical del cinc de gener de 1836, i arran d'aquest fet va ser deportat a les Canàries. Va tornar a Barcelona el 1841 i continuà en el sector progressista més radical; fou antiesparterista. Va entendre el socialisme com la valoració de l'home segons la seva capacitat i aquesta segons les seves obres, així com l'emancipació de la dona, internacionalisme, antibel·licisme i negació de l'igualitarisme. El 1844 se'n va anar a viure a Madrid, on col·laborà en *El Dómine Lucas* (1844-1846), *La Cotorra* (1846) i *El Museo Universal* (1857-1869). El 1852 a Barcelona dirigí el diari polític *La Actualidad*. Fou diputat demòcrata a Corts durant el Bienni Progressista pel partit de la Unió Liberal. [MCC]

Publicacions: *Palabras de Fraternidad*, 1837; *Mi deportación*, 1839; *Poetas patrióticas y de circunstancias*, 1845; *Los políticos en camisa*, 1845; *La revolución de julio en Madrid*, 1854.

Bibliografia: *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona, 1992. MALUQUER DE MOTES, Jordi. *El socialismo en España 1833-1868*. Barcelona, 1977.

Ribote Núñez, Josep, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle XX). L'abril de 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat de Billars, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Rica González, Pedro, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1917). L'any 1950 va començar a militar a l'HOAC i també va ser militant de la UGT, USO i CCOO, on va participar a partir del 1962. Va formar part de la Comissió Obrera Central de Barcelona, constituï-

da el novembre de 1964. Va entrar a l'empresa Montesa l'any 1952 i el 1955 va ser escollit vocal provincial del Sindicat del Metall de la UTT. També va ser vocal nacional de l'HOAC durant els anys 60. [JTH]

Ricart, Bartomeu, associacionista i republicà a Girona (segle XIX). Fou president de la Societat de Socors mutus d'Operaris del Taller de Foneria i Fusteria de Planas i companyia, constituïda a Girona el 1868. Va militar al partit republicà federal i fou regidor de l'Ajuntament de Girona durant la I República. [JClAR]

Ricart, Jaume, tintorer i sindicalista a València (segle XIX). Fou, cap a desembre de 1872, membre de la junta directiva de l'Agrupació Local de la Unió Manufacturera de València. En una carta signada el 2 de desembre de 1872, manifestà, amb la resta de la junta, el seu rebuig a determinats acords del tercer congrés de la Unió Manufacturera de la Regió Espanyola, celebrat poc abans a Barcelona. [JIG]

Ricart, Martí, flequer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Junt amb Antoni Gilbert, Isidre Guillantó i Gerard Martín, representà els flequers La Espiga de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Participà en la discussió del dictamen de la ponència sobre el sindicalisme de base múltiple, del qual, en contra del criteri del dictamen, es mostrà partidari. [TMS]

Ricart i Sala, Josep, socialista (segle XX). Fou col·laborador de *Justícia Social*, segona època. Cap al desembre de 1930, com a membre de la USC i juntament amb Josep Xirau, R. Campalans i Albert de Quintana, es va inscriure a la «Conferència de partits d'esquerra» per discutir el projecte de creació d'una nova força política. [TMS]

Ricart Rovira, Josep, pagès, republicà i societatari al Garraf (Avinyonet del Penedès 1885-Sant Pere de Ribes 1976). Fou un dels principals dirigents de les organitzacions rabassaires al Garraf durant el primer terç del segle XX. La dècada dels vint organitzà els pagesos de Sant Pere de Ribes a l'Associació d'Obrers Agricultors, i com a representant dels republicans locals en fou regidor l'any 1920 i batlle el 1922-

1923. Fou un dels principals fundadors de la Unió de Rabassaires el 1922. Va ser escollit vicepresident de la Unió en la primera junta i mantingué el càrrec fins al 1924. Participà activament com a orador en la campanya d'implantació d'aquest sindicat en els seus primers anys. Fou un dels principals col·laboradors del setmanari *La Terra*, òrgan de la Unió de Rabassaires. També va col·laborar durant els anys vint al periòdic *Democràcia*, portaveu dels federals de Vilanova i la Geltrú. Fou un dels comissionats que la Unió de Rabassaires envià a Madrid el febrer de 1923 a negociar amb el govern mesures legislatives favorables als rabassaires. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou empresonat en diverses ocasions. Durant la guerra civil, malgrat pertànyer a la Unió de Rabassaires, impulsà decididament la col·lectivització agrícola de Vilanova i la Geltrú, de la qual fou el president i dirigí la revista *Raó*, que n'era una mena de portaveu, des de la qual defensà aferrissadament l'opció col·lectivista al camp. L'any 1938 fou regidor en representació de l'UR a l'ajuntament vilanoví, on ocupà les responsabilitats de cultura i racionament de queviures. Al final de la guerra, s'exilià a França, on residí fins a l'any 1975. [RAM/JPV]

Ricart Soler, Maria, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya durant la Segona República, fou candidata a les eleccions legislatives celebrades el 19 de novembre de 1933 per Barcelona ciutat. Va obtenir 2.435 vots. [PPB]

Ricart Torrens, Josep, sacerdot i obrerista (Barcelona 1915-1996). Va estudiar al Seminari de Barcelona i va ser ordenat sacerdot l'any 1941. D'ideologia tradicionalista, però gran coneixedor de la Doctrina Social de l'Església, fou nomenat pel doctor Modrego primer consiliari diocesà de l'HOAC de Barcelona la tardor del 1946, càrrec que desenvolupà fins al 1958. Amic íntim de Guillem Rovirosa, col·laborà amb ell en els primers anys de l'HOAC de Catalunya. Junts impartiren per tota la geografia catalana cursets i xerrades, iniciaren grups i prepararen assemblees i jornades formatives. S'ocupà des de l'any 1947 al 1952 de diferents seccions del *Boletín HOAC*: «Proclama», «Sección Doctrinal» i «Meditaciones Hoacistas». Va ser igualment un dels màxims col·laboradors

catalans del periòdic *Tu!* En els seus articles denunciava de manera punyent les mancances que patia la classe obrera barcelonina. En distintes ocasions encapçalà personalment, juntament amb altres sacerdots hoacistes i els mateixos veïns, accions de resistència contra desnonaments d'habitatges obrers. Fou un dels promotors de l'obra social de les Vivendes del Congrés amb motiu del Congrés Eucarístic Internacional celebrat a Barcelona el 1952. [EFP]

Ricarte, Joan, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Obrer de la fàbrica Pirelli de Manresa. Durant la revolució de 1936 va ser elegit pels treballadors director de la fàbrica Pirelli col·lectivitzada. Va formar part del Consell municipal de Manresa des del 31 de maig de 1938 fins al final de la guerra. Es va exiliar a França, on va anar als camps de concentració. Va treballar de llenyataire a les Landes i després va emigrar a Veneçuela, on morí els anys seixanta. [JSC]

Ricetti Scandella, Edgard, llibertari i director d'escola a Sabadell (La Plata, Argentina. 1901-1984). De família d'origens italians, va fer els estudis primaris i secundaris en escoles dependents de la Facultat d'Humanitats i Ciències de l'Educació de la Universitat Nacional de La Plata. Combinà els estudis universitaris a la Facultat d'Enginyeria de la mateixa ciutat argentina amb treballs manuals a la província de la Pampa. És llavors quan inicià la seva tasca social treballant com a tipògraf i, el 1923, començà a exercir de mestre en una escola destinada a l'educació de fills d'obrers, a la localitat de Tigre, pròxima a la capital federal argentina. A finals del 1925 viatjà a París amb finalitat turística, però va perllongar-hi l'estada i es va relacionar amb personalitats catalanes que, llavors, preparaven un cop d'estat per proclamar la república a Espanya. Fracassat l'intent de Prats de Molló, i emparant-se de la seva condició d'estranger, va tornar a Espanya i s'instal·là a Barcelona. Coneguda la seva titulació com a mestre i el seu tarannà individualista i naturista, fou cridat per Bru Lladó, del Sindicat de Tèxtils de Sabadell, perquè es fes càrrec, com a director, de l'Escola de l'Institut Pedagògic de Cultura i Solidaritat, al carrer Tauli de la ciutat vallesana, i hi arribà el febrer de 1927. En aquesta escola, destinada als fills dels anarcosindica-

listes, va emprar uns mètodes basats en la llibertat total; ell mateix, que era físicament molt atractiu, inicià moltes de les seves alumnes en la pràctica sexual. Quan van començar a Sabadell els debats entorn a la FAI, en fou un dels defensors i la figura més destacada. Així, va presidir la Federació Local de Grups Anarquistes. Fou precisament la seva inclinació faista la que motivà, al maig de 1932, la seva expulsió de l'escola i la substitució pel trentista Ricard Fornells; però en formà una altra quasi a tocar de l'anterior. A l'inici de la guerra civil del 1936, continuà dirigint la FAI local, des d'on procurà evitar els assassinats i els robatoris i ajudar els infants refugiats d'altres indrets de l'Estat. Aquesta última tasca, la continuà fins al final de la guerra. El gener de 1939 inicià l'exili, primer cap a França i, de seguida, marxà a l'Argentina, on es va instal·lar a la ciutat d'òrigen; feu alguns viatges a Espanya. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. IV-VI. Sabadell, 1980-1983. COPPARONI, Edna. *Edgardo Ricetti. Maestro y luchador social*. Buenos Aires, 1992.

Rico, Ismael, flequer i anarquista a Barcelona (segle xx). Militant significat i cunyat d'Emili Mira, fou l'impulsor del grup anarquista Regeneració, integrat per ell mateix, Bover, Romà i García Oliver, entre d'altres. [TMS]

Rico, Luciano, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Cap a l'abril de 1909, formava part de la junta directiva de la Confederació Solidaritat Obrera com a secretari segon. Juntament amb Francesc Torró, representà la societat del ram de la guarnició i correcció al Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910. Així mateix, i junt amb P. Llorach, representà els 400 afiliats al Sindicat de Cotxes i Automòbils de Barcelona al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona des del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Rico, Manuel, dirigent anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). El 1936 va ser director de *Vida Nueva*, portaveu local de la CNT, fins que marxà a lluitar al front. Després de la guerra civil va haver d'exiliar-se i col·laborà amb la comissió de la CNT que es va crear el 1946 per ajudar els anarquistes terrassencs

exiliats i els qui s'havien quedat a Espanya. [JLJ]

Rico, Marcel·lí, carrosser i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de Carrossers de Barcelona a la conferència de la CNT, celebrada a Blnes els dies 8 al 10 de juliol de 1922. [TMS]

Rico, Pedro, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Formà part de la delegació catalana al congrés de la CNT, celebrat a Madrid el 1919. [TMS]

Rico, Rafael, internacionalista a València (segle XIX). Destinatari a Ontinyent (la Vall d'Albaida), del manifest als treballadors d'Espanya que l'u d'abril de 1874 la Comissió Federal va enviar al Consell Local de València per al seu repartiment en aquest poble. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [MCC]

Rico Ruiz, Francisco, militant sindicalista a Reus (segle xx). Participà en diversos actes propagandístics i mítings a Reus i a pobles de la comarca, com en el 1r de Maig de 1915 a Mont-roig del Camp. [PAN/AAC]

Riera, anarcosindicalista (segle xx). Junta-ment amb Reverter, representà els 1.500 afiliats al Sindicat de Comunicacions al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Riera, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant veterà del Sindicat de la Fusta, el 1930 va intervenir en la reorganització de la CNT a Barcelona. [TMS]

Riera, Andreu, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Va representar els joves cenetistes de Manresa al Primer Ple Regional de les JJLL fet a les Planes (Barcelona) el desembre de 1934. Després es va formar un comitè comarcal provisional amb l'objectiu d'organitzar les JJLL al Bages, integrat per Riera, Farré i Arnau. Fundador de les Joventuts Llibertàries a Manresa i Comarca l'abril de 1935, formava part del Comitè Comarcal. El gener de 1936 va ser delegat pel Sindicat d'Oficis Diversos a la Conferència Regional Extraordinària de la CNT. Acabada la guerra, es va exiliar

a França. Després va anar al Brasil i potser va morir a Bolívia. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981.

Riera, Andreu, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 va signar, junt amb altres dirigents obrers barcelonins, un document de caire antirepublicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) L'octubre del mateix any figurà com a membre de la Federació d'Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT. [TMS]

Riera, Antoni, teixidor i associacionista a Canet de Mar i Vic (segle XIX). Cap al novembre de 1841 va actuar a Canet de Mar com a director d'una associació obrera i mantingué relacions amb els responsables de les societats obreres de Vic, on residia part de la seva família. Poc temps després, va ser membre de la Junta de Teixidors de Vic i com a tal, el 18 de setembre de 1842, formà part del grup que va denunciar l'expresident d'aquesta junta, Joaquim Tusell, i altres membres, per la seva mala administració. El gener de 1843 ocupà el càrrec d'oïdor de comptes a la mateixa junta. [TMS]

Riera, Bartomeu, metal·lúrgic i socialista a Mallorca (segle xx). Dirigent de les joventuts socialistes a Palma, el mes de gener de 1910 havia estat elegit secretari de la junta directiva del sindicat La Metal·lúrgica, i es mantingué en la direcció del sindicat quan el 1911 els anarcosindicalistes hi començaren a tenir hegemonia. [PPB]

Riera, Carles, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part de la secció de paletes i peons de la Federació local de Barcelona de l'AIT i fou un dels signants de la carta, publicada el 6 de setembre de 1873 en el setmanari *La Federació*, en la qual s'aclaría la situació de la secció. [TMS]

Riera, Domènec, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Riera, Francesc, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Vers els inicis de l'any 1873 fou un dels dirigents del sindicat Les Tres Classes de Vapor

de Sabadell que, en aquests moments, es trobava dins el Centre de les Societats Obreres d'aquesta localitat. [TMS]

Riera, Gregori, internacionalista (segle XIX). Cap a 1870 va pertànyer a la Federació local de l'AIT de Palma de Mallorca. [CR]

Riera, Joan, comunista a Sabadell (segle XX). Membre de les Forces Socialistes Federals (FSF), es va anar radicalitzant i, junt amb Marc Monràs, va formar el Comitè de Huelga Estudiantil (CHE) i el Comitè de Huelga Obrera (CHO). El 1967, amb la dissolució del FSF, es va integrar a Acció Comunista, de la qual fou secretari. Posteriorment, fou un dels impulsors del Partit Comunista Revolucionari (PCR), del qual també ocupà la secretaria. [TMS]

Riera, Joan, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Riera, Joaquim, sastre i sindicalista (segle XIX). El 30 de gener de 1869 va signar, com a vicesecretari, un document, emès per la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, en el qual s'afirmava el federalisme de la classe obrera de Catalunya i la seva oposició al lliurecanvisme. A meitats d'aquest any apareix com a president de la Societat Cooperativa d'Oficials Sastres de Barcelona, càrrec que continuà ocupant a començament de 1870. Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a representant de la Cooperativa de Sastres de Barcelona, i va donar suport als bakuninistes, majoritaris al congrés, votant afirmativament els quatre dictàmens principals presentats al congrés. [CR]

Riera, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1923. [TMS]

Riera, Josep, internacionalista (segle XIX). Va ser membre de la secció de paletes de la Federació local barcelonina de l'AIT i signà una carta, publicada el 6 de setembre de 1873 a *La Federació*, en la qual s'aclaría la situació de la secció. [TMS]

Riera, Josep, metal·lúrgic i comunista a Mallorca (segle XX). Dirigent de les joventuts socialistes de Palma i del sindicat La Metal·lúrgica, el 1919 tingué un important paper en el conflicte que enfrontà els obrers metal·lúrgics amb la patronal. Declarat partidari de la revolució russa i de la Tercera Internacional, el maig de 1921 formava part de la comissió organitzadora de l'Agrupació Comunista balear, adherida al Partit Comunista Obrer Espanyol. [PPB]

Riera, Josep, societatari (segle XIX). El 18 de setembre de 1842 va assistir com a comissionat de la Junta de Teixidors de Vic a una reunió en la qual es va denunciar, entre d'altres, el president d'aquesta junta, Joaquim Tusell, per la seva mala administració. [CR]

Riera, M., activista a Barcelona (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 signà, amb altres dirigents obrers barcelonins, una crida, de caire antimilitarista, als soldats. (Vegeu: Achón, Antoni.) [TMS]

Riera, Martíria, internacionalista a Barcelona (segle XIX?). Va ser representant de la secció de cilindradors de la Federació local barcelonina de l'AIT, cap al febrer de 1873. [CR]

Riera, Miquel, anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (segle XX). Militant de la CNT, el 28 de febrer de 1937 substituï Josep Gay a l'Ajuntament de Pineda, on fou regidor fins al mes de juny del mateix any. L'agost de 1937 era secretari de la CNT local. [PPB]

Riera, Pere, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Riera, Ramon, comunista a Sabadell (segle XX). Va ser el primer secretari del PSUC a Sabadell immediatament després de la seva fundació el juliol de 1936. Fou un dels dirigents de la sisena centúria —integrada per dones i homes de Sabadell— de la columna Carles Marx que participà en el desembarcament a Mallorca a mitjan agost de 1936. Conseller de l'Ajuntament de Sabadell, participà activament en el consistori fins a mitjan 1937, que va dimitir per

considerar que es tractava d'una tasca ingrata. També per aquest temps es donà de baixa del PSUC. Continué dins l'oposició després de la victòria franquista. [TMS]

Riera, Ramon, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Junt amb Josep Rosas, Miquel Bertrand, Josep Moix i Jaume Puigdemívol, representà els 10.140 afiliats al Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Sabadell al Ple regional de Sindicats Únies de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Riera, Valentí, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). Va militar en el PCC. Lluità a les barricades en els fets d'Octubre de 1934. Membre del comitè de Catalunya del Socors Roig Internacional, va morir el maig de 1936. [DBM]

Riera Albertí, Jaume, sindicalista i polític a Palma (segle xx). Fou un dels dirigents de la societat obrera d'oficis diversos de Palma L'Emancipació. El 1914, pertanyia a les Joventuts Socialistes. Col·laborà a *El Obrero Balear*. [AMR]

Riera Arbós, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels delegats del Sindicat de Transports de la CNT de Barcelona al Ple Regional de Sindicats celebrat a Sabadell l'abril de 1933. El juliol de 1932 era el representant d'aquest sindicat a la Federació Local de Barcelona de la CNT. Era director del consell d'empresa CNT-AIT Treballadors Marítims i Terrestres del Port de Barcelona l'abril de 1938, i ho fou fins a l'octubre del mateix any, quan deixà el càrrec per incorporar-se a l'exèrcit. Com a director d'aquesta collectivitat obrera, fou vocal a la Junta d'Obres del Port. El gener de 1939 era membre del Comitè Nacional de la CNT. [JIG]

Riera Camps, Ramon, comunista a Sabadell (segle xx). Fou un dels protagonistes dels fets d'Octubre de 1934 a Sabadell. Formà part, en representació dels Comunistes de Catalunya, del Comitè Revolucionari, integrat per les forces d'esquerra i establert el 5 d'octubre d'aquell any. Detingut per la seva participació en l'intent revolucionari, continuà com un dels dirigents comunistes importants de Sabadell. Fou novament detingut arran de l'organització d'u-

na concentració juvenil comunista el 3 de novembre de 1935. [TMS]

Riera Claramunt, Francesc, pagès i dirigent sindicalista rabassaire (Martorell 1889-Mèxic 1955). Fundador i president de la Unió de Rabassaires del 1922 al 1932. Fou el líder sindical rabassaire català més important durant aquests deu anys. S'incia en el món sindical agrari dins la Federació de Rabassers de Catalunya, fundada el 1908 i que tenia la seu a Martorell. El febrer de 1920 aconseguí per primera vegada accedir a la junta d'aquesta federació com a vicepresident i el 1923 fou escollit president. Aquest càrrec, el mantingué fins al 1928. A partir de 1922 va ser un actiu propagandista de la Unió de Rabassaires i participà en la majoria de mitings de les campanyes propagandístiques que dirigí Lluís Companys durant tota la dècada dels vint. L'estiu de 1923 defensà una acció de força per a no lliurar les parts als propietaris durant la verema. En no aconseguir imposar el seu punt de vista, dimití de president de la Unió. La dimissió, però, no li fou acceptada. El mateix 1923 va ser el candidat oficial de la Unió de Rabassaires pel districte de Vilafranca-Igualada a les eleccions provincials de juny. Els resultats també li foren adversos. Procedent del radicalisme, fou nomenat alcalde de Martorell el febrer de 1930 i, en representació d'ERC, fou confirmat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. El 1931 fou un dels representants rabassaires que signà l'anomenat pacte de la Generalitat davant el governador civil Anguera de Sojo. Com a representant de la Unió de Rabassaires, fou vocal del Consell d'Agricultura, Ramaderia i Boscos de la conselleria d'Agricultura de la Generalitat el 1931 i 1932. El 1932 els sectors rabassaires més favorables al BOC i a la USC el desbancaren de la presidència de la Unió. Després d'això, la seva actuació com a sindicalista rabassaire passà a segon terme. El desembre de 1932 presentà la dimissió com a alcalde per haver estat escollit diputat. A part, abandonà la feina de pagès. Efectivament, es presentà també a les llistes d'ERC en les eleccions del Parlament de Catalunya de novembre d'aquell any. Quedà en el dotzè lloc de la seva llista en la circumscripció de Barcelona província amb 76.851 vots. Com a diputat, formà part de les comissions parlamentàries de justícia i dret, contractes de con-

reu, diputació permanent, govern interior, treball i reforma del reglament. L'abril de 1933 encara formava part del comitè central del sindicat rabassaire, però el setembre del mateix any n'havia desaparegut definitivament. Tot i així, degué participar encara en els fets d'Octubre de 1934, ja que fou empresonat durant dos mesos arran d'aquests fets. També durant 1933-1934 fou president del Sindicat Víticola Comarcal de Martorell. Aquest càrrec no el pogué exercir plenament i directament, ja que en aquest moment residia a Barcelona. Des del Parlament de Catalunya intervingué diverses vegades per defensar la causa rabassaire. La seva intervenció més important fou probablement la del 7 de maig de 1936, en discutir-se el tema de la conciliació al camp català després dels fets d'Octubre de 1934. Durant la guerra, dirigí un sector de fabricació d'armament. El 1939 s'exilià a França i s'estigué durant un temps a la Residència Catalana de Montpeller. El 1942 va poder embarcar cap a Mèxic, on passà problemes econòmics i acabà fent de comerciant de teixits. El 1955 contragué la malaltia que li provocaria la mort. [JPV]

Riera Jané, lamparer i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació dels lamparers i llaners de Barcelona, juntament amb Just Peña, Francesc Jové i Francesc Vallès, assistí al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Riera Llorca, Vicenç, periodista, escriptor i socialista (Barcelona 1903-Pineda de Mar 1991). S'inicià en el món laboral als tretze anys treballant com a comptable en un taller d'ebenisteria, on entrà en contacte amb la problemàtica del món del treball. Autodidacte, començà a enviar col·laboracions a *L'Esquella de la Torratxa* i a *La Campana de Gràcia*. Els darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera, es vinculà al grup que a Sant Andreu editava *El Cor del Poble* i freqüentà l'Ateneu Polytechnicum, alhora s'anava comproment políticament. Amb l'adveniment de la República milità a la USC, on es va adscriure a les posicions més moderades de Serra i Moret. Col·laborador de *La Justícia Social*, actiu conferenciant, el 1932 esdevingué funcionari de la comissió de Política Social de l'Ajuntament de Barcelona i redactor del diari *L'Opinió*, on s'ocupà de la in-

formació sindical i laboral. Més tard passà a la redacció de *La Rambla*, on s'ocupà de les qüestions socials. En esclatar la guerra civil, passà a militar al PSUC, i el 1937 esdevingué secretari del conseller d'Agricultura de la Generalitat, Josep Calvet. El novembre del mateix any fou cap del Servei de Publicacions de la mateixa conselleria. Més tard marxà voluntari al front de guerra, on fou destinat a l'Estat Major del XVIII Cos de l'Exèrcit. Passà la frontera francesa el 8 de febrer de 1939, i després de romandre un temps per diverses poblacions franceses, el desembre de 1939 va poder marxar a la República Dominicana, des d'on el 1942 passà a Mèxic. Progressivament desvinculat del PSUC, a Mèxic inicià la seva feina sistemàtica d'escriptor amb la publicació l'any 1946 de *Tots tres surten per l'Ozama*, novel·la on recollia les peripècies dels catalans exiliats a la República Dominicana. Dedicat a tasques editorials, fou un impulsor cultural de primer ordre: secretari de redacció de *La Nostra Revista* (1946-1951) i director de *Pont Blau* (1952-1963). El 1969 retornà a Catalunya i s'instal·là a Pineda de Mar, des d'on prosseguí la feina d'escriptor. Milità en el Reagrupament Socialista de Josep Pallach i l'any 1979 publicà les seves memòries *El meu pas pel temps. 1903-1938*. [PPB]

Bibliografia: AADD. *Vicenç Riera Llorca. Fent memòria*. Pineda de Mar, 1992.

Riera Pàmies, Marcel, professor i sindicalista a Tarragona (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat Únic de Professions Liberals de la CNT de Tarragona, que es constituí el 6 de setembre de 1936. [PPB]

Riera Planas, Lluís, adober i sindicalista a Barcelona (Barcelona 1900-Bordeus 1939). Membre d'una família obrera de sis fills a Sant Andreu, milità a la CNT i a la Unión Popular de Curtidores. Va participar en la vaga general revolucionària de l'agost de 1917, formant part del grup que va evitar la sortida d'un ferrocarril de l'Estació de França, i durant els anys 1918-1920 va prendre part en la conflictivitat social del període. Passà a residir a Saragossa, on fou detingut, processat i condemnat a cinc anys de presó. Empresonat juntament amb Francisco Ascaso, fou durament castigat quan aquest es

va escapar de la presó de Predicadores el desembre de 1923. Després de diverses detencions més, a començaments de la Dictadura de Primo de Rivera, es va exiliar a França, on es va casar amb Maria Ascaso. Va intervenir en la campanya internacional a favor d'Ascaso. Duruti i Jover, i posteriorment passà a residir a Bèlgica. Poc temps abans de la caiguda de la monarquia, retornà a Barcelona, i hi va treballar traient sorra i grava del Besòs. Amb la proclamació de la República, passà al Sindicat Fabril i Tèxtil, on va desenvolupar un important paper en les negociacions amb la patronal. Durant la guerra civil, va intervenir decisivament en la fusió del Sindicat Fabril amb el del Vestir i va acceptar el càrrec de responsable de la colònia infantil que la CNT tenia a Llançà. Es va exiliar a França el 1939 i morí a Bordeus de tifus, en haver-li estat vetat l'embarcament cap a Mèxic, com tenia previst. [PPB]

Bibliografia: FERRER, J. «Ideas y figuras. Luis Riera Planas». A: *CNT*, 11 de desembre de 1949.

Riera Ramon, Josep, polític (Mallorca 1911?-1938). Militant del PCE, fou detingut a Ciutadella (Menorca) arran dels fets d'Octubre de 1934. Durant la guerra civil, residí a Menorca. L'agost de 1937, fou elegit secretari d'ajuda del Secretariat Antifeixista Mallorquí a Menorca. Tripulant del vaixell *Jaume I*, en ser capturat aquest per la marina franquista (setembre de 1937), fou detingut. Sotmès a consell de guerra amb la resta de la tripulació, fou condemnat a mort i executat. [DG]

Riera Vidal, Joan, Negret, comerciant i activista políticossindical (Rodonyà 1904-1985). En la constitució de la Unió de Rabassaires local, el 1931, hi consta afiliat. El setembre de 1936, com a integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes local, per la CNT va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. L'abril de 1937 s'incorporà al consistori, i el juny va ser escollit alcalde segon i president de la comissió d'Hisenda, i el juliol de 1938 va ser ratificat com a alcalde segon amb la responsabilitat de la comissió de Foment. El 27 de juliol de 1939, va ser jutjat militarment a Tarragona. El juny de 1943 residia a la població, va passar a viure a Barcelona però va retornar altre cop a la vila nadiua. [AGT]

Rígat i Vila, Joan, sindicalista (Ribes de Freser 1894-Saint-Symphoren, França, 1971). Dirigent local de la CNT a Ribes de Freser durant els anys de la Segona República. Col·laborava en el periòdic confederal *Sembrar* amb cròniques sobre la seva població. El 1939 es va exiliar a França, on va estar vinculat a la CNT fins a la seva mort. [JCP]

Rigau Casasayas, Lluís, sindicalista i comunista a Tortosa (segle XX). El 8 de maig de 1937, després dels successos de Maig a Tortosa, fou nomenat regidor de l'Ajuntament, en nom del PSUC i la UGT, en el nou consistori controlat pels comunistes. En aquesta corporació municipal, declarada il·legal per la Generalitat, obtingué el càrrec de delegat de transports. [XPM]

Rigo, Miquel, picapedrer i sindicalista a Palma (segle XX). Des de finals del decenni dels deu i fins a la guerra civil esdevingué un dels màxims dirigents de la CNT a Mallorca. Impulsà (1919) la formació d'un sindicat provincial de la construcció. Després del fracàs d'aquest intent, trencà amb la Federació de Societats Obres de la Casa del Poble i fundà el Sindicat Únic del Ram de la Construcció (1920). Fou elegit secretari general de la Federació Regional del Treball de Mallorca (1921) i de la Confederació Regional del Treball de les Balears (1922). El juny de 1931, assistí al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid. Fou col·laborador de *Cultura Obrera* i de *Solidarietat Obrera*. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detingut i assassinat. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Diccionari vermell*. Palma, 1989. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973.

Rigo Díaz, Llibert, empleat de farmàcia i polític (Barcelona 1937). Al començament del decenni dels seixanta, ingressà en el PCE de Mallorca. El 1962, fou detingut per haver assistit al Festival Internacional de la Joventut i els Estudiants, celebrat a Hèlsinki. Cap al 1968, impulsà la formació de les Joventuts Comunistes. El 1970, fou condemnat a tres anys de presó per haver participat en un curs de formació per a militants comunistes a la República Democràtica Alemanya. [DG]

Rigo Ferrer, Miquel, metal·lúrgic, sindicalista i polític (Palma 1910-1989). Durant la Segona República, s'afilià a les Joventuts Socialistes i al PSOE. Pròxim al sector prietista del partit, fou vocal de l'executiva de les Joventuts Socialistes (1935-36). Membre de l'Orfeó Proletari de la Casa del Poble, formà part de l'expedició mallorquina a l'Olimpíada Popular. Per aquest motiu, l'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Barcelona. S'allistà en la centúria mallorquina que participà en el desembarcament republicà del capità Alberto Bayo a les Balears (agost-setembre de 1936). El juny de 1937, fou elegit vocal de l'Agrupació de Socialistes Balears a Catalunya. Més tard, s'incorporà a l'exèrcit republicà i fou comissari polític de la 50 Brigada Mixta del 198 Batalló i corresponsal del periòdic *La Libertad*. Amb la caiguda de Catalunya, travessà la frontera i fou internat en el camp de concentració d'Argelers. Després d'una breu estada a Tolosa i Llemotges, tornà a Barcelona. El 1942 s'establí a Mallorca i col·laborà amb l'organització clandestina del PSOE. Després de la desaparició d'aquesta (1948), al començament del decenni dels seixanta passà al PCE. El juny de 1959, protagonitzà en una fàbrica metal·lúrgica de Palma l'únic conflicte que tingué lloc a Mallorca amb motiu de la Vaga Nacional Pacífica. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. «Entrevista. Miquel Rigo. Sense Olimpíada i amb una guerra al davant». A: *Memòria Civil. Mallorca en guerra 1936-1986*, núm. 18, *Balears*, 4 de maig de 1986, pàg. 4-5. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca. Barcelona, 1973*. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. SCHALEKAMP, Jean A. *Mallorca, any 1936. D'una illa hom no en pot fugir*. Palma, 1981.

Rigo Sampol, Rafel, picapedrer, sindicalista i polític (Manacor 1897-Palma 1991). Militant del PSOE des de 1913, fou un dels pocs membres de la Joventut Socialista que no participà en l'escissió comunista de 1921. Fou comptador de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble (1922). L'octubre de 1925, fou elegit primer president de la UGT de les Balears, però el 1926 deixà el càrrec. El 1929, n'ocupà la vicepresidència. Durant la Segona

República (1931-36), s'alineà amb el sector prietista del partit. Fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1931-34 i 1936) i vocal de l'executiva de la Federació Socialista Balear (1932). El desembre de 1933, fou elegit vocal de la UGT de les Balears, però aviat dimití per discrepàncies amb el majoritari sector caballerista. El maig de 1935, però, tornà a l'executiva. Durant la guerra civil, s'amagà a diversos domicilis de Palma, fins que fou detingut (desembre de 1938) a Can Pastilla. Entre 1938 i 1945, fou tancat a diverses presons i camps de concentració de Palma, Terol i Osca. Tornat a Mallorca, s'incorporà a l'organització clandestina del PSOE i de la UGT. El 1977, fou elegit president honorari de la Federació de Pensionistes i Jubilats de la UGT de les Balears. [JG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. «Entrevista. Rafel Rigo. Primer presidente de UGT-Balears». A: *Memòria Civil. Mallorca en guerra 1936-1986*, núm. 29, *Balears*, 20 de juliol de 1986, pàg. IV-V. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. MARIMON, Antoni. «Rafel Rigo Sampol». A: *Mallorca Socialista*. 1991, primavera, pàg. 45-46; i «Rigo Sampol, Rafel». A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. XIV, Palma, 1988, pàg. 310.

Rigol, Pere, associacionista (segle XIX). Fou un dels fundadors, el 29 d'octubre de 1871, de l'Associació Nacional dels Treballadors i com a comissionat dels promotors signà, amb un altre company, el reglament de l'entitat. El desembre de 1873, figurava com a president de l'Ateneu Català de la Classe Obrera. [JIG]

Rigolt, Frederic, ebenista i sindicalista (segle XIX). Fou, cap a juny de 1872, un dels membres del consell de la Unió dels Treballadors en Fustes Fines i del Moblatge de les Habitacions. [CR]

Rimbau, Josep, anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). El febrer de 1932, protagonitzà un intent revolucionari a Terrassa en protesta per la repressió dels cenetistes que van participar en l'aixecament de l'Alt Llobregat i el Cardener. [TMS]

Rimbau Català, Joan, comunista (l'Havana 1914-Barcelona 1988). Arribà a Catalunya el

1932 i participà com a internacionalista en la guerra civil espanyola de 1936. Hi fou ferit dos cops i s'exilià a França, on passà per camps de concentració. Tornà a Espanya i va ser internat en camps de treball, primer a Deusto i posteriorment a Villaverde Alto. El 1962 fundà a l'Hospitalet un club excursionista i a principis dels anys setanta es va afiliar al PSUC. Formà part de l'executiva de Jubilats i Pensionistes de CCOO. [TMS]

Río i Hernández, Caritat del, comunista (Santiago de Cuba 1892-París 1975). Més coneguda pel seu nom de casada, Caritat Mercader, era la mare de l'assassí de Trotski, Ramon Mercader. Establerta a Barcelona després de la pèrdua de Cuba, fou educada en escoles religioses en règim de pensionat. El 1911 es casà amb Pau Mercader, amb qui va tenir cinc fills. El 1925 abandonà el domicili familiar i va residir amb els fills a Tolosa de Llenguadoc i Bordeus. El 1928 es traslladà a París, on s'afilià a la secció XV del Partit Socialista francès. Sembla que en aquesta època esdevingué membre de la policia política soviètica (GPU). En esclatar la guerra civil espanyola, va retornar a Barcelona, milità al PSUC i el seu nom figurava a la redacció del setmanari *Justícia Octubre Social*, que aparegué el juliol de 1936 com a portaveu dels partits que confluïrien al PSUC. Secretària de la Unió de Dones Comunistes, durant els primers mesos de la guerra fou cap d'una brigada comunista al front d'Aragó. Ferida en un bombardeig aeri al sector de Bujaraloz a finals d'agost de 1936, fou evacuada a Barcelona, on amb el seu fill Ramon organitzà la caserna Jaume Graells del PSUC a Sarrià. El novembre de 1936 viatjà a Mèxic amb una delegació espanyola i al retorn inicià la col·laboració amb l'agent soviètic Erno Geró, que la posà en contacte amb Leònides Eitingon, un dels encarregats de les activitats antitrotskistes a França. Resident a París des del 1938, a començaments de 1939 es traslladà a Mèxic, on juntament amb Eitingon va participar activament en l'organització de l'assassinat de Trotski. El 1940 traslladà la residència a Moscou i va continuar actuant com a agent soviètica amb missions a diferents països; li fou concedida la medalla de l'Orde de Lenin. El 1945 abandonà Moscou i feu un viatge a Mèxic amb l'objectiu fracassat d'intentar la revi-

sió del procés del seu fill Ramon. El novembre de 1945 s'instal·là, finalment, a París, allunyada de tota activitat política. [PPB]

Bibliografia: GORKÍN, Julián. *El asesinato de Trotsky*. Barcelona, 1971. SUDOPLÁTOV, Pável i Anatoli. *Operaciones especiales*. Barcelona, 1994.

Rion Tomàs, Joan, químic, socialista i monjo benedictí (Tarragona 1919). Fou professor de química a la Universitat de Barcelona i a la Universitat Autònoma de Barcelona. A començament dels anys 50 fou membre del Consell executiu del MSC a l'interior, juntament amb J. Raventós, M. Casablanca i S. Clop, entre d'altres. En la «caiguda» del 1958 fou detingut amb, pràcticament, tot el Consell de l'interior. Fou expulsat de la Universitat. Va formar part del grup fundador de la Unió Sindical Obrera (USO) de Barcelona. El 1974 va ingressar com a monjo benedictí en el monestir de Montserrat. [TMS]

Rios, comunista a Tortosa (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la demarcació tortosina. [DBM]

Ríos Carrera, José, paleta i sindicalista (Lleida 1906-?). Va ser un dels regidors de la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937, on ocupà la regidoria d'assistència social i sanitat. També fou vocal de la CNT en la Caixa Immobiliària Municipal, entitat que gestionava la municipalització de l'habitatge. [JSSJ]

Ripoll, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Va ocupar el càrrec de secretari del Sindicat del Ram de l'Alimentació a l'assemblea celebrada el 16 de novembre de 1932, en la qual es va acordar l'expulsió de Ricard Fornells. [TMS]

Ripoll, Jaume, socialista a Torroja, el Priorat (segle xx). Fou delegat de la Societat Obrera de Torroja al IV congrés de la Federació Socialista Catalana que va tenir lloc a Reus el juny de 1914. El dia primer de maig de 1914 era també un dels oradors del míting commemoratiu que se celebrà a Torroja. [PPB]

Ripoll, Joan, anarquista (segle xx). En la reunió del Comitè Nacional del Moviment Lliber-

tari, celebrada el 22 de març de 1939, fou un dels designats, juntament amb Ricardo Sanz, Mariano R. Vázquez, Germinal Esgleas i Germinal de Sousa, entre d'altres, per a començar a organitzar la situació caòtica de la zona centre-sud d'Espanya davant la imminent victòria franquista. [TMS]

Ripoll, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Formà part del Comitè Nacional de la CNT, dirigit per M. Buenacasa i Eveli Boal, i elegit el setembre de 1918. Aquest comitè es caracteritzà pel seu radicalisme i contrastava amb el de la CRT que sortí del congrés de Sants, integrat per S. Seguí, S. Quemades i Camil Piñón, entre d'altres. [TMS]

Ripoll, Miquel, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Cap a final de 1870, figurava com a membre de la Federació Local de l'AIT a Palma. [CR]

Ripoll, Ponç, sabater a Barcelona (segle XIX). Va subscriure el 28 de febrer de 1841, junt amb altres treballadors de Barcelona, una exposició als diputats de les Corts sobre la situació de la classe obrera. [CR]

Ripoll, Ramon, metallúrgic i sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou un dels pioners de la CNT a la ciutat. Va participar en els congressos del sindicat anarquista a Barcelona, el 1910 i el 1911, com a delegat de la Unió de Metallúrgics de Terrassa. [JLJ]

Ripoll, Salvador, arquitecte i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil, fou membre de la junta directiva del Sindicat de Professionals Liberals de la UGT de Tarragona. [PPB]

Ripoll Baldrú, Mateu, espiritista i sindicalista a Barcelona (segle XIX-XX). Fou un dels sindicalistes encausats en els processos de Montjuïc, arran de l'atemptat de 1896, i condemnat a deu anys de presó. Publicà alguna col·laboració a *La Revista Blanca* sobre espiritisme. [JIG]

Ripoll Bufí, Antoni, sindicalista (Jesús, Eivissa, 1902-Palma 1990). Cap al 1925, es traslladà a Mallorca. Treballador portuari, durant els anys de la Segona República (1931-36) fou un

dels principals dirigents de la CNT a Mallorca. El 1932, fou objecte d'un atemptat a càrrec d'un membre de la Federació Obrera Catòlica. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Eivissa. Amb la retirada de les tropes republicanes (setembre de 1936), fugí a València. Al final de la guerra civil, tornà a Mallorca, on fou empresonat. [DG]

Ripoll Griñó, Salvador, anarcosindicalista (Flix, la Ribera d'Ebre, 1901-Villablard, França, 1985). Ingressà a la CNT el 1919 i en assistir a un tumultuós míting a Gràcia fou empresonat durant un any i mig. El 1922, per evitar el servei militar, emigrà a França. A la tornada, s'instal·là fora de Catalunya per evitar una nova detenció, però el 1934 fou novament empresonat. Durant la guerra civil, va exercir càrrecs de responsabilitat a la CNT. S'exilià a França el 1939. [TMS]

Rituerto, Atanasi, metallúrgic i sindicalista (?-Palma 1935). Durant els anys de la Segona República, fou un dels principals dirigents de la CNT a Mallorca. Col·laborà a *Cultura Obrera*. [DG]

Riu, Emili, treballador del tèxtil i sindicalista berguedà (segle XX). Va ser membre, els anys vint, del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, que depenia de la CNT, i el 1921 va ser un dels representants del sindicat en una assemblea de l'Art Fabril i Tèxtil amb la patronal. Va assistir al ple de la comarcal de la CNT Manresa-Berga, a Sant Vicenç de Castellet, l'11 i 12 de juny de 1932 com a delegat de Gironella. El juny de 1932, del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, en sorgiren dues faccions, una dels sindicalistes més joves i l'altra dels més veterans, de la qual fou vicepresident. En aquest ple va formar part d'una comissió que acusava l'antic comitè comarcal de malversació de diners; es va imposar el sector trentista. Era membre de la junta del Sindicat Únic de Treballadors de Gironella el 1933; més tard, però, va presentar la dimissió. El 28 d'octubre de 1936, quan es van crear les comissions de l'Ajuntament de Gironella, va participar en la de Treball. [JCR/JJR]

Riu, Maria, anarquista a Barcelona (segle XX). Amb Marià Jover i el militant conegut com el Pipa, fou, durant els anys de la Segona Repú-

blica, membre del Comitè pro Presos de Barcelona. [TMS]

Riu Castells, Josep, dependent i dirigent sindical a Manresa (segle xx). El 1918 era president de la important societat Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa, que tenia 300 afiliats. Aquest mateix any va dirigir l'acció sindical per aconseguir fer complir la llei sobre el descans dels treballadors mercantils. El 1920 va intervenir en les lluites socials plantejades a favor d'obres empresonats i es va enfrontar amb la patronal, que el volia expulsar del seu càrrec al capdavant de l'entitat. [JSC]

Riu Solanillas, Salvador, anarcosindicalista (Esplucs, Osca, 1910-Florencia, França, 1976). Durant la guerra civil i fins a l'agost de 1937, amb l'arribada de les forces comunistes al seu poble, fou un fervent impulsor de les col·lectivitats en la seva comarca i va estar al servei del Comitè Revolucionari i Administratiu. Participà en la lluita armada des d'agost de 1937 al març de 1938. Amb la caiguda de Madrid, es dirigí a Alacant per poder sortir d'Espanya, però fou empresonat i conduït als camps de Los Almendros i Albaterra. Fugí del camp de concentració i, caminant durant un mes, es va dirigir a França, on finalment s'instal·là. [TMS]

Riudebes, Paulí, cambrer i comunista a Barcelona (segle xx). El maig de 1936 va ser escollit vicesecretari de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. [DBM]

Riudor, Josep, teixidor (segle XIX). El 23 de juliol de 1843, actuant com a comissionat a la fàbrica de Joan Casamitjana i Cia, va firmar un escrit on certificava que el patró no havia rebaixat els salaris. Potser era el mateix que, el 19 de novembre de 1854, fou escollit compromissari, pel districte electoral de la parròquia de Santa Maria de Barcelona, a les eleccions municipals celebrades per a proveir els càrrecs de l'Ajuntament de la ciutat al bienni 1855-56. [CR]

Rius, advocat i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre del grup de mitja dotzena de joves estudiants que s'incorporà entre desembre de 1868 i maig de 1869 als primers internacionalistes organitzats per Fanelli a Bar-

celona. Participà, també, en l'organització secreta bakuninista Aliança de la Democràcia Socialista. [JIG]

Rius, obrer tèxtil i anarcosindicalista a Gironella (segle xx). Representà els 2.000 afiliats de Gironella al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Rius, Antoni, pagès i socialista a Casteller i la Gornal (segle xx). Dirigent rabassaire del nucli de la Gornal. L'any 1936 fou president i organitzador del Sindicat-Societat Agrícola «La Avanzada» d'aquest municipi i adherit a la UGT. [RAM]

Rius, Ermenter, vidrier i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representà els obrers vidriers de Barcelona al Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 9 de setembre de 1911. [TMS]

Rius, F., sabater i cooperativista a Barcelona (segle XIX). Fou el membre de la Societat Protectora d'Oficials Sabaters de Barcelona que demanà permís a l'Ajuntament, cap a desembre de 1840, per a posar un rètol a la botiga de la societat on es comercialitzaven les sabates fetes pels artesans d'aquesta entitat. [JIG]

Rius, Isidre, fabricant boter a Vilafranca del Penedès (?-Vilafranca del Penedès 1919). Dirigent del Partit Republicà Democràtic Federal al Penedès, arribà a ésser diputat provincial pel districte de Vilafranca-Igualada l'any 1911 i regidor de l'Ajuntament d'aquesta vila (1883-1887). L'any 1917 ingressà al Centre Republicà Autonomista. Durant molts anys de la seva vida realitzà una gran tasca propagandística del republicanisme a tot el Penedès. Fou un dels principals dirigents de la Secció Local de Vilafranca de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1882-1890), la qual representà en els 13è (1885) i 15è (1887) congressos. Dins la secció local dels boters, encapçalà el corrent més radical. Fou, també, un dels fundadors i destacat dirigent de la Federació d'Obrers Agrícoles, de la qual va ser escollit secretari general l'any 1893. Participà activament en la lluita rabassaire de la dècada dels noranta del segle XIX al Penedès. [RAM]

Bibliografia: ARNABAT, Ramon. *Els treballadors de Vilafranca al darrer terç del segle XIX*. Vilafranca, 1992; i «El sindicalisme de sector durant la Restauració. La Federación de Oficiales Toneleros de la Región española (1871-1904)». A: *Congrés Internacional d'Historia Catalunya i la Restauració. 1875-1923*. Manresa, 1992, pàg. 233-241.

Rius, Joan, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els Obrers Metal·lúrgics de Barcelona al congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. En aquest congrés, integrà la comissió que va discutir l'organització dels congressos, formada majoritàriament per militants socialistes i entre els quals van destacar Antoni Badia, Floresví, Fabra i Comaposada. [TMS]

Rius, Josep, anarquista i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant anarquista a Badalona, es va passar als Sindicats Lliures, on tingué un important paper a l'inici de la dècada de 1920. [TMS]

Rius, Josep, fuster i anarcosindicalista a Reus (segle XX). Junt amb Josep Piles, representà els 90 fusters de Reus al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Rius, Martí, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels membres del comitè de la Secció de Paletes i Peons de la Federació barcelonesa de l'AIT, que signà el 28 d'agost de 1873 una carta on es combatia una altra organització del mateix ram escindida de la secció de la Internacional. [JIG]

Rius, Pere, obrer i sindicalista a Gelida (segle XX). Fou secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT a Gelida durant la guerra civil. [RAM]

Rius, Ramon, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els paletes de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona els dies 8 i 9 de setembre de 1911. [TMS]

Rius Albert, Joan, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts durant l'agreuiment de la lluita social a Barcelona a partir de 1918. Va ser assassinat

l'11 d'abril de 1922, després que es van restablir les garanties constitucionals. [TMS]

Rius Bosch, Jaume, pagès i sindicalista a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent camperol que organitzà el Sindicat Únic de Camperols de la CNT en aquest municipi, del qual fou regidor en representació seva l'any 1938. [RAM]

Rius Capdevila, Josep, sindicalista a Esparreguera (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament d'Esparreguera el 1936, en representació de la CNT. [AGL]

Rius Capdevila, Miquel, sindicalista a Esparreguera (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament d'Esparreguera el 1936, en representació de la CNT. [AGL]

Rius Cot, Jordi, capellà i impulsor de la JOC a Sabadell (segle XX). Vicari de la parròquia de Sant Salvador de Sabadell. El 1955 impulsà la JOC i la convertí en l'única organització obrera a la ciutat. [TMS]

Rius Mañé, Antoni, comunista a Tarragona (segle XX). Militant del PSUC, el maig de 1937 fou nomenat delegat de Proveïments de la Generalitat a la comarca del Tarragonès. [PPB]

Rius Muns, Ramon, comunista a Sabadell (segle XX). Va rebre formació política a Moscou i a París i durant el franquisme es refugià a Sabadell fugint de la persecució policial pel seu protagonisme en els conflictes de la Philips. Va viure a la clandestinitat, al carrer del Vapor, on la seva dona treballava a la indústria submergida. El 1958, junt amb el pintor Jordi Roca, va muntar una impremta clandestina i aconseguí organitzar una cèl·lula tancada amb vint-i-un militants i una estafeta on es rebia gran nombre de publicacions polítiques. A causa de la realització de pintades i la sembra de fulls volants, fou detingut, junt amb Jordi Roca i Tubau, i condemnat a dos anys de presó per rebel·lió militar. [TMS]

Rius Serra, Joan, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). Milità en el PCC. Fundador i secretari de la secció juvenil de la FOSIG. Militant del sindicat la Nova Aliança de Cambrers i Cuiners i del Socors Roig Internacional. [DBM]

Rius Tarragó, Agustí, metge a Sabadell (segle XX). En la seva obra *Topografia mèdica de Sabadell*, publicada a Barcelona el 1914, denuncià les condicions de vida de les masses populars, especialment de les obreres de Sabadell, utilitzant arguments ideològics filosocialistes. [TMS]

Rius Tomàs, Ferran, comunista (Barcelona, ?-Troyes 1989). De família obrera, de molt jove sentí inquietuds culturals i socials. De formació autodidacta, inicià la seva principal activitat el 1933. Fou president de la secció d'estudis polítics, econòmics i socials de l'Ateneu de Sants, membre al Patronat obrer a la Universitat de Barcelona, a la Comissió pro Universitat Popular i al Comitè de l'Olimpiada Popular. Fou membre fundador del PSUC i, durant la guerra civil, va desenvolupar funcions importants a la comissió politicomilitar del PCE-PSUC. Exiliat a França el 1939, fou un dels organitzadors del partit i de la resistència als nazis. Detingut per la Gestapo a l'Alta Silèsia, va poder escapar i el partit li encomanà la direcció de l'Escola de Quadres del PCE-PSUC a la Selva Negra. A l'alliberament de França, era membre de la direcció del PSUC. Va ser el qui va rebre els primers dirigents, com Ramon Soliva i Joan Comorera, que tornaven d'Amèrica i de la Unió Soviètica, i en va assegurar la protecció. També, en nom del PSUC, va mantenir el contacte amb Tarradellas. El 1945, per decisió del partit, es va incorporar a la delegació al Comitè Central a Catalunya. Fou l'encarregat de reiniciar la unitat antifranchista amb ERC, UDC, MSC, CNT i un grup d'Acció Catalana. Va entrar clandestinament a Catalunya el febrer de 1947 i fou detingut amb el grup dels 80. Patí presó a la Model i al penal de Dueso. Probablement, a instàncies de la policia franquista, la direcció del partit va prendre mesures contra ell, tot i que van ser rectificades amb l'arribada de G. López Raimundo a la direcció del PSUC. En sortir de la presó, es va instal·lar a Troyes i des de la transició democràtica viatjà regularment a Barcelona. Durant l'última etapa de la seva vida, procurà impulsar per tots els mitjans al seu abast la reunificació dels comunistes. [TMS]

Bibliografia: «Ha mort Ferran Rius». A: *Treball*, la quinzena de març de 1989, pàg. 9. PIERA, S. «Ferran Rius». A: *Treball*, la quinzena de març de 1989, pàg. 9.

Riva, Domènec, activista obrer a Igualada (segle XIX). Fou un dels obrers acusats d'atacar el fabricant igualadí Ramon Godó, la seva muller i el majordom de la fàbrica el dia 2 de juliol de 1855. Soimès a consell de guerra, l'octubre del mateix any, amb quatre treballadors i consorts més. [CR]

Rivas, Domènec, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts, víctima de la llei de fugues, durant l'agreuament de la lluita social a Barcelona entre el 1918 i el 1923. [TMS]

Rivas, Josep, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març de 1887 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Rivas, Julio, anarquista (segle XX). Fou un dels signants d'una carta oberta als camarades anarquistes, encapçalada per Salvador Cornill i Antoni Sesé i publicada per *La Protesta* de Buenos Aires el 29 de març de 1925. [TMS]

Rivas, Manuel, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Era originari de Sevilla. Integrant del grup faista Los Indomables, dirigit per Joan Garcia Oliver, Francisco Ascaso Budria i Buenaventura Durruti, fou un dels dirigents del Sindicat de la Construcció de Barcelona. Des del 1930 formava part del Comitè Nacional de la CNT, integrat per Francesc Arín, Àngel Pestaña i Progreso Alfarache, entre d'altres. Va ser col·laborador esporàdic d'*El Luchador*, mantingut per la família Urales i que inicià la seva vida el gener de 1931. El juny de 1931, assistí al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid, en el qual va representar el Comitè Nacional, juntament amb els altres integrants d'aquest organisme. Pel març de 1932 va substituir Àngel Pestaña en el secretariat del Comitè Nacional de la CNT, i com a tal va prendre part activa en la preparació del moviment insurreccional de gener de 1933. Però, paral·lelament, era secretari del Comitè Nacional de Defensa, i aquesta superposició de càrrecs li va servir per a llançar la CNT a una frustrada aventura revolucionària, dirigida per la FAI, que li costà, igual com a tots els membres del Comitè Nacional de la FAI, la seva

detenció i la subsegüent estada en presó. El març de 1933, assistí al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona, on va representar el comitè de la CNT, juntament amb Marcos Alcón i Vicente Pérez-Combina. També el juny d'aquell any, va exercir una acarnissada oposició als trentistes, de la qual fou una mostra el seu article «Habilidad trentista», aparegut a *Solidaridad Obrera* l'onze del mateix mes. Durant la guerra civil, fou el secretari de Joan Garcia Oliver, tant al comitè de Milícies com en la secretaria general de la conselleria de Defensa i en el ministeri de Justícia. A l'exili, va formar part, en representació de Catalunya i juntament amb Garcia Oliver, de la comissió dictaminadora que redactà «la Ponència» i que va ocasionar la divisió dins el moviment llibertari. Residint a Mèxic, sembla, va treballar com a administratiu en una empresa relacionada amb J. Negrín i es va passar a les files comunistes. També sembla que, la seva ruptura amb l'anarcosindicalisme, la va plasmar en un llibre. [TMS]

Bibliografia: BRADEMAS, J. *Anarcosindicalismo y revolución en España*. Barcelona, 1974. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Rivas, Mª Àngeles, dirigent veïnal a Barcelona (Petit Atlas, el Marroc, 1930-Barcelona 1996). Al Marroc es dedicava a esmicolar pedra tosca i a fer gerretes de llauna i siulets, que venia al mercat. Va arribar a Barcelona el 1968 i s'instal·là en una barraca a Nou Barris, on de seguida es convertí en dirigent veïnal. Durant els darrers anys del franquisme i la transició lluità per millorar les condicions socials del barri, i, després de nombrosos enfrontaments amb els batlles de Barcelona Porcioles, Viola i Socias Humbert, va aconseguir eradicar el barraquisme de la Guineueta amb la construcció del polígon Canyelles. Milità al PSUC, a Comissions Obreres i a les comissions de barri. Assolí la presidència de la coordinadora de les associacions de Nou Barris i fou detinguda en nombroses ocasions. Va morir en la més absoluta indigència al centre municipal per a gent gran de Canyelles. [PPB]

Bibliografia: FAVÀ, Maria: «L'última capitana». A: *Avui*, 1 de març de 1996. MADUEÑO, Eugenio. «Nadie se acordará de nosotras...». *La Vanguardia*, 2 de març de 1996.

Rivas, Pere, societari (segle XIX). Signà l'11 de maig de 1855, com a representant de l'Estany i junt amb els delegats de 49 poblacions més de la província i de les societats obreres de la ciutat de Barcelona, l'exposició al governador civil en contra dels entrebancs de les autoritats al funcionament de les associacions obreres. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Rivas Mateu, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser vocal del primer comitè de la Federació Local de Barcelona de la UGT quan aquesta es va constituir el maig de 1931. Exercí el càrrec fins al febrer de 1932. [DBM]

Rivelles, Hipòlit, bronzista i internacionalista a València (segle XIX). Fou membre, cap a 1872, de la Federació Local de València de l'AIT. El gener de 1872 renuncià explícitament a tornar a participar en política, i ho va fer a instàncies de la seva organització, que havia reclamat el seu acatament als estatuts vigents de l'AIT. [CR]

Rivera, Josep, preparador de llana i internacionalista a Ènguera, la Canal de Navarrés (segle XIX). Va pertànyer al Consell Local d'Ènguera. Cap al maig de 1873 la comissió li demanà reiteradament d'aclarir els comptes de les quotes lliurades pels membres de la seva federació. [MCC]

Rivera, Miquel, filador i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Va ser dirigent del Centre de les Societats Obreres de Sabadell el 1873. [MCC]

Rivero, Josep, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels anarcosindicalistes morts durant l'agreuament de la lluita social a Barcelona a partir del 1918. Va ser assassinat el 9 d'abril de 1922, després del restabliment de les garanties constitucionals. [TMS]

Rizal Ballester, Robert, anarcosindicalista (Badalona 1915-Gusen, Àustria, 1941). Militant de la CNT, representà la CNT-FAI en el Comitè de Milícies i de Salut Pública que es constituí a Badalona en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. El 29 de gener de 1937 representava la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT en la signatura de les Bases

per a la repartició de les terres, que havia de portar-se a terme a Badalona. Exiliat després de la guerra, va morir al camp d'extermini nazi de Gusen. [PPB]

Roa, Agustín, anarquista a Barcelona (segle XX). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, durant els esdeveniments de Maig de 1937, en plena guerra civil, era membre de la secretaria de les JJLL de la Federació Local de Barcelona. El gener de 1939 va participar, en representació del Comitè de Defensa de les JJLL, en el darrer ple del moviment llibertari que tingué lloc a Barcelona, abans de l'ocupació franquista de la ciutat. Exiliat a França, fou reclus al camp de concentració d'Argelers. [PPB]

Roa, Eugenio, anarcosindicalista i ferroviari (?-Dax, França, 1959). Treballà a la Companyia de Ferrocarrils del Nord i, per la seva participació en la vaga de 1917, fou un dels treballadors seleccionats i no va poder reingressar al seu ofici fins a l'arribada de la República. Durant la guerra civil, ocupà càrrecs de responsabilitat a Lleida. Finalitzada la contesa, s'exilià a França. [TMS]

Roa, Mercedes, anarcosindicalista (Barcelona 1923-Tolosa de Llenguadoc 1981). De pares andalusos, va néixer a Barcelona. S'exilià a França, amb la família, després de la guerra civil. A partir de 1945 col·laborà estretament amb la CNT, especialment amb els grups que tractaven, des de França, d'organitzar el moviment a l'interior. El 1948 fou condemnada per les autoritats franceses al trasllat forçós a un poble de l'interior de França, i posteriorment, casada ja amb Emilió Antó, va poder instal·lar-se a Montalban. Continua afiliada a la CNT fins a la seva mort. [TMS]

Robert, Joan, fuster i sindicalista a Badalona (segle XX). Fou representant de la Societat de Fusters de Badalona, amb poc menys d'una centena d'afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Robert, Robert, periodista, escriptor i internacionalista (Barcelona 1830-Madrid 1873). Va començar exercint de joier i escriptor, i alhora

publicà algunes poesies a la premsa barcelonina. El 1851 decidí fer-se periodista i se'n va anar a Madrid, on treballà de redactor a *La Europa*, publicació que va ésser clausurada a les dues setmanes de l'aparició. Fundà el *Diario Madrileño* i col·laborà al mateix temps a *La Voz del Pueblo*, *El Taller*, *La Granja*, *El Observador Público*, *La Escuela* i *Península*. El 1854 va participar en la Revolució, i amb el triomf d'aquesta va poder ocupar càrrecs polítics, però hi renuncià decebut per l'evolució dels esdeveniments polítics. Fundà la revista satírica *El Tío Crispín*, mitjà amb el qual va ridiculitzar la vida política i de palau. El 1855 un dels seus articles li va suposar la suspensió de la revista i un procés personal que el va tenir dos anys a la presó. Des d'aquesta, va enviar articles a *La Democracia*, *El Padre Cobos Liberal* i *La Voz del Pueblo*. Fou alliberat el 1856 i s'incorporà com a redactor a *La Discusión*, on va ser l'encarregat de la crònica parlamentària. El 1860, davant la polèmica socialista entre Garrido i Josep Maria Orense, va sorgir la *Declaración del Treinta*, que suposà la plena afirmació dels drets individuals, i fou signada, entre d'altres, per Pi i Margall, Guardiola i Robert Robert. Va tornar a Barcelona el 1864 i hi va romandre fins al 1869, període en què tota la seva obra fou escrita en català. Va col·laborar a *Un Tros de Paper*, *La Rambla*, *La Pubilla* i *Lo Noi de la Mare*. El 1866 va ser secretari dels Jocs Florals. El 1867 figurà a la Junta Revolucionària de Catalunya i Aragó, fet que li va suposar la persecució. Després de la Revolució de 1868, va ser escollit regidor de l'Ajuntament revolucionari de Barcelona. El cinc de febrer de 1869 la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona va organitzar un «te polític» per obsequiar els diputats federals escollits per Barcelona, i ell va prendre la paraula en aquest acte. En les eleccions va ser escollit diputat a Corts pel districte de Manresa. Es va traslladar a Madrid, on fundà la revista *Gil Blas*, de caire internacionalista. Va traduir l'obra de Proudhon *Teoría de la Contribución* i els textos de la polèmica Bastiat-Proudhon. Membre de la Internacional, el 1871 va participar en el banquet de solidaritat francoespanyola que convocaren els internacionalistes, i que va ser dissolt per la «partida de la Porra». Aquests fets el van portar a escriure una auca amb l'objete de ridiculitzar els conservadors, que, després de la Comuna

de París, veien esclats de revolució en qualsevol tipus de manifestació social. Es titulà *La Internacional explicada por los evangelistas del orden: Candau, Jové y Hevia, Alonso Martínez i M. Izquierdo. Leed y Estremeceos*, Minvada la salut, les seves activitats es van limitar. El 1873, amb la República, fou nomenat ministre plenipotenciari d'Espanya a Suïssa. Va morir abans d'ocupar el càrrec. [MCC]

Publicacions: *El último enamorado* (1857), *Los cachivaches de antaño* (1869), *Los Tiempos de Mari-Castaña* (1870) i *La Espumadera de los siglos* (1871). **Bibliografia:** MALUQUER DE MOTES, J. *El socialismo en España 1833-1868*. Barcelona, 1972. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España*. Barcelona, 1972.

Robert Calaf, Llorenç, Llorenç Simon, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1912). Fill de Ramon Robert Monragull. El novembre de 1936 signà l'acta d'apropiació d'una casa per la UR. El març de 1937 signà pel Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, conjuntament amb dos afiliats més i tres declarants, l'ocupació d'una altra finca. L'abril, en qualitat de president del Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT, informava el president de la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya sobre l'apropiació per necessitats d'ordre social. L'abril de 1996 vivia a Salomó (el Tarragonès). [AGT]

Robert Monragull, Ramon, el Simon, pagès i sindicalista (Vila-rodona 1884-Cambriils, ?). Pare de Llorenç Robert Calaf. Dirigent de la Unió de Rabassaires durant la guerra, el novembre de 1936 signà l'ocupació d'una finca pel sindicat rabassaire. El maig de 1937 va ser nomenat d'una comissió especial per a l'administració de la propietat urbana, per l'Ajuntament de la vila, com a persona aliena a la corporació municipal. El juliol de 1937 entrà a l'Ajuntament per la UR, i fou escollit alcalde per aclamació, en una crisi oberta per la UGT, que no acceptava la composició del cartipàs municipal. Així mateix va ser president de la comissió de Proveïments. El setembre, el sindicat li retirà la confiança i ell deixà el consistori. A la postguerra, ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la força pública, procedent de la vila, el juny de 1939, i jutjat el 15 de setembre, se li imposà una pena de 12 anys i 1 dia, rebaixada el setembre de 1941 a 6 anys i 1 dia. El 1943 vivia a la vila en lliber-

tat condicionada, tot i que la resolució de llicència definitiva no se li donà fins al juny de 1951. [AGT]

Robinat, Ignasi, socialista a Manresa (segle XIX). El juliol de 1887 fou elegit secretari l' del comitè de l'Agrupació Socialista de Manresa. [TMS]

Robledo, Aniceto, pagès i sindicalista a Caudete de las Fuentes, la Plana d'Utiel (segle XX). Va participar, com a delegat de la societat obrera La Razón, de Caudete, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918, i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Robles, Salvador, miner i sindicalista de la CNT a Fígols (Fabero, Lleó, 1890-Avilés, Astúries, 1936). Anarcosindicalista i revolucionari, que actuà a diversos indrets. La primera actuació coneguda fou a la vaga de 1917, motiu pel qual fou empresonat. Poc després de sortir de la presó tornà a ser detingut, condemnat a cadena perpètua perquè era considerat un anarquista perillós; durant pràcticament tota la Dictadura de Primo de Rivera va estar empresonat, primer al Fuerte de San Cristóbal, a Còrdova; després al castell de Figueres. El 1929 es trobava exiliat a França, però retornà i fou empresonat de nou. Va ser un home d'acció, partidari de la FAI, i col·laborà en diferents publicacions, com *Brazo y Cerebro* i *Tierra y Libertad*. Alliberat amb motiu de l'amnistia de 1931, fou aleshores que es va dirigir a Fígols, s'incorporà a les joventuts llibertàries i esdevingué un dels sindicalistes més destacats de la població. Va participar com a orador, junt amb Maurín, en una conferència organitzada per Ramon Casals al cafè Cal Negre de Berga. A més, va convocar una reunió —prèvia als fets del 1932— dels sindicats de l'Alt Llobregat, a Gironella, el gener de 1932, on va exposar la necessitat de dur a la pràctica el comunisme llibertari. El gener de 1932 va ser un dels més destacats en la vaga revolucionària de caràcter llibertari que esclatà a l'Alt Llobregat i en conseqüència es va exiliar a França. Sembla que després va continuar actuant fora de la comarca, per aquest motiu fou empresonat fins al febrer de 1936. Va sortir

de la presó amb una greu tuberculosi; malgrat això, va combatre els primers dies de la guerra a la conca del Sil i Fabero. [JCR/JJR]

Bibliografia: AADD. *Cuadernos para una enciclopedia histórica del anarquismo español*. Vitòria.

Robles Beltran, Amadeu, radiotelegrafista de professió i comunista (Barcelona 1909). Milità al Partit Comunista i, en proclamar-se la Segona República, esdevingué membre de l'Esquerra Comunista, l'organització trotskista liderada per Andreu Nin. El maig de 1932 fou detingut en la massiva detenció de militants que es produí a Barcelona. Durant els fets del 6 d'Octubre de 1934, formà part de la columna armada composta majoritàriament per militants del BOC, que marxà cap a l'Arrabassada. El 1935, juntament amb Francesc de Cabo, s'oposà a la política «entrista» preconitzada per Trotski i defensà la unificació amb el BOC. Militant del POUM, durant les jornades de juliol de 1936 formà part del grup poumista que s'enfrontà amb l'exèrcit a la plaça de la Universitat de Barcelona. Al mateix temps, fou l'encarregat de l'emissora del POUM. Després dels fets de Maig de 1937 fou detingut i ingressà el 8 d'agost de 1937 a la presó Model barcelonina, processat pel delictes de pertànyer al POUM. Traslladat a la presó de Sant Feliu de Llobregat el desembre de 1937, fou un dels protagonistes de la fuga que s'hi produí el mateix mes de desembre de 1937 i engegà la campanya «Govern Negrín, on és en Nin?», inculpatòria contra el govern de la República de la desaparició i assassinat del màxim dirigent del POUM. Exiliat a França a partir del 1939, durant molts anys va regentar a París la llibreria Hispano Americana i es va dedicar a negocis editorials. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *El movimiento trotskista en España (1930-1935)*. Barcelona, 1977.

Robles Garrido, Josep Antoni, sindicalista i polític a Puig-reig (segle XX). Primerament era militant de la CNT del poble. Com a tal va assistir al Ple Comarcal de la CNT a St. Vicenç de Castellet de l'11 i 12 de juny de 1932 com a delegat de Puig-reig. En aquesta reunió, va formar part d'una comissió que acusava l'antic comitè comarcal (faistes) de malversació de diners, aquí es podia veure clara la seva vessant trentista. El 18 de juny de 1936 era el secretari

de la CNT de Puig-reig. L'octubre de 1936 ja formava part del PSUC i UGT, i com a delegat d'aquestes formacions va entrar a l'Ajuntament. Era copropietari del local social de la UGT del municipi, junt amb Josep Roqué i Vidal. El 7 de novembre del mateix any fou elegit conseller-regidor segon. El 15 de gener següent passà a ser el conseller en cap. El 6 de febrer deixà tots els càrrecs de l'Ajuntament. Va ser delegat comarcal de Proveïments i, el 13 de setembre de 1937, assistí amb aquest càrrec a l'assemblea, celebrada a l'Ajuntament de Berga, amb representants dels obrers i de les sindicals de la comarca. En aquesta assemblea, va explicar les causes que provocaven la insuficiència de queviures a la comarca. El 26 de març de 1938 ja consta com el secretari d'organització de la UGT de Puig-reig. En acabar la guerra, es va exiliar a França. [JCR/JJR]

Robles Layas, José, mestre i anarquista a Barcelona (segle XX). Professor racionalista en estret contacte amb Francesc Ferrer i Guàrdia, l'octubre de 1907 va participar en el procés constitutiu de Solidaritat Obrera. El 1909 dirigia, juntament amb la seva companya, Maria Villafraña, l'escola racionalista del Poblenou. El juliol de 1909 es va unir a Ferrer en la constitució del Grup Barceloní per a l'Educació Racional de la Infància. [MPMJ]

Robrenyo Tort, Josep, poeta, autor i actor teatral (Barcelona 1773?-març Carib 1838). És l'autor teatral més important del primer terç del segle XIX a Catalunya, on destacà pel teatre d'exaltació política, protagonitzat per menestrals i clarament decantat a favor de la causa liberal i antiabsolutista. Va treballar de fuster, ofici del seu pare, i de gravador. El 1811 va ingressar com a actor a la companyia del teatre barceloní de la Santa Creu. Participà en la guerra del Francès i, en acabar aquesta, començà a publicar les seves poesies satíriques. Clarament decantat cap a la causa constitucionalista, hagué de fugir en instaurar-se la Dècada Ominosa, a partir de 1823. Retornà a Barcelona cap a 1830 i començà a actuar públicament a partir de 1832, amb un teatre satíric que recollia episodis de la repressió absolutista i, quan va esclatar, de la Primera Guerra Carlina. Es convertí en un dels personatges més populars de la Barcelona del moment. El 1836, en impo-

sar-se a Barcelona les forces del liberalisme conservador, va haver de fugir de la ciutat i va marxar cap a Amèrica. Va morir de set a bord del vaixell *La Afortunada*, que encallà en aigües del Carib. [PPB]

Bibliografia: LLORENS I JORDANA, Rodolf. *Josep Robreño. El nou concepte de la Renaixença*. Barcelona, 1981. POBLET, Josep M. *Josep Robreño, comediànt, escriptor i revolucionari*. Barcelona, 1980.

Robusté, Antoni, pagès i societatari al Morell, el Baix Camp (segle XX). Fou delegat dels pagesos del Morell a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. El seu nom apareix també en algun míting de propaganda societària. [PPB]

Robusté Parès, Albert, Xel, pagès i militant trentista (Valls 1896-?). Germà de Josep. Va ser soci fundador de l'Ateneu Popular de Valls, el 1929. El juny de 1931, en l'aprovació dels estatuts del Sindicat de Treballadors del Camp, afecte a la CNT, en va ser un dels signataris com a membre de la comissió organitzadora. El febrer de 1932, la guàrdia civil vallesca li tenia obert expedient. El febrer de 1933 era president del Sindicat de Treballadors del Camp. El setembre de 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari, i, escollit vocal a la primera junta, va signar els estatuts constitutius de la nova entitat per trametre'ls al governador. El novembre de 1933 participà en un míting del trentisme a Valls, junt amb la plana major del sindicat escindit. Paqueter del periòdic *Tierra y Libertad*, va passar-se a la FAI, tot que ideològicament era afí a la CNT. No anà a la guerra. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*. 1989, Valls. AADD. *Crònica de Valls*. Valls, 1941. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986.

Robusté Parés, Josep, Xel, dirigent sindical (Valls 1900-Barcelona 1981). Procegent de família carlina, saltà a l'anarcosindicalisme i sofrí persecucions, desterrament i presó. Fugí a París per no fer el servei militar i s'hi integrà

als grups exiliats espanyols anarquistes. A resultes de l'atac a un banc francès, va ser agafat i deportat a Guinea. Quan retornà a Valls, va viure a cavall de la seva ciutat i de Barcelona. Va ser un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, adherit posteriorment a la CNT. Va ser vicesecretari del Sindicat Únic de Valls i un dels dos representants de la província de Tarragona davant del Comitè Regional, quan s'havien de discutir problemes seriosos. Assistí al Ple de Madrid, com a delegat del Comitè Regional de Catalunya, i en va donar explicacions a l'assemblea vallesca en retornar. Militant dels grups anarquistes, va ser director interí de *Solidaridad Obrera*, de Barcelona, des de finals del 1931 fins al Ple Regional de Sabadell d'abril de 1932, en què conjuntament amb la redacció posà el seu càrrec a disposició del sindicat. En l'etapa de director, va anar a Valls a fer un míting —hi participava també Durrufi, Ascaso i Garcia Oliver— i en un míting trentista al cap de pocs dies, va decantar-se cap a aquest corrent, el majoritari a la comarca vallesca. També actuà d'orador a Barcelona en mítings pro presos el 1931 i a Badalona i Manresa el 1932 en sengles actes d'afirmació sindical. Col·laborà a *Cultura Libertaria*, de Barcelona. Ingressà a l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona i treballà a l'Editorial Espasa. Formà el Sindicat d'Oficis Diversos del trentisme, a la ciutat comtal. Posteriorment milità al Partit Sindicalista, i en fou el primer president del Comitè Nacional, l'abril de 1934, circumstància que la FAI vallesca aprofità per a atacar-lo durant el 1935. El 24 de juliol de 1936 fou nomenat membre del Consell executiu del partit a Barcelona. El 27 anà al front i va ser ferit a Siétamo; en van conduir a Barbastre i després a Barcelona. Va participar en el Ple Regional de la Federació Catalana del Partit Sindicalista, celebrat a Barcelona el 5 de setembre de 1937, on es discutí la mala marxa econòmica del periòdic *Mañana*, el redactor en cap del qual era ell. A la guerra, va ser comissari de la 33 Divisió, i el 1938, sotscomissari de l'Exèrcit de Terra. Després de la guerra, s'exilià a França, i com que era perseguit saltà a Mèxic, junt amb Anita Ventura, la seva companya. Retornà a Catalunya. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la*

revolució (La revolució traïda). Valls, 1992. GALVADÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986. AADD. *Crònica de Valls*. Valls, 1941. VEGA, Eufàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Roca, A., treballador del transport i sindicalista a Badalona (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea de reorganització del sindicat del transport de Badalona que se celebrà el 18 de maig de 1930, en el transcurs de la qual fou elegit membre de la seva comissió executiva. [MPMJ]

Roca, Agustí, teixidor i societatari a Olot (segle XIX). El 1842 apareix com a president de l'Associació de Teixidors de la vila. La seva firma figura entre les dels qui, el 6 de gener de 1842, dirigiren una exposició al regent del regne, el general Espartero, per denunciar el contraban, i també en el document que la classe obrera d'Olot, el 7 de setembre de 1842, elevà al governador civil de la província, Tomàs Bruguera, amb motiu de ser traslladat a Ciudad Real, per agrair-li el seu comportament en els problemes industrials. El 16 de desembre d'aquell mateix any, comunicà als directors de les associacions obreres de Vic que Joan Muns havia participat en l'aixecament republicà d'Olot, i criticà aquella intervenció. Deia de Muns: «Fue uno de los primeros papeles de la revolución, no por falta de avisos, sino por falta de juicio. En fin, ya está hecho, él se lo ha pagado, pero también nos ha comprometido un poco por estar al frente de las sociedades». [CMM]

Roca, Agustí, tipògraf i polític a Mallorca (segle XX). Fou un dels principals dirigents de l'Agrupació Socialista de Palma al començament del segle XX. Impulsor de la formació d'una Confederació d'Agrupacions Socialistes Catalanobaleares, participà probablement en el segon Congrés Socialista Català (1909). Fou membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma (1909-10). [DG]

Roca, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Roca, Emili, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Treballava al taller de trefilatge de Can Rosés —Les Puntes— de Badalona. El 1909 participà com a orador en un míting a la plaça de Mercadal d'aquesta ciutat al costat de Joan Peiró i altres líders anarcosindicalistes. [JIG]

Roca, Ernest, sindicalista a Sant Sadurní d'Noya (segle XX). Dirigent obrer ugetista durant la guerra civil, fou el secretari del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT en aquesta vila l'any 1938. [RAM]

Roca, Facundo, treballador de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (?-Narbona, França, 1957). Fill de camperols murcians, s'exilià a Lió durant la Dictadura de Primo de Rivera. Fou un dels representants del Sindicat de la Construcció de la CNT en el Ple Regional de la CRT de Catalunya d'agost de 1931. L'agost de 1936 fou un dels signants per la CNT del pacte d'unitat i de creació del comitè d'enllaç entre la CNT, la UGT, la FAI i el PSUC. Com a membre de la delegació del Comitè Nacional de la CNT a París, va organitzar el juny de 1937 un míting en aquesta capital per millorar la imatge de l'organització. Era un dels depositaris dels fons de la CNT a l'estranger i el març de 1939 fou un dels comissionats del Comitè Nacional del Moviment Llibertari per a tractar de recuperar els valors dipositats a Londres i París pel govern de Negrín. Morí en accident de treball. [JIG]

Roca, Fermí, obrer internacionalista a Sant Vicenç de Castellet (segle XIX). L'abril de 1874 el seu nom figurava com el receptor de 25 exemplars del *Manifiesto a los trabajadores de España*, enviat per la Comissió Federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [PPB]

Roca, Jaume Lluís, socialista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República milità a Estat Català, de la junta directiva de la qual formà part a començaments del 1932. Contrari a les posicions a favor de la CNT que es manifestaren al si del partit, abandonà Estat Català i passà a militar a la USC. El setembre de 1935 fou nomenat representant de la USC al Comitè Sis d'Octubre. [MPMJ]

Roca, Jaume M., comunista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou membre del PCC i l'octubre de 1930 era secretari de la junta directiva del Sindicat Mercantil de la CNT. [JIG]

Roca, Joan, fonedor i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels fundadors de la societat obrera del ram, i membre de l'AIT. Morí en accident de treball, el 19 de març de 1871, a la fàbrica Vulcano, de la Barceloneta. [CMM]

Roca, Joan, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou representant de la Societat de Ferrers Mecànics de Barcelona i rodalies en el Congrés Nacional d'Obrers, el congrés constituït de la UGT, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. [JIG]

Roca, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle XIX). El juny de 1871 consta com a vocal de la junta de La Unió de les Tres Seccions de Vapor d'aquella vila. [CMM]

Roca, Joan, sindicalista i socialista a Vic (segle XIX). Fou representant dels assaonadors, serrallers, mecànics, treballadors tèxtils, fusters i espartenyers agrupats en el Centre Local de Vic, en el Congrés Nacional d'Obrers, el congrés fundacional de la UGT, celebrat a Barcelona l'agost de 1888. En aquest congrés, fou un dels membres de la Comissió Revisora d'Actes. [JIG]

Roca, Josep, destacat socialista a Alacant (segle XIX). Fou un dels creadors de la primera Agrupació Socialista d'Alacant el 21 de gener de 1891. [JMSS]

Roca, Josep, sindicalista del tèxtil a Barcelona (segle XIX). Al gener de 1872 era membre de la secció de jornalers, integrada a la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. [CR]

Roca, Josep, societari a Canet de Mar (segle XIX). El seu nom figura en un document dirigit el dia 11 de maig de 1855 al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CMM]

Roca, Josep, treballador tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels representants del Sindicat de Cilindradors i Empesadors

de Barcelona en el congrés de la CNT celebrat en aquesta ciutat el setembre de 1911. [JIG]

Roca, Maurici, obrer domiciliat a Mataró (segle XIX). El 23 de març de 1855 figurava com a comissionat per a visitar els pobles industrials de la comarca del Maresme, i per a fer de mitjancer en els conflictes laborals en nom de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, de Barcelona. El seu nom apareix també entre els qui signaren l'exposició dirigida al governador civil de Barcelona, el dia 11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) Pot ser ell qui, l'any 1873, figurava com a dirigent de la Unió Manufacturera, de Barcelona. [CMM]

Roca, Pau, paleta i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador dels paletes i manobres vilafranquins durant les primeres dècades del segle XX. L'any 1904 era el president de la Societat de Peons Paletes de Vilafranca. [RAM]

Roca, Quirze, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Roca, Rafael, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al juliol de 1892. [TMS]

Roca, Salvador, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle XX). Quan el CADCI va ratificar el seu ingrés en el Secretariat Regional de la UGT l'estiu del 1937, va esdevenir secretari de cultura en el seu comitè executiu. [DBM]

Roca, Santiago, treballador agrícola i sindicalista a Llíria (segle XIX). Fou representant de la Societat de Treballadors del Camp «La Espiga» de Llíria en el congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya celebrat a València el desembre de 1918. Fou membre d'una de les ponències d'aquest congrés i participà activament en els debats i discussions. [JIG]

Roca, Vicenç, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels representants del Sindicat Únic de l'Automòbil de Bar-

celona en el congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. També representà el mateix sindicat en el ple de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

Roca Bou, Josep, sindicalista a Terrassola i Lavit (segle xx). Dirigent obrer cenetista a Terrassola, on fou regidor l'any 1936 en representació de la CNT. [RAM]

Roca Companyó, Ramon, pagès i sindicalista (Gisclareny 1888-Bagà 1955). Membre del Sindicat de Treballadors de la Terra de Bagà, va entrar a l'Ajuntament, com a delegat del sindicat, el 14 d'octubre de 1936. Fou elegit conseller primer i vocal de la comissió de Cultura. Assistí a diverses reunions a Berga per tractar diferents temes comarcals. El 5 de desembre va passar a formar part del Comitè pro Refugiats de Bagà. El 19 de desembre de 1936 va ser nomenat conseller delegat de Proveïments i fou l'encarregat de la Caixa de la delegació de Proveïments del municipi. El 29 de gener de 1937, en una nova reestructuració de l'Ajuntament, fou reelegit conseller primer i va obtenir el càrrec de conseller de Proveïments i Agricultura. El 29 de maig del mateix any va integrar la Comissió Pericial. El 7 d'agost va ser desautoritzat pel sindicat i va deixar tots els càrrecs. [JCR/JJR]

Roca Felani, Lluís, fuster i sindicalista (Palma 1907-Osca 1937). Durant la Segona República, fou un dels principals dirigents de la CNT a Mallorca. Fundà l'Ateneu de Divulgació Social i l'Escola Racionalista de la Soledat (Palma). Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà i fugí (novembre de 1936) a Menorca. Incorporat a l'exèrcit republicà, el març de 1937 marxà al front d'Aragó. Morí a causa de l'explosió d'un dipòsit de municions durant unes pràctiques de títol. [DG]

Roca Galés, Josep, teixidor, cooperativista i republicà (Barcelona 1828-1891). Treballador de la fàbrica de filats Vilaregut, de Gràcia (Barcelona), es va oposar a la destrucció de les màquines, durant el conflicte de les selfactines de 1854; tot i així el capità general de Catalunya, Juan Zapatero, el va empresonar i desterrar. Apareix novament en l'escenari de la lluita

obrero en la famosa polèmica de l'any 1864, dins el partit democràtic, entre el sector socialista i el sector individualista, al qual s'adscriví. Fou director del setmanari obrer *La Asociación* (Barcelona, 1 d'abril-8 de juliol de 1866), òrgan d'aquella tendència. Representà els ideals d'un cooperativisme que s'havia d'imposar en competència franca i lleial amb les altres empreses, sense necessitat de la intervenció de l'Estat en el camp de l'economia. El mes d'octubre de 1868, apareix a la premsa de Barcelona com a obrer de la fàbrica tèxtil de Martín Larios, de Màlaga. La seva línia cooperativista, la va defensar l'any 1870 tant a les columnes de *La Federación*, com a la secció segona del Congrés Obrer d'aquell any, a Barcelona, on van ser adoptades conclusions d'un cooperativisme radical, contràries a aquella opció, perquè només es manifestava capaç d'emancipar una part insignificant de la classe treballadora i perquè contribuïa a l'exploatació de la majoria dels obrers. Participà reiteradament en campanyes proteccionistes. Col·laborà a *El Tejedor*, òrgan dels teixidors a mà, de Valls (1871). Els anys 1873 i 1874, fou diputat provincial de Barcelona. L'any 1876, el Foment de Producció Nacional de Barcelona el comissionà per a visitar l'Exposició Universal de Filadèlfia. Arran d'aquella visita, publicà *Un obrero en Fairmount Park. Revista Crítica Industrial de la Exposición de Filadelfia* (Barcelona 1876). El juliol de 1883 participà en el Congrés Nacional Sociològic, convocat per l'Ateneu-Casino de València. [CMM]

Bibliografia: MARTÍ, C. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Roca Hernández, Francisc, former de sabates, petit empresari rajoler, polític i sindicalista (Palma 1851-1917). Cap al 1869-70, formà part del Centre Federal de Societats Obreres de Palma, adherit a la I Internacional. Fou el primer secretari de l'Ateneu Obrer mallorquí (1890) i un dels fundadors de l'Agrupació Socialista de Palma (1892). En diverses ocasions presidí la Federació de Societats Obreres de Palma (1896, 1901-02, 1905-10). El 1900, fundà el setmanari *El Obrero Balear*, la més important publicació de l'obrerisme mallorquí. Va ésser administrador i director d'aquest

periòdic, fet que li ocasionà diversos processos. Fou el primer socialista que sortí elegit regidor de Palma, el novembre de 1901; en concret, ho fou en el districte 2n, amb 333 vots. Per a la seva elecció fou bàsic el suport de la Unió Republicana. El 1903, es tornà a presentar i aconseguí 192 vots, però no fou elegit. El 1905, tan sols aconseguí 96 vots. En els comicis municipals de maig de 1909, obtingué 235 vots, però tampoc no fou elegit. A les eleccions locals de desembre d'aquell mateix any, en bona part gràcies al suport dels republicans, rebé 949 sufragis i tornà a ésser elegit regidor de Palma. El 1913, es tornà a presentar, però es retirà en el darrer moment. A més, fou membre de la Junta de Reformes Socials i president de la Cooperativa Social Obrera. Un Francesc Roca, socialista, fou nomenat president de la Lliga Nacional de Resistència, que es constituí a Barcelona, el gener de 1883, amb l'objectiu de reunir totes les societats de resistència aïllades. [AMR/PPB]

Roca i Roca, Anton, dibuixant i comunista a Barcelona (segle xx). Fou membre del Partit Català Proletari i, representant aquest partit, participà com a orador en un míting celebrat al Price de Barcelona el novembre de 1935, al costat d'altres partits d'esquerra. El juliol de 1936 s'incorporà al PSUC i formà part de l'Agrupació d'Escriptors i Artistes Social. Publicà els seus dibuixos a *Treball*, el *Papitu* i a la revista *Moments*. [JIG]

Roca i Roca, Salvador, socialista a Barcelona (segle xx). El març de 1932 formà part de la junta directiva del reorganitzat Estat Català sobre bases proletàries. Col·laborador de *L'Insurgent*, l'octubre de 1932 era un dels fundadors del Partit Català Proletari. El novembre de 1935 participava, amb representants de la USC i del PCC, en un acte comú «d'afirmació socialista i d'unitat obrera». [PPB]

Roca Jorba, Remigi, obrer tèxtil a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Actiu dirigent obrer local membre del partit republicà radical, del qual va ser candidat en les eleccions municipals el 1911. El 1913, juntament amb altres elements obrers del partit radical local, s'ocupà de la creació de la propiagandísticament molt acti-

va Casa del Poble, de la qual va ser president, i, el mateix any de la fundació del primer sindicat horitzontal local: la Societat d'Oficis Diversos. Al seu capdavant va protagonitzar la vaga general de l'estiu de 1913, en el decurs de la qual va ser detingut. El 1914 va participar en la creació de dos sindicats d'oficis locals: la Unió d'Obrers Metal·lúrgics —que aplegava serrallers, llaners i calderers— i l'Energia —una associació de resistència solidària de treballadors tèxtils locals. [AGL]

Roca Marsal, Enric, obrer metal·lúrgic i sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle xx). Fou membre del Sindicat Lliure Professional de Metal·lúrgics de Cornellà de Llobregat, del qual va ser secretari el 1929. [AGL]

Roca Mateu, Josep, socialista (segle xix). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Roca Munter, Marian, tipògraf i polític catalanista (Reus 1886-Mèxic 1976). De molt jove començà a treballar d'impressor, fins a aconseguir un taller propi. Participà en la reconstitució de la Societat Tipogràfica de Reus el 1898 —any en què participà en la primera vaga—; en fou president i, alhora, delegat a la Federació Obrera Local, vocal de la Junta Local de Reformes Socials i membre de la Junta del Cens electoral. Fou un dels fundadors i primers militants del Foment Republicà Nacionalista de Reus. S'ocupava de la publicació del portaveu de l'entitat, *Foment*, i se'n convertí en director, redactor i patrocinador durant molts anys. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou empresonat per fer activitats catalanistes; i durant la República, arran dels fets d'Octubre de 1934, fou empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, i al castell de Pilats, a Tarragona. Això motivà la publicació de l'opuscle *Cinc setmanes al castell de Pilats* (1935), historial del seu empresonament. Acabada la guerra civil, s'hagué d'exiliar a França i des del 1942 a Mèxic, i col·laborà a la revista catalana *Xaloc*. Fou publicat pòstumament el llibre *Records de la meua vida* (Reus 1979). [PAN/AAC]

Bibliografia: OLESTI, J. *Diccionari biogràfic de reusencs*. Reus, 1991-1992.

Roca Prieto, Pere, anarcosindicalista a Granollers (segle XX). Militant de la CNT, havia participat activament en la vaga general que tingué lloc el 1933. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou un dels tres representants de la CNT al Comitè de Milícies Antifeixistes de Granollers i el 29 d'octubre de 1936 fou regidor de Treball de l'Ajuntament; mantingué la seva representació municipal en el decurs de tota la guerra. [PPB]

Roca Roca, Joan, cal Xandru, pagès i activista politicossindical (el Rourell 1900). El maig de 1933 formà part de la comissió gestora municipal. Es presentà a les eleccions de gener de 1934 com a número u de la candidatura que sortí guanyadora. Va ser alcalde i president de la comissió d'Hisenda fins a l'octubre de 1934, que va ser destituït. El febrer de 1936 va ser reposat al consistori; hi va continuar en la remodelació d'octubre de 1936 pel POUM, ara com a conseller sisè, amb la responsabilitat d'Obres Públiques i Treball. En aquesta època, era el president del partit comunista dissident. Del juliol al desembre de 1937 formà part del consistori per la UGT i l'agost de 1938 per l'ERC; fou alcalde i participà en la comissió d'Hisenda fins al mes d'octubre, en què va dimitir perquè se'l va mobilitzar. El 14 de juny de 1939 ingressà a la presó de Tarragona, lliurat per la força pública del Morell; jutjat a la mateixa plaça el 24 de juliol, li sortí pena de reclusió perpètua. El setembre del mateix any se'l traslladà a la presó provincial de Barcelona. El juny de 1943 obtingué la presó atenuada en commutar-se-li la pena a vuit anys. [AGT]

Rocabert Guillén, Joan, calderer i comunista (Barcelona 1916-1997). S'afilià a la CNT quan tenia 14 anys i quan en tenia 15 ingressà a la Federació Comunista Catalanoblear. Militant del BOC, durant un temps fou membre del comitè local de Barcelona de la Joventut Comunista Ibèrica i molt actiu durant els anys 1931-1935, de tal manera que fou detingut i empresonat en diverses ocasions. Militant del POUM a partir del 1935, va prendre part als combats al carrer contra la rebel·lió militar el juliol de 1936 i poc després va marxar al front d'Aragó com a oficial d'Estat Major de la 29 Divisió. Després dels fets de Maig de 1937,

amb la dissolució de la Divisió, fou destinat al front del sud-est. En acabar la guerra, fou detingut i empresonat durant un temps a la presó de Figueres. De retorn a Barcelona, inicià la reorganització clandestina del POUM i fou membre del seu Comitè Executiu clandestí. Fou detingut el 1947 i el 1951. A partir del 1976, amb altres militants del POUM, ingressà al Partit Socialista de Catalunya (Congrés). [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, Ignasi & ALBA, Víctor (ed.). *L'Aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Rocafort, Joan, dirigent socialista a Mataró, el Maresme (segle XIX). A mitjan juny de 1887 va ser designat secretari primer del comitè de l'Aggrupació Socialista de Mataró, càrrec que ocupà fins al 24 de juny de 1888. L'agost de 1888, va assistir en representació de l'esmentada agrupació al primer congrés del PSOE. De nou, formà part del comitè local el gener de 1889, aquesta vegada com a responsable de la secretaria exterior; reelegit l'agost de 1889, va abandonar el càrrec l'octubre de 1890. El juliol de 1891, formà part de la taula de discussió de l'esmentat comitè i retornà al càrrec de secretari de l'exterior l'agost de 1892. [STG]

Rocamadó, Joan, associacionista a Barcelona (segle XIX). Relacionat a Barcelona amb l'Associació Mútua d'Obrers de la Indústria Cotonera, el primer de gener de 1841 va assistir al banquet, presidit per Joan Muns, que l'esmentada societat havia organitzat, i, després de constituir les representacions dels diferents oficis la seva junta provisional, amb una copa brindà pel proper Parlament. [STG]

Rocamora, Ramon, activista obrer a Barcelona (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 va signar un document, amb altres dirigents obrers barcelonins, dirigit als soldats. En aquest document els demanava que no es refiessin de les promeses fetes pel règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Rocasalba, Valentí, activista obrer a Artés (segle XIX). Apareix com un dels signants d'una exposició al governador civil de Barcelona l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Roche, Josep, ferroviari i socialista a Barcelona (segle XX). El 1928, com a president del

Consell Obrer Ferroviari de Catalunya, es va encarregar de la legalització i posada en funcionament, al costat de Jové Surroca, de la Novena Zona (Catalunya) del Sindicat Nacional Ferroviari de la UGT. [DBM]

Rocker, Rudolf, publicista i escriptor anarquista (Magúncia, Alemanya, 1873-Nova York?, Estats Units d'Amèrica, 1958). Relligador de professió, s'exilià del seu país d'origen i residí a París i a Londres, on se sumà a l'anarquisme. Fou molt crític amb els bolxevics després de la Revolució Russa. El 1921, en la reunió de la Internacional Sindical Roja, va plantejar la formació d'una internacional sindicalista al marge dels bolxevics. Fou el reorganitzador de l'AIT, convocà una primera reunió d'aquesta organització el desembre de 1922 i el gener de 1923. Ací va començar la seva relació amb l'anarcosindicalisme espanyol i català, amb el qual va mantenir un contacte molt estret. De llavors ençà foren traduïdes moltes de les seves obres i col·laborà a diversos periòdics i revistes anarquistes. Va intervenir com a orador en el congrés de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. [JIG]

Publicacions: *La Asociación Internacional de Trabajadores* (1925), *Nacionalismo y Anarquismo* (1927), *Max Nettlau, el Herodoto de la anarquía* (1950).

Roda, comunista a Barcelona (segle xx). Formà part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, com a representant del Sindicat de Tècnics. [DBM]

Roda Subías, Francesc, obrer de la pell i sindicalista (Badalona 1906-Thiais, França, 1987). Militant de la CNT, durant els anys de la Segona República fou delegat del Sindicat Únic de la Pell a la Federació Local de Sindicats de Badalona. L'agost de 1931 va representar el Sindicat de la Pell badaloní al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. El 1936, durant la guerra civil, va tenir un paper important a la col·lectivització de la CAMPSA, fins que s'incorporà a l'exèrcit, on fou destinat com a xofer en una brigada del Cos de Tren. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració i formà part de companyies de treballadors a les fortificacions del nord de França. Detingut durant la invasió alemanya, fou deportat a Mauthausen, i estigué

reclòs en aquest camp d'extermini durant cinc anys. El 1945 retornà a França, fou un dels fundadors de la Federació Local de Thiais, en nom de la qual fou delegat en plens i congressos de la CNT. Encara n'era secretari quan va morir. [PPB]

Bibliografia: *Cenit*, 10 de febrer de 1987.

Rodamilans i Carné, Andreu, mestre i dirigent local del PSUC a Tona (segle xx). Va ser el cap visible del Front Popular a Tona en les eleccions del febrer de 1936. Després de l'esclat de la guerra civil, va presidir el Comitè Antifeixista de Tona. [JCP]

Ródenas Rodríguez, Llibertat, líder anarquista valenciana (Xera, La Plana d'Utiel, 1892-Mèxic 1970). Filla de pare republicà i anticlerical, va estudiar en una escola laica i, des de molt jove, va interessar-se per les idees anarquistes i assistí a nombrosos mitings i conferències celebrats a València. Desenvolupà una considerable activitat propagandística que li valgué un reconegut prestigi en els ambients cenetistes, ja a l'alçada de 1917. Durant aquest any, va actuar en diversos actes a favor de l'abaratiment de les subsistències. Va emigrar amb la família a Barcelona el 1918. Participà en les gires de propaganda posteriors al congrés de Sants, explicant els acords d'aquesta assemblea per diverses comarques catalanes i valencianes. El 1920 intervingué en mitings a Manresa. Va ser detinguda el mateix any i empresonada durant tres mesos. Després de ser alliberada, continuà la tasca propagandística, denunciant la repressió contra la CNT a Barcelona en actes celebrats per tot l'Estat. Després d'una gira de propaganda junt amb Peiró per la província de Guadalajara, va ser detinguda de nou. Formà part dels comitès pro presos constituïts pels cenetistes a Barcelona. Va pertànyer al grup Brisas Libertarias, de Sants, i formà més tard un grup de caire anarquista amb Dulcet, Miralles i Garcia. Participà en el miting d'afirmació sindicalista-revolucionari celebrat al Palau d'Arts Modernes de Montjuïc el 1922. Es convertí el 1922 en companya sentimental de Viadiu, amb qui va tenir tres fills. Es retirà en part de la militància activa fins al 1936, en què es va traslladar a l'Aragó amb la columna Durruti. Participà en la conquesta de Pina de Ebro. Poc després, Durruti va confiar-li l'orga-

nització de l'evacuació dels nens del front de guerra. Va col·laborar també amb l'organització Mujeres Libres. Acabada la guerra, passà a França i, posteriorment, a Santo Domingo. En aquest país, formà una col·lectivitat juntament amb Viadiu i Peirats. Poc després es traslladà a Mèxic, on romangué fins la mort. Va ser una de les dones més destacades en la història de l'anarquisme, especialment activa en l'àmbit de la propaganda. Samblancat la definí com a «pàlida vestal del sindicalismo rojò», [CCG]

Bibliografia: ITURBE, Lola. *La Mujer en la Lucha Social y en la Guerra Civil de España*. Mèxic, 1974. PEIRATS, José. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977.

Ródenas Rodríguez, Progrés, dirigent anarquista valencià (Xera, la Plana d'Utiel, 1896-Mèxic 1979). Com la seva germana Llibertat, va iniciar molt aviat la seva militància activa dins l'anarquisme, primer al seu poble i a València, i posteriorment a Barcelona, després del trasllat de la família a aquesta ciutat el 1918. Va ser un dels més destacats militants dels grups d'acció de la CNT a Barcelona en lluita contra Arlegui i Anido. Va rebutjar participar en el pla del Baró de Koenig —que liderava aleshores una banda defensora dels interessos alemanys a Barcelona— per a fer volar la fàbrica Barret. Aquesta negativa li ocasionà moltes dificultats i persecucions. Formà part probablement del grup que executà Bravo Portillo el setembre de 1919. Va participar en altres accions de xoc durant el mateix any i el següent. Fou detingut en aquesta època i va estar a punt de ser assassinat en aplicació de la llei de fugues; finalment resultà ferit. Després del cop d'estat de Primo de Rivera, es refugià a França. El 1931 tornà a Barcelona i continuà la vida de militant, encara que en un segon pla. Acabada la guerra civil, s'exilià a Panamà i posteriorment a Mèxic. [JNN]

Bibliografia: ITURBE, Lola. *La Mujer en la Lucha Social y en la Guerra Civil de España*. Mèxic, 1974. PEIRATS, José. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977.

Rodergas, Pere, associacionista a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Consta com a vocal d'una associació obrera a Sant Genís de Vilassar en una defensa de la unitat obrera feta el 26 de setembre de 1842. [CR]

Rodes Bley, Josep, comerciant sabater i comunista (Lleida 1895-París 1968). Fill d'una família d'artesans sabaters, inicià la militància política en el si dels republicanisme nacionalista, com a membre de la Joventut Republicana de Lleida; però, atret per la revolució soviètica d'octubre, ben aviat s'orientà vers el moviment obrer. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va formar part d'un grup d'obriers avantguardistes que treballava clandestinament i que el 1928 va constituir el Partit Comunista Català, especialment arrelat a Lleida. Milità al BOC, del comitè central del qual va formar part a partir del 1933, i n'esdevingué un dels màxims dirigents a Lleida. A les eleccions municipals de gener de 1934, formà part de la candidatura del BOC i de la Unió Agrària a Lleida. A partir del 1935, des de la seva constitució, fou també membre del comitè central del POUM. En esclatar la guerra civil, esdevingué president del Consell Obrer Revolucionari de Lleida, el nou organisme de poder que es constituí amb la revolució i que presidí durant deu mesos. Després dels esdeveniments de Maig de 1937 a Barcelona, fou víctima de la repressió comunista contra el POUM. Sortí de Lleida i s'incorporà a la direcció clandestina del POUM a Barcelona; retornà alguna vegada a Lleida, on no fou molestat. Detingut, finalment, l'abril de 1938, restà emprisonat a la presó d'Estat de Barcelona fins que el febrer de 1939 passà a França. Detingut el febrer de 1941 per la policia de Pétain, fou condemnat, el novembre del mateix any, per un tribunal militar francès a quinze anys de treballs forçats, degradació cívica i deu anys de prohibició de residència. Va romandre prop de tres anys a la Maison d'Arrêt de Montalban i a la Maison Centrale d'Eysses, i un any en els camps de concentració nazis de Dachau i Allach. En retornar a França el 1945, acabada la guerra mundial, s'incorporà a les tasques de reorganització del POUM a l'exili. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida 1919-1937)*. Lleida, 1990. IGLESIAS, Ignasi & ALBA, Víctor (ed.). *L'Aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Rodés Cerqueira, Joan, Carlos, mecànic i dirigent sindical (Balaguer 1942). Inicià la seva trajectòria el 1967 ingressant a CCOO i al PSUC, d'on fou membre del Comitè Local de Balaguer.

El 1968 participà en el congrés de les Joventuts Comunistes que tingué lloc a Sòfia (Bulgària). En les eleccions sindicals de 1971 fou elegit vicepresident de la Unió de Tècnics i Treballadors del Sindicat Local Mixt de Balaguer. El maig de 1972 va ser expedientat i destituït del càrrec a causa de l'organització d'actes de solidaritat amb els treballadors de la Bazán (el Ferrol). Participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. El seu intens activisme sindical el portà a ser responsable de CCOO a Balaguer, membre del consell de la CONC de Catalunya i secretari d'organització de CCOO a les comarques de Ponent. Des de 1979 fins al 1983 fou regidor de l'Ajuntament de Balaguer per la llista del PSUC, en ésser la candidatura guanyadora. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Rodes Forja, Emili, comunista a Badalona (segle XX). En representació del PSUC, fou conseller regidor 2n de l'Ajuntament de Badalona el febrer de 1938. [PPB]

Rodés i Quer, Joan, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Entrà a l'Ajuntament de Santa Coloma en representació de la CNT el 7 d'abril de 1938, quan substituï Josep Pol, que marxà al front. [PPB]

Rodó, Josep, sastre i internacionalista a Girona (segle XIX). Membre de la secció de sastres de la Federació Local de l'AIT a Girona el desembre de 1870. [JRM]

Rodó, Martí, obrer tèxtil i sindicalista a Terrassa (segle XX). A partir dels anys 20 va milita en el sector faista de la CNT, partidari de l'acció directa. Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Terrassa. El 1934 fou detingut en relació amb un arsenal de dinamita descobert per la policia. [XPM]

Rodon Rodon, Simó, pagès i cooperativista (Valls 1899-1982). Dirigent dels pagesos rabassaires, més en l'aspecte de línia de treball que no pas ideològic. A l'inici de la República intentà que la Societat Agrícola de Valls es des-

marqués de la CNT, opció majoritària, però no ho aconseguí. A les eleccions municipals de gener de 1934, sortí per la llista guanyadora de la majoria, fins als fets d'Octubre de 1934, i fou reposat el febrer de 1936, fins a la remodelació de l'octubre. en què continuà. El maig de 1935 va ser escollit president local de la Unió de Colliters d'Avellanades de l'Alt Camp i vicepresident de la Societat Agrícola, i reelegit el maig de 1936. El desembre de 1937 va ser escollit president de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp (FSAAC), militant a la Unió de Rabassaires. L'octubre de 1938 representava el Comitè Comarcal de la UGT a la Junta Municipal Agrària. Durant la guerra, va ser regidor municipal per l'ERC, des de l'octubre de 1936 fins a la remodelació d'octubre de 1937, enquadrat a la regidoria de Treball i Obres Públiques, i també cap de compres de l'Hospital Militar. Passada la guerra, va estar un temps amagat i sortia de casa seva entaforat a les bosses del carro. Reapareix altre cop a la Societat Agrícola el 1952, quan, junt amb altres socis, demanà explicacions sobre la manera de fer el canvi de mitja junta que pertocava, en la qual, quan se celebrà la votació, votaren prop de 900 socis i en resultà guanyadora la junta d'oposició, que ell havia defensat; es considera, aquesta votació, la primera democràtica que se celebrà a Valls durant el franquisme. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Rodoreda, Jaume, socialista a Sallent (segle XIX). L'octubre de 1886 fou elegit vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sallent, càrrec que va exercir fins al 9 d'octubre de 1887. [TMS]

Rodoreda, Joaquim, teixidor i activista a Barcelona (segle XIX). Va ser comissionat a la fàbrica de Joan Casamitjana i companyia. Va signar un escrit, el 23 de juliol de 1843, en què s'afirmava que l'empresari d'aquesta companyia no havia rebaixat els salaris dels seus operaris. [JRM]

Rodoreda, Ramon, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Membre de l'Associació de Teixi-

dors, dirigida per J. Muns. A l'acte-simpòsium celebrat per aquesta associació l'1 de gener de 1841, va ser un dels oradors. [JRM]

Rodríguez, treballador d'arts gràfiques i anarcosindicalista a València (segle xx). Fou escollit representant al Comitè Nacional de la CNT en la constitució del Sindicat Únic d'Arts Gràfiques de València el maig de 1930. [JIG]

Rodríguez, treballador de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels representants del Sindicat de la Construcció de Barcelona de la CNT en el ple regional de la CRT celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

Rodríguez, Andreu, militant i activista anarquista a Tortosa (segle xx). Milità a la secció local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), al municipi de Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937, fou encausat pels successos a Tortosa, acusat de participar-hi contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Rodríguez, Bernabé, pagès i col·lectivista a Vila-rodona (segle xx). El febrer de 1937, com a membre de l'Agrupació Col·lectivitzada de Treball Agrícola de Vila-rodona, signava conjuntament amb el president i el secretari l'ordre d'incautació d'una finca en la qual fins aquell moment havia treballat com a jornalero. El desembre de 1937 va ser escollit vicepresident de la nova junta directiva de la col·lectivitat agrícola per la collita que tot just començava. [AGT]

Rodríguez, Francisco, miner i sindicalista (Puertollano 1900-Girons, França, 1966). Militant de la CNT des de molt jove, va treballar a les mines de carbó de Puertollano. L'any 1933 va haver d'abandonar Andalusia, perseguit per la policia i acusat de dinamiter, i va viure amagat a diverses poblacions espanyoles fins que va arribar a Barcelona, on a través del Comitè pro Presos va entrar a treballar a l'empresa Foment d'Obres i Construccions, que s'ocupava de la neteja pública. En esclatar la guerra civil, va tenir un paper destacat al Sindicat de Serveis Públics. Exiliat el 1939 a França, va treballar com a miner a Decazeville, fins que la silicosi l'obligà a abandonar la feina, i el 1948 s'instal·là a Girons, on fou en diverses ocasions se-

cretari de la Federació Local de la CNT. [MPMJ]

Bibliografia: *Espoir*, 2 d'octubre de 1966.

Rodríguez, Jaime, socialista a Mataró (segle xx). Destacat dirigent del socialisme mataroní durant les primeres dècades del segle, fou representant de l'Agrupació Socialista de Mataró en la conferència de delegats dels col·lectius socialistes de Catalunya celebrada a Barcelona el setembre de 1908, on fou nomenat vocal del comitè de la Federació Socialista Catalana, reorganitzada en aquella reunió. Continuava formant part del Comitè Regional de la Federació Socialista Catalana (PSOE), amb el càrrec de tresorer, quan els dies 25 i 26 de desembre de 1910 es va celebrar la conferència d'agrupacions socialistes catalanes que varen reorganitzar la federació. Participà en la conferència i, juntament amb Comaposada, fou l'encarregat d'explicar la gestió de la Comissió Administrativa Permanent i les causes que obligaren a deixar de funcionar la federació i de publicar-se el periòdic *La Internacional*. El 1913 formava part de la minoria socialista de l'Ajuntament de Mataró i al III congrés de la Federació Socialista Catalana que s'hi celebrà el maig de 1913 va donar compte de la conducta municipal. Fou delegat de l'Agrupació Socialista de Mataró al V congrés de la Federació Socialista Catalana, celebrat a Sitges els dies 23 i 24 de maig de 1915, on fou nomenat per a revisar els comptes del periòdic i de la federació i actuà com a secretari a la sessió de clausura. [PPB/JIG]

Bibliografia: CAPDEVILA, Maria Dolores & MASGRAU, Roser. *La Justicia Social. Órgan de la Federació Catalana del PSOE 1910/1916*. Barcelona, 1979.

Rodríguez, Jesús, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou membre del Comitè Nacional de la CNT entre 1927 i 1928. L'agost de 1931 fou un dels signants del Manifest dels Trenta. [JIG]

Rodríguez, Joaquim, sindicalista a Mataró (segle xx). Fou representant de la Societat d'Oficis Diversos de Mataró en el primer congrés de Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona el setembre de 1908. [JIG]

Rodríguez, Josep, barreter i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Apareix com a representant

d'una societat obrera de Barcelona a les actes del congrés de l'AIT de Saragossa l'abril de 1872. [CR]

Rodríguez, Josep, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels representants del Sindicat de la Metal·lúrgia de Sabadell al Ple Regional de Sindicats Únics de la CNT de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Rodríguez, Josep, obrer de la construcció i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va ser comptador de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, l'octubre de 1872, amb domicili al carrer Sant Francesc, 25, 4t, 5a. [CR]

Rodríguez, Juan, anarcosindicalista a Montcada (segle XX). Fou representant del Sindicat Únic de Treballadors de Montcada en el Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Rodríguez, Julio, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i, en iniciar-se la guerra civil, passà al PSUC. Fou elegit membre del Comitè Central d'aquest partit a la I Conferència Nacional que se celebrà a Barcelona el juliol de 1937. [PPB]

Rodríguez, Laureà, comunista a Barcelona (segle XX). Va representar els sindicats del Ram de l'Aigua, Gas i Electricitat en el comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Rodríguez, Pau, Pauet, obrer i dirigent anarcosindicalista a Terrassa (Chalamera, Osca, ?-Màlaga 1974). Va emigrar a Terrassa i a partir de 1916 milità al Sindicat Metal·lúrgic de la CNT. Deu anys després fou un dels fundadors de la Mutualitat Cultural, que donava aixopluc a les activitats anarquistes mentre la CNT era a la clandestinitat. Durant els anys trenta va ser membre de la comissió de la Regional Anarquista de Catalunya, i el 1939 s'exilià a França, on va exercir diversos càrrecs en la comissió que es va crear el 1946 per ajudar els anarquistes terrassencs que s'havien exiliat i els qui s'havien quedat a Terrassa. [JLJ]

Rodríguez, Salvador, obrer paperer i internacionalista (segle XIX). Cap al febrer de 1873 era el representant dels paperers de Muro del Comtat. El seu domicili era al carrer Santos, a Muro. [JRM]

Rodríguez, Vicente, ferroviari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou representant de la Subsecció Nord del Sindicat de Ferroviaris de Barcelona en el Ple Regional de Sindicats Únics de la CNT de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Rodríguez Arroyo, Enrique, fotogravador i pintor de la construcció i comunista, conegut amb els sobrenoms de Quique i Quiqui (Madrid 1913-1990). Militant de les Joventuts Comunistes del PCE des del 1929, el 1933 s'afilià a l'Esquerra Comunista. Fou secretari de la secció de l'Esquerra Comunista madrilenya i el 1934 formà part del comitè local de l'Aliança Obrera. Col·laborà a *Comunismo* i entre 1934 i 1936 era secretari del sindicat dels fotogravadors de la UGT de Madrid. En constituir-se el POUM, n'esdevingué secretari de la secció madrilenya i membre del comitè central. Col·laborà a *La Batalla* i a la majoria de publicacions que el POUM edità a Madrid, com *Combatiente Rojo*, *P.O.U.M.* i *La Antorcha*. En esclatar la guerra civil, menà les negociacions que intentaren que el POUM formés part de la Junta de Defensa de Madrid. Arran de la repressió comunista contra el POUM de Madrid, marxà a Barcelona, on participà en els enfrontaments de Maig de 1937. Detingut arran de la repressió contra el POUM, ingressà a la presó Model barcelonina el 8 d'agost de 1937. El 2 de desembre de 1937 fou traslladat a la de Sant Feliu de Llobregat, on fou considerat «element indisciplinat i rebel, promotor d'aldarulls», i l'abril de 1938 era enviat al camp de treball dels Omells de na Gaia, on sofrí penalitats de tota mena. Detingut després de la guerra, fou traslladat al camp de concentració de San Marcos de León, d'on va poder sortir sense ésser identificat. Es traslladà a Madrid i ja el 1939 reorganitzà el POUM i publicà dos números d'*El Combatiente Rojo*. El 1943 va participar en la conferència que el POUM celebrà a Barcelona, on fou nomenat membre del comitè executiu, i col·laborà a l'aparició de *La Batalla* clandestina, a partir de setembre de 1944. Detingut de

bell nou, passà uns mesos a la Model, però en sortir es reincorporà al comitè executiu del POUM, i animà l'aparició de *La Batalla* i *Catalunya Socialista*. Participà en la reorganització de la UGT i durant uns mesos fou secretari general de la UGT catalana, en substitució de Gregorio Guerra. Va romandre en la clandestinitat a Catalunya, i féu algun viatge a França —on el 1947 va participar en la Conferència General del POUM de Tolosa— i a Madrid, fins a finals del 1948, quan, perseguit per la policia, s'exilià a París. Durant bona part de l'exili, fou membre del comitè executiu del POUM. El 1979, retornat a Madrid, fou un dels fundadors de la Fundació Andreu Nin. [PPB]

Bibliografia: FUNDACIÓN ANDREU NIN. *Enrique Rodríguez Arroyo (Quique)*. Madrid, s.a. (1990). IGLESIAS, Ignacio & ALBA, Víctor (ed.). *L'Aventura del militant*. Barcelona, 1994. PAGÈS, Pelai. «El POUM: guerra, revolució i resistència. Conversa amb Enrique Rodríguez», A: *L'Avenc*, 1985, octubre.

Rodríguez Avellaneda, Antonio, obrer de la construcció i dirigent comarcal de CCOO (Motril, Granada, 1943). El 1960 ingressà al PCE, i va ser víctima d'unes detencions massives el 29 d'abril de 1961; restà un mes detingut a la presó provincial de Granada. Es traslladà a Catalunya (Mataró) el 9 de novembre de 1962, i s'integrà en el PSUC el novembre de 1966. Passà a organitzar, amb López Bulla, les CCOO, que naixien formalment en una assemblea celebrada a la parròquia de Sant Simó de Mataró, el 1r de maig de 1967, amb la participació de 20 persones. Es creà una coordinadora de CCOO a Mataró, amb representants de totes les branques laborals, i ell representava el ram de la construcció. El 27 d'octubre de 1967, s'ocupà del Sindicat Vertical situat prop de l'Ajuntament de Mataró; poc després eren detinguts els integrants de la coordinadora. El primer full imprès per CCOO a Mataró portava per nom *Unitat*. El 1972 dirigí la primera vaga de la construcció que es va fer a Mataró per exigir la readmissió d'un treballador acomiadat. Fou responsable d'organització de la Federació de la Construcció de Catalunya el 1977-1978. Regidor del PSUC i tinent d'alcalde d'obres a Mataró (1979-1983), ha format part del comitè local del PSUC i de la federació comarcal. Sempre present a la direcció local de CCOO a Mataró. El 1997 era membre de la comissió

executiva comarcal representant el sector de la construcció. [JAT]

Rodríguez Canillas, Josep, jornalier agrícola llibertari a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent camperol llibertari, fou secretari de les Joventuts Llibertàries a Castellví durant la guerra civil. [RAM]

Rodríguez de la Paz, Floreal, sindicalista anarquista valencià (segle XX). Militant anarquista durant el franquisme. Va participar en diversos actes en contra de la dictadura. Fou detingut i condemnat a trenta anys per ser cap d'un grup terrorista de protesta obrera i anarquista. Quan es trobava al penal del Puerto de Santa Maria, li dispararen un tret en un intent de fugida junt amb altres interns. [RIRB]

Rodríguez de Vera, Romualdo, dirigent socialista provincial a Alacant (segle XX). Sembla que era maçó. En un principi, el seu lloc principal d'actuació com a socialista fou Oriola. Va representar els socialistes de l'Agrupació Local d'Oriola en el congrés extraordinari del PSOE de 1927. En les eleccions a Corts constituents del mes de juny de 1931. Fou elegit diputat per la candidatura de la coalició republicana i socialista a Alacant amb 66.453 vots. Entre les seves actuacions al Congrés, cal esmentar la de març de 1933, on va recolzar el projecte de llei per a la construcció de les carreteres d'Alacant a la platja de Sant Joan i al cap de les Hortes. Fou secretari general del ministeri de Comunicacions. En les eleccions generals de finals de 1933, es presentà dins la candidatura socialista per Alacant i fou un dels tres candidats socialistes elegits juntament amb Manuel González Ramos. Ells dos eren els líders més destacats de la tendència moderada del PSOE i oposada al bolxevisme del 1935. Com a conseqüència d'aquesta moderació, els sectors esquerrans del PSOE d'Alacant en el II congrés de la Federació Provincial Socialista, celebrat l'octubre de 1935, aprovaren una moció de censura contra Rodríguez de Vera i en les eleccions generals de 1936 fou exclòs de la candidatura del Front Popular a Alacant. [JMSS]

Bibliografia: GARCÍA ANDREU, Mariano. *Alicante en las elecciones republicanas 1931-1936*. Alacant, 1985.

Rodríguez Echevarría, Manuel, el Maño, obrer de la Canadenca i sindicalista a Tremp (segle XX). El gener de 1921 fou nomenat vicepresident de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca. Durant la guerra civil, fou un dels organitzadors de la UGT a la població i, segons la Causa General, presidí el Socors Roig Internacional. [PPB]

Rodríguez Ferré, Josep, maoner i sindicalista a Tortosa (segle XX). Membre del Sindicat Únic de Treballadors del ram de maoners a Tortosa, destacà en el primer conflicte vaguístic del ram a la ciutat el juny de 1936. Fou membre de la comissió tècnica que solucionà la vaga del sector en favor de les reivindicacions salarials i laborals dels obrers durant la primera setmana de juliol. [XPM]

Rodríguez Fuentes, teòric racionalista a València (segle XX). Va ser un dels col·laboradors habituals la revista *Humanidad Nueva*, òrgan de l'Escola Moderna de València. [JRM]

Rodríguez García, Antoni, sindicalista i polític a Berga (segle XX). El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament, amb altres companys, representant la UGT i el PSUC, en substitució d'uns companys del partit i la sindical cessats, i va ser vocal de la conselleria de Sanitat i Assistència Social i també va formar part de la Comissió Municipal de Refugiats. [JCR/JJR]

Rodríguez García, Vicente, Viroga, anarquista i periodista (1910?-França 1941). En contacte amb l'ideari anarquista a través de grups barcelonins, va estudiar a l'Escola Industrial de Barcelona, on inicià una important tasca de propaganda en el medi estudiantil. Fou un dels organitzadors del congrés constitutiu de la Federació Regional de les Joventuts Llibertàries, que se celebrà a Horta (Barcelona). El 1935 va crear la Federació Estudiantil de Consciències Lliures, una mena de sindicat estudiantil que va exercir influència dins els establiments docents de Catalunya. En aquest temps inicià l'activitat periodística i col·laborà en diverses publicacions anarquistes amb el pseudònim de Viroga. A l'inici de la guerra civil, va organitzar a Barcelona l'Institut Popular i uns mesos després se'n va anar a Lleida, on treballà en la redacció

del diari *Acràcia*, al costat de Felipe Alaiz i Josep Peirats. Finalitzada la guerra civil, es va exiliar a França, on després de patir l'internament en diversos camps de concentració, i exercir l'ofici de llenyataire, va morir de tuberculosi. [TMS]

Bibliografia: PEIRATS, J. *Figuras del movimiento libertario español*. Barcelona, 1977.

Rodríguez Garcón, A., obrer metal·lúrgic, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). Va esdevenir vocal del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona que el juny de 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. Aquesta unió, en un moment d'accentuació de les tendències unitàries en l'àmbit marxista, va voler ser l'exemple a partir del qual aquestes s'havien d'accentuar en el terreny sindical. [DBM]

Rodríguez Giner, Lluís, dependent de comerç i socialista a Barcelona (segle XX). El desembre de 1932 va ser escollit secretari comptador del Grup Socialista de la Casa del Poble i el juny de 1933 vicesecretari de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona, nom que va prendre llavors l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. Representà al Sindicat de Dependents de Comerç en el primer Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT constituït el març de 1933. [DBM]

Rodríguez González, Àngel, mestre racionalista i republicà a Sabadell (segle XIX). El 28 de desembre de 1882 va ingressar, com a director, a la Institució Lliure d'Ensenyament de Sabadell, una de les primeres escoles racionalistes vinculada a les doctrines de Francesc Ferrer. Va ocupar aquest càrrec fins a l'any 1896. El 1894 va ser elegit secretari del Cercle Republicà Federal de Sabadell. El juny de 1896 va ser detingut, com altres republicans, després de l'atemptat amb bomba del carrer de Canvis Nous de Barcelona. [JRM]

Rodríguez González, Àngel, treballador del tèxtil i sindicalista (Valdelacasa, Salamanca, 1943). Després de treballar al camp, va arribar a Mollet del Vallès l'any 1966 i va començar a treballar a Manaut, una empresa del metall d'on va ser acomiadat l'any 1969; a partir de

llavors va entrar en un taller d'artesanía de pedra, Artesanía Arpa, on va restar fins al 1974. Va començar a treballar a Tenería Moderna Franco-Española l'any 1975. Va contactar l'any 1968 amb el PSUC i amb CCOO. Va formar part de la primera Comissió Obrera a l'empresa i va participar en la Coordinadora del Vallès Oriental. [JGS]

Rodríguez Hernández, Antonio, paleta, dirigent obrer i comunista valencià (Bea de Segura 1920). Va estar implicat junt, amb d'altres, en la Causa núm. 269/62 per activitats contra la dictadura i per consell de guerra fou condemnat a un any de presó, sota l'acusació de rebel·lió militar, per pertànyer a l'organització del Partit Comunista, desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Rodríguez i González, Màrio, metge i dirigent sindical agrícola del Lluçanès i la Plana de Vic (segle XX). Establert a la població d'Olost, exercia de metge a la zona del Lluçanès i va ser-hi un dels principals promotors del moviment sindical agrícola. Va exercir funcions directives en l'Avenç del Lluçanès i el Sindicat Agrícola de la Plana de Vic durant els anys trenta. Encapçalava manifestacions i protestes de pagesos per evitar desnonaments rústics. Paral·lelament va rebre pressions perquè deixés d'ocupar el càrrec de metge de la zona. Va intervenir en els fets d'Octubre de 1934, i el van empresonar; en recuperar la llibertat, es va establir fora de la comarca d'Osona. [JCP]

Rodríguez López, Joaquín, socialista a Barcelona (segle XX). Fou elegit tresorer de la Federació Socialista Catalana de Barcelona en la reunió de 28 de setembre de 1908, quan aquesta fou reorganitzada. En la mateixa reunió, també fou nomenat administrador del periòdic socialista *La Internacional*, que començà a publicar-se aleshores. [JIG]

Rodríguez Martínez, Juan, treballador de la construcció i sindicalista (Abrucena, Almeria 1938). Va arribar a Terrassa l'any 1953 i des de llavors va treballar a diverses empreses de la construcció. L'any 1963 va contactar amb el

PSUC, i va militar al comitè local de Terrassa fins al 1971, que es va traslladar a Vilanova i la Geltrú, on va ser secretari polític del comitè comarcal del Garraf. Militant de CCOO, l'any 1965 va participar en la Coordinadora Local de Terrassa de CCOO. [JGS]

Rodríguez Martínez, Manuel, espardenyer i dirigent socialista regional al País Valencià i local a Elx (segle XX). Fou deixeble, en lletres i en política, de Josep Vives Vives. El 1904 va ingressar en les joventuts socialistes d'Elx, des d'on s'introduí progressivament en el PSOE. El 1920 fou expulsat de l'Agrupació Socialista d'Elx per anteposar interessos i enfrontaments personals als interessos de la candidatura integrada pels socialistes en les últimes eleccions. Tot seguit l'Agrupació Socialista d'Elx va entrar en una forta crisi com a conseqüència d'aquests enfrontaments personals. Posteriorment va reingressar en l'agrupació i contribuï a la superació de la crisi socialista il·licitana. El 1926 era secretari de l'agrupació local. El juliol de 1928 va representar l'Agrupació Socialista d'Elx en el congrés del PSOE celebrat a Madrid. Els anys finals de la Dictadura de Primo de Rivera, ja destacava entre els socialistes locals i participava en els congressos nacionals i regionals del partit. Participà, en representació d'Elx, en el congrés extraordinari de la Federació Socialista de Llevant, que se celebrà a Alacant el 5 de gener de 1930. A finals de 1930 fou detingut pels esdeveniments de la vaga de desembre. Llavors era director del setmanari il·licità *El Obrero*, òrgan del PSOE i de les societats obreres d'Elx des de 1925. A finals de març de 1931 intervingué públicament en un acte a favor de l'amnistia a Elx. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 es va presentar dins la coalició de republicans i socialistes, i resultà elegit regidor. Fou tinent d'alcalde. El 19 d'octubre de 1934 va ser suspès del càrrec de l'Ajuntament. El maig de 1935 estigué novament empresonat per no pagar les multes imposades al setmanari *El Obrero*. Va sortir de la presó el gener de 1936 i pel febrer va ser reintegrat a l'Ajuntament d'Elx com a regidor i, en dimitir l'alcalde Francesc Garcia Alberola, fou nomenat alcalde. El 26 d'abril de 1936 fou elegit, a Alacant, compromissari per a l'elecció del president de la República amb 144.225 vots. En començar la re-

volta militar de juliol de 1936, des de l'alcaldia es va apropiari de les armeries i va distribuir armes a la població. Va constituir diverses comissions per controlar la vida local i l'ordre públic. El 5 d'agost de 1936 va crear la Junta d'Auxili Familiar per ajudar la classe obrera. L'octubre de 1936 va abandonar l'alcaldia d'Elx en ser nomenat governador civil de Castelló. El 6 de març de 1939 també fou governador civil d'Alacant. Des del govern civil, va establir un control estricte dels governs municipals de la província. El 29 de març de 1939 embarcà a l'*Stranbrook*, juntament amb 31 persones més, al port d'Alacant cap a l'exili. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, Francisco. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

Rodríguez Pelejero, Josep, treballador portuari i comunista a Tarragona (Tortosa 1901-Tarragona 1939), militant del POUM i gruista de professió, durant la guerra civil fou membre de la junta directiva de la Societat d'Obrers i Empleats de la Junta d'Obres del Port (UGT) de Tarragona. Després dels fets de Maig de 1937, fou acusat d'intentar convèncer els peons portuaris perquè s'afiliessin a la CNT, acusació que resultà falsa. Va reconèixer haver fet guàrdia al local del POUM durant els esdeveniments de maig. Acabada la guerra, fou detingut, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Rodríguez Rivero, Alfons, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Militant de la CNT, l'octubre de 1936 fou nomenat responsable de la comissió municipal de Comandes de Guerra i Equips, que es constituí al si de l'Ajuntament igualadí. [PPB]

Rodríguez Romero, José, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XX). L'any 1903 es va afegir a l'excursió organitzada pel periòdic *Tierra y Libertad*, amb objectius propagandístics, al seu pas per Múrcia. Era membre de Solidaritat Obrera, de tendència anarcosindicalista. En representació de la Societat de l'Art d'Imprimir de Barcelona, va participar en el congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908, on va fer una dura crítica contra els socialistes, i va advocar pel sindicalisme revolucionari a l'estil de la CGT francesa. Amb aquest esperit revolucionari va

autoproclamar-se, el 24 de juliol de 1909, a Barcelona, com a nucli del comitè central per a preparar la vaga general, junt amb Miguel Villalobos, mestre i company de Francesc Ferrer. [JRM]

Rodríguez Rovira, Josep Maria, treballador de la construcció i sindicalista (Lleida 1945). Va participar en el SDEUB entre 1964 i 1965. Va començar a treballar a ACSA l'any 1969 i va ingressar a Comissions l'any 1968; formà part de la coordinadora local de Barcelona, com a membre de la coordinadora de la construcció de CCOO, entre 1969 i 1973. A partir de llavors va ser el màxim responsable de la coordinadora local fins al 1977, que va passar a la direcció de la CONC. Va participar, com a membre de Comissions, en l'Assemblea de Catalunya a partir de 1973. L'any 1977 va ser escollit secretari general de la Unió Local de Barcelona de la CONC. Militant del PSUC des de l'any 1966, el 1981 fou responsable de moviment obrer del PSUC. Va deixar de militar l'any 1984. [JTH]

Rodríguez Salas, Eusebi, obrer ferroviari, corredor de comerç, empleat i comunista a Tarragona i Barcelona, conegut amb el sobrenom d'El Manco a causa d'un accident que va tenir quan treballava en els ferrocarrils (segle XX). Inicià la trajectòria política a Tarragona, d'on era originari i on durant la segona dècada del segle milità a la Federació Socialista Catalana. Representà l'Agrupació Socialista de Tarragona al IV congrés de la federació, que se celebrà a Reus el juny de 1914, al V congrés, que tingué lloc a Sitges el maig de 1915, i al VI congrés, celebrat a Tarragona el juliol de 1916. Treballador dels ferrocarrils, passà a militar al Sindicat de Transport de la CNT, del qual fou secretari, i va prendre part a la vaga general revolucionària d'agost de 1917, per la qual fou acomiadat de la feina. Amb Hermós Plaja, formava part del Comitè Provincial de la CNT tarragonina i publicava *Fructidor*, on firmava amb el pseudònim de Rafael Olmedo. Partidari del grup de *La Batalla*, que encapçalava Maurín, se sentí atret per la revolució russa i fou un dels fundadors de la Federació Comunista Catalanobaleària a Tarragona. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou empresonat en diverses ocasions. Sempre partidari de Maurín, l'a-

gost de 1930 formava part del Comitè Regional de la Federació Comunista Catalanoblear que fou expulsat del PCE, en iniciar-se les dissidències entre els comunistes catalans i el PCE i la Internacional Comunista. Ja instal·lat a Barcelona, fou militant del BOC, i hi ocupà importants llocs de direcció. Fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte 9è de la ciutat de Barcelona, a les eleccions a diputats a Corts constituents del 28 de juny de 1931 per la província de Tarragona, a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per Barcelona capital, i a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933. Com a suplent, també fou candidat per Barcelona a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. El 1931 va formar part de la comissió d'organització del BOC i des del 1932 va pertànyer al seu comitè central, del qual fou delegat prop de la Joventut Comunista Ibèrica. Home considerat d'acció, fou un dels organitzadors dels anomenats GABOCS, Grups d'Acció del BOC, encarregats de l'autodefensa i dels serveis d'ordre. Participà en el segon congrés del BOC, celebrat el març de 1934, i formà part de les comissions que prepararen les tesis sobre organització, joventut i Socors Roig, però després de la revolució d'Octubre de 1934 es donà de baixa del BOC i s'afilià al Partit Comunista de Catalunya. Membre del PSUC, en esclatar la guerra civil, fou designat regidor de l'Ajuntament de Barcelona quan es produí la regularització municipal el 21 d'octubre de 1936. El desembre del mateix any fou designat comissari general d'Ordre Públic, càrrec des d'on protagonitzà nombroses situacions conflictives, bàsicament amb elements anarquistes, fins al punt que sofrí un atemptat del qual resultà il·lès a finals d'abril de 1937. El dia 3 de maig de 1937 tingué un paper de primer ordre en l'esclat dels fets de Maig de 1937, quan amb un destacament de guàrdies d'assalt es presentà a l'edifici de la Telefònica de Barcelona amb l'objectiu d'ocupar-lo. La seva intenció va generar un tiroteig que inicià els fets de Maig. Objecte de les ires del moviment anarquista i del POUM, finalment fou cessat del seu càrrec, quan el 7 de maig de 1937 l'Ordre Públic passà sota el control del govern de la República. Exiliat a la República Dominicana i a Mèxic a partir de 1939, sembla que fou expulsat del PSUC, però a començaments dels

anys cinquanta el seu nom apareixia vinculat als ajuts econòmics que Comorera rebia des d'Amèrica. Personatge polèmic, sovint s'ha destacat la seva manca d'escrúpols i el seu caràcter violent, tan poc idoni per al càrrec que va ocupar durant la guerra. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. CAPDEVILA, Ma Dolores & MASGRAU, Roser. *La Justicia Social. Órgan de la Federació Catalana del PSOE 1910/1916*. Barcelona, 1979. DÜRGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996. GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Rodríguez Segura, Josep, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions legislatives, celebrades el 19 de novembre de 1933, per la circumscripció de Barcelona província. [PPB]

Rodríguez Valdivia, Manuel, paleta, dirigent polític i activista sindical valencià (Purullena 1936). Es va integrar en el PCE el 1959 a França. El seu domicili va servir de bústia per a la recepció de propaganda antifranquista. Fou el responsable de la cèl·lula del barri de Montólivet a la ciutat de València. Va ser detingut el novembre de 1968 per la Brigada Político-social, dins l'«Operació Central» contra el sindicat CCOO, i torturat a la Presó Provincial d'hommes de València. [RIRB]

Rodríguez Vázquez, Mariano, paleta, periodista i dirigent anarquista que habitualment signava Mariano R. Vázquez i era conegut amb el diminutiu de Marianet (Barcelona 1909-Sous-Jouarre, França, 1939). Era de raça gitana i, havent-se quedat orfe de mare quan encara era molt petit, va passar la infantesa a l'Asil Duran, on va ser internat pel seu pare i d'on va fugir diverses vegades. Va començar a veure-se'l pel Sindicat de la Construcció de Barcelona a l'inici de la Segona República i el seu activisme va destacar ja a la manifestació del Primer de Maig de 1931, organitzada per Garcia Oliver, de qui llavors era molt proper. El setembre del mateix any, va participar en el tiroteig mantingut per les forces de l'ordre i els sindicalistes arrecerats dins els locals sindicals del carrer Mercaders; va ser detingut i internat al vaixell *Antonio López*, ancorat al port; va

passar després a la presó de Mataró i a la Model de Barcelona. En captivitat, va començar unes col·laboracions irregulars a *Solidaridad Obrera* (part del que escrivia anava a la paperera del diari). El novembre de 1932, després de quinze mesos d'empresonament, es va incorporar a la junta del seu sindicat, com a responsable de relacions exteriors i, després, de les internes; més tard, en va ocupar la presidència, substituint el seu company i «mestre» Manuel Muñoz. El 1933, va participar en l'aixecament anarquista del gener; va liderar la vaga de la construcció de Barcelona i, com a conseqüència, va ser empresonat al vaixell *Manuel Arnús*; finalment, després de les eleccions generals, va sumar-se a la insurrecció del desembre. El 1934, va assumir la secretaria de la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT de Barcelona. Va ser empresonat l'estiu del mateix any, aquest cop per dirigir el periòdic clandestí *La Voz Confederal*, portaveu dels Sindicats de Catalunya durant les suspensions de la *Soli*. No va ser traslladat dels calabossos dels serveis d'ordre públic a la Model fins a l'octubre del mateix any; la primavera de 1935, va ser conduït a la presó provincial de València i, de nou, a la Model de Barcelona, on finalment va ser alliberat. El febrer de 1936, va responsabilitzar-se de la plana d'actualitat sindical al diari *Solidaridad Obrera* i de la secretaria del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. El 19 de juliol de 1936, era, segons Joan Garcia Oliver, un jove i inexpert secretari regional; però, tot i això, va ser designat secretari del Comitè Nacional de la CNT al Ple Extraordinari de Regionals celebrat el novembre de 1936, després del trasllat de l'esmentat comitè a València. La seva joventut no impedí l'extraordinària visibilitat aconseguida des del seu càrrec, sempre en oberta coincidència amb la línia «governamentalista» assumida per la CNT-FAI i de la qual ell va ser un impulsor decidit. Va participar en la pacificació de la rereguarda barcelonina el Maig de 1937, junt amb Garcia Oliver, arribat com ell mateix des de València. Va entrevistar-se, el dia 5, amb el president Companys, junt amb altres dirigents anarquistes i ugetistes, i, amb una abrandada allocució radiofònica, va exigir —igual com Garcia Oliver— la interrupció dels enfrontaments armats. El 23 de gener de 1939 va prendre la decisió de traslladar els comitès anarquistes a Figueres i,

des d'allí, fent camí cap a la frontera francesa, a Sant Joan de les Abadesses. Va passar la frontera i, de comú acord amb el Subcomitè confederal de l'àrea centre-sud-llevant, va intentar el retorn a Madrid. Des de París, va tractar, també, de reorganitzar el Comitè Nacional de la CNT a l'exili. Va morir en estranyes circumstàncies quan es banyava a les aigües al riu Marne, en un petit poble de la Xampanya; aquest fet ha servit per a teixir una de les llegendes més fosques de la història de l'exili confederal. [STG]

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. MUÑOZ DIEZ, M. *Marianet. Semblanza de un hombre*. Mèxic, DF, 1960. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española* (3 vols.). París, 1971; i *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964.

Rofes, Cosme, metge i socialista a Barcelona (segle xx). Procedent del catalanisme d'esquerreres i del republicanisme, fou un dels vocals de la primera junta directiva de la USC el juliol de 1923. Col·laborador habitual dels periòdics de la USC, publicà diversos articles a *Justicia Social* el 1924 i 1925, i també a *Ideari* el 1929. Fou empresonat el 1924 i 1925. L'abril de 1930 fou nomenat tresorer del nou comitè executiu de la USC i el maig del mateix any fou un dels signants per aquest partit del Manifest d'Intel·ligència Republicana. Ocupà durant 1931 diversos càrrecs directius de la USC, però l'abril de 1932, en el primer Congrés Nacional d'aquest partit, manifestà una actitud crítica vers la línia oficial. En aquest congrés fou escollit vocal suplent en el comitè executiu. Fou membre de la junta executiva de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC l'abril de 1932, però dimití d'aquest càrrec el juny del mateix any. L'agost de 1936 fou nomenat vocal en la constitució del Consell d'Economia de la Generalitat de Catalunya. [JIG]

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÁLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya. (1923-1936)*. Barcelona, 1987. ELORZA, A. «La CNT bajo la dictadura. (1923-1930)». A: *Revista de Trabajo*. 1973-1974, núm. 44-45, Madrid. PEIRATS, José. *La CNT en la revolución española*. París, 1971.

Rofes Llorenç, Joan, militant anarcosindicalista a Reus (segle XX). Militant incondicional des dels anys 20 de la CNT, era un organitzador dinàmic i un home d'acció. Començà a actuar amb els Sindicats Únics en l'època del pistolerisme. Durant la República, va ser detingut en diverses ocasions, com el 1932, arran dels moviments insurreccionals cenetistes, i durant el Bienni Negre, arran dels fets d'Octubre, com a membre dels Grups de Defensa Confederals; aleshores fou apallissat i incomunicat. Per aquest fet les Joventuts Llibertàries de Reus editaren clandestinament pasquins on denunciaven les tortures dels presos. Durant la guerra, fou un actiu militant anarquista de les Milícies Antifeixistes i participà en els esdeveniments revolucionaris. El 1939 s'hagué d'exiliar a França, on fou internat en camps de refugiats, i s'hi quedà a viure. La seva companya era filla del dirigent comunista reusenc J. Banqué. [PAN/AAC]

Rogado, Alfred, comunista a Badalona (segle XX). Representà el PSUC en el Comitè de Milícies i de Salut Pública que es constituí a Badalona en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. [PPB]

Roger, Josep, socialista a Molins de Rei, el Baix Llobregat (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'assemblea general de la USC, celebrada el 22 de març de 1931 a Barcelona, va elegir-lo membre del Comitè Executiu Central del Partit, en representació de Molins de Rei, que fou de les tres primeres seccions de la USC que es constituïren, juntament amb la de Barcelona i Badalona. El juliol de 1931 formà part de la comissió permanent de propaganda i organització a Barcelona circumscriptió, que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. Participà en el Primer Congrés Nacional de la USC, que se celebrà al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932 i on fou elegit membre suplent del comitè executiu. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Roger Espinós, Manuel, obrer a Molins de Rei (segle XX). Actiu dirigent obrer local vinculat al partit radical i promotor el 1912 de la creació del sindicat obrer local Llar Obrera

—que recollia bona part dels integrants del fins aleshores Tres Classes de Vapor—, de la direcció del qual va ser membre el mateix any. El 1915 formà part, juntament amb Jaume Font, del sindicat pagès, i Joan Cot, de l'Aliança de l'Obrer Paleta, d'una ponència d'estudi per a la creació d'un sindicat local que n'aplegués els tres existents en aquell moment i que portà a la creació de la Federació Obrera aquell mateix any. Posteriorment, durant la República, va ser membre destacat de la secció local de la Unió Socialista de Catalunya; en fou delegat local en els quatre congressos de la USC (abril de 1932, abril de 1933, juliol de 1933 i juny de 1936). [AGL]

Roig, Àngel, sindicalista a Lleida (segle XX). Fou representant de la Federació Obrera de Lleida al congrés de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona el juny i juliol de 1918. [JIG]

Roig, Antoni, internacionalista a la Bauma de Castellbell, el Bages (segle XIX). Amb domicili a Carretera, núm. 45, 1a, fou el destinatari de 25 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal*, l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [RMS]

Roig, Francesc, obrer i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou un dels principals organitzadors de la CNT a Vilanova durant la guerra civil i membre del comitè comarcal de la CNT del Garraf l'any 1938. [RAM]

Roig, Francesc, pagès i sindicalista a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou membre del sindicat local Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat, del qual va ser secretari el 1922. [AGL]

Roig, Francesc, pagès i societari a Reus, el Baix Camp (segle XX). Fou delegat dels pagesos de Reus a l'assemblea d'agricultors que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Roig, Francesc, representant sindical a Martorell (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del

Sindical d'Oficis Diversos i de la Secció de Ferroviaris de Martorell. [XPM]

Roig, Francesc, teixidor de llana i mutualista a Sabadell (segle XIX). Membre destacat de la Societat de Teixidors de Llana que signà, el 17 de novembre de 1854, la tarifa de la llana amb els fabricants. Domicili social al carrer de Gràcia, 3. [RMS]

Roig, Joan, boter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou representant del Sindicat de Boters de Barcelona en el primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. Fou un dels signants de l'escrit de protesta contra les acusacions fetes per Juan José Morato en el sentit que el congrés tenia només un caràcter regional. [JIG]

Roig, Joan, internacionalista a Constantí, el Tarragonès (segle XIX). Amb domicili a Sant Vicenç, 32, fou el destinatari de 50 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal*, l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [RMS]

Roig, Joan, pagès i militant socialista a Reus (segle XX). Militant de la Federació Catalana del PSOE a Reus, formà part del primer comitè comarcal de Reus del PSUC, el 1936, en el qual era secretari agrari. [PAN/AAC]

Roig, Joan, socialista i dirigent societari a Reus (segle XX). Durant la segona dècada del segle participà, a la capital del Baix Camp, en nombrosos mitings i reunions bàsicament de caràcter laboral i el març de 1915 fou un dels secretaris de l'assemblea sobre la crisi. [PPB]

Roig, Josep, tintorer i dirigent sindical (segle XIX). A partir del juny de 1872, figurà com a membre del consell dels obrers manufacturers en representació dels tintorers de seda i cotó. [CR]

Roig, Josepa, obrera tèxtil i societària a Vilafranca del Penedès (segle XX). Fou l'organitzadora i primera presidenta de l'Associació Obrera del Ram de l'Agulla l'any 1919. Durant la dècada dels vint, mantingué una important activitat sindical entre els obrers i obreres del sector tèxtil a Vilafranca. [RAM]

Roig, Miquel, barreter i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou representant dels barreters de Barcelona en el primer congrés de Solidaritat Obrera a Barcelona el setembre de 1908. [JIG]

Roig, Pau, paleta i socialista a Sitges (segle XX). Organitzador i dirigent dels paletes i manobres de Sitges durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1936 fou el secretari del Sindicat de Peons Paletes de Sitges. [RAM]

Roig, Pere, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Roig, Pere, treballador del gas i republicà (?-València 1903). Fou membre fundador, a finals del segle XIX, del Casino Republicà de Vilanova del Grau, del Casino Universal del Grau i de la Societat de Fogoners de Gas «La Luz». El 1902 fou nomenat encarregat de l'empresa de fabricació d'electricitat de València com a mitjà per a solucionar el conflicte que hi havia sorgit entre treballadors i capatassos. [JIG]

Roig, Tomàs, boter i societari a Tortosa (segle XX). Dirigent dels boters tortosins durant el primer terç del segle XX, ocupà en diferents ocasions, al llarg dels anys vint, càrrecs a la Secció dels Boters d'aquesta ciutat, la qual representà en alguns congressos de la FOBE. [RAM]

Roig Agut, Domingo, Mingo, descarregador i anarcosindicalista (Atzeneta del Maestrat, l'Alcalatén, 1892-Barcelona 1939). Fou escollit president del Sindicat de Carregadors i Descarregadors del Carbó Mineral del Port de Barcelona l'abril de 1931 quan aquesta entitat decidí ingressar al Sindicat del Transport de la CNT. Fou detingut l'octubre de 1933, acusat d'haver participat en l'assassinat d'un sindicalista ugetista. Fou elegit vicepresident de la Secció del Carbó Mineral del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya el juliol de 1937. Detingut el febrer de 1939, fou condemnat a mort i executat. [JIG]

Roig Altadill, anarquista a Tortosa (segle XX). Militant de la FAI a Tortosa, fou designat re-

presentant a la Comissió Administrativa local que, junt amb el Comitè Antifeixista, governà la ciutat entre l'agost i l'octubre de 1936. [XPM]

Roig Aymà, Alfons, sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou regidor de l'Ajuntament de Sant Just Desvern entre 1936 i 1938 en representació de la CNT. [AGL]

Roig Baldoví, Màxim, obrer internacionalista a Anna, la Canal de Navarrés (segle XIX). Consta com a secretari de la Secció Local el maig de 1873, amb adreça a Sant Roc, 2, Anna. [RMS]

Roig Banús, Ramon, Ramon del Milà, pagès i dirigent sindical (el Milà 1901-?). La seva actuació primordial en els aspectes politicossocials, la va desenvolupar al Rourell, població on vivia. A la guerra civil del 1936-1939 va formar part de l'Ajuntament del Rourell, des de l'octubre de 1936 fins a l'agost de 1938, per la Unió de Rabassaires, sindicat del qual era el president. Inicialment, fins al juliol de 1937, va ser conseller tercer i responsable de Finances, i a partir d'aquesta data, alcalde segon. El desembre va ser nomenat alcalde, fins a l'agost de 1938. El maig de 1942 residia a la població. [AGT]

Roig Dagà, Joan, paleta a Molins de Rei (segle XX). Fou membre promotor del sindicat local Aliança de l'Obrer Paleta, del qual va ser membre en la primera junta directiva el 1904. [AGL]

Roig Minguet, Josep, propagandista republicà federal i cooperativista a Barcelona (segle XIX). Originari, molt probablement, de Figueres, col·laborà, des de la seva fundació a Barcelona el 4 de setembre de 1864, al periòdic *El Obrero*, d'Antoni Gusart, marcadament demòcrata i cooperativista. Participà, amb els altres membres de la redacció del periòdic, en l'organització del Congrés de les cooperatives i societats d'ajut mutu i de resistència, el desembre de 1865 a Barcelona, al final del qual es va enviar a la presidència del Consell de Ministres una exposició en què es demanava la llibertat d'associació. El 6 de desembre de 1868 signà la crida *A los obreros de Cataluña*. Participà en el Congrés Obrer Català de desembre de 1868, on

es pronuncià per la República Federal i la intervenció obrera en política. Com a reacció als acords adoptats pel Congrés Obrer de Barcelona de 1870, publicà diversos articles al periòdic republicà de Barcelona *El Independiente*, dels quals destacà «A mis amigos los obreros»; en ell féu una crítica al creixent apoliticisme obrer i afirmà que «si vosotros os separáis de la política, estamos perdidos, nos aniquila el despotismo». L'agost de 1872 col·laborà en la fundació a Barcelona del periòdic *El Comunalista*, *Diario Republicano Democrático Federal Socialista*. Dirigí, des de Figueres, i en companyia dels federals de l'Empordà, l'alçament contra l'ordre de govern d'incorporar 4.000 homes a files el novembre de 1872. Proclamada la República, formà part de la comissió creada per la Diputació per solucionar els problemes obrers. La proposta de la comissió de febrer de 1873 sobre jurats mixtos, jornada laboral i control de treball infantil fou aprovada, mentre que la de març sobre la proclamació de l'Estat Federal Ibèric fou rebutjada. Com a membre del Comitè Regional de Catalunya, convocà el Congrés Regional Republicà-Democràtic Federal de Catalunya, celebrat el 23 d'abril de 1883 a Barcelona. [RMS]

Bibliografia: TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional 1864-1881*. Barcelona, 1972. MARTÍ, Casimir, *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. *Reunión y treballs del Congrés Regional Republicà-Democràtic Federal de Catalunya*. Barcelona, 1883. *Organització del Congrés de les cooperatives i societats d'ajut mutu i de resistència el 1865*, a BCN.

Roig Obradó, Pere, Pere de la Maria Rosa (Alcover 1907-?). El juliol de 1931 va ser un dels dos signants per la comissió organitzadora del Sindicat Únic de Treballadors d'Alcover; l'agost, a la primera junta directiva, exercí el càrrec de president. El 1933 era el vicepresident de l'Ateneu de Lectura d'Alcover. Durant la guerra, va formar part del Comitè i de l'Ajuntament, per la CNT; fou alcalde des de l'octubre de 1936 fins que s'incorporà al front. En les tasques municipals, exercí en alguns moments de guerra la presidència de la comissió de Proveïments, la de Defensa i la de la comissió especial per a l'administració de la propietat urbana. El maig de 1937 va assistir com a delegat del Sindicat de Pagesos Collectivitzada

d'Alcover, formada per la UGT i la CNT, al Ple Regional de Sindicats, Seccions i Collectivitats celebrat a Barcelona. El maig i l'agost de 1937, per la seva condició d'alcalde, va ser el president de la Junta Municipal Agrària local. Acabada la guerra, s'exilià. El 1948 demanà per retornar. [AGT]

Roig Palau, Pere, cal Pep del Trull, pagès i sindicalista (Tarrés 1887-Bràfim 1974). Actuà sindicalment a Bràfim, on arribà a finals dels anys vint. El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local amb el càrrec de vocal. [AGT]

Roig Pons, Francesc, Ciscu Masió, pagès i activista (Rodonyà, ?-Barcelona, ?). En la constitució de la Unió de Rabassaires local, el 1931, hi consta afiliat. El setembre de 1936, com a integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes local, va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. Durant la guerra, va ser un temps jutge municipal, i component de l'Ajuntament en la constitució d'octubre de 1936 fins al final de la guerra. El 27 de juliol de 1939 va ser jutjat militarment a Tarragona i el juny de 1943 era fora de la presó, en llibertat condicional, i residia a la població. El 1943 la guàrdia civil li va fer un informe personal positiu —igual com n'emplenà per a altres ciutadans—, en què posava que a la guerra no se li coneixien fets delictius i que a l'actualitat acatava el règim. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Roig Pons, Isidre, sindicalista a Rodonyà (segle xx). El novembre de 1931 va formar part com a vicepresident de la primera junta de la societat agrícola Agricultors Rabassaires de Rodonyà, que era en definitiva la Unió de Rabassaires. L'actuació més descarnada que se li coneix va ser la protesta que va realitzar, junt amb més de cent persones, dones i homes, a la sessió municipal ordinària de l'octubre de 1932, contra el secretari de l'Ajuntament, de qui demanava la substitució per haver-se mostrat parcial a favor dels propietaris en contra dels rabassaires, aspecte que l'Ajuntament no aprovà. [AGT]

Roig Tuset, Enric, pagès i socialista a l'Arboç (segle xx). Dirigent dels pagesos arboçencs durant la guerra civil, fou secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a l'Arboç l'any 1937. [RAM]

Rojas, Josep, obrer i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Fou alcalde segon de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat el 1936, en representació de la CNT. [AGL]

Roldán, Llibertat, sindicalista a Sabadell (segle xx). Juntament amb Roser Dulcet, va presidir un míting, celebrat a Sabadell el 23 de gener de 1918, organitzat per la FOS en el Teatre Cervantes de la vila. Fou un acte previ a la declaració de vaga general, en protesta pels preus abusius, que durà fins al 28 del mateix mes de gener. [TMS]

Roldán Pujol, Alejandro, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou vocal obrer del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega General del Port de Barcelona l'octubre de 1927. Era president del Sindicat de Càrrega, Descàrrega i Agències de Barcelona el juliol de 1930 i, com a tal, membre del consell directiu de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona. Fou un dels dirigents portuaris signants d'un manifest, l'octubre de 1931, en què es justificava l'ingrés d'aquesta federació a la UGT. El juny de 1935 encara continuava com a president del Sindicat de Càrrega, Descàrrega i Agències. [JIG]

Roldós, Genís, teixidor en volants i sindicalista a Cambrils (segle XIX). Va ser representant dels Teixidors de Volants de Cambrils, en el primer Congrés Obrer de la Regió Espanyola (Barcelona 1870). En el transcurs d'aquest congrés, va signar el dictamen presentat per Roca i Galés, en el qual es defensà la necessitat de crear seccions d'ofici, jurats mixtos, cooperatives, bancs de crèdit de treball, i que l'Estat legislés en la part social. A l'hora de les votacions es va mostrar solament favorable al cooperativisme i al politicisme. [MCC]

Roldós, Josep, pagès i socialista a Mataró (segle xx). Membre de l'Agrupació Socialista de Mataró, el juny de 1914, en el moment de la seva constitució, fou nomenat president de la

Federació d'Obrers Pagesos de Mataró i rodalia. [PPB]

Roldós, Joan, socialista a Sant Joan de Vilassar (segle XIX). El febrer de 1887 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar, càrrec pel que fou reelegit el febrer de 1888. Fou representant de l'Agrupació Socialista de Sant Joan de Vilassar en el congrés fundacional del PSOE celebrat a Barcelona l'agost de 1888. L'agost de 1891 ocupà la secretaria de la mateixa agrupació. [TMS/JIG]

Roma, Benvingut, anarcosindicalista a Manlleu (segle XX). Fou representant del Sindicat Únic de Treballadors de Manlleu en el Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Roma, Joan, internacionalista a Manlleu, Osona (segle XIX). Sobre la base de recomanacions que l'havien identificat com a internacionalista convençut, la Comissió Federal de la FRE li encarregà, el juny de 1873, l'organització d'un nucli internacionalista a Manlleu. [STG]

Roma, Josep, socialista a Manlleu (segle XIX). L'abril de 1892 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins al desembre del mateix any. [TMS]

Romà, Rosa, relacionada amb nuclis internacionalistes d'Alcoi (segle XIX). El 1873 tenia relació amb la Unió d'Obrers Paperers, amb residència a Alcoi. En concret, a la seva adreça (carrer Sant Mateu, 39 d'Alcoi) es dirigia el correu de l'esmentada Unió obrera. [STG]

Romagosa, Joan, socialista (segle XIX). Signà un document favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, el 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Romagosa, Llorenç, socialista (segle XIX). Signà un document favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, el 10 de juny, 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Romagosa, Marià, socialista a Tarragona (segle XX). En el decurs de l'any 1910, firmava di-

verses col·laboracions al setmanari socialista reusenc *La Justicia Social*. [PPB]

Romagosa Giralt, Cristòfor, pagès i socialista a Cunit (segle XX). Dirigent dels pagesos de Cunit durant la guerra civil, fou secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra i d'Oficis Diversos de la UGT a Cunit l'any 1937. [RAM]

Romagosa Roca, Pere, jornaler rajoler i societatari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i dirigent dels rajolers vilafranquins durant els anys vint, fou tresorer de la Societat de Rajolers Jornalers de Vilafranca i comarca l'any 1931. [RAM]

Roman, Josep, tipògraf i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant històric del sindicalisme català, era dirigent de la societat Estampació Tipogràfica de Barcelona, en nom de la qual formà part de la Comissió de Propaganda del primer Consell directiu de la Solidaritat Obrera, en constituir-se aquest organisme l'octubre de 1907. Va participar, en representació d'Estampació Tipogràfica, en el I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona el setembre de 1908. En la reunió celebrada el 29 de desembre de 1908 per delegats de la Federació Local barcelonina, fou nomenat secretari general del Consell directiu de la Confederació Regional «Solidaritat Obrera», pel seu caràcter ideològicament més neutral, i es va mantenir en el càrrec fins al 1910, en què fou substituït per Josep Negre. No fou processat ni en consta la participació en els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, però fou expulsat de Barcelona, on no va poder retornar fins al novembre de 1909. Era esmentat per Joan Peiró com un dels dirigents més importants de la Federació Regional de Catalunya de la primera dècada del segle XX, a l'article «La acción directa y los congresos de la CNT», que publicà a *Acción Social Obrera* el 28 de setembre de 1929. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, XAVIER. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976.

Romaña, Ignasi, socialista (segle XIX). Signà un document favorable al socialisme dins el

Partit Democràtic, el 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Romero, Antonio, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, empresonat a la Model de Barcelona, era un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que va sortir publicada a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, el març de 1925, on s'exposava per primera vegada el raonament del que dos anys més tard portaria a la constitució de la FAI. [PPB]

Romero, Jaume, ferrer mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Com a representant de la Societat de Ferrers Mecànics, signà el Primer de Maig de 1890 el document lliurat al governador civil de Barcelona, per ser adreçat als Cossos Legisladors de l'Estat espanyol. (Vegeu: Abad, Salvador.) [STG]

Romeu, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del BOC, fou elegit membre del Comitè Central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC), en representació de la província de Barcelona, en el tercer congrés del BOC, que se celebrà a Barcelona l'abril de 1934. [PPB]

Romeu, Antoni, fonedor de ferro i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1870 va ser representant de la Secció de Fonedors de la federació barcelonina de l'AIT. Va signar amb d'altres, el febrer de 1873, un document dirigit als soldats, de signe antimilitarista. [CR]

Romeu, Antoni, paleta i socialista al Vendrell (segle xx). Dirigent ugetista durant la guerra civil al Vendrell. L'any 1937 fou secretari del Sindicat de la Construcció de la UGT en aquesta vila. [RAM]

Romeu, Antoni, sindicalista a Gelida i Barcelona (segle XIX). A mitjan 1869 fou el president de la Societat de Paperers de Gelida i de tota la província de Barcelona, càrrec que continuà ocupant a mitjan 1870. Com a representant d'aquesta organització, va participar en el Congrés Obrer de Barcelona el juny de 1870. En aquest congrés es va alinear amb els bakuninistes, majoritaris, i va votar afirmativament tres dels quatre dictàmens que es van proposar; va estar absent en el relatiu a l'organització. [CR]

Romeu, Josep, sabater i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870, constà com a membre de la Secció de Sabaters de la Federació Local de l'AIT de Girona. [CR]

Romeu, Pere, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle xx). Fou membre de la direcció de la Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat el 1922. [AGL]

Romeu Guitart, Antoni, pagès i anarcosindicalista a Sant Martí Sarroca (segle xx). Dirigent camperol cenetista durant la guerra civil a Sant Martí Sarroca, fou regidor d'aquest municipi l'any 1938, en representació de la CNT. [RAM]

Romeu Marlet, Ricard, cal Tixidor, pagès i activista polític (Barcelona 1906-?). Va desenvolupar la seva activitat a la Querol. El desembre de 1930 participà en la constitució i posada en funcionament de la societat recreativa L'Amistat, del caseriu de Bonany, i en fou nomenat president de la directiva. Entrà a la palestra política el gener de 1934 i l'abril de 1936 va ser escollit alcalde; actuà amb aquest càrrec fins al novembre de 1937, que va ser rellevat a alcalde segon, sempre per la Unió de Rabassaires. Ingressà a la presó provincial de Tarragona el març de 1940; després, en llibertat vigilada s'havia de presentar quinzenalment als civils del Pont d'Armentera, segons que ho havia ordenat el jutjat militar de Bilbao. Va ser jutjat novament a Tarragona el 4 d'abril de 1940, provinent de la plaça de Valls; li sortiren 3 anys de presó. L'agost era al carrer, en llibertat condicional. El maig de 1943 residia a Montagut. [AGT]

Romia, Mateu, pintor i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Federació Local d'Obrers Pintors de Barcelona al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Ronda, Joan, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Ronda, Miquel, dirigent sindicalista socialista a València (segle xx). Va pertànyer a diverses

executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Ronda Pérez, Vicente, estibador i sindicalista a Barcelona (1887-?). Fou escollit vocal obrer del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de la Fusta del Port de Barcelona l'octubre de 1927. Fou un dels dirigents portuaris signants d'un manifest, l'octubre de 1931, en què es justificava l'ingrés de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona a la UGT. En aquesta mateixa data, fou detingut perquè era portador d'una pistola. Fou escollit vocal obrer efectiu del Jurat Mixt del Port de Barcelona, Secció de Càrrega i Descàrrega de Fusta el maig de 1932. [JIG]

Rondó, Isidor, representant sindical al Baix Llobregat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom de la Federació Comarcal del Baix Llobregat. [XPM]

Roqué, Josep, societari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Va ser membre de la junta d'una associació obrera de Sant Genís de Vilassar. Firmà, a finals de març de 1855, un document, juntament amb altres membres de la junta, en què es condemnava l'atemptat contra un fabricant del poble, i al mateix temps que en rebutjaven tota implicació, proclamaven l'exclusió de la violència. [MCC]

Roqué Vidal, Josep, dirigent polític i sindical a Puig-reig (segle XX). Conegut ja abans de la guerra per la seva ideologia marxista, milità en diversos partits d'aquesta ideologia. Després de la revolta del 1936, va ser secretari comarcal de la UGT, del PSUC i del Socors Roig Internacional; a més, era copropietari del local de la UGT de Puig-reig, junt amb Josep Antoni Robles Garrido. El setembre de 1937 ja constava com a secretari d'organització del PSUC. Quan van cridar la seva lleua, anà a la guerra. Fou detingut el 28 de juny de 1939; tanmateix, el 1945 estava il·localitzable, ja que, poc després d'haver-se acabat la guerra, s'exilià a França. El 1942 se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, el qual fou sobresegit el 1946. [JCR/JJR]

Ros, obrer tèxtil i dirigent societari a Badalona (segle XX). Membre del comitè de la Federació Nacional de l'Art Tèxtil, el 1915, el seu nom apareix en diversos mitings societaris que varen tenir lloc el primer de maig de 1915 a Manlleu, Roda de Ter i Sant Hipòlit de Voltregà. El 6 de novembre de 1915 participava també en un míting de caràcter electoral a Santa Perpètua de Mogoda. [PPB]

Ros, Miquel, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou el president de la Societat d'Obrers Esgotadors de Carbó Vegetal en els Vaixells del Port d'aquesta Capital «El Nuevo Régimen», de Barcelona, el maig de 1903. [JIG]

Ros Ferré, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener de 1892 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any. [TMS]

Ros i Poch, Jaume, aparellador i comunista (l'Armentera, Alt Empordà, 1909-Mèxic 1975). Estudià a Barcelona, on a finals de la Dictadura de Primo de Rivera era membre actiu d'un dels petits nuclis d'estudiants comunistes que actuaven a la Universitat. Milità al BOC, i fou detingut i empresonat al vaixell *Dédalo*, arran de la vaga general del setembre de 1931. Posteriorment passà al POUM i durant la guerra civil fou empresonat després dels fets de Maig de 1937. Ingressà a la presó Model de Barcelona el 23 de juliol de 1937, processat pel delictes de pertànyer al POUM, i el 13 de maig de 1938 fou traslladat a la presó de Manresa. El 1939 s'exilià a França i un any més tard arribà a Mèxic, on es dedicà a negocis de la construcció i va fundar diverses empreses. [PPB]

Ros i Roquet, Josep, pagès i sindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Militant de la Unió de Rabassaires, en representació d'aquest sindicat pagès entrà a l'Ajuntament de Santa Coloma el 25 de novembre de 1937. [PPB]

Rosa i Baserba, Carmel, Roc, empleat, periodista i comunista (Barcelona 1912). Treballà en una agència de duanes a partir del 1924 i amb 17 anys era membre de la junta del Sindicat

d'Empleats de Duanes i Consignataris. A finals del 1930 ingressà al BOC, i durant la Segona República en fou membre del Comitè Local de Barcelona i del comitè executiu de la Joventut Comunista Ibèrica (BOC). En el terreny sindical milità en el Sindicat Mercantil. Va participar en els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934. Militant del POUM a partir del 1935, continuà en la direcció de les Joventuts del nou partit. En esclatar la guerra civil, marxà al front d'Aragó, on comandà una centúria de la Divisió 29. Després dels fets de Maig de 1937, entrà en la clandestinitat i formà part del comitè executiu clandestí del POUM. El 1939 s'exilià a França, on s'evadí de diversos camps de concentració. El novembre de 1941 fou condemnat en rebel·lia a cinc anys de treballs forçats per un tribunal militar francès, sota l'acusació d'activitat comunista. Després de la Segona Guerra Mundial, va residir a París, on fou membre del comitè executiu del POUM. Treballà com a periodista a l'Agència France Presse, responsable de la informació econòmica d'Amèrica llatina i ocupà càrrecs en la direcció del Casal de Catalunya. El 1976 ingressà, amb un grup de militants del POUM, al PSC i fou nomenat conseller nacional del partit. Col·laborador a *Presència* i a *Punt Diari* de Girona des del 1975, fou redactor de política internacional a *L'Hora Socialista* i *L'Opinió Socialista*, òrgans del PSC. El 1994 cessà com a conseller nacional i passà a ser membre del Consell Regional de les comarques gironines del PSC. Resideix llargues temporades a Girona, amb la que fou des del 1940 la seva companya, Antònia Adroher, dirigent del POUM gironí durant la República. El 1986 publicà *Quan Catalunya era revolucionària*, llibre de memòries que recull les seves vivències polítiques dels anys de la Segona República. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles, *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Rosado Sánchez, Simón, treballador del metall i sindicalista (Hervás, Cáceres, 1957). Treballador de Derbi des de l'any 1974 fins a l'any 1984. L'any 1974 va ingressar a CCOO dins la Coordinadora de CCOO del Vallès Oriental i va sortir escollit vocal del jurat d'empresa de Derbi. Aquest mateix any va ingressar a les Jo-

ventuts Comunistes del PSUC. Des de l'any 1976 al 1978 va ser secretari general de la Unió Local de CCOO de Mollet del Vallès i membre de la Comissió Executiva Comarcal del Vallès Oriental, així com membre del Comitè Nacional de les JCC. L'any 1979 va ser responsable d'Acció Sindical de la Unió Comarcal de CCOO del Vallès Oriental i va ser escollit president del comitè d'empresa de Derbi. Des de l'any 1980 fins al 1988 va ocupar el càrrec de secretari general de la Unió Comarcal de CCOO del Vallès Oriental i va ser membre de la comissió executiva de la CONC. L'any 1989 va formar part del comitè central del PCE i del comitè executiu del PSUC. Des de l'any 1988 ha ocupat el càrrec de secretari general de la Federació del Metall de Catalunya de CCOO. Ha participat en els congressos de CCOO des del 2n congrés, els del PSUC des del 4t i els del PCE des del 9è. Va ser detingut l'any 1976 arran de la vaga organitzada per la COS contra la reforma política i per la Llibertat política i sindical i l'any 1977, arran de la vaga pel Conveni Provincial Siderometal·lúrgic. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxú Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Rosal, pagès i sindicalista a Albalat de la Ribera, la Ribera Baixa (segle XX). Participà, com a delegat de la Federació Agrícola d'Albalat de la Ribera, en el segon congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a València els dies 1-3 de maig de 1914. [MPMJ]

Rosal, Lluís, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit comptador de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins al febrer de 1890. [TMS]

Rosanas, obrer tèxtil i societatari a Torelló, Osona (segle XX). Actiu propagandista societatari, durant els anys 1915 i 1916 va participar en mitjans i actes de propaganda en diverses poblacions de la comarca d'Osona i del Ripollès. [PPB]

Rosas i Vilaseca, Josep, el Pólvora, El Bomi, obrer tèxtil i sindicalista (Castellbell i el Vilar, el Bages, 1891-Santiago de Xile 1967). Fill

d'un trabucaire carlí que havia tingut dotze fills, començà a treballar quan tenia vuit anys a la fàbrica de teixits de Castellbell i el Vilar. Es traslladà amb la família a Sabadell, on treballà a la fàbrica de Gabriel Alguersuari i esdevingué un destacat dirigent sindicalista de la Federació Obrera de Sabadell. Va participar activament en la conflictivitat social de l'any 1916 i en la vaga general revolucionària de l'agost de 1917, per la qual fou detingut i rebé moltes pallisses. Intervingué en la conflictivitat social del període 1919-1923, per la qual cosa fou represaliat en diverses ocasions. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, apropà les seves posicions a les de Josep Moix. Així, durant la Segona República fou el primer director de *Vertical*, l'òrgan de la Federació Local de Sindicats, i es decantà cap a les mateixes posicions trentistes de Moix, fins al punt de ser considerat el cervell del grup moixista. Fou delegat del Sindicat Fabril i Tèxtil de Sabadell al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Va ostentar la mateixa representació al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, que va tenir lloc a Barcelona l'agost de 1931, i al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el març de 1933. Durant els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934 formà part del Comitè Revolucionari de Sabadell que va proclamar la República Catalana i va haver d'exiliar-se a Perpinyà, d'on retornà per afrontar el procés que el condemnà a un any de presó. Militant del PSUC, durant la guerra civil fou regidor de Proveïments i Material de Guerra de l'Ajuntament de Sabadell. Exiliat a França el 1939, conegué camps de concentració. Va poder marxar a Xile, on va treballar de pagès i de manobre i es vinculà al Centre Català de Santiago de Xile. El 1943 fou un dels signants del manifest *Acció pel Redreçament del PSU a l'exili*, crític amb les direccions del PCE i del PSUC pels «repulsius mètodes de direcció» utilitzats. Els seus dos germans Camil i Joan, a més de Ramon, també foren sindicalistes. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vols. III-VI. Sabadell, 1978-1983.

Rosas i Vilaseca, Ramon, pagès, obrer tèxtil i sindicalista (Súria, el Bages, 1881-Perpinyà 1943). Era el germà gran d'una família de sin-

dicalistes instal·lats a Sabadell. Treballador a la colònia Burés, va participar activament en la Setmana Tràgica del juliol de 1909, quan va organitzar grups armats que van fer parar les fàbriques de la Bauma, el Borràs i Sant Vicenç de Castellet. Per la seva participació va haver d'exiliar-se a París un quant temps. Instal·lat a Sabadell, el 1923 va esdevenir un dels dirigents locals de la Unió de Rabassaires. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Rosculleras, Manel, socialista (segle XIX). Signà un document favorable al socialisme dins el Partit Democràtic, el 10 de juny de 1864. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Rosé, Cristóbal, pescador i sindicalista a Sitges, el Garraf (segle XX). Fou delegat de la Societat de Pescadors de Sitges al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Rosell, Facund, fonedor de ferro i internacionalista (segle XIX). Membre de la comissió que constituí la Unió dels Obrers del Ferro l'abril de 1873. Ocupà el càrrec de comptable de la Unió i rebia la correspondència al seu domicili, carrer Tallers, 73, 3r, de Barcelona. [CR]

Rosell, Jaume, internacionalista a Sant Pere de Riudebitlles (segle XIX). Dirigent de la Federació Local de la Federació Regional Espanyola de Sant Pere de Riudebitlles i un dels primers organitzadors del moviment obrer en aquesta localitat industrial del Penedès. Domiciliat al carrer del Trull núm. 7, l'abril de 1874, fou el destinatari de 50 exemplars del *Manifiesto de la Comisión federal*. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [RAM]

Rosell, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Formà part del consell de redacció de *La Internacional*, l'òrgan de la Federació Socialista Catalana, que es començà a publicar a Barcelona el novembre de 1908. [PPB]

Rosell, Josep, filador de llana i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Participà, com a representant de la Secció de Filadors de Llana de Sabadell, en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona del 19 al 26 de juny de 1870. Va in-

tervenir a la sessió inaugural per exposar la difícil situació de la seva secció. Molt influït pel cooperativisme i l'apoliticisme del moviment obrer sabadellenc, va votar negativament a les quatre qüestions plantejades al congrés. A finals de 1870 fou elegit director de la Societat de Filadors de Llana de Sabadell. [CR]

Rosell, Salvador, impressor i associacionista a Barcelona (segle XIX). El 6 de febrer de 1841, conjuntament amb cinc companys del ram, demanà permís a l'Ajuntament de Barcelona per a crear un teatre particular que funcionaria els dies festius, amb poca capacitat i que es mantindria amb la voluntat del públic. [CR]

Rosell (o Rosel), Vicent, teixidor de la seda i destacat dirigent internacionalista a València (segle XIX). Si bé en una carta del 1872 se'l situa a Xàtiva, l'abril-maig de 1870 consta com a vicepresident del Centre Federatiu de les Societats Obreres de València. Formà part, segons un document intern de l'Aliança de 10 d'agost de 1871, d'aquesta organització a València. Va participar en la conferència de la Federació Espanyola de l'AIT celebrada a València (setembre de 1871), quan aquesta es recuperava de la prohibició que va seguir la Comuna parisenca. Va ser delegat als congressos de Saragossa (abril de 1872) i Còrdova (desembre 1872-gener 1873); representant en aquest últim la Federació Local de Bunyol. A Saragossa, va ser elegit membre del Consell Federal, resident a València; hi va ocupar el càrrec de tresorer i n'inicià les tasques el 7 d'abril de 1872. Durant el 1872 presidí gran part de les reunions i sessions de la comissió federal. Durant els successos insurreccionals de València (juliol de 1873) va formar part de la Junta Revolucionària. L'agost del mateix any, amb motiu de la vaga de filadores, es va dictar ordre de detenció contra ell i vuit companys més, per la qual cosa hagué de fugir a Algèria. El seu domicili a València era a casa de Josepa Querol, a Larga Engonasi, 39, 3a. [JBP/RMS]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. I i II. Barcelona, 1970. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos Comisión Federal de la Región Española de la AIT (1872-1874)*. Vol. I, V i VII. Barcelona, 1972-1987. DÍAZ DEL MORAL, José, *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas*. Ma-

drid, 1973. TERMES, Josep, *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Rosell Fàbrega, Isidre, comunista a Perafort, el Tarragonès (segle XX). Militant del POUM, durant la guerra civil fou alcalde de l'Ajuntament, en el consistori nomenat l'octubre de 1936. [PPB]

Rosell Llongueras, Albà, pedagog, escriptor i anarquista que utilitzà nombrosos pseudònims, com Germina Alba, Laureano d'Ore, Laboremus o Dr. Frank Aube (Sabadell 1881-Montevideo 1964). Mestre racionalista, partidari d'una educació llibertària i integral, fou un dels pensadors i pedagogs àcrates més importants de Catalunya de la primera dècada del segle XX. Iniciat a la lògia maçònica Lealtad, de Barcelona, el 1899 va fundar el Centre Fraternal de Cultura a la ciutat comtal i el 1902, l'Agrupació Avenir. Col·laborador de Francesc Ferrer i Guàrdia, va abandonar la feina de teixidor que havia realitzat durant anys i el 30 d'abril de 1904 inaugurava, com a director, l'Escola Moderna de Montgat, que abandonà el 1906 per fundar, en col·laboració amb la Federació Obrera de Sabadell, l'Escola Integral de la capital vallenca. El 1908 publicà la revista *Cultura* i va propugnar la creació d'una Biblioteca Popular per a Obrers. Exiliat a França arran de la Setmana Tràgica, el 1909, posteriorment va passar a l'Argentina, on va dirigir l'Escola Moderna de Villa Crespo. A finals del 1909 marxà a Montevideo, on el 1911 va fundar la Liga Popular para la Educación de la Infancia i el 1913 va crear l'única escola racionalista existent a l'Uruguai. De retorn a Catalunya, va tenir al seu càrrec escoles racionalistes a Lloret de Mar (1915), Alaior (1918) i Carlet (1919). El 1922, quan anava a ocupar la direcció de l'Escola Lliure de Terrassa, va haver de retornar a Montevideo, arran de la intensa repressió existent, i ja no va retornar a Catalunya. A l'exili americà, va desenvolupar una intensa tasca educativa, va treballar als periòdics *El Diario* i *La Mañana*, i va dirigir el periòdic *Nova Catalunya* (1928-30). Autor prolífic, va escriure diversos llibres de caràcter pedagògic i filosòfic i va publicar nombrosos articles a la premsa pedagògica, llibertària i naturista d'Espanya i d'Amèrica. [PPB]

Publicacions: *Albores*. València, 1919; *El poder de la educació. La França de ayer, La Alemanya de hoy*. Montevideo, 1940; *Recuerdos de un educador*. Montevideo, 1940; *Vidas truncas, Mateo Morral (1879-1906), Francisco Ferrer (1859-1909)*. Montevideo 1940.

Bibliografia: CASTELLS, Andreu; *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. II-III. Sabadell, 1978-1979.

Rosell Vilanova, Josep, pagès i sindicalista a Santa Oliva (segle XX). Dirigent pagès durant la guerra civil, fou president del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT d'aquest municipi l'any 1937. [RAM]

Rosella, Carlos, sabater i internacionalista promarxista a València (segle XIX). L'agost de 1872 constà com a secretari del consell local de l'AIT de València. Va ser designat per un grup d'internacionalistes valencians perquè, com a secretari general, formés part del Consell federal interí, creat a iniciativa de la Nueva Federación Madrileña, de signe marxista i antibakuninista. Aquest Consell federal es va constituir el 26 de gener de 1873 i va tener una vida efímera. [CR]

Roselló, Josep, internacionalista a les Balears (segle XIX). Membre del Centre Federal de les Societats Obreres de les Balears, adherit a l'AIT el 1870. Va participar en la crida feta als obrers mallorquins el 29 de desembre de 1869 per tal que agrupessin les seves forces. [CR]

Roselló, Miquel, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Josep Roman, va representar els obrers de l'estampació tipogràfica de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. També, juntament amb Antoni Samper, representà la mateixa col·lectivitat obrera al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Roselló Martí, Esteve, empleat de banca i sindicalista a Tarragona (segle XX). Durant la guerra civil del 1936-1939 fou secretari d'administració de la UGT tarragonina. [PPB]

Roselló Òdena, Josep. Polaco. Largo Caballero, pagès i polític (Montblanc 1903-1980). Hereu de la cultura radical-lerrouxista i de la Casa del Poble de Montblanc. mantingué la fidelitat

sindical i política a la UGT i el PSOE. L'any 1931 fou dels pocs, concretament sis, que votaren no al plebiscit de l'Estatut d'autonomia. Detingut arran dels fets d'Octubre de 1934, fou empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port de Tarragona. El juliol de 1936 s'incorporà al PSUC i milità activament. Després de l'ocupació militar de Catalunya, fou empresonat i condemnat a 12 anys de presó, tot i que sortí a les darreries del 1943. L'any 1977, després de la legalització, es reincorporà a l'organització local del PSUC i hi participà activament fins a la mort. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*. Montblanc, 1986.

Roselló Olivé, Ramon, pagès i societatari a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou president del Sindicat Agrícola de Cornellà de Llobregat el 1909. [AGL]

Roselló Rabasó, Josep, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'Art Fabril a Sabadell el juny de 1913. El 9 d'agost d'aquell any va ingressar a la presó, acusat de coaccionar una obrera de la fàbrica Seydoux. [TMS]

Rosés, Felicià, internacionalista (segle XIX). El 21 de febrer de 1873 signà la proclama que la secció barcelonina de l'AIT dirigí als soldats de la República per incitar-los a tornar als seus pobles. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Rosés, Joan, forner i sindicalista (segle XIX). Signà, com a representant dels fornars associats de Sants (Barcelona), l'abril de 1873, una crida als treballadors del ram en què se'ls convidava a associar-se. [CR]

Rosés, Joaquim, sindicalista a Tremp (segle XX). El gener de 1921 fou nomenat vicesecretari de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca. [PPB]

Rosés, Rafael, associacionista a Barcelona (segle XIX). Membre de la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona a partir de desembre de 1873. [CR]

Rosés Ferrer, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Roset i Sala, Manuel, tipògraf, socialista i comunista a Girona (Girona 1907-?). Militant de la USC durant la Segona República, a les darreries de la Dictadura de Primo de Rivera col·laborà al setmanari *L'Opinió*. El 18 de juliol de 1931, en el moment de la constitució, va passar a ser president de la junta directiva de la USC a Girona i el dia 10 de novembre de 1931 intervingué en el míting celebrat al Teatre Principal de Girona amb els dirigents més importants de la USC, com Serra i Moret i Campalans. El juny de 1933 figurava com un dels adherents del Sindicat Agrícola de Santa Coloma de Farners, que s'havia constituït a instàncies del Casal Socialista. El juny de 1936 publicava un article a la *Justícia Social*, on defensava la independència dels partits de classe respecte als homes de la petita burgesia. Secretari polític del comitè local del PSUC format l'agost de 1936, va dirigir el diari *Front*, portaveu del PSUC i de la UGT a la II Vegueria, que es publicà de 1936 a 1938. Va formar part de l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a octubre de 1937. Fou delegat d'Economia de la Regió II. S'exilià el 1939. [MPMJ/JCJaR]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Roset Soler, Ferran, comunista a Vilada (Vilada, el Berguedà, 1903-?). El 15 de febrer de 1938 va entrar a l'Ajuntament en representació del PSUC, ja que des de la reconstitució del 5 de novembre hi havia un càrrec vacant que havia d'ocupar un representant del PSUC. En entrar a formar part del consistori, va ser el responsable de la comissió d'Obres Públiques, quedaren sota la seva incumbència tots els treballadors municipals. En ocupar aquesta comissió, el conseller precedent, Josep Escarrer, va passar a la de Serveis Forestals, de nova creació. El 16 de juny de 1938, en reconstituir-se l'Ajuntament, no hi fou present. [JCR/JJR]

Rosich Armora, Ramon, metal·lúrgic i anarquista (Flix 1914-Tarragona 1942). Militant de la CNT a Flix, fou membre del comitè local de

la població durant el període de guerra civil. Acusat per un tribunal militar franquista, de participar en els fets de la Fatarella fou executat a la presó de Pilats de Tarragona. [XPM]

Rosich Güell, Ramon, cal Rossic, pagès i activista políticossindical (Sant Cugat del Vallès 1903-Rodonyà 1979). Tota la seva activitat políticossindical, la va dur a Rodonyà, on vivia. Soci del sindicat d'avançada social de la població, Sindicato Agrícola de Ahorro y Producción. En la constitució de la Unió de Rabassaires local, el 1931, hi consta afiliat, tot i que en data indeterminada n'era baixa. A l'esclat de la República, l'abril de 1931, va ser-ne el nou alcalde. Com a comissionat per l'Ajuntament, va assistir almenys tres vegades els anys 1932 i el 1933 a l'Assemblea de Municipis, a Barcelona. El gener de 1934 va ser ratificat com a màxima autoritat municipal i l'octubre va ser destituït; hi fou reposat el febrer de 1936. En temps de guerra, va ser regidor a partir de l'octubre de 1936 per l'ERC i el juny de 1937 novament va ser alcalde, fins al maig de 1938, que anà al front, al batalló d'Obres i Fortificacions. El setembre de 1936, com a integrant del Comitè de Milícies Antifeixistes local per la CNT, va signar, conjuntament amb la resta de components, l'ocupació de la fàbrica d'alcohol vínic. Del ferit comitè, en va ser president i en exercici del càrrec, el setembre, va signar la incautació d'una finca rústica destinada a la Secció de Treball Col·lectiu del Sindicat Agrícola. El 27 de juliol de 1939 va ser jutjat militarment a Tarragona i el 1943 era fora de la presó, a la població, en llibertat condicional. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Rosich i Llurba, Antoni, comunista a Blancafort (segle XX). Fou membre del Consell municipal de Blancafort l'octubre de 1936, en representació del PSUC. [AMA]

Rosquillas Magriñà, Jaume, o Jaume R. Magriñà com acostumava a signar, obrer de la construcció i dirigent anarquista (Barcelona 1901-Mèxic 1976). D'idees radicals des de la joventut, va haver de fugir a França, el 1920, per negar-se a complir el servei militar. Tornà

segurament el 1923, i s'integrà a Fecundidad, un grup anarquista del barri de Sants. El 1924, enmig de la repressió de l'època, anà a Tarragona i conegué Hermòs Plaja, que va ser tota una institució a la propaganda anarcosindicalista i, també, l'aixopluc dels perseguïts en altres indrets de Catalunya. El març de 1925 signà, des de la presó de Barcelona, una carta per reclamar el paper hegemònic de les idees anarquistes als sindicats de la CNT. El gener de 1926, el seu nom figurava a la llista dels que patrocinaren el trasllat de Blanes a Barcelona del periòdic *El Productor*, que dirigia Manuel Buenacasa. Poc després, va exiliar-se a França i, en un moment indeterminat del 1926, va assistir, en representació dels grups anarquistes de Catalunya, al congrés organitzat a Marsella per la Federació de Grups Anarquistes de Llengua Espanyola a França. També va assistir al congrés de la CGT portuguesa i, el 1927, va editar a Brussel·les, amb Wolney Solterra, *El Rebelde*. Així mateix, va col·laborar amb el valencià Francisco Morales i el seu grup Verbo a *Prismas* (1927-1928), l'òrgan oficinós, a Besiers, dels grups anarquistes a França. Des d'aquesta publicació va saludar amb entusiasme la creació de la FAI el juliol de 1927. El 1929, probablement des de Mataró (on va fixar la residència, de retorn a Catalunya), va escriure als periòdics *¡Despertad!* o *Acción Social Obrera* escrits adreçats a la polèmica que Leval i Pestaña o Juan López mantenien respecte a la reorganització i la conveniència d'organitzar-se en tendències. En aquella ocasió, advocà per la unitat confederal, tot i defensar alhora el lligam entre grups anarquistes i sindicats anarcosindicalistes que la FAI pretenia fer realitat. El juny de 1930, s'incorporà en representació del Sindicat de la Construcció al comitè de la regional catalana de la CNT i actuà com a vicepresident seu. Des d'aquest comitè va tenir una actuació molt destacada en l'activisme clandestí del darrer any de la monarquia alfonsina, just el que narrà, junt amb Bernat Pou, un altre membre així mateix del Comitè Regional de Catalunya, al llibre *Un año de conspiración (antes de la República)*. En representació del Comitè Regional, l'agost del mateix 1930 substituï Pere Massoni en les relacions amb el comitè format després de la signatura, el març d'aquell mateix any, del manifest d'«Inteligencia Republicana». L'octubre d'aquell mateix any, figurà com

a representant de la CNT en el nouat Comitè Revolucionari de Catalunya i, quelcom més tard, en un subcomitè nomenat per a afavorir la continuïtat de les conspiracions pel Comitè pro Llibertat (aquest darrer reclamà en especial l'alliberament dels detinguts i el retorn a Catalunya del dirigent catalanista Francesc Macià). El desembre de 1930, des de l'esmentat Comitè Regional de la CNT, donà suport al moviment de Jaca i participà en el fallit intent de prendre l'aeròdrom del Prat de Llobregat. Junt amb altres participants en l'intent, resultà detingut. Va estar a la Model, com a mínim, fins a la primavera de 1931. El juny de 1931, prengué una actitud conciliadora envers el projecte de Federacions Nacionals d'Indústria, defensat pels dirigents més moderats al Congrés Nacional de Madrid; però, en aquest mateix comici, es manifestà contrari a una hipotètica entesa amb les futures Corts constituents. Després del refús que aquells dirigents del Sindicat Mercantil, que eren del BOC, van rebre al Ple Regional de l'agost de 1932, participà en la reorganització anarquista de l'esmentat sindicat: va presidir els efectius mercantils que quedaren dins la CNT i, el març de 1933, els representà al Ple Regional de Barcelona. La seva signatura de nou va fer-se visible a la premsa cenetista, l'estiu de 1934, en discutir les alternatives de l'Aliança Obrera. L'estiu de 1936, anà a Ginebra, designat pel Comitè de Milícies, per discutir amb un anomenat Comitè d'Acció Marroquina uns fallits plans de col·laboració revolucionària. De retorn, va formar part del departament de Propaganda de l'esmentat Comitè de Milícies Antifeixistes. L'octubre de 1936, s'incorporà en representació de la CNT al Consell municipal de Barcelona i, després de la dissolució del Comitè de Milícies, va ser comissari de Transports de Guerra, sota la jurisdicció de la conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya. Després dels fets de Maig de 1937, s'incorporà a l'Exèrcit Popular com a comissari polític de brigada. El 1939, marxà a l'exili francès i, el 1941, passà a Mèxic. [STG]

Publicacions: *Un año de conspiración (antes de la República)*, Barcelona, 1933 (en coautoria amb Bernat Pou).

Bibliografia: BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol: Els primers anys, 1930-1932*. Barcelona, 1974. BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973.

ELORZA, A. «El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura (1923-1930). La génesis de la Federación Anarquista Ibérica (I)». A: *Revista de Trabajo*. 1972, núm. 39-40, Madrid, pàg. 123-477; i, del mateix autor, «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930) (II)». A: *Revista de Trabajo*. 1973-1974, núm. 44-45, Madrid, pàg. 311-617. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. SANS ORENGA, M. *Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català*. Barcelona, 1975. VEGA, E. *El trenisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Rossa, la, sobrenom d'una obrera insurrecta a Badalona (segle XX). Va formar part d'un grup de revolucionaris badalonins que durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909 s'enfrontaren amb tropes de l'exèrcit desplaçades a Badalona per a controlar la situació. [MPMJ]

Rossell Carbonell, Ramon, fuster i sindicalista a Sitges (segle XX). Dirigent dels fusters sitgetans durant la guerra civil, l'any 1937 era el president del Sindicat d'Obrers Fusters i Similars de la UGT a Sitges. [RAM]

Rossell i Montaner, Francesc, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, participà en el Primer Congrés Nacional de la USC, que se celebrà al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932, on fou elegit membre suplent del seu comitè executiu. El desembre de 1932, després d'haver substituït Joan Aleu, fou designat secretari general de la junta executiva de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC. Col·laborà a la *Justícia Social* i fou candidat a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per la ciutat de Barcelona, a la candidatura de Coalició d'Esquerres encapçalada per Carles Pi i Sunyer. Sortí elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i fou un dels assistents a la reunió municipal del 6 d'octubre de 1934, en què la majoria de regidors s'adheriren a la proclamació de l'Estat català realitzada per Companys, fet pel qual fou detingut i empresonat i no retornà a l'Ajuntament fins després de les eleccions de febrer de 1936. [MPMJ]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Rossell Pujol, Josep, pagès i sindicalista a Albinyana (segle XX). Dirigent pagès durant la

guerra civil, fou secretari del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT d'aquest municipi l'any 1937. [RAM]

Rosselli, Carlo, professor i dirigent antifeixista italià (Roma 1899-Bagnolés-de-l'Orne, França, 1937). Va créixer en una família culta (el pare era músic i la mare va manifestar juvenils inclinacions teatrals). Va treballar com a professor a la universitat de Bolonya i de seguida va distingir-se en l'oposició a la dictadura mussoliniana, fet que el portà fins al confinament a l'illa de Lípari. Va fugir a Tunísia i, passant per Marsella, va instal·lar-se a París el 1929. A la capital francesa, va transformar-se en una de les figures més representatives del *fuoruscitismo* i de Giustizia e Libertà, un moviment del qual era fundador i que, encara que havia estat dissenyat per a superar la moderació d'altres plataformes antifeixistes italianes, va rebre dures crítiques d'anarquistes italians com ara Camillo Berneri. A París, va mantenir relacions amb exiliats catalanistes i llibertaris que fugien de la Dictadura de Primo de Rivera. El juliol de 1936, després de l'esclat de la guerra civil, va mobilitzar-se recaptant ajut per a la República Espanyola amb la voluntat de formar una columna italiana independent. A mitjan agost, des de Barcelona, va marxar al front d'Osca amb la columna Ascaso de CNT-FAI, com a cap de les forces d'infanteria de la secció italiana. Aquesta secció estava integrada per 130 homes, dels quals més de la meitat eren anarquistes i tan sols una vintena *giellistes*. Va ser ferit en l'atac franquista a les posicions de la Muntanya Pelada, prop de Viccièn, però va restar al front fins a finals d'any. Va anar després a València per entrevistar-se amb Garcia Oliver, llavors ministre de Justícia, i amb Julio Álvarez del Vayo, l'ambaixador republicà a les Nacions Unides. El motiu era discutir una hipotètica acció contra les trameses de Mussolini als rebels franquistes, bé entre les illes de Còrsega i Sardenya, bé en aigües properes a Mallorca. Fracassada la iniciativa, va tornar a França i va morir poc després, assassinat en un parany preparat per terroristes de l'extrema dreta francesa —els *cagoulards* de Joseph Deloncle—, que van actuar instigats per la policia italiana i, suposadament, infiltrats per agents estalinians. [STG]

Publicacions: *Oggi in Spagna, Domani in Italia* (1938). Torino, 1967; *Socialismo Liberal* (traducció

de Diego Abad de Santillán, 1944). Mèxic, DF, 1977.

Bibliografia: ALCOFAR NASSAES, J. L. «La Columna Italiana en el Frente de Huesca». A: *Historia y Vida*. 1976, any IV, núm. 101, pàg. 25-33. BANDINI, F. *Il cono d'Ombra. Chi armò la mano degli assassini dei fratelli Rosselli*. Milà, 1990. GAROSCI, A. *Vita di Carlo Rosselli*. 2 vol. Florència, 1973. TOMBACCINI, S. *Storia dei Fuorusciti italiani in Francia*. Milà, 1988. LANDUYT, A. (edit.): «Carlo Rosselli e la Catalogna antifascista». A: *Cuaderni del Circolo Storico Carlo Rosselli*. 1996, núm. 2, Florencia, pàg. 49-66.

Rosselló, Fermí, flequer i internacionalista promarxista (segle XIX). Pel setembre de 1872 era membre de la junta de la secció de flequers de la federació local de l'AIT de València, ocupà el càrrec de secretari de l'exterior, amb domicili: carrer Ripalda núm. 32, 3r 6a. Fou designat pels internacionalistes valencians perquè, com a secretari corresponsal de la comarca de l'Oest, formés part del Consell Federal interí, creat per iniciativa de la Nueva Federación Madrileña, de signe marxista i antibakunista. Aquest nou Consell Federal, oposat al que s'havia elegit durant el congrés de Còrdova, es va constituir el 26 de gener de 1873 i va tenir una curta existència. Signà el document de 2 de febrer de 1873 a favor de l'AIT i el de 13 març a favor de la Comuna de París. Fundador de la Nueva Federación Madrileña. [EBP/RMS]

Rosselló, Pere, treballador mercantil i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat Mercantil en el primer Comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Rosselló, Salvador, obrer i catalanista a Gelida (segle XX). Durant la dècada dels trenta, organitzà la Joventut Obrera Catalunya Avant, de Gelida, que estava lligada a la Lliga Catalana, de la qual fou president els anys 1935-1936. [RAM]

Rosselló, Tomàs, sabater, sindicalista i polític a Palma de Mallorca (segle XX). Va ésser (1914-17) un dels dirigents de la societat obrera de sabaters de Palma La Igualtat i de la Federació Local de Societats Obreres d'aquesta ciutat, que presidí el 1917. Participà (1902) en una campanya de propaganda obrerista a la

Part Forana. El 1915, participà en el I Congrés Balear de Sabaters. Fou militant de l'Agrupació Socialista de Palma. [AMR]

Rosselló Casol, Pere, pagès i dirigent sindical (Lleida 1920). Inicià la seva trajectòria ingressant al PSUC a la dècada dels seixanta, i formà part del primer comitè local de la ciutat. Participà activament en les Comissions Pageses, auspiciades pel PSUC, i fou un dels fundadors de la Unió de Pagesos. A principis dels anys setanta abandonà la militància en les files del PSUC i s'apropà a posicions socialdemòcrates. El 1973 participà en les eleccions municipals pel terç familiar juntament amb Joaquim Arana i Manuel Lladonosa, del Bloc Popular de les Terres de Lleida, embrió a Lleida del RSDC. Posteriorment, deixà tota activitat en l'àmbit públic. [AJM]

Rosselló Oliver, Pere, sindicalista i polític (Alaró 1890-Palma 1936). Sabater de professió, al començament del segle XX emigrà a França, on entrà en contacte amb organitzacions socialistes i obreres. Retornat a Alaró, fou dirigent de les societats obreres d'aquest poble La Recompensa del Trabajo i La Fraternidad. El 1921, fou elegit regidor de l'Ajuntament. Entre 1931 i 1936, fou president de l'Agrupació Socialista d'Alaró. Elegit alcalde del poble (1931), fou desposseït del càrrec i empresonat per causa de la seva participació en els fets d'Octubre de 1934. Amb el triomf del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936, tornà a l'alcaldia. Després de l'alçament militar de juliol de 1936 s'amagà, però fou descobert i assassinat al cementiri de Palma el desembre del mateix any. [DG]

Bibliografia: CAPELLÀ, Llorenç. *Diccionari vermell*. Palma, 1989. GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973; GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Rost, Esteve, sindicalista a Manresa (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat Únic de Treballadors de la Poble de Lillet i de la Federació Comarcal de Manresa i Berga. [XPM]

Rotger, Joan, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Membre de la federació local

de l'AIT de Palma de Mallorca a finals de 1870. A començaments de l'any següent, membre del consell local de la mateix ciutat i component del consell de redacció del diari internacionalista mallorquí *La Revolució Social*. [CR]

Rotger Alemany, Jaume, sabater, sindicalista i polític a Mallorca (? 1898-Uruguai, ?). Emigrà a l'Argentina, on milità en la FORA. Durant la Segona República, fou dirigent d'Esquerra Revolucionària i Antiimperialista a Mallorca. Personatge d'una excel·lent formació, dirigí una fàbrica de calçats de Palma. Durant els anys quaranta, col·laborà amb la CNT i feu part del Comitè Provincial de l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques. El 1944, fou processat per assistir a reunions clandestines i cotitzar per al Socors Roig Internacional. Més tard s'exilià a l'Uruguai. [DG]

Rotger Pons, Víctor, sindicalista i polític a Maó (segle xx). El 1918, participà en la fundació de la Federació Obrera de Menorca. El 1929, fou elegit secretari general de la Federació Obrera de Menorca, càrrec des del qual impulsà (1930) l'ingrés d'aquesta dins la UGT. Aquest mateix any, fou elegit secretari de la Unió Socialista Menorquina. Durant la guerra civil, fou president del comitè executiu del Front Popular. El febrer de 1939, s'exilià a França. Tornà a Menorca després de la mort de Franco. [AMu]

Roura, Joaquim, sindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT, l'agost de 1931 fou un dels signants de l'anomenat Manifest Trentista, publicat al setmanari *L'Opinió*, on un grup de sindicalistes es mostrava contrari al control que la FAI exercia sobre la CNT. [PPB]

Roura, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1889, i fins al 27 de juliol de 1889, va ser elegit arxiver del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Així mateix, el febrer de 1890 fou designat secretari de l'interior de la mateixa agrupació, càrrec que va ocupar fins a l'1 d'agost de 1890. [TMS]

Roura, Manuel, teixidor i mutualista a Olot (segle XIX). Va ser vocal primer de la junta directiva de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors d'Olot, l'any 1841. El novembre del

mateix any mantingué correspondència amb la junta directiva de la Societat de Teixidors de Vic, amb la qual mantenien fluides relacions. [CR]

Roura i Canosa, Ma. del Carme, mestra i comunista (Lleida 1915). Estudià magisteri a Barcelona i durant els anys de la Segona República milità a les Joventuts Comunistes i, a partir del 1936, al PSUC. S'exilià el 1939, primer a França i després a Moscou, on feu de mestra d'espanyol, i fou responsable dels nens espanyols refugiats a Rússia. El 1957 s'instal·là a Mèxic, treballà per l'ambaixada soviètica i fou professora de rus a la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. L'any 1978 va retornar a Catalunya. [PPB]

Roura i Johera, Joan, anarcosindicalista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). En representació de la CNT, fou membre del Comitè Popular Antifeixista que es constituí a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil. El 21 d'octubre de 1936 entrà a formar part, com a conseller, del nou Ajuntament bisbalenc. Posteriorment fou president del Consell municipal en dues ocasions, entre els mesos de març i maig de 1937 i des del 4 de juliol de 1937 al 25 de gener de 1938. [PPB]

Roure Fabregat, Ramon, obrer i sindicalista a Santa Coloma de Cervelló (segle xx). Fou regidor de l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló entre el 13 d'octubre de 1936 i el març de 1938 en representació de la CNT. [AGL]

Roure i Torent, Josep, advocat, escriptor i socialista (Barcelona 1902-Mèxic 1955). Estudià filosofia i lletres i dret a la Universitat de Barcelona i fou membre de l'Associació Catalana d'Estudiants. El 8 de juliol de 1923 participà en l'assemblea constitutiva de la USC, on fou designat secretari de la primera junta directiva de la Unió. Col·laborador habitual de la *Justícia Social*, participà en debats teòrics com el que es produí el 1925 sobre «evolució o revolució» i el 1931 a favor de l'emancipació nacional. Entre 1928 i 1930 col·laborà també a *L'Opinió*. Amb l'adveniment de la República, es manifestà partidari de mantenir una actitud d'oposició nítidament republicana i socialista i de defensar en la seva integritat l'Estatut d'Autonomia aprovat

en plebiscit l'estiu de 1931. L'abril de 1932 va formar part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la Unió Socialista i de la junta executiva, com a vocal de premsa i propaganda. Fou un dels fundadors i dirigent de l'Agrupació d'Escriptors Catalans. Militant del PSUC, durant la guerra civil formà part del consell de redacció de la revista *Meridià*, fomentada pel PSUC amb l'objectiu d'aglutinar la intel·lectualitat antifeixista, i fou el cap de serveis de Cooperació de la conselleria d'Economia de la Generalitat. El 1939 s'exilià a França, des d'on el 1942 embarcà cap a Mèxic, on tingué una destacada activitat en nombrosos camps. Fou l'administrador de l'editorial Fournier, col·laborà a la revista *Pont Blau*, formà part de la junta de la Institució de la Cultura Catalana i de l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic. Milità en el Partit Socialista Català i dirigí el periòdic del partit *Nova Era*. El 1953 fou membre de la comissió organitzadora de la Conferència Nacional Catalana. Traduí Wells, Baudelaire i Paul Avort. Autor de diverses narracions i contes, va escriure també alguns assaigs. [PPB]

Publicacions: *Present de bodes* (1933), *L'organització de l'exèrcit espanyol* (1937), *El feixisme internacional preté dominar Espanya* (1938), *Les trifalgues de Mister Smith* (1938), *Contes d'Eivissa* (1948), *L'alè de la sirena i altres contes* (1956).

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. MARENT, Albert (dir.) *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. III. Barcelona, 1992.

Roure Peirau, Josep, militant socialista a Vilanova d'Alpicat, el Segrià (?-França 1945). Militant del BOC, fou president del Sindicat Agrícola Cooperatiu. Durant la guerra civil, ja en el POUM, fou alcalde de Vilanova d'Alpicat. El 1939 s'exilià a França, on formà part del MSC. Morí a conseqüència d'un atac cardíac. [MPMJ]

Rovira, comunista a Barcelona (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Vestit. [DBM]

Rovira, Antoni, boter i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa el Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El*

Obrero, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Rovira, Jaume, anarcosindicalista (Gandesa 1893-Besiers 1969). Fou un dels fundadors de la CNT a Gandesa, on va transcórrer tota la seva militància sindical. Durant la guerra civil, va marxar al front de guerra. S'exilià el 1939 a França, on va patir camps de concentració. [PPB]

Rovira, Joan, flequer i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Organitzador i president durant molts anys de la Unió Obrera de Flequers, que funcionà entre 1895 i 1909. [RAM]

Rovira, Joan, obrer cilindrador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, participà, en representació del Sindicat de Cilindradors de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que va tenir lloc a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Rovira, Joan, polític cabetà i metge a Barcelona (?-Nova Orleans 1849). La seva activitat política va iniciar-se dins el republicanisme barceloní. L'any 1842 consta com un destacat membre del republicanisme, fins al punt que, el 1843, va ser un dels oradors més importants a l'acte de commemoració de l'alçament liberal del 4 de maig de 1837. Progressivament les seves idees polítiques van aproximar-se a les cabetianes. Ja el 1846 i 1847 va integrar-se al grup d'activistes cabetians de Barcelona. El seu compromís amb el cabetianisme va ser total, fins al punt d'abandonar la clientela, de vendre's tots els béns i de deixar a la seva dona embarassada a càrrec dels seus coreligionaris mentre ell participava en l'expedició cabetiana a Nova Orleans el 1848. Justament va ser aquest alt grau de compromís el que el va portar a les més dures crítiques contra Cabet mateix, la manca de compromís de Cabet amb les seves avantguardes. L'any següent, a Nova Orleans, malalt i desil·lusionat, va suïcidar-se d'un tret, anticipant el fracàs del cabetianisme a Barcelona. [CR]

Bibliografia: RIERA TUÉBOLS, S. *Narcís Monturiol, una vida apassionant, una obra apassionada*. Barcelona, 1986.

Rovira, Joan, sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle XX). Fou delegat del sindicat d'oficis diversos Art, Llibertat, Progrés de Sant Feliu de Codines, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. En el decurs de les sessions congressuals, va participar en la ponència que va dictaminar sobre la necessitat de publicar un diari sindicalista, i fou secretari de mesa en una de les sessions. [PPB]

Rovira, Joan, sindicalista i filador a Barcelona (segle XIX). Resident al carrer Salvador, 15, 3r, va ser un important activista en la lluita per l'associació obrera. Com a tal, va ser un dels signants del primer manifest de la classe obrera, el *Lamentos de la Clase Obrera de Cataluña* de juny de 1855, on els treballadors demanaven el dret a l'associació. Aquest manifest era una clara resposta a les mesures repressives del capità general Zapatero. El 5 de juliol del mateix any, dins la vaga general i com a membre del comitè de vaga, signà un document on reafirmà la legitimitat de la vaga i la seva continuació fins a la consecució dels objectius obrers. Segons l'acusació del fiscal militar el 1856, era el president de la Sociedad de Jornaleros de Fábricas de Hilados durant la vaga del 1855. El 18 de maig de l'any següent va formar part de la comissió que va entrevistar-se amb el governador civil per negociar la qüestió coneguda amb el nom de la mitja hora. El governador civil va considerar que l'autoritat no tenia res a fer en aquest conflicte entre patrons i obrers, fet pel qual es va constituir una comissió de treballadors, on va participar Rovira, per negociar amb els empresaris. [JRM]

Bibliografia: BENET, J. & MARTÍ, C. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*, 2 vol. Barcelona, 1976.

Rovira, Joan, socialista a Tarragona (segle XIX). L'abril de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec en el qual va ser renovat l'agost de 1892. [TMS]

Rovira, Joan, societari i teixidor a Vic (segle XIX). Membre de l'Associació de Teixidors de Vic el 1842. Va ser comissionat en una reunió general d'aquesta associació, el 18 de setembre

de 1842, quan van ser destituïts tres membres de la junta directiva de l'organització, acusats de mala administració. [CR]

Rovira, Josep, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). En representació de la federació local de Solidaritat Obrera de Vilafranca del Penedès, va participar en el Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'Octubre a 1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [PPB]

Rovira, Josep, sindicalista i tintorer a Barcelona (segle XIX). El juny de 1870 va ser delegat dels tintorers de Barcelona, on era domiciliat, i d'Igualada al I Congrés Obrer espanyol, celebrat a Barcelona. En aquest congrés les seves tesis van apostar per l'acció política individual per a aconseguir la República Federal. Tanmateix, el seu vot va recolzar les tesis majoritàries en el congrés dels anarquistes bakuninistes. Poc després, al començament de l'any 1871, va ser un destacat militant de la Societat de Tintorers de Barcelona. [CR]

Rovira, Josep Maria, socialista cabetà a Barcelona (segle XIX) Coreligionari de Narcís Monturiol. Junt amb altres utòpics del grup icarià, va ser soci de la Libreria Oriental, a la Rambla de Barcelona. Aquesta llibreria era la responsable de l'edició de la revista *La Madre de Família*. [JRM]

Rovira, Manuel, activista obrer a Barcelona (segle XIX). Acusat el setembre de 1855 davant d'un consell de guerra d'haver participat en els aldarulls que es van produir a la fàbrica Puigmartí de Gràcia el 27 d'agost de 1855. [JRM]

Rovira, Miquel, sindicalista i pistoler a Barcelona (segle XX). Havia estat anarquista i militant de la CNT, des d'on passà als sindicats lliures. En fou un dels dirigents i assessorà els pistolers que entre 1919 i 1923 cometeren atemptats contra militants anarquistes de la CNT. [PPB]

Rovira, Pau, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit vicepresident de comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Rovira, Pere, boter a Sant Martí, Provençals (segle XIX). Dirigent històric de la secció local

de Sant Martí de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1890). Fou el representant dels boters martinencs en els 10è (1882), 15è (1887) i 17è (1889) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Rovira, Pere, boter societari a Barcelona (segle xx). Dirigent dels boters barcelonins durant la tercera dècada del segle xx, ocupà diferents càrrecs a la secció local de Boters i la representà en diverses ocasions en els congressos de la FOBE. [RAM]

Rovira, Pere, polític radical i revoltós a Barcelona (segle xx). President del Centre Radical del Clot, la seva firma constava al rebut dels fusells que un grup radical havia pres del sometent, durant la Setmana Tràgica del juliol de 1909. La seva implicació directa en els fets revolucionaris sembla que no fou gaire clara, car només fou detingut per a ser interrogat i negà que la firma fos seva. [PPB]

Rovira, Ramon, boter a Vilafranca del Penedès (segle xix). Dirigent de la secció local vilafranquina de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. L'any 1887 va ser el secretari de la secció vilafranquina. [RAM]

Rovira, Ramon, boter i societari a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent dels boters vilafranquins durant les dues primeres dècades del segle xx. L'any 1912 representà la Federació Local de Boters al congrés de la Federació de Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Rovira i Borí, Esteve, empleat i socialista (Barcelona 1904-Mèxic 1962). Treballà als ports de Barcelona i de Palamós, i fou un dirigent de la Unió General de Treballadors. El juliol de 1930 era membre del Sindicat de Carregues, Descàrregues i Agències de Barcelona. Publicà nombrosos articles a periòdics socialistes dels anys trenta, com *La Señal*, *La Internacional*, *Tribuna Socialista* i *La Justicia Social*, on sovint utilitzava el pseudònim de Raul Goll. Fou vocal dels jurats mixtos de treball al port de Barcelona per l'especialitat de terra des de la seva constitució el 1932. Fou un dels organitzadors de la UGSOC el 1934, i aquest mateix any s'hagué d'exiliar després dels fets d'Octubre. Marxà a Bèlgica, on mantingué es-

tres relacions amb el Partit Socialista belga i amb treballadors portuaris d'Anvers. Arran de la seva absència del port de Barcelona, fou expulsat del jurat mixt i del cens de treball, per bé que hi fou readmès el juliol de 1936. Militant de la USC, fou elegit membre del seu comitè executiu, amb el càrrec de comptador, en el II congrés celebrat el maig de 1936 i, quan, ja iniciada la guerra civil, es constituí el PSUC, fou designat membre de la comissió de Milícies del nou partit. El 1939 s'exilià a Mèxic, des d'on el març de 1941 era un dels signants del manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana. A Mèxic, desenvolupà una activitat catalanista i fou soci de l'Orfeó Català de Mèxic. [PPB/JIG]

Rovira i Canadell, Salvador, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle xx). Fou nomenat conseller de treball, en representació de la CNT, a l'Ajuntament de Santa Coloma que es constituí el 16 d'octubre de 1936. El maig de 1938, en una remodelació municipal, passà a ser nomenat conseller de l'escorxador i arbitris. [PPB]

Rovira i Canals, Josep, paleta i dirigent obrer (Rubí 1902-Boulogne-sur-Seine, França, 1968). Nascut en una família obrera, als tretze anys va començar a treballar de paleta amb el seu pare. Vinculat als sectors més radicals del catalanisme, el 1922 fugí a França per no haver de fer el servei militar al Marroc. Entrà en contacte amb Francesc Macià i a partir de 1924 es va consagrar a la preparació de la invasió que Macià capitanejà des de Prats de Molló el 1926. Era el responsable de l'estructura militar d'Estat Català i havia de dirigir una de les columnes militars que havien de confluir sobre Olot. Detingut per la policia francesa, juntament amb els altres expedicionaris, a començaments de novembre de 1926, fou jutjat el gener de 1927 i condemnat a un mes de presó i cinquanta francs de multa per «tinença il·lícita d'armes». Expulsat de França, s'exilià a Bèlgica, Mèxic i Guatemala. Retornà a Catalunya, ja proclamada la República, l'any 1932 i va formar part del sector d'Estat Català més procliu al socialisme. Al congrés que aquest partit va celebrar l'octubre de 1932, va redactar el «Projecte de tesi d'estructuració d'Estat Català-Partit Proletari», i a les eleccions legislatives del 20 de novembre

de 1932 es va presentar com a candidat per Barcelona. Membre de la junta directiva de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el desembre de 1932 abandonava Estat Català-Partit Proletari i a començaments de l'any 1933 entrava a militar al BOC. Fou director del setmanari *L'Hora* i l'aglutinador del grup de polítics i intel·lectuals que girava a l'entorn seu. Candidat per Barcelona a les eleccions municipals de gener de 1934, fou escollit membre del comitè executiu del BOC durant el congrés celebrat l'abril de 1934. Membre del Comitè Militar del BOC, durant el 6 d'octubre de 1934, fou també cap militar de l'Aliança Obrera. Durant el procés d'unificació del BOC amb l'Esquerra Comunista, es mostrà partidari de l'estructura catalana del nou partit, però després d'unes vacil·lacions s'incorporà plenament al POUM. El 29 de setembre de 1935 participà en la reunió constitutiva del nou partit i en fou nomenat membre del comitè executiu. En esclatar la guerra civil el juliol de 1936, fou encarregat pel comitè executiu del POUM d'organitzar els militants del partit per a la lluita; va presidir el Comitè Militar que creà el partit, i participà en els combats del dia 19 a Barcelona. Quan el dia 21 de juliol es va constituir el Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, en fou el representant del POUM durant tres setmanes, fins que fou encarregat d'unificar en una sola divisió les diferents forces de voluntaris poumistes que lluitaven al front d'Aragó. Arribà al front de Saragossa el dia 9 d'agost, fins que al cap de pocs dies passà al sector d'Osca, on des de Siétamo organitzà la columna Lenin, que l'octubre de 1936 va esdevenir la 29 Divisió. Formà part del Consell de Guerra del front d'Aragó. Sense abandonar les responsabilitats militars, el desembre de 1936 firmava el manifest del POUM davant la crisi del govern de la Generalitat que va representar la sortida del partit de les tasques de govern. Durant els enfrontaments de Maig de 1937 a Barcelona, es desplaçà, acompanyat per forces del seu batalló de xoc, fins a Binèfar i a Lleida, on es reuní amb altres caps de milícies anarquistes i amb el comandant militar de la plaça per garantir la normalitat al front i a Lleida. Participà en l'ofensiva contra Osca del mes de juny de 1937, després de la qual la 29 Divisió fou dissolta. En plena repressió contra el POUM, fou detingut i romangué vint-i-un dies reclòs a la presó de

València, en rigorosa incomunicació, fins que fou alliberat per les gestions directes del ministre de la Guerra, Indalecio Prieto. En la clandestinitat, participà en les tasques de reorganització del comitè executiu del POUM i col·laborà en les gestions a favor dels presos del POUM. Processat pel Tribunal Central d'Espionatge i Alta Traïció, el febrer de 1938, fou detingut de bell nou l'octubre de 1938, acusat d'haver participat en els fets de Maig de 1937. Ingressà a la Model barcelonina el 22 d'octubre. jutjat per «espionatge i alta traïció» el dia 15 de desembre de 1938, fou absolt successivament per sentències de 28 de desembre de 1938 i, una vegada recorreguda aquesta pel fiscal, de 14 de gener de 1939. Fou alliberat per un grup d'oficials de la dissolta 29 Divisió el 25 de gener de 1939, la vigília de l'ocupació franquista de Barcelona. Passà a França i residí successivament a París, Perpinyà i Montalban. Durant la guerra mundial, formà part de la resistència francesa, i dirigí un servei d'evasió, l'anomenat grup Martín, que s'ocupà de passar fugitius i evadits de les forces aliades des de Lió a Catalunya. L'any 1942 animà la creació de l'anomenat Front de la Llibertat, que col·laborà estretament amb el Front Nacional de Catalunya per combatre el règim de Franco. El maig de 1944, arran d'un discurs de Churchill on manifestava que els afers espanyols eren d'indole interna, redactà la *Carta oberta al poble anglès*, que fou enviada a diversos diputats del Parlament britànic, on demanava la intervenció aliada contra el règim franquista. A la conferència que celebrà el POUM de l'exili a Tolosa de Llenguadoc, el novembre de 1944, va decidir impulsar, en contra dels continuistes, partidaris del manteniment del POUM, la formació del MSC, formalment constituït el 14 de gener de 1945, juntament amb sectors procedents de l'antiga USC i de la Federació Catalana del PSOE. Rovira formà part del Consell de Coordinació del nou partit. El dia 6 de gener de 1945, encara com a representant del Front de la Llibertat, signava el manifest de constitució de Solidaritat Catalana, que va presidir Josep Taradellas des de París. Fins a la seva mort, fou un dels dirigents més destacats a l'exili del MSC; col·laborà sovint, no sempre firmant els articles, al seu òrgan de premsa *Endavant*, on defensà posicions nacionalistes i al mateix temps socialistes. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. IV vol. Barcelona, 1974-1977. CENTRE D'ESTUDIS SOCIALISTES. «Història del socialisme a Catalunya, 1939-1972». A: *Debat*. 1975, Barcelona, núm. 4 i 5. COLL, Josep & PANÉ, Josep. *Josep Rovira. Una vida al servei de Catalunya i del Socialisme*. Barcelona, 1978.

Rovira Janer, Josep Maria, sacerdot, sociòleg i sindicalista catòlic agrari (Sant Sadurní d'Anoia 1885-?). Fou el principal dirigent del sindicalisme catòlicagrari de la diòcesi de Barcelona durant tota la dècada dels vint. Va ser vocal de la Federació Catòlico-Agrària de Barcelona del 1920 fins a la seva desaparició el 1926. Alhora fou el principal publicista i propagandista d'aquesta federació i propietari, director i principal redactor de la revista *La Llar* (1920-1923), portaveu de la Federació Catòlico-Agrària de Barcelona, que editava des de Sant Sadurní, i propietari del periòdic *Avenç Agrícola*, que va aparèixer el 1919 com a portaveu de la Cambra Agrícola de l'Anoia. A partir de 1920, també entrà en la cúpula de dirigents de la Unió de Vinyaters de Catalunya. El 1921 fou el representant d'aquesta Unió en una assemblea de vicultors d'abast estatal a Logronyo. El 1923 va ser nomenat conseller del Consell Regional de la Unió de Vinyaters. Com a membre d'aquesta Unió, viatjà diversos cops a Madrid per negociar amb el govern mesures a favor dels vinyaters i en contra de l'alcohol industrial. Des del 1920 col·laborà, com a sindicalista, propagandista i assessor tècnic agrònom i administratiu, en la fundació de molts sindicats agrícoles catòlics locals i cellers cooperatius. Durant els anys de més conflictivitat social rabassaire (1919-1922), intentà fer de mitjancer entre els interessos rabassers i dels propietaris. Es mostrà favorable a l'assoliment de millores a favor dels paucers i rabassaires en els contractes de conreu. Per això mai no fou criticat per la Unió de Rabassaires. Participà com a ponent en diversos congressos de la Federació Agrària Catalanoballear i de la Unió de Vinyaters. El 1928 parlà en nom de tots els sindicats agrícoles de Catalunya en el multitudinari homenatge a la Federació Agrícola de la Conca de Barberà que es féu a Montblanc. [JPV]

Publicacions: *Conferència d'orientació social. Recull de notes de la conferència que'n la Cambra Agrícola del Noya donà M. Josep Maria Rovira sobre orientació social*. Sant Sadurní d'Anoia, 1920.

Rovira Julià, Rafael, pagès i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou promotor, en representació de la Societat d'Agricultors, de la Federació Obrera de Molins de Rei, de la qual va ser membre en la primera direcció el 1916. [AGL]

Rovira Marquès, Ramon, Ramon Macià, pagès i activista (Cabra del Camp 1891-el Pla de Santa Maria, ?). Soci del Sindicat Agrícola i Cooperatiu Unificat de Guerra, participà en la junta anual escollida el setembre de 1936 com a comptador. Regidor de l'Ajuntament en temps de guerra per l'ERC des del desembre de 1936 fins al final de la guerra. En aquesta comesa va ser un temps depositari; de la comissió de Finances, altre cop depositari, i a partir de l'octubre de 1938, alcalde i president de la comissió de Cultura. L'abril de 1943, per la demanda del jutge instructor de la Causa General de Tarragona, sabem que la guàrdia civil el posà a les llistes inculpatòries, amb càrrecs durs, i s'assenyalava que estava exiliat. Traspassà a la dècada dels setanta. [AGT]

Rovira Pallarès, Antoni, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, representà aquest sindicat a l'Ajuntament tarraconí, que es va constituir el 22 d'octubre de 1936. Presentà la dimissió, a fi d'incorporar-se a l'exèrcit, el setembre de 1937. [PPB]

Rovira Ramon, Josep, pagès i sindicalista a Vilobí del Penedès (segle XX). Organitzador de la CNT a Vilobí durant els anys trenta, fou regidor d'aquest municipi l'any 1936, en representació del sindicat cenetista. [RAM]

Rovira Recort, Rafael, mecànic ferroviari i sindicalista a Vilanova i la Geltrú (Torredembarra 1895-?). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova durant els anys trenta del segle XX. Durant la guerra civil, representà la CNT i la FAI al Front Popular de Vilanova i l'any 1938 fou regidor de l'Ajuntament d'aquesta vila en representació del sindicat anarcosindicalista. [RAM]

Rovira Roca, Pau, jornaler i anarcosindicalista a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent de la CNT, camperol durant la guerra civil, re-

presentà aquest sindicat com a regidor a l'Ajuntament de Castellví l'any 1938. [RAM]

Rovira Vivo, Josep, carreter, capatàs portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou president de l'Associació d'Obrers Carreters de Barcelona el juliol de 1900 quan es constituí aquesta societat. Fou escollit president de l'Associació General de Capatassos del Port de Barcelona el maig de 1926 i se'l ratificà en el càrrec el febrer de 1927. [JIG]

Rovireta i Molist, Joan, socialista a Centelles (segle xx). Vinculat a la cooperativa de consum l'Econòmica Centellenca, durant la guerra civil va ser membre del Comitè Antifeixista de Centelles, en representació de la UGT. [JCP]

Rovirosa, Joan, sindicalista al Vendrell (segle xx). Dirigent del sindicat socialista UGT al Vendrell durant els anys trenta del segle xx, fou el representant del Comitè Comarcal del Vendrell al Ple de Comarcal de la UGT de Catalunya l'any 1936. [RAM]

Rovirosa, Josep, oficinista, sociatari i republicà a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent obrer vilafranquí que desenvolupà la tasca societària al llarg del primer terç del segle xx. L'any 1911 era el vicepresident de la Federació Local de Solidaritat Obrera a Vilafranca i l'any 1928, secretari de l'Associació Mutual de Dependents d'Escriptori de Vilafranca. [RAM]

Rovirosa i Albert, Guillem, tècnic electricista, militant obrer cristià i fundador de l'HOAC (Vilanova i la Geltrú 1897-Madrid 1964). Va néixer i créixer en el si d'una família camperola, catòlica i tradicional. La mort prematura del seu pare i la paràlisi i posterior mort de la mare el marcaren profundament. Fins als set anys romangué a Rocacrespa i es va traslladar posteriorment a Vilanova i la Geltrú, on començà els estudis. Després d'aprovar el batxillerat es matriculà a la Universitat Industrial i s'especialitzà en qüestions elèctriques. Es casà amb Caterina Canals i poc després, el 1930, se n'anaren a París, on ell va trobar feina en un taller de joguines mecàniques i on va iniciar la seva conversió a Crist. El 1933 tornà a Madrid i decidí bolcar-se plenament a l'apostolat obrer amb idees i mètodes totalment diferents dels

utilitzats per l'Església fins aquell moment. Durant la guerra, va ser elegit pels seus companys president del comitè d'empresa de Rifà y Anglada, empresa de productes farmacèutics, i casa seva es convertí, en un context de persecució religiosa, en centre de reunions cristianes. Acabada la guerra, denuncià pel gerent de l'empresa com a persona contrària al règim, fou detingut i empresonat. Un consell de guerra el condemnà a 12 anys i un dia de presó, però les gestions del director de l'Institut Llorente, on havia començat a treballar en acabar la guerra, li permeteren gaudir de «presó atenuada» i, després d'un any d'empresonament, sortí definitivament al carrer. S'integrà al centre d'Acció Catòlica de la parròquia de Sant Marc i exercí el seu apostolat entre els obrers del barri de Vallecás. Allí conegué un grup d'homes, Rafael Gallegos, José Ripoll, Antonio Torres, etc. que la tardor de 1946, per encàrrec de la jerarquia, fundaren l'HOAC i en constituïren la primera Comissió Nacional. Durant tot l'estiu de 1946, Rovirosa publicà el full quinzenal *HOAC*, precursor del *TÚ!*, i es dedicà intensament a promoure vocals obrers parroquials, a crear les primeres Comissions Diocesanes i a preparar la primera Setmana Nacional de l'HOAC, que tingué lloc del 26 d'octubre al 3 de novembre de 1946. Nomenat vocal de la Comissió Nacional i encarregat dels centres obrers catalans, es traslladà durant dos anys a Montserrat. Des d'allí elaborà i imprimí el *Boletín de Dirigentes*, de caràcter formatiu, i estengué l'HOAC per les diferents diòcesis catalanes. Per exigències del *Boletín de la HOAC* tornà a Madrid a finals de 1948, on començà una intensa activitat. Escriví articles per al *TÚ!* i redactà quasi en la seva integritat el *Boletín de Dirigentes*, després dit *Boletín de Militantes* i posteriorment *Boletín HOAC*. El 1948 creà, i posteriorment coordinà, els Grups Obrers d'Estudis Socials (GOES), que en successives etapes feren possible que centenars de grups d'obrers i d'intel·lectuals estudiessin, en equip, temes socials candents. Igualment redactà el *Manifest Comunitarista*, on va presentar la seva alternativa al capitalisme i al comunisme basada en una ordenació social i política favorable a la formació de comunitats humanes organitzades sobre la base de la plena propietat per a tothom. El 1949 redactà un text alternatiu de 35 fulls al document elaborat pel govern so-

bre *La Reforma de la Societat Anònim* i l'estiu de 1950 participà activament en les Converses Catòliques Internacionals, celebrades a Sant Sebastià. El 1951 redactà i publicà diferents opuscles de caràcter formatiu i metodològic, entre els quals destacaren *Cursillos Nocturnos*, que ensenyà a molts obrers la pràctica del mètode d'enquesta: veure, jutjar i actuar. A partir d'aquest mètode pedagògicament actiu i humanitzador, heretat de la JOC, Rovirosa construí el 1952 un pla de formació cristiana original i sistemàtic, el Pla Cíclic, posteriorment conegut per Pla Bàsic de Formació Cristiana. A la direcció de l'Acció Catòlica, no li agradà l'estil radical i obrerista que Rovirosa estava donant a l'HOAC. A partir de 1955 augmentaren les sospites en el sentit que l'orientava cap a la formació d'un partit polític de signe esquerrà, just al moment en què la jerarquia veia amb bons ulls la creació d'un partit democratacristià del qual l'HOAC havia de ser la base obrera. La seva resistència a les pressions d'altres jerarquies civils i eclesiàstiques per a decantar l'HOAC cap a la democràcia cristiana li costà la marginació. L'any 1954 li prohibiren assistir a les reunions de la Federació Internacional de Moviments Obrers Cristians (FI-MOC); el 1955 l'obligaren a deixar la direcció del *Boletín HOAC*, i finalment, el maig de 1957, el cardenal Pla i Daniel comunicà a Tomás Malagón que Rovirosa s'havia d'apartar de la direcció de l'HOAC. D'aleshores ençà, alternà la residència a Madrid amb llargues estades a Montserrat. En un dels viatges a la capital, en baixar del tramvia, caigué i el seu peu va ser trossejat per una roda. Els metges no tingueren cap més alternativa que amputar-li la cama per damunt del turmell. Amb la salut molt malmesa, però amb la mateixa fortalesa d'esperit de sempre, es retirà a Montserrat, des d'on continuà l'activitat obrerista i apostòlica i on elaborà la part més madura de la seva obra intel·lectual i teològica. El 1959 redactà, imprimí i difongué, en línia amb el *Manifest Comunista* i el Pla Cíclic, els quaderns COPIN amb el títol de *Cooperativismo Integral*, que després canvià per *Cooperación Integral*. El 1964 va ser cridat a Madrid pels fundadors de la ZYX a encapçalar i presidir la nova editorial de caràcter obrerista que estava a punt d'aparèixer. Pocs dies després de publicar-se el primer llibre de l'editorial escrit per ell, *¿De*

quié es la empresa?, el 27 de febrer, moria a Madrid d'una trombosi cerebral. [EFP]

Publicacions: *Manifiesto Comunitarista*. Madrid, 1949; *Cómo se inicia un Centro HOAC*. Madrid, 1951; *La HOAC, ¿qué es esto?* Madrid, 1951; *Cómo nos gobernamos en la HOAC*. Madrid, 1951; *Cursillos Nocturnos*. Madrid, 1951; *Profesión (Cómo se profesa la HOAC)*. Madrid, 1951; *Cursillos de Revisión de Vida*. Madrid, 1954; *El Plan Cíclico de la HOAC*. Madrid, 1955; *Cooperativismo Integral*. 2 quaderns. Montserrat, 1959; *Cursillo Nocturno COPIN, ¿De quié es la Empresa?* Madrid, 1964.

Bibliografia: AADD. «Rovirosa, 25 años ya». A: *Boletín HOAC*. 1989, febrer, Madrid, núm. 994. (íntegre). AADD. «Homenaje a Rovirosa». A: *Boletín HOAC*. 1994, maig-juny, Madrid (íntegre). COMISIÓN NACIONAL DE LA HOAC. *Obras Completas de Guillermo Rovirosa*. 3 vol. Madrid, 1995. DÍAZ, Carlos. *El Pensamiento Personalista de Rovirosa*. Madrid, 1992. GARCIA, Xavier. *Rovirosa, Comunitarismo integral: la revolución cristiana dintre del poble*. Barcelona, 1977. GARCIA, Xavier, i altres. *Rovirosa, apóstol de la clase obrera*. Madrid, 1985. MOVIMIENTO CULTURAL CRISTIANO, *Rovirosa, investigador y militante pobre*. Madrid, 1992. «Militante cristiano del Movimiento Obrero y maestro de espiritualidad desde los pobres». A: *Imágenes de la fe*. 1990, núm. 242. Madrid (íntegre).

Royes Vila, Manuel, economista i socialista (Terrassa 1940). Estudià ciències econòmiques a la Universitat de Barcelona. L'any 1961 fou un dels fundadors i màxims dirigents del Front Obrer de Catalunya a Terrassa. També va prendre part en la fundació de les CCOO juvenils a la mateixa localitat. Va participar en l'organització de les vagues de l'AEG i durant els anys seixanta i començaments dels setanta impartí seminaris clandestins de marxisme per a obrers. El 1971 impulsà la revista *TS* (Terrassa-Sabadell). El 1974 s'integrà a la Convergència Socialista de Catalunya, antecedent del Partit dels Socialistes de Catalunya, del qual fou el primer secretari local a Terrassa. Alcalde de Terrassa des de les primeres eleccions municipals del 1979, l'any 1987 fou elegit president de la Diputació de Barcelona. És membre també del Consell Nacional i de la Comissió Executiva del PSC. [PPB]

Publicacions: *Terrassa: qüestió capital. Paraules i pensaments de deu anys d'alcalde*. Terrassa, 1989.

Royo, Macario, anarcosindicalista al Mas de las Matas, Terol (segle XX). Militant de la CNT, empresonat a la Model de Barcelona, era un

dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que va sortir publicada a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, el març de 1925, on s'exposava per primera vegada el raonament del que dos anys més tard portaria a la constitució de la FAI. Fou col·laborador d'*El Productor*, que va començar a publicar Manuel Buenacasa a Blanes el 7 de novembre de 1925. Durant la República, va prendre part en la insurrecció anarquista del desembre de 1933, que va afectar especialment la comarca del Mataranya, i a partir de la qual va escriure el fullet *Cómo implantamos el comunismo libertario en Mas de las Matas (Teruel)* (Barcelona 1934). Delegat d'Aragó al Comitè Nacional de la CNT, l'octubre de 1936 signà la ponència del Ple de Bujaraloz, on es decidí la constitució del Consell de Defensa d'Aragó. El setembre de 1937 formà part de la delegació cenetista encarregada d'investigar els esdeveniments que havien menat a la dissolució del Consell i a la detenció de nombrosos cenetistes aragonesos. El març de 1938 era un dels signataris, en representació de la CNT, del «Programa de Unidad de Acción entre la Unión General de Trabajadores y la Confederación Nacional del Trabajo». [PPB]

Bibliografia: CASANOVA, Julián. *Anarquismo y revolución en la sociedad rural aragonesa, 1936-1938*. Madrid, 1985.

Royo, Rafael, sindicalista (Alberic, la Ribera Alta, 1901-Le Cendre, França, 1986). Militant de la CNT, durant els anys de la República i la guerra civil, actuà al País Valencià. El 1939 patí camps de concentració a Albaterra i Bétera. Posteriorment es traslladà a Barcelona, al barri del Poblenou, on durant el franquisme s'incorporà a la lluita clandestina i fou secretari de Defensa del Comitè Regional de Catalunya de la CNT. Detingut durant un temps, mentre exercia el càrrec, quan fou alliberat marxà a França i residí a Monceau-les-Mines i, més tard, a Clermont-Ferrand. [PPB]

Royo, Salvador, pagès i sindicalista (Mas de Barberans, el Montsià, 1904-St. Henri, França, 1989). Treballant de pagès a Valls, es va afiliar a la CNT. Durant la guerra civil, va retornar al Mas de Barberans, on va portar la comptabilitat i fou secretari de la collectivitat de la CNT. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de con-

centració i l'ocupació nazi. El 1945, a Marsella, contribuï a la reorganització de la CNT, a la qual va pertànyer fins a la seva mort. [PPB]

Royo Vicente, Leoncio, dirigent sindicalista i socialista (Villaluengo, Terol, 1884-Hyères, Var, 1955). Residí a València, on fou fundador de la Societat de Professions i Oficis Diversos de la UGT. Fou destacat militant de l'Agrupació Socialista de València (PSOE), en la qual ocupà, entre altres càrrecs, el de comptador. Durant la guerra civil, desenvolupà diverses tasques de responsabilitat. S'exilià el 1939 a França, on fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista al departament del Marne. [PPB]

Rozas Serrano, Ángel, obrer de la construcció, sindicalista i comunista (Olula del Río, Almeria, 1927). Va arribar a Barcelona als 15 anys d'edat. Militant de l'HOAC a finals dels anys 40, va militar un temps a la CNT, fins que el 1951, coincidint amb la vaga de tramvies, va organitzar el PSUC, sense mantenir contactes amb la direcció del partit. No fou fins al 1954 que ingressà en l'estructura orgànica del PSUC. El 1956 va assistir, com a representant de l'interior, al I congrés del PSUC a París. El 1958 fou detingut per primera vegada arran de les vagues de solidaritat amb els obrers d'Astúries i el 1960 fou detingut de bell nou i condemnat a tres anys de presó en un consell de guerra. Fins al 1968 va passar uns sis anys a la presó. El 1964 fou un dels fundadors de les Comissions Obreres i formà part de la Comissió Obrera de Barcelona en la seva primera etapa. El 1966 organitzà el «nucli sindical» del PSUC. Fou cooptat al Comitè Central del PSUC el 1968 i el 1969, durant l'estat d'excepció implantat pel règim, va passar a la clandestinitat, fins que el juliol del mateix any s'exilià a França, on va romandre fins poc temps abans de la legalització del PSUC, ja en plena transició democràtica. A l'exili, l'any 1969 va organitzar la Delegación Exterior de CCOO i va realitzar tasques de relacions internacionals amb sindicats democràtics d'altres països. Fou ratificat membre del Comitè Central del PSUC en els IV, V i VI congressos del partit, celebrats, respectivament, l'octubre de 1977, el gener de 1981 i el març de 1982, i fou, a més, membre de la Comissió d'Honor del PSUC. En el terreny sindical el 1978 fou elegit membre de la

comissió executiva de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya i posteriorment en fou nomenat president de Garanties. El 1989 el president de la Generalitat va atorgar-li la medalla del President Macià. El 1997 el govern de l'Estat li concedí la medalla del Mèrit al Treball. [PPB]

Bibliografia: CEBRIÁN, Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona, 1997. *Treball*, 2a quinzena de setembre de 1989.

Rúa, Juan, anarquista a Barcelona (Uruguai, ?-1937). Originari de l'Uruguai, on militava al moviment anarquista, va venir a Espanya en esclatar la guerra civil per combatre contra el feixisme. En contacte amb el moviment llibertari, va formar part del grup Nervio, liderat per Abad de Santillán, i va pertànyer al Comitè Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya. Delegat prop dels joves llibertaris que combatien al front d'Aragó, en iniciar-se els fets de Maig de 1937 va dirigir-se cap al front, però fou detingut en un control i va desaparèixer; el seu cos no es va trobar mai. [PPB]

Ruatgs, Francesc, pagès i sindicalista a Tremp (segle xx). Com a membre de la comissió organitzadora del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca, el juny de 1920 es va posar a disposició de l'Ajuntament de Tremp amb l'objectiu de constituir la junta local de Reformes Socials. El gener de 1921 era nomenat caixer de la junta directiva de l'esmentat sindicat. [PPB]

Rubau Donadeu i Corcellés, Josep, agent comercial i polític republicà, atansat a posicions obreristes (Figueras 1841?-Madrid 1916). Des de 1858, un cop instal·lat a Barcelona, va mantenir una relació intensa amb el Partit Democràtic. El 1863 va fundar el periòdic *El Debate* i, un any després, signà junt amb altres dirigents demòcrates i socialitzants barcelonins el Manifest de 10 de juny. (Vegeu: Abella, Miquel.) Implicat en els moviments del 1866, va participar activament en les activitats del club republicà de La Montaña, a Madrid. Durant la Gloriosa va distingir-se pel seu activisme. L'octubre del mateix 1868, i fins a 1869, s'incorporà a la gira que portà Fanelli de visita per Sabadell, Barcelona i Madrid aquell any. Anarquista bakunista el 1869-1870 (va ser un dels

membres de l'Aliança Socialista de Ginebra), participà en la constitució de la FRE, el juny de 1870, al congrés de Barcelona i cercà el decantament del sindicalisme vers la política republicana oposant-se, sense èxit, a les resolucions apolítiques de l'esmentat comici obrer (de fet, va votar a favor dels bakuninistes en els dictàmens de resistència, cooperació i organització, amb l'esperança d'obtenir el seu suport en el de política; no va ser així, fins a l'extrem que Lorenzo escriví, després, que «Rubau Doneu (*sic*) va perdre el seu treball»). El 1871 va ser elegit delegat de l'Assemblea Federal a Barcelona i el 1872 va dirigir a l'Empordà l'aixecament contra les quintes, junt amb Lostau i Arderius, tots dos republicans de Figueras. El 1872 va ser escollit parlamentari per Sant Feliu de Llobregat; exercí a la secretaria d'Estanislau Figueras, el president de la Primera República, durant 1873 i, en especial, en les negociacions encetades arran de la proclamació de l'Estat català el mes de març. Sota la Restauració ja, va seguir la línia republicana de Castelar fins que rebutjà la seva decisió d'incorporar-se al Partit Liberal. En aquests mateixos moments, ja es manifestava en favor d'un societarisme obrer legalista, a la manera del cooperativista socialista Roca i Galés. El 1898, va ser candidat per Fusió Republicana, també a Sant Feliu; el 25 de març de 1903 va presidir, junt amb Miguel Morayta i Giner de los Ríos, l'assemblea de constitució de la Unió Republicana; i, finalment, el 1906, participà en la campanya antisolidària. [STG]

Bibliografia: ARBELOA, Víctor Manuel. *Primer Congreso Obrero Español*. Estudi preliminar i notes de ... Madrid, 1972. LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Pròleg i notes de José Álvarez Junco. Madrid, 1974. TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Rubau Donadeu i Corcellés, Juli, litògraf, anarquista i internacionalista (segle XIX). Juntament amb altres demòcrates barcelonins, entre els quals destaquen Antoni Gusart, Pau Alsina, Francesc Suñer Capdevila i Josep Rubau Donadeu, germà seu, va ser un dels impulsors del Manifest de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Poc temps després desplegà la seva activitat a Madrid, on va ser membre del Fomento de las Artes, que esdevingué un dels primers nuclis de l'obrerisme i l'internaciona-

lisme a l'Estat espanyol. El novembre de 1868, en el domicili dels Rubau Donadeu, a Madrid, van tenir lloc les primeres reunions de Giuseppe Fanelli amb el que seria el nucli madrileny de la Internacional i l'Aliança de la Democràcia Socialista, del qual destaquen el seu germà Josep, Anselmo Lorenzo, Tomás Mora i Tomás González Morago. Va ser membre de la comissió de correspondència del nucli provisional de l'AIT d'Espanya, secció de Madrid, tal com consta a l'acta de constitució signada el 24 de gener de 1869. [VVL]

Bibliografia: LORENZO, Anselmo. *El proletariado militante*. Madrid, 1974. TERMES I ARDÈVOL, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Rubí, Miquel, pagès i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou dirigent local del Sindicat Agrícola de Molins de Rei, del qual va ser president el 1931, i, en representació seva, membre del Comitè de fruita de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya el mateix any. [AGL]

Rubí Balaguer, Joan, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou promotor el 1913 del sindicat molinenc Unió Obrera de Paletes, de la qual va ser membre en la seva primera junta directiva el mateix any. [AGL]

Rubí i Tarrassa, Maria, treballadora del ram tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar el Sindicat Tèxtil en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT l'any 1938. El febrer de 1938 també representà el seu sindicat en el consell plenari de l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona, creat per la Generalitat el juliol de 1937. [PPB/DBM]

Rubinat, Jaume, fonedor en bronze i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, participà, en representació del Sindicat dels Fonedors en Bronze de Barcelona, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que va tenir lloc a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. Morí assassinat pels pistolers dels sindicats lliures durant el període d'intenses lluites socials que es produïren a Barcelona entre 1919 i 1923. [PPB]

Rubio, Aureli, jornaler paperer i societatari a Sant Sadurní d'Anoia (segle xx). Dirigent i organitzador de diferents societats d'obriers paperers de la conca de l'Anoia durant les dues primeres dècades del segle xx. Al començament del segle xx, fundà una societat anomenada Solidaritat Paperera de l'Anoia i en fou president. L'any 1908 fou delegat dels paperers de l'Anoia en la preparació del congrés de Solidaritat Obrera. [RAM]

Rubio, M., obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle xx). Militant del Sindicat Tèxtil de la CNT de Mataró, era col·laborador habitual del periòdic *Albada*, l'òrgan del sindicat tèxtil que va aparèixer a la capital del Maresme entre el maig de 1931 i el setembre de 1934. El novembre de 1932 acusava la FAI de la situació de desunió que existia en els sindicats mataronins. [PPB]

Rubio, Marcos, obrer metallúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Treballador als tallers de can Girona, de la barriada del Poble Nou, el seu nom va aparèixer vinculat als sindicats lliures com a membre del comitè executiu i un dels responsables dels pistolers que atemptaven contra els sindicalistes de la CNT. [PPB]

Rubio, P., metallúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat de la Metallúrgia de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [PPB]

Rubio, Vicente, obrer botoner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Miquel Tornés, representà els obrers botoners en nacre de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Rubio García, Joaquín, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, havia estat president del Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya. Durant la guerra civil, fou comissari de la segona companyia del tercer batalló de la 144 Brigada i morí assassinat, sense procés, al front l'11 d'octubre de 1938, acusat d'haver perdut una posició durant una batalla. [PPB]

Rubio Manrique, Palmira. obrera tèxtil i sindicalista a Igualada (segle XX). Militant de la CNT, durant la Segona República fou una dirigent del Sindicat de l'Art Fabril d'Igualada. Col·laborà a *El Sembrador*, publicació anarcosindicalista igualadina que començà a aparèixer el juny de 1930. Durant la guerra civil, fou la directora de l'Hospital Comarcal d'Igualada. El 31 de març de 1938 entrà a formar part de l'Ajuntament igualadí, en representació de la CNT-FAI. [PPB]

Rubís Casandàliga, Joan, pagès i sindicalista al Bages (segle XX). L'any 1933 era el president de la Unió de Rabassaires de la comarca del Bages. El 21 d'agost de 1933 va ser nomenat, juntament amb Nòni Puig i Vila, per a formar part com vocal de la Comissió Arbitral que havia de resoldre els nombrosos conflictes existents entre propietaris i pagesos rabassaires. [JSC]

Rucabado i Comerma, Ramon, escriptor, publicista catalanista, identificat amb el catolicisme social (Barcelona 1884-1966). La mort del pare impedí que passés del batxiller, es matriculà a les escoles mercantils del CADCI i seguí les classes de l'economista Guillem Graell als Estudis Universitaris Catalans. Pare de família nombrosa, repartí la seva vida en tres activitats fonamentals: la defensa del catalanisme, la del catolicisme social i, per últim, la seva feina a La España Industrial (el pare havia estat major dom de despatx en aquesta empresa i ell hi treballà més de 60 anys, fins al 1960, quan arran d'un accident de cotxe va jubilar-se). Des de 1906, treballà en nombrosos projectes i activitats noucentistes: el 1908, en l'organització del primer Congrés Català d'Economia i, aquest mateix any, es responsabilitzà de la vicepresidència de la secció d'educació del CADCI; el 1909, col·laborà en el Congrés de Govern Municipal i, també, a la Societat d'Estudis Econòmics que aplegava els deixebles de Guillem Graell; el 1914, va incorporar-se a la comissió d'Educació General de la Mancomunitat de Catalunya, sota la direcció d'Eugeni d'Ors; i, finalment, el 1915, signà els manifestos contra la guerra mundial dels Amics de la Unitat Moral d'Europa. Col·laborà a *La Veu de Catalunya*; des del 1915, a la *La Revista* i, des del moment mateix de la creació, el 1921, formà part

de l'equip de la revista *Catalunya Social*, l'òrgan d'Acció Popular i, des del 1934, de l'Acció Social Popular (una denominació nova que havia de distingir aquesta entitat de la de Gil Robles). Fins al juliol de 1936, al llarg dels quinze anys de vida de *Catalunya Social*, gairebé mai no van faltar les seves assídues col·laboracions a la cita setmanal amb el lector de la revista. Fou, així mateix, un autor prolífic que donà a la impremta nombrosos llibres i opuscles. Sempre va defensar actituds properes als sectors eclesiàstics de sensibilitat dominica i va fer de la solidaritat d'interessos entre patrons i obrers el motiu de la seva activitat pública. Segons declarà al periòdic *La Publicitat*, volia difondre «l'amor a l'ordre social cristià i a la pau cristiana». Els anys 1919-1923, la violència de les lluites socials col·locà Rucabado i els seus escrits al bell mig de les controvèrsies polítiques de Catalunya. Condemnà aquesta violència i denuncià, per igual, les tàctiques dels Sindicats Únics de la CNT i, més tard, les del Sindicats Lliures, sobretot des de 1921-1922, quan la captació d'elements obreristes allunyà aquestes agrupacions de les posicions catòliques. D'ençà de la reorganització dels Sindicats Únics l'agost de 1930, reactivà les crítiques vers l'activisme anarcosindicalista, els seus dirigents i, especialment, contra l'ensenyament àcrata i el seu màxim referent històric, Francesc Ferrer i Guàrdia, el creador de l'Escola Moderna. El 1935 publicà a *Catalunya Social* un seguit d'articles, primer, sobre la bullanga del 1835 i, també, sobre les víctimes de la revolució d'Astúries. L'estiu de 1936, les patrulles de control el cercaren a casa seva, però com que havia canviat de domicili, no van trobar-lo. El 1937 va haver de presentar-se a declarar davant el Comitè Revolucionari del Poble nou, que, finalment, va deixar-lo anar. En acabar la guerra, es dedicà a escriure, tot i que, aparentment, deixà la intenció polemitzadora que l'havia caracteritzat en etapes precedents. Publicà, en castellà, una trilogia dedicada a les esglésies que van ser cremades a Barcelona el juliol de 1936 i, també, alguns llibres poètics de temàtica diversa. [STG]

Publicacions: *Apuntes sobre geografía económica de Bélgica*. Madrid, [1913]; *En Balmes i el problema de l'associació obrera*. Barcelona, 1921; *Contra el joc i el pacte amb el joc*. Barcelona, 1922; *El socialisme espiritual*. Barcelona, 1919; *Angoixes socials*.

Barcelona, 1923; *La defensa de la familia*. Barcelona, 1924; *Recordatori del 1835*. Barcelona, 1935; *Los mártires de Asturias, la escuela mártir de Turón*. Barcelona, 1935; *La custodia de fuego*. Barcelona, 1940; *Iglesias en el cielo*. Barcelona, 1940; *Sardá y Salvany, apóstol social*. Barcelona, 1944; *Santa Mónica de la Rambla y otras páginas de sangre*. Barcelona, 1959.

Bibliografia: BLAST, F. «La revista *Catalunya Social*. (I i II)». A: *Revista del Institut de Ciències Socials*. 1967, Barcelona, IX i X, pàg. 159-191 i 223-249, respectivament. CASASSAS, J. (dir.) *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya (1808-1975)*. Barcelona, 1999. *Ramon Rucabado: 1884-1984. Santa Maria del Mar. L'octava espasa. Cronologia bibliogràfica de Ramon Rucabado*. Barcelona, 1984. RUCABADO I VERDAGUER, M. *Ramon Rucabado i Comerma, escriptor catòlic (1884-1966)*. [S.L.], [1984?]; i, del mateix autor, *Índex de l'obra completa (1908-1966) de l'escriptor catòlic Ramon Rucabado i Comerma: Barcelona 1884-1966*. [S.L.], [1984]. WINSTON, C. M. *La clase trabajadora y la derecha en España, 1900-1936*. Madrid, 1989.

Ruches, sindicalista a Ripoll (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Ripoll. [XPM]

Ruches i Feliu, Jaume, teixidor i dirigent sindical a Torelló (segle XX). Vinculat al centre l'Aurora Obrera, va ser un dels principals organitzadors de la CNT a Torelló durant els anys de la Segona República. Va ser delegat del Sindicat d'Oficis Diversos de Torelló en diferents plens regionals de la CNT. El 1933 va abandonar la CNT per formar part dels Sindicats d'Oposició; va tornar a entrar-hi el 1936. Arran dels fets d'Octubre de 1934, va participar en els actes revolucionaris realitzats a Torelló i va ser empresonat. En temps de la guerra civil, va ser un membre destacat del Comitè Antifeixista de Torelló. Va ser empresonat l'any 1937, juntament amb la majoria de membres del comitè de Torelló. L'any 1939 es va exiliar a França, on es va quedar a viure. [JCP]

Rucosa Vila, Josep, Pepito, dirigent polític comunista (Manresa, ?-Barcelona, 1988). El juliol de 1936 era el secretari d'organització del Partit Comunista de Catalunya a Manresa, on tenia 50 militants, i com a tal va ser un dels fundadors del PSUC en aquesta ciutat. Durant la guerra, va ser comissari polític en diferents

unitats militars. El 1939 es va exiliar amb la família i va perdre una filla de pocs mesos al camp de concentració. Va tornar a Catalunya, però no pas a Manresa per raons de seguretat. Finalment es va instal·lar a Barcelona. Va ajudar molts companys del PSUC a trobar feina i residència. Va atendre Rafael Vidiella i la seva esposa quan van tornar el 1976 a Catalunya. [JSC]

Bibliografia: SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988. *Treball*, desembre 1988.

Rueda Contreras, Salvador, empleat del ferrocarril i anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil fou membre del comitè del Front Antifeixista de Tarragona, constituït el 6 d'agost de 1936. Hi presidí la comissió de Proveïments. Quan es formà el nou Ajuntament el 22 d'octubre de 1936, passà a ocupar-hi també la important i conflictiva regidoria de Proveïments. El 26 de maig de 1937 fou un dels consellers de la CNT que creà la cooperativa de consum La Reguladora de Vendes. CNT. Presentà la dimissió del consistori el setembre de 1937, per incorporar-se a l'exèrcit. [PPB]

Rueda i López, Enric, Rodín, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat de Lamparers, Courers i Llauners de Barcelona al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que va tenir lloc a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. En iniciar-se el període repressiu contra la CNT, encapçalat per Martínez Anido, el novembre de 1920, era membre del Comitè Regional de la CNT de Catalunya i va prendre part en el Ple de sindicats que la CNT catalana va celebrar per discutir propostes per contrarestar la repressió, i s'hi va oposar enèrgicament a la proposta de la delegació badalonina, que plantejava la possibilitat que cada vegada que s'assassinés un militant de la CNT se segretessin cinc personalitats importants de la població afectada. Poc temps després va figurar entre els 36 sindicalistes que foren empresonats al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: MANENT I PESAS, Joan. *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*. París: 1976.

Rueda Jaime, Juan, propagandista i conegut militant anarquista (? 1884-Mèxic 1969). D'origen probablement andalús, ingressà a la CNT el 1911 i desenvolupà una considerable activitat propagandística a partir de llavors, especialment a Andalusia, València i Catalunya. Adquirí molta fama en els ambients anarquistes com a reconegut orador. Va assistir al congrés de la CNT celebrat a Madrid el 1919. Va patir persecucions a Barcelona durant l'època d'Arlegui-Anido. Fou empresonat unes quantes vegades. El 1919 va ser acusat d'inducció a l'assassinat, encara que fou absolt dos anys més tard. Assistí a la conferència de Saragossa de la CNT el 1922. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, mantingué l'activitat propagandística a la clandestinitat i organitzà també sindicats i vagues. El juny de 1931 va representar el Sindicat de la Construcció de València a les sessions del congrés extraordinari de la CNT a Madrid. Formà part del Comitè Regional de Llevant durant els primers anys de la República. Fou un dels deportats a Bata. El 1936 acudí a la conferència de la CNT a Saragossa, encara que la va abandonar per discrepàncies amb el seu fill. Continuà activitat dins la CNT durant la guerra i, posteriorment, a l'exili mexicà. [JNN]

Bibliografia: Cucó, Alfons. «Contribución al estudio del anarco-sindicalismo valenciano». A: *Saitabi*, 1972, XXII, pàg. 69-85. GARCIA OLIVER, Joan. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Rueda Ortiz, Juan, dirigent anarquista a València (segle XX). Fill del conegut propagandista llibertari Juan Rueda Jaime. Va militar a les Joventuts Llibertàries de València durant els anys de la República i la guerra civil. Fou redactor de *Fragua Social* i col·laborador habitual d'aquesta publicació. Va ser membre del Comitè Regional de Llevant de la CNT durant la contesa. Membre del Comitè Peninsular de la FIJL, es convertí aquests anys en un dels més importants líders d'aquesta organització. Va ser un dels signants dels acords CNT-UGT, en representació del primer sindicat. El 1939 passà a formar part del Consell General del Moviment Llibertari, en representació de la FIJL. Estigué exiliat a Mèxic i col·laborà en les activitats de la Casa Regional Valenciana d'aquell país i en la publicació *Senyera*. [CCG]

Bibliografia: GARCIA OLIVER, Joan. *El eco de los pasos*, Barcelona, 1978.

Ruestes, Josep, comunista a Balaguer, la Noguera (segle XX). Militant del Partit Comunista Català, col·laborà des de Balaguer al quinzenal *La Señal*, que aparegué a Lleida a partir de l'1 de setembre de 1929, com a òrgan oficiós del partit, adreçat als ferroviaris. [PPB]

Rufat Llop, Ramon, espia i anarquista (Maella, Saragossa, 1916-Vilanova i la Geltrú 1993). A Calanda, va fer estudis de filosofia i humanitats que va culminar a València. Va efectuar nombrosos viatges a València i a Barcelona, on s'incorporà, a l'adveniment de la Segona República, al moviment llibertari i realitzà missions d'enllaç i coneixement de muntanya. En esclatar la guerra civil pertanyia a les Joventuts Llibertàries i marxà al front d'Aragó amb les Milícies catalanes. S'hi incorporà al Servei d'Informació, que tenia com a missió fer incursions i obtenir informació de la zona enemiga. Entre octubre de 1936 i octubre de 1938 va participar en més de cinquanta missions. Detingut poc abans d'acabar la guerra, fou condemnat a mort el 4 de març de 1939, pena que li fou commutada. L'agost de 1944 va falsificar els papers del seu alliberament i s'escapolí de la presó de Yserías, a Madrid. Entrà en contacte amb la CNT clandestina i reorganitzà la resistència a l'Aragó i part de Catalunya. El març de 1945 era vicesecretari de premsa i publicacions de la CNT. Detingut l'octubre de 1945, fou jutjat en consell de guerra i condemnat a 20 anys de presó. Va aconseguir la llibertat provisional el 28 de setembre de 1958. S'exilià a França, on va dedicar-se a diversos oficis: treballà a la construcció, a la química, en magatzems de paper, fins que va entrar a l'oficina per als refugiats polítics del ministeri d'Affers Exteriors. Col·laborador de la premsa llibertària a l'exili i a l'Estat espanyol, el 1966 va publicar *En las prisiones de Franco*, a Mèxic, i el 1986 el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona li atorgà el primer premi Juan García Duran per les seves memòries del període de la guerra civil, *Entre los hijos de la noche*, que foren publicades en francès amb el títol *Espions de la République*. En morir, residia a Vilanova i la Geltrú, on culminava la redacció de les seves memòries. [PPB]

Bibliografia: *Polémica*, 1993, núm. 54.

Rufinelli, L., anarquista a Barcelona (segle xx). Representà la Federació Local de Joventuts Llibertàries de Barcelona en el Ple de Grups de Delegats dels Sindicats, Militants i Comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari celebrat el 2 d'abril de 1938 a Barcelona. Fou un dels qui va signar la ponència d'aquest ple. [JIG]

Rufo, Natividad, planxadora i anarquista a Barcelona (segle xx). Militant activa del sindicat Solidaritat Obrera, va participar activament en els esdeveniments de la Setmana Tràgica de juliol de 1909. El 28 de juliol va actuar de braç dret del seu amant, José Ginés Perea, a les barricades del carrer de Sant Pau de Barcelona i fou una de les que dirigien els obrers que varen atacar la caserna dels Veterans de la Libertat, al carrer Sadurní, i que mantingué les barricades l'endemà, Detinguda, fou jutjada com a autora de l'atac a la caserna de les Milícies i condemnada a «exili permanent». Fou deportada a França. [MPMJ]

Ruiz, Alejandro, pagès i sindicalista a Alfafar, l'Horta (segle xx). Fou delegat de la societat de treballadors del camp La Estrella del Pueblo, d'Alfafar, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles i Similars d'Espanya, que se celebrà a València el desembre de 1918. Participà activament en les diferents sessions congressuals, formant part de ponències, intervenint en els debats i integrant comissions nomenades pel congrés. [PPB]

Ruiz, Daniel, socialista a Barcelona (segle xx). L'agost de 1932 va ser escollit secretari general de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Ruiz, Dídac, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del BOC, el juliol de 1931 participà en el primer Ple del Radi de Barcelona de les Joventuts Comunistes, on es designà un comitè local que actuà com a comitè executiu de les Joventuts, del qual formà part com a secretari sindical. Durant la vaga general de setembre de 1931 fou detingut amb altres militants del BOC; portà la seva experiència com a detingut en un acte organitzat el 25 de setembre de 1931 pel Teatre del Proletariat a la Sala Cap-sir de Barcelona, on parlà juntament amb Jau-

me Miravittles i Salvador Dalí sobre «A la recerca de la nova moral». [PPB]

Ruiz, Dídac, fuster i sindicalista (segle XIX). Va ser representant de la Societat d'Oficials Fusters de Barcelona, a mitjan 1870. [CR]

Ruiz, Domingo, fuster i sindicalista a Blanes (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat dels Fusters de Blanes al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que va tenir lloc a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Ruiz, Domingo, obrer de la construcció, radical i revoltós a Barcelona (segle xx). Militant del partit radical, durant la Setmana Tràgica del juliol de 1909 va figurar nominalment com el cap d'una de les barricades del Paral·lel, la dirigent efectiva de la qual fou la seva amant, Josefa Prieto, la Bilbaína. Jutjat després dels esdeveniments, fou reclòs en una presó de la màxima seguretat. [PPB]

Ruiz, Pablo, miner, sastre i militant anarquista a Catalunya (segle xx). Va fer-se visible en l'activisme anarcosindicalista d'ençà de la creació de la CNT l'any 1910 i, molt especialment, durant el pistolisme dels anys 1919-1923. En arribar la Segona República, s'identificà amb les tàctiques insurreccionals anarquistes i, el gener de 1932, participà en els moviments de les conques del Llobregat i el Cardener; fou del Comitè Revolucionari de Figols. Gairebé alhora freqüentà l'Ateneu Enciclopèdic Popular del carrer del Carme de Barcelona. Ruiz era, segons Garcia Oliver, un anarquista «poc clar» que «ferumejava sempre a l'entorn dels grups d'acció que es reunien al cafè del Sindicat de la Fusta del carrer Sant Pau, sense pertànyer a cap». El 1932-1933, pertanyia de fet al «grup d'afinitat», que liderava Jaume Balius i duia per nom Rebelde Renacer o, simplement, Renacer. S'encarregava de la distribució dels opuscles que escrigueren, per separat, Balius i Bru Lladó, un sabater sabadellenc que també formava part del grup. El 1936 participà amb un grup d'uns quaranta homes armats en les lluites contra els militars sollevats a diversos punts de Barcelona. De seguida marxà al front, amb la columna de Durruti; van ocupar Osera, Gelsa i Pina, i en aquesta localitat fou

president del comitè revolucionari. També va ser delegat dels milicians de la Quarta Agrupació de Gelsa, formada per uns sis-cents milicians de la CNT-FAI. La seva agrupació es manifestà, des de finals de novembre de 1936, contra la militarització de les forces anarquistes. Ell va deixar el front i formà part de l'Associació de Antiguos Combatientes de la Columna Durruti que, des de Barcelona, es manifestà contra l'avançada de la «contrarevolució i el reformisme». Era l'inici del procés que, confluint amb més sectors descontents, entre els quals es trobaven Balius i altres companys seus d'afinitat, quallà en la creació de l'agrupació anarquista Los Amigos de Durruti els primers dies del març de 1937. També participà en mítings de propaganda que precediren els fets de Maig de 1937, sempre per defensar la revolució veritable i el poble de les traïcions dels sectors contrarevolucionaris en què incloïa no sols els estalinistes i republicans, sinó també els sectors governamentalistes anarquistes. Des del 3 de maig, participà en els enfrontaments armats dels anomenats fets de Maig i, junt amb Balius, s'entrevistà amb representants d'altres sectors polítics de l'esquerra revolucionària. L'11 de maig, un cop finalitzats els enfrontaments, ell i la resta de Los Amigos propiciaren l'aparició d'*El Amigo del Pueblo*, el seu portaveu periodístic que, fins al 20 de novembre de 1937, va publicar onze números. Al final de la guerra marxà a l'exili. L'estiu de 1961, a París, junt amb Jaume Balius i més companys anarquistes, formà part de la comissió encarregada de reorganitzar Los Amigos de Durruti i editar, de nou, *El Amigo del Pueblo*. Van editar quatre números. [JCR/JJR/STG]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GUILLAMÓN, A. «Los amigos de Durruti, 1937-1939». A: *Balance*. 1995, núm. 3 (2a ed.). Barcelona. MINTZ, F. & PECIÑA, M. *Los Amigos de Durruti, los Trotskistas y los Sucesos de Mayo*. Madrid, 1978. SCHAFRÁNEK, H. & WÖGERBAUER, W. «Nous, agents provocateurs et irresponsables». Esquisse d'une Histoire des Amigos de Durruti». A: *La Guerra i La Revolució a Catalunya (Comunicacions). II Col·loqui Internacional sobre la Guerra Civil espanyola (1936-1939)*. Barcelona, 1986, pàg. 155-168. TAVERA, S. & UCELAY DA CAL, E. «Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario». A: *Historia Contemporánea*. 1993, núm. 9, Bilbao, pàg. 167-190.

Ruiz Acevedo, Francisco, treballador del metall i sindicalista (Sevilla 1943). Va arribar a Barcelona l'any 1963 per estar a la Rockwell Cerdans de Gavà, on va estar fins al seu tancament l'any 1971. L'any 1961 es va afiliar al PCE i l'any 1963 va connectar amb el PSUC, on va entrar a l'aparell de propaganda. L'any 1964 va començar a constituir, amb altres companys, les CCOO al Baix Llobregat, es reuní a l'església del barri d'Almeda a Cornellà: i preparà les eleccions sindicals del 1966, en les quals va ser escollit president de la UTT del Metall de Gavà. Va ser un dels signants de la Mesa Democràtica de Cornellà de Llobregat a principis dels setanta. L'any 1973 va ser detingut a la parròquia de Maria Mitjancera de Barcelona, com a membre de l'Assemblea de Catalunya, i va ingressar a la presó Model de Barcelona. Va ser un dels impulsors de la vaga general del Baix Llobregat de l'any 1974. [JGS]

Ruiz Berlanga, Benito. Luzbel Ruiz, perruquer i anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1978). Fou membre del Comitè Regional de Catalunya de la CNT. Traslladat de Badalona a Barcelona, el juny de 1930, s'hi va integrar al Sindicat de Perruquers de la CNT. Reclòs a la presó Model de Barcelona des de mitjan 1931, va signar, junt amb Bernat Pou Magriñà i Francesc Arín, entre d'altres, un manifest, aparegut el desembre, titulat *Als Comitès Confederals*, en el qual la CNT s'inclouïa obertament en el règim republicà i en el qual també van protestar per la inactivitat dels seus companys al capdavant de l'organització. Va col·laborar, junt amb Barberillo, amb el també faista Aurelio Fernández, en els serveis de seguretat interior del departament de Governació de Barcelona, els primers mesos de la guerra civil de 1936. [TMS/JRM]

Ruiz Borràs, Pere, socialista, obrer impressor i exboxador (segle xx). Juntament amb J. Raventós, M. Casablanca i S. Clop, entre d'altres, va formar part del Consell del MSC de l'interior. En la «caiguda» del 1958 fou detingut amb, pràcticament, tot el Consell. [TMS]

Ruiz Cintas, Manuel, miner i dirigent anarcosindicalista al Bages (segle xx). De molt jove va treballar a les mines de carbó de Fígols, on

va impulsar el sindicat de la CNT, i a causa de la seva activitat lluitadora va ser acomiadat de la mina el 1931. L'any següent va anar a treballar a les mines de potassa de Sallent, d'on també va ser acomiadat, i després va treballar a la fàbrica Pirelli de Manresa. El gener de 1932 havia estat un dels miners més destacats a la vaga general revolucionària de l'Alt Llobregat, fet que li suposà la deportació a Bata. Va ser també el corresponsal de la premsa llibertària a Sallent, on era un dels sindicalistes més destacats. Va assistir com a delegat i representant de la Federació Comarcal del Cardener i l'Alt Llobregat i del Sindicat Únic de Treballadors de Sallent al Ple regional de sindicats únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. Al Ple de sindicats de la Intercomarcal Manresa-Berga, celebrat a Manresa el juny de 1935, va ser elegit secretari de la intercomarcal, càrrec que va tenir fins al febrer de 1936. A l'inici de la guerra i la revolució, va allistar-se a les milícies de voluntaris, amb la columna Durruti. Va formar part del grup Paso a la Idea. Va morir a Barbastre mentre complia una missió de confiança, per una confusió d'un grup de milicians en un control. La seva mort va ser molt sentida i es va canviar el nom del passeig de Manresa que passà a dir-se passeig de Manuel Ruiz. [JCR/JJR/JSC]

Bibliografia: ALOY, Joaquim, i altres. *Història gràfica de Manresa. La guerra civil (1936-1939)*. Manresa, 1993. FLORES, Pedro. *Tipos manresanos (II)*. Barcelona, 1995. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Ruiz Esqué, Manuel J., farmacèutic i comunista a Pineda de Mar, el Maresme (Posadas, Burgos, 1908-?). Instal·lat per raons professionals a Pineda des del 1932, en esclatar la guerra civil militava al PSUC. El 31 de juliol de 1936 fou nomenat alcalde de Pineda, i assumí les responsabilitats de sanitat i assistència social. Es mantingué a l'alcaldia fins al 19 de juny de 1937. El 1939 s'exilià a Amèrica del Sud. [PPB]

Ruiz Gaja, Eduard, treballador bancari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Treballava al National City Bank. Va ser president de la Federació Catalana d'Empleats de Banca i Borsa, creada com a sindicat autònom el juny de 1931 i que comptava amb el periòdic *Esfora* com a

òrgan de premsa. Des de finals del 1931 entrà en relació amb la Federació Nacional de Banca de la UGT, llavors encapçalada per Amaro del Rosal i Luis P. García Lago. Participà en un míting a Madrid que va ser correspost per la participació dels dirigents ugetistes en un altre de convocat a l'Iris Park barceloní el febrer de 1932. A partir d'aquest moment l'apropament entre uns i altres s'accentuà i el congrés dels bancaris que va tenir lloc a Terrassa el quatre i cinc de novembre de 1933 va conduir l'esmentada federació bancària catalana a convertir-se en la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi-UGT. La fusió va aportar al sindicat ugetista uns 4.000 afiliats i 15 seccions. Abandonà la presidència en l'acte de Terrassa i va ser substituït per Herreros Lanau. [DBM]

Ruiz García, Silvestre, sindicalista i comunista a Barcelona (?-La Paz, Bolívia, 1943). Milità al PSUC i a la UGT i durant la República i la guerra civil fou el president de la Federació Catalana de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi, la qual representà en el comitè de la UGT de Catalunya. Exiliat a Amèrica Llatina després de la guerra, morí a La Paz, Bolívia, el 1943 a l'edat de 35 anys. [PPB]

Ruiz García, Vicente, paleta, dirigent obrer i comunista (Iniasta 1930). Va estar implicat junt amb d'altres en la Causa núm. 269/62. Un consell de guerra el va condemnar a uns anys de presó, sota l'acusació de rebel·lió militar, per pertànyer a l'organització del Partit Comunista, desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Ruiz González, Martín, anarcocol·lectivista (Puig-reig, ?-Decines, Isère, 1947). A l'inici de la guerra civil de 1936, fou secretari de la collectivitat de la construcció del seu poble natal. [TMS]

Ruiz i Ponsetí, Estanislau, economista, socialista i comunista (Maó, Menorca, 1889-Mèxic 1967). Estudià ciències exactes i enginyeria industrial a la Universitat de Barcelona. El 1917 fou cofundador i director de l'empresa Riera i Ruiz i el 1920 participà en la constitució del

Sindicat General de Tècnics de Catalunya. Militant de la USC, en iniciar-se la Segona República, fou candidat per la circumscripció de Barcelona ciutat, a les eleccions al Parlament de Catalunya que se celebraren el 20 de novembre de 1932, i resultà elegit diputat. Participà en la majoria de debats parlamentaris en nom de la minoria socialista, i especialment significatiu fou el que es produí el maig de 1933 arran de la vaga dels obrers portuaris, on defensà el sindicat portuari de la UGT. Durant els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934 romangué dins el Palau de la Generalitat, però no fou detingut. En el congrés de la USC, celebrat el maig de 1936, defensà la col·laboració governamental del partit. Militant del PSUC des de la fundació, en esclatar la guerra civil el seu nom fou proposat com a conseller de Proveïments en el govern que Companys formà a començaments d'agost de 1936, però que fracassà per l'oposició de la CNT. El 14 d'agost del mateix any representà el PSUC en el Consell d'Economia de Catalunya, encarregat de planificar la nova economia sorgida de la revolució social que havia impulsat l'esclat de la guerra civil. Participà en l'elaboració del decret de Collectivitzacions i Control Obrer i en la I Jornada de la Nova Economia, celebrada el 6 de desembre de 1936, on pronuncià un discurs en què fixà les posicions del PSUC sobre l'aplicació del decret. Quan Comorera esdevingué conseller d'Economia de la Generalitat, el juny de 1937, fou nomenat sotssecretari d'economia i es convertí en l'assessor més important de Comorera en matèria econòmica i en l'autèntic sots-conseller fins a la fi de la guerra. Aleshores ostentà la representació de Comorera al Consell d'Economia i més tard la presidència del Consell Directiu de la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial. Publicà diversos treballs, com *L'aplicació del decret de collectivitzacions i control obrer* (1937) i *Les empreses collectivitzades i el nou ordre econòmic* (1937), on defensava la realització d'una economia coordinada i dirigida, però no centralitzada ni nacionalitzada. Enfront de la socialització de les empreses definia un sistema mixt on coexistissin la collectivització de les grans empreses, la propietat privada dels petits empresaris i la nacionalització de la banca. Durant la guerra fou també director de l'Escola Industrial de Barcelona i de l'Escola del Treball, i el

juliol de 1937 havia estat nomenat membre del comitè central del PSUC. Exiliat a Mèxic, el 1940 creà l'editorial Atlant, que editaria el portaveu del PSUC *Catalunya*. El 1943 fou separat del comitè central del PSUC sota l'acusació que «no vol fer cap esforç pel Partit». Fins a 1964 treballà com a gerent apoderat de l'editorial UTHEA. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III vol. Barcelona, 1984-1985. MASSANA I CALVET, Carme. «Estanislaú Ruiz i Ponseti». A: *Icineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (segles XVIII-XX)*. Barcelona, 1979.

Ruiz i Rodríguez, Dídac, metge i escriptor (Màlaga 1881-Tolosa de Llenguadoc 1959). Cosí de Pablo Ruiz Picasso, de jove va anar a residir a Barcelona, on estudià medicina i s'incorporà a la vida cultural del país; esdevingué un dels prototipus de la intel·lectualitat modernista que al mateix temps es vinculava al nacionalisme radical i als cercles obrers i anarquistes. Autor d'una abundosa obra filosòfica i literària, en castellà i en català, el 1907 escrivia una *Carta abierta al ciudadano Lerroux*, on considerava que Catalunya havia d'ésser el Piemont d'Espanya i creia que el problema nacional havia de resoldre's juntament amb la qüestió obrera. Fou director del manicomi de Salt, i a Girona entrà en contacte amb Prudenci Bertrana. El 1913 va marxar cap a Itàlia, d'on va retornar a començaments de la República, continuava mantenint posicions radicals, ara cada cop més en contacte amb cercles anarquistes. Col·laborador esporàdic de la *Solidaridad Obrera*, el 1931 va escriure *Missatge a Macià*, crític amb el moderantisme de l'Esquerra Republicana i on defensava un nacionalisme català impulsor d'una revolució social col·lectivista. Es manifestà obertament antifeixista en obres com *Represión mental en Alemania* (Barcelona 1933) o *El Duce contra el Negus* (Barcelona 1935). El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Bibliografia: GIRALT, Emili (dir.). *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Barcelona, 1972. MARENY, Joan-Lluís. «Assagistes i periodistes», III cap. del vol. VIII de RIQUER, COMAS I MOLAS. *Història de la literatura catalana*. Barcelona, 1986.

Ruiz Lanuza, Manuel, jornaler, obrer de la construcció, sindicalista i comunista (Palma del Río, Còrdova, 1925-Bellaterra, el Vallès

Occidental, 1972). Obrer agrícola al seu poble natal, militava en el PCE des del 1958. El 1960 fou detingut i condemnat a sis anys de presó. Encapçalà nombroses mobilitzacions pageses a Andalusia, fins que a finals dels anys 60, arran de les persecucions sofertes, emigrà a Catalunya. Entrà a treballar a les obres de la Universitat Autònoma de Barcelona, a Bellaterra, on aviat destacà per l'activitat sindical. Fou enllaç sindical i va impulsar les mobilitzacions obres dels treballadors de les obres. Va morir electrocutat en accident de treball. En morir tenia pendent un expedient disciplinari per haver fet vaga el 28 d'abril de 1972, amb motiu de la jornada del Primer de Maig. [PPB]

Ruiz Lecina, Amós, catedràtic de Geografia i Història i socialista a Tarragona (Lògronyo 1897-?). Va ser l'únic diputat escollit pels districtes catalans, concretament per Tarragona, durant l'etapa republicana, que pertanyia a la FC PSOE. Llicenciat en Ciències Històriques a Saragossa i doctorat a Madrid, exercia de catedràtic d'institut a Reus, encara que vivia a Tarragona. El març de 1931 va ingressar a l'Aggrupació Socialista local i el mes següent va ser escollit regidor en aliança amb els radicals. Seguidor d'Indalecio Prieto en la lluita fraccional dins el partit, sempre s'arreglerà amb els sectors més antiautonomistes del socialisme a Catalunya. En conseqüència, va ser contrari a l'intent de fusió amb la USC que es va portar a terme el 1933 i, en no reconèixer com a efectiva la fusió, cosa que des dels rengles de la USC sí que s'acceptava, es va negar a retornar l'acta de diputat quan se li va reclamar. Formalment va ser expulsat de la USC l'abril de 1934. En la preparació del moviment d'octubre de 1934, va ser comissionat per a estendre la seva preparació per les províncies de Tarragona i Lleida, però no arribà a formar part del Comitè Revolucionari. A les legislatives de febrer de 1936 va renovar l'acta de diputat. L'esclat de la guerra civil el va sorprendre de vacances a Pollença (Mallorca), on el 19 de juliol evità que es proclamés l'estat de guerra i va fugir amb una barca l'endemà. La seva esposa, Ma Rosa Fulgencia Miñarro, va ser detinguda i va romandre a la presó de Palma fins a ser bescanviada el desembre del mateix any. Com a diputat i amic personal d'Uribarry, participà des de València en la fracassada expedició a Eivissa i Mallorca

com a comissari. El mes d'agost de 1936 es va traslladar a Madrid, conjuntament amb Vila Cuenca, per sol·licitar-hi suport aeri. Refractari a la fusió de la FC PSOE en el PSUC, durant el conflicte va residir a Barcelona, però sempre al marge del nou partit. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Ruiz López, Vicente, paleta, dirigent obrer i comunista (Herrumblar 1941). Tingué al seu càrrec la circulació de fulls de propaganda de *Lucha obrera*, *La Voz del Campo*, *Mundo Obrero* i el programa del Partit Comunista d'Espanya per Mislata (l'Horta) i Torrent (l'Horta). Fou detingut el 1962 quan tenia lloc una entrevista orgànica del partit. Va estar implicat junt amb d'altres a la Causa núm. 269/62 i un consell de guerra el condemnà a deu anys de presó, sota l'acusació de rebelió militar, per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (secretari d'Agitació i Propaganda a València), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). El tornaren a detenir l'octubre de 1970, acusat de propaganda il·legal i associació il·lícita i per recaptar fons per a presos sindicals: per això fou implicat en el Sumari 981./7c de 28 de novembre de 1974. El ministeri fiscal li demanà deu anys de presó. [RIRB]

Ruiz Mendoza, Joaquín, llicenciat en dret i socialista valencià (segle xx). Largocaballerista militant, havia ingressat en el PSOE el 1933. Comissari polític de batalló durant la guerra civil, el 1939 fou condemnat a 20 anys de presó i depurat fins a 1947. En llibertat el 1943, fou acusat d'activitats contra la dictadura i detingut el 1944 per una brigada especial de la policia arribada expressament a València des de Madrid. El 1945 participà en la reorganització del PSOE i fou novament detingut. El maig de 1970 signà una carta dirigida al secretari d'Estat dels EUA, Williams Roberts, i a López Bravo, en què es demanava la democràcia; fou multat pel ministre de la Governació. El 1978-79 destacà com a membre del sector crític del PSOE, participà en distintes executives i fou elegit delegat en quasi tots els congressos federals. Diputat al Congrés en les Constituents

(1977-79), regidor de l'Ajuntament de València i diputat provincial (1979-83), fou també elegit senador en la II, III i IV legislatures (1982-93). Ha estat president del Plenari de Parlamentaris, antecedent de les Corts valencianes. [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito: *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano, 1939-1989*. València, 1990.

Ruiz Morales, Fernando, dibuixant i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va exercir la professió de dibuixant a *Solidaridad Obrera* de Barcelona, quan Jacinto Torयोho va assumir la direcció del portaveu de la CNT, a partir del mes de novembre de 1936. [PPB]

Rull, treballador de l'Ajuntament de Barcelona i comunista (segle XX). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació de Funcionaris Municipals. [DBM]

Rull, Francesc, activista a Barcelona (segle XIX). De procedència social desconeguda, va escriure una *Historia de la Conmoción de Barcelona en la noche del 25 al 26 de julio* i sembla haver participat activament a la crema dels convents l'any 1835, segons indica Manuel Reventós. [STG]

Rull, Joan, obrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la Societat d'Obrers Constructores de Llits Tornejats de Barcelona, va participar en el I congrés de la Solidaritat Obrera, que va tenir-hi lloc el setembre de 1908. [PPB]

Rull, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC, a les darreries de l'any 1932 dirigia la junta directiva de la secció del districte IX (Clot, Poblenou i Sant Martí) de Barcelona de la USC. [PPB]

Rull i Queralto, Joan, sabater, terrorista i confident a Barcelona (?-Barcelona 1908). Entre 1901 i 1904 havia format part d'un grup anarquista barceloní promotor de l'antimilitarisme. A mitjan 1905 fou empresonat, sota l'acusació d'haver col·locat un explosiu a Barcelona, però resultà absolt. Des de la presó va escriure un ar-

tiel, «Ecos de la cárcel», que fou publicat a *El Productor*, on es lamentava de la solitud dels reclusos anarquistes. Ja en llibertat, va renegar de l'anarquisme i va entrar a treballar a l'Ajuntament de Barcelona. A través del comte de Güell, es posà a disposició del governador civil de Barcelona, duc de Bivona, a qui oferí informació per evitar l'explosió de bombes a canvi d'un sou. La negativa del successor de Bivona en el càrrec, Francisco Manzano, a continuar pagant a Rull, el va impulsar a fabricar i col·locar ell mateix bombes, a partir de desembre de 1906, a través d'una banda en què participaren, entre d'altres, dos dels seus germans, Ermenegol i Josep, i la seva mare, Maria Queralto. El febrer de 1907, Manzano fou substituït per Àngel Ossorio y Gallardo, que tornà a acceptar els serveis de Rull. L'explosió de dues noves bombes el 8 d'abril de 1907, que provocaren la mort d'una dona, en va motivar la posterior detenció el mes de juliol de 1907. Jutjat a partir del març de 1908, fou condemnat a pena de mort i executat a Montjuïc el dia 8 d'agost de 1908, sense que quedessin aclarits molts aspectes de la seva actuació ni qui n'havien estat els inductors reals. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911)*. *Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976. JARDÍ, E. «El caso Rull o el negocio del terrorismo». A: *Historia y Vida*. 1969, juliol. NÚÑEZ FLORENCIO, Rafael. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983. ULLMAN, Joan C. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Rullan, Antoni, fuster i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma de Mallorca, a finals de 1870. Des de principis de 1871, formà part del Consell Local d'aquesta federació. [CR]

Rullau, Martí, sabater internacionalista a Mallorca (segle XIX). Propagandista i organitzador de la federació palmesana de la FRE de l'AIT, també va participar el 1872, abans de la dissolució, en les tasques de la seva Secció de Sabaters. [STG]

Rumia, Mateo, pintor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la societat La

Siempreviva, on s'agrupaven uns 75 pintors de Sant Martí de Provençals, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Sants del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Rundan, Alexandre, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit vicepresident de la Federació Local de Barcelona de la UGT el maig de 1934, quan aquesta es reconstituí a partir dels homes i sindicats que havien estat expulsats del Secretariat Regional ugetista en el decurs del congrés del Cinema Walkyria, celebrat l'abril d'aquell any, perquè mantenien posicions properes a la USC. Aquesta nova federació barcelonina seria la plataforma a partir de la qual s'estructuraria poc després la UG-SOC. [DBM]

Rusca, internacionalista a Badalona (segle XIX). Participà l'any 1873 en les tasques de propaganda de la Federació Local badalonina. [STG]

Rusca, Frederic, emblanquinador i sindicalista (segle XIX). Com a representant dels emblanquinadors de Barcelona, era membre del Consell de la Unió dels Obrers Manufacturers, el juny de 1872. [CR]

Russell, Joan, societari (segle XIX). Figura en el document *Exposición de los obreros barceloneses al Congreso de los Diputados*, amb data 8 de novembre de 1853 i publicat el dia 9 (*El Clamor Público*, 9 de novembre). En l'exposició els signants protestaven pel seu empresonament i demanaven el dret dels obrers a associar-se. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Russo Parodi, Antoni, vidrier i sindicalista (illa Plana, el Baix Vinalopó, 1905-Palma 1989). Resident a Mallorca, durant la Segona República milità en la CNT i col·laborà a *Cultura Obrera*. Fou president del SC Arrabal, societat esportiva del barri de Santa Catalina (Palma). Durant la guerra civil, fou empresonat a Palma. En el decenni dels quaranta, col·laborà amb l'organització clandestina de la CNT. [DG]

Rutés Cuyné, Maria, pentinadora i activista revolucionària a Sabadell (segle XX). Sota el comandament de Josep Claramunt, participà en els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol de 1909. Dona molt bonica, fou detinguda i condemnada pel consell de guerra del 26 de gener de 1910 a cadena perpètua. Després la pena li fou commutada per nou anys de presó i, finalment, alliberada el 12 de març del mateix 1910. [TMS]

S

Sabà i Jou, Joan, mecànic i comunista a Figueres (Agullana 1909-?). Dirigent del PSUC, fou membre del Comitè Antifeixista, i regidor de l'Ajuntament, d'octubre de 1936 a maig de 1937. Actuà com a tinent de milícies i, el juny de 1937, fou admès pel ministeri de Defensa com a tinent de carrabiners. S'exilià el 1939. [JClàR]

Sabadell, Andreu, obrer del ram de l'aigua i comunista a Barcelona (?-front d'Osca 1936). Militant del BOC, fou membre del comitè executiu de les Joventuts Comunistes Ibèriques. Durant els anys 1932 i 1933 participà activament en la campanya contra l'atur forçós, en la qual actuà d'agitador. Militant del POUM, el 1935 col·laborà a *La Batalla* amb una sèrie d'articles sobre la situació del Ram de l'Aigua a Barcelona. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, marxà al front d'Osca, on participà en la presa de Leciñena, formà part de l'estat major de les milícies del POUM, de les quals també fou oficial, i morí en una acció de guerra l'octubre de 1936. [PPB]

Sabadell, Joan, obrer del camp i internacionalista (segle XIX). Va ser membre de la junta de la Unió dels Treballadors del Camp d'Espanya, amb seu a la vila de Sants (Barcelona). El gener de 1873 consta amb el càrrec de secretari corresponsal de l'esmentada Unió. [CR]

Sabadell Sala, Emili, el senyor Emiliu, oficialista i cooperativista (Horta, Barcelona, 1875-Valls 1946). Va fixar la residència a Vilabella a la dècada dels vint. L'octubre de 1932 va ser un dels signants dels estatuts del Centre Republicà Democràtic de Vilabella per a presentar-los a l'aprovació del governador civil; fou escollit vocal a la primera junta, el setembre de 1933. Durant la República, va ser un cooperativista destacat, havia estat un dels fundadors, segura-

ment el més clarivident, del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, el 1933. En aquesta entitat va ser el president de les tres primeres juntes, vicepresident a la quarta, de febrer de 1936, tesorero a la cinquena, de juny de 1936, i vocal a la sisena, de setembre. A la guerra va ser regidor, del novembre de 1936 fins al febrer de 1937, pel Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT local, amb el càrrec de segon alcalde i amb la responsabilitat de president de la comissió d'Hisenda i més endavant de Proveïments. Acabada la guerra, s'exilià. [AGT]

Sabat, N., anarquista a Barcelona (?-Barcelona 1894). Fou un dels nombrosos detinguts després de l'explosió de la bomba que esclatà al Teatre Liceu de Barcelona el 7 de novembre de 1893. Inicialment inculpat, amb nou persones més, per aquest fet, posteriorment, quan va aparèixer el veritable responsable en la persona de Santiago Salvador, fou acusat de complicitat amb Paulí Pallàs en l'atemptat que aquest va portar a terme el setembre de 1893 a la Gran Via de Barcelona contra el general Martínez Campos. Jutjat en un consell de guerra, en el qual varen mancar totalment les garanties processals, fou condemnat a mort i afusellat, juntament amb Archs, Bernat, Cerezuola, Codina i Sogas, el 21 de maig de 1894, sense renunciar en cap moment a les idees anarquistes i tot proclamant la seva innocència. [PPB]

Sabat, Roc, sindicalista a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou membre de l'agrupació local de la UGT, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló entre l'octubre de 1936 i començaments de 1939. [AGL]

Sàbat Romagosa, Francesc, taxista i dirigent anarcosindicalista (Terrassa 1902-?). Militant de la CNT des del 1921, durant la Dictadura de

Primo de Rivera i la Segona República va col·laborar amb diverses publicacions obreristes, com *Brazo y Cerebro*. El març de 1933 va ser delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona, en representació del Sindicat del Transport de Terrassa. Durant la guerra civil fou conseller municipal, d'octubre de 1936 a juliol de 1937, i alcalde, l'abril i maig de 1938, i alhora director de *Vida Nueva*, diari de la CNT local. El 1939 s'exilià a França, on fou presoner en camps de concentració sota l'ocupació nazi. Acabada la guerra mundial, el 1948 s'instal·là a Veneçuela. Durant molts anys, va tenir càrrecs de responsabilitat en la comissió creada per la CNT per a ajudar els anarquistes terrassencs exiliats. [JLJ]

Sàbat Romagosa, Marcel·lí, anarcosindicalista a Terrassa (segle xx). Des dels anys vint va formar part del sector més radical de la CNT. El juliol de 1934 fou empresonat per la seva relació amb un arsenal de dinamita que havia descobert la policia. Durant la guerra civil, va ser alcalde de la ciutat, d'agost de 1938 a gener de 1939. Tot seguit va incorporar-se a files, però davant la victòria de les tropes franquistes hagué de fugir a França, on va morir poc després, durant l'ocupació nazi. [JLJ]

Sabata, Josep, sindicalista berguedà a Vilada (segle xx). Militant de la CNT, el 6 de març de 1937, en una reorganització de l'Ajuntament, hi va entrar en representació de la CNT i en fou nomenat el responsable de Proveïments. El 2 de maig de 1937 va dimitir en el càrrec a l'Ajuntament. El 9 de juny de 1937 es van reestructurar les comissions i, ell, hi va tornar a entrar, responsable de Proveïments. El 14 de juliol de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, va ser el president accidental del consistori i fou triat per a ser el responsable de la conselleria de Treball. El 5 de novembre de 1937, en reorganitzar-se l'Ajuntament, va continuar essent el responsable de la comissió de Treball. L'1 de juny de 1938 va marxar al front i deixà les responsabilitats municipals. [JCR/JJR]

Sabaté, F., obrer del ciment i sindicalista a Vallcarca, el Garraf (segle xx). Treballador de la fàbrica de ciments Fradera de Vallcarca, durant l'any 1931, una vegada proclamada la República, formà part de la junta directiva del sin-

dicat, vinculat a la CNT, que portà a terme una llarga vaga per reivindicar la jornada de vuit hores i augments salarials, que tingué un fort impacte a tota la comarca. [PPB]

Sabaté, Ramon, baster i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació de la Societat de Basters i Constructors de Corretges de Barcelona, va participar, o s'hi va adherir, en el primer congrés de Solidaritat Obrera, que se celebrà a Barcelona el setembre de 1908. [PPB]

Sabaté Andreu, Ma Dolors, llevadora, infermera i militant obrera cristiana (Juneda 1921). Tot i que les seves arrels familiars foren republicanes i agnòstiques, el 1949 entrà a l'Acció Catòlica, en la qual fou responsable d'Aspirants. A principis de 1952, orientada per mossèn Freixes, va formar part d'un equip HOAC. Després de la seva assistència a Roma, en una trobada internacional de la JOC, engegà el primer grup de Joventut Obrera Catòlica Femenina (JOCF) a Lleida. Entre 1961 i 1962 va ser nomenada presidenta de la Germandat Obrera d'Acció Catòlica Femenina (HOACF) de Lleida i el 1963 va ser-ne elegida presidenta nacional. L'any 1966 deixà forçadament la responsabilitat nacional a causa del trasllat a Bèlgica per a exercir com a secretària adjunta del Moviment Mundial de Treballadors Cristians (MMTC). Al termini del mandat tornà a Lleida i allí continuà el seu compromís laboral, eclesial i polític. S'incorporà de nou a un equip HOAC, formà part d'una comunitat cristiana de base i participà activament a la parròquia, a l'AAVV i a l'Assemblea de Catalunya. [EFP]

Sabaté Català, Ramon, peó i anarquista (Flix 1907-Lleida 1940). Fou membre de la CNT-FAI a Flix i representant al Comitè Antifeixista local durant els primers mesos de la guerra civil. Empresonat per les forces franquistes i acusat per un tribunal militar de participar en els fets de la Fatarella, va ser executat. [XPM]

Sabaté Llopart, Francesc, anarquista (l'Hospitalet de Llobregat 1915-Sant Celoni 1960). Aprenent en un taller de lampisteria, molt aviat s'afilià al Sindicat d'Oficis Diversos de la CNT de l'Hospitalet i l'any 1932 va formar amb altres militants, entre els quals hi havia el seu

germà Josep, el grup d'acció Los Novatos, que s'afilià a la FAI. Participà en diverses accions armades i el 1935 no es presentà a fer el servei militar i fou declarat pròfug. Membre del Grup de Defensa i del Comitè Revolucionari de l'Hospitalet, en esclatar la guerra civil participà en les jornades del 19 de juliol per a fer avortar el cop d'estat militar i el 27 d'agost de 1936 marxava al front d'Aragó amb la columna de Los Aguiluchos. A començaments de 1938 desertà de l'exèrcit, després de la batalla de Terol i retornà a Barcelona, on va viure clandestinament i va efectuar diverses accions. El 7 de juny de 1938 fou empresonat a la Model, acusat d'espionatge, però els intents de fuga forçaren a traslladar-lo a finals de juliol al penal d'inadaptats de Vic, d'on acabà escapolint-se. Acabà la guerra en la 121 Brigada de la 26 Divisió. S'exilià a França el febrer de 1939, i fou ingressat al camp de Vernet, d'on també s'escapà. Visqué clandestinament l'ocupació francesa sense participar en la Resistència, i a partir de 1945 va constituir un grup d'acció que tenia com a objectiu la lluita de guerrilles a l'interior d'Espanya. L'octubre de 1945 va fer el primer viatge a Barcelona, on va cometre les primeres accions. Entre 1945 i 1946 va recórrer bona part de les muntanyes i pobles de Catalunya, tot i posseir el seu domicili en un mas prop de Ceret. El 23 de novembre de 1948 fou condemnat en rebel·lia a tres anys de presó i a una multa de 50.000 francs per tinença d'armes i explosius per un tribunal francès. A inicis del 1949 va entrar en contacte amb el grup d'acció conegut amb el nom de Los Maños, i posteriorment amb el grup de Facerias. El juny de 1949 fou detingut a França, acusat d'un atracament comès en una fàbrica, Péage de Roussillon, i va romandre empresonat a Lió fins al novembre de 1952 i confinat a Dijon fins al 1955. A partir d'aquest moment, per bé que el moviment guerriller havia estat abandonat a l'interior d'Espanya, es va plantejar retornar a la lluita armada i, en contra de la CNT, va participar en l'organització dels anomenats grups anarcosindicalistes, i va prosseguir la iniciativa a Barcelona, on intensificà l'activitat propagandística i va efectuar diversos atracaments entre 1955 i 1957. Tornà a ser condemnat a França a un any de presó el 28 de maig de 1957, i empresonat el mes de novembre del mateix any, va sortir de la presó el maig de 1958 i de bell nou fou confinat

a Dijon. Després d'una operació d'úlceres gàstrica, el desembre de 1959 es plantejà un nou viatge a Espanya, que va acabar essent el darrer. Quan va creuar la frontera per Costoja, a les darreries de desembre, en direcció a Barcelona, el seu grup havia estat detectat des d'Espanya i vigilat per la guàrdia civil. Morí a Sant Celoni en un enfrontament amb el sometent, que ja l'estava esperant, el dia 5 de gener de 1960. [PPB]

Bibliografia: PONS PRADES, Eduard. *Guerrillas españolas (1939-1960)*. Barcelona, 1977. TÉLLEZ, Antonio. *La guerrilla urbana en España: Sabaté*. París, 1972.

Sabaté Llopart, Josep, anarquista (l'Hospitalet de Llobregat 1910-Barcelona 1949). Militant de la CNT, el 1932 va formar part amb altres militants, entre els quals hi havia el seu germà Francesc, del grup d'acció Los Novatos. Fou membre del Grup de Defensa i del Comitè Revolucionari de l'Hospitalet i el 27 d'agost de 1936 marxava al front d'Aragó amb la columna de Los Aguiluchos, on fou cap de centúria. Amb la ruptura del front català, que es produí l'abril de 1938, quedà a València, on en acabar la guerra fou empresonat. Patí presó al camp d'Albatera i al penal de Cartagena, fins que el 1946 sortí en llibertat vigilada. Al cap d'un temps, després d'una entrevista amb el seu germà Francesc, passà a França i s'incorporà al grup del Quico. El 1949 es trobava ja a Barcelona, on participà en accions de suport als presos i fou greument ferit. L'abril de 1949 retornà a Tolosa, on durant un temps es dedicà al treball orgànic de la CNT a l'exili. De retorn a Barcelona, fou descobert per la policia el dia 17 d'octubre de 1949, a la confluència entre els carrers Bruc i Trafalgar. En l'intercanvi de trets que va tenir lloc, i mentre fugia, matà el policia Luis García Dagas; ell mateix caigué mortalment ferit i morí a l'interior d'una farmàcia del carrer més Baix de Sant Pere. [PPB]

Bibliografia: CNT, 30 d'octubre de 1949. TÉLLEZ, Antonio. *La guerrilla urbana en España: Sabaté*. París, 1972.

Sabaté Llopart, Manuel, anarquista (l'Hospitalet de Llobregat 1927-Barcelona 1950). Germà petit de Quico Sabaté. L'any 1946 va viatjar a Tolosa amb la intenció de participar en el ma-

quis, cosa que els seus germans no consentiren. El juny de 1949, tot aprofitant que Quico estava empresonat i Josep era a Espanya, es va integrar al grup de Ramon Vila Capdevila —Caracremada—, amb qui el desembre de 1949 va creuar la frontera, amb tan mala fortuna que immediatament foren detectats per la guàrdia civil. Detingut prop de Moià, fou jutjat en judici sumaríssim i afusellat al Camp de la Bòta. [PPB]

Sabaté Martínez, Victori, el Bitxo, aprenent de serraller i sindicalista (Penelles, la Noguera, 1902-Barcelona 1922). Residia a Sabadell, on militava a la Federació Local de Sindicats (CNT). Fou acusat, juntament amb Martí Martí, d'haver assassinat, el dia 22 de febrer de 1920, l'industrial filador, resident a Sabadell, Théodore Jenny Hermann, en una acció que durant el judici fou considerada com una «venjança societària». Jutjat el juliol de 1921, fou declarat culpable i sentenciat a mort; això motivà múltiples accions de petició d'indult al govern des de molts sectors de la societat catalana, com Lluís Companys, Francesc Macià i Salvador Seguí. Desestimat l'indult, fou executat, a garrot vil, juntament amb Martí, el dia 9 de maig de 1922. Durant la Segona República, Pere Foix, Tomàs Tussó, Martí Barrera i Bru Lladó varen sol·licitar, sense èxit, la revisió del procés. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. IV. Sabadell, 1980.

Sabaté Prats, Josep, internacionalista a la Pobla de Claramunt, l'Anoia (segle XIX). Va ser encarregat per la Comissió Federal, l'abril de 1874, de distribuir a la Pobla de Claramunt 25 exemplars d'un manifest adreçat per l'esmentada comissió als treballadors d'Espanya. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [STG]

Sabater, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou membre de la junta directiva del Sindicat de la Construcció de la CNT, que sorgí de l'assemblea constitutiva del sindicat, celebrada al Teatre Espanyol de Barcelona el dia 1 de juny de 1930. [PPB]

Sabater, Enriqueta, La Llarga, insurrecta a Barcelona (segle XX). Durant la Setmana Tràgi-

ca del juliol de 1909, va dirigir la construcció de barricades al barri del Poblenou de Barcelona. Proveïda d'una serra, serrava els pals de la llum de les línies telefòniques. [PPB]

Sabater, Jaume, sociatari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Un dels principals organitzadors i dirigents obrers de Vilafranca durant les dues primeres dècades del segle XX. L'any 1904 fou president de la Societat d'Obrers del Ferro, Metalls i Construcció de Carruatges de la Vila, i formava part de la Federació Local Obrera. [RAM]

Sabater, Pau, el Tero, obrer del ram de l'aigua i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1919). Era tintorer de professió i president del Sindicat del Ram de l'Aigua de la CNT. Fou una de les primeres víctimes mortals dels pistolers de la banda encapçalada per l'expolicia Bravo Portillo, que actuà a sou de la patronal. Va caure assassinat a Barcelona el 19 de juliol de 1919, i els grups d'acció de la CNT es venjaren assassinant Bravo dos mesos més tard. [PPB]

Sabater, Pere, dirigent sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT des dels inicis, el 1914 fou sotmès a consell de guerra per uns incidents arran de la recent vaga de l'art fabril. Fou condemnat a sis mesos de presó. [LJL]

Sabater, Ramon, sindicalista a Catalunya (segle XX). Militant de la CNT, participà en el congrés extraordinari de la CNT que se celebrà a Madrid el juny de 1931. Ostentà diverses representacions de les comarques de Girona i d'Osona: la Federació Comarcal del Ter i del Freser, el Sindicat Únic de Treballadors de Folgueroles, el Sindicat de Treballadors de Campdevànol, el Sindicat Únic de Treballadors i la Federació Comarcal de Manlleu, el Sindicat d'Arts i Oficis Gràfics de Puigcerdà, el Sindicat Únic d'Arts i Oficis Diversos de Ribes de Freser, de Ripoll i de Roda de Ter, l'Associació Obrera Fabril i Tèxtil de Sant Hipòlit de Voltregà, el Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Torrelló i l'Associació Obrera i la Federació Comarcal de Vic. [PPB]

Sabater Puig, Josep, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la Federació Local del Sindicat Únic de la CNT a Vila-

franca durant la guerra civil, de la qual fou secretari l'any 1937. Aquest mateix any fou regidor de Cultura de l'Ajuntament de Vilafranca. [RAM]

Saborit, Cèsar, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, a finals de 1948 es féu càrrec del Comitè Regional de la CNT de Catalunya. [PPB]

Saborit, Raimon, blanquer i sindicalista (segle XIX). Participà com a representant dels blanquers en el Primer Congrés Obrer de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat al teatre del Circ de Barcelona entre el 19 i el 26 de juny de 1870. En aquest congrés, es manifestà en favor de l'acció política dels treballadors i contra els quatre dictàmens que foren aprovats per la majoria bakuninista en el sentit de desvincular la classe treballadora de la lluita política. [XPM]

Sabrà, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de la Sagrera. [TMS]

Sabria, Antoni, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Juntament amb Joan Ferrer, va representar els constructors de fils i cables elèctrics de Vilanova i la Geltrú al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Sacasa, Magí, blanquejador i societari a Barcelona (segle XIX). Formà part de la Junta Central de les Associacions de Socors Mutus de Barcelona durant l'any 1841. [CR]

Sacristán Luzón, Manuel, filòsof i comunista (Madrid 1925-Barcelona 1985). Estudià dret i filosofia a la Universitat de Barcelona i lògica a Münster (Alemanya). A partir del 1956 esdevingué professor a les facultats de Filosofia i Lletres i d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona, on reintroduí els estudis de lògica matemàtica. Al mateix temps inicià la militància clandestina al si del PSUC. L'agost de 1956 va formar part de la delegació de l'interior que va participar en el I congrés del PSUC, que se celebrà a París, d'on retornà amb la missió d'organitzar els universitaris i els profes-

sionals. L'abril de 1963 fou detingut en una manifestació que ell mateix va convocar en protesta per l'afusellament del dirigent comunista madrileny Julián Grimau. El 1965 es va manifestar d'acord amb la proposta de Gregorio López Raimundo, presentada al II congrés del PSUC, però que no va prosperar, de dissoldre el PSUC dins el PCE seguint la consigna de Lenin «d'un estat, un partit». Expulsat de la Universitat el 1965, el març de 1966 participava en l'assemblea constituent del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, celebrada al convent dels caputxins de Sarrià, i fou el redactor del *Manifest per una Universitat Democràtica*. Entre 1967 i 1971 fou director de *Nous Horitzons*, la revista cultural del PSUC, i el desembre de 1970 participà en l'Assemblea d'Intel·lectuals, reunida a Montserrat, en contra del consell de guerra de Burgos contra militants d'ETA. Membre del comitè central del PSUC, fou el primer militant a reivindicar l'abandonament de la fórmula «marxisme-leninisme», que considerava una degeneració i esclerosi escolàstica d'un sector de la tradició marxista. Es va donar de baixa del PSUC a començaments dels anys 70 i va iniciar una crítica radical tant al sistema capitalista com a civilització com a l'estat soviètic com a model, això va fer que fos acusat d'«irrealisme» polític. Posteriorment fou fundador i director de les revistes *Materiales* i *Mientras Tanto*, des d'on va incorporar la crítica ecològica i feminista en la seva visió de conjunt de la societat. En el terreny de la filosofia, ha estat un dels introductors del pensament marxista a Catalunya després de la guerra i a través de la seva tasca com a traductor/prologuista va donar a conèixer els corrents filosòfics més actuals. Rigorós metodològicament i crític, la seva obra no és extensa, però la seva influència en el terreny del pensament fou extraordinària a partir de la docència universitària que va exercir entre nombroses generacions. [PPB]

Publicacions: *Las ideas gnoseològicas de Heidegger*. Madrid, 1959; *Introducción a la lógica y al análisis formal*. Barcelona, 1964; *Sobre el lloc de la filosofia en els estudis superiors*, Barcelona, 1968; *La formación del marxismo en Gramsci*. Barcelona, 1967; *Lenin y el filosofar*. 1970.

Bibliografia: BORRÀS, Ma Rosa. «Sacristán Luzón, Manuel». A: *Itineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (segles XVIII-XX)*. Barce-

Iona, 1979. *CUBRIÁN*, Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona, 1997. *Treball*, setembre 1985.

Sada, sindicalista a Puigcerdà (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Puigcerdà. [XPM]

Sadurní, Joan, tintorer i sindicalista (segle XIX). Va ser delegat del municipi d'Olot (la Garrotxa) al Congrés de Tintorers de Catalunya, inaugurat a Barcelona el 29 de gener de 1871. [CR]

Sáez, Aurelio, vidrier i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou representant del Sindicat de Vidriers i Similars de Barcelona, amb 250 socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a Sants a mitjan any 1918. [JRM]

Sáez Soler, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, que s'hi celebrà al local Fraternitat Republicana de la Casa del Poble el 25 de maig de 1930, en el decurs de la qual fou nomenat membre de la junta directiva del sindicat amb el càrrec de vicesecretari. [PPB]

Safon, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, durant la Segona República fou responsable dels quadres de Defensa confederal de la barriada del Poblenou de Barcelona. [PPB]

Safon, Josep, mutualista a Gràcia (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Socors Mutus de la vila de Gràcia (Barcelona). En qualitat de director de l'esmentada associació signà, l'1 de gener de 1842, un document de queixa per la dissolució de les associacions obreres decretada des del govern. El text, que fou publicat a *El Popular* (3 de gener), també exhortava els treballadors associats de Barcelona a oposar-se a la decisió governativa. [XPM]

Sagaró Tocabens, Josep, fuster i anarcosindicalista (Garriguella, l'Alt Empordà, 1894-Perpinyà 1965). Militava a la CNT, en el si de la qual va portar a terme importants tasques de solidaritat, propaganda, organització i acció

positives. Durant molts anys el seu domicili serví de refugi per a militants i dirigents anarcosindicalistes perseguits. Entre d'altres hi passaren Massoni, Mascarell, Pestaña, Peiró, Durruti, Ascaso, etc. El 1939 es va exiliar a França. [PPB]

Sagarra, Francesc, insurrecte a Barcelona (segle XX). Juntament amb el seu germà Salvador i Pere Ramon, va encapçalar un grup nombrós d'homes i dones que, durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909 van intentar penetrar a la comissaria de policia del Poblenou amb l'objectiu de destruir les fitxes policials, la qual cosa aconseguiren la tarda del dimarts dia 27 de juliol. [PPB]

Sagarra, Francesc, teixidor i associacionista (segle XIX). Membre de l'Associació de Teixidors de Barcelona, formà part de la comissió de treballadors que el 7 de juny de 1841 s'entrevistà amb els representants de l'Ajuntament de la capital catalana per donar una solució a la qüestió de la subhasta de teixits confiscats als contrabandistes. Com a tal, el dia 16 de juny signà l'exposició adreçada al consistori on es denunciava el contraban i els seus efectes per als treballadors catalans. (Vegeu: Andreu, Antoni.) En qualitat de comissionat en la fàbrica Joan Casamitjana i Companyia, avalà un escrit en què es feia constar el manteniment dels sous dels obrers per part dels propietaris d'aquella indústria. [XPM]

Sagarra, Salvador, insurrecte a Barcelona (segle XX). Juntament amb el seu germà Francesc i Pere Ramon, va encapçalar un grup nombrós d'homes i dones que, durant la Setmana Tràgica de juliol de 1909, van intentar penetrar a la comissaria de policia del Poblenou amb l'objectiu de destruir les fitxes policials, la qual cosa aconseguiren la tarda del dimarts dia 27 de juliol. [PPB]

Sagarra Boronat, Pere, Peret de Sagarreta, marbrista (Vallmoll 1886-Châteauneuf-de-Grasse, França, 1945?). Propagandista àcrata, signava la major part dels articles amb el nom d'Anteo. Durant la Dictadura de Primo de Rivera sembla que fou apallissat diverses vegades, i això, ensems amb la professió que tenia, li féu agafar una tuberculosi de la qual no es re-

cuperà; després va treballar d'articulista a *Solidaridad Obrera* de Barcelona. Fou un personatge destacat durant l'època de la Segona República. Arrenglerat a la banda trentista de la CNT en l'escissió que es produí, va ser separat del diari esmentat, del qual cobrava una quantitat per a viure. Després del congrés de Saragossa de 1936, tornà a escriure a *Solidaridad Obrera*, però no amb la profusió que ho havia fet anys abans. Al llarg de la seva vida escriví, a més de la *Sol*, a *Acción*, *Combate*, *Cultura Libertaria* i *Sindicalismo*, tots de Barcelona, a *Acción Social Obrera* de Sant Feliu de Guíxols, i a *Acció Sindical*, de Valls, periòdic del qual fou el director. Se li coneixen un total de 233 articles seus i 32 en què és citat i estableix discussió ideològica. Durant la guerra se'l considera un dels dissenyadors dels reglaments de col·lectivitats agrícoles de la comarca, així com un dels que opinaven amb més clarividència sobre el tema. El gener de 1937 va ser nomenat sotsdelegat d'Economia de l'Alt Camp, i cessà el juliol del mateix any, segons una ordre emanada pel nou conseller, ara comunista. A finals de l'any 1938, va ser nomenat secretari del Comitè Comarcal de l'Alt Camp. Controvertit a la vila que el va veure néixer, va patir els atacs de la FAI, en temps de guerra, pel seu caràcter de moderació i seny que li va fer salvar vides humanes. Ja a l'exili, passà per diverses clíniques i hospitals, i rebia dels seus companys comarcals, entre vint i trenta, el sou d'un dia de jornal mensual per a poder subsistir. El 1932 va publicar el llibre *La República y la Reforma Agraria* (Barcelona 1932). [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, ANTONI. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986; i «Els artífexs del setmanari cenetista de guerra 'Acció Sindical'. Valls (1936-1939)». A: *Cultura*, 1985, Valls.

Sagarra Sementer, Basili, jornalero del ciment i socialista a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Fundador de la secció de la USC a Santa Margarida i els Monjos l'any 1933, en va ser un dels principals dirigents durant la Segona República, i posteriorment, durant la guerra civil, un dels principals dirigents en aquest municipi del PSUC. Durant aquest període fou, també, un destacat dirigent local de la UGT i

especialment del seu Sindicat d'Obrers de Fàbriques de Ciment i els seus derivats. [RAM]

Sagrera, Antoni, comunista a Mallorca (segle XX). Membre de les joventuts comunistes a Palma, en iniciar-se la Segona República, l'abril de 1931, dirigí un grup comunista al barri del Molinar. En el decurs de la República, assolí una gran influència al si del partit. [PPB]

Sagrera Argemí, Genís, tipògraf i comunista a Barcelona (segle XX). Militant de la Federació Comunista Catalanoblear i, posteriorment, del BOC, tingué un important paper en el Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT durant el primer any de la República. L'abril de 1931 fou elegit, amb el càrrec de vicepresident, membre de la junta administrativa del sindicat. President de la comissió tècnica de la Secció d'Impremta, el novembre de 1931 fou ratificat en el càrrec, però una nova assemblea celebrada el mateix mes, que va disposar de majoria anarquista, el cessava; això provocà una polèmica que va transcendir a la premsa. Candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de Barcelona, l'agost del mateix any formava part de les comissions de control administratiu i de subscripció per les 5.000 pessetes vinculades al comitè central del Bloc. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974.

Sagrístà, Hipòlit, activista obrer a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Treballador de la fàbrica Puigmartí, de Gràcia, el 27 d'agost de 1855 participà en un motí contra aquest establiment. Per aquest motiu, va ser detingut i acusat de ser un dels instigadors de l'aldarull i d'intent d'assassinat del propietari de la indústria. El 3 de setembre de 1855 fou processat en consell de guerra, a la presó de Barcelona, al costat de Marià Ribol, Antoni Muxé, Josep Cots i Manuel Rovira. Tot i la gravetat de les acusacions, fou sentenciat a una pena menor a causa de la inexistència de proves. [XPM]

Sagués, Antoni, filador i sindicalista i socialista a Barcelona (segle XIX). El mes de gener de 1872 va ser membre de la junta de la Secció de

Filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) Fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunista, que varen constituir a Barcelona, les darreries de 1890, homes vinculats al sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor. [TMS/PPB]

Sagués, Josep, sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle xx). Fou promotor, juntament amb Fèlix Carbonell, Remígi Pañella i d'altres, del Sindicat d'Oficis Diversos de Sant Feliu de Llobregat, el 1920. [AGL]

Sainz, anarquista a Barcelona (segle xx). Durant setembre i octubre de 1925 va mantenir una polèmica amb Joan Peiró en les pàgines d'*Acción Social Obrera* sobre les insuficiències del sindicalisme per a superar el sistema capitalista. [JIG]

Sala, treballador mercantil i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la Federació Mercantil. [DBM]

Sala, Antoni, fuster i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat de la Societat de Fusters de Sants al Primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Sala, Casimir, barreter i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Fou secretari de la secció de barreterers de la Federació Local de Barcelona de l'AIT l'any 1873. El mes d'abril del mateix any signà un escrit de la secció de barreterers, en què s'invitava els obrers d'aquest ram a associar-se i a formar federacions d'ofici. L'abril de 1873 va ocupar el càrrec de vocal del Consell Pericial de les Seccions de Barreterers d'Espanya, juntament amb Miquel Nàcher, també de Barcelona, després d'haver dimitit el Consell de Sevilla. El Consell va convocar un congrés, el dia 15 de maig a Madrid, que va ser ajornat al dia 15 de juny del mateix any. [CR]

Sala, Eladi, pagès i sindicalista a Lavern-Subirats (segle xx). Dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Lavern durant la guerra civil, del qual en fou secretari el 1937. [RAM]

Sala, Emili, fuster i sindicalista a Vic (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat dels fusters i ebenistes de Vic al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrada a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [PPB]

Sala, Felicià, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Fou dirigent local del sindicat molinenc Aliança de l'Obrer Paleta, en el qual va ser membre de la junta directiva el 1916. [AGL]

Sala, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Sala, Joan, fuster i dirigent societari a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de l'any 1841 va subscriure una comunicació adreçada al regent del regne, el general Espartero, en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Sala, Joan, rabasser i societari a Puigdàlber (segle xx). Dirigent dels rabassaires de l'Alt Penedès els anys vint del segle xx, durant els quals fou president de la Cooperativa de Puigdàlber. L'any 1919, junt amb altres dirigents rabassaires de l'Alt Penedès, signà un manifest de suport al republicà Zulueta enfront dels candidats de la Lliga «Rabassaires del Penedès». [RAM]

Sala, Joan, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit tresorer de l'Agrupació Socialista de Barcelona. El febrer de 1890 i l'1 d'agost del mateix any en fou designat vocal, càrrec que ocupa fins a l'agost de 1891. [TMS]

Sala, Joaquim, manobre i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la societat de manobres de Barcelona al Congrés Obrer Nacional que se celebrà a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, en el transcurs del qual es constituí la CNT. [PPB]

Sala, Josep, socialista a Mataró (segle XIX). L'octubre del 1890 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juliol de 1891, i, paral·lelament, formava part d'una taula de discussió. L'agost de 1892 ocupà el càrrec de vicepresident de la mateixa agrupació. [TMS]

Sala, Llorenç, artesà imatger i comunista a Olot (segle XX). Milità en el BOC, del comitè central del qual formà part a partir del 1932. Fou reelegit els anys 1933 i 1934, i en constituir-se el POUM, el setembre de 1935, continuà formant part del comitè central del nou partit. [PPB]

Sala, Manel, lampista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va exercir, des del 13 de gener de 1873, el càrrec de secretari corresponsal per la comarca de l'Oest en la junta de la Unió de Constructors d'Edificis de la Regió Espanyola de l'AIT, amb domicili al carrer de Ponent, número 17, 4t, 2a, de Barcelona, en substitució de l'anterior secretari corresponsal Bernat Espina. [CR]

Sala, Narcís, enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat dels obrers enquadernadors i similars de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Sala, Pere, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, empresonat a la presó Model de Barcelona, era un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que va sortir publicada a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, el març de 1925, on s'exposava per primera vegada el raonament del que dos anys més tard portaria a la constitució de la FAI. [PPB]

Sala, Serafí, sindicalista a Terrassa (segle XX). Militant de la CNT i recaptador de quotes del Sindicat Únic, fou assassinat en un atemptat el gener de 1919. La seva mort inicià l'espiral de violència del pistolisme a la ciutat. [JLJ]

Sala (o Salas), Tomàs, barber, socialista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Com a representant de la societat de barbers El Progreso, de

Barcelona, participà en la reunió de la federació local barcelonina de la Solidaritat Obrera, celebrada el 29 de desembre de 1908, on fou nomenat vocal del Consell directiu de la Confederació Regional de la Solidaritat. El mateix mes de desembre va participar en la reunió del Comitè Regional de la Federació Socialista Catalana, de la Comissió Administrativa Permanent de la qual formava part. Fou delegat de bell nou per la societat d'obres perruquers i barbers El Progreso, de Barcelona, al Congrés Nacional Obrer que va tenir lloc a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, en el decurs del qual es va constituir la CNT. Durant les sessions congressuals, va ser nomenat per a formar part de la comissió revisora de les actes, i participà en diverses ponències i debats. [PPB]

Bibliografia: CUADRAT, XAVIER. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976.

Sala, Vicenç, serraller i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat dels serrallers d'obres de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [PPB]

Sala, Victori, comunista a Barcelona (segle XX). Militant a la Federació Comunista Catalanoblear, els darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera actuà com a representant a Barcelona de l'editorial madrilenya Cénit, que en els seus orígens publicava llibres marxistes de totes les tendències. Durant un temps, ja en plena República, milità també al BOC, fins que retornà al Partit Comunista de Catalunya. Durant la guerra civil, fou membre del PSUC i actuà com a policia. En plena repressió contra el POUM, després dels fets de Maig de 1937, se li atribueix el lliurament a un llibreter falangista de Girona, Joaquim Roca, de la maleta amb documents que comprometien el POUM i volien demostrar la relació entre aquest partit i els falangistes del grup Golfín. Exiliat a Mèxic després de la guerra, el 1942 se separà del PSUC. [PPB]

Bibliografia: ALBA, VÍCTOR. *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. IV vol. Barcelona, 1974-1975.

Sala Alegre, Jaume, professor i dirigent comunista (Manresa 1944). Va estudiar al Semi-

nari de Vic, va treballar a les mines d'Astúries i a la fàbrica Roca de Gavà. Després va ser expulsat del Seminari. Es va llicenciar en pedagogia. A Manresa, va treballar en l'entitat civico-cultural progressista Art Viu. Va ser un dels promotors de la recreació del PSUC a Manresa l'any 1968. Era el responsable al Bages dels Comitès de Solidaritat que ajudava els represaliats del franquisme. Va ser responsable d'organització del PSUC a Manresa els últims anys del franquisme fins a inicis dels 80. Va ser detingut diverses vegades. L'octubre de 1975 va ser de nou detingut amb més de vint persones de CCOO i del PSUC de Manresa. Va ser torturat per la guàrdia civil i empresonat amb altres companys del partit a la Model; en va sortir el 8 de desembre següent amb llibertat condicional. Va intervenir en el primer míting públic del PSUC al Bages fet el 3 de juliol de 1976. Entre els anys 1976 i 1978 va ser el responsable del comitè local de Manresa del PSUC. A partir del Vè Congrés del PSUC, va deixar la militància activa. [JSC]

Sala Berenguer, Pelai, advocat i socialista (Cadaqués, l'Alt Empordà, 1909). Militant de la USC, a començaments del 1932 presidia el Consell Directiu del Districte VI de Barcelona de la USC i l'abril de 1932 passava a ser membre de la junta central i de la junta executiva, amb el càrrec de secretari d'Actes, de la Federació Comarcal de Barcelona. Col·laborador habitual de *La Justícia Social*, resultà elegit diputat a Corts a les llistes electorals del Front d'Esquerres de Catalunya, en les eleccions del 16 de febrer de 1936 per la circumscripció de Barcelona província, amb 194.866 vots. Durant la guerra civil ocupà nombrosos càrrecs vinculats a l'exercici de la justícia. L'agost de 1936 fou nomenat magistrat d'Audiència amb destinació a l'Audiència Provincial de Barcelona i adjunt del Tribunal de Dret que havia d'actuar amb el Jurat Popular de Barcelona. Agregat al departament de Justícia des del desembre de 1936, l'abril de 1937, amb Comorera com a conseller, fou nomenat sotssecretari de Justícia amb les funcions de cap superior dels serveis de Justícia. El juliol de 1937 passà a prestar serveis a la conselleria de Treball i Obres Públiques i l'octubre del mateix any era designat membre del Tribunal Especial d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya. El 1939 s'exilià a

Buenos Aires i el 1944 passà a Xile, on es dedicà a negocis editorials, fou un dels fundadors i president de la Institució de Cultura Catalana de Xile, col·laborà a *Germanor* i esdevingué un dels dirigents del Centre Català de Santiago de Xile. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÁLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Sala Bonany, Esteve, el Curandero, insurrecte a Barcelona (segle xx). Vell republicà que ja havia combatut per la Primera República, va prendre part activa en els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, quan dirigí les barricades del carrer Lleó del barri de Gràcia; per aquesta acció, fou jutjat el 1910. [PPB]

Sala Campamà, Joan, comunista a Sabadell (segle xx). Militant del BOC durant la Segona República, a partir del 1935 ingressà al POUM. Durant la guerra civil, el març de 1937, defensava la bandera del POUM al local de la Joventut Comunista Ibèrica quan un grup de dones l'assaltà i fou detingut. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, redactà una sèrie de fulls volants on s'exposava l'història política dels dirigents del POUM detinguts. Militant del MSC a la postguerra, va prendre part en el segon congrés, que se celebrà a Sabadell la tardor del 1948, i el 1953 fou detingut en la primera caiguda important que sofrí el MSC. [PPB]

Sala Comas, anarquista a Barcelona (segle xx). El 24 de desembre de 1905 va cometre un atemptat al claustre de la catedral contra el cardenal Casañas, arquebisbe de Barcelona, del qual aquest va sortir il·lès. Detingut, va aparèixer mort en estranyes circumstàncies després d'haver declarat davant el fiscal i el governador. [PPB]

Sala Franquesa, Carles, obrer i socialista a Barcelona (segle xx). Dirigent de la UGSOC, el maig de 1936 va signar el pacte amb el Secretariat Regional de la UGT que significava el reingrés dels sindicats escindits el 1934 en seguir les directrius sindicals de la USC. El pacte no es complí i els sindicats de la UGSOC ingressaren individualment i no col·lectivament a

la UGT, i els signants del pacte per la UGSOC restaren marginats de la nova direcció regional ugetista en contra del que s'havia acordat. [DBM]

Sala Gallifa, Josep, paleta i comunista a Barcelona (segle xx). Va militar al grup de *La Batalla*, que dirigia Maurín, i, posteriorment, a la Federació Comunista Catalanoblear i patí presó durant la Dictadura de Primo de Rivera. En constituir-se el BOC, amb l'adveniment de la República, passà a ser membre del nou partit i formà part de comissions organitzatives i del comitè central escollit en el segon congrés que se celebrà el 1932. Fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per Barcelona capital i a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona. A partir del 1935 va militar també en el POUM, del comitè central del qual va formar part. [PPB]

Sala Macià, Joan Baptista, obrer i dirigent socialista a Elx (segle XIX). Per iniciativa seva es va organitzar, el març de 1885, el Cercle Obrer Il·licità, del qual fou el primer president. Aquest cercle fou el principal refugi del moviment obrer d'Elx durant el primer terç del segle xx. Va ser un dels obrers que va preparar la manifestació del dia 1 de maig de 1890 a Elx. El 6 de gener de 1891 es va fundar sota la seva presidència la primera Agrupació Socialista d'Elx. Va representar els socialistes il·licitans en el III congrés del PSOE celebrat a València el 1892. El 1926 es va col·locar una làpida al Cercle Obrer Il·licità per recordar el seu organitzador i l'Ajuntament d'Elx li va dedicar un carrer. [JMSS]

Sala Planells, Arcadi, advocat i comunista a Barcelona (segle xx). Originari de Manresa, ingressà a l'Esquerra Comunista d'Espanya, l'organització liderada per Andreu Nin, quan era estudiant de Dret a la Universitat de Barcelona. El 1935, a la seva constitució, fou membre del comitè central del POUM i durant la guerra civil, Nin, quan era conseller de Justícia de la Generalitat, el nomenà jutge del Jutjat Popular núm. 3 de Barcelona. [PPB]

Sala Pons, Claudi, metge i dirigent polític republicà (Artés 1868-1943). Fou ajudant de

Santiago Ramón y Cajal, amb el qual publicà l'obra *Terminación de los nervios y tubos glandulares del páncreas de los vertebrados*. Compromès políticament amb el republicanisme radical, destacà com a figura clau en l'orientació política artesenca. Fou un dels màxims impulsors de l'Associació Obrera d'Artés i de la construcció de la Fàbrica Nova d'Artés, que constituïa l'alternativa a la fàbrica de la poderosa família Berenguer. Es convertí en un dels protagonistes principals de l'avalot del Burots de 1917, que enfrontà el poble d'Artés amb l'Ajuntament controlat per la família Berenguer. [FSS]

Sala Remus, Josep, taper i internacionalista (segle XIX). Va ser membre, el gener de 1872, de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper, de Sant Feliu de Guíxols (el Baix Empordà), on exercí el càrrec de comptador primer. L'octubre del mateix any la Federació Local de Sant Feliu, a la qual pertanyia l'esmentada societat, formalitzà l'adhesió a la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [CR]

Sala Roca, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Sala Serra, Santiago, pagès i anarcosindicalista a Sant Feliu de Guíxols, el Baix Empordà (?-França 1953). Militant de la CNT, va ocupar càrrecs de responsabilitat sindical a la seva població durant els anys de la Segona República. Durant la guerra civil, fou un dels impulsors del procés collectivitzador i representà la CNT a l'Ajuntament guixolenc des del mes de febrer de 1937 fins a la fi de la guerra. El maig de 1937 representà el Sindicat Agrícola de Sant Feliu al Ple Regional de Camperols que tingué lloc a Barcelona el dia 29. S'exilià el 1939 a França. [PPB]

Sala Vall, R., socialista a Manresa (segle xx). Militant de la USC, a finals de gener de 1932, quan se n'organitzà la secció local a la capital del Bages, esdevingué vicepresident del comitè directiu. [PPB]

Sala Vila, Cristòfol, anarcosindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle xx). Militant de la

CNT, durant la Dictadura de Primo de Rivera fou redactor del setmanari *Acció Social Obrera*, que es publicava a Sant Feliu de Guíxols, i el desembre de 1927 fou un dels responsables de la proposta presentada en el Ple Regional de la CNT, celebrat a Badalona, de convocar un Ple Nacional a Madrid, que va acabar tenint lloc el gener de 1928, on la delegació catalana havia de defensar la constitució de comitès que lluitessin contra la Dictadura i de comitès pro presos. En esclatar la guerra civil, fou un dels membres més destacats del Comitè Antifeixista local i a partir del mes d'octubre de 1936 el seu nom figurava, en representació de la CNT, com a president del Consell municipal. El febrer de 1937 fou elegit alcalde en un nou Ajuntament que es constituí seguint les disposicions de la Generalitat i es va mantenir en el càrrec, a desgrat dels canvis que es varen produir, durant tota la guerra. Possiblement s'exilià el 1939, [PPB]

Bibliografia: JIMÉNEZ, Àngel. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols*. Sant Feliu de Guíxols, 1995.

Saladié Serrano, Joaquim, mestre nacional i sindicalista (Tivissa 1897-?). Va anar a Valls a treballar de mestre al Grup Escolar Rafael Campalans. En la vida polític Sindical, va ser el tercer secretari general de la UGT vallesca en el període de part del 1937, procedent del sindicat FETE-UGT. Tanmateix, en el període de guerra, era del PSUC. El febrer de 1937 va ser nomenat en una troica per a formar part del Comitè d'Enllaç per a apropar postures amb vista a una acció conjunta CNT-UGT. El març de 1937 era el president del Sindicat Local de Treballadors de l'Ensenyament. El desembre de 1937 residia a Reus i era nomenat delegat del sindicat de la FETE al Ple comarcal que s'hi havia de celebrar i, alhora, també era vocal per a representar el Sindicat al comitè comarcal. Acabà la guerra a Reus com a director d'una escola. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra», A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996.

Saladrigas, Isidre, societatari a Caldes de Montbui (segle XIX). Figura entre els signants d'un document contemporitzador i oportunist a en-

viat per un collectiu d'obers al governador civil de Barcelona l'11 de maig de 1855, en resposta al ban que aquest havia emès el 30 d'abril d'aquell mateix any. (Vegeu: Albigés, Pau.) [TAG]

Saladrigas, Josep, associacionista a Barcelona (segle XIX). Va assistir al banquet que obrers associats van fer a Barcelona l'1 de gener de 1841 per reforçar l'associacionisme obrer i celebrar el canvi de règim. En el torn de brindis, va fer el següent: «Uns los nostres pensaments. / Sia una la voluntat, / Y yo crec que'l moderat / S'aurà d'espiñar las dents / Que'l seu poder ha acabat». [TAG]

Saladrigas i Amigó, Joan, anarcosindicalista a Sant Feliu de Llobregat (?-París 1964). Milità a la CNT i durant la guerra civil del 1936-1939 tingué una participació destacada a la col·lectivitat agrícola de Sant Feliu. El 1939 s'exilià a França. Morí als 60 anys d'edat. [MPMJ]

Saladrigues, Joan, jornaler a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Fou membre dirigent del sindicat pagès local Societat d'Obrers Agricultors de Sant Feliu, de la qual va ser president el 1913. [AGL]

Salari, Pere, treballador del transport i sindicalista a Tiana (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic del Transport de Tiana. [XPM]

Salas, Antoni, obrer (segle XIX). Figura entre els quaranta-set signants d'un document enviat a les Corts el 8 de novembre de 1853, en el qual demanen el dret d'associació i la derogació del ban emès dos mesos abans pel capità general de Catalunya en què i legalitzava les organitzacions obreres. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Salas, Domènec, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Salas, Josep, obrer picapedrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació dels obrers picapedrers de Montjuïc, fou delegat, o

en va presentar l'adhesió, al I congrés de la Solidaritat Obrera celebrat a Barcelona el setembre de 1908. [PPB]

Salas, Josep, tintorer a Barcelona (segle XIX). El 7 de febrer de 1856 fou atacat, per una disputa laboral, per un grup d'obrers que defensaven interessos distints. [CR]

Salas, Miquel, internacionalista a Mallorca (segle XIX). L'agost de 1872 era secretari del Consell Local de la Federació Regional Espanyola de l'AIT de Palma de Mallorca. Juntament amb F. Cañellas, signà una comunicació, tramesa al Consell Federal, en què es lloava la conducta de l'antic secretari Francesc Tomàs. [TAG]

Salas, Miquel, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (?-París 1968). Milità a la CNT de Barcelona pràcticament des de la fundació. Molt actiu durant els anys dels Sindicats Únics, que van des del congrés de Sants fins a la Dictadura de Primo de Rivera (1918-1923), s'exilià a França en instaurar-se el règim dictatorial. Es reincorporà al Sindicat de la Metal·lúrgia del barri de Sants els anys de la Segona República, i durant la guerra civil treballà a les indústries de guerra en la fabricació de material destinat al front. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Salas, Ricard, socialista a Tarragona (segle XIX). El 29 de maig de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. [TMS]

Salas, Sebastià, tintorer a Barcelona (segle XIX). El 7 de febrer de 1856 fou atacat, junt amb Josep Salas, per un grup d'obrers en una disputa laboral. [CR]

Salas Anton, Joan, advocat, periodista i socialista (Sabadell 1854-Barcelona 1931). Fou un destacat dirigent del cooperativisme català. Provenia d'una família benestant amb importants propietats urbanes. De jove milità en el republicanisme federal; el 1874 fundà i dirigí el periòdic *El Federal Sabadellès*; posteriorment milità en el Partit Republicà Centralista, de Nicolás Salmerón, i el 1892 constituí a Sabadell el Círculo Centralista, partidari d'aquest polític. En les eleccions del 1886 fou candidat

republicà per Terrassa, i el març de 1898, pel Vendrell, per Fusión Republicana; del 1901 al 1906 fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona per la coalició republicana. El 1916 fou elegit diputat per Sabadell en la candidatura republicanofederal; a partir del 1917 s'aproximà al PSOE i fou candidat per aquest partit en diverses eleccions. Finalitzà l'activitat política el 1924, després d'acceptar el nomenament de tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona. Era maçó amb el nom simbòlic de Rousseau; el 1880 va fundar, juntament amb el seu padrastrer, la lògia Osiris, i representà els maçons sabadellencs al congrés de lliurepensadors que se celebrà l'octubre de 1892. El 1877 va residir a París, on fou secretari del dirigent *communard* Benoît Malon. En tornar, es dedicà amb força a la tasca periodística; el 1888 fou nomenat president de l'Associació de Corresponsals Estrangers; el 1890 fundà amb Odón de Buen *El Radical*, i el 1893 dirigí *La República*. Posteriorment dirigí la *Revista Cooperativa de Catalunya* (1899-1905) i, així mateix, entre 1903 i 1912, durant una estada a Londres com a secretari de la Cambra de Comerç espanyola, va fundar i dirigir la revista *The Anglo-Spanish Trade*. Home polifacètic i lligat amb el món d'esquerres, formà part de la junta organitzativa de la Institución Libre de Enseñanza a Sabadell, creada el gener de 1881 sota la direcció de Tomàs Viladot. Coneixia el metge internacionalista Gaspar Sentiñón i, a començaments dels anys vuitanta, va defensar diverses vegades militants anarquistes que havien estat empresonats, per tal com participà en diferents mitings obrers al costat, entre d'altres, de Josep Llunas i Pujals. Deixeble de B. Malon, destacà com a organitzador i propagandista d'un cooperativisme de caràcter socialitzant i reformista. Fou fundador de la Cambra Regional de Cooperatives de Catalunya i Balears, i n'ocupà la presidència entre 1898-1903 i 1914-1919. Així mateix des de 1902 formà part del comitè central de l'Aliança Cooperativista Internacional. El 1906 publicà *La cooperación: el cooperador cooperativista*, i el 1923 *Actividades del estado aplicadas al desarrollo del comercio y de la industria. Legislación del trabajo. El estado y las cooperativas de funcionarios*. [TAG]

Bibliografia: BURGUÈS SERRA, M. *Sabadell del meu record*. Sabadell, 1929. CASTELLS, A. *Sabadell*. In-

forme de l'oposició. Vol. II. Sabadell, 1977. *Història de Catalunya* (dir. per P. Vilar). Vol. VI. Barcelona, 1987.

Salas Blanch, Joan, internacionalista a Reus (segle XIX). L'agost de 1873 era membre de la secció d'oficis diversos de la federació local de treballadors de l'Associació Internacional de Treballadors de Reus. [CR]

Salat, Joan, jornalier a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre dirigent del sindicat local de pagesos Societat d'Agricultors de Cornellà, del qual va ser president el 1913. [AGL]

Salat, Miquel, pagès i sindicalista a Sant Quintí de Mediona (segle XX). Dirigent del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Lavern durant la guerra civil en fou president l'any 1936. [RAM]

Salcedo, Casildo, dirigent sindicalista valencià (segle XX). Va ser un dels signants del pacte de constitució de l'Aliança Obrera Antifeixista al País Valencià el gener de 1934, com a representant dels Sindicats Autònoms. [CCG]

Salcedo Fos, Francisco, projectista cinematogràfic, comunista i socialista (València 1920-1998). Fill de Manuel Salcedo, milità al POUM des de molt jove i el 19 de juliol de 1936 s'ocupà de tasques de vigilància a les casernes de València i posteriorment participà en el seu assalt. Marxà al front com a voluntari a la columna Peixe-Uribes i durant la repressió contra el POUM s'ocupà d'amagar els arxius del partit. A la immediata postguerra, participà en la reconstrucció del POUM. Detingut, fou condemnat a 30 anys de presó, dels quals en complí 12. Ja en llibertat, fou fundador de l'Associació de Projectistes Cinematogràfics d'Espanya i enllaç sindical. Durant la transició política, va intervenir en la reconstrucció de la UGT i milità en el PSPV-PSOE, sense renunciar a l'herència llegada pel POUM. [PPB]

Salcedo Vaya, Manuel, treballador mercantil i comunista (València 1884-Paterna 1942). Fou un dels fundadors de la Federació del Llevant del Partido Comunista de España. Amb l'adveniment de la Segona República, milità en el BOC, del qual també fou fundador i un dels

més destacats dirigents. Membre del comitè executiu del POUM al País Valencià des del 1935, en esclatar la guerra civil fou destinat a l'exercici de la justícia revolucionària i fou jutge del Tribunal Popular núm. 1 de València. Emprisonat després de la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Salcein Sala, Salvador, anarquista a l'Alt Penedès (segle XX). Durant la Segona República i la guerra civil, fou un dels principals dirigents de les Joventuts Llibertàries de l'Alt Penedès, i les representà en el congrés de l'any 1937. També fou un destacat dirigent cenetista durant la guerra civil, i l'any 1937 fou secretari dels Sindicats Comarcals de la CNT i l'any 1938, responsable del Sindicat de Camperols de l'Alt Penedès. [RAM]

Sales, Maria, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i fou candidata a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat i Barcelona província. [PPB]

Sales, Pere, socialista a Barcelona (segle XX). Entre el març de 1931 i el juny de 1933 exercí com a vocal de la Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE. [DBM]

Sales, Vicenç, militant i activista anarquista a Tortosa (segle XX). Milità a la secció local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), a Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937 a Tortosa, fou encausat i acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Sales, Vicenç, socialista a Barcelona (segle XX). Participà en l'assemblea constitutiva de la Unió Socialista de Catalunya que se celebrà el 8 de juliol de 1923 a Barcelona, on fou nomenat vocal de propaganda de la junta directiva de la Unió. [PPB]

Sales Amenós, Ramon, dependent de comerç, carlí i sindicalista (la Fullea, les Garrigues, 1900-Barcelona 1936). Orfe als disset anys, emigrà a Barcelona, on treballà de dependent de comerç en uns grans magatzems del carrer Urgell. S'afilià al Sindicat Únic Mercantil de la

CNT, però pels seus orígens i la seva ideologia carlins aviat se'n separà. Membre del Requetè i de la secció d'acció política i social del centre carlí Crit de Pàtria, el 10 de desembre de 1919, amb altres militants carlins, fundà a l'Ateneu Obrer Legitimista la Corporació General de Treballadors (Unió de Sindicats Lliures), de la qual esdevingué president. Durant el període de vigència del pistolerisme, va fomentar la violència contra els Sindicats Únics de la CNT i testimonis diversos l'assenyalen com a autor material en nombrosos atemptats comesos contra dirigents cenetistes. Després del període d'expansió que varen viure els Sindicats Lliures durant la Dictadura de Primo de Rivera, en proclamar-se la Segona República fugí a França, on fou empresonat durant un temps mentre s'estudiava la petició d'extradició sol·licitada des d'Espanya sota l'acusació d'haver instigat l'assassinat de Francesc Layret. A França va treballar de paleta, en una fàbrica de pastes, i de peó agrícola. Després dels fets d'Octubre de 1934, absolt pels tribunals de justícia espanyols, retornà a Barcelona, on reorganitzà la Confederació Nacional de Sindicats Lliures sense gaire èxit. Implicat en la trama que organitzava la insurrecció militar del juliol de 1936, fou detingut el dia 17 de juliol, però aconseguí fugir el dia 19 de juliol, quan foren alliberats tots els presos de la Model. S'amagà a casa d'uns amics i sembla que s'incorporà a la cinquena columna franquista. Detingut per la FAI a finals d'octubre de 1936, morí esquartelat enfront de les oficines de la *Solidaridad Obrera* de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: BARATECH ALEFARO, Feliciano. *Los Sindicatos Libres de España, su origen, su actuación, su ideario*. Barcelona, 1972. WINSTON, Colin M. *La clase trabajadora y la derecha en España, 1900-1936*. Madrid, 1989. SARRIOL BADIA, Joan. *Peña. historia de la Guerra Civil*. Barcelona, 1977.

Sales i Canela, Pau, obrer tintorer i comunista a Sabadell (segle XX). Membre del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte tercer de la ciutat de Sabadell. [PPB]

Sales i Vallès, Joan, escriptor, editor i comunista (Barcelona 1912-1983). L'any 1927, en plena Dictadura de Primo de Rivera, fou detingut durant tres mesos. Estudiant de dret, el

1928 va participar en la constitució del Partit Comunista Català que liderava Jordi Arquer i, en formar-se el BOC, milità en el nou partit, que abandonà al cap d'un temps, amb la seva companya Núria Folch, per discrepàncies ideològiques. Durant els anys de la República, fou professor de català. En esclatar la guerra civil, milità en el PSUC, s'incorporà a l'Escola de Guerra de la Generalitat i fou destinat als fronts de Madrid i d'Aragó. Va acabar la guerra amb el grau de comandant. S'exilià el 1939 a França, on patí camps de concentració, dels quals s'escapà. Després d'uns mesos de residència clandestina a París, el desembre de 1939 marxà a la República Dominicana, des d'on el març de 1941 era un dels signants del manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana. A finals d'any marxà a Mèxic. S'incorporà a la redacció del *Full Català* i dels *Quaderns de l'Exili* (1943-1947). De retorn a Catalunya, el 1948, es dedicà a les tasques d'editor i escriptor, i entre la seva producció literària destaca la novel·la *Incerta glòria*, publicada per primera vegada el 1956; fou la primera novel·la sobre la guerra civil apareguda a Catalunya des de la perspectiva dels vençuts, però des d'un punt de vista catòlic i antimarxista. [PPB]

Bibliografia: FOLCH I PI, Núria. «Joan Sales, mal conegut». A: *Serra d'Or*, 1984, XXVI, pàg. 217-221. IBARZ, Mercè. «El pensament fermat de Joan Sales». A: *L'Avenç*, 1984, gener, núm. 67, pàg. 12-17.

Sales Sarrion, Víctor, viatjant comercial i dirigent socialista a Xàtiva (segle XX). Va ingressar a l'Agrupació Socialista de Xàtiva el 1928. Es convertí en secretari d'aquesta agrupació l'any següent, fins al 1932. Exerceí també el càrrec de president de la Joventut Socialista de Xàtiva a partir de 1930. Va ser nomenat del Sindicat d'Oficis Diversos de Xàtiva, de la UGT, el 1931. Va representar les Joventuts dels districtes de Xàtiva i Albaida al tercer congrés de les Joventuts Socialistes a Madrid l'any 1932. De 1931 a 1932 ocupà el càrrec de director del setmanari *Trabajo*, òrgan de l'Agrupació Socialista de Xàtiva. El 1933 es traslladà a València. L'any següent fou elegit president de l'Agrupació Sindical de Representants, Viatjants i Comissionistes de la UGT de València. Va ser membre del Consell Provincial de la UGT des de 1935 fins al final de la guerra.

Aquest mateix any fou nomenat vocal de l'Agrupació Socialista de València i, poc després, en va ser elegit vicepresident. Representà el PSOE com a regidor de l'Ajuntament de València a partir de març de 1936. Exercí el càrrec de tinent d'alcalde del districte de Russafa. Continuà com a regidor després de la constitució del Consell Municipal de València (febrer de 1937) fins a novembre de 1938. Treballà en tasques relatives a la sanitat municipal, així com en l'organització de comissions mixtes hispanofranceses d'ajuda a la sanitat municipal de València. Fou designat per la UGT com a conseller d'Indústries Diverses dins el Consell d'Economia de València. A finals de 1938 s'incorporà a l'exèrcit i fou nomenat delegat administratiu del Cos de Carrabiners. El gener de 1939 va ser nomenat vocal adjunt de la secretaria sindical de l'Agrupació Socialista. Finalitzada la guerra, va ser detingut i empresonat a Alacant, Elx i València, fins al març de 1942, encara que havia estat condemnat a dotze anys. Després de sortir de la presó, va reprendre l'activitat militant dins la clandestinitat. Es traslladà a Galícia per qüestions de treball i en tornar a València, anys després, es va reincorporar a la lluita clandestina i exercí diversos càrrecs al Partit Socialista. Fou nomenat vicepresident de l'Agrupació Socialista Valenciana a l'assemblea clandestina que se celebrà a València el dia 5 de setembre de 1976. Durant els anys següents, continuà la militància socialista i participà activament en la Fundació Valenciana d'Estudis Socialistes (FUNVES). [JNN]

Bibliografia: RAMÍREZ, G. & MARTÍNEZ, I. & GARRIDO, S. & CEBRIÁN, L. *República i Guerra Civil a Xàtiva*. Xàtiva, 1991.

Sales Teixidó, Ramon. comunista a Alfarràs, el Segrià (?-Mèxic DF 1946). Militant del POUM, durant la guerra civil fou comandant de milícies i va combatre a la zona Centre fins a la fi de la guerra. Després de moltes peripècies, va poder escapar-se a França, el 1939, i d'aquí s'exilià a Mèxic. Havia estat, juntament amb el general Julio Mangada, fundador de la Unió Militar Republicana Antifascista i n'era el secretari. Va morir, víctima d'un tifus exantemàtic, al Sanatori Espanyol de Mèxic, a l'edat de 32 anys. [PPB]

Saleta i Llorens, Emili, escriptor i socialista (Reus, el Baix Camp, 1888-Barcelona 1953). Milità des dels orígens a la USC i fou col·laborador de *La Justícia Social*. El 29 d'agost de 1925 va assistir al sopar de comiat a Serra i Moret amb motiu del seu autoexili en plena Dictadura de Primo de Rivera. A partir del 1928 va col·laborar a *L'Opinió* i el 1929 va formar part del quadre de redacció del quinzenal *Ideari*, òrgan d'expressió de la Unió Socialista. Participà en el Primer Congrés Nacional de la USC, que se celebrà l'abril de 1932, on fou designat membre del nou comitè executiu del partit, com a secretari de relacions interiors. L'agost de 1933 participà a Mataró en un míting a favor d'un front únic obrer contra el feixisme. Com a escriptor publicà, entre d'altres, la novel·la *La malalta* (1911) i els reculls de poemes *A l'ombra del camí* (1924), prologat per Ignasi Iglésies, i *L'íntim refugi* (1954). [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ I GONZÁLEZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Salgas, Ròmul, societari a Palafrugell, el Baix Empordà (segle XIX). L'abril de 1870 era vocal de la junta de la societat de resistència La Unión Taponera de Palafrugell. [CR]

Salinas, Josep, treballador del ram de la pell i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de la Pell en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT el 1937. [DBM]

Sallàs, Joan, pagès i sindicalista a Sant Vicenç de Calders-el Vendrell (segle XX). Dirigent i fundador del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT a Sant Vicenç de Calders. L'any 1938 en fou el secretari. [RAM]

Sallent Panadès, Jaume, anarquista a Sabadell (segles XIX-XX). Fou un dels internacionalistes més actius a Sabadell de finals del segle XIX i començaments del XX. El 25 d'abril de 1890 va signar un document en el qual es demanava permís a l'alcalde per a celebrar un míting al Teatre dels Camps, l'endemà, per a la primera commemoració del Primer de Maig. Fou del grup d'estudis socials de la FOS i dels

redactors de *La Protesta*, que es compaginava a casa seva (carrer de l'Hospital número 10) i que servia també de posada per als seus amics llibertaris. Amic del regicida Mateu Morral, va viure una temporada de la setmanada que li passava Morral, ja que la burgesia l'havia sotmès al pacte de la fam, i aprofitava per a fer proselitisme als pobles de la rodalia. Membre de la plana major de la FOS, va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'Art Fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut, amb altres dirigents de la FOS, el 4 d'agost d'aquell 1913 i també va ser encartat pels fets, acusat de coaccions i desordres públics. El 1920 fou detingut, juntament amb altres anarcosindicalistes, amb motiu de l'assassinat de l'industrial Théodore Jenny. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II-IV. Sabadell, 1978-1980.

Sallés, Josep, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, fou un estret col·laborador de Joan Comorera en les tasques organitzatives del partit. L'abril de 1932, en el primer congrés nacional de la Unió, celebrat al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona, fou elegit membre del seu comitè executiu, en el càrrec de secretari administratiu, per bé que fou substituït per Emili Granier-Barrera, poques setmanes després, per «renúncia justificada». [MPMJ]

Sallés, Lluís, agricultor i dirigent sindical agrari a Vic (segle XX). Va ser el president del Sindicat Agrícola de la Plana de Vic, que durant la Segona República va agrupar parcers i masovers de la comarca d'Osona. Va defensar els agricultors que volien desnonar de les terres que treballaven. [JCP]

Sallés, Simeó, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Sallés i Bañeras, Melitó, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle XX). En representació del POUA, fou membre del Comitè Popular Antifeixista que es constituïa a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil espanyola. [PPB]

Sallés i Figueres, Jaume, pagès i sindicalista (Sant Vicenç de Castellet, el Bages, 1884-Tolosa de Llenguadoc 1975). Propietari, l'any 1922 fou un dels fundadors i dirigents de la Unió de Rabassaires de Catalunya. Militant de l'ERC, era secretari de la Unió de Rabassaires quan el mes d'octubre de 1932 va presentar la dimissió, juntament amb el president del sindicat Francesc Riera. El mes següent fou escollit diputat al Parlament de Catalunya, on formà part de la comissió d'Agricultura i de la comissió parlamentària especial per a l'estudi i dictamen de la Llei de contractes de conreu. Exiliat a França després del 1939, el juny de 1948 era un dels signants del manifest, que publicà *La Terra*, de suport al consell executiu de la Unió de Rabassaires i a la figura de Pau Padró en contra de la crida realitzada per militants rabassaires vinculats al PSUC. [MPMJ]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agrari a Catalunya, 1893-1994*. Catarroja-Barcelona, 1995.

Salmon, ferroviari i comunista a Barcelona (segle XX). Va formar part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació del Sindicat Nacional Ferroviari. [DBM]

Saló, Joan, sindicalista a Sant Pere Pescador (segle XX). Fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Sant Pere en la conferència del comitè de la CRT, celebrada a Blanes el juliol de 1922, en resposta a l'oposició del general Martínez Anido a la legalització dels sindicats obrers i l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals. [XPM]

Saló i Salas, Domènec, dependent i periodista (Sabadell 1871-1930). Era fill d'una família de dependents i comerciants, originaris de Vilafranca del Penedès, que es va traslladar a Sabadell abans que ell no nasqués. Afeccionat a la poesia i al teatre, orador eloqüent i brillant, fou un dels elements més notables de la Societat Pitarra. Vicepresident i president del Centre Català de Sabadell (1904-1907), fou director del periòdic *Acció Catalana*—diari nacionalista adherit a Unió Catalanista—, que veié la llum el gener de 1907 i desaparegué el 4 d'agost de 1909, després dels fets de la Setmana

Tràgica. Fou un dels membres fundadors del Centre de Dependents de Sabadell, a les darreries de 1906, i el seu tercer president. l'any 1909. Com a representant del Centre de Dependents, fou elegit vocal-obrer de la Junta Local de Reformes Socials l'any 1909, càrrec que mantingué fins a l'any 1923. Fou el primer president de la Secció de Relació i Treball, creada pel Centre de Dependents el 15 de juliol de 1913. L'any 1913, va intervenir com a ponent en la Primera Assemblea de Dependents del Comerç i de la Indústria organitzada pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) de Barcelona. La seva ponència es titulava «Setmana anglesa i la seva relació amb el dependent». Fou també president de la Junta Municipal del Cens Electoral durant dos biennis consecutius, 1914-15 i 1916-17, la presidència de la qual només podia ser ocupada pels vocals obrers o patrons de la Junta Local de Reformes Socials. Fou regidor pel Centre Català de Sabadell entre 1918 i 1922. El març de 1918 fou un dels signants de la petició al govern de Madrid per la reforma de l'administració municipal i la concessió de l'autonomia de Catalunya. Fou membre de la Comissió de regidors per als projectes d'utilitat pública, que es va crear el 23-IV-1919. També formà part de la Comissió de regidors que visità el president de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch, el desembre de 1919, per tal de resoldre el locaut patronal i la qüestió social. Fou membre de la ponència per a l'estudi relatiu a la construcció de cases barates, una comissió mixta de regidors i veïns creada el juny de 1920. Finalment, fou alcalde de Sabadell des de l'1 d'abril de 1922 fins al 19 de setembre de 1923, data en què fou fulminantment destituït per la Dictadura de Primo de Rivera. Després d'aquests fets, va posar en funcionament un establiment comercial que, malauradament, malgrat ser un dels comptables més experts de Sabadell, esdevingué un fracàs. Ocupava aleshores el càrrec de president de La Gremial, una entitat que aplegava una vintena de petits gremis locals (de Barbers, de Teixits, de Confecció, de Taverners, etc.) amb més de nou-cents socis. El 18 d'agost de 1930 el sorprengué la mort, quan comptava 59 anys d'edat. [RL]

Bibliografia: ALSINA I GIRALT, J. *El Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell,*

1907-1936. Sabadell, 1991. CASTELLS, A. «Quaranta-dos anys de diaris sabadellencs en català (1897-1938)» (2). A: Separata de la revista *Arrahona*. 1977, primavera, II Època, núm. 3, pàg. 44-45; idem, 1979, primavera, núm. 7, pàg. 47-48. LUQUE I FERNÁNDEZ, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923*. Tesi de Màster en Història Contemporània, UAB, 1996. PUIG PUJOL, J. *86 anys de premsa local. Sabadell, 1853-1938*. Sabadell, 1972.

Saltor, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, durant 1929 va polemitzar amb Joan Peiró des de les pàgines d'*Acció Social Obrera*, de Sant Feliu de Guíxols, recolzant les posicions d'Àngel Pestaña i defensant la sindicació professional a l'article «En torno de la organización obrera». [PPB]

Saludes, Jacint, pagès i militant socialista a Riudecols, el Baix Camp (segle xx). Col·laborà des de Riudecols amb diversos articles al portaveu socialista *La Justicia Social*, el 1910 i 1911. [PAN/AAC]

Salut, Antoni, pintor i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou president de la societat de pintors La Nueva Semilla, de Barcelona. En representació d'aquesta societat va participar en el primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. Fou acusat per Miguel V. Moreno de formar part d'un comitè revolucionari que s'hauria constituït durant la vaga general del mateix mes de setembre, extrem que ell mateix va negar en diverses cartes publicades a *El País* i a *El Progreso* després dels fets. [PPB]

Salut, Emili, pintor i anarquista a Barcelona (segle xx). Germà d'Antoni. Es va donar a conèixer a través de les seves memòries *Vivers de revolucionaris* (Barcelona 1938), on recollia l'ambient dels barris obrers de la Barcelona de principis de segle —especialment del Raval— i les primeres lluites obreres del segle, amb especial atenció a la figura de Salvador Seguí. [PPB]

Salvà, Antoni, paleta i sindicalista a Mallorca (segle xx). Soci de l'Ateneu Sindicalista de Palma, el novembre de 1919 participà en la primera assemblea general de paletes de l'illa, que impulsà Miquel Rigo, i formà part del comitè

central del Sindicat Provincial de Paletes, adherit a la CNT, que s'hi constituí. Arran del no reconeixement del sindicat per part de la Casa del Poble i dels socialistes, el març-abril de 1920 constituí el Sindicat Únic Regional del Ram de la Construcció, primer pas per a la creació de la Federació Regional del Treball a Mallorca. El novembre de 1930 un sindicalista amb el mateix nom participava en el sisè congrés de la UGT, celebrat a la Casa del Poble de Mallorca, i figurava com a ponent de la ponència sobre previsió i mutualisme, premsa, organització i propaganda, que s'havia de discutir al congrés. [PPB]

Salvà, Cosme, sabater i sindicalista (Palma 1890-1922). Fou un dels dirigents del sindicat obrer del calçat de Palma dit La Igualtat. El 1912 forma part d'una comissió encarregada de negociar amb els patrons. El 1914, ja que no aconseguí adherir aquesta societat a la CNT, creà un nou Sindicat Obrer del Calçat. El 1915 representà Alaior (Menorca) en el I Congrés Balear de Sabaters. Fou membre del comitè de la Federació Regional de Solidaritat Obrera de Balears, adherida a la CNT (1916-17). El 1919 fou un dels principals impulsors de l'Ateneu Sindicalista de Palma. Fou col·laborador d'*El Rayo* (1912-14) i fundador (1919) i director (1919-22) de *Cultura Obrera*, el periòdic anarquista més important editat a Mallorca. [AMR]

Salva, Francesc, boter i sindicalista al Maresme (segle XIX-XX). Dirigent de les seccions locals de Malgrat i Vilassar de Mar de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1885-1904). Fou delegat d'aquestes seccions locals al 17è (1889) congrés de la Federació de Boters. L'any 1904 fou el secretari general de la Secció dels Boters de Vilassar de Mar. [RAM]

Salvà, Francesc, obrer internacionalista de Barcelona (segle XIX). El març de 1873 era dirigent de la secció barcelonina de la Unió de Fustes Fines i Mobles de les Habitacions, de l'AIT. [CR]

Salvà, Josep, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El juliol de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou

renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Salvadó, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC durant la Segona República, l'agost de 1931 formà part de la comissió de cooperatives, que treballava amb el comitè central en les tasques d'anàlisi i elaboració polítiques. [PPB]

Salvadó, Domènec, boter i societatari a Barcelona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Barcelona durant la segona i tercera dècades del segle XX. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Salvadó, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Salvadó, Ramon, comunista a Constantí, el Tarragonès (segle XX). Durant la guerra civil representà el POUM a l'Ajuntament de la seva localitat. En plena campanya contra el POUM, menada pel PSUC i el PCE, el març de 1937 preguntà als companys de consistori si consideraven que el POUM era un partit feixista, i únicament els representants de la CNT respongueren negativament. [PPB]

Salvadó, Teodor, comunista a Barcelona (segle XX). Exercí com a secretari d'Agitació i Propaganda del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona de la UGT des del deu de desembre de 1937 fins al final de la guerra civil. [DBM]

Salvadó Domènec, Pau, Pau de Conrad, pagès i cooperativista (Nulles 1890-1961). Soci del Sindicat Agrícola Sant Isidre, de base dretana, va ser vocal de la Junta de Vinicultura a les collites 1931-32, i 32-33, i vicepresident a la de 1933-34. A la guerra va ser regidor per l'ERC, en el període comprès entre l'octubre de 1936 i el gener de 1937, data en què va presentar la dimissió, amb la responsabilitat de segon alcalde i a la comissió d'Ajut als Refugiats. En tema cooperatiu, col·laborà com a revisador de comptes, el novembre de 1937, en la secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola

Popular, ara l'únic, per la fusió que va fer del de Sant Isidre. El 1938 arribà a ser president del Sindicat Agrícola Popular. El maig de 1943 residia a Nulles, sense que hagués passat per un consell de guerra. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, ANTONI & SAN-
TESMASES OLLÉ, JOSEP. *Història econòmico-social
de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*.
Valls, 1993.

Salvadó Salvadó, Joan, dirigent comunista a Tortosa (segle xx). Fundador del PSUC a Tortosa, l'agost de 1936 va ser membre del primer comitè executiu d'aquell partit a la capital del Baix Ebre en condició de secretari d'agricultura. [XPM]

Salvador, fuster i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat pel Sindicat del Ram d'Elaborar Fusta, de Barcelona, al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya que se celebrà a Sants els dies 30 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Salvador, Francesc, socialista a Barcelona (segle xx). Va ser secretari d'actes del comitè executiu de la Federació Regional de la UGT entre l'abril de 1929 i el mateix mes del 1930. [DBM]

Salvador, Frederic, sabater i internacionalista a Girona (segle XIX). Militant internacionalista, el desembre de 1870 era membre de la secció de sabaters de la federació local de l'AIT de Girona. [CR]

Salvador, Jesús, professor d'Universitat i socialista a Sabadell (segle xx). D'origen catòlic, el 1958 s'integrà al Frente de Liberación Popular, en la seva branca catalana, i va pertànyer al comitè nacional català. En constituir-se el FOC, el maig de 1962, passà a ser el màxim dirigent del comitè local de Sabadell. Va participar activament en la vaga d'autobusos que va tenir lloc a Sabadell el maig de 1964, per la qual posteriorment s'hagué d'amaragar. El 1969 fou un dels organitzadors d'una escola sindical als Escolapis, que va durar fins al 1971. Entre 1972 i 1973 formà part del Grup Socialista sabadellenc. Membre de l'Assemblea Democràtica de Sabadell, fou detingut l'octubre de 1973 en la reunió de l'Assemblea de Catalunya, que

tenia lloc a l'església de Santa Maria Mitjancera de Barcelona. [MPMJ]

Salvador, Miquel, internacionalista de Barcelona (segle XIX). Fou un dels firmants del document que el dia 10 de juny de 1864 es manifestava partidari del socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) El dia 29 de març de 1871 encapçalava les firmes del manifest que, en nom del comitè local de la federació barcelonina de l'AIT, defensava la necessitat d'una revolució social per via pacífica i amb el consentiment del poble. [CR]

Salvador, Norbert, obrer de les arts del llibre i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat de la Societat de les Arts del Llibre de Sabadell al Congrés Obrer Nacional que se celebrà a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, en el decurs del qual es constituí la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Salvador, Ramon, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, durant els anys del pistolisme sofrí un atemptat en el qual va resultar ferit. Empresonat a la Model de Barcelona durant la Dictadura de Primo de Rivera, era un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que va sortir publicada a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, el març de 1925, on s'exposava per primera vegada el raonament del que dos anys més tard portaria a la constitució de la FAI. [MPMJ]

Salvador Franch, Santiago, anarquista (Acorisa, Terol, 1864-Barcelona 1894). D'infantesa i joventut difícils, passà presó a Alcorisa i València acusat de delictes comuns que no havia comès. Ja a Barcelona, sense un ofici estable, entrà en contacte amb el grup anarquista d'acció Benvenuto, que es reunia en un petit cafè del carrer de la Diputació, del qual també formava part Paulí Pallàs. El dia 7 de novembre de 1893, en una acció que inicialment Salvador va presentar com de revenja per la mort de Pallàs, va tirar dues bombes Orsini al pati de butaques del Liceu de Barcelona, i va provocar una vintena de morts i nombrosos ferits. En la confusió creada, va aconseguir fer-se escàpol i es va refugiar durant un temps al poble nadiu. Quan fou detingut a Saragossa, a començaments de gener de 1894, va intentar suïcidar-se

disparant-se un tret al ventre. A la presó de Barcelona va fingir la conversió al cristianisme, per influència del jesuïta pare Goberna, però quan li fou confirmada la sentència de mort, va tornar a reafirmar el seu anarquisme. Durant el judici, que va tenir lloc d'abril a juliol de 1894, havia afirmat que, en llançar les bombes al Liceu, havia pretès «destruir la sociedad burguesa, a la cual el anarquismo tiene la guerra abierta; y me propuse atacar la organización actual de la sociedad para implantar el comunismo anárquico. No me propuse matar a unas personas determinadas. Me era indiferente matar a unos o a otros. Mi deseo consistía en sembrar el terror y el espanto». Fou ajusticiat, a garrot, juntament amb sis condemnats més, el dia 21 de novembre de 1894. [PPB]

Bibliografia: NÚÑEZ FLORENCIO, R. *El terrorismo anarquista (1888-1909)*. Madrid, 1983.

Salvador i Serrano, Manuel, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant destacat de la CNT, era un dels 36 sindicalistes que foren empresonats al vaixell *La Giralda*, ancorat al port de Barcelona, quan Martínez Anido fou nomenat governador civil de Barcelona el novembre de 1920, i durant el període del pistolisme fou objecte d'un atemptat, en el qual va resultar ferit. El gener de 1931 era un dels firmants, des de la presó Model de Barcelona, del document «A los Comités confederales», on es protestava contra la inactivitat de la direcció cenetista i s'instava els comitès confederales a portar a terme una campanya per aconseguir el seu alliberament. [MPMJ]

Salvador Nebot, Antoni, anarcosindicalista (Barcelona 1914). Resident a Sabadell des de 1920, de molt jove ingressà a les Joventuts Comunistes, però de seguida es passà a la CNT. Cap al 1933 va ser designat secretari de propaganda de les JJLL de Sabadell. Participà en la guerra civil i va ser capturat pels alemanys a la Fatarella, al front de l'Ebre. Passà pel camp de concentració d'Almazán (Sòria) i posteriorment a la presó de Sòria, on fou jutjat i condemnat a nou anys d'empresonament, bé que en va sortir als sis anys. Posteriorment va ser desterrat. A finals de 1999 continuava militant a la CNT-AIT de Sabadell. [TMS]

Salvadores Verdesco, Lluís, comunista a Barcelona (segle xx). Durant els anys de la Segona República milità al PSOE, a la federació local de Manlleu. En iniciar-se la guerra civil el juliol de 1936, passà al PSUC i en fou elegit membre del comitè central a la I Conferència Nacional, que se celebrà el juliol de 1937. Després de la guerra, s'exilià a Mèxic i durant la crisi provocada per Joan Comorera el 1949, si bé en un primer moment s'adherí a les posicions del secretari general, posteriorment es decantà cap a les posicions del Secretariat. L'octubre de 1949 firmava una carta adreçada al Secretariat on afirmava que no hi podia haver dues polítiques diferents: l'una per als comunistes catalans i l'altra per als espanyols. Retornà a Catalunya, on prosseguí la militància clandestina i fou detingut durant l'estat d'excepció del gener de 1969. Amb la recuperació de la democràcia, fou membre del comitè central del PSUC, elegit al IV congrés celebrat l'octubre de 1977, i al V congrés, celebrat el gener de 1981. Fou també candidat a les llistes del PSUC per Barcelona a les primeres eleccions democràtiques a Corts, el juny de 1977, i a les eleccions a diputats del març de 1979. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vol. Barcelona, 1984-1985. CEBRIÁN, Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona, 1997.

Salvadoret, ebenista i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Dirigent del Sindicat de la Fusta de la CNT, morí assassinat pels pistolers a sou de la patronal durant els anys de vigència del pistolisme anteriors a la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [MPMJ]

Salvat, Josep, sindicalista a Barcelona (segle xx). L'abril de 1909 figurava com a membre de la Junta Directiva de la Confederació Regional de Catalunya «Solidaritat Obrera». [MPMJ]

Salvat, Pere, activista obrer a Barcelona (segle XIX). En plena repressió motivada per la vaga general de 1855 i per la conflictivitat obrera existent durant el Bienni Progressista, fou acusat i jutjat en consell de guerra, l'abril de 1856, juntament amb vuit obrers més, per

haver atacat dos germans tintorers, i haver-los ocasionat ferides, el 7 de febrer de 1856. [CR]

Salvat Papasseit, Joan, escriptor i poeta (Barcelona 1894-1924). Fill d'un fonger de la Transatlàntica mort en accident, visqué la infantesa internat en l'asil naval del port de Barcelona. Criat en l'ambient obrer de la Barceloneta —ell mateix va treballar com a vigilant nocturn al moll—, el 1914 ingressà a la joventut socialista i a partir del juliol de 1914 inicià, amb el pseudònim de Gorkiano, les col·laboracions a *La Justícia Social*, de Reus, on es manifestà com a socialista i partidari de la «cultura» Alemanya en la guerra tot just iniciada i on dedicà un dels seus articles a «mi querido compañero Andrés Nin». Desvinculat progressivament de la política, des de començaments de 1916, va prosseguir la col·laboració amb articles en català i castellà i amb el mateix pseudònim a *Sabadell Federal*, on publicà, entre juliol i setembre de 1916, una sèrie d'articles sobre «la nacionalitat i el socialisme». Va recollir els articles en castellà als seus llibres *Humo de fábrica* (Barcelona 1918) i *Glosas de un socialista*, que començà a publicar en forma de fullet dins *Sabadell Federal* a partir del 1916 i on sense adscriure's obertament a cap corrent ideològic, es manifestava amb tendències llibertàries, socialistes i catalanistes. A partir de 1917 va entrar a treballar a les Galeries Laietanes i entre 1917 i 1919 publicà a Barcelona *Un enemigo del poble*, que substituïà «fulla de subversió espiritual». A partir del 1919 inicià la seva producció poètica, futurista i avantguardista, que el convertí en un dels poetes més importants de la poesia catalana del segle XX, i on sovint apareix el món obrer que havia jugat un paper clau en la seva vida. [MPMJ]

Bibliografia: MOLAS, Joaquim. «Els moviments d'avantguarda: Joan Salvat-Papasseit». A: Riquer & COMAS & MOLAS. *Història de la literatura catalana*. Vol. 9. Barcelona, 1987.

Salvat Parés, Eduard, ca la Crescència, sindicalista (Vilabella 1902-França, ?). En el període de 1936 anterior a la guerra era considerat un destacat activista d'esquerra. Durant la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes i va ser regidor a l'Ajuntament per la Unió de Rabassaires; fomà part de la comissió d'Hisenda, d'agost de 1936 fins a l'octubre de

1936. En la remodelació de novembre va ser escollit alcalde, assumí la presidència de la comissió de Governació i, a partir de gener de 1937, també de la comissió de Proveïments; cessà de tots els càrrecs el febrer de 1937. S'exilià. En la demanda de retorn de l'agost de 1962, l'informe de la guàrdia civil va ser cru i el de l'alcalde, diplomàtic. Morí entre 1965 i 1970. [AGT]

Salvat Segú, Josep, ca la Maria Xerons, pagès i sindicalista (Vilabella 1902-Tarragona, ?). El gener de 1936 l'Ajuntament de la població el va incloure a la llista de famílies pobres, amb dret a assistència farmacèutica gratuïta. A la guerra, va ser un dels dirigents de la col·lectivitat agrícola de la població. El maig de 1937 formava part de la junta directiva del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos que decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. El juliol de 1937 era vocal del Sindicat de Treballadors de la Terra-UGT. L'octubre de 1937, el Sindicat de Treballadors de la Terra el nomenà representant de la UGT a la Junta Municipal Agrària. Ingressà a la presó de Tarragona el 20 de novembre de 1939, procedent del camp de concentració de Lleó. El desembre de 1939 va ser jutjat per un tribunal militar a Tarragona, i posat en llibertat. Morí pels volts de 1940. [AGT]

Salvat Segú, Ramon, pagès i cooperativista (Vilabella 1896-1966). Abans de la guerra, era un ferm propagandista de partits d'esquerra. A la guerra, va ser regidor de l'Ajuntament per l'ERC, a partir de l'octubre de 1937 fins al final de la guerra. Tanmateix va ser soci del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, fomà part de la junta de maig de 1935 com a vocal i a la de febrer de 1936 com a president. El 7 de setembre de 1939 va patir consell de guerra a Tarragona i quan obtingué la llibertat condicional retornà a la població. [AGT]

Salvatella i Prujà, Jacint, dirigent camperol (Banyoles 1898-Prada de Conflent 1975). Arrendatari de terres. Vinculat al Sindicat Agrícola Catòlic de Banyoles, durant els primers dies de la Segona República va formar part del nucli fundador d'Acció Social Agrària i en fou president de la secció de Banyoles i comarca durant el 1933 i el 1934. L'estiu del

1935, fou empresonat arran dels aldarulls al camp de la comarca. Durant la guerra civil, fou regidor des de l'agost de 1937 fins al setembre de 1938 en representació de la Unió de Rabassaires. [PBC]

Salvatella Llorens, Andreu, cuiner i comunista a Barcelona (segle xx). President de l'Artística Culinària des del 1925. Des del gener de 1936 va exercir com a tresorer de la FOSIG. Quan el seu sindicat s'integrà en la UGT, representà la federació indústria gastronòmica en el comitè de Catalunya de la UGT durant el període bèl·lic. En l'exili, regentà un restaurant a Otaiza (Mèxic). [DBM]

Salvià, Salvador, tapisser i internacionalista a Barcelona (segle XIX). El 25 de març de 1871 va participar en el Congrés dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona, en representació dels tapissers barcelonins. [CR]

Salvó, Alexandre, socialista a Tortosa (segle XIX). L'11 de novembre de 1892 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Tortosa. [TMS]

Salvó Amargós, J., internacionalista, probablement a València (segle XIX). És l'autor d'un opuscle sobre l'escissió internacionalista (València 1872). S'hi donaven notícies del congrés celebrat a la Haia i, també, del de Saint Imier, tots dos el setembre de 1872. [STG]

Samaranch, Josep, filador de llana i societari a Sabadell (segle XIX). Membre de la comissió mixta que es formà el 21 d'abril de 1855 per solucionar el conflicte dels filadors de llana de Sabadell i Terrassa. Participà en la signatura final de l'aquiescència patronal el 27 d'abril de 1855 davant un jurat, juntament amb Josep Chatart. [RMS]

Samblancat i Salanova, Àngel, advocat i periodista republicà que va mantenir estretes relacions amb el moviment anarcosindicalista (Graus, Osca, 1885-Mèxic 1963). Fill d'una família de la petita burgesia (el pare, carlí i catòlic convençut, regentava una fonda), el jove Samblancat va escapar-se del Seminari on l'havien tancat els desigüis paternals. En els primers

anys del segle, va instal·lar-se a Barcelona a casa d'un germà, al cor mateix del districte cinquè, i va estudiar, primer, el batxillerat i, després, Dret. D'ençà 1915, va integrar-se a diversos i successius intents organitzatius del republicanisme català: l'abril de 1915 va signar el manifest fundacional del Bloc Republicà Autonomista; el 1916 va estar, junt amb Gabriel Alomar i Francesc Layret, a la candidatura de la Reivindicació Republicana Autonomista, i el 1917 va ingressar en el Partit Republicà Català. Encara que havia començat a fer col·laboracions periodístiques abans, el 1915 va fer-se visible a *Los Miserables*, un periòdic al qual figuraven signatures que, com la seva mateixa, serien després habituals a la premsa confederal (va estar, també, a *La Campana de Gràcia* (1926), a *L'Esquella de la Torratxa* i a *El Diluvio*). Sembla que va adscriure's a la CNT després de la vaga general del mes d'agost de 1917 i, pels volts d'aquesta mateixa data, inicià les col·laboracions a *Solidaridad Obrera*. A Madrid, on era desterrat el 1919, va ser col·laborador habitual de *La Voz*, *Heraldo de Madrid*, *La Libertad* i *España Nueva*, un diari republicà pel qual va escriure «Congreso Rojo», una crònica, moltes vegades reproduïda, del Congrés Nacional de la CNT del desembre del mateix any. El 1930 va signar el Manifest d'Intel·ligència Republicana i va ser membre del Comitè pro Llibertat. El 1931, escollit diputat parlamentari per l'ERC, es va guanyar amb les seves intervencions al Parlament una merescuda fama de «jabalf». Azaña recorda que Samblancat el divertia i l'escandalitzava alhora: era —diu a les seves memòries— «un bárbaro natural de Graus» que deia «mil atrocidades». De seguida, però, va iniciar l'esllavissament cap a posicions més radicals: el novembre de 1932, va presentar-se a les eleccions del Parlament català a les llistes de l'Aliança d'Extrema Esquerra de Barcelona i, de nou, a les del novembre de 1933, però aquesta vegada en aliança amb la Confederació Democràtica Federal de Catalunya. Finalment, va integrar-se al Partit Republicà Federal que, des del 1931 mateix, dirigia Barriobero. El 19 de juliol de 1936, va participar en la incautació del Palau de Justícia; l'agost, va ser el primer president de l'Oficina Jurídica; el setembre, va ser designat magistrat al Tribunal de Dret, i l'octubre, president del Tribunal Popular especial que va actuar fins al no-

vembre de 1936 a l'*Uruguay*, un vaixell ancorat al port de Barcelona, i, fins a finals de l'abril de 1937, a l'Audiència de Barcelona. El 1939, va exiliar-se: a França, fins a 1942, i, després, a Mèxic, on va morir després d'una llarga activitat publicística i editorial (va traduir nombrosos textos per a l'editor català Bartolomeu Costa —Costa-Amic Editor de Mèxic). [STG]

Publicacions: *Prometeo encarcelado*. Barcelona, 1917; *Andalucía Trágica*. Barcelona, 1920; *La revolución rusa*. Barcelona, 1920; *Bocanadas de fuego*. Barcelona, 1920; *Ascuas*. Barcelona, 1920; *Jesús atado a la columna*. Barcelona, 1925; *La ascensión de María Magdalena*. Barcelona, 1927; *A caballo del Ande. Crónica del universo occidental*. Tolosa, s.a.; *Hubo una Francia*. Mèxic, 1945; *El genio monstruoso de Costa, de Aragón y de España*. Mèxic, s.a.; *Elegía para los mártires*. Mèxic, 1965; *Antología miliciana*. Calgary (Canadá), 1971.

Bibliografia: ALAIZ, F. *Tipos Españoles (II)*. París, 1965. AZAÑA, M. *Memorias políticas y de guerra, I*. Barcelona, 1978. BONAMUSA, F. *Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937)*. Barcelona, 1977. CAPDEVILA, L. *Ángel Samblancat. La nostra gent*. Barcelona, 1927; *De la rambla a la presó*. Barcelona, 1975; i *L'alba dels primers camins*. Barcelona, 1968. CARRASQUER, F. «Samblancat, Alaiz y Sender: Tres compromisos en uno». A: *Papeles de Son Armadans*. 1975, CCXXVIII, Palma, pàg. 211-242. MOLAS, I. *El sistema de partidos políticos en Cataluña, 1931-1936*. Barcelona, 1974. SAMBLANCAT, N. *Ideario y ficción en la obra novelística de Ángel Samblancat*. Tesi doctoral. UAB, 1990.

Sambo, Antoni, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1890 fou elegit comptador de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Sambró Cases, Ramon, comunista a Tarragona (segle XX). Milità en el PSUC i durant la guerra civil fou secretari d'organització del partit a Tarragona. El desembre de 1936 fou nomenat pel conseller de la Generalitat Joan Comorera delegat de Proveïments de la Generalitat a la comarca del Tarragonès, càrrec en el qual va romandre fins a la seva dimissió el 17 de maig de 1937. Durant els enfrontaments de maig del mateix any, encapçalà l'escamot armat de 25 homes que el dia 7 assaltaren la Cooperativa Popular, regentada per la CNT. [PPB]

Samper, Antoni, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la societat Estampació Tipogràfica de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911. Un sindicalista amb el mateix nom figura a la llista de sindicalistes de la CNT assassinats per pistolers de la patronal durant el període de vigència del pistolisme entre 1919 i 1923. [MPMJ]

Sampere (o Sampera o Sanpere) Artelaguel, Pau, teixidor de llana i sindicalista a Sabadell (segle XIX). En representació dels teixidors de llana de Sabadell, va participar en el I Congrés Obrer Espanyol que es va celebrar a Barcelona el juny de 1870. En la seva salutació als congressistes va fer una breu història de la societat obrera que representava, assenyalà que havia estat creada el 1843 i que integrava 600 treballadors. Recomanant emfàticament que no es tractessin qüestions polítiques, es va manifestar com a mutualista, i va defensar les caixes d'estalvi i les societats d'ajuda mútua, necessàries sobretot en el moment de la jubilació dels obrers. Es va oposar al dictamen sobre resistència obrera, en la votació del qual es va abstenir, i fou un dels disset delegats al congrés que no va votar positivament cap dels dictàmens aprovats per la majoria, abstenint-se en tots els casos. [PPB]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972. *I Congreso Obrero Español. Barcelona 1870*. Estudio preliminar y notas de Victor Manuel Arbeloa. Madrid, 1972.

Sampol, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, era un dels dirigents radicals de la Joventut Socialista de Catalunya (USC), que el març de 1934 signava un document en què es criticava la col·laboració governamental i el sacrifici que patien «les justes reivindicacions dels treballadors». [MPMJ]

Samsó (o Sansó), Ferran, paleta i sindicalista (segle XIX). Directiu, cap a mitjan 1869, de la Sociedad Fraternal Cooperativa de Albañiles, de Barcelona, càrrec que encara conservava a mitjan 1870. El 1871 va exercir de secretari del Consell Pericial General de la Unió de Constructors de la Regió Espanyola, de l'AIT. El 2]

de juliol de 1871 la secció de paletes de la Federació Local barcelonina es va adherir a l'AIT, aleshores ocupà el càrrec de secretari d'Administració de la dita secció. Cap al 14 d'octubre de 1872 era auxiliar de Manuel Bo-chons, secretari general de la Unió dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola. Fou un dels comissionats de la Federació Local barcelonina de l'AIT que el juliol de 1873 organitzaren alguns actes en protesta contra la passivitat del govern en la repressió de l'aixecament carlista d'aquell estiu. Exercint aquest càrrec, fou un dels qui va signar els dos escrits, l'un del 14 de juliol de 1873, i l'altre titulat «A todos» del 16 de juliol de 1873, publicats respectivament a *La Independencia* del 15 de juliol de 1873 i *La Federación* del 19 de juliol de 1873. En ambdós escrits negaven la seva responsabilitat com a organitzadors de la protesta suara citada en els avalots produïts a la fi de la manifestació, avalots que eren lluny del seu ànim, també manifestaven que la seva intenció era l'immediat retorn dels treballadors als centres de treball. En el segon escrit, a més, atribuïren a elements aliens als organitzadors la responsabilitat dels disturbis. Aquests escrits marcaren l'inici de l'afermament del sector sindicalista enfront de l'insurreccionalista dins l'internacionalisme barceloni. [JIG]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y Sindicalismo en España. 1864-1881*. Espulgues de Llobregat, 1872. *La Federación*, 19 de juliol de 1873. *La Independencia*, 15 de juliol de 1873.

Samsó, Joaquim, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [TMS]

Samsó, Pere, teixidor, cooperativista (segle XIX). Va ser un dels membres destacats de la Societat Cooperativa de Majordoms i Contramestres, que va ser creada per un grup de teixidors mecànics a la vila de Gràcia a mitjan 1873 per a fomentar l'estalvi i que aviat va comptar amb l'adhesió de quaranta treballadors. El 1875, aquesta societat va canviar la denominació; va dir-se Societat Cooperativa de Mestres Majordoms i Submajordoms de l'Art de Teixir en Telers Mecànics. [STG]

Samsó, Rafael, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Samsó, Ramon, obrerista, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en la direcció dels successos protagonitzats per obrers barcelonins el juliol de 1973, l'endemà d'un acte de protesta convocat per Les Tres Classes de Vapor. La seva signatura figura en un article, publicat per un periòdic federal-moderat i antibakuninista, en el qual els signants es desmarcaven dels intents cantonalistes dels bakuninistes insurreccionalistes. Des del novembre de 1872 era vocal de l'Ateneu Català de la Classe Obrera i, el gener de 1873, va ser nomenat tresorer de la Federació Local de la FRE a Barcelona. [STG]

San Juan, internacionalista valencià (segle XIX). L'agost de 1873, amb motiu de la vaga de filadors de València, li fou dictada ordre de presó juntament amb set obrers més. [RMS]

Saña i Magrinyà, Joan, vidrier i sindicalista a Barcelona (Sabadell 1898-Barcelona 1992). Als divuit anys va iniciar la militància a Sabadell dins les files de l'anarcosindicalisme. Va ser perseguit per la policia i detingut en diverses ocasions. Va anar a treballar a la Cooperativa del Vidre de Mataró, on el 1934 va ser gerent del Consell tècnic. Col·laborà amb Joan Peiró i va ser un dels fundadors del grup Solidaridad (1928). Militant actiu i conseqüent, fidel seguidor del corrent trentista, formava part dels sindicats d'oposició. Durant la guerra civil fou secretari de Comitè Regional de Barcelona i va estar treballant en el món del cinema com a secretari de producció cinematogràfica de la CNT, que va servir de base per a la creació del Consell Superior de la Indústria del Cinema, l'any 1937, del qual va ser president fins a l'acabament de la guerra. Va produir quasi dues-centes pel·lícules en dos anys, alguna de les quals, de llarg metratge. Va defensar el salari únic en el Sindicat de l'Espectacle i va tenir greus problemes amb alguns actors, com ara el famós tenor Hipólito Lázaro. Durant el franquisme, arriscà la vida en la reestructuració de nuclis clandestins. Va ser detingut i processat com a integrant dels Comitès Regionals i Nacionals de la CNT contra el règim. [MCR]

Bibliografia: *Polémica*, 1992, núm. 50, VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Sanabre Badia, Esteve, Esteve Catòlic, periodista i sindicalista (Bràfim 1897-Valls, ?). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Nulles, on havia arribat a la dècada dels deu. El febrer de 1937 era el president segon accidental de la Unió de Rabassaires local. Traspassà a Valls. [AGT]

Sanahuja Colet, Joan, pagès i col·lectivista a Nulles (segle XX). El 1930 era soci de l'entitat Montepío de San Juan Bautista de Nulles, organisme de caràcter mutual. Durant la guerra, va fer d'agutzil municipal mentre va actuar el Comitè de Milícies Antifeixistes; en fou separat posteriorment per l'alcaldia, a partir de novembre de 1936. El gener de 1937, en qualitat de secretari de la col·lectivitat agrícola Carles Marx, signà l'Acta d'incautació i constitució del Consell d'Administració per a l'explotació de set finques. El febrer era el secretari de l'ERC. [AGT]

Sanahuja Folch, Josep, Xesca, treballador del mosaic i cambrer, sindicalista (Rojalons, agregat de Montblanc, 1901-Tarragona 1985). Va viure sempre a Valls, on desenvolupà l'activitat sindical. Pertanyia al Ram dels Rajolers dintre el grup del Mosaic. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, era afiliat al Centre de la Unió Republicana Democràtica. El desembre de 1929 participà en la constitució de l'entitat Ateneu Popular de Valls. Fou un dels assistents-fundadors del Sindicat de Treballadors Industrials de Valls, l'abril de 1931, adherit posteriorment a la CNT. En una de les juntes va ser nomenat vocal de la biblioteca i el 1932 va ser el president del sindicat. Durant un temps va ser delegat pel Sindicat de la Construcció dins la Federació Local de la CNT, fins que en va ser rellevat el febrer de 1936. El setembre de 1933 participà en la reunió constitutiva de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. El 1934 assistí a Sevilla al Congrés del Socors Roig Internacional. Va ser delegat al Ple de Federacions Locals, Juntes i Sindicats Únics del 15 de març de 1936, a Barcelona, en el qual es discutí si entrar a la CNT, a la UGT o bé formar una nova sindical catalana. Durant la guerra, va pertànyer al Sindicat Gas-

tronòmic de la CNT i va ser president de la Federació Local i també president del Front Popular. A la postguerra, va estar amagat un temps a Prenafeta. Després retornà a Valls. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «L'Ateneu Popular de Valls. A les envistes de la segona república: una forma nova d'entendre l'ensenyament i la cultura». A: *Cultura*, 1989, Valls; i *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*, Valls, 1989.

Sanahuja i Casamitjana, Josep, comunista a Solivella (segle XX). Fou membre del Consell municipal de Solivella, el desembre de 1937, en representació del PSUC. [AMA]

Sanahuja Pons, Josep, sindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la Segona República, va pertànyer al corrent trentista de la CNT, que era minoritari enfront del sector faista, més partidari de l'acció directa. En iniciar-se la guerra civil, passà a la UGT i fou nomenat conseller municipal el gener de 1937. [JLJ]

Sanahuja Urgell, Joan, pagès i sindicalista a Banyeres del Penedès (segle XX). Dirigent i fundador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Banyeres. L'any 1937 en fou el secretari. [RAM]

Sanahuja Vives, Pere, Pere de ca la Carlona, pagès i cooperativista (Vilabella 1889-1967). Va ser regidor a l'Ajuntament de Vilabella, el novembre de 1936, pel Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, fins al febrer de 1937. S'integrà a la comissió de Foment, com a vocal. Soci del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, sindicat d'esquerres, en va formar part de la junta de juny de 1936 com a vocal. Va servir a l'exèrcit popular per lleva. Segons les autoritats franquistes, la seva conducta de guerra va ser regular. No se'l va jutjar en consell de guerra. [AGT]

Sánchez, sindicalista a Manlleu (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació del sindicat de Manlleu, en el Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya que va tenir lloc l'agost de 1931. [MPMJ]

Sánchez, sindicalista a Torelló (segle XX). Militant de la CNT, va participar, en representació

del sindicat de Torelló, en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, que va tenir lloc al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [MPMJ]

Sánchez, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, participà en l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT, que va tenir lloc el 25 de maig de 1930 a la Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona, en el decurs de la qual fou nomenat membre de la junta directiva amb el càrrec de secretari exterior. [MPMJ]

Sánchez, Aníbal, dirigent socialista local a Sax, l'Alt Vinalopó (segle xx). Va ser un dels principals impulsors del socialisme a Sax i va representar-ne l'Agrupació Socialista en el congrés extraordinari del PSOE de 1927. [JMSS]

Sánchez, Avelino, perruquer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Com a representant de la Societat de Perruquers de Barcelona, va formar part de la Comissió Administrativa i de Foment del primer Consell directiu de la Solidaritat Obrera, que es va constituir l'octubre de 1907. [MPMJ]

Sánchez, AveHí, socialista i sindicalista a Barcelona (segle xx). El setembre de 1934 entrà a formar part, com a vocal, del comitè executiu de la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya (UGSOC), el sindicat socialista que s'havia constituït a Barcelona el juliol del mateix any. [MPMJ]

Sánchez, Benjamí, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el juliol de 1936 era el secretari del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona i, la vigília de la insurrecció militar, hagué d'enfrontar-se al comandant Vicenç Guarnier, que volia fer un escorcoll al sindicat, situat a la Rambla de Santa Mònica, en busca de les armes que havien estat preses de diversos vaixells mercants del port de Barcelona la nit del 17 al 18 de juliol. [PPB]

Sánchez, Camil, teixidor i internacionalista a Alcoi (segle XIX). Domiciliat al carrer Verge

Maria, 25. Representant de la comissió interina de la Unió d'Obrers de la Llana. L'octubre de 1873, s'encarregà de reorganitzar l'obrerisme local, afectat per la revolució cantonalista. [EOF]

Sánchez, Cayetano, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona, en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya que va tenir lloc al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. Va ostentar la mateixa representació al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. President del Sindicat de la Metal·lúrgia, va tenir un paper destacat en la vaga de metal·lúrgics que va convocar la CNT l'agost de 1931. [MPMJ]

Sánchez, Daniel, anarquista a Terrassa (segle xx). Militant de la CNT, el febrer de 1932, durant la Segona República, va prendre part en els esdeveniments revolucionaris de Terrassa, quan grups armats de militants anarquistes varen prendre punts estratègics de la ciutat i varen ocupar l'Ajuntament i hissaren la bandera roja i negra. Fou detingut, processat i condemnat a uns quants anys de presó. [MPMJ]

Sánchez, Faust, sindicalista, enginyer tècnic, economista i comunista a València (segle xx). Activista antifranquista de les CCOO-Metall de València. Fou elegit, el 1976, membre del Secretariat de les CCOO pel sector del metall. [RIRB]

Sánchez, Francisco, mecànic i anarcosindicalista (Mazarrón, Múrcia, 1909-Rouen, França, 1962). De molt jove es traslladà a viure a Vilanova i la Geltrú, on s'afilià a la CNT i participà en nombroses lluites socials. Treballà a la fàbrica Pirelli, i durant la guerra civil ocupà càrrecs sindicals i formà part del comitè d'empresa. El 1939 s'exilià a França i a partir del 1946, instal·lat a Rouen, participà en la creació de la Federació Local de la CNT. [MPMJ]

Sánchez, Heliodoro, militant anarquista al País Valencià (?-Portet, França, 1988). Des de molt jove va militar a la CNT del Port de Sagunt, en representació de la qual assistí al con-

grés que el sindicat anarcosindicalista celebrà a Saragossa el maig de 1936. L'esclat de la guerra civil el trobà prop de Saragossa, des d'on es traslladà a València per incorporar-se a les tasques sindicals i militars provocades per la nova situació. Detingut el 1939, en acabar la guerra, va romandre diversos anys a la presó i quan sortí participà en la tasca de reconstitució de la CNT, per la qual fou detingut de bell nou i empresonat a Saragossa. En sortir de la presó fou membre d'un dels comitès nacionals clandestins, en representació del qual es traslladà a França el 1950 per intentar evitar el fraccionisme que patia la CNT de l'exili. Va romandre a l'exili i fou secretari nacional durant un temps d'una de les dues CNT que existien a França. Va morir a Portet, prop de Tolosa, a l'edat de 79 anys. [MPMJ]

Sánchez, Isidro, obrer de productes químics i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Productes Químics de Barcelona al congrés extraordinari que la CNT celebrà a Madrid el juny de 1931. [MPMJ]

Sánchez, Joan, ebenista i dirigent obrer a Palma de Mallorca (segle XIX). El 29 de desembre de 1869 signà una crida als obrers de Palma per exhortar-los a la unitat de forces i anuncià la formació del Centre Federal Palmèsà sota la direcció de Francesc Tomàs. A principis de 1870 ocupà el càrrec de secretari de la Societat de Fusters, Ebenistes, Cadiraies, Tapissers i Escultors de Palma. El juliol del mateix any, fou membre del Consell local de la Federació Palmesana de l'AIT. A finals del 1870 formà part del consell de redacció d'*El Obrero*, publicat a Palma mateix, del qual només pogueren aparèixer tres números, a causa de l'actitud de les autoritats. Francesc Tomàs fou empresonat el gener de 1871 i Joan Sánchez aconseguí deslliurar-se de la presó perquè el seu amo pagà una forta fiança. Més endavant, la seva signatura va aparèixer en el manifest de la «Qüestió de l'Aliança» (1 d'agost de 1872), on alguns membres de l'Aliança de la Democràcia Socialista es defensaven dels atacs dels internacionalistes madrilenys; també hi publicaven els estatuts de l'esmentada organització, declarada dissolta prèviament al congrés de Saragossa (abril de 1872). Finalment, coincidint amb la

commemoració de la Commune francesa i l'accentuació de les mesures repressives contra els internacionalistes, es veié obligat a fugir i marxà a Barcelona el maig de 1872. [EOF]

Sánchez, Joan, socialista i sindicalista a Barcelona (segle xx). Era dirigent de la Federació Local de Barcelona de la UGT i, juntament amb Ramon Palomas, el juliol de 1934 va presidir les deliberacions del congrés de constitució de la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya (UGSOC), on fou elegit, amb el càrrec de secretari, membre del comitè executiu del sindicat socialista. Va mantenir-se en el mateix càrrec el setembre de 1934, quan es va produir una remodelació del CE. [MPMJ]

Sánchez, Joaquín, obrer torner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat de la Societat de Llits Tornejats, al primer Congrés Obrer de la CNT celebrat a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Sánchez, Josep, fonedor i internacionalista a Manresa (segle XIX). Va ser delegat de la Secció d'Obrers del Ferro de Manresa. Com a tal, va participar en el II Congrés dels Treballadors del Ferro, celebrat a la ciutat d'Alcoi (20 i 25 de febrer, 1873). [CR]

Sánchez, Luis, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT, el 9 de març de 1932 va participar en l'assemblea de presos socials que va tenir lloc a la presó Model de Barcelona, on donà suport a les crítiques que Garcia Oliver va fer contra Pestaña. Durant la guerra civil ocupà càrrecs de responsabilitat en el comitè del Sindicat de la Metal·lúrgia. [MPMJ]

Sánchez, Manuel, socialista a Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1890 fou elegit vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins a l'agost de 1891. [TMS]

Sánchez, Manuel, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El gener de 1892 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins al juliol del mateix any, data en la qual fou designat secretari de l'interior. [TMS]

Sánchez, Maria, anarcosindicalista a l'Hospitalet de Llobregat (?-Montendre, França, 1948). Militant de la CNT al barri de la Torrassa durant els anys de la Segona República, sempre va estar implicada en activitats de caràcter orgànic i en més d'una ocasió va resultar ferida en la manipulació d'armes i explosius que en moments de repressió amagava perquè no caiguessin en mans de la guàrdia civil. S'exilià a França el 1939 i hi morí als 51 anys d'edat. [MPMJ]

Sánchez, Miquel, dirigent socialista a Barcelona (segle xx). Exercí com a vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre el gener de 1925 i l'agost de 1929. [DBM]

Sánchez, Pedro, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle xx). Com a representant de la Societat de l'Art Fabril i del Ram de l'Aigua de Barcelona, va formar part de la Comissió de Propaganda del primer Consell directiu de la Solidaritat Obrera, que es va constituir l'octubre de 1907. Fou delegat de la Societat de Tintorers de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a la ciutat comtal el setembre de 1911, en el decurs del qual va participar activament en els debats i va formar part de la mesa d'una de les sessions. [MPMJ]

Sánchez, Salvador, sindicalista socialista a València (segle xx). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Sánchez, Vicente, socialista al País Valencià (segle xx). Militant de la UGT, el maig de 1916, en el decurs del XIIè congrés de la UGT, fou nomenat, en representació de Llevant, per a formar part de la comissió sindical que havia de recollir informació de tot l'Estat sobre la situació social que es vivia a Espanya com a resultat de l'encariment del preu de les subsistències. [MPMJ]

Sánchez Barba, Juan, metal·lúrgic i sindicalista (Nerja, Màlaga, 1901-Perpinyà 1985). Emigrà amb la família a Mataró quan tenia pocs mesos de vida i poc després es traslladà a viure a Barcelona, on des de molt jove milità a la CNT. Dirigent del Sindicat de la Metal·lúrgia

de Barcelona, patí presó durant la Dictadura de Primo de Rivera, i a la República i la guerra civil ocupà càrrecs de responsabilitat sindical. S'exilià el 1939 a França i passà pel camp de concentració de Sant Cebrià. Posteriorment residí a Montalban i a Perpinyà. [MPMJ]

Sánchez Buxó, Guillem, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, l'octubre de 1935 fou elegit president del comitè executiu de la Secció d'Horta de la Unió, en una assemblea de militants celebrada el dia 9 d'octubre. [MPMJ]

Sánchez Cardete, Leoncio, paleta, administratiu i dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Originari de Zafrilla, Cuenca, va treballar des de molt jove com a obrer de la construcció a Ademús i a Barcelona, on començà la trajectòria com a sindicalista. Es traslladà posteriorment a València i es convertí en un dels més importants líders del Sindicat de la Construcció de la CNT d'aquesta ciutat durant els anys trenta, molt actiu en tasques d'organització i propaganda. Va ser redactor de *Solidaridad Obrera* de València. Fou un decidit partidari del corrent trentista dins la CNT valenciana. Formà part de la comissió organitzadora de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de València, constituït a València el juliol de 1932. El novembre del mateix any fou expulsat del sindicat confederal a causa de la pressió dels sectors més radicals del Comitè Regional. Posteriorment, s'incorporà als Sindicats d'Oposició del País Valencià. Col·laborà a *Sindicalismo* i a *El Combate Sindicalista*. Després del congrés de Saragossa de 1936, tornà a la CNT. Durant la guerra civil, treballà en l'administració de les finances del sindicat anarquista a València. Fou secretari de la Federació Local de Sindicats Únics de València, en nom de la qual participà en el Ple econòmic que la CNT va celebrar a València el gener de 1938. Fou un dels firmants, per la Federació Local dels Sindicats valencians, de la ponència encarregada d'elaborar el dictamen sobre la distribució de les subsistències. Va ser membre del Subcomitè Nacional de la CNT a partir de l'abril de 1938. A començaments de maig de 1939 va pertànyer al primer Comitè Nacional de la CNT constituït a València a la postguerra. Fou detingut a València el febrer de 1940, amb la resta de membres del comitè, jut-

jat el novembre de 1944 en consell de guerra i condemnat a penes de presó que pujaven a setze i a vint anys pels delictes contra la Llei de Seguretat de l'Estat i per auxili a la rebel·lió. [PPB/JNN]

Bibliografia: DE LAS CASAS, RAMON. *Réquiem a mis amigos fusilados*, Mèxic-Caracas, 1975, VEGA, EULÀLIA. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Sánchez Carreté, María Eugènia, treballadora de l'Ajuntament de Barcelona i sindicalista (Barcelona 1947). A partir de 1970 es va vincular als moviments de protesta dels treballadors de l'administració local de Barcelona. Va participar en les eleccions al Col·legi de Funcionaris el 1975 i va passar a ser-ne membre de la junta de govern; va participar, aquest mateix any, en la creació del Sindicat de Treballadors de l'Administració Pública de Catalunya (STAC) i va ser membre de la seva direcció, tot mantenint doble militància també a CCOO, fins a 1977. El 1974 va començar a militar al PSUC. [JTH]

Sánchez del Barrio, Antoni, treballador de l'art fabril i comunista a Olot (? 1906-Olot 1988). Dirigent local del POUM, va formar part del Comitè Antifeixista d'Olot, del qual fou president. El 1937 va ser regidor dels serveis municipalitzats i s'integrà al PSUC. S'exilià el 1939 i retornà a Olot després de la mort de Franco. [JClar]

Sánchez García, Gaspar, anarcosindicalista al País Valencià (Xera, La Plana d'Utiel, ?-Canet d'Aude, França, 1962). Fou un dels fundadors de la CNT a Xera. Participà a la guerra civil i el 1939 fou detingut a Requena i passà pels presidis de Villar del Arzobispo, Puy, Sant Miquel dels Reis i la Model de València. Fou condemnat a treballs forçats i traslladat al pantà de Benaixebé, des d'on aconseguí evadir-se. Va viure clandestinament durant tres anys, en contacte amb la CNT de València, fins que aconseguí passar a França. Va morir als 61 anys d'edat. [PPB]

Sánchez González, José, conserge i anarquista a Barcelona (segle XX). Germà de Miguel Villalobos Moreno, era conserge en el local de la *Solidaridad Obrera* i el setembre de 1911, una

vegada acabat el congrés de la CNT, figura com un dels assistents a una reunió secreta convocada per un subcomitè prerrevolució espanyola, d'on sorgí un comitè revolucionari que havia de convocar una vaga general contra la guerra del Marroc. Membre, un dels més exaltats, d'aquest comitè, en va denunciar a la policia l'existència, composició, activitats i projectes, la qual cosa va permetre detenir els dirigents sindicalistes més significats els dies 17 i 18 de setembre. Sense ser detingut ni processat, durant algun temps va formar part de la Comissió pro Presos, però quan hom sospità que era un agent provocador i confident, cap al novembre de 1911, va fugir. Sembla que va ingressar en el Cos de Policia de Cartagena, des d'on s'embarcà cap a l'Argentina. Els anarquistes sempre negaren l'existència d'aquest comitè revolucionari, la invenció del qual atribuïren a Miguel Sánchez, autor d'unes suposades *Memorias de un revolucionario*, per a afavorir l'acció policial contra la CNT. [MPMJ]

Bibliografia: CUADRAI, XAVIER. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT*. Barcelona, 1976.

Sánchez González, Miguel, Miguel Villalobos Moreno i Constant Leroy, anarquista, manobre i mestre racionalista (Cartagena, ?-?). Cursà ensenyament mitjà a Múrcia i exercí de mestre d'escola en un poble miner, on ocupà el temps lliure fent propaganda anarquista. Va mantenir correspondència amb Francesc Ferrer i Guàrdia, relació que li facilità treball en una escola racionalista de Barcelona, quan, el 1907, fou obligat a abandonar el poble per les activitats propagandístiques. Durant un breu període, va tenir un important paper dins els grups revolucionaris de Barcelona. Va destacar la seva presència, en representació dels manobres, en el I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona els dies 6 al 8 de setembre de 1908, on pronuncià l'últim discurs del congrés. També, entre 1908 i 1909, formà part del consell de redacció de *Solidaridad Obrera*. I, juntament amb José Rodríguez Romero, es constituí en Comitè Central de Vaga, entitat responsable de preparar la vaga general de Barcelona que esclatà el 26 de juliol de 1909. Amb l'ampliació del comitè de vaga per la participació dels socialistes, el 24 de juliol d'aquell mateix any, es

convertí en el representant dels sindicalistes en el mencionat comitè, encara que no tenia cap càrrec dirigent a Solidaritat Obrera. Amb aquests antecedents, tingué un important paper en la preparació de la vaga general de Barcelona, tant en el camp de la propaganda a dirigents de sindicats com en el publicitari per a atraure al moviment els radicals. Durant els preparatius de la vaga informà puntualment Ferrer del desenvolupament dels esdeveniments, i preparà un manifest, el qual pretengué que signés Ferrer, dirigit al cap de l'executiu de l'Estat espanyol, Antoni Maura, per a demanar-li de no enviar més tropes a Melilla. Dins el comitè de vaga, representà l'ala extremista i tractà, infructuosament, d'influir en els socialistes per apoderar-se de les armes, tant de Capitanía com de les armeries barcelonines, així com de proclamar la república. El dimecres 28 de juliol va dirigir el grup que establí i defensà les barrícades aixecades al carrer Sant Pau, les primeres a Barcelona. El 31 de juliol de 1909 abandonà la ciutat i, amb l'ajuda econòmica de Ferrer, marxà primer a Graus, amb la intenció de dirigir-se a València per sortir amb vaixell. Finalment, davant l'amenaça del cordó policíac, sortí d'Espanya per la frontera aragonesa, ajudat pel doctor Manuel Navarro Mingote. S'instal·là a París, on fou acollit pels amics de Ferrer i col·laborà activament amb el Comitè de Defensa des Victimes de la Répression Espagnole. L'agost de 1909, intentà amb altres companys salvar Ferrer, però en assabentar-se a la frontera de la seva detenció, van tornar a París. Inicià llavors una dura polèmica amb el socialista Antoni Fabra i Ribas entorn al desenvolupament dels fets de juliol a Barcelona. Cap al final de 1909 o al començament de 1910 va marxar cap a Amèrica, amb el patrocini de la Lliga Internacional per l'Educació Racional dels Nens, fundada per Ferrer. Fou llavors quan inicià les seves publicacions, la primera en un periòdic de Montevideo, en el qual explicava la col·laboració amb Ferrer. També en aquesta època començà el seu descrèdit com a revolucionari, no tant per les irregularitats en la vida personal com pels seus escrits inculporis contra Ferrer. A finals de 1912 inicià, amb el pseudònim de Constant Leroy, la publicació d'una sèrie d'articles a *El Correo Español* de Mèxic, en els quals encetà una campanya de denúncia de Ferrer i el responsabilitzava dels fets de la Setma-

na Tràgica, encara que el seu relat finalitzava a l'inici de la revolució barcelonina. L'any següent, amb el mateix pseudònim, publicà a Mèxic DF, un llibre titulat *Los secretos del anarquismo*, també de denúncia contra el pedagog anarquista, en el qual tampoc no revelava els detalls de la participació de Ferrer. És probable que es tractés d'un confident de la policia o un agent provocador, ja que també en fou acusat, en relació amb la vaga de 1911, un germà seu, José Sánchez González, conserge de *Solidaridad Obrera*. Les acusacions contra José Sánchez van incloure atacs contra Moreno Villalobos, fet que no va desmentir el president de la Confederació del Treball, Josep Negre. [TMS]

Publicacions: «Campana Humanitaria: por la Verdad, por la Justicia». A: *El Correo Español*. 27 de desembre de 1912 al 28 de febrer de 1913 Mèxic DF. *Los secretos del anarquismo: asesinato de Canalejas y el caso Ferrer*, Mèxic DF, 1913.

Bibliografia: ULLMAN, Joan, Connelly, *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Sánchez Granados, M., socialista a Barcelona (segle XX). Exercí com a vicepresident de la Federació Local de Barcelona de la UGT en el seu primer comitè, entre el maig de 1931 i el febrer de 1932. [DBM]

Sánchez Hernández, Salvador, ferroviari i dirigent socialista valencià (?-València 1971). Fou un dels més importants militants de l'Agrupació Socialista Valenciana durant els anys trenta, de la qual arribà a ser president. Va participar en la constitució de l'Aliança Obrera a València el 1934. Va ser nomenat regidor de l'Ajuntament de València, l'abril de 1936, en representació del PSOE. En la constitució del Consell Municipal de València el febrer de 1937, continuà com a regidor i ocupà a més el càrrec de vicepresident primer, representant la UGT. Durant la guerra, va ser nomenat governador civil de Múrcia. Va formar part de l'últim comitè de l'Agrupació Socialista Valenciana, que actuà fins al final de la guerra civil, amb el càrrec de secretari sindical. Acabada la contesa, fou detingut i va patir alguns anys de presó. [JNN]

Sánchez Ibáñez, Josep, fuster i militant anarquista valencià (Xest, la Foia de Bunyol, 1900-? 1988). Va iniciar molt aviat la vida de militant dins la CNT. Es trobava a Barcelona quan esclatà la vaga de la Canadenca i participà en la lluita contra els sindicats lliures. Va col·laborar també amb el grup Los Solidarios. En proclamar-se la República, tornà a València. Fou un decidit partidari de la reunificació del sindicat anarquista i va representar el Sindicat de Fusta de València dins el congrés de la CNT a Saragossa el 1936. En esclatar la contesa, va intervenir molt activament en la col·lectivització del ram de la fusta. Després de la guerra, patí diverses persecucions i detencions. Es va exiliar a França, on continuà la militància, en especial al si del SOV-CNT de Tolosa. [CCG]

Sánchez Marín, Joan, conductor d'autobusos i socialista a Barcelona (segle XX). Malgrat que ja exercí càrrecs de responsabilitat en el socialisme català durant els anys vint, va ser secretari general de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre l'agost de 1924 i l'agost de 1929 i també president de les Joventuts Socialistes el 1929-30; és, sens dubte, el dirigent de més projecció durant l'etapa republicana. Al llarg d'aquesta es caracteritzarà, al costat d'altres dirigents com Martínez Cuenca i Ramon Palomas, pels seus posicionaments crítics a la direcció regional, que es trobava encapçalada per Vila Cuenca i Antoni Olarte des del desembre de 1931, i emprarà la Federació Local de Barcelona de la UGT com a plataforma d'actuació. Aquesta discrepància, i la inviabilitat de reformar la FC PSOE i la UGT, és el que l'acabà portant a militar a partir del 1934 en la USC i la UGSOC. Va ser secretari de la comissió organitzadora de l'esmentada federació local, i un cop constituïda el 1931 exercí ininterrompudament de secretari general en els anys següents. Va tenir una destacada actuació en el congrés de la UGT d'Espanya, celebrat, el 1932, on va intervenir, al marge de la direcció regional, per posar en relleu els seus plantejaments autonomistes en el marc del sindicat. La seva activitat en aquells anys va ser prou àmplia. Així, entre març de 1931 i juny de 1933, va ser secretari general de la Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE, administrador de l'òrgan ugetista *La Internacional*, entre maig i desembre de 1931; escollit vocal de la Cooperativa

Gràfica Socialista, el juliol de 1931, el febrer de 1932, fou un dels socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble i el juny de 1932, secretari comptador del Grup Socialista de Gràcia. El mateix any també era president del Sindicat d'Autobusos de Barcelona. Durant la República, va ser vocal inspector de la Delegació Provincial del Consell de Treball i va pertànyer, en representació del sindicat, a un jurat mixt del ram de la fusta, seguint el camí iniciat en els paritaris d'arts blanques de la Dictadura primoriverista. Tota aquesta àmplia tasca es tancà amb la seva expulsió de la UGT, el 1933, a conseqüència d'un fosc afer que sens dubte havia de tenir per raó de fons la crítica que des de feia temps realitzava sobre la direcció regional. Així el 1934 ja formava part de la direcció de la UGSOC, i va ser un dels homes d'aquest sindicat que va negociar durant la primavera del 1936 el reingrés en el Secretariat. Aquest acord, un cop assolit, havia de significar el seu pas a la direcció regional ugetista, però l'accés a aquesta de l'equip comunista encapçalat per Josep del Barrio i Antoni Sesé, el juny de 1936, va barrar el pas als homes de la UGSOC. En conseqüència, no va tenir cap paper destacat en la UGT durant la guerra civil, en la qual va participar com a comissari polític de divisió, la XV i la XXXV; finalment va passar a França, des d'on sol·licità ajut al SERE per a exiliar-se. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Sánchez Montesinos, Modest, ferroviari i militant socialista a Tortosa (Cuenca 1889-Tortosa 1937). Membre de la Secció local de la UGT a Tortosa, fou la primera víctima mortal dels successos de maig de 1937 a Tortosa. El 5 de maig va ser assassinat a trets per un escamot armat, probablement compost per anarquistes, quan sortia de casa seva. [XPM]

Sánchez Pastor, Josep, dirigent comunista a Elx (segle XX). El 1922 era un dels principals dirigents del reduït grup comunista d'Elx. Durant la crisi dels socialistes d'Elx, el 1923, va participar activament en la col·laboració amb els anarcosindicalistes locals per a lluitar contra l'hegemonia local d'UGT i del PSOE. [JMSS]

Sánchez Posadas, Serafi, empleat de banca i dirigent socialista valencià (?-Caracas 1961). Va formar part de l'últim comitè de l'Agrupació Socialista Valenciana, que actuà fins al final de la guerra civil, i hi ocupà el càrrec de secretari d'organització. Va intervenir molt activament en les tasques d'evacuació al port d'Alacant el març de 1939. Finalment, va poder fugir d'Espanya, junt amb altres companys socialistes, a bord del vaixell anglès *Galatea*, el qual es trobava al port de Gandia. [CCG]

Sánchez Requena, Josep, líder sindicalista valencià (segle xx). Va ser un destacat militant de la CNT al Port de Sagunt i a València ciutat durant els anys trenta. Partidari de la línia trentista, fou un dels fundadors i més importants membres del Partit Sindicalista al País Valencià. Com a representant d'aquest partit en la Gestora de la Diputació de València, en constituir-se el Comitè Executiu Popular de València l'agost de 1936, fou nomenat delegat de Justícia. Amb la desaparició d'aquest comitè i la formació del nou Consell Provincial a principis de 1937, ocupà el càrrec de conseller de Justícia. Va demanar atribucions en aquesta matèria al ministeri de Justícia el gener de 1937, la qual cosa li fou denegada. Durant els anys de guerra, ocupà la presidència del Comitè Provincial de València del Partit Sindicalista. Formà part també del Consell Municipal de València. [JNN]

Bibliografia: GIRONA, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986.

Sánchez Rodríguez, Juan, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou president de la Societat d'Obrers de Càrrega i Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona l'abril de 1921, quan es constituí aquesta entitat. [JIG]

Sánchez Sanz, Isidoro, anarcosindicalista al País Valencià (segle xx). Militant de la CNT, el 1939, al seu domicili del barri de Torrefiel, de la ciutat de València, se celebrà la reunió de delegats que nomenà el primer Comitè Regional de la CNT de Llevant de la postguerra. [PPB]

Sanchis, Francesc, socialista a les Illes Balears (segle xx). El 1903 signava, com a corresponsal

de la *Revista Socialista*, la informació referida a l'expansió que havia experimentat a les Illes, en particular a Mallorca i a Palma, la UGT, des de la seva constitució el 1888. [MPMJ]

Sanchis, J., sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació de l'administració de *Solidaridad Obrera*, l'òrgan de premsa del sindicat que es publicava a Barcelona, en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya, que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Sanchis, Josep, dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Destacat militant del Sindicat d'Aigua, Gas i Electricitat de la CNT de València durant els anys trenta. Participà activament en la preparació de les vagues del ram de l'electricitat a València ciutat durant els anys 1931 i 1932. Representà el seu sindicat en la Federació Local de Sindicats Únics de la CNT valenciana en diversos actes i mítings, com el que es va celebrar al Cinema Jerusalem de la ciutat el 22 de maig de 1932. [CCG]

Sanchis, Josep, internacionalista a Manresa (segle xix). Amb residència al carrer Vestales núm. 6, 2n. de Manresa, fou el destinatari a la seva localitat del *Manifiesto a los trabajadores de España*, d'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramón.) [SBV]

Sanchis Banús, Josep, metge i polític valencià (València 1893-1932). Fill de Josep Sanchis Bergón, que fou alcalde de València. Estudià magisteri i medicina, i es doctor en aquesta última carrera, així com en ciències físiques i químiques, per la Universitat de València. Es traslladà a Madrid i s'especialitzà en l'estudi de les malalties mentals; més tard es convertí en catedràtic de Psiquiatria de la Universitat de Madrid, president del Col·legi de Metges i vocal de la Junta Sanitària d'aquesta ciutat. L'any 1928 s'afilià al PSOE. Durant la Segona República, va ser elegit diputat a corts pel districte de Madrid. En el Parlament, va intervenir especialment en les discussions sobre la llei del divorci. [CCG]

Publicacions: *Terapèutica moderna de la epilepsia; El problema de las esquizofrenias. Por qué soy socialista*, 1930.

Sanchis Climent, Antoni, xofer i dirigent socialista xativí (Xàtiva 1900-?). Fill d'Enric Sanchis Oliver, un dels fundadors del PSOE a Xàtiva. Va començar a militar al PSOE el 1930. Creà, junt amb altres companys, el Sindicat de Xofers de la UGT a la ciutat. Fou membre del Consell Municipal de Xàtiva durant la guerra civil i hi ocupà el càrrec de conseller d'Economia. Finalitzada la guerra, es quedà a Xàtiva i esperà les tropes de Franco per a lliurar l'Ajuntament a les noves autoritats militars. Fou detingut poc després, jutjat i condemnat a trenta anys de presó. Hi romangué solament un any, gràcies a la mediació dels seus antics patrons, els Selgas, propietaris del garatge del mateix nom a Xàtiva. Va estar obligat durant un període de quatre anys a presentar-se cada dia davant la guàrdia civil. [JNN]

Sanchis Climent, Enric, dirigent socialista xativí (Xàtiva 1898-Paterna 1942). Germà d'Antoni Sanchis Climent. Va ser membre de la Comissió Gestora de l'Ajuntament de Xàtiva des de febrer de 1936 i formà part del Comitè Revolucionari des de juliol a desembre de 1936. Posteriorment, continuà com a membre del Consell municipal. Acabada la contesa, fou detingut i condemnat a mort. Va ser afusellat. [CCG]

Sanchis González, Manuel, sindicalista a la Riera de Gaià, el Tarragonès (segle xx). Militant de la UGT, en esclatar la guerra civil fou nomenat membre del primer Ajuntament revolucionari de guerra, que es constituí el 29 de juliol de 1936. [PPB]

Sanchis Pascual, Francesc, tipògraf i polític socialista valencià (València 1866-1934). Un dels més destacats líders de la història del socialisme valencià. Fill d'un obrer de la construcció, cursà els primers estudis fins al moment que va haver de posar-se a treballar com a peó d'obrer de la construcció durant dos anys. A causa d'un accident, hagué d'abandonar aquest ofici i es col·locà d'aprenent de caixista en una impremta valenciana. Més tard marxà cap a Madrid a la recerca de treball. En aquesta ciutat, entrà en contacte amb els cercles socialistes i, en tornar a València, el 1885, ingressà a la Societat Tipogràfica Valenciana. El 1886 passà a formar-ne part de la junta directi-

va. El 1889 va ingressar a l'Agrupació Socialista Valenciana i se'n convertí en membre del comitè local. Durant aquests anys, participà en molts actes propagandístics dels socialistes valencians, entre els quals la manifestació i l'acte del Primer de Maig de 1890 i l'aniversari de la Commune el març de 1891. Participà també en la creació del Centre Obrer de València l'any següent. El 1894 va acudir com a delegat de l'Agrupació Socialista Valenciana al IV congrés del PSOE celebrat a Madrid, on proposà l'expulsió del partit de tots aquells que fessin ostentació d'idees religioses, proposta finalment rebutjada. Va assistir també al congrés de la UGT celebrat a València el 1896. Fou un dels creadors del Centre Marxista, el 1899, el qual agrupava els socialistes dissidents escindits de l'Agrupació Valenciana, contraris a les tesis del seu president, Francesc Martínez Andreu, i a la col·laboració amb els blasquistes. El grup de Sanchis Pascual i Salvador Gascó aconseguí finalment el control de l'ASV i Martínez Andreu fou expulsat del partit el 1903. El mateix any Sanchis Pascual va ser elegit president de l'agrupació. Molt amic de Pablo Iglesias des de principis de segle, es va convertir en el líder indiscutible de l'agrupació i de la Federació Regional del PSOE, la qual arribà també a presidir. Fou també un dels fundadors el 1911, a més de primer director, del setmanari *República Social*, òrgan de la Federació Socialista Valenciana. Després de 1909, va mostrar-se partidari de la conjunció amb els republicans. Cada vegada va fer-se més conegut com «l'aví» i «el Pablo Iglesias» del socialisme valencià. El 1917 va ser nomenat regidor de l'Ajuntament de València pel districte del Port. Augmentà també aquests anys el seu pes específic en el PSOE d'àmbit estatal. Actuà com a vicepresident al XI congrés del PSOE celebrat el 1918. El 1921 va ser elegit membre del comitè nacional del PSOE (com a delegat regional de València), on va romandre fins al 1931. El 1925 encapçalà la representació valenciana en l'enterrament de Pablo Iglesias. Va ser antitercerista i, durant la Dictadura de Primo de Rivera, defensor de la col·laboració del PSOE en les institucions. Va ser un dels tres vocals obrers de la comissió paritària de l'Institut Nacional de Previsió. Formà part de la representació obrera al Tribunal Industrial de València. Participà com a vicepresident en els congressos

extraordinaris del PSOE i de la UGT celebrats el 1927. En proclamar-se la República, fou elegit regidor de l'Ajuntament de València (pel districte de Russafa), diputat provincial i, finalment, diputat a Corts per València en les llistes de l'Aliança d'Esquerres en les eleccions de 1931. Com a diputat, va ser secretari de la Delegació Provincial de Treball, conseller de la Caixa de Previsió Social i vocal del Patronat de Previsió Social. El 1932 participà en els actes de commemoració del LXI aniversari de la Commune, celebrats pels socialistes valencians a Rocafort. En els seus últims anys de vida política, adoptà un tarannà molt moderat i reformista. Ocupava un càrrec a l'Institut Nacional de Previsió de Madrid. [JNN]

Publicacions: *Ideario Socialista*. València, 1894.

Bibliografia: ANDRÉS-GALLEGO, José. *El socialismo durante la dictadura. 1923-1930*. Madrid, 1977. GARCÍA ALIX, Conrado. «Los diputados valencianos en las Cortes Constituyentes de la Segunda República». A: *I Congreso de Historia de País Valenciano*. València, 1973. PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Historia del Socialismo*. València, 1981.

Sanchis Pijuan, Josep, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1917-1983). L'any 1953 començà a treballar en la construcció fins que l'any 1958 va entrar a l'empresa del metall Mateu i Soler. Als 14 anys va començar a militar a la CNT, fins a l'any 1936. Va reprendre l'activitat sindical als anys 60, quan va contactar amb CCOO i va participar en el seu procés de creació. L'any 1956 va començar a militar al PSUC. [JGS]

Sanchis Santamaria, Josep, internacionalista a Ènguera (segle XIX). L'agost de 1873, fou còrresponsal del consell local de l'AIT a la seva localitat. Amb residència al carrer San Ramon núm. 22, d'Ènguera, fou el destinatari a la seva localitat de 100 exemplars del *Manifiesto a los trabajadores de España*, l'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [SBV]

Sancho, Francesc, comunista a Almenar, el Segrià (segle XX). Militant del BOC, el setembre de 1932 era el secretari de les Joventuts Comunistes de la localitat. [MPMJ]

Sancho Ferrerons, Joan, anarquista a Barcelona, més conegut pel pseudònim de Laura

Brunet (segles XIX-XX). A les darreries del segle XIX dirigia la publicació anarquista *Rojo y Negro*, on va publicar la introducció a *Los mártires de Montjuich*, compendi de declaracions i cartes d'anarquistes empresonats a Montjuïc el 1896, i on afirmava que els atemptats terroristes eren obra d'agents provocadors. També va publicar, després de la Setmana Tràgica de 1909, *Los asesinos de Ferrer y Guardia*. [PPB]

Sancho González, Francisco, obrer de la construcció i sindicalista (Cristina, Badajoz, 1939). Militant del PCE des del 1958, va arribar a Barcelona l'any 1962 i va prendre contacte amb el PSUC, partit on va ser membre del comitè central des del 1965 fins al 1981. La seva trajectòria sindical va començar a l'OSO, a principis dels seixanta, i l'any 1966 va participar en la fundació de les CCOO de la Construcció de Barcelona. [JGS]

Sancho Juncosa, Antoni P., mestre i comunista a Tarragona (segle XX). Militant de la JSUC i de la FETE (UGT), durant la guerra civil fou un actiu propagandista a les comarques tarragonines i el 15 d'agost de 1936, en el moment de la constitució, fou nomenat vocal de la delegació comarcal del CENU de Tarragona. Fou el delegat de la seva província en el comitè executiu de la Federació Catalana de Treballadors de l'Ensenyament (FCTE- FETE-JTE) del Secretariat Regional de la UGT des del desembre de 1936. [PPB/DBM]

Sancho Omedes, Enric, comunista a Barcelona (Lieuran, França, 1914-París 1985). Durant la Segona República milità al BOC i, més tard, al POUM. En esclatar la guerra civil, anà al front d'Osca, on assolí el grau de capità. Va participar, en representació del front d'Apiés, en la reunió del Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà el desembre de 1936, i fou un dels firmants del manifest en què s'acusava el PSUC d'haver provocat la crisi del govern de la Generalitat que tenia lloc en aquells moments. Acabada la guerra, va formar part del primer nucli de militants del POUM que va reorganitzar el partit a l'interior i va integrar el Comitè Executiu clandestí. Encarregat de la impremta clandestina del POUM, situada en una torre prop de Vallvidrera, realitzà diversos viatges a França, i fou detingut, amb la im-

premta, el 1947. Posteriorment s'exilià a França, i a París va formar part del Comitè Executiu del POUM de l'exili. El 1976, amb altres militants del POUM, s'integrà al Partit Socialista de Catalunya-Congrés. [PPB]

Bibliografia: IGLESIAS, I. & ALBA, Víctor (ed.), *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Sancho Pérez, Conrad, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou membre local de la CNT, en representació de la qual va ser tinent d'alcalde de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Sancho Subirats, Alejandro, militar i enginyer a Barcelona (?-Barcelona 1931). Capità de l'exèrcit, havia estat ajudant de Mola a l'Àfrica, i a partir del 1929 fou l'eix de totes les conspiracions antimonàrquiques del període final de la Dictadura de Primo de Rivera a Barcelona. Treballà com a director tècnic als tallers mecànics de la Casa Elizalde de Barcelona. En contacte amb la CNT i la FAI, aglutinava un grup de militars que havia de recolzar el fracassat intent insurreccional preparat amb motiu de la inauguració de l'Exposició Internacional de Barcelona el maig de 1929. Per bé que el juny de 1930, en una entrevista amb Mola, li garantia que no portaria a terme cap acció contra el règim, el mateix any 1930 va formar part, com a tècnic, de l'anomenat Comitè Revolucionari de Catalunya, integrat també per dirigents de la FAI i de la CNT, i que preparava un nou moviment insurreccional per al mes d'octubre. Detingut el dia 11 d'octubre de 1930, fou empresonat a Montjuïc i moria el març de 1931 com a resultat de la malaltia que havia contret en la prolongada presó. L'agost de 1930, en reparèixer la *Solidaridad Obrera*, gràcies en part a la seva dona, Rosa Riera, que havia brestret diners, hom comptava amb la seva col·laboració. En el decurs de l'any 1930 havia col·laborat a la revista *Mañana*, amb el pseudònim literari de Fernando Castillo, on havia intentat introduir en els medis sindicalistes el concepte de racionalització econòmica, però en la pràctica només va influir Joan Peiró. [MPMJ]

Bibliografia: ELORZA, Antonio. «La CNT bajo la Dictadura (II) (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. Núm. 44-45. Madrid.

Sancho Ventura, Carles, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, era l'estafeta central del partit a la clandestinitat durant la postguerra franquista i tenia també l'adreça de la impremta. Al mateix temps connectava l'aparell de propaganda del PSUC amb la guerrilla. La seva detenció per la policia, l'abril de 1947, va permetre el desmantellament de l'aparell de propaganda i la detenció en cadena de nombrosos militants comunistes en la que es conegué per la «caiguda dels 80». En el consell de guerra que va tenir lloc l'octubre de 1948, el fiscal li sol·licitava la pena de mort, però finalment fou condemnat a uns quants anys de presó. [PPB]

Sanfeliu Viadiu (o Viadé), cambrer i activista revolucionari a Sabadell (Sant Martí de Provençals 1896-?) El 14 d'agost de 1917 fou detingut per la policia, juntament amb el propietari de la casa de menjars on treballava i el fill d'aquest. El 20 d'agost fou condemnat a la pena capital, culpant de la mort del guàrdia civil Francisco Morilla, durant la vaga revolucionària de 1917 a Sabadell. De bon inici es va tractar de demostrar la seva innocència, per la baixa trama ordida per la guàrdia civil com a recurs per a trobar un boc expiatori. El cas es va revisar i se'n va reduir la pena. [TMS]

Sangrés, Jaume, pintor i sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat de la Unió de Pintors i Emblanquinadors de Sabadell al Congrés Obrer Nacional celebrat a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910, en el transcurs del qual es constituí la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Sanitjas Heras, Salvador, socialista a Pineda de Mar, el Maresme (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el febrer de 1934 passava a formar part del Consell directiu de la secció de Pineda de la USC, amb el càrrec de vicepresident i tresorer. Fou regidor de l'Ajuntament des del mes d'abril de 1931 fins al 12 d'octubre de 1934. Recuperà el càrrec després de les eleccions de febrer de 1936. Membre del PSUC, en esclatar la guerra civil, representava aquest partit en el comitè d'Abastaments que es va constituir durant els primers mesos de la guerra, integrat al Comitè Antifeixista Revolucionari de Pineda.

Fou així mateix regidor de l'Ajuntament des de l'inici de la guerra fins a febrer de 1938. [MPMJ]

Sanjoan Güell, Josep, lampista i activista sindical (Valls 1920). El setembre de 1936, en constituir-se les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya a Valls, va ser membre del secretariat amb la responsabilitat de secretari d'Organització. L'agost de 1937, com a secretari de Producció, participà en la preparació de la Primera Conferència Nacional del PSUC. El novembre de 1937, era secretari de Masses. Aquest mateix mes, en la unificació de vuit organitzacions juvenils de la ciutat de Valls sota el nom de Federació de la Joventut Antifeixista Valenca, hi participà en representació de les JSU i sortí escollit com a vicesecretari. El març de 1938 va ser escollit secretari general del Comitè Comarcal de les JSU de l'Alt Camp. El 1938 va ser secretari del Sindicat Siderometal·lúrgic de la UGT, encara que per poc temps. L'octubre de 1938 formava part del Comitè Local de les Joventuts amb l'encàrrec del secretariat de Producció. Component de la lleva del 41, va ser incorporat al front l'abril de 1938. Entrà ferit a Argelers i de retorn per Irun va ser internat al camp de concentració d'Oruña, a Biscaia. Classificat de defaecte, passà tres anys en un batalló disciplinari i, en acabat, va fer mig any de servei militar. Als albars de la democràcia participà en la Comissió Democràtica Municipal, en representació del PSUC. Ha estat president de la Llar del Jubilat de Valls i regidor com a independent a les llistes del PSC a la legislatura de 1991. El desembre de 1996 residia a Valls. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Sanjuan, Mariano, sindicalista (Mequinensa 1905-Bédarieux, França, 1987). Originari de Mequinensa, als 22 anys emigrà a Catalunya i molt aviat entrà a militar a la CNT, ja abans de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. En proclamar-se la República, fou un dels fundadors del Sindicat Únic d'Oficis Diversos

de la CNT de Gavà i durant la guerra civil fou actiu a Viladecans, on organitzà les collectivitzacions. S'exilià a França el 1939. [MPMJ]

Sanjuan Amorós, Cristòfol, obrer de la construcció i anarquista (Biar, l'Alt Vinalopó, 1896-París 1968). Es traslladà a viure a Cerdanyola del Vallès, on va militar al Sindicat Obrer de la Casa Uralita de la CNT. Fou delegat del sindicat de Cerdanyola-Ripollet a la conferència regional de la CNT de Catalunya que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931 i al Ple regional de sindicats de la CNT de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona l'agost de 1931. També havia assistit, representant el Sindicat de Treballadors de Cerdanyola-Ripollet, al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931. Militant de la FAI, el 1932 va participar en l'aixecament que va intentar instaurar el comunisme llibertari. Va participar a la guerra civil. Exiliat a França, va residir a París, on formava part de la Federació Local de la CNT. [MPMJ]

Sanmartí, Josep, paleta a Esparreguera (segle xx). Fou promotor d'un sindicat local d'ofici a Esparreguera el 1904. [AGL]

Sanmartin, Antonio, envernissador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Treballava d'envernissador del mobiliari en els vaixells de la Companyia Transatlàntica, al moll de Barcelona. Vell militant de la CNT, durant el període final de la Dictadura de Primo de Rivera i al llarg de l'any 1930 tingué un paper destacat en la reorganització sindical. L'abril de 1931, tot just proclamada la República, fou designat per la CNT, juntament amb Àngel Pestaña, per a mantenir-se en contacte amb el comitè revolucionari mentre durés el període de transició i per a portar a terme els futurs contactes amb la Generalitat de Catalunya. Participà, en representació dels 10.000 afiliats del Sindicat de la Fusta de Barcelona, en la Conferència Regional de la CNT de Catalunya, celebrada al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig a 1 de juny de 1931 i en el Ple Regional de Sindicats de la CNT de Catalunya, que va tenir lloc a Barcelona l'agost de 1931. Ostentà la mateixa representació en el congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de

1931, i en el Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, JOAN. *El eco de los pasos*. París, 1978. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Sanmartín Sanmartín, Josep. Llicenciat en Ciències Econòmiques i dirigent obrer comunista valencià (Benetússer, l'Horta, 1950). Militant comunista i del Sindicat Democràtic. Detingut el 1969 quan se celebrà al districte universitari una jornada de lluita per la mort de l'estudiant Enrique Ruano a Madrid. Milità al FLP i després al PCE(i), gràcies a la seva militància en l'organització juvenil Jove Guàrdia Roja. Fou representant del PTE en la Junta Democràtica del País Valencià i a la Taula de Forces Polítiques i Sindicals. [RIRB]

Sanmiquel, Alfons. comunista (Barcelona 1911-Formigueres, França, 1944). Fou militant del POUM del Poblenou de Barcelona durant la guerra civil. El 1939 s'exilià a França, on va participar en la resistència contra els alemanys. Membre de la 5a Brigada de l'Agrupació de guerrillers espanyols de la regió de l'Aude, sota el control de la UNE i del PCE, fou detingut el 27 de setembre de 1944, quan intentà abandonar la brigada. Empresonat a Merial (Aude), fou assassinat el 19 d'octubre de 1944, amb dos companys més, als afores de Formigueres, al departament dels Pirineus Orientals. [PPB]

Sanobre, Eduard. paperer i internacionalista de Tibi, l'Alcoià (segle XIX). El juliol de 1873 es mostrà partidari, contra l'opinió d'altres companys, que la seva secció continués dins l'AIT. [RMS]

Sanpons, Antoni, enquadernador i cooperativista a Barcelona (segle XIX). Va tenir el càrrec de vocal de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, el febrer de 1869. A finals del mateix any i principis del següent, s'encarregà de convocar les juntes ordinàries de la Societat Cooperativa d'Enquadernadors i Ratlladors, de Barcelona. [CR]

Sans, Emili, jornaler agrícola i sindicalista a Subirats (segle XX). Dirigent camperol de la CNT

durant la II República i la guerra civil, fundà el Sindicat Camperol d'aquesta confederació i en fou el delegat al Ple Regional de Sindicats Camperols de Catalunya l'any 1937. [RAM]

Sans, Francesc, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers de la patronal durant els anys de pistolisme, que tingueren lloc entre 1919 i 1923. [MPMJ]

Sans, Francesc, noègraf i internacionalista a Alcoi (segle XIX). Domiciliat al carrer Verge d'Agost, 28, 2a, Alcoi. Participà en la creació del consell de la Unió de Noègrafs, el novembre de 1873. A finals del mateix any, fou empresonat per la seva suposada participació en la revolta cantonalista. [EOF]

Sans, Ignasi, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [TMS]

Sans, Joan, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Militant de la CNT, morí assassinat pels pistolers de la patronal durant els anys de pistolisme, que tingueren lloc entre 1919 i 1923. [MPMJ]

Sans, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XX). L'abril de 1909 figurava com a vocal de la junta directiva de la Confederació Regional de Catalunya «Solidaritat Obrera». [MPMJ]

Sans, Josep, associacionista a Canet de Mar (segle XIX). El novembre de 1841 constà com a director segon d'una associació obrera de Canet de Mar. [CR]

Sans, Josep, faixer i activista a Olot (segle XIX). El 7 d'octubre de 1842 va signar una petició a l'Ajuntament d'Olot per un ajut per a fundar una fàbrica sota la direcció dels mateixos treballadors. [CR]

Sans, Josep, treballador del ram de l'alimentació i comunista a Lleida (segle XX). Militant del BOC durant els anys de la Segona República, era un dels dirigents del Sindicat de l'Alimentació de la CNT de Lleida. El desembre de

1931 participà, en representació seva, en el Ple Regional de la CNT que se celebrà a la ciutat del Segre, on sembla que la seva representativitat fou impugnada pels anarquistes. [MPMJ]

Sans, Lluís, comunista a Alfés, el Segrià (segle XX). Durant la guerra civil, va presidir la secció local de la UGT. El 1938 va ser assassinat en mans d'incontrolats. [DBM]

Sans (o Sanz), Miquel, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). El desembre de 1908, a la reunió celebrada per la Federació Local de Barcelona, fou nomenat vocal de la junta directiva de la Confederació Regional de Catalunya «Solidaritat Obrera», en representació del Ram de l'Aigua i l'Art Fabril. [MPMJ]

Sans, Pere, filador i sindicalista (segle XIX). Membre de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, de l'abril al juliol de 1871. Igual com la resta de companys de junta, va dimitir en bloc el 24 de novembre del mateix any. Potser és la mateixa persona que Pere Sans Lafita. [CR]

Sans, Ricard, obrer de la construcció i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, participà en l'assemblea de constitució del Sindicat de la Construcció, que se celebrà al Teatre Espanyol de Barcelona el dia 1 de juny de 1930, on fou nomenat president de la junta directiva del sindicat. [MPMJ]

Sans, Ricard, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat Mercantil de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 i al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya que se celebrà a Barcelona el març de 1933. [MPMJ]

Sans, Salvador, pagès i sindicalista a Valls (segle XX). Fou delegat de la Federació Comarcal de Pagesos de Valls al V congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que es va celebrar a Saragossa el maig de 1917. En el decurs de les sessions congressuals, fou president de mesa i formà part d'una de les ponències. [MPMJ]

Sans Albó, Manuel, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (?-Perpinyà 1948). Fou fundador

del Sindicat Metal·lúrgic de la CNT a Barcelona. Exiliat a França el 1939, després de la Segona Guerra Mundial s'afilià al PSUC. [PPB]

Sans Aubia, Pere, el Sereno de Llauna, pagès, cooperativista i sindicalista a Valls (segle XX). Soci rebel de la Societat Agrícola, pel fet de ser un dels iniciadors del sindicalisme de classe, pagès. Provocà continus incidents disciplinaris, en els quals el Jurat va haver d'intervenir i resoldre. El 1909 era adscrit al sindicalisme àcrata vallenc; escampà fulls no permesos a la Societat Agrícola, sense permís, motiu pel qual va ser inhabilitat durant dos anys. El 1911 formà part de la Comissió de Treballs de les Terres, precedent sindical de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi, de la qual seria un dels dirigents més actius fins a arribar a ser-ne president. El 1919, amb motiu de ser desnonat de la terra que conreava, es va prendre la justícia pel seu compte i clavà un punxó al braç i al pit de l'amo, i el mateix any se l'acusà d'haver disparat un tret a l'advocat dels propietaris Josep Caylà Miracle, al qual causà la mort, tot i que els acusats van ser uns altres. Arran d'aquest fet marxà a França, a Santa Maria del Mar, a les Boques del Roine. Durant la guerra civil, va viure a França. En declarar-se la guerra mundial, va ser empresonat pels francesos en un camp de concentració, per anarquista. Morí a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Sans Lafita, Pere, sindicalista (segle XIX). Participà en el I Congrés Obrer Espanyol a Barcelona, el juny de 1870, com a representant de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. Va emetre un vot afirmatiu als quatre dictàmens difosos per la tendència bakuninista majoritària: apoliticisme, collectivisme i antiestatisme d'arrel bakuninista. Potser és la mateixa persona que Pere Sans, filador i sindicalista. [CR]

Sans Orenca, Martí, dependent de comerç i comunista (Barcelona 1909-1990). Orfe de pare, cursà estudis primaris fins als nou anys, a les Escoles Graduades. Molt jove es posà a treballar en un comerç, d'aprenent. Militant del BOC, en el seu tercer congrés, que se celebrà a

Barcelona l'abril de 1934, fou nomenat membre del comitè central i del comitè executiu. Quan es constituí el POUM, passà a ser membre del seu comitè central. En el terreny sindical s'afilià al Sindicat Mercantil, del qual fou un dirigent significatiu. El mes d'agost de 1932 era membre de la junta del Sindicat Mercantil, quan aquest fou separat de la CNT, i durant la vaga mercantil de l'any 1933 formava part de la delegació obrera encarregada de negociar amb la patronal. També presidí el Sindicat Mercantil. Ha deixat escrites les seves memòries al llibre *Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català* (Barcelona 1975) i a l'inèdit *El moviment sindical dels treballadors mercantils del primer terç del nostre segle*, que l'any 1986 fou premi Salvador Seguí. [MPMJ]

Bibliografia: ALBA, VÍCTOR. *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. IV vol. Barcelona, 1974-1975. DURGAN, ANDY. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Sans Sancho, Josep, xofer i comunista a Barcelona (segle XX). Havia militat al Partit Comunista Català, dirigit per Jordi Arquer, d'on passà al BOC. Fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1932 pel districte setè (Sants) de la ciutat de Barcelona, on obtingué 53 vots. Posteriorment milità al POUM i el gener de 1935 era un dels assistents a la reunió del Comitè Central Ampliat del POUM, que se celebrà a Barcelona. [MPMJ]

Sansà, J., enquadernador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Figurava entre els obrers barcelonins que van constituir el Consell Interf de la Unió dels Obrers Noògrafs i Rams Annexos, el 15 d'agost de 1872, amb el propòsit d'organitzar el congrés constitutiu de la federació d'ofici, convocat per al 13 d'octubre del mateix any a la ciutat comtal. [CR]

Sansa, Pere, socialista a Lleida (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya, formà part de la Comissió Permanent de Propaganda i Organització, per la circumscripció de Lleida, que fou aprovada a proposta de Comorera, en la reunió del comitè executiu de la Unió celebrada el juliol de 1931. [MPMJ]

Sansada, Josep, societari a Gràcia (segle XIX). Com a membre de la junta consultiva d'una as-

sociació obrera de Gràcia (Barcelona), va signar un escrit de protesta, l'1 de gener de 1842, contra el decret del govern de dissoldre les societats de socors mutus; a l'escrit també es demanava una aplicació més tolerant dels principis constitucionals. [CR]

Sant Mas, Ramon, el Ros, treballador de la construcció i sindicalista berguedà (Berga 1910-Mas d'Asil, França, 1973), militant de la CNT. Va entrar a formar part del sindicat quan estava a la clandestinitat, en plena Dictadura de Primo de Rivera. Va participar en la vaga de finals dels anys 20 que es desenvolupava al Llobregat junt amb Ramon Casals i Maria Tarrés, entre d'altres. Va participar en la refundació de la CNT a l'arribada de la República. L'abril de 1931 va signar un comunicat en què s'anunciava a l'Ajuntament que es faria un manifestació al passeig de la Indústria amb motiu de l'1 de Maig. El novembre de 1932 va formar part de la comissió reorganitzadora del sindicat, després que aquest hagués estat clausurat pels fets de gener. Va entrar a formar part de les Jovenuts Libertàries de Berga que ja funcionaven des de 1934, encara que oficialment es fundessin el 1936. També va participar en les Milícies Antifeixistes de Berga. I el novembre del mateix any va marxar voluntari a la columna Terra i Llibertat. Un cop acabada la guerra, va traspassar la frontera per anar a l'exili. Va passar per diferents camps de refugiats i al final va anar a viure en una masia de Gouzy, al Mas d'Asil de l'Arieja. [JCR/JJR]

Santabàrbara, Josep, enguixador i anarcosindicalista (Sogorb 1890-Lunel-Viel, França, 1975). De molt jove es traslladà a Barcelona, on va viure la Setmana Tràgica i l'afusellament de Francesc Ferrer i Guàrdia. Entre 1911 i 1918 va treballar a França de picapedrer en pedreres i carreteres. De retorn a Sogorb, durant la Dictadura de Primo de Rivera va fundar la Societat Obrera del Guix, en règim de cooperativa amb altres militants de la CNT, que durant la guerra civil es va integrar a la collectivitat obrera. El 1939 s'exilià a França i residí prop de Montpeller. [MPMJ]

Santacana, Josep, blanquer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat de la societat de blanquers de Barcelona anomenada La Unió

Popular, que comptava amb més de 1.800 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a Sants durant l'estiu de 1918. [JRM]

Santacreu, Bartomeu, obrer del ram de la llana i societatari a Barcelona (segle XIX). La seva adreça era: carrer dels Àngels, núm. 1, 1r, de Barcelona. Després de la situació creada arran de la repressió que va seguir la vaga general de juliol de 1855, la Societat de Paraires-autoritxada va celebrar una reunió general el 2 de febrer de 1856, on nomenà els seus representants i així ho comunicà a l'Ajuntament de la ciutat. Ell va ser un dels tres representants dels paraires. [EBP]

Santacreu, Jacint, representant sindical a Granollers (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Granollers. [XPM]

Santacreu Perarnau, Joan, sindicalista a Berga (segle XX). Militant de la UGT, va entrar a l'Ajuntament el 22 de març de 1937 i el 2 de juliol va ser elegit tercer alcalde. El 26 d'octubre de 1937 la UGT i el PSUC el van cessar i el substituïren en les activitats municipals. El 9 de maig de 1938 va tornar a entrar a l'Ajuntament en representació de la UGT per substituir alguns companys del sindicat, amb càrrecs municipals, que s'havien incorporat a files; i fou elegit alcalde tercer. L'11 de maig de 1938 amb la reconstitució de l'Ajuntament va ser vocal de la Conselleria de Proveïments. El 15 de juliol, junt amb Alfons Ortiz, fou l'encarregat d'aplicar els pressupostos municipals, i a més, membre de la comissió de Finances de l'Ajuntament. Amb la reorganització de les conselleries el 31 de setembre de 1938 va ser vocal de la conselleria de Proveïments. [JCR/JJR]

Santaella, Antoni, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1890. [TMS]

Santaló, treballador del calçat i comunista a Sitges (segle XX). Militant del BOC i dirigent

de la Societat de Constructors de Calçat de Sitges, l'abril de 1930 va participar, en representació d'aquesta societat, en el quart congrés de la UGT, on s'enfrontà amb el dirigent socialista local Joan Duran Ferret. [PPB]

Santaló, Francesc, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Santaloya Juevas, Manuel, sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). Elegit senador en el període constituent (1977-1979), va dirigir l'Associació de Jubilats del Sindicat UGT i fou un dels promotors de la campanya perquè es reconegués als guàrdies d'assalt de la República els seus drets. [RIRB]

Santamaria, Francesc, obrer fideuer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat dels oficials i aprenents fideuers de Barcelona al primer congrés de la Solidaritat Obrera que se celebrà a la ciutat comtal el setembre de 1908. [MPMJ]

Santamaria, Francesc, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit secretari 2n del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889, data en la qual fou renovat en el càrrec fins a l'agost de 1889. Posteriorment, l'octubre de 1890, fou elegit secretari de l'exterior i el juliol de 1891, i fins a l'agost de 1892, president de la mateixa agrupació mataronina. [TMS]

Santamaria, Francesc, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit vicesecretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Santamaria, Joan, paleta i internacionalista a Barcelona. (segle XIX). Membre de la secció de paletes i peons de la federació local barcelonina de l'AIT l'any 1873. Va participar en la redacció de la carta apareguda el 6 de setembre de 1873 al setmanari *La Federación* de Barcelona. En aquesta carta, els autors van criticar el

sector de la mateixa federació que s'havia reunit al teatre La Zarzuela de Barcelona el 6 de juliol de 1873. Així mateix desmentia que la secció de paletes i peons s'hagués dissolt. [CR]

Santamaria, Josep, pagès i sindicalista a Castellar (segle XX). Fou delegat de la Societat de Treballadors del Camp «Luz del Obrero» de Castellar al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, que se celebrà a València el desembre de 1918. Formà part d'una de les ponències congressuals. [MPMJ]

Santamaria, Manuel, internacionalista a Sabadell (segle XIX). El mes d'agost de 1872 formava part del Consell Local de l'AIT a Sabadell en qualitat de secretari per a l'exterior. [CR]

Santamaria Cortiguera, Roque, barber i dirigent anarquista (Quintana, Burgos, ?-Tolosa de Llenguadoc 1980). Marxà molt jove a treballar a Madrid, on s'afilià a la CNT i a les Joventuts Llibertàries. Arran d'una vaga del Sindicat de Barbers, fou empresonat al Reformatori d'Alcalá. Detingut de nou posteriorment, va poder sortir de la presó gràcies a l'amnistia del 1936. Es traslladà poc després a València i participà en el sufocament de la revolta militar en aquesta ciutat i els esdeveniments revolucionaris posteriors. Fou un dels primers a enrolar-se a la Columna de Ferro i marxar cap al front de Terol. Va formar part del Comitè de Guerra d'aquesta columna i ocupà el càrrec de delegat d'Avituallament. En produir-se la militarització, el 1937, abandonà la columna. Treballà molt activament al Sindicat de Perruquers de València. Fou designat secretari del Sindicat d'Higiene de la CNT local. Va formar part del Consell Municipal de València en representació de CNT-FAI. Acabada la guerra, s'exilià al nord d'Àfrica. Visqué a Orà i, posteriorment, fou detingut i internat als camps de concentració de Cherchel i Morand, on continuà les tasques d'organització confederal. El novembre de 1942, després de l'alliberament de la zona per les tropes aliades, fou elegit secretari del nucli cenetista nord-africà. El 1946 es traslladà a Tolosa de Llenguadoc i desenvolupà a partir d'aleshores una important activitat militant dins la CNT de l'exili. El 1947 es va convertir

en administrador de CNT. En el període 1948-1950 ocupà el càrrec de secretari de la FAI i de la Federació Local de Tolosa. Ocupà diverses vegades la secretaria del Secretariat Internacional de la CNT a l'Exili durant els anys 1954 a 1965. Participà molt activament en el procés de reunificació de la CNT signant el manifest de novembre de 1960. Posteriorment, el 1969, trencà amb el grup d'Esgleas i s'alineà amb el grup de Frente Libertario. Després de la mort de Franco, treballà molt activament en la reconstrucció de la CNT a l'interior i assistí al Ple de Vitòria de 1978 i al Vè congrés d'aquest sindicat el 1979. Es col·locà al costat dels escindits després del congrés de València. Poc abans de morir, fou nomenat secretari de les Agrupacions Confederales a l'Exili. [CCG]

Bibliografia: PAZ, Abel. *Crònica de la Columna de Ferro*. Barcelona, 1984.

Santana Calero, Juan, venedor ambulat i anarquista a Barcelona (segle XX). Era originari de Màlaga, on el 1932 havia estat cofundador de les Joventuts Llibertàries. Havia arribat a Barcelona el febrer de 1937, arran de la caiguda de Màlaga, i durant la guerra civil milità a les Joventuts Llibertàries de Catalunya i s'incorporà a la redacció de *Ruta*. Participà en el I Congrés Regional de les JJLL catalanes, celebrat el juny de 1937 a Barcelona, on fou nomenat membre del Comitè Regional, i publicà el setmanari *Faro*, títol que ja havia publicat i dirigit ell mateix a Màlaga. Retornà a Andalusia a lluitar en la 147a Brigada Mixta, fundà la revista *Nervio*, portaveu de la brigada, i dirigí el setmanari *FAI*, portaveu de la Federació Regional de Grups Anarquistes d'Andalusia. Va morir assassinat l'abril de 1939, quan intentava arribar a Andalusia. [PPB]

Santanach, Anton, sindicalista a Vilada (segle XX). Militant de la UGT, el 6 de juny de 1937 va entrar a l'Ajuntament en representació de la seva sindical per substituir Benet Deu. El 9 de juny de 1937 fou nomenat responsable de la comissió de Transports. Amb la reconstitució de l'Ajuntament del 14 de juliol de 1937, ja no hi fou present. [JCR/JJR]

Santanach Eras, Joan, comunista a Vilada (Vilada, el Berguedà, 1900-1969). Militant del

PSUC, l'1 de juny de 1938, en reorganitzar-se l'Ajuntament, va ser presentat com a representant del PSUC i el dia 16 va ser responsable de la conselleria de Transport. [JCR/JJR]

Santandreu Tort, Carles, sindicalista comunista berguedà (Berga 1906-Mauthausen 1941). Provenent del CADCI, en arribar la guerra va ser un dels organitzadors i militants principals del PSUC i la UGT, de Berga. Va treballar durant un temps a la fàbrica d'embotits Fill de Bosch Monegal, en la qual fou delegat sindical al Comitè de Control Obrer. El 26 d'octubre de 1937 va entrar a l'Ajuntament en representació del PSUC i la UGT, amb altres companys i en substitució d'altres companys del partit que havien estat cessats. El 9 de març de 1938, en una nova estructuració dels representants del PSUC a les diverses comissions de l'Ajuntament de Berga, ell va passar a formar part de la de Cultura com a representant del Comitè de Radi del PSUC. El 29 d'abril del mateix any, com a membre de la UGT, va entrar a formar part del cos de seguretat interior (grup uniformat). El 9 de maig de 1938 es va incorporar a files. Un cop acabada la guerra civil, va emigrar a França i anà a parar al camp de Vernet. Després s'integrà a l'exèrcit francès. Fou detingut pels alemanys i el juny de 1940 va ser traslladat al camp d'extermini de Mauthausen, on fou assassinat. [JCR/JJR]

Santassusagna, Joan, treballador mercantil i comunista (segle xx). Militant del BOC, durant els anys de la Segona República fou un dels dirigents de l'Oposició Sindical Revolucionària, l'organització sindical animada pels militants bloquistes, dins el Sindicat Mercantil de la CNT. [MPMJ]

Santassusana, constructor de carrosseries i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat dels obrers constructors de carrosseries per a automòbils, de Barcelona, al Primer Congrés Obrer de la CNT, que se celebrà a Barcelona el setembre de 1911. [MPMJ]

Santiago, Enrique, socialista a Tortosa i Barcelona (segle xx). Dirigent socialista català de la segona dècada del segle, entre 1910 i 1912 desenvolupà la seva activitat a Tortosa, on

portà a terme una intensa activitat de mítings i actes de propaganda, que prosseguí quan es traslladà a Barcelona. Col·laborador al setmanari reusenc *La Justicia Social*, des del 1911 a Tortosa; a partir de febrer de 1912 les seves col·laboracions foren firmades des de Barcelona, on fins al març de 1913 s'ocupà de la secció la «Semana de Barcelona». [PPB]

Santiago, Joaquim, enquadernador i activista (segle XIX). Va ser un dels 19 representants de la classe obrera barcelonina que el 8 d'agost de 1854 adreçaren un manifest a la ciutat en defensa dels interessos comuns de fabricants i asalariats, i rebutjaven la responsabilitat dels treballadors en els aldarulls de la nit del 14 al 15 de juliol. En aquest escrit demanaven el retorn dels fabricants per a posar en funcionament els establiments fabrils i així millorar la duríssima situació que travessava Barcelona. [EBP]

Santiago Bilbao, Pilar, mestra i comunista (Barruelo, Palència, 1914-Barcelona 1998). Era filla d'un treballador dels ferrocarrils, que el 1916 fou traslladat a Barcelona i fixà la residència a Sant Andreu. Educada en l'ambient de l'Ateneu Obrer de Sant Andreu, el 1929 ingressà a la Normal de Mestres del carrer Fortuny, on es titulà el 1933. El mateix any començà a treballar a l'Ateneu Obrer de Sant Andreu, i inicià la militància en el BOC, on formà part de la secció femenina. Companya de Joan Hervàs, a partir del 1934 milità sindicalment a la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament (FETE-UGT). Militant del POUM a partir del 1935, en esclatar la guerra civil, el 1936, va col·laborar a *Emancipación*, el portaveu del Secretariat Femení del POUM, i va participar en algun míting de propaganda política. Després de l'assassinat del seu company Hervàs, al front d'Aragó, el març de 1938, en plena repressió contra el POUM, fou detinguda i va passar per diverses txeques fins que fou ingressada a la presó de dones de Barcelona, on va romandre detinguda fins al 13 d'agost de 1938, quan, per influències del seu oncle, C. Bilbao, diputat i comissari general de l'Exèrcit de l'Est, fou alliberada. Marxà a Lió, on va fer de mestra d'una escola infantil. A partir del 1939 residí a París, es relacionà amb el Partí Socialiste Ouvrier et Paysan (PSOP) francès i va conèixer el seu futur company, el

doctor Rafael Trueta, amb qui a partir del 1942 s'instal·là a Mèxic, on durant trenta-cinc anys treballà al Colegio Madrid. A partir del 1984 viatjà freqüentment a Barcelona, on va morir. [MPMJ]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. IV vol. Barcelona, 1974-1975. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Santiven, Jaume, sindicalista (segle XIX). Signà el manifest de Primer de Maig de 1890, com a representant del Cercle Mercantil de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [SBV]

Santmartín, Miquel, obrer de la construcció i sindicalista a Lleida (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat del Ram de la Construcció de Lleida, en representació de 400 adherits, al Ple Regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà a Sabadell l'abril de 1932. Fou dels pocs que varen romandre al Ple, després que en fossin expulsades les federacions dirigides pel BOC. [MPMJ]

Santó Tort, Isidre, Isidre Veguer, parcer i sindicalista (Cabra del Camp 1895-1978). Regidor de l'Ajuntament en temps de guerra, per la CNT, des del desembre de 1936 fins que s'acabà. Va participar, en segons quins moments, en la comissió de Defensa i Finances, i sobretot la d'Obres Públiques, de la qual va ser per un període de temps el president. L'abril de 1943, per la demanda del jutge instructor de la Causa General de Tarragona, sabem que la guàrdia civil el posà a les seves llistes inculpatòries. [AGT]

Santoja Pérez, Vicenç, fuster i internacionalista a Alcoi (segle XIX). Va participar en el congrés de la FRE de l'AIT, celebrat a Còrdova (desembre de 1872-gener de 1873), en representació de la federació local d'Alcoi. Participà en la revolució alcoiana de juliol de 1873. Acusat de sedició, va poder fugir; a la causa d'instrucció constà com a processat en rebel·lia i amb 20 anys d'edat. [TMS]

Santolaria, comunista a Barcelona (segle XX). Formà part del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil com a representant del Sindicat de Tècnics. [DBM]

Santos, Mateo, periodista i cineasta a Barcelona (Salamanca, ?-Mèxic 1964). Originari de Salamanca, des d'on arribà a Barcelona amb un tren de mercaderies, formà part del grup de periodistes bohemis i esquerrans de les primeres dècades del segle. El 1915 col·laborà amb Àngel Samblancat a *Los Miserables*, considerat un full irrespectuós i subversiu. Vivament interessat pel cinema, entre 1926 i 1935 va dirigir Popular Film, fins que es va dedicar a la realització cinematogràfica. Durant la guerra civil, va dirigir reportatges documentals per a la CNT, com *El cine bajo la svástica*, *Reportaje del Movimiento Revolucionario*, *Forjando la victoria* o *Barcelona trabaja para el frente*. El 1939 s'exilià a França i el 1944, a Tolosa de Llenguadoc, va publicar un periòdic confederal d'art i lletres. Posteriorment marxà a Mèxic. [MPMJ]

Santos Cerrada, Laureano, ferroviari i sindicalista a Barcelona (?-París 1976). Destacat militant del Sindicat de la Indústria Ferroviària de la CNT, era membre també de la FAI. Establert a Barcelona des del 1920, en esclatar la guerra civil fou l'ànima del Comitè de Control Sindical que, després de la incautació dels ferrocarrils pels sindicats, es constituí a les estacions de França i del Nord de Barcelona. Exiliat a França el 1939, participà en la resistència contra l'ocupació nazi i era conegut als medis llibertaris per la seva habilitat en la falsificació de documents i de diner. Proper durant un temps a les posicions apolítiques de Germinal Esgleas i Frederica Montseny, fou el responsable de la tresoreria de la CNT de la regió de París. Els seus mètodes foren considerats poc ètics i a finals dels anys 40 fou expulsat de la CNT. Morí assassinat en un carrer de París, en circumstàncies molt fosques. Tenia setanta anys. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *CNT' 1939-1951*. Barcelona, 1982.

Santos Lucas, José Luis, químic i comunista valencià (Múrcia 1928). El seu pare havia estat diputat socialista en les legislatures de 1931 i 1933 i alcalde de Múrcia. Entre el 1950 i el 1954 gaudí a París d'una beca del govern francès per a elaborar una tesi doctoral sobre estructures moleculars. A França tingué con-

tactes amb el PCE mitjançant Narciso Julián, i la detenció d'aquest a Espanya l'arrossegà a ell mateix el 1954. Acusat el 1955 de ser un «espia atòmic soviètic al servei d'una potència estrangera», fou condemnat per un consell de guerra a una pena de sis mesos i un dia i multa de 10.000 ptes. per un delictes de col·laboració passiva i propaganda il·legal. Quan va sortir de la presó i va voler reingresar a la Universitat, no ho va poder fer a causa de la negativa del degà de Ciències. El 1968 s'incorporà de nou a les tasques universitàries a la Politècnica de València, on el 1995 donava classes al departament de Matemàtica Aplicada de l'ETS d'Arquitectura. [RIRB]

Santos Moliner, Miquel, espartenyer i sindicalista a Castelló de la Plana (segle xx). Militant de la UGT, el 1932 era el secretari, amb seu a Castelló, de la Federació Nacional d'Obrers Espardenyers i Oficis Annexos d'Espanya, organitzada com a Federació Nacional d'Indústria de la UGT. [MPMJ]

Sants Vivancos, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle xx). L'abril de 1937 va ser escollit vocal, pel Sindicat d'Auxiliars de Cuina i Rebosteria, del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Santujini, Joan, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Sanús Giner, Antoni, paperer i internacionalista a Anna (segle XIX). Tot i que no és segur que el primer cognom sigui correcte, fou la persona assenyalada pel Consell Federal de l'AIT com a corresponsal de la Secció Local dels Paperers d'Anna, per als quals l'agost de 1873, el Consell demanava a altres seccions ajut per a sostenir una vaga. [SBV]

Sanya Rota, Josep, socialista a Borredà, el Berguedà (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, el 1934 presidia el comitè executiu de la secció de Borredà de la USC. [MPMJ]

Sanz (o Sans), Joan, ferrer i internacionalista a València (segle XIX). Domiciliat al carrer Abadía de St. Creu, 3, 2n, València. Representant de la Unió dels Obrers del Ferro de la ciutat. Fent ús del seu càrrec, expulsà totes aquelles seccions que havien passat a defensar els postulats marxistes després del III congrés de la Federació Regional Espanyola (Còrdova, desembre 1872). Figura com a corresponsal de la Federació valenciana de l'AIT a començaments del 1874. El gener d'aquell any, fou detingut per la guàrdia civil durant l'assalt al local de la federació. [SBV/EOF]

Sanz, Luis, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat de la Federació Regional de Metal·lúrgics al congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, que se celebrà a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Sanz, Ramon, pagès i sindicalista a Real de Montroi, la Ribera Alta (segle xx). Fou delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Real de Montroi al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que se celebrà a València el desembre de 1918. [MPMJ]

Sanz Almirall, Antoni, sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Fou membre de la CNT local, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Sanz Díaz, Benito, economista i sindicalista comunista valencià (Cuenca 1949). Milità a les CCOO. Va exercir amb Ramir Reig en les Escoles Professionals de Sant Josep (València), on desenvolupà tasques de proselitisme obrer i propaganda. Fou un dels primers economistes que recolzà la formació del sindicat CCOO. Detingut el 1971 per propaganda il·legal i per associació il·lícita, fou condemnat a penes de presó i multa pel TOP. El 1973 va ser expedientat pel rector Bàguena per les tasques polítiques i perdé la beca d'estudis. Com a tècnic, contribuï a la creació de la Unió de Llauradors i Ramaders del País Valencià. El 1981 fou elegit secretari general del Sindicat de la Diputació de València. Des del 1982 al 1985 fou director general de la presidència de

la Generalitat valenciana. Des del 1985 al 1988 desenvolupà les tasques de cap de gabinet de les Corts valencianes. També fou cap de gabinet del conseller de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana durant l'etapa de Cebrià Ciscar. El 1994 va ser finalista del premi Octubre amb l'obra *Tradicció i modernitat del valencianisme polític, 1939-1983*. [RIRB]

Publicacions: *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*, València, 1988. *Sociología y política del socialismo valenciano, 1939-1989*, València, 1990.

Sanz García, Ricardo, obrer tèxtil i de diversos oficis, organitzador sindical, militant anarquista (Canals, la Costera, 1898-València 1986). Va néixer al si d'una família de camperols pobres valencians i la seva infantesa va ser, segons el propi testimoni, «primitiva». Als divuit anys va emigrar a Barcelona, va ser acollit per uns familiars que vivien al Poblenou i va començar a treballar a l'anomenat ram de l'aigua. De seguida, també, va entrar en contacte amb el món de l'activisme obrer i l'agitació anarquista, en especial al marc de la secció sindical de tintorers de la CNT. El 1920, va retornar momentàniament a Canals després de l'atemptat de Graupera; de retorn a Barcelona, el 1922, va participar en la creació del grup Los Solidarios, junt amb Durruti, Garcia Oliver, Ascaso i altres anarquistes, fins a arribar a la vintena (el grup es va assegurar així mateix un estol de col·laboradors que va facilitar les seves accions dintre i fora de la ciutat comtal). A començaments de 1923, Sanz i altres Solidarios van formar part també d'un primer Comitè regional de relacions anarquistes de Catalunya, autèntic precedent del que després seria, a nivell peninsular, la FAI. Les accions de Los Solidarios no van interrompre's amb l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera: segons Ricardo Sanz, l'octubre de 1923 van adquirir armes amb la corresponent munició a Eibar i van establir un dipòsit de bombes de mà a la barriada del Poble-sec. Tot i això, Los Solidarios van haver de disgregar-se quan el cercle policial es tancà al seu entorn. La majoria va marxar de Barcelona i aquesta situació va transformar Ricardo Sanz en el contacte mòbil, encarregat de mantenir les relacions del grup entre ells i amb altres conspiradors antiprimoriveristes. El 1925, va

ser retingut com a pres governatiu a Saragossa, on s'havia desplaçat arran del judici contra Ascaso i Torres Escartín, encausats en l'assassinat del cardenal Soldevila. El 1926, va viatjar al nord peninsular i a París, on va rebre l'encàrrec de recuperar les armes comprades el 1923 i encara paralizades a Eibar: eren necessàries per a la invasió projectada pel vell cabdill separatista Macià, amb participació d'alguns anarquistes, a través del Pirineu. De retorn a Espanya, va travessar la frontera per Vera de Bidasoa, va ser detingut a Eibar i va ser immediatament traslladat a Madrid, on va estar empresonat 26 mesos. A finals de 1928, segons ell mateix, només quedaven en llibertat dos components de Los Solidarios (Alfonso Miguel i García Vivancos), que eren a França, de la resta, dos havien mort (Soberviola i Manuel Campos) i els altres estaven a la presó (tres a França: Durruti, Ascaso i Jover; tres a Madrid: Aurelio Fernández, la seva companya Maria Luisa Tejedor i ell mateix; i un a Pamplona: Garcia Oliver). Va sortir de la presó de Madrid el 1928, va treballar a la construcció i va restar allunyat de l'activisme fins que, el 1930, la pretesa normalitat de la *Dictablanda* del general Berenguer va afavorir la represa de les activitats sindicals. Llavors va participar en la reorganització del Sindicat Únic de la Construcció i, un cop assolida, va saltar al Sindicat Mercantil amb la intenció d'assegurar el control anarquista i neutralitzar la influència dels dirigents comunistes antiestalinians del BOC. Quan va arribar la República, els lligams amb els vells companys de Los Solidarios es van estrènyer de nou i, l'abril de 1931, va secundar les pressions de Garcia Oliver per a la creació dels quadres de defensa confederal. El juny de 1931, va assistir al congrés de la CNT de Madrid en representació del Sindicat Mercantil i, els mesos següents, va distingir-se en l'enfrontament amb els anarcosindicalistes moderats de la direcció cenetista, que ridiculitzà com «los treinta Judas», en una clara al·lusió als signants del Manifest dels Trenta. El març de 1932, va formar part del comitè nacional de la CNT, també per part de l'esmentat Sindicat Mercantil, i com a tal va defensar la línia insurreccional anarquista; va realitzar nombroses gires de propaganda per tot Espanya, i, finalment, ell i els altres Solidarios van constituir el Comitè Revolucionari que va planejar l'aixecament anarquista del gener de 1933. El

19 de juliol de 1936 va combatre als carrers de Barcelona; durant l'estiu va ocupar-se, a la caserna de Pedralbes, de l'organització de les columnes que sortien cap al front, i el novembre de 1936, quan es trobava en gira d'inspecció pels fronts d'Aragó i Catalunya, va ser designat per a succeir Durruti al capdavant de la seva columna; va continuar-hi quan, després de la militarització, es va convertir en la 26 Divisió, i, amb ella, va lluitar a l'esmentat front de Madrid i als de l'Aragó i Catalunya. El febrer de 1939 va travessar la frontera amb França entre Andorra i la Guingueta d'Ix (Bourg-Madame) amb alguns efectius de la 26 Divisió; va ser internat al camp construït durant la Primera Guerra Mundial a Vernet per a acollir presoners alemanys, després va anar al departament del Lot i va tornar a Vernet l'octubre de 1939. El 1942, va ser conduït a Portvendres, embarcat immediatament cap a Alger i internat de nou, en el camp de Djelfa, més enllà de les muntanyes de l'Atlas. Alliberat el 1944, va tornar a París, on va viure molts anys d'exili. [STG]

Publicacions: *Ruta de Titanes*. Barcelona, 1933; *Buenaventura Durruti*. Tolosa, 1945; *El sindicalismo y la política*, *Los «Solidarios» y «Nosotros»*. Tolosa, 1966; *El sindicalismo español antes de la Guerra Civil*. Barcelona, 1976; *Los que fuimos a Madrid*. Barcelona, 1977; *Figuras de la revolución española*. Durruti-Ascaso-Pestaña-Seguí-Jover-Pelirro. Barcelona, 1978.

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. KERN, R. *Red Years/Black Years*. Philadelphia, 1978. LORENZO, C. M. *Los anarquistas españoles y el poder, 1868-1969*. París, 1969. PÉTRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*. 3 vol. París, 1971; i *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964.

Sanz Gómez, Miquel, socialista a Barcelona (segle xx). Exercí com a vocal del primer i segon comitès executius de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre el maig de 1931 i la seva pràctica dissolució al llarg del 1933. Quan es reconstituí el maig de 1934, va exercir igualment de vocal, per bé que ara amb posicionaments propers a la USC, ja que foren els homes i sindicats que havien estat expulsats del Secretariat Regional ugetista, en el decurs del congrés del Cinema Walkyria celebrat l'abril d'a-

quell any, per mantenir posicions properes a la USC, els qui encapçalaren aquesta nova federació barcelonina. Aquesta seria la plataforma a partir de la qual s'estructuraria la UGSOC poc després. [DBM]

Sanz Rodríguez, Enrique, anarcosindicalista a Catalunya (segle xx). Militant de la CNT des del 1931, tingué una activitat important a la clandestinitat durant la primera postguerra franquista. Des del juliol de 1949 formava part del comitè nacional de la CNT que, sota la secretaria general de Miguel Vallejo, tingué la seu a València i a Barcelona. Amb el càrrec de tresorer, efectuà freqüents viatges organitzatius a València, Saragossa i Madrid. Va formar part també del comitè nacional que es constituí a Barcelona el juny de 1951 amb Cipriano Damiano com a secretari general. Detingut el setembre de 1952, fou jutjat en consell de guerra el febrer de 1954 i condemnat a deu anys de presó. [PPB]

Sapena, Salvador, Boro Sapena, sindicalista comunista valencià (segle xx). Activista anti-franquista de les CCOO. Va participar en la reconstrucció de les CCOO valencianes després de la caiguda de 1971. Fou secretari general de la Fusta de València i va estar vinculat a Bandera Roja. [RIRB]

Sapena Granell, Enric, economista i sindicalista socialista a València (segle xx). S'afilià al PSOE el 1951. Participà en diversos congressos d'UGT a l'exili, i formà part de dues executives del PSPV-PSOE, i de diverses executives comarcals. Des de 1977 ocupà escons parlamentaris sense interrupció: diputat al Congrés en la constituent, I i II legislatura (1976-86), senador el 1986 i eurodiputat el 1986, i reelegit el 1987 i 1989. [RIRB]

Saperas, Francesca, anarquista a Barcelona (Barcelona 1851-1933). Esposa de Martí Borràs Javé, va compartir la seva vida amb la militància del seu marit, fins al punt que casa seva era la seu de la Unió de Constructors de Calçat de la Regió Espanyola. Fou un clar prototípus de la dona anarquista i va viure continus dramemes ocasionats per la militància en un temps especialment dur per a l'anarcocomunisme: el 7 de maig de 1894 el seu marit va suïcidar-se a

la presó, des d'on li havia escrit una carta en què agrafia la seva comprensió, recolzava la seva militància i recordava les seves filles; fou testimoni també de la mort del segon marit, Tomas Ascheri, torturat i afusellat a Montjuïc el 1897; visqué la mort del gendre, Lluís Mas, company de la seva filla Salut, afusellat també a Montjuïc; finalment va suportar el suplici i l'empresonament de l'altre gendre, Joan Baptista Oller, casat amb la seva filla Antonieta. Emigrà a l'Argentina i cap a la dècada de 1920 tornà a Catalunya. [TMS]

Bibliografia: NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1967.

Saperas, Isidre, filador i societatari a Barcelona (segle XIX). Durant la polèmica produïda entre fabricants i obrers l'estiu de 1856, coneguda com «la qüestió de la mitja hora», va signar, juntament amb Isidre Reig, les exposicions que la Societat de Filadors de Barcelona va adreçar al públic, els dies 15 i 26 de juny de 1856, i en què defensaven la resistència dels treballadors a admetre les exigències dels patrons. [EBP]

Sapiña Camaró, Joan, polític i escriptor socialista valencià (Cullera 1905-Mèxic DF 1974). Va cursar estudis de filosofia i lletres a la Universitat de València. Va obtenir per oposició, una càtedra de llatí i donà classes a instituts d'ensenyament mitjà de Terol i Sevilla. S'interessà des de molt jove per les idees socialistes. Va ser director del setmanari *Adelante* (Terol 1929-1930). Fou elegit diputat a Corts pel PSOE per la província de Castelló en les eleccions de 1931. Es presentà també a les eleccions de 1933 per la mateixa província, encara que no obtingué finalment escó. No obstant, en els comicis generals de febrer de 1936, fou elegit de nou diputat. El 1937 va ser nomenat director general de Mines i Combustibles, càrrec que ocupà durant tota la guerra. Finalitzada la contesa, marxà cap a França i estigué internat a diversos camps de concentració fins que pogué exiliar-se a Mèxic el 1940. En aquest país treballà com a professor, traductor i subdirector de l'empresa editorial UTEHA (Unión Tipógrafa Editorial Hispano Americana). Va escriure diversos articles als diaris mexicans *Novedades*, *El Nacional*, etc. Participà en la vida cultural dels exiliats valencians a

Mèxic. Fou membre de la Casa Regional Valenciana de Mèxic i col·laborà a les publicacions *Full Català* (1941-42), *Levante* (1943), *Mediterrani* (1944-46) i *Senyera* (1956-71). Treballà també com a gerent de l'editorial Renacimiento de Mèxic. Va deixar tres llibres inèdits: *Poesias*, *Tres cuentos* i *Semblanzas de Azorín*, [JNN]

Publicacions: *Mexicanas*. Mèxic, 1947; *La última virgen (farsa lírica en seis cuadros)*. Mèxic, 1949. *Iniciación al estudio de la lengua latina*.

Bibliografia: CORTÉS, Santi. *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. GARCÍA, Manuel. *Exiliados. La emigración cultural valenciana (siglos XVI-XX)*. València, 1995. GONZÁLEZ SOBACO, Antonio. *Los partidos políticos durante la Segunda República en Castellón*. Castelló, 1986.

Sarcós, Josep, cilindrador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou delegat dels cilindradors i aprestadors de Barcelona i entorn al congrés constituent de la Unió General de Treballadors que se celebrà a Barcelona l'agost de 1888. [MPMJ]

Sardà, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de Vilanova i la Geltrú al Ple regional de sindicats de la CNT de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Sardà, Gil, boter i internacionalista a Torredembarra (segle XIX). Va rebre, com a responsable de la seva localitat, 50 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal a todos los trabajadores de España*, l'abril de 1874. La seva adreça a Torredembarra era: carrer de Sant Antoni, sense número. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [EBP]

Sardà, Jaume, societatari a Sant Esteve de Palautordera (segle XIX). Va signar, en nom de la seva localitat, una exposició de la classe obrera adreçada al governador civil de la província, l'onze de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Sardà Llorens, Rafael, perit agrícola i comunista (Melilla, Màlaga, 1914-Barcelona 1996). Milità al BOC, on juntament amb Santiago Palacín s'ocupà de les qüestions agràries. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil el juliol

de 1936 fou un dels organitzadors del secretariat agrari del POUM i féu d'interpret dels grups estrangers de parla alemanya que arribaren a lluitar amb les milícies del POUM. El 1937 l'Editorial Marxista de Barcelona, del POUM, li publicà el fullet *Las colectivizaciones agrarias*, on detallava particularment el cas de la Cooperativa Comunal de Raimat, a Lleida, controlada per militants del POUM. Posteriorment, es va inscriure a l'Escola Militar de Guerra i, després de sortir tinent d'artilleria, s'incorporà a la 24 Divisió del front d'Aragó. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, fou detingut, quan es trobava destinat a la comandància d'artilleria de Bujaraloz. Reclòs a la presó militar de Montjuïc, el primer de setembre de 1938 ingressà a la presó Model, i en el procés del POUM el Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya el va absoldre per sentència del 14 de desembre de 1938 i el dia 20 de desembre fou enviat al Centre de Reclutament i Instrucció Militar. Després de la caiguda de Barcelona, el gener de 1939, passà clandestinament a França, on formà part d'una companyia de treball, i al cap d'un temps retornà a Barcelona, on va intervenir en la reorganització del POUM; en contacte amb Josep Rovira, fou un dels impulsors del Front de la Llibertat. Detingut a finals del 1942, va romandre un quant temps a la presó. Posteriorment, va continuar vinculat a Josep Rovira. [PPB]

Bibliografia: COLL, Josep & PANÉ, Josep. *Josep Rovira. Una vida al servei de Catalunya i del socialisme*. Barcelona, 1978. IGLESIAS, I. & ALBA, Víctor (ed.). *L'aventura del militant*. Barcelona, 1994.

Sardaños, Sebastià, fuster i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Antoni Sala, representà els fusters de Sants al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Saret, Llorenç, societari a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels membres fundadors del mont de pietat La Fraternidad el 1852. [SBV]

Sargaella, Joan, internacionalista a Sant Joan les Fonts (segle XIX). Subscriptor del periòdic internacionalista *La Federación* de Barcelona, la Comissió Federal de la RE de l'AIT li demanà, el març de 1874, que ajudés en la tasca

de la reorganització del moviment internacionalista a la seva localitat. [TMS]

Sariego, guerriller i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC, durant la postguerra dirigí un grup de guerrillers. Sembla que havia estat contactat pel comitè de Barcelona del PSUC, per a obtenir finançament. La seva acció més espectacular fou l'atracament de la fàbrica de ciments Fradera, a Valldaró, que va portar a terme el setembre de 1945. Morí en un enfrontament amb la policia, el març de 1946. [PPB]

Sarlat, Antoni, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va participar en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el mes de juny de 1870, com a representant del sindicat Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona. Formava part del corrent sindicalista apolític, que si bé donava suport a l'apoliticisme discrepava dels bakuninistes en la manera de plantejar la resistència. Pel que fa al tema de l'organització social dels treballadors i les caixes de resistència, discutit al congrés, va signar la contraproposta reformista presentada per Josep Roca i Galés a l'esquema d'organització social defensat pels internacionalistes més radicals, i que fou finalment aprovat per la majoria bakuninista del congrés. [TAG]

Sarlé Roigé, Lluís, periodista i dirigent comunista (Terrassa 1908-Antibes, França, 1948). Al llarg dels anys vint publicà articles a diversos diaris i revistes de Terrassa i de Barcelona. El 1930 va ingressar al BOC, acabat de crear, i després continuà al POUM. Durant la guerra civil, el 1937 va ser conseller municipal fins que el seu partit fou proscrit de l'escena política. S'exilià a França el 1939, i va passar per diversos camps de reclusió durant la Segona Guerra Mundial. Va morir víctima de la tuberculosi. [JLJ]

Sarrabasa (o Serrabasa), Ramon, sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1871 era membre de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 24 de novembre d'aquell mateix any va dimitir, junt amb els altres membres de la junta, per motius que desconeixem. [CR]

Sarrate, Amadeo, operari fabril i sindicalista a Terrassa (segle XX). Fou representant de la Federació Obrera de Terrassa, amb quasi 1.500 afiliats, al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [JRM]

Sarrau, Salvador, forner i sindicalista (Fraga 1906-Tolosa de Llenguadoc 1988). Immigrà molt jove a Barcelona, on va militar a la CNT. Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'exilià a l'Argentina i milità a la FORA. Quan el 1930 s'instaurà la dictadura d'Uribarri, fou empresonat i finalment expulsat el 1932. Retornà a Barcelona, on tingué una destacada participació sindical i ocupà càrrecs de responsabilitat confederal en el Sindicat de l'Alimentació, secció de forners, de la CNT, i a la Comissió de Defensa Confederal de la Federació local de Barcelona, tant durant la Segona República com a la guerra civil. El 1939 s'exilià a França i durant l'ocupació nazi va viure a Fumel. Posteriorment retornà a Espanya a lluitar clandestinament contra el franquisme. De bell nou a l'exili, residí molts anys a Tolosa de Llenguadoc. [MPMJ]

Bibliografia: *Cenit*, 1988, núm. 256.

Sarrau Royes, Llibert, anarquista (Fraga 1920). Fill d'Antoni Sarrau, un dels fundadors de la CNT, fou educat a l'Escola Natura, dels Pirineus, fundada pel Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT de Barcelona. Membre de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, en iniciar-se la guerra civil formà part del grup fundador de Quijotes del Ideal i col·laborà al seu periòdic, *El Quijote*. Posteriorment passà a treballar a la col·lectivitat agrícola de la CNT de Cervià les Garrigues i col·laborà en la creació de les JLL a diverses poblacions de la comarca. Exiliat a França el febrer de 1939, retornà a Barcelona en diverses ocasions, el juny de 1942 i el març de 1947. En aquest darrer viatge, el seu objectiu era crear un organisme d'acció que havia de portar per nom Moviment Llibertari de Resistència. Detingut el febrer de 1948, fou processat l'agost de 1952 i condemnat a 20 anys i un dia de presó. Va restar-hi fins al març de 1958. Poc després s'exilià a França, on prosseguí la militància anarquista. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *Viaje al pasado (1936-1939)*. Barcelona, 1995. *El País Semanal*, 14 abril 1996.

Sarribas, Josep, republicà federal a Barcelona (segle XIX). Signà, pel Centre Republicà Democràtic Federalista de Barcelona, el manifest de Primer de Maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [SBV]

Sarró, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, el novembre de 1931 fou nomenat pel comitè central membre de la comissió encarregada d'elaborar el projecte de tesi sobre organització, que s'havia de discutir en el segon congrés del partit. [PPB]

Sarró, Pere, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 presidia la Societat de Tintorers de Roig de Barcelona. Va assistir al congrés de tintorers de Catalunya inaugurat el 29 de gener de 1871, representant els tintorers de Barcelona. [CR]

Sarró Roset, Ignasi, senyor Sarró, metge i sindicalista (Valls 1896-1959). Especialista de malalties de l'estómac, es caracteritzava per tenir un ull clínic encomiable. Home altruista, humanista, tenia per costum no cobrar d'aquells que no podien pagar. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, era soci de l'Associació Catalanista i del Foment de Cultura Catalana, de Valls. El desembre de 1936 era vocal de la junta del Sindicat d'Higiene i Sanitat de Valls i Comarcal de l'Alt Camp de la CNT. Conjuntament amb el metge Lluís Pàmies, escriví diversos articles al setmanari cenetista vallenc *Acció Sindical* sobre aspectes de sanitat. El març de 1937 va ser nomenat vicepresident de la Creu Roja de Valls, i en el curs de la guerra va ser nomenat sotsdirector de l'Hospital de Sang. Acabada la guerra, compaginà la medicina amb tasques de voluntariat a la Creu Roja i la direcció de l'Escola del Treball, que va ser efectiva des del 1940 al 1958. L'ambulatori de la Seguretat Social vallenga duu el seu nom. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982. BENAIGES BUYÓ, Pere. *La Creu Roja vallenga dins la nostra societat (1909-1980). Vivències i records*. Valls, 1996.

Sarroca, Marià, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle XX). El 1912 era vicepresident de la Federació de Societats Obreres de Manresa i Comarca, el 1917 n'era l'arxiver. També va

ser delegat per la Federació Local de Societats Obreres de Manresa al Congrés Regional de Catalunya de la CNT que es va celebrar a Sants el 1918, representava 450 treballadors. [JSC]

Sarruna, Josep, descarregador i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de la Societat de Descarregadors de Carbó Vegetal en els molls d'aquesta ciutat sota el patronatge de Sant Medir de Barcelona el maig de 1902. [JIG]

Sarto Canet, Emilio, periodista i militant cristià (Barcelona 1922). Membre de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, acabada la guerra civil es traslladà amb la família a Madrid. Amb altres catalans fejecistes ingressà a l'Acció Catòlica General. El 1947, després de militar en els Joves d'Acció Catòlica, entrà a l'HOAC, on desenvolupà la tasca de cap de redacció del periòdic *¡Tú!* i formà part de equip nacional dirigent. Les seves aportacions i crítiques en el *¡Tú!* al sindicalisme oficial foren contestades sovint per part de falangistes en els periòdics del règim. Concretament dos dels seus articles, un sobre salaris i un altre en què es recolzava la vaga de tramvies de Barcelona de 1951, determinaren en gran part la suspensió del periòdic. El 1953 rellevà Àngel Camps com a responsable de l'Editorial HOAC i assumí la direcció del *Boletín Social* de l'HOAC, substitut del *¡Tú!* Fins a 1957 fou membre de la Federació Internacional de Moviments Obrers Cristians (FIMOC), juntament amb el president nacional de l'HOAC, Manuel Castañón. [EFP]

Sastre, metal·lúrgic i sindicalista a Terrassa (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de la Metallúrgia de Terrassa. [XPM]

Sastre, Benet, impressor i societari a Barcelona (segle XIX). Amb domicili al carrer Tallers núm. 11, 4t pis, de Barcelona, el juny de 1855 era membre de la Societat d'Oficials Impressors. [CR]

Sastre, Guillem, adober, polític i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). Cap a 1909-10, era un dels principals dirigents de la Unió d'Adobers de Palma, una societat obrera adherida a la Federació Local de Societats Obreres i a la

UGT. El 1909, s'incorporà al comitè de l'Agrupació Socialista de Palma. El 1929, era vocal de l'executiva de la UGT de les Balears. [AMR]

Sastre, Manuel, teixidor i sindicalista a Sabadell (segle XX). El gener de 1903 ocupà el càrrec de president de la secció de teixidors de Sabadell. [TMS]

Sastre, Pere, anarquista a Barcelona (segle XIX). Va acompanyar l'anarquista i ideòleg italià Enrico Malatesta en el viatge que aquest va fer per la península els mesos de novembre i desembre de 1891 en missió de propaganda. [TAG]

Sastre i Salvà, Antoni, sabater i socialista a Mallorca (segle XX). Dirigent de l'Agrupació Socialista de Lluçmajor durant la primera dècada del segle, fou un dels impulsors, també, de la societat de resistència dels sabaters, La Recompensa del Trabajo, fundada a Lluçmajor el 1901. [PPB]

Sastre Ramos, Josep, socialista a Mataró (segle XIX). L'octubre de 1890 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juliol de 1891. [TMS]

Satorra, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la Societat de Tintorers, Blanquejadors i Aprestadors de Barcelona al Congrés Obrer Nacional que va tenir lloc a Barcelona els dies 30 d'octubre a 1 de novembre de 1910 en el transcurs del qual es va constituir la CNT. Durant les sessions congressuals, participà en diverses ponències i debats. Com a militant ja de la CNT, va representar el Sindicat de Tintorers i Blanquejadors de Barcelona en el Primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona el setembre de 1911, i en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Satorra, Ramon, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va representar el Sindicat de Tintorers i Blanquejadors de Barcelona en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918. [MPMJ]

Saumell, Joan, rabasser de les Cabanyes (segle XIX). Dirigent dels rabassaires penedescens, va ser vocal de la Comissió Pericial de la Federació d'Obrers Agrícoles l'any 1893. Participà activament en la lluita rabassaire de la darrera dècada del segle XIX i fou detingut arran dels processos de Montjuïc. [RAM]

Saumell, Pere, anarquista a Sant Sadurní d'Noya (segle XX). Dirigent de les Joventuts Llibertàries a Sant Sadurní durant la guerra civil, en fou el secretari l'any 1937. [RAM]

Saumell Andreu, Josep, el Gori de Vila-rodona, pagès i collectivista (Vila-rodona 1892-?). Va exercir la seva activitat sindical, a la població d'Alió. A la guerra, va ser del comitè i dirigent de la col·lectivitat agrícola. Se'l proposà de regidor a l'Ajuntament per l'ERC, el novembre de 1937, però fou vetat per un escrit de tres regidors —dos del PSUC i un de la CNT—, que al·legaren que era directiu de la col·lectivitat de pagesos i pertanyia a la FAI, aspecte que no reeixí perquè fos nomenat. El maig de 1938 entrà d'alcalde, fins al final de la conflagració. El gener de 1938, com a president de la Col·lectivitat de Treballadors de la Terra CNT-AIT d'Alió, va emetre una credencial a un col·lectivista perquè assistís en representació de la col·lectivitat al Ple de Sindicats i Col·lectivitats que s'havia de celebrar. S'exilià. [AGT]

Saumell i Civit, Ramon, pagès i sindicalista a l'Espuga de Francolí (segle XX). Amb l'adveniment de la Segona República, apostà per la nova legalitat i s'incorporà a la Unió de Rabassaires. L'any 1933 fou nomenat vocal de la Comissió Arbitral del Districte del Partit Judicial de Montblanc per a les resolucions derivades dels contractes de conreu. L'octubre de 1936 formà part del nou Consell municipal de l'Espuga de Francolí, en qualitat de quart alcalde, en representació de la Unió de Rabassaires. [AMA]

Saumell Rovira, Josep, pagès i sindicalista a Olèrdola (segle XX). Dirigent de la UGT durant la guerra civil a Olèrdola, fou batlle segon d'aquest municipi l'any 1937, en representació del sindicat socialista. [RAM]

Saün Pradells, Enric, pagès i dirigent anarquista (Gandesa 1891-1938). Fou president de la secció local de la CNT-FAI a Gandesa. Després de l'entrada de les tropes franquistes a la Terra Alta, va ser detingut, encausat per un jutge militar i executat. [XPM]

Saün Ràfoles, Leandre, treballador de serveis, sindicalista i polític (Gandesa 1912). El juliol de 1936 va ser membre fundador del PSUC a Gandesa. Va lluitar al front d'Aragó, com a oficial de la columna Carles Marx, va ser ferit i traslladat a Barcelona el 1937. Va ser destinat a les ordres del capità general de la IV regió militar, general Riquelme. En finalitzar la guerra, es va exiliar a França, el febrer de 1939, i restà al camp de concentració d'Argelers fins a 1940, en què va passar a la companyia de treball de Carnon Plage. A partir de llavors va participar en el treball de reconstrucció del PSUC i el PCE al departament de l'Erau. Posteriorment va participar en la mateixa tasca des de la direcció política del PSUC als departaments de Gard, Losera i Ardecha. L'any 1942 va ser detingut per la Gestapo a Macon i empresonat a Lió. En sortir de la presó, es va tornar a incorporar a la direcció política del PSUC en els departaments del sud de França. L'any 1943 va passar clandestinament a Espanya per treballar a la direcció del PCE a l'interior; fou responsable polític d'aquesta organització del sector d'Aragó, Rioja i Navarra. El febrer de 1944 va ser detingut i, condemnat a pena de mort, restà a la presó de Tarragona. Commutada la pena, va sortir en llibertat el 1955. Al cap de pocs mesos va passar a la direcció provincial del partit i el 1956 va ser responsable d'organització del PSUC a les comarques tarragonines. El 1979 va ser escollit regidor de l'Ajuntament de Tarragona durant un mandat. A partir de 1967 es va vincular a CCOO de Tarragona, va participar en la seva creació des del barri de Bonavista, i va ser escollit enllaç sindical el 1975. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Saura, Frederic, pintor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser el delegat de les societats obreres de pintors tant de Gràcia com de Sants, amb uns 150 socis, al congrés de la Con-

federació Regional del Treball celebrat a la darrera localitat durant l'estiu de 1918. [JRM]

Saura Conesa, Simó, socialista a Sabadell (segle xx). Militant de moviments catòlics, cap a la dècada del 1950 es va començar a moure entre els grups polítics clandestins. Detingut per la policia amb motiu de la vaga d'autobusos que tingué lloc a Sabadell el dos de maig de 1964. Va ser elegit regidor pel PSC-PSOE en el primer Ajuntament democràtic del postfranquisme. [TMS]

Sauret Rodés, Miquel, paleta i comunista a Balaguer, la Noguera (segle xx). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de la ciutat de Balaguer. [MPMJ]

Saurina, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, fou elegit membre de la junta directiva, amb el càrrec de bibliotecari, del Sindicat d'Arts Gràfiques, a l'assemblea de constitució del sindicat que se celebrà al local de la Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona el 25 de maig de 1930. [MPMJ]

Saval, Ricard, empleat de correus i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació de Correus. Es va exiliar a Mèxic. [DBM]

Savall, Joaquim, internacionalista a Riudecanyes (segle XIX). Subscriptor del periòdic internacionalista *La Federació* de Barcelona, la Comissió Federal de la RE de l'AIT li demanà, el març de 1874, que ajudés en la tasca de la reorganització del moviment internacionalista a la seva localitat. [TMS]

Savé, Pere, boter a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Un dels principals dirigents de la secció vilafranquina de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Fou el representant dels boters vilafranquins al 13è congrés (1886) de la Federació de Boters. Encapçalà el corrent més moderat dels dos en què s'havia dividit la secció local l'any 1887. [RAM]

Saví, metalúrgic i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació dels metalúrgics i

juntament amb Salvador Seguí i Antoni Badia Matamala, entre d'altres, el 13 de juny de 1907 a Barcelona fou designat membre de la comissió organitzadora de Solidaritat Obrera. [TMS]

Sayas Gamiz, Pere, anarquista a Tortosa (segle xx). Un dels membres més destacats de la FAI a Tortosa, participà en diversos actes de solidaritat amb les milícies tortosines durant la tardor de 1936. L'octubre de 1936 fou nomenat representant de la CNT-FAI al nou consell municipal posterior al període del Comitè Antifeixista a Tortosa. Com a tal fou president de la comissió de Proveïments de l'Ajuntament i viatjà a França el novembre de 1936 per negociar un intercanvi comercial amb l'objectiu d'obtenir aliments per a la ciutat. Participà contra les forces d'ordre públic en els fets de Maig de 1937 a Tortosa, fou empresonat, acusat de rebel·lió militar i condemnat a 20 anys de presó pel Tribunal Popular de Tarragona el juliol de 1937. [XPM]

Sayol, Mateu, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Formà part, l'octubre de 1868, de la comissió que adreçà un manifest a la Junta Revolucionària de Sabadell en què es demanava de millorar la condició dels treballadors. [SBV]

Sayol, Rafael, activista obrer a Sabadell (segle XIX). Arran de la vaga de primers de juliol de 1855, fou conduït al penal de València o Cartagena. [SBV]

Sayós, Antoni, dependent de farmàcia i sindicalista a Barcelona (segle xx). L'octubre de 1907, en el moment de la constitució, va formar part, en representació de la Societat de Dependents de Farmàcia de Barcelona, de la comissió de propaganda del primer Consell directiu de Solidaritat Obrera. [MPMJ]

Saz Campos, Ismael, el Pibe, historiador i sindicalista comunista valencià (València 1952). El 1968 va ingressar en les JJCC de l'ensenyament mitjà. El 1969 va organitzar la Comissió de Treballadors de Banca en el Banc de València. El mateix any ingressà en el PCE i organitzà una vaga, la primera després de la guerra, al Banc de València. El 1970 s'encarregà de les JJCC Provincials de València i fou elegit pel Comitè Provincial de les JJCC. El 1971 fou

l'encarregat del moviment obrer del Comitè Provincial del PCE de València. El 1973 ajudà Antoni Montalbán en l'organització de les interbranques, i el mateix any es va integrar en l'OPI, on va estar sis mesos. El 1975 l'elegiren secretari del jurat d'empresa, president de l'Agrupació de la Banca Privada, i el recolzaren tres mil signatures quan intentaren acomiadar-lo. El 1975 fou retingut i interrogat sense càrrecs ni raons. Participà en l'organització de vagues bancàries al llarg del 1976. El 1977 assistí a la reunió nacional de CCOO a Barcelona. El 1977 deixà els organismes de coordinació de CCOO, encara que continuà participant en actes i escrits de CCOO. [RIRB]

Schapiro, Alexander, anarquista rus (segle XX). Membre del secretariat internacional de l'anarquista Associació Internacional de Treballadors, el 1932 fou enviat a Barcelona amb l'objectiu d'organitzar, juntament amb Eusebi C. Carbó, el secretariat ibèric de l'AIT. En arribar, va trobar-se amb el fraccionalisme existent dins la CNT que enfrontava el sector trentista i el faista i en més d'una ocasió intervingué com a mitjancer per evitar ruptures i expulsions. Va romandre a Catalunya fins després de la insurrecció anarquista de gener de 1933. Fruit de la seva activitat al si del moviment obrer català, elaborà l'informe confidencial *Rapport sur l'Activité de la Confédération Nationale du Travail d'Espagne, 16 décembre 1932-26 février 1933*, que inclou tant l'anàlisi de les disputes ideològiques al si de la CNT com la narració dels esdeveniments de gener de 1933. Anteriorment havia figurat com a col·laborador habitual de revistes anarcosindicalistes publicades a Barcelona, com fou el cas de la revista *Mañana* (1930-1931) o *Cultura Libertaria* (1931-1933), entre d'altres. [PPB]

Bibliografia: BRADEMAS, John. *Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Seba Amorós, Antoni, sindicalista i confident a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou secretari de diversos comitès regionals de Catalunya durant la Segona República. En esclatar la guerra, esdevingué cap de la 153 Brigada Mixta, l'antiga columna Tierra y Libertad abans de la militarització. Va prendre part en

l'ocupació de Belchite i l'agost de 1938 va participar en la batalla del Segre. Durant la postguerra, col·laborà amb Eliseu Melis en les tasques com a confident de la policia dins el moviment confederal. El febrer de 1949 va desaparèixer de Barcelona i es va refugiar a València, després d'una operació de represàlia organitzada per Wenceslao Giménez Orive, del grup dels Maños. [PPB]

Sebastià Guardiola, Vicent, militant anarquista castellonenc (Cintorres, els Ports, 1901-França 1987). Va emigrar, junt amb la família, a França als disset anys, i s'instal·là a Venissieux, prop de Lió. S'interessà des de molt jove per les idees llibertàries i ingressà al Sindicat de la Construcció francès CGTSR. Va treballar a la fàbrica d'automòbils Berliet, a Venissieux, de la qual fou acomiadat després de la crisi de 1929. Posteriorment, marxà cap a la Provença i treballà al camp. El 1936 va anar a Barcelona per combatre la revolta militar i s'enrolà com a voluntari a la columna Los Aguiluchos. Lluità al front d'Osca. Després retornà a França i participà en l'organització dels comitès antifeixistes en aquest país. Va continuar la militància dins la CNT a l'exili, especialment a Tarascon, on ocupà el càrrec de tesorera de la Federació Local de la CNT d'aquesta ciutat. [CCG]

Sebastián, Gregori, sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià a la fi dels anys setanta i abans de 1975. [RIRB]

Secases, Pere, socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Secases Iscla, Pere, fuster i dirigent polític (Manresa 1860-?). Era el principal dirigent de l'Agrupació Socialista de Manresa en el tombant de segle, el 1900 era el tesorera de l'agrupació. També, com era habitual entre els dirigents socialistes, tenia una activitat sindical, el 1900 era el president de la societat Arts, Oficis i Professions. El 1901 era conseller de l'Ajuntament de Manresa amb l'alcalde republicà Fius i Palà. El 1904 va promoure l'organització de les societats obreres per al cens electo-

ral amb la finalitat de fer l'elecció de vocals obrers de la Junta Local de Reformes Socials. El 1908 va representar l'Agrupació Socialista de Manresa a la Conferència Socialista feta a Barcelona, en aquest congrés va ser elegit vocal per Manresa i Sabadell en la nova direcció de la Federació Socialista Catalana. El prestigi i el bon record van perdurar molt temps, de manera que el setembre de 1936 el Consell Municipal de Manresa li va dedicar un carrer. [JSC]

Bibliografia: CUADRAT, Xavier. *Socialismo y anarquismo en Cataluña en los orígenes de la CNT*. Barcelona. SERRA I CARNÉ, Jaume. «La vaga de 1900 a Manresa». A: *L'activitat industrial a la Catalunya interior*. Manresa, 1989; i *Història de la Ciutat de Manresa (1900-1950)*. Manresa, 1991.

Sedó, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle xx). En representació de la Societat Estampació Tipogràfica de Barcelona, va formar part de la comissió organitzadora de la Solidaritat Obrera, designada a la reunió sindical que va tenir lloc el 13 de juny de 1907 a Barcelona. [MPMJ]

Sedó, Josepa, obrera matalassera a Reus (segle XIX). L'agost de 1873 era membre del consell de la federació local de l'Associació Internacional dels Treballadors de Reus. [CR]

Sedó, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Segalà, Jaume, anarcosindicalista a Figueres (segle xx). Militant de la CNT, el juliol de 1922 va representar el Sindicat Únic de Treballadors de Figueres a la conferència de la CNT de Catalunya, celebrada a Blanes en plena repressió antisindicalista. Empresonat a la Model de Barcelona, era un dels signants de la «Carta abierta a los camaradas anarquistas», que va sortir publicada a *Solidaridad Proletaria*, de Barcelona, el març de 1925, on s'exposava per primera vegada el raonament del que dos anys més tard portaria a la constitució de la FAI. Durant la Segona República fou delegat pel Sindicat d'Oficis Diversos de Figueres a la Conferència Regional de la CNT, que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31

de maig i 1 de juny de 1931, i al Ple Regional de Sindicats de la CNT, que va tenir lloc a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Segarra, obrer de la construcció i sindicalista a Sabadell (segle xx). Militant de la CNT, fou delegat del Sindicat de la Construcció de Sabadell a la conferència regional de la CNT de Catalunya, que se celebrà al Palau de Projeccions de Barcelona els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931, i al Ple regional de sindicats de la CNT de Catalunya que va tenir lloc a Barcelona l'agost de 1931. [MPMJ]

Segarra, sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, estava pres a la presó Model de Barcelona quan es va celebrar el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, celebrat a Sants els dies 28 de juny a 1 de juliol de 1918, al qual va presentar la seva adhesió. [MPMJ]

Segarra, treballador del sector del petroli i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Petroli. [DBM]

Segarra, Emili, sindicalista a Badalona (segle xx). Militant de la CNT de Badalona, morí assassinat per la guàrdia civil el dia 26 d'agost de 1918, en una càrrega realitzada davant l'Ajuntament de Badalona, en el marc d'una vaga dels treballadors de la fàbrica de productes químics Cros, SA. [MPMJ]

Segarra, Eustaqui, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1888, va ser elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Exercí el càrrec fins al febrer de 1889. Novament, l'1 d'agost de 1890, i fins a l'agost següent, ocupà el mateix càrrec en l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Segarra, Joan, anarquista a Vilanova i la Geltrú (segle xx). Fou un dels principals dirigents del moviment anarcosindicalista al Garraf, sobretot durant la guerra civil. L'any 1938 formava part del comitè d'enllaç de la CNT-JLL-FAI a Vilanova i la Geltrú. [RAM]

Segarra Alegret, Hermenegild. Mariquildo, pagès i sindicalista (Vilabella 1912-?). El setembre de 1933 va entrar com a vocal a la primera junta del Centre Republicà Democràtic de Vilabella. Regidor durant la República, pels fets d'Octubre de 1934 va ser empresonat al vaixell *Manuel Armis*, a Tarragona. Durant la guerra, va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. L'octubre de 1936 formà part de l'Ajuntament de guerra per la UGT, com a vocal de la comissió de Foment i més tard de Governació. El maig de 1937 va ser president del Sindicat de Treballadors del Camp i Oficis Diversos, el qual decidí reconvertir-se en Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT. La dreta local, en acabar-se la guerra, l'assenyalà com a inspirador i instigador de l'organització, i com a element destacat en la formació de milícies. [AGT]

Segarra Busquets, Joan. Nitus, mecànic i sindicalista a Bràfim (1916-1992). El 1933 va ser el caixer de la Sociedad Brafimense, lligada al Centre Republicà local. El juny de 1933 demanà, conjuntament amb dos veïns, que l'Ajuntament fes el Registre de Col·locació Obrera, aspecte pel qual el consistori evacuà consultes al governador civil sobre la manera de realitzar-ho. L'agost de 1937 era secretari del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de la CNT i per aquest càrrec notificava a la comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya que en nom i representació del sindicat havien ocupat un immoble per a ser destinat a local del sindicat CNT. [AGT]

Segarra Busquets, Josep, Pepitu Correu, ebenista i sindicalista (Bràfim 1910). A la República va ser un dels dirigents locals més destacats, pel POUM. Durant la guerra, va ser president del comitè i després, alcalde, pel mateix partit, des de l'octubre de 1936 fins al juliol de 1937. Com a president del comitè va fer cessar la junta del Sindicat Agrícola local, el setembre de 1936, i en va nomenar una altra, posant-se ell mateix com a president, tot i que al cap de poc temps, el gener de 1937, dimitiren tots. L'abril de 1943 residia a la població. El març de 1996, residia a Mallorca. [AGT]

Segarra Ortiz, Vicente, administratiu i sindicalista comunista (Alacant 1956). Va militar al

PCE, però, les tasques reivindicatives, les va desenvolupar des del sindicalisme de CCOO. El 1972-73 participà en la reorganització de les CCOO de la ciutat d'Alacant i assistí a les coordinadores interbranques provincials del sindicat. El 1973 fou elegit enllaç sindical juvenil. El 1974 fou detingut per les activitats sindicals. Participà activament en la vaga de la construcció d'Alacant a la fi del franquisme. El desembre de 1975 fou detingut i maltractat, per demanar la llibertat de Santiago Carrillo, condemnat i posteriorment amnistià. Al primer congrés de CCOO del País Valencià fou elegit secretari general adjunt per a les comarques d'Alacant. Va ocupar càrrecs en la Federació de la Construcció Estatal de CCOO i ha estat secretari general i secretari d'Organització per la comarca de l'Alacantí i secretari provincial d'Alacant de CCOO. També ha estat responsable de Política Institucional i Social de CCOO del País Valencià el 1988. [RIRB]

Segarra Rius, Joaquim, estibador i sindicalista a Barcelona (segles XIX i XX). Fou escollit president de la Societat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona i el seu entorn el juliol de 1895, moment de la constitució de l'entitat. El gener de 1903, junt amb d'altres, fou expulsat del sindicat, acusat d'haver encobert un frau monetari des del seu càrrec de revisor de comptes. [JIG]

Segon Molina, Ramon, sindicalista a Berga (segle XX). Militant de la CNT, amb la constitució del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, fou president de la conselleria d'Economia i Finances i vocal de la conselleria d'Agricultura. Amb la reestructuració de les conselleries i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'Ajuntament en ple—, va ser president de la conselleria de Finances i Transports. El 9 de juny de 1937 va presidir el ple en què es discutí la constitució d'un nou Ajuntament. El 26 d'octubre de 1937 la CNT el va fer cessar pel que fa als càrrecs municipals. [JCR/JJR]

Segrelles Alfonso, Josep Maria, obrer gràfic i dirigent socialista valencià (?-València 1958). Destacat militant de l'Agrupació Socialista Valenciana durant els anys vint i trenta. El 1924 va ser proposat pel governador civil, junt amb

altres companys de l'agrupació, per a ocupar el càrrec de regidor a l'Ajuntament de València, càrrec finalment. Fou elegit diputat a la Diputació Provincial de València durant la guerra civil, en representació del PSOE. Va formar part del comitè d'enllaç amb el PCE, designat pels socialistes valencians, junt amb Manuel Molina Conejero. Va acudir a la reunió de federacions del PSOE, celebrada a Madrid el març de 1939, com a delegat de l'Agrupació Socialista Valenciana. En aquesta assemblea, votà en contra del suport del partit al Consell Nacional de Defensa de Casado. Va ser membre de l'últim comitè de l'ASV i n'ocupà el càrrec de secretari polític. Acabada la guerra, fou detingut i condemnat a uns quants anys de presó. [JNN]

Segret, Esteve, teixidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Juntament amb Jaume Puig i Erasmo Pascual, va signar el conveni col·lectiu dels teixidors de telers rodons, el 20 d'octubre de 1854. [CR]

Segrià, Eduard, comunista i guerriller (Ulldemolins, ?-Barcelona 1946?). Nascut a Ulldemolins, militava a les Joventuts Llibertàries i durant la guerra civil prengué part en el desembarcament de Mallorca, la defensa de Madrid i la batalla de Catalunya, on resultà ferit. El 1939 s'exilià a França i patí camps de concentració a Vernet i Setfontes. Durant l'ocupació nazi, participà en la Resistència, s'afilià al PSUC i formà part de l'Agrupació de Guerrillers, de caràcter comunista. El 8 de juny de 1945 retornà a Catalunya per prosseguir la lluita contra el règim franquista. Detingut i empresonat, l'11 de març de 1946 fou condemnat a mort, sense que consti si fou executat, per bé que fonts comunistes consideren que fou afusellat. [PPB]

Segú, Josep, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat vicesecretari de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca en el moment de la seva constitució l'agost de 1920. [PPB]

Segú, Lluís, societatari a Barcelona (segle XIX). Signà el document de protesta que els treballadors de Barcelona van dirigir el 7 de gener de 1842 al regent, el general Espartero, contra la supressió de les associacions obreres. Així mateix va subscriure els escrits d'agraïment que el

20 d'abril del mateix any es van lliurar als diputats i senadors que s'havien manifestat en favor de la permanència de les societats obreres a Catalunya. [CR]

Segú i Canals, Josep, comunista a Tremp, el Pallars Jussà (segle XX). Fou designat regidor de l'Ajuntament de Tremp, en representació del PSUC i la UGT, el 30 de juliol de 1937. Va romandre a l'Ajuntament quan es produí la remodelació municipal l'octubre de 1937. [PPB]

Segués Artigas, Victorià, jornaler i revoltós a Barcelona (segle XX). Treballava d'assalariat en un estable propietat del seu germà. Membre del partit republicà radical, tingué una participació activa en la revolta de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. Va encapçalar un grup que es dedicava a la crema de convents i se li atribueix la responsabilitat en la mort del superior dels maristes. El dijous dia 29 de juliol va participar en la lluita de barricades al Poblenou, a les ordres de Ramon Caballé. Amb un grup, fou derrotat per la guàrdia civil al carrer de Wad-Ras. Detingut, fou acusat de rebel·lió i condemnat a mort, sentència que li fou commutada per la d'exili permanent. Durant els esdeveniments tenia 27 anys d'edat. [PPB]

Seguí, socialista i comunista a Lleida (segle XX). Dirigent de l'ala largocaballerista de les Joventuts Socialistes partidària del procés d'unificació marxista, tant en la vessant política com en la sindical. Igualment, en el mateix camí de reforçar la unitat entre el PSOE i el PCE, un cop aconseguida la unitat d'ambdues joventuts, al costat de López Raimundo i Manuel Culebra, va participar en la reunió que militants de les joventuts i del partit van celebrar a Madrid, el 14 i 15 d'abril de 1936, amb la intenció de crear una fracció d'esquerra d'ambdues organitzacions. L'executiva de les Joventuts Socialistes va reaccionar immediatament i va pronunciar-se en contra de tota formació de fraccions en els seus rengles, fos quina fos la seva orientació. En conseqüència se li va obrir expedient disciplinari com a pas previ a l'expulsió de tots els participants en l'esmentada reunió. La fracció es constituí formalment amb una disciplina superior a la del partit i les joventuts, i s'acordà, des del punt de vista sindi-

cal, el Front Únic amb la CNT i es creà un comitè central en què trobem Bullejos i García Lago. Durant la guerra civil, va ser secretari del comissari de la Generalitat a les comarques lleidatanes, abans d'incorporar-se a la 31 Divisió. [DBM]

Seguí, Ignasi, societatari a Sabadell (segle XIX). Juntament amb altres obrers sabadellencs influïts per les societats secretes, va crear el mont de pietat La Fraternidad, una associació al marge de la protecció de l'Església; el 26 de gener de 1853 el governador civil n'aprova el reglament. [TAG]

Seguí, Joan, peó d'estampats i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Formà part de la delegació de la federació local barcelonina al segon congrés de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, celebrat a Saragossa l'abril de 1872. El juny d'aquell mateix any consta com a membre del consell de la Unió d'Obrers Manufacturers, en representació dels estampadors; en el segon congrés de la Unió, celebrat l'agost del mateix any 1872, fou reelegit en el càrrec. Després de la celebració del tercer congrés de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, que se celebrà a Còrdova el desembre d'aquell mateix any, fou elegit secretari comarcal per l'Est. [TAG]

Seguí, Josep, internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1873, consta com a representant de la secció de teixidors de vels de la federació barcelonina de l'AIT. [CR]

Seguí Calvet, Joan, pagès i sindicalista a Masllorenç (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Masllorenç durant la guerra civil, en fou el secretari l'any 1936. [RAM]

Seguí Ros, Benet, activista a les Illes Balears (segle XIX). Josep Rubau Donadeu cità el seu nom, el juny de 1870, en fer una breu història de les idees socials i del moviment obrer a Espanya. En feia esment com un dels homes que, tot servant la causa de les llibertats, «van escriure i propagar els principis socialistes», en aquest cas a les Illes Balears. [TAG]

Seguí Rubinat, Salvador, pintor i sindicalista més conegut amb el sobrenom del Noi del Su-

cre (Lleida 1887-Barcelona 1923). Fill únic de treballadors assalariats establerts a Barcelona entorn a 1889, va viure al populós i conflictiu districte cinquè de la ciutat comtal, on va conèixer de prop la misèria del proletariat barceloní. A l'edat de deu anys va deixar l'escola i començà a treballar en diferents oficis, fins a recalar en el de pintor de parets. De molt jove, va mostrar un gran interès per la lectura, fet que el convertí en un autodidacte, encara que més que teòric fou un incansable activista; entre les lectures, una vegada superada la seva afeció per Nietzsche, es poden comptar obres dels grans pensadors socials, des de Bakunin a Marx, passant per Fabbri, Pouget, Labriola, Sorel, Kropotkin, o per les dels espanyols Lorenzo o Mella, entre d'altres. Va completar la formació i capacitats dialèctiques en tertúlies de cafè —com la que es reunia al Cercle Espanyol, al Paral·lel barceloní— amb homes inquietos i inconformistes, i de seguida va sobresortir com a home d'acció, segur d'ell mateix, i vehement orador, característiques que s'afegien un temperament optimista, apassionat, lluitador i acollidor a la vegada, una veu emotiva i una figura hercúlia. Va començar a intervenir en les lluites socials quan encara era un infant, però la seva primera participació ja com a membre de les societats obreres fou el 1902, durant la vaga dels metal·lúrgics, a conseqüència de la qual va ser detingut unes hores. En aquest temps va ocupar un càrrec a la junta de la societat de pintors, el primer que va exercir dins el moviment obrer català, començà a intervenir en mitings, conferències i a escriure algun article en els butlletins de les societats obreres. Des de 1907 va combatre ardentment el lerrouxisme i, amb motiu dels disturbis que van ocasionar la mort d'un obrer en un miting lerrouxista del Teatre Comtal de Barcelona, va ser acusat d'assassinat i va patir nou mesos de presó, malgrat l'evidència que no duia armes i que el tret anava dirigit al mateix Seguí. En sortir-ne, consolidada la seva popularitat, va continuar lluitant contra els radicals i es va incorporar als grups anarquistes que actuaven dintre Solidaritat Obrera; a partir de 1908 va participar en les activitats d'aquest moviment i també en l'organització del congrés fundacional de la Confederació Regional Solidaritat Obrera, celebrat el setembre de 1908 i amb representació de diverses entitats obreres de Barcelona i la

resta de Catalunya. L'any següent va intervenir en la constitució de l'Ateneu Sindicalista de Barcelona, fundat a redós de la Confederació Regional de Catalunya amb la finalitat de formar els quadres dirigents del sindicalisme. Sembla que el mateix any 1909 participà en els fets de la Setmana Tràgica, i per evitar la repressió posterior es va refugiar a Gualba, on va exercir el seu ofici de pintor de parets. Però fou a partir dels anys 1910 i 1911, en el moment de la creació de la Confederació Regional del Treball i la constitució de la CNT, en la qual Seguí participà activament, quan s'incorporà plenament a les tasques directives dels moviments proletaris catalans. Durant 1914, a conseqüència de la deteriorada situació social, va prendre part molt activa en «el motí de la fam», que les autoritats van dissoldre violentament. El gener de 1915 fou nomenat president de la Federació del Ram de la Construcció de Barcelona i durant la seva presidència es va guanyar la vaga general del ram cinc dies després del seu inici; també aquest any féu un recorregut propagandístic per Catalunya durant el qual va organitzar els treballadors de Lleida i d'altres pobles lleidatans; al mateix temps va ser nomenat secretari de l'Ateneu Sindicalista de Barcelona, que anys enrere havia ajudat a fundar. En l'assemblea de la CNT celebrada a València el maig de 1916 proposà una aliança entre CNT i UGT per a lluitar contra l'encariment de la vida, la qual es va concretar el 20 de novembre del mateix any en el pacte de Saragossa i va possibilitar la reeixida vaga general de vint-i-quatre hores a tot el territori espanyol aquell 18 de desembre. Participà, també, en la reunió amb representants de la UGT que va tenir lloc a Madrid el març de 1917, per a perillonar l'aliança de les dues sindicals, i que desembocà en la fracassada vaga general revolucionària d'agost d'aquell mateix any. Va formar part del comitè organitzador del congrés de la Confederació Regional de Catalunya, reunit a Sants el 28 de juny de 1918, on propugnà la creació de sindicats únics de ram o d'indústria enfront dels partidaris de l'antiga organització per seccions d'ofici; en aquest congrés fou elegit secretari general de la Confederació Regional de Catalunya; a finals d'aquest mateix any formà part de les comissions de propaganda que van recórrer part del territori peninsular per reorganitzar la CNT. El 1919, durant la vaga de la Ca-

nadenca, la seva intervenció fou decisiva: en l'assemblea de Les Arenes, una vegada els obrers havien obtingut les reivindicacions, aconseguí que els vaguistes tornessin al treball, amb la condició que el govern deixés en llibertat els que restaven en presó. Davant l'incompliment de les promeses per part de l'autoritat governativa, va donar el seu suport a la vaga general, que durà del 24 de març al 7 d'abril, la qual es va saldar amb un fracàs per als sindicalistes i amb dures crítiques a l'actuació de Seguí. Va tenir una important i discutida participació en el congrés de la CNT, celebrat a Madrid el desembre de 1919; defensà la necessitat d'una acció conjunta amb la UGT, i va fer la proposta, que fou aprovada, d'adhesió provisional de la CNT a la Tercera Internacional. Les crítiques des del congrés a l'actuació de Seguí en la secretaria de la Confederació Regional de Catalunya el van impulsar a deixar el càrrec i retirar-se a Tarragona per treballar al camp, però de seguida va tornar a Barcelona, reclamat pels seus companys. Tot just començar 1920, any en què s'agreujà la lluita social a Barcelona, va sofrir un atemptat del qual va sortir il·lès, i pocs dies després va ser detingut amb altres dirigents i clausurada la Confederació Regional. En sortir de la presó sis mesos després, davant la desesperada situació del proletariat, va establir un nou pacte amb la UGT que provocà importants tensions dins la CNT, però que no es va trencar a causa de la situació del país, i amb motiu del qual es va desplaçar a Riotinto, on es dirimia un conflicte vaguístic. Fruit de l'onada repressiva encapçalada pel governador civil de Barcelona, Severiano Martínez Anido, a la seva arribada a Barcelona, el 23 de novembre d'aquell 1920, va ser detingut a l'estació mateix i junt amb altres dirigents obrers i polítics esquerrans va ser deportat al presidi de la Mola (Maó), on restà fins a l'abril de 1922 i on aprofità el temps de reclusió per a publicar articles a la premsa obrera clandestina i madurar els seus projectes. Va assistir a la conferència de la CNT de Saragossa, celebrada el juny de 1922, on s'acordà separar-se radicalment i definitivament de la III Internacional i on va iniciar la proposta, juntament amb Àngel Pestaña, Joan Peiró i Josep Viadiu, de la «declaració política», que defensava la funció política dels sindicats, però al marge de les formacions polítiques tradicionals. En defi-

nítiva, ratificava l'apoliticisme de la CNT enfront dels partits polítics i la vida parlamentària; aquesta manifestació ideològica, en el moment de plena maduresa del seu pensament, pot posar en entredit la tesi de la idea seguiniana de formació d'un partit sindicalista, després dels fracassos de la vaga general d'abril de 1919, al costat de Francesc Layret o Lluís Companys. Els últims mesos de vida, els va dedicar a una intensa labor de propaganda arreu de l'Estat i en el moment de màxim auge del pistolisme va ser assassinat al carrer de la Cadena, el 10 de març de 1923. Deixava un fill de sis anys i una dona embarassada, Teresa Muntaner, amb la qual havia compartit la vida. [TMS]

Publicacions: *El sindicalismo frente al problema marroquí. La guerra de Marruecos y las responsabilidades.* Barcelona, 1923; *El sindicalismo en Cataluña, por Ángel Pestaña y Salvador Seguí.* Barcelona, 1977; *Escritos, a cura d'Isidre Molas.* Barcelona, 1975.

Bibliografia: CRUELLS, M. *Salvador Seguí. El Noi del Sucre.* Barcelona, 1974. HUERTAS, J. M. *El Noi del Sucre. Materials per a una biografia.* Barcelona, 1974. VIADU, J. & PLAJA, H., i altres. *Salvador Seguí. Su vida, su obra.* París, 1960.

Seguí Seguí, Tomàs, polític i sindicalista (Esporles 1891-Porreres 1937). El 1928, fou elegit president de la Federació Gremial Esportlerenca. Militant del PSOE, des de 1920 fou regidor de l'Ajuntament d'Esporles. Elegit alcalde (1931), durant la seva gestió impulsà les construccions escolars i la canalització d'aigües del poble. Fou empresonat i destituït del càrrec arran dels fets d'Octubre de 1934. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, s'amagà. Detingut, fou assassinat el febrer de 1937 prop del cementiri de Porreres. [DG]

Seguí Valls, Josep, teixidor de llana i destacat dirigent internacionalista a Alcoi (segle XIX). Fou president de la Societat de Teixidors de Llana d'Alcoi. Assistí al segon congrés de la Unió Manufacturera (Barcelona, agost 1872), al quart (Sabadell, abril 1873), així com a l'extraordinari, celebrat del 10 al 15 de novembre de 1872 als locals de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona; en el primer va ser elegit membre del Consell de la Unió junt amb F. Abayà, G. Albagés, J. Ferrando, T. Valls i d'altres. Fou un dels organitzadors de la Fede-

ració Local d'Alcoi adscrita a la I Internacional. Tot i que no participà directament en el tercer congrés regional de l'Associació Internacional de Treballadors (Còrdova, desembre 1872-gener 1873), el mes de maig va ser elegit membre de la Comissió Federal, secretari comarcal per l'Est, amb F. Tomàs, V. Fombuena, S. Albarracín i M. Pino. Va prendre part activa en els fets insurreccionals d'Alcoi (juliol 1873) i formà part de la comissió d'internacionalistes que exigí la dimissió de l'alcalde de la ciutat, Albors, i la constitució d'una junta revolucionària per a solucionar el conflicte. A finals d'octubre de 1873 fou arrestat i acusat del delictes de sedició. A la instrucció judicial constava com a casat i de 36 anys d'edat. Sembla, però, que va ser immediatament alliberat i arrestat de nou el 30 d'octubre. Finalment fou processat el 1876. [TAG]

Bibliografia: TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional, 1864-1881.* Barcelona, 1972.

Segura, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En representació dels 4.800 afiliats al Sindicat de Llum i Força de Barcelona i juntament amb Cortes i Emperador, assistí al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Segura, ferroviari i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En representació dels 8.000 ferroviaris de Barcelona i juntament amb Horcajada, assistí al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Segura, Joan, pagès i sindicalista a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent de la CNT dels camperols de Castellví de la Marca durant la guerra civil, representà els camperols anarquistes d'aquest municipi al Congrés Regional de Camperols de la CNT l'any 1936. [RAM]

Segura, Juan, ciclista professional i anarcosindicalista (Cuevas de Almazora, Almeria, 1911-Marignane, Provença, 1993). Familiar del cardenal Pedro Segura Sáenz, que va intentar apartar-lo del moviment anarquista, va emigrar a Barcelona. Actiu militant, durant la Segona República va ajudar l'organització fent de co-

reu amb la seva bicicleta, ja que era un ciclista professional. Participà en la guerra civil i s'exilià a França, on va ser empresonat pels alemanys. Obligat a treballar en la refinèria de Llovera, s'enfrontà amb els seus caps, actitud que li valgué la tortura d'arrencar-li les ungles de les mans. Aconseguí escapar dels nazis i, amb el pseudònim de Molina, es refugià a les Alpilles i a la Grand-Comba fins a la caiguda dels invasors de França. Instal·lat a Marignane, ocupà el càrrec de secretari de la federació local i participà, com a delegat, en els plens de la comarca. [TMS]

Segura Cusidó, Pere. Peret de Segura, pagès i dirigent sindical (Vallmoll 1893-Tarragona 1977). El març de 1931, en la legalització d'estatuts del Sindicat Agrícola de Vallmoll, continuador del que havia nascut l'any 1911, n'era el president, i ho fou fins al 1934. El 1935 n'era vocal; se'n donà de baixa el febrer de 1937. Durant la República, va ser un dels tres vallmollencs destacats en l'organització políticocial de la població. Va pertànyer al comitè i el sindicat de la CNT. L'octubre de 1936 va ser escollit alcalde per la CNT, va ocupar-se de la presidència de la comissió d'Assumptes Generals, que canvià el gener de 1937 per la de Seguretat i Defensa, i va comandar finalment la de Governació i Ordre Públic entre el juliol i el novembre de 1937, que va ser quan deixà l'Ajuntament. El desembre de 1936 va ser nomenat per la comissió de la Secció del Treball Col·lectiu per a dirigir les tasques agrícoles i administratives de la col·lectivitat agrícola. El juny de 1937 era el secretari del Sindicat de Treballadors del Camp-CNT. El gener de 1938 va ser comissionat pel Sindicat de Treballadors del Camp-CNT-AIT perquè assistís al Ple Regional de Camperols. Amagat a Tarragona, al cap del temps residí a Barcelona. [AGT]

Segura Hernandez, Joaquim. dirigent comunista a Elx (segle XX). Fou un dels principals impulsors del comunisme a Elx en els anys 20. Durant la crisi dels socialistes il·lícitans del 1923, va participar activament en la lluita contra l'hegemonia local dels socialistes i d'UGT mitjançant la col·laboració amb els anarcosindicalistes. En acabar la Dictadura, continuà protagonitzant enfrontaments amb els socialistes d'Elx per tal que els comunistes guanyessin espai polític en la localitat. [JMSS]

Segura Vives, Alfons, pagès i sindicalista a Castellví de la Marca (segle XX). Dirigent de la CNT dels camperols de Castellví de la Marca durant la Segona República i la guerra civil, fou regidor d'aquest municipi l'any 1936 en representació de la CNT. [RAM]

Selga Viñas, Josep. sindicalista berguedà (Gironella 1887-1980). Membre de la CNT, Va participar en la constitució provisional de l'Ajuntament republicà el 15 d'abril de 1931. Va ser un militant destacat del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT. L'abril de 1932 demanà permís a l'Ajuntament per a convocar un míting, i, en el canvi de junta del 25 de juliol de 1933, esdevingué vicepresident del sindicat. Va formar part del Consell municipal de Gironella, constituït el 19 d'octubre de 1936, com a delegat de la CNT. En fou el president provisional durant la constitució per ser el membre de més edat. Un cop repartides les conselleries, es va fer càrrec de la de Defensa. Igualment també va formar part de la Comissió de Defensa, constituïda el 28 d'octubre. [JCR/JJR]

Sellarés, Joan, paperer i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Cap al juny de 1873 constà com a representant de la secció de paperers de Sabadell. [END]

Sellarès (o Sallerès), Antoni, cooperativista i republicà federal a Sabadell (segle XIX). Després del fracàs de la Primera República, i durant la Restauració monàrquica, fou dirigent del Círculo Republicano Democrático Federal Instructivo de Sabadell i de la cooperativa La Obrera Sabadellense, per bé que va distanciar-se progressivament de l'obrerisme militant. [PPB]

Sellarés, Jaume, socialista a Mataró (segle XIX). L'octubre de 1890 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juliol de 1891. [TMS]

Sellarés i Niu, Josep, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou membre del sindicat local de paletes Aliança de l'Obrer Paleta, del qual va ser vicepresident el 1910. [AGL]

Sellas Clotet, Ramon, sindicalista berguedà (Sant Julià de Cerdanyola 1905-?). Militant de

la CNT de Guardiola de Berguedà, en esclatar la guerra civil, va formar part del Comitè Revolucionari. El 17 de gener de 1937 es va crear una guàrdia policíaca, a proposta de la comissió de Defensa, que s'anomenà Patrulla d'Investigació. Va formar part de l'Ajuntament de Guardiola com a delegat del sindicat el 25 d'abril de 1937, com a vocal de les comissions de Proveïments i Hisenda. El 9 de maig del mateix any va entrar a formar part de la junta del Repartiment General d'Utilitats com a representant de l'Ajuntament, junt amb Francesc Vinyes Coromines. El 26 de desembre de 1937 entrà a formar part de la comissió de Foment, i també se li encarregà de ser el conseller delegat de les funcions de reclutament. El 1940 va ser tancat a la presó de Manresa i se li obrí un expedient, acusat d'auxili a la rebel·lió, de patricular armat pel poble i de firmar actes d'incautació. El 1945 el seu procés se sobresegué. [JCR/JJR]

Sellent, Jaume, activista obrer (segle XIX). Va ser un dels 49 signants del manifest de l'11 de maig de 1855 en resposta al ban del governador civil. (Vegeu: Albígés, Pau.) [END]

Sellés, Felicià, tipògraf i internacionalista promarxista. (segle XIX). Va ser secretari econòmic de la Federació Local de València, i com a tal, designat pels internacionalistes valencians com a representant seu en el Consell federal interf creat el gener de 1873 per la Nueva Federación Madrileña, de signe marxista. Va ser acusat pels sectors anarquistes com un dels nou «individus que s'han prestat a servir d'instruments al focus de perturbació conegut com a Nueva Federación Madrileña», i que pretenien constituir «en el seu si un nou poder autoritari». [END]

Selles, Joan, nom amb el qual era conegut el militant comunista Atilano García (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el I congrés del PSUC celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Sellés, Joan, socialista a Alacant (segle XX). Fou un destacat socialista a la ciutat d'Alacant, on contribuí a fundar la conjunció republicana-socialista d'Alacant del 1912-13. El seu càrrec més important fou el de primer president de la

Federació Socialista Valenciana, fundada el juliol de 1905 a València. [JMSS]

Selles, Joaquim, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Selvas, Josep, obrer del tèxtil i societatari a Sabadell (segle XIX). Va formar part de la Comissió Mixta del Ram de la Llana, convocada pel governador civil de la província, Ciril Franquet, el 10 de maig de 1855, per negociar un conveni d'aquell ram. [VVLL]

Selvi Llorens, Enric, militant anarcosindicalista valencià (segle XX). Fou un destacat dirigent del Sindicat de la Fusta de la CNT a València durant els anys trenta. Com a secretari d'aquest sindicat, participà activament en la preparació de la vaga del ram que esclatà a València el juny de 1931. Va ser designat regidor al Consell Municipal de València, constituït el febrer de 1937, en representació de la CNT. [CCG]

Semmenat, treballador del vestir i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat del Vestir de Barcelona. [XPM]

Sempau, Ramon, advocat, periodista i republicà anarquitza a Barcelona (1871-Barcelona 1909). Va estar relacionat amb els cercles literaris i intel·lectuals de finals de segle i formà part a partir de l'any 1896 del grup Foc Nou, juntament amb Pere Coromines, i Jaume Brosa, entre d'altres, i de la redacció d'*El Diluvio*. A principis del segle XX col·laborà a la revista *Occitània*, de Tolosa de Llenguadoc. Va ser acusat d'atemptar, el 3 de setembre de 1897, contra Narcís Portas, responsable policial de les tortures infligides als detinguts en el procés de Montjuïc; fou absolt el desembre de l'any 1898, després de dos judicis ordinaris que es van seguir pel seu atemptat. Detingut per la policia a Barcelona arran de la vaga de tramviàries del maig de 1901, a causa de l'elevat nombre de retinguts, va anar a parar, juntament amb Teresa Claramunt, José López Montenegro i

Leopold Bonafulla, entre d'altres, a les bodegues del creuer *Pelayo*, habilitat com a presó i ancorat al port de Barcelona. [TMS/VVL]

Publicacions: *Los victimarios. Notas relativas al proceso de Montjuich*. Barcelona, 1900; *Esclavas de oro (Trata de blancas)*. Barcelona, 1902.

Sempere Carreras, Joaquim, publicista, professor universitari i comunista (Barcelona 1941). Va estudiar filosofia a la Universitat de Barcelona i sociologia a París. Inicià la militància al PSUC el 1961. Fou empresonat els anys 1962-1963 per una pintada contra el règim a la Universitat de Barcelona. Fou cooptat al comitè central i al comitè executiu del PSUC el 1971, i al comitè central del PCE poc després. Va ser redactor en cap de *Treball*, l'òrgan central del PSUC, des que començà de nou a editar-se a l'interior (1971) fins a la legalització (1976). Va publicar articles de tema filosòfic, social i polític a les revistes *Realidad*, *Nous Horitzons*, *Nuestra Bandera* i *CAU*. En especial va tractar sobre Heidegger, Marx, Marcuse, la revolució científicotècnica, el paper polític i social dels professionals i tècnics, la crisi del bloc soviètic —evidenciada per la invasió de Txecoslovàquia el 1968—, les perspectives de canvi socialista a l'Occident europeu i, en particular, els problemes ecològics. De 1976 a 1981 va dirigir *Nous Horitzons*. El 1981, davant la divisió del partit, va abandonar la militància. Des de llavors es va incorporar a la redacció de *Mientras Tanto*, tasca en la qual continuava a començaments de 2000 i que combinava amb la docència universitària en el departament de Teoria Sociològica de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona. [TMS]

Publicacions: *L'explosió dels necessitats*. Barcelona, 1992; *Sociologia y medio ambiente*. Madrid, 2000.

Sempere Rodríguez, Pere, dirigent socialista a Elx (segle xx). Es va presentar en la candidatura socialista a les eleccions de 1904. En el VIII congrés d'UGT celebrat a Madrid el 1905 va acudir en representació d'Elx. [JMSS]

Sena, Maties, activista a Badalona (segle XIX). Va pertànyer a l'Associació Obrera de Badalona, i per això va ser jutjat en consell de guerra el 18 d'octubre de 1855. [CR]

Senahuja, Joan, socialista a Gràcia (segle XIX). El març de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1892. [TMS]

Sender, Ramón J., escriptor i periodista (Xalamera de Cinca, Osca, 1901-San Diego, Estats Units d'Amèrica, 1982). Abans de dedicar-se a la literatura amb reconeixement internacional, va tenir una intensa experiència periodística com a repòrter i columnista. Va fer l'aprenentatge el 1918-1920 a les col·laboracions de *La Tierra* d'Osca, periòdic on fou redactor en cap i director; després, el 1924-1930, a *El Sol* de Madrid i a les tertúlies de l'Ateneu de Madrid; també a *La Libertad*, periòdic en el qual va començar a escriure el 1930 i on va continuar fins a l'abril de 1936. Va ser durant la *Dictablanda* de Berenguer que va iniciar l'etapa com a corresponsal a Madrid de *Solidaridad Obrera*. Per al portaveu de la CNT catalana, va escriure gairebé 200 articles entre l'agost de 1930 i el juliol de 1932, amb el sol interval de setembre de 1931/febrer de 1932. Va deixar definitivament la *Soli* per apropar-se als medis comunistes madrilenys (els quals abandonà després d'una visita de dos mesos a Madrid per a recobrar alguns aspectes de les posicions anarquitzants inicials). Però, prop dels anarquistes catalans, no sols va fer de periodista: segons les seves paraules, en aquesta època ell també va ser un «agent» de la CNT a Madrid. La vessant conspirativa li venia d'antic: va estar prop d'Àngel Chueca, l'anarquista que el 1920 va preparar el sollevament del Cuartel del Carmen a Saragossa; el 1927, va ser empresonat per participar en els preparatius de la Sanjuanada; el 1930, pertanyia al grup anarquista Espartaco i, des de 1929, va fer d'enllaç entre la Federació Local de la CNT madrilenya i la CRT de Catalunya; el 1931, va col·laborar amb Joan Peiró en l'organització del congrés extraordinari que la CNT va celebrar a Madrid. Exiliat des d'abans d'acabar la guerra civil, Sender va fixar la residència als EUA, va treballar en diferents universitats americanes; finalment, va tornar a Espanya el 1974, però, de fet, va tornar-se'n als Estats Units, on va morir. L'àmplia producció literària que va escriure els anys trenta és un bon reflex de les lluites socials de l'època. [STG]

Publicacions: *El problema religioso en México; católicos y cristianos*. Madrid, 1928; *Imán*. Madrid, 1930; *América antes de Colón*. València, 1930; «O.P.» (*Orden Público*). Madrid, 1931; *Siete Domingos Rejos*. Barcelona, 1932; *Teatro de Masas*. València, 1932; *Casas Viejas (Episodio de la lucha de clases)*. Madrid, 1933; *Viaje a la aldea del crimen. Documental de Casas Viejas*. Madrid, 1934; *Madrid-Moscú. Narraciones de Viaje*. Madrid, 1934; *La noche de las cien cabezas (Novela del tiempo en delirio)*. Madrid, 1934; *Mister Witt en el Cantón*. Madrid, 1935; *Contraataque*. Barcelona-Madrid, 1938; *Crónica del alba*. Mèxic, 1942.

Bibliografia: CARRASQUER, F. *La verdad sobre Ramón J. Sender*. Leiden, 1982; i, del mateix autor, «Sambancat, Alaiz y Sender: Tres compromisos en uno». A: *Papeles de Son Armadans*. 1975, CCXXVIII, Palma, pàg. 211-242. COLLARD, P. *Ramón J. Sender en los años 1930-1936. Sus ideas sobre la relación entre literatura y sociedad*. Gant, 1980. JOVER, J. M. «Introducción biográfica y crítica». A: SENDER, R. J. *Mister Witt en el Cantón*. Madrid, 1987. DUEÑAS LORENTE, J.-D. «Obra periodística de Ramón J. Sender (1924-1936)». A: *Argensola*. 1986, núm. 100. Osa, pàg. 5-58. NONOYAMA, M. *El anarquismo en las obras de Ramón J. Sender*. Madrid, 1979. RUIZ GALLEGOLARGO, J. R. «Artículos de R. J. Sender en el diario *Solidaridad Obrera*». A: *Cuadernos de Historia Moderna y Contemporánea*. 1985, VI, Madrid, pàg. 281 i ss. SENDER, R. J. *Álbum de radiografías secretas*. Barcelona, 1982.

Sender Pinyol, Llorenç, paleta i activista anarquista (Móra d'Ebre 1893?-front de Madrid 1936). Fill d'un ferroviari, treballà en la construcció, com a manobre i paleta. Militant de la CNT a Reus, s'exilià durant la Dictadura de Primo de Rivera. Participà en els fets revolucionaris de juliol de 1936 a la ciutat. Formà part del primer Comitè Antifeixista de Reus, constituït a l'Ajuntament el 19 de juliol. En una discussió amb el delegat del POUM al comitè, Eduard Emperador, Sender li disparà un tret de pistola i el va ferir. Com a reacció per superar la topada, s'incorporà a la centúria Floreal de les Joventuts Llibertàries locals, composta de més de 150 joves voluntaris, que el setembre de 1936 fou incorporada amb la columna Durruti, al front de Madrid, a la Casa de Campo. En fou el centurió i morí en acció de guerra en els primers combats. El seu fill, Llorenç Sender, participà el 1948 en l'organització d'un grup clandestí anarquista a Reus. [PAN/AAC]

Sendón, Claro J., anarquista a València (segle xx). Era membre representant de València en el Comitè Nacional de la CNT, el novembre de 1936, quan va signar un manifest conjunt amb la UGT que fou el preludi de l'esforç per la unitat sindical. Es trobava a la Corunya al principi de la guerra civil. Fou un dels oradors que participà en la sèrie de mitings organitzats pel Comitè Peninsular de la FAI el juliol de 1937. Va morir de malaltia als Estats Units, on havia viatjat en missió de propaganda. [JIG]

Sendra Atxel, Jaume, treballador del ciment i sindicalista a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Fundador (1931) i dirigent de la secció local de la UGT als Monjos durant els anys trenta. Organitzà i dirigí, també, el sindicat d'obriers de fàbriques de ciment del mateix municipi. Fou regidor durant els anys 1937 i 1938, en representació de la UGT. [RAM]

Sendra Font, Antoni, pagès i sindicalista a Igualada (segle xx). Militant de la Unió de Rabassaires, representà aquest sindicat pagès a l'Ajuntament igualadí que es constituï el 31 d'octubre de 1936. [PPB]

Sendra Siscart, Joan, funcionari municipal, líder polític i sindical (Blanafort 1897-Mèxic, ?). Va desenvolupar a Valls la seva activitat, on arribà l'any 1930. Casat amb Teresa Montaner Fernández. Se l'ha de considerar un dels dirigents més importants, i alhora polèmics, de la troica del socialisme vallenc, a la República i la guerra. El març de 1932 signà com a comissió organitzadora els estatuts del nou partit USC —secció de Valls— i l'abril de 1933 va ser-ne escollit secretari general del comitè local. El 1933 participà en la creació del setmanari socialista *Treball*, del qual en el curs dels anys fou un ferm puntal. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser engarjolat amb una pena de 4 anys i un dia, i tancat efectiu l'octubre de 1935, després del consell de guerra. De retorn de la presó, el febrer de 1936, va ser vocal del Comitè Local de la USC. El maig representà la secció local a la reunió de què derivaria la creació del PSUC. A l'esclat de la guerra, es va fer fonedís durant una setmana a Vilanova i la Geltrú. Va ser el primer secretari general del Comitè Local de la UGT de Valls a l'inici de la guerra, el setembre, i alhora es va fer públic que era el redactor en

cap i el corrector de *Treball*. En la constitució del primer Ajuntament de guerra vallenc, el 26 d'octubre de 1936, hi va ser regidor pel PSUC, amb la responsabilitat d'ocupar-se de la conselleria d'Obres Públiques. El desembre va ser escollit director de l'Escola del Treball. El febrer de 1937 ingressà a l'exèrcit com a voluntari amb el batalló vallenc de militants comunistes, que duia el nom de Treball, del qual fou un dels animadors i organitzadors; havent cessat de regidor, el juny ocupà altre cop la conselleria municipal, fins a l'octubre. El juliol fou nomenat secretari comarcal del PSUC. El mateix juliol va presentar un informe a la Primera Conferència Comarcal, com a secretari general del PSUC a Valls. Durant la guerra, la seva actitud va ser qüestionada, ja que exercí una forta repressió contra elements del POUM i de la FAI, en qualitat de secretari del Front Popular, per la qual cosa arran de denúncies es dissolgué el Front Popular del qual ell era el secretari. Acabada la guerra, es traslladà a França, va passar a Santo Domingo i a Mèxic, on traspassà. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls a sol i serena. (Abans de la guerra civil)*. Valls, 1976. COSTÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996. CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Sendrós, Josep Maria, Sergio, comunista a Barcelona (segle XX). Molt jove, durant la Segona Guerra Mundial, va participar en la lluita guerrillera contra els ocupants alemanys de França. Instal·lat a França, cap al 1946 treballà en la secretaria de finances del PSUC i en la redacció de *Lluita*. Militant de la JSUC, el desembre de 1947 arribà clandestinament, amb Atanasio Céspedes, a Barcelona per a reorganitzar la JSUC després de la detenció dels 80 dirigents del PSUC i la JSUC. Fins a la seva detenció el desembre de 1949, fou el responsable polític de les JSUC, l'enllaç amb el PSUC i l'encarregat de l'edició de *Juliol*, portaveu de l'organització. Fou condemnat en primera ins-

tància a quatre anys de presó, però el Tribunal Suprem augmentà la condemna fins als 20 anys. Després de romandre empresonat als penals del Dueso i Burgos, sortí en llibertat provisional a les darreries dels anys cinquanta. Tot amb tot, el febrer de 1960 fou novament detingut, la qual cosa provocà, posteriorment, el seu exili a França. En el II congrés (1965) del partit, fou elegit membre del Comitè Central, de l'Executiu i del Secretariat. Durant molts anys tingué cura de l'edició, a França, de *Treball i Nous Horitzons*. [AMATMS]

Sendrós Gibert, Josep, pagès i sindicalista a Masllorènc (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Masllorènc durant la guerra civil, en fou el vicepresident l'any 1936. [RAM]

Sendrós Pons, Joan, el Morros, parcer i sindicalista (Masllorènc 1903-Barcelona 1973). El 1935 arribà a la població de Bràfim, on desenvolupà la seva activitat sindical, procedent de Rodonyà. Durant la guerra, va ser el president de la col·lectivitat. Participà en el consistori des de l'agost de 1938 fins al setembre, en què es va haver d'incorporar al front, per lleva. El 28 de març de 1939 va ser lliurat per la guàrdia civil de Valls a la presó de Tarragona; va sortir-ne el 25 d'abril per a ser jutjat militarment a la mateixa plaça. Li van caure 12 anys i 1 dia de presó, que complí en part, a partir de l'agost de 1940, a la presó de Ciudad Rodrigo. L'agost de 1943 se li commutà la pena a 1 any, tot i que, segons informes dels civils, l'abril de 1943 ja residia a la població. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Señer, Francesc, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil de Barcelona. [XPM]

Señer, Pascual, anarcosindicalista (Salt, el Gironès, ?-Clermont-Ferrand, França, 1989). Fill de ferroviari, els primers anys de militància anarcosindicalista els passà a Saragossa, Barcelona i, principalment, al Sindicat de la Indús-

tria Ferroviària de Girona. Instal·lat en aquesta ciutat, el juliol de 1936 s'enfrontà a la revolta militar i, posteriorment, marxà al front, on ocupà càrrecs de responsabilitat. Exiliat a França el 1939, passà per camps de concentració i companyies de treball. En acabar la Segona Guerra Mundial, s'instal·là a Clarmont-d'Auverna amb la família. Ocupà diversos càrrecs a la federació local d'aquesta ciutat i assistí a diversos plens comarcals i intercontinentals. En la seva tasca en pro del moviment llibertari, va tenir sempre l'ajuda de la seva companya Carmeta, que morí un mes abans que ell. [TMS]

Senserrich, Antoni, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el I congrés del PSUC, celebrat a París l'agost de 1956. Formà part també del comitè executiu. [PPB]

Sent, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat Mercantil de Barcelona. [XPM]

Sentias, Domènec, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Sentiñón, Gaspar, metge internacionalista (Barcelona 1840?-1903). Fou internacionalista, lliurepensador i francmaçó; segons Buencasa, era «un enamorado romàntico del ideal». Estudià medicina a Viena durant sis anys, i allí va conèixer el que seria dirigent internacionalista anarquista James Guillaume; després viatjà per Alemanya i Bèlgica. Ja a Barcelona, milità en el partit federal i, junt amb Josep Lluís Pellicer, Rafael Farga Pellicer, Trinidad Soriano, Antoni González Meneses i José García Viñas, formà part del primer grup internacionalista creat per Fanellí a Barcelona el febrer de 1869. El mes d'agost se n'anà a Ginebra i es féu membre de l'Aliança, el grup secret creat per Bakunin. El setembre d'aquell mateix any, junt amb Rafael Farga Pellicer, representà el Centre Federal de les Societats Obreres de Barcelona al congrés de l'Asso-

ciació Internacional de Treballadors a Basilea. Prèviament ambdós havien tingut una reunió amb Bakunin a Basilea per tractar de l'orientació que calia donar al moviment obrer barceloní després de la revolució del Setembre de 1868. Inicià aleshores una estreta amistat amb Bakunin i fins i tot conegué el socialdemòcrata alemany W. Liebknecht i altres dirigents internacionalistes, i hi mantingué una intensa relació epistolar. El desembre de 1869 passà a col·laborar amb *La Federación*, el primer periòdic anarcosindicalista català, i en fou un dels directors. El 1870 fundà amb Farga Pellicer l'Aliança a Barcelona i participà en el congrés obrer celebrat a la mateixa ciutat el mes de juny d'aquell any. Al començament d'aquell mateix any fundà a Barcelona un grup lliurepensador i racionalista, que publicà el periòdic *La Humanidad* (1871). Com a administrador de *La Federación*, el juny de 1871 fou empresonat a Montjuïc per haver publicat un manifest de suport a la Comuna de París. A partir d'aquí es retirà de la Internacional. No obstant això, va continuar participant en la vida política; es relacionà amb Valentí Almirall i era membre del grup d'*El Estado Catalán*, així com del cercle lliurepensador La Luz; i, posteriorment fou col·laborador en la redacció d'*El Productor* (1887-1893). Com a metge, practicà una medicina social, igual com ho féu el seu company de militància J. García Viñas. Traduí al castellà *Ciencia y Naturaleza* (Málaga 1873), de Ludwig Büchner, i publicà *El cólera y su tratamiento* (Barcelona 1883). Sentiñón queda com un precedent notable del compromís social d'alguns metges. [TAG]

Bibliografia: TERMES, J. «Catalunya i els metges socials en el segle XIX». A: *Anales de Medicina*, 1973, núm. 2, Barcelona.

Serge, Victor. Vegeu: Kibalchitche, Víctor Napoleón.

Seriñá, Narcís, barreter i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1873 va accedir al càrrec de comptador del Consell Pericial de la Federació de Seccions de Barreters d'Espanya, un cop dimitit el consell amb seu a Sevilla. Com a membre del citat consell, va ser un dels convocants del congrés que se celebrà a Madrid el juny de 1873. [CR]

Serra, activista obrer a Sabadell (segle xx). Fou un dels activistes de la vaga dels manyans a Sabadell, prevista per al 19 de setembre de 1910. Dins el fort ambient vaguístic d'aquell moment, va presidir, juntament amb Magf Marcet i Valette, entre d'altres, un míting relacionat amb la vaga dels metal·lúrgics. Potser és la mateixa persona que Domènec Serra. [TMS]

Serra, sindicalista a Berga (segle xx). Va pertànyer al Sindicat Lliure i es va instal·lar a Berga, encara que a vegades va actuar fora de la localitat. És possible que estigués implicat en l'atemptat contra Àngel Pestaña, a Manresa, l'agost de 1922. Hi ha notícies d'un Serra, membre també del Sindicat Lliure, que era fill d'un carnisser de Gràcia. Potser és aquest mateix biografiat. [TMS]

Serra, Antoni, estampador manual i representant d'associació obrera (segle XIX). El 26 de gener de 1855 signà el conveni entre fabricants i treballadors del ram de l'estampació a mà, en qualitat de representant de la comissió d'obrers. El document aprovat establia el preu dels salaris segons les característiques de la tela estampada i la distribució de l'horari de treball, que podia variar al llarg de l'any segons les hores de llum natural existents. [XPM]

Serra, Domènec, anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Com a representant de la Secció Vària de Sabadell, va assistir al Congrés Obrer, celebrat a Barcelona del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910. En aquest congrés, va intervenir en l'elaboració del dictamen sobre la necessitat que la vaga fos revolucionària. També formà part de la comissió, integrada per J. Bueso i J. Jaumar, entre d'altres, que va elaborar el dictamen sobre la necessitat d'aconseguir les vuit hores de treball. Així mateix reclamà la solidaritat general envers les federacions afectades per repressions patronals o policials. Potser és la mateixa persona que el Serra activista obrer a Sabadell. [TMS]

Serra, Eduard, teixidor mecànic i associacionista a Sallent de Llobregat (segle XIX). L'any 1855 participà en l'elaboració del conveni col·lectiu que afectava el ram de teixits mecànics d'aquella població. L'esmentat conveni, de 10 de març de 1855, regularitzava el preu de

la mà d'obra segons el tipus de treball fet en el teler mecànic i solucionava els problemes laborals entre els treballadors i els fabricants del municipi. Fou signat a Barcelona amb l'autorització del governador civil i la intervenció de dirigents obrers de la capital catalana. [XPM]

Serra, Francesc, sindicalista a Vic (segle xx). En representació de la Federació Obrera de Vic, assistí al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Serra, Francesc, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre de 1887. [TMS]

Serra, Francesc, teixidor, representant obrer a Girona (segle XIX). El 4 de novembre de 1841 formà part de la comissió de treballadors que signà el conveni col·lectiu del ram a la ciutat de Girona. [CR]

Serra, Isabel, activista obrera (segle XIX). Fou empresonada a la ciutat de Barcelona i jutjada davant un tribunal militar l'any 1853, al costat de 46 treballadors més. Des del seu confinament a la presó, el 8 de novembre de 1853, signà i envià una exposició a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [XPM]

Serra, Jaume, Jordi, comunista a Barcelona (segle xx). Militant del PSUC, durant la immediata postguerra fou membre de la direcció local de Barcelona del partit. El 1945, a casa dels seus pares, refugià el màxim dirigent del PCE durant els anys 1943 i 1944, Jesús Monzón. Descobert el juny de 1945, la seva detenció provocà també la de Monzón. [PPB]

Serra, Jaume, pintador i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Serra, Jaume, teixidor i associacionista a Manlleu (segle XIX). Membre de la Societat de

Teixidors de Manlleu, el mes de novembre de 1841 hi desenvolupà la tasca de secretari de la junta, en una situació de dificultat per a l'entitat a causa de la baixa de bona part dels treballadors que li eren afins. [XPM]

Serra, Joan, forjador i internacionalista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). Membre de la Secció Local de Forjadors de Sant Martí de Provençals de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. L'abril de 1872 inicià, junt amb altres treballadors de la secció esmentada, una vaga de dignitat a causa de la negativa del fabricant Girona a admetre obrers internacionals en els seus tallers. El Consell Federal de l'AIT d'Espanya féu una crida a totes les seccions per tal que se solidaritzessin amb aquella iniciativa. [XPM]

Serra, Joan, sindicalista a Terrassa (segle XX). Durant la Segona República, va pertànyer al corrent trentista de la CNT, que era minoritari enfront del sector faista, més partidari de l'acció directa. En iniciar-se la guerra civil, passà a la UGT, fou conseller municipal de gener a juliol de 1937. [JLJ]

Serra, Joaquim, cenetista i treballador del Ram dels Vetaires al Bages (segle XX). Formà part de la comissió reorganitzadora del Sindicat Fabril i Tèxtil de la comarca del Bages. Aquesta comissió va sortir de l'assemblea celebrada el 15 de juny de 1930. [TMS]

Serra, Joaquim, impressor i societatari (segle XIX). El febrer de 1841 signà una exposició sobre la situació de la classe obrera catalana adreçada a les Corts espanyoles. El mes de juny del mateix any signà el document en què es denunciava el contraban. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Serra, Josep, activista (segle XIX). Participà en la comissió de treballadors que organitzà a Barcelona la concentració obrera de 12 de juliol de 1873 amb l'objecte d'exigir una major contundència contra els nuclis carlins, per part de les autoritats vigents. [CR]

Serra, Josep, anarquista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Fou un dels principals dirigents del moviment anarcosindicalista al Garraf, sobre-

tot durant la guerra civil. L'any 1938 era el president del comitè d'enllaç de la CNT-JLL-FAI a Vilanova i la Geltrú. [RAM]

Serra, Josep, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol de 1892 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Serra, Josep, teixidor mecànic i associacionista a Barcelona (segle XIX). L'any 1856 signà, en representació de la Classe de Teixidors en Tellers Mecànics de Barcelona, una exposició dirigida a les Corts espanyoles. L'escrit, datat el dia 18 d'abril, posava en coneixement de l'assemblea legislativa la manca d'equanimitat de les autoritats respecte als obrers catalans associats, i alhora demanava la seva interposició «para evitar que en lo sucesivo se veje indiscriminadamente a las clases obreras asociadas». Junt amb Josep Serra, signaren el document els representants de l'Associació de Filadors de Cotó i de la de Peons Estampadors de Barcelona. [XPM]

Serra, L., sindicalista (segle XX). Assistí al congrés de Solidaritat Obrera en el qual va néixer la CNT, celebrat a Barcelona del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910. En aquest congrés fou un dels ponents del tema sobre la manera d'impedir el treball als menors de 14 anys. [TMS]

Serra, Marcellí, internacionalista a Sabadell (segle XIX). El novembre de 1868 va participar, al costat d'altres treballadors de Sabadell, en la creació del Secretariat Local de l'AIT. [XPM]

Serra, Narcís, manobre i representant de societat obrera a Palafrugell (segle XIX). L'octubre de 1872 va ser representant del Consell Local de Manobres de Palafrugell (Baix Empordà), entitat que no estava adscrita a la disciplina de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [XPM]

Serra, Ramon, socialista a Roda (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit secretari i del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre de 1887. El març de 1889 fou designat president de la mateixa agrupació. [TMS]

Serra, Salvador, socialista (segle xx). Va formar part del primer Consell Directiu del MSC, constituït a França a finals del 1945. [TMS]

Serra, Serafi, llauner de coure i societatari a Barcelona (segle XIX). Representant de l'Associació Obrera dels Llauners de Coure, el 24 de gener de 1855 va ser un dels membres fundacionals de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera a Barcelona, junt amb els dirigents de 30 societats més. Poc temps després, el 15 de març, signà la resposta dels dirigents obrers de Barcelona al ban del governador civil de la província. En aquest document, que hom adreçà al cap del Govern Civil, es criticaven els excessos produïts en alguns conflictes laborals de municipis catalans, es defensava la llibertat dels treballadors i els fabricants, i s'apostava per l'estabilitat del nou règim liberal espanyol. El to de l'escrit i el contingut moderat de les seves propostes comportaren que fos rebut per l'opinió progressista d'aquell moment com una manifestació de patriotisme per part dels representants obrers. El dia 11 de maig del mateix any tornà a signar una exposició dirigida al governador civil. (Vegeu: Albigés, Pau.) [XPM]

Serra, Ventura, associacionista a Barcelona (segle XIX). El mes de setembre de 1869 va ser secretari de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona. [CR]

Serra, Vicenç, mestre i dirigent anarquista a Navars (segle XX). El 1920 va crear una escola a Navars que seguia la línia de l'escola moderna: laica, racionalista i amb coeducació de nens i nenes. Escribia a la revista *El Trabajo*, òrgan de la CNT al Bages i Berguedà, articles sobre l'escola. Els sectors conservadors i clericals del poble van pressionar perquè es tanqués l'escola; en concret, s'acusava un personatge anomenat Forcada. El 10 de gener de 1922 la policia va practicar un escorcoll al domicili del mestre i també a l'escola amb els nens i nenes a la classe. Va ser detingut i empresonat a la Model. Mentre era a la presó, la guàrdia civil amenaçava la seva esposa perquè tanqués l'escola, que tenia més de vuitanta nens i nenes. L'escola tenia vinculacions amb el Centre de Fraternalitat Cultural Republicana de Navars. Per causa de les pressions, al final l'escola va ser tancada, l'any 1927. Amb la República, va

tornar a ser oberta i el nou mestre es deia Tuerel. [JSC]

Serra Badia, Melitón, sindicalista a Bagà (segle XX). Membre de la CNT, va entrar a l'Ajuntament el 29 de gener de 1938 i fou elegit vocal de les comissions de Proveïments i d'Obres Públiques. [JCR/JJR]

Serra Camps, Esperidi, sindicalista i comunista a Casserres (segle XX). Militant del PSUC i de la UGT, va entrar a l'Ajuntament l'octubre de 1936, on va ocupar la conselleria d'Indústria i Treball. El març de 1937 es va adherir a una protesta de la CNT contra el conseller de Proveïments per unes irregularitats econòmiques. Per aquest motiu presentà la dimissió, però no fou acceptada i va continuar a l'Ajuntament ocupant la conselleria de Treball i Obres Públiques. També va participar en la comissió de Proveïments. El juny del mateix any va presentar la dimissió irrevocable. [JCR/JJR]

Serra Cardell, Jaume, mestre d'escola i polític (sa Pobla 1914-Illetes, Calvià, 1937). Simpatitzà amb els republicans federals i, arran de la proclamació de la Segona República, s'afilià al PSOE. El 1936, n'era el cap del comitè local. Quan s'inicià la guerra civil, fou detingut i acusat de resistència contra el *Movimiento Nacional*. Jutjat i condemnat a mort, fou afusellat. [AMR]

Serra Guilera, Jacint, pagès al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires local, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Serra Guinovart, Francesc, pagès i sindicalista (Vallmoll 1908). Germà de Joan. En la constitució del Sindicat de Treballadors del Camp, el maig de 1931, formà part de la comissió redactora dels estatuts i a la primera junta va ser nomenat vicesecretari. A la postguerra, ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de la de Santa Bàrbara d'Alacant, el 12 de desembre de 1939. Jutjat a la plaça de Tarragona en consell de guerra el 17 de gener de 1940, se li assignà la pena de 12 anys i 1 dia de reclusió temporal. El setembre de 1941 va obtenir la destinació de *cabo sala* a la presó de la Punxa, a Tarragona, tendent a redimir con-

demna, que el mateix mes li fou rebaixada a 6 anys i 1 dia, i en el curs del temps va aconseguir la llibertat en presó atenuada. [AGT]

Serra Guinovart, Joan, pagès i sindicalista (Vallmoll 1900-?). Germà de Francesc. Va formar part del comitè i després del consistori de guerra de la població des de l'octubre de 1936 fins al novembre de 1937 i hi ocupà la presidència de la comissió de Finances, la de Proveïments i la de Proveïments i Obres, en diferents remodelacions que s'hi van efectuar. El juliol de 1937 l'alcalde delegà perquè el representés en la constitució de la Junta Municipal Agrària i en fos el president. El 16 de juny de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, procedent de Valls i de Reus, on havia estat tancat anteriorment; jutjat el 17 de juliol, li sortí la pena de reclusió perpètua. L'1 de setembre de 1939 el traslladaren a la presó Model de Barcelona. El juliol de 1943 va rebre l'ordre de passar a presó atenuada per commutació de condemna. [AGT]

Serra i Fontanet, Agustí, teixidor de llana, internacionalista, dirigent sindical i estudiós del moviment obrer a Sabadell (?-1902). Conegut com el Sue i el de Ruto, desenvolupà una intensa i constant activitat subversiva i d'organització sindical durant el període 1855-1892. El juliol de 1855, fou nomenat delegat en una comissió obrera per a denunciar al consistori de la ciutat la reducció del jornal en la indústria cotonera. Entre 1860 i 1863 el seu nom començà a destacar entre el moviment obrer local per la seva activitat clandestina i com a compilador de documentació referent a la lluita dels treballadors. S'interessà per l'internacionalisme i l'anarquisme d'ençà de la visita a Sabadell del bakuninista francès Élisée Reclus, l'hivern de 1868. Aquell mateix any participà en la fundació del Secretariat Local de l'AIT a Sabadell. Entre abril i setembre de 1872, va constituir la Federació Local de la Internacional a la colònia industrial tèxtil de Can Bros, propra a Martorell (Baix Llobregat). Durant la dècada de 1880 va estar vinculat a la Secció d'Oficis Diversos del Consell Local de Sabadell, des d'on s'implicà en els conflictes interns entre els militants de l'esmentada secció i la Federació Local. Fidel al nucli bakuninista sabadellenc, així es manifestà l'abril de 1891 en favor del manteni-

ment d'una vaga indefinida a la ciutat per reivindicar la jornada laboral de vuit hores. Va mantenir una estreta relació amb la dirigent sabadellenca Teresa Claramunt i amb Anselmo Lorenzo, el qual s'interessà pels seus arxius clandestins sobre el moviment obrer. A finals del Vuit-cents impulsà i dirigí el Grup d'Estudis de la Federació Obrera de Sabadell, on hom tenia cura d'un centre de documentació sobre l'anarquisme. La seva constància i fermesa en la lluita per l'internacionalisme va fer que Anselmo Lorenzo l'anomenés «l'home formiga» i que fos considerat «l'honor del proletariat anarquista espanyol» a les pàgines de *La Huelga General*. [XPM]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. I. Sabadell, 1975. NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Serra i Moret, Manuel, polític socialista i catalanista, sociòleg i publicista (Vic 1884-Perpinyà 1963). Fill de Josep Serra i Campdelacreu, terratinent, advocat i important impulsor de la vida cultural a Vic. Immèrgit en un sòlid ambient cultural des de petit, el 1899 fou enviat a Barcelona a acabar-hi el batxillerat. Als setze anys va començar a escriure articles de tema literari i molt aviat inicià les publicacions de caire polític amb orientació catalanista i republicana. En aquest temps conegué Sara Llorens i Carreras, amb la qual es casaria el 1908 i seria una peça clau al llarg de la seva vida. A la mort del seu pare el 1901, disposant de suficients mitjans econòmics, va viatjar uns quants anys per Europa i Amèrica, principalment per Estats Units i la Gran Bretanya, per ampliar la seva formació amb estudis a l'estranger; va publicar les seves experiències en dos reportatges apareguts al *Two Worlds Magazine*. Aquesta formació anglosaxona pot explicar, inclusivament, la seva visió dels aspectes socials de la política. El 1911 retornà a Catalunya i l'any següent, cercant un lloc tranquil per la salut delicada de la seva dona, s'establí definitivament a Can Carreras, una propietat a la vora de Pineda (Maresme), i inicià l'activitat política. Ingressà a la Unió Catalanista, llavors sota la direcció de Domènec Martí i Julià, i fou elegit regidor de l'Ajuntament de Pineda en les eleccions municipals de l'1 de gener de 1912, càrrec que no va arribar a ocupar per les pressions del caciquis-

me local; també publicà aleshores la seva primera obra extensa, *La socialització de la terra*. El 1914, vicepresident ja de la Unió Catalanista, fou elegit alcalde de Pineda, càrrec des del qual va impulsar iniciatives de caràcter socialista i que mantingué fins a 1923. El 1915 inicià, dins la Unió Catalanista, l'acostament del nacionalisme al socialisme, cercant transformar la Unió en un grup semblant als fabians anglesos; tanmateix, malgrat la seva lluita ideològica des de *Renaixement* i *La Nació* —òrgan de la Unió—, no va aconseguir el seu objectiu. Decantat clarament vers la socialdemocràcia, el 1917, després de la mort de Martí i Julià, ingressà a la Federació Catalana del PSOE, atret per l'orientació oberta al catalanisme que Josep Recasens i Mercader li estava donant, d'ençà del IV congrés de la Federació Catalana, celebrat a Reus el 1914, confirmada en el VI congrés de la federació que va tenir lloc a Tarragona el 1916. A l'XI congrés del PSOE, celebrat a Madrid el 1918 i en el qual es revisà el programa del partit, fou el portaveu i un dels redactors de la ponència sobre nacionalitats. Va participar, infructuosament, com a candidat del PSOE, en les eleccions de 1918 pels districtes d'Arenys de Mar i Mataró, i en les de 1919 pel de Mataró. El seu pas pel PSOE, del qual s'aniria allunyant fins a 1923, li va permetre conèixer no sols el socialisme marxista sinó també l'obra d'alguns socialistes espanyols, especialment la de Fernando de los Ríos, que tindrien influència en el seu pensament posterior; malgrat tot, també aquesta experiència el va fer inclinar a accentuar el seu nacionalisme i el va portar a posar en pràctica un nou projecte de socialisme català. El 1923, junt amb Rafael Campalans i d'altres, va fundar la USC. En l'assemblea fundacional, celebrada el 8 de juliol, va presentar el programa de la nova agrupació política, inspirada en el fabianisme anglès i adherida, de manera genèrica, als principis de la Internacional socialista, però que, al mateix temps, assumia la defensa del catalanisme, i fou nomenat vicepresident de la Unió. Immediatament després del cop d'estat de setembre de 1923 del general Primo de Rivera, fou destituït de l'alcaldia de Pineda i es va dedicar a la consolidació de la USC. Va dirigir *Justícia Social*, setmanari de vella arrel socialista, el qual iniciava el 1923 la seva segona època i es mantindria fins a 1926, dirigit aleshores

per Rafael Campalans; al mateix temps va iniciar una tasca de divulgació dels principis socialistes a través de conferències que va donar no sols a Catalunya sinó també en diferents províncies espanyoles. Aquests treballs de propaganda li van ocasionar dues breus detencions, una a Falset i una altra a Mataró. El 1925 es va exiliar a l'Argentina. Després va fer estades a Londres i París, on va retrobar vells coneguts del socialisme europeu. El 1928 tornà a Catalunya, on va veure la USC pràcticament desintegrada i un clima molt desfavorable a la Dictadura; va participar en els plans conspiratius contra el règim i començà una important activitat, repartida entre conferències i articles, en els quals insistia en la importància de l'extensió de la cultura a les classes populars per a poder iniciar el socialisme des de la base. Aquesta activitat i la reparició de la USC el 1929 van servir per a mantenir la cohesió del nucli socialista català que poc després es convertiria en partit polític. El 1930, va prologar la primera versió catalana del *Manifest del partit comunista*, feta per Emili Granier-Barrera, on insistia en la creença que el valor moral era superior al científic; també publicà *Nocions d'història i filosofia*, a més d'una sèrie d'articles combatius a *Justícia Social* i *La Rambla*, pels quals fou processat. Aquest mateix any, durant el govern de Dámaso Berenguer, fou restituit a l'alcaldia de Pineda, la qual va deixar definitivament el febrer de 1934; també el 1930 contribuï a la reconstitució de la USC, la qual es convertí en partit en preparar les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. Amb la proclamació de la República i la instauració de la Generalitat, va ser nomenat pel president Macià conseller d'Economia i Treball en el primer govern de la Generalitat (1931-32), on va comptar amb l'ajuda de Joan Comorera, especialment, a partir de juliol de 1931, quan fou elegit diputat a les Corts constituents de la República —mandat que durà fins a 1936 i en què va participar activament en les comissions de reforma agrària, hisenda i treball. Des de la conselleria va combinar la defensa de la propietat privada amb una política de socialització progressiva dels mitjans de producció, tot potenciant gradualment les cooperatives i la col·lectivització de les empreses, política que no va agradar a les dretes, per extremista, ni a les esquerres, per moderada. Aprovat l'Estatut

de Catalunya i convocades les eleccions parlamentàries catalanes, celebrades el novembre de 1932 —les últimes en les quals la USC va formar coalició amb ERC—, fou elegit diputat al primer Parlament de Catalunya, on, deslligat d'ERC, va ser designat cap de la minoria socialista al Parlament. A partir de llavors va deixar el govern de la Generalitat i es va abocar a la doble tasca parlamentària. La seva influència en la USC va perdre terreny en favor de Joan Comorera, sobretot després del seu desacord amb els fets del sis d'Octubre de 1934, que va condemnar des del primer moment i que van motivar una controvertida intervenció en el Parlament de la República. Va aprovar, en el congrés ordinari de la USC, celebrat el maig de 1936, el projecte de fusió de la USC amb la federació catalana del PSOE, el Partit Català Proletari i el Partit Comunista de Catalunya, i la creació —que va tenir lloc oficialment el juliol de 1936— del PSUC, del qual fou membre fins a la seva expulsió el 1940. El gener de 1937 fou nomenat sotssecretari de la conselleria d'Obres Públiques de la Generalitat i, a l'agost del mateix any, president del Consell d'Economia de Catalunya, on promogué un vast programa de collectivititzacions; aquesta experiència, la va recollir en el seu llibre *La reconstrucció econòmica de España. Ensayo especulativo sobre un futuro probable*, editat a Buenos Aires el 1942. L'octubre de 1938, després d'un viatge a Londres on va parlar a la Cambra dels Comuns de la situació d'Espanya, va ocupar el darrer càrrec a Catalunya, el de la vicepresidència segona del Parlament de Catalunya; anys després, a la mort de Rovira i Virgili, aquest nomenament li permetrà ser nomenat President del Parlament de Catalunya a l'exili. El 1939 es va exiliar definitivament i mai més no va tornar a Catalunya, encara que des de 1948 fins a la seva mort va residir a Perpinyà. Després de passar per França i els Estats Units, s'establí a Buenos Aires amb la seva dona, que residia allí des del 1937. Durant la primera etapa del seu exili la seva activitat intel·lectual fou molt prolífica, col·laborà amb la premsa, donà conferències per diferents països americans i escriví les obres més importants. El 1940 es va separar del PSUC i es va posar en contacte amb els socialistes, col·laborà a estructurar el Moviment Social d'Emancipació Catalana, que el 1942 es va transformar en el Partit Socialista Català. El so-

cialisme i el catalanisme defensats pel PSC el van portar a connectar amb el Moviment Socialista de Catalunya, constituït el 1945, i en el qual es va integrar el 1946. Va formar part del govern de la Generalitat a l'exili (1947-1948) i també del govern de la República espanyola a l'exili, com a ministre sense cartera (1948). El 1950 es va possessionar de la presidència del Parlament català, fet que el possibilitava d'ocupar la presidència de la Generalitat. El 1954, després de la renúncia de Josep Irla a la presidència, es va enfrontar amb Josep Tarradellas per a ocupar, d'una manera poc clara, el càrrec de president. A partir d'aquestes fites la seva salut fou cada vegada més precària, encara que va continuar l'activitat política i intel·lectual fins a la seva mort, el 1963. [TMS]

Publicacions: *Nocions d'història i de filosofia*, Barcelona, 1930; *La reconstrucció econòmica de España. Ensayo especulativo sobre un futuro probable*, Buenos Aires, 1942; *La Carta de l'Atlàntic*, Buenos Aires, 1944; *Reflexions sobre el futur de Catalunya*, París, 1951; *Ciutadania catalana. Breviari de cogitacions, remarques i orientacions per als catalans*, Buenos Aires, 1957 (reed. Barcelona, 1978).

Bibliografia: FOIX, P. *Serra i Moret*, Mèxic, 1967. BARCELÓ I SERRAMALERA, M. *El pensament polític de Serra i Moret*, Barcelona, 1986. MOLAS, I. «Manuel Serra i Moret, democràcia, socialisme i Catalunya», A: A. BALCELLS (ed.), *El pensament polític català (del segle XVIII a mitjan segle XX)*, Barcelona, 1988.

Serra i Rafart, Andreu, advocat i dirigent republicà (Taradell 1866-?). Va ser un dels principals impulsors del moviment republicà a la comarca d'Osona a principis del segle XX. Era president de la Fraternitat Republicana de Vic. L'any 1905, va fundar el setmanari *La Justícia*, que va dirigir fins a la seva desaparició cap allà l'any 1907. Va destacar per la defensa de les reivindicacions obreres, pel foment de les escoles lliures i pel seu anticlericalisme. Es va enfrontar amb el bisbe de Vic i, després de ser amonestat, va marxar de Vic i es va establir a Ripoll. Va donar suport a Solidaritat Catalana i el 1907 es va presentar a les eleccions, però en no rebre el suport dels regionalistes, tal com ell havia fet públicament en eleccions anteriors, va atacar durament la Lliga Regionalista. [JCP]

Serra i Tubau, Pere, jornaler i anarcosindicalista (Tortellà 1898-Mèxic 1972). Militant de la

CNT, va ser vocal de la secció gironina del CENU, regidor de l'Ajuntament de Girona i delegat del departament d'Economia fins al maig de 1937. [JClàR]

Serra i Vicenç, Andreu, vidrier i anarcosindicalista a Mataró (segle XX). Juntament amb Manuel Mascarell i en representació dels 125 afiliats al Sindicat del Vidre de Mataró, assistí al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Catalunya del 5 al 13 de març de 1933. Va pertànyer a la Cooperativa Cristallera de Mataró, de la qual havia estat director Joan Peiró. Visità freqüentment Peiró durant la seva estada a la presó i li va facilitar ajuda durant el seu procés. Quan Peiró fou condemnat a mort, va ser un dels seus amics i companys que anà a Madrid a fer gestions per aconseguir l'indult. [TMS]

Serra Jofre, Salvador, ebenista i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC durant la Segona República, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona capital, i a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona. Fou nomenat membre del comitè central en el segon congrés del BOC, celebrat el mes de juny de 1933. [PPB]

Serra Pairot, Josep, pagès i cooperativista (Valls 1891-1960). Soci actiu de la Societat Agrícola de Valls, el 1919 formà part de la comissió de treball que tirà endavant la construcció d'estibes de bótes per aconseguir que tot el ví dels socis quedés a la casa i no es dispersés per cups particulars, llogats. El 1921 va ser proposat per a vicepresident, però no ho acceptà. Entre el juny de 1930 i el mateix mes de l'any següent en va ser el president. A l'esclat de la guerra, va ser un dels homes que perfilà com havia de reconvertir-se la Societat Agrícola, vist el Decret de sindicació obligatòria que la Generalitat havia aprovat. El 1937 i el 1938 va ser president de la col·lectivitat agrícola de Valls. Participà en el Ple Regional de Sindicats, Seccions i Col·lectivitats celebrat el 29 i 30 de maig de 1937, en representació de la col·lectivitat, amb 170 afiliats. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la So-*

cietat Agrícola de Valls: 1888-1988), Valls, 1989; i *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp: 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*, Tarragona, 1986.

Serra Pàmies, Miquel, tècnic industrial, socialista i comunista a Barcelona (Reus, el Baix Camp, 1902-Mèxic 1968). Militant a la USC durant l'etapa republicana, el setembre de 1935 va ser escollit vicesecretari i el maig de 1936, tresorer. Va participar en les negociacions que varen culminar amb la formació del PSUC el juliol de 1936 i va formar part del seu primer comitè executiu. En el decurs de la I Conferència Nacional del PSUC va ser confirmat en el càrrec i va entrar al comitè central; es féu càrrec de la secretaria de finances del partit. Conjuntament amb Josep Miret, és un dels pocs homes que, procedents de la USC, varen tenir un important paper en l'aparell del PSUC. El juny de 1937 va ser nomenat conseller de proveïments, càrrec que va exercir fins al final de la guerra civil. Sempre proper a Joan Comorera, el seu catalanisme —que va ser criticat per Togliatti— el portà a criticar la poca oposició, segons el seu parer, que el secretari del PSUC tenia davant la direcció del PCE, un cop instal·lada aquesta a Barcelona. S'exilià a França i l'estiu del 1939 va ser cridat a l'URSS per la Internacional Comunista conjuntament amb Comorera i Del Barrio. Va ser acusat d'haver perdut els sis milions de francs que constituïen la caixa del PSUC (va preferir ingressar els diners en un banc francès en lloc del Banc Comercial de l'URSS) i fins i tot de confident de la policia francesa. Finalment va ser absolt per la Comissió de Quadres. L'octubre de 1939 va poder sortir de l'URSS i, via Vladivostok, Japó i els EEUU, va arribar a Mèxic, on es va establir. El novembre de 1940 signà el document «A tots els militants del PSUC. A tots els treballadors de Catalunya», on es discrepava de la línia bolxevitzant que seguia el PSUC. Expulsat del partit, el trobem el març de 1941 signant el manifest-crida als militants del PSUC que esdevingué el manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana, que poc després es convertí en Partit Socialista Català, on va militar. [DBM]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*, 3 vol. Barcelona, 1984-1985.

Serra Rifià, Àngel, descarregador i sindicalista (?-Barcelona 1933). Fou representant de la Societat de Treballadors del Carbó Vegetal «La Solidària», de Barcelona, el juny de 1926, en la reclamació feta per diverses entitats portuàries pel canvi d'horari de treball. Fou escollit vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de Carbó Vegetal l'octubre de 1927 i es va mantenir en aquest càrrec fins a la dissolució d'aquesta institució el 1931. Esdevingué capatàs de la seva especialitat de treball i s'incorporà a la UGT a partir de 1931. Fou escollit vocal obrer i secretari del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona des de la constitució d'aquesta entitat el maig de 1932 fins a la seva mort, l'octubre de 1933, quan fou assassinat pels adversaris sindicals. [JIG]

Serra Sabata, Isidre, sindicalista berguedà (segle XX). Membre de la CNT, el 15 de juny de 1938 va entrar a l'Ajuntament de Berga, en representació de la CNT, per substituir J. Vilardaga, que s'havia incorporat al front. [JCR/ JJR]

Serra Vilarasau, Víctor, teixidor i dirigent anarcosindicalista de Manresa (Manresa, ?-? 1993). En la divisió que va tenir la CNT a Manresa el 1933, va optar pel sector oficial, minoritari, i en va ser un dels principals dirigents. El 1935 formava part del Comitè Intercomarcal i el 19 de juliol de 1936 n'era el secretari i després també va ser el secretari de la Federació Local de Manresa. El 1937 va ser l'administrador del setmanari *El Trabajo* en la seva tercera etapa. També el 1937 va anar al front com a comissari de batalló; va acabar la guerra com a comissari de brigada. Empresonat acabada la guerra, va ser jutjat públicament a la plaça d'Espanya de Manresa. Condemnat a mort, la pena fou commutada per trenta anys. Un cop lliure, va tornar a la lluita clandestina i va ser de nou detingut i torturat. Caigut el franquisme, va contribuir a la reorganització de la CNT. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Tipos manresanos*. Barcelona, 1995.

Serradell, Josep, carreter i associacionista a Barcelona (segle XX). Com a representant dels obrers carreters de Barcelona i radi i juntament amb Celestí Noya, va enviar la seva adhesió al

I congrés de Solidaridad Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Serradell Pérez, Àngel, sindicalista i comunista (Artesa de Lleida 1920). El 1936 va ingressar en la JSUC de Tortosa, on també va formar part del comitè local, i l'any següent integrà el comitè de la cinquena vegueria. A començament de 1938 s'incorporà, voluntari, a la divisió organitzada per la JSU. L'any 1939 s'exilià a França, on va ser internat en camps de concentració. El 1941 retornà a Catalunya clandestinament i fou atrapat a les muntanyes per la guàrdia civil; va patir internament al camp de concentració de Reus. L'any següent fou alliberat per mediació d'un oncle seu que era capità de l'exèrcit franquista i cosí de la seva mare. El 1944, a Barcelona, s'incorporà a la lluita clandestina en la fundació de la Jovenut Combatent. Pel Nadal del mateix any fou detingut per la policia a Canals (la Costera) i, després de múltiples interrogatoris i maltractaments, fou ingressat a la presó Model de Barcelona, d'on passà a la de Girona; finalment, li van aplicar la Llei contra el banditatge i terrorisme i fou condemnat per associació il·legal a quatre anys i un dia de presó. L'any 1951 es va instal·lar a Girona, on s'incorporà un altre cop a la lluita clandestina en el PSUC i es va responsabilitzar de la Secretaria de les comarques gironines. Va fundar el sindicat de CCOO a la ciutat de Girona i en diferents comarques. El 1953 fou detingut de nou a Barcelona i es passà vuit mesos a la presó Model; a la sortida, continuà la lluita clandestina. Amb la legalització del PSUC, fou membre del comitè central. Va fundar el 1982 el PCC a les comarques gironines i ocupà el càrrec de secretari d'organització de Girona dins el comitè central. Per raons de salut, es va apartar de l'activitat política i sindical, encara que el 1995 seguia molt a prop les activitats del partit. [TMS]

Serradell Pérez, Josep, Roman, comunista i impressor (Canals, la Costera, 1916). Fill d'un ferroviari d'origen camperol i militant de la UGT, visqué en diferents localitats fins a arribar a Tortosa cap al 1923. Començà a treballar als deu anys com a aprenent de flequer i dos anys després inicià l'aprenentatge d'impressor al diari d'orientació liberal *El Heraldo de*

Tortosa. Als setze anys, treballant ja com a impressor, s'afilià a la UGT i de seguida, amb altres companys, va fundar la Joventut Socialista de Tortosa, de la qual ocupà el secretariat. Participà en el moviment vaguístic del 1934, fet pel qual fou acomiadat del lloc de treball a *El Heraldo*. El 1935 es posà en contacte amb els fundadors de les Joventuts Comunistes de Tortosa, i de seguida donà suport al grup dels «unitaris», encapçalat per Santiago Carrillo i Trifón Medrano, i es convertí en el secretari general de les Joventuts Socialistes Unificades de Tortosa. Participà activament, a la seva ciutat, contra el sollevament dels militars el juliol de 1936. Es va sumar immediatament després de la fundació del PSUC (23 de juliol de 1936) al partit i, com a representant de la Joventut, formà part de la primera direcció del partit a Tortosa. Marxà com a voluntari al front d'Aragó i fou elegit responsable polític d'una de les centúries integrades per joves tortosins. El gener de 1937 fou cridat pel partit per a ingressar a l'Escola de Guerra de Barcelona, d'on sortí amb el grau de tinent. Marxà seguidament a Lleida a instruir una companyia de soldats, feina que va deixar per incorporar-se a la 124 Brigada de la 27 Divisió, integrada per militants del PSUC i comandada per Josep del Barrio. Quan les tropes franquistes van trencar el front de l'est, passà a França i, travessant novament la frontera francesa, tornà a la zona republicana. Llavors fou destinat a l'Estat Major del 10è Cos, comandat per l'anarquista Gregorio Jover, on va estar fins al final de la guerra. Exiliat el 1939, passà pel camp de concentració de Vernet i, per «activitats comunistes», fou tancat amb altres companys al castell de Cotlliure, en una situació infrahumana, i d'on els van treure per intervenció del Partit Comunista Francès. Amb la invasió alemanya de França, embarcà a Bordeus cap a Cuba i, després d'un llarg pelegrinatge pel Carib, es va instal·lar a l'Estat mexicà de Chiapas. Posteriorment s'incorporà a la direcció de les JSU de Catalunya a Mèxic i va conèixer Margarida Abril, amb qui es va casar. Juntament amb la seva dona, el 1942 embarcà cap a Espanya, via Xile i Argentina. Van arribar a Barcelona per separat a finals del 1943, després de diverses vicissituds; a la ciutat comtal va assumir la direcció de la delegació del CC a l'interior. Així, el 1944 fou el responsable del partit a Catalunya. Durant el 1946 s'encarregà

de reorganitzar el partit i de la publicació de *Treball*. El novembre de 1946 fou cridat a París, juntament amb Margarida Abril, per a informar el buró polític a l'exili. Tornà a Barcelona l'abril de 1947 per continuar amb el càrrec de responsable de la delegació del CC a l'interior, però a finals d'aquell any, davant les persecucions de la policia, fou substituït per Gregorio López Raimundo. Passà novament a França i s'instal·là a París, on va treballar en la direcció del PSUC a l'exili. L'agost de 1948, juntament amb la seva dona, va ser nomenat membre del secretariat del PSUC, amb l'encàrrec d'ocupar-se de les activitats del partit a l'interior de Catalunya. A París exercí responsabilitats organitzatives al si del partit i integrà el sector pro-PCE dins el secretariat —això volia dir que estava més connectat amb Santiago Carrillo que amb Joan Comorera. El 30 d'agost del mateix any, juntament amb Pere Ardiaca i Margarida Abril, fou suspès com a militant pel secretari general del PSUC, per considerar-los principals responsables de les intrigues, dirigides des de la direcció mateix del PCE, encaminades a la liquidació del PSUC. Col·laborà en la desacreditació de Comorera quan aquest va decidir tornar a Catalunya —postura que va exposar públicament anys després en la seva intervenció al V congrés del PCE, celebrat entre el 12 i el 21 de setembre de 1954— i continuà en el càrrec de responsable a l'interior. Participà en el primer congrés del PSUC, celebrat l'octubre de 1956 prop de París, i aprofità aquesta assemblea per a denunciar el culte a la personalitat, fixant-se en Comorera però no mencionant els líders del PCE. Fou elegit membre del comitè executiu, pel comitè central que sortí d'aquest primer congrés del PSUC, i sobre ell, juntament amb Pere Ardiaca, Gregori López Raimundo i Margarida Abril, va recaure la direcció efectiva del partit, del qual fou nomenat secretari Josep Moix. Continuà essent l'home de confiança de Santiago Carrillo a l'interior i el 1957 fou enviat novament a Barcelona, primer en breus estades, fins que el 1958 es quedà definitivament a la ciutat comtal, on va viure en la més absoluta clandestinitat fins al 1976. Formà part, llavors, del comitè central i del Secretariat d'organització del PSUC i entre les tasques realitzades destaca l'informe d'organització presentat al III congrés del PSUC, celebrat el 1973. El 1982 va

abandonar el PSUC i integrà el PCC de Catalunya, grup pel qual va ser candidat al Senat en les eleccions del 1989. Visqué a Mataró. [TMS]

Bibliografia: «"Roman" por un Senado capaz de controlar al Ejecutivo». A: *Avant*. 28/9/1989. CAMINALL, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelona, 1984-1985. LÓPEZ RAIMUNDO, Gregorio. *La primera clandestinidad*. 2 vol. Barcelona, 1993-1995. Dades facilitades pel biografiat.

Serrador Pérez, Miguel, socialista a Barcelona (segle XX). Va formar part, juntament amb Fabra Ribas i Perún, del comitè de vaga de Barcelona durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica del juliol de 1909, i fou felicitat, juntament amb Fabra i Perún, per la seva actitud a la conferència de les agrupacions socialistes catalanes que se celebrà els dies 25 i 26 de desembre de 1910. Posteriorment, el dia 6 d'agost de 1911 va publicar al diari barceloní *El Diluvio* una carta on donava la seva versió dels esdeveniments i es mostrava particularment crític amb el Partit Radical. [PPB]

Serrallonga, Josep, teixidor de vels i internacionalista (segle XIX). Va ser delegat pels teixidors de vels catalans al tercer Congrés Obrer de la Federació Regional Espanyola de l'AIT, celebrat a Còrdova del 25 de desembre de 1872 al 2 de gener de 1873. Va participar en la comissió que elaborà el dictamen que tractà la qüestió de l'Aliança de la Democràcia Socialista, en relació amb les crítiques, publicades el maig de 1872 al diari *La Emancipación*, contra els membres d'aquesta associació. [VVL]

Serrano, anarcosindicalista a Monistrol de Montserrat (segle XX). Militant de la CNT, representà la Federació Local de la CNT de Monistrol al Ple Regional que la CRT de Catalunya celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [PPB]

Serrano, Elionor, socialista a Barcelona (segle XX). Exercí el càrrec de secretària de cultura i acció femenina al comitè executiu que sortí del I congrés de la USC, celebrat a Barcelona l'abril de 1932. [TMS]

Serrano, José, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Fou un dels representants, dels 1.642 afiliats al Sindicat de la Me-

tal·lúrgia de Sabadell, al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Serrano, Mateo, pagès i societari a Tivissa, la Ribera d'Ebre (segle XX). Fou delegat dels pagesos de Tivissa a l'assemblea d'agricultors que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. El primer de maig de 1915 va participar també com a orador en el míting d'inauguració de la Casa del Poble de Tivissa. [PPB]

Serrano, Sebastià, vidrier i sindicalista a Badalona (segle XX). Militant de la CNT, va formar part de la comissió reorganitzadora del Sindicat de la Indústria Química a Badalona. Aquesta comissió, integrada també per J. Villanueva i per Pradas, sortí de la reunió celebrada el 4 de maig de 1930. El març de 1932, en representació del Sindicat del Vidre, fou un dels 100 signants d'un manifest que denunciava l'actuació dels membres del Sindicat Lliure a Badalona i acusava els representants del Govern Civil en la localitat d'haver-los deixat actuar impunement. [TMS]

Serrano, Valentín, socialista i professor laic a Terrassa (segle XX). Es presentà a les eleccions legislatives de 1891 com a cap de llista de la candidatura socialista a Terrassa. [TMS]

Serrano Batanero, advocat laboralista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Francesc Layret, entre d'altres, fou un dels advocats barcelonins que va defensar els militants obrers durant l'etapa en la qual va ocupar el govern civil de Barcelona el general Severiano Martínez Anido (1920-1922). [TMS]

Serrano Cobo, Alfonso (o Ildefonso), metal·lúrgic i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Originari d'Andalusia, cap al 1931 era gerent de la Unió Local de Sindicats Obrers i Borsa de Treball. Va ser partidari de l'ensenyança del català a les escoles. Representà els 1.400 afiliats al Sindicat Metal·lúrgic de Sabadell al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. Emprisonat pels fets del 6 d'Octubre de 1934, tornà a Sabadell el febrer de 1936. [TMS]

Serrano Deloy, Josep, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat de Dependents de Taulell, va ser escollit comptador del comitè executiu de la FOSIG el gener de 1936. Exercí el càrrec fins a la seva incorporació al front el novembre de 1937. [DBM]

Serrano Jiménez, Francisco, corredor de plaça i sindicalista comunista valencià (La Roda 1932). Tenia per missió efectuar la distribució de propaganda de CCOO i del PCE de València, des del dipòsit general a la resta de les bústies. Fou detingut el novembre de 1968, junt amb l'estructura de CCOO de València, per la Brigada Político-social, dins l'«operació central» contra el sindicat CCOO. [RIRB]

Serrano Oliver, Daniel, obrer a València (?-València 1900). Jove treballador que morí assassinat, víctima de la política repressiva del govern de Francisco Silvela a València, arran dels avalots a la ciutat el 1900. [TMS]

Serrano Ventimilia, Emilio, serrador a València (? 1883-València 1900). Jove treballador que morí assassinat, víctima de la política repressiva del govern de Francisco Silvela a València, arran dels avalots a la ciutat el 1900. [TMS]

Serrarols, Martí, militant comunista a Terrassa (segle XX). El 1919 fou sotmès a consell de guerra per la publicació d'uns fulls clandestins subscrits pel Soviet Local de Terrassa. [JLJ]

Serrat, sabater i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre de la Societat d'Oficials Sabaters de Barcelona. A mitjan 1869 consta com a president de l'esmentada societat. [CR]

Serrat, Joaquim, obrer del tèxtil i sindicalista a Mataró, el Maresme (segle XIX). Va ser membre de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Mataró. El juny de 1871 consta com a membre de la junta directiva de l'esmentada societat. [CR]

Serrat i Estruch, Pelegrí, l'Escabellat, peroler i dirigent comunista a Olot (segle XX). Presidí la secció del BOC a Olot. Fou condemnat a dos anys i quatre mesos per la seva participació en els fets d'Octubre de 1934. El 1936, ja militant

al POUM, ajudà a salvar el patrimoni cultural de l'Església. L'agost de 1937, en el procés de repressió del POUM, va ser empresonat a Girona i València. [JClar]

Serrat Obiols, Josep, republicà i comunista a Sabadell (?-Osca 1937). President de la Joventut Federal de la Creu Alta de Sabadell, i després del PSUC, va caure en l'atac a Osca el mes de juny de 1937. [TMS]

Serrat Pujolar, Francesc, Cisquet, guerriller comunista (Olot 1924-Camp de la Bóta, Barcelona, 1946). El febrer de 1939 emigrà a França amb el seu pare, vell militant cenetista, i s'instal·là a Valença (Drôme), on treballà d'aprenent de flequer. El juny de 1940, arran de la invasió alemanya de França, fou internat als camps de concentració de Ribesaltes i Argelers. Durant l'estada als camps va fer amistat amb els qui més tard serien els seus grans amics i camarades —Sebastián Martín i Jaime i Miguel Montané—; poc després ingressà a la Joventut Socialista Unificada a França, de la qual esdevingué un destacat dirigent, i inicià l'activitat en la Resistència. El 1942 va fundar Alianza Nacional de la Juventud Española (ANJE) i va ser enviat, juntament amb els seus amics, a reforçar el treball clandestí a la regió de Tarbes. A mitjan 1943, van ser traslladats a la granja Picard (Pierroustous, a l'Arieja), seu clandestina de la Comissió de Treball de la JSU a França, de la qual, el 1944, arribà a ser responsable polític. Combaté contra les forces alemanyes en diverses ocasions, entre les quals destaca l'assalt de la ciutat de Foix. Alliberada França, l'agost de 1944, participà en la frustrada operació de la invasió de la Vall d'Aran, com a responsable de les joventuts a l'estat major de la divisió. Passà clandestinament a Catalunya el novembre de 1944 i, després d'una estada a les muntanyes d'Olot, va romandre amb el seu grup guerriller a les comarques de Girona durant tres mesos i, posteriorment, se situà en la zona del Montseny. A finals de febrer de 1945 inicià la marxa cap a la província de Tarragona i s'instal·là a les serralades de Roquerola, Montsant, Prades i Mussara, on va actuar fins a la primavera d'aquell 1945. El seu grup portà a terme l'atemptat que costà la vida al cap de Falange de Reus. Per decisió de la direcció politicomilitar, es traslladà amb els seus homes a Barcelona per

tal de convertir el seu grup en un d'operacional urbà. A finals de maig de 1945 hi fou detingut per la policia, juntament amb altres companys, al barri del Raval. Fou afusellat per un escamot d'execució, juntament amb Joan Arévalo, Joan Hernández i Manuel Donaide, el 25 de febrer de 1946. [TMS]

Bibliografia: FONT MONPEAT, JOSÉ. «"Cisquet": un héroe de nuestro tiempo». A: *Avant*, 17/3/1988.

Serratacó, Josep, teixidor mecànic i sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle xx). Juntament amb Rafael Bernet, va representar els teixidors mecànics de Sant Feliu de Codines al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Serratori, Fortunato, periodista i anarquista italià (segle XIX). Va ser director de la revista de caire anarcocomunista *Revolución Social*, publicada a Barcelona entre el setembre de 1889 i el gener de 1890. [VVL]

Serrats, Pere, obrer tèxtil i sindicalista a Granollers (segle xx). Militant de la CNT, va participar, en representació dels 430 afiliats de la Societat de l'Art Fabril i Tèxtil de Granollers, en el congrés de la Confederació Regional del Treball de Catalunya celebrat a Barcelona els dies 28 de juny a 1 juliol de 1918. [PPB]

Serrats i Hospital, Genís, Gaspar, dirigent camperol a l'Alt Empordà (Bàscara 1903-?). Vinculat a la CNT des d'abans del 19 de juliol de 1936, després d'aquesta data esdevingué el cap visible del comitè d'Orriols. Al mateix temps també fou regidor de l'Ajuntament de Bàscara fins al 1937. Arran dels enfrontaments del Maig de 1937, el comitè fou desarticulat, però Gaspar aconseguí fer-se escàpol. [PBC]

Serrés, Josep, anarcosindicalista (el Pinell de Brai 1891-St. Laurent de Salanque, França, 1971). Fervent militant de la CNT, molt abans de l'esclat de la guerra civil es va enfrontar freqüentment amb els dirigents locals. Després del juliol de 1936, va ser l'organitzador de la col·lectivitat del Pinell de Brai. El 1939, es convertí en el dirigent dels exiliats del seu poble. Passà per camps de concentració, lluità contra

les forces d'ocupació de França i va estar implicat en el maquis. Finalment s'instal·là a St. Laurent de Salanque, on va viure amb Purificació Amposta fins al seu traspàs. [TMS]

Serret, comunista a Tremp (segle xx). Fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació de la demarcació pirinenca. [DBM]

Serret Bruguera, Joan, obrer i dirigent sindical (Badalona 1899-1969). Obrer i destacat militant confederal badaloní. Va ésser un dels homes de més prestigi que tingué la CNT a la ciutat de Badalona. A més de militar en els rengles confederals i llibertaris, actuà molt activament en el cooperativisme i en les societats corals claverianes. Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, formà part del Comitè Regional de la CNT. Finalitzada la guerra civil, s'exilià a França. Tornà a Catalunya l'any 1949. Morí el dia 11 d'octubre de 1969 a Badalona. Al seu enterrament civil, hi assistiren centenars de persones, les quals manifestaren així llur simpatia i homenatge a la seva honrada trajectòria com a dirigent obrer. [JVF]

Server, Josep, anarcosindicalista (Barcelona 1901-Tarbes, França, 1961). Va estar afiliat al Sindicat Marítim de la Barceloneta. Formà part, junt amb Jaume Aragó, del primer Comitè de Defensa, ubicat a l'Escola del Mar de la Barceloneta, i participà activament en la lluita iniciada el 19 de juliol de 1936. A l'exili, ocupà càrrecs de responsabilitat a la Federació Local de Tarbes i realitzà diverses tasques de responsabilitat en el moviment llibertari. [TMS]

Serveto, Ferran, anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle xx). Fou el director del setmanari de la CNT a Vilafranca del Penedès *SUT*, que s'edità els anys 1937 i 1938. [RAM]

Sesar, Manuel, metal·lúrgic i anarcosindicalista (? 1887-Carcassona, França, 1972). Als disset anys ingressà al Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona. Durant la Dictadura del general Primo de Rivera i els anys anteriors al cop d'estat, va exercir el càrrec de comptador al seu sindicat. Exiliat a França el 1939, passà per camps de concentració i durant l'ocupació ale-

manya de França treballà en les bases submarines com a metal·lúrgic. Instal·lat a Carcassona, va ocupar el càrrec de «paquetero» (distribuïdor i receptor de premsa) a la federació local. A la seva mort, deixà els estalvis —2.880 francs nous— a la fundació cenetista Pro Espanya. [TMS]

Sesé i Artaso, Antoni, obrer calefactor i dirigent comunista (?-Barcelona 1937). Sindicalista i dirigent de barri, situat entre el lumpen i la consciència política, començà l'activitat al si de la CNT. Encapçalà, amb Salvador Cornill, una carta oberta als camarades anarquistes, escrita a la presó de Barcelona i publicada a *La Protesta* de Buenos Aires el 29 de març de 1925, i també a *Solidaridad Proletaria* de Barcelona. Inicià la seva inclinació cap a les formacions polítiques com a membre de la Federació Catalanoblear del Partit Comunista d'Espanya. Amb una intensa activitat durant el 1930, a més de ser cofundador del BOC, el 23 d'octubre, fou detingut juntament amb la colla de presos governatius encapçalada per Lluís Companys, l'1 del mateix mes. També el mateix any signà una carta, juntament amb Jordi Arquer, Narcís Molins, Àngel Estívil i Jaume Miravittles entre d'altres, dirigida al general de divisió de Catalunya Eduardo López Ochoa, en què demanaven la dissolució de la Guàrdia Civil. La seva afiliació al BOC durà ben poc, ja que en fou expulsat el 1931 per haver-se mostrat favorable a les tesis del PCE i de la Tercera Internacional, defensades per Hilari Arlandis. Tot i així, abans de l'expulsió, es presentà com a candidat del BOC, pel districte desè de Barcelona ciutat, a les eleccions municipals, celebrades a l'abril de 1931, i l'agost d'aquest any fou designat pel comitè central de la FCCB com a integrant de la comissió electoral d'aquesta formació política. El 1932, juntament amb Ramon Casanellas, Hilari Arlandis i Miquel Valdés, entre d'altres, va constituir el Partit Comunista de Catalunya, adscrit al PCE, i a la mort de R. Casanellas, l'octubre de 1933, va ocupar, provisionalment, la secretaria del nucli comunista de Catalunya. Fou llavors quan col·laborà activament en la sortida del periòdic *Lluita* i continuà treballant amb José del Barrio Navarro en la publicació semilegal *Octubre*. El 1934 fou representant del PCC en el comitè executiu de l'Aliança Obrera de Catalunya i

cap a l'abril de 1935 renuncià a la secretaria del partit, després que una facció organitzada al voltant de Pere Ardiaca hi fés una maniobra en contra. El 1936 s'integrà al PSUC, per bé que havia mostrat reticències a la unitat amb la USC i el PCP. També el 1936 fou designat secretari general de la UGT de Catalunya, càrrec en el qual va substituir José del Barrio i que l'obligà a participar en nombrosos actes de propaganda i reunions. Sembla que el 20 de juliol de 1936, junt amb José del Barrio, com a representants ambdós de la UGT, va proposar a Garcia Oliver la formació d'un contrapoder al govern de la Generalitat per a defensar les conquestes revolucionàries, idea que desembocà en la creació del Comitè Central de Milícies Antifeixistes. L'11 d'agost d'aquell mateix 1936, també en representació de la UGT, participà en la constitució del comitè d'enllaç de les organitzacions obreres de Catalunya, i fou un dels protagonistes clau de la situació de crisi entre la CNT i la UGT el març de 1937. La seva postura davant aquesta situació, la va fixar en un comunicat publicat a *Treball* el 15 d'abril, en el qual pretenia l'establiment d'un nou govern amb un programa que comprometés tot-hom a un repartiment de conselleries i a la creació d'una conselleria d'Indústries de guerra que hauria d'estar en mans de la UGT. Fou, precisament, durant aquests dies previs a la seva mort, quan s'aguditzà, encara més, el seu enfrontament amb el moviment anarquista i, en aquest sentit, en fou una mostra el seu discurs pronunciat al Price el 8 d'abril. Durant els fets de Maig de 1937, fou nomenat conseller sense cartera del govern de la Generalitat, i el 5 d'aquell mes, quan anava a prendre possessió del càrrec, fou assassinat al carrer Casp de Barcelona, davant del Sindicat de l'Espectacle de la CNT. [TMS]

Publicacions: *Nuestra situación política actual* (recull de discursos), 1937.

Bibliografia: BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974. FABRÉ, J. & HUERTAS, J. M. «Primers temps comunistes». A: *L'Avenç*: 1980, núm. 27. CAMINAL, J. *Joan Comorera*. 3 vol. Barcelona, 1984-1985. AADD. *Els homes de la UGT: Antoni Sesé*. Barcelona, 1937.

Sesé i García, Miquel, mecànic i anarcosindicalista a Girona (Quesada [1895-?] 1968). Dirigent de la CNT, representà el Sindicat de Giro-

na al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Va ser regidor de l'Ajuntament de Girona, d'octubre de 1937 a gener de 1939. [JClAR]

Sesma, Gabriel, mecànic i anarcosindicalista a Barcelona (Barcelona, ?-França 1974). Des de la joventut fou un actiu militant cenetista del barri de Sant Andreu. Va treballar en la Maquinista Terrestre i Marítima, on va fer de portaveu dels interessos dels treballadors. En proclamar-se la Segona República, va impulsar, juntament amb Buyé, la creació d'Armonía, una mena d'escola racionalista o ateneu llibertari, al seu barri. Durant la guerra civil, treballà activament en els organismes de Sant Andreu i, finalitzada la contesa, s'exilià a França. Passà pel camp de concentració d'Argelers i finalment s'instal·là a Portet (Alta Garona), on va pertànyer a la Federació Local fins al seu traspàs. [TMS]

Sesoy, Josep, representant sindical (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Comitè pro Presos del Cardener i Llobregat. [XPM]

Seu, Josep, treballador del vestir i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat del Vestir de Barcelona. [XPM]

Seva, J., anarquista a Barcelona (segle XX). Representant del Comitè Regional de Joventuts Llibertàries de Catalunya en el Ple de Grups de Delegats dels Sindicats, Militants i Comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari, celebrat el 2 d'abril de 1938 a Barcelona. Fou un dels qui va signar la ponència d'aquest ple. [JIG]

Sevilla Barberà, José, ferroviari i anarcosindicalista (Mazarrón, Múrcia, ?-Saint-Étienne-du-Rouvray, França, 1970). Abans de la Dictadura de Primo de Rivera, es traslladà a Catalunya, on es posà en contacte amb les idees llibertàries amb l'ajuda de R. Serrano. Autodidacte, esportista, aficionat a la música, guitarrista i afiliat a la Secció de Transports de la Regional Catalana, s'instal·là primer a Igualada i posteriorment

a Vilanova i la Geltrú. Va ser secretari de la subsecció ferroviària de Vilanova i representà la federació local en alguns comicis de la CNT. L'any 1937 formà part del Consell Local d'Economia de Vilanova en representació de la CNT i de les indústries ferroviàries. Es va exiliar el 1939 i visqué a Algèria i França. Durant l'exili a França fou un dels col·laboradors d'*Umbral*, i va exercir com a professor de guitarra al Conservatori de Música de Rouen. [TMS]

Shum. Vegeu: Vila Franquesa, Alfons.

Sierra Bernabeu, Rafael, obrer, dirigent socialista regional i local a Alacant (segles XIX-XX). Fou un dels fundadors, el 1895, de l'Agrupació Socialista d'Alacant. Fou col·laborador d'*El Mundo Obrero*. En el VIII congrés d'UGT, celebrat a Madrid el 1905, va acudir en representació d'Alacant. Entre les actuacions públiques més destacades cal esmentar la del 31 d'octubre de 1909, en què va pronunciar un discurs ran l'estàtua de Maisonnave d'Alacant en la manifestació contra la guerra del Marroc. Fou membre fundador de la conjunció republicana-socialista d'Alacant el 1912-13. Ocupà el càrrec de vicepresident de la Federació Socialista de Llevant sortida en el congrés extraordinari que se celebrà a Alacant el 5 de gener de 1930, però que es va dissoldre el novembre de 1931 i fou substituïda per federacions provincials. El 10 de març de 1931 era president de l'Agrupació Socialista d'Alacant. En les eleccions del 12 d'abril de 1931 fou membre de la candidatura antimonàrquica, a Alacant, on obtingué 1.304 vots al districte 6 que li permetren ocupar un escó de regidor. El 19 d'octubre de 1934 fou suspès del càrrec de l'Ajuntament. El 1936 ja havia mort i no pogué prendre possessió de l'escó de regidor davant les reincorporacions decretades per les autoritats governatives. [JMSS]

Bibliografia: FORNER MUÑOZ, Salvador. *Industrialización y movimiento obrero. Alicante 1923-1936*. València, 1982.

Sierra Monje, Gregori, mestre i periodista, dirigent sindical i polític a Tortosa (segle XX). Destacat dirigent de la UGT al Baix Ebre els anys trenta, fou vicepresident de l'Agrupació

de Periodistes Lliures de Tortosa l'octubre de 1936 i president de la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament l'any 1937. El maig de 1937, després dels successos als carrers de Tortosa, fou nomenat regidor de l'Ajuntament en nom del grup socialista hegemònic al municipi i titular de la delegació de cantines i guarderies. El juliol de 1937 va ser designat president de l'Associació de Periodistes local i el setembre hom el nomenà secretari de propaganda de la UGT del Baix Ebre. Aquell mes renovà el càrrec de regidor en un nou consistori ja legalitzat per la Generalitat de Catalunya després dels fets de Maig. A finals de novembre representà la UGT en el comitè d'enllaç entre aquell sindicat i la CNT per a formalitzar un acord de front popular local. El febrer de 1938 fou nomenat membre del nou comitè del PSUC al Baix Ebre i participà en l'homenatge celebrat a Tortosa en favor de l'Exèrcit republicà, poc abans de l'evacuació de la ciutat. [XPM]

Bibliografia: SUBIRATS, Josep. *Evocacions 1936-38. La guerra civil des de Tortosa*. Tortosa, 1989. PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i Guerra Civil*. Tortosa, 1988.

Sifre Martínez, Joan, llicenciat en Filosofia i Lletres i sindicalista comunista (Alzira 1949). Va arribar al sindicalisme de la mà del compromís de les Comunitats Cristianes de Base. El 1970 va treballar tres mesos a l'empresa ATI (València) i el 1972, a l'empresa Porcelanas Nalda SA (Almàssera, l'Horta). El 1972 començà a participar en la lluita sindical i el 1974 va encapçalar les reivindicacions sindicals dels seus companys. El 1976 va col·laborar en l'organització de les reivindicacions del polígon industrial d'Alboraia (l'Horta) durant tres mesos. Va ser acomiadat del treball per les tasques sindicals junt amb altres companys, que després serien readmesos aprofitant un indult. Des del 1976 començà a participar en la coordinació de les CCOO del Vidre i Ceràmica i va col·laborar en la coordinació de les vagues de l'Olleria (Vall d'Albaida). Detingut el 1977 en una manifestació, entre el 1977 i el 1978 exercí càrrecs orgànics en la Federació de Vidre i Ceràmica. El 1982 marxà a treballar a l'Amèrica Central, i tornà per treballar d'educador per a la Diputació de València. El 1985 s'ocupà de la responsabilitat de formació de CCOO del País Valencià. En el segon i cinquè congressos

de CCOO fou un dels tres presidents. En el quart i cinquè congressos de CCOO del País Valencià va ocupar càrrecs en la Secretaria General. El 1994 fou el coordinador de les activitats de la FEIS (Federació d'Estudis i Investigacions Socials), El 1995 fou elegit secretari general de CCOO del País Valencià. [RIRB]

Sigales, Jaume, fonedor, internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1872 va ser membre i representant de la Secció Local de Foneries de Ferro de Barcelona, adscrita a la Federació Regional Espanyola de l'AIT. L'octubre del mateix any, en el moment en què l'entitat canvià de domicili social, fou substituït per Joan Antoni Panadero. [XPM]

Silla Iborra, Ramon, treballador del calçat, sindicalista i comunista a Sitges (segle XX). Militant del BOC, fou un dels dirigents del Sindicat Únic de Constructores del Calçat de Sitges, que després d'una inicial afiliació a la UGT, en proclamar-se la República, es passà a la CNT. El 1933 va presidir la Federació Local de Sindicats de Sitges. [PPB]

Silvestre, J., marbrista i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Àngel Pedrerol i J. Tomàs, representà els marbristes de Barcelona al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Silvestre, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Rambla Margarit i J. Comaposada, tots ells, llavors, elements actius del PSOE en l'àrea barcelonina, va participar en diversos actes de protesta, entre els quals sobresortí el miting contra la intervenció armada al Marroc, celebrat a Barcelona el 23 de juliol de 1911, acte que es va repetir a Sabadell l'endemà. El gener de 1911 fou elegit president del Centre Socialista del Districte VI de Barcelona, amb el suport de Comaposada, com a secretari, i Rambla Margarit, com a tresorer. Durant els anys 1911 i 1913 col·laborà assíduament a *La Justicia Social*, i entre els seus articles destaca el que aparegué el 26/8/1911, titulat «La exaltación de unos abnegados», que informava com s'havia reorganitzat l'Agrupació Socialista de Sabadell cap al juliol de 1909. [TMS]

Silvestre, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (?-Caracas? 1969). Abans del 1918 va militat en organitzacions anarcosindicalistes encara no enquadrades en els sindicats únics. Treballador dels tallers Girona, va estar empresonat dues vegades durant la repressió protagonitzada pel governador civil de Barcelona, Severiano Martínez Anido (1920-1922). També durant aquests anys va ser deportat a Reus. Durant la Dictadura del general Primo de Rivera, es va incorporar al Sindicat Fabril i Tèxtil en qualitat de fogoner i, per les seves activitats com a sindicalista, va ser desterrat a França. Retornat a Catalunya, a partir del juliol de 1936, substituï Joan Montserrat en la presidència del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona. Exiliat el 1939, passà per Mèxic i Caracas, on va fer de conserge del Centre Català. També va tenir al seu càrrec la ràdio catalana de la capital veneçolana. [TMS]

Silvestre Franco, Antoni, anarcosindicalista i treballador del tèxtil (Sabadell ?-Seta, França, 1991). Originari de Sabadell, des de molt jove va ser militant de les JJLL i de la CNT. Integrà, en representació de la CNT, el Comitè de Milícies Antifeixistes, creat el 22 de juliol de 1936, i participà com a conseller a l'Ajuntament de Sabadell, on ajudà Bru Lladó a la comissió d'Economia. També durant la guerra civil es va enrolar en la columna Durruti i arribà a Reus el maig de 1937. S'exilià el 1939 i s'instal·là a França, on va fer de descarregador de moll i va lluitar com a sindicalista en la FO. [TMS]

Silvestre Guijarro, Maximiliano, pagès, sindicalista i socialista a Villena, l'Alt Vinalopó (?-Alger 1952). Fou un dels fundadors de les organitzacions de pagesos i sabaters de Villena. Militant del PSOE i de la UGT, fou president de la Casa del Poble i regidor socialista des del 1918 fins al 1936. Després de la guerra civil, s'exilià a Alger. [PPB]

Simats, Pere, treballador de la llum i sindicalista a Manresa (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Llum i Força de Manresa. [XPM]

Simis, Dídac, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Simó, Adolf, forner i socialista a Terrassa i Barcelona (segle xx). Formà part de distintes juntes directives del sindicat de forners L'Espiga en els anys trenta. Va ser vocal de la Federació Local de Barcelona de la UGT entre febrer de 1932 i la seva pràctica dissolució al llarg del 1933. Quan aquesta es va reconstituir el maig de 1934 a partir dels homes i sindicats que havien estat expulsats del II congrés del Secretariat Regional de la UGT, tingut el mes anterior, exercí de nou com a vocal, encara que ara amb un clar posicionament al costat de la USC, ja que foren els sindicats proclius a aquest partit els que havien estat foragitats de la UGT. Aquesta nova federació local barcelonina seria l'embrió a partir del qual s'estructuraria la UGSOC poc després. En el primer comitè executiu d'aquest sindicat va exercir com a vicepresident. Al llarg del 1933, les seves nombroses col·laboracions a *Justícia Social* ja havien posat de manifest la seva clara oposició a la direcció bicèfala Vila Cuenca-Olarte, que llavors regia el Sindicat Regional de la UGT. [DBM]

Simó, Bartomeu, sindicalista i polític a Mallorca (segle xx). Militant del sector prietista de la Federació Socialista Balear—FSB—, durant la Segona República fou un dels principals representants d'aquesta tendència dins la Federació Provincial de Joventuts Socialistes. El juny de 1935, fou elegit secretari adjunt de la federació. Participà en el procés de negociació per a la unificació amb les Joventuts Comunistes. El 1936, fou expulsat de l'organització, juntament amb altres militants prietistes. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a la zona republicana. Participà en l'expedició republicana a Mallorca del capità Alberto Bayo. Després de la guerra, s'exilià a Veneçuela. Tornà a Mallorca durant la transició democràtica. [DG]

Simó, Bernardo, sindicalista de la UGT (Cullera, València, ?-1947). Durant la seva vida ocupà diversos càrrecs a l'organització sindical ugetista. [TMS]

Simó, Pere, obrer de telèfons i sindicalista a Barcelona (Sóller, Mallorca, ?-Nantes, França, 1964). Natural de Sóller (Mallorca), va militar al Sindicat de Telèfons de la CNT a Barcelona, on durant la República i la guerra civil va ocupar càrrecs de la màxima responsabilitat. El 1939 s'exilià a França i el 1945, acabada la guerra mundial, contribuï a organitzar la CNT a la Bretanya. [PPB]

Simó Badia, Ramon, impressor i dirigent societatari a Barcelona i Madrid (segle XIX). Va ser fundador de l'associació obrera de tipògrafs de Barcelona i, com a tal, va intervenir en les negociacions amb les autoritats per la vaga a Barcelona de març-abril de 1854. Posteriorment, es traslladà a Madrid, on publicà la *Memoria sobre el desacuerdo entre dueños de taller y jornaleros*, en què intentava desenvolupar la idea que la denominada «qüestió catalana» no era res més que el problema obrer industrial, i que calia que els obrers participessin en els organismes oficials que estudiaven el problema obrer, tot i els recels que això provocava. A Madrid, va ser fundador i director del setmanari obrer *El Eco de la Clase Obrera*, que va aparèixer entre el 5 d'agost de 1855 i el 3 de febrer de 1856, i a través d'ell va impulsar una petició legal al dret d'associació obrera dirigida a les Corts. Aquesta va ser presentada per una comissió de cinc obrers, on Simó i Badia constava com a autor, el desembre de 1855 i va comptar amb 33.000 adhesions, de les quals van destacar les 22.000 de Catalunya, les més de 4.500 de Sevilla i les 1.280 d'Alcoi. Per últim, va participar en l'homenatge que la classe obrera de Madrid va tributar als comissionats catalans Joan Alsina i Joaquim Molar l'11 de novembre de 1855 per la feina feta en defensa dels interessos de la classe obrera en combatre davant una comissió parlamentària el projecte de llei sobre la indústria manufacturera l'octubre de 1855. [END]

Publicacions: *Memoria sobre el desacuerdo entre dueños de taller y jornaleros*. Madrid, 1855.

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX*. Vol. I i II. Barcelona, 1976. *Diccionari Biogràfic. Albertí*. Barcelona, 1970. GARCÍA VENERO, M. *Historia de los movimientos sindicalistas españoles*. Madrid, 1961.

Simó Cifuentes, Jaume, impressor i societatari (segle XIX). Va ser un dels sis treballadors del

ram que van demanar a l'Ajuntament de Barcelona, el 6 de febrer de 1841, permís per a muntar un teatre particular i fer-hi representacions els dies festius. [CR]

Simón, Josep, pagès i líder sindical d'Olvan, el Berguedà (segle XX). Militant de la CNT, fou president del Sindicat Únic d'Oficis Diversos d'Olvan durant la guerra civil. [JCR/JJR]

Simón, Narcís, paleta i internacionalista a Malgrat (segle XIX). Va ser el representant dels paletes de Malgrat afiliats a la Internacional, tal com consta l'octubre de 1872. [END]

Simón, Ramon, obrer i internacionalista (segle XIX). El febrer de 1873 apareixia com a representant de la secció de guarnicioners de la federació local barcelonina, i el 21 del mateix mes va signar amb altres dirigents obrers barcelonins una crida als soldats en què els advertien que no es deixessin enganyar per les promeses dels republicans. (Vegeu: Achón, Antoni.) [END]

Simón Franco, Maria Salut, administrativa i sindicalista comunista (Tavernes de Valldigna, la Safor, 1946). Actuà d'enllaç sindical amb les CCOO de València. Acusada de propaganda il·legal i associació il·lícita com a militant de les CCOO, fou implicada en el Sumari 981./7c del 28 de novembre de 1974. El ministeri fiscal li demanà deu anys de presó. [RIRB]

Simonet, Francesc, sindicalista a Mallorca (segle XX). El 1919, fou elegit membre del comitè de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble. Durant la Segona República, fou president de la Federació Local de Sindicats Únics de Palma. [DG]

Simonet Riera, Joan, sabater, sindicalista i polític (Ajaró, Mallorca, 1905?-Manacor?, Mallorca, 1936?). Alineat amb el sector caballerista de la Federació Socialista Balear, fou vicepresident de la Federació Provincial de Joventuts Socialistes de les Balears (1935-36). Amb la creació de les Joventuts Socialistes Unificades —JSU—, fou elegit secretari sindical de l'organització. Fou executat al començament de la guerra civil. [DG]

Simorra, Ramon, sastre i internacionalista a Girona (segle XIX). Va ser membre de la Secció

de Sastres de la Federació Local de l'AIT de Girona, el desembre de 1870. [CR]

Sina Vendrell, Amadeu, militant anarquista a Barcelona (?-Tolosa de Llenguadoc 1989). Va estudiar peritatge mercantil a la Universitat de Barcelona i es va afiliar a la CNT. En esclatar la guerra civil marxà amb la columna Durruti al front d'Aragó i després de la militarització de les milícies fou capità i cap d'estat major de la 120 Brigada de la 26 Divisió. Exiliat a França el 1939, fou incorporat a la 103 companyia de treball, de la qual fou capità, i va intervenir en la prolongació de la segona línia Maginot a la frontera francobelga. Fou fet presoner pels alemanys i enviat als camps d'extermini nazi de Mauthausen i Gusen. Va reflectir les seves experiències dels camps al llibre *Lo que Dante no pudo imaginar*. Va morir a l'edat de 79 anys. [MPMJ]

Sinca, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat d'Arts Gràfiques de Sabadell. [XPM]

Sinca Vilajener, Josep, dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle XX). El 1923 era el secretari de la CNT local. El mateix any va ser empresonat per la seva intervenció a favor dels presos en un míting suspès pel delegat governatiu. [JSC]

Sintes Rosa, Sofia, política (Maó 1918). El 1934, ingressà en el PSOE. Resident a Sant Lluís, impulsà l'organització de les Joventuts Socialistes en aquest poble. Durant la guerra civil, fou una de les fundadores de les Dones Antifeixistes. Participà com a infermera en el desembarcament republicà del capità Alberto Bayo a Mallorca. En el decenni dels quaranta, col·laborà en l'organització del Socors Roig a Menorca. Amb la transició democràtica, milità en el PCE. [DG]

Siré, Josep, pintor i militant socialista a Reus (segle XX). Militant entusiasta de l'Agrupació Socialista de Reus des de la constitució el 1905. Fou president del Centre de Societats Obreres de Reus, des de la constitució el 1909.

Participà en diversos mítings polítics i sindicals, com el de l'1 de maig de 1910. [PAN/AAC]

Sirera, Antoni, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de febrer de 1887, va ser elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona. Exercí aquest càrrec fins al febrer de 1888. [TMS]

Sirera, Jaume, teixidor de colors i societari a Barcelona (segle XIX). Va ser elegit compromissari pel districte del Carme a les eleccions municipals de Barcelona de 19 de novembre de l'any 1854. Va participar, juntament amb Tomàs Alsina i Joan Farré, en la comissió mixta de negociació del conveni dels teixidors de colors de Barcelona, signat el 19 de febrer de 1855. L'any següent, el 26 de gener de 1856, aquesta comissió denuncià un fabricant per no complir el que havia estat pactat a l'esmentat conveni. [CR]

Sirera, Josep, filador i sindicalista (segle XIX). Va ser membre de la junta de la Secció de Filadors de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona fins al 24 de novembre de 1871, en què dimití, juntament amb la resta de la junta, per motius desconeguts. [CR]

Sirera, Pere Màrtir, teixidor a mà i sindicalista (segle XIX). Va participar en el primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat al Teatre del Circ de Barcelona el juny de l'any 1870, com a representant dels teixidors a mà de Vilassar (el Maresme). En les votacions dels dictàmens, s'alineà amb el corrent sindicalista partidari de l'acció política. [CR]

Sirió, Antoni, pagès i sindicalista a Silla, l'Horta del Sud (segle XX). Va participar, com a delegat de la Societat de Treballadors del Camp de Silla, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Sirval, Eduardo de, nom amb què fou conegut Eduard Higón Rosell, dirigent del POUM a València (segle XX). Comerciant de professió, adoptà el pseudònim en homenatge al seu germà Luis de Sirval, periodista que morí a As-

túries durant la revolució d'Octubre de 1934. S'afilià al POUM, a través de l'amistat que establí amb Gorkin, durant la Campanya pro Sirval que s'organitzà en les eleccions de febrer de 1936. En esclatar la guerra civil fou representant del POUM al Consell Municipal de València, on s'ocupà de la 4a tinença d'alcalde i es féu càrrec dels salconduits. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, abandonà el partit. S'afilià al PSOE i esdevingué secretari del cap provincial d'Aprovizionaments i Queviures de València. Abandonà el pseudònim i tota militància política després de la guerra. [PPB]

Sirval, Luís de, nom amb què fou conegut el periodista valencià Lluís Higón Rosell (València 1898-Astúries 1934). Va començar en el periodisme dins el diari *La Voz de Valencia*, del qual fou redactor durant els anys 1916 i 1917. El 1917 marxà cap a Barcelona i es convertí en redactor d'*El Noticiero Universal* i *El Diluvio*. El 1920 es va traslladar a Madrid, on ingressà a *La Libertad*. En aquest diari desenvolupà nombroses campanyes de caire esquerrà i obrerista. Alguns d'aquests articles es varen publicar al llibre *Huellas de las Constituyentes*. Va fundar una agència de col·laboracions per a la premsa d'esquerres i es convertí en un periodista molt conegut en aquests ambients. Marxà a Astúries l'octubre de 1934 amb la intenció d'escriure cròniques sobre els esdeveniments revolucionaris d'aquells moments. Va morir en la repressió posterior als fets. El seu assassinat tingué un ampli ressò a la premsa obrera de l'època. [CCG]

Sirvent, Manuel, líder anarquista alacantí (Elda 1890-París 1968). Inicià molt aviat la trajectòria militant dins la CNT de la localitat natal. El 1915 marxà cap a Barcelona i s'afilià al Sindicat del Calçat d'aquesta ciutat. Al llarg dels anys següents, ocupà diversos càrrecs al si de la CNT. Durant el període del pistolerisme, va ser empresonat i deportat a Extremadura. Fou un partidari decidit de la constitució d'una federació anarquista d'àmbit peninsular i participà activament en la fundació de la FAI el 1927. El 1930 va ser nomenat vicesecretari del comitè nacional de la CNT. Continuà la militància a Barcelona durant els anys de la República i, en esclatar la guerra, fou designat secre-

tari de la Indústria Socialitzada del Calçat. Acabada la contesa, marxà a França i fou internat en diversos camps de concentració. Després de l'alliberament de França, repregué la tasca d'organització al si de la CNT a l'exili. Va assistir al congrés de París de 1945. Col·laborà al semanari *Libertad*. Posteriorment, es traslladà a París i continuà la militància al sindicat i a diferents grups anarquistes. [JNN]

Sirvent, Manuel, representant sindical a Sant Pere Pescador, l'Alt Empordà (segle XX). Fou delegat pel Sindicat Únic de Treballadors de Sant Pere en la conferència del comitè de la CRT, celebrada a Blanes el juliol de 1922 en resposta a l'oposició del general Martínez Anido a la legalització dels sindicats obrers i l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals. [XPM]

Sirvent, Oleguer, teixidor de vels i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser membre del Consell de la Unió dels Obrers Manufacturers, en representació dels teixidors de vels de Barcelona, el juny de l'any 1872. [CR]

Sirviente, obrer de la construcció i sindicalista a Badalona (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Badalona. [XPM]

Sis Olano, Josep, manobre i sindicalista a Premià de Mar (segle XX). Juntament amb Joan Bonell, i en representació de la Societat de Manobres de Premià de Mar, es va adherir al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Sisa (o Sisau), Jaume, activista obrer a Premià de Mar, Maresme (segle XIX). Va signar, en nom de les societats obreres de Barcelona, l'11 de maig de 1855, un manifest adreçat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) El 2 de desembre de 1855 va ser citat a declarar davant un tribunal militar, juntament amb set treballadors més, tots ells processats pel delictes d'haver paralytat els treballs d'algunes fàbriques de Sant Pere de Premià i coartar la llibertat d'altres treballadors, els dies 7 i 8 de novembre del mateix any 1855. A finals de

gener de 1856 se celebrà el consell de guerra on foren jutjats, sense que tinguem constància de la sentència en ferm dictada pel tribunal militar. [CR]

Sisa Albert, Joaquim, fuster i comunista a Pineda de Mar, el Maresme (segle XX). Militant del PSUC, s'integrà a l'Ajuntament de Pineda el 9 de setembre de 1938, en substitució de Josep Barcons. Pocs dies després, el 15 de setembre, fou nomenat alcalde de la població; esdevingué, d'aquesta manera, el darrer batlle del període de la guerra civil. [PPB]

Sisqués Ripoll, Josep, comunista a Igualada (segle XX). El març de 1938 fou designat regidor de l'Ajuntament d'Igualada, en representació del PSUC. [PPB]

Sistané, Jacint, escultor tallista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Salvador Ribera, va representar els escultors tallistes de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat en aquesta ciutat del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Sisteró Martorell, Joan, sindicalista de la UGT (València 1887-1961). Exercí càrrecs de responsabilitat en l'organització ugetista, especialment en el ram de la construcció de València. Fou també vocal del Jurat Mixt de la Indústria. [TMS]

Sivillà, Ramon, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1872 figurava com a secretari del Consell de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 4 i 5 de febrer de 1872 va participar en el congrés de l'esmentada Unió, on es va decidir la creació de la Unió dels Obrers Fabrilers o Manufacturers de la Regió Espanyola. Ostentà, el 1874, el càrrec de secretari de redacció de la *Revista Social*, òrgan de la Unió de Les Tres Classes de Vapor. Signà el 14 de setembre de 1874, juntament amb Gabriel Pinadella i en nom de la Unió, una crida a la vaga, dirigida als obrers de la fàbrica Batlló de Sants a Barcelona. [CR]

Soberano Balañà, Carles, Carles Barrina, pagès i espadenyer, dirigent sindical (el Pla de Santa Maria 1898-Tarragona 1939). El febrer de 1934 entrà al consistori per l'ERC, on parti-

cipà en la comissió de Governació, fins a l'octubre de 1934, en què va ser cessat. Durant la guerra, va pertànyer a l'Ajuntament per la UGT, i fou alcalde. El maig de 1937 era el president de la UGT local. El juliol de 1937, era integrat a la cèl·lula de professions diverses de la localitat del PSUC i com a tal va participar en la Conferència Comarcal del PSUC, celebrada a Valls, preparatòria de la I Conferència Nacional del partit per celebrar a Barcelona. Va ser jutjat a Tarragona el 24 de maig de 1939 i afusellat a la muntanya de l'Oliva. [AGT]

Sobrafen, Antoni, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma, a finals de l'any 1870. [CR]

Sobreperere, Enric, anarquista (la Pobla de Cérvoles 1890-Florença, França, 1947). Entre el 1936 i el 1939 fou el responsable i l'ànima del procés collectivista al seu poble. [TMS]

Sobrerroca, Eusebi, paleta i dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Va ser delegat al Congrés Confederal de la CNT, al Teatre de la Comèdia de Madrid el 1919, en representació del Sindicat Únic del Ram de la Construcció de Manresa, que tenia 450 afiliats. L'any següent, com a representant del sindicat, va firmar un laude sobre bases de treball emès per l'alcalde. [JSC]

Soca Pujol, Josep, xofer, sindicalista i polític (la Torre dels Domenges, la Plana Alta, 1908-Vilada 1974). Militant de la UGT de Vilada (Berguedà), en arribar la guerra va ser del partit socialista i de la UGT, i va formar part del comitè revolucionari, tot i que en fou expulsat per diferències amb la resta de companys. El 6 de juny de 1937 va entrar a l'Ajuntament, en representació de la UGT, en substitució de Recaredo Belles. El dia 9 del mateix mes, es van reestructurar les comissions i fou nomenat responsable de la de Treball; tanmateix l'endemà va presentar la dimissió de les responsabilitats municipals. En acabar la guerra, se li obrí un expedient per responsabilitats polítiques, fou condemnat a cadena perpètua i tot seguit ingressà a la presó Model. El gener de 1946, fou indultat i retornà a Vilada. Un cop allà, des del seu domicili del Molí del Cavaller i juntament amb el seu

pare, va realitzar algunes accions de suport i proveïment als grups del maquis que travessaven cap a les Canals de Sant Miquel. [JCR/JJR]

Socías, corder i sindicalista (segle xx). Va ser president de la Societat de Corders de Palma de Mallorca, a principis de l'any 1870. [CR]

Socías, Josep, pagès i sindicalista al Morell, el Tarragonès (segle xx). Durant la guerra civil, fou membre de la comissió executiva comarcal del Tarragonès de la Societat de Treballadors de la Terra de la UGT. [PPB]

Sogas Marquès, Joan, rajoler i societari a Vilafranca del Penedès (segle xx). Dirigent dels treballadors de les bòbiles vilafranquines durant la tercera dècada del segle xx. Fou organitzador i dirigent de la Societat de Rajolers Jornalers de Vilafranca i comarca, i el seu secretari l'any 1931. [RAM]

Sol Alcan, Josep, representant anarquista a Tortosa (segle xx). Militant de la secció local de la CNT a Tortosa, fou un dels regidors anarquistes que retornaren al consistori el setembre de 1937, després d'un període de quatre mesos sense representació cenetista a causa de la repressió pels fets de Maig de 1937. El març de 1938 abandonà el càrrec municipal. [XPM]

Sol Balaguer, Lluís, treballador de les indústries gràfiques i socialista a Barcelona (segle xx). Va ser secretari d'actes en el tercer i quart comitès de la Federació Regional de la UGT de Catalunya (1927-29). [DBM]

Solà, fonedor de ferro i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Marín, Barberà i Gil, representà els 500 fonedors en ferro de Barcelona al congrés de la CRT de Catalunya, celebrat a Barcelona del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918. [TMS]

Solà, internacionalista a Manresa, el Bages (segle XIX). Va ser membre del Consell Local de Manresa de la FRE de l'AIT, el febrer de l'any 1873. [VVL]

Solà, Conrad, socialista a Barcelona (segle xx). Dirigent del FOC, va ser un dels impulsors de la reestructuració de la UGT durant l'etapa que

desembocà en legalització dels sindicats, l'abril de 1977. [TMS]

Sola, Enric, sindicalista socialista a València (segle xx). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Solà, G., sindicalista a Sabadell (segle xx). Membre del sindicat Unió de l'Art Fabril, el 14 de setembre de 1918, participà en una assemblea per a tractar els problemes plantejats als treballadors per la manca del fluid elèctric i signà, juntament amb Josep Rosas, J. Costa i J. Moix, un imprès amb els acords adoptats. Fou detingut i empresonat, juntament amb Josep Rosas, Amado i Josep Bertran, amb motiu de les protestes obreres enfront del locaut, declarat a Sabadell en solidaritat amb la Federació Patronal de Barcelona, el 6 de desembre de 1919. [TMS]

Solà, Ignasi, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Solà, Jacint, teixidor i sindicalista a Vic (segle XIX). Va assistir com a delegat dels teixidors de Vic al primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870. En les votacions dels quatre dictàmens presentats, va ser un dels 17 delegats que no en votaren afirmativament cap d'ells. Va participar en l'elaboració de la proposta alternativa al dictamen sobre l'organització social, defensada per Josep Roca i Galés juntament amb altres delegats. Aquesta proposta va ser finalment desestimada, no sense provocar una forta discussió. Malgrat això, però, s'absentà en la votació final, en la qual fou aprovat el dictamen oficial. [VVL]

Solà, Joan, socialista a Barcelona i a Sant Martí de Provençals (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona en representació del barri de Trulla. El mateix juliol fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals, càrrec en el qual fou renovat el 30 d'octubre de 1887 i que va exercir fins a l'1 de febrer de 1892. [TMS]

Solà, Joaquim, peó paleta i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Joan Ferré, representà els peons paletes de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Solà, Josep, soguer i societari a Barcelona (segle XIX). Va signar, l'11 de maig de 1855, en nom de les societats obreres de Barcelona, un manifest adreçat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Solà, Lluís, boter i societari a Reus (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Reus durant la segona i tercera dècades del segle XX. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Solà, Marià, obrer (segle XIX). Figurà, com a obrer, en una candidatura republicana a les eleccions municipals de juliol de 1873 a Barcelona. [CR]

Solà, Ramon, pintador a mà de teixits i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va formar part, com a vocal, de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona. Va assistir al primer Congrés Obrer Espanyol, celebrat el juny de 1870 a Barcelona, com a delegat dels pintadors a mà de Barcelona. En la seva intervenció va exposar l'origen de la societat que representava i la trajectòria del seu ofici des de la seva aparició l'any 1842. Comentà l'estat de l'associació i la seva problemàtica relacionada amb la duresa dels patrons i amb les dificultats que generava el mesurament de les peces respecte als salaris. Va formar part de la comissió que elaborà el dictamen sobre la resistència. Aquest dictamen plantejà la necessitat de la creació de caixes de resistència. En el controvertit dictamen sobre l'apoliticisme, matisà que, malgrat la proposta que permetia la participació dels obrers en política, aquesta s'havia d'entendre com a dret individual, malgrat que, feia una lectura pragmàtica de la col·laboració en política: és a dir, per ell, s'havia d'aprofitar el govern que més marge de manobra permetés a la classe obrera, tot i mantenir una dura postura crítica contra els polítics en general. Va signar la proposta perquè el Consell Federal de l'AIT residís a Madrid, jun-

tament amb Farga Pellicer, entre d'altres. En les votacions dels dictàmens, es pronuncià favorablement en tots quatre, alineant-se amb les tesis dels antics aliancistes. Des d'abril a juliol de 1871 va ser membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor. Va signar el 21 de febrer de 1873, juntament amb altres dirigents obrers barcelonins, un document distribuït entre els soldats en el qual els exhortaven a defensar la República Federal. (Vegeu: Achón, Antoni.) L'any 1882 apareix com a dirigent del Partido Democrático-Socialista Obrero, precedent del Partit Socialista Obrer Espanyol, malgrat que no va adscriure's mai al socialisme marxista. [VVL]

Bibliografia: ARBELOA, V. M. *Primer Congreso Obrero español*. Madrid, 1972. MARTÍ, Casimir. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Barcelona, 1959. TERMES I ARDEVOL, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1972.

Solà, Salvador, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. Posteriorment, l'agost de 1889, i fins a l'octubre de 1890, ocupà la presidència de l'agrupació mataronina. [TMS]

Solà Barnils, Antoni, obrer del tèxtil i dirigent obrer anarcosindicalista (Balsareny 1872-1943). Fou un dels promotors de la gran vaga de l'Alt Llobregat de 1890; també ocupà càrrecs de responsabilitat durant el locaut patronal de l'any 1919. [FSS]

Solà Guisset, Marcellí, comunista a Girona (segle XX). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Girona. [PPB]

Solà Muixí, Josep, sindicalista a Casserres (1907-1982). Membre de la CNT, va entrar a l'Ajuntament de Casserres l'octubre de 1936 com a representant del sindicat i va ocupar la conselleria d'Obres Públiques. El març de 1937 va presentar la dimissió com a protesta contra el conseller de Proveïments per unes irregularitats econòmiques. [JCR/JJR]

Solà Rollan, Josep, sindicalista a Olvan, el Berguedà (segle xx). Afiliat a la CNT, el 14 d'octubre de 1936, en reconstituir-se l'Ajuntament, en va formar part en representació de la CNT, entrà a la comissió de Treball, a la d'Agricultura i a la de Cultura. Va formar part del comitè del Front Popular d'Olvan, i en fou el president des de la formació d'aquest fins al desembre de 1936. El 28 de desembre de 1936, es va reconstituir l'Ajuntament i va ser de la comissió de Defensa, de la de Treball i de la de Cultura. El 8 de març de 1937 va formar part de la conselleria de Treball i de la de Cultura. El 19 de març de 1937, com a president del Sindicat d'Oficis Diversos del poble, va tractar, al consistori, del tema de les collectivitzacions. El 22 de juliol de 1937 va abandonar l'Ajuntament per haver-se d'incorporar a files. [JCR/JJR]

Solà Sardà (o Solé Sordé), Josep, militant internacionalista a Valls (segle XIX). El novembre de 1872 intentava constituir una secció d'oficis diversos a la capital de l'Alt Camp en la perspectiva de crear la federació local de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. [PPB]

Solà Vidal, Joan, anarcosindicalista (Sant Hilari Sacalm 1896-Thionville, Moselle, 1966). Emigrà de molt jove a Barcelona i s'instal·là al barri del Poblenou. Va pertànyer al Sindicat del Tèxtil. El 1936 fou un dels primers integrants de la columna Tierra y Libertad, Brigada 153, on va exercir càrrecs de responsabilitat. El 1939 s'exilià a França. [TMS]

Solana, Antoni, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Solana Fortuño, Francesc, empleat de banca, hoacista i dirigent polític (Barbastre, Osea, 1932-Lleida 1985). Inicià la trajectòria com a militant de l'HOAC a finals dels anys cinquanta, i en fou president a Lleida fins al 1964. El seu activisme i compromís el portaren a presentar-se successivament a les eleccions sindicals. Així, el 1960 fou elegit president del Sindicat Provincial de Banca, Borsa i Estalvi, i vicepresident el 1971 de la Unió de Tècnics i

Treballadors del Sindicat Provincial de Banca, Borsa i Estalvi. Col·laborà intensament amb les CCOO de Lleida, fou membre de les Comissions Cíviques, auspiciades pel PSUC i participà en la constitució de l'Assemblea de les Terres de Lleida el febrer de 1972. El 1971 va ser un dels primers membres que conformaren el Bloc Popular de les Terres de Lleida, embrió a Lleida del posterior RSDC. Tanmateix, si bé participà en la constitució del RSDC, no s'hi incorporà. Posteriorment, ingressà al PSC (C). Des de 1979 fins al 1985 fou regidor de Finances de l'Ajuntament de Lleida per la llista del PSC. [AJM]

Bibliografia: JARNÉ MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Solanas, Joan, anarcosindicalista (?-Barcelona 1922). Fou un dels militants anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona, iniciada a partir del 1918. Fou assassinat el 12 d'agost de 1922, després que es van restablir les garanties constitucionals. [TMS]

Solanas, Marià, el Pistoletes, obrer metal·lúrgic i socialista (segle xx). Durant la Segona Guerra Mundial, va participar en la resistència francesa. Juntament amb J. Raventós, M. Casablanca i S. Clop, entre d'altres, va formar part del Consell del MSC de l'interior. En la «caiguda» del 1958 fou detingut amb, pràcticament, tot el Consell. Posteriorment es traslladà a París. [TMS]

Solanas Andreu, Bartomeu, cal Carlitos, pagès a compte d'altri i sindicalista (Montferri 1911-Calafell 1995). De petit va fixar la residència a Bràfim, població on desenvolupà la seva activitat. Va ser regidor a l'Ajuntament per la UGT en el període comprès entre l'octubre de 1936 i el juliol de 1937, incorporat a la comissió de Finances. L'informe dels civils a la postguerra hi deia que a la guerra havia actuat de manera correcta i que no era perillós per a la causa. L'abril de 1943 residia a la població, sense que hagués passat per un consell de guerra. [AGT]

Solanellas, Salvador, pagès i socialista a Riudecols, el Baix Camp (segle xx). Durant la se-

gonà dècada del segle, va prendre part en mítings i actes de propaganda societària a Riudecols, també va participar en el míting del Primer de Maig de 1911. [PPB]

Solanelles, Venerando, pagès i socialista a Riudecols, el Baix Camp (segle xx), Actiu socialista a la comarca del Baix Camp durant la segona dècada del segle, va participar en nombrosos mítings i actes de propaganda socialista i entre 1912 i 1913 va col·laborar esporàdicament a *La Justicia Social* de Reus. Fou delegat dels pagesos de Riudecols a l'assemblea d'agricultors que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, el 25 de maig de 1913, on es constituí la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. En el decurs de l'assemblea, actuà com a secretari i fou també nomenat secretari del comitè executiu de la federació. [PPB]

Solanich i Casas, Pere, sindicalista a Ripoll (segle xx). Militant de la CNT, va ser el president del Comitè Antifeixista de Ripoll abans de la seva dissolució. També va ocupar el càrrec d'alcalde d'aquella població des del mes d'agost de 1938 fins al final de la guerra. Era un dels organitzadors d'un taller que subministrava armes als grups anarquistes de la zona. [JCP]

Solanilla, Antonio, forner, publicista i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Figurà entre els 40 vocals de la junta de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, el febrer de 1869. El gener de 1872, formà part de la comissió de vaga dels forners de Barcelona. Des del 21 del mateix mes i any, figurà com a editor del setmanari *La Federación* de Barcelona, que assumí la responsabilitat civil «per totes les coses no signades» que es publiquin al periòdic. L'abril de 1872 es trobava sota ordre de crida i cerca. El 26 de maig del mateix any, signà un full de protesta per la supressió de *La Federación*, que fou substituïda temporalment per *El Trabajo*. Després de la reaparició de *La Federación* (30 de juny de 1872), ja no hi figurà com a editor. [CR]

Solanillas Ibarz, Antonia, anarquista (Espluges, Osca, ?-Florença, França, 1955). Admiradora i practicant de les idees llibertàries, va participar amb la seva família, des del juliol

de 1936, en la col·lectivitat d'Espluges (comarcals de Binèfar, Osca). Al final de la guerra civil va abandonar el seu poble amb els fills i el seu company, el també anarquista Riu. Es dirigí a Catalunya i s'instal·là, provisionalment, prop de Vic. Posteriorment s'exilià a França, on visqué fins al seu traspàs. [TMS]

Solano, intel·lectual i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Palma i en representació dels intel·lectuals de Barcelona, assistí a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. [TMS]

Solano, Enric, litògraf i associacionista a Barcelona (segle xx). En representació de la societat de litògrafs La Solidaria, de Barcelona, envià la seva adhesió al primer congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Solano (o Solana), José, anarcosindicalista de Barcelona (segle xx). Fou un dels militants anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona, iniciada a partir del 1918. [TMS]

Solano Alonso, Wilebaldo, periodista i polític (Burgos 1916). Estudiant a l'Institut Balmes de Barcelona, quan va caure la Dictadura de Primo de Rivera fou un dels organitzadors de la primera agrupació d'estudiants de batxillerat, i més tard, com a estudiant de Medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona, de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya. El 1932 s'afilià a les Joventuts del BOC, del comitè executiu del qual va formar part. Organitzà l'Associació d'Estudiants Revolucionaris de Barcelona i a partir de 1934 va començar a treballar com a periodista en el diari *Adelante*, que dirigia Joaquim Maurín. Membre del comitè de l'Aliança Obrera Juvenil de Catalunya, va prendre part en els esdeveniments d'Octubre de 1934. El setembre de 1936, ja iniciada la guerra civil, fou nomenat secretari general de la Joventut Comunista Ibèrica (POUM), en substitució de Germinal Vidal, mort durant les jornades de juliol. Durant un temps fou delegat del comitè executiu del POUM al País Valencià, on va fundar el setmanari *El Comunista*. Esdevingué membre de fet del comitè executiu

del POUM, en representació de la JCI, i va participar en tots els mitings i actes de propaganda que portava a terme el POUM, al costat de Nin, Arquer, Gorkín, etc. Dirigí el setmanari *Juventud Comunista* (setembre 1936-juny 1937). El novembre de 1936 fou elegit, en una conferència celebrada a Brussel·les, secretari general del Buró Internacional de les Joventuts Socialistes Revolucionàries. Va participar, el febrer de 1937, en la constitució del Front de la Joventut Revolucionària, format bàsicament per la JCI i les Joventuts Llibertàries. Després dels fets de Maig de 1937, en plena repressió contra el POUM, va formar part del segon comitè executiu, clandestí, del POUM, i va dirigir el setmanari, també clandestí, *Juventud Obrera* (juliol-desembre 1937). El 19 d'abril de 1938 fou detingut i empresonat a la presó de l'Estat a Barcelona, al carrer Déu i Mata. Fou processat en un segon judici contra el POUM que mai no es va arribar a celebrar. Amb la pèrdua de la guerra, fou evacuat a la presó de Cadaqués, d'on passà a França el febrer de 1939. A l'inici de la guerra mundial i l'ocupació alemanya de França, fou detingut a Montalban, el febrer de 1941, i jutjat per un tribunal militar francès que el condemnà a 20 anys de treballs forçats. Alliberat del presidí d'Eysses per un grup de la resistència francesa el juliol de 1944, ben aviat organitzà, amb militants de la CNT i del POUM, el batalló Llibertat, una unitat de guerrillers espanyols, i participà activament en la Resistència. Acabada la guerra mundial, es va oposar a la tendència encapçalada per Josep Rovira, que va culminar en la formació del MSC, i el 1947, en una conferència celebrada a Tolosa, fou nomenat secretari general del POUM; des de París dirigí *La Batalla* durant els llargs anys de l'exili. Treballà a l'agència de notícies France Press, des del 1953 al 1981. L'any 1960 va fundar *Tribuna Socialista*, que va tornar a publicar l'any 1975 com a portaveu del nucli oposat a la liquidació del partit i partidari que el POUM potenciés el reagrupament dels marxistes revolucionaris. A partir de 1982 fou un dels animadors de la Fundació Andreu Nin. Autor de nombrosos assaigs sobre els problemes del socialisme, ha col·laborat en diverses publicacions periòdiques dins i fora de l'Estat espanyol i ha participat en col·loquis i aplecs de caràcter històric, on sempre ha donat la seva versió reivindicativa de la història del POUM. [PPB]

Publicacions: «Andreu Nin. Assaig Biogràfic». A: NIN. *Els moviments d'emancipació nacional*. París, 1970; *La Révolution Espagnole (1936-1939)*. Supplément à *Etudes Marxistes*, núm. 7-8. París, 1970; *La Juventud Comunista Ibérica en la Revolución española*. Universitat de Barcelona, 1987; amb FERRI, Llibert. *Diàlegs a Barcelona*. Barcelona, 1994; *El POUM en la historia. Andreu Nin y la revolución española*. Madrid, 1999.

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya*. 4 vol. Barcelona, 1974-1975. CASTERAS ARCHIDONA, Ramon. *La Juventud del POUM. Una juventud de la guerra civil española (1936-1937)*. Barcelona, 1983.

Solans, Tomàs, anarquista a Terrassa (segle XX). Fou encartat amb altres militants anarquistes de Terrassa per la seva actitud revolucionària davant les deportacions efectuades pel govern espanyol a causa del moviment insurreccional del gener de 1932 a l'Alt Llobregat i al Cardener. [TMS]

Soldevila, Josep, treballador tèxtil (Ripoll 1905-Prada de Conflent, ?). Va treballar a Ripoll al tèxtil fins al 1933, en què va anar a viure a Monistrol de Montserrat. Estava afiliat a la CNT. El juliol de 1936 va formar part del Comitè Revolucionari de Monistrol, en representació de la CNT, que substituï l'Ajuntament i ell s'encarregà de les Finances. Va ser elegit director de la fàbrica tèxtil collectivitzada Cal Puig i Font, on treballava. Va oposar-se a les matances fetes pels milicians. La tardor del 1936 va anar voluntari al front (Madrid, Toledo, Cuenca, Ebre). El febrer de 1939 va exiliar-se i estigué internat al camp d'Argelers vora un any. Després es va instal·lar a Prada de Conflent. Va fer de boscatser, de carboner, de jardiner de Pau Casals. De formació autodidacta, va cultivar la poesia. [JSC]

Solé, pagès i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En representació dels 1.700 afiliats al Sindicat de Pagesos de Barcelona i juntament amb Gatell, assistí al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Solé, Esteve, obrer paraire i societari a Sants (segle XIX). Amb residència al carrer de la Creu Coberta, núm. 87, 1r, de Sants, el febrer de 1856 figura com a representant de la Societat de Paraires de Barcelona. [CR]

Solé, Ferran, militant i activista anarquista (Tortosa 1915-Decazeville, França, 1956). Militant anarquista, de molt jove destacà com a activista en la secció local de la CNT tortosina. Participà en els successos de maig de 1937, fet pel qual va ser encausat i acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic de la ciutat. Posat en llibertat, pogué exiliar-se a França, on fou membre de la federació local de la CNT a Decazeville. Morí d'accident. [XPM]

Solé, Francesc, obrer teixidor i societari a Igualada (segle XIX). Com a 1r director de la Societat de Teixidors d'Igalada (Anoia), el dia 9 de setembre de 1841 firmava un manifest, ple de contínues referències cristianes —entre altres coses, afirmava que «los enemigos de la emancipación del pobre son enemigos de Jesucristo»—, en el qual es negava la versió que havia donat *El Nacional*, segons el qual el dia de l'aniversari de la instal·lació de la societat a Igualada es varen produir «desmanes, tropelías e insultos». [CR]

Solé, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 figurava com a representant de la Societat d'Oficials Fusters de Barcelona. [CR]

Solé, J., societari a Barcelona (segle XIX). Fou majordom del taller que havia instal·lat la Societat de Teixidors de Barcelona l'any 1841. [CR]

Solé, Jaume, socialista a Ripoll (segle XIX). El 12 de juny de 1887 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Ripoll. [TMS]

Solé, Joan, boter i associacionista a Tarragona (segle XIX). Entre el 1864 i el 1868 fou un dels promotors de l'associacionisme dels boters i impulsà assemblees amb vista a la seva federació. [TMS]

Solé, Joan, sindicalista i polític a Barcelona (?-Toló, França, 1975). Durant la Segona República, fou militant del Sindicat d'Arts Gràfiques de la FOUS i del POUM. El novembre de 1936, iniciada la guerra civil, fou nomenat per Andreu Nin fiscal del Tribunal Popular núm. 3 de Barcelona. El 1939 s'exilià a França. [PPB]

Solé, Joan, treballador de la foneria i sindicalista berguedà (Berga 1907). Membre de la CNT, va entrar al sindicat a l'arribada de la República i també va formar part de les Joventuts Llibertàries. El novembre de 1932 va participar en una comissió organitzadora del sindicat, arran de la seva clausura pels fets de gener de 1932. Acabada la guerra, va passar a França, i va anar a parar al camp de Sant Cebrià. D'aquí, en va sortir integrat en una companyia de treball; finalment va fixar la residència a Perpinyà, on el 1997 encara vivia. [JCR/JJR]

Solé, Joaquim, internacionalista a Lleida (segle XIX). El desembre de 1872 figurava com a secretari interior de la federació local de l'AIT de Lleida i firmava una carta adreçada al Consell Federal de la Regió Espanyola en què, per acord de l'Assemblea lleidatana, es protestava contra el congrés internacional de Saint Imier, contra els delegats espanyols, contra el Consell regional de València i contra el congrés que havia de celebrar-se el mateix desembre de 1872 a Còrdova. Francesc Tomàs, com a secretari general del Consell federal, en la seva resposta deixava entreveure la influència, sobre la federació local de Lleida, del grup promarxista madrileny que publicava *La Emancipación*. [PPB]

Solé, Pere, anarcosindicalista al Vendrell (segle XX). Dirigent del SUT de la CNT del Vendrell durant la Segona República i la guerra civil. Representà el SUT del Vendrell a la Conferència Regional Extraordinària de la CRTC-CNT l'any 1936. [RAM]

Solé, Salvador, sindicalista de Barcelona (segle XIX). El gener de 1872 era membre de la junta de la secció de jornalers de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, que va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871. [CR]

Solé, Trifón, jornaler agrícola i anarcosindicalista a Moja-Olèrdola (segle XX). Organitzador i dirigent del Sindicat Camperol de la CNT a Moja durant la guerra civil, en fou el delegat al Ple Regional de Sindicats Camperols de la CNT l'any 1937. [RAM]

Solé, Vicenç, vidrier i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). En representació dels 200

afiliats al Sindicat del Vidre de Badalona, assistí al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [TMS]

Solé Barberà, Josep, advocat i polític comunista (Llívia, la Baixa Cerdanya, 1913-Barcelona 1988). Fill de mestres d'escola, anà a viure a Reus als 16 anys. Ja advocat, treballà al despatx del polític Josep Andreu Abelló. El 1931 s'afilià al BOC, on milità fins al 1934, i per mitjà dels comitès d'enllaç de la USC ingressà al PSUC el 1936. Durant la guerra civil fou jutge de primera instància de Reus i comissari de batalló. Fet presoner el 1939, fou condemnat a mort; indultat (sembla que gràcies a Serrano Suñer, per l'amistat de Solé amb una neboda del ministre); sortí de la presó el 1944, però durant anys no pogué exercir la carrera. Es destacà en la defensa de presos polítics, especialment de Miquel Núñez i, en el procés de Burgos, el 1970, de membres d'ETA. Els últims anys del franquisme, fou el portaveu públic del PSUC, encara il·legal. Membre del comitè central del PSUC, fou elegit diputat pel partit, per Tarragona, a les Corts generals en les eleccions de 1977 i 1979. Participà en la ponència que redactà l'avantprojecte de l'Estatut de Sau, el 1978. Col·laborà en el periòdic socialista *Jove Guàrdia*, publicat a Reus el 1936. [PAN/AAC]

Solé Barri, Felip, empleat de banca i dirigent sindical (Lleida, 1905, ?). En els anys vint va ser president del CADCI, posteriorment dirigí el Sindicat d'Empleats de Banca de la UGT. Fou un dels impulsors, el 1933, de la USC de Lleida, després d'una fracassada aliança electoral amb les dretes lleidatanes. Com a conseqüència dels fets d'Octubre de 1934, fou acomiadat de la Banca Arnús. Va ser nomenat regidor a l'Ajuntament de Lleida del 22 d'octubre de 1936, representant la UGT i el PSUC. Amb la revolució, va realitzar tasques de control al Banc d'Espanya i fou un dels dirigents de la política confiscatòria a la banca. [JSSJ]

Solé Boronat, Anton, Anton de Vilardida, pagès i col·lectivista a Valls (segle xx). Pel renom és de suposar que era de Vilardida, agregat entre Montferri i Vila-rodona. A la Dictadura de Primo de Rivera, era afiliat al Centre

de la Unió Republicana Democràtica. Va ser un dels vuit components del Comitè pro Presos vallencs del 6 d'Octubre de 1934, creat arran dels judicis i del posterior empresonament de ciutadans vallencs. La seva activitat associativa va ser a la Societat Agrícola de Valls, el 1932, incorporat a la junta de la secció de batre. L'activitat sindical, la començà a la Unió de Rabassaires, però a poc a poc es decantà cap a la CNT. Va formar part de la primera junta de temps de guerra per la Secció Treball Col·lectiu, i el 1937 era de la junta del gra, per la col·lectivitat. El gener de 1937 va ser un dels quatre afiliats que la col·lectivitat agrària va nomenar per a exercir vigilàncies al camp de les terres que conreava. S'exilià a França. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Solé Brufau, Ramon, pagès i sindicalista a Igualada (segle xx). Va formar part de l'Ajuntament igualadí constituït el 31 d'octubre de 1936, en representació de la Unió de Rabassaires. [PPB]

Solé Cebrià, Josep, empleat de banca a Lleida, i dirigent socialista (segle xx). Ocupà el càrrec de president del CADCI quan aquest s'organitzà a Lleida el 1919. Posteriorment, va entrar en l'Agrupació Socialista de Lleida, fundada el 1931, en representació de la Secció d'Empleats de Banca de la UGT, i va ser-ne escollit membre de la junta directiva. Fou candidat pel PSOE a les eleccions al Parlament català del 1932 i en la llista del Front d'Obrers i Pagesos (aliança electoral PSOE-BOC) a les eleccions legislatives de novembre 1933. El 1934 era membre del comitè regional del PSOE. [JSSJ]

Solé Clemente, Salvador, obrer tèxtil i anarcosindicalista (Barcelona 1890-Ièras, França, 1968). Visqué al barri del Poblenou i des de molt jove s'inclinà cap a l'anarquisme. Va pertànyer al Sindicat Fabril i Tèxtil, secció del Ram de l'Aigua. Amic inseparable de Pau Sabater —el Tero—, va a estar a punt de ser assassinat, com aquest, pels policies de Bravo Portillo, però va poder escapar. Participà a la guerra civil i exercí càrrecs de responsabilitat.

S'exilià el 1939, formà part de la resistència francesa i realitzà innombrables actuacions a l'Alta Savoia, on arribà a ser molt conegut. Alliberada França, treballà com a minaire fins que, debilitada la seva salut, entrà en la Casa de Repòs de Ièras. [TMS]

Solé Figuerola, Joan. les Còfies, pagès, cooperativista i sindicalista (Valls 1912). De jove s'introduí als moviments d'esquerra a través d'activitats com ajudar a empaquetar i repartir el setmanari *Prometheus*, periòdic d'esquerra que tingué vida a Valls els anys 1929 i 1930. A la República, era afiliat de la Internacional Pacifista i, alhora, un dels socis que feia servir més la biblioteca de la Societat Agrícola. El juny de 1931, en l'aprovació dels estatuts del Sindicat de Treballadors del Camp, afecte a la CNT, en va ser un dels signataris, com a membre de la comissió organitzadora. El 1934, com a delegat del Sindicat de Camperols de la CNT, demanà la dimissió del secretari de la Federació Local de l'Aliança Obrera pel fet que era del BOC, cosa que aconseguí. Des de començaments del 1936 va ser el secretari de la Federació Local de la CNT, fins a l'abril de 1936, data en què va ser nomenat per a assistir al Ple Regional. Acabada la guerra, va ser detingut a València l'1 de desembre de 1939; ingressà al camp de concentració de Portaceli, fins a l'abril de 1940, en què va ser traslladat a la presó provincial de Tarragona. Jutjat el 18 d'abril de 1940 a Tarragona, li va caure una condemna de 12 anys i 1 dia. El desembre de 1996 residia a Valls. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatós 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilatós. Tarragona. 1939-1941*. Tarragona, 1993. GAYALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989.

Solé Freixes, Josep. pagès a Molins de Rei (segles XIX i XX). Fou dirigent local de tendències republicanes (entre 1871 i 1873 va ser regidor republicà de l'Ajuntament de Molins de Rei) del sindicat pagès Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, del qual va ser promotor i membre de la primera junta el 1904. [AGL]

Solé Moreno, Josep. socialista a Barcelona (segle XX). El maig de 1934 va ser escollit vocal tercer de l'agrupació de Barcelona del PSOE. [DBM]

Solé Moreso, Enric. pagès i dirigent rabassaire a Tortosa (segle XX). Membre de la Unió de Rabassaires a Tortosa, fou elegit regidor municipal en l'Ajuntament constituït l'octubre de 1936 en substitució del Comitè Antifeixista. Com a tal, hi obtingué el càrrec de vocal a la comissió d'Obres Públiques. Després dels fets de Maig de 1937, retornà al consistori en nom dels rabassaires. Més tard fou elegit vocal del Sindicat Agrícola Cooperatiu de Tortosa en les eleccions de juliol de 1937. [XPM]

Solé Pons, Antoni. pagès i sindicalista a Calafell (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Calafell durant la guerra civil, en fou el president l'any 1937. [RAM]

Solé Roca, Joan. societatari a Barcelona (segle XIX). Va participar en el brindis que va tenir lloc durant el banquet celebrat el dia 1 de gener de 1841 per les classe obreres associades i que presidí Joan Muns. [PPB]

Solé Rocafull, Josep. ferroviari, sindicalista i comunista a Lleida (València 1895-França 1949). Militant del Sindicat Nacional Ferroviari (UGT), el 1921, en el moment de constituir-se, fou elegit president de la UGT de Lleida. El 1920 havia estat traslladat a Lleó, on el 1934 era membre del Consell Obrer dels Ferroviaris del Nord. Per la seva participació en els esdeveniments del sis d'octubre de 1934, fou detingut i represaliat per la companyia. El 1936, en esclatar la guerra civil, milità en el PSUC i durant tota la guerra va residir a Lleida, on fou secretari general del comitè comarcal del Segrià-Urgell del PSUC, secretari general de la UGT i regidor de l'Ajuntament entre febrer i maig de 1937. Pertanyia també al comitè de Catalunya de la UGT. El 1939 s'exilià a França i fou internat al camp de concentració de Bram. Va morir d'accident. [JSSJ/PPB]

Solé Tura, Jordi. forner, professor d'Universitat i comunista (Mollet del Vallès 1930). Als dotze anys deixà l'escola per treballar al forn de pa

familiar. Aprofità el servei militar per a enllestir, en un any i mig, tot el batxillerat i, posteriorment estudià dret a la Universitat de Barcelona, on va llicenciar-se el 1958 amb premi extraordinari. Tot seguit s'incorporà com a ajudant a la càtedra de Dret Polític de Manuel Jiménez de Parga. L'any 1956 ingressà al PSUC i l'any següent esdevingué responsable de l'organització universitària. La seva activitat política el portà a exiliar-se el 1960 a París i Bucarest, on treballarà com a locutor de Radio España Independiente (la Pirenaica). El seu recolzament a les tesis defensades per Claudín, Semprún i Vicens, en la crisi del PCE del 1964, provocà l'allunyament de la direcció del partit. El 1965 tornà a Catalunya i participà en l'organització dels Professors No Numeraris i en la formació del Sindicat Democràtic d'Estudiants. Expulsat durant dos anys de la Universitat, aprofità per a ampliar estudis a París, al costat de Pierre Vilar, i traduir Gramsci al català. La seva tesi doctoral sobre el pensament polític de Prat de la Riba (1967) fou l'esca d'una de les polèmiques més intenses i apassionants sobre l'origen del catalanisme. L'any 1968 fou un dels impulsors, dirigents i màxims ideòlegs de Bandera Roja. L'any 1974 confluí novament al PSUC amb el grup majoritari de Bandera Roja i esdevingué el principal impulsor de l'anomenat eurocomunisme. A partir del IV congrés (1977) formà part del comitè central i del comitè executiu del partit. Catedràtic de Dret Polític de la Universitat de Barcelona, fou diputat a Corts per Barcelona, a la primera i segona legislatures, en la candidatura del PSUC (1977-1982) formant part de la ponència constitucional en representació del grup parlamentari PCE-PSUC. Candidat a l'alcaldia de Barcelona pel PSUC l'any 1983, dimití dos anys després del càrrec de regidor. El 1985 fou elegit degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona i l'any següent abandonà definitivament la militància comunista. Elegit diputat al Parlament en les llistes del PSC (1988), en qualitat d'independent, fou designat senador per la cambra catalana. L'any 1989, ja com a militant socialista, fou elegit diputat a Corts i, posteriorment, nomenat ministre de Cultura del govern espanyol (1991-1993). A les darreries de 1999 mantenia l'escó de diputat a Corts i era membre de l'executiva del PSC i del Comitè Federal del PSOE. El mateix any va publicar

les seves memòries, titulades *Una història optimista*. [AMA]

Solé Vidal, Josep, pagès i cooperativista (Nulles 1899-?). El 1919 en constituïr-se el Sindicat Agrícola Popular de Nulles, de tendència d'esquerra, en va ser un dels 21 socis fundadors. Durant la guerra, va formar part de l'Ajuntament com a regidor pel PSUC, des del maig de 1938 fins al final de la conflagració, en la comissió de Serveis Públics. L'abril de 1939 ingressà a la presó de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls; jutjat a la mateixa plaça el 10 de maig, li sortí una pena de 20 anys, que complí a la presó de Sant Miquel dels Reis (València). Posteriorment se li rebaixà condemna a sis anys i un dia. El maig de 1943 residia a Valls. [AGT]

Solé Vives, Pere, Peret de la Masia, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1884-?). Entrà al consistori per la Unió de Rabassaires després d'una crisi municipal que s'allargà durant el primer mig any de 1938, i s'integrà a la comissió d'Obres Públiques. [AGT]

Solemllloch, Jeroni, sabater i internacionalista a Girona (segle XIX). El desembre de 1870 consta com a membre de la secció de sabaters de la federació local de Girona, i durant l'any 1873 la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT encara li enviava documents, circulars i cartes, que no responia. La seva adreça era: plaça de la Independència, núm. 16, 4t, 2a, de Girona. [PPB]

Soler, obrer de la construcció i sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Construcció de Sabadell. [XPM]

Soler, socialista a Lleida (segle XX). Militant de la Federació Catalana del PSOE, participà, com a delegat de la secció de Lleida, en el congrés d'unificació que celebraren la Federació Catalana del PSOE i la USC el juliol de 1933, en el transcurs del qual presentà la proposició, que fou rebutjada, que el nom del nou partit fos Unió Socialista Obrera de Catalunya. [MPMJ]

Soler, societari a Barcelona (segle XIX). A començament de 1870 va convocar alguna reunió de la Societat d'Enquadernadors i Ratlladors de Barcelona. [CR]

Soler, treballador de l'alimentació i sindicalista a Badalona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de l'Alimentació de Badalona. [XPM]

Soler, Antoni, obrer de la construcció, representant sindical a Sabadell (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de la Construcció de Sabadell. Posteriorment representà la Federació Local de la CNT de Sabadell al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933. [XPM]

Soler, Antoni, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XX). Delegat del Sindicat de Paletes i Peons de Barcelona, amb 5.500 afiliats, durant el congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a finals de juny de 1918 a Sants. [JRM]

Soler, Enric, anarcosindicalista (Esplugues de Llobregat. ?-Perpinyà 1979). El 1936 fou el secretari de la Federació Local d'Esplugues de Llobregat. Durant la guerra civil, va formar part, amb càrrecs de responsabilitat, de la columna Durutti. Exiliat el 1939, s'instal·là primer a Lió, on col·laborà amb el grup artístic i en els festivals organitzats pel moviment llibertari. Posteriorment visqué a Perpinyà. [TMS]

Soler, Félix, socialista a Manlleu (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1892. [TMS]

Soler, Francesc, sindicalista a Barcelona (segle XX). Secretari de l'oficina de la Federació Regional Espanyola de Barcelona, el juliol de 1901 signà la convocatòria d'un congrés de la federació. L'octubre del mateix any, assistí al II congrés de la FR de Societats Obreres, celebrat a Madrid. Amb motiu de la publicació d'un manifest de la CGT que sortí al número 2 del *Boletín* de la Federació, el setembre de 1903,

va ser condemnat a sis anys de presó per un consell de guerra que l'acusà de propaganda antimilitarista. El 20 de febrer de 1904 va publicar a *El Rebelde* un llarg escrit, dirigit a les societats obreres de la FRE i titulat «Mi proceso», en el qual explicava amb detall el curs del procés. Potser és la mateixa persona que el Francesc Soler que va signar un full volant el 13/8/1910, titulat «A toda la opinión imparcial», en el qual informà de l'actuació de la Federació Obrera de Sabadell davant la situació vaguística engendrada pel conflicte dels obrers amb la casa Seydoux. [TMS]

Bibliografia: CUADRAT, X. *Socialismo y anarquismo en Cataluña (1899-1911). Los orígenes de la CNT. Madrid, 1976.* CASTELLS, A. *Sabadell, informe de l'oposició.* Vol. III. Sabadell, 1978.

Soler, Gonçal, anarcosindicalista i comunista (segle XX). Durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou partidari de la reorganització dels sindicats anarquistes i, en aquesta línia, impulsà l'Associació d'Obrers de la Indústria Fabril i Tèxtil de Barcelona. L'associació sortí d'una assemblea celebrada el 20 de gener de 1925 en el cinema Muntanya, del barri barceloní del Clot, en la qual se'n van aprovar els estatuts, es va designar una junta administrativa i se'n va nomenar president Gonçal Soler. Seguint el model de Barcelona, impulsà a Sabadell, cap a l'agost de 1929, una altra Societat Obrera de la Indústria Tèxtil i Fabril. Membre de la Federació Local de Sabadell, fou un assidu col·laborador del periòdic anarquista de la localitat *Cultura Libertaria*, on destacà, dins la campanya d'extensió del grup dels trentistes, l'article «El mitin de afirmación sindical en Sabadell», publicat el 20/5/1932. Col·laborà també a *Vertical*, setmanari sindicalista que sortí a Sabadell des del 28 d'octubre de 1932 al 6 d'octubre de 1934 i que pretenia allunyar-se de la CNT pel control exercit per la FAI. Fou director d'aquest diari des del 16 de juny de 1933 al 25 de maig de 1934. De trajectòria poc clara, durant la direcció de *Vertical* va seguir les consignes de cada hora; el periòdic continuà atacant la FAI i el feixisme, però va anar introduint un consens marxista cada vegada més pronunciat i favorable als interessos dels comunistes. Es va casar amb Balbina Pi, de la qual es va separar durant la guerra civil; d'aquest matrimoni va néixer Teresa Soler i Pi

(Teresa Rebull). Durant la guerra, el comunista Josep Moix li proporcionà un càrrec important al PSUC. El 1952 vivia a Badalona amb la seva filla i va fer el joc a partidaris del règim franquista. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. IV i VI. Sabadell, 1980-1983. ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*. 1973-1974, núm. 44-45. Madrid.

Soler, J., socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú, càrrec que va exercir fins al setembre de 1892. [TMS]

Soler, Jaume, fuster i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Un dels principals dirigents obrers del primer terç del segle XIX a Vilafranca del Penedès. L'any 1900 era el president de la Societat Protectora d'Obrers Fusters i Ebenistes de Vilafranca. L'any 1904 fundava la Federació Obrera de Vilafranca, lligada a Solidaridad Obrera, i en seria un dels principals dirigents fins a l'any 1916. [RAM]

Soler, Jaume, pagès i internacionalista a les Cabanyes, l'Alt Penedès (segle XIX). Com a representant de la societat pagesa La Cabanyola, que reunia els pagesos del poble penedesenc de les Cabanyes, va participar en el I Congrés Obrer Espanyol que es va celebrar a Barcelona el juny de 1870, i on va votar afirmativament, juntament amb la majoria bakuninista, tots els dictàmens aprovats pel Congrés. [PPB]

Soler, Jaume, sindicalista a Sabadell (segle XX). L'agost de 1910, durant la vaga de la casa Seydoux, era president de la Federació Obrera de Sabadell. [TMS]

Soler, Jaume, sindicalista berguedà a Vilada (segle XX). Militant de la CNT, el 6 de juny de 1937 va entrar a l'Ajuntament, en representació de la CNT, per substituir Josep Massana. El 9 de juny de 1937 se'n van reestructurar les comissions i ell fou nomenat responsable de la d'Hisenda. A la reconstitució de l'Ajuntament del 14 de juliol de 1937, ja no hi fou present. [JCR/JJR]

Soler, Joan, anarcosindicalista (segle XX). Emigrat a França durant la Dictadura de Primo

de Rivera, s'inclinà per les tesis d'Àngel Pestaña enfront de Joan Peiró en la polèmica sobre la participació de la CNT en els comitès paritaris fomentats per la Dictadura. En aquest sentit, juntament amb José Garrosset, entre d'altres, va escriure l'article «Lo que no puede continuar», publicat a *¡Despertad!* el 4 de gener de 1930. [TMS]

Soler, Joan, sabater i societari a Barcelona (segle XIX). Com a representant de la Classe de Sabaters, fou un dels signants del manifest, el 28 de febrer de 1841, *Las clases trabajadoras asociadas, a los diputados a Cortes y particularmente a los de la antigua Cataluña*, sobre la situació en què es trobava la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Soler, Joan, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol de 1891 fou elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1892. A partir d'aquesta data, integrà la taula de discussió annexa al comitè. [TMS]

Soler, Joan, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'1 de febrer de 1892 fou elegit revisor de comptes del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Soler, Joaquím, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Soler, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels militants de la CNT assassinat durant l'agreuament de les lluites socials a Barcelona a partir de 1919. [TMS]

Soler, Josep, sindicalista i empleat de banca a Barcelona (segle XX). Membre del Sindicat Lliure, el 19 de novembre de 1920 informà el governador civil de Barcelona, Severiano Martínez Anido, sobre les nombroses perspectives del seu sindicat. [TMS]

Soler, Josep, teixidor de vels i societari a Barcelona (segle XIX). El 1856 era secretari de l'Associació dels Teixidors de Vels de Barcelona i en l'exercici del seu càrrec escrivia una

carta, publicada al *Diario de Barcelona* el 29 de gener de 1856, on destacava la satisfacció de l'associació pel comportament del fabricant Josep Barrau envers els seus obrers. Fou un dels firmants del document que el dia 10 de juny de 1864 es manifestava partidari del socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Soler, Julià, obrer sabater i sindicalista a Barcelona (segle XIX). A començaments de gener de 1873 figura com a membre del consell de la Federació d'Obrers Constructors del Calçat, que fou escollit en el congrés que el ram havia celebrat a Maó (Menorca) el mes de desembre de 1872. [CR]

Soler, Lluís, socialista a Barcelona (segle XX). Entre març i novembre de 1913 fou el corresponent de Barcelona del setmanari reusenc *La Justícia Social*, on s'ocupà de la secció «Semana Barcelonesa». [PPB]

Soler, Manuel, anarcosindicalista (segle XX). Fou un dels signants d'una carta oberta als camarades anarquistes que, encapçalada per Salvador Cornill i Antoni Sesé, publicà *La Protesta* de Buenos Aires el 29 de març de 1925. [TMS]

Soler, Martí, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Soler, Miquel, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit vicecomptador de la Federació Local de Barcelona de la UGT, el maig de 1934, quan aquesta es reconstituí a partir dels homes i sindicats que havien estat expulsats del Secretariat Regional ugetista en el decurs del congrés del Cinema Walkyria, celebrat l'abril d'aquell any, per mantenir posicions properes a la USC. Aquesta nova federació barcelonina seria la plataforma a partir de la qual s'estructuraria poc després la UGSOC. [DBM]

Soler, Pau, teixidor de vels i societari a Barcelona (segle XIX). El 26 de febrer de 1855 firmava, en substitució d'Àngel Chufresa, que es trobava a Madrid, el conveni col·lectiu del ram dels teixidors de cotó. El juny de 1856 formava

part de la comissió obrera que havia de constituir una plataforma d'acció solidària a favor dels obrers filadors, enfrontats amb la patronal per l'anomenada «qüestió de la mitja hora». [CR]

Soler, Rafel, sindicalista i socialista a Palma de Mallorca (segle XX). Fou president de la societat obrera de Palma La Metal·lúrgica (1910). Va ésser membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma (1909-10). [AMR]

Soler, Ramon, anarquista a Terrassa (segle XX). Fou encartat, amb altres militants anarquistes de Terrassa, per la seva actitud revolucionària contra les deportacions efectuades pel govern espanyol a causa del moviment insurreccional del gener de 1932 a l'Alt Llobregat i al Cardener. [TMS]

Soler, Sadurní, carreter i associacionista (segle XX). Junt amb Evaristo Hernández, representà els carreters de Terrassa i de Barcelona al primer Congrés Obrer de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Soler, Vicenç, anarcosindicalista (Roses, l'Alt Empordà, ?-? 1984). Durant la guerra civil espanyola del 1936 va contribuir a l'organització de les col·lectivitats de pescadors de la seva comarca i també va representar-les als plens i reunions. En finalitzar la guerra civil fou condemnat a mort, però la pena fou commutada per 14 anys de presidi. Extingida la condemna, s'exilià a França i s'integrà al moviment llibertari. Ocupà càrrecs de responsabilitat i representà la seva federació en actes públics. També fou col·laborador d'*Espoir* i *Cenit*. Assistí, en representació de Figueres i integrat a l'organització de l'interior, al VI Congrés Confederal de Barcelona, celebrat durant la transició democràtica. [TMS]

Soler, Vicenç, vidrier i anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Representà els 1.500 afiliats a la Indústria del Vidre de Badalona al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid de l'11 al 16 de juny de 1931. [TMS]

Soler Albet, Josep, electricista ferroviari i socialista (Barcelona 1904-Vilanova 1952). Diri-

gent ferroviari ugetista a Vilanova durant la Segona República i del PSUC durant la guerra civil. L'any 1937-1938 fou regidor en representació del PSUC i de la UGT. [RAM]

Soler Baixeras, Pere, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Soler Bastero, Miquel, advocat i administrador de correus, socialista (Calaceit 1898-Montpeller 1947). Els anys trenta exercí d'advocat laboralista a Vilanova i la Geltrú, destacà per la defensa dels obrers i rabassers en les seves reivindicacions. Era membre de la Federació Catalana del PSOE (i més tard del PSUC) i de la UGT de Vilanova. Durant la guerra civil, tingué un important paper com a dirigent revolucionari local i fou regidor d'aquest municipi els anys 1936-1937, en representació del PSUC i de la UGT. [RAM]

Soler Cabrera, Enriqueta, dirigent socialista valenciana (?-València 1972). Va ser una destacada militant de l'Agrupació Socialista valenciana durant els anys de la guerra civil. Formà part de l'últim comitè d'aquesta agrupació abans de la victòria franquista, i hi ocupà el càrrec de secretària. [CCG]

Soler Campà, Àngel, sindicalista a Bagà (segle XX). Militant de la CNT, el 9 d'octubre de 1937 va formar part d'una nova comissió destinada a l'organització, distribució, allotjament i manutenció de nous refugiats que havien arribat al poble. Va entrar de ple a l'Ajuntament, com a delegat de la CNT, el 29 de gener de 1938, on fou escollit síndic i alcalde tercer. També va formar part de la comissió de Governació com a vocal, i de les d'Obres Públiques i Cultura com a president. També fou l'administrador, junt amb el seu germà, de la indústria incautada Elèctrica Baganenca, en substitució de Benet Vivó i Clotet. [JCR/JJR]

Soler Campà, Joan, sindicalista a Bagà (segle XX). Militant de la CNT, va entrar a l'Ajuntament el 29 de gener de 1938 i fou escollit vocal de les comissions de Proveïments i Obres Públiques, i president de la d'Assistència So-

cial. Al mateix temps es va encarregar de l'administració, junt amb el seu germà, de la indústria incautada Eléctrica Baganense», en substitució de Benet Vivó Clotet. El 1940 se li obrí expedient per responsabilitats polítiques, no fou condemnat i el 1946 se'n va sobreseir el cas. [JCR/JJR]

Soler Clariana, Josep M., el Cavall de Bastos, empleat de banca i sindicalista (Valls 1909-?). Treballà al Banc de Valls. El 1932 era president de l'Associació d'Empleats de Banca de Valls que formava part de la Federación Española del Crédito y de las Finanzas, adherida a la UGT. Més endavant va ser del PSUC. El setembre apareixia com a redactor del setmanari socialista vallenc *Treball*, on va col·laborar esporàdicament. El gener de 1937 va ser designat per a assistir al congrés extraordinari del ram, a Barcelona, i el maig va ser nomenat membre del comitè d'enllaç UGT-CNT vallenc. Se'l va nomenar per secretari general de la UGT, el maig de 1937, però no sabem segur si va ser-ho efectivament. El març de 1938 s'incorporà al front. A la postguerra, ingressà a la presó provincial de Tarragona, l'agost de 1939, procedent de Valls, lliurat per la guàrdia civil en concepte de pres. Al judici celebrat el 25 d'octubre de 1939 li va sortir una pena de dotze anys i un dia, commutada després per sis anys i un dia. A la postguerra, el depuraren del banc i féu d'escrivent en una altra empresa fins a la democràcia, que el tornaren a readmetre. [AGT]

Bibliografia: COSIDÓ FÀBREGAS, Pau. *Crèiem en la revolució (La revolució traïda)*. Valls, 1992. GALVADÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatós 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilatós. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Soler Claveguera, Josep, fonedor i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va representar la federació local barcelonina en el congrés de l'AIT celebrat a Saragossa l'abril de 1872. [CR]

Soler Cuadrat, Antoni, paleta i anarquista (Vilanova i la Geltrú, ?-Xile 1961). Anarquista

de la línia dura i de complexió forta e impertèrrita, va començar a manifestar la capacitat d'enfrontament amb les autoritats en l'enterrament del seu pare a Vilanova. Com que aquestes no van permetre que fos enterrat pel civil, ell i els seus germans feren una caixa per al difunt i de nit assaltaren el cementiri i hi enterraren llur pare. Posteriorment es traslladà a Sabadell, on continuà la seva exaltació ideològica i fou un dels principals dirigents de la Setmana Tràgica sabadellenca. La seva acció principal fou l'organització de la trencadissa de les capelletes del carrer. Pel 1913 i 1914 protagonitzà diversos enfrontaments amb els radicals als carrers de Sabadell. També va participar en algunes vagues durant aquests anys, entre les quals destaquen la del ram de la construcció de l'abril al juliol de 1913 i la de paletes del gener de 1916. Juntament amb Jaume Daví i Miquel Verdejo, representà els peons i paletes de Sabadell al congrés regional de la CNT, celebrat a Sants del 28 de juny al primer de juliol de 1918. Fou un dels detinguts a Sabadell el 30 de novembre de 1920 i, juntament amb altres personatges d'esquerra, traslladat al presidj de la Mola de Maó. Durant la Dictadura del general Primo de Rivera, va continuar realitzant actes violents, com la destrucció de la làpida que donava el nom de Primo de Rivera a la plaça Major de Sabadell o les garrotades que, disfressat de dona, va donar a un encarregat que abusava sexualment de les dones de la seva secció. Representà els 1.004 adherents del Sindicat de la Construcció de Sabadell, el qual dirigia, al Congrés del Conservatori, que tingué lloc a Madrid entre el 10 i el 16 de juny de 1931. Cap al 1932 dirigí una colla, principalment de joves, que es dedicava a enquitranar esglésies. També llavors va fundar la cooperativa La Constructora Catalana, en la qual va mostrar la vàlua de la seva capacitat tècnica. Entre el febrer i el març de 1933 impulsà la vaga del Sindicat de la Construcció a Sabadell. Sembla que va planejar un atemptat contra José Antonio Primo de Rivera, quan aquest, d'amagat, viatjà a Sabadell el febrer de 1934. El juliol de 1936 integrà el Comitè de Pressió, que funcionava a l'ombra del Comitè de Defensa-Milícies Antifeixistes, on va impulsar la crema d'edificis religiosos de Sabadell. També durant la guerra civil es va encarregar d'endegar algunes obres públiques per alleujar l'atur. S'exilià a Xile. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III-VI. Sabadell, 1978-1983.

Soler Gil, Antoni, paleta a Molins de Rei (segle xx). Fou promotor el 1913 del sindicat molinenc Unió Obrera de Paletes, de la qual va ser membre a la primera junta directiva el mateix any. [AGL]

Soler i Bussé, Josep, administratiu comercial i comunista a Girona (Girona 1919). Durant la guerra, va afiliar-se al CDCI, adherit a la UGT, i ingressà a les JSU i a l'Exèrcit Popular com a voluntari. El 1939 s'exilià i passà per camps de concentració i companyies de treball francesos. Retornat a l'Estat espanyol a final del 1941, després d'haver-se escapat del control alemany, fou classificat com a «desafecte» i represaliat en un batalló disciplinari a Cerro Muriano (Andalusia) i traslladat a l'exèrcit regular, a Canàries, on fou declarat inútil per efectes de la malària. El 1944 va reprendre la militància activa a la Joventut Combatent de les JSU i alhora, el 1945, s'introduí al sindicat vertical de la construcció, vidre i ceràmica, com a vocal de la junta social provincial, i hi va efectuar propostes reivindicatives atrevides. Com a activista clandestí, milità també al PSUC i va remarcar-se per l'actuació antifranquista amb pintades, penjada de banderes catalanes i republicanes i repartiment de fulls subversius. El 1947 va caure a mans de la policia, que el torturà bàrbarament. L'any següent fou sotmès a consell de guerra i condemnat a quinze anys de reclusió, que complí fins al 1952 a les presons de Salt, Sant Miquel dels Reis i Burgos. Lletraferit autodidacte des de ben jove, ha col·laborat en diversos mitjans de comunicació i ha rebut guardons en concursos literaris, entre els quals cal destacar el premi Avui 1990, de premsa comarcal. [JClAR]

Soler i Guillaumet, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels 36 cenetistes empresonats i tancats al vaixell *La Giralda*, durant el mandat de Severiano Martínez Anido com a governador de Barcelona (1920-1922). [TMS]

Soler i Oriol, Lluís, sindicalista a Manlleu (segle xx). Va començar la militància sindical a la Societat Obrera Art Fabril i Annexos de Man-

lleu, els anys deu ja formava part de la junta directiva i el 1920 en va ser nomenat president. Més endavant, els anys trenta, el trobem dins la UGT de Manlleu, on va arribar a ser secretari general. Va tenir certa participació en actes de la UGT a nivell comarcal. En les eleccions del 12 d'abril de 1931 va ser elegit regidor, càrrec que també va tenir durant els anys de la guerra civil. [JCP]

Soler i Vidal, Josep, polític comunista i escriptor (Barcelona 1908). Treballador d'impremta, es formà a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, entitat de la qual arribà a ser secretari. Partidari d'un marxisme catalanista, el novembre de 1928 fou un dels fundadors del Partit Comunista Català. Juntament amb Jordi Arquer i Jaume Miravittles, entre d'altres, va impulsar la integració del PCC a la Federació Comunista Catalanobalera per a donar lloc a la creació del BOC (1930). També va formar part de la comissió de Cultura, dependent del comitè executiu de la FCCB, creada l'agost de 1931. En aquest període, col·laborà a *Treball* i *L'Hora* i fou redactor de *La Señal*. Seguí cursos als Estudis Universitaris Catalans i va fer tasques editorials vinculades a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. El 1936 participà en la constitució del PSUC. Cap al 1938 fou un dels promotors de la revista *Catalunya*, que no va arribar a publicar-se. Finalitzada la guerra civil, s'exilià a França. El 1940 s'instal·là a Mèxic, on va treballar en tasques ocasionals i col·laborà amb la premsa catalana de l'exili, principalment a *Revista dels Catalans a Amèrica* i *La Nostra Revista*. Crític amb el sucursalisme bolxevic i espanyolista del PSUC, cap al setembre de 1940, juntament amb Miquel Serra Pàmies, Àngel Estivill, Jaume Camps i Aimamí Baudina, fou expulsat del PSUC, després d'haver estat sorpresos en una reunió fraccional en el domicili de Miquel Ferrer. Conseqüentment, el novembre de 1940 fou un dels trenta-un signants —tots ells en discrepància absoluta amb els procediments i la tàctica del PSU— d'un manifest dirigit «A tots els militants del PSUC. A tots els treballadors de Catalunya», que va ser el fonament de la desunificació del PSU. El 1942 contribuï a crear el Partit Socialista Català a Mèxic, que es va dissoldre el 1950. El 1952 tingué un especial protagonisme en la creació de *Pont Blau*, revis-

ta de la qual fou secretari de redacció fins al 1957. Cap al 1964 retornà a Catalunya i, instal·lat a Gavà, va treballar a l'editorial Montaner i Simon, fins a la seva jubilació el 1977. Ha publicat diverses obres d'història, entre les quals destaquen les dedicades al protosocialisme. *Pels camins de la utopia*, sobre els icarians catalans (1958), i *Abdó Terrades. Primer apòstol de la democràcia catalana. 1812-1856* (Barcelona 1983). [TMS]

Bibliografia: ALBERTÍ. *Diccionari biogràfic*. Vol. IV. Barcelona, 1969. BONAMUSA, F. *El Bloc Obrer i Camperol (1930-1932)*. Barcelona, 1974. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelona, 1984-1985.

Soler Juan, Vicenç, Vicentó, obrer vidrier i dirigent sindical (Badalona 1901-Alemanya 1942). Vidrier, des de molt jove milità en els rengles confederals. L'octubre de 1922 fou detingut per la policia amb cinc joves més, militants cenetistes de Badalona. L'any 1931 fou delegat pel Sindicat del Vidre de Badalona al congrés extraordinari celebrat a Madrid el juny de 1931 per la CNT. Com a conseqüència dels fets d'Octubre de 1934, fou empresonat fins al març de 1934. Durant la guerra civil, fou conseller de l'Ajuntament, concretament a partir de l'octubre de 1936. Durant els anys 1937-1938 fou secretari de la federació local de la CNT a Badalona. Exiliat a França, fou deportat a Alemanya, on morí treballant en un taller mecànic. [JVF]

Soler Luque, Àngels, obrera d'arts gràfiques, bibliotecària i comunista (Cadis 1944). De família burgesa, el seu pare va ser enginyer industrial i funcionari de la Generalitat, represaliat pel règim de Franco per la seva militància a ERC. Tornà a Barcelona el 1945. Va estudiar Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona entre 1961 i 1966, Ciències Polítiques a la Universitat Complutense de Madrid i el 1992 es diplomà en Biblioteconomia i Documentació. El 1966 ingressà al FOC. Durant la seva militància al FOC (1966-1970) entrà a treballar com a redactora a l'Editorial Salvat, on es va dedicar a l'organització de CCOO a l'empresa i al ram. Durant 1968-1969 va formar part de la CO local de CCOO de Barcelona, com a representant del Ram d'Arts Gràfiques, i també integrà el comitè obrer del FOC. El 1969 fou acomiadada de l'Editorial Salvat per activitats sindicals. El

1970, després de la crisi del FOC, va ser una de les impulsores del partit Lucha de Clases, organització comunista en la qual va formar part de l'òrgan de direcció (1970-1976) i en va ser la principal responsable entre 1975 i 1976. Paral·lelament, tractant d'unir la teoria amb la pràctica, es va proletaritzar i inicià el treball de correctora tipogràfica a l'empresa Printer Indústria Gràfica (1971-1989), i a partir d'aquesta empresa, va participar en l'organització de les Plataformes de CCOO al Baix Llobregat, coordinadores pertanyents a LC. Membre del Partido Comunista de Unificación, constituït per diferents partits polítics entre els quals hi havia LC, va formar part de l'òrgan de direcció (1976-1977) i, oposada a la unificació amb el PTE, es dedicà a l'activitat sindical, on s'inclinà pel sindicalisme unitari. Va participar a l'organització de la CSUT i fou elegida membre del comitè de fàbrica (1977-1980). A partir de 1980 abandonà la militància política de primera línia, encara que continuà participant en moviments reivindicatius. [TMS]

Soler Moreno, Josep, manobre i socialista a Barcelona (segle xx). Va ser vicepresident de la Federació Regional de la UGT entre l'abril de 1929 i el mateix mes del 1930, i des d'aquesta data fins al mes de juliol va exercir com a secretari d'actes. Home fidel a Joaquim Escofet en el conflicte que llavors afectava el sindicat. [DBM]

Soler Oriols, Ramon, obrer i sindicalista a Terrassa (segle xx). El 1932 fou sotmès a consell de guerra per la seva participació, el febrer d'aquell any, en la insurrecció anarquista que va culminar amb l'assalt a l'Ajuntament de la ciutat. Durant la guerra civil, va ser alcalde de maig a agost de 1938. S'exilià a Mèxic. [JLJ]

Soler Orpí, Josep, pagès i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Va pertànyer al sindicat agrari local Societat d'Agricultors. En fou membre de junta el 1916, i, en representació d'aquesta entitat, promotor i membre, el mateix any, de la direcció del sindicat únic Federació Obrera de Molins de Rei, creat per la fusió de la Llar Obrera, l'Aliança de l'Obrer Paleta i la Societat d'Agricultors. [AGL]

Soler Picó, Josep, pagès a Molins de Rei (segle xx). Sindicalista local proper al PSUC. Fou

regidor d'Agricultura a l'Ajuntament de Molins de Rei el 1936, en representació de la Unió de Rabassaires. [AGL]

Soler Ros, Josep, paleta, obrer i polític berguedà (segle xx). Membre del PSUC de Berga, va ser un dels únics paletes de la UGT, ja que, en cooperativa, eren de la CNT. El 31 de març de 1938 va entrar a l'Ajuntament en representació del PSUC. L'11 de maig de 1938, amb la reconstitució de l'Ajuntament, va ser president de la conselleria de Treball i Obres Públiques, a més de representant de l'Ajuntament al cos de bombers; i també inspector de Proveïments, junt amb Joan Barat Agon. En acabar la guerra, va ser detingut i afusellat al Camp de la Bóta. [JCR/JJR]

Soler Salas, Mateu, pagès i socialista (Manacor 1874-1955). Pagès de professió, des del començament del segle xx i fins al final de la Segona República fou el principal responsable del PSOE a Manacor. Juntament amb els altres dirigents dels pobles, defensà una línia d'actuació moderada enfront dels socialistes de Palma. Fou president de l'Agrupació Socialista i regidor de l'Ajuntament de Manacor (des de 1903). El 1920, fou detingut arran d'un aldarull produït a Manacor per causa de la manca de subsistències. El 1932, assistí al XIII congrés del PSOE com a delegat de les Balears. Col·laborà amb la resistència a l'alçament militar de juliol de 1936 a Manacor. Més tard, fou empresonat i condemnat a dotze anys de presó. [DG]

Soler Sales, Pere, estibador i sindicalista (Barcelona 1882-?). Fou vicepresident del Sindicat Professional d'Obrers del Port de Barcelona l'agost de 1922, i un mes després se l'escollí com a president de la mateixa entitat. Fou president del Sindicat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes del Port de Barcelona i el seu Radi, l'octubre de 1925, quan va constituir-se aquesta entitat, i encara mantenia el càrrec l'abril de 1928. Fou escollit vocal del Comitè Paritari de la Càrrega i Descàrrega de la Fusta del Port de Barcelona l'octubre de 1927. Demanà la legalització de la Federació Nacional d'Entitats Obreres dels Ports d'Espanya l'octubre de 1929 i el gener de 1931 fou escollit secretari del Comitè Nacional de la dita federació. Era membre del PCC i fou

candidat a les llistes del BOC en les eleccions municipals d'abril de 1931. Fou escollit vocal del Jurat Mixt de Treball al Port de la Secció de Càrrega i Descàrrega de Fusta el maig de 1932. Era president del Sindicat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes del Port de Barcelona i el seu Radi l'octubre de 1932. El maig de 1936 entrà a treballar a la Junta d'Obres del Port de Barcelona i va estar-hi fins a l'abril de 1937. Fou un dels promotors de la Cooperativa de Treball dels Obrers Portuaris el juliol de 1937. Treballà de nou a la Junta d'Obres del Port l'abril de 1945, fins a l'octubre de 1946, en què es va jubilar. [JIG]

Soler Serra, Josep, treballador bancari, socialista i comunista a Barcelona (segle XX). S'afilià al sindicat bancari quan treballava al Banc Urquijo al costat d'altres joves socialistes com Vilar Vitoria. Durant la guerra civil, presidí la Federació de Banca i Borsa, la qual representà en el comitè de Catalunya de la UGT, i va ser comissari d'Estalvi. S'exilià a Veneçuela. [DBM]

Soler Tura, Narcís, treballador de la indústria gastronòmica i comunista a Barcelona (segle XX). L'abril de 1937 va ser escollit vicepresident del comitè directiu del Sindicat de la Indústria Gastronòmica de Barcelona, FOSIG-UGT. [DBM]

Soler Vilalta, Marcel·lí, sindicalista a Avià (segle XX). Membre de la UGT, el 7 de març de 1937 va entrar a l'Ajuntament, nomenat per la Comarcal de la UGT, en substitució del destituït Valentí Orriols. [JCR/JJR]

Solernou, Miquel, peó d'estampats, a Barcelona (segle XIX). La coincidència en l'ofici amb Josep Solernou pot donar peu a la sospita que puguin ser la mateixa persona, si bé no hi ha cap constància que sigui així. Miquel Solernou figura entre els representants obrers que el 8 d'agost de 1854 dirigeixen un manifest als barcelonins en què proclamen la unitat d'interessos amb la classe patronal, rebutgen els successos criminals de la nit del 14 al 15 de juliol i reclamen el retorn dels fabricants, per tal de reprendre el treball i superar, així, la crisi provocada pel còlera i la revolució d'aquell any. En representació dels peons d'estampats, va participar en la constitució de la Junta Central de

Directors de la Classe Obrera, el 24 de gener de 1855. El 5 de febrer del mateix any, juntament amb Esteve Lluís i Pere Puigventós, negocià i signà el conveni del seu ram; conveni que significà un pas important en la negociació col·lectiva, ja que, ultra millores laborals (majoria d'edat salarial als 19 anys, regulació d'hores extres, entre d'altres) reconeixia per primer cop, de manera explícita, la societat obrera com a part negociadora. El març següent, fou un dels signants d'un document dirigit al governador civil on es deploraven els excessos comesos durant alguns conflictes laborals en certs pobles industrials de Catalunya. [JBP]

Bibliografia: BENET, JOSEP & MARTÍ, CASIMIR. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. 2 vol. Barcelona, 1976.

Solernou, Salvador, filador, activista obrer barceloní (segle XIX). El 29 de desembre de l'any 1854 va participar en el conflicte protagonitzat a la fàbrica Vallés y Hermanos, exigint l'acomiadament d'un obrer (Felip Fortuny), que va ser acusat de provocació i deslleialtat envers els companys. La resposta patronal va ser negativa i els treballadors van anar a la vaga, i en la pacificació del conflicte va intervenir l'Ajuntament de Barcelona. [STG]

Solernou Riera, Josep, peó del Ram de l'Aigua i activista (segle XIX). Va signar junt amb altres dirigents, representants de 49 localitats de la província de Barcelona, l'exposició adreçada al governador civil l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albigés, Pau.) Va ser encausat pel fiscal militar el 12 de novembre de 1855, uns mesos després de la vaga general del juliol d'aquell mateix any, que va ser la primera de la història del moviment obrer català i espanyol. L'any 1855 vivia a Barcelona, al número 54 del carrer Carretes. [STG]

Solés i Briera, Pere, tipògraf i comunista (Girona 1906-1969). El 1934 formà part de la candidatura del BOC a les eleccions municipals. Durant la guerra civil, milità al POUM i fou administrador de l'Hospital Provincial i membre del comitè de sanitat. Empresonat el 1939, fou condemnat a trenta anys de reclusió. El 1943 va sortir-ne amb llibertat condicional, però desterrat a Tarragona. Novament empresonat el 1948,

per la reorganització clandestina del POUM, va ser condemnat a tres anys de presó. [JClar]

Soley Cuyàs, Antoni, pagès a Molins de Rei (segle XX). Fou promotor i membre, el 1904, de la societat de socors mutus pagesa d'inspiració republicana Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, de la qual va ser vicepresident el mateix any. [AGL]

Soligo, Josep, anarcosindicalista i electricista a Barcelona d'origen valencià (? 1909-1991). Marxà de molt jove a Barcelona, on es posà en contacte amb les idees anarquistes i milità al ram de la construcció. Actuà en vagues del ram, especialment en la vaga de la construcció de l'any 1931, i participà en el transport d'armes al front durant la guerra civil. S'exilià el 1939 i, després de passar per camps de concentració, s'instal·là definitivament, amb la família, a Gaillac. Va ser un dels organitzadors de la CNT a la seva localitat. [TMS]

Soliva Vidal, Ramon, comunista (la Torre de Cabdella 1912-Barcelona 1973). Fill d'un mestre d'obres, es va criar al Pirineu català. Als 18 anys, quan treballava a Recs i Forces de l'Ebre, a la Pobla de Segur, inicià l'activitat sindical amb la preparació d'una vaga victoriosa. El juliol de 1936, marxà com a voluntari al front d'Aragó. Durant la contesa, ascendí primer a cap de brigada de la 27 Divisió i després, condecorat amb la medalla de la Llibertat en el curs de la batalla de l'Ebre, ascendí a cap de la 45 Divisió, amb la qual cobrí la retirada de l'exèrcit de l'Ebre. Amb la pèrdua de Catalunya, fou enviat a la zona centre-sud i Negrín el va nomenar governador militar d'Almeria. Sortí d'Espanya en els últims moments de la guerra cap al nord d'Àfrica, i de seguida marxà a la Unió Soviètica. Ingressà a l'Acadèmia Militar de Frunze, on arribà a ser professor de tàctica militar. Partidari del corrent espanyolista dins el PSUC i home de confiança de Dolores Ibarruri i de Santiago Carrillo, el 1945, quan acabada la Segona Guerra Mundial es traslladen a França les direccions del PCE i del PSUC, fou designat responsable provisional del PSUC a França. A l'arribada de Joan Comorera a França, l'octubre de 1945 passà a formar part del Secretariat del PSUC. Fins al 1949 actuà en missions de responsabilitat, com a

membre de la direcció del PSUC, entre les quals destaquen la seva assistència als plens del partit i diverses conferències; n'és famosa la que va pronunciar el 5 de juliol de 1947 sobre «La línia nacional del PSUC», en la qual anteposà els interessos de la classe obrera als interessos nacionals. També llavors fou secretari responsable de l'organització del partit a l'interior i continuà la seva vinculació amb els líders del PCE, de manera que davant a la fusió orgànica plantejada per Dolores Ibarruri, que insistia que es podria produir per ser ja un partit comunista, ell ho interpretava dient que «els comunistes catalans amb llur treball i lluita han demostrat ser dignes dels comunistes espanyols». A finals del 1948, arran de la «caiguda dels vuitanta» succeïda al llarg del primer semestre del 1947, fou destituït del secretariat i enviat a Moscou. Aquesta destitució, poc clara ja que el responsable màxim de l'organització interior era Santiago Carrillo, ha estat explicada per alguns com a conseqüència de la sotració de diners de la caixa del partit per a poder mantenir una complicada vida privada. Del 1949 al 1959 residí a Moscou, on treballà com a enginyer electrotècnic en l'electrificació d'un districte de la capital soviètica. Posteriorment visqué durant uns deu anys a Cuba, on formà part de l'exèrcit cubà i arribà al grau de comandant, la màxima categoria militar de l'exèrcit cubà, i fou conseller particular de Raúl Castro. Col·laborà en diverses publicacions periòdiques, entre les quals destaca *Lluita* i, especialitzat en temes militars, col·laborà a *Nuestra Bandera*. El 1970 tornà a Catalunya amb la família i pocs anys després morí com a resultat d'una malaltia vesical. [TMS]

Bibliografia: «Ha mort el company Ramon Soliva». A: *Treball*, 14/3/1973. «Ramon Soliva ha muerto». A: *Mundo Obrero*, 15/3/1973. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III Vols. Barcelona, 1984-1985.

Solsas, Eudald, teixidor i societatari a Vic (segle XIX). Amb motiu del conflicte plantejat el maig de 1841 a la fàbrica de Vic on treballava (probablement Portavella o Puget), signà una carta adreçada a l'Associació de Teixidors de Vic on s'anunciava que els obrers del cotó podien encetar el conflicte en qualsevol moment. [STG]

Solsona, Antoni, rabasser a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent rabassaire pened-

senc, va ser tresorer de la Federació d'Obrers Agrícoles l'any 1893 i un dels principals dirigents en el període 1891-1895. Participà activament en les lluites dels pagesos rabassaires a la darrera dècada del segle XIX. [RAM]

Solsona, Bartomeu, socialista a Barcelona (segle XX). El 1916 era director del periòdic barceloní *El Obrero Municipal*, i des d'aquesta condició va enviar una col·laboració a *La Justicia Social* de Reus. [PPB]

Solsona, Joaquim, fideuer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representant del Sindicat de Fideuers de la ciutat comtal al congrés de la Confederació Regional del Treball celebrat del 28 de juny a l'1 de juliol de 1918 a Sants. [JRM]

Sopena, Joaquín, anarcosindicalista (el Campell, la Llitera, 1904-Tolosa de Llenguadoc 1956). Durant la Dictadura del general Primo de Rivera, emigrà a França i es posà en contacte amb les idees anarquistes. Tornà a Espanya durant la República, però el 1933 fou detingut i condemnat a 25 anys de presidi. Sortí el 1936 i intervingué en la revolució del juliol al seu poble, on ocupà diversos càrrecs en l'organització llibertària. Col·laborà en les activitats de la SIA en la seva regió fins al final de la guerra civil. Es va exiliar a França. [TMS]

Soria, comunista (segle XX). Va formar part de la comissió sindical dependent del comitè executiu de la FCCB (BOC) i creada l'agost de 1932. [TMS]

Soria, Celestino, ferroviari i anarcosindicalista (Vallecas, Madrid, 1900-Albi 1971). A l'edat de 19 anys es traslladà a Vilanova i la Geltrú, on inicià la militància a la CNT i va exercir càrrecs a l'organització i al sindicat. A l'inici de la guerra civil, fou ferit al front d'Aragó i, evacuat, va continuar treballant a la rereguarda en la tasca de les collectivitzacions. Durant la contesa, va exercir càrrecs en l'organització confederal a Vilanova; també formà part del Comitè Nacional de Ferroviaris i del seu comitè específic. A l'exili, s'instal·là a Albi, on treballà en diverses feines. Exercí diverses vegades el càrrec de secretari de la federació local d'Albi. [TMS]

Soriano, José, ebenista i comunista al País Valencià (segle XX). Milità en el Partit Comunista, i durant el període final de la monarquia al·fonsina era secretari de la Societat d'Ebenistes de València, secretari de l'Agrupació Comunista de la mateixa ciutat i secretari del Comitè Regional de Llevant del PCE. El març de 1931, en una assemblea general de l'Agrupació Comunista de València, fou acusat de trotskista i posteriorment expulsat. Fou un dels membres iniciadors de l'Oposició Comunista d'Esquerra al País Valencià i a partir del 1932 col·laborà a *Comunismo* i a *El Soviet*. [PPB]

Soriano, Ramon, socialista a Tarragona (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Tarragona, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1890. L'abril de 1891, i fins a l'agost de 1892, va ser elegit comptador i en aquesta última data fou elegit tresorer de l'agrupació tarragonina. [TMS]

Soriano, Trinitat, internacionalista a Barcelona (Sevilla-?). Dirigent els anys 1870-1872, durant la seva etapa d'estudiant i abans de tornar als entorns dels seus orígens. Era estudiant tècnic o de ciències el 1869, quan va recomanar Fanellí al cercle d'amics que formaren el primer nucli bakuninista de Barcelona (Josep Lluís Pellicer, el seu nebot Farga Pellicer, Viladarga i Ramon Cortada). El 1870, va assistir al primer Congrés Obrer, el del mes de juny de 1870, en representació de la cooperativa d'Ezcaray, participà activament en les tasques de les comissions encarregades d'elaborar els dictàmens de resistència, cooperació i organització social. En aquella ocasió, es va distingir per la defensa de l'apoliticisme, junt amb altres representants de la línia bakuninista. [STG]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona, 1971. MORAYO, J. J. *Lideres del movimiento obrero español 1868-1921. selección, presentación y notas de V. Manuel Arbeloa*. Madrid, 1972.

Soriano Andreu, Francesc, serraller, fonedor i dirigent sindicalista a València (segle XIX). En representació dels serrallers i fonedors, així com de la Cooperativa de Teixidors de València, va assistir al primer Congrés Obrer de l'Es-

tat espanyol, celebrat el mes de juny de 1870 a Barcelona. Formà part de la comissió encarregada del dictamen sobre apoliticisme, es manifestà partidari actiu del sindicalisme apolític. [STG]

Soriano Azorín, Agustí, orfebre i sindicalista socialista valencià (segle XX). Ingressà a la UGT el 1934 i al PSOE el 1935. S'allistà de voluntari a l'exèrcit republicà, on per mèrits de guerra fou ascendit a tinent. Detingut i torturat el 1944 per una brigada especial de la policia vinguda expressament a València des de Madrid, fou acusat d'activitats contra la dictadura i pertinença a una organització il·legal. L'última detenció fou el 1952. Coordinà el PSOE de la Federació Provincial sota la dictadura franquista per ser el secretari general del PSOE del País Valencià i per ser membre del Comité Ejecutivo Federal del PSOE. Assistí a diversos congressos del PSOE i de la UGT a l'exili gràcies a la gran mobilitat que li atorgava ser el propietari de l'agència de transports El Minuto. En començar la renovació del PSOE, recolzà inicialment Rodolfo Llopis, si bé s'integrarà en el PSOE renovat el 1975, i arribà a pertànyer al seu Comitè Federal. Fou un militant actiu i carismàtic, que va gaudir de gran prestigi ètic. El 1977-78 se'l nomenà secretari general del PSOE a la ciutat de València, com un dels militants que servien de nexa entre el «nou i vell socialisme espanyol». [RIRB]

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valencià (1939-1978)*. València, 1988; i *Sociología y política del socialismo valenciano, 1939-1989*. València, 1990.

Soriano Hernández, fuster i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Fusta de Barcelona. [XPM]

Soriano Villa, Manuel, anarcosindicalista (Cella, Terol, 1902-Saviñánigo, Osca, 1977). El 1918 emigrà als Estats Units, fugint de les persecucions policials. Als EEUU mantingué relació amb els llibertaris i amb la IWW. El juliol de 1936 tornà a Espanya. Instal·lat a València, es va incorporar a les Brigades Confederals de Llevant. Al final de la contesa, fou empreso-

nat i restà durant anys a la presó. El 1947 fugí a França, s'instal·là a Balma i participà activament en el ML a l'exili. Morí en el decurs del seu primer viatge a Espanya, després de trenta anys d'exili. [TMS]

Soriano-Barroeta Aldamar, Rodrigo, polític republicà radical, periodista i escriptor (Sant Sebastià 1872-Santiago de Xile 1944). D'origen basc, pertanyia a una família aristocràtica, però de tradició liberal. Durant la primera etapa a Madrid, on s'instal·là de molt jove per començar la carrera periodística, fou crític d'art de *La Época* i va fundar el periòdic *Vida Nueva*. Amic de Blasco Ibáñez, el 1898 es traslladà a València per treballar en la redacció d'*El Pueblo* i en tasques polítiques; destacà en aquests anys per la seva personalitat apassionada i la demagògia del seu discurs. Republicà identificat amb el populisme blasquista fins al 1903, aquest any se separà de Blasco i passà a dirigir un nou partit, el Republicà Radical, posteriorment també anomenat Radical-Conjuncionista i Republicà Regionalista, i a dirigir *El Radical*, nou òrgan de difusió del grup escindit i enfrontat a *El Pueblo*. El sorianisme, que en pocs anys aconseguí aplegar una bona part dels republicans valencians insatisfets amb la política de Blasco, lliurà una dura batalla política pels carrers de València contra el blasquisme, defensant un republicanisme més popular i esquerrà. Partidaris d'un acostament als socialistes, els sorianistes formaren part de la conjunció republicanosocialista i encapçalaren la bandera del regionalisme, encara que sense gaire èxit. Fou diputat per València des de 1901 a 1909. El 1911 va ser elegit diputat republicà per Madrid, ciutat en què es va instal·lar i on va fundar un nou mitjà de comunicació, el periòdic republicanosindicalista *España Nueva*. El 1923 pronuncià unes polèmiques conferències sobre les responsabilitats per la guerra del Marroc. Per aquest motiu fou deportat a les illes Chafarinas i Fuerteventura juntament amb Unamuno. El 1924 aconseguí escapar i s'exilià a París, on mantingué la seva oposició a Primo de Rivera i participà en les campanyes dels exiliats. Tornat a Espanya el 1931, fou elegit diputat en les Corts constituents per Izquierda Federal, i poc després nomenat ambaixador a Xile, fins al 1939. [AGA]

Publicacions: *La vida donostiarra*, 1893; *Morís y cristianos*, 1894; *El triunfo de don Carlos*, 1901; *España bajo el sable*, 1925; *San Lenin (viaje a Rusia)*, 1927; *La revolución en España*, 1931.

Bibliografia: LEÓN ROCA, José Luis. *Vicente Blasco Ibáñez*. València, 1967. LEÓN ROCA, Francisco. *Blasco Ibáñez. Política i periodisme*. València, 1970. AGUILÓ LUCIA, Lluís. *Sociologia electoral valenciana (1903-1923)*. València, 1976. REIG, Ramir. *Obrers i ciutadans. Blasquisme i moviment obrer. València, 1898-1906*. València, 1982; i *Blasquistas y clericales*. València, 1986.

Soriguera, mazzinià reusenc (?-Tarragona 1938). Va ser proper als postulats defensats per Mata i va morir a la presó de Tarragona. [END]

Soronellas, Josep, fuster i sindicalista a Reus (segle XX). Va representar els obrers fusters de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Sorribas, Ramon, treballador d'impremta, sindicalista i polític berguedà (segle XX). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat a l'arribada de la República. Així fou el secretari de la junta constitutiva de la Societat Sindical Únic de Treballadors de Berga i els seus contorns, constituïda el maig de 1931. El juny del mateix any, ell, entre d'altres, demanà permís per a fer un míting del BOC —això indica la seva afiliació en aquest partit. El 1932, el sindicat fou clausurat temporalment pels fets de gener, i el novembre formà part d'una comissió organitzadora del sindicat. [JCR/JJR]

Sorribas López, Antoni, guixaire i sindicalista a Lleida (1897-?). El juliol de 1937 va entrar, en representació de la CNT, a l'Ajuntament de Lleida per superar la crisi municipal provocada el maig del mateix any per la dimissió dels regidors del PSUC i posteriorment de la CNT; es va mantenir en l'Ajuntament constituït el 28 d'octubre. Fou regidor d'Obres i president de la Caixa Immobiliària Municipal, entitat que gestionava la municipalització de l'habitatge. [JSSJ]

Sort Oliart, Baldiri, teixidor a Olesa de Montserrat (1875-?). Fou promotor del sindicat únic d'inspiració republicana Sindicat d'Oficis Di-

versos d'Olesa de Montserrat, existent entre 1917 i 1920. [AGL]

Sort Rull, Josep, teixidor de cotó, mutualista i sindicalista (segle XIX). La seva signatura figura el 1840, junt amb la de Josep Sugrañes i Vicenç Martínez, al peu dels estatuts de la Societat Mútua de Protecció d'Obrers Teixidors de la Indústria Cotonera, la primera societat obrera de la història de Catalunya que, dedicada a la protecció mutual dels treballadors tèxtils, ha merescut la qualificació de ser una «de les més avançades de l'Europa continental». A partir d'aquest moment, va estar al capdavant d'actuacions obreristes catalanes molt sobresortints. El març de 1841, signà, com a vocal primer, la crida pública per a la renovació de càrrecs de l'esmentada Societat Mútua. Va formar part de la Comissió Mixta de Patrons i Obrers, establerta per l'Ajuntament de Barcelona el 3 de gener de 1841. Dimití, igual com els seus companys, davant la manca d'operativitat imposada pels fabricants que cercaven excuses per a no assistir-hi. Va ser reelegit el maig del mateix any. La tasca de la Comissió Mixta aviat va esmoreir-se davant la intransigència dels patrons, que van exigir als obrers que n'eren membres l'abandó de llur militància reivindicativa. Poc abans, el mes de febrer del mateix any, havia signat l'exposició adreçada per «les classes treballadores associades» als «Diputats de les Corts» i, particularment, als de «l'antiga Catalunya», per a demanar «el foment dels rams de la indústria» i la millora de la «situació obrera». L'estiu del mateix any (16-VI-1841), també signà l'exposició adreçada per tretze associacions obreres de Barcelona a Espartero, llavors regent del regne, per a denunciar els perniciosos efectes que tenia el contraban sobre el progrés industrial. Sabem que va pertànyer, a més a més, a la Societat Patriòtica, de la qual Abdó Terrades era secretari. [STG]

Bibliografia: OLLER ROMEU, Josep M. *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843*. Barcelona, 1973. REVENTÓS, Manuel. *Els moviments socials a Barcelona en el segle XIX*. Barcelona, 1925. VILÀ, Josep Maria. *Els primers moviments socials a Catalunya*. Barcelona s.a.

Soteras, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Esparreguera (segle XX). Fou dirigent a la colònia

Sedó d'Esparreguera del cenetista Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil d'Esparreguera. Fou membre del Sindicat d'Oposició de la CNT; amb la unificació, el 1936, abandonà aquest sindicat juntament amb els dirigents locals Josep Elena i Joan Jorda, per apropar-se al nou nucli local de la UGT. [AGL]

Soto, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou elegit president del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona en l'assemblea constitutiva del sindicat que tingué lloc a finals de maig de 1931. Juntament amb Pijoan i Bueso, i en representació del seu sindicat, assistí a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya, celebrada els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. Així mateix, junt amb Moreno i Molina, representà els 7.000 afiliats de l'esmentat sindicat al Ple regional de la CRT de Catalunya, celebrat del 2 al 4 d'agost de 1931. [TMS]

Soto, Manuel F. de, comunista i intel·lectual a Barcelona (?-?1950). Membre del PSUC, a l'exili va formar part de la Comissió Catalana pro Pau. Fundador i element destacat de l'Associació d'Amics de l'URSS. Morí sobtadament en una edat avançada. [TMS]

Soto García, Josep, sindicalista a Sant Julià de Cerdanyola (segle XX). Va entrar a l'Ajuntament de Sant Julià el 27 de juliol de 1936 com a delegat de la CNT. L'octubre de 1936 es produí la fusió dels municipis de Brocà i de Sant Julià de Cerdanyola, que va crear el nou municipi de Guardiola de Berguedà. El 22 del mateix mes va passar a ser vocal del nou Ajuntament. També va formar part de la comissió d'Hisenda com a vocal. El mateix dia va rebre l'encàrrec de ser el delegat de l'Ajuntament de les funcions de reclutament. [JCR/JJR]

Soto Ortiz, Manuel, metallúrgic i anarcosindicalista (La Unió, Múrcia, ?-Bonnières, França, 1976). Va pertànyer a la societat de flequers La Primitiva de La Unió. El 1918 es traslladà a Barcelona amb la família i prengué part en la vaga de La Canadenc. Treballà en les obres del port de Barcelona i en la Casa Mateu. Incansable proselitista de la CNT, va ser empresonat a la Model de Barcelona per causes militars. Delegat del Sindicat de la Metallúrgia, fou

novament detingut amb 130 companys i empresonat al vaixell *Barceló*. A la sortida, fou deportat a la província de Tarragona. Fou també membre de la Federació Nacional de Grups i, després, de la FAI. En proclamar-se la Segona República i vivint a Santa Eulàlia de l'Hospitalet, va organitzar el Sindicat d'Oficis Diversos, del qual fou el president. Ajudà directament a proclamar el comunisme llibertari al seu barri, fet que li valgué entrar novament a la presó; en sortí, juntament amb el seu germà Àngel, el 1936. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, es va ocupar de la comissió de Defensa del Poblenou. De seguida fou nomenat inspector de Casernes, càrrec del qual fou cessat en dissoldre's les Milícies Antifeixistes. Llavors tornà a Santa Eulàlia, on exercí el càrrec de conseller del Municipi. S'exilià el 1939, passà per camps de concentració i exercí càrrecs de responsabilitat en la SIA. Instal·lat definitivament a Vernon, fou secretari de la Federació Local de Bonnières, fins a la seva mort. [TMS]

Bibliografia: «Necrológicas. Manuel Soto Ortiz». A: *Espoir*, 16/5/1976.

Sotorra, Joan, tintorer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Pedro Sánchez, representà els tintorers de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Souchy, Agustín, teòric i propagandista anarquista (1893-Munic 1984). Dirigent anarcosindicalista alemany, el 1920 va coincidir amb Àngel Pestaña a Moscou, en la celebració del segon congrés de la Internacional Comunista, on s'oposà a les concepcions que tenien els bolxevics sobre la revolució i el socialisme. Va auspiciar la reorganització de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT), que celebrà el seu primer congrés a Berlín del 25 de desembre de 1925 al 2 de gener de 1926. En contacte permanent amb el moviment anarcosindicalista català i espanyol, sovint actuà com a delegat de l'AIT en congressos celebrats per la CNT. L'octubre de 1928 va acollir Durruti i Ascaso a Berlín i féu gestions per intentar regularitzar-ne la situació a Alemanya. En esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, es traslladà a Barcelona, on dirigí, en representació de l'AIT,

el departament d'Informació Exterior de la CNT. Entusiasta de les collectivitzacions que es varen desenvolupar a l'Espanya republicana, el 1937 publicà *Entre los campesinos de Aragón. El comunismo libertario en las comarcas liberadas* (Barcelona, 1937) i, juntament a P. Folgare, *Colectivizaciones. La obra constructiva de la revolución española* (Barcelona, 1937). Present a Barcelona durant els enfrontaments que varen tenir lloc el maig de 1937, va redactar el fullet *La verdad sobre los sucesos en la retaguardia leal: los acontecimientos de Cataluña* (Buenos Aires, 1937), on presentava la versió oficial anarquista dels esdeveniments. Durant la repressió subsegüent contra el POUM i contra militants de la CNT, va portar a terme gestions a favor dels empresonats, com a representant de la Lliga dels Drets de l'Home. Després de la guerra civil, va continuar mantenint molt bones relacions amb el moviment anarquista espanyol, especialment amb Diego Abad de Santillán, i fins a la seva mort va fer freqüents viatges a Barcelona. [PPB]

Bibliografia: *Polémica*, març-abril 1984.

Sousa, Germinal de, anarquista (? 1909?-Lisboa 1968). Assistí, com a secretari general de la Confederació del Treball portuguesa, al Congrés d'Agrupacions Llibertàries de llengua espanyola que se celebrà a l'Estaque (Marsella) el maig de 1926, en el qual van participar nombrosos llibertaris espanyols i d'altres nacionalitats. (Vegeu Flores, César.) Visqué a Barcelona i, encara que partidari de la definició anarquista del moviment obrer, va formar part, durant l'inici de la seva organització a finals del 1928, del grup Solidaridad, promogut per Ángel Pestaña i que pretenia unir els militants confederals per reforçar la CNT abans d'una normalització política. Va formar part del comitè peninsular de la FAI, de la qual fou el primer secretari general, càrrec que exercí durant la guerra civil. A l'inici de la guerra fou el cap de la columna Tierra y Libertad. Com a secretari general de la FAI, va signar una sèrie de circulars als seus afiliats i assistí a diverses reunions. Entre aquestes destaquen la que tingué lloc el 3 de novembre de 1936, als locals anarcosindicalistes de la Via Laietana de Barcelona, per a dilucidar sobre l'entrada dels anarquistes al govern, i les diverses trobades durant

el 1938 amb els altres sectors del moviment llibertari per a discutir sobre l'orientació de la militància i la postura a seguir per la marxa de la guerra. També el 1938, intervingué en el Ple Nacional de les Regionals del Moviment Llibertari, celebrat a Barcelona del 16 al 30 d'octubre. Ocupada Catalunya per l'exèrcit franquista, juntament amb Pedro Herrera, es traslladà a França. En una reunió que tingué lloc el 22 de març de 1939, el Comitè Nacional del Moviment Llibertari requerí la seva presència, juntament amb la dels altres membres del comitè peninsular de la FAI, per a ocupar-se del futur de l'organització a Espanya des de la zona centre-sud. Morí víctima d'una trombosi cerebral. Al seu enterrament, després d'esquivar una sèrie de dificultats, hi assistí la que fou la seva companya a Barcelona, Modesta Flores. [TMS]

Bibliografia: «Dos tristes noticias». A: *Espoir*, 1/12/1968. PEIRATS, J. *La CNT en la revolución española*. París, 1971.

Sousa Gil, Manuel, treballador del metall i sindicalista (Olivenza, Badajoz, 1943). Va arribar a Badalona el 1964 i, després de treballar dos anys a Aceros Hansa, l'any 1966, va entrar a Antenas Tagra, on va desenvolupar la militància sindical a CCOO a partir del 1968. L'any 1971 va ser escollit enllaç sindical i el 1975 va entrar al jurat d'empresa. L'any 1968 va ser membre del Comitè Local de Sant Adrià del Besòs del PSUC. [JGS]

Suárez, Agustín, calafatador i sindicalista (segle XIX). Va ser president de l'Associació de Mestres d'Aixa de Barcelona el setembre de 1855 i va participar en nombroses disputes laborals no sols amb els patrons, sinó també entre els companys d'ofici. En aquests moments tenia el domicili al carrer Major, 105. [STG]

Suau Torrents, Josep, metal·lúrgic i sindicalista a Sabadell (segle XX). Cap al 1914 era el principal dirigent dels metal·lúrgics de Sabadell. Com a gerent i representant de la Unió Local de Sindicatos Obreros y Bolsa de Trabajo, va acceptar la cessió de la Cooperativa l'Obrera Sabadellenca i del seu local mitjançant escriptura pública, signada el 24 de desembre de 1918. [TMS]

Suay, Vicente, activista i internacionalista a Burjassot, l'Horta (segle XIX). Milità en el moviment internacionalista durant la dècada dels setanta del segle XIX. Després del III congrés de la FRE (Còrdova, desembre 1872-gener 1873), es mantingué fidel als postulats anarquistes i el 1873 fou un dels principals responsables de la reorganització de la Federació local de Burjassot (després de la persecució dels internacionalistes arran de la revolta cantonalista de l'estiu del 1873). [EOF]

Suberviola Baigorri, Gregorio, paleta i militant anarquista també conegut pel malnom de Torinto, de vegades, atribuït a altres Solidarios (Morentín 1896-Barcelona 1924). Va néixer al si d'una família navarresa de sis germans; dos d'ells van escollir la vida religiosa i la resta es va dedicar a fer de paleta, l'activitat més habitual a la família. Va marxar del seu poble per complir el servei militar a la veïna Estella, probablement l'any 1919; després va anar a Saragossa i a Sant Sebastià, on va treballar a les obres del futur Gran Kursaal Marítim, al costat mateix de la gola de l'Urumea. A la capital guipuscoana va iniciar-se en les activitats sindicals; va col·laborar amb Manuel Buenacasa en l'organització dels treballadors immigrants i va conèixer Durruti, que també havia arribat allí pels volts de 1920. Junts —Durruti, Suberviola, Albadetrecu i Del Campo— van crear el mateix 1920 un grup anarquista d'acció, anomenat Los Justicieros, que va projectar atemptats frustrats contra González de Regueral, el governador de Biscaia, o, fins i tot, contra Alfons XIII. Descoberts els plans, va fugir i s'instal·là a finals de 1920 a Saragossa, on va ser l'encarregat de comprar a Eibar les armes per a una projectada federació anarquista peninsular, clar antecedent de la FAI. Des del 1922, va formar part de Crisol, el grup anarquista integrat —primer, a la capital de l'Ebre, i, després, a Barcelona— per Durruti, Ascaso, Torres Escartín i Del Campo. L'agost del mateix any 1922, s'havia instal·lat en una casa del districte cinquè de la capital catalana. Com a integrant ja de Los Solidarios, i després d'un atemptat fracassat contra Martínez Anido, va fer acabar la vida de l'esmentat González de Regueral a la ciutat de Lleó el maig de 1923. També va formar part del Comitè Nacional Revolucionari, creat el mateix 1923 a València, a fi de coordinar les

activitats de la CNT i dels grups anarquistes. A fi de pagar les armes d'Eibar, va participar en el famós atracament al Banc d'Espanya de Gijón, junt amb Durruti i altres companys seus. Durant el primer any de la Dictadura de Primo de Rivera, el grup va haver de dispersar-se i, el 1924, va tractar de reprendre l'activisme anarquista a Barcelona. Però, controlats de prop pels agents policials que els seguien els moviments, els Solidarios no van poder impedir un enfrontament en el qual va ser ferit davant mateix de casa seva, al carrer de Blai —encreuament amb el de la Creu dels Molers—, al Poble-sec. Va morir dues setmanes més tard, a l'Hospital Clínic de Barcelona. Aquest final va ser l'impediment perquè l'activisme de Suberviola el transformés en un «altre Durruti», segons anarquistes que, com Manuel Buenacasa, l'havien conegut de prop. [STG]

Bibliografia: BUENACASA, M. *El movimiento obrero español. Historia y crítica (1886-1926). Figuras ejemplares que conocí*. París, 1966. GARCÍA OLIVER, J. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978. GARCÍA-SANZ MARCOTEGUI. *Navarra, conflictividad social a comienzos del s. XX y noticia del anarcosindicalista Gregorio Suberviola Baigorri, 1896-1924*. Pamplona, 1984. GÓMEZ CASAS, J. *Historia de la FAI*. Madrid, 1977. LLARCH, J. *La muerte de Durruti*. Barcelona, 1976. PAZ, A. *Durruti. El proletariado en armas*. Barcelona, 1978. PEIRATS, J. *La CNT en la Revolución Española*. 3 vol. París, 1971; i, del mateix autor, *Los anarquistas en la crisis política española*. Buenos Aires, 1964. SANZ, R. *El sindicalismo y la política. Los «Solidarios» y «Nosotros»*. Tolosa, 1966; *El sindicalismo español antes de la Guerra Civil*. Barcelona, 1976; i *Figuras de la revolución española*. Barcelona, 1978.

Subías, Eugeni, sindicalista a Tremp (segle XX). Fou nomenat secretari de la junta directiva del Sindicat Únic de Treballadors de Tremp i la seva comarca en el moment de la constitució l'agost de 1920. [PPB]

Subielos Llach, Salvador, pagès i socialista a Valls (segle XX). Component de la Societat de Treballadors del Camp, bressol de la Societat Agrícola de Valls. El 1911 entrà a la junta de la Comissió de Treball de les Terres, precedent de la Federació Agrícola de Valls i el seu radi, de la qual el 1913 era un dels màxims dirigents. El maig de 1913 va ser escollit, a Reus, primer president de la recentment creada Federació

Agrícola Provincial de Tarragona, de tendència socialista. El març de 1914 aquesta associació s'apropà als postulats de la Federació Nacional de Obreros Agrícolas de España, de tendència àcrata, i com a tal assistí al segon congrés de la FNOAE a València, el maig de 1914, congrés que aprovà que el periòdic *La Voz del Campesino*, s'edités a Valls. Fou col·laborador d'aquest periòdic. [AGT]

Subirà (o Subirás), Agustí, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels militants anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona, iniciada a partir del 1918. [TMS]

Subirà Díez, Diego, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels militants anarcosindicalistes morts durant l'agreujament de la lluita social a Barcelona, iniciada a partir del 1918. [TMS]

Subirachs, Ambròs, pagès a Molins de Rei (segle xx). Fou promotor i membre, el 1904, de la societat de socors mutus pagesa d'inspiració republicana Societat d'Agricultors i Viticultors de Molins de Rei, de la qual va ser membre de la direcció el mateix any. [AGL]

Subirana, obrer de la construcció i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Membre del Sindicat Únic de la Construcció de Barcelona, formà part del comitè d'enllaç, constituït el 5 de gener de 1937, integrat per membres de la CNT i de la UGT. La finalitat del citat comitè era aconseguir la col·lectivització en la construcció. [TMS]

Subirana, Marina, puericultora i mestra progressista a Sabadell (segle xx). Va tenir cura de les aules maternals de la Institució Integral i Harmònica, també coneguda per Institució Pedagògica, fundada a Sabadell el març de 1913. Fou responsable de *Reivindicación*, publicació periòdica àcrata editada per la FOS i apareguda el 4 de juny de 1915 que tenia la redacció i administració al carrer Major i la secretaria a la FOS. Durant els primers anys de la Segona República, feia de mestra al col·legi Provenir. [TMS]

Subirana, Ramon, socialista a Manresa (segle XIX). El juliol de 1887 fou elegit vocal del co-

mitè de l'Agrupació Socialista de Manresa. [TMS]

Subirana Cristall, Modest, treballador portuari i ugetista a Barcelona (segle xx). Fou un dels dirigents de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona que l'octubre de 1931 signaren un escrit a la premsa per justificar l'ingrés de la seva federació a la UGT, i un dels representants del Sindicat d'Obrers Portuaris de Barcelona al congrés de la Federació Regional de Transports, Pesca i Indústries Marítimes de la UGT l'abril de 1937. Era un dels promotors de la Cooperativa de Treballs dels Obrers del Port de Barcelona el juliol de 1937. [JIG]

Subirana i Pont, Gerard, tintorer i sindicalista (Centelles 1915-Barcelona 1940). Militant de la CNT, va ser el president del Comitè Antifeixista de Centelles l'any 1936. Després de la supressió d'aquest organisme revolucionari, va representar la CNT dins el consell municipal de la població. Detingut al final de la guerra civil, va ser executat al Camp de la Bóta. [JCP]

Subiranas, Josep, teixidor (segle XIX). La seva signatura apareix, junt amb la del també teixidor del cotó Joan Comella, en una carta adreçada a Pau Vila de Vic l'abril de 1841. El document és important perquè informa de la implantació assolida (72 socis) per l'Associació de Teixidors de Manlleu en els moments de la seva creació. [STG]

Subirats, Francesc, fuster i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Antoni Escalona, representà els fusters de Sants al Congrés Obrer Nacional, celebrat a Barcelona els dies 30 i 31 d'octubre de 1910. [TMS]

Subirats, Gabriel, socialista a Tortosa (segle xx). Militant de l'Agrupació Socialista de Tortosa, el 1914 col·laborà esporàdicament amb el setmanari reusenc *La Justicia Social*. Participà, en representació de la Joventut Socialista de Tortosa, en el V congrés de la Federació Socialista Catalana, que tingué lloc a Sitges els dies 23 i 24 de maig de 1915, i en el decurs del qual actuà com a secretari de la primera sessió. [PPB]

Subirats, Joan, boter i societari a Tortosa (segle xx). Dirigent de la secció de boters de Tortosa durant la segona i tercera dècades del segle. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Subirats, Josep, fuster i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Subirats, Josep, Pepito, flequer i anarcosindicalista (Mas de Barberans, el Montsià, 1900-Tolosa de Llenguadoc 1964). El 1917 s'afilià al Sindicat de l'Alimentació, secció de flequers, de la CNT. Actuà activament durant l'etapa que ocupà el Govern Civil de Barcelona el general Severiano Martínez Anido i, el 1923, en produir-se el cop d'estat del general Primo de Rivera, emigrà a França. Durant l'exili, formà part de la Federació de Grups Anarquistes del Sena. A la tornada a Catalunya, instal·lat a Barcelona, fou militant actiu del ram de l'alimentació. Fou animador del grup excursionista Sol i Vida i de l'Ateneu Llibertari del Clot. També col·laborà a l'Ateneu Llibertari de Gràcia, del qual fou soci fundador. Adherit a la FAI, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, sortí voluntari al front d'Aragó. S'exilià el 1939 i passà per camps de concentració. Finalment s'instal·là a Tolosa de Llenguadoc, on col·laborà activament en la federació local. [TMS]

Bibliografia: «Necrológicas. José Subirats». A: *Es-poir*, 13/12/1964.

Subirats, Teodosi, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Antoni Badia Matamala i en representació de l'Associació de la Dependència Mercantil de Barcelona, va assistir al II congrés de la Federació Nacional de Dependents de Comerç, celebrat a Saragossa el febrer de 1904. [TMS]

Subirats Príncep, Gabriel, anarcosindicalista (Tortosa 1914-Tolosa de Llenguadoc 1946). Va organitzar les JJLL de Tortosa de les quals fou secretari. Exiliat el 1939 a França, ajudà acti-

vament l'organització confederal fins a la seva mort. [TMS]

Such, Ramon, sabater i dirigent socialista a Alcoi (segle xx). El novembre de 1903, juntament amb Joan Ortiz, va constituir l'Agrupació Socialista alcoiana. Des de llavors fou un dels principals introductors del socialisme a Alcoi. Utilitzà la publicació periòdica *Acción Solidaria* per a difondre el socialisme entre la població obrera de la ciutat. [JMSS]

Sueiro, Antoni, sindicalista i comunista berguedà (segle xx). Militant del PSUC, amb la constitució del nou Ajuntament de Berga, el 20 d'octubre de 1936, va entrar-hi en representació de la UGT i el PSUC; president de la conselleria de Seguretat Interior i Defensa, també fou l'encarregat del magatzem d'armes confiscades de Berga. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple—, va ser vocal de la conselleria d'Assistència Social i Cementiri. [JCR/JJR]

Sugrañes, Pere, pagès i internacionalista (segle XIX). El maig de 1873 fou elegit membre de la comissió de propaganda de la Unió dels Treballadors del Camp en el congrés que aquesta associació va celebrar a Barcelona. Va dimitir del càrrec el 21 de novembre del mateix any, arran d'haver-se separat de l'AIT la secció de Reus. [CR]

Sugrañes, Domènec, obrer fabril i dirigent societari a Reus (segle xx). Entre 1913 i 1915 va participar en nombrosos mítings i actes de propaganda de l'Associació Art Fabril de Reus i actuà com a secretari al míting sobre la crisi de treball que tingué lloc el 24 d'octubre de 1915. [PPB]

Sugrañes, Joan, obrer i sindicalista d'acció a Reus (segle xx). Militant anarcosindicalista, membre dels Sindicats Únics adherits a la CNT. Per causa del seu activisme sofrí un atac armat a la plaça de Prim de Reus, on fou ferit per trets de pistolers del Sindicat Lliure, el 1921. [PAN/AAC]

Sugrañes Pascual, Josep, obrer teixidor i associacionista a Barcelona (segle XIX). Dirigent

de l'Associació de Teixidors de Barcelona, considerada la primera organització específicament obrera de Catalunya. A començament de 1840 el seu nom apareixia, juntament amb el de J. Sort Rull i V. Martínez Montao, en els primers estatuts de l'Associació de Teixidors i el maig de 1840 s'entrevistava amb els síndics de l'Ajuntament barceloní J. A. de Llinàs, M. Pons Tarrech i F. Rauli amb motiu de la legalització de l'associació. El 28 d'octubre de 1840 formava part de la comissió conjunta, constituïda per representants dels obrers, de la Comissió de Fàbriques i per la Comissió Inspectora creada a aquest efecte, perquè es resolguessin de soca-rel les diferències existents entre fabricants i obrers. El dia 1 de gener de 1841 va assistir al banquet que organitzaren les diverses classes associades, i en representació dels teixidors va formar part de la junta provisional que es va constituir a partir d'un individu de cada classe «a fin de protegerse mutuamente en caso de sufrir algun gravamen, jurando todos que la protección reinará entre los trabajadores; y morir primero, antes que consentir la destrucción de sus Sociedades en caso de haber oposición a ellas». En els brindis que hi hagué durant el banquet, Sugrañes el va fer «por los progresistas / Amantes del proletario. / Brindo por el operario / Y también por los artistas. / Palo para los carlistas, / Befa por el moderado / Baldón por el retrógrado, / Por el pobre protección / Para todos Constitución / Salud para el exaltado». El 4 de gener de 1841 era un dels representants dels teixidors de cotó convocat per l'Ajuntament de Barcelona per a resoldre els problemes laborals i el dia 8 del mateix mes formava part de la Comissió mixta teixidors-fabricants que havia de resoldre el conflicte creat per la llargària de les peces. Com a vicepresident de la Junta Central d'Associacions de Socors Mutus, acabada de crear, el 18 de gener de 1841 firmava el manifest on s'exposava la necessitat de canalitzar els ajuts mutus entre les diverses societats i de defensar els interessos de les classes treballadores. El 28 de febrer de 1841 firmava l'important document *Las clases trabajadoras asociadas a los diputados a Cortes y particularmente a los de la antigua Cataluña*, sobre la situació en què es trobava la classe obrera, i el 16 de juny del mateix any, el manifest adreçat al general Espartero, aleshores regent del regne, contra el contraban. El 13

de desembre de 1841 firmava, com a vocal 1r, el règim per al govern del taller que la Societat de Teixidors de Cotó de Barcelona acabava de constituir amb l'objecte de combatre l'atur i oferir treball als obrers associats, i el 5 d'agost de 1842 subscribia, juntament amb Joan Muns, que n'era el director, i Pere Vicheto, que n'era el secretari, el document sobre les garanties del préstec que l'Ajuntament acabava de concedir a l'Associació de Teixidors perquè pogués muntar la fàbrica. El 7 de gener de 1842 subscribia la protesta adreçada al regent Espartero contra la dissolució de les associacions obreres, i el 20 d'abril del mateix any sengles cartes adreçades als diputats a Corts i als senadors de Catalunya, on se'ls agrafia els esforços perquè les associacions obreres poguessin continuar subsistint. Amb motiu de la nova dissolució soferta per l'Associació de Teixidors, el 17 de gener de 1843 firmava, juntament amb Josep Oriol Molgosa i Pere Vicheto, la carta de protesta adreçada al capità general de Catalunya i cap polític de la província de Barcelona, A. Seoane, i integrava la comissió que intentà, sense aconseguir-ho, entrevistar-se amb Seoane. L'1 de maig de 1843 era un dels signants del programa commemoratiu del tercer aniversari de la Companyia Fabril de Teixidors de Cotó de Barcelona. Fou membre de la Societat Patriòtica presidida per Abdó Terrades, sense que existeixi constància de la seva participació en cap de les bullangues que varen tenir lloc a Barcelona durant aquests anys. [PPB]

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, Josep M. *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843. Textos i documents*. Barcelona, 1973.

Sugranyes Español, Josep, el Musiquet, tintorer, cafeter, françaçó i anarquista (Montblanc 1834-Barcelona 1908). Les aptituds personals, el sacrifici familiar i l'estima d'un capellà, feren que aquest fill de jornalers i de músics de gralla pogués aprendre de llegir i escriure i fer el salt a menestral, concretament en el ram de la tintoreria. Treballà, primer, en una blanqueria de Montblanc i, després, en seguí l'ofici i l'especialització a la veïna ciutat de Valls. Ben aviat féu costat als liberals i françaçons participant activament en la Revolució de 1854. Durant tres anys fou l'enllaç de la françaçoneria de les lògies de Barcelona, Tarragona,

València i Saragossa. L'any 1858 s'instal·là novament a Montblanc. El projecte de construcció del ferrocarril obrí noves perspectives i el Musiquet engrescà el seu amic de l'ànima, Cintet Fonoll, per a finançar la construcció d'un cafè, que esdevingué el millor establiment de la vila i el primer on es ballà aparellat. El cafè del Musiquet (1862) commocionà l'ordre establert i donà aixopluc als liberals i als primers cereles republicans. El rector, des de la trona, anuncià les set plagues d'Egipte i culpabilitzà el cafeter de construir un nou vedell d'or. El ferrocarril (1863) transformà radicalment l'activitat econòmica i els costums socials de la vila i el nou cafè del carrer del Joc de la Pilota esdevingué el mascaró de proa de la nova onada modernista i revolucionària. El Musiquet encapçalà la manifestació, que sortí del seu cafè cap a la Casa de la Vila, per a proclamar la revolució democràtica del 1868 i cremar el retrat d'Isabel II. Amb la revolució, la politització del cafè fou total i absoluta i el cafeter descurà el negoci en favor de la instrucció moral revolucionària, basada en la divulgació dels enciclopedistes francesos i els pamflets de la Internacional Obrera. La notícia de la Comuna de París traspalsà el Musiquet. Havia arribat l'hora de la revolució de debò. Novament el patrimoni de Cintet Fonoll, ara a mans de la seva vídua, Teresa Ferrer, més coneguda com la «vídua Fonolla», finançà el projecte ambiciós de construir habitatges dignes per als més necessitats i serveis col·lectius. El projecte s'inspirava en el model dels falansteris fourieristes o de les icàries dels cabetians, tot i que a Montblanc prengué el nom de la Comuna. En la construcció dels habitatges participaren activament i generosament els menestrals radicals i republicans, els quals aconseguiren enlairar quatre cases de dos pisos. Els músics de la Música Vella, seguidors dels Cors Clavé, amenitzaven el treball i els saraus. El nou ordre imposat per la Restauració i l'eixugament del patrimoni de cal Fonoll posaren fi al somni de la Comuna. L'any 1875, el Musiquet i la seva família junt amb la vídua Fonolla abandonaren definitivament de la vila. Visqueren els primers anys a Tarragona i Reus i després s'instal·laren a la Rambla de les Flors de Barcelona. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. «Josep Suñé» i Espanyol: "El Musiquet". A: *Expitllera*.

1984, Montblanc; i *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*, Montblanc, 1986.

Sulé, Joan, teixidor mecànic i societatari (segle XIX). Va ser director de la Societat Obrera de Teixidors de Badalona el setembre de 1855. [CR]

Sumalla, Antoni, pagès i sindicalista a Vimodrí (segle XX). Fou delegat de la Societat de Pagesos de Vimodrí al III congrés de la Federación de Obreros Agrícolas, celebrat al Vendrell el gener de 1896. [AMA]

Sumoy, Salvador, socialista a la Bisbal del Penedès, el Baix Penedès (segle XX). Militant de la USC, el 13 de febrer de 1936 passà a formar part, amb el càrrec de secretari, del comitè executiu de la Secció de la Bisbal del Penedès de la USC. [MPMJ]

Suné Bertran, Pere, comunista (Sallent, el Bages, 1916). L'any 1937, en plena guerra civil, fundà a Sallent les JSUC. Més tard, marxà al front i participà, entre d'altres, en la batalla de Belchite. El 1939 s'exilià a França i patí camps de concentració a Sant Cebrià i a Agde. Durant la guerra mundial participà en la resistència contra l'ocupació alemanya de França. La tardor de 1944 retornà a Catalunya amb l'operació «Reconquista de España», com a dirigent polític d'UNE. Fou detingut a Ogasà i patí presó durant uns dies. Retornà a Sallent, on treballà d'impressor i reorganitzà el PSUC, fins que el 1949 començà a ser molestat per la guàrdia civil i s'exilià a França. Residí a Tolosa, on fou dirigent de la CGT francesa. Retornà a Catalunya l'any 1971. [FSA/PPB]

Suné, Ramon, dirigent sindicalista a Blanes (segle XX). Formà part del grup anarquista conegut per Grup de Blanes, constituït entorn a Manuel Buenacasa. Juntament amb aquest i Joaquín Adelantado, José Alberola i José Domínguez, integrà el grup editor del setmanari *El Productor*, del qual fou nomenat gerent; encara que fou promogut per militants del Sindicat de Blanes, es va imprimir a Barcelona i sortí des del gener de 1925. Juntament amb Torres, representà el Sindicat de Blanes a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya, celebrada

els dies 31 de maig i 1 de juny de 1931. Així mateix, en representació de la Federació Comarcal del Litoral, assistí al Ple Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. Un anarcosindicalista de cognom Suñé signà, el desembre de 1930, des de la presó Model de Barcelona, el document «A los Comitès Confederales», on es criticava els dirigents de la CNT i es convidava els militants confederals a iniciar una campanya a favor de la llibertat dels sindicalistes empresonats. [TMS]

Suñé, Sebastià, anarquista a Barcelona (segle XIX-1938). Director de la publicació quinzenal anarcocomunista de Gràcia (Barcelona) *Tierra y Libertad* (1888-1889). Processat el 1896 per l'atemptat del carrer de Canvis Nous, torturat a Montjuïc i confinat a Osca fins al 1909. De la seva reclusió al castell de Montjuïc deixà constància en la crida «A todos los hombres justos de la tierra. Oid. Quieren asesinaros» (11 de març de 1897). [EOF]

Suñé Atanasi, Miquel, anarcosindicalista a Mataró (segle XX). En representació de la Federació Local de Sindicats de la Indústria de Mataró, assistí al Ple de la CNT, celebrat a València el gener de 1938. En aquest comici va participar en l'elaboració del dictamen sobre «Com es podria realitzar una efectiva planificació de les indústries sense esperar a la creació del Consell Nacional d'Economia». [TMS]

Suñer, metallúrgic i activista obrer a Sabadell (segle XX). Fou un dels activistes de la vaga dels manyans a Sabadell, prevista per al 19 de setembre de 1910. Dins el fort ambient vaguístic d'aquell moment, va presidir, juntament amb Magí Marcet i Valette, entre d'altres, un míting relacionat amb la vaga dels metallúrgics. [TMS]

Suñer, Matías, anarcosindicalista (Nonasp, Saragossa, 1915-Perpinyà 1993). D'origen pagès, va immigrar a Barcelona, on tot seguit va militar en les files de la CNT. El 1931, amb l'adveniment de la República, va ser un dels fundadors i animadors de l'Ateneu Racionalista de Barcelona, al carrer Tantarantana. El 1939, es va exiliar a França. [PPB]

Suñol, Lluís, societari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Va ser membre de la junta de la Societat Obrera de Sant Genís de Vilassar. El seu nom figura en un document del març de 1855, en el qual l'esmentat organisme es desentenien de l'acció en què s'havia atemptat contra la vida d'un fabricant d'aquesta localitat del Maresme. També es condemnava la violència social i s'exigia la utilització de «mitjans legals i equitatius» per a resoldre els conflictes laborals sorgits en la relació amb els patrons. Per aquestes mateixes dates, també va ser membre de la Comissió Mixta de Patrons i Obrers. [STG]

Suñol, Martí, internacionalista a Teià, el Maresme (segle XIX). Domiciliat a Casa Marquesa, Teià. Membre de la federació local de Teià, a principis de 1874, la comissió federal de la FRE li féu arribar 20 exemplars del Manifest, a fi de difondre'ls correctament entre la resta d'internacionalistes, anarquistes, de la localitat. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [EOF]

Sunyer, J., socialista a Barcelona (segle XX). El març de 1932 formà part de la junta directiva d'Estat Català, que es constituïa sobre noves bases proletàries i amb l'objectiu de fer una crida per a una Conferència Obrera Nacional de Catalunya. [PPB]

Sunyer, Josep, nom amb què fou conegut el militant comunista de Barcelona Joan Keyer (segle XX). Militant del PSUC, l'agost de 1956 va assistir, procedent de l'interior, al I congrés del PSUC, celebrat a París l'agost de 1956, on fou nomenat membre del comitè central del partit. Detingut el gener de 1957, durant la vaga de tramvies de Barcelona, fou torturat a la comissaria de policia de la Via Laietana, on protagonitzà un intent de suïcidi. [PPB]

Sunyer, Sebastià, anarcosindicalista a Castellfollit de la Roca (segle XX). Membre del Sindicat Únic de Treballadors de Castellfollit de la Roca. Assistí a la conferència de Blanes, celebrada entre el 8 i el 10 de juliol de 1922. [TMS]

Sunyer Capdevila, Francesc, metge i republicà (Roses, l'Alt Empordà, 1826-1898). Va néixer al si d'una família liberal i des de molt jove s'inclinà vers el republicanisme. El 1842 es traslladà a Barcelona per estudiar medicina i

es relacionà amb el grup d'Abdó Terrades. Participà en els fets revolucionaris de 1843, durant els quals prengué part en la defensa del castell de Figueres. El 1845, acusat de conspirador, fou empresonat a Figueres i, poc després, va ser traslladat a la presó de Tarragona. El 1850 acabà la carrera de medicina i començà a exercir-la a Figueres, on inicià una activa oposició al règim monàrquic. Participà en la Revolució de 1854 i, el 1856, manifestà de manera clara la inclinació per la lluita popular, amb un fort contingut obrerista, figurà entre els principals opositors empordanesos a O'Donnell, actitud per la qual es va haver d'exiliar a França durant dos mesos. El 1860 s'instal·là a Barcelona, on assolí un nom com a especialista en la lluita antituberculosa. Malalt de tuberculosi ell mateix, es dedicà, especialment, a combatre la malaltia en els barris populars, fet que l'ajudà a entendre els antagonismes socials i l'acabà convertint en un actiu lluitador contra les injustícies sofertes per les classes obreres; especialment tractà de combatre l'injust sistema de les quintes i les condicions materials de vida que eren la causa de greus malalties. Sobresortí per una actitud antireligiosa agressiva que féu pública en escrits i exposicions i que resumí a l'*Almanaque Democrático* (1864-65). Apareix entre els signants del document de 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Arran dels fets de juny de 1866, hagué d'emigrar novament a França, aquest cop a París (1866-67), on desenvolupà una important tasca conspirativa. Amb el triomf de la revolució de Setembre de 1868, fou nomenat tinent d'alcalde per la Junta Revolucionària de Barcelona i tot seguit alcalde per elecció popular (gener 1869). El 1869 fou elegit diputat per Girona a les Corts constituents, càrrec que l'apropà al corrent obrerista barceloní, especialment als cooperativistes dirigits per Roca i Galés. Continué el discurs antireligiós tant a les Corts com als seus escrits (llavors escrigué un opuscle titulat *Dios*, que va ocasionar un gran escàndol), i encapçalà una insurrecció federal a l'Empordà, l'octubre d'aquell any, en la qual els principals objectius van ser la proclamació de la república i l'abolició de les quintes. Fracassat l'intent, fou condemnat a mort en rebel·lia, ja que havia fugit a França. A pesar de la condemna, tornà a Madrid per ocupar el seu escó parlamentari, i on,

protegit pel general Prim, aconseguí l'indult el 1870. El 1872 novament fou elegit diputat i continuà la seva activitat insurreccional, dirigida igualment a l'abolició de les quintes. També aquest any publicà a Madrid la seva obra principal, *Tratado popular de la tisis*. En proclamar-se la Primera República, primer fou elegit diputat provincial per Barcelona i després, diputat a Corts per Figueres; aprofità la primera designació per a proposar, el 14 de febrer d'aquell 1873, a la Diputació de Barcelona que dirigís una exposició a les Corts en la qual es demanés la prompta resolució del problema dels jurats mixtos, de la jornada laboral i del control del treball infantil. Durant el govern de Pi i Margall, ocupà per uns dies el ministeri d'Ultramar (28 de juny-18 de juliol de 1873), i donà suport a Pi en els intents de conciliació amb la revolució cantonalista. A la caiguda de la República emigrà a Amèrica, on es dedicà a l'exercici de la medicina i fundà l'Escola de Medicina de Montevideo. En l'última etapa de la seva vida tornà a Catalunya i s'establí a Roses, on continuà treballant com a metge. [TMS]

Bibliografia: RAIHOLA, Carles. *Vides heroiques*. Girona, 1932. HENNESSY, C.A.M. *La República Federal en España. Pi i Margall y el movimiento republicano federal 1868-74*. Madrid, 1966.

Sunyol, socialista a Barcelona (segle XX). Formà part d'una comissió que sortí d'una reunió de les JSC, presidida per Lluís Ardiaca i celebrada el 8 de març de 1933. Aquesta comissió, integrada per un representant de cadascuna de les seccions de districte de Barcelona i del grup universitari, va estar encarregada de redactar els estatuts de la JSC i estructurar-ne l'organització. [TMS]

Sureda Nicolau, Andreu, escultor i polític (Palma 1911?-1936). Militant del PCE a Mallorca, entre 1932 i 1934 es formà en una escola de quadres de la Unió Soviètica. Col·laborador de *Nuestra Palabra*, fou secretari d'organització del Comitè Provincial de les Balears del PCE (1936). L'abril de 1936, fou elegit compromissari per a la designació del president de la República. Fou assassinat al començament de la guerra civil. [DG]

Suriachs, Francesc, vidrier i sindicalista a Barcelona (segle XX). En representació de la

societat d'obrers vidriers La Tierna Semilla, del Poblenou de Barcelona, assistí al Congrés Obrer de Barcelona, celebrat a Barcelona del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910. També, en representació dels vidriers de Barcelona, assistí al primer congrés obrer de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Suriana, Antònia, activista obrera barcelonina (segle XIX). Va ser empresonada junt amb 46 obrers i obreres més a mitjan any 1853. Va ser jutjada per un tribunal militar i, amb la resta de companys, va adreçar una exposició al Congrés de Diputats amb data 8 de novembre del mateix 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [STG]

Surinach, Joan, sindicalista a Vic (segle XX). Delegat de la societat Protección y Socorros Mutuos, de Vic, amb poc més d'una quinzena d'associats, al congrés de la Confederació Regional del Treball realitzat a finals de juny de 1918 a Sants. [JRM]

Surinyach, Joaquim, paleta i sindicalista a Vic (segle XX). En representació de la Unió d'Oficials Paletes de Vic, va participar en el congrés de Solidaritat Obrera de l'any 1908. Va ser un regidor obrerista a l'Ajuntament de Vic en temps de la Restauració. El 1930 va tenir una intervenció decisiva per a apaivagar els ànims dels exaltats que volien venjar un noi jove, mort per la guàrdia civil en el transcurs d'una manifestació de protesta. Era la persona més coneguda del Grup Obrer que, en coalició amb el Partit Català Republicà, va guanyar les eleccions del 12 d'abril de 1931. Va ser el candidat que va obtenir més vots de tota la ciutat. El 1931 va entrar a formar part d'ERC. [JCP]

Surroca, Eduard, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El juliol de 1892 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar. [TMS]

Surroca, Eudald, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec en el qual fou renovat el juny de 1887 i del qual va dimitir l'agost d'aquell any per emigrar a l'Argentina en cerca de treball. [TMS]

Surroca Moreno, Àngela, oficinista i militant obrera cristiana (Barcelona 1929). Fins als 24 anys restà indiferent a la problemàtica del món del treball, però a principis dels cinquanta conegué la Joventut Obrera Catòlica Femenina (JOCF), llegí el llibre de Cardijn *L'hora de la classe obrera* i decidí formar part de l'organització. Va ser responsable del seu grup i més tard fou elegida, dues vegades, presidenta de la Joventut Obrera Catòlica Femenina (JOCF) de Barcelona. L'any 1962 passà a l'ACO, la rama adulta obrera, on també fou elegida presidenta en dos mandats. Des de la seva responsabilitat defensà la llibertat del militant cristià a l'hora d'escollir el seu lloc de compromís. Juntament amb dos companys comunistes i Pilar Martínez, també afiliada a l'ACO, fundaren les Comissions Obreres del ram d'Assegurances. Va ser enllaç sindical en el Vertical i des de les primeres eleccions democràtiques representant sindical de CCOO i membre del Comitè Nacional del ram d'Assegurances. Uns mesos abans de la jubilació, l'any 1994, fou expulsada de CCOO a causa de la seva actitud crítica i, amb altres sindicalistes igualment expulsats, fundà un nou sindicat, l'OTZA (Organització de Treballadors de Zurich Assegurances). [EFP]

T

Tablada Rodríguez, Josep, treballador de la Societat General d'Aigües de Barcelona i sindicalista (Barcelona 1950). El 1968 va començar a militar a les Joventuts del PSUC. A partir de 1970 es va vincular a la Coordinadora Local de CCOO de Barcelona, i a partir de 1972 a la Coordinadora de la CONC, com a responsable de la Coordinadora d'Aigües, Gas i Electricitat, i a la Coordinadora general de CCOO d'Espanya. Va formar part de l'Assemblea de Catalunya el 1971. Va ser escollit enllaç sindical el 1971, i nomenat vocal provincial i vicepresident de la UTT del ram, en sortir novament escollit el 1975. Va ser membre del comitè central del PSUC entre 1977 i 1981. El 1978 va formar part de l'executiva de la CONC i va ser secretari de relacions internacionals, fins al 1980, quan va passar a ser responsable de formació sindical i posteriorment secretari d'organització fins al 1985. [JTH]

Tafalla Barberà, Josep, anarquista a Tortosa (segle xx). Milità en la secció local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), a Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937, fou encausat i acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Talarn, Alfons, comunista a Reus (segle xx). Participà en la formació dels Sindicats Únics a Reus, el 1919, i impulsà l'afiliació a la Confederació Regional del Treball de Catalunya. El 1920 participà en la constitució de l'Agrupació Comunista de Reus, de la qual fou un membre destacat, i el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanobalear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, amb la direcció del PCE, el 1929, féu costat a Maurín. [PAN/AAC]

Talarn, Magí, comunista a Reus (segle xx). Participà en la formació dels Sindicats Únics a

Reus, el 1919, i impulsà l'afiliació a la Confederació Regional del Treball de Catalunya. El 1920 participà en la constitució de l'Agrupació Comunista de Reus, de la qual fou un membre destacat, i el 1928 en la creació de la Federació Comunista Catalanobalear. En produir-se la ruptura de la FCCB, encapçalada per Maurín, amb la direcció del PCE, el 1929, féu costat a Maurín. [PAN/AAC]

Tanco Torrado, Manuel, obrer teixidor i sindicalista (Oliva de la Frontera, Badajoz, 1939). Va arribar a Sabadell l'any 1953 i va començar a treballar com a teixidor a l'empresa Sociedad Anónima de Lanería l'any 1961. Va entrar a militar al PSUC i a CCOO l'any 1966, dins la Coordinadora de CCOO de Sabadell com a representant del tèxtil, i va desenvolupar el seu treball sindical a tota la comarca del Vallès Occidental. [JGS]

Tapdot, Salvador, manobre i sindicalista a Sitges, el Garraf (segle xx). Fou delegat de la Societat de Manobres de Sitges al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Tapia, José, anarquista a Barcelona (segle xx). Fou un dels membres de la FAI que signà un escrit amb els altres participants al Front Popular, publicat l'1 d'abril de 1938, per a demanar la urgent mobilització de voluntaris. Fou representant del Comitè Regional de Catalunya de la FAI en el Ple de Grups de Delegats dels Sindicats, Militants i Comitès de les tres organitzacions del moviment llibertari celebrat el 2 d'abril de 1938 a Barcelona. Fou un dels qui va signar la ponència d'aquest ple. [JIG]

Tapia Bujalance, José de, mestre (Còrdova 1896-Tlalpan, Mèxic, 1989). Va estudiar ma-

gisteri a la seva ciutat natal i va exercir els primers anys en el poble miner de Pueblo Nuevo del Terrible, a la conca minera de Peñarroya. El 1920 es va traslladar a Montoliu de Lleida, on va fer de mestre fins al 1934. Aquí va connectar amb el grup de mestres Batec. Aquest grup, principalment durant els anys de la Segona República, va emprendre una molt notable acció de renovació pedagògica, però també, escolar, de defensa del model d'escola única i pública. Això últim, tot i que era un home d'idees llibertàries, el va apropar a FETE, i així va participar en la presentació del sindicat socialista a Lleida. En el marc de Batec, va ser l'introduïdor de la tècnica Freinet a Espanya el 1932 i va crear la Cooperativa Espanyola de les Tècniques Freinet. El 1934 es va traslladar a Barcelona. Durant la guerra, va ser responsable del parc d'artilleria de Sant Andreu, a Barcelona, i va actuar en el si de la secretaria general de la FAI, en nom de la qual va signar diferents acords. Exiliat a França, va participar en la Resistència i el 1948 es traslladà a Mèxic, on reprenqué la carrera de mestre i pedagog i, així, va treballar a l'Instituto Nacional Indigenista; el 1964 va tornar a l'escola rural creant l'Escuela Manuel Bartolomé Cossío. [JBP]

Publicacions: *Ensayos sobre organización de la educación Nacional*. Tolosa (?), s.a.

Bibliografia: JIMÉNEZ MILLER Y TERÁN, Fernando. *Un maestro singular. Vida, pensamiento y obra de José de Tapia B.* Mèxic, 1989.

Tapia Pueblo, Domènec, el Matador, anarquista a Igualada (segle XX). Destacat anarquista, en iniciar-se la guerra civil formà part de les patrulles de control i va tenir una destacada participació en les accions repressives de la reguarda, avalades pel sobrenom. Després dels fets de Maig de 1937, quan s'investigaren judicialment els excessos comesos a l'inici de la guerra, no va poder ser detingut perquè, segons sembla, havia fugit a l'estranger. El desembre de 1936 tenia 35 anys. [PPB]

Tapia Rubio, Juan Manuel, treballador del transport i sindicalista (São Paulo, Brasil, 1957). Va arribar a Barcelona el 1970. Va participar en les Joventuts Comunistes de Badalona. Va començar a treballar a Mateu & Mateu, Transports per Carretera el 1971, i a partir de llavors es va vincular al moviment llibertari, constituït

el grup Movimiento Comunista Libertario, d'inspiració marxista-llibertària. A principis de 1976 va participar en l'acte de reconstitució de la CNT a Sant Medir i va ser-ne membre del Comitè Regional, i nomenat responsable jurídic i pro presos. Va participar en el moviment vaquístic de gener de 1976 (Telefónica, Seat, Mateu & Mateu...), que es va saldar amb 300 acomiadaments. El 1977 va ser expulsat de la CNT, acusat de marxista, i va passar al secretariat de la Federació de Transports de CCOO, en procés de constitució. Va formar part de la primera delegació de CCOO a l'OIT, el juny de 1978. Va ser responsable del Sindicat de Transports per Carretera el 1978 i membre del secretariat estatal de la Federació de Transports. Al II congrés de la Federació de Transports de Catalunya va ser responsable d'acció sindical, fins al III congrés, que va ser secretari general. Membre també del Tribunal Laboral de Catalunya, fins a 1995, amb motiu del V congrés de la CONC va passar a ser secretari d'acció sindical de la CONC, i membre de l'executiva de la CONC i del consell confederal de CCOO d'Espanya. Militant del PSUC a partir de 1976, fou membre del comitè central des del V congrés (1981), fins al 1999, i militant de base d'IC. [JTH]

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García - Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Tàpias, obrer del transport i anarcosindicalista a Manresa (segle XX). Fou representant del Sindicat del Transport de la CNT de Manresa en el Ple de la Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

Tapias, Ignasi, teixidor de llana i internacionalista (segle XIX). Representà els teixidors de llana de Granollers al Congrés Obrer de Barcelona de 1870, en el qual fou dels pocs delegats que no votà afirmativament cap de les ponències. Arrenglerat amb les posicions de Roca i Galés, s'abstingué com aquest en el dictamen sobre resistència, i també en el de cooperatives. Signà el document alternatiu redactat per Roca sobre organització social, i va intervenir en el debat sobre política, en el qual considerava que calia donar suport als governs que oferissin més llibertat i protecció als treballadors, i apos-

tava per la participació electoral per a assolir millores legislatives en matèria laboral i la creació de jurats mixtos. [SBV]

Tapias, Jordi, internacionalista a Sant Joan Despí (segle XIX). Fou el destinatari a la seva localitat del *Manifiesto a los trabajadores de España*, d'abril de 1874. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [SBV]

Tàpies, Jaume, activista a Barcelona (segle XIX). Fou acusat d'atacar, per motius laborals, dos tintorers, la nit del 7 de febrer de 1856. [CR]

Tapiol, Pau, socialista a Barcelona (segle XIX). L'1 d'agost de 1890 fou elegit secretari de l'interior de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupà fins a l'agost de 1891. [TMS]

Tarafa Munté, Josep Maria, administratiu i comunista a Barcelona (segle XX). Treballador a la companyia Luz y Fuerza, fou un dirigent destacat del BOC. Membre de les comissions d'estudis econòmics i agrària que es constituïren l'agost de 1931, va actuar com a secretari de la comissió, constituïda el novembre de 1931, encarregada de redactar la tesi agrària del BOC. Fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per Barcelona capital, a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 per Barcelona província i, com a suplent, també es presentà a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona. Al segon congrés del BOC, celebrat el juny de 1933, fou nomenat membre del comitè d'organització i en el tercer congrés, que tingué lloc l'abril de 1934, passà al comitè central i a la secretaria politicoadministrativa del partit en representació de Barcelona capital. En el terreny sindical, el setembre de 1933 havia impulsat la constitució del Front Únic de Llum i Força. El 1935, en constituir-se el POUM, fou també membre del comitè central del nou partit. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Tarascó i Bosch, Baldomer, tipògraf i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El setembre de

1872 figura com a secretari de la Societat Solidària d'Obrers Impressors de Barcelona. Posteriorment formà part de la primera junta directiva de la Sociedad Tipogràfica de Barcelona, l'organització pública de tipus sindical i assistencial constituïda a Barcelona el 15 d'agost de 1879, en la qual van militar destacats internacionalistes. Aquest sindicat era l'equivalent barceloní de la madrilenya Sociedad del Arte de Imprimir. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Tonbi.) [TAG/TMS]

Tarderiu, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, el juliol de 1931 formava part, com a vocal, de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona. [PPB]

Targarona (o Tarragona), Pere, teixidor i sindicalista a Manlleu (segle XIX). Fou delegat dels teixidors a mà de Manlleu al Congrés Obrer de Barcelona, celebrat el juny de 1870. Fou un dels disset delegats que no van votar positivament cap dels quatre dictàmens aprovats pel congrés, la qual cosa fa que el suposem favorable al cooperativisme i el politicisme, en la línia defensada al mateix congrés per J. Roca i Galés. Es va abstenir en la votació dels dictàmens sobre resistència, cooperació, i organització; tanmateix votà negativament en el que es refusava la participació política, tot i que tampoc no donà suport a la proposta alternativa presentada per Roca i Galés. En alguns textos és citat com a Pere Tarragona. [TAG]

Tarín Cervera, Miquel, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Militant destacat de la CNT a Badalona, fou un dels representants del Sindicat d'Alimentació d'aquesta ciutat en el Ple de la Regional Catalana celebrat a Barcelona l'agost de 1931. Era cap de redacció de *La Colmena Obrera*, òrgan dels Sindicats Obrers d'Indústria de Badalona i portaveu de la CNT d'Espanya, de l'octubre de 1931 a febrer de 1932. Com a membre del Sindicat d'Alimentació de la CNT de Badalona, fou un dels militants d'aquesta ciutat que signaren un manifest, el març de 1932, en protesta per les amenaces

proferides pels pistolers del Sindicat Lliure en contra dels obrers de la CNT. Va presidir el míting antielectoral i d'afirmació sindical organitzat per la Federació Local de Badalona amb motiu de les eleccions de novembre de 1933. Representà la CNT en el consistori badaloní que es va constituir a mitjan agost de 1937, on s'ocupà de la regidoria d'Economia. Va continuar en la mateixa responsabilitat a la remodelació que va tenir lloc l'octubre de 1937 i fou elegit conseller regidor l'1r el 28 de febrer de 1938. [JIG/PPB]

Tarín Haro, Àngel, cambrer i anarcosindicalista (Xest, la Foia de Bunyol, 1921-Paterna 1941). Militant de la CNT, fou membre de l'Ateneu i del Sindicat Agrícola de Xest, on durant la guerra civil contribuï a la creació de la comunitat agrícola. Anà voluntari al front i va pertànyer a la 25 Divisió. Formava part de grups especials de dinamiters que actuaven a la rereguarda enemiga. Acabada la guerra civil, va participar amb el grup Ponzán-Vidal i es dedicava a l'organització de fugues del camp d'Albatera per a traslladar els fugitius a França. De França introduïa propaganda de la CNT de l'exili. Detingut en un dels viatges, fou afusellat, juntament amb Enric Escobedo Vaello i Enric Goig Lustado. [PPB]

Tarín Haro, Josep, militant anarquista valencià (Xest, la Foia de Bunyol, 1915-Fumel, França, 1990). Va interessar-se molt aviat per les idees llibertàries, i es convertí en un dels més reconeguts propagandistes de la CNT pel camp valencià durant els anys trenta. Participà activament en els esdeveniments revolucionaris de juliol de 1936 i marxà posteriorment cap al front. Acabada la guerra, continuà la lluita antifranquista en la clandestinitat junt amb el seu germà Àngel. Ambdós varen intentar treure companys de la CNT del camp d'Albatera (Alacant) i conduir-los a França. Josep creuà la frontera i arribà a aquest país a finals de 1940. Detingut per la policia, fou lliurat per les autoritats de Vichy als alemanys. Condemnat a treballs forçats en un camp de Marsella, aconseguí fugir junt amb altres companys i s'instal·là a Fumel. En aquesta localitat, començà a treballar en una fàbrica de productes refractaris i va contraure la silicosis. Acabada la guerra mundial, va continuar la militància dins la CNT a

l'exili, i va ocupar diversos càrrecs en l'organització. [CCG]

Tarín Haro, Miquel, llaurador i sindicalista (Xest, la Foia de Bunyol, 1910-Paterna 1939). Germà d'Àngel i Josep. Militant de la CNT, durant la guerra civil fou conseller de l'Ajuntament de Xest i s'ocupà de l'Avituallament. Detingut acabada la guerra, fou afusellat. [PPB]

Tarín Valldepérez, Josep, destacat dirigent anarquista i representant polític a Tortosa (segle xx). Membre de la secció local de la CNT a Tortosa, l'agost de 1936 fou representant a la comissió administrativa que governà la ciutat junt amb el Comitè Antifeixista. Com a tal va ser membre de la comissió d'Hisenda del municipi. Elegit el nou consistori l'octubre de 1936, fou nomenat primer conseller del municipi i president de la comissió d'Economia. Des d'aquest càrrec actuà en l'ordenació de la nova situació financera de la ciutat i protagonitzà un conflicte municipal, acusat d'irregularitats econòmiques per part d'alguns representants socialistes. Detingut arran dels fets de Maig de 1937, fou acusat de rebel·lió militar i empresonat pel Tribunal Popular de Tarragona. Exiliat el 1939, morí a Maracaibo, Veneçuela. [XPM]

Tarinas, Pere, societari a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). El gener de 1872 consta com a vocal quart de la junta de la Sociedad Fraternal del Arte Taponero, de Sant Feliu de Guíxols. [CR]

Tarradell i Estañol, Dídac, mestre i comunista (Colera 1903-Girona 1936). Estudià a la Normal de Girona i exercí de mestre al Grup Escolar de Girona. Dirigent del POUM, va ser secretari de la FETE a Girona. El 24 de juliol de 1936 va rebre un tret involuntari d'Expedít Duran, president del Comitè Antifeixista de Girona, amb qui compartia responsabilitats revolucionàries, i fou ferit mortalment. Va ser la primera víctima gironina antifeixista del moviment de juliol de 1936. [JClAR]

Tarradell i Estañol, Vicenç, funcionari de la Generalitat i dirigent del Partit Sindicalista a Girona (l'Escala 1905-?). Formà part del Comitè Antifeixista de Girona. Va ser regidor de

l'Ajuntament de Girona d'octubre de 1936 a febrer de 1937. [JClAR]

Tarradellas Elias, Josep, obrer a Santa Coloma de Cervelló (segle xx). Membre de l'agrupació local de la CNT, fou alcalde segon de Santa Coloma de Cervelló entre octubre de 1936 i gener de 1939. [AGL]

Tarragó, comunista a Tarragona (segle xx). Militant del PSUC, comandà un dels primers grups de milícies de voluntaris que sortiren cap al front des de Tarragona el 23 de juliol de 1936, tot just iniciada la guerra civil. [PPB]

Tarragó, Baptista, paleta i internacionalista a Lleida (segle XIX). Va participar, com a delegat de la secció local de Lleida, en el congrés de la Federació Regional Espanyola de l'AIT celebrat clandestinament a Saragossa el mes d'abril de 1872. [PPB]

Tarragó, Josep, socialista a Barcelona (segle XIX). El 27 de juliol de 1889 fou elegit secretari de l'interior de l'Agrupació Socialista de Barcelona. El febrer de 1890 fou designat secretari de l'exterior, càrrec que ocupà fins a l'1 d'agost d'aquest mateix any. Novament, i fins al juliol de 1892, ocupà el lloc de secretari de l'exterior de la mateixa agrupació. A partir d'aquesta data, formà part, com a vocal, d'una taula de discussió, dependent del comitè de l'Agrupació Socialista barcelonina. [TMS]

Tarragó, Quitèria, sindicalista a Terrassa (segle XX). El juliol de 1937 fou nomenada consellera municipal per la UGT. [JLJ]

Tarragó, Severí, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la guerra civil va formar part del Tribunal Popular número 11 de Barcelona en representació del PSUC. En l'exili mexicà, va formar part del Secretariat Regional de la UGT que encapçalava Miquel Ferrer, concretament en la secretaria de premsa i propaganda. [DBM]

Tarragó, Xavier, socialista a Barcelona (segle XX). El març de 1932 formà part de la junta directiva d'Estat Català, que es constituí sobre noves bases proletàries i amb l'objectiu de fer una crida per a una Conferència Obrera Nacional de Catalunya. [PPB]

Tarreras, Josep, metal·lúrgic i anarcosindicalista (Barcelona 1898-Tula, França, 1968). Membre del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT a Barcelona, amb diversos càrrecs de responsabilitat en la seva junta administrativa, tant abans com després de 1936. El 1939 s'exilià a França. [JIG]

Tarrés i Puig, Pere, agricultor i dirigent sindical agrari al Lluçanès (segle XX). Era el fill petit d'una família de pagesos de Perafita. Els anys trenta va ser un dels dirigents de la Unió de Rabassaires a la zona. Durant la guerra civil, va ser membre del Comitè Antifeixista de Perafita. Es va exiliar a França, on es va quedar a viure. [JCP]

Tarrés Tarrés, Maria, La Cayetana, sindicalista berguedana (segle XX). Militant de la CNT de Berga. Es va incorporar al moviment obrer a principis dels anys 20 amb els Sindicats Únics. Era una dona amb molta iniciativa, fins al punt que es va vestir d'home per trobar feina quan va ser acomiadada per participar en una vaga els anys 20. Va participar en la vaga del tèxtil de finals dels anys 20 que va afectar tot el Llobregat. En aquesta vaga va impedir que les dones vaguistes cremessin la caserna de la guàrdia civil per salvar la vida de nens innocents. També va comandar un grup de dones que van fer guàrdia davant la presó de Berga per evitar que s'enduguessin els presos cap a Barcelona. Ara bé, esperonava la gent perquè tingués armes a casa per a defensar-se de la guàrdia civil si els atacava. El 1931 va participar en la refundació de la CNT de Berga. El 1932 fou detinguda per haver participat en els fets del gener a Berga. Va entrar a formar part de les Joventuts Llibertàries, que ja funcionaven des del 1934 tot i que no es van fundar oficialment fins al juliol de 1936. Ella en va ser la secretària. L'1 de març de 1938 passà a ser la caixa del consell de la delegació local de la SIA, constituïda dies abans. Un cop acabada la guerra, va marxar a l'exili a França. [JCR/JJR]

Tarrida, Joan, rabassaire a Sant Sadurn d'Anoia (segle XIX). Dirigent rabassaire penedenc i organitzador de la secció de Sant Sadurn d'Anoia de la Federació d'Obrers Agrícoles (1893-1895). Participà activament en les lluites pageses de la darrerria del segle XIX. [RAM]

Tarrida del Màrmol, Fernando, enginyer i intel·lectual (l'Havana 1861-Londres 1915). Essent encara un infant, els seus pares es van traslladar a Sitges, on tenien una fàbrica de calçats. Estudià al Liceu francès de Barcelona i posteriorment ingressà a la Universitat, d'on sortí amb el títol d'enginyer industrial; completà els estudis en una escola politècnica francesa. Cap al 1879-80 passà a relacionar-se amb el cercle lliurepensador La Luz, del carrer Nou de Barcelona, el qual era freqüentat per republicans i per alguns anarquistes. Milità en el republicanisme federal, però ben aviat deixà aquesta adscripció per ingressar a les files de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola. Donà conferències pedagògiques i doctrinals. L'any 1886 va intervenir amb Francesc Tomàs en una reunió a Madrid, en la qual Enric Borrel demanà intervenció dels anarquistes en les lluites electorals; Tarrida s'oposà al projecte. Formà part del cercle obrerista Regeneración i col·laborà assíduament a la revista *Acra-cia* (1886-1888), així com també als periòdics *El Productor* (1887-1893) i *Ciencia Social* (1895-1896). Participà en els Certàmens Socialistes de Reus (1885) i Barcelona (1889). Fou llavors que formulà la teoria de «l'anarquisme sense adjectius», en un intent de superar la polèmica entre anarcocol·lectivistes i anarcocomunistes sorgida aquests anys i amb una clara incidència a Catalunya. Va representar l'anarquisme espanyol en la Conferència Internacional Anarquista de París (1889), en el congrés de Brussel·les de la Segona Internacional (1891), i havia de dur també la seva representació en el Congrés Internacional Anarquista que se celebrà a Amsterdam (1907), però motius personals l'impediren d'anar-hi. Implicat en el procés de Montjuïc (1896), fou empresonat al castell i alliberat posteriorment gràcies a les pressions familiars. S'exilià a França, des d'on engegà i portà a terme la grandiosa campanya a favor de l'alliberament dels empresonats i, posteriorment, de la revisió del procés i de desprestigi del govern espanyol. Després de l'assassinat de Cánovas del Castillo en mans d'Angiolillo en venjança per l'afer de Montjuïc, la seva estada a França es féu insuportable i emigrà a Anglaterra. Ja a Londres, mantingué una estreta relació amb Max Nettlau, P. Kropotkin, Enrico Malatesta —a favor del qual signà el 1898 una protesta pel tractament de

«malfattore» que se li havia donat en un judici a Ancona l'any abans— i Gustav Landauer, entre d'altres. Pel que fa a la seva obra literària, la d'abans del procés de Montjuïc presenta la característica peculiar de voler elaborar una nova teoria científica sobre el funcionament del sistema capitalista i cercar una solució, en el mateix sentit, al problema social. Després del procés de Montjuïc dirigí una àmplia campanya de denúncia a través de la seva obra cabdal. *Les inquisiteurs d'Espagne. Montjuich, Cuba, Philippines*, i des de les pàgines de *Revue Blanche*, *L'Intransigeant*, o *Nineteen Century*. Des de Londres es continuà relacionant amb el moviment anarquista català amb col·laboracions regulars a *La Revista Blanca* (Madrid 1898-1905), *El Porvenir del Obrero* (Maó 1899-1914), *La Huelga General* (Barcelona 1901-1903), i *Tierra y Libertad* (Barcelona 1907-1909). També va mantenir una continuada relació epistolar amb Anselmo Lorenzo, amb qui l'unia una íntima amistat; va escriure *Anselmo Lorenzo. Estudio Crítico Biográfico*, que va ser publicat en l'obra *Justo Vives*. [TAG]

Publicacions: *Les inquisiteurs d'Espagne. Montjuich, Cuba, Philippines*, París, 1897; *Problemas Trascendentales*. Barcelona, 1908.

Tarroella, Antoni, treballador tèxtil i socialista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels representants del Sindicat de Cilindradors i Prestadors de Barcelona i les seves rodalies en el Congrés Nacional Obrer celebrat a Barcelona l'agost de 1888, on es fundà la UGT. [JIG]

Tasis, Ramon, ferroviari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC i de la UGT, durant la Segona República tingué càrrecs de responsabilitat orgànica dins la Secció d'Estacions del sindicat socialista. [PPB]

Tassis, August, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser el president de l'Associació Obrera de l'Art d'Imprimir de la Federació Gràfica Espanyola de la UGT, quan es va constituir l'agost de 1931 sota l'impuls del qui aviat seria secretari d'organització de la Federació Regional Catalana de la UGT, Antoni Olarte. [DBM]

Taulé, Jaume, paleta a Gràcia, Barcelona (segle XIX). Cap a finals de 1872, la seva botiga va

ser utilitzada com el lloc de destinació de les cartes que va rebre el Consell Local de l'AIT de Gràcia. [MCC]

Taxonera, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, participà en l'assemblea de constitució oficial de la Joventut Socialista de Catalunya (USC), que se celebrà el 19 d'abril de 1933 i en el decurs de la qual fou nomenat membre del comitè executiu. El març de 1934 era un dels signataris del document en què es criticava la col·laboració governamental i el sacrifici que patien «les justes reivindicacions dels treballadors». [MPMJ]

Taxonera, Antoni, socialista a Barcelona (segle xx). Membre de la junta de l'Institut d'Alumnes de l'Escola del Treball de Barcelona, fou atret per Rafael Campalans a la USC. El novembre de 1924 fou detingut, acusat de participar en l'assalt a les Drassanes de Barcelona. [MPMJ]

Tayeda, Esteve, tintorer i associacionista a Barcelona (segle XIX). El seu nom figurava entre els participants al banquet de representants de les associacions obreres catalanes celebrat l'1 de gener de 1841 a Barcelona; a l'hora dels brindis, pronuncià unes paraules on demanava la unitat de tota la classe treballadora i l'obediència a la constitució. El mes següent, també signà una exposició adreçada a les Corts. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) El mes de juny del mateix 1841, tornà a col·laborar en un escrit adreçat al regent, on es condemnava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [EBP]

Teixidó, Jaume, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels representants del Sindicat de la Llum i Força de la CNT de Barcelona en el Ple Regional de Sindicats celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Teixidó, Joan, societari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). La seva adreça era: carrer Pifarre, núm. 25, Sant Genís de Vilassar. Va ocupar el càrrec de primer director de la societat obrera l'any 1842; des d'aquest lloc va mantenir una correspondència regular amb altres societats obreres de la província. [EBP]

Teixidó, Joan, treballador tèxtil i anarcosindicalista a Mataró (segle xx). Fou un dirigent del Sindicat de la Indústria Tèxtil de la CNT a Mataró. Va publicar diversos articles en el periòdic *Albada*, òrgan d'aquest sindicat, entre maig de 1931 i setembre de 1934. [JIG]

Teixidó, Josep, comunista a Olot i Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, a finals del 1922 passà a formar part del grup de La Batalla, que liderava Maurín. Fundador de la Federació Comunista Catalanoblear, durant la Dictadura de Primo de Rivera sofrí presó i esdevingué secretari del Comitè Regional de la FCCB. Col·laborador a *La Batalla*, l'octubre de 1926 fou expulsat del PCE, quan s'inicià el procés de purgues contra els dissidents. Milità durant un temps al BOC, fins que el 1931 passà a l'Esquerra Comunista, en el si de la qual col·laborà a *Comunismo* i a *El Soviet*. El 1935 era membre del comitè central del POUM i participà en la reunió celebrada el gener de 1936, per bé que altres fonts diuen que el 1934 abandonà la militància obrera. [PPB]

Teixidor, Joan, dirigent local de la CNT a Camprodon (segle xx). Fou un dels principals organitzadors de la CNT a Camprodon els anys trenta. Va intervenir com a orador en diversos mítings a la comarca del Ripollès. També va destacar per recollir diners per els presos obrers. [JCP]

Teixidor i Macarós, Narcís, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). Representà el PSUC en el Comitè Popular Antifeixista que es constituí a la Bisbal en iniciar-se la guerra civil. El 10 de març de 1937 entrà a formar part de l'Ajuntament bisbalenc, on va romandre fins al 25 de gener de 1938. [PPB]

Teixidor Icart, Joan, teixidor i societari a Vic (segle XIX). L'agost de 1841 apareixia formulant una queixa contra Ramon Trullàs, director de l'Associació de Teixidors de Vic. L'octubre del mateix any signà, entre altres membres d'aquesta associació, un document en què es cridava a la unitat de la classe obrera. Juntament amb Ramon Miralpeix, va ser comissionat el 9 de novembre següent a visitar els pobles industrials de la comarca d'Osona per tal d'incrementar el nombre d'afiliats a l'associació. [EBP]

Tejedor, Jenaro, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Militant del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT, de Barcelona, que fou detingut l'octubre de 1922 junt amb altres militants cenetistes a la plaça de Catalunya de Barcelona, i en la seva detenció li trobaren un paquet amb sis pistoles. Fou escollit tresorer del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT, el febrer de 1930, en l'assemblea constituent després de la Dictadura de Primo de Rivera. Fou un dels representants d'aquest sindicat en el congrés de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Era secretari del Sindicat Metal·lúrgic de la CNT a Barcelona el juliol de 1936. Com a membre del comitè d'aquest sindicat, va participar, l'agost de 1936, en l'organització de les indústries de guerra. [JIG]

Tejero Giménez, Francesc, ferroviari i anarcosindicalista a Tarragona (segle xx). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil fou membre del comitè del Front Antifeixista de Tarragona que es constituí el 6 d'agost de 1936, i presidí la comissió de Comunicacions. El 22 d'octubre de 1936 representà també la CNT en el nou Ajuntament tarragoní. Presentà la dimissió del càrrec el setembre de 1937 a fi d'incorporar-se a l'exèrcit. [PPB]

Télez Luna, Francisco, treballador de la construcció i sindicalista (Montemolín, Badajoz, 1945). Va arribar a Barcelona l'any 1968 i va entrar a treballar a l'empresa de construccions Álvarez Valls, alhora que va començar a militar a CCOO, en la coordinadora del Barcelonès nord i al PSUC. Arran d'una vaga a la construcció, l'any 1976 va ser detingut i brutalment torturat per la policia. [JGS]

Tena Prades, Albert, miner, polític i sindicalista berguedà (Mora de Rubielos, Terol, 1903-?). Treballava a Fígols i residia a la Nou. Militava a ERC i afiliat a UGT, en arribar la guerra civil va formar part de les milícies que actuaren a Fígols i hi fou representant de la UGT a l'Ajuntament revolucionari. En acabar la guerra, fou detingut; el 1939 se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, i el 1941 va passar a la presó de Sant Miquel dels Reis, a València. Fou acusat de participar en la profanació de l'església de Malanyeu i d'altres coses, per la qual cosa, el novembre de 1942, fou

condemnat a 20 anys de reclusió menor. Finalment, el setembre de 1944, se'n va sobreseure l'expedient. [JCR/JJR]

Tena Villarroya, Roger, representant anarquista a Tortosa (?-Tarragona 1937). Membre de la secció local de la CNT a Tortosa, representà aquesta formació al consell municipal constituït l'octubre de 1936 i en fou elegit vocal a la comissió d'Assistència Social. Després dels fets de Maig de 1937, fou declarat en rebel·lia i condemnat a 20 anys de presó pel Tribunal Popular de Tarragona. Després d'ésser empresonat, fou tret del calabós de l'Ajuntament de Tortosa i assassinat en el trajecte cap a Tarragona. [JIG/XPM]

Térmens i Sumalla, Francesc, pagès i sindicalista a Vimodí (segle xx). Fou secretari de la Collectivitat Agrícola de Vimodí, el novembre de 1936. [AMA]

Terradas Pulí, Abdó, polític republicà, demòcrata i socialista (Figueres 1812 - Medina Sidonia 1856). Fill d'un tractant de bestiar i grans empordanès. Va començar l'activitat politico-literària el 1835 amb la publicació del fullet *L'Esplanada*, pintura novel·lada de l'època despòtica del comte d'Espanya; immediatament després publicà una de les seves obres més emblemàtiques, la farsa antimonàrquica *Lo rei Micomicó* (1838), on aprofita l'autèntic trastocament d'un veí de Figueres que es creia rei de Micomicònia per a ridiculitzar la monarquia, per tal com fundava l'associació Micomicona parodiant una cort. Cap al 1840 passà a residir a Barcelona; hi fundà una organització secreta, la Societat Patriòtica, i col·laborà amb Joan Muns i els primers sindicats obrers, entroncant la democràcia republicana amb el sindicalisme naixent. Resultat d'aquesta avinença, publicà *Lo que eran y lo que son. Obsequios y agasajos hechos por los tejedores de Vich a unos hombres del pueblo* (Barcelona 1841). A partir de 1841 aglutinà al seu voltant societats secretes, maçòniques i carbonàries, que s'havien desenvolupat sobretot durant el trienni constitucional, així com d'obreres, tractant d'orientar-les cap al compliment d'un programa revolucionari sota el signe del republicanisme i de l'igualitarisme. El 1841 comença a publicar *Hojas Republicanas*, que aviat s'havien de transformar

en el periòdic *El Republicano*, considerades tradicionalment el punt d'arrencada del Partit Demòcrata i del republicanisme a Catalunya. El 1842 va ser elegit repetidament alcalde de Figueres, però altres tantes vegades va ser destituït per les autoritats en negar-se a jurar fidelitat a Espartero; finalment fou empresonat al castell de Sant Ferran de Figueres i condemnat a l'exili. Es traslladà a Perpinyà i des d'allà envià el famós *Pla de la Revolució*, conegut pels versos *La campana* que, musicats per Josep Anselm Clavé, s'havien de convertir en el primer himne del revolucionarisme català. Fou publicat a *El Republicano*, el periòdic que Terradas mateix havia començat a publicar aquell any i que restava sota la direcció del seu deixeble Francesc de P. Cuello (assassinat el 1851). Durant l'estada a França va conèixer Etienne Cabet, de qui traduí al castellà la *Histoire Populaire de la Révolution Française*, i fins i tot participà (15 de gener de 1843) en un gran banquet comunista organitzat per Adolphe Gouhe-nant, íntim amic d'aquell, la qual cosa va fer que fos implicat en el «complot comunista» de Tolosa del gener de 1843. Fou processat pel govern francès, acusat de conspiració amb comunistes i maçons, i fins a l'agost de 1843 no fou absolt. A partir d'aquí va mantenir relacions tèrboles amb els cabetians; per un costat participà en l'experiència cabetiana del Poblenu de Barcelona i, per altre, els criticà la manca de pragmatisme i l'innecessari pacifisme. Tornà a Figueres pel setembre d'aquell mateix any; tot seguit es veié implicat en el moviment de la Jamància i proclamà la república en aquesta ciutat. Inmediatament començà un nou exili, que el portà a París però passant per períodes de confinament a Vilafranca del Penedès, Sarrià i Sigüenza. A París va constituir la Junta Democràtica i llançà una crida als republicans instant a la insurrecció, alhora criticava la coalició recent entre republicans i carlins. En iniciar-se el Bienni Progressista, fou elegit novament alcalde de Figueres (octubre 1854) i comandant de la Milícia Nacional d'aquesta ciutat. Després de la vaga general del juliol de 1855, enmig del clima de repressió desencadenat, i d'haver-se enfrontat amb el governador civil de Girona per la reorganització de la Milícia, fou destituït de l'Ajuntament i proscrit. Inicialment fou deportat a Sevilla. El mes d'octubre, el marqués d'Albaida demanà responsabilitats per

aquesta proscripció, i al mateix temps era presentada la seva candidatura per a diputat a Corts pel districte de Figueres, però el 1856 va ser exiliat a Medina Sidonia (Cadis), on morí. [TAG]

Bibliografia: RAHOLA, Carles. *Vides Heroiques*. Girona, 1932. SOLER I VIDAL, J. *Abdó Terrades, primer apòstol de la democràcia catalana, 1812-1856*. Barcelona, 1983.

Terrades, Josep, treballador tèxtil i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels representants del Sindicat del Vestir de Barcelona en el Congrés Nacional de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. També representà el mateix sindicat en el Ple de la Regional Catalana de la CNT, celebrat a Barcelona el març de 1933. Possiblement és el Terrades que, en representació del Comitè Nacional de la CNT, va participar en el Ple Regional de la CRT de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [JIG]

Terrassa, Nano de, sobrenom amb què fou conegut un militant anarcosindicalista originari de Terrassa, anomenat també el Nano de Reus» (segle XX). Sindicalista d'acció, es traslladà a Reus cap al 1920, procedent de Terrassa, i participà en la constitució dels Sindicats Únics a la ciutat. Segons Garcia Oliver, el juny de 1921 matà a trets, a ple dia, i a cara descoberta, el comerciant d'olis reusenc Feliu Gassull, un dels majors contribuents de la ciutat, que s'havia negat a pagar un impost revolucionari. Dies després fou detingut i empresonat. [PAN/AAC]

Terrassa Pujol, Guillem, militar i polític (Andratx, Mallorca, 1914). L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprenué a Menorca. Militant del PCE i de les JSU, fou secretari d'organització d'aquest grup a Castell. El juny de 1938, fou elegit vicepresident del Secretariat Antifeixista Mallorquí a Menorca. Assolí el grau de tinent dins l'exèrcit republicà. Amb la rendició de l'illa, fou detingut i condemnat a trenta anys de presó. Fou tancat a diverses presons de Menorca, Formentera, Alacant i Alcoi. Alliberat (1943), participà en la reorganització del PCE a Mallorca. Fou elegit secretari d'organització del Comitè Provincial i impulsà l'expansió del partit en els pobles de l'illa

(1945-48). Al començament del decenni dels seixanta, es reincorporà a l'organització clandestina del partit. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Terré, Ramon, periodista i anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels nous col·laboradors del periòdic *El Productor* a partir del 21 de gener de 1926, quan aquest va traslladar la seva redacció de Blanes a Barcelona. [JIG]

Terrén, Miguel, dirigent anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou membre del comitè executiu del Sindicat Nacional de Telèfons de la CNT i com a tal va participar, el juliol de 1931, en un míting a Barcelona amb motiu de la vaga de la Telefònica. Fou membre del Comitè Nacional de la CNT a partir de març de 1932 i va pertànyer al sector faista que desbancà els sindicalistes més moderats. A partir de juliol de 1932 fou membre de la nova redacció de *Solidaridad Obrera*. Va participar en diversos mítings, com ara l'organitzat el setembre de 1932 pel Sindicat de la Indústria Ferroviària de Manresa, i també en el míting antielectoral i d'afirmació sindical organitzat per la Federació Local de Badalona el novembre del mateix any. [JIG]

Terrer, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Terroni, Ferran, anarcosindicalista a Terrassa (segle XX). Fou representant del Sindicat d'Oficis Diversos de Terrassa en el Congrés Obrer Nacional celebrat a Barcelona l'octubre i novembre de 1910, on es va constituir la CNT. Fou un participant actiu del dit congrés, formà part d'una de les ponències i signà diversos dictàmens. [JIG]

Tersot, Josep, paleta i internacionalista (segle XIX). A mitjan 1870 era representant de la Societat de Paletes de Barcelona, organització adscrita a la FRE de l'AIT. L'any 1881, tornà a representar el seu ram durant el IV congrés de la Unió de Constructors d'Edificis, nucli de la

recentment formada Federació de Treballadors de la Regió Espanyola. La seva adreça a Barcelona l'any 1881 era: carrer de Ponent, núm. 49, 1r. [EBP]

Teruel, Àngel, representant sindical a Navars (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Navars. [XPM]

Teruel, Joan, obrer de productes químics i representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Treballadors de Productes Químics de Barcelona. [XPM]

Testard, anarquista a Barcelona (segle XIX). Va estar tancat, després del juny de 1896 i junt amb sindicalistes, mestres laics, republicans i destacats anarquistes catalans, a Montjuïc, és a dir, durant el procés que portava el nom de l'esmentada fortalesa militar. [STG]

Tevar, Jeroni, mestre i socialista a Barcelona (segle XX). El juliol de 1932 va ser escollit vice-secretari en el comitè executiu del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de la província de Barcelona (UGT). [DBM]

Tiana Casanovas, Josep, el Titalero, associacionista a Sabadell (1845-1917). Cap al febrer de 1873 representava els Oficis Diversos dins el Centre de les Societats Obreres de Sabadell. El 9 de novembre de 1883, en representació de l'Obrera, va criticar durament la Sociedad de Invalidez y Fomento de la Industria de Sabadell. [TMS]

Tiana Gustems, Francesc, rabasser i sociatari a Mediona (segle XX). Durant la segona dècada del segle, participà en diferents organitzacions rabassaires d'orientació republicana al Penedès, especialment l'any 1919, en què fou tresorer de l'Assemblea de Rabassaires de l'Alt Penedès. Durant la guerra civil, fou dirigent i organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a Mediona, del qual fou el president l'any 1938. [RAM]

Tiban, Josep, conductor d'autobús i comunista a Barcelona (segle xx). Va ser representant del Sindicat d'Autobusos en el Ple de Sindicats de la Federació Local de Barcelona de la UGT el 1937. [DBM]

Tijidó, Joan, teixidor mecànic i sindicalista (segle XIX). El 24 de novembre de 1871 constava com a membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona. Amb la resta de companys de junta van dimitir en bloc el 24 de novembre de 1871. [CR]

Tió (o Tiós), Miquel, activista obrer a Sant Pere de Premià (segle XIX). Va actuar com a piquet en la vaga del 7 i 8 de novembre de 1855 a Sant Pere de Premià; fou jutjat posteriorment per un tribunal militar, el 2 de desembre de 1855. [CR]

Tirés, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat Fabril de Mataró. [XPM]

Toda, Josep, tintorer i societatari a Barcelona (segle XIX). Fou membre destacat de la Societat de Tintorers de Barcelona, a principis de 1871. [CR]

Todoli Crescencio, José, estibador i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou elegit comptador de la Societat d'Obrers de la Càrrega i Descàrrega de Cereals i altres Gèneres del Port de Barcelona l'abril de 1921, quan va constituir-se l'entitat. Fou president de l'esmentada societat de l'octubre al desembre de 1921. [JIG]

Toia Cazorro, Anselm, comunista a Badalona (Osca 1909-Camp de la Bóta 1939). En representació del POUM, formà part del Comitè de Milícies i de Salut Pública que es constituí a Badalona en iniciar-se la guerra civil el juliol de 1936. El 19 d'octubre del mateix any era un dels representants del POUM a l'Ajuntament badaloní, que hagué d'abandonar l'octubre de 1937 arran de la campanya contra aquest partit iniciada després dels fets de Maig de 1937. Acabada la guerra, fou detingut, jutjat i afusellat. [PPB]

Toig Salabert, Francisco, dirigent sindicalista socialista a València (segle xx). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i el sindicat UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Toledo, sindicalista a Badalona (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació de la Federació Local de Badalona. [XPM]

Toledo, treballador de productes químics i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de Productes Químics de Barcelona. [XPM]

Tolosa Garcé, Francesc, activista revolucionari a Sabadell (? 1893-?). Participà en els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol de 1909 i disparà contra la guàrdia civil, parapetada a l'estació. Fou un dels primers detinguts. [TMS]

Tolrà, Joan, fonedor i activista (segle XIX). Signà dos documents amb la intenció d'exhortar els soldats a defensar conjuntament la República i abandonar el regiment els dies 21 i 25 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Tolsa, Francesc, treballador del transport i sindicalista a Catalunya (segle xx). El març de 1936 firmava, en representació del Sindicat d'Obrers de la Indústria del Transport, un manifest adreçat a tots els treballadors de Catalunya, a favor de la unitat sindical, preparatori de la Conferència d'Unitat Sindical que animava el POUM. [PPB]

Tomàs, Agustí, anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou un dels representants del Sindicat de la Indústria Petrolífera de Barcelona en el Ple de la Regional Catalana de la CNT, celebrat a Barcelona el març de 1933. [JIG]

Tomàs, Antoni, societatari a Barcelona (segle XIX). Al començament de 1871 va ser membre destacat de la societat de tintorers de Barcelona. [CR]

Tomàs, B., internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A finals de 1870 va ser membre de la Federació local de l'AIT de Palma de Mallorca. [CR]

Tomàs, J., marbrista i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels representants del Sindicat de Marbristes de Barcelona en el congrés de la Regional Catalana de la CNT celebrat a Barcelona el juny i juliol de 1918. [JIG]

Tomàs, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tomàs, Josep, Barrera, pagès i anarquista (Amposta, ?-França 1962). Militant de la secció local de la CNT a Amposta, fou un dels màxims divulgadors de les idees llibertàries al delta de l'Ebre per mitjà de lectures col·lectives de la premsa anarquista entre el camperolat analfabet de la zona. Fou secretari del Sindicat de Camperols d'Amposta i en esclatar la revolució militar de 1936 va ser nomenat regidor d'Agricultura del consistori antifeixista de la ciutat. En constituir-se la col·lectivitat general d'Amposta, l'octubre de 1936, en resultà nomenat primer secretari de la comissió administrativa. S'exilià a França. [XPM]

Tomàs, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tomàs, Martí, agricultor i sindicalista a Catarroja (segle XX) Fou representant de la Societat de Treballadors del Camp de Catarroja en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i Similars d'Espanya, celebrat a València el desembre de 1918. Participà activament en les ponències i discussions d'aquest congrés. [JIG]

Tomàs, Pau, soguer i societari a Barcelona (segle XIX). El 16 de juny de 1841 va signar una exposició al regent del regne, el general Espartero, en la qual es denunciava el contraban. (Vegeu: Anglada, Antoni.) [CR]

Tomàs, Ramon, dependent i dirigent anarquista a Ripoll (Ripoll, ?-França 1988). De molt jove va quedar orfe de mare. Va començar a treballar en una botiga de pasta de sopa i paral·lelament va entrar en contacte amb la CNT. Va ser delegat de la CNT de Ripoll als plens regionals de la CNT realitzats a Sabadell el 1932 i a Barcelona el 1933. Aquell mateix any era membre del Grup pro Cultura de la CNT de Ripoll. L'any 1936 va ser representant de la FAI al Comitè Antifeixista de Ripoll, càrrec que va deixar per anar a lluitar al front. El 1939 va travessar la frontera amb França amb l'exèrcit republicà. Va ser internat en el camp de concentració de Vernet. Va poder sortir del camp i es va establir prop de Perpinyà, on treballava d'agricultor. Va continuar vinculat a la CNT de l'exili durant tota la vida. [JCP]

Tomàs, Virgili, representant sindical a Barcelona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat dels Serveis Públics. [XPM]

Tomàs Cortés, Baldomer, activista revolucionari a Sabadell (? 1876-?). Procedent d'Alcoi, va formar part de la «colla del petroli» durant els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol de 1909. Fou condemnat pel consell de guerra celebrat el 24 de maig de 1910, per la seva participació en aquests esdeveniments. [TMS]

Tomàs Facundo, Francesc, dirigent anarquista a Lleida (Barcelona 1900-?). Durant l'època que Martínez Anido fou governador civil a Barcelona, ja era un militant actiu; per això va passar per diverses presons espanyoles. Posteriorment, el comitè regional de Catalunya de la CNT l'envià a Lleida, a l'inici de la revolució, per a reforçar l'organització confederal. A la capital del Segrià fou cap del Comitè d'Informació Popular, constituït poc després del fracàs del sollevament militar i dissolt a principis de novembre de 1936, i després delegat de la Brigada d'Investigació Social, fins a primers d'octubre de 1937; això el convertí en un dels principals representants del terror revolucionari imposat a la rereguarda. Per aquest motiu, el 27 de maig de 1937 va ser humiliat públicament per part d'uns desconeguts, fet que va te-

nir força ressò a la premsa local. També va ser, en representació de la CNT, regidor en els ajuntaments de Lleida d'octubre de 1936 i de juliol de 1937. Segons algunes informacions, va morir al front. [JSSJ]

Tomàs Oliver, Francesc, paleta i destacat dirigent internacionalista (Palma de Mallorca 1850-Madrid 1903). Va ser membre del Partit Republicà Federal fins a mitjan 1870 i, influït pel periòdic barceloní *La Federació*, intentà l'organització de societats d'ofici i la publicació d'un periòdic per a difondre les idees associacionistes. Així, l'octubre de 1869, va fundar junt amb Juan Sánchez i Guillermo Arbós, el setmanari *El Obrero*, que sortí des de novembre de 1869 fins a l'octubre de l'any següent i que va ser la primera publicació obrera de les Balears; el gener de 1870 es va convertir en l'òrgan del Centre Federal de les Societats Obreres de Palma i ben aviat va defensar les idees internacionalistes. Va ésser l'impulsor del Centre Federal Palmesà, creat el desembre de 1869, i el bressol de l'AIT a les Illes; a ell va arribar, el gener de 1870, el *Manifiesto de los trabajadores internacionales de la sección de Madrid a los trabajadores de España*, que fou acceptat pel Centre i el 21 de gener de 1870 es va adherir als principis de la Internacional. També llavors es va fer membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista i assistí com a delegat dels obrers de l'AIT de Palma al I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona el juny de 1870; en ell va fer costat, o més ben dit, s'hi va integrar, al grup bakuninista; fou un dels homes més destacats del congrés, participà no sols en la sessió inaugural sinó també en les comissions creades per a l'elaboració dels principals dictàmens i en la discussió, on se'n comença a entreveure la postura decididament bakuninista i aliancista: enfront de la participació política es va mostrar antipolític (no apolític) i enfront de la cooperació es va mostrar partidari de la revolució, de la liquidació social. De tornada a Palma va reorganitzar el Centre Federal, seguint els principis organitzatius acordats al congrés de Barcelona, i va encapçalat un manifest condemnatori de la guerra francoprussiana. Promogué la creació d'una cooperativa de consum i producció a Palma, però que va ésser un fracàs; fet que, amb les crítiques dels republicans que l'anomenaven

«Quijote del internacionalisme», va ocasionar la primera crisi de l'internacionalisme a Palma. Arran d'aquests esdeveniments, l'agost de 1870, va ser expulsat del seu càrrec de vicepresident de l'Escola Democràtica i no va poder aturar la crisi de les seccions internacionalistes, agreujada en aquells moments per la persecució governativa, que va tenir el seu punt àlgid l'octubre de 1870, quan es va dissoldre el Centre Federal i es va interrompre la publicació d'*El Obrero*. El desembre de 1870 intentà la reorganització de la Federació Local de Ciutat i el mateix mes va redactar un manifest, signat pel Consell Local de la Federació de Palma, que sintetitzava els acords del congrés de Barcelona i anunciava la sortida, el 8 de gener de 1871, de *La Revolución*, nou periòdic continuador d'*El Obrero*, on va escriure i participà en el consell de redacció; d'aquesta publicació només en van sortir tres números, ja que el mateix mes Tomàs va ser empresonat pel delictes d'impremta; començava una altra vegada la crisi de l'internacionalisme a les Illes. El maig d'aquest any, en sortir de la presó, va intentar novament engegar la federació palmesana. I l'octubre de 1871 va participar, com a delegat de la federació i representant de l'Aliança de la Democràcia Socialista, en la conferència de València, on van sorgir enfortides les tesis aliancistes, vinculades al moviment obrer espanyol des del congrés de Barcelona. A partir de l'inici de l'any 1872 va protagonitzar a Palma, com a fervent bakuninista i aliancista, les actuacions crítiques enfront del Consell General de l'AIT, va inclinar-se pel grup antiautoritari dins el cisma que s'estava gestant en la Internacional. L'abril de 1872 va assistir, com a representant dels obrers de les Illes, al segon Congrés Obrer Espanyol (no compta com a tal la conferència de València), que va tenir lloc a Saragossa l'abril de 1872. En aquest congrés es va ajornar, per poc temps, el cisma de la Internacional a Espanya i d'ell va sortir un nou Consell Federal de la Regió Espanyola, amb residència a València i integrat exclusivament per aliancistes, entre els quals hi havia el degà de l'internacionalisme balear que, a partir d'aleshores, es va instal·lar a València; ocupà el càrrec de secretari de la comarca de l'est i, el setembre d'aquest any, el de secretari general, ja assalariat. Llavors va començar una desbordant activitat que el convertí en un dels princi-

pals impulsors de la Internacional a Espanya; va presidir les sessions del Consell i escriví centenars de cartes, comunicacions i circulars per difondre les idees internacionalistes fins a l'últim racó del país; el setembre de 1872, consumat el cisma de la Internacional, es va transformar en un dels més fervents difusors i defensors del Pacte de Solidaritat i Defensa Mútua, fruit del congrés escissionista de Saint Imier. Assistí, com a membre del Consell Federal i delegat de Palma de Mallorca, al tercer congrés de la FRE de l'AIT, celebrat a Còrdova entre desembre de 1872 i gener de 1873, i va ésser, junt amb González Morago, l'únic internacionalista que va participar en tots els congressos de la FRE; en aquesta assemblea va ser elegit vocal de la Comissió Federal, organisme que substituïa el Consell Federal; amb residència a Alcoi, lloc on va viure des de gener a juliol de 1873 i on va exercir els càrrecs de secretari de l'exterior i secretari corresposnal interí de la comarca de l'est, va continuar la seva incansable actuació per l'extensió de la Internacional. Va tenir un destacat paper en la revolució alcoiana de juliol de 1873, al costat d'altres membres de la comissió, encara que, probablement, la seva postura, més cauta i més inclinada a agrupar les masses obreres en una potent organització de classe, divergia de la dels companys, inclinats fins a l'insurreccionalisme (vegeu: Albarracín Broseta, Severino, i Fombuena, Vicente); va ser requerit per la justícia per a respondre als càrrecs de sedició i assassinat, però ja havia fugit a Madrid i fou declarat processat en rebel·lia. El fracàs de l'aixecament cantonalista de juliol de 1873 li confirmà les tesis anarcocollectivistes, de caire exclusivament obrerista i enemic de tot radicalisme que estigués fora de la classe obrera, i també el féu inclinar cap a un tipus de revolució més àmplia, que sobrepassà fin i tot el marc estatal. Instal·lat a Madrid, va continuar formant part de la Comissió Federal i lluitant incansablement per la reorganització de la FRE durant aquesta etapa de fortes persecucions i de força clandestinitat; però, a pesar dels seus esforços i els dels companys de la comissió, l'estada a Madrid va iniciar el distanciament de la comissió del moviment obrer de masses. Així, a mitjan juliol de 1874, traslladada la comissió a Barcelona, es va mudar a la ciutat comtal, on residí gairebé deu anys. Des de l'estiu de 1875

fins a 1878, anys de davallada de la Internacional a Espanya, continuà integrant la Comissió Federal, dominada pels aliancistes (vegeu: García Viñas, José), però en restà al marge durant 1879 i 1880. Va participar en el congrés fundacional de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, celebrat a Barcelona el setembre de 1881, i, junt amb un petit grup d'anarcosindicalistes barcelonins, va formar part de la Comissió Federal de la nova organització obrera fins a 1883 i va lluitar per l'existència d'un moviment obrer legal enfront del revolucionarisme clandestí, defensat pels nihilistes; la seva idea era aconseguir, mitjançant un desenvolupament tranquil, un moviment obrer fort i capaç de fer la revolució social. El 1883 va assistir al congrés de Sevilla i al de la Unió Manufacturera, en els quals defensà sempre l'organització pública; l'octubre d'aquest mateix any va participar en el congrés de la FTRE, celebrat a València, on s'acordà que la comissió residís a Valladolid, fet que amaga les grans dissensions dins el moviment anarquista i que marca el final de la seva actuació al si de la comissió, iniciada el 1872. A finals de 1883 es va instal·lar a Madrid, on treballà del seu ofici i va ser l'ànima d'El Porvenir del Trabajo, societat de paletes que temps després tingué una gran activitat. El desembre de 1883 inicià la publicació d'una sèrie d'articles històrics a *La Revista Social* que van ocasionar una agra polèmica amb Pablo Iglesias i a la qual es van sumar els anarcocomunistes. La disputa va esqueixar el congrés extraordinari, celebrat a Barcelona el setembre de 1884, que sancionà els atacs contra el veterà internacionalista i contra Juan Serrano Oteiza, molt a prop de Tomàs fins a la seva mort, el 1886; tots dos van iniciar la resistència des de *La Revista Social*, que s'editava llavors a Sants. Durant els últims anys de la seva vida va continuar fidel als vells principis i es va oposar, tant el 1886 com el 1891, durant les primeres eleccions amb sufragi universal, a les temptacions politicistes de l'obrerisme. Va viure el final de l'existència enmig d'estreteses: portava a les reunions un nen petit, que ningú no li podia cuidar, i pronunciava el seu discurs amb el nen en un braç i gesticulant amb l'altre. Mai no va abandonar la causa obrera i fins a la seva mort va pertànyer a la Federació de Treballadors i va defensar les idees de Bakunin, concentrades al programa de

l'Aliança de la Democràcia Socialista, el programa, en definitiva, que Fanelli va portar a Espanya i que ell no va poder o no va voler traspasar des de la seva joventut. Aquesta perseverança fou assenyalada por Soledad Gustavo, la qual va escriure: «A la seva mort era, possiblement, l'únic col·lectivista que quedava a Espanya (...). Fou un home obstinat, intransigent, irreductible, però era un home». En el transcurs de la seva vida havia col·laborat a *El Obrero* (Palma de Mallorca), *El Condenado* (Madrid), *La Revolución Social* (Palma de Mallorca), *La Federación* (Barcelona), *La Revista Social* (Madrid i Sants), *La Revista Blanca* (Madrid), *Tierra y Libertad* (Gràcia, Barcelona i Madrid). [TMS]

Publicacions: *Medidas prácticas que han de tomarse después de destruido el estado actual*, 1876; «Del nacimiento de las ideas anárquico-colectivistas en España». A: *La Revista Social*. Núm. 134-143 de 1883, 146-148 de 1884 i 1 de 1885 (segona època). «Apuntes históricos». A: *La Revista Social*, 14 de febrer de 1884.

Bibliografia: GABRIEL, P. *El movimiento obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional*. Barcelona, 1972. NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Actas de los Consejos y Comisión federal de la Región Española (1870-1874)*. 2 vol. Barcelona, 1969. *Cartas, comunicaciones y circulares de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1872-1874)*. 7 vol. Barcelona, 1972-1987. MARTÍNEZ DE SAs, María Teresa. «Francisco Tomás Oliver. Notas sobre la vida de un internacionalista». A: *Una historia abierta. Homenaje al profesor Nazario González*. Barcelona, 1998.

Tomas (o Thomas) Pelegrín, Joaquim, Gallinàire, estibador i sindicalista (Barcelona 1896-?). Era president del Sindicat d'Obrers Estibadors i Desestibadors de Vaixells del Port de Barcelona de la UGT el desembre de 1931. Fou escollit vocal obrer suplent en el Jurat Mixt del Treball al Port de Barcelona, Secció Càrrega i Descàrrega el maig de 1932, tot i que el gener de 1933 ja era vocal titular. Fou el representant del seu sindicat en les negociacions mantingudes per a evitar la vaga portuària de maig de 1933. [JIG]

Tomàs Pineda, Antoni, treballador de Maquinista Terrestre i Marítima i sindicalista (Sant Jaume de Llierca 1941). Va entrar a Maquinista l'any 1958. Militant del FOC, fou l'agitador

de la vaga de Maquinista de l'any 1962, per la qual fou detingut i condemnat. Va connectar amb CCOO des del 1966, a partir de la seva Coordinadora del Metall. També va treballar a l'empresa Blansol, del metall, on els treballadors van editar el llibre *Lucha unida, victoria proletaria* l'any 1972, i mentre era membre de la seva CO. [JGS]

Tomàs Pons, Miquel, socialista a Lluçmajor (segle xx). Va ser un dels principals dirigents socialistes de Lluçmajor (Mallorca) a l'inici del segle xx. Fou president (1907, 1909) i secretari (1910) de l'Agrupació Socialista d'aquesta ciutat. Va ser candidat a les eleccions municipals de maig i desembre de 1909. En aquests darrers comicis, fou elegit regidor gràcies al suport dels republicans. [AMR]

Tomàs Roig, Joan, anarcosindicalista a Constantí, el Tarragonès (segle xx). Militant de la CNT, a mitjan de desembre de 1936, quan es constituí la secció local del sindicat anarquista, passà a formar part de l'Ajuntament. [PPB]

Tomàs Taengua, Pasqual, metal·lúrgic i polític socialista valencià (València 1893-1972). Va haver de deixar els estudis primaris per a començar a treballar a l'empresa metal·lúrgica Casa Pallàs i Dolç de València, on aprengué l'ofici de torner. Als catorze anys fou contractat per La Maquinista Valenciana, empresa del Grau de València. De formació autodidacta, les lectures i l'experiència sindical el portaren a ingressar en l'Agrupació Socialista Valenciana el 1908 i a la Societat d'Oficis Diversos de la Unió General de Treballadors el 1914. El 1916 es va incorporar a la Joventut Socialista Valenciana, constituïda aquell any i que agrupà tota una nova generació de socialistes valencians, entre ells Tomàs mateix. També col·laborà al setmanari *República Social* i formà part de la direcció. El 1923 va fundar el Sindicat Metal·lúrgic de la UGT de València junt amb altres companys, com Frederic Gallén i Enric Domínguez. Durant aquests anys participà activament en tota mena de mítings i actes propagandístics del PSOE i la UGT a València. Es traslladà a viure a Madrid, reclamat per la UGT, i començà el treball al costat de Largo Caballero. Va actuar com a delegat de València al congrés extraordinari del PSOE, celebrat el

1927 amb l'objectiu de discutir sobre la participació del partit al si de l'Assemblea Nacional Consultiva. Votà a favor de la decisió final de no participar-hi; però, com va assenyalar públicament al congrés del partit l'any següent, compartia plenament les tesis de Largo sobre la conveniència de mantenir la presència socialista als comitès paritaris i en altres corporacions de la Dictadura. Intervingué en l'organització de la campanya electoral antimonàrquica de 1931 i fou elegit diputat del PSOE en les eleccions d'aquell any per la província de Múrcia. També el 1931, fou nomenat secretari general de la comissió executiva de la Federació Nacional Siderometal·lúrgica i membre de l'executiva nacional de la UGT. El congrés del PSOE de 1932 el va designar secretari d'actes de la comissió executiva i l'any següent va assolir el càrrec de vicesecretari de la comissió executiva de la UGT. El desembre de 1933 votà a favor de la proposta presentada al comitè nacional de la UGT d'organitzar un moviment revolucionari per conquerir el poder. En la mateixa època va assistir també com a delegat a les conferències del Bureau Internacional del Treball, celebrades entre 1932 i 1937. En la conferència del BIT d'aquest últim any fou elegit per a ocupar la vicepresidència de l'organisme. Fou empresonat arran dels esdeveniments revolucionaris d'Octubre de 1934. En esclatar la guerra civil, tornà a València, on va romandre durant el període en què el govern republicà va residir en aquesta capital. Fou elegit també secretari de la Federació Nacional de Treballadors de la Terra de la UGT. Al mateix temps, va continuar recolzant les tesis largocaballeristes dins la UGT i el PSOE. Al Ple Ampliat de la UGT, celebrat a València el 2 de gener de 1938, va ser un dels quatre membres caballeristes de la nova executiva de predomini moderat encapçalada per González Peña. Així mateix, durant els anys 1936 i 1937 va representar Espanya al si de la Societat de Nacions. Acabada la contesa, s'exilià a França. Treballà de mecànic i va residir d'incògnit a la localitat de Saint-Caprais-d'Estretfond (Alta Garona). Després de la Segona Guerra Mundial treballà en la reorganització de la UGT i el PSOE a l'exili. El primer congrés d'aquesta última organització a l'exili el va designar per a formar part de la comissió executiva i, posteriorment, com a vicepresident. Al mateix temps, la UGT, també al

primer congrés d'aquest sindicat celebrat a França (Tolosa), el 1944, va nomenar-lo secretari general de la comissió executiva. Es va convertir en un dels líders més destacats dels socialistes espanyols a França. Al capdavant de la UGT, va optar per no reorganitzar a l'exili les Federacions Nacionals d'Indústria i per promoure la creació de Secretariats Professionals com a element de relació orgànica amb les Internacionals Professionals i amb la comissió executiva mateix. El 1946, es va convertir en sotssecretari de la presidència del Consell de Ministres del Govern Republicà a l'exili, encapçalat per Giral. Va representar la UGT als congressos que la Confederació d'Organitzacions Sindicals Lliures va celebrar a Ginebra (1949), Milà (1951), Viena (1955), etc. Treballà activament també per la constitució internacional de l'Organització Sindical Lliure. Fou un dels principals promotors i fundadors de l'Aliança Sindical, el maig de 1961, plataforma que agrupava els principals sindicats espanyols: UGT, CNT, STV... Com a líder del sindicat socialista, el va integrar en la Unió de Forces Democràtiques, constituïda un any després i integrada per gran part de les forces polítiques i sindicals d'oposició al franquisme. Així mateix, va desenvolupar una tasca important d'ajuda sanitària, econòmica, moral, etc., als exiliats republicans espanyols. En aquest sentit, va ser un dels creadors el 1945 de Solidaritat Democràtica, organització fundada per a coordinar l'acció benèfica destinada als exiliats necessitats d'auxili. Va presentar la dimissió com a secretari general en la reunió de la comissió executiva de la UGT, celebrada el dia 16 de setembre de 1968, al·legant problemes de salut. Va romandre a Tolosa de Llenguadoc fins que demanà ser traslladat a València, el 1972. [CCG]

Publicacions: *Unión General de Trabajadores en España y en el exilio*. Tolosa, 1955.

Bibliografia: PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Història del socialisme*. València, 1981; i «Sindicatos y ámbito sindical. Interpretación del ugetismo valenciano». A: *Historia Social*, 1991, núm. 9, hivern. RAMON I TOMÀS, Carme R. *Pascual Tomás Taengua. Secretario general de la UGT de España en el exilio (1944-1968)*. València, 1989. TCACH, César & REYES, Carmen. *Clandestinidad y exilio. Reorganización del sindicato socialista (1939-1953)*. Madrid, 1986.

Tomàs Turull, Jaume, Magret, blanquer i anarquista a Igualada (?-Clarmont-d'Auverna, França, 1957). Fou un dels representants dels sindicats de la Construcció, Metal·lúrgia, Art Fabril, Fusta, Transport, Molers i Oficis Diversos, tots d'Igualada, en el Ple de la Regional Catalana de la CNT, celebrat a Barcelona el març de 1933. En esclatar la guerra civil, formà part de les patrulles de control i es distingí especialment en les tasques repressives de la rereguarda. El desembre de 1936 tenia 46 anys. [PPB/JIG]

Tona, Maurici, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tona i Nadalmal, Abelard, periodista i comunista (Barcelona 1901-Tijuana, Mèxic, 1981). Estudià al CADCI i fou redactor de *Lluita*. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, ingressà a la clandestina Societat d'Estudis Militars i estigué implicat en l'atemptat del Garraf el 1925 contra el rei Alfons XIII. Fou empresonat i s'exilià a França, on participà en els fets de Prats de Molló el novembre de 1926. Retornà a Catalunya el 1931 i fou un dels membres de la Federació Comunista Catalanoblear en la seva fundació. Participà en la comissió de cultura d'aquest partit i en l'elaboració de la tesi nacional. S'incorporà a la USC el 1935 i finalment al PSUC. Fou ferit greument al principi de la guerra civil i s'exilià a Mèxic. El 1941 se separà del PSUC i formà amb d'altres el Moviment d'Emancipació Catalana. El 1994 foren publicades les seves *Memòries d'un nacionalista català*. [JIG]

Tonadell, Josep, treballador del cànem i internacionalista (segle XIX). Fou un dels representants de les societats obreres de Barcelona que signaren, el 21 de febrer de 1873, un document dirigit als soldats on els invitaven a no fiar-se de les promeses del nou règim republicà. Com a membre de la Federació dels Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, fou un dels qui convocà per al 18 d'octubre de 1873, a Valls, el congrés d'aquesta federació. [CR]

Tondo, Teresa, obrera, militant sindicalista i socialista a Reus (segles XIX-XX). De jove fou

una de les sis signants d'un manifest públic en recordança de la Comuna de París, editat a Reus el març de 1873, dins l'òrbita de l'AIT. Anys després, el novembre de 1912, participà en la formació de l'Agrupació Socialista Femenina de Reus, de la comissió executiva de la qual fou vocal. [PAN/AAC]

Tonijuán, publicista anarquista (segle XIX). Només sabem d'ell que va ser col·laborador habitual de *La Tramontana*, el setmanari anarquista que va dirigir a Barcelona el dirigent col·lectivista reusenc Josep Lluas i Pujals. Els seus escrits aparegueren, especialment, durant el període següent a l'any 1887. [STG]

Toral, Josep, anarcosindicalista a Tarragona (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou nomenat delegat d'Indústries de Guerra a Tarragona. Acusat per la UGT d'haver-se localitzat en un escorcoll domiciliari armes i queviures, fou detingut durant els fets de Maig de 1937, però posteriorment fou alliberat i reposat en el seu càrrec. [PPB]

Tordera, societari (segle XIX). Fou un dels obrers catalans que es trobava desterrat a Madrid cap a novembre de 1855. Participà en el banquet-homenatge, celebrat a Madrid l'11 de novembre de 1855 pels obrers agrupats a l'entorn d'*El Eco de la Clase Obrera*, per a honorar els comissionats obrers catalans desplaçats a aquesta ciutat per a elaborar el dictamen a la llei de la indústria manufacturera en defensa de la llibertat d'associació. Aquest homenatge es féu extensiu a la seva persona i als altres confinats a Madrid. Després de sol·licitar al ministre de Guerra l'aixecament del confinament, a la vista de no poder treballar a la capital de l'Estat, sembla que se l'autoritzà a residir a Palència, localitat on era més fàcil trobar ocupació en tasques industrials. [CR]

Tordera, Melitón, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre de 1887. [TMS]

Torens, Josep, activista a Vic (segle XIX). El 18 de setembre de 1848 va signar una proclama obrera en la qual es posaven en clar discrepàn-

cies internes sorgides en la societat obrera de Vic. Potser és el Josep Torrens, teixidor i societatari a Vic. [TAG]

Tormo, Dionisio, anarcosindicalista (València 1912-Grenoble, França, 1963). Fou militant, els anys 30, del Sindicat d'Higiene i Neteja de la CNT a València. Durant la guerra civil, esdevingué comissari de batalló. El 1939 s'exilià a França, on passà per diversos camps de concentració. Fou membre de la resistència francesa als Alps i el 1945, secretari general de la Junta Espanyola d'Alliberament. Més endavant presidí l'Aliança Sindical Espanyola de Grenoble. [JIG]

Torné, Agustí, corder i internacionalista a Valls (segle XIX). Fou membre directiu, cap a l'abril de 1873, de la Federació de Corders de l'AIT, amb seu a Valls. Era el destinatari de la correspondència de la Comissió Federal de l'AIT dirigida a aquesta Federació de Corders. [JIG]

Torné, J., internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre, cap a juny de 1873, de la comissió de la Federació Local de Barcelona de l'AIT. Com a tal, fou un dels qui firmà la proclama de l'11 de juny de 1873, feta pública amb motiu de ser votada la República Federal. En aquesta proclama es convocava a un míting per a l'endemà, es criticava l'actuació de l'Ajuntament de Barcelona i es demanava la dimissió dels regidors i la posterior convocatòria d'eleccions. [JIG]

Torné, Salvador, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Torné, Salvador, treballador de la construcció i sindicalista a Berga (segle XX). Militant de la CNT, va participar en la legalització del sindicat a l'arribada de la República. Fou el president de la Junta constitutiva de la nova societat, Sindicat Únic de Treballadors de Berga i els seus Contorns, constituïda el maig de 1931. El mateix mes va demanar permís a l'Ajuntament per a fer un acte de propaganda sindical amb Lardeña, Ocaña i Trinidad Ferrer com a oradors. El gener de 1933 fou empresonat a la

Model junt amb Ramon Casals com a pres governatiu, acusats de pertànyer a la CNT. A causa d'aquesta detenció injusta, el director d'*El Diluvio* va fer un escrit a favor d'ells. Això els va permetre sortir pocs dies després. [JCR/JJR]

Torné, Samuel, activista revolucionari a Barcelona (segle XX). Juntament amb Teresa Claramunt, López Montenegro i Leopoldo Bonafulla, entre d'altres, fou un dels activistes detinguts i portats a la bodega del creuer *Pelayo*, amb motiu de la vaga de tramviàries que esclatà a Barcelona el maig de 1901. [TMS]

Torné Jané, Anton, cal Patantam, pagès i sindicalista (Bràfim 1900-1944). El març de 1932 formà part de la primera junta de la Societat Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local amb el càrrec de vicepresident. El 1932 participà en la junta del Sindicat Agrícola local amb el càrrec de secretari del consell d'administració. Afiliat al Centre Republicà local, el gener de 1933 cessà de junta. [AGT]

Torné Jané, Pere, cal Patantam, pagès que treballava per altri i sindicalista (Bràfim 1897-?). Va ser regidor del consistori al final de la guerra, per la CNT, des de l'agost de 1938; s'hi va ocupar de la comissió de Cultura. Morí a fora vila, presumiblement a Reus. [AGT]

Tornell, sindicalista al Priorat (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació de la Federació Comarcal de la CNT al Priorat. [XPM]

Torner, Antoni, societatari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent obrer vilafranquí i un dels principals organitzadors societaris durant la segona dècada del segle XX. L'any 1911 era el secretari de la Federació Local Obrera de Vilafranca adherida a la CNT. [RAM]

Torner, Josep, paleta i anarcosindicalista (Ripoll 1905-?). Fou dirigent local de la CNT a Ripoll. El 1931, amb Maria Mir van fer el primer casament civil del Ripollès. El 1936 va ser membre del Comitè Antifeixista de Ripoll. Posteriorment, el 1937 va formar part del consell municipal de Ripoll. [JCP]

Torner Bisbal, Isidre, Serenet, dependent i anarcosindicalista a Igualada (? 1911-Camp de la Bóta 1939). Representà la CNT en el Comitè Antifeixista igualadí que es constituí a Igualada el juliol de 1936, en iniciar-se la guerra civil. El 31 d'octubre de 1936 va formar part de l'Ajuntament i n'ocupà la regidoria de Treball. Abandonà la responsabilitat municipal el 12 d'octubre de 1937, en què s'incorporà a l'exèrcit per marxar al front. Detingut després de la guerra civil, fou condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Torner Nolla, Llorenç, obrer industrial i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (Vilanova 1899-Mauthausen, ?). Treballador de la fàbrica Pirelli a Vilanova, fou dirigent del sindicat cenetista en aquesta vila durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1937-1938 va ser regidor en representació de la CNT. [RAM]

Tornes, Miquel, obrer botoner i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Vicente Rubio, representà els obrers botoners en nacre de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Torns, Joan, teixidor de pana i sindicalista (segle XIX). Delegat dels teixidors de pana de Sants al Congrés Obrer de Barcelona, celebrat del 18 al 26 de juny de 1870. En aquest congrés, tot i no estar a favor de les tesis del cooperativisme representat per Roca i Galés, també discrepà dels bakuninistes en el seu plantejament de la resistència; per això hom l'enquadra dins el corrent del sindicalisme apolític. [JIG]

Toronell, Ignasi, societatari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). El 26 de setembre de 1842 firmà, com a secretari de la junta d'una associació obrera de Sant Genís de Vilassar, una exhortació a la unitat de classe. El 9 de març de 1843, va firmar una petició al governador civil de Barcelona per a establir una fàbrica dirigida pels mateixos obrers. [CR]

Toronell, Joan, anarquista a Sabadell (segle XIX). Conegut amb el sobrenom del Misses, fou editor i director del periòdic anarquista *Ravachol*, de Sabadell, l'any 1892. Va ser detingut en diverses ocasions pels seus articles i opinions radicals. [VVL]

Torrà, Francesc, internacionalista a Manresa (segle XIX). Membre directiu, cap a octubre de 1872, de la Secció de Manobres de Manresa, la secció local dels manobres de l'AIT. Cap a novembre de 1872 era secretari d'exterior del Consell Local de l'AIT a la seva localitat i corresponsal del Consell Federal de la Internacional. L'octubre de 1873 s'encarregà de rebre els fons d'ajut als teixidors a mà en vaga, en nom de la Secció de Teixidors a Mà de la Internacional a Manresa. [JIG]

Torra Forcada, Ramon, comunista a Barcelona (?-Bordeus 1947). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona. Va participar en els esdeveniments del 6 d'octubre de 1934, en el transeurs dels quals va morir la seva companya, també militant del BOC. A partir del 1935 milità al POUM. S'exilià a França des del 1939. [PPB]

Torras, Enric, socialista a Calella (segle xx). El 10 de juliol de 1931 va prendre possessió del càrrec del primer comitè executiu de la USC, constituït durant la República, en representació de la secció de Calella. S'hi ocupà de la secretaria per a l'exterior. [PPB]

Torras, Jaume, societatari a Arenys de Munt (segle XIX). Signà l'11 de maig de 1855, com a representant d'Arenys de Munt i junt amb els delegats de 49 poblacions més de la província i de les societats obreres de la ciutat de Barcelona, l'exposició al governador civil en contra dels entrebancs de les autoritats al funcionament de les associacions obreres. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Torras, Joan, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol de 1891 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1892. [TMS]

Torras Piqué, Rossend, metal·lúrgic i comunista (Igualada, ?-Tolosa de Llenguadoc, França, 1953). Fou secretari de la secció d'Igualada del POUM i membre del comitè central d'aquest partit. El 31 d'octubre de 1936 va formar part de l'Ajuntament igualadí, on s'ocupà de la regidoria de Cultura. El 9 de gener de 1937 abandonà

el consistori per anar al front, substituït per Francesc Clarà Munné. S'exilià a França el 1939. [JIG/PPB]

Torras Sallent, Antoni, treballador tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Fou director, cap a l'agost de 1855, de la Societat de Perxadors, Tonedors, Bataners i Palmasers de Llana de la seva localitat. [JIG]

Torras Santacana, Salvador, paleta i comunista a Igualada (segle XX). Militant del BOC, el 1932 formava part del comitè central de la Federació Comunista Catalanobaleària (BOC). En representació del POUM, fou membre del Comitè Antifeixista igualadí, que es constituïa en iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936. El 31 d'octubre de 1936 fou nomenat responsable de la comissió municipal encarregada de Relacions Comarcals. [PPB]

Torre, Trinidad de la, anarquista a Barcelona (segle XX). Fou un dels destacats elements de l'anarquisme barceloní detinguts durant la Setmana Tràgica de 1909. El seu empresonament es produí quan estava mobilitzant dos centenars d'homes i dones a fi d'atacar una comissaria al carrer Nou de la Rambla per alliberar una dona que havia estat detinguda anteriorment. [JIG]

Torre Guitart, Joan, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels membres del comitè de la Secció de Paletes i Peons, de la federació barcelonesa de l'AIT, que el 28 d'agost de 1873 signà una carta on es combatia una altra organització del mateix ram escindida de la secció de la Internacional. [JIG]

Torreadella, Bonaventura, sindicalista a Vilada (segle XX). Militant de la CNT, el 20 d'agost de 1938 va entrar a l'Ajuntament en representació de la seva sindical; fou el responsable de la conselleria de Proveïments en substitució del dimissionari Lluís Padulles. [JCR/JJR]

Torreadella Ripoll, Anton, sindicalista a Vilada (Sant Llorenç de Morunys, el Solsonès, 1900-Vilada, el Berguedà, 1992). Militant de la CNT, el 6 de març de 1937, amb motiu d'una reorganització de l'Ajuntament, hi va entrar en representació de la CNT i fou nomenat responsable de

la comissió de Cultura. El 2 de maig de 1937 va dimitir del càrrec. El 14 de juliol de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, hi va tornar com a responsable de la comissió de Cultura. El 8 d'agost de 1937 va passar a ser el tresorer del consistori. En reconstituir-se l'Ajuntament el 5 de novembre de 1937, va tornar a ser el responsable de la comissió de Cultura. El 16 de juny de 1938, en reorganitzar-se l'Ajuntament, va ser triat tinent d'alcalde. [JCR/JJR]

Torrecillas, Joan, anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Representà la CNT-FAI en el Comitè de Milícies i de Salut Pública que es va constituir a Badalona el juliol de 1936, a l'inici de la guerra civil. El 19 d'octubre de 1936 fou membre de l'Ajuntament badaloní, on s'ocupà del departament de Defensa. El desembre de 1936 ordenà l'escorcoll del domicili de l'alcalde, Frederic Xifré, d'ERC, incident que motivà la dimissió definitiva d'aquest. Posteriorment marxà a combatre al front d'Aragó. [PPB]

Torrecillas Moreno, Josep, treballador del metall, sindicalista i polític (Mollet del Vallès 1954). Va connectar amb l'OIC el 1971 i va participar en les Plataformes Anticapitalistes de CCOO del Vallès des d'aquell mateix any, i va formar part de la Coordinadora Estatal de Plataformes entre 1972 i 1975. El 1975 entrà a militar al PSUC, en fou secretari local i amb responsabilitats comarcals entre 1977 i 1986, any en què va passar a formar part del comitè executiu. El 1978 va ser secretari general de CCOO de Santa Perpètua de Mogoda. A partir de 1979 va ser regidor pel PSUC-IC de Mollet del Vallès. Del 1990 al 1992 va ser director de *Treball*. [JTH]

Torredellot, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932, en el moment de la constitució, formà part de la Junta Central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació del districte IV de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Torredemer Parès, Josep, Nicolau, pagès i cobrador, activista políticossindical (Vilardona 1898-Barcelona, ?). El setembre de 1931 va formar part de la comissió organitzadora de constitució del Partit Republicà Federal de

Vila-rodona i va signar els pertinents estatuts. Militant d'ERC, l'abril de 1931 va ser escollit segon tinent d'alcalde i, a partir de febrer de 1934, alcalde; en cessà l'octubre a resultes dels fets que succeïren, però hi fou reposat el febrer de 1936. El novembre de 1936 va participar en l'Ajuntament de guerra per la UGT, fou alcalde i presidí les comissions de Cultura i Proveïments fins al desembre, en què se'l nomenà delegat del Servei de Cooperació Agrícola de la conselleria d'Agricultura de la Generalitat, per la qual cosa deixà el càrrec. El desembre de 1936, a l'assemblea de pagesos de la comarca de Valls convocada per la Federació Regional Catalana de Treballadors de la Terra-UGT, va sortir escollit secretari camperol del Consell Camperol de la comarca. Així mateix va ser vicepresident del Sindicat Agrícola en el període de 1936-1937. Acabada la guerra, fixà la residència a Barcelona. [AGT]

Bibliografia: SANTESMASES I OLLÉ, Josep. *El cooperativisme agrari a Vila-rodona (1893-1939)*. Vila-rodona, 1996.

Torreguitart Mateu, Emili, anarcosindicalista i home d'acció a Sabadell (segle xx). Fou un dels anarcosindicalistes que van secundar la decisió de Bartomeu Vinyas i Josep Moix de sumar-se al Comitè Revolucionari el desembre de 1930. Formà part del servei de defensa de la FLS, i va acompanyar Josep Moix a Perpinyà amb motiu de la repressió pels fets d'Octubre de 1934. El 5 de febrer de 1936 fou, finalment, condemnat pels fets d'Octubre a un any de presó, tot i que el 20 de febrer, en concedir-li la presó atenuada, tornà amb els altres sindicalistes presos (Josep Moix, Josep Rosas, Miquel Bertran, Francesc Carceller) a Sabadell. L'octubre de 1936 formà part de la direcció de la Comissió de Defensa. Constà en els processos incoats el 1939 com un dels responsables de la repressió del 1936 a Sabadell. [TMS]

Torrell i Eulàlia, Salvador, socialista a Reus (segle xx). Va ser bibliotecari de l'Ateneu Obrer de Reus el juliol de 1916. L'any següent va fer de redactor d'*El Regenerador*, setmanari republicà de Reus. El 1919 ocupà el càrrec de secretari del comitè de l'Agrupació Socialista

reusenc. Fou director i editor del full futurista *La Columna de Foc*, que va aparèixer a Reus des del 1918 al 1920. Tingué una estreta relació amb Joan Salvat-Papasseit i col·laborà també amb diverses publicacions satíriques, entre les quals destaquen *L'Estisora* i *Pessigolles*. Fou propietari de la Llibreria Nacional i Estrangera de Reus, que va publicar entre d'altres l'obra de Josep Recasens i Mercadé *Què és Socialisme?* Encara era viu el 1973. [TMS]

Torrell Vilajoliu, Josep, comunista a Barcelona (segle xx). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Torremorell Caelles, Josep, obrer industrial i comunista a Balaguer (segle xx). Dirigent local del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de Balaguer i participà en diversos mítings i actes propagandístics. [PPB]

Torrens, Andreu, boter i internacionalista (segle XIX). Va ser delegat per la federació local de Sant Martí de Provençals al congrés de l'AIT que es va celebrar a Còrdova (desembre de 1872 i gener de 1873), on va formar part de la Comissió de l'Aliança. L'abril de 1874 constava com a resident a Reus. El juny de 1875 participà en el IV congrés de la Federació de Boters. [MCC]

Torrens, Antoni, paleta i anarcosindicalista a Mallorca (segle xx). Va tenir una activa participació en la intensa agitació social que es va viure a Palma i a Inca durant els mesos de març i abril de 1919, per la qual fou detingut i empresonat. El novembre del mateix any va formar part del comitè central, bàsicament anarcosindicalista, del Sindicat Provincial de Paletes, adherit a la CNT i sorgit de la primera conferència general de paletes de l'illa, celebrada a Palma. [PPB]

Torrens, Antoni, socialista a Mallorca (segle xx). Formà part del comitè de l'Agrupació Socialista de Palma durant els anys 1909-1910. El gener de 1932, un individu amb el mateix nom va ser escollit membre de la comissió executi-

va de la UGT de Balears, en el setè congrés del sindicat socialista celebrat a Maó. [PPB]

Torrems, Bartomeu, activista (segle XIX). Va signar amb d'altres, el 21 de febrer de 1873, un document dirigit als soldats, on se'ls exhortava a ser «soldats de la República Federal i no en els regiments». (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Torrems, Dídac, corder i societari a Barcelona (segle XIX). El 27 de juny de 1841 va signar una exposició dirigida al regent del regne, on es denunciava el contraban. (Vegeu: Andreu, Antoni.) [CR]

Torrems, Fidel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Torrems, Josep, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Va formar part de la comissió d'obrers que, en la reunió general del 18 de setembre de 1842, va denunciar el president de l'associació, Joaquim Tusell, i dos membres més de la junta, per mala administració. [CR]

Torrems, Joan, socialista a Mataró (segle XIX). El 18 de juliol de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Torrems, Manuel, serraller i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va participar, en representació del Sindicat de Serrallers en Obres de Barcelona, en el congrés de la Regional Catalana de la CNT que se celebrà a Barcelona el juny i juliol de 1918. [JIG]

Torrems, Salvador, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol de 1891 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1892. [TMS]

Torrems Camprubí, Àngel, anarcosindicalista a Vilada (la Quar, el Berguedà, 1910-Vilada, Berguedà, 1974). Afillat a la CNT, el 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la CNT, s'incorporà a la comissió d'Hisenda i Proveïments i a la de Cultura. El 6 de març de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, ja no hi fou present. [JCR/JJR]

Torrems Civit, Eduard, barber i sindicalista (Oller, caseriu de Barberà de la Conca 1891-Valls 1955). La seva activitat sindical, la va desenvolupar a Valls, on va arribar a inicis dels anys deu. Va ser de la junta de l'Aroma Vallencà, entitat d'ideals claverians. El febrer de 1933, en constituir-se el Centre d'ERC de Valls, va signar-ne els estatuts per la comissió organitzadora i va ser escollit a la primera junta directiva amb el càrrec de vicepresident. El novembre de 1933 formà part del comitè electoral per l'ERC, a Valls, a les eleccions a diputats a Corts en la coalició formada per l'ERC i la USC, que serien les guanyadores a la ciutat. A les eleccions municipals de gener de 1934 va sortir escollit; quedà en suspens pels fets d'Octubre. El febrer de 1936 retornà a l'Ajuntament. El desembre de 1936 era el president de la Cooperativa de Barbers i la Secció de Perruqueres. [AGT]

Bibliografia: CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1996.

Torrems i Planas, Josep, rajoler i anarcosindicalista (Badalona 1871-Granat, França, 1945). Fou un dels encarregats de la reorganització del Sindicat de la Construcció de la CNT a Badalona el maig de 1930, després de la Dictadura de Primo de Rivera. El 1939 s'exilià a França, on passà per diversos camps de concentració. [JIG]

Torrems Llompart, Gabriel, militar i comunista (Llucmajor 1904-Palmà 1994). Tinent de la guàrdia civil d'Ujo (Astúries), durant la insurrecció d'octubre de 1934 es posà al capdavant de les forces revolucionàries, fet pel qual fou condemnat a mort. Després del triomf del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936, fou amnistià i ingressà a la Guàrdia d'Assalt amb el grau de tinent coronel. Durant la guerra civil (1936-39), combaté a Andalusia dins l'exèrcit republicà i fou cap de la policia municipal de Madrid (1939). Després de la derrota republicana, passà per les presons de Segòvia, Ocaña, Madrid, Ciudad Rodrigo i Pastrana. Tornà a Mallorca i s'incorporà (1947) a l'activitat clandestina del PCE. Col·laborà a l'edició regional de *Mundo Obrero*. Detingut i processat per activitats comunistes (1948), s'exilià a Fran-

ça per evitar la condemna (1955). Disconforme amb la línia eurocomunista adoptada pel PCE, passà al Partit Comunista d'Espanya Unificat (PCEU). El 1976, tornà a Mallorca i participà (1984) en la formació del Partit Comunista de Balears —PCB—, adherit al Partit Comunista dels Pobles d'Espanya —PCPE. [DG]

Bibliografia: GINARD, DAVID. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991.

Torrens Marginet, Joan, sindicalista a Vilada (segle XX). Membre de la Unió de Rabassaires, el 18 d'octubre de 1936 entrà a l'Ajuntament en representació de la Unió de Rabassaires; incorporat a la comissió d'Hisenda i Proveïments, a la de Foment, Obres i Treball, va ocupar també el càrrec de delegat a la Generalitat. El 6 de març de 1937, hi va haver una reorganització consistorial en la qual fou nomenat responsable de la comissió d'Agricultura. El 14 de juliol de 1937, amb la nova reorganització de l'Ajuntament, va continuar de responsable de la comissió d'Agricultura. El 5 de novembre de 1937, en reconstituir-se l'Ajuntament, va deixar les responsabilitats municipals i fou substituït per Josep Vilajoana Roca, també d'Unió de Rabassaires. [JCR/JJR]

Torrens Ramalló, Marià, demòcrata socialitzant a Barcelona (segle XIX). El 20 de gener de 1864, juntament amb J. Espaltea, van ser comissionats per a revisar l'estat de comptes de l'Ateneu Català i per a emetre l'oportú dictamen davant els problemes sorgits en el si de la directiva de l'Ateneu. Firmà, el 10 de juny de 1864, el *Manifest als Demòcrates Espanyols* a favor del socialisme en el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [MCC]

Torrens Ros, Joan, anarquista a Barcelona (segle XIX). Fou acusat de còmplice en l'atemptat del dia de Corpus Christi a Barcelona, el 7 de juny de 1896. Va ser detingut per la seva implicació en l'anomenat «Centre de carretera», on suposadament es maquinà el crim. El van condemnar a 20 anys de presó. [MCC]

Torrens Tarruel, Josep, sindicalista (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Sabaters de Barcelona a mitjan 1870. [CR]

Torrent, Salvador, anarcosindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (segle XX). Representà la CNT a l'Ajuntament de Santa Coloma durant els mesos de juny i agost de 1937. [PPB]

Torrents, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Torrents, Joan, internacionalista a Barcelona (segle XIX). El juny de 1872 consta com a membre del consell de la Unió dels Obrers Manufacturers en representació dels obrers del cànem. El desembre del mateix any va exercir el càrrec de membre del consell interí de la Federació de l'Ofici d'Obrers del Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT, que va convocar un congrés d'aquest ofici el dos de febrer de 1873 a Barcelona. El 12 d'agost de 1887 va ser secretari del Centre de Classes de Mataró quan es va enviar una comunicació al Centre de Classes de Barcelona en què es proposava la celebració d'un congrés obrer. [CR]

Torrents, Llorenç, rabassaire i sindicalista (segle XIX). Fou nomenat vocal de la Comissió Directiva Central de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya, constituïda a Rubí el 7 de maig de 1882, en defensa dels interessos rabassaires enfront dels propietaris. [PPB]

Torrents Brunet, Martí, pintor i dirigent rabassaire (Vilanova i la Geltrú 1887-?). Fou el delegat local i comarcal de la Unió de Rabassaires a Vilanova i la Geltrú el 1922 i 1923. Participà com a orador en alguns mítings rabassaires dins la campanya dirigida per Lluís Companys. També col·laborà en el periòdic *La Terra*, portaveu de la Unió. Formà part de la comissió organitzadora del primer Congrés d'Associats d'aquest sindicat rabassaire el gener de 1923. Gran defensor del cooperativisme. Va ser dirigent de la cooperativa La Agrícola, de Vilanova. El 1922 representà aquesta cooperativa en la reunió per a constituir la Federació Comarcal Cooperativa de Vilanova i el febrer de 1925 la representà al Congrés Regional de Cooperatives de Catalunya. Quan esclatà la guerra del 1936, era jutge municipal de Vilanova, càrrec que havia obtingut per designació política. Com a jutge, va impedir que es cremés

el Registre de la Propietat de la capital del Garraf. [JPV]

Torrents i Rossell, Josep, sindicalista agrari i polític (Bellvei, el Baix Penedès, 1899-l'Havana 1943). Participà de ben jove en les mobilitzacions agràries de 1917-1920 i en l'organització de la Federació Comarcal de Sindicats Agraris del Baix Penedès, liderada per Pau Padró i vinculada a la CNT. L'activitat sindical, facilitada per la seva feina de corredor de vins, el portà a fer-se càrrec de la secretaria d'organització de la Federació Comarcal. El desembre de l'any 1919 assistí com a delegat al II congrés de la CNT, celebrat al Teatre de la Comèdia de Madrid, i s'entusiasmà amb l'aprovació, provisional, de l'adhesió de la confederació a la III Internacional. Davant la repressió desfermada per Martínez Anido i la crida a servir l'exèrcit, decidí exiliar-se a París. A la capital francesa, es deixaria seduir de seguida per l'activitat política del PCF i sindical de la CGT, que el durien a repensar críticament els plantejaments amb què la CNT conduí el conflicte social del 1917-1920 i, molt concretament, el recurs a la vaga en una zona majoritàriament rabassaire. Amb l'adveniment de la Segona República, tornà al seu poble, il·lusionat pel canvi polític i disposat a continuar la lluita per la revolució social. Ara, però, de la mà del BOC i de la Unió de Rabassaires; una decisió compartida per la majoria dels joves confederals de la comarca, encapçalats, un cop més, per Padró. A Torrents, el feia sortir de pol·leguera tant l'apoliticisme de la CNT com l'interclassisme de l'ERC. D'aquesta època destaca la seva lluita per la revisió de contractes i la nova llei de contractes de conreu, així com la seva tasca publicista com a orador i articulista incisiu de *La Batalla*. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut i empresonat al vaixell *Manuel Arnús*, ancorat al port de Tarragona. El seu prestigi i la seva autoritat dins la Unió de Rabassaires es palesà amb la seva inclusió en la candidatura del Front d'Esquerres, a proposta del sindicat, per a l'elecció dels compromissaris que havien de triar, amb els diputats a Corts, el nou president de la República, el maig de 1936. El juliol de 1936, amb l'esclat de la revolució, passà a formar part del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya en representació de la UR. Fou un ferm partidari de l'aliança

de la UR amb les organitzacions obreres i, molt especialment, amb el nou PSUC, partit al qual ingressaria junt amb altres companys del BOC. El juliol de 1937, a la Primera Conferència Nacional del PSUC, fou elegit membre del comitè central i del comitè executiu, i substituï Víctor Colomé en la secretaria d'agricultura del partit. Partidari de superar la febre collectivitzadora de la CNT, destacà per la seva aposta pel manteniment de la unitat sindical i el reforçament del model de sindicat únic de la FSAC. Durant la tardor del 1938, tingué l'oportunitat de conèixer el país dels soviets formant part de la delegació del PSUC convidada a participar en els actes commemoratius del vint-i-unè aniversari de la Revolució d'Octubre. Les seves impressions del viatge foren àmpliament comentades en diversos articles publicats a *Treball*. Pocs mesos després prenia camí de l'exili, primer a França i després a Cuba. El setembre de 1943 posà fi a la seva vida tallant-se les venes a l'hospital de dementes de l'Havana. [AMA]

Bibliografia: MAYAYO I ARTAL, Andreu. *Josep Torrents (1899-1943). Pagès de Bellvei del Penedès. Dirigent agrari català*. Tarragona, 1988.

Torrents Ros, Jaume, tipògraf i anarquista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Societat d'Obrers Tipògrafs, de Barcelona, que inicià la seva vida legal el 19 de gener de 1884. Freqüentà el cercle obrer Regeneració, que compartia seu amb la redacció d'*El Productor*. Va participar activament en els mitings que se celebraven el diumenge al matí en el Circ Eqüestre, aixecat al centre de la plaça Catalunya. Segons Palmiro de Lidia, el seu discurs era vehement. Va participar en els actes organitzats per la federació barcelonina de l'AIT els anys 1886 i 1889. [MCC]

Torrents Sanromà, Pere, Tolas, pagès, cooperativista i sindicalista (Vallmoll 1912-front de l'Ebre 1938). El novembre de 1936 era el president de la CNT local, organització propiciada per alguns cenetistes per a fer la collita junts i crear un celler que després s'integrà al Sindicat Agrícola. El desembre de 1936 va ser nomenat per la comissió de la Secció del Treball Col·lectiu per a dirigir les tasques agrícoles i administratives de la col·lectivitat agrícola. El gener de

1937 va ser nomenat regidor per la CNT; en va dimitir el juliol per anar al front amb l'exèrcit regular. Al consistori va exercir la presidència de les comissions de Sanitat, Cultura i Assistència Social. El maig de 1937 participà en el Ple Regional de Sindicats, Seccions i Collectivitats, amb una intervenció, el segon dia, en què advertia de fer un pas en fals en la creació de la Federació de Collectivitats que alguns proposaven, explicant-ne les raons; i una altra, el darrer dia, en què explicità els seus arguments assenyalant que les collectivitats havien de ser incloses dins els sindicats, sense excloure que les collectivitats no haguessin de tenir una relació entre elles. Per tota aquesta argumentació va ser nomenat, junt amb altres delegacions, per a preparar un informe, que finalment aprovà la creació de la Secretaria Regional de Relacions de les Collectivitats Agràries. El juny de 1937 era el president del Sindicat de Treballadors del Camp-CNT. [AGT]

Torres, anarcosindicalista a Blanes (segle xx). Fou un dels representants del Sindicat Únic de Blanes a la Conferència Regional de Catalunya de la CNT celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931. [JIG]

Torres, metal·lúrgic i anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Fou un dels reorganitzadors, i després membre de la junta, del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT de Manresa el juliol de 1930. [JIG]

Torres, Benvingut, obrer paperer i internacionalista a Altea (segle xix). El 1873 consta com a membre de la Internacional a Altea (la Marina Baixa). [JRM]

Torres, Domènec, obrer paperer i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de la Indústria del Paper en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. Vocal del comitè executiu de la Federació Local de Barcelona entre febrer de 1932 i octubre de 1934. [DBM]

Torres, Enric, socialista a Sant Martí de Provençals (segle xix). L'1 de febrer de 1892 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. [TMS]

Torres, Francesc, terrissaire i internacionalista a Arenys de Mar (segle xix). Va participar en el Congrés Obrer de Saragossa celebrat l'abril de 1872. Va pertànyer a la Secció de Terrissaires d'Arenys de Mar, amb domicili al carrer Sant Joan, 30. [JRM]

Torres, Jesús, miner i sindicalista a Cardona (segle xx). Militant de la CNT, va ser el principal dirigent de la vaga revolucionària de gener de 1932 en què els miners es van apoderar de la vila i van proclamar el comunisme llibertari, van declarar la vila municipi lliure i van hissar la bandera confederal a l'Ajuntament. Quan les forces d'ordre van ocupar la vila, els revolucionaris no hi van oposar resistència i, mentre s'entregaven, Torres va ser ferit d'una bala al pit per la guàrdia civil. Ell, com gairebé tots els miners, estava amb el sector radical i majoritari de la CNT. Al Ple Regional de Sindicats de març de 1933 va ser delegat de Cardona i de Súria i va criticar durament l'actuació del Comitè Comarcal, de majoria trentista. Segons informacions orals, va morir en un bombardeig a València al final de la guerra. [AFM]

Bibliografia: SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Torres, Joan, fuster i dirigent anarcosindicalista a Manresa (segle xx). Va ser delegat pel Sindicat del Ram de Laborar Fusta i Annexos de Manresa al Congrés Confederal de la CNT a Madrid el 1919. [JSC]

Torres, Joaquim, galonaire i representant obrer a Barcelona (s. xix). El març de 1855, com a representant dels obrers de Barcelona, va signar un document adreçat al governador civil de la província. En aquest document, els dirigents obrers refusaven les violències comeses durant els conflictes laborals en algunes ciutats industrials de Catalunya. [JRM]

Torres, Manuel, treballador tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou secretari del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya, i com a tal l'octubre de 1902 signà un manifest dirigit als obrers del sector on es reclamava la creació de caixes de resistència, es denunciava l'incompliment de la legislació

social per part dels patrons i s'anunciava un proper congrés per a constituir una Federació Espanyola d'Obrers de l'Art Fabril. [JIG]

Torres, Miquel, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Era membre de la Secció de Jornaleres de Les Tres Classes de Vapor i el seu domicili era a la Baixada del Pedregal, 31, a Sabadell. El 18 de febrer de 1873 era un dels dirigents del Centre de les Societats Obreres sabadellenques. [JRM]

Torres, Ramon, internacionalista a Vic (segle XIX). Va pertànyer a la Federació Local de Vic de l'AIT. La seva adreça l'abril de 1874, era al carrer de la Fusina núm. 23, botiga, i fou el destinatari de 100 exemplars del *Manifiesto de la Comisión Federal*. (Vegeu: Alde-mo, Ramon.) [JRM]

Torres, Vicenç, llibreter i destacat dirigent internacionalista a València (segle XIX). El 17 d'abril de 1872 fou elegit comptador del Consell federal de la RE de l'AIT amb seu a València. Fou un dels quatre membres de la federació valenciana que van completar els càrrecs del Consell federal i que van ser designats pels membres d'aquest organisme elegits al congrés de Saragossa, celebrat pocs dies abans. La principal activitat al si del Consell, la desenvolupà des de la seva elecció com a membre del Consell fins al desembre de 1872. Durant aquests mesos va fer de secretari en nombroses sessions del Consell federal o les va presidir, i, el juny d'aquell any, en va ser un dels membres que, en un primer moment, es va oposar a la dimissió d'Anselmo Lorenzo com a membre del Consell. El 14 de novembre de 1872, fou un dels signants de la circular que convocà el tercer congrés de la FE de l'AIT, que s'hauria de celebrar a Còrdova a finals de desembre del mateix any. [TMS]

Bibliografia: *Actas de los Consejos y Comisión Federal de la Región Española (1870-1874)*. Vol. I. Barcelona, 1969.

Torres, Vicenç, metallúrgic, sindicalista i polític a Eivissa (segle XX). Militant del PSOE, fou un dels pocs dirigents de les Joventuts Socialistes que no abandonà el partit amb motiu de l'escissió comunista de 1921. Membre destacat

del Sindicat Metal·lúrgic, fou vicepresident de la Federació Local de Societats Obreres de la Casa del Poble (1922) i de la UGT de les Balears (1932). El 1931, participà en l'escissió esquerrana del PSOE que donà lloc a la formació del Partit Socialista Independent. Retornat al partit, fou un dels principals representants del sector caballerista. L'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Barcelona. En aquesta ciutat, col·laborà en l'organització del desembarcament del capità Alberto Bayo a Mallorca (agost-setembre de 1936) i fou elegit vicepresident de l'Agrupació de Socialistes Balears Refugiats a Catalunya (1937). Després del final de la guerra, s'exilià a Tolosa de Llenguadoc. [DG]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona, 1973. GINARD, David. *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994. MASSOT I MUNTANER, Josep. *El desembarcament de Bayo a Mallorca, Agost-setembre de 1936*. Barcelona, 1987.

Torres Escartín, Rafael, pastisser i anarquista (Osca, ?-Barcelona 1939). Fill d'una família acomodada, fou introduït en les idees anarquistes pel catedràtic Ramon Acín. Aviat, però, abandonà els estudis i es féu pastisser. A partir de 1919 començà a militar en el Sindicat de l'Alimentació de la CNT. Home d'acció, fou membre, juntament amb Bonaventura Durruti, del grup Los Justicieros i participà en diversos atracaments. A mitjan agost de 1922, juntament amb Durruti, Francisco Ascaso, Gregorio Suberviela i Marcelino del Campo, fou un dels fundadors del grup Crisol, dispostat a iniciar una nova vida a Barcelona, on arribà poc temps després. Hi fou un dels fundadors, l'octubre de 1922, de Los Solidarios, grup d'acció encaminat a fer cara al pistolerisme de la patronal i a la repressió governamental. El 1923 participà en un intent frustrat d'assassinar el general Martínez Anido, a qui perseguí per Sant Sebastià i la Corunya. El mateix any va intervenir en les gestions per a alliberar Durruti, reclus a Sant Sebastià. De retorn a Barcelona, el 4 de juny de 1923 va portar a terme, amb Ascaso, l'atemptat que costà la vida al cardenal, arquebisbe de Saragossa, Juan Soldevila Romero. L'u de setembre del mateix any, amb Durruti, assaltà la sucursal del Banc d'Espanya de Gijón. Detingut dos dies més tard en un enfrontament amb la

guardia civil, fou traslladat a la presó d'Oviedo, on fou inculpat de l'assassinat del cardenal Soldevila, juntament amb Francisco Ascaso, i com a còmplices, Esteban Salameró i Juliana López, que ja estaven detinguts. Condemnat a molts anys de presó, part dels quals passà al penal del Dueso, fou alliberat amb l'adveniment de la República, però arran dels anys de reclusió soferts va haver d'ésser reclòs en un manicomí. El 1939, a la fi de la guerra civil, fou trobat per l'exèrcit franquista en una cel·la per a dements i afusellat. [PPB]

Bibliografia: PAZ, Abel. *Durruti*. Barcelona, 1977.

Torres López, Adrián. cooperativista i anarquista (Caudete de las Fuentes, la Plana d'Utiel, 1877-la-Grand-Comba, França, 1954). Fou un militant de la FRE des de molt jove i també participà en el moviment cooperatiu. Esdevingué militant de la CNT a la localitat de Fuentesobles. Treballà a Balsareny el 1924 i adquirí diverses responsabilitats a la Federació Comarcal de l'Alt Llobregat de la CNT. Després s'exilià a França. [JIG]

Torres Maeso, Domènec. obrer portuari, metal·lúrgic i dirigent anarcosindicalista valencià (València 1895-1980). Fou un dels més importants líders de la història de la CNT valenciana els anys vint i trenta. Començà el 1913 la militància a les lluites sindicals en la Unió Naval de Llevant i en tot el Grau de València, on arribà a gaudir d'una gran notorietat. Va pertànyer a les Societats d'Ofici i va estar vinculat al grup Paso a la Verdad. Va ingressar a la CNT el 1916 i fou un dels principals organitzadors del Sindicat de Transport d'aquest sindicat a València; va treballar en la fórmula dels Sindicats Únies adoptada després del congrés de Sants (1918). Va prendre part activa en l'organització de la vaga general de 1917. Fou detingut el 1919, acusat de pertinença a grup anarquista, i romangué dos anys en presó. En aquesta època (1921), va estar a punt de ser assassinat en aplicació de la llei de fugues, però aconseguí fugir cap a França. El 1928 representà València al Ple Nacional de Regionals de la CNT. En aquest congrés, va conèixer Peiró i, a partir d'aquest moment, es mostrà seguidor de les seves tesis. Va participar activament en les campanyes i conspiracions republicanes per a l'enderroca-

ment de la Dictadura de Primo de Rivera. En proclamar-se la República, va continuar les tasques d'organització de la CNT valenciana i es convertí en un dels principals protagonistes de la reactivació sindical de la Confederació Regional de Llevant a partir de 1930-31. Fou membre del Comitè Regional d'aquesta organització. Col·laborà en quasi totes les publicacions i revistes anarquistes de la ciutat de València i va participar en nombrosos mítings d'afirmació sindical a València i al Grau, actes per l'amnistia dels presos polítics i socials, etc. Defensà les Federacions Nacionals d'Indústria al congrés extraordinari de la CNT el juny de 1931, congrés al qual va acudir en representació del sindicat Unió Terrestre de València. Partidari decidit de les postures trentistes, va signar el manifest *La misión de la clase obrera en esta hora* (1931) i arribà a plantejar el projecte de creació d'un sindicat del transport independent d'altres sindicats. Va formar part de la comissió organitzadora de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de València el juliol de 1932. Defensà les tesis trentistes al Ple de Federacions Locals i Comarcals de la CNT celebrat a València el març de 1933. Es va integrar als Sindicats d'Oposició valencians (a través de la seva Federació Local a València) i se'n convertí en un dels principals líders. Col·laborà en les publicacions *Sindicalismo* i *El Combate Sindicalista*, i arribà a ser director d'aquest últim setmanari. Signà com a representant dels SSOO el pacte de constitució de l'Aliança Obrera Antifeixista del País Valencià el gener de 1934. Arran dels fets revolucionaris d'Octubre de 1934, optà per l'exili. Després de la reunificació confederal, el maig de 1936, va tornar a la CNT i va reprendre l'activitat propagandística i organitzativa dins el sindicat. En produir-se la revolta militar de juliol de 1936, passà a formar part del Comitè de Vaga constituït a València. Fou delegat polític de la columna Torres-Benedito. Present al Comitè Executiu Popular, va ser elegit representant de la CNT al si del Consell d'Economia de València, el novembre de 1936, en funcions de conseller de Comerç. Partidari de la col·laboració de la CNT al govern, la premsa valenciana va fer córrer el rumor que obtindria el càrrec de ministre. El febrer de 1937 fou nomenat alcalde-president del Consell Municipal de València, càrrec que va exercir fins al final de la contesa. La majoria

sindical del consell el designà per a aquesta funció, en part pel seu caràcter possibilista i pragmàtic. Com a alcalde de València, intentà restablir l'ordre polític i la normalitat ciutadana a la ciutat, i així mateix fomentar una col·laboració positiva de tots els grups republicans al voltant d'un programa municipal d'austeritat i disciplina. La seva gestió politicoadministrativa estigué més prop del programa unitari del Front Popular valencià que de les postures dels sindicats: adoptà sempre un tarannà moderat i conciliador. El juny de 1937 participà en un míting, a València, on defensà el retorn de la CNT a les tasques de govern. Després de la guerra, marxà cap a l'exili. Durant aquests anys mantingué les tesis de col·laboració amb altres formacions polítiques en la lluita antifranquista, encara que en un primer moment estigué al costat del Comitè Nacional encapçalat per Juan M. Molina, Juanel. Fou nomenat secretari de relacions exteriors en el Comitè Nacional elegit al Ple Nacional de Regionals de la CNT, celebrat a Tolosa l'octubre de 1944. Va tornar de l'exili i residí a València el 1970. [JNN]

Bibliografia: GIRONA ALBUIXECH, Albert. *Guerra i Revolució al País Valencià (1936-1939)*. València, 1986. GUÀRDIA ABELLA, Isidre. *Conversaciones sobre el movimiento obrero (Entrevistas a militantes de la CNT)*. Madrid, 1978. VEGA, Eulàlia. *Anarquistas y sindicalistas durante la Segunda República. La CNT y los Sindicatos de Oposición en el País Valenciano*. València, 1987.

Torres Pugés, Pere, pagès i sindicalista al Prat de Llobregat (segle xx). Membre de la Unió de Rabassaires, fou regidor de l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Torres Serra, Domènec, treballador tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle xx). Era secretari de la Federació Espanyola de l'Art Fabril, amb seu a Sabadell, vers l'agost de 1905. Va representar la Federació d'Art Fabril en el III congrés de la Federació Espanyola d'Art Fabril celebrat a Terrassa el setembre de 1905. [JIG]

Torres Solé, Josep, forner i comunista a Lleida (segle xx). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte primer de la ciutat de Lleida. En el terreny sindical, era dirigent del Sindicat del Ram de l'Alimentació, en representació del qual

participà en el Ple Regional de la CNT que se celebrà a Lleida el desembre de 1931. Fou expulsat del BOC el juliol de 1932, quan va defensar la participació del sindicat en el Jurat Mixt del seu sector. [PPB]

Torres Solé, Lluís, socialista i advocat (segle xx). Fou un dels col·laboradors en l'organització del Primer Congrés Nacional del MSC a l'interior, celebrat el 1946. Va ser el primer secretari del Front Universitari Català. Juntament amb J. Raventós, M. Casablanca i S. Clop, entre d'altres, va formar part del Consell del Moviment Socialista de Catalunya de l'interior. En la «caiguda» del 1958, fou detingut amb, pràcticament, tot el Consell. El 1966 fou un dels assistents a la reunió entre els membres del MSC de l'interior i l'exterior que va tenir lloc a Tolosa de Llenguadoc i que va acabar amb la ruptura entre ambdós. Llavors, donà el seu suport a la postura de Pallach i després s'integrà a l'ERC. [TMS]

Torres Torremocha, Francesc, dirigent anarcosindicalista valencià (segle xx). Afiliat al Sindicat del Vidre de la CNT, va ser un important militant d'aquest sindicat a València durant els anys trenta. Passà a formar part del Comitè Regional de Llevant de la CNT durant la guerra civil. Va participar també en l'organització de la Cooperativa Vidriera durant aquests anys. En acabar la contesa, continuà la militància i treballà, junt amb altres companys, per intentar salvar la vida de Joan Peiró. [JNN]

Torres Tribó, Josep, mestre i dirigent sindical (Mollerussa 1909-Gusen, Àustria, 1941). L'any 1921 era engarjolat a Saragossa. A principi de 1922 estava vinculat amb el grup d'afinitat ideològica i d'acció Voluntat, de Saragossa, dels germans Ascaso. Juntament amb Alaiz, va editar el setmanari *Voluntad*, des d'on denuncià tothora qualsevol desviacionisme sindicalista. L'octubre de 1922 va participar en el setmanari *Crisol*, fundat pel grup de militants que es reunia al local del Sindicat de la Fusta de la CNT de Barcelona i que després donaria lloc a Los Solidarios. Se sap que a finals de la Dictadura de Primo de Rivera va treballar de mestre a l'escola racionalista Natura del Clot, a Barcelona. Durant la guerra, va viure al Masroig, el Priorat, on va fer de mestre i portava els comp-

tes de la col·lectivitat agrícola. Va viure també a Valls, a partir de l'octubre de 1937, fent de comptable a la fàbrica de filats i teixits Esteve. A Valls, va ser director d'*Acció Sindical*, periòdic cenetista de la comarca de Valls-Montblanc, en una segona fase. A finals del 1937 i començament del 1938 impartí xerrades a l'Ateneu Llibertari, a Valls, a Puigpelat, a Bràfim, i proposà iniciatives com ara fer una residència o llar de l'estudiant, i fins i tot va escriure a la plana cultural del setmanari poesia de guerra. Participà en les reunions de la Federació Local, amb actuació destacada des del maig de 1938 fins al final de la guerra. S'exilià a França i se sap que va ser traslladat a un «sanatori» del camp nazi de Dachau; va morir a Gusen. [AGT/JIG]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «Els afíffexs del setmanari cenetista de guerra "Acció Sindical", Valls (1936-1939). Corol·lari lingüístic». A: *Cultura*. Valls, 1985. ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona, 1977. PEIRATS, José. *La CNT en la revolució espanyola*. Tolosa, 1969. ADELL, Rafael. «Mi escuela racionalista. Recuerdos de un ex-alumno». A: *Cuadernos de Pedagogía*. Barcelona, 1977. TIANA, Alejandro. «La formación de los maestros racionalistas». A: *Cuadernos de Pedagogía*. Barcelona, 1983.

Torró, Francesc, guarnicioner i sindicalista a Catalunya (segle XX). Fou delegat de la Societat de la Guarnició i Corretges al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Torroella, Josep, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Des de l'abril al juliol de 1871 consta com a membre de la junta de la Secció de Teixidors Mecànics de la Unió de Les Tres Seccions del Vapor de Barcelona. [CR]

Torrubia, Josep, professor racionalista i socialista a Barcelona (segle XX). Destacat militant socialista durant la segona dècada del segle, el 1912 era president de la Joventut Socialista de Barcelona. Va portar a terme una important tasca de divulgació com a conferenciant sobre temes de cultura popular i va participar en mífings i actes de propaganda socialista per diverses poblacions de Catalunya, com Lleida, Tarragona, Sitges o Mataró. [PPB]

Torruella, Francesc, pintor a mà i sindicalista a Barcelona (segle XIX). La seva signatura apareix en un manifest, l'1 de maig de 1890, en què es reivindica la limitació de la jornada laboral a vuit hores. Va firmar com a membre de la Societat de Pintors a Mà de la Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [JRM]

Torruella (o Torroella), Joan, operari del tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser delegat dels aprestadors i cilindradors de Barcelona al Congrés Obrer de Barcelona de juny de 1870. Va recolzar amb el seu vot les propostes bakuninistes, els dictàmens sobre la cooperació i la resistència obrera. No va participar en les votacions sobre l'organització social dels treballadors i sobre l'apoliticisme. [CR]

Torruella Boira, Josep, sindicalista i comunista (Rosselló de Segrià, el Segrià, 1888-Dampierre-sur-Salon, França, 1948). Fou un dels organitzadors, a partir de 1919, dels sindicats de la CNT a la zona fabril de Lleida. Va organitzar, el 1921, el Sindicat d'Obrers de Rosselló, que dirigí una victoriosa vaga fabril a la localitat. Hagué de marxar del poble el 1922 i anà a parar a Monistrol, on s'incorporà a la Federació Comunista Catalanoblear. [JIG]

Torruella Vall, Josep, sindicalista i polític berguedà (segle XX). Militant de la CNT i del POUM, amb la constitució, definitiva, del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, va entrar-hi en representació de la CNT; fou president de la conselleria de Transports i vocal de la de Seguretat interior i Defensa, i de la d'Assistència Social i Cementiri. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple—, va ser vocal de la conselleria d'Assistència Social, Sanitat i Cementiri. El 26 d'octubre de 1937 fou reafirmat pel sindicat com a conseller municipal, després de diversos canvis, i el 28, en constituir-se les conselleries del nou Ajuntament, va ser vocal de la de Governació. [JCR/JJR]

Tort, Agustí, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tort, Antoni, estucador i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Representant dels estucadors de Barcelona, va participar en el congrés dels obrers de la construcció de la Regió Espanyola de l'AIT, que va tenir lloc a Barcelona el 25 de març de 1871. [CR]

Tort, Domènec, obrer tèxtil i representant obrer a Sabadell (segle XIX). El 17 de novembre de 1855 consta com un dels representants obrers del sector del cotó de Sabadell que va negociar les tarifes amb els patrons. [JRM]

Tort, Josep, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tort (o Tost), Josep Maria, ebenista i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels representants de la Societat de Llits Tornejats de Barcelona en el congrés de la CNT celebrat a Barcelona el setembre de 1911. Fou un participant actiu en el dit congrés, formà part de la ponència que refusà la política com un factor perjudicial per a l'emancipació proletària i també signà el dictamen que refusava el sindicalisme de base múltiple. [JIG]

Tort, Salvador, agricultor i sindicalista a la Pobleta de Bellvei (segle XX). Fou representant de la Societat d'Agricultors de la Pobleta de Bellvei al IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya celebrat a Vilanova i la Geltrú el novembre de 1916. [JIG]

Tort Bofill, Gabriel, obrer i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou dirigent destacat del sindicat unitari Federació Obrera de Molins de Rei, del qual va ser president entre 1924 i 1925. Anteriorment, però, havia estat regidor a l'Ajuntament de Molins de Rei en representació de la Federació Obrera, entre 1922 i 1923. Integrat, més tard, a nivell polític, en l'agrupació local de la USC, va ser-ne regidor local entre 1931 i 1934, i també delegat al quart congrés de la USC, el 1936, en el qual s'acordà la unificació amb altres forces polítiques per a constituir el PSUC. [AGL]

Tort Ferrer, Joan, pagès i sindicalista a l'Arboç del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT a l'Arboç durant la guerra civil, en fou el president l'any 1937. [RAM]

Tortosa, Manuel, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser secretari de propaganda en el primer comitè executiu de la UGSOC, quan aquesta es va constituir l'estiu del 1934. [DBM]

Toryho, Jacinto, periodista i anarquista (Tierra de Campos, Lleó, 1911). Va néixer en una família pagesa, relativament acomodada. Estudià amb els freres agustins a València de Don Juan, a la mateixa província de Lleó. Des de molt jove escrigué per *El Adelanto* de Salamanca, *El Norte de Castilla* i *La Gaceta Regional* de Valladolid o *El Heraldo* de Zamora. La tardor del 1926 era a Madrid i s'apropà a l'escola de periodisme d'*El Debate*, ja sempre més es considerà un deixeble professional d'Àngel Herrera, qui —segons Toryho— el distingí amb la seva amistat personal. A Madrid, també entrà en contacte amb medis llibertaris i, el 1932, participà en la fundació de les Joventuts Llibertàries. El mateix any es traslladà a Barcelona, cridat per Liberto Callejas, aleshores director de *Solidaridad Obrera*, i s'incorporà a la redacció del diari anarcosindicalista; també col·laborà assiduament a *Tierra y Libertad*, el setmanari de la FAI. Aquells anys es féu visible en les activitats del jovent àcrata, especialment a l'agrupació cultural Faros. El 1933-1934, era del grup anarquista A, junt amb Ricard Mestre i Abelardo Iglesias. El 19/20 de juliol de 1936, participà en les lluites contra els militars revoltats i el Comitè Regional de la CNT catalana li encarregà de controlar l'edifici del Foment del Treball Nacional i la Casa Cambó, tots dos incautats per la CNT-FAI. D'ací passà a fer-se càrrec de l'Oficina de Premsa i Propaganda de CNT-FAI, un organisme que es transformà visiblement en el moment que fou l'encarregat de justificar la línia «governamentalista» adoptada pels anarquistes. Amb aquest fi, fou nomenat director de la *Soli* pels comitès regional i nacional de la CNT el 7 i 8 de novembre de 1936, en substitució de Callejas, el director que havia estat votat pels sindicats el juny anterior. A la *Soli*, s'entestà a professionalitzar l'estil periodístic confederal i, davant l'oposició dels amics de Callejas, avesats a un estil més aviat bohemi, destituí part de la redacció i incorporà

a les col·laboracions anarquistes habituals de Frederica Montseny, Fèlix Martí Ibáñez o Diego Abad de Santillán una plantilla d'escriptors i col·laboradors modernistes, neomodernistes i ultraesquerrans que li semblaven de renom —Gonçal de Reparaz, Salvador Cánovas Cervantes, Zamacois, López Alarcón, entre d'altres. La política periodística de Toryho fou la causa de l'anomenat «plet de periodistes anarquistes», que esclatà el febrer/març de 1937 al Congrés Regional Extraordinari de la CRT de Catalunya, enrarir l'ambient sindical i aixecà crítiques anarquistes vers les més altes instàncies de la cúpula confederal, responsables del governamentalisme anarquista. Tot i això, els periodistes enfrontats a Toryho no aconseguiren desplaçar-lo i el jove periodista, defensor dels ministres i dels consellers anarquistes, fou confirmat a la *Soli* pels vots de la majoria de sindicats representats. Aprofitant aquesta empremta, el 28 de març de 1937 convocà una conferència de premsa confederal i anarquista. L'objectiu era establir una coordinació real de la política informativa confederal i retallar el que considerava excessiu individualisme de la premsa llibertària. Amargat pel seu caràcter picallós i agressiu, per l'hostilitat dels enemics polítics i pels entrebanes de tot tipus que dificultaven la vida de la *Soli* (manca de paper, incapacitat de maquinària, censura republicana de guerra, enfrontaments amb el personal de tallers i amb la redacció), creà tants problemes en les relacions amb els principals comitès del MLE, especialment amb el comitè de la CRT catalana, que fou destituït el 8 de maig de 1938. Marxà a l'exili, i s'instal·là a Buenos Aires el 1941. A la capital argentina, va treballar per als periòdics *Crítica*, *La Nación*, *Clarín* i el 1949 s'incorporà a la redacció de *La Razón*. L'estiu de 1978 tornà momentàniament a Barcelona. [STG]

Publicacions: *Reportages: La libertad de expresión en el periodismo contemporáneo*. Barcelona, 1935; *Cómo viven y cómo mueren las prostitutas*. Barcelona, 1936; *La independencia de España (Tres etapas de nuestra historia)*. Barcelona, 1938; *Una traición al proletariado mundial. El pacto entre Hitler y Stalin*. L'Havana, s.d.; *Después de la tragedia. La traición del señor Acaña*. Nova York, 1939; *No éramos tan malos*. Madrid, 1975; *Del triunfo a la derrota. Las interioridades de la Guerra Civil revividas por un periodista*. Barcelona, 1978.

Bibliografia: TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Tos (o Tost), Miquel, sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels sindicalistes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'Art Fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut amb la plana major de la FOS el 4 d'agost del mateix any. Encartat per aquests fets, fou acusat d'excitar a la rebel·lió. [TMS]

Tosas, treballador del sector del petroli i comunista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació del Petroli. [DBM]

Tosas, P., teixidor i societari a Reus (segle XIX). Membre de la Comissió de Teixidors de Reus, creada el 17 d'agost de 1843 per a resoldre els conflictes laborals mitjançant un conveni col·lectiu. [JRM]

Tosquelles i Llauredó, Francesc, metge psiquiatre i militant comunista (Reus 1912-Granges-sur-Lot, França, 1994). Va estudiar medicina a Barcelona, on durant la Dictadura de Primo de Rivera va assaltar amb un grup d'estudiants el local de la Unió Patriòtica de la Rambla. Alumne d'Emili Mira, des del 1933 va treballar a l'Institut Pere Mata de Reus. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, marxà al front d'Aragó, on assistí combatents que sofrien psicopaties adquirides a les trinxeres. Posteriorment va ocupar la direcció dels serveis psiquiàtrics de l'Exèrcit de la República. El 1939 s'exilià a França, on va assolir prestigi mundial i fou considerat pare de l'escola institucional francesa de la psicoanàlisi. La seva aportació fonamental a la psicoanàlisi fou la incorporació de la consideració del marc social, que havia estat oblidat per Freud. Possiblement és el mateix Tosquelles que durant la guerra civil fou membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la Federació de Sanitat. [MPMJ/DBM]

Tost, Josep, comunista a Cervià, el Gironès (segle XX). Durant la guerra civil, va ser regidor del consistori municipal en representació

de la UGT. En el seu decurs, va ser assassinat en mans d'incontrolats. [DBM]

Tost, Josep, guixaire i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Va participar com a representant dels guixaires de la ciutat comtal en el congrés dels obrers de la construcció de la Regió Espanyola de l'AIT, que va tenir lloc a Barcelona el 25 de març de 1871. [CR]

Tost, Josep Maria, obrer dels llits tornejats i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà l'Associació dels Treballadors dels Llits Tornejats de Barcelona al primer congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Al mateix congrés fou elegit membre integrant de la ponència sobre el sindicalisme i altres temes. [TMS]

Toto, El, sobrenom pel qual fou conegut el peó, militant anarquista i home d'acció Gregorio Martínez, també conegut per Antonio Rodríguez (segle XX). Originari de Lleó, i company de Durruti, va participar en la vaga general de l'agost de 1917, on portà a terme accions de sabotatge. El setembre de 1917 es va refugiar amb Durruti a Gijón; hi va romandre fins el 1919 i posteriorment va passar a Valladolid. Va arribar a Barcelona tot seguint Durruti. L'any 1922 va formar part del grup d'acció Los Solidarios, i el 17 de maig 1923, juntament amb Manuel Campos —Torinto—, va assassinar José Regueral, exgovernador civil de Bilbao, a Lleó. En instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, va marxar a Amèrica, juntament amb Francisco Ascaso, Durruti i Jover, i el juliol de 1925 va participar en l'atrancament del Banc de Xile. A les seves memòries, García Oliver explica que també viatjà a Cuba, on fou detingut i patí presó a l'Havana durant diversos anys. [MPMJ]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER, Juan. *El eco de los pasos*. París, 1978. PAZ, Abel. *Durruti. El proletariado en armas*. Barcelona, 1977.

Tous, Isidre, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Fou membre de la direcció de la Societat Cooperativa de la Classe Obrera de Sabadell, el gener de 1874. Aquesta societat va substituir el Centre de les Societats Obreres de Sabadell de la FRE de l'AIT, com a conseqüèn-

cia del decret del 10 de gener de 1874 del general Francisco Serrano, pel qual es prohibia la Internacional a Espanya. [APE]

Tous, Joan, pagès i socialista a Barcelona (segle XX). Representà el Sindicat de Treballadors de la Terra en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT, que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Tous Parés, Josep, cal Puxiquet, pagès i sindicalista (el Pont d'Armentera 1905-1968). Home considerat intel·ligent i de bon tarannà. A la República, era afiliat a la Unió de Rabassaires. A la guerra, va ser regidor per aquest sindicat, des del novembre de 1936 fins al maig de 1938 —exceptuant un curt període del 1937—, en què s'incorporà a files. En aquesta comesa, s'encarregà prioritàriament de la regidoria de Sanitat i Assistència Social. A la postguerra, va ser nomenat de la junta de la Cooperativa Agrícola, i en no acceptar-ho, se l'expulsà de soci. [AGT]

Trabal, Antoni, activista obrer (segle XIX). El 8 de novembre de 1853, des de la presó, va dirigir, amb altres obrers detinguts, una exposició a les Corts. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Trabal, Jesús, obrer tèxtil i sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Fou dirigent de la CNT local i, en representació seva, membre del comitè d'empresa de Fill de Solà Sert, del Comitè d'Industrial Tèxtil local des de 1936. Posteriorment, va ser alcalde de Sant Feliu de Llobregat, entre maig de 1938 i gener de 1939. [AGL]

Traguany Gil, Nicanor, cal Forn Nou, flequer i sindicalista (Valls 1880-el Pont d'Armentera 1958). Va desenvolupar la seva activitat al Pont d'Armentera, població on passà a residir des d'inicis de la dècada dels trenta. El maig de 1938 s'hi integrà al consistori, per la CNT. [AGT]

Traid, Tomàs, internacionalista a Maó (segle XIX). El juny de 1873 va rebre una carta signada per Francesc Tomàs en la qual se'l convidava, juntament amb la resta d'internacionalistes de Maó, a reorganitzar la federació local en el si de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT. [PPB]

Trallero, Roger, mestre i comunista a Barcelona (segle xx). Membre de la direcció de la FCTE-FETE fins a la seva expulsió de la FCTE-UGT, a finals del 1936, com a conseqüència de la seva militància en el POUM i mantenir posicionaments crítics davant l'actuació de la direcció del Secretariat Regional ugetista. [DBM]

Travé, Francesc, socialista al Maresme (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1934 fou elegit membre del comitè executiu de la Federació Comarcal del Maresme de la USC. [MPMJ]

Travé, Sebastià, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1872 figurava com a membre de la junta de la Unión de Obreros Constructores de la Región Española, de l'AIT, i un mes més tard com a secretari d'administració del seu ram a la federació barcelonina. Signà el document de 21 de febrer de 1873 en què un conjunt de dirigents obrers barcelonins exhortaven els soldats a no confiar en el règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) Com a membre de la comissió barcelonina de l'AIT, va signar també el document «A todos», de juliol de 1873, que declarava la vaga per als dos dies anteriors a les eleccions municipals del 13 d'aquell mes. [SBV]

Travila, sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou un dels activistes de la vaga dels manyans a Sabadell, prevista per al 19 de setembre de 1910. Dins el fort ambient vaguístic d'aquell moment va presidir, també a Sabadell, juntament amb Magí Marcet i Valette entre d'altres, un míting relacionat amb la vaga dels metal·lúrgics. [TMS]

Trenes, Francesc, teixidor a mà i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El juliol de 1869 era secretari del Centro Federal de las Sociedades a Mano de Cataluña, i ho fou almenys fins a finals del 1870. Com a tal, participà en el periòdic *La Publicidad* amb uns escrits on denunciava el capteniment del fabricant Peipoch. Va prendre part en el congrés del seu ram el setembre de 1869 i, com a membre d'una comissió, adreçà una carta al president del Consell de Ministres. [CR]

Trepat, Ramon, sindicalista a Sabadell (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Comitè pro Presos de Sabadell. [XPM]

Trepat Solà, Jaume, mestre i comunista a Barcelona (?-front d'Osca 1938). Militant del POUM, fou amb Joan Hervàs un dels dirigents del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament (UGT) i durant la guerra civil treballà en el Consell de l'Escola Nova Unificada de Catalunya (CENU). El desembre de 1937 fou destinat, com a soldat, al front d'Osca, a la companyia de transmissions de la 141 Brigada, 32 Divisió, on va desaparèixer, assassinat pels comunistes, juntament amb José Meca, comissari de la companyia i militant de la CNT, i Joan Hervàs, l'endemà que aquests desapareguessin en el camí que anava de la línia del front a Vicien, el 16 de març de 1938. Trepat, en arribar sol a Vicien, fou conduït a un batalló disciplinari i no se'l tornà a veure més. Fou acusat pel PCE d'haver-se passat a l'enemic o d'haver desertat del front. [PPB]

Tres Coll, Josep, obrer i sindicalista a Molins de Rei (segle xx). Membre de la CNT local, fou regidor a l'Ajuntament de Molins de Rei a partir de novembre de 1937. [AGL]

Tres Tres, el, nom amb què fou conegut el treballador del Carrilet i titellaire, sindicalista i revolucionari a la Poble de Lillet (segle xx). Veterà militant de la CNT i posteriorment de la FAI, fou un home molt popular que havia passat molts cops per diverses presons de la comarca del Berguedà. Va ser detingut el setembre de 1923 a conseqüència de l'arribada de Primo de Rivera al poder. Partidari de l'acció directa, fou qui animà Ramon Vila Capdevila —Caracremada— a prendre les armes, després que aquest hagués sortit de la presó amb motiu de l'amnistia republicana. Va ser un militant molt actiu, malgrat faltar-li una cama i no haver anat a escola; es dedicava a fer de correu i propagandista, aprofitant la seva feina al Carrilet, que li suposava gran mobilitat. També, aprofitant la feina de titellaire, recorria els pobles i festes amb els seus putxinellis i alhora servia d'enllaç i transport de material. Va ser el dirigent principal de la CNT-FAI de la Poble i, en

arribar la guerra, va formar part del comitè local, junt amb altres companys, en representació de la CNT; ell va ser l'únic dels representants de la CNT al comitè que també ho era de la FAI. Va morir a l'exili. [JCR/JJR]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. FLORES, Pedro. A: *Ruta*. 1980, núm. 40, Montpeller. MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep. *La Guerra Civil al Berguedà (1936-1939)*. Barcelona, 1991.

Tressera Ventosa, Ceferí, escriptor (Barcelona 1830-la Corunya 1880). Treballà en una impremta. Políticament milità en el Partit Demòcrata; ja en la primera aparició pública d'aquest, el 8 d'octubre de 1854, pronuncià un discurs doctrinal junt amb Albert Columbrí, Pere Montaldo, Narcís Monturiol i Joan Abella, entre d'altres. Participà en la Revolució de 1854 i durant tot el Bienni Progressista es va mantenir al capdavant del republicanisme barceloní amb J.A. Clavé, el ja esmentat Montaldo, Monturiol i J. B. Guardiola. Per aquesta causa va patir diferents confinaments i deportacions. El 1856 va ser emprisonat a la Ciutadella; des d'allí va escriure, juntament amb Albert Columbrí, un manifest en què condemnava la situació política, el qual va ser publicat pel diari progressista *La Corona de Aragón* (30-4-1856). Aquest mateix any fou deportat a Granada, on va escriure *Carta de un demócrata confinado*, dirigida al general Zapatero. El viatge, segons explica en una dramàtica història Columbrí, el va fer a peu i emmanillat fins al presidi de Cartagena. Una vegada acabat l'exili granadí, s'instal·là a Madrid (1857-1858); allí fundà la societat carbonària El Falansterio, amb el mallorquí Ignasi Cervera. La seva fe republicana el portà a treballar per una entesa entre les faccions encapçalades per Francesc Pi i Margall i Emilio Castelar. Després de la Revolució de 1868 s'afilià al Partit Republicà Demòcrata Federal i durant la Primera República fou governador civil de Sòria i Àvila. Col·laborà en publicacions periòdiques com ara la *Propaganda Democrática*, dirigida per Narcís Monturiol, o *La Discusión* de Madrid. Publicà estudis i treballs de divulgació entre els quals cal destacar l'opuscle *Porvenir de las asociaciones de la clase obrera*, on recull dades sobre la situació dels obrers industrials i el desenvolupament de les associacions d'obers

a Catalunya, i fa referència a les gestions realitzades davant el govern de Madrid pels dirigents obrers catalans després de la vaga del juliol de 1855. Posteriorment, el 1861, en el marc de la polèmica entre individualistes i socialistes en el si del Partit Democràtic va escriure el llibre *Los anarquistas, los socialistas y los comunistas ¿son demócratas?*, de signe individualista. Paral·lelament a les obres de caràcter doctrinal publicà també diverses novel·les de caire didàctic, com ara, *La mujer ajena* (1863), *El poder negro* (1863), *Los hipócritas* (1864), així com també drames: *Gutenberg* (1869), o *Las máquinas de coser* (1876). [TAG]

Publicacions: *Porvenir de las asociaciones de la clase obrera. Origen y estado actual de la cuestión del trabajo en Cataluña*. Barcelona, 1855; *Los anarquistas, los socialistas y los comunistas ¿son demócratas?* Barcelona, 1861; *D. Francisco de Paula Cuello*. Barcelona, 1859; *Cuadro sinóptico del Derecho Democrático*. Barcelona, 1869; *¿Hay Dios? Estudio crítico filosófico de la cuestión de las cuestiones*. Barcelona, 1873.

Bibliografia: COLUMBRÍ, Albert. *Memorias de un presidiario político*. Barcelona s.a. (1865?).

Treserras, Ramon, socialista a Gràcia (segle XIX). El gener de 1883, en el moment de la constitució, era membre de la comissió dirigent de la Lliga Nacional de Resistència, creada a Barcelona amb l'objectiu de reunir totes les societats de resistència aïllades. El 4 de juliol de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [PPB/TMS]

Tria, Nicolau, socialista al Maresme (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1934 fou elegit membre del comitè executiu de la Federació Comarcal del Maresme de la USC, amb el càrrec de secretari general. [MPMJ]

Triadó, Josep, anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). Va formar part, amb el càrrec de secretari ajudant, del comitè de la CNT, designat, després de la seva reorganització, el 1915. [TMS]

Trias, Jaume, teixidor de llana i societari a Sabadell (segle XIX). Fou membre de la Comissió de Teixidors de Llana que l'octubre de 1868

adreçà un manifest a la Junta Revolucionària en què es demanava de millorar la condició dels obrers. [SBV]

Trias, Josep, societari a Canet de Mar (segle XIX). Apareix pel novembre de 1841 com a secretari d'una associació obrera a la seva localitat. [CR]

Trias Armengol, Climent, pagès i sindicalista a Amer, la Selva (segle XX). El 15 de febrer de 1937 fou nomenat membre de la Secció de Riscs i Assegurances de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la comarca de la Selva, constituïda en l'assemblea comarcal que va tenir lloc a Santa Coloma de Farners. [PPB]

Trias Domènec, Enric, treballador del comerç, lliurepensador i anarquista de Sabadell (segle XIX). Format en els ambients republicans federals posteriors a 1856, la seva primera actuació coneguda fou la participació, el març de 1868, en una comissió de vaga que negocià amb el governador i els fabricants. L'octubre d'aquell mateix any, es presentà com a suplent de vocal a les eleccions a la Junta Revolucionària definitiva de Sabadell, però no fou escollit. El 1872 va ser regidor; va tenir una participació més aviat estranya en l'afer de l'enderrocament d'una part de l'edifici dels Escolapis, contra el qual votà, segons ell, per no atiar les passions. A començaments dels anys 80 va participar en el consell directiu de la cooperativa La Obrera Sabadellense. Entre gener de 1883 i abril de 1884 va dirigir *Los Desheredados*, en l'etapa més lliurepensadora i menys pregonament anarquista de la publicació. Definit en aquesta època per un cronista sabadellenc com «un minyó que sabia logaritmes», i potser influït pel seu germà Martí, conegut advocat i publicista burgès, va acabar per integrar-se en l'òrbita del cacic i fabricant Sallarés i Pla. Va dirigir la Sociedad de Invalidez y Fomento de la Industria de Sabadell, popularment coneguda per «la caixa dels morts», creada per Sallarés i que interdia de participar en qualsevol altre tipus d'entitat desafecta; fins i tot exercí com a secretari personal del cacic. [SBV]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. I i II. Sabadell. 1975-1977.

Trias i Coll, Joaquim, peó i dirigent de la CNT a Salt (la Cellera de Ter 1896-Girona 1939). El 1933 va impulsar la creació de l'escola racionalista que funcionava en el centre obrer de cultura Floreal. Va ser executat per la justícia franquista. [JClAR]

Trias Torres, Jaume, sindicalista a Terrassa (segle XX). De novembre de 1936 fins a gener de 1937 fou conseller municipal per la UGT, presidí el departament d'Obres i Serveis Públics. [JLJ]

Tricuera, Jaume, sindicalista a Sabadell (segle XX). Sensibilitzat per la marxa de la guerra civil, el febrer de 1937 integrà, en qualitat de secretari, una comissió formada per representants de la UGT i de la CNT, per a intentar la unificació d'ambdós sindicats. La comissió havia sortit dels treballadors de Can Cuadras i estava al marge de la voluntat oficial dels sindicats. [TMS]

Triginer i Fernández, Josep Maria, socialista i perit industrial (Agramunt, l'Urgell, 1943). Cap al 1962, quan estudiava peritatge industrial a Terrassa, va començar la militància a les clandestines Joventuts Socialistes. Cap al 1970 va reorganitzar a Catalunya la Federació Catalana del PSOE renovat, de la qual fou elegit secretari general l'octubre de 1974. De manera oberta, ja des del 1976, donà suport a la possibilitat d'unió dels partits socialistes catalans. En aquest sentit fou l'ànima del «pacte d'abril», que tingué lloc el 1977, en el qual es va establir una candidatura unitària entre el PSC-C i el PSOE amb vista a les eleccions generals del mes de juny següent. L'octubre d'aquest mateix any fou un dels signants dels pactes de la Moncloa. En el congrés de la FSC, celebrat el novembre de 1977, fou novament elegit secretari general. El desembre de 1977, en representació de la FC del PSOE, formà part del Consell Executiu de la Generalitat provisional, com a conseller sense cartera. També el mateix 1977 fou elegit diputat a Corts (nomenament que mantingué en les eleccions de 1979, 1982 i 1986) i, també, va estar present com a senador a les Corts espanyoles. A pesar dels problemes que tingué al congrés de la FSC, celebrat el juliol de 1978, previ a la celebració del congrés de «la unitat» socialista, va aconseguir ser no-

menat secretari de relacions amb la Generalitat. En el congrés de la unitat, es convertí, juntament amb Josep Verde i Joan Raventós, en un dels pilars del socialisme català. Cap al 1998 era membre del Consell Nacional del PSC i, el febrer d'aquest any, fou elegit conseller de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. [TMS]

Bibliografia: RUBIOL, G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995: «El retrat. Josep Maria Triguera». A: *El Periódico*, 14 febrer 1998.

Trigo, Ferran, sindicalista a Manresa (segle xx). Fou dirigent cenetista del Sindicat del Cautxú de Manresa. Treballava a la fàbrica Pirelli i era un dirigent sindical que va organitzar-hi la CNT durant el 1930. Per la seva activitat sindical, va ser despatxat per l'empresa. Això va desencadenar una vaga des del 22 d'octubre fins al 12 de gener de 1931. Fou detingut en la vaga general que va paraitzar Manresa el 19 de novembre de 1930. La mobilització popular el va fer alliberar aviat. En la vaga general del 12 de desembre de 1930, quan la guàrdia civil el va tornar a detenir, li van trencar dues costelles a cops de culata. Una nova manifestació va reclamar la seva llibertat. Va intervenir en un míting al Teatre Conservatori el 22 de març de 1931. Fou delegat del Sindicat de Treballadors de Súria i de Cardona en el congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931. Amb la República, la Pirelli el va readmetre, però no a Manresa sinó a Barcelona. Va morir, exiliat a França, a mitjan anys seixanta. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. SERRA I CARNÉ, Jaume. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la segona República*. Manresa, 1988.

Trilla, Gabriel, periodista i comunista a Barcelona (segle xx). President de l'Agrupació Professional de Periodistes-UGT, va ser director de l'òrgan d'aquest sindicat, *Las Noticias*, des de gener de 1937 al gener de 1939. [DBM]

Trilla, Joan, sindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El 6 de desembre de 1868 signà la crida als obrers de Catalunya, en què es convocava el Congrés Obrer català, que es va celebrar a Barcelona els dies 12 i 13 del mateix mes

i any. Dirigent de la secció de Vilanova de Les Tres Classes de Vapor i representant d'aquesta secció al Primer Congrés Obrer de Barcelona (1870), no va votar amb la majoria bakuninista en la qüestió de l'apoliticisme, encara que va votar seguint el criteri bakuninista els dictàmens sobre l'organització dels treballadors i de la resistència. [RAM]

Trilla, Narcís, comunista a Girona (segle xx). Militant del Partit Comunista de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona província. [PPB]

Trilla Robusté, Miquel, ca l'Espasa, electricista i activista politico-sindical (Valls 1893-?). El 1929 es constituí l'Ateneu Popular, en fou escollit membre de la junta amb el càrrec de vicepresident. Militant de la CNT, quedà en suspens voluntàriament del sindicat quan va posar-se a treballar pel seu compte. El març de 1934 l'Ajuntament el nomenà vocal de la junta de l'Hospital en representació de la societat mutual La Igualtat, de la qual era soci. Quan es constituí l'Ajuntament de guerra, a Valls, en formà part, per la CNT, a partir de l'octubre de 1936. El desembre de 1936 era el president de l'Ateneu Sindicalista Llibertari. Va tenir cura de la conselleria d'Agricultura i Proveïments i, gràcies a la seva eficàcia, Valls no va patir gana, fins a la segona meitat de 1938 en què el tema es complicà. Establí la tarja de racionament i la vigilància d'aliments, com la llet, el porc, el sabó, el pa, les patates i els animals de ploma. Al començament de 1937 va ser l'ànima de la Granja Avícola Municipal, realitzada gràcies a l'aportació de l'Associació de Dependents de Banca. L'octubre de 1937, en la reorganització del cartipàs municipal, va ser escollit segon tinent d'alcalde i cap de la minoria. En el terreny sindical assistí, per raó del càrrec, a tots els plens comarcals (escollit sovint president o secretari d'actes), a les reunions de la Federació Local, amb intervencions clares i assenyades, i a assemblees municipals a Barcelona. S'exilià a Amèrica i visqué a Maracaibo (Veneçuela). [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la So-*

cietat Agrícola de Valls: 1888-1988). Valls, 1989.
CASAS-MERCADÉ, Ferran. Valls. *La guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Trilles Mariné, Desideri, estibador i sindicalista (Porrera, el Priorat, ?-Barcelona 1936). Fou un dels principals dirigents del socialisme i de l'ugetisme català durant la Segona República; des de les posicions inicials anarcosindicalistes anà evolucionant políticament, primer vers el comunisme, i va acabar en els rengles del socialisme. Va arribar a Barcelona el 1907, on començà a treballar de carreter. Fou empresonat durant una vaga del sector i en sortir de la presó hagué de marxar a França en no trobar feina. Tornà el 1914 i des d'aleshores ja no deixà de treballar al moll. Fou detingut fins a catorze vegades, totes per delictes socials. Fou un dels dirigents del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona durant la vaga de 1923 i un dels membres de la comissió d'obrers catalans que viatjaren a l'URSS per assistir al III congrés de la Internacional Sindical Roja, el juliol de 1924. En tornar, fou empresonat durant 17 mesos com a pres governatiu sense que li fos instruït cap judici. Fou elegit vocal obrer del Comitè Paritari Permanent de Càrrega i Descàrrega de la Fusta al Port de Barcelona l'octubre de 1927. Fou un dels dirigents obrers signants del Manifest d'Intel·ligència Republicana el març de 1930. Era un dels membres del consell directiu de la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona el juliol de 1930; aleshores estava relacionat amb el PCC. Es convertí en un dels dirigents de la UGT catalana després de juliol de 1931, quan participà en l'assemblea de la Federació Regional de la UGT i va ser un dels oradors del míting celebrat per cloure aquesta reunió. Fou elegit vicepresident de la Federació Local de la UGT en el seu VII Congrés Regional celebrat el desembre de 1931. Va pertànyer al sector largocaballerista de la UGT, contrari de la fusió de la Federació Catalana del PSOE amb la USC, tal com ho va manifestar el març de 1933. Fou el president del I congrés del Secretariat Regional de la UGT l'abril de 1934 quan es produí l'escissió d'aquesta organització. Fou membre de la Federació Socialista de Barcelona i, des de 1934, del Comitè Regional del PSOE. Participà en la creació del PSUC el juliol de 1936 i també en la lluita als carrers en l'aixecament militar. Va

ser assassinat en un enfrontament amb anarcosindicalistes a la Rambla de Santa Mònica, la nit del 30 de juliol de 1936. [JIG]

Trinxé, Joan, societari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Constava com a director d'una associació obrera a la seva localitat pel juny de 1842. [CR]

Triquell, Antoni, internacionalista (segle XIX). Va signar la proclama de l'AIT de febrer de 1873 en què s'exhortava els soldats a lluitar contra la República. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Tristany Lladó, Narcís, teixidor i sindicalista (Mataró 1888-1977). Va treballar de teixidor a Ca l'Asensio de Mataró. Va tenir diferents càrrecs en l'executiva al sindicat tèxtil de la UGT i, durant la guerra civil, va ser regidor de l'Ajuntament de Mataró. A l'acabament de la guerra, no va poder marxar a l'exili perquè tenia la muller i el fill hospitalitzats a causa d'unes febres tifoides. El van detenir i empresonar al convent de les Caputxines de Mataró. Va ser condemnat a dotze anys de presó, dels quals, al final, només en va complir quatre, a la presó de Sant Gervasi. Va ser militant de la UGT fins a la mort. [MCR]

Trobal, Pere, paperer i internacionalista a Carme (segle XIX). Corresponsal de l'AIT a la seva localitat. Cap a l'abril de 1874, la Comissió Federal de la Internacional li va trametre, a través del Consell Local de Barcelona, 50 exemplars del *Manifiesto a los Trabajadores de España* per a ésser distribuïts en la seva població. (Vegeu: Aldemo, Ramon.) [JIG]

Tronchoni Micó, Santiago, obrer de la construcció i dirigent anarcosindicalista valencià (segle XX). Exiliat a França durant la Dictadura de Primo de Rivera, fou un dels militants que signà el manifest «Los trabajadores españoles refugiados en Francia, por la Confederación Nacional del Trabajo», publicat a *Tiempos Nuevos*, a París, el 31 de març de 1927, on es proposava la creació de la CNT a França. Col·laborà al diari *Solidaridad Obrera* des del principi de la segona època d'aquesta publicació, el 1931. Partidari de les tesis sindicalistes, va defensar-les davant els radicals al Ple de Fe-

deracions Locals i Comarcals de la CNT celebrat a València el març de 1933. Va integrar-se als Sindicats d'Oposició poc després i es convertí en col·laborador del seu òrgan al País Valencià, *El Combate Sindicalista*. Tornà a la CNT el 1936. Va ser cap de la Columna de Ferro després de la mort de Pancho Villa i amb la conversió d'aquesta unitat en la 83a Brigada Mixta de l'exèrcit republicà. [JIG/JNN]

Trueba Mirones, Manuel, miner i dirigent comunista al Bages (segle xx) Originari d'Astúries, tornant de la Unió Soviètica, s'instal·là a Súria, enviat per la Internacional Comunista, després de la revolta minera de 1932, per tal d'implantar les tendències comunistes a la mina, on treballà de basculador de vagonetes i hi desenvolupà l'activitat sindical. Militant del PCC, en començar la guerra civil passà al PSUC. Es presentà amb un grup de voluntaris suriens a Barcelona i comandà, juntament amb Àngel Estivill i José del Barrio, la columna miliciana comunista Carles Marx, que, un cop creat l'Exèrcit Popular, passà a formar part de la 27a Divisió. Com a principal responsable d'aquest cos d'exèrcit, capitanejà l'atac al flanc de Zuera durant l'estiu del 1937, de manera desafortunada. A la I Conferència Nacional del PSUC, celebrada a Barcelona el juliol de 1937, fou elegit membre del Comitè Central, en representació del front. Acabà la guerra com a tinent coronel de les forces republicanes que custodiaven la zona de la Seu d'Urgell. Posteriorment s'exilià a Mèxic, on morí anys més tard. [RFV]

Trull Ventura, Elvira, anarquista (Barcelona, ?-París 1990). De molt jove es va traslladar amb la família a Igualada, on va conèixer Joan Ferrer Farriol, el company de tota la vida. Va patir la guerra i l'exili i es bolcà a ajudar els companys de la Federació Local de París. Al llarg de la seva existència va sembrar les idees llibertàries. [TMS]

Trullà, Francesc, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Trulla, Joan, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou un dels trenta signataris de la

crida *A los obreros de Catalunya*, feta el 6 de desembre de 1868 per la recentment constituïda Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona, que convocava un congrés de les societats obreres de Barcelona, el qual va tenir lloc el desembre d'aquell mateix any. El febrer de 1869 era un dels quaranta vocals de l'esmentada Direcció Central de les Societats Obreres. El 30 de gener de 1869, signà també, amb altres representants de sindicats de Barcelona, un full volant, publicat per la Direcció Central de Societats Obreres, al periòdic *La Alianza de los Pueblos* (1 de febrer de 1869). El 1872 era membre de la junta de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. Aquesta junta va substituir la que havia dimitit el 24 de novembre de 1871, per motius desconeguts. Fou un dels dinou delegats de societats obreres catalanes al segon congrés de la Federació Regional Espanyola, celebrat a Saragossa l'abril de 1872. [TAG]

Trullà, Pau, demòcrata socialista a Barcelona (segle XIX). El 10 de juny de 1864, signà el manifest favorable al socialisme dintre el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) Va presentar-se com a candidat federal per Barcelona a les eleccions municipals del 1870. [SBV]

Trullàs, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Participà activament en la vaga de la seva localitat d'abril de 1891. El maig d'aquell any, formà part del sector que, a la reunió del Teatre dels Camps, defensà la vaga indefinida fins a aconseguir la jornada de vuit hores. [SBV]

Trullàs, Josep, sindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent i organitzador del sindicat UGT a Vilafranca durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1937 fou el secretari del Comitè Local i Comarcal de la UGT a l'Alt Penedès. [RAM]

Trullàs, Ramon, teixidor i societari a Vic (segle XIX). Conegut per Taràs, el 1840 demanà autorització a l'Ajuntament de la seva localitat, junt amb R. Merno, per a establir una societat obrera com la barcelonina. El 1841 pertanyia a la junta, i l'octubre del mateix any va signar, ja com a president-director, un document en què s'exhortava a la unitat dels treballadors. Bo i que la seva actuació va ser en part contestada, continuà

exercint-la almenys fins al gener de 1842. El seu domicili era: carrer Gurb, 40, Vic. [SBV]

Trulls, Antoni, filador i societari a Barcelona (segle XIX). El 8 de novembre de 1853, junt amb 46 obrers i obreres empresonats, va signar un document, dirigit a les Corts, en què es queixaven de la dissolució de la societat obrera de la qual formaven part i de la persecució de la qual eren objecte. (Vegeu: Abella, Miquel.) A finals de gener de 1856 constà com a director de la societat de filadors i com a tal va intervenir en un conflicte salarial, defensant els treballadors d'una fàbrica de Martorell. A la primavera de juny de 1856 formà part d'una comissió obrera integrada per representants de diversos rams de la producció i constituïda en solidaritat amb els filadors, afectats per l'anomenada «qüestió de la mitja hora». A les alçades de juliol de 1873 va participar, junt amb Pau Alsina, per la candidatura federal moderada, en les eleccions municipals de Barcelona de 1873. [TMS]

Trulls, Celdoni, societari (segle XIX). Va treballar a La Algodonera Igualadina i en un escrit dirigit a *La Federació* el 4 de setembre de 1870, exposà les dificultats que hi havia a Igualada per a aconseguir l'associació. [CR]

Tubau, Jaume, publicista i socialista (?-1865). Fou un dels precursors del socialisme a Catalunya. Va signar el manifest de 10 de juny de 1864, redactat per diversos socialistes barcelonins i adreçat als demòcrates espanyols. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Tubau Busquets, Josep, internacionalista i impressor (segle XIX). L'agost de 1872 va substituir Josep Lluïsa i Pujals a la junta de la Unió de Noògrafs de la Regió Espanyola de l'AIT, establerta a Barcelona i amb domicili al carrer Sant Oleguer núm. 13, 4a. Aquest mateix mes formà part del Consell interí de la Unió d'Obrers Noògrafs i Rams Annexos, el qual va convocar un congrés per a la constitució de la Unió, que tingué lloc el 13 d'octubre a Barcelona. L'11 de juny de 1873 signà el manifest, publicat per la Comissió de la Federació local barcelonina de l'AIT, en el qual es convocava al míting, que se celebrà l'endemà a Barcelona, per a demanar l'autonomia del municipi i que s'armés el poble treballador. [TMS]

Tubau i Miró, Ricard, ebenista i socialista a l'Esquirol (Barcelona 1876-?). Nat a Barcelona, es va traslladar de jove amb la seva dona a l'Esquirol, on tenia família. Amic personal de Manuel Serra i Moret, va ser el principal impulsor de l'important grup de la USC que hi havia en aquella població. L'any 1933 va organitzar un gran aplec socialista a la població, on van participar representants de la USC vinguts de tot Catalunya. En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 va ser elegit regidor. Va ser un dels principals fundadors i l'ànima de la cooperativa de consum l'Activitat Obrera, on va exercir càrrecs directius. La seves activitats en favor dels obrers el van enemistar amb les persones dretanes de l'Esquirol; va ser objecte d'una campanya d'amenaçes amb anònims. Després de la guerra civil, va abandonar l'Esquirol. [JCP]

Tubert, Antolí, anarquista i sindicalista a Espolla, l'Alt Empordà (?-la Roca d'Albera, el Rosselló, 1959). Fou el fundador de la CNT a Espolla i a l'inici de la guerra civil del 1936 presidí el Comitè Revolucionari de la localitat. S'exilià a França el 1939. Va morir a l'edat de 77 anys. [MPMJ]

Tudela Corbalán, Francesc, jornaler industrial i anarcosindicalista a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Dirigent de la CNT als Monjos durant la II República i la guerra civil, fou un dels organitzadors del SUT-CNT local, i regidor els anys 1937 i 1938 en representació de la CNT. [RAM]

Tudó Forné, Joan, Martinet, pagès i sindicalista (Cabra del Camp 1910). A la República era una de les persones preocupades per la qüestió políticococial de la vila i del país. Durant la guerra, va pertànyer al comitè i va ser regidor de l'Ajuntament pel POUM, des del desembre de 1936 al juliol de 1937, moment en què s'incorporà al front. També va tenir actuació fora del municipi, a la comarca, ja que com a afiliat del Sindicat de Treballadors de la Terra-UGT de la població va assistir a la constitució de la Comarcal de Valls, el desembre de 1936. En aquesta assemblea de diversos pobles, va ser nomenat secretari d'ordre per l'ús de la paraula i, en formar-se la junta directiva de la Comarcal, va ser escollit vocal del Con-

sell Obrer. A la següent assemblea, celebrada el febrer de 1937, com que hi hagué un vot de censura a la junta, va desaparèixer. A la postguerra, els civils van escriure d'ell que durant la guerra havia participat en actes d'execució o que hi havia col·laborat. El 28 d'octubre de 1939 va ser lliurat a la Presó Provincial de Tarragona, procedent de Calataiud. Va passar per un consell de guerra, a Tarragona, el 7 de novembre de 1939; amb una pena de 15 anys, li fou commutada el setembre de 1941 a 6 anys i 1 dia; llavors sortí amb presó atenuada. El 1993 i 1994 publicà algunes vivències de guerra. El juny de 1996 residia a la població. [AGT]

Bibliografia: VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats, Tarragona 1939-1941*. Tarragona, 1993. SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1983.

Tufet Codó, Miquel, ebenista i dirigent sindical (Lleida 1910-1976). Inicià l'activitat en el Sindicat de la Fusta de Lleida. Participà com a delegat d'aquest sindicat al Ple Regional de la CNT catalana, que se celebrà a Lleida el desembre de 1931. A finals de febrer de 1932 fou nomenat secretari de la Federació Local de Sindicats de Lleida. Com a delegat d'aquesta Federació Local, va participar en el polèmic Ple Regional de la CNT de Catalunya, que tingué lloc a Sabadell l'abril de 1932 i on foren expulsats tots els sindicats que controlava el BOC. Sovint col·laborava a *La Batalla* sobre temes sindicals. Milità al BOC i posteriorment al POUM, d'on formà part, en diverses ocasions, del comitè local; alhora va ser un dels dirigents destacats de la Unió Local de Sindicats. Lluità al front d'Aragó amb el grau de tinent. Detingut a València per les tropes franquistes, fou empresonat fins al 1940. A partir de 1941, juntament amb la seva esposa Josepa Reimundi, encetà l'activitat clandestina i impulsà la reconstrucció del POUM a Lleida i comarques. Tornà a ser detingut durant uns mesos el 1945. Principalment desenvolupà activitats en qüestions de premsa i propaganda del partit. La tasca més reeixida fou la redacció i la impressió de sis números, entre 1946 i 1947, de la publicació *L'Espurna*, en memòria al periòdic editat per Joventut Esquerrana entre 1930 i 1931. Fou, de fet, l'òrgan dels amics del MSC a Lleida. En el mateix període també edità el *Bulletí Interior d'Informació* del

POUM de Lleida i la seva comarca. A principis dels anys cinquanta, a causa de les controvèrsies viscudes en el si del MSC i les constants vigilàncies a què fou sotmès per part de la policia, deixà tota activitat en l'àmbit de la lluita clandestina. [AJM/PPB]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Tugores Canals, Rafael, obrer al Prat de Llobregat (segle xx). Membre de la CNT local, fou regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat entre 1936 i 1939. [AGL]

Tugores Rull, Miquel, aparellador, sindicalista i polític (Pollença 1944). Estudià arquitectura tècnica a Sevilla i exercí a Barcelona. El 1971, tornà a Mallorca. Impulsà (1973) la fundació a Mallorca del Partit del Treball d'Espanya—PTE. Fou representant d'aquest grup a la Mesa Democràtica i a la Junta Democràtica de les Illes. A les eleccions de juny de 1977, encapçalà la llista del Front Democràtic d'Esqueres al congrés per les Balears. [DG]

Tullàs, Ramon, internacionalista (segle XIX). Va signar el document de l'AIT de febrer de 1873 en què s'exhortava els soldats a lluitar contra la República. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Túnica, Francesc, obrer del vidre i sindicalista a Catalunya (segle xx). Fou delegat de la Societat d'Obrers del Vidre al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Tur Puget, Just, Just des Corb, advocat i polític a Eivissa (segle xx). Militant destacat del PSOE a Eivissa, era considerat un infiltrat del PCE dins aquest partit. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Impulsà (1935) el quinzenari *Masas*, juntament amb Joan Antoni—Nito—Palerm Vich. Intervingué activament en el procés d'unificació entre la Joventut Socialista i la Joventut Comunista (1935-36). Fou elegit (1936) secretari general de les JSU d'Eivissa. Conegut per les seves inquietuds intel·lectuals i aficions literàries, es relacionà amb Ra-

fael Alberti i Marfa Teresa León durant l'estada d'aquests a Eivissa (juliol de 1936). Després de l'alçament militar contra la República, fugí a València. Col·laborà amb l'expedició republicana a Eivissa comandada per Alberto Bayo i Manuel Uribarry, i formà part del Comitè Antifeixista que governà l'illa entre agost i setembre de 1936. Participà en la gestió davant Lluís Companys per a aconseguir ajuda de la Generalitat a Eivissa. Amb la caiguda de Catalunya, passà a França i fou internat en el camp de concentració d'Argelers. Posteriorment, s'exilià a la República Dominicana, Cuba i Mèxic. [NE/DG]

Bibliografia: COLINAS, ANTONIO. *Rafael Alberti en Ibiza*. Barcelona, 1995. ESCANDELL TUR, NEUS. «Àngel Palerm, estudiant i dirigent anarquista. Notes sobre l'anarquisme a Eivissa i Formentera, 1931-1936. Els primers dies de la guerra». A: *Història i antropologia a la memòria d'Àngel Palerm*. Barcelona, 1984.

Turà, Josep, pagès i sindicalista a Montserrat, la Ribera Alta (segle XX). Va participar, com a delegat de la Societat de Treballadors Agrícola «La Unió» de Montserrat, al VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918. [MPMJ]

Tura, Salvador, associacionista a Sant Feliu de Codines (segle XIX). L'11 de maig de 1855 va signar, en representació dels treballadors de Sant Feliu de Codines, una exposició de caire oportunista al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Turné, Josep, representant sindical a Caldes de Montbui (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Caldes de Montbui. [XPM]

Turné, Ramon, representant sindical a Sabadell (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat d'Oficis Diversos de Sabadell. [XPM]

Turó, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Santasusana i Can-

tó, representà els obrers constructors de carrosseries per a automòbils de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Turón, Antonio, metal·lúrgic i anarcosindicalista (Hijar, Terol, 1919). Militant de la CNT, el 1933 va entrar a treballar a la foneria Can Girona del Poblenou barceloní. En esclatar la guerra civil, marxà al front. Evacuat a França el 1939, va retornar i fou internat en un batalló disciplinari i posat a la presó. Durant la immediata postguerra, treballà de venedor tèxtil i feu de correu clandestí. Posteriorment fou administratiu a l'Institut Nacional de Previsió. Detingut el 1947, fou condemnat a 30 anys i no sortí de la presó fins al 1958. La tardor de 1960 formà part, en representació de Barcelona, del Comitè Nacional de la CNT, que es constituí a Madrid, amb Ismael Rodríguez com a secretari general, i que no va disposar del consens de tota l'organització de l'interior. Fou detingut, amb el conjunt de membres del Comitè Nacional, l'octubre de 1961. Més tard, fins a la seva jubilació el 1985, va treballar a la Seguretat Social. [PPB]

Bibliografia: *El País Semanal*, 14 de abril de 1996.

Turón i Mir, Josep, pagès i sindicalista a Santa Coloma de Farners, la Selva (1905-1974). Fou un destacat dirigent de la Unió de Rabassaires a Santa Coloma de Farners i a la Selva durant els anys de la Segona República. El 5 de novembre de 1934 fou detingut en una reunió de sindicalistes agraris que tenia lloc a Santa Coloma. Durant la guerra civil, representà la Unió de Rabassaires a l'Ajuntament que es constituí el 16 d'octubre de 1936, on s'ocupà de la conflictiva regidoria de proveïments. El febrer de 1937 dimití durant uns dies del seu càrrec arran de l'enfrontament que es produí a l'Ajuntament amb motiu del preu de les subsistències. Explicà la seva retirada en un article que publicà el 21 de febrer *La Veu del Poble*, òrgan de la Federació de Sindicats Agrícoles i Cooperatius de la comarca de la Selva. El mateix mes de febrer havia participat en l'assemblea constitutiva d'aquesta federació i fou nomenat membre de la Secció de Vendes de la Federació de Sindicats Agrícoles. El 9 de setembre de 1937 fou nomenat batlle de Santa

Coloma, càrrec on es va mantenir poc temps, fins al 21 d'octubre del mateix any. Detingut el gener de 1939, estigué tancat al camp de concentració d'Orduña, a la presó de Bilbao i a la presó de Girona, on fou jutjat el 21 de febrer de 1940, condemnat a mort i posteriorment indultat. [PPB]

Bibliografia: CAIRETA, Eugeni. *La guerra civil a Santa Coloma de Farners*. Santa Coloma de Farners, 1991.

Turón Viadé, Vicenç, obrer de l'alimentació i sindicalista a Badalona (segle XX). Al congrés reconstituent de la CNT a Badalona, celebrat els mesos d'octubre i novembre de 1931, va participar en la preparació de la ponència sobre l'atur. Així mateix va col·laborar amb l'òrgan de la CNT en aquesta ciutat, *La Colmena Obrera*. Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de l'Alimentació de Badalona. Actiu propagandista durant la guerra civil, va col·laborar al setmanari de la CNT-FAI *Via Libre*. Representà la CNT a l'Ajuntament badaloní i durant un període de l'any 1938 fou conseller-regidor 3r. [JRM/PPB]

Turretó, Joan, associacionista a Vic (segle XIX). Va actuar com a comissionat de l'Associació de Teixidors de Vic a la reunió general de 18 de setembre de 1842, on es va denunciar l'expresident d'aquesta junta, Joaquim Tusell, entre d'altres, per irregularitats en l'administració de l'associació. [CR]

Turtós Vallès, Antoni, anarquista (Barcelona 1900-? 1965). Militant de la CNT, en esclatar la guerra civil fou delegat a Barcelona del Grup Orto de defensa revolucionària adscrit a la FAI. S'exilià el febrer de 1939 a França i fou reclòs al camp de concentració de Bram, al departament de l'Aude. [PPB]

Tuscà, Daniel, espartenyaire a Barcelona (segle XIX). Va firmar un document lliurat al governador civil de Barcelona l'1 de maig de 1890, en què es demanava l'establiment legal de la jornada de vuit hores. (Vegeu: Abad, Salvador.) [MCC]

Tusell, Joaquim, teixidor i associacionista a Vic (segle XIX). Resident a Vic, al carrer Nou 136, i cosí del dirigent barceloní Pere Vicheto. El 1841 va presidir l'Associació de teixidors de Vic i com a tal figurà en una exhortació a la unitat de la classe obrera, amb data de 22 d'octubre del mateix any, i en un comunicat de 7 de maig en el qual va notificar l'èxit del viatge de Joan Muns i Simó Boldú a Madrid per a defensar l'existència de les associacions obreres, les quals el govern volia prohibir. El 18 de setembre de 1842 va ser exclòs del seu càrrec, amb el vocal de la junta, Miquel Altimira, i l'oïdor de comptes, Antoni Compte, per irregularitats en els fons de l'associació durant la seva presidència. [CR]

Tuset, Joan, boter i internacionalista a Tarragona (segle XIX). Dirigent de les seccions locals de Tarragona (1885-1895) i de Sant Martí de Provençals (1896-1904) de la Federació de Boters de la Regió Espanyola. Assistí com a representant dels boters tarragonins al 17è congrés (1889) de la Federació de Boters, i com a representant dels boters martinencs al 32è congrés (1904). [RAM]

Tuset Sirés, Isidre, obrer a Molins de Rei (segle XX). Actiu dirigent obrer local vinculat al partit radical, el 1912 va promoure la creació del sindicat obrer local Llar Obrera —que recollia bona part dels integrants del fins aleshores Tres Classes de Vapor—, de la direcció del qual va ser membre el mateix any. El 1916 va ser promotor del sindicat únic Federació Obrera, que agrupava la Llar Obrera, la Unió de l'Obrer Paleta i la Societat Agrària. [AGL]

Tusset, Nicolau, anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (segle XX). Militant de la CNT, durant la guerra civil fou president de la Col·lectivitat Agrícola CNT, de Pineda, que, segons les dades del sindicat mateix, estava formada per 18 finques i diverses parcel·les i ocupava 200 famílies. [PPB]

Tussó Temprado, Tomàs, metge i comunista (Sariñena, Aragó, 1892-Mèxic 1974). Resident a Barcelona, practicà la medicina entre les classes populars i durant els anys del pistolerisme, entre 1919 i 1923, tingué una actuació propera als sindicats de la CNT, els ferits de la qual

guaria. Amb fama de bohemí i malparlat, simpatitzà amb el grup de La Batalla, encapçalat per Maurín, a partir del 1922 i s'incorporà, primer, als Comitès Sindicalistes Revolucionaris i, més tard, a la Federació Comunista Catalano-balear en plena Dictadura de Primo de Rivera. El juny de 1928 va formar part, en representació dels comunistes, del comitè revolucionari de Catalunya que pretenia iniciar l'ofensiva final contra la Dictadura, i el maig de 1930 era un dels signants del Manifest d'Intel·ligència Republicana. El 14 de setembre de 1930 va presidir el míting celebrat al Palau de Belles Arts de Barcelona a favor de l'amnistia, on prengueren la paraula, entre d'altres, Maurín, Lluís Companys, Àngel Samblancat i Rovira i Virgili. Militant del BOC, en iniciar-se la República, fou candidat en gairebé totes les eleccions del període republicà: a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte quart de Barcelona, a les eleccions a diputats a Corts constituents del 28 de juny de 1931 per Barcelona capital, a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per Barcelona capital, a les eleccions a diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 per Barcelona capital, a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona i a les eleccions de compromissaris per a l'elecció de president de la República del 26 d'abril de 1936. Membre del comitè executiu del BOC des del 1932, el 1933 s'integrà al seu comitè polític i en el tercer congrés, celebrat l'abril de 1934, passà a la secretaria administrativopolítica pel Socors Roig. El setembre de 1934 retornà al comitè executiu, després de la dimissió que presentà Ramon Magre. L'agost de 1931 va formar part, també, de la comissió electoral del partit. A començaments de 1933 va participar, amb Maurín, en les converses extraoficials que el BOC mantingué amb una delegació de la USC, formada per Joan Comorera i Fronjosà, on aquests proposaren la fusió de les dues organitzacions. En constituir-se el POUM, el setembre de 1935, fou membre del comitè central del nou partit. Durant la guerra civil, fou un dels animadors de la medicina socialitzada i esdevingué regidor de l'Ajuntament de Barcelona, constituït el 21 d'octubre de 1936. Membre del Comitè Permanent, s'ocupà de la regidoria d'Higiene i Sanitat. El 1939 s'exilià, primer al Marroc, i a partir del 1940 residí a Mèxic, on va

treballar, com a metge, en un laboratori de productes farmacèutics. [PPB]

Bibliografia: ALBA, Víctor. *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. IV vol. Barcelona, 1974-1975. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Tutau Vergés, Joan Josep, economista i polític republicà federal (Figueres 1829-1893). En la seva joventut va pertànyer al grup d'Abdó Terradas i després al partit demòcrata. El 1854 inicià una important activitat política que el portà a l'alcaldia de Figueres i poc després, també durant el Bienni Progressista, al càrrec d'alcalde segon de Barcelona. En aquell temps començà l'enfrontament obert contra el govern, que va finalitzar amb el seu exili a França. Durant aquests anys va completar la formació en el camp de l'economia i el 1862 anà a Anglaterra, amb Francisco Garrido, a conèixer el moviment cooperatiu. També durant aquesta dècada va participar en els intents revolucionaris que precediren la Revolució de 1868, participació que va motivar un nou exili el 1867. Arran de la revolució de Setembre, va ocupar càrrecs rellevants, tant a la Junta Revolucionària de Barcelona com al si del partit federal. El 1869 va ser elegit diputat a Corts per Girona i la seva actuació al Parlament va estar caracteritzada per la continuada oposició a la política governamental. Així, el maig de 1871 va interpel·lar el govern, junt amb Baldomer Lostau, per aclarir l'actuació de la «partida de la porra», en un banquet de solidaritat franco-espanyola organitzat pels internacionalistes. Ministre de Finances durant la Primera República, va proposar la desamortització de béns comunals enfront dels interessos dels pagesos, que advocaven pel repartiment col·lectiu de la terra. Durant la Restauració es va allunyar de la política activa però continuà adscrit al federalisme, de manera que el 1883 donà suport a un projecte de constitució de l'Estat català dins la Federació espanyola. En aquests anys ocupà importants càrrecs al món de l'empresa, sense oblidar-se de les inquietuds ideològiques. Així va continuar en contacte amb els anarquistes, com ara Farga Pellicer i Josep Llunas, amb els quals intercanviava opinions en la impremta La Academia, propietat del federal Evarist Ullas-

tres. Va ser president de l'Ateneu Barcelonès i durant el seu mandat es va celebrar, l'abril de 1887, un cicle de conferències sobre les relacions del socialisme amb el progrés, en què participaren Josep Lluнас i Anselmo Lorenzo. Publicà diverses obres sobre economia, entre les quals destaca *Las crisis monetarias, bursátiles, mercantiles e industriales*, exponent d'un important esforç teòric i considerada la primera anàlisi global de les crisis del capitalisme feta al país. També va escriure diversos articles de caire polític i financer. [TMS]

Publicacions: *Las crisis monetarias, bursátiles, mercantiles e industriales* (amb pròleg de Pi i Margall). Barcelona, 1886; *Medios de levantar la agricultura del Ampurdán de su postración*. Barcelona, 1888.

Bibliografia: HENNESSY, C.A.M. *La República Federal en España. Pi i Margall y el movimiento republicano-federal*. Madrid, 1966.

Tutusaus, Pau, sabater i socialista a Sitges (segle xx). Participà com a orador en diversos mítings socialistes celebrats a Sitges el maig de

1915. Fou representant de l'Agrupació Socialista de Sitges en el V congrés de la Federació Socialista Catalana celebrat en aquesta localitat el maig de 1915. L'abril de 1924, va renunciar al càrrec de regidor municipal a Sitges. El maig de 1930 era membre de la Societat de Constructores de Calçat de Sitges i es trobava detingut, fet pel qual no va poder assistir al IV congrés de la UGT. [JIG]

Tutusaus Peral, Anton, pagès a Molins de Rei (segle xx). Era originari de Santa Coloma de Cervelló. Dirigent local de la CNT durant la guerra civil, va ser responsable de la Col·lectivitat Agrícola a Molins de Rei, a partir de la seva creació el 1936, i membre de la Junta Municipal Agrària local en representació de la CNT i de la Col·lectivitat Agrícola. A partir de novembre de 1937, va ser regidor a l'Ajuntament de Molins de Rei en representació de la CNT, del grup municipal de la qual va ser portaveu juntament amb Antoni González. Un cop acabada la guerra civil, s'exilià. [AGL]

U

Ubach, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser el delegat de la Societat de l'Art Tèxtil de Barcelona i el seu Radí al primer Congrés Obrer Nacional, fundacional de la CNT, que s'hi celebrà del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910. [JRM]

Ubach, Josep, socialista a Gràcia, Barcelona (segle XIX). El març de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que va exercir fins a l'1 de juliol de 1888. [TMS]

Úbeda, anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, durant la guerra civil, el juny de 1937, participà, en representació de les JJLL de Barcelona, en la reunió de grups anarquistes que tingué lloc a la ciutat comtal per a discutir els efectes dels esdeveniments de Maig de 1937. [PPB]

Úbeda Cañero, Luis, sindicalista al País Valencià (segle xx). Militant andalús de la CNT, durant la guerra civil havia estat delegat del Comitè Regional d'Andalusia al subcomitè nacional de la CNT, que s'havia constituït després de la separació de Catalunya de la resta de l'Espanya republicana, l'abril de 1938. En acabar la guerra civil, resident a València, va integrar el primer Comitè Nacional de la CNT constituït després de la guerra, el maig de 1939. Detingut el febrer de 1940, fou jutjat en consell de guerra el novembre de 1944 i condemnat a penes de presó que pujaven a setze i a vint anys pels delictes contra la Llei de Seguretat de l'Estat i per auxili a la rebel·lió. [PPB]

Ubert, Alexandre, tipògraf i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de

Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Ucheda, Blai, obrer polidor i sindicalista a Barcelona (segle XIX). En nom de la Societat de Marbristes (secció de polidors) de Barcelona, fou un dels signants del text lliurat al governador civil de Barcelona el Primer de Maig de 1890, jornada que per primera vegada a la història se celebrava a Catalunya com a festa internacional dels treballadors. (Vegeu: Abad, Salvador.) [PPB]

Ugarte, Manuel, socialista a Barcelona (segle xx). Fou el director literari de *La Internacional*, òrgan del Partit Socialista Obrer (Federació Catalana), que començà a publicar-se el novembre de 1908. [TMS]

Uliach (o Uliet), sindicalista a Mollet del Vallès (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de Mollet. Posteriorment, l'agost de 1931, va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona, igualment en representació del Sindicat de Mollet. [XPM]

Ull Solves, Joan, Juanito, treballador del metall i activista anarquista a València (? 1895-València 1981). Educad a l'Escola Moderna de Ferrer, aviat va formar part dels grups d'afinitat de la CNT-FAI. Sempre va treballar com a metal·lúrgic pel seu compte, al seu propi negoci. Dins aquests grups d'afinitat va participar en diverses accions directes. Durant la guerra, va ser cridat, pel sector faista de la CNT, per a formar part del Servei d'Intel·ligència Militar, raó per la qual, després del conflicte, va ser detingut, empresonat i torturat. Malgrat que va ser alliberat sota llibertat vigilada, va fer-se càr-

rec de la recomposició clandestina de la CNT a València, fins a l'any 1975. [JRM]

Ulled Altemir, Josep, advocat i polític radical (Sariñena, Aragó, 1888-Barcelona 1929). Com el seu germà Rafael, va ser un membre destacat del Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux i dirigent de les Joventuts Radicals d'aquest mateix partit. L'estiu de 1909 va prendre part en els preparatius dels lerrouxistes per a provocar una insurrecció. Finalment la rebel·lió va esclatar i els Ulled van participar, com a instigadors, en tots els incendis de convents i esglésies de Barcelona. No obstant, quan van comprovar que la revolta els escapava de les mans i s'estava convertint en una veritable revolució obrera, van cridar el consistori de la capital, on hi havia un representant del Partit Radical, per a aconseguir que l'Ajuntament intentés posar-se al capdavant del moviment per proclamar la república. Finalitzada la Setmana Tràgica, va fugir, amb el seu germà, cap a França; en va retornar poc després i es féu càrrec de la defensa judicial dels detinguts durant els esdeveniments de juliol. Així mateix, el seu partit li va encarregar la recomposició de les relacions entre els lerrouxistes i els oficials de l'exèrcit, desfetes arran del conflicte. Malgrat que va estar acusat de sedició per les seves proclames a favor de la revolta, des del periòdic *La Rebel·dià*, del qual era editor, va ser exonerat de tots els càrrecs. El 1915 fou diputat provincial i entre 1917 i 1919, conseller de Treball de la Mancomunitat. L'atemptat que sofrí el 1920, per obra del Sindicat Únic, l'apartà de la política. [JRM]

Ulled Altemir, Rafael, advocat i polític radical (Sariñena, Aragó, 1885-Barcelona 1937). Membre de les Joventuts del Partit Radical de Lerroux, va participar activament, junt amb el seu germà Josep, en els preparatius i fets de la Setmana Tràgica de juliol de 1909 a Barcelona. Va ser-hi present a la major part de les cremes d'esglésies i convents a la ciutat comtal. Igual com Josep, va demanar al consistori barceloní que declarés la república per tal d'evitar la revolució proletària. Escapà a França, però en va retornar poc després per defensar molts dels detinguts durant el juliol. Malgrat que estava acusat de participar en els fets més espectaculars de la revolta, els tribunals militars van reti-

rar els càrrecs contra ell i el seu germà, ja que ambdós estaven treballant per la reconstrucció de les bones relacions que havien existit entre els lerrouxistes i els joves oficials de l'exèrcit. President de la Federació de Joventuts Radicals de Catalunya i Balears, el 1915 fou diputat provincial. Durant la Segona República, fou diputat a les Corts constituents i ocupà diversos càrrecs durant el Bienni Negre. Detingut en esclatar la guerra civil, fou reclòs al vaixell presó *Uruguay*, ancorat al port de Barcelona, on morí. [JRM]

Ullod, Francesc, obrer de la construcció i sindicalista anarquista a Barcelona (segle XX). Va ser representant de la Societat de Serrallers d'Obra de Barcelona i els seus Contorns al primer Congrés Obrer Nacional, el fundacional de la CNT, celebrat la tardor de 1910. Els seus dots organitzatius van fer que ja en aquest congrés desenvolupés les tasques de secretari. L'any següent, del 8 al 10 de setembre, va participar com a delegat del mateix sindicat en el Congrés de la CNT convocat també a Barcelona. Arran de les detencions dels assistents a aquest últim congrés, va publicar un article de denúncia, junt amb altres sindicalistes, al periòdic *El Progreso* de 19 de febrer de 1912. [JRM]

Ullod, Pablo, ferroviari i sindicalista (segle XX). Durant el congrés de la Confederació Regional del Treball, celebrat a Sants l'estiu de 1918, va ser el representant, tant de la Secció Catalana com de la del Nord, del Sindicat de Ferroviaris, que totes plegades sumaven més de 700 afiliats. [JRM]

Umbert, Pau, teixidor i sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle XIX). Representà els teixidors de la seva localitat al congrés obrer de Barcelona de 1870; però, sense que se'n coneixin les causes, no va participar en cap de les quatre votacions. [SBV]

Unalart, Josep, pagès i sindicalista a Calella (segle XX). Va representar els agricultors de Calella al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Uñó, Cristóbal, estucador i socialista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1888, va ser elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista

de Barcelona. Així mateix, l'agost d'aquell any i el febrer de 1889, fou novament designat vocal, càrrec que ocupà fins al 27 de juliol d'aquest 1889. Va ser el representant dels estuadors de Barcelona al congrés fundacional de la ÒGT, celebrat el 12 d'agost de 1888 al Círculo de Sociedades de la ciutat comtal; aleshores la seva societat comptava amb una centena d'afiliats. El febrer de 1890 fou novament elegit vocal de la citada agrupació, càrrec que va ser revalidat l'1 d'agost de 1890, l'agost de 1891 i, probablement, el juliol de 1892. [TMS/JRM]

Urbano Ramírez, Natacha, treballadora del tèxtil i sindicalista (Còrdova 1943). Va arribar a Terrassa l'any 1952 i va contactar amb CCOO l'any 1965; va vincular-se a la Coordinadora Local de CCOO de Terrassa. L'any 1970 es va traslladar a Vilanova i la Geltrú, on va formar part de la Coordinadora Local de CCOO de Vilanova. Membre del PSUC des del 1965, va formar part de la Joventut Comunista l'any 1967 i del Movimiento de Mujeres Democráticas entre el 1968 i el 1970. [JGS]

Urenda Bariego, Josep Ignasi, advocat i socialista (Barcelona 1934). Cursà la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona. Inicià la militància el 1958 en la NEU (Nueva Esquerra Universitària), federada a la NIU (Nueva Izquierda Universitaria) i també formà part des de 1960 de l'ADPC (Associació Democràtica Popular de Catalunya), associacions que van precedir el FOC i el FLP. Iniciada l'agitació universitària a Barcelona i Madrid entre els anys 1955 i 1958, fou detingut dues vegades i se li va obrir expedient acadèmic. El maig de 1962, amb motiu de la vaga general de Barcelona, fou detingut i després processat i condemnat en consell de guerra a tres anys de presó, reduïts a catorze mesos a causa de l'indult general concedit pel traspàs del papa Joan XXIII el 1963. El 1961 va ser un dels impulsors del FOC i des de llavors fins a 1967 formà part de l'òrgan de direcció de l'organització. Col·laborà també en les relacions amb el FLP, federat al FOC. Escrigué diversos articles en les publicacions clandestines del FOC i també a la revista *Ruedo Ibèrico*, amb el pseudònim de Joan Costa. Posteriorment milità al PSC. El 1979 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, càrrec que ocupà fins a 1982 i que combinà amb el de vicepresident de la Corpora-

ció Metropolitana. Entre 1982 i 1986 va ser delegat del govern en la Comunitat Autònoma de la Rioja. El mateix any 1986, i fins al 1991, fou nomenat governador civil de Lleida. Entre 1982 i 1999 va ser comissionat de l'alcaldia dels Drets Civils, de l'Ajuntament de Barcelona. [TMS]

Urgellés, Joan, obrer i sindicalista a Reus (segle xx). Militant sindicalista, participà en diversos mítings i comissions de vaga, a Reus, durant el 1915. [PAN/AAC]

Urgellés, Pere, treballador del calçat i comunista a Sitges (segle xx). Militant del BOC durant la Segona República, el 1933 era membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC). [PPB]

Uribarry Barutell, Manuel, guàrdia civil i dirigent polític valencià (Burjassot 1896-Veracruz 1962). Capità de la guàrdia civil i maçó, milità al partit d'Esquerra Valenciana i va tenir una actuació molt rellevant en el sufocament de la revolta militar a València el juliol de 1936. Participà també en l'organització i instrucció de les primeres columnes que sortiren cap al front. Fou el líder de la columna Uribarry, que marxà en una expedició de conquesta cap a Eivissa l'agost de 1936. Lluità també en diversos fronts de guerra encapçalant la columna Fantasma i arribà a obtenir la categoria de tinent coronel dins l'exèrcit. Va actuar també com a cap del SIM (Servei d'Investigació Militar). Abans d'acabar la guerra, s'escapà a França. Finalment, s'exilià a Cuba, on va sobreviure realitzant treballs diversos. Entre 1940 i 1945 presentà el programa L'Hora Valenciana a les emissores de ràdio O'Siea i Radio Cadena Habana. El 1957 va ser un dels promotors més actius a Cuba de la campanya per a recaptar fons per als desastres de la riuada a València. Morí al port de Veracruz en la més absoluta pobresa. [CCG]

Bibliografia: CORTÉS, Santí, *El valencianisme republicà a l'exili*. València, 1993. GIRONA, Albert, *Guerra i Revolució al País Valencià, 1936-1939*. València, 1986. MASSOT I MUNTANER, Josep, *El desembarcament de Bayo a Mallorca*. Barcelona, 1986.

Uribes, Josep Antoni, mestre i polític comunista valencià (segle xx). Va ser un dels més importants líders del Partit Comunista a València

durant els anys trenta. Es presentà com a candidat del partit a les eleccions de 1933, sense aconseguir escó. Fou elegit diputat a Corts per València pel PCE als comicis de febrer de 1936. En esclatar la guerra, participà activament en el sufocament de la revolta militar i organitzà les milícies comunistes. Ocupà el càrrec de delegat de milícies al Comitè Executiu Popular de València en representació del PCE. Fou representant de la secretaria valenciana del partit al comitè central del partit. Va ser el delegat polític de la columna Uribes-Pérez, la qual més tard passà a anomenar-se Eixe-Uribes. [CCG]

Uribes, Vicente, mestre i sindicalista a València (?-Perpinyà 1946). Fou secretari, abans de la guerra, de la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament a València. Després del conflicte civil, va refugiar-se a França, on va participar en el moviment de resistència contra l'ocupació nazi. [JRM]

Uriz Pi, Elisa, mestra i comunista a Lleida i Barcelona (segle XX). Fou l'esposa del secretari general de la UGT, mort durant els fets de Maig de 1937, Antoni Sesé. Durant la guerra civil, va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT en representació de la FCTE-FETE. En el decurs del III congrés del Secretariat, va ser-ne escollida membre de la direcció com a secretària administrativa. Milità també en el PSUC i va participar en les reunions i plens del Comitè Central ampliat del partit, sense ser membre d'aquest organisme. Un cop acabat el conflicte, es va exiliar a Mèxic i després a França. En aquest país va ser escollida el 1945, a Tolosa de Llenguadoc, membre de la direcció, vicesecretària segona, de la UGT-Junta Central, és a dir la delegació a França de la UGT negrinista de Mèxic. Va morir a la República Democràtica Alemanya. [DBM]

Uriz Pi, Josefa, professora i comunista (Badostain, Navarra, 1883-Berlín, ?). Mestra i més tard professora de l'Escola Normal del Magisteri, va arribar a Lleida el 1921, on va exercir de professora de Pedagogia a la Normal de noies, de la qual seria directora després del 14 d'abril de 1931. El mateix 1921 i a causa d'una denúncia del bisbe de Lleida, Josep Miralles, li fou incoat un expedient, pel qual fou sanciona-

da el 1925. Durant els anys de la Segona República, col·laborà amb els sectors obrers lleidatans, CNT i BOC, però sobretot amb els moviments culturals d'esquerres; amb el grup de renovació pedagògica Batec, amb el grup normalistes de l'Associació Herda o amb l'Ateneu Popular Lleidatà. Durant la guerra, va afiliar-se al PSUC i es va traslladar a Barcelona, on va ocupar-se de la salvaguarda i evacuació d'infants. Ja a l'exili, va treballar a favor dels mestres internats en camps de concentració i més endavant va participar en la Resistència francesa. [JBP]

Urpí Busquets, Llorenç, pagès i sindicalista a Sant Just Desvern (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires de Sant Just Desvern i, en representació seva, regidor a l'Ajuntament de la localitat entre juny de 1938 i gener de 1939. [AGL]

Urrea Piña, Ginés, fotògraf i anarquista (Ramonets, Múrcia, 1897-Barcelona 1952). Fotògraf dels visitants al monument de Colom de Barcelona, milità a la CNT. Participà en la guerra civil i patí presó entre 1939 i 1948. Va prendre part en la resistència armada i l'any 1949 va participar en l'assassinat del jutge de l'Audiència de Barcelona Federico Muñoz Grandes. Detingut a finals d'aquest mateix any, fou jutjat en consell de guerra sumaríssim el febrer de 1952, condemnat a mort i executat. [FSA/PPB]

Urrea Rodrigo, Delfin, capatàs portuari i sindicalista (Saragossa 1901-?). Era president de l'Associació d'Antics Obrers del Port de Barcelona l'abril de 1936. Fou un dels representants del Sindicat d'Obrers Portuaris de Barcelona de la UGT al congrés de la Federació Regional de Transports, Pesca i Indústries Marítimes l'abril de 1937. Fou escollit president de la Cooperativa de Treballs dels Obrers del Port de Barcelona en l'acte de constitució d'aquesta entitat l'agost de 1937. Després de la guerra civil, continuà treballant al port fins a 1957. [JIG]

Urzainqui Cardesa, Manuel, guixaire i sindicalista llibertari a Barcelona (Saragossa, ?-Tuïr, el Rosselló, 1967). Nascut a l'Aragó, va traslladar-se a Barcelona, on va treballar com a guixaire. Membre de la Secció de Guixaires

Adornistes del Ram de la Construcció de la CNT, va ser un dels fundadors de l'Ateneu Llibertari del Clot. Així mateix va formar part d'altres organitzacions anarquistes, com Vida Libre o Sol i Vida. Durant la guerra, va ser el responsable de la centúria Cuatro de Septiembre, que va combatre al front valencià, on Urzainqui va perdre un dels seus fills. [JRM]

Usón, Joan, escriptor obrer i activista anarquista a Barcelona (segle xx). Va ser un dels pocs publicistes d'origen netament obrer. Des de l'any 1902 va estar vinculat a Ferrer i Guàrdia. Com a escriptor va ser redactor de la revista *Tramontana*, *Sociologia*, *Interessos Populars*, *Arts i Lletres*, creada l'1 d'agost de 1907, publicació amb una vida molt accidentada plena de prohibicions i reparacions. L'última època d'aquesta revista va començar el 1913. [JRM]

Usón, Modest, enllorigador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Com a representant dels operaris del taller d'enllorigaments de G. Siquier, signà el manifest de Primer de Maig de 1890. (Vegeu: Abad, Salvador.) [SBV]

Usón, Timoteo del, anarquista a Monistrol de Montserrat (segle xx). Vinculat amb Francesc Ferrer i Guàrdia, va participar activament en els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina de juliol de 1909. El divendres 30 de juliol, amb un grup d'uns 40 homes, es va dirigir a Sant Vicenç de Castellet, on va destruir carrils, va incendiar vagons carregats i va fer caure les línies del telègraf. Jutjat per un tribunal militar de Barcelona els dies 9 i 10 d'agost del mateix any, fou condemnat a cadena perpètua. [MPMJ]

Ustrell, Josep, sindicalista a Sabadell (segle XIX). Comissionat pels obrers acomiadats arran de la situació de crisi que patia la indústria cotonera sabadellenca el 1854, ell i altres companys es van dirigir a l'Ajuntament de la vila per demanar que els ajudés a no «morir de misèria». [STG]

Ustrell Atset, Salvador, paleta i sindicalista a Sabadell (segle xx). Va ser el representant de la Sociedad de Albañiles y Peones «El Trabajo» de Sabadell —junt amb Salvador Fabà— al

Congrés Obrer Nacional, fundacional de la CNT, celebrat a Barcelona del 30 d'octubre al primer de novembre de 1910. [JRM]

Utges, Francesc, espartenyer a Barcelona (segle XIX). Signà una exposició a les Corts, de febrer de 1841, sobre la situació de la classe treballadora. Va fer el mateix amb una altra, de juny del mateix any, en què denunciava el contraban al regent Espartero. (Vegeu: Alabern, Bartomeu i Andreu, Antoni.) [CR]

Utges, Joan, teixidor i sindicalista (segle XIX). Participà en el congrés celebrat pel Centre Federal de les Societats de Teixidors a Mà de Catalunya, el setembre de 1869. [CR]

Utgès i Esteve, Miquel, pastisser, comunista i socialista (Castellserà, Urgell, 1913-Terrassa 1980). Militant del BOC i dirigent sindical dels pastissers durant la Segona República, va fer nombroses estades a la presó arran de la seva tasca sindical. En esclatar la guerra civil, militant ja en el POUM, marxà al front amb la Divisió Lenin, on va romandre fins a la seva dissolució després dels fets de Maig de 1937. Fou detingut el 17 de maig de 1938, acusat en el procés del POUM, i va romandre a la presó fins poc abans de la fi de la guerra. El 1939 passà a l'exili a França, d'on retornà a Barcelona l'estiu de 1940. Organitzat en la clandestinitat fou un dels responsables de la publicació i difusió del full que recollia la sentència i l'execució del president Companys, amb qui mantenia llaços familiars. El juny de 1944, a la II Conferència del POUM, passà a formar-ne part del comitè executiu. Responsable de la impremta, no fou, però, mai detingut. Més tard s'instal·là a Terrassa. Impulsà amb Josep Rovira la creació del MSC i formà part d'una de les direccions que va actuar a l'interior de Catalunya. [PPB]

Utsler Soler, Valentí, teixidor i cooperativista a Sabadell (segle XIX). El 1877 formava part del consell directiu de la Cooperativa La Obrera Sabadellenca, nom oficial que adoptà el 8 de juny d'aquell any la Cooperativa de la Classe Obrera de Sabadell, reformada legalment per la Societat de Teixidors Mecànics d'aquella ciutat. [TAG]

V

Vacas Cosmo, Dionisio, el Torrente, el Volcán, el Torbellino, ceramista i dirigent sindicalista comunista valencià (Peñarroya-Pueblonuevo, Còrdova, 1934). Dirigent sindical de la Papelera Valenciana, de la Malva-rosa (València ciutat). El 1953 fou detingut, torturat i acomiadat a causa de les seves tasques sindicals. Per la mateixa raó perdé una beca nacional per a estudiar la llicenciatura de Medicina a València. El 1964 va ser cridat per Antoni Palomares per a participar en la reorganització del PCE valencià. Va formar part de la taula de fundació de CCOO del País Valencià. Va anar diverses vegades a Madrid a reunions sindicals i al primer congrés a Barcelona de CCOO. Va gaudir de tasques organitzatives al País Valencià i Múrcia, i tingué plens poders de Marcelino Camacho. Fou elegit membre del Secretariat de CCOO de València pel sector de la Sanitat. Va participar en l'organització del primer, segon i tercer congressos de CCOO. Quan era vicepresident d'una organització de veïns li varen dinamitar el cotxe. Durant la transició, va enfrontar-se amb l'ETA en una visita sindical que va fer al País Basc i va anar al soterrament de víctimes del terrorisme a València representant el moviment obrer. El 1994 era el president d'una organització d'ajuda a Cuba. [RIRB]

Val, José del, advocat i republicà a Barcelona (segle xx). Membre del Partit Republicà Radical de Lerroux durant els anys vint, va fer d'advocat defensor de molts militants de la CNT detinguts durant el període de terror antiobrer desencadenat per Martínez Anido. [JRM]

Valcárcel, Josep Maria, treballador d'assegurances i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Josep Fabrellas i en representació del Sindicat de Productors d'Assegurances de Barcelona, es va adherir al I congrés de So-

lidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Valcarla, Jaume, boter i internacionalista a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Estava domiciliat al carrer de Ponent, número 46. Va ser membre de la Secció de Boters de Vilafranca de la FRE de l'AIT, l'any 1873. [VVL]

Valdés, Joan, representant sindical a Manresa (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom dels sindicats manresans de l'Alimentació, el Ram de la Fusta i les Arts del Llibre. [XPM]

Valdés, Manuel, obrer i sindicalista a Tarragona (segle xx). Va ser el delegat del Sindicat d'Oficis Diversos de Tarragona —amb quasi 500 afiliats— al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Valdés i Garriga, Miquel, comunista a Barcelona (?-França 1950). El 1932 fou un dels fundadors del Partit Comunista de Catalunya, adherit a la Internacional Comunista, i formà part del seu comitè central en representació de Tarragona. Fou candidat per Tarragona a les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1932 i al Congrés de Diputats del novembre de 1933. A partir de l'estiu de 1935 esdevingué el màxim dirigent del partit, com a secretari general del PCC, i encapçalà la seva nova orientació encaminada a defensar posicions menys sectàries i més unitàries. El juliol de 1935 encapçalà la delegació catalana que va assistir a Moscou al setè congrés de la Internacional Comunista. Implicat en el procés d'unificació amb la USC i el PCP, el novembre de 1935 participà en un acte d'afirmació socialista i d'unitat obrera amb representants d'aques-

tes dues formacions. El febrer de 1936 fou candidat per Barcelona ciutat a les llistes del Front d'Esquerres de Catalunya i resultà elegit amb més de 250.000 vots, va unir-se als setze diputats del PCE. Membre del Comitè d'Enllaç Pro Partit Únic del Proletariat, el 23 de juny de 1936 firmava, en nom del PCC, el document on s'especificaven els punts en què havia de basar-se el futur partit unificat. I quan, el juliol de 1936, tot just iniciada la guerra civil, es constituí el PSUC, passà a integrar el seu comitè executiu, i en fou el secretari d'organització. El 26 de setembre de 1936 fou nomenat conseller de Treball i Obres Públiques en el govern d'unitat presidit per Josep Tarradellas i repetí en la mateixa conselleria, però en representació de la UGT, després de la crisi del desembre del 1936 i fins a l'abril de 1937. Durant els esdeveniments de Maig del mateix any a Barcelona fou un dels dirigents del PSUC que va parlar per la ràdio per tal d'apaivagar els ànims. El juliol de 1937 presentà l'informe d'organització en la I Conferència Nacional del PSUC, on fou ratificat com a membre del comitè central i del comitè executiu. Crític amb la gestió de Prieto al capdavant del ministeri de la Guerra, l'agost de 1938 va formar part de la delegació del PSUC que es va entrevistar amb Negrín perquè el PSUC proporcionés un nou ministre al govern de la República. Els darrers dies de la guerra, davant la pèrdua definitiva, sofrí una crisi nerviosa, i després d'ésser rellevat de la secretaria d'organització i separat de la direcció del partit, fou evacuat cap a la frontera. Aquest comportament va merèixer uns comentaris molt durs per part de Togliatti, que ho considerà una «prova de covardia». Exiliat a França, a partir del 1939, continuà en el comitè central del PSUC; el 1947 participà en l'acte commemoratiu, celebrat a Perpinyà, de l'onzè aniversari del PSUC i quan s'inicià la crisi protagonitzada per Comorera, féu costat a aquest. Expulsat del PSUC el 1949, el febrer de 1950 formà part del nou comitè executiu provisional del PSUC que constituí Comorera amb els seus fidels. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. 3 vol. Barcelona, 1984-1985. MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1877.

Valdivieso Álvarez, Juan Ignacio, treballador metal·lúrgic i sindicalista (Cúllar, Granada, 1945). Va arribar a Sabadell el 1963. El 1964 va participar en les assemblees de Comissions de Sabadell, i el 1965 a les CCOO Juvenils. El 1971 va ser escollit enllaç sindical, va ser el responsable de la Coordinadora del Metall de Sabadell. L'any 1973 va passar al sector de la construcció; va ser escollit vocal comarcal de la secció social de la CNS de Sabadell el 1975. Va ser un dels líders de la vaga general de Sabadell el febrer de 1976. Va ser el primer secretari general de CCOO de Sabadell i de la comarca entre 1976 i 1978, i membre de l'executiva de la CONC. A partir de 1980 va ser secretari d'ocupació de la CONC i a partir de 1984, secretari d'acció sindical de la CONC, fins a 1995, quan va passar a ser secretari d'assessorament sindical i jurídic de la CONC. El 1968 va començar a militar al PSUC; membre del comitè local, va tenir la responsabilitat del moviment obrer fins a 1976. Amb motiu del IV congrés del PSUC, va ser membre del comitè central entre 1981 i 1986, i de l'executiu entre el V i el VI congressos. El 1997 va passar a formar part del PSUC-Viu, en fou membre del comitè executiu, i de la direcció d'EUiA a partir de 1998. [JTH]

Publicacions: AADD. *Guia sindical de seguridad y salud laboral*. Barcelona, 1987; i *Guia técnico-sindical de organización del trabajo*. Barcelona, 1993.

Bibliografia: *Biografies obreres. Fonts orals i militància sindical (1939-1978)*. Projecte de creació de fonts orals de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la CONC (FGC-AHCONC).

Valentí, Anselm, obrer del tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser secretari de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, entre principis de 1871 i, almenys, fins al novembre del mateix any, en què va dimitir del càrrec. El 12 de maig de 1872, als actes de clausura, va intervenir en el míting final del congrés constituent de la Unió dels Obrers Manufacturers o Unió Manufacturera, celebrat al teatre de La Zarzuela de Barcelona, del 7 al 12 del mateix any. [CR]

Valentí, Santiago, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Presidí l'Ateneu Socialista entre l'octubre del 1928 i el maig de 1930. [DBM]

Valenzuela (o Valenzuelo), Amparo, socialista a Barcelona (segle xx). El maig de 1911, en el moment de la constitució, fou nomenada secretària de l'Agrupació Femenina Socialista, que es va fundar al barri de Gràcia, Barcelona, i en els anys següents va participar en diversos actes de propaganda i mitings socialistes. [PPB]

Valenzuela Ortega, Juan, sindicalista (Tarifa, Andalusia, 1902?-Esporles?, Mallorca, 1936?). Antic militant de la CNT, el 1934 participà en la fundació del profalangista Sindicat Regional Autònom d'Obrers de la Producció i Distribució de Balears. Tot i això, fou assassinat durant la guerra civil. [DG]

Valeri, Joan, anarquista a Tortosa (segle xx). Milità en la secció local de la CNT-FAI a la partida de Molins d'Ebre (Jesús i Maria), a Tortosa. Després dels fets de Maig de 1937, fou encausat i acusat d'actuar contra les forces d'ordre públic. [XPM]

Valero, treballador del ram químic i sindicalista a Badalona (segle xx). Fou delegat del Sindicat de Productes Químics de la CNT de Badalona a la conferència de la Confederació Regional de Treballadors de Catalunya, que es va celebrar a Barcelona del 31 de maig al primer de juny de 1931. [JRM]

Valero, Agustí, sindicalista a València (segle XIX). Va ser secretari general de l'Agrupació Local de la Unió Manufacturera de València, el setembre de 1872. [CR]

Valero, Andreu, teixidor de seda i internacionalista a València (segle XIX). Va ser membre de la junta de l'Agrupació Local de la Unió Manufacturera de València, el desembre de l'any 1872. El dia 2 d'aquell mes va subscriure una carta, publicada a *La Federació* el 14 de desembre del mateix any, en què manifestava el desacord de l'esmentada junta amb els acords establerts en el tercer congrés extraordinari de la Unió Manufacturera de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona del 10 al 15 de novembre d'aquell any. A la carta s'acusà de centralista el Consell Federal, i es rebutjà l'acord de lliurar una exposició a les Corts en la qual se sollicités la creació de jurats mixtos.

Els sotasignants de la carta argumentaren que l'emancipació dels treballadors havia de ser obra dels treballadors mateix i que havien de destruir l'Estat i la seva autoritat. L'agost de 1873, fou empresonat per participar en la vaga de filadores de València. [APE]

Valero, Enric, paleta i sindicalista anarquista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, el 1917 es va reunir amb Pablo Iglesias, Salvador Seguí i Àngel Pestaña per defensar la necessitat de la vaga general revolucionària. Dos anys més tard, al congrés del Teatre de la Comèdia, que la CNT celebrà a Madrid, va ser el representant del Sindicat de la Construcció de Barcelona. Dins d'aquest congrés, va encapçalar la proposta que s'oposava a la fusió de la CNT amb la UGT, proposta que, d'altra banda, va ser recolzada per la majoria. [JRM]

Valero, F., treballador de la pell i comunista a Barcelona (segle xx). Militant o simpatitzant del BOC durant la Segona República, era el dirigent més destacat, dins el Sindicat de la Pell, de l'Oposició Sindical Revolucionària, que agrupava els militants bloquistes dins els sindicats de la CNT. [PPB]

Valero, Federico, destacat dirigent socialista a Alacant (segle XIX-XX). Fou membre fundador de l'Agrupació Socialista d'Alacant el 1895 i director del setmanari *El Grito del Pueblo*, que va desaparèixer el 1897. El 1894 va participar en el desenvolupament del socialisme a Alacant, Elx i altres poblacions. Fou un gran col·laborador del setmanari socialista d'Alacant *El Mundo Obrero*. [JMSS]

Valero, Fèlix, dirigent anarquista valencià (segle xx). Va ser un dels més importants militants cenetistes valencians durant els anys trenta. Pertanyia al Sindicat d'Higiene de València. Fou un decidit partidari de la línia radical dins la CNT i contrari a les tesis trentistes. Després del tercer Ple Regional de la Confederació Regional del Treball de Llevant, celebrat a Múrcia i Alacant a principis de gener de 1932, va ser elegit secretari del Comitè Regional en substitució del moderat J. Cervera. Recolzà les postures antireformistes al Ple de Federacions Locals i Comarcals de la Regional de Llevant celebrat el març de 1933. [JNN]

Valero, J., camperol i sindicalista al Molar (segle XX). Va ser el delegat pel Molar al Ple Regional de Camperols de Catalunya celebrat el 1937. Precisament sobre les resolucions d'aquest ple, va publicar a *Solidaridad Obrera* (26 de febrer de 1937) l'article «Comentando unos acuerdos». [JRM]

Valero, Julià, internacionalista a València (segle XIX). El seu domicili, carrer de Sorolla, núm. 35, de València, va ser la «bústia» de la correspondència de la Comissió Federal de la RE de l'AIT amb la zona de l'est d'Espanya. [APE]

Valero, Julio, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Va ser el delegat del Sindicat del Vestir de Barcelona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya desenvolupat del 5 al 13 de maig de 1933 a la mateixa ciutat. [JRM]

Valero, Millán, socialista a Barcelona (segle XX). Fou nomenat president del Centre Socialista del districte I de Barcelona, en el moment de la seva constitució, el dia 11 de novembre de 1911. [PPB]

Valero, Monserrate, dirigent socialista local a Alacant (segle XX). Dirigent socialista a la ciutat d'Alacant, va treballar perquè es portés a terme, el 5 de novembre de 1909, la Conjunció Republicanosocialista després de la Setmana Tràgica. Tingué una actuació molt destacada en la manifestació del 31 d'octubre de 1909 a Alacant quan va parlar des del costat de l'estàtua de Maïsonave a més de 6.000 persones. En les eleccions municipals del 12 de desembre de 1909, fou elegit regidor pel districte 7 d'Alacant, en presentar-se dins la Conjunció Republicanosocialista. Fou l'únic socialista elegit. En l'Ajuntament, va destacar per les intervencions i votacions anticlericals. El 13 de març de 1910 va votar contra la invitació del governador militar perquè l'Ajuntament assistís a la cerimònia de jurament de bandera dels reclutes. El 18 de març es va oposar al costum de l'Ajuntament de comprar palmes perquè els regidors les beneïssin el Diumenge de Ram. [JMSS]

Valero Bercé, Salvador, sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre del comitè de direcció

de la CNT, fou detingut el 2 de juny de 1924 a Barcelona, durant l'onada repressora iniciada els primers mesos de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. [JRM]

Valero i Vilagrassa, Joaquim, mestre d'obres i militant anarquista (Arnes 1906-Mèxic D.F. 1985). Membre del Sindicat de la Construcció de la CNT durant la guerra civil, va ser el mestre major de fortificacions de la columna Ascaso, és a dir, va fer-se càrrec de les defenses i trinxeres al front d'Aragó. Durant el conflicte, va adquirir el grau de comissari. L'any 1939 va exiliar-se a Mèxic, on va realitzar i dirigir la remodelació de la seu social de l'Orfeó Català. El seu germà bessó, Josep, va morir el setembre de 1941 al camp de concentració nazi, Gusen-2. [JRM]

Valero Moya, Antonio, treballador de telefònica i sindicalista (Cabra, Còrdova, 1952). Va arribar a Catalunya el 1970 i va començar a treballar en la CTNE. A partir de 1974 va participar en la CO d'aquesta empresa i es va vincular a la Coordinadora local de Barcelona, com a representant de telefònica. Va participar en les reunions de la Coordinadora de la CONC. El 1975 va ser escollit vocal provincial del Sindicat de Transports i Comunicacions de la CNS de Barcelona. [JTH]

Valero Verdejo, Emili, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va presidir la Federació Catalana del PSOE el 1925-26 i el 1929-30. També va exercir com a president del Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona (1929) i del Grup Socialista de Sant Martí de Provençals (1930). Fou vicepresident de l'Agrupació Socialista de Barcelona entre l'agost de 1929 i el gener de 1930. Entre el novembre de 1931 i l'agost de 1932 va ser tresorer de la Federació Socialista del PSOE de Barcelona. [DBM]

Valette, Hilario, socialista a Sabadell (segle XX). El juliol de 1908, juntament amb altres activistes sabadellencs, va participar en la creació de l'Agrupació Socialista de la capital vallesana. Quatre mesos després, com a delegat d'aquesta associació, va prendre part en la Conferència de Delegats de Societats Obreres, celebrada a Barcelona. Malgrat que la Setmana Tràgica va afeblir l'Agrupació Socialista Saba-

dellenca, el desembre de 1910 en tornà a ser delegat al Congrés Federal de Societats Catalanes. Pocs mesos abans, l'octubre, va tenir un paper important a la vaga de l'empresa tèxtil Seydoux, que va ser precedida de mitings, com el del Teatre Euterpe, on Valette va participar de manera destacada. El 1911, com a vicepresident de l'Agrupació Socialista de Sabadell, va anunciar l'adhesió de l'agrupació sabadellenca al PSOE, adhesió que va ser ratificada per ell mateix al III congrés de la Federació Socialista Catalana de maig de 1913 a Mataró, i que va servir perquè Pablo Iglesias, el 15 de setembre de 1915, participés en un míting a Sabadell. [JRM]

Vall, Climent, manyà mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la Societat de Manyans Mecànics de Barcelona. Va signar, el 1r de maig de l'any 1890, un manifest adreçat al governador civil de la província. (Vegeu: Abad, Salvador.) [APE]

Vall, Manuel, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT i dirigent del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona, formà part del grup de sindicalistes barcelonins, encapçalats per Joaquim Maurín, i influïts per la revolució russa de 1917, que el desembre de 1922 crearen els Comitès Sindicalistes Revolucionaris al si de la CNT. El juliol de 1924 va formar part de la delegació que va assistir a Moscou al tercer congrés de la Internacional Sindical Roja. De retorn a Barcelona, ja en plena Dictadura de Primo de Rivera, era detingut el 10 d'agost de 1924. [PPB]

Vall, Pere, pagès i societari a Alforja, el Baix Camp (segle XX). Fou delegat dels pagesos d'Alforja a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Vall (o Valls), Ramon, paleta i sindicalista (segle XIX). Va participar en el Primer Congrés Obrer, celebrat a Barcelona el juny de 1870, com a delegat de la Fraternal Cooperativa d'Oficials Paletes de Sarrià (Barcelona). Al congrés va formar part de la comissió encarregada d'elaborar el dictamen sobre l'apoliticisme. En la votació final dels dictàmens presentats, va adherir-se al corrent majoritari encapçalat per

Farga Pellicer; votà afirmativament excepte en el dictamen sobre el cooperativisme, en què s'abstingué. [CR]

Vall Porqueras, Francesc, treballador mercantil i comunista a Sabadell (? 1900-?). Fou president del Sindicat d'Obrers Mercantils i militant del POUM. Home de reconeguda capacitat de treball i bona fe, durant la guerra civil primer fou delegat de l'Ajuntament de Sabadell per a exportar a Amèrica i després fou regidor-president de la comissió d'Economia de l'Ajuntament de Sabadell, càrrec que portava aparellada la delegació de la conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya. La seva primera missió, la va fer quan, junt amb Domènec Valls i Joan Prunell, fou elegit delegat de la Unió d'Exportadors de Teixits i el 15 d'octubre de 1936 es va embarcar cap a l'Argentina per intentar vendre els estocs existents a Sabadell al canvi or, però el viatge va fracassar. També durant la guerra civil col·laborà amb articles de caire econòmic a *Vertical*, i una gran part de la seva visió econòmica i de les dificultats amb altres organismes la va recollir a *Apunts per a la història de Sabadell, 1936-1938*, text mecanografiat (Barcelona 1972-1973). Encara era viu el 1978. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. V i VI. Sabadell, 1982-1983.

Vallcaneras Galiana, Joan, metal·lúrgic, sindicalista i polític (Palma 1898-1990). El 1918 ingressà a la UGT i el 1922 al PSOE. Durant la Segona República s'adscriví al sector caballerista del partit. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detingut i dut a matar a un cementiri, d'on aconseguí fugir. Amagat al soterrani del seu domicili del barri de son Cotoneret (Palma), al final de la guerra aconseguí embarcar clandestinament, cap a Itàlia, amb vuit militants socialistes més. Tornat a Espanya, fou empresonat a la Model de Barcelona i a la provincial de Palma. Alliberat, aconseguí feina a la Fundición Mallorquina, on arribà a ser cap de taller. Durant la transició es reincorporà al PSOE i a la UGT. [DG]

Bibliografia: GINARD FÉRON, David. *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Palma, 1991; i *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Palma, 1994.

Valldeperas Brossa, Francesc, fuster i sindicalista (Terrassa 1868-Sabadell 1938). Nascut a Terrassa, va anar a viure a Sabadell el 1887, quan tenia 19 anys. Fou membre fundador de la Societat d'Oficials Fusters, una de les societats obreres més antigues de la ciutat, amb domicili al carrer de l'Estrella, 110, és a dir, al local de la Federació Obrera Sabadellenca (FOS). Fou signant, el 10 de juny de l'any 1892, d'un acord entre patrons i obrers fusters a les Cases Consistorials de la ciutat, pel qual a partir del 18 de juliol del mateix any l'horari laboral dels fusters passaria a ser de nou hores, en comptes de deu. El 27 de gener de 1904 fou elegit representant de la classe obrera a l'acte d'elecció de vocals i suplents de l'Institut de Reformes Socials (IRS). Aquest mateix any fou elegit suplent-obrer de la Junta Local de Reformes Socials de Sabadell per al bienni 1904-1906. El 1911 el trobem ja treballant pel seu compte, en una fusteria situada al seu domicili del carrer Illa, 37-39. El 1920, era el president del Gremi de Fusters i Auxiliars, una de les societats patronals local que constituïren la Federació Patronal de Sabadell. [RL]

Bibliografia: LUQUE I FERNÁNDEZ, Rafael. *El moviment vauístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens*. Tesi de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996.

Valldeperes, Pere, internacionalista a Terrassa (segle XIX). Va formar part de la Federació Local de Terrassa de la FRE de l'AIT, l'any 1873. El 12 de maig del mateix any, el seu domicili, carrer de Viveret, baixos, d'aquesta vila, era el lloc on havien d'adreçar els rebuts els afiliats a l'AIT. [APE]

Valldeperes Gui, Joan, comunista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la FOSIG, durant la guerra civil va ser comissari polític de la 134 Brigada de la 31 Divisió, comandada per Manuel Trueba. El maig de 1937 estava incorporat al centre d'instrucció de Sant Cugat del Vallès; també va ser membre del Comitè de Milícies Comarcals. [DBM]

Valldosera Garriga, Daniel, Daniel de l'Estanc, parcer i dirigent sindical (Bràfim 1894-Sabadell 1963). El desembre de 1931 va ser un dels dos signants dels estatuts de la Societat

Sindicat Agrícola «Agricultors Rabassaires» local. El març de 1932 formà part de la primera junta amb el càrrec de president. Durant la guerra va ser membre de l'Ajuntament, per la Unió de Rabassaires, des de l'octubre de 1936 fins a l'octubre de 1937. Així mateix, a partir de juliol, va ser el primer tinent d'alcalde i va participar en les dues comissions del consistori, Finances i Proveïments. L'octubre de 1937 renovà la representació, ara pel PSUC. Acabada la guerra, ingressà a la presó de Tarragona, el març de 1939; jutjat el 12 d'abril, acusat de ser inspirador de l'organització i un dels principals dirigents, i d'haver participat en actes d'execució o de col·laboració, li sortí una pena de 20 anys. El febrer de 1940 se'l traslladà a la presó de Barcelona. L'octubre de 1944 rebé sentència liquidatòria de condemna. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Valldosera Morató, Fèlix, jornalero agrícola i anarcosindicalista a Santa Margarida i els Monjos (segle XX). Dirigent dels camperols anarcosindicalistes i de la col·lectivitat camperola de Santa Margarida i els Monjos durant la guerra civil. Representà aquesta col·lectivitat al Congrés de Sindicats Camperols de Catalunya de la CNT l'any 1938. [RAM]

Valldosera Pié, Daniel, ca l'Àngel, parcer i sindicalista (Bràfim 1901-Terol 1966). Regidor per la CNT des de l'octubre de 1936 fins al juliol de 1937 i des de l'octubre del mateix any fins a l'agost de 1938, en què la comarca val·lenca del sindicat el donà de baixa i, consegüentment, va ser substituït. Tanmateix va ser president del Sindicat Agrícola a la part final de la guerra, des del juliol de 1937. El març de 1939 entrà a la presó de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls. Jutjat el 12 d'abril, li va sortir una condemna de 30 anys de presó, que passà inicialment en aquesta mateixa presó, fins que el maig passà a la de Sant Miquel dels Reis, a València. El juny de 1943 se li commutà la pena per la de 12 anys i 1 dia i l'octubre de 1944 rebé el full de liquidació de condemna. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisión de Tarragona*. Madrid, 1993.

Valldoseras, Isidre, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Va ser nomenat, el juny de 1933, vocal de l'Agrupació Socialista Obrera de Barcelona (nom que prengué l'antiga Federació Local Socialista de Barcelona del PSOE). El febrer de 1932 havia estat entre els socis fundadors de l'Associació d'Amics de la Casa del Poble. [DBM]

Valle Peña, David, ferroviari i comunista a Tarragona (segle XX). Inicià la militància política dins el socialisme tarragoní i durant la República fou president de l'Agrupació Socialista tarragonina, vinculat a la tendència prietista. Va formar part del Comitè Revolucionari UGT-PSOE encarregat de preparar el moviment d'octubre de 1934, com a delegat de la província de Tarragona, i fou empresonat arran dels esdeveniments d'octubre. Durant la guerra civil milità al PSUC, i representà el partit a l'Ajuntament tarragoní que es constituí el 22 d'octubre de 1936, en el qual fou regidor de Foment. L'abril de 1937 es manifestà contrari a l'obertura de la Cooperativa Popular, que posà en funcionament la CNT, i el maig del mateix any formava part de la comissió municipal encarregada de la seva incautació. El juny de 1937 provocà una crisi de govern municipal, en mostrar la seva incompatibilitat amb alguns regidors de la CNT i en acusar el POUM d'espionatge i complicitat amb el feixisme. El 6 de maig de 1938 fou designat vocal del Tribunal de Guàrdia de Tarragona, en representació del ministeri de Governació. [PPB/DBM]

Vallejo, Anastasio, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1983). Militant de la CNT, durant la guerra civil formà part de les indústries de guerra. Durant la dècada dels 40 fou un dels organitzadors, en la clandestinitat, del Sindicat de la Metal·lúrgia a Barcelona. Detingut el 1947 i torturat durant 42 dies a la Jefatura de Policia de Barcelona, visqué una experiència que el marcà per tota la vida. Morí a Barcelona als 81 anys d'edat. [PPB]

Vallejo, Eugenio, obrer metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Abans de la guerra no era un membre gaire destacat del Sindicat del Metall de la CNT de Barcelona. No obstant això, durant els «tres dies de juliol» de 1936, el seu sindicat a petició de Durruti, que el consi-

derava el més preparat, va encarregar-li la creació d'una indústria de guerra. Ràpidament, va contactar amb els sindicats anarquistes de productes químics i amb el de mineria de Sallent per a començar la producció massiva de productes bèl·lics. Abans que la Generalitat reaccionés, va endegar les indústries de guerra i els consells d'obres i soldats. La seva tasca va ser tan efectiva que quan la Generalitat, mitjançant el conseller d'Hisenda Josep Tarradellas, va controlar la situació, van respectar-lo en el seu càrrec; es convertí així en l'home de confiança de la CNT dins la comissió de les Indústries de Guerra. Malgrat l'oposició del PSUC a la seva tasca i la manca de suport del govern republicà, el conseller Tarradellas el va defensar, a ell i la seva gestió. I és que malgrat els sabotatges del PSUC, com el robatori de blindats, o els obstacles posats pel govern per a la concessió de les divises necessàries per a importar matèries primeres, va crear del no-res una indústria bèl·lica eficient. [JRM]

Vallejo, Jesús, metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Membre del Sindicat de la Metal·lúrgia de Barcelona, l'any 1922, fou president de la delegació que visità el general Martínez Anido en nom dels Sindicats Únics de Treballadors de la CRT per tal de sol·licitar la legalització dels sindicats i la reobertura dels seus locals, donat l'aixecament de la suspensió de garanties constitucionals decretat pel govern de José Sánchez Guerra. [XPM]

Vallejo Calderón, Carles, treballador de Seat i sindicalista (Barcelona 1950). L'any 1968 va fer tasques de secretari d'informació del SDEUB a l'Escola Industrial de Barcelona i dos anys després va ser responsable d'organització de CCOO de Seat. L'any 1971 es va exiliar a París i de l'any 1972 al 1975 va ser representant de CCOO Extérieurs a Itàlia, on també va treballar a la CGIL. A Barcelona l'any 1975, amb l'amnistia laboral va tornar a Seat, on va ser escollit membre del comitè d'empresa. Els anys 1977 i 1978 era responsable de la Secretaria Internacional de la Federación Estatal de CCOO del Metall. L'any 1985 va passar a ser secretari general de CCOO de Seat, fins el 1989, que va passar a formar part del Comitè Econòmic i Social Europeu, fins al 1993. Membre del Comitè Central del PSUC des del

1970. Va ser detingut per la seva activitat a CCOO l'any 1970 i l'any 1971. Des del 1982 fins al 1995 va ser responsable de relacions internacionals de la CONC. [JTH]

Vallejo Sebastián, Miguel, obrer metal·lúrgic i anarcosindicalista al País Valencià (?-França 1962). Era originari de l'Aragó, on durant la guerra civil fou membre del Comitè Regional de la CNT i estava adherit a la FAI. En acabar la guerra, fou reclòs al camp de concentració d'Albatera, a Alacant. Residia a València quan el juliol de 1949 fou nomenat secretari nacional de la CNT. Arran de les persecucions policials, poc temps després traslladà el Comitè Nacional a Barcelona i finalment, com a conseqüència del fustigament policial, a finals de maig de 1951 s'exilià a França, on morí anys més tard d'un tumor cerebral. [PPB]

Vallejos, Teresa, comunista a Catalunya (segle xx). Durant la guerra civil milità al PSUC i formà part, en representació d'aquest partit, del comitè presidencial de la Unió de Dones de Catalunya, quan se celebrà el primer congrés d'aquest organisme unitari el novembre de 1937. [PPB]

Vallès, sindicalista a Sant Feliu de Codines (segle xx). Fou delegat del sindicat de Sant Feliu de Codines, que comptava amb uns 300 afiliats, al Ple Regional de la CRT de Catalunya realitzat l'agost de 1931 a Barcelona. [JRM]

Vallès, Francesc, lampista i militant anarquista a Barcelona (segle xx). Considerat un dels històrics de la CNT a Barcelona, va ser amic del Noi del Sucre. Sempre vinculat al Sindicat de Lampistes i Llauners de Barcelona —després integrat al del metall—, va participar com a delegat en el I Congrés Obrer Nacional —fundacional de Solidaritat Obrera de Barcelona de 1911. L'estiu de 1918, quan el seu sindicat ja agrupava 1.300 afiliats, en va ser el representant al congrés de la CNT catalana. El 1920, amb l'arribada de Martínez Anido al Govern Civil de Barcelona, la seva antiguitat al sindicat va ser de gran utilitat, ja que, a les reunions dels sindicats, la seva coneixença personal dels militants permetia descobrir la presència de policies infiltrats. Aquest mateix any 1920 era, ja,

president del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona. [JRM]

Vallès, Guillem, espartenyer a Barcelona (segle XIX). La seva signatura apareixia al peu d'un document adreçat al governador civil de Barcelona en representació del seu ofici, juntament amb dirigents de 22 oficis més i de 47 representants de municipis de la província de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Vallès, Ignasi, treballador mercantil i sindicalista a Barcelona (segle xx). Juntament amb Antoni Badia, va representar la Dependència Mercantil de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Vallès, Joan, obrer del vidre i sindicalista a Badalona (segle xx). Delegat del Sindicat del Vidre de Badalona al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT), celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Vallès, Julià, sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Comitè pro Presos de Barcelona. [XPM]

Vallès, Narcís, impressor i societatari (segle XIX). Junt amb cinc treballadors més del seu ofici, va demanar permís a l'Ajuntament de Barcelona, el 6 de febrer de 1841, per a muntar un teatre particular i fer representacions els dies festius. [CR]

Vallès, Ramon, carreter i sindicalista anarquista a Sabadell (segle xx). Representant dels carreters de Sabadell i el seu Radi al Congrés Obrer Nacional, fundacional de la CNT, celebrat del 30 d'octubre a l'1 de novembre de 1910 a Barcelona. [JRM]

Vallès Albet, Pere, pagès i sindicalista a Sant Martí Sarroca (segle xx). Dirigent de la CNT i dels camperols de Castellví de la Marca durant la guerra civil. L'any 1936 va ser regidor en representació de la CNT. [RAM]

Vallès i Perdrix, Edmon, periodista, historiador i socialista (Mequinensa, el Baix Cinca, 1920-Barcelona 1980). Militant del POUM du-

rant la guerra civil, va treballar de mestre d'escola. Cap al 1944 era un dels representants més actius del Front Universitari de Catalunya, grup universitari de tendència socialista. Fou un dels capdavanters del Moviment Socialista a l'interior. El novembre de 1946, fou un dels organitzadors del Primer Congrés Nacional del MSC de l'interior, juntament amb A. Círci, Bellolell i Lluís Torres, entre d'altres. El novembre de 1958 fou un dels membres del MSC detinguts i empresonats a Carabanchel; posteriorment representà la línia laborista i seguí Josep Pallach. El 1966, en el moment de la ruptura entre els socialistes seguidors de Pallach i els de Raventós i Obiols, romangué al costat de Pallach. El 10 de novembre de 1974, fou un dels participants en la conferència fundacional del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya (RSDC). Assistí al V congrés d'aquesta organització política i el tercer del PSC-R, celebrat el febrer de 1978 a Sants, on formà part de la presidència d'honor i fou elegit membre del Consell Polític del partit. Posteriorment milità al PSC. Home d'una vasta cultura —els seus companys polítics li deien Salomon—, fou director de l'òrgan del PSC-R *El Poble Català* i també va ser redactor en cap de la revista de divulgació *Historia y Vida*. Especialista en història, va escriure diverses obres sobre la Catalunya contemporània, publicades entre 1972 i 1980. Col·laborà en diaris i revistes, especialment a *La Vanguardia*, *Tele-exprés*, *El Correo Catalán* i *Serra d'Or*. [TMS]

Bibliografia: RUBIOL, G. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona, 1995. MARTÍ GÓMEZ, José. *Joan Reventós. Aproximación a un hombre y a su época*. Barcelona, 1980.

Vallès Panadès, Josep, cadiraire i comunista a Lleida (segle XX). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte cinquè de la ciutat de Lleida. [PPB]

Vallès Sitges, Francesc, pagès i republicà federal a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent rabassaire de Vilafranca del Penedès durant la segona i tercera dècades del segle XX, ocupà diferents càrrecs al Centre d'Agricultors Obrers, de caire republicà federal. [RAM]

Vallès Torres, Pere, pagès i sindicalista a Sant Martí Sarroca (segle XX). Dirigent de la CNT i

dels camperols de Castellví de la Marca durant la guerra civil. El 1936 va ser regidor, en representació de la CNT. [RAM]

Vallespí Martínez, Joan, Llobeto, pagès i dirigent anarquista (el Pinell de Brai 1884-Gandesa 1938). Membre de la secció local de la CNT-FAI al Pinell de Brai, exercí el càrrec de jutge municipal durant el període de guerra civil. Empresonat per les forces franquistes, fou condemnat per un consell de guerra i executat. [XPM]

Vallespinós, Joan, comunista a Barcelona (segle XX). En proclamar-se la Segona República, milità al BOC; i fou detingut i empresonat al vaixell *Dédalo*, arran de la vaga general del setembre de 1931. Fou un dels animadors del Teatre de Masses o del Proletariat, que posà en funcionament el BOC, i ell mateix va escriure alguns textos per a ser representats. Durant la guerra civil, milità al PSUC. [PPB]

Vallhonrat, teixidor i associacionista a Terrassa (segle XIX). Durant el trienni esparterista, formà part de la Societat de Teixidors de la seva població. Arran de l'aixecament popular contra el duc de la Victòria, l'any 1843, la premsa conservadora acusà aquesta associació d'atemptar contra la vida i la hisenda d'alguns fabricants locals. [EBP]

Vallhonrat Pujol, Joan, pagès i sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou membre de la Unió de Rabassaires local, en representació de la qual va ser regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat, a partir de gener de 1937, i alcalde quart entre novembre de 1938 i gener de 1939. [AGL]

Vallina, Pedro, activista revolucionari i anarquista (segle XX). Fill d'un confiter i petit terratinent de Sevilla, va estudiar la carrera de medicina. Membre de l'*establishment* anarquista internacional i amic de Fermín Salvochea, va assistir a les classes de gimnàstica que el revolucionari gadità improvisà en una petita sala —cedida per Alejandro Lerroux— de la redacció del periòdic republicà madrileny *El Progreso*. L'octubre de 1900, assistí al Congrés Obrer de Madrid, l'anomenat «congreso amplio», monopolitzat pels llibertaris, que tractà d'orga-

nitzar un moviment obrer nacional. Participà en la propaganda, amb l'ajuda de Lerroux, de la vaga general de febrer del 1902. Amb la coartada de fer cursos de medicina a París, s'instal·là durant algunes temporades a la capital francesa. Cap al 1904 va fer un ràpid viatge des de França a Barcelona per portar armes, acció desenvolupada amb el suport de Lerroux, que pretenia en aquell moment l'atracció dels anarquistes. El 27 de maig de 1905 —cinc dies abans de la visita del rei d'Espanya Alfons XIII a París— fou empresonat, juntament amb Carlo Malato, per la policia francesa per a assegurar el control dels llibertaris davant l'esdeveniment. La seva detenció fou, però, després de l'atemptat, i, junt amb l'anarquista italià, fou processat per tribunals francesos, però va ser absolt per manca de proves. A l'inici de la dictadura de Primo de Rivera, va formar part del comitè executiu de la CNT, traslladat des de Barcelona a Sevilla. En aquesta ciutat, el 25 de desembre del mateix 1923, juntament amb el secretari del comitè Paulino Díez i el seu secretari Manuel Pérez, va ser detingut i passà més de tres mesos en presó governativa. Fou un dels molts col·laboradors de *Solidaridad Obrera* a partir de la nova edició del periòdic l'agost del 1930. Cap al 1938, actuant com a metge a Barcelona, va formar part del tribunal de l'hospital de Sant Gervasi. El 1958 va publicar a París *Crónica de un revolucionario*, on defensava la tesi que les manifestacions anticlericals espanyoles del 1901, arran la posada en escena de l'*Electra* de Galdós, havien estat muntades deliberadament des de la societat d'obres El Porvenir del Trabajo per contrarestar les protestes «jesuítiques» contra el drama. A la vellesa, va escriure un relat sobre l'atemptat de Mateu Morral contra Alfons XIII i la seva muller el 1905. Fou publicat a *Solidaridad Obrera* amb el títol «El tirano y el tiranicida» el 31/8/1961; hi defensava la tesi política de l'atemptat, basant-se en el coneixement que tenia de Morral. [TMS]

Bibliografia: ELORZA, A. «La CNT bajo la Dictadura (1923-1930)». A: *Revista del Trabajo*, 1973, núm. 44, Madrid. ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972. ROMERO MAURA, J. *La «Rosa de Fuego». El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*. Barcelona, 1974. LERROUX, Alejandro. *Mis memorias*. Madrid, 1963.

Vallina Pérez, Eulogi, constructor, socialista i militant obrer cristià (Santander 1930). De temperament actiu i lluitador, sortí als 17 anys de la seva ciutat natal, Santander, amb una pistola a la butxaca disposat a incorporar-se a la lluita guerrillera del maquis. S'aturà a Lleida i el 1947, fruit del contacte amb la JOC i el seu consiliari mossèn Perramon, es convertí al catolicisme. El seu coneixement del marxisme i del moviment obrer el completà amb la lectura de textos cristians i apostòlics. Fou elegit president diocesà de la JOC i vocal obrer dins el Consell Diocesà de l'Acció Catòlica. Posteriorment entrà a l'HOAC, de la qual fou nomenat el 1959 membre de la Comissió Diocesana i on exercí responsabilitats de Conquesta, Publicacions, Formació i Enquadrament. Va tenir seriosos problemes amb les autoritats civils i eclesiàstiques a causa de la seva tasca cultural portada a terme per diversos pobles de la província i la capital. Impulsà la militància sindical i orientà els militants de Lleida en la concreció del seu compromís polític. Va ser detingut unes quantes vegades per la participació activa en les celebracions del primer de Maig i col·laborà en la introducció del PCE i de CCOO a Lleida. En represàlia a l'activitat militant portada a terme, la casa on vivia va sofrir un incendi intencionat; igualment, ell va ser acusat d'haver rebut 12 milions de pessetes de Moscou per a realitzar activitats polítiques clandestines. El judici posterior desmentí clarament aquesta última acusació. A finals de la dictadura s'incorporà a la UGT, de la qual fou dirigent, i entrà a formar part del Moviment Cultural Cristià. [EFP]

Bibliografia: FERRANDO PUIG, Emilio. *Contribución a la història de la HOAC general i de Catalunya bajo el franquismo*. Tesi doctoral. II vol. Barcelona, 1994.

Vallmitjana, M., socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, l'abril de 1932, en el moment de la constitució, formà part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació de la Secció IV del districte IX (Sant Andreu) de la ciutat de Barcelona. [MPMJ]

Vallribera Serraboguñà, Esteve, filador i anarquista a Sabadell (1861-?). Fou un dels primers obrers detinguts a la seva localitat, el 8 de

juny de 1896, arran de la bomba dels Canvis Nous. Acusat per la premsa dretana de la població d'haver estat processat anteriorment per haver violat la seva filla de set anys. Fou condemnat en els processos de Montjuïc a cadena perpètua; amb tot, després de recórrer al Tribunal Suprem, resultà absolt. [JIG]

Valls, Antoni, metal·lúrgic, polític i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). Afiliat a l'agrupació de Palma del PSOE, el 1918 fou secretari de la Federació de Societats Obreres de Palma. Va ésser un destacat dirigent socialista durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República. Cap a 1925-26, durant un breu període, fou president de la UGT de Balears. L'octubre de 1925, impulsà la creació de la societat obrera Unió Cotonera, de la qual fou secretari. [AMR]

Valls, August, vidrier i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat del Vidre de Barcelona al congrés extraordinari de la CNT celebrat de l'11 al 16 de juny de 1931 a Madrid. El març de 1933 va participar també en el Ple de Sindicats Únics de Catalunya, celebrat a Barcelona. [JRM]

Valls, Celia, sindicalista a Alacant (segle XX). Durant la Segona República, va militar a la UGT i fou la primera dona regidora del Consell Municipal d'Alacant format el 29 de setembre de 1936. [JMSS]

Valls, Climent, obrer internacionalista (segle XIX). Va signar el document adreçat a la Diputació Provincial de Barcelona a principis de març de 1873, on els membres barcelonins de l'AIT demanaven la proclamació immediata de la República democràtica federal. [CR]

Valls, Esteve, pareire de gorres i sociatari a Olot (segle XIX). Signà, el 29 d'octubre de 1841, com a president de la Societat Obrera de Paraires de Gorres d'Olot, el conveni laboral amb l'Ajuntament i la Comissió de Fabricants. En aquest s'estipulava el preu per metre de roba, l'edat mínima dels aprendents i el salari mínim. El 17 de novembre de 1841 fou elegit director-president de la Junta Central de la Societat de Teixidors d'Olot formada pels teixidors de cotó, i de faixes, els mitgers i els parai-

res. El 16 de desembre del mateix any convocà els paraires associats per nomenar els comissionats encarregats d'eleger la nova junta consultiva i directiva. També aprofità l'acte per a demanar la unitat de la classe obrera i la protecció de les autoritats. Signà, el 6 de gener de 1842, en nom dels paraires, un document enviat al regent del regne, el general Espartero, en què es denunciava el contraban. Juntament amb els presidents de les societats de teixidors de cotó, de faixes i els mitgers, va signar una carta, el 12 de setembre de 1842, on es manifestava al governador civil de Girona Tomàs Bruguera, destinat a Ciudad Real, l'agraïment per la seva actuació a favor dels treballadors i desitjaven que el seu successor mantingués el mateix criteri. Va convocar, juntament amb els presidents respectius de les quatre societats de socors mutus, Joan Muns, Anton Albert i Francesc Carbó, la funció civico-religiosa del 24-26 de setembre de 1842 per a celebrar la restauració i la unió de les societats obreres. Signà també la petició que la Junta Central adreçà a l'Ajuntament el 7 d'octubre de 1842, on demanaven un préstec de 3.000 duros per fundar una fàbrica dirigida pels obrers. El 16 de desembre s'anunciava que la fàbrica es posava en funcionament. [RMS]

Bibliografia: OLLÉ ROMEU, J. M. *El moviment obrer a Catalunya. 1840-43. Textos i documents*. Barcelona, 1973.

Valls, Gabriel, rajoler i sociatari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent dels treballadors de les bòbiles vilafranquines durant la segona i tercera dècada del segle XX. Representà la Federació Societat Obrera de Vilafranca del Penedès al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. Fou organitzador i dirigent de la Societat de Rajolers Jornalers de Vilafranca i comarca i assistí al Congrés de la Construcció de l'any 1913, organitzat per la Federació Regional Catalana de Rajolers. També participà en altres tasques organitzatives dels obrers vilafranquins, com la Federació Local Obrera, la qual representà l'any 1911 en la preparació del congrés de la CNT. [RAM/TMS]

Valls, Joan, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou membre del sindicat pagès Socie-

tat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat, de la direcció del qual va ser membre el 1922. [AGL]

Valls, Joan, teixidor i dirigent mutualista d'Alella, el Maresme (segle XIX). Signà, com a representant de la Classe dels Teixits d'Alella, l'exposició dels obrers al governador Ciril Franquet l'11 de maig de 1855. (Vegeu: Albígés, Pau.) [RMS]

Valls, Josep, internacionalista a les Balears (segle XIX). Membre del Centre Federal de les Societats Obreres de les Balears, adherit a l'AIT el 1870. Va participar en la crida feta als obrers mallorquins, el 29 de desembre de 1869, perquè agrupessin les seves forces. Potser és la mateixa persona que Josep Valls, argenter a Palma de Mallorca, que va presidir-hi la Societat d'Obrers Argenters a començaments de l'any 1870. [CR]

Valls, Josep, pagès a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou membre del sindicat pagès Societat de Treballadors de la Terra de Sant Boi de Llobregat, de la direcció del qual va ser membre el 1922. [AGL]

Valls, Josep, treballador portuari i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou president de la Societat de Treballadors Llanxers, Bodeguers i Estibadors del Carbó i altres Objectes Minerals del Port de Barcelona el juliol de 1902. Després fou president de la Societat d'Obrers Carregadors, Descarregadors i Estibadors de Fustes de Barcelona i el seu entorn, entitat d'on fou expulsat el gener de 1903, acusat de malversació de fons. [JIG]

Valls, Manuel, boter i societari a Tarragona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Tarragona durant la segona i tercera dècades del segle. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Valls, Manuel, paleta i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Com a membre de la secció de paletes i peons de la Federació Local barcelonina de l'AIT, participà en la redacció de la carta apareguda el 6 de setembre de 1873 al setmanari *La Federació*. [CR]

Valls, Marcehi, boter i societari a Tarragona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Tarragona durant la segona i tercera dècades del segle. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Valls, Martí, socialista a Vic (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit secretari 1r del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic. [TMS]

Valls, Modest, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC, el 3 de març de 1936 encapçalà, juntament amb Antoni Claveria, la comissió reorganitzadora del partit al districte barceloní de Sant Gervasi, després de la crisi soferta arran dels esdeveniments d'octubre de 1934. [MPMJ]

Valls, Pere, representant sindical a Callús (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya (CNT) celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Callús. [XPM]

Valls, Ramon, comunista (segle XX). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el II congrés del PSUC celebrat el 1965. [PPB]

Valls, Tomàs, perruquer i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Valls, Tomàs, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El 1868 era secretari de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El 6 de desembre de 1868 va signar la crida *A los obreros de Cataluña*, on la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona convocava un Congrés Obrer Català els dies 12 i 13 de desembre del mateix any. En la discussió sobre la forma de govern, parlà a favor de la República Federal. A finals de gener i durant febrer de 1869 formà part de la Direcció Central de les Societats Obreres de Barcelona com a delegat del seu ofici i signà diversos documents a favor de l'associacionisme, la negociació directa, el

proteccionisme i el cooperativisme. Signà també diversos fulls volants en què recolzava la candidatura federal a les eleccions parcials per a elegir dos diputats per la circumscripció de Barcelona, l'abril de 1869. Va participar, com a representant de la Federació Local de Barcelona, en el segon congrés de l'AIT a Saragossa, l'abril de 1872, i signà la protesta dels delegats contra el govern. Participà en el segon congrés de la Unió Manufacturera, celebrat del 7 a l'11 de maig de 1872, i fou elegit membre del Consell de la Unió. Fou reelegit membre del Consell directiu de la Unió Manufacturera en el tercer congrés, extraordinari, del sindicat, que se celebrà a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona el novembre de 1872. El 13 de febrer de 1873 fou un dels oradors del míting de la plaça de Catalunya convocat per la Federació Local en defensa de la República Federal. Signà, el 7 de juny del mateix any, el manifest *Al pueblo, al ejército, a la armada y a los voluntarios de la República* i la declaració *A todos*, donada a Barcelona el 16 de juliol, on es resumia l'actitud de la classe obrera davant les eleccions municipals. El 2 d'agost signà la Memòria presentada per la Junta Directiva al sisè congrés de la Unió Manufacturera, on s'afirmava la descentralització i bona harmonia entre els diferents oficis que formaven la Unió. En el congrés també s'elaborà una demanda a les Corts on s'exigia reformes socials per als treballadors. L'agost de 1873 constava amb domicili al carrer Tallers, 72, Ir, de Barcelona, lloc també de referència per a la comissió pericial interina de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. [RMS]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional 1864-1881*. Barcelona, 1972. NETFLAU, Max. *La première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969. *Cartas, comunicaciones y circulares de la Comisión Federal de la Región Española*. Vol. I i VI, Barcelona, 1972.

Valls, Vicenç, obrer de l'alimentació, representant sindical a Barcelona (segle xx). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931 en nom del Sindicat de l'Alimentació de Barcelona. [XPM]

Valls Cabré, Washington, empleat de comerç i sindicalista a Tarragona (Tarragona 1887-

1939). Dirigent del Partit Federal i de l'ERC, durant la guerra civil fou president del CADCI a Tarragona i col·laborà sovint al periòdic *Llibertat*. Detingut un cop acabada la guerra, fou jutjat, condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Valls Castell, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Valls Creus, Jaume, obrer a Terrassa (segle xx). El 1909 fou sotmès a consell de guerra, acusat de desertió i d'assalt a una armeria en els fets de la Setmana Tràgica. L'any següent, com a mesura de pressió per a obtenir la seva llibertat, va ser presentat com a candidat dels republicans a les eleccions per a diputats a Corts, d'acord amb la Federació Obrera Local. No va resultar elegit, però fou alliberat poc després. [JLJ]

Valls González, Narcís, el Bolitxa, activista obrer a Sabadell (segle xx). Fou un dels obrers que van participar en els fets de la Setmana Tràgica a Sabadell el juliol de 1909. Va estar sota el comandament de Josep Claramunt. Fou condemnat a vint anys de presó pel consell de guerra celebrat el 25 de maig de 1910, per la seva participació en els fets citats. Però pocs dies després se li canvià la pena per l'extradicció a l'estranger el primer de setembre de 1910. [TMS]

Valls i Piulats, Jaume, treballador de la construcció, sindicalista i polític (Bellvís, el Pla d'Urgell, 1930). Va arribar a l'Hospitalet a començaments dels seixanta. Militant del PSUC, a partir d'aquells anys, va tenir diferents responsabilitats a nivell local i comarcal, així com de CCOO a partir de 1968 en els mateixos àmbits. A les eleccions municipals de 1979, va ser regidor de l'Hospitalet de Llobregat. [JGS]

Valls Santamaria, Enric, metal·lúrgic i sindicalista a Terrassa (?-França 1949). Membre del sindicat del metall de la CNT a Terrassa, els anys vint va haver d'exiliar-se temporalment a França. Després del Bienni Negre, va ser un dels reorganitzadors del Sindicat Únic del Me-

tall a Terrassa. Aquesta tasca va ser acompanyada per la publicació d'articles a la premsa confederal de la CNT. Després de la guerra, va tornar a França, on va morir d'una malaltia d'estómac. [JRM]

Valls Solei, Josep, sindicalista a Sant Vicenç dels Horts (segle xx). Dirigent de la CNT local, en representació de la qual va ser alcalde tercer de Sant Vicenç dels Horts i membre del Consell Interí d'Economia i Defensa l'octubre de 1936. [AGL]

Valls Vilaplana, Agustí, teixidor i dirigent internacionalista (segle XIX). Va fundar, juntament amb Josep Botí i Soler, la secció de l'AIT d'Alcoi. Com a delegat de la Societat Mútua de Protecció de Teixidors de Llana d'Alcoi, participà en el I Congrés Obrer Espanyol, celebrat a Barcelona del 19 al 26 de juny de 1870. Intervingué per informar de la situació de la seva secció i per recolzar la no intervenció de l'AIT en la política. Va votar afirmativament les quatre qüestions plantejades al congrés, formà part així de la majoria bakuninista. [RMS]

Vallsolà, Jaume, boter a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Fou un dels fundadors de la secció vilafranquina de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. Assistí com a delegat dels boters vilafranquins al segon congrés (1872) de la Federació de Boters. [RAM]

Vallvé Català, Josep, el Cogullada, pagès i sindicalista (Alió 1891-1970). El juliol de 1923, en la constitució de la Societat d'Obrers Agricultors, va ser escollit president. Durant la guerra, va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes per la CNT. Ingressà a la presó de Tarragona, lliurat per la guàrdia civil de Valls, el 6 de març de 1939; jutjat el dia 11, li sortí una pena de quinze anys, que complí en part a Sant Miquel dels Reis, a València, a partir del mes de maig. El març de 1943 li va ser commutada la pena a 12 anys. L'abril de 1943 residia a la població. [AGT]

Vallvé Gràcia, Lluís, el Caliveno, pagès i sindicalista (Alió 1890-Valls, ?) Durant la Segona República, va ser regidor, a partir de l'abril de 1931. En començar la guerra, va ser president del Comitè de Milícies Antifeixistes. La guàr-

dia civil posà, en un informe, que havia ordenat la requisita d'armes de la població i la incautació de béns, i que va ser qui ordenà la imposició de multes a persones de dreta, xifrades en 100 ptes. per persona. El juny de 1937 va ser multat amb 150 ptes., per l'Ajuntament, per matança clandestina de bestiar. L'agost de 1937 va ser nomenat, pel consistori, recaptador executiu. El 6 de març de 1939 ingressà a la presó provincial de Tarragona, lliurat per la força pública de Valls, per ser objecte de consell de guerra, efectuat a la mateixa plaça l'11 de març del mateix any. Condemnat a cadena perpètua, va passar per la presó de Sant Miquel dels Reis (València), a partir de maig de 1939. El juliol de 1943 se li rebaixà la pena a 12 anys i el mateix mes li va ser commutada definitivament. L'abril de 1943 ja residia a la població. [AGT]

Bibliografia: SUBIRATS PIÑANA, Josep. *Pilatos 1939-1941. Prisió de Tarragona*. Madrid, 1993.

Vallverdú, Josep, tipògraf i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1873 era secretari de l'interior de la Federació Local de Barcelona de l'AIT. La seva adreça aleshores era: carrer de la Palla, núm. 10 (seu també de l'Ateneu Català). Des de la federació, s'encarregà de subministrar tots els documents d'organització interior a les federacions locals d'arreu de l'Estat. L'octubre de 1873 emigrà a Tolosa de Llenguadoc per evitar ser empresonat. [EBP]

Vallverdú, Martí, pagès i societari a l'Espluga de Francolí, la Conca de Barberà (segle XX). Fou delegat dels pagesos de l'Espluga de Francolí a l'assemblea de pagesos que se celebrà al Centre de Societats Obreres de Reus, el 25 de maig de 1913, amb l'objectiu de constituir la Federació Agrícola Provincial de Tarragona. [PPB]

Vallverdú Carré, Francesc, sindicalista a Vimodí (segle XX). Fou membre del Consell municipal de Vimodí, l'octubre de 1936, en representació de la CNT. [AMA]

Vallverdú Cavallé, Pere, Naio, pagès i sindicalista (Mont-ral 1909-Tarragona 1940). La seva actuació tingué lloc sempre a Alcover. Durant la República, destacà per ser un dirigent polític i sindical, adscrit primer a l'ERC i pos-

teriorment al PSUC. El 1933 era el vicesecretari de l'Ateneu de Lectura d'Alcover i estava afiliat al Sindicat Únic. Pels fets d'Octubre de 1934 va ser detingut al vaixell presó *Manuel Armis*, al port de Tarragona. El novembre de 1936 era el president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT. (Vegeu: Altés Mariné, Manuel.) Durant la guerra, va ser del comitè d'Alcover i a partir del gener de 1937 de l'Ajuntament. També va ser president de la col·lectivitat. El febrer de 1937 va ser nomenat vocal de la junta de la Federació de Sindicats Agrícoles de l'Alt Camp de Tarragona (FSAAC), entitat que aglutinava una organització més efectiva dels sindicats a la comarca. Aquell mateix mes marxà amb el batalló vallenc Treball al front, en qualitat de comissari polític. Considerat un home noble, durant la guerra evità algun assassinat a la rereguarda. Jutjat militarment a Tarragona, el 19 d'octubre de 1939, fou condemnat a mort i afusellat. [AGT]

Bibliografia: CAMPOS TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques*. Tortosa, 1987. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp, 1923-1939. El paper de Pere Sagarra i Boronat*. Tarragona, 1986. BARBARA, Andreu & ROIG, Josep M. *La guerra civil a Alcover i la represiò de postguerra*. Alcover, 1980.

Vallverdú Guasch, Agustí, pagès i sindicalista a Sant Martí Sarroca (segle xx). Dirigent de la CNT i dels camperols de Castellví de la Marca durant la guerra civil. L'any 1936 va ser batlle tercer en representació de la CNT. [RAM]

Vallverdú Nin, Pere, comunista a la Pobla de Mafumet, el Tarragonès (segle xx). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Tarragona. En iniciar-se la guerra civil, el juliol de 1936, era militant del POUM i fou un dels dirigents del Comitè Antifeixista local. [PPB]

Valverde Fuente, Pere, comunista (Malgrat de Mar 1915-Barcelona 1949). Militant del PSUC, durant la postguerra franquista fou el responsable de la Comissió Políticomilitar del PSUC. Organitzava les accions armades, mantenia contactes amb l'Agrupació de Forces Armades de la República Espanyola i coordinava els grups

del PSUC. Editava, a més, entre d'altres, la publicació *Ejército y Democracia*, destinada als militars de l'exèrcit franquista. Detingut a començaments de 1947, fou jutjat en el consell de guerra que se celebrà els dies 13 i 14 d'octubre de 1948 contra 80 militants del PSUC. Condemnat a mort, fou afusellat al Camp de la Bóta. [PPB]

Valvert, treballador de la pell i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va ser delegat a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya celebrada a Barcelona el maig i juny de 1931, en representació del Sindicat de la Pell de Barcelona. [XPM]

Vancell, Josep, peixater, xofer durant la guerra, sindicalista i comunista a Berga (segle xx). Amb la constitució del nou Ajuntament, el 20 d'octubre de 1936, va entrar-hi en representació de la UGT i el PSUC, fou vocal de la conselleria de Proveïments i de la d'Assistència Social i Cementiri. Amb la reestructuració de les conselleries, i dels seus membres, del 8 de març de 1937 —després de l'elecció de regir-se pel sistema d'ajuntament en ple— va ser vocal de la conselleria d'Agricultura i de la de Proveïments. El 26 d'octubre de 1937 la UGT i el PSUC el van cessar i el substituïren en les seves activitats municipals. El 27 d'abril de 1938 fou sotsdelegat de la Direcció General del Transport. [JCR/JJR]

Vandellós, Pere, activista anarquista a Barcelona (segle xx). Activista de la CNT assassinat per la policia durant el període d'aplicació de la llei de fugues a Barcelona, l'any 1921. [JRM]

Vaque, J., internacionalista a Barcelona (segle xix). L'11 de juny de 1873, va firmar, amb altres membres de la comissió de la federació local de Barcelona, la proclama de l'AIT de Barcelona que va aparèixer quan va ser votada la República Federal. [MCC]

Vaquer, Pilar, Rosa i Teresa, obreres teixidores anarcosindicalistes a Reus (segle xx). Militants de la CNT a Reus durant els anys vint, eren del grup més actiu de la militància femenina anarquista. [PAN/AAC]

Vaquer, Ramon, periodista i anarcosindicalista a Sant Feliu de Guíxols (segle xx). Era re-

dactor, l'octubre de 1927, del setmanari *Acción Social Obrera*. Potser era un dels membres de la Delegació Comarcal de Sant Feliu de Guíxols que participà en el Ple Regional de la CNT celebrat clandestinament a Badalona el 18 de desembre de 1927. Era un dels anarquistes que es reunien l'agost i el setembre de 1928 a l'Ateneu Naturista Eclèctic de Barcelona. [JIG]

Vaquer Moll, Maria, sastressa, sindicalista i socialista (Capdepera, Mallorca, 1902-1982). Durant els decennis del vint i dels trenta, fou una de les principals dirigents de l'Agrupació Socialista de Capdepera. Col·laboradora d'*El Obrero Balear*, publicà diversos articles feministes. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou detinguda i empresonada a la presó de les dones de Palma (agost de 1936-juliol de 1943). El 1948, emigrà a Alger. [DG]

Varela, Pere, mariner i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat del Transport Marítim en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Vargas, serrador mecànic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Representant de la Societat de Serradors Mecànics de Barcelona, el 29 de desembre de 1908 fou elegit vocal del consell directiu de la Confederació Regional Solidaritat Obrera. [TMS]

Vargas Guerendiain, Pedro, advocat i republicà valencià (segle xx). Vinculat des de molt jove al republicanisme blasquista, durant la Dictadura de Primo de Rivera fou l'enllaç directe del PURA amb l'obrerisme valencià anarcosindicalista. Advocat de professió, durant aquesta etapa es dedicà a la defensa d'obres amb problemes judicials. Militant radical-socialista durant els primers anys trenta, fou elegit diputat a les Corts constituents el 1931. Membre de la comissió de Justícia, intervingué en les discussions sobre les lleis de congregacions religioses i del divorci. Afiliat a Izquierda Republicana a partir del 1934, fou de nou elegit diputat per València en les eleccions de febrer de 1936 dins les llistes del Front Popular. [AGA]

Vargès, Crisanto, fuster i sindicalista a Mataró (segle xx). Fou delegat del Sindicat de Fus-

ters de Mataró, amb uns cent socis, al congrés de la Confederació Regional del Treball que va celebrar-se a Sants a finals de juny de 1918. [JRM]

Varo González, Armando, treballador de Seat i sindicalista (Melilla 1947). Va arribar a Barcelona l'any 1965 i un any després va entrar a Seat, on va estar fins al 1991. Va contactar amb CCOO l'any 1966, creà una CO al Taller 1 de Seat i participà en la Coordinadora Local de Barcelona. Després de la detenció de la direcció de CCOO d'Espanya que va donar pas al procés 1001, va col·laborar amb Cipriano García en la direcció de la Coordinadora General de CCOO de España, a partir de 1972, i fins a 1976, i de la CONC. L'any 1992 va entrar a treballar a Renfe. Va deixar de militar a CCOO l'any 1989 i va passar a la CGT com a secretari d'acció sindical. [JTH]

Vázquez, Julián, carrabiner i activista comunista a Catalunya i França (?-? 1991). Membre del cos de carrabiners, abans d'establir-se a Mataró va estar destinat a l'Àfrica, Andalusia i Extremadura. El juliol de 1929 va ingressar al Partit Comunista, raó per la qual a la fi de la guerra va haver d'exiliar-se, a França, on va participar en la resistència antinazi. L'octubre de 1944 va passar la frontera amb el maquis per iniciar la lluita guerrillera contra el franquisme. Va ser detingut i condemnat a trenta anys de presó. Alliberat el 1959, va retornar a Barcelona. [JRM]

Vázquez, P., publicista anarquista a Barcelona (segle xx). Membre del grup editor i cofundador d'*El Productor*, revista que, des del 21 de gener de 1926, tenia instal·lada la redacció a la ciutat comtal. Poc després va formar part del secretariat nacional de la CNT, paral·lel al que s'havia creat a l'exili francès, amb seu a Barcelona. Des de la revista de la qual era editor, va oposar-se a aquells sectors de la CNT que s'apropaven a la legalitat durant la Dictadura de Primo de Rivera. El novembre de 1936 va participar en la reunió d'urgència convocada per la CNT-FAI per a tractar dels ministrables d'aquest sindicat. [JRM]

Vázquez Rey, Jerónimo, metallúrgic i sindicalista (Bienvenida de Río Torres, Badajoz,

1937). Va arribar a Sabadell l'any 1953 a treballar a Construcciones Metálicas del Estambre com a planxista. Va contactar amb Comissions, l'any 1966, mitjançant la coordinadora local de Sabadell, i va desenvolupar el treball sindical en les CCOO del Vallès Occidental. [JGS]

Vecín, José, miner i sindicalista anarquista a Fígols (?-Grenoble, França, 1960). Durant els anys 1932-33 va ser el president del Sindicat Miner de la CNT a Fígols. Els primers mesos del conflicte civil va lluitar als fronts aragonesos de Tardienta, Almudévar i Osca. Poc després un decret obligava els miners a retornar als seus llocs de treball i Vecín ho féu a Fígols, on va fer-se càrrec de la presidència del Sindicat Miner i del Comitè de Control de Mines. Acabada la guerra, va passar a França i va patir els camps de concentració. Després de l'alliberament pels aliats, va establir-se prop de Grenoble, on va treballar en el seu ofici de miner. Una malaltia professional va portar-lo a la mort. [JRM]

Vega Fernández, Jesús, metallúrgic, estibador i anarcosindicalista (Grado, Astúries, 1892-?). Treballà inicialment com a metallúrgic, però després d'haver-se significat sindicalment hagué d'abandonar el sector junt amb altres destacats líders anarcosindicalistes. Igual com ells, fou detingut i empresonat durant un temps al vaixell *La Giralda*, al port de Barcelona, el novembre de 1920. Després entrà a treballar al moll com a descarregador de fustes i, l'octubre de 1927, fou elegit vocal obrer efectiu del Comitè Paritari Permanent de la Càrrega i Descàrrega de la Fusta. El juny de 1928 fou nomenat vocal inspector del mateix comitè. Fou un dels organitzadors de la Secció de Càrrega i Descàrrega de Fustes del Port de Barcelona del Sindicat del Transport de la CNT l'abril de 1931, i en fou elegit president. Fou secretari del comitè de relacions de la Federació Nacional de la Indústria del Transport de juliol de 1931 a desembre de 1932. Pertanyent al sector trentista de la CNT, l'agost de 1936 fou nomenat secretari general de l'agrupació de Barcelona del Partit Sindicalista i va romandre en aquest càrrec fins al gener de 1939. Fou detingut el maig de 1940 i condemnat a sis anys de presó. [JIG]

Vegara Carrió, Josep Maria, el Sanglas, enginyer, catedràtic d'Universitat i socialista

(Barcelona 1940). Procedent del món universitari, començà la militància al FOC el 1962, després de la important caiguda que va sofrir l'organització aquell mateix any. De seguida formà part del Consell Executiu, lloc que ocupà fins a 1970 i, juntament amb Isidre Molas, Pasqual Maragall i Alfons Carles Comín, entre d'altres, es transformà en un dels principals dirigents de l'organització. Des de 1968 a 1970 va estar en el Consell Federal de FLP, FOC i ESBA. Entre 1962 i 1965 combinà la tasca directiva amb treballs dins l'aparell de distribució. De 1965 fins a 1967 es va dedicar a l'assessorament sindical en temes d'organització i seguretat al treball i fou el conseller de la vaga de FAESA. El 1967 marxà a París per fer estudis d'economia; portà les relacions internacionals del FOC i, en representació de l'organització, va ser l'únic espanyol que assistí a la Conferència Progressista del Mediterrani, celebrada aquell any. Especialment fructíferes van ser les seves relacions amb el dirigent del PSI, Basso, i amb Michel Rocard del PSU. També durant l'estada a França va fer feina d'aparell, especialment es va encarregar de passar material per la frontera. L'agost de 1968 tornà a Catalunya i, en iniciar-se la crisi del FOC, va formar part, de manera intermitent, de l'executiva. A partir de la crisi definitiva del FOC, va ser dels pocs intel·lectuals que es van decantar pel grup de composició majoritària obrera, encara que de seguida se'n va separar i dedicà l'activitat a la formació de grups obrers. Després es va incorporar al procés de Convergència Socialista i al PSC. Des dels inicis ha estat membre del Consell Nacional del PSC, lloc que ocupava a començament del 2000. Continua també la docència universitària com a catedràtic de Fonaments de l'anàlisi econòmica a la UAB. [TMS]

Publicacions: Amb el pseudònim M. Viñas, «La revolución burguesa en España», A: *Horizonte Español*, Vol. I, París, 1966; «La acción sindical en la empresa», A: COMÍN, A., et al. *La estrategia sindical*, Barcelona, 1968; *La organización científica del trabajo ¿ciencia o ideología?* Barcelona, 1971; «El pensamiento político de l'esquerra europea dels 60 i el FOC», A: FO de C. Barcelona, 1994.

Vehil, Josep, el Vell de la Vella, publicista anarquista a Mataró (segle XX). Fou col·laborador habitual de l'òrgan de la CNT a la capital del Maresme *Albada* (1931-1934). [JRM]

Vela, Fernando, pintor i sindicalista a València (segle XX). Representà els obrers pintors de València al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. En aquest congrés va formar part de la comissió revisora d'actes i participà en l'elaboració, entre d'altres, dels dictàmens sobre la forma de la constitució de la CNT, sobre la propaganda per a fer conèixer la confederació, la participació de la dona en el sindicalisme. També, i fins a la fi del congrés, va prendre part en les discussions dins els temes que es van tractar. [TMS]

Vela, Ferran, dirigent sindicalista valencià (segle XX). Fou un dels militants més destacats del Partit Sindicalista a València durant la dècada dels trenta. Va acudir com a representant valencià al Ple de Regionals del Partit Sindicalista, celebrat el gener de 1936. Fou membre del Comitè Provincial d'aquest partit durant la guerra civil amb el càrrec de secretari de Relacions. [CCG]

Vela Alonso, Sebastián, treballador de la construcció (Yator, Granada, 1915). Va arribar a Girona els anys 50 per treballar a la construcció. Militant del PSUC i de CCOO, va tenir un paper destacat en els moviments reivindicatius i vagufístics de la construcció gironina, a partir dels anys seixanta. [JTH]

Velargunte, Francisco, socialista a Sabadell (segle XX). El març de 1911, dos mesos després de la reorganització i del seu ingrés al PSOE, fou nomenat secretari de l'Agrupació Socialista de Sabadell. [PPB]

Velilla i Sarasola, Abel, advocat i republicà federal (Pamplona 1901-Mèxic, ?). Membre de la francmaçoneria i del republicanisme federal, participà en tots els complots del període final de la Dictadura de Primo de Rivera, i el març de 1930 era un dels firmants del Manifest d'Intelligència Republicana. L'agost de 1930 participà, amb destacats militants de la CNT, en el míting del Teatre del Bosc de Barcelona a favor de l'amnistia. Durant la Segona República, com a membre del Partit Republicà Democràtic Federal, fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1931-1933), i diputat a Corts, elegit a les llistes de l'ERC (1933-1936). Després dels fets d'Octubre de 1934, actuà com a advo-

cat defensor de molts dels processats. Membre del Tribunal Suprem, en esclatar la guerra civil fou nomenat magistrat d'audiència amb destinació a l'Audiència Provincial de Barcelona i el 10 de setembre de 1936, president del Tribunal de Dret que havia d'actuar amb el Jurat Popular de Girona. En ser nomenat Garcia Oliver ministre de Justícia del govern de la República, fou designat membre de la Comissió assessora jurídica del seu ministeri en ser considerat un advocat «revolucionari, però il·lustre». El 1939 s'exilià a Mèxic. [PPB]

Bibliografia: GARCÍA OLIVER. *El eco de los pasos*. Barcelona, 1978.

Venages, Josep, constructor de llits tornejats i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Joan Garcia i Joan Rull, representà els obrers constructors de llits tornejats de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Venanciano, Andreu, ebenista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Francesc Carreras, representà els obrers del ram de l'ebenisteria de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Venancio Casiano, Just, anarcosindicalista a Igualada (segle XX). Militant de la CNT, el 12 d'octubre de 1936 substituïa el conseller de Treball de la CNT Isidre Torner a l'Ajuntament igualadí. A la remodelació municipal que tingué lloc el 31 de març de 1938 continuà representant la CNT-FAI. [PPB]

Vendrell, Esteve, socialista a Catalunya (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, el juliol de 1931 formà part de la Comissió Permanent de Propaganda i Organització, a Tarragona, que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. [MPMJ]

Vendrell, Ezequiel, socialista a Barcelona (segle XX). Va ser escollit vocal de la Federació Local de Barcelona de la UGT, el maig de 1934, quan aquesta es reconstituí a partir dels homes i sindicats que havien estat expulsats del

Secretariat Regional ugetista en el decurs del congrés del Cinema Walkyria, celebrat l'abril d'aquell any, per mantenir posicions properes a la USC. Aquesta nova federació barcelonina seria la plataforma a partir de la qual s'estructuraria poc després la UGSOC. [DBM]

Vendrell, Joan, serraller i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va participar al congrés de la Confederació Regional del Treball, que va tenir lloc a Sants durant l'estiu de 1918, com a representant del Sindicat de Serrallers d'Obra de Barcelona, societat que comptava amb uns 400 afiliats. [JRM]

Vendrell, Josep, pagès i sindicalista a l'Hospitalet de Llobregat, el Barcelonès (segle xx). Participà, com a delegat de la Societat Obrera d'Agricultors de l'Hospitalet de Llobregat, al IV congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors d'Espanya, que se celebrà a Vilanova i la Geltrú els dies 21 i 22 de novembre de 1916, en el decurs del qual firmà una de les ponències i actuà com a secretari d'una de les sessions. [MPMJ]

Vendrell Calaf, Joan, ca la Rosalia del Molf, parcer i sindicalista (Vila-rodonà 1906-front de l'Ebre, ?). El 1924 residí a Bràfim, població on va tenir la seva actuació. A la República, destacà com a líder de la Unió de Rabassaires. Durant la guerra, va pertànyer al comitè i més endavant a l'Ajuntament, per la CNT, entre l'octubre de 1936 fins a l'octubre de 1938, en què un informe de la comarcal vallena el recusà, conjuntament amb els altres dos components del mateix sindicat. A l'informe de la benemèrita de postguerra, van posar que havia estat un inspirador de l'organització. Va desaparèixer al front de l'Ebre. [AGT]

Vendrell Canals, Joaquim, contramestre i comunista a Terrassa (segle xx). Militant del BOC durant la Segona República, era també destacat dirigent de l'Associació d'Empleats i Tècnics i el 1933 va formar part del comitè de la vaga mercantil. El 1935, en el moment de la constitució, era membre del comitè central del POUM. Va participar en la reunió del comitè central del POUM que se celebrà a Barcelona el gener de 1936. Durant la guerra civil, fou regidor municipal del POUM, d'octubre de 1936

a principi de 1937, i treballà en el procés de collectivització de les fàbriques. Després de la victòria franquista, s'exilià a França. [PPB]

Ventós Casadevall, Ernest, industrial, comerciant, dirigent sindical rabassaire i polític (Barcelona 1894-1933). Fou un dels principals fundadors i propagandistes de la Unió de Rabassaires el 1922, juntament amb Lluís Companys, Amadeu Aragay i Pere Estartús. També va ser un dels més prolífers i constants col·laboradors de la revista *La Terra*, portaveu de la Unió. Fou el director de la Secció Cooperativa de la Unió des de la seva fundació el 1924. Formà part de la comissió organitzadora del primer Congrés d'Associats de la Unió el gener de 1923 i el 1927 presidí la comissió de delegats del sindicat rabassaire que es desplaçaren a Madrid a negociar amb els ministres de Gràcia i Justícia, Treball i Foment mesures legislatives favorables als rabassaires. El 1931, com a especialista en temes sindicals agraris, elaborà i firmà, juntament amb Lluís Companys, Amadeu Aragay i Joan Casanellas, la ponència sobre el Problema Agrari, que s'aprovà a la Conferència d'Esquerres celebrada el mes de març i que es convertí, de fet, en el programa de política agrària d'ERC. Candidat per ERC al districte VII de Barcelona en les eleccions municipals de l'abril de 1931, fou escollit tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona després d'aquestes eleccions. Va pertànyer al primer consell executiu central d'ERC. El 1932 era president del Foment Republicà de Sants. Milità també dins la maçoneria. Representà els lligams entre la Unió de Rabassaires i ERC durant 1931 i 1932, tot i que, en arribar la República, deixà progressivament les tasques sindicals agràries favorables a la Unió per dedicar-se a la política municipal de Barcelona i al partit d'ERC. [JPV]

Ventosa, treballador d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle xx). Militant de la CNT, va participar en l'assemblea de constitució del Sindicat d'Arts Gràfiques de Barcelona, que se celebrà al local Fraternalitat Republicana de la Casa del Poble de la ciutat comtal el 25 de maig de 1930, en el decurs de la qual fou nomenat vocal de la junta directiva del sindicat. [PPB]

Ventosa, Salvador, boter a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Dirigent de la secció local de boters els anys vuitanta i representant d'aquesta secció al 10è congrés de la FOTRE (Tarragona 1882). [RAM]

Ventura, Celestí, associacionista a Ripollat (segle XIX). En representació de Ripollat, l'11 de maig de 1855 signà un document adreçat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albiés, Pau.) [CR]

Ventura, Emili, obrer del ram de l'aigua i sindicalista a Barcelona (segle XX). Juntament amb Francesc Abayà i Josep Grau, representà els obrers del Ram de l'Aigua i Art Fabril de Barcelona al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Ventura, Isidre, boter al Masnou (segle XIX). Dirigent de la Secció Local de Boters de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola (1880-1890), amb uns vint-i-cinc afiliats. Fou delegat consultor (experimentat) en els 10è (1882) i 15è (1887) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Ventura, Jaume, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XIX). El setembre de 1892 fou elegit membre del comitè de l'Agrupació Socialista de Vilanova i la Geltrú. [TMS]

Ventura, Joaquim, obrer tèxtil i sindicalista a Granollers (segle XX). Militant de la CNT, fou un dels dirigents de la Societat de l'Art Fabril i Tèxtil de Granollers, en els anys immediatament posteriors a la vaga general de 1917. [PPB]

Ventura, Josep, calafat o mestre d'aixa i societatari a Barcelona (segle XIX). Constà com a secretari de la Societat de Calafats de Barcelona el gener de 1856. Posteriorment, el 6 d'agost de 1869, formà part la Comissió d'Obrers de Calafats de Barcelona. Ocupà el càrrec de president de la Societat de Calafats i, com a tal, va signar un pacte amb els capatassos del ram per a establir unes condicions de treball noves per als obrers. A principis de 1870 encara continuava en el mateix càrrec dins l'esmentada societat. Domiciliat al carrer Mercè, 31, 1a. [CR]

Ventura, Lluís, socialista a Mataró (segle XIX). L'agost de 1892 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró. [TMS]

Ventura, Pere, anarquista a Barcelona (segle XX). El 23 d'agost de 1937 fou nomenat, en representació de la FAI, membre del Consell d'Economia de Catalunya. [PPB]

Ventura, Sebastià, filador i sindicalista (segle XIX). Fou membre de la nova junta de la Secció de Filadors, de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona, a principis de gener de 1871, després que aquesta dimitís en bloc el 24 de novembre de 1871. [CR]

Ventura Homedes, Paulí, dirigent comunista a Tortosa (segle XX). Fundador del PSUC a Tortosa, l'agost de 1936 fou membre del primer comitè executiu del partit a la capital del Baix Ebre, en qualitat de secretari de relacions. [XPM]

Ventura i Beltran, Vicent, periodista i sindicalista valencià (Castelló de la Plana 1924-València 1998). Treballà en múltiples oficis: en una impremta, de mosso en una drogueria, auxiliar en un banc, metal·lúrgic a Unión Naval de Levante, etc. Expulsat, els anys cinquanta, de Falange, ingressà a Acción Social Democrática seguint Dionisio Rídruejo. Participà el 1962 en el Congrés del Moviment Europeu celebrat a Munic (que la dictadura franquista qualificà com «el contubernio de Munich») i hagué d'exiliar-se a París. A la tornada a Espanya fou desterrat i confinat a Dénia fins al juny de 1963. Ingressà en el PSV i col·laborà en la creació de les CCOO. Fou multat i detingut en nombroses ocasions. Com a periodista, col·laborà en nombroses revistes i diaris: *València Fruïts*, *Dos i Dos*, *Serra d'Or*, *Destino*, *València Semanal*, *La Vanguardia*, *Cuadernos para el Diálogo*, *El País*, *La Marina*, etc. [RIRB]

Publicacions: *Política per un País*, 1977, *El País Valencià*, 1978.

Bibliografia: SANZ, Benito. *Los socialistas en el País Valenciano (1939-1978)*. València, 1988.

Ventura Solé, Joan, escriptor i activista políticsindical (Valls 1918-1994). Realitzà estudis primaris a l'Escola del Treball. El setembre de

1936, en constituir-se les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya a Valls, va ser membre del secretariat, amb la responsabilitat de secretari general. L'octubre era secretari d'Organització. El febrer de 1937 era secretari de Relacions. El novembre participà en la Primera Conferència Comarcal de les JSU, on presentà un informe de l'any d'actuació. Anà a la guerra com a voluntari amb el batalló Treball, organitzat pels comunistes vallencs i comarcans. Escriví regularment al setmanari *Treball*. Jutjat després de la guerra, li sortiren sis anys, dels quals en va fer tres a batallons de treball, a Toledo, a Madrid i a l'Àfrica. En retornar, lentament, passà a col·laborar a la revista de l'Escola del Treball, *Cultura*. Passà per diverses entitats amb càrrec, com l'AAEET, el Centre de Lectura, la Colla Joves Xiquets de Valls, l'Institut d'Estudis Vallencs, l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, entre d'altres. Alhora, va ser corresponsal de premsa i informà a través de les ones de Ràdio Reus. A les primeres eleccions municipals democràtiques de 1979, s'hi presentà per CDC. Escollit per a anar a la Diputació de Tarragona, n'arribà a ser president (1982-1983). En els darrers anys de la seva vida prodigà la memòria històrica escrivint un seguit d'opuscles i llibres, bo i relatant diverses vivències políticossocials en les quals havia participat. [AGT]

Publicacions: *Aportació de Valls al moviment obrer del segle XIX*. Valls, 1977; *Robert Gerhard i Ottenwælder*. Valls, 1978; *Manuel G. Alba*. Valls, 1979; *El meu diari de guerra*. Tarragona, 1984; *L'associacionisme, des de la seva llunyana implantació a Valls*. Valls, 1985; *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993; *La postguerra a Valls*. Valls, 1993.

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, ANTONI. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996; i *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Ventura Solé, Josep, cal Solé, electricista-maquinista i activista sindical (Valls 1895-Tarragona 1939). La seva activitat, la va desenvolupar al Pont d'Armentera, població on passà a residir des d'inicis de la dècada dels vint. El 1930 va participar com a vocal en la junta de la Societat Obrera de Socors i Cooperativa Ar-

menterense per a ajudar a persones amb dificultats. El maig de 1931 participà en l'acte de constitució del Comitè Republicà Federal de la població. Durant la República, era considerat un dels dirigents més destacats del municipi. En començar la guerra, va pertànyer al Comitè de Milícies Antifeixistes i va ser regidor de l'Ajuntament per la UGT en el període comprès entre novembre de 1936 i març de 1937. El 1939, l'alcalde franquista l'acusà d'activitats irregulars durant la guerra i com a component del comitè també va ser involucrat en desordres. Ingressà a la presó de Tarragona el març de 1939, i fou jutjat el 30 de març. Al judici s'indicà que havia estat de la CNT i del POUM. Va ser afusellat a la muntanya de l'Oliva. [AGT]

Bibliografia: SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953*. Barcelona, 1985. VENTURA SOLÉ, Joan. *Presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*. Tarragona, 1993.

Venys, Miquel, sabater i internacionalista a Ciutadella (segle XIX). El 1871 va adherir-se a títol personal a l'AIT. [SBV]

Vera, Tomàs, dibuixant i militant anarquista conegut amb el sobrenom d'Esbelt (Alacant 1911- front d'Extremadura 1939). Fundador de la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries en començar els anys trenta, fou detingut, acusat de sabotatge al ferrocarril «Trenet» de la Marina, amb motiu de la vaga de maig de 1933. Va romandre deu mesos a la presó d'Alacant. Pròfug del servei militar, amb nom suposat marxà a Barcelona, on col·laborà amb dibuixos i caricatures a *Solidaridad Obrera* i a la revista *Liberación*, que dirigia Gilabert. En esclatar la guerra civil, s'incorporà com a voluntari a la 28 Divisió, d'Ascaso, on fou tinent d'informació de la 128 Brigada, i més tard fou destinat a l'Estat Major de la Divisió. Morí el gener de 1939, durant l'ofensiva republicana al front d'Extremadura. [MPMJ]

Vera Vera, Sebastià, obrer de la construcció i sindicalista a Sabadell (Jaén 1897-Narbona, França, 1948). Va començar a treballar de miner a la seva terra natal; llavors ja era president del Sindicat de Miners de Sta. Elena, adscrit a la CNT. Abans d'arribar a Sabadell, havia provat sort a València i Alacant. Instal·lat a Sabadell, el juliol de 1921, dins l'agreujament de la

lluïta social barcelonina d'aquells anys, va rebre onze ferides al carrer Puïgxorriquer de Barcelona, però pogué sobreviure. A darrers de 1930 va publicar a *Acción*, setmanari sindicalista de Barcelona, un article titulat «Yo acuso», on relatà els procediments repressius que havia sofert. Un any després, 1931, va ser el representant del Sindicat de la Construcció de Sabadell als comicis de la Regional Catalana de la CNT celebrats a Barcelona. El 1933 era ja secretari de la Federació Local de Sindicats de Sabadell i l'estiu d'aquest mateix any va fer campanya en favor dels sindicats d'oposició per terres valencianes. Juntament amb Antoni Soler Cuadrat, Nino i Sadurní Nicolás Antolino, havia estat un dels revolucionaris que van organitzar actes de sabotatge a Sabadell durant la vaga contra la Companyia Telefònica l'estiu del 1931. Fou un dels anarquistes detinguts amb motiu dels fets d'Octubre de 1934. Durant la guerra civil, va col·laborar a *Vertical* i també fou un dels dirigents importants de la FLS, de la qual, el juliol de 1937, ocupà el càrrec de secretari d'organització i propaganda. S'exilià el 1939. [TMS/JRM]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició*, Vol. V i VI. Sabadell, 1982-1983.

Verdaguer, Josep, associacionista a Vic (segle XIX). Va formar part del comissionat d'una societat obrera de Vic, com a representant i defensor dels interessos dels treballadors de la fàbrica de Pere Anton i Compte. [CR]

Verdaguer, Martí, teixidor i societatari a Vic (segle XIX). Va participar en la reunió general de l'Associació de Teixidors de Vic, celebrada el 18 de setembre de 1842, com a comissionat. En aquesta reunió es decidí la substitució de Joaquim Tusell en les seves funcions com a president. [CR]

Verdaguer, Vicent, dirigent sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE al País Valencià a la fi dels anys seixanta. [RIRB]

Verdaguer Antich, Francesc, metge i inventor (Barcelona 1876-Tolosa de Llenguadoc 1958). Va estudiar la carrera de medicina a Barcelona i poc després va ser destinat com a metge a Bala-

guer. Conegut per les seves inclinacions en favor dels treballadors —era membre de la UGT—, va encapçalat la llista del Front Popular a l'alcaldia de Balaguer, que va guanyar, i fou batlle de Balaguer. Perduda la guerra, va haver d'exiliar-se a França; va passar tant pels camps de concentració del govern de Vichy com pels de Hitler. Després de la victòria aliada, va incorporar-se a la UGT de Tolosa, i va ser designat metge assessor del comitè central de Solidaridad Democrática Española. Va dedicar part dels seus esforços a la invenció d'aparells per a facilitar el treball dels obrers, com màscares per als miners, pels quals va rebre diverses medalles en exposicions universals, com la de Brussel·les el mateix any de la seva mort. [JRM]

Verdaguer i Baró, Jaume, escriptor i sindicalista (Girona 1910-?). Dirigent de la CNT a Girona, va ser regidor de Proveïments de l'Ajuntament de Girona durant la guerra civil. [JClar]

Verdal López, Tomàs, publicista i socialista a Tortosa (segle XX). Membre de la secció local tortosina de la UGT, fou detingut arran dels fets d'Octubre de 1934 i portat al vaixell presó de Tarragona. L'agost de 1936 fou un dels fundadors del PSUC a Tortosa i formà part del primer comitè executiu del partit com a secretari sindical. A finals d'agost representà la UGT en el Comitè Antifeixista local. Director del setmanari local *Lluïta*, addicte al PSUC, destacà com a impulsor de les posicions comunistes i socialistes en l'àmbit local i durant el període 1936-1938. L'octubre de 1936 s'incorporà en nom del PSUC al nou consell municipal tortosí posterior al període del Comitè antifeixista i fou nomenat vocal al departament de Cultura del municipi. El mes de novembre fou president del Comitè de Professions Liberals de Tortosa. El 1939 s'exilià a França. [XPM]

Bibliografia: PUJADAS, Xavier. *Tortosa 1936-39*. Tortosa: 1988.

Verde, Luis, Madrileu, obrer d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (? 1910-Foix, França, 1962). Membre del Sindicat d'Arts Gràfiques de la CNT a Barcelona, va ser ferit el 1935 per un escamot republicà. Durant la guerra, va tenir càrrecs al Secretariat Internacional Anarquista

de Barcelona. Derrotada la República, va haver d'exiliar-se a França, no sense passar pels camps de concentració nazis. [JRM]

Verde, Vicenç, internacionalista a València (segle XIX). La seva adreça, carrer de la Jordana núm. 25, fou utilitzada com a bústia per la secció de pedraires de València durant la llarga vaga de l'ofici que va tenir lloc entre 1872 i 1873. [TMS]

Verdejo, Miquel, paleta i anarcosindicalista a Sabadell (segle XX). Juntament amb Antoni Soler Cuadrat i Jaume Davi, representà els peons i paletes de Sabadell al Congrés Regional de la CNT, celebrat a Sants del 28 de juny al primer de juliol de 1918. El 1920 fou detingut, juntament amb altres anarcosindicalistes, amb motiu de l'assassinat de l'industrial d'origen alsacià, però instal·lat a Sabadell, Théodore Jenny. [TMS]

Verdejo Lázaro, Rafael, metal·lúrgic, dirigent sindicalista i comunista (València 1934). El maig de 1961 va constituir, en la factoria *Elcano*, una cèl·lula sindical vinculada al Partit Comunista. Va estar implicat junt amb altres obrers i diversos estudiants en la Causa núm. 269/62 i per consell de guerra fou condemnat a set anys de presó sota l'acusació de rebel·lió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (secretari d'Organització a València), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Verdera, Gabriel, calafat o mestre d'aixa i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XIX). A principis de 1870 figurà com a secretari de la Societat de Calafats de Palma. [EOF]

Verdes Montenegro, Josep, catedràtic de psicologia i ètica, dirigent socialista amb activitat destacada a Alacant entre 1901 i 1918 (Madrid 1865-Mèxic 1939). Va estudiar Filosofia i Lletres a Madrid, on va conèixer Azcárate i Simarro. Es va escriure amb Unamuno, va pertànyer a la redacció de *Germinal* i va col·laborar en la secció de Ciències Morals i Polítiques de l'Ateneu de Madrid. El 1895 va publicar una traducció de *Socialismo y ciencia positiva*, d'En-

rico Ferrí, fruit de l'atracció que començava a sentir pel socialisme. El 1898 va guanyar per oposició una càtedra a l'Institut d'Orense, des d'on es traslladà a Alacant el 1901. A Alacant fou un dels més destacats intel·lectuals del PSOE i va ajudar especialment les agrupacions socialistes d'Alacant i Elx; això va beneficiar el socialisme alacantí perquè es va convertir en un dels motors de l'expansió socialista de principis de segle. Aquesta tasca, la desenvolupà amb col·laboracions en el setmanari *El Mundo Obrero* i amb mitings arreu de la província. Cal destacar-ne el de 1902 a Dénia, la conferència de 1903 al Cercle Obrer Il·licità sobre acció política i econòmica de la classe treballadora, el de 1904 al Centre de Societats Obreres d'Alacant, i els de 1906, 1908 i 1909 organitzats per l'Agrupació Socialista d'Elx. El 5 de novembre de 1909 va participar en la creació de la Conjunció Republicanosocialista a Alacant, que fou segellada en un acte celebrat al Centre de Societats Obreres. El 20 de novembre de 1910 tingué una actuació destacada en el míting del Teatre d'Estiu que va celebrar la Conjunció Republicanosocialista. Igualment va destacar en el míting del 7 d'abril de 1914, celebrat a la Casa del Poble d'Alacant, contra la guerra del Marroc. El 1917 va participar en el moviment pro amnistia. En *El Mundo Obrero* va publicar articles on intentava difondre la ideologia socialista amb textos carregats d'un lirisme mil·lenarista. Dels articles es desprèn que coneixia molt bé el marxisme i que tenia fortes influències del positivisme. Sempre va mantenir una postura crítica des del socialisme del partit amb enfrontaments amb Julián Besteiro. Es va presentar a les eleccions legislatives de 1901 per la circumscripció d'Alacant, dins la candidatura socialista, junt amb Pablo Iglesias. Només aconseguí 347 vots. En les eleccions de 1905, 1907 i 1914 va tornar a presentar-se, amb resultats igualment dolents. En el IX congrés del PSOE, celebrat a Madrid el 1912, va defensar idees puritanes en matèria de família que foren rebutjades pel congrés. Demanava que se separessin de la ponència del programa la igualtat de fills il·legítims i legítims, el fet que els militars no poguessin desenvolupar cap càrrec civil ni electiu i la llei del divorci. En el X congrés del PSOE d'octubre de 1915 va representar també els socialistes d'Alacant i va mantenir una postura crítica amb el corrent oficia-

lista del partit, sobretot respecte al programa agrari i el divorci. El 1918 fou traslladat a Madrid, on va continuar publicant llibres de filosofia i de propaganda socialista. En el congrés extraordinari del PSOE de 1919 va tenir la representació delegada d'algunes agrupacions alacantines. La seva marxa va contribuir a la victòria de les postures moderades dins el PSOE a Alacant. [JMSS]

Publicacions: Traducció de *Socialismo y ciencia positiva* (d'Enrico FERRI). Madrid, 1895 (reeditat el 1905 a Alacant). *Boceto de ética científica, Apuntes de Psicología científica y de mi campo, Propaganda socialista*.

Bibliografia: MORATO, J. J. *El Partido Socialista Obrero*. Madrid, 1976. MORENO, F. *Las luchas sociales en la provincia de Alicante (1890-1931)*. Alacant, 1988.

Verdú, obrer tèxtil i sindicalista a Mataró (segle xx). Delegat del sindicat Arte Fabril de Mataró al Ple Regional de la CRT de Catalunya, celebrat l'agost de 1931. En aquest moment, la seva societat obrera comptava amb uns deu mil afiliats. [JRM]

Verdú, Enric, agricultor i sindicalista al Pinós (segle xx). Va treballar intensament al Pinós per crear la FNTT i el 1930 va acudir amb representació de les societats agrícoles del Pinós a la constitució de la Federació Nacional de Treballadors de la Terra. [JMSS]

Verdú, Enric, obrer del metall i sindicalista a Barcelona (segle xx). Fou delegat de la Indústria de l'Automòbil de Barcelona al Ple de Sindicats Únics celebrat a la ciutat comtal el març de 1933. [JRM]

Verdú Gozávez, Manuel, socialista a Crevillent (segle xx). A principis del segle xx fou un destacat dirigent del PSOE i d'UGT a Crevillent, on va contribuir a la difusió d'aquestes organitzacions i de les Joventuts Socialistes. Als cercles obrers fou conegut sobretot per la tasca en l'organització de les manifestacions del 1908. [JMSS]

Verdú Vicedo, Antoni, internacionalista a Ibi, l'Alcoià (segle XIX). Va mantenir correspondència, el març de 1873, amb la Comissió Federal de la Regió Espanyola de l'AIT, per tal

d'intentar formar la Federació Local de la vila d'Ibi. [VVL]

Vergadà, Isidre, comunista a Barcelona (segle xx). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Vergara, fuster i sindicalista a Badalona (segle xx). Fou delegat del Sindicat de la Fusta de Badalona —amb mig miler d'afiliats aleshores— al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. [JRM]

Vergara, Manuel, sindicalista (segle xx). Tresorer del Comitè Nacional de la CNT, l'alçament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Mallorca, on havia viatjat per participar en el congrés de la Confederació Regional del Treball de les Balears. Amagat al barri de la Soledat (Palma), fou detingut i executat prop de Calvià. [DG]

Vergés, Antoni, obrer i dirigent sindicalista a Reus (segle xx). Dirigent sindical, participà activament en conflictes socials a Reus en les dècades de 1910 i 1920. Membre de comissions de vaga, participà en l'organització de vagues i manifestacions. Féu d'orador en diversos mítings, i el 1915 fou detingut, durant una vaga general que sacsejà la ciutat, com a membre de la comissió de vaga. [PAN/AAC]

Verges, Joaquim, jornaler i anarquista a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Dirigent de les Joventuts Libertàries a la Ràpita durant la guerra civil, fou membre del Comitè Local dels Monjos l'any 1936 en representació de la CNT. [RAM]

Verges, Josep, boter a Sant Martí de Provençals (segle XIX). Dirigent històric de la Secció de Boters de Sant Martí (1885-1895). Fou delegat de l'esmentada secció als 15è (1887), 17è (1889) i 19è (1891) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola. [RAM]

Vergés, Miquel, internacionalista (segle XIX). Fou, cap a desembre de 1872, membre del con-

sell interí de la Federació d'Ofici d'Obrers en Cànem de la Regió Espanyola de l'AIT. Com a tal, fou un dels qui convocà, per al 2 de febrer de 1873, a Barcelona, un congrés dels obrers d'aquest ofici. [CR]

Vergés, Pau, boter i sindicalista societari a Reus (segle XIX). Va ser el representant dels boters de Reus a les primeres assemblees de la Federació d'Obrers Boters d'Espanya realitzades el 1864 i 1868 al Vendrell. [JRM]

Vergés, Pau, oficial boter i sindicalista (segle XIX). Delegat dels oficials boters de Reus al Congrés Obrer de Barcelona, celebrat del 18 al 26 de juny de 1870. En aquest congrés, s'enquadrà entre els sindicalistes partidaris de l'acció política; així, fou un dels qui signà el dictamen de Roca i Galés on es defensaven els jurats mixtos, les cooperatives, els bancs de crèdit al treball i la legislació social de l'Estat, i es manifestà contra el dictamen dels bakuninistes on es plantejava la completa abstenció de l'operari en la política. [JIG]

Vergés, Ventura, obrer metal·lúrgic i socialista a Barcelona (segle XX). Va esdevenir comptador del comitè executiu del Sindicat Metal·lúrgic de Barcelona que el juny de 1936 es constituí com a resultat de la fusió dels sindicats del ram de la UGT i la UGSOC. Aquesta unió, en un moment d'accentuació de les tendències unitàries en l'àmbit marxista, va voler ser l'exemple a partir del qual aquelles s'havien d'accentuar en el terreny sindical. [DBM]

Vergés Alegret, Damià, cal Mianet, repassador al sector tèxtil i sindicalista (el Pont d'Armentera 1911-Valls 1938). A la guerra va pertànyer al comitè i a l'Ajuntament, pel POUM, en el període comprès entre novembre de 1936 i març de 1937. L'agost de 1936, en qualitat de component del Comitè Local Antifeixista, signà conjuntament amb un altre membre les actes d'ocupació de sis finques urbanes. El juny de 1937 havia de ser al front per la lleva del 32, però com que era president de la Societat de Professions local, continuava a la població. Morí a l'Hospital Militar de Valls. Passada la guerra, va ser acusat dels desordres que es produïren durant aquest període. Els civils, el 1943, van escriure que durant la guerra havia

estat un dels inspiradors i dirigent, i que ara no sabien on parava. [AGT]

Vergés Alegret, Josep, cal Mianet, peó auxiliar que treballava per l'Estat i activista polític (el Pont d'Armentera 1905-?). El maig de 1931 participà en l'acte de constitució del Comitè Republicà Federal de la població, hi fou escollit recaptador de la primera junta. A la renovació de junta de l'any següent continuà amb el mateix càrrec. El novembre de 1931 participà en la creació de l'entitat Federació Social d'Agricultors, amb la finalitat de defensa judicial dels pagesos sense terra pròpia o de petits propietaris; i en va signar els estatuts i, alhora, fou el dipositari de la primera junta. Regidor del consistori en representació del PSUC per dos períodes en temps de guerra: de març a juliol de 1937, encarregat d'Hisenda i Instrucció Pública, i de novembre de 1937 a maig de 1938, en què ho va haver de deixar per anar al front. El juliol de 1937 va ser escollit per a formar part de la comarcal de Valls del PSUC. El 1943 residia al barri de la Planeta, d'Aiguamúrcia. [AGT]

Vergés Vives, Josep, Pep de l'Arengadó, pagès rabassaire i sindicalista (el Pont d'Armentera 1905-?). A la guerra va ser regidor, des del març al novembre de 1937, per la Unió de Rabassaires, sindicat del qual era afiliat, encarregat de la regidoria d'Agricultura. Els civils van escriure a la postguerra, el juliol de 1943, que si bé no va prendre part en fets delictius, es va prestar a complir ordres d'alguna violència que rebia dels dirigents del seu partit, bàsicament trasllat de persones de dretes. Aleshores no havia passat per cap consell de guerra i residia a la població. [AGT]

Via, Ramon, boter i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Un dels principals dirigents obrers de Vilafranca al llarg del primer terç del segle. L'any 1911 era el president de la Societat de Carreters i de la cooperativa La Armonia de Vilafranca, i un dels principals dirigents de la Federació Local Obrera (FLO), adherida a la CNT. Fou un dels principals organitzadors i coordinadors de la vaga general de Vilafranca l'any 1911, motiu pel qual fou empresonat. L'any 1913 es presentà a les eleccions municipals en la llista republicanooebre-

rista del PRFR. La persecució que patí pel seu activisme obrer l'obligà a canviar de feina i fer de boter; inicià una important tasca en aquest sector. L'any 1915 era secretari de la Secció de Boters, i l'any 1917 n'era el president. L'any 1922 representà els boters vilafranquins en el congrés de la FOBE que se celebrà a Vilafranca. Paral·lelament a la seva activitat amb els boters desenvolupà altres activitats societàries a la FLO— de la qual fou president l'any 1918—, impulsà la creació de l'Associació d'Obrers de l'Agulla l'any 1919, fomentà la formació dels Sindicats Únics. L'any 1923 s'autoexilià a França, per la Dictadura de Primo de Ribera; fou detingut el Nadal de l'any 1927 quan tornava per visitar la família. La seva continuada activitat societària possibilità l'enllaç entre l'organització obrera de la segona i tercera dècades del segle XX amb la de la Segona República; participà personalment en la constitució del Sindicat Únic de Treballadors de la CNT a Vilafranca l'any 1930, i l'any 1931 representà els cenetistes vilafranquins en el congrés regional de la CNT. [RAM]

Via Solà, Salvador, activista obrer a Sitges (segle XIX). Fou un dels onze obrers acusats, el 1856, d'haver provocat desordres laborals a Sitges. Va ser jutjat en rebel·lia en consell de guerra de 17 de juny de 1856. [JIG]

Viadiu, Josep, treballadors d'oficis diversos i dirigent anarcosindicalista (Igualada, ?-Mèxic 1974). Va pertànyer a la vella guàrdia de la CNT catalana, no sols per les tasques als Sindicats Únics, sinó també pel perfil generacional. Entre els oficis que li són coneguts figuren els de blanquer, fideuer (treballà en un establiment proper al Mercat de Sant Antoni de Barcelona) i fins crupier; a més a més, el 1919, era corrector a *La Vanguardia*. Tot plegat, tantes ocupacions feren dir al seu coreligionari, el també igualadí Joan Ferrer, que la vida de Viadiu havia estat «una carrera d'amables contradiccions». Arribà a Barcelona pels volts de la Setmana Tràgica i va participar en l'aixecament popular des de les barricades. El 1917, formà part del Comitè Revolucionari de Barcelona i participà activament en els preparatius de la vaga general revolucionària de l'agost. Assistí al congrés de Sants, el juny/juliol de 1918, en representació de la Federació Nacional d'Ado-

badors de la Pell, amb seu a Barcelona. Freqüentà amb Martí Barrera, Rafael Vidiella, Jordi Arquer i Amadeu Bernadó la tertúlia del «Bar del Pi», a la plaça del Beat Oriol de Barcelona, i amb Seguí la del Cafè Espanyol, al Paral·lel. El seu nom s'identificà tant amb el del Noi del Sucre (fou un dels seus primers biògrafs) que, per a la memòria posterior, Viadiu era el vertader autor d'alguns escrits signats per Seguí. Pels volts de 1918, les seves col·laboracions començaren a destacar a *Solidaridad Obrera* (firmava amb pseudònims diversos: José d'Agramunt, Buelna o Hermes, entre d'altres) i, el 1922, formà part de l'equip de sindicalistes barcelonins que es feren càrrec de l'edició del diari a València. Signà junt amb Seguí, Peiró i Pestaña el famós dictamen sobre la CNT i la política, aprovat pel Ple confederal de la CNT a Saragossa. El 1930, fou un dels obrers cenetistes que signaren el Manifest d'Intelligència Republicana. La seva pista es refreda després, però es recupera més tard, durant la guerra civil. Potser per ser el prototípus del català «d'espart, seriós i sec», fou nomenat director de la *Soli* el maig de 1938, quan l'equip que feia el diari estava dividit. Prop ja la caiguda de Barcelona, al capdavant de la *Soli* va fer seva la línia política del MLE que exigia una i altra vegada, sense èxit, la resistència enfront de l'exèrcit franquista. No va abandonar Barcelona, junt amb la seva companya Llibertat Ródenas, fins als darrers dies del gener de 1939, imminent ja l'arribada de l'exèrcit invasor. El 1944 estava a la República Dominicana amb la seva companya i molts d'altres coreligionaris anarquistes. Anà més tard a Mèxic. [STG]

Publicacions: *Salvador Seguí («Noi del Sucre»)*. El *hombre y sus ideas*. València, 1930 (de les reproduccions posteriors, una a *Salvador Seguí. Su vida, su obra* (París 1960), pàg. 5-48).

Bibliografia: BRADEMAS, J. S. *Anarcosindicalismo y Revolución en España (1930-1937)*. Barcelona, 1973. MEAKER, G. H. *La Izquierda Revolucionaria en España, 1914-1923*. Barcelona, 1978. TAVERA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Viaña, Carles, treballador d'espectacles públics i comunista a Barcelona (segle XX). Va ser el representant del Sindicat d'Espectacles Públics en el Ple de Sindicats de la Federació Lo-

cal de Barcelona de la UGT durant la guerra civil. [DBM]

Viana, Gavina, socialista a Mollet del Vallès, el Vallès Oriental (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, participà, en representació de la Secció de Mollet de la USC, en el congrés extraordinari de la USC, que se celebrà el maig de 1936 i en el decurs del qual fou crític sobre l'actitud de Comorera de no haver controlat Dencàs abans i durant els esdeveniments d'Octubre de 1934. [MPMJ]

Vicens, Esteve, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vicens, Jaume, flequer i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'abril de 1873, va signar una crida als obrers del ram flequer on es defensà la necessitat d'afiliar-se. [MCC]

Vicens, Ramon, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser membre de la Federació Local de l'AIT de Palma a finals de 1870. [CR]

Vicens Giralt, Francesc, Joan Berenguer, escriptor i comunista (Barcelona 1927). Llicenciat en dret per la Universitat de Barcelona, s'afilià al PSUC a finals de l'any 1955. Fou un dels delegats de l'interior que l'agost de 1956 va participar a París en el I congrés del PSUC. De retorn del congrés tingué l'encàrrec d'organitzar els estudiants i intel·lectuals, dels quals esdevingué el responsable. Fou detingut el gener de 1957 durant la vaga de tramvies. Posteriorment fou cooptat com a membre dels comitès central i executiu del PSUC i, resident a París, el 1960 posà en funcionament la revista cultural i política *Nous Horitzons*, de la qual esdevingué director. L'any 1964, quan va esclatar la crisi provocada per Claudín i Semprún al si del PCE, va fer costat als dissidents i fou l'únic membre del comitè executiu del PSUC que es va oposar a l'expulsió de Jordi Solé Tura, que també els recolzà. Destituït de tots els càrrecs el novembre de 1964, finalment fou expulsat del PSUC el març de 1965. Director de la Fundació Miró del 1975 al 1980, durant els primers anys de la democràcia milità a ERC

i fou diputat al Parlament de Catalunya (1980-82) i a les Corts espanyoles (1982-1986). El 1987 dimití dels seus càrrecs a ERC. Posteriorment s'afilià a Iniciativa per Catalunya i entre 1991 i 1995 fou regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. [PPB]

Bibliografia: CEBRIÁN, Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona, 1997.

Vicens Maimó, Joan, forner, sindicalista i polític (Palma 1907). Durant la Segona República, fou militant del PCE i dirigent del sindicat de forners El 1r de Maig. Arran dels fets d'Octubre de 1934, fou detingut. Després de l'alçament militar de juliol de 1936, fou empresonat i condemnat (abril de 1937) a vint anys de reclusió, més tard reduïts a sis. Alliberat, col·laborà amb l'organització clandestina del PCE, fet pel qual fou novament detingut i condemnat a vint anys de presó (1946). Traslladat a la presó de Burgos, s'enfrontà amb l'organització del PCE en aquest centre. [DG]

Vicens Massanet, Jaume, fuster, actor, polític i sindicalista a Palma de Mallorca (segle XX). El 1902, era director de la càtedra de declamació del Centre Obrer de Palma. Va ser vocal de la Junta de Reformes Socials de Palma. En aquella mateixa època era president del Centre Instructiu Obrer. A més, fou un destacat dirigent de la societat obrera de fusters de Palma El Desenvolupament de l'Art. Afiliat al PSOE, dirigí una agrupació de teatre d'aquest partit. Cap a 1905, deixà el PSOE. Defensor entusiasta del mutualisme, fou president del Mont de Pietat de la Federació de Societats Obreres de Palma (1902-08). També va ser president (1911) d'aquesta federació i posteriorment en dirigí la secció de socors i retir. Cap a 1917-18, evolucionà cap al sindicalisme catòlic. [AMR]

Vicent, Lluís, sindicalista a Sabadell (segle XX). En representació de la Federació Obrera de Sabadell, assistí al Congrés Obrer Nacional, convocat per la Confederació Regional Solidaritat Obrera, celebrat al Palau de Belles Arts de Barcelona del 30 d'octubre al primer de novembre de 1910. [TMS]

Vicent Dolz, Antoni, jesuïta valencià, introductor del sindicalisme catòlic al País Valencià

(Castelló de la Plana 1837-València 1912). Nat al si d'una família acomodada integrista de Castelló, cursà en aquesta ciutat els estudis elementals i de batxillerat. El 1859 es va llicenciar en Dret i Filosofia i Lletres per la Universitat de Madrid, i passà a treballar al bufet de l'integrista valencià Aparisi i Guizarro, fins que el 1861 ingressà a la Companyia de Jesús. El 1865 es graduà en Ciències per la Universitat de Sevilla, incorporant una passió per la biologia que mantingué al llarg de la vida. De Sevilla, els superiors el traslladaren a Manresa, on fundà un dels primers cercles catòlics d'Espanya, i poc després a Tortosa. La Revolució de 1868 i l'expulsió dels jesuïtes l'obligaren a l'exili francès, que li oferí l'oportunitat d'entrar en contacte amb el catolicisme social europeu, singularment Albert de Mun i Renè de la Tour du Pin. De tornada a Espanya el 1879, primer s'instal·là a Tortosa i després al Col·legi Sant Josep de València. El 1884 els superiors l'enviaren a Bèlgica a completar els estudis de ciències, i durant un any es va dedicar a formar-se teòricament i pràctica en les qüestions socials i obreres, visitant cercles catòlics de Bèlgica, Alemanya i Suïssa. Establert definitivament a València, dedicà els últims anys de la vida a endegar els cercles catòlics obrers al País Valencià i Castella. El 1893 va impulsar el naixement del Consell Nacional de les Corporacions Catolicoobreres i el 1900 passà a defensar les societats obreres pures. Fou fundador i col·laborador de revistes socials catòliques, redactor de nombrosos reglaments de sindicats catòlics valencians, i un assidu conferenciant. Va publicar diverses obres sobre pensament social, la més important de les quals fou *Socialismo y anarquismo* (1895), que escriví com un comentari per a la divulgació de la *Rerum Novarum* de Lleó XIII. [AGA]

Publicacions: *Socialismo y anarquismo*, 1895; *De la agremiació dentro y fuera de los Círculos Católicos de Obreros*, 1905; *Manual de las Escuelas de Perfección Cristiana y de reforma social*, 1911; *Efícaz remedio contra los males actuales*, 1911.

Bibliografia: GARRIDO, Samuel. *Los trabajadores de las derechas*. Castelló, 1986. GONZÁLEZ SOBACO, Antonio. *Los partidos políticos durante la Segunda República en Castellón*. Castelló, 1986. LLORENS, Montserrat. «El P. Antonio Vicente, S.J. (1837-1912). Notas sobre el desarrollo de la acción social católica en España». A: *Estudios de Historia Moderna*. Barcelona, 1954, pàg. 395-437. DEL VALLE, Florentino.

El P. Antonio Vicente y la acción social católica española, Madrid, 1947.

Vicente, obrer d'arts gràfiques i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou elegit vocal de la junta directiva del Sindicat d'Arts Gràfiques (CNT) a l'assemblea de constitució del sindicat, que va tenir lloc al local de la Fraternitat Republicana de la Casa del Poble de Barcelona el 25 de maig de 1930. [PPB]

Vicente, Agustí, anarquista al Bages (segle XX). Vivia a Cardona abans de la guerra civil. Va participar des de l'anarcosindicalisme al maquis antifranquista. Va actuar durant els mesos de maig a octubre de 1947. El maig de 1948 va tornar i va ser detingut el 27 de setembre a Molins de Rei junt amb vuit companys més que foren acusats de fer atracaments i de volar un polvorí militar a Sant Feliu de Llobregat. No va comparèixer al judici que es féu el març de 1953 perquè el setembre de 1952 s'havia fugat després de desarmar un oficial. Va anar a Itàlia, on se'l coneixia per Mario i on actuà junt amb Luís Facerías i d'altres. Va tornar a França i després a Espanya, on va morir al maquis. [JSC]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Las luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardener*. Barcelona, 1981.

Vicente, Eduard, dirigent comunista a Palma de Mallorca (segle XX). Delegat per Palma al congrés extraordinari del PSOE de l'abril de 1921. Va ser un dels signants d'un document de suport a la Tercera Internacional i que poc després donà lloc a la fundació del Partit Comunista d'Espanya. [JRM]

Vicente, Luis, sindicalista a Sabadell (segle XX). Fou representant de la Federació Obrera de Sabadell al Congrés Obrer Nacional —fundacional de la CNT— celebrat a Barcelona l'1 de setembre de 1910. [JRM]

Vicente, Marià, ferroviari i anarquista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova durant la guerra civil, de la qual l'any 1938 fou vocal. [RAM]

Vicente, Pere, boter i societari a Tarragona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de

Tarragona durant la segona i tercera dècades del segle xx. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Vicente, Salvador, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vicente, Tomàs, camperol i sindicalista a Xestalgar, els Serrans (segle XX). Fou representant de la Societat de Treballadors Agrícoles «La Aurora» del seu poble —que comptava amb un centenar d'associats— al III congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agrícoles i Similars d'Espanya celebrat a València el Nadal de 1918. Va ser secretari d'algunes de les sessions i va elaborar la vuitena ponència. [JRM]

Vicente Díaz, Saturnino, obrer de la construcció i sindicalista a Lleida (Cifuentes, Guadalajara, 1923). Arribà a Lleida a principis dels anys seixanta per treballar com a obrer de la construcció en diverses empreses. Inicià la seva trajectòria ingressant al PSUC. Participà intensament en els primers contactes amb l'HOAC i fou un dels fundadors de les CCOO a la ciutat el 1967. Alhora va ser membre de les Comissions Cíviques, auspiciades pel PSUC. Participà en les eleccions sindicals des de 1966, en què sortí elegit, repetidament, president de la secció social del Sindicat Provincial de la Construcció, Vidre i Ceràmica. El seu fort compromís féu que tingués constants problemes amb l'Organització Sindical. El 1973, per discrepàncies amb els companys, fou expulsat del PSUC i apartat de les CCOO. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesis doctoral. UdL, 1996.

Vicheto, Pere, teixidor, dirigent societari a Barcelona (segle XIX). Va desenvolupar la seva principal tasca en favor del dret a l'associacionisme dels treballadors entre els anys 1841 i 1843, en el moment en què el moviment obrer català començava a organitzar-se al voltant de societats de socors mutus. El mes de maig de 1841 va ser nomenat membre del Jurat Mixt

d'Obrers i Patrons de la ciutat de Barcelona, en substitució de Pere Màrtir Cardenas. Aquest jurat, creat a principis de 1841 per la Junta Provisional de la Classe Obrera, aplegava treballadors de diferents rams de la producció amb l'objectiu de negociar els conflictes laborals amb la patronal, sota l'empara de l'Ajuntament. Posteriorment —el mes de juny— formà part de la comissió obrera que va denunciar el contraban de productes tèxtils i el fet que aquest perjudicava els treballadors del ram. Com a tal, va subscriure dos documents, adreçats al consistori de la ciutat i al general Espartero, els dies 11 i 16 de juny de 1841. A finals d'any signà juntament amb Joan Muns i Josep Sugranyes el document de protesta per la disposició governativa que, publicada a Madrid el 9 de desembre de 1841, manava la dissolució de les societats de socors mutus. El text, a més d'apel·lar al dret d'associació dels treballadors, demanava fermesa i discreció davant les disposicions governatives. El 7 de gener de 1842 va participar en la redacció de l'exposició adreçada al regent que insistia en la defensa de les societats obreres i, més concretament, en el manteniment de la Societat de Protecció Mútua de Teixidors del Cotó, entitat de la qual va ser nomenat secretari aquell any. L'èxit de les gestions de la comissió de treballadors que negocià a Madrid aquest afer va propiciar que Vicheto i els altres representants obrers elevessin escrits d'agraïment als diputats i senadors que els havien donat suport (20 d'abril de 1842). El 7 de gener de 1843, després dels esdeveniments de novembre i desembre de 1842 a Barcelona i de la consegüent repressió per part de les autoritats militars que tornaren a interdir la Societat de Teixidors, va adreçar un escrit de protesta al capità general interí de Catalunya, el general Seoane, amb l'ànim que retirés el ban que prohibia l'esmentada associació. Davant la negativa del militar, va subscriure, al costat de Josep Sugranyes i Josep Oriol Molgosa, un nou document de queixa dirigit al general Espartero, el 6 de març de 1843. Era cosí del dirigent societari de Vic, Joaquim Tusell. [XPM]

Bibliografia: BENET, Josep & MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*. Barcelona, 1976.

Vidal, publicista anarquista a Barcelona (segle xx). Fou membre de l'equip de *Solidaridad Obrera* fins al moment en què va començar la guerra civil el 1936. [JRM]

Vidal, treballador de la indústria química i comunista a Barcelona (segle xx). Membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil, en representació de la Federació d'Indústries Químiques. [DBM]

Vidal, Acrato, obrer gràfic i sindicalista a Barcelona (segle xx). Va representar el Sindicat Únic d'Arts Gràfiques de Barcelona a la Conferència dels Sindicats de CNT de Catalunya que se celebrà del 8 al 10 de juliol de 1922 a Blanes, fora de la jurisdicció del governador civil de Barcelona Martínez Anido. [JRM]

Vidal, Antoni, blanquejador i representant obrer a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels signants de l'exposició a Corts, el 28 de febrer de 1841, on es plantejava la situació de la classe obrera. (Vegeu: Alabern, Bartomeu.) [CR]

Vidal, Antoni, Vidalet de la Fusta, fuster d'obra i sindicalista anarquista a Barcelona (Valls, ?-França 1947). Va ser un dels fundadors del Sindicat Únic de la Fusta de Barcelona, on es van aplegar els vells sindicats de fusters i d'ebenistes. Va tenir alguns càrrecs en aquesta agrupació, així com altercats al carrer en defensa de la CNT. Amic de Joan Peiró i Àngel Pestaña, va signar amb ells el Manifest Sindicalista, publicat a *Vida Sindical* el 15 de gener de 1926, contra aquells sectors del sindicat anarquista que volien integrar-se a les institucions de la Dictadura de Primo de Rivera. Durant la guerra civil, va arribar a ser el president del Sindicat de la Construcció de Barcelona. Derrotada la República, es va exiliar a França. [JRM]

Vidal, Bartomeu, oller i societari a Palma de Mallorca (segle XIX). Va ser un dels fundadors de la societat obrera d'ollers (terrisers) de Palma a principis de l'any 1870. Així mateix va ser el primer president d'aquesta societat. [JRM]

Vidal, Esteve, obrer del tèxtil i sindicalista a Manresa (segle XIX). Va ser secretari de Les Tres Classes de Vapor. Com a tal, va signar un

conveni amb els patrons manresans el 12 d'abril de 1890. El múltiple incompliment d'aquest acord per part dels empresaris va generar una vaga obrera. Com a resposta, Vidal sollicità a Les Tres Classes de Vapor, el 27 de maig del mateix any, una vaga de solidaritat de tot el sector. [JRM]

Vidal, Francesc, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la junta de la secció de filats de la Unió de Les Tres Classes de Vapor, de Barcelona, que va dimitir en bloc el 24 de novembre de 1871. [JRM]

Vidal, Francesc, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Domiciliat al carrer Sant Ramon, 19, 3r. El 30 d'octubre de 1870 va ser elegit per a representar la secció d'oficials paletes de la federació local de Barcelona a la junta de l'Ateneu Català de la Classe Obrera. L'any següent, el setembre, va ser delegat per Barcelona en una conferència clandestina de la Internacional espanyola a València. La seva ascensió política va continuar i el novembre de 1872 consta com a secretari general de la secció vària de la federació local barcelonina de l'AIT. Poc després, el desembre, va ser el comptador de la Unió de Constructores d'Edificis de la Regió Espanyola, també de l'AIT. El 29 d'agost de 1873 va signar una carta, apareguda el 6 de setembre de 1873 al setmanari *La Federación* de Barcelona, on els autors negaven que la secció de paletes s'hagués dissolt i criticaven els membres de la secció de paletes que es van reunir al teatre de La Zarzuela de Barcelona el 6 de juliol de 1873, acusant-los de secessionistes. [JRM]

Bibliografia: NETTLAU, Max. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Vidal, Francesc, socialista a Mataró (segle XIX). L'agost de 1889 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'octubre de 1890. [TMS]

Vidal, Francesc, treballador del ciment i sindicalista a Vallcarca (segle xx). Dirigent de la UGT del sector del ciment a Vallcarca durant la guerra civil. L'any 1937 fou president del Sindicat del Ciment de Vallcarca de la UGT. [RAM]

Vidal, J., obrer de la construcció i sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser el representant del Sindicat de la Construcció de Sabadell al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933. [JRM]

Vidal, Jaume, sindicalista a Bellvei, el Baix Penedès (segle XX). Dirigent de la UGT durant la guerra civil, organitzà i presidí, l'any 1936, la Federació Local de Sindicats de la UGT a Bellvei. [RAM]

Vidal, Joan, boter i societarí a Barcelona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Barcelona durant la segona i tercera dècades del segle. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Vidal, Joan, filador i sindicalista a Barcelona (segles XIX-XX). Signà, el 10 de juny de 1864, un document favorable al socialisme dins el Partit Demòcrata. (Vegeu: Abella, Miquel.) Va participar com a delegat en el Congrés Obrer de Barcelona els dies 12 i 13 de desembre de 1868. D'abril a juliol de 1871 va figurar com membre de la junta de la secció de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona. Dimisit el 24 de novembre de 1871 amb altres membres de la junta. Es va anar inclinant vers postures sindicalistes i reformistes i es va distanciar de l'anarquisme aliancista. Convocà, amb d'altres, una conferència de delegats de les societats obreres barcelonines, per a reconstruir el Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, que celebrà un congrés a Barcelona entre agost de 1877 i gener de 1878. Va ser escollit membre de la Comissió Federal entre agost i setembre de 1880, en el marc d'unes conferències comarcals de la Federació Regional. Va ser acusat, juntament amb Lorenzo i d'altres a la Conferència Regional extraordinària de 1881, de falsificar eleccions, d'irregularitats en el compliment dels estatuts, d'usurpació de funcions i d'actes perjudicials per a la federació. Formà part d'una comissió integrada per reformistes que el maig de 1881 creà el Partit Democràtic Socialista Obrer. Participà entre agost i setembre de 1881 en unes conferències obreres organitzades per l'Ateneu Obrer. El maig de 1886 era el representant ge-

neral del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor i el juliol de 1891 n'esdevenia el president. Encara ostentava la mateixa representació dins el sindicat el 1913. A finals de 1890 fou membre del primer comitè central del Partit Socialista Oportunistista i el 1906 va formar part de la junta local barcelonina de Reformes Socials. [MCC/PPB]

Bibliografia: TERMES, Josep. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1868-1881)*. Barcelona, 1972. MORATO, Juan José. *Lideres del movimiento obrero Español 1865-1921*. Madrid, 1972.

Vidal, Joan, sabater i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Membre de l'Aliança de la Democràcia Socialista i, a finals de 1870, membre de la Federació Local de l'AIT de Palma. [CR]

Vidal, Joan, socialista a Mataró (segle XIX). El gener de 1889 fou elegit vicepresident del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any. Posteriorment, a l'agost de 1892, fou elegit president de la mateixa agrupació. [TMS]

Vidal, Josep, paleta i sindicalista al Vendrell (segle XX). Dirigent de la UGT al Vendrell durant la guerra civil, fou president del Sindicat de la Construcció de la UGT l'any 1937. [RAM]

Vidal, Josep, sabater i sindicalista a Reus (segle XX). Representà els sabaters de Reus al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. Com a membre de l'Agrupació Socialista de Reus, va participar, poc després, en la conferència de delegats sindicals realitzada l'octubre de 1908 a la ciutat comtal. [TMS/JRM]

Vidal, Josep, treballador del camp i sindicalista a Benicarló (segle XX). Va ser el representant de la Societat d'Obrers Agricultors de Benicarló i de la Federació de Societats Obreres de la Regió Valenciana al segon congrés de la Federació Nacional Obrera d'Agricultors d'Espanya que es va celebrar de l'1 al 3 de maig de 1914 a València. Durant aquest congrés va desenvolupar tasques a les secretaries i presidències de les diferents taules. Així mateix va diri-

gir la ponència sobre «Trellall» a la sisena sessió de l'esmentat congrés. [JRM]

Vidal, Julià, sindicalista i socialista a València (segle XX). Va pertànyer a diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i la UGT al País Valencià (1935-1975). [RIRB]

Vidal, Leonart, fuster i internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Membre de la federació local de l'AIT de Palma el 1870. [JRM]

Vidal, Marcet, sindicalista a Granollers (segle XX). Fou delegat al congrés extraordinari de la CNT, celebrat a Madrid el juny de 1931, en nom de la Federació Comarcal i del Sindicat Únic de Treballadors de Granollers. [XPM]

Vidal, Marià, ventaller i internacionalista a València (segle XIX). El 5 de novembre de 1872 apareix com a secretari de la Secció de Ventallers de València integrada a l'Associació Internacional de Treballadors. [JRM]

Vidal, Mateu, obrer tèxtil a Olot (segle XX). El 3 d'octubre de 1900 formava part de la comissió obrera que, després d'una vaga, signà unes bases d'acord paritari entre obrers i patrons del ram tèxtil. [JClAR]

Vidal, Miquel, adober i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat de la societat d'obers adobers La Unión Popular de Barcelona i contorns al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball. [MPMJ]

Vidal, Secundí, guarnicioner i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Representant de la secció de guarnicioners de la federació local de Barcelona el febrer de 1873. En aquest mateix mes, el dia 21, va signar, amb altres representants obrers, una crida adreçada als soldats per a recomanar-los de no refiar-se del règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [JRM]

Vidal Almirall, Miquel, pintor i socialista a Vilanova i la Geltrú (Cubelles 1900-?). Dirigent del PSUC i de la UGT a Vilanova durant la guerra civil, fou regidor d'aquesta vila l'any 1938 en representació del PSUC-UGT. [RAM]

Vidal Bayó, Francesc, metal·lúrgic i comunista a Terrassa (?-Terrassa 1933). Milità en el Sindicat Metal·lúrgic i durant els anys de la Segona República fou president del Sindicat de la Metal·lúrgia de la CNT terrassenca. Fou un dels organitzadors a la ciutat valenca de la Federació Comunista Catalanoblear i del BOC. Aquest partit el presentà com a candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte quart de la ciutat de Terrassa. [PPB]

Vidal Bosch, Rossend, sastre, teixidor i activista anarquista a Sabadell (segles XIX-XX). Aquest treballador i incansable lluitador en favor del sindicalisme no només va desenvolupar una enorme tasca propagandística i militant sinó que també va tenir inquietuds artístiques i pedagògiques. La seva militància no queda esvaïda pel sobtat abandonament de la primera línia en la lluita obrera els anys vint, és coincident amb el seu establiment a Barcelona com a rector d'una petita sastreria al carrer Escudillers. Ja el 15 de juny de 1883 se'l pot trobar defensant la vaga dels treballadors sabadellenos al Congrés Comarcal de la Internacional que estava celebrant-se a Reus. Era el delegat de les societats obreres de la seva ciutat i com a tal demanava el recolzament dels sindicats mundials, la seva solidaritat. A principis del segle XX participà en la creació de l'Agrupació Dramàtica Ibsen, animada pel Centre Fraternal de Cultura de Sabadell, on ell mateix feia d'actor. En la mateixa direcció, la de l'emancipació integral de l'individu, es pot inserir la seva participació com a mestre a l'escola racionalista Escola Integral. Els anys més fructífers de la seva activitat política van començar cap a 1904, en què va participar en la fundació de la Federació Catalanoblear de l'Art Fabril —llavors era membre de la Federació Obrera de Sabadell— i es féu càrrec de la direcció del seu òrgan, *El Trabajo*. El 1908 es trobava immers en una febril tasca de propaganda anarcosindicalista als carrers i places de la capital vallesana, activitat per la qual va ser atacat pels Joves Bàrbaros de Lerroux. La força del seu treball militant va arribar al zenit durant la Setmana Tràgica. Aquest any 1909 ja era president de la Federació Obrera de Sabadell. El 25 de juliol va anar a Barcelona amb l'objectiu d'entrevistar-se amb els dirigents de Solidaritat Obrera; de tornada a Sabadell, va transmetre a la seva

federació la consigna de vaga general revolucionària. Va participar, des del 26 de juliol mateix —l'endemà de l'entrevista de Barcelona—, en tots els mitjans relacionats amb els fets de la Setmana Tràgica. Aprofitant els esdeveniments va publicar, en col·laboració amb altres companys —Magí Macert i Antoni Fabra Ribas— i sota el pseudònim de Magí Vidal Ribas (el qual aplegava el nom dels tres autors), diversos articles a *L'Humanité* de París, on exposaven la situació dels treballadors de Sabadell i comentaven els esdeveniments de 1909. Aquesta activa participació en la revolució de Juliol feia obligat l'exili després de la derrota obrera. Va anar primer cap a París i l'agost s'establí definitivament a Reims. Des de l'exili francès començà la reorganització del vell *El Trabajo*, que reaparegué a l'any següent. Malgrat ser jutjat en rebel·lia, la seva actitud esdevingué més radical en reprendre les col·laboracions en el periòdic *L'Humanité*. Aquesta vegada denunciava la brutalitat de la repressió a Espanya i propagava el cas de Ferrer i Guàrdia per tot França. Fins als anys de la Gran Guerra no reaparegué com a activista a Sabadell. Altra vegada com a animador de la lluita obrera, proposà des de la tribuna del Teatre Cervantes la vaga general a Sabadell. Era el febrer de 1916 i la vaga va fracassar. Aquest fracàs i l'esgotament d'una vida dedicada a la lluita el van portar a abandonar la tasca sindical i a traslladar-se a Barcelona per regir un negoci de petites dimensions, però en el qual treballava en el seu ofici de sastre. [JRM]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. 6 vol. Sabadell, 1975-1983.

Vidal Carrasco, Josep, obrer a Sant Feliu de Llobregat (segle XX). Fou dirigent local de la CNT i, en representació seva, alcalde de Sant Feliu de Llobregat entre novembre de 1937 i maig de 1938. [AGL]

Vidal Closa, Antoni, cirurgià i comunista a Terrassa (segle XX). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 pel districte tercer de la ciutat de Terrassa. [PPB]

Vidal Escartí, Daniel, dirigent sindicalista socialista a València (segle XX). Va pertànyer a

diverses executives provincials i fou militant destacat del PSOE i de la UGT al País Valencià a la fi dels seixanta. [RIRB]

Vidal Ferrando, Lluís, cal Bitxueles, ferrer i sindicalista (Vilabella 1905-Renau, ?). Va exercir la seva activitat, a Vilabella. Durant la guerra va ser regidor de l'Ajuntament per la CNT, des de novembre de 1937 fins al maig de 1938, en què dimití per anar al front amb caràcter de forçós. Ingressà a la presó de Tarragona l'agost de 1939, procedent de la de Valls. Va ser jutjat militarment a Tarragona el 7 de setembre de 1939 i el 30 era posat en llibertat. [AGT]

Vidal Fontanet, Joan, activista a Barcelona (?-Agde, França, 1971). Membre de la CNT, va ser un dels fundadors del grup d'afinitat Sacco i Vanzetti l'any 1928 a Barcelona. Durant la guerra, va formar part de la secció del Comitè de Milícies Antifeixistes encarregada de recollir fons. [JRM]

Vidal Grau, Jaume, fabricant i revolucionari a Barcelona (segle XIX). Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, fou membre de la Junta Revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. [PPB]

Vidal Guasch, Pau, anarcosindicalista a Vilafranca del Penedès (segle XX). Dirigent de la CNT vilafranquina durant la guerra civil, fou batlle d'aquesta vila en representació de la CNT l'any 1938. [RAM]

Vidal i Forga, Gil, oficinista i socialista (Olot 1902-Santa Eulàlia de l'Hospitalet 1982). Militant de la USC, fou tinent d'alcalde, encarregat de l'àrea de governació, del primer Ajuntament republicà d'Olot, en representació del Centre Obrer. El 1935 va rebre el premi del Patronat d'Estudis Històrics Olotins per una monografia sobre la vida obrera a Olot, que fou publicada dos anys després amb un pròleg de Serra i Moret. Va ser secretari de la UGT fins que marxà al front. Amb la retirada, fou empresonat a la Model de Barcelona i, després de no poques vicissituds, va ser alliberat el 1941. [JClAR]

Publicacions: *L'evolució social a Olot*. Olot, 1937. *45 anys de vida olotina a través del Centre Obrer*. Olot, 1980.

Vidal i Garrell, Josep, pagès i sindicalista a l'Espuga de Francolí (segle xx). Durant la guerra civil, fou delegat del Sindicat d'Oficis Diversos de l'Espuga de Francolí al Ple Regional de Camperols de la CNT, celebrat el setembre de 1936, membre del Comitè de Milícies Antifeixistes, en representació de la CNT, i responsable de la comissió de Proveïments. Posteriorment formà part del Consell Municipal. Fou un dels principals dirigents de la federació comarcal de la CNT. [AMA]

Vidal i Garrell, Ramon, sindicalista a l'Espuga de Francolí (segle xx). Fou membre del Consell Municipal de l'Espuga de Francolí i tercer alcalde, l'octubre de 1936, en representació de la CNT. [AMA]

Vidal i Gort, Màrius, socialista a Barcelona (segle xx). Membre de la USC durant el anys vint, va ser col·laborador del seu òrgan, *La Justícia Social*. Especialitzat en la secció d'anàlisi cultural d'aquesta publicació, va ser molt crític amb el noucentisme dominant a les esferes intel·lectuals d'aquell temps. Fent una lectura molt parcial de l'ideari del noucentisme, va acusar-lo d'haver trencat la idíl·lica harmonia que durant el segle XIX havia existit entre la cultura catalana i la cultura popular. A nivell polític, va descarregar totes les energies, el 1924, proposant —des de la mateixa revista— el trencament entre el PSOE i la USC per l'actitud tolerant, i fins i tot còmplice, del PSOE i la UGT cap a la Dictadura de Primo de Rivera. [JRM]

Vidal i Pallejà, Josep, sabater i socialista a Reus (segle xx). Destacat socialista durant les dues primeres dècades del segle, a finals de 1904 va formar part de la Junta Local de Reformes Socials a Reus. Va tenir una destacada projecció pública participant en mítings i reunions públiques. Va presidir el míting del Primer de Maig de 1915 a Reus, que va comptar amb 28 societats adherides, i entre 1915 i 1916 va col·laborar assíduament al setmanari reusenc *La Justícia Social*. [PPB]

Vidal i Riembau, Josep, pagès, sindicalista i polític conegut amb el sobrenom de Pep Jai (el Vendrell), el Baix Penedès, 1917-1989). Començà la carrera política durant la Segona República, quan milità a les Joventuts del BOC i, després, del POUM. Participà en la guerra civil i fou empresonat durant uns quants anys a la immediata postguerra. El 1945 s'afilià al MSC, dins el qual organitzà el Front Pagès, del qual fou responsable. El 1974 fou un dels fundadors de la Unió de Pagesos i va tenir una intervenció destacada en l'obertura del I congrés d'aquest sindicat agrari que se celebrà a l'Espuga de Francolí el novembre de 1976. Militant del Partit Socialista de Catalunya-C, fou un dels presidents del Congrés d'Unificació entre les diferents tendències socialistes, que va culminar en la formació del Partit dels Socialistes de Catalunya el juliol de 1978. Fou escollit diputat a Corts per Tarragona a les primeres eleccions democràtiques del 15 de juny de 1977 i a les de 1979, i senador, també per Tarragona, a les de 1982. [PPB]

Vidal Lafarga, Germinal, treballador portuari i comunista (Barcelona 1915-1936). Treballador en el transport del port de Barcelona, durant la Segona República esdevingué president de la Societat de Conductors de Carretons del Port (UGT). El març de 1933 fou vocal dels Jurats Mixtos de Treball al port de Barcelona per la seva especialitat de treball. Publicà algun article a *La Batalla* sobre temes portuaris i el setembre de 1935 era secretari de la Comissió de Sindicats Portuaris de Barcelona. Militant del BOC des del 1931, un any després fou elegit membre del comitè executiu de la Joventut Comunista Ibèrica i en el segon congrés de les Joventuts, secretari general. En el tercer congrés del BOC, celebrat l'abril de 1934, passà a ser membre del comitè central, on destacava per les seves enèrgiques intervencions. Després dels fets d'Octubre de 1934, es manifestà partidari d'una entesa amb l'ala esquerra del PSOE liderada per Largo Caballero. Quan es constituí el POUM, el setembre de 1935, continuà essent membre del comitè central del nou partit i secretari general de les seves Joventuts. Va morir el 19 de juliol de 1936, en els combats contra l'exèrcit insurrecte que tingueren lloc a la plaça de la Universitat de Barcelona, després d'una llarga agonia, sense que ningú pogués ajudar-lo. [PPB/JIG]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El BOC. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Vidal Mas, Pere, mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Va ser delegat per la Secció de Mecànics de Barcelona al II Congrés dels Obrers del Ferro, realitzat a Alcoi del 20 al 25 de febrer de 1873. [CR]

Vidal Miracle, Jaume, cal Muntanyes Negres, pagès per compte propi i sindicalista (Sitges 1894-França 1977). A l'esclat de la guerra duia més de trenta anys a Bràfim, població on desenvolupà l'activitat sindical. El març de 1932 formà part dels iniciadors de la Societat Sindical Agrícola «Agricultors Rabassaires» local. El 1932 i el 1933 participà en la junta del Sindicat Agrícola, a la secció de viticultura. Durant la República, destacà a la població com a líder del POUM. En esclatar la guerra, va ser del comitè i un dels dirigents de la col·lectivitat agrària. Participà en l'Ajuntament en representació del POUM, integrat a la comissió d'Abastaments, en el període comprès entre octubre de 1936 i juliol de 1937. L'octubre de 1938, com a membre de la CNT, va ser proposat per aquesta sindical per a entrar novament a l'Ajuntament, però la petició va ser desestimada perquè hi havia un decret que prohibia que els que havien estat dirigents del POUM poguessin entrar-hi. El desembre de 1936, va assistir a l'assemblea de pagesos per a constituir la comarca de Valls del Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT, en representació del sindicat brafimenc, i va ser-hi escollit, per majoria absoluta, com a secretari general. A la reunió següent de febrer de 1937, no hi assistí i l'actuació general va merèixer un vot de censura, per la qual cosa va ser substituït. [AGT]

Vidal Mirè, Josep, boter i internacionalista a Reus (segle XIX). Va ser membre actiu i secretari del Congrés d'Oficials Boters realitzat a Reus a principis de desembre de 1872. El 10 de desembre va llegir l'acord del congrés on es decidia l'adhesió a l'AIT. [JRM]

Vidal Mut, Sebastià, sabater, polític i sindicalista a Lluçmajor (segle XX). A l'inici del segle XX era un dels dirigents obreristes més desta-

cats de Lluçmajor (Mallorca). Va ser president en diverses ocasions de la societat obrera de sabaters La Recompensa del Treball (1903, 1904, 1905 i 1908) i també presidí (1907) la cooperativa de consum La Nova Vida (1907). D'ideologia socialista, presidí l'agrupació local el 1905 i el 1915 i en fou secretari primer el 1912. Representà Lluçmajor en el congrés extraordinari de la Federació Socialista Balear celebrat a Palma l'abril de 1915. [AMR]

Vidal Portas, Joan, Joan de la Pepaduga, pagès i activista políticossindical (Cabra del Camp 1904-front de l'Ebre 1938). A les renovacions de junta del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, de tendència conservadora, va ser escollit comptador el 1929 i el 1930. A l'esclat de la República, entrà al consistori per pocs dies, quan es formà el comitè provisional republicà que se'n va fer càrrec. En començar la guerra, era alcalde segon per l'ERC, fins al novembre de 1936, que marxà voluntari al front. El desembre de 1937 retornà a l'Ajuntament per la CNT i fou nomenat alcalde i conseller d'Assistència Social. El 1940 l'alcalde, a instàncies del jutge instructor de la Causa General de Tarragona, indicava que havia participat en la destrucció de l'església i que era desaparegut. [AGT]

Vidal Poveda, Luis, Lluïset, activista sindical i comunista (Foios 1932). Es va integrar en el PCE el 1966. Va actuar de receptor i dipositari de propaganda. Fou detingut el novembre de 1968. [RIRB]

Vidal Rossell, Salvador, treballador del ram tèxtil i socialista a Barcelona (Catalunya 1900-Mèxic 1993). Representa un cas atípic entre els quadres dirigents de la UGT catalana, ja que és un dels escassos catalans que, malgrat tenir nombrosos càrrecs d'àmbit regional, va formar part de la tasca sindical en els organismes estatals de direcció. Encara que fos en l'única federació estatal d'indústria amb seu a Barcelona, com era la tèxtil. En aquest cas, des del III congrés celebrat el gener de 1930, com a secretari general de la Federació Nacional Tèxtil, la creació de la qual ell mateix va impulsar a partir de sindicats catalans a finals dels anys vint. Com a conseqüència d'exercir aquest càrrec, va tenir accés al Comitè Nacional de la UGT

d'Espanya durant tota l'etapa republicana. En la Federació Regional Catalana del sindicat va exercir com a comptador des del juliol de 1928 a l'abril de 1929, i des d'aquesta data fins a l'abril de 1930 com a secretari general. A partir de la reestructuració que va patir el comitè executiu regional com a resultat de la crisi que vivia el sindicat en aquell moment, va ser nomenat vocal en representació del tèxtil en els dos següents comitès, d'abril de 1930 a desembre de 1931, i a partir d'aquesta darrera data, un cop celebrat el VIII Congrés Regional, va esdevenir vocal, fins a la substitució de la federació regional pel Secretariat Regional el març de 1933. L'abril de 1931 va ser nomenat conseller de Treballs Públics en l'anomenat Govern de la República Catalana, i va accedir dies després a la conselleria de Foment i Agricultura. Va haver de dimitir del càrrec de conseller el 9 de novembre de 1931 a conseqüència d'unes declaracions fetes dos dies abans en un diari de Madrid, *Crisol*, que varen ser qualificades d'anticatalanistes. Fou precisament en aquests dos anys, compresos entre el 1929 i la dimissió com a conseller, que Vidal Rossell va desenvolupar una activitat més àmplia entre les organitzacions socialistes catalanes. És un clar exemple de la concentració de càrrecs, que era força habitual entre dirigents d'aquest àmbit en aquell període. Després de la dimissió, es va centrar en la seva Federació Nacional d'Indústria i a assistir al Comitè Nacional. El 1929, quan ja formava part de la direcció regional de la UGT, havia exercit càrrecs com a vocal de l'Agrupació Socialista de Barcelona i com a secretari de les Joventuts Socialistes. El 1930 havia presidit el Sindicat d'Oficis Diversos de Barcelona, era vicesecretari del sindicat L'Obrer Fabril i alhora milità en el Grup Obrer Socialista de Sant Martí, barri on vivia. Finalment el 1931, mentre era conseller i alhora president del Jurat Mixt de Treball de la Indústria de la Fusta, va ser un dels impulsors de la creació de la Federació Local de Barcelona de la UGT. Després de la dimissió, només es té constància de la seva presència en l'àmbit català com a soci fundador dels Amics de la Casa del Poble el 1932. Durant la guerra civil, sense cap paper en el sindicat perquè degué ser un dels refractaris a la fusió que conduí al PSUC, i amb el nou caire que prenia la UGT, va ser president del Consell de Treball, càrrec en l'exercici del qual

va ser acusat d'actuar en contra dels interessos de la UGT. Es va exiliar a Mèxic. Quan el 1942 es va refer una UGT socialista de línia prietista —per a oposar a la negrinista que encapçalava González Peña—, Vidal Rossell en va esdevenir el secretari. El 1946 va sol·licitar a Largo Caballero suport per a fer que el MSC esdevingués la FC del PSOE, sense reeixir en l'intent. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, DAVID. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Vidal Roura, Genís, taper i internacionalista a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Vocal primer de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols, a principis de l'any 1872. Cap a l'octubre de 1872 va rebre al seu domicili, carrer Santo Domingo núm. 71, un donatiu de la Comissió Federal de la RE de l'AIT per a ajudar els paletes de la localitat en vaga. El febrer de 1873 constà com un dels corresponsals de Sant Feliu amb la comissió. [TMS]

Vidal Sarriera, Joan, socialista a Barcelona (segle XX). Vicepresident del comitè central de la Federació de l'Art Fabril de Catalunya, va signar juntament amb els altres membres del comitè, un extens manifest datat el 17 d'octubre de 1903 a Barcelona i dirigit «Als obrers de l'Art Fabril» amb la finalitat de constituir la federació espanyola d'obrers d'aquest art. [TMS]

Vidal Solà, Josep, socialista a la Bisbal del Penedès, el Baix Penedès (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, l'u d'agost de 1931, en el moment de la constitució, passà a ser secretari del comitè local de la USC de la Bisbal del Penedès. [MPMJ]

Vidal Urpí, Josep, ferroviari i comunista a Vilanova i la Geltrú (el Vendrell 1894-?). Militant del BOC, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932 per la circumscripció de Barcelona província. Fou un dels principals dirigents del POUM a Vilanova i la Geltrú durant la guerra civil, i hi ocupà el càrrec de regidor els anys 1936 i 1937, en representació d'aquest partit. [RAM]

Vidal Vidal, Antoni, ferroviari i comunista (Lleida 1898-?). Amb la guerra civil, va ser membre del comitè revolucionari de l'estació i un dels regidors del PSUC en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937. [JSSJ]

Vidales Virgili, Josep, Pepet de Carles, pagès i sindicalista (Nulles 1906-front de l'Ebre 1938). Regidor per la CNT de l'Ajuntament durant la guerra, en el període breu comprès entre el març i el maig de 1938, va participar en la comissió de Finances i dugué la dipositoria. El novembre de 1937 era secretari de la secció Cooperativa de Consum del Sindicat Agrícola Popular de Nulles. Va ser el president de la CNT-AIT. [AGT]

Vide, Joan, representant sindical a Sentmenat (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat Únic de Treballadors de Sentmenat. [XPM]

Vidiella, Jacint, boter a Sants (segles XIX-XX). Dirigent històric de la Secció de Boters de Sants (1885-1904), que tenia una trentena d'afiliats. Fou delegat de l'esmentada secció als 23è (1895), 30è (1902) i 32è (1904) congressos de la Federació d'Oficials Boters de la Regió Espanyola, de la qual va ser membre de la Comissió Pericial l'any 1887. [RAM]

Vidiella, Josep, treballador tèxtil i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Ocupà diferents càrrecs al sindicat tèxtil de la CNT a Vilanova durant la guerra civil. L'any 1938 era el secretari del Sindicat Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexos de la CNT a Vilanova. [RAM]

Vidiella i Franch, Rafael, tipògraf, dirigent sindical i polític (Tortosa 1890-Barcelona 1981). De molt jove començà a treballar com a caixista d'impremta i el 1905 es féu soci de la Societat Obrera de Tortosa i s'integrà a la Unió Obrera de l'Art d'Imprimir. L'any 1909 va marxar a Barcelona, va participar en la Setmana Tràgica i fou detingut a la Rambla per fer campanya a favor de Ferrer i Guàrdia. De retorn a Tortosa, va reconstruir el Sindicat de l'Art d'Imprimir, de la junta del qual formà part. El 1910 es traslladà a Tarragona, on s'afilià

lià a la UGT, i el 1911 marxà de nou a Barcelona, on va conèixer Salvador Seguí a la tertúlia del Cafè Espanyol del Paral·lel i s'afilià a la CNT. Va treballar a la impremta de la Casa de Caritat i l'any 1913 va participar en la vaga de tipògrafs. Durant la vaga general revolucionària de 1917, va formar part del Comitè Revolucionari de la CNT. Després de la vaga de la Canadenca, el 1919, fou enviat per la CNT a València, on treballà de corrector i tipògraf i fou el responsable de la publicació de *Solidaridad Obrera*. Presidí el Sindicat Únic de les Arts Gràfiques de València, en representació del qual va participar en el congrés del Teatre de la Comèdia de Madrid, el desembre de 1919, i va contribuir a constituir la Confederació Regional del Treball de Llevant. Amb motiu de la vaga del Sindicat d'Arts Gràfiques de 1919, fou detingut, acusat d'inductor de l'assassinat d'un patró i processat. jutjat el 1921, el fiscal li demanava cadena perpètua, però fou absolt. En sortir en llibertat el 1922, va participar, amb Seguí, en una campanya de mitings sindicals per València i Madrid. Va viatjar a Andalusia, on va contribuir a la reconstrucció de la Confederació Regional Andalusia i va organitzar el Sindicat d'Arts Gràfiques de Sevilla. En produir-se el cop d'estat militar de Primo de Rivera, el setembre de 1923, fou expulsat d'Andalusia i en arribar a València fou detingut, fins el desembre de 1923. El 1924, després d'estar uns mesos a Barcelona, va marxar a París, on va residir fins a 1926, va treballar a la impremta de l'anarquista francès Sébastien Faure i formà part, en representació de la CNT, del comitè revolucionari que coordinava l'oposició espanyola exiliada a França. Va participar en les conspiracions organitzades des de París per Francesc Macià. Va realitzar diversos viatges clandestins a Barcelona i el 1926 fou detingut a Irun. Passà dos anys a les presons de Sant Sebastià, Madrid i València. En sortir en llibertat el 1928, fou confinat a Madrid, on va treballar com a venedor de llibres i on va residir fins a 1932. Durant els darrers anys de la Dictadura, el Comitè Nacional de la CNT li confià la seva representació a Madrid amb l'objectiu de col·laborar en totes les conspiracions antimonàrquiques. Fou detingut una dotzena de vegades. Amb la proclamació de la República, l'abril de 1931, es va mostrar contrari a les campanyes antipolítiques i antiparlamentàries

dels sectors anarquistes de la CNT i va simpatitzar amb els trentistes. L'any 1932, de retorn a Barcelona, va passar a treballar, com a empleat municipal de l'Ajuntament de Barcelona, a la secció d'estadística i va ingressar a la UGT i al PSOE. Durant l'any 1933 formà part del corrent obrerista que, en representació de la Federació Barcelonina del PSOE, es va oposar a la unificació amb la USC. Contrari a la participació obrera en el govern de la Generalitat, a les eleccions de novembre de 1933, va propiciar la candidatura conjunta amb el BOC i es va presentar com a candidat per Tarragona a les llistes del Front Obrer. El 9 de desembre de 1933 va signar, com a representant de la federació de Barcelona del PSOE, el manifest constituït de l'Aliança Obrera de Catalunya, i va participar en el primer míting d'aquest organisme, celebrat el 18 de gener de 1934 al Palau d'Arts Decoratives de Barcelona. Frustrada ja la unificació entre el PSOE i la USC, el 1934 fou nomenat president de la Federació Catalana del PSOE. Va participar en els fets d'Octubre de 1934, després dels quals passà a la clandestinitat. Adscrit a les files del largocaballerisme, formà part de la redacció de *Claridad* el juliol de 1935 i el desembre del mateix any representava Catalunya en la reunió del comitè nacional del PSOE. El març de 1936 s'incorporà, en representació de la Federació Catalana del PSOE, al comitè d'enllaç constituït per la USC, el PCC i el PCP, amb vista a la seva unificació, que culminaria en la fundació, el 23 de juliol de 1936, del PSUC. Vidiella havia proposat el nom del nou partit i en formà part del comitè executiu n'ocupà la secretaria de relacions. En esclatar la guerra civil, fou el cap d'investigació del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya i el 31 de juliol de 1936 fou nomenat conseller de Comunicacions en el govern Casanovas que fou vetat per la CNT. El 6 d'octubre de 1936 formà part de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya i el desembre de 1936 substituïa Andreu Nin a la conselleria de Justícia, des de la qual passà a la de Treball i Obres Públiques l'abril de 1937. El març de 1937 havia participat en el Ple Ampliat del Comitè Central del PCE, que se celebrà a València i on fou designat membre d'aquell organisme. Oposat a Comorera, durant la guerra civil s'alineà amb el PCE en les crítiques sobre les «desviacions nacionalistes» del PSUC. Durant els

fets de Maig de 1937, va parlar per la ràdio amb l'objectiu de restablir la calma i la unitat i fou nomenat conseller de Treball, Obres Públiques i Justícia en el govern de crisi que es va constituir el dia 5 de maig. Finalment, el dia 29 de juny de 1937, i fins a la fi de la guerra, tornà a ocupar la conselleria de Treball i Obres Públiques. El 7 de setembre de 1937 protagonitzà un conflicte dins el govern de la Generalitat en criticar públicament els jutges catalans que detenien militants antifeixistes acusats de delictes corresponents a l'inici de la guerra, i fou replicat per Andreu i Abelló. Tornà a provocar un incident quan, després de la dimissió de Jaume Aiguader com a ministre del govern de la República, l'agost de 1938, criticà Companys d'haver provocat la crisi de govern. Formà part de la delegació del PSUC que s'entrevistà amb Negrín per a designar nou ministre en substitució d'Aiguader. El novembre de 1937, en el III congrés regional, havia estat escollit president de la UGT de Catalunya. Col·laborà a la revista *Meridià*, que inicià la publicació el febrer de 1938, i aquest mateix any publicà *Los de ayer*, novel·la autobiogràfica centrada en la seva militància anarcosindicalista durant el període de la Primera Guerra Mundial. Després de la guerra, el 1939, passà a residir a Moscou, on es traslladà des de París, i ensem que causava baixa en el comitè executiu del PSUC, fou designat, a proposta de Dimitrov, delegat d'aquest partit a la Internacional Comunista, càrrec que va ocupar fins al 1943, quan es va dissoldre la Internacional. A Moscou va escriure *Los mismos de ayer*, continuació de l'anterior novel·la, publicada a París el 1947. El gener de 1945 fou proposat, representant el PSUC, per a formar part del govern de la Generalitat presidit per Josep Irla i el desembre del mateix any es traslladava a França, on s'incorporava al Secretariat del PSUC. Va passar a dirigir de fet el periòdic *Lluita* i durant la crisi provocada en la direcció del PSUC l'any 1949 s'alineà clarament en les posicions del PCE i en contra de Joan Comorera, a qui el març de 1950 qualificà públicament de «vil, traïdor, agent de l'imperialisme i nacionalista burgès». En el V congrés del PCE, celebrat el setembre de 1954, va presentar la proposta, que no reeixí, de fer que el PSUC esdevingués part integrant del PCE, i quan l'octubre de 1956 se celebrà el I congrés del PSUC fou escollit membre del comitè exe-

cutiu, per bé que la seva influència en la presa de decisions ja no era gaire important atès que ja no residia a França. Des del seu exili a Budapest, col·laborà intensament a *Horitzons* i, sobretot, a *Nous Horitzons*, on sovint publicà articles sobre episodis històrics viscuts on donava la seva personal versió. L'any 1976 retornà a Barcelona. [PPB]

Bibliografia: CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. III vol. Barcelona, 1984-1985. MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*. Barcelona, 1977. ROIG, Montserrat. *Rafael Vidiella, l'aventura de la Revolució*. Barcelona, 1976.

Vidiella March, Miquel, sabater i sindicalista a Gràcia (segle XIX). Signà, l'1 de maig de 1871, la convocatòria d'un congrés, que els sabaters de Gràcia (Barcelona) dirigiren a totes les organitzacions de sabaters espanyols, per a constituir la federació d'ofici dels sabaters. [CR]

Vidondo Garrido, Francesc, sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Membre de la CNT local, fou regidor a l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat a partir d'octubre de 1936. [AGL]

Viella, Carles, treballador mercantil i sindicalista a Catalunya (segle XX). El març de 1936 firmava, en representació del Sindicat Mercantil, un manifest adreçat a tots els treballadors de Catalunya, a favor de la unitat sindical, preparatori de la Conferència d'Unitat Sindical que animava el POUM. [PPB]

Vigo, Antoni, teixidor de telers macànics a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signataris del conveni del seu ram, el novembre de 1854. L'agost de l'any següent, fou detingut al local de la seva societat. [SBV]

Vigo, Enrique, dependent de carboneria i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els dependents de carboneria de Barcelona al I congrés de la CNT, celebrat a Barcelona del 8 al 10 de setembre de 1911. [TMS]

Vigué, Gaspar, filador i màrtir del moviment obrer (Torelló 1884?-1901). Va morir, pels trets dels mossos d'esquadra, l'11 de març de 1901

en el transcurs d'una manifestació obrera a Torelló que protestava pel locaut patronal. L'enterrament va ser un acte multitudinari que va tenir ressò a tot Catalunya. Periòdicament, en l'aniversari de la seva mort, la seva figura va ser recordada durant molts anys per entitats obreres de la comarca d'Osona. [JCP]

Vigué, Jaume, socialista a Torelló (segle XIX). El maig de 1889 fou elegit tresorer del comitè de l'Agrupació Socialista de Torelló. [TMS]

Vigué Albanell, Climent, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vigué Albanell, Ildefons, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vigué Albanell, Joan, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Viguera Murillo, Anastasi, baster i comunista a Girona (Fuenmayor, La Rioja, 1905-?). Militant del BOC a Girona, el 1934 va formar part de la candidatura del BOC per a les eleccions municipals del mes de gener. Ja militant del POUM, el 1936 actuà dins el Comitè de registres i confiscacions i forçà l'exposició pública de les restes humanes que guardava el sepulcre de sant Narcís. S'exilià a França el 1939. [JClAR]

Vigués Guàrdia, Pere, tècnic industrial, dirigent sindical i comunista (Terrassa 1908-Lus-sac, França, 1999). El 1930 va ingressar al BOC, que era acabat de crear, i després va passar al POUM. Alhora, el 1932 fou secretari de l'Associació d'Empleats i Tècnics. Va col·laborar a *L'Hora*, *L'Opinió*, *La Batalla*, *La Nueva Era*, entre altres publicacions, i fou redactor en cap del setmanari *Terrassa*. Durant la guerra civil, va treballar un quant temps al Consell d'Economia de Catalunya, va dirigir *Front*, diari

del POUM, i fou conseller municipal d'octubre de 1936 a febrer de 1937. També va fundar i dirigir a Terrassa l'Institut Maurín. Durant la repressió contra el POUM col·laborà en la publicació clandestina de la premsa del partit. El març de 1938 va anar a lluitar al front, on arribà a oficial de la República. A partir de 1939 es va exiliar a França. En els darrers anys de la seva vida, va publicar diversos estudis, en bona mesura autobiogràfics, com *Catalunya. Socialisme* (Terrassa 1983), *Metamorfosi* (Terrassa 1984) i *Narració autobiogràfica* (Terrassa 1994), i va deixar nombroses obres inèdites. [JLJ/PPB]

Vijuesca, Benedicto, dirigent sindicalista valencianista (segle xx). Líder històric de la Yutera, de Vinalesa (l'Horta). Estigué vinculat a la USO, a CCOO i al Centre de Estudis Laborals de València. [RIRB]

Vila, sindicalista a Granollers (segle xx). Fou delegat pel Sindicat de Granollers a la Conferència Regional de la CRT de Catalunya feta al Palau de Projeccions de Barcelona el maig i juny de 1931. [XPM]

Vila, socialista a Sabadell (segle xx). Fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista de Sabadell, que començà a estructurar-se el 1908 en el local de la Cooperativa Sabadellenca. El setembre de 1909 va ser un dels organitzadors de l'acte, en el qual parlà Pablo Iglesias a Sabadell en el Cercle Republicà Federal, durant el conflicte local amb l'empresa Casanovas. [XPM]

Vilà, Andreu, nom amb què fou conegut el militant comunista Augusto Vidal (segle xx). Militant del PSUC, fou nomenat membre del comitè central del partit en el I congrés del PSUC celebrat a París l'agost de 1956. [PPB]

Vila, Antoni, societatari a Barcelona i Sant Cugat del Vallès (segle XIX). El seu nom figura entre els quaranta-set signants d'un document dirigit pels obrers barcelonins al Congrés de Diputats el 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) El juny de 1864 signà el manifest dels demòcrates socialistes barcelonins. Posteriorment, en les eleccions municipals del novembre de 1854, fou elegit compromissari per la demarcació parroquial de Sant Cugat. [TAG]

Vilà, Armengol, comunista a Barcelona (segle xx). Durant la Segona República milità a la USC. En esclatar la guerra civil, passà al PSUC i fou nomenat membre del seu comitè central a la I Conferència Nacional celebrada a Barcelona el juliol de 1937. Exiliat el 1939, s'automarginà de les tasques de direcció política, sense que consti el seu abandonament del partit. [PPB]

Vilà, Emili, socialista a Gràcia (segle XIX). El 4 de juliol de 1886, i fins al març de 1887, fou elegit secretari de l'exterior del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia. [TMS]

Vila, Francesc, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El 28 de maig de 1886 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda, càrrec que va exercir fins al desembre de 1887. [TMS]

Vila, Francesc, societatari a Barcelona (segle XIX). Fou un dels signants de l'exposició que els obrers barcelonins van dirigir al Congrés de Diputats el 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [TAG]

Vila, Gerard, boter al Masnou (segles XIX-XX). Dirigent de la secció local del Masnou i de Malgrat de Mar de la Federació de Boters de la Regió Espanyola. Fou delegat d'aquestes seccions en els 15è (1887) i 32è (1904) congressos de la Federació de Boters. [RAM]

Vila, Gonçal, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vila, Isabel, internacionalista a Llagostera, el Gironès (segle XIX). Domiciliada al carrer de la Victòria de Llagostera, el 30 d'agost de 1872 va pronunciar un discurs en una assemblea de treballadors, celebrada a Sant Feliu de Guíxols. L'octubre del mateix any figura com a secretària del Consell local de Llagostera de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. Encara continuava en el càrrec l'agost de 1873. [TAG]

Vila, Jaume, activista obrer a Sitges, el Garraf (segle XIX). El 17 de juny de 1856 fou acusat, davant d'un consell de guerra presidit pel coro-

nel Ravel, d'haver causat desordres laborals a la localitat de Sitges. Juntament amb Jaume Vila foren encausats també altres activistes obrers. [TAG]

Vilà, Jaume. socialista a Olesa de Montserrat (segle XIX). El gener de 1890 fou elegit secretari de l'interior del comitè de l'Agrupació Socialista d'Olesa de Montserrat. [TMS]

Vila, Jaume, teixidor i societari a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). El 9 de setembre de 1841, va subscriure una proclama publicada amb motiu de la celebració de l'aniversari de la Sociedad de Protección Mutua de Tejedores de Algodón, de Sant Andreu. L'any següent figura com a director de l'esmentada entitat. [CR]

Vila, Joan, associacionista i forner a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'abril de 1873 apareix amb aquest mateix nom un forner el qual, en representació dels obrers forners associats de Sant Martí de Provençals, fa públic un document en què invita a l'associacionisme els obrers del ram. [CR]

Vila, Joan, ebenista i sindicalista (Sant Feliu de Guíxols 1880-Agde, França, 1964). Va residir a Caçà de la Selva, on es va afiliar a la CNT. Va adquirir una sòlida formació artística en una escola d'Arts i Oficis. En esclatar la guerra civil, fou nomenat membre del Comitè Municipal de Caçà, en representació de la CNT. Exiliat a França el 1939, fou internat al camp d'Agde; treballà al museu d'aquesta ciutat. [MPMJ]

Vila, Joan, filador i societari a Sabadell (segle XIX). El febrer de 1873 figurava entre els quadres dirigents del moviment obrer local, estructurat en el si del Centro de las Sociedades Obreras. [TAG]

Vila, Joan, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant del Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT, en esclatar la guerra civil, el juliol de 1936, fou membre del secretariat del Comitè Revolucionari que es constituí a la barriada del Clot de Barcelona, amb l'objectiu de portar a terme tasques de defensa, vigilància i subministrament de productes. [PPB]

Vila, Joan, socialista (segle XIX). Fou un dels que van signar el manifest del 10 de juny de 1864 favorable a les tesis socialistes en el si del Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vila, Josep, obrer a Mataró (segle XIX). Fou un dels quaranta-set signants de l'exposició dirigida pels obrers barcelonins al Congrés de Diputats el 8 de novembre de 1853. (Vegeu: Abella, Miquel.) [TAG]

Vila, Josep, pagès, sindicalista i anarquista (Sant Jaume de Llierca 1911-Tarascon, França, 1978). Adherit de molt jove al Sindicat de la Terra de la CNT de Sant Jaume de Llierca, excel·lí en tots els conflictes sindicals de la comarca durant el període republicà. En esclatar la guerra el 1936, s'uní a les milícies cenetistes, fins que s'hagué d'exiliar a França el 1939. Passà pels camps de concentració i les companyies de treball francesos i fixà la residència a Aurinhac. A la Segona Guerra Mundial, lluità en la resistència francesa i més tard col·laborà durant molts anys en la Federació Local de la CNT de Tarascon. [XPM]

Vilà, Josep, teixidor mecànic i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Vila, Manuel, obrer manufacturer i sindicalista a Mataró (segle XIX). El juny de 1871 consta com a president de la junta de Les Tres Classes de Vapor de Mataró. El gener de l'any següent figura com a membre de les Tres Classes de Vapor de Barcelona. El juny de 1872 prengué part en el congrés constitutiu de la Unió Manufacturera, celebrat a Barcelona; aquest nou sindicat englobava tots els obrers relacionats amb el tèxtil. L'octubre del mateix any 1872 el Consell Federal l'esmenta com a receptor dels donatius per al sosteniment de les vagues a la zona de Mataró i, així mateix, figura en aquests moments com a responsable de la secció local de terrissaires de la mateixa localitat. [TAG]

Vilà, Manuel, teixidor mecànic i sindicalista a Barcelona (segle XIX). El febrer de 1872 era

membre del Consell de la Unió del sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor i durant l'any 1873 en fou el representant general. El 10 de maig de 1881 va ser un dels firmants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat a *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix any. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [PPB/TMS]

Vilà, Miquel, sindicalista a Barcelona (segle XIX). En representació del Centre Democràtic Federalista de Barcelona, va signar, l'1 de maig de 1890, el document lliurat per una representació d'entitats obreres al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TAG]

Vilà, Nicet, obrer daurador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). L'1 de maig de 1890 va signar, junt amb Melcior Palau i Joan Cases, en representació del ram de Dauradors, el document que diverses entitats obreres van presentar al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Abad, Salvador.) [TAG]

Vilà, Pau, teixidor i societatari a Vic (segle XIX). L'any 1841 formava part de la junta directiva de l'Associació d'Obrers Teixidors de Vic. Així mateix, actuà puntualment de contacte entre els teixidors de Vic i els de Manlleu. [TAG]

Vilà, Pere, societatari a Barcelona (segle XIX). El 14 de juliol de 1873 va signar junt amb altres dirigents obrers, com ara Ferran i Ramon Samsó, Manuel Barrera, Ramon Franqueza o Josep Garcia, una carta al periòdic federal moderat i antibakuninista *La Independencia*, en què refusava qualsevol intent insurreccionalista, similar al que s'havia produït a Alcoi, per part de la federació local barcelonina. El 1877 va prendre part en la conferència obrera convocada el 10 de juliol pel Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, i que se celebrà el mes d'agost. En aquesta conferència formà part, junt amb Rossend Pich i el germà petit d'Antoni Gusart, del grup que preparà el dictamen relatiu a la resistència, aprovat per la conferència. [TAG]

Vilà, Pere, socialista a Reus (segle XX). Va participar, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Reus, en el V congrés de la Federació So-

cialista Catalana, que es va celebrar a Tarragona el juliol de 1916 i en el decurs del qual va actuar com a secretari de la segona sessió. [PPB]

Vilà Berguedà, Gustau, Grapa, dibuixant, caricaturista i empresari, artista socialista i anticlerical (Sabadell 1894-Carabanchel Bajo, Castella la Nova, 1955). Dibuijant sabadellenc i militant de les esquerres locals, col·laborà a moltes publicacions, com *Violet*, *L'Almanac de les Arts*, *Garba* i *L'Estevet*. Excel·lí com a caricaturista polític a *Solidaridad Obrera* i durant la Segona República, a *Vertical*, òrgan de la Federació Local de Sindicats de Sabadell. El seu estil era punyent i basat en la línia de l'expressionisme humorístic de Xavier Nogués. Destacà pels seus acudits contra el feixisme, l'Església i la burgesia. Durant la guerra civil, dibuixà cartells anticlericals que foren penjats en les esglésies de Sabadell i participà en la creació del Sindicat d'Artistes, Dibuijants, Pintors i Escultors Professionals (FLS). Participà en la comissió de Propaganda (FLS-UGT) d'aquell sindicat creada el 1936. El 1939 s'exilià amb bona part dels membres del sindicat, però retornà a Sabadell a principis dels anys 40, malgrat ser acusat de rebellió militar i figurar en la Causa General. Posteriorment marxà a Carabanchel i creà una fàbrica de Carders; fou respectat per les autoritats del règim. [XPM]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. 6 Vol. Sabadell, 1975-1983. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. 15. Barcelona, 1980.

Vilà Camps, Pere, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vilà Canals, Josep, Josep del Robat, pagès i sindicalista (Alió 1895-1981). Durant la República, va ser regidor, l'abril de 1931. A la guerra, va formar part de l'Ajuntament per la UGT, des de l'octubre de 1936 fins a l'octubre de 1937, encarregat de la comissió de Proveïments. El darrer mes de la seva estada a l'Ajuntament va ser escollit alcalde segon. En exercici del càrrec, va ajudar a la incautació d'un edifici per a col·locar-hi refugiats. L'abril de 1943 residia a la població. [AGT]

Vila Capdevila, Ramon, guerriller, conegut com Caracremada, Marato, Capità Raymond o Llaugi, segons els diversos períodes de la seva actuació (Peguera 1908-Castellnou de Bages 1963). Passà la infantesa a la colònia minera de Peguera, on quedà orfe l'agost de 1920. De molt jove, començà a treballar en una indústria tèxtil de la Pobla de Lillet, un cop allí, ingressà com a militant a la CNT i restà vinculat a la publicació *El Trabajo*, editada a les conques del Llobregat i del Cardener. Entre 1929 i 1930 va protagonitzar accions ludistes contra empreses i, posteriorment, fou detingut. La seva experiència a la presó li va servir per a posar-se en contacte amb alguns líders i pensadors sindicals; així mateix, aconseguí l'exempció del servei militar. L'amnistia republicana li va permetre retornar a la Pobla i decidí llançar-se a la lluita armada, sota la influència d'en Tres Tres. Ingressà a les Joventuts Llibertàries. La situació d'expresidiari el portà a treballar a les mines de Fígols. A la insurrecció que hi tingué lloc el gener de 1932, hi prengué un especial protagonisme. Després dels fets, capitanejà la fugida d'uns 400 homes, que també hi van tenir participació, però foren detinguts a la Nou de Berguedà i ell ingressà pres a Manresa i més tard a Barcelona. A finals de 1932, en no trobar feina a Fígols, es traslladà a Berga, on es va posar en contacte amb Marcel·lí Massana. L'abril de 1936 va tenir un important enfrontament amb la policia a Castelló de la Plana, en el qual van morir el seu cosí Ramon Rives Capdevila i un agent. El setembre del mateix any, iniciada la guerra civil, sortí des de Manresa amb la Columna Terra i Llibertat, on es trobà amb Massana i també amb Ramon Casals, Josep Ester i Josep Viladomiu. L'octubre, en trencar-se el front, va anar a parar a una columna comunista, dintre la qual fou detingut i portat a Montjuïc, d'on fou alliberat, poc després, gràcies a les gestions de la CNT. Després va operar a diversos fronts del centre peninsular i va arribar a formar part del SIP (Servei d'Informació Perifèric), dintre el qual féu diverses incursions a la rereguarda enemiga. Però el març de 1937, en militaritzar-se les columnes, va decidir tornar a Fígols, i va fer gran amistat amb el director de les mines col·lectivitzades, Maximilià Puertas. Un cop allí fou nomenat pels companys delegat de proveïments. Amb la pèrdua de Catalunya, va haver de fugir a França, on,

juntament amb Puertas, quedà internat al camp de concentració de Sant Cebrià; més tard, fou traslladat a Argelers, d'on aconseguí escapar el 1941. A partir d'aquí, començà una aferissada lluita antifranquista, inicialment com a guia i enllaç, després en accions de sabotatge, les més conegudes de les quals foren: la voladura dels Carburers de Berga i de diferents línies d'alta tensió al Bages, el Berguedà i Osona. Es trobà amb Massana, amb qui emprengué conjuntament algunes operacions. El 1943, un cop organitzada la resistència francesa, passà a França de nou. El mateix any fou detingut i deportat per l'organització Todt —després d'haver passat per Perpinyà— a la pedrera de Bedarius, aconseguí fugir i s'integrà prop de Llemotges, al grup Menessier. L'abril de 1944, ja buscat per la policia franquista a França, reaparegué en el maquis al bosc de Rochechouart (Alta Viena), on actuà amb el pseudònim de capità Raymond. Amb la Resistència, va participar en múltiples sabotatges, sobretot contra divisions de les SS. Després d'haver estat a les unitats de la Unió Nacional, va passar a formar part del batalló Llibertat, del qual comandà una de les companyies. Al capdavant d'aquest batalló, el 1945 va aconseguir alliberar alguns presoners dels darrers reductes nazis, a Royan i Pointe-du-Grave. Un cop alliberada França, reinicià la lluita a Espanya i donà suport en diverses ocasions, als grups d'acció que es dirigien a Barcelona, sobretot els de Francesc Sabaté. Entre 1947-1948 la seva faceta més coneguda fou la de guia. Va passar cap a França Antonio Gil Oliver; també, en aquest període, col·laborà amb Josep Lluís Facerias en tasques de transport d'armes pel Pirineu, especialment a través de la serra del Canigó i la del Cadí. Conduí, també, el grup francès encarregat d'instal·lar a Barcelona la impremta de la *Solidaridad Obrera*. El 1949, operava a l'Alt Berguedà amb Francesc Denis —Català—, Manel Sabaté i l'italià Elio Ziglioli. A la Pobla de Lillet, caigué gran part del seu grup i ell fou greument ferit. A partir del 1951, començà a ser molt buscat per la policia franquista, ja que li havia estat atribuït l'assassinat de dos anglesos a la collada de Tosses. Després d'aquests fets, se li presentà l'oportunitat de traslladar-se a Amèrica, cosa que va refusar. La seva lluita contra el règim franquista va prorrogar-se fins a l'agost de 1963, quan després d'haver fet el

seu últim sabotatge en una línia d'alta tensió que alimentava la ciutat de Barcelona, fou sorprès i abatut per la guàrdia civil a la Creu del Perelló, prop del castell de Balsareny. Fou el darrer maquis de renom de la postguerra. L'octubre de 1978 li organitzaren un acte commemoratiu a Sallent, al qual havia d'assistir Frederica Montseny; però fou dissolt per la guàrdia civil. També se li organitzaren actes similars a la Catalunya del Nord. [JCR/JJR]

Bibliografia: FLORES, Pedro. «Ramón Vila Capdevila. Apoteosis de la acción». A: *Ruta*. 1980, núm. 40, Montpeller. REGUANT, Josep M. *Marcelli Masana: terrorisme o resistència*. Barcelona, 1991. TÈLLEZ, Antonio. *La lucha del movimiento libertario contra el franquismo*. Barcelona, 1991.

Vilà Claramunt, Joaquim, empleat de banca, dirigent polític i sindical socialista (Lleida 1906-?). Va entrar a l'Agrupació Socialista de Lleida, fundada el 1931, en representació de la Secció d'Empleats de Banca de la UGT. Aquests, juntament amb els ferroviaris, eren els principals braços del sindicat ugetista de Lleida. La seva actuació va ser especialment destacada durant la guerra civil en ser nomenat comissari de la Generalitat a Lleida per les organitzacions obreres. Tot i que a mitjan febrer de 1937 va presentar la dimissió per desacords amb el govern de la Generalitat, va mantenir-se en el càrrec fins al 19 de febrer de 1938, en què fou substituït pel doctor Josep Sastre Torruella, d'ERC. En aquest període també va ocupar càrrecs directius en el sindicat. De la mateixa manera, els seus germans van tenir activitat política i sindical. Aureli va tenir responsabilitats en la secció de banca de la UGT abans i durant la guerra, mentre que Enric ocupà diversos càrrecs per la Generalitat durant la guerra. Els anys quaranta els germans Vilà van residir a Panamà, on es dedicaven a activitats empresarials. [JSSJ]

Vila Comas, Joan, comptable i comunista (Sabadell 1908). En els darrers anys de la Dictadura de Primo de Rivera fou el dirigent local més important del Partit Comunista Català, constituït per Jordi Arquer el 1928, i col·laborà a *L'Opinió*. Militant del BOC, formà part del Comitè Revolucionari de Sabadell encarregat de preparar l'adveniment de la República. Dirigent del Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell, des

del 1933 fou membre del comitè central de la Federació Comunista Ibèrica (BOC) i col·laborador habitual de *La Batalla*. Fou nomenat també membre de la secretaria administrativo-política, per Barcelona província. El novembre de 1931 havia format part de la comissió encarregada de redactar la tesi organitzativa del BOC. Durant les jornades del 6 d'octubre de 1934 formà part del Comitè Revolucionari local que proclamà la República Catalana des de l'Ajuntament sabadellenc. El setembre de 1935 passà a militar al POUM, del comitè central del qual fou també membre. En esclatar la guerra civil, marxà al front d'Osca, on fou nomenat comissari polític de la Divisió 29, fins a la seva dissolució, després dels fets de Maig de 1937. El desembre de 1936 havia estat un dels firmants, pel front de Cuarte, del manifest publicat pel Comitè Central Ampliat del POUM davant la crisi del govern de la Generalitat, que representà l'exclusió del partit del govern català. Durant la repressió contra el POUM, fou detingut i ingressà a la presó Model de Barcelona, el 18 de novembre de 1937, sota l'acusació d'espionatge. Traslladat a la presó de Vic, fou alliberat més tard i traslladat a l'Exèrcit de Llewant amb el grau de capità. En acabar la guerra, el 1939, va exiliar-se a Amèrica i el 1942 s'establí a Mèxic, on es dedicà a treballs editorials i fou secretari de la Biblioteca Catalana de Mèxic. [PPB]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. IV-VI. Sabadell, 1980-1983. DURGAN, Andy. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Vila Cuenca, Josep, detallista i socialista a Barcelona (segle XX). En el decurs del VIII congrés de la Federació Regional de la UGT, celebrat el desembre del 1931, va esdevenir-ne el secretari general, i en va accedir a la direcció acompanyat d'Antoni Olarte. Formalment representava la resolució de la greu crisi que havien viscut les organitzacions ugetistes catalanes durant tot l'any, encara que cal cercar l'origen de les picabaralles internes en els anys 1927-28. L'accés de Vila Cuenca i Olarte al capdavant de l'organització catalana representava la victòria del sector més largocaballerista, espanyolista i antiautonomista del socialisme català, que comptava amb el suport de la direcció central. Durant els mesos previs a l'esmen-

tat congrés, Vila es caracteritzà pel seu significatiu arrelgement amb la llavors escindida Agrupació Socialista de Barcelona, de la qual va dirigir l'òrgan de premsa *Tribuna Socialista*, entre el 12 d'agost i l'11 d'octubre de 1931. Després del congrés, s'encarregà de legalitzar la nova Federació Socialista de Barcelona, que va ser creada per a cloure el període en què a Barcelona convivien dues organitzacions socialistes antagoniques. Va ser l'home fort de la UGT catalana durant l'etapa republicana, contrari a tota veritable reforma de l'organització. Quan s'establí el Secretariat Regional el març de 1933, va continuar com a secretari general i director de l'òrgan ugetista *Cataluña Obrera*. Com a ressò del procés unitari que s'estava portant a terme en aquell moment entre la USC i la FC del PSOE, va intervenir en el míting conjunt que ambdues formacions realitzaren el Primer de Maig de 1933 al Teatre Triomf. Malgrat el fracàs de l'esmentat procés de fusió, es va presentar per les llistes d'aquesta darrera formació a les legislatives de novembre de 1933, la qual cosa li generà força problemes amb la direcció central. Aquest fet, conjuntament amb la convocatòria d'una vaga de 24 hores el mes de febrer, li va afeblir notablement la capacitat de maniobra davant la immediata celebració del II congrés del Secretariat, al qual va arribar amb una recusació sobre la seva recent actuació. A aquesta difícil situació respongué afirmant-se en el càrrec i nomenant el fidel Desideri Trilles president de l'acte. Al llarg d'aquest va ser acusat de manipulació en el fonamental tema de les credencials que permetien dret al vot, i això va generar un conflicte que va culminar amb l'abandó del congrés de força sindicats, que acabarien per crear la UGSOC com a alternativa sindical a una UGT que, amb la direcció de Vila Cuenca, no havia aconseguit abandonar la marginalitat que havia caracteritzat la seva trajectòria a Catalunya. A finals del 1935, a partir d'una denúncia puntual, es va descobrir una àmplia gamma d'irregularitats econòmiques que per uns imports notables havia protagonitzat el secretari general ugetista en el decurs dels darrers anys, tant en l'exercici de la secretaria com en les funcions sociolaborals en què intervenia representant el sindicat. Davant el pes i volum de les acusacions presentades abandonà, al costat del secretari administratiu Antoni Olarte, el càrrec que ocu-

pava des de feia més de quatre anys, el gener del 1936. Lluità a les jornades de juliol pels voltants de plaça Catalunya, i va tenir poc després, durant el fracassat desembarcament a Mallorca, un fosc paper. Va actuar en principi com a cap del Comitè Militar Antifeixista de les Balears, amb prou poder per a convocar reunions de l'estat major de l'expedició al *Ciudad de Cádiz*, però no es pot assegurar si per a aquest càrrec havia estat nomenat per un comitè superior o bé se l'havia atribuït ell mateix. A finals d'agost de 1936 féu un viatge a Madrid en companyia del diputat socialista Amós Ruiz Lecina, en sollicitud de suport aeri a l'expedició. De tota manera, quan Joan Comorera s'assabentà de la seva presència al front, envià un comunicat al capità Alberto Bayo en què desautoritzava rotundament l'antic secretari ugetista per a fer qualsevol tasca en nom del PSUC. Durant la resta de la guerra, va participar en el Front del Centre com a oficial del cos de carabiners. L'agost de 1938 era capità de la III Brigada i poc després ascendí a tinent coronel, ara amb comandament sobre les brigades XXI i XXIV al sector de Pozoblanco. A finals de la guerra va ser nomenat vocal magistrat del Tribunal Especial de Guàrdia número dos de Barcelona. Probablement la retirada el va sorprendre sense haver pres possessió del càrrec. Un cop creuada la frontera, va ser internat al camp de Setfont, on sollicità ajut al SERE per exiliar-se a Mèxic; allà va fer costat a la línia prietista del PSOE. [DBM]

Bibliografia: BALLESTER, David. *Marginalitats i hegemonies de la UGT de Catalunya, 1888-1936*. Barcelona, 1996.

Vila Cuenca, Vicenç, dirigent socialista a Barcelona (segle XX). Fou vicepresident de les Joventuts Socialistes el 1932. Germà del llavors secretari general del Secretariat Regional de la UGT Josep Vila Cuenca. [DBM]

Vila Dinarés, Pau, pedagog, geògraf i anarquista (Sabadell 1881-Barcelona 1980). Fill de Pere Vila Vilanova, teixidor acomodat de Gràcia i també federal i anarquista, va viure un temps a Alcoi i després a Terrassa. Fou en aquesta última ciutat on es va formar a l'escola laica de l'Ateneu Obrer i més tard, vers el 1896, va ingressar al Real Colegio Tarrasense,

on va començar els estudis secundaris que no acabà. Tot i que només havia cursat un any de batxillerat, es pogué dedicar a l'ensenyament ja que en aquella època eren negligents els títols. Aleshores es traslladà amb la família a Sant Martí de Provençals i treballà de teixidor en una fàbrica de cotó del Camp de l'Arpa. Estudiava a les nits i llegia àvidament una sèrie de revistes entre les quals destaquen *El Productor* i *Tierra y Libertad*. Així entrà de ple a les línies anarquistes i inicià la seva activitat a la Societat de Resistència de Carreters, del carrer Jupí de Sant Martí, barri barceloní on vivia. En aquest centre continuà la formació anarquista i també inicià tasques propagandístiques. Assistí a les classes nocturnes de l'Escola d'Arts i Oficis amb la finalitat de preparar-se per a tècnic tèxtil. Coincidí amb Albà Rosell i Mateu Morral al Centre Federal de Cultura i tots plegats s'ajuntaren després a l'Escola Moderna. El 1899 va formar, amb aquests i amb Felip Cortiella, el Centre Fraternal de Cultura, al carrer d'Abaixadors de Barcelona, i el 1902, l'agrupació Avenir. Com que el temptà la vida de revolucionari actiu, el 1902 va formar part del comitè de la vaga de solidaritat amb els manyanos, conflicte que va acabar amb molta violència. Fou llavors quan es va deslligar del grup i va decidir treballar al camp de l'educació. Aleshores entrà a donar classes a l'Ateneu Obrer de Badalona i el 1903 va vincular-se a l'escola de Foment Martinenc, dependent de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, tot i que va ser molt crític amb molts dels conceptes i mètodes de Ferrer. Després de passar per altres centres, el 1905 va fundar l'Escola Horaciana, centre de gran relleu pels mètodes innovadors i on va reflectir les seves idees pedagògiques. L'escola va durar fins al 1912 i els darrers temps va funcionar al local de l'Ateneu Enciclopèdic Popular barceloní. Marxà pensionat a Suïssa i l'estada a l'Escola de Ciències de l'Educació de Ginebra li permeté entrar en contacte amb la geografia regional francesa de P. Vidal de la Blache. Aquest contacte li serví per a establir el fonament dels seus treballs sobre la geografia comarcal catalana. A partir de llavors, i amb una breu estada a Bogotà, es decantà per la geografia de la qual es transformà en un important mestre. Instal·lat de nou a Barcelona, entrà als quadres docents de la Mancomunitat de Catalunya. Va ser secretari de l'Es-

cola del Treball (1918) i director de la secció preparatòria de la Universitat Industrial, professor de geografia humana dels Estudis Normals i secretari dels Alts Estudis Comercials. Va interrompre l'activitat docent durant la Dictadura de Primo de Rivera i la reprengué durant la II República, època en què la Generalitat de Catalunya li confià importants tasques. Durant aquest període de joventut i maduresa, dictà cursos a l'estranger, va traduir i escriure obres de geografia, antropologia i pedagogia, col·laborà en diverses revistes especialitzades. Hagué d'exiliar-se el 1939 i s'instal·là a Colòmbia i, posteriorment, a Veneçuela, on realitzà una notable tasca docent i investigadora i publicà importants treballs. L'any 1965 tornà a Catalunya, primer amb estades intermitents, i va esdevenir guia i mestre de les noves generacions de geògrafs, a més de rebre importants premis i distincions. [TMS]

Publicacions: *La Cerdanya*. Barcelona, 1926; *Resum de Geografia de Catalunya*. Barcelona, 1928-1935; *Nueva Geografía de Colombia*. Bogotà, 1945; *Geografía de Venezuela*. Caracas, 1960; *Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps*, 1974; *La geografia i els seus homes*, 1978.

Bibliografia: IGLÉSIES, J. *Pau Vila*. Barcelona, 1971. ROVIRA I JARQUE. *Pau Vila «He viscut»: biografia oral*. Barcelona, 1989. CASTELLS. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. V i VI. Sabadell, 1982-1983.

Vila Franquesa, Alfons, anarcosindicalista i dibuixant conegut amb el sobrenom de Shum (Sant Martí de Maldà, Urgell, 1897-Cuernavaca, Mèxic, 1967). De família d'artesans —el pare fabricava carrosseries per a landós—, va viure a Lleida, on va conèixer el pintor Miquel Viladrich i Vila. Als setze anys, a la mort de la mare, se'n va anar a França, on va conèixer les idees anarquistes. A la tornada a Catalunya, dos anys després, va arribar a Terrassa; empresonat per fets lleus, va coincidir a la presó amb una vintena d'anarquistes amb els quals es va evadir durant unes festes de la ciutat. Traslladat a Barcelona, va participar activament en la lluita protagonitzada pel Sindicat Únic. Sofrí un greu accident per una explosió en un taller de modistes, a Sants, on grups d'activistes perseguits per la policia no van tenir prou cura amb els materials que manipulaven; com a conseqüència va patir greus cremades a la cara i les mans.

Després d'un any d'hospital, fou detingut i jutjat amb el nom de Joan Baptista Acher, que figurava en la documentació que portava en el moment de l'accident; condemnat a mort i internat al penal del Dueso, la seva execució es va anar ajornant en coincidir amb una forta campanya contra la pena de mort, encapçalada per diversos intel·lectuals del país. Després de deu anys de presó, amb la proclamació de la República, en van decretar la llibertat. Durant la seva estada a la presó, utilitzant el pseudònim de Shum —en record d'un vell amic—, va col·laborar en revistes d'humor i setmanaris satírics com *L'Esquella de la Torratxa*, feina que continuà durant la República, i també a *L'Opinió* i *La Humanitat*. En aquests anys fou nomenat vocal de la Junta de Museus de Catalunya i va ser un dels fundadors del Sindicat de Dibuijants Professionals. Va lluitar, en primera línia, durant tota la guerra civil. Després de la contesa es va exiliar, primer a França —on va haver de passar per camps de concentració— i després a Amèrica. Va viure en diversos països americans, inclosa una llarga estada a Nova York, on va il·lustrar llibres. Finalment es va instal·lar a Cuernavaca, on, minat per l'arteriosclerosi, va continuar dibuixant, agafant el pinzell amb les dues mans, fins que li va arribar la mort. [TMS]

Bibliografia: SOLÀ I DACHS, LL. «"Shum" dibuixant anarquista». A: *L'Avenç*, 1979, febrer, núm. 13. *Le Combat Syndicaliste*, 14/9/1967.

Vilà i Creus, Joaquim, agricultor i administratiu (Pineda de Mar 1901-1974). Militant d'ERC, fou alcalde popular de Pineda (1/02/34-12/10/34 i 17/02/36 a 29/07/36), va anar a la presó arran dels fets d'Octubre de 1934 i dimisití el juliol de 1936 per disconformitat amb les actuacions dels violents. Fou vicepresident de la FSAC, que radicava a Vilassar de Mar, i president del Sindicat Agrícola de Pineda, integrat al sindicat rabassaire (URC) entre 1936-1939; entenia el sindicat com una eina mitjançant la qual els petits pagesos arrendataris tinguessin força i fossin propietaris. Passà un temps al camp de concentració d'Agde (1939) i va viure a Montpeller. Tornà a Pineda el 1946/47, on treballà a l'Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos, fent tasques administratives. [JAT]

Vilà Madorell, Boi, paleta i sindicalista a Molins de Rei (segle XX). Fou dirigent de la Unió Obrera de Paletes de Molins de Rei el 1913, sindicat escindit de l'Aliança de l'Obrer Paleta. [AGL]

Vilà Mas, Esteve, obrer a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou dirigent del Sindicat Lliure Professional d'Oficis Diversos de Cornellà de Llobregat, de la junta directiva del qual va ser membre el 1928. [AGL]

Vilà Miró, Joan, pagès i sindicalista (Alió 1889-1958). A la guerra va formar part de l'AJuntament per la CNT, des de l'octubre de 1936 fins al maig de 1938. El desembre de 1936 quedà encarregat de la presidència d'Agricultura i Economia. Dimisití del consistori perquè no pertanyia a la central sindical que l'havia nomenat. L'abril de 1943 residia a la població. [AGT]

Vilà Segura, Amadeu, mestre i dirigent sindical a Lleida (Almatret, el Segrià 1914-?). Va ser dirigent del Sindicat Únic d'Ensenyament i Professions Liberals de la CNT, en el qual va ocupar diversos càrrecs inclòs el de president. La seva actuació durant la guerra va estar vinculada a la política municipal en haver estat secretari del primer alcalde anarquista de Lleida, Fèlix Lorenzo Páramo, i regidor des del 7 de juliol de 1937 fins que es constituí l'Ajuntament del 28 d'octubre del mateix any. També va ser directiu de l'Ateneu Llibertari, inaugurat el 28 de febrer de 1937. [JSSJ]

Vilaburgos, Josep, socialista a Caldes de Montbui (segle XIX). El juny de 1886 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Caldes de Montbui, càrrec que va exercir fins al març de 1887. [TMS]

Vilad, Fèlix, socialista a Sant Martí de Provençals (segle XIX). L'estiu de 1888 va ser membre i representant de l'Agrupació Socialista de Sant Martí de Provençals. Com a tal fou un dels 18 delegats de les 20 agrupacions representades en el primer congrés del PSOE, que se celebrà l'agost de 1888 al Teatre Jove llanos de Barcelona, i signà el manifest que aquest congrés socialista decidí fer públic el 25 d'agost d'aquell mateix any. [XPM]

Viladarga, obrer i activista a Barcelona (segle XIX). Va ser un dels membres del cercle d'obrers barcelonins que es reuní amb Giuseppe Fanelli a casa de Josep Lluís Pellicer, al carrer de Casanova, juntament amb Rafael Farga Pellicer, entre d'altres, els primers mesos de 1869. [APE]

Vilademunt Monteys, Josep, barber i sindicalista a Vilassar de Dalt (Vilassar de Dalt 1898-?). Fou secretari de la CNT a Vilassar de Dalt i un dels seus fundadors. Actuà com a membre delegat a Barcelona de la CNT i com a secretari del regidor de Proveïments. [JAT]

Viladesau Oller, Josep, pintor i sindicalista (?-Barcelona 1872). Va ser membre de la Societat de Pintors de Barcelona. Fou assassinat per agents de l'autoritat el 30 de gener de 1872, al carrer de la Llibertat de Barcelona, en circumstàncies mai no aclarides. [CR]

Viladomat, Marc, teixidor i activista a Barcelona (segle XIX). Nascut a Berga, va ser detingut el 28 de desembre de 1855, a conseqüència dels aldarulls en la fàbrica Roses de Barcelona. jutjat en consell de guerra, el 7 de gener de 1856, va ser condemnat a un any de presó. Tenia 15 anys en ser jutjat. [CR]

Viladomat Grifell, Joan, pagès i sindicalista berguedà (Berga 1898-?). Membre de la Unió de Rabassaires, el 15 de juliol de 1938 entrà a l'Ajuntament en representació d'Unió de Rabassaires per substituir un company del sindicat que s'havia incorporat al front; el dia 31 d'agost es possessionà del càrrec. El 31 de setembre de 1938, amb la reorganització de les conselleries, va ser vocal de la de Finances. [JCR/JJR]

Viladomat Morales, Francesc, obrer qualificat, dirigent socialista i representant polític a Barcelona (segle XX). Afiliat a la CNT des de molt jove, entrà a estudiar a l'Escola del Treball de Barcelona, on s'uní al nucli de Rafael Campalans i col·laborà en la creació de la USC el juliol de 1923. El mateix any fou elegit membre de la junta del nou partit i inicià col·laboracions al setmanari de la USC *Justícia Social*. El maig de 1924, en plena crisi del sindicalisme anarquista, inicià una viva discussió

amb Àngel Pestaña des de les planes de *Justícia Social*. Un any més tard fou un dels defensors de la recerca de nova militància socialista entre les files del CADCI, acostament que considerava indispensable per a fer de la USC el gran partit socialista obrer català. Després de la prohibició policial de la USC (1926), s'integrà com a sotspresident a l'Ateneu Politechnicum (1927) amb l'objectiu de mantenir units els militants socialistes sota la Dictadura de Primo de Rivera. Portà a terme una intensa tasca contra el règim i entre 1928 i 1930 col·laborà a *L'Opinió* en nom de la USC. El març de 1930 fou vocal de la junta de la USC reorganitzada i signà, dos mesos després, el Manifest d'Intelligència Republicana en nom d'aquell partit. Fou membre del Comitè d'Intelligència Republicana i del Comitè Revolucionari de 1930. El 1931 presidí la secció de Barcelona ciutat de la USC i es presentà a la candidatura republicanosocialista (ERC-USC) pel districte X de la capital catalana l'abril de 1931. El juliol d'aquell any fou membre de la Comissió Permanent de Propaganda i Organització de la USC de Barcelona, junt amb Rafael Campalans, amb l'objectiu d'augmentar la militància del partit. El maig de 1931 va ser elegit diputat al Parlament de Catalunya. Participà en el primer congrés de la USC d'abril de 1932 i recolzà l'expulsió de Gabriel Alomar, que havia signat amb Marcellí Domingo una carta al president Macià on aconsellaven l'ajornament de l'Estatut. El novembre de 1933 es presentà en la candidatura d'ERC-USC-PRDF i obtingué més de 124.000 vots, per bé que no en resultà elegit en un context de victòria de les candidatures de dreta. [XPM]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Viladomiu Vinyoles, Josep, Xic Rei, fomer i botiguer, principal dirigent i ideòleg anarquista del Berguedà (Gironella 1894-Tolosa de Lengadoc 1967). Era membre de la família dels Viladomiu, propietaris de les empreses de les colònies tèxtils amb aquest nom. Tot i ser bon estudiant, no va fer estudis superiors sinó que seguí el negoci patern; s'interessà en tot allò relacionat amb l'anarquisme per influència d'alguns companys i sobretot per la seva afeció a la lectura de premsa d'aquest caràcter. Fou un home culte i molt apreciat a la comarca per la

seva conducta i manera de ser. El 1918 fou escollit secretari de la junta directiva de la societat Ateneo Gironellense. El 1920 era del Sindicat Únic d'Oficis Diversos de Gironella, adherit a la CNT, i, arran de forts enfrontaments amb la patronal, fou tancat a la presó. El 1923 es va estrenar a Gironella una obra de teatre escrita per ell; a més, durant la República va escriure diversos articles a *El Trabajo*, de Manresa, i finalment recuperà la seva activitat literària a l'exili, durant el qual va escriure algunes obres de teatre. Dins les seves publicacions també cal destacar un escrit de tres fulls anomenat el *Parangón*, en el qual compara els primers cristians amb els anarquistes. El 1925 va participar com a delegat de Gironella en una reunió convocada per grups de Terrassa i Manresa per a formar una organització anarquista clandestina, amb les aspiracions i motivacions amb què es fundà la FAI el 1927. Fou el membre més destacat del grup àcrata de Gironella Amor y Verdad i un dels membres més destacats del Casal Democrático de Gironella. Va ser el cap més destacat de la CNT i la FAI de Gironella i, en esclatar la guerra, el novembre de 1936 va marxar voluntari amb la columna Terra i Llibertat, de la qual fou responsable d'intendència; el març de 1937 va assistir, junt amb Ramon Casals de Berga, a un congrés de les columnes anarquistes a València, on s'acordà la militarització. No va acceptar la militarització i tornà a Gironella, aleshores va renunciar als seus béns, deixà la botiga i el forn a la dona i se'n va anar a viure a Manresa, on dirigí una collectivitat. Posteriorment va formar part del Comitè Comarcal de la CNT i col·laborà amb el Comitè Revolucionari de Gironella, encapçalat per un membre de la CNT. En acabar la guerra, es va exiliar a França, on va participar en la reconstitució de la CNT a l'exili, i fou secretari de la federació llibertària de l'Arieja-Pàmiers. A l'exili va continuar escrivint obres de teatre: *La herencia de la guerra* i *Casa solariega*. També va dirigir una empresa de gasoses, però ho deixà per retirar-se a Tolosa de Llenguadoc. [JCR/JJR]

Bibliografia: FLORES, Pedro. *Luchas sociales en el Alto Llobregat y Cardoner*. Barcelona, 1981. MONTANYÀ, Daniel & RAFART, Josep. *La guerra civil al Berguedà, 1936-1939*. Barcelona, 1991. AADD. *Cuadernos para una enciclopedia histórica del anarquismo español*. Vitòria.

Viladoms Prats, Josep, manyà i sindicalista a Sabadell (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Manyans Mecànics de Sabadell i Comarca, l'any 1899. El mateix any participà en la reunió en la qual es debateren els punts principals per a recolzar les reivindicacions davant la patronal del sector. [VVL]

Viladoms Valls, Jaume, mecànic, mestre, esperantista i socialista (Sabadell 1913-1976). Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'afilià a la Federació Comunista Catalanoblear i amb l'adveniment de la República fou membre del BOC i del POUM. Autodidacte, va començar a donar classes de matemàtiques i d'esperanto a l'Escola Industrial de Sabadell. En esclatar la guerra civil, treballà de fresador per a les indústries de guerra, fou secretari general de la Unió Sindical i, el febrer de 1937, va crear i dirigir l'Institut Marx-Lenin. Exiliat a França el 1939, fou detingut i transferit al camp de concentració de Burgos. Durant la postguerra, prosseguí el mestratge, primer a casa seva, on feia classes particulars a obrers; més tard fou el responsable de l'Escola d'Aprenents d'Aismalibar, de Montcada; el 1955 va fundar l'Acadèmia Delta, i el 1960 esdevingué corresponsal de l'Escola de Treball de Barcelona. Militant del POUM, fou un dels fundadors a Catalunya del MSC, i al seu domicili se'n celebrà el II congrés la tardor del 1948. Fou detingut l'any 1953 i passà un quant temps a la presó Model de Barcelona. L'any 1968 va donar-se de baixa de la Universala Esperanto Asocio, com a protesta pel congrés internacional esperantista que es va celebrar a Espanya, sota la presidència de Franco. Va morir poc temps després de la constitució del PSC. [MPMJ]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. «El socialista sabadellenc Jaume Viladoms Valls (Sabadell, 19-VII-1913-16-X-1976)». A: *Debat*. 1978, juliol, pàg. 39-42.

Viladrosa, dependent de comerç i comunista a Lleida (segle XX). Militant del BOC, el 1932 era membre del comitè central de la Federació Comunista Catalanoblear (BOC). [PPB]

Vilagrau, Salvador, socialista a Mataró (segle XIX). El 24 de juny de 1888 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins al gener de 1889. [TMS]

Vilagrau Mitjà, Josep, socialista a Badalona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, fou nomenat president del comitè executiu de la secció de Badalona de la USC, després de la crisi organitzativa soferta per la USC arran dels fets d'Octubre de 1934. [MPMJ]

Vilajoana Roca, Josep, sindicalista a Vilada (segle XX). Afiliat a la Unió de Rabassaires, el 5 de novembre de 1937, amb la reconstitució de l'Ajuntament, hi va entrar en representació de la seva organització, fou el responsable de la comissió d'Agricultura. A la reconstitució de l'Ajuntament del 16 de juny de 1938, ja no hi fou present. [JCR/JJR]

Vilajuana, Miquel, picapedrer i sindicalista a Manresa (segle XX). Representà els picapedrers de Manresa al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. [TMS]

Vilajuana, Ramon, socialista a Borredà, el Berguedà (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, el maig de 1936 formava part, en qualitat de vicepresident, del comitè executiu de la secció de Borredà de la USC. [MPMJ]

Vilaldach i Orrriols, Climent, comunista a Barcelona (segle XX). Durant la Segona República, milità al Partit Comunista de Catalunya i fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Barcelona ciutat. [PPB]

Vilallonga (o Villalonga), Emili, cambrer i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els cambrers de La Unió, de Barcelona, al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. També va formar part del primer consell directiu de Solidaritat Obrera, i hi ocupà el càrrec de vocal de la comissió de propaganda. [TMS]

Vilalta, Alexandre, socialista a Manlleu (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit president del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins a l'abril de 1892, data en la qual fou nomenat vicepresident. [TMS]

Vilalta, Domènec, comunista a Sabadell (?-Tardienta 1937). Membre del BOC i posteriorment de les JSU, fou un dels dirigents importants de Sabadell que van participar en la frustrada operació d'ocupació de Mallorca, iniciada l'agost de 1936. Més tard marxà al front d'Aragó, on morí. [TMS]

Vilalta, Eusebi, activista (segle XIX). Va signar la proclama antimilitarista de 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Vilalta, Laureà, socialista a Cervera, la Segarra (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, l'abril de 1933, en el moment de la constitució, dirigia el comitè executiu de la secció de Cervera de la USC. [MPMJ]

Vilalta, Manel, Manel de la Pipa, activista republicà a Sabadell (segle XIX). Participà en la revolució democràtica de 1868 conjuntament amb altres dirigents obrers destacats de la ciutat. Militant actiu a l'oposició, participà en l'organització d'entitats obreres i activitats populars afins als plantejaments federalistes que defensava. El 2 d'octubre de 1868, fou capità d'una companyia de voluntaris de la Milícia Ciutadana. Es presentà a les eleccions de la Junta Revolucionària com a vocal independent, el 12 d'Octubre de 1868. Potser és la mateixa persona que Manuel Vilalta de Badalona. [EOF]

Vilalta, Manel, teixidor al volant i activista a Badalona (segle XIX). Va signar, l'11 de maig de 1855, en nom de les societats obreres de Barcelona, un manifest adreçat al governador civil de Barcelona. (Vegeu: Albigés, Pau.) Va ser director de l'Associació de Teixidors al Volant de Badalona fins a 1855, en què fou empresonat i sotmès a consell de guerra, el 18 d'octubre del mateix any, acusat d'haver aturat algunes fàbriques, probablement durant les lluites que seguiren la vaga general de juliol d'aquell any. Pot ser que sigui la mateixa persona que Manuel Vilalta de Sabadell. [CR]

Vilalta, Ramon, pagès i sindicalista a Alp, la Cerdanya (Alp 1900-?). Militant de la UGT, el maig de 1936 presidia l'agrupació local d'oficis diversos del sindicat socialista. [JClar]

Vilalta Calvés, Climent, sindicalista a Guardiola de Berguedà (segle xx). El 22 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament del nou municipi de Guardiola de Berguedà, derivat de la fusió de Brocà i Sant Julià de Cerdanyola, com a delegat de la UGT. Va formar part de la comissió de Defensa com a vocal. El mateix dia va entrar al Consell escolar junt amb Miquel Baró. El 17 de gener de 1937 va formar part d'una guàrdia policíaca creada a proposta de la comissió de Defensa, que s'anomenà Patrulla d'Investigació. [JCR/JJR]

Vilalta Calvés, Ramon, sindicalista i comunista a Guardiola de Berguedà (segle xx). Militant de la UGT i del POUM, el 26 de juliol de 1936 va entrar a l'Ajuntament de Brocà. El 22 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament del nou municipi de Guardiola de Berguedà, on fou escollit president de la comissió de Foment. Durant aquest període també fou el president de la junta directiva de la cooperativa La Llibertat Obrera de Guardiola de Berguedà, la qual s'anomenà posteriorment Cooperativa Popular. Aquesta cooperativa era el principal centre d'obrerisme del municipi. El 14 d'agost de 1937 va presentar la dimissió de tots els càrrecs juntament amb altres delegats de la UGT. Malgrat això, el 21 de novembre de 1938 va tornar a l'Ajuntament, aquest cop representant el PSUC, fou escollit segon alcalde del municipi, i també fou el president de la comissió de Cultura. Un cop acabada la guerra, es va exiliar amb la família; el mateix any se li va obrir un expedient per responsabilitats polítiques, el qual es va sobreseure el 1945, tanmateix el 1950 es trobava encara il·localitzable. [JCR/ JJR]

Vilalta Farré, Jaume, descarregador i anarcosindicalista a Barcelona (segle xx). Fou escollit vicepresident de la Societat dels Faixins del Peix de Barcelona en l'acte de constitució d'aquesta entitat el maig de 1926. Era el secretari d'aquesta entitat quan el juny de 1931 s'adherí a la CNT i passà a denominar-se Subsecció del Peix Fresc del Sindicat del Transport de Barcelona de la CNT. Era secretari de la Germandat dels Faixins del Peix de Barcelona el febrer de 1937. [JIG]

Vilalta Isern, Gaspar, comunista a Badalona (segle xx). En representació del POUM, formà

part de l'Ajuntament badaloní que es constituí el 19 d'octubre de 1936. Abandonà l'Ajuntament després de les campanyes contra el POUM desfermades arran dels fets de Maig de 1937. [PPB]

Vilalta Magret, Anicet, treballador del tèxtil i sindicalista (Puig-reig 1896-Sabadell 1962). Com a militant de la CNT de Puig-reig, va assistir al ple regional de Sabadell els dies 25 i 26 d'abril de 1932 i al Ple comarcal de St. Vicenç de Castellet (Bages) l'11 i 12 de juny del mateix any, on assistí com a delegat de Puig-reig. El novembre de 1935 ja era de la UGT. El 10 de gener de 1937 consta com a secretari de la UGT de Puig-reig; es féu ressò que hi havia la intenció de convocar una assemblea general dels treballadors de la Indústria Fabril i Tèxtil el 23 del mateix mes. El 22 de gener de 1938 fou elegit membre de la Junta Provisional de la Comissió Administrativa de la Propietat Urbana com a delegat del PSUC. El 5 de març del mateix any el partit va proposar la substitució del conseller Eudald Huch i Berenguer per Anicet Vilalta, que d'aquesta manera entrà a l'Ajuntament de Puig-reig. [JCR/JJR]

Vilalta Realp, Laureà, mestre i activista (Alcoletge, el Segrià, 1907-?). S'instal·là a Valls a la República, arran de la inauguració del Grup Escolar Rafael Campalans, per formar part de l'equip pedagògic; arribà a ser-ne el director. Articulista del setmanari socialista vallenc *Treball*, hi consta com a redactor el setembre del 1936, i en un curt període en va ser el director. Inicialment va ser de la USC i després del PSUC. El juliol de 1937 era un dels directores de les escoles nacionals. El novembre de 1937 deixà interinament les direccions del setmanari *Treball* i del Grup Escolar perquè la junta d'inspectors de la província el proposaren per a assistir a un curs de perfeccionament de formació pedagògica. L'abril de 1938, com que era de la lleva del 28 que estava a punt d'incorporar-se a l'exèrcit, anà al front. Va ser sèrgent al Parc Samà de Tarragona. S'exilià. [AGT]

Bibliografia: GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. «La Unió General de Treballadors, a Valls, en temps de guerra». A: *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 30. Valls, 1996; *L'associacionisme*

agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988). Valls, 1989. CASAS-MERCADÉ, Ferran. *Valls: la guerra civil (Quan no hi havia pau ni treva) 1936-1939*. Valls, 1982.

Vilalta Riba, Francesc, ferroviari i socialista (Vilanova i la Geltrú 1907-front de guerra 1938). Fou dirigent socialista i un dels principals organitzadors del PSUC a Vilanova l'any 1936. Fou regidor en representació d'aquest partit els anys 1937 i 1938. [RAM]

Vilamala, Andreu, obrer del tèxtil i societatari a Barcelona (segle XIX). Va assistir, l'u de gener de 1841, al banquet celebrat durant l'acte de constitució de l'Associació de Socors Mutus de Barcelona. [VVL]

Vilamala, Joan, teixidor i societatari a Manlleu (segle XIX). Va ser membre de la Societat de Protecció Mútua dels Teixidors de Manlleu, l'any 1841. El 24 d'abril del mateix any signà, com a membre de la junta de l'esmentada societat, una carta dirigida a Pau Vila, dirigent de la Societat de Mútua Protecció de Vic per convocar-lo a una reunió que hauria de celebrar-se a Manlleu. El desembre del mateix any consta com a caixer de la junta de l'esmentada societat de la seva localitat. [CR]

Vilanova, internacionalista a Sabadell (segle XIX). Va ser un dels fundadors del secretariat local de l'AIT a Sabadell després del míting d'Élisée Reclus al Teatre dels Camps de la mateixa ciutat. [END]

Vilanova, A., socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el 19 d'abril de 1933, en el moment de la constitució oficial en assemblea, fou nomenat membre del comitè executiu de la Joventut Socialista de Catalunya (USC). [MPMJ]

Vilanova, Emili, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Vilanova, Joan, anarquista valencià (segle XX). Militant confederal, junt amb altres sindi-

calistes valencians fou abatut a trets per les forces d'ordre públic als carrers de Barcelona el gener de 1921, en la que fou la primera aplicació de la «llei de fugues». [AGA]

Vilanova, Joan, sindicalista a Igualada (segle XX). Juntament amb Rafael Regordosa, representà els adobers i metal·lúrgics d'Igualada al I congrés de Solidaritat Obrera, celebrat a Barcelona del 6 al 8 de setembre de 1908. En el mateix congrés portà també la representació dels manobres, carreters, forners i obrers constructors de carruatges d'Igualada. També fou delegat del Sindicat d'Art Fabril i Oficis Diversos d'Igualada al congrés de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona el juny i el juliol de 1918. [TMS/XPM]

Vilanova, Josep, pintador i societatari (segle XIX). Va ser un dels signants del conveni col·lectiu del 26 de gener de 1855 aconseguit amb la mediació del governador civil de Barcelona, Ciril Franquet. [END]

Vilanova, Martí, obrer joier, representant obrer i sindicalista anarquista i socialista a Barcelona (segle XX). Durant el Congrés Obrer Nacional de Solidaritat Obrera, on es fundà la CNT (1910), s'adherí al nou sindicat i participà en l'elaboració del tema 12 de la quarta ponència sobre l'abaratiment de lloguers i dipòsits. Més tard fou representant del Sindicat de Joieria i Plateria de Barcelona al primer congrés de la CNT de setembre de 1911, en el qual signà el dictamen contra l'organització del sindicalisme de base múltiple. Passat a les idees socialistes, l'octubre de 1912 participà en conferències sobre organització obrera al Poblenou i a Argenton. Integrat en la USC des de la seva creació, fou empresonat entre 1924 i 1925 per les autoritats de la Dictadura de Primo de Rivera. Col·laborà en el setmanari *Justícia Social* i, entre 1928 i 1930, a *L'Opinió* en polèmiques sobre anarquisme i socialisme, al costat de Joan Peiró i Joaquim Maurín. [XPM]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. BONAMUSA, Francesc. *Andreu Nin y el movimiento comunista en España*. Barcelona, 1977.

Vilaplana, Francesc, obrer tèxtil i sindicalista a Sabadell (segle XX). Va ser un dels sindicalis-

tes que portaren el pes de la vaga iniciada pels treballadors de l'Art Fabril a Sabadell el juny de 1913. Fou detingut amb la plana major de la FOS el 4 d'agost del mateix any. Encartat per aquests fets, fou acusat d'excitar a la rebel·lió. [TMS]

Vilapua, Joan, internacionalista a Vilafranca del Penedès (segle XIX). Fou un dels primers dirigents obrers de Vilafranca del Penedès. L'any 1873 va ser el responsable de la secció local de la FRE de l'AIT. [RAM]

Vilar Alcocer, Josep, pagès a Santa Coloma de Cervelló (segle XX). Fou dirigent local de la Unió de Rabassaires, en representació de la qual va ser membre del Comitè Local de Milícies Antifeixistes, el 1936, i regidor a l'Ajuntament de Santa Coloma de Cervelló entre març de 1938 i gener de 1939. [AGL]

Vilar Artigas, Josep, mestre i comunista a Tarragona (segle XX). Militant del BOC durant la Segona República, fou un dels dirigents a Tarragona de la Joventut Comunista Ibèrica (BOC). A partir de 1935 milità al POUM, fou redactor i posteriorment director del setmanari *Acció*, l'òrgan de la JCI-POUM de les comarques tarragonines durant la guerra civil, i un dels seus propagandistes més actius. [PPB]

Vilar Vitoria, Joan, treballador bancari, socialista i comunista a Barcelona (Sagunt 1910-?). Es va traslladar a Barcelona el 1913, on treballaria des dels 16 anys al Banc Urquijo Català. Al costat d'altres joves socialistes, prengué contacte amb el món polític i sindical, per ser un dels joves que al costat d'Antoni López Raimundo, entre d'altres, varen revitalitzar les Joventuts Socialistes des de la seu bancària del carrer Bergara els anys 1935 i 1936. Va esdevenir aquest darrer any mateix vicepresident de la Federació de Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi, i un cop esclatada la guerra civil i mort el 20 de juliol López Raimundo, el va substituir com a secretari administratiu en el Secretariat Regional de la UGT. En ser mobilitzat, es va incorporar com a comissari a la 31 Divisió, on va coincidir amb un altre membre de la direcció ugetista, Duran Rossell. Un cop creuada la frontera, va ser internat al camp d'Agde. Posteriorment s'exilià en una primera instància a

la República Dominicana i després a Mèxic. [DBM]

Vilardaga, Joan, sindicalista berguedà (segle XX). Militant de la CNT, el 26 de maig de 1938 va entrar com a vocal a la Comissió Inspectora de Berga de les Oficines Locals de Col·locació com a delegat del sindicat. També va estar a l'Ajuntament representant la CNT, però el 10 de juny del mateix any fou substituït perquè va haver de marxar al front. [JCR/JJR]

Vilardaga Cortada, Joan, treballador del tèxtil i comunista (Puig-reig 1911-Illa, el Rosselló, 1973). Durant la República, fou un actiu militant de la CNT de Puig-reig i va col·laborar en la *Solidaridad Obrera*. El 1933 va col·laborar amb la publicació àcrata de Gironella *Luz y Vida*. Posteriorment milità al PSUC i a la UGT. L'agost de 1936 fou delegat al ple del Comitè Comarcal Antifeixista a Manresa i el 15 d'octubre va entrar a formar part de l'Ajuntament de Puig-reig com a delegat del PSUC. El 19 de gener de 1937 va ser president de la UGT de Puig-reig i el 18 d'agost del mateix any va entrar a la comissió de Cultura de l'Ajuntament, i alhora a la de Finances. Exiliat a França després de la guerra, fou responsable del PSUC al Rosselló durant la dictadura franquista. [JCR/JJR/XPM]

Vilardaga Vilà, Josep, sindicalista berguedà (segle XX). Afiliat a la CNT de Berga, el dia 11 de març de 1938 va entrar a l'Ajuntament en representació de la CNT i el dia 11 de maig, amb la reconstitució de l'Ajuntament, va ser vocal de la conselleria de Governació i de Cultura. El 15 de juny de 1938 va marxar al front. [JCR/JJR]

Vilardebó, Antoni, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, l'abril de 1932, en el moment de la constitució, formà part de la junta central de la Federació Comarcal de Barcelona de la USC, en representació de la Secció I del districte X (Sant Martí) de la ciutat de Barcelona. El 17 de desembre de 1932 era membre també del comitè executiu de la mateixa federació, amb el càrrec de vocal. [MPMJ]

Vilardebó, Joan, Cisteller, teixidor i activista obrer (segle XIX). Fou un dels detinguts, el desembre de 1855, i jutjats en consell de guerra el 7 de gener de 1856 pels disturbis de la fàbrica Rosés de Barcelona. Fou absolt al judici. [CR]

Vilardebó, N., teixidor i sindicalista (segle XIX). Fou membre de la Junta de la secció de teixidors mecànics de la Unió de Les Tres Seccions de Vapor de Barcelona que substituï la que havia dimitit el novembre de 1871. [CR]

Vilardell, sindicalista a Torelló (segle XX). En nom del Sindicat de Torelló, fou delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [XPM]

Vilardell, F., obrer flequer i sindicalista a Terrassa (segle XX). El 1919 va ser vocal obrer a la Junta Local de Reformes Socials, organisme institucional encarregat de vetllar pel compliment de la legislació laboral. [JLJ]

Vilardell Planas, Jaume, activista i sindicalista a Sabadell (segle XX). En el marc de la repressió contra la Federació Local de Sindicats posterior als fets de la vaga revolucionària d'agost de 1917 a Sabadell, fou acusat de col·laborar en els successos que acabaren amb la mort d'un guàrdia civil. Va ser condemnat a cadena perpètua i després, el novembre de 1918, se li reduí la pena a sis anys i un dia de presó. [XPM]

Vilargunté Magnet, Francesc, socialista a Sabadell (segle XX). Membre de l'Agrupació Socialista de Sabadell del PSOE, fou durant molt de temps candidat a conseller municipal. En les eleccions de l'1 de gener de 1916 va obtenir 42 vots. El 1918 era secretari del sindicat de la Cooperativa l'Obrera Sabadellenca i com a tal, el 24 de desembre d'aquest any, va signar l'acta de la venda del local de la cooperativa a la Unión Local de Sindicatos Obreros y Bolsa de Trabajo. [TMS]

Vilarnau (o Villarnau), Ildefons, socialista a Gràcia (segle XIX). El març de 1891 fou elegit secretari del comitè de l'Agrupació Socialista de Gràcia, càrrec que li fou renovat el març de 1892. Possiblement és el mateix Ildefons Vilarnau que el febrer de 1889 havia estat elegit

comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que va exercir fins al 27 de juliol de 1889. [TMS]

Vilarnau i Berenguera, Lluís, obrer adober i dirigent anarquista a Vic (Vic 1900-?). Els anys trenta va ostentar càrrecs directius a l'Associació Obrera de Vic. El 1936 va ser el representant de la FAI en el Comitè Comarcal de Milícies Antifeixistes d'Osona. [JCP]

Vilaró, Agustí, obrer i internacionalista barceloní (segle XIX). Era comptador de l'Ateneu Català de la Classe Obrera de Barcelona, el novembre de 1872. El desembre del mateix any constava com a membre de la secció de propaganda de la federació local barcelonina de l'AIT, i el febrer de 1873 va ser un dels que signaren un document dirigit als soldats, perquè no fessin cas a les promeses del règim republicà. (Vegeu: Achón, Antoni.) [END]

Vilaró, Joan, socialista a Manlleu (segle XIX). El juliol de 1890 fou elegit secretari Ir del comitè de l'Agrupació Socialista de Manlleu, càrrec que va exercir fins a l'agost de 1891. [TMS]

Vilaró, Ramon, treballador d'espectacles públics i sindicalista anarquista (Barcelona 1901-? 1986). Anarquista des de molt jove, desenvolupà càrrecs de responsabilitat al Sindicat d'Espectacles Públics de la CNT de Sarrià, a Barcelona. Exiliat el 1939, fixà la residència a Roana, on continuà la seva vinculació a la CNT des de la Secció Local d'aquella localitat. [XPM]

Vilaró Pérez, Josep, metal·lúrgic i sindicalista a Cornellà de Llobregat (segle XX). Fou dirigent del Sindicat Lliure Professional de Metal·lúrgics de Cornellà de Llobregat, del qual va ser president el 1929. [AGL]

Villarroya, M., ebenista i sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Constructors de Piano de la ciutat comtal al congrés de la Confederació Regional del Treball que va tenir lloc a finals de juny de 1918 a Sants. [JRM]

Villarroya Bayo, Antoni, sindicalista a Sitges (segle XX). Fou dirigent de la UGT a Sitges du-

rant la guerra civil. L'any 1937 era president del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT de Sígues. [RAM]

Vilarrúbia i Silva, Josep M., escriptor i socialista (Castellterçol, el Vallès Oriental 1904-?). Casat a Pineda de Mar, durant la Segona República fou membre de la USC i formà part de la Comissió Executiva de la Secció de Pineda de la USC, en el moment de la constitució l'octubre de 1931, per bé que aviat es desplaçà a Barcelona, on fou secretari de la conselleria d'Economia i Treball de la Generalitat. Militant del PSUC en esclatar la guerra civil, fou alcalde de Pineda en dues ocasions, entre el 29 de juliol i el 31 d'octubre de 1936 i entre el 19 de juny i el 14 d'agost de 1937. Al mateix temps compaginava les tasques polítiques a Barcelona, on fou secretari particular de Comorera i ho continuà essent quan aquest fou conseller de Proveïments i Economia. El gener de 1937 es desplaçà a França i Anglaterra per tal de tancar les delegacions de la Generalitat controlades per la FAI que es dedicaven a la compra de proveïments. El gener de 1939, pocs dies abans de la caiguda de Barcelona, va acompanyar a Perpinyà, camí de l'exili, la filla de Comorera, amb llibres i documentació d'aquest. [MPMJ]

Bibliografia: AMAT I TEIXIDÓ, Jordi. *Pineda entre dos temps (1931-1919)*. Pineda de Mar, 1995. CAMINAT, Miquel. *Joan Comorera*. III vol. Barcelona, 1984-1985.

Vilàs Comí, Joan, Xaparro, pagès, activista, dirigent i representant socialista (Tortosa, ?-l'Enveja 1937). Actiu militant republicà i socialista a Tortosa, començà a militar a les Joventuts d'Unió Republicana locals els anys anteriors a la Dictadura de Primo de Rivera. L'any 1924 fundà les Joventuts Socialistes de Tortosa i passà a militar al PSOE, fins a l'any 1936. L'agost de 1936 s'incorporà al PSUC i en fou representant al Comitè de Front Popular, anterior a la creació del Comitè Antifeixista. Entre juliol i setembre de 1936 protagonitzà actes repressius contra persones considerades desafectes a la República o pretesament vinculades a la revolta militar de juliol. El juliol de 1937 fou assassinat en un enfrontament armat a l'Enveja, quan perseguia uns militants de la CNT considerats responsables en els fets de Maig a Tortosa. [XPM]

Vilaseca, Esteve, socialista a Vic (segle XIX). El 8 de març de 1887 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic, càrrec que va exercir fins al juny de 1887. [TMS]

Vilaseca, Miquel, filador i sindicalista a Barcelona (segle XIX). Fou membre de la secció de filadors de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el gener de 1872. [CR]

Vilaseca, Pau, associacionista a Barcelona (segle XX). Cap al 1906 va presidir la Unió Local de Societats Obreres de Barcelona. [TMS]

Vilaseca, Salvador, activista (segle XIX). Va signar la proclama antimilitarista de 21 de febrer de 1873. (Vegeu: Achón, Antoni.) [CR]

Vilaseca Juvé, Emili, cambrer i comunista a Barcelona (?-Moscou 1967). D'idees catalanistes i comunistes, el 1934 ingressà al Partit Català Proletari, des d'on defensà la unitat dels treballadors catalans i la creació d'un partit d'unificació. En constituir-se el PSUC el 1936, s'hi incorporà junt amb els sectors catalanistes del PCP. El gener de 1936 havia estat escollit vocal de la direcció de la FOSIG, i esdevingué secretari del Sindicat de Cambrers el mes de maig. El mes de juliol va accedir al Secretariat Regional de la UGT com a secretari de relacions i va formar part també del comitè de Catalunya durant la guerra civil en representació de la FOSIG. Durant l'exercici del seu càrrec, va ser víctima d'un bombardeig a Lleida, a conseqüència del qual li hagueren d'amputar una cama. A finals del 1937, quan ja no formava part del Secretariat, es va fer càrrec de la presidència de la FOSIG quan Antoni Bertran i Súrria s'incorporà al front. El 1938, amb Antoni Rovira i Virgili, formà part de la delegació espanyola que visità la Unió Soviètica. Es va exiliar a Moscou, on restà fins a la mort. [DBM/XPM]

Bibliografia: *Treball*, abril 1967.

Vilasetrú Texidó, Julià, comunista a Lleida (segle XX). Dirigent del PSUC, tingué una important activitat propagandística per al partit, del qual fou comissari de premsa i un dels fundadors del seu òrgan d'expressió local, *UHP*. També va ser conseller de transports a l'Ajun-

tament de Lleida constituït el 22 d'octubre de 1936. [JSSJ]

Vilella, Agustí, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la USC durant la Segona República, encapçalà el comitè executiu de la Joventut Socialista de Catalunya (USC) del districte VIII de la ciutat de Barcelona i el 29 de setembre de 1934 era nomenat secretari general de la Joventut Socialista de Barcelona. Col·laborador de la *Justícia Social*, el novembre de 1935 qualificava la Coalició d'Esqueres, que estava quallant a Catalunya, com un «front popular a la catalana». [MPMJ]

Vilella Anguera, Joan, mosso i sindicalista (Reus 1908). Va exercir la seva activitat a Vilabella, procedent de l'Espuga de Francolí. Durant la guerra, va ser un dels dirigents de la col·lectivitat agrícola local. El juliol de 1937, en qualitat de vocal del Sindicat de Treballadors de la Terra-UGT, va haver de signar conforme es retornava una finca incautada al seu propietari, en presència de l'alcalde i el delegat d'Ordre Públic de Valls. Acabada la guerra, fixà la residència a l'Espuga de Francolí. [AGT]

Vilella Bertran, Andreu, pagès al Prat de Llobregat (segle xx). Membre de la Unió de Rabassaires local, va ser regidor a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Vilella Vilardell, Ramon, militant anarquista (Puig-reig 1908-?). Membre de la CNT de Puig-reig, el 15 d'octubre de 1936 va entrar a l'Ajuntament del poble com a representant del sindicat. El 19 de gener de 1937 ja consta com a secretari del sindicat de Puig-reig. El 18 d'agost de 1937 passà a formar part de la comissió de Proveïments de l'Ajuntament. El 15 de març de 1938 fou mobilitzat i substituït a l'Ajuntament per Josep Santias. [JCR/JJR]

Vilellas, Manuel, treballador del ram de l'hoteleria i socialista a Barcelona (segle xx). Representà el Sindicat de la Indústria Hotelera i Cafetera en el primer comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT que es va constituir el març de 1933. [DBM]

Vilà, Miquel, societari a Vilassar de Dalt (segle XIX). L'any 1855 formà part de la junta d'una associació obrera local, en qualitat de secretari. Com a membre de l'esmentada societat signà, a finals del mes de març d'aquest any, un document on es desvinculava l'associació obrera local d'un atemptat comès contra un fabricant del municipi. El document, alhora, proclamava els mitjans no violents com a via per a assolir les reivindicacions obreres. [XPM]

Villa Feliu, Antoni, societari a Sant Genís de Vilassar (segle XIX). Com a segon director de la societat obrera de la seva localitat, signà un manifest, el març de 1855, en el qual l'Ajuntament, els fabricants, la Milícia Nacional i la societat obrera negaven les informacions de la premsa sobre l'existència de conflictes laborals a Sant Genís. [SBV]

Villa Ros, Francesc, dirigent socialista a Callosa de Segura, el Baix Segura (segle xx). Fou el delegat de l'Agrupació Socialista de Callosa de Segura en el congrés extraordinari del PSOE de 1927. Durant la guerra civil, fou alcalde de Callosa de Segura. [JMSS]

Villafranca, Soledad, la Dama Errante, professora racionalista (Barcelona 1876-?). Procedent d'una família de germans i germanes dedicats a l'educació laica, començà a treballar a l'Escola Moderna cap al 1905, on exercí el càrrec de directora d'estudis elementals. Si bé, en alguna ocasió, s'ha considerat que fou una modista estrepitosa i ignorant que es va convertir en mestra de la nit al dia, i que va afavorir les seves germanes menors, Maria i Àngels, perquè entressin a l'Escola Moderna com a mestres. Tercera i última companya de Ferrer, fou una dona bella, vint-i-dos anys més jove que Ferrer i que a finals de l'any 1905 va començar a viure amb ell. Sembla que, tot i que Mateu Morral va estar enamorat d'ella, el regicidi frustrat del 31 de maig de 1906 va obeir més a una decisió ideològica del sabadellenc que a la frustració sentimental originada per la manca de correspondència en el seu sentiment. En definitiva, la tesi de la utilització de Soledad Vilafranca per part de Ferrer per a impulsar Morral a actuar no sembla del tot verídica. El 22 de juliol de 1907, un mes després de la sortida de la presó de Ferrer, marxà amb ell a l'exili i va re-

córrer les capitals estrangeres per projectar la imatge d'aquest com a víctima de la intransigència espanyola. El febrer de 1909 acompanyà també Ferrer en un viatge propagandístic per diverses ciutats andaluses i posteriorment a París, on van fer campanya pels presos d'Alcalá del Valle. Finalitzada la Setmana Tràgica de Barcelona, el juliol de 1909, es va encarregar d'ajudar a amagar el seu company en les terres del Mas Germinal, a la localitat barcelonina del Masnou, i de contribuir a ultimar la sortida de Barcelona d'alguns dels líders de la rebel·lió. No va ser cridada a prestar declaració al judici de Ferrer i, juntament amb la seva filla Alba i altres parents i amics de Ferrer —entre els quals es trobava Anselmo Lorenzo—, va ser deportada a Alcanyís (Terol) l'agost de 1909. [TMS]

Bibliografia: ULLMAN, J. Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972. ROMERO MAURA, J. *La «Rosa de Fuego». El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*. Barcelona, 1974.

Villagordo, Tomàs, dirigent sindical valencià (segle XX). Va ser president de la societat obrera Unión Terrestre, del Grau de València, entre els anys 1928 i 1929. En produir-se la reorganització sindical el 1930, va ser acusat pels cenetistes de confident de la policia i apartat de la directiva de la societat. [JNN]

Villagrasa, Josep, Pepito, carboner i portuari, activista i collectivista anarquista (Arnes, Tarragona, 1910-Eysines, Bordeus, 1989). Carboner de professió i analfabet, entrà a treballar als cellers Codorniu, on conegué les idees anarquistes i s'afilià a la CNT. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, va ser empresonat al penal de Sant Miquel dels Reis, on aprengué de llegir i escriure, fins que en sortí el 1930. Durant la Segona República, va ser detingut diverses vegades a Barcelona. Treballà en el ram de la construcció, anà al congrés de Saragossa de la CNT i durant la guerra civil participà en el moviment collectivista. El 1939 s'exilià a França i treballà d'estibador a Bordeus i més tard de pagès. [XPM]

Villagrasa i Molló, Josep, xofer, sindicalista i anarquista a Barcelona (segle XX). Originari de

Vilafermosa. Alt Millars, residia a Barcelona. Militant destacat de la FAI i del Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona, en plena guerra civil, el dia 2 d'agost de 1937 va participar en un atemptat contra Josep Andreu i Abelló, quan aquest era president del Tribunal de Cassació de Catalunya. Detingut a l'edat de 27 anys, el 23 d'agost de 1937 ingressà a la presó Model de Barcelona i fou condemnat a deu anys de privació de llibertat per assassinat frustrat pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya, el dia 1 de desembre de 1937. Tanmateix, no restà gaire temps a la presó, ja que protagonitzà una espectacular fugida, el 21 de desembre de 1937, quan amb altres reclusos anarquistes subornà el sotsdirector i administrador de la Model, Manuel Valls i Gorina, que s'escapà amb ells a França. Sembla que el Sindicat del Transport de la CNT havia ofert una quantitat important per la seva llibertat. [PPB]

Bibliografia: PAGÈS, Pelai. *La presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona, 1996.

Villalabe, A., publicista i anarquista a Barcelona (segle XIX). L'any 1882 va publicar *Un grano de arena*, obra on es veia la història com una progressiva desbestialització i avenç cap a la racionalització. [END]

Villalba, Francesc, sindicalista a Sant Feliu de Llobregat (?-Pàmiers, França, 1965). Militant de la CNT, en diverses ocasions fou secretari de la federació local de Sant Feliu de Llobregat. Durant la guerra civil ocupà importants càrrecs en la localitat i impulsà el procés collectivitzador. El 1939 s'exilià a França i morí a Pàmiers (Arieja), el gener de 1965, als 73 anys d'edat. [PPB]

Villaley, socialista a Barcelona (segle XX). Militant de la USC durant la Segona República, era un dels dirigents radicals de la Joventut Socialista de Catalunya (USC) que, el març de 1934, signava un document en què es criticava la col·laboració governamental i el sacrifici que patien «les justes reivindicacions dels treballadors». [MPMJ]

Villalobos Moreno, Miguel. Vegeu: Sánchez González, Miguel.

Villalonga, Antoni, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Fou un membre del Consell local de la FRE de l'AIT de Palma el febrer de 1873. [XPM]

Villalonga, Miquel, socialista (segle XIX). Apareix entre els signants del document del 10 de juny de 1864, favorable al socialisme dins el Partit Democràtic. (Vegeu: Abella, Miquel.) [CR]

Villalta Gisbert, Miquel, dirigent socialista a la província d'Alacant (segle XX). Es va formar com a socialista dins la UGT de Monòver, creada el 1917. Durant la Segona República, va arribar a ser una figura destacada del socialisme alacantí. Fou un dels candidats socialistes en les eleccions de diputats de 1933. De no haver-se produït una indisciplina electoral a Oriola, ben segur que hauria estat elegit diputat. A la ciutat d'Alacant obtingué 16.491 vots a la segona volta de les eleccions. El 1936 va participar en la creació del Comitè Provincial del Front Popular i el 24 de gener de 1936 el Comitè Electoral del Front Popular va assignar als socialistes 4 dels 8 llocs de la candidatura per a les eleccions del febrer. Un d'aquests llocs fou per a Villalta, que fou elegit diputat amb 129.329 vots. El juliol de 1936 era membre del Comitè Provincial del Front Popular quan va esclatar la guerra. [JMSS]

Villanueva, Joaquim, obrer del ram de productes químics, destacat dirigent obrer anarcosindicalista a Badalona (segle XX). Militant del Sindicat de Productes Químics de la Federació Local de la CNT a Badalona, formà part de la comissió reorganitzadora del sindicat l'abril de 1930. El juny de 1931 fou designat com a delegat del sindicat al congrés extraordinari de la CNT de Madrid, en nom de 1.300 adherits. Entre 1931 i 1932 fou redactor de *La Colmena Obrera*, òrgan dels sindicats obrers de la indústria de Badalona de la CNT, i col·laborà en publicacions com *Cultura Libertaria*. En el marc del Segon Congrés de Sindicats de Badalona (octubre i novembre de 1931) defensà posicionaments constructius per part de la CNT i fou titllat de reformista i traïdor a la causa cenetista. El desembre de 1932 signà el manifest *A los trabajadores de Badalona* en contra del control de la FAI en qüestions sindicals. Simpatitzant

del trentisme, molt minoritari a Badalona, va ser expulsat de la CNT amb 45 dirigents més el setembre de 1933. [XPM]

Bibliografia: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*. Barcelona, 1980.

Villaplana, fuster i dirigent sindical i anarquista a Barcelona (segle XX). Inculpat en els processos de Montjuïc, fou tresorer del Sindicat del Ram de la Fabricació de Fusta de Barcelona, adscrit a la CNT, durant la segona meitat dels anys deu, entre 1916 i 1919. [XPM]

Villaplana Teruel, Josep, metal·lúrgic i sindicalista comunista (València 1948). Va ser despatxat de la Unió Naval de Levante el 1972 per demanar seguretat en el treball. Després va treballar a Ricardo Soriano, on fou elegit vocal del jurat i el secretari del jurat d'empresa. Despatxat novament per raons sindicals i no readmès, malgrat que la Magistratura de Treball li va donar la raó. Fou elegit membre del Secretariat de CCOO de València el 1976 pel sector del Metall. També va militar al Moviment Comunista. [RIRB]

Villar (o Vilar), J., comunista a Barcelona (segle XX). Militant del PSUC en esclatar la guerra civil, fou elegit membre del comitè central a la Conferència Nacional que tingué lloc a Barcelona el juliol de 1937. Exercí també el càrrec de comissari de la Generalitat a Lleida. Acusat d'haver desertat, fou expulsat del PSUC en l'anomenat Comitè Central d'Anvers, que es va celebrar a París el març de 1939. [PPB]

Villar Mingo, Manuel, electricista i anarquista (Pradoluengo, Burgos, 1909-Buenos Aires 1972). Va emigrar a l'Argentina amb la família essent un xicot encara; destacà de seguida als cercles anarquistes de Buenos Aires i, el 1926, ja pertanyia a la redacció de *La Protesta*. Assistí, el maig de 1929, al Congrés Continental Obrer de Buenos Aires en representació de Cultura Proletària de Nova York i, per encàrrec de l'Associació Continental Americana dels Treballadors, es responsabilitzà del secretariat internacional i de la direcció de la revista *La Continental Obrera*, el seu portaveu. El 1930, marxà a Montevideo, després del cop d'estat

del general Uriburu, i, quan hi arribà Diego Abad de Santillán, per al qual Villar era «com de la família», junts instal·laren una petita llibreria, que no prosperà. Villar més aviat passava el temps al cinema, on entrava gratuïtament amb entrades que li proporcionava un amic, gerent d'una empresa cinematogràfica. Després s'embarcà cap a la costa del Pacífic i, el 1931, estava a casa de la família a la Chacarita. El 1931, tornà a Buenos Aires amb l'objectiu de publicar de nou *La Protesta*. Expulsat de l'Argentina el 1932-1933, tornà a Espanya, s'integrà als cercles anarquistes de Barcelona. Dirigí *Solidaridad Obrera* des que la deixà Callejas el desembre de 1933; hi fou ratificat per escrutini sindical el mateix desembre. El gener de 1934, després del darrer aixecament anarquista del període republicà, ell i Abad de Santillán tractaren de desafiar el govern Lerroux publicant el diari i foren ràpidament empresonats. Alliberats poc després, Villar s'encarregà de la *Soli*, fins a 1936. Des del 1934, també formà part de Nervio (FAI), el grup anarquista d'Abad, batejat així en record d'una publicació anarquista que Abad havia fet a l'Argentina. Anà a Astúries el 1934, un cop acabats els fets revolucionaris d'octubre, per recollir la informació que serví per a elaborar els treballs publicats després amb el pseudònim Ignotus. A partir del 16 de març de 1939, formà part de la Comissió Exterior, nomenada pel Comitè Nacional de la CNT i proposada per l'esmentat organisme al Comitè de Defensa de Madrid per a recuperar els valors enviats pel govern Negrín a Mèxic i organitzar la trama de tot el que pogués enviar-se des d'Espanya abans del final de la guerra. Detingut a la fi de la guerra civil, s'escapà dels camps de concentració el 1941, però l'onze d'agost del mateix any tornà a ser detingut, arran de la seva activitat clandestina. Després d'aconseguir la llibertat el juliol de 1947, el mes següent fou nomenat secretari del Comitè Nacional de la CNT, establert a Madrid. Fou detingut de nou el 15 de novembre de 1947 a propòsit del Ple de Regionals convocat en aquesta data. Jutjat en consell de guerra, celebrat a Ocaña el 22 de gener de 1949, fou condemnat a 25 anys de presó. Després de complir uns quants anys de condemna, fou alliberat el 1960 i s'exilià a l'Argentina, on el 1962 va publicar el llibre, prologat per Abad de Santillán,

España en la ruta de la libertad, i on va morir el 1972. [STG/PPB]

Publicacions: (Ignotus) *El anarquismo en la insurrección de Asturias*. Barcelona, 1935; *La represión de Asturias (Documentos para la historia de nuestra civilización)*. Barcelona, 1936; *España en la ruta de la libertad*. Buenos Aires, 1962.

Bibliografia: ABAD DE SANTILLÁN, D. *Memorias, 1897-1936*. Barcelona, 1977. PEIRATS, José. *La Cnt en la revolución española*. 3 vol. París, 1971. TAVERRA, S. *Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939)*. Barcelona, 1992.

Villar Sánchez, Josep, camperol i anarquista al País Valencià (Titagües, els Serrans, ?-? 1989). Conegut militant de la CNT, d'educació autodidacta, va ser un propagandista molt actiu a la comarca dels Serrans. Deixeble de Narcís Poymirau, va acompanyar-lo en moltes gires per a difondre les idees anarquistes entre el camperolat valencià. Col·laborà amb la premsa llibertària des de molt jove. Participà en els esdeveniments revolucionaris de juliol de 1936. Es posà al capdavant del Consell Obrer que ocupà l'Ajuntament del seu poble. Organitzà la collectivitat dels camperols de la CNT a Titagües i en altres pobles dels Serrans. S'enrolà a l'exèrcit i, després de la retirada de Catalunya, passà a França, on fou internat als camps de concentració i treballà en diverses ocupacions fins que aconseguí creuar la frontera cap a Espanya i incorporar-se a la lluita clandestina contra el franquisme. Després de residir a Barcelona, tornà anys després a València i continuà la militància col·laborant a *Fragua Social*, òrgan de la Confederació Regional de Llevant. [JNN]

Villar Vázquez, Àngel, comunista a Igualada (segle xx). Destacat militant del PSUC i de la UGT igualadina, el 31 d'octubre de 1936 fou membre de l'Ajuntament en representació del PSUC. El 1938 era secretari general local de la UGT. [PPB]

Villaró, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la comissió de propaganda de la federació local de Barcelona de l'AIT, el 26 de gener de 1873 assistí a una assemblea pública a Badalona on, juntament amb Planes i Albagés, va defensar els principis de la Internacional. [MCC]

Villarrubias, Joan, socialista a Barcelona (segle XIX). L'agost de 1891 fou elegit secretari de l'interior de l'Agrupació Socialista de Barcelona, càrrec que ocupa fins al juliol de 1892. [TMS]

Villas, Miquel, obrer sindicalista d'acció a Reus (segle XX). Dirigent obrerista del Sindicat Únic (CNT), fou víctima d'un atemptat del Sindicat Lliure, a Reus, el març de 1921. [PAN/AAC]

Villas Carrasqué, Agustí, sindicalista a Lleida (Bellver de Cinca, Osca, 1904-?). Va ser un dels regidors de la CNT en l'Ajuntament de Lleida constituït el 28 d'octubre de 1937 i representant del sindicat en la Caixa Immobiliària municipal que gestionava la municipalització de l'habitatge. [JSSJ]

Villaverde Campos, Justinià, ferroviari i dirigent anarquista a Lleida (? 1895-?). Fou un dels regidors anarquistes a l'Ajuntament revolucionari de Lleida, format el 22 d'octubre de 1936, i cap del departament de Treball. Va tenir una actuació destacada en la versió lleidatana dels fets de Maig, en haver encapçalat un grup de la FAI, com a comissari polític del Regiment número 1 de la guarnició de Lleida, que prengué el control de la Seu Vella, seu del comitè militar de la ciutat, a finals d'abril de 1937. Va marxar al Front d'Aragó amb una columna de la FAI. [JSSJ]

Villegas Panicot, Josep, treballador del tèxtil i sindicalista berguedà (Avià 1917-Berga 1995). Membre de les Joventuts Llibertàries de Berga i afiliat a la CNT des dels inicis de la República, va participar en la vaga tèxtil de Berga, el gener de 1932. Durant la guerra, va destacar dins el sindicat, fou del comitè de control de la fàbrica de Victoriano Cunill i el secretari del Ram Fabril i Tèxtil de la ciutat; també s'incorporà al front, però per poc temps. A les darreries de 1938, va ser reclutat per un batalló de recuperació que passà per Berga, fins al final de la guerra, que va tornar a la població. Jutjat per la seva afiliació, a més de ser acusat de dur a terme escorcolls i saquejos, de tot plegat en va resultar una condemna de 20 anys de reclusió temporal. Patí presó a la Model de Barcelona, a Sant Miquel dels Reis de València i a Pal-

ma de Mallorca. En sortir-ne, a les darreries de 1942, tornà a Berga. [JCR/JJR]

Villena, impressor i sindicalista a Barcelona (segle XX). Dirigent del Sindicat d'Impressors de Barcelona (CNT) a l'inici de la dècada de 1920, fou testimoni del descens de militància i del mal moment del sindicalisme català per la pressió empresarial en el marc del període del governador civil de Barcelona Severiano Martínez Anido. [XPM]

Villena, obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (?-Barcelona 1922). President del Sindicat Fabril i Tèxtil de Barcelona de la CNT, formà part de la comissió obrera del tèxtil català que es traslladà a Madrid el 1921 per parlar amb el cap del govern sobre la situació de la indústria cotonera i la creació d'un comitè del cotó entre patronal i treballadors. El 1922 va ser assassinat per membres de la CNT en suposar que es tractava d'un delator de les autoritats en el context de la llei de fugues. [XPM]

Villena, Antoni, manobre i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Membre de la secció de manobres i peons de la federació local de Barcelona de l'AIT, fou un dels responsables de la publicació d'un escrit, el setembre de 1873, en el qual es desmentia la dissolució de l'entitat i s'acusava de dissidència un grup d'obres del ram. [CR]

Vinaixa, Jorge José, periodista i radical a València i Barcelona (València 1866-Madrid 1934). Residí un temps a Madrid, on fou redactor de diversos periòdics. De retorn a València, fou redactor d'*El Pueblo*, que dirigia Blasco Ibáñez, i fou tinent d'alcalde de l'Ajuntament. Poc després s'establí a Barcelona, on fou director del periòdic radical *El Progreso*. Portaveu obrer de la junta directiva del Partit Radical, era regidor a l'Ajuntament de Barcelona quan es varen produir els esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina del juliol de 1909. Extremista dins les files del partit, el dimarts 27 de juliol va presentar sense èxit una moció en la qual demanava que l'Ajuntament es declarés en sessió permanent per tal de tractar afers urgents com ara el subministrament d'aliments a la ciutat, i, segons un rumor molt estès, fou un dels dirigents radicals que va dirigir

l'assalt frustrat a la residència dels jesuïtes del carrer Casp. Va escriure diverses obres històriques, com *La monja de las llagas*, *El papa Luna* i *La expulsión de los jesuïtas*. [MPMJ]

Bibliografia: ULLMAN, Joan Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

Viñals, teixidor i associacionista a Terrassa (segle XIX). Dirigent d'una societat de teixidors, el setembre de 1843, va ser acusat, junt amb els companys de la junta, de promoure aldarulls i atemptar contra fabricants. [SBV]

Viñas, pagès i sindicalista a Valls (segle XX). Fou delegat del Sindicat de Pagesos de Valls al Ple Regional de la CRT (CNT) que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931. [XPM]

Viñas, treballador de la pell i sindicalista a Manresa (segle XX). Fou delegat del Sindicat de la Pell de Manresa al Ple Regional de la CRT (CNT), celebrat a Barcelona els dies 2, 3 i 4 d'agost de 1931. [XPM]

Viñas, Bartolomé, obrer metal·lúrgic i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, fou simpatitzant del manifest trentista, de l'agost de 1931, i va ser expulsat de la CNT junt amb Àngel Pestaña, el desembre de 1932, en el decurs de l'Assemblea General del Ram de la Metal·lúrgia. [XPM]

Viñas, Isidre, flequer i societatari a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Com a representant dels flequers associats, signà una crida, l'abril del 1873, per l'associació de tots els treballadors del ram. [CR]

Viñas, J., activista polític marxista a Catalunya (segle XX). L'any 1928 va participar en la constitució del Partit Comunista Català a Lleida. Fou membre d'aquell partit i del grup Amics de Treball. L'agost de 1930 va ser empresonat per les forces d'ordre públic durant el govern Berenguer. [XPM]

Viñas (o Viñes), J., socialista a Barcelona (segle XX). Actiu militant de la Joventut Socialista de Barcelona, l'any 1911 va desenvolupar una gran activitat propagandística; participà, entre

d'altres, en els tres mitings contra la guerra del Marroc que varen tenir lloc durant els mesos de juny i juliol. Va col·laborar també, esporàdicament, al setmanari reusenc *La Justicia Social*. [PPB]

Viñas, Joan, obrer tèxtil i representant sindical a Avià, el Berguedà (segle XX). Fou delegat del Sindicat Únic de Treballadors de la colònia Rosal d'Avià al Ple Regional de Sindicats de Catalunya de la CNT, celebrat a Barcelona entre el 5 i el 13 de març de 1933. [XPM]

Viñas, Joan, paleta i internacionalista a Barcelona (segle XIX). L'octubre de 1872, fou membre de la junta de la Unió d'Obrers Constructors de la RE de l'AIT. [CR]

Viñas, Maurici (o Mariano), galoner, passamaner i societatari a Barcelona (segle XIX). Representà el seu ram a la reunió de creació de la Junta Central de Directors de la Classe Obrera, el gener de 1855. Com a tal, signà el document de març de 1855, dirigit al governador civil de la província, en el qual deploraven els excessos comesos a diferents pobles industrials de Catalunya. El mateix mes de març constà com a director de la Societat Obrera de Galoners. L'11 de maig de 1855 signà un altre document, enviat també al governador civil. (Vegeu: Albigés, Pau.) [SBV]

Viñas, Pere, socialista a Sant Andreu de Palomar (segle XIX). Probablement, el gener de 1891, fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Sant Andreu de Palomar, càrrec que va exercir fins a l'agost del mateix any, data en la qual fou elegit secretari de l'interior. Constà també com a vicepresident des del gener de 1892 fins al juliol del mateix any. [TMS]

Viñas, Ramon, sindicalista a Barcelona (segle XX). Fou un dels signants del manifest trentista, aparegut a Barcelona l'agost de 1931, que apel·lava a un canvi d'actitud de la CNT davant el fet revolucionari i criticava el culte a la violència i el desordre revolucionari. [XPM]

Viñas, Tomàs, sindicalista a Ripoll (segle XX). Fou representant al congrés de la Confederació Regional del Treball, realitzat durant l'estiu de

1918 a Sants, de la Federació Obrera de Ripoll, que comptava llavors amb 160 afiliats. [JRM]

Viñas i Camps, Manuel, paperer (Banyoles 1857-1920). Regidor a l'Ajuntament de Banyoles des del 1904 fins al 1906, es presentà com a representant dels obrers. [PBC]

Viñas (o Vinyes) i Pou, Sebastià, paleta i comunista (la Bisbal d'Empordà 1905-Girona 1939). Durant la Segona República, fou vicepresident del POUM a la Bisbal d'Empordà. En esclatar la guerra civil, fou un destacat dirigent de la Col·lectivitat del Ram d'Edificació-Secció Paletes i Manobres, que es constituí el setembre de 1936, i entre els mesos de març i maig de 1937 representà el POUM a l'Ajuntament. Detingut en acabar la guerra, fou condemnat a mort i afusellat. [PPB]

Viñas Pagès, Joan, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Consta com a membre de la federació barcelonina de l'AIT el juliol de 1873. Es presentà com a candidat a les eleccions municipals d'aquell mateix mes, sense que estigui clar si ho va fer com a independent, federal moderat o republicà federal. [SBV]

Viñas Pagès, Joaquim, internacionalista a Barcelona (segle XIX). Participà en el Congrés Obrer de Barcelona de desembre de 1868, on parlà en favor de la República federal. Al congrés de juny de 1870 a Barcelona, al qual va acudir representant els barrinaires d'Almadén, va formar part de la comissió del dictamen sobre la resistència. Arrenglerat amb el corrent sindicalista del congrés, va votar afirmativament sobre la resistència i organització. No hi consta que votés sobre la cooperació. Va intervenir parlant pregonament a favor de la participació política per a assolir reformes pràctiques i titllant de crim l'indiferentisme. Arribat el moment de votar sobre el tema, va respondre amb una protesta. Es presentà com a candidat per a representar la regió espanyola al congrés de la Haia de l'AIT, però no sortí escollit. Pel juny de 1873, signà el manifest per a cridar a l'assistència al míting de la plaça de Catalunya, com a membre de la comissió de la federació barcelonina de l'AIT. El juliol de 1873, va publicar amb Ramon Franqueza un manifest a *La Federación* en el qual cridava a resistir davant

l'agreguement dels atacs contra la Internacional arreu de l'Estat espanyol. Segons Nettlau, era un dels internacionalistes més actius a Barcelona el març de 1874. [CR]

Bibliografia: NETTLAU, M. *La Internacional y la Alianza en España*. Nova York, 1971.

Viñas Reynès, Innocenci, sastre, sindicalista i comunista a Tarragona (segle XX). Militant de la UGT, en esclatar la guerra civil fou membre del Comitè del Front Antifeixista de Tarragona, que es constituí el 6 d'agost de 1936, i presidí la comissió d'Assistència Social. En representació del PSUC, integrà el nou Ajuntament taragoní que es va formar el 22 d'octubre de 1936, sense ocupar-se de cap regidoria en concret. [PPB]

Viñeta, Josep, socialista a Roda de Ter, Osona (segle XX). El juliol de 1913, en el moment de la constitució, fou nomenat president de l'efímera Agrupació Socialista de Roda de Ter. [PPB]

Viñeta, Joan, socialista a Roda de Ter (segle XIX). El març de 1889 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Roda. [TMS]

Viñolas i Garriga, Esteve, tramoista i dirigent del Partit Sindicalista a Girona (Caça de la Selva 1900-?). Durant la guerra civil, presidí el Sindicat d'Espectacles. Va exiliar-se a França, però retornà a Girona el 1941 i fou empresonat durant vint-i-tres mesos. Pel fet de tornar a intentar reorganitzar el Partit Sindicalista, va ser empresonat novament el 1947 i condemnat a sis mesos i un dia de presó pel delictes d'associació il·legal. [JClar]

Vinuesa Sarli, Josep, sindicalista al Prat de Llobregat (segle XX). Fou membre de la CNT local i, en representació seva, tinent d'alcalde a l'Ajuntament del Prat de Llobregat durant la guerra civil. [AGL]

Vinyals, sindicalista i pistolero (segle XX). Fou membre dels Sindicats Lliures de Manresa i actuà com a pistolero tant a Manresa com a Barcelona entre 1919 i 1922. El 1922 participà, junt amb altres pistoleros, en l'intent d'assassinat d'Àngel Pestaña a Manresa. [XPM]

Vinyals Piquer, Pere, pagès i rabassaire a Barcelona (segle xx). Va ser representant i conseller per la Unió de Rabassaires a l'Ajuntament de Barcelona l'octubre de 1936. [XPM]

Vinyas, Bartomeu, sindicalista a Sabadell (segle xx). Dirigent de la Federació Local de Sindicats de Sabadell, fou representant d'aquell organisme al Comitè Revolucionari local que es formà el desembre de 1930. Decidí l'entrada de la FLS al comitè davant la imminent caiguda de la monarquia en el marc dels fets revolucionaris de Jaca. [XPM]

Vinyes, Joan, treballador del tèxtil i sindicalista a Berguedà (segle xx). Militant de la CNT, va assistir —junt amb Jaume Carreres—, com a delegat i representant del Sindicat Únic de Treballadors de la colònia Rosal, al Ple regional de sindicats únics de Catalunya, celebrat a Barcelona el març de 1933. [JCR/JJR]

Vinyes, Josep, comunista a la Bisbal d'Empordà (segle xx). Militant del POUM, durant la guerra civil fou nomenat membre de la delegació del CENU a la comarca del Baix Empordà, que es va constituir l'agost de 1936. [PPB]

Vinyes Bonet, Agustí, sindicalista berguedà (Berga 1900-?). Fou membre de la CNT. Amb la constitució del nou Ajuntament el 20 d'octubre de 1936, va entrar-hi en representació de la CNT i formà part de les conselleries de Cultura i d'Agricultura. [JCR/JJR]

Vinyes Coromines, Francesc, sindicalista (Bagà 1905-Guardiola de Berguedà 1964). Militant de la UGT, el 25 d'abril de 1937 va entrar a l'Ajuntament de Guardiola com a delegat de la UGT. Fou escollit president de la comissió d'Hisenda. El 9 de maig del mateix any passà a formar part de la Junta del Repartiment General d'Utilitats, com a representant de l'Ajuntament junt amb Ramon Sellas. El 14 d'agost de 1937 presentà la dimissió de tots els càrrecs dins l'Ajuntament, junt amb altres delegats de la UGT. [JCR/JJR]

Vinyes i Angles, Francesc, sindicalista a Montblanc (segle xx). Fou membre de la junta directiva de l'Associació d'Esquerres de Montblanc, el setembre de 1931. Formà part del

Comitè de Milícies Antifeixistes en representació de la CNT i del consell directiu de la fàbrica d'alcohols, incautada a Josep Casanovas. [AMA]

Viola Lafuente, Domènec, escrivent a Balaguer (segle xx). Va ser el dirigent més significat del BOC a la ciutat de Balaguer, un dels nuclis més actius d'aquest partit a les comarques de Lleida. Va formar part de la llista del BOC a les municipals de 1931 i el 1933 era membre del comitè central del partit. [JBP]

Viquerin Viquerin, Aureli, jornaler industrial i socialista a Santa Margarida i els Monjos (segle xx). Obrer de la fàbrica de ciment dels Monjos, fou un dels principals dirigents socialistes d'aquest municipi durant la Segona República i la guerra civil. L'any 1931 participà en la fundació del sindicat del ciment de la UGT, als Monjos, i l'any 1936, en la fundació del PSUC en aquest municipi. Fou regidor els anys 1936 i 1937 en representació de la UGT, i un cop finalitzada la guerra fou condemnat a 30 anys de presó. [RAM]

Viralta, Juan José (o Joaquín), conspirador republicà i societat reformista (? 1821?-? 1888?). D'antecedents poc clars, sembla que va ser exsergent carlista i després republicà federal. Fou director de *La Propiedad*, periòdic publicat a Barcelona i que defensava els propietaris enfront dels inquilins. Fundà la societat secreta, de tipus carbonari, El Tiro Nacional, que es desenvolupà com un rebrot maçònic violent i d'emancipació del quart estat, per respondre a l'actuació massa prudent del republicanisme federal. Al marge de la direcció oficial del partit republicà, cap a finals de febrer de 1869 va intentar un aixecament a Barcelona per a proclamar la república federal, arran del qual va ser detingut i empresonat a Montjuïc. L'octubre de 1871, seguint la línia dels federals intransigents d'atracció dels obrers mitjançant una política més radical, va fundar l'Associación Nacional de Trabajadores, en la qual van participar R. Cartaña, L. Lleó i Pere Rigol. L'òrgan oficial d'aquesta societat fou *El Nivel*, revista quinzenal, dirigida per Enric Cabañas, i que va sortir des del novembre de 1871 fins al gener de 1872; aquesta publicació de caràcter reformista va sostenir una constant polèmica

amb *La Federació*, amb els seus redactors i amb la Internacional, en què en condemnava els reglaments i estatuts, i al seu torn, *La Federació*, cada vegada que anomena l'Associació, és per a combatre-la. El 27 de febrer de 1873, al costat del coronel Maza i aprofitant la situació d'instabilitat de Barcelona, va promoure, al comandament dels artillers de muntanya, un aldarull de grans proporcions que no va arribar a convertir-se en motí perquè va ser sufocat per les autoritats, ajudades pels voluntaris. Cap als anys 1878 i 1879 intentà organitzar partides de guerrillers a la frontera amb la finalitat de preparar una insurrecció a Espanya, i va ser buscat intensament per la policia francesa. Finalment, a mitjan 1879, va ser fet presoner per les autoritats espanyoles. Les seves organitzacions reformistes van assistir al Congrés Obrer celebrat a Barcelona l'agost de 1882, i aquest mateix any publica el llibre *Reforma económico-social*. El 1883 fundà a Sabadell el setmanari *El Reformista. Órgano de la Verdad Equitativa*, que va perdurar fins a 1896. A Sabadell, va integrar el grup polític dels reformistes que tenien molts elements en comú amb els lerrouxistes de després. Va estar confinat durant 1885 al presidi del Peñón de la Gomera, d'on va sortir el 13 de gener de 1886. Possiblement morí a començaments de 1889. [TMS]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell, informe de l'oposició*. Vols. I-II. Sabadell, 1975-1977. HENNESSY, C. A. M. *La República Federal en España*. Madrid, 1966. NETTLAU, M. *La Première Internationale en Espagne (1868-1888)*. Dordrecht, 1969.

Virgili, Antoni, paleta internacionalista a Lleida (segle XIX). L'octubre de 1872, el seu domicili al carrer de Parra, 2, de Lleida, figurava com l'adreça de la Secció de Paletes de la capital del Segrià, adherida a l'Associació Internacional de Treballadors. L'octubre de 1873 va rebre dues cartes de la comissió federal de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola de l'AIT en les quals se'l convidava a reorganitzar la secció local de Lleida de la Internacional, després que aquesta havia decidit separar-se'n amb motiu de les disputes entre anarquistes i marxistes, influïda, segons sembla, pel grup marxista madrileny que publicava *La Emancipación*. [PPB]

Virgili, Jaume, adober i socialista (segle XIX). El 10 de maig de 1881 va ser un dels signants del manifest-programa del Partit Democràtic Socialista Obrer Espanyol, publicat per *El Obrero*, òrgan de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, el 8 de juliol del mateix 1881. (Vegeu: Baltà, Toribi.) [TMS]

Virgili, Joan, paleta i sindicalista a Tarragona (segle XIX). A començament de 1871 consta com a representant de la Societat de Paletes de Tarragona i, com a tal, va participar en el Congrés d'Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871. [CR]

Virgili, Joan, sindicalista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1870 figura com a representant de la Societat de Blanquers de Barcelona. Potser és el Joan Virgili que cap al 1881 va participar, juntament amb el grup de sindicalistes apolítics barcelonins, en una sèrie de conferències de caire reformista, promogudes per l'Ateneu Obrer de Barcelona. [TMS]

Virgili, Josep, representant sindical a Sabadell (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de Serveis Municipals i de la Federació Local de Sabadell. [XPM]

Virgili, Santiago, socialista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent socialista durant la guerra civil a Vilanova i organitzador del PSUC en aquesta vila. L'any 1936 fou secretari de la Casa del Poble i del Sindicat de Transports de la UGT a Vilanova. [RAM]

Virgili Masip, Joan, el Pastoret, pagès i activista (Rodonyà 1866-1943). En la constitució de la Unió de Rabassaires local, el 1931, hi consta afiliat. Durant la guerra, va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes. Ingressà a la Presó Provincial de Tarragona el 18 de juny de 1939, lliurat per la força pública de Valls. El 27 de juliol de 1939 va ser jutjat militarment a Tarragona; li sortí una pena de 15 anys. El setembre de 1939 se'l traslladà a la Presó Provincial de Barcelona. El juny de 1943 residia a Rodonyà. [AGT]

Virgili Puig, Pau, Pau Manset, restaurador i sindicalista (Rodonyà 1911-1986). Durant la

República, era afiliat a la societat recreativa Lealtad y Franqueza, de la junta de joves del sindicat d'esquerres local. Durant la guerra, va ser dirigent de la UGT. El juny de 1943 havia fixat la residència a Barcelona, però al cap dels anys retornà a la vila natal. [AGT]

Visar, Manuel, sindicalista a Barcelona (?-Agen, França, 1980). Va començar a treballar molt jove en la construcció del canal d'Aragó i Catalunya. Acabat el servei militar, s'instal·là a Barcelona, on s'afilià al Sindicat de Llum i Força de la CNT, dins el qual ocupà càrrecs de responsabilitat durant la guerra civil. El 1939 s'exilià a França, on passà per camps de concentració i pel camp de càstig de Vernet. Acabada la guerra mundial, va residir a diverses localitats franceses, fins a la seva mort, als 84 anys d'edat. [PPB]

Visdomini, Segimon, pintor i internacionalista (segle XIX). El març de 1871, va signar un document de la Federació Local de Barcelona de l'AIT, on es feia constar que el canvi social s'havia de produir per la via pacífica i amb el vistiplau del poble. Posteriorment va participar en el Congrés dels Obrers Constructors de la Regió Espanyola de l'AIT, celebrat a Barcelona el 25 de març de 1871, en representació dels pintors barcelonins. A principis de 1872 continuà figurant com a dirigent del moviment obrer barceloní. [CR]

Vitales Lomero, Tomàs, perruquer, collectivista i sindicalista (Angués, Osca, 1914-Sant Juèri, França, 1978). Arribat de molt jove a Barcelona procedent d'Osca, treballà de perruquer i s'incorporà al Sindicat de Perruquers de la CNT. En esclatar la guerra civil, participà en els fets de juliol a Barcelona i poc després s'integrà a la columna Durruti i més tard a la 26 Divisió. Lluità a Bujaraloz i tornà al seu poble natal, a Angués, on impulsà la col·lectivitat agrícola local. De retirada cap a l'exili, fou ferit, al front de Catalunya, el gener de 1939, i acabà perdent el braç dret als hospitals francesos. A França, participà en la creació de la Federació Local de la CNT a Sant Juèri, on tingué càrrecs de responsabilitat. [XPM]

Vitales Torras, Manuel, Estevet, comunista a Girona (segle XX). Militant del Partit Comunis-

ta de Catalunya, fou candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el 20 de novembre de 1932, per la circumscripció de Girona. [PPB]

Vitini Flórez, Lluís, jornaler, guerriller i comunista (Ondarrabia, Guipúscoa, 1922-Barcelona 1944). Militant del PSUC, a la immediata postguerra fou el cap d'un dels grups de guerrillers que varen actuar a Barcelona. Entre altres accions, l'agost de 1944 portà a terme l'atacament a la fàbrica de cervesa Moritz de Barcelona. Detingut al cap d'uns quants dies, fou jutjat en consell de guerra el mes de setembre i afusellat al Camp de la Bóta, juntament amb Josep Ramon Álvarez, César Samarriba Ledesa, Vicenç Badia Marín i Leocadio Ruiz Farajo, el dia 15 d'octubre de 1944. [PPB]

Vitoria, metal·lúrgic i sindicalista a Badalona (segle XX). Va ser delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931, en representació del Sindicat de la Metal·lúrgia de Badalona. [XPM]

Vitorio, Josep, fuster i representant sindical a Badalona (segle XX). Fou delegat al Ple Regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat a Barcelona el mes de març de 1933, en nom del Sindicat de la Fusta de Badalona. [XPM]

Viusà i Camps, Josep, comptable i sindicalista (Figueres 1907-Auch, França, 1981). Comptable de professió i militant de la CNT, fou director del setmanari àcrata *Vibraciones* de Figueres i alcalde de Figueres d'octubre de 1936 a maig de 1937. Va formar part també de la secció local del CENU. Durant la contesa, va ser nomenat comissari del batalló del Segre i participà en la columna Durruti. Exiliat el 1939, va estar al camp de Sant Cebrià i a Bordeus el 1945. Fou secretari Departamental d'organització de la CNT a Gers i organitzà una cooperativa de construcció, on treballà fins que va poder tornar a desenvolupar la seva professió de comptable. Fou membre de la Federació Local de la CNT a Auch. [XPM/JClàR]

Vivancos, Mateo, manobre, anarquista i sindicalista a Barcelona (?-França 1972). Membre del Sindicat Únic de la Construcció de la CNT, actuà en el Centre Obrer del carrer de l'Om i

del carrer Mercaders de Barcelona. Tingué càrrecs de responsabilitat i fou delegat d'obra, de comitè i de la junta central. S'integrà a la FAI des de la seva creació i participà en la vaga de la construcció de 1928 en les obres per a l'Exposició Universal de 1929. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, s'exilià a França, fins al 1930. Durant la guerra civil, milità un temps a Terrassa i fou impulsor de la collectivitat del ram de la construcció a Barcelona. S'exilià el 1939 a França i el 1945 fundà la Federació Local de Montparnasse. [XPM]

Bibliografia: *Le Combat Syndicaliste*, 28-X-1972.

Vivas, Emili, sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va prendre part en el corrent trentista i fou col·laborador del seu òrgan *Cultura Libertaria* (1931-1933). Va ser així mateix secretari de l'Ateneu Sindicalista Llibertari de Barcelona des del seu inici, el 1932. Militant de la Federació Sindicalista Llibertària, fou un dels firmants, en representació d'aquesta entitat, del manifest constituït de l'Aliança Obrera de Catalunya, que se signà a Barcelona el desembre de 1933. [PPB/JRM]

Vivé, Jaume, mestre d'escola, activista i sindicalista (?-? 1982). Mestre d'escola a Granollers, s'afilià a la CNT els anys trenta. Exiliat el 1939 a França, entrà al camp de refugiats de Noèr. En sortir-ne, es trobà en un estat d'absoluta pobresa, el 1945. El 1947 fou nomenat tresorer de la SIA i el 1948 ja exercí de secretari general interí d'aquella organització de socors internacional als refugiats. En fou secretari efectiu entre 1951 i 1961. El 1961 passà a formar part de l'Spanish Refugee Aid a Nova York, fins que el 1975 es jubilà. Posteriorment passà al grup Terra Lliure. [XPM]

Vivé, Jaume, societatari a Sant Llorenç Savall (segle XIX). Va signar, l'11 de maig de 1855, en nom de les societats obreres de Barcelona, un manifest adreçat al governador civil de Barcelona amb què es pretenia donar resposta al ban dictat pel mateix governador, Ciril Franquet, el 30 de març del mateix any. (Vegeu: Albigés, Pau.) [CR]

Viver Tudó, Ramona, carbonera i anarcosindicalista (Maella, Aragó, 1909-Tolosa de Llen-

guadoc 1992). Quan tenia quatre anys, la seva família s'instal·là a Barcelona. Activa militant de la CNT, el 1939 quedà vídua i amb un fill de sis anys. Des de 1940 es dedicà a vendre i distribuir carbó a Barcelona, fins que decidí explotar pel seu compte una mina de carbó al Pirineu. A la mina, hi camuflà opositors clandestins al règim i insubmisos del servei militar espanyol durant els anys quaranta. El desembre de 1947 va ser detinguda per la Brigada Social i empresonada tres anys per mantenir a casa seva, en una carboneria del carrer Bruc, el Comitè Regional i la Federació Local de la CNT a la clandestinitat. El setembre de 1952 s'exilià a França amb dos fills menors. Col·laborà amb la CNT i amb la SIA des de l'exili. [XPM]

Bibliografia: *Cenit*, 9-II-1993.

Vives, marbrista a Barcelona (segle XIX). A mitjan 1869, presidí la Societat Fraternal i Corporativa de Marbristes de Barcelona. [CR]

Vives, vidrier, periodista i sindicalista a Mataró (segle XX). Procedent del Sindicat del Vidre de la CNT de Mataró, va arribar a dirigir el periòdic *Catalunya*, únic òrgan de la Regional de la CNT escrit en català que es publicà entre 1937 i 1938, en substitució de Joan Ferrer. [XPM]

Vives, Antoni, teixidor de cotó i societatari a Sabadell (segle XIX). Com a membre d'una comissió del seu ram, va participar, el setembre de 1843, en l'elaboració d'un informe elevat al governador sobre les condicions de treball a Sabadell. [SBV]

Vives, Eduard, militar i anarcosindicalista (Barcelona 1917-Estats Units 1971). Nat a Barcelona l'agost de 1917, s'afilià a la CNT de ben jove i en la guerra civil participà en la columna Los Aguiluchos, en el front de Terol i com a membre de les patrulles de control. El 1938 va caure en mans de les tropes franquistes, va poder escapar poc abans del seu afusellament i es reincorporà a l'exèrcit republicà, on arribà a ser comandant condecorat. El 1939 s'exilià i passà pels camps de refugiats i les companyies de treball. El 1945 fundà la Federació Local de la CNT de Castèlhelgós i en fou secretari. Després marxà als Estats Units, on ocupà càrrecs

de la SIA en favor dels refugiats espanyols. [XPM]

Vives, Enric, tipògraf i activista a Barcelona (?-Ginebra 1896). El 1884 apareix com a membre de l'Associació d'Obrers Tipògrafs de Barcelona. Fou el tercer dels administradors d'*El Productor* durant l'etapa setmanal de la publicació. Emigrat a França el 1892, morí quatre anys després a Ginebra. [SBV]

Vives, Francesc, societari a València (segle XIX). Pel juliol de 1870, era vicesecretari del Centre Federatiu de les Societats Obreres Valencianes. [SBV]

Vives, J., botoner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Representà els 350 associats que formaven la Unió de Botoners de Barcelona en el Congrés Obrer de Barcelona (CNT) de juny i juliol de 1918. [XPM]

Vives, Jaume, rabasser i societari a la Granada del Penedès (segle XX). Durant la segona dècada del segle XX, participà en diferents organitzacions rabassaires d'orientació republicana al Penedès, especialment l'any 1919, en què fou vocal de l'Assemblea de Rabassaires de l'Alt Penedès en representació dels rabassers de la Granada. [RAM]

Vives, Joan, activista a Barcelona (segle XIX). Jove de disset anys no domiciliat oficialment a Barcelona, abandonà el treball en l'enderrocament de les muralles per unir-se a un grup que va intentar assaltar la fàbrica dita dels semolers, l'agost de 1854, al crit de «Viva la sopa!». Detingut per un grup d'obers de la susdita fàbrica, fou jutjat sumaríssimament pocs dies després, sense que sigui clara la seva condemna ni si l'afectà l'indult del capità general a alguns dels condemnats per l'assalt. [SBV]

Vives, Joan, cordiller i internacionalista a Palma (segle XIX). A començaments de 1870 era secretari de la Societat de Cordillers de Palma, membre destacat del Centre Federal de Societats Obreres i secretari de la Federació Local de l'AIT. [SBV]

Vives, Miquel, teixidor i músic a Sabadell (segle XIX). El 1861 fou director de la coral L'Americana. Musicà diversos poemes en col·labo-

ració amb F. Sánchez. Una d'aquestes cançons, sobre el tema de la vaga, era molt popular entre els treballadors a començaments de 1868 i cantada durant la festa de Dijous Gras. [SBV]

Vives, Pere, socialista a Mataró (segle XIX). El juliol de 1891 fou elegit vocal del comitè de l'Agrupació Socialista de Mataró, càrrec que va exercir fins l'agost de 1892. [TMS]

Vives, Ramon, paleta a Sant Boi de Llobregat (segle XX). Fou promotor, juntament amb Josep Madorell i Joan Petit, el 1911, de la refundació de la societat de paletes La Progressiva, de Sant Boi de Llobregat. [AGL]

Vives, Salvador, rabasser i societari a Vilafranca del Penedès (segle XX). Durant la segona i tercera dècades del segle XX, participà en diferents organitzacions rabassaires d'orientació republicana al Penedès. L'any 1922 fou president de la Societat d'Obrers Agricultors de Vilafranca, que estava adherida a la Unió de Rabassaires. [RAM]

Vives Amenós, Joan, cal Pampa, pagès i cooperativista (Cabra del Camp 1895-1988). Soci de la Societat Agrícola (Sindicat), de tendència d'esquerres, participà en les juntes anuals escollides l'agost de 1934 i 1935 com a comptador. Entrà al consistori el juliol de 1938, per la UGT, després d'una crisi municipal que durà la primera meitat de l'any en qüestió, i s'encarregà de la dipositaria municipal. [AGT]

Vives Boada, Josep, Pau del Pubill, pagès i cooperativista (Vilabella 1909-1967). Abans de la guerra, estava enquadrat dins el bloc d'esquerres. Després es va afiliar a la UGT i va ser regidor de l'Ajuntament pel Sindicat de Treballadors de la Terra de la UGT local, incorporat a la comissió de Proveïments com a vocal, des de novembre de 1936 fins al febrer de 1937. El juny de 1936 se'l nomenà vocal en la reorganització de la junta del Sindicat Agrícola i Caixa Rural. Anà al front per lleva. Quan les autoritats franquistes li feren un informe, el catalogaren com de conducta regular durant la guerra. No fou processat. [AGT]

Vives Clavel, Juan José, delineant i sindicalista comunista (Parcent, la Marina Alta, 1951).

Acusat de propaganda il·legal i associació il·licita per ser «militant dins el moviment lliure de treballadors CCOO» el 1974, el ministeri fiscal li demanà nou anys de presó. [RIRB]

Vives Devesa, Josep, estibador i sindicalista (Benidorm, la Marina Baixa, 1892-?). Era secretari de la Unió General de Carretons Elèctrics de Barcelona, entitat federada a la UGT, el març de 1933. Fou un dels vocals dels Jurats Mixtos del Port de Barcelona de la característica de Càrrega i Descàrrega de Vaixells que signaren, l'abril de 1934, l'acord sobre l'establiment de subsidi d'atur forçós. L'abril de 1936 signà un acord sobre un nou reglament de treball a la dita especialitat com a representant del Sindicat d'Obrers Estibadors i Desestibadors de Vaixells del Port de Barcelona. Després de 1939, continuà treballant al port, fins a 1951. [JIG]

Vives Edo, Josefina, treballadora d'assegurances i sindicalista (Barcelona 1933). Va arribar a ser directora de l'empresa d'assegurances Victòria-Meridional durant els anys seixanta. Va ser militant del PSUC des del 1953 i de CCOO des del 1966, i una de les impulsores en la creació de les CCOO d'Assegurances. [JGS]

Vives i Antúnez, Sebastià, treballador del metall i sindicalista (Barcelona 1949). Va participar en activitats d'alfabetització. Era treballador del metall a l'empresa Macosa, d'on va ser despatxat el 1970 junt amb 49 companys més per la seva activitat reivindicativa. El 1972 va anar a viure a Manresa i va treballar en una foneria (SAF), de la qual també fou acomiadat. Després va treballar a la fàbrica tèxtil Bertrand Serra. El 1975 es va haver d'amagar en ser perseguit per la policia. Després va passar a treballar per a Comissions Obreres. Al I congrés de CCOO (1978) va ser elegit membre del Consell Nacional i després, membre de la comissió executiva, on era el secretari de política sindical. Va ser membre fundador del Consell de Treball de la Generalitat de Catalunya. Al III congrés (1984) va ser elegit membre de la comissió executiva com a responsable de política industrial. Al IV congrés (1987) va ser elegit membre del Consell Nacional de la comissió executiva i també del Secretariat amb la responsabilitat de l'Àrea Pública, Tècnics, Profes-

sionals i Quadres. El 1990 va ser elegit secretari general de CCOO al Bages, fins al 1992, en què va deixar el càrrec i va passar a l'activitat privada per qüestions personals. [JSC]

Bibliografia: GABRIEL, Pere. *Comissions Obreres a Catalunya 1964-1989*. Barcelona, 1989. SARDANS, Jordi. *El Pou de la Gallina*. 1990, març, núm. 32, Manresa.

Vives i Remolins, Joan, contramestre tèxtil i empresari, sindicalista (Barcelona 1901-Buenos Aires 1962). Contramestre en una empresa del tèxtil, fou militant actiu de la CNT a Barcelona. Es formà de manera autodidacta i el 1928 s'embarcà cap a l'Argentina, en el marc de la repressió de la Dictadura de Primo de Rivera. A Buenos Aires creà una fàbrica de tovalloles durant els anys trenta i en esclatar la guerra civil treballà des del Casal de Catalunya per enviar queviures i medicines a Catalunya. Passat a les idees socialistes, va ser delegat del PSUC a l'Argentina i impulsor de l'Agrupació Cultural Catalana. Fundà La Defensa Fashioners, empresa cooperativa de teixidors que excel·lí durant molts anys en el ram tèxtil argentí. [XPM]

Bibliografia: *Diccionari dels Catalans d'Amèrica*, vol. IV, Barcelona, 1992.

Vives i Vives, Josep, socialista (Elx 1876-1948). Fou un dels fundadors de l'Agrupació Socialista d'Elx el 1891. El 1901 era president del comitè de l'Agrupació Socialista d'Elx. Va participar activament en els primers mítings del segle xx, dels quals destaca el de 1901 al local del centre obrer L'Emancipació. Fou el comptador de la cooperativa de consum Casa del Poble, que presidia Germán Penalva. Tingué forts enfrontaments amb Penalva com a conseqüència d'irregularitats en la cooperativa. Des de llavors Penalva i Vives mantingueren una enemistat eterna. El 1905 representà Elx en el VII congrés del PSOE. Els articles que va publicar el 1905 motivaren que els cacics locals l'amenassin de mort. En els moments més crítics del socialisme del País Valencià, va mantenir l'activitat socialista a Elx amb destacats mítings, on participà juntament amb Josep Verdes Montenegro, i amb el setmanari *Trabajo*, del qual fou director entre 1907 i 1923. En el VIII congrés del PSOE, celebrat a Madrid l'agost de 1908, es va mostrar partidari de l'a-

liança amb els republicans. El 1909 es va presentar a les eleccions municipals de maig, amb uns resultats relativament quantiosos, i fou processat per la vaga general d'agost en protesta per la guerra del Marroc. En les eleccions municipals de finals de 1909, després dels esdeveniments de la Setmana Tràgica i de la formació de la Conjunció Republicanasocialista, fou elegit regidor municipal. Era el primer representant socialista que arribava a l'Ajuntament d'Elx. Aquest fou un moment crucial en la seva trajectòria política perquè la nova política de conjunció li va permetre obtenir una posició hegemònica dins el partit en eclipsar altres dirigents locals com el seu enemic Germán Penalva i Pascual Roman. Des de l'accés a l'Ajuntament d'Elx va protagonitzar enfrontaments amb els cacics locals fent polèmica continuadament per mitjà de l'actuació en l'Ajuntament, en els mítings setmanals i en les pàgines del setmanari *Trabajo*. Els enfrontaments amb el principal cacic local, Manuel Gómez Valdivia, s'acabaren el 1913 quan es va trencar la Conjunció Republicanasocialista i el cacic va retirar una querella que havia posat contra Vives; a més, el 1916, Gómez Valdivia va defensar gratuïtament Vives, que havia estat processat per uns articles contra la justícia. En les eleccions municipals de 1913 es va presentar pel PSOE i va obtenir una victòria, encara que les eleccions foren anul·lades per diverses irregularitats. L'octubre de 1915 va representar l'agrupació d'Elx en el congrés del PSOE celebrat a Madrid i va aconseguir que es mantingués l'expulsió de Germán Penalva. Després de defensar el 1918, un projecte en el qual sembla que Manuel Gómez Valdivia i Vicenç Sansano tenien interessos, l'hegemonia de Vives es va eclipsar davant l'ascens d'Antoni Cañizares Penalva i la tornada al partit de Germán Penalva. El 1923 es va encarregar de la direcció d'*El Obrero*. A finals de 1931 fou nomenat president dels Comitès Paritaris d'Elx, fet que fou ben acceptat tant pel setmanari de dreta *La Opinión* (8 novembre de 1931) com pel setmanari socialista *Mundo Obrero*. Llavors era assessor del Grup Socialista de dones d'Elx, que presidien Francesca Amorós i Francesca Vázquez González. Anys enrere també havia estat el promotor de l'organització de les Joventuts Socialistes d'Elx. Cal assenyalar que al llarg de l'activitat política sempre es va manifestar par-

tidari d'una bona retribució per als càrrecs de les organitzacions obreres. [JMSS]

Bibliografia: MORENO SÁEZ, FRANCISCO. *El movimiento obrero en Elche (1890-1931)*. Alacant, 1987.

Vives Llorca, Gabriel, treballador portuari i sindicalista (Benidorm, la Marina Baixa, 1889-?). Era president de la Societat de Controladors de Càrrega, Descàrrega i Entrega del Port de Barcelona el novembre de 1931. Fou vocal obrer efectiu del Jurat Mixt de Treball al Port de Barcelona, Secció de Confrontadors i Comproadors el maig de 1932. Ocupà diversos càrrecs electius en els organismes portuaris del Sindicat Vertical de Barcelona a partir de l'octubre de 1947, i fins a l'octubre de 1957. L'abril de 1948 també fou nomenat vocal nacional de la Central Nacional Sindicalista i l'octubre de 1950 era vocal de la Junta Central de Previsió del Servei de Treballs Portuaris a Madrid. [JIG]

Vives Mora, tipògraf i internacionalista a Barcelona (segle XIX). Antic internacionalista, *La Tramuntana* l'assenyalà, el març del 1884, com l'únic esquiol en una vaga d'impressors de la casa Alufré. [SBV]

Vives Plana, Josep M., Josep Maria del Xantus, pagès i sindicalista (Alió 1907-front de guerra, ?) L'octubre de 1936 entrà al consistori per la CNT. Acabada la guerra, constava com a «desaparegut», tot i que havia mort al front. [AGT]

Vives Puig, Enric, Enric Semion, pagès i sindicalista (Rodonyà 1907-Barcelona 1995). Durant la guerra, va ser dirigent de la UGT. El 8 de setembre de 1939 va ser lliurat per la guàrdia civil del Pont d'Armentera a la direcció de la Presó Provincial de Tarragona. El 3 d'octubre de 1939 va ser jutjat militarment a la mateixa plaça, acusat d'actuar de guàrdia armat a les carreteres i de denúncia de persones de dreta que estaven emboscades; li sortí una pena de 12 anys i 1 dia. El setembre de 1941 la hi rebaixaren a sis anys i es passà a demanar informes a les autoritats locals a efectes de llibertat condicional, que es produí el mes de novembre. El juny de 1943 residia a la població. El setembre de 1945 obtingué la llibertat definitiva. [AGT]

Vives Queralt, Josep, Pep de la Quica, parcer i sindicalista (Cabra del Camp 1898-1983). L'agost de 1932, en formar-se la primera junta directiva de la Sociedad Sindicato Agrícola «Agricultors Rabassaires», va ser escollit vice-president. [AGT]

Vives Segarra, Josep, ca la Gran de la Tenda, pagès (Bràfim 1901-1993). Durant la guerra, va pertànyer a l'Ajuntament, pel PSUC, des de l'octubre de 1937 fins al setembre de 1938, que s'incorporà al front per lleva. En aquest període va quedar enquadrat a la Comissió de Finances. L'abril de 1943 residia a la població, segons un informe demanat pel fiscal instructor de Tarragona. Segons la guàrdia civil, durant la guerra va facilitar totes les garanties que podia a persones d'ordre a fi que no els passés res, per la qual cosa no se'l considerava perillós, i potser per aquest motiu no se'l va processar. [AGT]

Vives Serret, Joan, Joan Valentí, pagès i sindicalista (Rodonyà 1905-front de guerra, ?). El novembre de 1931 va formar part com a comptador de la primera junta de la societat agrícola Agricultors Rabassaires de Rodonyà, que era en definitiva la Unió de Rabassaires. L'octubre de 1936 entrà de regidor al consistori en representació del POUM. [AGT]

Vivó, Joan, internacionalista a Palma de Mallorca (segle XIX). Cap a finals de 1870 va pertànyer a la federació local de l'AIT de Palma. [CR]

Vivó Camps, Pere, comunista i sindicalista (Bagà 1911-1948). Militant del PSUC i de la UGT, va entrar a l'Ajuntament de Bagà el 27 d'octubre de 1937, com a delegat del partit i sindicat, i fou elegit vocal de la comissió d'Hisenda. El febrer de 1938 es va fer una reestructuració a l'Ajuntament i passà a ser el president de la comissió de Proveïments, i vocal de les d'Assistència Social i Cultura. [JCR/JJR]

Vivó Clotet, Benet, sindicalista de la CNT (Bagà 1908-?). Va entrar a l'Ajuntament el 14 d'octubre de 1936 i fou elegit conseller vuitè i vocal de la comissió de Governació. El dia 15 del mateix mes va assistir a una reunió sobre temes municipals a Berga, com a delegat de l'Ajuntament de Bagà. El 19 de gener de 1937

es va fer una nova reestructuració de l'Ajuntament i fou elegit conseller sisè i tingué el càrrec de conseller d'Economia. El 27 d'octubre del mateix any es va tornar a reestructurar l'Ajuntament i passà a ser vocal de les comissions d'Hisenda i de Proveïments. Igualment va exercir el càrrec d'administrador de la indústria incautada La Eléctrica Baganense. L'1 de febrer de 1938 fou substituït dels diferents càrrecs. [JCR/JJR]

Vivó Serra, Estanis, paleta i tècnic de ràdio i sindicalista (Berga 1930). El 1957 va entrar en contacte amb l'HOAC. El 1958, com a conseqüència de fer una col·lecta per a les famílies d'uns obrers barcelonins presos, va ser detingut i empresonat durant tres dies. Els anys setanta fou un dels principals impulsors de la societat de caçadors La Guilla, i en va ser el president durant nou anys. Els anys setanta va entrar a treballar a FECSA i fou delegat al CNS. El 1976 va assistir a unes jornades sindicals que es van celebrar a l'església de St. Francesc de Berga. A continuació va participar en diverses reunions clandestines a Barcelona i Berga, reunions que van cristallitzar en l'organització del sindicat CCOO. El 1977 va participar en la preparació del Primer de Maig, que finalment no es va poder fer per amenaces de les autoritats. El 1978 va ser secretari de Formació sindical. El 1979 va entrar a militar al PSUC, on dugué a terme una participació activa. Va participar activament en les eleccions municipals de 1979, 1983 i 1987, en aquestes darreres fou el segon de la llista. Va ser secretari general de CCOO al Berguedà durant cinc anys, més o menys, a la dècada dels vuitanta, fins al 1987, en què va deixar el càrrec. També fou president de la junta de veïns dels Quatre Barris. El 1999 fou de l'executiu de CCOO com a representant dels pensionistes i jubilats. [JCR/JJR]

Vizcaíno Grima, Joaquim, guixaire i dirigent veïnal (Guadix 1940). Va començar a treballar als onze anys. Va emigrar a Manresa. El 1967 es va afiliar al PSUC de Manresa i la seva activitat es va centrar en el moviment veïnal. El 1971 va fundar, i la va presidir durant vuit anys, l'Associació de Veïns del barri suburbial del Xup de Manresa. L'octubre de 1975, arran de la caiguda de dirigents del PSUC i de CCOO de Manresa, va haver d'amagar-se, fins

al desembre. Posteriorment va ser detingut per propaganda contra el referèndum per la reforma política i també arran de la vaga general de desembre de 1976. A partir del V congrés del PSUC, va passar al PCC i posteriorment es va anar deslligant de les activitats polítiques. [JSC]

Bibliografia: SARDANS, Jordi. A: *El Pou de la Gallina*. 1994, Manresa, núm. 84.

Vizcaíno Puch, Antonio, paleta, dirigent sindical i comunista (Yecla 1944). Va estar implicat, junt amb altres obrers i diversos estudiants, en la Causa núm. 269/62, jutjada a Madrid el 21 de febrer de 1963, i per consell de guerra condemnat a tres anys de presó sota l'acusació de rebellió militar per pertànyer a l'organització del Partit Comunista (a València), per desenvolupar tasques sindicals dins les empreses i per organitzar i secundar vagues (especialment les d'Astúries d'abril i maig de 1962). [RIRB]

Vizcarro Vizcarro, Manuel, manobre, sindicalista i dirigent anarquista (? 1904-Lorda, França, 1959). Manobre de professió, fou membre del Sindicat de la Construcció de la Federació Local del barri de Sants; participà en els fets de juliol de 1936 als carrers de Barcelona. S'exilià a França el 1939 i ocupà càrrecs de compromís a la CNT en la clandestinitat durant l'ocupació nazi. Després de 1945 fou secretari del Consell Local a Lorda de la SIA i representà l'Agrupació Local cenetista als Congressos Intercontinentals de Tolosa. Entre 1957 i 1958, ocupà el càrrec de secretari del nucli dels Alts Pirineus del sindicat. [XPM]

Vulax, Joan, sindicalista (segle XIX). Va ser un dels trenta firmants de la crida feta el 6 de desembre de 1868 i dirigida als obrers de Catalunya en la qual es demanava la celebració d'un congrés obrer català, el qual va tenir lloc els dies 12 i 13 del mateix mes a Barcelona. [CR]

Xamena, Gabriel, el Mallorca, treballador de la construcció i d'una serradora, sindicalista berguedà (segle xx). Membre de la CNT de Berga, va ingressar al sindicat el 1931. En esclatar la guerra, esdevingué un personatge conflictiu, va ocupar la rectoria i va entrar en conflicte amb la majoria dels membres del sindicat de Berga. Fins i tot va arribar a amenaçar Ramon Casals, que es va veure obligat a protegir-se. Finalment se'l va obligar a abandonar la rectoria. [JCR/JJR]

Xancó, Magí, sindicalista a Barcelona (segle XIX). Cap al juny de 1872 va ser membre del consell de la Unió Manufacturera, amb seu a Barcelona, en representació dels obrers de la llana i peces. [CR]

Xandri Ribera, Ramona, la Peretana, treballadora del tèxtil, destacada anarcosindicalista i feminista berguedana (? 1903-?). Va treballar en diverses fàbriques tèxtils de Berga i Gironella. Militant de la CNT, fou detinguda pels fets de Berga arran de la vaga revolucionària del gener de 1932. L'1 de maig de 1932, fou una dels tres oradores d'un míting celebrat a Gironella; en el seu parlament tractà dels drets de la dona. [JCR/JJR]

Xantrero, Júlia, comunista a Sabadell (segle xx). Casada amb Pere Gallifa Muntaner, primer secretari de les JSU locals a Sabadell, fou la darrera secretària i l'ànima d'aquesta organització en els moments finals de la guerra civil espanyola del 1936. Juntament amb Ramon Gelis i Xinxó, va destruir la documentació de les JSU en el moment previ a l'entrada de les tropes franquistes a Sabadell. Acabada la guerra, es va quedar amb el seu marit a Sabadell, encara que aquest va restar amagat. Fins a 1941 van realitzar una tasca individual d'ajuda als presos amics. Amb motiu de la diada de l'11 de

Setembre de 1941 i de la detenció d'alguns membres del partit a Barcelona, va ser detinguda per la policia. Restà un temps a la presó Model de Barcelona i després fou traslladada a Madrid, d'on va sortir l'1 de febrer de 1945. [TMS]

Xaparró, Xavier, socialista a Barcelona (segle xx). Militant de la Unió Socialista de Catalunya durant la Segona República, el 22 de març de 1931 formà part de la junta directiva de la secció de Barcelona de la USC. El juliol de 1931 integrà la comissió permanent de propaganda i organització a Tarragona que es constituí a fi d'iniciar l'organització de la USC per tot Catalunya. Va participar al Primer Congrés Nacional de la USC, que se celebrà al Palau de la Metal·lúrgia de Barcelona l'abril de 1932, en el decurs del qual fou nomenat membre suplent del seu comitè executiu. El 5 de juny de 1932 assistí, en nom del CE, a l'assemblea de constitució de la Federació Comarcal del Maresme, que se celebrà a Mataró. [MPMJ]

Xapellí Pujol, Josep, anarcosindicalista a Pineda de Mar, el Maresme (segle xx). Militant de la CNT, l'agost de 1934 era membre de la junta directiva, amb el càrrec de comptable, de l'Ateneu de Divulgació Social de Pineda. Durant la guerra civil, va representar la CNT a l'Ajuntament pinedenc que es va constituir el 31 d'octubre de 1936, si bé va presentar la dimissió el 10 de gener de 1937. Fou també el responsable de gestionar la col·lectivitat de fusters. [PPB]

Xargayó, Pere, comunista a Barcelona (segle xx). Va ser membre del comitè de Catalunya del Secretariat Regional de la UGT durant la guerra civil en representació del sindicat de Telègrafs. Malgrat no ser membre titular ni suplent, va representar força vegades la UGT en

el Comitè Permanent d'Enllaç que s'establí amb la CNT a partir de l'abril de 1938. Es va exiliar a Xile. [DBM]

Xarnach Capdevila, Josep, societari a Sant Feliu de Guíxols (segle XIX). Als inicis de 1872 va ocupar el càrrec de vicepresident de la junta de la Societat Fraternal de l'Art Taper de Sant Feliu de Guíxols. [CR]

Xarpell, Raimon, societari a Sabadell (segle XIX). Pertanyia a la Societat de Teixidors del Cotó i, arran de la vaga general del juliol de 1855, va ser empresonat. [STG]

Xatruc Salvadó, Jaume, comunista a Vilaseca de Solcina (segle XX). Militant de la UGT i del PSUC, formà part de l'Ajuntament durant els primers mesos de la guerra. El febrer de 1937 ratificà la confiança del sindicat a l'alcalde de la localitat, el militant del POUM Josep Gómez Sarobé, a qui substituï a l'alcaldia, el 29 de juny de 1937, quan aquest presentà la dimissió. [PPB]

Xauradó Fàbregas, Ramon, dit el Marat barceloní, notari, propagandista i polític republicà (Calaf 1802-Barcelona 1837). Considerat el dirigent més destacat del primer republicanisme català. Participa en la bullanga de 1835 a la Junta opositora. Per les bullangues de 1836 fou deportat a Cuba i La Corunya; per les de l'any següent es refugià a València. Fou jutjat i executat per insurrecte durant el pronunciament del 4 de maig de 1837. Va redactar el primer projecte de constitució republicana federal per a Espanya. [RMS]

Publicacions: *Bases d'une constitution politique ou principes fondamentaux d'un système républicain*. Llemotges, 1832 (traducció al castellà i reed. a Barcelona el 1868); *Manifiesto de las injustas vejaciones sufridas por D... redactor del periódico El Catalán que se publicaba en Barcelona*. Madrid, 1836.

Xena Torrent, Josep, mestre d'escola i anarquista a l'Hospitalet de Llobregat (? 1908-Caracas 1988). Durant els anys de la Segona República i la guerra civil fou un dels més actius ideòlegs de la CNT i de la FAI a l'Hospitalet i al Baix Llobregat. El seu nom apareix vinculat a diversos congressos que es varen celebrar durant el període. En representació del Sindicat

Únic de Treballadors de Fígols, fou delegat al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Madrid el juny de 1931. Fou un dels representants del Sindicat de Gavà al Ple regional de la CRT de Catalunya, que se celebrà a Barcelona l'agost de 1931, i representà el Sindicat Únic de Treballadors de Cornellà, de l'Hospitalet de Llobregat, del Prat de Llobregat i del Papiol al Ple regional de Sindicats Únics de Catalunya celebrat també a Barcelona el març de 1933. Com a mestre havia treballat a Alaior (Menorca). A partir de 1932 es féu càrrec de l'Escola Ferrer i Guàrdia de l'Hospitalet, on substituï Joan Roigé. En esclatar la guerra civil, va participar, encapçalant la delegació del Baix Llobregat, en l'assemblea de la CNT-FAI, celebrada el 20 de juliol, on es manifestà contrari a la participació governamental. Durant la guerra, fou també regidor de l'Ajuntament de l'Hospitalet en representació de la CNT; hi ocupà la regidoria d'economia. El desembre de 1936 intentà implantar a l'Hospitalet el salari únic. Durant els mesos en què la CNT assumí en solitari l'Ajuntament de l'Hospitalet (del 29 de desembre de 1936 al 9 de febrer de 1937), en fou alcalde. Els dos darrers anys de la guerra fou secretari de la Regional Catalana de la FAI i el desembre de 1937 va formar part de la delegació de la CNT que va participar en el Congrés Internacional Extraordinari de l'AIT, que se celebrà a París. El 1939 s'exilià a França, on patí camps de concentració i presó, fins que marxà a Amèrica. [PPB]

Bibliografia: CAMÓS, Joan. *L'Hospitalet. La història de tots nosaltres, 1930-1936*. Barcelona, 1986.

Xercavins Guarro, Josep, fuster i sindicalista a Sabadell (segle XX). Participà, com a delegat de la Societat d'Oficials Fusters de Sabadell, al Congrés Obrer Nacional celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la Confederació Nacional del Treball, i en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Xercavins Rius, Jaume, drapaire, polític i internacionalista a Sabadell (segle XIX). Proper ideològicament al republicanisme federal i a l'internacionalisme obrer. El març de 1871 fou secretari d'una mesa electoral al carrer Lacy de Sabadell, en nom del partit republicà. Un any

després es responsabilitzà de l'organització social del Consell Local de l'AIT. En política municipal, destacà sobretot d'ençà de la proclamació republicana de febrer de 1873. Membre del Partit Federal, es presentà als comicis locals de 21 de juny de 1873 i posteriorment en sortí elegit primer tinent d'alcalde. Tot i que de manera interina, es va fer càrrec de l'alcaldia de Sabadell entre el 24 d'agost i el 26 de setembre de 1873; posteriorment tornà a exercir el càrrec de tinent d'alcalde fins al gener de 1874, moment en què, a causa del canvi de règim, es va dissoldre el consistori republicà. Malgrat la militància federalista i internacionalista, tornà a l'Ajuntament de la ciutat el març de 1874, com a segon alcalde del consistori, presidit per Josep Sellarès. Com a tal s'encarregà de la Junta Local de Primer Ensenyament. La seva activitat a favor dels obrers fou particularment extensa en el període de la Restauració. El 23 de gener de 1874, fou nomenat president de la Societat Cooperativa de la Classe Obrera de Sabadell, composta majoritàriament per internacionalistes de tendència bakuninista. En representació dels obrers drapaires signà, el juliol de 1898, un conveni entre fabricants i treballadors que comptà amb el beneplàcit del sindicat blanc —Societat d'Invalidesa i Foment de la Indústria— i provocà la crítica de la Federació Obrera de Sabadell. Immers en el món cooperativista, encara el març de 1904 impulsà i organitzà la Caixa d'Invalidesa i Orfanat, nascuda de l'ampliació de la cooperativa La Sabadellenca. [XPM]

Bibliografia: CASTELLS, Andreu. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. II, Sabadell, 1977.

Xercavins Santamaria, Jaume, teixidor i sindicalista (Sabadell 1878-1925). Autodidacte, ja de jove tenia una veritable passió per l'estudi. Havia llegit molts volums de la Biblioteca del Cercle Republicà Democràtic Federal Instructiu de Sabadell (conegut popularment amb el nom de Círcul, i del qual el seu pare, Jaume Xercavins Rius, un vell federal, havia estat president entre 1894 i 1902) i, amb els seus migrants mitjans, s'havia fet una petita però selecta biblioteca particular. Col·laborà amb diversos escrits en la premsa local, particularment en *El Trabajo*, portaveu de la Federació Obrera Sabadellenca (FOS), de la qual era membre. Entre

1904-1906 fou delegat de la FOS en la Junta Local de Reformes Socials, en qualitat d'obrer suplent. Fou delegat de les Societats Progressistes de la ciutat en el IV Congrés Universal del Lliurepensament, que es va celebrar a Roma el setembre de 1904, en el qual participaren prop de quatre mil representants de diferents nacions. Fou redactor d'*El Federal*, el primer periòdic republicà sabadellenc redactat en català. Havia militat sempre, com el seu pare, en el Partit Republicà Federal, pel qual havia estat elegit regidor dues vegades, la primera durant els anys 1912-1915, i la segona durant els anys 1921-1923; en les dues ocasions exercí el càrrec de tinent d'alcalde (quart durant 1914-15; sisè durant 1921-22 i cinquè entre 1922-23). Fou també president i administrador en diferents ocasions de la cooperativa La Sabadellenca, i soci fundador del Centre Excursionista del Vallès. [RL]

Bibliografia: CASTELLS, A. *Sabadell. Informe de l'oposició*. Vol. III: «O tot o res, 1904-1918». Sabadell, 1978. LUQUE, R. *El moviment vaguístic i la Junta de Reformes Socials de Sabadell, 1900-1923*. Tesi de Màster en Història Contemporània. UAB, 1996.

Xicola Rovira, Jordi, pagès i sindicalista a Badalona (segle XX). El 19 d'octubre de 1936 va formar part de l'Ajuntament badaloní, en representació del Sindicat Agrícola de Badalona i el Canyet. Posteriorment marxà al front enquadrat al Regiment Pirinenc núm. 1 de Catalunya, companyia d'esquí. [PPB]

Xifreu, Fermí, sindicalista a Portbou (Portbou 1910-Perpinyà 1946). Durant la guerra civil va participar en la Secció Local de la CNT de Portbou, des d'on treballà per assolir el pas de material bèl·lic per la frontera. Exiliat a Perpinyà el 1939, s'incorporà al Comitè Departamental del Pirineus Orientals de la CNT i com a delegat en congressos de la Secció Departamental. [XPM]

Ximénez, Francesc, boter i societari a Tarragona (segle XX). Dirigent de la secció de boters de Tarragona durant la segona i tercera dècades del segle XX. Participà com a delegat de l'esmentada secció en diferents congressos de la FOBE. [RAM]

Ximenis Carulla, Vicenç, Salvador, pagès i comunista (Bellvís, la Noguera, 1918). Inicià l'activitat política el 1931 quan, amb només 13 anys d'edat, fou un dels pioners de la seva localitat a engrossar les files del BOC. Poc després, ingressà a la Unió Provincial Agrària i posteriorment a la Unió de Rabassaires. El 1933 va ser nomenat primer secretari de la JCI de la secció de Bellvís. Milità al POUM i, arran dels fets de Maig de 1937, fou detingut l'agost de 1937 i jutjat pel Tribunal Popular. Finalment, però, quedà absolt dels càrrecs que se li imputaven. A partir d'aleshores lluità al front d'Aragó, a les ordres de Líster, fins que l'agost de 1938 va ser detingut i empresonat per les tropes franquistes. No sortí de la presó fins al 1943, data a partir de la qual reorganitzà la resistència pumista a Bellvís; fou el secretari del comitè, i també un dels impulsors en la creació d'una xarxa de militants a les poblacions d'Alfarràs, Balaguer i Maials, principalment, a més de Bellvís. En la dècada dels cinquanta, si bé abandonà l'acció directa en la clandestinitat, continuà mantenint contactes amb el MSC de França. El 1963 es traslladà a Lleida, on inicià una nova etapa de compromís en contra del franquisme. Així, establí contactes amb Josep Pardell —Sitges—, a partir dels quals encetà uns anys de militància al PSUC amb el nom de guerra de Salvador. Participà en les Comissions Cíviques i fou un dels fundadors de les Comissions Pageses, auspiciades pel PSUC, des d'on tingué una destacada participació en les accions en solidaritat amb els colons de la Unió Laical de Beneficiats. Posteriorment, participà directament en la fundació d'Unió de Pagesos. El 1971 deixà la militància al PSUC i va ser un dels principals elements que conformaren el Bloc Popular de les Terres de Lleida, embrió del posterior RSDC, del qual el 1974 fou el primer president a les terres de Lleida. Des de 1983 fins al 1995 fou regidor de l'Ajuntament de Lleida per la llista del PSC, i alhora un membre destacat de la Coordinadora de Jubilats de la ciutat. [AJM]

Bibliografia: JARNE MÒDOL, Antonieta. *Estratègies de contestació a la Lleida franquista (1939-1977)*. Tesi doctoral. UdL, 1996.

Xinxola, Bernat, fuster i revolucionari a Barcelona (?-Barcelona 1860). Personalitat molt

popular durant el període de les bullangues barcelonines. Durant la revolta de la ciutat contra el general Espartero, el novembre de 1842, va formar part de la Junta Revolucionària, formada bàsicament per menestrals, que dirigia la revolta i presidia el republicà radical valencià Joan Manuel Carsí. El 1855, durant el Bienni Progressista, exercí funcions d'alcalde de barri. La seva personalitat fou objecte d'una dramatització teatral en l'obra de Justino S. Parra *Viva la libertad*. Bernat Xinxola, publicada a Barcelona el 1866. [PPB]

Xirau i Palau, Joaquim, filòsof, professor i socialista (Figueres 1895-Mèxic 1946). Llicenciat en dret i filosofia per Barcelona, es doctorà en filosofia a Madrid sota el mestratge d'Ortega y Gasset i on rebé influències de M. B. Cosío de la Institución Libre de Enseñanza. Fou catedràtic de filosofia a l'institut de Vigo i a les universitats de Saragossa i Barcelona (1927), on exercí fins al 1939. Fou degà de la Facultat de Filosofia i Lletres. Va ser membre de la USC des de la fundació i va col·laborar a *Justicia Social*, *Ideari* i a *L'Opinió*. El maig de 1930 fou un dels signants del Manifest d'Intelligència Republicana. A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, fou candidat pel districte VI de la ciutat de Barcelona, en la candidatura republicanosocialista. Elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, s'integrà a la comissió municipal de Cultura, a la Junta Provincial d'Instrucció Pública, a la Residència d'Estudiants, entre altres institucions. El 1939 s'hagué d'exiliar a França, la Gran Bretanya i Mèxic, país on exercí com a professor a la Universidad Nacional Autónoma i al Liceo Franco-Mexicano. A l'exili, desenvolupà una tasca important en favor del catalanisme. Publicà una vintena de llibres, entre els quals destaca *Rousseau y las ideas políticas modernas* (1923), *Amor y mundo* (1940) i *Ramon Llull, filosofía y mística* (1945). [XPM/PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987. *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Vol. IV. Barcelona, 1992.

Xirau i Palau, Josep, jurista i socialista (Figueres 1893-Vilafrañca, Provença, 1982). Estudià dret a la Universitat de Barcelona, i fou catedràtic de procediments judicials a les uni-

versitats de Múrcia i Sevilla, fins que a partir de 1925 ho fou de la de Barcelona. El 1923 fou un dels fundadors de la USC. Col·laborà a *Justícia Social* i a *L'Opinió*. L'abril de 1930 fou escollit vicepresident de la junta directiva, reorganitzada, de la Unió i fou un dels signants del Manifest d'Intel·ligència Republicana el maig de 1930. Fou diputat per Barcelona província a les Corts constituents de la República, elegides a les eleccions del 28 de juny de 1931. Formà part de la Comissió de l'Estatut i de la Comissió de Justícia, on s'ocupà del projecte de llei del divorci. Dins la USC, va pertànyer a la tendència més moderada, representada per Serra i Moret. El maig de 1936 fou delegat per Barcelona centre al congrés de la USC, que aprovà per unanimitat la formació del PSUC. Durant la guerra civil centrà la seva tasca més important a la Universitat i el 1936 pronuncià a Londres un seguit de conferències sobre la guerra civil analitzada des d'una perspectiva jurídica. Exiliat a França el 1939, el setembre de 1945 fou elegit membre del govern de la Generalitat a l'exili, presidit per Josep Irla, però va declinar la responsabilitat sense assistir a cap reunió ni va voler assumir la representació socialista. Fou autor de diverses obres de caràcter jurídic. [PPB]

Bibliografia: ALCARAZ, Ricard. *La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)*. Barcelona, 1987.

Xuegla, Tomàs, socialista a Vic (segle XIX). El juny de 1887 fou elegit comptador del comitè de l'Agrupació Socialista de Vic. [TMS]

Xuriguera, Eudald, teixidor mecànic i sindicalista a Monistrol de Montserrat (segle XIX). Era president de la societat cooperativa de Monistrol de Montserrat l'any 1869 i havia participat en el Congrés Obrer de Barcelona celebrat els dies 12 i 13 de desembre de 1868. Pel mes de gener de 1872, formava part del Consell de la Unió de Les Tres Classes de Vapor de Barcelona, pel juny del mateix any, també ocupà un càrrec a la junta de la Unió Manufacturera, en representació dels teixidors mecànics, lloc en el qual fou reelegit el mes d'agost. Acabat el Sexenni, continuà l'activitat sindical des d'una òptica reformista i possibilista; així doncs, l'any 1881 va participar en els mítings proteccionistes que tingueren lloc a Barcelona i

en les conferències organitzades, a la ciutat comtal, per l'Ateneu Català de la Classe Obrera de l'any 1881. El 1887 era president de Les Tres Classes de Vapor i l'any 1889 va ser membre de la delegació espanyola al Congrés Internacional Possibilista de París, en representació, també, de la Unió de Les Tres Classes de Vapor. [CR]

Xuriguera Parramona, Joan Baptista, treballador mercantil, escriptor i comunista (Menàrguens, la Noguera, 1908-Barcelona 1987). El 1926 fou un dels fundadors i dirigents de la Agrupació Cultural Lleidatana, que el maig de 1930 va trencar amb la Joventut Republicana per tal de constituir la Joventut Esquerrana. Fou un dels signants del manifest *A la joventut lleidatana*, que donava a conèixer la nova agrupació. Milità, posteriorment, al Partit Comunista Català, de Jordi Arquer, i fou un destacat col·laborador del setmanari *L'Opinió*. Amb l'adveniment de la República, s'integrà al BOC, col·laborà al setmanari *L'Hora*, a *Avant* de Balaguer, fou redactor de *L'Ideal*, de Lleida, i secretari de redacció de *Front*. El novembre de 1931 formava part de la comissió encarregada de redactar la tesi internacional del partit. Dirigent del Sindicat Mercantil de Lleida, el gener de 1932 era un dels delegats a la Conferència Regional que va celebrar la CNT a la mateixa ciutat de Lleida. Traslladat a Barcelona, on treballava a l'Ajuntament com a funcionari, l'octubre de 1933 presidia l'Ateneu Popular Enciclopèdic barceloní i participava activament en la posada en funcionament del Teatre de Masses del BOC. Militant del POUM, en esclatar la guerra civil va formar part, en representació de la Unió Local de Sindicats, del comitè municipal de Lleida, constituït el 9 de setembre de 1936, i l'octubre de 1936 s'integrava al nou Ajuntament, ara en representació del POUM. S'ocupà de la conselleria de Cultura, des de la qual va municipalitzar els cinemes i teatres de la ciutat. Posteriorment, retornà a Barcelona, reclamat per l'Ajuntament. S'exilià el 1939 a França. Com a escriptor, a més dels seus llibres primigenis, la novel·la *Desembre* (1934) i l'obra de teatre *La pau regna al camp* (1936), la majoria de la seva densa producció, que abraça els diversos camps —novel·la, poesia, assaig, divulgació històrica, etc.—, fou publicada a partir del 1939. L'any 1981 publicà el seu *Diari del*

primer any a l'exili a França, que recull nombrosos aspectes autobiogràfics i episodis de la repressió estalinista del darrer període de la guerra. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Xuriguera Parramona, Pau, mestre i comunista (Térmens, la Noguera, 1913-front de l'Ebre 1938). Residí a Lleida des dels primers mesos de vida. Estudiant de magisteri a l'inici de la Segona República, milità al BOC i fou un dels animadors de la vida cultural lleidatana. Fou secretari de l'Ateneu Popular lleidatà. Com a estudiant, participà en moviments reivindicatius i vaguístics i a l'inici de la República fou delegat a Tarragona i a Barcelona pels estudiants vaguistes. Ja com a mestre fou un dels animadors de l'Associació de Normal Ilerda i editor de la revista *Ilerda*. Membre de la FETE, participà en l'acte de presentació del sindicat a

Lleida, celebrat el desembre de 1933. Participà en els fets d'Octubre de 1934 defensant l'antiga Diputació des del balcó dels Porxos de Massot. Militant del POUM, l'abril de 1936 exercia de mestre al poble de muntanya de Tornafort. En esclatar la guerra civil va pertànyer al CENU. Marxà al front el març de 1937, enrolat a la 29 Divisió, del POUM, que comandava Josep Rovira al sector d'Osca. Dissolta la 29 Divisió, després dels fets de Maig de 1937, fou nomenat tinent i tingué diverses destinacions, participà en la batalla de Terol, va pertànyer a l'exèrcit d'Extremadura, al de Llevant, fins que el maig de 1938 fou destinat a l'Exèrcit de l'Est. Traspassat al V Cos d'Exèrcit a finals de setembre de 1938, fou denunciat i calunniat per un membre comunista del Servicio de Investigación Militar per haver estat membre del POUM i morí assassinat en el sector de l'Ebre, per bé que oficialment havia desaparegut en acció de guerra el dia 4 d'octubre. [PPB]

Bibliografia: BARRULL, Jaume. *El Bloc Obrer i Camperol (Lleida, 1919-1937)*. Lleida, 1990. XURIGUERA, J. B. *Diari del primer any d'exili a França*. Barcelona, 1981.

Y

Yago, Lorenzo, pagès i sindicalista a Bugarra, els Serrans (segle xx). Va participar, com a delegat de la Societat d'Obrers Agrícoles «Estrella del Progreso» de Bugarra, en el VI congrés de la Federació Nacional d'Obrers Agricultors i similars d'Espanya, que tingué lloc a València els dies 25, 26 i 27 de desembre de 1918, en el decurs del qual firmà una de les ponències. [MPMJ]

Ybáñez Gargallo, Josep, anarcosindicalista a Sabadell (segle xx). Militant de la CNT, va ser designat president de la conselleria de Sanitat de l'Ajuntament de Sabadell, constituït el 17 d'octubre de 1936. Ocupà aquesta conselleria fins el 19 de gener de 1937. [TMS]

Yepes, Josep, minaire i anarcosindicalista al Berguedà (Almeria 1901-?). Als 16 anys va marxar d'Almeria cap a l'Argentina, on va entrar en contacte amb grups anarquistes; fou empresonat a conseqüència d'algunes de les seves actuacions. El 1930 es traslladà a Fígols, recoma-

nat a la FAI, a la qual va ingressar el mateix any. El 1931 va participar en la vaga de tramvies de Barcelona, junt amb altres miners de Fígols. La intensa activitat al sindicat de Fígols va cristal·litzar en la seva destacada actuació a la vaga revolucionària de gener de 1932, com a conseqüència de la qual es va exiliar a França junt amb altres miners. Als tres mesos va tornar i fou empresonat a Manresa durant sis mesos. El gener de 1933 va participar en les mobilitzacions llibertàries. El 1936, mentre treballava a Sallent, va ser escollit pel Comitè Revolucionari de Berga per a dirigir les milícies de Berga i el van nomenar delegat de Defensa de la ciutat. [JCR/JJR]

Ymber, Joan, gravador en cilindres i sindicalista a Barcelona (segle xx). Participà, com a delegat de la Unió de Gravadors en Cilindres per a Estampats de Barcelona, en el Congrés Obrer Nacional, celebrat els dies 30 d'octubre-1 de novembre de 1910 a Barcelona, on es va constituir la CNT. [MPMJ]

Z

Zafón Bayo, Juan, publicista i anarcosindicalista (Barcelona 1911-1977). Ingressà a la CNT el 1930 i l'any següent, proclamada la II República espanyola, participà en la creació del Sindicat de Productes Químics de la CNT. El 1934, dedicat ja a la publicitat, formà part del Sindicat de Publicistes de Barcelona. Participà en la guerra civil espanyola de 1936 i, allistat a la columna cenetista Ortiz, va dirigir *Combate*, portaveu de la columna. El mateix 1936 fou elegit delegat d'informació i propaganda del Consejo Revolucionario de Aragón, que presidia Joaquín Ascaso. El 1939 s'exilià a França, on passà per camps de concentració i batallons de treball. El 1942 ingressà a la Resistència francesa fins a 1945. El 1947 es traslladà a Mèxic i a la mort del general Franco tornà a Barcelona. [TMS]

Publicacions: *La revolución española nace del espíritu del pueblo*, 1945; *El Consejo Revolucionario de Aragón*. Barcelona, 1979.

Bibliografia: AISA PÀMPOLS, M. «Zafón Bayo». A: *Enciclopèdic*, desembre 1997.

Zafra i Galán, Eduard, metge i dirigent estudiantil comunista valencià (Madrid 1951). Començà l'activitat reivindicativa a l'Institut Lluís Vives (València) i continuà en la Universitat de València, on participà en el desenvolupament del moviment de protesta estudiantil dins el SDEU, comitès de curs i les Comissions d'Informació. Fou expedientat, sense cap mena d'antecedent de detencions, pel rector Bàgüena, junt amb 300 universitaris més. De resultes d'això, li fou retirada la pròrroga del servei militar, on fou enviat ràpidament. Posteriorment treballà en el Clínic de València durant alguns mesos, alhora milità a les CCOO de Sanitat defensant sempre la política de classe. [RIRB]

Zahmer, Fritz, comunista a Barcelona (segle XX). Militant del BOC, el 5 de juliol de 1931 va

participar en el primer Ple del Radi de Barcelona de les Joventuts Comunistes del BOC, en el decurs del qual fou elegit membre del Comitè Local de les Joventuts, amb funcions d'executiu, amb el càrrec d'agitació i propaganda. [PPB]

Zaldívar Zaldívar, Fernando, comunista i sindicalista a Sant Martí de Provençals (?-Barcelona 1987). Actiu militant i amb responsabilitats al PSUC durant el franquisme i la transició, havia estat militant de les Joventuts Socialistes Unificades i del PCE durant la guerra civil. Havent patit la repressió de la dictadura, ingressà al PSUC en l'etapa de clandestinitat. Més tard fou elegit membre de la Comissió Central de Control de Finances en el VI congrés del partit. Tingué càrrecs de responsabilitat a l'agrupació de Sant Martí de Provençals i coordinà el control de caixa de la Festa del Treball des de l'inici de la celebració. Fou secretari de la Federació de Pensionistes de CCOO de Catalunya i pioner de les cooperatives i les societats anònimes laborals. Fou director de la SALBA. [XPM]

Bibliografia: *Treball*, 30-IX-1987.

Zamora Becerra, Juan José, periodista, poeta i escriptor socialista (? 1898-Caracas 1954). Fundador de les capçaleres *Juventud* i *Extremadura* a Badajoz, col·laborà com a corresponçal a *El Sol* a Badajoz. S'instal·là a Madrid durant els anys de preguerra, on destacà com a periodista a *Heraldo de Madrid* per les cròniques en favor de la justícia social. Durant la guerra civil, anà a Barcelona, on entrà com a redactor d'*El Socialista* i fou membre del Sindicat de Periodistes i militant de la UGT. S'exilià a Veneçuela, on morí encara jove. [XPM]

Zamorano, Antoni, ferroviari i anarcosindicalista a Vilanova i la Geltrú (segle XX). Dirigent

de la Secció Ferroviària de la CNT a Vilanova durant la II República i la guerra civil. L'any 1938 formava part del Comitè d'Enllaç CNT-JLL-FAI de Vilanova i era secretari del Comitè pro Presos del Garraf. [RAM]

Zanón, Antònia, internacionalista a Bunyol, la Foia de Bunyol (segle XIX). Tal vegada germana de l'internacionalista valencià Nicomedes Zanón. Al seu domicili es va rebre, el desembre de 1872, la correspondència adreçada a la Secció Paperera de Bunyol de la FRE de l'AIT. [STG]

Zanón, Nicomedes, internacionalista a Bunyol, la Foia de Bunyol (segle XIX). El juny de 1873 és el responsable del nucli internacionalista de Bunyol i l'enllaç amb la Comissió Federal de la Federació Regional Espanyola de l'AIT. [TAG]

Zaragoza, Josep, obrer del transport i sindicalista a Barcelona (Lleida? 1899-França 1959). Originari de Lleida, entre 1909 i 1913 va militar en el Sindicat del Transport de la CNT de Barcelona. Posteriorment es va traslladar a Binèfar, on en esclatar la guerra civil del 1936 va presidir la col·lectivitat que s'hi constituï. A la retirada de l'Aragó, actuà a Sallent i Balsareny. S'exilià a França el 1939. [MPMJ]

Zaragoza, Josep, socialista a Tarragona (segle XX). Destacat militant del socialisme tarragoní durant les primeres dècades de segle. El 1903, des de Tortosa, on treballava, fou corresponsal del setmanari socialista barceloní *La Guerra Social*. Actiu propagandista del socialisme a les comarques tarragonines, va pronunciar conferències i va intervenir en mítings públics a les Borges Blanques, Bràfim, Alcover, Mont-roig, Pradip, Reus, Vandellòs, la Riera de Gaià, Tarragona, Vila-seca de Solcina, Flix, Ribarroja d'Ebre, Tivissa i Tortosa, i entre 1910 i 1916 publicà nombroses col·laboracions al setmanari reusenc *La Justícia Social*. Fou delegat de l'Agrupació Socialista de Tarragona al III congrés de la Federació Socialista Catalana, que se celebrà a Mataró el maig de 1913 i on actuà com a secretari en una de les sessions i va intervenir a la sessió de clausura. Va participar també, com a delegat de l'Agrupació Socialista de Tarragona, en el IV Congrés dels Socialistes

Catalans, que se celebrà a Reus el juny de 1914, i al VI congrés, que va tenir lloc a Tarragona el juliol de 1916 i on va presidir la primera sessió i actuà com a secretari de la quarta sessió. [PPB]

Bibliografia: CAPDEVILA, Maria Dolors & MASGRAU, ROSER. *La Justícia Social. Òrgan de la Federació Catalana del PSOE 1910/1916*. Barcelona, 1979.

Zaragoza Gavaldá, Josep, forner i sindicalista a Barcelona (segle XX). Dirigent de la UGT, el 1920 ja intervenia en mítings socialistes al costat de Joan Duran i Manuel Cordero. Durant els anys vint i trenta formà part ininterrompudament de la direcció del sindicat de forners L'Espiga, que tenia la seu al carrer La Guàrdia de Barcelona. Poc abans del desembre de 1931 es va fer càrrec de la direcció regional de la UGT, en substitució de Crescenciano Bilbao, fins a la celebració del VIII congrés. El febrer de 1933 va ser escollit president de L'Espiga. L'estiu del 1934 fou un dels sindicats ugetistes que abandonaren el Secretariat Regional per passar a formar part de la nascuda UGSOC. Formà part del comitè de la Federació Regional de la UGT de Catalunya com a vicepresident entre el juliol de 1930 i el desembre de 1931. [DBM]

Zaragoza Oliver, Josep, cambrer i comunista a Barcelona (segle XX). El maig de 1936 va ser escollit comptador de la junta directiva del Sindicat de Cambrers de la FOSIG. [DBM]

Zaralugui, Guillem, obrer metallúrgic i anarcosindicalista a Barcelona (segle XX). En nom del Sindicat de la Metallúrgia de Barcelona (CNT), fou delegat al Ple Regional de la CRT de Catalunya celebrat a Barcelona l'agost de 1931. Paral·lelament representà aquell sindicat en les negociacions amb la Unió Industrial Metallúrgica durant la vaga del ram de 1931. [XPM]

Zarco, Antonio, sindicalista comunista a València (segle XX). Activista antifranquista de les CCOO. Va participar en la reconstrucció de les CCOO després del 1971 junt amb Antonio Montalban, Salvador Sapena, Ximo Jordán, Pedro el de Burjassot, Paco el Gallego i d'altres. També va ser un dels dirigents de les JJCC de València. [RIRB]

Zarco, Josefina, sindicalista comunista a València (segle XX). Activista antifranquista de les CCOO de València. Fou elegida el 1976 membre del secretariat de CCOO pel sector d'Arts Gràfiques. [RIRB]

Zarraluqui, G., obrer tèxtil i sindicalista a Barcelona (segle XX). Militant de la CNT, va pertànyer al trentisme. Durant la Segona República fou president del Sindicat de Treballadors de la Indústria Fabril i Tèxtil, en substitució de Salvador Albareda, militant del BOC, i l'any 1934 fou acusat per aquest partit de pràctiques antidemocràtiques. [PPB]

Zayuelas Cuesta, Eudoxio, obrer ferroviari i comunista a Girona (Zayas de Torre, Sòria, 1908-?). Treballador del ferrocarril MZA, encarregat de la càrrega i descàrrega del carbó, milità al POUM. El 1936 va formar part de l'Ajuntament de Santa Eugènia de Ter, al Gironès. [JClAR]

Zayuelas Cuesta, Teòfil, obrer ferroviari i comunista a Barcelona (?-Nîmes 1969). Formà part del grup de dirigents ferroviaris que a partir del 1929 publicaven a Lleida el periòdic *La Señal*, per oposar-se al reformisme de la UGT. Membre o simpatitzant del Partit Comunista Català, de Jordi Arquer, col·laborà a *Treball*. El 1930 fou un dels fundadors del BOC. Dirigent de l'Oposició Sindical Revolucionària de la Secció Ferroviària, el novembre de 1931 fou expulsat de la Federació Nacional d'Indústries Ferroviàries (CNT), pel fet d'ésser comunista. Fou candidat a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 per Barcelona i a partir del 1935 milità en el POUM. Fou habitual col·laborador a *La Batalla*. Durant la guerra civil, va combatre al front d'Aragó. Exiliat a França des del 1939, prosseguí la militància dins el POUM. Va morir en un sanatori prop de Nîmes. [PPB]

Bibliografia: BONAMUSA, Francesc. *El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932)*. Barcelona, 1974. DURGAN, Andy Charles. *BOC 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*. Barcelona, 1996.

Zayuelas Moreno, Cesari, comunista (Barcelona 1922-París 1980). Va començar a militar a la Joventut Comunista Ibèrica (POUM) l'any 1937. Detingut per la policia, en plena repres-

sió contra el POUM, fou jutjat pel Tribunal Especial de Guàrdia núm. 1 de Barcelona, sota l'acusació de derrotisme, i condemnat a deu anys de presó, que passà a la Model barcelonina a partir de l'u de maig de 1938, fins a la fi de la guerra. El 1939 s'exilià a França i fou ingressat al camp de càstig de Vernet. Detingut el 1941, acusat d'activitats comunistes, fou jutjat, amb altres militants del POUM, per un tribunal militar i condemnat a cinc anys de treballs forçats. El 1943 els alemanys el deportaren al camp d'extermini de Dachau. Alliberat el 1945, es reincorporà al POUM i en fou membre del comitè executiu entre 1968 i 1975. En els darrers anys del franquisme va fer freqüents viatges a Barcelona, on era conegut amb els sobrenoms de Miquel, Arnau i Moreno. [PPB]

Bibliografia: *Informaciones Proumistas* (París), 20 de gener de 1980.

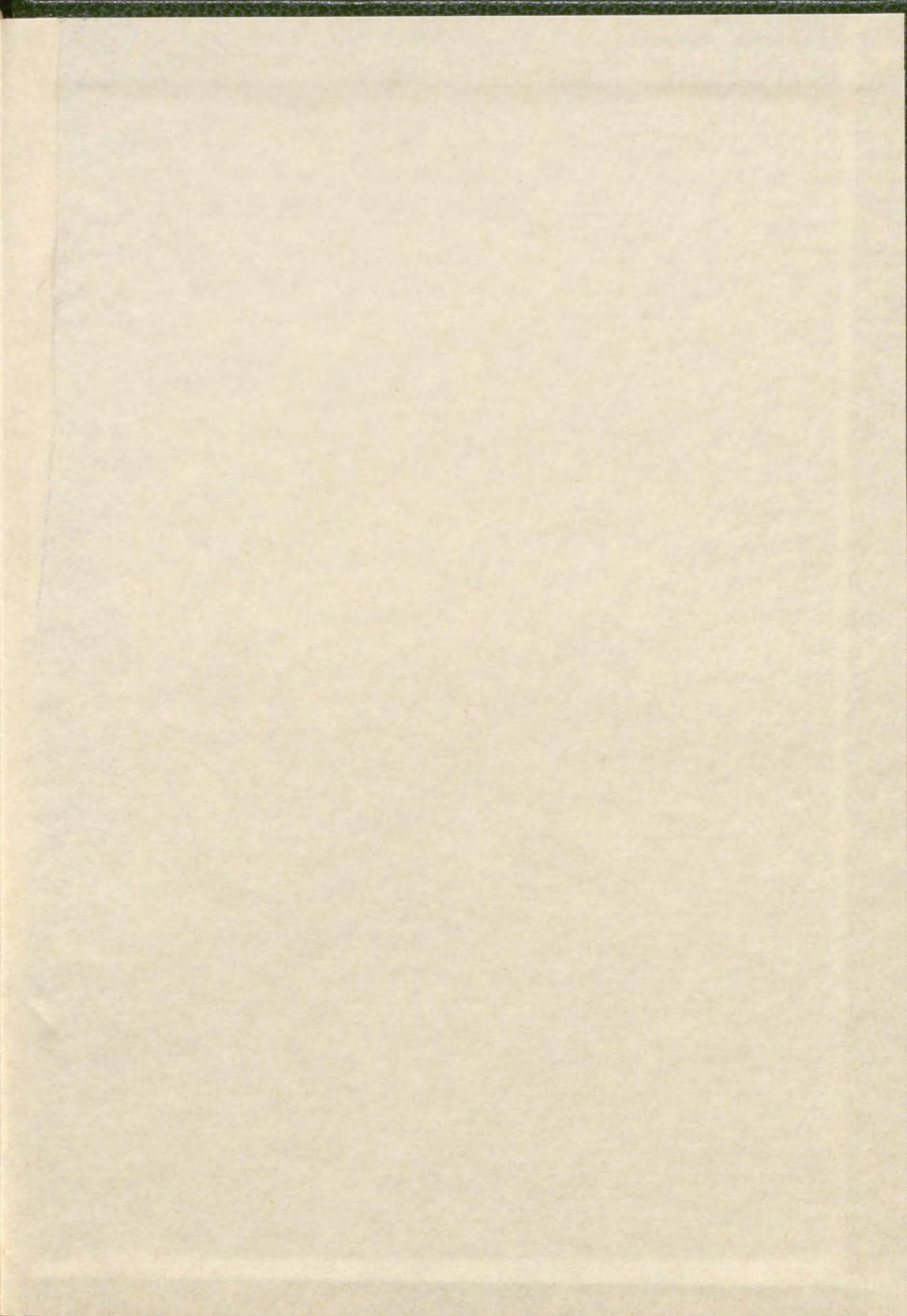
Zomeño i Muriana, Martí, miner i dirigent anarcosindicalista (Cañada del Hoyo, Cuenca, 1914-Barcelona 1939). Va immigrar amb la família a Cardona, on treballà a la mina de potassa. Va ser delegat per Cardona al congrés extraordinari de la CNT celebrat a Saragossa el maig de 1936. L'octubre de 1936 va ser elegit dipositar municipal i conseller d'Economia i Finances i Cultura de Cardona. El desembre de 1936 va proposar sense gaire èxit la centralització de les empreses collectivitzades de la vila. Va anar voluntari al front d'Aragó, on va ser ferit. De retorn a Cardona, va tornar a ocupar càrrecs al govern municipal. Acabada la guerra va ser detingut, traslladat a Barcelona i jutjat per un tribunal militar. Va ser executat al Camp de la Bóta. [AFM]

Zurdo Oliveras, Luis, ferroviari i radical a Barcelona (Madrid 1859-?). Maquinista de tren i vell militant republicà, fou un dels dirigents del Partit Radical a Barcelona, encarregat de la direcció de les activitats obreres. Havia col·laborat a *La Tracción Ferroviaria*, òrgan societatari barceloní. El 1907 va assaltar a trets el setmanari *La Metrala*. Regidor de l'Ajuntament de Barcelona des del 1903, el 1908 criticà les activitats de l'exdetectiu de Scotland Yard, Charles Arrow, que havia estat contractat per a descobrir els qui col·locaven bombes a la ciutat. Extremista anticatalà i anticlerical, els dies 13 i

19 de juliol de 1909 havia escrit al periòdic *El Progreso* articles en contra de l'expedició espanyola al Marroc, que va acusar d'ésser una empresa clerical. Durant la Setmana Tràgica del juliol de 1909, va impulsar els seus veïns del Clot a la crema de convents i ell mateix es va passejar pel barri amb una escopeta dirigint un grup rebel, si bé aviat es va recloure a casa seva. Detingut després dels fets, fou acusat de rebel·lió militar, jutjat i condemnat a cadena

perpètua. El 14 de juny de 1910 les autoritats el varen deportar a França. El 1915 se separà del Partit Radical. Autor dels llibres *Esperanza, la cautiva del Mediterráneo* (1907) i *Veinte años de vida ferroviaria y diez y seis después* (1911). [MPMJ]

Bibliografia: ULLMAN, Joan Connelly. *La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España (1898-1912)*. Barcelona, 1972.

DICCIONARI BIOGRÀFIC
DEL MOVIMENT OBRER
ALS PAÏSOS CATALANS

Edicions Universitat de Barcelona

Publicacions de l'Abadia de Montserrat